$\frac{2}{h}$

EX TYPIS L. GAUTHIER.

THEOLOGIA

MORALIS

BEATI A.-M. DE LIGORIO.

EDITIO NOVA EMENDATA,

CUI NOTÆ ACCEDUNT AMPLISSIMÆ

CURA ET STUDIO

DOMINI RECEVEUR,

PROFESSORIS IN SORBONA.

TOMUS SEPTIMUS,

DE MATRIMONIO, DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

Property of
CLgA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

ALMA COLLEGE
239.02
LIBRARY
L627
Alma, California

PARISIIS,

APUD GAUTHIER FRATRES ET SOC., BIBLIOPOLAS,

IN VICO NOMINE HAUTE-FEUILLE, N.° 18;

ET VESONTIONE APUD EOSDEM.

1833.

4918

Property of
CUA
Please return to
Graduate Theological
Union Library

239.02
C42

THEOLOGIA MORALIS.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTUS.

CAPUT III.

De Impedimentis Matrimonii.

978. Impedimenta alia sunt Impedientia, alia Dirimentia. — **979.** An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia? — **980.** Quis possit ea constituere? Dub. 1. An Episcopi? — **981.** Dub. 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles?

978. — « Duplicis generis sunt impedimenta : quædam il- » licitum tantùm, alia insuper irritum Matrimonium reddunt. » Priora dicuntur impedientia, posteriora dirimentia. »

979. — Non dubitant Hæretici nostri temporis posse Ecclesiam constituere impedimenta Matrimonium impedientia ; negant tamen posse constituere dirimentia. Sed Conc. Trid. *sess.* 24. *Can.* 4. sic statuit : *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in his constituendis errasse, anathema sit.* Nec obstat dicere, quòd Ecclesia nequit invalida reddere Sacramenta instituta à Christo Domino, quando celebrentur cum debita materia et forma. Nam resp. quòd Sacramentum Matrimonii subsistit in illius contractu ; quare, etsi Ecclesia Sacramentum invalidare non possit, potest tamen ob bonum commune spirituale, ratione cujus supremam habet potestatem super populum Christianum, invalidare contractum, sine quo Sacramentum minimè conficitur.

980. — Hanc autem facultatem indicendi impedimenta dirimentia, certum est habere Summum Pontificem, et Concilium Generale auctoritate illius confirmatum.

Sed dubitatur 1. an habeant illam etiam Episcopi ex potestate ordinaria in suis Diœcesibus? Attento jure naturæ, affirmant *Sanch. l.* 7. *D.* 1. *n.* 9. *Pont. l.* 6. *c.* 1. *n.* 12. item *Sot. Trull. Bonac. et alii ap. Salm. c.* 11. *n.* 8. Ratio, quia Episcopi possunt in suis diœcesibus, quod Papa potest in Ecclesia

universali, nisi aliquid Pontifex sibi expressè reservet, ut sentiunt *Sotus de Just. l.* 10. *q.* 1. *a.* 3. *in fin. ad* 2. *Pont. l.* 6. *c.* 1. *num.* 12. *Cabass. T. J. l.* 1. *c.* 8. 6. *cum. Panorm. et Jo. Andr. ac. Sanch. de Matr. l.* 1. *D.* 62. *num.* 3. *cum Abul. Arag. Victor. Coo. Perez, Hurt. Henr. Majòl. Verarc.* et aliis; exceptis tamen iis quæ pertinent ad statum universæ Ecclesiæ, prout est res Fidei definire. Negant verò *Suar. t.* 5. *D.* 7. *Se.* 4. *n.* 5. *Lug. R. mor. l.* 1. *D.* 45. *et Salm. n.* 9. *cum Con. Dian. Perez, et Dic.,* quia res maximi momenti non sunt decernendæ, nisi à Suprema Sede. Cæterùm ipsi *Sanch. et Pont.* fatentur, quòd, esto nulla sit lex prohibens Episcopis inducere impedimenta dirimentia, id tamen vètitum est ex inveterata consuetudine. Sed præter hanc consuetudinem, refert Bened. XIV *de Syn. l.* 8. *c.* 10. *n.* 2. Urb. VIII suo Decreto approbasse Declarationem S. C. ubi id expressè vetitum fuit, ac insuper Pontificem præcepisse, ne in posterùm hoc in dubium revocaretur.

981. — Dubit. 2. An impedimenta dirimentia ab Ecclesia assignata obligent Infideles? Resp. cum *Sanch. ibid. n.* 3. *Salm. n.* 10. *Bec. Avers.* etc. tantùm obligare infideles viventes in locis Summo Pontifici temporaliter subjectis, cùm ibi universaliter adstringantur legibus contractuum; secus, si alibi degant.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impedientia tantùm.

982. Quæ reddant Matrimonium illicitum? I. Ecclesiæ vetitum, scil. prohibitio Episcopi, etc. — **983.** II. Tempus feriarum, quo prohibentur solemnitates, Benedictio, etc. — **984.** Dub. 1. An tunc liceat consummare? Dub. 2. An liceat consummare ante Benedictionem? — **985.** III. Catechismus. IV. Crimen, scil. incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia. — **986.** VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dub. 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium? — **987.** Dub. 2. An in voto emisso ante Matrimonium, ad debitum petendum? An id possint Mendicantes? Dub. 3. An aliquando Episcopi, etiam ad Matrimonium contrahendum? — **988.** Impedit etiam Matrimonium, I. Clandestinitas II. Omissio Benedictionis. — **989.** III. Omissio Denunciationum. — **990.** Dub. 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione Denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid, si una tantùm Denunciatio omittatur? — **991.** Dub. 2 An Denunciationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa? Dub. 3. In qua Parochia debeant fieri? — **992.** Dub. 4. In quibus diebus festivis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus? — **993.** Quando sint repetendæ? — **994.** De obligatione denunciandi impedimenta. — **995.** Dub. 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit? — **996.** Dub. 2. An unus testis de impedimento impediat Matrimonium. — **997.** Requisita, ut talis testis impediat. — **998.** Dub. 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata?

— 999. An fama impediat Matrimonium. Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti? — 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri? — 1001. Quid debeat agere Parochus cognito impedimento? — 1002. Dub. 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum? Dub. 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius? — 1003. Qui possit dispensare in Denunciationibus? — 1004. An Episcopus, et ob quam causam? — 1005. Causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare. — 1006. Causæ ob quas non tenetur, sed potest dispensare. — 1007. Dub. 1. An possit dispensare Vicarius Generalis? Dub. 2. An aliquando Parochus possit dispensare, aut saltem declarare?

982. — « Resp. Præter peccatum mortale, et excommunicationem, sex potissimùm reddunt Matrimonium mortaliter illicitum, scilicet

« I. *Ecclesiæ vetitum,* II. *nec non Tempus feriarum;* III. *Atque Catechismus,* IV. *Crimen,* V. *Sponsalia,* VI. *Votum,*

« *Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

« Dicitur I. *Vetitum,* id est prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo, vel Parocho, ob dubium impedimenti alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos. Vide *Bon. qu.* 1. *p.* 14. *n.* 1. * (*Et tunc Sponsi contrahendo graviter peccarent; leviter tamen, si prohibitio sit ob venerationem alicujus festi, Salm. c.* 14. *n.* 1.) *

983. — « Dicitur II. *Tempus feriarum,* quod secundùm *Trid. sess.* 14. *c.* 10. *de reform.* incipit nunc ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam inclusivè : et à die Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusivè. Quo tempore non prohibetur ipse contractus, aut ejus consummatio, sed tantùm nuptiarum solemnitates, ut est benedictio nuptiarum, solemnis sponsæ in domum sponsi traductio, solemniora convivia, et tripudia, etc. * (*Sed hæc non sub gravi, nisi excessus sit magnus : imò, si fiant moderatè, nulla erit culpa, ut ait Sanch. l.* 7. *D.* 7. *n.* 18.) * Neque *Trid. sess.* 24. *c.* 1. prohibet matrimonium consummari ante benedictionem, sed tantùm hortatur, ne fiat. Vide *Bon. l. c. Sanch. l.* 7. *d.* 7. *Con.* d. 30. *Fill. t.* 10. *p.* 2. *c.* 9. *M. Per. d.* 43. *s.* 10. *n.* 7. » (V. Not. I, pag. 329.)

984. — Dubit. 1. an liceat consummare Matrimonium tempore feriarum? Negant *D. Th. in* 4. *D.* 32. *art.* 7. *q.* 4. *Fagn. in. c. Capellanus de Feriis n.* 6. item *S. Anton.* et plures Canonistæ *ap. Sanch. l.* 7. *D.* 7. *n.* 21. et probant ex *c. Nec uxorem q.* 4. ubi eo tempore interdicitur uxoris traductio; ex quo inferunt interdici etiam usum conjugii, quia propter hunc traductio prohibetur. Sed verius affirmant *Sanch. l. c. n.* 23. *Pont. l.* 6. *c.* 8. *n.* 9. *Bellarm. l.* 1. *de Matr. c.* 31. *circa fin.* et fusè N. SS. P. Bened. XIV *Notif.* 80. *n.* 17. *cum Diana, Croix, Bon. Pignatel. Perez, Fill. Monac. et aliis;* idque confirmat ex quadam Declarat. S. C. edita die 10 Jun. 1684. ubi dictum fuit permissam esse temporibus vetitis traductionem Sponsæ ad domum

Sponsi, modò fiat absque solemnitatibus. Et ratio est, ut ait præfatus Benedictus, quia non sunt imponenda certa onera, ubi manifesta lex non adest illa præscribens. Ad Canones autem qui opponuntur, respondet idem Pontifex eos consilii esse, non præcepti. Hinc refert Van-Espen reprehendentem Canonistas, qui nimis addicti rigorosis antiquorum Canonum expressionibus, in præceptum reduxerunt, quod potiùs erat consilii.

Dubit. 2. an liceat consummare Matrimonium ante Benedictionem sacerdotalem? Negant plures, quorum alii dicunt esse tantùm veniale, ut *Caj. Soto, Covarr. Led. Henr. etc. ap. Boss. de Matr. t.* 1. *c.* 9. *n.* 11. Alii tenent esse mortale, ut *Conc. p.* 302. *n.* 16. *ac. Palud. Gulielmus, et Rosell. ap. Escob. l.* 25. *n.* 238. *et S. Ant.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 16. §. 1. qui putat Conjuges toties peccare tunc mortaliter, quoties coeunt. Id probant ex pluribus Canonibus, quos affert *Sanch. l.* 3. *D.* 12. *n.* 1. Probabiliùs tamen, et communiùs dicunt nullum esse peccatum. *Nav. Man. c.* 22. *n.* 83. *Pont. l.* 5. *c.* 2. *n.* 3. *Laym. c.* 4. *n.* 12. *Salm. c.* 8. *n.* 80. *Viva qu.* 4. *art.* 4. *n.* 6. *Pal. p.* 13, §. 5. *n.* 8. *cum Con. et Led. Escob. n.* 943. *cum Vill. Ochag. Sanch. l. c. n.* 7. *cum Palac. Veracruæ, Philiarch. etc. Boss. l. c. n.* 12. *cum Bellar. Barb. Gutt. Fill. etc.* Idemque docet Bened. XIV *eadem Notif.* 80. *n.* 17. Probatur 1. ex. *c. Nostrates.* 30. *qu.* 5. ubi expressè dicitur id nullum esse peccatum his verbis : « Sicque demum benedic-» tionem, et velamen cœleste suscipiunt. Peccatum autem esse, » si hæc cuncta in nuptiali fœdere non interveniant, non dici-» mus. » Probatur 2. Trident. *sess.* 24. *c.* 1 ubi : « Præterea ea-» dem S. Synodus hortatur, ut Conjuges, ante benedictionem » Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non co-» habitent. » Per tò *hortatur* clarè denotat Concilium id esse consilii, non præcepti. Et idem habetur ex Rituali Rom. *de Sacram. Matr.* ibi : « Moneat Parochus Conjuges, ut ante bene-» dictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem » domo non cohabitent, neque Matrim. consumment. » Cuique patet, monitionem non importare præceptum. Conveniunt tamen omnes, quòd omissio absoluta Benedictionis non excusetur saltem à veniali : vide dicenda *n.* 988. *v.* Secundum.

985. — « Dicitur III. *Catechismus :* Quod impedimentum » contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando supplen-» tur cæremoniæ post baptismum collatum in necessitate * (*Di-» cunt tamen Salm. c.* 14. *nu.* 3. *Catechismum esse illam profes-» sionem Fidei, quæ ante Baptismum fit nomine baptizandi. Sed » hoc impedimentum probabilius est sublatum per Trident. ut Salm.* » *l. c. cum Pal. etc. Et sic decisum à S. C. refert Diana* 3. *p. de Sa-» cram. R.* 26.) * Sed videtur sublatum per *Trid.* secundùm » *Sanch. Fag. Conin. Fill.* qui ideo monent Parochos, ut in libro » distinguant patrinos Catechismi à patrinis Baptismi. V. *Bon.* » *l. c.*

« Dicitur IV. *Crimen,* ut 1. Incestus cum consanguinea con-» jugis in primo, vel secundo gradu, scienter admissus (qui im-

» pedit matrimonium cum quacumque alia persona : vide *Perez* » *d.* 23. *s.* 5.) vel cum propria matre, vel filia. 2. Raptus alie- » næ sponsæ. 3. Uxoricidium. 4. Presbytericidium. 5. Susceptio » propriæ prolis ex Baptismo, ad impediendam redditionem de- » biti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium » cum Moniali. Verùm hæc per non usum sunt sublata : Vide » *Laym. hîc. cap.* 15. *ex Nav. Sanch. l.* 7. *d.* 16. *Con. d.* 30. *d.* 3. » * (*Sic etiam Conc. p.* 342. *n.* 15. *et Salm. c.* 14. *num.* 15. *cum* » *Sanch. et communi : excepto voto, interdicto, et sponsalibus.* » *Episcopus autem tantùm in interdicto potest dispensare, Salm.* » *ib. n.* 16.)*

« Dicitur V. *Sponsalia*, scil. cum una contracta, et non disso- » luta. *Con. d.* 30. *d.* 3. *Sanch. Fill. Bon. l. c. n.* 5.

986. — « Dicitur VI. *Votum*, scilicet simplex sive castitatis, » sive religionis, sive non nubendi. » Vide *Sanch. l.* 5. *d.* 13. *Regin. l.* 31. *c.* 24. *nu.* 184. *Bon. l. c. num.* 7.

Notandum hîc, quòd votum Religionis, aut castitatis absolutum non potest ab Episcopo dispensari ante Matrimonium; secus si fuerit conditionale, aut pœnale, ut dictum est *de Voto l.* 3. *n.* 260. *Q.* 3.

Sed dubitatur 1. an possit Episcopus dispensare in voto castitatis à Conjugibus emisso post consummatum Matrimonium? Resp. Affirmativè cum *S. Ant.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 24. §. 2. *in fin. Pal. p.* 1. *n.* 16. *Bon. p.* 15. *num.* 5. *Sanch. l.* 8. *D.* 11. *n.* 3 *et* 4. et ibi *Arag. Man. et Gutt. ac Salm. c.* 14. *n.* 13. et ibi *Aversa*, et *Corneio*, contra *Lopez, et alios*. Ratio, quia votum hoc non est omnimodæ castitatis, cùm nequeat obligare ad non reddendum debitum, nisi (bene advertit *Sanch. n.* 4.) emittatur ante consummationem, cum animo ingrediendi Religionem. Censent autem *Salm. d. num.* 13. etiam Vicarium Generalem Episcopi posse dispensare in hujusmodi voto, ex concessione generali, quam ipse habet ad omnes casus episcopales. In voto tamen castitatis Conjugum de mutuo consensu emisso solus Papa dispensare valet, ut communiter docent *Sanch. Spor. Anacl. etc. ap. Ferraris Bibl. v. Debitum Conj. n.* 4.

987. — Dubit. 2. an possit Episcopus dispensare, in voto castitatis emisso ante Matrimonium, ad petendum debitum? Negant *Less. l.* 2. *c.* 40. *n.* 126. *et Cajet. Sylv. Tol. ac Led. ap. Sanch. l.* 8. *D.* 12. *n.* 2. nisi adsit necessitas, putà periculum incontinentiæ. Sed communiùs, et valde probabiliter affirmant *Sanch. n.* 4. *cum S. Ant. Soto, Val. Sa, Vega, Henr.* et pluribus aliis, item *Elbel p.* 382. *n.* 71. *Tamb. de voto. c.* 17. §. 4. *num.* 54. Auctor libri *Istruz. per i Nov. Conf. p.* 2. *c.* 15. *nu.* 31. *Barb. Al.* 37. *num.* 9. *cum Sayr. Gutt. et Sylv. ex D. Th. ac Conc. t.* 10. *p.* 344. *in princ. cum Nav. et Henr.* Ratio, tum quia lex reservationum est in ædificationem : esset autem in destructionem, si Pontifex vellet sibi reservare talem dispensationem cum tanto periculo quod communiter adest : tum quia (ut ait *Sanch.*) hæc facultas dispensandi conceditur Episcopis ex consuetudine, quæ jurisdictionem præbet ex. *c. Cum contingat de Foro compet.*

An autem in hoc voto possint dispensare Confessarii Mendicantes? Communiter affirmant *Pal. D. 4. p. ult.* §. 1. *n.* 18. *Wigandt. tr.* 16. *n.* 160. *Resp.* 3. *Sanch. l.* 8. *D.* 16. *n.* 3. *cum Cordub. Veracr. Palac. Manuel., et Henr. Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 244. *cum Suar.* et *Laym. ac Salm. c.* 14. *num.* 14. *cum Gutt. Candido, Diana et Aversa.* Et hoc virtute Privilegiorum plurimorum Pontificum, quæ referemus infra *n.* 1128. et signanter vi Privilegii S. Pii V vivæ vocis oraculo. Id admittit etiam *Pontius l.* 8. *c.* 20. *n.* 12. quando scilicet votum castitatis est emissum ante Matrimonium; negat verò, si post Matrimonium contractum, quia, ut ait (et idem dicunt *Manuel, et Veg., ap. Sanch. n.* 5.) Privilegium S. Pii loquitur tantùm de dispensatione voti emissi ante Matrimonium. Sed veriùs *Sanch. et Salm. l. c.* admittunt pariter de voto emisso post Matrimonium, quia, licèt virtute Privilegii S. Pii non possint Regulares dispensare, possunt tamen virtute aliorum Privilegiorum, vi quorum valent ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi dispensare possunt jure ordinario, ut procul dubio Episcopi jure ordinario in eo voto dispensant, cùm tale votum non sit omnimodæ castitatis; vide dicenda *dict. n.* 1128. An autem Regulares possint dispensare in impedimento affinitatis in ordine ad petendum debitum? Vide dicenda *n.* 1076. *vers. Insuper.*

Dubit. 3. an Episcopus, urgente necessitate, et periculo incontinentiæ, possit dispensare in Voto Castitatis ad Matrimonium contrahendum? Resp. affirmativè; vide dicta *l.* 3. *de Voto n.* 258. *v. Notandum II.* Et ita tenent *Sanch. Dec. l.* 4. *c.* 40. *n.* 34. cum *Suar. Led. etc.* item *Salm. de Voto c.* 3. *n.* 97. *et Less. l.* 2. *c.* 40. *n.* 127. *cum Nav. Sot.* et *Sylv.* dummodo periculum sit in mora; et non sit facilis aditus ad Papam. Cæterùm ante Matrimonium Episcopus, excepto voto castitatis, et sponsalibus cum altero initis, potest universè in aliis impedimentis impedientibus dispensare, sicut etiam in omnibus Matrimonio supervenientibus; *Croix*, et *Salm. c.* 14. *nu.* 13. *cum Pal. Bon. etc.* Vide dicenda *n.* 1126.

933. — « Dixi in Responsione, *potissimùm :* quia præter supra » dicta, alia tria impedimenta numerantur.

« Primum est clandestinitas : Etsi enim valeat matrimonium » clandestinè contractum, ubi Tridentinum non est receptum, non » licet tamen sub mortali. Ubi autem Trid. est receptum, saltem » quoad punctum matrimonii, est irritum, de quo sequenti dubio.

« Secundum, omissio benedictionis : quia sine hac, etsi validè, » illicitè tamen contrahitur matrimonium, saltem primum, ut » ex *c. Nostrates, et c. Sponsus q.* 5. docent. *Bon. qu.* 4. *p.* 6. » *num.* 2. *Sanch. l.* 7. *d.* 82. *Sa, Henriq. Fill.* etc., qui tamen » concedunt non esse mortale. * (*Ut comm. docent Sanch. l.* 7. » *D.* 82. *n.* 9. *Boss. t.* 1. *l.* 9. *c.* 9. *n.* 9. *Mazz. t.* 4. *p.* 195. *n.* 3. » *cum communi et Escob. n.* 649. *cum Soto, Sa, Hurt. etc.*) * » intellige, per se loquendo, nam per accidens ratione præcepti » particularis, scandali, vel contemptûs, ut si omittant nihil fa-

» ciendo, ac si esset res vana, vel vile, ac puerile haberent ei se » subjicere, docet *Per. d.* 43. *s.* 10. *n.* 4. posse esse mortale : Dixi » *primum :* nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ » non fuissent benedictæ. Quòd si autem alter conjugum sit vi- » duus, alter verò primas nuptias celebret, aut saltem nunquam » fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licuerit, nunc tamen » quibusdam locis consuetudo habet, ut benedicantur; ut vid. » *Bon. l. c.* Et patet ex *Agenda.* Debet autem fieri in templo » à proprio Parocho, sine cujus licentia si quis faciat, manet ipso » facto suspensus, donec absolvatur ab Ordinario Parochi, à quo » benedictio erat accipienda.

989. — « Tertium, si contrahatur Matrimonium sine prævîis » proclamationibus, sine quibus, etsi valeat, non licet tamen sub » mortali, ut habet communis (quanquam *Sanch. l.* 3. *d.* 5. » *n.* 7. et *Gasp. Hurt. d.* 5. *n.* 59. putent, non esse mortale unam » omittere, quando certum est moraliter, nullum subesse impe- » dimentum; sed contrarium docet *Per. d.* 42. s. 1. *num.* 7. *ex* » *Con.* et *Pontio*) nisi Episcopus, vel ejus Vicarius dispenset, » ut patet ex *Trid. s.* 24. *c.* 1. quod circa eas præcipit sequentia : » 1. Ut fiant in Ecclesia, inter Missarum solemnia. Possunt ta- » men fieri in Oratorio, vel juxta Ecclesiam, aliove loco, confluente » magno populo. 2. Ut fiant à proprio Parocho, vel alio Sacer- » dote de ejus licentia. Ut fiant in Parochia propria, et quidem » utriusque contrahentis, utì declaravit Congregatio. 3. Ut fiant » tribus diebus festivis, non immediatis, continuis tamen, id est, » qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo interpolentur. » V. *Bon. p.* 2. *q.* 6. »

990. — Plura dubia hîc discutienda. Dubitatur 1. an peccet mortaliter Parochus, si assistat Matrimonio, omissis Denunciationibus, sine dispensatione Episcopi, quando jam per diligentiam certus factus fuerit nullum subesse impedimentum? Negant *Sotus*, *Machad. et Led. ap. Sanch. l.* 3. *D.* 5. *n.* 3. quia (ut aiunt), cessante adæquatè fine legis, cessat lex. Sed communissimè et veriùs affirmant *Sanch*, *n.* 6. *Pont. l.* 5. *c.* 30. *n.* 3. *Bon. p.* 6. *nu.* 7. *Escob. n.* 547. *Boss. t.* 1. *c.* 8. *n.* 3 *et* 14. *Barb. All.* 32. *n.* 2. *Ronc. p.* 153. *q.* 1. *R.* 1. *et Salm. c.* 8. *n.* 77. cum aliis plu- ribus. Ratio, tum quia, esto per diligentiam Parochus impleat finem Tridentini, transgreditur tamen diligentiæ formam, quam Concilium præscribit; quod cùm sit in re gravissima, non excu- satur à mortali, nisi urgens adsit necessitas, quæ moram non patiatur; tum quia aliàs non adæquatè satisfit fini præcepti De- nunciationum, nam diligentia Parochi non satis supplet effec- tum Denunciationum ad impedienda mala, quæ alioquin evenire possunt, eò quòd, neglectis Denunciationibus, si supervenit im- pedimentum, filii reputantur illegitimi, etiamsi contrahentes impedimentum ignoraverint, ut habetur ex *c. fin.* §. *Si quis de Clandest. despons.* quando contra legitimi habiti fuissent, si præ- cessissent Denunciationes, ut in *c. Ex tenore. Qui filii sint legit.* Præterea in Trident. *Sess* 24. *c.* 5. contrahentibus sine Denun-

ciationibus adimitur spes de obtinenda dispensatione impedimenti, scilicet consanguinitatis, vel affinitatis (non autem publicæ honestatis, ut declaravit S. C. *ap. Farinac.* prout refert *Bossius. n.* 27.) Hoc autem quod dicitur de Denunciationibus faciendis ante Matrimonium; idem dicendum de obligatione eas faciendi post nuptias contractas ante consummationem; ita rectè docent *Sanch. l.* 3. *D.* 11. *n.* 5. *Pont. l.* 10. *c.* 4. *n.* 2. *Salm. c.* 8. *n.* 94. *Pal. p.* 3. §. 5. *n.* 6. *Esc. nu.* 612. *cum. Palud. Trull. et Vill. ac Boss. c.* 8. *nu.* 6. *cum Nav. Laym. Con. Bon. Reg. Diana, etc.* (contra *Dic. Lop. et Led.*) Quia Concilium, juxta textum mox supra allatum, æquè præcipit fieri Denunciationes ante Matrimonium, quàm postea ante ejus consummationem. Et bene addunt *Pontius, ac Pal. l. c. Boss. n.* 7. *Sanch. n.* 5. *cum Navarr. et Man. ac Escob. num.* 614. *cum. Con. Trull. et Leand.* (contra *Henriq.*) Conjuges consummantes ante Denunciationes toties peccare graviter, quoties copulantur, quia toties copulantur cum eodem periculo fornicationis; Unde oppositum mihi videtur dicendum, si ipsi certi essent nullum subesse impedimentum, quia, violato jam præcepto Tridentini, per consummationem, illud ampliùs non urget. (*V. Not. II, pag.* 329.)

An autem, omittere unam Denunciationem sit mortale? Pariter affirmant *Pont. l. c. ac Pal. Con. et Leand. ap. Escob. n.* 549. Sed probabiliter negant *Sanch. n.* 7. *Boss. l. c. et Escob. n.* 550. *cum Fill. Bard. Gutt. Led. Diana, Veracr. et Vill.*, quia respectu ad totum præceptum videtur gravis materia. Imò *Salm. c.* 8. *n.* 78. *cum Trull. Reb. et aliis,* putant nec esse mortale, si etiam duæ Denunciationes omittantur; sed huic probabiliùs contradicit *P Conc. p.* 298. *n.* 4.

991. — Dubit. 2. an Denunciationes debeant fieri in Ecclesia, et inter Missarum solemnia? Revera sic præscribitur in Trident. *Sess.* 24. *cap.* 1. et in Missa Parochiali, vel Conventuali, arbitrio Parochi, etiam contradicente Capitulo, ut declaravit S.C. Vide *Zachar. ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 474. Sed probabiliter dicunt *Sanch. l.* 3. *D.* 3. *n.* 9. *Barb. All.* 42. *a. n.* 15. *et Ronc. pag.* 163. *q.* 1. *R.* 2. posse etiam fieri in Ecclesia tempore Concionis, vel Processionis. Imò *Wigandt tr.* 16. *n.* 96. *v. Quid, Sanch. l. c. Laym. c.* 4. *n.* 20. *Barb. in c. l. Trid. n.* 21. *Boss. c.* 7. *n.* 13. *Escob. n.* 558. *cum. Fill. Vill. Dian. Trull. etc.* (contra *Pont. l. c. n.* 6. *et Hurt. Led. Posseo.*) aiunt posse fieri extra Ecclesiam in loco magni concursûs, quia sic jam obtinetur finis Concilii. Idque probabile videtur, saltem sine mortali, etsi adsit aliqua causa, sine ulla culpa.

Notat autem *Boss. c.* 7. *n.* 99. *cum Marchino*, quòd tempore pestis, si nequeant fieri Denunciationes in Ecclesia, et non possint induci Sponsi ad Matrimonium differendum, tunc Episcopus potest vel permittere ut fiant Denunciationes per vocem præconis, aut per Edicta loco publico affixa, et hoc in quocumque die; vel eas remittere, et ad id etiam tenetur, si urgeat necessitas, juxta dicenda *n.* 1005. Quòd si nequeat adiri Episcopus,

Parochus bene potest, et justa urgente causa etiam tenetur Sponsos conjungere, postquam sit certior factus nullum subesse impedimentum. (*V. Not. III, pag*, 329.)

Dubit. 2. in qua Parochia debeant fieri Denunciationes? Certum est faciendas esse in Parochia utriusque contrahentis, ut dicunt communiter cum *Busemb. Sanch. lib.* 3. *D.* 6. *num.* 4. *Laymann c.* 4. *n.* 9. *Pal. n.* 13. §. 3. *n.* 2 et alii passim; quia sic fert consuetudo. Excipiunt *Laym. cap.* 4. *n.* 10. *Boss. cap.*7. *num.* 18. *et Salm. c.* 8. *num.* 72. *cum. Dicast.* nisi Parochiæ essent valde propinquæ. Sed dubium fit ubinam faciendæ Denunciationes, si alter Sponsorum de brevi moratur in aliquo loco? *Pont. l.* 5. *c.* 30. *n.* 5. putat sufficere, si fiant in loco ubi ille actu degit. Sed longè probabiliùs *Sanch. n.* 6. *Con. D. n.* 60. *Barbos. All.* 32. *n.* 11, *Ronc. p.* 153. *q.* 1. *R.* 3. *et Escob. n.* 556. *cum Gutt. Henr. Reg. Ochag. etc.* ex Declar. S. C. dicunt omnino fieri debere in Parochia unde discessit, quia Denunciationes ideo fiunt, ut impedimenta manifestentur, ac propterea oportet eas fieri, ubi Sponsi diutiùs sunt commorati. Et hîc notandum, quòd si alter Sponsorum sit externus, Parochus non debet facere Denunciationes, nisi postquam ipse per fidem authenticam probaverit statum liberum coram Ordinario, ut habetur ex Instructione S. C. S. Officii, quæ observatur *apud Genet. ad calcem in Tract. de Matr. t.* 5. *et apud Pitton. de Matr. n.* 1734. Et pluries declaravit S. C. Denunciationes necessariò faciendas in loco originis, ut refert *P. Zacharia apud Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 476. Quoad Vagos autem Tridentinum *sess.* 24. *c.* 7. præcipit Parochis non assistere eorum Matrimoniis, nisi post diligentem inquisitionem adhibitam, et nisi priùs ab Ordinario licentiam assistendi obtinuerint. Hinc rectè ait *Ronc. p.* 168. *q.* 4. in fine, quòd graviter peccaret Parochus, si tale præceptum non servaret, esto alioquin Matrimonium esset validum, cùm Concilium nullam irritantem clausulam apposuerit. Vide alia dicenda circa Vagos *n.* 1089.

992. — Dubit. 4. in quibus diebus possint fieri denunciationes? In Trid. *sess.* 24. *c.* 1. præscribitur, ut fiant *tribus continuis diebus festivis*. Praxis fert (prout ait *Ronc. p.* 153. *q.* 1. *R.* 2.) ut Denunciationes fiant tribus diebus festivis *continuis*, ita tamen ut non intercedant alii dies festivi, sed non immediatis (nempe tribus Festis Paschatis), ut sentiunt ipse *Ronc. et Barb. All.* 32. *Sanch. l.* 3. *D.* 6. *n.* 8. *Pont. lib.* 5. *c.* 39. *n.* 8. *et alii*, quia tempore tam brevi non satis obtineretur finis Concilii. Ac probabiliter dicunt *Salm. c.* 8. *n.* 75. *cum Trull. Hurt. Reg. Leand., etc.* posse fieri etiam in tribus festis immediatis, quia in Concilio dicitur *continuis diebus festivis*, nec ibi excipitur, quòd non sint immediati. Et sic pariter dicunt *Salm. l. c. cum Trull. Aversa, et Leand.* (citant etiam *Bon. Con. et Dian.*, sed non bene, ut mox videbimus) posse fieri Denunciationes tribus diebus festivis discontinuis, modò plures dies festi non intercedant, quia sic sufficienter jam satisfit intento Concilii. Sed veriùs *Sanch. l.* 3. *D.* 5. *n.* 8. *Pal. p.* 13. §. 3. *n.* 4. *Bon. p.* 6. *n.* 19, *et Escob. n.* 508.

cum Con. Vill. Dian. Machad. et Reg. censent id non esse quidem mortale (contra *Henriq.*) quia non videtur gravis transgressio, sed non excusari à veniali, quia jam transgreditur præscriptum Concilii.

An autem possint fieri Denunciationes diebus ferialibus, si ex aliqua causa fieret magnus concursus in Ecclesia? Negant *Pont. l.* 5. *c.* 30. *n.* 7, *et Fill. Leand. Hurt. etc., apud. Escob. n.* 560. *ex Decl.* S. C. Sed probabiliter affirmant *Sanch. l.* 3. *D.* 6. *n.* 10, *Bonac. p.* 6. *n.* 10, *Barbos. Alleg.* 32. *n.* 15, *Boss. cap.* 7. *n.* 6. *cum Laym. Reg. et Posseo. et Escob. n.* 562. *cum Ochag. Reg. et Gutt.* ex alia contraria Declar. S. C. *apud Ochag.* quia sic jam satis impletur finis Concilii. Saltem probabile est id posse fieri sine culpa gravi, ut diximus *n.* 991. de Denunciationibus factis extra Ecclesiam in loco magni concursûs.

993. — « 1. Licet statim post ultimam proclamationem contrahere, etiam eadem die : non licet autem differre ultra » 4 menses, intra quos si non contrahant, repetendas esse denunciationes declaravit Congreg. *in sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform.* » * (*Et Salm. c.*8. *n.* 75. *cum Pontio, et Leand.*)* Imò Rituale » Romanum duos tantùm menses permittit, intra quos si non contrahatur, jubet repetere denunciationes, nisi videatur aliud » Episcopo. (*V. Not. IV, pag.* 329.)

994. — « 2. Post proclamationes tenetur sub mortali, qui novit impedimentum, illico denunciare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. gr. incestum, sacrilegium, etc. Si tamen inde alteri periculum infamiæ nasceretur, » is ex charitate priùs esset monendus, ut à Matrimonio desisteret. *Sanch. l.* 3. *d.* 13. *Fag. p.* 2. *l.* 6. *c.* 5. *Henr. Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 8., *etc. commun.* contra *Pontium, d.* 5. *q.* 6. qui negat teneri denunciare, si sit occultum. Idemque tenent *Mart. Perez d.* 43. *s.* 6. *n.* 1 *et seq.*, sed cum hac limitatione, si tantùm audiverit, et nesciat à quo, vel si pro foro » interno sit dispensatum, vel si metuat magnum scandalum, » aut periculum, vel si sciat contrahentes esse in bona fide.

Certum est 1. quòd si impedimentum possit per testes probari, quilibet illud sciens denunciare tenetur, sive impedimentum sit dirimens, sive impediens, esto sit occultum et infamatorium, nempe quod ortum habuerit ex peccato; ita *Pal. p.* 12. §. 6. *n.* 1. *Pont. l.* 5. *c.* 34. *n.* 3, *Boss. t.* 1. *c.* 7. *n.* 158. *et Salm. c.* 8. *n.* 95. *cum Trull. Ao. Dic.* et communi. Quivis enim tenetur manifestare peccatum occultum alterius quod est tertio nocivum, quando Prælatus legitimè id præcipit prout præcipit Episcopus imponens (dum fiunt Proclamationes) omnibus consciis alicujus impedimenti, ut revelent, et tenentur revelare etiam ii qui noverint impedimentum sub secreto naturali, et adhuc cum juramento non propalandi, ut dicunt *Sanch. l.* 3. *D.* 16. *n.* 6, *Escob. n.* 622. *cum Pal. et Card., Boss. n.* 176. *cum Barb. et Fag. ac Salm. cum aliis,* ex *D. Th.* 2. 2. *q.* 33. *ar.* 8. *ad* 1. ubi docet promissionem et juramentum non obligare, quando imminet damnum Communitati,

vel tertiæ personæ, prout in nostro casu utrique damnum imminet. Advertunt tamen præfati AA. antequam fiat denunciatio, præmittendam esse correptionem fraternam, et etiam pluries, nisi probabiliter non sit profutura; modò periculum non sit in mora. Certum est 2. quòd si impedimentum sit occultum, et jam fuerit pro eo obtenta dispensatio quoad forum internum, illud sciens non tenetur denunciare: secus si adesset publica fama de impedimento, et dispensatio esset occulta, ut *Sanch. l.* 3. *D.* 14. *nu.* 4. *Boss. n.* 167. *et Pal. l. c. n.* 2. Certum est 3. quòd si noveris impedimentum ex auditu, sed non recordaris à quo, vel si accepisti à persona non fide digna, non teneris denunciare; *Sanch. n.* 7. *Pont. n.* 1. *Pal. n.* 3. *cum Gutt. et Farinac. ac Boss. n.* 164 *et* 166. *cum Nav. Con. Bon. Fill. Cord. et Hurtad.*

995. — Sed dubitatur 1. An, si tu solus impedimentum noveris, nec possis probare, tenearis illud denunciare? *Prima* sententia, quam tenent *Pontius l.* 5. *c.* 34 *à n.* 6. *Dian.* 3. *p. tr.* 4. *R.* 221. *ac Sa, Major, et Gabr. apud Salm. c.* 8. *n.* 97. negant, quia nemo tenetur denunciare impedimentum quod probare non potest; unde sic arguunt: Aut sponsi sunt in bona, vel in mala fide; Si in bona non peccant contrahendo Matrimonium; Si in mala, nihil proficies, cùm testimonium unius non sufficiat ad nuptias impediendas. *Secunda* verò sententia communissima et verior affirmat teneri, si commodè potes, eamque tenent *Sanch. l.* 3. *D.* 13. *num.* 2. *Pal. p.* 12. §. 6. *num.* 5. *cum Hurt. Con. Henr. Cov. et Hurt. Escob. l.* 25. *n.* 625. *cum Laym. Bon. Barb. Fag. Arag. et Lop. Boss. n.* 173. *cum Fill. et Reg. ac Salm. n.* 97. *cum Dic. Trull. Leand., etc.* Ratio, quia, si Sponsi sunt in mala fide, bene proficiet revelatio ad vitandum peccatum, cùm testimonium unius de impedimento satis est ad Matrimonium impediendum, ut diximus *n.* 878. *dub.* 1. et mox fusiùs probabimus in *dub. seq.* Si verò in bona fide, proficiet saltem ad reparandam injuriam materialem Sacramenti. Diximus, *si commodè potes*, nam cum tuo gravi damno, aut aliorum scandalo, non teneris denunciare, cùm neque lex Ecclesiastica, neque præceptum correctionis obliget cum gravi incommodo, aut scandalo aliorum.

996. — Dubit. 2. An sufficiat unus testis de impedimento, ut Episcopus prohibeat contrahi Matrimonium? Adsunt quatuor sententiæ. *Prima* sententia, quam tenent *Pont. l.* 5. *c.* 34. *n.* 8 *et* 9. atque *c.* 36. *n.* 2. *et Diana p.* 3. *tr.* 4. *R.* 12. dicit sufficere si impedimentum ortum habeat ex crimine; si verò non provenerit ex peccato, sed ex cognatione carnali, aut spirituali, requiri duos testes fide dignos, nisi adsint alia adminicula quæ plenam faciant probationem. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenet *La Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 215. dicit, quòd si impedimentum non sit ob crimen, sufficiat ad impediendum unus testis fide dignus; si verò ob crimen, requiruntur saltem duo, quia tunc agitur de præjudicio tertii, adversùs quem nequit ferri judicium sine plena probatione. *Tertia* sententia, quam tenent *Con. p.* 201. *n.* 12. *et Salm. c.* 8. *nu.* 106. *cum Trull. Dic. Aversa, etc.* dicit

sufficere unum testem qualecunque sit impedimentum, modò testis ille sit omni exceptione major, et deponat ex certa scientia. *Quarta* demum sententia communissima, et verior, quam tenent *Sanch. t.* 1. *D.* 71. *Panorm. in c. Super eo. de Test. Nav. Man. c.* 2. *n.* 83. *Ronc. p.* 154. *qu.* 7. *R.* 1. *Pal. p.* 32. *n.* 3. *cum. Con. Covarr. et Mascard. ac Boss. tom.* 1. *c.* 7. *n.* 133. *cum Host. Sylvest. Gutt. Farinac. Barb. Piasec. Comit. Hurt., etc.* absolutè docet, sufficere unum testem ad impediendum Matrimonium, etiamsi non sit omni exceptione major, modò habeat qualitates infra explicandas. Id probatur 1 ex *c. Super eo de Test. et attest.* ubi sic habetur : « Matre asseverante (*intellige alterius Sponsorum*) ipsos esse consanguineos, non debent conjungi, quia præsumptio est non modica, quòd se linea consanguinitatis attingant. Si verò Matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi. » Probatur 2. ex *c. Præterea.* 12. *de Spons.* ubi, cùm quidam vir cupiebat contrahere Matrimonium, ejus consanguineus asserebat eum cum Sponsa coivisse, respondit Papa : « Ut matrimonium ipsum fieri, nisi juramentum » intervenisset, districtè prohibeas, ne deteriùs inde contingat. » Ex quo textu rectè inferunt *Sanch. n.* 3 *et* 4. *cum Mascard. et Alex. de Nevo; ac Boss. n.* 142. *cum Panorm. Gutt. et aliis supra citatis,* hoc procedere, etiamsi testis accusator, vel denunciator, et etiam sit criminosus, suamque turpitudinem alleget. Ratio nostræ sententiæ est, quia, licèt quando agitur de præjudicio tertii, plena requiratur probatio, attamen cùm hîc agatur de vitando periculo Animæ, nempe si fortè Matrimonium contraheretur cum impedimento, minori probatione jus contentum est. Secus verò dicendum, ut bene aiunt *Sanch. n.* 8. *cum Panorm. et Boss. n.* 155. *cum Gutt.* contra *Palud.* si agatur de præjudicio tertii, et non agitur de peccato vitando, putà si testis allegaret fornicationem Sponsæ, vel quid simile, tunc enim bene requiritur plena probatio ex *c. Licet, cap. Veniens et c. Omni de Testam.*

997. — Quamvis autem (ut diximus) ad impediendum matrimonium non requiratur, ut testis sit omnino integer, requiritur tamen I. ut ipse non tantùm denunciet, sed etiam deponat, esto sponte se offerat ad deponendum, ut dicunt *Sanch. dict. D.* 71. *n.* 10. *cum Alex. de Nevo, et Boss. n.* 146. *cum Gutt.* Nisi talis testis denunciando probaret de fama impedimenti, ut aiunt iidem AA. ex *c. Non in duo de Spons.*, quia tunc sufficit, ut tantùm denunciet, quin deponat. II. Ut deponat cum juramento; *Ronc. loc. cit. Sanch. num.* 12. *cum Host. Panorm. Palud. Præ. Lop. etc. Pal. p.* 32. *n.* 4. *cum Covar. et Gutt., ac Boss. num.* 147. *cum Coninc. Barbos. et Hurt.*, quia in iis quæ sunt in præjudicium tertii, non creditur testi nisi jurato, ex *c. Tua. de Cohabitat. Cleric* III. Ut deponat non ex auditu, sed ex certa scientia, ut *Roncag. ib. Sanch. n.* 12. *cum Abb. Coo. Præp. etc. Pal. d. n.* 4. *cum Con. et Gutt. ac Boss. n.* 284. *cum Navarr. et Riccio.* Excipiunt tamen AA. citati, et *Salm. c.* 8. *n.* 107. *ex c. Licet de Testib.*

nisi impedimentum sit consanguinitatis vel affinitatis; tunc enim sufficit, ut testis deponat se illud audîsse à duobus fide dignis, et maximè à consanguineis Sponsorum, qui magis sunt idonei ad probandam vel negandam consanguinitatem, ut *Boss. n.* 152. cum aliis. IV. Demum requiritur ut testis ille non sit persona vilis, dummodo factum non sit ita occultum, ut nequeat probari nisi per vilem personam, quia ubi deest facultas probandi, admittitur probatio etiam per se non sufficiens; ita *Pal. l. c. cum Menoch. Boss. n.* 145. *cum Gutt. et Sanch. n.* 13. *cum Panorm.* et communi; contra *Goffred.*

998. — Dubit. 3. An si sponsalia fuerint jurata, sufficiat unicus testis deponens impedimentum ad impediendum Matrimonium? Negant *Glossa in c. Præterea de Sponsal. v. Nisi, ac Palud. Henriq. Lop. etc. ap. Sanch. l.* 1. *D.* 71. *n.* 9., quia in præfato textu *Præterea* supra allato expressè dicitur non sufficere unum testem, si sponsalia sint jurata. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. l. c. cum Cov. et Veracr. Pal. p.* 32. *num.* 6. *cum Gutt. et Masch. ac Boss. c.* 7. *num.* 144. *cum Host. Præp. Hurt. etc.* modò testis ille sit fide dignus, et deponat ex certa scientia. Ratio, quia, si fama impedimenti bene sufficit ad dissolvenda sponsalia, ut habetur ex *c. Super eo, de Consanguin.* tantò fortiùs debet sufficere testis integer, qui efficaciùs probat, quàm sola fama; idque certum esse apud omnes testantur *Pal. n.* 6. *et Sanch. l.* 2. *D.* 45. *n.* 27. Ad textum autem oppositum in *cit. c. Præterea,* rectè respondent *Panorm. in d. c. Super eo, atque Sanch. Pal. et Boss. ll. cc.* quòd in casu textûs præfati non esset testis ille omnino integer, tum quia allegabat turpitudinem suam, tum quia non deponebat in forma testimonii.

999. — Notandum autem hîc, quòd fama impedimenti satis sit ad impediendum Matrimonium, ut expressum habetur *in c. Super eo, de Consang.* Nisi fama infirmetur juramento Consanguineorum, ut excipiunt *Sanch. l.* 1. *D.* 71. *n.* 18. *et Pal. p.* 32. *n.* 7. *cum Abb. Gutt. etc.,* ex *c. Cum in tua, de Spons.* Imò addit *Sanch. l. c.* quòd juramentum ipsorum contrahentium etiam valet adversùs famam arbitrio Judicis. Probabiliùs autem censet *Pal. dict. n.* 7. *cum Gutt.* (contra *Palaum*) in probationem famæ oportere, ut testis denunciet cum juramento, cùm ipse *Sanch.* fatetur (ut supra dictum est *num.* 997 ad II.) in judicio non credi testi non jurato, ubi agitur de præjudicio tertii. Præterea notandum, quòd notitia privata famæ non sufficiat Judici, ut possit nuptias impedire, sed tantùm ut possit inquirere de impedimento, ita communiter *Sanch. n.* 15. *Pal. l. c. cum Gutt. et Boss. c.* 7. *n.* 128. *cum Innoc. Barb. et aliis.* An autem possit Judex impedire Matrimonium, si sciat privatim impedimentum esse notorium? Negat *Pal. ib. cum Gutt.* dicens requiri, ut talis notorietas sit probata in judicio; nam aliàs notitia esset privata, ex qua Judex nequit ferre judicium. Hæc opinio probabilis videri posset alicui ex eo quòd Judex debet judicare secundùm allegata et probata, juxta dicta *Tom.* 4. *l.* 4. *n.* 208. Sed probabilior est

mihi sententia affirmans, quam tenent *Sanch. num.* 16. *cum. Glossa in l.* 1. *C. Qui ado. quos, etc. ac Boss. nu.* 127. *cum Barb.*, quia aliàs Judex, pronunciando sententiam de Matrimonio contrahendo, cooperaretur ad ineundum Matrimonium nullum, quod esset intrinsecè malum.

1000. — « 3. Contrahens ipse, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel Matrimonio abstinere, nisi dispensationem pro foro conscientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur, nisi Judex aliunde habet sufficientem probationem. *Sanchez, Sylo. Laym. l. c. n.* 10. V. *Bon. l. c. Perez d.* 43. *s.* 7. *n.* 2. * (*Ita communiter Sanch. l.* 3. *D.* 14. *n.* 2. *Pont. l.* 5. *c.* 33. *n.* 1. *et Boss. c.* 7. *n.* 182 *et* 188 *cum Laym. Con. Fill. etc. An autem sponsi teneantur fateri copulam incestuosam, si in Dispensatione adsit clausula :* Nisi copula fuerit habita ? *Vide dicenda num.* 1135.) *

1001. — « 4. Parochus, cognito impedimento, tenetur prohibere Matrimonium, et remittere ad Episcopum, vel ejus Officialem, neque potest assistere. *Sanch. l.* 3. *de* 15. *Matr. Perez d.* 43. *s.* 7. *n.* 9. *etc.* * (*cum Salm. c. n.* 8. *nu.* 103. *et communi*) * contra *Pontium.* Nisi tamen ex sola confessione nosset; tunc enim nullo modo posset negare Matrimonium, sive publicè sive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confessionem, licèt in confessione posset, ac deberet. Et tunc, si quidem sine magno scandalo à Matrimonio non possent desistere nec vellent, suadere ut contrahant communi consensu, sub conditione, si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi ut fratres (non autem quoad torum) donec accedat dispensatio, et iterum contrahant. Ita ex *Beja, et Pont. l.* 5. *c.* 35. *Per. l. c.* qui addit, si id omnino nolint, persistantque petere, debere Parochum assistere. »

1002. — Dubit. 1. an Parochus, si ipse solus noverit impedimentum, teneatur impedire Matrimonium publicè petitum? Si impedimentum denunciatur ab aliis, certum est ex *c. fin. de Cland. desp.* teneri Parochum interdicere nuptias, et rem ad Ordinarium deferre, ut ille cognoscat. Dubium fit, si solus Parochus impedimentum sciat extra Confessionem, an possit et teneatur nuptias impedire? Negat *Pont. l.* 5. *c.* 35. *n.* 5 *et* 6. eadem ratione ductus, ut dixi supra in Dub. 1. *n.* 995, quia nemo tenetur denunciare quod probare non potest. Affirmant tamen veriùs *Sanch. l.* 3. *D.* 15. *n.* 11. *Boss. c.* 7. *n.* 193. *Ronc. p.* 154. *p.* 7. *R.* 2. *Pal. p.* 2. §. 7. *nu.* 3. *Coo. et Gutt. ac Escob. num.* 628. *cum Henr. Hurt. etc.* Ratio, quia si quilibet tenetur (ut diximus *d. n.* 995.) impedimentum revelare, etiamsi ipse solus illud sciat, à fortiori tenetur Parochus, cui ex officio incumbit consulere saluti suarum ovium. Nec obstat, quòd peccatori occulto, publicè petenti Sacramentum, illud non sit denegandum; nam respondetur cum *AA. cit.* quòd hoc procedat, quando impedimentum dumtaxat reddit illicitam Sacramenti susceptionem; secus verò, si impedimentum (præter susceptionem) præbet occasionem aliorum damnorum et culparum.

Dubit. 2. an Ordinarius, qui solus conscius sit impedimenti, teneatur Matrimonium impedire? *Sanch. l.* 3. *D.* 15. *nu.* 11. *Pont. l.* 5. *c.* 35. *n.* 5 *et Pal. p.* 12. §. 7. *n.* 4. *cum. Hurt. Con. et aliis,* sentiunt eum nec teneri, nec posse, quia nemo potest esse Judex et testis. Sed probabiliùs affirmant *Bon. p.* 301. *n.* 11. *Escob. nu.* 634. *cum Leand. Bon. cap.* 7. *num.* 205. *cum Con. et Hurt. et Salm. cap.* 8. *nu.* 104. *cum Avers. Trull. Dicast. etc.* Ratio, tum quia bene potest esse aliquis Judex et testis, quando agitur de peccato impediendo; tum quia eo casu saltem potest ipse Ordinarius deferre impedimentum ad Judicem Superiorem, et etiam ad suum Vicarium, (ut aiunt *Salm. cum AA. cit. d. n.* 104.) ut ille judicium proferat: Et ad hoc ipse Episcopus tenetur, ut impediat peccata quæ ex Matrimonio invalido orirentur.

1005. — « 5. Potest Episcopus, vel ejus Vicarius, non autem » Decanus Ruralis dispensare, vel ut una tantùm fiat proclama- » tio; vel ut fiant post contractum subitò factum coram Parocho, » et testibus, ante consummationem; vel etiam ut plenè omit- » tantur, si justa causa subsit, v. g. timor, ne alioqui malitiosè » impediatur Matrimonium, pudor contrahentium, senium, » inconstantia, statûs disparitas, metus scandali, infamiæ, incon- » tinentiæ, etc. *Bon. l. c.*

« 6. Etsi, quando per dispensationem contractum est Matri- » monium, ante proclamationes postea faciendas conjux non te- » neatur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ » fuerint; quando tamen certi sunt nullum subesse impedimen- » tum, non peccare mortaliter consummando, tenent *Sot. Led.* » *Texed.* contra *Sanch.* apud *Dian. p.* 9. *t.* 8. *R.* 19.

« 7. Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen in casu » necessitatis per epikeiam declarare, præceptum hoc hìc et » nunc non obligare; v. g. si moriturus concubinam velit ducere, » ob prolis legitimationem. » *Bon. l. c. ex Sylv. Sanch.* etc.

1004. — Quoad dispensationem Denunciationum, observa quæ habentur in Trid. *sess.* 24. *cap.* 1. ubi : « Quòd si aliquando » probabilis fuerit suspicio Matrimonium malitiosè impediri » posse, si tot præcesserint Denunciationes, tunc vel una tantùm » Denunciatio fiat, vel saltem, Parocho, et duobus vel tribus » testibus præsentibus, Matrimonium celebretur. Deinde ante » illius consummationem Denunciationes in Ecclesia fiant, ut si » aliqua subsint impedimenta, faciliùs detegantur nisi Ordina- » rius ipse expedire judicaverit, ut prædictæ Denunciationes » remittantur : quod illius prudentiæ et judicio S. Synodus re- » linquit. »

1005. — Quamvis autem à Concilio *l. c.* concedatur Episcopo facultas dispensandi in Denunciationibus, ob solam causam si timeatur quòd Matrimonium injustè impediatur, tamen communiter dicunt DD. quòd etiam ob alias justas causas Episcopus potest, et quandoque tenetur in Denunciationibus dispensare; licèt enim Concilium unicam dumtaxat assignasset, eam tamen exemplicativè, non taxativè proposuit; præterquam quòd rem

hanc statim postea prudentiæ Ordinarii reliquit ; ita *Sanch. l.* 3. *D.* 7. *n.* 1. *Pont. l.* 5. *c.* 32. *num.* 1. *Cabass. l.* 3. *c.* 20. *nu.* 2. *Pal. p.* 13. §. 4. *num.* 8. *Barb. All.* 32. *num.* 27. *Ronc. p.* 154. *q.* 4. *R.* 2. *Conc. p.* 300. *n.* 7. *Wigandt. tr.* 16. *n.* 96. *v. Dico. Escob. l.* 25. *n.* 587. *Salm. c.* 8. *num.* 89. *et Boss. t.* 1. *c.* 7. *n.* 34. cum aliis (contra *Cefal. et Borell.*) et ita pluries declaravit S. C. Concilii, ut referunt *Escob. num.* 586. *et Boss. l. c.* qui præsertim ex *Bellarm. in d. cap.* 1. *Trid.* has Declarationes affert : « Denunciationes possunt omitti non solùm ex causis hîc expressis, » sed ex aliis bene visis Episcopo, qui has Denunciationes potest » remittere etiam post Matrimonium contractum, et ante consummationem. » Item in alia Declaratione : « Episcopus potest » has omnes Denunciationes remittere, etiamsi non sit rationabilis suspicio, quòd possit Matrimonium impediri, quia relinquitur suæ prudentiæ. »

Docent etiam communiter DD. quòd, si oporteat ad vitandum grave damnum commune vel privatum, spirituale aut temporale, et adhuc si expediat ad notabile bonum spirituale aut temporale Communitatis, vel alterius privati, Episcopus non solùm potest, sed etiam tenetur dispensare ; ita *Sanch. l.* 2. *D.* 10. *n.* 5. *Pont.* 2. *n.* 6. *Barb. n.* 51. *Pal.* §. 5. *n.* 1. *Ronc. l. c. R.* 1. *cum Gutt. Boss. num.* 103. *cum Con. Bon. Fill. et Hurt.* Hujusmodi igitur causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare, sunt I. Si adsit probabilis timor, ne Matrimonium malitiosè impediatur juxta sensum Tridentini. II. Si matrimonium sit necessarium ad vitandum damnum, sive infamiam contrahentium, vel prolis, nempe si concubinarii reputabantur conjuges, vel si præcesserit defloratio, et timeatur ne vir mutet voluntatem ; item si alter Sponsorum esset in articulo mortis, et esset proles legitimanda ; *Sanch. n.* 6. *Boss. n.* 103. *Ronc. l. c. cum Barb.* III. Si immineat periculum animæ, corporis, aut fortunæ, *Sanch. et Ronc. ll. cc. Boss. n.* 93. IV. Si Sponsus statim sit longè profecturus, et urgeat necessitas contrahendi ob unam ex causis supra descriptis, *Boss. n.* 90. V. Si parentes, vel Tutor prætendant, ut virgo nubat indigno ; *Escob. num.* 587. *cum. Cajet.* VI. Addit *Ronc. l. c.* si immineat tempus Adventûs, vel Quadragesimæ, et aliàs urgeat periculum incontinentiæ, vel gravis præjudicii. Ratio hujus videtur esse, quia non licet consummare Matrimonium ante Benedictionem nuptialem. Verùm (juxta nostram sententiam allatam *n.* 984. *Dub.* 2.), cùm nulla sit culpa ante Benedictionem consummare, meliùs dicendum est, posse propter hanc causam Episcopum dispensare, sed non teneri, ut dicunt *Barb. All.* 32. *num.* 48. *cum Con. Reg. Ugol. etc. et Boss. n.* 87. *cum Sanch. Pont. Salsedo, et Hurt.* Cæterùm bene ait *Ronc.* teneri Episcopum dispensare ob quamcumque aliam causam, quæ prudentis judicio urgens videatur.

1006. — Causæ verò ob quas Episcopus non tenetur, sed potest dispensare, sunt I. Si nuptiæ sint contrahendæ inter Magnates, quia horum conjugia non fiunt nisi magna præcedente consideratione. II. Si Sponsi sint valde senes, aut valde dispares in

conditione, ætate, divitiis, aut qualitate. III. Si certò moraliter constet nullum adesse impedimentum; ita *Sanch. l.* 3. *D.* 9. *ex n.* 3. *Barb. All.* 32. *n.* 41. *Bon. q.* 2. *p.* 6. *Boss. ex n.* 79. *Pat.* §. 5. *n.* 8. *Pont. l.* 5. *c.* 32. *n.* 6. *Cabass. l.* 3. *c.* 20. *num.* 3. *Fill. tr.* 10. *c.* 5. *Salm. c.* 8. *n.* 89, licèt non omnes hi AA. omnes dictas causas exprimant. Præterea notant hîc *Ronc. et Barb. ll. cc.* cum aliis, quòd Episcopus possit in Denunciationibus dispensare etiam cum altero Sponsorum non sibi subdito, sicut enim potest eum cum subdito conjungere, ita etiam dispensare. Et hanc esse consuetudinem testatur *Roncaglia* qui addit *quæst.* 3. eamdem facultatem dispensandi habere Prælatos, qui jurisdictionem quasi Episcopalem habent. Hîc autem notandum, quòd Episcopus dispensando in Denunciationibus semper tenetur diligenter aliunde inquirere de impedimentis, nisi communiter constaret non adesse.

1007. — Dubit. 1. an Vicarius Generalis Episcopi possit in Denunciationibus dispensare? Negant *Pont. l.* 5. *c.* 31. *num.* 5. *Dian. p.* 5. *t.* 4. *R.* 263 *et Gomez, Menoc. et Henr. ap. Escob. n.* 570. ex Concilio Toletano, et Concil. Mediol. ac Declar. S. C. an. 1591. *ap. Henr.* Sed affirmant communiùs et probabiliùs, *Sanc. l.* 3. *D.* 7. *n.* 10. *Pal. p.* 13. §. 4. *n.* 2. *Bon. p.* 6. *n.* 7. *Wigandt. tr.* 16. *n.* 96. *v. Dico, Elb. p.* 386. *n.* 81. *Barb. All.* 32. *n.* 29. *Ronc. p.* 153. *q.* 3. *R.* 1. (qui asserit cum *Gutt. et Sperelli,* ex antiqua consuetudine Vicarios semper in hoc dispensasse) *et Escob. n.* 572. *cum Nao. Con. Fill. Borb. et Hurt.*, quia Vicarius facit unum tribunal cum Episcopo. *Boss.* autem et *Esc.* dubitant de authenticitate oppositæ Declar. S. C.

Dubit. 2. an Parochus possit aliquando dispensare in Denunciationibus? Affirmant *Vega. Marchant. Vivald. Led.* et *Verarc. ap. Esc. n.* 603. et alii *ap. Salm. c.* 8. *n.* 84. qui *n.* 86. satis probabile putant, casu quo (ut aiunt) urgeat necessitas, et non possit adiri Episcopus, qui aliàs teneretur tunc dispensare ob aliquam ex causis descriptis *n.* 1006. Veriùs tamen, et communiter negant posse Parochum dispensare *Sanch. l.* 3. *D.* 7. *n.* 17. *Pal. p.* 13. §. 4. *n.* 3. *Pont. l.* 5. *c.* 1. *n.* 2. *et Escob. n.* 605. *cum Nao. Laym. Con. Vill. etc.* Ratio, quia revera Parochus nullam habet jurisdictionem in foro externo. Valde probabiliter tamen dicunt *Sanch. l.* 3. *D.* 10. *à n.* 15. *Laym. c.* 4. *n.* 11. *Croix. l.* 3. *p.* 6. *n.* 494. *Elbel. p.* 386. *n.* 82. *et Ronc. p.* 153. *q.* 3. *R.* 2. *cum Gob.* quòd esto Parochus non possit dispensare, tamen in casibus, in quibus Episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare præceptum proclamationum non obligare, modò certus sit nullum adesse impedimentum. Imò in hujusmodi casibus censent *Buss.* supra *n.* 1003. ad *n.* 7. *Pont. l.* 5. *c.* 32. *n.* 8. *Boss. n.* 108. *cum Hurt. Salm. c.* 8. *n.* 92. *cum Pal. Trull. Dic. Sanch. Con. Gutt. ac Escob. n.* 608. *cum Sot. Lop. Led. etc.* posse ipsos Sponsos, si certi sint non esse impeditos, nuptias inire sine Denunciationibus. Dicit autem *Boss. n.* 115. quod si in talibus casibus Episcopus injustè neget dispensationem,

tenentur Sponsi recurrere ad Judicem superiorem, aliàs non possunt contrahere; nisi fortè periculum sit in mora, et ad Superiorem non pateat aditus. Notantum hîc denique, quòd si quis præsumit adsistere Matrimonio sine proclamationibus, ex *c. Cum inhibitio*, §. *Sane, de Clandest. desp.* incurrat suspensionem ab officio per triennium, sed ferendæ sententiæ. (*V. Not. V, pag.* 330.)

DUBIUM II.

Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonium?

1008. Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet: — *I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Crimen, VI. Cultûs disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen, X. Honestas,* — *XI. Ætas, XII. Affinis, XIII. Si Clandestinus, XIV. et Impos,* — *XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ.* — **1009.** *I. Error personæ.* — **1010.** De errore circa personam. — **1011.** De errore circa qualitates personæ. — **1012.** An irritet Matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui? — **1013.** Dantur tres regulæ, ad dignoscendum, quando error qualitatis redundet in substantiam. — **1014.** Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis. — **1015.** Secunda, si qualitas est propria cujusdam personæ. — **1016.** Tertia, si consensus fertur directè in qualitatem. — **1017.** *II. Conditio*, scilicet servilis. Plura notanda usque ad *n.* **1023.** — **1024.** *III. Votum* solemne. — **1025.** Dub. 1. An hoc dirimat Matrimonium jure divino, vel Ecclesiastico? — **1026.** Dub. 2. An Papa possit dispensare in voto solemni? — **1027.** *IV. Cognatio.* Et 1. de Cognatione Legali. — **1028.** 2. De Cognatione *Spirituali.* (de qua vide dicta l. 6. de Bapt. ex num. 149.) — **1029.** 3. De Cognatione *Carnali*, et de regulis pro distinguendis gradibus. — **1030.** Arbor Consanguinitatis. — **1031.** *V. Crimen.* Primum *Homicidium.* Secundum *Adulterium.* — **1032.** Tertium *Raptus.* — **1033.** Assignatur regula: *I. Utroque patrante*, scil. si adsit solum Homicidium. — **1034.** An requiratur, quòd intentio Matrimonii alteri sit manifestata. — **1035.** *II. Uno patrante*, scil. si adsit Homicidium cum adulterio. — **1036.** Requisita ad hoc impedimentum incurrendum. — **1037.** *III. Neutro patrante*, scil. si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum. — **1038.** Dub. 1. An taciturnitas Adulteræ sufficiat pro consensu? — **1039.** Dub. 2. An promissio ficta inducat impedimentum? — **1040.** Dub. 3. An promissio conditionata inducat impedimentum? — **1041.** Dub. 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur, ut promissio fuerit mutua? — **1042.** Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum Matrimonio attentato vivente Conjuge. — **1043.** Peccat qui vivente Conjuge promittit alteri Matrimonium. — **1044.** *VI. Disparitas cultûs.* Quid de Matrimonio cum Hæreticis? — **1045.** *VII. Vis*, sive metus gravis, et injustè incussus ad extorquendum Matrimonium. — **1046.** In quo vis differat à metu? Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco? — **1047.** Quæ requirantur ad metum gravem? — **1048.** Quæ mala constituant metum gravem? — **1049.** Quæ requirantur, ut metus irritet Matrimonium?

— **1050.** Dub. 1. Quid, si Judex injustè aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam? — **1051.** Dub. 2. Quid, si Reus justè damnetur? — **1052.** Dub. 3. Quid, si quis esset innocens, sed justè damnaretur secundùm allegata? — **1053.** Dub. 4. Quid, si Medicus neget mederi, nisi ducat filiam?—**1054.** Dub. 5. An metus irritet Matrimonium de jure Naturæ, aut Ecclesiastico?—**1055.** Dub. 6. An irritet metus levis?—**1056.** Dub. 7. An metus reverentialis?—**1057.** Dub. 8. An possit resilire, qui metum incussit?—**1058.** *VIII. Ordo.*—**1059.** An Ordo sacer dirimat Matrimonium de jure Divino?—**1060.** *IX. Ligamen.*—**1061.** *X. Honestas.* Non oritur hoc impedimentum ex Sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. — **1062.** Qu. 1. An ex Matrimonio nullo — **1063.** Qu. 2. An ex sponsalibus justè dissolutis? —**1064.** Qu. 3. An ex Matrimonio clandestino? — **1065.** *XI. Ætas.* —**1066.** Vide plura de Matrimonio impuberum.—**1067.** An sit nullum Matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coire? Quid de Matrimonio senum? — **1068.** *XII. Affinis.* — **1069.** De impedimento affinitatis ante Matrimonium contractum. — **1070.** De impedimento non petendi. — **1071.** Qu. I. An uxor cognita per metum à consanguineo viri privetur jure petendi? — **1072.** Qu. II. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo? Et primò, si ignorantia sit juris. — **1073.** Secundò, si ignorantia sit facti. — **1074.** Tertiò, si ignorantia sit pœnæ. —**1075.** Qu. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata? — **1076.** Qu. IV. Quis possit dispensare in hoc?—**1077.** Pœna contrahentium cum impedimento affinitatis. — **1078.** *XIII. Clandestinitas.* — **1079.** Quis, si alicubi non possit haberi Parochus? — **1080.** An Peregrini validè contrahant sine parocho?—**1081.** Quis intelligatur nomine Parochi — **1082.** An parochus excommunicatus, aut irregularis, etc. — **1083.** Dub. 1. An excommunicatus assistens peccet graviter? — **1084.** Dub. 2. An talis Parochus possit alteri dare licentiam? — **1085.** Quales testes sufficiant? — **1086.** Quid, si sint duo Parochi? Vel si Sponsi habeant duo domicilia?—**1087.** An sufficiat Parochus alterutrius Sponsi? — **1088.** Sufficit licentia præsumpta de præsenti, et oretenus. — **1089.** De Vagabundis. —**1090.** De Militibus. — **1091.** De Peregrinis, carcere detentis, ægris, puellis in Conservatoriis degentibus, etc. — **1092.** An valide nubant Sponsi coram Parocho nolente? — **1093.** An licite? — **1094.** Quomodo peccet Parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: Ego vos conjungo, etc.?—**1095.** *XIV. Impotentia.* Vide plura apud Bus. Qualis impotentia dirimat Matrimonium? —**1096.** I. De impotentia ex maleficio. II. Ex frigiditate. III. Ex improportione corporum? — **1097.** Dub. I. An valeat Matrimonium, si fœmina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis?— **1098.** Dub. II. An, soluto Matrimonio propter arctitudinem fœminæ, si postea, per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire?—**1099.** Dub. III. An fœmina arcta teneatur pati incisionem? — **1100.** Dub. IV. An teneatur pati incisionem claustri virginalis, si, etc.?—**1101.** Quid agendum, si impotentia est certa? — **1102.** Quid si dubia, et dubium antecedat Matrimonium? — **1103.** Quid si dubium superveniat? — **1104.** Quid in dubio an Matrimonium sit consummatum, vel

an impotentia præcesserit ? — **1105.** Quid censendum de Matrimoniis in partibus Hæreticorum. — **1106.** *XV. Raptus.* — **1107.** Ad incurrendum impedimentum raptus requiritur. ut mulier rapiatur I. de loco ad locum : II. causa Matrimonii; III. invita. — **1108.** Quid, si vir rapiat eam quacum sponsalia contraxerat ?

1008. — « Resp. præter defectum consensûs, de *quo supra c.* 2. » *d.* 1. sunt, quæ sequentibus versibus comprehenduntur :

« *I. Error, II. Conditio, III. Votum, IV. Cognatio, V. Cri-* » *men,*

« *VI. Cultûs disparitas, VII. Vis, VIII. Ordo, IX. Ligamen,* » *X. Honestas,*

« *XI. Ætas XII, Affinis, XIII. si Clandestinus, XIV. et* » *Impos,*

« *XV. Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ;*

« *Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.*

1009. « Dicitur I. *Error*, scilicet personæ, qui dirimit jure » naturæ, v. g. si Caio volenti ducere Annam, offerat se Maria, » quacum, putans esse Annam, contrahat : quia error aufert » libertatem, et consensum requisitum jure naturæ ad contrac- » tum.

» Dixi Personæ, quia error qualitatis, seu conditionis personæ, (excipio servitutem) non irritat Matrimonium, ut 77. v. g. si putetur esse nobilis, virgo, dives, etc. quam quis vult ducere, nec sit talis : quia hic error non tollit consensum in personam et materiam » contractûs. Aliud tamen esset, si absolutè vellet consentire in » personam, nisi tali conditione affectam, aut si ipsa conditio » juxta intentionem contrahentis, transiret in conditionem per- » sonæ : ut si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam, » et tamen alia substitueretur, non subsisteret contractus. *Bon.* » *q.* 3. *p.* 2. *ex Sanch. l.* 7. *d.* 18. *Con. d.* 31. *Fill. etc.*

1010. — Certum est 1. apud omnes, quod error circa personam de jure naturæ dirimit Matrimonium, quia contrahentium personæ sunt substantiale Matrimonii objectum; ergo si variatur persona, erratur circa substantiam contractûs, dum qui intendit contrahere cum una, non consentit contrahere cum alia ; ita *D. Th. Suppl. qu.* 51. *ar.* 1. *Sanch. l.* 7. *D.* 18. *n.* 11. *Pont. l.* 4. *c.* 20. *n.* 3 *et* 7. *Salm. c. n.* 4. *cum Soto, Bonac. Pal.* et aliis passim. Et hoc etiamsi error sit vincibilis et crassissimus, ut *Sanc. n.* 7. *Ronc. pag.* 155. *q.* 2. *et Salm. n.* 5. *cum Con. Avers. Trull. etc.* Item, etiamsi error sit concomitans, seu non dans causam contractui, nimirum si, cognito errore, adhuc fuisset initum Matrimonium. *Sanc. n.* 6. *Ronc. l. cit. Bon. qu.* 3. *p.* 2. *n.* 4. *et Salm. nu.* 6. *cum Con. Avers. etc.*

1011. — Certum est 2. quòd error circa qualitatem personæ concomitans, seu non dans causam contractui, non irritat Matrimonium; unde, si quis contraheret cum corrupta, aut paupere, aut ignobili, quam putabat virginem, aut divitem, aut

nobilem, non principaliter motus ex his qualitatibus, sed aliunde, valet procul dubio Matrimonium, quia tunc jam adest voluntarium ad illud requisitum; *Sanch. n.* 21. *Pont. l.* 4. *c.* 21. *n.* 5. *Bon. p.* 2. *n.* 6. *et Salm. n.* 9. *cum Conc. Trull. Pal. Avers. Dic.* et aliis communiter.

1012. — Sed magna quæstio fit, an irritet Matrimonium error circa qualitatem dans causam contractui, nempe si, cognito errore, Matrimonium non fuisset contractum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Pont. l.* 4. *c.* 21. *num.* 7. citans *Arag. et Ledesm.*; citat etiam *Sanch.*, sed non bene, ut mox videbimus. Ratio, quia dum Sponsus contrahit, credens Sponsam habere aliquam qualitatem nobilitatis, aut pulchritudinis, etc. tunc præstat consensum virtualiter conditionatum, nempe si Sponsa habeat illam qualitatem; qualitate igitur deficiente deficit consensus. *Secunda* verò sententia communis et verior negat, et hanc tuentur *Sanch. l.* 7. *D.* 18 *n.* 18. qui eam verissimam vocat *cum Abb. Mol. Lop. etc. Laym. c.* 2. *n.* 2. *Conc. p.* 310. *n.* 4. *Nav. c.* 22. *n.* 32. *Ronc. p.* 155. *q.* 2. *Habert t.* 7. *pag.* 797. *Holzm. pag.* 374. *nu.* 511. *Pal. p.* 4. *num.* 3. *cum Valent. Escob. lib.* 26. *n.* 9. *cum Tol. Gutt. et Fill. et Salm. cap.* 10. *n.* 14. *cum Gonet, Less. Bon. Trull. Candido, Aversa, Dic. etc. ex D. Th. Suppl. q.* 51. *a.* 2. *in Corp. ad* 1. *et ad* 3. Ratio, tum quia tunc jam adest simpliciter voluntarium circa substantiam Matrimonii, nempe circa personam, quamvis deficiat voluntarium secundùm quid circa accidentia, quæ sunt personæ qualitates; tum quia aliàs innumera conjugia evaderent dubia, et litibus exposita. Nec valet dicere cum *Pontio*, quòd cùm consensus sit actus indivisibilis, et feratur in objectum tali qualitate vestitum, deficiente qualitate, deficit consensus: alias dici deberet quòd contrahens duos actus eliceret, unum consentiendo in objecti sive personæ substantiam, alterum in qualitatem, quod ait *Pontius* non posse dici, cùm actus voluntatis sit unus indivisibilis. Sed rectè respondent *Salm. n.* 11. quòd licet actus voluntaris formaliter sit in se indivisibilis, virtualiter tamen respectu ad objectum sive personam bene potest esse divisibilis; unico enim illo actu voluntas fertur æquivalenter circa substantiam et circa qualitatem, ac si duos actus eliceret; et ideo, deficiente consensu minùs principali circa qualitatem, remanet consensus principaliter movens circa substantiam.

1013. — Communiter tamen et rectè docent DD. quòd error circa qualitatem personæ bene irritaret Matrimonium, si qualitas redundaret in substantiam. Sed magna difficultas est ad dignoscendum, quandonam error qualitatis redundet in substantiam, sive in personam? Tres attende regulas.

1014. — Prima: tunc qualitas redundat in substantiam, cùm quis actualiter intendit contrahere sub conditione talis qualitatis; tunc enim verificatur quòd, deficiente conditione, omnino deficit consensus. Hoc certum est cum *Sanch. l.* 7. *D.* 18. *n.* 21. *Pal. p.* 4. *nu.* 5. *Pont. l.* 4. *c.* 21. *n.* 5 *et Salm. c.* 10. *n.* 9 et

alii passim. Et idem est cum iisdem AA. (vide *Salm. n.* 11.) si contrahens ante Matrimonium expressam habuerit intentionem, et eam non retractavit, non contrahendi nisi sub tali conditione; quia tunc consensus ille, si non actualiter, est saltem virtualiter conditionatus.

1015. — Secunda regula est : quando qualitas non est communis aliis, sed propria et individualis alicujus determinatæ personæ, putà si quis crederet contrahere cum primogenita Regis Hispaniæ, tunc qualitas redundat in personam; unde errando in qualitate, erratur in persona, et proinde nullum est matrimonium, etiamsi ille non habuerit expressam intentionem non contrahendi; ita *Pal. p. 4. n.* 5. *Petr. t. 4. p.* 367. *in fin. Habert t.* 7. *p.* 796. *Holzm. n.* 512. *v. Tertius casus : Laym. c.* 2. *n.* 2. *et Spor. p.* 287. *n.* 7. Non autem acquiesco doctrinæ *Bon. p.* 3. *n.* 7. *Sanch. n.* 27. *et Escob. n.* 10. qui dicunt idem esse, cùm quis putaret contrahere cum filia Regis Hispaniæ, quia cùm qualitas filiæ sit communis aliis filiabus Regis Hispaniæ, qualitas illa non est individualis, unde non redundat in personam; et tantò minùs approbo id quod dicunt *Salm. n.* 17. *cum Aversa*, nempe quod qualitas etiam transeat in personam, si sit individui vagi, putà si quis crederet contrahere cum filia Regis, cujuscumque Regis filia sit, et citat *D. Th. suppl. qu.* 51. *a.* 2 *ad* 5. sed non bene; nam ibi S. Doctor non loquitur de eo, qui in contrahendo credit illam esse filiam Regis; sed de eo qui antea directè et principaliter intendit qualitatem personæ, nempe contrahendi cum filia Regis, tunc enim dicit Angelicus quòd, si alia præsentetur ei, error redundet in personam; en ejus verba : « Si consensus mu-» lieris feratur in istam personam directè, error nobilitatis ip-» sius non impediet Matrimonium; si autem directè intendit » consentire in filium Regis, quicumque sit ille, tunc si alius præ-» sentetur ei, quàm filius Regis, est error personæ, et impedietur » Matrimonium. » Ubi observa, quòd hîc clarè loquitur D. Th. non de muliere quæ erravit in credendo, sed de illa quæ ante Matrimonium directam habuit intentionem contrahendi cum filio Regis, et ideo nullum dicit esse Matrimonium cum alio celebratum.

1016. — Tertia igitur regula quam tradit *D. Thom.* et sequuntur *Sotus, Abul. Sylo. Tab. Led. Man. Lop. Rosell. Philiarch. etc. apud Sanch. n.* 25; item *Holzm. n.* 515. *et Tamb. de matr. l.* 8. *c.* 2. § 2. *ex num.* 1. est, quòd si consensus fertur directè et principaliter in qualitatem, et minùs principaliter in personam, tunc error in qualitate redundat in substantiam; secus si consensus principaliter fertur in personam, et secundariò in qualitatem : v. g. si quis dixerit, *volo ducere Titiam quam puto esse nobilem,* tunc error non redundat in substantiam, et ideo non invalidat Matrimonium. Secus si dixerit, *volo ducere nobilem, qualem puto esse Titiam;* tunc enim error redundat in substantiam, quia directè et principaliter intenditur qualitas, et minùs principaliter persona. Hinc ad casum relatum à *Sanch. l.* 7. *D.*

18. *n.* 35, scilicet cùm quidam adolescens petierit in conjugem filiam cujusdam secundogenitam valdè pulchram, Pater negavit illam, et obtulit primogenitam juveni ignotam, quam hic postulavit priùs ostendi cuidam suo amico; Pater isti Amico pro primogenita, quæ turpis erat, ostendit secundogenitam, quam cùm audisset juvenis etiam esse pulchram, contraxit, sed visa deinde illius deformitate, contendebat Matrimonium esse nullum. Sentit *Sanch. l. c. cum Tab.* valuisse Matrimonium, quia error fuit qualitatis, non personæ; Sed probabiliùs contradicunt *Pont. l. 4. c. 21. n. 3. Spor. p. 287. n. 8. et Tamb. l. c. n. 2.* Ratio, quia verius est eo casu qualitatem pulchritudinis fuisse (ut mox supra diximus) principaliùs intentam, quàm personam, cùm ideo juvenis petierit ostendi Amico, item quia voluntas ejus revera non fuit determinata ad accipiendam oblatam à Patre, sed ostensam Amico.

1017. — « Dicitur II. *Conditio,* scilicet servilis, ut si homo » liber ignoranter contrahat cum serva, vel servus cum serva, » nullum est matrimonium. Idque secundùm sententiam commu- » niorem, jure tantùm Ecclesiastico * (*Et sic probabiliùs te-* » *nent D. Thom. suppl. q.* 52. *a.* 1 *ad* 3. *et Salm. c.* 10. *n.* 25. » *cum communi*)*, fundato tamen in jure naturali, cui est valde » conforme. Ratio est, quia talis contractus adversatur 1. Bono » Sacramenti, cùm servus invito domino nequeat cohabitare » conjugi. 2. Bono fidei conjugalis, cùm non possit solvere de- » bitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cùm servus omnia » acquirat domino. Ubi tamen notandum, non esse propriè ser- » vos qui sunt coloni originarii, vel adscititii, vulgò dicti *Lei beigene.* V. *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 2.

1018. — Certum est, quòd si liber scienter contrahat cum ancilla, Matrimonium est validum; et si fortè jus Civile aliud statuerit in *l. Cum ancillis, C. de incest. nuptiis,* in hoc correctum est à jure Canonico. Nec talis contrahens graviter peccaret quamvis efficeretur irregularis, ex *c. Si quis Dist.* 34. V. *Salm. c.* 10. *n.* 20.

Si verò ignoranter quis contrahat cum ancilla, nullum est Matrimonium, sive contrahens sit liber, sive servus, ut sentit *Buss.* Sed hoc probabiliùs negandum; nam si servus contrahit cum serva, valet Matrimonium, ut absolutè docent *S. Th. suppl. qu.* 52. *a.* 1 *ad* 1. *Sanch. l.* 7. *D.* 19. *n.* 23. et *Salm. c.* 10. *n.* 23. *cum Bon. Con.* etc. Quia Ecclesia irritans talia Matrimonia attendit conditionis inæqualitatem, quæ solùm adest, quando liber contrahit cum serva.

1019. — Dubit. 1. utrùm, si error liberi sit crassus, irritet Matrimonium? Negant *Sot. Led. Vill.* etc. apud *Salmant. c.* 10. *num.* 27, quia in errore crasso videtur adesse voluntaria deceptio. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. n.* 20. et *Salm. n.* 28. *cum Con. Dic. Avers. Trull.* etc. quia quæcumque ignorantia efficit actum saltem non perfectè voluntarium.

1020. — Dubit. 2. an tunc utraque pars possit propria auc-

toritate à Matrimonio resilire? Deceptus certè potest, nisi adsit scandalum; et ita pariter serva. Sed utrùm hæc, si liber factus conscius ejus servitutis vellet revalidare Matrimonium, teneatur consentire? Probabiliter opinantur *Salm. n.* 31. *cum Sot.* etc. quòd, si serva bona fide contraxit, non tenetur ratione injuriæ.

1021. — Dub. 3. Cuinam incumbit onus probandi ignorantiam servitutis? *Henriq.* censet libero. Sed communiùs et probabiliùs *Sanch. n.* 8. *Salm. n.* 32. *cum Pal.* etc. tenent incumbere ancillæ probare scientiam, nisi ipsa communiter ut talis sit nota.

1022. — Dub. 4. An validum sit matrimonium cum serva ignorata, si per Matrimonium illa fiat libera? Tres sunt casus in quibus per Matrimonium acquiritur libertas. I. Si Dominus dotale instrumentum conferat ancillæ contrahenti, ut ex *l. un. C. de Latin. libert.* II. Quando Dominus accipit ancillam in conjugem; ut dicunt *Salm. n.* 35. *cum Pont. Pal. Vasq. etc. contra Sanch. Gutt. etc.* III. Quando Dominus servam Matrimonio tradit liberè alteri illius servitutem ignoranti, ut ex *Auth. Ad hæc, C. de Lat. Libert.* In his autem casibus fit dubium, an Matrimonium sit validum? Negat *Pal. D. 4. p. 5. §. 1. n. 4. cum Covar.* Affirmant verò communiùs et probabiliùs *Sanch. l. 7. D. 19. n. 14. Bon. q. 3. n. 3. et Salm. n. 38 cum aliis.* et idem putat *Sanch. l. c. n. 4.* (contra *Pal. l. c. Pont.*) si Dominus promiserit se servam brevi dimissuram, quia illa tunc moraliter jam censetur libera.

1023. — Matrimonium autem cum liberta, id est serva quæ facta est libera, certè validum est; modò libertas non solùm illi sit promissa, sed etiam jam donata, ut censent *Salm. num. 40. cùm Pont. Pal. etc.* contra *Sanch.* et *Con.*

1024. — « Dicitur III. *Votum*, scilicet solemne Castitatis per » susceptionem Ordinis sacri, vel per solemnem professionem in » religione approbata sponte emissam.

« Dico 1. *sponte;* quia metus gravis irritat professionem, ut » *vide sup. l. 3. n. 197.*

« Dico 2. *Solemne,* quia votum simplex tantùm impedit, non » dirimit, (excipe tamen vota simplicia Societatis.) V. *Laym.* » *l. c. c. 3.* »

1025. — Dubit. 1. An votum solemne Religionis dirimat Matrimonium de jure Divino, vel Ecclesiastico? *Prima* sententia dicit de jure ecclesiastico, et hanc tenet *Sanchez lib. 7. D. 26. n. 4. cum Scot. Gerson. Host. Abb. etc.* Quia votum solemne non irritat Matrimonium ratione voti, sed ratione solemnitatis; cùm autem solemnitas sit ex jure Ecclesiastico, ut habetur in *c. un. de Votis* in 6; ergo solo jure Ecclesiastico dirimitur Matrimonium. *Secunda* tamen sententia probabilior dicit dirimere de jure Divino, eamque tenent *D. Th. in 4. D. 38. q. 1. a. 3. q. 3.* item *D. Bonav. Major, Vat. Henr. Vict. etc. ap. Sanch. n. 4.* Ratio, quia in voto simplici corpus tantùm promittitur Deo, sed in solemni, per acceptationem legitimam Prælatorum, corpus insuper Deo traditur.

1026. — Dubit. 2. an Papa in aliquo casu possit dispensare in voto solemni castitatis in Professione emisso? Vide dicta *T.* 2. *l.* 3. *n.* 256. *v. Quæritur*, ubi affirmativam tenuimus sententiam cum eodem *D. Th. l. c. a.* 4. *q.* 1. *ad* 3. et pluribus, quibus adde *Ronc. p.* 156. *qu.* 4. *et Fagnan. in c. Cum ad Monasterium, p.* 2. *l.* 3. *Decretal.* qui asserit eam esse communem Theologorum. An verò Ordo Sacerdotalis dirimat Matrimonium de jure Divino? Vide dicenda *n.* 1059. Quomodo autem votum quod emittitur in susceptione sacrorum Ordinum dirimat Matrimonium? Vide dicta hoc *l.* 6. *ex n.* 808.

1027. — « Dicitur IV. *Cognatio*, quæ triplex est.

« Prima dicitur *Legalis :* quæ est propinquitas personarum, » proveniens ex adoptione perfecta (qua scilicet persona extranea » assumitur in filium, vel nepotem, ita ut transeat in potestatem » adoptantis, eique succedat, vel tanquam hæres necessarius ex » testamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab intestato, in » totum) ; ea enim dirimit matrimonium usque ad quartum gradum inter adoptantem, et adoptatum ejusque descendentes ; » *c. Per adoptionem.* 3. *q.* 3. *c. Diligere* 30. *q.* 3. V. *Bon. q.* 3. » *p.* 5. §. 3. *n.* 4 *et* 5. Vide tamen *Laym. c.* 7 et *Dian. p.* 9. *t.* 6. » *R.* 54. ubi contra communem sententiam notat *ex Henr. Less.* etc. » probabile esse, quòd post *Trid.* tantùm dirimat usque ad gradum » secundum inclusivè, sicut cognatio spiritualis. (*V. Not. V1,*)

Notandum igitur 1. quòd adoptio perfecta est illa qua Principis Rescripto persona sui juris transit in potestatem et familiam adoptantis, sicut ac etiam filii ejus. Imperfecta est, quando fit sine Rescripto Principis supremi, sed auctoritate inferioris Magistratûs, nec adoptatus cum filiis transit in potestatem adoptantis. Dubitatur, an cognatio legalis oriatur etiam ex adoptione imperfecta? Affirmant *Pal. p.* 9. *n.* 9 *et Pontius, Tol. etc. ap. Salm. c.* 12. *n.* 39. Sed probabiliùs dicunt *S. Th. suppl. q.* 57. *a.* 2. *Sanch. l.* 7. *D.* 63. *n.* 9. *Salm. n.* 40. cum aliis, oriri tantùm ex adoptione perfecta.

Notandum 2, quòd hoc impedimentum est perpetuum inter adoptatum et adoptantem, et uxorem illius, vel e converso ; verùm inter adoptatum et filios adoptantis est tantùm ad tempus, scil. usquedum filii sunt sub potestate illius, ita *Salm. cum S. Th.* et alii passim, vide *c.* 12. *n.* 37. 38 *et* 42. Hìc autem dubitatur, ad quos extendatur hæc legalis cognatio? *Pont. Sot. Val.* etc. apud *Salm. c.* 12. *num.* 43. dicunt extendi usque ad quartum gradum in linea recta. Sed *Salm. ibid.* cum *Sanch. Avers. Cornejo, et Hurt.* tenent omnino dicendum, non extendi ultra primum gradum : quia hic tantùm à jure positivo assignatur. Extenditur tamen inter adoptantem, et omnes, qui sunt sub potestate adoptati. Vide *Salm. num.* 44.

1028. — « Secunda est cognatio *Spiritualis*, quæ jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas ratione Baptismi et Confir- » mationis, dirimitque Matrimonium (ut habetur *c.* 1. *De cognatione spirituali in* 6. *c. Veniens :* et constat ex *Trid. s.* 24. c. 2.

» Vide *Bon. q.* 3. *p.* 5. *Sanch. l.* 7. *d.* 34. *Suar.* 5. *p. q.* 67.) inter » baptizantem, et baptizatum, et hujus patrem : item inter susceptorem, et susceptum, et hujus patrem et matrem. * (*Hìc » plura dubia occurrunt, de quibus jam satis egimus in Tract. » de Baptismo, unde ne actum repetamus, vide dicta ibi l.* 6. *ex » n.* 146.) *

1029. — « Tertia est cognatio *Consanguinitatis carnalis,* quæ » est vinculum personarum ab eodem stipite proximo descendentium, dirimitque Matrimonium usque ad quartum gradum » lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad primum, fortassis » jure naturæ : quoad reliquos tres, solo jure Ecclesiastico. Unde » etiam Pontifex in his ex justa causa dispensare potest. Gradus » verò lineæ rectæ, probabile est, omnes jure naturæ esse prohibitos. * (*Sed satis probabile est omnes esse vetitos jure Ecclesiastico, excepto primo gradu in linea recta; vide dicta l.* 6. » *num.* 470.) * Porro pro gradibus consanguinitatis dignoscendis » statuuntur et schema et subsequentes regulæ.

1030. — SCHEMA CONSANGUINITATIS.

	IV. Abavus. Abavia.	
IV. M. Propatruus. M. Proamita.	III. Proavus. Proavia.	IV. M. Proavunculus. M. Promatertera.
III. M. Patruus. M. Amita.	II. Avus. Avia.	III. M. Avunculus. M. Matertera.
II. Patruus. Amita.	I. PATER. MATER.	II. Avunculus. Matertera.
I. Frater.	† Hypote.	I. Soror.
II. Filii, et Filiæ Fratris.	I. Filius. Filia.	II. Filii, et Filiæ Sororis.
III. Nepotes, et Neptes ex Fratre.	II. Nepos. Neptis	III. Nepotes, et Neptes ex Sorore.
IV. Pronepotes et Proneptes ex Fratre.	III. Pronepos. Proneptis.	IV. Pronepotes, et Proneptes ex Sorore.
	IV. Abnepos. Abneptis.	

« *Prima.* In linea recta tam ascendentium quàm descendentium, » quot sunt personæ, tot sunt gradus, una dempta, scilicet stipite » * (Linea *est series personarum ab uno stipite descendentium per*

» *varias generationes, diversos continens gradus.* Stipes *est ille à* » *quo descendunt contrahentes*) * : v. g. pater, et filius sunt con- » sanguinei in primo gradu, nepos, et avus in secundo, etc.

« *Secunda.* In linea transversa æquali (quæ est inter personas » à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ » singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Unde » frater et soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, patrueles » et consobrini in secundo, filii eorumdem in tertio.(*V. N. VII.*)

« *Tertia.* In linea transversa inæquali, inter personas inæqua- » liter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior per- » sona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Unde patruus » et nepos, filius et soror patris sunt consanguinei in secundo » gradu, quæ omnia patent in schemate.

Advertendum hîc cum *Salmant. c.* 14. *num.* 46. *Contin. Tourn. t.* 2. *p.* 135. quòd à linea transversali inæquali in supplicatione dispensationis tam ex una, quàm ex altera parte debeat exprimi gradus propinquior et remotior, si propinquior esset primus gradus, hoc habetur ex Bulla S. Pii V *Sanctis*, quia in eo primo gradu Papa non intendit dispensare, nisi exprimatur.

1031. — « Dicitur V *Crimen*, idque triplex. Primum est *Ho-* » *micidium* conjugis ab altero conjuge, et alio tertio, sive phy- » sicè, v. gr. gladio, vel veneno, sive moraliter, ut imperio, » perfectum, eo consilio, ut postea inter se Matrimonium con- » trahant. Quòd si cædes tentata sit, sed non perfecta, vel » perfecta, sed absque intentione Matrimonii ineundi, vel cum » intentione quidem ea, sed non significata exteriùs, vel non » communi consilio, sed ab altero tantùm, non dirimit Matri- » monium, nisi etiam adulterium præcesserit : tunc enim, etsi » unus tantùm cædem perfecerit, altero ignaro, dummodo id » fecerit intentione Matrimonii, verè dirimit. Ita *Con. Less. Sa,* » *Sanch. l.* 7. *d.* 78. *n.* 13. *et d.* 79.

« Secundum est *Adulterium*, quando nimirum duo carnaliter » se cognoscunt, vivente alterius conjuge, et vel Matrimonium » ineunt de præsenti, vel saltem dant fidem de ineundo post » mortem conjugis. Sed in hoc casu requiritur, ut promissio sit » acceptata, et uterque sciat alterum esse conjugatum : si enim » vel alteruter ignorat, non irritatur Matrimonium, si quod » postea ineatur conjuge mortua. *Perez, Con. d.* 31. *n.* 57 *et* 61. » *Sanch. l.* 7. *disp.* 79. *n.* 12. *Filiuc. n.* 256. Vide etiam *Bon.* » *q.* 3. *p.* 6. *n.* 8. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 198. excusatque ignorantia » quævis etiam facti, *Sanch. M. Leo in praxi p.* 2. *s.* 284; suf- » ficit autem, si adulter dubitet, utrùm tempore adulterii et pro- » missionis de Matrimonio cum adultera vixerit alter conjux, » quia præsumitur vixisse, nisi mors probetur. *Nav. Sanch. l.* 7. » *de Matr. disp.* 79. *Bard. d.* 6. *c.* 11. §. 8.

1032. — « Tertium est *Raptus*, per quem persona cum violen- » tia abducitur, libidinis exercendæ, vel Matrimonii ineundi » causa. *S. Thom. Mol. t.* 3. *d.* 105. Durat autem hoc impedi- » mentum, secundùm *Trid.* quamdiu rapta est in potestate rap-

» toris, etiamsi liberè consentiat. Unde libertati restitutam » ducere potest. Probabile tamen est, Tridentini decreta tantùm » comprehendi raptum, qui sit causa Matrimonii. *Sanch. d.* 13. » V. *Laym.* »

1033. — De impedimento ob crimen *Raptûs* loquemur in fine hujus Dubii ex *num.* 1107. Hîc tantùm sermonem facimus de impedimento ob crimen *Homicidii*, et ob crimen *Adulterii*. Ad distinguendum autem tale impedimentum, attende regulam ab aliquibus traditam. Incurritur hoc in tribus casibus, nempe utroque patrante (id est crimen homicidii, ut illud *patrante* intelligendum), uno patrante, et nemine patrante. Et I. *Utroque patrante,* quando non est adulterium, sed uterque conspirat ad homicidium, animo inter se nubendi. II. *Uno patrante,* quando v. g. vir post adulterium occidit Conjugem ad ducendam adulteram, licèt ista non conspiret ad homicidium : modò illius intentio huic manifesta sit. III. *Nemine patrante,* quando non adest homicidium, sed tantùm adulterium; et promissio Matrimonii, quæ non sit ficta, et sit saltem acceptata, antequam moriatur Conjux adulteri.

Ex I. Capite igitur, nempe *Utroque patrante,* id est cùm homicidium Conjugis fit sine adulterio, ad contrahendum impedimentum criminis requiritur 1. ut occisio eveniat ex communi consilio viri et fœminæ; ita communiter *Bell. l.* 1. *de Matr. c.* 22. *v. Crimen, Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 9. *Pont. l.* 7. *c.* 45. *n.* 4. *Pal. p.* 12. *n.* 3. *Bon. p.* 6. *n.* 5. *Cabass. l.* 3. *c.* 23. *nu.* 3. *Conc. p.* 322. *nu.* 4. *Holzm. n.* 568. *et Salm. c.* 12. *n.* 55. *ex c. Laudabilem* 10. *de Convers. Infid.* Requiritur 2. ut homicidium fiat animo contrahendi Matrimonium cum complice homicidii, ut communissimè tenet *Glossa in c. Si quis vivente* 31. *q.* 1. *verb. Occidisse, Bell. l. c. v. Adde, Pal. n.* 5. *Pont. l. c. Con. Tourn. t.* 2. *de Imped. p.* 156. *v. An autem, Laym. c.* 10. *n.* 4. *Spor n.* 102. *Salm. Bon. Cab. et Conc. l. c. Sanch. nu.* 13. *cum S. Bon. Soto Palud. Major,* et aliis multis, contra *Caj. Scot.*, et alios paucos, qui dicunt non requiri animum nubendi cum adultero, eò quòd in *cit. c. Laudabilem*, nulla fit mentio de hac conditione. Sed bene respondent AA. primo loco citati, quòd licèt in jure non exprimatur præfata conditio, ipsa tamen colligitur ex fine legis, nimirum ne Conjux machinetur mortem alterius, ut postea cum altero nubat.

1034. — Notant tamen *Sanch. n.* 9. *et Salm. d. n.* 55. *cum Cand. et Dic.* sufficere ad incurrendum impedimentum, quòd, inita ab utroque machinatione occisionis, intentio Matrimonii adsit tantùm ex parte unius. Utrùm autem requiratur, ut talis intentio alteri saltem manifestetur? Negant *Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 19. *cum Man. et Vega, ac Pal. p.* 12. *n.* 5. *cum Soto, et Gutt.*, tum quia Ecclesia non ponit præcisè intentionem, sed occisionem externam hac intentione factam; tum quia hæc intentio, quando patratur homicidium, jam præsumitur, argumento *Clement.* 1. §. *Verum de Hæret.* ubi excommunicantur Inquisitores, qui ex

odio reis injustitiam faciunt, vel ex eorum amore omittunt inquirere. Affirmant verò *Pontius l.* 7. *c.* 45. *n.* 5. *Diana p.* 9. *tr.* 7. *R.* 25. *et Salm. c.* 12. *n.* 53. *cum Vasq. Perez, et Hurt.*, quia Ecclesia non potest punire quod non potest cognoscere; lex enim humana exposcere nequit nisi illam obedientiam quæ homini debetur, homini autem non debetur nisi externa operatio quæ præcipitur; interna enim soli Deo debita est. Respondent autem ad casum Clementinæ, quòd ibi non excommunicantur qui ex odio vel amore simpliciter interno ducti injustitiam committunt, sed qui insuper talis odii vel amoris externum indicium præstant. Unde sic mihi probabiliùs dicendum videtur : Si occisionem præcesserint sufficientia indicia intentionis, putà munera, familiaritates, epistolæ amatoriæ, et similia inter eos qui contrahere volunt, tunc incurritur impedimentum; secus si intentio remanserit omnino interna; tunc enim Ecclesia nequit punire homicidium ex tali intentione factum, si nullum de ea indicium præcesserit.

1035. — Ex II Capite, *Uno patrante*, nempe ex homicidio cum adulterio, ad dirimendum Matrimonium sufficit, quòd, stante adulterio, una pars tantùm perpetret homicidium, quamvis altera inscia, ita communiter *Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 9. *Pont. l.* 7. *c.* 45. *n.* 4. *et* 5. *Pal. p.* 12. *Bon. p.* 6. *n.* 8. *et Salm. c.* 12. *nu.* 47. *cum Dic. Avers. Corneio, etc.* Id patet ex *c. Si quis vivente* 5. *Caus.* 31. *qu.* 1. ubi dicitur, non obstante adultero, valere Matrimonium cum adultero post mortem Conjugis, « nisi fortè vir aut » mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur. » Item ex *c. Propositum* 1. *de eo qui dux. etc.* ubi : « Nullus copulet Ma» trimonio quam priùs polluerat adulterio; illam maximè cui » fidem dederat, uxore sua vivente, quæ machinata est mor» tem uxoris. » Item ex *c.* Significasti 6. *eod. tit.* ubi validum fuit declaratum conjugium cum adultera, « nisi alter eorum in » mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus, vel ea vivente sibi » fidem dederit de Matrimonio contrahendo. »

1036. — Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur I. Ut mors verè secuta sit ex percussione, veneno, etc. dato à Conjuge, vel ejus mandato; ita *Pontius n.* 4. *Pal. n.* 4. *Bon. n.* 6. *Salm. n.* 48. cum *Sanch. n.* 7. *et communi.* II. Ut adulterium præcedat occisionem; *Pont. n.* 4. *Elb. p.* 408. *n.* 170. *et Salm. n.* 50. *cum Con.* III. Ut prius Matrimonium fuerit validum, quamvis non consummatum, et licèt obtentum sit divortium; *Sanch. n.* 20. *ac Pont. n.* 3. *ex c. Significasti* 6. *de eo qui dux.* Requiritur IV. Ut adulterium sit consummatum, ita ut facta sit una caro : hinc si vir verè non seminat in vase mulieris, nequaquam incurritur hoc impedimentum; ut *Sanch. l.* 7. *D.* 79. *in princ. Pont. n.* 4. *Pal. n.* 8. *Elb. l. c. et Salm. c.* 12. *n.* 50. *et c.* 4. *n.* 3. cum *S. Th. S. Ant. et comm.*

Hinc autem dubitatur, an requiratur, ad consummationem adulterii, ut non solùm vir, sed etiam fœmina seminet? Negant *Sanch. l.* 2. *D.* 21. *n.* 11. et *Pal. Trull. Bon.* etc. apud *Salm.* 4.

n. 4. Sed plures alii affirmant, ut *Conc. p.* 351. *n.* 4. *cum communi, S. Bonav. Innoc. Host. et Viguer. ap. Sanch. l. c.* et expressè id tenet *D. Th. sup. q.* 55. *ar.* 4. *ad.* 2. ubi : « Vir et mu» lier efficiuntur... una caro per commixtionem seminum. Unde » quantumcumque aliquis claustrum pudoris invadat vel frangat, » nisi commixtio seminum sequatur, non contrahitur... affinitas. » Et ideo meritò hanc sententiam probabilem vocant *Sanch. l. c.* et *Salm.* cum *Pal. Trull. Dian. Ronc.* Vid. infra *n.* 1075.

Requir. V. Ut adulteri sint conscii Matrimonii ; quare, si fœmina rem habet cum conjugato, quem putabat solutum, impedimentum non contrahitur ; *ita Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 12. *Pal. p.* 12. *n.* 8. *ac Con. Avers. Dic.* etc. *cum Salm. c.* 12. *n.* 51. ex *c. Veniens et c. Propositum, de eo qui dux, etc.* An autem excuset tunc ignorantia crassa et culpabilis adulterii? Negant *Val. Con. Fer.* etc. apud *Salm. n.* 52. quia tunc, ut dicunt, adesset verum adulterium. Sed affirmant probabiliter *Bus.* ut supra, et *Sanch. l.* 7. *D.* 7. 9. *n.* 38. *ac Salm. cum Reb. Avers.* Tum quia excusat quælibet ignorantia facti, ut esset hæc, ex regula *c.* 10. *de Reg. jur.* Tum quia ad adulterium requiritur dolus, ex *l. pen. ff. ad l. Jul.* At cum ignorantia crassa, nisi fuerit saltem affectata, non datur dolus, ex *Gloss. in l. Mag. ff. de Verb. sign.*

Requir. VI. Ut occisio facta fuerit cum animo nubendi cum adultera, saltem ex parte occidentis, modò is externè talem intentionem alteri manifestarit, juxta sententiam allatam mox supra *n.* 1034. ubi diximus requiri manifestationem saltem per indicia præcedentia ; idque procedere in utroque casu dicunt *Salm. n.* 53. *cum Sanch. Pont. Vasq. Per. Dic. etc.* Hinc infertur, quòd si vir uxorem occidat, ut liberiùs adultera fruatur, vel ob aliam causam, etiamsi ista consenserit ad homicidium, sed absque intentione Matrimonii, impedimentum non contrahitur. Imò, si vir occidat uxorem, ut aliam indeterminatam ducat, potest deinde ducere adulteram, *Sanch. l.* 7. *D.* 78. *n.* 18. *Pont. n.* 5. *Pal. p.* 12. *n.* 5. *Bon. p.* 6. *n.* 4. *et* 8. et *Salm. n.* 54. cum *Pal.* etc. Secus tamen, si occidat ut aliquam ex adulteris ducat, ut *Salm. ib.* cum *Con. Avers. Dic.* etc.

1037. — Ex III Capite, *Neutro patrante*, nempe quando non adest homicidium, sed solùm adulterium cum promissione Matrimonii, ut habetur in relatis *c.* 1 *et* 6. *de eo qui dux*, et clariùs in *c. fin. eod. tit.* Docentque *Sanch. l.* 7. *D.* 79. *n.* 43. *Pont. l.* 7. *c.* 45. *n.* 7. *et Salm. c.* 12. *n.* 64. *cum Pal. Bon. Con. etc.* tale impedimentum contrahi à Conjuge fideli etiam cum infideli adultera, quia licèt Ecclesia non possit punire infidelem, potest tamen fidelem. Ad hoc autem impedimentum incurrendum requiritur 1. ut tam adulterium, quàm promissio, habita sint vivente Conjuge, ut *Sanch. l. c. n.* 5. *Spor. n.* 108. *et Salm. n.* 60. *cum Bon. et Conin.* Requir. 2. ut promissio non fuerit revocata ante adulterium ; *Sanch. ib. Spor. n.* 107. *et Salm. d. n.* 60. *cum Conin. et Bon.* Dixi *ante adulterium ;* nam si fuit revocata postea, tunc remanet impedimentum, cùm jam contractum sit, sive promissio

antecesserit, sive subsecuta fuerit adulterium, ut expressum habetur in *c. fin. de eo qui duxi*; ubi : « Cæterùm tolerari non debet, » si priùs vel postea (*ad fidem datam*), dum vixerit uxor ipsius » illam adulterio polluisset. » Requir. 3. ut promissio fuerit externa, et acceptata; unde non sufficit, si adultera merè negativè se habuerit, ut communiter docent *Pal. p.* 12. *n.* 11. *Bon. p.* 6. *n.* 9. *Cab. l.* 3. *c.* 23. *n.* 9. *Conc. p.* 322. *n.* 6. *et Salm. c.* 12. *n.* 61.

1038. — Sed dubit. 1. An taciturnitas adulteræ sit sufficiens signum consensûs? Affirmant *Pont. l.* 7. *c.* 45. *n.* 2. *et Conin. Reb. et Hurt. apud Pal. p.* 12. *num.* 11, quia in materia favorabili taciturnitas habetur pro consensu. Sed negant *Sanch. l.* 7. *D.* 79. *n.* 25. *et Pal. l. c. cum Gutt.*, quia talis materia potiùs est odiosa quàm favorabilis, cùm acceptans subjiciatur pœnis Ecclesiasticis. Meritò *Spor. n.* 119. *cum Tamb.* utramque sententiam vocat probabilem.

1039. — Dubit. 2. An promissio ficta Matrimonii cum adulterio inducat impedimentum? Affirmant (modò fictio externè non appareat) *Sanch. l.* 7. *D.* 79. *n.* 26. *et Pal. p.* 12. *n.* 12. *cum Conin. et Gutt.*, quia talis promissio ficta jam apta est inducere adulteram ad captandam mortem Conjugis, quod jura vitare intendunt. Sed probabiliùs et communiùs negant *Bon. p.* 6. *n.* 8. *Spor. n.* 109. *Holz. n.* 562. *Croix n.* 625. *Elbel n.* 175. *et Salm. c.* 12. *n.* 62. *cum Laym. Perez, Dic. etc.* Ratio, quia jura in textibus citatis *n.* 1035, requirunt fidem, sive promissionem matrimonii : ficta autem promissio non est promissio; et quamvis cum tali ficta promissione non vitetur periculum in adultera decepta captandæ mortis Conjugis, tamen cùm agatur de lege prohibitiva, et de materia odiosa, stricta facienda est interpretatio : tantò magis quòd finis præcepti non cadit sub præcepto.

1040. — Dubit. 3. An promissio conditionata eo casu inducat impedimentum? Affirmant *Cont. Tourn. t.* 2. *de Imped. p.* 152. *ac Sanch. l.* 7. *D.* 79. *n.* 11. *cum Nav. Man. et Vega;* quia promissio conditionata inducit obligationem non resiliendi, et per eam verè dicitur data fides, et verè præbetur ansa captandi mortem Conjugis. Negant verò probabiliùs *Laym. c.* 10. *nu.* 3. *v. Sexta, Holzm. n.* 562. *Tamb. c.* 6. §. 3. *num.* 4. *Elbel nu.* 162. *et Spor. n.* 109. *cum Conin. et Perrez.* Ratio, quia jura requirunt fidem, per quam (cùm simus in odiosis, ubi lex strictè interpretanda) intelligenda est fides, seu promissio pura, et absoluta. Præterquam quòd per promissionem conditionatam non ita datur ansa captandæ mortis, sicut per promissionem absolutam. Dicunt tamen præfati AA. talem promissionem hanc inducere impedimentum, postquam conditio verificata fuerit ante mortem Conjugis. Sed huic responderi posset, quòd promissio illa, adhuc impleta conditione, nec pura per se dici potest, prout requiritur à jure; cæterùm quia communiter hanc exceptionem DD. tradunt, sapientibus me remitto.

1041. — Dubit. 4. An ad incurrendum impedimentum requi-

ratur, ut promissio fuerit mutua? Affirmant *Bellarm. de Matr. l.* 1. *c.* 22. *v. Casu* 2. *Elb. n.* 165. *et Holzm. num.* 562; item *Laym. Henr. Gob. et Dian. ap. Croix n.* 626. Idque clarè indicat *Glossa in c. Significasti* 6. *de eo qui dux.* Quia, ut aiunt, jura videntur illam requirere promissionem, quæ aliàs in sponsalibus obligationem utrinque inducit ad Matrimonium contrahendum. Sed communiùs et probabiliùs negant *Sanch. l.* 7. *D.* 69. *n.* 12. *Bonac. p.* 6. *num.* 9. cum *Con. Sylv. Perez, et Reb. et Pal. p.* 12. *n.* 13. *cum Sot. Hurt.* et communi ut asserit. Ratio, quia in jure (ut patet ex *c.* 1 *et* 6. *de eo qui dux.* relatis *n.* 1035.) nulla mentio fit de repromissione, sed tantùm de fide data. Alia igitur promissio requiritur in sponsalibus inter solutos, ut obliget ad Matrimonium; quod pendet à jure naturali: alia inter Conjugatos, ut inducat impedimentum, quod pendet à jure positivo.

1042. — Ultimò hîc notandum, quòd tribus criminibus, ex quibus oritur impedimentum, addatur quartum, adulterium nimirum cum Matrimonio attentato, scilicet cùm quis, sua uxore vivente, cópulam habuerit cum alia, cum qua Matrimonium insuper contrahere ausus sit; hoc Matrimonium nullum est, sive copula præcesserit attentatum, sive subsecuta sit. Ita ex *c. Significavit* 2. *c. Litterarum* 4. *c. Cum haberet.* 5. *et c. Si quis* 8. *De eo, qui duxit in matr.* Vide *Croix l.* 6. *p.* 5. *n.* 621. (*V. N. VIII.*)

1043. — Qui autem vivente sua Conjuge promitteret alteri Matrimonium, sed sine adulterio, et Matrimonio attentato, quamvis non incurrat impedimentum, non tamen excusatur à peccato mortali; ut *Sanch. l.* 7. *D.* 79. *n.* 40. *Laym. c.* 10. *in fin. Bon. p.* 6. *n.* 11. *Elb. n.* 164. *et Pal. p.* 12. *n.* 15. *cum Abb. ex c. fin. de eo qui dux.*

1044. — « Dicitur VI. *Disparitas cultûs*, sive religionis, quæ » dirimit Matrimonium inter baptizatum, et non baptizatum, » etiam catechumenum. Idque jure tantùm Ecclesiastico, non » scripto, *Bon. q.* 3. *p.* 7. ex *Con.* etc. Inter baptizatos verò non » dirimit, etsi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis, etsi » illicita, sunt tamen valida. Vide *supra l.* 2. *t.* 1. *c.* 4. *Dub.* 3. » * (*Ut habetur in c.* 1. *de Divort. Vide dicta de Sacr. in gen* » *n.* 56. *ubi adde id quod dicit N. SS. P. Benedictus XIV in* » *Bull.* Matrimonia, *edita* 4. *Nov.* 1741. *Hanc invenies Tom. IX.* » *inter Decreta N. VIII. ubi postquam Pontifex declaravit con-* » *jugia inter Hæreticos esse valida, sic ait :* Dolens Sanctitas » sua esse inter Catholicos, qui in insano amore turpiter demen- » tati ab hisce detestabilibus connubiis, quæ Sancta Mater Ec- » clesia perpetuò damnavit, ex animo non abhorrent : Episcopos » omnes, Vicarios, Parochos in iis partibus degentes seriò gra- » viterque hortatur et monet, ut Catholicos ab hujusmodi nup- » tiis in propriarum animarum perniciem incundis quantum pos- » sint absterreant, atque efficaciter impedire satagant.) *

1045. — « Dicitur VII. *Vis*, sive violentia, et gravis metus » injustè incussus, ad Matrimonium extorquendum : irritatque » in utroque foro. * (*Ex c. Significavit, c. Cum locum, c. Ve-*

» *niens, et c. Consultationi, de eo, qui duxit, etc. Vid. Salm. c.* 9.
» *n.* 7. *cum D. Th. et comm. Et hoc etiamsi intervenerit jura-*
» *mentum; nisi juramentam sit de ponendo consensu libero, quia*
» *tunc certè obligat, ut bene notat Viva qu.* 4. *art.* 3. *et* 4.) * Et
» quidem jure naturæ, si à contrahente, positivo autem, si à ter-
» tio sit incussus.

« Addo *gravis* qualis scilicet cadit in virum constantem, v. gr.
» mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, injustæ excom-
» municationis, enormis indignationis patris valde austeri. Quando
» verò metus est levis, contractus censetur spontaneus; idque,
» ad cavendas lites, etiam in Matrimonialibus, ut Sacramento
» consulatur. *Reb. Sanch. Pont.* etc. communiter cum *Dian.*
» *p.* 3. *t.* 4. *R.* 230. *et tom.* 5. *R.* 177. quamvis *Navarr. Gabr.* et
» *Coo.* id negent, si metus ita extorserit consensum, ut absque eo
» non fuisset. Addidi 2. *injustè:* quia si justè sit incussus, valet
» Matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab
» ipsomet, qui causam dedit; ut si v. g. deprehenso in crimine
» cum filia mineris accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. *ad*
» *extorquendum:* quia Matrimonium ex metu etiam gravissimo,
» undecumque, et quandocumque incusso, dummodo non ad Ma-
» trimonium extorquendum, valet; tunc enim non tam contra-
» hitur metu, quàm eligitur medium evadendi periculum, et Ma-
» trimonium est simpliciter voluntarium. Unde resolvitur valere
» Matrimonium in sequentibus casibus. Vide *Bon. q.* 3. *p.* 8.

« 1. Si concubinarius metu gehennæ, vel mortis, in morbo, vel
» naufragio contrahat cum concubina. *Bon. l. c.*

« 2. Si quis à medico persuasus, non diu se victurum, nisi ducta
» uxore, eam ducat. *Bon. loc. cit. n.* 19.

« 3. Si in carcerem conjectus, spe evadendi, contrahat cum
» filia lictoris. *Sanch. l.* 4. *d.* 12. *n.* 10. *Con. d.* 28. *dub.* 1. *c.* 3.

« 4. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem,
» aut aliam. *Con. n.* 10. *Fill. cap.* 4. *quæst.* 9.

« 5. Si Princeps obsessus offerat filiam in Matrimonium ob-
» sidenti, ut liberetur obsidione. *ib.*

« 6. Si raptor vel defloretor virginis metu mortis offerat se
» judici ad eam ducendam. *Bon. n.* 22. *ex Reg. Henr. etc.*

« 7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici,
» alias illi mederi nolentis. *Reb. Sanch. d.* 12. *Con. Fill. n.* 103,
» etsi alii quidam negent.

« 8. Etsi metus gravis incussus fuerit tantùm ad contrahendum
» Matrimonium in genere, contractum tamen nullum esse, do-
» cent *Sanch. Salas, Pal. Pont.* etc. cum *Dian. p.* 4. *T.* 13.
» contra *Azor.* et aliis 4.

« 9. Quando Matrimonium ex gravi metu contractum fuit,
» non teneri (in foro conscientiæ) per se loquendo illud perfi-
» cere, posseque altero invito resilire, etiam eum, qui liberà metu
» fuit, etiamsi ab ipso, seu ejus culpa illatus fuerit, docent *Sanch.*
» *Villal. Hurtad.* et *Ochag.* cum *Diana p.* 3. *t.* 4. *Res.* 229 *et p.* 9.
» *t.* 8. *R.* 27. contra *Con.* et *Pont.* »

1046. — Supponendum est 1. vim differre à metu; vis enim omnino tollit voluntarium, cùm sit à principio extrinseco, et ipse vim passus nihil agit; metus verò non tollit simpliciter voluntarium; unde in *l.* 10. *ff. de eo quod metus causa, etc.* sic metus definitur : *Est instantis vel futuri periculi causa mentis trepidatio.* Hìc autem advertendum, quòd vis accipiatur pro metu. Supponendum 2. metum, alium esse ab intrinseco, alium ab extrinseco : metus ab intrinseco est ille, qui infertur à causa intrinseca vel naturali, qualis est metus mortis ex morbo, aut naufragio, etc.; metus verò ab extrinseco est, qui infertur à causa extrinseca et libera, nempe ab homine, et hic requiritur ad irritandum Matrimonium. Supponendum est 3. metum, alium esse gravem sive cadentem in virum constantem, alium esse levem. Dicitur metus gravis, quando grave est malum quod timetur.

1047. — Ut autem metus censendus sit gravis, requiritur 1. Ut malum, quod alter minatus fuerit, sit grave, saltem respectu metum passi, ex *l. Metum.* 1. *ff. de eo quod met. etc.* Sufficit verò quòd malum sit absolutè in se grave ex communi hominum opinione, quamvis non sit majus respectu ad illud, quod eligitur, ut advertunt communiter *Sanch. l.* 4. *D.* 2. *n.* 3. *Pont. l.* 4. *c.* 2. *ar.* 2. *et Boss. t.* 1. *c.* 10. *n.* 13. *cum Less. Nav. et Con.* Sufficit etiam, si malum timetur non solùm sibi, sed aliis sibi strictè conjunctis; *Sanch. D.* 4. *n.* 1. *Pont. c.* 3. *n.* 4. *Less. l.* 2. *c.* 17. *n.* 35. *Salm. c.* 9. *n.* 18. *et Boss. n.* 18. *cum Villal. ex l. Isti quidem, ff. de eo quod etc.* Dummodo propinqui sint conjuncti saltem in quarto gradu, sive sint consanguinei, sive affines, ut *Sanch. n.* 5. *et Pont. n.* 5. cum aliis. Id extendunt etiam ad famulos, et domesticos, ex *c. Quicumque de Sent. ex c. in* 6. et ex *Clem.* 1. *de Excess. Prælat.* Requiritur 2. ut prudenter (non autem vanè et leviter) malum timeatur proximè inferendum; *Sanch. l.* 4. *D.* 1. *n.* 17. *et Salm. c.* 9. *ex n.* 18. Requiritur 3. ut malum nequeat aliàs evitari; *Sanch. et Salm. ll. cc. ac Boss. c.* 10. *ex n.* 15. Requiritur 4. ut minans malum possit exequi; nisi expertus sit verbosus, qui facilè minas jactat, et postea non exequitur, vel facilè placatur, ut dicunt *Sanch. D.* 1. *n.* 19 *et* 20. *Salmant. n.* 19. *cum Pal. Corneio, Dic. et Aversa, et Boss. n.* 15. *cum Barb. Menochio, etc.* Insuper addunt *Sanch. Salm. et Boss. ll. cc.* requiri quòd incutiens metum solitus sit minas exequi, ex *l. Metum, C. de his quæ vi etc.* ubi : *Metum non jactationibus tantùm, vel protestationibus, sed atrocitate facti probari convenit.* Sed venia præfatorum DD. huic doctrinæ nescio acquiescere, nam etsi aliquis non sit expertus verbosus et levis, non video cur prudenter non possit timeri malum, quod vir gravis seriò et ex proposito minatur. Concedunt autem ipsi *Sanch. D.* 5. *n.* 5. *et Boss. c.* 12. *n.* 55. *cum Barb. Gutt. Arag. et Rota Rom.* ex *l.* 3. *ff. de vi, et vi armata;* sufficere ad metum gravem incutiendum, si alii actu armati matrimonium exposcant.

1048. — Mala gravia, quorum metus irritat Matrimonium, censentur I. Mors, vel gravis cruciatus, ex *c. Cùm dilectus de his,*

quæ vi etc. II. Exilium ut *Sanch. l. 4. D. 5. n. 8. cum Soto, Henr. etc.* III. Carcer ex *l. Qui in carcerem, ff. de eo quod metus, etc.* Hoc tamen dicunt *Sanch. n. 9. cum Soto, Rodr. et Led. ac Boss. c. 12. n. 46. cum Con. Less. Gutt. etc.* (contra aliquos) intelligendum de carcere diuturno, aut vinculis atrocibus. IV. Amissio statûs ex *lib. Isti. ff. eod. tit.* sive honoris, *Sanch. n. 11. et Boss. n. 42 et 43.* cum multis V. Violatio virginis ex *dict. l. Isti*, aut viduæ honestæ; *Sanch. n. 12 et Boss. n. 45. cum Pontio, etc.* VI. Ablatio famæ, putà si quis, deprehenso altero in crimine infami, comminetur eum prodere, ex *l. Nec timorem 7. ff. eod tit.* Vide *Sanch. n. 14 et 15.* Et idem ait *Boss. num. 44. cum Pontio, Barb. etc.* de metu magnæ verecundiæ, nempe si quis, nisi contrahas Matrimonium, minetur te denudare cum publico dedecore. VII. Injusta excommunicatio (nisi facilè ei possit occurri), quia hæc saltem in externo irrogat gravem notam infamiæ; *Sanch. n. 17. cum Host. Abb. et Sylv. ac Boss. n. 53. cum Pont. Azor. Con.* et aliis communiter. VIII. Amissio bonorum magni momenti. *Sanch. n. 25. cum Soto, Cord. etc. ac Boss. n. 49. cum Barb. Gutt. etc.* IX. Amissio magni lucri; sed rectè aiunt *Sanch. n. 28. et Boss. n. 62. cum Pont. et Con.* hoc intelligi tantùm, quando metum passus habet jus ad illud lucrum vel saltem ne ab illo injustè impediatur, quia aliàs non esset pati metum damni, sed potiùs allici ad spem lucri. Advertit autem *Sanch. d. D. 5. n. 5.* quòd ubi causa metûs non est in jure expressa, arbitrio Judicis definienda est.

1049. — Ut autem metus irritet Matrimonium, requiritur I. ut sit ab extrinseco sive ab homine; non autem ab intrinseco, ut communiter docent *Sanch. l. 4. D. 1. n. 2. Pont. l. 4. c. 19. n. 3. Bon. p. 8. à num. 16. Ronc. p. 162. qu. 3. R. 2. Boss. c. 13. n. 7. et Salm. c. 9. n. 41. cum Soto, Coo. Aversa, Candido,* et communi. Requiritur II. ut metus incutiatur ad finem contrahendi Matrimonium. *Sanch. l. 4. D. 12. num. 3. Bon. l. c. Holzm. n. 579. Ronc. l. c. R. 3. et Salm. n. 52. cum Pont. Soto, Trull. Henr.* et communi; et patet ex *c. Cùm locum, et c. Veniens de Spons.* Requir. III. ut metus sit injustè incussus; *Sanch. d. n. 3. Bon. p. 8. n. 8. Holzm. et Ronc. ll. cc.* Unde si pater inveniret stupratorem suæ filiæ, et minas illi incuteret mortis ad extorquendum Matrimonium, equidem Matrimonium esset nullum, ut habetur in dicto *c. Veniens de Spons.* Secus verò, si comminaretur mortem ad ulciscendam injuriam, et stuprator ad se liberandum iniret nuptias, quia tunc metus non fuisset ad Matrimonium extorquendum: ita communiter *Sanch. l. c. v. Quarto, Pont. n. 10. Bon. n. 22. Salm. n. 46 et 47. et Boss. n. 188. cum Host. Abb. Con. Henriq. Gutt. Vill. Hurt. etc.* Idem dicendum si pater minetur accusare stupratorem apud Judicem, et ille ne accusetur duceret filiam; *Busemb ut supra, Sanch. l. c. et Boss. n. 189.* Idem si Judex includeret stupratorem in carcerem, ut puellam ducat vel dotet (juxta præscriptum in *c. 1 et 2. de Adulter.*) et ille Matrimonium iniret. E converso nullum

esset Matrimonium, si absolutè eum cogeret ad ducendum, quia de jure ille non tenetur absolutè eam ducere, sed vel ducere, vel dotare, ut rectè dicunt *Sanch. l. 4. D. 13. nu. 7. Pont. l. 4. c. 19. nu. 14. in fin. Boss. n. 173.* cum aliis. Nisi (excipiunt) stuprator ille nollet, vel non posset alia via damnum resarcire; et meritò, quia stuprator, quando non dotat, omnino tenetur ducere violatam, ut docent *Lugo de Just. D. 12. n. 51. Tamb. de Rest. c. 5. n. 27. Salm. eod. tit. c. 3. n. 9.* cum aliis communiter.

1030. — Dub. 1. Si Judex injustè damnaret reum ad mortem, et promitteret se eum liberaturum, si ducat suam filiam, an valeret tale Matrimonium? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 12. n. 1. et Salm. de Matr. c. 9. n. 49. cum Coo. Avers. Dic. Trull. et Candido.* Ratio (ut aiunt), quia tunc non incutitur illi metus ad extorquendum Matrimonium, sed ei offertur modus se liberandi, Matrimonium ineundo. *Secunda* tamen verior sententia negat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 19. n. 9. Boss. c. 12. n. 186. Dian. p. 4. tr. 7. R. 222. cum Coo. Gutt. Ledesm. et Vega.* Ratio, quia tunc metus jam oritur ab extrinseco, nempe à Judicis injustitia; licèt enim à principio damnatio illa non sit facta ad extorquendum Matrimonium, tamen revera ad hunc finem saltem incutitur sententiæ executio, à qua Judex teneretur abstinere. Secus verò dicendum cum *Bossio*, quando alius tertius offerret ei liberationem, si ejus filiam duceret; hic namque nullo modo incuteret metum, sed potiùs offerret modum vitandi metum.

1031. — Dubit. 2. Quid si reus justè meretur mortem, et Judex offert ipsi liberationem, si suam filiam ducat? Negat pariter *Pont. l. 4. c. 19. n. 13. cum Rebell.* valere tale matrimonium, et consentiunt *Mol. et Bon. ap. Boss. c. 12. n. 184*, quia, licèt Judex justè damnaret illum ad mortem, injustè tamen ab eo consensum extorqueret ad Matrimonium, ad quod reus non tenetur, nisi esset in compensationem delicti, nempe si existeret consuetudo; ut condonetur vita reo qui ducit uxorem, vel filiam occisi, juxta id quod ait *Sanch. l. 4. D. 12. num. 12.* Probabiliùs verò affirmant valere *Boss. l. c.* et *Sanch. n. 11. cum Covar. Præpos. Vega, Led. Gutt.* et *Palac.* Ratio, quia tunc non infertur metus à Judice, sed potiùs aufertur: et quamvis Judex injuriam irroget legi, reo tamen favorem præbet.

1032. — Dubit. 3. Quòd si judex secundùm allegata et probata cogeret ad Matrimonium aliquem, qui revera esset innocens? *Prima* sententia dicit validum esse Matrimonium, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 13. n. 8. Bon. p. 8. n. 14. Boss. c. 12. n. 186. et Dict. et Trull. ap. Salm. c. 9. n. 50.* Ratio, quia hujusmodi coactio jam approbatur à jure Canonico, unde credi non potest quòd ab ipso jure tale Matrimonium dirimatur, cùm de jure naturali jam sit validum, juxta sententiam multorum, ut infra *n. 1054. Dub. 5. Secunda* verò sententia probabilis, et fortè probabilior dicit, Matrimonium esse nullum, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 19. n. 11.*

Tourn. t. 2. p. 163. v. Sed quid, Diana p. 4. tract. 4. R. 33. et *Salm. c. 9. n. 51. cum Avers. et Dic.* probabilem putant. Ratio, quia sententia Judicis fundatur in falsa præsumptione, et ideo non obligat; unde licèt Judex justè decernat secundùm allegata, non tenetur tamen patiens secundùm rei veritatem Matrimonium contrahere. Nec valet dicere, credi non posse reprobari à jure Canonico, quod ab eodem approbatur. Nam hoc valeret, si metus irritaret Matrimonium tantùm de jure Ecclesiastico, sed valde probabile est metum irritare etiam de jure naturæ, ut videbimus *d. Dub. 5. seq.*

1033. — Dubit. 4. An si Medicus nollet mederi ægrotum, nisi contrahat cum sua filia, valeat Matrimonium? Affirmant absolutè *Sanch. l. 4. D. 12. n. 15. cum Led. Cord. Vega, et Lop. ac Bon. p. 8. n. 23. cum Sa, Con. Fill. etc.* communiter. Ratio, quia tunc metus non incutitur extrinsecè à Medico, sed intrinsece ab ipso morbo. Sed meliùs distinguunt *Pont. l. 4. c. 19. n. 15. et Salm. c. 9. n. 54. cum Avers. et Reb. ac Boss. c. 12. ex n. 191.* et dicunt quòd si Medicus non tenetur ex justitia curare infirmum, tunc utique validum est Matrimonium; secus si tenetur ex justitia, quia tunc metus, licèt principaliter oriatur intrinsecè ab infirmitate, tamen oritur etiam ab extrinseco, nempe à curationis denegatione, quæ verè est grave damnum. Et idem dicendum aiunt *Salm. et Boss. cum Conc.* si necessitas urgeret, et alius non adesset, quamvis Medicus tantùm ex charitate teneretur ad curandum.

1034. — Dubit. 5. An metus irritet Matrimonium de jure naturæ, aut Ecclesiastico? *Prima* sententia dicit irritare de jure Ecclesiastico, et hanc tenent *Sanch. l. 4. D. 14. n. 2. Laym. l. 3. tr. 4. c. 6. n. 3. Bon. p. 8. n. 8. Less. l. 2. c. 17. n. 47. Conc. p. 206. n. 21. Cont. Tourn. t. 2. p. 171. Ronc. p. 162. qu. 2. R. 1.* cum communi ut asserit, *et Salm. c. 9. n. 7. cum Gonet, Soto, Valent. Pal. Led. etc.* Ratio, quia in tali Matrimonio jam adest sufficiens voluntarium, et licèt libertas ex metu minuatur, ex tali tamen diminutione nequit reddi nullum Matrimonium; nam aliàs irritari deberet etiam ex metu intrinseco, quod nemo dicit: cùm autem hujusmodi Matrimonium naturaliter sit illicitum, merito Ecclesia illud irritat. *Secunda* verò sententia non minùs probabilis, et fortè probabilior tenet metum irritare Matrimonium de jure naturæ; hanc tenent *Pont. l. 4. c. 14. num. 4. Nav. c. 22. n. 51. Diana p. 4. tr. 4. R. 33. Boss. c. 12. n. 269. cum Mol. Coc. Med. Comit. Reb. Vill. etc. Holmz. n. 583. cum Scoto* et Scotistis communiter ut asserit; eamque expressè tenet etiam *D. Th. suppl. qu. 47. a. 3.* ubi ait: « Vinculum Matrimonii est perpetuum, unde illud quod perpetuitati repugnat, Matrimonium tollit. Metus autem qui cadit in constantem virum, perpetuitatem contractûs tollit, quia potest peti restitutio in integrum; et ideo coactio talis metûs, quæ cadit in constantem virum tollit Matrimonium, et non alia. » Prima ratio igitur est hæc *D. Th.*; dicit enim S. Doctor, quòd omnes contractus metu initi

non sint firmi et perpetui, ac ideo per restitutionem in integrum rescindi possunt: contractus autem Matrimonii, cùm sit per se perpetuus et indissolubilis, non aliter gaudere potest restitutione in integrum, nisi ab ipso jure naturali dispositum sit, quòd ab initio sit nullus. Ratio secunda est, quia Matrimonium est vinculum perpetuum mutui amoris inter Conjuges, ut ex *Matth.* 19. *Relinquet homo patrem, et matrem, et adhærebit uxori suæ.* Undè, quando ob metum Matrimonium contrahitur, oportet de se esse nullum, aliàs cum metu non potest mutuus amor consistere; nemo enim adhærere solet rei quam tenet invitus. Ratio tertia, quia si tale Matrimonium naturaliter valeret, natura approbaret actum ex quo gravissima mala contra commune bonum orirentur, nempe quòd sæpe innocens cogeretur vitam duram ducere, et reus commodum ex sua iniquitate reportaret: quæ non sunt naturali rationi consona. Validè insuper confirmatur hæc sententia ex. *c. Cum locum.* 14. *de Spons.* ubi sic habetur: « Cùm locum » non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit, necesse » est, ut ubi assensus cujusquam requiritur, coactionis materia » repellatur; Matrimonium autem solo consensu contrahitur; et » ubi de ipso quæritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus » est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere quod » odit, et sequatur exitus qui de invitis solet nuptiis provenire. » Observa igitur, quòd in hoc textu non loquitur Pontifex tanquam aliquid novum statuens, sed potiùs ut jus naturale declarans et promulgans; quod probat, Matrimonium ex ipso jure naturæ esse nullum.

1035. — Dubit. 6. An metus levis irritet Matrimonium? Affirmant *Lugo de Just. D.* 22. *n.* 141. *in fin. Nav. c.* 22. *n.* 51. *Tamb. Dec. l.* 1. §. 6. *n.* 12. *Viva de Matr. q.* 4. *a.* 2. *n.*6. *et Coo. Rodr. Man. et Veracr. ap. Salm. c.* 9. *n.* 29. et probabilem putant *Sanch. de Matr. l.* 4. *D.* 17. *n.* 2. *Tamb. Dec. l.* 1. §. 6. *n.* 12. *et Viva de Matr. q.* 4. *a.* 2. *n.* 6. Veriùs tamen negant *Bus.* ut supra cum communi *Pont. l.* 3. *c.* 18 *n.* 2. *Pal. de Peccat. D.* 1. *p.* 12. *n.* 1. *Tamb. et Viva ll. cc. Boss. c.* 12. *n.* 163. *et Sanch. l. c. n.* 3. *cum D. Bonav. Soto, Palud. Arm. Arag. et* aliis communissimè, *D. Thom. suppl. qu.* 47. *a.* 3. ubi: « Coactio metùs » quæ cadit in constantem virum, tollit Matrimonium, et non » alia. » Ratio, quia Matrimonium initum ex metu levi neque est nullum de jure naturali, neque de jure positivo; non de jure naturali, quià non censetur invitus contraxisse, qui contraxit ex metu levi, quem facilè repellere poterat: vide dicta *n.* 748. Neque de jure positivo, nam ad hoc (ut patet ex. *c. Veniens* 2. *de Spons. et c. Consult de iis quæ vi etc.*) sola Matrimonia ex metu gravi inita, invalida declarantur; et meritò, nam aliàs, si adhuc ex levi metu redderentur nulla, innumera Matrimonia dissolverentur.

1036. — Dubit. 7. An metus reverentialis sufficiat ad invalidandum Matrimonium? Metus reverentialis est ille, quo quis veretur resistere ei cui subjicitur, nempe patri, matri, avo, socero,

marito, Regi, Domino, Prælato, tutori, et curatori, ut communiter docent DD. cum *Sanch. l. 4. D. 6. ex n. 24.* Item etiam patruo aut patrueli, vel fratri majori, si cum eis metum passus habitet, et ab ipsis alimenta recipiat; *Sanch. ex n. 31. et Boss. c. 10. n. 85. cum Pont. Gutt. Menoch. etc.* Ad dubium autem deveniendo, prima sententia quam tenent *Abb. Navarr. Immola*, et alii Canonistæ *ap. Sanch. l. c. nu. 3.*, dicit purum metum reverentialem, si est principalis causa Matrimonii, illud irritare. Ratio, quia metus sine quo Matrimonium non fieret, jam liberum aufert consensum. *Secunda* verò sententia communis et recepta, quam tenent *Less. l. 1. c. 17. dub. 6. Sanch. n. 7. cum Soto, Pal. Henr. et Sa, Bon. p. 8. n. 6. cum Suar. Val. Mol. et Reb. ac Boss. c. 10. n. 99. cum Laym. Con. Barb. Gutt. Coo. Vill. etc.* ac Decis. Rotæ Rom. dicit non sufficere puram reverentiam, sed requiri, ut adjungantur aut verbera, aut minæ, aut timor alicujus gravis mali, putà odii, diuturnæ indignationis, etc. Ratio, quia purus metus reverentialis per se non est gravis, prout requiritur ad contractum irritandum; idque expressum habetur in *l. Interpositas, C. de Transact.* ubi : « Non quilibet metus, ad rescendenda ea quæ consensu terminata sunt, sufficit, sed talem metum probare oportet, qui salutis periculum, vel corporis cruciatum contingat. » Præterquam quod bene aït *Pont. l. 4. 5. n. 4*, quòd purus metus reverentialis sine apprehensione alterius gravis mali, non est metus, sed reverentia, quæ non inducit metum alicujus mali, sed tantùm quamdam erubescentiam, quæ veriùs non ab extrinseco, sed ab intrinseco provenit.

1057. — Dubit. 8. An in Matrimonio contracto ex metu gravi possit resilire ille qui metum incussit? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Busemb.* ut supra, *Sanch. l. 4. D. 15. nu. 5. cum Soto, Henr. Man. Arag. Pal. D. 2. p. 12. n. 2. cum Hurt. Ochag. Vill. et Gutt. Diana p. 3. tr. 4. R. 229.* et probabilem putat *Bon. p. 8. n. 33.* Ratio, tum quia in contractu Matrimonii nequit alter esse obligatus, altero libero remanente; tum quia incutiens metum non tenetur stare Matrimonio neque ratione contractûs, neque ratione injuriæ illatæ; non ratione contractûs, quia ex contractu nullo nulla consurgit obligatio; non ratione injuriæ, quia hæc injuria non censetur tanta, ut non possit nisi per Matrimonium resarciri. *Secunda* verò sententia negat, eamque tenet *Nao. c. 21. n. 51. Bon. l. c. Pont. l. 4. c. 15. n. 3. cum Con. et Salm. c. 9. n. 17. cum Avers. Henriq. Trull. Leand. etc.* Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare. Hæc autem sententia unà cum præfata ratione maximè probatur ex *c. Propositum 1. de eo qui dux. etc.* ubi, cùm quidam conjugatus aliam uxorem duxerit, insciam prioris Matrimonii, mortua deinde prima uxore, Pontifex decrevit virum teneri stare secundo Matrimonio, si mulier voluerit, hanc rationem adducens : *Nec dignum est, ut prædictus vir lucrum de suo dolo reportet.* Nec valet dicere, quòd ibi sermo sit de dolo, non metu, nam in *c. Contingat, de Jurejur.* dolus et metus æquiparantur. Imò ait *Lugo*

de Contract. D. 22. *num* 119. *v. Quarto,* quòd jura majorem censent injuriam irrogari per metum, quàm per dolum; unde quod in textu disponitur de dolo, æquè et fortè potiùs intelligendum de metu. Hinc fit quòd, licèt metum incutiens non remaneat obligatus vi contractûs, remanet tamen obligatus ratione injuriæ. Utraque sententia est probabilis, sed hæc secunda videtur probabilior, maximè si metus non possit probari, quia tunc, cùm Ecclesia cogat metum passum ad cohabitandum, tale gravissimum incommodum non est reparabile nisi per verum Matrimonium, et tantò magis si pars metum passa fuerit fœmina, quæ aliàs, soluto Matrimonio, semper aliqua infamia remaneret notata. Et huic consentit etiam *Pal. l. c.* ubi dicit primam sententiam tantùm locum habere, quando injuria posset alia via reparari.

1058. — « Dicitur VIII. *Ordo,* scilicet sacer, sive major, quem » qui non coactus susceperit, invalidè Matrimonium contrahit, » ut vide *supra de Sacram. Ordinis,* et hîc *Impedimento tertio.* »

1059. — Certum est Ordinem Sacrum dirimere Matrimonium ut habetur in *c. Diacono, etc. Litterarum. Qui cler. vel vovent., et in Extrav. Antiqua de Voto.* Sed dubitatur, an Ordo Sacer dirimat Matrimonium ex jure divino, vel Ecclesiastico? *Prima* sententia, quam tenent *Major, Barb.* et alii *ap. Sanch. l.* 7. *D.* 28. *n.* 9. Dicit dirimere jure divino, quia in *c. un. de Voto in* 6. votum solemne Ordinis Sacri æquiparatur professioni religiosæ, quæ de jure divino jam irritat Matrimonium, juxta probabiliorem sententiam, quam tenuimus *n.* 1025. *Secunda* verò sententia communior et probabilior docet dirimere de jure Ecclesiastico; ita *D. Thomas in* 4. *D.* 37. *quæst.* 1. *art.* 1. ubi : *Sed quòd* (Ordo) *impediat Matrimonium, ex constitutione Ecclesiæ habet. Bellarm. l.* 1. *de Cleric. c.* 18. *Pont. l.* 7. *c.* 22. *Pal. D.* 4. *p.* 6. *n.* 5. *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 272. *Bon. p.* 9. *n* 12. *Holz. n.* 487. *Spor. n.* 45. *cum Scoto, Suar. et Perez, ac Sanch. l. c. n.* 12. *cum S. Bonav. Alberto Magno, Soto, Cajet. Vict. Palac. etc.* Ratio, quia Ordo per se non dirimit Matrimonium, cùm status Ordinis per se non repugnet statui conjugali, ut patet in Græcis; ergo Ordo dirimit tantùm ratione voti castitatis; votum autem non dirimit Matrimonium, quia votum tantùm impedit Matrimonium, sed qua solemne; at solemnitas est solùm ex jure Ecclesiastico duntaxat igitur ex jure ecclesiastico Ordo dirimit Matrimonium. Ac proinde bene potest Papa dispensare cum ordinatis in Sacris, non verò cum Sacerdotibus, juxta dicta *n.* 807 et 808. Quamvis referat *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 172. Olim Benedictum IX permisisse Ranimiro Presbytero Religionem professo, ut labentem Aragoniæ prosapiam editis liberis propagaret. Quomodo autem votum solemne Clericorum dirimat Matrimonium? Vide dicta ex n. 808.

1060. — « Dicitur IX. *Ligamen,* propter quod, quamdiu quis » ligatus est conjugi adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio, » quamquam licitè, et sine peccato, si moraliter sit certus de morte » conjugis : qui si postea compareat, tenetur ad eumdem redire,

» dimisso posteriore. Vide *Bon. p.* 10. * (*vide dicta n.* 901 » *et* 903.) *

1061. — « Dicitur X. *Honestas,* hoc est justitia publicæ ho- » nestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis » illius, quacum contraxit sponsalia, vel matrimonium ratum. Et » quidem ante Tridentinum, et jure antiquo, hoc impedimentum » dirimit matrimonium inter sponsum, et consanguineos sponsæ » usque ad 4 gradum, oriturque ex sponsalibus quibuscumque, » etiam invalidis (præterquam ex defectu consensûs); jure verò » novo Tridentini non oritur, si sponsalia sint invalida, et irritat » tantùm usque ad primum gradum, si ex sponsalibus : ad quar- » tum verò, si ex matrimonio rato sequatur. * (*Etiam ex Ma-* » *trimonio rato nullo* (*nisi nullitas sit ex defectu consensûs*) *oritur* » *impedimentum publicæ Honestatis usque ad quartum gradum,* » *ut notat Croix. l.* 6. *p.* 3. *n.* 681. *et P. Zacharia ibid. ex mente* » *S. C. et Card. Lambertini*) * Vide *Bon. p.* 11. *Sanch. l.* 7. » *d.* 68. *Fill. t.* 10. *p.* 2. *c.* 6. Notat etiam *Dian.* non oriri ex » sponsalibus mutuo consensu dissolutis, *p.* 3. *t.* 4. *R.* 222. *et* » *Pont.* et aliis 3. contra *Sanch.*; * (*Neque ex sponsalibus incer-* » *tis, ut habetur in c. un. de Spons. in* 6. *incerta autem sponsalia* » *sunt, si. v. g. fuerint contracta cum persona incerta, putà cum* » *una ex filiabus Petri*) *, uti neque ex conditionatis, donec con- » ditio sit impleta, *p.* 9. *t.* 6. *R.* 52. *ex Opatoo.* * (*Ita Sanch. l.* 7. » *D.* 69. *n.* 1. *et Salm. c.* 12. *n.* 91. *cum Pal. Bon. et comm. Et* » *certum est ex Decl. Bonif. VIII, ap. Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 179. » *ubi dictum fuit :* Qui sponsalia cum aliqua muliere sub con- » ditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum » alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsenti, » cum secunda remanere debebit) * Oriri tamen ex matrimonio » invalido (nisi sit tale ob defectum consensûs *p.* 9. *t.* 6. *R.* 50.), » ex declaratione S. Pii V, atque adeo etiam ex clandestino, » *ibid. R.* 53. *ex Pont. Pal. Hurt. Per.* etc. contra *Sanch.* et » *Præp.* »

1062. — Breviter discutiamus quæstiones ab Auctore hîc vix enuntiatas. Quær. 1. an oriatur impedimentum publicæ honestatis ex Matrimonio nullo? Prænotandum, quòd si nullitas sit ex alia ratione, quàm ex defectu consensûs, certum est induci impedimentum ex Matrimonio nullo, cùm in hoc minimè sit correctum à Tridentino jus antiquum, ut dicunt *Sanch. l.* 7. *D.* 70. *num.* 5. *Pont. l.* 7. *c.* 35. *n.* 3 *et* 5. *Pal. D.* 4. *p.* 10. *n.* 5. *Bon. p.* 11. *n.* 10. *et Salm. c.* 12. *n.* 83. *cum communi.* Dubium est, an detur impedimentum, si nullitas sit ex defectu consensûs? Affirmant *Sanch. l.* 7. *Dist.* 68. *n.* 14. *Pont. c.* 36. *n.* 10. *et Sylo. Henr. et Leand. ap. Salm. n.* 84., si defectus sit occultus. Et pariter dicunt isti oriri impedimentum ex sponsalibus nullis ob quemcumque defectum occultum, si contra in foro externo sint valida : quia, ut aiunt, hoc impedimentum introductum est ab Ecclesia ad evitandam indecentiam, quæ jam apparet, si publicè sponsalia haberentur ut valida. Sed *Pal. p.* 10. *n.* 7. *Bon. p.* 11.

n. 3. *Con. Tourn. t.* 2. *p.* 178. *Conc. p.* 329. *nu.* 3. *et Salm. num.* 85. cum *Dic. Avers. Con. Hurt. Led.* etc. probabiliùs dicunt ex Matrimonio nullo ex defectu consensûs, et ex sponsalibus ex quocunque defectu (præcisè consensûs) nullis, nullum oriri impedimentum. Nam quoad sponsalia Concilium Tridentinum indistinctè dixit, sponsalia quacumque ratione invalida, nullum parere impedimentum, quod intelligendum, sive defectus fuerit publicus, sive occultus. Circa autem Matrimonium in *c. un. de spons. in* 6, sancitum etiam universè fuit, ex Matrimonio nullo ex defectu consensûs non oriri impedimentum. Atque ita confirmasse S. Congr. Cardinalium testantur *Barb.* et *Farin.* apud *Salm. n.* 85.

1063. — Quærit. 2. an ex sponsalibus mutuo consensu, vel ex alia justa causa dissolutis oriatur impedimentum? Negant *Pont. l.* 7. *c.* 35. *n.* 9. *Pal. p.* 10. *n.* 9. *cum Hurt. Gutt. et Farin.* ex Decr. S. C. ubi fertur dictum fuisse, invalida esse sponsalia soluta de consensu. Sed veriùs affirmant *Sanch. lib.* 7. *D.* 78. *n.* 20. *Cont. Tourn. p.* 179. *Conc. p.* 330. *n.* 5. *et Salm. c.* 12. *n.* 88. *cum Sot. Laym. Bon. Per. Dic. Avers.* et sic omnino tenendum (rectè ait *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 683.) ob Declarationem S. C. approbatam ab Alex. VII, die 6. Jul. 1658, quam affert etiam *Pitt. de Matr. n.* 1397, ubi Pontifex prohibuit quòd deinceps hæc resolutio in dubium revocetur. Et ratio est, quia in Trident. *sess.* 24. *c.* 3. dicitur quòd sponsalia valida dirimunt Matrimonium usque ad primum gradum : unde cùm ex sponsalibus validis jam sit ortum impedimentum, hoc ampliùs non potest auferri per voluntatem Sponsorum, vel aliam causam supervenientem.

1064. — Quær. 3. an inducatur hoc impedimentum ex Matrimonio nullo, eò quòd fuerit clandestinum? *Prima* sententia negat et hanc tenent *Sanch. l.* 7. *D.* 70. *n.* 13. *cum Palud. Nav. Sa, etc. ac Con. ac Dic. ap. Salm. c.* 12. *num.* 84. et probabilem putat *Spor. n.* 66. Ratio, quia (ut aiunt) Bonif. VIII, *in c.* 4 *et* 8. *de spons.* definivit non oriri impedimentum Publicæ Honestatis ex Matrimonio nullo per defectum consensûs ; tale autem Matrimonium clandestinum dicunt verè ex defectu consensûs esse nullum, cùm careat eo consensu quem exigit Ecclesia ; ergo non parit impedimentum. *Secunda* tamen verior sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 7. *c.* 36. *n.* 5. *Pal. p.* 10. *n.* 3. *Pign. l.* 4. *Cons.* 15. *n.* 2. *Conc. p.* 330. *n.* 4. *Cont. Tourn. p.* 180. *Holzm. n.* 602. *Ronc. p.* 164. *q.* 2. *R.* 4. *et Salm. c.* 12. *n.* 86. *cum Laym. Bon. et Avers.* Ratio, quia de jure antiquo ex *dict. cap. unic. de spons. in* 6. (quod etiam nunc viget, ut declaravit S. Pius V apud *Salm. n.* 86.) tantùm ex Matrimonio nullo directè ob defectum consensûs, non autem ex alia causa impedimentum excusatur. Et sic declarasse S. Congreg. Cardin. refert *Holzm. l. c. ex Gall. c.* 3. *ad sess.* 24. *Trid.* ubi dictum fuit. « Præsupposita Declara-» tione per Constitutionem S. Pii V, super hoc Decreto, censuit » Congr. oriri impedimentum Publicæ Honestatis ex sponsalibus

» per verba de præsenti etiam nulliter contractis, omissa forma » decreti Conc. Trid. s. 24. c. 1. » nempe clandestinè sine Parocho et testibus.

Notandum hîc id quod habetur in *l. un. de spons. in* 6. nempe quòd Matrimonium ratum invalidum non inducit impedimentum in præjudicium priorum sponsalium. Unde si quis post sponsalia validè contracta cum una, ducat ejus sororem, antequam rem habeat cum secunda, potest et tenetur contrahere cum prima, cùm Matrimonium fuerit nullum.

1065. — « Dicitur XI. *Ætas;* quia ad valorem matrimonii » jure Ecclesiastico requiritur annus 14 viri, et 12 fœminæ » completus : nisi tamen malitia ætatem suppleat, hoc est, adsit » et doli capacitas, et potentia ad copulam, de quibus judicare » prudentum est. » *Laym. c.* 12. *n.* 1. *ex c. De iis,* et *c. ult. de Despons. Impub.*

1066. — Certum est quod Matrimonium impuberum per se est nullum, ut habetur ex *c.* 6. 10 *et* 14. *de Despons. impub.* Et hoc etiamsi pauci deessent dies ad ætatem pubertatis, ut communiter docent *Sanch. l.* 7. *Dist.* 104. *n.* 1 *et* 3. *Pont. l.* 7. *c.* 65. *num.* 1. *Pal. D.* 4. *p.* 14. §. 4. *n.* 1. *Escob. l.* 27. *n.* 525 et alii (contra paucos), ut clarè probatur ex dict. *c.* 2 *et c.* 11. *Ex litteris eod. tit.* ubi : « Donec compleat puer annum decimum quartum, ex- » pectet. » Ante autem ætatem hanc præscriptam commune est Matrimonium non esse nullum de jure naturæ, sed tantùm Ecclesiastico. *Sanch. n.* 9. *Contin. Tourn. p.* 215. *v. Quod. Pont. et Pal. l. c.* ac alii passim. Dicunt verò Canones validum esse Matrimonium, si malitia suppleret ætatem, ut habetur in *c. De illis* 9. *et c. Pubere eod. tit.* ubi : « Certum autem est eum pube- » rem esse, qui habitu corporis pubertatem ostendit, et generare » jam potest. » Docent verò *D. Th. in* 4. *Dist.* 36. *q.* 1. *art.* 5. *et Sanch. l.* 7. *D.* 104. *n.* 21. *cum Abb. Sylo. Sot. Ang. Cov. Tab. etc.* non sufficere ad valorem Matrimonii solam potentiam generandi, ut volunt *Host. Præp. Henr. etc. ib. n.* 20, sed insuper requiri discretionem ad intelligendam vim consensûs conjugalis; cùm enim tale vinculum sit perpetuum, perfectus exigitur consensus, ut infertur ex *c. fin. de Desp. impub.* ubi hæc malitia prudentia nuncupatur. Plura autem assignant DD. signa, ex quibus conjiciatur impuberes posse generare, verbi gr. si puer jam habuerit copulam, vel si jam sit aptus ad effusionem seminis, vel si puella jam habuit menstruum. Hæc tamen signa non admittuntur, nisi sponsi sint proximi ad pubertatem, ut ex dicto *cap. Continebatur,* vide *Sanch. ex num.* 30. In quanam autem ætate quis dicendus sit pubertati proximus, alii *ap. Sanch. ex n.* 37. dicunt, si desint tres dies, alii sex menses, alii tres anni. *Pal. l. c.* si desit annus; *Sanch* verò *num.* 40. *et Pont. n.* 5. dicunt id relinquendum prudentiæ Judicis, qui spectare debet qualitatem personæ, temperiem regionis, etc. Ait autem *Tourn. p.* 215. quòd si certò constaret de Matrimonii consummatione, v. g. si puella jam concepit, iniquum erit eos separare. Addit idem *Tourn. l. c. v. Hæc, cum*

Nav. posse Papam dispensare cum Principibus, si aliquando expedit conjungi impuberes ob bonum pacis, ex *c. Ubi. 2. de Despons. impub.* in quo interdicuntur impuberes à Matrimonio, *nisi fortè aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis conjunctio toleretur.*

1067. — Quæritur hîc, an si ætate completa pubertatis, puer non valeat coîre, nullum sit Matrimonium? Affirmant *Abb. et Veracr. apud Sanch. lib. 7. D. 104. n. 14.* eò quòd in *c. Puberes, de pons. impub.* dicitur ii esse puberes, qui possunt generare; ergo (inferunt) qui generare nequeunt, impuberes potiùs sunt dicendi et inepti ad nuptias. Communiter verò negant *Pal. D. 3. v. 14. §. 4. n. 5. Escob. l. 27. n. 541. Sanch. l. c. n. 15. cum Sylo. Host. Præp. Nav. Cov. Henr. etc.* Ratio, quia in jure tantùm habetur, ad Matrimonium requiri ætatem pubertatis: licèt autem dispositum sit in textu præfato et aliis valere Matrimonium inter impuberes, si potestatem habeant generandi, tamen nullo jure habetur Matrimonium esse nullum inter puberes, si potentia generandi careant; tunc enim impotentia potiùs judicanda est temporalis; unde dicunt aliqui, his dandum esse biennium vel triennium ad experiendum; sed communiùs censent *Pal. n. 6. Pont. l. 7. c. 65. n. 1. Escob. n. 543. cum Henr. Sylo. et Præp. et Sanch. num. 18. cum Abb. Host. Ang. Tab. etc.* expectandum in viro usque ad annum 18, et in fœmina usque ad 14, quia tunc natura perfecto robore pollet. Neque hîc procedit regula triennii in c. *Laudabilem de Frig.* et *malef.*; illa enim procedit, quando impotentia provenit ex frigiditate, vel alio impedimento, non verò quando provenire potest ex imbecillitate ætatis.

Matrimonium autem senum, quantumcumque decrepitorum, validum est modò possint saltem arte medicinæ copulam habere; ita communiter *Sanch. l. 6. D. 92. n. 19 et 20. et Salmant. c. 12. n. 126. cum D. Thom. et aliis passim.* Secus dicendum (contra *Nav. et alios*), si omnino sint impotentes, ut *Sanch. n. 23. cum Aug. Sylo. Lop. Scot. Rich. et Boss. c. 7. n. 190.*

1068. — « Dicitur XII. *Affinis.* Est autem affinitas, propinquitas personarum nata ex copula carnali, sive licita, sive illicita. » Utraque, jure saltem Ecclesiastico, dirimit matrimonium : illa » usque ad 4 gradum inclusivè, hæc verò jure novo, usque ad » secundum tantùm. Et quidem si antecedat matrimonium : nam » si superveniat, v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam » in secundo gradu, non dirimit; licèt is, qui peccavit, non possit » petere debitum, sed tantùm reddere. Porro gradus, et lineæ affinitatis accipiuntur, sicut in consanguinitate, ita ut qui est » uxoris consanguineus in primo gradu, sive rectæ, sive transversæ lineæ, is sit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ, » vel transversæ. Denique omnis affinitas quæ oritur ex affinitate, sublata est per Concil. Lateran. V. *Laym.* et *Bon. p. 12.*

Unde resolves :

1069. — « 1. Is, qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ,

» cum neutra potest validè contrahere, citra dispensationem, » imò nec cum earum consobrina, vel matertera. * (*Sic pariter* » *censuit S. C. ut refert P. Zach. ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *ad n.* 693. » *posse contrahi Matr. inter vitricum et uxorem quæ fuit privi-* » *gni.*)*

« Si quis post dispensationem rursus cognoscit eamdem soro- » rem Sponsæ non eget nova dispensatione, vide *n.* 1140.

« 2. Potest quis ducere affinem fratris sui etiam in primo gradu, » v. g. duo fratres possunt ducere duas sorores, imò pater et filius » possunt ducere matrem et filiam. *Laym. Bonac. l. c.*

« 3. Titius potest successivè ducere Titiam et Bertam, quæ » fuerunt uxores Caii et Sempronii fratrum.

« 4. Titius, qui duxerat sororem Caii, potest post mortem Caii, » ejusque sororis, ducere Bartam uxorem Caii. »

Hoc igitur impedimentum affinitatis tantùm contrahitur, quando vir habet rem cum consanguinea uxoris, vel uxor cum consanguineo viri; unde minimè contrahitur, si à consanguineis viri habeatur copula cum consanguineis uxoris, vel è converso. Hîc autem notandum, quòd de jure antiquo hoc impedimentum extenderetur usque ad septimum gradum, ex *c. Nullum* et *c. Æqualiter* 35. *q.* 3. Sed deinceps restrictum fuit ad quartum gradum in *c. Non debet, de Consang. et affin.* tam ex copula licita, quàm illicita. Item ex Trid. *sess.* 24. *c.* 4. restricta est affinitas ex copula illicita solùm ad secundum gradum.

1070. — Sic de impedimento affinitatis contracto ante matrimonium. Post verò Matrimonium, si Conjux rem habet cum consanguinea, vel consanguineo alterius Conjugis, tunc contrahit impedimentum ad petendum, ut communiter dicunt DD., modò incestus sit cum consanguineis Conjugis in primo vel secundo gradu, ut habetur ex *c. Si quis* 1. *de eo qui cognov. etc.* ubi : « Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre » debitum petere, nec filiam unquam habere potest uxorem. » Hîc igitur præscribitur impedimentum in incestum in primo gradu affinitatis. Quòd autem extendatur tantùm ad secundum gradum, habetur ex Declar. Greg. XIII, *ap. Boss. l.* 2. *c.* 5. *n.* 24. ubi dictum fuit : « SS. D. N. Gregor. XIII, ex sententia Congrega- » tionis dixit per hoc Decretum (id est Trid.) ablatum censeri » impedimentum quoque superveniens affinitatis post contractum » Matrimonium. Concilium sustulit tertium et quartum gradum, » ergo in omnibus. »

1071. — Quær. I. An uxor cognita à consanguineo viri, metu gravi coacta, privetur jure petendi. *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l.* 10. *c.* 17. *n.* 6. *et Sanch. l.* 9. *D.* 31. *n.* 4. *cum Sylo. Rich. Led. Graff. etc.* Ratio, quia id clarè videtur inferri ex *c. Sacris* 5. *de iis, quæ vi, etc.*, ubi cùm dubium verterit, an communicans propter metum cum excommunicato excommunicationem incurrerit, Innoc. III dixit : « Licèt metus attenuet » culpam, quia tamen eam non prorsus excludit, cùm pro nullo » metu debeat quis mortale crimen incurrere, excommunicatio-

» nis labe credimus inquinari. » Nec valet interpretatio aliquorum, id intelligi de metu levi ; nam Pontifex apertè intelligit etiam de gravi, cùm dicat *pro nullo metu, etc. Secunda* verò sententia communior et probabilior negat, et hanc tenent *Bon. D. 4. p. 2. num. 5. cum Nav. et Reb. Elbel de Matr. p. 426. n. 232. cum Tamb. et Ills.* et probabilem putant *Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1. nu. 14. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. nu. 3. Salm. c. 15. n. 28. cum Gabr. et Ant. à Spir. S. ac Sot. et Vill. ap. Boss. t. 2. c. 5. nu. 152.* Ratio, quia, sicut metus excusat à lege Ecclesiastica, sic etiam à pœna ab ipsa imposita : Nec obstat textus supra oppositus, quia (ut explicant AA. præfati *cum Sot. Barb. et Vict. ap. Boss. l. c.*) textus ille intelligitur loqui de metu incusso in contemptum excommunicationis, nam extra contemptum metus gravis certè excusat à lege Ecclesiastica, et etiam ab excommunicatione, casu quo res, quæ metu agitur, ex solo jure Ecclesiastico est prohibita : ut certum est apud omnes ; vide dicenda *de Cens. l. 7. n. 46.*

1072. — Quær. II. An ignorantia excuset ab incurrendo hoc impedimento petendi? Hîc distinguenda est triplex ignorantia, juris, facti, et pœnæ. Primò igitur, si adsit ignorantia *juris*, nempe si vir accedit ad consanguineam uxoris, nesciens adesse legem humanam id prohibentem, *Cord. et Man. ap. Sanch. l. 9. D. 32. n. 46.*, dicunt incurrere impedimentum ; et idem sentire debent *Sot. Turrec. Abb. Led. etc. ap. eumd. Sanch. num. 16.* qui censent omnes pœnas Ecclesiasticas, excepta excommunicatione, incurri etiam ab ignorante legem positivam, modò ipse sciat id esse vetitum de jure naturali. Ratio (ut aiunt), tum quia obligatio ad pœnam non oritur ex scientia delinquentis, sed à voluntate Legislatoris ; tum quia excusat quidem à pœna ignorantia facti, non verò ignorantia juris, ut habetur in *Reg. 13. jur. in 6.* Probabiliùs verò et communiùs docent non incurrere impedimentum *Navarrus cap. 16. num. 34. Suarez 3. p. D. 77. art. 8. Sanchez l. c. n. 47. Wigand tr. 16. n. 100. v. Nota, Boss. t. 2. c. 5. n. 157. cum Pont. Avers. et Vill. Salm. c. 15. n. 30. cum Per. Dic. et Gabr. ac Bon. q. 4. p. 2. nu. 6 cum Sa, Led. Henr. et Reg.* Ratio 2. quia, cùm pœna sit imposita à lege humana, qui cum ignorantia contra illam operatur, sicut excusatur ab ejus transgressione, ita etiam excusatur à pœna ; et sic respondetur primæ rationi sententiæ oppositæ. Respondetur autem ad secundam, quòd regula illa currit tantùm pro foro externo, non verò pro interno.

1073. — Secundò, si adsit ignorantia *facti*, nempe si vir sciat legem Ecclesiæ prohibentem petitionem debiti, sed nesciat illam ad quam accedit esse consanguineam suæ uxoris, tunc commune est non incurrere impedimentum, ut docet *Sanch. l. 9. D. 32. n. 47.* (contra *Ovant.*) *Bon. q. 4. p. 2. nu. 6. Pal. D. 3. p. 4. §. 6. art. 3. Bon. l. 10. 6. c. 10. §. n. 9. Boss. t. 2. c. §. nu. 154. Wigandt tr. 16. n. 100. et Salm. c. 15 n. 30,* et alii passim. Ratio, quia, cum privatio juris petendi sit pœna incestûs, ubi deest incestûs culpa, cessat etiam pœna. Et hoc dicendum, etiamsi ignorantia fuerit crassa, ut docent etiam communiter *Sanch. n. 36 et 47. Nav.*

c. 27. *n.* 12. *Pont. l.* 10. *c.* 6. *n.* 10. *et Boss. l. c. n.* 160. *cum Pal. Bon. Con. Hurt. etc.* (contra *Toletum,* et quemdam alium Auctorem). Et ratio patet ex textu citato, *Si quis* 1. *de eo, etc.* ubi imponitur hoc impedimentum tantùm *scienter* peccanti, juxta verba relata *num.* 1070. Excipiunt tamen *Sanch. n.* 29. *et Boss. n.* 162. *cum Suar. Bon. Reg. Diana, etc.* (contra *Hurt. Vasq. Sylv. etc.*) nisi ignorantia sit adeo crassa, ut videatur ingens temeritas, ignorare; talis enim ignorantia crassissima æquiparatur dolo, ex *l.* 3. §. *Gener. ff. de Dolo, etc.*

An autem excuset ignorantia affectata. (Vide dicenda *de Censur. l.* 7. *n.* 48.)

1074. — Tertiò, si adsit ignorantia *pœnæ,* nempe si quis habeat scientiam legis et facti, sed nesciat pœnam non petendi, dubitatur, an hæc ignorantia excuset? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 9. *D.* 32. *n.* 50. *Salm. c.* 15. *n.* 30. *et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 376. *cum Pont. et Avers.* Ratio, quia pœna hæc magis habet rationem impedimenti, sive inhabilitatis, quàm pœnæ. *Secunda* verò sententia satis probabilis affirmat, et hanc tenent *Bon. q.* 4. *p.* 2. *nu.* 6. *Resp.* 2. *Wigandt tr.* 16. *n.* 100. *v. Nota, Pal. tr.* 1. *D.* 1. *p.* 17. *n.* 8. *Boss. t.* 2. *c.* 5. *n.* 179. *Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 4. §. 2. *n.* 3. *Elbel de Man. p.* 426. *n.* 233. *Sporer eod. tit. num.* 84. *cum Portell. ac Diana p.* 3. *tract.* 5. *R.* 12. *cum Con. et Durand.* et probabilem putant *Sanch. loc. cit. nu.* 21 *et* 50 *et Laym. apud Croix loc. cit.* Ratio horum AA. quia censent hanc non esse meram inhabilitatem, sed veram pœnam in vindictam incestûs: idque probant ex eò quòd si hæc non esset pœna, affinitas illa contraheretur, etiamsi incestus eveniret sine peccato, vel etiamsi haberetur copula per vim, et metum: sed hoc ipsi Adversarii negant. Nec obstat dicere, nullam pœnam incurri sine sententia saltem declaratoria; sed nemo dicit ad hoc impedimentum incurrendum requiri sententiam, ergo non est pœna. Sed respondetur, quòd sententia tunc requiritur, quando crimen facilè potest probari, non verò quando est difficillimæ probationis; ita ut, si requireretur sententia, pœna redderetur ferè inutilis, ut docent *Suar. et Villal. ap. Boss. n.* 26, et ita accideret in nostro casu, ubi ut plurimùm incestus occultus est, nec potest probari. Et cùm probabilissimum sit ab ignorantibus non incurri pœnas à lege Ecclesiastica impositas, quando sunt extraordinariæ. scil. quæ per se ne in confuso quidem prævideri possunt, ut docent *Nav. c.* 27. *nu.* 274. *et c.* 23. *nu.* 47. *cum Cajet. Sylv. et Aug. S. Anton.* 3. *p. tit.* 24. *c.* 33. *circa fin.* item *Host. Con. Sayr. Durand. Phil. Man. etc. ap. Boss. l. c. n.* 173. Hinc satis pariter probabile est non incurri ab ignorantibus hanc pœnam, quæ certè videtur extraordinaria, cùm per se prævideri nequeat.

1075. — Quær. III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata? Certum est requiri seminationem viri; an autem requiratur etiam seminatio fœminæ? Negant *Pon. l.* 9. *c.* 20. *n.* 1. *Pal. D.* 4. *p.* 8. *n.* 3. *Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 696. *Sanch. l.* 7. *c.* 64. *num* 21. *cum Arm. Tab.*

Henr. Gab. etc. ac Bon. q. 3. *p.* 13. *n.* 12. *cum Palud. Sylo. et Sotò.* Ratio, quia ad generationem non est necessarium semen fœmineum, juxta plurimorum sententiam relatam *n.* 918. *v. Si autem. Secunda* verò sententia etiam probabilis affirmat, et hanc tenent *S. Bonav. Innoc. Archid. Lopez, Graff. Cenedo, etc. ap. Sanch. n.* 20. et probabilem vocant ipsi *Sanc. ib. et Pal. d. n.* 3. ac *Ronc. de Matr. q.* 4. *c.* 3. *q.* 9. *Elbel p.* 425. *nu.* 227. *cum Hurt. et Mast. ac Salm. c.* 4. *n.* 5. *cum Sylo. Trull. et Durand.* item, *Avers. Diana, et Krimer ap. Croix d. n.* 696. Ratio, tum quia, juxta aliorum plurium sententiam (vide dicta *n.* 918.) etiam semen fœminæ requiritur ad generationem; tum quia (et hæc ratio fortiùs urget) non contrahitur affinitas nisi coeuntes fiant una caro, non fiunt una caro, nisi semina commisceantur. Et hæc sententia valde firmatur ex auctoritate *D. Thom.* cujus verba retulimus *n.* 1036. *v. Hìc autem,* ubi expressè docet exigi seminationem tam maris quàm fœminæ, ut affinitas contrahatur. Hîc tamen bene advertunt *Sanch. l.* 8. *D.* 6. *nu.* 18. *Croix d. n.* 696. *et Elbel p.* 427. *n.* 236, quòd in dubio præsumendum est pro copula perfecta, quia ex communiter contingentibus hæc prudenter adfuisse præsumitur: quapropter si vir coïerit, et dubitat an seminaverit, vel an intra vas, copula præsumitur perfecta. Et sic etiam dicunt *Avers. Diana, Krimer. et Gobat. ap. Croix,* semper præsumi seminationem etiam mulieris, quando ipsa in coïtu magnam senserit voluptatem, esto seminationem non adverterit. Imò meritò dicit *Elbel l. c. cum Sanch. Cleric.,* et aliis, quòd in foro externo, ubi constat de coïtu, semper pronunciandum est pro impedimento affinitatis contracto, et sic etiam judicandum in foro interno, quod præsumptioni fori externi conformari debet, semper ac non constat hanc esse falsam.

1076. — Quærit. IV. Quis possit dispensare in hoc impedimento? Alii dicunt solum Pontificem posse, cùm ab ipso fuerit hæc pœna imposita; ita *Cov. Graff. et Matiens. ap. Sanch. l.* 8. *c.* 12. *n.* 10. Alii dicunt posse dispensare etiam Episcopum, sed tantùm in casu necessitatis, ut *Sylo. Lop. et Margarita ap. eumd. Sanch. n.* 11. Alii verò communissimè docent semper et absolutè posse Episcopum dispensare; ita *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 15. *Pal. D.* 3. *p.* 4. §. 6. *n.* 5. *Merbes. t.* 2. *p.* 495. *v. Quod autem, cum Pont. Wig. t.* 16. *n.* 100. *R.* 3. *Tamb. l.* 7. *c.* 4. §. 2. *n.* 3. *Elbel p.* 426. *num.* 234. *cum Anacl. Boss. c.* 5. *n.* 14. *cum Henr. et Vill. et Sanch. d. D.* 13. *n.* 12. *cum Palud. Soto, Arm. Sa, Vega, Man. etc.* Ratio, quia, dato quòd Episcopus id non posset ex dispositione juris, bene tamen id potest ratione consuetudinis. Hanc autem facultatem dispensandi bene potest alteri delegare, non solùm in particulari, sed etiam in generali; vide dicenda *Dub. IV. n.* 1125. *Quæst. IV.*

Insuper possunt etiam in hoc impedimento dispensare omnes Confessarii Regulares Mendicantium à Provinciali ad hoc munus deputati, ex pluribus privilegiis, nempe Martini V, cum Declar. Julii II, ut ferunt *Sanch. l.* 8. *D.* 16. *n.* 8. *Spor. n.* 483. *Elbel*

p. 382. *n.* 71. *Pont. l.* 8. *c.* 13. *in fine, et Salm. c.* 14. *n.* 14. *cum Gutt. Avers. et Candido* (contra *Conc. p.* 245. *nu.* 10, ubi ait omnia hæc Privilegia esse prorsus commentitia, cùm ipse in Bullario ea non invenerit); item ex Privilegio S. Pii V vivæ vocis oraculo, ut ferunt *Wig. et Boss. l. c. cum Laym., Reb. etc.* Idem privilegium concessum Societati Jesu affert. *Pal. loc. cit.*

An autem Mendicantes, ut vi suorum Privilegiorum possint dispensare in prædicto impedimento, debeant habere licentiam specialem à suo Generali vel Provinciali? Alii dicunt nullam requiri licentiam, quia in Privilegiis concessis Benedictinis, et Minoribus absolutè conceditur prædicta facultas. Alii affirmant, ut *Sanch. l.* 8. *D.* 16. *n.* 3. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 18. item *Vill. Rodr. Avers. etc. Salm. l. c.* quia (ut hi aiunt) in privilegiis omnino requiritur deputatio à Provinciali. Alii demum, ut *Salm. n.* 16. *cum Leandro,* et *Joan. De la Crux,* dicunt requiri quidem licentiam Superioris, sed satis esse quòd habeatur à Prælato Monasterii, quia Privilegium concessum Benedictinis Valli soletanis fuit concessum à Martino V et Julio II Priori Monasterii.

1077. — Nota hîc ultimò, contrahentes scienter cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis incurrunt excommunicationem ipso facto, ut habetur in *Clement. un. de Consanguin.* ubi præcipitur etiam Ordinariis, ut istos curent vitari, donec satisfecerint. Et idem ibi statuitur de Religiosis, Monialibus et Clericis in Sacris constitutis Matr. contrahentibus, (qui insuper denunciandi sunt ex Edicto Inquis. Generalis *ap. Potest. p.* 329.) ac de laicis nubentibus cum Monialibus. Cùm autem hæc pœna sit odiosa, rectè dicit *Croix l.* 6. *p.* 3. *num.* 807. *cum Pontio, Spor. et Avers.* eam non extendi ad alia impedimenta.

1078. — « Dicitur XIII. *Si clandestinus :* quia *Trid.* irritat » matrimonia eorum, qui contrahunt aliter quàm coram Parocho » vel alio Sacerdote de ipsius, vel Ordinarii licentia, et duobus » ad minimum testibus; vultque graviter puniri eos, qui contra » hoc contraxerint, vel etiam interfuerint. » (*V. Not. IX, p.* 331.)

1079. — Ad rem meliùs intelligendam notandum est, duplici modo Matrimonium esse clandestinum, vel quando malitiosè contrahitur sine denunciationibus, et tunc est tantùm illicitum, vel quando contrahitur non coram Parocho et testibus, et tunc distinguendum est : nam quoad infideles, aut fideles qui degunt in locis infidelium, vel ubi Tridentinum non est receptum, tale Matrimonium est quidem validum, cùm lex saltem per decem annos non recepta non obliget, ut dicunt *Sanch. l.* 3. *D.* 18. *n.* 1. *Pont. l.* 5. *c.* 7. *n.* 1. *Bon. qu.* 2. *p.* 7. *n.* 1. *et Salm. c.* 8. *n.* 11. *cum Perez. Dic. Av. Led. et Rodr.* Quoad fideles autem qui sunt in loco, ubi receptum est Tridentinum, Matrimonium esset nullum, etiam in casu necessitatis; ita communiter *Sanch. l.* 3. *D.* 17. *n.* 4. *Pont. l.* 5. *c.* 6. *num.* 2. *Pal. p.* 13. §. 8. *n.* 9. *et Salm. c.* 8. *n.* 13. *cum Laym. Con. Corn. Henr. etc.* communiter, contra *Sot.* et alios paucos; qui censent posse aliquando dari casum (etsi rarum) in quo sine Parocho valeret Matrimonium. Sed hos

rectè dicunt *Salm. l. c.* non esse audiendos, quia necessitas non potest reddere habiles eos quos Tridentinum *omnino inhabiles* declaravit, ut habetur *sess. 24. c. 1.* Et hoc currit, etiamsi Matrimonium esset contractum cum ignorantia invincibili; *Salm. ibid.* cum communi. Dicunt tamen *Laym. c. 4. n. 7. Con. D. 27. d. 1. n. 11. Croix l. 6. p. 3. num. 778. cum Bellarm.* et communi (contra *Lessium*); item *Vega, Tanner. Dic. et Verac. apud eosd. Salm. n. 17*, quòd si non possit in aliquo Oppido haberi Pastor, aut alius gerens ejus vices, tunc validum est Matrimonium initum cum testibus sine Parocho. Et probabile id putant *Salm. ib.* propter quamdam Declar. Clementis VIII *apud Coninck,* quia tunc vel non adest ibi Parochia, vel ibi non durat promulgatio Tridentini, quamvis facta fuerit; destructa enim Parochia, censetur destructa promulgatio quoad ejus valorem. Pariter Matrimonium celebratum sine Parocho in locis infidelium à fidelibus captivis, vel mercatoribus ibi degentibus per modum hospitii, validum est, et licitum. *Salm. c. 8. n. 22. cum Sanch. Bon.*, etc. Hîcque advertatur, quòd Matrimonia clandestina hodie ne Sponsalium quidem vigorem habent, prout declaravit S. C. apud *Fagnanum in cap. Ad audiendam.*

1080. — Peregrini autem, si contrahant in loco, ubi Tridentinum est receptum, Matrimonium sine Parocho et testibus est nullum, quia etiam Peregrini obligantur legibus locorum quoad contractus; ita communiter *Sanch. l. 3. D. 18. n. 26. Pontius l. 5. c. 8. n. 1. Bon. q. 2. p. 7. nu. 5. Salm. c. 8. n. 18. cum Pal. Con. Dic. Reg. Per. etc. ex c. fin. de Foro compet.* ubi dicitur, in contractibus servandas esse leges, et consuetudines locorum. Si quis verò se transferret ad locum, vel illac transiret, ubi Tridentinum non est receptum, et ibi contraheret sine Parocho et testibus, nullum est Matrimonium; secus autem si in illum locum verè transferret domicilium, quamvis cum animo ibi contrahendi sine Parocho et testibus; ita declaratum fuit à S. C. die 14 Augusti 1627. Et hæc Declaratio (quidquid dicant *Sanch.* et alii *apud Salm. n. 20.*) omnino tenenda est cum *Salm. n. 21. et Croix l. 6. p. 6. n. 712.* et aliis, cùm ipsa fuerit approbata ab Urb. VIII pro tota Ecclesia, dum ibi dictum fuit: *Per quoscumque Judices sic definiri debere.* Et decretum Urbani iterum confirmatum est à Bened. XIV in Epistola, *Paucis abhinc hebdomadis,* edita die 19 Martii anno 1758, ubi Decr. Urbani in extensum refertur; vide in *Bull. Ben. XIV, tom. 4. p. 27. edit. Venet.* (*Vol. 12. pag. 386. edit. Mechl.*)

1081. — « 1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui domicilium et » habitationem habeant in ejus Parochia; * (*Nomine* Parochi » *commune est intelligi Parochum domicilii, non autem originis;* » *ita Sanch. l. 3. D. 23. n. 7. Pont. l. 5. c. 13. §. 1. n. 2. Salm.* » *c. 8. n. 25. et Bened. XIV, Not. 33. n. 6. cum Barb. Perez, etc.* » *ex Decl. S. C. 18. Nov. 1707.*) * item Episcopus, vel ejus Vi- » carius in sua diœcesi, * (*Ut Sanch. t. 3. D. 28. nu. 18. Pont.*

» *l.* 5. *c.* 11. *n.* 1. *Pal. D.* 2. *p.* 13. §. 11. *n.* 3. *et Salm. c.* 8. » *n.* 55. *cum aliis* (*contra aliquos*) *ex cap. Romana de Appell.* » *in* 6. *et c.* 2. *de Consuet. in* 6. Et hoc etiamsi Episcopus suo » Vicario id prohibuerit juxta Declar. S. C. quam refert *P. Za-* » *charia ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 725. Episcopus enim nec Paracho » nec suo Vicario potest interdicere ne Matrimoniis assistant, » ut aliàs declaravit S. C. apud Croix ibid. (*Idemque dicitur de* » *Vicario Capituli Sede vacante, et de Abbatibus qui habent ju-* » *risdictionem quasi Episcopalem erga suos subditos.*) * uti et » Papa : item Capitulum Sede vacante, Cardinales in Ecclesiis » sui tituli, Legati in sua provincia. Sufficit etiam excommuni- » catus, aut non Sacerdos. * (*Infra annum, in quo debet sumere* » *Sacerdotium, ex c. Cum ex eo, de Elect. in* 6. *Is igitur non so-* » *lum validè, sed etiam licitè assisteret, ut Sanch. l.* 3. *c.* 20. » *n.* 3. *Pont. l.* 5. *c.* 17. *n.* 1. *Pal. p.* 13. §. 10. *n.* 2. *et Salm.* » *c.* 8. *n.* 40 *et* 45. *cum Aversa, Gabr. et Leand. contra paucos;* » *atque cum Decreto S. C. ap. Pitton. n.* 106. *de Matr. die* 12 *Mar-* » *tii* 1693. *Et hoc, etiam transacto anno, ex alio Decreto S. C.* » 12. *Mart.* 1583, *apud Boss. t.* 1. *c.* 4. *n.* 99. *Parochus autem* » *qui potest assistere, potest etiam dare licentiam assistendi alteri* » *Sacerdoti, ut habetur in Trident. sess.* 24. *c.* 1 *ubi.* Præsente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parochi seu Ordinarii li- » centia. *Item hîc notandum, quòd Parochus potest assistere nuptiis* » *sui Parochiani, etiam extra Parochiam, et adhuc contradicente* » *Parocho illius loci, ut scribit Fagn. l.* 4. *in c. Quod nobis, de* » *Clandest. Despons. num.* 36 *et* 40. *ex plurib. Decr. S. C.*) * Nec » requiritur, ut à parte rei verè sit Parochus, sed sufficit, si ha- » beat titulum saltem coloratum, ita ut communi errore habea- » tur Parochus, nec sit intrusus absque ullo titulo. V. *Bon. qu.* 2. » *p.* 8. * (*An autem sufficiat error communis sine titulo? Vide* » *dicta hoc l.* 6. *n.* 572. *v. Majus dubium.*) *

1082. — Parochus igitur excommunicatus, etiamsi sit vitandus, irregularis, et suspensus, validè assistit in Matrimonio quia ibi nullam exercet jurisdictionem, sed tantùm assistit ut testis qualificatus, qui de Matrimonio testificari possit; ita communiter *Sanch. lib.* 3. *D.* 21. *n.* 4. *Pont. l.* 5. *c.* 17. *n.* 6. *Barb. All.* 32. *n.* 90. *Boss. c.* 4. *n.* 85. *Bon. p.* 8. *n.* 22. *et Salm. n.* 46. *cum Pal. Con. Led. Aversa. et Henr.* (contra paucos.) Et idem ait *Fagnan. l.* 5. *in c. Quod à prædecessore, de Schismat. n.* 81. *cum Decreto S. C.*

1083. — Sed dubit. 1. An Parochus excommunicatus vitandus peccet graviter assistendo? Affirmant *Coninck. D.* 27. *c.* 2. *n.* 24. *Pont. l.* 5. *c.* 17. *n.* 11. *cum Covarr. Suar. t.* 5. *D.* 11. *sect.* 1. *n.* 24. *ac Vasq. Reb. et Bon. ap. Boss. c.* 5. *n.* 90. modò non adsit necessitas, quia alioqui communicaret cum aliis in re sacra et gravi. Negant verò *Sanch. l.* 3. *D.* 21 *n.* 8. *Boss. l. c. ac Hurt. Diana, Vital. Leand. etc. ap. Salm. c.* 8. *n.* 48. (quorum aliqui tenent nec etiam leviter peccare.) Ratio, quia communicaret cum suis Parochianis in re necessaria ad eorum utilitatem, quam eis ex officio præstare tenetur. Sed hoc non obstante, magis mihi

arridet prima sententia, juxta dicta *de Sacr. in gen. n.* 88. ubi scripsimus Parochianis non licere petere assistentiam in Matrimonio Parochi excommunicati, nisi urgeat gravissima causa, et alius non adsit qui possit supplere. Omnes autem conveniunt, quòd si talis Parochus à suo Episcopo justè fuerit interdictus ab assistendo, tunc validè assisteret, sed à culpa gravi non excusaretur, quia violaret præceptum Superioris in re gravi; *Sanch. n.* 11. *Salm. n.* 49. *cum Pont. Con. Pal. Bon., etc.* (V. Not. X,)

1084. — Dubit. 2. An Parochus excommunicatus aut irregularis possit alteri Sacerdoti dare licentiam assistendi? Affirmant *Sanch. lib.* 3. *D.* 21. *num.* 8. *Pal. p.* 13. §. 10. *n.* 8. *Barb. All.* 32. *n.* 110. *Pont. l.* 5. *c.* 17. *n.* 14. *Bon. p.* 8. *n.* 22. *cum Cajet. et Led. ac Salm. c.* 8. *n.* 51. *cum Trull. Henr., etc.* quia concessio licentiæ illius non est actus jurisdictionis, sed potestatis. Negant verò *Laym. c.* 4. *n.* 5. *et Con. Dic. Suar. etc. apud Salm. l. c. n.* 50., quia, licèt assistere non sit actus jurisdictionis, talis tamen est dare licentiam. Sed sapienter respondet *Sanch.* hujusmodi facultatem concedendi licentiam non spectare ad Parochum, quà Parochum, sed quà legitimum testem Matrimonii destinatum à Tridentino cum potestate alium substituendi; unde prima sententia probabilior videtur.

« 2. Parochus, vel quivis habens jurisdictionem ordinariam, » potest alium sibi substituere, non tamen nisi Sacerdotem.

1085. — « 3. Cùm ad testes requisitos non addatur debere esse » omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames, fœminæ, » pueri habentes usum sufficientem rationis, parentes, domestici » ac servi. * (*etiam infideles, quamvis casu transeant, aut vi detineantur: ut Sanch. l.* 3. *D.* 45. *n.* 5. *Pal. p.* 13. §. 13. *num.* 3. » *Barb. All.* 32. *num.* 138. *Laym. c.* 4. *n.* 6. *Bon. p.* 8. *n.* 43. » *Salm. c.* 8. *n.* 59. *cum Con. Dic. etc.*) *

1086. — « 4. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, potest » utervis assumi. * (*Etiam invito altero; Salm. c.* 8. *n.* 32. *cum* » *Pont. Con. Henriq. etc.*) * Similiter qui habet duo domicilia, » quæ æqualiter inhabitat, vel domum, quæ partim pertinet ad » unam Parochiam, partim ad alteram, potest alterutrum accer- » sere; quia uterque est proprius Parochus. *Laym. Bonac. l. c.* » et *Sanch. comm.*

Si Sponsi habent duo domicilia in duabus Parochiis, dicunt *S. Anton. Palud. Aug. Gabr. etc. ap. Sanch. l.* 3. *D.* 24. *n.* 4. Matrimonium esse contrahendum in illa Parochia, ubi tunc temporis habitant. Sed communissimè et valde probabiliter dicunt *Sanch. l. c. n.* 5. *Ronc. q.* 2. *R.* 1. *cum comm. Boss. c.* 4. *n.* 4. *Bon. p.* 8. *n.* 8. *cum Gutt. et Reb. Pont. c.* 13. §. 1. *n.* 1. *Barb. All.* 32. *n.* 60. *cum Con. et Salm. c.* 8. *n.* 32. *cum Perez, Trull. Dic. et Henr.* Matrimonium posse contrahi in alterutra Parochia, modò in utraque Sponsi æqualem habuerint habitationem, quia tunc in alterutra possunt recipere Sacramenta. Idque confirmatur ex *c.* 2. *de Sepult. in* 6. ubi dicitur: « Cùm ab » eo, qui duo habet domicilia, se collocans æqualiter in utroque,

» in loco tertio eligitur sepultura, domiciliorum Ecclesiæ habe-» bunt inter se dividere Canonicam portionem. » Ergo non habenda est ratio actualis, sed tantùm æqualis habitationis. Hæc autem æqualitas moraliter accipienda est, ut dicunt *Lugo Resp. moral. l.* 1. *dub.* 37. *n.* 3. *Barb. n.* 70. *Boss. n.* 5. *Ronc. l. c. Salm. n.* 32. *et Sanch. n.* 3. *cum S. Anton. et Palud.* Idque procedere dicit *Bossius l. c. cum Sanch. Pont. et Gut*, non solùm si quis habitet hyeme in Civitate, æstate ruri, sed etiam si indifferenter modò habitet in uno, modò in alio loco. Notandum autem id quod habetur in Decr. S. C. apud Bened. XIV, *Notif.* 33. *n.* 7. ubi dicitur : « Parochum ruralem non esse proprium, quando rus » itur causa recreationis, vel pro rusticanis negotiis, ideoque Ma-» trimonium validè coram hujusmodi Parocho celebrari non » posse. » Hoc tamen intelligi rectè dicunt *Bon. p.* 8. *n.* 3. *Barb. All.* 32. *n.* 66. *Boss. c.* 4. *n.* 17. *et Salm. t.* 8. *n.* 26. *cum Sanch. Pal. Dic. Trull. et Ao.* si Sponsus aliquoties, sive per breve tempus (ut ait *Barb. cum Lugo*) ruri degit. Hinc Benedict. *l. c. Salm. n.* 27. *Barb. ib. et Boss. n.* 17. *cum Hen. Garc. Seraph. etc.* ex Declar. S.C. rejiciunt *Pontium*, qui *lib.* 5. *c.* 15. §. 11. *num.* 4. censet posse contrahi Matrimonium etiam coram Parocho, in cujus Parochia quis brevì commoratur.

Hîc insuper sedulò notandum, quòd si quis fictitiè domicilium transferat in aliam Parochiam, ut ibi Matrimonium contrahat, hoc nullum est, ut pluries S. C. declaravit; vide *P. Zachar. apud Croix lib.* 6. *p.* 3. *n.* 717. Secus autem, si verè transferat, etsi in fraudem prioris Parochi, ut rectè ait *Croix ibid. cum Fagn. Sanch. Sylv. Barb. Boss, etc.* contra Led. et Vega. Notat verò *Croix dicto n.* 717. *cum de Luca* non acquiri domicilium per habitationem solius diei si noctu quis in priori cubaret domo.

1087. — « 5. Etsi ex præcepto adhibendus sit Parochus con-» trahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur : » sufficit tamen ad valorem, si alterutrius Pastor assistat, ut de-» claravit Congreg. Cardinal. ap. *Rebel.* et *Bon. q.* 18. * (*Ita* » *comm. Sanch. l.* 3. *D.* 23. *n.* 4. *Pal. p.* 12. §. 9. *n.* 1. *Pont. l.* 5. » *c.* 16. *n.* 2. *Bon. q.* 2. *p.* 8. *n.* 7. *et Salm. c.* 8. *nu.* 24. *cum Con.* » *Perez, etc.* item *Bened. XIV, Notif.* 33. *n.* 5. *ex Decl. S. C.* » *an.* 1573. *Et aliam similem affert Fagn. lib.* 4. *in c. Quod nobis,* » *de Clandest. desp. editam die* 15 *Dec.* 1574, *ubi approbante Papa* » *fuit decisum valere Matrimonium in Parochia mulieris coram* » *Parocho viri, et è converso.*) * etiam extra suam Parochiam, » vel diœcesim; quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ. » * (*Et in hoc neque Parochus peccaret, ut dicunt Sanch. l.* 3. » *D.* 19. *n.* 17. *Salm. c.* 8. *n.* 34. *cum Pal. Con. et Dic. ac Boss* » *c* 4. *n.* 32. *cum Barb. Gutt. Villal. etc.* (*contra Pont. Nav. etc.*); » *actus enim assistendi probabiliùs neque est actus jurisdictionis,* » *sed potiùs potestatis assistendi ut testis, uti diximus n.* 1084. » *Dub.* 2. *Cæterùm ait Bossius n.* 20. *in fin. quòd convenientius* » *est, quòd assistat Parochus Sponsi, in cujus Parochia fiunt Nup-*» *tiæ. Rectè autem dicunt Sanch. n.* 19 *et Boss. n.* 33. *ex Decr.*

» *S. C. allatis ab eod. Boss. n.* 19. *peccare graviter Parochum,* » *si in alterius Parochia Sponsos à se conjunctos solemniter bene-* » *diceret.*) * Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere, sine » alterius licentia. *Sanch. l.* 3. *Disp.* 19.

1088. — « 6. Is qui substituitur, debet habere expressam, » vel saltem tacitam licentiam ex ratihabitione de præsenti, quia » non sufficit ratihabitio de futuro, qua quis putet, alterum pos- » tea ratum habiturum. *Sanch. d.* 39. *Regin. Con.* apud *Bon.* » *l. c. n.* 11. * (*Ita etiam Sanch. D.* 35. *n.* 20. *Pont. l.* 1. *c.* 11. » *n.* 1. *Salm.* 56. *cum Conin. Et hoc etiamsi licentia sit metu vel* » *dolo extorta. Salm. ib. cum Con. et Sanch. Sufficit autem licen-* » *tia oretenus data : Bard. All.* 32. *n.* 128. *cum Nav. Henr. etc.*)* » licèt ipse *Bonac.* neget tacitam sufficere.

1089. — « 7. Vagabundi possunt contrahere coram quolibet » Parocho, idque, (ut *Laym. c.* 4. *n.* 3. docet ex *Sanch.*) etsi » alteruter tantùm sit vagus. Hic autem tenetur de illorum con- » ditione diligenter inquirere, ut monet *Trid.* an scilicet alibi » sint conjuncti, etc., et deinde petere licentiam ab Episcopo » assistendi : sine qua, licèt validè assistat, graviter tamen peccat. » Ita *Laym. t.* 4. *l.* 3. *Sanch. dist.* 19. *et d.* 35. *n.* 14. »

Commune est, quòd Vagi possunt contrahere coram quovis Pa- rocho; ita *Sanch. l.* 3. *D.* 25. *n.* 11. *Pont. l.* 5. *c.* 14. *n.* 5. *Bon. q.* 2. *p.* 8. *nu.* 6. *Pal. D.* 2. *p.* 13. §. 9. *n.* 11. *et Salm. c.* 8. *n.* 37. *cum Con. Henr. Trull. Led. etc.* Et hoc etiamsi alteruter Spon- sorum tantùm sit vagus, ut *Pal. et Salm.* cum aliis; idque *Barb. in Trid. n.* 3 *et* 4. refert decisum à S. C. Parochus verò, ante- quam Vagos conjungat, tenetur de eorum conditione diligenter inquirere (ut præscribit Trident. *Sess.* 24. *c.* 7.), an alibi sint conjuncti : Ac deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi, sine qua, licet validè assistat, graviter tamen peccat assistendo, ut docent *Sanch. nu.* 16. *Pont. nu.* 8. *Salm. n.* 38. *cum Led. et Henr. ac Barb. in Trident. l. c. cum Fill. Molf. Homob. etc.* Imò in Instructione S. Inquisit. Gener. edita 21 Aug. 1670 coram Clem. X pro Curiis tam Romana quàm cæterorum Ordi- nariorum (quam refert in extensum *Genettus t.* 5. *p.* 326. *et Pitton de Matr. nu.* 1737.) sic præscriptum fuit : « Si contrahentes » sint vagi, non procedatur ad licentiam contrahendi, nisi do- » ceant esse liberos per fides Ordinariorum suorum, servata » forma Trid. in c. Multi. 7. Sess. 24. Fides aliaque documenta » non admittantur, nisi munita Sigillo, et legalitate Episcopi » Ordinarii, et recognita saltem per testes qui habeant notam » manum et Sigillum. Et attentè consideretur, quòd fides et tes- » timonia benè identificent personas de quibus agitur. » Notan verò *Salm. c. n.* 38. nomine *Vagorum* hîc non comprehendi Va- gos illos qui in eodem loco vagi sunt, quia isti, licèt certam non habeant Parochiam, tamen in illo loco jam cogniti sunt, und præmissis Denunciationibus bene possunt à quolibet Paroch conjungi. Circa alienigenas autem, habetur in eadem Instruction S. Inquisitionis ut supra (*n.* 1739. *ap. Pitton.*) quòd Parochu

non potest pro eis Publicationes facere, « nisi certiorato Ordi-» nario, à quo, vel ejus Vicario, priùs receperit fidem authenti-» cam statûs liberi. » Rectè verò excipiunt *Sanch. n.* 8. *Salm. l. c. cum Pont. et Con.* si contrahentes discesserint ab eo loco in ætate, in qua erant incapaces ibi contrahendi. (*V. N. XI, p.* 331.)

1090. — Insuper circa Milites hîc notandum ex Decr. S. C. Nov. 1676. *ap. Pitton. de Matr. n.* 2117, quòd Capellani Exercitûs habent facultatem assistendi eorum Matrimoniis, dum hi reperiuntur in actuali expeditione : hanc tamen facultatem non habent privativè respectu ad Parochos contrahentium, neque dum Milites in hybernis, vel æstivis commorantur, neque dum sunt in Præsidiis. Præter dicta refert declaratum à S. C. *P. Zacharia ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 751. Capellanos nec etiam Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Unctionis posse ministrare militibus degentibus in Præsidiis, sine facultate Pontificia, aut licentia Ordinarii loci. Militum autem Matrimonia debent contrahi eodem modo, prout dictum est de Vagis, ut habetur in cit. Instructione Congr. Inquisit. ut supra *ap. Pitton. n.* 2308. Ubi tamen additur, quòd tempore necessitatis, vel in articulo mortis non sunt servandæ eædem probationes ; sed si convaluerint, debent fieri, antequam Matrimonium consummant. Vide alia circa Matrimonium militum *ap. eumd. Pitton. n.* 2356.

1091. — « 8. Peregrini, qui ex causa exiguo tempore domo » absunt, non possunt contrahere peregrè coram Parocho loci : » quia non est illorum verus. Aliud est de iis, qui alicubi habi-» tationem figunt pro majore parte anni, aut eò venerunt animo » manendi, saltem majore anni parte, licèt postea contingat casu » subitò recedere, v. g. famuli, ancillæ, studiosi *Bon. q.* 1. *p.* 8. » *n.* 1. *Sanch. l.* 3. *d.* 23. *n.* 11. Ratio est, quia contrahunt ibi do-» micilium Parochiale; et pastor illius loci est proprius illorum. »

Quid si quis aliò se transferret animo manendi ibi per majorem partem anni, et postea redeundi ad suum domicilium, an possit coram Parocho illius loci contrahere Matrimonium, et alia Sacramenta recipere? Negant *Rodr. Led. Henr.* et alii *ap. Sanch. l.* 3. *D.* 23. *n.* 11. *et Salm. c.* 8. *n.* 29. qui meritò cum *Sanch. et Palao* id satis probabile putant. Sed communiùs et probabiliùs affirmant cum *Busemb. Sanch. n.* 12. *Pont. l.* 5. *c.* 13. *n.* 4. *Pal. p.* 12. §. 9. *Bon. p.* 8. *n.* 2 *et* 5. *et Salm. c.* 8. *n.* 30. *cum Con. Trull. Gutt. Dic. etc.* Probatur *ex c. fin. de Paroch.* ubi illi qui causa belli ad aliam Parochiam se transferunt, habentur ut illius Parochiani. Et confirmatur ex Decl. S. C. ap. Bened. XIV, *Notif.* 32. *n.* 11, ubi dictum fuit valere Matrimonium contractum à Judice, seu Medico temporali in loco ubi tunc degit. Secus verò, si quis aliò se transfert non animo contrahendi ibi domicilium (sive quasi domicilium, ut intelligendum) prout dicitur in eadem Declaratione : vide dicta de *Bapt. n.* 115. *v. Sed hîc.* Et sic pariter alienigenæ in carceribus detenti neque possunt ibi contrahere ex alia Declar. S. C. edita anno 1707. *ap. eumd.* Bened. n. 12. Qui *n.* 17. ex quadam Epist. S. Officii idem dicen-

dum ait de ægris qui curantur in Hospitalibus, nisi urgeat necessitas contrahendi, et non suppetat tempus probandi statum liberum; Hi tamen si convaluerint, non poterunt Matrimonium consummare nisi constituto de utriusque statu libero. Puellæ autem expositæ, quæ degunt in Conservatoriis, debent Matrimonium contrahere non coram Capellanis ipsorum, sed coram Parocho loci, ex Decl. S. C. 22. Apr. 1651. apud eumdem Benedictum *nu.* 14, qui addit ex antiqua consuetudine bene posse contrahere coram eodem Parocho loci etiam illas puellas, quæ degunt in Conservatoriis, à quibus recipiunt alimenta et dotem. Alias verò puellas, quæ sunt in Monasteriis causa educationis, dicit Benedictus n. 16. debere Matrimonium contrahere coram Parocho domicilii paterni, materni, aut fraterni, si adsit; si autem non adsit, coram Parocho loci Monasterii. Et idem asserit *n.* 17. de famulis degentibus in domibus herorum. (*V. Not. XII*, *pag.* 332.)

1092. — « 9. Parochus, et testes sic debent esse præsentes, ut » advertere possint, quid agatur, et de eo testari. * (*Hinc non* » *sufficit eorum præsentia tantùm materialis, sed requiritur etiam* » *moralis, ut probat P. Zacharia ap. Croix. l.* 6. *p.* 3. *n.* 758. » *Et ideo recte ait Pontius* (*contra Sanch.*) *ap. Croix l. c. n.* 759. » *quòd si non bene intelligerent Sponsorum consensum* (*putà quia* » *sunt diversi idiomati*) *non satis est unus interpres de consensu* » *affirmans.*) * Et quidem non est necesse, ut ipsi videant con- » trahentes, dummodo audiant verba contractûs, si voces contra- » hentium noverint * (*sufficit autem, si videant signa consensûs,* » *ut Sanch. l.* 3. *D.* 39. *n.* 1. *et D.* 41. *n.* 2. *Pont. l.* 5. *c.* 21. *num.* » 8. *Pal. p.* 13. §. 8. *num.* 11. *et Salmant. c.* 8. *num.* 61. Adverte » hîc *Declarat. S. C. ap. Fagnan. lib.* 4. *in cap. Quod nobis, de* » *Clandest. despons. numero* 4. *ubi dictum fuit valere Matrimo-* » *nium, etiamsi Parochus nihil proferat.*) * *Sanch. Fill. Pont.* » et alii 5. cum *Dian. p.* 8. *cap.* 7. *R.* 68. contra *Barb.* Nec re- » fert, etiamsi per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes » detineantur, vel etiam contradicant, ac resistant. * (*Et sic* » *pluries fuit decisum à S. C. ut refert P. Zacharia ap. Croix* » *l.* 6. *p.* 3. *n.* 760.) *; aut licèt prohibiti sint ab Ordinario, ne » intersint. *Bon: l. c. ex Declarat. Card. Con. Fill. Sanch. ll.* » *cc. etc.* »

1093. — Graviter autem peccant contrahentes coram Parocho vi, aut dolo detento, aut casu transeunte, ob injuriam quæ irrogatur Sacramento, et Ecclesiæ, cùm Parochus tunc ut persona publica assistit; *Sanch. D.* 39. *n.* 12. *Pal. p.* 13. §. 8. *nu.* 11. *et Salm. c.* 8. *nu.* 68. *cum Con.* et communi. Et in aliqua Diœcesi in hoc adest excommunicatio, ut testatur *Salm. l. c.* Attamen *Sanch. ib. ac Gutt. et Aversa ap. Salm.*, dicunt esse tantùm veniale, contrahere coram testibus sic præsentibus, id est dolo detentis.

Notant deinde *Pal. l. c. et Salm. ib.* cum *Con. Trull.* et *Avers.*, quòd, urgente necessitate contrahendi, si Parochus nollet assistere nec possit adiri Superior, tunc potest nolens adduci, modò non

fiat vis personæ. Imò *Dic. ap. Salm.* concedit etiam per vim, si aliter vexatio tolli nequeat, quia Parochus tunc ex officio assistere tenetur; vide dicta *n.* 1005.

1094. — « 10. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, *Guttier. Sanch. Diana p. 3. tom. 4. res.* 294, sed de mutuo consensu, ut in Trident. *sess. 24. c.* 1. Ejus tamen omissio, quando de utriusque libero consensu constat, venialis tantùm est. *Sanch. Conin. Dian. l. c.* * (*Cum Salm. c. 8. n. 70. cum Pont. et Aoers.*)* Similiter mortale non esse, etsi, intellecto consensu, non dicat *Ego vos conjungo in nomine Patris, et Filii, et Spir.* docet *S. Sanch. Con. Vill. Gutt. Dian. p. 3. t. 4. R.* 256. * (*Ita probabiliter Pont. l. 5. c. 21. n. 2. Sanch. l. 3. D. 38. n. 75. Pal. p. 13. §. 18. n. 12. et Salm. c. 8. n. 70. cum Gutt. et Bon. Sed Bossius c. 3. n. 15. cum Reb. Barb. Veracr. et Salsed. adhuc probabiliter, et fortè probabiliùs dicit esse mortale, quia videtur transgressio in re magni momenti.*)*

1095. — « Dicitur XIV. *Et impos,* quòd impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia : quæ, si perpetua sit, et matrimonium antecedat, irritat illud jure naturæ, vel omne, et respectu cujuscumque, si sit absoluta : certum tantùm, si sit restricta seu respectiva. Idque, sive orta sit ab intrinseco, et vitio naturæ, sive ab extrinseco, opera hominis, vel diaboli; sive cognita alteri fuerit, sive non, sive sit ex parte utriusque contrahentis; sive alterius tantùm. Ratio est, quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum physicè aptorum ad generationem, sive in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem : hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cùm eam non habeat.

« Porro impotentia in viro esse censetur, quando est eunuchus, vel saltem non potest seminare intra naturale vas fœminæ; in fœmina verò, quando vel seminare non potest (si verum est semen fœminarum requiri ad generationem), vel propter arctitudinem non potest virum pati, aut ejus semen recipere.

« Dixi 1. *Si sit perpetua :* qualis est, quæ nulla arte potest tolli In dubio autem perpetuitatis, conceditur à jure triennium ad experiendum bona fide.

« Dixi 2. *Si antecedat :* nam si subsequatur matrimonium, non irritat illud, etsi usum ita impediat, ut soli contactus, et oscula liceant citra periculum pollutionis; idque quando impotentia est certa; nam si dubia sit, tandiu licet conari ad copulam, quandiu probabilis est spes seminandi intra vas. *Laym. l. 5. t. 19. p. 4. c. 12. ex Sanch. Nav. Henr.* »

Unde resolves :

« 1. Invalidè contrahunt evirati, seu eunuchi, quando carent utroque testiculo : quia non emittunt verum semen aptum ge-

» nerationi. Nec refert quòd, instar senum sterilium satisfaciant » concupiscentiæ fœminæ; quia id non faciunt per copulam na- » tura sua aptam generationi, ob defectum seminis quod senes » tamen emittunt, etsi semen senum per accidens non sit pro- » lificum. *Laym. loc. cit. q.* 3. *p.* 13. * (*Id certum est ex Bulla* » *Sixti V, edita an.* 1587, *quæ incipit,* Cum frequenter. *Intellige* » *igitur, si ambobus testiculis careant, aut contusos habeant;* » *secus si habeant saltem unum, ut Sanch. l.* 7. *D.* 104. *n.* 17. et » *Salm. c.* 12. *n.* 129. *cum Avers. Dic. Led. etc.*) *

« 2. Validè contrahunt I. Steriles, quia, etsi sint impotentes ad » generationem, non tamen ad copulam; atque adeo sunt capa- » ces omnis juris, et obligationis matrimonii; et susceptio prolis, » licèt sit præcipuus, non tamen est unicus, nec immediatus finis » matrimonii. *Bon. q.* 3. *p.* 13. *ex Henriq. Con. Filliuc,* etc. » Eadem est ratio de iis, quæ non edunt fœtum, nisi mortuum, » vel non nisi cum periculo vitæ. *Con.* etc. *ll. cc.* II. Herma- » phroditi, quia verè sunt potentes ad usum matrimonii. Et qui- » dem, si alter sexus emineat, secundùm illum tantùm valebit : » si uterque sit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita » tamen, ut quem semel elegerint, semper retineant. *Sanch. l.* 10. » *d.* 106. *Bon. l. c. ex Henr. Con. Fill.* etc. III. Is, qui paulo » post est moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etsi » per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Ecclesiæ, » quæ illis interdum suadet ut concubinas ducant. *Laym. l. c. ex* » *Sanch. d.* 105. *num.* 3. *Coo.* etc.

« 3. Impuberes, si utantur ratione, non jure naturæ, sed Ec- » clesiastico tantùm invalidè contrahant : quia impotentia illorum » est tantùm temporalis. V. *sup. hoc dub. imped.* 3. »

Impotentia, de qua hîc loquimur, est illa propter quam Conjuges non possunt copulam habere per se aptam ad generationem; unde sicut validum est Matrimonium inter eos, qui possunt co- pulari, esto per accidens nequeant generare, putà quia steriles, aut senes, vel quia fœmina semen non retinet, ita nullum est Ma- trimonium inter eos qui nequeunt consummare eo actu, quo ex se esset possibilis generatio. Ut autem impotentia dirimat Ma- trimonium, debet esse perpetua et antecedens. Quare, si est tantùm temporalis proveniens ex aliquo morbo, aut vitio natura- liter curabili, certò non dirimit Matrimonium. Sic etiam neque dirimit, si Matrimonio superveniat. Si verò antecedat, et nequit auferri nisi per miraculum, aut per peccatum, aut cum periculo mortis, tunc irritat Matrimonium, ut expressum habetur in *c. Fra- ternitatis de frig. et malef.* Hæc autem impotentia ex quadruplici capite oriri potest, scil. I. ex Maleficio; II. ex Frigiditate; III. ex Improportione; IV. ex Mixtione sexûs (id est si aliquis Conju- gum sit hermaphroditus), de qua satis est quod dicit *Busemb.* unde tantùm de aliis tribus capitibus hîc agimus.

1096. — Et I. si impotentia proveniat ex *Maleficio* (quod colligitur quando Conjuges excitantur ad copulam cum aliis, et inter se frigescunt, vel à coitu abhorrent, esto aliàs se diligant),

tunc si maleficium nequit tolli intra triennium remedio humano, nec orationibus, aut exorcismis, impotentia censetur perpetua, et dirimit Matrimonium: ita communiter *D. Th. in* 4. *D.* 34. *q. un. à* 3. *ad* 3. *Sanch. l.* 7. *D.* 94. *n.* 12. *Croix, l.* 6. *p.* 3. *n.* 791. *et Salm. c.* 12. *n.* 131. *cum Sot. Con. Bon., etc. ex c. fin. de Frig. et mal.* Hinc si maleficium aufertur per aliud maleficium (quod certè illicitum est), Matrimonium etiam censetur invalidum, ut communiter docet *Sanch. n.* 9. *cum D. Th. D. Bonav.* et aliis passim. Secus si aufertur amovendo signum, ut *Sanch. n.* 22. *et Salm. l. c.* quia tunc licitè aufertur impedimentum. *Salm. ib. cum Sot. et Avers.*

II. Si impotentia provenit ex *Frigiditate,* tunc quando Conjuges ob hanc causam omnino perficere nequeunt copulam aptam ad generationem, post experientiam triennii, nullum est Matrimonium. Idem procedere communissimè aiunt DD, si ob nimiam caliditatem vir semper seminet extra vas, antequam possit penetrare; ita *S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 12. §. 1 *et* 2. *Navar. c.* 22. *n.* 59. *et Sanch. n.* 7. *cum Sot. Palud. Val. Led. Gutt., etc. ex D. Thom. suppl. qu.* 58. *art.* 1. *ad* 2. ubi ait: « Caliditas superflua » vix potest esse impedimentum perpetuum; si tamen inveni- » retur, quod per triennium impediret carnalem copulam, judi- » caretur perpetuum. » Sed probabiliter censent *Cont. Tourn. p.* 209. *v. Si quis, et Cabass. T. J. l.* 3. *c.* 25. *n.* 2. quòd hujusmodi Conjuges, si sint juvenes, non sint separandi, quia processu temporis fervor ille deficit, et sic possunt fieri habiles. Sicut autem potest esse impedimentum frigiditas, et maleficium, sic etiam potest irritare Matrimonium abominatio viri erga mulierem, si ob ejus deformitatem non possit ullo modo excitari ad copulam, ad quam bene excitaretur cum alia pulchra; ita *D. Th. d. qu.* 58. *a.* 1. *ad* 5. ubi: « Abominatio autem mulieris non est » causa naturalis, sed causa accidentalis extrinseca; et ideo de ea » est judicium idem quod de maleficio: » Et ita etiam *Sanch. l.* 7. *D.* 92. *n.* 13. *cum Alb. Magno, Sylv. Ang. Tab. Turrecr., etc.* contra *Sot.* In his verò casibus datur Conjugibus triennium, in quo licitè possunt copulam experiri ex *c. Laudabilem de Frig. et Malef.*

III. Si demum impotentia provenit ex *Improportione*, nempe si fœmina habeat vas adeo arctum (saltem respectu sui viri), ut ille nequeat penetrare, tunc si fœmina non possit apta fieri ad copulam, nisi cum periculo mortis, omnes conveniunt Matrimonium esse nullum ex *c. Fraternitatis, de Frig. etc.* Unde, etiamsi cum tali periculo mortis ipsa fuerit incisa, et facta idonea, Matrimonium non valet; quia quod ab initio est invalidum, nequit tractu temporis convalescere: ita communiter *Sanch. l.* 7. *D.* 93. *n.* 15. *et Tourn. p.* 212. *v. Resp.* cum aliis.

1097. — Sed dub. I. An sit nullum Matrimonium, si fœmina per incisionem possit fieri apta ad copulam sine periculo mortis, sed cum periculo gravis morbi? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. D.* 4. §. 1. *n.* 5. *Spor. de Matr. c.* 1. *n.* 121. item

Anton. Sylo. Sa, Val. Henr. Veg. Palud. Major. P. Soto, et alii plures *ap. Sanch. l. 7. D. 93. n. 17.* qui probabilem censet. Ratio, quia impotentia eo casu non est à voluntate, sed ab ipsa natura; ex contractu enim Matrimonii videtur mulier non ad plus se obligasse, quàm ad reddendum debitum per media ordinaria, unde quando non potest fieri apta, nisi per medium extraordinarium et periculum gravis morbi, tunc censetur illa ex ipsa natura impotens ad Matrimonium. *Secunda* verò sententia negat, et hanc tenent *Bon. q. 3. p. 13. n. 2. Ronc. c. 6. q. 6. Salm. c. 12. n. 115. et Sanch. l. c. n. 15. cum Ang. Sot. Tab. Palac. Ang. Man. Graff. Lop. Led. etc.* Et probatur ex *c. Fraternitatis.* §. *Per hoc de Frig., etc.* ubi dicitur tunc Matrimonium esse nullum, quando copula non potest haberi « nisi per incisionem, aut alio » modo violentia sibi inferatur, non solummodo levis, sed fortè » tam gravis (nota), ut ex ea mortis periculum timeatur. » Hæc sententia speculativè loquendo verior apparet ex textu præfato, cui nescio quomodo responderi possit; sed practicè loquendo ipsa non differt à prima, prout enim rectè aiunt iidem *Sanch. et Ronc. ll. cc.* quoties per incisionem gravis morbus timetur, subest moraliter etiam periculum mortis.

1098. — Dub. II. An, soluto Matrimonio judicio Ecclesiæ ob arctitudinem mulieris respectu viri, si postea cognoscatur à secundo viro, et per frequentem usum conjugii reddatur apta primo, debeat ad primum redire? *C. Fraternitatis*, §. *Similiter, de Frig. etc.* dicitur, quòd si mulier non poterat reddi apta primo, nisi cum periculo mortis, tunc non debet redire; secus, si poterat sine tali periculo. Ad quæsitum autem respondent *Inn. Sotus, Host. Præpos. Henriq. etc. apud Sanch. l. 7. D. 93. n. 11.* eo casu Matrimonium reputandum esse validum, quia cùm mulier fuerit reddita apta primo viro per usum conjugii cum secundo, signum est quòd bene posset illi reddi apta aliquo modo, putà instrumento ligneo, aut ferreo, sine ullo periculo mortis. Sed veriùs dicunt *S. Anton. 3. p. tit. 1. c. 12. §. 3. ad 1. et Sanch. l. c. n. 12. cum Glos. v. Simili et Ab. Sylo. Ang. Turr. Ricc. Durando, Palac. Viga, etc.* non ex eo quòd ab alio potuit mulier cognosci, concludi quoque posse, quòd sine periculo mortis cognosci potuerit à primo; usu enim conjugii cum secundo poterat effici, ut per ipsum redderetur apta primo, cui priùs apta non erat, nisi per reserationem cum periculo mortis. Aliunde igitur sumenda est præsumptio, quòd mulier potuerit fieri apta primo sine periculo mortis, nempe à similitudine in ætate, robore, et corpore primi viri cum secundo; nam in dicto *c. Fraternitatis*, ideo Pontifex, præcisè de hoc casu loquendo, decrevit mulierem teneri redire ad primum virum, quia secundus erat similis primo; en ejus verba: « Cùm pateat ex postfacto, quòd cognoscibilis erat » illi, cujus simili commiscetur. »

1099. — Dubit III. An uxor inepta ad copulam propter arctitudinem, teneatur pati incisionem cum periculo gravis morbi, ut apta reddatur? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia, quam

tenent *Ang. Palac. Gabrera, etc. ap. Sanch. l. 7. D. 93. n. 31.* dicit teneri, modò absit periculum mortis. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenent *Pont. l. 7. c. 62. n. 2. Pal. D. 4. p. 14. n. 9. Tourn. t. 2. p. 212. v. Sed hinc, Pont. de impedim. imped. Casu 1. et Mazz. t. 6. p. 82. v. Tertio,* dicunt nunquam teneri fœminam pati incisionem. Ratio 1. quia in quolibet contractu propriæ illius conditiones attendi debent; cùm autem in Matrimonio subintelligatur ea conditio, si ad illius usum Conjuges apti fuerint, si apti non inveniuntur, ad aliud non tenentur. Ratio 2. quia si hoc esset medium aptum, et æquitati consonum, Ecclesia illud aliquando præcepisset; Ecclesia verò nunquam præcepit, sed tantùm præscripsit trium annorum experientiam. Excipiunt tamen *Pal. et Mazz. ll. cc.* si fœmina contraxisset conscia suæ extraordinariæ arctitudinis, et illam viro non manifestaverit; quia tunc ratione deceptionis tenetur incisionem pati; quamvis deinde meritò addat idem *Pal.* rarò hoc accidere, eò quòd rarò fœmina scit se esse arctam præ cæteris. *Tertia* demum sententia communissima, et probabilior, quam tenent *Sanch. loc. cit. Bonac. q. 3. p. 13. n. 2. Ronc. cap. 6. q. 3. Salm. cap. 12. n. 116. Sporer. cap. 1. n. 128. Croix, lib. 6. p. 3. n. 798. cum Sot. et Perez, ac Escob. l. 27. n. 508. cum Man. Henr. Lop., etc.* dicit teneri fœminam pati incisionem etiam cum gravi molestia et dolore, sed non cum periculo neque mortis, neque gravis morbi; et licèt *Sanchez loc. cit.* dicit *gravissimi*, tamen intelligit idem ac grave, ut se explicat *n. 18. in fin.* Quòd non teneatur cum periculo gravi corporali, probatur, quia nunquam censetur mulier voluisse se obligare ad tantum periculum perferendum : neque ex vi contractûs Matrimonii videtur ipsa ad tale onus obstringi. Quòd autem teneatur cum gravi molestia et dolore reddere se aptam ad copulam, probatur, quia ad id videtur mulier obligari vi contractûs, cùm id necessarium sit ad servandum jus copulæ quod in virum transtulit. Hæc quidem sententia est communior, et probabilior videtur speculativè loquendo; sed practicè loquendo, valde probabile id est quod ait *Cont. Tourn. d. p. 212. v. Sed hinc, cum Pontas*, nempe quòd si incisio non posset fieri nisi per manum Chirurgi, non tenetur mulier hanc incisionem pati cum tanta verecundia, quod esset onus plus quàm gravissimum; si enim puella non tenetur nec etiam ad servandam sibi vitam in aliquo morbo verecundo Chirurgi manum pati (juxta dicta *T. 2. l. 3. num. 372.*) quomodo ad id tenebitur, ut ad usum conjugii aptam se reddat? « Quid enim turpius (ait *Tourn.*) quàm ut virgo nuda oculis et » manibus Chirurgi subjiciatur, et incisionem fœdam simul ac » gravem pati cogatur. »

1100. — Dubit. IV. An cùm vir posset coïre cum corrupta, sed non cum virgine propter ejus claustrum virginale, teneatur ipsa pati scissuram claustri per aliquod instrumentum? Commune est apud omnes cum *D. Th. suppl. q. 58. ar. 1. ac 5.* quòd possit pati. Utrùm autem teneatur? Negant *Pont. l. 7. c. 62. a. n. 2. Pal. D. 4. p. 14. §. 1. l. 8. et Ledes. Hurt. ac Leand. ap.*

Escob. l. 27. *n.* 51. Ratio, quia defectus ille non est fœminæ, sed viri; ergo non tenetur ipsa remedio uti, ut aptam se reddat, sed sufficit ut corpus suum tradat aperiendum, modo à natura instituto, non autem extraordinario. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. l.* 7. *D.* 93. *n.* 34. *cum Vega, Angles, et Lop.* Ratio, quia talis reseratio ex una parte bene potest fieri sine verecundia vel à viro, vel ab ipsa puella; ex alia parte molestia, quam ipsa in tali reseratione deberet pati, non videtur magna, nec extraordinaria, imò est omnibus ordinaria; unde cùm fœmina jam tradiderit viro jus ad copulam, tenetur hoc medio uti, ut se aptam reddat illi, qui ob suam debilitatem aliàs coïre non potest.

1101. — Demum hîc videndùm quid agi debeat, quando impotentia est certa, et quando est dubia? Respondetur: Si est certa et patens, minimè expectandum, sed statim facienda est separatio; nam Matrimonium eo casu est certè nullum, tam ex jure Ecclesiastico, quàm ex naturali, cùm nemo possit in alterum transferre dominium rei quod non habet, et licèt copula non sit de essentia Matrimonii, de essentia tamen est potentia ad illam, ut docet *D. Th. suppl. q.* 58. *ar.* 1. *ad* 1. Unde cognita impotentia certa et perpetua, Sponsi possunt illico separari, etiam ex propria auctoritate, si id possit fieri sine scandalo: imò tenentur, si adest periculum incontinentiæ; Et pars non laborans impedimento potest etiam ad alias nuptias transire, ut dicunt *Sanch. l.* 7. *D.* 97. *n.* 8. *et Salm. c.* 12. *n.* 135. *cum Candido.* Si verò adsit periculum scandali (prout communiter adest), tunc debent reclamare coram Judice Ecclesiastico, à quo separandi sunt, saltem quoad torum; et si alter peteret, etiam quoad habitationem, non expectata triennali experientia, quæ datur pro impotentia dubia, non pro certa; ita *Sanchez D.* 107. *ar. num.* 3. *et Salm. loc. cit. cum Pont. Gutt. et Dicast.* Et patet ex *c. Laudabilem, de Frig. etc.* ubi: «Si frigiditas probari non possit, cohabitent per triennium.» Ergo si impedimentum probatur, non datur triennium. Si autem velint cohabitare ut frater et soror mutuo consensu, modò absit periculum incontinentiæ, id permittitur ex eodem textu: Sed rectè advertit *Merbesius*, hoc nunquam permittendum, si Sponsi non sint senes.

1102. — Hoc currit, si impedimentum impotentiæ est certum: si verò est dubium, et dubium antecedit Matrimonium, non potest qui de sua impotentia dubitat, nuptias inire, donec re diligenter investigata dubium deponat, ob gravem injuriam quam aliàs irrogaret alteri petenti, ut rectè dicunt *Sanch. l.* 7. *D.* 103. *n.* 10. *Mazz. t.* 4. *p.* 83. §. 3. *et Pal. D.* 4. *p.* 14. *n.* 1. *cum Guttier.* Si verò non obstante dubio iste contraxerit, licitè poterit reddere et petere, tunc enim datur ei saltem triennalis experientia, ut infra latiùs explicabitur. Dicunt autem *Dicastil apud Croix n.* 795. *et Elbel. p.* 443. *n.* 265. *cum Carden et Viva,* quòd si quis sit dubius de sua impotentia ob aliquod positivum indicium, iste licitè poterit Matrimonium contrahere, si spectata peritia Medicorum, et experientiis, sit saltem probabile esse potentem; quia in dubio fa-

vel ei præsumptio, quòd sit naturaliter potens. Idque satis probabile videtur; cùm enim sit probabilissimum licitum esse ministrare Sacramentum sub conditione, si justa adsit causa, secundùm dicta *n.* 28, hic satis justam causam habet nubendi sub conditione, si sit habilis, ne scilicet in tali dubio cogatur perpetuò manere cœlebs. Deberet tamen ante Matrimonium monere Conjugem de tali dubio. Cæterùm, præcisis circumstantiis et experientiis, quisque præsumitur habilis etiamsi castissimè vixerit.

1103. — Si verò dubium impotentiæ superveniat Matrimonio, tunc datur triennalis experientia ex *c. cit. Laudabilem, de Frig. etc* Qua durante licitè possunt Conjuges copulam intentare, licèt sæpe aut semper semen extra vas effundant, ut communiter docent *Sanch. l.* 9. *C.* 17. *n.* 20. *Pal. D.* 4. *p.* 13. §. 2. *nu.* 11. *Salm. c.* 12. *n.* 134 *et* 138. *cum Soto, et Candido, ac Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 209. *v. Si quis*, ex *D. Th. Suppl. q.* 58. *art.* 2. *in fine.* Hoc quoad forum internum; quoad verò forum externum pertinet, triplici modo causa agi potest. I. Si unus ob dubium impotentiæ auctoritate propria ab altero recessit, et tunc recedens, nisi in continenti evidentes afferat probationes impotentiæ, statim restituendus est alteri etiam quoad torum, *Mazz. t.* 4. *p.* 84. *cum Pal. ex c. Ex parte de Rest. expol.* Docet tamen *Sanch. l.* 7. *D.* 112, cum communi, quòd si ille recesserit post triennium experientiæ, Judex ante restitutionem debet ipsum audire. II. Si unus alleget impotentiam, alter neget, tunc datur à Judice triennium ad experiendum. In quo notandum 1. quòd hoc triennium debet esse continuum ex *c. fin. de Frig. etc.* saltem moraliter, ut rectè dicunt *Sanch. l.* 7. *D.* 110. *nu.* 4. *Mazz. p.* 85. *et Salm. c.* 12. *n.* 137. *cum Conink*, nempe si Conjuges cohabitent per majorem partem anni; non enim officit, si alter absit per unum vel alterum mensem. Notandum 2. quòd licèt *Henriq. et alii ap. Sanch. nu.* 3. *ac Mazz. l. c.* dicant tempus triennii incipere à die Decreti, addatque *Mazz.* hunc esse stylum curiæ Romanæ, veriùs tamen *Sanch. n.* 4. *Salm. n.* 138. *et Holzm. p.* 397. *n.* 633. *cum Pichler* docent triennium computari à tempore copulæ intentatæ; idque clarè exprimitur in *d. c. Laudabilem de Frig. etc.* ubi dicitur: « Ut à tempore celebrati conjugii, si fri- » giditas priùs probari non possit, cohabitent per triennium. » Nota to *à tempore celebrati conjugii*, id est copulæ intentatæ, ut bene explicat *Sanch.* nam verba cum effectu intelligenda sunt. Si ergo à tempore conjugii debet triennium computari, improbabiliter dicitur computandum à die Decreti; posset enim Decretum fieri post duos annos à conjugio, et sic non concederetur solum triennium, sed quinquennium. Ut autem solvatur Matrimonium, debent ipsi jurare in judicio, se nunquam habuisse copulam, esto pluries intentaverint, ut præscribitur in *dict. c. Laudabilem*, ubi insuper requiritur depositio jurata septem propinquorum, aut vicinorum bonæ famæ, si propinqui defuerint. Hoc tamen dicit *Sanchez D.* 109. *numer.* 13, procedere, si unus tantùm sponsorum proferat impedimentum; sed si ambo illud fatentur, requiri 14,

nempe 7 ex parte viri, et 7 ex parte mulieris : Isti autem non quidem debent jurare, tales Conjuges nunquam copulatos fuisse ; sed tantùm id credidisse, vel ab eis audisse, ut dicit *Panorm. cum Glossa in d. c. Laudabilem, et Salmant. n.* 137. Casu verò quo nequeant haberi 7 propinqui vel vicini, id relinquitur arbitrio Judicis, ut *Salm. ibid.* Insuper si mulier, quæ tempore Matrimonii erat virgo, alleget impotentiam viri, adhibenda est inspectio Medicorum respectu viri, et Matronarum peritarum respectu fœminæ, quamvis enim *Pontius l. 7. c.* 63, censeat hoc remedium inspectionis removendum tanquam inutile, et indecens, tamen probabiliùs *Salm. d. n.* 137. *et Sanch. D.* 109. *n.* 17. *cum Alexand. de Nevo., etc.* illud requirunt utpote necessarium, cùm alia via non possit impotentia cognosci ; tunc enim ab ipsa necessitate talis inspectio honestatur. Et licet ordinariè ex ea nequeat certum ferri judicium, aliquando tamen sumi poterit judicium saltem probabile, ut Ecclesia ad alia procedat remedia ; et ideo in *c. Fraternitatis de Frig. etc.* Pontifex approbavit factum Episcopi, qui inspectionem adhiberi curavit. Si autem per inspectionem nihil conjici possit, nempe si mulier jam ante Matrimonium fuisset corrupta, tunc potiùs credendum viro affirmanti se consummasse, quàm mulieri neganti, ut veriùs docent *Sanchez lib.* 3. *D.* 109. *n.* 15. *cum Alexand. de Nevo, Henriq. Ricch. Turrec. etc.* (contra *Sotum et alios*) ex *cap. Continebatur, de Desp. impub.* ubi dicitur : « Si vir dixerit, quòd uxorem suam cognoverit, et » mulier negaverit, viro fides est adhibenda, si id firmaverit ju» ramento. » Meritò autem idem *Sanchez ib.* rejicit tanquam turpissimum id quod dicunt aliqui, nimirum adhibendam esse peritam Matronam, quæ spectet coïtum inter hujusmodi Conjuges.

III. Si demum utraque pars fateatur impedimentum impotentiæ, tunc post triennalem experientiam exacto juramento ab utroque, et adhibita septima manu propinquorum ex utraque parte ut supra, solvitur Matrimonium, et pars libera ab impedimento licitè potest cum aliquo nuptias inire, ut certum est apud omnes.

1104. — In dubio autem, an Matrimonium fuerit consummatum, vel non, judicandum est consummatum, nisi oppositum probetur, ut communiter docent *Sanch. l. 7. D.* 103. *Pal. part.* 14. §. 7. *n.* 3. et *Salm. c.* 12. *n.* 136. *cum Soto, Aversa, et Candido.* In dubio verò an impotentia præcesserit, vel secuta fuerit ad Matrimonium, discrepant DD. *Prima* sententia dicit tunc judicandum, quòd fuerit subsequens ; ita *Pal. l. c. Sanch. nu.* 5. *cum Alexand. de Nevo, Gabr. etc. ac Mazz. t.* 4. *p.* 83. §. 3. *cum Soto, et Gutt. ac Reg. apud Salm. d. n.* 136, tum quia in dubio judicandum est in favorem Matrimonii contracti ; tum quia unusquisque præsumitur à natura potens, donec contrarium probetur. *Secunda* tamen sententia probabilior dicit impotentiam censendam esse antecedentem ; ita *Contin. Tourn. t.* 2. *p.* 209. *v. In dubio, Renzi t.* 2. *p.* 496. *q.* 30. *et Bon. q.* 3. *p.* 13. *n.* 11. *cum Ang. Reb. Henr. etc. ac Salm. l. c. cum Sylo. Aversa, Verac. et Candido.* Ratio, quia, cùm Matrimonium nequit suum habere effec-

tum, nimirum procreationem prolis, potiùs refert ad ejus favorem, ut judicetur invalidum, quàm validum, ne retorqueatur in ipsius præjudicium, quod in bonum ejus inductum est; et sic respondetur ad primam rationem oppositam. Respondetur autem ad secundam, quòd bene quisque præsumitur potens, sed non quando adest positiva præsumptio in contrarium, prout hîc supponitur : maximè si post Matrimonium nulla acciderit specialis causa, per quam præsumatur impotentia Matrimonio successisse. Conveniunt autem *Tourn. et Renzi, ll. cc. Sanch. nu.* 6. *et Pal. n.* 6 *cum Gutt.*, quòd si impotentia non fuerit naturalis, sed accidentalis, nempe ex maleficio, vel ex abscissione, aut alio morbo, tunc in dubio præsumitur præcessisse Matrimonium, si allegetur brevi post ejus celebrationem; secus verò, si post longum tempus.

1105. — « Quæres, quid censendum de Matrimoniis, quæ » contrahuntur in partibus hæreticis?

« Resp. Circa ea Congregatio Cardinalium resolvit sequentia : » 1. Ubi hoc decretum Concilii nondum publicatum est in Pa» rochia, verbi gr. in Saxonia et Anglia, valere matrimonium » contractum absque forma præscripta. Publicatio autem decreti » facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam » decretum Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, in quorum » Parochia dictum decretum fuit publicatum. v. g. in Hollandia, » Frisia, etc. teneri formam præscriptam servare. Unde conse» quenter ipsorum matrimonia absque forma Concilii, quamvis » coram ministro hæretico, vel magistratu contracta videntur » esse nulla; *Laym.* tamen *l.* 5. *t.* 10. *p.* 2. *c.* 4. putat eam non » esse mentem summorum Pontificum, propter gravissima incom» moda inde subsecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decre» tum fuit observatum proprio Parocho et Episcopo careat, nul» lusque istic sit, qui vices Episcopi, vel Parochi suppleat, ma» trimonium valere absque præsentia Parochi, servata tamen, » in quibus potest, forma Concilii, nempe adhibitis saltem duo» bus testibus. Idem est, si Parochus et Episcopus metu hære» ticorum lateat, ita ut verè ignoretur, ubi sit, vel eorum metu » absit à Diœcesi, et ad neutrum sit tutus accessus.* (V. hîc *lit.* » *in fin. Notandum, quòd SS. Dom. Noster Pontifex Bened. XIV,* » *die* 4 *Nov.* 1741, *declaravit Matrimonia Hæreticorum inter se,* » *non servata forma Tridentini, pro validis habenda esse. Et idem* » *de conjugiis inter Catholicos et hæreticos. Hoc tamen tantum* » *pro locis in Belgico Dominio fœderatorum Ordinum subjectis,* » *et pro militibus ad arces conterminas missis, nullo prolato ju*» *dicio pro Regionibus Principum Catholicorum. Vide Declara*» *tionem Pontif.* Tomo ultimo, inter Decreta N. VIII.)*

1106. — « Dicitur XIV. *Raptave sit,* de quo vide supra in im» pedimento criminis *n.* 1032.

1107. — Ad incurrendum impedimentum ob crimen Raptûs, tria requiruntur, I. Ut mulier rapta abducatur de loco ad locum, prout communiter dicunt *Sanch. l.* 7. *D.* 13. *n.* 21. *Conc. p.* 343.

n. 3. *et Salm. c.* 12. *n.* 148. et alii passim; vel etiam de domo in domum per aliquos inde passus distantem, ut aiunt *Holzm. p.* 398. *n.* 697. *et Tamb. Dec. l.* 7. *c.* 6. §. 2. *n.* 7. Unde non sufficit, quòd mulier transferatur de cubiculo in cubiculum ejusdem domûs, etiamsi per vim ibi cognoscatur; sufficit verò, si transferatur in locum separatum, in quo illa sit sub potestate viri, quamvis ibi cum illo rem non habeat, ut *Sanch. Conc. et Salm. ll. cc.*

Requir. II. Ut fœmina rapiatur tantùm causa Matrimonii, unde si abducatur ex alia causa, etiam libidinis explendæ, non incurritur impedimentum; ita probabiliùs tenent *Sanch. l.* 7. *D.* 13. *n.* 4. cum *Manuel, Vega, Dian.* etc. *Pal. D.* 4. *p.* 2. §. 2. *num.* 11. *Conc. p.* 339. *n.* 2. *Holzm. n.* 638. *et Salm. c.* 12. *n.* 152. *cum Con. Dic. Aversa, Dian. etc.* (contra *Bon. Corneio, etc. cum Bus. sup. n.* 1032.) Ratio, quia Concilium Trid. hoc impedimento non aliud intendit, quàm favere libertati Matrimonii, de quo tantùm agit in *sess.* 24. *c.* 6.

Requir. III. Ut raptus sit *mulieris, ipsa repugnante.* Unde non incurrit impedimentum, si mulier rapiat virum, ut communiter *Sanch. D.* 13. *num.* 16. *et Salm. c.* 12. *n.* 155. *cum Bonac. Gutt. Veracr. Dic. Gabr. etc.* Quia Concilium tantùm de viro raptore mentionem facit. Nec etiam incurritur, si fiat raptus, consentiente fœmina, licèt ejus Parentes, vel Tutores repugnent. Quod *Busemb.* probabile putat, et est commune cum *Sanch. ib. n.* 13 *et* 14. *Pal. n.* 12. *Conc. et Holzm. ll. cc. ac Salm. n.* 151. *cum Con. Avers. Per. Dic.*, etc. Quia aliter, licèt incurrantur quidem pœnæ raptoribus impositæ, non contrahitur tamen impedimentum quod Concilium indixit tantùm favore mulierum, ne coactæ nubant. (*V. Not. XIII, pag.* 332.)

Nota hîc quòd ex Tridentino, ut supra, ultra impedimentum, raptor, et omnes auxilium ad hoc præbentes, incurrunt excommunicationem ipso jure. Alias verò pœnas ibi indictas, ut donationis mulieris, infamiæ, incapacitatis ad dignitatem, et amissionis gradûs, nonnisi post sententiam incurrunt, ut *Sanch. l.* 7. *D.* 13. *n.* 1. *et Salm. n.* 150. cum *Pal. Dic. et Per.*

Quær. 1. an in hujusmodi casu etiam Sponsalia sint nulla sicut Matrimonium? Affirmant *Sanch. ib. n.* 17. *et Salm. n.* 154. *cum Bon. Basil. Aversa, Dic. etc.* Quia (ut dicunt) Sponsalia etiam libertatem expetunt sicut Matrimonia: lex autem pœnalis ritè extenditur, ubi eadem militat ratio. Sed probabiliùs contradicunt *La Croix l.* 6. *p.* 3. *num.* 54. *Holm. de Matr. c.* 8. *n.* 271. *cum Perez, Pichler, Wiensn. Krimer*, et aliis; ratio quia Sponsalia minorem libertatem requirunt quàm Matrimonium, eò quòd ipsa semper remanent rescindibilia: ergo non currit in eis eadem ratio, quæ currit in Matrimonio, quod nunquam rescindi potest.

1108. — Quær. 2. an si quis rapiat fœminam, quam jam desponsaverat de futuro, pœnas Concilii incurrat? Negant *Ledes. et Henr. ap. Salm. c.* 12. *n.* 153. qui probabilem putant, ex *c. penult. de Rectorib.* ubi: « cùm ibi raptus dicatur admitti, ubi nihil

» ante de nuptiis agitur. » Ex quo refert *Henr. ap. Sanch. l.* 3. *D.* 12. *n.* 15. validum esse Matrimonium, sive volens sive nolens Sponsa abducatur. Affirmant verius tamen *Sanch. l. c. Pal. p.* 2. §. 2. *n.* 14. *Conc. p.* 339. *n.* 4. *Esc. l.* 27. *n.* 585. *cum Sa, Hurt. Man. Corneio, Candido, et Leand. ac Salm. l. c. cum Aversa, Dic. et Gutt.* Id enim clarè exprimitur in eodem textu mox citato, ubi post verba relata statim subditur : « Iste raptor dici non debet, cùm » habuerit mulieris assensum; et priùs eam desponsaverit, quàm » cognoverit, licèt Parentes reclamarent. » Unde rectè ex eo concludit *Sanch.* nullum esse Matrimonium, si fœmina invita abducatur, secus si volens, etsi invitis Parentibus; et in principio textûs non ideo dicitur raptus non intercedere, quia sponsalia præcesserint, sed quia mulier consentiens rapta fuit.

DUBIUM III.

Quando Matrimonium invalidum sit revalidandum.

1109. Quomodo revalidandum Matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum? Quomodo, si ob impedimentum occultum? — **1110.** Qu. I. An in Matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia Parochi et testium? — **1111.** Qu. II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum? — **1112.** Qu. III. An sit revalidandum Matrimonium coram Parocho et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti erant conscii impedimenti? — **1113.** Qu. IV. An qui fictè contraxit Matrimonium, teneatur ex justitia illud revalidare per verum consensum? — **1114.** Qu. V. An si quis fictè, vel ex metu contraxit, debeat alterum Conjugem certiorare de matrimonii nullitate? — **1115.** Qu. VI. An si Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat ut uterque fiat conscius de nullitate? — **1116.** Quid in casu urgentis necessitatis? — **1117.** Qu. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti?

1109. — « Resp. 1. Si fuit invalidum propter consensum fictum, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraque parte, » potest revalidari per quodcumque signum veri et novi consensûs; quia si altera tantùm pars fictè contraxit, consensus » unius partis habitualiter permansit : ergo accedente alterius » consensu revalidatur. *Sanch. l.* 2. *d.* 32. *nu.* 9. *Coninc. d.* 24. » *d.* 10. *n.* 89. *Nav. Fill. Bon.* etc. »

Unde resolves :

« 1. Si metus, vel defectus consensûs fuerit alterius tantùm » partis, curandum est, ut ea saltem novum et liberum consensum eliciat, et externis signis prodat; alteri autem parti non » opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem matrimonii. *Sanch. l. c. n.* 10. *Con. Bon. p.* 9. *Merat. de* 7. *sess.* 15. » *n.* 4.

« 2. Si uterque fictè, vel coactè consenserit, necesse est, ut » uterque consensum renovet, et verbis exprimat. Quia, cùm » utriusque consensus planè nullus fuerit æquè necesse est re- » novare, et declarare, ac si factum nunquam fuisset, *Merat.* » *l. c. n.* 3.

« Resp. 2. Si invalidum fuit propter impedimentum consan- » guinitatis, verbi gratia, vel aliud simile occultum dirimens, » tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ita per- » sonis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque » consensus, signo externo expressus : et quidem, ut probabiliùs » docet *Sanch. l.* 3. *d.* 36, absolutus et independens ab antiquo. » Ratio est, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cùm » non caderet in legitimam materiam.

Unde resolves :

« Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel du- » bitetur an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum con- » sensum absolutè præstandum, dicendo v. g. Si mihi non » nupsisses, nonne modò nuberes? vel : Angor scrupulis de ma- » trimonii nostri valore ; ideoque renovemus consensum. Quod » si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali co- » pula) docet *Quint. in append. l.* 7. *d. ult.* Si autem periculum » sit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, et scandala, » gravesque molestiæ timeantur, licebit uti sententia contraria, » quæ docet, sufficere ut sola pars impedimenti conscia consen- » sum renovet, et alteri declaret. *Sanch. l.* 2. *d.* 26. *et l.* 8. *d.* 34. » *n.* 61. *Less. l.* 2. *c.* 17. *Con. d.* 24. *d.* 10. et *Fill. n.* 25. etc. » *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 49.

« Resp. 3. Ut matrimonium invalidum, quod coram testibus » et Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denuo » coram Parocho et testibus iniri, si impedimentum sit occultum, » secus si sit notum : quia prius matrimonium præsumptione Ec- » clesiæ censetur validum, non autem posterius. *Nav. Sanch.* » *l.* 2. *d.* 37. *Con. d.* 24. *d.* 4. *Reg. l.* 3. *n.* 183. *Fill. n.* 39. »

Hîc prænotandum id quod diximus *Tom.* 1. *l.* 1. *n.* 30. *v. Not.* 2. nimirum communem esse DD. sententiam, quod cùm agitur de Matrimonio revalidando, propter bonum Animarum præsumitur Ecclesia in impedimento (si fortè adsit) dispensare, semper ac adest de illius valore vera probabilitas. Unde, ubi dubitatur inter DD. de valore alicujus Matrimonii, bene potest haberi illud ut validum, si verè probabile sit de jure validum esse ; modò dubium vertat circa impedimentum ab Ecclesia appositum, nam in impedimentis de jure naturali non potest Ecclesia dispensare.

1110. — Quær. I. An ad revalidandum Matrimonium nullum ob occultum impedimentum, sed in facie Ecclesiæ jam celebratum, sit iterum revalidandum coram Parocho et testibus. *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Comit. l.* 1. *q.* 120. *n.* 3. *Conc. p.* 390. *ex n.* 14. *et Pont. l.* 5. *c.* 6. *n.* 6. *cum Palac. Gutt.* et aliis paucis. Ratio, quia assistentia Parochi et testium assignatur à Tri-

dentino, ut forma, sive ut substantiale requisitum Matrimonii; forma autem contractûs tum adhibenda est, cùm contractus celebratur : si igitur primum Matrimonium fuit nullum, ergo quando denuo et revera contrahitur, debet forma adhiberi. *Secunda* vero sententia probabilior et communis negat; Ratio, quia Concilium præscribendo Parochi præsentiam, et testium ad valorem Matrimonii, meritò præsumitur noluisse hunc casum comprehendere : Concilium enim per illam præsentiam tantùm voluit occurrere peccatis, quæ consurgebant ex nuptiis clam celebratis; sed in nostro casu Matrimonium jam publicè est contractum; et ideo sufficit novum tantùm ponere consensum : ita *Nav. Man. c. 22. num. 70. Natal. ab Alex. de Matr. art. 13. Reg. 17. Fagn. in c. Is qui fidem, de Spons. n. 14. Habert de Matr. c. 4. in fine Cont. Tourn. t. 2. de Imped. p. 292. Resp. 2. Anacl. p. 702. n. 172. Cardenas in Prop. Innoc. XI. D. 2. n. 665. Spor. p. 252. n. 453. Ronc. p. 179. q. 4. Boss. c. 2. ex n. 36. Viva q. 2. art. 3. n. 8. Holzm. n. 699. Auctor. instr. per li Nov. Conf. p. 2. cap. 15. n. 326. Sanch. l. 2. D. 37. n. 3. cum Vega, Lop. Man. Henr. Philiarch. Rodr. etc. Elbel. p. 456. n. 345. cum Boscho, Corduba, Herin. Ills. etc. et Salm. c. 3. n. 118. cum Soto, Cajet. Bon. Con. Pal.* Item N. SS. P. Benedictus XIV, *Notif. 87. n. 62. cum Pontas, Van Espen* et communi, ut testatur. Et sic statuit, atque in praxi constanter deduxit S. Pœnitentiaria ex Oraculo S. Pii V, qui præcisè ab illa rogatus de hac re declaravit non esse necessarios Parochum et testes, dum rursus contrahitur Matrimonium ab iis qui illud publicè contraxerunt, si illud fuerit nullum ob occultum impedimentum, ut testantur *Cardenas l. c. n. 668.* et fere omnes AA. citati cum eodem Pont. Benedicto ex *Navar.*, qui Officialis fuit prædicti Tribunalis. Et ideo, quando agitur de Matrimonio contrahendo cum impedimento occulto, S. Pœnitentiaria in dispensando hac utitur formula : « Cum eodem latore, » quòd Matrimonium cum dicta muliere, et uterque inter se publicè, servata forma Conc. Tridentin., contrahere possit, misericorditer dispenses. » Quando verò agitur de Matrimonio jam publicè contracto in facie Ecclesiæ, utitur his verbis : « Cum » eodem latore, ut, dicta muliere de nullitate prioris consensûs » certiorata (sed id cautè, ut latoris delictum nunquam detegatur), » Matrimonium cum eadem, et uterque inter se de novo secretè » ad evitanda scandala, contrahere valeat, dispenses. » Unde observa quòd in primo casu, quia necessaria est præsentia Parochi dicitur *servata forma Concilii*. In secundo verò dicitur *secretè ad evitanda scandala*, id est ut patet sine Parocho et testibus. Et sic etiam pluries declaravit S. C. Conc., ut refert idem Benedictus *l. c.* qui addit, olim Rotam Rom. de hoc aliquando dubitasse, sed postquam fuit admonita à Præfecto ipsius S. C. quòd ejus Declarat. innixæ essent Stylo S. Pœnitentiariæ, et S. Pii V Oraculo, deinceps ipsam Rotam in pluribus Decisionibus constanter hanc sententiam secutam fuisse.

Objicit *Pontius l. c.* Oraculum Clement. VIII, quod in ex-

tensum refert *lib.* 4. *c.* 24. *n.* 4. ubi narrat quòd cùm quædam mulier ex metu cuidam nupsisset, per Stephanum Tucium ad petitionem Pauli Comitoli consultus fuit Clemens VIII, qui respondit necessarium esse consensum utriusque coram Parocho et testibus, admonito priùs Marito de Matrimonii nullitate; sed ad evitandum scandalum se dispensare, ut secretò inter se contrahant renovato consensu. Sed AA. nostræ sententiæ, et præsertim *Salm. Ronc. Spor. Holzm. Boss. et Elb.* multipliciter respondent, et 1. quòd illud impedimentum, licèt occultum, cùm tamen ortum habuerit ex metu incusso, erat obnoxium periculo publicationis, aut deductionis ad forum. 2. Quòd Pontifex vel respondit tanquam doctor privatus, vel sententiam tutiorem est secutus. 3. Quòd de præfato Oraculo non satis constet, prout constat de Oraculo S. Pii V, quod apparet comprobatum tot Declarationibus S. C. Decisionibus Rotæ Rom. et praxi constanti S. Pœnitentiariæ. Ad rationem autem oppositæ sententiæ respondetur, quòd Concilium vult assistentiam Parochi et testium, ad probandam validitatem Matrimonii secundùm externam apparentiam : cùm autem Matrimonium priùs contractum jam externè reputatur validum, cessat ratio cur prædicta assistentia denuo requiratur.

1111. — Quær. II. Quomodo, et quando impedimentum intelligatur esse occultum, cùm in Litteris S. Pœnitentiariæ dicitur: *Dummodo impedimentum occultum sit? Nav. cap.* 27. *num.* 255. loquendo de censuris cum *Glossa in c. Quis aliquando.* §. *Hæc ergo, de Pœnit. D.* 1. *v. Secreta,* dicit esse occultum, quando factum fuit in præsentia quinque personarum, « quia (ut ait » Nav.) non est de occulti essentia, quòd sua natura non sit pro» babile, qualia sunt mentalia. » Unde concludit quòd ut aliquod crimen dicatur occultum, sufficit non esse publicum majori parti Oppidi, Viciniæ, vel Collegii, ubi saltem immorentur decem personæ; et idem sentiunt *Suar. de Censur. D.* 41. *sess.* 3. *n.* 6. *Azor. l.* 8. *c.* 10. *q.* 9. *Tol. l.* 1. *c.* 80. *n.* 5. *Mol. de Just. tr.* 3. *D.* 39. *n.* 8. Vide dicta *n.* 593. *v. Hinc autem.* Bene tamen advertit *Fagn. in c. Vestra, de Cohab. Cler. n.* 117. hanc doctrinam, scil. quòd factum sit notum majori parti Parochiæ, intelligendam esse cum grano salis; nam si in Parochia essent mille personæ, perperam diceretur occultum factum illud quod sciunt quadringenti, vel quingenti. In nostro autem casu dicit *Sanch. lib.* 2. *D.* 37. *n.* 11. *cum Henr. et Man.* quòd si impedimentum possit per duos testes probari, illud ampliùs non potest dici occultum, etiamsi non sit periculum quòd ad forum deferatur; quia tunc sequerentur eadem inconvenientia, quæ olim sequebantur ex Matrimonio clandestino; nam, probato impedimento, post contractum Matrimonium posset alter Conjux alias nuptias inire. Sed meliùs, et communissimè dicunt alii, ut *Spor. p.* 352. *n.* 462. cum communi, *et Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 815. *cum Laymann, Hurt. et Reb.*, id tantùm procedere, quando prudens adest periculum, quòd res sit deferenda ad forum externum; et idem *Sanch.* videtur se retractasse *l.* 8. *D.* 34. *n.* 55, dum ibi explicando ex *Nav. c.* 27.

n. 154 *et* 155. præfatam clausulam S. Pœnitentiariæ, *Dummodo impedimentum occultum sit*, dicit *cum Lop. et Manuel*, illud dici occultum, quod non est publicum majori parti Parochiæ, Viciniæ, vel Collegii. Unde rectè concludit N. SS. P. Bened. XIV, *Not.* 87. *n.* 45. *in fine cum Tiburtio, Navar. et Thesauro*, tunc Confessario abstinendum esse ab exequenda Dispensatione, quando ex circumstantiis prudenter conjicere potest impedimentum ex occulto posse fieri publicum. Cæterùm ait cum eisdem AA. et *Siro* impedimentum per se dici occultum, si notum sit in Oppido sex solis personis, in Civitate septem vel octo, modò ab eis non fuerit divulgatum. Testatur autem *Fagn. loc. cit. num.* 118. S. Pœnitentiariam servare hanc praxim: quando crimen est notum tantùm quatuor, vel quinque personis, dispensat in eo tanquam occulto; Sed ego scio S. Pœnitentiariam dispensasse in impedimento quodam consanguinitatis noto decem circiter personis. Advertit verò idem *Fagn. n.* 120, hoc intelligi, quando à S. Pœnitentiaria dicitur in clausula simpliciter *occultum*, secus si dicatur *omnino occultum*, ut solet poni in impedimento criminis; quia tunc meritò ait non dici occultum crimen, quod potest per duos testes probari. E converso notat præfatus Benedictus *nu.* 42. *cum de Leone, Bon. Tib. Girib.* et pluribus aliis, quòd aliquando posset esse crimen publicum materialiter, nempe si publicum sit Viciniæ; sed formaliter occultum, nimirum si ignoretur ab illa copula nasci impedimentum affinitatis, et tunc etiam potest impetrari Dispensatio à S. Pœnitentiaria.

1112. — Quær. III. An Matrimonium sit revalidandum coram Parocho et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti conscii fuerint impedimenti? Affirmat *Sanchez lib.* 8. *D.* 73. *n.* 10. *cum Henr. Led. et aliis*, quia (ut ait) tunc fuerunt testes non valoris, sed potiùs nullitatis talis Matrimonii; Et idem sentit *Croix num.* 815. *cum Avers. et Kugler*, etiamsi tantùm unus ex testibus impedimentum noverit. Negant verò *Coninck d.* 24. *dub.* 10. *n.* 84. *et Tamb. de Matr. l.* 8. *c.* 7. §. 3. *num.* 10. item *Gob. et alii apud Croix ib.*, quia assistentia Parochi et testium fuit præscripta à Tridentino, non tam ad testandam validitatem Matrimonii, quæ multipliciter eis potest esse ignota, quàm ad probandam externam Matrimonii celebrationem, ut periculo obvietur, ne iidem Conjuges alias nuptias ineant. Utraque sententia est probabilis, sed secunda videtur probabilior; Concilium enim *sess.* 24. *c.* 1. requirendo assistentiam Parochi, et testium, jam causam exprimit, ne quis fraudulenter plura contrahat conjugia, et minimè indicat velle ampliùs, ut testes certiorentur de matrimonii valore, et cur? « quia (ut aiunt *Salm. c.* 3. *n.* 129.) Ecclesia » non adducit testes ad probandum valorem Matrimonii, sed ce- » lebrationem illius externam. »

1113. — Quærit. IV. An qui fictè contraxit Matrimonium, teneatur denique ex justitia illud revalidare per verum consensum? Affirmant *Pal. D.* 3. *p.* 7. §. 1. *n.* 3. *Pont. l.* 8. *c.* 5 *n.* 3. *Conc. p.* 387. *num.* 5. *et Salm. c.* 3. *n.* 114. *cum Soto, Trull. et Avers.*

Ratio, quia alter jam tradidit corpus per suum consensum, unde ut servetur æqualitas, tenetur fictè consentiens etiam per verum consensum corpus suum tradere. Negant verò probabiliùs *Sanch. l.* 1. *D.* 11. *n.* 5. *cum Nav. Soto, Angles, Henr. Man. et Arag.* item *Gutt. Hurt. Vill. apud Salm. n.* 113. et probabile putat *Pal. n.* 2. Ratio, quia, cùm contractus Matrimonii non possit claudicare, quando unus fictè consentit, nulla adest traditio alterius, et ideo nulla remanet inæqualitas; ille enim qui verum apposuit consensum, æquè liber remanet, ac si nullum consensum apposuerit. Omnes tamen conveniunt teneri fictè consentientem revalidare Matrimonium, per verum consensum, si aliter reparare non possit damna ex illa deceptione alteri illata.

1114. — Quær. V. An si unus fictè, vel ex metu contraxit Matrimonium, debeat certiorem facere alterum Conjugem de Matrimonii nullitate, si postea velit illud revalidare? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenet *Pont. l.* 4. *c.* 24. *n.* 3. *cum Comit.* item *Pal. et Hurt. apud Salm. c.* 3. *n.* 117. ac probabilem putat *Less. l.* 2. *c.* 17. *n.* 72. Ratio, quia, cùm nullus eo casu fuerit contractus, deficiente consensu metum passi vel fictè consentientis, nullus etiam fuit consensus alterius; consensus autem, qui ab initio fuit nullus tractu temporis convalescere non potest. *Secunda* tamen communis et verior sententia docet sufficere, quòd tantùm fictè consentiens vel metum passus, suum ponat consensum; et hanc tenent *Less. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 72. *et cap.* 45. *n.* 67. *Nav. cap.* 22. *n.* 80. *cum Host. et Jo. Andr. S. Anton.* 3. *p. tit.* 1. *c.* 7. *ad med. Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 169. *Boss. de Cont. Matr. c.* 12. *n.* 383. *et c.* 2. *ex n.* 36. *Ronc. p.* 179. *q.* 3. *cum Laym. Bon. q.* 1. *p.* 9. *n.* 1. *Sanch. l.* 2. *D.* 31. *n.* 9. *cum S. Bonav. Palud. Sylo. Ang. Armilla, Tab. P. Soto, Lop. etc. et Salm. c.* 3. *num* 118. *cum Soto. Con. Trull.* Hanc sententiam expressè tenet etiam *D. Thom. suppl. q.* 47. *art.* 4. *ad* 2. ubi dicit : « Ex consensu libero illius qui primò coactus est, non fit Matrimonium, nisi » in quantum consensus præcedens in altero adhuc manet in suo » vigore, unde si dissentiret, non fieret Matrimonium. » Ergo, perseverante consensu alterius, sufficit si coactus liberum ponat consensum. Probatur ex *c. Insuper* 4. *Qui Matr. accus. etc.* ubi in summario sic habetur : « Invita desponsata postea sponte cog- » nita, contra Matrimonium non audiatur. » Idem habetur in *c. Proposuit* 1. *de Eo qui dux :* ubi dicitur quòd cùm quidam vir ignorans servam duxisset, *postquam audivit esse ancillam, carnaliter cognovit;* unde compulsus fuit, *ut eam sicut uxorem pertractaret.* Idem ex *c. Ad id* 21. *de Sponsal.* ubi : « Quamvis ab initio » invita fuisset ei tradita et renitens, tamen quia postmodum per » annum et dimidium sibi cohabitans consensisse videtur, et ad » ipsum est cogenda redire. » Ergo sufficit consensus partis metum passæ, vel fictè consentientis, expressus per copulam conjugalem, vel per cohabitationem, unà cum consensu alterius priùs dato, ad faciendum validum Matrimonium. Ut autem metum passus legitimum ponat consensum, requiritur quidem, ut sciat primum

Matrimonium invalidè fuisse initum ; prout bene advertunt *Sanch. l. 2. D. 36. n. 3. Nav. c. 22. n. 36. et Tourn. t. 2. p. 170. cum Sylv. et Peyringh.* Ratio autem nostræ sententiæ est, quia certum est quòd in contractu Matrimonii non requiritur simultas physica consensuum Sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unius moraliter perseverat, dum ponitur consensus alterius. In nostro autem casu ideo Matrimonium fuit nullum, quia defuit consensus metum passi, vel fictè consentientis ; ergo cùm jam præcesserit verus consensus alterius, et virtualiter perseveret per cohabitationem, etc. ut *infra n. seq.* satis est, quòd accedat consensus istius metum passi, vel fictè consentientis, expressus, aut per verba, aut per signa, nempe per copulam maritalem, aut voluntariam cohabitationem, ut docet *Sanch. l. 4. D. 18. num. 2. cum S. Thom. S. Bon. Palud. etc.* utque patet ex textibus supra citatis. Nec valet dicere quòd consensus alterius qui liber fuit à metu, vel fictione, fuit nullus, cùm nullus adfuerit contractus ; nam respondetur quòd, licèt contractus fuerit nullus, et consensus illius non habuerit effectum, tamen fuit verus consensus, et ideo cùm ipse moraliter perseveret, satis est ad revalidandum Matrimonium, quando accedit consensus alterius qui fictè consentit ; pariter ac si iste distulisset suum dare consensum, et postea jam præstasset.

Neque obstat, ait *P. Cuniliati de Matr. §. 29. n. 2 et 3.* timor, ne pars quæ liberum consensum præstitit, si rursus esset requisita de novo consensu, fortè illum negaret : nam hic interpretativus dissensus non est verus dissensus, sed interim consensus olim impertitus jam perseverat. Quidquid autem opponatur in contrarium, ego non video quomodo possit responderi ad Canones supra relatos, et præsertim ad secundum in *c. Ad id, de Spons.* ubi casus fuit, quòd Puella quædam, cùm priùs Nuptias contraxisset sine suo consensu interno, et deinde cùm illas ideo invalidas censuisset, ad secundum transierat conjugium ; sed quia per longum tempus cum primo Viro cohabitaverat, Pontifex præcepit ipsam cogendam ad primas Nuptias redire, dum præsumebatur quòd per illam cohabitationem jam suum consensum præstiterit : « Quamvis ab initio (repetamus verba textûs) invita fuisset ei » tradita, tamen quia postmodum per annum et dimidium sibi » cohabitant, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire. » Papa igitur pro vera non habuit rationem primæ sententiæ, scil. quòd consensus liberè datus à Viro esset eo casu per se invalidus, tanquam cadens supra materiam inhabilem ; sed potiùs pro vero judicavit, quòd ille Viri consensus, moraliter perseverans, et deinde conjunctus cum consensu à Muliere per suam cohabitationem præstito, jam primum matrimonium convalidasset, et ideo jussit quòd Mulier ad illud redire tenetur. Objicitur *à Pont.* Declaratio Clementis VIII ; sed illi respondetur ab Auctoribus nostræ sententiæ, sicut responsum est supra *n. 1110. v. Objicit Pontius, etc.*

1115. — Quær. VI. An, quando Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, sit necessarium ad illud revalidandum ut ablato impedimento uterque Conjux fiat conscius de nullitate

Matrimonii? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pont. l. 4. c. 24. a. n. 2. Pal. p. 7. §. 1. n. 3. Boss. t. 1. c. 2. ex num. 71. et c. 2. n. 336. Less. l. 2. c. 17. n. 76. Nav. c. 27. n. 44. cum Sylo. et Coo. ac Sanch. l. 2. D. 35. num. 2. cum D. Th. Scot. Caj. Abul. Palac. etc.* Ratio, quia hoc Matrimonium non potest fieri validum neque per primum, neque per secundum consensum præstitum post dispensationem : non per primum, quia quod fuit nullum ab initio, tractu temporis validari non potest; non per secundum, quia hic novus consensus non est validus, nisi fiat animo contrahendi illo tunc Matrimonium, et hunc animum non habet qui nescit Matrimonium priùs contractum esse nullum; vir enim qui tunc consentit ignorans nullitatem, consentit quidem cum errore, putans consentire in uxorem jam suam; ergo cùm erret in substantia, consensus minimè valet. *Secunda* verò sententia quam tenent *Salm. c. 3. n. 118. cum Sot. Led. Rod. et Henr.* item *Pal. Ang. Gabr.* et alii plures *ap. Boss. d. c. 2. n. 72.* dicit non esse opus, ut pars ignara impedimenti moneatur de nullitate Matrimonii; sed sufficere, quòd ablato impedimento, pars quæ conscia est de illo, consensum ab altera accipiat. Probatur 1. ex Decisione 687 Rotæ Romanæ *apud Farin.* edita Auctoritate Apostolica; eam refert *Bossius t. 1. c. 10. n. 332.* ubi sic dictum fuit : « Vobiscum quòd, impedimentis consanguinitatis non ob-» stantibus, in vestro sic contracto Matrimonio remanere, seu illud » publicè servata forma Concilii de novo contrahere, liberè et » licitè valeatis, auctoritate Apostolica dispensamus. » Probatur 2. ratione, quia prior consensus, licèt suo effectu caruerit ob impedimentum à jure positivo appositum, tamen de jure naturæ fuit validus, cùm fuerit præstitus erga personam de jure naturæ habilem ad contrahendum, ut sapienter considerat Bened. XIV, *Not.* 87. *n.* 80. Unde fit quòd cùm removetur impedimentum per dispensationem, perseverante ex una parte primo consensu conjugis ignorantis impedimentum virtualiter per usum Matrimonii, nempe per copulam conjugalem, cohabitationem voluntariam, et alia signa externa, quæ ex primo consensu procedunt : et accedente ex altera parte consensu interno Conjugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia externa signa, tunc consensus utriusque moraliter uniuntur, et Matrimonium convalidant. Ac propterea dicunt *Abbas, Gonz. Felin. etc. ap. Bossium t. 1. c. 3. n. 92.* posse Papam dispensare in Matrimonio nullo à novo consensu præstando. Et de facto per Clementem XI, ex Brevi edito die 2 Apr. 1701. (ut refert *l. c.*) quædam Matrimonia nulliter contracta à quibusdam Populis Indiarum, vocatis *Pucueles*, et *Quartarones*, fuerunt sine novo consensu convalidata. In hac autem re (quidquid dixerimus in prima editione) maximè notandum id quod declaravit Bened. XIV in Constitutione.... (a) emanata die 27 Sept. 1755. (vide *Bullar. t. 4.*) ibi cùm accidisset casus,

(a) Vide Const. *Etsi Matrimonialis.* Bull. T. IV. N. 50., et tenorem subsequentis Decreti.

quòd quidam vir, qui bona fide, sed invalidè Matrimonium contraxerat ob impedimentum occultum consanguinitatis, petebat illud convalidare, non tamen certiorata uxore, propter scandalum separationis, quod timebatur. Pontifex petitioni indulsit, eodemque tempore (vide ibi §. 7.) declaravit, quòd casu quo impedimentum oritur, non à lege naturali, aut divina (prout esset cùm præstatur consensus vivente altero Conjuge, aut cum persona servilis conditionis ignotæ), sed provenit à Lege Ecclesiastica, tunc bene potest Papa dispensare, ut Matrimonium contrahatur sine novo consensu partis ignorantis impedimentum, habendo pro valido consensum præstitum ab illa in principio, ubi ex lege naturali erat consensus quidem validus; nam eo casu Papa aufert impedimentum in radice Matrimonii, retrotrahendo contractum ac si ab initio impedimentum abfuisset. Hæc verba Pontificis : « Porro gratia concessa importat dispensationem in » radice Matrimonii, quæ à Romanis Pontificibus concedi con- » suevit, urgente magna causa, et quando agitur de impedimento » Matrimonii ortum habente, non à jure divino, aut naturali, sed » à jure Ecclesiastico; et per eam non fit, ut Matrimonium nul- » liter contractum non ita fuerit contractum, sed effectus de » medio tolluntur, qui ob hujusmodi Matrimonii nullitatem ante » indultam dispensationem, atque etiam in ipso Matrimonii con- » trahendi actu producti fuerunt. » Cæterùm, ubi non suppetit hujusmodi specialis dispensatio Pontificis, non discedendum à prima sententia; maximè quia in Litteris S. Pœnitentiariæ in dispensationibus ad hujusmodi Matrimonia reconvalidanda apponitur sequens clausula : « Ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs » certiorata, uterque inter se de novo secretè contrahere valeant. » Licèt enim dicant *Sanch. l.* 8. *D.* 34. *n.* 61. *et Bon. q.* 2. *p.* 9. *num.* 8. *ac Tiburt. Navarr. in Manud. etc.* præfatam clausulam non apponi ut conditionem, sed ut simplicem instructionem quia aliàs dicta conditio sæpe frustraretur, item quia clausulæ, quæ apponuntur ut conditiones, aliis strictioribus verbis apponuntur; attamen probabiliùs docet Benedictus *dict. Notif.* 87. *n.* 68. illam esse veram conditionem, eò quòd ablativus absolutus juxta Jurisperitos veram importat conditionem ex *lib. A testator. ff. de Condit. demonstrat.*

1116. — Dixi *extra casum urgentis necessitatis;* nam si ex notitia nullitatis Matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis infamiæ aut scandali ex separatione secuturi : et ex alia Conjux impedimenti conscius non posset evitare redditionem debiti, tunc bene potest uti secunda sententia tanquam probabili, quia eo casu ratione necessitatis etiam cum periculo frustrationis Sacramenti licitum est sequi opinionem tantùm probabilem, ut communiter docet *Sanch. l.* 2. *D.* 36. *n.* 7 *et* 8. *Tourn. t.* 2. *p.* 196. *v. Si autem Carden. in Proposit. Innoc. XI. D.* 2. *n.* 681. *et* 697. *Less. l.* 2. *c.* 17. *n.* 77. *Holzm. p.* 417. *n.* 697. *Bonac. qu.* 2. *part.* 9. *n.* 7. *Boss. tom.* 1. *c.* 2. *n.* 78. *cum Con. et Fill. ac Elbel p.* 455. *n.* 344. *cum Laym. Sporer, Croix,* et com-

muni. Imò (ut dicunt *Sanch. Viva, Carden. Croix*, et alii relati, *n.* 482. *v. Sed dices*) in casu extremæ vel urgentis necessitatis licitum est uti opinione etiam tenuiter probabili, quia id quod esset indecens erga Sacramentum, non est indecens quando necessitas, et bonum Animæ urget. Bene tamen advertit *Sanch. dict. num.* 7. quòd tale scandalum, cùm impedimentum est ex parte viri, ordinariè non potest timeri.

1117. — Quær. VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti post obtentam Dispensationem? Plures ab AA. assignantur modi. Primus modus, si dicat Sponsus : « Quando nupsi, non habui verum consensum, » nunc præstare volo, vis et tu præstare? » Hunc modum communiter admittunt DD. et rectè quidem, ac sine mendacio, cùm consensus nullus non sit verus consensus; ita *Sanch. lib.* 2. *D.* 36. *num.* 7. *Carden. in Prop.* 1. *Innoc. XI, Diss.* 2. *n.* 680. *et Holzm. n.* 697. Secundus modus, si dicat : « Dic quæso, si nullum fuisset » nostrum Matrimonium, nonne iterum me accipere intendis? » Ita *Sanch. n.* 3 *et* 6. *Salm. c.* 3. *n.* 124. *cum Con. Sa, et Dic. Ronc. p.* 178. *part.* 2. *R.* 2. *cum Gobato*, item *Sylv. et Rosella ap. Boss. de Us. c.* 3. 83. quia tunc jam æquivalenter manifestatur: Huic tamen modo contradicunt *Pont. l.* 4. *c.* 23. *n.* 7. *et Bossius l. c. cum Henr. Gutt. etc. Fill.*, quia (ut aiunt) tunc Sponsa consentiendo intendit consentire in suum, ignorantia enim concomitans non efficit voluntarium positivè, et ideo tunc non apponitur consensus, ut requiritur independens à primo. Hæc sententia est mihi verior, nisi (exciperem) ex illa petitione ut supra sponsa inscia impedimenti jam veniret in dubium, vel suspicionem de nullitate Matrimonii, tunc enim jam poneret consensum à primo independentem. Tertius modus, si Sponsus dicat : « Angor scru- » pulis de nostri Matrimonii valore; ideoque renovemus consen- » sum. » Ita *Busemb. ut supra*, *Salm. c.* 3. *n.* 124. *cum Trull.* item *Navarr. et Cajet. ap. Tourn. t.* 2. vide *p.* 196, qui immeritò hunc modum non admittit; ipse enim satis est (prout mihi certum videtur), ut Sponsa ponat consensum independentem à primo; nec obstat quòd illa hoc modo non haberet notitiam certam nullitatis Matrimonii; nam ut novus consensus valeat, non indiget ut apponatur ex notitia certa nullitatis, sed tantùm ut præstetur independenter à primo consensu. Quartus modus : *Si mihi non nupsisses, nonne nuberes nunc?* Ita *Busemb. et Salm. l. c.* cum aliis. Sed hic modus minimè est admittendus, quia in hoc modo revera non adest positivus consensus. Quintus modus : « Pro mea consolatione volo de novo contrahere, eia contrahamus. » Ita *Anaclet. c.* 3. *p.* 703. *n.* 174. *Sanch. l.* 4. *D.* 36. *num* 3. *et Salm. l.* 3. *n.* 124. *cum Cajet. et Led.* Sed hunc jure merito neque admittit *Cont. Tourn. l. c*, quia per hunc nulla ingeritur in alterum notitia, nec dubium de nullitate primi Matrimonii. Sextus modus, si accedat copula maritali affectu habita ex parte Conjugis conscii impedimenti per Dispensationem jam sublati, intendendo sic exprimere novum consensum ad Matrimonium de novo

contrahendum, nam ex altera parte inscia impedimenti jam exercetur copula eo affectu ex primo consensu præstito, usque tunc in effectu perseverante. Hic tamen modus tunc tantùm sufficeret, quando non esset locus modis supra enunciatis, et insuper immineret periculum gravis damni, ita *Sanch. l. 2. D. 36. n. 9. Tiburt. Nav. in Manuduct. ad prax. p. 2. Tourn. p. 194. v. Quintus, Bon. q. 2. p. 9. nu. 7. Auctor. Instr. per li Nov. Conf. p. 2. c. 15. n. 326. Viva q. 4. ar. 3. num. 8. Salm. c. 3. n. 125. cum Soto, Cajet. Con. Gutt. et Rodr.* item *Siro, de Leone, et Giribald. ap* Bened. XIV, *Notif. 87. n. 74*, qui non reprobat. Neque tunc obstat clausula certiorationis, quæ apponitur à S. Pœnitentiaria, quia (ut ait *Tiburt. Navar. ap.* Bened.) in hoc casu necessitatis censetur S. Sedes relaxare præfatam conditionem, providendo meliori modo quo potest bono Animarum, cùm talis conditio tunc sit moraliter impossibilis executioni. In hoc igitur casu licitè potest hic modus in praxim deduci, cùm valde probabile sit (ut ostendimus *n.* 1114.) sufficere consensum partis consciæ impedimenti expressum per copulam conjugalem cum consensu alterius virtualiter perdurante.

DUBIUM IV.

A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.

1118. In quibus impedimentis Papa possit dispensare? — **1119.** An Papa possit unquam dispensare in iis quæ sunt de jure Divino? — **1120.** An aliquando in impedimentis de jure naturæ? — **1121.** An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus? — **1122.** Qu. I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante Matrimonium contractum? — **1123.** Qu. II. An post contractum? — **1124.** Qu. III. An tunc requiratur, ut Matrimonium sit contractum bona fide? — **1125.** Qu. IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare? — **1126.** Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis, quæ impediunt Matrimonium de jure humano, vel quæ Matrimonio superveniunt? — **1127.** An Regulares possint dispensare ad petendum debitum? — **1128.** An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, urgente necessitate? — **1129.** Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus? — **1130.** Adduntur aliæ causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ? — **1131.** Not. 1. Quid explicandum, ut Dispensatio non sit subreptitia? Not. 2. Veritas causarum pertinet ad valorem Dispensationis. — **1132.** Qu. 1. An cessante causa cesset Dispensatio? — **1133.** Qu. 2. Quid in dubio an causa falsò allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera? — **1134.** Qu. 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione faciliùs obtinendi Dispensationem? — **1135.** Quid, si copula non fuerit ex tali intentione præhabita? — **1136.** Qu. 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori? — **1137.** Qu. 5.

An petens secundam Dispensationem debeat exprimere primam? —**1138.** Qu. 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere? — **1139.** Qu. 7. An possint seorsim impetrari Dispensationes plurium impedimentorum? —**1140.** Qu. 8. An si quis post obtentam Dispensationem rursus cognoverit consanguineam Sponsæ, indigeat nova Dispensatione? —**1141.** Qu. 9. An, interveniente copula incestuosa inter Sponsos, antequam Dispensatio executioni mandetur, nova Dispensatio requiratur? **1142.** Qu. 10. An si contrahentes sint diversæ Diœcesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus? — **1143.** Qu. 11. Quæ sint clausulæ in Dispensationibus S. Pœnitentiariæ? —**1144.** Qu. 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentiaria possit dispensare? — **1145.** Not. 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. — **1146.** Not. 2. Quid exprimendum quando Dispensatio petitur à Dataria? et quid quando à S. Pœnitentiaria? — **1147.** Formula supplicationis ad S. Pœnitentiariam pro impetranda Dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum Matrimonium? — **1148.** Formula exequendi hujusmodi Dispensationes.

1118. — « Resp. 1. Papa non potest dispensare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisi ex speciali concessione : in iis verò, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris est, quia inferior non dispensat in lege superioris; nec homo in lege naturæ. Addidi, nisi ex speciali concessione, quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere ex justa causa. *Sanch. Less. Præp. q.* 5. *d.* 8. *Dian. p.* 8. *t.* 1. *R.* 52 *et* 93. Ratio posterioris est, quia Pontifex talia impedimenta inducit : ergo etiam potest tollere, et quidem solus. »

1119. — Quæritur, an Papa possit aliquando dispensare in impedimentis de jure Divino? Ad hujus quæsiti decisionem præmittenda est decisio quæstionis generalis, scil. an Papa in rebus juris Divini possit unquam dispensare? In iis in quibus jus Divinum ortum habet à voluntate humana, prout in votis, et juramentis, certum est apud omnes habere Papam facultatem dispensandi; tunc enim, licèt ipse non auferat jus Divinum, aufert tamen fundamentum obligationis, quam homo sibi imposuit actu humano : quo sublato, cessat juris Divini obligatio; vide *Sanch. l.* 8. *D.* 6. *n.* 2. ubi asserit id esse commune *cum D. Th.* et aliis. Majus dubium est, an Papa possit dispensare in jure Divino, quod ex solo Divino arbitrio derivat? Triplex est sententia. *Prima* genericè affirmat, et hanc tenent *Abbas,* et duo alii *ap. Sanch. n.* 3. qui meritò eam rejicit. *Secunda* sententia quam tenent *Sanch. n.* 5. *cum Nav. Cano, Ang. Felin.* et aliis pluribus dicit Papam non posse dispensare in universum jus Divinum, sed tantùm in aliquo casu particulari; in quo non expediat observantia præcepti. Unde infert, nullo casu posse dispensare in præceptis non fornicandi, non mutandi materiam et formam Sacramentorum, et similibus; quia transgressio in his continet omnimodam

indecentiam, quæ præponderat cuicumque causæ ; posse verò dispensare in residentia Episcoporum, in Matrimonio rato, in consecratione Eucharistiæ sub utraque specie (sed hoc nos negavimus *de Euchar. l.* 6. *n.* 196 *v. Dub.* 2.), et similibus aliis, quia in istis potest justa causa occurrere, quæ præponderet indecentiæ, quam præceptum respexit. *Tertia* demum sententia communior, et probabilior dicit nunquam posse Papam dispensare in iis quæ sunt de absoluto jure Divino ; hanc tenent *Pont. lib.* 8. *c.* 3. *n.* 2. *Suar. l.* 10. *c.* 6. *n.* 6. *et Pal. t.* 1. *tr.* 3. *de Leg. D.* 6. *p.* 3. *n.* 5 *et* 6. *cum Salas, Covar. et Sylv.* ex *D. Th.* 1. 2. *q.* 97. *ar.* 4. ubi ait : « Sicut in lege humana publica non potest dispen- » sare, nisi ille à quo lex auctoritatem habet... ita in præceptis » juris Divini quæ sunt à Deo, nullus potest dispensare nisi Deus, » vel is cui ipse specialiter committeret. » Hæc autem specialis commissio (rectè ait *Pal.*) non quidem habetur ex verbis illis : *Quodcumque ligaveris super terram*, vel illis : *pasce oves meas ;* hæc enim verba, cùm generalia sint, non continent specialem commissionem : Tantò magis quòd hujusmodi Dispensationes in jure Divino essent nocivæ unitati et stabilitati Ecclesiæ. Valde autem probabiliter dicunt *Suar. de Euch. D.* 43. *s. v. Tertia sententia,* item *Sot. Palac. Suar. Valent. Durand. Major. Nav. Con.* et alii plures *ap. Sanch.* posse Pontificem in aliquo casu particulari non dispensare, sed declarare, quòd jus Divinum non obliget. Ratio, quia hæc potestas fuit necessaria propter humanarum rerum varietatem ; aliàs Deus bono regimini Ecclesiæ non satis providisset.

1120. — Deveniendo igitur ad quæsitum circa Matrimonium, dico 1. Papam non posse dispensare in impedimentis de jure naturæ contra *Viam in Prop.* 1. *damn. ab. Innoc. XI, n.* 39. *et Carden. in eamd. Prop.* 1. *D.* 3. *n.* 591. Nec obstat Responsum Urbani VIII quod objiciunt (illudque retulimus n. 902.), nam patet ex iis quæ refert idem *Cardenas ib.* illam non fuisse dispensationem, sed meram declarationem pro illo casu particulari. Dico 2. bene posse Papam in aliquo casu urgentissimæ necessitatis declarare esse validum Matrimonium, non obstante impedimento quod probabiliter de jure naturæ illi obstet, prout de facto declaravit Clemens XI, prout vidimus *n.* 1115. Nec obstat id quod ait *Sanch. l.* 8. *D.* 6. *n.* 10, scilicet posse Papam in hujusmodi impedimentis dubiis neque dispensare neque declarare quòd ipsa non obstent valori Matrimonii, quia (ut dicit) si hæc via aperiretur, facilè possent concedi in Ecclesia istæ dispensationes sive declarationes, et sic accidere possent plures fornicationes materiales. Nam respondetur, quòd cùm Papa in hujusmodi casibus declarat impedimentum non obstare, tunc agat ut universalis Doctor Ecclesiæ, in quo errare non potest, et oppositum asserere non posset excusari à magna temeritate ; ut enim ait Bened. XIV, *de Syn. c.* 6. *ex Veracr.* « De Pontificis potestate, postquam » dispensavit, dubitare instar sacrilegii est. »

1121. — « 1. Episcopus in impedimentis dirimentibus Matri-

» monium jam contractum non potest ordinario jure dispensare, » nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia » concurrunt : 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, » id est non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte » saltem Matrimonium bona fide sit contractum. 4. Ut non sit » facilis accessus ad Papam; ita *Comm. Sanch. Con. M. Per. d.* 43. » *s.* 6. Quando autem contractum est ex dispensatione subreptitia, » non potest Episcopus sua dispensatione priorem confirmare. » *Dian. p.* 9. *t.* 7. *R.* 40. *ex Præp. Per.* etc. In impedimentis verò » dirimentibus Matrimonium nondum contractum videtur nun- » quam posse, imò nec Legatus à latere, nisi speciali facultate. » *Laym. l.* 5. *tr.* 10. *p.* 4. *c.* 6. et *l.* 1. *t.* 4. *c.* 22. *Bon. qu.* 3. » *p.* 15. etc. Contra quos *Dian. p.* 8. *t.* 3. *res.* 280. *Præp. Vill.* et » *Escob. de leg. E.* 14. *c.* 4. putat, Episcopum id posse aliquando » in casu raro, ex causa maximè urgente, si omnibus tentatis ju- » dicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel » grave scandalum, cui aliter occurri non posset, idque ex tacita » papæ licentia. »

1122. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in aliquo impedimento dirimente ante Matrimonium contractum, urgente necessitate? Vide dicta hoc *l.* 6. *n.* 613. *v. Sed hîc,* ubi affirmativam sententiam tenuimus cum communi DD. (contra *Bus.* ut supra), dummodo vera urgeat necessitas, putà si aliàs immineat periculum mortis, vel si Matrimonium sit necessarium ad legimandas proles, vel ad vitandam fœminæ infamiam, aut alia damna; vel si mulier nobilis (ut aiunt *Salm. c.* 14. *n.* 11., sive honesta, licèt non nobilis, ut meliùs dicit *Conc. p.* 343. *n.* 5.) parata esset nuptias tali die contrahere, et in Confessione manifestaret impedimentum. Ratio, tum quia eo casu vel præsumitur ipse Papa dispensare, vel omnino cessat reservatio, exemplo in *c.* 2. *de Desp. impub.* ubi : « Districtiùs inhibemus, ne aliqui ante ætatem Ca- » nonibus præscriptam conjungantur, nisi fortè aliqua urgentis- » sima necessitate interveniente, utpote pro bono pacis talis con- » junctio toleretur. » Quod verbum *toleretur Pont. l.* 8. *c.* 13. *n.* 6. *et Salm. d. n.* 11. interpretantur pro vera dispensatione, dicentes hanc tolerantiam non esse permissionis, sed approbationis. Addit *Ronc. pag.* 191. *q.* 1. *R.* 2. *cum Pignat. et Tamb.* quòd, etiamsi impedimentum fuerit publicum, possit Episcopus, dispensare, quando eædem interveniunt rationes quæ sufficiunt ad dispensandum in impedimento occulto. Sed hanc opinionem vix unquam puto posse habere locum in praxi, quia cùm impedimentum est publicum, cessat ratio scandali, si Sponsi à tali Matrimonio desistunt; imò præsertim ad vitandum scandalum tenentur à nuptiis desistere. (*V. Not. XIV, pag.* 332.)

1123. — Quær. II. An Episcopus possit aliquando dispensare in impedimento dirimente post contractum Matrimonium? Negant *Sot. Cord. Med. et Vener. ap. Sanch. l.* 2. *D.* 40. *n.* 2, quia (ut aiunt) Episcopi nihil possunt in lege Pontificis. Affirmant verò communiter DD. casu quo non pateat facilis aditus ad Papam,

et contra immineat periculum mortis, vel infamiæ, aut scandali, si Conjuges separentur, vel incontinentiæ si non separentur, ita *Cabass. T. J. l.* 3. *c.* 27. *n.* 7. *Merb. t.* 2. *p.* 464. *q.* 5. *Nat. Alex. de Matr. ar.* 13. *Reg.* 10. *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 244. *Reg.* 2. *Conc. p.* 343. *n.* 4. cum communi, *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 1. *n.* 7. *Bon. q.* 3. *p.* 12. *n.* 13. *Barb. All.* 35. *n.* 3. *Sanch. l.* 2. *D.* 42. *nu.* 3. *cum Abb. Gutt. Gom. etc. Salm. c.* 14. *n.* 7. *cum Con. Avers. Corneio et Henr. ac Escob. l.* 27. *n.* 682. *cum Nav. Vasq. Hurt. Salas, etc.* Ratio, quia hoc casu, pariter ac dictum est in prima quæstione, præsumitur Papa consentire, præsertim cùm ipse jam notam habeat hanc sententiam communiter ab AA. traditam. Bene autem advertunt *Croix l.* 7. *n.* 143. *et Fel. Pot. n.* 3345, quòd si dispensatio commodè possit per epistolam obtineri à S. Pœnitentiaria, tunc non potest Episcopus dispensare, quamvis (ut dicit *Croix l.* 6. *p.* 3. *nu.* 835.) plures fornicationes materiales interim habeantur. Dicuntur autem *materiales,* quia (ut diximus *de Pœnit. n.* 611, cum communi DD. quibus adde *Tourn. t.* 2. *p.* 196. *v. Si autem, cum Sylv.* contra *P. Conc.*) si Conjuges sint in bona fide, in ea sunt relinquendi, quando periculum sit infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si moneantur de nullitate Matrimonii.

1124. — Quær. III. An in casu præfato, ut possit Episcopus dispensare, requiratur quòd Matrimonium fuerit contractum bona fide? Certum est non requiri bonam fidem ex parte utriusque, ut dicunt communiter *Sanch. l.* 2. *D.* 40. *n.* 4. *Pont. l.* 8. *c.* 13. *n.* 4. *Merbes. t.* 2. *p.* 494. *q.* 5. *Conc. p.* 343. *nu.* 7. *Salm. c.* 14. *n.* 8. *et alii.* Ratio, tum quia stante bona fide unius Conjugis, Matrimonium jam dicitur bona fide contractum argumento ex *c. Cum inhibitio, de Cland. Desp. etc. Ex tenore. Qui fil. sint legit.*; tum quia malitia unius non debet alteri nocere. Dubium fit, an Episcopus possit dispensare, si uterque mala fide contraxit? Affirmant *Dic. Henr. etc. ap. Salm. c.* 14. *nu.* 9. quia, ut aiunt, licèt culpabiliter contraxerint, nec etiam tunc præsumitur Pontifex cum tanto periculo dispensationem sibi reservare. Sed communissimè et veriùs negant *Pont. d. n.* 4. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. *nu.* 7. *Barb. All.* 35. *nu.* 4. *Escob. l.* 27. *n.* 687. *Sanch. d. n.* 4. *cum Led. Cord. Lop. et Veracr. ac Salm. n.* 9. *cum Con. et Avers.* Ratio, tum quia in Trid. *sess.* 24. *c.* 5. dicitur : « Si quis intra » gradus prohibitos scienter Matrimonium contrahere præsump- » serit separetur, et spe dispensationis consequendæ careat.... » non enim dignus est qui Ecclesiæ benignitatem facilè experia- » tur, cujus salubria præcepta temerè contempsit. » Tum quia aliàs daretur occasio, ut quotidie spe dispensationis Matrimonia celebrarentur, contemptis impedimentis. Ut autem quis dicatur mala fide contraxisse, non sufficit ut sciverit factum, sed requiritur ut sciverit quòd tale factum induxerit impedimentum; ita *Sanch. et Conc. ll. cc. ac Salm. num.* 10. *cum Bann. Cand. et Aversa.* Addunt *Sanch. et Salm. ib.* cum eisdem, neque sufficere quòd ignorantia fuerit crassa, quia revera non dicitur *scienter* facere

(ut loquitur Conc.) qui aliquid facit cum ignorantia crassa, ut docet etiam *Nav. c.* 36. *n.* 141. *Declar.* 4. Secus si ignorantia sit adeo crassa, ut temeritas videatur, prout aiunt *Sanch. et Salm. ll. cc.* Et idem dicendum, si Sponsi voluntariè omiserint Proclamationes : tunc enim, etiamsi contraxerint ignorando nullitatem Matrimonii, Dispensatio ipsis est deneganda, ut subdit Tridentinum *l. c.* dicens, quòd « si ignoranter (quis) id fecerit, si qui» dem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio ne» glexerit, eisdem subjiciatur pœnis. »

1125. — Quær. IV. An Episcopus casu quo potest in impedimento dirimente dispensare, possit hanc facultatem alteri delegare? Negant *Sylv. Medina, etc. apud Sanch. l.* 2. *D.* 40. *n.* 13, quia (ut aiunt) Episcopi nequeunt hujusmodi facultates delegare, nisi ipsis hæc potestas sit specialiter concessa; idque probant ex Trident. *sess.* 24. *c.* 6. *Liceat*, ubi conceditur Episcopis facultas absolvendi à casibus Papalibus, et ibi explicatur, *per se*, *vel Vicarium;* ergo ut Episcopus possit delegare hujusmodi facultates, eget speciali concessione. Sed communiter affirmant *Pont. l.* 8. *c.* 13. *n.* 5. *Pal. D.* 4. *par. ult.* §. 1. *n.* 13. *Barb. All.* 35. *nu.* 14. *Escob. l.* 27. *nu.* 695. *Bon. q.* 3. *p.* 15. *n.* 6. *Sanch. loc. cit. n.* 14. *cum Ang. Sylv. Con. Cord. et Lop. ac Salm. cap.* 14. *num.* 12. *cum Con. Aversa, Leand. et Henr.* Et hoc (ut dicunt *Sanch. n.* 16. *et Pal. ac Salm. ll. cc. cum Aversa et Guttier.*) non solùm pro casu particulari, sed etiam pro omnibus occurrentibus, tam præsentibus quàm futuris. Ratio, quia cùm hæc potestas non sit annexa personæ, sed dignitati et officio, ipsa non dicitur delegata, sed ordinaria, et ideo bene delegari potest, ut diximus *de Leg.* 1. *n.* 190. *v. Et in his, et* 193. Nec obstat Concilium *l. c.* nam respondent *Sanch. et Pal. cum Guttier*, quòd Concilium voluerit per hoc tantùm explicare Vicarium non habere hanc facultatem ex generali commissione Vicariatûs, sed egere speciali commissione Episcopi; sed non voluit denegare Episcopis hanc facultatem delegandi.

1126. — « Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt » Episcopi dispensare universaliter. Quod addo, quia excipiun» tur illa, quæ in jure naturali, et divino impediunt, ut votum » castitatis absolutum et perfectum, *Bonac. q.* 3. *p.* 15. *ex Navar.* » *Sanch. etc.* * (*Sed in Matrimonio contracto possunt dispensare* » *ad petendum debitum in voto emisso tam ante quàm post Ma*» *trimonium; vide dicta n.* 986 *et* 987.) * et sponsalia priora : ut » habet *Tanner. art.* 8. *q.* 4. *d.* 2. *n.* 30. *ex Sanch. l.* 7. *d.* 17. » *n.* 8. Idem habet *Fill. tom.* 10. *par.* 2. *c.* 10. *n.* 306. *Laym. l.* 5. » *c.* 10. *par.* 4. *c.* 15. *n.* 2. *sub finem.* Similiter Episcopus potest » dispensare in impedimentis, quæ Matrimonio superveniunt, » et impediunt petitionem debiti, v. g. cognationis spiritualis, » vel affinitatis. *Bon. l. c. Sanch. lib.* 8. *d.* 12. *n.* 16. *Fill. loc.* » *cit.* ubi excipit incestum commissum (Matrimonio consum» mato) cum consanguineis, in iis qui non sunt juvenes. * (*Sed* » *Sanch. n.* 13. *expressè docet oppositum, vide dicta n.* 1076.) *

1127. — « Resp. 3. Possunt etiam confessarii regulares ap-

» probati,* (*Id est Benedictini, Mendicantes, et omnes alii* » *eorum Privilegiis communicantes, ut Sanch. l.* 8. *D.* 16. *num.* 3 » *et* 8. *Pont. lib.* 8. *c.* 13. *in fine. Pal. p. ult.* §. 1. *num.* 18 *et Salm.* » *cum Gutt. Rodr. Avers et Candido*) * de licentia tamen suo- » rum Provincialium, dispensare ad petendum debitum conju- » gale, propter cognationem consanguinei conjugis in secundo » gradu, ut *Rodriq. regul. t.* 1. *q.* 63. *art.* 1, nullo modo tamen » in impedimento ipso. V. *Mar. Perez d.* 44. *s.* 7. *n.* 13. Dixi, » *Provincialium:* quia quod *Molf. Lean.* etc. volunt confessarios » Societatis Jesu habere omnes hanc facultatem immediatè à » P. Generali, id refutat *Diana p.* 3. *t.* 2. *res.* 14. * (*Vide dicta* » *n.* 1076. *v. Insuper.*)* »

1128. — Quær. hîc an Regulares possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium, si magna urgeat necessitas, nempe si nequeant nuptiæ moraliter differri, et aliunde immineat periculum infamiæ, aut scandali? Communiter docent DD. posse confessarios Mendicantes aliosque Religiosos communicantes Privilegiis dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi de jure ordinario dispensare valent cum suis subditis, ex pluribus Privilegiis, nempe Innocentii VIII in quadam Bulla quam refert *Rodriq.;* item Martini V, Eug. IV, Julii II, Pauli III et Greg. VIII (quod extendit etiam ad vota jurata) : ita *Sanch. l.* 4. *D.* 34. *n.* 4. *Pont. l.* 8. *c.* 10. *n.* 9. *Less. l.* 2. *c.* 40. *n.* 134. *Pal. t.* 3. *tr.* 15. *p.* 13. *n.* 7. *Reiffenst. Dist.* 3. *n.* 44. *Sporer, de Voto, c.* 2. *n.* 54. *Elbel eod. tit. n.* 274 *et Salm. de Voto c.* 3. *n.* 94. *cum Navar. Lopez, Arag. Fag. Trull. Cand. Villal. etc.* Hinc diximus *n.* 987. *v. An autem*, bene posse Regulares dispensare in voto castitatis emisso ante, vel post Matrimonium ad petendum debitum. Sed dubium fit an in casu urgentissimæ necessitatis, sicut possunt dispensare Episcopi (juxta dicta *de Voto Tom.* 2. *l.* 3. *n.* 258. *v. Notandum II.*), possint etiam Regulares dispensare ad contrahendum Matrimonium? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Reiffenst. l.* 5. *Decretal. tit.* 34. *n.* 40. *Vidal, de Voto Inquis.* 3. *n.* 77. *Ant. à Spir. S. tr.* 2. *D.* 3. *n.* 84. item *Bassæus, Herincx, Crousers etc. ac Elbel t.* 2. *de Voto p.* 90. *n.* 279. (qui probabilem putat; et alii apud *Salm. de Voto c.* 2. *nu.* 97.) qui pariter vocant probabilem. Ratio, quia Episcopi in casu necessitatis dispensant in voto castitatis jure ordinario juxta mox dicta *n.* 1125. Unde Regulares, qui possunt dispensare in omnibus votis, in quibus Episcopi jure ordinario dispensant, possunt etiam in eo dispensare urgente necessitate. *Secunda* verò sententia communior negat, et hanc tenent *Sanch. l.* 2. *D.* 40. *n.* 9. *Pont. l.* 8. *c.* 10. *n.* 11. *Barb. All.* 37. *n.* 14. *Sporer tr.* 3. *n.* 74. *Pal. de Voto D.* 1. *p.* 12. *num.* 7. *Laym. l.* 4. *tr.* 4. *c.* 8. *n.* 17. *Tamb. l.* 3. *c.* 16. §. 4. *n.* 54. *et Salm. de Voto c.* 3. *n.* 96 *cum Suar. Leand. Diana, Lez. Bardi, Prado, Moya, et Rodr.* Ratio, quia Regulares possunt tantùm dispensare in votis in quibus dispensant Episcopi jure ordinario; sed in necessitate Episcopi non dispensant jure ordinario, sed extraordinario et per accidens,

eò quòd agitur de casibus, non ordinariè, sed extraordinariè contingentibus. Sed respondent Adversarii, quòd non per hoc quòd casus sint extraordinarii, dicendum sit quòd Episcopi dispensent jure extraordinario, nam etiam in his casibus habent potestatem ordinariam, cùm ipsa sit annexa eorum officio et dignitati. Unde non audeo primam sententiam reprobare.

1129. — « Resp. 4. Ut licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur justa causa, qualis secundùm *Filliuc.* *c.* 8. est, v. gr. 1. Extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas Matrimonii, nisi consanguineis, vel affinibus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures vide apud *Sanch. d.* 19. *Coninch. d.* 33. *Hurtad. d.* 26. *Mar. Perez d.* 44. *sect.* 5. ubi notat 1. Quantò gradus consanguinitatis, vel affinitatis est propinquior, tantò requiri causam graviorem. 2. Sæpe plures aggregatas causas sufficere quarum singulæ non sufficerent Vide etiam *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 93.

« Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens v. gr. contrahendi Matrimonium cum certa persona, et adhibita diligentia sufficienti, non possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sine dispensatione (nisi tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento), quia possessio stat pro libertate contrahendi. *Sanchez, Sancius, Franc. Lugo, Bard. d.* 6. *c.* 11. *p.* 7. §. 11. (contra *Laym. et Pal.*)* (*Sed v. dicta n.* 902. *Qu. III. v. Dicunt autem, ubi oppositum tenuimus cum Laym. Pal. Less. Tourn. Ronc. etc.*)* »

1130. — Præter causas quas affert *Busemb.* ad licitè dispensandum, additur à *Salm. n.* 24. pro causa instauratio Matrimonii bona fide contracti : et etiam mala fide, si Matrimonium fuerit consummatum, vel adsit fama de copula habita. Item necessitas auxilii, putà si mulier defectu viri non possit litibus assistere, vel filiis suis providere. Item ætas fœminæ excedens annum 24. Item periculum perversionis à fide. Item subministratio majoris pecuniæ : scribit *Conc. pag.* 348. *n.* 9. hanc causam pecuniæ sibi displicere, ut propter eam dispenset Ecclesia in impedimentis : miratur enim quòd postquam Tridentinum dixit Dispensationes gratis esse concedendas, Doctores assignent pro causa dispensandi, quòd illæ non dentur gratis. Sed communiter AA. hanc causam admittunt ut *Sanch. l.* 8. *D.* 19. *n.* 35. *Salm. c.* 14. *n.* 26. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 2. *n.* 2. et Papa Bened. XIV *Notif.* 87. *n.* 26. *cum Pal. in T id.* Et meritò, cùm hujusmodi compositiones (ut Innoc. X præcepit) non immisceantur cum aliis pecuniis Thesauri Cameralis; sed reserventur in monte Pietatis, et inde non extrahantur, nisi de mandato Pontificis; ut in sola opera pia impendantur. Cùm igitur talis pecuniæ præstatio in subsidium pauperum erogetur, sit causa satis justa ut Ecclesia dispenset sicut frequenter solet. Nec officit quòd mussitent Hæretici, ut objicit *P. Concina*, nam patenter injustè mussitant.

1131. — Notandum autem 1. quòd ut dispensatio non sit su-

breptitia, explicanda sint omnia impedimenta quæ adsunt, item cognatio si sit carnalis, aut spiritualis; item gradus et linea, si sit recta, aut lateralis. An autem sufficiat exprimere solum gradum remotiorem? Vide infra *n.* 1136. *Quæst.* 4. Notandum 2. quòd in Constitutione Summ. Pont. Bened. XIV quæ incipit, *Ad Apostolicæ servitutis* (vide tom. 9. *inter Decr. N. IX.* edit. die 25 Febr. an. 1742.) declaratum fuit, expressionem causarum, earumque verificationem in Dispensationibus appositas ad validitatem pertinere. Unde Summus Pontifex præcipit omnibus Procuratoribus, etc. ut sciscitentur ab Oratoribus veras causas, et illas sincerè exponant, sub pœna falsi; item Episcopis, et aliis quibus executio committi solet, imposuit explorare veritatem causarum in Litteris Apostolicis expressarum. Hinc deinceps plures addendæ sunt quæstiones valde utiles in praxi quoad hanc materiam dispensationum.

1132. — Quær. enim 1. an, cessante causa Dispensationis, cesset Dispensatio? Affirma, si causa cessat, antequam Dispensatio expediatur, vel antequam fiat ab Episcopo, cui à Pontifice commissa fuerit. Secus verò, si causa cesset, Dispensatione jam expedita, et facta ab inferiori, etiamsi cesset ante celebrationem Matrimonii. Ratio, quia per dispensationem jam tollitur impedimentum, sive lex relaxatur, cujus obligatio extincta, si cessat postea causa, minimè reviviscit; ita valde probabiliter *Pont. l.* 8. *c.* 20. *n.* 3. *Pal. de Privil. D.* 4. *p.* 15. *n.* 7. *Suar. de Leg. l.* 6. *c.* 20. *a. n.* 15. *et Salm. de Matr. c.* 14. *n.* 29. cum *Sa* et *Sylv.* contra *Sanch. Dic. etc.* qui tamen hoc probabile vocant; vide etiam dicta *l.* 1. *n.* 196. *v. Quæstio verò.*

1133. — Quær. 2. quid autem dicendum, si dubitatur an causa falsò allegata, fuerit finalis, aut impulsiva? Vel an causa fuerit vera, an falsa? Resp. quòd in omnibus his et similibus dubiis valida censenda sit Dispensatio; quia in dubio standum pro validitate actûs; ita *Sanch. de Matrim. l.* 8. *D.* 21. *n.* 20 *et* 25. *Pont. l.* 8. *c.* 17. *l.* 41. *Pal. de Privil. D.* 6. *p.* 16. §. 4. *n.* 3. *et Salm. c.* 14. *n.* 37. *cum Dic. Gabr. etc.*

1134. — Quær. 3. an cùm petitur Dispensatio pro Matrimonio contrahendo inter propinquos, exprimenda sit copula incestuosa inter eos habita? Commune est apud omnes, quòd si copula ex parte utriusque fuerit habita ad faciliùs obtinendam Dispensationem, et copula allegetur pro unica causa consequendi Dispensationem; tunc necessariò malus ille animus est exprimendus, aliàs Matrimonium erit nullum, quia nemini debet suum crimen prodesse; tantò magis quòd Pontifex moveatur ex ea ad imponendam majorem pœnitentiam, aut pecuniæ compositionem, ut sic homines magis à tali crimine avertantur: ita communiter *Sanch. lib.* 8. *D.* 25. *n.* 38. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 3. *n.* 9 *et Salm. c.* 14. *n.* 42. et alii. Idque expressum est in Bulla Innoc. XII renovata à Bened. XIV per Bullam, *Pastor bonus.* §. 42. ubi dicitur: « Si qui verò oratores, obtenta Dispensatione à Dataria super » impedimento primi et secundi, sive secundi dumtaxat gradûs

» consanguinitatis seu affinitatis, cum expressione quidem carna-
» lis copulæ, sed tacita occulta et malitiosa intentione, in ipsa
» copula habita ad faciliùs obtinendam Dispensationem, pro re-
» validatione hujusmodi Dispensationis ad dictam Pœnitentia-
» riam recurrant, possit idem Major Pœnitentiarius desuper
» absolutè dispensare cum personis, explicitè affirmantibus se
» sub expressa forma miserabilium Dispensationes à Dataria
» obtinuisse. Cum iis verò qui non tanquam pauperes... dispen-
» sati fuerint, non dispenset, nisi soluta priùs in Dataria, ad ef-
» fectum... erogandi eleemosynas, taxa definienda arbitrio ejusdem
» Majoris Pœnitentiarii. » (*Tom. I. N. XCV.*)

Dicunt autem *Pal. et Salm. l. c. cum Hurtado*, non teneri Oratores prædictam malam intentionem exprimere, si fuerit tantùm mente concepta; quia (ut aiunt) tunc crimen pravi illius animi non subjacet potestati Ecclesiæ. Sed huic opinioni non acquiesco; hîc enim non agitur de pœna, sed de Dispensatione, quam bene potest Ecclesia nolle concedere, si crimen pravæ intentionis adfuerit, sicut potest Ecclesia in concessione Indulgentiarum excludere non implentes aliquod opus internum, ut docent *Suar. de Pœn. D.* 52. *sect.* 5. *n.* 5 *et Bon. de Indult. D.* 6. *q.* 1. *p.* 5. *nu.* 29., cum aliis. Probabilissimè verò dicunt *Salm. c.* 14. *n.* 43. cum aliis, quòd si in petitione aliæ causæ per se jam sufficientes ad obtinendam Dispensationem exponantur, et simul exponatur copula præhabita (quæ omnino et semper exponi debet, ut *n. seq.* mox videbimus), tunc non est opus, ut allegetur circumstantia malæ fidei, nempe quòd copula fuerit consummata ad Dispensationem faciliùs impetrandam.

1135. — Sed redeundo ad quæsitum, dicunt alii valere Matrimonium, si Sponsi in supplicatione reticuerint circumstantiam copulæ, si illa sit præhabita sine prava intentione obtinendi faciliùs Dispensationem; ita *Pont. l.* 8. *c.* 17. *n.* 32 *et Salm. c.* 14. *n.* 40. *cum Henr. Perez, Hurt. Vega, Vill. etc.* Sed omnino est tenendum matrimonium esse nullum, ut docent *Sanch. l.* 8. *c.* 25. *n.* 8. *Laym. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 22. *n.* 18. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 2. *n.* 4. item *Con. Diana, Gutt. Reb. Fill. etc. ap. Salm. n.* 39. Et de hoc hodie non est ampliùs dubitandum ex Bulla *cit. Pastor bonus.* Summ. Pont. Bened. XIV, §. 41 ubi dicitur: « Quòd si obtinuerint à nostra
» Dataria Dispensationem super gradu prohibito in primo et se-
» cundo, vel in secundo tantùm, ac etiàm in tertio vel quarto,
» cum reticentia copulæ inter eos secutæ, quam sine honoris de-
» trimento detegere non valeant...; possit idem Major Pœniten-
» tiarius, si copula sit adhuc secreta, hujusmodi Dispensationem,
» seu respectivè reconvalidationem in foro conscientiæ tantùm
» concedere; facta, quando agitur de primo et secundo, vel se-
» cundo tantùm gradu, compositione 50 ducatorum auri de Ca-
» mera ad Datariam transmittendorum..., nisi prior gratia expe-
» dita fuisset in forma pauperum. » Ex his attende, quòd Papa dicendo, *possit reconvalidationem concedere,* non habeat pro validis Matrimonia cum tali reticentia contracta; tantò magis quòd

in gradibus mox supra descriptis Dispensatio propter solutionem relatam difficilior reddatur.

1136. — Quær. 4. an possit manifestari remotior gradus consanguinitatis, vel affinitatis, reticendo propinquiorem? affirmant *Sanch. l.* 8. *D.* 24. *n.* 28. *Pont. l.* 8. *c.* 17. *num.* 26 *et Salm. cap.* 14. *n.* 46. *cum Sylo. ac Pont. ap. Tourn. t.* 2. *p.* 136. *v. Observandum* 2. Idque inferunt ex quodam Motu Proprio S. Pii V. *Sanctissimus*, ubi dictum fuit, quòd Dispensatio sine gradûs propinquioris mentione obtenta (nempe si Sponsi sint conjuncti in quarto et tertio gradu) « de subreptionis vel obreptionis vitio » notari non possit, obtentis tamen postea Litteris Declaratoriis » super propinquiori. » Unde dicunt quòd hujusmodi Litteræ (quibus declaratur quòd gradus propinquior non obstet Matrimonio) requiruntur tantùm in foro externo ad vitandum scandalum, non verò si scandalum absit. Hinc, contra *Conradum, Tourn. Anacl. etc.* qui dicebant Matrimonium esse nullum sine præfatis Litteris, declaravit Bened. XIV in Brevi, *Etsi matrimonialis*, dato 30 Sept. 1755. (vide in *Bullar. tom.* 4. *N. L.* §. 6.) Matrimonium esse quidem illicitum, sed non invalidum, modò propinquitas non sit primi aut secundi gradûs consanguinitatis, vel affinitatis. Præterea rectè advertit *Tourn. t.* 2. *p.* 136. *Observ.* 2. quòd in gradu mixto exprimi debet sexus qui est in primo gradu, quia difficiliùs conceditur, ut nepos ducat amitam, quàm patruus ducat neptem : major enim perversio ordinis est, ut nepos constituatur suæ amitæ caput.

1137. — Quær. 5. si quis petat secundam Dispensationem in eadem materia post primam aliàs obtentam, an primam exprimere debeat? Respondetur affirmativè, quando impedimentum est ex eodem crimine, quia relapsus retrahit Superiorem à dispensando. Secus si impedimentum non sit ex aliquo crimine, vel sit ex crimine diverso ; ita *Conc. p.* 351. *n.* 23. cum communi, et *Salm. c.* 14. *n.* 47 *et* 48. *cum Coninck* et *Aversa.*

1138. — Quær. 6. an si quis habeat plura impedimenta affinitatis ejusdem gradûs, putà si cognoverit duas sorores suæ sponsæ, debeat in supplicatione Dispensationis utramque copulam exprimere? Negant *Vega, Henr. Led. et Man. ap. Escob. l.* 27. *n.* 747. Sed probabiliùs affirmant *Sanch. l.* 8. *D.* 24. *n.* 5. *Pont. l.* 8. *c.* 17. §. 5. *n.* 5. *Conc. q.* 352. *n.* 13. *Anacl. p.* 701. *n.* 165. *Salm. c.* 14. *nu.* 51. *cum Aversa et Pal. et Escob. n.* 748. *cum Mol. Hurt. Con. Villal. Diana, Leand.*, ac Rota Rom. Ratio, quia in simplici non comprehenditur mixtum ; et licèt hæc impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Et de hoc hodie non ampliùs dubitandum ; nam sic omnino tenendum esse declaravit Bened. XIV in Brevi, *Etsi matrimonialis*, jam supra relata *n.* 1136. Et idem dicendum de aliis impedimentis consanguinitatis, cognationis spiritualis, publicæ honestatis, etc. ut *Sanch.*

1139. — Quær. 7. an si concurrant plura impedimenta, possit divisim impetrari eorum Dispensatio? Adest triplex sententia. *Prima* affirmat, et hanc tenent *Salas, Rodr. et Sa, ap. Salm.*

c. 14. *nu.* 52., et probabile vocant ibi *Villal. Dicast. et alii,* quia nullibi ex jure habetur requiri, quòd impedimenta simul exponantur. *Secunda* sententia negat, quam tenent *Sanch. l.* 8. *D.* 23. *n.* 2. *Pont. l.* 8. *c.* 17. §. 4. *Pal. D.* 4. *p. ult.* §. 3. *n.* 11. *Conc. p.* 352. *n* 23. *et Escob. num.* 745. *cum Suar. Laymann, Perez et Gutt.*; item *Diana, ac Leand. ap. Salm. n.* 53.; tum quia sic habet praxis Curiæ, tùm quia in uno impedimento cum altero conjuncto difficiliùs dispensatur. *Tertia* sententia probabilior, quam tenent *Salm. n.* 54., cui non dissentiunt AA. secundæ, distinguit, et dicit quòd si impedimenta disparatè se habent, et unum ex altero non augetur, ut votum et consanguinitas, aut consanguinitas et machinatio, tunc sufficit divisim obtinere Dispensationem. Secus si impedimenta sint talis rationis, ut afferant conjuncta majorem repugnantiam ad Matrimonium contrahendum, putà si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem turpiter cognoverit; tunc enim difficilior redditur Dispensatio. Excipiunt *Coninck et Aversa apud Salm.,* si justa detur causa separandi, ut si unum impedimentum esset publicum, et aliud secretum, quod infamiam possit afferre, nempe si quis vult ducere consanguineam, cujus sororem occultè cognovit; tunc enim, ne infamentur contrahentes, bene possunt divisim Dispensationem petere. Et talem testatur *Aversa* esse stylum Curiæ. Sed id dico intelligendum tantùm respectu ad Dispensationem obtinendam à Dataria, putà ob publicum impedimentum consanguinitatis cum Sponsa; nam quoad Dispensationem impedimenti occulti propter copulam cum ejus sorore, juxta nostram sententiam, saltem in supplicatione ad Pœnitentiariam debent ea impedimenta simul exponi, cùm simul exposita jam, ut diximus, Dispensationem reddant difficiliorem.

1140. — Quær. 8. an si quis post obtentam Dispensationem super impedimentum occultum affinitatis, iterum habuerit rem cum eadem consanguinea Sponsæ, antequam eam duxerit, nova indigeat Dispensatione? Si Dispensatio non adhuc fuerit executa ab eo cui commissa est, conveniunt omnes non indigere; ita *Contin. Tourn. t.* 2. *p.* 228. *v. Si verò, et Elbel de Matr. p.* 505. *ex n.* 506. quia tales dispensationes non sortiuntur effectum à die expeditionis, sed a tempore executionis. Si tamen jam fuerit executa, affirmant *Habert de Legib. c.* 13 *et Elbel l. c. ex Gob. et Quintanad.,* quia executor solùm dispensare potest in impedimento contracto, non autem in contrahendo, maximè cùm in Litteris S. Pœnitentiariæ soleat committi facultas cum clausula, *ut dispenses hac vice.* Verùm probabiliùs non requiritur nova Dispensatio, ut dicunt *Sanch. l.* 8. *D.* 25. *n.* 4. *cum Guttier, Cord. et Manuel, ac Tourn. l. c. cum Anacl. et Conrado,* qui de hoc affert expressam Declar. S. C. Ratio, quia affinitas illa jam sublata est per dispensationem quoad hunc effectum contrahendi Matrimonium; et hoc videtur denotare clausula illa *hac vice,* si fortè verum est quòd talis clausula soleat apponi, quod nescio. Cæterùm ipsa S. Pœnitentiaria in praxi hanc nostram sententiam sequitur,

ut ego ipse observavi in quodam authentico ejus Rescripto, edito die 21 Sept. 1752, ubi sic responsum fuit : « S. Pœnitentiaria ad » præmissa respondet, quòd si Orator aliàs super eodem primi » affinitatis gradûs impedimento ad Matrimonium contrahendum » cum muliere de præsenti ejus conjuge fuerit dispensatus, etiamsi » ipse post obtentam gratiam atque ante Matrimonii celebratio- » nem denuo cum supradictæ mulieris matre relapsus sit, nova » dispensatione non indigere. » Et hoc valet etiam quoad Dispensationem obtentam à Dataria, atque executam in impedimento consanguinitatis; modò Dispensatio non sit impertita *in forma pauperum; ita Conrad. l.* 8. *c.* 1. *n.* 51. *et Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 24. *n.* 8. *cum aliis.*

Dicit autem Bened. XIV *Notif.* 87. *num.* 51. *Ex Fill. Clericat. et Tamb.*, quòd si, obtenta Dispensatione S. Pœnitentiariæ in foro conscientiæ, impedimentum detentum fuerit in foro externo, et Conjuges nullas afferre possint probationes quòd Matrimonium ita sit contractum, tunc Episcopus, Parochus, et Judex debebunt acquiescere testimonio Confessarii fidem facientis de Dispensatione impetrata.

1141. — Quær. 9. An si post obtentam Dispensationem super gradu prohibito, antequam illa executioni mandetur, intercesserit copula inter sponsos, nova requiratur Dispensatio? Negant alii, *ut Ovan. Sa, etc. ap. Sanch. l.* 8. *D.* 25. *n.* 6. Sed verius affirmant. *Sanch.* cum *Gallego*, *Guttier. etc. n.* 8. Ratio, quia Stylus Curiæ sic obtinuit, ut incestus hic declaretur; illo enim manifestato, Pontifex majorem imponit pœnitentiam, amplioremque compositionem pecuniæ exigit. Et sic etiam declaravit S. C. mense Maii 1635. (*ap. Pitton. n.* 878.) ubi dictum fuit : « Qui Litteris » Dispensationis obtentis super gradu prohibito consanguinitatis, » et illis non præsentatis contraxit, vel carnaliter (nota) sponsam » cognovit, non potest absque nova Dispensatione in Matrimonio » permanere. » Et idem eruitur ex dictis in quæst. 3. *n.* 1134. Probabiliter verò ait *Sanch. l. c. n.* 5., quòd licèt Dispensatio fuerit concessa cum clausula, *modò culpa non interfuerit*, tamen si illa habeatur post executionem Dispensationis, tunc non requiritur nova Dispensatio, quia sufficit ad ejus valorem, quòd ante illam copula non intervenerit.

1142. — Quær. 10. an si contrahentes sint diversæ Diœcesis, unusquisque debeat à proprio Episcopo dispensari? Affirmant *Sambovius, Gibert. etc. ap. Contin. Tourn. tom.* 2. *p.* 247. *q.* 1, sed negant probabiliter ipse *Tourn. cum Episcopo Tutelensi.* Ratio quia, cùm Episcopus aufert à suo subdito impedimentum, habilem eum reddit ad contrahendum cum altero impedito, sicut si quis haberet facultatem dispensandi in aliquo gradu, dispensando cum suo subdito, dispensaret etiam cum extraneo, unde hic extraneus bene poterit tunc contrahere coram Parocho alterius quocum dispensavit Episcopus.

1143. — Quær. 11. quæ sint clausulæ solitæ apponi in Dispensationibus à S. Pœnitentiaria? Clausula I. *Si ita sit.* In hac

bene aiunt *Sanch. l.* 8. *D.* 34. *n.* 21. *Cabass. T. J. l.* 3. *c.* 27. *n.* 10. fidem esset adhibendam pœnitenti, nisi Delegatus certè sciat oppositum ex notitia extra Confessionem accepta. Dicit autem *Sanch. l.* 3. *D.* 20. *n.* 18. *cum Navarr.* quòd si petatur Dispensatio super voto castitatis, non sufficit ad dispensandum sola tentatio, vel periculum labendi tantùm semel vel iterùm; sed requiritur, ut vovens sit in periculo sæpius violandi votum. Sed meliùs censet *Contin. Tourn. tom.* 2. *p.* 238. *in princ. cum Pontas*, sufficere si quis propter gravem tentationem sit in probabili periculo etiam unius lapsûs, quia per unum lapsum jam castitas amittitur. II. *Audita priùs Sacramentali Confessione.* Juxta igitur hanc clausulam necessaria est Confessio: neque huic revera contradicit *Sanch. l.* 8. *D.* 24. *n.* 29. ut putat *Tourn. p.* 236. nam tempore quo scripsit *Sanch.* hæc clausula non apponebatur, et ideo dixit non requiri Confessionem; sed ipsemet *Sanchez* subdit *ib.* quòd Confessio esset necessaria, si talis clausula apponeretur. III. *Subblata occasione peccandi.* Intelligitur si occasio sit votuntaria, quòd de facto est tollenda; si verò necessaria auferatur saltem ex animo, reddendo illam ex proxima remotam per debita media adhibenda, ut rectè explicat *Tourn. d. p.* 239. *v. Tertia.* IV. *Dummodo impedimentum sit occultum.* De hac clausula vide dicta *nu.* 1111. V. *Injuncta ei gravi pœnitentia.* Intelligitur juxta vires pœnitentis, ut bene notat idem *Tourn. l. c. v. Quarta, cum Tiburt. et Nav.* qui dicit posse injungi ev. gr. per sex menses jejunium semel in hebdomada, vel recitatio Rosarii ter in hebdomada, aut frequens Confessio (saltem semel in mense) orationes, lectio spiritualis, etc. Quòd si pœnitens propter crimen, super quo petitur Dispensatio, jam satisfecerit pœnitentiæ, dicit *Tourn. ibid.* illius prævie satisfactionis bene habendam esse rationem, unde Confessarius tunc pœnitentias in Brevi Romano præscriptas moderari debebit. Si verò Dispensationi concessæ sit à Pœnitentiaria annexa quædam species commutationis, nempe Confessio semel in mense, hæc à Confessario omnino est imponenda, ut idem *Tourn. ib. n.* 2. et Bened. XIV, *Notif.* 87. *n.* 46. *cum Sayro.* VI. *Præsentibus laceratis, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ.* Hæc laceratio statim facienda est; sed intellige moraliter, nempe saltem infra triduum post Dispensationem executam; juxta dicta *n.* 856. Si autem in Litteris non sit apposita clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi, sed hujusmodi Dispensatio debet à parocho cautè annotari in libro, qui non possit ab alio aspici, ad hoc ut ipse possit requisitus postmodum, si opus erit, fidem facere de Dispensatione impetrata.

1144. — Quær. 12. in quibus impedimentis S. Pœnitentiaria habeat facultatem dispensandi? Ad hujus quæsiti declarationem quæ multùm potest prodesse ad praxim Parochorum et Confessariorum, hîc operæ pretium duxi adnotare quæ habentur in Bulla Sum. Pont. Bened. XIV, quæ incipit *Pastor bonus,* edita

die 13 Apr. an. 1744, ubi confirmata et inserta est Bulla In. XII, (emanata 3 Aprilis 1692, incipiens, *Romanus Pontifex.*) Ibi §. 39. pro Matrimoniis nondum contractis sic habetur : « In Matrimoniis contrahendis possit idem Major Pœnitentiarius in » foro conscientiæ tantùm super impedimentis occultis, quæ » Matrimonium non dirimunt, dispensare, vel dispensari mandare. » Hujusmodi autem impedimenta tantùm impedientia hodie (ut diximus supra) ad tria reducuntur, nempe votum, sponsalia, et Ecclesiæ vetitum. Quo verò ad impedimenta dirimentia, sic ibi traditur : « At à Dispensationibus... super quocumque impe» dimento ex quovis gradu, sive consanguinitatis, sive affinitatis » ex copula licita, seu ex cognatione spirituali proveniente, etiam » in foro conscientiæ tantùm, tametsi impedimentum sit occul» tum, et periculum scandalorum immineat, in iisdem Matri» moniis contrahendis, abstineat. »

Circa verò impedimenta in Matrimoniis jam contractis §. 40 sic dicitur : « In contractis verò Matrimoniis, à Dispensatione, » seu Matrimonii reconvalidatione in gradibus primo et secundo, » seu secundo tantùm, consanguinitatis, vel affinitatis ex copula » licita, etiam in occultis, pariter abstineat, præterquam si in se» cundo tantùm gradu prædicto impedimentum saltem per decen» nium duraverit occultum, et Oratores simul publicè contraxe» rint et convixerint, et utì Conjuges legitimi reputati fuerint. » In tertio autem et quarto gradibus occultis, in contractis possit » dispensare, atque etiam in iisdem tertio et quarto gradibus pu» blicis, possit revalidare matrimonia, ex causa subreptionis et » obreptionis occultæ Litterarum Apostolicarum nulliter con» tracta : præterquam si falsitas consistat in narratione præce» dentis copulæ, quæ antea revera non intercesserat. » Et ratio hujus est quia in reconvalidatione Matrimonii nulli propter copulam falsò expositam, non redundat infamia in contrahentes. Deinde super affinitate ex copula illicita § 43. dicitur : « Super » impedimento occulto affinitatis ex copula illicita..., quotiescum» que adsit rationabilis causa, licèt periculum scandalorum non » immineret..., in Matrimoniis tam contractis, quàm contra» hendis, in foro conscientiæ dispensare et dispensari mandare... » valeat. » Super impedimento autem criminis § 44. « Super oc» culto impedimento criminis adulterii, si fuerit cum fide data » dumtaxat, neutro machinante, commissum, possit tam in con» trahendis quàm contractis Matrimoniis dispensare. Si verò » crimen... fuisset, utroque vel altero machinante, patratum, » possit in occultis pariter dispensationem concedere ; rarò tamen, » et quando necessitas postulaverit, ratione alicujus gravis im» minentis periculi, quod prudentia Majoris Pœnitentiarii, re » præsertim discussa in Congregatione, vel Signatura, arbitran» dum erit. » Demum in §. 57. Noster SS. Pontifex confirmat omnia Privilegia et Indulta S. Pœnitentiariæ concessa, etiam vivæ vocis Oraculo, ab aliis Pontificibus. Et idem Benedictus, *Notif.* 87. *n.* 7. refert Innoc. XII declarasse vivæ vocis Oraculo

S. Pœnitentiariæ esse concessas omnes facultates ad ejus forum pertinentes, exceptis iis quæ in sua Bulla *Romanus,* exceptæ fuerant.

1145. — Insuper notandum 1. quòd ad Dispensationem obtinendam non requiritur consensus ejus cui prodesse debet, quamvis ut prosit, ab ipso postea acceptanda sit ; ita *Sanch. l.* 8. *D.* 3. *ex n.* 4. *et Salm. c.* 14. *n.* 38. Qui addunt quòd si idem impedimentum afficit utrumque Sponsum, sufficit pro uno Dispensationem impetrare. Secus verò, si impedimentum afficiat unum independenter ab impedimento alterius.

1146. — Notandum 2. quòd cùm petitur Dispensatio à Dataria, exprimendum sit nomen, cognonem, Diœcesis originis et domicilii tantùm, si Orator ibi habeat perfectum domicilium; item utraque Diœcesis Sponsi et Sponsæ, si ipsi diversas Diœceses habeant. Quando verò petitur à S. Pœnitentiaria, tacentur nomina, et alia, sed tantùm exprimitur persona et locus, quò litteræ sunt dirigendæ. (*V. Not. XV, pag.* 332)

1147. — Hîc refert ad praxim Confessarii adnotare Formulam supplicationis ad impetrandam à S. Pœnitentiaria Dispensationem impedimenti ad contrahendum, sive reconvalidandum Matrimonium, videlicet :

Intus. Eminentissimo è Reverendissimo Signore.

NN. avendo avuto copula con una donna, si ritrova aver data parola di Matrimonio ad NN. sua sorella; e perchè l'impedimento è occulto, è non succedendo il detto Matrimonio, ne verrebbe molto scandalo, supplica perciò l'Em. S. à volergli concedere la Dispensa. La risposta si degnerà di mandarla à Napoli (*o pur... per la posta di Napoli à Nola*) *in testa di...* (hîc exprimatur nomen et cognomen illius ad quem rescribendum erit). Si autem petitur Dispensatio voti castitatis : *NN. si ritrova aver fatto voto di castità, ma perchè sta in grave pericolo d'incontinenza, prega per tanto l'Emp. S. a dispensare nel subdetto voto, affine di poter contraere Matrimonio, etc.* Ita, si Matrimonium nondum est contractum ; si verò Matrimonium jam est contractum, sic scribi potest : *NN. ignaro* (*o consapevole*) *de l'impedimento ha contratto Matrimonio con una donna, la cui madre* (*o sorella*) *avea prima carnalmento conosciuta; onde, essendo l'impedimento occulte, et perciò non potendosi separare senza scandalo, supplica l'Em. S. per l'assoluzione, e Dispensa. La risposta, etc.*

Foris autem inscribetur. *All'Emninentissimo e Reverendissimo Signore et Patrone Colendissimo,*

Il Signor Cardinale Penitenziere Maggiore.
Roma.

1148. — Delegatus autem, cui commissa fuerit executio Dispensationis, poterit in dispensando hanc vel similem formulam adhibere post datam Sacramentalem Absolutionem : « Et

» insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum » super impedimento primi (seu secundi, seu primi et secundi) » gradûs proveniente ex copula illicita, à te habita cum sorore » mulieris cum qua contraxisti (aut contrahere intendis) ut » matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato con- » sensu; et prolem, si quam suscepisti (vel suscipies) legitimam » declaro. In nomine Patris, etc. » Si verò Dispensatio sit à voto castitatis, dicitur : « Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti, » ut valeas Matrimonium contrahere, et illo uti, in opera quæ » tibi præscripsi dispensando commuto. In nomine, etc. » Si quis, non obstante voto castitatis, Matrimonium jam inierit, dicitur : « Item non obstante castitatis voto quod emisisti, in Ma- » trimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, auc- » toritate Apostolica tecum dispenso. In nomine, etc. »

Qui autem velit legere Bullam Bened. XIV, ubi præscribitur forma procedendi in omnibus causis nullitatis Matrimonii, videat *P. Zachariam ap. Croix l.* 6. *p.* 3. *ad n.* 430. qui illam in extensum refert. Incipit præfata Bulla, *Dei miseratione*, fuitque edita tertia Novembr. an 1741. (*Vide* Bullar. Bened. XIV, Tom. I. N. XXXIII. *Vid. etiàm La Croix l.* 6. *p.* 3. *n.* 909.)

LIBER SEPTIMUS.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS,

ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I.

DE CENSURIS IN GENERE.

DUBIUM I.

Quid sit Censura Ecclesiastica.

1. Quid est Censura? — 2. An Censura privet bonis internis? — 3. An Degradatio, vel Depositio sit Censura? — 4. An cessatio à Divinis? — 5. An Irregularitas? de qua vide etiam infra *n.* 351.

1. — « Resp. 1. Censura ecclesiastica est pœna spiritualis et » medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contu- » maci, per potentiam Ecclesiasticam aufertur usus quorumdam » spiritualium bonorum. *Layman. lib.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 1. * (*Nota* » *verbum* medicinalis. *Et ideo non sunt excommunicandi ii, de quo-* » *rum correctione desperatur, nisi fiat ad terrorem aliorum. Salm.* » *Tract.* 10. *de Cens. c.* 1. *n.* 10. *cum S. Th.*)* »

Unde resolves:

2. — « 1. Per censuram non privatur homo bonis merè internis, » v. g. charactere, potestate ordinis, nec bonis propriis, ac pri- » vatis: v. gr. fide, charitate, gratia, etc. * (*Nec communione Sanc-* » *torum radicaliter derivante ex fide et charitate. Vide Salm.* » *n.* 8.)* sed quibusdam externis et publicis, sive actionibus, » quæ habent spiritualem aliquem effectum, vel commodum, ut » sunt sacrificium, officium divinum, beneficium, administratio » et susceptio Sacramentorum, indulgentia, publica Ecclesiæ » suffragia: quia hæc et non illa, subsunt dispositioni Ecclesiæ. » Unde, si interdum privetur bono aliquo temporali, v. g. con- » victu humano per excommunicationem, id tantùm fit secun- » dariò.

« 2. Exilium, carcer, servitus, privatio beneficii, nisi adjunc- » tam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum, » non sunt censuræ, quia sunt pœnæ temporales.

3. — « 3. Nec degradatio, vel depositio est censura; quia, etsi

» sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed perpetua, et » ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi. » * (*Ita verius et communius Salm. c. 1. nu. 12. cum Suar. Barb.* » *Pal. Con. Val. etc.* (*contra Gut. Ledes. etc.*) *et clarè colli-* » *gitur ex cap. Quœrenti de Verb. signif. ubi sic habetur : Quœ-* » *renti, quid per censuram Ecclesiasticam debeat intelligi, cùm* » *hujusmodi clausulam in litteris nostris apponimus? Respondemus,* » *quòd per eam non solùm interdicti, sed suspensionis et excom-* » *municationis sententia valeat intelligi.*) *

4. — « 4. Nec cessatio à divinis, quia non imponitur per mo- » dum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad propulsan- » dam injuriam Ecclesiæ factam.

5. — « 5. Nec irregularitas, sive sit ex defectu, quia hæc non » est pœnalis, sed tantùm impedimentum canonicum ; sive sit ex » delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, » sed punitivæ, et ex se perpetuæ. Unde nec tollitur per abso- » lutionem, sicut censura, sed per dispensationem. *Bonac. d. 1.* » *qu. 1. p. 1.* * (*Idem docent Suar. tom. 5. D. 1. sect. 3. Bon.* » *D. 1. q. 1. p. 1. n. 4. Contin. Tourn. tom. 2. p. 387. Salm. c. 1.* » *n. 12. Pal. D. 1. p. 1. n. 3. etc.* (*contra Sot. Bon. Coo. etc.*) » *Et huic sententiæ favet etiam Bened. XIV. in Epist. Encycl.* » Inter præteritos, *edita 3. Dec. 1749. §. 50. Vide dicenda* » *n. 351.*) *

« 6. Quando in Jubilæis, vel privilegiis datur potestas ab- » solvendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi » expressè addatur. (*ut declaravit idem Bened. XIV. l. c.*) * »

DUBIUM II.

Quotuplex sit Censura?

6. Quotupliciter Censuræ dividantur. An censuræ latæ ab Episcopo in Synodo sint perpetuæ, et tanquam latæ à jure? — **7.** Quando Censuræ reputentur esse latæ sententiæ. — **8.** Quando ferendæ?

6. — « Resp. Dividitur I. essentialiter in Excommunicatio- » nem, Suspensionem et Interdictum. II. Accidentaliter in eam » quæ est à jure, et fertur per Canones, Constitutiones, vel Sta- » tuta Ecclesiastica, stabili ac permanente lege ; et eam, quæ » est ab homine, quæ scilicet fertur à judice, vel Prælato, per » modum mandati, vel sententiæ judiciariæ. Estque vel parti- » cularis, circa factum aliquod particulare, aut certas personas ; » vel generalis, quæ nulla singularis facti, aut personæ determi- » natione fertur * (*Nota igitur, quod censuræ, quas fert Epis-* » *copus in Synodo Diœcesana, dicuntur latæ per modum Statuti;* » *et hæ tanquam latæ à jure durant post mortem Episcopi. Aliæ* » *verò extra Synodum dicuntur latæ ab homine per modum præ-* » *cepti, seu mandati, aut sententiæ; et hæ per mortem ferentis* » *cessant, sive præceptum sit particulare, sive generale. Ita Ronc.* » *c. 1. q. 2. Salm. de Censur. c. 1. nu. 16. Croix l. 7. nu. 7. cum*

» *Dicast.*) * III. In eam, quæ est sententiæ *latæ*, quam scili-
» cet jus aut Judex statuit ipso facto, quo quis v. g. contra
» legem facit, sine alia sententia incurrendam : et in eam, quæ
» est *ferendæ*, quam jus, aut judex non vult ipso facto incurri,
» sed per sententiam infligi. Pro quibus dignoscendis conside-
» randa sunt verba, quibus censura fertur ; quæ, si includant al-
» terius actionem, seu ministerium, significant censuram esse
» sententiæ ferendæ ; latæ verò, si non includant. Si verò ambi-
» gua sint, teneri potest regula 49 juris in 6, quòd in dubio circa
» pœnas benignior interpretatio sit facienda. * (*Ita etiam Sporer*
» *p.* 116. *num.* 6. *Contin. Tourn. tom.* 2. *p.* 381. *Conc. tom.* 10.
» *p.* 415. *n.* 5. *item Fill. March. etc. cum Salm. de Cens. c.* 1.
» *n.* 18. *ex c. Odia, et ex c. In pœnis, De Reg. Juris in* 6.) * »

Unde resolves :

7. — « 1. Est censura latæ sententiæ. 1. Si verba sint præ-
» teriti, aut præsentis temporis, v. g. excommunicavimus,
» excommunicatus est, fuit, excommunico, suspenduntur, inter-
» dicuntur, volumus, aut jubemus esse excommunicatum, sus-
» pensum, etc. 2. Si addatur particula, ipso jure, ipso facto, vel,
» sine alia sententia. 3. Si verba sunt imperativi modi, v. g. in-
» cidat in excommunicationem, maneat interdictus, etc. Ratio,
» quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

8. — « 2. Sententiæ ferendæ est, saltem ut plurimum. 1. Si
» verba sint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, suspende-
» tur. * (*Ita Tourn. d. p.* 381. *et Conc. p.* 415. *n.* 5.) * 2. Si di-
» catur, excommunicetur, suspendatur, volumus excommunicari.
» * (*Ita Spor. p.* 116. *n.* 6. *sed vide hîc in fin.*) * Si verba sint
» minatoria, v. g. sub pœna excommunicationis, sub interminа-
» tione anathematis, etc. nisi tamen ex adjunctis aliud colliga-
» tur. * (*Ita etiam Salm. c.* 1. *n.* 19. *cum Fill. Avila, etc. Conc.*
» *p.* 415. *n.* 5. *et Tourn. tom.* 2. *p.* 381. *Item si dicatur.* Volumus
» excommunicari, suspendi, etc. *Ronc. p.* 50. *q.* 2. *Si autem di-*
» *catur,* Excommunicatus sit, *Bonac. Hurt. etc. cum Salm. n.* 19.
» *tenent excommunicationem esse latæ sententiæ; sed Sanch. Laym.*
» *ibid. etc. volunt esse ferendæ. Utraque est probabilis. Si dicitur*
» Anathema sit, *Sanch. et Dic. ap. Croix l.* 7. *n.* 9. *dicunt esse*
» *ferendæ* (*contra Suar. et Tourn. p.* 381.) *nisi fiat contra hæ-*
» *resim. Quod autem ait Bus. si dicatur,* excommunicetur, sus-
» pendatur, etc. *intelligi ferendæ sententiæ, hoc explicandum*
» *est, si præceptum excommunicandi, suspendendi, etc. alteri*
» (*putà Episcopo*) *imponatur. At si absolutè modo imperativo*
» *proferatur, censura dicenda est latæ sententiæ, ut pro certo as-*
» *serit Bonac. de Cens. D.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 7. *et communiter do-*
» *cent Sylo. Ang. Arm. Suar. Vasq. Avila, et Dic. ap. Croix lib.* 7.
» *n.* 9.) * »

DUBIUM III.

Qui possint ferre Censuram, et in quos?

9. Qui possint censuram ferre? — **10.** Ex potestate ordinaria possunt, I. Papa. II. Episcopi. An autem eorum Vicarii? III. Prælati Regulares. IV. Concilia et Capitula. V. Qui hoc habent ex privilegio. — **11.** Qui possint ferre censuras ex potestate delegata? Non possunt 1. Parochi. 2. Laici. 3. Fœminæ. — **12.** Quot conditiones requirantur, ut quis possit censuram ferre? I. Ut sit vir. II. Baptizatus. III. Tonsuratus. IV. Compos rationis. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam. VI. Ut liberè agat. — **13.** Quæ conditiones, ut quis possit censura ligari? I. Ut sit homo. II. Baptizatus. III. Compos rationis. An ebrii, vel amentes ad tempus? — **14.** An impuberes doli capaces? — **15.** IV. Ut sit subditus. — **16.** An Reges? — **17.** An peregrini? — **18.** V. Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem. — **19.** An excommunicatio in Communitatem sit valida et licita? — **20.** Prælati Regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes. — **21.** Qu. I. An Episcopus existens extra diœcesim possit ferre censuras in subditos. — **22.** Qu. II. An contra, existens in diœcesi possit ligare censuris subditum extra degentem? — **23.** Qu. III. An subditus delinquens extra diœcesim, incurrat censuram latam per præceptum in futuros delinquentes? — **24.** An Monasteria Regularium sint loca exempta? — **25.** Quid, si agatur de damno resarciendo? — **26.** Qu. IV. An Episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua diœcesi? — **27.** Qu. V. An censura lata generaliter, liget alienigenas? — **28.** Quomodo quis ligari possit pluribus censuris?

9. — « RESP. 1. Censuram ferre potest omnis, ac solus superior Ecclesiasticus, habens in foro externo, seu contentioso jurisdictionem, sive ordinariam, sive delegatam. * (*Est de Fide contra Novatores, quòd Ecclesia potestatem habet ferendi censuras, quibus suos subditos bonis spiritualibus privet, ex Conc. Const. sess.* 8. *Err.* 3 *et ex Bullis Martini V et Leonis X.*) *

10. — « Porro ordinariam, quæ est ratione officii, vel alterius juris, potestque delegari Clerico Clericatûs privilegiis gaudenti, ut *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 2. *Laym. l.* 1. *t.* 5. *par.* 1. *c.* 3. *n.* 1. *ex c. Cùm Ecclesiarum. S. Th.* etc. docent, habet I. Papa respectu totius Ecclesiæ. II. Patriarchæ, Archiepiscopi * (*Respectu tantùm subditorum suæ Diœcesis, non verò aliarum suffraganearum, nisi tempore Visitationis, aut nisi causa sit per appellationem ad ipsos devoluta; Pal. D.* 1. *p.* 4. *n.* 2. *Conink. D.* 13. *dub.* 4. *nu.* 31. *et Salm. c.* 1. *n.* 29. *ex c. Venerabilibus, de Sent. excomm. in* 6.)*, Episcopi * (*Dummodo sint confirmati, esto non consecrati; quia per confirmationem jam accipiunt jurisdictionem; Tourn. p.* 287 *et Salm. d. n.* 29. *ex c. Transmissam de Elect.*)*, eorumque Vicarii Generales * (*Hoc tamen negant Sayr. Ugolin. et alii ap. Croix. l.* 7. *n.* 24, *sed verius affirmant cum Bus. Fagnan. in c. Quoniam de Offic. Del. nu.* 15. *Bon.*

» *q.* 1. *p.* 2. *num.* 5. *Tourn. tom.* 2. *p.* 388; *item Suar. Sanch. Gutt. Garc. et plures ap. Croix. l. c. Quia hoc pertinet ad ordinariam potestatem Vicarii, qui cum Episcopo unum facit tribunal, ut ex c. Romana de Apell. in* 6. *et c.* 2. *de Consult. in* 6.)* III. Generales, Provinciales et Superiores locales religionum, * (*Uti etiam Priores, Guardiani, Rectores, ut Suar. D.* 2. *sect.* 2. *n.* 9. *Bonac. q.* 1. *p.* 2. *n.* 5. *Pal. p.* 4. *n.* 2 *et Salm. c.* 1. *n.* 31. *ex c. Cùm in Ecclesiis de major. et obed.*) * respectu suorum subditorum. IV. Congregationes religionum, Concilia provincialia Episcoporum, Capitula provincialia quorumdam religiosorum, * (*Ac Capitulum Ecclesiæ Cathedralis Sede vacante, seu Vicarius Capitularis pro eo, Salm. c.* 1. *n.* 32. *ex c. Cùm olim, de major. etc.;*) * et denique V. Quidam alii ex concessione, ut multi Archidiaconi, Archipresbyteri et Decani. * (*Adde, quòd censuras ferre possint omnes, qui per communem errorem cum titulo præsumpto tanquam Superiores habentur, ex l. Barbarius. ff. de Off. Prœt. et ex c. Infamis* 3. *q.* 7. *Vide Salm. c.* 1. *n.* 38.) *

11. — « Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente, cujus morte expirat : * (*Nisi causa à Delegato jam sit incœpta etiam per solam citationem, ex c. Gratum de Offic. Deleg.*) * nec delegatus potest alteri delegare, nisi habeat specialem hujus commissionem, ut si sit delegatus Papæ. * (*Ex c.* 3. *de Offic. Deleg. propter privilegium quod habent Delegati à Pontifice.*) * »

Unde resolves :

« 1. Non possunt potestate ordinaria ferre censuram 1. Parochi * (*Ut communiter Cont. Tourn. p.* 389. *cum D. Thom. D. Bonav. etc. et Salm. c.* 1. *n.* 33. *cum Suar. Soto, etc. cùm potestas eis concessa ex jure communi, sit abrogata per consuetudinem*) * 2. Laici, quia non sunt capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ : uti et religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fœminæ, licèt sint priorissæ, vel Abbatissæ, quia non sunt capaces jurisdictionis, seu potestatis clavium ; quando verò in jure dicuntur posse subjectos sibi Clericos suspendere ab officio, vel beneficio, suspensio non accipitur propriè pro censura, cujus violator irregularitatem incurrit, sed latè et impropriè pro præcepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodo subjecto, prohibet celebrationem, donec satisfecerit, subtrahens ei redditus interea. Vide *Bon. l. c. Laym. l. c. t.* 5. *p.* 1. *c.* 3. *n.* 3. »

12. — Hîc sedulò notandum quòd ut aliquis possit censuras ferre, sex conditiones requiruntur.

Requiritur I. Ut sit vir, saltem loquendo de potestate ordinaria. An autem Papa ex plenitudine potestatis possit committere mulieri facultatem ferendi censuras? Probabiliùs negant *Salm. c.* 4. *n.* 48. cum *S. Th. Con. Sot.* etc. contra *Croix. l.* 7. *num.* 19. *cum Palud. Leand.* etc. Ratio, quia potestas hæc data est Apostolis et eorum

successoribus quibus traditæ sunt claves Ecclesiæ; potestas autem clavium nullo modo mulieribus tradi potest. Requir. II. Ut sit baptizatus, quia qui non est in Ecclesia, non est capax Ecclesiasticæ jurisdictionis; ita veriùs *Suar. Candid.* et *Salm. c.* 1. *n.* 51. contra *Ugolin.* etc. Requir. III. Ut sit saltem prima Tonsura insignitus, aliàs nequit jurisdictionem spiritualem habere, cùm non sit in Ordine Ecclesiastico adhuc constitutus. Ita *Salm. c.* 1. *n.* 52 *et* 53. cum *S. Th. ex c. Ecclesiæ. De Const.* ubi laicis spiritualia tractare prohibetur. Et ideo laicus nequit in Vicarium ab Episcopo eligi, ut *Salm. ib. in fin.* cum *Covarr.* Communiter tamen dicunt DD. quòd ex commissione Pontif. posset laicus ferre censuras; quòd enim censuras ferens debeat esse Ecclesiasticus, est de jure positivo, in quo potest Papa dispensare; ita *Pal. p.* 4. *n.* 3. *Cont. Tourn. p.* 389. *qu.* 1. *Bon. p.* 2. *n.* 3 *et* 6. *Salm. n.* 52. *cum Con. et Cand. ac Croix. d. n.* 19. *cum* comm.

Requir. IV. Ut sit compos rationis: est commune. *Vid. Salm. c.* 1. *n.* 55. Imò debet habere intentionem ligandi eum, contra quem fert censuram, ex *c Cum voluntate De Sent. exc.* Ex quo infertur 1. quòd si Prælatus intendit aliquem eximere à generali sententia, ille non incurrit. Infertur 2. quòd si Prælatus censuram ferat sine animo ligandi, censura non incurritur. Infertur 3. quòd si quis excommunicatur ad instantiam partis, ille solùm juxta intentionem partis manet ligatus; Ita *Salm. dict. n.* 55.

Requir. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam quoad usum: hinc Episcopus excommunicatus, suspensus, hæreticus, aut schismaticus nequit ferre censuras, ex *c. Exceptionem. De Except.* Et ideo Vicarius Episcopi excommunicati, aut suspensi, non potest ferre censuras *ex c.* 1. *de Offic. Vic. in.* 6. Occultus tamen hæreticus, aut excommunicatus validè, etsi illicitè, fert censuras, ita communiter *Suar. D.* 14. *s.* 1. *n.* 8. *Sot. in* 4. *Dist.* 22. *quæst.* 2. *a.* 1. *Dian. p.* 5. *tr.* 9. *R.* 50. *et Salm. c.* 1. *n.* 58. *cum Sayr. Corneio et Leand.* Et ratio est, quia propter publicum bonum, nisi sit vitandus, Ecclesia illi conservat jurisdictionem, ut dicit *Sayr. in d. c. ad evitanda.* Imò *Corn. Sayr. Bon. Dian. Avil.* etc. apud *Salm. ib.* tenent, etiam publicè excommunicatum validè ferre censuras, si non sit nominatim denunciatus, vel publicus Clerici percussor, ex *Extrav. Mart. V. Ad evitanda*, ubi sancitur excommunicatum toleratum in eis, quæ pertinent ad publicum Officium, non esse vitandum, nec etiam ab illis qui id sciunt.

Requir. VI. Ut censuram ferens liberè agat, non coactè, *ex c. Cum voluntate. De Sent. exc.* An autem censura lata ex metu gravi sit valida? Negant *Corn. Sayr. Ugol.* ap. *Salm. c.* 1. *n.* 59. Veriùs tamen affirmant *Suar. D.* 2. *s.* 5. *n.* 6. *Bon. q.* 1. *p.* 12. *n.* 1. *Pal. D.* 11. *p.* 5. *num.* 2. *Tourn. p.* 393 *et Salm. n.* 60. *cum Con. et Vill.* Ratio, quia actus metu gravi factus de se est validus, nisi speciali jure positivo irritetur. Certum tamen est

quòd absolutio per metum extorta invalida est, ex *c. Verbum, De Pœnit.* Vide *Salm. d. n.* 59 et 60. Modò metus sit injustè incussus, secus si justè, ut ait *Ronc. de Cens. c.* 6. *q.* 6.

15. — « Resp. 2. In omnes et solos subditos alicui Superiori » Ecclesiastico potest ferri censura, quia subjectio et jurisdictio » sunt correlativa. *Laym. l. c. c.* 3.

Unde resolves.

« 1. Non baptizati non incurrunt censuras, licèt sint catechu- » meni; nec mortui, quia non subsunt jurisdictioni Ecclesiæ. » Nec refert, quòd quandoque mortui dicantur excommunicari: » non enim de novo ligantur, sed excommunicatio prior tantùm » declaratur, ac vivis prohibetur, ne cum iis agant, orando pro » illis, sepeliendo, etc. Similiter dicuntur absolvi ab excommu- » nicatione, quando sepultura et orationes publicæ pro illis per- » mittuntur. *Laym. l. c.* »

Ut igitur quis censura ligari possit, quinque requiruntur. I. Ut sit homo; bruta enim impropriè dicuntur anathematizari. II. Ut sit baptizatus. III. Ut sit rationis compos; nam pueri, et perpetuò amentes, sicut sunt incapaces culpæ, ita et censuræ. An autem ipsi ligari possint interdicto locali, ita ut sint excludendi à Divinis Officiis? negant *Suar. D.* 36. *sect.* 2. *n.* 7. *Tourn. p.* 533. *et Salm. c.* 1. *n.* 167. cum *Suar. Aoil. Corn.* (contra *Sayr.* et *Cand.*) Quia incapaces sunt pœnæ. Illi verò, qui ad tempus tantùm ratione carent, ut amentes ad tempus, ebrii, dormientes, hi ligantur censuris, si tempore quo erant rationis compotes, causam dederunt *Salm. ib.* cum *Suar. Pal. Con.* etc.

14. — An verò impuberes doli capaces ligari possint censuris? Resp. Si censura feratur per modum præcepti, omnes DD. affirmant; si tamen per modum sententiæ, negant *Sayr. Vill.* etc. quia impuberes difficulter tueri se possunt in judicio. Sed adhuc affirmant probabiliter *Pal. D.* 1. *p.* 6. *n.* 2. *Suar. D.* 5. *sect.* 1. *n.* 19. *Croix n.* 42. *Bon. p.* 4. *n.* 9. *Tourn. p.* 400. *Holzm. n.* 192 *et Salm. c.* 1. *n.* 168. *cum Con.* quia, si non per se, saltem per alium se defendere valent. Advertendum tamen, quòd censuræ generaliter latæ à jure, vel ab homine non incurrantur ab impuberibus, nisi hoc expressum sit in lege, ut expressum est de ingressu puerorum in Monialium Monasteria in Conc. Trid. *sess.* 25. *c.* 5. *de Reg.* ubi dicitur: *Cujuscumque ætatis sit.* Idemque est expressum de impuberibus Clericorum percussoribus, ex *c. Pueris fin. de Sent. exc.* Ita communiter *Leand. Sot. Azor. Sa, Sayr.* etc. cum *Salm. l. c.* (contra *Dic. ap. Croix l.* 7. *n.* 42.) Hinc infert *Cœlestinus*, impuberes nec vi Monitorii teneri ad revelandum.

15. — Requiritur IV. Ut sit subditus; qua de re Summus Pontifex nequit censura ligari, non quidem ab alio, quia superiorem non habet; neque à se, quia non tenetur præceptis suis vi coactiva, sed solùm directiva. Excipe, si Papa sit hæreticus, quia Concilium Generale tunc potest eum cogere per censuras; ex *cap. Si Papa*,

D. 40. Et ideo nec Episcopi ligantur censuris ab ipsis emanatis. *Salm. cap.* 1. *n.* 160. Si verò censuræ sint à jure, eas nec etiam incurrunt Episcopi, aut Cardinales (ut *Salm. n.* 160.), nisi de ipsis expressa mentio fiat, ex *cap. Quia periculosum, de Sent. exc. in* 6. Hoc tamen, aiunt *Salm. ib.* cum *Pal. Suar. Bon. Sayr.* et *comm.* duntaxat intelligi de suspensione et interdicto, de quibus fit mentio *in d. c.* non autem de excommunicatione, cui subjacent Episcopi, etiamsi in lege de iis nulla mentio fiat.

16. — Reges autem et Reginæ, quamvis subditi sint Episcopis in spiritualibus, jure tamen novo non possunt ligari censuris, nisi à Papa; et hoc ex privilegio, quod eis communiter ab AA. attribuitur, ut dicunt *Salm. c.* 1. *n.* 100. cum *S. Anton. Pal. Corn. Avil.* etc.

17. — An autem Episcopus possit ferre censuras in peregrinos ad cavenda crimina? Affirmant aliqui apud *Croix. l.* 7. *n.* 32, quia ratione delicti ipsi jam fiunt subditi. Sed negant probabiliùs *Lug. ib.* et alii quos retulimus *de Sac. Pœnit. l.* 6. *n.* 591. *v. Incurreret.* Notandum tamen, quòd licet Episcopus probabiliùs non possit censuram ferre in peregrinum ante monitionem, potest tamen postquam ille deliquerit in loco, et Episcopus eum citaverit, juxta dicenda *n.* 26.

18. — Requir. V. Ut sit persona determinata, hoc tamen intellige quoad excommunicationem tantùm. Quare, licèt posset suspendi, aut interdici aliqua Civitas, aut Collegium, non potest tamen illud excommunicari, ut communiter docent *S. Th.* 3. *p. q.* 22. *art.* 5. *ad* 2. *Pal. Bonac. Henr.* etc. cum *Salm. c.* 1. *n.* 169. Imò nec ferri potest excommunicatio in aliquem incertum ex communitate, qui scil. tale crimen patraverit; quo casu censura est etiam nulla, ut notant *Ronc. p.* 76. *qu.* 1. *v. Sententiæ, et Salm. l. c. cum Cand.* Hoc tamen currit, si excommunicatio feratur per modum sententiæ; nam si feratur per modum statuti, aut præcepti, in quo aliquid præcipiatur sub excommunicatione, tunc nulli dubium, quin omnes transgressores eam incurrant, *Salm. ibid.*

19. — Quæritur autem, an excommunicatio lata in communitatem per modum sententiæ sit non solùm illicita, sed etiam invalida? Resp. Si censura feratur in aliquos tantùm transgressores ex communitate, certè est nulla, ut omnes dicunt; si verò, facto examine, omnes illius communitatis nocentes reperientur, tunc validè ac etiam licitè potest communitas illa excommunicari à Papa: ab aliis tamen Prælatis illicitè excommunicaretur, cùm sit vetitum in *c. Romana. De Sent. excom. in* 6; sed non invalidè, ut dicunt *Av. Henr. Led.* etc. cum *Salm. cap.* 1. *n.* 171. Hinc, ut etiam licitè Episcopus aliquam communitatem excommunicet, debet singulos culpatos nominatim excommunicare. *Salm. ib. in fin.*

« 2. Advenæ et peregrini, brevi tempore alicubi commorantes » non ligantur censuris locorum, generali sententia, aut statuto » decretis, quia non sunt subditi. *Laym. l. c. n.* 5

« 3. Etsi subditi extra suam diœcesim, vel in loco diœcesis » exempto delinquentes contra legem sui Episcopi non incurrant » censuram; superior tamen, saltem regularis, potest suos sub- » ditos ubicumque existant, per particularem sententiam censuris » innodare. *Laym. l. c.*

« 4. Hæretici, Apostatæ et Schismatici possunt affici cen- » suris, quia per baptismum sunt subjecti Ecclesiæ. Vide » *Laym. l. c.*

« 5. Solus Papa non potest incurrere censuram, quia nulli est » subjectus. *Bon. l. c.* »

20. — Communis est sententia, quòd Prælati Regulares possunt subditos suos censuris innodare, ubicumque isti existant; ita *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 8. *n.* 33. *Croix l.* 7. *n.* 28. *Tourn. p.* 404. *Salm. de Cens. tr.* 10. *c.* 1. *n.* 103. cum *Avil. Cand.* etc. Dubium vertitur quoad Episcopos : sed hîc plures quæstiones occurrunt.

21. — Quær. I. An Episcopus extra propriam diœcesim existens possit contra subditos censuras ferre? Exceptis aliquibus casibus ut infra, resp. negativè, ex *c. Episcopi* 9. *qu.* 2. *et ex Clem. Quamvis. De Foro comp.* Ratio, quia nemo potest in alieno territorio jurisdictionem contentiosam exercere; ita *Pal. Dist.* 1. *v.* 5. *nu.* 3. *Conc. p.* 421. *nu.* 8. *Tourn. p.* 406. *q.* 3. *et Salm. c.* 1. *n.* 104. *cum Con. Av. Corn. etc.* Casus excepti sunt. I. Si contumacia sit tam manifesta, ut non indigeat cognitione causæ, ex *c. Manifesta, q.* 1. II. Si causa sit jam cognita in proprio territorio. III. Si censura feratur non per modum sententiæ, sed per modum præcepti, aut statuti ad futura crimina cavenda. IV. Si Episcopus sit injustè expulsus à sua Diœcesi, quo casu potest in locis vicinioribus suam jurisdictionem exercere, petita, licèt non obtenta, licentia ab Ordinario loci, ut ex *cit. Clem. Quamvis.* V. Si Ordinarius illius loci consentit, ex *c. Nullus*, 9, *Q.* 2. Tunc tamen requiritur etiam consensus partium, quia nemo invitus trahi potest extra suum territorium; ita *Con. p.* 11. *n.* 3. *Pal. p.* 5. *n.* 3. *Conc. et Tourn. ll. cc. ac. Salm. n.* 105. *cum Avil. Cand. et Corn.* Notant autem *ibid. Salm.* cum *Cand.* bene posse Episcopum extra Diœcesim existentem sine strepitu judicii absolvere à censuris, non verò judicialiter.

22. — Quær. II. An Episcopus existens in sua Diœcesi possit ligare censuris subditum in aliena existentem, sed pro crimine in propria commisso? Negant *Basil. Gabr. et alii;* Vid. *Croix l.* 7. *n.* 46. Sed affirmandum cum communi et vera sententia, quia talis delinquens à nullo puniri posset; ita *Bon. p.* 11. *n.* 13. *Conc. t.* 10. *p.* 421. *n.* 9. *Tourn. t.* 2. *p.* 402. *v. Quær. et Salm. c.* 1. *n.* 107. *cum Con. Corn. Dian. et Cand.* Et licèt citatio rei non possit fieri extra territorium, sufficit tamen ad censuram incurrendam, ut reus in propria domo, vel in loco publico proprii territorii citetur; ita *Salm. n.* 108. Et hoc currit, etiamsi subditus delinquat extra Diœcesim, si agatur de re quæ in illa fit, prout si excomunicentur Clerici omnes qui ad Synodum non accedunt, etc.

ita *Suar D.* 5. *sect.* 4. *n.* 8. *Bon. l. c. n.* 7 *et Salm. n.* 109. *cum Avila, Corn. et Cand.* Probabiliùs tamen est quòd si crimen extra territorium consummetur, reus censuram non incurrit; ita *Suar. l. c. nu.* 7. *Bon. nu.* 10 *et Salm. n.* 111. *cum Corn. Dian. et Cand.* (contra *Vill. et Sayr.*) et probatur *ex cap.* 2. *de Constit. in* 6. Casus esset, ex. gr. si sit lata censura contra stuprum committentes, eam non incurrit, qui virginem extrahit à proprio territorio, et extra illud stuprum consummat. Secus, si quis vulneret aliquem in Ecclesia, qui alibi moriatur. *Salm. ib.* Vel si vulneret in Diœcesi, et ille moriatur extra, ut *Tourn. p.* 403. *v. Sed si.*

23. — Quær. III. Si Episcopus fert censuram in subditum suum per præceptum particulare, si delinquat (putà si furetur), utrùm subditus delinquendo extra territorium censuram incurrat? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Suar. D.* 5. *sect.* 5. *in fin. Spor. p.* 117. *nu.* 12. *Croix lib.* 7. *n.* 43. *Laym. c* 4. *n.* 8. *cum Abb. Sa* et *Ugol. ac Bon. qu.* 1. *p.* 9. *num* 17. *cum. Salas, et Fill.* Ratio, quia Statutum respicit territorium, et ideo extra illud neminem ligat; præceptum verò respicit personas, et ideo ligat etiam existentes extra territorium. *Secunda* sententia negat, et hanc tenent *Holzm. t.* 1. *p.* 359. *nu.* 103. *Contin. Tourn. t.* 2 *p.* 404. *Ronc. p.* 76. *qu.* 3. *R.* 1. *cum Con. Hurt. et Ant. à Spir. S.* item *Avila, Sayr. Henr. ap. Laym. l. c.* Idque probat ex *c. Ut animarum* 2. *de Const, in* 6. ubi sic dicitur: « Statuto Epis-» copi, quo in omnes qui furtum commiserint excommunicationis » sententia promulgatur, subditi ejus furtum extra ipsius Diœ-» cesim committentes minimè ligari noscuntur, cùm extra ter-» ritorium jus dicenti non paretur impunè. » Ergo sicut statutum non ligat, non eò quòd non afficiat personas, sed quia non licet Episcopo jus dicere extra territorium, ita neque ligare potest præceptum. Utraque sententia est probabilis, sed prima videtur probabilior; nam textui opposito respondetur, quòd cùm censura est lata per statutum, ideo Episcopus non potest jus dicere extra territorium, quia statutum immediatè afficit locum; ac propterea quando subditus delinquit extra territorium, non agit contra legem, quæ tantùm locum afficit; at cùm præceptum particulare afficiat personam, et illi hæreat, quocumque discedat (ut fatetur ipse *Holzm.*), ideo subditus, cùm extra territorium ligetur præcepto, ligatur etiam censura. Certum autem est ex præfato textu, quòd si Episcopus nullum subdito antea dederit præceptum sub pœna censuræ, nequeat eum censura punire si delinquat in aliena Diœcesi. Et idem dicendum, si ille delinquat in loco exempto, quia in eo manet ac si esset in loco extra Diœcesim, ex *c. Cùm Episcopus. De Officio Ordin. in* 6. et *c.* 1. *de Privil. in* 6. et *Clementin. Archiepiscopus, eod. tit.*

24. — An autem Ecclesiæ et Monasteria Regularium sint loca exempta? Vide dicta *l.* 1. *n.* 156. *v. Non.* ubi diximus probabilem esse sententiam affirmativam cum *Bon. Sayr. Avila, Cand. ac Salm. c.* 1. *n.* 114. quibus adde *Ronc. p.* 76. *q* 1. *v. Sententia, et Croix. l.* 7. *n.* 26. qui ait cum *Avila, Henr. Hurt. Del*

bene, etc. quòd si Episcopus prohibeat statuto generali aliquid, putà lusum alearum sub censura, eam non incurrit ludens in loco exempto. (*V. Not. XVI, pag.* 338.)

25. — Notandum tamen hîc, quòd si agatur de damno alteri resarciendo, et fur ille in proprium territorium veniat, atque ibi conveniatur de furto extra commisso, bene potest illius Ordinarius eum cogere sub censura ad restituendum; ita *Suar. D.* 5. *sect.* 5. *n.* 5. *et Salm. cap.* 1. *num.* 112. *cum Cand. Soto, Avila et Corn.* Ratio, quia, si postea ille delinquit, debitam restitutionem negligendo, rectè Episcopus ratione delicti, eum excommunicat.

26. — Quær. IV. An Episcopus possit censuris ligare alienum subditum in sua Diœcesi delinquentem? Affirma, quia quicumque delinquens sortitur forum illius loci, ubi delinquit, ex *c. fin. de foro comp.* Excipe 1. Si delinquens esset illius Episcopi superior ut ejus Archiepiscopus, vel Patriarcha; secus, si Episcopus non esset illi suffraganeus; nam, licèt par in parem jurisdictionem non habeat, ut notant *Salm. c.* 1. *num.* 40. *in fine* cum *Ugolin.* ratione tamen delicti ille Archiepiscopus fit Episcopi subditus, ut dicunt *Salm. c.* 1. *n.* 37. cum *Corn.* Ex qua ratione sentit *Croix lib.* 7. *n.* 32. (contra *Salm. d. n.* 37.) cum *Pign.* et *Giball.* afferente Declarationem S. C. quòd Episcopus etiam Archiepiscopum suum in Diœcesi Episcopi delinquentem possit excommunicare. Regulares autem sunt simpliciter exempti à jurisdictione Episcopali, ex *c. Ne aliqui. de Prio. in* 6. Vid. *Salm. ib.* Et in Religiosos exemptos, sive privilegiatos, ut Mendicantes, et Jesuitas (vide infra *n.* 241. *Dub.* 9.) nequit Episcopus ferre censuras, etiamsi procedat tanquam Delegatus Apostolicus, ut *Croix l.* 7. *n.* 30. cum *Pell. et aliis.* Excipe 2. Si reus, antequam ejus causa cognoscatur ab Ordinario loci, ab illius territorio exeat (ad differentiam delinquentis in sua patria, qui, etiamsi postea à proprio territorio discedat ante sententiam et ante citationem, bene potest censura ligari à suo Ordinario, ut diximus supra *Qu. II.*) Secus, si delinquens in alieno territorio, antequam discedat, citatione præveniatur, tunc enim ratione judicii inchoati subjectus remanet Episcopo loci; ita *Conc. p.* 422. *n.* 11. *Ronc. p.* 77. *q.* 2. *cum Hurt. Laym. c.* 6. *n.* 7. *cum Abb. Henr. et Sayr. ac Con. Dian. Sylv. Avil. Corn.* etc. *cum Salm. c.* 1. *n.* 36 *et n.* 115.

27. — Quær. V. An censura alicubi lata, v. g. contra furantes in Ecclesia, vel contra non revelantes furtum, liget etiam alienigenas ibi existentes? Si censura sit lata per modum præcepti particularis, seu sententiæ in casu particulari, nempe si sit lata excommunicatio contra non revelantes fures, hæc non ligat alienigenas, quia præceptum particulare non potest non subditos adstringere. Ita comm. *Suar. Con. Dian. Sylv. Sayr.* etc. cum *Salm. c.* 1. *n.* 117. *ex c. A nobis.* 25. *De Sent. exc.* Si autem censura sit lata per modum statuti generalis pro delictis futuris, putà contra furantes in Ecclesia, tunc ligat etiam alienigenas in

illo loco existentes, si ibi sint animo commorandi per majorem partem anni: secus, si transeunter ibi commorentur. Ita *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 18. *n.* 6 *et* 16. et *Salm. c.* 1. *n.* 116. cum *Suar. Bon. Sylvio. Sayr.* etc. Hæc sententia probabilior mihi est, sed non puto improbabile, quòd tam in primo quàm in secundo casu peregrini ligentur censura, etiamsi alicubi sint per breve tempus, quia satis probabile est quòd peregrini fiant subditi, si adhuc per breve tempus in aliquo loco morentur, juxta sententiam relatam *l.* 3. *n.* 332. *v. Non excusatur.*

28. — Notand. hîc I. Quòd semel innodatus una censura potest et alias plures incurrere, etiam ejusdem rationis. Ita *comm. DD.* cum *S. Th.* 3. *p. qu.* 22. *art.* 5. *ad* 2 *et Salm. c.* 1. *n.* 175. ex *Clem.* 2. *De Sent. exc.* Notandum II. quòd propter idem delictum potest quis multipliciter ligari à diversis, scil. à jure et ab homine, à Papa et Episcopo; ita ut ab utroque absolvi debeat. Ita probabiliùs *Suar. D.* 5 *sect.* 2. *n.* 13. *Pal. p.* 6. *n.* 5. *Bon. p.* 5. *n.* 13. *et Salm. c.* 1. *n.* 175. *cum Fill. Corn. etc.* contra aliquos. Hoc tamen intelligendum, si secundus superior intendat verè novam pœnam imponere; aliàs regulariter secunda censura habetur ut innovatio, seu publicatio primæ; *Bon. nu.* 11 *et Salm. nu.* 177. cum *Bon. Cand. Sayr* et *Corn.* Notandum III. Quòd is qui per unicum actum duo peccata committeret specie diversa, quorum utrique censura est imposita, tunc duas censuras incurreret, prout si quis occideret Clericum in loco, ubi quodvis homicidium sit vetitum sub censura. Secus, si peccatum non haberet malitias plures specie diversas. Ita *Suar. sect.* 3. *n.* 13. *Bon. p.* & *et Salm. num.* 178. *cum Corn. Diana et Cand.* Notandum IV. Quòd si quis reiterat idem crimen moraliter distinctum à primo, cui imposita est censura, toties censuram incurrit; secus, si moraliter actus non interrumpitur. Hinc unam censuram incurrit, qui pluries successivè Clericum percutit; qui eodem actu duos homines extrahit ab Ecclesia; ita etiam dicunt *Salm. c.* 1. *n.* 182. *cum Lugo, Rodr. etc.* Sacerdos excommunicatus, qui eodem tempore plures Confessiones excipit; quia, sicut si Sacerdos ille una absolutione plures absolvit, unam irregularitatem incurrit; sic etiam, si plures absolvit successivè; tunc enim una actio moralis reputatur (sed veriùs dicendum oppositum juxta dicta *de Pecc. l.* 5. *n.* 50. *qu.* 6.) Idem, si quis uno verbo blasphemaret 12. Apostolos, vel eodem impetu plures Sanctos; *Salm. n.* 183. *cum aliis*, et hoc probabile est juxta *c. lib.* 3. *n.* 47. Quid, si quis plures Clericos eodem actu vulneraret, an plures excommunicationes incurreret? Negant *Suar. D.* 5. *sect.* 3. *num.* 8. *Bon. p.* 5. *n.* 7. et probabile putant *Con. Cand. Diana apud Salm. c.* 1. *n.* 184, quia sicut unum peccatum iste committeret, sic unam incurreret excommunicationem. Et idem censet *Leander ib.* si læsio plurium accideret in eadem rixa et impetu. Sed nos oppositum sequimur cum *Salm.* qui citant *Corn. Machad. etc.* quia probabiliùs est (ut diximus eodem *l.* 5. *n.* 46.) quòd qui uno ictu plures homines occidit, plura peccata committat.

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri Censura?

29. Ob quale peccatum incurrantur censuræ.—**30.** An ob veniale incurratur levis suspensio, vel interdictum?—**31.** An aliæ censuræ ob veniale sint nullæ? Et quid ex hoc inferatur?—**32.** An in dubio de gravitate materiæ incurratur censura?—**33.** An præceptum sub censura obliget sub gravi?—**34.** An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus?—**35.** An possit imponi censura contra Officium recitantes distractè?—**36.** An actus peccati debeat esse consummatus? An censura contra homicidam incurratur etiam à mandante? etc. —**37.** An censura contra mandantem, etc. incurratur etiam effectu non secuto?—**38.** Observa distinctionem.—**39.** Utrùm incurratur in dubio, an mandatum influxerit?—**40.** Quid, si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem?—**41.** An requiratur culpa propria?—**42.** Quid excuset à censura incurrenda?—**43.** An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vetitum esse etiam ab ecclesia?—**44.** An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdicto?—**45.** An detur ignorantia excusans à censura, quin excuset à mortali?—**46.** An metus gravis excuset à censura?—**47.** Quando excuset ignorantia etiam crassa?—**48.** An excuset ignorantia affectata?—**49.** An incurratur censura ob peccatum merè præteritum? An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris?—**50.** Censura est invalida I. Ob defectum ferentis?—**51.** II. Si præteritur Ordo judicii.—**52.** An in omnibus censuris requiratur monitio rei?—**53.** An censura sine monitione sit nulla?—**54.** Et quando sit nulla ob peccatum merè præteritum?—**55.** An requiratur monitio, si censura sit à jure ferendæ sententiæ?—**56.** An monitio debeat esse trina cum debito intervallo? Et an debeat fieri ab ipso Judice?—**57.** Quid si censura sit contra plures generaliter?—**58.** An censura sine trina monitione sit invalida?—**59.** Quid notandum quoad sententiam censuræ?—**60.** Quæ solemnitates in ea sint servandæ?—**61.** Quando autem istæ solemnitates non requirantur? Vide ibid. alia notanda.—**62.** An incurratur censura lata disjunctive, v. g. *Sit excommunicatus, vel suspensus?*—**63.** An possit ferri censura sub conditione?—**64.** An, transacto termino, incurratur censura, si creditor proroget?—**65.** Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuras?—**66.** III. Censura est invalida ob defectum justæ causæ.—**67.** Quomodo quis se gerere debeat in dubio an incurrerit censuram?—**68.** An in dubio censura judicanda sit justa? Et an reus teneatur parere Judici jubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter se ad id non teneri?

29. — « Resp. Censura potest ferri ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum, et conjunctum cum contumacia. » Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v. g. Prælati, » vel communitatis, (non tamen hominis privati) aliàs requiritur » proprium. *Bon. p.* 3. »

Unde resolves :

« 1. Non possunt censurari infantes, vel amentes, quia non peccant. *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 4. *Laym. c.* 4. *n.* 3. *ex S. Th. Suar. etc.*

30. — « 2. Etsi ob peccatum veniale interdum ferri possit » levis suspensio, vel leve interdictum. * (*Nempe suspensio, aut* » *interdictum ad breve tempus, et privans aliquo tantum usu; secus, si sint ad omnem usum, vel ad longum tempus, tunc etiam* » *habentur ut censuræ majores. Ita Suar. D.* 4. *sect.* 4. *n.* 2. *Pal.* » *D.* 1. *p.* 3. *n.* 2. *Bon. p.* 3. *n.* 6. *Con. D.* 13. *n.* 67. *et Salm.* » *c.* 1. *n.* 124. *cum Avil. et Cand. Ideo suspensio ad longum tem-* » *pus lata ob culpam levem censetur invalida, ut ait etiam Viva,* » *vide infr. n.* 321.) *; excommunicatio tamen major, suspensio » gravis et interdictum personale speciale, quidquid sit de generali, non potest ferri, nisi ob culpam mortalem, quia alioqui » pœna non esset proportionata culpæ. Imò, cùm sint pœnæ » medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantùm, ne censuræ contemnantur, ut monet *Trid.* »

31. — Itaque invalida est censura gravis ob culpam tantùm venialem imposita, ut communiter docent *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 4. *n.* 3. *Suar. D.* 4. *sect.* 4. *n.* 2. *Bon. p.* 3. *n.* 6. *Pal. p.* 7. *n.* 2. *et Salm. de Cens. c.* 1. *n.* 126 *et* 127. Et colligitur ex *c. Nullus* 11. *q.* 3. atque ex *Trid. sess.* 25. *c.* 3. de *Ref.* Ratio, quia de jure tam naturali, quàm divino pœna debet esse culpæ proportionata. Ex quo infertur 1. quòd non potest quis gravem censuram incurrere, nisi gravem culpam priùs committat : et ideo qui excusatur à gravi culpa, etiam excusatur à censura gravi. Infertur 2. quòd si aliquid præcipiatur, quod, inspectis omnibus, leve est, nec præceptum obligabit ad mortale, nec censura incurretur ; ita *Suar. D.* 4. *s.* 6. *n.* 9. *Pal. l. c. et Salm. c.* 1. *num.* 128. *cum Con. Soto, Corn. et Cand.* Dixi, *inspectis omnibus;* nam materia in se levis potest reddi gravis ex adjuncta circumstantia scandali, aut periculi, aut finis intenti, ac similium ; et tunc justè imponitur præceptum ac censura, ita ut transgredientes graviter peccent, et censuram incurrant ; uti incurritur excommunicatio ob levem Clerici percussionem, quæ, licèt in se sit levis materia, erit gravis respectu reverentiæ debitæ statui Clericali. Sic pariter Prælatus potest imponere censuram gravem iis, qui non interveniunt publicæ Processioni pro aliqua re gravi ordinatæ. Item Clerici, qui contra præceptum somnum nutriunt, et sic de aliis. Secus verò, si res sit de levi, et in ordine ad finem intentum leviter conducat. Ita *Salm. c.* 1. *n.* 130 *et* 131. cum *AA. cit.*

32. — Quær. autem hîc 1. An in dubio de gravitate materiæ, obliget Superioris præceptum, et censura incurratur? Respondetur affirmativè cum *Salm. ib. n.* 132. *et Corn.* Ratio, quia in dubio prævalet Superioris potestas; quamvis, ut rectè notant *Salm. ib.* cum *Diana,* prælati sedulò cavere debent, ne subditos censuris gravent ob materias non tam graves, quando eis non constat illas valde conducere ad bonum finem,

33. — Quær. II. An eo ipso quòd præceptum fiat sub censura, obliget sub gravi? Intellige, quando res præcepta non est de se certè gravis nec certè levis, sed est talis, ut multùm conducere possit ad finem intentum; et respondetur, quòd si præceptum contineat censuram latæ sententiæ, tunc obligabit sub gravi, quia eo ipso quò Superior censuram vult ipse facto incurri, vult etiam, ut suum præceptum obliget sub mortali, sine quo censura incurri non posset. Ita *Ronc. p.* 74. *q.* 1. *R.* 2. *Suar. D.* 4. *sect.* 9. *n.* 11. *Bon. p.* 6. *d.* 6. *n.* 8. *et Salm. c.* 1. *n.* 134. *cum Soto, Castro, Avila et Corneio.* Si verò materia de se non sit gravis, et censura sit tantùm ferendæ sententiæ, ita ut ad eam incurrendam requiratur monitio, ut dicemus hîc infra *n.* 55, tunc transgrediens non peccabit graviter, nisi post monitionem, vel nisi in præcepto adsit clausula, *quòd sine ulla monitione talis censura possit à Prælato applicari;* quia tunc ipsum præceptum habetur ut monitio. Ita *Ronc. loc. cit. et Sot. Avil. Sylv. Caj.* etc. cum *Salm. l. c. n.* 135.

34. — « 3. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet esse » mortalis, non tantùm quoad actum internum, sed etiam quoad » substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter » percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset: » utì nec qui interiùs tantùm est lapsus in hæresim, quam exte- » riùs non significavit; quia Ecclesia tantùm judicat de externis, » *Bon. loc. cit.* »

Invalida itaque est censura pro actu merè interno imposita: Ecclesia enim non judicat de internis, ex *c. Consuluit* 2. *q.* 3. Ratio, quia, cùm Ecclesiæ potestas resideat apud homines, non possunt hi legem ferre, nisi de externis, de quibus tantùm possunt judicare. Ita *S. Th.* 1. 2. *q.* 91. *art.* 4 et *Con. Pal. Sayr.* etc. *comm.* cum *Salm. c.* 1. *n.* 136. Hinc, si quis percutiat mensam, aut dicat, *ita est*, intendens suam hæresim internam confirmare, non incurrit ideo censuram, quia talis actus, aut verbum non est de se aptum ad hæresim significandam; ita *Suar. D.* 4. *sect.* 2. *n.* 20. *Croix l.* 7. *n.* 48. *Cont. Tourn. p.* 137. *v. Ex his, cum Sayr. et Salm. cap.* 1. *n.* 142. *cum Turrian. Con. Castro, Diana, etc.* Item, si quis fornicetur, hæretica mente judicans fornicationes licere: *Salm. ibid.* Imò ad censuram incurrendam actus non solùm debet esse externus, sed etiam graviter externus; et ideo non incurrit censuram, qui leviter percutit Clericum, licèt intenderit occidere. Ita cum *Bus. Suar. sect.* 3. *n.* 5. *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 8. *n.* 7. *Tourn. l. c. et Salm. num.* 143. *cum Sot. Sayr. Henr. Portel.* etc. Excipitur tamen, nisi actus interior præceptus, aut vetitus, necessariò cum exteriori conjungatur, prout cùm fulminatur censura contra scienter transgredientes. Sic etiam Ecclesia punit simoniam mentalem, non quidem illam, quæ tantùm internè consummatur, et non probatur externè, quæ nequit puniri, ex *c. fine De Simon.* sed illam, quæ ex pravo animo interiori producit largitionem pecuniæ, etc. *Salm. c.* 1. *n.* 140.

35. — An autem incurrat censuram impositam contra Officium

on recitantes, aut Sacrum non audientes, qui omnino distracte citat, aut audit? Negat *Croix l. 7. n. 48.* et satis probabiliter, ed probabiliùs affirmandum, juxta dicta *T. 2. l. 3. n. 313. Circa, et l. 4. n. 117.* in quibus locis tenuimus tam ad Officium, iàm ad Missam audiendam probabiliùs requiri attentionem nternam.

56. — « 4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus et consummatus, nisi expressè aliud sonent verba legis; quia pœnæ et odia sunt restringenda. * (*Ita Sanch. de Matr. l. 3. D. 2. n. 5. Suar. D. 4. sect. 3. n. 7. Pal. p. 8. n. 10. Bon. p. 3. num. 12. et Salm. c. 1. n. 134. cum Con. Hurt. Avil. etc.*) * Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, consulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, nisi mors sequatur.

57. — « Item, quando excommunicatur mandans, consulens, etc. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige, efficaciter, seu effectu secuto; quia sine eo mandatum, consilium, et suffragium non est completum, et perfectum in genere homicidii, furti, etc. Alii tamen attendendum esse putant, utrùm in mandantes, consulentes, etc. principaliter et per se feratur excommunicatio, an verò accessoriè tantùm; et dicunt priore casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus; non item in posteriore. Quæ sententia in praxi est tutior. *Con. loc. cit.* »

58. — Et juxta hanc sententiam dicunt *Salm. c. 1. n. 144. Croix l. n. 59 et 60. cum aliis*, quòd, si censura sit imposita contra ndantes, aut consilium dantes præcisè ob mandatum, aut consilium, tunc incurritur etiam effectu non secuto; secus, si sit mposita, sed accessoriè, nempe propter opus quod ex mandato, ut consilio causaretur. Qua de re sentiunt *Salm.* non incurrere excommunicationem mandantem percussionem Clerici, si percussio non accidat, quia tunc jam non influit in opus principaliter b censura prohibitum. Sic pariter asserunt *Salm. d. n. 247.* et *roix l. 7. n. 65. Nav. Dian.* etc. excusari à censura, qui simex mandatum, aut consilium dederit ei, qui jam erat determitus ad opus exequendum.

59. — Quær. I. Utrùm in dubio an meum mandatum, aut nsilium influxerit, censuram incurram? Negant *Salm. c. 1. 147. in fin.* Quia pœna non incurritur, nisi constet de crie, et de ejus effectu secuto. Sed affirmant *Croix l. 7. n. 66. Sanch. Dic. etc.* Utraque est probabilis, juxta dicta *de Rest. . n. 562.*

60. — Quær. II. An mandans, sive dans consilium pro occione Clerici incurrat censuram, si ante executionem consilium o viribus revocetur? Affirmat *Conc. p. 448. n. 14. cum Nav. n. et Bon.* quia malum consilium præstitum semper pergit inere. Sed communiùs et probabiliùs negant *Suar. D. 44. sect. 3. 11 et 13. Pal. D. 1. p. 7. nu. 15. Laym. l. 5. c. 5. num. 7. va qu. 1. c. 4. n. 10. et Salm. c. 1. n. 150. cum Avil. Hurt, Tab.*

Gian. Giball., et aliis, quia Ecclesia nequit ligare censuris, nisi contumaces. Et idem probabiliter dicunt *Viva et Pall. ll. cc. Salm. n.* 152. *cum Fill. Giball.* et *Tab. ac Croix l.* 7. *n.* 54. *cum Boss.* (contra *Con. Corn. Avila, etc. ap. Salm. l. c.*) etiamsi revocatio consilii non potuerit innotesci executori, prout idem dicunt *Salm. n.* 152. de eo qui dedit venenum Clerico, et antequam incipiat operari, animum retractavit, et modo quo potuit procuravit effectum impedire; quia dum postea evenit læsio, ille non est contumax, unde non debet incurrere censuram, quæ est pœna medicinalis ad impedienda peccata. Idque videtur satis probabile, juxta dicenda *n.* 480. *Dub.* 2. ubi probabiliùs est quòd præbens Clerico venenum non incurrit censuram, nisi illud incipiat parere effectum, id est lædere. Et quod dictum est de consulente, idem affirmandum de mandante. Advertendum tamen 1. quòd consulens, sive mandans in tali casu, etsi excusatur à censura, non ideo tamen excusetur à restitutione, ut *Salm. n.* 148. *in fine*, juxta probabiliorem sententiam relatam *l.* 3. *n.* 559. An autem consilium dans, aut mandans, vel qui dedit venenum revocando consilium, aut mandatum, aut pœnitendo veneni dati antequam mors sequatur, irregularitatem incurrat? Vide dicenda *de Irreg. n.* 370. Advertendum 2. quòd, qui consilium præbuit, si executionem nequeat impedire, tenetur nihilominus ex justitia monere lædendum, ut sibi caveat, aliàs nec à censura excusatur, quia omittit modum quo ille possit vitare damnum, in quod jam suo consilio influxit; *Salm. n.* 157. *in fin.* nam tenetur ex justitia avertere homicidium, unde si non avertit, illud ejus culpæ imputatur.

41. — Item hîc notandum quòd non incurritur censura, prout excommunicatio, suspensio, interdictum personale, nisi ob culpam propriam, ut *Salm. c.* 1. *n.* 121. cum *Suar. Bon. Corn.* etc. *ex c. Si sententia, De Sent. exc.* Secus autem, si fulminetur interdictum generale, quo ligantur etiam innocentes; ita tamen, quòd si hi mutent domicilium, et exeant ab Oppido interdicto, aut Collegio, non remanent interdicti, *ex c.* 2 *de Const.* Quod verò non currit pro specialiter interdictis, qui ubique interdicti sunt : ex *c.* 24. *Si habes. Quæst.* 3.

42. — « 5. Quidquid excusat à peccato mortali, excusat etiam » à gravi censura, v. g., materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ et deliberationis, ignorantia invincibilis, sive ea sit facti, ut v. g. si nescias quem percutis » esse Clericum, sive juris, ut si scias esse Clericum, teque » mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussionem » illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio est, quia » talis non est contumax. »

43. — Ut quis censuram incurrat, non solùm debet scire crimen illud esse vetitum jure Divino, sed etiam Ecclesiastico, quia alioquin deest contumacia contra Ecclesiam, à qua punirí debet. Ita *comm. Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 9 *et* 24. *Viva de Cens. Qu.* 1. *Art.* 3. *n.* 5. et *Salm. c.* 1. *n.* 192. *cum Suar. Sot. etc.* vide

infr. n. 350. *Qu. II.* Imò scire debet, illud sub censura prohibitum esse, aliàs eam non incurrit; quia aliàs tunc deest adhuc contumacia, et contemptus censuræ. Ita pariter comm. docent DD. cum *Sanch. nu.* 13. *Con. Henr. Dian.* etc. cum *Salm. n.* 193. *et Croix l.* 7. *n.* 95. (contra *Avil. Coo.* etc.) Ideo excusat ignorantia invincibilis, non solùm si sit antecedens, sed etiam si sit concomitans. Unde si quis occidit Clericum ignorans esse Clericum, non incurrit excommunicationem, quamvis, si scivisset, etiam occidisset, aut si factum scienter approbat. Quia nec ille pravus animus, nec ratihabitio (nisi occisio sit facta nomine suo, vide *n.* 207.) de facto influunt in illam Clerici occisionem; secus verò esset, si diceret: *Volo hunc occidere, etiamsi sit Clericus;* nam, si verè Clericum occidit, tunc excommunicationem non effugiet Ita *Fill. Suar. Pal. Caj.* etc. comm. cum *Salm. c.* 1. *n.* 202. *Suar. D.* 4. *s.* 8. *n.* 9. *Bon. q.* 2. *p.* 1. *nu.* 14. *et Salm. c.* 1. *n.* 202. *cum Caj. Montesim. Cand. Fill. Corn. etc.* Vide dicenda *n.* 275. *v.* Sic etiam.

44. — Quod autem dicitur de excommunicatione, idem dicendum putant *Salm. c.* 1. *n.* 193. de suspensione et interdicto. Et idem probabiliter asserunt de irregularitate, quæ ob delictum incurritur, si delinquens nesciat invincibiliter illud esse jure Ecclesiastico prohibitum, ex *cap. Cognoscentes. de Const.* et *c. Proposuisti D.* 82. ubi excusatur depositione imposita in incontinentes qui illam ignorans peccavit peccato incontinentiæ; vide *Salm. ib.* et vide *infr. n.* 350. *Qu. II.* An autem incurrat qui scit jus prohibens, sed non irregularitatem impositam? Adest duplex satis probabilis sententia, vide dicenda *de Irregul. c.* 5. *D.* 4. *n.* 351.

45. — Quær. I. An possit dari aliqua ignorantia vincibilis, quæ excuset à censura, licèt non excuset à peccato gravi? Affirmant *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 31. *ac Pal. Dian.* etc. *ap. Salm. c.* 1. *n.* 196, dicentes posse dari ignorantiam, quæ non sit crassa, seu supina, et tamen sit graviter culpabilis: nam ignorantia crassa involvit summam negligentiam; ergo (ut aiunt) ignorantia quæ accidit ob magnam, sed non summam negligentiam, erit mortalis sed non crassa, et ideo excusabit à censura, ut inferunt ex *c. De condit. in* 6. ubi ignorantes excusantur à censura. *Dum tamen ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Verumtamen meritò contradicunt *Laym. c.* 20. *n.* 20. *Bon. p.* 1. *n.* 10. *Boss. de usu Matr. c.* 5. *n.* 85. *cum Suar.* et communi, *ac Salm. c.* 1. *n.* 197. *cum Vasq. Con. Corn. etc.* qui asserunt prædictam sententiam vix esse practicè probabilem, cùm vix inveniri possit ignorantia graviter culpabilis, quæ non sit etiam crassa. Crassa enim evenire potest, non solùm quando nulla diligentia, sed etiam quando valde parva adhibetur.

46. — Quær. II. An metus gravis excuset à censura? Resp. Si res est vetita jure tantùm Ecclesiastico, certè excusat, quia præcepta humana non obligant cum incommodo gravi. *Salm. c.* 1. *n.* 203. Hinc notat *Croix l.* 7. *n.* 102. quòd, si præcipiatur de-

tectio criminis sub censura, nemo tenetur prodere seipsum, vel complicem, vel alium, si crimen probari nequeat, vel si proditio ipsi grave damnum afferret. Imò gravis metus excusat ab incurrenda censura, etiamsi res aliàs jure divino sit prohibita; et ideo qui ob gravem metum patraret homicidium vetitum sub censura, peccaret quidem, sed non incurreret censuram, quia non peccaret contra jus Ecclesiæ, contra cujus potestatem specialis injusta contumacia ad censuram requiritur; ita *Pal. D.* 1. *p.* 8. *n.* 9. *Suar. D.* 4. *s.* 3. *n.* 14. *Bon. q.* 2. *p.* 3. *n.* 2. *et Salm. c.* 1. *n.* 204. *cum Con. Cand. Henr. etc.* Nec obstat textus in *c. Sacris de his, quæ vita,* etc. ubi dicitur metus, qui non excusat à mortali, nec etiam excusare à censura; nam respondent *DD. cit.* textum loqui, vel de metu levi, vel quando agitur in contemptum; vide *Salm. ib.* Incurrit autem censuram, aut aliam pœnam, qui metu gravi cogitur aliquid agere in contemptum præcepti Ecclesiastici, vel qui ob metum perpetrat malum gravissimum, v. g. si Episcopum occideret, vel sine jurisdictione absolutionem Sacramentalem præberet; secus, si impeditus ob metum ministraret in Sacris, tunc enim non incurreret irregularitatem; ita *Bon. et Pal. ll. cc. et Salm. n.* 206. *cum Mach. Con. Henr. et Corn.* Ratio, quia in dictis primis casibus metus non excusat à culpa, etiam contra præceptum Ecclesiasticum; secus in aliis.

47. — Dixi *invincibilis*, quia ignorantia culpabilis et crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v. g. qui hoc fecerit; *scienter, consultò,* vel *qui præsumpserit ausu temerario violare;* quæ verba utpote in re odiosa, accipienda sunt strictè; talis autem non potest dici temerè præsumere, nisi ignorantia esset talis ut formalem dolum includeret; *Escob. t.* 4. *c.* 6. *n.* 37. *Sanch. de Matr. c.* 3. *l.* 9. *d.* 32. *n.* 1.

48. — Quæstio est, an si censura sit imposita scienter peccantibus, excuset ignorantia affectata? *Prima* sententia communior negat, et hanc tenent *Suar. D.* 4. *s.* 10. *n.* 3. *Pal. de Pecc. tr.* 2. *D.* 1. *p.* 18. *n.* 8. *Cont. Tourn. de Cens. c.* 1. *p.* 433. *Conc. c.* 19. *p.* 434 *num.* 6. *Viva de Cens. q.* 1. *ar.* 6. *n.* 7. *Auct. addit. ad Spor. p* 122. *nu.* 39. *Boss. de usu Matrim. c.* 5. *nu.* 163. *cum S. Anton. Pont. Per. Fill. Salas, Reg. etc.* item *Avil. Henr. Led. Vill. etc. ap. Salm. c.* 1. *n.* 198. Ratio, tum quia ignorantia affectata includit dolum formalem; tum quia talis ignorantia æquivalet scientiæ, ut probatur ex *c. Eos qui de Temp. Ordin. in* 6. ubi: « Eos qui Clericos Parochiæ alienæ absque Superioris Ordinandorum licentia scienter, seu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæsito, præsumpserint ordinare, per annum à collatione Ordinum decernimus esse suspensos. » Et ibi Glossa verb. *Affectata,* dicit: *Æquipollent ergo scientia et affectata ignorantia.*

Secunda verò sententia affirmat, eamque tenent *Sanch. Dec. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 38. *Bon. D.* 2. *p.* 4. *num.* 9. *Ronc. p.* 78. *q.* 1. *R.* 2. *et Salm. c.* 1. *n.* 199. *cum Sylo. Tan. Hurt. Dian. Cœlest. Corn. Durand. etc.* Ratio, quia ignorantia affectata in rigore

non est vera scientia, qualis requiritur in pœnis impositis scienter peccantibus, cùm pœnæ strictè sint intelligendæ; licèt autem talis ignorantia includat dolum virtualem, non tamen formalem; qui enim peccat scienter contra legem, verè contemnit eam; qui verò peccat ex ignorantia affectata, etsi velit ignorare ut liberiùs peccet, tamen demonstrat aliquam reverentiam erga legem, dum quærit ipsam ignorare ex timore, quòd, si ipsum sciret, retraheretur à peccando. Ad textum autem oppositum responderi potest, quòd ibi per specialem dispositionem legis suspenditur Episcopus sic injustè ordinans, non solùm si sciat, sed etiam si affectatè suspensionem ignoret. Hanc secundam sententiam non audeo dicere improbabilem, sed primæ magis adhæreo saltem ut communiori. Rectè autem *Sanch. n.* 41. *et Salm. n.* 200. *cum Coo.* minimè approbant sententiam *Panormitani,* (quamvis probabilem eam putent *S. Anton. Sylv. Rodriq.* etc.) scilicet quòd si quis cum ignorantia crassa et etiam affectata Clericum occidit, excusatur à censura Canonis, cùm ibi dicatur : *Si quis suadente diabolo*, etc., nam respondetur, quòd hæc verba non importent scientiam formalem censuræ, sed tantùm peccati.

Notandum hîc cum *Viva de Cens. q.* 1. *art.* 1. *n.* 5. *cum Fill.* quòd ut incurratur censura pro foro interno, requiritur contumacia vera; pro foro autem externo, sufficit præsumpta.

49. — « 6. Non incurritur censura ob peccatum soli naturali, » vel divino juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, » quod contumaciter violetur. Item nec ob peccatum merè præ» teritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo » pendeat in futurum, ratione scandali, vel restitutionis non factæ, » vel perseverantiæ in peccato post monitionem, quia abest con» tumacia. * (*Ita S. Th. Suar. Con. Pal. et Salm. c.* 1. *n.* 120. » *comm.*) * Nec refert quòd quis ob peccatum præteritum, vel » etiam sine peccato (modò justa causa subsit) possit ad tempus » arceri ab aliorum consortio, altari, communione, etc. ut subinde » fit in religionibus, et in jure etiam vocatur excommunicatio, » vel suspensio, sed latè, quia non est censura propriè dicta, cujus » violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantùm pœna. *Fill.* » *t.* 11. *c.* 6. *n.* 186.

« 7. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi » metu, licèt quandoque non excusetur à gravi culpa : quia non » censetur contumax. *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 5. *nu.* 9. *Bon. d.* 1. » *q.* 2. *p.* 3. *nu.* 2. *ex Suar. Con.* etc. »

Dubitatur an Episcopus possit per sententiam ferre censuram pro crimine futuro? Negat *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 308. *v. Censura;* et probat ex *c. Romana, de Sent. exc. in* 6. ubi dicitur : « Ca» veant Prælati, ne tales sententias excommunicationis, sive spe» cialiter sive generaliter, in aliquos pro culpis futuris, videlicet » si quid tale fecerint, proferre præsumant, nisi culpa seu of» fensa præcesserit. » Sed affirmant *Laym. de Cens. c.* 2. *nu.* 2. *cum Abb. Coo. et Ug. Spor. ac Viva q.* 1. *ar.* 1. *nu.* 5. *cum Suar. et Con.* Et hoc est valde probabile, quando adest justa causa;

atque hic est usus communiter receptus in Ecclesia. Respondent autem præfati AA. ad textum oppositum, illud intelligi quando sine causa fertur hujusmodi censura.

50. — « 8. Censura invalida est ex triplici capite.

« Primò ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, » vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per » legitimam appellationem, de qua vid. *Laym.*

51. — « Secundò, si substantialis ordo judicii prætereatur, ut » si reus non citetur, nec moneatur sub comminatione censuræ. » Ratio, quia non est contumax, qui ante non fuit monitus de » præcepto et pœna annexa. Quod tamen intelligi de censura ab » homine lata per sententiam particularem : quia quæ fertur » à jure, vel per sententiam generalem, vel etiam specialem, res- » pectu tamen actûs futuri, non eget alia monitione ; cùm lex, » aut sententia seipsam satis monet. Idem est de sententia non » illativa censuræ, sed declaratoria tantùm : quia absque alia » monitione declarari potest censura incursa, quando crimen, cui » est annexa, commissum esse evidenter constat. Pòrro, ut cen- » sura sit licita, requiritur 1.° ut dicta monitio sit canonica, » id est, trina juxta Canones, etsi aliquando ex justa causa suf- » ficit una tribus æquivalens, v. g. moneo te semel pro tribus » vicibus; 2.° ut ex scripto recitetur; 3.° ut causa censuræ ex- » primatur ; 4.° ut reo petenti exemplum scripturæ intra men- » sem tradatur, alioquin judex ipse suspenditur à divinis. *Fill.* » *t.* 11. *c.* 4. »

52. — Prænotandum est hîc, quòd non in omnibus censuris requiritur monitio rei ; nam in excommunicatione, quia ibi omnino requiritur rei contumacia, requiritur etiam monitio ; in suspensione autem, et interdicto particulari (secus generali), quia hæ censuræ feruntur aliquando per modum non censuræ, sed puræ pœnæ ad punitionem peccati præteriti, ideo non semper monitio requiritur, ex *c. Tam. litteris.* 33. *De testib. c. Cum in cunctis.* 7. *De Elect. c. Sacro* 48. *De Sent. exc. et c.* 1. *eod. tit. in* 6. ita *Pal. D.* 1. *p.* 5. *n.* 5. *Bonac. q.* 1. *p.* 9. *n.* 8 *et Salm. c.* 1. *n.* 80. *cum Con. Gibal. et Dian.*

53. — Sed quær. I. An censura sine monitione prolata sit valida? Quòd monitio sit necessaria de necessitate præcepti, nemo dubitat *c. Reprehensibilis. De Appell.* etc. Vide *Salm. cap.* 1. *n.* 82. Et hîc notandum, quòd monitio debeat specialiter fieri de censura, cujus fit comminatio, ut *Suar. D.* 3. *sect.* 11. *num.* 7 *et Salm. c.* 1. *n.* 83. cum *Sot. Con. Suar.* etc. *comm.* Utrùm autem monitio sit necessaria de essentia, adest duplex sententia probabilis. *Prima* sententia, quam tenent *Suar. D.* 3. *sect.* 8. *n.* 8. *Bon. q.* 1. *p.* 9. *n.* 4. *v. Secundo*, item *Cajet. Dian. etc. apud Salm. c.* 1. *n.* 85. (qui putant probabilem) dicit Ecclesiam, sive Papam ex plenitudine potestatis posse censuras ferre, nulla præmissa monitione. Et probant ex *c. Duo sunt, D.* 96. ubi Innocentius excommunicavit Arcadium ob delictum præteritum. Ex *c. Tanta, D.* 86. ubi S. Gregorius excommunicavit quosdam sine monitione ob crimen

jam factum. *Secunda* verò sententia communior et probabilior, quam tenent *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 13 *et* 21. *Anacl. p.* 488. *q.* 2. *n.* 19. *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 411. *v. Dico* 1. *et Salm. cap.* 1. *n.* 84. *cum Soto, Con. Avil. Corn. Giball. etc.* docet omnino præmittendam esse monitionem canonicam, nisi censura sit jam lata à jure. Probatur ex *c. Statuimus* 3. *de Sent. excomm.* ubi dicitur quòd canonica monitio necessariò præmittenda est, *aliter excommunicatio prolata non teneat.* Et idem dicitur in *c. Constitutionem.* 9. *eod. tit.* Præterea probatur ex *Matth.* 18. ubi : *Quòd si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam Ethnicus.* Ergo Ecclesia non habet facultatem ferendi censuras, nisi contra contumaces qui nolunt Ecclesiam audire ; censura enim est pœna medicinalis, quæ tantùm in eum fulminanda est, qui ob suam contumaciam aliter sanari non potest : nullus autem contumax dici potest, nisi priùs de pœna infligenda fuerit admonitus. Nec obstant textus oppositi : nam ad *c. Duo sunt.* respondent *Salm. n.* 86. quòd Arcadius ibi excommunicatus fuerit, quia Chrysostomum injustè priùs ejectum noluit revocare. At textum autem in *c. Tanta,* respondetur non esse ibi propriè sermonem de excommunicatione, nisi tantùm de privatione Eucharistiæ. Dixi autem, nisi censura sit à jure jam inflicta latæ sententiæ, quia tunc ipsa lex monet; excipitur tamen 1. suspensio lata contra Religiosos usurpantes decimas, vel prohibentes, aut non permittentes eas solvi, ex *Clem.* 1. *de Dec.* Excip. 2. excommunicatio lata in Religiosos impedientes Visitationem Episcopi ; ex *Clement. un.* §. *fin. de Statu Monachor.* ; in utroque enim casu in præfatis textibus requiritur monitio.

34. — Stando autem in jure communi, procul dubio invalida est censura lata ob peccatum merè præteritum, nisi habeat tractum successivum in futurum, ut docent *Anacl. p.* 488. *n.* 17. *Conc. p.* 422. *n.* 1. *et Salm. c.* 1. *n.* 120. *ex c. Ex parte. De Sign. verb.* Nulla enim esset censura lata ob blasphemiam, vel furtum merè præteritum. Quando ergo excommunicatur aliquis ob furtum, excommunicatur ratione contumaciæ, vel quia fur sciebat furtum esse ab Ecclesia vetitum sub censura, vel quia monitus sub pœna censuræ, renuit restituere. Ita *Viva de Cens. q.* 1. *A.* 4. *n.* 5. (Vide dicta 33. *in fin.*) Tunc enim incurritur censura sine alia sententia declaratoria, ad differentiam aliarum pœnarum Ecclesiasticarum, ut sunt privatio officii, inhabilitas ad officia, etc. quæ semper sententia saltem declaratoria indigent : *Croix l.* 7. *n.* 77. cum *Less. Barb. Pell. etc. comm*

35. — Quær. II. An requiratur monitio, si censura sit comminata jure ferendæ sententiæ ? Si censura sit comminata ab homine, certum est non requiri monitionem, quia per illud præceptum jam etiam habetur monitio ab ipso Judice facta, ut *Sanch. de Matr. l.* 2. *D.* 24. *n.* 28 et *Salm. c.* 1. *n.* 90. Dubium ergo est, si sit à jure? Duæ sunt sententiæ. *Prima* dicit omnino requiri monitionem; et hanc tenent *Pal. p.* 5. *n.* 7. *Suar. D.* 3. *sect.* 10. *num.* 19; *Eaym. c.* 5. *n.* 6. *et Salm. c.* 1. *n.* 91. *cum Cajet.*

Corn. Diana, etc. quia (ut dicunt) cùm sententia censuræ ferendæ est ab homine, sicut censura lata à jure petit monitionem à jure, sic ferenda ab homine petit monitionem ab homine. *Secunda* tamen probabilior sententia dicit non requiri monitionem, eamque tenent *Bus.* ut sup. *n.* 51. *Bon. q.* 1. *p.* 9. *n.* 4. *Sanch. de Matr. l.* 2. *D.* 24. *n.* 28. item *Fill. Abb. et Avila apud Pal. n.* 6. qui probabilem putat. Ratio, quia ad hanc censuram jam habetur utrumque, Monitio et contumacia : monitio quæ facta est ab ipsa lege, tam enim monet lex infligens censuram latæ sententiæ, quàm ferendæ : et contumacia, quia ille jam monitus noluit obtemperare. Nec obstat ratio opposita, quia tunc Superior cùm teneat locum primi Legislatoris, sicut posset Legislator, sic etiam ipse Superior potest censuram exequi. Bene tamen advertunt *Suar. D.* 3. *sect.* 14. *n.* 6. *Tolet. l.* 1. *c.* 45. *n.* 3. *et Bon. d. n.* 4. *v. Quarto. et p.* 13. *n.* 6. *cum Nav. Fill. Felin. etc.* quòd eo casu requiritur citatio Rei ad censuram declarandam, cùm bene fieri possit quòd Reus probabilem sui facti excusationem afferat; nisi forte, excipit *Bon. eod. n.* 4. crimen sit adeo notorium, ut evidenter constet nullam Reo competere defensionem

56. — Notand. autem I. quòd monitio canonica propriè est trina, sed etiam canonica est, si fiat una pro tribus (adhuc sine causa); dummodo pro ista una æquivalens tempus designetur, nempe sex dies (nam pro unaquaque monitione requiritur spatium saltem duorum dierum, ut dicunt *Suar. D.* 3. *sect.* 9. *num.* 3. et *Salm. cap.* 1. *n.* 93. et colligitur ex *c. Constitutionem. De Sent exc. in* 6.); et dummodo terminus sex dierum assignetur ut peremptorius et ultimus, aliàs reus contumax non constituetur. Ita *Salm. ibid. Bon. quæst.* 1. *p.* 9. *n.* 5. Sufficit tamen, si dicatur : *Mandamus, ut infra sex dies restituat, aliàs excommunicatur ipso facto;* Quia tunc virtualiter terminus peremptoriè assignatur; *Suarez D.* 3. *sect.* 12. *n.* 7. *Pal. p.* 5. *n.* 8. *et Salm. dict. n.* 93. Notandum II. Quòd ex justa causa tria illa intervalla redigi possunt ad unum diem, vel brevius tempus, modò tria spatia assignentur; ut *Bonac. p.* 9. *n.* 7. *Suar. D.* 3. *sect.* 9. *n.* 3. *et Salm. c.* 1. *n.* 94. cum *Con. et Gibal.* Et aliquando, si periculum sit in mora, ut si Clericus ad mortem ducatur, vel si agatur de reprimenda violentia et turbatione jurisdictionis, sufficit tunc una monitio sine illis competentibus tribus spatiis, modò terminus designetur, ut *Salm. ib.* cum *Corn. et Croix l.* 7. *n.* 73. Notandum III. Quòd monitio debet fieri ab ipso judice, vel ab alio ejus nomine. Et si censura imponitur in commodum partis, ad illius instantiam citatio fieri debet; ita *Sanch. D.* 11. *sect.* 11. *n.* 1. *Bon. n.* 4 *et Salm. c.* 1. *n.* 95. *cum aliis.* Debet etiam monitio fieri in scriptis, nisi Judex procedat ex officio, prout tenetur aliquando ob bonum commune, ex *c. Venerabilibus,* §. *Porro de Sent. exc. in* 6. Quia tunc sufficit, si monitio fiat oretenus, ita tamen, ut probari possit in foro. Ita *Salm. c.* 1. *n.* 95. cum *Giball. et Corn. ex c. Sacro. de Sent.* etc.

57. — Notand. IV. Quòd, si censura ferenda sit contra plures

generaliter, sufficit, ut fiat monitio in Ecclesia coram Populo; si verò ponatur interdictum contra Communitatem, sufficit ut moneantur ii ob quorum culpam fertur; ita *Suar. D. sect.* 8. *n.* 2. *Bon. p.* 9. *n.* 11. *et Salm. c.* 1. *n.* 96. cum *Giball. etc.* Si autem fulminetur censura contra particularem personam, tunc ipsa specialiter monenda est. Excipe tamen tres casus sequentes, in quibus sufficit fieri monitio in ejus domo, vel si domum non habeat, in Ecclesia, vel loco publico. Casus I. est quando Reus absconditur, aut fraude impedit monitionem, ut *Salmant. ibid* cum *Avil. ex c. final. De Dolo et contum.* Dolus autem debet constare testibus, aut manifestis indiciis; *Con. n.* 9 *et Corneio cum Salm. ibid.* Casus II. quando Reus est semel personaliter citatus; tunc enim aliæ citationes fieri possunt domi, aut in Ecclesia, aut Tribunali; *Salm. ib. num.* 96. cum *Bon. ex Decis. Rotæ Rom.* Casus III. est quando probari potest citatio domi facta jam ad notitiam Rei pervenisse; tunc enim reliquæ citationes etiam domi fieri possunt: *Suar. Bon. Corn.* etc. cum *Salm. ibid.* et colligitur ex *Clem.* 3. *de Elect.*

58. — Notand. V. Quòd licèt de necessitate præcepti trina monitio sit necessaria, aliàs Judex lethaliter peccabit (nisi urgentissima causa, ut supra, excusaret), utì apud omnes est certum; sine tamen illa trina monitione minimè equidem censura erit invalida, cum *in c. Romana. De Sent. excom. in* 6, censuræ sine monitione debita inflictæ vocentur injustæ, sed non invalidæ: imò in *c. Sacro de Sent. excom.* dicuntur justæ, intellige, eò quòd saltem non sint contra justitiam commutativam, aut distributivam, quamvis sint contra legalem; ita *Pal. p.* 5. *n.* 7. *Bon. p.* 9. *n.* 6 *et Salm. c.* 1. *num.* 97. *cum Con. Gibal. Corn. et Diana.* Excipiuntur tamen duo casus, in quibus, nisi præcedat trina monitio, vel una pro tribus, ut supra, invalida est censura: I. Quando Judex excommunicat aliquem (vel suspendit, aut interdicit) communicantem cum excommunicato à se, ex *c. Statuimus*, et *Statutum, De Sent. excom.* II. Quando constat, Delegatum non aliter accepisse facultatem ferendi censuras, quàm trina monitione præcedente. *Salm. ib. n.* 98.

59. — Hæc quoad monitionem censuræ. Quoad autem censuræ sententiam, notandum I. quòd ad censuram incurrendam non sufficit simplex voluntas Superioris, sed requiritur ut sensibiliter ipse eam manifestet scripto aut verbis, ut est certum *ap. Salm. c.* 1. *n.* 61. aut etiam alio externo signo, ut communiter *Suar. D.* 3. *Sect.* 2. *n.* 3. *et Salm. c.* 1. *num.* 65. *cum Corn. Villal. Candid. etc.* contra aliquos. Notandum II. Quòd, licèt pro censuris validè ferendis non sint necessaria verba, aut signa determinata, oportet tamen, ut sufficienter determinetur persona, crimen et censura; *Salm. n.* 66. *ex D. Th. in* 4. *D.* 27. *q.* 1. *art.* 2. Et idem dicitur de censuræ absolutione; *Salm. ib.* cum *Cand. Corn.* et *Gibal.*

60. — Notand. III. Quòd ad censuras licitè ferendas, observandæ sunt solemnitates assignatæ ab Innoc. IV in *c. Cum medicinalis* 1. *de Sentent. excom. in* 6. ubi sic habetur: « Quisquis

» igitur excommunicat, excommunicationem in scriptis proferat, » et causam excommunicationis expressè conscribat... Exemplum » verò hujusmodi scripturæ teneatur excommunicato tradere in- » fra mensem, si fuerit requisitus, super qua requisitione fieri » volumus publicum instrumentum, vel litteras testimonia- » les confici, sigillo authentico consignatas. » *Postea additur :* « Si quis autem judicum hujusmodi Constitutionis temerarius » extiterit violator, per mensem unum ab ingressu Ecclesiæ, » et Divinis Officiis noverit se suspensum. » *Et ibidem :* « Et » hæc eadem in suspensionis et interdicti sententiis volumus ob- » servari. » Ratio Pontificis hæc omnia præscribendi fuit, ne festinanter, temerè et imprudenter censuræ fulminentur. Ultra autem has pœnas ipso facto incurrendas, alias assignat Pontifex à Superioribus inferendas, nempe 1. Reus protinus à censura absolvatur. 2. Ut si Judex in eo mense, in quo suspenditur ab Officiis et ingressu Ecclesiæ, illis se ingesserit, tunc irregularitatem incurrat. 3. Ut idem Judex teneatur solvere expensas omnes, et insuper arbitrio Superioris alias pœnas subire. Ex quo infertur, quòd licèt censura sine præfatis solemnitatibus sit valida, ut veriùs tenent *Pal. D.* 1. *p.* 5. *n.* 10. *Salm. c.* 1. *n.* 73. *cum Avila, Leand. Gibal. Candido, etc.* contra *Ripa et Sayr.* dum ex ipso *c. cit.* præcipitur ut Judex censuram relaxet, ergo valida censetur: attamen Judex procul dubio graviter peccabit, si aliquam ex dictis solemnitatibus omittet, nempe si non ferat censuram in scriptis, si causam non assignet; si exemplum postulanti non concedat : ita *Bonac. p.* 8. *nu.* 1 *et Salm. c.* 1. *nu.* 72. *cum Sayr. Gibal. etc.*

61. — Advertendum tamen I. Quòd hoc currit, quando censura fertur per modum sententiæ, cognita causa, cum citatione, ut patet ex verbis in *cit. c. Cum Medicinalis, Si quis judicum* etc. Secus, si censura fertur à jure, vel etiam ab homine, sed per modum legis generalis, sive præcepti particularis, v. g. alicui, ne aliquid agat : tunc enim tales solemnitates non requiruntur. Ita *Salm. c.* 1. *n.* 74. cum *Gibal. Sayr. et Cor.* Advertendum II. Quòd in scriptura debet exprimi causa censuræ, non in genere, sed in specie; Et insuper scriptura debet esse authentica; ita ut sit sigillo obsignata et illi subscripta à Judice, vel alio ejus nomine: aut saltem, quæ idoneis testibus probari possit; *Salm. c.* 1. *n.* 75. cum *Gib. Corn.* etc. Advertendum III. Quòd si Judex sit Episcopus, sufficit si proferat censuræ sententiam per alium; si verò sit Episcopo inferior, debet per seipsum proferre, vel saltem per Notarium, aut alium Ministrum; *Salm. n.* 76. cum *Villal. Corn. Mach.* etc. Advert. IV. Non incurrere pœnas, quæ dictas solemnitates omitteret ex causa urgenti quæ moram non pateretur, cùm in textu dicatur : *Si quis temerarius*, etc. Ex quo infertur quòd non solùm non incurrit pœnas Episcopus, etiamsi culpabiliter solemnitates omittat, dum in pœnis suspensionis et interdicti debet specialis mentio fieri de Episcopis, ut ex *c. Quia periculosum. De sent. excom. in* 6. Unde, dum in *cit. c. Medicinalis*,

inter alias pœnas indicitur suspensio, apparet quòd sanctio illa, sicut non respicit Episcopos quoad suspensionem, neque quoad alias pœnas; ita *Pal. tr.* 29. *D.* 1. *part.* 5. *nu.* 9 et *Salm. c.* 1. *n.* 77. *cum Cand. et Mac.* Sed nec etiam quivis alius ex ignorantia culpabili omittens, quia temeritas veram scientiam requirit; juxta dicta *t.* 1. *l.* 1. *n.* 174. Advertendum V. Quòd pœnæ incurruntur, etiamsi censura non habeat effectum, putà, si Judex jurisdictionem habeat impeditam, vel si Reus solvat aut appellet. Quia à Pontifice non punitur prolatio injustæ censuræ, sed prolatio sine solemnitatibus præscriptis. Ita *Salm. c.* 1. *n.* 79. cum *Gibal. Felin.* etc. contra aliquos.

62. — Sed dubitatur hîc 1. An incurratur censura lata sub distinctione, v. g. si dicatur *Maneat excommunicatus, aut suspensus?* Adsunt duæ sententiæ, ambæ probabiles. Negant *Sylv. Nav. Henr.* etc., quia ad censuram incurrendam requiritur, ut ipsa in specie individuè determinetur. Affirmant autem *Suar. D.* 3. *sect.* 2. *n.* 12. *Bon. part.* 7. *num.* 4. *et Cand. Corn. cum Salm. c.* 1. *n.* 63 *et* 64. Quia vi illius propositionis copulativæ tantùm optio datur Reo eligendi censuram, qua malit ligari; Si autem nullam eligat, dicunt *Bon.* et *Cand.* eum utramque incurrere; sed meliùs tenent *Salm.* cum *Suar.* quòd, si unam frangat, alteram eligeret.

63. — Dubit. 2. An possit ferri censura sub conditione? Potest sine dubio ex *c. Præterea* 2. *de Appel.* Sed censura postea non incurritur nisi conditione impleta; Quare non incurritur, si ante impletionem appelletur, ex *eod. c.* 2. vide *Salm. c.* 1. *n.* 68. * (Advertendo, quòd appellatio ante sententiam censuræ eam suspendit; secus si fiat post sententiam, *Croix l.* 7. *n.* 109.)* Vel si creditor, pendente conditione, proroget terminum pro censura à Judice assignatum. Quia sicut potest creditor debitum remittere, ita et terminum prorogare, ut docent *Pal. p.* 8. *n.* 6. *Salm. c.* 1. *n.* 69. *cum Nav. Sylv. et Corn. ac Tourn. p.* 439. *R.* 2. *ex c. Pastoralis de Appel.*

64. — Sed hîc dubit. 3. An transacto termino prorogato à creditore, Judice inconsulto, si debitor non solvat, censura incurratur. Negant *Ugol. Henr. Sayr. Nav. ap. Salm. c.* 1. *n.* 70. Quia suspendere et prorogare censuram est actus jurisdictionis, quam non habet creditor. Sed probabiliùs affirmant *Suar. D.* 3. *sect.* 2. *n.* 11. *Pal. p.* 8. *n.* 6. *Tourn. p.* 438. *v. Cæterum, et Salm. l. c. cum Coo. Corn. et Leand.* Ratio, quia ille terminus non assignatur ad finiendam obligationem, sed ne solutio ultra prorogetur sine creditoris consensu; Quare transacto termino à creditore prorogato, eadem censura manet, et incurritur.

65. — Incurrit etiam censuram qui, pendente conditione, mutat forum, quia adhuc primum forum retinet jurisdictionem. Ita *Ugol.* et *Con. ap. Salm. n.* 68. Limitant tamen *ibid. Con.* et *Suar.* nisi ex justa causa, et non in fraudem domicilium cum foro mutaretur.

Hîc deinde notand. I. Quòd censura ferri debet diebus non

feriatis, quando ipsa per modum sententiæ profertur, ex *c. final. Feriis.* Si verò diebus feriatis feratur, erit illicita quidem, sed non invalida, ut *Palaus p.* 5. *num.* 13 *et Salmant. cap.* 1. *n.* 100. *cum Sayr.* et *Corn.* Verùm bene possunt ferri diebus feriatis censuræ, quando imponuntur per modum legis, aut præcepti; et etiam illæ quæ feruntur per modum sententiæ, quando contumacia ita patet, ut cognitione causæ non egeat, ex *c. Evidentia, De Accus.* Monitio autem censuræ frequenter fieri solet die non feriato, si causæ cognitio non præcedat, secus, si præcedat. *Salm. ibid. cum DD. cit.* Notand. II. Quòd si Judex sciat censuratum esse absolutum pro foro interno, docent *Henr. Fill.* et *Dec. ap. Croix l.* 7. *n.* 80. non esse puniendum pro foro externo. Notand. III. Quòd, qui semel censuram incurrit, debet denunciari et publicari, ut sic citius resipiscat, *c. Pastoralis* §. *fin. De Appel.* et *Clem. fin. de Cen.* Hæc autem, si lata fuit ab homine, sive per modum statuti, sive per modum sententiæ particularis ab ipsomet debet denunciari. Si verò lata fuerit à jure communi, denunciatio debet fieri ab Ordinario loci, ubi censura incursa fuerit, ex *Clement.* 1. *De Privil.* Sed tunc ante denunciationem præcedere debet citatio Rei, facienda à Superiore proprio, dato ei termino ad jus suum dicendum, aliàs denunciatio erit nulla ex *Clem. Sæpe, de Verb. sign.* Ita *Croix l.* 7. *n.* 76. cum *Nav. Coo. Pal. et aliis comm.* apud *Salm. c.* 1. *n.* 101 *et c.* 3. *n.* 16. Si autem Reus satisfactionem offerat, statim est absolvendus, *Salm.* cum *Suarez.*

66. — « Tertiò, ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere » potest tripliciter, 1. Si nec à parte rei, nec secundùm allega- » tiones fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat » quidem, non tamen in ordine ad judicium, quia reus de eo non » confitetur, nec legitimè de eo convincitur. 3. Si à parte rei non » subsistat crimen, etsi juridicè probetur, ideoque titulum, seu » causam præsumptam habeat judex. In quo casu, etsi sententia » à parte rei sit injusta, ideoque probabiliùs censura non liget in » foro conscientiæ; in foro tamen externo servari debet propter » scandalum. Vide *Laym. p.* 1. *c.* 6. »

67. — In dubio an censura sit incursa, vel ne, in foro conscientiæ non tenemur nos gerere ut censuratos. Et hoc sive dubium sit facti, id est circa crimen, putà si dubitetur an percussio Clerici fuerit graviter injuriosa, ut docent *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 10. *nu.* 42. *Bon. D.* 2. *q.* 1. *p.* 6. §. 2. *n.* 49. *Holzm. de Cens. c.* 4. *n.* 151. *Mazz. t.* 1. *p.* 63. *Pal. D.* 1. *p.* 8. *n.* 8. *Laym. c.* 5. §. 4. *n.* 38. *Ronc. de* 5. *præc. c.* 2. *q.* 6 *et Salm. c.* 1. *n.* 209. *cum Cand. Tanner. et Diana* contra *Sayr. Azor. etc. Bon.* Sive dubium sit juris, id est circa sententiam, puta si dubitetur an censura fuerit latæ, an ferendæ sententiæ, vel an conditio apposita in sententia sit impleta vel non, ut *Sanch. Bon. Holzm. Ronc. ll. cc. et Salm. nu.* 210. *cum Val. Coo. et Diana* ex *D. Th.* qui *Quodl.* 4. *art.* 14. docet, quòd post determinationem Judicis standum est ejus sententiæ, secus ante determinationem. Ratio pro dubio facti est, quia in dubio nemo est expoliandus jure suo communicandi,

quod possidet; pro dubio autem juris ratio est, quia pœnæ sunt restringendæ, unde in dubio non incurruntur. Si verò post censuram incursam dubitetur de absolutione obtenta, vel de appellatione interposita et similibus, tunc omnino Reus debet se habere ut censuratum, quia tunc possessio stat pro Superiore, ut rectè dicunt *Sanch. l. c. n.* 60 *et* 59. *Pal. l. c. et Salm. n.* 210. *cum Coo.* Et idem dicendum *cum Sanch. n.* 60. *et Salm. ib.* si dubium sit de potestate Superioris, quando hic pacificè eam possidet.

68. — Dubit. 1. In dubio, an censura fuerit justa vel ne, an ut justa sit judicanda? Negat *Dicast. ap. Croix l.* 7. *n.* 123, dicens Superiorem esse quidem in possessione ferendi censuras justas, sed cùm de justitia dubitatur, potiùs dicendum est possidere libertatem subditi. Et idem sentiunt *Vasq. Sancius, etc. ap. Viva de Leg. q.* 1. *art.* 3. *n.* 4, loquendo de lege dubiè justa, probabile putat *Tamb. Dec. l.* 1. *c.* 3. *verb. subditus.* Sed veriùs affirmant *Sal. de Legib. c.* 1. *n.* 15. *Viva l. c. Bonav. cod. tit. D.* 1. *q.* 1. *p.* 7. §. 3. *n.* 11. *cum Vasq. Suar. et Salas:* item *Pal.* et alii communiter *cum Croix d. n.* 123, quia in dubio prævalet potestas Judicis.

Dubit. 2. An si Reus habet opinionem probabilem pro se, teneatur parere Judici aliquid præcipienti sub censura, putà solutionem pecuniæ? Affirmandum etiam cum communi, sive dubium sit juris, sive facti, quia aliàs nunquam lites finirentur; ita *Salm. de Cens. c.* 3. *nu.* 6. *cum Soto, Dian. Vasq. et Avila.* Bene tamen advertunt *Salm. ib. cum Avila*, quòd in dubio facti id procedit durante dubio; nam si postea censuratus fieret certus de sua innocentia tunc non tenetur nec solvere, nec se gerere ut censuratum; tunc enim sententia non potest obligare, cùm nitatur præsumptione certè falsa. Sed si talis censuram in publico violaret, v. g. in Sacris ministrando, licèt irregularitatem non incurreret, peccaret tamen ob scandalum; et tunc in foro externo gerere se deberet ut irregularem, ita *Suar. D.* 4. *sect.* 7. *a. n.* 11. *Pal. p.* 8. *n.* 15 *et* 16. *Croix l.* 7. *n.* 84. *et Salm. c.* 1. *n.* 212. *cum Coninck.* Hoc tamen intelligendum, nisi publicè constet censuras esse nullas, ita ut omnino absit scandalum; *Salm. c.* 3. *num.* 5. *cum Nav. Avila, etc.* ex *Clement. Pastoralis de rejudicata.* Præterea advertit *Cont. Tourn. cum D. Th.* ex *c. Pastoralis de Offic. et pot. Jud. del.* quòd executor sententiæ, quæ sit justa secundùm allegata et probata, tenetur eam executioni mandare, etiamsi ex privata sententia noverit esse injustam; secus verò, si sententia etiam secundùm probata esset omnino injusta, ex *c. Super eo. De Crim. falsi.*

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à Censuris.

69. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem. — 70. Quis potest absolvere à censuris latis à jure?

—**71.** An omnes Confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori? An simplex Sacerdos? —**72.** Quis possit absolvere à censuris latis ab homine per sententiam particularem?—**73.** Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas? —**74.** Quæ censuræ reservatæ possint absolvi ab Episcopo per Cap. *Liceat?* — **75.** Vide verba Capituli. — **76.** Not. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitate propter hæresim? Not. II. Quando crimen dicatur occultum, vel deductum ad forum. — **77.** Dub. 1. An possit absolvi ab Episcopo qui fuerit punitus in foro alterius Episcopi? — **78.** Dub. 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum? — **79.** Not. III. Qui veniant nomine Episcoporum. Not. IV. Qui veniant nomine Subditorum. Not. V. Episcopi possunt absolvere à casibus Papalibus occultis reservatis etiam post Tridentinum (*Remissivè ad lib.* 6. n. 594.) —**80.** Not. VI. An Episcopi gaudeant hac facultate ubi Tridentinum non est receptum? — **81.** Qu. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus cum suo subdito in aliena Diœcesi morante? — **82.** Qu. II. An facultas concessa in cap. *Liceat* fuerit revocata per Bullam Cœnæ? — **83.** Verior sententia. —**84.** Qu. III. An Episcopi possint absolvere à Censuris Bullæ Cœnæ impeditos adire Romam?— **85.** Qu. IV. Quinamdicantur impediti? — **86.** Quid, si impedimentum sit ad breve tempus, et quid, si ad longum? —**87.** An teneatur Reus absolutus deinde se præsentare Pontifici, si jam sit emendatus, et parti satisfecerit.—**88.** Quid, si impedimentum sit perpetuum? Et qui dicantur perpetuò impediti? — **89.** Qu. V. An impediti teneantur adire Romam per Epistolam, aut procuratorem? —**90.** Qu. VI. An Episcopus possit absolvere Hæreticum impeditum, etiam per alium? — **93.** Qu. VII. An cùm inferior absolvit impeditum à casu reservato sine censura, teneatur Pœnitens se præsentare Superiori? — **92.** Qu. VIII. An impediti adire Episcopum possint à quocumque absolvi? — **93.** Qu. IX. An possint Episcopi generaliter delegare aliis facultatem eis concessam in c. *Liceat?*—**94.** De facultate Mendicantium absolvendi reservata. — **95.** Quas censuras possint Regulares absolvere quoad seculares? — **96.** An possint eos absolvere à casibus Papalibus occultis? — **97.** An pro foro externo? — **98.** An à casibus ab Episcopis sibi reservatis? — **99.** An à censuris Episcopis reservatis à Jure, vel à consuetudine? — **100.** An a casibus Clementis occultis? — **101.** An Regulares possint absolvere subditos ab omnibus casibus Papalibus extra Bullam Cœnæ? — **102.** An etiam Novitios? — **103.** An Novitios etiam à censuris ab Episcopo sibi reservatis? — **104.** An Prælati Regulares possint absolvere subditos à casibus Bullæ Cœnæ? Usque ad n. 106. — **107.** An subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut clerici secularis.—**108.** Quid circa recipientes Bullam Cruciatæ? Remissivè. — **109.** Regulæ pro absolvendis censuris. —**110.** An, data facultate absolvendi à Papalibus, comprehendantur censuræ Bullæ Cœnæ? — **111.** An in Jubilæo, data potestate absolvendi, omnes censuræ comprehendantur, etiam latæ ab Episcopo specialiter? — **112.** An habens facultatem circa casus Bullæ Cœnæ possit absolvere etiam ab Hæresi? Usque ad num. 113. — **114.** Quid ampliùs notandum circa facultates Regularium? — **115.** Quid amplius circa facultatem concessam in Jubilæis?

69. — « Resp. 1. A censura lata per sententiam particularem » ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus » superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea quæ lata est à » jure communi, vel ab homine per sententiam generalem, si » non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum » potest absolvere à mortalibus : si verò sit reservata, ordinariè » et per se potest tantùm relaxari ab auctore legis, vel ejus suc- » cessore, vel delegato.

« Dixi 1. *Ordinariè*, quia in articulo mortis quivis Sacerdos » absolvere potest à quavis censura.

« Dixi 2. *Per se :* quia per accidens, et ex privilegio possunt » etiam alii. *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 7. »

70. — Universè loquendo, ad tollendas censuras ex parte absolventis requiruntur eædem conditiones, quæ requiruntur ad ferendas, juxta dicta *n.* 12.

Cæterùm dicendum I. A censuris latis *à jure* non reservatis certum est, Episcopum, vel proprium Sacerdotem absolvere posse, ex *c. Nuper De Sent. excom.* Ubi, licèt sermo sit de excommunicatione minori, idem tamen de omnibus aliis censuris communiter DD. intelligunt; ut *Pal. D.* 1. *p.* 11. §. 5. *Roncaglia de Censuris c.* 6. *quæst.* 3. *R.* 111. *Suarez D.* 7. *sect.* 3. *numer.* 2. *et Sal. c.* 2. *num.* 42. *cum Henr. Ugol. Corn. et Gibal. commun.* Et idem concedunt Capitulo, Sede vacante, Prælatis Religionum, et habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem. An autem ab hujusmodi censuris omnes Confessarii possint absolvere? Negant *S. Antonin. Cov. Palud.* etc. apud *Salm. ib. n.* 43. Quia, ut dicunt, sicut ad ferendas censuras, ita ad absolvendas requiritur jurisdictio in foro externo, qua carent simplices Confessarii, et etiam Parochi. Affirmandum est tamen cum communi sententia, quam tenet *S. Th. Suppl. q.* 24. *art.* 1. ubi ait : » Si excommunicatio sit major, aut est lata à Judice : et sic ille » qui tulit, vel ejus Superior potest absolvere ; vel est lata à jure, » et tunc Episcopus, vel etiam Sacerdos potest absolvere ; » ita etiam *Tourn. p.* 497. *R.* 3. *Conc. p.* 441. *n.* 3. *Pal. l. c. Ronc. ut supra, Salm. n.* 45. cum *Soto, Vasq. Con. Avila*, etc. Ratio quia, licèt ex jure ordinario nec Confessarii, nec Parochi hanc facultatem habeant, habent tamen ex concessione speciali Inn. III, qui in *d. c. Nuper* 29 sic inquit : « In secundo casu (scilicet » quòd excommunicatio non sit reservata) à suo Episcopo, vel » à proprio Sacerdote poterit absolutionis beneficium obtineri. » Quamvis enim et tunc non juris, sed judicis sententia sit » ligatus, quia tamen conditor canonis ejus absolutionem sibi » specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem » aliis relaxandi. » Quoties igitur censura non reservatur à jure, ab ipso jure datur potestas absolvendi cuilibet Confessario, ut intelligitur sub nomine *proprii Sacerdotis,* prout probavimus *lib.* 6. *de Euch. n.* 564. Et hîc advertendum 1. quòd hæc absolutio, valebit etiam pro foro externo, ut dicunt *Pal. n.* 4. et *Gibal. Ugol.* apud *Salm. l. c.* Advertunt 2. *Ronc. p.* 80. *q.* 3. *R.* 3. *cum*

Con. Pal. D. 2. *p.* 11. §. 5. *n.* 3. *cum Suar. et Ugol. Sporer Suppl. p.* 124. *n.* 55. *cum Avila, et Salm. d. n.* 44. *cum Con.* quòd hanc absolutionem Parochi, et alii Confessarii impertiri possunt tam infra, quàm extra Confessionem. Ratio, quia Decreta Pontificum præcipuè forum externum spectare solent, et cùm favores Principis ampliari debeant, non est cur tantùm ad forum internum restringantur. Advertunt 3. *Salm. c.* 2. *nu.* 40. *cum D. Th. Pal. Sot. Vasq. ac aliis. cit. n.* 45. contra *Candid.* quòd Confessarii possunt absolvere non solùm ab excommunicatione, sed ab omnibus aliis censuris non reservatis, nempe à suspensione et interdicto personali, etsi absolutio earum non requiratur ad perceptionem Sacramenti Pœnitentiæ. Ratio, quia illa concessio, cùm sit favorabilis, meritò ampliatur ad omnes censuras. (*V.N. XVII, p.* 338.)

71. — Certum est autem, et commune inter DD. omnes Episcopos et Confessarios absolvere posse innodatos excommunicatione minori. Vide *Salm. c.* 3. *n.* 164. Sed valde dubitatur, an simplex Sacerdos possit absolvere ab excommunicatione minori? Affirmant *Salmant. c.* 3. *n.* 166. *cum Navarr. Arm. et Hurt.* ac probabile putant *Bon. q.* 3. *n.* 15, *et Viva q.* 2. *art.* 2. *num.* 5, quia (ut aiunt), cùm Sacerdos probabiliter possit absolvere à culpis venialibus, potest etiam à censuris eis annexis, juxta id quod dicit *D. Th. in* 4. *D.* 28. *q.* 2. *art.* 1. *q.* 1. ubi: « A minori excommu- » nicatione quilibet potest absolvere, qui potest absolvere à pec- » cato participationis. » Sed omnino negandum cum *Suar. D.* 7. *sect.* 4. *n.* 17. *Pal. D.* 2. *p.* 21. *n.* 23. *et Soto, Cajet. Corn. et Led. ap. Salm. c.* 3. *n.* 165. tum quia in *c. Nuper de Sent. excomm.* dicitur excommunicatio minor absolvenda esse vel ab Episcopo, *vel à proprio Sacerdote*, qui sanè intelligi nequit simplex Sacerdos; tum quia juxta Decretum Innocentii XI relatum in tr. *de Pœnit. n.* 543. *v. Quær.* hodie vetitum est Sacerdotibus simplicibus absolvere à venialibus. Hæc reddunt primam sententiam omnino improbabilem.

72. — Dicendum II. quoad censuras *ab homine* latas, quòd, si censura feratur per modum sententiæ particularis contra determinatam personam, non potest illa absolvi, nisi ab ipso ferente, vel ab ejus Superiore, vel ab ejus successore, aut delegato. Est certum et commune; vide *Croix l.* 7. *n.* 131. *et Salm. t.* 2. *n.* 50. Quòd si autem Judex in foro externo testetur censuratum jam satisfecisse partibus, vel esse emendatum, tunc censetur vel ipse jam absolvere, vel cuilibet absolvendum remittere; *Salm. ib.* Et hîc obiter notandum I. Quòd Episcopus etiam in alieno territorio potest suos subditos absolvere in foro tam externo, quàm interno, semper ac absolutio sit sine strepitu judiciali, ut *Sylv. Henr. Avil.* cum *Salm. c.* 2. *n.* 36. Notand. II. Quòd si quis in alieno territorio delinquit, et ab illius Episcopo specialiter excommunicatur, non potest absolvi ab Episcopo proprio, nisi de Episcopi loci licentia. Ita *Cont. Tourn. Diana, Cand.* et cum *Salm. n.* 37. Dixi *specialiter*, nam si excommunicatus sit per sententiam generalem, potest à quocumque absolvi, ut mox dicetur.

75. — Si verò censura feratur ab homine per modum statuti, sive sententiæ generalis contra personas indeterminatas, sive in futurum, v. g. in omnes, qui hoc crimen patrabunt sive in præteritum in omnes, qui hoc crimen commiserunt (posita contumacia, juxta dicta *n.* 54.) : tunc alii, ut *Suar. D. 7. sect. 2. n. 23. et Vasq. Fill.* etc. ap. *Salm. c. 2. n.* 50. tenent non ab alio, quàm ab ipso ferente absolutionem impendendam esse, quia censura ab homine, juxta regulas juris, ab eo dumtaxat auferri potest, à quo est lata. Sed probabiliùs dicendum, absolutionem tunc à quocumque Confessario impertiri posse, si censura non sit reservata, ut cum *Bus.* tenent *Pal.* §. 4. *n.* 10. *Laym. c. 7. n. 3. Ronc. qu. 3. resp.* 11. *Conc. p. 443. n.* 365. 6. *Holzm. p.* 365. *n.* 127. *n. Spor. Supp. pag.* 124. *n.* 53. *et Salm. c. 2. n.* 51. cum *Con Sayr. Tol. Sot. Avil. Bon. et Croix lib. 7. n.* 128. cum communi. Ratio, quia hæ censuræ æquiparantur censuris latis à jure, et ideo à quocumque absolvi possunt, cùm agatur de re favorabili, quæ amplianda est quantùm res patiatur, ex *cit. cap. Nuper, de Sententia excommunicationis.*

74. — « Resp. 2. Episcopi secundùm *Trident. sess. 24. c.* 6. » possunt 1. absolvere in foro conscientiæ per se vel Vicarium » ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ re- » servatis, excepta hæresi, à qua per seipsos tantùm absolvere » possunt (quantùm est ex vi hujus decreti.) Dicitur autem cen- » sura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum, nec » ad forum contentiosum deductum, aut si deductum fuit, à quo » reus ob defectum probationis fuit absolutus. *Bonac. dub.* 1. » *q.* 3. *part.* 1. *num.* 15. et *part.* 2. *num.* 1. *ex declar. Cardin.* etc. » 2. Possunt etiam sæpe absolvere à censura Papæ reservata, prop- » ter impedimentum ejus qui incurrit, vel quando propter senium, » morbum, sexum, pauperiem, Pontifex non potest adiri. *Bon.* » *l. c. et Nav. Sanch. Avila, Con.* etc. » (V. N. XVIII, p. 338.)

75. — Quoad facultatem, quam habent Episcopi circa peccata reservata Pontifici, ante omnia notanda sunt verba *Trid.* in *Cap. Liceat* 6. *sess.* 24. « Liceat Episcopis in irregularitatibus omni- » bus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta » ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis » ad forum contentiosum, dispensare ; et in quibuscumque casi- » bus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes... » subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id spe- » cialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, » imposita pœnitentia salutari. Idem et in hæresis crimine in » eodem foro conscientiæ eis tantùm, non eorum Vicariis, sit per » missum. »

76. — Hinc notand. I. quòd Episcopi, licèt non possint absolvere ab hæresi occulta, juxta sententiam, quam mox exponemus, possunt tamen dispensare in irregul. ex hæresi occulta contracta. Ita *Potest. t.* 1. *n.* 3338. *Salm. de Cens. c. 2. n.* 54. Notand. II. quòd ut crimen dicatur non occultum, requiritur, ut vel sit deductum ad forum contentiosum, vel sit notum fere omnibus,

ut ait *Viva cum Suar.* aut saltem majori parti Oppidi, Vicinix, Parochiæ, Collegii, seu Monasterii, ut dicunt *Bonac.* §. 4. *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 34. *n.* 55. *Salm. c.* 2. *n.* 59. cum *Pal. Pell.* etc. Ita ut occultum adhuc dicatur crimen, si illud sciant quinque vel sex personæ, ut ait Auctor cit. (*Istr. etc.*) *p.* 2. *c.* 13. *n.* 300. Vide dicta *l.* 6. *n.* 593. *v. Hîc autem et n.* 1111. Tunc autem crimen censetur ad forum deductum, cùm ibi est probatum saltem per unum testem. Secus, si nullo modo fuerit probatum, etsi reus malis artibus hoc obtinuerit, et ibi absolutus fuerit, quia tunc adhuc censetur occultum; ita *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 34. *n.* 57. *Bonac. q.* 3. *p.* 2. *n.* 2. *et Salm. c.* 2. *n.* 60. *cum Con. Avila, Henr.* etc. Imò dicitur occultum, etiamsi crimen complicis sit ad forum deductum, quia ex *l.* 1 *C. res inter, etc.* « Res » inter alios acta, non potest afferre præjudicium aliis, quibus » res judicata non nocet. » Ita *Salmant. ib.* cum *Navar. Bon.* et *Sanch.*

77. — Sed hîc dubit. 1. An possit absolvi ab Episcopo Reus alicujus casus Papalis, qui jam punitus sit in foro alterius Episcopi, ubi judicium sit finitum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. l.* 1. *c.* 11. *n.* 21. *et Salm. c.* 2. *n.* 62. *cum Reg. Avila, Leandro etc.* Ratio, quia intentum Concilii fuit servare auctoritatem Judicum, et vitare scandalum, si publica crimina publicè non punirentur; at eo casu neque scandalum adest, neque auctoritati Judicum præjudicatur. *Secunda* verò sententia communior et verior negat, eamque tenent *Suar. D.* 4. *sect.* 2. *n.* 6. *Pal. t.* 1. *tr.* 4. *D.* 4. *p.* 3. §. 1. *n.* 17. *Barb. All.* 39. *n.* 3. *Conc. p.* 445. *n.* 12. *Bon. de Irreg. qu.* 5. *p.* 1. *n.* 6. *cum Garcia, et Rodr. ac Croix l.* 7. *n.* 146. *cum Mascard. Menoch. etc.* Ratio quia, licèt tunc Judici sit satisfactum, tamen cùm crimen juridicè publicum factum fuerit, manet simpliciter publicum, et ut tale omnino est Pontifici reservatum.

78. — Dubit. 2. an crimen in uno loco publicum possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum? Negant *Bon. D.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 3. *et Suar. t.* 4. *D.* 30. *sect.* 2. *n.* 3. Sed probabiliter affirmant *Sanch. l.* 2. *c.* 11. *n.* 20. *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 115. *cum Piasec. Barb. All.* 35. *n.* 28. *cum Gutt. et Salm. c.* 2. *num.* 62. cum *Trull. Leand. Avila et aliis apud Croix l.* 7. *n.* 144. Dummodo locus, ubi crimen est notum, ita distet, ut non sit timor, ne publicetur ubi est occultum.

79. — Notand. III. quòd nomine Episcoporum veniunt Abbates, et alii jurisdictionem Episcopalem habentes, ut *Sanch. n.* 6. *et Salm. n.* 54. *cum Henr. Dic. et Avers.* (contra *Bon. et Suar. ap. Croix l.* 7. *n.* 141.) vide dicta *l.* 6. *n.* 543. *v. Eamdem.* Venit etiam Capitulum, Sede vacante, ut *Bon. n.* 1. *Sanch. n.* 4. et *Salm. ib.* Notand. IV. Nomine Subditorum veniunt etiam vagi, et omnes habentes animum permanendi in loco illo per majorem partem anni, ut *Croix. l.* 7. *n.* 136. cum *Sanch. Suar. Bon. Barb.* etc. Notandum V. quòd Episcopi vi concessionis in dict. *c. Liceat*, possunt absolvere à casibus Papalibus etiam post

Tridentinum reservatis, ut probabile esse diximus *l.* 6. *n.* 594. *Dub.* 9.

30. — Notand. VI. circa facultatem à Tridentino concessam Episcopis in *c. Liceat,* absolvendi, aut dispensandi à casibus Papalibus, vel ab irregularitatibus occultis, id quod dicit *Fag. in c. Dilectus* 15. *de Temp. Ordin.* ubi ait : « Ex sententia sancti » Conc. Episcopi illarum Regionum, in quibus Concilium adhuc » receptum non est, non possunt uti facultate in hoc Decreto » concessa. » Notat deinde ibidem declaratum fuisse à Greg. XII. prædictam facultatem nec etiam Cardinalibus competere, etsi Ecclesiarum Urbis Titulum habeant. (*V. Not. XIX, p.* 338.)

31. — Quær. I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus et suspensionibus occultis cum suo subdito, qui in aliena Diœcesi moratur? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Avila, Henriq. et Ugolin. ap. Barb. in Trid. sess.* 24. *c.* 6. *n.* 44. Ratio (ut aiunt), quia Concilium tribuit Episcopis facultatem dispensandi tantùm in sua Diœcesi. *Secunda* verò sententia communior et probabilior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 11. *n.* 12. *Suar. D.* 41. *sect.* 1. *num.* 10 *et* 12. *Bon. D.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 1. *v. Tertio, et* 7. *q.* 5. *p.* 1. *num.* 4. *Diana p.* 4. *tract.* 4. *R.* 96. *Cont. Tourn. p.* 448. *R.* 3. *Salm. c.* 2. *n.* 53 *et Barb. l. c. cum Boss. Marchin. Fag. etc.* Ratio, quia Dispensatio per se potest concedi absenti; ergo non oportet, ut dispensandus adsit in Diœcesi, cùm actus jurisdictionis voluntariæ bene possit exerceri etiam extra territorium. Nec obstat quòd in Trident. dicatur *in Diœcesi sua;* nam respondetur, quòd vel particula illa satis verificatur, cùm aut Episcopus aut subditus existit in propria Diœcesi, ut dicunt *Cont. Tourn. p.* 448. *R.* 3. *et Salm. n.* 53. Vel quòd præfata particula refertur tantùm ad secundam partem, ubi agitur de absolutione casuum, ut respondent *Suar. num.* 10. *et Sanch. n.* 13. *Holzm. p.* 413. *n.* 227. *cum Pal. Pignat. et Croix num.* 139. Ex quo hi Auctores inferunt, quòd etiamsi uterque tam Episcopus quàm subditus sint extra Diœcesim, bene poterit Episcopus dispensare ab irregularitate, et absolvere à suspensionibus. An autem Episcopus possit absolvere, et delegare facultatem absolvendi casus Papales occultos extra Sacramentum Pœnitentiæ. Affirmant *Sanch. Suar. Bon. Salm. c.* 2. *n.* 54. Sed id hodie omnino negandum ex Declarat. Greg. XIII, relata *lib.* 6. *num.* 593.

32. — Quær. II. An prædicta facultas a Tridentino Episcopis concessa fuerit revocata per Bullam Cœnæ quoad hæresim, et alios casus in ea reservatos? Adest duplex sententia. *Prima* negat, et hanc tenent *Nav. Man. c.* 27. *n.* 260. *ac Bannez, Vega, Sa, Arag. Angl. Henr. Fag. etc. ap. Barb. All.* 40. *n.* 21. item *Coninck, Avila. Becan. Granad P. Led. etc. ap. P. Milant.* in prop. 3 Alex. VII; et probabilem putant *Salmant. tr.* 10. *c.* 2. *n.* 55. Ratio (ut aiunt) quia in Bulla Cœnæ nulla fit mentio concessionis factæ Episcopis per Trident. sed per clausulam generalem minimè revocantur facultates à Conc. Generali alicui tributæ, ut habetur ex *c. Ex parte de Capell. Monach cum Glossa ib.* verbo :

Nulla mentio, et ex *cap. Nonnulli de Rescriptis*, et ibid. Glossa verbo : *Fecerit mentionem.* (V. Not. XX, pag. 338.)

Et juxta hanc primam sententiam notant *Salmant. c. 2. n. 54. cum Nav. Henr. et Gran. ac Felix Potestas, cum Dic. et Diana,* quòd Episcopus circa crimen hæresis, licèt non possit concedere alteri generalem facultatem absolvendi ab illa, cùm talis facultas fuerit tributa à Concilio Episcopis *tantùm, non eorum Vicariis*, bene tamen eam potest delegare alteri in casu particulari; quia cùm ipsa sit annexa dignitati Episcopali, competit Episcopi jure ordinario, et ideo potest ab eis delegari omni modo quo eisdem expressè non est vetitum.

83. — *Secunda* verò sententia verior affirmat, et hanc tenent *Sanch. Dec. l. 2. c. 11. num. 27. Pignat. tom. 1. Cons. 291. Lugo de Pœnit. D. 23. sect. 2. §. 1. Anacl. de Fide D. 4. p. 124. n. 30. Tolet. in explic. B. Cœnæ n. 14. in fin. Diana p. 7. tr. 2. R. 23. Ronc. de Cens. tr. 4. q. 1. c. 6. q. 4. Croix l. 6. p. 2. n. 1617. Viva in Prop. 3. Alex. VII. num. 7. Vidal. in ead. Prop. Holzm. tom. 1. p. 386. n. 218. Mazz. tom. 3. p. 460. n. 2. Elbel. tom. 2. p. 486. n. 253. Barb. All. 40. n. 23. cum Sayr. Molin. Philiarch. Homob. Ugol.* et pluribus aliis, item *Fagn. l. 1. in c. Quoniam de Constit. n. 28.* ubi id affert decisum à S. C. Duasque similes Declarationes affert *Pitton. de Episcop. n. 960. et n. 1026.* unam emanatam die 4 Dec. 1642, alteram 28 Oct. 1741. Eamdem sententiam omnino tenendam docet Bened. XIV *de Syn. l. 9. c. 4, n. 4. cum Card. Petra, Duard. Cleric. etc.* ibique testatur quòd *P. Suar.* priùs censuerit probabilem primam opinionem, sed deinde in *tr. de Fide D. 1. §. 4. n. 13*, ab illa recessit, et asseruit ipsam revera omni probabilitate esse destitutam. Probatur nostra sententia ex verbis ipsius Bullæ Cœnæ, ubi dicitur : « Nullus per » alium quàm per Romanum Pontificem, nisi in mortis arti- » culo, absolvi possit, prætextu quarumvis facultatum et indul- » torum, quibuscumque personis, etiam Episcopali vel majori » dignitate præditis... per Nos et dictam Sedem, ac cujusvis » (nota) Concilii Decreta concessorum, vel concedendorum. » Per quæ ultima verba jam apparet derogatum concessioni Tridentini. Nec obstat ratio opposita, quòd per clausulam generalem non revocantur facultates concessæ per Concilium Generale. Nam respondetur 1. id locum habere, quando revocatio fit per Rescripta, non verò cùm fit per Constitutiones Pontificias; in præfatis enim textibus adductis (ut legenti patet) tantùm de Rescriptis habetur sermo. Valde autem dispar est ratio inter rescripta, et Pontificias Constitutiones; nam Rescripta, quia sunt contra jus, et propter importunitatem ac multitudinem petentium, non fiunt ea maturitate et consilio, quo Constitutiones Pontificum et Decreta Conciliorum emanantur; ideo id quod dicitur de Rescriptis, non procedit de Constitutionibus, ut bene advertunt *Fagn. in d. c. Nonnulli, de Rescript. et Ronc. de Leg. p 47. q. 4. cum Card. de Luca*, et communi. Ac propterea observat *Fagn. n. 24.* Tridentinum derogasse pluribus

Decr. Concil. Generalium, nulla ipsorum facta mentione; imò testatur idem *Fagnan. l.* 3. *inc. Nulla de Conc. præb. n.* 86. S. Pium V in quodam Motu proprio (relato ad litteram à *Nic. Garcia*) declarasse, satis esse ad revocandum Concilium, quòd Papa contrarium disponat, supplicationem manu propria signando. Insuper laudatus Bened. XIV testatur S. Pium V et Greg. XIII (et idem asserit *P. Viva l. c. p.* 4. ac alii *apud Barb.*) de hac re signanter interrogatos, respondisse, nulli præter Papam hodie integrum esse absolvere ab hæresi etiam occulta. Item in Vita S. Francisci Salesii descripta à Petro Galitia *l.* 2. *c.* 32. narratur (ut notat idem Bened.) quòd, cùm Papa Clem. VIII Salesium pro examine ad Episcopatum præsentatum interrogasset, an posset Episcopus ab hæresi absolvere, respondit affirmativè. At Papa subjunxit: *Sed nos non ita sentimus.* Et tunc S. Franciscus dixit: *Beatissime Pater, si S. V. non ita sentit, nec ego deinceps sic sentiam.*

Respond. 2. quòd, etiamsi ad derogandum Decr. Trid. fuisset requisita specialis illius mentio, hæc jam adfuit in præfata Bulla Cœnæ, cùm ibi dictum fuerit Episcopum non posse absolvere à casibus Bullæ, « prætextu facultatum per cujusvis Concilii Decreta concessarum. » Quænam hîc expressior mentio fieri debebat? Tantò magis quòd solum Conc. Trident. et non aliud talem facultatem Episcopis concesserat.

Accedit ad hæc damnatio Propositionis 3 ab Alex. VII, quæ dicebat: « Sententia asserens Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum quando publica sunt, » et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis crimínibus sermo est, anno 1629, 18 Julii, in Consistorio S. C. » Eminentiss. Card. visa et tolerata est. » Meritò hinc dicunt *Viva, Holzm. Elbel et Bened. XIV,* quòd per hanc damnationem prima sententia ita à sua probabilitate (si quam habeat) deturbata est, ut nunc probabilis non ampliùs videatur. Nec obstat dicere cum *Corregl. Conc. Salm. et Milante,* quòd Pontifex non damnavit sententiam, sed tantùm quòd ipsa in Consistorio visa et tolerata fuerit; et ideo putant, illum illam in sua probabilitate reliquisse. Nam respondetur, quòd licèt Pontifex directè solùm damnaverit factum, nempe quòd visa fuerit, et tolerata, indirectè tamen apertè ipsam sauciavit opinionem; nisi enim falsam existimasset, non utique tam sollicitus fuisset de mendacio illo damnando; cùm igitur declaravit eam non fuisse toleratam, implicitè declaravit non esse dignam ut toleretur. Ex his omnibus concludit præfatus Ben. XIV *loc. cit. num.* 4. *Episcopos non sine temeritatis nota hanc auctoritatem* (nempe absolvendi ab hæresi) *posse sibi ostentare, et tantò minùs delegandi.* Poterit ergo solummodo Episcopus ut Delegatus Apostolicus hæreticum notorium pro foro externo absolvere, ut dicit *Ronc. l. c.* cum *Pal. et Farinac.* Postquam autem ab Episcopo sublata fuerit excommunicatio, à quovis Confessario peccatum hæresis absolvi poterit.

84. — Quær. III. An Episcopi absolvere possint à censuris Bullæ Cœnæ impeditos Romam adire? Adsunt tres sententiæ. *Prima* absolutè negat cum *Bonac. de Censur. Disp.* 1. *Qu.* 22. *pun.* 2. *n.* 22. qui citat *Suar. et Innoc.* (sed dicit *in simili*, ergo prædicti DD. non loquuntur propriè de hac sententia.) Ratio *Bonac.* tum quia in Bulla excipitur tantùm articulus mortis, tum quia contrarium nullo jure probatur. Non autem suffragatur epikeia (ut ait) in hoc casu, ubi constat de contraria intentione Pontificis; nec obstare addit textus infra citandos, quia vel ibi non datur facultas absolvendi Episcopis, vel, si datur, hæc revocata fuit per Bullam Cœnæ, sicut fuit revocatum Decretum Tridentini. Excipit tamen *Bon. n.* 23. casum gravis necessitatis, v. g. celebrandi, communicandi, et similis. *Secunda* sententia concedit Episcopis absolvere à cæteris casibus, sed negat ab hæresi. Ita *de Alex. Conf. Mon. c.* 6. §. VIII. *Qu.* 3 *et* 4. Ratio, cur excipit hæresim, quia in generali concessione (putà in Jubilæo) absolvendi à casibus Bullæ, non datur facultas absolvendi ab hæresi, ut declaravit Greg. XIII. Sed hæc ratio debilis est, nam ex infra dicendis, hæc facultas non oritur ex concessione, sed ex epikeia, et præsumpta mente Pontificis. *Tertia* communis sententia, cui subscribo, docet Episcopos posse per se, vel per alios ab eis specialiter delegatos, absolvere in utroque foro legitimè impeditos ab omnibus casibus, et etiam ab hæresi, præstito tamen juramento ab eo, qui absolvitur, de se præsentando postea Superiori, ut infra dicetur. Ita *Pal. Disp.* 1. *pun.* 2. §. 5. *n.* 6. *Ronc. d. Qu.* 2. *R.* 11. *Laym. de Censur. c.* 2. *n.* 63. *Conc. p.* 445. *n.* 13. cum comm. *Lugo de Pœnit. n.* 218. *Salm. tr.* 10. *c.* 2. *n.* 73. *et tr.* 18. *c.* 4. *n.* 164. *Viva in Prop.* 3. *Alexand. VII. n.* 5 *Milante. ibid.* cum *Con. Avil. Corn. etc. Potest. t.* 1. *n.* 3347. cum *Tamb. Donat. Leand. Pelliz.* et communi Theologorum, et Canonistarum, ut testatur *Ronc. l. c.* Ratio, quia, existente impedimento adeundi Papam, restituitur Episcopis potestas ordinaria, non jam vi Tridentini, sed vi juris communis; Et probatur ex *c. Ea noscitur.* 13. *De Sentent. excomm.* ubi: « Mulieres, » senes, et valetudinarii, seu membrorum destitutionibus impe» diti, licèt ad Apostolorum sedem non veniant, ab Episcopis » valeant fidelium communioni restitui. » Idem sancitur in *c. Quamois* 58. *eod. tit.* ubi habetur, quòd percussor Clerici à Sede Apostolica absolvi debet: « Nisi (additur) imminente mortis ar» ticulo, infirmitate, inimicitia, aut inopia, puerili vel senili » ætate, fragilitate sexûs, seu alia corporis impotentia, sive quo» libet impedimento Canonico retrahatur, quominus Romanum » Pontificem possit adire. » Idem *in c. De Cætero, et in c. Nuper* 20. *eod. tit.* ubi in fine generaliùs dicitur, quòd quoties difficulter quis ex justa causa possit accedere pro absolutione excommunicationis ad eum à quo absolvendus esset, *à suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote.* Quamvis autem prædicti Canones loquantur de censura ob percussionem Clerici, quia hæc frequentior est, tamen communiter DD. extendunt ad omnes alias censuras, in

quibus currit eadem ratio salutis Animarum, ex *c. Cum dilecta, de Confirmat.* etc.; nam ibi notat *Glossa : Ubi eadem ratio, idem jus debet esse.* Ita *Salm. Potest. Ronc.* etc. *l. c.* Imò (ut bene notat *Ronc. ibid.*) *in c. Eos, qui* 22. *De Sent. excomm. in* 6. universè sancitur, omnes casus papales, quando adest impedimentum Papam adeundi, posse ab alio absolvi; Sic enim ibi habetur: « Eos, qui à sententia Canonis, vel hominis, cùm ad illum à quo » aliàs de jure fuerant absolvendi, nequeunt propter impedimen- » tum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum, » ab alio absolvantur. » Per quæ verba to, *à sententia Canonis*, intelliguntur omnes casus Papæ reservati, ut notat ibi *Glossa*, verbo *Canonis.* (*V. Not. XXI, pag.* 339.)

33. — Quær. IV. Quinam dicantur legitimè impediti? Dicuntur (ut habetur ex *d. c. Ea noscitur* 13. *de sent. excom.*) mulieres, senes, valetudinarii. Adduntur in *c. Quamvis*, pueri, pauperes, habentes inimicitiam, *vel alias justas excusationes* (ut dicitur in *c. De cætero. eod. tit.*), *quibus ab itinere rationabiliter excusentur.* His verbis comprehenduntur omnia alia justa impedimenta, quæ infra adnotabimus.

36. — Sed hîc præcedenter advertendum, quòd si impedimentum sit ad breve tempus, tunc innodatus censura reservata non potest ab alio absolvi, nisi urgeat necessitas celebrandi, aut communicandi, nempe ad evitandum scandalum, aut infamiam. Si tamen impedimentum sit ad longum tempus, putà ad annum, vel sex menses (imò *Mendoza ap. Viva in prop.* 3. *Alex. VII, n.* 6. ad unam noctem, sed *Viva* non admittit neque ad biduum, quia in tali spatio non adest morale periculum mortis), tunc, excepto impedimento ætatis puerilis, quisque alius impeditus non debet absolvi, nisi præstito priùs juramento, quòd cessante impedimento, ad Sedem Apostolicam quantocius se præsentabit, ut habetur ex *c. De cætero de Sent. exc.* Aliàs omittens se præsentare reincidet in eamdem excommunicationem, ex *c. Eos qui De Sent. ex c. in* 6. Vide *Ronc. d. qu. 4. R. II.* cum *Mansi;* Et iste ab hac obligatione se præsentandi non excusatur, etiamsi Confessarius omittat illam ei imponere, cùm ea sit imposita à jure. *Sanch. l.* 2. *c.* 13. *n.* 50. *Salm. c.* 2. *n.* 46. Sufficit autem, ut Reus se præsentet per procuratorem, *Salm. c.* 2. *n.* 66. cum *Caj. Leand. Avil.* et *Potest. n.* 3351., qui excipit casum percussionis Clerici, pro quo in *c. Quod de his De Sentent. exc.* taxativè exigitur persona.

37. — Sed hîc dubitatur, an si apertè constet Reum esse omnino emendatum, et partibus satisfecisse, ipse excusetur à tali præsentatione? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Navarr. Man. cap.* 26. *num.* 26; item *Avila, Corneio, et Henr. apud Salm. d. n.* 66; qui putant probabilem saltem extrinsecè. Ratio, quia, (ut dicunt) finis Pontificis non est alius quàm emendatio rei, et partium satisfactio; idque inferunt ex *c. Quamvis de Sent. exc.* ubi nulla alia ratio præsentationis exprimitur, quàm ut

Reus excipiat mandatum satisfaciendi ; « Ad Apostolicam Sedem » accedant, mandatum ipsius humiliter suscepturi. » *Secunda* verò sententia communior et probabilior negat, quam tenent *Suar. t. 4. in 3. p. D. 30. s. 3. n. 6. Sanch. Dec. l. 2. c. 13. n. 29. Laym. de cens. c. 6. n. 4. et Salm. c. 2. num.* 66. Ratio, quia mandatum ad quod suscipiendum tenetur Reus se præsentare, non solùm suscipi debet ad implendam satisfactionem partis læsæ, obligatio enim hæc de ipso jure naturæ in omni læsione est insita ; sed etiam ad exequenda cætera quæ à Pontifice imponuntur ad cavendum idem crimen futurum, ut dicit *Croix l. 7. n. 164. cum Suar. Sanch.* etc., tantò magis quòd in *eod. c. Quamvis*, supponitur casus de eo qui jam satisfecerit. Et pro casibus Bullæ cœnæ id in eadem Bulla circa finem expressum est, his verbis : « A prædictis censuris nullus per alium quàm per Ro- » manum Pontificem, nisi in mortis articulo constitutus, nec etiam » tunc nisi de stando Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendo (cau- » tione præstita) absolvi possit. » Ubi observa bene distingui obligationem standi Ecclesiæ mandatis, et satisfaciendi, id est parti læsæ.

88. — Si autem impedimentum sit perpetuum, absoluti omnino manent liberi ab onere comparendi ; *Bon. D. 1. q. 3. p. 2. n. 4. Conc. p. 445. n. 13. Tourn. p. 430. Viva de Sacr. Pœnit. q. 9. Art. 2. n. 8. Potestà n. 3349. Ronc. d. q. 4. R. 11.* Dicuntur autem perpetuò impediti, I. Filiifamilias, *argum. c. Mulieres, et c. Relatum, De Sent. exc.* II. Regulares ex. *c. Monachi* et *c. Cum illorum. 32. §. Qui, de Sent. excom.* etiamsi censura incursa sit ante ingressum in Religionem, ut *Ronc. p. 82. q. 6. Barb. All. 41. n. 17. et Holz. p. 364. n. 126.* Hi enim absolvi possunt à suis Prælatis : Nisi (excipitur in *d. c. 32.*) *excessus extiterit enormis.* Vide alia circa percussionem *n. 280.* III. Senes ex *c. Ea noscitur, de Sent. exc.* quamvis hi sint potentes ad ambulandum, ut *Barb. n. 27. cum Sylv. Sayr. et Graff.* Nomine autem *senium* veniunt non solùm septuagenarii, ut ait *P. Milant. in Prop. 3. Alex. VII,* sed etiam sexagenarii, ut probabiliter *P. Viva l. c.* juxta dicta *de Jejun. l. 3. n. 1036.* Non verò quinquagenarii, ut improbabiliter dicit *Farin. ap. Barb.* et alii *ap. Vivam.* IV. Servi. V. Pauperes, scilicet qui ob inopiam nequeunt Romam petere, ut in c. *Quamvis, de Sent. excom.* Secus, si inopia iter non impediret, ut evenit in mendicis vagabundis ; et sic intelligitur textus in c. *Ea noscitur, eod. tit.* ut explicat ibi Glossa *v. Pauperes.* Nemo autem tenetur accedere mendicando (ut ait *Potest.*), si ad hoc non sit solitus, ut notat *Pal. p. 23. n. 18.* VI. Carceribus, vel triremibus perpetuò damnati, et similes. VII. Infirmi, scilicet laborantes longa et gravi ægritudine, licèt non mortifera ; putà, quartana, ut dicunt *P. Milante in prop. 3. damn. ab Alexand. VII,* ex Innoc. III. *Salm. et Potestà cum Pal.* Qui his addunt debiles, sive delicatos, non valentes ferre labores itineris. Sed pro istis, nisi periculum sit in mora, consulendus est Papa, ex *cap. Mulieres de Sent. ex.* VIII.

Cura obstricti alendi, sive administrandi familiam, vel publicum gerendi officium, quod non possit relinqui sine publico detrimento, *Laym. Potestà, et Pal.* IX. Mulieres, non solùm Moniales, de quibus est certum ex *c. De Monialibus* 33. *de Sent. exc.* ubi earum absolutio remittitur Episcopis; sed omnes mulieres : Ratio, quia, dum in *c. Quamvis de Sent. excom. etc. Ea noscitur, eod. tit. in* 6. fœminæ excusantur à se præsentando, non alia ratio assignatur, nisi quia fœminæ sunt. Ita *Salm. c.* 2. *n.* 88. *Milante in d. prop.* 3. *Tourn. t.* 2. *p.* 450. *et Pal. p.* 23. *n.* 8. *ac Barb. n.* 30. *cum Nav. Bonac. etc.* Hîc autem advertendum, quòd Moniales non possunt absolvi ab Episcopo à censura ob violationem clausuræ etiam occultam, excepto mortis articulo, ex Declaratione Gregorii XIII, ut diximus *l.* 6. *n.* 593. Pontifex enim illam sibi specialiter reservavit, quamvis sciret Moniales esse perpetuò impeditas. X. Impuberes, quorum absolutio ex iure ordinario datur Episcopis in *c. fin. de Sent. exc.* Ideoque hi sunt exempti ab opere comparendi, etiamsi post pubertatem absolutionem petant, *Salm. n.* 67. *cum Con. Corn. Avila et cap. fin de Sent. exc.* ubi assignatur ratio : *Cùm propter defectum ætatis, in qua fuit connivissus excessus, rigor sit temperandus.* Rectè autem *Avila* ibi advertit, quòd si Sacerdos carens facultate absolvendi absolvat impuberem in periculo mortis à censura Papali, debet ei imponere, ut extra periculum se præsentet Episcopo. Etiam impediti censentur illi, qui simul vitam ducunt, ut milites, vel qui in Seminario morantur : Unde hi ab Episcopis absolvi possunt à casibus Romano Pontifici reservatis, ut *Milante in d. prop.* 3. *et Barb. All.* 41. *n.* 16. *cum Nav. Bon. etc. ex c. Quoniam de Vita et honest. Cler.* ubi datur facultas Episcopo absolvendi eos, qui simul vivunt, si quis eorum Clericum socium percusserit, modò percussio non fuerit enormis. Denique censentur impediti, quicumque iter arripere nequeunt sine gravi damno spirituali, vel temporali suo, vel duorum. *Viva l. c. ex c. Quamvis de Sent. excom.* ubi dicitur excusari, *sive quolibet impedimento canonico retrahatur.* Ut autem hi supra enumerati dicantur perpetuò impediti, sufficit, ut tali impedimento laborent per decennium, et secundùm *Tamb. in Dec.* etiam per quinquennium, consentit *Viva in prop.* 3. *Alex. VII. n.* 6. *et Ronc. d. q.* 4. *R. II.* Leviter autem Clericos percutientes semper possunt absolvi ab Episcopo, ex *arg. cap. Pervenit, De Sent. excom.* Vide Prenda *n.* 279.

39. — Quær. V. An impediti adire Romam in persona, teneantur adire saltem per Epistolam, aut procuratorem, ad absolutionem à prædictis casibus obtinendam? Affirmat *Bon. D.* 1. *p.* 2. *n.* 4. (cui adhæret *Potestà t.* 1. *n.* 3346.) putans, quòd pro casibus occultis recurrendum sit per epistolam ad S. Pœnitentiariam, quandò commodè fieri possit, et aliqua necessitas non impediat; quia ad hoc est S. Pœnitentiaria à Pontifice constituta. Hæc sententia est probabilis, sed probabilior et communis est sententia negativa cum *Ronc. d. q.* 4. *R. II.* (qui vocat tutissimam sen-

tentiam) *Milante in prop.* 3. *Alex. VII. Viva ib. n.* 7. *Pal. D.* 1. *p.* 11. §. 5. *n.* 6. *et Spor. p.* 264. *n.* 750. cum communi, et *Salm. c.* 2. *n.* 65. *cum Con. Henr. Dic. Avil. Dian. Conin.* Vide dicta *l.* 6. *n.* 563. *v. Dub.* 3. Idem dicit *Sanch. Dec. l.* 4. *nu.* 13, qui excipit casumhæresis, et hanc exceptionem rejiciunt *Pal. D.* 1. *p.* 2. §. 5. *cum Avers. et Dic.* apud *Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1624. Ratio, tum quia, stante impedimento Romam adeundi, restituitur (ut diximus) ex jure Episcopis potestas ordinaria absolvendi per reservationem Bullæ ablata; Tum quia (ut ait *Ronc. l. c.*) jus non obligat Reum, nisi ut personaliter adeat Papam : Unde, si id præstare nequit, ad aliud non tenetur. Præterea (ut addit bene *Ronc.*) obtinere absolutionem à S. Pœnitentiaria, est privilegium, sed privilegia, utpote favorabilia, nullam inducunt obligationem iisdem utendi. Et sic pariter ab Episcopo in casu impedimenti Reus absolvi potest; etiamsi adsit Nuntius Apostolicus, qui possit facilè adiri; ut probabiliùs tenent *Ronc. et Salm. eod. n.* 65 *cum Corn. Dian. Avil. Henr. et Lugo* apud *Croix l. c.* (contra *Mol. Bon. Con.* etc. apud *Salm.*) Sicut enim Nuntius, ita et Episcopus tunc absolvere potest ex delegatione Pontificis.

90. — Quær. VI. An casu quo Hæreticus sit impeditus recurrere ad Papam, possit Episcopus eum absolvere (juxta sententiam mox supra relatam in Quæst. III.), non solùm per se, sed etiam per alios? Jam diximus supra in Quæst. II. *n.* 82. quòd extra casum impedimenti non potest Episcopus absolvere ab ullo casu in Bulla Cœnæ reservato, et tantò minùs delegare. In casu verò impedimenti dicimus cum *Bonac. in Bull. Cœnæ D.* 1. *q.* 22. *p.* 2. *n.* 14. *Ronc. p.* 81. *c.* 6. *qu.* 4. *R.* 2. *v. Quòd si, et de Alexandro Confess. Monial. c.* 6. §. 8. *quæst.* 3. valde probabiliter posse Episcopum ab omnibus casibus Pontificiis, etiam hæresis absolvere, et delegare, non solùm specialiter in casu particulari, sed etiam generaliter. Nec obstat Tridentinum in laudato *c. Liceat*, ubi, cùm sermo fit de hæresi, dicitur *Eis tantùm, non eorum Vicariis,* (absolvere) *sit permissum.* Nam rectè respondent AA. citati, quòd id procedit juxta antiquum præscriptum Tridentini, ubi concessum erat Episcopis absolvere ab hæresi occulta etiam extra casum impedimenti; sed cùm agitur de impedito ab adeundo Pontificem, facultas hæc absolvendi ab hæresi, aliisque casibus Bullæ Cœnæ competit Episcopis non jam vi Tridentini, sed vi juris communis, ut communiter loquuntur DD. utque latè probavimus in *dicta Quæst. III. n.* 84. ex pluribus textibus ibi allatis. Unde, cùm in casu impedimenti prædicta facultas de jure ordinario spectet ad Episcopos, eò quòd est annexa ipsi Episcopali officio et dignitati, ideo ipsi bene possunt generaliter eam delegare. Et hoc est juxta communem doctrinam AA. nempe quòd omnes qui habent potestatem ordinariam possunt eam delegare, ut docent *Salm. tr.* 11. *de Legib. c.* 5. *n.* 51. *et tr.* 17. *de Voto c.* 3. *n.* 83. cum communi, *Cont. t.* 2. *de Leg. p.* 194. *v. Quod spectat, Holzm. t.* 1. *p.* 98. *n.* 485. et alii passim ex *l. More* 5. *de Jurisd. omnium Judic.* ubi id expressum habetur : *Is demum ju-*

risdictionem mandare potest, qui eam suo jure (id est *ordinario*, ut explicat ibi Glossa) *non alieno beneficio habet.* Certum contra est, quòd cùm alicui Prælato aliqua potestas conceditur, et ejus officio sive dignitati annectitur, illa est, vel saltem æquiparatur potestati ordinariæ, ut docent iidem *Salm. d. c.* 5. *de Leg. n.* 50. *et Laym. l.* 1. *tr.* 5. *c.* 22. *n.* 6. qui id probat ex *l.* 1. *ff. de Offic. ejus cui comm. est jurisd.* et ex *c. Quoniam de Offic. deleg.*

91. — Quær. VII. An quando ob mortis periculum, vel ob aliud impedimentum absolvitur ab inferiore peccatum reservatum, sed absque censura, imponendum sit onus Pœnitenti, ut Superiori se præsentet? Negant *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 13. *n.* 24. *cum Corduba, Zambran,* item *Salm. de censur. c.* 2. *n.* 46. qui citant *Suar. in* 3. *p. t.* 4. *D.* 30. *s.* 3. *n.* 6, sed non bene, ut infra videbimus. Ratio (ut aiunt), tum quia eo casu directè absolvitur peccatum, tum quia nullo jure cavetur tale onus comparendi. Sed omnino distinguendum : si peccatum sit absolutum in articulo sive periculo mortis, tunc nulla remanet obligatio se præsentandi ad Superiorem, quia tunc verè directè peccatum fuit absolutum, cùm eo casu cesset omnis reservatio, ut rectè docent *Suar. dict. n.* 6. *et Salm. de Pœn. c.* 11. *n.* 21. *cum Palud. et Nav. ac Dian. p.* 5. *tr.* 3. *R.* 66. *cum Gran. Præp. Hurt. etc.* Secus verò, si peccatum est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum adeundi Superiorem extra mortis articulum, quia tunc nullus inferior potest directè absolvere à reservatis, sed tantùm indirectè, juxta dicta *l.* 6. *n.* 585. *v. Dub.* 1. Unde Pœnitens, ut postea directè à Superiore absolvatur, omnino cùm convaluerit tenetur eum adire : ita communissimè *Suar. l. c. n.* 8. *Laym. de Pœn. c.* 12. *n.* 10. *cum Nav. Soto, Con. Ricc. etc. et Ciera de Cas. reser. n.* 164. cum communi, ut asserit.

92. — Quær. VIII. An impediti adhuc Episcopum adire pro his censuris, vel aliis reservatis, possint à quocumque Confessario absolvi? Negant communiùs *Suar. Lug. Dec. etc. apud Viva de Pœnit. Qu.* 9. *Art.* 2. *n.* 9. Quia hoc in jure conceditur tantùm Episcopis, nec in lege positiva valet argui à pari. Sed probabiliter affirmant (cum onere tamen comparendi ad Episcopum, cessante impedimento) *Ronc. d. c.* 6. *Qu.* 4. *R. III. Pal. D.* 2. *p.* 11. §. 5. *n.* 6. *Spor. p.* 264. *n.* 750. *Croix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 1624. *cum Nav. Abb. Ang. et Tab. Salm. de cens. c.* 2. *n.* 93. *in fine* cum *Tann. Sylo. Henr. Viva l. c.* cum *Perez, Hurt. Gran. Dicast. Boss. et Cœlest.* Ratio, tum quia, ubi eadem est ratio, idem jus debet esse, ut dicit *Glossa in c. Cum Dilecta. De Confir.* Tum quia non deest lex hoc expressè indulgens; nam in *c. Nuper,* 29. *De Sentent. excom.* habetur ut supra annotavimus, quòd impeditus ex justa causa adire Superiorem jus habentem absolvendi à censura, *à suo absolvatur Episcopo, vel proprio Sacerdote.* Sub nomine autem *proprii Sacerdotis* venit quidem quilibet Confessarius, ut notat ibi *Glossa* ex *c. ult. q.* 26. et rectè inferunt *Salm. c.* 2. *n.* 164. *ex c. Omnis, de Pœnit. et rem.* ubi præcipitur quemque semel saltem in anno confiteri *proprio Sacerdoti,* qui commu-

niter intelligitur quivis Confessarius, ut probavimus *l.* 6. *n.* 564 *et* 670. Si igitur non potest verificari casus quòd Sacerdos absolvat Reum à censuris Pontifici reservatis, quando Episcopus adiri potest, saltem verificari debet quando Episcopus adiri non potest. ut rectè arguunt *Roncag. et Salm. ll. cc. cum Henriq. et Diana.* Imò *Pal. l. c.* dixit ex vi prædicti textûs, impeditum adire Papam, posse indistinctè absolvi à proprio Sacerdote. Sed probabiliùs puto cum *Sperer p.* 264. *n.* 761. *Salm. c.* 2. *n.* 63. *Ronc. l. c.* et aliis communiter, ut supra, hoc non admittendum, nisi quando non patet facilis recursus ad Episcopum; nam to *à suo Episopo, vel proprio Sacerdote*, communissimè DD. interpretantur non disjunctivè, sed subrogativè, nempe quando Episcopus nequit adiri. Tantò magis quòd in *c. de Cætero*, 11. *et c. Ea noscitur.* 13. expressè diponitur, quòd cùm non potest adiri Pontifex, adeatur Episcopus. Satis etiam probabile est cum *Suarez*, *Sanch. et Mol.* ut notavi *l.* 6. *n.* 563. *v. Dub. I.* quòd in articulo sive periculo mortis quilibet Confessarius possit, etiam præsente Episcopo, absolvere à casibus Papalibus, quia tunc omnis reservatio cessat. Nec obstant textus mox supra citati in *c.* 11 *et* 13. *de Sent. excom.* Nam probabiliter respondet *Sanch.* cum aliis ut supra, eos procedere tantùm in casu percussionis Clericorum, de quo loquuntur, non verò in aliis. Præterquam quòd nullum expressum inveni textum, qui in articulo mortis præscribat quòd infirmus ab Episcopo absolvatur à censuris Pontifici reservatis. Excipit tamen *Sanch. l. c.* cum aliis, si casus Pontifici reservatus esset occultus, quia tunc jure ordinario potest Episcopus ab illo absolvere, vi Tridentini in laudato *c. Liceat.* Unde censet tunc omnino adeundum Episcopum, si ad eum est recursus, cùm ipsi tunc reservatus sit casus. Sed hoc non obstante, mihi et aliis junioribus videtur probabile, etiamsi crimen fuerit occultum, posse absolvi in periculo mortis à simplici Confessario, adhuc præsente Episcopo, quia in tali periculo (ut diximus) cessat omnis reservatio quorumcumque peccatorum, et censurarum, ut docet Tridentinum *sess.* 14. *c.* 7. Neque in hoc mihi contradixi *dicto num.* 563. *Dub.* 1. ubi video oppositum tradidisse; nam ibi sermo fit de censuris ab eodem Episcopo reservatis, et eo casu, cùm Confessarius debeat imponere Pœnitenti, ut postquam convaluerit se præsentet Episcopo ad congruam pœnitentiam ab eo accipiendam, ut communiter docent DD. cum *Salm. de Pœnit. c.* 11. *n.* 21. *et Tamb. de Cas. res. l.* 5. *c.* 10. §. 4. *ex c. Quo de iis, et c. Sæpe, de Sent. excomm.* ac signanter ex *c. Eos qui*, ubi id expressum habetur: notantque ibi *Tamb. n.* 7. *cum Fill. Boss. et Pasqualig. ac Viva in prop.* 3, *Alex. VII n.* 5. *cum Val. Nav. Bordonne, etc.* quòd eo casu pro foro externo Confessarius debet exigere à Pœnitente juramentum se præsentandi Superiori, cùm primùm poterit (sed pro foro interno dicunt sufficere promissionem), ideo præsente Episcopo infirmus nequit absolvi à simplici Confessario. At quando agitur de censuris Papalibus, non debet infirmus, elapso periculo, se præsentare Episcopo, sed

Pontifici, unde cessat ratio cur præsente Episcopo non possit absolvi. An autem in articulo mortis Laicus, aut simplex Clericus possit absolvere à censuris, deficiente Sacerdote? Probabiliùs negandum juxta dicta *l.* 6. *n.* 540.

An verò habens peccata, et censuras reservatas teneatur ea exponere confessario non habenti super eis potestatem, casu quo urgeat necessitas communicandi, aut confitendi, et aditus non pateat ad Superiorem? Vide dicta *de Euchar. l.* 6. *n.* 265. *v. Quær. II.* ubi diximus teneri; vide ibi rationem.

Si quis autem est impeditus adire Episcopum, an possit simplex confessarius eum absolvere à casibus et censuris ab eodem Episcopo reservatis? Respondet *Ronc. tr.* 4. *c.* 6. *q.* 5. cum *Hurtado*, et *Diana*, quòd si impedimentum esset diuturnum, poterit absolvi, cum obligatione tamen comparendi coram Superiore, cessante impedimento. Si verò impedimentum sit perpetuum, poterit absolutè absolvi. Attamen *Laym. de Pœnit. cap.* 12. *n.* 10. cum *Suar. Soto*, *Coninch. etc.* dicunt, casu quo urgeat necessitas, et Episcopus longè distet, simplicem Confessarium posse Pœnitentem absolvere directè tantùm super non reservata, et indirectè super reservata.

93. — Quær. IX. Quomodo Episcopi hanc facultatem sibi concessam in *d. c. Liceat*, tam dispensandi in irregularitatibus, quàm absolvendi à casibus reservatis occultis, possint aliis delegare? *Prima* sententia quam tenent *Henriq. Menoch. et Cord. apud Sanch. de Matr. l.* 2. *D.* 40. *n.* 16, dicit non posse Episcopos hanc facultatem generaliter delegare, sed tantùm specialiter in aliquo casu particulari qui occurrit. *Secunda* verò probabilior sententia quam tenent *Suar. t.* 4. *D.* 30. *s.* 2. *n.* 9. *Sanch. loc. cit. n.* 17. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 2. *ac Croix l.* 7. *n.* 135, docet bene posse Episcopos generaliter committere hanc facultatem tam dispensandi, quàm absolvendi, alteri specialiter ad hæc deputato. Idque testatur *Suar.* sic esse receptum, et interpretatum à consuetudine, quæ est optima legum interpres. Imò probabiliter dicunt *Sanch. ibid. n.* 25. *Barb. in Trid. d. c.* 6. *sess.* 24. *num.* 45. *v. Ego tamen*; (et idem clarè sentit *Suar. loc. cit. D.* 41. *sess.* 2. *n.* 8.) quòd non solùm alius specialiter deputatus, sed etiam quicunque, cui Episcopus generaliter suam facultatem committit, potest dispensare in irregularitatibus, et absolvere à suspensionibus reservatis occultis. Ratio, quia Concilium facultatem circa hæc non limitat, sicut limitat in secunda parte facultatem absolvendi à casibus : Unde, cùm eam habent Episcopi de jure ordinario, generaliter possunt eam delegare, nulla facta speciali deputatione ad ipsa. Bene autem advertit *Pal. de Leg. D.* 6. *p.* 8. §. 2. *n.* 7. Episcopum non posse dispensare in irregularitatibus (vel absolvere à suspensionibus reservatis) cum alienigenis, etiamsi ipsi habeant quasi domicilium in sua Diœcesi ex Decl. Greg. XIII relata *l.* 6. *n.* 593.

94. — « Resp. 3. Multi Religiosi, præsertim Mendicantes,

» possunt ex suis privilegiis, in foro tamen interno tantùm, à » variis censuris absolvere. Vid. *Dian. p. 9. t. 4. Res. 63.* » Quare à superioribus suis illa privilegia petant, cùm ad con- » fessiones audiendas exponantur, et circa ea sequentes regulas » sequantur. »

95. — Quoad Regularium autem facultatem in reservata, distinguenda est facultas, quam habent erga sæculares, ab illa quam erga subditos.

Et I. Quoad *Sæculares*, olim Regulares absolvere poterant eos à censuris tam à Pontifice, quàm ab Episcopis sibi reservatis, ex diversis privilegiis, quæ referunt *Salm. de Sacr. Pœnit. c. 13. n. 51*, nempe Eugenii IV, Urbani IV, Pauli III, Julii II, S. Pii V, etc. Verùm (ut tèstantur ipsi *Salm. ibid. et Vioa in Trut. Prop. 12. Alex. VII, n. 1.*) Clemens VIII, die 26 Nov. anni 1602, et Paulus V, 7 Jan. 1607, limitarunt talem facultatem, et declaraverunt eos extra Romam et intra Italiam non posse absolvere sæculares à casibus Papæ reservatis in Bulla Cœnæ; Nec ab aliis, sex celebribus illis, nempe percussionis Clericorum, Duelli, Violationis Immunitatis, Violationis Clausuræ Monialium ad malum finem, Simoniæ realis, et Simoniæ confidentialis in Beneficiis (Decretum Clementis in extensum refert *P. Milante in prop. 12. Alex. VII, t. 1. p. 98*; Nec pariter à casibus quos Ordinarii sibi reservant,) Deinde S. Congr. de mandato Urb. VIII, 17 Nov. 1627, sic sancivit: « Per confirmationes privilegiorum, quas » Regulares à Sede Apostolica post sacrum Conc. Trid. obtinue- » runt, nequaquam revixisse privilegia priùs ab eodem Concilio, ac » deinde etiam ipsius Congregationis Decretis sublata, atque » extincta, si quæ habebant, absolvendi à casibus Ordinario reser- » vatis; quemadmodum nec indulta absolvendi à casibus contentis » in Bulla, quæ in die Cœnæ Domini legi consueverunt, utpote » sublata per annuam ipsius Bullæ publicationem, vires ac robur » acquisivisse ex sequentibus privilegiorum confirmationibus. Ac » proinde Regulares cujusvis Ordinis, etc. » Ibique additum fuit: « Ab aliis casibus et censuris (præter casus Bullæ Cœnæ) » Sedi Apostolicæ reservatis absolvendi facultatem extra Italiam » minimè sublatam fuisse ejusdem S. C. Decretis hac de re » editis jussu Clem. VIII. »

96. — Sed dubit. 1. an regulares possint absolvere sæculares à casibus Papalibus? *Prima* sententia negat cum *Vioa in prop. 12 Alex. VII. n. 14. Bord. et Floren.* ex Decr. Pauli V, quo sancitum fuit: « Ac insuper, ut nulli ex sacerdotibus prædictis » (scil. Sæcularibus et Regularibus) quibuscumque privilegiis, » indultis, et facultatibus, suffulti ab excommunicationibus vel » casibus eisdem Ordinariis, vel Sedi Apostolicæ reservatis, » præterquam in articulo mortis, absolvere audeant, vel præsu- » mant. » *Secunda* tamen probabilior sententia quam tenent *Bonac. p. 2. n. 18. Salm. tr. 18. de Privil. c. 4. n. 153.* atque *Aversa, et Pell.* apud *Vioam l. c. n. 13 et 14.* sequitur *Potest. t. 1. De Min. Pœnit. c. 5. n. 3458.* cum *Peyr. Donat. Rodr. Vidal*

Joan. De la Croix, et ipse *Viva* se revocans id admittit in *Tract. de Cens. Qu.* 2. *Art.* 2. *n.* 6 *et* 7, docet Regulares posse absolvere sæculares à casibus Papalibus occultis; et probant ex privilegio Soc. Jesu (in quo communicant omnes Regulares, ut notat *Potestà n.* 3459.) concesso à Paulo III, anno 1545. In dicto privilegio, cujus verba refert *Potestà ibidem*, conceditur absolvere Fideles « ab omnibus peccatis etiam Sedi Apostolicæ » reservatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ etc. Necnon vota » quæcumque, exceptis votis castistatis, Religionis, etc. » Nec obstare dicunt *Pell.* apud *Vivam*, et *Bon. n.* 19, laudatum Decretum Pauli V. Nam prohibitio ibi facta de absolvendis casibus Papalibus, refertur ad casus in Decr. Clementis VIII reservatos, quod Paulus V, et inde Urbanus VIII confirmarunt, et innovarunt, ut referunt *Bon. Viva*, *etc.* Ibi enim tantùm casus Bullæ Cœnæ, et alii sex enunciati excepti fuerunt.

97. — Quod autem tuentur *Pelliz.* apud *Vivam*, et *Rodriq.* apud *Potest.* scilicet ex præfato privilegio posse Regulares absolvere etiam à Papalibus pro foro fori, meritò rejicit *Potestà n.* 3465. Nam ex verbis Privilegii, *Confessionibus auditis*, atque *Pœnitentiam salutarem injungendi*, satis constat facultatem pro solo foro interno esse concessam.

98. — Dubit. 2. an Religiosi possint absolvere sæculares à casibus ab Episcopis sibi specialiter reservatis? Affirmarunt *Suar. Hurt.* etc. apud *Salmant. de Cens. c.* 2. *n.* 40. Ratio, quia qui potest majus (nempe absolvere à Papalibus), potest etiam minus, scil. absolvere ab Episcopalibus. Et huic opinioni inclinarunt *Rodriq. Quint. Cand.* etc. apud *Vivam in d. prop.* 12. *n.* 4. ob privilegia postea, et iterum Regularibus concessa. Nec obstare dicebant Decr. S. Congr. de mandato Clem. VIII et Urb. VIII, cùm talia Decreta non habeant vim legis. His tamen non obstantibus, omnino tenendum est oppositum, cùm præfata Decreta fuerint confirmata ab iis Pontificibus pro tota Ecclesia ipsorum speciali mandato, et ideo verè habent vim legis, juxta communem doctrinam relatam *Tom.* 1. *lib.* 1. *n.* 106. Insuper (ut rectè dicunt *Salm. l. c.* et *Viva de Cens. Qu.* 2. *Art.* 2. *n.* 7.) prædicta opinio satis evasit improbabilis post *prop.* 12 damnatam ab Alex. VII, quæ dicebat: « Mendicantes possunt absol- » vere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episco- » porum facultate. » Hæc enim proscriptio sola sufficit ad privilegia revocanda.

99.—Dubit. 3. an Regulares privilegiati possint absolvere à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine? Adest duplex sententia probabilis. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Cabassut. T. J. l. c.* 11. *Conc. de Pœnit. p.* 571. *n.* 8. *Milante in prop.* 12. *d.* ab Alex. VII. *et Viva in d. p.* 12. *n.* 14. *c. cum Bordon. et Floren.* Quia in Decreto citato Pauli V. fuit Regularibus sublata facultas absolvendi à censuris ordinariis reservatis. *Secunda* tamen probabilior sententia affirmat, quam tenent *Conc. de Cens. p.* 447. *n.* 17. *Spor. de Pœnit. p.* 264. *n.* 745. *Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1628. *Salm.*

de Sacram. Pœnit. c 13. *n.* 52. *cum Sanch. Aversa, Lez. Pelliz. Peyr. Dian.* etc. Et sequitur se revocans *Viva in Tract. de cens. Qu.* 2. *Art.* 2. *n.* 7, qui docet posse absolvi à Regularibus censuras Episcopis reservatas à jure communi. Quænam autem sint Censuræ, vide infra apud *Busemb. num.* 213. Excipe tamen eas quas Episcopi sibi reservant. Ratio, quia, licèt in Decretis Pauli V et Urb. VIII Regularibus vetetur absolvere à casibus Ordinariis reservatis, attamen hoc veriùs intelligitur, ut dicunt *Salm. l. c.* et *Avers. Lez. Leand.* apud *Vivam d. prop.* 12. *n.* 13, de casibus tantùm ab Ordinariis sibi reservatis, cùm hæc Decreta sint (ut supra diximus) confirmativa Decr. VIII ubi dicitur: *Nec à casibus, quos Ordinarii reservarunt, aut in posterum sibi reservabunt.* Notatque rectè *Suar. de Pœnit. D.* 29. *s.* 3, quòd casus à jure Episcopis reservati reipsa magis dicendi sint Episcopis delegati, quàm reservati. Omnino tamen excipiendi sunt sex casus expressi in Decreto edito jussu Clem. VIII. ut supra. At hoc intelligendum intra Italiam, ut explicavit Urban. VIII (prout supra *n.* 95.); nam extra Italiam, vel in Urbe, ut dicitur in Decr. Clementis, bene possunt Regulares absolvere ab omnibus censuris, quæ à jure sunt Episcopis reservatæ, et intra Italiam Regulares possunt absolvere à censura propter abortum fœtûs animati, cùm hic casus non sit in casibus expressis à Clem. VIII. Ita communiter DD. Vide *T.* 2. *l.* 3. *n.* 397. *vers. Pariter.* Si verò Episcopus hunc casum specialiter sibi reservaverit, tunc nullo modo Regulares possunt illum absolvere, ut diximus *loc. cit. in fine, et lib.* 6. *n.* 599. *vers. Certum, circa fin.*

100. — Quod autem dicit *Viva de Cens. q.* 5. *ar.* 3. *n.* 10. *et in Prop.* 12 *damn. ab Alex. VII*, cum aliis, nempe Regulares posse absolvere etiam à sex casibus Clement. VIII quando sunt occulti, ob eamdem rationem ut supra, quia prædicti casus, cùm sint occulti, reservantur Episcopis, non Papæ, vi Trident. in *c. Liceat.* Id minimè probatur: nam in tantùm Regulares possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis sive delegatis, in quantùm ipsi etiam sunt papales, quare, ablata Regularibus facultate absolvendi à casibus Clem. uti Papalibus, non habent illi unde hac facultate uti possint, sive casus sint publici, sive occulti. Probabiliter autem *Viva q.* 2. *ar.* 2. *n.* 7. *cum Comit.* et communiori sententia, cui adhæret etiam *Conc. p.* 447. *n.* 17, dicit posse Regulares absolvere casus in Synodis reservatos, quando Episcopus eos in tabella non exponit; quia eo ipso, quòd in tabella non reservat, censetur velle omnibus Confessariis facultatem concedere absolvendi ab iis, ex regula: *Non expressum habetur pro omisso.*

101. — II. Quoad facultatem autem, quam Prælati Regulares habent erga *suos subditos*, communiter docent DD. posse ipsos subditos absolvere ab omnibus casibus Papæ reservatis extra Bullam Cœnæ. Ita *Salm. de Cens. cap.* 2. *num.* 70. *Conc. p.* 444. *ex num.* 19. *Viva in Prop.* 4. *Alex. VII. n.* 6. *et Potest. De Min.*

Pœn. t. 1. *n.* 3372. ex variis privilegiis, quæ congerunt *Salm. l. c.* (Quidquid in contrarium dicat *Croix l.* 8. *n.* 141. cum *Dic.*) Nam licèt ex vi Trident. in *c. Liceat,* non censeatur data Prælatis Regularibus facultas ibi concessa Episcopis, quia videtur concessa tantùm iis, qui habent Diœcesim propriam, cùm in Trident. dicatur, *in Diœcesi sua;* Attamen adest Privilegium à S. Pio V. (quod in extensum referunt *Conc. l. c. et Salm. de Sacr. Pœnit. c.* 13. *n.* 33.) cujus vi prælati Regulares in suos Fratres, et Moniales possunt idem, quod Episcopi in suos subditos vi Trid. in *c. Liceat.* Et licèt *Mendo ap. Croix l. c.* astruat confutare Privilegium S. Pii, tamen illud authenticè referunt *Salm. de Sacr. Pœn. c.* 13. *n.* 33. *Viva, et Conc.* qui etiam asserit ipsum confirmatum fuisse cum aliis à Bened. XIII, *in Const.* 79. *Pretiosus,* edita an 1727, quam refert etiam *P. Milante in prop.* 3 Alex. VII, *p.* 23. Qui insuper refert ab eodem Pontifice concessam fuisse facultatem absolvendi etiam à casibus Bullæ Cœnæ, exceptis « Relapsu in hæresim, Falsificatione litterarum Apos» tolicarum, et delatione prohibitorum ad Infideles; » Generali verò Ordinis concessit, « ut ipse solus possit ab irregularitate » hujusmodi (orta ex homicidio) dispensare cum Fratribus sibi » subditis, dummodo homicidium non fuerit appensatum, et intra » claustra extiterit consummatum. » Nomine autem Prælatorum veniunt Provinciales, et eorum Vicarii in ipsorum absentia vel alii ab eis deputati, ut asserunt *Salm. de Cens. c.* 2. *n.* 80. Necnon veniunt omnes Superiores locales, Rectores, Priores, Guardiani, etc. ut ait *Potest. l. c. n.* 3379. Sed post hæc scripta inveni, quòd Clemens XII, in Bulla *Romanus,* die 30 Maii 1742, revocaverit omnes Constitutiones, et Privilegia (præsertim contenta in præfata Bulla, *Pretiosus*) concessa à Bened. XIII, omniaque reduxit ad pristinum statum. Insuper hîc notandum, quòd cùm disceptatum fuisset, an revocatio per Tridentinum facta Privilegii Regularibus concessi absolvendi Hæreticos, esset vel ne intelligenda pro Sæcularibus, non verò pro Religiosis subditis: S. C. dijudicavit intelligi pro omnibus; ita refert *P. Ferraris Bibl. verb. Absolvere, ar.* 1. *num.* 40.

102. — Possunt etiam Prælati Regulares absolvere Novitios qui Ordinis à censuris Papalibus (exceptis casibus Bullæ) ante ingressum in Religionem contractis. Ita *Salm. d. n.* 80. cum *Rodr. Cand.* etc. ex Privilegio à Clemente VII, concesso anno 1530.

103. — Sed dubit. 1. An dicti Prælati possint Novitios absolvere etiam à censuris ab Episcopis sibi specialiter reservatis? Respondetur negativè ex Decreto S. C. edito de mandato Urb. VIII, ut supra relato: quamvis etiam contradicat *Jo. de la Crux.* apud *Salm. c.* 2. *n.* 80. cui ipsi adhærent *n.* 81. quia (ut aiunt *Salm.*) per tale Decretum revocata est facultas concessa per Privilegium Clementis VII, quoad absolutionem casuum Episcopalium; non autem illa quæ per consuetudinem est obtenta, ut est ea, qua habentes facultatem absolvendi à reservatis Papæ, possunt absolvere etiam ab illis, quæ Ordinarii sibi reservant, ut testantur *ib.*

Suar. alter. et *Hurt.* Addunt alii apud *Vivam in d. prop.* 12 *Alex. VII. n.* 6. Decretum illud non habere vim legis, quia non fuit de ejusdem Pontificis speciali mandato solemniter promulgatum pro tota Ecclesia, juxta sententiam relatam *n.* 106. Omnes tamen hæ rationes ex supradictis non videntur ampliùs probabiles post *prop.* 12 damnatam ab Alex. VII, ut supra allatam, qua oppositum apparet satis declaratum.

104. — Dubit. 2. an Prælati Regulares possint absolvere suos subditos Religiosos à casibus reservatis in Bulla Cœnæ, ac etiam ab hæresi? Quoad Sæcurales, jam damnata fuit ab Alex. VII, Propositio 4 quæ dicebat : « Prælati Regulares possunt in foro » conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, » et ab excommunicatione ob ipsam incursa. » Quoad subditos verò adsunt tres sententiæ : *Prima* universè affirmat cum *Pal. Rodr. Peyrin.* etc. ap. *Salm. de cens. c.* 2. *n.* 75. et hanc sequitur et enixè defendit *Potest. t.* 1. *p.* 4. *c.* 5. *n.* 3375. cum *Villal. Donat. et aliis,* ex diversis privilegiis, et juribus quæ ibi congerit.

105. — *Secunda* sententia, quam tenent *Salm. l. c. ex n.* 76 *et* 77. cum *Suar. Bann. Cand. Arag. et aliis,* dicit eos non posse absolvere ab hæresi, sed posse à cæteris casibus Bullæ. Ratio istorum, quia, licèt per Bullam Cœnæ revocentur quæcumque privilegia Regularibus indulta, per verba, *Non obstantibus privilegiis,* etc. *alicui, vel aliquibus cujuscumque Ordinis concessis;* attamen S. Pius V extendit ad Prælatos Regulares privilegium Episcopis concessum per Trident. in *cap. Liceat,* ut supra, eodem modo ac in Episcopis invenitur. Sicut igitur (dicunt *Salm. n.* 77.), non obstante dicta Bulla, possunt Episcopi vi illius privilegii absolvere suos subditos, etiam à casibus Bullæ occultis; sic etiam possunt Regulares. Excipiunt autem *Salm. n.* 76. hæresis crimen, quia ex Constit. Pauli V ut referunt, hæretici omnino remitti debent ad Inquisitores. Sed hoc explicant in *Tract. de Sacr. Pœnit. c.* 13. *n.* 5. valere pro locis, ubi viget Tribunal S. Inquisit.; et ideo pro aliis locis referunt doctrinam *Suarez,* qui dicit Prælatos posse absolvere subditos etiam in hæresim relapsos ex concessione Greg. XIII.

106. — *Tertia* demum sententia, quam tenendam esse dicunt *Viva in prop. 4 damnatam* ab Alex. VII. et *Croix l.* 6. *p.* 1. *n.* 1622. citans *Sanch. Suar. Dian.* et *Mendo,* dicit eos non posse absolvere ab ullo casu Bullæ Cœnæ. Ratio est, tum quia Decr. Urbani VIII (ut supra allatum) expressè declaravit per annuam Bullæ publicationem sublatam esse Regularibus facultatem à casibus Bullæ Cœnæ absolvendi ; tum quia (ut rectè arguit *Viva in d. prop.* 4. *num.* 3.), si hodie nec etiam Episcopi à casibus Bullæ absolvere possunt post Prop. 3 damnatum ab Alex. VII, ut diximus supra *n.* 83. Ergo tantò minùs poterunt Prælati Regulares. Sed hodie quæstio finita est ; nam (ut referunt *P. Milante in dicta prop.* 3. *to.* 1. *p.* 23. *et P. Conc. to.* 10. *p.* 449. *n.* 21 *et* 22.) Bened. XIII in Bulla *Pretiosus*, (cujus verba retulimus *n.* 101.) novissimè

concessit Superioribus Ordinis. S. Dominici, et per communicationem aliorum Ordinum, posse absolvere suos subditos, nempe Fratres, et moniales sibi subjectas à quibusvis censuris etiam in Bulla Cœnæ, aliquibus tamen exceptis.

107. — Dubit. 3. an Prælati Regulares possint absolvere suos subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut Clerici sæcularis? Diximus *suos subditos;* nam circa sæculares nihil Regulares possunt, cùm facultas absolvendi sæculares ab hac censura sit ipsis expressè adempta à Clem. VIII et Paulo V extra Romam; et intra Italiam : vide dicta *n.* 95. In *c. Cum illorum,* 32. §. *Qui, de sent. excom.* Affirmatur, si Religiosus percusserit alium ejusdem Ordinis, « nisi excessus (ut ibi dicitur) extiterit » difficilis et enormis; utpote si ad mutilationem membri, vel » ad effusionem sanguinis est processum, aut in Episcopum, aut » Abbatem violenta manûs injecta. » Si verò percusserit Religiosum alterius Claustri, dicitur ibid. quòd « per Abbatem pro- » prium, et ejus qui passus est injuriam, absolvatur. » Si autem percusserit Clericum sæcularem, dicitur, « nonnisi per Aposto- » licam Sedem absolutionis gratiam poterit promereri. » Idem autem quod dicitur de Religioso, dicunt communiter *Pal. D.* 3. *p.* 23. §. 4. *ex n.* 10. *Laym. tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *circa finem,* et alii passim de Novitio percussore, etiamsi ipse crimen commiserit ante ingressum, quia in favorabilibus Novitii habentur ut Religiosi. Addunt tamen *Laym. l. c. in fin. et Pal. ib. cum Mol. et Sayr.* quòd Novitius, si egrediatur ante professionem, tenetur se præsentare Sedi Apostolicæ, juxta *c. Eos qui de sent. excomm. in* 6. adhuc si fuerit à Prælato absolutus, quia illa absolutio fuit concessa ob temporale impedimentum, ne vagaretur. Hîc verò notandum 1. quòd si Religiosus levi percussione læserit Clericum sæcularem, bene poterit absolvi ab Episcopo illius, ut communiter dicunt iidem *Laym. et Pal. ll. cc.* cum aliis ex *c. Religioso, de sent. excom. in* 6. Notand. 2. cum eisdem AA. et *Salm. c.* 2. *n.* 69. quòd prædicta procedant juxta jus commune; nam, spectatis Privilegiis, Religiosi bene possunt absolvi à suis Prælatis, etamsi percussio fuerit enormis, ex pluribus Privilegiis, quæ referunt *Pal. n.* 10. *in fin. Salm. l. c. et Ronc. p.* 104. *c.* 2. *q.* 2. Idque dicunt præfati AA. valere, etiamsi Religiosus percusserit alium alterius Ordinis, vel Clericum sæcularem. Additque *Croix l.* 7. *n.* 32. *cum Krimer.* etiamsi percussio fuerit publica, ac posse Abbatem absolvi per Confessarium à seipso electum. Notandum 3. quòd, licet Regulares possint absolvi à suis Prælatis ob hujusmodi Privilegia, bene tamen valent etiam se subjicere Episcopis, ut ab eis absolvantur : intellige, si percussio fuerit levis, vel enormis occulta. Et in eo casu illi qui sunt Prælati alicujus Ordinis, possunt per se exposcere talem absolutionem ab Episcopis : reliqui verò Religiosi de suorum Prælatorum licentia, nisi hæc injustè denegetur, ut docent *Sanch. Dec. lib.* 2. *c.* 12. *n.* 10. *et Salmantic. c.* 2. *num.* 52. *cum Boss. Henriq. Diana, etc.*

108. — A quibus autem censuris possint absolvi recipientes Bullam Cruciatæ? Vide *Salm. c. 2. n. 82.* et *Croix toto l. 8.*

109. — « Regulæ. *Prima.* Qui habet potestatem absolvendi à » censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere à » reservatis Papæ.

110. — « *Secunda.* Qui habet potestatem absolvendi à reser- » vatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris Bullæ » Cœnæ, eò quòd hæ censeantur majores, nec comprehendi in » concessione generali. *Dian. p. 5. t. 12. Res. 14.* »

111. — Ita *Bon. q. 3. p. 1. num. 12. et Suar. Ugol. etc. ap. Salm. c. 2. n. 41.* Cæterùm quotiescumque conceditur à Papa facultas absolvendi à censuris, etiam de papalibus intelligitur; aliàs nihil concederetur, quia quilibet approbatus potest absolvere à non reservatis, ut *Bon. n. 11. et Salm. l. c. cum Nav. Azor. Cand. etc.* Pariter in Jubilæo, concessa facultate ab omnibus censuris reservatis, intelliguntur comprehensæ ex communi usu etiam reservatæ Episcopis, *Croix. l. 7. n. 132 et 149. cum Suar. et Dic.* An autem, data potestate absolvendi à censuris tam à jure, quàm ab homine latis, comprehendantur censuræ ab Episcopo specialiter latæ? affirmant apud *Croix n. 133. Avil. Henr. etc.* Negant *Vasq. Hurt. etc.* Utraque est probabilis. Facultas autem concessa ab Episcopo de absolvendis casibus reservatis, non intelligitur data pro peccatis, quibus annexa est censura reservata; *Tamb. de Cas. R. c. 9. §. 1. n. 11.* Secus si talis concessio fiat à Papa; *Croix l. 7. n. 134.* Ratio, quia omnes casus papales sunt principaliter reservati cum censura, et propter censuram, vide *l. 6. n. 580.*

112. — « *Tertia.* Qui habet potestatem absolvendi à censuris » Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibusvis papalibus, et episco- » palibus à jure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione » contracta propter hæresim, de qua alii probabiliùs affirmant, » præsertim pro quibus alioqui concessio per magnam partem » esset inutilis. »

113. — Concessa facultas absolvendi à casibus papalibus, non intelligitur à casibus Bullæ Cœnæ; quia in generali concessione non veniunt ea quæ Superior non fuisset concessurus, si specialiter de iis rogatus fuisset, ut dicunt *Bon. q. 3. p. 1. n. 12. Croix l. 7. n. 132. Salm. c. 2. n. 41. cum Suar. Cand. Ugolin. etc.* Certum autem est hodie, quòd concessa facultate absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, non comprehenditur facultas absolvendi ab hæresi, licèt occulta, ut decrevit Alex. VII die 23 Martii 1656, et novissimè rursus declaravit Bened. XIV in Bulla *Convocatis*, emanata pro Jubilæo anni 1750. *n. 53.* Qui tamen *n. 7.* concessit in eodem Jubilæo facultatem absolvendi ab hæresi occulta, modò Pœnitens non habuerit complicem.

114. — « *Quarta.* Possunt Regulares per sua privilegia, sicut » ab aliis censuris Papæ reservatis, ita etiam absolvere duello » certantes (idem dic de similibus casibus) post Constitutionem » Clementis VIII, sicuti poterant ante eam: præterquam in

» Italia extra Urbem; idque ex declaratione ipsiusmet Clementis » apud *Comitolum l.* 6. *mor. Regin. l.* 21. *d.* 83. *Filliuc. t.* 1. » *tr.* 15. *c.* 5. *Laym. l.* 3. *t.* 3. *p.* 3. *c.* 5.

115. — « Resp. 4. Ampla etiam solet dari potestas à censuris » absolvendi in Jubilæis; in quibus diligenter considerandum, » quid, quantùm, et quomodo concedatur. Si enim detur potestas » absolvendi à casibus reservatis Papæ, etiam conceditur potestas » absolvendi à censuris Papæ reservatis : quia is non solet re- » servare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ. * (*Cæterùm uni- » versè loquendo, qui absolvere potest à peccato reservato, potest » etiam à censura annexa, cùm nequeat absolvi peccatum, nisi » priùs censura absolvatur. Salm. c.* 2. *n.* 38. *cum Avil. Cand. etc.*) * » Porro absolutio data confitenti bona fide in Jubilæo, cum in- » tentione lucrandi illud, etsi postea vel sua negligentia, vel prop- » ter aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollitque cen- » suram; secus si ab initio indulgentias lucrari noluerit, eo enim » casu probabiliùs est absolutionem non valere, et tam peccata » reservata, quàm censuram de novo debere tolli ab eo, qui » potest extra Jubilæum. * (Vide *dicta de Pœnit. t.* 6. *n.* 536. » *ad n.* XIII *et* XXVI.) * »

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censura?

116. Quomodo absolvendæ censuræ in foro externo? et quomodo in interno? — 117. An possit absolvi absens? — 118. De eo qui absolutus est in Jubilæo. — 119. De absolutione metu extorta. — 120. An valeat absolutio, non satisfacto parti? — 121. Quid si cum hac conditione sit concessa facultas? — 122. An, secuta satisfactione, de se auferatur censura? — 123. An valeat, et liceat absolutio sub conditione? — 124. An possit dari absolutio ad reincidentiam? — 125. An ad reincidendum requiratur nova culpa? — 126. An censura possit absolvi extra Confessionem? — 127. Ad absolvendas Censuras requiritur I. Satisfactio partis. — 128. In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem? — 129. Requiritur II. ut reus præstet juramentum non ampliùs committendi crimen, si sit valde enorme. — 130. Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem. — 131. Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitus, vel oblitus non petierit. — 132. An valeat absolutio, si reus falsum exponat?

116. — « Resp. Id statuendum esse ex natura tum censuræ, » tum cujusvis absolutionis.

Ex qua circa absolvendi modum resolves :

« 1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt » ea signa, quibus apertè significetur absolutio impendi. * (*Ad* » *absolvendam censuram sufficiunt quæcumque signa externa,* » *sed non sufficit sola voluntas Judicis. Suar. D.* 6. *sect.* 9. *n.* 2.

» 5 *et* 6. *Pal. D.* 1. *p.* 11. §. 3. *nu.* 1. et *Salm. c.* 2. *num.* 14. *cum* » *Corneio, et Giball.*)*

« In foro tamen externo communiter servanda est forma cu- » jusque Episcopatûs. In foro autem conscientiæ hæc fere est in » usu. *Ego te absolvo,* v. g. *à vinculo excommunicationis, sus-* » *pensionis,* etc. *quam incurristi propter* NN. (talem causam) » *et* (si sit excommunicatus) *restituo te Sacramentis Ecclesiæ,* » *et communioni fidelium,* (aut si sit suspensus) *executioni tuo-* » *rum ordinum, vel officiorum. In nomine Patris,* etc. In publica » autem ac solemni absolutione præmittitur Psalmus *Miserere,* » et ad singulos versus pœnitentis humeri denudati leviter per- » cutiuntur (nisi ex justa causa talis cæremonia videatur omit- » tenda, præsertim in fœminis); tum adjectis precibus absol- » vitur, et in Ecclesia introducitur. Idem modus fere servatur » in absolutione mortuorum, nisi quòd sepulchrum virga per- » cutiatur. *Rituale Roman.*

117. — « 2. Absolvi à censura potest absens; * (*Certum est* » *quòd absens sicut potest ligari censura, ita absolvi, ex c. De* » *manifesta.* 2. *qu.* 1. *c. Quanto.* 2. *q. n.* 5. *Cæterùm sine urgenti* » *causa non licet absolvere absentem, Sanch. l.* 2. *c.* 11. *n.* 14. » *Salm. c.* 2. *n.* 16. *cum Pal. Avil. Sayr. etc. qui notant, quòd* » *si obtineatur absolutio per procuratorem, hic debet habere spe-* » *ciale mandatum censurati de obtinenda absolutione, ut constet* » *de emendatione; debetque procurator implere quæ mandans* » *implere deberet, si præsens esset*)*, imò et invitus; etsi hoc » communiter non liceat, ne censura contemnatur. Ratio, quia » sicut pœna in absentem et invitum potest statui, sic et auferri. » *Turr. Dian. p.* 5. *t.* 9. *R.* 10. * (*Vide infra n.* 131.)*

118. — « 3. Is, qui pluribus censuris est astrictus, potest » absolvi ab una, relictis aliis; quia inter ea non est necessaria » connexio. Unde si dicatur, *absolvo te ab omni vinculo, etc.* » valet pro omnibus: ideoque si sic absolutus in Jubilæo fortè » omisisset invincibiliter peccatum habens annexam censuram, » id est excommunicationem, posset is postea ab eo peccato, » per quemvis approbatum absolvi, cùm non sit ampliùs re- » servatum, eò quòd censura, ratione cujus tantùm erat reser- » vatum, sit sublata. * (*Vide d. n.* 131. *in fine.*)*

119. — « 4. Absolutio vi, aut metu gravi injustè incusso ex- » torta non valet; imò novam excommunicationem incurrit, qui » metum incutit. * (*Ex c. unic. De his, quæ vi, etc. in* 6. *Secus* » *tamen si metus non fuerit injustè incussus, nempe si extorta sit* » *absolutio à Judice, qui nolebat absolvere, adhuc cessante con-* » *tumacia. Ronc. cap.* 6. *q.* 6. *et Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 459.)*

120. — « 5. Absolutio data ab Ordinario, non præstita sa- » tisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est, imò etiam data » à delegato, modò non delegetur cum conditione satisfactionis: » quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautionem, aut jura- » mentum de satisfaciendo cùm poterit.

121. — Quær. utrùm sit invalida absolutio censuræ data à

delegato, non satisfacta parte, si illi facultas concessa est absolvendi cum clausula, *satisfacta parte?* Probabiliter negant *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 33. *num.* 6. *Pal. D.* 1. *p.* 51. §. 3. *n.* 6. *Bon. q.* 3. *p.* 9. *Ronc. c.* 6. *q.* 6. *et Salm. c.* 2. *n.* 25. Nisi exprimatur in concessione, nullam fore absolutionem, hac conditione non impleta : aliàs, cùm illa conditio sit de jure, intelligitur apposita ad monendum delegatum non ad limitandam facultatem. Sed probabiliùs affirmant *Suar. D.* 7. *s.* 5. *n.* 42. *Sporer suppl. p.* 279. *n.* 214. item *Vasq. Con. Sayr. ap. Pal. l. c.* et alii citati *l.* 6. *n.* 537. *v. Qu. VIII.* cum communiori sententia, ut fatetur ipse *Palaus.* Ratio, quia prædicta clausula probabiliùs importat veram conditionem, ut in simili dictum est *eod. l.* 6. *n.* 1115. *circa fin.* Tantò magis quòd cùm Pontifices volunt tantùm monere de aliqua obligatione, monitionem exprimant per verbum, *hortamur, monemus*, et simile ; cùm verò adhibent ablativum absolutum, aliquid aliud exprimere intendunt. Hoc tamen non obstante, non puto improbabilem (ut dixi) primam sententiam saltem ob auctoritatem DD. qui hîc illud *satisfacta parte*, non interpretantur pro conditione. Omnes autem conveniunt graviter peccare Confessarium qui censuratum absolveret parte non satisfacta. Vide tamen alia dicta *cit. n.* 537. *v. Q. VIII.*

122. — Certum autem est, quòd etiam secuta emendatione, vel satisfacta parte, ad cujus instantiam lata est censura, hæc non aufertur sine absolutione, quia licèt, cessante contumacia, censura debeat statim absolvi, ex *c. Cùm consideres, De Sent. exc.* Ex hoc tamen non infertur, quòd sit jam absoluta ; patet ex Prop. 44. damnata ab Alex. VII. *Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante cessant censuræ.*

123. — « 6. Dari potest absolutio sub conditione de futuro » contingenti, cùm sit actus jurisdictionis externæ, qui condi» tionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic ab» solvi : si enim reus absolutionem meretur, non debet apponi » conditio ; si non meretur, non debet absolvi. * (*Ideo illicita* » *de se est talis absolutio, quamvis ex aliqua causa posset coho*» *nestari, ut Ronc. ib. q.* 2. *cum Suar. Con. et Salm. cap.* 2. » *n.* 11 *et* 12. *Si quis excommunicet sic :* excommunico te, donec » solvas : *Vel si quis ita absolvat :* Absolvo te, si intra mensem » solvas ; *facta solutione, tollitur censura, ut Pal. Henr. Avil.* » *Con. Vasq. etc. cum Salm. ib. n.* 13.)*

124. — « 7. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, id » est pro certo actu, et tempore, quo transacto, reincidit : item » sub certo onere, quo non impleto, censura reviviscat. »

125. — Quær. autem, utrùm, censura absoluta cum reincidentia (v. g. si intra mensem non satisfacias) requiratur nova culpa ad reincidendum? *Prima* sententia negat, quia tunc manet eadem prima censura, quæ non fuit sublata, nisi sub tali conditione. Ita *Suar. D.* 7. *sect.* 8. *n.* 27. *Bon. q.* 3. *part.* 3. *n.* 16. item *Hurt. Fill.* etc. ap. *Salm. c.* 2. *n.* 5. *Secunda* tamen probabilior sententia, quam tenent *Ronc. c.* 6. *q.* 2. *in fin. Pal.*

D. 1. *p.* 11. §. 2. *n.* 10. et *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 460. *et Salm. n.* 6. *cum Avil. Henr. Con. Laym.* etc. docet requiri novam culpam. Ratio, quia prima censura non potest dici suspensa, cùm non possit suspendi censura, nisi auctoritate Pontificis, ut dicunt *Salm. l. c. n.* 6. Ergo fuit sublata, et ideo sine nova culpa renasci non potest. Et idem dicendum aiunt *Salm. cum iisdem A A. ib.* si Pontifex à censura absolverit ad omnem effectum, etsi ad reincidentiam; quia, nisi aliud exprimat, censetur absolvisse modo ordinario. Secus tamen, si à censura absolverit ad aliquem effectum tantùm, nempe ut censuratus reddatur habilis ad Beneficium obtinendum, etc. manente censura quoad alios effectus.

126. — « 8. Probabiliùs est, eum, qui habet potestatem absolvendi in foro conscientiæ à censura, posse id facere etiam » extra confessionem, ut contra *Navarr. Suar.* et alios docet » *Sanch. l.* 8. *de Matr. d.* 16. *Con. Dian.* etc. * (*Idem tenent* » *Salm. c.* 2. *n.* 44. *cum Con. Ugol. Vide tamen l.* 6. *n.* 593. » *v. Eamdem, ubi diximus Episcopum non posse absolvere à casibus Papalibus occultis extra Sacramentum Pœnitentiæ ex Declar. Gregorii* XIII.) * »

127. — Sed pro complemento hujus puncti hîc sedulò recensendæ sunt solemnitates requisitæ à jure, ut absolutio debitè impendatur.

Requir. I. Ut reus priùs satisfaciat parti, in cujus damnum commissum fuit crimen, ob quod censura lata fuit, nimirum furtum, percussio, etc. Nam, licèt absolutio data, parte non satisfacta, fuisset valida, graviter tamen peccat absolvens, et tenetur illa damna restituere, quia ex officio tenebatur ei consulere. Ita communiter *Avil. Con. Henr. Cand.* cum *Salm. c* 2. *n.* 22. Sufficit tamen, cùm creditor est in loco distanti, si reus pecuniam in loco tuto depositet, ut possit absolvi, ut bene notant *Salm. n.* 21. cum *Avila.*

128. — Tribus tamen casibus posset reus absolvi, non satisfacta parte. I. Quando pars injuriam remittit; sufficit enim satisfactio damnificati, quin satisfiat Ecclesiæ, ut tenent *Salm. n.* 20. *Vide l.* 6. *n.* 536. *ad n.* XVI. Hinc, si percussus à Clerico remittat injuriam expressè, vel tacitè, percussorem familiariter tractando, hic bene posset absolvi, ut *Avila, Navarr. Sylv.* ap. *Salmant. ibid.* II. Quando pars læsa rejicit justam satisfactionem oblatam, quia tunc jam per se satisfacit: *Salmant. cum Card. ibid.* III. Quando reus impotens est ad satisfaciendum, quia tunc judex eum absolvere bene potest, imò tenetur, et valet compelli, ut ait *Con.* ap. *Salmant. cap.* 2. *n.* 21. *ex c. Qua fronte. De Appel.* quia, cessante contumacia, debet reus absolvi. Reus tamen, qui non est solvendo, nec in toto, nec in parte, debet cautionem præstare, si potest: aliàs saltem juramentum solvendi, cùm poterit, ex *c. Ordoardus de Solut. et c. Ex parte* 23. *de verb. signif.* Sed vide dicta *lib.* 6. *n.* 537. *v. Si verò.* Hoc autem currit, si reus certè est debitor; nam si habet opinionem probabilem pro se, vel

si sit dubius, cùm melior sit conditio possidentis, non potest obligari, nisi ad summum ad præstandum juramentum solvendi, si de obligatione constiterit. Quòd si debitor statim solvere non posset, nisi cum magno damno, aut incommodo, potest etiam, præstita cautione, absolvi; nisi pars idem incommodum ex dilatione pateretur, ut *Nav. Con. Avil.* cum *Salm. d. n.* 21. De hoc vide dicta *l.* 3. *ex n.* 701.

129. — Requir. II. Ut reus ante absolutionem censuræ, præstet juramentum de non committendo ampliùs tale crimen, colligitur ex *c. De cætero,* et *c. Ex tenore. De Sent. exc.* Hoc juramentum tamen exposcitur tantùm ab iis, qui ob enorme crimen excommunicationem incurrunt, utpote sunt scandalosè violantes Ecclesias, graviter percutientes Clericum, incendiarii, usurarii publici, notorii percussores Episcopi, vel Cardinalis, etc. Secus, si excommunicatio sit contracta ob alia peccata non ita gravia; et hoc currit tam in foro interno, quàm externo. Ita comm. *Pal. D.* 1. *p* 11. §. 3. *n.* 4. *et Salm. c.* 2. *n.* 18. cum *Suar. Con. Hurt. Avil. Dian. Henr.* etc.

130. — Requir. III. ex *c. Per tuas, De Sent. exc.* ut censuratus absolutionem petat; ibi: « Nisi gratiam absolutionis imploret, non debet audiri, ne sententiam Ecclesiasticam contemnere videatur. » At quia textus dicit, *non debet,* non autem *non potest,* ideo bene docet *S. Th.* 3. *p. qu.* 24. *ar.* 2. quem sequuntur *Pal. D.* 1. *p.* 11. §. 3. *n.* 9. *et Con. Avila, etc. cum Salm. c. n.* 29. censuratum, modò sit emendatus à peccato, etiam renitentem validè posse absolvi.

131. — Hîc autem notandum I. quòd si reus non sit emendatus, et peccatum habeat tractum successivum, ut hæresis, furtum, non potest absolvi, nisi à ferente censuram; secus tamen, si peccatum non habeat tractum successivum, ut perjurium, blasphemia, ut *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 457. *et Salm. n.* 28. Notandum II. cum *Ronc. c.* 7. *q. ult.* et *Salm. c.* 2. *n.* 30. et *ibi Pal. Suar. Sayr. Dian. etc.* quòd aliquando ex justa causa etiam licitè detur absolutio censurato adhuc contumaci, putà ob bonum publicum, vel ut reus faciliùs resipiscat. Notandum III. quòd si privilegium sit factum Pœnitentibus, prout in Jubilæo, ubi datur eis facultas eligendi sibi Confessarium à quo absolvantur, tunc nequit absolvi invitus, quia usus privilegii pendet à voluntate privilegiati; ita *Pal. et Tourn. ll. cc.* item *Avil. Con. Corn.* apud *Salm. c.* 2. *n.* 39. cum *Ronc. l. c.* Secus, si privilegium sit in favorem Confessariorum, ut sunt privilegia Regularium, prout rectè notant *Salmant. ibid.* cum *Ant. à Spir. Sanc.* Notandum IV. quòd aliquis pluribus censuris innodatus posset absolvi ab una, et non ab aliis; quare, si censuratus unius tantùm petat absolutionem, odiosè alias celando, ab illa tantùm censetur absolutus, nisi Superior aliud exprimat, ex *c. Cum pro causa c. Officii, de Sentent. excomm.* Vide *Salm. c.* 2. *n.* 32. Si autem sine dolo alias celasset, judicatur absolutus ab omnibus, nisi constet absolventem aliud intendisse. Ita *Salm. ib.* cum *Cand. Gibal.* Et hæc absolutio valet

etiam pro foro externo, si absolvens jurisdictionem habeat in contentioso ; si verò in foro conscientiæ tantùm, sive in Sacramento Pœnitentiæ jurisdictionem solus habeat, tunc reus qui omiserit confiteri inculpabiliter peccatum, cui annexa erat censura reservata, poterit tantùm pro foro conscientiæ à quocumque postea absolvi, ut cum *Bus.* dicunt *Salm. n.* 33 *et* 34. cum *Con. Avil. Gibal* etc. Idem dicitur ibi cum *Nav. Cov. Avil. Sylv.* etc. de absolutione generali, quam Prælati impertiuntur suis subditis in Visitatione. Excipiunt tamen cum *Bonac. Avil.* etc. si aliqua censura exposcat satisfactionem partis, quia tunc non præsumitur Prælatus velle ab illa absolvere contra juris præscriptum, et in alterius præjudicium ; ita præfati AA. et quidem probabiliter : sed *l.* 6. *n.* 597. probabilius esse diximus cum *Suar. Sylv. Conc. Antoine et aliis,* quòd Pœnitens confessus Superiori, etiamsi inculpabiliter fuerit oblitus peccati reservati, non sit ablata reservatio, quia reservatio imposita est, ut culpæ cognoscantur à Superiore, utque debitis pœnitentiis puniantur, monitisque in futurum vitentur. Secus verò dicendum, si privilegium sit ipsi Pœnitenti concessum, ut in Jubilæo, etc. Vide *d. n.* 597.

132. — An autem valeat absolutio, quando datur ob falsam causam, nempe si Judex absolvat, quia reus dicit jam se emendatum ; vel parti satisfecisse, quod verum non sit ? Respondetur negativè, si deficiat causa principalis ; secus, si minùs principalis ; vel si Judex certò conscius sit falsitatis, ut *Cont. Tourn. t.* 2 *p.* 459. *cum Suar. et Bonac. ac Salm. c.* 2. *nu.* 35. *cum Pal. Sayr. Avil. Henr. communiter.*

CAPUT II.

DE EXCOMMUNICATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit et Quotuplex.

133. Quid excommunicatio ? Quænam veniat illius nomine majorne, aut minor ? et qui sint vitandi ? — **134.** Resolutiones. — **135.** Quid requiratur, ut quis sit vitandus ? Vide Constitutionem Conc. Constantiensis. — **136.** De 1. conditione, ut sit nominatim excommunicatus. — **137.** De 2. conditione, ut sit publicè denunciatus. — **138.** An liceat toleratis cum aliis communicare. — **139.** An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in Divinis, sine necessitate. — **140.** An idem de suspenso, et interdicto vitando ? — **141.** Quando percussor Clerici sit vitandus ? — **142.** An ad vitandum eum requiratur notorietas facti. — **143.** An sufficiat, ut alicui factum sit notum ? — **144.** An requiratur etiam notorietas juris ? — **145.** An percussor notorius in uno loco, sit vitandus in aliis, ubi non est notus. — **146.** Quando possit credi vitandus absolutus ?

133. — « RESP. Excommunicatiò est censura, per quam quis » privatur communione Ecclesiæ. Estque duplex, minor, quæ » tantùm privat usu passivo, seu receptione Sacramentorum :

» et major, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure fere semper » nomine excommunicationis intelligitur. * (*Habetur in c. 5. Si » quem* 59. *De Sent. excomm. quòd nomine Excommunicationis » intelligatur major, non minor, et ita AA. ap. Croix l. 7. n. 177. » Per Anathema autem intelligitur Excommunicatio major lata cum » majore solemnitate*) *; privatque omni communione Eccle- » siastica, secundùm dicenda. * (*Non dicitur simpliciter* omni com- » munione : *nam etiam excommunicatus cum fidelibus tanquam » membris unius corporis communicat in pluribus bonis spirituali- » bus; sed additur* Ecclesiastica, *id est pro bonis, quorum distri- » butio ad Ecclesiam pertinet. Vide Salm. de Cens. c. 3. n. 1.*) * » Per hanc majorem excommunicatus rursus est duplex : To- » leratus, quem fideles non tenentur vitare : non toleratus, quem » tenentur vitare. Et quidem post Conc. Constantiense, non to- » lerati sunt hi tantùm. 1. Notorius Clerici percussor, de quo » infra. 2. Quivis nominatim excommunicatus, et specialiter ac » publicè denunciatus.

Unde resolves :

134. — « 1. In Germania Catholici securè communicant cum » iis, qui notoriè sunt hæretici, et consequenter excommunicati; » quia non sunt nominatim excommunicati, ac publicè denun- » ciati.

« 2. Non teneris vitare eum, quem scis peccasse contra legem » per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunica- » tionis aliquid est vetitum, vel præceptum, quia requiritur ut » per sententiam expressam, et specialem, contra personam in » particulari, post peccatum commissum, censura sit publicata, » v. g. ut Joannes sit denunciatus excommunicatus, vel saltem ita » exprimatur persona, ut non liceat de ea dubitare, v. g. excom- » municamus talis loci Decanum, Prætorem. * (*Nota hîc, quòd » agere rem sub excommunicatione majori vetitam, non excusatur » à culpa gravi; Salm. c. 3. n. 7. cum S. Th. Suar. Lez. et comm. » Nota deinde quòd si peccatum est vetitum sub censura ex eodem » motivo, puta si vetetur homicidium, peccans unum peccatum com- » mittat; secus, si ex diverso motivo, ut si vetetur homicidium » Clerici ob reverentiam status. Est commune cum Laym. c. 5. » n. 1. Pal. Avil. et Salm. c. 3. n. 8.*) *

« 3. Licèt dicatur : *Excommunicamus Petrum,* v. g. *incendia- » rium, et ejus complices,* solus Petrus vitandus est, non verò » alii, etsi sint notorii : quia sententia quoad illos est tantùm ge- » neralis, et non specialis contra certam personam.

« 4. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi est de- » nunciatus, quia id non est factum publicè; ad hoc enim re- » quiritur, ut sententia legatur, vel affigatur alicui loco celebri, » v. gr. in templo, tempore concionis, vel aliter pro more re- » gionis. »

135. — Notandum hîc olim omnes excommunicatos fuisse vi- tandos; post Constitutionem verò Concilii Constantiensis, quæ

incipit *Ad evitanda,* (cujus exemplum nunc non extat, sed legitur ap. *S. Anton.* et *Sot.* ultra quòd sufficit fuisse confirmatam à Martino V in *Extrav. Ad evitanda*) vitandi tantùm sunt nominatim excommunicati, ac denunciati, et publici percussores Clericorum; verba Const. relata *à Salm. de Cens. c.* 3. *num.* 10. hæc sunt : « Ad evitanda scandala... indulgemus, quòd nemo deinceps à communione alicujus in Sacramentorum administratione, vel receptione, vel aliis quibuscumque Divinis, vel extra, prætextu cujuscumque sententiæ, aut censuræ à jure vel ab homine generaliter promulgatæ..., teneatur aliquem vitare, aut interdictum Ecclesiasticum observare : nisi sententia vel censura ejusmodi fuerit in vel contra personam, Collegium etc. vel locum certum, aut certam à Judice publicata, vel denunciata specialiter, vel expressè.... Salvo, si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam à Canone adeo notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari : nam à communione illius, licèt denunciatus non fuerit, volumus abstineri, juxta Canonicas Sanctiones. » Sed inde additur : « Per hoc tamen hujusmodi excommunicatos suspensos, et interdictos, seu prohibitos, non intendimus in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari. »

Sunt igitur vitandi tantùm nominatim excommunicati, ac denunciati, et deinde notorii percussores Clericorum. De singulis hîc discutiemus.

136. — Et quoad primos, ut aliquis excommunicatus sit vitandus, juxta prælaudatum Decretum, requiritur I. Ut sit nominatim excommunicatus, expresso nomine per verba, aut signa indubitata, v. g. *Excommunico Prætorem Salmantinum*, et ita ut non possit cum alio Prætore æquivocari : ut notant *Sotus, Avil.* et *Salm. c.* 3. *n.* 15. Ex quo infertur, quòd non teneamur vitare hæreticos, etiamsi notorium sit hos esse à jure excommunicatos, nisi sint insuper nominatim excommunicati et denunciati. Nec obstat 1. Decretum posterius Concilii Basiliensis, quo sancitum fuit esse vitandos omnes notoriè excommunicatos. Nam respondetur 1. cum *Turrecr. Salm.* et *aliis DD. comm.* quòd Decreta dicti Concilii edita post Schisma (prout hoc Decretum editum fuit) ab Eug. IV fuerunt revocata; vide dicta *T.* 1. *l.* 1. *n.* 133. Resp. 2. quòd tale Decretum, quamvis legitimum fuisset, à contraria tamen consuetudine Ecclesiæ fuit abrogatum; et Decretum Concilii Constantiensis communiter fuit receptum. Ita communiter DD. Vide *Salm. n.* 13. Nec obstat 2. dicere, quòd saltem ex jure divino teneamur publicè excommunicatos, maximè hæreticos, vitare, ex illo ad *Titum* 3. *Hæreticum hominem post primam, et secundam correptionem devita.* Et ex *Ep.* 2. *Joan. Nolite recipere eum in domo, nec ave ei dixeritis.* Hoc enim respondetur intelligi præceptum, quando esset periculum, quòd ab eo inficeremur, vel si scandalum adesset, aut si spes esset, fore, ut delinquens ex vitatione resipisceret, *Salm. ibid.*

137. - Requir. II. ut reus publicè excommunicatus publicè etiam denuncietur. Circa quod non sufficit ut denunciatio fiat coram litigantibus, sed debet fieri in loco publico (prout in Ecclesia, tempore Missæ, vel concionis), et in charta affigi in loco publico, vel alibi juxta usum Regionis. *Pal. Disp. 2. part. 4. Salm. c. 3. n. 15. Croix l. 7. n. 185.* cum *Suar. Henr. Con. Avil. Hurt.* Et in dubio, an quis excommunicatus sit sufficienter denunciatus, non tenemur eum evitare, ut notat *Croix n. 186.* cum *Dic.* et *aliis*, nisi adsit periculum scandali. Sufficit tamen, ut teneamur vitare, si constet nobis esse illum denunciatum per famam publicam, vel per testimonium etiam unius personæ gravis authoritatis, ut *Croix ib.* cum *Nav. Dic.* etc. Notandum II. quòd excommunicatus à jure (nisi crimen sit notorium) debeat priùs à suo proprio Superiore citari, ut se defendat; *Salm. ib. n. 16.* juxta dicta supra *n. 55. in fine.* Et deinde debet publicè ut excommunicatus denunciari, seu declarari. Sufficit autem ut excommunicatus à jure tantùm denuncietur tanquam talis, ut jam sit vitandus; *Salm. ib. n. 15.* Non verò sufficit, si reus sententia declaretur tantùm, quòd commiserit crimen, cui annexa est excommunicatio, ut aliàs tenent sufficere *Suar. Sayr. Avil.* etc. apud *Salm. c. 3. n. 17.* Nam veriùs requiritur, ut expressè declaretur excommunicatus, uti docent *Sanch. Dec. l. 2. c. 9. n. 4. Pal. n. 6. Ronc. p. 84. q. 2. R. 1. et Salm. d. n. 17.* cum *Bon. Reg. Dian.* etc. (quod probabile putat *Croix l. 7. n. 183.*) Ratio, quia in Decreto *Conc. Constant. et in Extrav. Martini* V dictum est, neminem esse vitandum, « nisi censura vel sententia ejusmodi fuerit à Judice » publicata, vel denunciata specialiter, et expressè. » Ex quibus verbis *Gibal.* cum *Sanch.* addit nec sufficere si declaretur reus incurrisse omnes censuras crimini annexas, nisi in specie denuncietur excommunicatus. Notandum III. quòd, licèt vitare non teneamur excommunicatum non denunciatum, possumus tamen vitare, etiàm publicè, eum qui publicè est notus ut excommunicatus, uti rectè dicunt *Avil.* et *Dic.* apud *Croix l. 7. n. 184.*

138. — Notand. IV. quòd etsi permissum sit aliis communicare cum excommunicato tolerato, attamen, prout patet ex verbis Concilii ut supra, cuicumque etiam clam excommunicato interdictum est cum aliis communicare tam in Divinis, quàm in humanis. Sed dubium hîc fit, an liceat fidelibus cum illo communicare in Divinis, et sine necessitate? Dixi *in Divinis;* nam in humanis certum est semper licere. Dixi item *sine necessitate*, quia in casu necessitatis, vel specialis utilitatis, putà, si alius æquè utilis non inveniatur, licitè potest quisque ab excommunicato Sacramenta petere; ita *Suar. D. 11. sect. 1. n. 15. Pal. D. 2. p. 5. n. 3. et Salm. c. 3. num. 23. cum Con. et Corneio.*

139. — Quær. igitur, an liceat communicare in Divinis cum excommunicato tolerato sine necessitate, vel utilitate? Negant *Pont. l. 5. c. 18. §. 9. Suar. D. 4. sect. 4, n. 10. et Avila, Pal. ac Con. apud Salm. c. 3. n. 24.* quia, licèt communicans non agat contra præceptum censuræ, agit tamen contra caritatem, indu-

cendo excommunicatum ad actum illicitum; nisi (excipiunt) ille esset paratus Sacramenta ministrare, aut nisi teneretur ea præstare ex officio, nempe si esset Parochus, quia tunc alter utitur jure suo. Probabiliùs verò affirmant universè *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 9. *n.* 8. *Pal. D.* 2. *p.* 5. *n.* 5. *Bon. p.* 1. §. 3. *n.* 4. *et Salm. c.* 3. *n.* 25. *cum Soto, Hurt. Sayr. Corn. Gibal. Henr. etc.* Ratio, quia, quando excommunicatus rogatus communicat, v. gr. Sacramenta ministrat, nec ipse tunc peccat; nam, si ipse adhuc peccaret, inutilis evaderet concessio facta fidelibus à Concilio, dum eis saltem indirectè, ratione caritatis prohiberetur communicatio. Quare, cùm fidelibus communicatio cum excommunicato universè concessa sit, indirectè indultum est etiam excommunicatis cum fidelibus petentibus communicare. Hoc tamen currit, si Sacramenta petantur ab excommunicato, quia, si petantur à Ministro existente in mortali, ad licitè petendum requiritur equidem causa justa, secundùm dicta *l.* 6. *n.* 88. *v. Resp.* 3.

140. — Notand. V. quòd hæc, quæ hucusque dicta sunt de excommunicato, currunt pariter de suspenso, aut interdicto vitando in iis rebus, in quibus vi suspensionis, vel interdicti vetitum est eis communicare; ita ut usquedum non sint publicè denunciati, possimus indifferenter communicare cum illis, quia Concilium loquitur universè de quacumque censura; *Pal. p.* 5. *n.* 8. et *Salmant. cap.* 3. *n.* 21. cum *Sayr. Caj. Gutt.* etc. *commun.* Et idem asserit *ib. Avila* de irregulari, qui si non sit denunciatus non est vitandus; hinc ait licitè posse fideles à Parocho irregulari, etiam ob publicum homicidium, sed non denunciato, petere Missam, et Sacramenta, cùm Concilium loquatur tam de impeditis per censuram, quàm per quamcumque sententiam, per verba to, *Cujuscumque sententiæ, vel Censuræ.*

141. — Quoad verò *percussores Clericorum*, hi, ut sint vitandi requiritur ut sint notorii. Sed hîc quæritur, an requiratur notorietas juris, vel facti? Notorium *juris* dicitur, quod notum est vel per sententiam Judicis, vel per confessionem rei in judicio, vel per sufficientem dispositionem judicialem testium. Notorium autem *facti* dicitur, quod notum est majori parti Collegii, Monasterii, viciniæ, vel magno numero personarum, sive quod creditur mox venturum ad earum notitiam; nam ut bene notant *Salm. de Cens. cap.* 3. *n.* 19. cum *Bon. Hurt. Nav.* in magna Civitate non requiritur, ut factum sit notum majori parti civium; verùm non sufficit contra, ut sciant 14 testes, ut dicunt *Salm. cum AA. cit.* Licèt *Dicast. apud Croix l.* 7. *n.* 182. putet quòd si percussio fiat in foro coram septem, dicenda sit notoria; secus, si fiat in domo privata, aut in Monasterio, vide dicta *T.* 3. *l.* 3. *n.* 975; sufficit autem fama communis orta à viris fide dignis, et integrè probata, quæ quidem jam præbet moralem certitudinem, ut *Pal. D.* 2. *p.* 4. *n.* 8. *Bon. D.* 2. *q.* 2. *part.* 1. §. 1. *n.* 9. *Salm. c.* 2. *n.* 19. cum *Sayr. et aliis* Putant tamen *Viva q.* 3. *a.* 2. *nu.* 5. *Avil.* et *Dic.* apud *Croix l.* 7. *n.* 187, non sufficere famam quòd quis percusserit, sed requiri etiam famam quòd publicè per-

cusserit. Imò docent *Suar. Mol.* et *Dic. ib.* non sufficere publicam hujusmodi infamiam, quando hæc non procedit ex notorietate facti per testes oculatos : aliàs dicetur crimen famosum, sed non notorium, et hoc *Croix* probabile censet ex verbis Bullæ, *Ad evitanda,* ut supra *n.* 135. ubi : « Si sententiam latam à Canone adeo » notoriè constiterit incurrisse, quòd factum non possit aliqua ter» giversatione celari. » Hinc, ut dicit *Viva l. c.* non erit notorius percussor, qui laborat publica infamia, quòd Clericum percusserit, si revera ipse non percusserit publicè.

142. — His positis dubitatur 1. an sufficiat, ut percussor Clerici sit vitandus, sola notorietas juris? Resp. negativè cum communi ; namque licèt olim ante Concilium Constantiense sufficiebat notorietas juris, quia tunc omnis excommunicatus erat vitandus, nunc tamen requiritur etiam notorietas facti, ex verbis illis : *Quòd factum non possit aliqua tergiversatione celari.* Ita *Suar. D.* 9. *sect.* 2. *n.* 11. *Pal. D.* 2. *p.* 4. *n.* 7. *Bon. D.* 2. *p.* 1. §. 1. *n.* 3. *Croix l.* 7. *n.* 180. *cum Laym. et Salm. c.* 3. *n.* 18. *cum Con. Avila,* etc. Advertendum tamen est, quòd sicut est vitandus is quem per publicam famam constat fuisse notorium Clerici percussorem, ut dictum est supra; ita etiam vitare debemus eum qui per sententiam Judicis (juxta Concilium Constant.) denunciatus est vitandus, quia tunc per talem sententiam satis certi evadimus etiam de notorietate facti ; vide *Croix loc. cit.*

143. — Sed dubit. 2. an sufficiat, ut factum sit alicui notum, quamvis aliis sit occultum, ut ille percussorem vitare teneatur? Affirmant *Suar Dic. et alii* apud *Croix lib.* 7. *n.* 179. quia factum jam illi notoriè constat. Sed probabiliùs negant *Bonac. D.* 2. *q.* 2. *p.* 1. §. 1. *cum Avila, et Pal. l.* 2. *n.* 6. *cum Nav. Laym. Hurt. ac Con.* et *Croix ib. cum. Pignat.* Quia ex verbis mox relatis jam satis apparet requiri ut crimen sit simpliciter notorium, id est pluribus notum, ita ut celari non possit.

144. — Dubit. 3. An ultra notorietatem facti, ut percussor sit vitandus, requiratur notorietas juris, id est quòd reus sit etiam in judicio confessus? vel per sententiam damnatus? Visum est alicui omnino negandum, casu quo factum nulla possit tergiversatione celari, ut supra ; at probabiliter quidem affirmant *Avil. Cœlest. Fag. Coo.* quos sequuntur *Salm. c.* 3. *n.* 18 *et* 19. et *Ronc. p.* 84. *q.* 2. *R.* 2. Ratio, quia dicit textus (vide *n.* 135.) quòd ad obligationem vitandi percussorem requiritur ut constet, non solùm cum percussisse, sed etiam censuram incurrisse, ita ut factum non possit celari, *nec* (nota ut additur) *aliquo suffragio excusari.* Ideo usquedum reus non sit in judicio confessus, aut condèmnatus, semper aliquo suffragio valet excusari, dicendo v. g. se ad defensionem percussisse, ebrium fuisse, ignorasse censuram, etc. Huic sententiæ adhæret *Diana p.* 5. *tr.* 9. *Res.* 60, ubi dicit : « Quamobrem rarò contingit percussionem Clerici ita notoriam esse facto, ut non possit aliquo juris remedio, aut probabilitate aliqua excusari. » Et idem docent *Viva quæst.* 3. *art.* 2. *num.* 5. et *Pignat.* apud *Croix lib.* 7. *num.* 181. Quare, nisi saltem constet

facto, quòd percussor advertenter voluerit censuram incurrere, probabiliter nunquam est vitandus. (*V. Not. XXII, pag.* 339)

145. — Dubit. 4. An percussor Clerici notorius in uno loco, sit vitandus in alio, ubi non est notorius? Affirmant *Hurt. Bonac. Vasq.* apud *Salm. c.* 3. *n.* 20. quia à Concilio universè fuit declaratus ut vitandus, qui alicubi fuit notorius Clerici percussor. At probabiliter negant *Pal. n.* 9. *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 12. et *Salm. c.* 3. *n.* 20. Quia ut dicunt, factum publicum in uno loco, non verè est publicum in alio, ubi communicatio cum excommunicato occulto non affert scandalum, quod præcipuè voluit Concilium evitari. Et idem quod dicitur de Clerici percussore, dicendum de excommunicato in aliquo loco denunciato, modò notitia denunciationis non sit brevi in illum alium locum perventura, ut dictum est supra *n.* 78.

146. — Ultimò hîc notandum quòd, postquam noscatur quis semel esse denunciatus sive declaratus excommunicatus, teneamur eum vitare, donec constet nobis de absolutione vel per publicam famam, vel saltem per testimonium unius fide digni, utì habetur in *c. Sicut,* 39. *De Sent. exc.* Potest tamen ipsi excommunicato fides adhiberi, si aliàs sit fide dignus, et timoratæ conscientiæ, asseratque se absolutionem recepisse, vel se gerat ut absolutum. Ita *Croix l.* 7. *n.* 188. cum *Nav. Avil. Dic.* et *Henr.*

DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur, et quem effectum habeat excommunicatio minor.

147. Ob quam causam incurratur excommunicatio minor ?—**148.** An Episcopus possit alicui interdicere Sacramenta ? Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi Sacramenta. — **149.** An sit privatio etiam ministrandi ? — **150.** Effectus indirectus est privatio electionis passivæ ad Beneficia. — **151.** Incurritur communicando cum vitando. — **152.** An sit mortale recipere Sacramenta cum excommunicatione minori ? An ministrare ? — **153.** An incurratur cum solo veniali ? — **154.** Et an hoc veniale possit omitti in Confessione ? — **155.** Quis possit absolvere ab ea ? An etiam quicumque, qui potest absolvere venialia ?— **156.** Quis incurrat, remissivè.

147. — « Resp. Incurritur ob unicam tantùm causam, si quis » nimirum cum excommunicato majore excommunicatione com» municet iis casibus, quibus non licet. Effectus ejus est pri» vatio Sacramentorum perceptionis. Vid. *Laym. l.* 1. *t.* 5. » *p.* 2. *c.* 3. »

148. — Quoad causam igitur, excommunicatio minor de jure incurritur tantùm ob communicationem cum excommunicato vitando. Hoc tamen non impedit, ut docet *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 5. quominus Episcopus in pœnam alicujus criminis possit

nominatim alicui interdicere usum passivum Sacramentorum, vel saltem Communionis. Quoad effectum verò, excommunicatio minor unicum tantùm effectum directum habet, nempe privare perceptione Sacramentorum, ex *c. Si celebrat. de Cleric. exc.* Ibique dicitur graviter peccare, qui hac excommunicatione irretitus Sacramentum aliquod suscipit, ut est commune apud DD. validè tamen recipere. Vide *Salm. de Cens. c.* 3. *n.* 159.

149. — Sed magnum dubium est, an hic peccet Sacramenta ministrando? Commune est inter DD. (contra *Vasq.*) non peccare graviter, quia in *d. c. Si celebrat*, postquam Pontifex dixit peccare graviter, si Sacramenta recipiat, addidit : *Peccat autem conferendo Sacramenta,* sed non dixit *graviter.* Hinc probabiliter sentiunt *Pal. D.* 2. *p.* 21. *n.* 8. *Sayr. Con.* et *Avil.* apud *Salm. c.* 3. *n.* 160. saltem peccare venialiter. Attamen *Bon. D.* 2. *q.* 3. *n.* 4. et *Nav. Sayr. Vill.* aliique multi apud *Croix. l.* 7. *n.* 190. cum *Bus. hîc n.* 3. et *Salm. c.* 3. *n.* 161, tenent nec etiam venialiter peccare, quia in nullo jure reperitur vetita ei ministratio, sed tantùm perceptio Sacramentorum ; imò expressum in cit. textu habetur : « Cùm non videatur à collatione, sed participatione Sa» cramentorum remotus. » Cùm autem dicitur ibi, *Peccat conferendo*, intelligendum, (dicunt citati DD.) quando Minister ad conferendum aliquod Sacramentum, ante illud aliud Sacramentum suscipere debet, nempe cùm Episcopus confert Ordines Sacros, vel cùm Sacerdos Communionem dispensat in Missa, opus est ei antea celebrare, et Eucharistiam suscipere, de quo casu specialiter loquitur textus, et tunc certè peccat, imò graviter. Utraque sententia est satis probabilis.

150. — Habet autem excommunicatio minor et alium effectum indirectum, qui est privatio electionis passivæ ad Beneficia, ut habetur ex *eod. c. Si celebrat.* Qui enim directè privatur susceptione Sacramentorum, prohibetur etiam indirectè Beneficia recipere, quæ ex institutione Ecclesiæ ordinantur ad receptionem Ordinum, et ad Missæ celebrationem. Et quamvis textus loquatur tantùm de receptione per electionem; idem tamen communiter DD. intelligunt etiam de receptione per collationem, et præsentationem, tum quia eadem ratio currit ; tum quia collatio, et præsentatio sunt quædam virtualis electio. Quare tam excommunicatus Beneficium recipiens, quàm eligentes, præsentantes, et conferentes tunc graviter peccant, cùm transgrediatur præceptum Ecclesiæ in re gravi. Ita *Laym. lib.* 1. *Tr.* 5. *p.* 2. *c.* 3. *n.* 5. *Pal. D.* 2. *p.* 21. *n.* 13. *Bon. Disp.* 2. *q.* 3. *n.* 7. *Croix l.* 7. *n.* 194. *Salm. c.* 3. *n.* 162. cum *Suar. Avil. Sayr. Hurt. Henr. et communi.* Talis autem electio, etc. non erit de se irrita, sed irritanda, ut legitur in eodem textu, ubi sancitur : « Si scienter excommunicatus electus » fuerit, ejus electio est irritanda. » Dubitatur, ex cujus parte hæc scientia requiratur, ut electio sit irritanda. Adest triplex sententia. *Prima* docet requiri scientiam tantùm ex parte electi, qui scivérit suam excommunicationem, et inhabilitatem ad Beneficium : ita *Pal. D.* 2. *p.* 21. *n.* 19. *Laym. l. c.* citans *Glossam d. c. Verb.*

scienter, quæ dicit sufficere quòd electus scienter communicarit cum excommunicatis. *Pal.* et *Laym.* adhæret *Croix l. 7. nu.* 195, qui dicit saltem requiri quòd electus memor sit suæ excommunicationis, dum Beneficium ei confertur : nam contra, cùm ipse ignorans benè capax sit Sacramentorum, sic etiam capax est Beneficiorum. Et hoc probabilius mihi videtur, quia illud, *Scienter,* verius ad to *electus,* quàm ad to *excommunicatus* refertur. *Secunda* autem sententia requirit scientiam ex parte Electorum, ut *Avil. et Sylo.* apud *Laym. loc. cit.* atque idem tenent *Bon. Hurt. Reg.* apud *Salm. c. 3. n.* 163. Ex quibus sententiis *tertiam* demum probabilem sententiam deducunt *Salm. ib.* nempe requiri tam scientiam excommunicationis ex parte Electorum, quàm scientiam inhabilitatis ex parte electi. Electores autem scienter conferentes Beneficium excommunicato nullam pœnam incurrunt. *Salm. d. n.* 163. *Avil. Dian.* etc.

151. — « 1. Cùm jura dicunt, communicantem cum excom- » municato incurrere similem excommunicationem, sensus est, » quòd similiter, id est, verè excommunicetur, licèt minore » excommunicatione. »

« 2. Propter communicationem cum excommunicato minore « excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incur- » ritur censura.

152. — « 3. Etsi excommunicatus minore excommunicatione » recipiendo aliquod Sacramentum, non incurrat irregularita- » tem, graviter tamen peccat : administrando verò, probabile » est nec venialiter peccare. * (Vide dicta *num.* 149.) *

153. — « 4. Incurritur hæc censura, etsi quis propter levi- » tatem materiæ tantùm venialiter peccet, v. g. confabulando » cum nominatim excommunicato, quando non licet : secus, si » sit veniale propter imperfectum usum rationis, quia pœna in- » fligitur propter actum, qui, quantùm est ex se, sufficit ad » mortale.

154. — « 5. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, » non tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne Sacramen- » tum in ea recipiatur. Unde etiam Confessarii ordinariè priùs » absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam » minoris, deinde à peccatis.

155. — « 6. Ab hac excommunicatione lata à jure absolvere » potest parochus, et quisquis potest à mortalibus : cùm non sit » reservata. An verò qui potest absolvere à veniali habente an- » nexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa ? Qui- » dam affirmant, ut *Nav.* et *Tolet.* et alii probabiliùs negant : » ut *Suar. Coninc.,* quia, sicut hæc absolutio est distincta à » Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio ; » quæ nusquam conceditur omnibus Sacerdotibus. V. *Laym.* » *l. 1. t. 2. p. 2. c. 3.* »

156. — Quomodo, et quando incurratur hæc excommunicatio minor ob communicationem cum excommunicato vitando ? Vide *Dub. seq. ex n.* 168.

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio major.

157. Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris? I. Irregularitas ob exercitium Ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat. — **158.** Qui sint effectus immediati? I. Privatio susceptionis Sacramentorum licitæ; et etiam validæ quoad Pœnitentiam. — **159.** An excommunicatus sine culpa suscipiens Pœnitentiam validè absolvatur ante absolutionem censuræ?—**160.** Plura notanda. — **161.** An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta?— **162.** II. Privatio communium suffragiorum, etc. — **163.** An possint offerri Sacrificia etc. nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvatur? — **164.** An possint offerri pro excommunicato tolerato? — **165.** III. Privatio administrandi Sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes Sacramenta ab excommunicato tolerato? — **166.** An excommunicatus vitandus validè ministret Sacramenta? — **167.** An Sacrament. Pœnitent.? — **168.** Quid, si sit toleratus? Et quid in articulo mortis? — **169.** An excommunicatus licitè ministret Sacramenta? — **170.** Quando etiam vitandus? — **171.** Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè Sacram. ministrans? An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Pœnitentiam? — **172.** Quam pœnam incurrat recipiens Sacramenta sine necessitate à vitando?—**173.** IV. Privatio Divinorum Officiorum. Quomodo peccet communicans in Divinis cum vitando? Et an liceat recitare privatim Officium cum ipso? — **174.** An vitando liceat usus Sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia? — **175.** Quid, si vellet interesse Missæ, etc. —**176.** Ad quid teneantur Clerici si excommunicatus nolit recedere? An alii assistentes peccent tunc mortaliter? Et an incurrant excommunicationem minorem?—**177.** Quæ veniant nomine Divinorum Officiorum? An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc. Quomodo debeat expelli? aliàs Missa debet interrumpi. Et an inchoato Canone? — **178.** An excommunicatus teneatur ad Horas? Et an aliquando peccet dicendo, *Dominus vobiscum?* An recitando cum alio privatim?—**179.** V. Nullitas Beneficii collationis, præsentationis, etc. — **180.** Plura notanda, et an idem dicendum de collatione Dignitatum, etc. Quid, si ante excommunicationem fuisset præsentatus? Et an Beneficiatus faciat fructus suos? — **181.** An toleratus sit inhabilis ad Beneficia, officia, etc.—**182.** An valida sit collatio Beneficii alicui, qui ignoret se esse excommunicatum? — **183.** An excommunicatus privetur fructibus Beneficii ante sententiam?—**184.** VI. Privatio communicationis forensis. An possit se defendere in judicio? An agere? An testificari? An tueri alios? — **185.** VII. Privatio usûs jurisdictionis. — **186.** VIII. Privatio Ecclesiasticæ sepulturæ: Vide ib. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel Cœmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc. — **187.** Quid, si sit Hæreticus non denunciatus? — **188.** IX. Privatio communicationis civilis. — **189.** I. *Os.* — **190.** II. *Orare.* —**191.** III. *Vale.*—**192.** An liceant signa urbanitatis sine verbis?

—**195.** An liceat resalutare, et rescribere? — **194.** IV. *Communio*, id est contrahere, cubare, habere societatem, etc. — **195.** V. *Mensa*. Quid, si casu accidat? — **196.** Quale peccatum sit communicare cum vitando? — **197.** Peccat graviter communicans I. In Divinis. II. In eodem crimine. —**198.** An sit mortale communicare frequenter cum vitando?—**199.** In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem?—**200.** In quibus casibus liceat cum vitando communicare?

137. — « RESP. Habet duplices, mediatos, et immediatos. » Mediati, sive remoti sunt hi.

« I. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo » actum alicujus ordinis.

« II. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter persistat, et ut jura loquuntur, insordescat, fit suspectus de hæresi, et contra eum, ut talem, procedi potest; » *Trid. sess.* 25. *c.* 3. ideoque, si crimen grave, et beneficii privatione dignum commisit, privandus est beneficio; imò, etsi » crimen non sit adeo grave, si tamen ad hæresis suspicionem » purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. *Bon.* » *d.* 2. *qu.* 2. *p. ult. ex Rebuff. Dian. Navarr.* etc. * (*Insordescere est per annum animo pertinaci, et cum contemptu potestatis* » *Ecclesiæ perseverare in eadem excommunicatione, sive in alia* » *censura, ut dicit Croix l.* 7. *num.* 287. *et probat. ex Trid. sess.* » 25. *c.* 3.)*

138. — « Immediati effectus sunt sequentes.

« I. privat susceptione, et usu passivo Sacramentorum; unde » nullus excommunicatus, sive toleratus, sive non, potest ea » licitè recipere sub mortali; nisi excuset ignorantia invincibilis, » metus mortis, infamiæ, jacturæ bonorum, etc. quia censura » non obligat cum tanto rigore. *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 2. » *(*Et ita comm. docent Bon. D.* 2. *p.* 1. §. 1. *num.* 4. *et Salm. de* » *Cens. c.* 3. *n.* 43. *cum Fill. Dian. Con. etc. nisi fiat in contemptum censuræ.*)*

« Dixi, *licitè*, quia validè suscipit omnia, saltem quoad substantiam, præter Pœnitentiæ, imò etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis: dummodo cætera ad essentiam Sacramenti requisita non desint; quia per censuram non fit incapax » absolutionis, etsi prohibeatur eam recipere, priusquam absolvatur à censura. *Bon. d.* 2. *q.* 2. *o.* 2. *ex Fill. Suar. Con.* Nec » obstare, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 78. *ex* » *Conin. Suar.* etc. et *p.* 5. *t.* 9. *R.* 53. »

139. — Duplex est sententia super hoc puncto; Alii negant excommunicatum, qui adhuc sine culpa suscipit Sacramentum Pœnitentiæ ante absolutionem censuræ, validè suscipere. Ita *Vasq. Sylv. Hurt.* etc. ap. *Salm de Cens. c* 3. *n.* 46. Ratio istorum, quia hic, ut membrum abscissum, excluditur omnino ab Ecclesia, ut possit in bonis ejus communicare. Sed opposi-

tum verius est tenendum cum *Suar. D.* 10. *sect.* 3. *n.* 9. *Pal. D.* 2. *p.* 7. *nu.* 4. *Bon. p.* 2. §. 1. *n.* 1. *Croix l.* 7. *nu.* 191. *Salm. n.* 47. et *Con. Cajet. Sayr. Dian. Fill. ac communissima.* Ratio potissima, quia Ecclesia non irritat Sacramentum pœnitentiæ, neque ex parte Ministri auferendo illi potestatem, cùm censura afficiat solum censuratum; neque ex parte pœnitentis, cùm hoc nullibi habeatur sancitum; nec Ecclesia sancire posset, dum Ecclesia nequit directè inhabiles reddere ad Sacramentum eos, qui ex jure divino habiles sunt. Vide dicta *l.* 6. *de Euch. n.* 265. *v. Quæn. III.*

160. — Hîc autem notandum I. quòd Minister conferens Sacramentum excommunicato tolerato peccaret quidem contra jus divinum, dando Sacramentum indigno; sed non peccaret contra præceptum Ecclesiæ, quia per concilium Constantiense ut supra, cuique permissum est communicare cum tolerato, etiam in Divinis; ita probabiliùs *Suar. D.* 10. *sect.* 2. *n.* 9. *Pal.* 2. *D.* 2. *p.* 7. *n.* 4. *et Salm. c.* 3. *n.* 51. cum *Vasq. communiter.* Ex quo inferunt *Salm. ibid.* quòd si excommunicatus cum ignorantia inculpabili, et aliàs dispositus petat Sacramenta, licitè potest Minister illa ei conferre, eumdem relinquendo in sua bona fide. Notandum II. quòd excommunicatus si recipit Sacramentum Ordinis, remanet suspensus, ex *c.* 32. *de Sent. exc.* Utrùm autem excommunicatus Ordinem suscipiens incurrat irregularitatem? Vide dicta *l.* 6. *de Ordine n.* 799. *v. Utrùm autem.* Si verò suscipit alia Sacramenta, peccat quidem graviter, sed nullam pœnam incurrit; *Croix l.* 7. *n.* 198. *cum Dic.* et *Salm. vid. l. c.* Notandum III. quòd in articulo mortis probabiliùs potest ministrari excommunicato vitando Eucharistia, etsi ipse Sacramentum Pœnitentiæ non suscepisset, ut *Croix* cum *Suar.* et *Dic.* contra *Avilam,* etc, quia præceptum divinum de Viatico sumendo fortiùs obstringit, quàm prohibitio generalis Ecclesiæ non sumendi Eucharistiam. Idem ait *Croix l. c.* de Sacramento Extremæ Unctionis citans *Suar. et Dicast.* Sed probabiliùs negant *Avila,* etc. *ibid.* juxta dicta *lib.* 6. *n.* 88, nisi infirmus non potuerit aliud Sacramentum recipere. Notandum IV. quòd in dubio, an quis sit absolutus, an non, ab excommunicatione contracta, non est negandum ei Sacramentum, si ille petat, maximè si asserat se esse absolutum; quia nemo præsumitur delinquere; ita *Suar. D.* 10. *sect.* 2. *n.* 12. *Con. p.* 2. §. 12. *n.* 2. *Pal. D.* 2. *p.* 7. *nu.* 7. *Croix. c.* 7. *n.* 199. *et Salm. c.* 3. *n.* 49. cum *Nav. Con.*

161. — Quæritur hîc, an excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implendum præceptum Missæ, vel annuæ Confessionis, et Communionis? Negant communiter DD. teneri quoad Missam, etiamsi negligens sit in obtinenda absolutione, nisi hoc faciat animo se eximendi ab obligatione audiendi Sacrum; ita cum *Bus. Bonac. q.* 2. *p.* 3. §. 1. *n.* 4. *et Salm. de Cens. c.* 3. *n.* 74. *et de Sac. Mis. c.* 6. *n.* 53. cum *Sa, Nav. Az. Con.* et aliis, contra paucos. Secus tamen di-

ount, quoad annuam Confessionem, et Communionem, cùm hoc sit unum ex præceptis divinis, erga quæ tenemur tollere impedimenta. Ita *Salm. d. c.* 3. *n.* 74. *Croix l.* 1. *n.* 197. *Tamb. de Comm. c.* 4. *nu.* 41. Vide dicta *l.* 6. *de Euch. n.* 587. *et de Pœnit. n.* 663.

162. — « II. Privat saltem non toleratos, communibus Ecclesiæ suffragiis, orationibus et fructu Indulgentiæ, non tamen privatis. Unde non tantùm quivis privatus, sed etiam Sacerdos potest, tanquam persona privata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, et sacro : imò actionem sacrificandi, prout pendet à merito privato operantis, offerre, vel ejus in memento in particulari meminisse. (*Hoc est certum cum S. Th. Sot. Pal. Salm. c.* 3. *n.* 58. *etc. comm.*)

« Dixi, tanquam persona privata ; quia, ut minister Ecclesiæ non potest. Hinc irritæ sunt, ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato, in persona Ecclesiæ intercedentis pro ipso, Deo offert : adeoque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Ecclesiæ Deus concessurus fuisset. »

163. — Sed duæ quæstiones hîc agitantur. Quæritur I. An possint offerri Sacrificia, suffragia, et Orationes communes Ecclesiæ pro excommunicato vitando, qui sit in gratia, nec per ipsum stet quominus absolvatur ? Affirmant *Navarr. Henr. Sayr. Avil. et alii* apud *Salm. c.* 3. *n.* 55. qui probabile putant ; quia non præsumitur Ecclesia velle suis bonis privare amicum Dei, et non ampliùs contumacem. Negant verò longè probabiliùs *Croix l.* 7. *n.* 205. *ac Suar. Dian. Sot. Con.* etc. cum *Salm. n. c.* 56. Et videtur patere ex *c. A nobis*, 28. *De sent. Excom.* ubi dicitur quòd excommunicatus, « quamvis absolutus apud Deum fuisse credatur, nondum tamen habendus est apud Ecclesiam absolutus. » Ratio, quia justè Ecclesia vult, ut non remittatur vinculum à se positum, nisi illud per absolutionem ab ipsamet auferatur.

164. — Quær. II. An autem pro excommunicato tantùm tolerato possint offerri Sacrificia, etc. etiam nomine Ecclesiæ ? Adest duplex sententia probabilis. *Prima* negat cum *Bellar. l.* 2. *de Missa c.* 6. *Suar. D.* 9. *sect.* 2. *n.* 17. item *Sotus, Avil. Bon.* etc. *ap. Salm. c.* 3. *n.* 59. Quia concessio communicandi fuit facta à Concilio in commodum solum fidelium, non autem excommunicatorum. Sed non minùs probabilis est *secunda* sententia, quam tenent *Nav. c.* 27. *n.* 36. *Pal. D.* 2. *p.* 6. *n.* 10. *ac Con. Reg. Hurt. Dian.* etc. *cum Salm. n.* 60. Ratio, quia leges favorabiles cum omni amplitudine intelligendæ sunt ; dum igitur fidelibus concessum fuit communicare cum toleratis, concessum etiam fuit orationes publicas pro eis offerre : nam communicare id etiam importat, ut habetur ex *c.* 28. *et c.* 38. *de Sent. ex comm.* Tantò magis, quia jure antiquo non erat vetitum pro excommunicatis occultis suffragia publica offerre, prout colligitur ex *c. Cùm ab homine, eod. tit.* et ipse *Suarez* fatetur ; offerre autem Sacrificia pro excommunicato, hoc etiam directè cedit in commodum fidelium, tum spirituale ob meritum ca-

ritatis, tùm temporale ob stipendia, etc. quæ hi percipere possunt ex oblationibus pro illo exhibitis.

165. — « III. Privat usu activo Sacramentorum, et administratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, et ad id requisito, et se non ingerenti, quandoque est licita, v. gr. si sit Pastor, cujus subditi teneantur audire sacrum, nec sit alius, qui celebret: imò, si etiam non Parochus fortè rogetur, et invitetur ad celebrandum. Ac, licèt communis doctrina sit apud *Laym. hîc. c.* 4. peccare fideles, si sine causa necessitatis, vel magnæ utilitatis talem inducant ad Sacramentorum administrationem, quando alius minister haberi potest, contrarium tamen est probabile ob facultatem concessam à Concilio Constant. cum talibus communicandi; et hinc nec illum qui petit à tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præsisè ob censuram peccare docent *Laym. l. c. n.* 5. ex *Soto*, *Sanch. l.* 7. *de Matr. d.* 9. *n.* 8. Idem docet *Bonac. d.* 2. *q.* 2. §. 2. *et Vasq. Suar.* etc.* (*Vide dicta n.* 138 *et* 139.) Non tolerato autem illicita est Sacramenti administratio præterquam in casu extremæ necessatis, extra quam validè illud administrat, præterquam Pœnitentiam, quia requirit jurisdictionem, qua ipse caret. Vid. *Laym. hîc c.* 2. *Bon. l. c.* »

Ad majorem claritatem hujus puncti, videndum est, quando excommunicati conferant Sacramenta validè, et quando licitè.

166. — Hinc quær. I. An excommunicatus validè ministret Sacramenta? Respondetur affirmativè (excepto Sacram. Pœnitentiæ, ut infra). Ita docent *S. Th.* 3. *p. q.* 64. *ar.* 9. *ad* 2. et alii communiter cum *Salm. c.* 3. *n.* 26. Ratio, quia ubi essentialia Sacramenti concurrunt, non præsumitur (nec etiam posset) Ecclesia illud invalidare. Excipiunt aliqui Sacramentum Matrimonii; sed in eo adhuc probabile est cum *Croix l.* 7. *nu.* 197. *Salm. de Matrim. c.* 3. *n.* 46, utì diximus *l.* 6 *n.* 1082, quòd validè assisteret Parochus excommunicatus, etiam vitandus; et etiam licitè præberet licentiam alteri assistendi Matrimonio, juxta dicta *l.* 6. *n.* 1084. *contra Croix l. c.*

167. — Sacramentum verò Pœnitentiæ certum est invalidè ministrari ab excommunicato vitando sine necessitate. Ratio, quia ad hoc Sacramentum requiritur in Ministro potestas non solùm Ordinis, sed etiam Jurisdictionis, qua ille privatus est ab Ecclesia, ut ex *cap. Omnis, De Pœnitent. et Rem.* et ex *c. Ad probandam. De Sent. et re jud.* Et ita communiter DD. cum *Pal. Suar. et Salm. c.* 3. *n.* 27. Et hoc, etsi Confessio sit de solis venialibus, ut *Salm. ibid.* Ex eadem ratione Parochus vitandus nequit alteri delegare jurisdictionem ad Confessiones suorum audiendas; *Croix l.* 7. *n.* 177. Intellige, nisi hoc posset Parochus vi privilegii specialis.

168. — Dixi autem invalidè ministrari Sacramentum Pœnitentiæ ab excommunicato vitando, quia, si sit toleratus, profectò validè hoc Sacramentum ministrat: nam hic non privatur Jurisdictione, cùm hoc expediat ad utilitatem fidelium; *Croix*

l. 7. *n.* 217. *et Salm. n.* 30. *in fine cum communi.* Utrùm autem excommunicatus vitandus possit validè et licitè absolvere in articulo mortis? Vide dicta *l.* 6. *n.* 560. *v. Qu. I.* ubi sententiam negativam tenuimus cum *D. Th. Fagn. Petrocor. Conc. etc.* contra sententiam communiorem, non verò communem, ut propter non omnem diligentiam adhibitam diximus *l.* 6. *n.* 88.

169. — Quær. II. An excommunicatus aliquando licitè conferat Sacramenta? Et hîc distinguere oportet excommunicatum vitandum à tolerato. Toleratus enim, licèt ei universè sit vetitum sub gravi Sacramenta ministrare, ex *c. Apostolicæ, De Cler. excom. min.* quando tamen est requisitus, semper licitè potest quæcumque Sacramenta conferre, prout diximus *hoc loco n.* 139. Et probabiliter addit *Pal. D.* 2. *p.* 8. *n.* 3. quòd, si festus dies occurrat, nec alius Sacerdos sit, qui Missam pro populo dicat, bene potest toleratus celebrare, etsi non rogetur; quia justè præsumitur populum petere Missam ad præceptum implendum, nisi aliàs hoc scandalum afferret.

170. — Excommunicatus verò vitandus nequit etiam requisitus Sacram. ministrare. Probabiliter tamen potest ministrare Viaticum, et etiam Extremam Unctionem, quando infirmus nequit aliud Sacramentum suscipere. An autem Parochus excommunicatus possit assistere Matrimonio? vel alteri licentiam assistendi præbere? Vide dicta de *Matr.* ex *nu.* 1082. *ad* 1084. Dicunt autem probabiliter *Ronc. q.* 3. *Pal.* et *Salmant. c.* 3. *n.* 36 cum *Con. Dian.* et *Corn.* quòd excommunicatus vitandus etiam licitè Sacramenta ministrat, quando aliàs grave incommodum, putà jacturam famæ vel bonorum timeret; quia Præcepta Ecclesiæ non obligant cum incommodo gravi.

171. — Quær. denique III. Quam pœnam incurrat excommunicatus illicitè Sacramenta ministrans? Resp. Incurrit irregularitatem, sive sit vitandus, sive toleratus, ex *c. ult. de Cler. excomm. min.* Sic pariter, si solemniter baptizet, aut nuptias solemniter benedicat: secus si privatim, ut *Salm. c.* 3. *n.* 40. Sed dubium est, an excommunicatus vitandus invalidè Sacramentum pœnitentiæ ministrans, incurrat adhuc irregularitatem? Negat *Rich.* et probabile putat *Suar.* apud *Salm. c.* 3. *n.* 40, quia, tunc deficit actus consummatus. Sed communissimè affirmant *Palaus D.* 2. *p.* 8. *num.* 13. *Suar. D.* 11. *sect.* 3 *n.* 15. *Bon. de Irreg. D.* 7. *q.* 3. *p.* 5. *n.* 6. *Tourn. t.* 2. *p.* 108. *Concl.* 1. *et p.* 190. *num.* 3. *et Salm. cap.* 3. *num.* 41. Quia hic punitur actus etiam attentatus, quia jam satis consummatus dicitur, cùm Minister intentat contra jus absolvere. Sed hæc ratio non suadet; potiùs hæc sententia mihi probatur ex *c. Si quis* 7. *Causa* 11. *qu.* 3, ubi Martinus V declarat irregularem quemlibet constitutum in Sacris, qui *post excommunicationem præsumpserit quasi in officio suo agere sicut priùs.* Nota illud *quasi*, quod importat similitudinem actionis; ergo etiamsi invalidè absolvat, irregularitatem incurrit.

172. — Qui recipit igitur Sacramentum à vitando sine ne-

cessitate, peccat graviter, et excommunicationem minorem incurrit. Qui autem recipit Ordinem ab Episcopo excommunicato vitando, incurrit etiam suspensionem ab exercitio Ordinis suscepti, ex *c. Cum illorum*, §. *fin de Sent. Exc.* Vide *Salm. n.* 42.

173. — « IV. Privat usu divinorum officiorum, ita ut excommunicatus non tantùm careat eorum fructu, sed etiam sub » mortali iis nequeat interesse, parte notabili, ita ut moraliter » censeatur cum aliis communicare, nisi excuset ignorantia, vel » necessitas vitandi scandali * (*Secluso tamen scandalo, excommunicatus, etiam Missam inchoatam tenetur relinquere, si nondum consecraverit. S. Thom.* 3. *p. q.* 83. *ar.* 6. *ad* 2.) *, aliave » justa causa : *Bon. l. c. p.* 3. §. 1. *ex Suarez, Fill.* etc. Similiter » peccant etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem » Missæ intersunt, ut ex communi docet *Bon. l. c. n.* 9. contra » *Durand.* quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen » esset, si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel breviter » privatim, aut omnino separatim oraret; aut si aliis unum sa» crum audientibus, ipse aliud audiret; quia sic moraliter non » censeretur communicare cum aliis, nec conjungi ad unam ora» tionem fundendam. *Bon. l. c. n.* 16. *ex Suar. Henr. Fill. Conine.* » etc. Ac, licèt peccatum hoc ex genere suo sit mortale, ex par» vitate tamen materiæ, subinde tantùm est veniale, ut si » exigua pars Missæ, v. g. usque ad Evangelium tantùm cum » illo audiatur. *Avila, Dian. part.* 5. *t.* 5. *Res.* 21. vel si Horæ pri» vatim cum eo recitentur, *Dian. part.* 5. *t.* 9. *R.* 89. *ex Suar.* » et aliis novem. * (*Ut tenent etiam Salm. c.* 3. *n.* 65. *cum Con.* » *Bon. et pluribus.* Graviter tamen peccaret, qui cum vitando » in Choro, vel publicè, et solemniter recitaret, *ut Salm. n.* 62. » *in fine cum S. Th.* Famulus autem, qui jussu Domini excom» municati Officium cum illo recitat, ne leviter quidem peccat, » quia tunc non communicat, sed tantùm obsequium famulatûs » sui præstat. *Ita probabiliter Croix l.* 7. *n.* 211. *cum Suar. et* » *Dic. ex c. Quoniam* 11. *q.* 3.) * »

174. — Ad majorem intelligentiam advertendum, quòd non prohibetur excommunicato usus Sacrarum Imaginum, et Reliquiarum, eas venerando; imò nec usus Aquæ benedictæ, et aliorum Sacramentalium, non quidem ut participet fructui, quem illa producunt ex Benedictione Ecclesiæ, sed tantùm ut ea veneretur. *Suar. D.* 12. *sect.* 3. *n.* 3. *Pal. D.* 2. *p.* 9. *n.* 14. et *Salm. c.* 3. *n.* 67. *cum. Henr. et Sayro.* Potest etiam tempore, quo non celebrantur Divina, Ecclesiam ingredi ad orandum privatim, et seorsim ab aliis in distincto sacello, ut communiter *Suar. n.* 1. *Pal. l. c. Bon. q.* 2. *p.* 3. §. 2. *n.* 8. *et Salm. c.* 3. *n.* 68. *cum Conin. et Cajet.* qui addit posse etiam in eodem sacello, ubi alii orant privatim et ipsum orare, quia privatè orando, minimè cum aliis communicat. Imò dicunt *Salm. ibi cum Con. Bon. Dian. Turr. Palud. etc.* quòd etiam, dum Divina celebrantur, non prohibetur excommunicatus ab ingressu Ecclesiæ, ut se liberet à satellitibus, vel ex alia causa, et si ibi

privatim oret; quia tunc nullam habet cum aliis communicationem. Et ideo tunc non tenentur Sacerdotes cessare, nec eum repellere, nec alii à templo discedere.

175. — Graviter autem peccaret excommunicatus, qui vellet audire Missam, vel interesse Officiis, et similibus publicis functionibus, ex *cap. Illud, de Cler. exc. min.* et ex *c. fin. de Sent. exc.* Et, si monitus à Sacerdote, nolit exire, incurrit excommunicationem Papæ reservatam, ex *c. Eos, de Sent. exc.* Sicut illam etiam incurrit interdictus denunciatus, pertinaciter assistens Missæ, et omnes qui impediunt, ne excommunicatus, aut interdictus recedat, ut *Pal. D. 2. p. 9. n. 4. Bon. q. 2. p. 3. §. 1. n. 7. et Salm. c. 3. n. 70. ex c. Gravis de Sent. exc.* Item notandum, quòd Sacerdos excommunicatus faciens coram se Missam celebrari, incurrit irregularitatem, *ex c. Tanta, de Excess. Prælat.* Vide *Salm. ib.*

176. — Item si excommunicatus sit vitandus, et monitus non velit ab Ecclesia exire, tenentur Clerici eum (etiamsi esset Sacerdos) expellere, si possunt; aut si non possunt, ab Officiis cessare et alia agere, quæ leguntur ap. *Bus.*: aliàs graviter peccant, et excommunicationem minorem incurrunt, ex *c. Is qui, de Sent. exc.* et *Clem. 2. eod. tit.* Sicque pariter dicunt *Bon. q. 2. p. 3. §. 1. n. 9.* et *Salm. c. 3. n. 72.* graviter peccare assistentes eidem Missæ, quam audit excommunicatus, nisi excuset aliqua necessitas, aut parvitas materiæ. Et hoc videtur probabilius, quia in Missa necessariò omnes audientes conveniunt in una oblatione. Quamvis *Suar. ap. Salm.* non improbabiliter dicat hanc communicationem adstantium culpam venialem non excedere; et hoc probabile putant *Pal. D. 2. p. 6. n. 5. et iidem Salm. c. 3. n. 72. et Sayr. Fill. Henr. Krim.* ap. *Croix l. 7. n. 207*, quia talis communicatio videtur nimis remota, et accidentalis, nisi illi sint etiam causa ut excommunicatus intersit. Hac tamen ratione non obstante, nullus auctor hujusmodi assistentes excusat saltem à culpa veniali, et ab excommunicatione minori. Communiter autem docent *Bus. hîc*, et *Pal. loc. cit.* cum *Suar. Sayr. Henr. Fill. Bon.* et *aliis* cum *Salm. c. 3. n. 73. ac Ronc. Q. 5.* quòd, si adstantes audiant aliam Missam ab illa quam audit excommunicatus, tunc nec ipsi, nec celebrans tenentur recedere, quia tunc nulla adest communicatio in eodem divino, et illa assistentia in eodem loco materialiter se habet.

177. — « Porro per divina officia intelliguntur sacrificium » Missæ, publica oratio, processio, cantus horarum, benedictio » olei, aquæ, candelarum, et cætera annexa ordini clericali, quæ » solemniter fiunt, excepta concione * (Nam audire concionem, » sive lectionem Theologiæ, Canonum, etc. nec excommunicato, nec aliis cum ipso prohibetur, cùm ibi nulla sit communicatio, *argumento ex c. Respons. De Sent. exc. Salm. c. 3. nu. 73. Croix l. 7. n. 281.* Ipse autem excommunicatus nequit » concionari, aut legere, nisi sit toleratus, et ab aliis requiratur; » aut nisi ad hoc teneatur ex officio, quia tunc præsumitur

» ab aliis requiri, *ut Suar. D. 12. c. 2. nu. 5. Pal. D. 2. p. 9.* » *n. 5. cum Bon. et adhærent Salm. l. c. in fin.*) *, in quibus, » licèt alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen » non toleratum sub mortali vitare * (*ex c. Is qui, de Sent. » Exc.*) * ; nisi vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut simile » quid excuset. Undè si talis præsens sit, moneri debet, ut re- » cedat : si nolit, debet extrudi, vel exportari, licèt sit Sacerdos » * (*Ex c. Venient. de Sent. Exc.*) *; nisi tamen gravius inde » timeatur incommodum, ob quod si expelli non possit, omit- » tendum est officium, etiàm die festo ; et celebrans nondum in- » choato Canone, debet abrumpere Missam ; si inchoavit, potest » cæteris abeuntibus sacrum prosequi * (*Ut tenent Suar. et Henr. » contra Bon. et Corn. ap. Salm. n. 71. in fin. qui meritò utrum- » que probabile putant*) *, vel abrumpere, ob sententiæ utrius- » que probabilitatem ; si consecravit, debet, solo ministro ma- » nente, pergere usque ad communionem inclusivè ; et reliqua » perficere in sacristia, vel alio decenti loco * (*ut certum est cum » Salm. d. n. 71.*) * quòd si excommunicatus negligat procurare » absolutionem, eo fine ut non audiat sacrum die festo, peccat » mortaliter omissione sacri : secus si alia de causa ne- » gligat. * (*V. d. num. 161.*) * »

178. — « Quòd si etiam obligatus est ad Horas, non excusa- » tur ab illis. * (*Ita comm. Laym. c. 2. nu. 7. Sayr. Coo. Avil. » etc. cum Salm. c. 3. n. 66.* Etiamsi teneatur ad Officium ex » solo titulo Beneficii. Et si fructus illius Beneficii non recipit, » hoc provenit ex culpa sua ; *Croix l. 7. n. 324. cum Pal. Suar. » Nav. Laym. et Salm. n. 66. qui notant cum Coo. et Avila*, quòd » si omnino privetur Beneficio, tunc non tenetur ampliùs ra- » tione Beneficii recitare.) * Etsi non debeat dicere : *Dominus » vobiscum*, sed, *Domine exaudi*, etc. * (Si tamen diceret, *Do- » minus vobiscum*, venialiter tantùm peccaret, *ut Salm. c. 3. » n. 64. cum Bon. et Henr. Imò Avila, et Hurt. ap. Pal. D. 2. » p. 9. n. 8. et Nav. ap. Salm. loc. cit. dicunt* nullo modo pec- » care, quando solus recitat, quia ly *Dominus vobiscum* erit tan- » tùm privata oratio pro aliis, sicut quandò dicit in Invitatorio : » *Venite adoremus.*) * Si autem Horas cum alio privatim legat, » venialiter tantùm videtur peccare. * (Quamvis enim *in » c. Excommunic. 11. q. 3.* interdicitur excommunicato commu- » nicare cum aliis, etiam in oratione privata ; at secluso scandalo » et contemptu, non videtur materia gravis uti socio ad recitan- » dum officium privatim, sicut ad dicendum Rosarium. *Ita pro- » babiliter Tourn. t. 2. p. 482. Bon. q. 2. p. 3. §. 2. n. 4. et Con. » Dian. Coo. Corn. Ugol. apud Salm. c. 3. n. 63.* Si autem sit » toleratus, nullo modo peccat, si recitet cum alio, ab eo requi- » situs, *juxta dicta n. 138. v. Utrum*) *.

179. — « V. Collatio Beneficii facta excommunicato nulla est, » utì et præsentatio, vel electio, institutio, et confirmatio. Ratio, » quia excommunicatus, etiam toleratus, non potest communicare » in officio, proindeque incapax est Beneficii, quod datur propter

» officium. Idque, licèt ignoretur excommunicatio, quia ignoran-
» tia invincibilis, etsi excuset à culpa, non tamen supplet de-
» fectum conditionis requisitæ ad valorem actûs; *Vid. Less. l. 2.*
» *c. 34. d. 22.* Imò probabile est, excommunicatum, quamvis
» Beneficio ante obtento non privetur, fructus tamen, et distri-
» butiones non facere suas, ideoque eas teneri restituere etiam
» ante sententiam judicis, quia est privatus officio; fructus autem
» datur propter officium, velut merces propter opus. Ita *Suar.* et
» alii contra *Sanch.* et *Conc.* qui probabiliter putant, ex consue-
» tudine non teneri ante sententiam, modò per se, vel alium
» inserviat Beneficio. »

180. — Plura hîc notanda, et examinanda. Equidem nulla est omnis Beneficii collatio, electio, etc. facta in favorem excommunicati, ex *c. Pòstulastis, De Cler. exc. min.* Hinc notandum I. quòd tunc non solùm recipientes, sed etiam conferentes, etc. peccant graviter, et incurrunt, ultra excommunicationem minorem, etiam suspensionem à collatione, ex *cit. c.* Vid. *Salm. c. 3. n. 96 et 97.* Valida tamen est collatio, si Papa scienter conferat Beneficium excommunicato: vel si in concessione Pontificis adsit clausula absolutionis à censura ad effectum validè consequendum, nisi quis excommunicatus sit ob hæresim, quæ non comprehenditur sub generali absolutione: *Salm. n. 98.*

Notand. II. Quòd idem quod dictum est de Beneficiis, dicitur de collatione, et receptione Dignitatum Ecclesiasticarum habentium jurisdictionem, prout Episcopatûs, Prioratûs, et similis; ita communiter *Suar. D. 13. sect. 1. n. 7. Bon. q. 2. p. 4. §. 1. n. 3. Pal. p. 10. n. 9. et Salm. c. 3. n. 102.* An autem idem procedat quoad Dignitates seculares? Affirmant *Salm. n. 103. cum Bon. Corneio, Henr. Garcia, Ugol. etc*, quia excommunicati invalidè exercent actus jurisdictionis. Negant verò *Pal. D. 2. p. 10. n. 11. ac Con. Fill. Giball. et Hurt. ap. Salm. ib.* (qui rectè probabile vocant.) Ratio, quia nullum habetur expressum jus de facto irritans collationem hujusmodi Dignitatum. Nec obstat, quòd acta Judicis excommunicati sint nulla, prout probabiliùs docent *Suar. D. 16. s. 1. n. 2. Dian. p. 5. tr. 9. R. 108. Salm. c. 3. n. 121. cum Con. et Hurt.* ac ipse *Pal. D. 2. p. 14. §. 2. n. 2. cum Innoc. Panorm. Vasq. Laym. Bon. etc.* eò quòd consuetudine jam receptum est, annullationem actorum pro Judice Ecclesiastico præscriptam in *c. Cum audimus 24. q. 1. et in cap. Tanta. De Excess. Prælat.* extendi etiam ad Judicem secularem. Nam respondetur, quòd licèt excommunicatus impediatur à suo Officio externo, hoc tamen non efficit ut officii collatio sit nulla; post enim absolutionem validè et licitè poterit talis Judex suo munere fungi.

Notand. III. Idem quod de Beneficio, dicendum esse de pensione Clerici, quæ datur in titulum Beneficii ob ministerium Ecclesiasticum; et de pensione Ecclesiastica, licèt temporali, quæ datur ob Officium Ecclesiasticum prout Vicario, aut Coadjutori Episcopi; ita *Salm. c. 3. n. 107.* cum *Pal. Suar.* et *comm.* Secus

autem, si pensio sit merè laicalis, vel etiamsi mixta (juxta dicta apud *Bus. l. 4. n.*137.), ut probabiliter *Pal. Avil. Laym. Sa,* etc. cum *Salm. c.* 3. *n.* 108. Notand. IV. quòd, si quis ante excommunicationem fuisset præsentatus, vel electus ad Beneficium, validè acceptat, et possessionem obtinet, etiamsi tempore acceptationis sit excommunicatus, quia acceptatio, seu possessio non sunt actus jurisdictionis, sed privati; ita *Pal. p.* 10. *n.* 18. *Bon.* §. 1. *n.* 9. *Coo. Avil.* etc. *cum Salm. cap.* 3. *n.* 110. (contra *Suar. apud Tourn. pag.* 485. *q.* 2. qui sententiam *Suarii* vocat æquè probabilem.) Secus dicendum, si is erat excommunicatus tempore collationis, licèt postea tempore acceptionis absolutus sit: est commune, vide *Salm. ibid. num.* 111. Quare requiritur tunc nova collatio, quamvis probabile putent *Salm. ibid.* cum *Less. Bon. Nav. Henr.* sufficere, quòd collator sciens in prima voluntate perseveret. Notandum V. Quòd excommunicatus Beneficium recipiens non potest facere suos fructus perceptos tempore excommunicationis, etiamsi postea absolvatur, et ritè Beneficium recobtineat. Attamen eo casu, si pro illo tempore per se, vel alios satisfecerit officio annexo, potest fructus retinere; quia fructus Beneficii vacantis, ubi non est usus *Spolii*, spectant ad successorem, ut dicunt *Bon. D.* 2. *q.* 2. *p.* 4. §. 1. *n.* 5. *et Salm. c.* 3. *n.* 101. *cum Con. Alter. Henr. Diana, et Leand.* Ubi autem est lex *Spolii,* rectè ait *Pal. D.* 2. *p.* 11. *n.* 1. *cum Nav. Henr. Con. et Avila,* posse tantùm retinere fructus correspondentes servitio præstito. Imò probabiliter dicunt *Suar. D.* 13. *sect.* 1. *n.* 3. *Tourn. p.* 486. *v. Hic, Dian. p.* 3. *tr.* 9. *R.* 89. *et Salm. c.* 3. *n.* 100. *cum Con. et Corneio,* quòd si ille bona fide Beneficium receperit, et servitium præstiterit, tunc, licèt teneatur Beneficium dimittere, potest tamen retinere, aut exigere fructus suæ congruæ sustentationi correspondentes pro tempore servitii præstiti; quia reipsa Ecclesiæ inservit, et ratione illius operis dignus est congrua sustentatione.

181. — Sed quær. I. An excommunicatus etiam toleratus sit inhabilis ad Beneficia, Officia, etc.? Negant *Giball. Navarr. Dian. Hurt.* et probabile vocat *Less.* apud *Salm. c.* 3. *n.* 104. quia Concilium Constantiense, concedens fidelibus cum excommunicato tolerato communicare, consequenter concedit excommunicato Beneficium recipere. Verùs tamen affirmant *Pal. q.* 10. *nu.* 3. *Suar. d.* 13. *s.* 1. *n.* 29. *Tourn. t.* 2. *p.* 484. *Qu.* 5. item *Avil. Con. etc. cum Salm. n.* 105. Ratio, quia, etsi concessum sit aliis cum tolerato communicare, excommunicatus tamen non potest officia præstare; quare collatio semper fit indigno. Exciperem, si in aliquo casu officia præstanda essent in commodum conferentium Beneficium petentium illius communicationem in prædictis officiis. Hinc licèt in *c. Postulatis. De Cler. exc.* lata sit suspensio contra conferentes Beneficium excommunicato, tamen rectè dicunt *Salm. num.* 106. hanc suspensionem sublatam fuisse ex Concilio Constantiensi.

182. — Quær. II. An valida sit collatio Beneficii facta alicui

inculpabiliter ignoranti, se esse excommunicatum vel non esse ab excommunicatione absolutum? Negant communiùs *Pal. n. 4. Less. l. 2. c. 54. num. 117. et Sanch. Con. l. 2. c. 2. d. 10. n. 7. Suar. D. 3.* et alii *cum Salm. c. 3. n. 99.* Ratio, quia ignorantia excusat quidem à culpa, sed non tollit inhabilitatem. Dicunt tamen *Less. et Salm. ll. cc.* probabilem esse sententiam *Dianæ et Bauni* cum *Fabro,* quòd collatio tunc satis sit valida, quia Collator ad cautelam solet absolvere à censuris, dum alicui de beneficio providet, ad effectum scilicet tantùm præsentis collationis consequendum. Idque revera est satis probabile cum *Cabass. T. I. l. 5. c. 11. n. 11.*

183. — Quær. III. An qui est excommunicatus post beneficium obtentum, privetur fructibus ante sententiam Judicis, etiamsi per se aut per alium officium præstet? Affimant *Conc. p. 462. n. 29. cum Suar. Fill. etc.* Sed probabiliùs negant *Pal. Sanch. Laym. Tourn. Salm.* et alii quos retulimus *l. 3. n. 676.* Post sententiam verò excommunicatus restituere quidem tenetur omnes fructus, donec absolvatur, etiamsi per se non stet, quominus absolvatur. Nisi esset pauper, quo casu sibi fructus tanquam pauperi applicare posset; ita *Laym. lib. 1. tr. 5. p. 2. c. 2. n. 10. Pal. Dub. 2. p. 11. n. 6. et Salm. c. 3. n. 117.* cum *Avila, Sylv. Corn. etc.* (V. Not. XXIII, pag. 339.)

184. — « VI. Privat communicatione forensi. Unde excom- » municatus nequit esse Judex, Advocatus, Procurator; licèt » pro semetipso respondere possit ipse. *Coninck, Præpos. Dian.* » *p. 5. t. 9. Res. 111.* * (Et etiam actorem reconvenire; et hoc, » etiamsi per alium commodè possit se tueri, *ut Coninck, Pal.* » *Suar. etc. contra alios apud Salm. cap. 3. n. 125.*)* Item » Actor, Tabellio, Testis, etc. ita ut contra excommunicatum, » etiam toleratum, semper possit reus excipere. * (*Ita ex c. Ve-* » *niens, de Testib. c. Pia, de Except. in 6. et c. Nullus 3. q. 4.* » Quamvis is Actor excommunicatus validè agat, donec repella- » tur, *ut ex d. c. Pia.* Dicunt tamen. *Dian. et Lez. apud Salm.* » *c. 3. nu. 118.* non peccare graviter Actorem, qui justè petit » suum, si non repellitur. Toleratus verò licitè tuetur se, et alios » in judicio *ut Pal. punct. 14. n. 14. Salm. ibid. cum Avil.* » Vitandus tamen non potest alios in judicio defendere; quam- » vis, si faciat, et stipendium recipiat, non teneatur illud res- » tituere: *Nav. Av. Lez. Salm. ibid.* Exceptio autem opponi » potest etiam post sententiam ante ejus executionem: *Salm.* » *n. 119. ex d. c. Pia.*)* Quod si non faciat, nec Judex eum » repellat, valida ejus acta erunt, si sit toleratus. Secus est » de Judice non tolerato, cùm sit privatus jurisdictione. » * (*Hoc rectè putant esse probabilius Salm. c. 3. n. 121.* » *juxta dicta supra n. 180. ad Not. II.* Testis pariter vitandus » validè testatur, si non repellitur; toleratus autem validè et » licitè, si ab una partium requiritur; *Salm. n. 123. cum Avil. et* » *Pal.*)* Vid. *Laym. c. 2. Dian. p. 5. t. 9. Resp. 112 et 113.* » Non potest etiam esse Tutor, aut Curator, *Dian. p. 5. t. 9.*

» *Resp.* 115. *ex Sylo.* Neque testamenti executor. *Dian. p.* 8. *t.* 9. » *Resp.* 2. *ex Carp.* etc. contra *Sanch. Lugo etc.* si tamen non » fiat oppositio, validè exequitur, *ibid.* Nec potest ipse testari » licitè, etsi faciat validè, etiam cùm excommunicatum instituit » hæredem. *Suar. Villal. Merc.* etc. cum *Dian. l. c. Res.* 129. » Denique contractus omnes ab eo facti (etsi sint illiciti, et ra- » tione eorum non detur actio in foro externo durante executione) » valent, nisi fiant ab eo ut persona publica, vel ministro ratione » muneris et Beneficii; quia tunc spectant ad jurisdictionem, » quæ suspensa est. *Dian. p.* 5. *t.* 9. *R.* 128. *ex Con. Fill.* » *Merc.* etc.

185. — « VII. Excommunicatus non toleratus privatur usu juris- » dictionis. Unde non potest validè eligere, conferre, præsentare, » ferre leges, vel sententiam; et qui sic Beneficium à non tolerato » accipit, dicendus est intrusus, ac proinde tenetur, sine alia » juris declaratione, Beneficium unà cum fructibus relinquere. » * (*Ita commun. Salm. c.* 2. *n.* 121.) *

« Dixi, *non toleratus*, quia acta tolerati probabile est esse valida » ob bonum commune; graviter tamen peccat, si absque neces- » sitate talia exerceat. * (*Et hoc certum est cum Salm. d. n.* 121. » *quoad Judicem Ecclesiasticum in c. Tanta de Exc. Prælat.*) *

186. — « VIII. Non toleratus privatur Ecclesiastica sepultura » ita ut non possit in loco sacro, seu benedicto sepeliri; et si con- » trarium fiat, ac corpora discerni possint, debet exhumari, nec » in eo loco divina peragi ante reconciliationem. »

Ita ex *cap. Sacris. De Sepult.* Polluta autem Ecclesia, manet pollutum et cœmeterium, sed non contra ex *c. Consuluisti de Cons. Eccl. in* 6. Si verò excommunicatus decessit cum signis pœnitentiæ, non est exhumandus, sed absolvendus, petita absolutione ab hærede; *Salm. cap.* 3. *n.* 75. *cum Pal. et Corn.* Peccant graviter comitantes vitandum ad sepulturam, Clerici canentes etc. Vide *Salm. ib.* Sepelientes autem illum incurrunt excommunicationem majorem, ex *Clement.* 1. *De Sepult.* Per *sepelientes* autem non intelliguntur comitantes, canentes, etc. An autem intelligantur procurantes sepeliri? Affirmant *Salm. c.* 3. *n.* 82. *Pal. Con. Suar.* Sed negant *Caj. Con. Avil. Henr. etc. ib. n.* 81. Rectè dicunt *Salm. n.* 80. *in fin.* utramque esse probabilem.

187. — « Dixi *non toleratus :* quia Ecclesia non polluitur, etsi » hæreticus non speciatim denunciatus in ea sepeliatur, ut do- » cent *Suar. Laym.* et alii. * (*Hinc tolerati licitè sepeliuntur in* » *loco sacro, si cum signis pœnitentiæ à vita migraverint; Palaus* » *q.* 6. *n.* 12. *Salm. c.* 3. *n.* 75. *Nav. Con. Sayr.*) * Jure nihilo- » minus id prohibent Episcopi in Germania, eò quòd inter cæ- » teras pœnas non communicantium in Paschate, etiam statuatur » privatio sepulturæ Ecclesiasticæ.

188. — « Excommunicatus privatur omni alia civili commu- » nicatione fidelium, ita ut ipse non possit cum aliis, et si non sit » toleratus, etiam alii cum ipso non possint communicare; idque » in casibus sequenti versu comprehensis :

« I. *Os*, II. *Orare*, III. *Vale*, IV. *Communio*, V. *Mensa ne-*
» *gatur.* »

Ista eruuntur ex iis quæ declaravit Calixtus Papa in *c. Excommunic.* 11. *Qu.* 3. ubi dixit : « Nec cum eis in oratione, aut cibo,
» aut potu, aut osculo communicet ; nec ave eis dicat ; quia qui-
» cumque in his vel aliis prohibitis scienter excommunicatis com-
» municaverit, juxta Apostolorum institutionem, et ipse simili
» excommunicationi subjacebit. » Non autem hîc illud *simili* importat æqualitatem (scil. excommunicationem majorem), sed tantùm similitudinem, prout excommunicatio minor similis est majori.

189. — « Dicitur I. *Os*, per quod intelligitur osculum, et
» omne colloquium, etiam privatum ; item per nutus, litteras,
» internuncium, et quodvis signum benevolentiæ. * (*Ut missio*
» *vel acceptatio munerum. Salm. cap.* 3. *n.* 135. *cum Bon. Avila,*
» *Reg. etc.*) *

190. — « Dicitur II. *Orare*, id est omnis communicatio in di-
» vinis, de qua supra. * (*Vide dicta num.* 173.)*

191. — « Dicitur III. *Vale*, quod comprehendit omnem salu-
» tationem (saltem honorificam) verbo, vel signo, vel amplexu ;
» et secundùm quosdam, etiam resalutationem, eò quòd sit actus
» observantiæ ; sed contrarium videtur verius, quia est solutio
» debiti. Imò *Sayr.* etc. cum *Dian. t.* 5. *p.* 9. *Res.* 16. putant pro-
» babile, quòd sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem
» alia signa, v. g. aperiendo caput, etc, quæ urbanitatis causa
» fieri solent. »

192. — Dubit. igitur 1. an liceat exhibere excommunicato signa urbanitatis, v. g. adsurgendo, aperiendo caput, dando locum, sine tamen ulla expressione verborum ? *Prima* sententia valde probabilis negat ; et hanc tenent *Suar. D.* 15. *s.* 1. *n.* 3. *Pal. D.* 2. *p.* 17. *n.* 4. *cum Laym. Salm. c.* 3. *n.* 136. *cum Hurt. Escob. lib.* 50. *num.* 254. *cum Vasq. et Sylo. ac Bon. D.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 4. *cum Henr. Ugol. et Reg.* Ratio, quia hujusmodi actus reverentiæ, esto solis nutibus fiant, et sine animo honorandi, sunt tamen quædam communicatio, et vera signa amicitiæ ac salutationis. *Secunda* verò sententia affirmat, modò absit animus salutandi ; hanc tenent *S. Anton.* 3. *p. tit.* 25. *c.* 2. *in princ. cum Guil. Nav. cap.* 27. *n.* 20. *cum Major. et Ang. Fil. tr.* 13. *n.* 85. *Spor. suppl. p.* 134. *n.* 97. item *Sotus, Avila, Graff. et Sayr. apud Pal.* Ratio, tum quia tales actus non exhibentur ut signa amicitiæ, aut communicationis, sed ut vitetur nota inurbanitatis, tum quia, esto hujusmodi actus involvant quamdam salutationem, talis tamen salutatio videtur consuetudine introducta ut necessaria; non quidem ad honorandum excommunicatum, sed ne ille contemnatur. Hanc autem secundam sententiam meritò vocant probabilem ipsi fautores primæ sententiæ, nempe *Bon. Pal. Salm. et Escob.* Maximè (ut aiunt *Croix l.* 7. *num.* 277. *Mazz. t.* 4. *pag.* 316. *Bon. cum Suar. loc. cit. et Renzi t.* 1. *p.* 542. *q.* 4. *cum Laym. et Pelliz.*) si excommunicatus sit Superior, vel

persona publica, uti Episcopus, Prætor, etc. quia tunc prædicta signa potiùs exhibentur ad vitandum damnum, vel indignationem illius.

193. — Dubit. 2. an liceat excommunicatum resalutare? Affirmant *Bus.* ut supra, *ac Fill. tr.* 13. *c.* 5. *q.* 3. *n.* 84. *Henr. et Krimer ap. Croix. l.* 7. *n.* 277. et probabile putat *Pal. D.* 2. *p.* 17. *n.* 4. quia, ut aiunt, resalutatio illa non est exhibitio honoris, sed debiti solutio, quæ non videtur ab Ecclesia vetari. Sed probabiliùs negant *Bon. D.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 4. *Holz. p.* 382. *n.* 197. *et Salm. c.* 3. *n.* 136. *cum Avila.* Ratio, quia, cùm vetitum sit salutare excommunicatum, ille non habet jus, ut resalutetur, eò quòd in pœnam sui criminis est illo privatus. Et sic pariter probabiliùs dicunt *Bon. l. c. Croix d. num.* 277. *Viva de cens. q.* 3. *art.* 2. *n.* 9. *Salm. c.* 3. *n.* 136. *cum Avila et Renzi p.* 541. *q.* 2. *cum Pelliz.* (contra *Sa et Henr. ap. Vivam l. c.* quorum opinionem probabilem putat *Mazz. t.* 4. *p.* 316.) neque esse licitum excommunicato rescribere. Ratio est eadem, ut supra quia, cùm prohibitum sit communicare cum excommunicato, ille non habet jus, ut ei rescribatur. Cæterùm quoad resalutationem, non audeo primam sententiam dicere improbabilem, quia licèt excommunicatus non habeat jus, ut resalutetur, tamen resalutatio illa non videtur propriè actus honoris, et contra negatio illius videtur quidam actus contemptûs, vel saltem inurbanitatis. Quoad rescriptionem verò non valeo acquiescere sententiæ oppositæ, quia rescriptio videtur vera communicatio.

Qui autem excommunicatum injuriis afficeret, vel ei diceret, *Deus te illuminet, convertat, etc.* nullam quidem censuram incurrit; ita communiter *S. Anton. p.* 2. *tit.* 25. *c.* 2. *in princ. Salm. c.* 3. *n.* 136. et *Croix. l.* 7. *n.* 276 et 277.

194. — « Dicitur IV. *Communio*, quæ comprehendit omnem con- » tractum : qui tamen validus est, si fiat * (*Ita Salm. c.* 3. *n.* 138. » *cum Pal. Con. Ao.* (*contra aliquos*) *ex c.* 32. *de Sent. Exc. etc.*; » illicitum autem est excommunicato testari, licèt testamentum sit » validum, nisi ille sit usurarius. *V. Salm. c.* 3. *n.* 139.)*, item » cohabitationem, cooperationem, societatem, v. g. in contracti- » bus, ita ut moraliter censeatur communicare; quod prudens » æstimabit : unde nec iter cum eo, tanquam cum socio, facere » licet. * (Nec licet cum eo collaborare, sedere, sub eodem tecto » vivere, dormire : intellige per modum societatis; nam aliàs » cubare tantùm ad quiescendum, etiam in eodem lecto, non » vetatur. Ita probabiliter *Suar. D.* 15. *sect.* 2. *n.* 8. *Bonac.* » *part.* 6. §. 2. *nu.* 5. *Pal. D.* 2. *p.* 17. *n.* 5. *et Salm. c.* 3. » *n.* 137.) *

195. — « Dicitur V. *Mensa*, per quam intelligitur omnis con- » victus et convivia, per modum societatis et commercii; qualis » non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, mensam, imò » lectum. V. *Bon. dist.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 1 *et* 2.

Non licet igitur communicare cum excommunicato in eadem

mensa formaliter, idque accidit quando excommunicatus invitat alterum ad cœnam; aut quando aliquis vitam communem agit cum excommunicato, esto non vescatur eisdem cibis, ut evenire solet in Monasteriis et Seminariis, in quibus, tametsi diversæ sint mensæ in eodem refectorio, nihilominus omnes censentur communicare in eadem mensa et refectione. Idem est quando multi invitantur ab excommunicato, et in eodem cubiculo accumbunt licèt in diversis mensis; secus si accumbant in mensis valde disjunctis, seu dispositis in diversis cubiculis; ita *Suar. D.* 15. *sect.* 2. *n.* 6. *Salm. c.* 3. *n.* 140. *et Bon. D.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 5. *cum Henr. Avil. Sayr. Fill. Reg. et Ugol.* Secus etiam, si quis ederet cum excommunicato in diversorio, adhuc in eadem mensa, ubi tamen unusquisque sibi intendit, ut *Suar. Salm. et Bon. ll. cc. cum Sayr.* et alii. Item secus, si quis casu conveniat cum excommunicato in eadem domo, itinere, vel mensa; *Holzm. p.* 382. *n.* 197. *Spor. Suppl. c.* 3. *n.* 97. *et Pal. D.* 2. *p.* 17. *num.* 5. *cum Suar. Laym. Sayr. et Hurt.*

196. — « Quæres 1. Quale peccatum sit communicare cum » excommunicato non tolerato? Resp. Communicatio in divinis » censetur mortale propter gravitatem materiæ; in civilibus » autem (etsi inducat minorem excommunicationem), secluso ta» men contemptu, tantùm est veniale regulariter. *Suar. Bon.* etc. » *Dian. p.* 7. *t.* 11. *R.* 47.* (*Ita etiam S. Thom.* 3. *p. q.* 23. *n.* 3. » *Salm. c.* 3. *n.* 7 *et n.* 127. *cum Lez. Suar. et comm.*) quod addo, » quia aliquando est mortale, ut si quis cum excommunicato com» municet in eodem crimine, v. g. si quis concubinam excom» municatam cognoscat. »

197. — Distinguendum inter peccatum, et pœnam communicationis cum vitando. Quoad peccatum in duobus casibus communicans certè peccat graviter. I. Si communicat cum eo in divinis nisi excuset parvitas materiæ, juxta dicta *n.* 173 *et* 176. II. Si communicat in crimine criminoso, id est in eodem crimine, sive contumacia, ob quam lata est excommunicatio, v. g. si quis suam concubinam excommunicatam post excommunicationem iterum cognoscat, ut habetur ex *c. Concubinæ, De Sentent. excommun.* Vel si quis post excommunicationem latam in aliquem ob furtum, concubinatum, etc. impendit ei auxilium, aut consilium, ne restituat, ne concubinam dimittat, vel ne exeat ab excommunicatione; ita *Bon. q.* 2. *p.* 6. §. 1. *n.* 8. *Suar. D.* 15. *s.* 7. *n.* 4. *et Satm. t.* 3. *n.* 133. *ex c. Nuper.*

198. — Dubit. autem, an sit mortale frequenter communicare in civilibus cum vitando? Adest duplex probabilis sententia. Negant *Nav. c.* 27. *n.* 30. *Pal. q.* 18. *n.* 3. *ac Sayr. Avila, Henr. Reg. Dian. Leand.* etc. apud *Salm. c.* 3. *n.* 128. Quia communicatio in civilibus de se est tantùm veniale: veniale autem per quamcumque multiplicationem non fit mortale. Tunc autem dicunt *Nav. et Pal. cum Sayr et Avila ll. cc.* frequentem communicationem esse mortale, quando ex ipsa communicatione crederet communicans excommunicatum sumere occasionem in

sua contumacia perseverandi. Affirmant verò probabiliùs *Suar. D.* 15. *s.* 2. *n.* 11. *Bon. q.* 2. *p.* 6. §. 1. *n.* 6. *Holzm. p.* 382. *Spor. Suppl. p.* 134. *n.* 99. *et Salm. c.* 3. *n.* 129. *cum Vill. Con. et Fill.* Ratio, quia communicatio etiam civilis cum excommunicato vitando de se videtur materia gravis, quod maximè probatur ex *c. excommunic.* 11. *q.* 3. ubi (ut diximus *num.* 188.) Calixtus Papa æquè prohibet communicationem in Divinis, quàm in humanis. Item probatur ex *cap. Exceptionem.* 7. *de Except.* ubi communicans civiliter cum excommunicato dicitur, in periculum animæ suæ communicare; periculum autem animæ utique importat periculum damnationis, quod nonnisi per culpam mortalem incurritur. Communicatio igitur etiam civilis tantùm ex parvitate materiæ potest esse venialis; ergo si actus multiplicentur, et conjungantur, erit mortalis. Advertunt verò *Tourn. t.* 2. *p.* 489. *v. Dico* 1. *ac Suar. Holz. Spor. et Salm. cum Con. ll. cc.* ad peccandum graviter non sufficere, si quis frequenter etiam per longum tempus sejunctim communicet cum excommunicato, sed requiri ut tales communicationes sint connexæ saltem per modum unius objecti voliti, nempe cùm quis habet propositum formale, aut virtuale seu quasi ex habitu, sæpius communicandi longo tempore cum excommunicato, vel adsciscat eum sibi in socium, aut famulum.

199. — Quoad pœnam verò, communicans cum vitando sive in humanis, sive in divinis, incurrit tantùm excommunicationem minorem. In tribus autem casibus incurrit etiam majorem. I. Quando Clericus scienter communicat in divinis cum excommunicato à Papa nominatim, et denunciato, ex *c. Significavit de Sent.* 131. *exc.* Vide *Salm. c.* 3. *num. cum comm.* II. Quando excommunicatio est lata contra aliquem, et simul contra participantes; tunc enim qui communicat cum illo (post monitionem tamen), incurrit excommunicationem majorem, et non potest absolvi, nisi ab eo qui absolvere potest principalem; ita *S. Th. Suppl. q.* 23. *ar.* 3. *Pal. p.* 18. *n.* 6. *et Salm. n.* 131. *cum Avila, Hurt.* etc. III. Quando quis scienter communicat cum excommunicato vitando in crimine criminoso, juxta mox dicta *num.* 197; et hic absolvendus tantùm à quo principalis absolvi potest, ex *c. Nuper, de Sent. exc.* Ita *Salm. ex n.* 133. cum *aliis.* Addunt autem *ibidem* etiam Episcopum excommunicantem, excommunicationem majorem incurere, si communicet in crimine criminoso.

200. — « Quæres 2. an aliquando liceat cum non tolerato communicare?

« Resp. Quòd sic, extra Divina, in his quinque casibus: » ✻ (*Qui habentur c. Quoniam multos, Can.* 11. *q.* 3. *et in sequenti* » *versiculo continentur:*

« I. Utile, II. Lex, III. Humile, IV. Res ignorata, V. Necesse.) ✻

201. — « I. *Utile* intelligitur in casu utilitatis, sive spiritualis » ipsius excommunicati, v. g. ut convertatur; sive alterius, ut ab » excommunicato consilium petat quod ab alio habere non po-

« test; sive etiam utilitatis temporalis, v. g. ut ab eo restitutio » vel debitum ex contractu exigatur. Contractus tamen novos » cum ipso inire non licet, etsi, si ineantur, sint validi, cùm » nulla sit lex irritans. »

Licet igitur ob bonum spirituale excommunicatum monere verbis, vel litteris, et ideo ante, vel postea, alia verba inserere, ex *cap. Cum voluntate, de Sent. exc.* ac signa benevolentiæ ostendere. *Sot. Bon. Av. Salm. c.* 3. *n.* 142. Licet etiam concionem coram eo facere. An autem liceat in Theologia eum instruere? Negant *Con. Avil. etc.* Sed affirmant *Salm. c.* 3. *n.* 143. *cum Soto et Sayr.* quia in hoc jam est utilitas spiritualis excommunicati. Ob bonum autem sive spirituale, sive temporale aliorum, licet ab excommunicato concionem audire, consilium petere, si desit alius æquè idoneus; *Salm. d. n.* 144. *cum Con. et Bon.* Licet etiam societatem priùs initam cum eo continuare; item ab eo medicinas, vel eleemosynam petere; ita *Pal. p.* 19. *n.* 2. *Suar. D.*15. *s.*4. *n.*8. *p.*6. §. 2. *n.*10. *et Sal. c.* 3. *n.* 144. *cum Con. et Avila.*

202. — « II. *Lex*, id est in casu legis matrimonialis: quomodo » uxori licet communicare cum marito, et contra, nisi factum » sit divortium. *Dian. p.* 5. *t.* 9. *R.* 122. Non tamen sponso de » futuro cum sponsa, *l. c. R.* 136. *ex Sayr. Sanch.* et *Fill.* »

Tam igitur excommunicato, quàm ejus Conjugi, licet petere et reddere debitum, ut periculum incontinentiæ vitetur, et in aliis omnibus mutuò conversari; ita *D. Th. in* 4. *D.* 18. *q.* 2. *tr.* 4. *Bon. q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 18. *et Salm. c.* 3. *n.* 147. *cum Suar. Sanch. et Pal. ex c. Inter alia.* 31. *de Sent. exc.* ubi permittitur tam conjugibus quàm filiis, famulis, etc. communicare cum excommunicato, ut debitum ei obsequium præstent. In tribus autem casibus nequeunt tales conjuges inter se communicare. 1. Quando ipsi sunt jam per divortium separati, ut cum *Busemb.* ut supra, dicunt *Bon. n.* 21. *Salm. n.* 148. et alii communiter. 2. Quando excommunicatio lata est propter dubium valoris Matrimonii, ut *Tourn. t.* 2. *p.* 512. *Holzm. t.* 1. *p.* 383. *n.* 202. *et Bonac. ac Salm. ll. cc.* 3. Quando alter conjugum est ob hæresim excommunicatus, ex *c. Decreoit de Hæret. in* 6. Vide *Salm. l. c.*

Dubit. autem 1. An quis possit communicare etiam in Divinis cum Conjuge excommunicato? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Salm. c.* 3. *n.* 146 *et* 154. *ac Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 14. *n.* 5. *cum Nav. et Henr.* Et probant ex *c. Quoniam*, ut supra, 11. *q.* 3. ubi generaliter Gregor. VII videtur eximere Conjuges (sicut etiam filios, famulos, etc.) ab anathemate, si communicent cum excommunicato in iis, in quibus sunt soliti communicare. *Secunda* tamen verior sententia negat, et hanc tenent *Bon. q.* 1. *p.* 6. §. 2. *n.* 22. *Conc. p.* 464. *n.* 36. *et Cajet. ac Armill. ap. Sanch. l. c.* Ratio, quia in *c. Inter alia* 31. *de Sent. exc.* Innoc. III declarans præfatum textum Gregorii, dicit uxores et alios ut supra tunc tantùm posse, imò et teneri cum excommunicato communicare, quando id est necessarium ad præstandum obsequium ei debitum; uxori autem,

ut præstet debitum obsequium viro, minimè est necessarium, quòd cum eo communicet in Divinis.

Dubit. 2. An Conjux qui scienter nupsit cum excommunicato, possit deinde cum ipso communicare? *Prima* sententia valde probabilis et communior negat, eamque tenent *D. Th. Suppl. q.* 23. *art.* 1. *Suar. D.* 15. *s.* 4. *n.* 36. *Pal. D.* 2. *p.* 19. *n.* 15. *et Salm. c.* 3. *n.* 152. *cum Con. Ang. et Sayr. Tourn. t.* 2. *p.* 512. *Conc. p.* 464. *n.* 36. item. *Fill. Corneio, Gordon. etc. apud Bos. de Usu Matr. c.* 1. *n.* 286. Probatur ex dicto *c. Inter alia*, 31. *de Sent. exc.* ubi dicitur concedi facultas uxoribus, et aliis personis subjectis communicandi cum excommunicatis, eodem modo quo possent, et tenerentur ante excommunicationem; ergo, si subjectio contrahitur post excommunicationem, non datur ipsis licentia communicandi. Id probatur etiam ratione, quia subjectio illa fuit iniquè contracta, et iniquè acquisita, unde non debent eximi ab onere censuræ qui contra eam deliquerunt.

Secunda verò sententia affirmat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 14. *n.* 3. *Bon. D.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 18. *cum Ugol. et Alter. ac Boss. l. c. num.* 288. *cum Con. Turrian. Diana et Villal.* et meritò probabile vocant *Pal. et Salm. ll. cc.* Ratio, quia in *c. Quoniam multos.* 11. *q.* 3. Gregorius indistinctè, et absque ulla restrictione concedit personis subjectis facultatem communicandi cum excommunicato. Nec obstat textus oppositus in dicto *c. Inter alia,* ex eo enim quod ibi dicitur, nempe subjectos teneri ad præstandum obsequium excommunicato eodem modo ac ante excommunicationem, minimè evincitur non posse communicare, qui tempore excommunicationis subjectionem contraxerunt; imò in tantum ibi dicuntur subjecti teneri communicare, quia obligatio contracta præstandi debitum obsequium non eliditur ob excommunicationem supervenientem; unde sicut obligatio illa non cessat ob excommunicationem supervenientem; ita nec ob antecedentem. Neque obstat, quòd nemo possit se obligare ad illicitum, prout est communicare cum excommunicato, nam hoc curreret quando quis directè se obligaret ad communicandum, non verò quando indirectè se obligat ratione contractûs; Unde quamvis illicitè subjectio fuerit contracta, cùm tamen contractus fuerit validus (prout certum est esse validum Matrimonium cum excommunicato), ex eo bene oritur et viget obligatio debitum obsequium præstandi. Et quod hîc dicitur de Conjugibus, idem dicunt præfati AA. de filiis et famulis.

203. — « III. *Humile,* id est in casu subjectionis; quo modo » possunt filii etiam emancipati. * (*Ut probabiliter dicunt Suar.* » *D.* 15. *sess.* 5. *n.* 3. *Bon. p.* 6. §. 2. *nu.* 29 *et* 33. *Pal. p.* 19. » *nu.* 10. *et Salm. c.* 3. *n.* 149. *cum Corneio, et Sayr. contra Soto,* » *Nao. etc. ib.*) * addit *Dian. p.* 5. *t.* 9. *R.* 118 *et* 119. *ex Con.* » *Fill. Hurt.* etc. etiam adoptivi, vel illegitimi, imò etiam ne- » potes, pronepotes, et in eodem genere affines * (*Ut nurus,* » *privigna. etc. Salm. c.* 3. *n.* 149. *cum Suar. Pal. Bonac. etc.*)* » communicare parenti, servi, et ancillæ domino, si ante excom-

» municationem fuerint in servitio. Similiter religiosi Prælato: » non tamen, nisi quoad eam communicationem, quæ ab habi- » tantibus in eadem familia evitari non potest. *Dian. l. c. R.* 117. » contra *Sotum* V. *Fill. t.* 12. *c.* 8. *n.* 230. *Laym.* et *Bon. l. c.* »

Sic pariter excusantur omnes servientes, etiam gratis, et tota familia excommunicati, ex *c. Quoniam*, et *c.* 34. *de Sent. exc.* Vid. *Salm. c.* 3. *n.* 150. Ita etiam Milites possunt communicare cum Duce excommunicato ex *d. c.* 34. Non autem vassalli cum suo Domino, ex *c. Nos Sanctorum* 15. *q.* 6. nisi quoad solutionem tributorum, si ligati sint juramento fidelitatis, ut *Salm. c.* 3. *n.* 150. cum *Suar. Ac. Corn.* Attamen judico sæpe istos aliàs excusari, ratione necessitatis, vel utilitatis. Item Religiosi possunt communicare cum suis Prælatis excommunicatis; *Suar. D.* 15. *s.* 7. *nu.* 2. *et Pal. D.* 2. *p.* 19. *nu.* 18. *cum Bon. Sayr.*, et communi, contra paucos.

An verò famuli excommunicati ejusdem Domini possint inter se communicare? Per se certè non possunt, cum in *cit. c. Quoniam.* 11. *q.* 3, id eis non conceditur; possunt tamen per accidens, eò quòd moraliter obligantur simul cohabitare; ita *Suar. n.* 13. *Nav. c.* 27. *Bonac. D.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 32. *et Pal. n.* 23. *cum Hurt. Sayr. et Ugol.* Hoc tamen intelligendum quando ipsi serviunt impulsi necessitate se sustentandi, et insuper non possunt commodè Dominum illum relinquere.

204. — Notandum autem I. quòd sicut filii, uxores et famuli possunt cum excommunicato communicare, ita Parentes, Mariti et Domini possunt communicare cum filiis, uxoribus et famulis excommunicatis, *S. Th. suppl. q* 23. *art.* 1. *Pal. D.* 2. *p.* 19. *n.* 21. *Bon.* §. 2. *n.* 38. *et Salm. c.* 3. *n.* 153. *cum Soto. Henr. Corn. Avila, Con. et Hurtado.* Notandum II. famulos, uxores, aut filios non posse communicare cum excommunicato in Divinis, nisi tantùm in iis in quibus communicatio est necessaria ad præstandum obsequium illi debitum, ut mox supra diximus *n.* 202. Dub. 1. Hinc famuli licitè comitantur Dominum ad Missam, ac licitè jussi ministrant celebranti excommunicato, aut cum eo Officium recitant, ut dicunt *Suar. D.* 15. *s.* 5. *n.* 22. *et Salm. c.* 3. *n.* 154. Hoc tamen intelligendum, quando famuli vi contractûs tenentur ad hujusmodi obsequia exhibenda, secus si non obligantur vi contractûs, aut si obsequia illa sint extraordinaria, nec ad suum famulatum pertineant, ut rectè ait *Suar. l. c.* Ubi bene pariter advertit non posse celebrantem uti Clerico excommunicato, si commodè alium adhibere possit. Notandum III. quòd si famuli veniunt in familiam Domini excommunicati, vel locant ei operas suas ante excommunicationem, vel etiam post excommunicationem, sed bona fide, quia nesciunt excommunicationem, vel quia coguntur necessitate gravi, non peccant, et bene possunt communicare cum illo eodem modo, ut supra. Peccant verò, si scientes veniant, et sine necessitate; ita *Suar. l. c. n.* 13. *Pal. p.* 19. *n.* 14. *et Salm. c.* 3. *n.* 151 *cum Con.* An autem in hoc casu teneantur postea discedere, et peccent communicando? Vide

mox supra dicta *n.* 202. *Dub.* 2. de eo qui Matrimonium contraxit cum excommunicato; idem currit pro famulis locantibus excommunicato operas suas, ut dicunt AA. ibi citati.

205. — « IV. *Res ignorata*, id est in casu ignorantiæ juris, » vel facti. »

Certum est quamlibet ignorantiam, aut inadvertentiam inculpabilem, sive juris, sive facti, excusare communicantes cum excommunicato, ex dicto *c. Quoniam multos.* 11. *q.* 3. Sed dubitatur, an excuset etiam ignorantia culpabilis et crassa? Negant *Bon. D.* 2. *q.* 2. *p.* 6. §. 2. *n.* 14. *et Salm. c.* 3. *n.* 155, quia Ecclesia imponit excommunicationem communicantibus cum vitando, semper ac communicatio est peccaminosa. Affirmant verò satis probabiliter *Suar. D.* 15. *s.* 3. *n.* 3. *Holzm. p.* 383. *n.* 202. *Pal. D.* 2. *p.* 19. *n.* 24. *cum Con. et Hurt.* Et probatur ex eod. *c. Quoniam multos.* Primò quia, cùm ibi expressè excusentur ignorantes, videntur omnes, quomodocumque ignorantes excusari, et damnari tantùm scienter communicantes; secundò, quia, cùm Pontifex excuset ignorantes, videtur aliquem favorem velle concedere culpabiliter ignorantibus, dum ignorantes inculpabiliter ipso jure naturæ excusantur; tertiò quia (et hoc fortiùs urget) in dicto canone Pontifex asserit moveri ad prædictam indulgentiam concedendam. « Quoniam multos (sic enim ibi incipit loqui) pro causa ex- » communicationis perire (nota) quotidie cernimus, partim » ignorantia, partim simplicitate, » etc. Ergo Pontifex intelligit excusari etiam vincibiliter ignorantes, nullus enim perit ex ignorantia invincibili.

206. — « V. *Necesse*, id est in casu necessitatis, sive animæ, » sive corporis, sive bonorum temporalium. »

Excusat igitur quævis necessitas gravis, sive spiritualis, sive temporalis, sive communicantis, sive excommunicati, sive aliorum, si res non possit haberi ab alio, quàm ab excommunicato, ut communiter *Bon. p.* 6. §. 2. *num.* 59. *Pal. p.* 19. *n.* 29. *et Salm. c.* 3. *n. cum Avila, Hurt. Sayr. et Lez.* Idque patet signanter ex *c. Si verè*, 34. *de Sent. exc. et dicto c. Quoniam multos.* Si pariter excusat necessitas per coactionem metûs, quia lex humana non obligat cum gravi incommodo, ut rectè ib. addunt *Salm.* juxta dicta *l.* 1. *n.* 175.

207. — Ultimò autem hîc advertendum, quòd nemo tenetur excommunicatum vitare, nisi moraliter ei constet illum esse vitandum, vel ad minus sciat per publicam famam, vel per testimonium duorum saltem dignorum fide, cuivis enim unico testi credere non tenemur; ita *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 19. *n.* 63. *Nav. c.* 22. *num.* 82. *Pal. p.* 10. *n.* 26. *Tourn. t.* 7. *p.* 512. *quæst.* 4. *et Salm. c.* 3. *n.* 156. *cum Bon. Avila et Corn.* Bene tamen advertit *Tourn. l. c.*, quòd in dubio an quis sit vitandus, non licet ab eo suscipere Sacramentum Pœnitentiæ, propter periculum illud invalidè percipiendi. Dicunt autem *Suar. D.* 15. *s.* 3. *n.* 7. *Pal. n.* 27. *Bon.* §. 2. *n.* 54. *et Salm. d. n.* 156. *cum Coo. Avila, Corn. et Hurt.* quòd licitè communicare possumus cum eo qui fuit excommunicatus si adsit fama publica de ejus absolutione; vel

etiam si ipse excommunicatus (qui aliàs sit fide dignus) se absolutum fuisse asserat, possumus ei credere.

DUBIUM IV.

Ob quas causas incurratur excommunicatio Major.

208. — « Cùm hæ multæ sint, variæ sunt etiam excommunicationes, quæ in 4 potissimùm classes dividuntur, nam aliæ » nulli, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ » eidem extra illam reservantur. » (*V. Not. XXIV, pag.* 339.)

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ.

209. Excommunicationes contra omnes. — **210.** Contra Clericos. — **211.** Contra Religiosos. — **212.** Excommunicationes adjectæ à Tridentino. Dub. 1. an incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi Monasteria, tantùm ut educentur? Dub. 1. an cogentes ex metu reverentiali? Dub. 3. An cogentes mares? An impedientes ingressum puellæ?

209. — « RESP. 1. Ex jure antiquo usitatiores sunt sequentes: » Contra omnes. 1. In vexantes Ecclesiasticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant, *c. Sciant, de Elect. in* 6. 2. » In directores Monialium, si foveant discordias in electione, » *c. Indemnitatibus, eod.* 3. In extorquentes absolutionem à censura per vim, aut metum, *c. de His quæ vi, etc. in* 6. 4. In » compellentes Ecclesiasticos, ut laïcis submittant jura Ecclesiæ, » *c.* 2. *de Reb. Ecclesiæ non alien. in* 6. 5. In docentes leges, » vel medicinam Religiosos, qui dimiserunt habitum, vel eos retinentes in suis scholis, *c.* 2. *Ne Clerici, etc. in* 6. 6. In sepe» lientes tempore interdicti, vel interdictos, vel excommunicatos » non toleratos vel manifestos usurarios. *Clem.* 1. *in* 6. 7. In im» pedientes Visitatores Monialium, *Clem. Attendentes de statu* » *monach.* 8. In contrahentes matrimonium in gradibus prohi» bitis, vel cum Monialibus, *Clem. un. de Consang.* 9. In edentes » glossas in Tridentinum, Bulla 73 Pii IV. 10. In imprimentes » libros sine superiorum licentia, *Bulla* 12 *Leonis X.* 11. In » præcipientes suis subditis, ne officia communia Reipub. exhi» beant Ecclesiasticis, v. g. ne iis vendant, coquant panes, etc. » *c. Eos qui, de Imm. Eccl.* (Et videtur reservata in Bulla » Cœnæ §. 15.) 12. In Doctores et Professores non facientes » professionem fidei, ubi recepta est Bulla 88 Pii IV. 13. In ne» gligentes administrare justitiam Ecclesiasticis, *c. Administra» tionis* 12. *q.* 5. 14. In potestates foventes usuras, *Clem. un. de* » *Usur.* »

Item 15. qui ratas habent collationes Ordinum, et Beneficiorum à Schismaticis, *c.* 1. *de Schismat.* 16. Qui titulo Regaliæ,

aut defensionis occupant bona Ecclesiæ vacantis, *c. Generali de Election. in* 6. 17. Qui procurant, ut Conservatores Regularium se immisceant in aliis quàm in manifestis injuriis, et violentiis *cap. fin. de Offic. Deleg. in* 6. 18. Qui ex judicibus accedunt ad mulieres ex causa ficta ad excipiendum testimonium, *c.* 2. *de Jud. in* 6. 19. Qui mandant interfici Christianos per assassinos, *c.* 1. *de Homcid. in* 6. 20. Qui concedunt, vel concessas repræsalias extendunt adversùs Ecclesiasticos, *c. un. de Injur. in* 6. (Repræsaliæ enim fiunt, quando passi injustum damnum auctoritate principis invadunt bona eorum qui damnificaverant usque ad justam conpensationem.) 21. Qui sequestrum ab Ordinario super Beneficio factum impediunt; vel fructus occupant. *Clement. un. de Sequest. posses.* 22. Qui pingunt, inaurant, etc. Agnos Dei à Pontifice benedictos, *Bulla 2 Gregor. XIII.* 23. Qui non denunciant S. Officio, vel Ordinario Hæreticos, Magos, Sortilegos, vel hæreticaliter blasphemantes Deum, B. Virginem, et Sanctos, *Edictum S. Officii.* 24. Domini qui permittunt agitationes taurorum in Terris suis, nempe periculosas, *Bulla 48 S. Pii V.* (Exceptis Regnis Hispaniarum, juxta dicta *Tom.* 2. *l.* 3. *n.* 365.) 25. Qui faciunt servari statuta contra libertatem Ecclesiasticam, *c. Noverit, de Sent. exc.* et hæc videtur reservari in Bulla Cœnæ.

210. — « Contra Clericos. 1. In Clericos in dignitatem constitutos, aut Sacerdotes, audientes publicè jus, aut medicinam, » *c. fin. Ne Clerici, etc.* 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas » seculares, *c. Clerici, eodem.* 3. In Clericos minores Episcopis » locantes domos usurariis. 4. In alienantes bona Ecclesiæ, vel » locantes ultra triennium, *Extrav. Ambitiosè de Reb. Eccl. etc.* » 5. In impugnantes in concionibus Montes pietatis, Bulla 11 » Leonis X. 6. In contrahentes matrimonium, si sint in sacris, » *Clem. un. de Cons.* 7. In fictè resignantes, vel permutantes » beneficia, Bulla 58 S. Pii V. 8. In præsumentes absolvere » à casibus Bullæ Cœnæ. »

Item 9. In eos qui se ingerunt in alterius Episcopatum ad Officium, sine licentia proprii Episcopi, *c. Quoniam de Offic. Ordinar.* 10. Qui procurant ut alii occupent jura, et bona Ecclesiarum vacantium, *c. Generali, de elect. in* 6. Et hæc videtur reservata in *Trid. sess.* 22. *c.* 21.

211. — « Contra Religiosos. 1. In audientes leges, vel medicinam extra claustra. *c. Non magnopere, et c. Super speculacula. Ne Clerici, etc.* 2. In habitum temerè dimittentes, vel » matrimonium contrahentes, *Clem. un. de Consang.* 3. In instituentes novum Ordinem * (*vel locum acquirentes sine licentia* » *Papæ, c. un. de Relig. Dom. in* 6.) * 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum suis Monasteriis, vel Prælatis, *Clem. Ne in* » *agro*, §. *Quia verò, de Statu Monach.* 5. Tenentes arma sine » licentia intra claustra. *ib.* 6. Non servantes interdictum, » quando servatur à Cathedrali. Vide *Fill. t.* 1. *tr.* 22. *c.* 84. » *Bonac. D.* 4. *p.* 5. §. 1. *n.* 36. »

Item 7. Qui non adimplent disposita in Bulla Alexandri VII, quæ incipit *Felici*, in Visitatione Monialium sibi subjectarum. 8. Qui occupant Decimas Ecclesiis debitas, vel illas solvi prohibent, *Clem.* 1. *de Decim.* 9. Qui ex Mendicantibus recipiunt novas Domos, vel receptas alienant sine licentia Papæ. *Clem. Cupientes, de Pœnit.* 10. Qui non observant interdictum à Papa, vel ab Episcopo positum. *Clem.* 1. *de Sent exc.* 11. Qui de Capuccinis recipiunt Minores de observantia sine licentia Papæ, aut Ordin. Gener., et qui recipiuntur, *ex Bulla* 20 *Sixti V.*

Item contra Episcopos. 1. Qui veniunt ad Urbem, et inde recedunt sine licentia Papæ, *Extr.* 2 *et* 3. *de Major. et Ob.* 2. Qui impetrant à Principibus litteras ad Dignitates, Bulla 96 Pii IV.

212. — « Resp. 2. Supradictis adjectæ sunt à Tridentino sequentes, quæ valent, ubi illud est receptum. 1. In imprimentes, » imprimi mandantes, vendentes, apud se retinentes, vulgantes » libros de rebus sacris, sine nomine auctoris, et approbatione » ab Ordinario obtenta. (*In Trid. sess.* 4. *Decr. de edit. etc. sic* » *habetur :* Nulli liceat imprimere libros de rebus sacris, vel » imprimi facere, neque vendere, aut retinere, sine nomine » Auctoris, nisi primùm examinati probatique fuerint ab Ordi» nario, sub pœna anathematis.) * 2. In docentes non esse ne» cessariam confessionem ante sumptionem Eucharistiæ, *Trid.* » *sess.* 13. *can.* 11. 3. In raptores mulierum, juvantes, faventes. » *Sess.* 24. *c.* 9. *n.* 4. In cogentes contrahere matrimonia cum » præscriptis, *sess.* 24. *c.* 9. 5. In Magistratus, qui requisiti non » juvant Episcopos, ad restituendam clausuram Monialium, » *sess.* 25. *c.* 5. *de Regul.* 6. In ingredientes (cujuscumque con» ditionis, vel sexûs fuerint) Monasteria Monialium, sine licen» tia in scripto obtenta, *ib.* 7. In cogentes mulieres ingredi Mo» nasterium, et profiteri, *sess.* 25. *c.* 18. *de Reg.* * (*Sed de hac* » *excommunicatione vide mox infra dicenda vers. Quoad, etc.*)* » 8. In impedientes, sine justa causa, sanctam voluntatem » mulierum emittendi votum. *ib.* 9. In dominos temporales » concedentes in terris suis locum pro duello, *sess.* 25. *c.* 9. *de* » *Ref.* »

Quoad excommunicationem mox supra relatam in cogentes mulieres ad ingrediendum Monasterium, Dubit. 1. An eam incurrant qui cogunt fœminam ad Monasterii ingressum, non ut profiteatur, nec ut habitum sumat, sed ut ibi honestè educetur ? Affirmant *Suar. de Censur. D.* 23. *sect.* 7. *n.* 9. *Nav. Consil. l.* 5. *cons.* 56. *et Bon. t.* 3. *D.* 2. *q.* 2. *p.* 2. *num.* 14. *cum Fill.* Id probant ex Trid. *sess.* 25. *c.* 18. *de Regul.* ubi excommunicantur « quicumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam » quamcumque mulierem invitam (præterquam in casibus in » jure expressis) ad ingrediendum Monasterium, vel ad susci» piendum habitum cujuscumque Religionis, vel ad emittendam » professionem. » Concilium igitur hîc tria membra distinguit, et inurit censura omnes cogentes fœminam, sive ad ingressum Monasterii sive ad susceptionem habitûs, sive ad emissionem

professionis; spectavit enim Trid. ne occasione ingressûs detur ansa mulieri suscipiendi habitum aut profitendi minùs liberè propter suasionem monialium, vel ob exeundi pudorem. Negat verò *Sanch. D. l. 4. c. 4. nu. 12. cum Manuel.* Ratio, quia in prædicta sanctione Tridentini videntur non tria, sed duo membra contineri; ibi enim damnantur cogentes « ad ingrediendum Monasterium » (quod est quidquam commune habens duos fines, nempe) vel ad » suscipiendum habitum cujuscumque Religionis, vel ad emitten- » dam professionem. » Ergo qui cogit ad ingressum, tantùm causa educationis, non verò ad habitûs susceptionem, vel ad Professionis emissionem, ibi minimè improbatur. Et cùm simus in pœnalibus, juxta regulam juris, benignior facienda est interpretatio. Sed hoc non obstante prima sententia mihi est probabilior, et ducor, quia Conc. postquam principales cogentes damnat, eamdem » fert censuram contra eos « qui consilium, auxilium, vel favo- » rem dederint; quique scientes eam non sponte ingredi Monas- » terium (nota), aut habitum suscipere, aut professionem emit- » tere; quoquo modo eidem actui vel præsentiam, vel consensum, » vel auctoritatem interposuerint. » Ex hac igitur secunda parte sensus primæ colligitur; sicut enim in hac secunda parte tria membra distinguuntur, cùm damnentur præbentes consensum actui coacto in tribus casibus; nempe quando mulier invita aut ingreditur Monasterium, aut habitum suscipit, aut professionem emittit; sic etiam intelligendum prima parte quoad principaliter cogentes. Quia tamen Concil. excipit casus in jure expressos, dicunt probabiliter *Suar. et Bonac. cum Fill. ll. cc.*, licitè posse cogi mulierem delinquentem ad ingrediendum in sui criminis pœnam, vel ne labatur in aliquam incontinentiam, ut eruitur ex *c. Significavit*, et *c. Gaudeamus de Conuers. Conjug.*

Dubit. 2. An incurrant excommunicationem Parentes inducentes puellam ad ingressum Monasterii, vel susceptionem habitûs, ex metu reverentiali? Si metus concipitur à puella ex se, absque illorum cooperatione, certum est non incurrere. Dubium est, si metus oriatur ex declaratione voluntatis Parentum. Affirmat incurrere *de Alex. Cons. Mon. c. 2. §. 2. q. 9.* quia, ut ait, qui non contradixit ob reverentiam, in jure non censetur consentire, ex *l. Si cum dotem, §. Eo autem, ff. de Soluto Matr.* Sed probabiliùs negat *Barbos. in Trid. sess. 25. c. 18. n. 4. cum Rod. Portel. Riccio, et Tam.*, quia tunc revera non incutiunt metum Parentes, sed ipsa ob reverentiam metum concipit, juxta dicta *l. 3. n. 717. v. Idem et l. 6. n. 1056.* Simplex enim inductio sive suasio non est coactio, ut fatetur idem *de Alex. c. 7. §. 8. q. 4.* et decisum refert *Barb. All. 104. n. 3. ex Armentur.* Et hoc etiamsi addantur preces importunæ, ut probabiliter subdit idem *Barb. l. c. in Trid. cum Porrella et Rodr.* (contra *de Alexand.*) quia suasio etiam importuna non est vera coactio, quæ requiritur à Concilio ad excommunicationem incurrendam: et cùm agatur de pœnis, talis coactio strictè est intelligenda. Secus verò ait *Rodriq. ap. Barb.* si preces excederent limites simplicis suasio-

nis, nempe (ut dicit *Sanch. Dec. l.* 3. *D.* 7. *n.* 8.) si preces sint instantissimæ, et sæpiùs inculcatæ : ipsæ enim videntur involvere gravem metum ex probabili indignatione futura Parentum. Addunt *Suar. et Bon. ll. cc.* licitè posse cogi puellas ad ingrediendum Monasterium propter cautionem, vel ob aliam justam causam secundùm jura. Hinc dico, quòd etsi absolutè loquendo non liceat eas cogere ad ingressum causa melioris educationis, si tamen contra prudens accedat suspicio, quòd illa in sæcula manens pravis moribus imbueretur, putà si videretur nimis propensa ad conversandum cum maribus, vel si domi haberet unde facilè sumeret scandalum ex propinquis, aut famulis, tunc non auderem damnare cogentes eam, ut cautionis gratia Monasterium intraret; nam eo casu utique finis Concilii prohibentis hujusmodi coactionem cessaret, non solùm adæquatè, sed etiam contrariè, cùm aliàs si non fieret coactio, majus malum eveniret; vide dicta *l.* 1. *n.* 199. Ad hoc refert id quod scripsit D. Hieronymus ad Lætam : « Procul sit ætas lasciva puerorum : ipsæ puellæ, et pe- » disequæ à secularibus consortiis arceantur, ne quod malè » didicerint, pejus doceant. »

Dubit. 3. An incurrant excommunicationem, qui cogunt mares ad Religionem ingrediendam? Affirmat *Pal. ap. Sanch. l.* 4. *c.* 4. *n.* 3, quia eadem ratio finalis currit in maribus, quæ in fœminis. Sed communiter, et veriùs negant *Suar. de Censur. D.* 23. *sect.* 3. *n.* 8. *Sanch. l. c. cum Bannez, Bon. t.* 3. *D.* 2. *qu.* 2. *n.* 15. *cum Fill. Barb. All.* 104. *n.* 7. *cum Mirando, ac. Boss. de Effect. Matr. c.* 10. *n.* 64. *cum Nav. Fag. etc.* Ratio, quia à Concilio excommunicatio duntaxat fertur contra cogentes fœminas, non mares : in pœnalibus autem non fit extensio de casu ad casum, licèt eadem ratio procedat : præterquam quod pro maribus non currit eadem ratio, quàm pro fœminis; quia faciliùs et frequentiùs mulieres quàm mares inducuntur invitæ ad Religionem suscipiendam. Quamvis verò hujusmodi cogentes excusentur à censura, nullo tamen modo excusari possunt à gravi culpa.

Insuper in Trident. *ib. sess.* 25. *c.* 18. excommunicantur « qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli » accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo sine justa causa im- » pedierint. » Nomine *veli* intelligitur professio religiosa, quæ fit per veli susceptionem. Nomine autem *voti,* non intelligitur votum simplex castitatis, aut Religionis, sed eadem professio cum tribus votis, sine tamen susceptione veli, ut fit in aliquibus Monasteriis; ita *Suar. de Censur. D.* 23. *sect.* 7. *nu.* 20. *Boss. de Defect. Matr. c.* 10. *n.* 67. *cum Pal. et Bon. t.* 3. *de Censur. D.* 2. *q.* 2. *p.* 3. *n.* 2 *et* 4. *cum Fill.* Sed dubium fit, an incurrat excommunicationem qui tantùm impedit puellam ne Monasterium ingrediatur ad habitum suscipiendum. Negant *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 4. *n.* 15. et *Bon. l. c. cum Palao,* quia Decretum Concilii est cum rigore accipiendum : nempe tantùm cùm professio impeditur. Sed probabiliùs affirmant *Suar. loc. cit. et Bon. n.* 3. *cum Fill.* Qui enim impedit puellam, ne habitum suscipiat, vel ne ingrediatur

Monasterium ad habitum suscipiendum, impedit consequenter ejus professionem. Et rectè subdunt *Bonac. n.* 6. *et Sanch. n.* 1. *vers. ad finem, cum Salon.* hanc excommunicationem incurrere etiam qui dolo (non autem qui solis precibus) impediunt puellam, ne fiat Religiosa.

ARTICULUS II.

Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis.

213. Excommunicatio I. in eum qui leviter percutit Clericum. II. In eos qui absolvuntur in articulo mortis, et postea non se præsentant Superiori. III. In Fratres Minores, etc. IV. In procurantes abortum fœtûs animati, effectu secuto. V. In eos qui communicant in eodem crimine, etc. VI. Excommunicationes quas Episcopi sibi reservant. — **214.** De excommunicatione imposita ex Monitorio.—**215.** An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc. — **216.** An sit obligatio revelare crimen emendatum?—**217.** Qui, facto Monitorio, excusentur à revelando?

213. — « Resp. Sunt hæ : I. Quæ contrahitur ex levi percussione Clerici, vel gravi si sit mulier. * (*De hac excommunicatione vide infra ex n.* 279.) * II. In eos, qui absoluti in articulo mortis à censura, vel peccato habente censuram annexam, ab eo, qui aliàs non poterat, non præsentant superiori se, postquam convaluerint. * (*Intellige, quando censura reservata erat ab Episcopo, vide dicta n.* 92.) * V. *Fill. t.* 1. *c.* 10. *n.* 241 *et* 242. III. In Fratres minores, si admittant in suis Ecclesiis ad officia divina Fratres tertii Ordinis. IV. In procurantes abortum fœtûs animati, effectu secuto. * (Vide dicta T. 2. l. 3. n. 395 et 397. *Quando autem fœtus censeatur animatus, vide ib. n.* 394. *v. Qu. III. Ab hac excommunicatione absoloere possunt etiam Regulares; vide ibid. n.* 397. *v. Pariter, et l.* 7. *n.* 99. *in fin.*) * V. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. VI. Hæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, et sibi reservant, quas Confessarii videant in Agendis. »

214. — Hîc breviter agendum de excommunicatione, quæ imponitur ex vi Monitorii ad revelanda aliqua crimina, vel ad restituendam rem alienam, et similia. Et dicendum I. Si crimen non vergit in alicujus tertii damnum, nemo tenetur illud revelare, nisi præcedat infamia, sive rumor ortus ex probis hominibus per majorem partem Viciniæ, aut Collegii; Ratio, quia sine tali infamia non potest Superior de illo crimine inquirere; ita *Sylo. Aoil. Gib.* cum *Salm. c.* 4. *n.* 2. Dicendum II. Si delictum vergit in damnum commune, etiamsi sit occultum, tunc revelandum est, nisi tamen firmissima sit spes, quòd correctio foret profutura; *Salm. ibid. n.* 3. cum *S. Th. Bonac.* etc. Dicendum III. Si delictum cedit in damnum tertii, distinguendum.

Quando crimen est jam commissum, et ita occultum est, ut probari non possit, non est revelandum; Secus verò ut dicunt *Sotus, Corduba* et *Avila*, si crimen probari possit saltem per unum alium testem; vel si sit in fieri, et non possit per mensionem impediri. Sed in hoc ultimo casu negant *Salm. c. 4. n. 4.* cum *S. Thoma, Bon.* etc. Quando autem in Monitorio non præcipitur denunciare, sed testificari tenetur quisque manifestare, si præcedat semiplena probatio; etsi non possit probare. *Salm. n. 5.* cum *Nav. et Avila.*

215. — Quær. hîc I. An obligatus revelare ex Monitorio, si non revelet, teneatur tertio damnum restituere? Resp. Si ipse aliqua arte impedit, ne Monitorium sibi intimetur, ad nihil tenetur, neque incurrit excommunicationem, nec peccat non revelando. Peccat verò et incurrit, si jam sit citatus, ut *Less. l. c. 30. n. 54. Salm. c. 4. num. 6.* cum *Reb.* etc. Vide *Tom. 4. l. 4. n. 270.* An autem teneatur ad restitutionem? Affirmant *Tourn. t. 2. p. 508. et ap. Salm. c. 4. n. 7. Nav. Sot. Val. Sayr.* etc., quia dicunt, quòd hic peccaret contra justitiam, cùm pars læsa habeat jus ad ejus testimonium, posito Judicis præcepto. At verius negant *Bon. de Præc. D. 10. q. 3. p. 3. n. 13. Sylv. Bon. Bann. Tan.* etc. cum *Salm. c. 4. n. 8.* Ratio, quia talis revera non peccat contra justitiam commutativam, sed contra legalem, vel contra obedientiam, quæ non obligat ad restitutionem; Vide dicta *d. l. 4. n. 270. v. Dub. 2.* Excipiunt tamen tanquam certum *Salm. l. c.* cum *Bon.* etc. si testis susceperit munus testis ex præcepto Judicis, et cœperit respondere, quia, tali acceptatione posita, tenetur ex justitia veritatem detegere : Sed vide dicta *l. 4. eod. n. 270. Dub. 3.*

216. — Quær. II. An sit obligatio ex vi Monitorii revelare crimen emendatum? Resp. Negativè, nisi crimen habeat effectum in futurum, putà si sit homicidium cum adulterio, quæ inducant impedimentum Matrimonii, et similia, vel nisi crimen sit publicum, et emendatio occulta : vel denique nisi Superior non tantùm emendationem Rei, sed etiam reatûs punitionem intendat : ita *Salm. c. 4. n. 16. cum S. Anton. Sylv. et Avila.*

217. — Quinam autem, facto Monitorio, excusentur à revelando? Vide dicta *l. 4. n. 248. Q. II.* Adde duntaxat hîc, quòd si in Monitorio præcipiatur revelatio omnibus scientibus, non tenentur revelare, qui tantùm audierunt; Et si etiam audientibus, non tenentur qui audierunt à parum fide dignis; Vide *Salmant. d. c. 4. num. 15.*

Advertit autem *Cont. Tourn. t. 2. p. 499.* peccare graviter I. qui petunt Monitoria levibus de causis. II. Judices sic concedentes, vel quando res potest aliter probari; vel si prævideret Populum illa contempturum; item si debitores non sint solvendo, aut si res sit adeo antiquata, ut non sit qui revelet; item si delictum fuit factum coram iis, qui non tenentur denunciare.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ.

218. Excommunicationes reservatæ Papæ contra omnes.—**219.** Excommunicationes reservatæ contra Clericos et Religiosos. —**220.** Specialiter agitur I. de excommunicatione contra Duellantes, et cooperantes. — **221.** Agitur II. de Excommunicationibus latis contra violantes Clausuram Monialium. — **222.** Dub. 1. An ingredientes sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum ? Dub. 2. An incurrant omnes introducentes in Clausuram ? — **223.** Dub. 3. An talis licentia debeat esse in scriptis ? Dub. 4. An licentia debeat esse specialis ? —**224.** Dub. 5. A quo debeat concedi ?—**225.** Dub. 6. Quæ causa requiratur ad licentiam concedendam ? — **226.** Plura notanda circa ingressum Medicorum, et aliorum Officialium.—**227.** De ingressu Confessariorum. — **228.** Dub. 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi ? — **229.** De alia excommunicatione reservata in Moniales violantes Clausuram, et in alios cooperantes. **230.** De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes Clausuram Religiosorum. — **231.** Quæ fœminæ excipiuntur ab hac prohibitione ? Et quæ domus veniunt nomine Conventuum ? —**232.** De prohibitione colloquendi cum Monialibus, juxta jus commune. Quid circa Regulares ? — **233.** Dub. 1. An vetetur solus accessus sine collocutione ? — **234.** Dub. 2. An loquentes per nutus, aut signa, incurrant casum reservatum? — **235.** Dub. 4. An peccet graviter semel colloquens cum Moniali ? — **236.** Dub. 5. An in tali locutione detur parvitas materiæ ? et an detur in Regularibus ? — **237.** Dub. 5. An liceat colloqui cum Moniali ob utilitatem, sine licentia ? — **238.** Dub. 6. An cum Abbatissa ? —**239.** Dub. 7. Qui eximantur ab hac prohibitione ? 1. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. Metu coacti. 3. Pauperes et quæstuantes. — **240.** Dub. 8. An impuberes? — **241.** Dub. 9. An Regulares incurrant excommunicationem latam ab Episcopo ? — **242.** Dub. 10. An Peregrini ? — **243.** An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena Diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci ? — **244.** DISSERTATIO super Censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariæ. Enunciantur Bullæ editæ super hac materia.—**245** Quando incurrant pœnas contradictores piæ sententiæ (*usque ad n.* **247**.)—**248.** Quando ejus fautores ? — **249.** Probatur pia sententia usque ad *n.* 262. — **263.** An liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali ?

218. — « Resp. 1. *Contra omnes*, magis obviæ sunt sequentes. » 1. In incendiarios, *c. Tua nos, de Sent. exc.* (*Modò sint ab* » *homine excommunicati, et denunciati, ut notat Cabrin. de Cas.* » *res. p.* 129.) * 2. In habentes litteras Apostolicas falsas, et non » destruentes; item in falsarios litterarum Apostolicarum *c. Du-* » *rand. eod. et cap. Ad falsariorum. de Crim. falsi.* 3. In effrin- » gentes, et spoliantes Ecclesias, *c. Conquesti eod.* 4. In com-

» municantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa, *c.* » *Nuper eod.* 5. In vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt » *c. Quicumque de Sent. exc. in* 6. 6. In absolutos ab excommuni- » catione, sub conditione, et non implentes, *c. Eos qui ibid.* 7. » In violantes interdictum Papale, *Extrav. Etsi de Pœn.* 8. » In dantes, et recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem » ad religionem, *Extrav. comm.* 1. *de Simon.* 9. In Simoniacos » reales, circa ordinem, vel beneficium, *Extrav.* 2. *eod.* 10. in » committentes simoniam confidentialem, *Bulla Pii IV* 86 et » *Bulla S. Pii V* 11. In impedientes executionem littera- » rum sacræ Pœnitentiariæ, *Bulla* 1 *Jul. III.* 12. In dantes, et » recipientes aliquid pro gratia, aut justitia, apud Sedem » Apostolicam, *Extrav.* 1. *de Sent. exc. et Bulla Bonif. VIII.* » 1. *et Gregor. XIII.* 4. 13. In committentes duellum, et ad id » cooperantes, suadendo, etc. *Trident. c.* 19. *sess.* 25. *et Bulla* » *Clem. VII* 11. *Illius vices.* * (*Vide de hac excommunicatione* » *dicenda n.* 220.) * 14. In mulieres ingredientes Monasteria » Regularium. *Bullæ S. Pii V* 20. *Vide n.* 230.) * 15. In impu- » gnantes Institutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illi- » cita, et contraria libertati Ecclesiasticæ, *Bulla Greg. XIII* 93. » 17. In rapientes bona Ecclesiastica, item in exigentes tributa ab » Ecclesiasticis. 18. In violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad » fugientes ad Ecclesiam, *Bulla Greg. XIV* 7. 19. In docentes » posse fieri confessionem in absentia. * (*Vide hîc inf. n.* 36.) * » 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Vir- » ginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos; item in eos, qui » in concionibus, aliisque publicis actionibus, ut lectionibus, » conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali, » *Extrav. Grave nimis de Relig. etc. et Bulla* 97 *S. Pii V.* » * (*Vide ex n.* 244.) * 21. In percussores Clericorum (*c. Si quis* » *suadente* 17. 4.) Quæ cùm celebris sit, et multo scitu neces- » saria habeat, agetur de ea peculiariter infra ex *n.* 264. »

Item excommunicantur 22. Perseverantes per annum in excommunicatione lata à Delegato Papæ *c. Quærenti, de offic. deleg.* 23. Offendentes Cardinales, *c. Felicis, de Pœnit.* 24. Exigentes tributa à personis Ecclesiasticis, *c. Clericis. de Immun. in* 6. 25. Violantes interdictum modis prohibitis, *Clem. Gravis, de Sent. exc.* 26. Exenterantes corpora Sanctorum, *Extrav.* 2. *de Sepult.* 27. Mentientes personas in litteris Apostolicis, ut earum expe- ditionem gratis assequantur, *Bulla Leonis X* 27. 28. Simulantes et supponentes se alios esse pro obtinendis Beneficiis à Dataria, *Bulla* 12 *Pauli IV inter cæteras*, 29. Mittentes litteras aut nun- cium in Conclave, vel inde recipientes: *Bulla Pii IV* 73. *in eligendis.* 30. Occupantes bona Ecclesiarum, Montium pietatis, seu alterius loci pii, vel impedientes ne ab iis, ad quos jure per- tinent, percipiantur, *Conc. Trid. c.* 11. *s.* 22. *de Ref.* 31. Fœ- minæ et masculi ingredientes septa Monasteriorum Monialium prætextu licentiarum in casibus non necessariis, *Bulla Greg. XIII* 28. *Ubi gratia.* Vide *inf.* 32. Capientes et retinentes Chris-

tianos habitantes inter Turcas, et illorum bona eripientes, aut remigare cogentes, *Bulla S. Pii V* 149 *Licet.* 33. Publicantes Indulgentias, et facultatem dantes eligendi Confessores iis qui aliquid solvunt, *Bulla S. Pii V* 99 *Quam plenum.* 34. Accipientes et retinentes fructus Beneficii vacantis, vel impedientes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, sive aliam solutionem, *Bulla ejusdem Pontif.* 104 *Durum nimis.* 35. Diripientes animalia, et bona, vel illa ablata ementes ex Statu ecclesiastico, *Bulla Greg. XIII* 98 *Non sine.* 36. Docentes fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras, *Bull. Clem. VIII* 87 *Sanctissimus.* 37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, et oleum extra Statum Ecclesiasticum sine licentia, *Paul. V Bull.* 12 *Inter gravissimas.* 38. Docentes aut defendentes etiam disputativè opiniones damnatas, *Decr. t. S. C. et S. Officiis quæ emanavere annis* 1665, 1666 *et* 1690.

219. — « Resp. 2. *Contra Clericos et Religiosos*, sunt hæ : « 1. In participantes in sacris cum excommunicatis à Papa, » *c. Significavit, de Sent. exc.* 2. In procurantes alienationes Ec- » clesiarum. 3. In Concionatores, qui Scripturæ sensum à Docto- » rum interpretatione alienum circa tempus Antichristi et extremi » judicii aliaque similia revelata prædicant. 4. In Parochos non im- » plentes juramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes » transeuntes ad alium Ordinem præter Carthusianum, *Extr.* » *Viam de Reg.* 6. In Moniales exeuntes claustris sine licentia, » *Bulla S. Pii V* 8. 7. In religiosos, qui sine privilegio, vel spe- » ciali licentia Parochi, Clericis, aut Laicis Sacramentum Eu- » charistiæ, vel Unctionis ministrare, vel Matrimonia solem- » nizare præsumunt, *Clem.* 1. *de Privil.* »

Item 8. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel electa non immutanda sepultura in eorum Ecclesiis, *Clem. Capientes*, §. *Sane, de Pœn.* 9. Commissarii, seu delegati interponentes Decretum per gratiam, aut timorem, vel sortes in alienatione bonorum Ecclesiæ, aut per alios fieri alienationem dolosè procurantes, *Bulla 2 Pauli II. Cum in omnibus.* 10. Prædicatores non servantes Decreta circa eos lata in Conc. Lateranensi, *Bulla Leonis X* 21 *Supernæ.* 11. Absolventes sub prætextu Privilegiorum à casibus Bullæ Cœnæ, vel Ordinariis reservatis. *Decr. S. C. Episc. et Reg. à Clem. VIII, appr. ann.* 1601. 12. Consentientes usurpationibus bonorum Ecclesiarum, *C. Trid. c.* 11. *sess.* 22. *de Ref.* 13. Euntes ultra mare sine licentia Superiorum, *Extr. Ad nostra, de Regul.* 14. Superiores non denuntiantes Religiosos qui sunt suspecti de hæresi, Inquisitoribus, vel Ordinariis locorum, *Bulla Pauli V* 26. *Rom. Pont.* 15. Minores de Observantia subornantes vota in electionibus, *Bulla Pii V* 128 *Pastoralis.* 16. Claustrales recipientes Minimos sine licentia Papæ, *Bulla Julii II Virtute conspicuus, extra Bullar.* 17. Tertiarii portantes habitum Minorum, *Bulla Leonis X Liceat aliàs, extra Bullar.* 18. Episcopi qui conferunt Beneficia

contra præscriptum S. Pii V in eorum manibus resignata, *Bulla* 50 *Quanta.* 19. Cardinales ambientes Papatum, et simoniaci ejus causa, *Pauli IV Bulla* 16 *Cum secundum.* 20. Cardinales simoniaci in Beneficiis, *Bulla S. Pii V* 85. *Hodie in Consistorio.* 21. Judices, officiales, Laici, ac Prælati Ecclesiastici trahentes personas Ecclesiasticas ad forum laicale, *Bulla Martini V* 10. *Ad reprimendas, ut supra.* 22. Domini temporales, qui in terris suis suppositis interdictis cogunt celebrare, et audire Divina Officia; *Clem. Gravis de Sent. exc.* 23. Officiales ac Domini temporales bannientes, seu facientes, et mandantes banniri Personas Ecclesiasticas, *Bulla Urb. VI* 3 *Quia sicut.* 24. Officiales, Judices, et Domini temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab alio ratificantes, *Clem.* 1. *de Pœn.* 74. 25. Principes et Domini temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis, *Conc. Trid. sess.* 25. *de Ref. c.* 19. *Bulla Clem. VIII* 11. *Illius vices.* 26. Episcopi et Inquisitores, eorumque substituti, qui faciendo vel omittendo contra diffamatos de hæresi, delinquunt in Officio, *Clem. Multorum,* §. *Verum. de Hæret.* 27. Gubernatores Civitatum, et locorum Statûs Ecclesiastici, recipientes munera præter comestibilia, *Bulla Pauli II* 3 *Munera.*

Adde 28. Violantes Clausuram Religiosorum aut Monialium ad malum finem; *Decretum S. Congr. Concil.* editum jussu *Clem. VIII*, 22. *Nov* 1722. Item viri et mulieres ingredientes Claustra Monialium prætextu facultatum, et Superiores ingredi facientes aut permittentes; Bulla Gregorii XIII *Ubi gratia,* 13 Junii 1575. Item mulieres ingredientes Claustra Religiosorum prætextu facultatum; eadem Bulla Gregor. XIII. Item ex Bulla S. Pii V *Decret. Romanum,* 16 Julii 1570, omnes mulieres intrantes Monasteria Religiosorum, etiam sine prætextu facultatum; Superiores autem, ac quicumque Religiosi introducere illas præsumentes ipso facto contrahunt privationem Officiorum, et inhabilitatem ad illa, et alia obtinenda, necnon suspensionem à Divinis sine alia declaratione. Item notandum, quòd Benedict. XIV, in Bulla *Regularis,* sub die 3 Januar. 1742, decrevit quòd fœminæ ingredientes Clausuram Religiosorum incurrant ipso facto excommunicationem pariter reservatam, etiamsi prætextu pietatis et religionis ingrediantur.

Adde 29. Defendentes esse licitam praxim excipiendi nomen complicis in Confessione scripto, aut verbo; aut impugnantes Decreta contra hujusmodi praxim; aut temerè ea detorquentes seu interpretantes in alienum sensum, Constit. *Ubi primum,* Ben. XIV, 2. Jun. 1746. Vide Tomo IX inter Decreta N. IV.

Hîc operæ pretium est adjicere plura advertenda præsertim circa duas excommunicationes supra enunciatas *num.* 218. ad *n.* 13. et *n.* 219. et ad *n.* 28, nempe contra duellantes, et contra violantes Clausuram Regularium.

220. — Et I. contra Duellantes, et ad duellum cooperantes, notandum 1. ex quinque Propositionibus super damnatis à N.

SS. P. Bened. XIV in sua Constit. quæ incipit *Detestabilem*, edita die 13 Nov. 1752. non esse licitum offerre, aut acceptare duellum, ne quis privetur officio, etiamsi ex eo aliquis se suosque sustentet, vel spem habeat promotionis aliàs sibi debitæ; nec licere acceptare duellum ad vitandam vilipensionem, quamvis certò sciatur quòd pugna non secutura sit; vide alia *Tom.* 2. *l.* 2. *ex n.* 400. *v. Quær.* Notandum 2. quòd ex Trid. *sess.* 25. *de Ref. c.* 19, excommunicantur non solùm duellantes, patrini, suadentes duellum, et spectatores; sed etiam Reges, Domini in terris suis locum ad duellum concedentes; atque illi privantur dominio territorii; et duellantes ac patrini privantur suis bonis ac sepultura Ecclesiastica. S. *Pius* V hanc excommunicationem reservavit Pontifici; Et Greg. XIII, in sua Bulla quæ incipit *Ad tollendum,* edita anno 1582, hæc omnia extendit ad duella privata, etiam sine patrinis, et ad Dominos ea non prohibentes in locis suis, atque ad quoscumque cooperantes. Tandem Clem. VIII, in alia Bulla quæ incipit *Illius vices,* emanata an. 1592, pro locis ubi duella à Dominis permittuntur, interdictum Papale imposuit. Vide *Salm. c.* 4. *n.* 42. et vide dicta *l.* 3. *n.* 401. Sed hæ pœnæ, præter excommunicationem, non incurruntur, nisi post sententiam saltem declaratoriam criminis, ut *Sanch. Pal. et Salm. n.* 43. Notand. 3. nomine *Spectatorum* non intelligi omnes duellum spectantes, sed tantùm qui data opera ad duelli locum accedunt, et duello assistunt, cùm in Bulla Greg. dicatur, *ex composito spectatores;* unde rectè aiunt *P. Milante* in Propos. 2 damnata ab Alex. VII, *et Salm. n.* 43. ex communi sententia, non incurrere excommunicationem, qui obiter et casu per locum duelli transeuntes aspiciunt curiositate ducti. Imò dicunt *Cont. Tourn. t.* 3. *p.* 473. *et Salm. l. c.* etiam ex communi sententia, eos tantùm spectantes incurrere, qui socii sunt duellantium, aut qui sua præsentia ad pugnam videntur illos incitare, non autem qui spectant à longè, vel in secreto vel alio modo nihil ad pugnam acuendam inducente. Item bene addunt *Salm. ib.* neque incurrere qui comitantur pugnaturos, animo impediendi duellum. Notandum 4. quòd licèt ex Tridentino, et ex Bulla Gregorii non incurrant excommunicationem provocantes et acceptantes duellum, si duellum non sequatur, quia tam in Tridentino quàm in dicta Bulla solùm excommunicantur committentes duellum; tamen in Bulla Clementis §. *Præterea* (quam in extensum refert *Bon. D.* 2. *q.* 6. *p.* 1. *n.* 23.) excommunicantur tam provocantes scripto aut verbo, quàm duellum acceptantes, etiamsi pugna non sequatur, neque accessus nec actus ad pugnam proximus; necnon comitantes, nuncii, suadentes, consulentes, dictantes libellos provocatorios, aut eos scribentes vel affigentes, et quomodolibet ad duellum cooperantes, publicè vel occultè ineundum. Notandum 5. quòd, nisi duellum sit notorium, aut deductum ad forum contentiosum, bene possint Episcopi absolvere excommunicatos, vi facultatis datæ à Trid. in *c. Liceat* 6. *sess.* 24. ut rectè notant *Salm. c.* 4. *n.* 45. *cum Sanch. Bon. Pal. Barb.* et aliis communiter. Regulares verò extra Urbem,

et intra Italiam non possunt vi Privilegiorum ab hac excommunicatione absolvere ; secus tamen in Urbe, vel extra Italiam, ex Decr. S. C. mandante Clem. VIII, prout diximus *n.* 96.

221. — II. Circa autem violantes Clausuram Monialium, aut Religiosorum, notandum quòd ingredientes Monasteria Monialium sine licentia inscriptis incurrunt excommunicationem ipso facto ex Trid. *sess.* 25. *c.* 5. *de Reg.* ibi : « Ingredi autem intra » septa Monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut con» ditionis, sexûs, vel ætatis fuerit, sine Episcopi vel Superioris » licentia in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso » facto incurrenda. Dare autem tantùm Episcopus, vel Superior » licentiam debet in casibus necessariis. » Hujusmodi ingressus prohibetur etiam Prælatis, sive secularibus, sive regularibus, ex Motu Greg. XIII incipiente, *Dubiis* (*ap. Barb. All.* 102. *nu.* 43.) edito die 23 Dec. ann. 1581, sub pœna interdicti ab ingressu Ecclesiæ Prælatis secularibus, si præter casum necessitatis prima vice ingrediuntur, suspensionis à munere Pontificali, et à Divinis pro secunda, et excommunicationis pro tertia : Prælati verò Regulares incurrunt excommunicationem, et privationem omnis officii et ministerii, etiam pro prima vice, ut censent *Sanc. Dec. l.* 7. *cap.* 16. *n.* 102. Quamvis *Bon. to.* 1. *tr. de Clausura p. mihi* 760. *n.* 11. *cum Llamas* putat probabile tantùm pro tertia vice incurrere pœnas excommunicationis et privationis. In casu autem necessitatis, causa Visitationis possunt præfati Superiores ingredi Monasteria Monialium ; sed tunc (ut dicitur in eadem Bulla) debent esse *à paucis, iisque senioribus ac religiosis personis comitati. Pauci* intelliguntur quatuor vel quinque, ut putat *Bonac. et Victor. Religiosi*, id est probatæ vitæ. Dicit tamen *Tamb. cum Victor. ap. de Alex. Confess. Monial. c.* 7. §. 4. *q.* 5. quod si Episcopus solus intraret, vel non adhiberet comitantes senes aut Religiosos, aut non paucos, non incurreret pœnas ; quia pœnæ tantùm afficiunt Prælatos ingredientes sine necessitate. Pro Superioribus autem regularibus habetur in *Const. Alex. VII, ap. de Alex. l. c.*; quòd si visitet Generalis, possit ipse habere secum duos sui Ordinis socios, qui sint exemplares et maturæ ætatis; si verò alius à Generali, unum tantùm ; et insuper debent assistere quatuor Moniales ex seniòribus, quæ non separentur à Visitatore.

Excommunicationes hæ non sunt reservatæ, sed adest excommunicatio Papæ reservata (ut supra innuimus) contra violantem Clausuram Monialium ad malum finem, ut habetur in Decreto S. C. Concilii, edito jussu Clementis VIII an 1602. Quomodo autem intelligatur illud *ad malum finem? Mazzot. tom.* 3. *p.* 510. intelligit finem quomodocumque pravum; sed meliùs *Pellizzarius*, apud ipsum intelligit tantùm finem libidinosum, quia finis Clausuræ est, ut castitas custodiatur ; et ideo vetatur etiam accessus et collocutio.

Adest alia excommunicatio Papæ reservata, *lata* à Greg. XIII, die 13 Junii 1575 in Bulla, *Ubi gratia*, contra quascunque personas utriusque sexûs, etiam Comites, Marchiones, et Duces in-

gredientes Monasteria Monialium, vel fœminas ingredientes Claustra Religiosorum prætextu facultatum ibi revocatarum; et contra omnes Superiores Monasterii utriusque sexûs, qui præter excommunicationem reservatam incurrunt insuper privationem Officiorum, et inhabilitatem ad ipsa, si ingredi faciant, vel permittant aliquem ingredi prætextu facultatum; et contra Abbatissas aliasve Superiores, si admissum quoquo modo retinere ausæ fuerint, ut declaravit Paulus V in alia Bulla incipiente, *Monialium, apud de Alex. cap.* 7. §. 11. *q.* 3. Hìc tamen advertendum, quòd Episcopi et prælati Regulares, qui ratione sive prætextu Officii, sed absque justa causa, ingrediuntur Monasteria, hanc excommunicationem reservatam non incurrunt : nam licèt in hac Bulla omnes comprehendantur, tamen in Bulla *Dubiis,* citata *numero præced.* emanata post aliam, *Ubi gratia,* ut supra, eximuntur Episcopi, et Superiores regulares, ut bene advertit *Fagnan. l.* 5. *in c. Nuper. de Sentent. excomm. num.* 38. contra aliquos, cùm in dicta Bulla *Dubiis,* fiat diversa dispositio circa pœnas in Episcopos et Regulares, ibique excommunicatio lata in ipsos, si ingrediantur tertia vice sine justa causa, non sit reservata; probat enim *Fagnanus*, illam fuisse novam Constitutionem respectu pœnarum, non autem declaratoriam primæ Bullæ. Demum notandum, quòd N. SS. P. Bened. XIV, novissimè die 3 Jan. 1742, duabus bullis (quas invenies Tomo nono hujus Operis, incipiente una *Salutare,* altera *Regularis*) confirmavit omnes Constitutiones antecessorum Pontificum tam ante, quàm post Conc. Decr. emanatas; Et signanter in Bulla *Regularis,* prohibuit quibuscumque fœminis ingredi Clausuram Religiosorum sub prætextu pietatis ac Religionis; tantùm id concessit nobilibus fœminis de familia Fundatorum, vel insignium Benefactorum, qui de hoc Indultum Apostolicum obtinuerint ingrediendi solum, ut ad Ecclesiam recto tramite pergant. Quo revocata manet Constitutio S. Pii V incipiens, *Decet Romanum Pontificem* (*apud Holz. tom.* 1. *p.* 480. *n.* 592.) ubi permittebatur mulieribus ingredi Claustra Religiosorum causa Processionis, audiendæ Missæ, vel Concionis, aut Sepulturæ, aut magni concursûs.

222. — Sed dubit. 1. An ingredientes Monasteria Monialium sine licentia incurrant præfatam excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum? Affirmant *de Alexand. cap.* 7. §. 11. *q.* 2. *cum Navar. Azor. Grass. etc.* quia (ut ait) relata Constit. Greg. XIII, *Ubi gratia,* ex Stylo Curiæ intelligitur generaliter emanata in omnes intrantes Monasteria, etiam sine tali prætextu. Sed probabiliùs negant *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *n.* 79. *Bon. de Claus. q.* 4. *p.* 5. *n.* 4. *Suar. de Censur. D.* 22. *sess.* 6. *n.* 11. *Fagn. l. c. n.* 1. 12. *Holz. p.* 338. *n.* 31. *Mazzot. tom.* 3. *p.* 521. *n.* 3. *et Barbos. All.* 102. *nu.* 37. *cum Sayr. Rodriq. Miranda, Sa, et Zerol.* quia expressè in citata Bulla Gregorii requiritur ingressus prætextu facultatum.

Dubit. 2. An præter Superiores incurrant excommunicationem

omnes qui alios introducunt in Clausuram? Affirmant *Bonac. q. 4. p. 7. n. 3. et de Alexand. c. 7. s. 11. q. 4. cum Fill. et Llamas*; quia in eadem Bulla Gregorii dicuntur incurrere « Superiores, » et personæ, quocumque nomine vocentur, » admittentes extraneos in Clausuram; nomen autem *personæ* (ut dicunt) genericum est, et quascumque personas comprehendit. Attamen negant *Sanch. l. 6. c. 16. n. 83. cum Manuel et Diana apud de Alex.* Ratio enim opposita tunc valeret, si in Bulla diceretur, « Superiores, et quæcumque personæ. » Sed cùm dicatur, « Superiores et personæ, quocumque nomine vocentur, » nequeunt utique intelligi omnes Religiosi qui diversum nomen quàm Religiosorum non habent, sed potiùs intelliguntur Superiores qui in diversis Ordinibus diversa habent nomina, nempe Abbatum, Præpositorum, Priorum, Guardianorum, Correctorum; idque clarè explicavit S. Pius V in Bulla, *Regularium, apud Bonacin. q. 5. p. 3. n. 2.* His tamen non obstantibus adest Decr. S. C. Episcop. et Regul. apud *Ferrar. tom. 2. v. Conventus, art. 3. n. 7.* ubi dictum fuit respectu ad Fratres Minores de Observantia, quòd si ingrediantur Mulieres ipsorum Clausuram, tam Prælati, quàm subditi eas introducentes incurrant eamdem excommunicationem reservatam, et remaneant ipso facto privati eorum Officiis, et inhabiles in futurum.

223. — Dubit. 3. an licentia ingrediendi Monasteria Monialium quoad forum conscientiæ debeat esse in scriptis? Affirmant *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 50. Pal. p. 3. D. 4, par. 10. §. 2. num. 6. et Suar. ap. Dianam par. 3. tr. 2. R. 129*, quia, deficiente scriptura, licentia est nulla, cùm deficiat forma in ejus concessione à Trident. præscripta in *Sess. 25. c. 5.* ubi : « Ingredi autem intra » septa Monasterii nemini liceat, cujuscumque generis, aut conditionis, sexûs vel ætatis fuerit, sine Episcopi, vel Superioris » licentia, in scriptis obtenta, sub excommunicationis pœna ipso » facto incurrenda. » Negant verò *apud Dianam l. c. Homobon. et Bellochius.* qui citat pro se *Innoc. Abb. et Felin.* Ratio, quia scriptura videtur requiri tantùm pro foro externo : Idque non videtur improbabile, cùm non constet, an scriptura ibi requiratur pro forma, prout diximus in simili casu *l. 4. n. 123. v. Hîc.* Dicit autem *Diana l. c. cum Rodriq. et Villal. ac Barbos. All. 102. num. 57. cum De la Crux*, quod etiam juxta primam sententiam (quamvis adhuc repugnet *Sanch.*), licentia in scriptis non requiritur in casibus ordinariis, quando causa est manifesta, putà in ingressu Medici, Confessarii, Cœmentarii, et similium operariorum, quorum repentina opera passim indigent Moniales, prout explicat Glossa *v. Causa, in capite Periculoso, de Statu Regulari in 6.*

Dubit. 4. An hujusmodi licentia debeat esse specialis? Resp. affirmativè, ita ut non sufficiat, si alicui concedatur licentia ad quoscumque casus, ad quos Superior potest eam præbere, ut expressè habetur in dicto *c. Periculoso*, ibi : *Nisi speciali licentia etc.* Dicit tamen *de Alexand. c. 5. §. 2. q. 5. cum Miranda*, hoc

non obstante, validam esse licentiam generalem, ut omnes Medici, Bajuli, et similes ingrediantur, quia, licèt sit generalis quoad personas, est tamen specialis quoad causam ingressûs. Sed huic minimè acquiesco, quia censeo textum præfatum, et Concilium exquirere licentiam specialem, non tantùm ut Superior sciat ministerium ingredientium, sed etiam qualitates personarum, nimirum an viri ingressuri sint probi, maturæ ætatis, et similia. Bene tamen poterit Prælatus generaliter committere Abbatissæ, vel Confessario aut alteri viro prudenti facultatem concedendi licentiam aliis ad ingrediendum, ut dicetur in sequenti Dubio in fine.

224. — Dubit. 5. A quo debeat concedi licentia ingrediendi Monasteria Monialum? Si Monasteria sint Episcopo subjecta, certum est ipsi competere jus concedendi licentiam, *auctoritate propria, delegata* verò, si Monasterium immediatè subsit Summo Pontifici, ut in Trid. *sess.* 25. *c.* 5. Idem probabiliter docent *Sanch. Dec. l.* 9. *c.* 15. *n.* 30. *et Bon. de Claus. q.* 4. *p.* 2. *n.* 2. *cum aliis* de Prælatis habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem in aliqua Diœcesi, et de Vicariis Generalibus Ordinum Militarium, quia hi sunt verè Ordinarii, aut saltem nomine Ordinariorum comprehenduntur, ut probat idem *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 29. *num.* 35.

An autem possit hanc licentiam dare Vicarius Generalis Episcopi? Negant *de Alexandro c.* 7. §. 2. *qu.* 2. nisi de hoc habeat speciale Episcopi mandatum; et idem sentit *Barb. All.* 102. *n.* 38. citans *Bonac. loc. supra cit.*; sed ibi hoc *Bonac.* non dicit: Unde satis probabiliter docet *Sanch. Dec. d. n.* 30. *cum Navar. et Llamas.* quòd in Monasteriis subjectis Episcopo, Vicarius Generalis bene potest licentiam concedere sine speciali mandato. Idque probatur 1. Motu proprio S. Pii V incipiente, *Decori,* dum ibi Pontifex explicuit, *Episcopum, aut alium loci Ordinarium*: Vicarius autem Generalis Episcopi bene dicitur Ordinarius, et nomine Ordinarii jam comprehenditur in omnibus Decretis, ut probat idem *Sanch. eadem d. D.* 29. *de Matrim. n.* 10 *et* 35. Probatur 2. ratione, quia Episcopus in Monasteriis ei subjectis procedit auctoritate ordinaria, Vicarius autem Generalis (ut probant *Fagnan. l.* 1. *in c. Quoniam in Offic. deleg. n.* 15. *cum Imola, Cardinal. etc.* et idem *Sanch. d. D.* 29. *n.* 16.) potest omnia quæ potest Episcopus de jurisdictione ordinaria, quia cum Episcopo unum facit tribunal. Secus verò dicendum de iis quæ potest Episcopus de jurisdictione delegata, unde rectè subdit *Sanch. Dec. eod. n.* 30, in Monasteriis Sedi Apostolicæ subjectis Vicarium generalem non posse dare licentiam sine speciali mandato Episcopi.

Vicarius autem Capituli Sede vacante potest utique concedere licentiam in Monasteriis Episcopo subjectis, quia succedit in omnia quæ competunt Episcopis de jure ordinario. Sed difficultas est, an possit etiam in iis quæ subduntur Sedi Apostolicæ? Affirmant *de Alex. cap.* 6. §. 2. *q.* 2. *cum Mol. Pal. Barbos. et Tamb.* quia talis jurisdictio ex delegatione Sedis Apostolicæ in perpe-

tuum committitur muneri Episcopali, unde cùm ipsa competat Episcopo de Officio, bene transit in Capitulum, sive ejus Vicarium. Hanc rationem non approbat *Sanch. d. n.* 30. Attamen id alia ratione etiam concedit, quia (ut ait) Concilii mens est ut Capitulum bene possit dare licentiam, ne Monasteria remaneant absque Prælato, ad quem pro licentia recurrant.

Major difficultas est, à quo sit concedenda licentia, si Monasterium Regularibus subsit? *De Alexand. cap.* 7. §. 2. *qu.* 1, propugnat licentiam esse impertiendam tam à prælato Regulari, quàm ab Episcopo, afferens de hoc Decr. S. C. Concilii editum 13 Nov. 1610. Sed probabilius docent *Fagnan. l.* 5. *in c. Nuper de Sent. exc. n.* 17. *Bon. q.* 4. *p.* 2. *n.* 3. *cum Rodriq. Graff. et Miranda, Croix l.* 4. *n.* 76. *cum Pal. et Piasec.* ac *Barb. All.* 102. *n.* 41. (asserens oppositum Decr. ejusdem S. C. Conc. ab ipso visum, editum eodem anno quo ipse scribebat, nempe circiter annum 1628.) *ac Sanch. l.* 6. *c.* 16. *nu.* 13. *cum Azor. Manuel. Llamas, et Navarro*, qui (ut refert *Sanch.*) testatur etiam declaratum fuisse à S. Pio V, nempe quòd licentia concedi potest et debet à solo Prælato Regulari, scilicet à Generali aut Provinciali (vel etiam ab immediato Superiore Monasterii, ut sentiunt *Sanch. num.* 15. *et Bonac. l. c. cum aliis* ab eo citatis, contra *de Alex. l. c. qu.* 2. *et Suar.* ab eo citatum.) Ratio, quia Trident. prohibet ingressum, *sine Episcopi, vel Superioris licentia;* ergo loquendo disjunctivè, declarat licentiam posse respectivè concedi vel ab Episcopo, vel à Prælato Regulari, prout cui Monasterium subest. Bene tamen advertit *de Alex. d. q.* 2. ex Decreto S. C. 21 Maii 1630, approbato ab Urbano VIII, licentiam concedendam à solo Episcopo, etiam quoad Monasteria exempta, ubi talis viget consuetudo.

Abbatissa autem nequit de jure ordinario hanc licentiam dare, ut dicunt *de Alex. c.* 7. §. 2. *q.* 2. *et Sanch. n.* 22. *cum Nav. Azor. Man. etc.* contra aliquos ibi citatos *n.* 21. Bene verò Episcopus potest delegare Abbatissam, vel Confessarium, aut alium prudentem virum, ad hanc licentiam concedendam, ut addunt *Bon. p.* 2. *num.* 5. *de Alex. l. c. Sanch. n.* 23. *cum Nav. Man. et Graff. ac Barbos. l. c. n.* 53. contra *Suarez.*

225. — Dubit. 6. Quæ causa requiratur ad hanc licentiam concedendam? Resp. Ad licentiam impertiendam non sufficit quidem quælibet causa, sed requiritur necessitas, ut præscribit *Trident. cap.* 5. *sess.* 25. illis verbis: « Dare autem tantùm Epi- » scopus, vel Superior licentiam debet in casibus necessariis. » Necessitas autem hæc debet esse ex parte ipsius Monasterii, quia ad ipsius Monasterii solam utilitatem permittitur ingressus; non enim sufficit si sit tantùm ex parte extraneorum, nisi jus naturale aut Divinum aliud suadeat, ut ex communi dicunt *Bon. qu.* 4. *p.* 4. *num.* 8. *et Alexand. c.* 7. §. 3. *qu.* 2. ex Declar. S. C. die 9 Sept. 1611. Unde ait *Diana p.* 3. *t.* 3. *R.* 30, ex alio Decr. S. C. non effugere excommunicationem uxores, quæ adhuc cum licentia Ordinarii intrarent Monasterium causa adulterii, vel

dissensionis cum viris, cùm S. C. rarò hanc licentiam concedat. Et sic pariter nec valet licentia ad collocandum in Monasterio aliquam fœminam, ne redeat ad vomitum, ut *de Alex. l. c.* ex alio Decr. S. C. 18 Aug. 1588. Neque ad docendam Monialibus artem, nisi quando in Monasterio nulla adesset alia perita; *præfatus de Alexand.* ex alio Decr. S. C. 11 Mart. 1586. Notant tamen *Pignatel. t. 7. Con. 47. n. 42.* et ipse *de Alex. ibid.* ex S. Congr. bene posse Ordinarium dare licentiam intrandi puellæ, de qua controvertitur, ut in Monasterio ad tempus maneat, donec lis terminetur.

Talis verò necessitas ex parte Monasterii, non strictè, sed latè sumitur; intelligitur enim necessitas moralis, nempe cùm intervenit quævis causa rationabilis, sive probabiliter justa; ita *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 4. Bon. q. 4. p. 4. n. 2. de Alex. c. 7. §. 3. q. 1. cum Delbene, et Barb. All. 102. n. 48. cum Miranda, Portel. et Campanile.* Dicitur, *causa probabiliter justa*, nam dubiè justa non sufficit, ut rectè advertunt *ib. Sanch.* et *Barbos.* qui insuper (contra *Bon.*) censet minorem causam requiri pro ingressu fœminæ in Monasterium Monialium, quàm viri; et pro ingressu diurno, quàm nocturno; et pro ingressu consanguineæ, quàm extraneæ; et pro ingressu in priora receptacula, quàm in interiora. In necessitatibus autem urgentibus, quæ moram non patiuntur et aliàs grave damnum immineret, non requiritur ulla licentia ad ingrediendum, prout in casu mortis, incendii, violentiæ et similium, quia lex humana in tanto discrimine non obligat, ut rectè docent *Sanchez n. 34. et de Alex. c. 7. §. 2. q. 6. cum Nav. Graff.* et communi. Hinc potest quivis Sacerdos in casu pœnitentiæ mortis ingredi ad ministrandum Moniali Sacramentum Pœnitentiæ, aut Eucharistiæ, et etiam Extremæ Unctionis, ut probabiliter ait *de Alex.* Et tunc ne Abbatissæ quidem licentia requiratur, ut etiam probabiliter censet idem *de Alex. q. 7. cum Nav. Graff.* et aliis pluribus (contra *Sanch. n. 36*), quia tunc licentia rationabiliter præsumitur concedi immediatè à Papa. Excipe nisi Abbatissa habeat generalem facultatem à Prælato præbendi licentiam.

226. — Hîc autem notandum, quòd Medicus non potest ingredi nisi ex licentia renovata in singulis trimestribus, ut ex Decret. Sacr. Congr. edito die 27 Mart. 1588. (vide *de Alex. c. 7. §. 5. qu. 1.*) Necnon debet associari à duabus Monialibus senioribus, et intrare solus nisi infirmitas sit valde gravis. Medicus autem non potest ingredi sub initio Quadragesimæ ad cognoscendum quæ Moniales sint dispensandæ, quia hoc bene potest præstari ad crates, *de Alex. ib. qu. 2.* Posset tamen ingredi ad invisendam Monialem decumbentem in lecto, et dubitantem an febri laboret; licèt posset ipsa sine gravi damno accedere ad januam, si illuc renueret ire ob erubescentiam. Ita *Bonac. qu. 4. p. 4. n. 5. et de Alex. d. q. 2.* Medicus verò extraordinarius nequit ingredi ad libitum Monialium, sed tantùm in defectu ordinarii, vel quando cum ordinario habendum est collegium; *de Alex.*

qu. 3. *cum Barchio.* Chirurgus potest quidem intrare ad secandam venam, et etiam Pharmacopola ad docendum (si opus sit), quomodo medicamentum sit parandum; *Sanc. l.* 6. *c.* 16. *n.* 59. *et de Alex. qu.* 4. Factores, Notarii, et similes etiam ingredi possunt, si necessitas urgeat, putà ad judicandum de ruina imminente, ad inveniendam scripturam necessariam in Archivio, ad faciendum testamentum puellæ, *de Alex. qu.* 5. Sic etiam ingredi possunt ex licentia, fabri, hortulani, fabricatores, putearii, putatores, molitores, et similes, qui artem suam non possint extra commodè exercere : item bajuli ad ferenda quæ à Monialibus ferri non possunt. Si autem licentia nominatim sit data pro uno bajulo, isto deficiente, non potest alius substitui, nisi licentia esset indeterminata, v. g. *ut bajulus ingredi possit;* ita *Alex. qu.* 7. *Sanch. c.* 16. Admittit etiam *Sanch.* sartores, si extra non possent commodè aptare vestes ; et consentit *Cassian.* si adsit usus ; Sed meritò id negant *Bon. q.* 4. *p.* 4. *n.* 11. *et Pal. D.* 4. *p.* 10. §. 3. *n.* 11. An autem, concessa licentia pro magistro artis cum discipulo, possit ingredi, vel immorari discipulus sine magistro? Negant *Barchius apud de Alex.* §. 5. *q.* 8, nisi ex aliquo impedimento magister non potuerit ingredi, aut immorari. Affirmant verò alii, et *de Alex.* putat probabile, quia dictio *Cum* æquivalet dictioni *Et.* An autem possint admitti in clausuram infantes nondum doli capaces? Affirmat *Barb. cum Nav. Azor. Bonac. com. etc.,* quia prohibitio principaliter afficit ingredientes : cùm ergo infantes non ligentur præcepto ob carentiam usûs rationis, nec etiam Moniales. Attamen S. C. sæpiùs declaravit oppositum : vide *de Alex. qu. XI, l. c.* Et tantò magis hoc dicendum de amentibus, ex quibus insuper potest facilè timeri periculum scandali.

227. — Confessarius verò ingredi potest ad administranda Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ Unctionis Moniali ægrotanti, quæ ad Confessionale non potest accedere? Et non solùm in periculo mortis, sed quoties ex præscripto Regulæ dispensatur Communio : Item quoties illa Monialis communicare consueverit ; ita communiter *Bon. q.* 4. *p.* 4. *n.* 4. *Barb. All.* 12. *nu.* 49. *et de Alexand. cap.* 7. §. 6. *q.* 2. *cum Sanchez Rodr. et communi,* ex Declar. S. C. debet autem Confessarius ingredi indutus superpelliceo, et stola, atque sic ibi morari ; debetque egredi, quin ad aliam Monasterii partem se divertat etiamsi esset ad visitandam aliam infirmam, quæ tamen non indigeat Sacramentis ; *de Alex. q.* 2. *et Barb. d. n.* 59. Confessarius secularis intrare debet sine socio, ut S. C. declaravit ; Regularis verò debet habere socium probatæ vitæ, et maturæ ætatis, ex Bulla Alexand. VII. Dum autem Confessarius Confessionem audit, debent assistere Comitatrices ad januam, ita ut eum videre possint ; vide *de Alex. ibid.* Potest etiam Confessarius ingredi, et pernoctare in Monasterio, si Monialis laboret in extremis *de Alex.* §. 6. *q.* 3. ex Declar. S. Congreg. Potest etiam ingredi Confessarius ab benedicendum Monasterium à spiritibus infestatum, *de Alex. qu.* 9. cum *Nav.*

Nald. ex Declar. S. Congreg. An autem ad exorcizandam obsessam, S. C. die 10 Nov. 1582 annuit posse, si Sacerdos sit probatæ vitæ; Sed postea 1 Julii 1606 id prohibuit, et dixit potiùs impetrandam esse à S. C. licentiam, ut Monialis illa exorcizetur in Ecclesia exteriori Monasterii, vide *de Alex. ib. q.* 5. Potest etiam Confessarius post Sacramentum collatum dare Reliquiam ad osculandum, benedicere cellam, etc. et etiam tunc de aliquo negotio temporali loqui; ita *de Alex. c.* 7. §. 6. *q.* 9. Probabiliter dicunt plures *de Alex. qu.* 10. ex *Glossa. in c. Decret. verb. Debet, de Reg. Jur. in* 6. quòd si Confessarius extraordinarius, ingrediens cum licentia data pro una vice, non possit Confessionem excipere, vel perficere propter morbum, poterit postea iterum ingredi sine alia licentia. Et idem dicunt, si Monialis confessa statim advocet Confessarium egressum, ad dicendum peccatum oblitum, cùm illud spectet ad idem judicium. Præterea sentit *de Alex.* quòd Confessarius, postquam Confessionem Monialis infirmæ audierit, bene potest aliquod novum ædificium Monasterii benedicere, et etiam deferre cuidam aliæ Infirmæ quamdam insignem Reliquiam: sic etiam, ait posse ob aliquam justam causam eum immorari in Monasterio ad breve tempus ad intuendas Officinas, et ad tractandum aliquod temporale negotium.

228. — Dubit. 7. an qui est ingressus Monasterium cum licentia, incurrat excommunicationem, aut graviter peccet, si finito negotio statim non egrediatur? Resp. 1. Non incurrit censuram, licèt ipse multùm immoretur, quia Clausura tum solùm violatur, cùm sine licentia usurpatur ingressus; ita *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *num.* 60. *Bonac. q.* 4. *p.* 5. *n.* 22. *et Bordon. de Zerola ap. de Alex. c.* 7. §. 3. *q.* 4. Et hoc ait *Sanch. l. c.* (contra *Rodriq.*) procedere etiamsi quis immoretur ad malum finem, quia hic jam est cum licentia ingressus, ut Concilium permittit. Sed *Bonac. l. c.* censet quòd esto hic non incurrat excommunicationem Tridentini, incurrat tamen excommunicationem Papæ reservatam in Decr. S. C. edito jussu Clem. VIII, die 22 Nov. 1622 ubi excommunicantur omnes *violantes Clausuram ad malum finem;* hunc enim ait jam violare Clausuram immorando cum prava intentione; sed huic responderi potest, quòd cùm agatur de pœnis, violatio illa strictè intelligenda est, prout intelligit Concilium, nempe de ingressu et egressu sine licentia.

Resp. 2. E contrario non excusatur à peccato mortali, si mora sit longa, quia delinquit adversùs obligationem Clausuræ: Secus si mora sit brevis, cùm in hoc præcepto non immorandi bene admittatur parvitas materiæ; ita communiter *Sanch. et Bon. ll. cc. ac Barb. All.* 102. *n.* 56. *cum Miranda, et Rodr.* Imò *Sanch. ibid. ac Mol. Rodr. et Mirand. ap. Bon.* dicunt eum qui parum immoratur excusari etiam à veniali, tum quia sic usu receptum est etiam apud viros timoratæ conscientiæ; tum quia, cùm hoc præceptum sit morale, morali modo accipiendum est. In hoc autem brevem moram censet *Diana p.* 3. *tract.* 2. *R.* 51. *cum Villal.* esse quadrantem.

Dubit. 8. an is incurrat excommunicationem qui ingreditur cum licentia, et ex causa justa, sed simul cum intentione prava? Sentit *Bon. Dub. 4. p. 5. n.* 18. esse probabile quòd hic incurrat, quia non præsumitur Superior in eo casu licentiam concessisse. Sed oppositum tenet *de Alex. c.* 7. §. 3. *qu.* 5. et meritò id probabile censet ipse *Bonac. cum Rodriq. et Zerola*, quibus adhæret quoque *Sanch. l.* 6. *c.* 16. *n.* 68. *et c.* 17. *n.* 28, quia censura fulminatur tantùm in ingredientes sine licentia, non autem in eos qui cum licentia intrant, etsi cum malo fine; pœnæ enim strictè sunt intelligendæ, et prava intentio non tollit primam ingrediendi causam, propter quam data est licentia.

229. — Moniales autem Clausuram violantes, necnon alii concedentes illis violare, sive eas comitantes, aut receptantes, pariter excommunicationem papalem incurrunt, Const. S. Pii V quæ incipit, *Decori*, edita 1 Febr. 1509, *ap. Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 11. *n.* 35. ubi contra excusatur egressio, si adsit justa causa, nempe (ut ibi dicitur) « magni incendii, vel infirmitatis, lepræ, aut » epidemiæ. » Nomine autem *Epidemiæ* declaravit S. Congr. *ap. Alex. c.* 7. §. 9. *q.* 2. intelligi tantùm veram et realem pestem. Sed dicunt *Bon. qu.* 1. *p.* 9. *n.* 2. *Holzm. t.* 1. *p.* 480. *n.* 592. *et Sanch. l. c. n.* 35. *cum Nav. Manuel, et Cenedo*, venire non solùm morbum verè pestilentem, sed quemcumque morbum contagiosum, qui alios inficere soleat, prout est morbus S. Lazari, ignis sacri, et similium, casu quo Monialis infirma non possit curari in Monasterio sine periculo infectionis aliarum. Idque inferunt ex *cap. Periculoso de Statu Reg. in* 6. ubi prohibetur egressus Moniali, « nisi fortè tanto et tali morbo evidenter earum » aliquam laborare constaret, ut non possit cum aliis sine gravi » periculo seu scandalo commorari. » E converso rectè aiunt *Bon. l. c. num.* 18. *cum Rodriq. Zerola, Gutt. et Cord. ac Barbos. All.* 102. *n.* 20. *cum Miranda, Sorbo, et Cenedo* (contra *Nav. Azor. Suar. et Graff.*) non sufficere ad egrediendum infirmitatem gravem sine periculo infectionis aliarum, tum quia hic casus non excipitur in Const. S. Pii; tum quia aliàs magnum sequeretur damnum Clausuræ, cùm tales morbi in Monasteriis sint frequentes. Docent autem *Sanch. c.* 15. *n.* 60 *et* 61. *et Bon. n.* 21. Monialem, finita curatione, aut cessante causa egressûs, statim teneri reingredi: illud tamen *statim* rectè dicunt intelligi moraliter; unde excusant Monialem à mortali, si moretur extra per unum vel duos dies. Item ait *Sanch. c.* 16. *n.* 69. illam non incurrere excommunicationem, si extra commoretur, quia ipsa jam egressa est cum licentia. Quamvis autem in *c. Periculoso* fiat mentio de sola causa incendii, etc. ut supra, bene tamen aiunt, *Sanch. c.* 15. *n.* 37 *et* 44. *Bon. n.* 6 *et* 7. *ac de Alex. c.* 7. §. 9. *q.* 2. *cum Nav. et Barb.* sufficere ad egrediendum causas similes, ut bellum imminens, inundatio fluminis, aut ædificii ruina. Quando vero patet aditus et tempus nempe si periculum patitur moram, requiritur omnino ex præfata Bulla S. Pii V ad egrediendum licentia in scriptis ab Episcopo, et etiam à Prælato regulari, si Monasterium sit

exemptum, cùm ibi dicatur : « Sitque causa hæc cognita, pro-» bata, atque in scriptis expressa per superiores, et simul per Or-» dinarium. »

An autem incurrat excommunicationem Monialis egrediens extra Monasterium ad unum tantùm pedem? Negant *Graff. Nald. Meroll.* et adhæret *Croix l. 4. n. 85. et l. 1. n. 673.* si statim redeat. Sed probabiliùs affirmant *Bon. qu. 1. p. 8. n. 6. et Sanch. l. 6. c. 16. n. 70.* Valde tamen rationabiliter excusanda est cum *Sanch.* Monialis, quæ non egreditur toto corpore extra Clausuram, ut dicunt *Sanch. et Bon. ll. cc.*

Notandum hîc ex Decr. Clem. VIII, (apud *Pell. c. 7. q. 7. n. 22.*) unamquamque Monialem debere solam dormire, ideoque tot cellas in unoquoque Monasterio faciendas esse, quot ibi degunt Moniales. Idem declaravit S. C. Episcop. et Regular. *apud Ferrar. Bibl. t. 5. v. Moniales a. 2. n. 7.* Sic etiam S. C. Episcop. et Regular. *ap. eumdem Ferrar. l. c. art. 1. n. 5.* pluries statuit puellas commorantes in Monasteriis Monialium causa educationis debere habere locum separatum à Monialibus pro earum dormitione, sicut et pro operibus.

230. — Hæc quoad Clausuram Monialium. Adest autem alia excommunicatio Papæ reservata contra mulieres violantes Clausuram Religiosorum, lata à S. Pio V in Bulla *Regularium*, an. 1566, et in alia Greg. XIII, *Ubi gratia*, edita 13 Jun. 1575, quas referunt *Bon. de Claus. q. 5. p. 3. n. 1. Salm. tr. 15. c. 5. n. 176. et Spor. t. 3. p. 100. n. 159.* Hancque excommunicationem incurrunt non tantùm fœminæ quæ prætextu facultatum prætendunt ingredi in Monasteria virorum vel mulierum, ut declaravit Greg. XIII, sed etiam illæ quæ sine tali prætextu Conventus virorum ingrediuntur, ut per aliam Bullam editam die 16 Jul. 1570, quæ incipit, *Romanum Pontificem*, idem S. Pius V declaravit, dicens : « Declaramus fuisse et esse mentem nostram, » quòd dictæ litteræ non solùm comprehendant mulieres habere » prætendentes Indultum ingrediendi Monasteria, sed etiam quas-» cumque alias, tam in genere quàm in specie, etc. » Et ita communissimè et rectè tenent *Pal. tr. 16. D. 4. p. 8. n. 1. Suar. de Rel. t. 4. tr. 8. l. 1. c. 7. n. 9. Bon. l. c. Nav. c. 27. n. 105. et Salm. l. c. n. 176. cum Lez. Pell. Garc. etc.* (contra *Laym. Delb. etc.*) Idemque docet *Sanch. Dec. l. 6. c. 16. n. 79.* qui cum *Suar.* dicit, quòd Auctores ideo contrarium tutati sunt, quia non legerunt præfatam Declarat. S. Pii V. Nec obstat id quod objiciunt *Laym. et Delbene apud Salm. n. 193*, nempe quòd cùm Gregorius XIII, innovaverit solam priorem Const. S. Pii V *Regularium*, faciendo tantùm mentionem de fœminis prætextu facultatum ingredientibus, videtur secunda Const. S. Pii, *Romanum Pontificem*, vel non fuisse promulgata, vel non recepta. Nam respondetur ex eo quòd præfata secunda Constitutio fuit posita in Bullario S. Pii, et ex praxi atque stilo S. Pœnitentiariæ satis ostendi, quòd præfata secunda Constitutio jam fuit promulgata et usu recepta. Et hîc insuper notandum, quòd ex Bulla Gregorii, *Regulares*, præ-

sertim Superiores, præter pœnas suspensionis à Divinis, et privationis Officiorum, ac inhabilitatis ad alia, latas in Bulla S. Pii, incurrunt etiam excommunicationem, si ingredi faciunt, vel permittunt mulieres prætextu facultatum in eorum Monasteria. An autem Regulares admittentes fœminas ingredientes sine prætextu incurrant excommunicationem? Negat *Fill. tr.* 15. *c.* 5. *q.* 7. *n.* 119; ac *Bonac. p.* 3. *n.* 2 putat probabile, quia S. Pius jam declaravit mentem suam, quòd prima Bulla comprehendebantur mulieres intrantes etiam sine prætextu, sed Gregorius hoc non declaravit.

231. — Excipiuntur tamen ab hac prohibitione I. Reginæ, Electrices, et similes, earumque filiæ, ut docent *Suar. de Censur. D.* 22. *sect.* 6. *n.* 12. *Sanch. l.* 6. *c.* 17. *n.* 9. *Bon. q.* 4. *p.* 2. *n.* 5. II. Fundatrices quæ fundum concesserunt, vel situm Monasterii, vel propriis sumptibus illud ædificare fecerunt, aut reditibus dotaverunt; quibus insuper remittitur decens comitatus aliarum; *Spor. l. c. et Elbel n.* 650. Hoc tamen declaravit regnans P. Bened. XIV in Bulla *Regularis,* (quam reperies Tom. IX. inter Decreta N. VII.) intelligi, dummodo habeant privilegium à Sede Apostolica in forma Brevis, illudque exhibeant locorum Ordinariis, vel Præsulibus Monasterii. III. Fœminæ necessariæ ad curationem alicujus Religiosi (intelligendum cum licentia Superioris) vel quæ fugerent ad evitandam necem, *Sporer, et Elbel ll. cc.* Nomine autem *Conventûs,* dicunt *Pal. tr.* 16. *D.* 4. *p.* 4. *n.* 6. *et Elbel p.* 642. *cum Sanch. Laym. et aliis,* non venire domo privatas, seu Residentias, ubi unus vel alter Religiosus habitare consuevit, quia hæ nequeunt dici conventus. Nec venire domos, addit *Elbel*, ubi Religiosi degunt causa ædificandi Monasterium, nisi ibi sufficientia sint habitacula, ita ut Communitas regulariter jam vivere possit. Cæterùm ait idem *Elbel n.* 671, quoad modum servandi Clausuram, attendendas esse legitimas consuetudines ac rationabiles, auctoritate Superiorum approbatas: non autem eas, quæ potiùs abusus et corruptelæ dicendæ sunt. Dicunt autem *Barb. Bonac. etc.* Sacristia Regularium esse Clausuram; sed *P. Ferraris* (*Bibl. verb. Convent. n.* 14.) asserit praxim ferè ubique esse contrariam.

232. — Hîc autem refert plura adnotare circa prohibitionem indictam in Jure, et in Casu reservato in Diœcesi Neapolitana, viris colloquendi cum Monialibus. Pro hac sciendum in Concilio Lateranensi anno 1179, ut habetur in *c. Monasteria, de Vita et Honestate Cleric.* latam fuisse excommunicationem ferendæ sententiæ ab Episcopo contra Laicos, et suspensionem in Clericos frequentantes Monasteria Monialium his verbis: « Monas» teria Monialium, si quisque Clericus sine manifesta et rationa» bili causa frequentare præsumpserit, per Episcopum arceatur; » et si non destiterit, ab Officio Ecclesiastico reddatur immunis; » si Laici, excommunicationi subdantur. » Per quot autem vices hæc frequentia constituatur, Glossa in *cit. c. Monasteria,* censet constitui per duas vices, scilicet in uno die, vel duobus conti-

nuis, ut dicit *Gratianus*. Verùm communiùs *Nav. et Manuel.* putant constitui per tres vices in tribus diebus continuis, ut etiam *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *n.* 22. *et Bon. de Claus. t.* 1. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 4. vel per unam vicem singulis mensibus, ut iidem *Sanch. et Bon.* aut quater in eadem hebdomada, ut ait *Bon.* qui contra addit cum *Nav. et Manuel. ap. Sanch.* non constitui frequentiam, si sit quater in anno, sive semel in trimestri. In hoc tamen ultimo casu dicit *Barb. All.* 102. *n.* 70, posse Episcopum excommunicare accedentes, si velit.

Circa autem Regulares ipsis jam priùs specialiter interdictus fuerat accessus ad colloquendum cum Monialibus in VIII Synodo an. 787, ut habetur in *c. Definimus* 21. *Caus.* 28. *q.* 2. ubi : « Adulterium intercipi, si habeat aditus Monachus ad Monacham » secretò singulariter ad collocutionem. » Præterea, in Decreto S. C. edito jussu Sixti V, an. 1590, Regularibus colloquentibus cum quibuscumque Monialibus, sive sui, vel alterius Ordinis, vel cum qualibet muliere in Monasterio degente, imposita est pœna privationis Officii, vocis activæ et passivæ, ipso facto incurrenda Confessariis autem Regularibus fuit interdictum, in ædibus Monialium Monasterio contiguis pernoctare, aut facere ut alii pernoctent, vel aliàs secum retinere; item ne in iis cibum sumant extra tempus Confessionum generalium. Et hæc lex veriùs obligat sub mortali, ut docent *Bonac. q.* 3. *p.* 4. *n.* 4. *cum Sayro, Homob. et Barchio, ac Ciera D.* 6. *n.* 26. *v. Verum, cum Potestà, Verricel. Donato, Llamas, et Manuel.* (contra *Nav. et Pal.*) ex Decreto S. C. Conc. edito 1 Jul. 1626, ubi declaratum fuit, Regulares accedentes ad Monasteria Monalium contra formam præfati Decreti editi mandato Sixti V, *ultra pœnas incurrere etiam pœnam peccati mortalis*. Item hîc notandum, quòd in præfato Decreto Sixti V dictum fuit, Regulares tantùm à S. C. impetrare posse licentiam ad colloquendum cum Monialibus. Sed eadem S. C. Conc. in alio Decreto (in extensum relato à *Bon. q.* 3. *p.* 4. *n.* 4, et à *Ciera D.* 6. *n.* 26.) de mandato Urb. VIII, 20 Novemb. 1623, concessit « locorum Ordinariis, ut, quatenus » sibi visum fuerit in Domino expedire, licentiam concedere » possent per quatuor vices ad summum quolibet anno cuique Regulari, ut Moniales sibi in primo et secundo tantùm consanguinitatis gradu conjunctas convenire, et alloqui possit. Id verò » ut nullo modo liceat diebus festivis, aut Adventu, Quadragesima, feria sexta, sabbato, et vigiliis : prædictaque licentia obtenta ab Ordinario, et ab alio ad quem spectat eam concedere, » assignetur Confessario ordinario Monasterii, qui penes se retinere debeat, isque associet et præsens sit : et Auscultatrices » de more, non aliæ, assistant : prædictaque licentia pro die et » hora certa, et in scriptis concedatur, in librisque Cancellariæ » ejusdem Ordinarii adnotetur. Quòd si Ordinarii aliter quàm » servata forma supradicta licentiam concesserint vel permiserint, sciant se intentionis SS. D. N. transgressores; Regulares » autem pœnis in supradicto Decreto (scilicet Sixti V) con-

» tentis, ac si nullam licentiam obtinuissent, se noverint addic-
» tos, etc. »

Sed postquam hæc scripserim, inveni, quòd cùm apud S. C. Conc. factum fuisset quæsitum, an Regulares accedendo ad colloquendum cum Monialibus sine licentia Episcopi, peccent mortaliter, etiamsi accedant ex rationabili causa? S. C. die 26 Nov. 1682, ut habetur apud *Monacell. Tom.* 1. *Append. p.* 436, respondit, non licere sine licentia Episcopi. Et idem habetur in Bulla *Gravissimo*, edita die 31 Octob. 1749. à Bened. XIV, (vide in *Bullar. t.* 3. *ibi n.* XII.) in qua refertur vetitum fuisse Regularibus à S. C. accedere sine licentia Episc. ad Monasteria Monialium, nec etiam ipsis subjecta. His autem positis videtur hodie Regulares (quidquid alia Decreta priùs statuerint, quæ in desuetudinem abierunt) licitè posse accedere toties quoties ad colloquendum cum Monialibus ex licentia Episcopi.

Hæc præscripta sunt de jure communi. In omnibus autem ferè Diœcesibus, et signanter in Neapolitana, adest casus reservatus cum excommunicatione « in loquentes sine Archiepiscopi, vel
» Vicarii Monialium licentia cum Monialibus in Monasteriis
» etiam exemptis, vel cum aliqua aut aliquibus earum, etiamsi
» sit Conversa, aut Novitia, sive educationis, sive alterius rei
» causa ibid. commoretur, conjunctis in primo vel secundo con-
» sanguinitatis gradu dumtaxat exceptis: declarantes, quòd qui
» facultatem obtinuerit loquendi cum aliqua prædictarum, non
» possit data opera et ex professo cum aliis loqui. Insuper (ex-
» communicantur) ii præsertim qui cum aliqua ex prædictis aut
» coram ipsis, tam in Monasteriis, quàm Conservatoriis, seu
» Collegiis commorantibus, de rebus obscœnis per verba aut
» actus impudicos præsentes egerint, absentes verò per litteras
» aut internuncios, necnon viri aut mulieres, sive intra sive extra
» Monasterii vel Conservatorii aut Collegii septa, qui prædictas
» litteras vel mandata detulerint. »

233. — Dubit 1 An in tali prohibitione vetetur solus accessus sine collocutione? Affirmant *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *n.* 112. *et Bon. de Claus. D.* 3. *p.* 1. *n.* 3. *cum Nav. et Rodr.* Hinc dicunt prohiberi accessum ad Monasterium, etiam ad inspiciendas Moniales. Sed probabiliùs *de Alex. c.* 7. §. 10. *q.* 1. *ex Januar. et Jordan.* dicit vetari accessum formalem, scilicet cum effectu. Unde accessus prohibitus duo importat copulativè, nempe accedere ad locum, et loqui; sic enim clarè colligitur ex *cit. c. Definimus*, in quo simultaneè prohibetur *aditus ad collocutionem;* et ex Decr. mox supra relatis editis de mandato Sixti V et Urb. VIII, ubi semper fit mentio copulativè de accessu et colloquio.

Hinc probabiliter dicunt *Diana p.* 3. *tract.* 2. *R.* 48. *de Alex. l. c. cum Lez. Tamb. et Januar.* et consentit idem *Bon. l. c. num.* 2. *cum Graff. et Homob.* (contra *Meroll. et Pasqual.*) per se loquendo, non esse vetitum colloqui cum Monialibus è domo propinqua, quia deficit accessus; sicut nec etiam scribere, ut *Bon. D.* 3. *p.* 2. *n.* 5. *Mazz. t.* 3. *p.* 534. *et de Alex. ibid. cum*

Barbos. Riccio, Tamb. Januar. et aliis. Sic etiam non prohibetur colloqui per nuncium transmissum, *Bonac. p.* 1. *n.* 2. *cum Graff. et Homob. ac Mazzot. loc. cit. cum Quarti, Januar. et Diana.* Dixi *per se loquendo,* nam juxta casum reservatum Neapoli, ut bene notant *Ciera D.* 6. *n.* 26. et idem *Mazz. p.* 523. *v. Not.* 1. incurrunt excommunicationem etiam qui colloquuntur è domibus propinquis, et etiam qui loquuntur cum Moniali nihil respondente; ibi enim excommunicantur non solùm colloquentes, sed simpliciter *loquentes;* Item omnes *absentes,* qui cum Moniali, vel alia degente in Monasterio, vel Conservatorio, « de rebus ob- » scœnis egerint per litteras, aut internuncios. »

234. — Dubit. 2. An loquentes per nutus aut signa non obscœna, incurrant casum reservatum? Affirmant *Mazzotta tom.* 3. *p.* 534. *cum Quarti, Januar. Graff. et Baucio,* quia conceptus bene alteri manifestantur tam verbis quàm signis. Sed meritò probabile putat oppositum ipse *Mazzotta cum Pelliz. Tambur. et Diana,* nam locutio per signa non est propriè locutio; prohibitiones autem tanquam odiosæ stricte sunt intelligendæ.

235. — Dubit. 3. An sit peccatum mortale semel colloqui cum Moniali? Loquendo de jure communi, *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 16. *n.* 120. *cum Nav.* censet, quòd etiam frequenter, et sine justa causa cum Monialibus colloquentes non peccant mortaliter, nisi ipsi post monitionem Episcopi non desistant. At dicunt *Bon. de Claus. q.* 3. *p.* 3. *n.* 1. *et de Alex. c.* 7. §. 10. *q.* 2. *cum Miranda, Rodr. et aliis,* ex Decreto S. C. 1 Jul. 1606, quòd hujusmodi Monasteria frequentantes, licèt non incurrant pœnas nisi post monitionem Episcopi, tamen non excusantur à mortali, quia in decreto S. C. Conc. (edito ut supra jussu Sixti V) imponitur pœna valde gravis, quæ non solet imponi nisi pro gravi culpa. Sed huic responderi potest, id ibi dispositum esse tantùm circa Regulares. Loquendo verò de casu reservato in nostra Diœcesi, nulli dubium quin peccet mortaliter qui adhuc semel per tempus notabile loquitur cum Moniali, ut bene aiunt *Mazzot. p.* 343. *et Ciera Dist.* 55. *n.* 9. *cum Januar. et Quarti,* ibi enim non frequentatio, sed sola locutio vetita est.

236. — Dubit. 4. An in hujusmodi locutione detur parvitas materiæ? Negant *de Alexand. c.* 7. §. 10. *qu.* 3, idque probat ex Decr. S. C. edito 1 Maii 1669, approbato ab Innoc. IX, ubi : « S. Congreg. Conc. Trid. habita notitia quòd nonnulli Regu- » lares absque licentia crates Monialium adire et frequentare non » dubitent, prætendentes non esse prohibitum per breve tempus » etiam ad quadrant. horæ cum dimidio, Moniales alloqui; ad hu- » jusmodi perniciosos errores eliminandos, opinionem prædictam » improbans ac damnans, declaravit Regulares qui ad Monas- » teria Monialium, quamvis ipsis Regularibus subjecta, absque » legitima facultate accedunt, colloquendo etiam per quodcum- » que modicum temporis spatium cum monialibus, peccare mor- » taliter, eosque pœna excommunicationis, privationis vocis ac- » tivæ et passivæ, aliisque statutis pœnis posse ab Ordinario

» tanquam Sedis Apostolicæ Delegato coerceri. » Ex verbis igitur illis, « per quodcumque modicum temporis, infert de Alexandro, » non dari parvitatem materiæ in tali collocutione.

Affirmant tamen communiter *Bon. de Claus. q.* 3. *p.* 3. *n.* 1. *Diana p.* 3. *tr.* 2. *R.* 48. *v. Nota* 6. *Mazz. p.* 534. *cum Quarti, Veric. et Tamb. ac Ciera D.* 6. *n.* 9. (*cum Januar.*) qui ait parvitatem materiæ ab omnibus in hoc admitti debere : et meritò, nam adhuc in præceptis divinis datur materiæ parvitas, quæ excusat à mortali, nisi (ut communiter DD. tradunt) in qualibet parva materia reperiatur tota malitia culpæ, ut est in perjurio, re venerea, et simonia. Discrepant verò AA. in assignando, qualis sit in tali collocutione parva materia. *Ciera l. c. cum Januar.* censet esse pauca verba, quæ *Merolla ib.* putat esse decem verba. *Diana* autem et *Mazz.* putant esse spatium unius *Miserere*, et aliquid ampliùs. Demum *Quarti, et Vericelli apud Mazz.* dicunt esse unum quadrantem. Neque videtur (ut putat *de Alex.*) in Decreto Clem. IX. reprobatam fuisse hanc opinionem; licèt enim prohibeatur collocutio per quodcumque modicum spatium, id tamen declaratum est tantùm de Regularibus, quibus utique valde strictiùs vetita est collocutio cum Monialibus. Nec etiam ibi omnino videtur, ut censet *Ciera*, rejectam esse opinionem *Quarti*, nempe quadrantem esse materiam parvam; nam ibi veriùs non fuit damnata, nisi opinio de quadrante cum dimidio, verbis illis : « Prætendentes non esse interdictum per breve tem» pus, etiam usque ad quadrantem horæ cum dimidio. » Propositio copulativè damnata est, scilicet, quòd sit breve tempus, etiamsi extendatur ad quadrantem cum dimidio. Si quis autem multoties per plurimos dies colloqueretur cum aliqua Moniali per aliquod tempus continuatum, etiam per se non notabile, difficulter eum excusarem à mortali, et ab excommunicatione : quia tales collocutiones, licèt non physicè, moraliter tamen conjungi videntur.

237. — Dubit. 5. An liceat colloqui cum Moniali ob necessitatem, vel utilitatem spiritualem sine licentia? Affirmant *Diana p.* 3. *tract.* 2. *R.* 104. *et Lez. Januar. Peyrin. Bord. etc. ap. Mazz. p.* 534, quia non præsumitur Prælatus velle impedire spiritualem Monialium profectum; sicut enim taliter loquens potest colloqui cum excommunicato, ita cum Moniali. Sed negat *Ciera D.* 6. *n.* 8. et illi omnino ipse adhæreo; nam si aliis permitteretur loqui cum Monialibus propter hanc causam boni spiritualis sine licentia, id noceret bono communi, cùm facilè plurimi hallucinarentur, et ideo bonum commune præferri debet privato. Præterquam quòd in nostro casu vix unquam cessat adæquatè (nec etiam in particulari) finis prohibitionis, eò quòd de facili in tali collocutione subest periculum, quòd inter se loquens et Monialis aliquo affectu capiantur, et ipsorum conversatio ex spirituali deveniat carnalis. Hinc rectè decrevit S. Congr. die 26 Novembris 1632. (ut refert. Bened. XIV. *de Synodo l.* 13. *c.* 12. *n.* 23.) nullam quamvis honestam et rationabilem causam à gravi culpa excusare Regularem, qui colloquitur cum Moniali.

238. — Dubit. 6. An liceat sine licentia loqui cum Abbatissa? Affirmant *Diana p.* 5. *tr.* 2. *R.* 49. *v. Not.* 3. *et p.* 10. *tr.* 14. *R.* 49. *cum Vid et Zambello, Pelliz. c.* 5. *n.* 208. *Mazz. p.* 536. item *Lez. Tamb. et Januar. ap. de Alex. c.* 7. §. 10. *q.* 5. ac adhæret *Felix Potestas p.* 2. *n.* 1477, quia nomine Monachorum non venit Abbas, ut censet Glossa in *c. fin. de Simonia*, et ibi *Panorm. ac Cardin. ap. Dian. l. c.* Negant verò *de Alex. l. c. cum Megala, Calderin. et Rotæ. Rom. ac Ciera. D.* 6. *n.* 11. *cum Graff. et Meroll.* Ratio, tum quia prædicta prohibitio non est odiosa, sed potiùs est favorabilis, cùm ipsa valde prosit spirituali profectui Monialium; tum quia in Decreto S. C. edito jussu Sixti V, relato *n.* 232, *v. Circa autem*, vetatur locutio non solùm cum Monialibus, sed cum qualibet persona intra Claustra degente, et in Constitut. Alex. VII *Sacrosancti* (*ap. de Alex. d. qu.* 5.) prohibetur hujusmodi allocutio etiam cum *Abbatissis, Priorissis, etc.* Sed his non obstantibus non audeo improbare primam sententiam, præsertim quia Abbatissæ ut plurimùm eliguntur ex senioribus et prudentioribus, ipsæque frequentiorem necessitatem habent ratione officii tractandi cum extraneis. Ad decretum autem Alexandri respondet *Potestas l. c.* illud fuisse particulare pro urbe Roma, fortè ob peculiares causas ibi emergentes. Præterquam quòd respectu Urbis ibi expressum est, comprehendi etiam Abbatissas. Si igitur Pontifex ubi voluit eas comprehendi illas expressit, ergo ubi non exprimuntur, videntur non comprehendi, aliàs non erat opus eas exprimere.

239. — Dubit. 7. Quinam eximantur ab hac prohibitione? Eximuntur 1. Conjuncti in primo et secundo gradu consanguinitatis, ut exprimitur in casu Neapoli reservato. Putat autem *Ciera. D.* 6. *n.* 5. eximi etiam qui sunt consanguinei in secundo et tertio gradu, quia in favorabilibus lata facienda est interpretatio. Sed huic opinioni non acquiesco, nam qui est in secundo et tertio, revera non potest dici esse in secundo; ille enim secundus gradus computatur in Moniali respectu ad stipitem, respectu verò ad colloquentem reipsa est in tertio, juxta regulam à nemine dubitatam, nempe consanguineos tot gradus distare inter se, quot gradibus remotior distat à stipite. Eximuntur 2. qui gravi metu ducti, honestè alloquuntur Moniales, quia in tali discrimine lex Ecclesiastica non obligat; est commune, vide *Ciera n.* 20. Eximuntur 3. pauperes et publicè quæstuantes, ex usu et ex tacita licentia Superiorum. Et sic etiam famuli deferentes dona, breviterque se expedientes; *de Alex. c.* 7. §. 10. *q.* 14. *et Mazz. p.* 534. *cum Pelliz.*

240. — Dubit. 8. An pueri impuberes eximantur à prohibitione loquendi cum Monialibus? Nulli dubium quin ipsi, si essent doli capaces, si talem collocutionem frequentarent, non excusarentur à peccato, cùm prohibitio in *cap. Monasteria de Vita, et honest. Cler.* omnes comprehendat. An autem in illis Diœcesibus, in quibus collocutio prohibetur sub excommunicatione

Ordinario reservata, impuberes ab ea excusentur? Negat *Graff.* Sed veriùs affirmant *de Alex. cap.* 7. §. 10. *q.* 9. *cum Bon. Diana,* et aliis, ex *c. Pueris de Delict. puer.* ubi dicuntur pueri non esse puniendi sicut puberes. Et hoc certum est in Diœc. Neapolitana, ubi pueri minores 14 ann. expressè eximuntur à casibus reservatis.

241. — Dubit. 9. An Regulares colloquentes cum Monialibus incurrant excommunicationem reservatam latam ab Episcopo? Adsunt quatuor sententiæ. *Prima* absolutè negat cum *Diana, Lez Quarti, et Merolla ap. Ciera R.* 6. *n.* 24, quia, licèt Episcopi circa Clausuram Monialium ex Trid. *sess.* 25. *c.* 5. procedant ut Delegati Sedis Apostolicæ : tamen ibi nulla fit mentio facultatis ferendi censuras contra Religiosos. *Secunda* sententia omnino opposita, quam tenent *Navarr. Graff. et Campanil. ap. Barbos. All.* 102. *n.* 73, et cui adhæret *Ciera n.* 26, dicit omnes Regulares, etiam speciali privilegio donatos, incurrere excommunicationem latam ab Episcopo. *Tertia* sententia, quam tenent *Januar. Duard. Fagund. et Riccius ap. eumd. Ciera n.* 25, distinguit et dicit non incurrere, si monasteria sint Episcopo subjecta, quia cùm in illis Episcopus procedat Jurisdictione ordinaria, ei non subduntur Regulares; secus verò si sint exempta, quia in his Episcopi procedunt ut Papæ Delegati. *Quarta* demum sententia communior, cui magis adhæreo, et tenent *Sanch. de Matrim. l.* 7. *D.* 33. *n.* 23. *Barbos. All.* 103. *n.* 73. *Bon. de Claus. q.* 3. *p.* 4. *n.* 8. *Fagnan. l.* 4. *in c. Quanto, de Priv. num.* 9. *et de Alex. c.* 7. §. 10. *q.* 12. cum Decr. S. C. 9. Apr. anno 1583, aliter distinguit et ait, quòd Regulares si habeant speciale privilegium, non possint excommunicari aut suspendi ab Episcopis (prout habent Mendicantes ex *Compend. Privileg. v. Exemptio n.* 9. 23 *et* 24, et Religiosi Soc. Jesu ex Bulla Pauli III. anno 1549). Hi non incurrunt excommunicationem ab Episcopo latam; secus verò, si tali privilegio careant. Idque probatur ex Bulla *Inscrutabili,* edita 5 Febr. 1522 à Gregor. XV, ubi sic dictum fuit : « Ad hæc tàm sæculares quàm regulares nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possint, quominus si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram, aut circa administrationem bonorum Monasteriorum Monialium etiam Regularibus subjectarum, ab Episcopo loci similiter tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegato, quoties et quando opus fuerit, puniri et corrigi valeant. » Unde infertur quòd Regulares speciali privilegio non muniti, bene incurrunt excommunicationem latam ab Episcopo in colloquentes cum monialibus, sive Monasterium sit exemptum, sive subjectum Episcopo; quia etiam in hoc Episcopus procedit contra Regulares tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ, aliàs in eos nullam haberet jurisdictionem puniendi et corrigendi; sicut habere dicitur in Bulla. Secus verò dicendum de Regularibus speciali privilegio gaudentibus; tale enim privilegium hoc importare debet, ut contra eos Episcopus

non etiam ut Delegatus Sedis Apostolicæ possit procedere, quia, cùm Regulares ordinariè in aliis sint exempti à jurisdictione Episcopi, quando contra eos Episcopus procedit, semper ut Delegatus procedere debet. Hoc tamen intelligendum, si privilegium post Bullam Gregorii sit concessum, non verò si ante; dum in Bulla dicitur, « nullis privilegiis et exemptionibus tueri se possint, etc. »

242. — Dubit. 10. An peregrini colloquentes cum Monialibus in aliena Diœcesi incurrant excommunicationem ibi reservatam? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia absolutè affirmat, et hanc tenent omnes Auctores citati *l.* 3. *numero* 332 *in fine*, qui dicunt peregrinum etiam ad breve tempus commorantem in aliquo loco, fieri illius Ordinarii subditum. Eamdem sententiam tenent *de Alex. c.* 7. §. 10. *q.* 10. *et Ciera D.* 6. *n.* 31, sed aliis rationibus ducti, quæ meo judicio non suadent. *Secunda* verò sententia, quam tenent *Januar. de Casib. reservat. Res.* 34. *n.* 24. *et Donatus in Praxi. t.* 4. *de Access. ad Monial. tr.* 6. *q.* 22. *n.* 8, dicit comprehendi Peregrinos, si Monasteria sint exempta, quia in his Episcopi ex Trid. *sess.* 25. *c.* 5. procedunt ut Papæ Delegati, unde ipsi etiam peregrini subjiciuntur. Secus si Monasteria sint Episcopo subjecta, quia ex eodem Trid. in illis Episcopus procedit jurisdictione ordinaria, cui non subsunt peregrini per breve tempus commorantes, ut tenet probabilior sententia, juxta dicta *l.* 1. *de Legibus n.* 156. *v. Pro majori. Tertia* verò sententia, quam tenent *Pellizz. Diana,* et alii *ap. Mazz. p.* 536, qui non reprobat, dicit peregrinos brevi alicubi commorantes non incurrere excommunicationem latam ab Episcopo loci, sive Monasterium sit ei subjectum, sive exemptum, propter rationem supra allatam, quia peregrini non tenentur legibus loci. Nec obstare dicunt quòd ex Trident. Episcopi circa Clausuram Monasteriorum exemptorum procedant ut Papæ Delegati; nam hoc habent tantùm in ordine ad restrictionem et conservationem Clausuræ, ad quam non pertinet simplex locutio. Sed huic responso meritò contradicunt *Januar. de Casib. res. Res.* 34. *num.* 19. *et Fag. l.* 5. *in c. Quando de Privil. d.* 15 *et* 16, quia accessus ad colloquendum, juxta sensum Doctorum, spectat ad Clausuram, idque colligitur ex *c. Periculoso, de Statu Regul.* (renovato à Trid. *sess.* 25. *c.* 5.) ubi dicitur: « Nullique ingressus, vel accessus (nota) pateat ad easdem, ut sic à publicis mundanis conspectibus separatæ omnino servire Deo valeant liberiùs, et lasciviendi opportunitate sublata eidem corda et corpora in omni sanctimonia diligentiùs custodire. » Ergo non solùm ingressûs, sed etiam accessûs prohibitio pertinet ad Clausuram, dum etiam accessus præbet Monialibus lasciviendi opportunitatem, eisque obstat ne corda Deo diligentiùs custodiant. Et ideo Episcopi in Monasteriis exemptis procedunt ut Papæ Delegati, quia ut tales sunt destinati à Trident. circa Clausuram Monialium, prout declaravit S. C. *ap. Fagnan. l. c. n.* 31.

His tamen non obstantibus, vide mox dicenda in fine numeri sequentis *v. Sed quidquid.*

Dubit. 11. An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena Diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci? Non videtur dubitandum, quia ex *c. Periculoso, de statu Regul. in* 6, etiam Episcopi prohibentur à colloquendo cum Monialibus extra suam diœcesim, vel intra cum exemptis, dum ibi dicitur *nullique ingressus, vel accessus pateat ad easdem.* Nullibi enim habetur quòd Episcopi, aut etiam Cardinales, sint exempti à communibus legibus ut docet *Bon. de Leg. D.* 1. *q.* 1. *p.* 6. *n.* 35. cum Rot. Rom. et aliis : et hoc dicit cum *Ugolin.* procedere etiam in odiosis. Quoad excommunicationem verò *Mazz. tom.* 3. *p.* 534. *in fin. et Dian. ac Graff. ap. de Alexand. c.* 7. §. 10. *q.* 6, negant Episcopos eam incurrere, quia lex non ligat æqualem, ex *c. Cum inferior de Major et obed.* Sed affirmat *de Alex. l. c. cum aliis*, quia Episcopi in alieno territorio censentur privatæ personæ ex *Panorm. Hostiensi,* et aliis ; unde ipsi subjiciuntur ac alii eisdem pœnis ; et sic *de Alexand.* refert decisum à S. C. *ap. Navarr.* die 20 Maii 1619.

243.— Sed quidquid dixerint Doctores præfati, hodie concludendum, tam exteros, quàm Episcopos peccare quidem accedendo ad colloquendum cum monialibus existentibus in aliena Diœcesi, sed non incurrere excommunicationem ; nam in Bulla *Gravissimo* Bened. XIV, edita die 31 Octobr. 1749, dicitur quòd tam Episcopi quàm externi sunt quidem subjecti Constitutionibus Ordinarii loci quoad auctoritatem directivam, non verò quoad coactivam ; quapropter, licèt peccent, non tamen pœnas incurrunt, quia Episcopi et externi non subjiciuntur auctoritati ordinariæ Episcoporum : « Cùm verò (verba Bullæ) » iidem ordinariæ Episcoporum jurisdictioni minimè subsint, » ideoque sint immunes à pœnis. » Ratio quippe est, quia etsi Episcopi sint Delegati Apostolici circa Clausuram Monialium ; eorum tamen jurisdictio est ordinaria, tanquam perpetuò annexa Episcopali officio, juxta dicta *l.* 6. *n.* 591. *Dub.* 9.

BREVIS DISSERTATIO

Super Censuris circa Immaculatam B. V. Mariæ Conceptionem.

244. — Ante omnia operæ pretium est recensere diversas Bullas à summis Pontificibus super hac materia emanatas.

Et I. Sixtus IV. in sua Extrav. *Cùm præexcelsa,* quæ habetur in 6. *Decretal. Extrav. Comm. de Relig. et Vener SS.* sic ait : « Cùm præexcelsa meritorum insignia, quibus Regina cœlorum » Virgo Dei Genitrix... utpote via misericordiæ, mater gratiæ » et pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fide- » lium, qui delictorum onere gravantur, sedula oratrix et per-

» vigil, ad Regem, quem genuit, intercedit, debitum reputamus » universos Christi fideles, ut Omnipotenti Deo de ipsius im- » maculatæ Virginis mira conceptione gratias et laudes rege- » rant, et institutas propterea in Dei Ecclesia Missas, et alia » divina Officia, dicant et illis intersint. » Inde S. Pontifex eis, qui Missam et Officium hujusmodi in die festivitatis Conceptionis Mariæ, et per octavam dicunt, et illis intersunt, eamdem Indulgentiam impertitur, quam lucrantur in festo Corporis Christi. Idem Pontifex in sequenti Extrav. *Grave nimis*, *eodem tit.* edita ann. 1483, excommunicationem ipso facto imposuit asserentibus in concionibus, vel aliàs quomodolibet, esse hæreticos, vel graviter peccare, qui tenent B. V. Mariam præservatam fuisse à peccato originali, vel qui celebrant Officium Conceptionis, vel audiunt de hac conciones. Et pariter ibi excommunicantur qui pro veris tenent, vel legunt libros idem, ut supra, asserentes. E converso etiam ibi excommunicantur qui dicunt esse hæreticos, vel peccare graviter tenentes oppositam sententiam.

II. S. Pius V in sua Bulla 114 edita ann. 1570, incipiente *Super speculam*, statuit : « Quatenus nemo cujusque ordinis, » gradûs, etc. in popularibus concionibus, vel ubicumque pro- » miscua virorum et mulierum multitudo convenire solet, de » hujus controversiæ alterutra parte disputare, rationibus vel » DD. authoritate asserendo propriam sententiam, et contrariam » refellendo, aut impugnando, vel de hac quæstione... vulgari » sermone scribere, vel dictare, præsumat. Qui contra fecerit » suspensionis pœnam à Divinis ipso jure incurrat, si fuerit in » Sacris constitutus, et quocumque gradu, dignitate, et admi- » nistratione sit ipso facto privatus, et ad eadem vel similia mu- » nera obtinenda vel obeunda perpetuò inhabilitatis censuræ » ipso etiam facto sit obnoxius; super quibus nisi à Romano Pon- » tifice dispensari, aut absolvi non possit. » Cæterùm additum fuit : « Liceat doctis in publicis Academiæ disputationibus, ubi » intersunt qui rem capere possunt, nec scandali substet occasio, » de illa quæstione disserere; dum tamen neutra veluti erro- » nea prædicetur. » Insuper S. Pius V, in Festo Conceptionis B. V. mandavit recitari Officium de Nativitate, mutato verbo *Nativitatis* in aliud *Conceptionis*.

III. Paulus V, in sua Bulla 97, emanata anno 1516, (ut refert Illustriss. Episcopus *Torni in Adnot. ad Estium l.* 2. *Dist.* 3. §. 2.) interdicit sub pœna suspensionis, et aliis contentis in Bulla S. Pii V, mandavit ne « audeant cujusque conditionis, etc. » personæ, in publicis lectionibus, concionibus, conclusionibus » aliisque actis publicis asserere B. Virginem in peccato origi- » nali conceptam fuisse. » Ulteriùs idem S. Pontifex mandavit sub eisdem censuris et pœnis, « quòd negativam opinionem, » videl. quòd non fuerit concepta cum peccato originali, in » prædictis publicis actibus asserentes, aliam opinionem non » impugnent, nec de ea aliquo modo agant seu tractent. »

IV. Greg. XV, in sua Bulla 29 edita anno 1622, quam refert *Bonac. Tom.* 3. *Disp.* 3. *de Susp. quæst.* 6. *p. IV. n.* 2, prohibitionem extendit, et mandavit omnibus sub eisdem pœnis, ut supra, « ut neque etiam in sermonibus et scripturis audeant » asserere, quòd Beatissima Virgo fuerit concepta cum peccato » originali : nec de hac opinione affirmativa aliquo modo agere » seu tractare. Per hoc tamen Sanctitas sua non intendit reprobare hanc opinionem, nec ei prorsus præjudicium inferre, » etc. » Tantùm autem ab hoc Pontifice indultum fuit Fratribus Ordinis Prædicatorum, ut in privatis colloquiis seu conferentiis inter se dumtaxat, et non alios, possint de opinione affirmativa disserere, sine ulla censura.

V. Demum accessit Constitutio Alex. VII. *Sollicitudo omnium Ecclesiarum*, edita ann. 1661, (quam refert illustriss. *Torni in Adnot. ut supra, loc. c.*) ubi S. Pontifex sic incipit loqui : « Vetus est Christi fidelium erga ejus Beatiss. Matrem Virginem » Mariam pietas sentientium ejus animam in primo instanti » creationis, atque infusionis in corpus fuisse speciali Dei gra» tia, et privilegio, intuitu meritorum Jesu Christi ejus Filii » humani generis Redemptoris, à macula peccati originalis » præservatam immunem ; atque in hoc sensu Conceptionis fes» tivitatem solemni ritu colentium et celebrantium. Crevitque » eorum, atque hujusmodi cultus post editas à fel. rec. Sixto IV. » Prædecessore nostro in ejus commendatione Apostolicas Con» stitutiones, quas S. Concilium Trid. innovat. » Deinde addit : « Aucta rursus, et propagata fuit pietas hæc, et cultus erga » Deiparam.... ita ut accedentibus quoque plerisque celebriori» bus Academiis ad hanc sententiam, jam ferè omnes Catholici » eam complectantur. » Deinde prosequitur : « Decreta Sixti IV, » Pauli V et Gregorii XV, edita in favorem sententiæ asse» rentis animam B. M. Virginis in suî creatione, et in corpus » infusione Spiritûs sancti gratia donatam, et à peccato origi» nali præservatam fuisse ; necnon et in favorem Festi, et cul» tûs Concept. ejusdem Virg. Deiparæ secundùm piam istam » sententiam exhibiti, innovat, et sub pœnis, et censuris in » eisdem Constitutionibus contentis observari mandat. Insuper » omnes, qui præfatas Constitutiones ita pergent interpretari, » ut favorem per illas dictæ sententiæ, et Festo, et cultui secun» dùm illam exhibito, frustrentur, vel qui hanc eamdem sen» tentiam, seu cultum in disputationem revocare, et aut contra » ea quoquo modo directè, vel indirectè quovis prætextu, scripto, » seu voce loqui, concionari, tractari, contra ea quidquam de» terminando, aut asserendo, vel contra ea argumenta affe» rendo, et insoluta relinquendo, aut alia quovis excogitabili » modo disserendo ausi fuerint, » præter pœnas in Constitut. Sixti IV. contentas, concionandi, et publicè docendi facultate, necnon voce activa et passiva in quibusvis electionibus ipso facto Pontifex privat. Idem Alex. VII. libros, in quibus præfata sententia, Festumque seu cultus secundùm illam in dubium revo-

catur, aut contra eam quomodocumque, ut supra, aliquid scribitur, aut legitur, et disputationes contra continentur; post Pauli V Decreta edita, aut in posterùm quomodolibet edenda prohibet sub pœnis, et censuris in Indice librorum prohibitorum contentis, atque ipso facto absque alia declaratione pro expressè prohibitis haberi mandavit.

245. — Hinc cum *Bon. To.* 3. *Disp.* 3. *de Suspens. q.* 6. *p.* 4. inferuntur sequentia, et I. incurrit pœnas inflictas qui diceret defendi posse sententiam affirmativam, scilicet quòd Conceptio B. V. fuerit maculata; vel qui rationes ad eam probandam adduceret, nisi eas produxerit ad illis respondendum, quia hoc non esset agere de sententia affirmativa, sed de pia sententia opposita, ut ejus veritas magis eluceret, ut fusiùs mox explicabimus.

246. — Infertur II. Pœnas etiam incurrit, qui asserit Festum Conceptionis celebrari, quia B. Virgo sanctificata fuit in utero Matris, nam hoc pacto (rectè ait *Bon.*) satis apertè asseret per consequentiam necessariam, Deiparam fuisse in peccato conceptam, et inde sanctificatam; sanctificatio enim necessariò privationem sanctitatis supponit. Tantò magis, quòd Greg. XV mandavit in Missa et Officio, non alio quàm conceptionis vocabulo fideles uti debere. Insuper Alexander VII, in præcitata Bulla expressè prohibuit frustrari, aut interpretari, vel in dubium revocari ex quoquo modo directè, vel indirectè quovis prætextu favores per dictas Bullas præstitos piæ sententiæ, et Festo secundùm eam exhibito. Quinam autem esset favor præstitus sententiæ piæ, si Concept. nomine posset accipi sanctificatio B. V. in alio instanti, quàm in primo suæ Conceptionis? Et quamvis aliàs impropriissimè acciperetur Conceptio pro sanctificatione; nam ita etiam S. Jo. Baptista et Jeremias possent dici sanctè concepti; attamen hæc etiam impropria interpretatio vetita certè fuit ab Alex. VII in sua Const. ut dixi, sub pœnis ibi contentis.

247. — Infertur III. Pariter incurrit, qui transcribit sententiam affirmativam, ut indicet ipsum sectari eam; esset hoc enim saltem de illa agere. Infertur IV. Transgrediens ipso facto incurrit suspensionem à divinis, et etiam (ut probabiliùs tenet *Bon.* contra alios) incurrit inhabilitatem ad Officia. Rectè verò dicit non incurrere privationem Dignitatum, etc. nisi post sententiam Judicis. Infertur V. Pœnæ supradictæ non solùm incurruntur à constitutis in Sacris, ut præscribit S. Pius. V, sed etiam ab omnibus sive Ecclesiasticis, sive secularibus, ut extendit Paulus V, et Greg. XV. Infertur VI. ab his pœnis solus Pontifex absolvere potest; et Episcopus, quando delictum est occultum.

248. — Quoad tuentes autem sententiam Conceptionis immaculatæ, vetatur quidem eis sub eisdem pœnis sententiam oppositam censurare, et piam sententiam asserere tanquam Dogma fidei. Non autem prohibetur eam rationibus, et auctoribus probare; nam licèt S. Pius V in sua Bulla (ut supra *n.* II.) citata

prohibuerit in popularibus concionibus disputare de alterutra parte hujus controversiæ, rationibus, vel DD. auctoritatibus propriam sententiam asserendo, et contrariam refellendo; et insuper Paulus V, in alia Bulla relata *n.* III mandaverit iis qui piam sententiam tuentur, ut aliam opinionem in publicis actibus non impugnent, nec de ea aliquo modo agant, seu tractent, quibus verbis videntur hi Pontifices prohibuisse adhuc confutare fundamenta sententiæ oppositæ; attamen dicendum, vel quòd prædictæ Bullæ quoad hoc non sint usu receptæ, vel quòd laudati Pontifices intellexerint loqui tantùm de iis, qui pro pia sententia contendunt, ac si de *Dogmatibus esset*, juxta verba quæ S. Pius subdit in dicta Bulla; vel quòd vetaverint tantùm directè contrariam sententiam impugnare, non autem indirectè argumenta solvendo; vel tandem omnino dicendum, easdem Bullas super hoc puncto moderatas fuisse ab ultima Bulla Alexandri VII, ubi apertè permittitur argumenta solvere contrariæ sententiæ.

249. — Quamvis igitur non liceat piam sententiam ut Dogma fidei defendere, licitum tamen nobis procul dubio est, eam veram et communem asserere cum *Salmant. Tract.* 20. *c.* 9. *n.* 12. *Abelly, in sua Med. Theolog. Tract. de Incar. cap.* 7. *sect.* 3. Imò eam vocare moraliter certam et proximè definibilem de fide, ut tenent *Viva in Q. Prod. ad Trutin.* et in suo *Cursu Theol. Schol. part.* 8. *p.* 8. *Disp.* 1. *q.* 2. *n.* 7. cum *Velasq. et Sifilino;* ut etiam sentiunt *Raynaudus in sua Pietate, Lugduni n.* 29. *Auct. Coronæ Virgineæ, Prop.* 102. *Platellius part.* 2. *n.* 353. *Franc. Peyrin. in sua Theol. Edmundus Simonet in suis Instit. Theol. Tom.* 1. *p.* 353. *Cardin. Everardus in suo Exam. Theol. Lossada in sua Disc. Theolog. super defin. Immac. Concept.* Idem tenet *Duvallius* 1. 2. *quæst. ult. de Peccatis,* ubi sic concludit : « Satius » puto dicere opinionem nostram esse in apice certitudinis Theo» logicæ ; nihilque ei pro fidei assensu, præter expressam Ec» clesiæ definitionem, deesse. »

250. — Tot igitur auctoritatibus munitus idem ego ut minimus assero, et breviter hîc probabo. Protestor quidem nullatenus me recedere velle à Pontificiis Decretis, quibus obediens subscribo, sed tantùm in meæ Reginæ obsequium hîc rationes promovere sententiæ piæ ad mentem alicujus dilucidandam, qui contrarium sentiret. Etenim reapse mihi videtur pia sententia, licèt usque adhuc non sit de fide declarata, esse hodie luce meridiana clarior.

251. — Omitto eam probare Revelationibus, quas alii afferunt. Scriptum enim invenitur, Beatam Virginem sic revelasse S. Brigittæ *l.* 6. *c.* 12. *Tom.* 2. « Omne peccatum Adæ segre» gatum fuit à me. » *Et c.* 49. « Et veritas est, quod ego concepta » fuerim sine peccato originali. » *Et c.* 45. « Sed scito, quòd » Conceptio mea non omnibus nota fuerit : sic placuit Deo, quòd » amici sui piè dubitarent de Conceptione mea, et quilibet osten» deret zelum suum, donec veritas claresceret in tempore oppor» tuno. » Aliam affert *Caramuel* Revelationem factam à D. Th. Aquinate Ven. Dominico à Jesu Maria Generali Carmelitarum

excalceatorum, nempe revelatum eidem fuisse, quòd futurum esset Concilium, quo immaculata Deiparæ Conceptio definiretur. Hanc autem Revelationem asserunt *Suar.* et *Vasq.* qui *disputat.* 179. *in* 3. *p. n.* 78. contra eos qui prædictas Revelationes tanquam somnia fœminarum super hoc puncto contemnunt, sic subdit : « Revelationes figmenta muliercularum appellare revera teme- » ritate non vacat. » Et paulò ante dixerat : « Bonaventura cau- » tiùs de Revelationibus sui temporis locutus est, non audens » reprehendere celebrantes hujusmodi Festum propter factas Re- » velationes. » *Petrus Canisius* ita quoque scripsit : « Neque tamen » aspernemur, si quæ extent Revelationes, quæ bonorum fidem » merentur, et Conceptionis doctrinam confirmant, cùm scriptum » esse sciamus : Spiritum nolite extinguere. » *Thess.* 3.

252. — Cæterùm piæ sententiæ certitudinem illius fautores non jam intendunt ex his Revelationibus vindicare; firmiora ad- sunt argumenta ad eam probandam, ut ex hinc breviter exponam. Probatur I. ex Scriptura, et præsertim ex illo (*Cant.* 4) « Tota » pulchra es, amica mea, et macula non est in te. » Hîc autem textus litteraliter intelligitur de B. Virgine, et ex eo S. Ildeph. ac D. Th. 3. *p. q.* 27. *art.* 4, probant immunitatem Deiparæ ab omni culpa actuali. Si ergo ex hoc textu probatur B. Mariam nullam incurrisse actualem culpam, ex eodem etiam probatur nullam incurrisse culpam originalem, aliàs non esset tota pulchra. Hinc dixit Idiota (*in Contempl. B. V. c.* 3.) : « Tota pulchra es, » Virgo gloriosissima, non in parte, sed in toto, et macula peccati » sive mortalis, sive venialis, sive originalis non est in te. » Item quid significat illud : « Ave gratia plena, Dominus tecum, » quod dixit Angelus Mariæ? Quid illud : « Benedicta tu inter mulieres, » quod protulit Elizabeth? Quid illud : « Fecit mihi magna qui » potens est, » quod ipsa B. Virgo pronunciavit? Nisi quòd ipsa sola benedicta inter mulieres propter culpam originalem male- dictas, inter magna quæ Deus ei contulit, hoc maximum privi- legium (utique negatum Angelis, et Adamo) obtinuerit : et di- vina gratia plena, id est nunquam peccati labe inquinata, semper Deo amica, et unita, sua gratia fuerit decorata. Hoc enim expres- sit *S. Aug. Serm.* 11. *in Natal. Dominicum*, super enunciatis verbis : « Ave gratiâ plena, » ubi sic S. Doctor dicit : « Quibus » ostendit ex integro (nota hoc ex integro) iram primæ sententiæ » exclusam, et plenam benedictionis gratiam restitutam. » Op- ponunt Adversarii illud *Apostol. ad Rom.* 5. *Omnes in Adam peccaverunt.* Sed respondetur argumentum probare nimis, quia probaret esse de fide, quòd B. Virgo maculata fuisset, quod nemo dicit, nec dicere potest. Itaque Scriptura hæc accipienda est cum exceptione B. Mariæ; in Scriptura enim etiam universaliter asse- ritur : *Non est homo, qui non peccet. Paralip. l.* 2. *In multis offen- dimus omnes. Jac.* 3. Et tamen de fide est, ut declaravit *Trid. sess.* 6. *Can.* 23. B. Virginem nullam culpam actualem commisisse.

253. — Prob. II. Ex Bullis Pontificum; Sixtus enim IV, in sua Bulla : *Cum præexcelsa*, ut supra, loquens de Concept.

Mariæ, dicit « De ipsius immaculatæ Virg. mira Conceptione. » Cur mira, nisi immaculata fuisset? Idem Pontifex approbavit Officium B. V. « Leonardi de Nogarolis, » ubi non semel nominatur « immaculata Conceptio » et asseritur, « Virginem per » merita Christi prævisa ab omni macula præservatam. » Deinde Paulus V expressè mandavit, ut fideles in Missa, et Officio hujus Festi celebrandi, non alio quàm Conceptionis nomine uti debuissent; ex quo videtur certum, Pontificem præcepisse hoc ad omnem æquivocationem tollendam, ne sub nomine Conceptionis sanctificatio Virginis in utero post primum instans, ut Adversarii intelligebant, intelligi posset. Sed maximè urget Bulla Alex. VII, ut supra *n.* V enunciata, qua fuit declaratum ab Ecclesia celebrari Festum B. V. non quidem sanctificatæ post primum instans, sed à labe originali in primo instanti suæ Conceptionis secundùm piam sententiam præservatæ. Et inde Pontifex prohibet omnem contrariam interpretationem directè vel indirectè quovis prætextu et iam definibilitatis.

254. — Prob. III. ex Conciliis. Prætermitto Con. Basileense, in quo decretum fuit piam sententiam esse tenendam. Quamvis quoad hoc Concilium aliqui non frustra notant, quod etsi Eug. IV illud exauctoravit, tamen (ut ait *Raynaudus*) Concilii Decreta, quæ nec ipsum Eugenium, nec auctoritatem Pontificiam tangebant, rata esse voluerit. In VII autem Synodo Generali *act.* 5. sic habetur: « Si quis non confitetur Sanctam semperque V. Ma» riam propriè ac verè Dei genitricem sublimiorem esse omni » visibili et invisibili creatura, anathema sit. » Quomodo B. Virgo posset dici sublimior omnibus Creaturis adhuc Angelicis, si aliquando fœdata fuisset à culpa originali, qua non solùm inferior aliquando omnibus Angelis, sed omnino gratiæ expers, et Dei inimica extitisset?

255. — Accedit Conc. Trid. quod revera noluit piam sententiam de fide expressè declarare, dum in *sess.* 5. *num.* 5. tantùm dixit: « Declarat tamen hæc ipsa S. Syn. non esse suæ intentionis » comprehendere in hoc Dec. ubi de peccato originali agitur, » Beatam et immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem, » sed observandas esse Constitutiones fel. record. Sixti Papæ IV, » sub pœnis in eis Constitut. contentis, quas innovat. » Sed hîc obiter notandum illud quod testatur *Hieronymus Ormachœa Prolog.* 3. *in Cant.* nempe ipsummet legisse Romæ totam sessionem Tridentini, ubi de hac quæstione tractatum fuit, et ferè nullum, qui non esset de familia S. Dominici, contra immaculatæ Conceptionis sententiam suffragium præstitisse. Addit *Lancis. Tom.* 1. *Opuscul.* 11. *c.* 13. *p.* 49. Concil. demum conclusisse, ut declararetur B. Virgo concepta fuisse sine peccato originali; sed ob instantissimas preces aliquorum Theologorum Sancti Dominici, ut supersederent à Decreto usque ad aliud tempus, Concilium supersedit.

256. — Quamvis tamen Trident. hoc Decr. tunc omiserit emanare, verùm in alio Canone, quem emisit, certam nostram sen-

tentiam reddidit. In Canone enim 23. *sess.* 6. sic dixit : « Si » quis hominem... dixerit... posse in tota vita peccata omnia, » etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemad- » modum de B. Virgine tenet Ecclesia ; anathema sit. » Ex quo Canone certè deducitur Deipara à culpa originali immunis fuisse; nam, ut bene arguit *P. Coninck* in sua Theol. et *Spinellus* in suo aureo libro de B. Virgine, si certum est juxta Concil. et de fide, divinam Matrem nullam culpam actualem commisisse, certum consequenter est certitudine theologica, quòd ipsa maculam originalem non contraxit. Ratio patet, quia sicut impossibile est, ut qui peccatum originale unà cum suo fomite contraxit, expers sit omnis peccati actualis ; ita qui nullum peccatum actuale commisit, necessariò impossibile est, quòd maculam originalem contraxerit, ut docet *S. Aug. l.* 5. contra *Julian. c.* 9. ubi ideo Christum Dominum nullum peccatum actuale perpetrasse dixit, quia nullum peccatum contraxit originale.

257. — Prob. IV. ex SS. PP. Falsum quippe est dicere omnes Patres esse pro opposita sententia : *Bellarm.* enim *in Controv. de Amiss. Gratiæ l.* 4. *c.* 15 *et* 16, probabiliter interpretatur Patres, qui contrarium sentire videntur, et plures refert piæ sententiæ faventes, inter quos bene numerari potest *S. Ambros.* qui scripsit in *Ps.* 118. ad ultimum versum : « Suscipe me non » ex Sara, sed Maria, ut incorrupta sit Virgo, sed Virgo per » gratiam ab omni integra labe peccati. » *S. Ansel. in c.* 12. *ad Cor.* « Omnes mortui sunt in peccatis sive originalibus, sive voluntate » additis, nemine prorsus excepto, dempta Matre Dei. S. Petrus » Dam. Serm. de Assum. Caro Virginis ex Adam assumpta, ma- » culas Adæ non admisit. »

258. — His et aliis accedit sensus communis fidelium ; immaculatam enim Concept. testatur *Ægidius à Præsentatione de Præserv. Virginis q.* 6. *ar.* 4. omnes tueri Religiosos Ordines, et ex eodem Ordine S. Dominici, licèt sint 92 Scriptores pro contraria, tamen 137 pro pia sententia adsunt, ut quidam Recentior enumerat. Alex. VII. in sua Bulla, ut supra, declarat hanc sententiam celebriores Academias, et Catholicos ferè omnes complecti. Quo argumento *Petavius Tom.* 5. *p.* 2. *l.* 14. *c.* 2. *n.* 10. maximè enititur ad illam probandam, et bene convincit, ut ait doctissimus Episcopus Torni in *Adnot. ad Estium l. c.* Ex quo enim, nisi ex communi fidelium sensu, hauritur certitudo, quòd Deipara saltem ante nativitatem fuerit sanctificata? Ex quo certi sumus, quòd eadem B. Virgo et anima, et corpore fuerit in cœlo assumpta? Si ergo de his nemo dubitat, quomodo dubitari potest de Conceptione immaculata, quam Fideles omnes tenent, et defendunt?

259. — Opponunt Adversarii auctoritatem S. Bernardi, et S. Thomæ. Sed ex eisdem Sanctis Doctoribus magis nostra sententia valde firmatur; licèt enim S. Bernardus in sua *Epist. in Canonicos Lugdun.* invenisset, quòd festum Conceptionis Deiparæ celebrassent, monens quòd Apostolicæ Sedis auctoritatem expec-

tare debuissent (et ibi addidit bene colendum diem Navitatis, et Assumptionis B. Virginis, quia sic ab Ecclesia jam fuit acceptum) : attamen ex hoc eodem arguitur, ut bene notat *Bellarm. l.* 3. *de Cult. SS. c.* 16, quòd si Sanctus Bernardus nunc videret Festum Conceptionis immaculatæ ex auctoritate Romanæ Ecclesiæ celebrari, ipse quoque libentissimè celebraret.

260. — Quod autem ad doctrinam S. Thomæ, revera adhuc incertum est, de qua sententia fuerit S. Doctor; quamvis enim in *Summa* aliud sensisse videatur, tamen in pluribus locis, præsertim in *Epist. ad Gal. c.* 3. *lect.* 6, clarè Conceptionem Virginis immaculatam fuisse censet, ubi scribit : « Mulierem autem » ex omnibus non inveni, quæ à peccato omnino immunis esset, » ad minus originali, vel veniali. Excipitur purissima, et omni » laude dignissima, Virgo Maria. » Clariùs in 1. *Sententiarum Dist.* 44. *ar.* 3 *ad* 3. sic scripsit : « Dicendum, quòd puritas in» tenditur per recessum à contrario : et ideo potest aliquid crea» tum inveniri, quo nihil purius esse possit in rebus creatis, » si nulla contagione peccati inquinatum sit; et talis fuit puritas » Mariæ Virginis, quæ à peccato originali et actuali immunis » fuit. » Quibus verbis (ait Episcopus Torni *l. c.*) nimis apertè patet Divum Thomam hoc loco sensisse B. Virginem ab originali culpa fuisse expertem, cùm ea verba minimè aliam contrariam interpretationem patiantur. In *Summa* autem, etsi *D. Th.* 3. *p. q.* 27. *ar.* 2. *ad* 3. dicat, quòd in festo Conceptionis celebretur Festum sanctificationis potiùs, quàm Conceptionis Deiparæ; quia tunc temporis dubium erat, de quo Festum celebrabatur, an sanctificationis in utero, vel an Conceptionis in primo instanti. Sed hodie jam est declaratum ex Bulla Alex. VII. ut diximus, celebrari Festum non sanctificationis, sed Conceptionis B. Virginis à peccato originali præservatæ. Idem autem S. Doctor in *art.* 1. prædictæ *qu.* ubi tractat, an B. Virgo fuerit in utero sanctificata? Ex ratione, quia Ecclesia jam ex tunc Nativitatem celebrabat B. Mariæ, infert tenendum, ipsam ante Nativitatem sanctificatam fuisse; et cur? Quia, dicit : « Non celebratur Fes» tum in Ecclesia, nisi pro aliquo Sancto. Ergo B. Virgo fuit » in utero sanctificata. » Hinc patet, quòd si S. Thomas nunc temporis scriberet, quo ab Ecclesia declaratum est secundùm piam sententiam celebrari Festum B. Mariæ præservatæ à peccato originali in primo instanti suæ Conceptionis, sive infusionis animæ in corpus, certè aliter sentiret ac scriberet, ut ait *Suar. in Comm. a.* 2. his verbis : « Si præsentem Ecclesiæ faciem D. » Th. vidisset, aliter de immaculata Virginis Conceptione doc» turus esset. » Idem dicit *Petavius* de D. Thoma. Idem *Gabriel in* 3. *Dist. q.* 1. qui scribit : « Non esse culpandos S. Bernardum, » nec S. Th., S. Bonaventuram, et cæteros DD. oppositum olim » opinantes; quia eorum tempore nulla determinatio Apostolicæ » Sedis facta fuit; nec Festivitas illa generaliter tunc fuit per » Orbem celebrata. » Idem dicunt plures etiam Dominicani, et signanter *Joannes de Fenario* Doctor Parisiensis et Magister

Gener. Ord. Præd. ut refert *Catharinus*. Idem dicit *Joannes à S. Thoma Tom.* 1. *p.* 1. *Qu.* 2. *de Approb. Doctrina S. Th.* citans alios Thomistas.

Accedit S. August. qui disputans de quadam alia doctrina, contra *Cresconium l.* 1. *c.* 23, eum monet Ecclesiam consulere. Sed nunc non est opus super nostra sententia Ecclesiam consulere, cùm jam Ecclesia mandaverit Festum Conceptionis immaculatæ juxta piam sententiam celebrari. Et ex hoc maximo argumento, in Ecclesiæ auctoritate fundato, fautores piæ sententiæ rectè asserunt nostram sententiam esse proximè de fide definibilem; de Ecclesiæ enim auctoritatè loquens *S. Th.* 2. 2. *q.* 10. *ar.* 12. sic docet : « Maximam habet auctoritatem Ecclesiæ con-» suetudo, quæ semper est in omnibus æmulanda... Unde magis » standum est auctoritati Ecclesiæ, quàm auctoritati vel » Aug. etc. » Scribit etiam *Valent. Tom.* 3. *D.* 1. *q.* 1. *p.* 7. §. 41. loquens de auctoritate Pontificis : « Circa quæ ad pietatem Reli-» gionemque spectant, est infallibilis ejus auctoritas. » Addit *Euseb. Nuremb. in Theoria comp.* 2. *p.* §. 1. quòd Decreta morum, approbatio Sanctitatis, etc. necnon Institutiones Festorum, quæ considerantur ab infallibili Capite ordinatæ, ab omni errore excipiuntur. Deinde idem *Euseb.* in Opere *Pathen. de Perpetuo object. Festi, c.* 31. refert votum à Cardinale Bellarmino prolatum circa B. Virginis Conceptionem jussu Pauli V coram S. C. Inquis. Generalis Rom. quo Bellarminus ita sensit : (Si fortè non placet tunc ulla formalis definitio, saltem deberet fieri præceptum omnibus Ecclesiis, ut recitent Officium de Conceptione, quomodo recitat Ecclesia; sic enim sine definitione haberet intentum.)

261. — Hinc non satis piè, nec probabiliter quidam Recentior scripsit possibile fore, quòd Ecclesia aliquando definiat Conceptionem B. Virginis fuisse maculatam. Dum, ut bene advertit *Vasquez,* minimè censendum, quòd Ecclesia unquam tanquam fidei Dogma definiat B. Virginem in peccato originali conceptam esse, eò quòd auctoritate sua Festum Conceptionis in tota Ecclesia jam præceperit celebrari. Et idem sine dubitatione asseruit *Thyrsius Gonzalez* in suo Opusc. quo tuetur proximam definibilitatem immaculatæ Conceptionis. Ideo opportunè notanda sunt verba *Blosii c.* 5. *fol.* 623. ubi sic ait. « Mirum sanè est adhuc » nostro ævo inveniri, qui puritatem Conceptionis Beatissimæ » Virginis vocent in dubium, et suam opinionem obstinatè teneant-» tur, citantes sententias SS. PP. qui si nunc viverent, aliud » procul dubio sentirent. Certè Romana Ecclesia, hoc ipso quòd » Festum Conceptionis celebrandum assumpsit, satis affirmavit » eamdem Conceptionem fuisse omnis contagionis expertem : » profana siquidem Festa non celebrat Ecclesia. » Et Summ. Pont. Bened. XIV. in suo doctissimo Opere *de Canoniz. Sanctor. l.* 1. *c.* 42. dicit nostram sententiam hodie esse moraliter certam, et solummodo deesse definitionem Ecclesiæ, ut fideles teneantur credere fide divina Conceptionem Virginis immaculatam.

262. — Nec valet dicere, quòd aliàs Maria, si maculam originalem non contraxisset, non posset dici à Christo redempta; nam communiter respondetur, quòd ipsa, cùm fuerit à culpa præservata, verè, et modo nobiliori redempta fuerit; docet enim D. Aug. in *Ps.* 85, verbo *Confitebor*, quòd mittendus in carcerem, etiam dicatur à carcere liberatus ab illo qui eum liberat, ne in carcerem perducatur. Hæc autem nobilior Virginis redemptio maximè Virginem decuit, ut nunquam dici posset Mater Dei Deo inimica extitisse, et Regina Angelorum subdita Diabolo aliquando fuisse. Imò dicit *Arnoldus Carnot. de Christi Natio.* §. *Nihil.* « Non solùm de decentia, sed etiam de justitia fuit, » ut illud vas electionis communibus non laxaretur injuriis. »

Ex omnibus his deducitur, piam sententiam præservationis B. Virginis hodie tenendam ut certam, et oppositam non esse ampliùs probabilem. Quod sic evidenter probatur : Certum est 1. de fide esse, quòd Ecclesia non possit errare in materia morum. Certum est 2. cultum Sanctorum (prout est celebratio festi præservationis Deiparæ) pertinere ad materiam morum; ad mores enim utique pertinet præstare B. Virgini Mariæ cultum debitum, et indebitum denegare. Si ergo Ecclesia præcipit celebrari festum præservationis Dei Matris, et in hoc non potest errare, vera et certa debet esse præservationis sententia. Ex quo bene infert quidam doctus Auctor recentior in libro nuperrimè Neapoli edito anno decurso 1753 cui titulus *Deipara ejusque cultores vindicati etc.* quòd contraria sententia post Decretum Alexandri VII, prout antiquata non est ampliùs nec practicè, nec speculativè probabilis.

Imò licèt nostra sententia ab Ecclesia nondum sit definita, bene tamen potest de fide teneri; nam bene possumus credere de fide sententias illas, quas probabile est de fide esse, nimirum Canonizationem Sanctorum, præsentem Pontificem esse, verum Pontificem, esto hæ sententiæ non sint ab Ecclesia declaratæ de fide, ut latè probat *Viva in suo Cursu Theolog. p.* 4. *de Fide ex p.* 54. *cum Suar. Lugo* et communiori. Dicit enim *D. Th. in* 3. *Sent. D.* 3. *art.* 2, quòd credere possumus de fide non solùm ea quæ habemus per fidem infusam, sed etiam quæ percipimus per conclusiones Theologicas : « Dicitur fides (ait Sanctus Doctor) ac- » quiri per scientiam Theologiæ. » In nostro autem casu conclusio Theologica bene eruitur ex mox supra prædictis; si enim de fide est Ecclesiam non posse errare in materia morum, et cultus præservationis Deiparæ certè ad mores pertinet, bene de fide tenere possumus præservationem esse de fide.

263. — Hîc ultimò operæ pretium ducimus breviter perpendendam quæstionem illam, an liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali? Negat *Lamindus Pritanius in suo Opere de Moderat. ingen.* et eum secuti sunt *Antonius Lampridius de Superst. vitanda, ac Ferdinandus Valdesius in suis Epist.* Ratio, quia nemo potest exponere vitam ad tuendam opinionem humanam, cui falsitas su-

besse potest; opinio autem defendens præservationem Deiparæ à culpa originali, quamvis pia, humana tamen est, cùm Ecclesia hanc sententiam nondum statuerit niti Revelatione Divina, aut Traditione. Affirmant verò valde probabiliter plures Neoterici, et signanter Auctor supra enunciatus in citato libro, *Deipara, etc.* Distinguere enim oportet sententias purè humanas ab iis quæ pertinent ad morum disciplinam, et suo modo ad fidem, prout est hæc quæ spectat ad cultum Sanctorum, et præsertim Reginæ Sanctorum, quæ præ omnibus Sanctis veneranda est. Quòd autem sententia præservationis spectet ad cultum Beatæ Virginis, patet (ut vidimus supra) ex Bulla Alexandri VII, qui declaravit festum Conceptionis Dei Matris juxta piam sententiam celebrari debere. Præterea, dato quòd hujusmodi sententia esset per se humana, tamen cùm referatur in Deum, qui vult, ut fideles Sanctos suos, et præcipuè Matrem honore prosequantur, non est purè humana, sed religiosa, cùm ad Deum referatur, juxta Doctrinam *D. Th.* 2. 2. *q.* 124. *a.* 5. ubi docet posse esse Martyrii causam, non solùm defensionem eorum quæ sunt de fide, sed etiam opera omnium virtutum, quæ sunt protestationes fidei; en ejus verba : « Omnium virtutum opera, secundùm quod refe» runtur in Deum, sunt quædam protestationes fidei, per quam » nobis innotescit, quòd Deus hujusmodi opera à nobis requirit, » et nos pro eis remunerat; et secundùm hoc possunt esse Mar» tyrii causa. » Hic deinde subdit ad 3 : « Quia tamen bonum » humanum potest effici divinum, si referatur in Deum, ideo » potest esse quodcumque bonum humanum Martyrii causa, se» cundùm quod in Deum refertur. » Cùm autem nullum sit dubium esse actum Religionis, cultum exhibere Virgini, celebrando juxta piam sententiam festum suæ Conceptionis immaculatæ in primo instanti, prout exigit Ecclesia; certum etiam est juxta Angelici doctrinam hujusmodi cultum bene posse esse causam Martyrii. Ergo, si licitum et meritorium est cuique vitam prodere, ne ab exhibitione hujus cultûs desistat; tantò magis ei licitum et meritorium erit mortem subire pro tuendo hujus cultûs objecto, nempe pro B. Virginis à labe originali præservatione, ad quam ipse cultus refertur. Hinc Summus Pontifex Benedictus XIV, in suo præfato Opere *de Canonizatione Sanctorum l.* 1. *c.* 14, postquam ostendit Ecclesiam esse propensam versùs sententiam præservationis B. Virginis immaculatæ, dixitque neminem negare eam esse magis piam et religiosam, *n.* 13. sic ait : « Inter » Martyres ab Ecclesia recensentur, qui occisi fuerunt à tyranno, » vel quia sententiam magis religiosam exercebant, vel ne omit» terent exercitium alicujus actûs virtutis, à quo tamen poterant » sine peccato cessare. » Et sic jam satisfactum est objectioni *Lamindi*, nimirum quòd non liceat vitam profundere pro tuenda præservatione Deiparæ, eò quòd talis sententia non sit de fide.

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum.

264. Verba Canonis. — **265.** Quid intelligatur I. per verba, *si quis?* An impuberes? et à quo ipsi possint absolvi? — **266.** Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes? etc. — **267.** Quomodo ratihabentes? — **268.** Quomodo non impedientes? — **269.** An qui tenentur impedire tantùm ex caritate? — **270.** Quid intelligatur II. per *Clericum*? — **271.** Quid per *Monachum?* An Eremitæ? — **272.** Quid III. per verba, *manus injecerit?* — **273.** An requiratur, ut percussio sit cum peccato mortali; et externè gravi? — **274.** Incurrit I. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens. II. Violenter detinens, etc. III. Persequens eum ut decidat. IV. Apprehendens equum, etc. V. Hæc agens etiam Clerico consentiente. VI. Clericus seipsum percutiens; sed alii id negant. VII. Judex laïcus percutiens Clericum, vel Ecclesiasticus percutiens per laïcum. — **275.** Non incurrit I. Fur clam furans. II. Percutiens jocosè, vel casu. An pueri clerici se percutientes? Et an defendentes se, vel suos, aut sua? III. Si absit mortale. IV. Percutiens Clericum per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut per iram subitaneam. Dub. 1. Quid si quis percutit ignorans alterum esse Clericum, animo tamen comparatus quòd percuteret, etiamsi sciret? Dub. 2. An excuset ignorantia crassa? Dub. 3. Quid, si quis percutit Petrum Clericum credens Paulum Clericum? V. Excusatur etiam Prælatus, aut Præceptor percutiens. An Pater? VI. Percutiens Clericum exercentem officium cauponis, etc. vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem, aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella percutiens Clericum sollicitantem? — **276.** Quando Episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione? — **277.** Quæ percussio dicatur *Levis*, quæ *Gravis*, et quæ *Enormis?* — **278.** Quot modis percussio levis possit fieri gravis? — **279.** Quinam possint absolvere à percussione levi, et quinam à gravi? — **280.** Dub. 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis? Dub. 2. An incurrat excommunicationem qui venenum dat Clerico?

264. « Resp. Ea sic habet: « Si quis suadente diabolo in Cle» ricum, vel Monachum violentas manus injecerit; anathe» matis vinculo subjaceat; et nullus Episcoporum præsumat » illum absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Aposto» lico conspectui præsentetur, et ejus mandata recipiat. Ita ex » *c. Si quis*, 17. *q.* 4.

265. — « Dicitur I. *Si quis:* intellige cujuscumque sexûs, aut » statûs, etiam impuber; dummodo rationis compos, et doli » capax. * (*Ut habetur ex c.* 1. *Mulieres, et c. Pueris. De Sent.* » *excomm.* Quamvis impuberes possint absolutè absolvi ab Epis» copis, etsi post pubertatem absolutionem petant; *Salmant. de* » *Cens c.* 2. *n.* 67. *ex dicto c. Pueris etiamsi percussio fuerit*

» *enormis, ut dicunt Pal. D.* 3. *p.* 23. §. 4. *num.* 6. *et Bonac. t.* 3. » *de Cens. in part. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *n.* 18. *cum Suar. Mol. Fill.* » *Sayr. et Reg. ex c. ult. de Sent. excomm.*) *

266. — « Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consu- » lentes, et consentientes. »

Rectè dicit *Busemb. efficaciter,* quia, ut hi incurrant excommunicationem, requiritur ut percussio de facto eveniat, atque ipsi per mandatum, consilium, aut consensum, graviter in illam influant; ita communiter *Nav. c.* 27. *n.* 51. *Suar D.* 22. *sect.* 1. *n.* 55. *Salm. c.* 4. *n.* 22. *et Bonac. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. §. 2. *num.* 1. *cum Sayr. Avil. Mol. Sylv. Fill. etc. ex c. Quantæ* et *c. Mulieres, de Sent. exc.* An autem incurratur censura in dubio, an mandatum, vel consilium influxerit? Vel si mandatum, aut consilium fuerit revocatum ante executionem? Vide de his dicta *n.* 39 *et* 40. Notandum autem hîc, quòd, si quis diceret coram suis: *Cupio vindictam talis Clerici,* bene incurret excommunicationem, si ex hoc dicto alii Clericum inde percutiant; ita *Croix l.* 7. *n.* 303. *Renz. tom.* 1. *p.* 266. *quæst.* 4. *cum Diana, et Avila, ac Salm. c.* 4. *n.* 22. *in fin. cum Con. Sylv. etc. argum. c. ult. de Homic. n.* 6. Intellige, si prævidet ex eo alios percussuros.

267. — « Extenditur etiam ad ratihabentes percussionem suo » nomine factam. »

Certum est, quòd ratihabitio sufficit ad incurrendam censuram, ut habetur ex *c. Cum quis, De Sent. exc.* Sed ad hoc requiritur I. ut percussio sit facta nomine tuo, vel in tuî gratiam. II. Ut ratihabitionem externè significes. III. Ut quando evenerit percussio, fueris habilis ad mandatum, vel consilium percussionis, saltem habitualiter; nam si fueris amens, non incurris, secus, si ebrius, aut dormiens; ita communiter *Bonac. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. §. 2. *n.* 8. *Pal. D.* 3. *p.* 23. §. 2. *n.* 14. *Conc. tom.* 10. *p.* 467. *n.* 6. *Croix l.* 7. *n.* 206. *et Salm. c.* 4. *nu.* 25. *cum Suar. Sayr. etc.*

268. — « Item non impedientes, saltem si ex officio, aut jus- » titia teneantur, ut Reges, Judices, et cæteri superiores. Item » patres, tutores, heri, pædagogi, parochi, etc. quibus aliorum » cura demandata est. Ita *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 6. *Bon.* » *d.* 2. *qu.* 3. *p.* 4. *n.* 8. *ex Molin.* et *commun.*

269. — « Dixi *Saltem, etc.* quia, si ex caritate tantùm teneantur, etiam excommunicari docent *Suar. Caj. Fill. Med. Sayr.* » *etc.* Verùm id probabiliùs negat *Bon. l. c. ex Nav. Con. Reg.* » *Henriq. Mol.* etc. * (*Et ita veriùs tenent Nav. c.* 27. *n.* 78. » *Bonac. D.* 2. *qu.* 3. *p.* 6. §. 2. *n.* 5. *Laym. tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 6. » *et Pal. D.* 3. *p.* 23. § .2. *n.* 13. *cum Holz. et Henr. ac Salm.* » *c.* 4. *num.* 23. *cum S. Anton. Pal. Con. Bon. Avil.* Ratio, » quia hi tantùm percussioni censentur favere (*ut loquitur* » *c. Quantæ, de Sent. excomm.*), qui ex justitia tenentur impe- » dire; non autem qui solùm ex caritate, etsi ex odio non im- » pediant, cùm ad incurrendam censuram etiam actus exterior » requiratur juxta dixta n. 34.) *

270. — « Dicitur II. *Clericum :* quo nomine intelligitur omnis

» prima saltem tonsura initiatus (etiamsi conjugatus, dummodo
» cum unica virgine), et deferat habitum, serviatque alicui
» Ecclesiæ ; item etiam excommunicatus, suspensus, interdic-
» tus, degradatus verbaliter tantùm. * (*Ita comm. etiam Salm.*
» *c.* 4. *n.* 21. Non incurrit verò, qui percutit Clericum bigamum
» ex reali bigamia ; secus autem, si ex similitudinaria, nempe
» qui in Sacris constitutus Matrimonium contraxerit, et con-
» summaverit ; neque incurrit percussor Clerici, qui habitum
» deponens sæcularibus negotiis se ingesserit, nec post tertiam
» monitionem sui Prælati resipuerit. *Salm. d. n.* 21. *communiter.*
» *Vide hoc et alia l.* 6. *n.* 827.) *

271. — « Dicitur III. *Monachum*, intellige quemvis religio-
» sum, etiam laicum, conversum, novitium, utriusque sexûs.
» Item Tertiarios S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum
» et vivant in communitate. Item Eremitas subjectos alicui re-
» gulæ, vel Superiori. »

Unde gaudent privilegio Canonis omnes viventes in communi sub aliquo Prælato, ex expressa, vel tacita Papæ auctoritate ; quamvis in eorum communitate non fiat professio, ita *Navar. c.* 27. *n.* 70. *Suar. D.* 21. *sect.* 1. *n.* 22. *et Bon. D.* 2. *qu.* 3. *p.* 6. *sect.* 3. *n.* 16. *cum Con. Mol. Fill. Regin. Avila, Graff. etc.* Idem dicit *Fagn. in c. Nullus, de Foro comp. n.* 59, de mulieribus conviventibus in Conservatoriis, quamvis Religio non sit adhuc approbata, quia cùm religiosè vivant, censentur personæ ecclesiasticæ. Et idem ait *Renzius p.* 534. *q.* 11. de Seminaristis, et pueris Collegiorum, ut sunt Neapoli pueri S. Mariæ Lauretanæ, S. Onuphrii, etc.

Eodem privilegio gaudent Eremitæ, qui ex voto, aut pacto addicuntur alicui loco sacro, cum subjectione ad Episcopum, ut docent *Suar. D.* 22. *sect.* 1. *n.* 22. *Fagnan. l. c. Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 493. *Ronc. p.* 102. *q.* 2. *et Bon. l. c.* Idem dicit *Pal. D.* 3. *p.* 22. §. 1. *n.* 14. de Eremitis qui sub aliqua regula, et obedientia vivunt, edito obedientiæ, aut paupertatis voto. Communiter verò docent præfati AA. minimè gaudere Eremitas vagos qui habitum singularem gestant, licèt inserviant alicui Ecclesiæ, etiam ex commissione Episcopi, ut *Fagnan. l. c. num.* 59 ex Decis. Rotæ Romanæ.

272. — « Dicitur IV *Manus injecerit :* per quod intelligitur
» quævis contumeliosa actio exterior mortalis, circa Clerici per-
» sonam, vel res ei adhærentes, sive fiat manu, sive baculo, gla-
» dio, etc. *Bonac. d.* 2. *q.* 4. *pag.* 1.

273. — Ad incurrendam igitur hanc excommunicationem, requiritur ut percussio sit mortaliter peccaminosa, et etiam externè gravis, ut docent *Bonac. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 1. §. 1. *ac Cajet. Mol. Pignat.* etc. *ap. Croix l.* 7. *n.* 301. Quare non incurrit, qui tantùm signum facit percussionis, et non percutit ; ut *Salm. c.* 4. *n.* 27. *Conc. p.* 467. *n.* 7. *Tourn. p.* 493 et alii passim. Sed hîc rectè notant *Pal. D.* 5. *p.* 23. §. 2. *n.* 2. *Suar. D.* 72. *sect.* 2. *n.* 26. *Croix l. c. cum Sporelli, et Bonac. d.* 3. *n.* 2. *cum Con. Fill. et*

Reg. quòd semper ac percussio existimetur graviter injuriosa, ratione reverentiæ Clerico debitæ, sufficiet ad censuram quævis percussio levis, etiamsi levissimus tactus physicus intercedat. Advertendum cum communi DD. (ut notat *Croix ib.*) quòd hic Canon, prout in favorem Clericorum emanatus, non strictè, sed latissimè intelligendus sit.

Ex his resolves :

274. — « 1. Hanc excommunicationem incurrit I. Qui talem » conspuit, conspergit aqua, pulvere, conspurgat luto, evellit » crinem, lacerat vestem, eripit aliquid per vim, et injuriam de » ejus corpore, verbi gratia pileum, pallium, etc. ita ut actio sit » graviter injuriosa. *Bon. l. c. Laym. c.* 5. II. Qui concludit, aut » violenter detinet carcere, vel loco, unde sine dedecore non po- » test exire. *ibid.* III. Qui persequitur, ut in flumen, fossam » incidat, equo decidat, etc. *ibid.* * (An autem incurrat is qui » Clericum insequens, præter intentionem, et prævisionem, » est causa ut ille cadat? *Negat Bonac. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* » 1. §. 1. *n.* 5. *cum Silo. et Renz. t.* 1. *p.* 577. *q.* 6. et meritò » probabile putat *Croix l.* 7. *n.* 308, quia tunc casus merè » per accidens se habet. Sed non minùs probabiliter affirmat » idem *Croix* cum *Sperelli;* hinc dicit cum eod. *Sperelli Fag-* » *nan. etc.* (*et huic consentit ipse Bon. l. c.*) non excusari ab » excommunicat. explodentem sclopum in Clericum, qui ob metum » exanimis caderet, licèt globus eum non tangeret, quia tunc ex- » plodens est causa per se talis læsionis.) * IV. Qui manus » violentas injicit in equum, cui is insidet, occidendo, vulnerando, » cædendo, sistendo per frænum; quæ actio, licèt sit levis res- » pectu corporis, non tamen respectu honoris, ib. * (*Idque do-* » *cent comm. Suar. Pal. Bonac. et alii cit. n.* 273. *ac Salm. c.* 4. » *num.* 26 *et* 27. *cum Laym. Avila, etc.*) * V. Qui aliquid » supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodo » sit injuriosum ordini Clericali. *Laym. l. c.* * (*Ita comm. Suar.* » *Bonac. Con. et alii cum Salm. c.* 4. *n.* 25. *ex c. Nemo,* 11. *q.* 5. » *et ex c. Contingit, De Sent. excom. Clericus* autem consentiens » *ex eod. c. Contingit,* etiam subest excommunicationi, sed hæc » est tantùm ferendæ sententiæ, ut bene advertunt *Bonac. et* » *Croix l.* 7. *nu.* 305. dum in d. textu dicitur : Si quis Clericus » sponte se subjecerit, excommunicetur. Hoc tamen intelligendum » si talis percussio, non obstante consensu Clerici, non desineret » esse injuriosa; nam secus esset, si consensus auferret injuriam, » putà si Clericus petat cædi ab alio, ut luat sua peccata; *Salm.* » *c.* 4. *n.* 20. *in fin. cum Con.*) * VI. Clericus si seipsum ex ma- » litia, vel passione (secus si ex devotione) percutiat injuriosè; » *Laym. l. c. ex Nav.* * (*Ita cum Busemb. tenent Suar. D.* 22. » *sect.* 1. *n.* 59. *et Bonac. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 2. *n.* 7. *cum Nav.* » *Con. Sayr. Avila, etc. Sed meritò oppositum putant probabile* » *Pal. D.* 3. *p.* 22. §. 2. *num.* 4. *Diana p.* 9. *tr.* 4. *R.* 7. *et Croix.*

» *l. 7. n.* 310. *cum Tolet. Barb. Turrian. Pasqual, et Delbene;* » *quia revera Canon videtur tantùm loqui de altero Clericum læ-* » *dente.*) * VII. Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat » vel per quem non debet, ut si morte dignus puniatur à judice » seculari, vel modo illicito, ut si à Prælato puniatur per laicum. » *Bonac. loc. cit. ex Nav. Sayr. Suar. Fill. Conc.* etc. Vide » *Laym. c.* 5.

275. — « 2. Non incurrit I. Fur, qui clam abscondit crume- » nam, vel vestem tollit Clerico; quia non est actio violenta, sed » fraudulenta. * (*Secus, si violenter auferat, ut Laym. de cens.* » *c.* 5. *n.* 5. *cum Caj. Con. Suar. Mol. et Salm. eod. tit. c.* 4. » *n.* 26. *cum Pal. Avila, etc. comm. quia tunc actio, etsi non cor-* » *pus Clerici, lædit tamen honorem.*) * II. Si percussio sit jocosa » (*Quamvis sit gravis, et etiam cum aliqua ira irrogetur, modò* » *non pertingat ad peccatum mortale, ut rectè dicunt Pal. D.* 3. » *p.* 23. §. 3. *n.* 2. *Bon. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 3. *et Salm. c.* 4. » *n.* 28. *cum Avila et Tamb. ex c.* 1. *de Sent. excom. ubi dicitur :* » Nec Clerici (*excommunicantur*), si sunt plenæ ætatis, et non » ex odio (*intelligitur gravi*), vel invidia, vel indignatione, sed » levitate jocosa se ad invicem percutere contingat) * vel casualis, » v. g. si janitor vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum; » item si pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant; » *Bon. l. c. ex Mol. Fill. Con.* etc. * (Imò etiam in Minoribus » constituti; et quamvis sanguis è naribus effundatur, *ut Salm.* » *c.* 4. *n.* 28. *Pal. l. c. n.* 2. *cum Laym. Con. et Mol. ac Bon.* » *l. c. sect.* 1. §. 1. *n.* 14. *cum Fill. et Avila*, quia regulariter » percussio puerorum non reputatur graviter injuriosa; idque » admittit *Sotus ap. Salm. loc. cit.* etiamsi percussio fuerit gravis; » hoc tamen intelligendum, si hæc non fuerit intenta) * item si » percussio fit ad defendendum se, vel vitam suam, vel uxoris, » parentum, filiorum, vel res suas, cum moderamine tamen » inculpatæ tutelæ. *Laym. infra.* III. Et denique, quando- » cumque percussio ob levitatem, vel imperfectionem actûs non » esset mortalis, illata laico, ut docent *Cajet. Avila*, et *Sa :* quod » tamen *Suar.* universaliter non admittit. Vide *Bon. l. c.* IV. Si » fiat in tenebris, vel Clericum non agnoscas, quòd habitum non » gestet, quia ignorantia excusat. »

Sic etiam excusat ira subitanea, quæ efficiat, ut non plenè advertatur quod fit, ut communiter *Suar. D.* 22. *sect.* 1. *n.* 50. *Bon. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 3. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 8. *Pal. D.* 3. *p.* 5. §. 3. *n.* 3. *cum Con. et Salm. c.* 4. *n.* 28. Sed hîc dubit. 1. an incurrat excommunicationem qui percutit aliquem, ignorans esse Clericum, sed animo ita comparatus, ut si sciret, etiam percuteret? Affirmant *Coo. Ugol. etc. ap. Croix l.* 7. *n.* 314. Sed communiùs, et probabiliùs negant *Sanch. Dec. l. c. c.* 10. *n.* 16. *Suar. D.* 4. *sect.* 8. *n.* 8. *Bon. de Cens. in comm. D.* 1. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 14. *cum Vas. Mol. et Fill.* item *Pal. et Nav. ap. Croix l. c.* quia in ignorantia concomitante adest tantùm voluntas interpretativa, quæ non est vera voluntas. Secus verò dicendum, si

percutiens jam dubitaret, an ille esset Clericus, ut bene docet *Bon. ib. n.* 18. *cum Avila.* Et idem tenent *Suar. n.* 10. *Sanch. n.* 14. *Croix d. n.* 314. *ac Bon. n.* 21. *cum Fill. Avila, et aliis,* si quis Clericum percutiat ignorans esse Clericum, sed intendens eum percutere, sive laicus ille sit, sive Clericus. Dubit. 2. an ab incurrenda excommunicatione percussionis Clerici excuset ignorantia crassa? Affirmant *Sylo. Abb. Felin. etc. ap. Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 41. quia (ut aiunt) illud, *suadente Diabolo,* importat dolum, qui non reperitur in ignorantia crassa, sed meritò id reprobant *Croix l.* 7. *n.* 314 *et Sanch. l. c. cum Coo. Tabien. et aliis,* quia tò *suadente diabolo,* tantùm importat percussionem cum peccato gravi. Dubit. 3. an incurrat qui percutit Petrum Clericum, reputans Paulum Clericum? De hoc vide dicta *Tom.* 2. *l.* 3. *n.* 628. *v. Q. I.* ubi sententiam affirmativam tenuimus.

« V. Si prælatus, præceptor, pater subditum in minoribus » constitutum correctionis causa (licèt ira accedat) percutiat » moderatè, habita ratione culpæ. * (*Ita etiam Salm. c.* 4. *n.* 29. » *cum Bon. Avil. etc. et idem dicunt Salm. ib. de consanguineo,* » *qui percutit Clericum, cujus curam habet, ex c. Cum voluntate.* » 54. §. *Si quis, de Sent. excom.*) * Imò Prælatus et Præceptor » Ecclesiasticus potest etiam in majoribus constitutum castigare. » * (Intellige semper moderatè; nam S. C. declaravit excommu- » nicatum quemdam Parochum, qui Clericum suum discipulum » correctionis causa in capite pluries percusserat, et deinde pug- » nis et baculo verberaverat, *ut refert P. Zach. Adn. ad Croix* » *l.* 7. *n.* 318. *qui ib.* ob eamdem rationem non excusat ab excom- » municatione Prælatum si Religiosum cum excessu verberet, » pede trudat, aut similia faciat.) * An idem possit pater, con- » trovertitur in utramque partem probabiliter. Vide *Laym.* loco » mox citando. »

Quær. an pater possit verberibus Clericum punire? Certum est posse, si Clericus est in Minoribus, ex dicto *c. Cum voluntate.* 54. §. *Si verò, de Sent. exc.* ubi id conceditur omnibus illis, « qui » aliquos de familia sua, vel propinquos inferiorum graduum, » ut cohibeantur à suis insolentiis duxerint corrigendos. » Dubium est an possit, si Clericus est in Sacris constitutus? *Prima* sententia negat: et hanc tenent *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 9 *Pal. D.* 3. *p.* 23. §. 3. *n.* 8. *cum Host. Panor. Ang. Mol. etc.,* quia nullibi habetur, quòd pater possit manus injicere adversùs Clericos in Sacris. Hæc est probabilis, at sententia affirmans videtur probabilior, et hanc tenent *Suar. D.* 22. *sect.* 1. *n.* 49. *Bon. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 4. *Conc. t.* 10. *p.* 468. *n.* 8. *Tourn. t.* 2. *p.* 449. *et Salm. c.* 4. *n.* 30. *cum Valent. Bann. Con. et Avil.* Et probatur ex *c.* 1. *de Sent. exc.* ubi excusatur Magister, *si scholarem Clericum* (quamvis *sit plenæ ætatis,* ut ibi præmittitur, unde includitur etiam Clericus constitutus in Sacris) *intuitu disciplinæ, vel correctionis percusserit.* Si ergo non solùm causa disciplinæ, sed etiam correctionis potest Magister Clericum per-

cutere, tantò magis poterit Pater, cui principaliter et de jure naturali incumbit compescere insolentias filiorum.

« VI. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamùs, vel » exercens publicè officium cauponis, vel macellarii, vel scurræ, » et ter monitus non cesset, vel inventus turpiter agens cum » uxore, matre, sorore, vel filia, vel denique mulierem ipso » facto sollicitans ad turpitudinem, quia perdit privilegium. Vide » *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *Fill. l.* 15. *c.* 1. »

Ita *ex c. Si verò* 3. *de Sent. ex c.* ubi excusatur à censura qui in Clericum cum uxore, sorore, vel filia propria turpiter inventum manus injecerit violentas; secus mulier illa non sit ita proxima in consanguinitate. Hinc *Fill. tr.* 15. *c.* 1. *q.* 6. *n.* 12. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 2. *c.* 5. *n.* 8. *et Bon. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 4. *n.* 7. *cum Mol. Con. etc.* communiter non excusant percussorem Clerici inventi cum avia, aut nepte. Putant verò *Nav. c.* 27. *n.* 84. *et Bon. l. c. n.* 6. *cum Mol. Con. et Avila*, excusari Maritum, si ex industria se abscondit expectans Clericum id ignorantem, ut deprehensum in adulterio occidat; secus si conventione facta cum uxore se abscondat, cùm jura nunquam intendant fraudes patrocinari. Sed etiam in primo casu rectiùs *Laym. loc. cit. cum Nav.* contradicit *Bonac.* quia tunc minimè verificatur quòd vir inveniat Clericum, dum eum expectat; hic enim ideo excusatur, quia (ut ait *Glossa*) nequit compescere subitaneam iram, ad quam potiùs tunc se excitaret. Dicunt autem *Suar. D.* 22. *sect.* 1. *n.* 37. *Bonac. l. c. n.* 8. *Tourn. p.* 494. *et Salm. cap.* 4. *n.* 31. *cum Pal. Laym. Con. etc.* bene excusari virum, si occidat Clericum inventum cum uxore in loco suspecto, vel cum ea colloquentem post monitionem quòd se abstineat à tali collocutione. Notant item *Tourn. l. c. Conc. p.* 469. *et Croix l.* 7. *n.* 307. *cum Nav. Sylv. Ang. etc.* tunc tantùm excusari virum percutientem talem Clericum, quando percussio fit in ipso facto, vel continuo post adulterium: tunc enim solùm acer ille doloris sensus meretur indulgentiam. Excusatur etiam mulier percutiens Clericum qui eam sollicitat, si non possit illum verbis avertere. Unde si Clericus tantùm verbis tentat, verbis tantùm hunc debet repellere, nisi ille sit adeo importunus, ut non valeat fœmina per sola verba ab eo liberari; ita *Suar. D.* 22. *sect.* 1. *n.* 23. *et Salm. c.* 4. *n.* 31. *cum Sylv. Avila, Sayr. etc.* Hoc tamen intelligendum, si ex tali sollicitatione constituatur mulier in aliquo morali periculo labendi saltem in peccatum cogitationis.

276. « Resp. 2. Etsi hæc excommunicatio sit reservata Papæ, » potest tamen Episcopus ab ea absolvere his casibus: 1. Quando » percussio, etsi mortalis, est tamen prudentum judicio levis, com- » parata cum enormi * (*ita ex c. Pervenit, de Sent. exc.*) *, » v. gr. si fiat palma pugno, aut lapide non relinquente vestigium, » et secundùm *Anton.* et *Dian. p.* 9. *t.* 4. *Res.* 19. nisi notabilem » injuriam, et magnum scandalum pariat, qualem negat esse, si » quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licèt guttæ san- » guinis effluant. * (*Ita etiam Viva q.* 5. *Art.* 3. *n.* 8. *cum Dian. et*

» *Glossa.*) * Enormis verò erit, si membrum proscindatur, co-
» piosus sanguis fundatur, vel etiam ratione dignitatis personæ,
» ut si percutiatur Episcopus, vel Abbas etiam alapa. 2. Si per-
» cussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cæcus, clau-
» dus, servus, filiusfamilias, vel non suî juris, utì et regulares, ac
» moniales invicem verberantes; item si sint homines delicati, et
» quotquot habent legitimum impedimentum, ut non possint ire
» ad Papam, aut ejus Legatum; vel si dubium sit de excommu-
» nicatione, *Fill. l.* 15. *c.* 6. *n.* 35. *et seq.* Deinde si sit occulta.
» V. supra *hîc c.* 1. *d.* 6. et *Dian. p.* 9. *t.* 4. *R.* 63. In quibus omni-
» bus casibus pro foro conscientiæ potest etiam facultas absolvendi
» impetrari (gratìs quidem) ex Pœnitentiaria Romana à ma-
» jore Pœnitentiario, ut supra *hîc lib.* 1. *t.* 2. *c.* 4. *in Append.* »

277. — Oportet igitur distinguere : alia est percussio *Enormis*, alia *Mediocris*, sive gravis, alia *Levis*, quæ non jam dicitur levis, quia importat tantùm peccatum veniale; ad incurrendam enim excommunicationem semper requiritur culpa gravis ; sed dicitur levis respectu ad gravem et enormem. Hujusmodi distinctio communiter à DD. assignatur, et colligitur à Constitutione in *Extrav. Perlect.* quæ in extensum refertur à *Nav. Man. c.* 27. *n.* 91. (*pag. mihi* 547.) ibique ab aliis attribuitur Innoc. IV, et ab aliis Pio II, sed *Navar.* eam attribuit Joanni XXII. Cæterùm communiter AA. illam admittunt, ut *Cabass. T. J. l.* 5. *c.* 2. *n.* 6. *et Pal. Bon. Ronc.* et infra citandi. In præfata autem *Extrav.* sic legitur : « Respondemus percussionem levem esse
» pugni, palmæ, manûs, pedis, digiti, aut baculi, aut lapidis,
» quæ nullam maculam, neque suggillationem carnium relinquit
» neque abscindit membrum, sine extractione dentium, sine
» avulsione multorum capillorum, sine effusione multi sanguinis.
» Nolumus tamen dicere, quòd hujusmodi levis percussio, ut
» pugni, aut unguis, fiat atrox ob multi sanguinis effusionem.
» Ad judicandum tamen, quæ læsio sit levis, mediocris, aut enor-
» mis, volumus diligenter perpendi, non solùm factum, sed etiam
» qualitatem ejus et modum percutiendi cum omnibus suis cir-
» cumstantiis loci, personæ et aliis. Personæ, si est Magister,
» Judex, Prælatus, Pater, Patronus, aut Dignitas, percussus in-
» justè à subdito, aut ab alio se viliori, quia ex hoc interdum cen-
» sentur graves injuriæ, quæ ex se sunt leves, aut mediocres. Et
» quia conditio negotii non patitur integram determinationem
» hujus rei, relinquimus tuo arbitrio, ut declares quæ sit levis,
» et quæ enormis injuria, admonentes ut potiùs declares in dubio
» esse percussionem gravem, et ab ea non posse absolvere, quàm
» declarando levem esse, occasionem præbeas lædendi Statum
» Ecclesiasticum. »

Hinc dicunt DD. esse percussionem *mediocrem* illam qua extrahitur dens, vel capillorum copia evellitur, aut fit suggillatio carnis, qua sanguinis copia effunditur absque gravi læsione, vel injuria; ita *Bon. d.* 2. *p.* 6. *sect.* 5. *n.* 8. *et Ronc. p.* 104. *q.* 1. *R.* 3. Percussionem verò enormem dicunt idem *Bon. et Ronc. ac Pal.*

D. 3. *p.* 23. §. 4. *n.* 2. *Tourn. t.* 2. *p.* 495. et *Conc. p.* 468. *n.* 9. esse, si magna intervenit vulneratio vel magna sanguinis effusio aliunde quàm è naribus, vel magna injuria.

278. — Communiter autem advertunt præfati AA. et alii, quòd sæpe percussio levis possit evadere gravis vel enormis ratione circumstantiarum, nimirum I. Ratione *personæ læsæ*, prout Abbas, Prælatus Monasterii, aut Judex, Herus, aliusve in dignitate constitutus, dicunt *Pal. Bon. Conc. Tourn. et Ronc. ll. cc.* II. Ratione *personæ lædentis,* ut si Officialis laicus auctoritativè percutiat Clericum, vel plebeius Ecclesiasticum nobilem : *Suar. D.* 22. *Sect.* 1. *n.* 91. *Ronc. l. c. et Bon. d. num.* 8. *cum Navarr. Mol. Fill. et Reg.* III. Ratione *personæ coram qua fit percussio*, nempe si fit coram Prælato, aut alia persona in dignitate constituta, *Bon. Ronc. et Pal. cum Mol.* IV. Ratione *scandali,* nempe si Monachus cum gravi scandalo Clericum secularem percutiat: *Viva de Censur. q.* 5. *a.* 3. *n.* 8. *Ronc. l. c. et Bonac. ib.* qui addit idem esse, si quis percutiat Clericum in Claustro coram Regularibus. V. Ratione *loci,* nempe si percussio fit in Ecclesia, vel platea ; *Cabassut. T. J. l.* 5. *c.* 2. *n.* 6. *Pal. Conc. Tourn. et Ronc.* VI. Ratione *temporis*, ut si quis percutiat Clericum sacris vestibus indutum, vel dum vacet publicis Officiis in choro, vel in actu Processionis, aut publicæ supplicationis. *Cabass. Pal. Tourn. et Ronc.* VII. Ratione *injuriæ,* ut si quis Clericum denudet, vel atramento aut stercore ejus vultum fœdet, ut *Cabass. l. c.*

279. His positis, sciendum quòd à percussione levi, etiam publica, possint absolvere Episcopi, ut docent communiter DD. cum *Bon. D.* 2. *q.* 3. *p.* 7. *sect.* 5. *n.* 3. et patet ex *c. Pervenit, de Sent. exc.* Et sic pariter eorum Vicarii Generales, quia hoc habent Episcopi de jure ordinario, ut *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 7. *n.* 10. *et Bonac. l. c. p.* 6. *s.* 5. *n.* 4. *cum Mol. Reg. Lazar. etc.* vide dicta *n.* 224. Utrùm autem possint ab ea absolvere habentes jurisdictionem quasi Episcopalem? vide dicta *n.* 79. A percussione verò enormi, aut mediocri, si est publica, potest absolvere tantùm Papa, aut Legatus à Latere, qui gaudet auctoritate Pontificia, ex *c. Ad eminentiam, de Sent. exc.* Item possunt etiam Legati missi ad aliquam Provinciam, ex *c. Penult. de Offic. Legati.* Si verò percussio fuerit occulta, possunt ab ea absolvere etiam Episcopi, ex *c. Liceat* 6. *in Sess.* 24. *Trid.* Et à publica etiam mulieres ex *c. Mulieres de Sent. exc.* Et hoc etiamsi percussio fuerit enormis ut *Viva q.* 5. *a.* 5. *n.* 10. *cum Suar. Mol. et Fill.* Et sic pariter possunt absolvere impuberes, etiamsi hi post pubertatem absolutionem petant, *Viva l. c. cum iisd. AA.* ex *c. Pueris fin. eod. tit.* Item eos qui collegialiter vivunt, si percussio fuerit gravis, non verò si enormis ; vide dicta *num.* 88. *circa fin. ad n. X.* Item omnes impeditos adire Romam juxta dicta *c. n.* 88. Quos autem, et quando Prælati regulares possint absolvere subditos, et alios ab hac excommunicatione, vide dicta *n.* 107. Bene autem advertit *Croix l.* 7. *num.* 325. quòd pro absolutione censuræ ob

percussionem Clerici etiam publicam potest recurri ad S. Pœnitentiariam.

280. — Dubit. 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis? *Bordon. ap. Vivam q.* 5. *a.* 3. *n.* 8. dicit censendam esse levem. Sed omnino dicendum est oppositum cum *Bon. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 5. *n.* 8. *Viva, et Ronc. l. c. ac Conc. p.* 468. *n.* 9. qui testatur esse commune, et patet ex cit. *Extrao. Perlectis n.* 227. ex verbis illis : « Admonentes, ut potiùs declares in dubio esse » percussionem gravem, et ab ea non posse absolvere. » Ibique datur ratio, « ne occasionem præbeas lædendi statum Eccle- » siasticum. »

Dubit. 2. An incurrat hanc censuram qui Clerico venenum præbet? Adsunt quatuor sententiæ. *Prima*, quam tenent *Avila, et Rodriq. ap. Dian. p.* 9. *tr.* 4. *R.* 36. absolutè negat nisi venenum per vim præbeatur ad potandum, nam aliàs (ut aiunt) non fit violentia personæ, sed naturæ; sed meritò *Diana loco citato* hanc opinionem rejicit, cùm sit contra communem; et *Renzius t.* 1. *p.* 578. *quæst.* 9. refert anno 1640 eam fuisse expunctam ex Summa *Rodriq.* ob mandatum S. Inquisitionis in suo expurgatorio. *Secunda* sententia, quam tenent *Fill. tr.* 11. *n.* 126. *et Suarez*, ac alii *ap. Croix l.* 7. *n.* 302. dicit non incurrere censuram, nisi morte secuta; sed neque hæc opinio videtur satis probabilis. *Tertia* sententia, quam tenet *Croix l. c. cum Beia, et Sperelli*, dicit hunc ab initio incurrere, quia venenum de se est aptum statim lædere. *Quarta* demum sententia communior, quæ videtur mihi probabiliòr dicit non incurrere, nisi postquam venenum incœperit lædere. Ratio, quia ad incurrendam censuram Canonis non requiritur mors, sed requiritur quidem effectus secutus, nempe violentia illata; antequam autem venenum lædat, non adest effectiva violentia, sed tantùm actio apta ad violentiam inferendam; ita *Bon. D.* 2. *q.* 3. *p.* 6. *sect.* 1. §. 1. *n.* 6. *Viva q.* 5. *a.* 4. *n.* 2. *et Diana l. c. cum Squillante*, quibus adhæret etiam *Renzius l. c.*

ARTICULUS V.

Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ.

281. De excommunicatione in retinentes, legentes, etc. libros Hæreticorum. — **282.** Ad quam incurrendam, requiritur I, ut Auctor sit hæreticus. An legi possint libri Infidelium, vel Hebræorum? — **283.** II. Ut liber hæresim contineat, vel de Religione agat. Quid, si error abradatur? vel si Auctor non sit damnatus ut hæreticus? Quid, si quis legat ad confutandum Hæreticum? — **284.** III. Ut legatur materia notabilis. — **285.** IV. Ut scienter legatur, etc. — **286.** Non incurritur I. Si legas librum referentem verba Hæreticorum. II. Si legas Scholia Hæreticorum. — **287.** An prohibeantur libri Philosophici, vel qui incidenter hæresim continent? — **288.** Quinam libri prohibentur in Indice? — **289.** Quot Classes librorum prohibitorum Index constituat? — **290.** Ad quem spectet libros prohibere? — **291.** An liceat ex curiositate, etsi cum licen-

tia, legere libros hæreticos ? Et an legere libros prohibitos ei qui certus est lectionem non esse sibi obfuturam ? (*Vide de hoc dicta Tom. 1. l. 1. n. 199. in fin.*) — **292.** An incurrat qui legit proœmium, indicem, etc. An qui audit legere ? Et quid si inducat ad legendum ? — **293.** An qui legit scripturam brevem, vel manuscriptum ? — **294.** An qui legit duas lineas, vel minùs quàm paginam ? — **295.** An qui retinet parvo tempore ? — **296.** An excuset ignorantia crassa ? Quid, si quis scit ex viro probo librum esse prohibitum ? — **297.** An incurrat excommunicationem qui impedit, ne liber comburatur, aut laudat stylum, etc. — **298.** An incurrat qui deponit librum prohibitum apud alium ? — **299.** An qui eum comburit ? A quo impetranda licentia legendi ? — **300.** An ad incurrendam excommunicationem ob hæresim, requiratur I. Ut sit formalis. — **301.** Qu. 1. An incurrat errans ex ignorantia crassa, vel affectata ? — **302.** Qu. 2. An qui dubitat circa res fidei ? — **303.** Requir. II. Ut error externè significetur. — **304.** Requir. III. Ut manifestatio sit moraliter mala. Requir. IV. Animus profitendi errorem. — **305.** Vide alia advertenda. — **306.** Incurrunt etiam, *Credentes*, *Fautores*, *Receptatores*, et *Defensores*. — **307.** Qu. I. An qui favent Hæretico ob amicitiam, etc. — **308.** Qu. II. An qui Hæreticum recipit, ne capiatur, effectu non secuto ? — **309.** Item incurrunt excommunicationem Bullæ I. Surripientes bona naufragantium. — **310.** II. Domini imponentes tributa. — **311.** III. Quinam alii incurrant excommunicationem Bullæ ?

281. — « RESP. Præcipua est in hæreticos, quæ extenditur » non tantùm ad fautores, receptatores, et defensores hæreti- » corum, ut sic, sed etiam in *scienter retinentes, legentes, im- » primentes, et defendentes libros hæreticorum de religione trac- » tantes, vel hæresim continentes, ex quavis causa publica, vel » occulta, quovis ingenio vel colore.* Ad quam excommunicatio- » nem incurrendam requiruntur 4 conditiones. I. Ut auctor libri » sit hæreticus. II. Ut liber hæresim expressè contineat, vel de » religione agat. III. Ut legatur materia notabilis, et sufficiens ad » mortale. IV. Ut scienter legatur, imprimatur, vel retineatur. » *Laym. l. 2. t. 1. c. 15. n. 1.* »

282. — Ut igitur hæc excommunicatio incurratur, requiritur I. ut auctor sit hæreticus, quapropter eam non incurrunt legentes libros infidelium, etsi hæresim contineant, dum dicitur in Bulla *libros Hæreticorum;* ita *Suar. D. 20. s. 2. n. 11 et 13. et Salm. de Cens. c. 4. n. 17. cum Sanch. Pal. etc.* Liber autem Thalmud et similes Hebræorum prohibentur per Bullas Pii IV et Clem. VIII *ap. Croix l. 7. nu.* 333. Dicit autem *Holzm. t. 1. pag.* 179. *n.* 78. *v. Qui legunt,* etiam numerari inter libros in Bulla vetitos librum qui ex professo tractet de hæresi, quamvis lateat Auctor, quia tunc Auctor certè censetur hæreticus.

283. — Requir. II. ut liber de Religione tractet, vel hæresim contineat. Sufficit igitur ut liber unum tantùm errorem contineat contra fidem, vel si ex professo (non autem obiter) agat de Religione, nempe de S. Scriptura, vel de Theologia Scholastica, Dogmatica, aut Morali, vel Mysteriis fidei, de Cultu Dei

aut Sanctorum, de Ritibus Ecclesiæ, de Canonibus, de rebus spiritualibus, et similibus, ita *Salm. c. 4. num. 72. Suar. n. 16. Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 21. Laym. l. 2. tr. 1. c. 7. n. 3.* item *Dicast. Illsung. Tamb. etc. ap. Croix l. 7. n. 331.* Si verò error ille contra fidem sit abrasus à libro, *Croix n. 330. cum Pignatell.* dicit probabiliter excusari à censura, qui reliqua libri legit, quia tunc liber non continet ampliùs hæresim, nec ullum periculum inducit. Contradicunt tamen *ib. Suar. Bon.* et alii, ac *Sanch. l. 2. c. 10. n. 3*, quia particularis illa expunctio non tollit communem libri prohibitionem. Sed mihi non displicet distinctio, quam tradit *Sporer t. 1. de fide p. 122. n. 40.* nempe, si liber tractet ex professo de Religione, non obstante abrasione erroris, remanet prohibitus, quia in Bulla omnino vetatur legere aut retinere libros Hæreticorum tractantes de Religione. Secus si liber tractet de alia materia, putà de Philosophia, aut de Historia, exceptis tamen libris Centuriatorum Magdeburgensium et similibus, in quibus revera tractatur de Religione, atque in iis intentum est evellere statum Monasticum, et denigrare Ecclesiasticum. Dicit autem *Croix cum Suar. Tol. Pal. Pignat.* et aliis communissimè (contra *Decian. Masc.* et *Caram.*) legentem hujusmodi libros Hæreticorum non effugere excommunicationem Bullæ, etiamsi legat ad confutandum errorem, et sine periculo perversionis, quia prohibitio facta est in odium Hæreticorum, cùm in Bulla vetetur lectio ex *quavis causa, vel colore.* Limitant tamen *Laym. et Dicast. apud eumd. Croix n. 343.* si quis vir doctus legeret eos, sperans certo fore, ut aliquem hæreticum convertat, hinc probabiliter dicunt *Holzm. p. 177. n. 77. v. Sed numquid, et Elbel. t. 2. pag. 439. num. 99. cum Mayr,* quòd ex epikeia bene excusantur legentes librum hæreticum, si necessariò indigeant tali lectione ad convincendum Hæreticum ex suo proprio, vel alterius Hæretici libro, putà inveniendo contradictionem, etc. modò periculum sit in mora, nec pateat recursus ad Romam, vel aliò. Qui verò legeret libros vel scripta ob hæresim vel ob hæresis suspicionem prohibita, licèt probabiliter cum *Pignatel. et Duard. apud Croix n. 334*, non incurreret excommunicationem Bullæ, nisi Auctor sit damnatus ut hæreticus, vel natus ex secta hæretica : tamen incurreret ex communicationem Indicis, quæ verò non est reservata.

284. — Requir. III. ut lectio fiat in materia notabili, nam licèt *Tolet. et Ugolin. apud. Bon. D. 7. q. 2. p. 4. n. 14*, negent dari in hoc parvitatem materiæ, quia (ut aiunt) in una sola linea potest quis errorem invenire ; communiter tamen DD. admittunt materiæ parvitatem, quamvis discrepent in assignando qualis sit. Alii enim, ut *Sanch. l. 2. c. 10. n. 31. cum Sa, Manuel, et Vivald* dicunt esse unam paginam, et plus, si volumen sit ex majoribus; at hanc opinionem meritò non admittunt *Salm. c. 4. num. 74*, et idem sentit *Bon. l. c.* si pagina sit grandior ; alii, ut *Graff. et Reg. apud eumd. Bon.* dicunt esse tres vel quatuor lineas ; alii ut *Suar. D. 20. s. 2. n. 20. et Pal. tr. 4. de Fide D. 2. p. 10. §. 2. n. 6. cum Azor. Con. et Sayr. apud Bon.* dicunt esse decem-

lineas; alii tandem, ut *Holzm. tom.* 1. *p.* 177. *n.* 77. *v. Dixi quarto, Spor. t.* 1. *p.* 124. *n.* 44. *Elbel t.* 1. *p.* 397. *n.* 113. *et Croix l.* 7. *n.* 331. *cum Marchant*, rectiùs distinguunt, in hoc attendendum esse finem prohibitionis, si aperiendo librum hæreticum incidas in doctrinam, quæ directè est contra fidem, poteris excommunicationem incurrere, etiamsi legas paucas lineas, quia in ipsis potest esse periculum perversionis; secus si liber esset principaliter de materia indifferenti, tunc enim legendo etiam paginam, excusaris à mortali, si nullum ibi legas errorem.

285. — Requir. IV. ut hujusmodi libri scienter legantur, imprimantur, aut retineantur. Et eidem excommunicationi subjacent eos ementes, vendentès, aut asportantes, ut dicunt *Salmant. c.* 4. *n.* 47. ex Decr. Pontificum. Necnon defendentes non solùm verbo, sed etiam facto, nempe si impediant quominus tales libri Episcopo tradantur, ut dicunt *Pal. Tamb.* et alii communiter *cum Croix l.* 7. *n.* 358.

286. — « 1. Non excommunicaris I. Si legas libros Catholico-» rum referentes verba Hæreticorum, etiamsi animo hæresim » discendi legas. *Laym. l. c. ex Navar. Sanch.* etc. * (*Est com-» mune cum Azor. Suar. Bon. et Pignat. ap. Croix l.* 7. *n.* 335.)* » II. Si in Catholici scriptoris libro, vel alio, hac Bulla non » contento, legas adjecta scholia, vel notas auctoris hæretici : » quod tamen *Suar. t.* 5. *d.* 21. *s.* 2. limitat, nisi scholia essent » tam copiosa, ut ex iis potiùs, quàm ex textu, liber constare » videretur. *Laym. l. c. ex Nav. Sanch.* etc. »

Quæritur, an legens Scholia Hæretici in libro catholico incurrat excommunicationem? Affirmant *Suar. et Krimer ap. Croix l.* 7. *n.* 334, si Adnotationes essent libro majores, quia talis liber potiùs est Hæretici commentantis, quàm Catholici. Imò *Croix* censet incurrere, etsi Scholia mole sua non adæquarent librum, quia tales libri magis habentur propter Adnotationes, quàm propter textum Catholicum. Negant verò *Tamb. Dec. l.* 2. *c.* 1. §. 7. *n.* 9. *cum Sanch. ac Bon. ap. Vivam q.* 5. *a.* 1. *n.* 8. *in fin.* qui ipsis adhærent, dicentes, Summam D. Th. non appellari librum Cajetani, quamvis hujus Adnotationes textum D. Th. superent. Addit tamen *Viva* legentem hujusmodi librum saltem non excusari ab excommunicatione non reservata Indicis, lata in legentes libros damnatos ob hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem, ut habetur ibi in *Regula* 10. His tamen non obstantibus, magis adhæreo primæ sententiæ, si Scholia sint adeo uberiora, ut liber potiùs constet ex ipsis, quàm ex doctrina catholica, ut dicunt *Pignatell.* et alii *ap. Croix l. c.*

287. — « 2. Non prohibentur hæreticorum libri philosophici, » et alii hæresim non continentes, *Laym. l. c. n.* 3. Imò proba-» biliter nec ii, qui incidenter tantùm continent hæresim, non » agentes ex professo de fide ; * (*Verius dicendum de errore, ut* » *docent Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 10. *n.* 25. *Pal. D.* 2. *p.* 10. *n.* 7. » *Bonac. D.* 2. *q.* 5. *p.* 4. *n.* 19. *et Salm. c.* 4. *n.* 71. *in fine*), * » *Sa, et Graff. ap. Laym. l. c.* contra *Suar. et Sanch.* qui id con-

» firmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non est re-» cepta. Vid. *Bec.* 2. 2. *c.* 15. *qu.* 8. Legens tamen tales incurrit » excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibi-» torum, ubi is receptus est, quod non videtur esse factum in » Germania, saltem cum illo rigore, ut habet *Laym. l. c. n.* 8. »

238. — Hîc notandum, quòd Clem. VIII in Indice librorum prohibitorum, firmato auctoritate Pii IV vetaverit legere omnes libros Hæreticorum, donec expurgentur, et Hæresiarcharum, etiamsi hæresim non contineant, nec tractent de Religione, sub excommunicatione non reservata, vide *Salm. c.* 4. *n.* 73. *et Croix l.* 7. *n.* 360. Item libros cujusvis Auctoris non hæretici prohibitos ob suspicionem hæresis, ut in *Reg.* 10. Indicis. *Viva Qu.* 5. *Art.* 1. *n.* 8. Item S. Pius V in Const. *Cum sicut,* prohibuit legere, aut retinere libros cujusvis Auctoris suspecti de hæresi, indigentes expurgatione, donec expurgentur, sub excommunicatione reservata Papæ. Ut autem agnoscatur, quinam libri expurgatione indigeant, dantur regulæ in *Expurgatorio Romano ap. Salm. l. c.* Insuper Sixtus V prohibuit sub excommunicatione reservata quemcumque librum de Astrologia seu divinatione futurorum; Vide *Salm. c.* 4. *n.* 73. Item in Indice prohibentur omnes libri ex professo tractantes de obscœnis; *Reg.* 2. 7 *et* 9. Notat autem *Croix v.* 360. cum *Laym. in fin.* legentes libros obscœnos peccare quidem graviter, si materia sit gravis, sed non incurrere excommunicationem. Idem dicunt de legentibus libros magicos; sed meliùs ait *Viva Qu.* 3. *Art.* 1. *n.* 8, eos incurrere excommunicationem non reservatam, quia tales libri in *Reg.* 9. prohibentur ob hæresis suspicionem.

239. — Sciendum, quòd Index tres Classes librorum prohibitorum constituit. I. Classis continet omnes libros Hæreticorum hæresim habentes, vel de Religione tractantes. II. Classis continet libros Catholicorum contra fidem, vel bonos mores, qui (ut ait *Lupus p.* 4. *lib.* 25. *d.* 1. *art.* 1.) non priùs censentur prohibiti, quàm specialiter in Indicem referantur: intellige, præter libros in Indice prohibitos per se, ut mox infra. III. Classis continet libros editos sine nomine Auctoris, qui non omnes (ut bene advertit *Lupus loc. cit.*) damnati sunt, sed tantùm illi qui pravam doctrinam tradunt; sic enim videmus practicari à viris probis et doctis; et ita colligitur ex Bulla Alex. VII. *Speculares,* ubi de hac prohibitione Pontifex loquens, dicit: « Contin-» git, ut plerique libri ignoti Scriptoris, qui tertiæ Classi assig-» nantur, pejores multò sint, quàm in prima et secunda recen-» siti. » In Indice autem prohibentur in *Reg.* 2. omnes libri hæresiarcarum, etsi Hæresim non continent, et de Religione non tractant. Deinde omnes libri Hæreticorum; donec ab Episcopis examinentur, et approbentur. Item Biblia vulgaria, et libri controversias disserentes inter Hæreticos vulgari sermone conscripti. Item libri obscœni ex professo, et libri magici. Hinc ibi excommunicantur, qui libros Hæreticorum, vel cujusvis Auctoris scripta ob falsi dogmatis suspicionem damnata legerit, vel habuerit,

290. — Prohibere libros per totum Orbem spectat ad Pontificem, et pro ipso ad S. Congregationem. Episcopi autem, et Inquisitores possunt libros prohibere in territorio proprio. Magister S. Palatii etiam potest, sed ut putat *Bordon. in Man. cons. sect. 48. n.* 5, tantùm pro Urbe, et ejus districtu : nunquam enim visæ sunt illius prohibitiones publicari.

291. — Putat *Croix l.* 7. *n.* 346. quòd, cùm datur licentia legendi libros hæreticos ad errores confutandos, graviter peccaret qui legeret ex curiositate (licèt excusaretur ab excommunicatione), quia tunc cessat finis licentiæ, sed hæc ratio non suadet, tum quia finis præcepti non cadit sub præcepto, ut diximus *de Jejun. l.* 3. *num.* 1022, tum quia Superior ob duas causas dispensat, primò quia considerat dispensato non imminere periculum perversionis; secundò quia sperat lectionem esse illi, vel aliis proficuam, unde si cessat secunda causa, non cessat prima. An autem possit legere librum prohibitum sine licentia, qui certus est moraliter lectionem sibi non obfuturam? Quidquid dicant alii, omnino est negandum cum *Croix n.* 375. *in fine, et Pal. Tol. Suar. Sanch. Tamb. etc.* juxta dicta *l.* 1. *n.* 199. *in fine.*

292. — « 3. Excommunicatur 1. Qui in sufficiente quantitate » solum proœmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, » vel partem libri, in qua nulla est hæresis, legit, ut habet *Laym. l.* » *c.* et *Bon.** (Vide dicta *n.* 284.)* 2. Probabiliter etiam is, qui alterum jussu suo legentem audit: quia legit per alium. *Laym. l. c.* » *Azor. etc.* contra *Sanch.* * (*Probabilius dicunt Spor. p.* 124. » *n.* 43. *et Croix l.* 7. *n.* 342. *cum Azor. Silo. Pignatell. et Sayr.* » *excusari ab excommunicatione qui audit, modò non induxerit* » *alium ad legendum. Imò Sanc. Dec. lib.* 2. *c.* 10. *n.* 48. *Pal. D.* » 2. *p.* 10. §. 2. *n.* 4. *cum Con. Ugol. ac Bon. D.* 1. *q.* 2. *p.* 4. » *n.* 11. *cum Sousa, Nav. et Reg. item Fill. Tamb. etc. apud Croix* » *l. c. dicunt excusari, quamvis induxerit; idque meritò putant* » *probabile Croix ib. et Viva q.* 5. *art.* 1. *n.* 9. *Atque Spor. l. c.* » *et Sousa, ac Stephan ap. Croix excusant etiam à peccato, si* » *audiens ex auditione nullum periculum incurrat peroersionis.*)*

293. — « 4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam » concionem, aut epistolam seorsim editam legit, quia non est » liber. *Laym. l. c. n.* 5. *ex Sanch.* »

Sic etiam sentiunt *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 10. *num.* 30. *Holzm. p.* 77. *num.* 77. *v. Dic.* cum *Bonac. Castrop. et Lugo apud Croix l.* 7. *num.* 337. Sed oppositum tenent *Suar. et Farinac. apud Salm. de Censur. c.* 4. *n.* 72. Sed vide quæ dicentur hîc in fine hujus numeri. An autem incurrant censuram legentes Manuscripta Hæreticorum? Affirmant *Holz. l. c. et Croix l.* 7. *num.* 339. *cum Suar. Sanch. Dicast. Stoz, Pignat. Stephan.* et alii communiter ut asserit. Sed negant *Viva ad Prop.* 45 *Alex. VII. n.* 10. *Sporer p.* 123. *n.* 39. *ac Azor. Barb. Tamb. ap. Croix*, qui putat probabile, quia revera Manuscripta non sunt libri, qui faciliùs, cùm sunt impressi, habentur, et libentiùs leguntur. Idem sentit *Sylvius* (*apud Croix*) dicens : « Libri manuscripti communicari pos-

» sunt ad legendum, nam tantùm prohibentur, ne communicentur » ad imprimendum. » Refertque *Sylvius*, sic etiam declaratum fuisse à S. C. Sed his non obstantibus, magis adhæreo primæ sententiæ, tum quia est communior, tum quia Manuscripta etiam veniunt nomine libri, prout quidem libri dicebantur, antequam typum inventum fuisset, et etiam nunc Parochorum registra Baptismorum, Matrimoniorum, etc. in Rituali, et communiter appellantur libri. De contraria autem Declarat. S. C. ait *Croix* non satis constare. Cæterùm advertunt *Salm. c. 4. n. 73. in fin.* quòd in Expurgatorio Rom. edito ex Decr. Trid. prohibetur sub excommunicatione (non tamen reservata) legere omnes scripturas ab Hæreticis compositas, etiam breves, et quamvis hæresim non contineant, donec examinentur et approbentur.

294. — « 5. Non sufficit una alterave linea. Imò secundùm » *Sanch. Rodr. et Sa*, nec integra pagina, etiam magni volumi- » nis; quod tamen *Bon. et Laym. l. c.* non concedunt; licèt hic » fateatur Confessario id posse ad hoc servire, ut non continuò » damnet peccati mortalis, et excommunicationis eum, qui bono » fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit. *(*Vide dicta* » *supra n. 284. v. Requir. III.*)*

295. — « 6. Non incurritur, si retineantur libri parvo tem- » pore, v. g. uno alterove die, quia sicut materiæ, ita et temporis » parvitas excusato, *Laym. n. 7. ex Graff. Sayr. Sanch. etc.* »

Hoc satis probabile est, ut dicunt etiam *Bon. D. 6. q. 2. p. 3. n. 15. Holzm. p. 178. num. 77. v. Dic. 10. et Pal. tr. 4. D. 2. p. 10. n. 10.* Idque admittunt idem *Pal. et Viva q. 5. art. 1. n. 9.* (contra *Suarez*), etiamsi quis retineat librum illo modico tempore, animo semper retinendi, quia tametsi peccet, non incurrit tamen excommunicationem; nam qui retinet per modicum tempus, non dicitur notabiliter retinere. Imò *Sanch. Dec. l. 2. c. 10. n. 65. Laym. l. 2. tr. 1. c. 15. n. 7. cum Sayro, ac Graff. et Pignatell. ac Stoz. ap. Croix l. 7. n. 351.* excusant eum, qui retinet librum longiori tempore, expectans tempus opportunum ad tradendum Superiori, vel alii licentiam habenti.

296. — « 7. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nescias » essè hæreticum, vel tractare de Religione.» *Laym. n. 4.* Vide *Sanch. l. 2. Mor. c. 10. num. 3. et l. 9. de Matr. d. 32.*

Communiter docent DD. non incurrere censuram eum qui legit, aut retinet librum cum ignorantia crassa facti vel juris, quia in Bulla damnantur *scienter* legentes, etc. ita præter *Busemb. Laym. et Sanch.* dicunt *Bon. D. 1. q. 2. p. 4. n. 8. Holzm. p. 177. n. 76. Dic. 2.* et alii passim; et hoc est juxta dicta *n. 47.* An autem excuset ignorantia affectata? Vid. *n. 48. et l. 6. num. 1124. circa fin.* Nullo modo tamen excusatur, qui legit aut retinet, sciens ex fama publica, vel saltem à viro fide digno librum esse prohibitum, ut docent *Lugo, Sanch. Bon.* et alii communiter cum *Croix l. 7. n. 345.*

297. — « 8. Non excusatur is, qui librum vel in aliena domo, » vel alieno nomine, vel animo non legendi habet; Item nec is,

» qui affirmat non esse pravum, non esse exurendum. Item qui » impedit ne comburatur : qui disputationis causa defendit. Ita » *Bon.* qui tamen excusat cum, qui laudat stylum, vel ingenium » Auctoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non qua- » tenus in eo est; v. g. si dicat : hic liber esset bonus, si non » haberet hæresim; quia talis non defendit. V. *Laym. l. c. Bon.* » *d. 2. q. 5. p. 4.* »

298. — Ex communi sententia docent *Suar. D. 20. sect. 2. n. 21. Sanch. l. c. num. 52. Pal. tom. 1. de Fide D. 2. p. 10. §. 2. n. 7. Ronc. de Cens. p. 90. q. 2. R. 4. et Sal. c. 4. n. 74. Croix l. 7. nu. 347. et Bon. D. 1. qu. 2. p. 4. n. 5. cum Ugol. Graff. et Sousa,* non eum effugere excommunicationem qui deponeret librum hæreticum apud alium, non abdicando à se Dominium; quia is qui retinet dominium, adhuc dicitur librum retinere, cùm possit repetere quando vult. Idem dicendum cum *Croix l. c. ex Pign.* et communi (contra *Duardum*) de omnibus aliis libris prohibitis, de quibus adest Prop. 45 damnata ab Alex. VII, ubi : « Libri » prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum ad- » hibita diligentia corrigantur. » Et idem dicendum de eo qui retinet librum alterius in deposito, commodato aut pignore, ut *Salm. l. c. et Croix d. n. 347. cum Pignat. et Duardo.* Dicit tamen *Croix n. 352. cum Veriuys*, bene satisfacere qui tradit librum in locum sequestratum, qui solet assignari in singulis Monasteriis. Cæterùm, si quis deponeret librum apud habentem licentiam cum pacto expresso non repetendi, ita ut alter non teneatur reddere nisi post expurgationem, vel post licentiam obtentam, hunc non damnarem, quia in hoc videtur adæquatè cessare periculum legendi; et tantò minùs damnarem, si donaret librum habenti licentiam, sub conditione ut reddat si deinde ipse licentiam obtineat.

299. — Qui autem habet librum hæreticum, tenetur tradere Inquisitoribus ex præcepto Julii III et Pii IV. Hinc dicunt *Suar. Barb. Dicast. etc. apud Croix l. 7. n. 355.* incurrere censuram; qui illum comburit in loco, ubi viget Inquisitio. Sed excusant *Salm. d. num 74. et Croix num. 355. cum Sanch. Filiuc. et Pignat,* quia, cùm liber comburitur, nequit dici quòd retineatur. Attamen Julius III, in sua Bulla, *Cùm meditatio,* expressè prohibuit in virtute Sanctæ obedientiæ omnibus qui habent libros vetitos cujuslibet speciei, ne eos lacerent, aut comburant, præcipiens eosdem deferri ad Inquisitorem aut Episcopum.

Facultatem legendi libros prohibitos tam in Bulla, quàm in Indice solus Papa, vel S. C. Indicis, aut Concilii concedere potest. Tantùm in casu magnæ necessitatis ait *Viva q. 5. art. 1. n. 10.* posse eam concedere etiam Episcopum. Hîc autem quæritur, an ipsi Episcopi possint legere libros prohibitos? Videbatur affirmandum; omnes enim Episcopi, ubi formale Tribunal S. Officii non adest, sunt Inquisitores nati, qui valent via ordinaria procedere contra delinquentes in materia Fidei. Sed omnino negandum cum *Sylvio t. 3. qu. 2. a. 3. Concl. 2. in fin. Barb.*

de Pot. Ep. p. 3. *All.* 90. *n.* 8. *et Bon. t.* 3. *Disp.* 1. *s.* 2. *p.* 4. *n.* 10. ex Bullis Julii III. *Cùm meditatio*, et Pauli IV. *Quia in futurorum*, ac Pii IV. *Cùm pro munere*, relatis ab auctoribus præfatis, in quibus tam Episcopis, quàm Inquisitoribus interdicitur librorum vetitorum lectio, *præterquam* (excipitur) *Senioribus, et Commissariis* hæreticæ pravitatis. Intelliguntur, tò *Commissariis*, illi tantùm Inquisitores, quibus commissa est aliqua particularis causa, quique legere possunt tantùm libros ad illam materiam concernentes, et tantùm pro tempore quo commissio viget, ut scribit et explicat. *Bon. l. c.*

300. — Principaliter autem excommunicationem Papalem incurrunt Hæretici, eorumque Fautores, Receptatores, etc. ut habetur ex prima clausula Bullæ Cœnæ. Priùs igitur agemus de Hæreticis, postea de Fautoribus. Ut Hæreticus hanc excommunicationem incurrat, requiritur I. Ut hæresis sit formalis, scilicet, cum errore intellectus, et pertinacia juxta dicta apud *Busemb. l.* 2. *n.* 39. Ille autem pertinax dicitur, qui adhæret suæ opinioni non obstante, quòd jam noverit eam adversari doctrinæ Ecclesiæ Romanæ. Ita *S. Th.* 1. *p. q.* 32. *n.* 4. *cum communi* et *Salm. c.* 4. *n.* 49.

301. — Sed hîc quær. 1. An incurrat hanc excommunicationem, qui errat ex ignorantia culpabili? Si ignorantia sit tantùm supina, communiter excusant DD. ut *Tol. Sanch. Bon. Azor. Sayr.* et plures cum *Salm. c.* 4. *n.* 50. Ratio, quia hanc censuram non incurrit, nisi qui est hæreticus formalis, sed ad hæresim formalem constat requiri veram scientiam erroris, aliàs deficit pertinacia, ut supra, requisita. Dubium est, an incurrat errans cum ignorantia affectata? Affirmant *Canus, Val. Nav.* apud *Salm. n.* 51. Sed probabiliùs negant *Pal. tr.* 4. *p.* 3. §. 2. *n.* 3. *cum Azor. Arag. et Farin. ac Salm. c.* 4. *n.* 52. *cum Conin. Suar. Sayr. Bann.* etc. Ratio, quia Ecclesiæ non contradicit, qui nescit se Ecclesiæ contradicere, ob quamcumque ignorantiam hoc faciat; et ideo non potest dici pertinax contra Ecclesiæ doctrinam.

302. — Quæritur 2. An incurrat excommunicationem tanquam hæreticus formalis, qui circa res Fidei dubitat? Quidquid alii dicant, quorum plures nimis obscurè loquuntur, dicendum cum sententia communi, quòd si quis positivè dubitat de aliquo dogmate fidei ab Ecclesia jam definito, judicans illud esse incertum propter rationes oppositas, procul dubio hic est hæreticus, et excommunicationem incurrit, ut habetur ex *c.* 1. *de Hæret.* ubi dicitur: *Dubius in fide infidelis est.* Secus verò, si quis negativè se haberet super aliquo articulo, suspendendo judicium, et ad alia se divertens, ne mentem fatiget, vel ut ad aliam cogitationem se applicet. Attamen advertendum quòd si ille deliberatè et pertinaciter assensum ideo suspenderet, quia judicat motiva contraria fidei incertam reddere veritatem illam, tunc pariter ut hæreticus habendus est; ipse enim revera positivè dubitat de veritate fidei, dum format deliberatum et pertinax judicium non esse certa omnia dogmata, quæ ab Ecclesia ut certa proponuntur; ita *C. de*

Lug. t. 3. *D.* 20. *de fide n.* 16. *Sylv. t.* 3. *in* 2. 2. *v.* 11. *ar.* 1. *Wig. Tr.* 7. *Exam.* 3. *q.* 11. *Antoin. Tract. de Virt. Theol. c.* 3. *q.* 6. *Salm. de cens. Tr.* 10. *c.* 4. *n.* 51 *et* 55. *Cuniliat. Tr.* 4. *d.* 1. *Præc. c.* 2. §. 3. *n.* 4. *Nat. Alex. de Sacr. Ord. l.* 4. *art.* 9. *reg.* 23. *Bon. de Censur. D.* 2. *q.* 5. *p.* 1. *n.* 3. *Conc. Comp. l.* 3. *diss.* 1. *c.* 9. *n.* 3. *P. Ferraris Bibl. verb. Hæreticus n.* 4. et alii.

303. — Requir. II. Ut error internus externè significetur per verba, aut signa ex se, vel ex circumstantiis hæresim manifestantia, ita communiter *Laym. l.* 2. *tr.* 1. *c.* 14. *n.* 1. *et Salm. de Cens. cap.* 4. *num.* 48. Hinc docet *Laym.* non incurrere hanc excommunicationem 1. Qui est hæreticus purè mentalis. 2. Qui abstinet à Missa, à jejunio, ab adorando Sacramento, etiam quia hæreticus est; possunt enim hæc attribui oblivioni, vel pravæ conscientiæ, nisi ex circumstantiis clariùs manifestetur error. 3. Qui diceret: *Non est Deus*, tacito verbo, *Christus;* vel qui hoc scriberet charactere non intelligibili. Ratio, quia ad incurrendam excommunicationem voces, aut signa debent ex se hæresim exprimere. 4. Qui assereret se antea secutum fuisse hæresim, vel tunc propositum habere sequendi in futurum: quia sic non judicatur hæreticus præsens; Ita *Laym. n.* 4. *cum Azor. et Sanch.*

304. — Requir. III. Ut Actio hæresis manifestativa, sit moraliter mala; quare non incurrit excommunicationem, qui se manifestat ad petendum consilium. IV. Requiritur, ut ille suam hæresim manifestet, animo eam profitendi, ut docet *Laym. l. c.* Alioquin in his omnibus casibus, quia hæresis tantùm ratione excommunicationis est reservata, potest ipsa à quolibet Confessario absolvi, sicut et excommunicatio illi annexa ex alio jure, nempe ex *c. Christus, etc. de Sent. exc.*, ubi excommunicatio contra Hæreticos universè lata est, sed non reservata; ita communissimè DD. Vid. *Salm. c.* 4. *n.* 48.

305. — Advertendum verò 1. quòd, ut excommunicatio incurratur, sufficit, ut manifestatio erroris etiamsi occultè fiat, quin aliis innotescat; prout certum est, et commune cum *Salm. de Cens. c.* 1. *n.* 142. *in fin. ac Azor. Avila, et Corn. ib.* et aliis passim. Quòd si manifestatio fuerit notoria, Hæreticus tamen non est vitandus, nisi sit etiam nominatim declaratus, et insuper publicè denuntiatus, *Salm. c.* 4. *n.* 48. *in fine*, juxta dicta *n.* 136. Advertend. 2. quòd illi qui in hæresim incidunt, invincibiliter excommunicationem ignorando, eam non incurrunt juxta dicta *l.* 6. *n.* 74.

306. — Deinceps hanc excommunicationem incurrunt etiam Hæreticorum *Credentes*, id est qui eorum erroribus se assentiri externè manifestant, v. g. si quis dicat: *Credo, quod credit Calvinus*, vel *quòd Calvinus fuerit sanctus vir.* Incurrunt etiam *Fautores,* id est qui Hæreticis favent aut omissione, omittendo scilicet cùm possint et tenentur ex officio Hæreticum capere, custodire, punire: aut commissione, illum laudando, vel adjuvando ut fugiat. *Receptatores,* qui hospitio recipiunt, vel occultant (etsi semel) Hæreticum, ut effugiat pœnas suæ hæresis. *De-*

fensores, qui errores illius defendunt, etsi internè aliud sentiant, vel qui impediunt, ne ille à judice capiatur aut puniatur; ita *Suar. de Censur. D.* 21. *sect.* 2. *n.* 6. *Sanch. l.* 2. *c.* 10. *n.* 2. *et Salm. c.* 4. *n.* 63. *cum aliis communiter.*

307. — Quær. hîc I. An hi *Fautores,* etc. ut supra, incurrant excommunicationem, et alias pœnas, si non ex motivo favendi hæresi, sed ratione consanguinitatis, amicitiæ aut similis, Hæreticis favent? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Pal. de Cens. D.* 3. *p.* 2. *n.* 5. *Tolet. in expos. B. Cœnæ c.* 1. *n.* 2. *Viva de Cens. q.* 5. *art.* 2. *num.* 7. *in fin.* item *Sayr. Suar.* etc. *Salm. c.* 4. *n.* 67. Sed valde probabiliter negat *secunda* sententia, quam tenent *Sanch. l.* 2. *c.* 10. *n.* 5. *Bon. D.* 2. *q.* 5. *p.* 3. *n.* 2. *et Salm. n.* 68. *cum Soto, Azor. Arag. Fagn. etc.* ac probabilem putat *Laym.* Ratio, quia, cùm Ecclesia excommunicat Fautores Hæretici, tunc tantùm eos damnare censetur, qui Hæretico favent, quatenus hæreticus est. Hinc probabiliter excusantur ab excommunicatione parentes filii, et etiam fratres Hæretici cum receptantes, ut docent *Laym.* et *Salm. ib. in fin.*

308. — Quær. II. An incurrat, qui Hæreticum recipit, ne capiatur vel puniatur si nihilominus in effectu ille jam incidat in manus Judicis? *Prima* sententia quam tenent *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 10. *n.* 9. *Bon. D.* 2. *q.* 5. *p.* 3. *n.* 3. *ac Suar. D.* 21. *sect.* 2. *n.* 8. *et Fill. Leand.* et alii *ap. Salm. c.* 4. *n.* 69, qui probabilem putant, negat. Ratio, quia fautores seu receptatores excommunicantur in ordine ad fovendam hæresim; ergo si accidit hæresim non foveri, excommunicationi non subsunt. *Secunda* verò sententia, quæ mihi magis arridet, et tenent *Pal. D.* 3. *p.* 2. *n.* 5. *Sayr. l.* 3. *c.* 5. *n.* 4. *ac Duard. et Graff. ap. Salm. n.* 70, affirmat. Ratio, quia eo ipso tunc quòd aliquis Hæreticum recipit, sequitur effectus favoris, et ille censuram incurrit, cùm de facto jam hæresim foveat, impediendo ne Reus capiatur, saltem illo medio temporis quo eum servat absconditum, unde non officit quod postea cesset per capturam effectus receptionis.

309. — Excommunicationem autem Bullæ incurrunt insuper I. Surripientes bona Christianorum naufragantium, sive in navibus existentia, sive in mari ab eis ejecta, sive in littore inventa. Requiritur tamen 1. ut acceptio sit injusta, et ex certa scientia, quòd illa sint bona naufragantium. Ita *Viva Qu.* 5. *Art.* 2. *n.* 3. Requiritur 2. ut bona non habeantur ut derelicta; Hinc excusatur accipiens papyrum, farinam, saccharum, et similia projecta, quia talia communiter pereunt in mari, statim ac projiciuntur. Ita pariter, qui accipit bona quæ diu in littore jacuerunt, quia meritò præsumuntur illa tunc haberi à dominis pro derelictis. Ita *Viva l. c.* et *Salm. c.* 4. *n.* 82.

310. — II. Incurrunt domini, qui in terris suis sine privilegio imponunt pedagia, id est tributa pro transitu personarum, sive rerum, vel pro refectione, et custodia viarum, aut gabellas, id est impositiones pro delatione, et venditione mercium. Tale autem privilegium habent omnes Principes Supremi. prout Pon-

tifices : Reges autem, Respublicæ, et Universitates, ad subveniendum Civium necessitatibus bene etiam possunt collectas sibi imponere, ita *Viva Qu.* 5. *art.* 2. *n.* 4. et *Salm. c.* 4. *n.* 83. cum *Vasq. Dic. etc.* Vide alia apud *Viva* et *Salm. ll. cc.*

311. — III. Incurrunt Piratæ interficientes, aut deprædantes Christianos in mari Ecclesiastico. IV. Falsificatores Litterarum Apostolicarum. V. Transmittentes arma, sive armorum materiam ad hostes infideles, sive hæreticos declaratos. VI. Injustè impedientes deferri victualia ad Roman. Curiam. VII. Vexantes eos qui accedunt, vel recedunt à Romana Sede ob negotia ad illam spectantia. VIII. Vexantes peregrinos, qui devotionis causa Romam petunt. IX. Vexantes, seu ejicientes Episcopos, Legatos, vel Nuntios à suis Diœcesibus ; necnon id mandantes, ratum habentes, faventes, etc. X. Percutientes, aut expoliantes eos (sive eorum Procuratores), qui Curiam Romanam pro suis negotiis petunt. XI. Appellantes sub privato prætextu ad Curias laicales in causis Ecclesiasticis, ad impediendas Litteras Apostolicas. XII. Qui auctoritate laica, vel prætextu exemptionis causas spirituales, vel ipsis annexas ad se avocant à Judicibus Ecclesias etc.; ita apud *Vivam Qu.* 5. *Ar.* 2. *n.* 13. XIII. Qui ex quovis colore trahunt vel trahi faciunt personas Ecclesiasticas ad Tribunal Laicale, etc. Vid. *Viva d.* 15. XIV. Impedientes Judices Ecclesiasticos sua jurisdictione uti. XV. Usurpantes jurisdictionem, et fructus Beneficiorum. XVI. Imponentes onera Ecclesiasticis. Qui tamen (advertendum) tenentur contribuere, quando imponuntur collectæ pro refectione, v. g. viarum, fontium, etc. quorum utilitas directè pertinet etiam ad ipsos ; *Viva n.* 18. *cum Abb. et Mol.* XVII. Se interponentes sine jurisdictione in causis criminalibus contra Ecclesiasticos. XVIII. Usurpantes jurisdictionem in Terris Ecclesiæ Romanæ. Denique ex Bulla Clem. VIII incurrunt excommunicationem adhuc reservatam omnes sine facultate absolventes ab excommunicationibus Bullæ Cœnæ extra mortis articulum, ut *Viva d. Art.* 2. *in fin.*

CAPUT III.

DE SUSPENSIONE, ET DEGRADATIONE.

DUBIUM I.

Quid sit Suspensio, quotuplex, et unde dignoscatur qualis et quanta sit.

312. Quid est suspensio ? et quis suspendi, aut suspendere potest ? —313. An peccet graviter exercens actum à quo est suspensus ? —314. Dub. 1. An incurrat irregularitatem, si suspensio sit facta ad tempus ? Dub. 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem, Pontificalia exercendo ? Et quid si Missam solemniter celebret ? An Sacerdos suspensus non toleratus invalide

absolvat? Quid si toleratus? vel si sit suspensus tantùm ab Ordine? —**313.** Quot modis possit ferri suspensio? — **316.** Qualitas suspensionis ex quo colligatur? vide Resol. ap. Busemb. Dub. 1. An suspensus à Beneficio possit, cùm sit pauper, retinere fructus? Dub. 2. An suspensus à Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis quæ possidet in aliena Diœcesi? — **317.** An suspensa Communitate, sint singuli suspensi? et an isti incurrant irregularitatem? An suspensio debeat ferri in scriptis?

312. — « Resp. 1. Suspensio est censura, qua Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. Vide *Bon. d.* 3. *p.* 1. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. »

Unde resolves :

« 1. Solus Clericus potest suspendi.

« 2. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.

313. — « 3. Ex genere suo, et nisi parvitas materiæ excuset, » est peccatum grave, exercere actum per suspensionem prohibitum, unde et irregularitatem inducit. Si tamen suspensus » toleratus se non ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alii » licitè requirant. Imò, etsi nominatim sit denunciatus et non » toleratus, alii tamen non tenentur sub mortali eum vitare, nisi » censentur cooperari actui, à quo suspensus est : unde audire » ejus Missam non erit peccatum (saltem mortale), si non in» servias. Ita probabiliter *Avila, Henr. Suar. Sayr.* apud *Bon. d.* 3. *p.* 4. *n.* 4. etiam *Laym. l. c. c.* 1. *n.* 7. * (*Et ita comm*uniùs *et veriùs tenent Pal. D.* 4. *p.* 6. *n.* 1. *Holzm. p.* 395 *n.* 252. » *et Salm. c.* 5. *n.* 14. *cum Con. Avila, etc. qui rectè addunt esse* » *et omnino licitum audire Missam à Sacerdote suspenso* (*contra* » *Tourn. p.* 523. *cum Bonac.*) *Limitat tamen Holzm. l. c. nisi* » *scandalum interveniret.* »

Et certum apud omnes, quòd Clericus suspensus peccat graviter, si exercet actum vetitum per suspensionem, vide *Salm. c.* 5. *n.* 12. Excusatur tamen 1. Si exercet Ordinem non sacrum, vel sacrum, sed non solemniter; *Salmant. n.* 13. *et Tourn. t.* 2 *p.* 221. *q.* 5. *cum S. Anton. Hab. Sayr. etc.* (contra *Suar.* et *Navarr.*) V. dicta *l.* 6. *n.* 38. *v. Objic.* 2. Excusatur 2. saltem à gravi culpa, si exercet ob ignorantiam, aut metum gravem, aut in parva materia, putà si fuerit suspensus à jurisdictione, vel ab Ordine, et exerceret actum levem jurisdictionis, aut benediceret mensam : secus si benediceret aquam, nuptias, fructus, etc. juxta solemnitates Ecclesiæ; *Bon. D.* 3. *p.* 4. *n.* 6. *Holz. p.* 394. *n.* 248. *Tourn. l. c. et Salm. c.* 5. *n.* 13.

314. — Sed hîc dubit. 1. An incurrat irregularitatem Clericus exercens actum à quo erat suspensus, si suspensio fuerat lata pro tempore determinato? Adsunt tres sententiæ. *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Gabriel, Avila, et Villal. apud Salm. c.* 5. *n.* 13. qui probabilem putant cum *Dian.* quia (ut dicunt)

suspensio lata pro tempore determinato habet rationem puræ pœnæ, quæ non inducit irregularitatem. *Secunda* sententia communior affirmat, et hanc tenent *Suar. D.* 26. *sect.* 2. *n.* 3. *Bon. D.* 3. *part.* 4. *n.* 6. *Pal. Dub.* 4. *p.* 6. *n.* 5. *Tourn. p.* 522. *Escob. l.* 5. *n.* 96. *et Viva qu.* 6. *a.* 4. *n.* 5. Probatur hæc ex *c.* 1. *de Sent. et re judic. in* 6. ubi quidam, cùm fuerit suspensus ad tempus, et sic ministraverit, fuit expressè declaratus irregularis. Limitant verò *Viva et Tourn. ll. cc. et Salm. c.* 5. *n.* 8. nisi suspensio sit oretenus lata, quia cùm censura non possit licitè ferri sine scriptura, ut dicemus *n.* 317. non præsumitur Episcopus voluisse delinquere, censuram oretenus ferendo. *Tertia* sententia quam probabilem putat *Ronc. p.* 106. *q.* 5. *R.* 2. *cum aliis*, et quæ mihi videtur absolutè probabilior, distinguit et dicit, quòd si suspensio fuerit lata per modum statuti aut præcepti ob crimen futurum, vel etiam præteritum, sed habens tractum successivum, tunc transgrediens veriùs incurrit irregularitatem, ut patet ex textu præfato. Secus si suspensio sit lata ab homine per sententiam, ob meram punitionem criminis omnino præteriti, quia talis suspensio habet rationem meræ pœnæ, non censuræ, juxta dicta *n.* 52. Censura enim, cùm sit pœna medicinalis, nequit ferri ob delictum omnino præteritum, ut diximus *n.* 54. Ergo quando quis transgreditur hujusmodi suspensionem, nullam incurrit irregularitatem, quæ non à violantibus pœnas sed censuras incurritur. Neque huic sententiæ obstat textus prædictus, nam ibi non fit sermo de suspensione lata ab homine per sententiam particularem, sed lata à jure per statutum generale, quod respicit crimina futura; unde talis suspensio erat vera censura.

Dubit 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus, incurrat irregularitatem, si Pontificalia exercet, putà confirmando, consecrando Calices, etc. negant *Sylo. v. Suspensio* §. 5. *ac Innoc. Abb. Archid. Socin. etc. ap. Fag. l.* 1. *in. c. vel non est compos. de Temp. Ordin. n.* 17. *ad* 20, quia (ut dicunt) Episcopatus non est ordo, sed potiùs extensio, sive complementum Ordinis Sacerdotalis, ut tenent *Salm. de Ordin. c.* 1. *n.* 26. *cum Soto, Conet.* et alii ex *D. Thom. Suppl. q.* 40. *ar.* 5. Unde inferunt Episcopum exercendo has functiones non contrahere irregularitatem, cùm hæc incurratur à censurato, tantùm quando exercet Ordinem Sacrum. Affirmant verò probabiliùs *Nav. c.* 27. *n.* 163. *Bon. D.* 3. *p.* 4. *n.* 6. *v. Tertio, cum Major. et Alter. ac Fagn. l. c. n.* 36. *cum Palud. Ang. etc.* Ratio, quia, etiamsi sententia quòd Episcopatus sit tantùm extensio Ordinis sacerdotalis et non distinctus, esset vera (quod negant plurimi *ap. Salm. l. c.*); tamen non potest negari quòd tale exercitium potestatis Episcopalis sit actus Ordinis Sacri, si non distincti, saltem extensi; quapropter Episcopus tunc dicitur verè exercere actum Sacri Ordinis. Tantò magis quòd idem *D. Th. l. c.* ait, quòd licèt Episcopatus non sit Ordo respectu ad Corpus Christi reale; tamen est verus Ordo respectu ad potestatem in Corpus Mysticum; unde prima sententia non videtur satis probabilis.

Si autem Episcopus suspensus à Pontificalibus Missam celebrat solemniter in apparatu pontificali, certum est quòd peccat, ut rectè dicunt *Fill. tr.* 17. *c.* 2. *n.* 28. *Sayr. l.* 4. *c.* 4. *n.* 13. *et Renzius p.* 643. *q.* 4. An autem incurrat etiam irregularitatem? Affirmant *Angel. v. Suspensio* 3. *n.* 3. *Nav. Bon. et Fag. ll. cc.* Ratio, quia talis celebratio est actus proprius Ordinis Episcopalis, cùm non possit exerceri nisi ab Episcopo consecrato. Negant verò probabiliùs *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *c.* 3. *n.* 4. *cum Sylv. Coo. et Avila, ac Diana p.* 5. *tr.* 10. *R.* 4. *cum Joan. Præpos.* qui testatur hanc esse communiorem DD. sententiam. Ratio, quia Episcopus sacrificando non exercet actum substantialem Ordinis Episcopalis, sed actum Ordinis Sacerdotalis à quo non est suspensus. Et quòd celebratio fiat cum Pontificalibus, per accidens se habet; irregularitas autem non incurritur, nisi in exercitio actûs Ordinis prohibiti. Et hanc sententiam expressè tenet etiam *D. Anton.* 3. *p. tit.* 27. *c.* 3. §. 4. *v. Si est suspensus, cum Hostiensi,* sic dicens: « Suspensus à Pontificalibus, si celebrat in Pontificalibus, non » erit irregularis, quia Pontificalia non sunt de substantia celebrationis, nec debemus judicare aliquem irregularem, nisi in» veniatur expressum. » Tantò magis quòd ait idem *Fagn. l. c. in c. Quæsitum de Cohab. Cler. n.* 15. *cum Archid. etc.* suspensum propter crimen, tum solùm incurrere irregularitatem, cùm Canon id exprimit, quia aliàs suspensio intelligitur lata quoad se tantùm, nempe quòd tanquam indignus prohibeatur à ministrando.

« 4. Suspensus non toleratus invalidè absolvit, quia non habet » jurisdictionem. * (*Ita Salm. c.* 5. *num.* 16. Secus si tolera» tus, quia hic validè jurisdictionem exerceret: etsi illicitè, si » non esset requisitus; *Salm. ib.* Suspensus autem ab Ordine, » non est suspensus à jurisdictione. *Ita S. Th.* 3. *p. qu.* 22. *art.* 3. » *Salm. c.* 5. *n.* 16. *communiter.*) *

315. — « Resp. 2. Suspensio 1. alia fertur ad certum tempus, » quo elapso, expirat: alia fertur absolutè, seu indefinitè, ma» netque, donec per absolutionem tollatur. 2. Alia est ab officio, » sive id sit Ordinis, sive jurisdictionis; alia à beneficio, alia ab » utroque. 3. Suspensio ab Officio, vel est à toto, vel à parte tan» tùm, scilicet à functione Ordinis, vel jurisdictionis. Item sus» pensio beneficii, vel est à beneficio absolutè, vel à quibusdam » tantùm functionibus, ejus ratione competentibus. *Laym.* » *Bon. ll. cc.*

316. — « Resp. 3. Quantitas et qualitas suspensionis colligi » debet ex verbis, quibus fertur: Quæ, utpote in re odiosa, non » ampliùs sunt extendenda, quàm propriè accepta significent.

Unde resolves:

« 1. Suspenso absolutè et in toto, prohibetur omne exercitium » ratione officii proveniens, tam Ordinis, quàm jurisdictionis, » et consequenter non potest celebrare, nec validè excommu-

» nicare, beneficia conferre, etc. Suspensus verò à parte bene- »
» ficii determinata, v. g. ab Ordine tantùm, vel jurisdictione, »
» privatur tantùm illius officii functionibus. Unde Episcopus, »
» v. g. à jurisdictione suspensus, etsi non possit excommunicare, »
» absolvere, delegare, etc. potest tamen exercere actus Ordinis, »
» ut consecrare templa, ordinare, etc. *Bon. l. c.*

« 2. Suspensus à certa functione, Ordinis, v. g. à Sacramen- »
» torum administratione, non est suspensus à Sacrificio. Simi- »
» liter suspensus ab Ordine potest nihilominus conferre primam »
» tonsuram quia non comprehenditur sub Ordine, *Bonac.* »
» *p. 2. n. 6.*

« 3. Suspensus ab officio simpliciter, non intelligitur suspensus »
» à beneficio, seu fructibus ejus. Debet tamen per alium sup- »
» plere qui per se nequit, ut fructus percipiat. *Bon. n. 10. ex* »
» *Navar. Suar. Henriq. Fill.* etc. * (*Commune est apud omnes,* »
» *quòd suspensus ab Officio non suspenditur à Beneficio; ita Suar.* »
» *D. 26. sect. 3. num. 4. Pal. p. 5. §. 1. n. 5. Tourn. p. 516. Antoine* »
» *p. 663. num. 2. et Salm. cap. 5. n. 20. cum Sanch. Avil. Con. etc.* »
» *communiter, ex c. 10. de Purg. Can. et c. 10. de Vita, et hon.* »
» *Cler. consentit Fagn. l. 3. in c. Quæsitum de Cohab. Cler. etc.* »
» *nu. 30. Sed rectè limitant Fagn. et Glossa in Clem. Cupientes* »
» *de Pœnis, primò si crimen sit enorme, ut patet ex c. Inter, 10.* »
» *de Purg. Can. Secundò si Reus contemnat suspensionem, nempe* »
» *per annum in ea manendo, ut habetur ex c. Cum bonæ, de* »
» *Ætate, et qualit. etc.*) *

« 4. Suspensus ab Ordine non videtur suspensus à beneficio; »
» quia beneficium non fundatur in Ordine. *Bonac.* tamen dicit, »
» indirectè suspendi à fructibus ejus : quia, dum non potest »
» facere officium, non potest percipere fructus. Vide *seq. n. 5.*

« 5. Suspensus à beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspensus »
» à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio sive juris- »
» dictionis, sive Ordinis, etiam quod illi ratione ipsius beneficii »
» competit. Unde tenetur legere Horas, et cætera onera beneficii »
» præstare, licèt fructibus non fruatur; hoc enim debet sibi im- »
» putare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex an- »
» niversariis stipendiis Missarum, nec eo, quod datur propter »
» onus personale Clerici : quia non sunt fructus beneficii. Secus »
» est de distributionibus quotidianis * (*Ita etiam Navarr. Coo.* »
» *etc. ap. Salm. c. 5. n. 21. Sed contradicunt Pal. p. 5. §. 1. n. 7.* »
» *et iidem Salm. ibid. cum Sanch. Avila, Henriq. etc. quia pœnæ* »
» *non sunt extendendæ, ubi non sunt in jure expressæ, prout nullibi* »
» *id expressum habetur*) *; licèt ex his, vel aliis beneficii fruc- »
» tibus possit ali, si aliunde sustentari nequeat. *Bonac. l. c. n. 12.* »
» *Sayr. Suar. Filliuc.* etc. »

Dubit. 1 An suspensus à Beneficio, si sit pauper, possit fructus sibi retinere? Respondetur affirmativè, si suspensio est lata in pœnam criminis omnino præteriti (vide dicta *l. 3. n. 672.*), secus si fuerit lata ob contumaciam, quia non debet ab Ecclesia subveniri ei qui voluntariè Ecclesiæ disciplinam vilipendit, cùm

liberè possit à sua contumacia recedere; ita *Suar. D.* 27. *sect.* 2. *n.* 3. *Fill. tr.* 27. *n.* 53. *Renzius p.* 644. *q.* 7. cum communi, *et Dian. p.* 5. *tr.* 10. *R.* 3. *cum Sayr. Turrian. et Corn. Gondon. Con. et Avila.* Dicunt tamen *Tourn. t.* 2. *pag.* 518. *v. Dico* 2. *Diana, et Renzius ll. cc. cum P. Nao. Avila, Pelliz. et Hurt.* quòd licèt Beneficiarius per se teneatur fructus restituere, si tamen fuerit occultè suspensus, et munia debita jam impleat, poterit sibi retinere partem quam dare deberet substituto, hi enim non sunt fructus Beneficii, sed stipendium laboris; vide dicta *l.* 3. *d. n.* 672.

Dubit. 2. An suspensus à Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis quæ possidet in aliena Diœcesi? Negat absolutè *Sayr. lib.* 4. *cap.* 6. *num.* 21, quia (ut ait) Episcopus extra suum territorium nullam habet jurisdictionem. Alii verò distinguunt, et negant si suspensio sit lata ab homine, secus si à jure, quia jus ubique locum habere debet; ita *Decius*, et *Renzius tom.* 1. *pag.* 645. *et Tourn. tom.* 2. *pag.* 518. *cum Pont.* pro certo habent suspensionem comprehendere omnia Beneficia, si sit à jure; si verò sit ab homine, dicunt intelligi tantùm à Beneficiis propriæ Diœcesis, quando est lata per statutum; secus si per sententiam, modò Episcopus exprimat velle suspendere ab omnibus Beneficiis, quia, licèt ei non subjaceant Beneficia alienæ Diœcesis, subjacet tamen persona suspensi, qui jus habet ad fructus Beneficii: unde, cùm suspensio impediat ipsi jus exigendi, consequenter ille suspenditur ab omnibus Beneficiis. Quando autem suspensio est per statutum generale, intelligitur lata solùm circa Beneficia in Diœcesi.

Dubit. 3. An si suspensus acquirat novum Beneficium tempore suspensionis, collatio sit nulla? Affirmant *Bon. D.* 3. *p.* 2. *n.* 10. *et Holz. p.* 393. *n.* 140. *v. Dixi, cum Palao, et Manstrio,* quia Beneficia dantur propter officium; ergo suspensus à beneficio acquisito est etiam suspensus à Beneficio acquirendo, cùm non possit munia Beneficii exercere. Negant verò probabiliùs *Suar. D.* 26. *sect.* 3. *n.* 8. *Laym. tr.* 5. *p.* 3. *c.* 1. *n.* 4. *Antoine p.* 634. *v.* 2. *Renz. p.* 645. *q.* 9. *et Diana q.* 5. *tr.* 10. *R.* 7. *cum Corneio, Gordon. Præpos. Conc. etc.* Hi dicunt talem collationem esse quidem irritandam, sed non irritam; quia nulla pœna debet infligi, nisi in jure sit expressa; nullibi autem hæc pœna habetur; imò ex *c. Cum bonæ* 8. *de Ætate, et qualit.* contrarium colligitur, dum ibi, cùm aliqui quadriennium mansissent in suspensione, mandavit Pontifex expoliandos à Beneficiis tam ante quàm in suspensione acquisitis; ergo collatio fuerat valida.

« 6. Suspensus à beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre Beneficium, quia, etsi hæc jura competant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt beneficii, præcisè ut sic, sed potiùs officii et jurisdictionis. *ibid.*

« 7. Suspensus à beneficio, vel Ordine absolutè, et sine addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio, vel Ordine, nisi aliunde aliud constet. *ibid. n.* 8.

« 8. Suspensus absolutè, intelligitur ab officio, et beneficio. » *Laym. c.* 1. *n.* 2.

317. — « 9. Suspenso Capitulo, vel Conventu, non censentur » suspensi singuli, nisi sint in culpa, ait *Sa, v. Suspensio, et Laym.* » *l. c. c.* 1. *n.* 3. »

Quando suspensio fertur in solam Communitatem, non afficit singulas personas, quoad munia particularia, sed tantùm quoad Officia, vel Beneficia totius Communitatis; ita communiter *Bonac. D.* 1. *q.* 1. *n.* 111. *Holzm. n.* 248. *et Salm. c.* 5. *n.* 43 *et* 46. *cum D. Th. Avil. Henr. Diana, etc.* Quòd si aliqui exerceant functiones Communitati tunc vetitas, dicunt *Pal. D.* 4. *p.* 3. *n.* 3. *Suar. D.* 28. *sect.* 4. *n.* 4. *Ronc. p.* 106. *q.* 7. *R.* 2. *et Salm. n.* 47. *cum Conc. et Corneio,* eos non incurrere irregularitatem, quia prohibitio illa non est propriè censura, sed potiùs inhabilitas particularium personarum ad talia Officia. Si verò suspensio fertur in Communitatem, et in singulas ipsius personas, tunc non afficit innocentes, sed tantùm delinquentes; nemo enim potest excommunicari aut suspendi pro culpa aliena, ut communiter docent *Suar. l. c. n.* 2. *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 9. *Salm. c.* 5. *n.* 45. *cum Nav. Sot. et Pal. ac Escob. l.* 51. *n.* 56. *cum Con. Avil. Henr. et Hurt.* Et patet ex *cap.* 2. *de Constit.* et clariùs ex *cap. de His quæ fiunt à major. part. Cap.* ubi dicitur : « Cùm peccata suos auctores tenere debeant, ne pœna sit ul- » terius protrahenda, quàm delictum fuerit in excedente re- » fertum. »

« 10. Si Prælatus solo verbo dicat Sacerdoti, *suspendo* te, v. » g. à celebratione, videtur esse simplex tantùm prohibitio, » non censura, quia hæc licitè non fertur, nisi scripto. * (*ut n.* » *seq. ad n.* 2.) * Prælatus autem non debet præsumi velle pec- » care, nisi aliud constet de ejus intentione; aut nisi religio ha- » beat privilegium absque scripto ferendi censuras. Vide *Bon.* » *de censuris in communi d.* 1. *q.* 1. *p.* 7. * (*Ita etiam Salm. c.* 5. » *n.* 48. *cum Nav. et Henr.*)* »

DUBIUM II.

Quæ sint Suspensiones in particulari, et quis ab eis possit absolvere.

318. Quæ sint suspensiones Juris communiores Clericorum? —319. Quæ Religiosorum?—320. Quæ Episcoporum?—321. An quis possit suspendi ob culpam levem? — 322. Quis possit absolvere à suspensione?

318. — « Resp. 1. Suspensiones Juris communiores sunt se- » quentes :

« 1. Clerici ipso jure suspensi sunt, recipientes Ordines sacros » ab alieno, vel à proprio in aliena diœcesi, vel sine ætate le- » gitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non

» servatis interstitiis, per saltum, vel in censura, vel denique » post matrimonium ratum, qui omnes suspensi sunt ab exe- » cutione Ordinum, nisi fecerint absque dolo, et si ordine utan- » tur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, suspendens, aut in- » terdicens sine scriptura, et causæ expressione, et suspensus » per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisi sit Prælatus regularis. » 3. Clerici scienter eligentes Episcopum, vel Parochum indig- » num, suspenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans, et or- » dinatus simoniacè est suspensus ab Ordinibus. 5. Parochi jun- » gentes sponsos alterius Parochiæ sine licentia. 6. Gravantes » alienis debitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona, » vel census Ecclesiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam » exercentes, simoniaci, provocantes ad duellum, vel acceptantes, » raptores, vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram » partem in cœtu virorum, ac mulierum de Immaculata Concep- » tione B. Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam, vel » munera : qui, si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ec- » clesiæ ; si inferiores Episcopo, ab officio, et beneficio, usque » dum restituant duplum. 11. Judex Ecclesiasticus (non Epis- » copus), qui facit injuriam contra justitiam, et conscientiam, » parti litiganti. Vide *Bonac. d.* 3. *p.* 5. * (*Adde* 12. *Negantes* » *absolutionem renuenti complicem manifestare : hi subjacent* » *suspensioni ferendæ sententiæ ex Bulla :* Ubi primùm *Bened.* » *XIV. Vide Tomo nono, inter Decreta N. IV. Adde* 13. *Latini* » *celebrantes Ritu Græco, et Græci Ritu Latino. Bulla* Etsi Pas- » toralis, §. 6. *n.* 10.) *

319. — « 2. Religiosi, 1. Apostatæ recipientes Ordines in Apos- » tasia. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis » peractum. 3. Non utentes habitu, et vestitu modo sibi præ- » scripto. 4. Introducentes mulieres in monasteria.

320. — « 3. Episcopus, 1. Ordinans non subditum, suspen- » sus est à Pontificalibus per annum : ordinans verò invi- » tum, suspensus per annum à celebratione Pontificalium 2. » Admittens resignationes contra formam præscriptam. 3. » Intrans monasteria monialium sine necessitate. V. *Fill. t.* 17. » *c.* 5.

321. — « Resp. 2. Præter has suspensiones aliæ sunt ab ho- » mine, quæ, si sint graves, requirunt culpam mortalem, v. g. » ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui officii, vel fructi- » bus unius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale pri- » vari uno actu, v. gr. eligendi. »

Sed hîc dubitatur, an ob peccatum veniale possit ferri suspensio? Affirmant *Navar. c.* 27. *n.* 151 *et* 159. item *Armil. Med.* et *Henriq. ap. Escob. l.* 51. *n.* 58. Sed veriùs et communissimè negant *Suar. D.* 28. *sect.* 4. *n.* 6. *Sanch. de Matr. l.* 2. *D.* 32. *n.* 9. *Pal. D.* 4. *p.* 3. *numer.* 4. *Salmant. de Censur. c.* 5. *numer.* 44. *Eb. p.* 444. *n.* 115. *cum Fill. et Escob. n.* 59. *cum Laym. Soto, Vasq. Con. et Hurtad.* si suspensio sit major, nempe ab omni usu Officii et Beneficii, vel ab aliquo eorum per notabile tempus,

tunc enim requiritur mortale, quia pœna debet cum culpa proportionari; unde esset nulla suspensio, si ob peccatum veniale imponeretur. Secus verò, si suspensio esset partialis, nempe tantùm ab Officio, vel à Beneficio, et ad breve tempus, ut *Suar. n.* 2. *Pal. n.* 2. *Salm. n.* 44. *et Bon. D.* 1. *qu.* 1. *p.* 3. *num.* 8. qui idem dicit, si suspensio esset totalis, sed ad valde breve tempus, putà ad diem, vel hebdomadam. Idem dicunt *Sanch. Dec. l.* 6. *c.* 4. *n.* 17. *Pal. tr.* 3. *D.* 1. *p.* 15. *n.* 3. et *Salm. de Leg. c.* 2. *n.* 46. *cum Suar. Caj. Vasq. Tapia, etc.* si suspensio sit ferendæ sententiæ; nam contra, si sit latæ sententiæ, vel sit indicta à jure, taliter ut incurratur sine alia monitione, non incurritur nisi ob mortale peccatum.

322. — « Resp. 3. Habens Episcopalem auctoritatem potest » absolvere à suspensione non reservata : et communiter Reli- » giosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in » foro conscientiæ : Episcopus potest absolvere ab omni suspen- » sione juris, si Sedi Apostolicæ specialiter reservata non sit. » *Laym. c.* 4. *num.* 2. ex *Navar. Suar.* etc. Imò etiam ab hac, si » proveniat ex delicto occulto, et non deducto ad forum conten- » tiosum. *Bon. d.* 3. *p. ult. ex Trid. s.* 24. *c.* 6. »

Si suspensio sit imposita ad tempus, vel conditionatè, v. g. *donec*, vel *nisi restituas*, tunc, termino transacto, de se tollitur suspensio sine absolutione, ut *Salmant. cap.* 5. *num.* 53. cum *Con. Pal. Avil. Henriq.* Si verò sit imposita absolutè, quisque Confessarius potest eam absolvere, nisi sit reservata, vel nisi requirat satisfactionem partis. Cùm autem fertur suspensio in Communitatem, is tantùm ab illa absolvere potest, qui in Communitatem jurisdictionem habet in foro contentioso; *Salm. c.* 5. *n.* 52.

DUBIUM III.

Quid sit Depositio et Degradatio; et à quo, et ob quam causam ferri possit.

323. — « Subjici solent suspensioni Depositio et Degradatio, » (etsi censuræ non sint, ut dictum est *c.* 1.) ob similitudinem, » quam habent cum suspensione, cùm utraque sit ab Ecclesiastico » Ordine, aut beneficio. Differunt autem à suspensione, quòd » illæ auferant ipsum jus radicale, et titulum beneficii, idque in » perpetuum, suspensio non item. Porro Depositio genericè ac- » cepta, alia est Verbalis, quæ absolutè Depositio dicitur : alia » Realis quæ dici solet Degradatio.

324. — « Resp. 1. Degradatio est privatio executionis officio- » rum, et beneficiorum simpliciter, in toto, et absque spe restitu- » tionis, facta cum certa solemnitate, et privatione privilegii » Clericalis, tam Canonis, quàm fori, ita ut seculari curiæ sub- » datur.

« Dixi, *Executionis,* quia Ordo ipse non potest tolli. Interim » degradatus tenetur ad votum castitatis si fuit in sacris * (Et » invalidè Matrimonium contraheret, atque validè consecraret » hostiam ; *Salm. c.* 5. *n.* 60. *cum aliis*) *, et ad horas, nisi has » fortè pœna, ad quam damnatur, v. g. triremes, vel aliud impe- » diat.

325. — « Resp. 2. Depositio verbalis, est similis privatio, sed » sine solemnitate dicta, et relicto utroque priviligio, Canonis et » Fori.

326. — « Resp. 3. Clerici possunt degradari à suo Episcopo, » sed non ab inferioribus illo : deponi tamen possunt ab eodem » per Vicarium.

327. — « Resp. 4. Depositio fieri potest in casibus à jure ex- » pressis, et delictis : non tamen nisi gravioribus, arbitrio judicis. » Ubi notat *Laym.* crimen debere esse enorme, id est unum ex » maximis. Degradatio similiter fieri potest in casibus tantùm » gravissimis, quales sunt v. g. crimen hæresis manifestum, fal- » sificatio litterarum Apostolicarum, sodomia frequentata, gravis » calumnia proprio Episcopo irrogata. Vid. *Laym. hîc t.* 5. et » *Fill. t.* 18. *c.* 8. * « (Cum degradato solus Papa dispensare » potest : sed cum deposito etiam Episcopus, si crimen sit minus » adulterio ; Salmant. c. 5. n. 68.) *»

CAPUT IV.

DE INTERDICTO.

DUBIUM I.

Quid sit, et quotuplex.

328. Quid est Interdictum ? — **329.** Quotuplex est ? — **330.** An interdicta Civitate interdicantur Suburbia ? Et an Ecclesiæ Regularium ? — **331.** Qui eximantur ab Interdicto generali personali ? Et an, interdicto Clero interdicantur Religiosi, vel Clerici non habentes Beneficium, aut Officium ? — **332.** Quid si interdicantur Cives, aut Civitas ?

328. — « Resp. 1. Est censura Ecclesiastica prohibens divi- » norum officiorum, Sacramentorum aliquorum, et Ecclesias- » ticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Quod addo, quia ex- » communicatio eodem privat, quatenus est communicatio cum » fidelibus, suspensio verò propriè non illum usum, sed exerci- » tium potestatis Ecclesiasticæ impedit. Vid. *Laym. l.* 1. *t.* 5. » *p.* 4. *c.* 1. *Bonac. d.* 5. *part.* 1.

329. — « Resp. 2. Interdictum dividitur 1. in Locale, quod im- » mediatè locum afficit : et in Personale, quod immediatè afficit » personas ; et in Mixtum, quod immediatè afficit locum, et ejus » incolas. Differt autem Locale à Personali ; quòd in illo partici- » patio sacrorum Officiorum tum indigenis, tùm alienigenis,

» non absolutè, sed in loco tantùm interdicto; in hoc verò certis
» personis, aut communitati prohibeatur absolutè, et in omni
» loco. 2. Interdictum tam locale quàm personale subdividitur
» in generale, et particulare. Generale est, quo locus generalis
» v. g. collegium, etc. interdicitur. Particulare, quo locus, aut
» persona particularis, aut particulares, interdicuntur. »

Unde resolves :

330. — « 1. Interdicta civitate, interdicuntur etiam suburbia;
» et interdicta Parochia, etiam sacellum, vel cœmeterium conti-
» guum, quia accessorium sequitur naturam principalis. * (Ita
» *ex c. Si licitas. De Sent. exc. in* 6. ubi etiam habetur, quod,
» interdicta Civitate per Interdictum locale generale, sunt pari-
» ter interdictæ Ecclesiæ exemptæ Regularium, nam alias Inter-
» dictum esset elusorium; *vide Salm. c.* 6. *n.* 9. Et hoc inter-
» dictum etiam Clerici, et Regulares tenentur servare, imò idem
» Episcopus, qui illud tulit, excepto Pontifice; *Salm. ib. n.* 8;
» sed vide *dicta l.* 4. *num.* 61. *infra v. Infertur III.*) *

331. — « 2. Interdicto populo, non interdicuntur ii qui
» non sunt pars populi, ut studiosi, Clerici, peregrini, etc.
» * (*Ita Salm. c.* 6. *n.* 16. *cum Bonac. Con. Avila, Lezana,*
» *Corn. etc. communiter.* Et sic è converso, interdicto Clero,
» non veniunt Laici, *ex c. Si sententia, de Sent. exc. in* 6.
» Hîc autem notandum, quòd ab Interdicto personali Generali
» eximuntur 1. Episcopi (qui eximuntur etiam à suspensione ge-
» nerali). 2. Infantes, et amentes doli incapaces: privantur tamen
» Ecclesiastica sepultura. 3. Innocentes, statim ac alibi domici-
» lium collocant. 4. Externi, etsi per multum tempus inter illos ci-
» ves habitent. Vide *Salm. ex n.* 15.) * Nec interdicto Clero,
» interdicuntur Religiosi, qui in favorabilibus tantùm nomine
» Clerici comprehenduntur * (*Ita tenendum cum Salm. c.* 6. *n.* 17.
» Nisi Religiosi Beneficium, vel Officium in illo populo habe-
» rent. *Salm. ib.* Notandum etiam, quòd interdicto Clero, non
» veniunt Clerici qui non gaudent privilegio fori, nec alii Clerici
» qui ibi non habent Beneficium aut Officium, nam hi non con-
» stituunt unum corpus cum Clero. *Salm. d. n.* 16.) *

332. — « 3. Si dicatur, cives (v. g.) Colonienses sint inter-
» dicti, ii nusquam possunt interesse divinis (nisi tamen desinant
» esse istic cives, nec causam dederint interdicto); contra verò
» si Civitas interdicto subjiciatur, licet civibus, aut incolis, qui
» causam interdicto non dederunt, aliò ire, et istic divinis inter-
» esse. »

DUBIUM II.

Qui sint effectus Interdicti.

333. Effectus Interdicti sunt I. Prohibitio Divinorum Officiorum. — **334.** II. Prohibitio Sacramentorum, excepto Baptismo, etc.

—**333.** III. Prohibitio sepulturæ. — **336.** IV. Peccatum mortale, quod committitur à violantibus Interdictum. Item irregularitas quæ incurritur à Clericis, et excommunicatio à Religiosis.

333. — « Resp. Sunt sequentes : I Prohibitio Divinorum Officiorum ; * (Nomine Divinorum Officiorum veniunt omnia » quæ à solis Clericis fieri possunt ; non autem Officiorum B. V. » Mariæ, Defunctorum, etc. si dicantur privatim, et in loco non » deputato ad illa ; communiter *Pal. Suar. Bon. et Salm. c.* 6. » *num.* 50.) * Unde etiam interdicti ob alienam culpam non pos- » sunt interesse Sacro. Clerici tamen, et Religiosi, quando ipsi » interdicti non sunt, possunt, ac debent, ut ante, missas divi- » naque officia celebrare ; sed januis clausis, non pulsatis campa- » nis (nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel obitum » alicujus), submissa voce, et exclusis interdictis. * (Ita exc. c. » *Alma Mater, de Sent. exc. in* 6. *Nomine* Clericorum, et Mo- » nachorum (quia laicis nihil conceditur) veniunt omnes utrius- » que sexûs, qui gaudent privilegio fori, et Canonis. Nomine *Ec-* » *clesiarum* veniunt etiam Eremitoria, et Hospitalia auctoritate » Episcopi erecta ; non verò Oratoria privata secularia ; *Ita* » *Salm. comm. n.* 56. Dicitur autem, *exclusis interdictis,* modò » (intelligitur) sint denunciati *ex Conc. Const.* Et intelligitur tam » de dantibus causam interdicto, quàm interdictis personaliter. » Quare, si interdicti post monitionem nolint exire, et Canon » Missæ incœptus non sit, cessandum à celebratione, aliter ce- » lebrans incurreret irregularitatem. Hoc tamen procedit, si cele- » bretur in loco interdicto, quia ibi non censetur data facultas » celebrandi, nisi exclusis, etc. Secus verò si celebratio fiat in loco » non interdicto, ut dicunt *Holzm. de Cens. n.* 281. *et Mazz. t.* 4. » *p.* 388. *cum Suar.* Unde ait *Holz. cum alio Auctore,* quòd tunc » debet expelli interdictus ; si verò nequeat expelli, non tenetur » Celebrans cessare, quia id nullibi præcipitur, sicut præcipitur » de excommunicatis vitandis.) * Permittitur tamen, ut in festis » Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis B. V. et » per octavam Corporis Christi divina officia cantentur solem- » niter, admissis etiam interdictis, dummodo qui causam inter- » dicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offer- » torium, vel communionem. * (Hinc, his diebus interdicti te- » nentur audire Missam. Qui verò privilegium habent audiendi, » possunt etiam abstinere ab audiendo Sacro, se conformando juri » communi. *Ita Salm. c.* 6. *n.* 64. *cum Corn. Dian. Cano, Con.* » *Avil. etc.* Regulares autem possunt admittere ad Divina Officia » Famulos, Procuratores, Advocatos, Operarios, Beatas, Tertia- » rios, si hi non sint specialiter interdicti, nec causam interdicto » dederint.) *

334. — « II. Prohibitio administrationis Sacramentorum, ex- » cepto Baptismo, Confirmatione et Pœnitentia * (Ut habetur *ex* » *c. Alma mater, de Sent. ex. c. in* 6. et Baptismus conferri potest » etiam solemniter ; *ut Salm. c.* 6. *n.* 34. *cum comm.* Atque à Mi-

» nistro interdicto generaliter, non autem specialiter. *Salm. n.* 35. » *Et idem dicitur de Sacram. Pœnit. n.* 38.) *, quæ omnibus permittuntur iis exceptis, qui interdicto causam dederunt, etiam » auxilio, vel favore. * (Et exceptis personaliter, et specialiter, » interdictis, nisi priùs præstent satisfactionem debitam si possint, » aut si non possint, cautionem saltem juratoriam. *Salm. c.* 6. *n.* 37. » *ex d. c. Alma Mater.*) * Eucharistia tamen potest dari morituris, » et deferri cum lumine et campana. * (An autem Clerici, quibus » conceditur Missam audire, ut supra possint communicare? » Adest duplex sententia; vide *Salm. ex. n.* 41. *Tenent autem* » *Salm. n.* 44. Sacramenta Ordinis et Extremæ Unctionis non » posse recipi ab interdictis, nec tempore Interdicti. Sed quoad » Extremam Unctionem contradicit *Croix l.* 7. *n.* 198. *cum Suar.* » *et Dicast.* Religiosos autem commune est tempore interdicti » posse recipere Communionem, et extremam Unctionem. *Salm.* » *c.* 6. *n.* 48. *cum Laym. Pal. Navarr. etc.*) * Nec improbabile » est interdictis licere contrahere matrimonium, ut *Sanch. Con.* » *et Laym.* docent *contra Suar.* quia hoc Sacramentum secun- » dùm substantiam non ab Ecclesia, sed ab ipsis contrahentibus » ministratur. * (Et meritò hanc sententiam probabiliorem pu- » tant *Salm. c.* 6. *num.* 47. *cum Con. Laym. Pal. Avila, etc. ex* » *c. Capellanus, de Feriis,* ubi dicitur Matrimonium quocumque » tempore posse contrahi. Nota deinde hîc cum *Salm. c.* 6. *n.* 30. » quòd, si Interdictum sit latum ex sententia injusta, quæ vide- » batur justa secundùm probata, in foro externo debet servari, » sed non in interno; Quare cessante scandalo, possunt audiri » Sacra, recipi Sacramenta, Religiosi tamen, quando interdictum » servatur ab Ecclesia Cathedrali vel Matrice, tenentur illud ser- » vare, etiamsi illud sit nullum ex quocunque capite, *ex Clem.* 1. » *De Sent. exc. Vide Salm. d. num.* 30 *et* 31.) *

335. — « III. Prohibitio sepulturæ ecclesiasticæ, etiam res- » pectu infantium et amentium. Excipe tamen Clericos, qui in » interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, nec inter- » dictum violarunt, possunt cum silentio sepeliri. *Laym. c.* 2. » *n.* 3. * (Clerici igitur in Interdicto generali locali, vel personali » possunt sepeliri in Ecclesia, etiam cum Missa, sine tamen » pompa: in Ecclesia verò specialiter interdicta possunt sepeliri, » sed sine Missa. *Salm. c.* 6. *ex n.* 75. *cum Coo. Pal. etc.* Laici » tamen sepeliendi sunt in loco non sacro, etiam infantes; Et si » fortè ibi sepulti sint, exhumari debent; Cessante autem » interdicto, omnes in loco sacro reponendi. *Salm. c.* 6. *n.* 99. » *cum communi.*) *

336. — IV. « Clerici violantes Interdictum peccant morta- » liter; * (*Ita etiam Salm. c.* 6. *num.* 80. Sed excusat parva » materia, nempe si Clerici exerceant functiones, quæ à laicis » fieri possunt, *Bon. Pal. etc. cum Salm. c.* 81. Item si brevi » permittant ostium apertum. At Clerici exercentes Ordinem » Sacrum, si sint specialiter interdicti, vel in loco specialiter » interdicto, vel in loco generaliter interdicto januis apertis,

» etc. ut supra, peccant graviter, et incurrunt irregularitatem, » *vide Salmant. num.* 87. Admittentes autem laicos interdictos » ad Officia Divina, interdicuntur ipso facto ab ingressu Eccle- » siæ, id est non ad orandum privatè in ipsa, sed ad exercendos » ibi Ordines Sacros, ut dicunt *Pal. Con. Laym. etc. cum Salm.* » *n.* 91.) * sicut etiam religiosi utriusque sexûs, qui insuper » excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem, si » contra interdictum personale recipiant Sacramenta; si verò » tantùm violent locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius » est, tantùm esse veniale, dummodo ipsi personaliter interdicti » non sint. *Laymann. c.* 3. *ex Sylo. Soto, et Avila*, etc. »

DUBIUM III.

Quis Censuram Interdicti ferre, et quis tollere possit.

337. Qui possint interdictum ferre? Et an ad illud incurrendum requiratur culpa gravis? — **338.** Qui possunt tollere interdicta generalia à jure non reservata? — **339.** Qui personalia particularia? — **340.** De cessatione à Divinis.

337. — « Resp. 1. Interdicere possunt iidem, qui excommu- » nicare, et suspendere. * (Hodie Episcopi sine consensu Capi- » tuli (nam olim aliter erat) possunt interdicere quoscumque » generaliter, aut specialiter, ex consuetudine introducta. *Salm.* » *c.* 6. *n.* 19. *cum Panorm. Suar. Pal. Sayr. etc.* Prælati autem » Regulares possunt interdicere suos subditos, non autem suas » Ecclesias. *Salm. n.* 20. cum eisdem.) * Et quidem, ut deter- » minata persona interdicatur, videtur requiri culpa mortalis » * (Ejusdem personæ, *ut Salm. c.* 6. *n.* 21. Interdictum enim » personale particulare nequit imponi pro culpa aliena. Inter- » dictum autem ad breve tempus, in ordine ad unum tantùm, vel » alterum effectum, potest incurri etiam ob peccatum veniale. » *Salm. n.* 22. *cum Pal. Con. etc.*) *; ut autem feratur inter- » dictum locale, vel generale in communitatem, requiritur pec- » catum valde grave cum contumacia commissum à capite, vel » præcipuis membris, licèt reliqui culpa vacent.

338. — « Resp. 2. Interdicta localia, et personalia generalia, » quæ jure communi sunt imposita, nec reservata, possunt tolli » ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem » interdictam, non tamen à Religiosis privilegiatis, quia locus et » communitas foro pœnitentiæ non subjiciuntur. * (*Interdicta* » *generalia lata ab homine non possunt tolli, nisi ab eo qui tulit,* » *vel à Papa.* V. *Salm. c.* 6. *n.* 100.) *

339. — « Resp. 3. Ab Interdicto juris personali particulari, » si reservatum non est, quivis approbatus potest absolvere. De- » nique per privilegium absolvendi ab omnibus censuris, non in- » telligitur potestas tollendi interdictum locale, aut personale » communitatis. »

De Cessatione à Divinis.

340. — Cessatio à divinis est : « Prohibitio Clericis facta, ut » abstineant ab Officiis Divinis, et Ecclesiastica sepultura. » Putant autem *Suar. et Fill.* contra alios apud *Salm. c.* 6. *n.* 103, posse Episcopum unum effectum prohibere, et non alterum. Hæc Cessatio distinguitur ab Interdicto, et non est censura; imponiturque in signum mœroris, vel ad reparationem gravissimæ injuriæ Deo irrogatæ; afficitque omnes qui sunt in loco illo, ubi imponitur, vide *Salm. n.* 102. Dubitatur autem, an hac Cessatione indicta, Clerici gaudeant privilegio eis concesso tempore Interdicti? Negant communiùs *Salm. n.* 104. *cum Pal. Bon. Fill. Sanch.* etc. contra aliquos, quia Cessatio est novum gravamen ultra Interdictum. Potest tamen Cessatio suspendi per aliquot dies solemnes. Vid. *Salm. n.* 105. Sacramenta verò concessa tempore Interdicti, ut supra conceduntur etiam tempore Cessationis. *Pal. Bon. Suar. etc. cum Salm. c.* 8. *n.* 107. Cessatio imponitur ab iisdem, qui possunt ferre censuras, præcedentibus monitionibus. Vide alia apud *Salm. c.* 6. *punct.* 9. Demum hîc obiter notandum id quod habetur in Decr. S. C. Cæremoniarum, scilicet : « Non licere cuicumque, etc. (Personis Regalibus tantùm » exceptis) ad Ecclesias strata sibi deferri facere, secus immediatè cessandum à Divinis. Quod nisi servetur, Rectores cæ- » terosque Ecclesiarum Ministros ipso facto excommunicationem » incurrere, eamque Ecclesiam habendam esse pro interdicta. » Hoc Decr. prescriptum est in *Bullario* Clem. XI, *part.* 3. *Decretor, Congr. Card.* Ac deinde notatur ibi : « Et facta relatione, » Sanctitas sua (id est præfatus Clemens) Decretum approbavit; » necnon promulgari, atque executioni tradi, et in omnibus Urbis » Sacrariis affigi mandavit. » *Die* 3 *Oct.* 1701. Ita *ap. Ferraris Bibl. v. Ecclesia, num.* 28 *et* 29. Qui præterea *n. c.* 29. refert ex pluribus Decr. S. C. Rituum esse vetitum præbere Evangelium inter Missarum solemnia Laicis ad osculandum, sicut etiam præstare ipsis usum throni, eosque admittere ad assistendum in Presbyteriis.

CAPUT V.

DE IRREGULARITATE.

« Etsi Irregularitas non sit censura, propter similitudinem » tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur : » quapropter et hîc subjungo. »

DUBIUM I.

Quid, et quotuplex sit Irregularitas.

341. Definitio Irregularitatis. An Irregularitas sit censura ? Dupliciter dividitur irregularitas.

341. — « Resp. 2. Est impedimentum Canonicum, susceptio-

» nem Ordinum sacrorum, et susceptorum usum impediens. » Unde sequitur non esse censuram, sed quasi inhabilitatem : » etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè ta- » men pœna non est. *Laym. l.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *Bonac. d.* 7. » *q.* 1. *p.* 1. »

Quær. an Irregularitas sit censura? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Sotus in* 4. *D.* 22. *q.* 3. *art.* 1. *et Bonn. Led. Gutt. Corn. Cord. etc. ap. Salm. de cens. c.* 7. *ex n.* 1. Ratio, quia (ut aiunt) definitio censuræ, quòd sit pœna Ecclesiastica, æquè convenit etiam irregularitati. *Secunda* verò sententia communior et probabilior, quam tenent *Suar. de Cens. D.* 1. *sect.* 3. *Bon. D.* 1. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 4. *Pal. D.* 1. *p.* 1. *n.* 3. *et Salm. n.* 12. *cum Con. Val. Avila, Henr. Cand. Mach. etc.* docet irregularitatem non esse censuram, sed potiùs impedimentum seu inhabilitatem, idque non obscurè probatur ex *c. Quærenti de Verb. sign.* ubi Innoc. III interrogatus quid in Bullis Pontif. intelligeretur nomine *Censuræ?* respondit : « Quòd per eam non solùm interdicti, sed suspensionis, et » excommunicationis sententia valeat intelligi. » Cùm igitur Pontifex hîc dogmaticè et indefinitè locutus fuerit, enunciando pœnas quæ veniunt nomine censuræ, præter eas, non est irregularitas, neque alia admittenda.

« Resp. 2. Dividitur 1. in eam, quæ est *ex Delicto*, et quæ » est *ex Defectu*. 2. In *Totalem*, seu propriè dictam, quæ omni » Ordine suscipiendo, et suscepti exercitio privat, v. g. homi- » cidium, bigamia; et in *Partialem*, quæ aliquo tantùm Ordinis » ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem, » v. g. oculis, vel palma Sacerdos carens inhabilis est ad Missam, » non tamen ad confessiones audiendas; et Diaconus sinistro » oculo carens inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Or- » dine ministrare potest. »

DUBIUM II.

Quinam effectus Irregularitatis.

342. Effectus Irregularitatis sunt. I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium Ordinum. III. Invalidare collationem Beneficii. An id valeat de Beneficio simplici? — **343.** An collatio tunc sit ipso jure irrita?

342. — « Resp. Sunt sequentes : I. Inhabilitare ad Ordines » suscipiendos, etiam primam Tonsuram * (*Ut communiter do-* » *cent Suar. D.* 40. *s.* 1. *n.* 11. *Pal. D.* 6. *p.* 5. *n.* 2. *Bon. p.* 1. *n.* 4. » *et Salm. c.* 7. *n.* 22. *cum Avila, et Diana*) * II. Impedire » exercitium Ordinum susceptorum * (*Ex c. fin. De Temp. Ord.* » *et c.* 11. *de Accusat.*) * Unde Sacerdos irregularis, etsi validè, » illicitè tamen absolvit. *Bon. l. c. n.* 4. *et p.* 4. III. Quòd col- » latio beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta irregu- » lari, invalida sit, secundùm sententiam communiorem et tu-

» tiorem; etsi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipso » facto irritam esse, sed meritò irritandam. *Laym. l. c. c.* 1. » *n.* 2 *et* 3. *Sylv.* etc. *Bonac. p.* 4. Secundùm quam sententiam » probabilem resolves.

« 1. Is, qui beneficium impetravit in Irregularitate, potest, » obtenta hujus dispensatione, illud in foro conscientiæ licitè » retinere, sine nova collatione, etiamsi in dispensationis impe- » tratione non sit facta mentio beneficii. Item, si postea bene- » ficio privetur, non tenetur fructus restituere.

« 2. Graviter peccat, qui in Irregularitate exercet actum Or- » dinis, aut suscipit, licèt Ordines ei collati sint validi. * (*Ita* » *etiam Pal. D.* 6. *p.* 5. *n.* 1. *et Salm. c.* 7. *n.* 21. *cum Corn.* Et » sic etiam peccat graviter irregularis suscipiens primam Ton- » suram, sicut Episcopus qui eam illi confert, *ut Suar. D.* 40. » *s.* 1. *n.* 11. *Bon. D.* 7. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 4. *Pal. n.* 2. *et Salmant.* » *n.* 22. *cum Avila, Corn. et Gibalt.* Insuper hîc notandum, quòd » irregularitas nullo modo privet iis Actionibus, quæ non requi- » runt exercitium Ordinis, et quas etiam laici exercere possunt, » recipere Sacramenta, et Officia canere, sicut et conferre Be- » neficia, quia hæc spectant ad exercitium jurisdictionis, non » Ordinis; Item Matrimonio assistere, vel licentiam assistendi » alteri præbere, dispensare in votis, absolvere à censuris, dare » facultatem audiendi Confessiones. *Ita Pal. n.* 14. *Bon. p.* 4. » *n.* 17. *Laym. tr.* 5. *c.* 1. *num.* 1. *Renzi p.* 664. *q.* 3. *cum Fill.* » *et Suar. ac Salm. c.* 7. *n.* 19. *cum Con. et Corneio.*) * »

Quær. an irregularis ipso facto Beneficiis privetur? Quoad Beneficia obtenta ante irregularitatem, certum est apud omnes irregularem illis non privari; nec privandum à Judice, si irregularitas ei supervenerit ex defectu infirmatis, ut habetur in *cap. Ex parte, de Cleric. ægrot.* Si verò sit de delicto, privari debet per Judicis sententiam; et interim, licèt ipse non privetur ipso facto, ut clarè infertur ex *cap. Ex litteris, de Excess. Prælat.* tenetur tamen petere dispensationem. At si eam non petit, vel non possit obtinere, tenetur statim, nisi magna laboret necessitate, Beneficia renunciare, vel saltem in favorem tertii resignare; quia cùm non possit licitè suum implere munus, nequit licitè illa retinere; ita communiter *Suar. D.* 40. *s.* 2. *n.* 15 *et* 19 *et* 44. *s.* 2. *n.* 2. *Pal. D.* 6. *p.* 5. *n.* 9, 11 *et* 15. *Bon. D.* 7. *q.* 1. *p.* 4. *n.* 8, 9 *et* 10. *Tourn. t.* 2. *p.* 24. *ac Salm. c.* 7. *n.* 25 *et* 28. *et cum Avila, Val, Sa, Sayr. Gibald. Pelliz. etc.* Si autem hujusmodi Beneficiarius jam per alium impleverit munia sui Beneficii, non est fructibus privandus, ut *Suar. d. D.* 40. *s.* 2. *n.* 20. *Bon. n.* 10. *Pal. n.* 13. *Tourn. p.* 15. *Holzm. p.* 411. *n.* 221. *Croix l.* 7. *n.* 439. *et Salm. n.* 29. *cum Corn. Pelliz.* et aliis passim.

An autem irregularis sit privandus pensionibus quas possidet? Regulariter probabiliùs negant *Suar. D.* 44. *s.* 4. *n.* 34. *Bon. n.* 11. *Pal. n.* 12. et *Salm. n.* 27. Atque sic declarasse S. C. refert *Barb. in Trid. sess.* 14. *c.* 8. Dictum est *regulariter*, nam (ut

docent AA. præfati) bene poterit Judex, si crimen fuerit valde grave, eum etiam pensionibus privare.

343. — Quoad Beneficia verò obtenta tempore irregularitatis jam contractæ, dubitatur, an collatio sit ipso jure nulla? Si irregularitas sit partialis, nempe si irregularis ob aliquem defectum corporalem non possit fieri Sacerdos, tunc communiter dicunt collationem huic factam esse validam, et licitam; ita *Pal. D.* 6. *p.* 5. *n.* 5. *Cab. T. J. l.* 5. *c.* 19. *n.* 2. *Roncag. p.* 113. *q.* 5. *R.* 1. *v. Cæterum, et Pal. D.* 9. *p.* 6. *n.* 5. *cum Val. Bon. Garcias, Sayr.* Idemque supponunt etiam ut certum *Salm. c.* 7. *n.* 33. *Holzm. p.* 411. *n.* 320. *Suar. D.* 40. *sect.* 2. *n.* 31, si Beneficium sit simplex, nec habeat sibi injunctum Officium, sive exercitium Ordinis Sacri, sed tantùm recitationem Horarum, aut aliquid aliud quod etiam laici possint exercere, tunc enim aiunt validè suscipi tale Beneficium ab irregulari. An autem privetur ipso facto Beneficiis requirentibus exercitium Ordinis Sacri? Adest duplex sententia. *Prima* communior affirmat, et hanc tenent *Suar. D.* 40. *s.* 2. *n.* 36. (vocans communem) *Bon. D.* 7. *q.* 1. *p.* 4. *n.* 6. *Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 129. *Tourn. tom.* 2. *p.* 12. *Cabass. l.* 5. *c.* 19. *n.* 2. item *Covarr. Avil. Henr. Garcia, Sayr. Villal. et Corn. ap. Salmant. c.* 7. *n.* 30. qui *n.* 34. etiam dicunt esse communem. Probatur ex *cap.* 2. *de Cler. non ord. ministr. cap.* 2. *de Cler. pugnant. etc. c. Dudum de Elect. et. c. Cum bonæ de Ætate, et qualit. etc.*, et præsertim ex *Trid. sess.* 14. *de ref. cap.* 7. ubi dicitur: « Ut nullo tempore ad sacros Ordines (irre-» gularis) promoveri possit, nec illi aliqua ecclesiastica Bene-» ficia... conferre liceat. » Præterea *sess.* 22. *cap.* 4. « Nec aliis » imposterùm fiat provisio, nisi iis qui jam ætatem et cæteras ha-» bilitates integrè habere dignoscantur, aliter irrita sit provisio. »

Ratio, quia Beneficium datur propter Officium, unde qui inhabilis est ad officium cùm possit Ordinem exercere, est etiam inhabilis ad Beneficium. *Secunda* verò sententia dicit talem collationem non esse irritam, sed tantùm à Judice irritandam; ita *Innoc. in c. Cum nostris, de Concess. præb. Sylv. v. Excomm. num.* 4. *Laym. tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *n.* 3. *Viva. q.* 8. *art.* 1. *n.* 5. *Elbel p.* 457. *n.* 158. *Ronc. p.* 113. *q.* 5. *R.* 1. *v. Contra, Pal. D.* 6. *p.* 5. *n.* 7. *Diana p.* 4. *tr.* 2. *R.* 37. *et Salm. c.* 7. *num.* 34. *cum Felin. Ancharan. Giball. etc.* et probabile censent *Suar. n.* 35. *Less. l. c. et Coninck, Bon. Hurt. etc. ap. Diana l. c.* Ratio, quia non sunt imponendæ pœnæ, nisi in jure sint expressæ; nullibi autem habetur expressum, quòd irregularitas reddat hominem incapacem Beneficii; unde irregularis, quamvis graviter peccet (ut advertit *Suar.*) acceptando et retinendo Beneficium sine dispensatione, sicut etiam peccat qui illud ei confert, tamen si suppleat per alium munia Beneficii, non tenetur fructus restituere. Canones verò qui opponuntur, teste ipso *Suar.* (qui oppositam sententiam probabiliorem putat), nihil aliud probant, nisi quòd talis collatio sit illicita, non tamen invalida. Nec obstat textus Tridentini, ubi dicitur irrita provisio Beneficii, quæ fit in personam inha-

lem; nam respondetur irregularem non dici inhabilem, ut incapacem Beneficii, sed ut illo indignum, nempe inhabilem ad lícitam Beneficii perceptionem. Prima sententia videtur probabilior, licèt enim jura non expressè declarent hanc collationem invalidam, tamen communior sententia DD. sic illa interpretatur; nam sensus DD. ut fatetur ipse *Laym.*, est optimus legum interpres. Sed hoc non obstante, secunda sententia videtur satis probabilis. Hîc tamen advertendum, quòd adhuc stante probabilitate hujus sententiæ, nequeat irregularis se imittere in possessionem Beneficii, quia (ut diximus *l.* 3. *n.* 761. *v. Q. II.*) nemo cum opinione probabili potest inchoare possessionem rei alienæ.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur, et tollatur Irregularitas.

344. An in dubio irregularitas incurratur? — **345.** Non incurritur, nisi in jure sit expressa. — **346.** Dub. 1. In dubio de irregularitate contracta quomodo quis se gerere debeat? Et quid si dubium sit juris? — **347.** Dub. 2. Quid in dubio facti, præter homicidium? Dub. 3. Quid in dubio homicidii commissi? Dub. 4. Quid in dubio de animatione fœtûs, si abortus fuerit patratus? — **348.** An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus? — **349.** Qu. I. Quid si crimen fuerit externum, sed prorsus occultum? — **350.** Qu. II. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis? — **351.** Qu. III. An etiam scientia pœnæ? — **352.** Quot modis tollatur irregularitas? — **353.** Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare? Plura notanda. — **354.** Quomodò tollatur irregularitas ex defectu Natalium per Professionem Religiosam? — **355.** Prælati regulares in quibus irregularitatibus possint dispensare?

344. — « RESP. 1. cùm ab homine non feratur, nulla incurritur, nisi in jure expressa habeatur * (*c. Is, qui de sentent. excomm. in* 6.) * Unde in dubio sive facti, sive juris, tenere potes quòd non sis irregularis; quia melior est conditio possidentis. *Bonac. q.* 1. *p.* 5. *ex Suar. Fill.* etc. Excipe tamen, si dubites de homicidio, saltem injusto, à te commisso, ut patet ex *c. Significasti,* et ex *c. Ad audientiam* 2. *de hom.* Vide *Bonac. l. c.* »

345. — Plura hîc notabilia examinanda. Certum est, quòd nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa ex *d. c. Is qui de sent. excom. in* 6. ubi dicitur: *Cùm id non sit in jure expressum,* etc. In quo sapienter ait *Suar. D.* 40. *s.* 5. *n.* 5. Pontificem ibi nihil novi statuisse; sed principium illud declarasse, quòd in dubio judicandum sit, pœnam non esse latam, vel non extendendam ultra casus expressos. Hujus autem juris nomine veniunt tantùm Decreta Pontificis, sive Concilii à Papa approbati, non autem aliorum, nec venit consuetudo; ita *Suar. D.* 40. *sect.* 4. *n.* 13. *Cont. Tourn. t.* 2. *de Irreg. p.* 6. *v. Hinc, Diana p.* 8. *tr.* 7. *R.* 28. *et Salm. c.* 7. *n.* 8. *cum Pelliz. Gib. et Machado.* Hinc infertur ad

incurrendam irregularitatem non valere argumentum à simili, nec à majori ad minus, ut communiter docent *Pal. D.* 6. *p.* 2. *n.* 1. *Laym. t.* 1. *tr.* 5. *p.* 5. *c.* 1. *n.* 6. *et Salm. c.* 7. *n.* 3. *cum Corn. et Giball.* Advertit verò *Laym. l. c.* quòd si dubium vertatur circa aliquam irregularitatem, an sit expressa in jure, admittenda est, semper ac communis sensus DD. et consuetudo eam firmaverint, quia hæc sunt optimæ legum interpretes.

346. — Sed dubit. 1. Utrùm in dubio, an quis irregularitatem contraxerit, debeat ut irregularem se gerere? Intellige de dubio prudenti, nam dubium ex scrupulis, sive levibus rationibus ortum nihili faciendum est. Intellige etiam de dubio negativo seu suspensivo, nam si dubium sit positivum, ante diligentiam ad veritatem inquirendam quisque debet se gerere ut irregularem, prout docent *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 10. *num.* 37. *Suar. D.* 40. *sect.* 5. *n.* 12. *Pal. D.* 3. *p.* 3. *n.* 3. *et Salm. c.* 7. *n.* 42. *cum Con.* ex *c. Illud De Cler. exc.* Nisi gravis necessitas urgeat, nempe si occasio occurrat recipiendi Ordines, aut Beneficium, ut *Salm. ib. cum iisd.* Post verò sufficientem diligentiam is bene potest se habere ut non irregularem, probabili opinione acquiescens, ut *Suar. n.* 6. *Pal. n.* 4. *Sal. d. n.* 42. *in fine cum Hurt. Corn. Giball.* Difficultas igitur est, cùm quis dubitat dubio negativo. Resp. Si dubium est juris, nempe si dubitatur an irregularitas sit à jure assignata, an non, pro aliquo actu, tunc nemo tenetur se gerere ut irregularem in foro conscientiæ, nec in externo ut talis damnandus est, tum quia in dubio nemo suo jure spoliandus est; tum quia, cùm dubitatur de lege, lex non obligat, saltem quia tunc non est sufficienter promulgata; ita communiter DD. *Sanch. Dec. l.* 1. *c.* 10. *n* 42. *Pal. D.* 3. *p.* 3. *n.* 7. *Suar. l. c. num.* 4. *Bon. de Irreg. q.* 1. *p.* 5. *n.* 2. *Ronc. p.* 113. *q.* 1. *R.* 2. *Conc. t.* 10. *p.* 486. *n.* 9. *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *R.* 52. *Salm. c.* 7. *n.* 44. *cum Con. Avila, Corn. et Valent. Moya tr.* 5. *q.* 6. *n.* 6. *cum Lugo, Nav. et Tourn. p.* 18. *cum Coo. et Habert.* Quid si dubium sit facti?

347. — Dubit. 2. Utrùm incurratur irregularitas in dubio facti, nempe si dubitatur an quis crimen patraverit (præter homicidium, nam de hoc loquemur in dubio sequenti)? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Conc. t.* 10. *p.* 486. *n.* 8. *et Tourn. t.* 2. *p.* 20. *cum Sayr. et Habert* ex *c. Ad audientiam, de Homic.* ubi dicitur: « Cùm in dubiis semitam debeamus eligere tutiorem, » vos convenit injungere Presbytero memorato, ut in sacris Or» dinibus non ministret. » Ergo in omni materia pars securior sequenda est. *Secunda* tamen sententia communis et verior negat, eamque tenent *Cabass. T. J. c.* 20. *n.* 14. *Suar. D.* 40. *s.* 6. *n.* 8 *et* 13. *Bon. n.* 3. *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *R.* 25. *Ronc. l. c. Pal. D.* 6. *p.* 2. *n.* 9. *et Salm. c.* 7. *n.* 46. *cum Con. Avila, Marchad. Corn. Gib. et Henr.* Ratio 1. quia odia sunt restringenda, et nemo in dubio est damnandus, ex *Reg. Favorabiliores.* 168. *ff. de Reg. jur.* et ex *c. Cùm sunt, eod. tit. in* 6. ubi: « Cùm sunt jura partium » obscura, reo favendum est potiùs quàm actori. » Et idem in *c. un. Ut Eccles. Benef. etc.* Non est autem recedendum ab hac re-

gula, tam rationi consona, sine textu expresso, qui tantùm habetur in dubio homicidii, non verò aliorum criminum. Ratio 2. quia (ut diximus supra *n.* 346.) irregularitas non incurritur, nisi in jure exprimatur; in jure autem solus homicida dicitur censendus esse irregularis in dubio homicidii, non alius delinquens. Ratio 3. et potissima est, quia, cùm hinc dubitetur, an id quod currit in materia homicidii, currat etiam in aliis materiis, dubium etiam est juris: at in dubio juris etiam Adversarii (ut vidimus) concedunt non incurri irregularitatem. Nec obstant textus allati, nam respondetur 1. cum *Nav. et Suarez,* quòd ibi ratio adducta (nempe quòd in dubiis pars tutior eligenda sit) non assignatur ut præceptum necessariò et universè observandum, sed ut rationabile motivum decentiæ, ob quod maximè convenit dignitati Sacrificii ut Sacerdos in dubio homicidii à celebrando abstineat, ne si fortè deinde certò fuisse homicida noscatur, cum scandalo populi inveniatur celebrasse; idque apertè declaratur in *c. Petitio tua eod. tit. de Homic.* ubi: « Cùm sit consultius in hujusmodi du- » bio (scil. homicidii) abstinere, quàm temerè celebrare. » Nota illud *sit consultius,* ergo non est præceptum. Quis autem negat aliquando decere, quòd ex rationabili motivo per legem positivam prohibeatur aliqua actio per se non illicita? Sed cùm ratio illa indecentiæ soli homicidio competat, alios casus non comprehendit. Respondetur 2. quòd licèt ratio alios etiam casus comprehenderet, in irregularitatibus ex delicto, sicut in omnibus aliis pœnis, non est arguendum de uno casu ad alium similem, etiamsi eadem, imò major ratio currat, nisi uterque casus sit in jure expressus, idque fortiùs procedit in irregularitatibus circa quas (ut vidimus *n. præced.*) sancitum est nullas incurri, nisi illas quæ in jure expressæ sunt.

Dubitatur 3. Utrùm censendus irregularis, qui dubitat an patraverit homicidium? Adsunt diversæ sententiæ. Alii dicunt hunc esse irregularem tantùm in foro externo, non autem conscientiæ; Ita *Innoc. Salas, et Henr. ap. Sanch. D. l.* 1. *c.* 10. *n.* 38. Alii ex opposito dicunt esse irregularem in foro conscientiæ, non autem externo; ita *Hostiens. Armil. Tabien. etc. ap. eumd. Sanch. n.* 39. Sed veriùs tenendum cum communi hunc in utroque foro judicandum esse irregularem; ita *Pal. n.* 8. *Bon. n.* 3. *Ronc. p.* 114. *v. Limita, Sanch. n.* 42. *cum Nav. Palud. et Led. ac Salm. c.* 7. *n.* 45. *cum Corneio, Avila, et Sayro.* Et probatur ex *c. Significasti c. Ad audientiam,* et *c. Penult. de Homic.* ubi ratio quæ ibi adducitur, nempe quòd in dubio tutior pars eligenda est, utrumque forum comprehendit. Sed hîc notandum 1. quòd hoc procedit casu quo aliquis certus est de homicidio (ut supponitur in præfatis textibus) et solùm dubitat an ipse sua actione fuerit causa illius; secus si dubitat de ipso homicidio, an fuerit secutum vel non, ut valde rationabiliter dicunt *Pichler l.* 5. *tit.* 12. *n.* 8. *Elbel. t.* 2. *p.* 467. *n.* 190. *Dian. p.* 7. *tr.* 5. *R.* 24. *Tamb. de Irreg. c.* 5. §. *un. et Spor. tr.* 5. *p.* 131. Unde dicit *Dian. p.* 7. *tr.* 5. *R.* 26. *cum Nav. Menoch. et Quaranta,* quòd si Medicus aperuerit venam

prægnanti, ut abortus sequeretur : sed postea non constet de abortu secuto, non est censendus irregularis neque in foro interno neque externo : quia (ut habetur in *l.* 1. §. *Item illud ff. ad Syllan.*) non proceditur contra aliquem ad pœnas, nisi constet de corpore delicti. Secus verò dicendum, si media adhibita ad abortum fuerint adeo efficacia, ut ex eis communiter sequatur effectus, quia tunc præsumptio fit ex communiter contingentibus, ut *Nav. et Mascard. ap. Dian. loc. cit. ex ult. C. de Fide instrum.* Notandum 2. quòd in prædictis textibus sancitum sit, dubitantem de homicidio judicandum esse irregularem quoad duos dumtaxat effectus, scilicet « abstinendi à celebratione, et quærendi dispen- » sationem, » ut jura loquuntur. Ex quo infertur 1. hanc sanctionem valere tantùm pro Clericis, non autem pro Laicis, cùm homicidium magis dedeceat statum Clericorum quàm Laicorum : ita *Salm. c.* 7. *n.* 45. et *Ronc. c.* 2. *qu.* 1. *in fine.* Infertur 2. valere tantùm ad prædictos duos effectus, non autem quoad alios, nempe privationem Beneficiorum, etc. ut *Sanch. l.* 1. *c.* 10. *n.* 43. *Suar. D.* 40. *s.* 6. *n.* 6. *Ronc. et Salmant. ll. cc. et Pal. D.* 6. *p.* 3. *num.* 8. *cum Panorm. Mol. Con. Sayr. Hurt. et Salas.* Infertur 3. dubitantem de mutilatione non esse habendum ut irregularem, sicut habendus dubitans de homicidio ; quia id tantùm de homicidio statutum est, ut *Sanch. n.* 49. *Bon. p.* 5. *num.* 4. *Ronc. p.* 114. *v. Duo, Salm. l. c. et Suar. D.* 40. *s.* 5. *n.* 14. contra *Nav. et Henr.*

Dubit. 4. An habendus ut irregularis, qui abortum commisit, dubitans an fuerit vel non fœtus animatus? De hoc vide dicta *de* 5. *Præc. lib.* 3. *n.* 396, ubi id negavimus ex sententia veriori cum plurimis AA. quibus adde *Delbene cap.* 2. *D.* 4. *s.* 20. *n.* 22. et doctum Auctorem libelli (*Istr. per li Nov. Confes. p.* 2. *cap.* 18. *num.* 464 *et* 465.) qui testatur in praxi prolem fœmineam non censeri animatam, nisi octogesimo die, masculinam verò quadragesimo, ut tradunt *S. Th. cum Alberto M.* et alii. Idque confirmatur ex dictis. *n. præced. D.* 3.

348. — « Resp. 2. Ut incurratur irregularitas ex delicto, re- » quiritur actus externus consummatus, et mortalis, ut habet » communis contra *Cajet.* Ratio est, quia est gravis pœna, et » difficulter relaxatur. »

Ideo ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur I. Peccatum mortale ; ex quo infertur, quòd si quis excusatur à mortali ex aliqua circumstantia, excusetur etiam ab irregularitate, ut docent *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 9. *Suar. D.* 40. *s.* 3. *n.* 17. *Tourn. t.* 2. *p.* 7. *R.* 2. *Conc. t.* 10. *p.* 486. *n.* 8. *Escob. lib.* 51. *n.* 6. *et Salm. c.* 7. *nu.* 12. *cum Con. Diana*, et aliis passim, ex *c.* 5. *de Pœnis in* 6, ubi dicitur pœna gravissima non esse infligenda pro levi culpa. Infertur præterea, quòd præceptum obligans sub pœna irregularitatis, intelligitur etiam obligare sub mortali ; *Suar. Pal. Con. et Salm. ib.* Requir. II. Actus exterior. Quando autem in aliqua Bulla, aut canone conceditur dispensare in irregularitate mentali, intelligitur revera, quando irregularitas est occulta.

Pal. Con. Coo. Aoil. etc. comm. cum *Salm. c.* 7. *n.* 13. Requir. III. Actus exterior consummatus, ut *Tourn. l. c. et Salm. ib. cum Sot: Pell. Gibal.* Vide dicta *de Censur. num.* 36.

349. — Sed quær. I. An incurratur irregularitas ob crimen externum et consummatum, sed prorsus occultum, ita ut à solo delinquente notitia haberi possit? Adsunt tres sententiæ. *Prima* universè negat et hanc tenent *Rodriquez, Mendo, Castro, Bruno, etc. ap. Dian. p.* 12. *Miscell. in fine libri n.* 6. *p.* 97. *v. Secundum dubium;* quia (ut aiunt) non datur irregularitas, nisi in jure sit expressa; in jure autem nullibi fit mentio de irregularitate ob crimen omnino occultum. *Secunda* sententia quam tenent *Ledes. Cordub. Henriq. etc. apud Salm. c.* 7. *num.* 16, excipit tantùm homicidium, quia tantùm in crimine homicidii irregularitas inducta est non solùm propter scandalum aliorum, sed etiam propter intrinsecam indecentiam, ne Sacerdos offerens vice Christi, Agni mansueti, post homicidium ministret in Altari: item quia, respectu ad homicidium, in Trident. *sess.* 14. *c.* 7. dicitur; « Qui per industriam occiderit proximum suum, ab altari evelli » debet, etc. » Ergo quicumque occidit ex industria, etsi occultè, jam fit irregularis. *Tertia* sententia verior, quam tenent *Pal. D.* 6. *p.* 2. *n.* 1. *Dian. l. c. et p.* 7. *tr.* 11. *R.* 48. *et Salm. c.* 7. *n.* 16. *cum Coo. Aoila, Con. et Pelliz,* universè affirmat, non solùm quoad homicidium, propter rationes mox allatas, sed etiam quoad alia crimina. Ratio, quia Ecclesia, crimina reservando, etiam occultissima reservat, modò suæ jurisdictioni subjaceant, nempe si sint externa, licèt nulli alii patefacta, prout imposuit excommunicationem hæresi omnino occultæ (ut dictum est *num.* 305.). Quòd autem de facto irregularitatem imposuerit delictis quomodocumque occultis, patet ex *c.* 6. *Liceat, Trid. sess.* 24. ubi Concilium facultatem præbens Episcopis absolvendi ab irregularitatibus, et censuris occultis, nominat sub unico vocabulo *occultis* hæresim, homicidium, et alia crimina; ergo sicut propter hæresim omnino occultam jam incurritur excommunicatio, et propter homicidium omnino occultum irregularitas, ita etiam propter alia crimina occulta irregularitas incurritur. An autem irregularitas proveniens ex homicidio prorsus occulto possit dispensari ab Episcopo? Vide infra *n.* 392, ubi id negabimus.

350. — Quær. II. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur scientia legis Ecclesiæ prohibentis? *Prima* sententia universè negat, dicens sufficere solam cognitionem peccati commissi; ita *Suar. D.* 40. *s.* 5. *n.* 10. *Holzm. t.* 1. *p.* 409. *n.* 311. *et Azor. ac Felin. apud Sanch. l.* 9. *D.* 32. *n.* 16. Ratio, tum quia lex humana intendit punire non solùm transgressionem sui præcepti, sed etiam legis Divinæ, tum quia qui vult antecedens, vult etiam consequens; unde qui vult peccatum, vult etiam pœnam peccati. *Secunda* verò sententia communissima et probabilior affirmat, et hanc tenent *S. Anton.* 3. *p. tit.* 24, *c.* 33. *sub fin. Bon. de censuris D.* 1. *quæst.* 2. *p.* 1. *n.* 13. *Pal. de Peccat. tr.* 2. *D.* 1. *p.* 17. *n.* 6. *Nav. c.* 23. *n.* 47 *et c.* 27. *n.* 19. *cum Caj. Sylv.*

et Ang. Sanch. l. c. n. 9 *et* 17. *cum Innoc. Abb. Host. Manuel, Vivald. etc. Salm. c.* 7. *n.* 49. *cum Corneio, et Leand. ac Boss. de usu Matr. c.* 5. *n.* 158. *cum Panorm. Henr. Tab. Vill. et Reg.* Et probatur 1. ex *cap. Proposuisti, d.* 82. ubi Innoc. I. declaravit quosdam Clericos incontinentes non esse deponendos juxta Constitut. Siricii Papæ, eo quòd eam ignorabant : et tamen eorum incontinentia erat quidem contra legem naturalem. Probatur 2. ratione, quia cùm lex Ecclesiastica imponit pœnam super crimine à lege divina vetito, novum jus condit ; qui autem peccat contra legem divinam, ignorans invincibiliter Ecclesiasticam, peccat utique contra illam, non verò contra hanc ; ergo incurrere debet quidem pœnam divinæ legis, non autem humanæ, juxta dicta *l.* 6. *n.* 1072.

Idem dicendum putant *Pal. de Cens. d.* 6. *p.* 6. *n.* 3. *Viva. q.* 8. *a.* 2. *n.* 7. *et Salm. c.* 7. *n.* 51. *in fin. cum Corneio, Leand. et Machad.* de eo qui committit homicidium, ignorando legem Ecclesiæ illud vetantem, vel in rixa ad legem non advertendo : hunc enim dicunt excusari ab irregularitate, cùm eam non incurrat neque ob delictum, neque ob defectum : non ob delictum, quia non peccat contra legem Ecclesiæ quam ignorat, vel ad quam non advertit, juxta sententiam mox supra probatam ; neque ob defectum, quia irregularitatem ex defectu solùm incurrunt ii qui ad occisionem concurrunt ut ministri necessarii ad causæ cognitionem, vel executionem pœnæ, ut probabiliter alibi dicunt *Palaus p.* 14. §. 3. *num.* 7. *Diana p.* 3. *tractatu* 5. *R.* 80. *et Salm. cap.* 9. *num.* 8. *cum Vasq. Hurt. Pelliz. et Turrian.* Attamen docent incurrere *Suar. t.* 3. *D.* 31. *sect.* 6. *v. Solet autem. Boss. l. c. n.* 174. *et Diana p.* 4. *tr.* 2. *R.* 85. *cum Merolla, et Mercero ;* nam ideo imposita est irregularitas homicidio, quia est actio lenitati contraria, quæ valde dedecet Altaris Ministrum, unde talis homicida non propriè ratione delicti aut defectûs irregularitatem incurrit, sed ratione indecentiæ propter quam ab Altari est repellendus juxta id quod dicitur in Trid. *sess.* 14. *c.* 7. ubi : « Cùm » etiam qui per industriam occiderit proximum suum et per in» sidias, ab altari avelli debeat. » Hæc secunda sententia videtur valde probabilis et tenenda ; sed primam non audeo reprobare, cùm hujusmodi irregularitas in casu præfato non habeatur omnino expressa in jure.

351. — Quær. III. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur etiam scientia pœnæ, id est irregularitatis ? *Prima* sententia negat, et hanc tenent *Suar. D.* 40. *sect.* 5. *n.* 9. *Laym. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 20. *n.* 6. *Croix l.* 7. *n.* 482. *Tourn. t.* 2. *p.* 16. *Concl.* 1. *Anacl. de Cens. D.* 3. *q.* 1. *n.* 5. *Elbel de Irreg. n.* 161. *Holz. p.* 409. *n.* 311. *cum Carden. et Pichler, item Sotus, Pontius Mol. Vasq. Azor. Salas, Reg. Fill. etc. ap. Boss. de usu Matr. c.* 5. *n.* 168. Ratio, quia irregularitas non est pœna medicinalis ad cavenda crimina in futurum, sed est inhabilitas, vel pœna merè punitiva propter maculam culpæ, ob quam Ecclesia reddit delinquentem inhabilem ad Altaris ministerium ; unde sufficit

quòd talis pœna sit imposita à lege actui vetito, quem Reus jam scienter et culpabiliter committit, licèt ignorans pœnam. Præterea, qui vult causam, id est peccatum, debet subjacere etiam effectui, scilicet pœnæ quamvis ignoratæ. Hæc sententia est quidem valde probabilis. *Secunda* verò sententia affirmans satis etiam probabilis videtur, et hanc tenent *Navar. Man. c.* 23. *n.* 47. *Sylv. v. Ignorantia q.* 8. *d.* 1. *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 32. *n.* 21. *Pal. tr.* 2. *de pecc. D.* 1. *p.* 17. *n.* 7. *et tr.* 29. *de cens. D.* 6. *p.* 6. *n.* 3. *Ronc. p.* 114. *q.* 2. *Tamb. de cens. l.* 10. *tr.* 4. *c.* 4. §. 5. *n.* 3. *Diana p.* 4. *tr.* 2. *R.* 85. *Boss. l. c. n.* 174. *cum Con. Sayr. Duard. Felin. etc.* item *Corn. Rodr. Portell. et Leand. ap. Salm. c.* 7. *n.* 53. qui vocant æque probabilem ac primam; et etiam probabilem censent *Suar. l. c. et Renzi p.* 366. *q.* 7. Ratio, quia irregularitas ex delicto censetur vera pœna imposita in vindictam criminis. Licèt autem non requiratur scientia pœnæ, ut ipsa incurratur quando pœna est ordinaria, et talis ut ex natura ipsius criminis aliquo modo prævideri possit, cùm ipsum lumen naturale dictet malum juxta suam naturam esse puniendum, requiritur tamen scientia pœnæ, quando illa est extraordinaria et exorbitans, ita ut secundùm rei naturam ne in confuso quidem possit prævideri; et hujusmodi utique est pœna irregularitatis. Nec obstat dicere, quòd volens peccatum debet sustinere pœnam. Nam respondetur cum *Navarr. c.* 27. *n.* 174. quòd esto ad pœnam incurrendam non requiratur consensus in pœnam, tamen requiritur consensus in causam pœnæ; et ut quis consentiat in causam pœnæ docet *D. Th.* 2. 2. *q.* 65. *art.* 8. non sufficere consensum in actum peccaminosum, qui jam est causa pœnæ, sed peccantem debere scire talem actum esse causam pœnæ.

352. — Quatuor autem modis tollitur irregularitas, I. Per cessationem causæ, si irregularitas sit ex defectu (v. g.) ætatis, ignorantiæ, paupertatis, etc. *Suar. D.* 41. *sect.* 1. *num.* 6. *Laymann tract.* 6. *p.* 5. *c.* 4. *num.* 10. *Tourn. t.* 2. *p.* 113. *Ronc. p.* 114. *q.* 3. *R.* 1. *et Salm. c.* 7. *n.* 55 *cum Sayr. etc.* Notandum autem, quòd cùm quis est irregularis ob infamiam, si infamia sit *popularis,* tollitur per emendationem, ex *cap.* 3 *et c.* 18. *Dist.* 56. Si est infamia *facti,* tollitur per mutationem loci, *Tourn. p.* 58, *et Ronc. p.* 114. *q.* 3. Si verò infamia est *juris*, scil. per sententiam Judicis, tunc ad eam tollendam omnino requiritur dispensatio. II. Per Baptismum, si irregularitas sit ex delicto; qui enim homicidium patravit ante Baptismum, post illum non manet irregularis. *Salm. n.* 57. cum *Con. Sayr.* etc. III. Per Dispensationem, de qua *n. seq.* IV. Per professionem Religiosam, de qua infra *n.* 354 et 355.

353. — « Resp. 3. Irregularitas non tollitur per absolutionem, » sed per dispensationem, hac vel simili forma : Dispenso tecum » in irregularitate, quam, vel quas, ob hanc vel illam causam in» curristi. Et si quidem dispensans intendat tollere omnes, idque » possit, omnes tollit : sin minus, eam tantùm tollit, quam potest

» et vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spectet, ex » jure tamen novo *Trid.* ubi est receptum, potest Episcopus » dispensare in irregularitatibus provenientibus ex delicto, et » non deducto ad forum contentiosum; nisi tamen sit homicidium » directè et in se volitum. *Bon. q.* 5. *p.* 1. *n.* 3. *ex Trid. sess.* 24. » *cap.* 6. *Suar. Sanch. Fill.* etc. *Laym. c.* 9. *n.* 4. »

Hîc notandum I. quòd si dispensaretur à Papa super aliqua irregularitate sine justa causa, dispensatio erit valida (quamvis non licita) : si verò dispensaretur ab inferiore, erit et ampliùs nulla; *Salm. c.* 7. *n.* 60. Notandum II. Si quis plures irregularitates contraxerit ejusdem speciei, putà si pluries ministrarit cum censura, sufficit tunc ad obtinendam dispensationem, si dicat, pluries in illas incidisse; ita *Suar. D.* 44. *sect.* 3. *n.* 28. *Pal. D.* 6. *p.* 7. *num.* 3. *et Salm. c.* 7. *n.* 61. *cum Con.* imò *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 24. *n.* 7. *et Nav. Henr. ac Avila apud Salm. loc. cit.* docent sufficere, si dicat tantùm se irregularem esse ob talem culpam. Notandum III. Quòd Prælatus, si admittat quemdam ad Ordinem, vel Beneficium, quem scit irregularem, censetur cum eo dispensare : *Bon. Dist.* 7. *q.* 5. *p.* 1. *in fin. ac Salm. ibid. cum Henr. et Avila.*

354. — « Præterea irregularitas ex defectu natalium tolli etiam » potest per professionem in religione approbata, sed quoad or- » dines tantùm, non quoad prælaturas, *c.* 1. *de filiis Presbytero-* » *rum. Bon. p.* 2. *Laym. c.* 9. *num.* 6. *Suar. Sanch. Less.* * (*Ita* » *etiam comm. Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 86. *n.* 4. *Suar.D.* 41. » *sect.* 1. *n.* 3. *Holz. p.* 411. *n.* 323. *v. Per Professionem; et Tourn.* » *p.* 27. *v. Quod ex concessione Greg. XIV. Clem. VIII. et Pauli* » *V.*)* contra *Villal.* qui apud *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *Res.* 65. dicit tolli » quoad omnia solita gubernari per Fratres illius Ordinis, ut » Prioratus, Præposituras, Rectoratus, et cætera munia. Circa » quæ Prælatos saltem posse cum iis dispensare, in Capitulo » tamen Generali, vel Provinciali, notat *Diana l. c.* ex *Barb.* » *(*Et ita etiam Pal. D.* 6. *p.* 7. *n.* 2. *et Holz. l. c. cum Sayr.* » *Notant. autem Bon. D.* 7. *q.* 2. *p.* 3. *n.* 14. *et Tourn p.* 39. » *cum Sayro, quod dispensatio ad dignitates non intelligitur* » *ad Episcopatum. Quod autem dicit Sotus, scilicet per Professio-* » *nem religiosam tolli omnes irregularitates, id communiùs negant* » *AA. ap. Salm. c.* 7. *n.* 58.)*

Unde resolves :

« 1. Solus Papa, et qui ab eo accepit privilegium, potest » dispensare in irregularitatibus ex defectu.

« 2. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, » nisi habeat speciale privilegium à Papa.

355. — Prælati autem Regulares, ut dicunt *Salm. c.* 8. *num.* 72. *cum Bauny, Cand.* et aliis, *ac Spor. suppl. p.* 149. *num.* 167. *cum Herin.* ex Privilegio S. P. V. (in Bulla 23.) relato in extensum à *Salm. c.* 2. *n.* 72. et ex alio Greg. XIII. allato *d. c.* 8. *n.* 72. possunt dispensare cum suis subditis in omni irregu-

laritate occulta, in qua possunt Episcopi cum suis. Et etiamsi irregularitas proveniat ex bigamia, et homicidio adhuc voluntario, modò non sit notorium, ut ait *Pal. D.* 6. *p.* 7. *n.* 2. ex Privilegio Martini V. relato *apud Rodriq. et Spor*, *l. c. cum Portel.* Qui tamen ait cum eodem *Rodriq.* id intelligi tantùm de dispensatione ad Ordines, non ad Prælaturas. Quomodo Regulares possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario? Vide dicta *Dub. seq. in fin. n.* 396. Hoc respectu ad subditos, quo verò ad sæculares docent *Spor. Suppl. p.* 150. *n.* 170. *cum Suar. Sanch. Bassæo, Sayr. etc. ac Salm. tract.* 18. *de Privil. c.* 4. *n.* 71. *et de Cens. c.* 7. *n.* 63. *cum Pell. Lez. Rodr. Henr. etc.* posse Confessarios Regulares dispensare in omnibus irregularitatibus in quibus possunt dispensare Episcopi cum subditis suis, ex Privilegio Bullato Sixti IV, in Bullà 9 Minimis concesso, et confirmato à Julio II. in sua Const. quæ incipit, *Dùm ad Sacrum Ordinem*, (ut testatur *Peyrin. ad Const. I. Julii II.* §. 22. *apud Salm. tr.* 18. *de Privil. c.* 4. *n.* 171.) ibi Confessariis illorum concessa est facultas « ab omnibus excommunicationibus, suspensionibus et interdictis, et super quacumque » irregularitate ordinaria, tam à jure quàm ab homine reservatis, toties quoties opus fuerit absolvendi et dispensandi ac vota » quæcumque permutandi, sicut potest Diœcesanus. » Hujusmodi Privilegium *Bauny* testatur jam esse in usu, sed *Lezana* de hoc dubitat; ut *Salm. d. n.* 171. dicunt, quòd usus talis Privilegii, cùm sit occultus spectando ad forum Pœnitentiæ, nemo testari potest, an sit vel non sit in usu: præterquam quòd addunt Privilegia maximè gratiosa non amitti per non usum, ut aiunt probasse in *eod. tr.* 18. *c.* 2. *n.* 13. Et etiamsi Minimi illo nequirent uti ob non usum, dicunt tamen alios Regulares in Privilegiis communicantes non interdici ab illis utendis. An verò ex Bulla Cruciatæ possit Confessarius electus dispensare in irregularitatibus ex delicto? Vide *Salmant. c.* 7. *num.* 66.

DUBIUM IV.

Quæ sint irregularitates ex delicto.

336. Irregularitas ex delicto incurritur I. ob *Baptismum iteratum.* — **337.** II. Ob *Violationem censuræ.*—**338.** Plura notanda. (An autem qui ordinatur ligatus censura, incurrat irregularitatem? *Vide dicta l.* 6. *n.* 799. *Dub.* 7. *vers Utrùm.*) — **339.** III. ob *Exercitium actûs Ordinis Sacri*, quem aliquis Clericus non habet. — **360.** IV. Ob *Malam susceptionem Ordinum.* — **361.** Quotupliciter incurratur irregularitas ob furtivam susceptionem? — **362.** V. Ob *Crimina infamia et notoria.* — **363.** Requiritur notorietas facti, vel juris. Quæ sint crimina et exercitia, quibus annexa est infamia? —**364.** Quomodò tollatur hæc irregularitas? — **365.** VI. Ob *Homicidium*, vel *Mutilationem.* — **366.** De irregularitate ob Homicidium *voluntarium.* — **367.** Hanc irregularitatem incurrunt I. Qui occidunt, vel mutilant. — **368.** Dub. 1. Quid, si homicidam pœ-

niteat ante mortem? — **369.** Dub. 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant? — **370.** II. Incurrunt mandantes, vel consulentes homicidium, vel mutilationem. — **371.** Dub. 1. Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato, sive consilio? — **372.** Dub. 7. Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum? — **373.** Dub. 3. Quid, si consulens consilium revocet? — **374.** III. Incurrunt omnes cooperantes ad homicidium vel mutilationem, nempe 1. Excitantes. 2. Præliantes in bello injusto. 3. Ministrantes auxilium. 4. Accusantes, etc. 5. Associantes. — **375.** Dub. 1. An incurrant ratihabentes? — **376.** Dub. 2. An non impedientes? — **377.** De irregularitate ob homicidium, vel mutilationem *casualem*. — **378.** De mutilatione membrorum. — **379.** Dub. 1. Quid veniat nomine *membri*? — **380.** Dub. 2. An fiat irregularis qui abscindit testiculos? — **381.** Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare Episcopi? — **382.** Plura apud Busemb. et præsertim, an dans potum infirmo, vel eum admovens incurrat irregularitatem? Vide ib. *n.* 4. — **383.** Si quis dat operam rei licitæ, non fit irregularis nisi apponat negligentiam mortaliter culpabilem. — **384.** Hinc excusantur I. Magister, et pater verberans, si, etc. II. Equitans in equo feroci. III. Alens feram ligatam. IV. Reficientes tectum. V. Clericus in sacris, aut Monachus medens sine incisione, vel adustione. — **385.** Quid de Clerico Beneficiato medente cum incisione? — **386.** Si quis dat operam rei illicitæ, non fit irregularis, si res non est periculosa. — **387.** Quid, si periculosa? — **388.** Quid, si quis occidat ad defensionem suî vel innocentis? Et quid, si adulter occidat maritum aggressorem? Remissivè ad l. 3. num. 398. v. In ordine. — **389.** An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc.? — **390.** Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium? — **391.** An Episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario? — **392.** Et quid, si homicidium fuerit omnino occultum? — **393.** Quid, si homicidium fuerit casuale? — **394.** An reputetur casuale homicidium patratum in rixa? — **395.** Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen? — **396.** Quomodo Prælati Regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium, vel mutilationem cum subditis suis? Et quomodo cum laicis?

356. — « Resp. *Prima* est, ob iteratum Baptismum seriò, et » scienter; estque irregularis tam baptizans quàm baptizatus; » etsi in rebaptizante irregularitas tantùm sit partialis, ne clericus ad altiorem Ordinem possit ascendere, neque incurratur, » si rebaptizatio sit occulta. *Covar. Tolet. M. Leo. p.* 5. *s.* 358. » Vid. *Bon. d.* 7. *q.* 3. *p.* 3. *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 5. *c.* 2. »

Per rebaptizationem occultam non solemnem probabiliùs non incurritur irregularitas, ut tenent *Salm. c.* 8. *n.* 60. (licèt contrarium teneant *Bon. D.* 7. *q.* 3. *n.* 1. *et* 7. *Pal. D.* 6. *p.* 16. *n.* 1. *ap. Salm. d. c.* 8. *n.* 60.) *cum Sylv. Laym. et Con. ex cap. Ex litterarum de Apostat.* ubi, cùm de rebaptizato sermo fiat, dicitur: « Ad superiores Ordines promoveri (si publicum est » quod proponitur) non valebit, nisi ad Religionem transire » voluerit; si verò occultum est, promoveri poterit. » Hinc nota 1. quod irregularitas adversùs eum qui scienter rebaptiza-

tur, habetur ex *c.* 4. *Confirmandum Dist.* 50. adversùs autem rebaptizantem habetur tantùm ex communi sententia DD. ut testantur *Salm. de Cens. c.* 8. *n.* 59. Et colligitur ex *c. Ex litterarum*, ubi declaratur irregularis Acolytus assistens rebaptizationi. Rebaptizans vel rebaptizatus ex metu sine intentione, vel sub conditione (etsi temerè et culpabiliter fiat) probabiliter non fiunt irregulares, ut *Pal. l. c. n.* 5. *Suar. D.* 31. *sect.* 6. *dub.* 5. *Tourn. p.* 104. *q.* 3. *et Salm. c.* 8. *n.* 61. *cum Nav. Corn. et Avil.* Ignorantia culpabilis tamen hoc non excusat, ex *c. Quibus, de Consecr. dist.* 4. Secus, si inculpabilis; *Pal. n.* 6. *Salm. n.* 62. *cum Sot. Sayr. etc.* Nota II. quòd est etiam irregularis, qui baptizatur ab hæretico declarato sine ulla necessitate, ut habetur ex *cap. Ventum est.* 1. *q.* Insuper qui differt baptizari usque ad mortis periculum, ex *c. Si quis, Dist.* 57. Vide *Salm. n.* 65.

537. — « *Secunda*, ex violatione censuræ, v. g. si ea innodatus actum aliquem Ordinis solemniter exerceat, nisi invincibilis ignorantia excuset. *Laym. c.* 3. »

538. — Notandum hîc I. quòd qui celebrat innodatus excommunicatione minori, non incurrit irregularitatem, ex *c. Si celebrat. De Cler. exc. min.* Immò nec irretitus excommunicatione majori, si exerceat actum Ordinum Minorum, adhùc solemniter et ex officio : ita *Bon. q.* 3. *p.* 5. *n.* 1. *Laym. c.* 3. *n.* 4. *Nav. c.* 27. *n.* 242 *et* 244. *Anacl. p.* 512. *n.* 13. *et Avila*, *Fill. Corn. cum Salm. c.* 8. *n.* 66. Nec si exerceat actum ordinum majorum, sed non solemniter, id est Diaconatus sine stola, Subdiaconatus sine manipulo; cùm tales actus sic exerceri possint etiam à Cantoribus : *Salm. c.* 8. *n.* 68. *et Anacl. l. c.* Nec qui canit solemniter Officium, nisi sit Hebdomadarius Capituli, solemniter dicendo Orationem cum *Dominus vobiscum*, quia tale ministerium ex consuetudine à Sacerdotibus aut Diaconis exercetur. Nec qui concionem habet, quia hoc munus de licentia Episcopi potest exerceri etiam à non constituto in Sacris, cùm sit actus jurisdictionis, non Ordinis; *Suar. D.* 12. *sect.* 2. *n.* 4 *et Salm. c.* 8. *n.* 69. *cum Avil. Sylv. Sayr. Henr. etc.* Nec qui exercet actum non Ordinis, sed jurisdictionis, scil. si Episcopus excommunicet, si Parochus assistat Matrimonio; *Anacl. n.* 14. *et Diana*, *Avil. Sylv. Sayr. Henr.* etc. *cum Salm. c.* 8. *n.* 69.

Notand. II. ad incurrendam hanc irregularitatem requiri, ut censuratus scienter actum Ordinis exerceat, quia illa tantùm ob contemptum censurarum imposita est. Episcopus, vel alius Sacerdos censuratum cogens alium ad celebrandum coram se, fit irregularis, *c. Illud. de Cler. exc. min.* Ab hac autem irregularitate tantùm Pontifex potest absolvere, vel Episcopus, si sit occulta; et Prælati Regulares cum suis Religiosis, etiamsi si publica, ut tenent *Bord. Sayr. Corn. Cand. etc. apud Salm. c.* 8. *n.* 72. Immo etiam cum sæcularibus, ut *Peyr, Fragros. et Ant. à Sp. S. ibid.* ex privilegiis Mart. V. et Jul. II. Notandum III. cum *Cabassut. lib.* 5. *c.* 20. *n.* 13, quòd si quis celebret in Ecclesia polluta, non fit irregularis; fit verò qui celebrat scienter

in loco interdicto, quia jam violat censuras per exercitium Ordinis, ex *c. Is qui* 18. *de Sent. exc. in* 6. Notand. IV. *cum Anacl. p.* 512. *n.* 16. *et Nav. ibid.*, quòd qui ordinatur ab Episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, hæretico, schismatico, aut simoniaco, fit irregularis : argum. ex *c. Quod quidem, et. c. Statuimus,* 1. *q.* 1. item ex *c. Ordinationes q.* 9. *et c.* 1 *et* 7. *de Schism.* ubi dicuntur hujusmodi Ordinationes indigere dispensatione. An autem incurrat irregularitatem, qui ordinatur aliqua irretitus censura? Vide *l.* 6. *n.* 799. *Dub.* 3. *vers.* Utrùm.

339. — « *Tertia,* ob peccatum, quo Clericus seriò et scienter » actum ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet. » *Bon. loc. cit. p.* 6. *Laym. loc. cit. c.* 3. »

Ex hoc capite igitur (ut dicit *Busembaus*) fit irregularis Clericus ministrans scienter, et solemniter in Ordine Sacro, quem non habet, ut ex *c.* 1 *et* 2. *De Cler. non ord. min.* Nempe, si non Diaconus canat Evangelium cum stola, etc., vel si non Sacerdos absolvat sacramentaliter, solemniter baptizet, etc. An autem laicus exercens actum Ordinis quem non habet, incurrat irregularitatem? Probabiliùs negatur juxta dicta de Baptismo. *lib.* 6. *n.* 116. *v. Dub.* 3. Qui est ligatus duplici censura, et exercet actum Ordinis Sacri, etsi non incurrat duplicem irregularitatem, incurrit tamen unam duplici æquivalentem, unde in petitione dispensationis id exprimere debet : *Tourn. t.* 2. *p.* 190. Sacerdos autem simplex excipiendo Confessiones non incurrit irregularitatem, quia hic revera exercet actum Ordinis quem jam habet, licèt careat jurisdictione, ut rectè ait idem *Tourn. p.* 110. Unde peccat, sed non incurrit irregularitatem.

360. — « *Quarta*, ob delictum, quo quis malè suscepit Ordi- » nes, v. g. in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo » non habente jurisdictionem, vel per saltum (licèt hunc sus- » pensum tantùm esse, quandiu non ministrat in Ordine per sal- » tum suscepto, satis probabiliter doceant *Avila, Nav. Bonac.*), » vel antè legitimam ætatem, vel sine dimissoriis, vel furtivè » (Episcopo nesciente, nec approbante), et non examinatus. » Vide *Bon. d.* 7. *q.* 5. *p.* 4. »

361. — Ex furtiva Ordinum susceptione fit irregularis, I. Qui Ordinem recepit sine approbatione Episcopi; nam is prohibetur ad alium Ordinem ascendere, ex *c.* 1. *De eo, qui fur.* etc. II. Qui sine dispensatione Episcopi eodem die recipit plures Ordines, quorum unus Sacer est, ex *cap.* 2. *et* 3. *eod. tit.* III. Qui post matrimonium contractum ante consummationem Ordinem Sacrum recipit, renitente uxore, ut ex *Extrav. Antiquo de Voto.* Alias verò furtivas receptiones Ordinum, quas enumerat hîc *Busemb.* dicunt *Suar. D.* 42. *sect.* 3. *n.* 5. *Pal. D.* 6. *p.* 17. *n.* 1. *Salm. t.* 10. *c.* 8. *n.* 73. *cum Con. et Corn.*, potiùs inducere suspensionem quàm irregularitatem; nihilominus pro absolutione hujusmodi suspensionis, semper recurrendum ad Papam : vide dicta *n.* 318.

In hac autem irregularitate nequit dispensare Episcopus, si

crimen est publicum, et ipse ante Ordinationem præceperit sub pœna excommunicationis (ut mos est) neminem furtivè accedere, ex *c.* 1. *eodem tit. ut supra ;* Vid. *Salm. c.* 8. *n.* 75. Qui insuper dicunt cum *Fragroso*, etc. Regulares posse dispensare etiam cum sæcularibus, sicut in aliis irregularitatibus occultis, ita etiam in hac, ex Privilegio Sixti IV et Julii II. juxta dicta in *Dub. præced. n.* 355. *in fin.*

362. — « *Quinta*, propter enormia crimina, si sint notoria et » publica, v. g. quæ à jure habent annexam infamiam, ut » adulterium, raptus, incestus, perjurium in judicio. »

Hæc irregularitas ex infamia, ut ait *Croix l.* 6. *n.* 512. potiùs reducitur ad irregularitatem ex defectu, quàm ex delicto, cùm infamia non sit aliud quàm defectus bonæ famæ. Omnes infames irregulares fiunt, ex *c. Infames*, 6. *q.* 1. Et hoc intelligitur, sive infamia sit ex jure Canonico, sive ex civili. Item sive infamia sit juris, sive facti; quamvis *Bon. cum Azor. apud Salm. c.* 8. *n.* 76. dicant infamiam facti inducere quidem irregularitatem ad non suscipiendos Ordines, sed non ad ministrandum in susceptis; infamiam verò juris ad utrumque.

363. — Ad incurrendam hanc irregularitatem requiritur, ut crimen cui annexa est infamia, sit notorium notorietate facti vel juris, *Facti* per publicam famam. Requiritur tamen, prout dicunt *Viva quæst.* 9. *art.* 3. *num.* 6. *cum Castro*, *Hurt. ac Laym. Garc.* et *Pignat.* apud *Croix l.* 7. *n.* 513. (contra *Suar. Fill.* etc.) ut factum non solùm sit publicum, sed etiam notorium; seu ita evidens majori parti viciniæ, seu collegii (ubi ad minus sint decem) ut nulla possit tergiversatione celari. Item ait *Viva ibid.* requiri etiam, ut crimen sit qualificatum, ut hæresis, parricidium, etc.; vel continuatum, ut concubinatus. Infamia autem *Juris* habetur per confessionem rei in judicio, vel per sententiam Judicis, saltem criminis declaratoriam; ita *Sanch. Dec. l.* 2. *c.* 26. *n.* 1. *Pal. p.* 20. *n.* 3. *et Salm. c.* 8. *n.* 82. *cum Con. Bon. Avila*, *Corn. etc.* Crimina autem, quibus de jure annexa est infamia, sunt homicidium, perjurium factum in judicio, hæresis, simonia, sodomia, crimen læsæ Majestatis, adulterium, proditio, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, invasio Cardinalium, vel Episcoporum. Item raptus mulierum, seu ad illum cooperatio, duellum, paratio armorum contra parentes, etc. Vide *Salm. c.* 8. *ex n.* 78. Item exercitium histrionis cum turpibus repræsentationibus, ita ut non fiat sine peccato mortali: non autem macellatoris, carnificis, lictoris et similis generis, cùm hæc officia bene exerceri possint sine peccato, ut *Pal. l. c. n.* 6. *et Salm. n.* 84. *cum Corn. contra alios*. Præterea hîc notandum, posse etiam incurri irregularitatem ob infamiam adhuc alienam, prout incurrunt filii eorum qui damnati sunt ob delictum læsæ Majestatis; item filii nati ex matre meretrice, ita filii Hæreticorum (licèt hoc neget *Viva Art.* 4. *n.* 6. sicut negat etiam de filiis illegitimorum cum *Suar. Palao contra alios*), et etiam nepotes per viam masculinam ab iis descendentes;

modò tamen sit notorium parentes fuisse hæreticos, et in hæresi decessisse, ut *Sanch. l. 2. c. 28. n. 7. et Suar. D. 43. sect. 3. n. 1.* Ut autem omnes hi irregularitatem incurrant, opus est, ut nati sint post delictum; ita *Sanch. l. 2. c. 27. n. 14. Less. l. 2. c. 34. n. 121. Pal. p. 19. §. 2. n. 2. et Salm. c. 8. n. 83. cum Bonac. et Henr.* (V. Not. XXV, pag. 340.)

364. — Hæc infamia atque irregularitas, si sit facti, tollitur vel per Baptismum, vel per notoriam facti emendationem, sine dispensatione, ut tenent *Suar. D. 48. sect. 2. n. 6. Pal. l. c. n. 14. et Salm. cum Henr. Bon. Corn.* etc. Et colligitur ex *c. Si duo 15. q. 6.* Modò emendatio, universim loquendo, ut ait *Viva art. 4. n. 6.* et *Croix n. 517. cum communi*, saltem per triennium perseveret. Si verò sit juris, non tollitur nisi per dispensationem; quamvis *Bon.* teneat hanc etiam tolli per Baptismum, et *Salm. n. 86.* non improbabile putent.

Episcopus non potest dispensare, ut infamis infamia facti ad Sacros Ordines ascendat: potest tamen, ut in susceptis ministret, si crimina sint minora adulterio, et reus egerit pœnitentiam. Si verò infamia sit per sententiam Judicis, potest ab illo irregularitas tolli per aliam sententiam, qua reo fama restituatur, *Salm. c. 8. num. 87. et Tourn. t. 2. p. 57.* Irregularitas ob crimen parentum, vel ob officium infame tollitur per ingressum in religionem, ut *Salm. ib.* cum *Corn.* Testantur autem *ib. Bordon. et Ant. à S. S.* Regulares ex privilegiis Pii IV et Pii V posse dispensare cum suis subditis in hac irregularitate, sive contracta ante ingressum in Religionem, sive post: item sive infamia fuerit juris, sive facti, nulla excepta.

365. — « *Sexta* oritur ex injusta mutilatione, vel homi» cidio, etiam indirectè tantùm voluntario; extenditurque ad » omnes, qui ad alterutrum, sive in bello injusto, sive extra illud, » injustè concurrunt, consulendo, mandando. Mutilatio autem » hîc intelligitur, quando à corpore separatur membrum aliquod » principale, id est pars corporis, quæ officium per se distinctum » habet, v. g. pes, manus, oculus, auris, etc. *M. Leo in praxi* » *p. 3. s. 347. ex Covar. Nav. de Cens. n. 206.* Vide *Bon. p. 8.* » * (Ita habetur *ex Clement. unic. De Homic.* Et hoc verum est, » etiamsi quis mutilet seipsum, ut qui seipsum castraret, *c. Si* » *quis absciderit. D. 55. Sayr. Corn. cum Salm. c. 8. n. 18.* Sicut » etiam fieret irregularis, qui seipsum culpabiliter deformaret, » aut digitum, vel partem digiti sibi abscinderet, *ut ex c. Qui* » *partem D. 55. Dicitur,* seipsum, quia secus esset (ut mox di» cemus *n. 379.*) si alter abscinderet tibi digitum.) * »

366. — Hæc igitur irregularitas oritur tam ab homicidio voluntario (nimirum cùm homicidium sit vel directè volitum in se, vel indirectè in causa, inseparabiliter tamen et proximè cum illo conjuncta, prout est in lethali vulneratione, in porrectione veneni, etc.), quàm ex homicidio casuali indirectè volito, nempe in causa, prævisо effectu (non ita autem proximè cum causa conjuncto), et neglecta debita diligentia ad illum impediendum

Hinc aliqua adnotabimus I. De homicidio *voluntario*. II. De homicidio *casuali*; advertendo, quòd illud quod dicitur de irregularitate ob homicidium, dicitur etiam de irregularitate ob mutilationem voluntariam, sive casualem.

367. — Quoad homicidium voluntarium pertinet, I. incurrunt irregularitatem omnes qui propria actione hominem occidunt, ut patet ex *c. Si quis* 1. *de Homic.* et ex *c.* 7. *Trid. sess.* 14.

368. — Sed hîc dubitatur 1. an si homicidam pœniteat facti ante mortem, incurrat hic irregularitatem? Negant *Salm. c.* 8. *n.* 4. *in fin.* quia (ut aiunt) tunc occisori mors illa non est voluntaria in seipsa, sed tantùm in causa, quæ cùm jam retractata fuerit, ipse non influit ampliùs moraliter in mortem. Sed veriùs affirmant *Suar. D.* 44. *s.* 3. *n.* 7. *et Viva de Irreg. q.* 9. *a.* 2. *n.* 4. Nam in hoc differt causa moralis à physica: qui posuit causam tantùm moralem, sufficit, ut eam moraliter auferat, ne effectus ei imputetur; hinc mandans homicidium, revocando mandatum ante ejus executionem, bene excusatur ab irregularitate, quia jam desinit moraliter influere. Qui verò posuit causam physicam mortis, nempe vulnus, aut venenum, non excusatur si pœniteat illum, quia causa necessariò pergit influere in mortem. Imò rectè docet *Suar. D.* 44. *sect.* 3. *n.* 13. *in fin.* nec etiam mandantem excusari ab irregularitate, si revocatio mandati casu non perveniat ad mandatarium. Valde probabiliter tamen (ut diximus *n.* 40. et tenent iidem *Salm. c.* 1. *n.* 153. *cum Suar. Sayr. Avila, Corn. etc.* ac consentit ipse *Viva l. c.*) excusabitur ab excommunicatione mandans percuti Clericum; si ante executionem pœniteat ipsum mandati, sive consilii, licèt revocatio mandatario non innotuerit, quia cessat contumacia requisita ad censuram incurrendam. Certum autem est, quòd si quis lethaliter quantumcumque vulneret, si mors non sequitur, irregularitatem non incurrit; quia nulla assignatur in jure propter conatum occisionis, sed tantùm propter homicidium, aut mutilationem; ita *Suar. D.* 44. *sect.* 2. *n.* 2. *et Salm. l. c. cum Avila, et Sayr.* et aliis passim.

369. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem, si quis primus lethaliter aliquem percusserit, sed alii postmodum eum peremerint? Affirmant *Fagn. in c. Significasti* 18. *de Homic.* item *Covarr. et Ugol. ap. Bon. D.* 7. *q.* 4. *p.* 8. *n.* 32. Et inferunt ex *dicto c. Significasti*, ubi Pontifex dixit primum vulnerantem non esse irregularem, si constet vulnus ab ipso inflictum non fuisse lethale; secus ergo, si lethale fuerit. Negant verò *Laym. l.* 3. *s.* 5. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 10. *in fin. Bon. l. c. cum Avila*, et *Con.* item *Molina, et Henr. apud Escob. l.* 53. *n.* 311. Ego autem censeo cum *Esc. n.* 312. revera in prædicto *c. Significasti*, nihil definitum fuisse de hoc casu; ibi enim fuit quidem decisum in casu ibi allato, nempe cùm quidam primùm ab uno percussus fuisset, deinde ab aliis, et sic decesserit; respondit Pontifex, quòd si constiterit, primum non percussisse lethaliter, eum non esse irregularem. Secus si dubium fuisset, an ex illius percussione, vel aliorum

vulneratus periisset. Nostrum autem casum, nempe quòd primus vulnus lethale inflixerit, sed percussus ab aliis extinctus fuerit, puto à Pontifice fuisse præteritum, saltem non constat fuisse decisum. Hoc tamen intelligendum, si constet primum vulnus non causasse mortem, nec accelerasse, sed eam intulisse secundum vulnus, nempe si caput fuisset confractum, aut cor transverberatum; nam aliàs in dubio primus non effugit irregularitatem.

370. — II. Incurrunt irregularitatem omnes homicidium mandantes, vel consulentes, ut habetur ex *c. Si quis viduam. D.* 50. *c. Significasti* 18. *de Homic. et c. Sicut* 6. §. *verò, eod. tit.* Hoc tamen non currit, si mandans, vel consulens non influxerit in homicidium, nimirum (ut dicunt *Sanch. Dic. l.* 1. *c.* 10. *n.* 44. *et Viva q.* 9. *a.* 2. *n.* 6.) si constet homicidium ex alia causa accidisse; vel si ipsemet hoc asserat, sitque fide dignus; nam aliàs, ut bene advertit *Sanch.*, non est ei credendus.

371. — Sed dubit. 1. an mandans vel consulens censendus sit irregularis, in dubio, an mandatum vel consilium fuerit vel non efficax causa homicidii? *Prima* sententia communior, quam tenent *Sanch. l* 1. *c.* 10. *n.* 42. *circa fin. cum Salas, Pal. D.* 6. *p.* 3. *n.* 8. *cum Nao. et Salm. c.* 7. *n.* 45. *cum Con. Sayr. Avila, et Corn.* affirmat, tum quia prævalet mandatum sive consilium, usquedum probetur oppositum; unde sicut in foro externo hi damnarentur jam ut irregulares, ita censendum in interno, qui externo conformari debet, semper ac Externus non utitur falsa præsumptione; tum quia ratio textûs in *c. Ad audientiam,* nempe quòd in dubio homicidii tutior pars eligenda est, ut si fortè postmodum certè innotescat homicida, evitentur indecentia et scandalum, comprehendit tam homicidam quàm mandantem aut consulentem. *Secunda* verò sententia, quam tenent ut probabilem *Dian. p.* 11. *tr.* 6. *r.* 42. *Spor. t.* 2. *p.* 130. *n.* 129. *et Tamb. l.* 10. *de Cens. tr.* 4. *c.* 5. *n.* 11. negat, quia (ut aiunt) irregularitas non incurritur nisi expressa sit in jure, jura autem loquuntur de iis qui certè sunt causa homicidii mandando vel consulendo, vel qui dubiè homicidium committunt, non autem de iis qui tantùm dubiè ad illud concurrunt. Unde sicut non incurreret irregularitatem mandans sive consulens homicidium, nisi hoc in textibus supra allatis esset expressum, ita alii Canones, qui damnant percutientes, etiam in dubio an ex eorum percussione mors secuta fuerit, non extenduntur ad mandantes et consulentes in dubio concursûs. Ad primam autem rationem responderi posset id quod dicitur circa obligationem restitutionis, vide dicta *l.* 3. *n.* 562. ex *D. Th.* et aliis. Secundæ verò rationi respondetur, quòd in pœnis, et præsertim in irregularitatibus (juxta dicta *n.* 346.) non fiat ob identitatem rationis extensio de casu ad casum. Unde non videtur hæc secunda sententia dicenda improbabilis.

372. — Dubit. 2. an is incurrat irregularitatem qui movet homicidam jam determinatum ad occisionem, ut citiùs eam exequatur? Negat *Hurt. cum aliis ap. Vivam q.* 9. *a.* 2. *n.* 7, quia hic

non influeret simpliciter in homicidium. Sed communiter et rectè affirmant *Bon D. 7. q. 4. p. 8. n. 28. Pal. p. 15. §. 2. n. 6. et Salm. c. 8. n. 13. cum Avila, et Corn.*, quia revera iste jam directè est causa illius homicidii eo tunc patrati.

373. — Dubit. 3. an consiliator homicidii excusetur ab irregularitate, si ante executionem consilium revocet? Negant *Nav. c. 27. n. 353. et Bon. D. 6. p. 8. n. 20. cum Azor. et aliis*, quia consilium adhuc revocatum semper influit. Affirmant verò *Suar. D. 44. s. 3. n. 13.* cum communi, ut asserit *Sylvest. v. Homicidium, n. 13. Fill. tr. 20. n. 34.* item *P. Nav. Avila, Sayr. Salas*, et *Ugol. ap. Bon. l. c.*, quia, ut consulens excusetur, sufficit ut sicut consulendo moraliter influxum posuit, ita, consilium revocando, influxum moraliter auferat (modò intelligitur revocatio perveniat ad homicidam); tunc enim homicidium potiùs imputatur malitiæ executoris, quàm consilio suadentis. Sed juxta dicta *l. 3. n. 559.* dicimus, quòd si consilium fuerit duntaxat falsum, vel datum auctoritativo modo, revocans illud non fit irregularis; secus si consulens insinuavit motivum, vel modum occidendi; tunc enim probabiliùs incurrit irregularitatem, quia motivum aut modus semper influere pergunt. Hoc tamen non obstante secundam sententiam non puto improbabilem. Vid. *d. n. 559.*

374. — III. Incurrunt irregularitatem omnes qui voluntariè cooperantur ad homicidium, vel ut illud celeriùs, audaciùs, aut securiùs fiat, ut communiter docent *Pal. D. 6. p. 13. §. 2. n. 6. Bon. D. 7. q. 4. p. 8. a. n. 28. Tamb. de Cens. c. 15. §. 7. n. 26. cum Sayr. Præp. et Ugol. et Salm. c. 8. n. 13. cum Corneio, et Avila,* ex *c. Sicut, §. Qui verò, et §. Clerico, de Homic.* Hinc fiunt irregulares 1. Omnes qui ad homicidium se excitant, quamvis unus solus occidat. 2. Omnes qui præliantur in bello injusto, si aliquis in eo occidatur, etiamsi hoc non intendant; tunc enim saltem incurrunt irregularitatem homicidii casualis. 3. Omnes qui ministrant arma aut pecunias ad homicidium, aut bellum injustum patrandum. 4. Omnes qui injustè accusant, aut testificantur, aut judicant ut homo occidatur. 5. Omnes qui associantur occisorem, animum augendo; ita communiter *Viva q. 9. ar. 2. n. 3. Tamb. l. c. et Salm. c. 8. n. 14. cum Bon. Avila, Giball. et Corn.* Quapropter dicit *Tamb. l. c. n. 28. cum Sayr. Præp. et Ugol.*, quòd si in rixa te ostendas amico rixanti, jam erit irregularis, si ille occidat: quia tua præsentia jam animum auges. Additque cum *Præpos.* non posse approbare opinionem *Avilæ, Henriq.*, et aliorum dicentium excusari ab irregularitate patrem associantem filium rixantem, ne filius periclitetur, si filius alterum occidat. Subdit *Viva q. 9. ar. 2. n. 8. cum Avila*, fieri etiam irregularem, qui suadet amico, ut inimicum occidat, vel se exponat probabili periculo mortis, si postea ipse amicus occidatur. Vide *num. 387. ibi infra.*

375. — Dubit. 1. an incurrat irregularitatem qui ratihabet homicidium suo nomine patratum? Affirmant *Nav. cap. 27. num. 233.* atque *Mol. Sylv. etc. ap. Salm. c. 8. n. 11*, quia (ut aiunt) rati-

habentes æquiparantur mandantibus; ideo in *c. Cùm quis, de Sent. exc. in* 6, ratihabentes percussionem Clerici suo nomine factam, jam incurrunt excommunicationem. Sed veriùs, et communiter negant *Suar. D.* 44. *s.* 3. *num.* 24. *Bonac. D.* 7. *q.* 4. *p.* 8. *n.* 42. *Salmant. c.* 8. *n.* 12. *cum Corn. Diana, Giball. Vill.* et *Leand. ac Escob. l.* 53. *n.* 288 *et* 289. *cum Con. Avila, Coo. Sayr. et Henr.* Ratio, quia nullibi habetur in jure, ratihabentibus impositam esse irregularitatem. Ratihabitio autem æquiparatur mandato quoad culpam, non autem quoad pœnam, nisi in jure sit expressum, prout expressum est de ratihabentibus Clerici percussionem respectu ad excommunicationem, non autem irregularitatem incurrendam.

376. — Dubit. 2. an incurrat irregularitatem qui valens homicidium impedire, culpabiliter non impedit? Si is tantùm ex caritate tenetur impedire, certum est apud omnes non incurrere, esto ex odio non impediat; ita communiter *Suar. D.* 45. *s.* 4. *n.* 3. *Bon. D.* 8. *q.* 4. *p.* 8. *n.* 37. *et Salm. c.* 8. *n.* 39. *cum Avila, Sayr. Fill. Giball. Henr. Con. etc.* Dubium fit an incurrat, qui tenetur impedire ex justitia ratione pacti vel officii; nempe si sit medicus stipendio conductus, advocatus qui teneatur reum tueri, custos viarum, pater, tutor, dominus, aut maritus qui tenetur uxori alimenta præstare? *Prima* sententia negat talem incurrere, et hanc tenent *Roncag. cap.* 3. *q.* 3. *p.* 116. *v. Non pauci, Hurtad. D.* 2. *Diff.* 9. *num.* 34. *Turr. D.* 63. *dub.* 3. *Diana p.* 4. *tr.* 2. *R.* 7. *cum Vasquez et Tamb.* item *Præp. Leand. et Giball. ap. Salm. c.* 8. *n.* 41. et probabilem videri aiunt *Pal. D.* 6. *p.* 15. §. 7. *n.* 2. *et Escob. lib.* 53. *n.* 315. Ratio, quia aliter judicandus est qui positivè influit in homicidium, quàm qui homicidium non impedit. *Secunda* verò sententia affirmat, et hanc tenent *Nav. c.* 27. *n.* 231. *Suar. D.* 46. *s.* 4. *n.* 5. *Pal. l. c. n.* 2. *Bon. l. c. Tol. l.* 1. *c.* 83. *n.* 4. *Tourn. t.* 2. *p.* 95. *Escob. l. c. cum Man. et Henr. ac Salm. c.* 8. *n.* 42. *cum Avila, Sayr. et Corn.* Ratio, quia omittens defendere, cùm possit, quem ex justitia defendere tenetur, censetur verus homicida, cùm ipse, si non physicè, moraliter tamen influit in homicidium. Hæc sententia est quidem communior et probabilis, sed non minùs probabilis mihi videtur prima; cùm enim irregularitas debeat esse in jure expressa, rectè dicit *Ronc.* ex S. Canonibus non satis constare hujusmodi non impedientes, moralem tantùm causam præbentes, incurrere irregularitatem, sed solos occidentes, mandantes, consulentes, omnesque positivè in homicidium influentes. Iidem autem *Tourn. et Escob. ll. cc.* excusant ab irregularitate, qui omittunt impedire, non jam studiosè, ut homo occidatur, sed tantùm ex timore vel negligentia; idque rectè inferunt ex *c. Quæsitum, de Pœn. et rem.* ubi Parentes, ex quorum culpa filii in cunis perierint, censentur irregulares, si studiosè neglexerint suffocationem impedire, non tamen si ex ipsorum incuria filii mortui fuerint.

377. — Hæc quoad homicidium voluntarium; quod verò ad homicidium *casuale* spectat, incurritur irregularitas etiam ab eo

qui periculum mortis prævidet, ex aliqua sua actione, et negligit culpabiliter illud præcavere; ita *Pal. D.* 6. *p.* 15. §. 5. *art.* 3. *et Salm. c.* 8. *n.* 29. *cum Avila, Coo. et Henr.* ac aliis passim, ut patet ex *Clem. Si furiosus, de Homic.* Dicitur *culpabiliter*, nam ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur culpa lata, quæ peccatum mortale supponit, ut communiter docent *Bon. D.* 7. *q.* 4. *p.* 7. *in fin. Pal. D.* 6. *p.* 15. §. 4. *in fin. Suar. D.* 45. *sect.* 5. *n.* 8. *Tourn. t.* 2. *p.* 97. *R.* 2. *Conc. t.* 10. *pag.* 490. *n.* 7. *Salm. c.* 8. *n.* 30. *cum Avila, Sayr. et Corn. ac Viva qu.* 9. *ar.* 2. *nu.* 10. *cum Cajet. Arm. etc.*

378. — « 1. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit alteri » digitum, pollicem, unguem, dentes, barbam, capillos, labia, » nasum, auriculam (id est, cartilaginem quæ tantùm deservit » ad ornatum, et tutelam auris); quia non sunt propriè membra, » v. gr. digitus est pars tantùm, et officium membri, *Avila, et* » *alii* 8. cum *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 26. Item *M. Leo l. c. ex Glossa* » *c. ult. de hom. in* 6. et *L. Quæritur, Herm.* 10. *L. Non sunt* 14. » §. *Partus, ff. de Statu Hom.* »

379. — Incurritur igitur irregularitas etiam ob mutilationem membri, ut habetur in *c. Significasti de Homic.* et in *Clem. Si furiosus eod. tit.* Sed dubitatur 1. quid veniat nomine *Membri? Prima* sententia, quam tenent *Suar. D.* 44. *sect.* 2. *n.* 7 *et* 8. *ac Sotus, Caj. Arag. etc. ap. Salm.* dicit intelligi non solùm oculum, manum, etc., sed etiam nasum, digitos, et auriculam, quia per horum abscissionem jam aufertur (ut aiunt) corporis integritas. Sed communissimè, ac probabiliùs *Bon. q.* 4. *p.* 8. *n.* 3. *Pal. D.* 6. *p.* 15. §. 1. *n.* 4. *Conc. c.* 10. *p.* 489. *n.* 4. *Habert. c.* 7. *q.* 566. *Tour. t.* 2. *p.* 70. *v. Ex quibus, Cab. l.* 5. *c.* 20. *n.* 9. *cum Nav. ac Avila, et Salm. c.* 8. *n.* 22. *cum Val. Coo. Sayr. Diana, Hurt. Gob. etc.* dicunt nomine *Membri* intelligi tantùm partes illas corporis quæ proprium officium habent ab aliis divisum, ut oculus ad videndum, manus ad agendum, pes ad ambulandum, etc. Hinc probabiliùs dicunt *Pal. et Tourn. ll. cc. et Salm. n.* 24. *cum Avila, Coo. Sayr. Corn. etc.* non incurrere irregularitatem qui amputaret auriculam, quia ea ablata non tollitur omne officium audiendi: nec qui dentes evelleret; quia non sunt membra, sed instrumenta maxillarum ad cibos mandendos, ut *Bon. n.* 2. *Pal. nu.* 4. *et Salm. d. n.* 24. *cum Sayr. Diana, et Giball.* Et tantò minùs qui capillos, aut barbam abscinderet. Item nec qui aufert alteri digitum, quisque sit, ut *Bonac. Pal. Tourn. Salm. ll. cc. cum Val. Avila, Coo. Sayr. Hurt. Corn.* et aliis communissimè. Nec obstat textus in 6. *c. Qui partem. D.* 55. ubi declaratus fuit irregularis qui sibi ipsi digitum vel partem digiti abscidit; nam respondetur cum *Tourn. et Habert,* illi non fuisse irregularitatem impositam ob solam mutilationem, sed ob pravam voluntatem, *quæ sibi causa fuit* (ut ibi dicitur) *ferrum injiciendo.*

380. — Dubit. 2. an sit irregularis qui abscindit testiculos alterius? Negant *Bon. Hurt. Avila, Corn. apud Salm. c.* 8. *n.* 23. quia (ut dicunt) illi non sunt membrum, sed pars membri. Sed

probabiliùs affirmant *Ronc. c.* 3. *q.* 3. *Pal. D.* 6. *n.* 15. §. 1. *n.* 4. et *Salm. l. c. Diana. p.* 9. *tr.* 7. *R.* 11. (quamvis aliàs oppositum dixerit) quia testiculi jam propriam operationem habent, nempe efformandi semen aptum ad generandum (intellige, id tamen, si abscissio injustè fit.) Secus verò si unus tantùm testiculus auferatur, quia unus non habet officium ab altero diversum, cùm uterque ad eamdem operationem concurrant. Fieret verò irregularis, ut rectè dicunt *Pal. d. n.* 4. *Tourn. Habert. Conc.* et *Salm. ll. cc. cum Sayr.* et *Bon.* qui mulieri unam mamillam abscinderet, quia unaquæque mamilla proprium officium habet. Idem docent *Suar. et alii ap. Vivam,* de abscissione dimidiæ manûs; sed contradicit *Tourn. p.* 69. *v. Resp. Partes,* quia in *c. de Cler. ægrot.* qui duos digitos cum medietate palmæ amisit, non dicitur mutilatus. sed debilitatus : communiter autem dicunt *Nav. c.* 27. *n.* 223. *Cabass. l.* 5. *c.* 20. *n.* 9. *cum Suar. Con. et Avila, Salm. c.* 8. *n.* 25. *cum soto, Bon. Coo. Sayr. etc. Avila, ac Croix l.* 7. *n.* 487. *cum Suar. et Sylvio* (contra *Caj. etc.*) et probabile putat *Ronc. l. c.* non esse irregularem qui alterius membrum debilitaret, adhuc taliter ut redderet eum ineptum ad officium suum. Imò etiamsi mortuum relinqueret, ut dicunt *Pal.* §. 1. *n.* 5. et *Nav. Coo. etc. apud Salm. n.* 26. Sed huic valde probabiliter contradicunt *Suar. D.* 44. *sect.* 2. *n.* 11. *Cabass. l. c. Conc. p.* 490. *n.* 5. *et Salm. n.* 27. *cum Corn. etc.* quia tale membrum, licèt secundùm apparentiam non sit mutilatum, reipsa tamen ablatum censetur, cùm non sit ampliùs animatum, et continuatum cum aliis membris. Unde probabiliter è converso inferunt *Salm. n.* 27. non esse irregularem qui tale membrum omnino exsiccatum abscinderet, quia talis non esset mutilatio formalis.

381. — In hac autem irregularitate propter mutilationem bene possunt dispensare Episcopi, si sit occulta, ex facultate Tridentini in *c.* 6. *Liceat, sess.* 24. *de Ref.* ubi tantùm excipitur irregularitas ob homicidium voluntarium, ut communiter docent *Suar. D.* 44. *sect.* 2. *n.* 4. *Pal. l. c. n.* 3. *Bon. ult. n.* 11. *et Salm. c.* 8. *n.* 28. *cum Fill. Avila, Corn. Diana, Gob. Villal. etc.*

382. — « 2. Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem solo » visu privando, non autem oculum extrahendo : nec qui debi» litat tantùm membrum, et non abscindit, quia non est muti» latio. *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 26. *ex Megal.* etc.

« 3. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa) unum percu» tiunt, et unus lethale vulnus infligit, ex quo moritur, si constet » quis hoc fecerit, hunc solum fieri irregularem docent *Sayr.* et » alii 5. cum *Diana p.* 2. *t.* 15. *R.* 18. contra *Avil. Suar.* etc.

« 4. Qui infirmo bona fide, dat aliquid, v. gr. cibum, vel potum; » vel cum movet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa » cum operatur, ex quo mors, vel ejus acceleratio præter inten» tionem sequatur, non fit irregularis, nisi intervenerit lata culpa. » *Avila, Fill.* et alii 4. cum *Diana p.* 5. *t.* 3. *R.* 17. ubi ex *Bon.* etc. » notat Sacerdotibus et religiosis circa moribundos licere eadem » quæ laicis. * (*Ita etiam comm. Tourn. p.* 97. *R.* 2. *Conc. p.* 490.

» *n.* 7. *Elbel p.* 472. *n.* 171. *cum Fill. et Avil. ac Salm. c.* 8. *n.* 33. » *cum Corn. et Pelliz.* Sic etiam non fit irregularis Sacerdos ju- » bens fieri abscissionem membri præscriptam à Medico, modò » ipse non exequatur; *Cabass. l.* 5. *c.* 19. *n.* 22. Imò multùm » probabiliter *Conc. p.* 501. *n.* 20. eximit ab irregularitate qui ad- » juvaret Chirurgum congruè mutilantem ægrotum. An verò fiat » irregularis qui facit ista, ut infirmus citiùs moriatur? Affirmant » *Coo. Nav. etc.* Sed negant *Pell. et Con.* ac meritò probabile pu- » tant *Salm. ibid.* quia licèt adsit peccatum grave, deficit tamen » actio externa graviter injusta. Hinc mihi videtur utendum dis- » tinctione qua usi sumus in obligatione restitutionis, juxta dicta » *l.* 3. *n.* 551; spectandum enim an apponatur, vel non, diligentia » sufficiens ad mortem infirmi præcavendam. Certè autem fit ir- » regularis qui temerè remedium præberet ex quo mors notabiliter » acceleraretur; *Salm. l. c.* semper tamen ad irregularitatem ex » delicto requiritur culpa lata cum peccato mortali, *ut Salmant.* » *Tourn. Conc. et alii comm. citati num.* 348 *et* 377.

« 5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, » non fit irregularis, etsi amicus occidat alium. *Avila, Henr.* etc. » cum *Dian. p.* 4. *t.* 2. *R.* 17. Limitat autem *Præp.* nisi sua præ- » sentia animaverit ad occidendum. (*Vide n.* 374.)

« 6. In bello injusto, si vel unus occidatur, totus exercitus fit » irregularis, saltem si aliqua ratione sit cooperatus; *Bon. q.* 4. » *p.* 4. *n.* 3.

« 7. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtûs animati anima » rationali; secus, si animatus non sit, *C. Majores.* 32. *q.* 2. *Bon.* » *l. c. p.* 8. *n.* 27. *Con.* etc.

« 8. Qui dans operam rei licitæ (imò, secundùm multos, etiam » illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homici- » dium sequeretur, et tamen secutum est, non est irregularis ob » defectum voluntarii; secus tamen, si dictam diligentiam omisit » omissione mortali. *Bon. q.* 4. *p.* 7. *Less. l.* 2. *c.* 9. *dub.* 15. *etc.* » Alii tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quavis » culpa, etiam levissima, incurrat hanc irregularitatem. *Panorm.* » *Coo. M. Leo p.* 3. *s.* 354. »

383. — Distinguendum igitur, si quis dat operam rei licitæ, et debitam adhibet diligentiam ne homicidium sequatur, non incurrit irregularitatem, si mors accidat; ita comm. *Pal. D* 6. *p.* 14. §. 4. *n.* 7. *Bon. D.* 7. *q.* 4. *p.* 7. *n.* 8. *Conc. t.* 10. *p.* 490. *n.* 7. *Tourn. t.* 2. *p.* 96. *concl.* 1. *Salm. c.* 8. *n.* 30. et alii passim *cum D. Th.* 2. 2. *q.* 64. *art.* 8. *ad* 3. ubi : « Secundùm Canones impo- » nitur pœna his qui casualiter occidunt, dantes operam rei illi- » citæ, vel non adhibentes diligentiam debitam. » Et patet ex *c. Is qui, c. Sæpe, et c. Si duo fratres. Dist.* 50. item ex *c. Joannes, c. Dilectus,* et *c. ult. de Homic.* Secus verò si omitteret sufficientem diligentiam, ut colligitur ex *c. Presbyterum,* et *c. Ad audientiam, de Homic.* Quia, cùm quis negligenter se habet in præcavendo homicidio quod timet, indirectè jam vult illud in causa. Dicitur, *sufficientem diligentiam,* quia non requiritur diligentia

summa, sed satis est illa, qua vir prudens uteretur juxta rei qualitatem; ut rectè dicunt *Salm. l. c. cum Caj. et Corn.* Et contra, ad irregularitatem incurrendam non sufficit quævis negligentia, sed requiritur illa quæ ad peccatum mortale pertingit ut communiter docent *Suar. D.* 45. *sect.* 5. *n.* 8. *Bon. l. c. in fin. Pal.* §. 4. *Conc. l. c. Cabass. l.* 5. *c.* 20. *n.* 10. *Tourn. p.* 97. *R.* 2. *Sylvius* 2. 2. *qu.* 64. *art.* 8. *Concl.* 3. *cum Soto, et Bann. Salm. d. n.* 30. *in fin. cum Sayr. Corn. et Avila, ac Diana p.* 2. *tr.* 2. *R.* 21. *cum Fill.* et communi, ad incurrendam enim quamcumque irregularitatem ex delicto omnino requiritur culpa gravis, ut probat *Cabass. l. c. ex c. Quæsitum de Pœn. et c. fin. de Hom. in* 6. V. dicta *n.* 348 *et* 377.

384. — Hinc non fit irregularis I. Magister qui discipulum moderatè verberat (et idem de Patre respectu filii), si casu ex percussione mors discipuli sequatur, ut *Conc. d. n.* 7. *et Salm. c.* 8. *n.* 31. Secus, si graviter excederet, ut patet ex *c. Presbyter. de Homic. et c. ult. eod. tit. in* 6. II. Qui equitando in equo feroci puerum occiderit; *Conc. ib. et Bon. n.* 23. *cum Mol. Sayr. et Ugol.* ex *c. Dilectus* 1. *de Homic.* III. Qui feram sive canem ferocem alit, et custodit in occulto, si casu fera ruptis vinculis hominem occidat; secus si teneret in via, ubi fera aliis nocere posset, vel si illa ex ejus incuria esset soluta; *Salm. c.* 8. *n.* 31. *cum Coo. et Corn.* IV. Qui reficiendo tectum, tegulas et lapides mittit, præmonens transeuntes ut se caveant; secus si non moneat, *Salm. l. c.* V. Medicus, si casu infirmus ex pharmaco præstito decedat sine gravi Medici negligentia, ut ex *c. Ad aures, de ætate, et qualit. ord.* Et hoc adhuc si sit Clericus aut Monachus, modò 1. sit peritus; nam aliàs non effugeret irregularitatem, si temerè vel contra præceptum Medici præberet remedium, ex quo mors aut ejus notabilis acceleratio eveniret, ut rectè dicunt *Salm. c.* 8. *n.* 33. *in fin. Tourn. to.* 2. *p.* 84. *et Bon. D.* 7. *q.* 4. *p.* 5. *num.* 4. *cum Mol. Sayr. Henr.* et communi. (Secus si bona fide daret aliquid infirmo ad ejus remedium vel levamen, ut *Bon. p.* 7. *n.* 12. *et Salm. ib. cum Corn. et Pelliz.* vide dicta *n.* 382. *v.* 4. *Qui infirmo*). Modò 2. Clericus medeatur sine incisione, vel adustione, alioquin, cùm id expressè vetetur Clericis in Sacris et Monachis, sub pœna irregularitatis in *c. Sententiam, Ne Clerici, vel Monachi,* jam fiunt irregulares, si ex tali incisione vel adustione mors sequatur, secus si eveniret aliunde, nempe ex vi ipsius morbi, vel ex alia causa, ut dicunt *Pal. D.* 6. *p.* 15. §. 4. *n.* 8. *in fin. et Salm. c.* 8. *num.* 32. *cum Avila, Corn. et Henr.* Si tamen alius peritus absit, bene poterit tunc Clericus aut Monachus sine peccato et consequenter sine periculo irregularitatis incisionem aut adustionem adhibere, ut communiter docent *Pal. Tourn. cum Mol. et Salm. ll. cc. cum Avila, Henr. et Corn.*

385. — An autem Clericus Beneficiatus medendo cum incisione præter necessitatem, si æger ex illa moriatur fiat irregularis? Affirmant *Nav. Panorm. etc. apud Tourn. p.* 84, quia

(ut aiunt) id quod prohibetur Ordinatis in Sacris, interdicitur etiam Beneficiatis. Sed veriùs id negant *Bon. q. 4. p. 5. n. 4. cum Mol.* et idem *Tourn. cum Pontas*, et *Giball.* tum quia regula præfata supponitur ab Adversariis, sed nullo jure satis probatur; tum quia in præfato textu, *Sententiam*, tantùm de constitutis in Sacris fit mentio; pœnæ autem non sunt extendendæ de casu ad casum in jure non expressum. Et quamquam de negotiatione, et ludo sub nomine *Clericorum*, non tantùm constitutos in Sacris venire, sed etiam Beneficiatos diximus *l. 3. n. 831 et 895*, tamen cùm in hoc casu prohibitio facta sit speciatim Subdiaconis, Diaconis, et Sacerdotibus, non comprehenduntur minores his, quicumque illi sint.

386. — Si quis verò dat operam rei illicitæ, et ex ea mors alterius sequatur, communis est sententia, quòd si opera illa non est illicita, quia periculosa, sed ex alia causa, peccat quidem, sed non incurrit irregularitatem, modò sufficientem diligentiam adhibuerit ad mortem vitandam; putà si quis cæderet arborem in solo alieno, et merè fortuitò hominem occideret; vel si induceret alium ad furandum sine periculo, et casu ille occidatur, ac similia. Ratio, quia tale homicidium tunc non esset illi voluntarium, neque directè, cùm non sit intentum, neque indirectè in sua causa, cùm talis actio non sit per se periculosa; jura enim irregularitatem statuentia ex homicidio intendunt punire verè delinquentes homicidii culpa; illa autem actio, licèt sit mala, non tamen est malitia homicidii; nam ut bene docet *D. Th. 1. 2. q. 76. art. 3*, ignorantia invincibilis circumstantiæ peccati excusat quidem à speciali ejus malitia, etiamsi opus ipsum peccatum sit; ita communissimè *Suar. D. 45. s. 6. n. 9. Sotus de Just. l. 5. q. 1. art. 3. Navarr. c. 27. n. 221. Pal. D. 6. p. 15. §. 4. n. 5. Conc. p. 491. n. 8. Tourn. t. 2. p. 99. Escob. l. 53. n. 300. cum Coo. Val. et Henr. ac Salm. c. 8. n. 34. cum Corn. Avila, et Sayr.* contra *Palud. Gabr.* et alios paucos *apud Suar. l. c. n. 1.* qui citant pro se *D. Th. in 2. 2. qu. 64. ar. 8*, sed non bene; nam licèt S. Doctor ibi dicat dantem operam rei illicitæ non evadere homicidii reatum, tamen id apertè intelligit de re illicita ob periculum homicidii, ut patet *in resp. ad 1 et 2. ib.* Nec obstat quod in *c. Clerico jacente*, et *c. Eos verò D. 50*, declarantur irregulares casu occidentes vel mutilantes; et tantùm in jure excipiuntur qui dant operam rei licitæ, ut habetur in *c. Joannes*, et *c. Dilectus*, et *c. ult. de Homic.* Ergo qui dat operam rei illicitæ ex qua mors sequitur, jam fit irregularis. Nam respondetur quòd Canones hi semper intendunt loqui de homicidio directè vel indirectè volito, ut colligitur ex *Clem. unic. de Homic.* ubi ideo excusatur exercens opus licitum, quia homicidium non est ei voluntarium; unde semper ac homicidium est alicui omnino involuntarium, non imponitur ei irregularitas, quamvis operam rei illicitæ ipse navet.

387. — Dubium majus est, an incurrat irregularitatem qui dat operam rei illicitæ quomodocumque periculosæ, si ex ea

mors sequatur? Adest duplex probabilis sententia. *Prima* affirmat, quam tenent *Suar. D.* 45. *sect.* 6. *n.* 9. *Nav. c.* 27. *n.* 237. *Tolet. l.* 1. *c.* 77. *n.* 7 *et* 8. *Conc. p.* 491. *n.* 8. item *Sayr. Avila, Mol. et Ugol. ap. Bon. D.* 7. *q.* 4. *p.* 7. *n.* 9. et *Sotus Cordub. Castro, Fernand. etc. ap. Dian. p.* 4. *tr.* 2. *R.* 20. Et probant ex *c. Tua nos* 19. *de Homic.*, ubi quidam Monachus incidens apostema cujusdam mulieris, licèt fuisset peritus, et mulier ex sua incuria postea decessisset, tamen fuit declaratus delinquens, dixitque Pontifex: « Post satisfactionem condignam cum eo misericor-» diter agi possit, ut Divina valeat celebrare. » Quæ verba, ut aiunt *Fagnan. in d. c. et Suar. l. c.* secundùm communem intelligentiam significant necessariam fuisse dispensationem. Ex hoc igitur textus generalis fit regula, quòd ex actione injustè periculosa, quoties sequitur homicidium, etsi casuale, inducatur irregularitas. *Secunda* verò sententia probabilior, quam tenent *Pal. D.* 6. *p.* 15. §. 4. *n.* 5. *Tourn. t.* 2. *p.* 99. *v. Dixi, Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 10. *n.* 4. (qui tutam vocat) *Sporer t.* 2. *p.* 133. *n.* 139. *Tamb. de Homic. c.* 15. §. 2. *num.* 12. *Elbel t.* 2. *p.* 467. *n.* 189. *cum Sayr. et Gutt. Bonac. loc. cit. cum Salon. Salm. c.* 8. *n.* 38. *cum Henr. etc. ac Diana l. c. cum Con. Hurt. Præp. Sa, et Tann.* dicit, quòd si opus sit ita periculosum, ut ex eo frequenter mors sequatur (ut esset admovere ignem bombardæ ubi est frequentia hominum, aut pugnare in bello, aut inducere alterum, ut temerè se exponat periculo mortis, prout probabiliùs sentit *Bonac. num.* 17. *cum Suarez etc. ac Viv. cum Ao.* vid. *num.* 374. contra aliquos) tunc incurritur irregularitas, quamvis omnis adhibeatur diligentia ne mors sequatur, quia (ut bene ait *Tourn.*), cùm opus sit de se proximè periculosum, nulla diligentia potest non periculosum fieri. Secus si opus rarò sit mortis inductivum, et debita diligentia apponatur ne mors eveniat; quia tunc (ut diximus) homicidium non est voluntarium, neque in se, neque in causa; cùm enim opus non sit proximè periculosum, posita diligentia, satis excusatur à malitia homicidii.

Ad textum autem oppositum in *d. c. Tua nos,* respondent *Sotus de Just. l.* 5. *q.* 1. *art.* 9. *et Less. l.* 2. *c.* 9. *n.* 105. ibi Monachum minimè fuisse declaratum irregularem; sed hæc responsio mihi non satisfacit, nam verba textûs supra allata, veriùs significant jam irregularitatem incurrisse, ac faciliùs cum eo dispensandum, et sic explicat Auctor argumenti, dicens ibi: *Sed cum eo misericorditer dispensari potest;* et ita etiam communiter alii, ut testatur *Suar.* Meliùs respondetur cum *Pal. Bon.* et *Salm.* casum illum esse particularem in jure (prout etiam est casus de mandante verberationem, si mandatarius casu postea occidat, ex *c. ult. de Homic. in* 6.) Præterquam quòd dicimus cum *Salm.* quod talis Monachus jam aliunde esset irregularis, quia exercuerat chirurgiam cum incisione, ut idem Innoc. III declaraverat in *c. Sententiam Ne Cler. vel Mon.* tum propter indecentiam, tum quia talis ars est de se maximè periculosa mortis; unde potiùs Constitutio illa fuit declaratoria, quàm novum jus constituens.

Neque obstat alius textus in *c. Contineb. de homic*, ubi damnatus fuit ut irregularis quidam Diaconus qui ferendo latentem falcem, et cum altero ludendo fuit causa, ut hic eum amplexans à falce feriretur, et mortem subiret. Nam respondetur cum *Gloss. ib. v. Romani*, et *Suar. D. 45. sect. 5. n. 3. in fin. ac Bonac. nu. 22*, quòd hoc ita statutum fuit, quia Diaconus ille negligenter se habuit in falcem sic ferendo; unde dicunt *Suar.* et *Bon.* quòd si talis minimè advertisset periculum, in conscientia non teneretur se gerere ut irregularem. Ex hac autem secunda sententia inferunt *Pal. n. 7. Laym. n. 3. Elbel n. 212.* et *Salm. n. 38*, cum aliis, non esse irregularem Clericum, si ipso torneamenta, vel ferarum venationem exercente, mors alicujus contingeret; quia tales actiones non sunt per se inductivæ homicidii, alias nec etiam laicis essent licitæ; excipe nisi in his vel similibus gravem negligentiam ille commiserit pertingentem ad mortale, juxta dicta *n. 383. in fin.*

388. — « 9. Qui alterum mutilat vel occidit, ad necessariam » suî defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incur- » rit hanc irregularitatem; quia hîc nulla est culpa: ergo nec » pœna. *M. Leo p. 3. f. 349.* »

Qui alium occidit ob defensionem suî cum moderamine inculpatæ tutelæ, certum est quòd excusatur ab irregularitate, ut patet ex *c. Significasti 18. §. fin. de Hom.* et ex *Clem. Si furiosus eod. tit.* ubi dicitur: *Et idem* (id est non incurrere irregularitatem) *de illo censemus, qui, si mortem aliter vitare non valeat, suum occidit vel mutilat invasorem.* Nec obstat Trid. *s. 14. c. 7.* ubi dicit etiam ei qui occidisset *casu, vel vim vi repellendo, ut quis se à morte defenderet..., jure quodammodo dispensatio debeatur;* nam explicant comm. hunc textum DD. intelligi, quando ille moderamen non servasset; ita *Ronc. de Irreg. c. 3. q. 4. Salm. t. 8. n. 58. cum Avila. Pal. et Barb.* ex communi, *ac Tourn. t. 2. p. 71. cum Nav. Sayr. Comit. etc.* ex Decl. S. C. 1. Oct. 1688. Procul autem dubio irregularitatem incurrit qui cum culpa gravi moderamen excedit, ut patet ex *Clem. cit.* ex *c. Si his 6. Dist. 50.* vide *Ronc. l. c. p. 116.* Hoc tamen casu homicidium reputatur casuale, et ideo Episcopus (si crimen est occultum) bene potest in tali irregularitate dispensare, ut mox infra *n. 395.* Excusatur etiam ab irregularitate qui occidit injustum invasorem alterius innocentis, ut *Suar. D. 46. sect. 3. n. 2 et 3. Ronc. ib. cum Barb.* item *Less. Con. P. Nav. Bon. Fill., et Coo. ap. Cabass. l. 5. c. 19. n. 24*, qui eis adhæret contra alios, quia irregularitas ex homicidio privato non incurritur nisi cum peccato mortali, ut eruitur ex *c. Ex litteris primo loco de Homic.* Valde autem probabiliter censent *Ronc. l. c. cum Suar. et Salm. c. 8. n. 50*, cum aliis, quòd si quis alterum provocet verbis aut facto, prævidens se facillimè aggrediendum, fit irregularis si postmodum ob suî defensionem aggressorem occidit, quia tunc dat operam rei illicitæ proximè periculosæ; secus verò si non prævidet. Quid autem dicendum, si quis accedendo ad uxorem alterius maritum aggressorem necet?

Vide dicta *l.* 3. *n.* 398. *v. In ordine,* ubi diximus adulterum non excusari ab irregularitate, si præviderit proximum periculum invasionis, quia tunc adulterium est proximè periculosum homicidii : secus, si cautè accesserit, ita ut putaverit periculum esse remotum. Quid si vir, cognito adulterio, occiderit uxorem, an adulter fiat irregularis ? Eodem modo distinximus, vide *l. c. in fine.*

389. — Quær. an occidens alterum ob defensionem libertatis, honoris, pudicitiæ, vel bonorum temporalium cum moderamine inculpatæ tutelæ, fiat irregularis ? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Laym.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 9. *n.* 3. *Tourn. t.* 2. *p.* 74. *dub.* 5. *et Spor. de* 5. *Præc. c.* 2. *n.* 177. *cum Nav. Sylo. Arm. Henr. Avil. etc.* et probant ex *c. Suscepimus de Homic.*, ubi fuit declaratus irregularis quidam Religiosus, qui pro conservandis bonis duos latrones occidit. Probant etiam ratione, quia licèt in tali homicidio non adsit peccatum, adest tamen defectus lenitatis, ob quem semper incurritur irregularitas, præterquam in casibus jure expressis, in jure autem tantùm excusatur ab irregularitate qui ob conservationem vitæ invasorem occidit, ut habetur in *Clem. Si furiosus de Homic.* ut supra. *Secunda* verò sententia communior et probabilior negat; et hanc tenent *Suar. D.* 46. *sect.* 2. *art.* 4. (qui vocat communem), *Less. l.* 2. *c.* 9. *n.* 73. *Pal. D.* 6. *p.* 15. §. 8. *n.* 7. *Fill. tr.* 20. *c.* 1. *q.* 6. *n.* 146. *Bon. D.* 7. *q.* 4. *p.* 6. *n.* 10. *Con. D.* 18. *p.* 9. *n.* 88. *Holzm. t.* 1. *p.* 294. *n.* 583. *Elbel p.* 459. *n.* 195. *Ronc. c.* 3. *q.* 4. *cum Barb. et Salm. de Cens. c.* 8. *n.* 56. *cum Sayr. Villal. Diana, et Corn.* Et probatur 1. ex *c. Quia te. Dist.* 50. ubi, cùm quidam Episcopus captus à Saracenis aliquos occiderit, ut suam libertatem defenderet, Urban. II ita ei respondit : « Sed quoniam non tam sponte » id fecisse cognosceris, canonicè nullo modo judicaris. » Item ex *c. Interfecisti,* ubi excusatur ab irregularitate qui *et se, et sua* defendens, alium occidit; illa autem conjunctio *Et* vim habet disjunctionis, id est, si se, vel sua defenderet, aliàs qui se, et non sua defenderet, irregularis fieret; item frustra Pontifex addidisset illud *sua*, si tantùm ob suî defensionem vitaretur irregularitas. Præterea, id fortiùs probatur ex *Dilecto* 6. *de Sent. exc.* ubi, cùm quidam dominus temporalis violenter invasisset bona cujusdam Decani, hic supposuit interdicto totam terram illius. Hinc cùm dubium factum fuerit an bene egisset, respondit Pontifex : « Cùm omnes leges omniaque » jura vim vi repellere, cunctisque se defensare permittant, » licuit utique ipsi Decano (si prædictus Ballivus eum bonis » suis mundanis injuriosè expoliare præsumpserit) contra illius » violentiam se defendere. Et quoniam adversùs ejus nimiam » potentiam sufficiens temporalis defensio sibi fortè non aderat, » potuit se etiam spiritualiter, gladio utendo ecclesiastico, defen» sare. » Luculenter igitur hic Pontifex declarat, licitè potuisse Decanum illum vi temporali sive armis tueri bona sua contra violentiam Ballivi, dicendo unicuique permissum esse *vim vi repellere.* Probatur 2. ratione, quia talis irregularitas non incur-

ritur neque ex delicto, neque ex defectu lenitatis; non ex delicto, cùm non adsit culpa, ut ipsi Adversarii concedunt; neque ex lenitatis defectu, nam, ut dicetur infra ex *n.* 464. *in fin.* irregularitas ex defectu lenitatis non incurritur nisi ob occisionem aut mutilationem, quæ fit vel à ministris publicis, vel à militibus in bello justo offensivo, vel à Clericis medentibus cum adustione, aut incisione, juxta dicta *n.* 382. *infra ad n.* 4. E converso communis est sententia DD. ex *c. Is qui de Sent. exc. in* 6. ut vidimus *n.* 345, quòd nulla incurritur irregularitas, nisi in jure sit expressa; ergo, cùm in jure irregularitas ex defectu lenitatis incurratur tantùm in prædictis tribus casibus, non est facienda extensio ad casum de quo loquimur; tantò magis, quia in præfatis casibus homicidium sponte committitur, licèt sine culpa, sed in nostro casu homicidium non provenit ex spontanea voluntate, sed ex necessitate defendendi sua jura; ideo talis occisio (ut rectè ait *Suar.*) magis habet rationem defensionis quàm occisionis. Respondetur autem ad textum oppositum in *d. c. Suscepimus,* Monachum excessisse in defensione, cùm ipse unà cum socio ligaverit fures, quando potuisset eos dimittere vacuos sine periculo rerum et personarum. Præterea, notat ibi *Glossa*, quòd Monachus interfecit fures, nulla stante necessitate; potuisset enim fugere prius quam illi solverentur à vinculis, nam res vel jam reservatæ erant, vel secum deferre poterat: ergo defensio illa non fuit moderata.

390. — Ultimò hîc videndum, quomodo tollatur hujusmodi irregularitas propter homicidium contracta. Tollitur I. per Baptismum, ut colligitur ex *c. Si quis Dist.* 50. Vide *Salm. cap.* 8. *n.* 15. et alios passim. II. Per dispensationem Pontificis, qui potest equidem in omni irregularitate dispensare, etiam ex homicidio voluntario, et contrariam opinionem id negantem *periniquam et temerariam* vocat *Barbosa Alleg.* 39. *n.* 63. Nec obstat textus in *c. Minor. eod. Dist.* 50. ubi videtur asseri, nec etiam Papam dispensare *posse* in irregularitate contracta ob homicidium; etenim communiter dicunt DD. (vide *Salm. l. c.*) illud *non posse,* intelligi pro *non decere,* ut patet ex eodem textu.

391. — Episcopi autem, si homicidium fuit voluntarium, nullo modo possunt dispensare in irregularitate, etiamsi illud fuerit occultum, ut habetur in *c. Liceat.* 6. *sess.* 24. Tridentini, ubi Episcopi possunt dispensare in omni irregularitate, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario. Excipitur solus casus quo vergeret periculum animæ, aut alia gravissima causa urgeret, et non pateret aditus ad Papam, ut docent communiter *Sylv. v. Dispensatio n.* 11. *et Salm. c.* 8. *n.* 16. *in fin. cum Machado, Avila. Corn. Dian. Henr. etc.*

392. — Dicunt autem *Coo. Abbas, Castro, Texeda, Bannez, Donat. Miranda, etc. apud Cont. Spor. in Suppl. p.* 149. *n.* 166. et probabile putat *Dian. p.* 12. *in fine libri n.* 6. *p.* 97. *art.* 2. *cum Aug. Vivald. etc. et Viva de Cens. q.* 8. *art.* 2. *n.* 7. *cum aliis,* quòd si homicidium sit adeo occultum, ut nullo modo possit probari in judicio, bene possint Episcopi dispensare super irre-

gularitate propter illud contracta. Sed hæc opinio mihi nulla valida ratione probatur, unde meritò eam rejiciunt *Salm. c.* 8. *n.* 16. *Renzi de Cens. t.* 2. *q.* 10. *et Ronc. c.* 3. *q.* 1. Ratio, quia Episcopi nullam habent facultatem super irregularitatibus, nisi eam quæ ipsis conceditur à Trid. *in c. Liceat*, 6. sess. 24. cùm inferior nihil possit in lege Superioris, ex *cap. Inferior, dist.* 21. et *Clement. Romani, de Elect.* A Concilio autem conceditur ibi quidem Episcopis potestas dispensandi super omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus, sed expressè excipitur illa *quæ oritur ex homicidio voluntario.* Nec valet dicere, Concilium loqui de homicidio illō, quod, licèt sit occultum, tamen in judicio probari possit. Nam primò respondetur, quòd id gratis supponitur. Secundò respondetur, idem Concilium alibi in *sess.* 14. *c.* 7. expressè oppositum declarasse dicendo : « Qui » sua voluntate homicidium perpetraverit, etiamsi crimen id » nec ordine judiciario probatum, nec alia ratione publicum, » sed occultum fuerit, nullo tempore ad sacros Ordines promo- » veri possit. »

393. — Si verò homicidium fuerit casuale, valde probabile est posse Episcopos dispensare in irregularitate ex eo contracta, quando crimen fuerit occultum, cùm Concilium in *d. c. Liceat*, neget Episcopis facultatem dispensandi, tantùm si homicidium fuerit voluntarium, ad distinctionem casualis; ita communiter *Pal. D.* 6. *n.* 15. §. 7. *n.* 7. *Bon. q.* 4. *p. ult. n.* 5. *Tourn. t.* 2. *p.* 102. *Concl.* 3. *Ronc. c.* 3. *q.* 3. *in fine. Diana p.* 9. *tr.* 7. *R.* 21. *et Salm. c.* 8. *n.* 43. *cum Less. Sayr. Corn. etc.* Hinc infertur, quòd bene possit Episcopus dispensare I. cum eo qui mandavit famulo, ut tantùm percutiat, sed ille casu occiderit, ut *Tourn. l. c. et Bon. n.* 8. *cum Suar. Moll. Fill. etc.* II. cum eo qui leviter percutere intendens, ex negligentia casu interficiat, *Bonac. n.* 7. III. cum eo qui percutiendo prægnantem, casu efficit, ut veniat abortus, *Tourn. l. c.* IV. cum Clerico qui exercendo chirurgiam, ex imperitia vel negligentia aliquem perimit, *Dian. p.* 9. *t.* 7. *R.* 22. *Less. et Avill.* Præterea communissimè docent *Nav. c.* 27. *n.* 240. *Laym. l.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *c.* 12. *n.* 3. *cum Sylv. Sayr. et Henr. Barb. All.* 39. *n.* 62. *cum Mirand. Campan. Homob. etc. ac Diana p.* 9. *tr.* 7. *R.* 22. *cum Less. Avila*, et aliis, quòd possunt dispensare Episcopi in irregularitate ex homicidio casuali, etiam notorio, ad suscipiendos Ordines Minores, et Beneficia simplicia; quia id jam poterant Episcopi de jure antiquo, ut docent *Abbas, Hostiens Jo. Andr.* et alii *ap. Laym. l. c.* et *Barb. n.* 59. Tridentinum autem tantùm reservavit irregularitatem ex homicidio voluntario, non verò casuali publico. An verò possit Episcopus dispensare in homicidio casuali, ad recipiendum Canonicatum? Vide dicenda in simili casu *n.* 429.

394. — Sed dubitatur, an reputetur casuale homicidium in repentina rixa patratum? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Diana loc. cit. et Salm. c.* 8. *n.* 6. *cum Machad. Philib. Henr. Rodr. etc.* Ratio, quia homicidium voluntarium propriè

est illud quod per industriam et per insidias committitur, ut habetur in Trid. *c.* 7. *sess.* 14. ubi : « Cùm etiam qui per indus-» triam occiderit proximum suum, et per insidias, ab Altari » evelli debeat. » Secunda verò sententia probabilior negat, et tenent *Suar. D.* 44. *sect.* 1. *n.* 3. *Nav. c.* 27. *num.* 240. *Holzm. p.* 444. *n.* 335. *Con. p.* 488. *n.* 2. *Spor. t.* 2. *p.* 148. *n.* 251 *et* 252. *Tamb. c.* 15. §. 6. *n.* 5. *et Diana* (se revocans) *p.* 10. *tr.* 11. *R.* 19. *cum Hurt. etc.* Ratio, quia Trid. *l. c.* post verba supra relata, *Cùm etiam per industriam, etc.* statim subdit : « Qui voluntate homicidium perpetraverit... nullo tempore pro-» mioveri possit. Si verò homicidium non ex proposito, sed casu, » vel vim vi repellendo, fuisse commissum narretur... jure quo-» dammodo dispensatio debeatur. » Qui autem in rixa occidit, jam sua voluntate, et exproposito occidit, licèt inopinata ira percitus sit, cùm jam perpetret homicidium quod intendit. Nec obstant priora illa verba *per industriam et per insidias ;* nam Glossa in *c.* 1. *de Homic.* illud *per industriam*, explicat, id est *non casu* ; atque idem Concilium declarat intelligi ; quando aliquis *sua voluntate* et *ex proposito* occidit, ad differentiam occisionis casu factæ, de qua loquitur in secunda parte.

395. — Valde tamen probabile est, quòd si quis incurrat irregularitatem ob homicidium occultum pro defensione propria, possit ab Episcopo dispensari, quando excesserit moderamen inculpatæ tutelæ, quia, cùm tale homicidium non fiat ex voluntate absoluta occidendi, non potest dici absolutè voluntarium, ut loquitur Tridentinum ; ita communissimè *Nav. cap.* 27. *n.* 239. (ubi asserit ita sensisse S. Pœnitentiar.) *Suar. D.* 46. *sect.* 1. *num.* 13. *Laym. lib.* 3. *sect.* 5. *tr.* 3. *p. c.* 13. *n.* 2. *Pal. D.* 6. *p.* 15. §. 8. *n.* 10. *Tourn. p.* 102. *v. Hinc*, *Diana p.* 10. *tr.* 11. *R.* 19. *Croix l.* 7. *n.* 476. cum communi, *Bon. qu.* 4. *p. ult. n.* 9. *cum Sayr. Val. Mol. Cor. Henr. et Avila.*

396. — Prælati autem Regulares possunt dispensare cum suis subditis ab irregularitate proveniente ex homicidio occulto casuali, ut docent *Salm. c.* 8. *num.* 43. ex Privilegio S. Pii V (relato in extensum ab iisdem *Salm. tract.* 6. *de Pœnit. c.* 13. *num.* 33.) Imò etiamsi crimen fuerit publicum, ut dicunt *Diana, Vill. Sayr. etc. ap. Salm. c.* 8. *n.* 43, et etiamsi fuerit voluntarium, defendunt *Salm. ib. n.* 17. *et c.* 7. *n.* 59. *cum Peyrin. Portel. Bann. etc.* ex concessione Martini V, Pauli III et Sixti IV, ubi concessum fuit Prælatis Regularibus dispensare in prima die lunæ Quadragesimæ in irregularitatibus, *quavis occasione, et causa contractæ sint.* Sed hac concessione non obstante, censeo non posse Prælatos Regulares dispensare, quando homicidium est publicum, aut voluntarium, quia in generali concessione non computantur ea quæ verisimiliter Superior non esset concessurus, ut tradunt communiter *Suar. D.* 21. *sect.* 3. *n.* 3. *Bon. q.* 3. *p.* 1. *n.* 12. *et Salm. de Cens. c.* 2. *num.* 41. *cum Ugol. Cand.* ac aliis passim, et patet ex *cap. In generali. Reg.* 81. *de Reg. Jur.* in 6. Præterquam quòd Bened. XIII (ut vidimus *n.* 101.)

expressè declaravit, quòd *solus Generalis Ordinis possit dispensare* (in irregularitate proveniente ex homicidio voluntario), « dummodo non fuerit appensatum, et intra claustra extiterit consummatum. » Unde, etiamsi concessio illa omnibus Prælatis Regularibus facta, esset vera, videtur à Benedicto omnino revocata, vel limitata pro solo Generali. Quoad Seculares verò, possunt Confessarii Regulares eos dispensare in omni irregularitate, in qua possunt Episcopi cum subditis suis, ex Privilegio Sixti IV et Julii II, ut notavimus *n.* 355. Hinc bene possunt dispensare cum Laicis in irregularitate contracta ob mutilationem, vel ob homicidium casuale occultum, prout possunt Episcopi cum suis, ut vidimus *num.* 381 *et num.* 393.

DUBIUM V.

Quæ Irregularitates ex defectu.

397. Prima ex defectu animæ. Hinc sunt irregulares I. Amentes, Dæmoniaci, Epileptici. — **398.** Distinctiùs agitur de Amentibus. — **399.** De Epilepticis, et Dæmoniacis. — **400.** Quis possit dispensare in hac irregularitate? Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu? An saltem in dubio? An Prælati Regulares? — **401.** II. Sunt irregulares illiterati. — **402.** III. Neophyti. — **403.** Secunda ex defectu Corporis; vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert deformitatem. — **404.** Et primò, ob impedimentum exercitii est irregularis, I. Cæcus. — **405.** II. Surdus. — **406.** III. Mutus. — **407.** IV. Claudus. — **408.** V. Qui caret manu aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice. — **409.** VI. Laborans febri, paralysi, etc. item abstemius etc. — **410.** Secundò, ob deformitatem est irregularis I. ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ? — **411.** II. Leprosus. — **412.** III. Monstruosus, nempe gibbosus, pigmæus, æthiops. — **413.** Not. 1. Quid, si defectus superveniat Ordinibus? Not. 2. Quid, si antecesserit. — **414.** Quis possit in hac irregularitate dispensare? An Papa cum cæco? An Prælati regulares? — **415.** Quid, si defectus corporis advenerit ex propria culpa? Et an in eo possit dispensare Episcopus? — **416.** Quid de eunucho. — **417.** Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium. — **418.** Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam. — **419.** Et quid, si quis tantùm attentet se occidere, etc. — **420.** Tertia ex defectu Natalium. — **421.** Illegitimi legitimantur I. Per Matrimonium subsequens. — **422.** An Sufficiat quòd Matrimonium fieri potuisset tempore nativitatis? — **425.** Not. 1. Quid, si Matrimonium fiat postquam filius est ordinatus? Not. 2. Quid, si Matrimonium non consummetur? — **424.** Not. 3. Quid, si Matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte? — **425.** Not. 4. Quid, si filii nascantur ex Matrimonio clandestino ob omissas Denunciationes? — **426.** II. Legitimantur filii per Professionem Religiosam. — **427.** III. Per Dispensationem Pontificiam. — **428.** Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad Ordines Minores, et ad Beneficium simplex. — **429.** Dub. 1. An ad recipiendum Canonicatum. — **430.** Dub. 2. An cum illegitimo

occulto ? — **431.** Dub. 3. An saltem ad ministrandum in Sacris Ordinibus jam susceptis ? — **432.** Dub. 4. An filii Expositi sint irregulares ? — **433.** Principes seculares possunt legitimare tantùm ad sæcularia. Quid, in dubio, an quis sit legitimus ? —**434.** Quarta ex defectu Ætatis. — **435.** Quinta ex defectu Sacramenti, id est ob Bigamiam. Vide quæ sunt ap. Busemb.—**436.** Triplex est Bigamia, Vera, Interpretativa, et Similitudinaria. I. Quænam sit Vera ? — **437.** Quæ Interpretativa ? Hæc contingit quatuor modis. Primus modus, cùm quis ducit viduam.—**438.** Secundus modus, cùm quis ducit mulierem corruptam ab alio. — **439.** Dub. 1. Quid, si credat virginem ? — **440.** Dub. 2. Quid, si invalidè contrahat ? — **441.** Tertius modus, cùm quis cognoscit uxorem adulteram.—**442.** Dùb. 1. Quid, si adulterium fuerit occultum ?—**443.** Dub. 2. Quid, si cognoscit ignorans adulterium ? — **444.** Quartus modus, cùm quis contrahit duo Matrimonia, unum validum, aliud nullum.—**445.** Dub. 1. Quid, si utrumque fuerit nullum ? — **446.** Dub. 2. Quid, si cum bona fide ? — **447.** Dub. 3. Quid, si fictè ineatur secundum Matrimonium ? — **448.** III. Quidnam sit Bigamia Similitudinaria ? — **449.** An hanc irregularitatem incurrant etiam Clerici in Sacris ?—**450.** Quomodo tollatur irregularitas ex Bigamia ? An Papa possit in ea dispensare. —**451.** An Episcopi ? — **452.** An saltem quoad Ordines Minores, et ad Beneficia simplicia ? An in Bigamia Similitudinaria ?—**453.** An Prælati Regulares possint dispensare cum suis subditis in omni Bigamia ? — **454.** Sexta ex defectu Famæ. — **455.** Septima ex defectu Libertatis. Hinc sunt irregulares, I. Servi. — **456.** II. Conjugati. III. Curiales. IV. Milites, et Administratores publici, atque exercentes sæva, aut turpia. — **457.** Octava ex defectu Lenitatis. —**458.** An sit irregularis qui occidit in defensionem honoris ? (Vide etiam dicta n. 389.) — **459.** Fiunt irregulares ex hoc defectu, I. Qui occidunt in bello ; sed quando ? — **460.** An qui hortantur in bello ad occidendum ? — **461.** II. Qui in Judicio concurrunt ad mortem, vel mutilationem. Modò ipsi I. Cooperentur. — **462.** II. Activè. — **463.** III. Efficaciter. An peccent Clerici assistentes supplicio ? — **464.** IV. Proximè. An peccet Confessarius, vel alius consultus à Judice, respondens aliquem in particulari esse plectendum ? — **465.** Qui possunt excusari ? An omnes qui non concurrunt ut ministri ad causæ probationem, vel executionem ? — **466.** V. Per actionem ex natura sua ad id ordinatam. — **467.** Quomodo vetitum sit Clericis, et Monachis se intromittere in causam sanguinis ? — **468.** Fiunt autem irregulares I. Judices. II. Testes voluntarii. III. Accusatores, etc. Quid, si accuset Clericus ? Et quid si causa sit propria, vel aliena ? — **469.** An in hac irregularitate possit dispensare Episcopus, si fuerit occulta ? An Prælati Regulares ? — **470.** Annotantur ultimò Facultates quas habet S. Pœnitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, votis, etc.

397. — « Resp. *Prima* est ex defectu *animæ*, ex quo irregu» lares sunt. I. Amentes, phrænetici, arreptitii, et epileptici ; » qui tamen, si ordinati sunt, et intra annum eo morbo non » laborarunt, præsumuntur liberati, et permittuntur ad Ordinum » exercitium. Si verò laborent rarò, et quidem sine clamore et

» spuma, permittuntur celebrare cum coadjutore, qui, deficien-
» tibus ipsis, suppleat sacrificium. *M. Leo p.* 372. *ex c. Illud*
» 7. *q.* 1. *Glossa ibid.* »

398. — Loquendo de *amentibus,* distinguendum, si tali defectu laborans jam ordinatus est, tunc omnino, cessante defectu per diuturnum tempus ex judicio Episcopi (vel Prælati, si est Regularis) poterit in ordine suscepto ministrare; ita *Nav. c.* 27. *n.* 203. *Suar. D.* 51. *sect.* 1. *n.* 4 *et* 5. *cum Sylv. Gratian. et S. Anton. Bon. d.* 7. *q.* 1. *p.* 1. *n.* 1. *Pal. D.* 6. *p.* 10. *n.* 4. *Croix l.* 7. *n.* 494. *Cont. Tourn. t.* 2. *p.* 30. *et Salm. c.* 9. *n.* 79. *cum Avila Pelliz. etc.* Si verò non est ordinatus, nunquam poterit Ordines suscipere, si amentia ortum habuerit ex causa permanente et habituali, fundata (ut ait *Suar.*) in læsione organorum vel humorum, quia ita laborantes facilè relabuntur in eumdem morbum, ut habetur in *c. Maritum* 2. *Dist.* 33. ubi dicitur: *Non ordinandum... qui in furiam aliquando versus insanivit.* Unde sufficit semel insanisse, quia talis rarò præsumitur perfectè sanus. Secus tamen si amentia provenerit ex accidente, putà ex vi febris, vulneris, iræ, aut alterius passionis transeuntis, et postea verè cesset; ita *Suar. l. c. num.* 5. *Nav. c.* 27. *n.* 203. *Ronc. c. ult. q.* 7. *Croix l. c. et Bon. p.* 2. *n.* 23. *cum Mol. Fill. Ugol. Avila, etc.* communiter.

399. — Idem quod dictum est de amentibus, dicitur de *epilepticis* (sive lunaticis) et *dæmoniacis;* nam si morbus antecedat Ordinationem, sunt hi perpetuò irregulares: ita *Suar. D.* 51. *sect.* 1. *n.* 6. *Bon. D.* 7. *qu.* 2. *p.* 2. *n.* 22. *Croix l.* 7. *n.* 495. *Ronc. c. ult. qu.* 7. et alii passim. Et patet ex tota Distinct. 33. et præsertim ex *c. Communiter*, ubi dicitur: « Com-
» muniter definimus, ut nullus de iis, qui aut in terram arrepti
» à dæmonibus eliduntur, aut quolibet modo vexationis incursi-
» bus efferuntur, vel audeat ministrare, vel se ingerat; exceptis
» qui corporis incommoditatibus dediti, sine hujusmodi passio-
» nibus, in terra probantur elisi: » id est (ut explicat ibi *Glossa*), *qui rarò cadunt.* Dicunt autem *Cabass. T. J. l.* 5. *c.* 19. *n.* 8. *et Tourn. p.* 31. *v.* 3, quòd si quis ante pubertatem hoc morbo affectus fuerit, et postea perfectè liberetur, non censetur irregularis, quia (ut ait Hipocrates) Epilepsia sæpe in pubertate perfectè curatur. Secus si morbus accidat post pubertatem, et præsertim post 25 annum. Asserit tamen *Croix d. n.* 495, praxim in suis partibus habere, quòd qui per biennium liberi fuerint ab hac infirmitate, accedente declaratione Episcopi, ordinantur; imò sine declaratione, si quis per septem annos liberatus probetur. Si verò tali morbo laborans jam ordinatus sit, licèt non omnino sit liber, si tamen rarò (id est semel in mense) cadat, nec spumet, poterit privatim celebrare, adjuncto Sacerdote jejuno, qui Missam perficiat adveniente morbo: ita communiter *Suar. D. n.* 6. *Croix l. c. cum Nav. et Laym. ac Bonac. n.* 22. *cum S. Antonin. Sayr. Ugol. etc.* Et patet ex *c. Communiter*, ubi: *Qui* (id est epileptici), *et ipsi* (id est obsessi) « tandiu

» erunt ab officii sui ordine et loco suspensi, quousque unius anni » spatio per discretionem Episcopi inveniantur ab incursu dæ- » monis liberati. » Illud autem *anni spatio*, dicit *Suar. n.* 5, non esse in usu, sed relinqui prudentis arbitrio. Notat autem *Mazzot. tom. 4. p.* 446. *cum Sayr. Ugol.* et aliis, quòd si quis dæmoniacum se simulaverit, hic etiam sit irregularis ad Ordines suscipiendos, ex Conc. Constant. VI, Can. 6. Dicit tamen cum eod. *Sayr. et Fill*, quòd Episcopus potest promovere dæmoniacum ad Ordines minores, quia in *c. Cler. 4. Dist.* 33, fit sermo tantùm de Ordine Sacro; sed probabiliùs hoc negant alii communissimè; vide infra *n.* 452.

400. — In hac autem irregularitate propter defectum animæ, durante defectu, nec etiam Papa dispensare potest, quia illo laborantes sunt de jure divino inhabiles tam ad suscipiendum, quàm ad exercendum Ordinem. Cessante verò defectu, si cesset ante Ordinationem, non possunt in eo dispensare Episcopi, quia nulla Episcopis conceditur Dispensatio in irregularitatibus ex defectu provenientibus nisi in duobus casibus, ut notat *Cabass. l.* 5. *c.* 19. *n.* 3. scilicet 1. ut possint dispensare natalia illegitimorum ad solos Ordines Minores, et ad simplex Beneficium, ex *c.* 1. *de Fill. Presb. in* 6. Et 2 idem posse cum bigamo ex consuetudine, docent *S. Th. Sylo. Azor. Rota Rom. et alii ap. Cab. l. c.* contra *Tourn. p.* 116. *cum Pont. etc.* Sed vide *n.* 452. Cæterùm *Fagn. in c. Veniens de Fill. Presb. n.* 7 *et* 8. *et Tourn. cum Gib.* et aliis dicunt posse Episcopos dispensare in omnibus irregularitatibus dubiis, argum. *ex cap. Nuper* 29, ubi dicitur permissum quidquid non est reservatum; cùm autem reservatio sit odiosa, non censetur facta, ubi impedimentum, sive irregularitas non est certa. Ad tollendam igitur irregularitatem certò contractam ex defectu animæ, requiritur Dispensatio Pontificis, ut docent *Bon. p.* 2. *n.* 23. *Pal. D.* 6. *p.* 10. *n.* 5. *Salm. c.* 9. *n.* 8. *et Suar. D.* 15. *s.* 1. *n.* 5. contra *Majol. et Tab. ap. Bon.* Prælati tamen Regulares bene possunt dispensare cum suis subditis tali defectu laborantibus, ut ad Ordines Sacros promoveantur, etiamsi quis passus fuerit permanentem amentiam, si ex judicio Medicorum verè cessaverit illius periculum, quia Regularibus ex privilegio concessum est dispensare cum suis in omnibus irregularitatibus, exceptis aliquibus, ut diximus *n.* 355. inter quas non est hæc; *Salm. c.* 9. *n.* 80. juxta ab iisdem dicta *c.* 7. *n.* 59.

401. — « II. Illiterati, qui non habent doctrinam necessariam » pro Ordinibus. * (An autem omnino illiterati sint irregulares, » tam ad Ordines suscipiendos, quàm ad exercendos? *Vide dicta* » *l.* 6. *n.* 791. *v. Qu. II. Quid verò de Regularibus? Vide ibid. v.* » *Qu. III.*) *

402 — « III. Neophyti, seu recenter conversi, usquedum ju- » dicio Episcopi sufficienter instructi sint. * (*Putat autem Tolet.* » *ap. Vivam de Cens. q.* 9. *a.* 4. *n.* 14. post decennium, neophytum » non esse ampliùs irregularem, imò antea, si Episcopus judi- » cet illum bene moribus profecisse.) *

403. — « *Secunda*, ex defectu *corporis*. 1. Si propter eum inep-

» tus est ad exercitium Ordinis, ut si sit cæcus, surdus, claudus, » ita ut sine baculo nequeat ire ad altare : item, si careat manu, » pollice, indice, oculo (non tamen si ungula pollicis, vel indicis, » vel oculo dextero tantùm; si verò sinistro, seu canonico, aut ejus » vi visiva careat, indiget dispensatione ; quod tamen negat *Valen.* » *Henr. Sayr.* si quidem dextero possit absque deformitate legere » Canonem.) 2. Si Ordinem nequit exercere sine horrore, offen- » sione, aut scandalo aliorum, ut si careat auribus, naso, si nota- » biliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus ; si membra habeat su- » perflua cum magna deformitate : in dubio verò, an deformitas sit » sufficiens, Episcopi est judicare, saltem in clericis : nam in Regu- » laribus id spectare ad eorum Prælatum, contra *Barb.* etc. docent » *Suar.* et alii 5. cum *Diana p.* 4. *t.* 2. *R.* 73. licèt concedant » Episcopum posse rejicere arbitrium Prælati : hunc autem, si » gaudeat auctoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate » dispensare, nisi deformitas sit tanta, ut scandalum gene- » ret, *ib. ex Rodr.* et aliis 4. Vide *Bonac. Laym. M. Leo p.* 3. » *f.* 370. »

Unde resolves :

« 1. Non videtur irregularis 1. Qui habet sex digitos, vel ali- » quos conjunctos, si non sit magna deformitas, et Ordinem exer- » cere possit. 2. Qui habet in oculo maculam visum non aufe- » rentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret ungula » pollicis, si possit hostiam elevare, et frangere. 4. Qui per vim, » aut infirmitatem factus est eunuchus.

« 2. Irregularis est hermaphroditus, quia est monstruosus, gi- » gas, pigmæus, æthiops ; non tamen inter suos, sed alienos, ubi » disparitas lubidrio est. »

404. — Opus est singula latiùs discutere. Ex duplici capite incurritur irregularitas ex vitio corporis, vel quia impedit congruum exercitium Ordinis, vel quia affert notabilem indecentiam aut horrorem ; ita communiter DD. cum D. Th. *Suppl. q.* 39. *n.* 6. Hinc primò ob impedimentum exercitii irregularis est I. *Cæcus*, qui omnino visu caret ex *c. ult. Dist.* 55. Sed notandum 1. quòd si quis jam sit Sacerdos, et constet non posse errare, poterit à Pontifice obtinere Dispensationem, vide dicta *l.* 6. *n.* 390. Not. 2. Si alicui deest visus oculi dexteri, non est irregularis, ut communiter omnes ; secus si sinistri, ut communissimè docent *Bus.* cum aliis supra, et *Suar. D.* 51. *s.* 2. *n.* 15. *Laym. l.* 1. *tr.* 6. *p.* 5. *c.* 7. *n.* 2. *Ronc. q.* 6. *R.* 2. *Croix l.* 7. *n.* 500. *Tourn. t.* 2. *p.* 39. *infra n.* 5. *et Salm. c.* 9. *n.* 68. *cum Nav. Fill. etc.* Excipitur, nisi oculus dexter esset aptus ad Canonem legendum sine magna deformitate, cui facillimè occurri potest per accommodationem Missalis, illud in medium afferendo, ut dicunt *Laym. l. c. Tamb. de Irr. c.* 8. §. 1. *n.* 2. *Dian. p.* 3. *tr.* 6. *R.* 22. *et Croix l.* 7. *n.* 500. *cum Nav. Mol. Sa, Avil. Dicast. etc.* Idque vocat *Suar. l. c.* practicè probabile, etiam ut quis possit ad Sacerdotium promoveri.

Not. 3. Si quis non sit omnino cæcus, sed ita cæcutiens, ut non possit legere in Missali, hic etiam est irregularis ad Ordines suscipiendos. Utrùm autem ad eos exercendos? Vide *l.* 6. *n.* 390. Not. 4. Non est irregularis qui est debilis visu, ita ut indigeat perspicillis, vel qui ex oblico intuetur (vulgò vocatur *Guercio*); ita communiter *Holzm. t.* 1. *p.* 419. *n.* 364. *Tourn. p.* 40. *n.* 2. *Mazz. t.* 4. *p.* 456. *et Tamb.* §. 1. *n.* 3. *cum Sayr. Fill. Menochio,* et aliis.

405. — II. *Surdus,* qui ex utraque aure penitus non audit, ut communissimè *Bon. qu. p.* 2. *n.* 7. *Tourn. p.* 39. *Ronc. qu.* 6. *R.* 2. *Croix l.* 7. *n.* 502. *Elb. t.* 2. *p.* 477. *n.* 218. *Mazz. p.* 456. *et Tamb. c.* 8. §. 1. *n.* 5. *cum Suar. et Turr. et Pal. D.* 6. *p.* 11. *n.* 3. *cum Laym. et Sayr.* ex Can. 77. Apostolorum, ubi id definitum habetur, quia talis sacerdos, cùm non possit audire vocem ministri, nequit sine indecentia celebrare. Hanc indecentiam negant *Henr. Præp. et Gob. ap. Croix l. c.* quia (ut aiunt) satis est ut sacerdos percipiat ex aliis signis ministrum respondisse; sed communissimè (ut diximus) DD. his contradicunt. Concedunt verò *Bon. l. c. Tamb. n.* 6. *Conc. p.* 496. *n.* 5. *Pal. d. n.* 3. *cum Nav. et Laym. ac Salm. c.* 9. *n.* 67. *cum Con. et Pelliz.* quòd si surditas superveniat sacerdotio suscepto, non interdicatur sacerdoti celebratio; faciliùs enim toleratur defectus superveniens in promoto. quàm in promovendo, prout de cæcutiente dictum est *l.* 6. *n.* 390. Communiter autem docent DD. contra *Comitol. ap. Croix n.* 502. surdastrum, sive difficulter audientem, minimè esse irregularem; ita *Tourn. l. c. Holzm. p.* 416. *n.* 363. *Tamb. l. c. et Croix ibid. cum Suar. Bon. Sayr. Reg. Fill. Diana, Graff. etc.*

406. — III. *Mutus,* qui non possit loqui, aut verba integra proferre, ita ut nullam possit vocem pronunciare quin aliquid omittat, ut *Tourn. p.* 29. *n.* 3. *Holz. p.* 419. *n.* 363. *Viva q.* 9. *ar.* 4. *n.* 15. vel nisi cum magna difficultate, ut addunt *Salm. c.* 9. *n.* 67. Et idem dicit *Holz. l. c.* de eo qui loquelam penitus præcipitem habet. Blæsi verò sive balbutientes, aut carentes dentibus, non sunt irregulares, etiamsi cum aliqua difficultate verba proferant, ut ait *Croix. l.* 6. *p.* 2. *n.* 2222, nisi afferant causum risûs, aut contemptûs; *Nav. c.* 27. *n.* 222. *et Tamb.* §. 1. *n.* 10. *cum Con. Sayr. Fill. Præp. etc.*

407. — IV. *Claudus,* qui sine baculo nequit ire ad altare, ut habetur in *c. Nullus Episcopus.* 57. *de Cens. Dist.* 1. Hoc tamen intelligitur, ut explicat *Glossa ib. v. Cum baculo,* id est; « Si sine baculo » non possit sustentari in altari; » et idem dicunt *Bon. qu.* 2. *p.* 2. *n.* 15. *et Pal. D.* 6. *p.* 11. *n.* 3. Cæterùm, claudus qui non indiget baculo, minimè est irregularis, ut dicitur in *c. Si quis* 19. *Dist.* 55. Sicut nec etiam qui habet crura distorta, ut *Tourn. p.* 41. *Salm. c.* 9. *n.* 68. *et Croix n.* 504. *cum Pal. Laym. et Henr.* quia talis defectus veste talari facilè tègi potest; secus si in hoc magna adesset deformitas. Si quis verò est instructus pede ligneo quia habet pedem mutilum, vel aridum, hic est irregularis; ita *Laym. c.* 7. *n.* 4. *Nav. c.* 27. *num.* 199. *Tourn. p.* 41. *Tamb.* §. 1. *num.* 17. *Bon. n.* 13. *cum Mol. Sayr. Ugol. Fill. Reg. etc.* eo quòd celebrare cum pede

ligneo magnam habet indecentiam. Dicit tamen *Tamb. l. c. cum Sylv. Rosel. Majol. et Gibal.* quòd si talis defectus sit modicus, et aliquo modo indecentia reparari valeat, permitti posset celebratio. Et in dubio standum judicio episcopi.

408. — V. Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice, ut habetur in *c. ult. de Corpore vitiato.* Idem dicunt cum *Bus.* ut supra, *Renzi t. 2. p. 671. q. 3. Tamb.* §. 1. *n.* 12. *Fill. c. 6. n.* 132. *Bon. p. 2. n.* 15. *cum Suar. Mol. Sayr. Avil. Reg.* et aliis, de eo qui caret indice, vel parte pollicis aut indicis, vel qui habet eos ita debiles, ut nequeat hostiam elevare, aut frangere. Secus, si quis careat ungue pollicis, vel indicis, ut dicitur in dicto *c. ult.* Si quis autem jam fuerit ordinatus, et habet pollicem impeditum, in casu necessitatis probabiliter posset Eucharistiam ministrare posterioribus digitis, ut diximus *l. 6. n.* 244. Si quis caret tribus posterioribus digitis, etiam est irregularis; *Anacl. p.* 515. *n.* 18. *et Tourn. p.* 39. *cum Sayr. et Ugol.* Si verò caret uno tantùm digito minori, non est irregularis, ut *Holz. p.* 420. *n.* 364. et *Tourn. p.* 39. *cum Caj. Pont.* et idem sentit *Tourn.* cum alio Auctore si caret duobus. Nec pariter est irregularis qui habet sex digitos; *Holz. l. c. Tourn. p.* 4. *n.* 6. *Fil. n.* 175. *et Bon. n.* 11. *cum Ugol. Henr. Sayr. Reg.* etc. modò sextus digitus usum aliorum non impediat. Sextus autem ille digitus bene potest abscindi sine periculo irregularitatis, si possit fieri sine periculo vitæ: *Bon. l. c.* cum eisdem. Notat autem *Tourn. p.* 39. quòd si quis careat indice, poterit obtinere dispensationem.

409. — VI. Laborans febri continua, non autem quartana, aut levi; aut qui patitur gravem dolorem capitis; *Bon. D. 7. q. 2. p. 1. n.* 17. Hoc tamen intelligendum de eo, qui non posset celebrare ob talem morbum sine proximo periculo deficiendi, vel notabiliter errandi, ut innuit idem *Bon. num.* 18; nam optimam in hoc tradit regulam *Laym. c. 7. n.* 6. *cum Soto, Tol. Avil.* et aliis, quemcumque morbum non inducere irregularitatem, nisi vel exercitium ordinis impediat, vel notabile scandalum sive indecentiam afferat. Item irregularis est qui laborat paralysi, ut cum *Bus. Pal. n.* 3. *et Conc. p.* 496. *n.* 4. qui bene ait id intelligi tantùm de eo qui manus ita tremulas habet, ut sit periculum effundendi Calicem. Item qui tantam patitur tussim, ut sit periculum in suscipienda Eucharistia; *Bon. p.* 1. *n.* 21. *cum Ugol. Majol.* etc. communiter. Item abstemius qui vinum nequit sumere nisi cum periculo evomendi; *Tourn. p.* 39. etc. *Conc. l. c.* hic enim esset irregularis de jure divino; nec enim papa dispensare potest, ut sacrum celebretur in una sola specie, ut diximus *l.* 6. *n.* 196.

410. — Secundò incurritur irregularitas ex defectu corporis, quando corporis vitium magnam affert deformitatem sive horrorem, ut habetur ex *c. Presbyterum, de Cler. ægr.* et aliàs *de corp. vit.* Hinc ratione deformationis sunt irregulares 1. Ii quibus deest aliquod membrum, nempe qui carent naso, ut *c. penult. de corp. vit.* vel habent nimis deformem, nempe valde distortum, aut valde

demissum aut promissum, ut *Tamb. c.* 8. §. 1. *n.* 19. *Bon. p.* 1. *n.* 2. *et Viva q.* 9. *art.* 4. *n.* 15. Item si alicui est erutus oculus, sive dexter, sive sinister, ut in *c. ult. Dist.* 55. Probabiliter verò dicunt *Sylv. ap. Croix. l.* 7. *n.* 500. *in fine, Tourn. t.* 2. *p.* 40. *cum Pontas, Roncag.* 6. *R.* 2. *cum Tam.* et aliis, hunc non esse irregularem, si deformitas illa reparari possit per oculum vitreum. Sic pariter etiam est irregularis qui caret auriculis, nisi talis defectus capillis aut aliter tegatur, ut dicunt cum *Bus. Salm. c.* 9. *n.* 68. *Tamb.* §. 1. *n.* 8. *Renzi t.* 2. *p.* 670. *qu.* 2. *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *R.* 73. *Pal. D.* 6. *p.* 11. *n.* 3. *cum Laym. et Bonac. ac Tourn. p.* 40. *cum Con. Avila, et Pontas.*

411. — II. Leprosi, ut habetur in *c. Tua nos, de Cler. ægrot.* ubi interdicitur leproso celebrare *pro scandalo, et abominatione populi;* unde si abesset scandalum, ut in loco privato, bene hic posset celebrare ; ita *Pal. de Euch. p.* 13. *n.* 5. *Salm. eod. tit. c.* 7. *n.* 56. *et Bon. de Irreg. D.* 7. *q.* 2. *p.* 1. *n.* 20. *cum Mol. Ugol. et Majolo.* Sic pariter sunt irregulares qui habent labia corrosa, vel abscissa ad instar leporis ; *Tamb.* §. 2. *n.* 11. *Tourn. p.* 40. *Viva qu.* 9. *art.* 4. *num.* 15. Idem dicunt *Tourn. p.* 41. *v. Quod, et Holzm. p.* 419. *n.* 363. de eo qui laborat morbo gallico, qui foris appareat : aut qui habet faciem ex alio morbo valde maculatam ut *Laym. c.* 7. *n.* 1.

412. — III. Monstruosi, nempe qui gibbam habent valde enormem, nimirum (ut docent *Anacl. p.* 515. *n.* 32. *Renzi p.* 671. *q.* 4. *et Bon. p.* 1. *n.* 9. *cum Avil. Mol. Ugol. Reg.* et aliis) si gibbositas vel sit conjuncta cum nimia deformitate vel debilitate, prout si nequeat recto capite stare. Item pigmæi, sive nani, nempe ita breves statura, ut ad risum moveant, præsertim si habeant caput valde ingens, ut *Tamb.* §. 1. *n.* 2. *Tour. p.* 4. *n.* 7. *et Renzi p.* 672. *q.* 5. *cum Sayr. Majol. Henr.* et aliis; vel (ut ait *Laym. in Indice, v. Irregularis*) illi qui ita statura parvi sunt, ut brachia extendere non possint, quatenus necesse est ad altaris ministerium. Item æthiopes, qui apud nos risum afferrent, ut *Tour. l. c. et Ugol. de Irr. c.* 50. *n.* 4. Quamvis hoc negent *Majol. et Gavant. ap. Tamb.* §. 1. *n.* 24. Color autem subfuscus, sive rubens non nocet altari, ut idem *Ugol. Fill. c.* 6. *n.* 171. *et Tamb. n.* 22. *cum Majol.* Item hermaphroditi, etiamsi in eis prævaleat sexus virilis, ut *Suar. D.* 51. *s.* 2. *n.* 2. *Laym. c.* 7. *n.* 1. *Nav. c.* 27. *n.* 203. *Bon. p.* 1. *n.* 15. (Dicunt tamen *Tol. l.* 1. *c.* 63. *n.* 6. *et Escob. l.* 53. *n.* 209. *cum Corn.* contra *Conc. p.* 497. *n.* 5.) quòd hic defectus tunc pariat irregularitatem, quando est notus, non verò quando est occultus.

413. — Super his notandum 1. quòd si aliquis ex præfatis defectibus corporis surperveniat ordinibus jam susceptis, sacerdos non impeditur ab actibus illius ordinis, quos potest exercere sine incongruitate et indecentia, ita ut sacerdos cæcus aut claudus bene possit excipere confessiones, canere evangelium, etc. ex *c.* 7. *de Cler. ægrot.* ubi « ipsum autem fungi cæteris Sacerdotalibus » officiis minimè prohibemus. » Notand. 2. quòd si verò talis de-

fectus ante ordines adveniat, absolutè inducit irregularitatem, non solùm ad illum ordinem, cujus exercitium impedit, sed ad omnes alios, ut communiter docent *Nav. c.* 27. *n.* 200. *Bon. p.* 1. *n.* 58 *Escob. l.* 53. *n.* 216. *Pal. p.* 10. *n.* 4. *Salm. c.* 8. *n.* 72. *in fin. cum Corn. Pell. ac Cabassut. l.* 5. *c.* 19. *n.* 15. *cum Ang. Ugol. et Avil.* contra *Palud.* et alios. Ratio, quia, cùm omnes ordines sacerdotium respiciant, exclusus à sacerdotio, censetur etiam ab omnibus ordinibus repulsus.

414. — In hac autem irregularitate proveniente ex defectu solus Papa potest dispensare, v. g. ut cæcus ordinetur : feruntque *Vill. Henr. et Majol. ap. Tamb. c.* 8. §. 3. *n.* 2. quemdam Papam dispensasse cum cæco, ut adhibito adjutore perito celebraret. « *(*Cæterùm S. C. ut refert P. Zach. Adn. ad Croix l.* 7. *n.* 500, » censuit bene posse dispensari cum cæco, etiam ex utroque oculo, » qui jam sit sacerdos, ut celebret, cum assistentia alterius sa- » cerdotis. Secus verò, si laicus, pro quo dicit non esse consulen- » dum Pontificem, pro dispensatione ad primam tonsuram, nec » etiam ad recipiendum beneficium simplex.) * » Censet pariter *Tamb.* posse Papam dispensare ad sacerdotium cum eo qui caret manibus, ut possit saltem excipere confessiones, conciones habere, etc. Sed verius hoc negat *Avil. de Cens. p.* 7. *D.* 3. *q.* 3, quia potestas supra corpus mysticum fundatur in potestate supra corpus reale Christi, unde qui ineptus est ad primam, incapax est secundæ. Prælati autem regulares bene etiam possunt dispensare in hujusmodi irregularitate, non autem Episcopi (ut diximus *n.* 400.) qui tantùm in dubio an defectus corporis notabiliter impediat exercitium ordinis, vel an magnam afferat indecentiam, possunt declarare, sive judicare, ut communiter docent *Suar. D.* 51. *s.* 2. *n.* 16. *cum Nav. et Sylv. Laym. c.* 7. *n.* 7. *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *R.* 73. *cum Miranda* et aliis, ex *c.* 2. *de Corp. vit.* An autem prælati regulares possint de hoc judicare respectu ad suos subditos? Negant *Barb. All.* 42. *n. ult. et Dian. p.* 2. *tr.* 6. *R.* 61. *cum Rodr. Henr. et Camp.* Sed valde probabiliter affirmant *Bus.* ut supra *n.* 402. *Suar. l. c. Laym. n.* 6. *Salm. c.* 9. *n.* 78. *cum Avill. et Pell.* et probabile putat *Diana l. c. R.* 73. *cum Peyr. Miranda, et Avila.* Ratio, quia prælati regulares respectu ad suos habent jurisdictionem episcopalem, ad quam tale judicium magis pertinet, quàm ad characterem. Rectè verò ait *Suar.* posse Episcopum ordinantem admittere, vel rejicere talem ordinandum.

415. — Quæ autem dicta sunt, spectant ad eos qui laborant aliquo corporis defectu sine propria culpa; si verò defectus advenit ex eorum culpa, putà si quis membrum, vel ejus partem sibi amputaret ex prava intentione, ipsi fiunt irregulares, etiamsi defectus non impediat exercitium ordinis, nec deformitatem afferat, quia irregularitas hæc imposita est in pœnam sævitiei in semetipsum, unde in *c. Qui p.* 6. *Dist.* 55. ut diximus *n.* 365. *in fin.* declaratur irregularis, « qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi » volens abscindit. » Ad hanc tamen irregularitatem incurrendam

requiritur culpa gravis, ut bene ait *Tamb. c.* 8. §. 2. *n.* 3. Aliàs tanta pœna non haberet debitam cum culpa proportionem. Alii præterea requirunt, ut tale crimen sit notorium, ut *Suar. D.* 51. *sect.* 1. *n.* 8. *Bon. q.* 2. *p.* 2. *et alii ap. Tamb. n.* 8. Sed veriùs hoc negant *Pal. D.* 6. *p.* 12. *n.* 2. *Salm. c.* 8. *n.* 71. *cum Garc. et Tamb. l. c. cum Sayr. et Mol.* quia talis irregularitas non innititur notorietati culpæ, sed crimini sævitiei, quam quis in seipsum exercet. Rectè tamen ait *Tamb. n.* 9. quòd Episcopus *c.* ex *Liceat* 6. Tridentini *sess.* 24. poterit cum illo dispensare, si crimen sit occultum, adhuc si defectus membri sit patens, nam concilium universè concedit episcopis facultatem dispensandi in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus.

416. — Quid dicendum de Eunucho? Resp. Qui est eunuchus propter abscissionem virilium, aut testiculorum, factam à medicis causa morbi, vel ante usum rationis, vel propter injuriam alterius, hic non est irregularis, ut communiter cum *Busemb.* dicunt *Salmant. cap.* 7. *num.* 70. *in fin. et Tamb.* §. 2. *num.* 11. idemque patet ex *cap. Si quis à medicis.* 7. *et cap.* 8. *ac* 9. *D.* 55. Ridiculus autem (ait *Nav. cap.* 27. *n.* 200.) est error illorum qui putant opus esse, ut testiculos dessiccatos secum gestet is qui vult ordinari, aut celebrare. È converso qui ex ira aut zelo indiscreto servandæ castitatis abscindit sibi virilia aut testiculos, certè fit irregularis, ut habetur in *c. Si quis* 4. *Dist.* 55. ubi dicitur : « Si » quis abscindit semetipsum, id est si amputavit sibi virilia, non » fiat clericus. » Et in *c. Hi qui* 5. *ead. Dist.* ibi : « Hi qui se » carnali vitio repugnare nescientes abscindunt, ad clerum per- » venire non possunt. » Item in *c. Si quis* 7. *ib.* dicitur « nullum » debere promoveri de his qui hanc rem affectant, audentque » semetipsos abscindere. » Et idem communiter docent DD. de eo qui propter eadem motiva permittit ab alio amputari, ut dicunt *Tamb. n.* 13. *et Salm. n.* 69. utique infertur ex *c. Si quis* 9. *D.* 55.

417. — Quid verò si quis causam dederit tali abscissioni, sed absque suo consensu, prout cùm aliquis, accedendo ad conjugatam, dat causam, ut à marito virilia sibi abscindantur? *Suar. D.* 51. *s.* 2. *n.* 8. *et Bon. q.* 2. *p.* 2. *n.* 33, censet hunc esse irregularem. Sed valde probabiliter negat *Tolet. l.* 1. *c.* 82. *Tamb.* §. 2. *n.* 25. *Conc. D.* 18. *d.* 13. *n.* 108. *Gibal. c.* 3. *q.* 1. *Hurt. Diff.* 14. *n.* 52. *et Pal. p.* 12. *n.* 3. *cum Garcia, etc.* Ratio, quia (ut sæpe dictum est) irregularitas, ut incurratur, debet esse expressa in jure; nullibi autem habetur quòd ille qui abscissioni causam dedit, et sine suo consensu abscissus est, fiat irregularis : verba enim illa textûs in *c.* 5. ut supra, *rem hanc affectant*, idem significant (ut cuique patet) ac appetere sive exquirere; qui autem adulterium vult, etiamsi abscissionem præviderit, eam non appetit nec exquirit.

418. — Præterea, dicunt *Pal. d. p.* 12. *n.* 14. et probabile putant *Tamb.* §. 2. *n.* 16. *et Pelliz. ap. Salm. n.* 70. (qui huic sen-

tentiæ videntur adhærere) contra *Suar. Mol. et Sayr. ap. Dian. p.* 10. *tr.* 13. *R.* 11, quòd si quis amputet sibi testiculos, vel amputari sibi faciat ob vocem conservandam, non fit irregularis, cùm id non faciat ex indignatione, aut zelo indiscreto castitatis, ut requiritur ad hanc irregularitatem incurrendam, in *d. c. Qui partem* 6. et *c. Si quis* 9. *Dist.* 55. Tantò magis quòd textus præfati tantùm loquantur de amputante sibi virilia, non autem testiculos.

419. — Item rectè ait *Tamb. d.* §. 2. *num.* 18 *et* 19. quòd si quis attentet se occidere, aut mutilare, non est irregularis; illud enim *affectant* in dicto *Can. Hi qui* 5. intelligitur de consensu effectu secuto attentationis, ut patet ex contextu. Dicit tamen idem *Tamb. n.* 20. *cum Corneio*, quòd si quis attentaret publicè se occidere, contraheret irregularitatem ob infamiam.

420. — « *Tertia*, ex defectu *Natalium*, ex quo irregulares sunt » omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. » * (*Ita ex c.* 1. *et fin. de Fill. Presbyt. Et hoc etiamsi sint occulti,* » *ut communiter docent Bon. D.* 7. *qu.* 2. *p.* 3. *Pal. D.* 6. *p.* 9. » *n.* 2. *et Salm. cap.* 9. *n.* 43. *cum Avila, Sayr. Pelliz. et Cor-* » *neio.*) *

421. — « Tales autem communi jure legitimantur I. Per *sub-* » *sequens matrimonium* inter eorum parentes, modò hi tempore » conceptionis potuerint validè contrahere. * (*Unde si adulter* » *mortua conjuge ducat mulierem, ex qua filium habuit, iste ma-* » *nebit illegitimus, ex c. Tanta. Qui Filii sint legit.*) * »

422. — Valde autem probabiliter dicunt *Sanch. de Matr. l.* 8. *D.* 7. *n.* 19. *Pont. eod. tit. c.* 3. *n.* 2. *Anacl. p.* 516. *n.* 33. *Bonac. p.* 3. *n.* 5. *et Salm. c.* 9. *n.* 47. *cum Sayr. Pell. Diana, et Corn.* contra *Suar. D.* 50. *s.* 1. *n.* 3. *Tourn. t.* 2. *p.* 26. sufficere ad legitimandam prolem, et eam reddendam immunem à defectu natalium, quòd Matrimonium fieri poterat tempore nativitatis, ut colligitur ex *d. c. Tanta. Qui filii sint legit.* ubi dicitur quòd proles sit illegitima « si vir, vivente uxore sua, aliam cognoverit, et » ex ea prolem susceperit.» Susceptio enim prolis veriùs non fit per conceptionem, sed per nativitatem : saltem ibi Pontifex certè loquitur de filio jam nato, dum ait illum *ab hæreditate repellendum*: ergo, cùm oppositum saltem sit dubium dubietate juris, non censetur in eo casu imposita irregularitas, quæ (ut sæpe repetitum est) non incurritur, nisi in jure sit expressa. Et novissimè Bened. XIV hanc sententiam amplissima dissertatione in forma Epistolæ in *Bullar. suo t.* I. *in ordine* 113. responsivæ ad Archiep. S. Dominici in insula Hispaniola illustravit, et sic de hoc casu §. 3. suum sensum aperuit : « In qua controversia satis ardua, cùm » inveniantur textus textibus contrarii, cùm doctores doctoribus » adversentur, si à nobis judicium interponendum foret, non ali- » ter id à Nobis fieret, quàm secundùm sententiam in tribuna- » libus, et curia illius regionis receptam, in qua esset pronun- » ciandum. » In §. 4. procedit ad aliud dubium, quod ita resolvit : « Sed cùm certum est Matrimonium inter illius parentes

» ritè contractum, incertum verò tempus, quo filius conceptus, » et in lucem editus fuit, filium hunc legitimum censeremus, » cùm judex in dubio debeat in bonum et commoda prolis pro- » pensus esse. » His positis, sic ego pro prima sententia argumentor. Igitur si in dubio judex in bonum prolis judicare debet, ubi talis casus nulla tribunalium sententia decisus reperitur, cùm simus in dubio ob textuum et Doctorum discrepantiam, potiùs proles judicanda est legitima, quàm illegitima, si quidem etiam in hoc casu certum est eam in matrimonii constantia editam fuisse, et incertum an debeat attendi tempus conceptionis, an verò ortûs.

423. — Præterea hîc notandum 1. cum *Salm. n.* 49. quòd si filius naturalis ante parentum matrimonium esset ordinibus sacris initiatus, illo secuto, licitè potest in eis ministrare, et ad alios ascendere sine dispensatione : quia, licèt peccaverit ordines suscipiendo, tamen nullam noxam ob hoc crimen contraxit irregularitatis : antiqua autem irregularitas jam ablata est per subsequens matrimonium. Notandum 2. quòd talis legitimatio fit per subsequens matrimonium etiam non consummatum, putà si in articulo mortis contrahitur, quia ex dicto *c. Tanta*, virtus legitimandi tribuitur cuicumque valido matrimonio.

424. — Notandum 3. quòd filii nati ex matrimonio irrito ob aliquod impedimentum occultum, tamen putato validò, saltem ex uno sponsorum, censentur legitimi ; ita communiter *Suar. D.* 50. *s.* 1. *n.* 6. *Bon. q.* 2. *p.* 3. *n.* 5. *Conc. p.* 497. *n.* 6. *et Tourn. p.* 35. *num.* 3. *cum Pontas,* et patet ex *c. Cum inter* 2. *Qui filii sint legit.* ubi : « Cùm parentes eorum publicè et sine contradictione Ec- » clesiæ inter se contraxisse noscantur... sancimus, ut filii eorum » habeantur legitimi. » Et idem confirmatur in *c. Ex tenore. eod. tit.* Secus verò, si ambo Parentes tempore matrimonii fuerint in mala fide, ut habetur in *cap. Cùm inhibitio* 3. §. *Si quis de Cland. desp.* ibi : « Pari modo proles illegitima censeatur, si ambo pa- » rentes impedimentum scientes legitimum, præter omne inter- » dictum etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsump- » serint. » Et sic pariter docet *Suar. l. c. n.* 11. illegitimos esse filios natos ante matrimonium invalidè contractum, licèt ambo parentes putaverint validum, quia pro his nullus habetur textus eos ut legitimos approbans.

425. — Notandum 4. quòd filii nati ex matrimonio clandestino, id est sine denunciationibus, ac sine licentia episcopi inito, etsi coram parocho et testibus, reputantur illegitimi, etiamsi parentes in bona fide propter ignorantiam contraxerint ex *eod.* §. *Si quis* ut supra in dict. *c.* 3. ubi dicitur : « Si quis verò hujusmodi clan- » destina, vel interdicta (scil. absque proclamationibus, ut priùs » in textu explicatur) conjugia inire præsumpserit in gradu pro- » hibitio, etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta » prorsus illegitima censeatur. » Id tamen limitat *Suarez D.* 50. *s.* 1. *n.* 1. pro foro conscientiæ, si parentes adhibuerint debitam diligentiam ; sed meritò *Rossius, de contr. Matr. c.* 8. *numero* 52.

hanc limitationem non admittit, quia legitimatio filiorum ex matrimonio nullo est beneficium indultum à lege, sed lex denegat illud filiis parentum qui contra interdictum Ecclesiæ contraxerunt, ut dicitur in præfato textu, et confirmatur in *cap. Cum inter.* mox supra relato verbis illis, *publicè et sine contradictione Ecclesiæ.*

426.— « II. Legitimantur filii per *professionem religiosam*; » quamvis ad dignitates etiam in religione, v. g. Abbatiam, » prioratum, etc. promoveri non possint sine dispensatione. Vid. » supra *d.* 3. * (*Ita ex Bulla Greg. XIII, ac Salm. c.* 9. *n.* 55. » *Quamvis aliunde prælati regulares ex aliis privilegiis bene pos-* » *sunt dispensare in irregularitate cum suis subditis illegitimis, ut* » *probant Salm. c.* 9. *n.* 56, 57 *et* 58. *Vide etiam dicta n.* 354.) *»

427. — III. Per *Dispensationem Pontificiam.*

Papa non solùm potest illegitimis dispensationem concedere, sed etiam ipsam legitimationem, quæ irregularitatem aufert quoad omnes effectus. Ita comm. *Sanch de Matr. l.* 8. *D.* 1. *n.* 28. *Pal. p.* 9. *n.* 6. et *Salmant c.* 9. *n.* 40. *cum Azor. Sayr. et Corn.*

428. — Episcopus verò potest cum illegitimo dispensare tantùm ad ordines minores; et ad beneficium simplex, ex *c.* 1 *et* 2. *de Fil. Presbyt. in* 6. Ac etiam ad canonicatus in collegiatis, vel ad portiones non integras in cathedralibus, vel ad alia beneficia, quibus non est annexus ordo sacer. Non verò ad beneficium curatum, ut habetur in *c. Is qui de Fil. Presbyt. in* 6. hoc certum est apud omnes.

429.—Sed dubit. 1. An Episcopus possit dispensare ad recipiendum canonicatum in cathedralibus? Affirmant *Pontas verb. Dispensare irreg. Caus.* 28. *et Tourn. tom.* 2. *p.* 29. *n.* 5. *Gibert. Oltrado, etc.* Quia (ut aiunt) omnis canonicatus per se est beneficium simplex, et licèt Trid. *sess.* 24. *c.* 12. pro canonicatibus in cathedralibus requirat ordinem sacrum, tamen non requirit hîc et nunc, cùm clericus possit canonicatum recipere in minoribus, et deinde obtinere dispensationem irregularitatis infra annum quem concedit Concilium ad sacrum ordinem suscipiendum. Probabiliùs verò negant *Pal. D.* 6. *p.* 9. *n.* 8. *Less. l.* 2. *c.* 34. *n.* 66. *Barb. All.* 45. *n.* 24. *Conc. tom.* 10. *p.* 497. *n.* 7. *et Salm. c.* 9. *n.* 51 *et* 52. *cum Corn. Henr. Avila, et Philib.* Ratio, quia, esto canonicatus sit per se beneficium simplex, attamen ex præscripto Concilii est annexus ordini sacro: unde per se statim sacrum ordinem requirit; quòd autem infra annum possit provisus illam suscipere, est beneficium à Tridentino indultum, sed hoc naturam rei minimè immutat.

430.—Dubit. 2. An episcopus possit dispensare in hac irregularitate cum illegitimo occulto? Affirmant *Dian. p.* 1. *tr.* 15. *R.* 21. *et Avila, Barbos. Pellez. Reg. Peyrin. etc. ap. Salm*, qui probabile vocant; quia (ut aiunt) Tridentinum concessit episcopis dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto (præter homicidium) provenientibus, non distinguendo, an delictum

fuerit proprium, aut alienum. Sed veriùs negant *Laym. l. 2. tr. 5. p. 3. n. 2. Suar. D. 50. s. 5. n. 5. Bon. q. 2. p. 3. in fin. Tourn. n. 28. n. 2. Dian.* (se revocans) *p. 4. tr. 2. R. 65. Pal. p. 9. p. 10. cum Hurt. et Salm. c. 9. n. 53. cum Con. Corn. et Philip.* Ratio, quia hæc irregularitas propriè non est ex delicto, sed ex defectu; et veriùs illud *ex delicto*, intelligitur de delicto proprio, non alieno.

431. — Dubit. 3. An Episcopus possit dispensare cum illegitimo occulto, quoad ministrandum in ordinibus majoribus susceptis? *Prima* sententia, quam tenent *Laym. l. 1. tr. 15. p. 5. n. 2. Pal. p. 9. n. 10 et Dian. p. 4. tr. 2. R. 64*, affirmat absolutè, si initiatus bona fide ordinem susceperit, quia is jam acquisivit jus ad ministrandum: imò etiaìnsi mala fide, adhuc probabile putant posse Episcopum cum eo dispensare, et argum. in *c. Nisi cum pridem, de Renuntiat.* ubi dicitur posse dispensari cum eo qui culpabiliter suscepit ordinem cum irregularitate occulta. *Secunda* verior sententia universè negat, eamque tenent *Suar. D. 5. s. 5. n. 4. Fill. tr. 19. c. 5. n. 155. et Salm. c. 9. n. 54. cum Corneio.* Et probatur ex *c. 1. de Fil. Presbyt. in 6*, ubi absolutè dicitur, quòd Episcopi nequeunt dispensare in irregularitate ex defectu natalium, nisi tantùm ad ordines minores; unde cùm illegitimus sit incapax ad ordinem majorem exercendum, non potest ad eum jus ullum acquirere. Illud autem quod dicitur in textu citato, nempe quòd etiam cum eo qui culpabiliter processerit, poterit dispensari, certum est, sed ibi non dicitur ab Episcopo; ergo intelligendum ab habente potestatem, scil. Pontifice.

432.—Dubit. 4. An filii expositi, quorum parentes ignorantur, censendi sint illegitimi, et irregulares? *Prima* sententia affirmat, et hanc tenent *Tourn. t. 2. p. 24. Fill. tr. 19. n. 141. et Bon. q. 2. p. 3. n. 10. cum Avila, Ugol. Reg. Reb. Garc. etc.* Quia pro his vehementes adsunt conjecturæ esse illegitimos, cùm legitimi non soleant exponi. *Secunda* verò sententia probabilior negat, et hanc tenent *Pal. p. 9. n. 2. Pont. de Matr. l. 2. c. 6. n. 4. et Salm. c. 9. n. 44. cum Con. Giball. Diana*, et *Pelliz*, ac probabilem censet *Suar. D. 50. sect. 4. n. 5.* Ratio, quia ad hanc irregularitatem incurrendam requiritur, ut quis sit certus de sua illegitimitate; sed expositi sunt dubiè illegitimi, cùm multoties parentes etiam conjugati propter inopiam filios exponant. Huic sententiæ magnum pondus tribuit Declar. Greg. XIV expedita anno 1591, quam AA. præfati referunt, ubi Pontifex declaravit in gratiam confraternitatis pro expositis, eos non reputari illegitimos nisi tales probentur. *Giballinus ap. Tourn. l. c.* licèt sit pro hac sententia, dicit tamen, hanc Declarationem parum probare, quia fuit facta in gratiam confraternitatis, sed mihi videtur nimis probare, nam illa potiùs fuit edita in gratiam expositorum, quàm confraternitatis. Saltem dicendum quòd hujusmodi irregularitas in exposito non sit sufficienter expressa in jure.

433.—« Principes verò seculares non possunt legitimare, nisi

» tantùm in ordine ad officia secularia, et hæreditates. Porro » cùm dubium est, an quis sit legitimus, non censeri irregula- » rem, contra *Vasq. et alios* 5. vult *Dian. p. 4. t. 2. R. 59. ex* » *Avila*, eò quòd quilibet præsumatur legitimus donec contra- » rium probetur : neque teneri hac in re credere ipsimet matri, » etiam in fine vitæ, nisi rationibus convincat, vel pater etiam » asserat, *ib. ex communi* * (*Vide dicta l. 3. n. 654.*) *

434. — « *Quarta* est ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento » Ordinis.* (*Vide dicta lib. 6. n. 783. ad n. XI. et n. 799.*) *

435. — « *Quinta* ex defectu Sacramenti, sive significationis » matrimonii, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè » repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, quippe qui carnem » suam divisit in plures uxores. Non sufficiunt autem ad hanc » bigamiam sponsalia cum pluribus etiam secuta copula : nec » fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum plu- » ribus, sed matrimonium verum, vel præsumptum cum duabus, » et consummatum.* (*Ut habetur ex cap. Debitum de Bigam. 7.*)* » Dixi, *vel præsumptum ;* quia, licèt quandoque secundum matri- » monium sit nullum, juris tamen fictione et interpretatione » præsumitur bigamia, licèt impropriè dicta. »

Unde sequitur irregulares fieri sequentibus casibus :

« 1. Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, secundam » cognoscit, etsi matrimonium sit invalidum.

« 2. Qui viduam non virginem ducit, et cognoscit.

« 3. Qui ducit uxorem priùs ab alio corruptam, etiam per for- » nicationem, et cognoscit, non tamen si ipse eam ante corrupit, » quia tunc non est divisio carnis in plures.

« 4. Qui propriam uxorem cognoscit, postquam ab alio per » adulterium cognita fuerit, quia ipsa jam divisit carnem in plu- » res. Nec refert, etsi per vim vitiata fuerit, vel vir corruptam, » aut viduam esse ignoraverit; quia hæc irregularitas non oritur » ex culpa, sed ex defectu significationis Sacramenti.

« 5. Qui post solemne votum castitatis de facto matrimonium » contrahit, et consummat, etiam cum virgine ; quia interpre- » tatione juris censetur duo matrimonia contraxisse, unum spiri- » tuale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Nec refert, » quòd invalidè contrahat; quia, quantùm est in ipso, effectus à » parte rei ponitur. »

436. — Quinta igitur irregularitas oritur ex defectu sacra- menti, nempe ex Bigamia, ut patet ex toto titulo *de Bigamis*. Idque illatum est ex illo Apostoli 1. *ad Tim. 3. Oportet Epis- copum unius uxoris esse virum.* Dicitur, *ex defectu Sacramenti*, quia is qui duas duxit uxores, non potest aptè significare unionem Christi cum Ecclesia unica ejus Sponsa. Bigamia autem triplex est : *vera*, *interpretativa*, et *similitudinaria*. Et I. *Vera* est, quando quis cum duabus successivè verum contraxit Matrimo- nium, ut ex *c. Præcipimus*, et *c. Dubium. De Bigam.* Debet

tamen utrumque Matrimonium esse consummatum (et consummatum juxta dicta *de Matr. n.* 1075. neque probat *Sanch. l.* 7. *D.* 93. *n.* 6. cum aliis ex *c. Debitum, de Bigam.* ubi expressè petitur ad bigamiam conjugium commixtione corporum consummatum), quia aliàs Conjux non dicitur cum pluribus carnem suam dividere, nisi per copulam consummatam, cùm de duabus una fiat caro ; ita communiter *Sanch. de Matr. lib.* 7. *D.* 83. *n.* 4. *Bon. D.* 7. *qu.* 2. *p.* 5. *n.* 2. *Pal. D.* 6. *p.* 8. *n.* 2. *Salm. cap.* 6. *n.* 25. et alii passim.

437. — II. Bigamia *Interpretativa* contrahitur ab eo qui juris interpretatione, sive fictione quadam, censetur duas habuisse uxores, quamvis revera non habuerit. Hæc Bigamia quadrupliciter contingit, ut docet *D. Thomas Suppl. q.* 66. *ar.* 1. *Primus* modus, quando quis ducit viduam jam cognitam, etiamsi ducat invalidè, ut patet ex *c. A nobis, ult. de Bigam.* Dicitur *cognitam,* nam secus esset si primus vir eam non cognoverit, ex *c. Debitum eod. tit.*

438. — *Secundus* modus, quando quis ducit mulierem corruptam ab alio, ita communiter cum *D. Th. l. c. Sanch. l.* 7. *D.* 54. *n.* 7. *Pal. p.* 8. *n.* 4. *Salm. c.* 9. *n.* 25. et aliis. Et patet *c. ult. D.* 51. ubi declarantur irregulares *Mariti corruptarum ; et* ex *c. Curandum dist.* 34. ubi Hilarius Papa dixit : « ne ad Sacros » Ordines quisquam, qui uxorem non virginem duxit, aspiret. » Secus si quis duceret mulierem à se priùs corruptam, ut communiter *D. Th. l. c. art.* 3. *ad* 2. *et Salm. c.* 9. *num.* 32. *cum Sanch. Palao, Tolet. etc.*

439. — Sed hîc dubitatur 1. An fiat irregularis qui ducit corruptam, credens bona fide virginem ? Negant *Sa, Ledesma,* et alii *apud Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 84. *n.* 15, quia hæc irregularitas contrahitur ex proprio facto : ergo ad eam requiritur actio advertenter et voluntariè exercita. Affirmant tamen communiter et veriùs *D. Thomas Suppl. quæst.* 66. *art.* 3. *ad* 3. *Sanch. n.* 8. *Suar. D.* 45. *sect.* 3. *num.* 15. *Laym. c.* 6. *n.* 3. *Tourn. p.* 59. *Conc. t.* 10. *p.* 498. *n.* 11. *Barbos. All.* 49. *n.* 9. *Pal. p.* 8. *n.* 6. *cum Nav. Ab. Avila, et Garcia, ac Salm. c.* 8. *n.* 30. *cum Soto, Sayr. Henr. et Corn.* Ratio, quia irregularitas hæc non est ex delicto, sed ex defectu significationis ; unde bona fides non impedit ut caro viri non dividatur cum corrupta, licèt virgo credatur.

440. — Dubit. 2. An sit irregularis qui cum corrupta invalidè contrahit ob aliquod impedimentum dirimens ? *Prima* sententia, quam sequimur affirmat, et hanc tenent *Suar. D.* 49. *sect.* 3. *n.* 3. *cum Ricch.* et communi ut asserit, item *Tourn. pag... et Covar. ac Corn. ap. Salm. c.* 9. *n.* 31. Et probant ex *cap. A nobis ult. de Bigam.* ubi dicitur irregularis quidam Diaconus, qui viduam ducit, etiamsi nullum fuerit conjugium cum corrupta initum. *Secunda* verò sententia negat, et hanc tenent *Sanch. de Matr. l.* 7. *D.* 84. *n.* 11. *Pal. p.* 8. *n.* 4. *Nav. c.* 27. *n.* 195. *et Salm. l. c. cum Valentia, Corn. Henr. Diana, et Pelliz.* ibi

testatur *Farinac*, ita à S. C. decisum. Ratio (ut aiunt) quia in præfato textu mentio fit de duobus conjugiis contractis, uno spirituali, nempe sacræ Ordinationis, qua Diaconus desponsatur cum Ecclesia : altero carnali, licèt invalido, et ideo Diaconus ille declaratur irregularis, non quia cum vidua contraxit, sed propter bigamiam similitudinariam, ut explicabitur *n.* 448. Sed respondetur, quòd in textu citato non appelletur ille irregularis, quia duo Matrimonia contraxit, revera enim non fuit maritus viduæ, cùm invalidum fuerit conjugium, sed quia « cum eo » (ait Pontifex) tanquam cum marito viduæ dispensare non licet, » non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere secuto. » Ergo non consideravit Papa (in quantum ad rationem irregularitatis) conjugium spirituale in sacra Ordinatione ab eo contractum, nam hæc irregularitas inducitur, etiamsi quis constitutus in Sacris virginem ducat, prout ostendemus *d. num.* 448. Sed eum declaravit irregularem, « tanquam » maritum viduæ, propter affectum intentionis, » ergo non obstat quòd Matrimonium sit nullum.

441.—*Tertius* modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam est quando quis cognoscit uxorem, postquam illa adulterium commiserit, ex *c. Si cujus.* 11. *et c. Si laici* 12. *Dist.* 34, et ita communiter *Sanch. l.* 7. *D.* 84. *n.* 15. *Suar. D.* 49. *s.* 3. *n.* 16. *Pal. p.* 8. *n.* 6. *Salm. c.* 9. *n.* 33. *et Barb. All.* 49. *n.* 8. et alii omnes. Ratio, quia vir cognoscens uxorem ab alio cognitam, censetur ac si corruptam duxisset.

442. — Sed dubit. 1. An talis vir fiat irregularis, si adulterium fuerit occultum ? Negant *Herincx*, et alii *ap. Elbel, de Irreg. p.* 485. *n.* 260, quia (ut aiunt) in *dict. Can. Si cujus*, dicitur : « Si evidenter fuerit comprobatum (uxorem) adulterium » commisisse. » Affirmant verò *Tourn. p.* 63. *Elbel l. c.* cum communi ut asserit, et *Bon. q.* 2. *p.* 5. *n.* 5. *cum Suarez, Ugol. et Fill.* Idque tenent, etiamsi mulier fuerit vi oppressa. Ratio, quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis : et licèt ista adultera non sit vera adultera, tamen verè carnem suam cum alio divisit, si seminationem habuit ut requiritur. Verùm *Elbel. l. c.* primam sententiam probabilem vocat, quia verba supra relata, *si evidenter fuerit comprobatum adulterium*, satis videntur excludere adulterium occultum; sed hoc non obstante, prima sententia mihi magis arridet.

443. Dubit. 2. An fiat irregularis qui ignorans adulterium uxoris illam cognoscit? Negant *Glossa in c.* 2. *de Bigam v. In bigamis, ac Reb. Lop. Sa, Led. etc. ap. Sanch. D.* 84. *n.* 15. Quia (ut aiunt) cognoscens uxorem, quam ignorat ab alio cognitam, non cognoscit modo rationali, unde non dicitur cognoscere adulteram. Sed communiter et veriùs affirmant *Pal. p.* 8. *n.* 6. *Bon. p.* 5. *n.* 5. *Bus. sup. n.* 4. *et Sanch. l.* 1. *cum Nav. Soto, Tolet. Bellarm. Palud. Cov.* et innumeris aliis. Ratio, quia (ut diximus) hæc irregularitas ratione bigamiæ non est ex delicto, sed ex Sacramenti defectu, qui culpam non requirit.

444.—*Quartus* modus incurrendi irregularitatem ob bigamiam interpretativam est, quando quis duo contrahit et consummat Matrimonia, unum validum, alterum invalidum. Pro hac irregularitate non habetur textus expressus, sed communiter DD. eam deducunt ex *c. Nuper, de Bigamis,* ubi sermo fit de Clerico, qui ante Sacrum Ordinem Matrimonium contraxit, deinde jam ordinatus aliud inivit, ibique dicitur tanquam bigamus reputandus, non propter Sacramenti defectum, cùm secundum Matrimonium irritum fuerit, sed ob intentionis affectum ad duo Matrimonia cum copula secuta; ita *Th. Supp. qu.* 66. *art.* 2. *Tolet. l.* 1. *c.* 26. *n.* 4. *Salm. c.* 9. *n.* 26. *cum Corn. et Led. ac Sanch. D.* 48. *n.* 3. *circa medium, cum Soto, S. Antonin. Palud. Bellarm. Valent.*

445.—Sed dubitatur 1. An fiat irregularis qui duo Matrimonia contraxit, ambo invalida? Negant *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *R.* 38. Item *Avila, Conin. et Henr. apud Salm. c.* 9. *n.* 28. qui probabile vocant. Ratio, quia (ut aiunt) hic casus non est expressus in jure. Sed probabiliùs affirmant *S. Th. supp. qu.* 66. *art.* 2. *Suar. D.* 49. *s.* 2. *n.* 11. *Bon. p.* 5. *n.* 2. *Pal. p.* 8. *n.* 10. *Tourn. p.* 61. *q* 3. *Conc. p.* 498. *n.* 11. *Salm. n.* 28. *cum Suar. Cor. et Sayr. ac Sanch. l.* 7. *D.* 84. *n.* 3. *cum S. Anton. Palud. Soto, Tolet. Bellar. Sa, Valent. Led. Lop.* et aliis communissimè. Et probatur ex *c. A nobis de Bigam.* citato *n.* 440. ubi (ut vidimus) ille Diaconus, qui viduam duxit, *tanquam maritus viduæ,* fuit declaratus irregularis, « non propter Sacramenti defectum, sed propter » affectum intentionis. » Ergo solus affectus irregularitatem inducit.

446. — Dubit. 2. An si quis contraxit duo Matrimonia nulla in bona fide, incurrat irregularitatem? Negat *Sanch. d. D.* 84. *n.* 6. *cum Archid. Astens. et Bellamera,* quia is potiùs censetur irregularis ex delicto quàm ex defectu, cùm in *c. Nuper, de Bigam.* ille qui antea uxorem duxerat, et postea constitutus in Sacris aliud conjugium contraxerat, dictus fuit irregularis, non propter defectum Sacramenti, sed ob affectum intentionis; ergo ob crimen affectûs punitus fuit: quando igitur non adest crimen, non incurritur irregularitas. Sed communiùs et probabiliùs affirmant *Sylo. verb. Bigamia qu.* 7. *Angel. eod. verb. n.* 9. item *Jo. Andr. Ancharan. Abb Henr. etc. ap. Sanch. l. c. in fin.* Ratio, quia, in præfato textu non consideratur crimen affectûs, sed affectus ad secundum Matrimonium. Idque expressè confirmatur ex *c. A nobis, de Bigam.* ut vidimus *n.* 440.

447. — Dubit. 3. An incurrat irregularitatem qui fictè contrahit secundum Matrimonium, tantùm ad copulam extorquendam? Negant *Pal. p.* 8. *n.* 7. *Dian. p.* 4. *tr.* 2. *R.* 38. item *Avila, et Hurt. ap. Salm. c.* 9. *n.* 27, quia tunc deficit affectus maritalis, qui requiritur in dicto *c. Nuper,* verbis tò, *Propter affectum intentionis.* Sed probabiliùs affirmant *Suar. D.* 49. *s.* 2. *num.* 10. *Tourn. p.* 61. *q.* 3. *et Salm. l. c. cum Corn.* Ratio, quia ad irregularitatem non requiritur affectus ille ad duo Matrimonia verè

contrahenda, sed sufficit affectus ad duo Matrimonia exteriùs ineunda.

Idem videtur procedere respectu viri, qui contraxit cum violata, credens illam virginem, de quo dictum est *n.* 439. Et idem respectu viri ignoranter reddentis debitum adulteræ, quæ sit occulta, vel quæ violenter fuerit oppressa, juxta dicta *n.* 442 et 443.

448. — III. Demum Bigamia *Similitudinaria* est illa quæ contrahitur ex attentatione Matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel virgine post votum solemne emissum in Religione approbata, vel post susceptionem Sacri Ordinis. Hujusmodi enim nubentes similes sunt contrahentibus duplex Matrimonium, quatenus post connubium spirituale cùm Christo initum, ab eo recedentes attentant Matrimonium contrahere, ita communiter DD. *Suar. D.* 49. *s.* 3. *n.* 2 *et* 6. *Anacl. p.* 517. *n.* 42. *Sanch. l.* 7. *D.* 85. *n.* 5. *Salm. c.* 9. *n.* 36. et alii passim ex *c. Quotquot* 23. *et c. Monacho* 32. 27. *q.* 1. Dummodo tale Matrimonium sit consummatum, ut adhuc communiter DD. docent, utque habetur ex dicto *c. Monacho*, ubi : *Si postea uxori fuerit sociatus.*

449. — Minimè autem sunt audiendi *Hurt. et Tanner. ap. Salm. l. c.* item *Abbas, Hostiens. et Archid. ap. Suar. D.* 49. *s.* 5 *n.* 4. (qui improbabiliter id probabile putat) dicentes hanc irregularitatem incurri tantùm à Monachis professis. Nam communissimè docent AA. eam incurri etiam à Clericis constitutis in Sacris; ita idem *Suar. n.* 8. *Salm. l. c. Anacl. d. n.* 42. *Nav. c.* 27. *n.* 195. *Tol. lib.* 1. *c.* 26. *n.* 7. *et Sanch. D.* 85. *n.* 5 *cum Sa, Valent. Graff. Led. Gabr. Philiarch.* et aliis pluribus. Idque clarè probatur ex *c.* 1. *Qui Clerici. vel Mon. etc.* ubi dicitur posse Episcopus post peractam pœnitentiam dispensare cum Diacono, qui uxorem duxerit, ad Ordinem ministrandum; ergo Diaconus ille jam habetur ut irregularis. Item in *c.* 2. *eod. tit.* dicitur quòd Episcopus non permittat Subdiacono, qui Matrimonium contraxit, ministrare. Quamvis igitur (ait *Sanch.*) talis Clericus non esset irregularis ex defectu ob bigamiam similitudinariam, saltem tamen incurrit irregularitatem ob delictum. Rectè autem rejicit *Sanch. n.* 11 *et* 17. opinionem illorum, qui dicunt fieri irregularem qui Matrimonium contrahit post simplex votum castitatis, cùm hoc in nullo jure sit expressum. Sic pariter ex eadem ratione nec est irregularis laicus qui ducit Monialem professam, quia jura loquuntur tantùm de contrahente post proprium votum; *Sanch. n.* 12. *et Salm. n.* 36. *cum Sayr. Corn. et Henr.*

450. — Quæres hîc, quomodo tollatur hæc irregularitas? Dico 1. quòd hæc irregularitas non tollitur per Baptismum, ut docent communiter *S. Th. d. q.* 66. *q.* 4. *Suar. D.* 49. *s.* 5. *n.* 10. *Sanch. l.* 7. *D.* 83. *n.* 9. *et Salm. c.* 9. *n.* 37. *cum Corn. Pelliz. etc.* et videtur expressum in *c. Si quis viduam* 1. *d.* 34. Dico 2. quòd Papa bene possit in illa dispensare; Et licèt in Canonibus de Bigamis dicatur : *Cum Bigamis non licet dispensare*, tamen hoc intelligen-

dum sine gravi causa, ut docent *Sanch. l.* 7. *D.* 86. *n.* 6. *Conc. p.* 499. *n.* 14. *Salm. l. c. cum Sayr. et Corn.* item *Tourn. p.* 74. *qu.* 1. cum communi, qui ita fert dispensasse Lucium III ex *Glossa in c. Lector.* 17. *Dist.* 34. Nec obstat dicere hanc irregularitatem institutam fuisse à D. Paulo, juxta dicta *n.* 436. Nam respondetur, quòd Constitutiones Apostolorum, præcisè ut tales, non transcendant jus humanum, in quo utique Papa omnem potestatem habet.

451. — Episcopus autem, si bigamia fuerit vera, aut interpretativa, minimè potest in ea dispensare, neque ad Ordines Sacros suscipiendos, neque ad ministrandum in susceptis, neque ad Beneficia ipsis annexa recipienda, ut communiter docent *D. Th. Suppl. q.* 66. *art.* 5. *et Salm. c.* 9. *n.* 39. cum aliis passim, et patet ex *c. Super eo, de Bigam.* Nec obstat textus in citato *c. Lector*, ubi dicitur Martinus Papa declarasse, quòd Episcopus possit dispensare cum bigamo, ut fiat Subdiaconus. Nam respondent *Suar. D.* 46. *sect.* 6. *n.* 5. *et Tourn. p.* 65. errasse Gratianum asserendo prædictum Canonem esse Martini Papæ, cùm plures AA. probent fuisse Martini Bracharensis Collectoris multorum Canonum ex diversis Conciliis particularibus. Sed dato quòd fuisset Martini Papæ, tamen, cùm in toto titulo de Bigamis prohibeantur Episcopi à dispensando in bigamia, videtur certum prædicto Canoni fuisse derogatum. Præterquam quod dicunt *Salm. c.* 9. *n.* 39. quòd tempore Martini Papæ subdiaconatus non adhuc erat ordo Sacer.

452. — Sed rogatur, an possit Episcopus dispensare cum bigamo quoad Ordines Minores, et beneficia simplicia suscipienda? Affirmant *D. Th. in* 4. *D.* 27. *q.* 3. *art.* 3. *Nav. cap.* 27. *n.* 197. *Sanch. l* 7. *D.* 86. *n.* 11. *Conc. p.* 599. *n.* 14. item *Palud. Azor. Aoil. Comit. et alii apud Pal. D.* 6. *p.* 8. *n.* 17. et probabile putat *Suar. D.* 49. *sect.* 6. *n.* 5. Ratio, quia per susceptionem minorum Ordinum initiati non mancipantur irrevocabiliter cultui Divino, et ideo Episcopis concedi aiunt hujusmodi dispensationem. Sed veriùs negant *Suar. l. c. Tourn. p.* 65. *Laym. c.* 6. *circa fin. Barb. All.* 48. *n.* 25. *Bon. D.* 7. *p.* 5. *n.* 15. *et Pal. n.* 18. *cum Garcia* ex Decl. S. C. Et probatur ex Trident. *sess.* 23. *c.* 17. ubi vetatur assumere bigamos ad ministeria Ordinum minorum; et ex *c. un. de Bigam. in* 6. ubi bigami expoliantur omni privilegio Clericali; sed clariùs probatur ex Decl. Sixti V. *ap. Fagnan. lib.* 1. *in cap. Super eo, de Bigam. in fin.* qua declaravit Pontifex suspensum quemdam Episcopum, eò quòd contulit bigamo Beneficium simplex, et ordinatum incidisse dixit in pœnas malè promoti. Adversarii contra minimè probant unde Episcopi talem facultatem habeant. In bigamia autem similitudinaria bene possunt Episcopi dispensare, etiam ad Ordines Sacros suscipiendos et ministrandos, ut docent *Tolet. lib.* 1. *c.* 26. *Conc. Salm. c.* 9. *n.* 41. *Suar. n.* 18. *Sanch. num.* 20. *Tour. p.* 66. *et Pal. n.* 19. *cum Garcia* et aliis pluribus; idque probatur ex *c.* 4. *de Cleric. cong.* et *c. Qui Cler. vel vov.* Et hoc currit (ut notant

Salm. d. n. 41. cum Corn. et Henr.) etiamsi crimen fuerit publicum, cùm hæc irregularitas proveniat ex defectu, non ex delicto. Rectè verò excipit *Tourn.* cum communi, si talis Clericus duxerit viduam, vel corruptam, aut si ante Ordinationem fuerit cum aliqua muliere conjugatus.

455. — Prælati autem Regulares ex Privilegio Sixti IV possunt dispensare cum suis subditis in omni bigamia : præter Privilegium Pauli III (relatum à *Salm. c. 7. n. 59.*), in quo conceditur ipsis facultas dispensandi cum suis subditis in omni irregularitate; bigamia non excepta; ita *Pal. p. 8. n. 21. et Salm. c. 9. n. 42. cum Pelliz. Henr. Machad. Leand. etc.*

454. — « *Sexta* oritur ex infamia, sive juris (quæ vel ex delicto proprio, vel parentum, vel vili conditione personæ nascitur), sive facti, modò crimen publicum sit : ex occulto enim non oritur, si homicidium, et censuræ violationem excipias, ut docent *Navar. Con. Laym.* contra *Slyo. et Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipso jure connexam habeat. Porro infamia ob crimen notorium, vel per sententiam judicis contracta non tollitur, nisi per dispensationem Principis, cujus auctoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, et digna depositione, tollitur per publicam et constantem vitæ emendationem * (*Vide dicta ex n. 362. v. Hæc; irregularitas enim ob infamiam ex defectu, et ex delicto in idem coincidunt.*) *

455. — « *Septima* oritur ex defectu libertatis. Unde irregulares sunt I. Omnes servi propriè dicti (et secundum *Laym. l. 2. t. 1. c. 8.* etiam originarii), donec consequantur plenam libertatem. »

Servus, qui sciente et non contradicente domino ordinatur, etiam ad primam Tonsuram, eo ipso liber manet, *c. Si servus, et c. Nulli Dist. 54.* Poterit tamen dominus eum manumittere cum conditione, ut serviat in iis quæ statui Clericali non repugnant, ex *c. Nullus de Servis non ordin.* Si verò servus ordinetur, ignorante domino, remanet servus, nisi constituatur in Sacris, et nisi insuper domino reddatur duplum ab Episcopo, vel ab aliis cooperantibus, vel ab ipso servo; qui quando impotens est satisfaciendi, remanet servus, si est Diaconus; si verò sit Sacerdos, debet domino inservire in omnibus quæ statum non dedecent, et Missas pro domino offerre : nisi dominus per annum sciens illum esse ordinatum, dissimulet, eumque non revocet. Ita *Salm. c. 9. n. 60* et *61.* ex Canonibus ibi allatis.

456. — « II. Sunt irregulares Conjugati, nisi uxores consentiant, et castitatem voveant. * (*De hoc vide dicta de Sacram. Ord. l. 6. n. 812.*) * III. Curiales, id est curiæ seculari obligati, facto juramento, vel stipendio, ut judices, advocati etc. quandiu talia officia habent. * (*Ut habetur in c. 1, 2 et 3. D. 51. et c. unic. de Oblig. ad ratioc. Excipiuntur tamen ex tacita concessione Pontificis, vel ex consuetudine Consiliarii Regis constituti pro casibus civilibus, ut docent Laym. Pal. Suar.*

» *Corn. cum Salm. c.* 9. *n.* 64.) * Excipe tamen, nisi habeant » specialem dispensationem Papæ pro illis officiis, uti quidam » Clerici in aulis Principum, in causis civilibus, non tamen cri- » minalibus occupati; vel nisi consuetudo sciente Papa id per- » mittat. IV. Milites, saltem quamdiu juramento tenentur; item » thesaurarii, et depositarii publici, et qui Remp. administrant. » * (*Vide dicta Tom.* 3. *lib.* 3. *num.* 838) * Item apparitores, et » similes, qui sæva, aut turpia exercuerunt, vel in causa sanguinis » ministrarunt. *M. Leo. p.* 3. *f.* 320.

457. — « *Octava* ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutila- » tione, vel homicidio in bello justo, vel judicio. Quod ideo sta- » tuit Ecclesia, quia Sacerdos gerit personam Christi, qui utpote » lenissimus neminem unquam læsit. Ad hanc autem requiritur, » ut occisio, aut mutilatio de facto sequatur. Unde non sufficit » voluntas, nec vulneratio gravis; *Bonac. d.* 7. *qu.* 4. *Tan. d.* 6. » *qu.* 10. *d.* 11. »

Unde resolves :

458. — « 1. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in » defensionem inculpatam honoris, vitæ, castitatis, etc. vel etiam » proximi, quia in jure non statuitur irregularitas, nisi ob ho- » micidium in bello justo, vel judicio. *Tann. loc. cit.* * (*Vide dicta* » *n.* 389.) *

459. — « 2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit » propria manu, non autem Clericus exhortans ad fortiter pu- » gnandum in bello justo (secus tamen si ad occidendum hunc, » vel illum in particulari); idem est de Duce exercitûs, tubi- » cine, etc. *Bonac. p.* 4. * (Clericus, si est in sacris, vel Benefi- » ciatus, et militat in bello, fit irregularis, si aliquando sclopum » adhibuerit in aliquo conflictu, etiamsi juramentum præ- » staret nullum læsisse; *vide Card. Lamb. Notif.* 101. *n.* 19. » *infra.*) * »

In bello igitur justo defensivo utique non fit irregularis qui occidit; ita *Salm. c.* 9. *num.* 20. *Holzm. n.* 388. et alii communiter; id patet ex *c.* 2. *de Immunit. Eccl. et Clem. un. de Homic.* In bello autem justo offensivo qui occidit est irregularis, non verò si alii occidant; *Holzm. loc. cit.* et Benedictus XIV, *Notif.* 101. *n.* 15. *ex c. Petitio tua, c. Dilectus, c. Significasti, et c. de Homic.* In bello verò injusto, si unus moriatur, omnes sunt irregulares, ut certum est apud omnes *cum D. Th.* 2. 2. *quæst.* 64. *art.* 8. Hîc notandum Clericum (modò fuerit in, sacris, aut Beneficiatus, et etiam in conflictu bombas emiserit) esse irregularem, si militat, etiamsi juret se ne unum quidem læsisse, ut apud *Lamb.* legere est *Notif.* 101. *n.* 19.

460. — Qui hortatur ad occidendum in genere, etiamsi bellum sit offensivum, modò justum, non est irregularis; ita communiter cum *Busemb. Bonac. D.* 7. *q.* 4. *p.* 4. *n.* 7. *Tourn. p.* 28. *Conc. p.* 501. *num.* 18. *et Salm. c.* 9. *n.* 19. ac alii passim, ex dicto *c. Petitio tua*, ubi declaratur irregularis tantùm is qui occi-

dit. Quid si quis in bello justo hortetur ad occidendum in particulari? *Bus.* ut supra, et *Bonac.* hunc non eximunt ab irregularitate. Sed probabiliter contradicunt *Salm. c.* 9. *n.* 19, quia tam in præfato textu, quàm in aliis sermo fit tantùm de occidente, sive de mutilante, non de exhortante.

461. — « 3. In judicio justo irregulares fiunt, qui ad mortem » vel mutilationem cooperantur activè, et efficaciter, et proximè, » per actionem ex natura sua ad id ordinatam. * (*Ita ex Clem.* » *un. Si furiosus, de Hom. etc. Clericis, cap. Sententiam. Ne Cler.* » *vel Mon. item cap. Ex litteris, de Excess. Prælat. etc.*) * Dicitur I. *Cooperantur*, ut Judex ferens sententiam, Notarius eam » scribens, ministri, exequentes, testes etc. * (*Transcribens verò* » *sententiam non incurrit, ut communiter Bonac. D.* 7. *q.* 4. *p.* 1. » *n.* 5. *cum Suar. Fill. Ugol. Reg. etc. Imò Natalis ab Alexand.* » *et Cabassut. apud Tournely p.* 78. *idem tenent etiam de scri-* » *bente.*)*

462. — « Dicitur II. *Activè*, id est ex parte occidentium; quia » non fit irregularis, qui se tantùm habet passivè, et ex parte ejus » qui occiditur, ut Confessarius hortans ad fatendum veritatem, » vel ad acquiescendum sententiæ justæ, quam non potest differre » nisi appellatione injusta. *Corn.* et *Dian. p.* 4. *t.* 2. *R.* 99. * (*Ita* » *etiam Holz. n.* 387. *Tourn. p.* 78. *v. Dico* 7.) *

463. — « Dicitur III. *Efficaciter*, quia adjuvans, v. g. ferens » ligna, ut comburatur ante jam suffocatus, non fit irregularis; nec » assistens supplicio, si sua præsentia in illud non influat. *(*Ita Sua-* » *rez D.* 47. *sect.* 4. *n.* 10. *Pal. p.* 23. §. 4. *num.* 2. *Bonacina p.* 1. » *n.* 18 *et Salmant. cap.* 9. *n.* 19. *cum Avila, Diana, et Giball. com-* » *munissimè, contra Sayrum. Nec obstat textus in cap. Sententiam.* » *Ne Cler. vel Mon. ubi vetatur Clericis interesse hujusmodi sup-* » *pliciis, quia hic Canon vel est abrogatus, vel tantùm venialiter* » *obligat, ut docent Bonac. p.* 1. *n.* 16. *Salm. l. c. ac Tourn. p.* 78. » *v. Quale, testatur esse communem sententiam cum Avila, et Ca-* » *bass. id non excedere venialem culpam; imò ibi Navarr. et Avila* » *censent minimè in hoc peccare Clericos in Minoribus.*)*

464. — « Dicitur IV. *Proximè*, quia qui remotè tantùm coo- » perantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt, aut ven- » dunt, item legislator leges capitales condens; * (*Ex c. Delatori* » 5. *q.* 6. *Aut suadens Regi legem ferre; Salm. c.* 9. *n.* 7.)* Con- » cionator in genere dicens, puniendos esse malefactores; * (*Ut* » *Salm. c.* 9. *n.* 7. *cum communi.*)* Confessarius interrogatus de » reo, an mortem mereatur, si respondeat, judicem sine accep- » tione personarum fungi debere suo munere, quia hi omnes sunt » tantùm causa remota. * (*Hoc etiam est commune apud omnes :* » *vide Salmant. d. n.* 7.) * Essent autem proxima, ideoque irre- » gulares, si quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo » mors alicujus sequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. si quis » efficaciter urgeret reum, ut scalam ascenderet, vel ad hoc illum » juvaret, vel si judici in particulari responderet, hunc esse plec- » tendum. * (*Sentiunt itaque cum Busemb. Bonac. p.* 1. *num.* 6.

» *ac Avila, Savr. Henr. etc. ap. Salmant. cap.* 9. *num.* 8. fieri » irregularem Confessarium, sive alius qui consultus à Judice in » particulari de Reo aliquo, respondet ei esse occidendum. Sed » probabiliùs id negat *Holzm. n.* 387. *cum Mol. et Laym. Pal.* » §. 3. *n.* 7 *et* 8. *et Salm. loc. cit. cum Vasq. Pelliz. Hurtad. Tur-* » *rian. etc.* Ratio, quia irregularitas hæc ex defectu lenitatis in- » flicta est tantùm concurrentibus ad occisionem aut mutilatio- » nem, ut ministris necessariis, non verò aliis, et præsertim justè « occurrentibus. *Addunt probabiliter Tourn. p.* 79. *v. Dico* 7. » *Busemb. et alii infra n.* 466. nec fieri irregularem Confes- » sarium, si moneat carnificem, ut suum munus jam funga- » tur.)*

463. — « Possunt tamen subinde etiam proximè cooperantes » excusari ab irregularitate, v. g. 1. Si fiat ex indeliberatione, » aut cum semiplena tantùm advertentia, v. g. si dicat Confes- » sarius, *properemus*, aut instiget jumentum, quo reus vehitur. » 2. Si cooperatio sit valde exigua, ut si jubeat reum adhuc unum » gradum ascendere ; quia minimum reputatur pro nihilo, *Avila,* » et *Henr.* apud *Bon. q.* 4. *part.* 1. *n.* 9. Item *Suar. Regin.* » *Laym.* etc. (contra *Vasq. Turr. Hurt. Bann.* etc.) qui censent » ex homicidio neminem fieri irregularem, nisi concurrat ut pu- » blicus minister justitiæ, sive ad causæ probationem, sive exe- » cutionem; vel ut privatus injustè, et cum peccato. Quam sen- » tentiam probabilem censet *Diana p.* 3. *t.* 4. *R.* 79. et *in addit.* » *R.* 45. et *p.* 8. *tom.* 7. *R.* 61. * (Et revera valde probabilis est » juxta Annotationem mox supra oppositam.) * Hinc negant » fieri irregularem 1. Confessarium, vel alium quemcumque, qui » furem hortatur ut scalam ascendat, caput supponat ad ictum » excipiendum; 2. eum qui carnifici dicit, ut aliquid aptet, quo » citiùs extinguatur reus; 3. qui, dum reus ad supplicium duci- » tur, suggerit viam breviorem; 4. qui vendit, vel commodat » scalam, funes et cætera instrumenta, etiam qui furcam fecit; » 5. qui interrogatus à Judice, an teneatur reum condemnare, res- » pondit, teneri; 6. eum, qui carnifici putanti suspensum jam esse » mortuum, significavit adhuc vivere, ex quo calcans iterum pede » occidit. * (*Ita etiam Salm. cap.* 9. *ex n.* 9. *ad* 11. *cum Pal. Pelliz.* » *Hurt. Turrian. Diana, Machad. etc.*)*

466. — « Dicitur V. *Per actionem ex natura sua,* etc. id est » quæ per se sit causa talis effectûs : quia effectus per accidens » non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis » dicens carnifici : nemo te impedit facere tuum officium, ego » meum feci. * (Ita probabiliter etiam dicunt *Tourn. p.* 79. *v.* » *Dico* 7. *et Salm. c.* 9. *n.* 10. *cum Avila, et Henr.*) * Nec judices » Ecclesiastici degradatum tradentes brachio seculari ; nec Cle- » rici accusantes aliquem in causa criminali : modò expressè pro- » testentur se non intendere ut puniatur pœna sanguinis; sed » tantùm, ut sibi, vel suis satisfiat, vel impediantur mala sibi, » aut aliis imminentia. Vide *Bonac. qu.* 4. *Tann. l. c.* etc. »

467. — Ex *c. Sententia sanguinis. Ne Cler. vel Mon.* vetitum

est Clericis in Sacris constitutis, vel Beneficiariis, et omnibus Regularibus se intromittere in causam sanguinis (intelligitur, unde mors aut mutilatio sequatur) judicando, vel testificando, exequendo, etc. Et ideo peccant mortaliter, si quomodolibet ad illam adjuvant. (*V. Not. XXVI. pag.* 340.)

468. —Fiunt autem irregulares omnes qui ad sententiam sanguinis concurrunt, et I. *Judices*, eorumque Assessores ; non verò domini temporales, etiam Ecclesiastici, committentes aliis hujusmodi causas, ex *c. ult. Ne Cler. vel Mon.* 6. nisi ipsi jubeant ut Judex aliquem in particulari suspendere, vel sententiam statim exequi faciat ; *Pal.* §. 1. *num.* 6. *et Salm. c.* 9. *n.* 5. *cum Henr. Corn.* II. Testes voluntarii, qui liberè se offerunt ad testificandum contra reum ; etiamsi protestentur non intendere sententiam sanguinis ; nam si coacti sint ad testimonium faciendum, sanè excusantur, ut rectè docent *Suar. D.* 47. *sect.* 3. *num.* 4. *Bonac. p.* 3. *num.* 8. *Pal.* §. 3. *num.* 3. *et Salm. cap.* 9. *n.* 12. *cum Con. et communi.* Et idem dicendum de Advocatis, et Procuratoribus Accusatoris coactis ad eum tuendum; *Salm. ibid. cum iisdem.* III. Accusatores vel denunciatores (sive formales sive materiales, nempe si tantùm exhibeant querelas, ut ait *Tambur.* §. 11. *n.* 3. *p.* 298.), qui coram Judice seculari accusant reum de crimine digno sententia sanguinis, criminalem petentes vindictam. Et tunc tam Clericus quàm laicus accusans fiunt irregulares, ut communiter *Bonac. Pelliz. Pal. c.* 9. *n.* 18. Cum hac autem differentia, quòd Clericus, præter irregularitatem quam incurrit, peccet mortaliter, si est in Sacris, vel Beneficiatus, et accuset sine justa causa, vel si adsit causa, et accuset sine protestatione, ut *Salm. c.* 9. *ex n.* 2. Minimè tamen irregularitatem incurrit Accusator (sive laicus, sive Clericus) qui accusat reum, tantùm ut proprium damnum præcaveat, vel sibi recarsiatur, facta protestatione se non velle pœnam sanguinis, ut habetur ex *c. Prælatis. De Homic. in* 6. Et hoc currit, etiamsi talis protestatio fictè ponatur, ut *Suar. D.* 47. *s.* 2. *n.* 3. *Bon. p.* 2. *n.* 11. *Pal.* §. 3. *n.* 2. *et Salm. c.* 9. *n.* 15. *cum Avil. Con. Fill. Pelliz. Corn. Henr. etc.* Nec non etiamsi fiat protestatio post accusationem, dummodo ante sententiam ; *Bon. n.* 8. *Sayr. Pell. et Salm. ibid.* Advertendum verò quòd protestatio solùm suffragatur in causa propria, non autem in causa aliorum, nisi hi sint cognati usque ad quartum gradum, ut *Pal.* §. 2. *n.* 6. *Conc. p.* 500. *n.* 19. et *Salm. c.* 9. *n.* 17. *cum Bon. Corn. Pell. Henr. etc.* vel nisi causa sit propriæ Ecclesiæ ut *Suar. n.* 20. *et Bon. num.* 5. *cum Mol. Sayr. Avila, Fill. Ugol. Rodr. Henr. etc.* idem ait *Conc.* si causa sit domesticorum. Item, si damna sint in futurum aliis inferenda, ita ut non possint alia via reparari, bene potes et quandoque debes Clericum reum accusare post protestationem, imò etiam protestatione omissa, ut aiunt *Salm. c.* 9. *n.* 17, quia talis accusatio est mera defensio innocentis.

469. —Quæritur, an Episcopi possint dispensare in hac irregularitate, si fuerit occulta ? Affirmant *Dian. Sa, Barb.* etc. apud

Salm. c. 9. *n.* 23, quia Trident. concedit eis dispensare in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario. Sed verius *Bon. p.* 5. *n.* 13. *Pal.* §. 5. *n.* 7. *et Salm. ib. cum Bon. Ban. Hurt. Pal.* etc. omnino dicunt esse negandum, quia Concilium clarè ibi loquitur tantùm de irregularitatibus provenientibus ex delicto. Prælati autem Regulares bene possunt cum suis subditis dispensare in hac irregularitate, sive occulta sive publica; quia Regulares concessionem universè habent dispensandi in omnibus irregularitatibus, excepto homicidio voluntario, juxta limitationem datam *n.* 396. Ita *Dian. p.* 2. *tr.* 4. *R.* 69. *et Salm. c.* 9. *n.* 24. *cum Lez. Bord. Dian. Cand. Villal.* etc.

FACULTATES S. PŒNITENTIARIÆ.

470. — Hìc ultimò operæ pretium est adnotare in quibus casibus, aut censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, aut aliis pœnis recurri possit ad S. Pœnitentiariam pro absolutione, dispensatione aut relaxatione. In Bulla quæ incipit *Pastor bonus*, edita à N. SS. P. Bened. XIV die 13 Apr. 1744 (*in Bullario t.* I. Bul. 95.), habetur posse S. Pœnitentiariam I. absolvere à quibuscumque casibus et censuris, etiam Bullæ Cœnæ, Regulares pro utroque foro; Seculares verò tam Ecclesiasticos quàm laicos, etiam in utroque foro à censuris publicis latis à jure; et etiam ab homine, si expirata sit jurisdictio Judicis, vel si lator censuras illas reservavit Sedi Apostolicæ, modò Judici et parti satisfecerint. Quòd si pars injustè refutet satisfactionem oblatam, potest Pœnitentiarius convenientem satisfactionem arbitrari. II. Posse absolvere Hæreticos occultos, modò nullos actus extrinsecos fecerint, ex quibus potuerint alii dignoscere eos ut hæreticos; item publicos hæreticos casu quo non est opus complices denunciare. Posse etiam absolvere Principes, Administratores rerum publicarum, et Episcopos, ac alios Prælatos à casibus publicis Bullæ Cœnæ. III. Posse dispensare in occultis irregularitatibus, et inhabilitatibus, etiam ex homicidio voluntario, non tamen ut post homicidium possint promoveri ad Episcopatum. Item etiam ab inhabilitatibus, et irregularitatibus, propter hæresim, modò fuerint penitus occultæ. IV. Posse dispensare cum homicidis et aliis, ut valeant profiteri in Religione approbata, et fieri deinde etiam Sacerdotes. V. Cum malè promotis, ut omissos Ordines possint clam suscipere, non servatis interstitiis et temporibus, non autem Sacros una die. VI. Posse dispensare cum occultis simoniacè ordinatis. VII. Posse convalidare titulos Beneficiatorum cum occulta inhabilitate obtentorum. VIII. Posse partem pretii simoniaci condonare ob delinquentis paupertatem. IX. Posse cum Gallis, Belgis, Polonis, et ulterioribus remittere fructus malè perceptos; componere verò cum Italis, Hispanis, etc. et cum pauperibus etiam remittere. X. Posse remittere partem de malè ablatis, vel retentis, si dominus sit incertus, casus occultus, et delinquens pauper, reliquum erogando in pauperes, vel pia opera in locis, si fieri potest, ubi illa ablata sunt.

XI. Posse absolvere qui munera acceperint à Regularibus, modo non excedant decem scutos, vel etiam si excedant, facta priùs restitutione, vel præstita obligatione satisfaciendi. XII. Cum puellis quæ virgines non sunt posse dispensare, ut fruantur legato virginibus relicto, in casibus tamen occultis, et in foro conscientiæ; vel cum virginibus, ut inirent Monasterium mulierum Pœnitentium. XIII. Posse relaxare juramenta, quæ non sunt in favorem alterius. XIV. Posse vota simplicia etiam castitatis dispensando commutare, aut implementum differre. XV. Dispensare commutando in alias preces, vel alia pia opera, super recitationem Divini officii. XVI. Dispensare in occultis cum Regularibus quibusvis irregularitatibus, inhabilitatibus, et pœnis; non autem in publico defectu Natalium quoad Generalatum; in publicis verò nonnisi auditis Superioribus. XVII. Posse absolvere Apostatas à censuris, cum reincidentia si non redeant intra præfinitum tempus, dilata dispensatione super irregularitate, si quam contraxerint, usque ad actualem reditum. Posse etiam concedere, ut ipsi transeant ad alium Ordinem. XVIII. Posse concedere transitum ad Religionem laxiorem, modò ibi vigeat regularis observantia; non tamen ad Ordinem S. Benedicti antiquioris observantiæ; neque ad consimiles Congregationes cujuscumque Ordinis. Idem quoad Moniales ultra montes. XIX. Posse absolvere, et dispensare super defectibus et censuris, etiam ob Clausuræ violationem. XX. Item concedere Confessarium Monialibus, (vide dicta de hoc *l.* 6. *n.* 576.) XXI. Vacante Sede Apostolica, habere facultatem in foro conscientiæ etiam in casibus, à quibus vivente Pontifice non poterat; tamen cum reincidentia, si ad novum Pontificem petentes non se præsentent, hancque facultatem post Cardinalis Pœnitentiarii ingressum in Conclavem transire ad Signaturam. Alia quæ pertinent ad Matrimonii materiam, vide *l.* 6. *numero* 1144. Alia minùs scitu necessaria observare potes in citata Bulla, *Pastor bonus*.

Demum hîc nota, quòd, cùm Litteræ S. Pœnitentiariæ committuntur Magistro Theologiæ, vel Decretorum Doctori, possunt eas exequi Confessarii Societatis Jesu designati à Generali vel Provinciali de ejus licentia, ut concessit Greg. XIII 3 April. 1582. Et idem possunt Lectores Jubilati Ordinis Minorum ex concessione Innocentii XI 27 Nov. 1679. Ac ideo idem possunt omnes Regulares in privilegiis eorum communicantes: ita refert *Elbel t.* 3. *Conf.* 20. *p.* 506. *n.* 513.

LAUS

Jesu nostro Redemptori, et Mariæ Immaculatæ nostræ Reginæ et Matri.

ELENCHUS QUÆSTIONUM

Quas Auctor, post primam Neapolitanam Operis editionem, rebus ad seduliorem trutinam revocatis, reformavit. In qualibet autem harum Quæstionum priùs annotatur locus libri primæ editionis, postmodùm locus secundæ, ubi facta est correctio.

Questio 1. An legatarius possit sibi compensare legatum relictum in testamento non solemni? In priori libro. (*col.* 13.*vers.* 3. *Probabile etiam*) relata est opinio *Less. Moll. Gran. Salm. etc.* qui id probabile dixerunt. Sed in hoc præsenti libro id reprobatum est. Vide *l.* 1. *n.* 35. *vers. Attamen.*

Qu. 2. An debitor donans aliquid suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? In primo libro (*col.* 13. *v. Hinc* I.) relata est opinio *Rebelli, Card. et Dianæ,* qui probabilem putarunt opinionem affirmativam. Sed vide limitationem in hoc *lib.* 1. *num.* 34. *et l.* 3. *n.* 700. *v. Qu.* 2.

Qu. 3. An fur mittens domino rem furatam per virum fidelem teneatur ad iterum restituendum, si ille non reddat? In primo libro (*col.* 14. *v.* VI. *Similiter*) *Pal. Sot. Ledes. et Gabriel.* adducuntur qui id negaverunt. Sed in hoc absolutè affirmandum probatur. Vide *l.* 1. *n.* 39.

Qu. 4. An sit obligatio ex superfluis statui elargiendi eleemosynam pauperibus laborantibus paupertate communi? In primo libro (*col.* 80. *lit. A.*) relata est opinio *Soti, Nav. S. Antonini, Vasq. etc.* qui id negarunt. Sed in hoc melior visa est sententia opposita. Vide *l.* 2. *n.* 32. *v. Quæritur.*

Qu. 5. An sit obligatio corrigendi peccantem ex ignorantia in legem humanam? In primo libro (*col.* 83. *lit. A. v. Quær. hîc.*) visa est probabilior opinio negativa. Sed in hoc affirmativa probabilior visa est. Vide *l.* 2. *n.* 36.

Qu. 6. An qui inducit, sive directè sive indirectè proximum ad peccandum, semper peccet peccato scandali? In primo libro (*col.* 85. *lit. A.*) dictum est cum *Pal. Sanch. Bonac. Azor. etc.* probabile esse quòd is non peccet contra caritatem, nisi expressè intendat ruinam spiritualem alterius. Sed in hoc visa est vera sententia affirmativa. Vide *l.* 2. *n.* 45.

Qu. 7. An semper in Confessione sit explicanda circumstantia inductionis ad peccandum? In primo libro (*col.* 86. *v. Nota.*) reprobata est sententia negativa. Sed in hoc vide *dicta l.* 2. *n.* 46.

Qu. 8. An sit peccatum mortale petere ab aliquo quidquam quod ille non præstabit sine mortali, si jam sit paratus ad peccandum? In primo libro (*col.* 86. *v. Quær. II.*) relata est opinio *Soti, Suar. et Azor.* qui id negarunt. Sed in hoc dictum est sequendum esse oppositum. Vide *l.* 2. *n.* 47.

Qu. 9. An peccent graviter mulieres ad suî ornatum parien-

pectoris ostendentes? In primo libro (*col.* 89. *lit. C. et col.* 250. *in fine*) actum est de hoc puncto sequendo doctrinam *Laymanni*, *Cajet. Navarr. Salmant. etc.* Sed vide quomodo limitetur in hoc, Vide *l.* 2. *num.* 55. *v. Quær.*

Qu. 10. An liceat famulo comitari herum ad lupanar vel eum ducere curru vel sella? In primo libro (*col.* 94. *lit. B.*) relata est opinio *Busemb. Nav. Manuel. etc.* dicentium licere sola ratione famulatûs. Sed in hoc requiritur saltem causa gravis damni subeundi. Vide *l.* 2. *n.* 64.

Qu. 11. An liceat famulo ratione famulatûs deferre munera meretrici domini? In primo libro (*col.* 94. *in fine Qu.* 2.) relata est opinio *Busembai, et Sanch.* id permittentium, si sit de esculentis et poculentis. Sed in hoc negatur. Vide *l.* 2. *n.* 65.

Qu. 12. An liceat famulo ob metum mortis subjicere humeros, vel deferre scalam domino ascendenti ad fornicandum, aut vi aperire januam? In primo libro (*col.* 95. *Qu.* 4.) id omnino negatum est. Sed in hoc vide *dicta l.* 2. *n.* 66. *v. Q. IV.*

Qu. 13. An liceat vendere vinum ei qui vendet mixtum aqua? In primo libro (*col.* 69. *lit. C. v. Pariter.*) adducta est opinio affirmativa *Palai, Sanch. et Tamb.* si æquè commodè aliis vendi non possit. Sed in hoc id non admittitur, nisi ob metum mortis, vel infamiæ. Vide *l.* 2. *n.* 69. *v. Qu. VII.*

Qu. 14. An liceat vendere ornatus puellæ abusuræ? In primo libro (*col.* 96. *lit. D. v. Eodem.*) relata est opinio *La Croix* citantis *Nav. Azor. Sanch Bon. etc.* qui dicunt licere, si illa æquè hos emeret ab aliis. Sed in hoc id non admittitur, nisi venditor notabile patiatur incommodum. Vide *l.* 2. *n.* 71. *v. Eodem.*

Qu. 15. An liceat aurigis et nautis, ob solum lucrum mercedis, vehere meretricem ad amasium? In primo libro (*col.* 98. *v.* 8. *Licet.*) dictum est licere cum *Salm. Sanch. Azor. Navar. etc.* Sed in hoc id non admittitur nisi ob metum gravis damni. Vide *l.* 2. *n.* 75. *v. An autem.*

Qu. 16. An sit peccatum mortale sine gravi causa petere mutuum ab usurario parato, vel Sacramentum à Sacerdoto peccatore parato ad ministrandum? In primo libro (*col.* 97. *n.* 4. *v. Utrum autem, et num.* 7. *v. Sed quæstio.*) relata est opinio *Lugonis, Soti, Sanch. Cajet. Led. Man. etc.* qui id negarunt. Sed in hoc dictum est id esse mortale tam contra caritatem, quàm contra justitiam, nisi gravis causa necessitatis vel utilitatis interveniat. Vide *lib.* 2. *num.* 47 *et* 77. *v.* 4. *Licitum*, loquendo de Usurario; et *num.* 79. de Sacerdote peccatore.

Qu. 17. An volenti frangere jejunium liceat sine gravis incommodi causa cibos præbere? In primo libro (*col.* 97. *n.* 7. *v. Volenti.*) adducta est opinio *Less. Cajet. Nav. et Vasq.* id affirmantium. Sed in hoc reprobatum est V. *l.* 2. *n.* 80.

Qu. 18. An in materia simoniæ et usuræ, possit deduci in pactum obligatio antidoralis? In primo libro (*col.* 118. *lit. A. v. Quær. in fin.*) dictum est cum *Salmant. Val. Cajet. Pal. Less. etc.* id licere, si pactum sit remunerandi in genere, nulla

addita nova obligatione, sed id omnino reprobatur. Vid. *l.* 3. *n.* 53. *et n.* 764.

Qu. 19. An juramentum execratorium sit verum juramentum? In primo libro (*col.* 146. *lit. A. v. Notandum.*) dictum est cum *Salm. Bus. Sanch. Pal. etc.* id communiter negari. Sed in hoc affirmatur, si in juramento expressè nominetur *Deus.* V. *l.* 3. *n.* 143.

Qu. 20. An in juramento assertorio sit mortale jurare cum defectu justitiæ? In primo libro (*col.* 148. *lit. A.*) dictum est probabiliùs esse tantùm veniale. Sed in hoc additur esse mortale, si juratur ad firmandam detractionem. V. *l.* 3. *n.* 146.

Qu. 21. An peregrinus possit dispensari in votis, juramentis, et legibus ab episcopo loci ubi reperitur? In primo libro (*col.* 758. *lit. E. v. Nota hîc.*) id omnino negatum est. Sed vide *hîc. l.* 1. *n.* 158.

Qu. 22. An maritus possit occidere eum qui vult cum sua uxore adulterari? In primo libro (*col.* 239. *v. Dicendum II.*) id absolutè negatum est. Sed in hoc id non reprobatur, si vir ante factum occidat, ne adulterium eveniat. V. *l.* 3. *n.* 391. *v. Quando.*

Qu. 23. An peccent graviter spectatores qui ad comœdiam turpem concurrunt pecunia, vel plausu? In primo libro (*col.* 251. *v. Quær.* 2.) dictum est probabile esse non peccare spectatores secundos, nempe sine quibus etiam comœdia repræsentaretur. Sed in hoc visum est oppositum. V. *l.* 3. *n.* 427. *v. Num. autem.*

Qu 24. An Beneficiarius expendens fructus Beneficii superfluos ad suam sustentationem in usus profanos, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 270. *v. Utrum autem.*) probabilior cum *S. Thom. Sot. Lugo, Pal. Less. etc.* visa est opinio negativa. Sed in hoc probabiliorem diximus oppositam, per se loquendo. V. *l.* 3. *n.* 492.

Qu. 25. An fur teneatur restituere cum damno graviore, nempe si res non posset mitti ad dominum, nisi expensis majoribus quàm sit valor rei? In primo libro (*col.* 295. *lit. B.*) adducta est opinio *Salm. Sot, Less. Pal. Con. et Bus.* id negantium. Sed in hoc oppositum tenetur, nisi expensæ sint longè majores. V. *l.* 3. *n.* 593. 697 *et* 753.

Qu. 26. An accipiens rem à fure, qui rem furatam cum suis permiscuit, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 299. *lit. B.*) adducta est opinio negativa *Tamb. cum Sanch. et aliis.* Sed in hoc omnino reprobatur. V. *l.* 3. *n.* 612.

Qu. 27. An Beneficiarius omittens Officium uno die possit excusari à restitutione, si suppleat in alio? In primo libro (*col.* 310. *in fine. Qu.* 5.) relata est opinio affirmativa *Salm. Molfes. Palud. Bonac. etc.* Sed in hoc tenetur negativa. Vide *l.* 3. *n.* 667.

Qu. 28. An Beneficiarius omittens partem Officii minorem quàm integræ Horæ, teneatur ad restitutionem? In primo libro

(*col.* 311. *Qu.* 5.) relata est opinio negativa *Nav. Tol. et Viva*, Sed in hoc verior visa est opposita. Vid. *l.* 3. *num.* 668.

Qu. 29. An Beneficiarius simplex omittens Officium teneatur restituere omnes fructus Beneficii? In primo libro (*col.* 312. *Qu.* 10. *v. Quid etc.*) adducta est opinio *Henrici Metinæ et Manuelis*, qui dicunt teneri ad restitutionem tantùm tertiæ partis fructuum. Sed in hoc illa reprobatur. Vide *l.* 3. *n.* 673. *v. Quid.*

Qu. 30. An licitum sit donum accipere à donante debitis gravato? In primo libro (*col.* 327. *lit. B.*) relata est opinio affirmativa *Less. Mol. Nav. Laym. etc.* Sed in hoc refutatur. Vid. *l.* 3. *n.* 722.

Qu. 31. An sit necessarium in mutuo ad exigendum interesse, ut moneatur mutuatarius de justo titulo, qui jam adest? In primo libro (*col.* 343. *lit. E. v. Sed dubitatur.*) delatum est opinioni negativæ *Less. Lug. Bon. Trull. etc.* Sed in hoc verior visa est affirmativa. Vid. *l.* 3. *n.* 769. *v. Sed dubitatur.*

Qu. 32. An mutuator possit retinere lucrum exactum, si aderat justus titulus, sed non monuit de eo mutuatarium, et contraxit bona fide? In primo libro (*col.* 394. *Qu. III.*) adducta est opinio affirmativa (licèt tanquam minùs probabilis) *Lug. Dian. Sa, et Tanneri.* Sed in hoc refutata est. V. *l.* 3. *n.* 773.

Qu. 33. An liceat res pretiosas quamplurimi vendere? In primo libro (*col.* 355. *lit. D.*) relata est opinio affirmativa *Sot. Tol. Dian. Tan. Val. Reg. etc.* Sed in hoc probabilior visa est contraria. V. *l.* 3. *n.* 808.

Qu. 34. An, facto monopolio injusto à Mercatoribus, liceat aliis eodem pretio merces vendere? In primo libro (*col.* 357. *lit. G. v. Sed hinc.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Bon. Trull. Reg. Med. etc.* Sed in hoc omnino melior visa est negativa. V. *l.* 3. *n.* 817. *v. Sed hîc.*

Qu. 35. An liceat rem infimo pretio emere ab aliquo nesciente ejus valorem? In primo libro (*col.* 357. *lit. H. v. idem.*) amplexata est opinio negativa. Sed in hoc defenditur opposita. V. *l.* 3. *n.* 819. *v. Idem.*

Qu. 36. An liceat Clerico conducere prædia aliena ad saginanda propria animalia, ut postea vendat? In primo libro (*col.* 361. *v. Quæres.*) dictum est licere, si conductio non afferat magnam distractionem à ministerio sacro. Sed in hoc id non admittitur, quia non caret cupiditate turpis lucri. V. *l.* 3. *n.* 835. *v. An verò.*

Qu. 37. An pereunte re censita, pereat census de jure naturali? In primo libro (*col.* 366. *v. Qu.* 3.) dicta est probabilis sententia negativa cum *Soto, Pal. Salm. Coo. etc.* Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam. Vid. *l.* 3. *n.* 847. *v. Dub.* 3.

Qu. 38. An cogens cum injuria alterum ad ludendum possit retinere lucratum? In primo libro (*col.* 375. *lit. D.*) adducta est opinio negativa. Sed in hoc probabilior visa est sententia affirmativa, modò ille qui cogit non superet coactum in peritia ludendi. Vid. *l.* 3. *n.* 880.

Qu. 39. An sit gravis obligatio relinquendi sua bona suis fratribus et sororibus? In primo libro (*col.* 398. *lit. A.*) relata est opinio *Salm. Nav. etc.* dicentium non esse, nisi illi extremè indigeant. Sed in hoc diximus omnino tenendum peccare graviter relinquentem bona extraneis, si fratres graviter indigeant. V. *l.* 3. *n.* 946.

Qu. 40. An liceat revelare crimen alterius ad vitandum damnum proprium, si notitia criminis vi aut dolo excipiatur? In primo libro (*col.* 407. *lit. A. v. Sed hîc.*) dicta est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lessio, et P. Nav.* Sed in hoc melior visa est opposita. Vid. *l.* 3. *n.* 969. *v. Sed hîc magna.*

Qu. 41. An qui alteri occultam contumeliam irrogavit teneatur ad satisfactionem? In primo libro (*col.* 410. *v. Sed Quær.* 1.) relata est opinio negativa *Laym. et Molinæ.* Sed in hoc diximus omnino sequendam affirmativam. V. *l.* 3. *n.* 985.

Qu. 42. An lædant jejunium electuaria sumpta in modica quantitate ad delectationem? In primo libro (*col.* 419. *tit. F.*) adducta est opinio negativa cum *Salm. Sylv. et Abb.* Sed in hoc dictum est contrariam omnino tenendam. V. *l.* 3. *n.* 1019. *Quær. II.*

Qu. 43. An potio chocolatis possit sumi toties quoties in die? In primo libro (*col.* 425. *v. Orandum.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Patris Viva,* si sumatur ut potus usualis. Sed in hoc talis potio non admittitur, nisi pro uno tantùm cyatho in die, ratione consuetudinis. V. *l.* 3. *n.* 1023. *v. Secunda* (*in fine.*)

Qu. 44. An Religiosus expendens cum licentia generali Prælati ad usus illicitos, peccet contra paupertatem, et teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 450. *lit. E. v. II. Quæstio.*) vocata est non improbabilis sententia negativa cum de *Alex. Suar. Bann. Lugo etc.* Sed in hoc affirmativa amplexata est. Vide *l.* 4. *n.* 31. *et l.* 3. *n.* 873.

Qu. 45. An patronus debeat præsentare digniores ad Beneficium curatum? In primo libro (*col.* 469. *lit. A. Qu.* 2.) dicta est probabilis opinio negativa cum *Pal. Garcia, P. Nav. Rodr. etc.* Sed in hoc dictum est omnino tenendam affirmativam. V. *l.* 4. *n.* 97.

Qu. 46. An Episcopus conferens Beneficium simplex minùs digno peccet mortaliter? In primo libro (*col.* 291. *Quær.* 2.) delatum est sententiæ negativæ cum *Navar. Sa, Soto, Dicast. Gutt. Diana, etc.* Sed in hoc probabilior dicta affirmativa. V. *l.* 4. *n.* 93.

Qu. 47. An Episcopus conferens Beneficium curatum minùs digno, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 292. *v. Magis.*) probabilis visa est opinio negativa *Navar. Henr. Led. etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. *l.* 4. *n.* 109.

Qu. 48. An graviter peccet, et teneatur ad restitutionem, qui recipit Beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi Sacerdotium infra annum? In primo libro (*col.* 471.

lit. A.) adducta est opinio negativa *Nav. Barb. Garciæ, etc.* Item opinio *Salm.* qui eam admittunt tantùm, si animus est conditionatus. Sed in hoc melior visa est opposita, sive animus sit dubius, sive conditionatus. V. *l.* 4. *n.* 114.

Qu. 49. An pluralitas Beneficiorum sit vetita non solùm de jure Canonico, sed etiam naturali? In primo libro (*col.* 473. *lit. A*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Lugo, Innoc. Fill. Valent. etc.* Sed in hoc omnino tenendam diximus affirmativam, nisi accedat Dispensatio pontificia, et justa causa. Vide *l.* 4. *n.* 117.

Qu. 50. An possit sine peccato gravi permutari Officium Divinum in aliud notabiliter brevius? In primo libro (*col.* 494. lit. *A.*) dicta est probabilis opinio affirmativa, excepto Officio Palmarum cum Officio Paschæ, vel Pentecostes, ut tenent *Sylo. Salm. Vill. Diana, etc.* Sed in hoc non est admissa ut probabilis. Vide *l.* 4. *n.* 161. *v. Quær. III.*

Qu. 51. An Matutinum possit recitari duabus horis post meridiem? In primo libro (*col.* 495. *lit. D.*) probabilis dicta est opinio affirmativa cum *Salmant. Sanch. Tamb. Molfes. Led. etc.* Sed in hoc dictum est tenendam esse oppositam. V. *l.* 4. *n.* 174.

Qu. 52. An peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, nempe si quis uno ictu occidit, quatuor homines? In primo libro (*col.* 554. *v. An autem*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Suar. Lugo, Bus. Viva, etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. *l.* 5. *n.* 45.

Qu. 53. An Confessarius in mortali successivè absolvens plures Pœnitentes unum peccatum committat (*col.* 563. *v. II. Quoad actus.*) visa est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lug. Viva. Spor. etc.* Sed in hoc reprobata est. V. *l.* 5. *n.* 50. *v. Qu.* 6.

Qu. 54. An circa infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando ejus defectus naturales, ut ipse succedat loco expulsi? In primo libro (*col.* 576. *lit. A.*) relata est opinio affirmativa *Salmant. Soti, Bonac. Arag. Prado. etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. V. *l.* 5. *n.* 72. *v. An citra.*

Qu. 55. An liceat se inebriare ex consilio Medicorum, si inebriatio æstimatur necessaria ad morbum expellendum? In primo libro (*col.* 577. *v.* 2. *Non est*) adducta est opinio affirmativa *Bus. Sylo. Caj. Lessii, Salm. etc.* Sed vide quomodo in hoc limitata sit; *l.* 5. *n.* 76. *Qu. I.*

Qu. 56. An liceat se inebriare ad vitandam mortem, quam alter ei minitatur? In primo libro (*col.* 578. *lit. C.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Lessii, Laym. Bonac. Bus. etc.* Sed in hoc amplexata est negativa. V. *l.* 5. *n.* 76. *Qu. II.*

Qu. 57. An satisfaciat, qui se confitetur tempore Missæ? In primo libro (*col.* 102. *Quær.* 2.) adducta est opinino affirmativa *Palai, Hurtadi, La-Croix, Pichler, Gobat. etc.* modò aliquo modo attendat simul ad Missam. Vide *l.* 3. *n.* 314.

Qu. 58. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri si Monasterium sit opulentum? In primo libro (*col.* 130. *v. Sed quæritur.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Nav. Tol. Pal. Sanch. Bon. Sot. etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *l.* 3. *n.* 92. *v. Secunda.*

Qu. 59. An in Sacramento Baptismi aqua sit infundenda, dum actu dicitur: *Te baptizo?* In primo libro (*col.* 585. *lit. A.*) affirmatum est. Sed in hoc probatum est sufficere quòd forma proferatur, antequam materia desistatur applicari. Vid. *l.* 6. *n.* 9. *v. Quæritur.*

Qu. 60. An omnes materiæ et formæ Sacramentorum sint à Christo determinatæ in specie? Negatum est in priori libro (*col.* 804. *Qu.* 2.) Sed in hoc secundo oppositum probabilius visum est; *l.* 6. *n.* 12.

Qu. 61. An peccet graviter Minister conferens Sacramenta in mortali, etiamsi ad illud non sit specialiter ordinatus, vel si solemniter non ministret? Negatum est in priori libro (*col.* 594 *et* 595.) Sed hîc affirmatur, *l.* 6. *n.* 32.

Qu. 62. An peccet graviter Sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali? In priori libro (*col.* 655. *v. An autem.*) probabilis dicta est sententia negativa. Sed hîc eam refutamus; *l.* 6. *n.* 35.

Qu. 63. An Minister possit dare Sacramentum indigno ob metum mortis? In priori libro (*col.* 595. *Dub.* 5.) probabilis visa est sententia affirmativa. Sed hîc negativam tenemus; *l.* 6. *n.* 49.

Qu. 64. An Clericus habituatus in vitio turpi, vel alio, volens ascendere ad Ordinem Sacrum, possit absolvi ex simplicibus signis extraordinariis, tantùm sufficientibus ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum? In priori libro affirmatum est (*col.* 598. *Quæres hîc* 3.) Sed hîc negatur, nisi valde extraordinaria signa accedant, quæ probitatem positivam Ordinandi ostendant. Vide *l.* 6. *in Dissert. ex n.* 63.

Qu. 65. An Sacerdotes ordinentur per solam manuum impositionem? In priori libro (*col.* 806. *lit. F.*) negavimus. Sed hîc affirmativam sententiam probabiliorem censemus; *l.* 6. *n.* 749.

Qu. 66. An moribundus qui mane communicavit, possit eadem die sumere Viaticum adveniente morbo? In priori libro (*col.* 668. *lit. A.*) probabilem diximus sententiam tam affirmativam quàm negativam. Sed hîc distinguimus, si morbus sit naturalis, aut violentus; *l.* 6. 285. *Dub.* 3.

Qu. 67. An Sacerdos negligens dicere Sacrum promissum, parvo stipendio accepto, graviter peccet? In priori libro (*col.* 676. *lit. C.*) diximus probabilem sententiam negativam. Sed hîc affirmativam tutamur; *l.* 6. *n.* 317. *v. Qu. III.*

Qu. 68. An Episcopus possit moderari numerum Missarum à Testatore præscriptarum? In priore libro dictum est posse, si fructus congruentes non percipiantur (*col.* 680. *lit. F.*) Sed hîc negatur; *l.* 6. *n.* 631. *Dub.* 1.

Qu. 69. An liceat privatim celebrare in die Cœnæ Domini? In priori libro adhæsimus sententiæ affirmativæ (*col.* 687. *lit. E*) Sed hîc dicimus omnino tenendam negativam; *l.* 6. *n.* 350.

Qu. 70. An Altare amittat consecrationem, si frangatur Sigillum, vel removeatur sepulchrum cum reliquiis? In primo libro probabile dictum est non amittere (*col.* 693. *lit. C.*) Sed hîc *l.* 6. *n.* 369. *ad n.* 3. *Dub.* 2. oppositum tenendum probamus.

Qu. 71. An sufficiant duæ Mappæ in Altari, vel una duplicata? In priori libro affirmavimus (*col.* 697. *lit. C.*) Sed hîc contrarium tenendum dicimus; *l.* 6. *n.* 375.

Qu. 72. An aqua lotionis Corporalium possit projici aliò quàm in sacrarium? In priori libro dictum est sufficere, si projiciatur in decentem locum (*col.* 699. *lit. E.*) Sed hîc contrarium probamus; *l.* 6. *n.* 387.

Qu. 73. An Abbates possint consecrare Calices pro Ecclesiis alienis? In priori libro relata est sententia affirmativa (*col.* 699. *lit. B. in fine.*) Sed hîc oppositam tenendam dicimus; *lib.* 6. *n.* 381.

Qu. 74. An Pyxis debeat benedici? In priori libro retulimus sententiam negativam (*col.* 698. *lit. H.*) Sed hîc oppositam probamus; *l.* 6. *n.* 385.

Qu. 75. Si post sumptionem Sacerdos prudenter dubitat an vinum fuerit acetum, an rursus consecrare debeat utramque materiam sub conditione? Hîc affirmandum probamus *lib.* 6. *n.* 206. *v. Quoad.* Quidquid dictum sit in priori libro.

Qu. 76. A quo Episcopo debeant approbari Confessarii? In priori libro (*col.* 247. *lit. E.*) dictum est probabiliter posse approbari etiam ab Episcopo Confessarii, aut Pœnitentis. Sed hîc *l.* 6. *n.* 548. dicimus omnino approbandos ab Episcopo loci.

Qu. 77. Doctor consultus à Confessario an teneatur ad Sigillum? In priori libro (*col.* 776. *lit. G.*) diximus probabiliter non teneri. Sed hîc oppositam tuemur; *l.* 6. *n.* 648.

Qu. 78. An mutus teneatur confiteri scripto? In priori libro probabilis visa est sententia negativa, (*col.* 726. *lit. B.*) Sed hîc dicimus teneri, si commodè potest; *l.* 6. *n.* 479. *v. Quæritur.*

Qu. 79. An in Jubilæo Confessio debeat fieri in eadem hebdomada in qua perficiuntur opera, ut possit Pœnitens absolvi à reservatis? In priori libro adhæsimus opinioni negativæ (*col.* 743. *lit. A. n.* 2.) Sed hîc oppositam tenemus; *l.* 6. *n.* 537.

Qu. 80. An qui in Jubilæo confessus est invalidè, possit deinde à quolibet absolvi? In priori libro relata est opinio affirmativa (*col.* 743. *n.* 1.) Sed hîc negativam sustinemus; *l.* 6. *n.* 537. *v. Qu. II.*

Qu. 81 An Parochus in aliena Diœcesi possit excipere Confessiones alienorum ex licentia illorum Parochi? In priori libro

affirmavimus. (*col.* 746. *lit. B.*) Sed hîc negamus *l* 6. *n.* 544.

Qu. 82. An simplex Sacerdos possit absolvere moribundum, præsente Confessario approbato? In priori libro (*col.* 752. *lit. D.*) relata est sententia affirmans, quam hîc rejicimus. *l.* 6. *n.* 562.

Qu. 83. An ignorans reservationem casus Episcopalis, eam incurrat? In priori libro diximus probabilem sententiam negativam (*col.* 757. *lit. A.*) Sed hîc eam reprobamus; *l.* 6. *n.* 581.

Qu. 84. An absoluti indirectè à peccato reservato in casu necessitatis à non habente facultatem, teneantur postmodum Episcopo se præsentare? In priori libro negavimus (*col.* 936. *v. An autem.*) Sed hîc observa distinctionem allatam *l.* 7. *n.* 91.

Qu. 85. An confessarius errans culpabiliter circa valorem Sacramenti teneatur monere pœnitentem de errore, etiam cum gravi suo incommodo? In priori libro probabilem diximus sententiam negativam (*col.* 766. *lit.* 1.) Sed hîc affirmativam tenemus *l.* 6. *n.* 619.

Qu. 86. An possit absolvi à simplici Confessario peregrinus habens casum reservatum in loco Confessionis tantùm, et non in Patria? In libro priori relata est opinio affirmativa (*col.* 758. *in fin. v. Quæritur an.*) Sed hîc eam refutamus *l.* 6. *n.* 588.

Qu. 87. An qui confessus est Superiori, et oblitus fuerit reservati, remaneat ab illo directè absolutus? Hîc probabiliùs negatur *l.* 6. *n.* 597. Quidquid in priori libro dictum sit.

Qu. 88. An incurrat suspensionem qui ordinatur cum Patrimonio donato, sed data antapoca, vel fide de reddendo illo donanti? In priori libro dicta est probabilis opinio negativa (*col.* 829. 2.) Sed hîc *l.* 6. *n.* 822. observa distinctionem tenendam, nempe si donans habuerit veram, vel ne, voluntatem donandi.

Qu. 89. Si quis post contracta Sponsalia cum una ducat aliam, an hac defuncta, teneatur ducere primam? In priori libro dictum est probabiliter non teneri (*col.* 845. *lit. I.*) Sed hîc contrarium sustinetur *l.* 6. *n.* 875. *v. Quæritur.*

Qu. 90. An si quis fictè contraxit Matrimonium, ad illud revalidandum sufficiat ut ipse solus apponat consensum? Hîc *l.* 6. *n.* 1114. sententia affirmativa verior dicitur; quamvis in priori libro (*col.* 899. *v. Hinc infertur*) non fuerit admissa.

Qu. 91. An sit nulla Dispensatio super impedimento inter propinquos, si tacetur copula inter ipsos præhabita? In priori libro opinio negativa probabilior visa est (*col.* 904. *v. Quær.* 3.) Sed hîc *l.* 6. *n.* 1134. omnino rejicitur, etiamsi copula non fuerit habita ad faciliùs obtinendam dispensationem.

Qu. 92. An simplex Sacerdos possit absolvere à venialibus, et ab excommunicatione minori? In priori libro (*col.* 746. *lit. A.* et *col.* 928. *v. Certum.*) opinio affirmativa, licèt non fuerit admissa, non tamen omnino rejecta est. Sed hîc *l.* 7. *n.* 71. omnino rejicitur ob Decretum Innoc. XI.

Qu. 93. An absolutus ab Episcopo in necessitate à casu Papali propter impedimentum temporale, excusetur ab adeundo Ro-

mam, si parti jam satisfecerit? In priori libro dictum est probabiliter excusari (*col.* 933. *Qu. III. in fin.*) Sed hîc omnino teneri dicimus *l.* 7. *n.* 87.

Qu. 94. An habens casum Papalem publicum, si punitus fuerit ab aliquo Episcopo, possit absolvi ab alio? In priori libro opinio affirmativa probabilis visa est (*col.* 930. *v. Hinc*, *infra Dub.* 1.) Sed hîc contrariam veriorem dicimus *l.* 7. *n.* 77.

Qu. 95. An Episcopi possint absolvere à papalibus occultis extra confessionem? In priori libro relata est opinio affirmativa (*col.* 942. *ad n.* 8.) Sed hîc *l.* 6. *n.* 593. *v. Hîc autem*, illam refutamus ex Declar. Gregorii XIII.

Qu. 96. An liceat rescribere ad excommunicatum? In priori libro dictum est probabiliter licere (*col.* 964. *lit. F.*) Sed hîc negamus *l.* 7. *n.* 193. An autem liceat excommunicatum resalutare? In priori libro (*col.* 965. *Dub. II.*) opinionem affirmativam diximus absolutè probabilem. Sed hîc *d. n.* 193. oppositam censemus probabiliorem, licèt primam non damnemus.

Qu. 97. An Duellum possit acceptari, ne incurratur magna et certa jactura bonorum? Quidquid dictum sit cum *Salm.* in priori libro (*col.* 970. *lit. A. Not. I.*) hodie hæc opinio damnata est à Bened. XIV. Vide Tom. 2. *l.* 3. *n.* 400. Prop. IV.

Qu. 98. An Parentes possint cogere puellam ad ingressum in Monasterium causa educationis? In priori libro (*col.* 983. *in princ.*) probabilis dicta est opinio affirmativa: Sed hîc *l.* 7. *n.* 212. *v. Quoad* opposita absolutè probabilior visa est, nisi puella sit in periculo incontinentiæ.

Qu. 99. An incurrat irregularitatem ratione bigamiæ, qui contrahit duo Matrimonia nulla, vel qui fictè secundum Matrimonium init ad copulam extorquendam? Hîc dicimus affirmandum *l.* 7. *n.* 446 *et* 447. Quidquid in priori libro dictum fuerit.

Adduntur aliæ recentes Retractationes opinionum, quæ in præcedenti Editione recensentur.

Quær. I. Si quis probabiliter judicet se implevisse votum, Horas Canonicas, sive pœnitentiam, an teneatur eam satisfacere, si adhuc probabile sit, vel dubium non implevisse? Negant plures Auctores *l.* 1. *n.* 76. Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec certè non fuerit impleta.

Quær. II. An Declarationes S. C. Cardinalium vim legis habeant? Plures AA. negant, nisi editæ sint, non solùm consulto Pontifice, sed etiam mandante, ut ipsæ solemniter per totam Ecclesiam promulgentur, *l.* 1. *num.* 106. *vers. Quær.* 2. Addendum tamen est, quòd hujusmodi Declarationes, quæ jam in Ecclesia universaliter divulgatæ, et facto sic promulgatæ fuerint usu plurium, vel relatione Auctorum communiter ipsas referentium, hæ satis omnes Fideles obstringunt.

Quær. III. An Episcopus dispensare possit in Statutis canonicis, in quibus dispensatio reservata non sit? Visa fuit priùs satis probabilis sententia affirmativa cum *Soto*, *Covarr.* *Castrop.* *Bonac.*

et S. Antonin. Sed re meliùs perpensa, videtur negativa omnino tenenda ex *Clement 2. de Elect. ubi;* « Lex superioris per infe- » riorem tolli non potest. » Cui congruit *c. Dilectus, de Temp. Ordin. Vide l.* 1. *n.* 191.

Quær. IV. An Delegatus *Principis*, vel Delegatus *ad universitatem causarum*, possit subdelegare? Affirmatur *l.* 1. *n.* 193. Sed hoc est limitandum juxta id quod dicitur *lib.* 6. *n.* 559, nempe hoc intelligi, cùm delegatio facta est tanquam per Officium, aut cùm delegatur alicui jurisdictio, ut privilegium perpetuò suo officio, sive dignitati annexum.

Quær. V. An cesset lex, cessante fine legis in particulari? Allata est sententia, quæ id probabile vocat; hancque tenent *Salmant. et Viva cum Cajet. Sylvest. Panorm. Valent. Sa, Carden. Nav. Abbate, Comit.* et aliis, *l.* 1. *n.* 199. Sed hîc advertendum, quòd hæc opinio vix unquam in praxi probabilis erit, quia vix unquam eveniet, quòd in particulari omne hallucinationis periculum cesset.

Quær. VI. Si quis ex intentione furandi centum aureos surripiat eos centenis vicibus moraliter interruptis, an tunc centum peccata perpetret? *l.* 5. *n.* 44. dictum fuit probabile esse unum furtum, sive peccatum committi. Sed meliùs re perpensa, dicendum hujusmodi furta esse centum distincta peccata mortalia, cùm unumquodque furtum distinctam malitiam in se continet.

Quær. VII. Actus caritatis erga Deum eliciendus est saltem semel in mense, ut dicitur *l.* 2. *n.* 8. Addendum est quòd eodem modo, nempe semel saltem in mense teneamur pariter elicere actum caritatis erga proximum, alioquin difficulter hoc præceptum caritatis erga proximum observare valebimus.

Quær. VIII. Dictum est *l.* 3. *n.* 244. non videri improbabile cum *Less. Salm. Bon. etc.*, quòd ab ipso vovente possit commutari votum in æquale. Sed dicendum cum *S. Th. Caj. Suar. et aliis,* esse multùm probabilius, quòd non possit; quia Deus potiùs vult rem promissam, quàm aliam.

Quær. IX. Dicunt plures DD. apud *Bus. l.* 3. *n.* 381, licere viro honorato occidere aggressorem conantem alapam ei impingere. Sed ibi addendum id, quod sapienter docet Sylvius: « Etiamsi honor sit bonum præstantius quàm divitiæ, aut nul- » lum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defen- » sione solius honoris licet aggressorem interficere. » *In* 2. 2 *q.* 64. *ar.* 7. *q.* 9.

Quær. X. An Beneficiarii expendentes reditus Beneficii superfluos in usus profanos, teneantur ad restitutionem? *l.* 3. *n.* 492, exposita fuit sententia affirmativa tanquam valde probabilior; sed peracta meliori consideratione, sententia negativa videtur non minùs probabilis in praxi, signanter ob auctoritatem, et rationem D. Th. *in* 2. 2. *qu.* 185. *ar.* 7. *Vide cit. n.* 492.

Quær. XI. Si quis furatus sit rem, cujus dominus est incertus, cui restituere debet? *lib.* 3. *n.* 589. dictum est restitutionem faciendam esse pauperibus, aut locis piis cujuscumque loci.

Sed huic plures addendæ sunt limitationes, quas loco citato, vel paulò post invenies.

Quær. XII. Utrùm si crimen aliquod est publicum in quodam loco, possit sine culpa, saltem gravi, manifestari in alio, ubi illud est adhuc occultum? dictum fuit *l.* 1. *n.* 86. cum *Lug. Cajet. Nav. Salm. etc.*, communissimè, contra alios, sententiam affirmativam esse valde probabilem. Sed vide *l.* 3. *n.* 974. ubi nunc sententia limitatur tantùm pro delictis illis, quæ delinquentem aliis perniciosum efficiunt.

Quær. XIII. An in die jejunii notabiliter antevertens sine justa causa horam meridianam, graviter peccet? l. 3. n. 1016, dictum fuit cum *Lessio, Tol. Bonac. Laym. Salm. Castrop. etc.* probabiliorem esse negativam sententiam. Sed re melius ad trutinam revocata, dicimus cum *Azor. Sanch. Nav. Sylvest.* affirmativam omnino tenendam.

Quær. XIV. An Episcopus possit licitè transigere super bona Ecclesiæ vertentes? *l.* 4. *n.* 187. *vers. Circa etc.*, dictum est non posse. Sed hoc intelligendum tantùm, quando Ecclesia ob transactionem deberet aliquid de rebus possessis cedere; secus, si nihil cederet de possessis.

Quær. XV. Si votum sit certè emissum, sed tantùm probabiliter impletum, utrùm vovens teneatur omnino votum implere? Negant plures AA. nempe *Lug. Ronc. Salm.* cum *Laym. etc.* Sed censeo cum *Conc. Antoine etc.* votum implendum esse, cùm enim votum est certum, possidet obligatio implendi votum. Vide *l.* 1. *n.* 29.

Quær. XVI. An teneatur Pœnitens confiteri mortale peccatum certè commissum, si tantùm probabiliter reputet se illud confessum fuisse? Negant *Suar. Lug. Salm. et alii.* Sed dico cum *Concina* et aliis eum teneri peccatum illud clavibus subjicere, cùm dubia sit confessio, et certa sit Confessionis obligatio. Sed vide quod dicitur *Lib.* 6. de Pœnit. *n.* 477.

Quær. XVII. An liceat conferre Sacramentum sub conditione, absque eo quòd conditio ore exprimatur? *lib.* 6. *n.* 29. *in fin.* affirmatum est cum *Tourn. Ronc. Castrop.* et aliis communissimè. Sed quia non desunt Auctores aliqui, ut *Gonet, Juenin. Contens. Serry, etc.* qui tenent (licèt parum probabiliter) valorem Sacramenti non pendere ab intentione Ministri, sed tantùm ab ipsa collatione Sacramenti seriò peracta, tutius est conditionem etiam verbis exprimere.

Quær. XVIII. An teneatur quis confiteri peccatum mortale certè commissum, si postea sit in dubio an illud fuerit vel ne confessus? *l.* 6. *n.* 477. dictum fuit non teneri, si credat se probabiliter peccatum Confessario jam exposuisse. Sed nunc teneri dicimus, quia sicut certa fuit obligatio confitendi, ita certa debet esse confessio; vide tamen *cit. n.* 477.

Quær. XIX. An Sacerdos ab Ecclesia abscissus, utì si esset hæreticus, schismaticus, aut excommunicatus vitandus, possit absolvere eos, qui sunt in periculo mortis, si alius desit? *l.* 6.

num. 560. *Quær. I.* probata fuit sententia negativa : sed nunc probamus contrariam cum *Sylvio, Colet, Sylvestro, Cano, etc.*

Quær. XX. An si Pœnitens confessus sit Superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deinde à quolibet confessario de illo absolvi? *l.* 6. *n.* 597, probavimus sententiam negativam; sed nunc ex auctoritate *Pontas, Colet,* et signanter *Sylvii,* qui affirmativam cum *Sylvest. Nav. Adrian. Angel. Covarr.* et pluribus aliis pro certa habet, eam reprobare non possumus.

Quær. XXI. An inhabilitas ad celebrandum, quam incurrunt Confessarii sollicitantes, incurratur ante sententiam? *l.* 6. *n.* 705. affirmatur; sed nunc vide id quod dicitur in hac Editione *num. citato.*

Quær. XXII. An Episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos, qui tentaverunt extrahere delinquentes ab Ecclesia? *Tom.* 9. *Append. II. De Privilegiis n. XXVIII.* affirmatum est; sed nunc oppositum tenendum cum *Fagnano*, qui id probat; vide *l. c.*

Quær. XXIII. In Praxi Confessariorum (V. *Tom. VIII.*) dicitur *Cap. ult. n.* 287. Episcopis, eorumque Delegatis concessa esse facultas impertiendi Indulgentiam Plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis, addendum ad hoc requiri, ut Episcopi hanc facultatem à Pontifice regnante expostulent, et obtineant.

Quær. XXIV. In Examine Ordinandorum (V. *Tom. VIII. n.* 98.) dicitur ex Rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum quod *incipit acessere :* adverte ibi quod additum est.

Quær. XXV. In eodem Exam. *n.* 122. dicitur, dubium esse an sit probabilis opinio, quòd celebrare sine cruce non sit mortale. Sed re maturiùs perpensa, nunc satis probabilis mihi videtur, cùm inter Doctores sit communis; nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quær. XXVI. An Calix si denuò inauretur, denuò sit consecrandus? *l.* 6. *n.* 370. *dub.* 2. probabiliùs sensui negandum cum *Laym. Lugo, etc.* Sed re meliùs perpensa, nunc puto cum *Ferrari, Suar. etc.* probabiliùs iterum calicem esse consecrandum; vide annotationem ultimo loco adjunctam in loco citato.

FINIS TOMI SEPTIMI.

NOTÆ.

DE MATRIMONIO.

NOTA I.

(Pag. 3, lin. 31, ad verb. *Tripudia.*)

Quamvis concilium Tridentinum tempore Adventûs aut Quadragesimæ sola nuptiarum solemnia interdicere videatur, in Galliis tamen ex usu recepto, matrimonium etiam sine solemnitate per hocce tempus celebrare non licet. Ita sancitum est in pluribus conciliis provincialibus ; et ideò cùm adest causa legitima petenda est dispensatio

NOTA II.

(Pag. 8, lin. 6, ad verb. *Ante consummationem.*)

In Galliis concessâ bannorum dispensatione, nulla fit ordinariè post matrimonium proclamatio. Hæc tamen facienda esset, si id præcipiat episcopus vel ita ferat rituale diœcesis.

NOTA III.

(Pag. 9, lin. 4, ad verb. *Denunciationes.*)

Si unus contrahentium vel uterque in duobus locis æquale circiter domicilium habeat, vel si ex aliena parochia non à longo tempore venerit, banna in utroque domicilio promulganda sunt, juxta variarum diœceseon statuta vel consuetudines.

Notandum est insuper ex veteri disciplina Ecclesiæ gallicanæ, minorum banna promulganda esse non solum in parochiâ ubi proprium habent domicilium, sed etiam in parochiâ parentum, tutorum, etc. Ita etiam codex civilis, *art.* 168.

Minores autem quoad matrimonium dicuntur viri qui vigesimum et quintum annum si habeant ascendentes, vel si non habeant ascendentes, vigesimum primum annum nondum compleverunt, et feminæ post vigesimum primum annum completum, in quacumque hypothesi. Vide codicem civilem, *art.* 148 *et seqq.*

NOTA IV.

(Pag. 10, lin. 22, ad verb. *Episcopo.*)

In variis diœcesibus plus vel minus temporis requiritur, sed ordinariè saltem una dies integra post ultimam bannorum proclamationem antequam matrimonium celebrari possit. Et pariter longius vel brevius

intervallum exigitur ut denuò fieri debeant proclamationes si matrimonium non statim sequatur. De his consule statuta vel consuetudinem tuæ diœcesis.

NOTA V.

(Pag. 18, lin. 6, ad verb. *Ferendæ sententiæ.*)

Præter bannorum ecclesiasticas proclamationes, aliæ insuper civiles ex codice novo requiruntur, quæ licèt parochos non spectent, de iis tamen quædam hìc notanda judicavimus.

1° Jure civili duæ tantùm proclamationes requiruntur, quæ fieri debent ante januam domûs communis ab officiario publico, duabus dominicis diebus sese immediatè subsequentibus. Insuper exemplar instrumenti proclamationem continentis ad valvas domûs communis affixum maneat necesse est per totum tempus quod inter utramque intercedit. Matrimonium autem celebrari non potest ante diem tertium ab ultimâ proclamatione. Codex civilis, *art.* 63 *et* 64.

2° Denunciationes fieri debent in loco ubi uterque contrahentium habet domicilium, et etiam in loco domicilii præcedentis, si domicilium actuale nonnisi per sex menses stabiliatur, et insuper si contrahentes sint minores, in domicilio eorum sub quorum potestate constituuntur. *Art.* 166 *et seqq.*

3° Si intra annum ab ultimâ proclamatione matrimonium non celebretur, iterandæ sunt proclamationes. *Art.* 65.

4° Unius tantum proclamationis dispensatio obtineri potest. *Art.* 169. Hæc autem dispensatio per procuratorem regium obtinetur.

5° Vulgo censent jurisperiti proclamationes civiles non præcipi sub pœnâ nullitatis.

NOTA VI.

(Pag. 25, lin. 12, ad verb. *Legalis.*)

Cùm non vigentem olim in Galliis adoptionem codex novus introduxerit, dubium occurrit utrum cum eâ revixerint impedimenta ecclesiastica. Porro circa hoc disputatur inter theologos ; unde matrimonium non esset celebrandum nisi prius obtentâ dispensatione. Notandum est autem impedimenta ecclesiastica quæ ex adoptione proveniunt non consentire cum impedimentis novâ lege statutis. De his vide quæ infra dicentur ubi de impedimentis civilibus.

NOTA VII.

(Pag. 27, lin. 8, ad verb. *Tertio.*)

Jus civile eodem modo gradus consanguinitatis computat in lineâ rectâ quàm jus canonicum : multum vero ab eo differt in computandis gradibus in lineâ collaterali. Tot enim numerat gradus quot sunt personæ ascendendo ad stipitem et ab hoc descendendo, dempto tamen stipite. Unde fratres sunt inter se in secundo gradu, avunculus et nepos in tertio, consobrini germani in quarto et sic deinceps. Ita cod. civ. *art.* 738.

NOTA VIII.

(Pag. 32, lin. 20, ad verb. *Subsecuta sit.*)

Cùm attentatio matrimonii sive ante, sive post adulterium, sed durante matrimonio legitimo, impedimentum constituat, inde sequitur eos qui post divortium legale, priori non obstante matrimonio, aliud contraxerunt et copulam habuerunt, non posse in posterum simul jungi quin impedimenti dispensationem obtineant.

NOTA IX.

(Pag. 49, lin. 45, ad verb. *In casu necessitatis.*)

Quamvis auctor generatim affirmet cum aliis theologis matrimonium sine parocho contractum, etiam in casu necessitatis, invalidum esse, ubi tridentina lex viget, certum tamen videtur legem hanc non obligare cùm adest moralis impossibilitas parochum adeundi, v. gr. tempore persecutionis; et ita pluries à SS. PP. responsum est pro tempore perturbationis gallicanæ. Si tamen haberi posset alius sacerdos à parocho vel ab ordinario deputatus, absque dubio adeundus esset; imo quidam putant idem dicendum, si posset alius sacerdos haberi, quamvis non deputatus. Sed in his casibus semper requiritur præsentia testium.

Ex his sequitur matrimonia inita tempore persecutionis gallicanæ, coram solo magistratu vel sacerdote intruso, fuisse invalida quotiescumque possibilis erat recursus ad parochum legitimum vel ad alium sacerdotem deputatum. Quæ autem fiebant apud parochum titularem quamvis schismaticum valida erant, sed illicita, modo tamen contrahentes domicilium habuerint in territorio quod parochiam illius constituebat ante novam civilem circumscriptionem. Ratio est quia illi parochi suum titulum non amiserant per juramentum.

NOTA X.

(Pag. 51, lin. 45, ad verb. *Gravi.*)

Quæ ab auctore dicuntur de parocho validè matrimoniis assistente, quamvis id ipsi fuerit ab episcopo justè interdictum, non debent intelligi de parocho *succursali*, cùm iste non habeat nisi jurisdictionem ad nutum episcopi revocabilem.

NOTA XI.

(Pag. 55, lin. 5, ad verb. *Contrahendi.*)

Antequam vagorum banna proclamentur, non solum certus esse debet parochus eos esse liberos, sed insuper ab iis exquirere debet instrumenta authentica quibus constet de eorum baptismo, ætate, loco nativitatis, de consensu vel morte parentum, etc. Idem exigendum pariter a militibus, pro quibus aliundè necessaria est superiorum militarium licentia. Disputatur autem utrum matrimonium illorum

valide celebrari possit coram exercitûs capellanis saltem ubi degunt in regionibus catholicis, ac proindè obtinenda foret licentia parochi loci.

NOTA XII.

(Pag. 56, lin. 15, ad verb. *In domibus herorum.*)

Non eadem est omnium diœceseon disciplina quoad tempus requisitum et alias conditiones ut domicilium sufficiens acquiratur ad matrimonium contrahendum. Hinc consulendæ sunt leges vel consuetudines locorum.

In nonnullis diœcesibus, dispositiones codicis civilis adoptatæ fuerunt. Porro juxta codicem civilem, *art.* 74, domicilium acquiritur pro matrimonio, si quis constanter habitet in eodem loco per sex menses. Et id verum est ex jurisperitorum interpretatione, quamvis intentionem non habeat illuc domicilium transferendi. Undè matrimonium ibi validè contrahi potest, sicut etiam tunc valide contrahitur in domicilio propriè dicto. Illud autem domicilium propriè dictum in eo loco est ubi quisque præcipuam habitationis et negotiorum sedem fixit. Minores autem illud domicilium habent apud patrem et matrem vel tutorem, quamvis etiam illi contrahere possint in domicilio facti, post sufficientem habitationem, ut docent jurisperiti. Vide cod. civ. *art.* 102 *et seqq.*

Si verò non satis constet de sufficienti domicilio, propter incertam diœcesis disciplinam, petenda est ab alterius domicilii parocho licentia.

NOTA XIII.

(Pag. 66, lin. 28, ad verb. *Ne coactæ nubant.*)

Admittunt communiter theologi gallicani raptum seductionis etiam impedimentum constituere. Unde quamvis hæc sententia non omninò firmis rationibus innitatur, cùm sit tamen probabilis et tutior, huic in praxi standum est.

NOTA XIV.

(Pag. 80, lin. 44, ad verb. *A nuptiis desistere.*)

Præter casus apud auctorem memoratos in quibus episcopi jure communi dispensare possunt, tenent insuper episcopi perplures ex usu et præscriptione legitima, facultatem in aliis quibusdam impedimentis dispensandi. Usus autem ille varius est ac proinde non omnes eamdem et æqualem habent facultatem.

NOTA XV.

(Pag. 92, lin. 17, ad verb. *Dirigendæ.*)

Præter canonica impedimenta de quibus apud auctorem disseritur, quædam sunt in Galliis lege civili introducta, quorum notitiam compe-

tentem parochos habere necesse est, cùm hæc ad praxim referant et gravium sæpè difficultatum occasionem præbere possint. De iis ergo quædam maximè scitu necessaria hic annotare opportunum duximus. Hæc autem impedimenta sunt sequentia :

I. *Error.* Illud juris naturalis impedimentum expressè agnoscit codex civilis ; sed non ultra naturæ limites illud extendit, proindeque standum est regulis apud auctorem expositis. De illius autem effectu quædam in lege adduntur quæ sedulò notanda sunt.

Art. 180. Le mariage qui a été contracté sans le consentement libre des deux époux, ou de l'un d'eux, ne peut être attaqué que par les époux, ou par celui des deux dont le consentement n'a pas été libre.

Lorsqu'il y a eu erreur dans la personne, le mariage ne peut être attaqué que par celui des deux époux qui a été induit en erreur.

Art. 181. Dans le cas de l'article précédent, la demande en nullité n'est plus recevable, toutes les fois qu'il y a eu cohabitation continuée pendant six mois depuis que l'époux a acquis sa pleine liberté ou que l'erreur a été par lui reconnue.

II. *Conditio.* Cùm in Galliis servitus propriè dicta locum habere non possit, hîc tantùm quæstio est de civiliter mortuis. Porro in lege nova matrimonia civiliter mortuorum nulla omninò quoad effectus civiles declarantur. Ita codex civilis, art. 25. Non autem irrita sunt quoad vinculum, quia mortuis civiliter aufertur tantummodò conditio civilis non autem naturalis, ideoque possunt ii validè inire omnes juris naturæ contractus. Patet etiam quòd error circa conditionem civiliter mortui matrimonium non dirimeret quoad vinculum, siquidem error personæ non autem qualitatum in lege reputatur impedimentum dirimens. Imo censent plures jurisperiti quòd sive parti bonâ fide contrahenti, sive etiam proli civiles effectus concederentur. Ita etiam judicavit curia suprema. *Arrêt de la cour de Cassat. du* 6 *janv.* 1816.

III *Cognatio.* Duplex in lege cognatio agnoscitur, alia naturalis, alia legalis. Utraque parit civile impedimentum.

De cognatione naturali hæc in codice statuuntur.

Art. 161. En ligne directe, le mariage est prohibé entre tous les ascendans et descendans légitimes ou naturels, et les alliés dans la même ligne.

Art. 162. En ligne collatérale, le mariage est prohibé entre le frère et la sœur légitimes ou naturels, et les alliés au même degré.

Art. 163. Le mariage est encore prohibé entre l'oncle et la nièce, la tante et le neveu.

Ultimus autem hic articulus intelligi debet de proavunculo et pronepote, gallicè *le grand oncle et la petite nièce.* Ita declaratio consilii statûs, die 17 maii anni 1808 approbata, quæ proinde vim legis habet. Utrum autem comprehendat solummodo amitam et nepotem, avunculum et neptem legitimos, an etiam meræ naturales, non consentiunt jurisperiti. Ex duobus autem prioribus articulis matrimonium inter ascendentes et descendentes, inter fratres et sorores meræ naturales invalidum esse putat Delvincourt, licet cognatio non legaliter agnita foret, quia lex generaliter loquitur et aliundè *legalis* agnitio consanguinitatem probat, sed non illam efficit.

De cognatione legali sic in codice statuitur;

Art. 348. L'adopté restera dans sa famille naturelle, et y conservera tous ses droits : néanmoins le mariage est prohibé, — Entre l'adoptant, l'adopté et ses descendans ; — Entre les enfans adoptifs du même indi-

vidu ; — Entre l'adopté et les enfans qui pourraient survenir à l'adoptant ; — Entre l'adopté et le conjoint de l'adoptant, et réciproquement entre l'adoptant et le conjoint de l'adopté.

IV. *Crimen.* Adulterium olim, si divortium propter hanc causam pronuntiatum fuerat, matrimonium inter complices in perpetuum dirimebat, ne ad adulterium spe matrimonii incitarentur. Undè illi quorum matrimonium vigente lege de divortio sic dissolutum est, etiam nunc cum suo complice contrahere non possunt. Vide cod. civ. *art.* 298.

V. *Metus.* Impedimentum quod ex metu nascitur agnoscit etiam lex civilis. Metus autem impedimentum constituit cum malum grave et imminens timetur, sive illud immineat ipsi contrahenti, sive ejus ascendentibus aut descendentibus, sive metus incutiatur ab uno contrahentium, sive à tertiâ personâ. A quo autem et quando matrimonii nullitas postulari debeat, vide in articulis quos retulimus, ubi de errore.

VI. *Ligamen.* Matrimonium validè contractum cum formalitatibus lege definitis impedimentum est dirimens ; et qui hoc matrimonio nondum dissoluto aliud attentaret pœnâ triremium plecteretur.

Art. 147. On ne peut contracter un second mariage avant la dissolution du premier.

Art. 188. L'époux au préjudice duquel a été contracté un second mariage, peut en demander la nullité, du vivant même de l'époux qui était engagé avec lui.

Art. 189. Si les nouveaux époux opposent la nullité du premier mariage, la validité ou la nullité de ce mariage doit être jugée préalablement.

Art. 340. Quiconque étant engagé dans les liens du mariage en aura contracté un autre avant la dissolution du précédent, sera puni de la peine des travaux forcés à temps.

L'officier public qui aura prêté son ministère à ce mariage, connaissant l'existence du précédent, sera condamné à la même peine.

Etiam post dissolutionem sui matrimonii mulier aliud inire non potest nisi decem menses effluxerint. Controvertitur autem utrùm hæc prohibitio pœnam nullitatis importet.

Art. 228. La femme ne peut contracter un nouveau mariage qu'après dix mois révolus depuis la dissolution du mariage précédent.

VII. *Affinitas.* Quæ de affinitate codex civilis statuerit jam vidimus ubi de cognatione. Hic autem notandum est 1.° affinitatem locum habere in foro civili, licet matrimonium consummatum non fuerit ; 2.° illam, juxta quosdam, oriri etiam ex commercio illicito ; 3.° tandem matrimonium juxta plures, non dirimi inter avunculum et neptem, vel amitam et nepotem, si non sint consanguinei, sed tantum affinitate conjuncti.

VIII. *Ætas.* Vir sive mulier ante certam ætatem matrimonium civiliter contrahere non possunt. Hæc ætas autem non eadem est quàm quæ jure canonico requiritur.

Art. 144. L'homme avant dix-huit ans révolus, la femme avant quinze ans révolus, ne peuvent contracter mariage.

Art. 185. Néanmoins le mariage contracté par des époux qui n'avaient point encore l'âge requis, ou dont l'un des deux n'avait point atteint cet âge, ne peut plus être attaqué, 1.° lorsqu'il s'est écoulé six mois depuis que cet époux ou les époux ont atteint l'âge compétent ; 2.° lorsque la femme qui n'avait point cet âge a conçu avant l'échéance de six mois.

Art. 186. Le père, la mère, les ascendans et la famille qui ont consenti au mariage contracté dans le cas de l'article précédent, ne sont point recevables à en demander la nullité.

IX. *Defectus consensûs paterni.* Filii sive legitimi, sive naturales, item et filiæ ante majoritatem adeptam matrimonium valide contrahere non possunt absque consensu parentum. De illius consensûs necessitate ita statuitur in codice civili.

Art. 148. Le fils qui n'a pas atteint l'âge de vingt-cinq ans accomplis, la fille qui n'a pas atteint l'âge de vingt-un ans accomplis, ne peuvent contracter mariage sans le consentement de leurs père et mère : en cas de dissentiment, le consentement du père suffit.

Art. 149. Si l'un des deux est mort, ou s'il est dans l'impossibilité de manifester sa volonté, le consentement de l'autre suffit.

Art, 150. Si le père et la mère sont morts, ou s'ils sont dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les aïeuls et aïeules les remplacent : s'il y a dissentiment entre l'aïeul et l'aïeule de la même ligne, il suffit du consentement de l'aïeul.

S'il y a dissentiment entre les deux lignes, ce partage emportera consentement.

Art. 160. S'il n'y a ni père ni mère, ni aïeuls ni aïeules, ou s'ils se trouvent tous dans l'impossibilité de manifester leur volonté, les fils ou filles mineurs de vingt-un ans ne peuvent contracter mariage sans le consentement du conseil de famille.

Adepta autem majoritate, quæ, ut videre est in articulis præcedentibus, varia est in ordine ad matrimonium, pro variis circumstantiis, filii aut filiæ consensum parentum saltem petere debent per actum obsequiosum antequam matrimonium contrahant. Hos autem actus obsequiosos non requiri sub pœnâ nullitatis apud omnes constat. Vide, si lubet, codicem civilem, *art.* 151 *et seqq.*

Art. 158. Les dispositions contenues aux articles 148 et 149, et les dispositions des articles 151, 152, 153, 154 et 155, relatives à l'acte respectueux qui doit être fait aux père et mère dans le cas prévu par ces articles, sont applicables aux enfans naturels légalement reconnus.

Art. 159. L'enfant naturel qui n'a point été reconnu, et celui qui, après l'avoir été, a perdu ses père et mère, ou dont les père et mère ne peuvent manifester leur volonté, ne pourra, avant l'âge de vingt-un ans révolus, se marier qu'après avoir obtenu le consentement d'un tuteur *ad hoc* qui lui sera nommé.

Nullitas matrimonii à minore contracti absque consensu requisito parentum, etc., non potest invocari nisi ab iis quorum erat consensum dare vel à sponso qui consensu indigebat.

Art. 182. Le mariage contracté sans le consentement des père et mère, des ascendans, ou du conseil de famille, dans les cas où ce consentement était nécessaire, ne peut être attaqué que par ceux dont le consentement était requis, ou par celui des deux époux qui avait besoin de ce consentement.

Art. 183. L'action en nullité ne peut plus être intentée ni par les époux, ni par les parens dont le consentement était requis, toutes les fois que le mariage a été approuvé expressément ou tacitement par ceux dont le consentement était nécessaire, ou lorsqu'il s'est écoulé une année sans réclamation de leur part, depuis qu'ils ont eu connaissance du mariage. Elle ne peut être intentée non plus par l'époux, lorsqu'il s'est

écoulé une année sans réclamation de sa part, depuis qu'il a atteint l'âge compétent pour consentir par lui-même au mariage.

X. *Clandestinitas.* Matrimonium clandestinum jure civili sicut canonico invalidum est. Tria autem præcipuè requiruntur ad vitandam clandestinitatem; 1.° Bannorum proclamatio; 2.° præsentia magistratûs et testium; 3.° publicitas celebrationis.

De bannorum proclamationibus jam suprà diximus ex consensu jurisperitorum eas non requiri sub pœnâ nullitatis, nisi tamen conjugium à Gallis extra regnum iniatur, ut plures opinantur et probabiliter infertur ex art. 170 Codicis civilis.

Art. 170. Le mariage contracté en pays étranger entre Français, et entre Français et étrangers, sera valable, s'il a été célébré dans les formes usitées dans le pays, pourvu qu'il ait été précédé des publications prescrites par l'article 63; au titre *des Actes de l'état civil*, et que le Français n'ait point contrevenu aux dispositions contenues au chapitre précédent.

Quantùm ad præsentiam magistratûs constat eam omninò necessariam esse ad matrimonii validitatem.

Art. 165. Le mariage sera célébré publiquement, devant l'officier civil du domicile de l'une des deux parties.

Art. 191. Tout mariage qui n'a point été contracté publiquement, et qui n'a point été célébré devant l'officier public compétent, peut être attaqué par les époux eux-mêmes, par les père et mère, par les ascendans, et par tous ceux qui y ont un intérêt né et actuel, ainsi que par le ministère public.

Quid intelligatur nomine domicilii in ordine ad matrimonium jam suprà dictum est.

Testes requisiti debent esse numero quatuor, masculini sexûs et ætate majores. Attamen vulgò tenetur duos tantùm sufficere ad validitatem matrimonii, et ita Gratianopoli judicatum est anno 1817.

Publicitatem celebrationis requiri etiam certum est ad matrimonii validitatem. Quid autem constituat publicitatem lex non definivit, nec consentiunt jurisperiti. Censet D. Proudhon sufficere præsentiam officiarii publici et testium requisitorum; alii autem probabiliùs volunt necessarium esse ut quicumque voluerit adesse possit. Insuper matrimonium celebrari debet in *domo communi*, an autem id requiratur sub pœnâ nullitatis disputatur inter jurisperitos. Vulgò tamen admittitur pendere hoc à variis circumstantiis quæ ad judicum arbitrium relinquuntur. Fieri enim potest ut celebratio matrimonii licet in alio loco facta satis publica fuerit, et tunc sine dubio validum censeretur ut pluries à tribunalibus judicatum est, et imprimis à curiâ supremâ anno 1807.

Circa impedimenta civilia notandum est 1.° ea omnia quæ personalem incapacitatem constituunt, qualia sunt defectus ætatis, libertatis aut consensûs paterni, ligamen, affinitas, consanguinitas, matrimonium Gallorum dirimere quocumque ierint, ut constat tùm ex art. 170 antea citato; tum ex art. 3 in quo expresse statuitur Gallos ubicumque etiam extra regnum affici et regi legibus circa statum et capacitatem personarum. Unde matrimonium cum his impedimentis apud exteras regiones contractum nihilominùs invalidum judicaretur. Excipe tamen si quis Gallus esse et reputari desinat, v. gr. domicilium extra regnum transferendo sine intentione reditûs.

2.° Tria sunt impedimenta de quibus à rege dispensari potest, scilicet

defectus ætatis, ex art. 145; consanguinitas sive inter avunculum et neptem, sive inter amitam et nepotem ex art. 164; tandem affinitas in linea collaterali, Gallicè *entre beaux-frères et belles-sœurs*, ex lege anni 1832. Illæ autem dispensationes per procuratorem regium postulari debent.

3.° Nullitas matrimonii ob impedimenta civilia non semper ejusdem naturæ est. Aliquando enim post certum temporis lapsum vel positis quibusdam circumstantiis, hæc nullitas invocari non potest, ut videre est pro impedimentis erroris, violentiæ, et ex defectu ætatis aut consensùs paterni. Tunc enim elapso tempore et positis circumstantiis impedimenta vi legis ipsius relaxantur, et matrimonium vi consensùs perseverantis fit validum, quia jam observatis solemnitatibus ordinariis, nullas alias lex requirit. Aliquando etiam nullitas invocari non potest nisi à certis personis, ut pariter videre est in art. 180 et sequentibus. In aliis autem casibus nullitas non cessat nisi cessante causâ vel per dispensationem: et ab omnibus quorum interest potest invocari.

Art. 184. Tout mariage contracté en contravention aux dispositions contenues aux articles 144, 147, 161, 162 et 163, peut être attaqué soit par les époux eux-mêmes, soit par tous ceux qui y ont intérêt, soit par le ministère public.

Art. 190. Le procureur du roi, dans tous les cas auxquels s'applique l'article 184, et sous les modifications portées en l'article 185, peut et doit demander la nullité du mariage, du vivant des deux époux, et les faire condamner à se séparer.

Idem pro clandestinitate statuitur in art. 191 quem supra retulimus.

4.° Impedimenta civilia, ut cuique patebit, non eadem sunt quam impedimenta canonica. Ex his enim plura lex omisit; alia non eodem modo definivit; quædam etiam superaddidit. Hic ergo quæri potest utrùm matrimonium cum impedimento merè civili contractum, invalidum sit etiam quoad forum conscientiæ. Circa hoc Theologi hodierni disputant. Attamen probabilior videtur sententia affirmans, quia ex unâ parte principes posse impedimenta vere dirimentia constituere satis communiter admittitur, et ex alia parte codex civilis verba usurpat adeo absoluta ut nulli dubium esse possit quin legislatores fœdus etiam naturale irritare voluerint. Quidquid sit, hæc sententia saltem in praxi certò tenenda est utpote probabilis et tutior. Unde 1.° fideles tenentur in conscientiâ coram magistratu civili contrahere; tùm quia lex civilis id præcipit sub pœnâ nullitatis, tùm quia, si matrimonium coram Ecclesiâ tantùm inirent, possent aliud etiam coram officiario publico contrahere, ex quo gravia scandala orirentur. Aliundè sub gravissimâ pœna parochis prohibetur ne suum ministerium præstent iis qui coram magistratu civili nondum contraxerunt: 2.° Parochi benedictionem nuptialem iis impertire non debent quos sciunt civili impedimento irretitos, etsi jam civiliter contraxissent, nisi postquam nullitas amplius invocari non potest; sive quia matrimonium probabiliter invalidum esset etiam in foro conscientiæ, sive quia posset civiliter dissolvi, ex quo, ut jam diximus, scandala vel alia mala orirentur.

DE CENSURIS ET IRREGULARITATIBUS.

NOTA XVI.

(Pag. 104, lin. 3, ad verb. *Exempto.*)

Quæ apud auctorem de regularium exemptione leguntur, in Galliis locum non habent, cùm apud nos monasteria et religiosi episcoporum jurisdictioni subjiciantur. Imò jam ex veteri disciplinâ olim receptum erat ut censuræ ab episcopis in religiosos ferri possint propter causas regimen diœcesis spectantes, v. gr., si religiosi confessiones secularium audirent vel à casibus reservatis absolverent, non obtenta episcopi facultate.

NOTA XVII.

(Pag. 124, lin. 16, ad verb. *Omnes censuras.*)

Quamvis juxta plures Theologos quilibet sacerdos approbatus possit a censuris non reservatis absolvere etiam extra confessionem, in Galliis tamen usus est contrarius. Notandum insuper quòd si censura ad forum contentiosum deducta sit, simplex sacerdos ab eâ non possit absolvere.

NOTA XVIII.

(Pag. 125, lin. 34, ad verb. *Non potest adiri.*)

In quibusdam diœcesibus ex usu possunt episcopi absolvere à censuris papalibus modo non sint notoriæ notorietate juris, id est in foro externo sufficienter comprobatæ: in aliis vero non possunt si notoriæ sint etiam sola notorietate facti. De iis consuli debent locorum consuetudines et statuta.

NOTA XIX.

(Pag. 127, lin. 11, ad verb. *Titulum habeant.*)

Quamvis concilium Tridentinum in Galliis quoad omnia non fuerit receptum, episcopi tamen ex usu et præscriptione legitimâ, facultatem obtinent ab eo concessam quoad casus occultos. Imo communiter a theologis gallis admittitur episcopos et vicarios generales hanc facultatem aliis sacerdotibus delegare posse.

NOTA XX.

(Pag. 127, lin. 41, ad verb. *In ea reservatos.*)

Bulla Cœnæ in Galliis recepta non est, ac proindè juri communi et legitimis stare licet consuetudinibus. Episcopi autem apud nos non tan-

tum per se, sed etiam per vicarios generales, imo et per delegatos, ab hæresi etiam publicâ sive pro foro interno, sive pro externo absolvere consueverunt; quod quidem per longam et legitimam præscriptionem vim juris obtinuisse censetur.

NOTA XXI.

(Pag. 131, lin. 40, ad verb. *Exigitur persona.*)

Quamvis jure communi præcipiatur absolutis ab episcopo vel ejus delegato, ut cessante impedimento ad sedem apostolicam se præsentent, usus tamen contrarius in Galliis prævaluit. Unde sic absoluti ab omni obligatione et pœnâ eximuntur præter impositam satisfactionem; nec ob negligentiam vel omissionem sese præsentandi in eamdem censuram reincidunt, nisi qui hos absolvit hanc obligationem expresse imposuerit et sub pœna reincidendi. Hæc tamen et alia de usu Galliarum generali sic intelligi debent ut semper excipiantur aliquæ forsan diœceses ubi alia vigeret disciplina specialis. Notandum insuper quod etiam in Galliis adsit obligatio sese præsentandi ad episcopum, sed non sub pœnâ reincidendi, pro pœnitente qui in casu necessitatis a censurâ reservatâ absolutus fuit à sacerdote pro alio casu facultatem non habente.

NOTA XXII.

(Pag. 156, lin. 2, ad verb. *Est vitandus.*)

In Galliis disciplina generalis conformis est huic sententiæ quæ tenet clerici percussorem non esse vitandum nisi fuerit juridicè convictus.

NOTA XXIII.

(Pag. 170, lin. 25, ad verb. *Possit ipse.*)

Quæ apud auctorem leguntur de officiis sæcularibus, nempe judicis, advocati, procuratoris, testis, tutoris, etc., quibus privari contendit excommunicatum vitandum, non recepta sunt in Galliis ubi jam a longo tempore viget contraria consuetudo.

NOTA XXIV.

(Pag. 180, lin. 4, ad verb. *Excommunicatio major.*)

Non omnes excommunicationes quæ apud auctorem recensentur, sive tanquam non reservatæ, sive tanquam Episcopis aut S. Pontifici reservatæ, in Galliis vim obtinent. Quædam enim vel nunquam admissæ fuerunt, vel desuetudine abrogatæ sunt. Quæ autem vigent et quæ reservantur non eædem sunt in omnibus diœcesibus. Quapropter ab iis recensendis abstinemus. Inter censuras non reservatas quænam adhuc vigeant non necesse est ut perfecte sciant confessarii, nisi quantum ad eos spectat et ne has incurrant; nam alios ab his absolvere possunt confessarii quilibet approbati: aliæ autem quæ in variis diœcesibus vel episcopis vel S. Pontifici reservantur, ordinariè notatas reperire est in

ritualibus aut statutis aut litteris approbatoriis; quæ igitur à confessariis sedulò consulenda sunt. Hæc dicta sint non solùm de excommunicatione, sed etiam de aliis censuris.

Quoad excommunicationes in bullà *Cœnæ* contentas, licet hæc bulla non recepta sit in Gallià, quædam tamen ex eis etiam apud nos vigent, sed tantummodò vi juris communis, ac proinde cum solis conditionibus ab eo vel consuetudine determinatis.

NOTA XXV.

(Pag. 273, lin. 2, ad verb. *In hæresi decessisse.*)

In Galliis hæretici, juxta multos, non habentur irregulares; id saltem videtur certum de hæreticorum filiis, qui promoventur ad ordines absque dispensatione. Quantùm ad carnifices, constat eos esse irregulares, non ob infamiam præcisè, sed ex defectu lenitatis. Macellarii autem, comœdi, tabernarii publici, etc. vulgo habentur ut irregulares ex defectu famæ.

NOTA XXVI.

(Pag. 313, lin. 5, ad verb. *Adjuvant.*)

Licet ex jure communi vetitum sit clericis in sacris constitutis ne se intromittant in causam sanguinis, vulgò tamen in Galliis eximunt tum à peccato, tum ab irregularitate clericum qui contra reum testificatur, non sponte sua, sed ob præceptum judicis.

Quoad illos cives qui de rei culpabilitate pronuntiant, gallicè *les Jurés*, quamvis quidam putent eos esse irregulares, id tamen dubium videtur, quia non voluntariè munus cooperationis suscipiunt.

INDEX

CAPITUM ET DUBIORUM

CUI ANNECTUNTUR OMNIA SUMMARIA, QUÆ SINGULIS CAPITIBUS ET DUBIIS APPONUNTUR, UT SIMUL HIC PRÆ OCULIS HABEANTUR CUNCTÆ RES ET QUÆSTIONES, QUÆ IN SEPTIMO VOLUMINE CONTINENTUR.

LIBRI SEXTI

TRACTATUS SEXTUS.

CAPUT III. — De Impedimentis Matrimonii. . . . . *Pag.* 1

978. Impedimenta alia sunt impedientia, alia dirimentia. 979. An Ecclesia possit constituere impedimenta dirimentia. 980. Quis possit ea constituere. Dubitatur 1. An Episcopi. 981. Dubitatur 2. An impedimenta dirimentia apposita ab Ecclesia obligent infideles.

DUBIUM I. — *Quæ sint impedimenta impedientia tantum.* 3

982. Quæ reddant Matrimonium illicitum. I. Ecclesiæ vetitum, scilicet prohibitio Episcopi, etc. 983. II. Tempus feriarum, quo prohibeantur solemnitates, Benedictio, etc. 984. Dubitatur 1. An tunc liceat consummare. Dubitatur 2. An liceat consummare ante Benedictionem. 985. III. Catechismus. IV. Crimen, scilicet incestus, raptus, uxoricidium, etc. V. Sponsalia. 986. VI. Votum castitatis, aut Religionis. Dubitatur 1. An Episcopus possit dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium. 987. Dubitatur 2. An in voto emisso ante Matrimonium, ad debitum petendum. An id possint Mendicantes. Dubitatur 3. An aliquando Episcopi, etiam ad Matrimonium contrahendum. 988. Impedit etiam Matrimonium. I Clandestinitas. II. Omissio Benedictionis. 989. III. Omissio denunciationum. 990. Dubitatur 1. An peccet graviter Parochus eas omittens, si aliunde sciat non esse impedimentum? Et quod dicitur de obligatione denunciationum ante Matrimonium, idem dicitur post illud. Quid si una tantum denunciatio omittatur. 991. Dubitatur 2. An denunciationes faciendæ in Ecclesia, et in Missa. Dubitatur 3. In qua Parochia debeant fieri. 992. Dubitatur 4. In quibus diebus festivis. Et an aliquando possint fieri in diebus ferialibus. 993. Quando sint repetendæ. 994. De obligatione denunciandi impedimenta. 995. Dubitatur 1. An teneatur denunciare impedimentum qui illud probare nequit. 996. Dubitatur 2. An unus testis de impedimento impediat Matrimonium. 997. Requisita ut talis testis impediat. 998. Dubitatur 3. An sufficiat unus testis, si sponsalia fuerint jurata. 999. An fama impediat Matrimonium. Quid si Judex privatam habuerit notitiam famæ, aut ipsius impedimenti. 1000. An contrahens teneatur impedimentum fateri. 1001. Quid debeat agere Parochus cognito impedimento. 1002. Dubitatur 1. An Parochus teneatur impedire Matrimonium, si ipse solus noverit impedimentum. Du-

bitatur 2. Quid si Ordinarius solus sit impedimenti conscius. 1003. Quis possit dispensare in denunciationibus. 1004. An Episcopus, et ob quam causam. 1005. Causæ ob quas Episcopus tenetur dispensare. 1006. Causæ ob quas non tenetur, sed potest dispensare. 1007. Dubitatur 1. An possit dispensare Vicarius Generalis. Dubitatur 2. An aliquando Parochus possit dispensare, aut saltem declarare.

DUBIUM II. — *Quæ sint impedimenta dirimentia Matrimonium.* Pag. 18

1008. Impedimenta dirimentia sunt quindecim, videlicet. *I. Error*, *II. Conditio*, *III. Votum*, *IV. Cognatio*, *V. Crimen*, *VI. Cultûs disparitas*, *VII. Vis*, *VIII. Ordo*, *IX. Ligamen*, *X. Honestas*, *XI. Ætas*, *XII. Affinis*, *XIII. Si Clandestinus*, *XIV. et Impos*, *XV. Raptave sit mulier*, *nec parti reddita tutæ.* 1009. *I. Error personæ.* 1010. De errore circa personam. 1011. De errore circa qualitates personæ. 1012. An irritet Matrimonium error circa qualitatem, si dederit causam contractui. 1013. Dantur tres regulæ ad dignoscendum, quando error qualitatis redundet in substantiam. 1014. Prima, si quis actualiter contrahit sub conditione qualitatis. 1015. Secunda, si qualitas est propria cujusdam personæ. 1016. Tertia, si consensus fertur directe in qualitatem. 1017. *II. Conditio*, scilicet servilis. Plura notanda usque ad num. 1023. 1024. *III. Votum solemne.* 1025. Dubitatur 1. An hoc dirimat Matrimonium jure divino, vel ecclesiastico. 1026. Dubitatur 2. An Papa possit dispensare in voto solemni. 1027. *IV. Cognatio.* Et 1. De Cognatione *Legali.* 1028. 2. De Cognatione *Spirituali.* (de qua vide dicta de Bapt. ex n. 149.) 1029. 3. De Cognatione *Carnali*, et de regulis pro distinguendis gradibus. 1030. Arbor Consanguinitatis. 1031. *V. Crimen.* Primum *Homicidium.* Secundum *Adulterium.* 1032. Tertium *Raptus.* 1033. Assignatur regula: *I. Utroque patrante*, scilicet si adsit solum homicidium. 1034. An requiratur quod intentio Matrimonii alteri sit manifestata. 1035. *II. Uno patrante*, scilicet si adsit homicidium cum adulterio. 1036. Requisita ad hoc impedimentum incurrendum. 1037. *III. Neutro patrante*, scilicet si adsit adulterium sine homicidio. Requisita ad hoc impedimentum. 1038. Dubitatur 1. An taciturnitas adulteræ sufficiat pro consensu. 1039. Dubitatur 2. An promissio ficta inducat impedimentum. 1040. Dubitatur 3. An promissio conditionata inducat impedimentum. 1041. Dubitatur 4. An ad incurrendum impedimentum requiratur ut promissio fuerit mutua. 1042. Oritur etiam impedimentum ex adulterio cum Matrimonio attentato, vivente conjuge. 1043. Peccat qui vivente conjuge promittit alteri Matrimonium. 1044. *VI. Disparitas cultûs.* Quid de Matrimonio cum hæreticis. 1045. *VII. Vis*, sive metus gravis, et injuste incussus ad extorquendum Matrimonium. 1046. In quo vis differat à metu. Et quid sit metus ab intrinseco, et metus ab extrinseco. 1047. Quæ requirantur ad metum gravem. 1048. Quæ mala constituant metum gravem. 1049. Quæ requirantur, ut metus irritet Matrimonium. 1050. Dubitatur 1. Quid si Judex injuste aliquem damnet, et promittat liberationem, si ducat filiam. 1051. Dubitatur 2. Quid si reus juste damnaretur. 1052. Dubitatur 3. Quid si quis esset innocens, sed juste damnaretur secundum allegata. 1053. Dubitatur 4. Quid si Medicus neget mederi, nisi ducat filiam. 1054. Dubitatur 5. An metus irritet Matrimonium de jure naturæ, aut ecclesiastico. 1055. Dubitatur 6. An irritet metus levis. 1056. Dubitatur 7. An metus reverentialis. 1057. Dubitatur 8. An possit resilire, qui metum incussit. 1058. *VIII. Ordo.* 1059. An Ordo sacer dirimat Matrimonium de jure divino. 1060. *IX. Ligamen.* 1061. *X. Ho-*

nestas. Non oritur hoc impedimentum ex sponsalibus incertis, neque ex conditionatis. 1062. Quæritur 1. An ex Matrimonio nullo. 1063. Quæritur 2. An ex Sponsalibus juste dissolutis. 1064. Quæritur 3. An ex Matrimonio clandestino. 1065. *XI. Ætas.* 1066. Vide plura de Matrimonio impuberum. 1067. An sit nullum Matrimonium contractum, si puer ætate completa nequeat coire. Quid de Matrimonio senum. 1068. *XII. Affinis.* 1069. De impedimento affinitatis ante Matrimonium contractum. 1070. De impedimento non petendi. 1071. Quæritur I. An uxor cognita per metum à consanguineo viri privetur jure petendi. 1072. Quæritur II. An ignorantia excuset ab hoc impedimento contrahendo. Et primo, si ignorantia sit juris. 1073. Secundo, si ignorantia sit facti. 1074. Tertio, si ignorantia sit pœnæ. 1075. Quæritur III. An ad contrahendam affinitatem requiratur, ut copula ex utraque parte sit consummata. 1076. Quæritur IV. Quis possit dispensare in hoc. 1077. Pœnæ contrahentium cum impedimento affinitatis. 1078. *XIII. Clandestinitas.* 1079. Quid si alicubi non possit haberi Parochus. 1080. An peregrini valide contrahant sine Parocho. 1081. Quis intelligatur nomine Parochi. 1082. An Parochus excommunicatus, aut irregularis, etc. 1083. Dubitatur 1. An excommunicatus assistens peccet graviter. 1084. Dubitatur 2. An talis Parochus possit alteri dare licentiam. 1085. Quales testes sufficiant. 1086. Quid, si sint duo Parochi. Vel si sponsi habeant duo domicilia. 1087. An sufficiat Parochus alterutrius sponsi. 1088. Sufficit licentia præsumpta de præsenti, et oretenus. 1089. De vagabundis. 1090. De Militibus. 1091. De peregrinis, carcere detentis, ægris, puellis in conservatoriis degentibus, etc. 1092. An valide nubant sponsi coram Parocho nolente. 1093. Quomodo peccet Parochus non interrogans de consensu, vel non dicens: *Ego vos conjungo*, etc. 1095. *XIV. Impotentia.* Vide plura apud Busemb. Qualis impotentia dirimat Matrimonium. 1096. I. De impotentia ex maleficio. II. Ex frigiditate. III. Ex improportione corporum. 1097. Dubitatur I. An valeat Matrimonium, si fœmina possit incidi cum periculo gravis morbi, sed non mortis. 1098. Dubitatur II. An soluto Matrimonio propter arctitudinem fœminæ, si postea per copulam cum secundo viro fiat apta primo, teneatur ad primum redire. 1099. Dubitatur III. An fœmina arcta teneatur pati incisionem. 1100. Dubitatur IV. An teneatur pati incisionem claustri virginalis, si, etc. 1101. Quid agendum, si impotentia est certa. 1102. Quid si dubia, et dubium antecedat Matrimonium. 1103. Quid si dubium superveniat. 1104. Quid in dubio, an Matrimonium sit consummatum, vel an impotentia præcesserit. 1105. Quid censendum de Matrimoniis in partibus Hæreticorum 1106. *XV. Raptus.* 1107. Ad incurrendum impedimentum raptus requiritur, ut mulier rapiatur I. de loco ad locum; II. causa Matrimonii; III. invita. 1108. Quid si vir rapiat eam quacum sponsalia contraxerat.

DUBIUM III. — *Quando Matrimonium invalidum sit revalidandum.* . . . . . Pag. 67

1109. Quomodo revalidandum Matrimonium, si fuit nullum ob consensum fictum, vel metu extortum. Quomodo si ob impedimentum occultum. 1110. Quæritur I. An in Matrimonio nullo ob impedimentum occultum revalidando, iterum requiratur assistentia Parochi, et testium. 1111. Quæritur II. Quomodo, et quando impedimentum censeatur occultum. 1112. Quæritur III. An sit revalidandum Matrimonium coram Parocho, et testibus, si ipsi tempore Matrimonii contracti erant conscii impedimenti. 1113. Quæritur IV. An qui ficte contraxit Matrimonium, teneatur ex justitia

illud revalidare per verum consensum. 1114. Quæritur V. An si quis ficte, vel ex metu contraxit, debeat alterum conjugem certiorare de Matrimonii nullitate. 1115. Quæritur VI. An si Matrimonium fuit nullum ob aliquod impedimentum, oporteat, ut uterque fiat conscius de nullitate. 1116. Quid in casu urgentis necessitatis. 1117. Quæritur VII. Quotuplici modo possit renovari sive exigi consensus à parte inscia impedimenti.

DUBIUM IV. — *A quo, et ob quam causam possit dispensari in impedimentis Matrimonii.* 77

1118. In quibus impedimentis Papa possit dispensare. 1119. An Papa possit umquam dispensare in iis, quæ sunt de jure divino. 1120. An aliquando in impedimentis de jure naturæ. 1121. An possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus. 1122. Quæritur I. An possit, urgente necessitate, dispensare in eis ante Matrimonium contractum. 1123. Quæritur II. An post contractum. 1124. Quæritur III. An tunc requiratur, ut Matrimonium sit contractum bona fide. 1125. Quæritur IV. An Episcopus possit hanc facultatem alteri delegare. 1126. Episcopi possunt dispensare in omnibus impedimentis quæ impediunt Matrimonium de jure humano, vel quæ Matrimonio superveniunt. 1127. An Rugulares possint dispensare ad petendum debitum. 1128. An ipsimet possint dispensare in voto castitatis ad contrahendum Matrimonium urgente necessitate. 1129. Quæ sint causæ justæ ad dispensandum in impedimentis dirimentibus. 1130. Adduntur aliæ causæ sufficientes. An sufficiat subministratio majoris pecuniæ. 1131. Notandum 1. Quid explicandum, ut dispensatio non sit subreptitia. Notandum 2. Veritas causarum pertinet ad valorem Dispensationis. 1132. Quæritur 1. An cessante causa cesset dispensatio. 1133. Quæritur 2. Quid in dubio, an causa falso allegata fuerit finalis, vel an allegata fuerit vera. 1134. Quæritur 3. An in supplicatione exprimendum sit, copulam incestuosam habitam fuisse cum intentione facilius obtinendi dispensationem. 1135. Quid si copula non fuerit ex tali intentione præhabita. 1136. Quæritur 4. An possit manifestari gradus remotior, tacito propinquiori. 1137. Quæritur 5. An petens secundam dispensationem debeat exprimere primam. 1138. Quæritur 6. An si quis habeat plura impedimenta ejusdem speciei, debeat omnia exprimere. 1139. Quæritur 7. An possint seorsim impetrari dispensationes plurium impedimentorum. 1140. Quæritur 8. An si quis post obtentam dispensationem rursus cognoverit consanguineam sponsæ, indigeat nova dispensatione. 1141. Quæritur 9. An interveniente copula incestuosa inter sponsos, antequam dispensatio executioni mandetur, nova dispensatio requiratur. 1142. Quæritur 10. An si contrahentes sint diversæ Diœcesis, unusquisque à proprio Episcopo sit dispensandus. 1143. Quæritur 11. Quæ sint clausulæ in dispensationibus S. Pœnitentiariæ. 1144. Quæritur 12. In quibus impedimentis S. Pœnitentiaria possit dispensare. 1145. Notandum 1. Ad dispensationis valorem non requiritur consensus ejus cui prodest. 1146. Notandum 2. Quid exprimendum, quando dispensatio petitur à Dataria, et quid quando à S. Pœnitentiaria. 1147. Formula supplicationis ad S. Pœnitentiariam pro impetranda dispensatione impedimenti, vel voti castitatis, ad celebrandum, aut revalidandum Matrimonium. 1148. Formula exequendi hujusmodi dispensationes.

LIBER VII.

DE CENSURIS ECCLESIASTICIS, ET IRREGULARITATIBUS.

CAPUT I. — De censuris in genere. . . . . *Pag.* 94

DUBIUM I. — *Quid sit censura ecclesiastica.* . . . . . Ibid.

1. Quid sit censura. 2. An censura privet bonis internis. 3. An Degradatio, vel depositio sit censura. 4. An cessatio à Divinis. 5. An irregularitas (de qua vide etiam infra n. 351.)

DUBIUM II. — *Quotuplex sit Censura ?.* 95

6. Quotupliciter censuræ dividantur. An censuræ latæ ab Episcopo in Synodo sint perpetuæ, et tamquam latæ à jure. 7. Quando censuræ reputentur esse latæ sententiæ. 8. Quando ferendæ.

DUBIUM III. — *Qui possint ferre Censuram, et in quos ?.* 97

9. Quis possit censuram ferre. 10. Ex potestate ordinaria possunt. I. Papa. II. Episcopi. An autem eorum Vicarii. III. Prælati Regulares. IV. Concilia, et Capitula. V. Qui hoc habent ex privilegio. 11. Qui possint ferre censuras ex potestate delegata. Non possunt 1. Parochi. 2. Laici. 3. Fœminæ. 12. Quot conditiones requirantur, ut quis possit censuram ferre. I. Ut sit vir. II. Baptizatus. III. Tonsuratus. IV. Compos rationis. V. Ut habeat jurisdictionem expeditam. VI. Ut libere agat. 13. Quæ conditiones, ut quis possit censura ligari. I. Ut sit Homo. II. Baptizatus. III. Compos rationis. An ebrii, vel amentes ad tempus. 14. An impuberes doli capaces. 15. IV. Ut sit subditus. 16. An Reges. 17. An peregrini. 18. Ut sit persona determinata, quoad excommunicationem. 19. An excommunicatio in communitatem sit valida et licita. 20. Prælati Regulares possunt censuras ferre in subditos ubique existentes. 21. Quæritur I. An Episcopus existens extra Diœcesim possit ferre censuras in subditos. 22. Quæritur II. An contra existens in Diœcesi possit ligare censuris subditum extra degentem. 23. Quæritur III. An subditus delinquens extra Diœcesim incurrat censuram latam per præceptum in futuros delinquentes. 24. An Monasteria Regularium sint loca exempta. 25. Quid, si agatur de damno resarciendo. 26. Quæritur IV. An Episcopus possit censuras ferre in subditum alienum delinquentem in sua Diœcesi. 27. Quæritur V. An censura lata generaliter, liget alienigenas. 28. Quomodo quis ligari possit pluribus censuris.

DUBIUM IV. — *Ob quam causam possit ferri Censura.* 106

29. Ob quale peccatum incurrantur censuræ. 30. An ob veniale incurratur levis suspensio, vel interdictum. 31. An aliæ censuræ ob veniale sint nullæ. Et quid ex hoc inferatur. 32. An in dubio de gravitate materiæ incurratur censura. 33. An præceptum sub censura obliget sub gravi. 34. An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus. 35. An possit imponi censura contra Officium recitantes distracte. 36. An actus peccati debeat esse consummatus. An censura contra homicidam incurratur etiam à mandante, etc. 37. An censura contra mandantem, etc., incurratur etiam effectu non secuto. 38. Observa distinctionem. 39. Utrum incurratur in dubio, an man-

datum influxerit. 40. Quid si dans consilium pro occisione illud revocet ante executionem. 41. An requiratur culpa propria. 42. Quid excuset à censura incurrenda 43. An ad incurrendam censuram requiratur scire crimen vetitum esse etiam ab Ecclesia. 44. An hoc valeat etiam pro suspensione, et interdicto. 45. An detur ignorantia excusans à censura, quin excuset à mortali. 46. An metus gravis excuset à censura. 47. Quando excuset ignorantia etiam crassa. 48. An excuset ignorantia affectata. 49. An incurratur censura ob peccatum mere præteritum. An Episcopi possint ferre censuras pro delictis futuris. 50. Censura est invalida. I. Ob defectum ferentis. 51. II. Si præteritur ordo judicii. 52. An in omnibus censuris requiratur monitio rei. 53. An censura sine monitione sit nulla. 54. Et quando sit nulla ob peccatum mere præteritum. 55. An requiratur monitio, si censura sit à jure ferendæ sententiæ. 56. An monitio debeat esse trina cum debito intervallo. Et an debeat fieri ab ipso Judice. 57. Quid si censura sit contra plures generaliter. 58. An censura sine trina monitione sit invalida. 59. Quid notandum quoad sententiam censuræ. 60. Quæ solemnitates in ea sint servandæ. 61. Quando autem istæ solemnitates non requirantur. Vide ib. alia notanda. 62. An incurratur censura lata disjunctive, verbi gr. *Sit excommunicatus vel suspensus.* 63. An possit ferri censura sub conditione. 64. An, transacto termino, incurratur censura, si creditor proroget. 65. Vide alia notanda circa ordinem ferendi censuram. 66. III. Censura est invalida ob defectum justæ causæ. 67. Quomodo quis se gerere debeat in dubio, an incurrerit censuram. 68. An in dubio censura judicanda sit justa. Et an reus teneatur parere Judici jubenti aliquid sub censura, si putet probabiliter, se ad id non teneri.

DUBIUM V. — *Qui possint absolvere à Censuris.* 121

69. Distinguendum inter censuram per sententiam particularem ab homine, et inter latam à jure, vel ab homine per sententiam generalem. 70. Quis possit absolvere à censuris latis à jure. 71. An omnes Confessarii possint absolvere ab excommunicatione minori. An simplex Sacerdos. 72. Quis possit absolvere à censuris latis ab homine per sententiam particularem. 73. Quis, si per sententiam generalem contra personas indeterminatas. 74. Quæ censuræ reservatæ possint absolvi ab Episcopo per Cap. *Liceat.* 75. Vide verba Capituli. 76. Notandum I. An Episcopus possit dispensare in irregularitate propter hæresim. Notandum II. Quando crimen dicatur occultum, vel deductum ad forum. 77. Dubitatur 1. An possit absolvi ab Episcopo qui fuerit punitus in foro alterius Episcopi. 78. Dubitatur 2. An crimen publicum in uno loco possit absolvi ab Episcopo in alio, ubi est occultum. 79. Notandum III. Qui veniant nomine Episcoporum. Notandum IV. Qui veniant nomine subditorum. Notandum V. Episcopi possunt absolvere à casibus Papalibus occultis reservatis etiam post Tridentinum. (Remissive ad l. 6. n. 594.) 80. Notandum VI. An Episcopi gaudeant hac facultate, ubi Tridentinum non est receptum. 81. Quæritur I. An Episcopus possit dispensare in irregularitatibus, et suspensionibus cum suo subdito in aliena Diœcesi morante. 82. Quæritur II. An facultas concessa in cap. *Liceat*, fuerit revocata per Bullam Cœnæ. 83. Verior sententia. 84. Quæritur III. An Episcopi possint absolvere à censuris Bullæ Cœnæ impeditos adire Romam. 85. Quæritur IV. Quinam dicantur impediti. 86. Quid, si impedimentum sit ad breve tempus, et quid si ad longum. 87. An teneatur reus absolutus deinde se præsentare Pontifici, si jam sit emendatus, et parti satisfecerit. 88. Quid, si impedimentum sit perpetuum. Et qui dicantur perpetuo impediti. 89. Quæritur V. An impediti teneantur adire Romam per episto-

lam, aut procuratorem. 90. Quæritur VI. An Episcopus possit absolvere Hæreticum impeditum, etiam per alium. 91. Quæritur VII. An cùm inferior absolvit impeditum à casu reservato sine censura, teneatur pœnitens sese præsentare Superiori. 92. Quæritur VIII. An impediti adire Episcopum possint à quocumque absolvi. 93. Quæritur IX. An possint Episcopi generaliter delegare aliis facultatem sibi concessam in cap. *Liceat*. 94 De facultate Mendicantium absolvendi reservata. 95. Quas censuras possint Regulares absolvere quoad sæculares. 96. An possint eos absolvere à casibus Papalibus occultis. 97. An pro foro externo. 98. An à casibus ab Episcopis sibi reservatis. 99. An à censuris Episcopis reservatis à jure, vel à consuetudine. 110. An à casibus Clementis occultis. 101. An Regulares possint absolvere suos subditos ab omnibus casibus Papalibus extra Bullam Cœnæ. 102. An etiam novitios. 103. An novitios etiam à censuris ab Episcopo sibi reservatis. 104. An Prælati regulares possint absolvere subditos à casibus Bullæ Cœnæ. (Usque ad n. 106.) 107. An subditos à censura ob percussionem alterius Religiosi, aut Clerici sæcularis. 108. Quid circà recipientes Bullam Cruciatæ. Remissive. 109. Regulæ pro absolvendis censuris. 110. An facultate data absolvendi à Papalibus, comprehendantur censuræ Bullæ Cœnæ. 111. An in Jubilæo data potestate absolvendi, omnes censuræ comprehendantur, etiam latæ ab Episcopo specialiter. 112. An habens facultatem circa casus Bullæ Cœnæ possit absolvere etiam ab hæresi. Usque ad n. 113. 114. Quid amplius notandum circa facultates Regularium. 115. Quid amplius circa facultatem concessam in Jubilæis.

DUBIUM VI. — *Quomodo danda sit absolutio à censura*. . . . Pag. 145

116. Quomodo absolvendæ censuræ in foro externo, et quomodo in interno. 117. An possit absolvi absens. 118. De eo qui absolutus est in Jubilæo. 119. De absolutione metu extorta. 120. An valeat absolutio, non satisfacto parti. 121. Quid, si cum hac conditione sit concessa facultas. 122. An, secuta satisfactione, de se auferatur censura. 123. An valeat et liceat absolutio sub conditione. 124. An possit dari absolutio ad reincidentiam. 125. An ad reincidendum requiratur nova culpa. 126. An censura possit absolvi extra Confessionem. 127. Ad absolvendas censuras requiritur I. Satisfactio partis. 128. In quibus casibus possit reus absolvi ante satisfactionem. 129. Requiritur II. ut reus præstet juramentum non amplius committendi crimen, si sit valde enorme. 130. Requiritur III. ut censuratus petat absolutionem. 131. Plura notanda. Quid si reus adhuc sit contumax, vel invitus, vel oblitus non petierit. 132. An valeat absolutio, si reus falsum exponat.

CAPUT II. — De excommunicatione. 150

DUBIUM I. — *Quid sit, et quotuplex*. . . . . Ibid.

133. Quid excommunicatio. Quænam veniat illius nomine major ne, aut minor. Et qui sint vitandi. 134. Resolutiones. 135. Quid requiratur, ut quis sit vitandus. Vide Constitutionem Conc. Constantiensis. 136. De 1 conditione, ut sit nominatim excommunicatus. 137. De 2 conditione, ut sit publice denunciatus. 138. An liceat toleratis cum aliis communicare. 139. An peccet inducens excommunicatum toleratum ad communicandum in divinis, sine necessitate. 140. An idem de suspenso, et interdicto vitando. 141. Quando percussor Clerici sit vitandus. 142. An ad vitandum eum requiratur notorietas facti. 143. An sufficiat, ut alicui factum sit notum.

144. An requiratur etiam notorietas juris. 145. An percussor notorius in uno loco, sit vitandus in alio, ubi non est notus. 146. Quando possit credi vitandus absolutus.

DUBIUM II. — *Ob quam causam incurratur, et quem effectum habeat excommunicatio minor.* . . . . . Pag. 156

147. Ob quam causam incurratur excommunicatio minor. 148. An Episcopus possit alicui interdicere Sacramenta. Effectus directus excommunicationis minoris est privatio suscipiendi Sacramenta. 149. An sit privatio etiam ministrandi. 150. Effectus indirectus est privatio electionis passivæ ad beneficia. 151. Incurritur communicando cum vitando. 152. An sit mortale recipere Sacramenta cum excommunicatione minori. An ministrare. 153. An incurratur cum solo veniali. 154. Et an hoc veniale possit omitti in Confessione. 155. Quis possit absolvere ab ea; an etiam quicumque potest absolvere venialia. 156. Quis incurrat. Remissive.

DUBIUM III. — *Quot effectus habeat excommunicatio major.* 159

157. Qui sint effectus mediati excommunicationis majoris. I. Irregularitas ob exercitium Ordinis. II. Suspicio de hæresi, si per annum insordescat. 158. Qui sint effectus immediati. I. Privatio susceptionis Sacramentorum licitæ; et etiam validæ quoad Pœnitentiam. 159. An excommunicatus sine culpa suscipiens pœnitentiam valide absolvatur ante absolutionem censuræ. 160. Plura notanda. 161. An excommunicatus teneatur tollere impedimentum excommunicationis ad implenda præcepta. 162. II. Privatio communium suffragiorum, etc. 163. An possint offerri sacrificia, etc., nomine Ecclesiæ pro excommunicato vitando, si non stet per ipsum quominus absolvatur. 164. An possint offerri pro excommunicato tolerato. 165. III. Privatio administrandi Sacramenta. An peccent fideles sine causa recipientes Sacramenta ab excommunicato tolerato. 166. An excommunicatus vitandus valide ministret Sacramenta. 167. An Sacramentum Pœnitentiæ. 168. Quid si sit toleratus. Et quid in articulo mortis. 169. An excommunicatus licite ministret Sacramenta. 170. Quando etiam vitandus. 171. Quam pœnam incurrat excommunicatus illicite Sacramenta ministrans. An vitandus incurrat irregularitatem ministrans Pœnitentiam. 172. Quam pœnam incurrat recipiens Sacramenta sine necessitate à vitando. 173. IV. Privatio divinorum officiorum. Quomodo peccet communicans in divinis cum vitando. Et an liceat recitare privatim Officium cum ipso. 174. An vitando liceat usus Sacramentalium, et orare privatim in Ecclesia. 175. Quid si vellet interesse Missæ, etc. 176. Ad quid teneantur Clerici, si excommunicatus nolit recedere. An alii assistentes peccent tunc mortaliter Et an incurrant excommunicationem minorem. 177. Quæ veniant nomine divinorum officiorum. An vitandus possit audire concionem, lectionem, etc., quomodo debeat expelli? aliàs Missa debet interrumpi. Et an inchoato Canone. 178. An excommunicatus teneatur ad Horas. Et an aliquando peccet dicendo, *Dominus vobiscum*. An recitando cum alio privatim. 179. V. Nullitas beneficii collationis, et præsentationis, etc. 180. Plura notanda: et an idem dicendum de collatione dignitatum, etc. Quid si ante excommunicationem fuisset præsentatus. Et an beneficiatus faciat fructus suos. 181. An toleratus sit inhabilis ad beneficia, officia, etc. 182 An valida sit collatio beneficii alicui, qui ignorat se esse excommunicatum. 183. An excommunicatus privetur fructibus beneficii ante sententiam. 184. VI. Privatio communicationis forensis. An possit se defendere in judicio. An agere. An testificari. An tueri

alios. 185. VII. Privatio usûs jurisdictionis. 186. VIII. Privatio ecclesiasticæ sepulturæ. Vide ibid. plura notanda de pollutione Ecclesiæ, vel Cœmeterii, de exhumatione, comitantibus, sepelientibus, etc. 187. Quid si sit Hæreticus non denunciatus. 188. IX. Privatio communicationis civilis. 189. *I. Os.* 190. *II. Orare.* 191. *III. Vale.* 192. An liceant signa urbanitatis sine verbis. 193. An liceat resalutare, et rescribere. 194. *IV. Communio*, id est contrahere, cubare, habere societatem, etc. 195. *V. Mensa.* Quid si casu accidat. 196. Quale peccatum sit communicare cum vitando. 197. Peccat graviter communicans. I. In Divinis. II. In eodem crimine. 198. An sit mortale communicare frequenter cum vitando. 199. In quibus casibus communicans cum vitando incurrat excommunicationem majorem. 200. In quibus casibus liceat cum vitando communicare.

DUBIUM IV. — *Ob quas causas incurratur excommunicatio major.* . . . . . Pag. 180

ARTICULUS I. — *Quæ sint excommunicationes non reservatæ.* . . . Ibid.

209. Excommunicationes contra omnes. 210. Contra Clericos. 211. Contra Religiosos. 212. Excommunicationes adjectæ à Tridentino. Dubitatur 1. An incurrant excommunicationem cogentes puellas ingredi Monasteria, tantum ut educentur. Dubitatur 2 An cogentes ex metu reverentiali. Dubitatur 3. An cogentes mares. An impedientes ingressum puellæ. Ibid.

ARTICULUS II. — *Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis.* . 185

213. Excommunicatio I. in eum qui leviter percutit Clericum. II. In eos qui absolvuntur in articulo mortis, et postea non se præsentant Superiori. III. In Fratres Minores, etc. IV. In procurantes abortum fœtûs animati affectu secuto. V. In eos qui communicant in eodem crimine, etc. VI. Excommunicationes quas Episcopi sibi reservant. 214. De excommunicatione imposita ex Monitoric. 215. An obligatus revelare damnum, si non revelet, etc. 216. An sit obligatio revelare crimen emendatum. 217. Qui, facto Monitorio, excusetur à revelando.

ARTICULUS III. — *Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cœnæ.* . 187

218. Excommunicationes reservatæ contra omnes. 219. Excommunicationes reservatæ contra Clericos, et Religiosos. 220. Specialiter agitur 1. de excommunicatione contra duellantes, et cooperantes. 221. Agitur II. de excommunicationibus latis contra violantes clausuram Monialium. 222. Dubitatur 1. An ingredientes sine licentia incurrant excommunicationem reservatam, si non intrent prætextu facultatum. Dubitatur 2. An incurrant omnes introducentes in clausuram. 223. Dubitatur 3. An talis licentia debeat esse in scriptis. Dubitatur 4. An licentia debeat esse specialis. 224. Dubitatur 5. A quo debeat concedi. 225. Dubitatur 6. Quæ causa requiratur ad licentiam concedendam. 126. Plura notanda circa ingressum Medicorum, et aliorum Officialium. 227. De ingressu Confessariorum. 228. Dubitatur 7. An ingrediens cum licentia teneatur statim egredi. 229. De alia excommunicatione reservata in Moniales violantes clausuram, et in alios cooperantes. 230. De alia excommunicatione reservata contra mulieres violantes clausuram Religiosorum. 231. Quæ fœminæ excipiantur ab hac prohibitione. Et quæ domus veniant nomine Conventuum. 232. De prohibitione colloquendi cum Monialibus, juxta jus commune. Quid circa Regulares. 233. Dubitatur 1. An vetetur solus accessus sine collocutione. 234. Dubitatur 2. An loquentes per nutus, aut signa, incurrant casum reservatum. 235. Dubi-

tatur 3. An peccet graviter semel colloquens cum Moniali. 236. Dubitatur 4. An in tali locutione detur parvitas materiæ, et an detur in Regularibus. 237. Dubitatur 5. An liceat colloqui cum Moniali ob utilitatem, sine licentia. 238. Dubitatur 6. An cum Abbatissa. 239. Dubitatur 7. Qui eximantur ab hac prohibitione, 1. Consanguinei in primo et secundo gradu. 2. Metu coacti. 3. Pauperes, et quæstuantes. 240. Dubitatur 8. An impuberes. 241. Dubitatur 9. An Regulares incurrant excommunicationem latam ab Episcopo. 242. Dubitatur 10. An peregrini. 243. An Episcopi colloquentes cum Monialibus in aliena Diœcesi incurrant excommunicationem latam ab Ordinario loci. 244. DISSERTATIO super censuris circa sententias pertinentes ad Conceptionem B. V. Mariæ. Enunciantur Bullæ editæ super hac materia. 245. Quando incurrant pœnas contradictores piæ sententiæ (Usque ad n. 247.) 248. Quando ejus fautores. 249. Probatur pia sententia usque ad n. 262. 263. An liceat emittere votum profundendi vitam ob defensionem præservationis B. V. Mariæ à labe originali.

ARTICULUS IV. — *Quamodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum.* . . . . . Pag. 222

264. Verba Canonis. 265. Quid intelligatur I. per verba, *si quis*. An impuberes, et à quo ipsi possint absolvi. 266. Quomodo comprehendantur etiam mandantes, consulentes, etc. 267. Quomodo ratihabentes. 268. Quomodo non impedientes. 269. An qui tenentur impedire tantum ex charitate. 270. Quid intelligatur II. per *Clericum*. 271. Quid per *Monachum*. An Eremitæ. 272. Quid III. per verba, *manus injecerit*. 273. An requiratur, ut percussio sit cum peccato mortali, et externe gravi. 274. Incurrit I. Clericum conspuens, vel aliter gravi injuria afficiens. II. Violenter detinens, etc. III. Persequens eum, ut decidat. IV. Apprehendens equum, etc. V. Hæc agens, etiam Clerico consentiente. VI. Clericus seipsum percutiens; sed alii id negant. VII. Judex laicus percutiens Clericum, vel ecclesiasticus percutiens per laicum. 275. Non incurrit. I. Fur clam furans. II. Percutiens jocose, vel casu. An pueri Clerici se percutientes. Et an defendentes se, vel suos, aut sua. III. Si absit mortale. IV. Percutiens Clericum per ignorantiam, aut inadvertentiam, aut per iram subitaneam. Dubitatur 1. Quid si quis percutit ignorans alterum esse Clericum, animo tamen comparatus quod percuteret, etiamsi sciret. Dubitatur 2. An excuset ignorantia crassa. Dubitatur 3. Quid si quis percutit Petrum Clericum, credens Paulum Clericum. V. Excusatur etiam Prælatus, aut Præceptor percutiens. An Pater? VI. Percutiens Clericum exercentem officium cauponis, etc., vel turpiter agentem, aut sollicitantem uxorem, aut consanguineam in primo gradu. Quando excusetur puella percutiens Clericum sollicitantem. 276. Quando Episcopus possit absolvere ab hac excommunicatione. 277. Quæ percussio dicatur *levis*, quæ *gravis*, et quæ *enormis*. 278. Quot modis percussio levis possit fieri gravis. 279. Quinam possint absolvere à percussione levi, et quinam à gravi. 280. Dubitatur 1. An in dubio percussio judicanda sit levis, aut gravis. Dubitatur 2. An incurrat excommunicationem qui venenum dat Clerico.

ARTICULUS V. — *Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per Bullam Cœnæ.* 231

281. De excommunicatione in retinentes, legentes, etc., libros Hæreticorum. 282. Ad eam incurrendam, requiritur I. Ut auctor sit hæreticus. An legi possint libri infidelium, vel Hebræorum. 283. II. Ut liber hæresim

contineat, vel de religione agat. Quid si error abradatur, vel si Auctor non sit damnatus ut hæreticus. Quid si quis legat ad confutandum Hæreticum. 284. III. Ut legatur materia notabilis. 285. IV. Ut scienter legatur, etc. 286. Non incurritur I. Si legas librum referentem verba Hæreticorum. II. Si legas Scholia Hæreticorum. 287. An prohibeantur libri philosophici, vel qui incidenter hæresim continent. 288. Quinam libri prohibeantur in Indice. 289. Quot classes librorum prohibitorum Index constituat. 290. Ad quem spectet libros prohibere. 291. An liceat ex curiositate, et si cum licentia legere libros hæreticos. Et an legere libros prohibitos ei, qui certus est lectionem non esse sibi obfuturam (Vide de hoc dicta l. 1. n. 199 in fine. 292. An incurrat qui legit procœmium, indicem, etc. An qui audit legere. Et quid si inducat ad legendum. 293. An qui legit scripturam brevem, vel manuscriptum. 294. An qui legit duas lineas, vel minus quàm paginam. 295. An qui retinet parvo tempore. 296. An excuset ignorantia crassa. Quid, si quis scit ex viro probo, librum esse prohibitum. 297. An incurrat excommunicationem qui impedit, ne liber comburatur, aut laudat stylum, etc. 298. An incurrat qui deponit librum prohibitum apud alium 299. An qui cum comburit. A quo impetranda licentia legendi. 300. Ad incurrendam excommunicationem ob hæresim requiritur I. Ut sit Formalis. 301. Quæritur 1. An incurrat errans ex ignorantia crassa, vel affectata. 302. Quæritur 2. An qui dubitat circa res fidei. 303. Requiritur II. Ut error externetur. 304. Requiritur III. Ut manifestatio sit moraliter mala. Requiritur IV. Animus profitendi errorem. 305. Vide alia advertenda. 306. Incurrunt etiam *credentes*, *fautores*, *receptatores*, et *defensores*. 307. Quæritur I. An qui favent Hæretico ob amicitiam, etc. 308. Quæritur II. An qui Hæreticum recipit, ne capiatur, effectu non secuto. 309. Item incurrunt excommunicationem Bullæ I. Surripientes bona naufragantium. 310. II. Domini imponentes tributa. 311. Quinam alii incurrant excommunicationem Bullæ.

CAPUT III. — De suspensione, et degradatione. . . . . Pag. 242

DUBIUM I. — *Quid sit Suspensio, quotuplex, et unde dignoscatur, qualis, et quanta sit.* . . . . . Ibid.

312. Quid sit suspensio, et quis suspendi, aut suspendere possit. 313. An peccet graviter exercens actum, à quo est suspensus. 314. Dubitatur 1. An incurrat irregularitatem, si suspensio sit facta ad tempus. Dubitatur 2. An Episcopus suspensus à Pontificalibus incurrat irregularitatem Pontificalia exercendo. Et quid si Missam solemniter celebret. An Sacerdos suspensus non toleratus invalide absolvat. Quid si toleratus, vel si sit suspensus tantùm ab Ordine. 315. Quot modis possit ferri suspensio. 316. Qualitas suspensionis ex quo colligatur. Vide Resol. apud Busemb. Dubitatur 1. An suspensus à Beneficio possit, cùm sit pauper, retinere fructus. Dubitatur 2. An suspensus a Beneficio censeatur suspensus etiam à Beneficiis, quæ possidet in aliena Diœcesi. 317. An suspensa communitate, sint singuli suspensi; et an isti incurrant irregularitatem. An suspensio debeat ferri in scriptis.

DUBIUM II. — *Quæ sint suspensiones in particulari, et quis ab eis possit absolvere.* . . . . . 248.

318. Quæ sint suspensiones Juris communiores Clericorum. 319. Quæ Religiosorum. 320. Quæ Episcoporum. 321. An quis possit suspendi ob culpam levem. 322. Quis possit absolvere à suspensione.

DUBIUM II. — *Quid sit Depositio, et Degradatio, et à quo, et ob quam causam ferri possit.* . . . . . Pag. 250

CAPUT IV. — De interdicto. 251

DUBIUM I. — *Quid sit, et quotuplex.* . . . . . Ibid.

328. Quid sit interdictum. 329. Quotuplex sit. 330. An interdicta Civitate, interdicantur suburbia. Et an Ecclesia Regularium. 331. Qui eximantur ab interdicto generali personali. Et an, interdicto Clero, interdicantur Religiosi, vel Clerici non habentes beneficium, aut officium. 332. Quid, si interdicantur cives, aut civitas.

DUBIUM II. — *Qui sint effectus Interdicti.* 252

333. Effectus interdicti sunt 1. Prohibitio divinorum Officiorum. 334. II. Prohibitio Sacramentorum, excepto Baptismo, etc. 335. III. Prohibitio sepulturæ. 336. IV. Peccatum mortale, quod committitur à violantibus interdictum. Item irregularitas, quæ incurritur à Clericis, et excommunicatio à Religiosis.

DUBIUM III. — *Quis censuram Interdicti ferre, et quis tollere possit.* . 255

337. Qui possint interdictum ferre. Et an ad illud incurrendum requiratur culpa gravis. 338. Qui possint tollere interdicta generalia à jure non reservata. 339. Qui personalia particularia. 340. De cessatione à divinis.

CAPUT V. — De irregularitate. 256

DUBIUM I. — *Quid, et quotuplex sit Irregularitas.* . . . . . Ibid.

341. Definitio irregularitatis. An irregularitas sit censura. Dupliciter dividitur irregularitas.

DUBIUM II. — *Quinam effectus Irregularitatis.* 257

342. Effectus irregularitatis sunt tres. I. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos. II. Impedire exercitium Ordinum. III. Invalidare collationem beneficii. An id valeat de beneficio simplici. 343. An collatio tunc sit ipso jure irrita.

DUBIUM III. — *Quomodo incurratur et tollatur irregularitas.* 260

344. An in dubio irregularitas incurratur. 345. Non incurritur, nisi in jure sit expressa. 346. Dubitatur 1. In dubio de irregularitate contracta quomodo quis se gerere debeat. Et quid si dubium sit juris. 347. Dubitatur 2. Quid in dubio facti, præter homicidium. Dubitatur 3. Quid in dubio homicidii commissi. Dubitatur 4. Quid in dubio de animatione fœtus, si abortus fuerit patratus. 248. An ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiratur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus. 349. Quæritur 1. Quid, si crimen fuerit externum, sed prorsus occultum. 350. Quæritur II. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis. 351. Quæritur III. An etiam scientia pœnæ. 352. Quot modis tollatur irregularitas. 353. Irregularitas tollitur per dispensationem. Quis possit in ea dispensare. Plura notanda. 354. Quomodo tollatur irregularitas ex defectu natalium per professionem religiosam. 355. Prælati regulares in quibus irregularitatibus possint dispensare.

DUBIUM IV. — *Quæ sint irregularitates ex delicto?* . . . . . Pag. 268

356. Irregularitas ex delicto incurritur I. ob *Baptismum iteratum*. 357. II. ob *Violationem censuræ*. 358. Plura notanda. (An autem qui ordinatur ligatus censura, incurrat irregularitatem. Vide dicta lib. 6. n. 799. Dub. 3. vers. *Utrum.*) 359. III. ob *Exercitium actus Ordinis sacri*, quem aliquis Clericus non habet. 360. IV. ob *Malam susceptionem Ordinum*. 361. Quotupliciter incurratur irregularitas ob furtivam susceptionem. 362. V. ob *Crimina infamia et notoria*. 363. Requiritur notorietas facti, vel juris. Quæ sint crimina, et exercitia, quibus annexa est infamia. 364. Quomodo tollatur hæc irregularitas. 365. VI. ob *Homicidium*, vel *mutilationem*. 366. De irregularitate ob homicidium *voluntarium*. 367. Hanc irregularitatem incurrunt. I. Qui occidunt, vel mutilant. 368. Dubitatur 1. Quid, si homicidam pœniteat ante mortem. 369. Dubitatur 2. Quid, si unus feriat, sed alii occidant. 370. II. Incurrunt mandantes, vel consulentes homicidium vel mutilationem. 371. Dubitatur 1. Quid in dubio, an homicidium causatum fuerit ex mandato, sive consilio. 372. Dubitatur 2. Quid, si homicida jam erat determinatus ad occidendum. 373. Dubitatur 3. Quid, si consulens consilium revocet. 374. III. Incurrunt omnes cooperantes ad homicidium vel mutilationem, nempe. 1. Excitantes. 2. Prælïantes in bello injusto. 3. Ministrantes auxilium. 4. Accusantes, etc. 5. Associantes. 375. Dubitatur I. An incurrant ratihabentes. 276. Dubitatur II. An non impedientes. 377. De irregularitate ob homicidium, vel mutilationem *casualem*. 378. De mutilatione membrorum. 379. Dubitatur 1. Quid veniat nomine *membri*. 380. Dubitatur 2. An fiat irregularis qui abscindit testiculos. 381. Et an ab irregularitate propter mutilationem possint dispensare Episcopi. 382. Plura apud Busembaum et præsertim, an dans potum infirmo, vel eum admovens, incurrat irregularitatem. (Vide ib. n. 4.) 383. Si quis dat operam rei licitæ, non fit irregularis, nisi apponat negligentiam moraliter culpabilem. 384. Hinc excusatur I. Magister, et pater verberans, si, etc II. Equitans in equo feroci. III. Alens feram ligatam. IV. Reficientes tectum. V. Clericus in sacris, aut Monachus medens sine incisione, vel adustione. 385. Quid de Clerico beneficiato medente cum incisione. 386. Si quis dat operam rei illicitæ, non fit irregularis, si res non est periculosa. 387. Quid, si periculosa. 388. Quid, si quis occidat ad defensionem sui vel innocentis: et quid, si adulter occidat maritum aggressorem. (Remissive ad lib. 3. n. 398. v. *In ordine.*) 389. An fiat irregularis occidens ob defensionem libertatis, honoris, bonorum, etc. 390. Quomodo tollatur irregularitas propter homicidium. 391. An Episcopi possint dispensare in irregularitate ex homicidio voluntario. 392. Et quid, si homicidium fuerit omnino occultum. 393. Quid, si homicidium fuerit casuale. 394. An reputetur casuale homicidium patratum in rixa. 395. Et quid, si fuerit commissum per defensionem, sed excedendo moderamen. 396. Quomodo Prælati regulares possint dispensare in irregularitate ob homicidium, vel mutilationem cum subditis suis. Et quomodo cum laicis.

DUBIUM V. — *Quæ Irregularitates ex defectu* 289

397. *Prima* ex defectu *animæ*. Hinc sunt irregulares. I. *Amentes*, *Dæmoniaci* et *Epileptici*. 398. Distinctius agitur de amentibus. 399. De *Epilepticis* et *Dæmoniacis*. 400. Quis possit dispensare in hac irregularitate. Et an Episcopi possint dispensare in aliqua irregularitate ex defectu. An saltem in dubio. An Prælati regulares. 401. II. Sunt irregulares *Illiterati*.

402. III. *Neophyti*. 403. *Secunda* ex defectu *corporis*, vel quia defectus impedit exercitium Ordinis, vel quia affert deformitatem. 404. Et primo *ob impedimentum exercitii* est irregularis. *I. Cæcus*. 405. *Surdus*. 406. *III. Mutus*. 407. *IV. Claudus*. 408. *V.* Qui caret manu, aut digitis omnibus, aut pollice, aut indice. 409. *VI.* Laborans febri, paralysi, etc., item abstemius, etc. 410. Secundo *ob deformitatem* est irregularis. I. Ille cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. Quid, si desint auriculæ. 411. II. *Leprosus*. 412. III. *Monstruosus*, nempe gibbosus, pigmæus, æthiops. 413. Notandum 1. Quid, si defectus superveniat Ordinibus. Notandum 2. Quid, si antecesserit. 414. Quis possit in hac irregularitate dispensare. An Papa cum cæco. An Prælati regulares. 415. Quid si defectus corporis advenerit ex propria culpa. Et an in eo possit dispensare Episcopus. 416. Quid de Eunucho. 417. Quid, si quis causam dederit abscissioni virilium. 418. Quid, si quis amputet sibi testiculos ob vocem servandam. 419. Et quid, si quis tantum attentet se occidere, etc. 420. *Tertia* ex defectu *natalium*. 421. Illegitimi legitimantur. I. Per Matrimonium subsequens. 422. An sufficiat, quod Matrimonium fieri potuisset tempore nativitatis. 423. Notandum 1. Quid, si Matrimonium fiat postquam filius est ordinatus. Notandum 2. Quid, si Matrimoninm non consummetur. 424. Notandum 3. Quid, si matrimonium sit nullum, sed ignoretur saltem ex una parte. 425. Notandum 4. Quid, si filii nascantur ex Matrimonio clandestino ob omissas denunciationes. 426. II. Legitimantur filii per *Professionem religiosam*. 427. III. Per *Dispensationem Pontificiam*. 428. Episcopus potest dispensare cum illegitimo ad Ordines minores, et ad beneficium simplex. 429. Dubitatur 1. An ad recipiendum canonicatum. 430. Dubitatur 2. An cum illegitimo occulto. 431. Dubitatur 3. An saltem ad ministrandum in sacris Ordinibus jam susceptis. 432. Dubitatur 4. An filii *expositi* sint irregulares. 433. Principes sæculares possunt legitimare tantum ad sæcularia. Quid in dubio, an quis sit legitimus. 434. *Quarta* ex defectu *ætatis*. (Remissive ad lib. 6. n. 799.) 435. *Quinta* ex defectu *Sacramenti*, id est ob Bigamiam. Vide quæ sunt apud Bus. 436. Triplex est bigamia, *vera*, *interpretativa*, et *similitudinaria*. I. Quænam sit *vera*. 437. II. Quæ *interpretativa*. Hæc contingit quatuor modis. *Primus* modus, cùm quis ducit viduam. 438. *Secundus* modus, cùm quis ducit mulierem corruptam ab alio. 439. Dubitatur 1. Quid, si credat virginem. 440. Dubitatur 2. Quid, si invalide contrahat. 441. Tertius modus, cùm quis cognoscit uxorem adulteram. 442. Dubitatur 1. Quid, si adulterium fuerit occultum. 443. Dubitatur 2. Quid, si cognoscit ignorans adulterium. 444. *Quartus* modus, cùm quis contrahit duo Matrimonia, unum validum, aliud nullum. 445. Dubitatur 1. Quid, si utrumque fuerit nullum. 436. Dubitatur 2. Quid, si cum bona fide. 447. Dubitatur 3. Quid, si ficte ineatur secundum Matrimonium. 448. III. Quidnam sit bigamia *similitudinaria*. 449. An hanc irregularitatem incurrant etiam Clerici in sacris. 450. Quomodo tollatur irregularitas ex bigamia. An Papa possit in ea dispensare. 451. An Episcopi. 452. An saltem quoad Ordines minores, et ad beneficia simplicia. An in bigamia similitudinaria. 453. An Prælati regulares possint dispensare cum suis subditis in omnia bigamia. 454. *Sexta* ex defectu *famæ*. 455. *Septima* ex defectu *libertatis*. Hinc sunt irregulares. I. Servi. 456. II. Conjugati. III. Curiales. IV. Milites, et administratores publici, atque exercentes sævia, aut turpia. 457. *Octava* ex defectu *lenitatis*. 458. An sit irregularis, qui occidit in defensionem honoris. (Vide etiam dicta n. 389.) 459. Fiunt irregulares ex hoc defectu. I. Qui occidunt in bello; sed quando. 460. An qui hortantur in bello ad occidendum. 461. II. Qui in judicio concurrunt ad mortem, vel mutilatio-

nem. Modò ipsi I. *cooperentur.* 462. II. *Active.* 463. III. *Efficaciter.* An peccent Clerici assistentes supplicio. 464. IV. *Proxime.* An peccet Confessarius, vel alius consultus à judice, respondens aliquem in particulari esse plectendum. 465. Qui possint excusari. An omnes qui non concurrunt ut ministri ad causæ probationem, vel executionem. 466. V. *Per actionem ex natura sua ad id ordinatam.* 467. Quomodo vetitum sit Clericis, et Monachis se intromittere in causam sanguinis. 468. Fiunt autem irregulares. I. Judices. II. Testes voluntarii. III. Accusatores, etc. Quid, si accuset Clericus, et quid, si causa sit propria, vel aliena. 469. An in hac irregularitate possit dispensare Episcopus, si fuerit occulta. An Prælati regulares. 470. Annotantur ultimò facultates, quas habet S. Pœnitentiaria super casibus, censuris, irregularitatibus, inhabilitatibus, votis, etc. Sequitur Elenchus Quæstionum reformatarum, etc.

FINIS INDICIS TOMI SEPTIMI.

THEOLOGIA

MORALIS.

EX TYPIS L. GAUTHIER.

THEOLOGIA

MORALIS

BEATI A.-M. DE LIGORIO.

EDITIO NOVA EMENDATA,

CUI NOTÆ ACCEDUNT AMPLISSIMÆ

CURA ET STUDIO

DOMINI RECEVEUR,

PROFESSORIS IN SORBONA.

TOMUS OCTAVUS,

PRAXIS CONFESSARII, EXAMEN ORDINANDORUM,
EPITOME DOCTRINÆ MORALIS ET CANONICÆ EX OP. BENED. XIV.

PARISIIS,
APUD GAUTHIER FRATRES ET SOC., BIBLIOPOLAS,
IN VICO NOMINE HAUTE-FEUILLE, N.° 18;
ET VESONTIONE APUD EOSDEM.

1833.

THEOLOGIA MORALIS.

PRAXIS CONFESSARII AD BENE EXCIPIENDAS CONFESSIONES.

INTRODUCTIO.

1. Magna utique erit merces, qua in æternitate compensabuntur boni Confessarii, et de sua prædestinatione ita securi sunt ii qui se ad Animarum salutem occupant, ut Jacobus Apostolus (*Epist. c.* 5 ℣. 20.) perspicuè hoc testetur his verbis: « Qui » converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit ani» mam ejus (nempe ejus qui converti fecerit, et ut loquitur » textus græcus, Animam suam) à morte, et operiet multi» tudinem peccatorum. » Sed luget atque lamentatur Ecclesia, videns tot filios suos propter malorum Confessariorum sive imperitiam, sive incuriam, sive impietatem ad gehennam destinari; etenim ex illorum bono aut malo regimine potissimùm Populi pernicies, aut salus pendet. Habeantur idonei Confessarii (dixit S. Pius V.), ecce omnium Christianorum omnimoda reformatio. Non enim est dubitandum, quin, si omnes Confessarii ea pollerent scientia, et morum bonitate, quas tantum Ministerium exigit, nec, Mundus ita peccatorum cœno deturpatus esset, nec infernus tot baptizatorum Animabus repleretur. Et cùm *bonitatem* dico, non hîc intelligo illam solam habitualem, quæ simplicem Gratiæ statum, sed positivam bonitatem, quæ Ministrum Pœnitentiæ decet, cui tanquam nutrici duplex alimentum opus est, unum ad sui, alterum ad prolis sustentationem; Quoniam cùm Confessarius aliorum Conscientias dirigere debeat, maximè ei cavendum erit, ne nimia indulgentia, aut immoderato rigore erret. Debet enim tot peccatorum ulcera tractare, quin se deturpet: cum Mulieribus et Adolescentibus sæpe versari, eorum Confessiones de iis rebus, de quibus magnopere erubescunt, excipiendo, quin sibi aliquid damni evenisse sentiat: Cum personis præclaris, abscisso omnium humanarum rerum respectu, magna fortitudine armari. Et, ut omnia unico verbo complectar, debet esse in charitate dives, in mansuetudine mellifluus, in prudentia gravis. Qua de re, ut hæ

omnes partes, ut par est, adimpleantur, non vulgari opus est bonitate, quam certe nunquam assequetur ille, cui oratio non est perfamiliaris, nec meditatio est quotidiana; etenim alia via lucem, et gratias huic tanto muneri (etiam ipsis Angelicis humeris, ut dici solet, formidando) necessarias obtinere nemo potest. Sed deveniamus ad nostri laboris institutum, nempe ad praxim Confessiones excipiendi, de qua dumtaxat hîc fiet sermo. In hac Praxi multas delibabo doctrinas ad ipsammet spectantes; sed ne repetam ea quæ in Opere morali fusiùs descripsi, hîc tantùm (per interjectas litteras indicantes) annotabo loca Operis ad quæ lectorem remittam, ut copiosiùs doctrinas rationibus et authoritatibus confirmatas perlegat.

CAPITULUM PRIMUM.

DE OFFICIIS CONFESSARII.

2. QUATUOR sunt Officia, quæ bonus Confessarius exercere debet. Patris nempe, Medici, Doctoris, et Judicis. In hoc Capitulo de quolibet istorum sigillatim sermo erit.

§ I. Circa Officium Patris.

3. CONFESSARIUS, ut boni patris partes adimpleat, debet caritate esse plenus. Et primò caritatem adhibere debet in benignè excipiendo omnes sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli tempus solummodo insumunt in audiendis Confessionibus aliquorum devotorum, aut personarum spectabilium, quia, ut has à se repellant, non est eis tantus animus; si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, ægrè auditur, et conviciis oneratus arcetur; unde fit, ut ille miser, qui postquam sibi maximam vim intulerit, quo ad sua peccata confitenda veniret, se tam asperè acceptum sentiens, odium in Pœnitentiæ Sacramentum concipiat, et desperans se posse invenire qui sibi opituletur, et se absolvat à peccatis, in perditæ vitæ lubricum laxis habenis præceps ruat, et in salutis desperationem incidat. Secus boni Confessarii agunt; cùm ad se hujusmodi peccatores confluunt, benignè hos excipiunt, et (*quasi victor capta præda*) exultant, perpendentes sibi sortem contigisse, Animam de manibus dæmonis eripere. Sciunt hoc Sacramentum propriè non pro justis fuisse constitutum, sed pro peccatoribus; etiam enim veniales culpæ, ut remittantur, non indigent Sacramentali Absolutione, cùm multis aliis modis deleri possint. Sciunt quoque Christum protestatum fuisse his verbis: *Non veni vocare justos, sed peccatores. Marc.* 2. 17. Propterea Confessarius caritatis viscera induens, quò magis Animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiat, eo magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, majore caritate eas amplectatur, eisque animum præbeat

his aut similibus verbis. « Eia frater ! bono animo esto , noli ti-
» mere ; peccata tua impavidè confitere. Aperi omnia confidenter,
» nullius te pudeat. Nihil refert , si in omnes tuæ conscientiæ
» sinus non introspexeris : sufficit si ad interrogata respondeas.
» Age Deo gratias qui te hucusque ad pœnitentiam expectavit.
» Nunc tibi mutanda est vita. Lætare , quia Deus certè omnia
» peccata, quantumvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes vo-
» luntatem ; ideoque te expectavit , ut tibi parceret. Igitur hilari
» animo dic omnia , nihil involucris tegas. »

4. Charitatem deinde longè majorem ostendere debet in Confessionem excipiendo. Caveat ne se impatientem, aut tædio affectum exhibeat ; nec ostendat admiratione percelli de peccatis quæ narrantur ; modò Pœnitens non sit ita animo durus , aut petulans, ut plura et atrociora peccata sine ullo rubore , et sine ulla displicentia animique sensu exponeret , quia tunc opus est pro viribus efficere , ut à Pœnitente quanta sit illorum deformitas , et magnitudo percipiatur ; ideoque tunc acrior requiritur correctio , ut ipse à lethali lethargo expergefiat. Verùm quidem est , quòd (ut dicunt Doctores) in actu Confessionis abstinere debeant Confessarii à correctione facienda , ne fortè exterriti Pœnitentes peccata reticeant ; nihilominus hoc intelligitur regulariter loquendo, cæterum multoties expedit ad ulteriora non procedere , et statim Pœnitentem corripere , præcipuè cùm confitetur peccatum valde enorme , aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituatus , ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen , ne eum exasperet , nec perterreat. Quapropter postquam eum , quantùm opus fuerit, corripuerit , statim ei animum faciat ad reliqua peccata confitenda , dicens : « Eia frater ! vis te ab hoc vitio resipiscere ? Non
» ita est ? Et quoniam hoc facere es paratus , esto animo hilari.
» Itaque enarra reliqua peccata , nihil reticens. Cave , quæso , ne
» sis aliquod sacrilegium commissurus ; hoc enim esset maxi-
» mum omnium peccatorum , quæ hucusque commisisti. Igitur
» dic omnia animo forti , vince teipsum : confitere omnia sin-
» cerè : Deus enim paratus est tibi parcere. »

5. Deinde in fine Confessionis oportet , ut Confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat , ut Pœnitenti percipere faciat gravitatem , et multitudinem ejus peccatorum , ac miserum damnationis statum in quo reperitur ; sed hoc semper maxima cum charitate fiat. Verumtamen est congruentius tunc verbis gravioribus uti , ut sic meliùs ad bonam mentis frugem redire possit ; nihilominus efficere debet , ut Pœnitens intelligat hoc , quod ei dicitur , non ab animo irato , sed ex singulari amore et commiseratione erga suam Animam procedere. Quod poterit hoc modo exprimi « Fili mi , considerasne vitam damnati , quam duxisti ? Per-
» cipisne malum , quod operatus es ? Quid tibi mali fecit unquam
» Deus tuus , quem tu ita perditè contempsisti ? Si Jesu Christo
» nullus fuisset tibi inimicior , potuisses cum illo te gerere pejo-
» rem ? Sed quæso , animadverte quis sit hic Jesus. Hic est ille qui
» cùm esset Deus , nullius egens , factus est homo propter te : voluit

» mori in Cruce, ut te de inferno redimeret. Ah fili! si interim mortuus esses, si in hac nocte, quò iturus fuisses? ubi nunc esses? esses » in æterno igne Inferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenus ductam pergas in posterum vivere? Poteris sic salvari? Expergiscere, et vide, quòd nisi mores in melius mutes, jam sis » damnatus. Quid boni ex tot peccatis tibi collegisti? Nonne consideras, quòd duplicem infernum tibi paras, unum hîc angoris » et miseriæ, alterum illic pœnarum? Age Fili, averte à malo, » desine peccare, et te totum in Dei brachia, quæ ad te suscipiendum sunt extensa, committe: sufficit quantum ei peccasti. Ego » totis viribus, et toto corde te adjuvare volo, veni ad me semper » ac tibi lubet, quoniam invenies Patrem, qui te benignè susci» piet. En firmiter nunc statue te sanctum velle effici. Per te stat; » Deus enim semper paratus est, et ad hoc tibi hoc tempus im» pertitus est, ut avertas à malo, et facias bonum. O! quàm bo» num est amicum habere Deum! etc. » (S. Franciscus Salesius, ut Deo alliceret peccatores, potissimùm curabat, ut ipsi cognoscerent pacem qua fruuntur illi qui Deo adhærent, et vitam infelicem quam ducit qui à Deo alienus est.) Postea adjuvabit eum ad doloris actum efformandum, et si dispositus est, eum absolvat; et remedia salutaria, quibus possit se à peccatis servare, suggeret, atque ei pœnitentiam imponat (sed de his §. sequenti agetur) Si autem fuerit absolutionis incapax, aut expediens videbitur differendam esse absolutionem, assignet ei diem in quo regredi debeat, dicendo ei sic: « Eia Frater! tali die te expecto, » ne prætermittas ad me redire; animo forti magnoque sis, ut tibi » dixi; commenda te quotidie Beatæ Virgini, et veni ad me. Si » fortè tunc invenies me aliorum Confessiones excipientem, ac» cede, te enim ante alios audiam: Si alibi ero, fac ut me ar» cessant, omnia deseram, ut tu confitearis. » Et sic dulcibus verbis à se dimittat. Hæc est via qua peccatores salvi fieri possunt, nempe cum eis agere quanta maximè fieri potest charitate alioquin, si ipsi in Confessarium incident, qui cum eis inclementer agat, à Confessione horrebunt, confiteri negligent, et effrænatè in perditionem ibunt.

§ II. Circa Medici Officium.

6. Confessario, ut sui Pœnitentis infirmitatibus remediis opportunis occurat, cognoscenda est origo, et causa omnium spiritualium ejus morborum. Nonnulli Confessarii, præter species et numerum peccatorum, nihil aliud inquirunt. Si pœnitentem dispositum vident, statim eum absolvunt: sin minus, quin unum verbum impendant, illico dimittunt, oculo retorto dicentes: « Discede » à me, quia te absolvere non posssum. » Aliter procedunt boni Confessarii, hi enim priùs investigare incipiunt morbi originem et gravitatem, interrogando de peccandi consuetudine, de occasionibus, de tempore, de loco, de personis quibuscum, quo rerum concursu. Sic enim meliùs poterunt Pœnitentes corripere, eos ad Absolutionem disponere, et remedia salutaria adjungere.

7. His interrogationibus adhibitis, et cognitis morbi origine ac gravitate, Confessarius procedat ad debitas animadversiones faciendas. Et quamvis ipse tanquam Pater debeat caritate Pœnitentes auscultare, tamen ut Medicus tenetur (quantum opus est) eos monere et corrigere, eos præsertim qui multis mortalibus gravati, ad Pœnitentiæ Sacramentum rarò accedunt. Et hoc munus etiam adimplere debet, si Pœnitens aliqua illustri qualitate fulgeat, nimirum si fuerit Magistratus, Princeps, Sacerdos, Parochus, aut Prælatus, si de aliquo sui muneris sine minimo animi sensu se accusaret. Ait Summus Pontifex Benedictus XIV (*Bulla*, Apostolica. §. 12.) Confessarii admonitiones Concionibus ipsis esse efficaciores; et jure merito, quia Concionatorem latent circumstantiæ particulares, quæ Confessario apertè innotescunt, ideoque multò meliùs poterit debitas adhibere animadversiones, et remedia quæ morbis expediunt applicare. Nec Confessarius tunc debet attendere alios Pœnitentes qui ipsum circumstant; nam, ut aiebat S. Franc. Xav. (*Tursell. in Vita l.* 6. *c.* 17), meliùs est paucorum Confessiones rite factas audire, quàm multorum inordinatas, et sine fructu. Hîc animadvertere oportet, quàm perperam agant illi Confessarii, qui si Pœnitentem indispositum nanciscuntur, ne cum illo aliquid insumant temporis, statim à se eum abire jubent. Sciant propterea istiusmodi Confessarii, validis niti rationibus sententiam illorum Doctorum (*Tom.* 6. *l.* 6. *n.* 608. *v. Hic adverte*), qui volunt pro viribus teneri Confessarium Pœnitentem, licèt accedat indispositus, ad Absolutionem disponere; consideranda ei proponendo v. g. injuriam maximam, qua Deum suis sceleribus afficit, periculum imminens ejus damnationis, etc. Et parùm refert quòd alii expectent, aut inconfessi discedant; Confessarius enim de hoc tantùm qui sibi nunc confitetur, non verò de aliis in die Judicii rationem reddere debet.

8. Et ita etiam Confessarius tenetur admonere Pœnitentem de aliqua illius ignorantia culpabili, sive hæc sit juris naturalis, sive positivi. Quòd si Pœnitens teneretur ignorantia inculpabili; tunc si ea esset circa media scitu necessaria ad salutem, debet Confessarius ab hac ignorantia eum removere; si erit circa alia, de quibus potest dari ignorantia invincibilis, licèt sit juris divini, et prudenter Confessarius existimet admonitionem non esse profuturam pœnitenti, tunc abstinendum erit ab admonitione, et pœnitens relinquendus in sua bona fide. Et in hoc conveniunt Doctores rigidioris sententiæ; ratio est, quia magis cavendum est à periculo peccati formalis quàm materialis, quia Deus tantùm formale punit; siquidem hoc solummodo in suî offensam habet; hoc fusè probatum est in Opere Morali (*Num.* 610.) cum communi DD. paucis exceptis. Qua de re hîc etiam cum communi (*Num.* 611.) infertur, quòd si quis Matrimonium contraxisset invalidum propter aliquod occultum impedimentum, et in bona fide maneret; et contra periculum subesset infamiæ, scandali, aut incontinentiæ, si manisfestaretur Matrimonii nul-

litas, tunc Confessarius debet eum in sua bona fide relinquere, donec dispensationem à sacra Pœnitentiaria illi obtinuerit (excipe tamen, si dispensatio statim, et facilè obtineri possit.) Et in hoc casu, nempe cùm in bona fide vivitur, si fortè pœnitens se accusaret negasse debitum conjugale sine justa causa, dicunt Doctores (*Ibid.*) Confessarium debere pariter ad hoc illum obligare, dicendo in generali, quòd conjuges tenentur sub gravi invicem debitum reddere. Quomodo aut se gerere debeat Confessarius cum Sponsis, qui jamjam contracturi sunt Matrimonium nullum, et timor prudens esset peccati formalis, aut scandali, si manifestaretur ejus nullitas? Observentur resolutiones in Opere scriptæ (*lib.* 6. *n.* 613.), ubi fusè probatum est communem esse, et tutam sententiam posse Episcopum dispensare in impedimento dirimenti, stante illa urgenti necessitate. Et si aditus ad Episcopum etiam esset difficilis, et nullo modo posset evitari gravissimum periculum infamiæ aut scandali, retulimus (*d. n.* 613. *in fine.*) sententiam Auctoris (*Instruct. pro novis Confess. p.* 2. *num.* 32. *ex Ronc. Surd. et Pignat. t.* 3. *consult.* 33. *n.* 5.) qui ait non improbabile esse, imò tutum in praxi posse Parochum, vel alium Confessarium declarare, quòd lex impedimenti tunc non obliget, atque cesset, utpote potiùs nociva, quàm utilis. Sed observa quæ loco citato fusiùs dicuntur. Ita pariter omittenda esset correctio de restitutione facienda, si certè prævideatur futurum, ut pœnitens, qui nunc esset in bona fide, non pareat monitioni.

9. Nihilominus excipiendi sunt sequentes casus. I. Si ex ipsa ignorantia redundandum esset damnum contra bonum commune (*N.* 615.), quia tunc Confessarius, cùm ipse constitutus sit minister in bonum Reipublicæ, tenetur præferre bonum publicum bono privato pœnitentis, licèt prævideat correctionem huic non esse profuturam. Qua de re omnino admonendi sunt Principes, Prætores, Confessarii, Parochi, et Prælati, qui proprio officio desunt; quia horum ignorantia, etiam invincibilis, semper damno erit Communitati, dum facili negotio alii putare possunt sibi licere quod vident à Superioribus factitari. Et ut docet SS. Pontifex Bened. XIV. (*Bulla*, Apostolica. §. 20.), eodem modo se gerere debet Confessarius cum iis, qui frequentant Sacramenta, ne licitum judicetur ab aliis, quod impunè ab his exerceri animadvertitur. Excipitur II. Si pœnitens interrogasset, quia tunc Confessarius teneretur pandere veritatem (*l.* 6. *n.* 616.); in eo enim casu ignorantia non esset omnino invincibilis, prout requiritur ad hoc, ut omitti possit admonitio. Excipitur III. Si brevi esset pœnitens admonitioni assensurus, licèt in principio non acquiescat (*Ibid. v. Excipiendum III.*). Quid autem faciendum sit in dubio, an correctio sit profutura, an nocitura? vide in Opere (*Ibid. v. Utrùm autem.*)

10. Post debitas correctiones, sive monitiones, præstat, ut laboretur ad disponendum pœnitentem ad absolutionem per actus veri doloris, et propositi; quocirca monitos esse volo Confessa-

rios, perpaucos esse illos pœnitentes, præsertim rudes, qui præposito actu doloris ad confitendum accedunt. Nonnulli Confessarii putant satis suo muneri fecisse, si duntaxat hujusmodi pœnitens sequenti modo interrogent : « Eia postulasne à Deo » veniam de omnibus his (quod reverà non est verus actus » doloris) : An te pœnitet ex corde omnium peccatorum? » Et nullo alio verbo interposito, absolutionem eis elargiuntur. Totum ab hoc aliud est bonorum Confessariorum institutum, hi enim in primis elaborant, ut pœnitentes (sermo est de iis qui lethalibus tenentur) verum dolorem et detestationem peccatorum concipiant. Et priùs per attritionis actum eos præparant, v. g. « Fili » mi, ubi nunc esse deberes in æternum? In Inferno! Ah in illo » igne semper cruciandus esses! Nec tibi ulla spes ampliùs resteret, ut te illinc eripere posses! Ibi esses moraturus ab omnibus derelictus, à Deo rejectus per totam æternitatem! Igiturne » te pœnitet te Deum offendisse, propter infernum quem meruisti? » Advertendum hîc est non fieri actum attritionis si quis diceret, se pœnitere peccati commissi, quia meruit infernum, sed opus habet, ut dicat se pœnitere offendisse Deum, propter quod meruit infernum. Postea curet, ut eliciatur actus Contritionis hoc modo : « Fili mi, quid egisti? peccasti in Deum summum et infinitum bonum : nullam illius rationem habuisti. » Avertisti faciem tuam ab eo : projecisti eum post tergum » tuum : contempsisti amicitiam, et gratiam ejus. Eia ergo, quia » offendisti Deum bonitatem infinitam, nunc ex toto corde te » pœnitet? Detestare et odio habe super omnia mala omnes injurias, quibus immeritò Deum tam bonum affecisti. Nonne » jam promptus es millies mori, quàm hæc in posterùm commit» tere? » Notandum hîc 1. quòd si pœnitens, obtenta absolutione, esti immediatè post confiteatur aliud peccatum, ut denuo absolvatur, ei novus actus doloris eliciendus est, cùm tunc novum fiat judicium (*l.* 6. *n.* 448.) Notandum 2. esse probabile apud plures Doctores (*Num.* 445.), ad hoc, ut Confessio sit Sacramentalis, debere novo dolore informari : quare cùm aliquis confitetur, quin priùs actus doloris præcesserit, non sufficit, (cùm agatur de valore Sacramenti) si terminata Confessione eliciatur dolor, sed requiri ampliùs, ut post dolorem elicitum replicetur Confessio, saltem dicendo : « me accuso de omnibus iis » quæ modò confessus sum. »

11. Demum incumbendum est Confessario, ut applicet ea remedia, quæ opportuniora judicabit pro salute pœnitentis, imponendo ei eas satisfactiones quæ magis convenient ejus morbo, et eas quas prudenter judicabit illum fore executurum. Advertatur hoc, quòd licèt satisfactiones debeant respondere culpæ juxta Tridentinum (*Sess.* 14. *c.* 8.) quod declarat participes alienorum peccatorum, eos Confessarios, « qui levissima quædam opera pro » gravissimis delictis injungunt ; » nihilominus justis de causis potest Confessarius minuere pœnitentias, si nempe pœnitens compunctione vehementi affectus sit ut si Jubilæi, aut Indulgentiæ

plenariæ curreret tempus, et præsertim si infirmitate aliqua, sive corporis, sive animæ, laboret. Et denique (ut paucis me expediam) semper et quando prudens timor exoritur, quòd ipse correspondentem culpæ satisfactionem non sit adimpleturus. Ita communiter docent Doctores cum S. Th. (*lib.* 6. *n.* 509.) Non negamus in Tridentino (*Sess.* 14. *c.* 8.) haberi, injungendas esse satisfactiones pro modo culpæ; sed scimus etiam ibidem subjungi eas debere esse *pro pœnitentium facultate salutares, et convenientes. Salutares*, nimirum saluti pœnitentium utiles: et *convenientes*, correspondentes nempe, non solùm culpæ, sed etiam viribus pœnitentis. Unde fit non esse salutares, nec convenientes eas, quibus vires pœnitentis, spectata spiritûs debilitate, non sunt pares; tunc enim illi essent venenum potiùs, quàm remedium. Et in hoc Sacramento potiùs intenditur vitæ moderatio, quàm omnimoda satisfactio; idemque Rituale Rom. (*De Sacr. Pœnit.*) ait à Confessario habendam esse pœnitentis rationem. S. Thomas (*Supplem. q.* 18. *art.* 4.) dicit: « Sicut ergo medicus... non » dat medicinam ita efficacem, ut propter debilitatem naturæ » majus periculum oriatur; ita Sacerdos divino instinctu motus » non semper totam pœnam, quæ uni peccato debetur, jungit, » ne infirmus.... desperet, et à pœnitentia totaliter recedat. » Et » alibi (*Quodlib.* 3. *art.* 28.): « Sicut exiguus ignis extingui» tur, si multa ligna superimponantur; ita accidere potest, ut » parvus pœnitentis contritionis affectus pondere pœnitentiæ de» ficiat. Et subjungit: Melius est ut Sacerdos pœnitenti indicet » quanta pœnitentia esset injungenda, et injungat nihilominus » quod pœnitens tolerabiliter ferat. Et alibi (*Opusc.* 64. §. 4.): » Tutius est imponere minorem debito, quàm majorem, quia » meliùs excusamur apud Deum propter multam misericordiam, » quàm per nimiam severitatem, quia talis defectus in Purgato» rio supplebitur. » Et idem docent *Gerson, Caj.* et præcipuè *S. Anton.*, qui (*Vide l.* 6. *n.* 509. *et* 510.) ait eam pœnitentiam injungendam esse, quam judicatur pœnitens postea verisimiliter exacturus esse, et quam lubens acceptaturus. Et si pœnitens protestetur sibi tantas vires non esse, ut debitam persolvat pœnitentiam, sic S. Archiepiscopus concludit: « Tunc quantumcumque delique» rit non debet dimitti sine absolutione, ne desperet. » Cùm sufficiat tunc (idem ait) imponere generalem pœnitentiam, nempe totum quod boni egerit, usurpando eadem verba Ritualis: *Quidquid boni egeris, etc.* quæ opera injuncta in Sacramento ut docet Angelicus (*Quodlib.* 3. *art.* 28.) virtute ejusdem Sacramenti, majoris erunt valoris ad satisfaciendum pro peccatis. Item addunt probabiliter Doctores multi (*Lib.* 6. *n.* 510. *v. Idem*) justam esse causam diminuendi pœnitentiam, si judicetur pœnitens hoc modo magis allici ad Sacramentum. O! quanti valet sapiens illud consilium S. Thomæ de Villanova (*Serm. fer.* 6. *post Dom.* Lætare): « Facilem unam injunxeris, acriorem consu» lueris. » Expedit quoque, ut pœnitens cognoscat pœnitentiam, quam mereretur; propterea potest valde prodesse, si indicentur

pœnitentiæ Canonum Pœnitentialium (quarum in Libro notabiliores annotantur (*Lib.* 6. *n.* 530.) Juvabit pariter (ut dicit S. Thom. de Villan.) suadere graviorem : postea verò imponere eam quam prudenter judicabit à pœnitente adimplendam. Insinuat S. Franciscus Salesius (*Instruct. Conf. c.* 8.), et idem confirmat Rituale Parisiense (*Lib.* 6. *n.* 509. *circa finem*) prodesse idcirco pœnitentem interrogare, an sibi ad illam pœnitentiam sufficientes sint vires, alioquin in aliam commutabitur. Juvabit quoque aliquando, inter opera satisfactoria injuncta imponere aliquam satisfactionem gravem, sed non sub gravi culpa (*Lib.* 6. *n.* 518. *Dub.* 3.) aut aliud opus aliunde præceptum, aut debitum (*N.* 513.)

12. Ex hoc quod dictum est colligitur, quàm imprudenter operari quosdam Confessarios, qui pœnitentibus imponunt satisfactiones eorum viribus impares. Quot istorum non dubitant absolvere recidivos indispositos, et eos pariter qui in proxima occasione peccandi versantur; et insipienter putant se eos recuperare, si gravibus pœnitentiis à se oneratos dimittunt, licèt prævideant illos has non esse executuros : v. g. injungunt illi, qui vix semel in anno dudum confessus est, ut octavo quovis die per annum confiteatur ; quindecim decades Rosarii quolibet die recitandas illi, qui, ne solitus quidem fuit quinque in hebdomada recitare : disciplinas, orationem mentalem illi, qui nec nomen unquam audivit. Et quid hinc eveniet? Eveniet quòd licèt inviti acceptent quod imponitur, ut absolutionem aucupentur, nihilominus postea nihil horum executioni demandent; et credendo iterum esse in peccatum se delapsos, quinimo putando (præcipuè rudes) nullius momenti fuisse Confessionem factam, quia pœnitentiæ impositæ non satisfecerunt, propterea ad pristinum perditè vivendi modum redeunt : et perterriti ob pœnitentiæ impositæ pondus, à Confessione horrent, et ita pergunt in peccatis tabescere. Et hic est fructus qui in perniciem tot miserorum colligitur ex hujusmodi satisfactionibus, quas convenientes vocant, sed meliùs dicendæ forent inconvenientissimæ.

13. Cæterum extra casus infirmitatis et compunctionis extraordinariæ, non bene ageret Confessarius si pro culpis gravibus injungeret levem satisfactionem, quæ inducat levem obligationem; etenim, licèt (cùm expedit) possit injungi opus, quod habita ratione peccatorum sit leve, attamen semper debet imponi satisfactio gravis quæ obligat sub gravi. Et hîc oportet annotare aliqua pertinentia ad praxim circa pœnitentias imponendas. Notandum I. Cùm pœnitens oblitus fuerit pœnitentiæ, communis est sententia (*Lib.* 6. *n.* 520.) ad nihilum amplius eum teneri, nisi facilè esset sibi, ut posset à Confessario, qui eam imposuit cognoscere. II. Non potest imponi pro occultis peccatis publica satisfactio; tenetur autem Confessarius has imponere, si alia via non possit occurri scandalo dato, vel honori alicujus palam detracto; sed non est adstringendus pœnitens ad publicam pœnitentiam faciendam, si ipse renuat, et alio modo possit scandalum re-

parare, nimirum Sacramenta frequentando, Ecclesias visitando, ad aliquam Congregationem se aggregando, etc. (*N.* 512.) III. Aliquando potest imponi aliqua pœnitentia sub conditione, si pœnitens reinciderit (*Num.* 524.) Sed animadvertendum hujusmodi pœnitentias fortè multoties felicem non habere exitum, præcipuè si per longum tempus duraturæ erunt; quia faciliter postea in relapsu negliguntur, et peccata multiplicantur. IV. Si unquam pœnitens sibi mutari pœnitentiam ab alio Confessario impositam petierit; volunt multi Doctores ei repetendam fore totam Confessionem huic Confessario, saltem in confuso, ut status suæ conscientiæ huic notitiam præbeat. Sed multi alii etiam probabiliter dicunt (*Num.* 529. *Dub.* 1.), hoc non esse necessarium, cùm sufficiat, quòd Confessarius judicium faciat, ad hoc, ut mutet pœnitentiam, esse insufficientes pœnitentis vires illi oneri ferendo; cùm contra possit ex ipsamet pœnitentia imposita arguere materiam peccatorum, pro quibus illa injuncta erat, et ita se dirigere potest, aut in mutando, aut diminuendo. Et probabiliter potest id Confessarius (*Ibid. in fin.*) ex se efficere, cùm prævidet, quòd pœnitens verosimiliter pœnitentiam, ut antea, negligere perget. Attamen Confessario inferiori non est permissum immutare pœnitentiam impositam à Superiore pro reservatis; extra casum quo pœnitens difficulter posset regredi ad Superiorem, et contra gravis causa urgeret ut pœnitentia mutetur, quia tunc rationabiliter præsumitur Superioris conniventia (*Dicto n.* 529. *Dub.* 2.) V. Non potest mutari pœnitentia extra Confessionem, ne ab ipso quidem Confessario; tantùm potest hoc fieri ab illo immediatè post datam Absolutionem, et antequam pœnitens à Confessionali discedat (*Dicto n.* 529. *Dub.* 3.)

14. Circa satisfactiones in particulari imponendas, advertendum, satisfactionem non solùm debere esse medicinalem, sed etiam culpis præteritis satisfactoriam. Regula harum requirit ut imponantur opera carnem coercentia pro peccatis sensualibus, eleemosynæ pro peccatis avaritiæ, oratio pro blasphemis, etc. Sed considerandum quid magis expediat, aut magis utile sit pœnitenti. Quamvis autem maximè utile sit imponere Sacramentorum frequentationem, orationem mentalem, et eleemosynas, nihilominus praxis habet has reddi damnosas iis, qui aut nihil aut parum habuerunt horum usum. Satisfactiones utiles generatim pro omnibus hæ solent esse, nimirum aggregari ad aliquam Congregationem; quolibet vesperi (saltem ad tempus) actum doloris elicere, et quolibet mane propositum renovare, dicendo cum S. Philippo Nerio. « Domine, ne auferas hodie manus tuas à » me, ne tuî proditor efficiar: » Visitare quotidie sanctissimum Sacramentum, et Imaginem quoque Mariæ sanctissimæ, ab eis perseverantiæ gratiam postulando; Rosarii saltem tertiam partem, et ter salutationem Angelicam mane et vesperi, dicendo: « Mater mea, adjuva me hodie, ne Deo peccem. » (Hanc tamen pœnitentiam ter recitandi salutationem Angelicam cum prædicta supplicatione ego plerumque solitus fui injungere, aut sal-

tem consulere iis, qui ea uti non solerent.) Cùm cubitum iverint, dicere in lecto : « Nunc mihi morandum fuisset in Inferni » igne, » aut dicere : « Veniet dies, quo mihi in hoc lecto mo- » riendum erit. » Iis qui legere sciunt, et potissimùm Ecclesiasticis, quotidiè legere aliquem librum de rebus spiritualibus agentem. Monet autem S. Franciscus Salesius (*Instruct. Conf. c.* 8.) non esse gravandum pœnitentem multis rebus, ne confundatur et terrefiat.

15. Sermonem autem facturus de remediis, quæ insinuari debent pœnitentibus, dico, alia esse generalia, alia particularia pro aliquo vitio particulari. Generalia omnibus insinuanda, sunt 1. amor erga Deum, cùm ipse ad hunc solum finem nos creaverit. Et curetur pariter, ut pœnitens cognoscat pacem interiorem qua donantur, qui Dei amicitia fruuntur, et Infernum quem ante tempus experiuntur, qui alieni sunt à Deo; addita pernicie temporali, quam secum trahit peccatum. 2. Sæpe se commendare Beatæ Virgini, Rosarium recitando, se commendare Angelo Custodi, et alicui Sancto peculiari protectori. 3. Frequentia Sacramentorum, et si unquam in aliquod peccatum mortale inciderit, statim se confiteri. 4. Veritatum æternarum consideratio, et præ cæteris consideratio mortis : et patribusfamiliâs insinuanda est quotidiana mentalis oratio in communi cum familia, aut saltem Rosarium unà cum filiis. 5. Dei præsentia, cùm urget tentatio, dicendo : *Deus me videt.* 6. Quolibet vesperi conscientiam scrutari, cum animi dolore, et proposito. 7. Sæcularibus, ut in aliqua congregatione se adscribant, et Sacerdotibus oratio mentalis, et gratiarum actiones post Missam. Et ut perlegant saltem aliquem libellum spiritualem ante et post Missam.

16. Remedia autem particularia assignabuntur pro vitiorum diversitate ; v. g. illi qui aliquo odio tenetur, insinuetur, ut quotidie commendet Deo illum quem odit, recitando pro ipso orationem Dominicalem, et salutationem Angelicam ; et cùm se turbari sentit memoria injuriæ sibi illatæ, reminiscatur contumeliarum quibus ipse Deum affecit. Illi, qui in peccata turpia prolapsus est, ut otium vitet, malos socios et occasiones aufugiat ; et illi, qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, ut non solùm vitet proximas occasiones, sed etiam quasdam remotas, quæ sibi tam debili ad resistendum factæ erunt proximæ. Huic præcipuè imponatur, ne unquam intermittat recitare ter Salutationem Angelicam in honorem Puritatis Beatissimæ Virginis, mane et vesperi, repetendo semper coram ejus Imagine propositum non peccandi, et supplicationem, ut sibi perserverantiam impetret. Potissimùm autem Confessarius curet, ut frequenter hic communicet, cùm Eucharistia dicatur *vinum germinans virgines.* Illi, qui solitus fuit blasphemias proferre, insinuetur, ut novies, vel quinquies lingua signet crucem super terram, et ut quotidie saltem semel dicat orationem Dominicalem, et salutationem Angelicam in honorem Sanctorum, in quos execratus fuit ; et ut quolibet mane dum è cubitu surgit,

renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis, et ter dicat. B. Virgini quolibet mane : *Domina mea, dona mihi patientiam;* et id non solùm inserviet, ut Maria sanctissima sibi opituletur, sed etiam ut in occasionibus reperiatur habitus factus dicendi eadem verba. Aut assuescat dicendo. « Maledictum sit » peccatum meum: maledictus sit dæmon, etc. » Alia remedia assignabit Confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum, et munerum.

§. III. Circa Officium Doctoris.

17. « Labia Sacerdotis custodient scientiam, et legem requi- » rent ex ore ejus (*Malach.* 2. 7.) » Confessario, ut Doctoris officio ritè fungatur, opus est, ut bene sciat legem; qui enim eam ignorat, non potest alios docere. Sed hîc advertendum est id quod scribit S. Gregorius, nempe officium dirigendi animas per viam salutis æternæ esse artem artium : *Ars artium regimen animarum.* Et S. Franciscus Salesius dicebat officium audiendi Confessiones esse omnium maximum et difficillimum. Revera ita est. *Est omnium Maximum,* quia est omnium scientiarum finis, qui nihil aliud esse debet quàm salus æterna; estque omnium *difficillimum,* dum primò, Confessarii munus requirit omnium scientiarum, omnium officiorum, atque artium notitiam; secundò, quia scientia Theologiæ Moralis complectitur tot materias inter se diversas; tertiò quia in magna parte constat ex tot legibus positivis, et Sacris Canonibus, quorum intelligentiam debet accipi secundùm suam veram significationem : præterea quælibet harum legum redditur difficilis, cùm ratione circumstantiarum, quæ casus dissimiles efficiunt, resolutiones variandæ sint. Quidam, qui eruditos, et Theologos magnæ notæ se jactant, Moralistas, quos *Casuistas* (nomen ignominiæ apud ipsos) appellant, dedignantur ne cursim quidem legere. Dicunt hi sufficere, ut Confessiones ritè excipi possint, principia generalia moralis callere; illis enim posse resolvi (aiunt) omnes casus particulares. Quis negare potest, omnes casus particulares esse his principiis resolvendos; sed totum opus, et totus labor est in adaptando ad casus particulares, tam diversis circumstantiis irretitos, principia hujusmodi, utque discernatur quodnam principiorum occurrentibus circumstantiis congruat : nequit id fieri sine magna discussione rationum quæ pro utraque parte adsunt. Et hoc est illud, quod Moralistæ effecerunt, dum elaborarunt in explicando à quibus principiis multi casus particulares resolvi deberent. Præterea, hac nostra tempestate, ut dictum est, adsunt tot leges positivæ, tot Bullæ, tot Decreta, quæ nequeunt sciri, nisi Casuistæ legantur, qui ea collegerunt, et prout materiarum varietas postulat, ibi opportunè illa inveniuntur; ideoque, quò recentiores hi Moralistæ sunt, eò antiquis utiliores. Justa ratione motus auctor Instructionum pro novis Confessariis (*Part.* 1. 18.) affirmat; multos Theologos quantò profundiores in scientiis speculativis, tantò ru-

diores in scientiis moralibus, quæ, ut scribit Gerson (*Tract. de Orat.*), omnium difficillimæ sunt, et nemo doctus, quantumvis sit in his versatissimus, est, cui indies nova non accidant; ex quo infert, nunquam Confessario deserendum esse Theologiæ Moralis studium. Doctissimus *Sperelli* (*De Episc. p.* 3. *c.* 4.), pariter dicit longè errare eos Confessarios, qui totos in Scholasticæ studio se applicant, æstimantes tempus in Morali frustra expendi: et postea nesciunt distinguere lepram à lepra; qui error (subjungit) Confessarios simul et pœnitentes in æternam perditionem trahit.

18. Non negamus autem minorem scientiam exigi in audiendis Confessionibus simplicium, et rusticorum, quàm Curialistarum, Negociantium, Ecclesiasticorum, et similium. Minor item scientia requiritur, ut audiantur Confessiones in Oppido, quàm in Civitate: et præcipuè si alicubi sit tanta Confessariorum inopia, ut pœnitentes deberent aut per longum tempus à Confessione se abstinere, aut aliò proficisci (*l.* 6. *n.* 628.) Sed hoc non sufficit ad excusandos aliquos Confessarios, qui cursim, lecta aliqua brevi Summa morali, temerè ad excipiendas Confessiones se intromittunt. Oportet saltem, ut Confessarius sciat I. ad quæ sua jurisdictio se extendat. Advertat hîc quisque, Sacerdotes sæculares et regulares alterius Ordinis non posse audire Confessiones Religiosorum, sine licentia suorum Prælatorum; exceptis casibus, si iter agant, si alibi morentur, et socium non habeant, aut alium Sacerdotem idoneum ejusdem Religionis. Et tunc Religiosi possunt absolvi ab omni simplici Sacerdote, dum Superiores tunc, dando licentiam his subditis, intendunt eam dare juxta consuetudinem, scilicet confitendi cuivis Sacerdoti idoneo (*Lib.* 6. *n.* 578.) Item quivis Confessarius scire debet casus, et Censuras reservatas, saltem eas in quas frequentiùs incurri solet, prout sunt Excommunicationes Papales quæ sunt in Bulla Cœnæ, hæresis externa, lectio aut retentio aut venditio librorum Hæreticorum, qui ex professo de religione tractant, aut continent hæresim formalem: item quinque casus Papales Clementis VIII. qui sunt, percussio enormis, aut mediocris Clerici, vel Monachi, simonia realis, aut confidentialis, violatio Clausuræ Monialium ad malum finem, violatio immunitatis Ecclesiasticæ, et duellum; item excommunicationes à Pontifice Benedicto XIV, emanatæ in absolventes Complices in materia turpi (*Lib.* 6. *n.* 553.), et in eos qui docent posse à Confessario exquiri nomen complicis etiam per absolutionis Sacramentalis negationem, si revelare recuset (*Num.* 491.); et aliæ excommunicationes obviæ, quæ observari possunt in tractatu de censuris. II. Sciat distinguere peccatum veniale à mortali, saltem in suo genere, quod communiter occuri solet; et de aliis saltem dubitare sciat. III. Sciat interrogationes quas facere debet, circumstantias peccatorum saltem speciem mutantes: quid constituat occasionem proximam, quid inducat restitutionis obligationem: item qualis esse debeat dolor et propositum, et denique remedia ad

emendationem efficaciora. Et ut brevibus me expediam affirmo in statu damnationis esse eum Confessarium, qui sine sufficienti scientia ad Confessiones excipiendas se exponit. Deus ipse his verbis eum reprobat : « Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne » Sacerdotio fungaris mihi » (*Lib.* 6. *n.* 628. *Oseæ cap.* 4.) Nec excusabit eum Episcopi approbatio, si manifestè se noverit inhabilem : approbatio enim non infundit scientiam necessariam, sed supponit. Dico *Manifestè*, dum qui tantùm dubitaret, bene potest, imò debet quiescere in sui Superioris judicio confisus, si saltem seduliori studio se habilem reddere satagat. At nullus Confessarius intermittere debet Theologiæ moralis studium, quia ex tot rebus tam diversis, et inter se disparibus quæ ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rariùs accidunt, temporis progressu è mente decidunt ; qua de re oportet semper frequenti studio eas in memoriam revocare.

§. IV. Circa judicis Officium.

19. Postremum Confessarii Officium est Judicis, et hoc importat, ut sicut Judex tenetur priùs rationes cognoscere, inde causæ momenta discutere, et deinde sententiam proferre : ita Confessarius priùs debet conscius fieri pœnitentis conscientiæ, postea ejus dispositionem inspicere, et postea absolutionem impertire, aut negare. Et quoad primum munus, quod est peccata pœnitentis cognoscere, quamvis debitum examinandi conscientiam sit præcipuum pœnitentis, nihilominus, quidquid alii Doctores (*Apud Lohner Instruct. pract. p.* 33.) dixerint, non est dubitandum, quin si Confessarius cognoverit pœnitentem non satis diligenter conscientiam suam discussisse, teneatur ipse eum interrogare, priùs de peccatis in quæ verosimiliter incidere poterat, et postea de eorum specie, et numero, ut probatur ex *c. Omnis utriusque sexûs, de Pœnit. et ex Rit. Rom.* (*Vide l.* 6. *n.* 607.).

20. Et hîc multa animadvertenda sunt : I. perperam eos agere, qui rudes dimittunt, ut meliùs se examinent. Hoc *P. Segneri* (*Confess. Inst. c.* 2.) vocat errorem intolerabilem, et jure optimo : quia hujusmodi homines, quantùm laborent, difficulter se examinabunt, ut par est, et ita exactè sicut potest ipse Confessarius eos examinare ; et contra, cùm dimissi sunt ; periculum erit, ut exterriti difficultate se examinandi, à confitendo retrahantur, et in peccatis obdurescant (*ibid. v. Sed hæc, ad n.* I.); qua de re Confessarius debet ipse ex hujusmodi pœnitentibus peccata exquirere, eos interrogando secundùm ordinem præceptorum, præcipuè si sunt famuli, aurigæ, muliones, milites, satellites, caupones, et alii hujus generis, qui vitam solent ducere æternæ salutis negligentes, et rerum Divinarum ignorantes, procul à Concionibus et ecclesiis et hoc pejor error esset, si ob defectum examinis dimitteret aliquem rudem, qui antea propter ruborem aliquod peccatum reticuerit, quamvis repetendæ essent Confessiones multorum annorum, propter majus periculum quod tunc subest,

nempe quòd si non redeat, peribit (*Ibi ad n.* III.) Advertat nihilominus Confessarius se non teneri tam minutè hos interrogare; interroget tantùm de peccatis, in quæ faciliter incidere possunt, spectata eorum conditione et capacitate; imò cum pœnitens, licèt rudis, videatur sufficienter esse instructus, et diligens in confitendo peccata cum suis circumstantiis, juxta statum suum et capacitatem (alio enim modo tenetur se examinare doctus, et alio rudis), tunc Confessarius nihil aliud tenetur interrogare (*Ibi ad n.* II.). Notandum, melius esse si Confessarius sigillatim examinet peccata statim ac ea exponit pœnitens, quàm ut differat examen usque ad finem; quia aut faciliter Confessarius obliviscitur eorum quæ audivit, aut obligandus esset pœnitens cum suo gravi onere ad repetenda confessa (*Ibid n.* IV.). III. Errare eos Confessarios, qui volunt certum judicium facere de peccati qualitate, an sit grave, vel leve, exquirendo à rudibus istis si pro mortali habebant an pro veniali; hi enim multoties respondent, ut casus sibi verba suggerit; et hoc experientia testamur (ut ego millies observavi.) Quòd si confessarius paulò post iterum interroget, respondent modo toto à primo diverso. IV. Advertendum circa numerum peccatorum, quorum pravo habitu aliqui tenentur, cùm non possit haberi numerus certus, curet Confessarius statum pœnitentis cognoscere, nempe vivendi modum, applicationem quam impendit ad alia negotia, tempus consuetudinis cum complice, locum ubi potissimùm moratus est; et deinde interroget de numero, interrogando pœnitentem, quoties circiter peccaverit in die, aut in hebdomada, aut mense, propones ei plures numeros, ex. gr. ter aut quater, octies vel decies, ut videat cui numero potiùs ille adhæret et si pœnitens numero majori adhæret, optimum factu erit, si iterum interrogetur de numero majori. Sed in hoc Confessarius advertat, ne formet de numero judicium certum; notet frequentiam in genere, et in confuso judicium faciat, apprehendendo peccata quotquot sunt coram Deo. Aliqui Doctores dicunt, quòd circa peccata interna habituatorum, ut sunt peccata odii, delectationum pravarum, et desideriorum, sufficit plerumque interrogare de tempore, per quod duravit malus habitus; sed hoc mihi omnino non satisfacit, quia potest esse quòd aliquis magis sit intentus ad externa negotia, aut moretur ubi sic occurrent pauciores occasiones cogitationum pravarum; alius erit magis alia animi passione allectus: ideoque opus est interrogationes generales adhibere, de propria applicatione, de loco, de animi inclinatione, etc. ut formet judicium majoris, vel minoris frequentiæ actuum internorum. Cæterùm post duas vel tres interrogationes, non debet angi confessarius, si ei judicium, quod facit, videtur esse nimis confusum; nam ex conscientiis implicatis et confusis moraliter impossibile est, majorem claritatem sperare. V. Oportet animadvertere, quòd, licèt Confessiones generales sint utilissimæ, nihilominus non debet Confessarius esse valde rigorosus ad efficiendum, ut Confessiones jam factæ repetantur (*Lib.* 6. *n.* 505.)

Unde ait *P. Segneri* non esse obligationem repetendi Confessiones, « nisi in casu manifestæ necessitatis, et in quo error sit » evidens. » Neque relapsus sunt certa indicia nullas fuisse Confessiones factas, præcipuè si per aliquod tempus non ceciderit, aut si antequam caderet sibi aliquam vim fecerit. Aliud tamen judicium fieri debet, si pœnitens plerumque statim ceciderit, post duos nempe, vel tres dies à Confessione facta, quin aliquo modo tentationi obstitit, tunc enim videtur moraliter certus doloris ac propositi defectus.

CAPITULUM II.

De Interrogationibus faciendis pœnitentibus rudibus.

21. Non speret hîc meus lector me sermonem facturum de omnibus doctrinis ad Dei et Ecclesiæ præcepta pertinentibus, quoad ea quæ in ipsis permittuntur, aut prohibentur; de his enim satis actum in Opere Morali (*Tom.* 1. *l.* 3. *ex n.* 14.) Hîc tantùm annotabimus interrogationes à Confessario plerumque faciendas pœnitentibus rudibus, qui judicantur non sufficienter suam conscientiam perquisisse; et pauca alia quæ præcipuè notari debent, ad praxim maximè facientia, aliter quàm speculativè tractantur.

22. Circa I. *præceptum.* Interroget 1. pœnitentem, an mysteria fidei calleat; nam si quatuor mysteriorum principalium ignorantia teneatur, nempe Deum esse, remuneratorem esse boni et mali, mysteria Sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis ac mortis Jesu Christi, erit absolutionis incapax, juxta propositionem 64. proscriptam ab Innocent. XI. Item an sciat Symbolum fidei, præcepta Decalogi, Sacramenta, etc. saltem in substantia. Sed hîc bene advertit celebris ille, et doctus Missionarius P. Leonardus à Portu Mauritio in suo *Discursu mystico, et morali, num.* 26. teneri Confessarium instruere pœnitentes rudes in Mysteriis fidei, saltem in quatuor principalibus; quapropter sic subjungit: « Bonum non est consilium dimittere similes ignaros, ut » ab aliis hæc doceantur, quia nullus alius sperabitur fructus, » nisi ut sic ignari remaneant; ideoque expediens est breviter eos » docere prædicta Mysteria principalia, efficiendo pariter, ut se» cum efforment actus Fidei, Spei, Charitatis, et Contritionis, » obligando tamen eos, ut imposterum perfectè instrui se faciant » circa cætera mysteria scitu necessaria de necessitate præcepti. » Et idem Auctor loquens de personis urbanis salutis propriæ negligentibus, quæ sibi magno rubori, et contumeliæ habent se de iis interrogari, ait decere Confessarium, ut ipsis sic dicat: « Eia » eliciamus unà simul Actus Christianos, dic mecum Deus meus, » quia es veritas infallibilis, et quia sanctæ Ecclesiæ tu revelasti, » credo quidquid Sancta Ecclesia me docet credere; credo præ» cipuè te esse unum Deum, et tres Personas; credo Filium, » cùm Deus esset, se fecisse hominem, mortuum esse in cruce, » resurrexisse, et ad Cælos ascendisse, et illinc venturum esse » omnes judicaturum, ut boni Paradisi gloria fruantur, et mali

» in æterno igne crucientur. » Præterea advertendum id, quod dicit Bened. XIV. in *Constit.* 42. *de Doctrina Christ* (§. vide in *Bullar. tom.* 1.) nempe negandum esse absolutionem pœnitenti, qui culpabiliter neglexit addiscere res fidei scitu necessarias de necessitate tam medii, quàm præcepti. Sed circa res præcepti, ait posse absolvi ignorantem, si verè promittat addiscere, his verbis : « Eò quandoque casu pœnitens absolvi potest, quò se » vincibilis hujus ignorantiæ reum agnoscit, et promittit operam » se daturum addiscere necessaria necessitate præcepti. » 2. An superstitiones exercuerit, aut alios docuerit, et si in ipsis aliorum ministerio usus fuerit, quos ad suo peccato cooperandum induxerit; quocirca debet rudes admonere, superstitiones nunquam esse licitas, quamvis ex charitate, aut in necessitate fiant. Quæ autem actiones sint nec ne superstitiones, vide in Opere (*l.* 3. *c. num.* 3.) 3. An unquam olim rubore suffectus in Confessione aliquod peccatum reticuerit? Et hac interrogatione ut plurimùm curet sciscitari rudes, et mulierculas, qui rarò frequentant Sacramenta, dicendo eis : « Forsan aliquis vitæ anteactæ scrupulus » te mordet; cura nunc bene confiteri, dic omnia libenter, noli timere, omnem scrupulum ab anima tua depone, etc. » Hac interrogatione, aiebat quidam diligens Operarius, à se multas animas à Confessionibus sacrilegis fuisse liberatas. Si autem reperiat jam hujusmodi sacrilegia fuisse patrata, ut de numero certus fiat, interroget quoties, intra hoc tempus, à quo peccare cessavit, confessus sit, et communicaverit? et si quotiescunque confitebatur, vel communicabat, ad sacrilegium advertebat? Contingit enim aliquibus interdum sacrilegè confiteri, præcipuè in pueritia, et postea horum oblivisci; hi enim non tenentur ad repetendas Confessiones oblivionis tempore factas. Item interroget, utrùm scirent se talibus Confessionibus, et Communionibus etiam Præceptum Paschale transgressos fuisse? expedit autem ut hæc interrogatio de sacrilegiis fiat in principio Confessionis, ne si postea fiat, et reperiatur jam commissum sacrilegium, tempus teratur inutiliter in repetenda Confessione, quæ forsan nihil habet dissimile à præteritis. Oportet autem operam dare, ut qui peccata reticuerunt, cognoscant, quàm maximum peccatum hoc sit, conculcare nempe pedibus Sanguinem Jesu Christi. 4. Interroget, si pœnitentiæ satisfecerit? Et si omiserit, an hoc acciderit propter oblivionem, aut quia noluit eam adimplere, aut quia distulit in posterum faciendam, aut ut sibi commutare faceret? et si in ea dilatione putabat peccare? 5. Circa scandala, si induxerit alios ad peccandum, aut si ut peccatum exequeretur abusus fuerit ministerio aliorum? Si cooperatus sit peccatis alienis? Tabernarios interroget, si ministraverint vinum illis qui soliti fuerunt inebriari (*l.* 2. *num.* 69.)? Mulieres interroget, si verbis parùm honestis, jocis, saltibus, risu, aut si fixis oculis aliquem inspiciendo, tunica nimis elevata, aut pectore aperto provocaverint viros ad malas cogitationes? Si munera ab illis ad malum finem data acceptaverint?

23. Circa hanc ipsam materiam scandali, potest interrogare insuper, an pœnitens cooperatus fuerit peccato alicujus; sed Confessarius in hoc debet esse valde peritus, ut dignoscat quando cooperatio sit formalis, et quando materialis. *Formalis* est, cùm cooperatur actuali peccato alterius, ut evenit in fornicatione, aut cooperatur malæ voluntati alicujus, ut si in suam tutelam furem reciperet, quod vulgò dicunt, *guardar le spalle*. *Materialis* autem est, cùm operam suam exhibet actui alicujus ex se indifferenti, illi qui ea abutitur ad malum finem, ut est præbere vinum volenti se ebriare; et hæc potest esse licita, cùm adest justa, et cooperationi proportionata causa. Hoc punctum, quod magni momenti est, et multa consideratione indigens, non mediocris mihi fuit laboris, ut veluti res exigebat expenderetur; observent ideoque rationes, et resolutiones in Opere (*Lib.* 2. *n.* 63. *v. Ad distinguendum, et l.* 3. *n.* 571.) congestas.

24. Circa II *Præceptum* interroget de perjuriis, de votis transgressis, et de blasphemiis. Quoad perjuria interroget pœnitentem, si falsum juraverit, et an in judicio, vel extra, quia pejerando in judicio, etiam justitiam læsit, propter quod aliquando tenebitur aut se retractare, aut damnum reficere. 2. Interroget de modo quo juravit, si *per Deum, per Sanctos, per animam;* si enim juravit per conscientiam, aut *per fidem*, quin addiderit *fidem sanctam* aut *Christi,* probabilissimè potest excusari à perjurio (*Tom.* 2. *l.* 3. *n.* 143.). Advertatur hîc, multos rudes non apprehendere ut peccatum grave, pejerare per Sanctos, cùm alterius damnum non intervenit. Et plerumque, cùm in filios, aut famulos, irascentes dicunt, « per Deum, per Sanctos, per Christum te » occidam, si iterum hoc facies, » non intelligunt tunc pejerare, etiamsi revera minas exequi non intendant; saltem non advertunt.

25. Quoad vota facta pariter Confessarius diligenter exquirat à pœnitente, si illud quod emisit, sit verum votum, quia vulgus sæpe confundit desideria, aut proposita cum votis. Ad hæc distinguenda parùm juvabit eum interrogare, ut nonnulli solent, an unquam habuerit intentionem se voto obstringendi sub gravi peccato? Siquidem rudes sic interrogati facilè negant; satius erit interrogare, si tunc cùm votum emisit, existimabat se graviter peccaturum fuisse, an non, si postea non satisfecisset; et ita meliùs cognoscetur, an sub gravi, vel levi se voto obligaverit. Certus de hoc factus Confessarius hoc fuisse verum votum, exquiret, an si ob dilationem putaverit peccare mortaliter, aut judicabat se ab hoc excusari, quia sibi erat propositum illud adimplendi imposterum.

26. Hîc juvat annotare aliqua circa votorum Dispensationem, et Commutationem. Jam sciuntur quinque vota reservata, Religionis nempe, Castitatis perpetuæ, et trium peregrinationum, Romam, Jerusalem, et ad S. Jacobum Gallæciæ, non posse nisi à Papa dispensari, dummodo sint absoluta, non autem pœnalia, et conditionata (*Lib.* 3. *n.* 261). His adde votum perseverantiæ in

aliqua Congregatione, vel Communitate solitum emitti (prout fit in Congregationibus Missionariorum S. Vincentii à Paulo, et in nostra SS. Redemptoris) quod Benedictus XIV in Bulla *convocatis*, sub die 25 Novembris 1749. §. 32. sibi reservavit (*Num.* 255.). Alia vota possunt commutari aut dispensari ab Episcopis, qui possunt hanc facultatem aliis delegare (*Num.* 256.); aut à Confessariis regularibus (*Lib.* 3. *n.* 257. *v. Immo*), aut ab aliis Confessariis per facultatem, Jubilæi, aut alterius privilegii sibi concessam. Loquendo autem de Commutatione, Confessarium monitum esse volo, ne sit scrupulosus circa causam, quia quodlibet rationabile motivum pro causa haberi potest. Sufficiens est, ut ex commutatione voti sit minus periculum transgressionis (*Num.* 244. *in fine.*;) nec circa materiam æqualiter subrogandam, etiam non requiritur æqualitas lance libranda, sed sufficit, ut sit æqualis moraliter. Interroget pœnitentem, quæ opera soleat exercere præter debita ex præcepto, aut ad quæ majorem habeat propensionem, et in ea commutet vota. Commutatio autem securior in omni votorum genere erit frequentia Sacramentorum (*Num.* 243.) Advertat vota perpetua bene posse commutari in temporalia; dummodo adsit debita proportio; et sic etiam realia possunt commutari in personalia; et contra personalia in realia (*Lib.* 3. *n.* 247. *v. Notandum.*) Loquendo autem de Dispensatione, ad hanc requiritur causa gravior, nimirum periculum grande transgressionis, magna difficultas executionis, levitas, aut imperfecta deliberatio qua votum emissum est (*Num.* 252. *et* 253.) Nihilominus semper laudabile erit adjungere hujusmodi dispensationibus aliquam commutationem. Hæc autem Dispensationes et Commutationes possunt fieri extra Confessionem, modò facultas non sit concessa sub tali conditione, ut in Jubilæo (*Num.* 257. *v. Immo*); sed consilii est eas facere in Confessione.

27. Quoad blasphemias interroget, si execratus fuerit in Sanctos? et quibus verbis usus fuerit, an dixerit malè habeat vulgò, *managgia*, vel *Atta*, aut *Potta?* Etenim dicere *managgia*, certum est esse mortale: *Atta* in se est veniale, quia tale verbum non continet contumeliam, sed aliqui rudes eumdem concipiunt horrorem ac cùm dicunt *Managgia*, et tunc oportet accipi pro gravi blasphemia, et simul instruere pœnitentem tale effatum non esse blasphemiam. Dicere *Potta* in se esset grave peccatum juxta Idioma Hispanicum, sed in nostro blasphemia non est, cùm nihil aliud significet quam interjectionem indignantis (*Lib.* 3. *n.* 124. *v. Neque*). Nihilominus bonum erit exigere numerum, cùm rudes horrorem notabiliorem ex hoc concipiunt. Sed cùm tale verbum sit æquivocum et cùm possit accipi in sensu meliori, bene potest animadverti pœnitens, quòd illud juxta nostram loquelam non est blasphemia, quandoquidem nostri indigenæ non intelligunt certè proferre illud in sensu pejore, id est Hispanorum Idiomatis, sed advertatur simul, ut caveat à scandalo, si unquam adesset.

28. Interroget 2. si execraverit in dies sanctos, nempe Pascham, Natalem, Epiphaniam, Sabbatum Sanctum etc. quod excusari non potest à mortali licèt multi rudes clarè non apprehendant ut tale, sed quia est dubium, si apprehendunt, an non, investigetur de numero, et hujusmodi blasphemiæ accipiantur ut sunt coram Deo. 3. Interroget, si postquam protulerit blasphemias in Deum, in Sanctos, aut in dies sacros, immediatè subjunxerit, *si eos ego feci,* aut *excepto Deo.* Etenim illi rudes, qui dicunt ita unico actu, bene notat Auctor Instructionum pro Confessariis Pagorum (*Cap.* 5. *p.* 141.), saltem excusari à gravi, propter ignorantiam, dum non intendunt tunc blasphemiam proferre; et licèt in Opere (*Lib.* 3. *n.* 124. *v. Sic quoque*) dixerim, tale effatum esse veram blasphemiam, quia ad blasphemiam non requiritur intentio execrandi; sed sufficit quòd propositio sit in Deum, aut in Sanctos contumeliosa; nihilominus meliùs mihi rem consideranti videtur esse probabile hanc non esse blasphemiam, siquidem verus uniuscujusque propositionis sensus ab ultimis verbis designatur; unde bene dici potest præfatam propositionem, integrè acceptam, non importare contumeliam. Sed aliter dicendum, si ille postquam verè execratus fuerit, ut malo jam patrato mederetur, diceret *si ego feci,* etc.

29. Notandum 4. quòd cùm rudes dicant, *maledicta sit fides tua,* vulgò *managgia la fede tua,* non accipitur ut blasphemia, quia non intelligunt fidem Christianam, et nomine *Fidei* potest quoque intelligi fides humana; aliter autem debet judicari si execrarentur in *fidem sanctam*, aut *Christi.* Ita pariter non est mortalè maledicere *Mortuis,* nisi nominarentur aut intelligerentur præcisè à proferente Animæ Purgatorii, vel Mortui in Christo, aut Animæ Mortuorum. De hoc puncto jam in Opere (*Lib.* 3. *n.* 130.) locutus sum: sed quia hoc est punctum ab aliis Auctoribus non discussum, refert illud hìc ad trutinam revocare, ut clariùs patefiat, utque præsertim alicui Anonymo respondeatur, qui in quadam sua Epistola mihi contradixit, aliqua objiciens.

Dico autem maledictionem *Mortuorum*, per se loquendo, non esse blasphemiam, neque in se, neque ex relatione illorum, qui eam pronunciant. Non est in se, quia vox, *Mortui,* propriè est terminus *privativus,* qui homines significat vita functos, nunc ampliùs non existentes; et in tali supposito verbum, *Mortui*, nec Animam, nec corpus importat. Quamobrem loquendo in philosophico rigore, qui Mortuis maledicit nemini injuriam irrogat: dum rem maledicit, quæ ampliùs non existit.

Dicet aliquis; sed hìc vox, *Mortui*, accipitur, non ut terminus *Privativus,* sed ut terminus *Analogus,* qui utrique, tam Animæ qùam Corpori referri potest. Respondeo primùm, quòd is qui hoc dicit, loquitur jam de relatione mentis; sed ego loquor de eo quod verbum, *Mortui,* in se importat. Sed adhuc illum sumendo ut terminum *Analogum,* respondeo secundò, quòd sub voce, *Mortui,* principaliter, et *in recto* (ut dicunt Philosophi) solùm venit corpus quod solum mortuum dici potest, cum anima im-

mortalis sit. Dumtaxat *in obliquo* Anima quit intellecta venire, nempe Anima Mortui, eò quòd olim ipsa forma fuit Corporis illius, cui vitam præbuit. At supposito quòd vox, *Mortuus*, principaliter respicit Corpus, et minùs principaliter Animam, cùm aliquis *Mortuos* nominat, per se loquendo, non de eorum Animabus, sed de Corporibus intelligitur; ut de Animabus intelligatur, opus est, ut ille aut speciatim in sua mente de Animabus loqui intelligat, aut saltem quòd alia sermonis verba Animas denotent, prout est illud quod scriptum est in Machabæis (*l.* 2.): *Sancta et salubris est cogitatio, pro Defunctis exorare.* Hîc verbum, *exorare*, jam denotat de Animabus Mortuorum fieri sermonem.

Per se igitur loquendo, maledictio *Mortuorum* blasphemia non est. Videamus nunc, an blasphemia sit propter mentalem relationem eorum qui illam proferunt. Et dicimus secundo loco, nequaquam ex relatione blasphemiam esse quoniam ii qui *Mortuis* maledicunt, ordinariè à consideratione Animarum ipsorum præscindunt. Hic autem Auctor Epistolæ me improperat, quòd distinguere nesciam terminum *Abstractum* à *Concreto*. *Abstractus*, me instruit, ille est qui formam significat, à subjecto præcisam, prout est pulchritudo, albedo, etc. *Concretus* verò significat subjectum cum forma conjunctum, ut est homo pulcher, charta alba, etc. Hinc dicit vocem, *Mortuus*, significare hominem, qui olim Anima et Corpore, constabat, sed nunc importat Corpus et Animam disjunctam. Et ex hoc concludit, quòd *Mortuos* alicujus Persona maledicens, non solùm eorum Corpora, sed Animas etiam maledicit.

Respondeo. Ego non dico quòd *Mortuos* maledicens eos considerat tanquam abstractos, scilicet tanquam formas sine subjecto: sed dico quòd præscindit à considerandis Mortuorum Animabus, quæ nunc existunt. Aliud est abstrahere, quod est considerare aliquam formam sine subjecto: aliud præscindere, quod est considerare quoddam subjectum, præcisum ab aliqua circumstantia aut qualitate, quæ respici potest. Certum est homines vita functos nunc eosdem nón esse, qui vivendo fuerunt. Tunc tot erant personæ Anima et Corpore conjunctis compositæ, nunc verò eorum Animæ, et Corpora existunt quidem, sed disjuncta existunt. Quapropter, cùm *Mortui* maledicuntur, non ideo necessariò ipsorum Animæ maledictæ veniunt, nisi cùm illæ specialiter exprimuntur, vel intelliguntur.

Sed denique Auctori Epistolæ concedamus, quod ipse aggressus est sustinere, nimirum quòd *Mortuis* maledicere idem sit quàm eis maledicere ac si viventes essent. Quæro: Ergo qui hominem vivum maledicit, semperne lethaliter peccat? Omnes DD. aiunt, *Cajetanus, Sotus, Molina, Grado, Azorius, Lugo*, et alii cum *Salmanticensibus de Restitut. c. 4. n. 27. et 28.* ex. D. Th. 2. 2. *q. 76. a. 4.* tum maledictionem in proximum peccatum esse mortale, cùm ipsa est formalis, scilicet (ut explicat *Cajetanus*) cùm proximo optatur damnum, et damnum grave, quod aliquis illi

imprecatur; non verò cùm maledictio est tantùm materialis, nempe sine pravo animo prolata. Et quidem in vivente certè corpus et anima simul existunt. Et quare non est mortale? quia qui maledicit homini viventi non semper proximi Animæ intendit maledicere, et contumeliam inferre substantiæ illi, in qua specialiter Imago Dei splendet, sed præscindit ab Anima respicienda; et ita gravem non committit culpam. Qui Creaturis irrationabilibus maledicit (docent idem D. Thomas *loc. cit. ar.* 2. et omnes) si eas respicit in quantum sunt Creaturæ Dei, mortaliter peccat, veramque patrat blasphemiam; non verò jam si præscindit ab eis considerandis ut tales, et tantùm eis maledicit secundùm se consideratis, et quidem omnes ipsæ sunt Creaturæ Dei. En quòd D. Thomas etiam præcisionem hanc admittit. Ita pariter, qui *Mortuis* maledicit, si maledicit in quantum ad Animas eorum, graviter peccat; non autem si præscindit, et Mortuis maledicit, quin specialiter Animas respiciat. Dicere autem quòd omnes qui maledicunt *Mortuis,* omnes jam intendunt etiam eorum Animabus maledicere, ego et tot alii Confessarii, pœnitentes interrogando, oppositum comperimus. Tantò magis quòd ordinariè isti qui Mortuis maledicunt, non jam eos lædere intendunt, sed vivos quibus ad instar contumeliarum hujusmodi maledictiones dirigunt. Verumtamen hæc est materia facti, quisque Confessarius in hoc, pœnitentem diligenter interrogando, poterit se à dubio eximere.

Dicere autem quòd, licèt quis solis Mortuorum corporibus maledicere intendat, nec etiam à culpa gravi excusari potest, propter respectum quem Ecclesia habet Corporum Mortuorum, eis incensum præbendo, aqua lustrali aspergendo, et cum pompa sepeliendo: Nescio quomodo quis ob hanc rationem id suadere sibi possit. Nolo in hoc immorari. Paucis me expediam, et dico, prædictæ functiones non sunt quidem exhibitiones alicujus cultûs religiosi erga Corpora Mortuorum, sed tantùm quædam cæremoniæ, quas Ecclesia etiam erga viventes adhibet. Si igitur honör qui fit Defunctis, major non est illo qui vivis exhibetur, nec contumelia major erit. Sed cur (subdit Auctor Epistolæ) leges graviùs puniunt qui adversùs Cadavera sæviunt? Respondeo: puniunt, non ratione contumeliæ, sed ratione iniqui animi, qui in tali actione manifestatur, et qui adhuc in occidente Infidelem, aut Hæreticum à lege mulctatur. Alioquin si hoc esset in se gravis Cadaverum injuria, ejusdem criminis essent rei qui ob usum Anatomiæ ipsa incidunt et laniant.

Cæterùm id quod concludo est, maledictionem in Mortuos, per se loquendo, nec blasphemiam, nec culpam mortalem esse. Et invenio, quòd tres Auctores (jam in Opere citati) qui soli de hoc puncto scripserunt, idem pronunciarunt. Præterea, ego pro majori meæ conscientiæ pace, de hoc pluribus doctis Viris Neapolim scripsi, et etiam tribus Congregationibus Presbyterorum sæcularium Missionibus addictorum, ubi flos Cleri Neapolitani existit; et uno exemplo fuerunt responsa omnia meæ sen-

tentiæ conformia. Ac P. Sabbatinus (tunc temporis Pius Operarius, nunc dignissimus Aquilæ Prælatus) mihi respondit, cunctos Pios Operarios, tam præsentes quàm antiquos, idem uniformiter sensisse. Insuper, cùm quamdam Epistolam de hoc puncto typis dederim, adversùs quam postmodum Anonymi Epistola prodiit, de quo supra mentionem jam feci, accepi tanquam certum, utramque scripturam à Nuncio transmissam fuisse ad Summ. Pont. Bened. XIV. qui postquam curam dederit controversiam discutiendi R. P. D. Thomæ Sergio Pio Operario, S. Officii Romæ Consultori (qui nunc suum obiit diem), ipse pariter mecum sensit, maledictionem *Mortuorum* non esse blasphemiam. Et ab alio P. Pio Operario mihi affirmatum deinde fuit, quòd idem etiam Pontifex, cognita P. Sergii sententia, ostendit eam approbare.

30. 5. Dubitatur an maledicere *Mundo* sit blasphemia. Auctor ipsius Instructionis negavit, sed ego contrarium ostendi (*Lib. 3. n. 129. v. Sed hìc.*); nihilominus dixi, quòd si pro Mundo intelligeretur Mundus qui Deo adversatur, certè non esset peccatum. Sed quia verosimiliter rudes non sic intendunt, sed potiùs ut creatum à Deo, et de hoc se accusant cum magno horrore, dico probabiliùs accipiendum esse pro culpa gravi. 6. Maledicere creaturis insensatis, ut vento, pluviæ, annis, diebus, igni, etc., non est blasphemia, nisi hujusmodi creaturæ expressè in Deum referrentur, prout si diceretur, *maledictus sit ignis Dei*, *panis Dei*, etc. Maledicere autem Paradiso, aut Animæ (quia in Anima splendet specialiter potentia, et imago divina) non est dubitandum quin sit gravis blasphemia (*Dict. n. 129.*). 7. Maledicere Dæmoni. non est mortale, quia maledici solet ut Auctor mali, et Dei inimicus : ideoque in se veniale quidem est, præscindendo ab actu impatientiæ, qui tamen facilè comitatur (*Ibid. v. Maledicere.*). Dicere autem Diabolum *sanctum,* aut *omnipotentem,* est vera blasphemia, ac gravis; sed imò hæreticalis, si proferretur cum intellectûs errore, qui quidem regulariter loquendo non præsumitur. Sed non est blasphemia appellare Dæmonem *potentem*, aut *sapientem*, quia ille natura sua talis est; dummodo hoc non diceretur, ut ei honor præstaretur; aut dicere vulgò, *santo Dia..., santo Diana* (*Lib. 3. num. 123. v. Insuper*). Interroget 8. quoties et qua occasione blasphemavit; si in ludo, aut in caupona, aut venatione, et à quanto tempore versetur in hoc vitio? ut cognoscat si est recidivus, aut si sit in occasione proxima, quam pœnitens teneatur auferre.

31. Interroget etiam si blasphemavit coram filiis, aut famulis; tunc enim, præter blasphemiæ peccatum, peccavit etiam scandalo. Demum hîc addo cum quodam docto Auctore, blasphematores non excusari à peccato gravi, eò quòd propter vim habitûs mali, aut vehementem animi commotionem ad iram, non adverterint ad id quod dicebant; quia hi malè habituati, licèt habeant cognitionem minùs vivacem aliis, qui usum blasphemandi non contraxerunt, tamen semper habent eam actualem cognitio-

nem sufficientem ad hoc, ut actus sit deliberatus, et graviter peccaminosus. Cùm enim ipsi tanti mali non faciunt peccatum, ideo in suo animo nullum hujus sceleris sensum experiuntur, sicuti perciperet alius, qui esset conscientiæ non tam depravatæ; et hinc oritur quòd in eorum mente, ne signum quidem remaneat actualis cognitionis, quam in peccato habuerunt: aut si vestigium aliquod cognitionis relinquitur, est ita leve, ut interrogati faciliter respondeant se non animadvertisse: sed diligens Confessarius nullam in hoc debet eis præstare fidem; et neque debet ab his sciscitari, an adverterint nec ne, sed accipiendæ sunt omnes, ut veræ blasphemiæ actuales, semper ac ipsi sciebant tales esse.

32. Circa III *Præceptum.* Quoad obligationem audiendi Sacrum diebus festis, interroget pœnitentem, si aliquoties Sacrum omiserit? et si advertit ad omissionem? an dubitaverit tempore quo Sacrum audire poterat? etenim multoties pœnitens ad horam tardam Sacrum audire differens, licèt casu repererit Sacrum, et illi interfuerit, nihilominus sine justa causa in periculum illud omittendi se injecit, et de hoc rudes non se accusant. Item si pœnitens se accusabit se Sacrum omisisse, interroget de causa, an propter necessitatem, ut accidit famulis qui non possunt gregem derelinquere, aut matribus quæ domi non possunt relinquere pueros, aut conjunctis, qui non possunt relinquere infirmos, aut itinerantibus qui non possunt à comitatu disjungi sine gravi incommodo, ut esset subire periculum quòd expolientur à latronibus, aut per viam errent, si soli pergant, etc. (*Tom.* 2. *l.* 3. *n.* 326.); aut accidit alicui qui vestes decentes non habeat, quibus in Ecclesia decenter compareat (*Num.* 330. *v. Bene.*)

33. Quoad opera autem servilia quæ in die festivo prohibentur, interroget si laboravit die festo? et si ille affirmat, interrogetur I. quantùm temporis laboravit? et quodnam laboris genus exercuit; nam secundùm communiorem Doctores (*Lib.* 3. *n.* 305.) excusant à gravi laborantem duas horas; imò alii admittunt quid amplius, saltem si labor est de se levis, aut adest aliqua causa notabilior. Si autem pœnitens confitetur se laborasse aliquando plus, aliquando minùs, interrogetur quoties laboravit judicans laborare in materia gravi; sed opus est, ut eum doceat laborare post longum tempus etiam occultè, et animi solatio, ac gratis, etiam esse peccatum. 2. Interrogetur, quare laboravit, an per regionis consuetudinem? an ob necessitatem? Verum est, quòd paupertas potest excusare? ut plerumque excusantur pauperes, qui, si non laborant, non possunt se, aut familiam suam sustentare (*Num.* 297.); ut etiam excusantur illi, qui die festo vestes resarciunt, cùm non possint diebus ferialibus (*Ibid.*) Sed oportet rudes ab errore dimovere, qui falsò putant posse laborare die festo, cùm laboratur pro familia sua, et sine mercede. Multi DD. excusant eos qui laborant, ut fugiant otium, ob quòd in probabili peccandi periculo essent, sed hæc opinio non admissa est, nisi in casu rarissimo, in quo tunc vexarentur tentatione ita mo-

lesta, ut superari non possit, nisi laborando. Nonnulli servi, aut famuli, aliquando coacti sunt à dominis ad frequenter laborandum in festo, et etiam ad Sacrum omittendum : hi tenentur discedere ab hujusmodi dominis, dummodo non se obligarint chirographo servire; aut dummodo justo timore non incutiantur, ne repugnando grave incommodum subituri sint. Et pariter hac sola ratione possunt excusari filii et mulieres ad laborandum in festis coacti à parentibus, aut viris (*Lib.* 3. *num.* 296.) Interroget etiam, si in vigiliis, Quadragesima, feria sexta, et Sabbato comederint cibos vetitos?

34. Circa IV *Præceptum.* Si confitentur Filii, interrogentur 1. Si oderint parentes? quia tunc duplex peccatum commiserunt, contra charitatem nempe, et contra pietatem. 2. Si aliquid grave fecerint contra eorum præceptum expressum, et in re justa, sicuti esset ne è domo de nocte egrederentur, ne ludis damnosis luderent, ne cum malis sociis, aut cum personis diversi sexûs, et similibus versarentur? Dixi *in re justa;* quia circa statûs electionem filii non tenentur parentibus obedire; imò parentes graviter peccarent, si sine justa causa filios ad statum matrimonialem, aut ad statum Ecclesiasticum, aut Religiosum cogerent; aut modis injustis retraherent eos à statu Religioso, quem illi eligere velint. (*Tom.* 2. *lib.* 3. *num.* 335. *v. Præterea, et lib.* 4. *num.* 77.) 3. Interroget, si irreverentiam adversùs parentes adhibuerint, factis, aut imprecationibus, aut injuriis gravibus coram irrogatis : ut esset eos appellando ebrios, bestias, fatuos, latrones, veneficos, scelestos : aut gestus eorum contumeliosè exprimendo, aut aliis verbis proferendo quibus gravem molestiam eis exhibuissent. Vocare autem eos senes, ignaros, stupidos, etc. non debet absolutè condemnari de peccato mortali, nisi tunc cùm illi graviter offenderentur. Notetur quòd cùm filii parentum debitam rationem non habuerint, tenentur læsum honorem eis restituere, veniam ab eis postulando, etiam coram iis, in quorum aspectu filii peccarunt. Nonnulli autem Confessarii parùm cauti in eo casu pro satisfactione imponunt filiis, ut cùm domum pervenerint, pedes parentum deoscularentur, et absolutos dimittunt; sed illi postea hoc adimplere non curant, et novum peccatum admittunt. Satius est curare ut ante absolutionem hanc veniam poscant; sed quin eis imponatur ut pedes, aut manum deoscularentur; quia illi filii, quibus hoc faciendi consuetudo nunquam fuit, difficilimè hoc exequuntur. Si autem non possit commodè hic actus ab illis exigi, ut veniam postulent ante absolutionem, non imponatur hoc sub gravi obligatione, sed potiùs ut consilium insinuetur, dum certè præsumuntur, saltem ut plurimùm, parentes remittere filiis hanc obligationem, ne filii iterum in Dei offensam incurrant.

35. Si contra confitentur parentes, interrogentur 1. Si negligentes fuerint in filiis educandis, non curando ut Doctrinam Christianam illi docerentur, ut Sacro interessent, Sacramenta frequentarent, pravos socios, et personas alterius sexûs vitarent? Item

eos interroget, si scandalo fuerunt illis, in eorum præsentia blasphemando etc.? Si de excessibus eos non corripuerint, et præcipuè si aliquid furati sint? Si permiserint, ut sponsi suarum filiarum domum accederent? Et potissimùm si filios secum in eodem lecto retinuerint; aut permiserint pueros et puellas simul dormire? Item si omiserint alimenta necessaria filiis ministrare? Si modis injustis coegerint filios ad statum matrimonialem suscipiendum, vel ut Sacris initiarentur, aut aliquam Religionem inviti ingrederentur? nam hoc agentes graviter peccant. Sed de hoc parentes plures nullum sibi scrupulum faciunt, et hinc filiis pernicies, et Ecclesiæ maximum detrimentum evenire solet. Interroget etiam dominos, si famulos suos corripuerint, cùm blasphemabant, aut præcepto Paschali non satisfaciebant, aut Sacro non intererant, aut inhonestè loquebantur, præcipuè messis et vindemiæ temporibus; Domini enim cùm possunt tenentur impedire scandala, quæ tunc committuntur. Interroget etiam viros, si familiæ alimenta ministraverint? Uxores, si viros ad blasphemias provocaverint, et si eos debito matrimoniali defraudaverint? Plerumque de hoc interrogentur uxores, quia multoties propter hoc solum damnantur, et in causa sunt cur etiam viri damnantur, qui cùm observent sibi denegari quod debetur, ad mille scelera effrenati decidunt. Nihilominus in hac interrogatione verbis modestioribus, quantùm fieri poterit, utetur, v. g. *Esne obediens tuo viro etiam in rebus ad Matrimonium spectantibus? aut habes forsan aliquem scrupulum, qui te mordet circa Matrimonium?* sed hæc interrogatio, ut plurimùm, omittatur cum uxoribus quæ vitam spiritualem profitentur.

36. Circa V. *Præceptum* interroget pœnitentem, si aliquod grave damnum proximo appeterit, aut de illius damno se oblectaverit? Et hîc notetur, quòd si aliquis suo inimico diversa mala exoptaverit, ex. gr. mortem, infamiam, paupertatem. etc, tenetur omnia declarare, et sunt diversa peccata numero distincta, cùm ea voluit efficaciter illi inferre: aut si speciatim et in particulari optavit, ut hæc illi acciderent. Aliter autem, ut dicunt probabiliter multi DD. (*Tom. 4. l. 5. n. 50. v. Quær. 5.*), si optaverit mala illa sub uno genere mali, nempe ut media ad ruinam oppetitam inimico. Et hîc est confusio Confessariorum, in discernendo an imprecationes, quæ rudibus esse solent usuales, fuerint peccata mortalia, an venialia. In hoc oportet interrogare in primis pœnitentem, an in illo actu desideravit deliberatè, ut ille succederet; sed hoc non sufficit ad certum judicium faciendum, qua de re opus est, ut postea interroget, si imprecatus fuerit in extraneos, an in propinquos, quia in hos (præcipuè in filios, conjuges, aut parentes) rarò animus pravus adest. Postremo oportet interrogare de causa, cur eas imprecationes protulerit; dum si causa gravis, aut fervens ira intercesserint, facile est tunc etiam pravum desiderium interfuisse. Cæterùm non sufficit pœnitenti ad excusandas imprecationes, dicere quòd tantùm in illo actu, ut evenerint, cupiebat; quia hoc jam sufficit ut in

illo actu commissa sit culpa gravis; unde Confessarius tunc perquirat de numero, et judicet de eis saltem ut coram Deo sunt: et quem recidivum in eo vitio repereri, non absolvat, nisi priùs resipuerit, aut extraordinarium doloris signum dederit.

37. Interroget 2. Si in proximum intulerit injurias graves et an coram aliis; quia tunc tenetur coram ipsismet restituere illi honorem ablatum, veniam ab eo petendo, aut aliis reverentiæ signis dummodo prudenter non præsumatur injuriis affectum totum remisisse (*Lib.* 3. *num.* 984.) : aut quòd ab illa publica satisfactione recuset, ne apud se rubor, et apud alios memoria injuriæ acceptæ renovarentur : aut nisi timeretur, ne illo satisfactionis actu iterum odium excitaretur (*Num.* 988.) Si autem injuria fuit secreta, etiam secretè tenetur veniam postulare, secundùm veram sententiam (*Num.* 985.) Attamen advertendum est injurias, quibus ad invicem se onerant rudes, licèt in se essent graves, nihilominus non esse semper graves inter hujus generis personas, ut cùm se appellant latrones, veneficas, meretrices; quia ipsæmet non multi hæc faciunt, nec qui eas audit, fidem præstat; excipe si nominarent res particulares, et complices. Interroget item, si discordias excitasset, zizania disseminando, et referendo uni quæ ab alio audivit.

38. Denique interroget, si odio aliquem habuerit, et ei signa communia amicitiæ negavit? Et hîc expedit illius dubii, quod inter Doctores movetur, meminisse, utrùm offensus offensori teneatur remissionem facere, *Salmant.* dicunt (*Tr.* 21. *c.* 6. *n.* 18.) offensum teneri quidem ad remissionem injuriæ, non autem publicæ pœnæ, quia hæc in Reipublicæ bonum redundat. Speculativè loquendo, sententia vera est; sed in praxi nunquam mihi fuit animus absolvendi aliquem istorum, qui dicebant se parcere inimico, sed velle ut justitia suum locum haberet, ut scelesti digna factis suis reciperent; nunquam enim mihi suadere potui, quòd hujusmodi qui quandoque peccatis onerati accedunt, tam amant bonum commune, et justitiam (non jam in alios delinquentes, sed solùm in suos offensores), ut animus eorum sit penitus ab omni vindictæ affectu alienus. Unde in istis facillimum est, ut dicunt multi alii DD. (*Lib.* 2. *n.* 29. *v. Licèt.*), eorum affectum ad bonum commune esse speciosum prætextum simulandi desiderium propriæ vindictæ. Attamen puto posse absolvi injuriis affectum, primò, si vellet jam remissionem facere, sed prætenderet justè satisfieri in damnis quæ passus est; dummodo offensor non ita esset pauper, ut omnino solvendo non esset; secundò, si remissionem faceret sub conditione, ut offensor longè abesset à Regione, quia filios, aut fratres ætate provectos, vividos habet; aut quia offensor esset ita insolens, et ad rixas proclivis, ut prudenter timeret, propter sui animi imbecillitatem, illius petulantiam non posse sufferre.

39. Circa VI et IX *Præceptum.* I. Interrogentur de cogitationibus, num desideraverint, aut morosè delectati fuerint de rebus inhonestis; et an plenè ad eas adverterint et consenserint.

Deinde, num concupierint puellas, aut viduas, aut nuptas; et quid mali cum illis se facturos intenderint. In quo advertendum quòd rustici, communiter loquendo existimant majus peccatum stuprum, quàm simplicem fornicationem : è contrario nesciunt malitiam adulterii, ideo cum iis, qui hujus vitii consuetudinem habent, non expedit eos monere de adulterii malitia, cùm prævidetur monitio parum profutura, sed tantùm effectura, ut pœnitens duplici peccato peccet, si carnis concupiscentiis non resistet. De his autem cogitationibus quibus assentiti sunt pœnitentes, sumendus est numerus certus, si haberi potest; sin autem exquiratur quoties in die, vel hebdomada, vel in mense cogitationibus consenserint. Sed si nec etiam id explicare possint, interrogentur, num concupierint singulas mulieres, quæ sibi occurrerunt, vel in mentem venerunt; aut num habitualiter turpiter de aliqua in particulari cogitarint, nunquam pravis consensibus resistando; et an semper illam concupierint, vel an tantùm quando ipsam aspiciebant. Demum interrogentur etiam, num media apposuerint ad malas cogitationes exequendas; nam, ut diximus in libro (*Tom. 4. l. 5. n. 42.*), tunc illa media, etsi indifferentia, à malitia interna informantur, et ideo explicanda ut peccata externa, sive opera incœpta.

40. II. Circa verba obscœna, interrogentur 1. Coram quibus, et quoties ita locuti sunt, ratione scandali an coram viris, aut fœminis, uxoratis, aut non; pueris, vel adultis? faciliùs enim scandalizantur puellæ et pueri, quàm adulti, præsertim qui in hoc vitio sunt habituati. 2. Quæ dixerint verba; an v. g. nominarint pudenda sexûs à suo diversi? hoc enim difficulter excusatur à mortali. 3. Num verba protulerint ex ira, vel joco; nam ex ira difficiliùs aderit complacentia et scandalum. Caveat Confessarius ab absolvendi hujusmodi recidivis in colloquiis turpibus, quamvis dicant se ea protulisse ex joco, nisi priùs emendentur, vel signum extraordinarium doloris afferant. 4. Num jactaverint se de aliquo peccato; tunc enim tria peccata frequenter concurrunt, sicilicet magnum scandalum audientium, jactantia de malo commisso, et complacentia de peccato narrato : ideoque interrocandi sunt, de quo peccato in specie se jactarint (*l. 5. n. 26.*) interrogentur etiam, an delectati sunt audire alios inhonestè loquentes, et an tunc adverterint ad correctionis præceptum, putantes eam profuturam.

41. III. Circa opera, interrogentur quacum rem habuerint; num alias cum eamdem peccarint? ubi peccatum fuerit patratum (ad occasiones removendas); quoties peccatum consummatum; et quot actus interrupti adfuerint, seorsim à peccato : num peccato multum ante consenserint. Nam tunc actus interni interrumpuntur, juxta dicta n. 36. et tum expedit formare judicium, toties multiplicata fuisse peccata, quot morulæ somni, distractionis etc. adfuerint, prout sunt coram Deo, tantùm interrogando de temporis duratione in peccato. Secus, si malum propositum fuerit conceptum per duos vel tres dies ante consummationem

peccati, et intra illud tempus non fuerit retractatum., quia tunc sumitur pro uno numero peccatum; vide dicta *ibidem.*

Se polluentes interrogentur etiam de tactibus impudicis separatis à pollutionibus, et moneantur eos esse mortalia. Item interrogentur, an concupierint, vel an delectati fuerint de copula cogitata cum aliqua, vel pluribus mulieribus, aut pueris; tunc enim tot peccata distincta committunt. Item adverte, quòd si quis coiret inter crura aut brachia mulieris, præter peccatum contra naturam, committeret fornicationem inchoatam, sive effectivam, ut dicunt communiter *Filliuc. Tambur. Holz. Spor. etc.* (*l.* 3. *n.* 466. *v. Primum, infra ad n. III.*); unde hic duo patraret peccata diversæ speciei, unum contra naturam in effectu, alterum fornicationis in affectu. Circa peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinariè loquendo, Confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit, putà, an *fuerint obedientes viris in omnibus?* de aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Quæ autem liceant, et quæ vetentur inter Conjuges circa idem debitum; vide quæ fusè dicta sunt in Opere (*Lib.* 6. *ex n.* 900.)

42. Circa VII *Præceptum.* Interroget, si aliquid ab alio surripuerit? et à quo, et an ab uno, aut pluribus? an solus, an cum aliis, et an semel, an pluries? quia si qualibet vice materiam gravem sumpserit, qualibet vice peccavit mortaliter. Si verò materiam parvam sumpserit singulis vicibus tunc non peccavit graviter, nisi ad gravem materiam advenerint; dummodo à principio animum non habuerit perveniendi ad materiam gravem; sed cùm materia jam facta est gravis, licèt ille graviter non peccavit, tamen sub gravi teneturad restitutionem(*Tom.* 2. *l.* 3. *n.* 533.); saltem illius ultimæ quantitatis, quæ materiam gravem constituit (*Ibid. in fin.*) Notandum tamen plus materiæ ad constituendam gravitatem in furtis minutis, et majorem requiri, si à diversis sumantur; unde dicitur, quòd in furtis minutis, quæ pluribus vicibus diversis facta sunt, duplum requiritur (*Lib.* 3. *n.* 530.) Et si inter ea notabile intercessit tempus, duorum nempe mensium, tunc furta probabiliter non coalescunt in materiam gravem (*Ibid.*) Probabiliter autem qui fructus ederent in aliorum vineis, dummodo non sint rari, et magni pretii, possunt excusari saltem à peccato gravi, si foras non exportant in magna quantitate (*Lib.* 3. *n.* 529. *Qu.* 2.); in hoc enim rerum genere, quæ nimis sunt expositæ, major quantitas ad gravem materiam constituendam requiritur (*Num.* 529.) Et hac ratione faciliter possunt excusari famuli et famulæ, quæ sibi à Dominis sumunt res comestibiles; modò non sint in magna quantitate, et extraordinariæ (*Lib.* 3. *n.* 545.) Neque condemnari debent de peccato gravi, qui ligna incidunt, aut pecora ad pastum ducunt in agros communitatis, licèt prohibitum sit; quia tales prohibitiones censentur esse purè pœnales (*N.* 529. *v. qu.* 1. *et n.* 614. *v.* 2. *Qui in loco.*) Gravitas autem materiæ commensuratur à qualitate personæ, cui illatum est damnum; sed hoc fusiùs dicussum est in

Opere (*Lib.* 3. *n.* 529.) Cùm autem furta fiunt à filiis, aut ab uxoribus, requiritur multò major quantitas, ut sint grave peccatum; et rarò hi tenentur sub gravi obligatione ad restitutionem. (*Num.* 539. *et* 543.)

43. Certus factus de gravi pœnitentis obligatione Confessarius, inspiciat si pœnitens valeat restituere, licèt cum aliquo incommodo: et eum non absolvat, nisi priùs restituat, licèt ille signa extraordinaria emendationis exhibeat (*Lib.* 3. *n.* 682.) Bona enim sunt quidam sanguis, qui à venis non eruitur nisi cum magna vi, et dolore. Unde si restitutio non fit ante absolutionem, cum difficultate maxima fiet postea, ut experientia admodum docemur. Potest excipi tantùm pœnitens, qui ita meticulosæ conscientiæ esset, ut de eo nullus dubitandi locus superesset. Dixi *cum aliquo incommodo;* quia si ille restituendo non esset, quin in gravem necesssitatem se conjiceret, id est quin à statu suo, quem justè acquisivit, decidat, tunc ille potest differre restitutionem, dummodo creditor non sit in gravi necessitate. Imò, licèt creditor sit in gravi necessitate, probabiliter nec etiam tenetur debitor ad restitutionem, cùm ipse pariter in gravi necessitate reperitur; et per restitutionem constituendus esset in necessitate quasi extrema. Hoc tamen intelligitur modò res ablata non extet in specie; et modò creditor præcipuè non redactus fuerit ob illud furtum in eam gravem necessitatem (*Num.* 703.) Curetur saltem tunc nempe cùm potest differri restitutio, suadere pœnitenti, ut identidem paulatim restituat, aut aliquem laborem faciat, aut aliquod donum aliquando creditori offerat.

44. Possibile hîc non est omnes doctrinas scitu circa hanc materiam restitutionis necessarias, quæ est ita latè patens, et implicita, iterum repetere. Observetur propterea quod fusiùs in Opere actum est. Solummodo hîc lubet pauca annotare, quæ frequenter accidunt, et quæ magis ad praxim pertinent. Et 1. Cùm aliquis in comitatu aliorum furatum ivit, ad judicium formandum si ipse ad totum damnum teneatur, an non, distinguendum est: si ille merè à sociis inductus fuit, et sine ipso jam furtum accidisset, eodem modo quo accidit, non tenebitur ad aliud restituendum, quàm quod ille surripuit. Si autem concorditer (alternis sibi animos incitantibus) ad furandum iverint; tunc quisque tenetur in solidum ad restitutionem (*l.* 3. *n.* 579. *v. Quær.*). Ita in theoria; sed in praxi rudes, præsertim illi qui parùm sunt meticulosæ conscientiæ, difficulter suaderi possunt teneri ad restituendum, quod ab aliis acceptum est: et contra domini ipsi contenti sunt de portione illorum ob idipsum, quòd si obligantur ad totum, faciliter restituere omittant, non solùm quod alii acceperunt, sed etiam quod acceperunt ipsi. Propterea Confessarius ei scire faciat se teneri ad restitutionem, quin explicet quantitatem, restituere faciens quantum sua illius conscientia dictat (*Ib. in fin. et Act. Instruct. pro Confessar. Pagorum, c.* 8.) 2. Advertendum, neminem teneri ad damnum illatum restituendum, si nihil sibi utilitatis evenit, si illud damnum saltem in

confuso non prævidit (*Lib.* 3. *n.* 613. *in fin.*); aut nisi per Judicis sententiam ad damnum reficiendum mulctatus fuerit (*Lib.* 1. *n.* 100. *in fin. et l.* 3. *n.* 554. *in fin.*). 3. Si furtum est incertum, nempe si incerta est persona cui illatum est damnum, obligandus est pœnitens ad restituendum, aut Missas celebrare faciendo, aut eleemosynas pauperibus aut piis locis elargiendo (*Lib.* 3. *n.* 589. *in fin.*); et si ipse pauper est, potest sibi aut suæ familiæ applicare (*Num.* 672). Sed si persona est certa, debet huic fieri restitutio; quare mirum quidem est tot reperiri Confessarios tam imperitos, qui, cùm sciatur quis sit creditor, pœnitentibus imponunt, ut de re restituenda eleemosynas erogent aut Missas celebrare faciant. In eo casu ego hanc defendi sententiam (*Lib.* 1. *n.* 37. *v. Quid si.*) pœnitentem iterum teneri ad restituendum, quia fur in omnibus casibus, etiam fortuitis, debet reddere dominum indemnem, nec acquiscere potui opinioni adversæ. Dixi dumtaxat (*Lib.* 3. *n.* 534. *Qu. II.*) quòd si furta essent minuta, licèt simul unita ad magnam summam advenerint, et etiamsi domini essent certi, sed diversi, tunc excusarem à peccato gravi eum qui vellet restituere pauperibus, propter rationem ibi allatam; et etiam à veniali, si rationabilis causa adesset, prout si restitutio fieri non posset dominis sine notabili incommodo, aut si aliqui pauperes in ea essent necessitate, ut præsumerentur domini consentire, ut illis fieret restitutio (*Num.* 595. *in fin.*). Si quis fraudem multis civibus, sed incertis fecerit per furta minuta ex. gr. vendendo vinum, oleum, etc., mensura detracta, aut pondere imminuto, ego defendi teneri ad restituendum ipsismet civibus (aut pretium minuendo, aut pondus vel mensuram augendo), et non jam pauperibus loci, ut alii permittunt; licèt, jam supra dixi, si pauperibus daret, non peccaret graviter, et ne venialiter quidem, si justa causa accederet (*Dict. n.* 595). 4. Notandum, quòd si quis rem alienam sumpserit, aut retineret cum præsumptione, quòd si à domino eam peteret, libenti animo eam ipsi donaret, is non debet obligari ad restitutionem (*Lib.* 3. *n.* 700. *v. Quær. hîc. I*). 5. Neque debet obligari ad restitutionem, qui immemor debiti suo creditori donum merè gratuitum præbuit (*Num.* 700. *v. Quær. II*). 6. Advertendum quòd ut pœnitens teneatur ad restitutionem sub culpa gravi, cùm res ablata jam consumpta est, et ille ditior non est factus, opus est primò, ut intercesserit culpa gravis interna contra justitiam commutativam (*Lib.* 3. *n.* 550). Præterea requiritur ex sua parte, ut actio externa, sive influxus sit damni causa efficax (*Num.* 584), et insuper, ut hic influxus sit completus, sive graviter injustus (*Lib.* 3. *n.* 551), et ut habeatur moralis certitudo quòd ille talis fuerit (*Num.* 562 *et* 568). Hoc est id quod ad acceptionem pertinet. Circa autem ad retentionem rei, cùm pœnitens pro se habet probabilem opinionem cum legitima possessione, non potest à Confessario obligari ad restitutionem (*Lib.* 1. *n.* 25.); imò qui incœpit possidere in bona fide aliquam rem, post diligentiam factam ad veritatem inveniendam, non tenetur ad aliquid restituen-

dum, nisi certus fiat de jure quod proximo competit, ut pluribus locis probavi. Quòd si restitutionis obligatio esset certa, sed pœnitens maneret in bona fide, et Confessarius certè prævideret correptionem non profuturam, tunc debet eam omittere, ne per ipsum fiat, ut quod est peccatum materiale, evadat formale cum pernicie illius animæ, ut dicunt DD. (*Lib.* 6. *n.* 614. *v. Infer. II.*); vide dicta *sup. Cap. I. n.* 8. *et* 9. Denique quoad obligationem restitutionis ratione contractûs, oportet alios consulere, libris studere, et postea decidere. Reliquum est, ut hîc advertatur, quòd si reperiantur aliqui contractus usu per longum tempus recepti in aliqua regione, ubi præcipuè missiones factæ sunt, Confessarius non debet eos condemnare, nisi priùs omnibus inspectis circumstantiis: siquidem primo aspectu multi contractus apparent usurarii, aut injusti, sed postea melius rebus perpensis tales non sunt habendi. Circa autem bonorum præscriptionem observa librum (*Lib.* 3. *ex n.* 504.).

45. Circa VIII. *Præceptum*, 1. interrogetur pœnitens, si aliquem infamaverit? et si id effecerit, falsum delictum ei imponendo, aut verum patefaciendo? et cùm delictum est verum, si illud erat occultum, aut publicum in aliquo loco, fama, aut Judicis sententia? item interroget, si infamaverit coram uno, an pluribus; et coram quot? item si divulgaverit factum, ut à se cognitum, an ab aliis auditum? Circa autem famæ restitutionem, si delictum quod est patefactum, erat falsum, qui infamiam intulit, tenetur se retractare. Si verò delictum est verum, debet infamiæ illatæ prospicere meliori modo, quo potest, sine mendacio: dicat ex. gr. *Allucinatus sum, me fefelli., erravi.* Alii etiam admittunt posse dici, *mentitus sum*, æquivocando, dum omne peccatum est mendacium, ut dicitur in Scripturis. Ego soleo dare consilium, ut dicant: *è capite meo hoc erui*, vulgò (*me l' ho cacciato di capo*), etiam æquivocando, quia omnia verba è mente (pro qua accipitur caput) procedunt. Quòd si unquam famæ restitutio probabiliter judicaretur majus damnum quàm utilitatem infamato allatura, quia præsumitur res ab hominum memoria effluxisse (ut præsumitur cùm famæ obtrectatio multo abhinc tempore accidisset, et inde de hac nulla amplius facta est mentio), tunc satius est occasiones captare infamia notatum laudandi in aliqua ejus virtute, ut eum in bonam aliorum opinionem ponat, quàm in memoriam revocare res præteritas hac famæ restitutione. Confessarius procuret, ut hujusmodi famæ compensationes, cùm commodè fieri possunt, ante absolutionem fiant, quia postea difficulter adimplentur: licèt hæ minus difficultatis habeant, quàm pecuniæ restitutio. Denique hîc advertatur quòd proximi delictum patefacere, tunc propriè detractio dicitur, et est peccatum, cùm intenditur, ut ait S. Thomas (2. 2. *q.* 73. *a.* 2.), famam alterius denigrare, non autem cùm intenditur aliquod damnum vitare, ut esset parentes, dominum, Prælatum certiores facere, ut reus emendetur, aut aliorum damno consulatur. Modò illius damnum esset magni momenti, aut longè mi-

nus damno infamia notati. Observetur id quod habetur in Opere (*Lib.* 3. n. 968.)

46. Circà debitum restituendi alicui honorem ablatum, propter contumeliam ei irrogatam, jam actum est in Præcepto V. *num.* 36. In hoc Præcepto VIII. DD. etiam agunt de judiciis temerariis. Multi rudes se accusant se malè de aliquo sensisse. In hoc opus est advertere, 1. Quòd cùm motiva sufficientia adsunt sic judicandi de aliquo facto, judicium non est temerarium, sed justum, et propterea culpa caret. 2. Quòd plerumque hæc non sunt judicia, sed suspiciones, in quas domini, et Patresfamiliâs aliquando tenentur induci, ut aliquod peccatum impediant, ex. g. ne servi furentur, ne filiæ peccent cum viris versando, etc. Tantummodo eos de hoc moneat, ne hujusmodi suspiciones sine necessitate cum aliis conferant.

47. Reliquum esset sermonem facere de Præceptis Ecclesiæ, sed de iis, nempe de obligatione audiendi Missam, et de non laborando die festo, jam satis supra diximus *num.* 32. *et* 33. Circa jejunium autem, tria in Confessarii memoriam revocamus. I. Non omnes labores excusare à jejunio, sed eos duntaxat, qui multam corporis agitationem causant (*Lib.* 3. *num.* 1041.) II. Operarios iis solis diebus excusari à jejunio, in quibus actu laborant; aut cùm sperant crastina die se laboraturos, et non posse nisi die præcedenti comedant (*Ibid. num.* 1044.) III. Non sufficere ad jejunio satisfaciendum extra prandium et cœnam non comedere, aut vespere minus solito cœnare, ut falsò multi credunt; jejunium enim importat unicam comestionem facere in die; et vespere aliud non permittitur quàm simplex collatiuncula octo unciarum juxta communem consuetudinem, aut ad plus decem unciæ possunt concedi illi, qui ob majorem exigentiam usus fuisset majori quantitate ordinariam excedente. (*Num.* 1025.) Pauperes verò quibus mane non fuisset cibus sufficiens et non possunt sustentari sola collatiuncula serotina, hi excusantur (*Num.* 1033. *v. Secundo.*) Quòd si vespere hi haberent sufficientem cibum, dicunt DD. hos teneri ad jejunium, antevertendo cœnulam ad meridiem; sed multi alii hoc negant, quia hujusmodi jejunium incommodo extraordinario esset aliis. Observentur quæ in Opere habentur. (*Lib.* 3. *num.* 1034. *circa finem.*)

Postquam tale examen à rudibus exegerit, quomodo postea Confessarius se gerere debeat, ut disponat pœnitentem ad dolorem, et adjungat pœnitentiam, jam supra actum est (*num.* 10. *et* 11.) Sed ante omnia advertat tale examen non negligendum, ubi cognoscitur opus esse, dum invenitur Confessariorum major pars in hoc puncto deesse.

CAPITULUM III.

De interrogationibus adhibendis cum Personis diversi statûs, aut conditionis, quæ sunt conscientiæ parùm meticulosæ.

48. Hic advertitur, quòd circa obligationes proprii statûs, aut officii non semper sufficiat Confessario pœnitentem interrogare tantùm, an suam obligationem impleverit, cùm pœnitens videtur esse conscientiæ parùm meticulosæ, aut Confessarius aliunde habet rationabilem suspicionem quòd ille suis obligationibus desit, tunc oportet, ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principaliores.

49. Et primò, si est sacerdos qui ad confitendum accedit, interrogetur 1. an satisfecerit horis canonicis, et oneribus Missarum, vel an has per multum tempus distulerit celebrare? 2. an negotiationem exercuerit? 3. an nimis festinanter Missam absolvat? nam si infra quadrantem horæ illam terminat, ipse à culpa gravi nequit excusari, etiamsi Missa sit de requiem, ut non sine magno fundamento plures DD. docent (*Tom.* 5. *l.* 6. *n.* 400.): infra enim tam breve spatium non est possibile Missam absolvere sine magna verborum et cæremoniarum negligentia; saltem nequit Missa celebrari cum ea gravitate et decentia, quæ tanto Sacrificio convenit. Insuper ex Missa nimis festinanter celebrata, oritur etiam grave scandalum laicorum, quibus, ut ait Bellarminus (*Ibid.*), videntur hujusmodi Sacerdotes non credere quòd in Missa realiter sit præsens Divina Christi Domini Majestas.

50. Præterea, non erit improprium Sacerdotes interrogare, an in ipsorum Patria magna sit penuria Confessariorum? Eo enim casu posset aliquis Sacerdos teneri ad se reddendum idoneum ad Confessiones excipiendas, ut validis rationibus probavimus (*l.* 6. *n.* 625.); quibus addatur doctrina D. Thomæ, qui (*Suppl. qu.* 34. *art.* 1.) inquit, Deum ad hoc instituisse in Eccles. ordinem Presbyterorum, ut ipsi aliis Sacramenta ministrarent; *Et ideo* (verba S. Doctoris) *posuit Ordinem in ea, ut quidem aliis Sacramenta traderent.* Idcirco Sacerdos appellatur lux mundi, sal terræ, et Coadjutor Dei. Cùm igitur finis Sacerdotis sit Sacramenta ministrare, quomodo ipse poterit à culpa excusari, si viderit suos conterraneos carere Confessariis, et ideo plures eorum in peccato manere, cum magno damnationis periculo et ipse Domini finem, ob quem ad Sacerdotium fuit evectus à Deo, frustraneum reddit, negligendo ex pigritia idoneum effici ad ministrandum pœnitentiæ Sacramentum, quod saluti animarum, excepto Baptismo, præ aliis necessarium est. Nimis verenda sunt verba Domini adversùs eos Sacerdotes, qui salutem proximorum parùm curant. « Si dicente me ad impium, » morte morieris, non annuntiaveris ei.... ipse impius in ini» quitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua re-

» quiram. » *Ezech.* 3. 18. Si autem Sacerdos ille se excuset adducendo suam insufficientiam, audiat S. Franciscum Salesium, qui falsam vocat humilitatem eorum Sacerdotum qui renuunt animarum saluti incumbere, sub titulo suæ imbecillitatis. Ista (ait Sanctus) malitiosa est humilitas, et inventus amoris proprii, qui sub hoc specioso prætextu propriam quærit tegere socordiam. Subdit quòd Deus, cùm aliquod nobis talentum donaverit, justè petit à nobis, ut illud exerceamus : quapropter qui eo utitur et paret, ille magis humilem se ostendit. Superbi quidem causam habent, ut nullum suscipiant opus, quia tales in se ipsis fidunt. Humiles contra magnanimi sunt, quia non proprias perpendunt vires, sed in Deo confidunt cui placet in nostra infirmitate suam omnipotentiam extollere; unde concludit quòd humiles omnia aggredi possunt.

51. Secundò, si accedit ad confitendum aliquis Confessarius, de cujus idoneitate prudenter dubitatur, interrogetur, an studio sufficientem operam dederit, et an studere pergat? nam, ut diximus *n.* 18. *in fine,* ad bene exercendum officium excipiendi Confessiones, non satis est aliquando studuisse. Item, an absolverit eos qui manebant in occasione proxima peccati, aut erant recidivi, nec extraordinaria signa suæ dispositionis afferebant? Si unquam talis Confessarius aliquam pœnitentem sollicitasset ad turpia, interrogetur, an sciat se non posse Sacrum facere, dum à SS. P. Benedicto XIV sollicitantibus imposita est inhabilitas perpetua, et Papæ reservata, quæ, ut ostendimus in Opere (*Lib.* 6. *n.* 705.), ante omnem sententiam incurritur. An autem hæc incurratur etiam ab ignorantibus? Observa quæ dicuntur in eodem Opere loco citato, Venetiis edito.

52. Tertiò, si accedit Parochus, interrogetur 1. an attendat ad debitas correctiones erga subditos? præcisè erga eos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua turpiter conversantur, aut domos sponsarum frequentant. Et de hac materia loquendo, hujusmodi Parochus valde advertatur ad non accipiendas promissiones mutuas matrimonii, nisi parum ante quàm Nuptiæ sint contrahendæ, ut prudentes Parochi agunt; alioquin omne tempus illud usque ad matrimonium, peccatorum tempus erit. 2. An invigilet, ut sui subditi absque exceptione personarum Paschale impleant præceptum? Quot personas in Missionibus invenimus, præsertim majoris existimationis, quæ per multos annos præceptum implere omiserunt; quin Parochus eos admonuerit, et opportuna adhibuerit media ad ipsorum resipiscentiam? 3. An Sacramenta ministraverit (præcipuè pœnitentiæ) in periculo mortis, aut cùm requisitus fuerit per se ipsum (*l.* 6. *n.* 623. *v.* 2. *Resp.* 2. *et Resp.* 3.)? Dico per *seipsum,* quia, cùm ipse potest, non satisfacit illa per alios ministrando (*Lib.* 4. *n.* 127. *v. Hinc*). 4. An moribundis debitam præstiterit assistentiam? 5. An in Dominicis conciones habuerit, etenim Parochus cùm non est legitimè impeditus, omittendo concionari per mensem continuum, aut per tres menses discontinuos intra annum, à DD. non

excusatur à gravi culpa (*Lib.* 3 *n.* 269. *infra v. Hîc obiter*). 6. An debitas largitus sit eleemosynas habens beneficium pingue, congruam excedens? 7. An attenderit ad instruendos in Doctrina Christiana pueros, et rusticos circa mysteria fidei, et media ad salutem? Præsertim an instruxerit rudes circa dolorem peccatorum necessarium ad obtinendam absolutionem; necnon pueros circa Communionem ætate qua jam ad eam sunt idonei, nimirum ordinariè loquendo ab anno decimo usque ad duodecimum, vel ad summum ad decimum quartum (*Lib.* 6. *n.* 301. *v. Sed hîc*)? Sciendum enim, S. Carolum Borromæum suis Parochis præcepisse ut ad Communionem idoneos redderent pueros, statim ac ad decimum annum pervenissent (*Ibid.*) At quidam Parochi renuunt etiam pueris, qui ad annum pervenerint duodecimum, Eucharistiam ministrare, et cur? ut incommodum effugiant illos instruendi. 8. Interroget sedulò, an facilè, et ob humanos respectus attestationes in scriptis dederit initiandis, necessarias ut illi possint Ordines suscipere? in hoc enim oportet ut Parochi non sola notitia negativa sint contenti, cùm debeant habere positivam de ipsorum probitate, et Sacramentorum frequentia; et ideo tenentur particulariter de his omnibus certiorari. Quandoque inveniuntur ordinandi mille culpis onerati, qui vix semel in anno communionem acceperint, imò qui etiam præceptum paschale omiserint, et deinde audacter attestationes Parochi præsentant de morum honestate, et Sacramentorum frequentia. Isti jam postea ordines suscipiunt, et scandalum fiunt populo; et de omnibus ipsorum flagitiis Parochus equidem rationem Deo reddere debet, nam Episcopi in hoc Parochis credunt: sed Episcopi seduliores fidem non præstant Parochis in hac materia tam gravi, à qua salus pendet populorum.

53. Quartò, si accedit Episcopus negligentis conscientiæ, Confessarius interroget 1. An debitam adhibeat diligentiam (præter scientiæ examen) in se certiorando de positiva probitate ordinandorum? prout Sacri Canones, Tridentinum, et Apostolus imponunt, minimè acquiescendo Parochorum attestationibus, quæ (ut diximus) ut plurimùm aut falsæ sunt, aut suspectæ. 2. An approbet ad confessiones Sacerdotes sat in moribus et doctrina expertos? Aliter illi plus damni quàm utilitatis afferent. 3. Quomodo reditus mensæ expendat, et applicet? Ut enim probavimus (*Lib.* 3. *n.* 492.), Episcopi dempta honesta sua sustentatione reliqua tenentur pauperibus elargiri. 4. Quomodo residentiæ obligationi satisfacit? Etenim nec etiam per tres menses à Tridentino concessos, ipse à sua diœcesi potest abscedere, ut Pontifex Benedictus XIV declaravit, si ex futili causa sive ob meram oblectationem abesset. 5. Quomodo invigilet ad inquirenda suarum ovium scandala, ut ipsa reparet meliori modo quo poterit, implorando etiam subsidium brachii sæcularis, si oportet? 6. Interroget quomodo se gerat in bono exemplo exhibendo? certè enim Prælatus speciali modo tenetur exemplarem se præbere: aliòquin quomodo poterit suos Ecclesiasticos corripere; putà ne

cum mulieribus versentur, neque ludos vetitos frequentent, si de his malum ipse tribueret exemplum?

54. Quintò, si confitetur Monialis, interrogetur 1. An aliquem defectum commiserit circa vota, præsertim paupertatis, accipiendo vel largiendo sine licentia? 2. An satisfecerit horis canonicis? Opinio enim quòd Moniales in privato non teneantur officium recitare, non est satis probabilis, ut ostendimus (*Lib.* 4. n. 141.) 3. An erga aliquem mutuam nutrierit benevolentiam periculosam, putà si adfuerint saltem verba, aut litteræ amatoriæ? Et eo casu, si Monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit Confessarius in neganda ei absolutione; in hujusmodi enim familiaritatibus, licèt finis positivè pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum, et malum exemplum respectu aliarum (*Diana part.* 5. *tr.* 7. *R.* 21. *et* 22.) 4. An aliquo teneatur odio in suas sorores. 5. Si Monialis aliquod exercet officium, interroget de illo in particulari; putà *Rotariam*, an afferat litteras aut nuncia de malo suspecta? *Portinariam*, an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali Monialium, aut aliorum? *Abbatissas*, an debitam, adhibeant diligentiam, cùm viri in monasterium ingrediuntur aut morantur; aut an novis abusibus conniveant? Advertendo quòd, licèt particulares Moniales peccent leviter, levem regulam transgrediendo, superiores tamen, quæ non curant impedire cùm possint observantiæ relaxationem, peccant in re gravi (*Lib.* 4. num. 13.)

55. Sextò, si accedit quis judicis officio fungens, interrogetur 1. An fuerit personarum acceptor? 2. An causas expediverit? 3. An in judicando conveniens studium præmiserit, omiserit, vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit?

56. Si autem accedit tabellio; interrogetur 1. Quomodo se gerat in capiendis informationibus? 2. An intermiserit interrogationes suggestivas? 3. An testium depositiones diminuerit, vel auxerit?

57. Septimò, si accedit medicus interrogetur 1. An satis fuerit versatus in studio medicinæ, et in praxi medendi? necnon an studium adhibeat (ut tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt? 2. An alicui impertierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum, sine justa causa? 3. An aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato (*l.* 1. *n.* 46. *lib.* 4. *num.* 291.)? 4. An fuerit causa ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parùm esse fidelem, vel peritum, aut ineptas vendere medicinas? 5. An attenderit ad curandos pauperes, si ad hoc stipendium exegerit; vel sine stipendio, si pauperes fuerint in gravi necessitate (*Trull. t.* 1. *l.* 4. *c.* 1. *dub.* 11. *in fine*)? 6. An curaverit suos monere infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta præcepta pontificia? De hoc puncto in pluribus Operis locis sermonem fecimus (*Lib.* 3. *n.* 182. *et melius l.* 6. *n.* 664.),

ubi dictum est quòd Innocentius III. medicis præcepit, ne alicujus infirmi curam susciperent, nisi priùs ille confessus fuerit; et S. Pius V. confirmans tale præceptum, insuper jussit, ut medicus post tertium diem relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum; item mandavit ut omnes medici, antequam gradum Doctoratûs assumant, dent juramentum observandi hoc præceptum; idque mandatum est omnibus collegiis. Sed dubium fit, quomodo hujusmodi præceptum, et juramentum intelligantur. Plures DD. tenuerunt ea procedere, cùm infirmitas est periculosa; vel saltem cùm dubitatur an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt Bullam S. Pii receptam fuisse. Sed communior sententia vult ut præfatum præceptum, quamvis non obliget in quocumque morbo levi, tamen non intelligendum sit tantùm urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterum fieri periculosi. Et ratio est, quia Innocentius præcipit, ut medicus imponat infirmo confessionem antequam ejus curationis onus medicus suscipiat, ad hoc, ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de Confessione monitus, de salute desperans, faciliùs in mortis periculum incurrat. Igitur intendit effici, ut infirmus confiteatur antequam morbus fiat mortalis. Hæc sententia mihi videtur vera. Hoc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timoratæ conscientiæ, qui non solent monere infirmos ad confitendum, nisi cùm infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc putant peccare adversùs juramentum præstitum juxta Bullam S. Pii, innixi doctrinæ plurium auctorum (*l.* 6. *num.* 664. *v. Circa autem.*) sentientium quod præfatum juramentum non obliget, nisi pro illa parte, pro qua à consuetudine receptum est. Cæterùm non dubitandum, quin mortaliter peccent saltem medici illi, qui omittunt monere infirmos de confessione, cùm infirmitas est jam periculosa. O! quàm miserum est videre tot infirmos (et præsertim eos qui spectatæ sunt dignitatis) ad incitas mortis reduci, ut rationes vitæ Deo mox reddituras parent, tempore quo sunt quasi exanimes, cùm vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriæ conscientiæ, suorumque peccatorum dolorem. Et totum hoc evenit culpa istorum medicorum, qui ne displiceant infirmis, aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; imò eis blandiri pergunt usque dum omnino ipsi de vita desperant. Cùm igitur accedit medicus negligentis conscientiæ, curet Confessarius præcipuè eum interrogare et monere, non obiter, sed cum calore de hac obligatione intimandi Confessionem infirmis, saltem quando advertit morbum jam esse gravem, aut dubitat an sit jam gravis, ut communiter dicunt DD. qui in hoc non discrepant. Dico *cum calore*; nam ex hoc puncto pendet salus spiritualis, non tantùm medici pœnitentis, sed omnium etiam infirmorum qui sub ejus cura erunt.

58. Octavò, si accedit pharmacopola, interrogetur 1. An præstiterit remedia prægnantibus ad abortum procurandum.

2. An vendiderit unum pharmacum pro alio, et cariùs quàm res valebat (*Lib.* 3. *n.* 821.). Hîc adde Gregorium XIII. in Const. 29. *Officii nostri* omnem vetuisse societatem pharmacopolas inter et medicos, aut chirurgos.

59. Nonò, si accedit mercator, interrogetur 1. An deceperit in pondere et mensura; 2. An res vendiderit ultra pretium supremum; præsertim dando merces ad creditum, cùm emptores essent securi, et nihil damni ipse esset passurus: An autem pretium augeri possit, vendendo ad creditum, eo quòd tale est pretium currens in venditionibus ad creditum juxta communem æstimationem? Et an res, quæ venduntur minutatim, cariùs possint vendi? observa doctrinas in Libro annotatas (*Num.* 809.)

60. Decimò, si accedit Sartor, interrogetur 1. An in diebus festivis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes compleret, et dominis afferret (*l.* 3. *n.* 303. *v. Sartoribus.*)? 2. An jejunia impleverit ab Ecclesia præcepta? nam Sartores ob sarciendi laborem minimè à jejunis excusantur (*Num.* 1041. *v. Barbitonsores.*) 3. An si alii commiserint ei pannos emere, ipse pretium majus exegerit, sub colore quòd Mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori ei pannos dederit? Si revera pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam exigere, modò moralem præmiserit diligentiam apud alios Mercatores, aut certò sciat quòd alii communiter mercem illam minori non vendant pretio (*Lib.* 3. *n.* 826. *v. Cautè*); hoc tamen debet esse omnino certum, alioquin nihil amplius potest exigere quàm solvit. 4. An sibi retinuerit frustula, sive resegmina vestium, quæ injustè retinet, nisi adsit consensus dominorum, aut nisi illi aliquid injustè detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter æstimato? 5. An sibi occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis bene formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem (vulgò ut dicitur, *in pigliar la misura*), aut esset ex aptandis vestibus fœminis, quod nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum attrectatione, idque esset sartori occasio proxima incidendi in pravas delectationes, aut desideria, prout non rarò accidit improbæ conscientiæ viris?

61. Undecimò, si accedit aliqua Venditrix sive Proxeneta (intellige de his quibus traduntur à dominis res vendendas licitantibus) interrogetur 1. an aliquid retinuerit pretii ab emptoribus exacti; tenuimus enim (*Num.* 825. *v. Quær.*) quòd Venditrix nequit illud superans sibi retinere, etiamsi traderet domino pretium ab eo designatum, quia talis determinatio fit, ut res non vendatur minoris, non autem, ut Proxeneta illud quod superest sibi retineat; idque procedit, etiamsi à domino fuerit locus designatus, ubi res venderetur, et Proxeneta, adhibita ibi debita diligentia, in alio loco multùm distanti pluris deinde vendidisset: etenim tunc etiam dicimus, quòd ipsa nequit omne superfluum retinere, sed tantùm id quod ipsi spectare potest ob illum extraordinarium laborem: nam res semper domino fructificat. Excipimus (*Ib. v. Bene autem.*) 1. Si Proxeneta rem meliorem reddi-

dit, et ideo pluris vendidisset, quàm res priùs valebat. 2. Si Proxeneta cum domino convenerit, amplius ei non tradere, nisi pretium ab eo determinatum : et hoc sive expressè sive tacitè, prout esset si dominus nullum pro ejus labore stipendium assignasset. 3. Si, quod superest, esset parvi momenti, ita ut præsumetur dominus condonare. 4. Si Proxeneta, facta ordinaria diligentia ipsa sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet. Idem dicendum, si quis tibi commiserit aliquam rem emendam pretio designato, et tu minoris emisses; tunc enim nihil amplius exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuisses ut impensæ parceres; aut si rem tuo nomine emisses, periculum in te assumendo; hoc tamen intelligitur, si jam præmisisses moralem diligentiam, nec invenisses à quo rem minoris emere potuisses (*Ibid.*)

62. Duodecimò, si accedit Barbitonsor, interrogetur an alios tondeat in diebus festivis, et ubi hujusmodi consuetudo non adsit? Dum contra id ei non est vetitum, ubi consuetudo jam introducta est : aut si ibi nequeunt viri tonderi nisi in festis, eò quòd in aliis diebus labori operam navare debent, ut se suosque sustentare possint. Præterea interrogetur, an comam mulieribus componat, juxta improbum usum hoc tempore à Satan inventum. Ordinariè loquendo, puto id esse viris proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus, aut saltem desideriis; unde dico minimè permittendum id alicui qui in se contrariam non habuisset experientiam. Quòd si unquam quis per notabile tempus expertus fuisset, in hujusmodi actione se immunem à peccato, hic revera damnari nequit de mortali; sed hoc non obstante, non omittat Confessarius eum removere quantùm potest ab hujusmodi officio, quod certè in se periculum continet. Hinc nolo dubium aliud discutere, an fœminæ possint vel ne tuta conscientia viros accersere, ut illis suas componant comas. Audio quòd ipsæ pluribus in locis hoc faciunt, et confitentur, et communicant; videant ipsæ et ipsarum Confessarii. Saltem Confessarius eis imponat, ne utantur viro aliquo juniori, ex cujus actionibus perceperint malitiosè se gerere. Cæterùm censeo quòd mulieres purioris conscientiæ non quidem utentur viris, sed contentæ erunt fœminis à quibus coma componatur, meliori modo quo potest.

CAPITULUM IV.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi.

63. Maxima Confessarii cura debet esse se bene gerendi cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi, aut in vitiis consuetudinarii sunt aut recidivi. Hîc sunt duo magni scopuli, in quos major Confessariorum pars impetunt, et deficiunt. In Capitulo sequenti sermonem faciemus de habituatis, et recidi-

vis; hîc de occasionariis. Certum est quòd si homines satagerent occasiones fugere, major peccatorum pars evitaretur. Satan, remotis occasionibus, parùm lucratur, sed cùm homo ultro in occasionem proximam se immittit; ut plurimùm et fere semper hostis victoriam canit. Occasio, præsertim in materia turpium delectationum, est quasi rete, quod ad peccatum trahit, et simul mentem obcæcat : ita ut homo peccet, quin videat quod agat. Sed deveniamus ad praxim. Occasio primò dividitur in Voluntariam, et Necessariam. *Voluntaria* est illa quæ facilè vitari potest. *Necessaria* quæ amoveri nequit sine gravi damno, aut scandalo. Secundò dividitur in Proximam, et Remotam. *Remota* est illa in qua homo rarò peccat, vel illa quæ ubique reperitur. *Proxima*, per se loquendo, est illa in qua homines communiter ut plurimùm deficiunt. Proxima autem *per accidens*, seu respectiva est ea, quæ licèt respectu aliorum non sit ut proxima, tamen respectu alicujus proxima est, vel quia hic in tali occasione frequenter est lapsus, vel quia prudenter timeri potest quòd labatur propter experientiam cognitam suæ fragilitatis. Quidem AA. volunt, non esse occasionem proximam nisi eam in qua homo fere semper, vel ut plurimùm ceciderit; sed communior et verior sententia docet, occasionem proximam esse illam in qua frequenter quis peccavit. (*Tom.* 5. *l.* 6. *num.* 452.) Verumtamen advertendum, quòd sicut aliquando occasio quæ respectu ad alios communiter est proxima, respectu verò ad aliquem valde pium et cautum potest esse remota (*Ibid.*); Ita contra quædam occasiones quæ respectu ad alios communiter per se essent remotæ, fortè erunt proximæ respectu ad aliquem qui propter experimentum relapsuum, et propter gravem inclinationem in quoddam vitium (præsertim si est turpe) factus est valde debilis et facilis ad labendum; et tunc iste tenebitur ad removendas non tantùm occasiones proximas, sed etiam illas remotas, quæ respectu sui proximæ evadunt.

64. Cæterùm, est quidem in occasione proxima, 1. Ille qui retinet in propria domo aliquam fœminam quacum sæpe rem habuit. 2. Ille qui frequenter in ludo prorupit in blasphemias, aut fraudes. 3. Ille qui in aliqua caupona aut domo sæpe se inebriaverit, aut ceciderit in rixas, vel actus, verba, aut cogitationes obscœnas. Porro omnes isti absolvi nequeunt, nisi postquam occasionem abstulerint, aut saltem nisi auferre promittant, juxta distinctionem, quæ fiet in numero subsequenti. Et ita pariter non potest absolvi qui aliquam domum adeundo, quamvis semel in anno, semper ibi peccavit; talis enim aditus jam ipsi proxima est occasio. Nec etiam absolvi possunt qui tametsi in occasione positi non labantur, afferunt tamen aliis grave scandalum (*Lib.* 6. *num.* 452. *vers. Ex præmissis.*). Addunt aliqui DD. (*Ibid.*) negandam quoque absolutionem illi qui occasionem externam non removet, si cum occasione conjungitur habitus vitiosus, aut magna tentatio, seu vehemens passio, quamvis usque tunc in ea occasione nunquam peccaverit; nam facilè

deinde peccare poterit, si ab occasione se non amoverit. Hinc dicunt, quòd si unquam aliqua famula tentaretur ab hero, et ipsa se noverit facilem ad labendum, ab eâ domo abscedere tenetur, si commodè potest, alioquin temerè præsumeret se securam habere. Et hîc caveant Confessarii à permittendo sponsis domos sponsarum adire, et puellis earumque parentibus sponsos in domum admittere, quia rarò evenit quòd tales sponsi non labantur, saltem in verba, aut cogitationes turpes in hujusmodi occasione, dum omnes aspectus, et colloquia inter sponsos sunt incentiva ad peccandum : estque moraliter impossibile ipsos invicem conversari, et non sentire stimulos ad eos turpes actus, qui tempore Matrimonii deinde succedere debent.

63. Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis qui invicem se adamant, quippe non sunt isti omnes indistinctè de gravi culpa damnandi, sed ordinariè puto ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimia experientia patet; nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in occasione à mortalibus invenientur immunes; et si non in principio, saltem in progressu; tales enim adamantes priùs conversantur invicem ob propensionem, deinde propensio fit passio postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat, et eos in mille crimina ruere facit. Hinc Cardinalis Picus de Mirandula, Episcopus Albanensis, in sua Diœcesi per edictum suos admonuit Confessarios, ne tales adamantes absolverent, si postquam ter ab illis jam fuerint admoniti, ab hujusmodi amore sectando non abstinuissent, præsertim tempore nocturno, aut diu, aut clam, aut intra domos (cum facili periculo osculorum, et tactuum), aut contra parentum præceptum, aut cùm altera pars prorumpit in verba obscœna; aut cum scandalo (prout si in Ecclesia), aut cum Conjugatis, Claustralibus, aut Clericis in sacris. Et in hoc generaliter advertendum, quòd ubi agitur de periculo peccati formalis, et præcisè peccati turpis, Confessarius quantò magis rigorem cum pœnitente adhibebit, tantò magis ejus saluti proderit; et contra, tantò magis cum illo immanis erit, quantò magis benignus erit in permittendo, ut ille in occasione maneat, aut se immittat. S. Thomas de Villanova Confessarios in hoc condescendentes vocat *impiè pios*. Hæc charitas est contra charitatem. Solent in his casibus pœnitentes conari, ut Confessarii apprehendant, quòd occasionem removendo magnum orietur scandalum. Fortis sit Confessarius ad hujusmodi timores despiciendos : majus semper erit scandalum, videre quòd Pœnitens nec etiam post Confessionem occasionem aufert. Aut alii ejus peccatum ignorant, et tunc nihil mali suspicabuntur : aut sciunt, et tunc pœnitens famam potiùs recuperabit, quàm amittat, removendo occasionem.

66. Plures DD. censent prima, aut secunda vice bene hunc absolvi posse, qui est in occasione proxima licèt voluntaria, etiam antequam occasio auferatur; modò firmum habeat propositum, et promittat se illam statim remoturum. Sed hîc oportet

distinguere cum S. Carolo Boromæo (in Instructione Confessariis ab eo tradita) occasiones quæ *sunt in esse*, et occasiones quæ *non sunt in esse*. Occasio quæ *est in esse*, est ex. gr. cùm aliquis concubinam domi detinet, vel cùm aliqua famula consentit quoties tentatur à Domino, et similia. Occasio autem quæ *non est in esse*, est ex. gr. cùm quis in ludo prorumpit in blasphemias, aut versando in cauponio prolabitur in rixas et ebrietates, aut accedendo ad convivia incidit in verba et cogitationes turpes. His positis, dicendum, quòd in occasionibus quæ *non sunt in esse*, rectè docet S. Carolus quòd Pœnitenti firmè promittenti se ab eis abstinere, potest ei semel, bis, et etiam ter Absolutio dari; quòd si deinde ille occasionem non aufert, et eodem modo peccat, non potest absolvi, nisi priùs occasionem removeat. In occasionibus autem quæ *sunt in esse*, cum eodem S. Carolo omnino neganda est Absolutio, nisi occasio prorsus auferatur. Hancque sententiam (ordinariè loquendo) omnino tenendam probavimus in libro (*Lib.* 6. *num.* 454.) Ratio, quia talis Pœnitens est indispositus ad Absolutionem, si petat eam antequam occasionem removeat; etenim eam recipiendo, se immittit in proximum periculum frangendi propositum ; et sic remanendi in eadem occasione. Clariùs rationem hanc explicemus. Porro mortaliter peccat qui est in occasione proxima voluntaria, et eam non tollit, cùm autem opus tollendi occasionem sit maximè arduum, et non impleatur, nisi per magnam violentiam, hanc vim difficulter sibi infert qui jam est absolutus, dum ablato timore sine Absolutione remanendi, de facili sibi suadebit quòd tentationi resistet, quin occasionem auferat, et ita in ea manendo, certè quidem recidet; prout quotidie experimento probatur in pluribus Pœnitentibus qui carpta Absolutione ab aliquo Confessario parùm cauto, minimè postea attendunt ad occasionem removendam, et statim deteriùs relabuntur. Hinc diximus quòd propter prædictum periculum frangendi propositum, mortaliter peccat Pœnitens qui ante remotionem occasionis Absolutionem petit, et graviùs peccat Confessarius qui illum absolvit.

67. Diximus *ordinariè loquendo*, nam plures casus excipiuntur à DD. (*l.* 6. *n.* 454. *v. Dixi tamen.*) in quibus Pœnitens absolvi potest, antequam occasionem removerit. Et excipitur 1. casus in quo Pœnitens talia afferret extraordinaria signa doloris, ut prudenter judicari possit ipse non esse amplius in proximo periculo frangendi propositum de tollenda occasione ; tunc enim signa illa indicant Pœnitentem donatum fuisse uberiori gratia, qua meritò speratur quòd in removenda occasione constans erit. Verumtamen, semper ac Absolutio commodè differri posset, tunc illam etiam ei differrem, usque dum cum effectu occasionem auferat. Excipitur 2. casus in quo Pœnitens non possit redire, vel nonnisi post multum tempus; tunc bene potest absolvi, si censetur bene dispositus per propositum statim removendi occasionem ; quoniam eo casu periculum frangendi propositum, remotum reputatur, causa magni oneris quod Pœnitens deberet pati, abscedendo sine

Absolutione, aut repetendi Confessionem apud alium Sacerdotem, aut diu manendi sine gratia Sacramenti. Quapropter cùm ille sit tunc in quadam morali necessitate recipiendi Absolutionem, antequam occasionem tollat, habet jus ut statim absolvatur (*Ibid. v. Excipiendus* 2.); dum enim hic non potest ante Absolutionem occasionem auferre, censetur ac si esset in occasione necessaria. Sed hoc nec etiam admittendum, si Pœnitens jam ab alio Confessario aliàs admonitus fuerit de occasione removenda, et non impleverit, quia tunc habetur ut recidivus, et ideo nequit absolvi, nisi afferret extraordinaria signa doloris, prout in sequenti Capitulo dicemus.

68. Hoc dicimus quoad occasionem proximam voluntariam. At si occasio est necessaria, aut *physicè*, prout si quis detineretur in carcere, vel esset in periculo mortis, in quo non haberet tempus et modum ejiciendi concubinam: vel *moraliter*, id est, si occasio non posset auferri sine scandalo, aut gravi damno vitæ famæ, aut bonorum, ut communiter docent DD. (*Lib.* 6. *num.* 455.); eo casu Pœnitens bene absolvi potest, quin occasionem auferat, quia tunc non tenetur eam removere; modò promittat exequi media necessaria ad efficiendum, ut occasio ex proxima evadat remota, prout sunt, præcisè in occasione peccati turpis fugere familiaritatem complicis, et etiam aspectum quantùm fieri potest: frequentare Sacramenta: et sæpe commendare se Deo, renovando quotidie (præsertim mane) ante Imaginem Crucifixi propositum non ampliùs peccandi, et quantùm est possibile vitandi occasionem. Ratio, quia occasio peccandi non est propriè peccatum in seipsa, neque inducit peccandi necessitatem; unde bene consistere potest cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi; et licèt quisque teneatur auferre proximum periculum peccandi, id intelligitur cùm ipse sponte vult tale periculum, sed cùm occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit, et Deus tunc non se retrahit ab assistendo sua gratia illi qui verè deliberavit ipsum non offendere. Non dicit Scriptura quòd peribit qui est in periculo, sed qui amat periculum; sed nequit dici amare periculum, qui illi invitus subjacet; unde inquit D. Basilius (*In Constit. Mon. c.* 4.): « Qui urgenti aliqua causa, et necessitate se periculo ob» jicit, vel permittit se esse in illo, cùm tamen aliàs nollet, non » tam dicitur amare periculum, quàm invitus subire; et ideo ma» gis providebit Deus, ne illo pereat. »

69. Hinc dicunt DD. bene capaces Absolutionis esse qui nolunt relinquere aliquod officium, negotium, aut domum, in qua soliti fuerunt peccare, eò quòd deserere eam nequeunt sine gravi detrimento, semper ac verum habeant propositum se emendandi, et media implendi ad emendationem: tales sunt ex. gr. Chirurgi qui in medendis Fœminis, aut Parochi qui in excipiendis earum Confessionibus, prolapsi sunt, si, his muneribus relictis, non possint juxta suum statum vivere (*Lib.* 6. *n.* 455. *in fin.*) Sed omnes conveniunt expedire in his et similibus casibus Absolutio-

nem differre, ut Pœnitens sit saltem diligentior in præscriptis remediis exequendis. Verumtamen ego censeo, Confessarium non tantùm posse, sed etiam teneri ad differendam Absolutionem, semper ac commodè differre potest, præsertim cùm agitur de materia turpi; tenetur enim ipse tanquam Medicus Animarum opportuniora applicare remedia; et puto remedium magis idoneum non inveniri pro eo qui manet in occasione proxima, quàm differre ei Absolutionem, dum experientia nimis patet quòd plures post Absolutionem acceptam negligunt media præscripta exequi, et sic facilè recidunt. E converso, cùm alicui differtur Absolutio, ille vigilantior erit ad media implenda, et ad obsistendum tentationibus, ob metum ne iterum sine Absolutione dimittatur, cùm ad Confessarium redibit. Fortè in hoc quis me nimium rigidum reputabit; sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere cum iis qui sunt in proxima occasione, quamvis necessaria, et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim absolvendi; et sic censeo multò magis prodesse Pœnitentium saluti. Utinam et omnes Confessarii sic etiam se gererent! o! quot peccata vitarentur, et quot aliæ salvarentur Animæ! Repeto quod supra dixi: Ubi agitur de liberando Pœnitente à peccato formali, uti debet Confessarius opinionibus benignioribus, in quantum Christiana prudentia concedit; sed ubi opiniones benignæ periculum peccati formalis proximiùs reddunt, prout in hac materia occasionum proximarum accidit, dico omnino expedire, et quandoque oportere, ut Confessarius sententiis rigidioribus utatur, tunc enim hæ valde magis prosunt Animarum saluti. Quòd si autem quis, manendo in occasione necessaria, semper eodem modo relaberetur, etiam remediis adhibitis, et modica superesset spes emendationis, tunc dico omnino huic negandam Absolutionem priùs quàm occasionem tollat (*Ibid. n.* 457.) Et hîc reor instare Evangelii præceptum: *Si oculus scandalizat te, ejice eum* (*Marci* 9. 46.) Excepto casu quo Pœnitens signa doloris ostenderet tam extraordinaria, quòd posset concipi prudens spes emendationis (*Lib.* 6. *n.* 457. *in fin.*)

CAPITULUM V.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum Habituatis, et Recidivis.

70. Distinguendi sunt habituati à recidivis. *Habituati* sunt qui habitum contraxerunt in aliquo peccato, de quo non adhuc sunt confessi. Isti, ut dicunt DD. (*Tom.* 5. *l.* 6. *n.* 459.) bene absolvi possunt, prima vice qua confitentur de pravo habitu, vel si de eo confitentur postquam retractaverunt, dummodo dispositi sint per verum dolorem, et firmum propositum adhibendi media efficacia ad emendationem; verùm si habitus esset valde radicatus, potest etiam Confessarius ei differre Absolutionem, ad expe-

riendum quomodo sit constans Pœnitens in praxim deducendo media præscripta, utque ipse de suo vitio majorem concipiat horrorem. Advertatur hîc quòd quinque vices in mense jam possunt malum habitum constituere in aliquo vitio peccati externi, modò inter ipsas aliquod intervallum intercedat. Et in materia fornicationum, sodomiarum, et bestialitatum multò minor numerus habitum queit constituere: qui ex. gr. semel in mense fornicaretur per annum, bene hic Habituatus dici potest.

71. *Recidivi* autem sunt qui post Confessionem eodem, vel quasi eodem modo sunt relapsi absque emendatione. Isti, ut communiter docetur (*Ibid. v. Recidivus.*), nequeunt absolvi, si sola signa ordinaria afferant, nempe si tantùm confiteantur, asserendo se pœnitere, et proponere, prout habetur ex Propos. 60. damnata ab Innocentio XI. Nam habitus contractus, et relapsus præteriti sine ulla emendatione magnam præstant suspicionem, quòd dolor et propositum, quæ Pœnitens asserit se habere, nequaquam sint vera. Unde istis differenda est Absolutio per aliquod tempus, usquedum appareat prudens signum emendationis. Et in hoc puncto lugenda est Animarum ruina, cujus causa sunt tot mali Confessarii, indistinctè absolvendo tot Recidivos, qui cùm repererint Confessarios, qui semper tam facilè eos absolvunt, amittunt horrorem in peccando, et pergunt ad putrescendum in cœno vitiorum usque ad mortem. Quidam DD. (*Lib.* 6. *n.* 459. *v. Dicunt.*) admittunt, Recidivum solis signis ordinariis absolvi posse usque ad tertiam et quartam vicem; sed huic opinioni nunquam potui acquiescere, dum Habituatus, qui post unam Confessionem recidit sine emendatione, jam est verus Recidivus, et fundatam præbet suspicionem suæ indispositionis. Et notetur hîc quòd hæc regula procedit, etiam respectu culparum venialium; quamvis enim communiter admittitur faciliùs absolvi posse eos qui prolabuntur in peccata levia, eò quòd occasiones eorum frequentiores sint; attamen, cùm sit communis sententia (*l.* 6. *n.* 449. *Dub.* 1.) grave esse peccatum, et sacrilegium Absolutionem recipere super levibus confessis sine vero dolore et proposito, nec sufficere dolere de multitudine seu de numero excessivo talium culparum, quin dolor habeatur de aliqua in particulari, prout tenuimus (*Ib. Dub.* 2.) contra quorumdam opinionem, facilè metuendum est hujusmodi Confessiones sacrilegas esse, aut saltem invalidas. Hinc diligenter satagat Confessarius ad non absolvendos indistinctè tales Pœnitentes; tunc etenim, etiamsi illi sint in bona fide, tamen non poterit à sacrilegio excusari, Absolutionem impertiendo eis qui ad Absolutionem non satis dispositi judicari possunt. Propterea curet, si Pœnitentem sine peccato vult absolvere, aut eum disponere ad dolendum præsertim de aliqua levi culpa, à quo ille magis horreat; aut ei insinuare, ut confiteatur de aliquo peccato graviori vitæ anteactæ contra aliquod præceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero) ut habeat materiam certam super qua inniti possit Absolutio, alioquin etiam huic Pœnitenti per aliquod tempus differri oportet Absolutio.

72. Dico *per aliquod tempus*, eò quòd Recidivis tam levium, quàm gravium culparum non est necessarium differre Absolutionem per annos, aut menses, ut nimis rigidè vult Juenínus (*Vid. l.* 6. *n.* 463.); sed regulariter satis erit, si peccatum procedit ex fragilitate intrinseca, dilatio octo vel decem dierum, prout ait doctus Auctor Libri Romæ editi, cui titulus, *Istruzione per li Novelli Confessori* (*Part.* 1. *c.* 9. *n.* 215.); idemque dicit Auctor Libelli ubique in Italia accepti, cui titulus, *Istruzione per li Novelli Confessori di Terre, e Villaggi* (*Capo* 1. §. 4.), ubi pro hac doctrina citat Ludovicum Habert (*In Praxi Pœnit. tr.* 4. *p.* 417.). Adduntque esse excessivam et periculosam dilationem mensis, quia post tantum tempus difficilis redditur reditus hujusmodi Pœnitentium. Et huic judicio favet Benedictus XIV, *in Bulla Apostolica* (*In Bullar. t.* 3. *N. XIX.* §. 22.), ubi loquens de Confessariis, qui ritè Pœnitentibus Absolutionem differunt, sic deinde eos monet: « Illos quantocius ut revertantur » invitent, ut ad Sacramentale forum regressi, Absolutionis be- » neficio donentur. » Nota verba, *quantocius*, et *donentur*. Ad summum (dico) his differri potest absolutio per quindecim, aut viginti dies. Sed excipere oportet illos qui tempore Præcepti Paschalis confitentur; pro istis enim majoris temporis experientia requiritur, cùm justa suspicio haberi possit, quòd hi abstineant à relapsu potius ut censuram effugiant, quàm ex vero proposito mutandi vitam. Oportet etiam excipere eos qui lapsi sunt in occasione proxima extrinseca; isti enim majori egent experientia, cùm occasio (ut dictum est in Capitulo præcedenti) sit fortius incentivum ad peccandum. Verùm semper sufficiet experientia mensis. Caveat tamen Confessarius, ne dicat Pœnitenti, ne redeat nisi post mensem; nam hic ob tantam dilationem, nimis terrebitur potiùs imponat ei ut redeat post octo, vel quindecim dies, et sic blando modo ipsum transferet ad recipiendam Absolutionem in fine mensis.

73. Ad absolvendos igitur Recidivos non sufficiunt ordinaria signa doloris et propositi, sed requiruntur extraordinaria: quæ aliàs juxta communem sententiam (*Lib.* 6. *n.* 459. *v. Recidivus.*) certè sufficiunt ad Absolutionem impertiendam; illud enim extraordinarium signum (modò solidum sit et fundatum) aufert indispositionis suspicionem, quæ urget ratione relapsuum. Rectè dixerunt Episcopi Belgii, an. 1697 congregati, in quodam Decreto edito pro directione Confessariorum suarum Diœcesium, de hoc puncto loquentes: « Deum in conversione peccatoris, non » tam considerare mensuram temporis, quàm doloris » (*Apud Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1823.) Hinc prohibuerunt, ne Confessarii stabili lege exigerent à Pœnitentibus adhuc recidivis experientiam notabilis temporis, antequam eos absolverent. Et jure merito, sola enim probatio temporis non est unicum signum mutatæ voluntatis, dum voluntas peccatoris mutatur virtute Divinæ Gratiæ, quæ tempus non requirit, sed aliquando illico operatur; quapropter mutatio voluntatis bene per alia signa cog-

nosci valet, sine experientia temporis. Quinimo alia signa dispositionis actualis Pœnitentium, quandoque voluntatis mutationem manifestant multò meliùs, quàm probatio temporis : nam talia signa directè dispositionem ostendunt, dum è converso experientia illam ostendit, tantùm indirectè, cùm non rarò accidat, quòd aliquis diu abstinuerit à peccando, et adhuc sit etiam indispositus. Unde Auctor Libri citati *Istruzione per li Novelli Confessori*, sic ait (*Part. I. c.* 15. *n.* 356.) *Se la caduta nasce dalla propria fragilita, senz' altra causa estrinseca volontaria, è quasi temerità il dire, che ogni ricaduto sia indisposto.* Et alibi (*Part. I. c.* 9. *n.* 213.) dicit quòd Recidivus propter vim mali habitûs absolvi debet semper ac firmam ostendit voluntatem adhibendi media ad emendationem, sic subdendo : *E giudichiamo, che'l fare altrimenti sia troppo rigore, e che'l Confessore facendo s'allontanerebbe dallo Spirito della Chiesa, e del Signore, et della Natura del Sacramento, il quale non solamente è giudicio, ma è medecina salutare.*

74. Plura autem sunt hæc signa, prout docent DD. (*Lib.* 6. *n.* 460.) I. Major dolor manifestatus per lacrymas (modò sint veræ compunctionis), aut per verba ex corde procedentia, quæ aliquando certiora signa quàm lacrymæ esse possunt. II. Minor numerus peccatorum (intellige cùm Pœnitens fuerit in eisdem occasionibus et tentationibus peccandi); aut si Pœnitens post ultimam Confessionem perseveravit in gratia per notabile tempus, putà per 20 aut 25 dies, ipse qui priùs pluries in hebdomada prolabi solebat; aut verò si relapsus fuerit post magnam resistentiam; aut etiam si antequam ad Confessionem accederet, diu se abstinuerit à culpis mortalibus. III. Diligentia adhibita pro emendatione, ut esset si Pœnitens diligenter occasionem vitaverit; media præscripta à Confessario executioni mandaverit aut si adhibuerit jejunia, preces, eleemosynas, etc. ad vitium extirpandum. IV. Si ipse petit à Confessario remedia, aut nova media ad emendationem, item si promittit implere media quæ tunc ei suggerit Confessarius; maximè si nunquam monitus fuerit ad illa adhibenda; sed his promissionibus censeo non omnino fidendum, si alia signa desint; cùm Pœnitentes, ut Absolutionem carpant, facilè promittant, sed postea difficulter attendant. V. Spontanea Confessio, nempe si Pœnitens accedit non jam ad implendum Præceptum Paschale, neque ex quodam usu pro se confitendo, in aliquibus temporibus, prout die Nativitatis Domini, in Festivitatibus Deiparæ, et similibus, neque accedit impulsus à Parentibus, à domino, aut magistro; sed venit omnino sponte, et verè inspiratus à Divino lumine, ad solum finem, ut Divinam gratiam recipiat. Præsertim si ad se confitendum longum iter agressus fuerit, abstinuerit à lucro notabili, grave sustinuerit incommodum, aut magnum conflictum internum vel externum superaverit. VI. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, putà ob concionem auditam, aut mortem amici, obve metum alicujus imminentis flagelli, prout ter-

ræ motus, pestis, etc. VII. Si Pœnitens confiteatur peccata anteriùs per verecundiam tacita. VIII. Si Pœnitens, antequam accedat, restituerit rem, vel famam ablatam. IX. Si propter monitionem Confessarii ostendit se apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati, periculique suæ damnationis. Alii alia signa addunt, prout si Pœnitens magnam libenter acceptat pœnitentiam; si asserit se pœnituisse peccati statim ac illud patravit; si protestatur se velle mori potiùs quàm peccare. Sed hæc signa nescio an sola satis esse possint; potiùs dicerem quòd possent deservire ad alia signa, quæ sola non sufficerent.

75. Denique semper ac aliquod adest signum, quo prudenter possit judicari Pœnitens mutasse voluntatem, bene absolvi potest; quamvis enim Confessarius, ut Pœnitentem absolvere possit, moraliter certus esse debeat ejus dispositionis, attamen advertendum, quòd in aliis Sacramentis, in quibus materia est physica, physica etiam debet esse certitudo; sed in hoc Sacramento Pœnitentiæ, cùm materia sit moralis, prout sunt actus Pœnitentis, sufficit moralis certitudo, sive respectiva, ut probatum est (*l.* 6. *n.* 57. *et.* 461.); nimirum satis est quòd Confessarius prudentem habeat probabilitatem de dispositione Pœnitentis, sine aliqua prudenti suspicione in oppositum, alioquin difficulter unquam posset ullus peccator absolvi, nam omnia signa Pœnitentium aliud non fundant quàm probabilitatem quamdam de ipsorum dispositione. Auctor (*dell' Istruzione per li Noo. Confessori.*) sic inquit: *Non ricercasi altro per amministrare la Penitenza, che un giudizio prudente probabile della disposizione del Penitente; onde se le circostanze non fondano un dubbio prudente, ch' egli non sia sufficientemente disposto, non deve il Confessore inquietare se stesso, nè il Penitente, per averne l'evidenza che non è possibile* (*Part.* 1. *c.* 15. *n.* 360.) Et hîc notandum circa malum habitum, quòd faciliùs absolvi possunt Recidivi in blasphemiis, quàm in aliis peccatis odii, furti, aut libidinis, quibus habitus fortiùs inhæret, causa majoris concupiscentiæ, sive inclinationis, quæ in illis invenitur.

76. Dictum est, Confessarium posse absolutionem impertiri Consuetudinario, et Recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet: sed non dicitur teneri quia potest etiam absolutionem ei differre, si hoc censeat expedire, ut communiter DD. docent (*Lib.* 6. *n.* 462.); Etenim, licèt Pœnitens post Confessionem suorum peccatorum jus habeat ad Absolutionem, tamen non habet jus ut statim absolvatur; nam Confessarius tanquam Medicus bene potest, imò quandoque tenetur Absolutionem differre, cùm judicat tale remedium necessariò prodesse saluti sui Pœnitentis. An autem expediat ordinariè uti hoc remedio, aut non sine consensu Pœnitentis? Certum est non expedire, si videt quòd dilatio afferre potest magis detrimentum, quàm profectum; et idem dicunt DD. quando ob dilationem Pœnitens subire deberet aliquam infamiæ notam, aut periculum (*Num.* 463.) Extra autem hos casus, quidam volunt meliùs

esse, ut hujusmodi Recidivis differatur Absolutio. Alii tamen communiùs censent id rarò expedire; et hoc etiam sentit celebris nostrorum temporum Missionarius, R. P. Leonardus de Portu Moritio in suo docto Sermone Romæ editio, cui titulus, *Discorso Mistico, e Morale.* Meliùs nihilominus dicendum, quòd in hoc puncto nequit certa statui regula, sed Confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet. Deo se commendet, et secundùm quod se sentit inspiratum, sic faciat. Ego ita censeo; Si Pœnitens relapsus est ex fragilitate intrinseca, prout accidit in peccatis iræ, odii, blasphemiarum, mollitierum aut delectationum morosarum, dico cum sententia communissima Doctorum (*Ibid. v. Ut autem*) quòd rarò expedit differre absolutionem Recidivo, cùm ille est dispositus: nam sperari debet magis Gratiam Sacramenti, quàm dilationem Absolutionis illi prodesse posse.

77. Dico *ex fragilitate intrinseca;* aliter enim agendum cum eo qui relapsus est ob occasionem extrinsecam, quamvis necessariam; nam occasio vivaciorem excitat concupiscentiam, et complicis præsentia vehementiùs sensus commovet, et intensiorem reddit affectum ad peccandum, quàm faciat pravus habitus intrinsecus; et ideo pœnitens in occasione extrinseca magnam sibi vim inferre debet, non tantùm ad superandam tentationem, sed etiam ad se removendum à familiaritate et præsentia complicis, ut periculum ex proximo reddatur remotum. Et tantò magis hoc procedit, si occasio est voluntaria, et omnino auferri debet, quia tunc recipiens Absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum factum de illa removenda prout ostendimus in Capitulo præcedenti *n.* 63. E converso in consuetudinario ob causam intrinsecam remotius est periculum violandi propositum, dum ex una parte non adest objectum extrinsecum quod tam violenter eum impellat ad peccandum: et ex altera illi non est voluntaria retentio mali habitûs, prout est voluntariam non amovere occasionem cùm possit; unde in tali necessitate Deus malè habituato magis succurrit, et ideo plus quàm à dilatione Absolutionis, sperari potest emendatio à grâtia Sacramenti, quæ illum fortiorem reddet, reddetque efficaciora media quæ ipse adhibebit ad habitum extirpandum. Cur enim, rectè dicunt Salmanticenses (*De Pœnit. c.* 5. *n.* 68. *in fin.*), magis sperari debet quòd peccatori Gratia carenti prosit dilatio Absolutionis, quàm prosit amico Dei Absolutio qua gratiam recepit. Et Cardinalis Toletus (*Lib.* 5. *c.* 13.), loquendo præcisè de peccato pollutionis, censet ad tale vitium vitandum non esse remedium efficacius quàm sæpe se munire Sacramento Pœnitentiæ; subditque hoc Sacramentum maximum esse frenum hujusmodi peccatum committentibus: et qui eo non utuntur, inquit quòd non sibi promittant emendationem nisi per miraculum. Et in facto S. Philippus Nerius (ut legitur in ejus vita) (*Cap.* 6. *n.* 2.) maximè hoc medio frequentis Confessionis utebatur pro Recidivis in tali vitio. Huic quoque confert id quod ait Rituale

Romanum, agendo de Pœnitentia : « In peccata facilè recidenti-» bus utilissimum fuerit consulere, ut sæpe confiteantur ; et si » expediat, communicent. » Et dicendo *facilè recidentibus*, certè intelligit loqui de eis qui nondum pravum habitum extirpavere. Aliqui auctores qui per solam rigoris viam videntur velle Animas salvas facere, dicunt Recidivos pejores fieri, cùm ante emendationem absolvuntur. Sed ipse scire vellem ab his Magistris meis, an omnes Recidivi, cùm sine Absolutione dimittuntur, carentes gratia Sacramenti, omnes evadant fortiores, et omnes emendentur? Quot ego miseros novi in exercitio Missionum, qui dimissi sine Absolutione, vitiis et desperationi se abjecerunt, et per plurimos annos omiserunt confiteri! Cæterùm repeto : quisque se dirigere debet, juxta lumen quo donatur à Deo. Hoc certum est, quòd in hac materia tam errant ii qui plus justò sunt faciles, quàm ii qui sunt difficiles ad absolvendum. Multi quidem propter nimiam facilitatem sunt in causa, quòd tot Animæ perdantur (et negari non potest quòd isti in majori sint numero, et majus damnum afferant, dum istis in majori numero accedunt peccatores habituati) ; sed alii ob nimium rigorem etiam magno sunt damno Animarum saluti. Et nescio, an Confessarius debeat tantum sibi scrupulum injicere, quando absolvit indispositos, et non etiam quando dispositos sine Absolutione dimittit. Concludo hîc, et dico : Non nego quòd aliquando bene prodesse possit Recidivo disposito dilatio Absolutionis. Dico secundò : semper proderit quòd Confessarius hujusmodi Recidivos terreat, ostendatque ac si non posset eos absolvere. Dico tertiò : Ordinariè loquendo, Recidivis ex fragilitate intrinseca, et per signum extraordinarium jam dispositis, magis Absolutionis beneficium proderit, quàm dilatio. Utinam et Confessarii Recidivos absolverent tum solùm cùm signa extraordinaria afferunt! Id quod lugendum est ; quòd major, ne dicam maxima, Confessariorum pars universaliter Recidivos absolvunt sine distinctione, sine signo extraordinario, sine admonitione, et sine aliquo saltem remedio præstito ad emendationem ; et hinc verè procedit, non jam ab absolvendis dispositis, tot Animarum universalis pernicies.

78. Hoc tamen quod dictum est, communiter loquendo de habituatis, et Recidivis, non procedit jam circa Initiandos in Sacris Ordinibus habituatos in aliquo vitio (præsertim in peccato turpi) ; circa hoc enim alia currit ratio. Laicus habituatus absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, sed Ordinandus habituatus, si vult ipse ad sacrum ascendere Ordinem, non sufficit, ut sit dispositus ad Sacramentum Pœnitentiæ, sed oportet ut etiam dispositus sit ad recipiendum Sacramentum Ordinis ; alioquin ad neutrum dispositus erit ; cùm enim sit indignus ascendendi ad Altare qui vix egreditur è statu peccati, nec habet probitatem positivam, necessariam respectu ad sublimitatem statûs in quem immitti inhiat, ipse graviter peccat, si absque illa vult sacrum Ordinem suscipere, etiamsi ponatur in statu Gratiæ. Quapropter tunc Confessarius

nequit eum absolvere, nisi promittat abstinere ab Ordine suscipiendo, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis, saltem plurium mensium probationem. Id plenè probatum est in Dissertatione Operi inserta (*Lib.* 6. *ex num.* 63.), cum communi sententia Doctorum (*Ibid. n.* 68.) ibi relatorum, qui docent quòd ad sacrum Ordinem suscipiendum non satis sit bonitas communis, id est simplex immunitas à peccato mortali, sed requiritur bonitas specialis, virtute cujus Initiandus sit à pravis habitibus depuratus, ut docuit D. Thomas (2. 2. *qu.* 189. *art.* 1. *ad* 3.) : « Ordines sacri præexigunt sanctitatem... unde pondus » Ordinum imponendum est parietibus jam per sanctitatem de» siccatis.... id est... ab humore vitiorum. » Et ratio est, quia si Ordinandus hanc non habet specialem sanctitatem, indignus est super plebem constitui, ad altissima Altaris Ministeria exercenda : « Sicut illi (loquitur idem S. Doctor) qui Ordinem sus» cipiunt, super Plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et su» periores sint meritò sanctitatis (*Suppl. qu.* 35. *art.* 1. *ad.* 3.). » Et alibi (2. 2. *qu.* 184. *art.* 8.) expressiùs præfatam rationem confirmat, dicens : « Quia per sacrum Ordinem deputatur ad » dignissima Ministeria, quibus ipsi Christo servitur in Sacra» mento Altaris, ad quod requiritur major sanctitas interior, » quàm requirit etiam Religionis status. »

79. Verumtamen excipitur casus quo à Deo donaretur quis tam extraordinaria compunctione, quæ ipsum liberaret ab antiqua fragilitate; nam, ut ait idem Angelicus (3. *p. qu.* 86. *art.* 5. *ad* 1.) « quandoque tanta commotione convertit (Deus) cor hominis, » ut subitò perfectè consequatur Sanctitatem spiritualem. » Raræ quidem sunt hujusmodi conversiones, et præsertim in Ordinandis, licèt aliquam petant Domum Religiosam, ut spiritualia agant Exercitia; isti enim ut plurimùm non ultro, sed coacti accedunt; sed quando verè quis tantam reciperet gratiam à Deo (cujus admirabiles sunt misericordiæ) quæ ipsum taliter mutatum redderet, quòd licèt adhuc aliquod pravum motum sentiret, magnum tamen concepisset horrorem adversùs peccatum, et simul notabiliter diminutum in se cognosceret ardorem concupiscentiæ, ita ut à gratia munitus facilè jam inciperet tentationibus obsistere; et insuper firmè statuisset in posterum, non tantùm vitare peccata, et occasiones, sed etiam media opportuniora suscipere ad vivendum ut Sacerdotem decet, et jam simul incœpisset ad suam conversionem confirmandam instanter preces effundere pro sua perseverantia, eum magna et tali in Deum fiducia, quæ eum redderet moraliter securum de quadam magna mutatione vitæ, eo casu bene posset Confessarius eum absolvere, etsi ipse vellet statim post Confessionem Ordinem sacrum suscipere. Attamen licèt adhuc in hujusmodi casu Pœnitens magnam habuerit compunctionem, Confessarius quantùm potest adhibere se debet, ut illum inducat ad differendam susceptionem Ordinis, ad hoc, ut meliùs à pravo habitu se purget, et meliùs concepta proposita exequatur. Imò ad hunc effectum, si ille nolit differre susceptionem, po-

test etiam Confessarius tanquam Medicus, ad majorem ejus protectum, differre ipsi Absolutionem, ut Initiandus Ordinis susceptionem differat. Hoc tamen intelligendum, modò ex tali dilatione non subeat ille periculum alicujus infamiæ, aut notæ; tunc enim (prout notatum est *n.* 69.) Pœnitens habet jus, ut statim absolvatur. Cæterùm Confessarii debent esse difficiles, quantùm fieri potest, in absolvendis hujusmodi Ordinandis, qui postmodum ordinariè pessimi evadunt, et sic populis et Ecclesiæ perniciem magnam afferunt (*Vide lib.* 6. *ex n.* 69.).

CAPITULUM VI.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum Pœnitentibus qui contraxerunt aliquam censuram, aut casum reservatum, vel obligationem denunciandi, vel impedimentum dirimens, aut impediens Matrimonii.

80. Et I. quod pertinet ad censuras, si quis accedat irretitus à censura, aut casu reservato, super quo Confessarius facultatem non habeat, jam supra diximus actum esse charitatis, ut Confessarius adeat Episcopum pro facultate obtinenda. Episcopus autem vi Cap. *Liceat, Sess.* 24. Tridentini (*Vid. lib.* 7. *num.* 75.) absolvere potest omnes casus Papales occultos. Et hanc facultatem potest delegare aliis Confessariis, etiam generaliter dummodo eos specialiter deputet ad hujusmodi casus absolvendos. (*Ibid. num.* 93.), excepta hæresi, et aliis casibus Bullæ Cœnæ (*Ibid. num.* 82); nisi Pœnitens esset impeditus adeundi Romam; tunc enim Episcopus absolvere potest ab omnibus Papalibus, etiam publicis (*Lib.* 7. *n.* 84.), et adhuc ab hæresi, et aliis Bullæ Cœnæ (*Lib.* 7. *n.* 84.) Insuper Episcopi absolvere possunt ab excommunicatione ob percussionem levem Clerici vel Monachi, et etiam ob gravem, si percutiens est mulier, ex *c. Ea noscitur*, et *c. Mulieres, de sent. Excomm.* Item ab excommunicatione propter abortum fœtûs animati, virtute Bullæ Gregorii XIII. quæ incipit *Romana Sedes;* Item ab excommunicatione ob communionem in eodem crimine cum excommunicatis ab eisdem Episcopis; Item ab excommunicatione quam incurrunt Fratres Minores admittentes in suis Ecclesiis ad Divina Officia Fratres Tertii Ordinis; Item ab excommunicatione qua ligantur ii qui absoluti in articulo mortis ab aliqua censura ab Episcopo reservata, non se præsentant eidem postquam convaluerint, et demum ab omnibus censuris quas Episcopi sibi reservant (*Lib.* 7. *num.* 213.)

81. Regulares autem etiam absolvere possunt Laicos à Papalibus occultis (*Lib.* 7. *num.* 96.), exceptis sex casibus Clementis VIII (à quibus tamen bene possunt absolvere Episcopi, quando sunt occulti) scilicet 1. Percussionis Clerici. 2. Duelli.

3. Violationis Immunitatis Ecclesiasticæ. 4. Fracturæ Clausuræ Monialium. 5. Simoniæ Realis. 6. Simoniæ Confidentialis. Facultas enim quoad casus præfatos respectu ad Regulares degentes extra Romam, et intra Italiam, à prædicto Pontifice est eis expressè ablata (*Num.* 99.) Quamvis autem nequeant Regulares absolvere Laicos à casibus reservatis ab Episcopis (*Lib.* 7. *n.* 98.), possunt tamen ex probabiliori sententia absolvere à Papalibus reservatis Episcopis (*N.* 99.), exceptis semper verò sex casibus Clementis, ut supra. Quoad subditos verò possunt eos absolvere ab omnibus casibus Papæ reservatis, etiam publicis, etiamque à casibus Bullæ *Cœnæ*, exceptis *Relapsu in hæresim, Falsificatione Litterarum Apostolicarum, et Delatione prohibitorum ad Infideles*, ex concessione facta Prælatis Ordinis Prædicatorum, et per communicationem aliorum Ordinum in Bulla, *Pretiosus.* 79. edita ann. 1727. ubi insuper concessum est Generali Ordinis, *ut ipse Solus possit ab irregularitate hujusmodi* (scilicet orta ex homicidio) *dispensare cum Fratribus sibi subditis, dummodo homicidium non fuerit appensatum, et intra claustra extiterit consummatum.* (*Lib.* 7. *Vide n.* 101. *et n.* 104.)

82. Notandum hîc quòd si quis ignorat censuram Papalem, nec ipsam, nec casûs reservationem incurrit, quia casus Papales principaliter ob censuram reservantur (*Lib.* 6. *n.* 580); ad differentiam casuum Episcopalium, quorum nesciens censuram, etiam incurrit casum; quia Episcopi principaliter casum reservant (*Ibid*): et hoc etiamsi ignoretur casûs reservatio, ut probavimus (*l.* 6. *n.* 581.) Cæterùm nulla incurritur censura ab eo qui invincibiliter eam ignorat (*Lib.* 7. *num.* 43.) Item notandum, quòd cùm quis sacrilegè in Jubilæo confessus fuerit, tunc reservatio non aufertur, ut probatum est, præsertim ex Declaratione N. SS. Papæ Benedicti XIV. (*Lib.* 6. *n.* 537. *Qu. II.*) Idemque tenuimus (*Ibid. v. Si autem*), si Confessio fuerit invalida loquendo de Jubilæo; sed extra Jubilæum, sî quis invalidè confessus fuerit apud aliquem Confessarium, qui facultate pollebat super peccatis reservatis, communis et probabilior est sententia quòd absolutus à reservatione maneat (*Lib.* 6. *num.* 598. *Q. IV.*) Estque etiam communior et satis probabilis opinio, Pœnitentem solutum esse à reservatione, quamvis Confessio fuerit sacrilega, modò ipse culpabiliter non tacuerit præsertim peccatum reservatum (*Ibid.*).

83. II. Quod pertinet ad obligationem denunciandi, advertat Confessarius, quòd ipse tenetur sub culpa gravi imponere Pœnitenti obligationem denunciandi superioribus aliquem, qui seriò protulerit propositionem, aut blasphemiam hæreticalem, cum errore intellectûs, et pertinacia, non jam ob ignorantiam, incuriam, aut lapsum linguæ, nam eo casu sufficit ut Pœnitens eum de suo errore moneat (*Lib.* 4. *num.* 254. *v. Not. II.*). Præterea debet imponere Mulieribus, aut Pueris, ut denuncient Confessarios, qui eos sollicitaverint ad turpia, vel cum eis inhonestos tractatus habuerint. Observa Librum ubi distinctè est hæc ma-

teria discussa (*Lib.* 6. *ex n.* 675.) Sed circa praxim advertat Confessarius 1. in hac sollicitationis materia non esse nimis festinum in imponendo Pœnitenti onus denunciationis, nam in dubio, an illa fuerit vel ne sollicitatio, tale onus injungi non debet (*l.* 6. *n.* 702.) ; nisi cùm verba, aut actus ex se sollicitationem importarent, et tantùm dubium verteret de intentione sollicitantis; aut si adessent vehementia indicia, esto non evidentia, sollicitationis, sine indiciis in oppositum; tunc enim illi quodammodo moralem fundant certitudinem (*Ib. v. Excipiendum.*) Advertat 2. ne sit facilis ad suscipiendum in se onus denunciationis, nisi in aliquo casu raro, in quo charitas id sibi proponeret, ob magnam difficultatem quam fortè Pœnitens haberet adeundi Superiores. Advertat 3. quòd ipse nunquam omittere debet imponere Pœnitenti sollicitato hanc obligationem denuntiationis, quamvis prævideret Pœnitentem illam non impleturum; nam directè Confessario injanctum est à Pontifice onus, ut talem obligationem intimet (*Lib.* 6. *n.* 694.) Unde donec Pœnitens eam non adimpleat, expedit ut Absolutionem ei differat. Atque si Confessarius dubitat, an ille difficulter eam adimpleturus sit, tunc omnino Absolutionem illi differre debet. Bene tamen potest eum absolvere, si Pœnitens est pro tunc impeditus, et firmum habet propositum denunciandi, statim ac commodè potest (*Num.* 693.) Hujusmodi denunciationes fieri debent saltem intra mensem (*Ibid. v. Hoc tamen) :* Item notandum, quòd à N. SS. P. Benedicto XIV. (*Lib.* 6. *num.* 491.) cuique impositum est onus denunciandi Confessarium, quem sciret obligasse Pœnitentem ad manifestandum Complicem, nisi ex mera simplicitate aut imprudentia id egisset. Ultimò notandum circa sortilegia Laicorum, quòd hodie in nostro Regno Neapolis, propter Insinuationem nostri Regis Caroli III. non adest obligatio illa denunciandi, nisi cùm intervenit abusus SS. Eucharistiæ, aut Olei Sancti (*Lib.* 4. *num.* 253, *in fin.*)

84. III. Demum quod pertinet ad impedimenta Matrimonii, cùm Pœnitens aliquod impedimentum habet, et Matrimonium nondum est initum, plura distinguere oportet : Si impedimentum est consanguinitatis, aut cognationis spiritualis, aut affinitatis ex copula licita usque ad quartum gradum, aut publicæ honestatis, etsi esset occultum, Confessarius adstringere debet Pœnitentem vel ad denunciandum impedimentum, vel ad Dispensationem obtinendam à Dataria. Si autem impedimentum est affinitatis ex copula illicita cum consanguinea Sponsæ usque ad secundum gradum, modò adfuerit copula consummata cum seminatione perfecta (*Lib.* 6. *n.* 1036 *et* 1075.) aut est impedimentum criminis, nimirum homicidii Conjugis utraque parte conspirante, aut homicidii cum adulterio, aut adulterii cum fide Matrimonii, aut Matrimonii attentati, prout fusè declaratum est in Libro (*Lib.* 6. *ex n.* 1033.); in his casibus, semper ac impedimentum est occultum, impetranda est Dispensatio à S. Pœnitentiaria. Idemque currit, si Pœnitens impedimentum habeat voti Castitatis, aut

Religionis. Si verò aliqua urgentissima adesset causa in aliquo casu raro, nempe scandali, rixarum, aut infamiæ imminentis, et tempus aut modus deesset recurrendi ad Pœnitentiariam, posset etiam tunc Episcopus dispensare (*Num.* 1122.) Et si neque adesset modus adeundi Episcopum, observa quod dictum est in Libro (*Lib.* 6. *n.* 612. *v. Sed hîc.*) et supra *Cap. I.* §. 2 *num.* 8.

85. Si autem Pœnitens jam contraxisset Matrimonium invalidum ob impedimentum dirimens, tunc si impedimentum provenit ex copula licita, etiam observandus est Liber (*Num.* 1124.); si autem ex copula illicita, aut ex crimine, et Pœnitens est in bona fide, et contra adesset periculum mortis, scandali, aut incontinentiæ, si ipsi manifestaretur impedimentum, eo casu Confessarius impedimentum ei occultare debet, et interim procurare à S. Pœnitentiaria Dispensationem, qua obtenta, debet patefacere impedimentum, debetque tunc diligenter secum consulere de modo quo reconvalidatio Matrimonii facienda est. Ad hanc autem reconvalidationem non quidem est necessaria assistentia Parochi et testium, ut probatum est (*Num.* 1110.); sed ut diximus (*Lib.* 6. *n.* 1115.), tenetur pars conscia impedimenti alteram certiorare de nullitate Matrimonii, juxta solitam Clausulam S. Pœnitentiariæ: *Ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs certiorata, etc.* Et ideo per se loquendo ad hanc clausulam exequendam, non sufficit id quod aliqui DD. admittunt, scilicet dicere: *Si me non duxisses, duceres nunc?* Aut: *Dic mihi, te volo.* Aut: *Pro mea consolatione renovemus consensum.* Semper enim talis consensus est dependens à priori, qui fuit nullus. Nec sufficit copula, ut alii dicunt, etiam affectu maritali habita. Bene tamen satis erit dicere: *Nostrum conjugium invalidum fuit ob quamdam circumstantiam* (dum non est obligatio manifestandi qualitatem impedimenti), *renovemus consensum.* Aut: *quando te duxi, non habui verum consensum* (nam consensus nullus, non est verus consensus.) Aut *Ego dubium habeo de valore nostri Matrimonii, unde iterum contrahamus.* Quia tunc consensus qui præstatur, jam à priori non dependet. Verùm, quando prudens timor esset, ne præfatos modos adhibendo patefieret crimen, et pericula instarent rixarum, infamiæ, aut scandali, et vice versa Conjux impedimenti conscius non posset excusari à debito reddendo, tunc, executa jam Dispensatione, sufficit, ut ipse utatur aliquo ex modis supra relatis; etiamque sufficit ut ipse solus consensum ponat, cùm possit in tali necessitate sequi sententiam, quæ docet bene conjungi ad Matrimonium convalidandum consensum suum cum consensu ab initio præstito à parte ignorante, qui per continuationem usûs Matrimonii, aut cohabitationis virtualiter perseverat (*Ib.*)

86. Si autem Pœnitens haberet impedimentum impediens, scilicet ad non petendum debitum, causa copulæ habitæ cum consanguinea in secundo gradu suæ uxoris, hic à tali impedimento solvi debet, vel à S. Pœnitentiaria, vel ab Episcopo, aut ab aliquo Confessario Regulari qui facultatem habeat à Prælato sui Mo-

nasterii (*Num.* 1076. *v. Insuper.*) Sed si Pœnitens ignoraret legem Ecclesiasticam, quæ ultra Divinam hujusmodi incestum prohibet, tunc non incurrit impedimentum (*Lib.* 6. *n.* 172.) Quinimo etiamsi legem sciret, sed talem ignoraret pœnam, etiam est probabile, quòd eam non incurrat (*Num.* 1074.) Saltem si periculum exstet incontinentiæ, relinquendus est Pœnitens in sua bona fide.

87. Notemus hîc Formulas ad obtinendam à S. Pœnitentiaria Dispensationem in præfatis impedimentis, necnon votis, aut irregularitatibus.

Circa impedimenta Matrimonii, intus sic scribatur : *Eminentissime et Reverendissime Domine.*

N. N. Rem habuit cum quadam muliere, et postea Sponsalia contraxit cum ejus sorore. Impedimentum est occultum, et si conjugium non fieret, plura evenirent scandala. Supplicat ideo Eminent. V. ut dignetur ei Dispensationem concedere. Faoebit responsum mittere Neapolim (*aut Aversam per viam Neapolis*) *ad N. N.* (hîc exprimatur nomen et cognomen) *Confessarium approbatum,* etc.

Si autem Matrimonium est jam initum scribatur sic : *N N. ignarus* (*aut conscius*) *impedimenti, Matrimonium contraxit cum aliqua Fœmina, cujus Matrem* (*aut sororem*) *priùs carnaliter cognoverat. Ideo, cùm impedimentum sit occultum, et non possit separatio sine scandalo fieri, supplicat Eminent. V. pro absolutione et dispensatione,* etc.

Circa vota Castitatis : *N. N. votum emisit Castitatis ; sed nunc est in gravi, et imminenti periculo incontinentiæ; ideo supplicat Eminent. V. ut dispensare dignetur in dicto voto, ut possit Orator Matrimonium inire, etc.* Eodem modo ferè scribendum pro Dispensatione in Voto Religionis. Et notandum quòd ad dispensandum in Voto Castitatis non sufficit quodvis commune periculum incontinentiæ, sed requiritur grave et imminens, prout innuimus.

Circa irregularitates : *N. N. Sacerdos contraxit irregularitatem causa homicidii* (*aut violationis censuræ, etc.*) *et cùm adsit periculum infamiæ, si abstinet à celebrando, ideo supplicat, etc.*

Foris in Epistola ponatur : *Eminentissimo, et Reverendissimo Domino Colendissimo.*

Domino Cardinali Pœnitentiario Majori

Romam.

88. Confessarius, aut is cui Dispensationis executio commissa erit, in dispensando post Sacramentalem absolutionem impertitam, sequenti formula uti poterit : *Et insuper auctoritate Apostolica mihi concessa dispenso tecum super impedimento primi* (*seu secundi, seu primi et secundi*) *gradûs proveniente ex copula illicita, à te habita cum sorore mulieris quacum contraxisti* (*aut contrahere intendis*), *ut matrimonium cum illa rursus contrahere possis, renovato consensu, et prolem, si quam suscipies*

(*vel suscepisti*), *legitimam declaro. In nomine Patris, etc.* Si dispensatio autem est in voto Castitatis, dicit : *Insuper tibi votum Castitatis quod emisisti, ut valeas Matrimonium contrahere, et illo uti, in opera quæ tibi præscripsi dispensando commuto. In nomine, etc.* Et si quis, non obstante voto Castitatis, Matrimonium contraxisset, dicet : *Item non obstante Castitatis voto quod emisisti, ut in Matrimonio remanere, et debitum conjugale exigere possis, Auctoritate Apostolica tecum dispenso. In nomine, etc.*

89. In quibus autem casibus S. Pœnitentiaria absolvere possit, aut dispensare à casibus Papalibus, censuris, irregularitatibus, votis, juramentis, restitutionibus incertis, etc. observa Librum (*Lib.* 7. *n.* 470.) Et in quibus càsibus dispensare possit in impedimentis Matrimonii vide (*Lib.* 6. *num.* 1144.)

CAPITULUM VII.

Quomodo se gerere debeat Confessarius cum personis diversi generis.

§ I. Quomodo cum Pueris, Adolescentibus, et Puellis?

90. Cum pueris adhibere debet omnem charitatem, et modos suaviores quantùm fieri potest. Primò eos interrogare debet, an sciant res fidei? et si nesciant oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus adest, vel eos mittere ad alium, ut instruantur saltem circa necessaria ad salutem. Cùm autem agat de Confessione, in principio curare debet, ut pueri ex seipsis confiteantur peccata quorum memores sunt; et postea fieri illis poterunt sequentes interrogationes : 1. An tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam? 2. An blasphemaverint in Sanctos, aut dies sanctos, vel an juraverint cum mendacio? 3. An omiserint in Festis audire Missam, aut in audienda illa sermones habuerint? Et an in Festis laboraverint? 4. An parentibus fuerint inobedientes, aut irreverentiam irrogaverint eos subsannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo. Et hîc advertendum quod dictum est *n.* 34. de modo imponendi pueris petitionem veniæ à parentibus. 5. An aliquod turpe peccatum patraverint? Sed in hac materia Confessarius sit valde cautus in interrogando : incipiat interrogare de longo, et verbis generalibus : et priùs an dixerint mala verba? an jocati fuerint cum aliis pueris, aut puellis? Et si jocos illos clam exercuerint? Deinde interroget, an commiserint res turpes? Multoties, etiamsi pueri negent, prodest uti cum eis interrogationibus suggestivis, verbi gratia : *Et nunc dic mihi, quoties hæc fecisti? Quinquies, decies?* Interroget, quocum dormiant, et si in lecto manibus jocati fuerint? Puellas interroget, si aliquem juvenem amore fuerint prosecutæ, et an adfuerint, pravæ cogitationes, verba, aut tactus? Et à responsis procedat ad ulteriores interrogationes, sed caveat ab exquirendo à puellis, vel à pueris, an adfuerit seminis effu-

sio, cum his enim melius est deesse in integritate materiali Confessionis, quàm esse causam ut apprehendant quæ nondum noverint, vel ponantur in curiositate addiscendi. Interrogetur etiam à pueris, an attulerint nuntia vel dona virorum mulieribus? Et puellis, an acceperint dona à personis suspectis, nempe conjugatis, Ecclesiasticis, aut Religiosis? 6. Interroget, an commiserint furtum, vel an damnum attulerint prædiis alienis, bestiis, aut alio modo? 7. An alicui detraxerint? 8. Circa præcepta Ecclesiæ interroget, an impleverint Confessionem et Communionem Paschalem? Et an carnes aut lacticinia comederint diebus vetitis?

91. Quod autem pertinet ad absolutionem his pueris impertiendam, magna requiritur attentio. Si constet quòd ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, prout si distinctè confitentur, vel adæquatè interrogationibus respondent, et appareat quòd ipsi jam comprehendant cum peccato se offendisse Deum, et meruisse Infernum; tunc si satis videantur dispositi, absolvantur. At si in peccatis lethalibus sunt recidivi, ipsi tractandi sunt sicut adulti : unde si non præbeant extraordinaria signa doloris, absolutio eis differri debet. Si autem dubium sit, an puer perfectum usum rationis habeat, prout si ille in actu Confessionis non maneret compositus, sed oculos in gyrum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc si est in periculo mortis, aut in obligatione implendi Præceptum Paschale, absolvendus est sub conditione; et tantò magis si confessus fuerit aliquod dubium mortale (*Tom.* 5. *lib.* 6. *numero* 432. *vers. IV.*); bene enim potest administrare Sacramentum sub conditione, quando justa adest causa, ut esset hæc liberandi hunc puerum à statu damnationis, si unquam in illum est lapsus (*Lib.* 6. *n.* 28.) Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus; dum ideo differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent, quia spes est, quòd ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes hæc difficulter haberi potest à pueris qui perfecto usu rationis carent. Et probabiliter plures DD. dicunt (*Num.* 432. *in. fine.*) quòd pueri isti dubiè dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licèt sola venialia afferrent, ne careant diu gratia Sacramentali, et fortè etiam sanctificante, si fortè aliquam gravem culpam haberent ipsis occultam. Oportet autem curare, ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendam absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, exempli gratia : « Amasne Deum qui est Dominus tuus tam magnus, et » tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus, etc.? Hunc » Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult, et tu spera, » quòd propter Sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignoscat. Sed » oportet pœnitere. Quid dicis? pœnitet te nunc eum offendisse, » etc. Istis injuriis, quas Deo irrogasti, scis quòd Infernum me» ruisti? displicet tibi quòd ipsas commiseris? Deus meus, nun» quam ampliùs volo te offendere, etc. » Pœnitentia autem his pueris injungenda levis sit quantùm fieri potest; et curandum, ut

illa ab ipsis quantocius impleatur, alioquin aut eam obliviscentur, aut omittent. Curet etiam Confessarius magnopere pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie Rosarium, et ter *Ave* mane et sero, semper hanc precem adjungendo : *Mater mea, libera me à peccato mortali.*

92. Circa verò statum ab aliquo adolescente eligendum, non audeat Confessarius illum ei determinare, sed tantùm ex indiciis curet suadere statum illum, ad quem prudenter judicare potest ipsum à Deo vocari. Præsertim, loquendo de iis qui Religionem ingredi volunt, ante omnia curet Confessarius bene ponderare, in qualem Religionem ingredi cupiant; nam si unquam Institutum illud relaxatum est, meliùs erit alicui (ordinariè loquendo) ut in sæculo remaneat; nam illi se aggregando ipse se geret sicut se gerunt alii, et parum illud boni quod priùs exequebatur, de facili in tali Religione negliget, ut miserè pluribus accidit. Et præcipuè magnum scrupulum sibi faciat Confessarius, si ad insinuationem propinquorum suadeat juveni illi, ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communitatum. Si tamen Religio observantia floret, Confessarius vocationem sui pœnitentis bene probet, inquirendo si ad illam habeat pœnitens impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmæ valetudinis, inopiæ parentum? et maximè expendat finem, an sit rectus, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anteactæ vitæ, aut sæculi pericula vitandi? quòd si principalis finis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi à propinquis duræ conditionis, aut complacendi parentibus, qui ad hoc eum impellunt, caveat, ne permittat Religionem ingredi; nam eo casu illa non est vera vocatio, sine qua hujusmodi ingressus malum habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet, nec potest Confessarius, neque alius, ut docet D. Thomas (*Quodlib.* 3. *art.* 14.), sine culpa gravi illi impedire, aut dissuadere vocationem; quamvis prudenter aget aliquando, si executionem illi differat ad meliùs experiendum, an resolutio sit firma et perseverans, præsertim si noverit adolescentem esse volubilem, aut si deliberatio illa facta fuerit tempore Missionis, vel Exercitiorum Spiritualium : dum in hujusmodi occasionibus quædam concipiuntur proposita, quæ postmodum, primo fervore transacto deficiunt.

93. Si aliquis adolescens vellet suscipere statum Presbyterii sæcularis, non sit facilis Confessarius ad annuendum, sine longa et probata experientia recti finis, et scientiæ, vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem sæculares habent eamdem, imò majorem obligationem quàm Religiosi; et contra remanent in eisdem sæculi periculis; unde ut quis bonus evadat Sacerdos in sæculo (in quo rarò, ne dicam rarissimè boni inveniuntur) oportet, ut priùs egerit vitam valde exemplarem, remotam à ludis, ab otio, à pravis sociis, et deditam Orationi et Sacramentorum frequentiæ (sed quis est hic, et laudabimus eum?) : alioquin se ponet in statu quasi certæ damnationis; præsertim si hoc fa-

ciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augere, Jam autem dictum est supra *n.* 35. quàm gravissimum sit peccatum, quod patrant parentes illi qui filios cogunt, ut statum Ecclesiasticum aut Religiosum inviti suscipiant. Quoad puellas verò quæ virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt, non permittat eis castitatem perpetuò vovere, nisi cognoscat eas bene fundatas in virtutibus, et edoctas in vitæ spiritualis regulis, et præcipuè in oratione exercitatas. Sub initio eis tantùm permittere potest, ut castitatem voveant per aliquod definitum tempus, nimirum à solemnitate alicujus festi ad aliam alterius.

94. Demum quoad adolescentes illos qui volunt aut debent ducere uxorem (dico *debent* prout probatum est in Libro *Lib.* 6. *n.* 76.), loquendo de iis qui essent incontinentes, et nollent adhibere alia media opportuna ad se continendos) advertendum quòd sicut peccarent parentes qui sine justa causa eis honestum Matrimonium impedirent (*Num.* 849. *v. Conveniunt*), ita contra peccarent filii (et ideo Confessarius tenetur illis hoc prohibere), qui vellent cum dedecore familiæ Matrimonium inire : aut quamvis conjugium non esset indecorum, vellent tamen illud contrahere, invitis parentibus, et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant, ob quam excusentur. Observa quomodo in Libro id elucidatum sit (*Num.* 849.)

§. II. Quomodo se gerere debeat cum Scrupulosis ?

95. Doctores plures assignant regulas pro scrupulosis; sed certum est post orationem, remedium maximum ne dicam unicum, (ut rectè ait *P. Segn.*) ad eos curandos est obedientia suo directori. Hinc ante omnia incumbat Confessarius, et suadeat pœnitenti hujusmodi duas principales regulas : primam, ut ipse tuta coram Deo incedat via patri spirituali obediendo, ubi evidenter peccatum non apparet ; tunc enim non homini obedit, sed ipsi Deo qui dixit : *Qui vos audit, me audit.* Sic docent omnes Doctores, et spirituales Magistri cum S. Bernardo, S. Antonino, S. Francisco Salesio, S. Philippo Nerio, S. Theresia, S. Joanne à Cruce, S. Ignatio de Loyola, B. Dionysio Carthusiano, B. Umberto, Ven. P. M. Avila, Magno Gersone, etc. Alteram regulam, ut nullo alio scrupulo debeat angi quàm si non obediat, propter magnum periculum cui se exponit amittendi, non tantùm pacem, devotionem, et in virtutibus progressum, sed etiam mentem, sanitatem, et insuper animam; nam possent scrupuli eo progredi, ut eum ad desperationem reducerent, mortem sibi inferendo (prout pluribus accidit) vel habenas ad vitia relaxando. Præterea Confessarius hujusmodi pœnitenti scrupuloso insinuet, prout rectè dicit doctus Auctor Instructionis pro novis Confessariis (*Part.* 1. *n.* 76.), cum Deo non ineundas esse rationes (ut dici solet) dati et expensi. Dominus propter nostrum bonum voluit, ut nos incerti de salute viveremus : quapropter, cùm moralem adhibemus diligentiam ne ipsum offendamus, in ejus misericordiam totam nostram curam projicere debemus ; con-

fitentes nos salvari non posse sine ejus gratia, hanc ab eo semper petere debemus cum perseverantia, fiducia, et animi quiete : *Hoc melius est*, dicebat S. Franciscus Salesius (*In vita circa fin. Missa* 27. *etc.*) *clausis oculis incedere sub divina Providentia inter tenebras et perplexitates in hac vita. Expedit, ut contenti simus, si à Patre spirituali sciamus nos bene incedere, quin causam investigemus. Nunquam periit vir obediens.* S. Philippus Nerius affirmabat, quòd qui paret Confessario, securus sit de non reddenda actionum suarum Deo ratione (*In vita l.* 1. *c.* 20). Et contra S. Joannes à Cruce aiebat : non inniti dictis Confessarii superbia est, et fidei inobservantia (*Tratt. delle Spine coll.* 4. §. 2. *n.* 8.)

96. Denique Confessarius curet 1. sæpe sæpius colloqui cum hujus modi pœnitente de nimia confidentia, quam habere debemus in Jesum Christum qui propter nostram salutem mortuus est : et in ejus SS. Matrem, quæ tam potens est et pia cum iis qui ei se commendant ; unde eum hortetur ad vivendum securum de sua salute, semper ac ad Jesum Christum et Mariam confugit : certò enim ipsi exaudiunt. 2. Ei prohibeat, quominus legat libros qui scrupulos excitant, et quominus versetur cum scrupulosis ; et si quis erit nimis angustiis affectus, ei vetet, ne concionibus terrore plenis interveniat, et ne conscientiam examinet de iis rebus, de quibus scrupulum, sed irrationabiliter habet. 3. Si scrupulus consistit in timore malis cogitationibus assentiendi (v. g. contra fidem, puritatem, aut caritatem), Confessarius sit liber et intrepidus in parvipendendo eum et in asserendo pœnitenti, has cogitationes esse ei pœnas, non autem consensus, nec peccata. Et in hoc præcipuè ut Confessarius utatur illa regula quam assignant DD. (*Lib.* 6. *n.* 476.), ut cùm persona est timoratæ conscientiæ, si non est plus quàm certa de peccato mortali, debeat judicare se illud non admisisse : siquidem, ut ait P. Alvarez, tantum monstrum possibile non est in animam aditum habere quæ ab illo horret, quin patenter illud videat. Unde prodest scrupulosis interdum imponere, ne penitus de talibus cogitationibus se accusent, nisi certi sint, et cum juramento testari possint se consensum præstasse. Et hîc notandum, quòd scrupulosi non sint regendi regulis particularibus sed generalibus : enim particularibus regulis scrupulosi nunquam deveniunt, ut se expediant, dubitando semper an illa regula valeat vel non pro præsenti casu, qui semper sibi videtur alius ab ille qui à Confessario supponitur.

97. Si 4. scrupulus est circa præteritas Confessiones, nempe quòd in eis non satis explicaverint omnia peccata, aut circumstantias, vel quòd defecerint in dolore, Confessarius, cùm advertat pœnitentem fecisse Confessionem generalem, aut per aliquod notabile tempus pluries repetiisse res anteactas ; huic imponere debet, ne illas ampliùs deliberatè recogitet, et ne verbum faciat de culpis vitæ præteritæ, nisi cùm jurare possit eas fuisse certè mortales, et præterea certè nunquam in Confessione se

dixissse; dum docent DD. (*Lib.* 1. *numero* 19.), scrupulosos, etiamsi ex inadvertentia omisissent aliquod grave peccatum, non teneri (saltem cùm de hoc non sint certi) cum tanto incommodo et periculo ad servandam Confessionis integritatem, à qua minus quidem incommodum quàm hoc jam excusare valet (*Lib.* 6. *ex n.* 488). Curet in hoc Confessarius, ut pœnitens exactè obediat, et si non obedit eum increpet, privet Communione, et rigorosè coerceat. Scrupulosi ordinariè cum dulcedine tractandi sunt, sed circa obedientiam magnus rigor cum ipsis est adhibendus; si enim hanc obedientiæ anchoram amittunt, certum incurrunt naufragium, nam aut amentes evadent, aut habenas in vitia relaxabunt.

98. Si 5. scrupulosus pavet peccare in omni re quam agit, huic præcipiat Confessarius, ut liberè operetur et scrupulum superet; eique dicat, imò ipsum teneri ad scrupulum vincendum, semper ac evidenter non advertit actionem illam esse certum peccatum; ita cum *P. Segneri* DD. docent (*Lib.* 6. *n.* 476. *et P. Segneri c. ult.*) Nec obest quòd agat cum actuali timore, quin scrupulum deponat (quod est quasi impossibile à scrupulosis exigere); etenim hujusmodi pavor non est verum conscientiæ dictamen, sive formata conscientia, ut *Gerson* bene distinguit, nec verum dubium practicum; nec aufert judicium ante formatum (quod virtualiter perseverat, licèt tunc ob impetum timoris non advertatur), nimirum quòd ipse non peccat, quidquid agendo quod certum peccatum non agnoscat; tunc enim non contra conscientiam, sed contra vanum illum timorem operatur. Firmiter igitur Confessarius hujusmodo pœnitenti præcipiat, ut scrupulum vincat et despiciat, liberè agendo id quod scrupulus ei vetat; et insuper injungat, ut postmodum de illo nunquam nec omnino confiteatur.

§. III. Quomodo se gerere debeat cum personis devotis.

99. Personis devotioni deditis, quæ frequenter accedunt ad Communionem, ordinariè loquendo, insinuandum, ut saltem in qualibet hebdomada Sacramentalem absolutionem suscipiant. Hujusmodi pœnitentes, si tantùm de imperfectionibus confitentur quæ non pertingunt ad culpas certè veniales, dicit *Bonacina* (*Lib.* 6. *n.* 432. *v. IV. Si dubitetur.*) hos absolvi posse sub conditione; sed hoc non admittendum censeo, nisi perrarò, et cùm ipsi non possent materiam certam præteritæ vitæ assignare, vel non sine magna molestia. Cæterùm dico, quòd si pœnitens certam non exhibeat materiam, non debet Confessarius angi in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu quo perquisisset, nec invenisset, non tenetur ei conditionatam absolutionem impertire. Hoc procedit, cùm pœnitens confitetur (ut dixi) de defectibus, de quibus dubitatur, an pertingant ad venialia; at si de certis venialibus confitetur, sed usualibus, sive quotidianis, putà de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione,

et similibus, ut absolutio illi præberi possit, spectandum est, an ipse aliquando sibi quantùm potuit vim intulerit, ut passionem superaret, quia tunc judicari poterit ejus culpas potiùs ex humana fragilitate processisse, quàm ex defectu doloris aut propositi. E converso, si ille frequenter et sine resistentia in hujusmodi culpas relapsus sit, tunc cum eo agendum tanquam cum recidivo, juxta dicta ex *n.* 71.

100. — Plura insuper hîc notanda; et 1. caveat Confessarius, ne his suis pœnitentibus spiritualibus, præsertim fœminis, prohibeat accedere ad alium confessarium; et cùm advertit accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse; imò ipsis imponat, ut aliquando apud alios confiteantur præterquam si quis esset valde scrupulosus, de quo prudenter timeat, ne si ad alium accedat qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus. Caveat pariter Confessarius, ne sollicitum se ostendat se velle alicujus animæ directionem suscipere. 2. Nunquam absque necessitate de aliorum Confessariorum defectibus loquatur, sed potiùs sedulò quærat eos ab aliquo errore commisso excusare. 3. Directionem non suscipiat alicujus qui vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ut docent S. Philippus Nerius, S. Franciscus Salesius, S. Carolus Borromæus, et alii; ex hoc enim sæpe dissipationes, perturbationes, et quandoque etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum Confessarium non satis esse, quòd pœnitens aliquam erga eum abominationem sentiat, vel quòd videatur verbis ipsius fidem non ampliùs habere; ut enim ait S. Theresia, sæpe est dæmonis tentatio. Unde. S. Franciscus Salesius sic docet: *Confessarius non est variandus sine gravi ratione. Sed contra neque expedit in hoc esse invariabilem si legitimæ causæ mutationis superveniant.* Cæterùm dicit S. Theresias justam esse posse causam mutandi Confessarium, defectum bonitatis, ita inquiens: *Si Confessarius proclivis alicui vanitati appareat, mutetur; cùm ipse sit vanus, vanos alios efficiet.* Propterea poterit esse justa causa mutandi defectus doctrinæ; de hoc tamen certam oportet habere præsumptionem. De cætero, ait S. Theresia, quòd de dubiis bene potest pœnitens alios doctos directores consulere, imò aliquando hoc omnino expedit. 4. Evitet Confessarius partialem se ostendere cum aliquo pœnitente. Quidam ad aliquam animi benevolentiam nimis adjiciunt, cùm illa omnem curam, tempus, et laborem insumunt. Non negandum quòd aliqua anima quandoque majori indigebit assistentia quàm alia; sed alia est assistentia, alia est adhæsio, quæ efficit ut parcior cura de aliis pœnitentibus habeatur. Ideo expediet, ut Confessarius personæ illi indigentiori aliquem diem aut tempus particulare assignet, quin alii incommodum recipiant.

101. — Notandum 5. quòd in excipiendis Confessionibus harum personarum spiritualium Confessarius cavere debet, ne nimis attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur: quia ex hoc accidere potest, ut alii expavescant suas culpas confiteri, ob hunc timorem ne Confessarius alta voce loquatur. 6. Non sit facilis

permittere devotis puellis, ut capillos præcidant, et aliquem induant habitum religiosum; sed curet, ut ipsæ priùs per multum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixiùs radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem Confessariorum, quot puellæ postea habitum dimittunt, et nuptias ineunt cum scandalo loci, et malo exemplo aliarum! 7. Neque his puellis indulgeat Confessarius, ut à viris doceantur legere, et tantò minùs scribere. Quot puellæ simplices, quia didicerunt legere, animæ jacturam luxêre! Hæc si non est proxima peccati occasio, saltem est non parùm periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent doceri ab aliqua alia muliere, aut ab aliquo fratre parvulo (et adhuc cum cautela), alioquin eas non absolvat; nec etiam absolvat matres quæ hoc permittunt. 8. Neque concedat fœminis juvenibus ut vagent, Ecclesias visitando, utque in Ecclesia morentur, plus quàm est necessarium, cum perturbatione parentum; sed eas moneat, ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo. Quomodo autem, et quantùm Confessarius cavere debeat à familiaritate suarum pœnitentium, de hoc sermo fiet *n.* 119. De directione autem animarum spiritualium in toto IX Capitulo loquemur.

§. IV. Quomodo debeat se gerere Confessarius cum mutis et surdis?

102. Si mutus esset etiam surdus, ut ordinariè evenit, ad ejus Confessionem excipiendam oportet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendum quoddam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed priusquam eum audiat, curet Confessarius instrui ab ejus familiaribus de ipsius vitiis, et de modo tenendo, ut eum percipiat, et ab eo percipiatur; et cùm aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum, cum signo doloris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

103. Mutus si sciret scribere, juxta nostram sententiam (*Tom. 5. l. 6. n. 479. v. Quær.*), ipse tenetur ad confitendum per scripturam; qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria. Dico *ordinaria*, quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si alioquin magnum ille deberet laborem subire ad suam Confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset.

104. Si unquam accederet ad Confessarium aliqua mulier surda, aut surdastra, et Confessarius in progressu Confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eam esse surdam, dubium fit an Confessarius possit illi alta voce dicere, ut redeat alio opportuno tempore et loco; casus hic sæpe in Missionibus accidit, et valde quandoque Missionarios angit. Ego sic agendum puto: si illius surditatem sub initio Confessionis noverit, tunc liberè potest ei imponere ut redeat. At si in progressu Confessionis id adverteret, eò quòd pœnitens minimè adæquatè interrogationibus respondet, tunc nequit Confessarius ei injun-

gere alta voce ut redeat, ita ut circumstantes hoc audiant; quia suspicionem quidem illis ingereret, quòd pœnitens confessa sit de aliqua gravi culpa, aut saltem dubiè gravi; quapropter eo casu, etiamsi ipsa de aliquo mortali fuerit confessa, eam absolutè absolvat, si dispositam agnoscat; alioquin absolvat sub conditione, etenim, ne sigillum frangat, tunc nequit certiorari de illius dispositione, neque (ut dixi) potest ei injungere, ut redeat; et tunc levem ei imponat pœnitentiam, cùm satisfactio illa ob surditatem etiam ab aliis audienda esset (*Num.* 644. *v. Petes*).

V. Quomodo se gerere debeat cum moribundis.

105. Confessarius in excipiendis moribundorum Confessionibus, non debet tam exactè procedere circa numerum et circumstantias; præsertim si jam accessisset Sacerdos cum Viatico, aut si Medicus instaret, ut citò Viaticum suscipiatur; tunc enim meliùs est ad dispositionem pœnitentis, quàm ad Confessionis integritatem attendere. Sufficit tunc imponere infirmo, ut, cùm convaluerit, Confessionem repetat. Et satisfactio sit levissima, imponendo proportionatam pro tempore quo ille convalescet; vel satis erit ei injungere, ut redeat tempore sanitatis. Vulnerati, et puerperæ, quæ ordinariè nequeunt ab assistentibus deseri, sufficit ut se accusent genericè de suis peccatis, et in particulari de aliqua culpa levi, cum proposito integrè confitendi si convalescant. Advertat Confessarius, quòd si moribundus teneretur ad aliquam restitutionem, quam valeat tunc implere, ei imponere debet, ut statim faciat; et non sufficit, quòd de illa onus hæredibus relinquat; aliàs eum non absolvat (*Observa Auctorem Instructionis di Terre, Villag. c.* 14.).

106. Si autem infirmus notabilissimam subiturus esset perturbationem animi, in audiendo quòd debeat Viaticum accipere, probabile est (*Lib.* 6. *num.* 285. *Dub.* 4.) posse Parochum Eucharistiam ei præbere, reticendo solita verba: *Accipe, frater, Viaticum*, etc, sed proferendo ordinaria verba Communionis: *Corpus D. N. Jesu Christi custodiat etc.*

107. Si deinde Confessarius adverteret moribundum jam esse in statu, quo teneretur suscipere extremam unctionem, et ille respueret; patefaciat ei magnos effectus hujus Sacramenti, quod grandem præstat animæ fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone dæmonum tentationibus; eam solvit à culpis venialibus, et etiam mortalibus, si occultæ sint, et insuper sanitatem adhuc corporis confert, cùm animæ saluti expedit; sed hanc sanitatem non præbet, si moribundus eò devenit, ut nequeat ampliùs nisi per miraculum convalescere; quia Sacramentum per viam ordinariam tantùm operatur, causas naturales coadjuvando. Si verò hoc non obstante infirmus non aquiesceret, et pergeret nolle ungi, valde probabiliter plures DD. docent (*Num.* 733.), eum lethaliter peccare, saltem adversùs charitatem erga seipsum, cùm ultro se privet tanto auxilio in tanta necessitate.

§. VI. Quomodo se gerere debeat cum capite damnatis?

108. Cum his maxima charitas, et patientia adhibenda est. Prima vice qua Confessarius reum visitat, incipiat ei significare mortem illam donum esse Dei, qui vult eum salvum facere. Dicat quòd nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et de brevi, ut ad æternitatem perveniamus, quæ non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici Beatorum vita, et de miseria damnatorum. Deinde hortetur eum, ut gratias agat Deo, qui usque ad illud tempus ipsum expectavit: nec permisit, ut moreretur tempore quo erat in peccato. Demum inducat, ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est. Eumque confortet dicendo, quòd ipse mortem propter sua peccata acceptando, certè salvus est, et cum magno merito salvus, unde in Cœlo grandi remunerabitur præmio. Insinuet ei postea, ut confiteatur, et omnia peccata sua liberè manifestet. Præcipuè interroget an odio adversùs aliquem teneatur? et an servet secum Particulas consecratas, aut oleum Sanctum, aut superstitiosas scripturas? interroget etiam an aliquod inierit cum dæmone pactum? postquam autem eum absolverit, curet, ut ille pluries communicet; monendo etiam, ut frequenter Deiparæ se commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat. Dum è carceribus reus ad patibulum pergit, dicat ei: *Eia fili mi! sequere Jesum Christum, qui ante te profectus est ad Calvarium, ad subeundam pro te mortem tua longè amariorem.* Cùm ad locum supplicii perventum sit, iterum eum reconciliet, et absolvat; moneatque ut aliquam Indulgentiam lucretur, et deinde sic dicat: *Eia N., hilari esto animo, jam nunc manes in gratia Dei; jam patet tibi Paradisi janua, ibi te expectant Jesus et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu qui pro tuo amore exanguis inter ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum? dic mecum: Domine, super omnia te diligo; mori volo, ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero jam mihi te pepercisse; iterum te offendisse me pœnitet. Cupio citò venire ad Cœlum, ad tuos pedes osculandos, ac ad te amandum in æternum.* Dum vitta super oculos reo imponitur, et ipse scalam ascendit, ei dicat: *Fili mi, invoca Dei Matrem, ut tibi assistat. Offer mortem tuam pro culpis tuis. Protestare te nolle consentire ullæ dæmonis tentationi.* Postquam scalam ascenderit (dum sententia executioni demandanda est), dicat: *Ecce Jesus Christus qui expansis brachiis te expectat ut amplectatur: Domine, te offendi, mihi displicet; nunc te amo toto corde. Deus animæ meæ, tu me vocas, ecce jam venio. Maria Virgo, adjuva me; Domine, in manus tuas commendo spiritum meum. Jesus, et Maria, Jesus, Maria, Joseph.*

109. Si autem reus obstinatè nollet confiteri, quid agendum? 1. Confessarius quærat eum orationibus adjuvare, et curet, ut etiam ab aliis ille Deo commendetur, ac præcipuè à Communitatibus Religiosis, ut Missis et precibus ipsum auxilientur. 2. Intimet dam-

nato, quòd sive ipse convertatur sive non, sententia exequenda erit. 3. Interroget, an fortè de sua salute desperet, eò quòd animam dæmoni tradiderit? eo enim casu illi suadere studeat quòd hujusmodi pactum vim non habeat, quia solus Deus est animæ Dominus, et statim ac ipse pravam revocat voluntatem, Deus ipsi omnia peccata remittit. 4. Interroget, an aliquem odio insequatur, ex quo proveniat sua obstinatio? Insuper advertat, primis vicibus quibus talem obstinatum alloquitur, ne importunè cogat ut statim confiteatur, quoniam obstinatior fiet. Melius erit sermonem secum facere de morte cui omnes tenemur, de misericordia Dei, de pœnis inferni et de paradisi gaudiis. Enarret ei exemplum alicujus peccatoris, qui mortuus est impœnitens; aut nonnullius capite damnati, qui sanctam sortitus est mortem, prout illius qui, cùm innocens damnatus fuisset, cùmque interrogaretur, qua de re suam non defendisset innocentiam, sic respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum rogavi, ut mihi concederet mori morte opprobriosa, sicut Salvator meus obiit pro me: ego jam obtinui quod petebam, et nunc hac optata sorte me privare vellem?* Et ita hilariter ad patibulum perrexit. Dictis his, Confessarius relinquet reum, ut secum ista animo revolvat; et postea iterum sciscitetur, an fortè mutatus sit, eique dicat: *Fili mi, jam tua mors appropinquat, quid decernis? In tua potestate est infernum, aut Cœlum eligere. Animadverte quòd si obstinatè decedis, per totam æternitatem te pœnitebit, sed tanto malo nullum amplius remedium suppetet.* Cùm adhuc ipsum videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo; et præsertim Litanias B. Virginis recitent, et deinde ante eum genuflectat, rogetque ne velit perire. Si nec proficiat quidem eum alloquendo, se vertat ad alloquendum Crucifixum. Denique, si reus jam advenerit ad supplicii locum, expostulet à populo, ut omnes genuflectentes pro illo obstinato preces effundant. Prodesse quoque poterit eum terere dicendo: *Discede, maledicte, in infernum, quandoquidem vis te perdere. Sed scito, quòd tua pœna acrior in inferno erit memoria hujus temporis quod Deus tibi largitur, et tu abuteris.* At postmodum dulcem resumat sermonem. Si unquam damnatus jam scalam ascenderit, et petat confiteri, flagitet Justitiæ ministros, ut permittant ei descendere, protestando quòd tunc ipsi tenentur tempus illi concedere ut confiteatur. Hoc tamen currit pro eo qui nondum confessus est; nam si reus jam alias confessus fuerit, tunc confessarius moneat eum, ut actum contritionis eliciat, et inde sic interroget: *Eia fili mi, nunc nonne intendis confiteri mihi omnia peccata tua, et præsertim illa quæ mihi dixisti?* Et cùm reus annuerit, levissimam ei satisfactionem imponat (v. g. ut invocet Jesum et Mariam), et absolvat.

§. VII. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum infestatis à dæmone.

110. Aliqui obsessi à malis spiritibus vexantur spectris horribilibus, aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura:

insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinæ voluntati uniformitas. Confessarius non sit ita incredulus ut judicet omnes has invasiones, aut infestationes dæmonum esse phantasias, aut corporales infirmitates; quia non negandum veros obsessos etiam inter Christianos existere. Ecclesia enim adversùs invasiones istas tot instituit exorcismos, quorum exercitium testatur nobis Concilium Tridentinum (*Trid. sess.* 23. *c.* 2.) semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Præterquam quòd, si obsessi non existerent, inutiliter Ordo Exorcistatus institutus fuisset, quo super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certè non potest supponi); et quidem hic Ordo est unus ex septem, qui semper in Ecclesia Dei fuerunt, ut idem Concilium declaravit. Cæterùm consilium est semper de talibus invasionibus suspicionem habere; non enim negandum majorem earum partem esse aut fictiones, aut imaginationes, aut infirmitates, præsertim in mulieribus.

111. Qui tamen magis solent confessariorum mentem gravioribus difficultatibus implicare, sunt ii qui turpibus visionibus, motibus, ac etiam tactibus vexantur à dæmone, qui non solùm fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub forma viri aut mulieris habet, quapropter *Succubus*, vel *Incubus* appellatur. Quidam hos dæmones incubos, vel succubos dari negarunt; sed communiter id affirmant Auctores; ut *Martinus Delrio in opere Disquis. Magic. P. Hieronym. Menghi l.* 1. *c.* 15. *Cardinalis Petrucci Epist. part.* 2. *lib.* 2. *opusc.* 5. *cap.* 15. *num.* 5. *et Sixtus Senensis lib.* 5. *Bibl. Sacr. Annot.* 77. *ex S. Cypr. S. Just. Tertull. etc.* Et maximè hoc confirmat *S. Aug. lib.* 15 *de Civ. Dei.* 23. ubi sic scribit: « Appa» ruisse hominibus Angelos in talibus corporibus, ut non solùm » videri, verùm etiam tangi possent, verissima scriptura testa» tatur, et multos (quos vulgò Incubos vocant) improbos sæpe » extitisse mulieribus, et earum appetîsse, ac peregisse concubi» tum. Quosdam dæmones hanc assiduè immunditiam, et ten» tare, et efficere, plures talesque viri asseverant, ut hoc negare » imprudentia videatur. » Equidem possunt dæmones ad hunc improbum usum defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex aere, et aliis elementis ad carnis similitudinem, ac palpabilium, et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coïtum aptare. Imò tenet præfatus *Delrio* citans *D. Th. D. Bonav. Scotum Abulens.* aliosque plures, quòd dæmon potest etiam verum semen afferre aliunde acceptum, naturalemque ejus emissionem imitari, et quòd ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cùm valeat dæmon semen illud accipere, putà à viro in somno pollutionem patiente, et prolificum calorem conservando, illico in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia dæmonis, sed illius cujus est semen, ut ait D. Thomas apud citatum Auctorem An autem, inspectis legibus à divina Providentia constitutis pro propagatione generis humani, hæc aliquando evenisse, aut evenire

posse credendum sit, Sapientiorum judicio remittimus. Hîc autem fit dubium, an possit dæmon, permittente Deo, absque hominis culpa manus illius admovere ad se tactibus polluendum? Affirmat Pater Gravina Dominicanus, et quidem probabiliter; si enim valet dæmon totum corpus alicujus movere, ut narratur de Simone Mago, ope dæmonis in aerem sublato, cur non poterit et manum? Præterea si dæmon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proferat obscœna verba, aut blasphemias contra Deum, quidni manus ut turpia patrentur? Idem sentit *Card. Petrucci. l. c. num.* 8. ubi sic inquit: « Non semel compertum » fuisse, quòd dæmon aliquam partem in humano corpore cœ- » perit quodammodo possidere, putà oculos, linguam, vel etiam » verenda. Hinc fit linguam obscœnissima verba proferre, licèt » mens talia tunc non advertat. Hinc impetus, et affectus quan- » doque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc fœdiora, quæ » me conscribere pudet. » Idque satis confirmatur à S Thom. *de malo quæst.* 3. *art.* 3. *ad* 9. ubi sic docet: *Dæmones facere possunt, ut homines non discernant species à rebus, in quantum Deo permittente perturbant interiores vires sensitivas, quibus perturbatis, ligatur usus rationis humanæ, quæ indiget prædictis viribus ad suum actum, sicut patet in Arreptitiis. Ligato autem usu rationis, nihil imputatur homini ad peccatum, sicut nec bestiæ. Unde secundùm hoc diabolus non erit causa peccati, etiamsi sit causa actûs, qui aliàs esset peccatum.* Potest igitur juxta S. Thomam dæmon esse causam actûs turpis, et simul ita ligare usum rationis, ut actus minimè imputetur homini ad culpam.

Huic autem opponi possunt duæ Propositiones Michaelis Molinos proscriptæ ab Innoc. XI. Prima *n.* 44. dicebat: « Job blas- » phemavit, et tamen non peccavit labiis suis, quia fuit ex dæ- » monis violentia. » Altera *n.* 49., quæ magis ad casum pertinet, dicebat: « Job ex violentia dæmonis se propriis manibus polluebat » eodem tempore quo mundas habebat ad Deum preces. » Sed respondetur 1. hasce propositiones esse patenter falsas; nam prima innititur textui illi « Pereat dies in qua natus sum, et nox in qua » dictum est: Conceptus est homo. » *Job.* 3. 3. Hunc textum variè explicant Interpretes: *Estius* dicit, quòd Job optaret illic nullam fieri in futurum suæ nativitatis mentionem propter suam infelicitatem: « Pereat dies, id est, (verba Estii) sum infelicis- » simus, itaque pereat dies; nec anniversaria recolatur. » Alii autem cum *Tirino* aiunt, quòd inculpabiliter naturales maledicerent ærumnas tanquam suorum cruciatuum causas. Quid igitur ad hæc pertinent, blasphemia, et violentia dæmonis? Cæterùm non repugnat, ait *Card. Petruccius loco sup. cit.*, quòd dæmon possit linguam hominis movere ad turpia verba proferenda. Refertque *P. Joannes Baptisma Scaramelli* (in Vit. Ven. Sororis Mariæ Crucifixæ Satellico) quòd dæmones ipsam ad blasphemandum cogerent hoc modo: *Dopo averla commossa ad empi affetti, le moveano velocemente la lingua alle maledizioni delle cose più sante; ed alle volte si servivano delle sue mani per git-*

tare a terra medaglie, e libri sagri. Deinde refert verba ejusdem Sanctimonialis, quæ suam enarrans pœnam sic suo Directori scribebat : *Con questa lingua consagrata ogni mattina dal contatto di Gesu Cristo io abbia poi à maledirlo? mi sento morire, benchè fossi senza peccato. Le maledizioni variano secundo le solennità, proferendo bestemmie ereticali, negando i misteri sacrosanti ec.* Idem dicendum de altera Propositione 49. Michaelis Molinos; nempe quòd sit falsa, et insuper scandalosa, dum Job non loquitur de pollutione, sed tantùm dicit : « Hæc passus sum » absque iniquitate manûs meæ, cùm haberem mundas ad Deum » preces. Job. 16. 18. Explicat Malvenda : Quasi dicat, « hæc ve- » nerunt mihi præter culpam meam. » Et Menochius : « Cùm ma- » nus supplices ad Deum elevarem, quas neque rapina, neque » alio scelere contaminaveram. » Repeto, quid ad hæc pertinet pollutio, et violentia dæmonis? en quam falsæ erant duæ Propositiones relatæ!

Sed quoad Propositiones istas responsio magis propria et convincens hæc est. Propositiones proscriptas, nemo ignorat, intelligendas esse juxta sensum Auctoris qui eas protulit. Quædam Quesnelli Propositiones videntur primo intuitu æquæ et sanctæ, attamen juxta illius sensum sunt perversæ. Ex. gr. Propos. 30. sic dicit : *Omnes quos Deus vult salvare per Christum salvantur infallibiliter.* Hæc Propositio in sensu recto et catholico tenetur ab omnibus, qui propugnant pro gratia efficaci ab intrinseco; sed damnata est in sensu Quesnelli, nempe quòd Deus velit tantùm salutem prædestinatorum. Et sic dicendum damnatas etiam esse Propositiones relatas 44 et 49. Michaelis Molinos. Hujus impii systema hoc erat, quòd cùm persona libertatem suam Deo donaret, non debet ampliùs resistere malis commotionibus, nec ullum exercere conatum ad actus malos impediendos; quoniam illi imputandi sunt, non jam propriæ voluntati, sed violentiæ dæmonis, aut sensualis passionis. En Propositio ejus fundamentalis (quæ est *n.* 17.) quomodo loquitur : « Tradito Deo » libero arbitrio, et eidem relicta cura et cognitione animæ nos- » træ, non est ampliùs habenda ratio tentationum, nec eis alia » resistentia fieri debet, nisi negativa, nulla adhibita industria. » Et si natura commovetur, oportet sinere ut commoveatur, quia » est natura. » Adest alia illius Propositio (*n.* 47.) quæ magis individualiter ad casum nostrum pertinet, et dicit : « Cùm hujus- » modi violentiæ occurrunt, sinere oportet, ut Satanas operetur, » nullam adhibendo industriam nullumque proprium conatum.... » etiamsi sequantur pollutiones etc. » Notentur verba, *sinere oportet; nullum adhibendum conatum, etc.* Sed quomodo potest esse sine culpa omittere resistentiam in hujusmodi commotionibus, et sinere ut dæmon operetur, etiamsi pollutiones sequantur? Nonne patenter hîc apparet concursus propriæ voluntatis? Hoc quidem erat quod aiebat Molinos, et ita intelligendæ sunt omnes aliæ ipsius damnatæ Propositiones.

Cæterùm cur, permittente Deo, non potest dæmon cogere ho-

minem sine ullo ipsius voluntatis sensu ad faciendum aliquem actum malum? Nequimus autem nos, ait S. Augustinus, per rationes philosophicas, et humanum ratiocinium scire, ad quid extendatur vel ne potentia naturalis Angelorum; quapropter in hac materia plusquam philosophicæ rationes movere nos debent ad judicandum auctoritates Theologorum, qui juxta lumina ex sacris Scripturis accepta loquuntur. Habemus in Evangelio Matthæi, quòd dæmon usum linguæ bene potest impedire; « Obtulerunt ei » (sic ibi dicitur) hominem mutum, dæmonium habentem, et ejecto » dæmonio, locutus est mutus. » Matth. 9. 32. et 33. Inquit Chrysostomus apud Cornelium à Lapide : *Hinc videtur, quòd dæmon fecerit eum mutum, impediendo usum linguæ.* Sicut igitur dæmon humanorum usum membrorum impedire potest, sic illa commovere sine hominis voluntate. Item in eodem Matthæi Evangelio habetur, quòd dæmon transtulerit ipsum Christum super templi pinnaculum : « Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam Civita- » tem, et statuit eum super pinnaculum templi, et dixit ei : Si » Filius Dei es, mitte te deorsum. » Matth. 4. v. 5. et 6. Si igitur potuit dæmon movere, et totam transvehere ipsius Domini personam, tantò magis linguam aut manus alicujus hominis poterit movere. Præterea habemus apud Danielem, quòd Habacuc fuerit ab Angelo translatus in lacum leonum : « Et apprehendit eum An- » gelus Domini in vertice ejus, et portavit eum capillo capitis sui: » posuitque eum in Babylone supra lacum in impetu spiritûs sui. » Dan. 11. 35. Animadvertantur verba, in impetu spiritûs sui, quæ clarè denotant naturalem Angeli potentiam.

Hinc meritò dicunt Theologi sat posse dæmonem sua naturali vi, Deo permittente, membra hominis agitare. Præter S. Thomæ, et S. Bonaventuræ auctoritates suprà relatas, idem scribunt plures Auctores neoterici. Id scribit *Card. Gotti :* « Diabolus quidem » potest cogere ad actum, qui ex genere suo est peccatum, ut in » energumenis, quos cogit ad enuncianda verba blasphema, vel » etiam ad alios actus ex objecto malos. Sed tunc, ratione ligata, » id non imputatur homini ad peccatum, quia deest libertas ar- » bitrii. » *Theol. tom. 2. tr. 4. de Vitiis q. 6. §. n. 13.* Idem scribit *Wigandt tr. 4. eod. tit. Examen. 2. n. 69. in fin.* Idem scribit *Calmet* (Auctor, quem omnes sciunt, quàm sit ponderatus in suis effatis); ipse in Dissertatione quam apponit in Evangelio S. Lucæ de energumenorum veritate *art. 2. pag. mihi* 387., postquam suam exposuit sententiam de præfata potentia dæmonis, hanc sibi objicit oppositionem : « Si dæmon de se operaretur in homine, adessent » eodem tempore duo principia activa, nempe duo spiritus; sed hoc » repugnat, quia unus posset agere in contrarium ad id quod alter » vult. » Sed respondet, quòd cùm dæmon, permittente Deo, operatur in humano corpore tunc eodem tempore (prout docet etiam S. Thomas) impedit, et ligat in homine usum rationis. Nec dubitat, quin Satan sua vi naturali possit libertatem hominis ligare eumque cogere contra ipsius voluntatem etiam ad blasphemias proferendas. Deinde *Calmet* ait signum esse, quòd sit opera dæmonis,

si « homo alio veluti spiritu animatur, angitur invitus, plura ad-» mittit ab insita sibi indole longè aliena, sed ita admittit, ut sin-» gularia omnia videantur et violenta. »

Idem scribit laudatus *P. Joannes Scaramelli in suo Directorio Myst. tr.* 5. *c.* 11. *n.* 124., sic dicens « (Ciò ben può succedere » senza peccato formale della persona, sè il demonio nel mentre » che opera esternamente, internamente impedisce in tutto l'uso » della ragione, e toglie ogni libertà à resistere (secundo parla » S. Tommaso) movendo con tal veemenza l'appetito sensitivo, è » perturbando di tal fatta la mente, che cessi ogni lume di ragione. » Che per ciò il Confessore dee esaminare il pœnitente, se in » quelle cose che patisce, avverte alquanto la malizia del peccato, » ese ha qualche sentimento, che lo ritrae da quell' azione. Se egli » dice, che allora talmente se gli offusca la mente, che niente co-» nosce, non ne sente alcun rimorso, allora potrà giudicarsi esente » dal peccato. Altrimenti poi, se allora ha qualche lume di ragione » e la ragione non è totalmente legata, sicchè ben possa resistere). » Insuper prædictus Auctor monet Confessarios ad curandum ut illi qui patiuntur turpes commotiones, patefaciant in Confessione hujusmodi actus; isti enim difficulter erunt ab omni culpa saltem levi immunes, ratione alicujus advertentiæ imperfectæ vel defectu resistentiæ, quæ erat adhibenda.

112. Si quis unquam advenit infestatus ab hoste hujusmodi genere tentationis (dictæ *Spiritus fornicationis,* à quo S. Ecclesia nobis præcipuè injungit petere à Domino, ut ab eo nos liberet), debet Confessarius multùm satagere ad præmuniendum pœnitentem in tam horrendo conflictu; nam ait doctus Cardinalis Petruccius, has animas in magno periculo versari, si remedia non adhibeant multùm efficacia, et aliquando si oportet etiam extraordinaria : cùm enim ad resistendum requiratur ingens subsidium ex parte Dei, et magna violentia ex parte patientis, difficulter ab hujusmodi pugnis victor egredietur, qui perseveranter non adjicit magnam mortificationem, et super omnia validam orationem, centies et millies se commendando, gemendo, et misericordiam petendo ad Crucifixi et Deiparæ pedes. Alioquin si anima tepescit, et deficit in orando, aut se mortificando, dicit Petruccius, quòd ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indirectè in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam. Itaque, ut deveniamus ad remedia, si Confessarius judicare potest nullam omnino adesse culpam in hac tentatione ex parte pœnitentis, ipsum ante omnia moneat hæc adhibere : jugibus precibus sibi subveniat, frequenter invocando SS. Nomina Jesu, et Mariæ : se diligenter avertat à sensuum voluptatibus : communionem frequentet : protestetur sæpe nolle consentire cuicumque tentationi, aut delectationi, quam opera dæmonis sentiret : sæpe utatur signo Crucis (illam ferendo quoque secum), et aqua benedicta, cum ipsa lectum et cubiculum aspergendo : afferat etiam secum aliquam reliquiam Sanctorum, et Evangeliorum librum : secum pariter adhibeat exorcismos

privatos, dicendo *Spiritus nequam, in nomine Jesu Christi præcipio tibi ut à me discedas, et ne me amplius vexes:* hortetur præterea, ut vexatus ille sæpe humiliter, et in hujusmodi humilitatis actibus sæpe se exercitet; cùm Deus aliquando, ad aliquam internam superbiam ab anima removendam, hujusmodi tentationes permittit.

115. Si quis autem in his tentationibus miserè cadit, aut earum occasiones magis quærit quàm effugit, hujus curatio est valde difficilis; nam hujusmodi peccatores qui cum dæmone commercium habent, difficillimè ex corde convertuntur. Ex una parte enim erga hos dæmon dominium quoddam acquirit super eorum voluntates, et ex altera ipsi remanent nimis debiles ad resistendum; indigerent extraordinaria gratia Dei; sed difficillimè solet hanc Deus hujusmodi impiis concedere. Verumtamen Confessarius, si quis eorum accesserit, non diffidat, sed curet cum ipso summam adhibere charitatem, confortetque dicendo, quòd ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc si ipse voluntate resistit, minimè peccat. In his casibus ante omnia Confessarius adversùs dæmonem præmittat exorcismum, saltem privatum, qui certè licitus est (*Tom. 2. l. 3. n. 193. de Adjuratione ibid. ad n. IV.*) hoc modo, *Ego ut Dei minister præcipio tibi, aut vobis, Spiritus immundi, ut recedatis ab hac creatura Dei.* Deinde pœnitentem interroget an unquam hostem invocaverit, et cum eo aliquod inierit pactum? an aliquando fidem negaverit, aut contra ipsam actum aliquem exercuerit? interroget qua forma ipsi dæmon appareat, an hominis, mulieris, aut belluæ. Tunc enim, si cum illo coit, præter peccatum contra castitatem, et religionem, reus erit peccati fornicationis, aut sodomiæ, aut incestûs (intellige affectivi), adulterii, aut sacrilegii. Item interroget quo loco et tempore hoc commercium habuerit? Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quæratque eum inducere ad veram conversionem, et Confessionem integram faciendam; isti enim perditi homines, etiamsi confiteantur, de facili peccata committunt. Eadem demum remedia supra annotata illi præscribat, nempe ut sæpe ad Deum et B. Virginem recurrat: frequenter nomina Jesu et Mariæ invocet: aquam lustralem et crucis signum adhibeat: aliquam reliquiam et Evangelium secum ferat: sæpe etiam privatum proferat exorcismum, prout dictum est supra. Differat deinde eum absolvere, sed hortetur ut sæpe redeat, ut sic cognosci possit, quomodo se gerat in resistendo hostis invasionibus, et in remediis adhibendis; nec eum absolvat, nisi post longum experimentum; tales enim conversiones, ut diximus, rarò sunt veræ, et rarissimè perseverantes.

CAPITULUM VIII.

De prudentia Confessarii. I. in seligendis opinionibus. II. in corrigendis erroribus à se commissis. III. in custodiendo sigillo sacramentali. IV. in excipiendis confessionibus mulierum, illisque tractandis.

114. CONFESSARIUS summam adhibere debet prudentiam in seligendis opinionibus. Hîc non loquar de quæstione ita hodie controversa, utrùm sequi liceat opinionem minùs probabilem, et minùs tutam in concursu probabilioris? satis de hac passim loquuntur Auctores, et præcipuè tot docti Scriptores, qui nuper de ea scripserunt, in quibus profectò desiderassem, ut potiùs rationibus quàm mordacibus insectationibus veritatem nos docuissent. Tantummodo hîc repetam quod superiùs dixi *n.* 65. et 69. cùm egimus de occasione proxima, quòd scilicet quando agitur de vitando peccato formali, regulariter Confessarius sequi debet (quantùm licet) sententias benigniores; cùm solum peccatum formale sit Dei offensa: at quando opiniones benignæ exponunt pœnitentem periculo peccati formalis, tunc Confessarius sequi debet opiniones rigidiores, quoniam istæ in hoc casu sunt magis pœnitentibus salutares. Verumtamen quando pœnitens uti vellet aliqua opinione probabili, et aliunde jam foret dispositus, tunc tenetur Confessarius eum absolvere, quoniam ratione Confessionis jam factæ, habet pœnitens jus certum et strictum ad absolutionem, ne cogatur eam recipere ab alio Sacerdote cum gravissimo onere repetendi Confessionem. Hæc opinio est communis, illamque admittunt etiam multi Auctores rigidioris sententiæ, ut sunt *Pontassus*, *Cabassutius*, *Victoria*, et præcipuè *S. Antoninus*. Videatur liber, in quo hoc probatum est pluribus in locis (*Lib.* 1. *in. Tr. de Conscientia; et l.* 6. *n.* 604.)

115. Tantò magis hoc currit in casu quo Confessarius vellet obligare pœnitentem ad aliquam restitutionem, ad quam iste probabiliter non teneretur. (*Lib.* 3. *n.* 669.) Imò hoc currit, etiamsi Confessarius non haberet tanquam solidè probabilem opinionem pœnitentis, et pœnitens non esset rudis, eamque cum aliis gravibus Doctoribus tanquam probabilem teneret, ita ut pœnitens rectam jam sibi formet conscientiam bene operandi. Hoc tamen intelligendum est, quando opinio pœnitentis haberet aliquam (ut dixi) probabilitatem saltem apparentem; nam si Confessarius haberet eam ut omnino falsam, ex eò quòd haberet contra eam principium aliquod certum seu rationem convinentem, contra quam existimaret nullum esse responsum quod posset inducere ad dubitandum de certitudine propriæ sententiæ: tunc enim non debet, neque potest absolvere pœnitentem, qui illi non vult acquiescere (*Vide Lib.* 6. *num.* 604.). Attamen si

prævideret Confessarius suam monitionem non esse pœnitenti profuturam, sed potiùs redderet formale peccatum illud quod in pœnitente est tantùm materiale, tunc debet dissimulare, exceptis aliquibus casibus; videatur quod dictum est supra. *n.* 8. et 9.

116. II. Si aliquando Confessarius commiserit aliquem errorem circa valorem Sacramenti sine sua culpa, non tenetur ex justitia monere pœnitentem, sed solùm ex charitate, quæ non obligat cum gravi incommodo (*Lib.* 6. *num.* 619. *et n.* 620.) dummodo Confessarius non sit ejus Parochus, qui teneretur reparare grave damnum subditi: et dummodo pœnitens non sit in mortis periculo, aut in periculo ampliùs non confitendi, quia tunc charitas obligat etiam cum gravi incommodo. Quòd si Confessarius in hoc gravem culpam commiserit, tunc semper tenetur etiam cum gravi incommodo resarcire errorem (et præcipuè si reliquit pœnitentem in aliqua occasione proxima); nisi pœnitens aliis confessus non fuerit, aut saltem Sacram Eucharistiam susceperit. At sine licentia pœnitentis nunquam debet, neque potest fieri præfata monitio extra Confessionem; quotiescumque posset illi aliquod afferre gravamen. Si verò error fuerit solùm circa integritatem Confessionis, putà quia pœnitentem non interrogaverit de speciebus, aut numero peccatorum, etiam cum sua culpa; non tenetur Confessarius errorem illum emendare extra Confessionem, quia in hoc adest semper erubescentia pœnitentis, dum audit rursus sibi sua peccata rememorari. Si verò ex sua malitia, vel ignorantia culpabili exemerit pœnitentem à restitutione, aut ad illam injustè obligaverit; tunc tenetur eum monere, obtenta priùs licentia; aliàs tenetur ipse ad restitutionem. Si autem in hoc gravem culpam non commiserit, non tenetur monere cum gravi suo incommodo; verùm si absque suo gravi incommodo posset reparare errorem, et non faceret, tunc etiam tenetur ad restitutionem. Denique si Confessarius omiserit admonere pœnitentem de restitutione, non tenetur ipse restituere, quamvis esset Parochus, et etiamsi gravem culpam in hoc commisisset. Vide Librum (*Num.* 621.) in quo discussa sunt hæc omnia cum suis rationibus, et auctoritatibus DD.

117. III. Debet quoque Confessarius esse summè prudens in custodiendo sigillo Sacramentali. Jam notum et certum est, quòd Confessarius nunquam potest loqui de iis quæ in Confessione audivit, quoties adest periculum revelationis sigilli (directè vel indirectè), aut gravaminis pœnitentis; et hoc currit etiamsi tantummodo dubitet, utrùm ea in Confessione audierit, vel non, aut in ordine ad Confessionem (*Lib.* 6. *n.* 636.) Veruntamen non prohibetur Confessarius sermocinari (generaliter loquendo) de aliquo peccato in Confessione audito, quoties alii non possent venire in cognitionem pœnitentis, aut quoties haberet expressam licentiam à pœnitente. Nihilominus etiam in hoc cautissimè est procedendum: et 1. Nunquam loquendo de peccatis in Confessione auditis, coram simplicibus personis, quæ possent suspicari de revelatione Confessionis. 2. Nunquam di-

cendo è suggestu in Concionibus, regnare in ea urbe aliquod vitium, quod ipse excipiendo Confessiones, intellexerit ibi magis frequentari. (Hoc tamen intelligitur (*Num.* 654.), quando id aliunde non scivit, et quando locus est parvus), et præsertim si concionetur in aliquo Monasterio, in quo non debet vehementiùs invehere contra aliquem defectum, quem in Confessione audivit ibi esse communiorem. 3. Non sit Confessarius nimis importunus in obtinenda licentia à pœnitente, quoniam ea licentia, quæ non est omnino spontanea, et plenè libera, ipse nequaquam uti poterit. Unde sit parcissimus, quantùm fieri poterit, in exquirendis hujusmodi licentiis sine speciali necessitate : et tunc tutius erit insinuare pœnitenti, ut de eo, quod est necesse, loquatur extra Confessionem. Nemo autem ignorat, quòd extra Confessionem non potest Confessarius nec etiam cum ipso pœnitente loqui de rebus in illa auditis, sine ejusdem expressa licentia : in ipsa verò Confessione bene potest de illis loqui, quoties existimat hoc ipsi pœnitenti expedire (*N.* 652.) 4. Nequit exquirere nomen complicis, et si negaverit absolutionem ei qui dicere recusaverit, incurrit suspensionem *ferendæ sententiæ* : et qui docuerit hoc fieri posse, incurrit excommunicationem Papalem *ipso facto* (*Lib.* 6. *n.* 491.)

118. Casu verò quo pœnitens teneatur sub gravi manifestare nomen complicis, ad reparandum putà aliquod damnum commune (*Ibid. num.* 492.) contra aliorum opinionem, nec etiam tunc posse à Confessario obligari pœnitentem ad manifestandum sibi nomen complicis, sed tantùm posse et debere imponere pœnitenti, ut manifestet complicem iis qui possunt scandalum impedire. Quòd si pœnitens ex se vellet Complicem Confessario manifestare, tunc bene potest illum audire, et quemadmodum, oportet damnum reparare. Insuper advertendum est, ex hoc non prohiberi Confessariis exquirere à pœnitente circumstantias quas scire oportet, ut intelligat an adsit species peccati diversa, vel ut consulat saluti pœnitentis : hinc bene potest interrogare an complex sit conjunctus? an ligatus voto castitatis? an cohabitet in sua eadem domo? an sit ancilla? et his similia : etiamsi per istas interrogationes indirectè manifestare debeat persona complicis, nunquam tamen exquiratur illius nomen (*Ibid.*)

119. IV. Summè cautus debet esse Confessarius in excipiendis Confessionibus mulierum. Et primò notandum quòd in Decr. S. C. Episcoporum 21. Jan. 1610. dicitur : « Confessarii sine ne-» cessitate audire non debent mulierum confessiones post crepu-» sculum vespertinum et ante auroram. » Loquendo autem de prudentia Confessarii, ipse regulariter in Confessionario cum junioribus sit potiùs rigidus quàm suavis; nec permittat illas ante Confessionarium accedere, ut sibi loquantur, et multò minùs, ut manus deosculentur. In actu Confessionis non ostendat eas agnoscere; aliquæ enim, quæ religiosæ haberi volunt, aliquando advertentes se nosci à Confessario, non faciunt integram Confessionem. Imprudentia quoque est conjicere oculos in pœnitentes,

cùm è Confessionario recedunt, easque per aliquod tempus intueri. Extra Confessionarium nec etiam immoretur ad colloquendum cum ipsis in ecclesia, omnemque familiaritatem devitet. Abstineat etiam à recipiendis munusculis; et præcipuè ad illarum domos nunquam accedat, uno excepto casu gravis infirmitatis, et tunc non nisi vocatus accedat; tunc magnam adhibeat diligentiam in audiendis illarum Confessionibus, unde januam apertam relinquat, sedeat in loco ubi videri possit ab aliis, oculosque in faciem pœnitentis nunquam defigat. Et hoc præsertim currit, si sint personæ spirituales, quibuscum est periculum majoris adhæsionis. Dicebat Ven. P. Sertorius Capotus, diabolum ad conjungendas inter se personas spirituales, ab initio uti prætextu virtutis, ut deinde affectus à virtute transeat ad personam: unde ait S. Augustinus apud S. Thom. (*Opusc.* 64. *de Famil. Dom. etc.*): « Sermo brevis, et rigidus cum his mulieribus habendus est; nec tamen quia sanctiores, ideo minùs cavendæ; quo enim sanctiores fuerint, eò magis alliciunt. » Et idem Angelicus Doctor addit: « Licèt carnalis affectio sit omnibus periculosa, ipsis tamen magis perniciosa, quando conversantur cum persona quæ spiritualis videtur; nam quamvis principium videatur purum, tamen frequens familiaritas domesticum est periculum; quæ quidem familiaritas quando plus crescit, infirmatur principale motivum, et puritas maculatur. » Et subjungit, quòd tales personæ hoc non statim advertant; quoniam diabolus ab initio non emittit sagittas venenatas, sed illas tantummodo, quæ aliquantulum feriunt, et augent affectum. Sed brevi hujusmodi personæ eò deveniunt, ut non ampliùs agant securi tanquam angeli, quemadmodum cœperant, sed tanquam carne vestiti; vicissim se intuentur mentesque sibi feriunt blandis allocutionibus, quæ adhuc à prima devotione videntur procedere: hinc alter alterius præsentiam incipit appetere; *sicque* (concludit) *spiritualis devotio convertitur in carnalem.* Et quidem o! quot Sacerdotes, qui antea erant innocentes, ob similes adhæsiones quæ spiritu cœperant, Deum simul et spiritum perdiderunt! Advertatur hîc quòd ex Decr. S. C. Epist. sub 21. Jan. 1610. « Confessarii sine necessitate audire non debent mulierum Confessiones post crepusculum vespertinum, et ante auroram. »

120. Deinde Confessarius non adeo mulierum Confessionibus sit addictus, ut per hoc homines ad se venientes audire recuset. O! qualis miseria est cernere tot Confessarios qui impendunt bonam dici partem in audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgò dicunt *Bizocas;* et cùm postea vident ad se accedentes homines aut fœminas uxoratas, qui sunt pleni angustiis, et molestiis, et qui ægrè domos, et negotia sua relinquere potuerunt, dimittunt eos, dicendo, *Habeo aliud quod agam, ite ad alios;* unde fit ut isti, non invenientes cui sua peccata confiteantur, vivant per tot menses et annos sine Sacramentis, et sine Deo. Hoc non est audire Confessiones ut Deo placeamus, sed potiùs ut genio serviamus; quare nescio quale meritum apud Deum sint

habituri Confessarii illi, qui hoc modo suum ministerium exercent. Scio ego, imò et contra aliorum opinionem, qui asserunt esse tempus frustra impensum, teneo esse opus valde Deo carum dirigere animas ad viam perfectionis; ideoque de hoc fusiùs loquar capite ultimo; sed assero probos Confessarios, qui tantùm, ut Deo placeant, Confessiones excipiunt (quemadmodum facere consueverunt S. Philippus Nerius, S. Joannes à Cruce, S. Petrus Alcantara, aliique) quando cernunt aliquam animam indigentem, præferre eam animabus devotis, quibus audiendis auxiliandisque, quando Confessarius vult, tempus non deerit.

CAPITULUM IX.

Quomodo se gerere debeat Confessarius in dirigendis Animabus Spiritualibus.

121. Quod olim dixit Dominus Jeremiæ: « Ecce constitui te su- » per gentes, ut evellas, et dissipes, et ædifices et plantes; » idem nunc repetit singulis Confessariis, qui non solùm debent evellere vitia ex suis pœnitentibus, sed etiam debent in illis virtutes inserere. Unde expediens est addere hîc in fine Caput hoc, quod poterit inservire Confessariis tyronibus ad dirigendas animas spirituales ad perfectionem. Non sunt quidem expellendi peccatores, ut superiùs diximus, sed è contra opus est etiam multùm Deo acceptum sponsas illi adornare, animas scilicet Spirituales excolere, ut in totum se illi donent tradantque. Acceptior est ejus oculis anima sola perfecta, quàm mille imperfectæ. Unde cùm videt Confessarius pœnitentem vivere immunem à culpis mortalibus, omnem curam adhibere debet, ut eum in viam perfectionis, et Divini amoris introducat, illi repræsentando meritum, quod habet Deus, ut ametur, et gratitudinem quam debemus Jesu Christo, qui nos amavit usque ad moriendum pro nobis; nec non periculum in quo versantur omnes animæ, quæ vocatæ à Deo ad vitam perfectiorem, illi resistunt. In tribus igitur præcipuè posita est directio Confessarii quoad animas spirituales, scilicet in Meditatione, in Contemplatione, in Mortificatione, et in Frequentia Sacramentorum, et de omnibus his sigillatim dicemus.

§. I. De Oratione Meditationis.

122. Prudens ergo Confessarius cùm cernit animam aliquam abhorrentem peccata mortalia, et desiderantem progedi in amore Divino, ante omnia debet illam disponere ad faciendam orationem mentalem, scilicet ad meditationem veritatum æternarum, et bonitatis Divinæ. Et quamvis necessaria non sit ad æternam salutem consequendam, sicut est necessaria petitio, nihilominus videtur valde necessaria animabus, ut in Dei gratia perseverent. Cum reliquis pietatis operibus potest peccatum consistere; sed non possunt cohabitare Oratio et peccatum. Anima aut relin-

quet orationem, aut peccatum. Dicebat S. Theresia : « Animam, » quæ in oratione perseverat, quotquot illi peccata opponat Dia- » bolus, tandem pro certo habeo quòd eam Dominus ad salutis » portum conducet. » Et ideo Diabolus nullum aliud exercitium tam quærit impedire, quàm illud orationis, quoniam, inquit eadem Sancta : « Novit dæmon quòd certè amittet animam quæ » perseveranter incumbit Orationi. » Præterea solus amor est qui animam Deo jungit et stringit; sed fornax in qua accenditur flamma divini amoris est Oratio, seu Meditatio : « In medita- » tione mea exardescet ignis. » Ps. 38. 4.

123. Incipiat ergo Confessarius introducere animam in orationem. Ab initio non plusquam mediæ horæ spatium assignet : quod deinde crescente spiritu, plus minùsve augebit. Neque desistat ex eo quòd pœnitens difficulter adducit, quòd desit sibi tempus, et locus ad se colligendum : imò imponat ei, ut saltem mane, vel vespere quando in domo major est quies, vel etiam in ipsis occupationibus (quando aliud non posset efficere) elevet identidem mentem ad Deum, et meditetur veritates fidei, ut sunt novissima, quorum cogitatio, et præcipuè mortis, est utilior pro incipientibus. Meditetur quoque Christi Passionem, quæ meditatio est omnibus fructuosa. Si verò Pœnitens non sit litterarum rudis, expediens est ut utatur aliquo libro spirituali, quo magis habeat ingressum in orationem, quemadmodum facere solebat S. Theresia. Moneat quoque, ut seligat materiam illam, in qua anima majorem experitur devotionem, et in iis locis in quibus anima se vehementiùs affici sentit, et commoveri, moretur aliquantum, et lecta meditatione, totam se exerceat in actibus voluntatis, vel incumbat petitioni, aut faciendis propositis. Dico 1. se exerceat in *faciendis actibus,* scilicet humilitatis, actionis gratiarum, fidei, spei, et præsertim in repetendis actibus contritionis, et charitatis erga Deum offerendo se illi totam; totamque suæ sanctissimæ voluntati resignando, et repetendo plusquam alios, actum illum cui anima se magis sentit inclinatam. Dico 2. exerceat se *in petendo;* nam à petitione omne nostrum bonum dependet, et S. Augustinus inquit Deum ordinariè nullam gratiam hominibus concedere, et præsertim gratiam perseverantiæ, nisi per canalem petitionis. Dominus dixit : *Petite, et accipietis;* Ergo concludit S. Theresia, qui non petit, non accipit. Quapropter si volumus animam nostram salvare, necesse est semper orare, et ante omnia petere perseverantiam, et amorem erga Deum. Et quidem nullum tempus opportunius est ad petendum, quàm tempus orationis mentalis. Qui non orat, difficilliter petit, quia difficilliter se actuat ad considerandas gratias, quibus eget, et necessitatem ipsam petendi; et ideo qui non facit orationem, difficulter in Dei gratia perseverat. Dico 3. in *Statuendo,* ut oratio non remaneat infructuosa, et anima mandet executioni ea lumina, quæ in oratione recepit : unde, quemadmodum inquit S. Franciscus Salesius, nemo debet imponere finem orationi, nisi priùs fecerit particularem aliquam determinationem, putà vi-

tandi defectus quosdam magis usuales; aut exercendi virtutem aliquam, in qua se noscit debiliorem. Videatur circa hoc quod dicetur in Appendice versùs finem, cùm loquemur de instructione pro oratione mentali §. III.

124. Exigat igitur Confessarius ab animabus istis rationem orationis; exquirendo ab illis quomodo aut in ea se gesserint, aut saltem si fecerint; et imponat illis, ut in Confessione ante omnia alia se accusent de oratione omissa, quando eam intermiserint; quoniam relicta oratione anima salvari non poterit. « Anima quæ » omittit orationem (dicebat S. Theresia), tanquam à semetipsa » se collocat in inferno sine opera Dæmonum. » Proh Deus et quantam Confessarii afferrent animabus utilitatem adhibendo hanc minimam diligentiam! Et o! qualem Deo rationem sunt redditurí, nisi ita se gerant, quoniam ipsi tenentur procurare quantum in se est spiritualem progressum suorum pœnitentium! O! quot animas possent ipsi ad viam perfectionis dirigere, easque à recidivis in peccata gravia liberare, si adhiberent hanc tenuem industriam dirigendi eas per viam orationis; et interrogandi postea saltem sub initiis vitæ spiritualis utrùm eam fecerint, vel non! Quando anima aliqua se in oratione solidavit, difficillimè plus Deum amittit; et ideo oratio mentalis insinuanda est non tantùm timoratis, sed etiam peccatoribus, qui sæpe ob defectum considerationis redeunt ad vomitum.

125. Super omnia Confessarii adhibere debent diligentiam hanc, cùm pœnitentes patiuntur desolationem spiritûs. Initio quo anima se tradit vitæ spirituali solet Deus illam allicere specialibus quibusdam luminibus, lacrymis et sensibilibus aliis consolationibus; sed elapso aliquo tempore, solet claudere hanc venam, ut probet earum fidelitatem, et ut eas ad majorem perfectionem extollat, subtrahens eis sensibilem omnem dulcedinem, cui facilè anima adhæret non sine impuritate quadam, et culpa ex amore suî ipsius. Consolationes sensibiles (quin et attractiones supernaturales) sunt quidem Dei dona, sed non sunt ipse Deus; unde ipse, ut animas sibi dilectas avellat etiam à donis suis, ut Donatorem puriori amore diligere cogantur, efficit, ut non inveniant ampliùs in oratione pabulum consuetum, et solitam consolationem; sed tædia, ariditates, tormenta, et quandoque etiam tentationes. Invigilet ergo summopere Confessarius ad confortandas animas istas, ne orationem omittant, et præscriptas Communiones; revocet illis in memoriam verba illa S. Francisci Salesii, scilicet: « Plus valere coram Deo unicam unciam Ora- » tionis in medio desolationum, quàm libras centum in medio » consolationum. » Quoniam ille qui Deum diligit ob consolationes, plus Dei consolationes quàm Deum ipsum diligit; sed qui Deum amat eique adhæret sine consolationibus illis, hic verum ostendit amorem. Hæc de meditatione sufficiunt, sed opportunum duco aliquam hîc novis Confessariis præbere notitiam contemplationis infusæ, ac suorum graduum, nec non aliorum donorum supernaturalium unà cum regulis præscriptis à spiri-

tualis vitæ Magistris ad directionem animarum, quibus Deus hujusmodi gratias voluerit impertiri.

§. II. De Oratione Contemplationis, et diversis suis gradibus.

126. Quando anima aliqua à Deo contemplationis gratia donatur, oportet, ut Confessarius optimè sciat modum quo eam dirigere debeat, et ab omnibus illusionibus liberet; aliàs maximum illi afferet damnum, et quemadmodum ait S. Jo. à Cruce, magnam ipse Deo redditurus est rationem. Contemplatio multùm differt à meditatione. In meditatione quæritur Deus labore discursûs, in Contemplatione sinę hujusmodi labore contemplatur Deus jam inventus. Insuper in meditatione anima operatur actibus suarum potentiarum; in contemplatione operatur Deus, et anima tantùm patitur, et recipit in se dona, quæ à divina gratia sibi infunduntur absque eo quòd aliquid operetur, quoniam ipsa lux, et divinus amor, quo tunc tota impletur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem, qui tot illam cumulat donis.

127. Advertere etiam oportet quòd Deus, antequam concedat animabus donum contemplationis, solet eas introducere in orationem recollectionis, vulgò dictam *di Raccoglimento* vel *otii Contemplativi* (sic illud vocant Mystici), quæ non est adhuc contemplatio infusa, quoniam anima adhuc est in statu activo. Hæc recollectio (loquor hîc de naturali, quoniam de supernaturali et infusa inferiùs loquemur *nu.* 133.) est quando intellectui opus non est cum labore quasi extra animam exire ad considerandum mysterium aliquod, aut æternam veritatem, sed avulsus à rebus externis, et collectus quasi intra animam ipsam absque labore, imò cum magna suavitate attendit illi veritati, aut mysterio quodcumque sit. *Otium Contemplativum* est fere idem, nisi quòd in collectione anima attendat alicui devotæ cogitationi particulari; in otio verò cum generali quadam Dei notitia sentit in seipsa collectam, et suaviter Deo attractam. In hac collectione, sive otio contemplativo, dicunt quidam Mystici, quòd etsi hæc oratio sit naturalis, nihilominus anima cessare debet non solùm à meditatione, sed etiam ab actibus voluntatis, scilicet amoris, oblationis, resignationis etc., et tantùm manere debet in quadam amoris vigilentia, et attentione ad Deum, absque eo quòd actum aliquem faciat. Verumtamen hujusmodi incantationibus ego prorsus acquiescere non valeo. Nulli dubium, quin quando anima collectam se sentit, non debet se applicare meditationi, quia jam invenit sine ullo labore quidquid ipsa postulabat; præterquam quòd ipsa ordinaria meditatio, ut ait P. Segneri in suo aureo opusculo de *concordia inter laborem et quietem* (*Pari.* 1. *c.* 1. *nu.* 1.), producit post aliquod tempus contemplationem quæ dicitur *acquisita,* nempe illa quæ unico intuitu cognoscit veritates, quas ante nonnisi longo discursu et labore cognoverat. Sed his non obstantibus, nescio cur anima cessare debeat à bonis actibus voluntatis: et quodnam tempus opportunius his faciendis

actibus esse poterit, quàm tempus quo anima se collectam sentit? Verùm quidem est quòd S. Franciscus Salesius consilium dedit B. Joannæ de Chantal, ut in sua oratione, cùm se Deo unitam sentiret, non repeteret novos actus; sed quare? quia scilicet Beata jam pervenerat ad contemplationem passivam. Unde quando anima adhuc est in statu activo, non est ratio cur actus boni impedire debeant gratiæ operationem. Idem S. Franciscus Salesius præfigebat animabus devotis à se directis determinatum quemdam numerum aspirationum amoris, faciendum intra certum temporis spatium. Quando anima pervenit ad statum passivum contemplationis, tunc anima etsi non mereatur, quia eo tempore non operatur, sed tantùm *patitur*, nihilominus acquirit magnum quemdam vigorem ad operandum postea cum majori perfectione: sed quando anima adhuc est in statu activo, ut mereatur, operari debet, actus bonos faciendo; atque hæc sunt opera, quibus anima meretur gratiam divinam. Unde rectè concludit idem P. Segneri, quòd quando Deus loquitur et operatur; et oportet, ut anima taceat, et cesset à suis operationibus, nihil aliud ponendo ex latere suo circa principium, quàm attentionem quamdam amoris ad divinas operationes, sed quando Deus non loquitur, necesse est ut anima se adjuvet eo modo quo potest ad conjungendum se Deo, scil. meditationibus (quando hæ sunt necessariæ), affectibus, precibus, et determinationibus, dummodo actus isti non eliciantur inviti: unde illi tantummodo sunt faciendi, quibus se anima sentit suaviter inclinatam.

128. Insuper advertendum est, quòd Deus, antequam introducat animam in orationem contemplationis, solet eam purgare, ponendo in ariditate supernaturali, quæ appellatur *purgatio spiritualis*, ut eam purificet à suis imperfectionibus, quæ illi impediunt contemplationem. Atque hîc distinguendum est inter ariditatem *sensibilem*, quæ pertinet ad sensum, et ariditatem *substantialem*, quæ pertinet ad spiritum. Ariditas *sensibilis* (de *substantiali* loquemur num. sequenti) quando est naturalis, fert secum quoddam tædium rerum spiritualium, et obscuritatem quamdam leviorem, et minùs durabilem; sed quando est supernaturalis, de qua hîc agimus, ponit animam in quadam obscuritate profundiori, quæ diutius durat, et quotidie majus accipit incrementum. Nihilominus anima in tali statu constituta, licèt sentiat se magis à creaturis alienatam, et habeat cogitationem semper in Deum defixam, unà cum ingenti desiderio, et determinatione eum perfectè amandi, tamen sentit se redditam tanquam impotentem ad hoc exequendum ob suas imperfectiones, quarum causa videtur facta Deo odibilis: sed interea, hoc non obstante, non cessat se rectè gerere in virtutibus. Hæc molesta ariditas est quidam tractus gratiæ, est lux quædam supernaturalis, sed lux quæ affert pœnam, et obscuritatem, quoniam volens se nudo spiritui communicare, et inveniens sensus, atque potentias animæ suî non adhuc capaces, ex eo quia nondum prorsus à consolationibus sensibilibus sint disjunctæ, et conse-

quenter materialibus, quæ plenæ sunt formis, imaginibus, et figuris; producit in anima hujusmodi tenebras tam molestas, sed valde utiles, quoniam per ipsas anima pervenit ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus tam terrenis, quàm spiritualibus; et insuper acquirit magnam suarum miseriarum cognitionem, atque impotentiæ ad quodvis opus bonum perficiendum, et simul magnam erga Deum venerationem, qui illi repræsentatur venerabilis, et terribilis. In hoc statu Director debet animam confortare ad sperandas res magnas à Deo, qui ad hunc finem ita se gerit cum ea. Insinuet ei, ne conetur se exercere in meditatione, sed humiliet se, faciet actus oblationis, totamque se Deo committat, perfectissimè resignata dispositionibus suæ voluntatis, quæ tota tendit ad bonum nostrum.

129. Post hanc purgationem sensûs solet Dominus concedere donum contemplationis, quæ dicitur gaudii; scilicet recollectionis supernaturalis, quietis, et unionis, de qua deinceps loquemur; sed ante unionem, et post recollectionem, et quietem, solet Deus purgare animam ariditate spiritûs, quæ dicitur ariditas *substantialis*, qua Dominus vult, ut anima se totam in seipsa annihilet. Ariditas sensûs est subtractio devotionis sensibilis, sed ariditas spiritûs est quædam lux divina, qua Deus facit, ut anima suum nihilum agnoscat. Atque hîc est, ubi anima se cernit in quadam terribiliori agonia; nam etsi tunc ipsa sit magis determinata ad se vincendum in omnibus, et magis attenta ad Deo placendum, nihilominus quò magis agnoscit suas imperfectiones, eò sibi videtur à Deo expulsa, atque derelicta tanquam ingrata beneficiis acceptis: imò et ipsa spiritualia exercitia, quæ peragit, ut sunt orationes, Communiones, mortificationes, eam magis contristant; nam cùm ea omnia non sine magno tædio et pœna perficiat, credit omnia digna suppliciis, et se Deo odibiliorem. Quin multoties animæ illæ videntur sibi summopere odisse Deum, quam ob causam Deus eas jam reprobaverit tanquam sibi inimicas; et adhuc in vita faciat illis experiri damnatorum pœnas, et divinam derelictionem. Et aliquando Deus permittit, ut hujusmodi desolationes comitentur mille aliæ tentationes, et motus impuritatis, iracundiæ, blasphemiæ, incredulitatis, et præsertim desperationis: ita ut miseriæ in magna illa obscuritate, et confusione non valentes discernere resistentiam voluntatis (quæ revera tunc adest, sed ipsis est occulta, aut saltem dubia ratione præsertim tenebrarum) timeant se jam consensisse, et ideo tantò magis existimant se derelictas à Deo.

130. Hîc ergo Confessarius quando ei aliqua ex animabus istis occurrit, quæ jam per perfectionem progreditur; et opinatur se derelictam; in primis non terreatur videndo confusionem hanc, et audiendo tot expressiones timoris et desperationis; nec se ostendat timidum aut ullo modo hæsitantem, sed viriliter eam confortet ad nihil timendum: et eo tempore plusquam aliàs animet ad confitendum in Deo, recitans illi ea verba, quæ Dominus dicit S. Theresiæ, quòd scilicet nemo Deum amittit absque

eo quòd cognoscat amittere. Dicat ei omnes illas suggestiones blasphemiarum, incredulitatis, impuritatis, et desperationis non esse consensus, sed pœnas, quæ si cum resignatione tolerentur, animam magis magisque Deo conjungunt. Dicat, à Deo nunquam odio haberi animam, à qua amatur, et quæ bonæ est voluntatis. Addat, Deum ita se gerere cum animabus à se magis dilectis. *Ariditatibus* et tentationibus (dicebat S. Theresia) probat Deus suos amatores. Quamvis ariditas tota vita perduret, anima non omittat orationem; veniet tempus quo omnia ei *persolventur*. O quam pulchram pro anima desolata sententiam! Hortetur ergo, ut forti animo sit, et viriliter expectet res magnas à Deo, dum eam per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis, moneat etiam, ut primò humiliet se utpote dignam ita à Deo tractari ob anteactæ vitæ defectus : secundò, ut divinæ voluntati se totam resignet, paratissimam se præbendo ad ea omnia perferenda, imò et majora pro omni tempore quod Deo placuerit : tertiò projiciat se tanquam mortuam in brachia divinæ misericordiæ, et committat protectioni Mariæ SS. quæ mater misericordiæ, et afflictorum consolatrix jure appellatur.

131. Ariditas sensûs perdurat quousque, purificatis sensibus, anima apta ad contemplationem reddatur. Ariditas verò spiritûs durat quousque reddatur capax divinæ unionis : quamvis aliquando etiam post unionem permittat Dominus, ut anima iterum redeat ad hanc ariditatem, ea potissimùm de causa, ne anima seipsam negligat, et ut identidem suum nihilum agnoscat.

132. Completa ergo purgatione sensûs, et ad finem perducta ariditate sensibili, ponit Deus animam in statu contemplationis. Contemplatio vel est affirmativa, vel negativa. *Affirmativa* est quando anima beneficio lucis divinæ, sine ulla sua opera cernit aliquam veritatem, aut creatam, ut esset infelicitas inferni, felicitas Paradisi, etc., aut increatam, ut divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. *Negativa* est quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere cum confusa quadam notitia, sed quæ ingerit conceptum longè majorem magnitudinis divinæ : et ita etiam in confuso agnoscit aliquam veritatem creatam, ut horribilitatem inferni, etc. Sed transeamus ad primos contemplationis gradus : hi sunt, recollectio interior spiritûs, et quies : de unione loquemur post.

133. Primus igitur gradus contemplationis est *recollectio supernaturalis*. De naturali jam diximus supra *n.* 127. quæ tunc habetur, quando animæ potentiæ colliguntur ad considerandum Deum intra se; et dicitur *naturalis*, non quia anima ex se valeat illam operari; omnis enim actio virtutis, ut possit æternum præmium promereri, indiget auxilio gratiæ, unde generatim loquendo est etiam supernaturalis : sed *naturalis* dicitur, quia anima tunc est in statu activo, et beneficio gratiæ ordinariæ operatur. Recollectio verò *supernaturalis* est illa, quam operatur Deus ministerio cujusdam gratiæ extraordinariæ, et per quam Deus collocat animam in statu passivo; ita ut recollectio supernaturalis, seu infusa,

tunc propriè habeatur, quando collectio potentiarum non evenit opera ipsius animæ, sed beneficio lucis, quam Deus infundit, et per quam excitatur in anima magnus et sensibilis amor divinus. In hoc statu non est cogenda anima ad suspendendum tranquillum eum discursum, quem fortè ei lux ipsa suaviter insinuaret: quemadmodum nec debet incumbere considerationi rerum particularium, aut determinationibus quas valet efficere. Nec debet curiosiùs investigare quidnam sit interior ea spiritûs recollectio : sed sinat se dirigi à Deo ad considerandas res illas, illosque actus faciendos, ad quos se magis à Deo ferri cognoscit.

134. Secundus gradus est *quietis*. In recollectione vis amoris communicatur immediatè sensibus externis, quos Deus ipse intra animam facit colligere. Sed in quiete amor communicatur immediatè spiritui in ipso animæ centro : et amor ipse est ardentior, qui deinde etiam ad sensus externos diffunditur : hoc verò non semper : unde multoties accidit, quòd anima habeat orationem quietis, sed sine ulla dulcedine sensibili. Dicit S. Theresia (*In Vita. c.* 14.) quod in hac oratione non suspenduntur omnes potentiæ : suspenditur quidem voluntas, et remanet tanquam ligata, quia tunc nullum aliud objectum præter Deum valet amare, qui eam sibi trahit; sed intellectus, et memoria, aut phantasia quandoque remanent liberæ, et huc illucque excurrunt. Unde dicit Sancta (*Camm. di perfez. p.* 209.) animam de hoc non debere tristari. « Rideat (*inquit*) de sua cogitatione, illamque deserat » veluti stultam, et maneat in sua quiete : et cùm voluntas sit do» mina, ipsa cogitationem ad se reducet, absque ullo vestro la» bore.» Quod si anima velit se applicare ad colligendam cogitationem, nihil omnino aget, et suam quietem amittet. In hoc statu multò minùs quàm in recollectione anima debet se applicare ad faciendas determinationes, aut alios actus ex se ipsa emendicatos : eos tantummodo faciat, ad quos se sentit à Deo suaviter impelli.

135. Dicamus nunc aliqua de oratione puræ contemplationis, scilicet de contemplatione negativa superiùs enunciata, quæ est longè perfectior quàm affirmativa. Hæc contemplatio *negativa* dicitur *Clara Caligo*, quia ob nimiam lucis abundantiam intellectus obscuratur : quemadmodum qui intuetur solem, radiorum fulgore obcœcatus nihil cernit, sed tantùm intelligit solem esse magnum quoddam lumen; sic Deus in ista caligine infundit animæ lucem magnam, quæ facit, ut illa intelligat non jam veritatem aliquam particularem, sed acquirat generalem quamdam, et confusam notitiam suæ incomprehensibilis bonitatis, unde anima incipit efformare altissimam de Deo ideam, licèt confusam. Quando anima aliquantulum noscit aliquam ex divinis perfectionibus, altum quidem conceptum suæ bonitatis concipit, sed longè melior est conceptus quem format, quando cognoscit divinam perfectionem non posse comprehendi. Scribit Cardinalis Petruccius in doctissimis suis Epistolis, hanc orationem propterea vocari orationem caliginis, quia in hac vita anima non est capax clarè intelligendi

divinitatem, unde in hoc statu intelligit non intelligendo; sed intelligit longè meliùs omni alio modo intelligendi. Non intelligit, quia cùm Deus non sit res quæ formet imaginem aut figuram, intellectus nequit de eo ideam efformare, et ideo nihil aliud intelligit quàm quòd illum non valet intelligere; quapropter hujusmodi intelligentia vocatur ab Areopagita: *Sublimis cognitio Dei per ignorantiam.* In hac oratione caliginis suspenduntur omnes interiores potentiæ animæ, et quandoque etiam sensus exteriores: ita ut anima aliquando ingrediatur in *Ebrietatem Spiritualem,* quæ facit eam prorumpere in quædam amoris deliria, ut cantus, clamores, fletus immodicos, saltus, et his similia, quemadmodum eveniebat S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis.

136. Post gradus istos facit Dominus animam ad unionem transire. Unicus animæ scopus hic esse debet, unio scilicet cum Deo; sed ut anima perfectionem attingat, non est necessaria unio *passiva;* satis est illi pervenire ad unionem *activam.* Paucissimæ, inquit S. Theresia, sunt animæ illæ, quæ diriguntur à Deo per vias supernaturales: et nos in cœlo permultas aspiciemus, quæ sine hujusmodi gratiis supernaturalibus erunt gloriosiores illis, quæ gratias istas receperunt. Unio *activa* est perfecta uniformitas divinæ voluntati, in qua certè consistit tota perfectio divini amoris. *Perfectio*, inquit S. Theresia (*Conc. dell' Amor di Dio Conc. III.*) « non consistit in extasi, sed vera unio animæ » cum Deo est unio voluntatis cum divina voluntate.» Hæc unio est necessaria, non verò unio *passiva;* et animæ illæ quæ solam habent activam, inquit eadem Sancta (*Avvisi per l'oraz.* 22.), « fieri poterit quòd habeant meritum longè majus, quia » majorem patiuntur laborem; et Dominus dirigit eas ut fortes, » et consolationes quas in hac vita non habent, servat ut postea » det eis in alia.» Cardinalis Petruccius inquit, quòd absque contemplatione infusa rectè quidem possit anima beneficio gratiæ ordinariæ pervenire ad annihilationem propriæ voluntatis, et ad eam transformandam in Deum, nihil aliud volendo quàm voluntatem Dei. Et quamvis sentiat passionum motus, tamen hi non impediunt illi præfatam transformationem; unde subdit, quòd cùm in hoc posita sit tota sanctitas, unusquisque nihil aliud debet desiderare, et petere à Deo, quàm ut dirigatur ab ipso, et in ipso suam efficiat voluntatem. S. Theresia tractando de unione passiva, inquit (*Mans. V. c.* 1.), quòd anima posita in ea, *non videt, non sentit, neque advertit ita se habere;* quoniam ex abundantia lucis et amoris efformatur illa beata caligo, in qua suspenduntur omnes potentiæ animæ; memoria enim non recordatur, nisi Dei: voluntas conjungitur Deo tali amore, ut nequeat amare aliud objectum; et intellectus tanta luce repletur, ut nullam rem aliam valeat cogitare, nec etiam gratiam quam actu tunc recipit; unde intelligit multum, sed nequit percipere quid intelligat. In summa anima in hoc statu constituta habet claram et experimentalem cogitationem Dei præsentis, qui in animæ centro eam sibi conjungit. Hæc unio, inquit S. Theresia (*Vita c.* 18.), non multùm

perdurat; sed ad summum dimidiam horam non excedit. In aliis Contemplationibus, de quibus antea locuti sumus, Deus præbet se videndum tanquam proximum animæ, hîc verò tanquam præsentem; et anima experitur eum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum. Unde, inquit Sancta (*Mans. V. c.* 1.), in aliis contemplationibus posse animam dubitare, utrùm fuerit Deus, in hac verò non. Hoc tamen non obstante, debet eam Confessarius monere non ideo evasisse impeccabilem, et propterea, quò magis se videt à Deo hujusmodi gratiis donatam, eò magis esse debet humilior, et ab omnibus alienata, unicè diligendo crucem, et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore ne suæ infidelitates ex eo tempore acerbiùs puniendæ sint, ob majorem qua committentur ingratitudinem. Inquit S. Theresia (*Mans. V. et VI.*) sibi cognitas plures animas, quæ, cùm antea ad hunc statum unionis ascendissent, postea in peccata mortalia præcipites ceciderunt.

137. Tres dantur species Unionis, et sunt: unio *simplex*, unio *desponsationis*, et unio *consummata*, quæ vocatur unio *Matrimonii spiritualis*. Unio simplex est illa, de qua usque adhuc locuti sumus. Dicendum nunc est de unione *desponsationis*. Hanc unionem solet ordinariè præcedere ariditas substantialis, quæ est purgatio spiritûs, de qua jam supra locuti sumus *n.* 128. In hac verò unione desponsationis tres sunt alii gradus diversi, scilicet *Extasis*, *Raptus*, *et Elevationis spiritûs*. In simplici unione suspenduntur potentiæ, sed non sensus corporei, quamvis hi remaneant valde infirmi ad operandum. In unione autem extasis amittitur quoque usus sensuum, ita ut persona non videat, non audiat, et non percipiat neque incisiones, neque adustiones. Raptus verò nihil aliud est quàm impressio quædam gratiæ validior, qua Dominus non solùm elevat animam ad unionem, sed etiam rapit illam motu quodam subitaneo et violento; ita ut aliquando elevetur etiam corpus, et reddatur leve ad instar plumæ. *Elevatio spiritûs* est quando anima sentit se rapi quasi extra se, et extolli supra seipsam cum magna quadam violentia, unde anima ab initio magnum experitur timorem. In elevatione spiritûs continetur tam extasis, quia intervenit amissio sensuum, quàm raptus, id est motus violentus. Retulit mihi persona quædam similibus gratiis à Deo donata, quòd in talibus elevationibus spiritûs videretur sibi tanquam si anima è corpore fuisset avulsa, et elevata cum tanta velocitate ac si conficeret decies centena millia milliaria in quovis temporis momento, non sine magno terrore, quoniam ignorabat quò esset ascensura; sed cùm postea subsedisset, tunc illustrabatur ad cognoscendum aliquod divinum arcanum. Sed hîc oritur dubium; si in hac unione suspenduntur potentiæ, et intellectus obscuratus à lucis abysso nequit attendere rebus quas intelligit, qua unquam ratione potest ibi anima intelligere, et verba facere de illo divino arcano? Respondent mystici, quòd quando Deus vult, ut anima intelligat aliquod secretum, aut immittere illi aliquam visionem intellectualem, vel

imaginariam, minuit nonnihil lucem, ita ut anima remaneat habilis ad cognoscendum, et perpendendum quodcumque Deus voluerit.

138. Tandem perfectior unio, quæ dicitur *consummata*, et major quàm in hac vita possit Deus concedere animæ viatrici, est illa quæ dicitur *Matrimonii spiritualis*, per quam anima transformatur in Deum, et fit unum quid cum Deo : eodem modo quo vas aquæ infusum mari evadit unum cum aqua maris. Et advertendum hîc est, quòd in reliquis unionibus, ut loquuntur mystici, potentiæ remanent suspensæ; in hac verò minimè suspenduntur; quoniam potentiæ purificatæ à sua sensibilitate, et materialitate, jam effectæ sunt capaces divinæ unionis, ita ut voluntas amet Deum suum placidissimè, intellectus rectè cognoscat, et attendat huic intimæ divinæ unioni, quæ jam facta est in animæ centro, quod accidit eodem modo ac si quis intueretur solem, et sine ulla offensione oculorum solis splendorem cognosceret. Insuper est advertendum, quòd hæc unio non est transitoria, ut duæ priores, sed permanens; ita ut anima fruatur habitualiter divina præsentia jam sibi conjuncta, et fruatur in pace stabili : nam passiones nihil ampliùs eam perturbant : illas quidem anima cernit dum faciem suam ostendunt; sed non tristatur, nec ullam patitur molestiam ab illis, ad instar ejus qui fortè habitans super nubes, cerneret tempestates inferiùs evenientes, et ipse non tangeretur ab illis.

139. Hîc abs re non erit aliqua dicere de visionibus, locutionibus, et revelationibus ad discernendas falsas à veris. Visiones vel sunt *externæ*, vel *imaginariæ*, vel *intellectuales*. *Externæ* sunt quæ oculis cernuntur. *Imaginariæ* quæ spectantur in phantasia, seu imaginativa. *Intellectuales*, quæ neque oculis, neque in phantasia videntur, sed à solo intellectu divina luce adjuto, quæ species intelligibiles ingerit; atque hæc visionum species, teste S. Theresia, tota est spiritualis; nullam enim in ea partem habent sensus neque externi, neque interni, qui sunt imaginativa, ei phantasia. Notandum quòd neque oculis, neque phantasia potest anima cernere res sibi repræsentatas, nisi in apparentia corporea, etiamsi essent substantiæ spirituales; è contra beneficio intellectûs res cernuntur tantùm spirituales, etiamsi fuerint materiales; vel ut meliùs dicam, noscuntur, non videntur, sed noscuntur longè meliùs quàm si oculis cernerentur.

140. Advertendum tamen hîc est, quòd visiones istas tam Deus, quàm diabolus possit operari; quod est intelligendum etiam de intellectualibus, ut videtur innuere S. Joannes à Cruce, (*Salita l. 2. c. 24.*) contra id quod sentit Cardinalis Petruccius, quamvis multò faciliùs corporales, quæ ut plurimùm, et præcipuè in fœminis, ab ipsa phantasia efformantur. Signa ad distinguendas veras è falsis sunt : 1. Si veniant ex improviso sine ulla præcedenti animæ cogitatione. 2. Si ab initio afferant confusionem, et terrorem, sed postea relinquant animam in pace. 3. Si sint raræ, quia frequentes sunt valde suspectæ. 4. Si parùm du-

rent, quoniam, inquit S. Theresia (*Mans.* 6. *c.* 9.) quando anima intuetur per longum tempus rem sibi repræsentatam, signum est quòd sit potiùs actus phantasiæ. Visio divina ut plurimùm transit ad instar fulguris, sed remanet inde immobiliter menti infixa. 5. Vera visio relinquit animam in summa pace, et vivida cognitione miseriæ suæ, non sine ingenti desiderio perfectionis; ad differentiam visionum diabolicarum, quæ parùm remanent impressæ, et relinquunt animam in quadam siccitate, perturbatione, motibus propriæ æstimationis, et cum fame sensibili harum gratiarum. Verùm cum omnibus signis superiùs memoratis, inquit S. Theresia (*Ibid.*), nullam certam haberi posse securitatem, quoniam multoties dæmon fecit simulare quietem, cogitationes humilitatis, desideria perfectionis; quæ omnia incertum est à quo procedant; quoniam sæpe ipse dæmon, ut ei fides præstetur, solet hæc insinuare, ut tandem illum percipiat fructum, et deceptiones, quas intendit. Unde director, regulariter loquendo, non prohibeat animæ enarrare sibi hujusmodi visiones, imò imponat illi, ut manifestet quæcumque videt, sive vera ea sint, sive falsa, ut docet S. Theresia (*Mans. V. c.* 9.), sed è contrario nullam ostendat curiositatem sciendi hujusmodi visiones, neque de his minutè animam interroget: nec præveniat dicendo: *Non fuit sic? Vidistine hoc, vel illud?* quia tunc facilè anima respondet affirmativè aut ex sua malitia, aut simplicitate. Si apertè noverit hujusmodi visiones esse opus phantasiæ, aut diabolicum, quia fortè arcent animam ab obedientia, humilitate, aut ab alia virtute, tunc patenter ei hoc dicat. Si verò id Confessarius non discernat, non omnino expedit indubitanter asserere visiones illas esse vel diabolicas, vel phantasias, quemadmodum solent quidam nimis increduli (ad differentiam aliorum qui nimis creduli omnes habent ut veras): sed dicat pœnitenti, ut oret Deum quò non ampliùs ducatur per vias adeo periculosas, se protestando quòd quamdiu vivet in terris, velit Deum cognoscere solùm per viam fidei. Cæterùm insinuet, ut ex visionibus habitis, vel falsis, vel veris illum percipiat fructum, qui magis est necessarius, et præcipuè se rectè cum Deo gerendi; ita enim agendo, quamquam visiones fuerint à dæmone, dæmon remanebit elusus.

141. Quod verò ad *Locutionem* attinet, *locutio esse potest successiva, formalis et substantialis.* Successiva est quando anima meditando aliquam veritatem fidei, sentit sibi quasi responderi ab ipsomet suo spiritu, sed veluti ac esset persona extranea. Hæc quando bonos parit effectus, ut essent amoris, aut humilitatis extraordinariæ, esse potest speciale Dei lumen: sed quando non videt augeri consuetum amorem, indicium est, eam esse intelligentiam proprii intellectûs. *Formalis* est quando anima audit aliqua verba formata, sed extra se; et potest hæc percipi vel auribus, vel imaginativa, vel intellectu. Hæc, ut discernatur utrùm sit divina, vel diabolica, videndæ sunt res quas exprimit, aut faciendas imponit; et effectus quos relinquit. Præcipuè, si est di-

vina, imponitque opera patientiæ, propriæ abjectionis, aut quodvis aliud opus spirituale, relinquet facilitatem quamdam ad omnia toleranda, ad operandum, et se humiliandum. *Substantialis* est eadem ac formalis, et solùm differt in effectu; quoniam formalis aut instruit, aut imponit; substantialis verò cito operatur id quod exprimit; ut ex. g. si diceret: *Consolare; noli timere: dilige me:* anima tunc in eodem temporis puncto remanet consolatione repleta, intrepida, aut amoris igne succensa. Hæc locutio cæteris omnibus est securior; prima enim est valde incerta: secunda, id est formalis, est multùm suspecta, præsertim quando jubet res exequendas; unde Director si observat ea quæ jubentur esse Christianæ prudentiæ opposita, debet ea omnino prohibere; si verò non sint prudentiæ contraria, expedit, ut earum suspendat executionem quousque deveniat in majorem securitatem, et multò magis si res sint extraordinariæ.

142. Denique quod attinet ad *revelationes* rerum occultarum, aut futurarum, ut scilicet mysterium fidei, statûs conscientiarum, prædestinationis animarum, mortis, promotionis ad aliquam dignitatem, et his similia; hæ possunt tripliciter haberi, nempe per visiones, per locutiones, et per intelligentias nudarum veritatum. In hujusmodi Revelationibus debet director magnam adhibere prudentiam, nec sit nimis facilis ad credendum, et præcipuè ad exequendum, quando agitur de certiorando aliquem ob notitiam in Revelatione acceptam. Ante omnia jubeat animæ, ne revelationem aliis indicet, et ipse cautissimè semper procedat, imò utatur sapientiorum consilio, quoniam ut plurimùm tales revelationes dubiæ sunt, et suspectæ. Minùs verò suspectæ sunt intelligentiæ simplicium veritatum circa mysteria, attributa divina, malitiam peccati, damnatorum infelicitatem, et his similia: hæc quando sunt fidei conformia, inquit S. Joannes à Cruce (*Salita l.* II. *c.* 33), quòd anima non debet illas expetere; sed si ipsi concedantur, humiliter sunt ab ea accipiendæ, et non refutandæ.

143. Oritur hîc dubium: Utrùm omnes istæ species gratiarum et communicationum supernaturalium debeant rejici, aut acceptari. Et distinguendum est, ut ait doctus quidam Auctor (*F. Bernard. da Castelvetere Direct. Miss. l.* 2. *p.* 2. *c.* 1.) cum S. Joanne à Cruce, et aliis: gratiæ illæ quæ elongant à fide, ex eo quia consistunt in quibusdam notitiis distinctis, ut sunt visiones, locutiones, et revelationes, has oportet omni conatu rejicere; sed illæ, ex opposito, quæ sunt uniformes fidei, ut sunt notitiæ confusæ, et generales, et tactus divini, qui uniunt animam Deo, non sunt rejiciendæ, imò possunt humiliter expeti, et desiderari, ut magis magisque Deo uniatur, et in suo sancto amore solidetur. Hoc nihilominus intelligitur pro illis animabus, quæ jam donantur similibus favoribus, quoniam pro aliis tutior via est desiderare et expetere tantummodo unionem activam, quæ, ut diximus, est unio voluntatis nostræ cum divina voluntate. Director igitur quando ei occurrerit anima cum his communicationibus

contemplationis, aut caliginis, aut unionis, non debet ei imponere, ut eas rejiciat, sed ut humiliter, et cum gratiarum actione recipiat. Semper verò utatur verbis, quæ animam non omnino securam efficiant, sed relinquant quemdam timorem, qui eam etsi non conturbet, detineat verò in humilitate, et ab omnibus alienatione. Gratias autem quarumdam notitiarum distinctarum quæ habentur per viam visionum, et his similium, ut superiùs diximus, jubeat Confessarius constantissimè recusari, semper tamen in spiritu humilitatis (et sine ullo contemptu, ut expuendi in faciem, irridendi etc. quod non licet, ut plures asserunt); et protestando se coram Deo: Se velle ei in pura fide servire. Cæterùm, inquit S. Theresia (*Vita c.* 15. *et Mans. VI. c.* 9.), quòd quotiescumque anima sentit se suaviter accendi ad amorem erga Deum, habere debet communicationem tanquam divinam, non ideo ut credat se aliis meliorem, sed ut animam faciat ad perfectiùs coram Deo ambulandum; ait enim agendo Deus efficiet ut dæmon, etiamsi iste aliquam partem haberet, victus remaneat, et suis ipsis armis sibi damnificet.

144. Sed concludamus. Director ergo 1. Imponat animæ, ut superiùs diximus, ut fideliter enarret omnes communicationes quas habet in oratione, nullam tamen eas sciendi gulam demonstret: nec unquam alii manifestet gratias supernaturales suo pœnitenti concessas; fiet enim ut illi ejus precibus se commendent, eamque maximo superbiendi periculo exponant: vel si post hanc notitiam, levissimum intueantur defectum, multùm scandalizabuntur, et in derisione habebunt. 2. Non ostendat huic animæ talibus favoribus distinctæ particulare aliquod signum æstimationis, et multò minùs mittat alias pœnitentes ad petendum consilium ab ea, vel ad exposcendum solatium, aut directionem: potiùs ostendat minoris eam facere, quàm alias animas quæ ambulant per viam fidei, quoniam animæ his favoribus ornatæ, regulariter loquendo, semper et multùm sunt humiliandæ. 3. Si advertat animam servare humilitatem, atque timorem in istis divinis communicationibus, oportet eam adjuvare, imò et securam facere, quoties expedire cognoverit. Inquit S. Theresia; quòd anima nunquam movebitur ad magna pro Deo gerenda, nisi agnoverit se magna accepisse à Deo. Et quidem eadem Sancta, quando à SS. Francisco Borgia, et Petro de Alcantara fuit facta securior, dona quæ ipsa acceperat, esse verè divina, ex eo tempore ad perfectionem non ampliùs currit, sed evolavit. Neque ex eò quòd cernit director animam identidem in aliquem defectum incidere (quoties defectus non sunt plenè deliberati, aut commissi cum adhærentia, et contemptu) reputare debet omnes hujusmodi communicationes pro mendaciis, et illusionibus. Dominus tales gratias concedit non tantùm animabus perfectis, sed aliquando etiam imperfectis, ea scilicet ratione, ut liberet à suis imperfectionibus, et ad vitam perfectiorem extollat. Unde quando dignoscitur quòd per hujusmodi communicationes anima magis magisque se liberat à passionibus, et proficit in amore di-

vino, atque in desiderio perfectionis, signum est quòd illæ sint bonæ. De reliquo quando agitur de gratiis externis, ut sunt visiones, locutiones, et revelationes, regulariter loquendo, ut diximus, tutius est, ut director ostendat se parvi eas facere, dicendo id quod ait S. Theresia è cœlo post obitum suum cuidam personæ Religiosæ: *Ne fidant animæ visionibus, et revelationibus particularibus, nec collocent perfectionem in eis habendis: licèt enim aliquæ ex eis sint veræ, plures nihilominus sunt falsæ, et mendaces: et difficile est invenire unam veritatem in plura mendacia* (quare plures sunt visiones falsæ quàm veræ); *et quo avidiùs expetentur, et in pretio habebuntur, eò magis persona aberrabit à fide, et humilitate, quæ est via tutior quam posuerit Deus.* Quare det ei consilium, ut oret Deum, ut veram concedat extasim, scilicet totalem à rebus terrenis, et à semetipsa alienationem, sine qua ad perfectionem nunquam valebit pervenire. Quòd si unquam director advertat animam non esse bene fundatam in suæ miseriæ cognitione, et vellet pro certo tenere quòd suæ communicationes sint divinæ; et turbaretur audiendo, quòd Director nollet eas credere utì tales, pessimum signum est: signum est quòd illæ sint dæmonis ex effectibus qui observantur, scilicet adhæsionis, superbiæ; aut indicium est quòd anima non bene ambulet, quoniam ipsa saltem dubitare deberet, quoties dubitat Confessarius, et ideo in hoc casu omnibus modis est humilianda, et in timore detinenda quantùm fieri potest; et tunc si nec etiam acquiescit, privet eam Communione, et severiùs mortificet, quia tunc in magno versatur periculo, ne decipiatur à dæmone. Denique director etsi indicarat reddere animam certiorem, quòd suæ communicationes sint à Deo, tamen ei insinuet, ut in Oratione semper præ oculis habeat (vel saltem in principio) punctum aliquod vitæ, vel passionis Jesu Christi. Dicebat S. Theresia, animam quæ amittit directionem boni Jesu, nunquam perventuram ad perfectam cum Deo unionem. Animæ incipientes meditantur Domini passionem per modum discursûs; contemplativè verò non utuntur discursu, sed proposito sibi mysterio aliquo admirantur bonitatem, misericordiam, amorem divinum, et hinc Deus facit eas transire, quando ei placuerit, ad contemplationem suæ divinitatis.

§. III. De Mortificatione.

145. Quoad mortificationem oportet advertere, quòd quando animæ vitam spiritualem incipiunt, ex eò quòd solet tunc Dominus, ut diximus, eas allicere consolationibus sensibilibus, in primis illis fervoribus vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejuniis, et similibus exercitiis afflictivis. Interea oportet, ut director sit parcissimus in hujusmodi mortificationibus concedendis: nam aliàs superveniente inde tempore ariditatis, ut ordinariè solet accedere, facilè anima destituta suo pristino fervore sensibili, omittet omnes suas mortificationes, et incipiens inde diffidere,

relinquet etiam orationem, et vitam ipsam spiritualem, utpote res minùs sibi accomodatas, et consequenter amittet omnia. Aliquando etiam accidit, ut hæ animæ incipientes ratione primi illius fervoris dent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales, et tunc ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia non sine ingenti periculo ampliùs ea non resumendi. Ideo director curare debet, ut priùs ipsæ in vita spirituali solidentur, et postea consideratis circumstantiis sanitatis, occupationum, atque fervoris, concedat illis eas mortificationes externas, quas ipsis magis judicaverit convenire secundùm christianam prudentiam. Dico *secundùm christianam prudentiam;* quoniam dantur aliqui directores adeo imprudentes, qui omnem animæ progressum collocare videntur in onerando eam jejuniis, ciliciis, disciplinis sanguineis, adustionibus, et his similia. Alii verò omnes omnino mortificationes externas videntur reprobare tanquam inutiles spirituali progressui, totam perfectionem in interiori mortificatione collocando. Sed hi etiam errant ut primi, quoniam mortificationes corporales adjuvant internas, et sunt quodammodo necessariæ (quando possunt exerceri) ad frænandos sensus, et ideo legimus ab omnibus sanctis plus minùsve fuisse frequentatas. Verum quidem est, quòd mortificatio interior passionum est à pœnitentibus potissimùm exigenda; ut ex. gr. esset, non respondere injuriis, non quærere, neque manifestare aliis quæ tendunt ad propriam æstimationem, cedere in contentionibus, aliorum voluntati condescendere (sed sine damno spirituali); unde expedit aliquando alicui animæ prohibere omnes mortificationes externas, quousque se sentiat liberam ab aliqua passione magis dominante, ut vanitatis, rancoris, cupiditatis rerum hujus mundi, æstimationis propriæ, aut propriæ voluntatis. Sed absolutè asserere, mortificationes externas nihil, aut parùm prodesse, maximus error est. Dicebat S. Joannes à Cruce ei qui reprobat pœnitentias, nullam præstandam esse fidem, etiamsi miracula perpetraret.

146. Ab initio ergo director ante omnia injungat pœnitenti, ut nihil unquam faciat contra, aut sine ejus obedientia. Qui contra obedientiam pœnitentias agunt, inquit S. Joannes à Cruce : *Hi magis progrediuntur in vitiis quàm in virtutibus*. Sit quoque, ut dixi, valde retinens in concedendis hujusmodi mortificationibus, quamvis id importuniùs efflagitent pœnitentes; satis erit ab initio eis concedere aliquam tenuem, sed raram mortificationem, ut disciplinam, catenulam ferream, abstinentiam, potiùs ad ingerendum in eorum animis mortificationis desiderium, quàm ad eos ut convenit mortificandos; et postea processu temporis poterit liberaliùs agere juxta progressum quem anima faciet in virtutibus; quando enim illa erit in spiritu solidata, non poterit ei sine scrupulo opportunas mortificationes denegare. Cæterùm, ordinariè loquendo, generalem hanc regulam sibi proponat, nunquam scilicet concedendi mortificationes externas, nisi priùs requisitus, quia hæ non multùm prosunt, si absque magna appe-

tentia recipiantur : et quoties concedit, semper minùs quàm postulatur concedat, et potiùs, ut inquit Cassianus, excedat in denegando, quàm in concedendo. Præcipuè curet suadere mortificationem externam circa gulam, cujus quædam animæ spirituales non admodum sunt amantes : hæc revera est omnium durissima, sed utilissima spiritui, et sæpe etiam corpori : dicebat S. Philippus Nerius : *Qui non coercet gulam, nunquam perveniet ad perfectionem.* E contrariò sit parcus in concedendis mortificationibus somni, quoniam hæ facilè tum corporis, tum spiritûs saluti sunt nocivæ ; sublato enim somno sufficienti, patitur caput, et languente capite remanet persona inhabilis ad meditandum, et ad cætera alia exercitia devotionis. Quamcumque verò mortificationem concesserit pœnitenti, ut omnem illi auferat superbiendi occasionem, persuadeat illi hoc nihil prorsus, esse respectu ejus quod Sancti fecerunt, et respectu pœnarum quas pro nobis perpessus est Jesus Christus. Dicebat S. Theresia : *Totum est immunditia quidquid agere possumus in comparatione unius sanguinis guttæ quam Dominus effudit pro nobis.* Meliores mortificationes, utiliores, et periculis minùs obnoxiæ sunt negativæ, ad quas faciendas, regulariter loquendo, non est necessaria obedientia directoris, ut esset privare se visione, aut auditione rerum curiosarum : loqui parcè : contentus esse cibis gustui minùs acceptis, seu malè conditis : non accedere ad ignem tempore hyemis : eligere pro se res viliores : exultare et lætare deficientibus quibusdam rebus etiam necessariis ; quoniam in hoc consistit virtus paupertatis, ut ait S. Bernardus : *Virtus paupertatis non est paupertas, sed amor paupertatis.* Insuper non queri de incommodis temporum ; de contemptu suî ipsius ; de persecutionibus, molestiisque infirmitatum corporis. Scalpro cruciatuum, et dolorum perficiuntur lapides Jerusalem cœlestis. Dicebat S. Theresia : *Credere quòd Deus admittat in suam amicitiam gentem commoditatis amicam, dementia est. Animæ, quæ verè diligunt Deum, nesciunt quietem expetere.*

147. Hîc oritur dubium : Evangelium in quodam loco ait : *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. Matth.* 5. 16. Alio loco dicit : *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Matth.* 6. 3. Quæritur ergo, utrùm actus virtutis sint manifestandi aliis, vel occultandi? Et respondetur distinguendo : opera communia ad virtutem Christianam necessaria exerceri debent palam ; ut esset frequentia Sacramentorum, oratio mentalis, visitatio Venerabilis, audire Missam genibus flexis, et cum interiori spiritûs recollectione ; deferre oculos modestos, silentium in Ecclesia servare ; dicere : *Volo sanctus evadere ;* fugere garrulitatem, conversationes periculosas, curiositates, et his similia. Opera verò quæ dicuntur supererogationis extraordinariæ, et quæ sapiunt singularitatem, ut supra enarratæ pœnitentiæ externæ ciliciorum, flagellorum, orationis, cum brachiis in crucem expansis, comestionis herbarum

amariorum, suspiriorum, fletûs tempore orationis, etc., occultari debent, quantùm possibile est. Reliqua verò opera virtutis ut ministrare infirmis, erogare eleemosynam pauperibus, humiliare se facienti injurias, et similia; hæc meliùs erit occultare quantùm fieri potest : sed si fortè exerceri nequeant nisi publicè, non debent prætermitti, dummodo fiant tantùm intuitu placendi Deo.

§. IV. De frequentia Sacramentorum.

148. TANDEM dicenda sunt aliqua de modo quo Confessarius dirigere debet animas spirituales circa frequentiam Sacramentorum, scilicet Confessionis, et Communionis. Quod spectat ad confessionem, expedit ipsis insinuare, ut generaliter de suis peccatis confiteantur, si adhuc non fecerint; qui si fortè jam fecerint, vel si anima esset scrupulis agitata, oportet omnino confessionem hanc prohibere; quoad verò confessionem ordinariam, quædam animæ delicatioris conscientiæ consueverunt quotidie confiteri; sed, generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus præsertim scrupulosis confiteri semel, aut ad summum bis in hebdomada. Sed quando aliqua ex istis gravaretur aliqua culpa levi, et non haberet opportunitatem confitendi, dicit P. Barisonius in suo tractatu de Communione, innixus auctoritati S. Ambrosii, et complurium aliorum Auctorum (quod etiam suadet S. Franciscus Salesius in quadam sua Epistola), quòd non ideo omittere debet Communionem; ad remissionem enim venialium docet sacrum Concilium Tridentinum esse quoque alia media, ut essent actus contritionis, et amoris; unde meliùs tunc est ad purificandam animam à culpa illa, uti istis mediis, quàm privari Communione propter absentiam Confessarii. Et sapiens quidam director dicebat, quòd aliquando longè fructuosiùs est pro quibusdam animabus timoratis disponere se ad Communionem actibus suis, quàm cum ipsa confessione. Et multoties accidit, quòd tunc anima se disponat actibus ferventioribus contritionis, confidentiæ, et humilitatis.

149. Quoad verò Communionem, non loquimur hîc de obligatione Pastorum animarum non negandi Communionem cuicumque subdito qui non sit publicè peccator, et quoties rationabiliter petat. Satis de hoc egimus in Libro (*Lib.* 6. *num.* 254.), in quo vidimus, Innocentium XI in quodam suo Decreto ordinasse usum Communionis frequentis totum remitti prudentiæ Confessariorum; unde sine evidenti causa, nescio quomodo Parochi possint tuta conscientia denegare petentibus Communionem. Et notandum est, quòd in prætato Decreto prohibetur Episcopis præscribere in genere suis subditis dies ad faciendam Communionem; sed loquimur hîc duntaxat de modo quo Confessarii debent se gerere in concedenda Communione suis pœnitentibus. In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. Non est dubium quin error sit, ut advertit SS. P. Benedictus XIV in aureo suo libro de Synodo, concedere Com-

munionem frequentem iis qui sæpe in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda pœnitentia, ac de sua emendatione: aut iis qui accedunt ad Communionem cum affectu ad peccata venialia deliberata sine ullo desiderio se ab eis liberandi (*Lib* 6. *num.* 270.) Expedit quidem aliquando concedere Communionem aliquibus, qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum: sed respectu earum personarum, quæ non existunt in tali periculo, et è contra committunt ordinariè peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio, neque desiderium emendationis effulget, optimum erit non permittere eis Communionem plusquam semel in hebdomada, imò poterit expediens esse illis aliquando per integram hebdomadam Communionem interdicere, ut majorem concipiant horrorem in suos defectus, et majorem erga Sacramentum hoc reverentiam (*c. Peracta, 2. Dist. 2. de Consecration.*). Tantò magis, quòd sententia communior tenet, recipere Eucharistiam cum peccato levi actuali, aut cum affectu ad ipsum, novam esse culpam ratione irreverentiæ quæ irrogatur Sacramento. Quidam afferunt Decretum S. Anacleti (*Catech. Rom. de Sacram. Eucharist. p. 2. n.* 61.) in quo habetur: « Peracta consecratione omnes » communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus; sic » enim et apostoli statuerunt, et S. Romana tenet Ecclesia. » Sed in primis negatur à P. Suarez, et aliis quòd unquam fuerit tale Apostolorum præceptum. Secundò Decretum istud, ut Glossa ibidem testatur, et Catechismus Romanus (*Ibid. n.* 60.), non obligabat omnes fideles, sed tantùm ministros assistentes altari. Et tandem posito quòd Decretum obligaret omnes, certum est, hodie in desuetudinem abiisse.

150. E contrario errant certè quidam alii Directores, et multùm se elongant à spiritu Ecclesiæ, dum sine ullo respectu ad exigentiam aut progressum animarum, negant indiscriminatim Communionem frequentem, non alia ratione ducti, quàm quia frequens est. Ipse Catechismus Romanus (*Ibid.*) explicans desiderium S. Concilii Tridentini, ut omnes sacrificio Missæ adstantes communicent, docet, esse officium Parochi sedulò hortari fideles ad Communionem non modò frequentem, sed etiam quotidianam: cum obligatione instruendi illos quòd sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento. Prætermitto hîc afferre Sanctorum Patrum, et magistrorum spiritus auctoritates omnino conformes, quoniam hæ reperiuntur annotatæ in tot libris, qui tractant de frequenti Communione. Sufficiat scire ex Catechismo Romano loco supra citato, et ex Decreto Innocentii XI relato in nostro libro (*Lib.* 6. *n.* 254.), quòd frequens Communionis usus, imò quotidianus fuit semper ab Ecclesia et ab omnibus Patribus approbatus; qui, ut demonstrat doctus quidam auctor, quoties adverterunt frigescere usum Communionis quotidianæ, omnem diligentiam adhibuerunt ad illum reintegrandum. Et in III Synodo Mediolanensi habita sub S. Carolo Borromæo, injunctum fuit Parochis exhortari fideles in concionibus ad hanc

frequentiam Communionis; et insuper impositum fuit Episcopis provinciæ, ut prohiberent concionari, et severiùs punirent eòs qui oppositum disseminarent tanquam scandalorum satores, et totius Ecclesiæ sensui contradicentes. Insuper in præfato Decreto Innocentii imponitur Episcopis, ut diligentissimè caveant, ne alicui Communio denegetur, etiam quotidiana, et quærant, ut par est, in suis subditis hanc alere devotionem. Fatentur ultro quidam spiritus rigidiores licitam quidem esse Communionem quotidianam, sed dicunt requiri ad hoc debitam dispositionem; sed scire ab ipsis desideramus quidnam intelligant hoc nomine *debitæ dispositionis?* Si intelligunt dignam, ecquis unquam deberet ampliùs ad Eucharistiam accedere? Solus Jesus Christus dignè Eucharistiam sumpsit, quia solus Deus dignè Deum potuit recipere. Si verò convenientem dispositionem intelligunt, jam superiùs dictum est, quòd iis qui actualia habent peccata venialia, aut affectum ad illa, sine desiderio emendationis, æquum est frequentem Communionem denegare. Sed si postea loquamur de illis, qui sublato jam affectu etiam ad venialia, et superata majori parte pravarum suarum inclinationum, magnum communicandi desiderium habent, inquit S. Franciscus Salesius (*Introd. alla vita divota c.* 20.) quòd hi prævio sui Directoris consilio rectè possunt communicare quotidie. Et S. Thomas (4. *Sent. Dist.* 12.) docet quòd quando anima aliqua experitur beneficio Communionis se crescere in amore divino, nec imminui reverentiam in Sacramentum, non debet abstinere à Communione etiam quotidiana; en ipsa S. Doctoris verba : « Si aliquis experientia com-» perisset ex quotidiana Communione augeri amoris fervorem, et » non minui reverentiam, talis deberet quotidie communicare. »

131. Et quamvis aliquo die à Communione abstinere sit etiam virtus, tamen inquit P. Granata in suo Tractatu de Communione, esse communem Doctorum opinionem, quòd melius sit accedere quotidie ad Communionem ob amorem, quàm abstinere ob reverentiam. Et hoc confirmat idem S. Thomas (*p.* 3. *qu.* 80. *art.* 10. *ad.* 3.) dicens : « Et ideo utrumque pertinet ad reve-» rentiam hujus Sacramenti, et quòd quotidie sumatur, et quòd » aliquando abstineatur... Amor tamen, et spes, ad quæ semper » Scriptura nos provocat, præferuntur timori. » Imò rectè ait P. Barisonius, quòd ille, qui ad Eucharistiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiæ actum exercet erga Jesum Christum : imò hic facit actum positivum, quando, ille qui abstinet, facit tantummodo negativum. Plures Sancti, qui magnam erga hoc Sacramentum reverentiam habuerunt, non abstinuerunt a quotidiana Communione : ut consueverunt S. Gertrudis, S. Catharina Senensis, S. Theresia, B. Joanna de Chantal, et alii. Et asserentibus hodie non ampliùs existere has S. Theresias, rectè reponit idem P. Barisonius, temeritatem hanc esse supponere quòd hodie manus Domini sit abbreviata, V. P. Magister Avila non dubitat dicere quòd illi qui damnant eos, qui sæpiùs ad Eucharistiam accedunt, dæmonis officio funguntur.

152. Cæterùm considerando relatas doctrinas, videtur non posse Director sine scrupulo negare Communionem frequentem et etiam quotidianam (excipe ordinariè loquendo unum diem in quavis hebdomada, ut facere solent prudentes aliqui Directores, et excipe tempus illud quo privare velint pœnitentes communione, ad probandam eorum obedientiam, aut humilitatem, aut ob aliquam aliam justam causam) quibusdam animabus eam desiderantibus, ut proficiant in divino amore; semper verò ac illa vivendo alienata ab affectu cujuscumque culpæ venialis, incumbit insuper multùm orationi mentali, et conatur tendere ad perfectionem; et ampliùs non labitur in peccata, etiam venialia plenè voluntaria. Hæc enim, ut ait S. Prosper, est perfectio, quæ potest in hac vita haberi, attenta humana fragilitate. Et quando Confessarius utile esse cognoverit concedere Communionem frequentem similibus personis, inquit Innocentius XI in suo Decreto, nihil obstare, quòd sint etiam negotiatores, et conjugati. En ejus verba : « Frequens (*ad Eucharistiam*) accessus » Confessariorum judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum » puritate, et frequentiæ fructu, et ad pietatem processu laicis, » negotiatoribus, et conjugatis, quod prospiciunt eorum saluti » profuturum, id illis præscribere debebunt. »

153. Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed citò postea doleret, emendationemque proponeret; si deinde Communionem desideraret ad robur accipiendum à Sacramento, ne cedat, et ad progrediendum in via perfectionis, quanam de causa ei esset deneganda Communio? Damnata jam fuit ab Alexand. VIII propositio 22. Baii, quæ dicebat : « Sacrilegi sunt judicandi qui jus » ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam de de» lictis suis pœnitentiam egerint. *Et Propositio* 23. Similiter » arcendi sunt à sacra Communione quibus nondum inest amor » Dei purissimus, et omnis mixtionis expers. » Sacrum Concilium Tridentinum vocabat hoc Sacramentum : « Antidotum quo libe» ramur à culpis quotidianis, et à peccatis mortalibus præserva» mur. » Et quidem ad hunc finem præservandi animam à recidivis, Apostoli Communionem quotidianam primitivis Christianis concedebant, inter quos sine ullo dubio reperiebantur similiter imperfecti, et fortasse imperfectiores, ut arguitur ex Epistolis SS. Pauli, et Jacobi. S. Ecclesia (in Postcommunione Dom. XXIII post Pentecosten) orat, « ut quidquid in nostra » mente vitiosum est, dono medicationis hujus Sacramenti cure» tur. » Ergo communio fuit instituta etiam pro imperfectis, ut virtute hujus cibi sanentur. Notandum insuper est id quod S. Franciscus Salesius in sua Philothea (*Vita Devota c.* 21) in hoc proposito dicit : « Si quærunt à te cur tam frequenter com» munices, responde illis, quòd duplex personarum genus debeat » sæpius communicare, perfecti scilicet, et imperfecti : perfecti, » ut se in perfectione conservent; imperfecti, ut ad perfectionem » valeant pervenire. Fortes, ne debiles fiant; debiles, ut fortes

» evadant; infirmi, ut curentur, bene valentes, ne infirmentur. » Et quod ad te attinet utpote imperfectam, infirmam ac debilem, » eges frequenti Communione. Dic illis, quòd ii, qui mundanis » negotiis non sunt implicati, debeant sæpius communicare, quia » habent opportunitatem; qui verò hujusmodi negotiis detinentur, » quia egent Communione. » Denique Sanctus concludit, dicens: « Accede sæpius, ô Philothea, ad Eucharistiam, imò quàm sæpis- » sime consilio tui directoris, et crede mihi, quòd lepores in nostris » montibus albi evadant non alia ratione, nisi quia non edunt nisi » nivem: et tu comedendo puritatem in hoc Sacramento tota pura » evades. » Item P. Granata in suo tractatu de Communione ait: « Non debet homo recedere ab hoc Sacramento ob propriam in- » dignitatem; pro pauperibus enim relictus est hic thesaurus, et » pro infirmis hæc medicina: itaque nemo (*subdit*) quantum » imperfectum se noscat, debet se longè ab hoc remedio tenere, si » verè curari desiderat. » Imò, ait idem auctor, quòd quantò magis quis se debilem noscit, tantò magis ad hunc cibum fortium debet accedere: quod valde consonat cum eo quod inquit S. Ambrosius (*Lib.* 4. *de Sacram. c.* 6.): « Qui semper pecco, debeo » semper habere medicinam: » et S. Augustinus (*Lib.* 5. *de Sacram. c.* 4.) « : Quotidie peccas, quotidie sume. »

154. Adde, quòd S. Thomas docet (*S. Th.* 3. *p. q.* 79. *art.* 8.) effectum Sacramenti, quantùm ad augmentum gratiæ, non impediri à peccatis venialibus, dummodo non committantur in ipsa Communione: et quamvis hæc impediant in parte, non tamen in toto effectum Sacramenti impediunt. Hanc sententiam communiter tenent Sotus, Suarez, Valentia, Vasquez, Coninkius, et plures alii apud Salmanticenses (*Lib.* 6. *n.* 270. *v. Qu. II.*) Insuper tenent plures graviores Auctores (*Ibid. n.* 269. *Eff. II.*), hoc Sacramentum ex *opere operato* remittere peccata venialia, de quibus anima actualem complacentiam non habeat; atque hoc concordat cum eo, quod ait Catechismus Romanus (*De Eu-char. p.* 2. *n.* 52.) : « Remitti verò Eucharistia, et condonari » leviora, quæ venialia dici solent, non est quod dubitari de- » beat; quidquid enim cupiditatis ardore anima omisit, totum » Eucharistia, eas minores culpas abstergens, restituit. » Saltem, ut ait Angelicus (*D. Th.* 3. *p. qu.* 79. *art.* 4.) cum communi, excitatur per Communionem actus charitatis, quo inde peccata remittuntur: « Qui (*actus charitatis*) excitatur in hoc Sacra- » mento, per quem peccata venialia solvuntur. »

155. Quòd si postea dignoscatur, non obstante frequentia Communionis, animam nihil proficere in via perfectionis, neque se emendare à culpis deliberatis, licèt venialibus, ut si adhæret etiam voluptatibus sensuum in videndo, audiendo, edendo, cum aliqua vanitate vestiendo, tunc certè consultò restringendus erit usus Communionis, etiam ut seriò cogitare incipiat de sua emendatione, et suæ spirituali perfectioni consulere. Cæterùm advertendum est, quòd licèt juxta S. Thomam (*Ibid. qu.* 80. *art.* 10.), ut possit quis ad Communionem accedere, *requiratur, ut cum*

magna devotione accedat : nihilominus non est necessarium, ut illa sit summa, vel apertè sensibilis. Sufficit Directori detegere in intimo voluntatis sui pœnitentis quamdam alacritatem ad exequenda quæcumque Deo placuerint. Qui à Communione abstineret, quia non sentiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus Gerson, esset comparandus illi qui nimis frigescens nollet ad ignem accedere, quia nullum in se experitur calorem. Unde docet P. Granada cum Cajetano, personas pusillanimes, quæ ob immoderatum timorem suæ indignitatis Communionem omittunt, magnum suo proprio progressui inferre præjudicium. Neque ad prosequendas Communiones, inquit S. Laurentius Justinianus, oportet, ut anima sentiat, aut apertè in se discernat augmentum fervoris, quoniam non rarò hoc Sacramentum operatur, absque eò quòd ipsi animadvertamus. S. Bonaventura inquit (*De Projectu Religios. c.* 78.) : « Licèt tepidè, tamen confidens de misericordia Dei fiducialiter accedas, quia qui se » indignum reputat, cogitet, quòd tantò magis egeat medico, » quantò senserit se ægrotum : neque ideo quæris te jungere » Christo, ut tu eum sanctifices, sed ut sanctificeris ab illo. » Et postea subdit : « Neque prætermittenda est sancta Communio » si quandoque non sentit homo specialem devotionem, cùm se » ad illam præparare studeat, vel in ipsa perceptione, vel post » fortè minùs devotum se sentit, quàm vellet. » Ergo bene sentit Sanctus, quòd etsi anima experiretur minorem devotionem post susceptam Eucharistiam, quàm antea, nec etiam debeat eam omittere. Quapropter, quemadmodum quando anima sentit se maximopere ad Communionem inclinatam, expedit identidem eam mortificare Communionem differendo (præsertim si advertatur, quòd per illam prohibitionem turbetur ; hujusmodi enim contristatio est argumentum superbiæ, quæ eam verè reddit indignam) ; ita ex opposito quando sentit in se ariditatem, et tædium ad Eucharistiam suscipiendam, expedit tunc illam sæpius ad Communionem impellere, ut à Sacramento vires acquirat.

O utinam ! concludo, ô utinam et in mundo plures animæ hujusmodi invenirentur (quæ à nonnullis ultra quàm convenit rigiditati addictis, irreverentes, et temerariæ vocantur), quæ odio habentes etiam culpas leviores, expeterent communicare, non modò frequenter, sed etiam quotidie, cum vero desiderio se emendandi, et in divino amore proficiendi : si enim hoc esset, longè plus in mundo Jesus Christus diligeretur. Bene experientia demonstrat omnibus his qui dirigendarum animarum munus exercent, ut et ego expertus sum, valde quidem proficere personas illas, quæ recto cum desiderio ad Communionem accedunt ; et Dominum mirum in modum eas ad suum amorem pertrahere, quamvis sæpe hoc eis non manifestat pro majori earumdem bono : quin et multoties eas relinquit in tenebris, et desolatione, et sine ulla devotione sensibili. Animabus istis (ut docent S. Theresia, et S. Henricus Susonius) nullum efficacius est remedium, quàm frequens Communio. Unde, ut concludamus, curet Confessarius

Communionem suadere, quoties verum desiderium demonstret, et quoties advertat animam in spiritu proficere beneficio Communionis. Curet etiam insinuare, ut post Communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt directores qui sedulò id faciunt; scilicet inculcare suis pœnitentibus, ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant, et ratio est, quia paucissimi sunt Sacerdotes qui post Missæ Sacrificium cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant; et ideo pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinariè per integram horam durare deberet; fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Inquit S. Theresia, quòd post Communionem Jesus existit in anima tanquam in throno misericordiæ, ut illi gratias elargiatur, dicens : *Quid vis, ut tibi faciam?* Et alibi : Post Communionem non amittamus tam præclaram opportunitatem negotiandi. Non solet divina majestas malè rependere hospitium, si bene in anima excipiatur. Insinuet etiam, ut sæpiùs spiritualiter communicet : quæ res valde à Tridentino Concilio commendatur. « Spiritualiter communicare (*inquit S. Theresia*) » est valde utile. Nolite id prætermittere : hîc enim experietur » Dominus quantùm eum ametis. »

§. V. Methodus vitæ pro aliqua Moniali qua exposceret dirigi per viam perfectionis.

156. Ante omnia præmittere oportet, ea, quæ inferiùs exponam, intelligenda esse, quoties non obstet pœnitenti aliquod impedimentum sanitatis, officii, aut obedientiæ : quod etiam intelligendum est cum licentia Patris spiritualis, et etiam Præsulis monasterii, pro eo quod spectat mortificationes externas quæ aliorum oculis sunt expositæ.

157. Et primùm quoad orationem, 1. Tres saltem horas orationis mentalis efficere, unam mane, aliam vespere et aliam post Communionem. 2. Visitare SS. Sacramentum, et Mariam SS. per semihoram, vel saltem quadrantem. In his orationibus incumbat renovandis votis pluries in die, si jam emiserit professionem, vel illis quibus fortè se obligavit. 3. Recitare Rosarium saltem quinque decadum cum aliis orationibus vocalibus; sed hæ non sint plus justo, quia cùm plures sunt, recitantur cum tenui fructu, caput aggravant, et inde orationem mentalem impediunt. 4. Uti sæpissimè orationibus jaculatoriis, ut e. c. « Deus » meus, et omnia, quàm bonus es Deus meus! Diligam te, Jesu » amor meus, pro me crucifixum, Domine quare non amaris ab » omnibus? Oh utinam et nunquam offendissem te! Volo, Do- » mine, quæcumque tu vis. Quando te videbo, et amabo de facie » ad faciem! Ecce me, fiat de me quodcumque vis. » Insinuet magnopere director hujusmodi jaculationes amoris, et anima magni eas faciat. 5. Orationi adjungere lectionem spiritualem per semihoram, legendo Opera vel Rodriquez, vel Santejuræi, vel monita ad Religiosos, vel alium librum qui tractet de virtutibus,

vel legere vitas Sanctorum, quarum lectio est fortassis cæteris omnibus utilior.

158. Secundò accedere quotidie ad Communionem, uno excepto die in quavis hebdomada. Sed in novenis Spiritûs Sancti, Nativitatis Domini, et Mariæ sanctissimæ, et sanctorum Patronorum communicet quotidie, et quotidie saltem ter communicet spiritualiter.

159. Tertiò quoad mortificationes, 1. Quotidie flagellationem ncruentam per horæ quadrantem circiter, et sanguineam bis, vel saltem unam in mense adhibere. 2. Mane catenulam ferream usque ad prandium : post prandium verò aliquam parvam, in brachio. Nunquam tamen catenam circa cincturam, neque cilicia equinis crinibus contexta, quoniam hæc valde officiunt sanitati. 3. Jejunium in pane et aqua in die sabbati, et vigiliis septem festivitatum Mariæ, si commodè per valetudinem poterit, vel saltem unico tantùm uti obsonio. In refectione vespertina ordinariè non excedere octo uncias cibi, nisi adfuerit aliqua extraordinaria urgentia; abstinere à fructibus diebus Mercurii et Veneris, et in Novenis superiùs enunciatis, in quibus potest etiam abstinere ab aliqua alia portione cibi consueti; et in edendo miscere cibis aliquam particulam herbæ amarioris, sed nunquam cinerem. Extra mensam nihil comedere, quoniam melius est, comparativè loquendo, quotidie præfatam abstinentiam exercere, quàm bis, vel ter in hebdomada jejunare. Somnus non extendatur ultra sex horas : semper verò ad quinque; quoniam excedens defectus somni nocet capiti, et impedit cætera exercitia spiritualia. 4. Servare silentium per tres horas diei, quod intelligi debet de non proferendis verbis non necessariis.

Monita in genere pro Perfectione.

160. I. Collocare omnem suam fiduciam in Deo, et omnino diffidere de se, et de suis bonis propositis. Mascula determinatio se vincendi, vim sibi in occasionibus inferendi. Ait S. Theresia : « Si defectus non procedit à nobis, ne timeamus quòd Deus se » abstineat ab impertiendo nobis auxilia ad nostram sanctificatio» nem. »

161. II. Cavere à quocumque minimo defectu deliberato, sive apertis oculis admisso. « A peccato deliberato (*inquit eadem » Sancta*), quantumvis parvo Deus vos liberet. » Subditque : « Dæmon enim per opera minimarum rerum, aliqua facit fora» mina, per quæ res magnæ ingrediuntur. »

162. III. Non tristari post admissos defectus, sed citò se humiliare, et ad Deum confugiendo cum brevi actu contritionis, et proposito, se in pace remittere; et ita semper se gerere, etiamsi centies in die quis caderet. Et in hoc monet S. Theresia ne communicentur propriæ tentationes animabus imperfectis, quia ita et sibi, et aliis damnum affertur.

163. IV. Alienare se ab omnibus propinquis, rebus, voluptatibus; aliter, inquit S. Theresia : « Anima non recedendo à vo-

» luptatibus mundanis, non post multum denuo recedet à via » Dei. » Effugere familiaritatem personarum diversi sexûs, quantumcumque fuerint religiosæ; sæpe enim diabolus introducit cum illis quasdam affectiunculas non puras, eas obtrudendo pro spiritualibus. Videantur notata *n.* 119. Oportet ante omnia renunciare propriæ æstimationi, et propriæ voluntati, imò et rebus spiritualibus, ut orationi, Communioni, et mortificationibus, quando hæc obedientia non permittit. Uno verbo oportet expellere à corde omne quod non est Deus, et quod non est secundùm majus Dei beneplacitum.

164. V. Lætari cum spiritu quoties se cernit contemni, irrideri, et omnium vilissimum reputari. O quàm pulchrè orat anima illa quæ vilipendia libenter amplectitur! præcipuè in Communitatibus in quibus hæc virtus est omnium longè necessaria; consequenter oportet fovere affectionem specialem erga nostros inimicos, et persecutores, illis inserviendo, benefaciendo, honorando, saltem benedicendo, et commendando specialiter Deo quemadmodum Sancti facere consueverunt.

165. VI. Alere ardentissimum desiderium amandi Deum, illique placendi. Ait S. Theresia : « Dominus adeo desideriis de» lectatur, ac si fuissent executioni demandata. » Sine hoc desiderio anima non progredietur in via perfectionis, nec Deus largietur illi gratias valde speciales. Eadem S. ait : « Ordinariè » Deus non impertitur favores multùm singulares, nisi iis qui » diu desideraverunt ejus amorem. » Ei desiderio oportet semper conjungere determinationem faciendi quantùm possumus, ut Deo placeamus. Præfata Sancta inquit : « Diabolus potissimùm timet » magnanima corda. » Et alibi : « Nihil aliud à nobis exigit Do» minus quàm validam determinationem, ut reliquum ipse inde » perficiat. » Oportet quoque fovere affectum summum erga orationem, quæ est fornax in qua accenditur amor divinus. Omnes Sancti, quoniam unicè Deum diligebant, unicè quoque dilexerunt Orationem. Est etiam necessarium, ut quis ardenter desideret Paradisum; in Cœlo enim animæ diligunt Deum cum omnibus viribus suis, quod consequi nemo potest in terra, et ideo vult Deus, ut ardentissimè hoc regnum desideremus, quod Jesus Christus nobis acquisivit sanguine suo.

166. VII. Habere magnam uniformitatem divinæ voluntati in omnibus rebus appetitui nostro contrariis, et se pluries in die Deo offerre. S. Theresia hoc quinquagies in die facere consueverat : « Non consistit progressus (*inquit Sancta*) in sibi procu» randa majore fruitione Dei, sed in adimplenda illius volun» tate. » Et alibi : « Vera unio est unire nostram cum divina vo» luntate. »

167. VIII. Præstare exactam obedientiam regulis, superioribus, et Patri spirituali. Dicebat. V. P. Vincentius Caraffa : « Obedientia est regina omnium virtutum; omnes enim virtutes » obediunt obedientiæ. » Et S. Theresia : « Deus ab anima, quæ » sibi proposuit illum amare, nihil aliud exigit quàm obedien-

» tiam. » Perfecta verò obedientia consistit in citò, fideliter, alacriter, et sine ullo judicio obediendo, nullam exquirendo rationem, quoties res jussa non sit certè peccatum, ut inquiunt SS. Bernardus, Franciscus Salesius, Ignatius Loyola, et omnes spiritualis vitæ magistri : et in rebus dubiis eligere id quod præsumitur quòd jussisset obedientia ; et quando hæc præsumptio non posset haberi, id eligere quod magis nostris inclinationibus adversatur. Hoc est illud *Vince te ipsum* toties inculcatum à S. Francisco Xaverio, et S. Ignatio, qui solitus erat dicere longè pluriès proficere animam mortificationis amicam unico horæ quadrante, quàm alias non mortificatas per plurimas horas.

168. IX. Attendere semper divinæ præsentiæ. Inquit S. Theresia : « omne malum proveniet ex eo quod non consideremus » Deum præsentem. » Qui verò amat, nunquam obliviscitur objecti amati. Ad conservandam verò memoriam hujus divinæ præsentiæ juvat in praxi aliquod speciale signum gestare, vel intra cubiculum habere. Maximè verò oportet hanc præsentiam fovere, sæpiùs in die repetendo actus amoris in Deum, et petendo divinum amorem. E. C. Deus meus, et omnia, Diligam te ex toto corde meo. Totum me tibi do. Fac de me quod tibi placuerit. Nil aliud volo nisi te, et tuam voluntatem. Da mihi amorem tuum, et dives sum satis, etc. Advertendum tamen est quòd actus isti faciendi sunt sine ulla vi, et nullam desiderando consolationem sensibilem ; sed cum suavitate quadam, et voluntate, putà unicè Deo placendi. Asserebat S. Theresia : « Ne vereamur relinqui » irremuneratam à Deo vel unicam elevationem oculorum ad » ejus recordationem. »

169. X. Dirigere intentionem placendi Deo in quacumque actione quotidiana sive spirituali, sive corporali, dicendo : Domine, hoc facio tantùm, ut placeam tibi. Recta intentio appellatur alchimia spiritualis, quæ omnes actiones, etiam viliores, aureas facit.

170. XI. Quotannis exercitia spiritualia peragere per octo, vel decem dies, alienando se, quantùm fieri potest, ab omni conversatione, et officio quod distractiones afferat, ut solùm cum Deo versetur. Similiter singulis mensibus aliquam diem ad se colligendum destinare. Devotè celebrare Novenas nativitatis Domini, Spiritûs Sancti, septem festivitatum Mariæ, S. Josephi, Angeli sui custodis, et Sancti tutelaris. In his Novenis poterit quotidie accedere ad communionem orando per horam, vel saltem dimidium plus consueto. Recitare aliquas alias orationes vocales, sed non multas ; quoniam longè melius erit exercere determinatum quemdam numerum actuum amoris, vel similium.

171. XII. Habere devotionem specialem erga S. Josephum, Angelum suum custodem, sanctum suum tutelarem, et præcipuè erga S. Michaelem universalem cunctorum fidelium patronum : Sed ante omnia erga Beatissimam Virginem Mariam, quæ ab Ecclesia nostra vita, et nostra spes appellatur ; est enim mo-

raliter impossibile, ut anima multùm in perfectione proficiat, sine particulari, et tenera quadam devotione erga sanctissimam Dei genitricem.

CAPITULUM X.

De quibusdam Monitis magis notatu dignis ad Confessarios et Parochos : cum praxi docendi orationem mentalem.

§. I. Monita ad Confessarios.

172. Ex his quæ superiùs diximus annotanda sunt hîc aliqua principaliora, et quæ advertere debet Confessarius in suo officio exercendo.

173. I. Ante omnia curet ex una parte summam adhibere charitatem in excipiendis peccatoribus, iisque animandis ad confidendum in divina misericordia, ex altera verò ob humanum respectum non prætermittat eos fortiter admonere, simulque ostendere ipsis statum infelicissimum, in quo reperiuntur, ac assignando media opportuna ad se liberandum ex malis habitibus jam contractis; et præcipuè sit inflexibilis in differenda eisdem absolutione, quoties oporteat.

174. II. Ut plurimùm interroget rudes, utrùm sciant principalia fidei mysteria. Videatur circa hoc quod diximus *n.* 22.

175. III. Hujusmodi rudes, aut alios neglectæ conscientiæ non omittat interrogare circa ea, in quæ frequentiùs solent incidere; quoties ipsi ex se non confitentur.

176. IV. Cautissimè se gerat in interrogationibus de materia turpi, præsertim cum puellis, puerisque, ne isti addiscant quod ignorant. Et si ipse in hujusmodi materia tentationes patiatur, elevet sæpiùs mentem ad Deum, se convertendo ad aliquam sacram imaginem; et priusquam incipiat Confessiones audire, renovet semper rectitudinem intentionis.

177. V. Patres, matresque familiâs interroget non modò in genere circa filiorum educationem, sed etiam in particulari; et maximè exquirat, utrùm filios corrigant sicut decet; si curent, ut sciant doctrinam Christianam, ut vitent consortium personarum pravi exempli, et præsertim si sint puellæ, diligentissimè cavendo, ne conversentur cum juvenibus, et multo minùs cum personis suspectis, scilicet uxoratis, Religiosis, et Ecclesiasticis.

178. VI. Pœnitentes, de quibus justa potest esse suspicio, quòd propter erubescentiam aliqua peccata tacuerint, (ut sunt rudes, mulieres, et pueri) interroget, utrùm anteactæ vitæ scrupulum aliquem habeant, eos animando ad dicendum omnia. Per has interrogationes solent liberari plures animæ à sacrilegiis.

179. VII. Etiamsi magnus esset pœnitentium concursus, non

se acceleret plusquam oportet, ita ut pro audiendis plurium Confessionibus, deficiat vel circa integritatem Confessionis, vel circa debitam dispositionem, aut omittat illis præbere monita necessaria.

130. VIII. Quando quis confitetur aliquod grave peccatum, et præsertim si pluries illud commiserit, non sufficit exquirere tantummodo speciem et numerum; sed interroget, utrùm antea in illud cadere consueverit; et insuper cum quanam persona peccaverit? Et quo loco? ut intelligat utrùm sit habitus, aut occasio quæ sit auferenda. In hoc plures errant Confessarii, et inde tot tantarumque animarum ruina procedit; omittendo enim Confessarius hujusmodi interrogationes, nequit dignoscere, utrùm pœnitens sit recidivus, et consequenter nequit illi tradere media opportuna ad evellendum habitum, et occasionem. Observetur quod dictum est in Cap. IV et V in quibus vidimus pœnitentem recidivum omnino absolvi non posse, nisi post experientiam emendationis, vel post exhibitum extraordinarium aliquod signum suæ dispositionis. Et quando agitur de occasione proxima, fortiter se gerat sine ullo personarum respectu in differenda absolutione, quousque pœnitens occasionem removeat, quando actu existit, ut explicavimus *n.* 64. Et si occasio est necessaria, saltem quousque è proxima evadat remota adhibendo media sibi assignata.

131. Speciali modo sit inflexibilis in deneganda absolutione sponsis qui secum conversantur; sicut et genitoribus qui id permittunt: neque credat illis asserentibus nullum inesse malum; hoc enim est moraliter impossibile; ut docet experientia.

132. IX. Deneget quoque absolutionem illis qui volunt ad aliquem ordinem sacrum ascendere, dum adhuc sunt aliquo vitioso habitu irretiti. Nisi viderit illos adeptos esse bonitatem positivam ad hunc gradum necessariam, ut dictum est *n.* 79.

X. Caveant etiam, et diligenter caveant dissuadere aliquem adolescentem à vocatione religiosa propter humanos respectus; quod excusari non potest à peccato mortali, ut docet S. Th. *Quòd lib.* 3. *art.* 14. Oh quot Confessarii imperiti sine ullo scrupulo abstrahunt juvenes à vocatione ad statum magis perfectum, nulla alia ratione ducti, quàm ut placeant eorum propinquis, asserendo filios teneri præstare obedientiam genitoribus! Docent communiter Doctores cum S. Thoma, in electione statûs unumquemque frui sua libertate: et magis quàm genitoribus præstandam esse obedientiam Deo vocanti. E contrario advertat Confessarius, quòd ipse nequit absolvere quosdam alios, qui sine vocatione vellent ad Ordines sacros ascendere. Vide Librum 6. *n.* 803.

133. XI. In excipiendis Sacerdotum Confessionibus reverenter se gerat; sed gerat se etiam fortiter in faciendis debitis correctionibus, et in deneganda absolutione, quoties oportet. Et Sacerdotem parùm meticulosæ conscientiæ non omittat interrogare præcipuè circa hæc tria. 1. Utrùm distulerit celebra-

tionem Missarum per mensem, si fuerint Missæ Mortuorum; et per duos, si fuerint vivorum : hoc enim non excusatur à peccato gravi (vide *lib.* 6. *n.* 317. Qu. II.) 2. Utrùm celebravit festinanter; impendens enim in Missæ celebratione minùs quàm horæ quadrantem, etiamsi esset Missa votiva BB. Virginis, aut Mortuorum, nec etiam excusabitur à culpa gravi (*l.* 6. *n.* 400.), quoniam in tali temporis spatio non poterit non deesse notabiliter cæremoniis, aut saltem convenienti earumdem gravitati tam necessariæ ad venerationem tanti hujus Sacrificii. 3. Utrùm satisfecerit obligationi divini officii, præcipuè si est Beneficiatus. Non omittat etiam insinuare, ut se habilitet juxta suam capacitatem ad lucrandas Deo animas, ut celebret Missam cum debita præparatione, et gratiarum actione, ut incumbat orationi mentali, sine qua difficillimè bonus erit Sacerdos.

184. XII. In materia restitutionis ordinariè non absolvat pœnitentem, nisi priùs, cùm possit, restituerit rem ablatam. Nihilominus advertat multos excusari à restitutione ratione præscriptionis cum bona fide. Et hîc notandum, 1. Bona mobilia, quando adest titulus præsumptus, præscribi spatio trium annorum; immobilia verò spatio decem annorum *inter præsentes* et viginti *inter absentes*. 2. Probabile esse præfatam præscriptionem valere in foro conscientiæ, etiam in illis locis in quibus in foro externo non viget lex præscriptionis, ut in Regno nostro, ob difficultatem probandi bonam fidem. Excipiendæ verò sunt præscriptiones illæ, quæ expressè prohibentur ab aliqua lege Municipali, ut ex. c. in Regno nostro reprobatur præscriptio hæredis, quoties testator mala fide possiderit. Videantur aliæ doctrinæ circa præscriptionem relatæ in Morali (*Lib.* 3. *ex n.* 504. *usque ad* 517.)

185. XIII. Si pœnitens aliquam acceperit injuriam, propter quam inimicus sit inquisitus in Curia, non absolvat illum, (ordinariè loquendo) nisi priùs in scriptis fecerit remissionem. Videatur præsens Praxis *n.* 38.

186. XIV. Quando prævidet monitionem non esse profuturam, et pœnitens est in bona fide, illam omittat : præsertim quando agitur de nullitate Matrimonii jam contracti. Excipienda tamen est obligatio denunciandi Confessarios sollicitantes in materia turpi, quoniam Confessariis directè est injunctum præceptum imponendi omnibus sollicitatis hanc obligationem. Vide Praxim *n.* 8. 9. *et* 12.

187. XV. Curet, ut omnes in Confessione eliciant actum contritionis, nisi certè præsumat pœnitentem jam rite fecisse : nec omittat præbere illis motiva attritionis, et contritionis eo modo, quo annotavimus *n.* 10. Et speciali modo advertat, si pœnitens venerit indispositus, teneri Confessarium, quantùm fieri potest, eum disponere ad absolutionem. Vide *n.* 7. *in fine.*

188. XVI. Non absolvat pœnitentes illos, qui afferunt tantummodo peccata venialia, sed habituata; nisi cognoscat illos verè pœnitere, et proponere emendationem saltem de aliquo ex

illis; aut si non ponant pro materia aliquod peccatum gravius vitæ prioris, ut notavimus. *n.* 99. Oh quot Confessiones invalidæ (quæ in se vera sunt sacrilegia) fiunt in hoc ob Confessariorum negligentiam!

189. XVII. Illas tantummodo pœnitentias injungat, quas judicaverit facilè à pœnitentibus adimplendas, ut diximus *n.* 11. Sed curet, ut illæ sint medicinales, ut essent, frequentia Sacramentorum; visitationes; commendare se Deo mane, et vesperè; lectio alicujus libri spiritualis: adscribere se alicui Congregationi, et similia.

190. XVIII. Personis devotis, quæ frequentant Sacramenta, non omittat insinuare usum orationis mentalis, exigendo inde rationem de ea, vel saltem interrogando utrùm illam fecerint. Adhibendo hanc minimam diligentiam quisque Confessarius poterit multas animas sanctificare. Nec sit renitens in concedenda Communione frequenti, quoties cernit aut prudenter existimat pœnitentem fructum ex ea percepturum.

191. XIX. Scrupulosis personis insinuet ante omnia obedientiam, illisque semper inculcet, quòd obediendo erunt securæ, inobediendo verò exponent se periculo damnationis. Viriliter semper, et rigidè exigat obedientiam, intrepidè semper loquendo; quia si cum timore loquetur, illas pejùs quàm antea confundet. Det illis regulas generales ad dubia sua deponenda, quemadmodum cuique magis expediet: e. c. Illi, qui semper dubitat de transactis confessionibus, jubeat ampliùs non confiteri, nisi peccata illa, quæ certò sciat fuisse peccata mortalia, et certò etiam sciat nunquam se confessum esse. Et circa hoc Confessarius constantissimè se gerat nunquam audiendo, si non obediat, si enim Confessarius aliquando cedat, pœnitens nunquam curabitur. Quidam Confessarii maximam hujusmodi animabus causant perniciem, eas audiendo. Alicui verò timenti singulas suas actiones esse peccata, imponat vincere scrupulum, et liberè operari quoties non advertat certum esse peccatum.

192. XX. In seligendis opinionibus, quando agitur de subtrahendo pœnitente à periculo peccati formalis, Confessarius non rarò uti debet opinionibus benignioribus, quantùm christiana prudentia permittit. Quando verò aliqua opinio reddit magis proximum periculum peccati formalis, tunc omnino suadere debet opinionem rigidiorem. Vide dicta *n.* 65. Dico suadere, quia quando opinio est probabilis, et pœnitens vult eam sequi, non potest illi absolutionem denegare ob jus certum, quod ille acquisiverit per confessionem jam factam suorum peccatorum, ut *n.* 115.

193. XXI. In audiendis Confessionibus mulierum, illisque pertractandis, adhibeat eam majorem austeritatem, quæ conveniens est secundùm prudentiam; et ideo recuset munuscula, effugiat familiaritatem, et omnia alia, quæ possunt esse causa adhæsionis. Ob aliquem circa hoc negligentiam, oh quot Confessarii et suas, et pœnitentium animas perdiderunt!

194. XXII. Sit humilis, nec de sua doctrina præsumat; unde frequenter oret Deum ob merita Jesu Christi, et præsertim in casibus dubiis, ut velit sibi lucem ad bene solvenda dubia impertiri : « Invocavi, et venit in me spiritus sapientiæ. » *Sap.* 7. 7. Et ideo Confessarius, qui orationem non facit, difficiliter rectè incedet; et in dubiis magis implicatis, aut majoris consequentiæ non omittat consulere alios viros doctos, et majoris experientiæ. Præsertim ita se gerat in directione alicujus animæ elevatæ, et quæ à Deo aliquibus gratiis supernaturalibus sit donata, quando ipse in hac materia est parùm expertus. Aliquos, qui scientiam mysticam vix primoribus labris degustarunt, pudet ab aliis consilium petere : non ita se gerunt verè humiles; hi non modò consilium petunt, imò et à pluribus petunt quoties oportet : sed etiam nullam omnino sentiunt difficultatem præcipiendi hujusmodi animabus, ut se conferant, ob directionem, ad magistros magis peritos : vel saltem, ut illorum subeant judicium. Has verò animas Confessarius nunquam audiat in diebus festivis, sed tunc det locum magis indigentibus, et præcipuè pauperibus campestribus.

§. II. Monita ad Parochos.

195. EXPEDIT hîc breviter annotare quasdam particulares Parochorum obligationes circa curam suarum ovium.

196. I. Parochus tenetur eas instruere circa fidei mysteria, et res alias ad salutem necessarias, ut sunt, 1. Quatuor mysteria principalia; scilicet quòd existat unus Deus, qui est omnipotens, sapientissimus, creator, et Dominus omnium, misericors, et amabilior quocumque bono; et præcipuè quòd tam bonorum, quàm malorum sit justus remunerator; insuper mysterium SS. Trinitatis, Incarnationis, et mortis Jesu Christi. 2. Sacramenta necessaria, ut Baptisma, Eucharistia, Pœnitentia, et alia saltem quando sunt suscipienda. 3. Symboli articuli, inter quos præsertim virginitatis Mariæ Sanctissimæ sessio Jesu Christi ad dexteram Patris, scilicet quòd ipse in cœlis sedeat cum Patre in gloria coæquali : resurrectio corporum in judicio finali faciendo à Christo Domino : unitas Romanæ Ecclesiæ, in qua sola reperitur animæ salus; et denique æternitatis paradisi, et inferni. Quæ omnia unusquisque fidelis tenetur scire sub gravi. 4. Præcepta Decalogi, et Ecclesiæ. 5. *Pater noster, et Ave Maria,* et actus fidei, spei, amoris, et contritionis. Sicuti graviter peccat ille, qui scire hæc negligit (quæ scienda sunt non modò in quantum ad nomina, sed etiam in quantum ad sensum), ita etiam graviter peccat Parochus, ut aiunt communiter Doctores, si per se, vel per aliam idoneam personam (quoties ipse fuerit legitimè impeditus,) ut habetur in Concilio Tridentino (*sess.* 5. *c.* 2.) omiserit docere saltem in substantia suos parochianos, pueros, et adultos, qui ea ignorant. Unde quoties ipse videt patres, aut dominos non curantes mittere filios, aut servos ad doctrinam, tenetur apprehendere media opportuna apud Episcopum, qui, ut habetur in

Tridentino *sess.* 25. *cap.* 3. potest cogere genitores etiam per Ecclesiasticas censuras. Parochi probi retinent notam puerorum ut sciant eos qui desunt. Imò dicit *Croix. l.* 2. *qu.* 149. *et l.* 3. *o.* 1. *n.* 767. si extent personæ aliquæ rudes, quæ nequeant ad Ecclesiam venire, ex eo quia debent custodire domos, aut greges; si illæ existant in gravi necessitate spirituali, debet Parochus privatim accedere ad eas instruendas *cum quantocumque suo incommodo,* ut loquitur idem auctor. Saltem, quando hoc difficillimum esset ob magnum numerum harum rudium personarum, procuret eas examinare, et instruere tempore præcepti Paschalis, vel quando veniunt ad petendas fides pro susceptione Sacramenti Confirmationis, vel Matrimonii. Operæ quoque pretium est, ut parochus exploret magistros, et magistras, ut bene instruant pueros et puellas circa doctrinam, et media bene vivendi in sancto Dei timore.

197 II. Parochus tenetur per se ministrare Sacramenta, quoties parochiani justè exposcunt. Et si fortè œconomum constituerit, ejus vitam et scientiam diligenter examinet; aliàs omnium inconvenientium, quæ postea evenient, ipse Deo redditurus est rationem. Insuper tenetur assistere morientibus, nisi adsit alius idoneus. Peccatoribus autem habituatis morientibus specialem tenetur præstare assistentiam, quoniam isti existunt in gravi necessitate suæ assistentiæ. Et circa Extremam Unctionem, attendat id, quod habetur in Catechismo Romano (*part.* 2. *cap.* 6. *nu.* 9.) « Gravissimè peccant qui illud tempus ægro-» tos ungendi observare solent, cùm jam omni salutis spe amissa, » vita, et sensibus carere incipiant. » Tenetur quoque se informare, utrùm sui subditi præcepto Paschali satisfecerint; *Barb. de Off. Par. c.* 2. *num.* 7. *et Segneri Par. Instr. c.* 23. Et diligentissimè caveat nunquam committere cuicumque Clerico schedulas Communionis.

198. III. Cavere quoque debet Parochus, ne concedatur habitus clericalis illis pueris, aut adolescentibus, qui moribus suis non præ se ferunt indolem ecclesiasticam. Diligenter postea erudire debet circa statum Ecclesiasticum Clericos suos jam habitum deferentes; aliter illi sine instructione relicti, et moribus depravatis, aut per fas, aut per nefas ad Ordines inde non sine magno suæ urbis scandalo et detrimento ascendent. Prætermitto hîc loqui de maxima ratione, quam Deo reddituri sunt Parochi illi, qui exhibent fides Ordinandis, quos ipsi bene noscunt indignos, aut exhibent illas priusquam se reddant securos, prævia diligenti informatione, de ordinandorum bonitate.

199. IV. Tenetur Parochus se informare de iis, qui vivunt in peccato lethali, ut eos corrigat: de inimicitiis, et scandalis præsertim inter sponsos, ut quantùm possibile est, illis afferat remedium. Inquit S. Th. (2. 2. *qu.* 33. *a.* 2. *ad* 4.). « Qui habet » spiritualiter curam alterius, debet eum quærere ad hoc, quòd » eum corrigat de peccato. » Et quando scandalum est alicujus personæ potentis (et præcipuè Sacerdotis) cui ipse enim non va-

let remedium afferre, debet saltem de hoc Episcopum certiorare pro remedio opportuno : et ob quemcumque respectum aut timorem hoc non potest omittere. Bonus pastor tenetur dare vitam pro ovibus suis.

200. — V. Curet, ne sponsalia celebrentur longè priùs quàm celebretur matrimonium : perfectis enim sponsalibus, toto tempore quod nuptias præcedet, tam sponsi, quàm eorum genitores in mortali peccato existent.

201. VI. Quando in aliqua urbe, cernuntur notabilia inconvenientia, quibus Parochus nequit afferre remedium, ipse tenetur omnem curam adhibere ad Missionem obtinendam. Et semper expediens erit, ut quandoque advocet etiam aliquos Presbyteros exteros pro bono animarum verecundiorum : et multò magis si ad suum oppidum non solet Concionator quadragesimalis accedere ad audiendas confessiones : parochus verò ille, qui rejicit Missiones, magnam ingerit suspicionem suæ probitatis.

202. VII. Non modò Parochus debet auferre malum, sed etiam bonum promovere, quemadmodum faciunt omnes boni pastores, qui nunquam omittunt exhortari ad frequentiam Sacramentorum, et Congregationum, ad visitandum Sanctissimum Sacramentum, et divinam Matrem : ad Novenas, ad associationem Venerabilis, quando datur tanquam Viaticum, et ante omnia ad orationem mentalem, de qua in §. III. ubi exponemus praxim, et methodum facilem, quæ parochis et Confessariis poterit inservire ad cæteros in ea erudiendos.

203. VIII. Parochus tenetur ad concionandum diebus Dominicis, et festis principalioribus; ex quo Doctores (vide *l.* 3. *n.* 269 *et* 360.) affirmant graviter peccare Parochum qui per mensem continuum, aut per tres menses discontinuos concionare omittit, exceptis duobus mensibus, in quibus permittit. Trid. Parochis, ex justa causa ab Episcopo approbanda, posse licitè abesse. Et hîc notandum est, Trident. (*sess.* 5. *c.* 2. *de Ref.*) præcepisse ut Parochi gregem suum verbo divino pascant, sermones faciles pro ejus captu habentes, quo possit populus capere quæ illi concionantur : cùm enim expertum habetur, fidem, sicut ipsa diffunditur prædicatione, ita per eamdem conservari (*fides ex auditu*), parùm utilitati erunt populis eæ conciones, quæ similes non erunt illi concionandi rationi quam tenuerunt Christus et Apostoli, qui prædicabant non in « persuasibilibus » humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritûs et veritatis, » ut Apostolus ait. Ideoque jure merito V. P. Magister Avila non Jesu Christi ministros, sed proditores appellabat eos qui inanis gloriæ cupiditate conciones habent. Et P. Gaspar Sanctius aiebat his nullos esse crudeliores in Ecclesiam Dei insectatores, dum sic concionando causa sunt cur pereant multæ animæ, quæ si illis juxta Apostolorum normam prædicaretur, utique salvæ fierent. Verba inania, periodos sonoros, descriptiones inutiles, dicebat S. Franciscus Salesius esse pestem concionis, cujus unicus finis esse debet, auditorum voluntates erga bonum mo-

vere, non autem intellectum inutiliter pascere. Experientia jam docemur, per hujusmodi conciones tot figuris, et tropis, et dicendi fucato artificio adornatas, animas ad bonam frugem non redire, quia auxilium suum Deus vanitati non confert. Et hoc omnium concionatorum gratia, qui ex vanitate concionantur, dictum sit, sed potissimùm eorum, qui curam animarum habent, quibus Tridentinum loco citato sic præscribit : « Archipresbyteri quoque, Plebani, et quicumque Parochiales.... curam animarum habentes, ecclesias quocumque modo » obtinent, per se, vel alios idoneos, si legitimè impediti fuerint, diebus saltem Dominicis, et festis solemnibus plebes sibi » commissas pro sua, et earum capacitate pascant salutaribus » verbis. » Notentur illa verba, *pro earum capacitate;* unde certè Concilio contraveniunt illi Pastores qui sublimi stylo utuntur populi audientis capacitatem excedente.

204. Hîc quoque juvat animadvertere quædam magna consideratione digna, quæ Parochus, conciones habens, populo sibi commisso inculcare debet. Et 1. quòd ad emendationem non sufficit proponere peccata vitare, sed etiam debent occasiones peccandi removeri. Et loquendo de sponsis, qui domos sponsarum frequentant, dicat tam ipsos, quàm illarum parentes, qui hoc permittunt, non posse absolvi, nisi præfatas occasiones auferant.

205. Insistat 2. in homines qui cauponas frequentant, eis patefaciendo plurima peccata quæ ibi præter ebrietates committi solent, blasphemias nempe, contentiones, scandala, obscœnitates, discordias cum domesticis, defraudationes victûs à familia, etc.

206. Increpet 3. atque invehatur sæpe contra vitium (quod est generale, præcipuè in campis, et in officinis) inhoneste loquendi : et tantò magis si hæc verba inhonesta proferantur coram pueris, puellis, aut personis diversi sexûs. Ob hos turpes sermones, quot pueri perversi fiunt! Et de hoc admoneat parentes, dominos, et opifices officinarum, ut vigilantes sint in corripiendis, et castigandis filiis, aut famulis, qui hos sermones effutiunt, præcipuè messis et vindemiæ temporibus.

207. Insistat 4. in ostendendo sacrilegii enormitatem, quod committunt illi, qui confitentur, et communicant, aliquod peccatum propter erubescentiam reticentes. Et ut horrorem concipiant adversùs tantum scelus, curet sæpe narrare aliquod fornidabile exemplum ex illis, qui, erubescentes de aliquo peccato, sacrilegè confessi sunt; et ad hoc potest uti præcipuè illo libello P. *Vega*, cui titulus : *Casi della Confessione*, etc.

208. Sæpe insinuet 5. necessitatem doloris et propositi ad Confessionem requisitorum, etiam pro venialibus, exhortans, ut nemo ad absolutionem recipiendam accedat, nisi saltem de aliquo peccato veniali eorum, de quibus se accusat, verum habeat dolorem; aut nisi exponat pro materia certa aliquod peccatum vitæ præteritæ, jam aliàs confessum, cujus verè se pœnitet, ut

valida sit confessio. Et quoniam rudes parùm intelligunt, quomodo debeat esse dolor, sæpe ostendat quòd pœnitentes, ùt validè confiteantur (sive contritionis sive attritionis sit dolor) debeant eam concipere displicentiam de suo peccato, ut illud odio habeant, et abhorreant plus quàm cætera mala.

209. Hortetur 6. ut in iracundiæ motibus, vice blasphemiarum, aut imprecationis assuescant dicere : *Maledictum sit peccatum meum, maledictus sit dæmon;* aut dicere, *Maria SS. adjuva me. Domine, concede mihi patientiam.*

210. Inducat 7. in horrorem superstitiones, aut vanas observantias, quæ in usu sunt apud plures ad finem morbo medendi, aut latrones dignoscendi.

211. Instet 8. in parentes, ut in filios animadvertant, præcipuè cùm sunt pueri, tunc quando blasphemant, aut furantur, etc. Item, ut invigilent ad observandum et inquirendum, quibuscum illi versentur; et interdicat eis versari cum pravis sociis, et cum personis diversi sexûs. Item, ut filios non admittant in lectum suum cubandos; aut enim sunt nimis parvuli, et timetur ne illi sufflocentur; aut grandiores, ut si sextum annum jam excesserint, et timetur ne illis aliquod præbeatur scandalum. Et tantò minùs permittant simul dormire pueros et puellas.

212. Moneat 9. jugiter suos parochianos, ut internas tentationes (præcipuè contra castitatem) superent, invocando nomina sanctissima Jesu et Mariæ; hoc enim est maximum contra tentationes remedium.

213. Moneat 10. jugiter quoque, ut si quis in peccatum mortale labatur, statim se conterat cum proposito quantocius confitendi, quo amissam gratiam recuperet; et hanc dæmonis fraudem ab eis eripiat, Deo idem esse unum quàm duo peccata remittere; nam potest contingere, quòd Deus post unum peccatum ad pœnitentiam expectet, post secundum verò eos derelinquat.

214. Doceat 11. actus, in quibus quisque mane, die et vespere se exercere debet; et ut hos in promptu habeat, breviter illos hîc describimus. — Actus faciendi de mane. Signet se signo crucis, et postea dicat I. « Te adoro, Domine Deus, et ago tibi » gratias de omnibus beneficiis in me collatis, et præcipuè, quia » hac nocte me custodire dignatus es. II. Amo te ex toto corde, » et quidquid mihi hodie patiendum contigerit, et quidquid fa» ciam, tibi offero in unione operationum et cruciatuum Jesu » et Mariæ, cum intentione lucrandi omnes Indulgentias, quot» quot possum, in animarum Purgatorii suffragium. III. Propono » evitare hodie quodlibet peccatum, ac omnem occasionem; et » obsecro te propter amorem Jesu Christi, ut concedas mihi » perseverantiam. Propono, præcipuè in rebus adversis, obsequi » voluntati tuæ, dicendo semper : Domine, fiat voluntas tua. » Jesu mi, ne removeas hodie manus tuas à me. Maria sanc» tissima, custodi me : Angele custos, et sancti Advocati, præstò » mihi estote. » Deinde recitet *Pater, Ave,* et *Credo,* et ter *Ave* puritati Mariæ sanctissimæ. — Cùm laborare incipit dicat :

« Domine Jesu, in unione perfectissimorum operum tuorum » commendo tibi hoc opus meum, secundùm tuam voluntatem » regendum. » — Ante comestionem : « Benedic, Domine, cibum » istum, et me quoque, ut in comedendo nullum committam de- » fectum, et hoc totum sit ad gloriam tuam. » — Post comes- tionem : « Ago tibi gratias, quod bona tribuisti mihi inimico » tuo. » — Ad sonitum horologii : « Jesu mi, amo te; ne per- » mittas me offendere te. » — Si urget aliqua tentatio, replicet *Jesus, et Maria.* — Si lapsus sit in aliquod peccatum : « Deus » meus, me pœnitet me offendisse te, nolo amplius hoc facere. » — Et si peccatum fuerit grave, statim confiteatur. Vesperi, dum cubitum se confert, agat gratias de bonis sibi collatis. Examinet conscientiam, et postea eliciat actum doloris. Deinde eliciat actus christianos, quorum exemplum habebis infra *n.* 286. Hortetur omnes matres, ut quotidie hos actus practicari faciant à filiis suis. Præterea ostendat, parentes teneri operam dare, ut filii Sacramenta frequentent; nam si ad ea frequenter non accedunt, facilè Dei gratiam perdunt; et parentes huic damno prospicere debent. Insuper eosdem moneat, quòd peccant, si, causa justa non accedente, impediant filios quominus Matrimonio conjungantur, aut eos invitos ad Matrimonium cogant (Vide *l.* 6. *n.* 849. *v. Conveniunt, ad* VI.). Sicut contra peccant filii qui parentibus justè invitis, Matrimonia ineunt (*l.* 6. *dict. n.* 849.).

215. Item 12. cùm pro comperto habeatur, ut supra ostensum est, quòd Parochus nedum tenetur ad mala impedienda, sed etiam ad bonum promovendum, populum hortetur ad quotidianam Sanctissimi Sacramenti, ac B. Mariæ Virginis visitationem. Hæcque visitatio potest fieri vesperè ab ipso in communi, unà simul cum populo sibi commisso, designando horam populo magis accommodam, prout usus in multis regionibus cum magno fructu introductus est. Et hortetur, ut quibus commoditas Ecclesiam adeundi non est, ex domo propria eam faciant. Præ cæteris insinuet hominibus, ut frequentent Congregationem. Et omnibus, ut sæpe communicent, præcedente debita animi præparatione, et gratiarum actionibus eam consequentibus, per exercitium actuum fidei, charitatis, oblationis, et petitionis, eos docendo practicum modum, quo hi actus fieri debeant.

216. Invigilet 13. sæpe reddere suas oves erga devotionem Mariæ Virginis studiosas, declarando quanta sit potentia et misericordia hujus divinæ Matris in suis devotis adjuvandis. Ideoque insinuet, ut in communi cum familia quotidie recitent quinque decades Rosarii, ut Sabbato jejunent, et celebrent Novenas in festivitatibus nostræ Dominæ, quas ipse ab altari annunciet, quotiescumque illæ incident. Valde laudabile erit, si in Sabbato ille concionculam faceret de B. Virgine, semper narrando aliquod exemplum, et semel in anno celebrando Novenam aliquam solemnem nostræ Dominæ cum sermone, et expositione SS. Sacramenti; et ad hoc uti posset inter cæteros illo libro, quem ego ad hunc finem typis dedi, cui titulus, *Glorie di Maria,* ubi con-

gestas reperiet materias, et exempla. Felix ille Parochus, qui suos parochianos fervidos tenet in Beatissimæ Virginis devotionem; nam illi cum ejusdem Virginis auxilio vitam morigeram ducent, et ipse in vitæ exitu ipsam fidelem et potentem Advocatam habebit. Denique insinuet ante omnia, ut assuescant sæpius se Deo commendare, ab eo sanctam perseverentiam per merita Jesu Christi et Mariæ postulantes. Sæpius quoque prædicet gratias, et præcipuè perseverantiæ donum non concedi nisi petentibus; *Petite, et accipietis.* Notamque faciet illam promissionem Jesu Christi, quidquid à Patre postulabimus in nomine ejus, id omne Patrem daturum nobis : « Amen amen dico vobis, si quid » petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. » (Joann. 16. 23.) Insinuet etiam orationis mentalis usum, et curet in Ecclesia cum populo quotidie, aut saltem diebus festivis, ut illa fiat; docendo etiam modum, quem domi in ea facienda tenere possunt; ideoque hîc subjungitur sequens instructio ubi exponitur necessitas, et modus practicus orationis mentalis.

§. III. Brevis Praxis orationis mentalis.

217. Non est dubitandum quin ex considerationis veritatum æternarum defectu, mundus peccatis scateat, et infernus animabus repleatur, *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde. Jerem.* 12. 11. Et contra, ait Spiritus Sanctus, eum, qui sæpe mortem, judicium, et æternitatem memoratur, à peccatis liberari : *Memorare novissima tua, et in æternum non peccabis. Eccli.* 7. 40. Quidam auctor dicit, quòd si à damnatis sciscitaretur : *Cur vos in inferno estis?* Major eorum pars responderet : *Nos hîc sumus, quia infernum non cogitavimus.* Ait S. Vincentius de Paulo, quòd si peccator missionem, aut exercitia spiritualia audiret, et non converteretur, miraculo id tribuendum esset. Jam in oratione mentali Deus est qui loquitur : *Ducam eum in solitudinem, et loquar ad cor ejus. Oseæ* 2. 14. Deus utique omni concionatore meliùs loquitur. Omnes Sancti per orationem mentalem sancti facti sunt. Et experientia scimus, quòd, qui orationi mentali dant operam, difficulter in peccata mortalia decidant, et si casu aliquando in ea labuntur, orationi insistendo, statim resipiscunt, et ad Deum redeunt. Oratio mentalis, et peccatum, unà simul consistere nequeunt. Aiebat quidam servus Dei, quòd multi recitant Rosarium, Officium Virginis Mariæ, jejunant, et in peccatis vivere pergunt; sed qui orationem non intermittit impossibile est, ut in Dei offensa vitam prosequatur ducere; aut enim orationem omittet, aut à peccatis cessabit. Sed si orationem non omittet, non solùm peccata relinquet, sed à creaturis amorem suum removebit, et ad Deum convertet. *In meditatione mea exardescet ignis. Ps.* 38. 4. Oratio est fornax, ubi animæ accenduntur in divinum amorem.

218. Loquendo de loco, ubi oratio facienda sit, magis proprior est Ecclesia; sed illis qui illuc ire aut ibi morari nequeunt, quisque locus erit orationi aptus, sive sint domus, sive

villæ. Etiam iter, et labor orationi non disconveniunt, cùm etiam tunc possit mens in Deum elevari. Quot rusticulæ, cùm eis nihil temporis nec loci supersit laborando, et iter agendo, suam fàciunt orationem? Quærenti enim Deum in omni loco, et in omni tempore invenire ille se facit.

219. Quoad tempus, aptius erit tempus matutinum. Bonum non habebunt exitum, quæ in die fiunt, cùm mane orationem suam quisque facere neglexit. Orationi propriè bis in die vacari deberet, mane, et vesperi; sed cùm vespere commoditas non est, fiat saltem mane. Aiebat V. P. D. Carolus Carafa, piorum Operariorum fundator, unum actum amoris cum animi fervore mane in oratione factum, sufficere ad retinendam animam in suo fervore per totum diem. Quoad autem tempus, quod in oratione insumendum erit, Parochus, aut Confessarius pro sua prudentia se dirigat. Certum est, ut ad perfectionis gradum sublimem perveniatur, mediæ horæ spatium non esse sufficiens. Cæterùm satis erit hoc tempus pro incipientibus; quos verò sedulò moneat, ne orationem omittant cùm tempus desolationis advenerit. Observetur quod dictum est *n.* 125. Sed progrediamur ad modum practicum orationis, quem docere decet. Oratio tribus constat partibus, præparatione, meditatione, et conclusione. In præparatione tres continentur actus quibus se exercere debet, *fidei* nempe per præsentiam Dei, *humilitatis*, et *supplicationis* divini luminis. Dicendo « 1. Deus meus, credo te mihi esse præsen» tem, et in mei nihili abysso demersus majestatem tuam adoro. » 2. Domine, propter peccata mea nunc ego in Inferno crucian» dus essem; me pœnitet me offendisse te, per pietatem tuam » mihi parce. 3. Pater æterne, propter Jesum et Mariam, præbe » mihi lucem tuam in hac oratione, ut ab ea fructum perci» piam. » Deinde dicatur semel salutatio Angelica Mariæ SS. ut ipsa hanc impetret lucem, et semel *Gloria Patri* S. Josepho, Angelo custodi, et S. Patrono. Hi actus fiant cum animi attentione, sed breviter, et statim progrediatur ad meditationem.

220. Circa meditationem, juvat illum, qui legere scit, uti aliquo libro, sistendo ubi sentiat animum suum moveri. Ait S. Franciscus Salesius in hac re debere nos apes imitari; quæ tandiu immorantur uni flori, usquedum totum mel extraxerint, et postea ad alium meant. Qui autem legere nescit, meditetur Novissima Dei beneficia, et ante omnia vitam et passionem Jesu Christi: hæc (ait S. Franciscus Salesius) nobis debet esse nostra meditatio ordinaria. Oh quàm excellens liber est passio Christi animabus devotis! ibi meliùs quàm in quolibet libro percipitur peccati malitia, et Dei amor erga hominem. Quædam imago Redemptoris semel quondam allocuta est Vener. Fr. Bernardum à Corlione, qui ab illa scire petiit, an vellet, ut ipse legere disceret? et Crucifixus respondit: « Quid tua legere refert? Quid » tibi libri? Ego sum liber tuus, hic tibi sufficit. »

221. Oportet autem advertere orationis mentalis profectum non solùm; nec tam consistere in meditatione, quàm in affecti-

bus faciendis, in supplicando, et in deliberandis agendis : et hi sunt tres meditationis fructus ut supra innui *n.* 123. Igitur postquam aliquam æternam veritatem quis meditaverit, et postquam Deus cor ejus allocutus fuerit, oportet, ut ipse suo corde Deum alloquatur, eliciendo affectus, ut sunt actus fidei, aut actionis gratiarum, adorationis, laudis, humilitatis, et præ cæteris amoris, et contritionis, qui etiam est actus amoris. Amor est illa catena aurea, quæ astringit animam cum Deo. Quilibet actus amoris est thesaurus, per quem certi efficimur de Dei amicitia : *Infinitus enim thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Sap.* 7. 14. *Ego diligentes me diligo. Prov.* 8. 17. *Qui diligit me, diligetur à Patre meo. Jo.* 14. 21. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. *Pet.* 4. 8. Observetur id quod in Opere morali dictum est circa hoc *l.* 6. *n.* 442. Ven. sorori Mariæ Crucifixæ visa fuit ingens quædam flamma, in quam, cùm projectæ fuissent quædam paleæ, statim visæ fuerunt consumi : et hac visione ei ostensum fuit, quòd per unum actum amoris auferantur, atque consumantur in anima omnes culpæ commissæ. Accedit id, quod docet S. Thomas, nempe, quemlibet actum amoris mereri unum gradum gloriæ æternæ. « Quilibet actus charitatis meretur vitam æternam. » Actus autem charitatis sunt dicere : *Deus meus, super omnia te æstimo. Te diligo ex toto corde. Cupio te ab omnibus diligi.* Aut se totum divinæ voluntati committere, dicendo : *Domine, fac ut cognoscam quod tibi de me placet fieri, nam promptus sum totum exequi.* Aut se ita offerat Deo, quin sibi aliquid reservet, dicendo : *Ecce me, de me, et de iis quæ ad me pertinent, dispone pro tua voluntate.* Et hi actus oblationis sunt actus amoris, qui valde sunt Deo cordi, propterea S. Theresia quinquagies quolibet die se Deo offerebat. Sed inter alios præstantius erit dicere : *Gaudeo, Deus meus, quòd es, qui es; quòd es summum bonum nullius indigens etc.* Cùm autem anima cognosceret se supernaturali sive infusa recollectione elevatam (ut explicatum est *n.* 133.) tunc non debet ipsa niti ad alios actus faciendos, præter illos, ad quos sentit se à Deo suaviter trahi; cùm debeat tunc animo amabiliter intento attendere id quod Deus in se operatur. Alioquin obstaculo posset esse divinæ operationi. Insupec notetur, ut advertit S. Franciscus Salesius, quòd si unquam Spiritus Sancti afflatu mens nostra ad aliquem bonum affectum ante considerationem concitata fuerit, tunc, posthabita consideratione, locus dandus est affectibus, nam consideratio ad id deservit, ut affectus concitentur : quare, obtento fine, medium derelinquendum est.

222. Item summopere juvat petitiones in oratione repetere, cum humilitate, et fiducia exposcendo à Deo suum ipsius lumen, peccatorum remissionem, perseverantiam, bonam mortem, paradisum, et in primis donum sui sancti amoris. Hortabatur S. Franciscus Salesius inter cæteras gratias postulandam esse cum animi vehementiori fervore divini amoris gratiam, quia (aiebat) obtento amore, omnes reliquæ gratiæ obtinentur. Igitur suffi-

ciens erit animæ, si propter spiritûs desolationem in qua reperitur, aliud facere non posset, sufficiens (dico) ei erit, ut repetat hanc Davidis petitionem : *Deus, in adjutorium meum intende; Domine, adjuva me, festina mihi auxiliari.* Dicebat Ven. P. Paulus Segneri se experientia didicisse, nullum aliud exercitium esse animabus utilius in meditatione, quàm iterum atque iterum petere, in nomine sive per merita Jesu Christi, qui nobis illam magnam jucundamque promissionem fecit, ut superiùs dictum est : « Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in » nomine meo, dabit vobis. »

223. Item expedit, in oratione, saltem in ipsius fine, aliquid deliberare, non solùm in genere, ut evitare omnem culpam deliberatam etiam levem, et se totum Deo committere; sed etiam in particulari, ut est accuratiùs evitare aliquem defectum, in quem sæpiùs offendit, aut vigilantiùs attendere ad aliquam virtutem, circa quam frequentiores habet occasiones se exercendi, ut tolerandi alicujus molestias, tali superiori, aut tali regulæ diligentiùs obediendi, et majus studium adhibendi, ut in tali et tali re desideria sua cohibeat; et ab oratione non discedendum, nisi aliquid in particulari deliberatum sit.

224. Demum conclusio orationis tribus actibus terminatur : 1. Gratiæ Deo agantur de omnibus illustrationibus quæ in meditatione acceptæ sunt. 2. Proponatur omnes deliberationes factas fideliter observare. 3. Oretur æternus Pater, ut propter Jesum, et Mariam auxilium suum præbeat, ad fideliter exequendum quod ei sponsum est. Et in fine orans commendet Deo animas Purgatorii, Prælatos Ecclesiæ, peccatores, et omnes sibi conjunctos, amicos, benefactores, recitando semel *Pater*, et *Ave*, quæ sunt omnium precum, quas à Christo et Ecclesia docti sumus, utilissimæ.

225. Antequam tamen ab oratione exeatur, oportet (ut ait S. Franciscus Salesius) colligere fasciculos florum, ut totum diem illi olfiant, nimirum seligere præ cæteris unam, vel alteram rem, in qua anima magis se moveri sensit, ut reliquum diei illam recogitet. 2. Oportet operam dare, ut statim executioni mandet deliberationes factas, tam in parvi, quàm magni momenti occasionibus, quæ nobis occurrent, ex gr. superet cum mansuetudine molestias, quæ sibi inferuntur ab aliquo in se ira succenso; aut ut se mortificet in visu, auditu, loquendo. Et præcipuè refert, ut cum silentio quantùm possibile est conservet illos animi pios motus affectuum, quos in oratione Deus ei communicavit, alioquin si statim ad actiones externas, et ad inutiles sermones divertet, illico fervor ille devotionis in oratione conceptus, tepescet, et irritus reddetur.

226. Præ cæteris denique director suum pœnitentem sedulò admoneat, ne orationem intermittat, neque ab illa aliquid temporis detrahat, præcipuè in ariditatis tempore, et nunquam turbetur, licèt nimis et diu cognosceret animam in ariditate positam, ac omni devotionis fervore carentem. Quot aulici,

aiebat S. Franciscus Salesius, eunt suum Principem honoratum, et contenti sunt, si duntaxat ab eo aspecti sunt ? Ad orationem nos pergimus, ut obsequium præstemus Deo, et ei obsecundemus; si ipsi lubet nos alloqui, et suis consolationibus nobis favere, de tanta gratia ei rependamus; sin minùs, sufficiens erit nobis suæ divinæ præsentiæ adesse æquo animo, eum adorando, et nostras necessitates ei exponendo; et si tunc Dominus nobiscum non loquetur, utique acceptabit nostram attentionem, et nostram fidelitatem, et pro nostra in eum fiducia nostras petitiones exaudiet.

CAPITULUM XI ET ULTIMUM.

227. Non adest charitatis opus magis Deo acceptum, magisque ad animarum salutem conducens, quàm in extremo vitæ periculo positos ad sanctè moriendum adjuvare; nam tempore mortis (à qua uniuscujus que æterna vita pendet) inferni vires fortiores sunt, infirmorum verò debiliores. Deus, ut manifestaret quàm gratam habet assistentiam moribundis præstitam, multoties S. Philippo Nerio ostendit angelos Religiosis infirmorum ministris verba suppeditantes.

228. Nec id Parochorum tantùm munus est, ad quos animarum cura ex officio pertinet, sed omnium etiam Sacerdotum. De Parochis tamen Ritualis Romanus præsertim loquens, ait præcipuam illorum muneris partem esse ægrotantium curam habere : quapropter vult, ut ipsi, statim ac aliquem ex suis parochianis ægrotare intelligunt, non expectent, ut infirmus Parochum accersat, sed ipse Parochus ultro eum invisere curet; idque non semel tantùm, sed frequentiùs, si infirmum etiam spiritu ægrotare advertit. Quòd si legitimè sit impeditus, id saltem præstandum providebit per alium Sacerdotem, modò hic sit pius, et prudens; quidam enim Sacerdotes, hoc munus exercendo, magis quàm utilitati, damno esse solent, tam infirmis, quàm sibi, et infirmorum domesticis, quorum profectum Sacerdos assistens etiam respicere debet. Monet insuper Ritualis, quòd si Sacerdos fortè deesset, id Parochus præstandum curabit saltem per aliquem laicum pium et christiana charitate præditum, qui sanctis verbis infirmo præsto sit.

§. I. Monita ad Sacerdotem assistentem.

229. I. Sacerdos clam procuret à medico scire, an infirmitas sit mortalis. Dico *clam*, quia detestabilis usus medicorum est ægrotos decipere, ne eos et propinquos contristent, pene ac si infirmis obligationem intimare confessionis (quam, cognito periculo, illis imponere debent), idem sit ac mortem denunciare.

230. II. A conjunctis, amicis, necnon ab ipsomet ægroto, ejus naturam, indolem, et defectus perquirat : item quibus indulserit passionibus, et præsertim si ad aliquam bonorum aut famæ restitutionem teneatur : si odium aut pravam habuerit amici-

tiam, ut omnibus opportunum præbere possit remedium. Caveat memorare infirmo personas odio habitas, aut impurè dilectas, si ad hoc ex necessitate non obstringatur. Vulneratos, postquam quidquid ad remissionem pertinet provisum fuerit, ne interroget quis illos, qua de causa, vel quomodo læserit; et si infirmus de hoc loquitur, sermonem ad aliud divertere curet. Et ita etiam, si necessitas non urgeat, nec de litibus, filiis, bonis, aliisque rebus impertinentibus verbum quidem faciat.

231. III. Postquam igitur morbum periculosum esse deprehenderit, inprimis non alloquatur infirmum de confessione, sed tantùm eum de infirmitate, doloribus, et quomodo valeat benignè interroget. Hortetur inde, ut se Dei voluntati conformet, utque suas cum Christo in cruce languenti pœnas conjungat, necnon ut eas pro peccatorum satisfactione patienter ferat: et sic paulatim, qua par est prudentia, illum, tempus à quo confessus sit interrogando, ad confessionem inducat. Moneat, ut omnem suam spem in Deo ponat; qui potens est ipsum in pristinam si velit reducere sanitatem. At eodem tempore sensim efficiat, ut ægrotus suæ infirmitatis periculum agnoscat. Præsertim advertat, ne ille omnino fidem præbeat medicis, et propinquis, qui fortè morbi gravitatem ei celabunt, ne ipsum mœrore afficiant. Dicat sapientis esse prævidere futura. Hortetur, ut dum mens valet, confessionem faciat, quæ corporis saluti (si animæ expedierit) etiam proderit. Refert Belluacensis de quodam moribundo, quòd statim ac ipse sua confessus fuerit peccata, è strato incolumis surrexerit. Pariter Cantipratensis enarrat, quòd quidam eques, ubi multæ non profuerant medicinæ, confessionis virtute statim convaluerit.

232. Si tamen ægrotus dilationem quærit, et periculum mortis, lethargi, vel delirii imminens non est, poterit ei indulgere. Curet tamen, ut ille determinet tempus, putà vesperarum, vel diem crastinam, confessioni explendæ. Si tamen periculum imminens est, ipsum cum D. Augustino moneat, quòd Deus non promiserit peccatores expectare, sed tantùm parcere eis si pœnitentiam agant: *Crastinum non promisit; fortasse dabit, fortasse non dabit.* Quòd si adhuc infirmus nec etiam per hæc monita ad confessionem adduci possit, Sacerdos nunquam eum deserat, sed quandoque terroris, quandoque fiduciæ argumentis curet ipsum expergiscere; et provideat, ut tam privatæ, quàm publicæ, pro hujus miseri salute preces ad Deum adhibeantur.

233. IV. Si morbus increbuerit, infirmum hortetur, ut de suis domesticis rebus opportunè disponat; id enim expedit pro familiæ pace, et ea magis si opus sit pro illius conscientiæ levamine. In hoc tamen Sacerdos sedulò caveat, ne ipse in aliquam lucri notam incidat. Si autem ægrotus fratres vel sorores indigentes habeat, moneat ipsum sub gravi obligatione teneri illis bona sua relinquere, saltem quod ad eorum necessitatem sublevandam sufficiat. Hæc tamen gravis obligatio non videtur urgere pro remotioribus propinquis. Observa quod dictum est in Opere *Tom.* 3.

lib. 3. *num.* 946. Si verò ægrotus vult pro sua anima aliquod testari, ipsum moneat, ne onus illud hæredibus imponat, quia experientia docet, legatis piis pene nullis satisfieri, sed potiùs hortetur, ut aliquod corpus relinquat, aut pecuniæ summam, ad Sacrificia, aut aliam piam operam persolvendam. Caveat Sacerdos, ne consulat infirmis quidquid aliis præjudicio esse potest, cùm Christi Ministros non doceat aliorum odium sibi commovere.

234. V. Cum rudibus, dum actus christianos eis suggerit, Italico, imò vernaculo semper loquatur sermone. Cum Litteratis contra comioribus verbis, et aliquoties etiam latinis ex Scriptura excerptis, sed brevibus sententiolis utatur. Monet tamen Rituale, ne Sacerdos nimis loquendo, et crebris sententiis, ut aliqui solent, infirmo potiùs caput obtundet, quàm adjuvet. Pater Recupitus è Soc. Jesu de seipso refert, morti proximum quidquid ei dicebatur, non intellexisse, sed tantùm quoddam molestum murmur; ita ut, ne magis caput læderent, coactus rogaverit, ut aliquam verbis moram interponerent.

235. VI. Præter parvas Christi Domini crucifixi, Beatæque Virginis Imagines, quas juxta infirmum apponi curaverit, si fieri potest, etiam ob oculos ejus collocare faciat Imagines Deiparæ et Redemptoris majoris molis, ut sic ægrotus, quocumque se vertat, eas cernere possit, et illis se commendare.

236. VII. Curæ ei etiam sit, ut ab infirmi cubiculo periculosa objecta removeantur, veluti arma, imagines parum honestæ, et præsertim personæ, quæ aliquo modo occasionem peccati præbere possunt; et istæ non solùm à cubiculo, sed à tota domo expelli debent. Et dum infirmus agoniæ proximus videtur esse, Sacerdos omnes ab ejus cubiculo depellat, præter unum aut duos tantùm, qui ipsi dum oportet præsto sint. Cæterùm omnino prohibeat in ægroti cubiculo propinquos ingredi, ne alicui passioni causam præbeant.

§. II. Remedia adversus tentationes.

237. Præcipua contra tentationes remedia sunt Jesu ac Mariæ SS. nomina sæpiùs invocare, et crucis signaculo se munire. Pro aliquibus tamen specialibus dæmonis insidiis quædam hîc annotare expedit.

238. Et I. *Adversùs fidei tentationes.* Ab hac terribili tentatione præsertim agitantur, qui cùm perditam egerint vitam, sibi suoque judicio nimis adhæserunt; præcipuè si viri eruditi fuerint. Hîc sedulò advertendum, quòd si dæmon aliquod eis circa finem dubium aut subtilitatem suggerat, statim constanti animo tantùm generatim respondeant: *Ego credo quod S. mater Ecclesia credit, quæ veritatem credit et confitetur.* Horteturque Sacerdos infirmum, ut maximas Deo gratias agat, quòd ipsum in Ecclesiæ sinum ab incunabulis accipere dignatus sit; ideoque in ipsa fide usque ad extremum vitæ perseverare velle profiteatur. Præcipuus tamen modus, et utilior ad hujusmodi tentatio-

nes repellendas erit mentem aliò divertere, aliosque varios elicere actus, nempe contritionis, spei, caritatis erga Deum, et similia. De quodam doctore Bellarminus refert, quòd hic dum in morte cum dæmone disserere de quodam fidei articulo voluerit, deceptus succubuit, et mortuus est.

239. Si tentatio tamen pergit vexare, ostendat infirmo quòd nostræ fidei (per se sanctæ, et intemeratæ à pauperibus piscatoribus per totum orbem diffusæ, tot miraculis ac tot millium martyrum sanguine, qui vitam suam pro ipsa immolaverunt, confirmatæ) argumenta luce clariora sunt, et manifestè illam veram esse patefaciunt, licèt res, quas ipsa docet, nunc per speculum in ænigmate videamus; nam si mysteria de quibus nos instruit essent evidentia, ubi esset meritum fidei? quæ ideo fides dicitur, quia res, quas docet, obscuræ sunt et non apparentes. Hinc dictum fuit: *Beati qui non viderunt, et crediderunt.* Joan. 20. 29.

240. II. Adversùs tentationem *desperationis*. Hæc est præcipua tentatio, qua infernus vehementiùs ægrotos impetit; unde illis de divina justitia, de damnatorum pœnis loqui, eorumque patrata scelera exagerare, Sacerdos caveat; sed potiùs ipsis fiduciæ in misericordia Dei, Salvatoris passione, divinis promissis, et Dei Matris intercessione argumenta insinuentur.

241. Primum igitur nostræ spei motivum est divina misericordia, dum Deus vocatur et verè est pater misericordiarum (2. *Cor.* 17). Ipse occurrit etiam non quærentibus se: *Invenerunt, qui non quæsierunt me. Isaiæ* 65. 1. Magis Deus cupit nos salvos facere, quàm nos salutem optamus: quare ipse meritò de illis queritur, quos etiam fugientes amplexari desiderat, ut ait D. Bernardus: *Amplecti quærit, à quibus desertum esse se queritur.* Ipse est totus pronus ad ignoscendum: *Multus est ad ignoscendum. Is.* 55. 7. Protestatur se nolle mortem peccatoris: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur.... et vivat. Ezech.* 33. 11. Inquit quòd cùm peccator sua detestatur peccata, ipse eorum memoriam amittit: *Si.... impius egerit pœnitentiam...., omnium iniquitatum ejus... non recordabor. Ezech.* 18. 21. Post hæc divina testimonia, quis unquam de Dei misericordia diffidere poterit? Unus tantùm pœnitentiæ actus ad innumerabilia peccata delenda sufficit. Publicanus, vix ingemendo dixit: *Propitius esto mihi peccatori*, et justificatus est. Prodigus filius statim ac ad patris pedes rediit, pater eum amplexus est. David, ut dixit *peccavi*, Natan ei respondit: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum*, 2. *Reg.* 12. 13.

242. Secundum motivum est passio Jesu Christi, qui non ad aliud quàm peccatorum salutem in terram se descendisse protestatur: *Non... veni vocare justos, sed peccatores, Matth.* 9. 13. Profitetur etiam se nullum à se abire pati: *Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras. Joan.* 6. 37. Et apud *Matthæum*, 18. 12. inquit quòd ipse est bonus ille Pastor, qui dispersas oves quærit, et si quam reperit, exultat, eam amplectitur, suisque humeris imponit, et videtur deinde hanc maiori diligere affectu, prout se

gessit cum S. Maria Ægyptiaca, B. Angela à Fuligno, S. Margarita à Cortona, aliisque pœnitentibus. Qui igitur rectam habet voluntatem, timere non debet damnari à Domino, qui ne damnaret nos, seipsum ad mortem crucis damnare non dubitavit.

243. Tertium motivum, sunt divina promissa. Multis in locis Evangelii petentibus divina promittitur gratia : *Petite, et accipietis. Joan.* 16. 24. *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan.* 16. 23. Et hîc non solùm de justis, sed etiam de peccatoribus sermo fit, juxta textum Matthæi : *Omnis qui petit, accipit. Matth.* 7. 8. Satis igitur est gratias à Deo petere ad salutem, ut certè obtineantur. *Bonus est Dominus... animæ quærenti illum. Thr.* 3. 25.

244. Quartum motivum est Sanctorum intercessio, et præsertim Deiparæ, quam vult Deus, ut nos cum tota Ecclesia salutemus nostrum refugium, vitam, et spem nostram, ac dicamus : *Refugium peccatorum, ora pro nobis : vita, spes nostra, salve.* Unde meritò ipsa B. Virgo appellatur à Blosio, *Spes desperantium*, et à S. Ephrem, *Adjutrix destitutorum.* Eadem Dei mater B. Brigittæ revelavit, quòd sicut aliqua mater, videns filium inter enses suorum hostium versantem, animosa in tutelam suam illum suscipit : ita ipsa curat devotos suos tutari, dum à dæmonibus vexantur, eique se commendant. Insuper dixit, quòd cùm accedit ad eam peccator, ipsa non ejus merita discutit, sed cum quali intentione veniat, attendit. Et Deus ipse B. Catharinæ Senensi revelavit, Mariæ suæ filiæ se concessisse, quòd quivis peccator ad eam recurrens, nullo modo possit à dæmone rapi.

245. III. Adversùs tentationem *vanæ gloriæ.* D. Bernardus ait, quòd vana gloria est quædam sagitta, quæ *leviter penetrat, sed non leviter vulnerat;* præsertim si persona timoratæ sit conscientiæ. Si igitur Sacerdos unquam adverteret moribundum nimis se reputare securum de sua salute, quia nimis suis operibus fidit, ei dicat quòd peccata solummodo nostra sunt, omnia autem bona à Deo recipimus, ex illo : *Quid.... habes, quod non accepisti? 1. Cor.* 4. 7. Et cùm certum sit nullum suæ salutis æternæ, divinæque gratiæ infallibilem certitudinem habere posse (*Nescit homo, utrum amore, an odio dignus sit. Eccles.* 9. 1.); ideo quisque semper pavere debet, et cum metu et tremore salutem suam operari, ut ait Apostolus. *Philipp.* 2. 12.

246. IV. Adversùs tentationem *impatientiæ.* Si infirmus ex morbi cruciatibus impatientia afficitur, huic ostendatur quanta Martyres pro Christi nomine tormenta sint passi, vivi excoriati, adusti, trucidati. Et præsertim ei ob oculos ponantur omnia quæ innocens Jesus propter nostrum amorem est perpessus. Dicatur ægroto, quòd infirmitatis dolores vitari nequeunt; unde si ipse invitus eos patitur, malè nunc, et in altera vita se habebit; si autem libenti animo pro Deo acceptet, non solùm hic à morbi pœna levabitur, sed ibi minùs Purgatorii tormenta luet, magisque postea in cœlo remunerabitur : *Tristitia vestra vertetur in gaudium. Joann.* 16. Moneatur quòd extremæ vitæ cruciatus nostram

complent æternam coronam, quoniam (ut S. Bonav. dicit) pœnas patienter tolerare, aliis cunctis operibus perfectius opus est, juxta illud Jacobi : *Patientia.... opus perfectum habet. Jac.* 1. 4. Et ita Deus suos in hac vita amicos tractat, dum crux est nostræ prædestinationis securius signum. B. Clara per 28 annos doloribus vexata vitam duxit. S. Lidovina per 38 annos semper infirmitatum pondus toleravit. Et divina Mater quodam die B. Birgittæ ægrotanti sic dixit : « Scis quare tua infirmitas tam » in longum abierit? abiit, quia te Filius meus, et ego nimis » diligimus. » Nos miseros viatores inter hujus sæculi ærumnas Apostolus valde consolatur dicendo : *Momentaneum et leve tribulationis nostræ.... æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. *Cor.* 4. Et alibi : *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Rom.* 8. 18.

247. Et sic infirmo sedulò oportet suadere, ut Dei voluntati conformetur, non solùm si dolores patitur, sed etiam si medici errant, aut assistentes ipsius curam negligunt. Hinc crebrò moneat illum, ut à Deo patientiam expostulet.

248. V. Iis qui ægrè ferunt mori tam immaturè, ob oculos ponantur præsentis vitæ miseriæ, infirmitates, animi angores, nec non peccandi et damnationis pericula. Ideo sancti viri tam avidè mortem exoptabant. S. Theresia aiebat : « Heu mihi, quia » in omni vitæ meæ momento Deum amittere possum ; » unde quoties horologium sonabat, toties valde gratulabatur, eò quòd jam hora hujus periculi transacta esset. Martyres sancti hilares ad patibula procedebant, ut citiùs hoc periculum effugerent, et Deo fruerentur. Hinc dicitur in Apocalypsi (14. 13.) : *Beati mortui, qui in Domino moriuntur... ut requiescant à laboribus suis.* In hac lacrymarum valle viatores sumus : *Non... habemus hìc manentem civitatem. Hebr.* 13. 14. Unusquisque aut Rex, aut Pontifex, mortem subire debet.

249. Hortetur infirmum, ut Deo gratias agat quia non permisit eum mori tempore quo erat in peccato ; et quia tunc ipsum Sacramentis munitum discedere disponit. Dicat, saltem mortem libenti animo excipiendam esse, quia evadimus tot leves culpas, à quibus in hac vita immunes esse non possumus.

250. Dicat ægroto : « Frater mi, oportet, ut te conformes » voluntati Dei, quia omnia disponit propter nostrum bonum. » Quis scit, an si ampliùs viveres, animam perderes? » Sed dicet infirmus : « Ego vivere optarem, ad aliquam Deo de cul- » pis meis satisfactionem præbendam, et aliquid boni ante mor- » tem peragendum, dum usque adhuc nihil egi. » Respondeat Sacerdos : « Fili, nulla pœnitentia est Deo magis accepta, » quàm mortem in peccatorum expiationem libenter acceptare ; » nullusque actus perfectior est, quàm mortem accipere ad vo- » luntatem Dei exequendam. »

251. VI. Adversùs tentationem *adhæsionis* bonis, et propinquis. Eis quibus mori displicet, quia nimis adhærent bonis, dicat Confessarius, hæc non esse vera bona, cùm sint transeuntia, et de

brevi defectura, et si non deficiunt, potiùs animum angunt quàm solantur.

232. Si autem affligitur infirmus propter uxorem, filios, aut nepotes dilectos, quos relinquit, blandè sic hortetur : « Fili mi, » statutum est omnibus mori, omnes te ordine sequentur; nunc » tuæ saluti consule, et animam tuam salva, et sic pro ipsis in » cœlo orabis, unàque cum ipsis eris aliquando beatus in æter- » num. Sed nunc quid dulciùs, quàm proficisci ad manendum cum » Jesu Christo, cum Regina cœli, et omnibus Sanctis! »

233. Si autem angitur, quia conjunctos suos relinquit inopes, ei dicat : « Audi fili, si tu æternam salutem assequeris, multò meliùs » de cœlo, quàm de terra tuis opem ferre poteris. Sed ne dubites, » quia Deus, qui volatilia pascit, non omittet eis providere. Si tu » illos amas, Deus plus te diligit. »

VII. Adversùs tentationem *odii*, et *vindictæ*. Si quis propter aliquam acceptam offensam odio tenetur, 1. ipsi intimetur divinum præceptum : *Diligite inimicos vestros*. 2. Dicatur ei quòd qui non dimittit, nec veniam sperare possit à Deo qui dicit, *Foris canes, Apocal.* 22. 15. Canes (vindicum symbolum) repelluntur à cœlo. E converso Deus veniam certam promittit illi peccatori, qui veniam dat offensori suo, ex illo : *Dimitte, et dimittemini. Luc.* 6. 37. 3. Subdat, quòd si inimicus injustè læserit ipsum, quantò injustiùs ipse Deum? Quamobrem, si ipse petit à Deo ut sibi ignoscat, quantò magis proximo ipse ignoscere debet? *Sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos. Col.* 3. 13. Ultimò ostendat eidem, quàm gratam rem Deo exhibeat, qui injurias dimittit. S. Joannes Gualbertus, postquam fratricidæ pepercit, Ecclesiam ingrediens, imaginemque Crucifixi salutans, vidit Redemptorem erga se caput inclinasse, ac si propter veniam datam ipsi gratias ageret. Sanctus Jacobus ante mortem amplexatus est eum qui se accusaverat. Sanctus Stephanus oravit pro eis qui eum lapidabant. Sanctus Ludovicus Galliæ Rex apud se cœnare fecit hunc qui sibi mortem fuerat molitus. Sanctus Ambrosius per multum tempus cuidam suo proditori alimenta subministravit. Et præcipuè primum exemplum de hoc præstitit Jesus Christus Dominus noster, qui in cruce positus pro persecutoribus et maledicentibus sibi valde Patrem exoravit.

§. III. Varia motiva, et affectus ægrotis suggerendi.

234. I. *Motiva fiduciæ*. De his supra (*in* §. II.) jam locuti sumus; illis possunt sequentes adjungi ex Scriptura : *Nullus speravit in Domino, et confusus est. Eccli.* 2. 11. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* 1. *Joan.* 2. Jesus Christus ad hoc mortem subiit, ut nobis veniam criminum obtineret. *Pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit? Rom.* 8. 32. Quomodo igitur Deus remissionem nobis negabit, qui nobis proprium dedit Filium?

235. *Affectus fiduciæ :* Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? *Ps.* 26. 1.

In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me, Domine, Deus veritatis.

Te ergo, quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.

In te, Domine, speravi; non confundar in æternum.

O bone Jesu, intra vulnera tua absconde me.

Vulnera tua, merita mea. S. Bernardus.

Jesu mi, non negabis mihi veniam, qui vitam et sanguinem mihi non negasti.

Passio Jesu, tu es spes mea. Merita Jesu, vos estis spes mea. Vulnera Jesu, vos estis spes mea. Mors Jesu, tu es spes mea.

Maria, mater mea, salva me, miserere meî.

Spes nostra, salve.

Sancta Maria, mater Dei, ora pro me peccatore.

Sub tuum præsidium confugimus, sancta Dei genitrix.

256. II. *Motiva et affectus Contritionis.* (Dicit S. Augustinus, quòd quisque usque ad extremum vitæ non debet omittere peccata sua deplorare.)

Non intres in judicium cum servo tuo. *Ps.* 142. Jesu mi, et Judex meus, parce mihi, antequam venias ad me judicandum.

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies. Deus meus, oh si nunquam te offendissem!

Domine mi, non debebas sic tractari à me, sicut impiè feci.

Pater, non sum dignus vocari filius tuus. Ego à te discessi, tuam despexi gratiam, ultro te amisi: toto corde me pœnitet, Deus meus; propter amorem et sanguinem Jesu Christi, parce mihi.

Maledicta peccata mea, quæ Deo me privastis, ego vos detestor, abominor, et maledico!

Deus meus, quid mali fecisti, quòd ipse sic offendi te? Propter Jesum Filium tuum, miserere meî.

Nunquam, Domine, te offendam quoadusque vivam; aut parum, aut multum mihi supersit, volo te amare.

Offero tibi in satisfactionem contumeliarum, quas tibi irrogavi, mortem meam, et dolores quos usque ad mortem perferam.

Domine, meritò me punis; nimis te offendi. Sed quæso, in hac, non in alia vita, me castiga.

O Maria, impetra mihi dolorem culparum mearum, remissionem, et perseverantiam.

257. III. *Motiva et affectus amoris.* Deus meus, qui es bonitas infinita, super omnia te diligo, amo te plusquam me, amo te ex toto corde. Deus meus, non sum dignus te amare, quia nimis te offendi, sed propter amorem Jesu fac me dignum.

Oh utinam et omnes te diligerent!

Jesu dulcissime, cupio pati et mori pro te, qui propter me pati et mori dignatus es.

Domine, castiga me utì vis, sed ne me prives te amare.

Deus meus, salva me; salus mea est amare te.

Opto Paradisum, ut in æternum, et ex totis viribus meis te diligam.

Deus meus, ne me dejicias in infernum ut mereor : ibi tu odio mihi habendus esses, sed animus mihi non suppetit te odio habere. Et quid mali, Domine mi, fecisti mihi, ut tu odio mihi habendus esses : fac, ut te amem, et mitte me quò vis.

Volo pati, quantùm tibi placet : volo mori, ut tibi placeam. Devinci me tecum, Jesu mi, ne permittas me unquam separari à te.

Deus meus, fac, ut sim totus tuus, antequam moriar.

Quando erit, ut dicere possim : Deus meus, non possum ampliùs amittere te.

Oh Deus meus, amare te vellem, quantùm tu mereris!

O Maria, trahe me totum ad Deum!

Mater mea, ego multùm te diligo; volo venire ad Cœlum, ad te amandum in æternum.

253. IV. *Motiva et affectus conformitatis.* Omne nostrum bonum et vita consistit in eo, ut conformemur Dei voluntati, juxta illud : *Vita in voluntate ejus. Ps.* 29. Deus quidem vult quæ nobis sunt meliori bono. S. Gertrudi cùm Jesus apparuisset mortem et vitam offerens, respondit ipsa : *Domine, quod tu vis et ego volo.* Pariter S. Catharina Senensis, cùm Jesus se illi præbuerit, offerens duplicem coronam, unam gemmarum, spinarum alteram, ut ipsa eligeret, ipsa respondit : *ego eligo, quæ tibi placet.*

259. *Affectus.* Eia N. si Deus te vocat ad aliam vitam, contentus es? Es contentus. Dic igitur semper : Domine, ecce me, fac de me, quod tibi placet. Semper fiat voluntas tua; volo tantùm, quod tu vis. Volo pati, quantùm tu vis. Volo mori, quando tu vis.

In manus tuas commendo animam, et corpus meum, vitam et mortem.

Benedicam Dominum in omni tempore; aut me consolaris, aut me crucias, Deus meus; ego te amo, et semper te amare volo.

Deus meus, cum morte Jesu mortem meam conjungo, et sic eam tibi offero.

O voluntas Dei, tu es amor meus.

O beneplacitum Dei mei, me tibi totum in holocaustum trado.

260. V. *Motiva, et effectus desiderii erga Paradisum. Motiva.* Refert Blosius plures revelationes, ex quibus habetur, quòd in Purgatorio illi, qui tepidè Cœlum optavere, excruciantur peculiari pœna, appellata à Doctoribus Mysticis pœna *Desiderii*, aut *Languoris*. Præsens vita est pœnarum carcer, in quo Deum videre non possumus; unde meritò rogabat David : *Educ de custodia animam meam. Ps.* 141. et S. Augustinus clamabat : *Eia Domine, moriar, ut te videam.* S. Hieronymus appellabat mortem, sororem suam, eique dicebat : *Aperi mihi, soror mea.* Et quidem rectè, nam mors est illa quæ Paradisi januas nobis reserat. Et ideo pariter. S. Carolus Borromæus, videns mortis effigiem cum falce in manu depictam, pictori præcepit, ut falcem

deleret, et ejus vice clavem auream tanquam Cœli clavem depingeret. Expedit igitur, ut Sacerdos sæpius alloquatur Moribundos de cœlestis patriæ bonis, in mentem eis revocans quod Apostolus ait : *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se* 1. Cor. 2.

261. *Affectus.* Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei? *Ps.* 41. Quandone erit, Deus meus, quòd tuam infinitam pulchritudinem videbo, et facie ad faciem te diligam?

In Cœlo semper te amabo, tu semper me amabis; invicem igitur in æternum nos amabimus, Deus meus, amor meus, et omnia.

Jesu mi, quando osculabor vulnera, quæ pro me sustulisti?

O Maria, quandonam erit, ut me videam ad pedes illius matris, quæ tantùm me amavit, et auxiliata est?

Eia ergo, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte; et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.

262. VI. *Affectus, qui infirmo suggeri possunt dum Crucifixum deosculatur.*

Dulcissime Jesu, ne respicias quid ego in te, sed quid tu pro me fecisti.

Recordare quòd sim una ex ovibus tuis, pro qua mortuus es.

Libenter pro te, qui pro me passus es, Jesu mi, moriar.

Accepto, Jesu mi, consumi pro te, qui totus consumi voluisti pro me.

Domine, majora tu pro me, quàm ego pro te patior : tu innocens, ego peccator.

Deosculare, frater mi (*dicet Sacerdos infirmo*) pedes illos, qui tam ad te perditam ovem quærendam et salvandam laboraverunt. Dic quæso : Amabilissime Redemptor, amplector pedes tuos, ut Magdalena amplexa fuit, fac ut audiam te mihi pepercisse, ut illa audivit.

Deus meus, mihi propter amorem Jesu Christi parce, et fac ut bene moriar.

Pater æterne, tu mihi Filium tuum tradidisti, me ego tibi trado.

Jesu mi, multùm tibi ingratus fui, miserere meî. Multoties infernum merui; non in alia, sed in hac vita me puni.

Si me fugientem quæsivisti, me te quærentem ne derelinquas.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Quis me separabit à charitate Christi?

Domine Jesu Christe, per illam amaritudinem, quam sustinuit nobilissima anima tua, quando egressa est de benedicto corpore tuo, miserere animæ meæ peccatrici in egressu de corpore meo. Amen.

Jesu mi, tu propter amorem meum mortuus es : ego propter amorem tuum mori volo.

263. VII. *Affectus qui suggeri possunt Sacerdotibus, et Religiosis infirmis.*

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus et omnia. O me beatum, si omnia amittam, ut acquiram te meum summum bonum.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Ne projicias me à facie tua.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori. *Ita dicebat Sanctus Franciscus.*

Cor contritum et humilitatum, Deus, non despicies.

In te, Domine, speravi; non confundar in æternum.

Diligam te, Domine, fortitudo mea.

Eia moriar, Domine, ut te videam.

Quid mihi est in Cœlo; et à te quid volui super terram?

Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo?

Pater, peccavi, non sum dignus vocari filius tuus.

Averte faciem tuam à peccatis meis.

Tuus sum ego, salvum me fac.

Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?

Quis nos separabit à charitate Christi?

Amorem tui solùm cum gratia tua mihi dones, et dives sum satis. *S. Ignatius Loyola.*

Dilectus meus mihi, et ego illi.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, etc.

Vita, dulcedo, spes nostra, salve.

Refugium peccatorum, ora pro nobis.

Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, et hora mortis suscipe.

O salus te invocantium! *S. Bonav.*

§. IV. Monita circa ultima Sacramenta, et modum quo utiliter recipi possunt.

I. Circa Confessionem.

264. JAM supra in Praxi monitum est (vide nostram Moralem. *l.* 6. *n.* 260 *et* 484. *ad num.* 2.) quòd dum periculum mortis instat, aut forsan Viaticum delatum est, et longa esset Confessio, tunc infirmus non tenetur omnia et singula peccata confiteri. Hîc ampliùs animadvertenda sequentia, nimirum. 1. Quisque Sacerdos in mortis non solùm articulo, sed etiam periculo (ut *Trid. sess.* 14. *c.* 7. declaravit) censuris et casibus reservatis districtos potest absolvere (*l.* 6. *n.* 561.) Advertendum tamen est, quòd circa censuras reservatas tenetur Confessarius facultate carens infirmo imponere, ut elapso mortis periculo, se præsentet Superiori, secus in censuras reincidet. *n.* 563. *v. Secus.* 2. Simplex Sacerdos absolvere non potest, præsente Confessario approbato; secus tamen, si Confessarius approbatus veniat jam incepta Confessione; secus etiam, si approbatus sit

complex personæ infirmæ in peccato turpi, uti decrevit sum. Pontif. Benedictus XIV, (*lib. cit. num.* 553.) 3. Moribundus sensibus destitutus rectè potest absolvi, saltem sub conditione (quod securius est), dummodo constet infirmum absolutionem desiderasse, pœnitentiæ signum præbens; aut si Confessionem quæsierit; *num.* 481. et id intelligitur, etiamsi moribundus, in actu peccati sensus amiserit. *L. c.* ex D. Augustini auctoritate, et ratione; quia ex una parte conditio Sacramenti irreverentiam removet, et ex alia semper in tali casu quemque velle suæ saluti consulere judicatur, et sensibile aliquod signum ostendere, licèt morbi causa signum non bene intelligatur. 4. Si infirmus post tertium diem, licet de periculo monitus, nec tamen confiteri vellet, optimum erit si Sacerdos medicum monefaciat, ut juxta S. Pii V Bullam, eum non ampliùs invisere eat. Si tamen infirmus in sua adhuc maneat pervicacia, tunc Medico curam denuo suscipere licebit; vide *l.* 6. *num.* 664.

II. Circa Communionem.

265. SEQUENTIA adnotantur monita. I. Ut infirmo Viaticum ministrari possit necesse non est, ut omni vitæ spe destitutus sit, sed sufficit mortis periculum. *l.* 6. *n.* 284. II. Si vomitûs periculum adsit, Viaticum dari non potest, licèt præmittatur experientia cum particula non consecrata. *n.* 292. *v. In dubio* III. Pueris ratione pollentibus etiam ritè Viaticum dari potest; necnon freneticis, dummodo sanctè vixisse constet, aut paulo ante confessi sint, et periculum irreverentiæ non adsit: ideoque cum istis probabiliter licitum est experiri cum particula non consecrata. IV. Infirmis etiam in Parasceve, ut habetur ex S. Rituum Congregationis Decreto anno 1622 edito, Viaticum ministrare, non tantùm licet, sed ad hoc Parochi tenentur.

266. V. Communis sententia tenet, quòd in eadem infirmitate ægroto non jejuno pluries Viaticum dari possit; saltem si intersit sex vel octo dierum spatium; imò multi Doctores minus temporis intervalli exigunt, vide *n.* 284 *et* 285. Si tamen ægrotus mane ex sua devotione communicavit, non potest eo ipsomet die Viaticum dari, nisi tamen mortis periculum ex aliquo supervenienti morbo violento, nempe vulneris, veneni, casùs et similis advenerit. Secus si ægrotus in infirmitate jam constitutus mane communicavit; vide rationem cit. n. 285. Dub. 3.

267. VI. Si tamen infirmus tantùm confessus sit, et malum increbrescit, tunc Sacerdos eum, ut quantò citiùs Viaticum accipiat, sedulò disponat, ut sana mente, et majori fructu recipiat; ideoque desiderium recipiendi Viaticum in animum inducere curet, ut ita munitus dæmonis viribus majori nixu et gratia obstare possit, utque Jesu Redemptori nostro magis se uniat; qui eum invisere cupit (dicat) ut suas possit in se gratias effundere, et ad cœlestem patriam brevi perducere; sin autem, ut si expedierit, etiam corporis salutem impertiatur. S. Cyrillus Alexandr. ait, quòd sancta Eucharistia *etiam morbos depellit, et*

ægrotos sanat. Et de suomet patre S. Gregor. Nazianz. refert, quòd statim ac Communionem accepit, convaluit.

268. Sacerdos igitur sic infirmum alloquetur : Frater mi, licèt tua sanitas non sit desperata, in periculo tamen est ; ideoque optimum est, ut quantò citiùs potes, Viaticum accipias ; nam Christus in pristinam te restituet sanitatem, si hoc tuæ æternæ saluti expedierit ; si tamen mori debes, contra diabolum in tuum auxilium veniet, et tui itineris ad beatam patriam comes erit. Quid dicis? cupisne Viaticum accipere? Quidem : Eia igitur præpara animam tuam ad amplectendum tuum Redemptorem, qui pro te mortuus est. Dic toto corde : Veni, Jesu mi, veni, amor meus ; omne bonum meum, veni ; ad te anima mea desiderat. *Quid mihi est in Cœlo, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.*

269. Sacerdotis autem, cùm Viaticum pervenerit, si cura ab infirmi cubiculo parentes, uxorem nempe, sorores, filios, etc. qui passionis ei esse possunt causa, depellere. Tunc ei subjungat : S. Philippus Nerius, cùm in suo cubiculo SS. Sacramentum viderit, exclamavit : *En amor meus, en amor meus*. Dic etiam, frater, dic : En amor meus : En hîc est Filius Dei, qui pro tua salute descendit de Cœlis, homo factus est, pro te in cruce mortem subire voluit, et nunc te invisum in ipso tuo cubiculo venit. Bono sis animo, jam tibi peccata condonavit. Culparum tuarum jam te pœnituit, et adhuc pœnitet. Sed nunc diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo ; itane est? Eia ergo dic : Amo te, Deus meus, super omnia, et quia diligo te, me pœnitet peccasse : propter amorem tuum libenter morior ; jam, si tibi placet mori cupio, ut videam te, et in æternum amem.

270. Dicat inde : Si igitur N. Jesum amas, parcis nunc amore suî omnibus, qui te in aliquo offenderunt : non est ita? petisne etiam veniam, quibus injurias et offensas irrogasti? Eia igitur converte faciem tuam ad Jesum, qui te amplecti cupit : dic toto corde : Domine, non sum dignus, sed licèt indignum te tanto munere fatearis, ad te tamen Dominus venire vult. Iterum igitur eum ardenter voca : veni, Domine, veni ; amor meus, Deus meus, et omnia, veni ; ad te sitit anima mea, et præter te nihil aliud cupit.

271. Communicato jam infirmo, ad gratiarum actionem illum adjuvet Sacerdos : Eia igitur, frater, age nunc Domino gratias, qui ad te venire, teque amplecti dignatus est. Sacramentum est, et verè dicitur *futuræ gloriæ pignus*. Dominus tecum est, quid ampliùs times? Exulta, frater, Deus tibi dare vult Paradisum, ideoque totum se tibi impertiri dignatus est : dic ergo : Dominus meus, amor meus, te amplector. Tibi gratias ago, te amo, et in æternum me te amaturum spem habeo : me pœnitet te offendisse, et nunc quidquid mihi superest vitæ, in tuum amorem impendere firmiter propono.

272. Jesu mi, vitam meam in holocaustum libenter offero, si tibi placet eam mihi auferre. Fiat semper voluntas tua Sanctam

perseverantiam, amorem tuum mihi tantùm concedere precor, ita ut amando te animam efflem, ut veniam ad te semper amandum in Cœlo. Tu me non deseres, ego non deseram te; ergo Deus animæ meæ, in æternum nos invicem diligemus.

III. Circa Extremam Unctionem.

273. EXTREMA Unctio, utì est ultimum Sacramentum, ita ex D. Thoma est vitæ spiritualis corona; ipsa homo munitus, ad cœlestem patriam ingredi disponatur. Unde Sacramentum hoc, dum ægrotus mente pollet, ut ei magis prosit, opus est ut conferatur, quoniam, licèt conferri non possit, nisi grave mortis periculum (saltem probabile) immineat (ut in nostra Morali *l.* 6. *n.* 714. *Dub.* 4.); tamen ad ultimum vitæ discrimen prorsus differendum non est; *l. c. Advert.* 1. Unde ait Catechismus Romanus §. 9. graviter peccare Parochos illos, qui conferunt Extremam Unctionem, quando nulla adest spes vitæ et ægrotus jam privatur sensibus.

274. Ægroto Sacerdos suadere studeat, quòd Extrema Unctio, si animæ profutura erit, etiam ad corporis sanitatem confert, ut Trident. *Sess.* 14. *cap.* 2. « Interdum sanitatem corporis conse» quitur, ubi saluti animæ expedierit. » Hæc tamen sanitas non confertur, cùm naturaliter impossibile sit iterum restitui ad salutem. De quodam jam defuncto refert Joannes Eroldus, hunc revelasse, quòd si Extremam Unctionem priùs accepisset, statim è morbo convaluisset; sed quia distulerat, ideo vita defunctus erat, et ad Purgatorii ignem centum annis damnatus. Secundò, Extrema Unctio peccatorum reliquias remittet, et per consequens ipsa peccata mortalia occulta, ut docet D. Thomas: vide *n.* 731. *v. Communè;* ideoque instruatur infirmus, ut dum quinque corporis sensus unguntur, ipse de culpis per ipsos commissis doleat, et cum astantibus etiam respondeat, *Amen.* Tertiò, particularia auxilia, quibus in illo extremo agone inferni vim et impetum frangat, subministrabit. Quare multùm probabile est gravi se obstingi scelere, qui hoc Sacramentum accipere recusaret, ut supra diximus *n.* 107.

275. Aliqua hìc de hujus Sacramenti administratione scitu necessaria adnotare licebit. I. Speculativè tantùm probabilis est opinio dicens, sufficere ministrare hoc Sacramentum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo, non tamen practicè, quia hæc vera unctio non esset, vide in morali *l.* 6. *n.* 709. *Dub.* 4. II. Unctio quinque sensuum, secundùm communiorem sententiam, est de necessitate Sacramenti; unde pestis tantùm tempore, aut alicujus imminentis mortis periculi, una tantùm, et in uno sensu (consultiùs in capite) unctio adhiberi potest; sed semper sub conditione si valet, et cum unica forma dicendo: « Per is» tam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam in» dulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per sensus, nempe visum, » audìtum, gustum, odoratum, et tactum. » Si tamen æger supervivat, unctiones etiam sub conditione reiterari debent in

omnibus quinque sensibus solitis orationibus. III. Non est de necessitate Sacramenti geminam unctionem in geminis partibus adhiberi; imò unum tantùm oculum, unam manum, etc. ungere, licitè sufficit, dum periculum infectionis, aut alia necessitas adest, ut si infirmus nequit verti ad aliud latus. Unctio renum in mulieribus, et etiam in viris, *quando infirmus* (ut Ritualis monet) *commodè moveri non potest, relinquitur.* Unctionem tamen pedum non esse de necessitate Sacramenti, communis sententia tenet; sed quoad hoc Ecclesiarum consuetudo servanda est *l.* 6. *n.* 710. *v. Certum.* Nec etiam de necessitate Sacramenti est in unctione partium ordinem servari: gravi tamen culpa se obstringit, qui receptum Ordinem non servat. *l. c. v. Nec etiam.* IV. Extrema Unctio ritè confertur pueris, qui ratione pollent, licèt non adhuc S. Communionis idonei sint; in dubio tamen de usu rationis, sub conditione administrari potest. Hoc tamen cum prorsus carentibus non procedit; *n.* 719 *et* 720. V. Amentibus, phreneticis, delirantibus, qui dum rationis usum habuerunt, pii animi significationem dederint, et Extremam Unctionem petierint, aut verisimiliter petiissent, aut contritionis signum dederint, remoto irreverentiæ periculo, dari potest; et eò magis, si lucidum aliquod rationis intervallum habent. In dubio autem, an quis unquam rationis usum habuerit, conditionatè dari potest. Idem de ebriis, si in mortis periculo sint, nisi tamen constet in mortali culpa fuisse, cùm sensus ipsi amiserint; impœnitentibus enim, et qui in manifesto peccato moriuntur, necnon excommunicatis penitus denegari debet, ut Ritualis Rom. monet, vide *nu.* 732. Mulieribus etiam si ob partùs dolores in mortis periculo sint, conferri potest. VI. Orationes præscriptæ, extra formam, in casu necessitatis omitti possunt; quæ postea dicentur, si tempus suppetet; *n.* 727. et in tali casu Sacramentum dari potest, etiam sine luminibus, et ministro; *n.* 728. et etiam probabiliter sine superpelliceo, et stola. *n.* 726. VII. Extrema Unctio in eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus à priori probabiliter convaluerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit, ut docent Trid. *Sess.* 14. *c.* 3. vide *n.* 715. VIII. Cautus sit Sacerdos in movendo ægroto, ut partes viciniores ungat; si tamen cautè revolvat, et casu ille è vita decedat, irregularitatem non teneat incurrisse, quia in hoc casu irregularitas non potest incurri nisi ob delictum, à quo qui charitatis causa aliquod inculpabiliter agit, immunis est. Denique rectè Parochus in sua domo oleum sanctum in nocte servare potest, dum probabile periculum prævidet, ut si vocatus ad conferendam Unctionem præsto non esset; *l.* 6. *n.* 730.

§ V. Monita circa agonem et mortem.

276. Cum infirmus ad agonem pervenit, solitis Ecclesiæ armis, ad eum juvandum quantùm potest, Sacerdos utatur. 1. Sæpius infirmum aqua benedicta aspergat, præsertim si diabolicis tentationibus exagitatur, dicendo: *Exurgat Deus et dissipentur inimici*

ejus. 2. Crucis signaculo eum muniat, et benedicat, dicens: *Benedicat te Deus Pater, qui te creavit, benedicat te filius qui te redemit, benedicat te Spiritus Sanctus, qui te sanctificavit.* 3. Salvatoris necnon Mariæ aliquam Imaginem sæpius osculandam præbeat. 4. Curet, ut infirmus lucretur omnes indulgentias, quas potest, et præsertim accipiat Benedictionem in articulo mortis Bened. XIV, cum indulgentia plenaria quam infra *n.* 287. annotabimus. 5. Identidem suggerat aliquam sententiam doloris, conformitatis, spei in Domini passionem ac B. Mariæ intercessionem, necnon desiderii videndi Deum. Curet tamen Sacerdos intervallum aliquod interponere, ut infirmus habeat et ruminandi tempus, et quiescendi. 6. Studeat, ut sæpissime SS. Jesu, et Mariæ nomina, saltem corde, si loqui non potest, invocet, ac multoties dicat orationem illam: *Maria, Mater gratiæ, etc.* 7. Agonis tempore faciat, ut circumstantes plures B. Mariæ Virginis Litanias pro ægroto dicant. Proderit etiam procurare, ut tunc pulsetur campana agonis ad significandam omnibus instantem mortem expirantis ægroti, ut pro ipso orent; quod etiam sanis juvare potest. Et hîc generatim animadvertendum est quòd cùm infirmus est sensibus destitutus, magis illi prosunt orationes, quàm verba. 8. Cùm tempus expirandi instat, Sacerdos flebili voce, et flexis genibus consuetas Ecclesiæ orationes recitet: *Proficiscere, etc.* ut in fine Breviarii, aut Rituali habentur. 9. Dum manus, pedes, etc. infirmi tangit, ut an friguerit videat, caveat saltem ne sæpius fiat, ne eum perturbet; et ne illum vertant, curet illo agonis statu, nam id mortem accelerare posset. 10. Dum infirmus proximus est ad transitum, tradat ei candelam benedictam, ut teneat, et ita in fide mori profiteatur. 11. Dum infirmus adhuc sensibus viget absolutionem pluries ei conferre post brevem reconciliationem juvabit, ut ita ille magis circa statum gratiæ securus reddatur, si forsan præteritæ Confessiones invalidæ fuissent, aut saltem gratiæ augmentum recipiat, nec non Purgatorii pœnæ ei minuantur. Et si fortè infirmus tunc in lethale incidat peccatum, ne exterreat, sed monens, ut Jesu ac Mariæ nomina invocet, si rursus tentatur benignè ipsum confortet, procuret ut Contritionis actum eliciat, et statim absolvat. Si tamen infirmus jam sensibus caret, et nullum doloris, nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valdè sæpius intra eumdem diem absolutionem ei impertiri; quia tunc, licèt conditionatè detur, tamen ut Sacramentum valeat administrari sub conditione, urgens et gravis causa requiritur; unde opus est, ut aliquod notabile temporis spatium intermediet. Verùm in hoc Sacerdos ex conscientia quam noverit infirmi, se dirigere debet; nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnere moritur, aut aliqua odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc sæpius absolutio dari potest, sin autem, sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat: frequentius tamen, si jamjam moriturus est. Non abs re autem erit ægrotum, dum mente pollet, monere, ut si loqui non possit, signum aliquod

determinatum det dum absolutionem quærit, aut dum Sacerdos ipsi conferre vult, ex. gr. oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia.

277. Denique cùm è vita jam migrasse videtur, caveat Sacerdos, ne statim det hujus mortis signum, nec ei statim oculos, aut os claudat, aut visum pannis cooperiat; quia si nondum mortuus esset, fieri posset, ut mors acceleraretur: Cùm autem certò scit animam jam ad æternitatem migrasse, circumstantes, ut pro illo orent, moneat, et ipse flexis genibus dicat orationem: *Subvenite, etc.* ut in Rituali, vel in Breviario.

§ VI. Affectus, qui suggeri possùnt agonis et exspirationis tempore.

278. In te, Deus meus, infallibilis veritas, credo; in te, immensa misericordia, spero; te, infinita bonitas, amo.

In te, Domine, speravi; non confundar in æternum.

Quid mihi est in cœlo, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris mei dignatus es mori.

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus, ne permittas me separari à te. Nihil aliud quàm te cupio. Bonitas infinita, te amo, te amo, te amo.

(*Hîc animadvertendum est, actus frequentiores, qui moribundis suggeri debent, esse amoris, et doloris.*)

Jesu mi, qui mox me judicaturus es, parce mihi antequam judices. Te amo, et quia te amo, me pœnitet te offendisse.

Jesu mi dulcissime, ne permittas me separari à te.

Sanguis Jesu, lava me. Passio Christi, salva me.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Moriar Domine, ut te videam.

Maria Mater Dei, ora Jesum pro me.

Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum benedictum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.

O Maria, nunc tempus est auxiliandi servum tuum.

Mater mea, ne derelinquas me.

O Paradise, ô pulchra patria, ô amoris patria, quando te videbo?

Deus meus, quandonam facie ad faciem te amabo?

Quandonam, Jesu mi, te non ampliùs amittendi securus ero?

Deus meus, et omnia.

Contentus sum omnia amittere, ut acquiram te, Deus meus.

Deus meus, propter amorem Jesu miserere mei.

Mitte me, Domine, in Purgatorii ignem, per quantum vis; noli tamen in infernum, ubi te amare non possum.

Te ergo quæsumus tuis famulis subveni, quos pretioso Sanguine redemisti,

Æterne Deus, spero, et cupio in æternum te amare.

Amor meus crucifixus est. Jesus meus, amor meus pro me mortuus est.

Deus, in adjutorium meum intende: Domine, ad adjuvandum, etc.

Pater æterne, propter amorem Jesu Christi da mihi gratiam tuam. Te amo, me pœnitet.

Quomodo possum de tot tantisque beneficiis quæ mihi fecisti, Deus meus, tibi rependere gratias? spero in æternum in Cœlo tibi gratias agere.

Maria Mater gratiæ, Mater misericordiæ, etc.

Miserere meî Deus, secundùm magnam, etc.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Dum jam Ægrotus est proximus ad exspirandum.

279. In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Jesu mi, tibi animam quam tuo Sanguine redemisti commendo.

(*Hîc notandum, quòd dum infirmus jam ad exhalandam animam vicinus est, actus suggeri debent sine pausa, et fortiori voce.*)

Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum.

Deus meus, adjuva me; sine me venire ad amandum te in æternum.

Jesu mi, amor meus, te amo, me pœnitet. O utinam nunquam te offendissem!

O Maria spes mea, adjuva me, ora pro me Jesum.

Jesu mi, propter passionem tuam salva me. Te amo.

Maria Mater mea, in hac hora adjuva me; S. Joseph, adjuva me; Archangele Michael, defende me; Angele Custos, custodi me; S. N. (*hîc præcipuè protectoris ægroti fiat mentio*) commenda me Jesu Christo; Sancti et Sanctæ Dei, intercedite pro me.

Jesus, Jesus, Jesus.

Jesus et Maria, vobis cor et animam meam dono.

§ VII. Imminentis mortis signa.

280. Opus est, ut Sacerdos, qui hoc charitatis opus exerceat, imminentis mortis signa sciat, ut ita ægroto jam exspiranti meliùs auxiliari possit. Præcipua et universalia sunt tria. 1. Pulsus deficiens, intermittens, et formicans. 2. Respiratio anxia. 3. Oculi excavati, et vitreati, aut apertiores solito, vel nimis lucidi, vel qui respiciunt objecta diversè quàm aliis appareant, ut cùm palpebra superior relaxatur, et inferiorem prægreditur.

281. Sunt etiam proxima mortis signa nasus accuminatus, et in extremitate albescens, et si nares ad instar fellis suffiant; manus trementes; ungues lividæ, facies flavescens, livida, et mutata; flatus male olens et frigidus; corpus immobile; sudor frontis et frigidus; calor in cordis parte nimius; festucas aut lanugines colligere; frigiditas in extremis omnibus partibus.

282. Signa tamen proximiora exspirationi sunt respiratio in-

termittens aut languida; defectio pulsûs; dentium contractio, stridor; distillatio in gela, lene quoddam suspirium, aut gemitus; lacryma per se fluens; oris, oculorum, et totius corporis torsio.

283. Advertatur 1. quòd laborantes hydropisi, ectica febri, vel vulnere, asthmate, pleuritide, sanguinis fluxu, vomitu, angina, et reumatismo, interdum cum paucis nominatorum signorum, et cum pulsu valido, ac loquentes exspirare solent. Advertatur 2. proximos morti esse, qui pleuritide laborant, dum respirationis difficultas, anhelitûs augmentum, et labia livida apparent. Vulnerati capite interdum subitaneo deliquio moriuntur. Hydropici, dum pulsus deficit, et anhelitus crescit, ac in ore spuma apparet. Qui febri intermittente laborant, mori solent in principio accessionis, dum convulsiones vehementes sunt. Advertatur 3. quòd in aliquibus ægrotis flatus est adeo debilis, et cordis exagitatio, ut jam mortui videantur, et tamen non sunt. Signa certiora mortis sunt omnium partium frigiditas, etiam in regione cordis, corporis gravitas, alicujus spiritus naribus admoti stimulum non sentire, speculum ori accessum flatu non maculari, et similia. Demum advertatur, quòd interdum signa superiùs in primo loco adducta fallunt, etiam sine illis repente moritur infirmus: ideoque dum ægrotus in agone manet, Sacerdos oportet ne unquam illum deserat.

§ VIII et Ultimus.

Preces, Actus Christiani, et Benedictiones.

284. SACERDOS domum ægroti ingrediens, dicat: ℣. *Pax huic domui.* ℟. *Et omnibus habitantibus in ea.*

Cubiculum aqua benedicta aspergat, dicens: *Asperges me hyssopo, et mundabor: lavabis me, et super nivem dealbabor.*

Deinde dicere potest orationes, quæ in Rituali pro Extrema Unctione extant. Postea Redemptoris Imaginem accipiat, dicens: *Ecce Crucem Domini, fugite partes adversæ.* Et ægroto osculandam præbeat, dicens: *Deosculare pedes Jesu Christi, qui in hac cruce pro salute tua mortuus est.*

285. Deinde dicat: in Deo N. N. igitur spem tuam jacta: sperare volumus Mariam à Deo salutem tibi intercedere velle: infirmitas tamen gravis est, voluntati Dei tuam conforma, ut de te faciat quod ipse vult. Eia igitur mecum recita christianos actus, ut cum istis ad mortem te disponere valeas, si pro bono animæ tuæ sic Deus determinavit; dic ergo mecum.

286. *Actus fidei.* Deus meus, infallibilis veritas, quia tu, quod credere debeam, S. Ecclesiæ revelasti, credo quod credendum mihi proponit Ecclesia. Credo te esse Deum meum, omnium Creatorem, qui per totam æternitatem Paradiso justos remuneras, peccatores verò castigas inferno. Credo Mysterium SS. Trinitatis, id est Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum, tres Personas, sed unum Deum. Credo secundam Personam, id est Filium Dei,

hominem factum in utero Mariæ semper virginis, et pro nobis peccatoribus mortuum esse. Inde resurrexit, et nunc sedet ad dexteram Patris; et inde venturus est judicare vivos et mortuos. Credo septem sancta Sacramenta, et præcipuè Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam, et Extremam Unctionem. Credo omnes resurgere debere cum corporibus suis; et denique credo omne id, quod credit S. Ecclesia Catholica Romana, in qua sola credo esse veram fidem.

Actus spei. Deus meus, confisus tuis promissis, quia tu fidelis, potens, et misericors es, propter merita Jesu Christi peccatorum meorum veniam spero, perseverantiam finalem, et gloriam Paradisi.

Actus amoris, et doloris. Deus meus, quia tu es bonitas infinita, infinito amore dignus, toto corde meo te diligo super omnia. Et omnium peccatorum meorum, quia tuam infinitam bonitatem offendi, tota anima mea me pœnitet, et displicet. Potius mori quàm peccare propono, cum gratia tua, quam, ut nunc mihi des et semper, te precor. Et propono sancta Sacramenta recipere in vita, et in morte.

(Benedictus XIII, omnibus qui semel in die hos eliciunt actus, septem annos Indulgentiæ largitus est; et si per mensem integrum fiant, confessis et communicatis, juxta mentem Pontificis orantibus, Indulgentiam plenariam, etiam pro defunctorum animabus, concessit: et si in fine vitæ quis faciat, Indulgentiam in articulo mortis.)

Benedictio in articulo mortis.

287. PONTIFEX regnans anno 1747 Episcopis facultatem concessit, et eorum delegatis, Indulgentiam plenariam ægrotis petentibus impertiri, postquam Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ-Unctionis Sacramenta acceperint, aut verosimiliter quæsiissent, aut si signum aliquod doloris dederint, et postea sensus amiserint. Non verò excommunicatis, et impœnitentibus; nec etiam illis qui in evidenti peccato moriuntur. Advertendum tamen, quòd prædicta facultas debet ab Episcopis exposci à quocumque Pontifice pro tempore; in Bulla enim, *Pia Mater, T. II. n.* 34, edita à Bened. XIV, die 5. April. anno 1747, sic dicitur: « Cùm novi » Episcopi Catholicis gregibus in posterùm præficientur, volu» mus, atque statuimus, ut singulis eorum hujusmodi facultatem » à Nobis, sive à Romano pro tempore Pontifice postulantibus, » Apostolicæ Litteræ, etc. » Modus quo datur benedictio est hic.

288. Sacerdos ægroti domum ingrediens dicat: *Pax huic domui, et omnibus habitantibus in ea.* Et aspergat aqua benedicta, dicens: *Asperges me hyssopo, et mundabor: lavabis me, et super nivem dealbabor.* Postea dicat: *Miserere meî, Deus, secundum magnam misericordiam tuam. Gloria Patri, etc.* Et nihil aliud dicens repetat Antiphonam: *Asperges me, etc.*

Si ægrotus Confessionem petit, Sacerdos benignè audiat; sin verò contritionis actum ut ægrotus eliciat studeat, confortetque

eum ad Paradisi gloriam sperandam : hortetur, ut totum se offerat Deo, et pro peccatorum suorum satisfactione id quod vult Deus, ipsamque mortem acceptet ; inde dicat :

289. ℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

℟. Qui fecit cœlum et terram.

Antiph. Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui (vel ancillæ tuæ), neque vindictam sumas de peccatis ejus. Kyrie, eleison. Christe, eleison. Kyrie eleison. Pater noster, etc.

℣. Et ne nos, etc.

℟. Sed libera, etc.

℣. Salvum fac servum tuum (vel ancillam tuam), Domine.

℟. Deus meus sperantem in te.

℣. Domine, exaudi, etc.

℟. Et clamor meus, etc.

℣. Dominus vobiscum.

℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem atque sperantem, secundùm multitudinem miserationum tuarum respice propitius famulum tuum N. quem tibi vera fides, et spes Christiana commendat. Visita eum in salutari tuo, et per Unigeniti tui passionem et mortem omnium ei delictorum suorum remissionem et veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitûs sui te Judicem propitiatum inveniat, et in sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem, etc.

Tum postquam Clericus dixerit, Confiteor Deo, etc. *Sacerdos dicat :* Misereatur, etc. Indulgentiam, etc.: *deinde :*

Dominus noster Jesus Christus Filius Dei vivi, qui B. Petro Apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam, et restituat tibi stolam primam, quam in Baptismate recepisti, et ego facultate mihi ab Apostolica Sede tributa Indulgentiam plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris, etc.

Per sacrosancta humanæ reparationis mysteria remittat tibi Omnipotens Deus omnes præsentis et futuræ vitæ pœnas, Paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat te omnipotens Deus, † Pater, Filius, et Spiritus Sanctus. Amen.

At si infirmus esset tam morti proximus, ut tempus non suppeteret supradictis precibus, Sacerdos statim impertiatur ei præfatam Benedictionem.

Dominus noster Jesus Christus, etc.

290. *Benedictio Scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo.*

Sacerdos conversus ad habitum dicat :

℣. Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.
℟. Et salutare tuum da nobis.
℣. Domine, Deus virtutum, converte nos.
℟. Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.
℣. Domine, exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Caput omnium fidelium Deus, et humani generis Salvator, hunc habitum, quem propter tuum, tuæque Genetricis Virginis Mariæ de monte Carmelo amorem, atque devotionem servus tuus est delaturus, dextera tua sanctifica † : et hoc, quod per illud mysticè datur intelligi, tua semper custodia corpore et animo servetur, et ad remunerationem perpetuam cum Sanctis omnibus felicissimè perducatur. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Deinde aspergat aquam benedictam super habitum, et postea ipsum imponat personæ recipienti, dicens :

Accipe, vir devote, hunc habitum benedictum, precans SS. Virginem, ut ejus meritis illum perferas sine macula, et te ab omni adversitate defendat, atque ad vitam perducat æternam. Amen.

Deinde dicat :

Ego ex potestate mihi tradita et concessa suscipio, ac recipio te ad participationem omnium orationum, disciplinarum, precum, suffragiorum, eleemosynarum, jejuniorum, vigiliarum, Missarum, Horarum Canonicarum, ac cæterorum bonorum spiritualium, quæ passim die, nocteque (cooperante misericordia Jesu Christi) à Religiosis peraguntur. In nomine Patris, et Filii, et Spiritûs Sancti. Amen.

Bene † dicat te Conditor Cœli et terræ, Deus omnipotens, qui te eligere dignatus est ad Beatæ Virginis Mariæ de monte Carmelo Societatem, et Confraternitatem, quam precamur, ut in hora obitûs tui conterat caput serpentis, qui tibi est adversarius, et tandem tanquam viator palmam et coronam sempiternam hæreditatis consequaris. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Aspergatur recipiens aqua benedicta.

291. *Benedictio Scapularis S. Mariæ septem Dolorum.*

℣. Adjutorium nostrum, etc.
℟. Qui fecit Cœlum, et terram, etc.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramur immensam largitatis tuæ abundantiam, ut hoc genus vestimentorum, quod sancti Patres ad innocentiam, humilitatisque indicium in memoriam septem Dolorum B. Virginis Mariæ nos ferre sanxerunt, ita bene † dicere digneris, ut qui illis fuerit indutus, corpore pariter, ac anima induat te Salvatorem nostrum. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Postea Sacerdos, aspersum Scapulare aqua benedicta recipienti imponat, dicens :

Accipe, charissime frater, habitum B. Mariæ Virginis, singulare signum servorum in memoriam septem Dolorum, quos ipsa in vita et morte Unigeniti Filii sui sustinuit, ut ita indutus sub ejus patrocinio perpetuò vivas.

Benedictio Dei omnipotentis, † Patris, et Filii, et Spiritûs Sancti descendat super te, et maneat semper. Passio Dominî nostri Jesu Christi, et Compassio Beatæ Mariæ Virginis sit in corde, et corpore nostro. Amen.

292. *Benedictio Scapularis Conceptionis immaculatæ Deiparæ Matris.*

℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.
℟. Qui fecit cœlum et terram.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum spiritu tuo.

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, tuæ largitatis clementiam humiliter imploramus, ut hoc genus vestimenti, quod in honorem, et memoriam Conceptionis immaculatæ Beatæ Mariæ Virginis (necnon, ut illo indutus exoret) in hominum pravorum morum reformationem institutum fuit, bene † dicere digneris, ut hic famulus tuus, qui eo indutus fuerit, eadem Beata Maria Virgine intercedente, te quoque inducere mereatur. Qui vivis, et regnas, etc.

Postea Sacerdos, aspersum Scapulare aqua benedicta, imponat recipienti, dicens :

Accipe, frater, Scapulare Beatæ Mariæ Virginis immaculatæ, ut, ea intercedente, veterem hominem exutus, ab omni inquinamento mundatus, ipsum perferas sine macula, et ad vitam pervenias sempiternam. Amen.

Et ego ex facultate mihi tradita recipio te in participationem bonorum spiritualium, quæ in nostra Congregatione gratia Dei

fiunt, et quæ per Sanctæ Sedis Apostolicæ privilegium concessa sunt. In nomine Patris †, et Filii, et Spiritûs Sancti. Amen.

Si infirmus nunquam acceperit aliquod Scapulare, vel aliquod ex iis, de quibus supra sermonem fecimus, curet Sacerdos qui facultatem habet, ut infirmus tunc recipiat, ut Indulgentias lucretur.

FINIS.

INDEX CAPITULORUM

IN HAC PRAXI CONTENTORUM.

Introductio. *n.* 1.

Cap. I. De Officiis Confessarii. *n.* 2.

§. I. Circa officium patris. Ubi agitur de Charitate, quam adhibere debet Confessarius in excipiendis et audiendis Pœnitentibus. *n.* 3.

§. II. Circa Officium medici. *n.* 6. Ubi agitur de modo et tempore quando Confessarius corripere debet Pœnitentem. *n.* 7. Ignorantem instruere. *n.* 8. Disponere ad Absolutionem. *n.* 10. Imponere illi pœnitentiam, et remedia præbere ad perseverandum. *n.* 11. *et seq.*

§. III. Circa officium Doctoris. Ubi agitur de scientia qua indiget Confessarius. *n.* 17.

§. IV. Circa officium Judicis. *n.* 19. Et hîc agitur specialiter de obligatione examinandi Rusticos, et de judicio formando peccatorum eorumdem. *n.* 20.

Cap. II. De Interrogationibus adhibendis cum rudibus Pœnitentibus. *n.* 21.

Circa I Præceptum. Et hîc agitur de rebus scitu necessariis quoad Mysteria Fidei, et salutem æternam. De superstitione et sacrilegio in recitandis peccatis propter ruborem. De pœnitentiis omissis, et de scandalo. *n.* 22 *et* 23.

Circa II Præceptum. Hîc agitur de falsis Juramentis. *n.* 24. De Votorum transgressione, ac de ipsorum commutatione et dispensatione. *n.* 25 *et* 26. De Blasphemia, et de Maledictione Mortuorum, etc. *n.* 27 *et seq.*

Circa III Præceptum. Ubi agitur de obligatione audiendi Missam. *n.* 32. Et abstinendi ab operibus servilibus diebus festis. *n.* 33.

Circa IV Præceptum. Ubi agitur de obligatione Filiorum erga Genitores. *n.* 34. Et Genitorum erga Filios; Ac de obligatione mutua Conjugum. *n.* 35.

Circa V Præceptum. Ubi agitur primò de Desideriis damnorum Proximi. *n.* 36. Secundò de Contumeliis, et de obligatione restituendi honorem ablatum. *n.* 37. Tertiò de Remissione injuriarum facienda offensoribns. *n.* 38.

Circa VI *et* IX Præceptum. *n.* 39 *et seq.*

Circa VII. Præceptum. Ubi agitur de pluribus doctrinis practicis quoad furta et restitutiones bonorum. *n.* 42 *et seq.*

Circa VIII Præceptum. Ubi agitur de obligatione restituendi famam. *n.* 45. Et de Judiciis temerariis. *n.* 46. Hîcque aliqua adduntur de Jejunio. *n.* 47.

Cap. III. De Interrogationibus adhibendis cum Pœnitentibus diversi statûs, et conditionis qui sunt negligentes circa res ad conscientiam spectantes. Et I. Cum Sacerdotibus. *n.* 49. II. Cum Confessariis. *n.* 51. III. Cum Parochis. *n.* 52. IV. Cum Episcopis. *n.* 53. V. Cum Monialibus. *n.* 54. VI. Cum Judicibus, et Tabellionibus. *n.* 55 *et*

56. VII. Cum Medicis. *n.* 57. Et hîc speciatim agitur de obligatione quam ipsi habent curandi, ut infirmi Confessionem faciant. VIII. Cum Pharmacopolis. *n.* 58. IX. Cum Negotiantibus. *n.* 59. X. Cum Sartoribus. n. 60. XI. Cum Proxenetis, et Venditricibus. *n.* 61. XII. Cum Barbitonsoribus. *n.* 62. Et hîc sermo fit de Viris crines mulierum componentibus.

Cap. IV. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi. *n.* 63 *et seq.*

Cap. V. Quomodo cum Consuetudinariis et Recidivis. *n.* 70 *et seq.* Et signanter cum Ordinandis, in aliquo vitio habituatis, qui inhiant suscipiendo Ordini sacro. *n.* 78 *et* 79.

Cap. VI. Quomodo cum Pœnitentibus qui habent I. aliquam censuram, aut casum reservatum. *n.* 80, 81 *et* 82. Aut II. Obligationem denunciandi. *n.* 83. Aut III. Impedimentum Matrimonii dirimens. *n.* 84 *et* 85. Vel impediens à petendo debito. *n.* 86. Hîc annotantur *Formulæ* ad obtinendam Dispensationem à S. Pœnitentiaria in impedimentis, votis, et irregularitatibus. *n.* 87. *Formula* exequendi Dispensationem. *n.* 88.

Cap. VII. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum quibusdam diversi generis.

§. I. Quomodo cum Pueris, Adolescentibus, et Puellis. Et hîc agitur signanter de examine adhibendo cum pueris. *n.* 90. Et deinde de Absolutione ipsis impertienda. *n.* 91. Hîc quoque agitur de Electione statûs. *n.* 92 *et seq.*

§. II. Quomodo cum Scrupulosis. *n.* 95 *et seq.*

§. III. Quomodo cum devotis. *n.* 99, 100. *et* 101

§. IV. Quomodo cum Mutis, et Surdis. *n.* 102 *et* 103.

§. V. Quomodo cum Moribundis. *n.* 105 *ad* 107.

§. VI. Quomodo cum capite Damnatis. *n.* 108. Et specialiter cum Damnatis obstinatis. *n.* 109.

§. VII. Quomodo cum iis, qui à Dæmonibus infestantur, aut cum ipsis carnale commercium habent. *n.* 110 *ad* 118.

Cap. VIII. De Prudentia Confessarii. *et* I. Circa electionem opinionum. *n.* 114 *et* 115. II. Circa correctionem errorum ab ipso Confessario commissorum in administratione Sacramenti. *n.* 116. III. Circa custodiam Sigilli Sacramentalis. *n.* 117 *et* 118. IV. In excipiendis Mulierum Confessionibus, et de modo agendi cum eisdem. *n.* 119 *et* 120.

Cap. IX. Quomodo se gerere debeat Confessarius in directione Personarum spiritualium. *n.* 121.

§. I. Circà Orationem Meditationis *n.* 122 *et seq.*

§. II. Circà Orationem Contemplationis. *n.* 126. Et hîc agitur de naturali animi Recollectione, sivè de Otio Contemplativo. *n.* 127. De Aridítate supernaturali, distinguendo sensibilem à substantiali. *n.* 127 *ad* 131. De Contemplatione Affirmativa, et Negativa. *n.* 132. De Recollectione supernaturali. *n.* 133. De Oratione Quietis. *n.* 134. De Caligine. *n.* 135. De Unctione Activa, et Passiva. *n.* 136. De Desponsatione spirituali, et de Extasi, Raptu, et Spiritûs Volatu. *n.* 137. De Matrimonio Spirituali. *n.* 138. De Visionibus. *n.* 139 *et* 140. De Locutionibus. *n.* 141. De Revelationibus. *n.* 142. Directio circa omnia enunciata dona supernaturalia. *n.* 143 *et* 144.

§. III. Circa Mortificationem. *n.* 145 *et seq.*

§. IV. Circa frequentiam Sacramentorum, et præsertim Eucharistiæ. *n.* 148 *et seq.*

§. V. Directio Animæ quæ cupiat dirigi per tramitem perfectionis. *n.* 156 *et seq.*
Cap. X. De quibusdam Monitis magis notatu dignis, ad Confessarios, et Parochos cum Praxi docendi Orationem Mentalem.
§. I. Monita ad Confessarios. *n.* 172 *et seq.*
§. II. Monita ad Parochos. *n.* 195 *et seq.*
§. III. Praxis Orationis Mentalis. *n.* 217 *et seq.*
Cap. ultimum. Brevis Praxis assistendi infirmis. *n.* 227 *et* 228.
§. I. Monita ad Sacerdotem assistentem. *n.* 229 *et seq.*
§. II. Remedia contra tentationes. *n.* 237 *et seq.*
§. III. Motiva et Affectus piis Infirmis suggerendi. *n.* 254. *et seq.*
§. IV. Monita circa extrema Sacramenta; et I. Circa Confessionem. *n.* 264. II. Circa Communionem. *n.* 265 *et seq.* III. Circa Extremam Unctionem. *n.* 273 *et seq.*
§. V. Monita respectu ad Agoniam, et Mortem. *n.* 276 *et* 277.
§. VI. Affectus suggerendi tempore Agoniæ, et Exspirationis. *n.* 278 *et* 279.
§. VII Indicia proximæ mortis. *n.* 280. *et seq.*
§. VIII et ultimus. Preces, Actus Christiani, et Formulæ plurium Benedictionum.
Preces et Actus. *n.* 284, 285 *et* 286.
Benedictio in Articulo Mortis. *n.* 287 *et seq.*
Benedictio Scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo. *n.* 290.
Benedictio Scapularis S. Mariæ septem Dolorum. *n.* 291.
Benedictio Scapularis Conceptionis Immaculatæ Dei Matris. *n.* 292.

FINIS INDICIS.

EXAMEN

ORDINANDORUM.

EXAMEN
ORDINANDORUM,

Ab eodem Auctore breviter concinnatum ex eadem sua Theologia morali, res scitu magis necessarias continens.

CAPUT I.

De Sacramentis in genere.

1. Quid sit Sacramentum.—**2.** Quæ requirantur ad constituendum Sacramentum? An Circumcisio, etc.? — **3.** Quæ sint Sacramentalia. —**4.** Distinguuntur Sacramenta.—**5.** Qu. I. Quæ requirantur ad essentiam. De Materia. — **6.** De forma, et de connexione materiæ cum forma. — **7.** De mutatione substantiali, aut accidentali. — **8.** De Sacramento sub conditione. Si cum forma, aut materia dubia, vel mixta. Interruptio formæ. — **9.** De intentione ministri, et suscipientis. — **10.** Qu. II. De Ministro. — **11.** An debeat esse in gratia. — **12.** Si sit laicus, aut ministret non solemniter, an sufficiat Contritio. — **13.** Si absolvat in mortali : si ministret Eucharistiam : si celebret Missam. — **14.** Si Subdiaconus, aut Diaconus ministret solemniter. — **15.** Si ministret indigno. — **16.** Simulare administrationem Sacramenti. — **17.** Simulare susceptionem. — **18.** An Minister debeat intendere quod facit Ecclesia. — **19.** Qu. III. Quid ad valide, et licite Sacramenta suscipienda. — **20.** An petere ab Excommunicato, vel Peccatore. — **21.** An liceat dare pecuniam pro administratione Sacramenti. — **22** et **23.** Effectus, et I. De gratia. — **24.** II. De Charactere.

1. — SACRAMENTUM, generaliter loquendo, significat mysterium, sive rem occultam : Sacramentum verò in Ecclesia christiana sic definitur : *Est visibile signum invisibilis gratiæ ad populum Dei sanctificandum, à Christo institutum.* Dicitur *Signum visibile*, scilicet signum externum in materia sensibus subjecta. *Invisibilis gratiæ*, quia Sacramentum significat gratiam quam causat invincibiliter, scilicet ex opere operato, sive per se, modò suscipiens sit dispositus. *A Christo institutum*, quia juxta sententiam probabiliorem, Christus etiam ut homo Sacramenta instituit ex potestate quæ dicitur *excellentiæ*. (*Vide opus Morale l.* 6. *n.* 1. 2 *et* 3.)

2. — Tria igitur ad Sacramentum constituendum requiruntur. 1. Signum externum. 2. Promissio gratiæ. 3. Institutio Christi, cùm omnia Sacramenta ex Christi Passione vim habeant.

Dubitatur, an Circumcisio fuerit olim verum Sacramentum,

conferens gratiam ex opere operato? Affirmat *Scotus*, sed communiter id negant DD.; nam Circumcisio operabatur sanctitatem tantùm externam, non autem internam; commune tamen est quòd fuerit verum Sacramentum (*l.* 6. *n.* 4.)

3. — Sacramentalia autem sunt quædam actiones sacræ ab Ecclesia institutæ, prout sunt, aqua lustralis, benedictiones rerum, consecrationes, et similia. Hæc non habent per se vim remittendi peccata, sed tantùm impetrandi auxilia divina ad eliciendos actus bonos, quibus postea peccata remittuntur (*l.* 6. *n.* 90. *ad* 94.)

4. — Multipliciter distinguuntur Sacramenta. *Primò* alia sunt necessaria necessitate *medii*, ut sunt Baptismus pro omnibus, Pœnitentia pro lapsis in mortale, et Ordo pro iis qui Sacramenta Eucharistiæ, et Pœnitent. ministrant: etiam Eucharistia (juxta probabiliorem sententiam), saltem in voto implicito, (*l.* 6. *n.* 192.) Alia necessitate *præcepti*, ut sunt Confirmatio, juxta probabilem sententiam, licèt opposita *Nav. Suar. Soti, Laym. Ronc. Wigandt, ex D. Th.* (*in* 3. *p. q.* 72. *art.* 8. *ad* 6.) et aliorum etiam sit probabilis (*l.* 6. *n.* 181.); et Extrema Unctio, juxta probabiliorem sententiam, omnino suadendam (*n.* 733.). *Secundò*, alia sunt Sacramenta *Iterabilia*, ut Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, et Matrimonium; alia sunt *Initerabilia*, ut Baptismus, Confirmatio, et Ordo, propter characterem, quem indelebiliter imprimunt. *Tertiò*, alia sunt Sacramenta *Mortuorum*, ut Baptismus, et Pœnitentia, quia primam conferunt gratiam et supponunt animam mortuam, id est gratia carentem: alia *Vivorum*, quæ aliquando per accidens dant etiam primam gratiam, nimirum casu quo aliquis attritus, bona fide putans se contritum, illa suscipit, ut docent probabiliter *Lugo, Suarez, Con. Caj. Croix, Salm. Castrop.* et alii plures ex *D. Th.*, contra alios, ex communi (*l.* 6. *n.* 87.) *Quartò*, alia sunt *Formata*, id est cum effectu gratiæ, alia *Informia*, scilicet sine collatione gratiæ, quæ est Sacramenti forma. An autem detur Sacramentum Pœnitentiæ validum et informe, id est sine gratia, alii negant; sed communiter, et verius alii affirmant. Casus esset nimirum si quis acciperet absolutionem ab aliquo mortali peccato cum attritione concepta tantùm ex turpitudine supernaturali illius peccati, et cum oblivione inculpabili alterius peccati mortalis. (*Qui vult videre hanc quæstionem cum omnibus suis rationibus enucleatam, observet* Caput 1. l. 6. n. 444.)

5. — Quær. I. Quæ requirantur ad essentiam Sacramenti? Tria requiruntur, Materia, Forma, et Intentio. *Materia* est res corporea et sensibilis, quæ suscipienti applicatur, v. gr. Aqua, Chrisma, Oleum sanctum, etc. Et hæc est Materia *remota*, nam *proxima* est ipsa applicatio materiæ, ut ablutio, unctio, etc.

6. — *Forma* sunt verba prolata à Ministro. Ut autem Sacramentum valeat, requiritur connexio; sive simultas Materiæ et Formæ, scilicet, ut Materia applicetur antequam prolatio Formæ terminetur, vel postquam prolatio Formæ sit incepta. Sen-

tentia autem quòd sufficiat applicare Materiam immediatè ante vel post prolationem Formæ, est tantùm probabilis, non autem moraliter certa, ut requiritur, ubi agitur de valore Sacramenti, ex Propositione 1. damn. ab Innoc. XI, ideoque non est practicè probabilis. Excipiuntur tamen Sacramenta Pœnitentiæ, et Matrimonii, quæ valent etiamsi interponatur aliqua mora inter Materiam et Formam (*l.* 6. *n.* 9.)

7. — Si mutetur substantialiter Materia, nempe applicetur vinum pro aqua, vel mutetur Forma, nempe si verba non habeant eumdem sensum, putà dicendo, *Te aspergo,* pro *te baptizo*, invalidum est Sacramentum. Secus si mutatio est accidentalis, scilicet si aqua sit calida, aut decocta, aut si dicas, *Ego te baptizo in nomine Patrias, et Filias, etc.* ut habetur ex *c. Retulerunt, de Consecr. Dist.* 4. vel *in nomine Patris omnipotentis, etc.* Sic tamen mutans non excusaretur à peccato gravi (*n.* 11.)

8. — In casu necessitatis, vel magnæ utilitatis bene possunt conferri sub conditione (saltem mente retenta) Sacramenta, non solùm characterem imprimentia, ut est certum ex *c.* 2. *de Baptism.*, sed etiam alia, si non possit haberi materia nisi dubia; ita *Suar. Castrop. Habert, Bonac. Ronzag. Salmant.* et alii communiter, contra *Juenin. et Antoine* (*n.* 28 *et* 29.). An autem Minister possit uti Materia, aut Forma dubia, si ad id cogatur metu mortis? probabiliter potest: nisi cogatur in contemptum Religionis; ita *Sanch. Coninch.* Si in materia propria misceatur extranea in majori, vel æquali parte, Materia est inepta; secus si in minori; ita *S. Th.* (3. *part. q.* 74. *n.* 3. *ad* 3.) Interruptio Formæ si est modica, non officit valori Sacramenti. Secus si talis sit, ut verba non constituant unum sensum (*l.* 6. *n.* 11 *ad* 3.) Non licet autem formam repetere, nisi adsit probabile dubium, quòd forma invalidè fuerit prolata (*n.* 224. *v. Advertendum*). Alii dicunt aliquas Sacramentorum Materias et Formas fuisse à Christo in genere determinatas, et relictas Ecclesiæ, ut ipsa in particulari determinaret. Sed probabiliùs alii docent omnes fuisse à Christo determinatas in substantia. Unde si aliqua invenitur inter novam et priscam Ecclesiæ consuetudinem differentia circa Materias et Formas, mutatio illa censetur tantùm accidentalis. (*Vide hanc quæstionem ad trutinam revocatam* Libro 6. *num.* 12.)

9. — Demum ad essentiam Sacramenti requiritur *Intentio* Ministri, et quidem actualis vel saltem virtualis. Intentio *Actualis* est ea, quæ actu habetur. *Virtualis* autem, quæ permanet in virtute actionis, quam Minister exequitur ex intentione actuali priùs habita; ad differentiam intentionis *Habitualis*, quæ aliquando est habita, et non est retractata (*n.* 15.) Hæc autem habitualis non sufficit in Ministro, sed bene sufficit in suscipientibus Sacramenta; atque in necessitate etiam si ipsi sint dormientes, aut ebrii, aut ceciderint in amentiam postquam jam habuerint intentionem illa suscipiendi, ut communissimè docent *Lug. Castrop. Salm.* et alii plures cum *D. Th.* (*in* 4. *Dist.* 6. *q.* 1.

art. 2. *q.* 3. *ad* 2.), et patet, ex *cap. Majores*, §. *Verum*, *de Baptism.*, et etiam ex *Instruct. de Baptism.* data à Bened. XIV incipiente, *Postremo mense* (*in Bullar. tom.* II. *n.* 28.) Imò quoad Extremam Unctionem, et etiam Confirmationem satis est pro suscipientibus adhuc *Interpretativa*, id est ea quam suscipiens non habet nunc, nec unquam habuit, sed haberet si rem adverteret (*n.* 81.)

10. — Quær. II. Quis sit Minister Sacramentorum? Quoad Ordinem solus Episcopus est Minister (*l.* 6. n. 761.) : et quoad Confirmationem ipse est Minister Ordinarius, nam extraordinarii possunt esse etiam simplices Sacerdotes (*n.* 170.) Aliorum autem Sacramentorum solus Sacerdos est Minister, excepto Matrimonio (*n.* 897.), et etiam Baptismo in necessitate; in ea enim possunt etiam laici, et adhuc Hæretici baptizare (*n.* 113.)

11. — Ad validè autem ministranda Sacramenta, non est opus, ut Minister sit in gratia, nam peccatores etiam validè ministrant. Non verò Hæretici, nec Excommunicati vitandi respectu ad Sacramentum Pœnitentiæ. Vide dicta *libro* 6. *numero* 560. Ad licitè tamen ministrandum requiritur status gratiæ; sed in extrema necessitate, si Minister non posset tam cito conteri, probabiliter à culpa excusatur si ministrat; ita *Sotus*, *Suar. Tolet. Caj. Armil. Valen. Anacl.* (*Vide l.* 6. *n.* 33. *et Cabrin. Luc. Moral. p.* 2. *tr.* 41. *n.* 56.) Nunquam autem excusatur Parochus, aut Œconomus : hi enim debent esse semper parati ad ministrandum. Celebrans autem in mortali quatuor mortalia committit, 1. quia indignè consecrat, 2. quia indignè sumit, 3. quia indignè ministrat, et 4. quia ministrat indigno, qui est ipse idem (*l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc.*)

12. — Quær. an peccet graviter qui existens in mortali ministrat Sacramentum in necessitate, si ad illud non est ordinatus, ut laicus Matrimonium contrahens, aut baptizans; vel si est ordinatus, sed ministrat non solemniter? Alii probabiliter negant, ut *Con. Tourn. Natal. Alex.* et alii ex *D. Th.* (3. *p. qu.* 64. *art.* 6. *ad* 3.) Sed probabiliùs affirmant *Cont. Tourn. La Croix*, *Antoine*; *Lugo*, *Pontius*, *Vasq. Navarr. etc.* Quia semper sancta sanctè tractanda sunt (*l.* 6. *n.* 32.) Minister autem solemniter ministraturus Sacramenta si est in mortali, sufficit, ut eliciat certum actum contritionis (*Ibid. n.* 34.); celebraturus verò Missam, debet Confessionem præmittere : excepto casu quo ex necessitate ex una parte deberet celebrare, et ex alia non adesset copia Confessarii; sed tunc post celebrationem debet quamprimum confiteri, ut præcipit Tridentinum *sess.* 13. *c.* 7. (*Vide l.* 6. *ex numero* 255.)

13. — Confessarius tantùm audiens Confessionem in mortali, probabiliùs est cum *Lugo*, *Spor. Salm. Elbel*, *Croix*, et aliis, quòd non peccet graviter, quia non conficit Sacramentum. Si verò absolvit plures pœnitentes, etiam successivè, in statu peccati mortalis, plura mortalia committit, quia plura Sacramenta distincta ministrat (*n.* 36. *v. Qu.* 5.) Sacerdos item, aut Diaconus

ministrans Eucharistiam in mortali mortaliter peccat, quia proximè concurrit ad sanctificationem Communicantium. Ita tenendum cum pluribus, contra alios (*n.* 35.) Celebrans autem in mortali, si pluribus Eucharistiam ministrat, probabiliùs unum mortale committit, quia ministratio illa, et Communio est unica actio moralis, unicumque convivium (*Vid. l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc.*)

14. — Diaconi, et Subdiaconi, si ministrant in altari existentes in mortali, juxta plures probabiliter peccant graviter, sed juxta communiorem sententiam, et satis probabilem, id negatur; quia non conficiunt nec ministrant Sacramentum, nec exercent functiones proximè ordinatas ad sanctificationem animæ (*l.* 6. *n.* 37 *et* 38.) Concionator item qui prædicat in mortali, non peccat graviter, ut communiùs et probabiliùs docent *Gonet. Lugo, Castrop. Bonac. Vasp. Salm. Croix,* et alii (contra *Merb. Juen. etc.*); non enim exercet Ordinem, sed Officium annexum ordini, quod per se non causat gratiam, ut causant Sacramenta (*n.* 41.)

15. — Peccat graviter Minister, si dat Sacramentum indigno petenti occultè; secus autem si ille sit peccator occultus, et publicè petat (*n.* 43. *ad* 51.) Notandum verò, quòd Episcopus etiam ob occulta peccata potest denegare alicui collationem Ordinis, licèt publicè ille petat, ex Trid. *sess.* 14. *c.* 1. ubi dicitur teneri Clericum obedire Prælato vetanti susceptionem Ordinis propter occultum crimen. Nec tenetur tunc Episcopus causam manifestare, cur repellat Ordinandum, ut pluries declaravit Sacr. Congr. Concilii (*l.* 6. *n.* 52.) An autem Confessarius possit absolvere Ordinandum recidivum in culpis gravibus; qui vult sacrum suscipere Ordinem sine prævia probatione, vide dicta *Lib.* 6. *ex numero* 63.

16. — Non licet Ministro etiam ob metum mortis simulare administrationem Sacramenti ex Prop. 29. proscripta ab Innoc. XI. Tunc autem censetur Minister simulare administrationem, cùm profert formam sine intentione, aut aliquid aliud pronunciat, ad hoc, ut alii credant ipsum jam conferre Sacramentum, unde aliàs licitè potest Confessarius aliquam recitare orationem super pœnitente indisposito, non jam, ut alii credant absolutionem illi ministrari, sed tantùm ad occultandam absolutionis negationem; tunc enim non simulat Sacramenti administrationem, sed tantùm veritatem occultat (*Lib.* 6. *n.* 59.) Præterea ait *Cardenas* bene posse Confessarium, cùm pœnitens minatur ei mortem si non absolvat, dicere, *Ego te non absolvo,* submissè pronunciando verb. *non,* quia hæc non est restrictio purè mentalis; ut objicit *Viva,* dum Confessarius non tenetur efficere, ut pœnitens audiat verba absolutionis, et ideo non habet ille jus, ut Confessarius omnia verba formæ intelligibiliter proferat (*ib. in fine.*)

17. — Sicut autem non licet Ministro simulare Sacramenti administrationem, ita nec etiam alii Sacramenti susceptionem, ut dicunt *Card. Croix et Gormaz.* Hoc tamen non prohibet, quò minùs liceat alicui accedere ad Confessionarium, ibique genuflec-

tere ad aliquod negotium agendum. Præterea aiunt communiter *Sanch. Conc. Castrop. Card. Viva, Croix*, aliique plures, contra *Milante*, quòd si aliquis Sponsorum cogitur contrahere per injustum metum, vel habens impedimentum dirimens, ad evitandum scandalum, tunc poterit ille (saltem sine gravi culpa) simulare celebrationem Matrimonii : tunc enim, deficiente consensu, deficit contractus, et deficiente contractu, nec etiam existit Sacramentum (*l.* 6. *n.* 62.)

18. — Minister invalidè ministrat Sacramentum, si non intendat facere actum externum quod facit Ecclesia, ritumque Sacramentalem adhibere quem intendit Ecclesia, à Christo instituta, et hoc etiamsi Minister, non joco (ut adhuc insipienter admittebat Lutherus), sed seriò ministret, ut probavimus *Hom. Apost. tr.* 14. *n.* 2. et vide in Morali (*l.* 6. *ex n.* 20 *et* 23.) Si verò id jam intendat, validè ministrat, etiamsi non habeat intentionem explicitam conferendi Sacramentum. Dico *non habeat intentionem explicitam;* nam si positivè haberet intentionem non conferendi Sacramentum, tunc neque conferret, quia tunc revera nullam haberet intentionem faciendi quod facit Ecclesia (*ib. n.* 23.) Sacerdos autem conficiens Sacramentalia, putà aquam benedictam, in mortali, non peccat graviter (*n.* 40.)

19. — Quær. III. quid requiratur, ut quis validè, et licitè Sacramenta suscipiat? Ut validè suscipiat requiritur 1. Ut sit baptizatus, nam aliàs non est capax aliorum Sacramentorum. 2. Excepto Sacramento Baptismi, pro quo nulla requiritur intentio in pueris et perpetuò amentibus, cum in eis suppleat intentio Ecclesiæ; in aliis Sacramentis opus est, ut suscipiens saltem habuerit priùs intentionem (quæ dicitur habitualis) suscipiendi Sacramentum, et eam non revocaverit, ut supra diximus *n.* 9. Hinc si quis ordinetur per vim, invalidè ordinaretur; secus si per metum, quia metus non tollit voluntarium. Probabilissimum est, quòd Sacramenta in periculo mortis licitè conferri possunt tam ebriis, quàm lapsis in amentiam, si priùs intentionem habuerint illa suscipiendi; ita *Lug. Castrop. Salm. Croix, Card. Lambertinus, etc.* ex *D. Th.* et *cap. Majores*, §. *Verum, de Bapt.* (*Lib.* 6. *n.* 81. *v. Utrùm.*) Sufficit etiam tempore mortis intentio interpretativa in suscipiente sensibus destituto quoad Sacramenta Extremæ Unctionis, ut habetur ex Rituali, et etiam Confirmationis, et Eucharistiæ; ut aiunt *Lug. Coninc. Spor. Croix, etc.*, non verò quoad Baptismum et Ordinem; et tantò minùs quoad Pœnitentiam, et Matrimonium, in quibus omnino requiritur intentio actualis, aut saltem virtualis (*n.* 82.) Ut licitè autem quis suscipiat Sacramenta, requiritur conveniens dispositio, nempe status gratiæ; unde si quis est in mortali, debet saltem esse contritus cum proposito confitendi. Imò ad recipiendam Eucharistiam requiritur prævia Confessio, nisi necessitas urgeat, et non adsit copia Confessarii, quo casu debet Sacerdos qui celebravit (ut diximus *n.* 12.) quamprimum confiteri, ex Trid. *sess.* 13. *c.* 7. Necessitas autem erit 1. ob dandum Viaticum. 2. Ob vitandam infamiam, aut scandalum.

3. Si ille est Parochus, et occurrat festum de præcepto. 4. Si celebrans post consecrationem recordetur mortalis culpæ (*l.* 6. *n.* 262.). Insuper advertendum quòd suscipiens Sacramentum Pœnitentiæ sine dispositione, non solùm illicitè, sed etiam invalidè suscipit, dum contritio pœnitentis est etiam materia hujus Sacramenti. Respectu verò ad alia Sacramenta, si quis indispositus ea suscipit, validè suscipit; ita ut recedente fictione, sive obice peccati, illa reviviscant, id est gratiam causent, ut docent plures ex *D. Th.* (*ib. n.* 87.).

20. — Quær. IV. An liceat petere Sacramenta à Ministro peccatore vel excommunicato? Non licet à peccatore quamvis sit Parochus (quidquid aliqui dicunt), nisi adsit justa causa; sufficit autem gravis utilitas (*ib. n.* 89.), ut communissimè docent *Suar. Sanch. Scot. Pal. Tol. Anacl. Holzm. Salm. etc.* Hinc dicunt licitè peti, 1. si urgeat præceptum Confessionis aut Communionis, aut Missæ, aut si occurrat Indulgentia lucranda. 2. Si aliàs carere debeas Jubilæo. 3. Si maneres aliàs in mortali, etiam per horam, ut dicunt *Suar.* et *Escob.* 4. Si diu carere debeas fructu Communionis, aut Confessionis, etc. Absolutè verò sine alia causa licet recipere Sacramentum ab excommunicato, si sit toleratus, quia absolutè concessum est à Concilio Constantiensi fidelibus posse communicare cum toleratis (*Lib.* 6. *n.* 88. *v. Resp. II.*). A vitando autem nec etiam in morte licet suscipere pœnitentiam, quia (ut diximus *n.* 11.) vitandus etiam in extrema necessitate invalidè eam ministrat.

21. — Quær. V. An possit dari pecunia pro administratione Sacramenti, si Minister nolit dare gratis? Videtur negare *S. Thom.* (2. 2. *quæst.* 100. *art.* 2. *etc.*); dum tradit, quòd adultus neque in articulo mortis potest aliquid ministrare pro obtinendo Baptismo, dicens tunc ei sufficere ad salutem Baptismum flaminis. Sed quæcumque sit intelligentia hujus doctrinæ Angelici Doctoris, communiter *Bon. Salm. et Ronc.* (*Bon. de Sim. D.* 1. *qu.* 4. §. 2. *n.* 2. *Salm. tr.* 19. *eod. tit. n.* 12. *Ronc. eod. tit. pag.* 211. *in Praxi n.* 3.), *cum Suar. Less. Sanch. Laym. Castrop.* et aliis affirmant posse dari pecuniam in extrema et etiam in gravi necessitate Sacramenti. Ratio, quia ex una parte traditio pecuniæ non est intrinsecè mala; ipsa enim est cooperatio materialis, non formalis; cùm non cooperetur pravæ voluntati Ministri, juxta dicta *Hom. Apost. tr. IV. n.* 31 *et* 32. Ex alia ipse suscipiens non committit simoniam, cùm non tradat pecuniam ad emendum Sacramentum, sed tantùm ad redimendam vexationem Ministri Sacramentum injustè denegantis: et ideo dat temporale pro re merè temporali: tantoque magis id currit, si suscipiens est fidelis, quia tunc habet jus ad Sacramentum, dum idem *D. Th.* (*ib. ad* 5.) docet post jus quæsitum licere cuivis dare pecuniam ad tollendum injustum impedimentum. Idque admittunt *Suar. Fill. et Croix*, non solùm pro obtinendo Baptismo, et Pœnitentia, sed etiam Viatico; et *Bonac.* extendit etiam ad Extremam Unctionem.

22. De *Effectu* Sacramentorum. Duplex est Sacramentorum effectus, collatio gratiæ, et impressio characteris. Primus ergo effectus est gratia. Duplex autem gratia confertur in sacramentis, gratia *Sanctificans*, nempe quæ reddit hominem amicum Dei, et gratia *Sacramentalis*, quæ est propria et peculiaris uniuscujusque Sacramenti, ad causandum effectum proprium Sacramenti illius, nempe Baptismi, ad abluendum à culpis; Confirmationis ad roborandum in fide; Eucharistiæ, ad reficiendam animam; Pœnitentiæ, ad delenda peccata; Extremæ Unctionis, ad vim conferendam adversùs dæmonum tentationes in extremo agone; Ordinis, ad conferenda auxilia, ut Ordinatus rectè sua munia exerceat: et Matrimonii, ut conjuges illius onera et obligationes bene sustineant et adimpleant.

23. — Sacramenta in suscipiente disposito causant gratiam *ex opere operato*, id est ex se, non *ex opere operantis*, scilicet ex merito suscipientis. An autem causent physicè, ita ut materia Sacramenti, nempe aqua, oleum, etc. licèt sit causa tantùm naturalis, elevetur tamen à Deo ad causandam gratiam, ut docet *D. Th.*? Vel tantùm moraliter, ita ut, posito Sacramento, Deus per se conferat gratiam, ut vult *Scotus*. Utraque sententia est probabilis (*lib.* 6. *n.* 7.) Sacramenta autem mortuorum, ut Baptismus, et Pœnitentia, per se habent causare primam gratiam. Alia verò Sacramenta, quæ sunt vivorum, tantùm augmentum gratiæ causant: sed aliquando in attritis, qui reputant se contritos, causant etiam primam gratiam, ut docet *D. Th.* de Eucharistia, et de Extrema Unctione, et sequuntur *Gon. Conc. Ronc. Suar. Bon. Salm., etc.* (*L.* 6. *n.* 6.)

24. — Alter effectus Sacramentorum est character. Character autem est *Quoddam signaculum spirituale indelebile*, *impressum animæ suscipientis Sacramentum*: Illud imprimitur tantùm in Baptismo, Confirmatione, et Ordine: et significat potestatem, sive dignitatem ex hujusmodi Sacramentis susceptam: in Baptismo enim est signum *Ovium* Christi, quo fideles efficiuntur idonei ad alia Sacramenta recipienda: in Confirmatione et signum *Militum* Christi, quo vim accipiunt ad fidem constanter profitendam: in Ordine et signum *Ministrorum* Christi, quo potestatem acquirunt ad Sacramenta fidelibus ministranda. Imprimitur autem character etiam in Sacramento illicitè suscepto: nec amittitur per peccatum. Notandum insuper, quòd ex Baptismo, et Confirmatione oritur alius effectus, nempe impedimentum cognationis spiritualis, quæ dirimit Matrimonium inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et matrem. Item inter susceptorem (sive patrinum) et susceptum, susceptique patrem et matrem.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis in genere.

25. Quid sit Ordo. — 26. Quid ordinatio. — 27. Quot sint Ordines; et an Episcopatus sit Ordo distinctus. — 28. An singuli Ordines sint Sacramenta. — 29. Quænam Materia et Forma Ordinis; et de tactu physico, et simultaneo. — 30. Quis Minister. — 31. Effectus. — 32. Requisita, ut quis validè ordinetur. — 33. Ut autem licitè, requiritur I. Confirmatio II. Ut non sit infamis etc. An protestatio Episcopi etc. III. Animus clericandi. IV. Ut ab Episcopo proprio etc. — 34. Quis sit Episcopus proprius. Regulares à quo etc. remissivè. — 35 *et* 36. V. Scientia. — 37 et 38. VI. Titulus; et quotuplex sit Titulus. — 39. De Patrimonio ficto. — 40. VII. Ut Ordo inferior suscipiatur ante superiorem. VIII. Tempus debitum. — 41 et 42. IX. Interstitia. — 43 et 44. X. Locus. XI. Ætas. — 45. XII. Exercitium Ordinis suscepti. XIII. Vocatio divina. — 46. Qui incurrant suspensionem etc.

25. — Ordo est juxta D. Thomam, *Signaculum Ecclesiæ, quo traditur Ordinato potestas spiritualis.* Est de fide Ordinem esse Sacramentum, ut patet ex Trid. *sess.* 23. *c.* 3. Nam in Ordine jam reperiuntur tria requisita ad Sacramentum, nempe signum externum, quod est impositio manuum : Institutio Christi, prout habetur ex Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem;* et promissio gratiæ, ut habetur ex Apost. 1. *ad Tim. Admoneo te, ut resuscites gratiam, quæ in te est per impositionem manuum mearum.*

26. — Diffet autem Ordo ab Ordinatione. *Ordo* est ipsa potestas tradita; *Ordinatio* verò est actio, qua Episcopus potestatem tradit. Unde Presbyteratus est Sacramentum in fieri, scilicet in actu Ordinationis, non autem in facto esse scilicet cùm quis jam ordinatus est. Septem sunt Ordines, alii minores, alii majores. Minores sunt quatuor, nempe *Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, et Acolythatus.* Majores sunt tres, nempe *Subdiaconatus, Diaconatus, et Presbyteratus.* Præter hos probabiliter plures DD. addunt Ordinem Episcopatûs, et ita quidem valde probabiliter, et communiùs tenent *Bellarm. Sanch. Hab. Tourn. etc*, cùm ipse rationabiliter distinguatur à Presbyteratu propter distinctam potestatem, quæ traditur Episcopo conferendi aliis potestatem consecrandi Corpus Christi, et absolvendi fideles à peccatis (*Vide l.* 6. *n.* 738.)

27. — Quær. I. an singuli Ordines sint Sacramenta? Quòd Sacerdotium sit Sacramentum, est de fide. Quòd etiam Diaconatus Sacramentum sit, est certum, sed non de fide. Quòd alii autem Ordines sint adhuc Sacramenta, satis probabile est ex D. Thom., cùm unicuique ordini assignata videatur materia, et forma. Omnes autem septem Ordines (juxta hanc sententiam) unum tantùm Sacramentum constituunt ex unitate finis, cùm singuli sint ordinati ad unum Missæ Sacrificium conficiendum,

et omnes supponuntur instituti à Christo illis verbis : *Hoc facite in meam commemorationem.* In Ordine enim Sacerdotii alii vel continentur eminenter, ut sunt Ordines inferiores, vel consequenter respectu ad Episcopatum. Verumtamen probabiliùs est alios Ordines (præter Presbyteratum, et Diaconatum, ut diximus) non esse Sacramenta; quia deest in illis materia, nempe impositio manuum, quam (ut mox dicemus) probabiliùs est esse unicam materiam Ordinis : deestque etiam forma, quæ exprimat productionem gratiæ, dum in collatione præfatorum Ordinum non fit mentio gratiæ, sed tantùm potestatis quæ traditur (*l.* 6. *n.* 736 *et* 737.) *De hac quæstione fusiùs dictum est in Hom. Apost. Tract. XVII. n.* 14.

28. — Quær. II. quænam est materia et forma Ordinis? Tres sunt sententiæ. I tenet materiam Ordinis esse solam traditionem instrumentorum; sed hæc non est satis probabilis. II tenet materiam proximam esse duplicem integralem, scilicet traditionem instrumentorum, qua traditur potestas super corpus reale Jesu Christi ad Sacrificandum, cum forma : *Accipe potestatem, etc.*, et impositionem manuum, qua traditur potestas super corpus mysticum ad peccata absolvenda, cum forma : *Accipe Spiritum sanctum, etc.* Materia autem remota (juxta hanc sententiam) sunt manus Episcopi, et instrumenta quæ ad tangendum ab eo traduntur. III. Probabilior tenet materiam unicè esse impositionem manuum, formamque esse orationem quam profert Episcopus. (*Quomodo hoc probatur, videnda quæ dicta sunt Lib.* 6. *num.* 749.) Attamen quia II sententia est etiam probabilis, nempe duplicem esse materiam Ordinis, scilicet impositionem manuum, et traditionem instrumentorum, ipsa omnino in praxi sequenda est. Unde necessariò requiritur in Ordinatione tactus instrumentorum, et tactus quidem physicus, cùm probabile etiam sit moralem non sufficere. Sufficit verò tangere una sola manu, vel digito (*ibid. n.* 743.) Non oportet autem (ut diximus *n.* 6.) ut contractus fiat à principio prolationis formæ usque ad finem, sed sufficit si fiat antequam forma terminetur, vel postquam illa sit incepta. Forma autem sunt verba quæ profert Episcopus ordinans, cùm manus imponit, et instrumenta tradit, ut supra dictum est. Sedulò hîc rursus notandum 1. quòd in Ordine sacro conferendo materia tradenda est ab eodem Episcopo, qui formam profert; secus in collatione Ordinum minorum : ita *D. Th.* (*Suppl. q.* 38. *art.* 1. *ad* 2.) et alii. Notandum 2. quòd si conferantur Ordines ab uno Episcopo, alio tamen celebrante, Ordinatio erit valida, sed illicita, ut declaravit Innocent. XIII apud Benedict. XIV. (*De Synod. l.* 8. *c.* 11. *n.* 7.)

29. — Quær. III quis sit minister Ordinis? Minister Ordinarius hujus Sacramenti est tantùm Episcopus. Potest verò Pontifex simplici Sacerdoti potestatem impertiri conferendi Ordines minores, prout eam habent Abbates mitrati; sed habent pro suis subditis tantùm regularibus professis, vel novitiis, non autem

pro sæcularibus, ut hodie certum est, ex Decreto Sacr. Cong. Conc., approbato ab Urbano VIII, qui jussit illud *inviolabiliter observari, reprobata omni contraria opinione* (*Lib.* 6. *num.* 763 *et* 764.) : *V. Hom. Apost. Tr. XX. de Privil. n.* 113 *ad* 116. Sæculares autem ab Abbatibus ordinati, si sint eis subditi, vel habeant dimissoriales litteras à propriis Ordinariis ad ipsos, illicitè quidem ordinantur, et suspensionem incurrunt, sed validè ordinantur, ut declaravit Sacr. Congr. Vide dicta *eod. Tract. XX. l. c.*

30. — Quær. 4. Quinam sint effectus Ordinis? sunt tres : 1. Collatio gratiæ *Sanctificantis*, scilicet quæ confertur in omni Sacramento, ut diximus *n.* 22. et gratiæ *Sacramentalis*, nempe specialis auxilii ad Ordinem bene exercendum. 2. Collatio potestatis exercendi functiones Ordinis, qui suscipitur. 3. Impressio Characteris indelebilis, ob quod nullius Ordinis collatio iterari potest.

31. — Quær. 5. quæ requirantur, ut quis validè, et licitè ordinetur? Ut validè ordinetur, requiritur I. Ut sit viator. II. Ut sit mas, fœminæ enim non sunt capaces Sacramenti Ordinis; III. Ut sit baptizatus. IV. Ut habeat intentionem saltem habitualem (juxta dicta *n.* 9.) suscipiendi Ordinem.

32. — Ut autem licitè ordinetur, requiritur I ut sit *Confirmatus :* sed hoc non sub præcepto gravi, ut vult communis sententia (*l.* 6. *n.* 786.) Quoad obligationem verò cujusque fidelis suscipiendi Confirmationem, vide dicta *Libro* 6. *numero* 181. II ut non sit neophytus, aut infamis, aut irregularis. Dubitatur hîc, an aliquis irregularitate irretitus validè ordinetur, si Episcopus protestationem præmittat (ut consuetum est) nolle ordinare irregulares, excommunicatos etc.? Respondeo, in dubio (quidquid alii dicant) omnino dicendum, quòd Ordinatio repetenda est; nisi constet Episcopum verba illa protulisse tantùm ad terrorem, ac suam intentionem protestationi minimè alligasse (*l.* 6. *n.* 784.) Cæterùm sapienter monet Bened. XIV, *de Sacr. Miss. sect.* 2. §. 70. ex Decreto Sacr. Congreg. Concil. super id interrogandum esse Episcopum de sua intentione habita. Idem autem Benedictus *de Syn. l.* 8. *c.* 11. *n.* 1. monet Episcopos, ut se abstineant ab hac protestatione; quamvis enim (inquit cum *Lugo*) posset aliquando Episcopus, existente gravissima causa, habere intentionem conditionatam, hæc tamen universaliter erga omnes promovendos nequit haberi sine pluribus inconvenientibus. Addítque cum *Navarro*, *Gobato*, et eodem *Lugo*, quòd Episcopus, Ordines conferendo, tenetur sub gravi culpa eos absolutè conferre quibus manus imponit. Quid ergo (meritò concludit) proderit protestatio illa, nisi ad ingerendos plures scrupulos in eos qui promoventur? III. Requiritur *Animus clericandi*, ut præscribitur in Trident. *sess.* 23. *c.* 4. scilicet ascendendi ad Ordines superiores. Hoc tamen intelligendum procedere, cùm quis acceptat beneficium ad quod requiritur Sacerdotium, vel alius Ordo sacer (*l.* 6. *n.* 785.) IV. Requiritur, ut *quisque ordinetur à proprio*

Episcopo, vel ab alio, sed cum litteris dimissorialibus Episcopi proprii, si hic est impeditus ex infirmitate, aut alia justa causa. Capitulum verò sede vacante hodie (quidquid fuerit antiquitus) nequit dare alicui dimissorias, nisi ille sit arctatus ad Ordinem suscipiendum ob aliquod beneficium requirens obsequium personale (*n.* 788.)

33. — Proprius autem Episcopus dicitur vel ratione originis vel domicilii, vel beneficii, vel familiaritatis. Et I debent Ordines suscipi ab Episcopo *Originis*, si Ordinandus in ejus diœcesi natus est, et parentes tempore nativitatis ibidem domicilium habuerint; nam si casu alicubi natus esset, et parentes alibi domicilium habuerint, tunc dicitur *Oriundus*, et ordinari debet ab Episcopo loci, ubi parentes domicilium habent. II. Ratione *Domicilii* bene ordinatur, qui in aliquo loco habitationem suam constituit, cum animo ibi perpetuò manendi. Hic autem animus probatur, vel per habitationem decennii, vel per ædificationem domûs cum asportatione majoris partis bonorum, degendo ibi simul per aliquod notabile tempus, ut habetur in Bulla *Speculatores* (*Vide l.* 6. *n.* 770. *ad V.*) III. Ratione *Beneficii*, licèt aliquis alibi natus fuerit et domicilium habeat, bene potest ordinari ab Episcopo, in cujus diœcesi beneficium sufficiens ad congruam sustentationem possidet, obtentis tamen litteris testimonialibus ab Episcopo domicilii; à quo tamen potest examinari, si illuc reversurus est, ex *Bulla Apostolici Min.* Sed hîc advertendum, quòd ut quis possit ordinari ab Episcopo beneficii, debeat esse saltem tonsuratus, aliàs non est capax beneficii, et ideo neque habilis ad Ordines ab illo Episcopo suscipiendos. IV. Denique ratione *familiaritatis*, si quis per triennium in familia; vel servitio assiduo alicujus Episcopi permanserit, vivendo ejusdem Episcopi expensis, etiamsi non habitet in illius ædibus, potest ab illo ordinari, modò degat in loco ubi est Episcopus, vel prope; et modò Episcopus statim ei conferat verum beneficium; non enim sufficit, si assignet pensionem, aut patrimonium (*ibid. n.* 780.)

34. — Regulares autem ordinandi sunt ab Episcopo loci, ubi morantur de familia, si Episcopus Ordinationem habeat temporibus statutis; aliàs à quocumque Episcopo ordinari possunt. Vide circa hoc dicta *Lib.* 6. *n.* 768 *et* 788. *v. Not.* 8.

35. — V. Requiritur *Scientia* Ordini suscipiendo conveniens. Concil. Trident. pro initiandis ad primam Tonsuram tantùm requirit, ut ipsi *fidei rudimenta edocti fuerint, et scribere sciant. sess.* 23. *c.* 4. pro initiandis ad Ordines minores, *ut latinam linguam intelligant, l. c. cap.* 11. Pro initiandis ad Subdiaconatum, et Diaconatum, *ut sint litteris, et iis quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi, c.* 13. Demum pro initiandis ad Sacerdotium, *ut ipsi ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta diligenti examine præcedente idonei comprobentur. Idem Conc. Trid. c.* 14. Notent Ordinandi et Ordinantes verba illa, *ad ministranda Sa-*

cramenta; ideo enim dicunt DD. quòd initiandi ad Sacerdotium scire debent, non solùm quæ pertinent ad Baptismum, Eucharistiam etc., sed etiam ad Pœnitentiam; nam licèt Presbyterandus non indigeat tanta scientia, qua indiget Confessarius approbatus, debet tamen saltem scire universalia principia moralia, quibus solvere possit dubia communiter occurrentia in casu necessitatis, quo teneatur moribundi Confessionem excipere, et specialiter omnino scire tenetur, quomodo se gerere debeat cum fidelibus morti proximis, nempe 1. Quando possunt eos absolvere, etiam in præsentia Confessarii approbati? 2. Quando absolutè, et quando conditionatè? 3. An non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis, et in quali periculo? 4. Quid debeat imponere infirmo, si habeat casus vel censuras reservatas? Vide quæ infra breviter super hac obligatione dicentur *n.* 130. Cæterùm bene potest Episcopus à suis majorem scientiam, quàm requirit Concilium, requirere (*Lib.* 6. *n.* 792. *v. Advert.* 2.)

36. — Verùm in Regularibus addictis ad vitam contemplativam, vel tantùm ad chorum, et altare, vel sacristiam, minor scientia requiritur, modò sciant præstare quæ pertinent ad Ordinis exercitium; et ideo saltem in Grammatica debent esse edocti, aliàs erunt irregulares, etiam de jure divino, ita ut nec Papa posset cum eis dispensare. Hæc tamen irregularitas, sublata causa ignorantiæ, absque dispensatione de se aufertur (*n.* 791. *Qu.* 2 *et* 3.)

37. — VI. Requiritur *Titulus sustentationis*, aliter Episcopus Ordinem, vel dimissorias tribuens, tenetur ipse ordinatum alere, usque dum ille titulum habeat, ita ex cap. *Cùm secundùm, de Præb. et cap. recipimus, de ætate et qualit. etc.* Id tamen intelligendum, nisi Episcopus inculpabiliter deceptus fuerit, vel nisi ordinatus jam aliunde habeat unde vivere possit (*l.* 6. *n.* 813.)

38. — Titulus autem sustentationis triplex esse potest, paupertatis, beneficii, et patrimonii. Titulo *Paupertatis* soli Regulares professi ordinari valent. Sæculares verò ordinari debent ad titulum *beneficii*, quod sit certum de præsenti, et sufficiens ad congruam sustentationem; juxta taxam diœcesis, originis, vel beneficii, si beneficium requirat residentiam (*ibid. n.* 815 *et* 816.) Nota quòd Sacr. Congr. die 17 Julii 1723, remisit arbitrio Episcopi, si detrahenda sint, an non onera Missarum ex beneficio, vel capellania (*n.* 774.) Ad titulum verò *Patrimonii* tantùm pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum possunt Episcopi ordinare sæculares, ut præscribit Trid. *sess.* 21. *c.* 2. Patrimonium autem constitui debet super re certa, et stabili, ac de sua natura frugifera, pacificè possessa, et libera ab omni onere. Sufficit etiam census perpetuus, quamvis sit redimibilis (*n.* 817.)

39. — Hîc autem dubitatur 1. an incurrat suspensionem, qui ordinatur cum patrimonio ficto. Alii probabiliter negant; sed probabiliùs alii affirmant; idque certum est in diœcesi Neapolitana (*l.* 6. *n.* 820 *et* 821.) Dubit. 2. juxta prædictam probabiliorem sententiam, an incurrat etiam suspensionem qui ordinatur cum pa-

trimonio verè donato, sed data antacopa, vel fide de reddendo illo donanti post Ordinationem? distinguo : Si donans verum habuerit animum donandi, non incurrit, quia pactum illud de reddendo patrimonio tanquam nullum rejicitur, ut S. Congr. declaravit (dum Sacra Congregat. insuper pluries declaravit quamcumque alienationem patrimonii sine licentia Episcopi esse invalidam). Secus si donans haud habuerit intentionem donandi, quia tunc donatarius nullum rei dominium adeptus est (*ib. n.* 822 *ad* 824.)

40. — VII. Requiritur, *ut Ordo inferior ante superiorem suscipiatur*, aliàs qui per saltum ordinatur, suspensionem ipso facto incurrit ab exercito Ordinis suscepti, donec Episcopus dispenset (*l.* 6. *n.* 793.)

VIII. Ut Ordo suscipiatur *tempore debito*. Ordines majores possunt suscipi tantùm in sabbatis quatuor temporum; sabbato ante Dominicam passionis, et sabbato sancto. Minores verò possunt accipi in quolibet festo de præcepto, et etiam in feria sexta ante sabbatum generalis Ordinationis, et feria quarta quatuor Temporum, juxta consuetudinem receptam. Attamen apud Ferrar. Biblioth. t. 5. verb. Ordo n. 7. affertur Decretum Sacræ Congr. Conc. 13. Apr. 1720 ubi dicitur, quoad Ordines minores posse tolerari consuetudinem, si sit immemorabilis, quòd ministrentur pridie die Veneris post prandium, sed expedire in hoc ut Episcopus se conformet Pontificali Romano. Qui autem ordinatur extra tempora, suspensionem ipso facto incurrit (*Lib.* 6. *n.* 794.)

41. — IX. Requiritur, ut Ordines suscipiantur per debita temporum *Interstitia*. Et I inter Ordines minores requiritur aliquod intervallum : dicitur *aliquod*, quia illud minimè determinatum est à Trident. in *Sess.* 23. *c.* 11. ubi etiam additur, *Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*. Potest tamen liberè Episcopus primam Tonsuram cum aliquo Ordine minore conferre. II. Ut à minoribus ascendatur ad Subdiaconatum, requiritur anni spatium : *Nisi necessitas, aut Ecclesiæ* (intelligitur cui Ordinandus est adscriptus) *utilitas judicio Episcopi aliud exposcat :* ut habetur in Trident. *l. c.* III. Ut ascendatur à Subdiaconatu ad Diaconatum requiritur etiam anni spatium, sed Episcopus in hoc ex quavis rationabili causa dispensare potest ; nam in Trid. c. 13. dicitur : *Nisi aliud Episcopo videatur*. IV. Denique, ut à Diaconatu ascendatur ad Sacerdotium, requiritur saltem anni intervallum ; *nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem, aliud Episcopo videretur*, ut in Trid. *c.* 14. Nota hîc *utilitatem ac necessitatem*, intellige necessitatem moralem, nempe utilitatem notabilem, et certam propriæ Ecclesiæ.

42. — Hîc autem notandum 1. quòd suscipiens duos Ordines sacros eodem die, suspensionem ipso facto ab ultimo Ordine suscepto, et insuper irregularitatem incurrit (*Lib.* 6. *n.* 796.) Qui verò eodem die susciperet quatuor Ordines minores unà cum Subdiaconatu, graviter quidem peccaret, sed non incurreret suspensionem (*n.* 797 *et seq.*) Notandum 2. quòd si quis ordinatur non servatis interstitiis, sed diversis diebus, et legitimis tempo-

ribus, peccat etiam graviter, sed probabiliùs suspensionem neque incurrit (*n.* 796. *vers. D.* 2.) Notandum 3. quòd Regulares ex suis Pontificiis Privilegiis bene possunt extra tempora ordinari cum licentia suorum Prælatorum, juxta dicta in *Hom. Apost. Tr.* 20. *de Priv. n.* 115 *et* 116. Debent tamen ordinari in festo de præcepto, ut probabiliùs dicendum (*n.* 797. *Dub.* 4.) Notandum 4. quòd si quis Sacerdotium susciperet, omisso Diaconatu, esset quidem validè ordinatus, sed non posset Sacerdotio fungi, nisi priùs Diaconatum acciperet, ut habetur ex *cap. unico de Cleric. per salt.* Si quis autem Episcopatum susciperet non suscepto Sacerdotio, invalidè ordinaretur.

43. — X. Requiritur *locus* Ordinationis, nempe ut ipsa fiat in Ecclesia, et ut Episcopus resideat in propria Diœcesi : nam si Episcopus in aliena ordinaret, ipse incurreret suspensionem a Pontificalibus, et ordinatus ab exercitio Ordinis suscepti (*n.* 798. *vers. Adde.*)

XI. Requiritur *Ætas debita*, quæ pro prima Tonsura debet esse septem annorum, et Neapoli saltem decem. Ordines minores regulariter conferri possunt ab anno 7 ad 14. Subdiaconatus anno 22. Diaconatus anno 23. Sacerdotium anno 25. ex Trid. *Sess.* 23. *c.* 12. Ætas computatur, non à die baptismi, sed nativitatis. Sufficit autem ut annus sit incœptus, prout communis usus habet. Pro Beneficiis simplicibus accipiendis sufficit annus 14. ex Trid. *Sess.* 23. *c.* 6. Sed si Beneficium sit curatum, requiritur annus 25. ex Trid. *ibid. c.* 12. Pro Canonicatu annus 22. ex Trid. *Sess.* 22. *c.* 4. Quamvis in Collegiatis sufficiat annus 14. Pro Episcopatu demum requiritur annus 30. (*Vide l.* 6. *n.* 799.)

44. — Notandum autem, quòd si quis scienter ordinatur ante legitimam ætatem, ipso facto perpetuam incurrit suspensionem, à qua absolvi nequit nisi à Papa, vel ab Episcopo, si fuerit occulta, ex *c. liceat, Trid. Sess.* 24. *c.* 6. (*cit. n.* 799.) Diximus *scienter*, nam Pius II hanc suspensionem imposuit tantùm eis qui ex *temeritate* sic ordinantur : unde ignorantia crassa illos probabiliùs ab ea excusat, ita ut completa ætate bene poterunt Ordinem exercere (*ibid. Dub.* 1 *et* 3.) An autem qui ante ætatem suscipit Sacerdotium irregularitatem incurrat? Alii affirmant, quia (ut dicunt) Neo-Presbyter concelebrando cum Episcopo, verè consecrat : et ideo jam exercet Ordinem susceptum cum suspensione. Sed alii communiùs, et valde probabiliter negant, quia cum non videtur, ut quis eadem actione morali duplicem incurrat pœnam, nempe suspensionem et irregularitatem ; testaturque *Suarez* ex stylo Cancellariæ hujusmodi ordinatos non censeri irregulares. Et idem dicendum de Diaconis, et Subdiaconis : nisi in eadem Missa Ordinationis Ordinem jam susceptum exerceant, quia tunc irregularitatem non effugiunt, saltem si ultro ad ministrandum se offerant in Missa Ordinationis (*cit. n.* 799. *D.* 3.)

45. — XII. Ut initiandus ad Ordinem superiorem ascendere possit, requiritur, ut exercuerit Ordinem priùs susceptum ; sed juxta *Sal...* (*De Ordin. c.* 4. *n.* 74.) hoc non est de præcepto gravi.

XIII. Ultimò requiritur Vocatio Divina, ex illo Apostoli : *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron.Hebr.* 5. 4. Signa autem divinæ vocationis sunt 1. Scientia conveniens. 2. Intentio recta vacandi Deo, animarumque saluti. 3. Probitas vitæ, quæ maximè requiritur ad veram vocationem agnoscendam, ex illo Tridentini : « Sciant Episcopi... debere ad » hos Ordines assumi... dignos duntaxat, et quorum probata vita » senectus sit. » *Sess.* 23. *c.* 12. Utque docet D. Thomas (*Suppl. q.* 35. *art.* 1. *ad* 3.) dicens : « Non sufficit bonitas qualiscumque, » sed requiritur bonitas excellens : »hanc rationem assignans :« Ut » sicut illi qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur... » ita et superiores sint meritò sanctitatis. » Hinc si quis absque his signis, et consequenter sine vocatione divina, ascendit ad altare, nequit à gravi culpa excusari ; tum ob gravem præsumptionem, qua non vocatus in sacrum ministerium se intrudit, ut ait S. Anselmus : « Qui enim se ingerit, et propriam gloriam » quærit, gratiæ Dei rapinam facit ; et ideo non accipit benedic- » tionem, sed maledictionem : » tum ob magnum periculum damnationis, cui se exponit, ut sapienter loquitur Episcopus Abelly : « Qui sciens, nulla divinæ vocationis habita ratione, se in Sacer- » dotium intruderet, haud dubiè seipsum in apertum salutis dis- » crimen injiceret. » Et tantò magis graviter peccant Episcopi, qui tales ad Ordines admittunt, transgrediendo præceptum illud Apostoli : « Manus cito ne imposueris, neque communicaveris » peccatis alienis. » 1. *Tim.* 5. Quæ verba exponens S. Leo *Epistola* 1. (*aliàs* 87.) *ad Afric.* 2. dicit : « Quid est commu- » nicare peccatis alienis, nisi talem effici Ordinantem, qualis est » ille qui non meruit ordinari ? » Ideo in *c. Nullus Dist.* 24 universè Episcopis præcipitur, *Nullus ordinetur, nisi probatus fuerit.*

46. — Refert hîc autem unà simul annotare, quinam ex prædictis illegitimè ordinati suspensionem ipso facto incurrant. Incurrunt 1. qui ordinantur sine Dimissoriis sui Ordinarii, vel sine ejus Litteris Testimonialibus, cùm ordinantur ab Episcopo Beneficii. 2. Qui eodem die duos sacros Ordines suscipiunt. 3. Qui ordinantur extra tempora. 4. Qui ordinantur ab Episcopo manente in aliena Diœcesi, sine licentia Episcopi loci. 5. Qui scienter ordinantur ante legitimam ætatem. 6. Qui ordinantur per saltum, omisso Ordine præcedenti. Adde ultimo loco, qui ordinatur per simoniam ; hic enim manet ipso facto suspensus ab Ordine simoniacè suscepto, et impeditur ab ascendendo ad superiores ; id tamen non currit, si simonia ab alio sit commissa, ignorante ordinato (*Vide l.* 3. *n.* 109.)

CAPUT III.

DE ORDINIBUS IN SPECIE.

ARTICULUS I.

De prima Tonsura.

47. Quid prima Tonsura ? et an sit Ordo ? Quid si quis ordinatur sine Tonsura ? — **48.** Privilegia Tonsurati. — **49** et **50.** De obligatione deferendi habitum et Tonsuram. — **51.** Qui priventur privilegio Fori, et Canonis ?

47. — Prima Tonsura non est Ordo, sed præparatio, sive dispositio ad Ordines, cùm nullum Officium habeat circa ministerium altaris ; ita communiter Theologi cum D. Thoma (*Suppl. q.* 40. *art.* 2.) Et probatur ex Trident. *Sess.* 23. *c.* 2. ubi Tonsuræ sumptio præcipitur, sicque dicitur : « Ut qui jam clericali » Tonsura insigniti essent, per minores ad majores adscenderent. » Ergo tonsura inter Ordines minimè numeratur (*Vide l.* 6. *n.* 734.) Clericus significat *in sortem vocatus*, scilicet ad cultum Deo præstandum. Tonduntur ei capilli in modum coronæ, ad significandam regiam dignitatem eorum, qui in sortem Domini vocantur. Tradit autem Catechismus Romanus, S. Petrum primam Tonsuram instituisse. Ut quis possit tonsurari requiritur 1. ut sit mas : 2. ut sit confirmatus : 3. ut sciat legere et scribere, ac saltem Grammaticam, præter rudimenta fidei : 4. ut habeat animum Deo inserviendi. Qui ordinatur sine Tonsura, graviter quidem peccat contra præceptum Tridentini, sed validè ordinatur ; verùm manet suspensus usque ad beneplacitum Episcopi. Qui autem aliquem Ordinem jam susceperit sine prima Tonsura, non tenetur eam postea recipere, quia per Ordinem susceptum jam fuit factus idoneus ad alios suscipiendos.

48. — Effectus, et privilegia Tonsurati hæc sunt : I. Tonsuratus transfertur ad statum Clericalem, unde acquirit privilegium fori, quo eximitur à jurisdictione fori laicalis, modò deferat habitum, et Tonsuram, ac alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inserviat, aut versetur in Seminario, vel in aliqua schola licentia Episcopi, ut habetur in Trident. *Sess.* 23. *c.* 6. II. Acquirit etiam privilegium Canonis, ita ut percutientes ipsum injuriosè incurrant excommunicationem reservatam Papæ, si percussio est gravis ; Episcopo verò, si levis. III. Tonsuratus fit capax beneficii ecclesiastici, modò habeat 14 annos. IV. Fit capax etiam omnis jurisdictionis ecclesiasticæ ad conferenda beneficia, ferendas censuras, et judicandas causas spirituales.

49. — Quær. hîc, qualiter peccent, et quas incurrant pœnas Clerici habitum aut Tonsuram non deferentes ? et quando propter id privilegio fori et Canonis priventur ? Clerici in minoribus, ut communiter DD. aiunt, non peccant graviter, si habitum et Tonsuram non deferant ; imò communiùs *Sotus, Nav. Arm. Cas-*

trop. Escob. Holzm. etc. ab omni culpa eos excusant, ex Bulla Sixti V *Pastoralis*, ann. 1588. 31. Nam ibi in tantùm Clerici declarantur teneri ad habitum deferendum, qui pensionem, aut alia bona ecclesiastica recipiunt, excedentia valorem annuorum 60 aureorum de Camera. Clerici autem Beneficiati, aut in sacris constituti, peccant quidem graviter si habitum dimittunt, ut communiter docent *Sanch. Laym. Castrop. Bonac. Salm. etc.* (quidquid dicant *Cajet. Escob.* et *Gobat.*) dum in Trid. *Sess.* 14. *c.* 6. tales habitum non deferentes de temeritate arguuntur. Valde tamen probabiliter negant eos peccare omnes AA. præfati, si habitum dimittant ad breve tempus, aut ex causa justa se occultandi, putà ad aliquod grave damnum vitandum, id quoad culpam quod autem ad pœnas pertinet, in Concilio *loc. cit.* sic dicitur : « Si post- » quam ab Episcopo suo... moniti fuerint, honestum habitum » clericalem... non detulerint, per suspensionem ab ordinibus ac » officio, et beneficio, ac fructibus..., nec non si semel correpti » denuo in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, et » beneficiorum... coerceri... debeant. » Ex quo patet has pœnas esse tantùm ferendæ sententiæ. Neque huic obstat Bulla Sixti V *Cum sacrosancta,* edita die 4 Jan. 1588, ubi beneficiati non deferentes habitum ipso jure declarantur privati suis beneficiis : nam id dispositum fuit tantùm pro Urbe Romæ, et postquam mandatis sub certo termino ipsi non obedierint. (*Lib.* 6. *n.* 825.)

30. — Idem quod de habitu, dicunt *Sanch. Laym. Escob.* et alii de Tonsura, sive corona. Alii tamen, ut *Castrop. Henriq. Renzius, et Tamb.* cum *Marchino,* Clericum etiam in sacris, aut Beneficiatum Tonsuram non deferentem non audent damnare de mortali, nisi eam ex contemptu omittat. Cæterùm bene quidem ait *La Croix* faciliùs excusandos eos qui Tonsuram, quàm qui habitum non deferunt; unde præfatus Auctor nec Sacerdotem Tonsuram per 6 aut 8 Hebdomadas non deferentem damnat de mortali. (*n.* 826.)

31. — Privantur autem beneficiati, sicut etiam ii, qui in sacris sunt constituti habitum non deferentes, privilegio tam Fori quàm Canonis, si post tertiam monitionem illum non reassumant, ex *cap. Contingit.* 45. *de Sent. excomm.* (*n.* 827.) Simpliciter autem Tonsurati, aut Clerici tantùm ad Ordines minores promoti, sine Beneficio, non peccant graviter, sed non gaudent privilegio Fori, si actu habitum non deferant, nec Ecclesiæ inserviant, ut habetur in Trid. *sess.* 23. *c.* 6. Gaudent verò semper ac habitum reassumunt, nisi hoc faciant in fraudem, putà si fuerint in carcerem jam conjecti pro criminalibus, vel jam citati in foro laicali pro civilibus (*cit. n.* 827.) Aliter tamen dicunt DD. de privilegio Canonis (*ib.*) An autem peccet, qui Tonsuram suscipit ad accipiendum Beneficium, sine animo permanendi in statu Clericali? Vide opus nostrum morale (*l.* 4. *n.* 113.) ubi dicitur suscipiens peccare, sed probabiliter tantùm venialiter.

Hic juvat annotare id quod statutum habetur anno 1741 in Concordato inter sanctam Sedem, et Carolum III Regem Reg-

norum Neapolis, et Siciliarum circa Ordinationem promovendorum ad Statum Ecclesiasticum. *I. Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla prima Tonsura se non che a titolo di Beneficio, o Capellania perpetua, le di cui rendite, detratti i pesi, ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sagro nella Diocesi del Promovendo. II. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa, conferir la prima Tonsura a qualche giovine, benchè non abbia verun Beneficio, potrà farlo, ma nel solo caso che abbia il medesimo una Pensione ecclesiastica perpetua della rendita che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sagro nella sua Diœcesi, o l' intero Patrimonio; il quale per evitar qualunque frode o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, o sopra annue rendite fisse; e doorà regolarsi a tenore della tassa Sinodale di ciascuna Diœcesi, purchè non sia esso Patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducati, nè in maggior di quaranta. III. Oltre al requisito del Beneficio. Cappellania perpetua, o Pensione ecclesiastica perpetua, o dell' intiero Patrimonio, a niuno potrà conferirsi la prima Tonsura, il quale dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato a dimorar almeno per un triennio in qualche Seminario o Convitto ecclesiastico: e dove cio non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l' abito Chiericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte nelle feste di precetto di ciascun de' tre anni non abbia servito a qualche Chiesa nella maniera che gli sarà dal proprio Vescovo prescritta; computando questo servizio colla dimora, che avrebbe dovuto fare in qualche Seminario, o Convitto ecclesiastico, ec.* Ultimo loco dicitur: *Chiunque sarà promosso alla prima Tonsura, agli Ordini minori, o agli Ordini sagri contrà la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di sopra accennate, rimarrà perpetuamente sospeso dall' esercizio dell' Ordine già conferitogli. E chi l' avrà così ordinato, o pure gli avrà a tal effetto concedute le dimissorie, se sarà Vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli Ordini, e dall' esercizio de' Pontificali; e non essendo Vescovo, ma Prelato inferiore coll' uso de' Pontificali, sarà sospeso per sempre dall' esercizio de' medesimi, e non avendo l'uso di essi, come pure qualunque altra persona constituita in dignità, per sempre sarà sospesa dall' esercizio dell' Offizio, e de' suoi Ordini.*

ARTICULUS II.

De Ordinibus minoribus.

52. Quot sint Ordines minores.—**53.** Sect. I. De Ostiariatu. Materia tradenda est ab ipso Ordinante: et ab eo Missa celebranda.— **54.** Sect. II. De Lectoratu. — **55.** Sect. III. De Exorcistatu. — **56.** Sect. IV. De Acolythatu.

52. — Ordines minores quatuor sunt, Ostiariatus, Lectora-

tus, Exorcistatus, et Acolythatus. Dicuntur ipsi *Minores* propter minora officia, quæ ab Ordinatis exercentur circa Missam, aut in Ecclesia.

Sectio I. *De Ostiariatu.*

53. — Ostiariatus *est Ordo, quo confertur potestas aperiendi, claudendi, et custodiendi Ecclesiam.* Officium Ostiarii (præter dicta) est etiam pulsandi campanas, necnon admittendi dignos in Ecclesia, et expellendi indignos, scilicet Infideles, Hæreticos, et Excommunicatos. Materia *Remota* Ostiariatûs sunt claves Ecclesiæ : *Proxima* clavium traditio. Forma sunt verba Ordinantis, et dicentis : *Sic age quasi redditurus rationem, pro his rebus, quæ his clavibus recluduntur.* Ita tradunt AA. qui tenent singulos septem Ordines esse Sacramenta. Claves debent esse propriæ Ecclesiæ, nec possunt aliæ substitui, debentque tangi ab Ordinando. Hîc autem denuo adverte id quod notatum est *n.* 28, nempe quòd in Sacramento Ordinis materia omnino tradenda est ab ipso Ordinante, aliàs Sacramentum invalidè ministratur, et ab eodem debet Missa celebrari. (*Lib.* 6. *n.* 744.)

Sectio II. *De Lectoratu.*

54. — Lectoratus est *Ordo, quo confertur potestas legendi Scripturas sacras in Ecclesia.* Materia *Remota* est liber Prophetiarum, et Epistolarum. *Proxima* illius traditio. Forma sunt verba : *Accipe et esto verbi Dei relator, etc.* Officium igitur lectoris est legendi sacras Scripturas (intellige extra Missam, nam in Missa officium est Subdiaconi), ac etiam Cathecumenos instruendi. Si loco libri Epistolarum sive *Lectionarii* traderentur Biblia, aut Breviarium, valida quidem, et etiam licita esset Ordinatio; secus si alius liber.

Sectio III. *De Exorcistatu.*

55. — Exorcistatus est *ordo, quo datur potestas expellendi dæmones ab obsessis ne eos impediant à Communione.* Materia *Remota* est liber exorcismorum; *Proxima* ejus traditio. Forma : *Accipe, et habe potestatem imponendi manus super energumenos, etc.* Exorcismus autem est formula quædam ab Ecclesia instituta ad dæmones fugandos in nomine Jesu Christi. Ut possit autem Exorcista solemniter exorcizare, requiritur etiam collatio jurisdictionis, sive licentia Episcopi. Id tamen non est ob jus commune, sed ob particulare præceptum Episcoporum prohibentium exorcizare sine eorum licentia (*n.* 745.) Dictum est *solemniter*, cùm quisque fidelis potest privatim imperare dæmonibus, ne noceant, neve impediant fideles ab actionibus sacris. (*Vide l.* 3. *n.* 193. *App. de Adjur. num. IV.*)

Sectio IV. *De Acolythatu.*

56 — Acolithatus est *ordo, quo datur potestas ferendi Urceolos ad altare, et Candelabra, luminaque in ipso accendendi.* Ma-

teria *Remota* sunt Urceoli vacui : *Proxima* eorum traditio. Forma *Accipe Ceroferarium, etc.* atque, *Accipe Urceolos, etc.* Utraque materia est essentialis, sed nobilior sunt Urceoli, quia vinum et aqua magis sunt ad Missam necessaria. Hæ autem materiæ sunt partiales, unam totalem constituentes. Character verò non in candelabri, sed in urceolorum traditione imprimitur, quia in ea principalior traditur potestas (*Lib.* 6. *n.* 745.)

ARTICULUS III.

De Ordinibus majoribus.

Sectio I. *De Subdiaconatu.*

87. Quid Subdiaconatus? Materia, Forma et Officium. Si sine manipulo, etc. — **88.** Requisita. — **89.** §. I. De voto castitatis et an castitas sit ex voto? Si quis ignoret, etc. Si impuber, etc. Qui per metum ordinatur, etc. — **60.** §. II. De horis canonicis, Propositiones damnatæ. — **61.** Qui teneantur ad horas? I. Clerici in sacris. II. Religiosi professi. III. Beneficiati. — **62.** Cui facienda restitutio fructuum. — **63.** Si habeant alia onera. — **64.** An excommunicati, etc. Et qui sine attentione interna, etc. — **65.** Intra primos sex menses. Qui sine culpa omittit. An unum peccatum, etc. — **66.** Qui non percipit fructus, etc. — **67.** Si beneficium sit tenue. — **68.** An malè expendens, etc. Canonicus non canens. — **69.** Quæ parva materia, etc. An projiciens Breviarium. In dubio an quid omissum. — **70.** Quæ requirantur ad horas rectè dicendas ? I. Juxta præscriptum. Si permutes officium. — **71.** Si alio pergis. — **72.** Si advertis te errasse. De Litaniis, et Officio defunctorum. — **73.** II. Pronunciatio vocalis. Quid in Choro. — **74.** III. Pronunciatio integra. IV. Pronunciatio continuata. V. Ordo horarum. VI. Tempus. — **75.** Intentio, et attentio. — **76.** Causæ excusantes à recitatione. — **77** ad **80.** §. III. De censuris in genere. — **81** ad **83.** §. IV. De Censuris in specie, et I. De excommunicatione. — **84.** II. De suspensione. — **85.** III. De depositione, etc. — **86.** IV. De interdicto. — **87.** V. De irregularitate. — **88.** Irregularitates ex delicto. — **89.** Irregularitates ex defectu.

87. — SUBDIACONATUS est *Ordo, quo traditur potestas, per quam Ordinatus potest deferre calicem ad altare, ministrare Diacono, et legere epistolam in Missa.* Materia *Remota* est duplex, nempe Calix vacuus cum patena vacua, necnon liber epistolarum. Materia *Proxima* est horum traditio. Calix autem probabiliter debet esse consecratus, ut plures DD. sentiunt; unde ipsorum sententia in praxi sequenda est (*Lib.* 6. *n.* 747.) Sic etiam omnino requiritur traditio libri Epistolarum (*n.* 746. *Dub.* 1.) Forma autem sunt verba Episcopi : *Videte cujus ministerium vobis traditur, etc.* Et alia : *Accipe librum Epistolarum*, et *habe potestatem legendi eas, etc.* Duplici enim materiæ duplex adhibetur forma partialis. Officium Subdiaconi (ultra prædicta in altari) est deferre Crucem, et lavare corporalia. Peccaret Subdiaconus, si absque manipulo solemniter ministraret in Missa, nisi urge-

ret necessitas, ut dicit *P. Suar.* (*De Censur. Disp.* 42.) An autem graviter peccet Subdiaconus ministrans in mortali? Vide dicta supra *n.* 14. Clericus (vel etiam Subdiaconus) exercens officium Subdiaconi sine manipulo, vel cum manipulo, sed non intendens ex officio actum illum exercere, non incurrit irregularitatem; quia tunc (*ut ait Bonac.*) exercet tantùm officium cantoris. Secus si cum manipulo intenderet exercere officium proprium Subdiaconi (*Vid. l.* 7. *n.* 358.)

58. — Ut quis ad Subdiaconatum possit promoveri, requiritur 1. ut sit ordinatus in minoribus. 2. Ætas 21 annorum completorum. 3. Titulus sustentationis (de quo vide supra dicta n. 37. ad 39.) 4. Ut bene sciat quæ pertinent ad suum munus. 5. Examen, quod debet quidem rigorosius esse in Subdiaconis, ut rectè advertit *Homobonus* (Pœnitentiarius in Ecclesia Bonon.), et signanter circa Subdiaconi obligationes, nempe servandi castitatem, recitandi officium, habendi titulum sustentationis; necnon refert Subdiaconos examinare circa Censuras, et Irregularitates, quarum singulatim hîc principaliora rudimenta mox infra breviter recensebimus.

§. I. De voto Castitatis.

59. — Subdiaconus ex præcepto S. Gregorii Papæ in *c.* 2. *Dist.* 28. tenetur votum castitatis emittere. Hinc obligatio castitatis in Ordinatis in sacris verius est ex vi voti Ordinibus annexi, quàm præcepti Ecclesiæ, ut satis colligitur ex cap. *Cum olim, de Cler. Conjug.* Attamen si quis Ordinem suscipiendo expressè nollet castitatem vovere, tunc iste saltem ex præcepto Ecclesiæ ad castitatem teneretur. Hocque dicendum etiamsi nesciret hanc obligationem, modò vellet verè ordinem suscipere: et adhuc si inculpatè nesciret, ut valde probabiliter plures Doctores docent (*Vide l.* 6. *n.* 809. *Dub.* 1 *et* 2.) Qui autem ordinaretur ante usum rationis, hic non teneretur ad castitatem. Qui verò ordinatur ante pubertatem, an ad castitatem teneatur? Adest duplex sententia, utraque probabilis. (*ibid. n.* 810.) Qui ordinatur per metum extrinsecum injustè incussum, et non habet animum suscipiendi Ordinem, non tenetur ad castitatem, et etiamsi animum haberet, probabiliùs nec teneretur, quia votum emissum ob metum probabiliùs est invalidum. Secus si metus fuerit justè incussus, vel si ordinatus scienter suam Ordinationem ratificaret, nempe si ultro Ordinem exerceret. (*n.* 811.)

§. II. De horis Canonicis.

60. — Primo loco hîc refert annotare plures Propositiones damnatas ab Alexandro VII, nimirum Prop. 5. quæ dicebat: *Restitutio fructuum non debetur ante sententiam.* Prop. 21. *Habens... beneficium, si studio... vacet, satisfacit recitando per alium.* Prop. 33. *Restitutio fructuum suppletur per eleemosynas ante factas.* Prop. 34. *Satisfacit dicens Officium Paschale pro Officio dici Palmarum.* Prop. 35. *Cum uno Officio potest satisfieri obli-*

gationi duorum dierum. Item Innoc. XI damnavit Prop. 54. *Qui nequit recitare Matutinum, non tenetur ad alias Horas.*

61. — Quær. I. Quinam teneantur ad horas? Tenentur I. Omnes ordinati in sacris, etiamsi sint excommunicati, suspensi et degradati. Ordinatus autem ad Subdiaconatum in die Ordinationis tenetur ad Horam correspondentem horæ qua ordinatur. Tenentur II. Religiosi professi utriusque sexûs. Hoc habetur ex antiqua consuetudine obligante sub gravi, ut tenet communis sententia contra aliquos. Nec valet dicere, quòd non constet, an consuetudo recitandi Officium sit introducta à Religiosis animo se graviter obligandi; nam respondetur quòd cùm illa constanter, et tandiu cum magno incommodo ab omnibus Religiosis observata fuerit, præsumptio est pro parte affirmativa; pro qua autem parte stat præsumptio, pro ea stat etiam possessio, regula generalis est (*Vide l. 4. n. 142.*) Nullus autem Religiosus, aut Monialis in particulari tenetur sub gravi Horas dicere in choro, ut communiter dicunt *Suar. Salm. Conc. etc.* Modò chorus non tollatur, ad quem requiruntur saltem quatuor expediti. Ad officium verò non tenentur Religiosi ejecti; sed tenentur profugi (*Ibid. Dub. 1 et 2.*) Tenentur III. Beneficiati, aliàs fructus omnes beneficii restituere debent, ex Concil. Lateran. V. *sect. 9. §. Statuimus*, ubi dictum fuit: « Statuimus, ut » quilibet habens beneficium, si post sex menses, obtento bene» ficio, officium divinum non dixerit, fructus non faciat suos pro » rata recitationis. » Et si talis post monitionem adhuc pergit omittere, potest etiam beneficio privari. Deinde Sanctus Pius V in *Constit.* 186 quæ incipit, *Ex proximo Lateranensi*, decrevit, quòd qui relinquit Matutinum, restituat dimidiam partem fructuum correspondentium illi diei: qui cæteras Horas, aliam dimidiam; qui verò unam tantùm ex parvis, sextam partem. (*Vide l. 3. n. 663.*) Et idem dicendum, si quis per plures leves omissiones inter Officium dici ad gravem materiam pertingit (*n. 668.*) Qui autem hodie supplere vellet Officium heri omissum, minimè liberatur à restitutione (*n. 667.*), hæcque restitutio debetur ante omnem sententiam, quia conditio recitationis est absolutè necessaria ad lucrandos fructus, cùm sine ipsa nequeat beneficiarius facere fructus suos, ut præfatum Concilium sancivit (*n. 665. et l. 4. n. 140. Qu. I. vers. Sed dices.*)

62. — Restitutio autem tunc facienda est vel pauperibus (sufficit cujuscumque loci) vel fabricæ Ecclesiæ, vel domui beneficii, vel in augmentum agrorum ipsius. Potest etiam fieri in refectionem alterius indigentis Ecclesiæ, si propria non eget, vel si fabrica alienæ Ecclesiæ redundaret in utilitatem pauperum. Potest etiam applicari in Missis pro defunctis, et potest Beneficiatus adhuc applicare eam sibi ipsi, si verè pauper sit, modò non faciat in fraudem; *Suar. Cast. Navarr. Tol. Less. etc.* comm. (*Lib. 3. n. 672.*) Si quis autem post omissionem dederit eleemosynas, immemor, vel fortè ignorans obligationem restitutionis, proba-

biliter potest eas computare, ut dicunt *Sanch. Suar. Lug. Salm. Croix, etc.* (*lib.* 3. *n.* 700 *Qu. I. ad. vers. Limitant.*)

63. — Probabiliter dicunt etiam *Sot. Less. Vasq. Bon. Sanch. Salmantic. etc.*, quòd si Beneficiatus alia onera habet, quibus jam satisfecerit, non tenetur omnes fructus restituere. Secus tamen dicendum (quidquid dicant alii) de simplici Beneficiato, qui nullum aliud onus haberet, nisi deferendi habitum (*Lib.* 3. *n.* 673. *Qu.* 10.)

64. — An autem excommunicatus toleratus teneatur ante sententiam restituere fructus Beneficii, si onera ipsius impleverit? Aliqui affirmant, sed probabiliùs et communiùs alii negant, prout dicitur *Hom. Apost. Tr.* 19. *n. in fin.*, quia non tenetur reus nisi post sententiam subire pœnam illam, quæ actionem requirit; ex alia autem parte excommunicati tolerati validè jam Sacramenta ministrant, horasque persolvunt; ita *Laym. Tourn. Castropal. Salm. Bonac. Cominch.* et alii plures (*Lib.* 3. *n.* 670.) Sic etiam probabiliter non tenetur ad restitutionem qui recitat sine attentione interna; cùm opinio, quòd sufficiat ad satisfaciendum, si habeatur intentio, et attentio externa non sit improbabilis juxta dicenda *n.* 75. (*Lib.* 3. *n.* 669. *et l.* 4. *n.* 177.)

65. — Præterea notandum, S. Pium in præfata Constitutione declarasse, quòd Beneficiati, si intra primos sex menses officium omittant, licèt non teneantur ad restitutionem, tamen non excusantur à peccato mortali (*Vide l.* 3. *n.* 663.) Hinc omnino dicendum quòd Beneficiati, etiamsi vellent pro eo tempore fructus restituere, omittendo officium, graviter peccant, cùm ipsos ad officium quovis tempore Ecclesia ex motivo Religionis obstrinxerit. (*l.* 4. *n.* 145. *Qu. II.*) Graviter igitur peccat qui intra sex menses (ut dictum est) officium omittit, sed non tenetur ad restitutionem, ut docent *Less. Vasq. Conc. Vio.* et communior sententia (contra paucos). Ratio, quia, juxta communem sententiam restitutio fructuum non jam debetur de jure naturali; fructus enim non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione Beneficiarii, cum onere tamen officii, imposito ab Ecclesia (ut diximus) ex motivo Religionis; et ideo nulla ante Concil. Lateranense restitutio præcipiebatur. Concilium autem restitutionem præcipit tantùm omittentibus post sex menses. (*Lib.* 3. *n.* 665 *et* 666.) Ob eamdem rationem non tenetur ad restitutionem, qui omittit officii recitationem sine culpa : quia, licèt (ut dictum est *n.* 61. *in fin.*) restitutio ante omnem sententiam facienda sit, tamen cùm ipsa in pœnam præcepta sit, omnino culpam requirit, ut rectè dicunt *Less. Sanch. Conc. Viva.* et alii communiùs, contra paucos (*cit. n.* 665.) Pariter ob eamdem rationem Subdiaconus Beneficium habens, si officium omittit, unum tantùm committit peccatum, cùm ex uno motivo Religionis ad illud teneatur (*Lib.* 4. *n.* 145. *Qu. I.*)

66. — Dubit. 1. an teneatur ad officium Beneficiarius, qui fructus non percipit? Minimè tenetur, si ipse non negligenter se gesserit in illis exigendis. Excipe, nisi ipse in pœnam alicujus

criminis sit fructibus justè privatus; vel nisi certam spem habeat percipiendi illos sequentibus annis (*Lib.* 3. *n.* 664.) Quid si de Beneficio lis vertatur? Resp. si Beneficiarius nondum acceperit illius possessionem, non tenetur ad officium, nisi per ipsum stet quin statim possessionem adipiscatur. Si verò jam acceperit, tenetur casu quo spem certam habet vincendi litem, secus si sit in dubio (*c. n.* 664. *v. Quid si.*)

67. — Dubit. 2. an teneatur ad officium habens Beneficium tenue? Alii affirmant; sed alii plures negant, ut *Less. Sanch. Malder. Arag. Rodriq. Molfes. Pelliz.* et alii; quia tenue beneficium ex *c. Is cui, de Præbend. in* 6. ut verum beneficium non habetur. Dicunt autem illud esse tenue beneficium, quod non pertingit ad tertiam partem sustentationis (*Lib.* 3. *n.* 674.)

68. — Dubit. 3. an Beneficiarius malè expendens fructus beneficii teneatur ad restitutionem? Plures graves DD. probabiliter negant, ut *S. Antoninus, Less. Cabass. Sanch. Salm.*, et alii cum *S. Th.* (2. 2. *q.* 285. *art.* 7.) qui ait Præbendas haberi ut bona patrimonialia. Alii tamen probabiliùs, ut *Laym. Bonac. Navarr. Petrocor. Conc. etc.* affirmant, quia beneficiarii ex justitia tenentur fructus superfluos pauperibus vel locis piis erogare, nam saltem Ecclesia non concedit ipsis dominium fructuum, nisi limitatum ad superfluos erogandos in pauperes (*Lib.* 3. *n.* 492.) V. *Hom. Apost. Tr.* 10. *n.* 7. Hîc autem sedulò advertendum, quòd Summ. Pont. Bened. XIV, in Brevi ad Cardinalem Delphinum Patriarcham Aquileiensem, emanato die 19 Januar. 1748, declaravit Canonicos Choro non interessentes, vel ibi *non canentes*, non solùm distributiones quotidianas amittere, sed etiam ad restitutionem teneri fructuum suarum Præbendarum. (*Lib.* 3. *n.* 675. *Dub.* 3.)

69. — Quær. II. Quanta sit obligatio officii? Certum est peccare graviter, qui omittit notabilem officii partem. Cæterùm censetur parva materia omissio minoris partis quàm parvæ horæ (*Lib.* 4. *num.* 147). Qui autem omnes septem horas omittit, veriùs cum *Less. Sanch. Conc. Tourn.* et communi, unum committit peccatum, quia omnes horæ integrum officium componunt. (*Lib.* 4. *n.* 148.) Qui officium projiceret in mare, tot peccata committeret, quot omissiones dierum prævideret; quia singulæ omissiones officii, ad quamlibet diem pertinentes, sunt singulæ transgressiones, et hic, eas jam prævidendo, peccaret quidem in causa (*ibid. n.* 149.) An in dubio, utrùm aliquid ex officio sit vel ne omissum, sit repetendum? Repetendum quidem in dubio negativo, scilicet si nullum prudens motivum habeas, quòd jam dixeris; secus si dubium est positivum, nempe si probabiliter credas te dixisse; ita communiter *Nav. Sanchez, Lugo, Tourn. Castr. Salm. Ronc.* (*Vide l.* 4. *n.* 150.)

70. — Quær. III. Quæ requirantur ad horas bene recitandas? Requiritur 1. Ut recitentur juxta *Præscriptum Breviarii Romani.* Unde improbabilem censeo opinionem eorum, qui dicunt non peccare mortaliter, qui commutat officium in aliud notabiliter

brevius. (*n.* 160.) An autem sit mortale mutare in æquale, vel quasi? Adest hinc inde duplex plurimorum sententia. AEquiùs tamen videtur dicendum cum *Sporer*, *Roncag. Viva*, *Laym. Eibel*, *etc.* esse mortale, si mutatio sit frequens; veniale si rarò, putà ter, vel quater in anno; et nullum, si id aliquando fiat cum causa, nempe itineris, studii, etc. Ratio, quia licèt officium recitandum sit juxta formam individualem Breviarii, ut præcipit S. Pius V in Bulla *A nobis* descripta in Breviario, dicendo: *Neminem satisfacere nisi hac sola forma;* tamen probabile est Pontificem in hac forma præscribenda magis respexisse ad formam substantialem, quæ est quantitas officii, quàm ad accidentalem, nempe ad illius qualitatem: et ideo commutatio non videtur culpam venialem excedere. Id tamen frequenter facere esset mortalis culpa, quia (ut rectè ait *Laym.*) esset perversio ordinis; et gravis quidem, si frequens esset. (*Lib. 4. n.* 161. *v. Qu. III.*)

71. — His positis, probabile est I. Quòd si aliò pergis, potes recitare officium illius loci, nisi fueris Religiosus, quia teneris tunc recitare officium Breviarii tui Ordinis; ita *Laym. Holzm. Bonac. Castrop. et alii.* II. Quòd Capellani, et Commensales Cardinalium, et Episcoporum possunt eis conformari in officio: *Holzm.* cum communi, et Decreto Sacr. Congreg. Rituum, et *Clem. Dignum, de Celebr. Miss.* Et idem dicunt DD. de Capellanis Monialium, *Croix, Holzm. Gob. Stoz. etc.*, et de iis qui obeunt exercitia spiritualia apud Religiosos, *Laym. et Gob.* III. Quòd possis recitare officium socii; quia ipsa associatio excusat, modò officium non sit notabiliter brevius, *Viva, Ronc. Henriq. Quintanad. et alii.* (*Lib. 4. dicto num.* 161. *vers.* Juxta autem.)

72. — Si quis advertit se errasse, postquam multùm processit in officio indebito, potest vel prosequi, vel recitare reliquum de proprio, sed meliùs erit recitare de proprio; nisi vellet alia die non impedita officium dicere de Sancto illo; quod satis probabiliter admittunt plures DD. (*Cit. n.* 161. *Qu. V.*) Ex consuetudine autem introducta gravis est obligatio recitandi Litanias S. Marci, Rogationum, ac officium defunctorum etiam in privato. (*Lib. 4. n.* 161. *Qu. I et II.*)

73. — Requir. II. *Pronunciatio vocalis.* Hîc dubitatur, an recitans debeat se audire? Alii affirmant, alii tamen non improbabiliter negant, ut doctissimus *Sylvius*, *Tourn. Laym. Azor. Spor. Salm. Trull. Rod.* et alii, quia in recitatione officii non jubetur auditio, sed pronunciatio, ad quam non oportet elevare vocem, sed sufficit formare aliquem externum sonitum, qui semper adest, cùm verba proferuntur. (*Lib. 4. n.* 163.) Submissè recitans in Choro bene satisfacit (*ibid. v. An autem*): sed non Canonicus, qui tenetur canere, juxta dicta *n.* 68. *in fin.* Recitanti autem in Choro sufficit si audias alteram partem in confuso, vel tantùm unum ex ea. Quid si non satis percipis in materia notabili alteram partem, propter culpam Chori, aut socii? alii dicunt quòd teneris repetere non auditum. Alii plures negant, quia per ipsam societatem, et tuam applicationem moraliter jam

communicas; ita non improbabiliter. (*Sa, Major, Ronc. Elbel, Salm. Pelliz. Trull.* et alii *Lib. 4. n.* 163. *Qu. II.*) Surdus autem non satisfacit, quidquid alii dicant. Secus verò dicendum de surdastro, si audiat saltem in confuso. (*n.* 163. *Qu. III.*)

74. — III. *Pronuntiatio integra*, id est, sine mutilatione, qua sensus verborum notabiliter varietur. Valet tamen officium, si aliqua saltem servetur significatio verborum (*n.* 165). IV. *Pronuntiatio continuata*, scilicet sine interruptione in qualibet hora, quæ autem interruptio inducit veniale, nisi aliqua excuset causa. (*n.* 166). Matutinum autem etiam sine causa potest à Laudibus separari, et sic pariter tres Nocturni, saltem per tres horas. (*numero* 167). Facta tamen interruptione, adhuc culpabili, probabiliùs non teneris horam repetere, cùm quilibet Psalmorum versus suam habeat significationem (*num.* 168). V. *Horarum Ordo*, scilicet ne invertatur. Inversio tamen non erit nisi venialis, etiamsi fiat frequenter; et etiam in choro, ut probabiliùs aiunt *Cajet. Gavant. Laym. Sanch. Bonac. etc.* (*n.* 170 *et* 171.) Celebrare autem Missam ante Matutinum probabiliùs et communiùs non est nisi veniale cum *Less. Castrop. Conc. Tourn. Sot. Tolet. Bellarm. Croix, Salm. et aliis paribus.* (*Vide l.* 6. *n.* 347.) VI. *Tempus præfixum.* Tempus Matutini incipit ab hora vesperarum diei antecedentis usque ad meridiem subsequentis (*L.* 4. *n.* 174.) Idque probabiliter procedit etiam de officio defunctorum, extra tamen Chorum (*ib. Qu. II.*) Et de hoc adest etiam Decretum Sacr. Congr. Ritum apud Ferraris *Biblioth. Tom.* 4. *verb. Litaniæ p.* 495. *Nota ad litt.* (*a*). Non idem currit autem de litaniis. (*Ib. Qu. III.*) An autem satisfaciat dicens matutinum hora secunda post meridiem? Alii affirmant, ut *Salm.* cum *Sanch. Trull. etc.* dicendo in hodie permitti ex consuetudine introducta. Sed verùs negandum cum *Holz. Croix. et Conc.*, quia tunc nondum incepta est hora vesperarum, quæ est media inter meridiem et occasum; dies enim ecclesiasticus non nisi ab hora Vesperarum incipit. Quòd autem consuetudo undique jam introduxerit recitari matutinum hora secunda post meridiem à majori parte fidelium, juxta dicta de consuetudine (*Lib.* 1. *n.* 107 *et seq.*), hoc probandum esset; sed usquedum non probatur, possidet lex opposita (*l.* 4. *n.* 174. *Qu. I.*); tempus autem horarum incipit à media nocte ad meridiem: vesperarum et completarum à meridie ad mediam noctem. (*lib.* 4. *n.* 173. *v. Tempus.*)

75. — VII. *Intentio et attentio.* Requiritur *intentio* (scilicet recitandi) saltem virtualis; sufficit pro illa, si ab initio sumpseris breviarium ad recitandum. Communissimè autem, et probabiliùs cum *Suar. Castrop. Less. Tourn. Pont. Vasq. et Croix* cum aliis, non requiritur intentio satisfaciendi obligationi; imò recitans implet, etiamsi positivè intendat nolle implere, quia implens non potest non implere, cùm satisfactio non pendeat à sua, sed à voluntate legis, sive Ecclesiæ (*n.* 176). Requiritur insuper *attentio*, saltem externa, scilicet ne apponatur actio in-

compatibilis cum attentione interna. An autem requiratur etiam interna? alii affirmant requiri internam, quæ sit vel ad Deum, vel ad sensum, vel saltem ad verba, nempe ut rectè pronuncientur; quia aliàs, prout dicunt, non esset oratio. Alii verò plurimi negant, dicentes veram esse orationem, quæ fit cum intentione orandi et attentione externa : ita *Lug. Palud. Coning. Angel. Sylv. Croix*, et plures alii cum *S. Anton. ex D. Th.* Verba S. Antonini hæc sunt : « Sed si evagatio est advertenter, » et solùm secundùm actum interiorem, licèt temeraria et gra» vis foret, non tamen mortale, nisi per contemptum, quia Ec» clesia non habet judicare de actibus merè interioribus; prop» ter quod Minister Ecclesiæ, licèt dicendo orationem cogitet » aliud, non videtur transgressor præcepti ex natura facti. » *S. Anton. 3. part. tit. 13. cap. 4. §.* Verba autem S. Thomæ sunt : « Quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in » orando; tunc enim sine culpa non est : præcipuè si in aliis » sponte se occupat quæ mentem distrahunt, sicut sunt exteriora » opera, et si ad contrarium mens evagetur, etiam culpa mortalis » erit. » In *4. sent. dist. 15. q. 4. art. 2. solut. 4. ad 2.* Juxta igitur D. Th. evagatio interna non est sine culpa, scilicet veniali, externa autem non sine mortali; et sic id intelligit idem S. Antoninus, dicens : « Unde S. Thomas dicit ibi, quòd in oratione, » si in aliis sponte se quis occupat in his quæ mentem dis» trahunt sicut sunt opera exteriora, etiam culpa mortalis erit. » *Loco cit.* Ratio autem 1. hujus sententiæ est, quia, si attentio interna esset de essentia orationis, ministrans Extremam Unctionem sine attentione interna invalidè ministraret, cùm forma hujus Sacramenti sit deprecatoria, *Indulgeat tibi Deus, etc.* ex illo S. Jacobi : *Orent super eum, ungentes, etc. Ep. 5. 14.* sed id non potest dici, cùm constet ex Florentino ad valorem Sacramenti tria tantùm requiri et sufficere, nempe materiam, formam, seu verba à Ministro prolata, et intentionem ipsius faciendi quod facit Ecclesia. Ratio 2. quia si attentio interna de essentia orationis esset, etiam is qui cum involuntaria distractione horas persolveret, nec etiam satisfaceret. Propter has rationes minimè contemnendas, videtur hæc secunda sententia non posse dici improbabilis. Cæterùm conveniunt omnes, quòd ut dicatur quis non implere, oportet ut non solùm advertat distractionem, sed adhuc, ut plenè advertat se distrahi ab officio : aliàs, licèt voluntariè se distrahat, non tamen voluntariè se distrahit à recitatione. Scrupulosus autem propter distractiones nunquam tenetur repetere. Ita *Suar. Sot. Nav. Cajet. Conc.* et alii communiter. Vide lib. 4. n. 177. v. *Cæterùm.*

76. — Quæritur IV. Quænam causæ excusant à recitatione officii? Excusat I. *infirmitas* gravis, sive grave incommodum. Laborans autem tertiana vel quartana tenetur recitare, et etiam anticipare, si commodè potest. Non tenetur tamen anticipare matutinum in die præcedenti, nullus enim obligatur suo privilegio uti. Si quis commodè potest, tenetur dicere officium cum

socio. In dubio an ob recitationem graviter lædaris, non teneris; secus in dubio an excuseris, nisi habeas probabilem rationem; sed meliùs est tunc ut remittas medico, aut superiori, vel saltem viro prudenti. Quando autem urget morbus, si nequis recitare totum, nec teneris ad partem, quia aliàs magna superesset tibi scrupulosa anxietas, an pergere possis, vel ne, in reliquis recitandis; ita valde probabiliter *Suar. Nav. Sanch. Lug. Carden. Ronc.* etc. (*Lib. 4. n. 154.*) II. *Impedimentum* justum, putà si quis occupetur in officio charitatis, quod non posset omittere sine scandalo, aut notabili detrimento proprio, aut alieno, v. g. si nequeret differre concionem sine nota, vel confessiones aliorum in magno concursu (*n. 156.*). III. *Cæcitas* (*n. 157*) IV. *Carentia* Breviarii. Teneris tamen dicere quæ mente retines, modò id, quod retines, pertingat ad quantitatem saltem parvæ horæ. Et si cares officio proprio, teneris recitare ex communi. Item si absque magno incommodo potes socium adhibere, teneris. An autem Beneficiarius teneatur etiam conducere socium ad horas persolvendas; si nequit solus? Adest duplex sententia probabilis; sed affirmativa est communior et tutior; imò omnino sequenda, si ille velit fructus percipere; cum sola enim probabilitate opinionis oppositæ nequit possessionem fructuum inchoare, ut rectè aiunt *Less. Soto, Sal. Conc. Tourn. Bonac.* et alii communiter (*Lib. 4. n. 158. et vide l. 3. n. 761. Qu. II.*) juxta dicta in opere quod inscribitur *Homo Apostolicus. Tract. X. num. 8 et 145.* V. Excusat *Dispensatio* Pontificis; et etiam proprii Episcopi (ad breve tamen tempus), si adsit causa; putà si dubitetur de morali impotentia. (*l. 4. n. 159.*)

§. III. De Censuris in genere.

(In hoc paragrapho ponuntur tantùm definitiones, divisiones, et principia, relictis quæstionibus, aliisque notitiis, quæ habentur in *Hom. Apost. Tract. XIX.* ubi fusè egimus de censuris.)

77. — QUÆRIT. I. Quid et quotuplex sit censura? « Censura » est pœna spiritualis et medicinalis, per quam delinquenti et » contumaci per ecclesiasticam potestatem aufertur usus quo» rumdam spiritualium bonorum. »

78. — Dividitur censura 1. in excommunicationem, suspensionem, et interdictum. 2. In eam quæ est *à jure*, nempe quæ fertur per legem generalem et permanentem, et eam quæ est *ab homine*, quæ scilicet fertur à Prælato per particularem sententiam. 3. In eam quæ dicitur *latæ sententiæ*, quæque incurritur ipso facto, et *ferendæ sententiæ*, quæ non incurritur nisi post sententiam, prout sunt censuræ verbis futuri temporis; vide in *cit Tract. XIX. n. 2.*

79. — Quær. II. Quis potest ferre censuras? Possunt omnes superiores ecclesiastici habentes jurisdictionem in foro externo, vel ordinariam, prout Pontifex, Concilia, Episcopi, et ipsorum Vicarii, item Vicarii Capitulares, et Capitula Religionum, eorumque Prælati; vel delegatam, ut sunt ii quibus ab habente

ordinariam facultas committitur ; vide *d. Tr. XIX. n.* 3. Quær. III. Quid requiratur, ut quis possit ligari censuris? Requiritur 1. Ut sit homo. 2. Ut sit baptizatus. 3. Ut sit rationis compos. 4. Ut sit persona determinata. 5. Ut sit subditus. Quoad peregrinos verò, vide *ib. n.* 6. Quær. IV. Quid requiratur ad incurrendam gravem censuram, putà excommunicationem majorem, vel suspensionem totalem, aut ad longum tempus? Requiritur 1. peccatum grave, et ut materia sit etiam per se gravis, aut saltem valde conducens ad finem intentum. At in dubio Superioris præceptum certè ligat. 2. Actus externus. 3. Actus consummatus. 4. Contumacia, ita ut delinquens sciat crimen, non solùm vetitum esse jure divino, sed etiam ecclesiastico. Vide autem illationes, quæ ex his inferuntur *cit. Tract. XIX. n.* 7. Quær. V. quis possit à censuris absolvere? A censura lata per sententiam particularem ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus superior, aut successor, aut delegatus. Ab illa autem quæ lata est à jure, vel ab homine per sententiam generalem (modò non sit reservata), potest absolvere quivis confessarius; vide *ib. n.* 11.

80. — Hîc autem notandum 1. quòd Episcopi ex *c. Liceat* 6. *sess.* 24. in Trid. possunt dispensare in omnibus irregularitatibus, et suspensionibus ex delicto occulto; exceptis iis quæ oriuntur ex homicidio voluntario, et aliis deductis ad forum contentiosum. Item possunt absolvere à quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum. De hoc vide *Tract. XX. à n.* 29. Hanc autem facultatem potest Episcopus etiam generaliter aliis delegare; *ib. n.* 34. Notandum 2. quòd prædicta facultas veriùs sublata est Episcopis respectu ad hæresim, et alios casus reservatos, vide *n.* 38. Si tamen quis sit impeditus adire Romam, bene potest absolvi ab Episcopo: absolutè quidem, si impedimentum est perpetuum : sub juramento verò adeundi Romam, si est temporale, exceptis semper mulieribus, et pueris; vide *ib. n.* 39 *ad* 45. Insuper hîc obiter notandum 3. quòd excommunicatio Papalis in violantes immunitatem ecclesiasticam, à qua absolvenda Clemens VIII etiam Regularibus facultatem abstulit, prout dicitur in *Tract. XX. n.* 99, illa tantùm incurritur ab iis quî violenter et injustè extrahunt ab Ecclesia confugientes ad eam; Clemens enim in suo Decreto nullam aliam excommunicationem Regularibus vetavit absolvere respectu ad violantes immunitatem, quàm illam quæ declarata fuit à Gregorio XIV, qui in Bulla 7 declaravit violantes immunitatem, per extractionem confugientis ad Ecclesiam, incurrere ipso facto eamdem excommunicationem Papalem, quæ priùs fulminata fuit in violantes libertatem ecclesiasticam à Paulo II, in *Extrav. Etsi Dominici, de Pœnit. et Rem.* et à *Sixto IV*, in alia *Extrav. Etsi Dominici, eod. tit.* Qui Pontifices hujusmodi excommunicationem ita sibi reservarunt, ut in generali concessione absolvendi à casibus Pontificiis hæc non comprehenderetur. Nec obstat textus in *c. Cum pro tua, de Sent.*

excomm. ubi, cùm aliquis in claustro cujusdam Monasterii quemdam Clericum verberasset, dicitur in textu, illum duplicem incurrisse excommunicationem, unam, quia percussit Clericum, alteram, quia læsit immunitatem. Nam communiter notant DD. cum *Fagn. in cit. cap. num.* 10. excommunicationem illam ob læsionem immunitatis impositam fuisse non à jure, sed ab ipso Episcopo; ita *Abbas, Cardin. Ancharan.* cum *Innocent.* qui verbo, *Duplicem,* sic annotavit : « Duplicem, id est ob in-» jectionem manuum ipso jure, et violationem claustri ab ipso » (*Episcopo*) latam. » Hinc *Fagn.* cum aliis in *cap. Inter alia, de Immun. Eccl. n.* 102, ut certum habet nullam adesse excommunicationem latæ sententiæ Papæ reservatam contra percutientes vel furantes in Ecclesia.

§. IV. De Censuris in specie.

Et I. De Excommunicatione.

81. — Excommunicatio est « censura, per quam privatur » homo communione ecclesiastica. » Est duplex; *Minor,* quæ privat tantùm usu passivo, seu receptione Sacramentorum; vide in *Hom. Apost. Tract. XIX. n.* 26 *et* 27. Et *Major,* quæ privat etiam activo, et omni communicatione, ut infra mox dicemus *n.* 83.

82. — Excommunicatus potest esse vel toleratus, vel vitandus. *Toleratus* est quem fideles non tenentur vitare, ex Const. *Ad evitanda.* Concilii Constantiensis, nec etiam in divinis, ut probabiliùs aiunt DD. vide *ib. n.* 25. Et idem dicitur de suspensis, et interdictis toleratis. *Vitandus* est, quem fideles tenentur vitare. Et dupliciter quis potest esse vitandus, vel quia est nominatim excommunicatus, et denunciatus, vel quia est publicus percussor clerici, vel monachi : ita tamen, ut factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, ut dicitur in *can. Si quis suadente.* 17. *qu.* 4. Vide *cit. tract.* XIX. *n.* 16. Hæc autem excommunicatio, si percussio est enormis, vel gravis, et publica tantùm à Papa absolvitur; nisi percussor sit mulier, aut impuber; hi enim possunt absolvi ab Episcopo, qui potest etiam absolvere à percussione levi adhuc publica; et adhuc à gravi vel enormi, si sit occulta; vide *Tract. XX. n.* 46. *ad* 48.

83. — Excommunicatus igitur excommunicatione majori (esto sit toleratus) privatur 1. Suffragiis Ecclesiæ. 2. Beneficiis, ita ut collatio Beneficii ipsi facta sit omnino nulla. 3. Susceptione et administratione Sacramentorum, ac omni usu divinorum officiorum. 4. Omni communicatione spirituali, et civili cum fidelibus. Ex alia parte peccant fideles, si communicant cum excommunicato vitando, sive in divinis, nempe si cum eo Missam audiant, officium recitent; sive in civilibus, scilicet si illum alloquantur, cum eo habitent, societatem ineant, eum salutent, scribant ei; quæ omnia comprehenduntur illo versu : *Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.* Hi autem communicantes in

tribus peccant graviter. 1. Si casibus communicant in divinis. 2. Si in contemptum Ecclesiæ. 3. Si in criminoso, id est si communicant in eodem crimine (putà concubinatu) ob quem ille est excommunicatus; et in hoc tertio casu incurrunt etiam excommunicationem majorem; in aliis verò (regulariter loquendo) peccant tantùm venialiter, et ligantur sola excommunicatione minori; à qua culpa, et excommunicatione excusat necessitas, utilitas, lex conjugii, subjectio, et ignorantia, quæ alio versu continentur : *Utile, Lex, Humile, Res ignorata, Necesse.* Vide de his *Tr.* XIX. *in toto Puncto.* II. Dixi, *regulariter loquendo,* nam esto sit probabile quamcumque communicationem civilem cum vitando esse tantùm venialem, probabiliùs tamen est esse mortalem, si sit frequens, cum proposito frequenter cum eo communicandi; vide *ib. n.* 22.

II. De Suspensione.

84. — Suspensio est « censura, qua clericus functiones ali» quas ecclesiasticas exercere prohibetur. » Multipliciter autem dividitur suspensio. 1. Alia est à jure : alia ab homine. 2. Alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirat : alia fertur absolutè, quæ manet donec per absolutionem auferatur. 3. Alia est ab officio, nempe ordinis, vel jurisdictionis; alia à beneficio; et alia ab utroque, tam ab officio, quàm à beneficio. Vide quæstiones super hac censura in *Hom. Apost. Tract.* XIX. *ex num.* 64.

III. De Depositione.

85. — Depositio est « quæ privat simpliciter omni usu officio» rum, et beneficiorum. » Depositio autem alia est *Realis,* quæ dicitur etiam degradatio. Alia *Verbalis,* quæ absolutè dicitur depositio. Prima fit cum solemnitate, et privat privilegio tam fori, quàm canonis, absque spe restitutionis. Secunda verò fit sine solemnitate, utroque privilegio retento; vide *Tr.* XIX. *n.* 67.

IV. De Interdicto.

86. — Interdictum est « censura ecclesiastica prohibens » usum tam divinorum officiorum, quàm aliorum Sacramento» rum, et etiam ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis » est. » Dicitur, *talis est,* quia excommunicatio etiam privat eodem usu, sed quatenus est communicatio cum fidelibus; suspensio autem non impedit propriè usum, sed exercitium potestatis ecclesiasticæ. Interdictum aliud est *Locale,* quod immediatè afficit locum, aliud *Personale,* immediatè afficiens personas. Potest esse etiam mixtum, quod afficiat immediatè tam locum quàm incolas. Vide alia *Tract.* XIX. *n.* 68. Adest etiam *Cessatio à divinis,* quæ definitur : « Prohibitio clericis facta, ut abstineant ab » officiis divinis, et ab ecclesiastica sepultura. » Hæc non est censura, nec imponitur per modum medicinæ, sed tantùm in si-

gnum mœroris, ob aliquam gravissimam injuriam Deo vel Ecclesiæ irrogatam. Ipsa imponi potest à quibus imponuntur censuræ.

V. De Irregularitate.

87. — IRREGULARITAS est « impedimentum canonicum, Ordinum sacrorum susceptionem, et susceptorum usum impediens. » Dictum est *impedimentum*, non censura; quia sic vult communior, et probabilior sententia : vide *Hom. Apost. Tr.* XIX. *n.* 73. Notandum hîc 1. quòd irregularitas non incurritur, nisi in jure sit expressa, ex c. *Is. qui, de Sent. excom.* Unde in dubio non incurritur, nisi dubium sit circa homicidium factum; in dubio enim, an quis ad illud concurrerit vel ne, habetur ut irregularis. *ibid. n.* 79 *et* 80. Notandum 2. quòd ad incurrendam irregularitatem ex delicto, requiritur saltem scientia legis Ecclesiasticæ prohibentis. An autem etiam scientia pœnæ? Probabiliter adhuc affirmant *Nav. Sylv. Sanch. Castrop. Ronc. etc.* Vide *ibid. n.* 83 *et* 84. Irregularitas tollitur 1. per cessationem causæ, si sit ex defectu ætatis, ignorantiæ, aut paupertatis, vel infamiæ facti, quæ tollitur etiam per mutationem loci, aut per emendationem; nam aliàs, si est juris, scilicet per sententiam, requiritur dispensatio. 2. Per Baptismum (si sit ex delicto). 3. Per dispensationem. 4. Per professionem religiosam; vide *ib. n.* 85 *ad* 87.

88. — Irregularitas alia est ex *delicto*, alia ex *defectu*. Irregularitates ex delicto sunt sex. I. Ob Baptismum seriò, et scienter iteratum, et tunc fit irregularis tam baptizans, quàm baptizatus; Vide *Tract.* XIX. *n.* 88. II. Ob violationem censuræ, nempe si quis ea innodatus scienter exercet actum Ordinis solemniter; *n.* 89. III. Ob peccatum, quo clericus scienter et seriò actum Ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet; *n.* 89 *et* 90. IV. Ob aliquas furtivas susceptiones Ordinum, id est 1. si quis accipit Ordinem sine approbatione Episcopi, ex *c. de eo qui furt. etc.* 2. Si absque dispensatione ejusdem suscipit eadem die plures Ordines, quorum unus est sacer, ex *c.* 2 *et* 3. *eod. tit.* 3. Qui post matrimonium contractum ante consummationem accipit Ordinem sacrum, uxore renitente, ex *Extrav. Antiquæ de voto*, vide *cit. Tr.* XIX. *n.* 91. Diximus autem *ob aliquas*, nam aliæ furtivæ Ordinum susceptiones enumeratæ *supra num.* 46. inducunt tantùm suspensionem (Papæ quidem reservatam, si est publica), sed non irregularitatem. Et idem probabiliter dicendum de eo qui censura irretitus sacrum accipit Ordinem, scil. quòd non fiat irregularis nisi in ipsa ordinatione Ordinem ultro exerceat, juxta dicenda hîc *n.* 91. V. Ob enormia crimina, si sint publica et notoria facto, vel jure, habeantque à jure annexam infamiam, ut sunt adulterium, incestus, sodomia, perjurium in judicio, hæresis, simonia, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, raptus mulierum, et similia. Hæc autem irregularitas, si est facti, tollitur per emendationem, si juris, per dispensationem, vide *Tr.* XIX. *n.* 92. VI. Ex injusta muti-

latione, et tantò magis ex homicidio voluntario, ex *cap. Si quis.* 1. *de Homic. Et ex Clement. un. eod. tit.* Hæcque irregularitas extenditur etiam ad mandantes, consulentes, aut aliter concurrentes, ex *cap. Si viduam. Dist.* 58. Vide alia super hoc puncto *Tract.* XIX. *n.* 94 *et seq.*

89. — Irregularitates autem ex *defectu* sunt octo : I. ex defectu *animæ*, ex quo irregulares sunt 1. amentes, phrenetici, et epileptici. 2. Illitterati, juxta dicta hîc *n.* 35. 3. Neophyti, seu recenter conversi. II. Ex defectu *corporis*, nempe si quis habet vitium, quod vel impedit congruum exercitium Ordinis, vel notabilem affert indecentiam. Ex primo capite *impedimenti* sunt irregulares cæci, surdi, muti, carentes manu, aut digitis omnibus, aut pollice, vel indice. Ex secundo autem capite *deformitatis* sunt irregulares leprosi, carentes naso, et aliter monstruosi, putà habentes gibbam valde enormem; vide *Tr.* XIX. *n.* 116. *ad* 125. III. Ex defectu *natalium*, ex quo sunt irregulares omnes illegitimi; qui tamen legitimantur vel per subsequens matrimonium, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Pontificis : vide ibi *n.* 126. *ad* 129. IV. Ex defectu *ætatis*, de quo vide dicta hîc *n.* 43 *et* 44. V. Ex defectu *Sacramenti*, nempe ex bigamia : dicitur *Sacramenti* eò quòd duas ducens uxores nequit aptè significare unionem Christi cum Ecclesia, quæ fuit unica ejus sponsa. Bigamia autem triplex est, quæ impedit à susceptione Ordinum, scilicet 1. *Vera*, quando quis cum duabus successivè verum contraxit matrimonium. 2. *Interpretativa;* quando quis sola fictione juris censetur duas habuisse uxores, de quo vide cit. *tr.* XIX. *n.* 134. *ad* 139. 3. *Similitudinaria*, quæ contrahitur ex attentatione matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel cum virgine, post votum solemne emissum in Religione, vel post susceptionem sacri Ordinis, vide *ibid. n.* 138. VI. Ex defectu *infamiæ*, de qua vide dicta hîc *n.* 88. ad V; nam irregularitates ex defectu, et ex delicto ob infamiam in idem coincidunt. VII. Ex defectu *libertatis;* unde sunt irregulares, 1. omnes servi propriè dicti. 2. Conjugati. 3. Curiales obligati curiæ propter juramentum, aut stipendium. 4. Milites, saltem quamdiu juramento tenentur; vide *Tract.* XIX. *n.* 142. *ad* 145. VIII. Ex defectu *lenitatis*, scilicet ex licita mutilatione membri, quæ fit à Chirurgis cum incisione, vel adustione; vel ex licito homicidio in bello justo offensivo, aut in judicio per cooperationem activam, efficacem, proximam, et ad occisionem ordinatam, vide *ibid. num.* 146.

Sectio II. *De Diaconatu.*

90. — Quid Diaconatus? et quæ ipsius materia, et forma? — 91. Officia Diaconi. Censura ligatus, etc. De Pœnitentia imposita ab Episcopo, an implenda sub gravi.

90. — DIACONATUS est « Ordo quo confertur potestas immediatè assistendi Sacerdoti in Missa, porrigendo ei patenam

» cum hostia, et calicem cum vino : item legendi Evangelium, » et prædicandi. » Sententia nobis probabilior (juxta dicta hîc *n.* 28.) tenet, unicam Diaconatûs materiam esse manuum Episcopi impositionem, unicamque formam esse verba Episcopi : *Accipe Spiritum Sanctum ad robur, etc.* Sed quia altera sententia etiam est probabilis, ideo tenenda, nempe, quòd porrectio instrumentorum etiam sit materia integralis partialis, ac propterea dicendum quòd materia Diaconatûs est duplex, scilicet impositio manûs dexteræ Episcopi, cum forma : *Accipe Spiritum sanctum etc.*, et traditio libri Evangeliorum cum forma *Accipe potestatem legendi Evangelium, etc.* Ambo autem sunt materiæ et formæ partiales unum Ordinem constituentes. Valeret etiam traditio Bibliæ, quia ibi jam continentur Evangelia. Sed dices : ab initio quomodo ordinabantur Diaconi, quando deerat liber Evangeliorum? Respondetur, Christum Dominum reliquisse Ecclesiæ potestatem determinandi in specie materias, et formas Sacramentorum, quorum ipse non determinavit. Et juxta hanc sententiam character imprimitur in *ipsa libri traditione*, ut dicit D. Thomas, sive in prolatione secundæ formæ (*Lib.* 6. n. 748.) : ita juxta hanc sententiam, sed vide dicta in *Hom. Apost. Tract. XVII. n.* 14. *ad* 16.

91. — Officia Diaconi (præter dicta) sunt, 1. solemniter baptizare; sed nonnisi de licentia Parochi, et in gravi necessitate : aliàs Diaconus qui baptizat solemniter sine commissione, etiam in necessitate, irregularitatem incurrit. 2. Ministrare Eucharistiam, sed pariter id non licet nisi fiat ex commissione Parochi, et in necessitate gravi, nempe si populus sit communicaturus, et desit Sacerdos (*lib.* 6. *n.* 237. *Q. I.*) ; aliàs si ministrat sine commissione, etiam fit irregularis (n. 234.) 3. Deferre pyxidem, aut ostensorium cum Eucharistia. 4. Prædicare, et lavare corporalia in defectu Subdiaconi. Diaconus autem censura ligatus irregularitatem incurrit, si ministrat, juxta dicta *n.* 88. ad II. Qui verò irretitus censuris Diaconatum suscipit, non fit irregularis, nisi in Missa ordinatione ultro Ordinem susceptum exerceat (*vide l.* 6. *n.* 799. *Dub.* 3. *v. Utrùm.*) Quæritur an obliget pœnitentia imposita Diaconis et Subdiaconis ab Episcopo recitandi Nocturnum diei currentis, et Sacerdotibus tres Missas celebrandi? Alii affirmant; sed probabiliter alii (ut *Soto, Valentia, Castr. Pelliz– Gobat. etc.*) dicunt dicendas tantùm de decentia, non autem de obligatione, saltem non gravi, cùm de ea non constet. (*l.* 6. *num.* 829.)

Sectio III. *De Presbyteratu.*

§. I. **92** et **93.** Quid Presbyteratus? et quæ materia et forma. — **94.** De defectibus supplendis. §. II. — **95.** De Sacrificio Missæ. Quid Sacrificium, et quotuplex? — **96.** Quid Missa? — **97.** Qu. I. Quæ requirantur ad Missam? De materia Missæ, et hîc de pane. — **98.** De vino. — **99.** De præsentia materiæ. — **100.** De forma — **101.** Qu. II. Quomodo Christus sit præsens? — **102.** Qu. III.

Effectus Missæ. — **103.** Pro quibus offerri possit? — **104.** Qu. IV. Quotuplex fructus? — **105.** An Missa sit infiniti valoris? — **106.** Q. V. De stipendio licito. — **107.** Dilatio Missæ. — **108.** Retentio partis eleemosynæ. — **109.** An Parochus, etc. — **110.** Applicatio. — **111.** Qu. VI. Applicatio in celebrando. — **112.** Qu. VII. An omnes Rubricæ sint præceptivæ? — **113.** Qu. VIII. Quando Missa possit dici? an ante Matutinum? et an die Cœnæ Domini, et Sabbati sancti? — **114.** Qu. IX. Ubi Missa dicenda? — **115.** De pollutione Ecclesiæ. — **116.** Qu. X. Quæ requirantur ad celebrandum? I. Altare. — **117.** II. Calix et patena. — **118.** III. Vestes — **119.** IV. Corporale. — **120.** V. Palla. — **121.** VI. Missale. — **122.** VII. Crux cum Crucifixo. — **123.** Neo-Presbyteri an consecrent etc. — **124.** An tres Missæ injunctæ. etc. — **125.** Missa dicenda altè, breviter, etc. — **126.** (de Celebrantibus nimia celeritate locuti sumus. Lib. 6. numero 400.) — **127.** De Missis votivis. — Quando pluries in die etc. — **128.** Si dum celebratur, polluitur Ecclesia, vel accedit excommunicatus. §. III. — **129.** III. De potestate Sacerdotali. Sacerdos simplex tantùm Eucharistiam potest conficere, et ministrare; et Pœnitentiam in necessitate. — **130.** Scitu necessaria cuilibet Sacerdoti circa ministrandam Pœnitentiam in necessitate. §. IV. — **131** et **132.** De munere docendi et prædicandi.

§. I. De Ordine Presbyteratûs.

92. — PRESBYTERATUS est « Ordo quo confertur potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Jesu Christi, et absolvendi » fideles à peccatis. » Ordo autem Sacerdotii institutus fuit à Christo in cœna, cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et post resurrectionem, quando dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittentur eis.* Quænam est materia Presbyteratûs? Juxta nostram probabiliorem sententiam (ut diximus hîc *n.* 28. *et Hom. Apost. Tr.* 17. *n.* 16.) est unica, nempe secunda impositio manuum Episcopi cum presbyteris. Sed probabilis est etiam sententia quòd sit duplex, nempe traditio calicis cum vino, superposita patena cum hostia, cujus forma est: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium, etc.* Et tertia impositio manuum cujus forma: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiseris peccata, etc.* Et hæc sententia, cùm sit probabilis, omnino in praxi tenenda est (*Vide lib.* 6. *n.* 749.) vide dicta *in opere Hom. Apost. Tract.* 17. *num.* 16.

93. — Hinc dicimus I. quòd in ordinatione Sacerdotum unà cum calice et patena, tradenda est utraque species, nempe panis, et vini; aliter non daretur directa potestas ad integrum Sacrificium; et eodem tempore debet tradi, cùm potestas Sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis; ita probabilior sententia, quæ omnino tenenda est (*l.* 6. *n.* 750.). Item debet tradi ab eodem ordinante, et celebrante, ut dictum est *hîc n.* 53. *in fine.* Dicimus II. quòd non sufficit tangere tantùm calicem, et non patenam, cùm probabilis sit sententia utrumque esse tangendum (n. 753.) Dicimus III. quòd licèt ex communi sententia validè

ordinatus sit, qui tantùm hostiam, et non patenam tetigit, quia hostia et vinum sunt materia substantialis, et calix ac patena tantùm ob decentiam adhibentur; attamen consultiùs est, ut talis Ordinatio repetatur, cùm quatuor DD. de ea dubitent, et in Pontificali (ubi fit sermo de materia) dicitur : *Et culpam calicis, et patenam simul tangant* (*n.* 751.) Et idem videtur dicendum de eo qui tangit tantùm patenam et calicem, et non hostiam (*n.* 752).

94. — Quæritur, quando defectus suppleri debeat in Ordinatione Presbyteratûs? Si defectus est circa *essentialia*, nempe circa materiam vel formam, omnino Ordinatio repetenda est : et quidem tota, si defectus, sive ejus dubium vertitur quoad traditionem primæ potestatis super Corpus Christi reale : si verò quoad secundam circa corpus mysticum, tantùm secunda repeti debet. Si autem defectus est circa *accidentalia*, tunc si est de re levi, putà si ordinatus non dixerit canonem, talis cæremonia (aut similis) non oportet repeti; si autem in re gravi, putà si defuerit unctio manuum, vel si Neo-Presbyter non protulerit verba consecrationis cum Episcopo, tunc defectus quamprimum supplendus est, et ab eodem Episcopo (si fieri potest); aliàs graviter peccaret ordinatus id negligendo, aut in Ordine ministrando (*l.* 6. *nu.* 758). Quonam autem tempore præfati defectus suppleri debeant? Respondetur quòd si sint circa accidentalia, probabiliter quovis tempore suppleri possunt : si verò circa essentialia, idem dicunt *Salm.* cum aliis : sed ex probabiliori, et communiori sententia supplendi sunt temporibus statutis Ordinationum, ut colligitur ex *cap. Presbyter, de Sacr. non iter.*, nisi agatur de solo dubio validitatis Ordinationis, ut probabiliter plures DD. opinantur. (*l.* 6. *n.* 759.)

§. II. De Sacrificio Missæ.

95. — SACRIFICIUM (loquendo in genere) sic definitur : « Est » oblatio rei sensibilis facta Deo per immolationem in signum » ejus supremi dominii. » Quadruplex autem potest esse Sacrificium : *Latreuticum*, ad Deum colendum : *Eucharisticum*, ad gratias agendas : *Impetratorium*, ad beneficia impetranda : *Propitiatorium*, ad veniam obtinendam.

96. — Missa verò definitur sic : « Est Corporis et Sanguinis » Domini Jesu Christi consecratio et oblatio. » Et est verum Sacrificium, omnium aliorum rationem complectens; eademque est hostia quæ in cruce oblata fuit, *sola ratione offerendi diversa*, ut docet Trid. *sess.* 22. *c.* 2. Essentiam Sacrificii alii dicunt consistere in *Consecratione*, alii in *Oblatione*, alii in *Sumptione*, alii demum probabiliùs in *Consecratione* simul et *Sumptione* ut *Bellarm. Soto, Bonac. Tourn.* (*l.* 6. *n.* 305.) Ad essentiam autem Sacrificii probabiliùs requiritur consecratio utriusque speciei, nempe panis et vini; aliter non satis exprimeretur commemoratio Sacrificii cruenti crucis. (*num.* 306.)

97. — Quær. I. Quæ requirantur ad Missam perficiendam?

Tria sunt necessaria : *Intentio*, *materia* et *forma*. Requiritur *Intentio* consecrandi, sive conficiendi Sacramentum, saltem virtualis, scilicet quæ perseveret ex intentione actuali priùs habita, quam certè habet qui paratur et accedit ad celebrandum, juxta dicta hîc *n.* 9. Plura nunc sunt notanda de materia et forma Missæ. *Materia*, est ipse Christus Dominus, realiter existens sub speciebus panis et vini. Panis consecrandus debet esse usualis et communis, ex farina triticea, et aqua naturali (saltem pro majori parte) confectus, igneque coctus per modum panis, et non cum alia materia ex æquo vel quasi permixtus (ut ait *D. Thomas*), ac non corruptus, aut corruptioni proximus; aliàs non est materia apta. Ut autem sit materia licita, in Ecclesia Latina panis debet esse azymus, in Græca fermentatus (*l.* 6. *num.* 198. *ad* 205.). Hîc autem notandum 1. quòd si Græcus transit per loca Latinorum (et sic Latinus per Græciam) ubi non sit Ecclesia, in qua ritus Græcus servetur, potest pro suo arbitrio, in azymo et in fermentato celebrare; ita communiter DD. (*n.* 203.). Notandum 2. quòd consecrare hostiam, fractam vel maculatam non licet; sed non est mortale, nisi fractura vel macula esset valde enormis, ut dicunt *Quarti, Pasqual.*, et *La Croix* addit cum *Gobato*, quòd si fractura deprehendatur post oblationem, talis hostia licitè consecrabitur, secluso scandalo populi (*n.* 204.) Notandum 3. quòd hostia debet esse figuræ orbicularis, et major pro Sacerdote; si verò major desit, ut dicunt *Roncagl. quarti, Elbel, Gobat. et Tamb.* probabiliter potest Sacerdos, etiam causa devotionis, consecrare minorem; modò (advertunt) absit populi scandalum; sed addunt, quòd hoc scandalum facilè præcaveri potest, monendo populum de defectu hostiæ majoris. (*n.* 205.)

98. — Vinum autem debet esse ex uvis expressum; cui ex gravi præcepto Ecclesiæ modica aqua est in calice admiscenda (ad significandam unionem fidelium cum Christo), quæ saltem non excedat tertiam vini partem; quamvis hanc opinionem aliqui DD. non admittant, nisi vinum sit generosum. Sufficit verò admiscere unam aquæ guttam. (*n.* 208 *et* 210.) Non est materia apta vinum ex agresta, nec acetum, nec vappa (id est vinum cujus vis evanuerit), nec lora, vulgò *acquata*. Vinum autem cum alio liquore etsi modico mixtum, vel mustum de uvis tunc expressum, est quidem materia apta ad Sacramentum, sed graviter illicita, ut dicitur in Rubrica; ubi idem docetur de vino, quòd *cœperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre*. Dicunt tamen *La Croix, Gabatus., et Sporer* (*n.* 206 *et* 207.) quòd deficiente alio vino, licet uti vino tantùm parùm acescente : ait enim *Card. Lambertinus* (*Notif.* 77. *n.* 2.) quòd præfata Rubrica deducta est ex doctrina S. Thomæ 3. *part. qu.* 74. *art.* 5. *ad* 2. qui docet non posse quidem Sacramentum confici de aceto, *posse tamen confici de vino acescenti, quod est in via ad corruptionem...., licèt peccet conficiens*. Unde Rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniæ, sed tantùm illos qui jam proximè incipiunt

constituere vinum acescens, vulgò dictum, *vino colla punta*, sive *andato allo spunto*. Nec licet consecrare in vino congelato, nisi liquefiat dum consecratur. (*l.* 6. *cit. n.* 207. *Qu. II.*) Quin autem vinum congelatum sit materia apta, nequit dubitari, dum dicitur in Rubrica. (*de Defect.* §. *in hyeme*) : *Si in hyeme sanguis congeletur in calice, involvatur calix pannis calefactis, etc. donec liquefiat.* Ergo per congelationem non corrumpuntur species vini aliàs desineret esse ibi sanguis Christi (*vide ib.*) Quid si celebrans in sumptione adverteret vinum esse corruptum? Alii dicunt sufficere ut sola fiat consecratio vini. Sed meliùs est juxta Rubricam (nisi adsit scandalum) iterum vinum, et novam hostiam consecrare, incipiendo à verbis: *Qui pridiè, etc.* Vide dicta *Hom. Ap. Tr.* 15. *n.* 54. Et in dubio an fuerit materia apta, etiam est repetenda consecratio vini sub conditione, ut veriùs aiunt *Croix, Pasqual. et Aversa* (contra *Tambur. et Spor.*) quia possidet obligatio faciendi Sacramentum integrum. (*l.* 6. *n.* 206. *v. Quoad.*)

99. — Insuper ad validam consecrationem requiritur, ut materia 1. sit sensibiliter (saltem moraliter) præsens; unde invalidè consecratur materia tam valde modica, ut nequeat sensu percipi, aut valde remota, vel posita post tergum, aut parietem. Dicitur verò *saltem moraliter*, quia bene consecrat cæcus, vel existens in tenebris, si aliunde certus sit moraliter de præsentia materiæ (*l.* 6. *n.* 211. *ad* 213.) Requiritur 2. ut sit certa, et determinata, (saltem aliquo modo certo, putà, primæ duæ hostiæ ex parte dextera); tunc autem jam consecratur ex intentione virtuali, licèt de ea Sacerdos consecrando obliviscatur (*n.* 214. *ad* 216.) Si autem ciborium tempore consecrationis remanserit extra altare, probabiliùs est ipsum rursus esse sub conditione consecrandum, ut docet *Card. Lambert.* (*de Sacrif. Missæ l.* 3. *c.* 18. *n.* 6.), tunc enim dubium est an sit facta consecratio (*l.* 6. *n.* 217.) Quoad guttas autem vini separatas, sed intra calicem existentes, ait *La Croix l.* 6. *p.* 1. *num.* 449. expedire, ut Sacerdos intendat ea consecrare, ne quid sit in calice non consecratum. Sed meliùs mihi videtur id intendere de guttis proximis fundo, non verò de remotis. (*Vide opus nostrum l.* 6. *n.* 215. *v. Quær.*) Si offerantur hostiæ parvæ paulo post oblationem, licitè consecrantur, mentaliter oblatione suppleta, *Gavant. Tanner, Posseo. Aversa, etc.* Idque probabiliter fieri potest etiam post canonem incœptum, ut aiunt *Gobat. Quarti. Burghab. Possev. Diana, Tamb. et Card. Lamb.* (*de Sacrif. Miss. l.* 3. *c.* 18. *n.* 5.) saltem si aliter plures communione carerent; aut etiam (censeo) si communicaturus non posset expectare; vel si persona gravis aut nobilis communionem petat; dum propter hujusmodi causas permittunt *S. Antonin. Syloest. Bon. Sa. Barb. March. Possev. Gob. Dicast. etc.* dari posse etiam partem hostiæ magnæ, vel dividi hostias minores in plures particulas. (*Vide Opus nostrum l.* 6. *n.* 217. *v. IV.*)

100. — Forma autem Eucharistiæ sunt verba, quæ proferuntur in consecratione panis et vini. An autem in consecratione

vini sola verba, *Hic est calix Sanguinis mei*, sint de essentia, vel etiam alia? Utraque sententia est probabilis; sed certè graviter peccat reliqua omittens. (*n.* 223.) An verò ad consecrationem requirantur de necessitate Sacramenti verba præcedentia : *Qui pridie quàm pateretur, etc.* Communis sententia negat, sed *Scotus* dubitat, ejusque sententiam *Du Pasquier, et Contin. Tournely*, dicunt non carere omni probabilitate; atque ego dicere improbabilem non audeo. (*Vide l.* 6. *n.* 220. *ad* 224.) Forma autem Eucharistiæ debet proferri *recitativè, et significativè*, id est referendo verba Christi, et applicando illa ad materiam præsentem, ut transmutetur ipsa in Corpus et Sanguinem Christi, ut aiunt *Conc. et Salm. Cum D. Thom.* (*Vide n.* 220. *in fin.*) Si quis autem propter balbutiem diceret, *Hoc est colpus meum*, vel *copus meum;* vel *copu meun*, vel *caliz*, vel *zanguinis*, validè consecrat, ut *Suar. Lug. Croix*, et alii communiter, ex *cap. Retulerunt de Consecrat. D.* 4., ubi Baptisma collatum, *In nomine Patria, et Filia, etc.*, validum declaratur; ratio est quia voces ita sunt constitutæ, ut si aliquando cum vitio proferantur, idem significent; modò alium sensum non ingerant. (*n.* 224.) Hîc autem advertendum sedulò id quod ait Rubrica (*tit.* 5. *n.* 2.) : « Si celebrans non recordetur se dixisse quæ in » consecratione communiter dicuntur, non debet turbari (*scilic.* » *repetere.*) Si verò valde probabiliter dubitat se aliquod essentiale » omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione. »

101. — Quær. II. Quomodo Christus sit præsens in Eucharistia? Respondetur Christum in Eucharistia non esse præsentem per *productionem*, nec per *adductionem* de cœlo, sed per conversionem substantiæ panis in substantiam Corporis Christi, cui conversioni convenienter aptatum est nomen *Transubstantiationis*. Christus autem sub panis et vini speciebus continetur Sacramentaliter, et ineffabili modo, qui debet credi, sed intelligi non potest. (*verbis exprimere vix possumus*, ait Trid. *sess.* 13. *c.* 1.) Salvator enim existit ibi sine extensione partium in ordine ad locum, et tamen est ibi totum Christi Corpus cum anima, et divinitate per concomitantiam : et unaquæque pars Christi ibi extra aliam existit. Atque Christus est *totus*, et *integer sub quavis ipsius speciei parte*, ut docet Trid. *sess.* 13. *c.* 3. Sed hoc intelligendum, separatione facta ut habetur ex Trid. in eadem *sess.* 13. *can.* 3. Unde separatione non facta, remanet quæstio indecisa, an Christus sit totus sub quavis speciei parte. In Eucharistia autem licèt non sumatur persona Patris, nec Spiritûs S. prout sumitur persona Verbi, quæ est hypostaticè humanitati unita, tamen sunt in Eucharistia etiam personæ Patris et Spiritûs S. ob naturalem unionem, sive naturæ divinæ identitatem, quam habent cum Verbo.

102. — Quær. III. Quinam sint in Missa offerentes, et quinam effectus Missæ? Offerentes sunt tres : Christus qui est principalis offerens, Ecclesia, et Sacerdos qui offert ut minister tam Christi, quàm Ecclesiæ : ita *Bellarminus* (*de Sacrif. Missæ, cap.* 4.) Ef-

fectus autem Missæ sunt quatuor. I. Est *Remissio peccatorum*, non quidem immediatè et per se, sed mediatè per auxilium quod in Missa impetratur ad pœnitentiam, qua venia deinde obtinetur; ita communiter *Bellarm. Suar.* et alii cum *D. Th.* (*in* 4. *dist.* 12. *q.* 2. *art.* 2. *q.* 2. *ad* 4.), qui ait Missam delere peccata, *in quantum gratiam contritionis impetrat.* Idque rectè docent et communissimè AA. cum eodem S. Doctore (*l. c. n.* 1. *ad* 1.) contra *Canum* et *Valentiam*, procedere tam de mortalium, quàm venialium culparum remissione. (*l.* 6. *n.* 311.) II. Est *Remissio pœnarum*; hæ per Missam immediatè remittuntur homini justo, pro quo Missa offertur, communiter *Gon. Suar. Conc. Salm.* aliique cum *D. Th.* (3. *part. qu.* 97. *art.* 5.) dicente quòd hoc Sacramentum in quantum est Sacrificium, habet vim satisfactivam. III. Est *Incrementum Gratiæ*, non jam ex opere operato et immediatè, ut sentiunt aliqui, sed mediatè per auxilia quæ obtinentur ex Missa ad bonos perficiendos actus, quibus gratia augetur, ut docent *Castrop. Vasq. Suar. Lugo, etc.* communiter. IV. Est *Impetratio bonorum* tam spiritualium quàm temporalium, quatenus animæ prosunt. (*l.* 6. *num.* 311. *v. II. Effectus.*)

105. — Quær. IV. Pro quibus personis possit offerri Missa? Potest pro quibuscumque fidelibus, infantibus, obsessis, et aliis etsi existant in peccato. An autem pro excommunicatis? Si ipsi sunt vitandi, nequit Sacerdos pro illis offerre Missam nomine Ecclesiæ, sive ut minister Christi, ex *c.* 2. *de Sent. excomm.* Si verò sunt tolerati, probabiliùs est cum *Sanch. Navarr. Lugo, etc* contra alios (*l.* 6. *n.* 309.), posse Sacerdotem pro his offerre Missam etiam nomine Ecclesiæ : licèt enim etiam tolerati sint exclusi à communicatione suffragiorum, tamen aliis datum est à Concilio Constantiensi (ut habetur in *Extrav.* Martini V *Ad evitanda*) liberè posse cum ipsis communicare adhuc in divinis, prout dictum est *Hom. Apost. Tract.* 19. *n.* 15. Sic pariter probabiliùs licet offerre Missam pro infidelibus, ut docent *Bellarm. Laym. Suar. Salm., etc.* contra *Sotum*, quia Christus pro omnibus se obtulit, idque certè licitum fuit in Lege veteri; Judæi enim pro Gentibus sacrificare jam consueverunt (*l.* 1. *Machab. c.* 12.) : Pro defunctis autem in Purgatorio existentibus certum est, et de fide, ut docet Trid. *sess.* 22. *c.* 2. et in *Can.* 3, quòd licitè et utiliter Missa offertur. Idque ex infallibili promissione Christi, ut communiùs et veriùs (contra *Canum. etc.*) docent *Azor. Suar. Navarr. Salm., etc.*, quia, cùm certum sit quòd Missa utiliter pro defunctis offeratur, hoc non potest esse nisi ex promissione Christi. (*n.* 310.)

104. — Quær. V. Quotuplex est fructus Missæ? Respondetur : fructus Missæ alius est *ex opere operato*, nempe ex merito Christi; alius *ex opere operantis*, scilicet ex merito Sacerdotis. Item alius est *Meritorius*, alius *Satisfactorius*, alius *Impetratorius*. Item alius *Generalis*, qui obtingit omnibus fidelibus, vivis, et defunctis; alius *Specialis*, sive *Medius*, obtingens assistentibus Missæ, et ei cui applicatur; alius *Specialissimus* obtingens soli celebranti;

qui pro illo nequit ullum stipendium accipere, ex Prop. 8. damnata ab Alexandro VII.

105. — An Missa sit infiniti valoris, tam intensivè, quàm extensivè? Plures DD. negant; plures verò alii probabiliùs affirmant, ut *Gonet*, *Habert*, *Juenin*, *Petrocor. Pignatelli*, *Tourn. Conc. Holzm. Wigandt*, *La Croix*, *Canus*, *Salm.*, *etc.* ac pro his est etiam *D. Thomas;* quia Missa est idem quàm crucis Sacrificium, quod fuit infiniti valoris. Licèt autem valor sit infinitus, effectus tamen Missæ finitus est, ex finita capacitate hominum pro quibus offertur, quorum unusquisque percipit fructum juxta suam capacitatem. Sed quia prima sententia est etiam probabilis, nequit Sacerdos accipere duplex stipendium à duobus, applicando eis Missam ambobus, ut falsò dicebat posse Propos. 10. damnata ab eodem Alexand. VII. Nec potest eam danti eleemosynam applicare in generali cum aliis, nisi hoc faciat sub conditione si liceat. (*l.* 6. *n.* 312.)

106. — Quær. VI. Quid de stipendio Missæ ? Stipendium accipere licet Sacerdotibus, etiam opulentis, ut communiter docent *Suar. Lug. Conc. Tourn.* cum *Gerson*, et *Thomassin.* et aliis plurimis (contra *Gennet.* et alios paucos); quia quisque operarius dignus est mercede sua ex Apostolo 1. *Cor.* 9. (*n.* 317. *Qu. I.*)

107. — Sacerdos peccat graviter, si differat Missam promissam sub stipendio ultra duos menses, ut dicunt *Garcia*, *Philib. Ripa*, et alii cum *Lugo :* item *Instruct. Conf. Novell.* (*part.* 2. *c.* 406.) ac *Tourn.*, qui ait esse communem sententiam, *bene posse aliquem acceptare stipendia Missarum ad duos menses* (*l.* 6. *n.* 317. *Q. II.*) Item *Conc.*, qui nihil aliud dicit, nisi quòd dilatio duorum mensium est gravis, ex Decreto Sacr. Congr. Si verò Missa sit pro defunctis, dilatio unius mensis erit gravis, ut dicunt *Castrop. Escob. et Salm.* (*ibid.*) Imò si Missa dicenda sit pro instanti necessitate, putà imminentia mortis, vel alterius damni, tunc etiam dilatio hebdomadæ potest esse mortalis. Vide Cabrinum. (*Cabrin. c.* 34. *num.* 216.) Rectè hîc autem advertit *Conc. Tourn.*, quòd si quis multas daret Missas alicui communitati ad celebrandum, non præsumitur contentus esse quòd Missæ celebrentur cum tanta dilatione, prout si dedisset uni Sacerdoti. Id verò non intelligendum, quòd omnes illius communitatis Sacerdotes occupare se debeant ad eas subsecutivè dicendas; semper enim supponi debet communitas alias etiam habere obligationes; sed quòd Missæ distribuendæ sunt majori Sacerdotum parti, aut saltem alicui eorum convenienti numero, si communitas est valde numerosa, et juxta distributionem factam poterit deinde communitas satisfacere inter tempus illud, quod unicuique illius permittitur, ad suæ ratæ satisfaciendum. Insuper hîc obiter notandum, quòd Innoc. XII, in Bulla *Nuper*, ann. 1697, jussit omnibus Ecclesiarum Rectoribus, ut in loco patenti exponant tabellam onerum Missarum temporalium, et perpetuarum, ad hoc ne onerentur novis oneribus, quibus satisfacere non valeant ut debent. (*Vide op. c. Instruct. p.* 2. *n.* 409.)

108. — Nulli licet dare aliis Missas ad celebrandum, retenta parte stipendii, sub pœna ipso facto incurrenda suspensionis Papæ reservatæ, si est Clericus, et excommunicationis, si laicus, ut habetur in Bulla *Quanta cura*, Bened. XIV. Et pars retenta tunc debet restitui, et probabiliùs Sacerdoti celebranti potiùs, quàm pauperibus. Excipe nisi pingue illud stipendium detur alicui ratione personæ, vel beneficii, aut capellaniæ (etiam amovibilis), vel Legati perpetui, quia tunc potest persona hujusmodi partem excedentem retinere. Administratores autem Ecclesiarum ex Decr. Sacr. Congr. confirmato ab Innoc. XII, nil possunt retinere, nec etiam pro expensis in celebratione Missarum, nisi Ecclesia alios non habeat reditus (*Vide lib.* 6. *num.* 321 *et* 322.); Vide hæc et aliâ fusiùs dicta de stipiendio Missæ in *Hom. Apost. Tr.* 15. *ex n.* 65.

109. — Parochi ex Bulla, *Cum semper*, ejusdem Benedicti XIV. (*Bull. T.* 1. *N.* CIII.) tenentur applicare Missam pro populo omnibus diebus festivis, etiamsi congruam non habeant sustentationem. Si verò pingues habent reditus, non tenentur sæpius Missas applicare; ut in eadem Bulla declaratur (*lib.* 6. *n.* 325. *Qu. II.*) V. *Hom. Apost. Tr.* 7. *n.* 29. Hîc autem obiter notandum, quòd in eadem Bulla Pontifex decrevit, ut Missa Conventualis, quæ singulis diebus canitur à clero, pro benefactoribus applicetur, respiciendo benefactores in genere cujuscumque Ecclesiæ, quavis consuetudine non obstante. (*n.* 326.)

110. — Applicatio debet fieri ante celebrationem, vel ante consecrationem. Veriùs autem (quidquid alii dicant) sufficit applicatio Missæ habitualis, ut communiter docent *Suar. Lugo, Bonac, Tourn. Holzm. Conc.* et alii plures. (*Lib.* 6. *n.* 335. *Qu. I.*) Si Missa nulli applicetur, fructus manet in thesauro Ecclesiæ. Applicatio autem sub conditione non impleta, valida est; si verò fiat pro primo qui offeret eleemosynam, non solùm est illicita ex prohibitione Clem. VIII, sed etiam probabiliùs sæpe erit invalida. (*n.* 337. *v. Dicunt.*)

111. — Quær. VI. An Sacerdos teneatur aliquando celebrare in anno? Negant, præciso scandalo, *S. Bonav. Cajet. Lugo,* et probabile putant *Suar. Laym. et Pal.* Alii tamen communiùs cum *D. Th.* (quibus ego magis adhæreo) affirmant, cùm verba Christi, *Hoc facite in meam commemorationem*, probabiliùs verum contineant præceptum, ut satis declarat Tridentinum *sess.* 22. *c.* 1. dicendo: « Apostolis..., eorum» que in Sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepit per » hæc verba : Hoc facite, » etc. Tantò magis quòd S. Pius V jussit primam opinionem *Cajetani* expungi à suis Commentariis. *Merbesius* autem et *Habert* dicunt teneri Sacerdotes celebrare saltem omnibus diebus festis, hisque adhæret *Concina* ex Tridentino, *sess.* 23. *c.* 14. *de Ref.*, ubi sic monentur Episcopi : « Curent Episcopi, ut ii (*id est Sacerdotes*) celebrent saltem » diebus Dominicis, et festis solemnioribus. » Sed ex verbis istis non satis probatur hoc esse Concilii rigorosum præceptum. Quam-

obrem probabiliùs, et communissimè dicunt *Nav.* et *Laym.* cum *Soto, Sylvio, Pal. Ric. Val.* et *Elbel* cum *Scoto, Gob.* ac *Anacl. l. 6. n.* 303. *dub.* 2. Sacerdotes teneri sub gravi ad celebrandum saltem ter vel quater in anno in festis solemnioribus. Idque sentit *S. Th.* 3. *p. qu.* 82. *art.* 10. dicens : « Unde Sacerdoti, etiamsi » non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione » cessare, sed saltem videtur, quòd celebrare teneatur præcipuis » festis, et maximè in illis diebus in quibus fideles communicare » consueverunt, » nimirum in Paschatis, Pentecostes, et Natalis Domini ex *Can.* 16. *de Consecr. dist.* 2. Imò *Suar. Lugo, Bonac. Holzm.* et *Salm.* censent sufficere ad vitandum mortale celebrare ter vel quater in anno quibuslibet diebus. Idque videtur conforme Decreto Sacr. Congreg. Concilii edito mense Nov. anni 1696, ubi declaratum fuit illum Sacerdotem peccare mortaliter, qui non celebrat ter vel quater in anno. Cæterùm pro certo habeo, quòd Sacerdos omittens sine causa quotidie celebrare (excepta una die in hebdomada propter reverentiam Sacramenti) vix à veniali culpa excusari poterit, cùm privet fructu Sacrificii Ecclesiam, cujus est Minister, populumque christianum, cujus est in altari intercessor. Apostolus enim sic Sacerdotes instruit; « Omnis... Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus con» stituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacri» ficia pro peccatis. » *Hebr.* 5. 1.

112. — Quær. VII. an Rubricæ Missalis sint omnes præceptivæ, vel an aliquæ sint directivæ, sive de consilio? Diversæ in hoc sunt sententiæ. Nos sequimur sententiam *Quarti, Merati, et Tourn.* qui dicunt Rubricas de agendis intra Missam omnes esse præceptivas, et obligare juxta gravitatem materiæ, nam in Bulla S. Pii sic dicitur; « Districtè præcipientes, ut Missam juxta » ritum, modum et normam in Missali præscriptam decantent, » ac legant. » Nota to, *districtè præcipientes* (*n.* 399.) Rubricas autem de agendis extra Missam, probabiliter dicunt plures DD. aliquas esse tantùm directivas, prout manuum ablutio post Missam, et orationes ante vel post Missam. (*Vide n.* 409 *et* 410.) Insuper hîc notandum Rubricas præscriptas in Cæremoniali Episcoporum ubique obligare, cùm in tribus Bullis ibi appositis dicatur : « Cæremoniale prædictum in omnibus Ecclesiis » servandum, præcipuè in Cathedralibus, et Collegiatis. »

113. — Quær. VIII. Quando Missa dici possit? Sic dicitur in Rubrica : « Missa privata saltem post Matutinum et Laudes, » quacumque hora ab aurora usque ad meridiem dici potest. » Communiter autem dicunt DD. licere Missam terminare in aurora, et illam incipere parum ante meridiem. Imò Benedict. XIII et Clemens XII declararunt posse in hoc tolerari latitudinem tertiæ partis horæ, tum ante auroram, tum post meridiem. (*l. 6. n.* 341. *vers. Omnes.*) Præterea communiùs et probabiliùs dicunt *Sylvius, Castr. Bon. Roncag. Viva, Salmant., etc.* quòd celebrans non peccat mortaliter, nisi incipiat Missam integra hora ante auroram vel hora post meridiem; aliàs tantùm

veniale committit à quo excusat quævis causa rationabilis; imò causa gravior, prout esset dandi Viaticum, aut solemnitatis, itineris, vel funeris omnino excusat, etiamsi dilatio sit per integram horam. (*ib. n.* 343 *ad* 346.) Ministrare autem communionem licitum est usque ad Vesperas exclusivè : et etiam in Vesperis, si adsit aliqua specialis causa, modò non sit intempesta nocte, id est multo noctis tempore decurso. (*num.* 259.) Celebrare autem ante Matutinum et Laudes, alii dicunt esse mortale, alii nullum peccatum, alii autem veriùs et communiùs, ut *Suar. Sotus, Sylo. Tourn. Bellarm. etc.* (Quibus assentit etiam Bened. XIV, *de Sacr. Missæ l.* 3. *c.* 14.) aiunt non esse mortale, quia talis gravis obligatio neque exprimitur in Rubrica, neque communiter est recepta ut gravis; sed non excusari sentiunt à veniali, cùm id in Rubrica jam inter defectus numeretur *l.* 6. *n.* 347. Missam autem Conventualem dicere ante Matutinum et Laudes non excusatur à mortali, ut communiter docent DD. contra *Sanch.* (*num.* 348.) Celebrare in die Cœnæ Domini, et Sabbati sancti (quidquid alii dicant) nullo modo licet, nec etiam privatim, ut patet ex Decr. Clementis XI. quod refertur (*l.* 6. *n.* 350.) quodque confirmatum fuit ab Innoc. XIII, *ap. Merat. in Indice Decretor. n.* 501.

114. — Quær. IX. Ubi liceat Missam celebrare? Respondetur, in Oratoriis ab Episcopo benedictis, et designatis ad usus sacros, sive in Seminariis, Conservatoriis et Hospitalibus, et etiam in domibus privatis (modò Oratorium habeat januam in via publica); item in Oratoriis Religiosorum (*circa Regulares V. Hom. Apost. Tr.* 20. *n.* 123 *et* 124.), nec non in erectis in palatiis Episcoporum, omnes possunt celebrare, et quovis tempore, etiam in festis solemnibus, quia hujusmodi oratoria sunt veræ Ecclesiæ. In oratoriis autem privatis, in quibus tantùm ex privilegio Pontificio celebrari potest, non licet sacrum facere diebus in Indulto exceptis, scil. Paschatis, Pent. Nat. Epiph. Annunc. Ascens. Assump. B. V. SS. Petri et Pauli et omnium SS. Nec potest in eis celebrari, nisi intersit aliqua ex personis, quibus directè concessum est indultum, ut declaravit Bened. XIV in Bulla, *Cùm duo Nobiles* (*Vide l.* 3. *n.* 319. *v. Probabilem.*) Nec possunt ibi plures celebrari Missæ, si ibi dicitur (ut consuetum est) *una Missa quotidie celebretur;* declaravit enim Bened. XIV in Bulla, *Magno*, sub die 2 Jun. 1751. (T. 3. N. 48.) illud *una*, idem esse ac unica (*l.* 6. *n.* 359. *circa fin.*) An autem in his privatis Oratoriis possit ministrari communio? Alii affirmant, alii communiùs negant; et Bened. XIV in *Epist. Encycl.* ad Episcopos Poloniæ sub eadem die 2 Jun. prohibuit dari communionem in privatis Oratoriis sine licentia Episcopi (*cit. num.* 359. *v. Quæres.*) Celebrare autem in mari nunquam licet, nisi ex licentiâ expressa Pontificis (*n.* 359. *circa fin.*)

115. — Celebrans in Ecclesia polluta per notoriam effusionem sanguinis in notabili quantitate (nam in *cap.* 10. *de Cons.* dicitur *sanguinis effusione*), vel seminis, aut per sepelitionem infidelis,

hæretici, vel excommunicati, antequam reconcilietur ab Episcopo (vel à Sacerdote ab Episcopo delegato, si Ecclesia fuerit tantùm benedicta), graviter peccat; sed nullam incurrit pœnam, ut probabiliùs dicunt *Suar. Laym. Lugo*, et alii cum Ben. XIV, de *Sacr. Missæ* (*Lib.* 6. *nu.* 361. *ad* 366.) Sic etiam est mortale celebrare in Ecclesia execrata, nempe si eodem tempore demoliti sint parietes pro majori parte, vel crusta ablata. (*n.* 367 *et* 368.) An autem liceat Sacerdotibus celebrare in Ecclesiis Regularium contra prohibitionem Episcopi? Vide dicta in *Hom. Ap. Tr.* 20. *n.* 77.

116. — Quær. X. Quæ requirantur sub gravi præcepto ad rite Missam celebrandam? Requiritur I. *Altare,* sive *Ara* lapidea ab Episcopo consecrata, cum sepulchro Reliquiarum et sigillo, ubi omnino reponendæ sunt hostia et particulæ consecratæ. (*l.* 6. *n.* 372 *et* 373.) Execratur autem altare, ita ut mortale sit in eo celebrare, si mensa consecrata removetur ab inferiori structura, vel si ara notabiliter frangitur, aut ab ea auferuntur Reliquiæ, aut sigillum, prout habetur in Decreto Sacr. Congregat Rituum. (*n.* 369.) In altari requiruntur etiam tres mappæ, nec sufficiunt duæ, ut aliqui dicunt: sufficiunt tamen una separata, et altera duplicata. (*n.* 374 *et* 375.)

117. — Requiritur II. *Calix*, et *patena* consecrata. Execratur autem calix, si notabiliter frangitur in cuppa, vel si in fundo perforetur; non verò si pereat ejus inauratio, ut probabiliùs et communiter docent *Lugo, Suar. Sylv. Tourn. Laym. etc.* Hinc probabiliùs est, calicem de novo inauratum non indigere nova consecratione (1). Celebrare autem in calice nunquam deaurato, probabiliùs est esse illicitum, sed non nisi venialiter ut dicunt *Lug.* et *Tournely.* Cùm calix separatur à pede, amittit utique consecrationem, si cuppa est pedi fixa: secus si pes est tornatilis, et de se separabilis. (*l.* 6. *nu.* 370.) Communiter autem docent *Laym. Gav. Tour. Bon. Roncag., etc.* Pyxidem non esse consecrandam. (*lib.* 6. *n.* 384.). Dubitatur verò, an saltem sit benedicenda? Negant communiùs *Suar. Sylv. Azor. Sot., etc.* Idque non videtur improbabile; sed probabiliùs affirmant *Salm. Tourn.* et alii cum *Card. Lambertino* (qui tamen omissionem non reputat plus quàm veniale), quia hoc est conformius Rubricæ Missalis, in quo dicitur, quòd Sacerdos hostiam pro communione *locet ante calicem, aut in aliquo vase mundo benedicto.* Et idem dicendum de lunula ostensorii, ubi in expositionibus hostia collocatur. (*n.* 385.)

118. — Requir. III. *Vestes sacræ*, benedictæ ab Episcopo, vel ab alio habente facultatem à Pontifice. Graviter peccat qui celebrat sine alba, aut stola, aut cum ipsis non benedictis (nisi gravis excuset necessitas); secus tamen plures DD. non improbabiliter dicunt de celebrante sine cingulo, aut amicto. (*n.* 377)

(1) Sed vide hanc opinionem revocatam, l. 6 n. 370. v. *omnibus tamen.* Et Tom. 7. pag. 495.

Quoad cingulum declaravit S. Cong., 22 Jan. 1701, Sacerdotem congruentiùs uti cingulo lineo, quàm serico. Vestes autem execrantur, quando usum deperdunt, nempe si ab alba manica abscinditur : cingulum, si ita rumpitur ut neutra pars cingere possit : stola, si non possit humeros operire ; vel si pars ejus ita scinditur, ut deperdatur forma ; nec sufficit eam resarcire, destructa enim forma, desinunt partes esse sacræ. (*n.* 368 *ad* 371.) Color autem vestium probabiliùs est quòd sit de præcepto, non tamen gravi. (*n.* 378. *dub.* 5.)

119. — Requiritur IV. *Corporale benedictum* ex lino, vel canabe. (*l.* 6. *numero* 386.) Execratur autem corporale, si ita frangitur, ut non possit ampliùs decenter continere calicem et patenam cum hostia. (*numero* 371.) Cavendum est, ne corporale sit valde immundum, in quo dicunt *Suar. Laymann et Tamb.* posse etiam graviter peccari ; quamvis addat *Tamb.* ex eodem *Suar.* illud *valde immundum* difficulter evenire. Cæterùm uti corporali, et aliis paramentis immundis, licèt non valde, non excusatur à veniali, nisi alia haberi nequeant, ut *Croix* cum *Suar.* et *Gobat.* Imò ait *Tourn.* quòd in necessitate, nempe si Sacerdos aut alii deberent omittere Missam de præcepto, licitum est uti corporali etiam notabiliter immundo. (*Lib.* 6. *n.* 371.)

120. — V. *Palla* etiam debet esse benedicta, et ex lino, vel canabe saltem ex parte interiori, ut ait *Suar.*, sed ex Decreto Sacr. Congr. dictum fuit : « In Sacrificio Missæ non est adhi» benda palla à parte superiori drappo serico cooperta. » Non autem improbabiliter dicunt *Sotus* et alii, quòd celebrare sine palla non est mortale, cùm ipsa sacras species non tangat immediatè. (*n.* 388.) Requiritur 5. *Purificatorium,* quod probabiliùs non oportet ut sit benedictum. (*n.* 389.)

121. — Requiritur VI. *Missale Romanum* continens saltem integrum Canonem. Dicunt autem communissimè, et probabiliter *Suar. Vasq. Laym. Pal. Lugo, Salm. Croix, etc.* non peccare celebrantem sine Missali, si memoriter bene sciat dicenda, et ob præteritam experientiam non sit ei periculum errandi. Uti verò Missali Regularium (scilicet celebrando juxta eorum ritum) est mortale etiam in ipsorum Ecclesiis. (*num.* 390.) Requir. VII. *Minister* sub gravi obligatione, saltem usque ad oblationem, nisi urgeret necessitas dandi viaticum, vel etiam ne omittatur sacrum in die festo. Minister debet esse masculus, nam fœminæ sub gravi culpa prohibentur immediatè ministrare in altari. Dicunt tamen communiter *Laym. Suar. Tourn. Mol. Homob., etc.* eum non peccare graviter qui celebrat respondente muliere. Imò dicunt *Paluc. Wigandt, Tourn. Lugo, Laym., etc.* bene permitti, quòd fœminæ quandoque respondeant à longè, maximè si sint Moniales, modò (ut diximus) non immediatè in altari ministrent. (*l.* 6. *n.* 391 *et* 392.)

122. — Requiritur VIII. *Crux cum crucifixo*, etiamsi in altari expositum sit SS. Sacramentum, ut habetur ex cæremoniali

Episcoporum, et Decr. S. Congr. Utrùm autem sit mortale celebrare sine cruce? Negant communiter *Laym. Suar. Bonac Tourn. Conc. Hab. Merati etc.* Sed animadvertendum, quòd Bened. XIV, in Decreto directo ad omnes Episcopos sub die 16 Julii anni 1746, incipiente *Accepimus* (vide in *Bullar. t.* II. N. XVII.) sic ibi in fine vers. *Itaque* præcepit: « Illud vobis » præcipimus, ut nullo modo patiamini rem divinam fieri ad » hujusmodi altaria, nisi Crucifixus inter candelabra ita promi- » neat, ut Sacerdos ac populus eumdem Crucifixum facilè et » commodè intueri possint, quod evenire nequit, si exigua so- » lùm crux minori tabulæ defixa fidelibus exhibeatur. » Priùs enim in eodem Decreto vers. *Equidem* dixerat: « Illud permit- » tere nullatenus possumus, quòd Missæ Sacrificium in his al- » taribus celebretur, quæ careant imagine Crucifixi, vel ipsa in- » commodè statuatur ante Presbyterum celebrantem, vel ita » tenuis et exigua sit, ut ipsius Sacerdotis et populi assistentis » oculos pene effugiat. » Hinc etiam notandum ex cæremoniali Episcoporum, quòd si in altari adsit statua Crucifixi, non oportet ut alia Crux apponatur. Idque confirmatur in præfato Decreto Benedicti, dum ibi dicitur ex sententia *Pasqualigi*, *Quarti*, et *Giribaldi*, cui se conformavit Sacr. Congr. Rituum in quodam Decreto apud *Meratum* (*n.* 400.) sufficere Crucifixum in majori tabula altaris depictum, aut cælatum. Docet etiam *Pignat.* (*T.* 9. *Consult.* 89.) non esse opus, ut Crux, aut aliæ sacræ Imagines sint benedictæ. (*l.* 6. *n.* 393.) Requiritur IX. *Duplex candela* accensa ex cera; non ex sebo, vel oleo, nisi celebrandum sit ex necessitate, non autem si ex devotione. (*n.* 394.) Requiruntur X et ultimò *Bursa*, *Velum*, *Pulvillus* (sive *Legile*), et *Manutergium*; at sine istis celebrare, quando nullum eorum habetur, meritò ait *La Croix* nullum esse peccatum. (*n.* 395.) Celebrare capite cooperto per totam Missam est mortale; secus usque tantùm ad Canonem. (*n.* 397.)

123. — Notandum 1. quòd Neo-Presbyteri consecrando cum Episcopo, verè celebrant, licèt unum Sacrificium faciant; in quo autem primarius celebrans est Episcopus, et Sacerdotes sunt etiam causæ totales Consecrationis, sed morales, quæ unum effectum pariunt: ad differentiam causarum totalium physicarum, quæ diversos causant effectus. Quisque autem ordinatus in Sacerdotium debet tunc proferre verba consecrationis, cum intentione consecrandi, attamen sub conditione si conformentur sua eodem tempore cum verbis Episcopi, alias graviter peccaret. (*n.* 232.)

124. — Notandum 2. Quòd Episcopus Neo-Presbyteris tres injungit Missas celebrandas, unam de Spiritu Sancto, aliam de B. Virgine, tertiam pro Defunctis. An autem sit obligatio gravis has dicendi Missas? Affirmant *Suar. Laym. Azor, etc.* Sed negant *Soto, Pal. Val. Pelliz., etc.* Cæterùm duo videntur certa, 1. quòd hoc Episcopi præceptum transgredientes saltem venialiter peccent; 2. hujusmodi præceptum non obligare ad applican-

das Missas pro Episcopo, cùm id non exprimatur; tantò magis quia ipse subdit : *Et etiam pro me orate.* Nota autem quòd illæ tres Missæ dicendæ sunt primis diebus, in quibus Missæ votivæ dici possunt. (*l.* 6. *n.* 829.)

125. — Notandum 3. quòd, ut communiter traditur, Missa celebranda est altè, breviter, clarè, devotè et exactè. *Altè,* ita ut non dicantur submissè, quæ altè sunt dicenda : sed ita proferantur, ut saltem à *Circumstantibus audiatur,* prout dicit Rubrica; alioquin celebrans non excusatur à culpa, sed tantùm veniali. Idem dicendum de eo qui altè recitat, quæ submissè dici debent. Imò *Gavantus* et *Quarti* putant esse mortale (sed non satis id ratione probant) dicere alta voce ea quæ submissè sunt dicenda, et consentit *La Croix* quoad verba consecrationis, dicens peccare mortaliter qui illa proferret ita elatè, ut audirentur ad decem passus, ubi magna esset populi pars; sed meritò *P. Concina* hoc non audet approbare (*n.* 415 et 416.) *Brevitèr,* id est, ut ordinariè loquendo non excedatur media hora, monente Rubrica, ut Missa non dicatur *nimis morosè, ne audientes tædio afficiantur.* Subdit autem Rubrica, *Nec nimis festinanter;* hinc sapienter ait *Card. Lambertinus* (*Notif.* 34. *n.* 30.) cum aliis communiter, Missam non debere esse longiorem dimidia hora, nec breviorem triente, id est tertia parte horæ. Qualiter autem peccent qui celeriùs celebrant, vide dicta *lib.* 6. *num.* 400. ubi diximus Missam (etiamsi sit Defunctorum) persolventem infra quadrantem non excusari à culpa gravi. *Clarè,* id est sine verborum mutilatione; quæ si sit notabilis, et sensus per eam varietur, erit mortalis (*l.* 6. *n.* 407.) *Devotè,* id est sine distractione, quæ si voluntaria sit in Canone, et præsertim in consecratione et sumptione erit mortalis, ut vult *Tamburinus*, licèt aliqui contradicant. Si autem habeatur extra Canonem, dicitur idem quod dictum est de Horis Canonicis (vide *n.* 75.) *Exactè,* id est ne omittatur aliquid de iis quæ dicenda sunt. Hîc autem notandum, quod si omittantur partes ordinariæ, nempe quæ in Missa semper dicenda, vel agenda sunt, erit mortale, si materia sit notabilis, prout esset omittere in Canone quamlibet Orationem, vel *Pater noster*, vel fractionem hostiæ cum illius mixtione in calice, vel purificationem patenæ et calicis post sumptionem, vel octo aut decem verba Canonis. Sic pariter erit mortale extra Canonem omittere totum Introitum, vel duas ex Collectis principalibus, vel Epistolam, Evangelium, Offertorium, vel infusionem aquæ in vinum consecrandum. Veniale tamen erit omittere tantùm Psalmum *Judica*, vel *Kyrie eleison*, unam ex Collectis, unam vel alteram crucem super oblata, tunsionem Pectoris, vel ablutionem digitorum, et idem probabiliter dicunt de *Lugo*, et alii de Evangelio S. Joann. (*l.* 6. *n.* 406.) Sic quoque veniale tantùm est omittere partes extraordinarias, utì sunt, *Gloria*, *Credo*, *Sequentia*, *Tractus*, propriam Præfationem, aut *Communicantes*, et *Hanc igitur* propria; ita communiter omnes, nisi tot partes omittantur, quæ simul sumptæ notabilem constitue-

rent materiam, ut bene advertunt *Conc.* et *Wigandt*, quidquid dicant *Quarti*, *et Pasq.* (*num.* 409.)

126. — Notandum 4. prohiberi Missas Votivas, vel *de Requiem* in Dominicis, et Festis duplicibus, atque in Octavis privilegiatis; nisi graves urgeant causæ, nempe si urgeat publica necessitas, si fiat expositio SS. Sacramenti per 40 horas, item in die obitûs præsente cadavere, etc. : hæc autem intelligenda tantùm de missa solemni (*n.* 421.); an autem in prædictis Festis vetentur Missæ votivæ sub gravi culpa? Negant communiter *Lugo*, *Suar. Bon. Escob. Salm. Ronc.*, et alii plures. Rectè verò limitant *Escob.* et *Ronç.*, si tunc occurrat festum solemne saltem propter grave populi scandalum. Imò in festis duplicibus Missæ *de Requiem* districtè prohibentur in Decreto Sacr. Congr. approbato ab Alex. VII; in pluribus autem casibus cantari possunt Missæ defunctorum in duplicibus etiam majoribus, scilic. 1. In die obitûs præsente cadavere; et hoc etiam in Dominica, vel in aliis solemnioribus, modò non sint 1. Classis. 2. Cùm primùm habita fuerit notitia obitûs alicujus. 3. In Anniversario relicto à testatore. Item in die tertio, septimo et trigesimo : si verò hi dies accidant in Festo de præcepto, transferantur in diem sequentem, vel anticipentur sub eodem ritu. 4. In Festo duplici min. si petatur Anniversarium pro aliquo defuncto, potest cantari Missa. Ita ex pluribus Decr. Sacr. Congr. Rit. (*Vide n.* 420.) Exceptis autem festis duplicibus, aliisque ut supra, de Missis votivis sic loquitur Rubrica : *Missæ votivæ in Missis privatis dici possunt pro arbitrio Sacerdotum.* Sed deinde statim advertit : « Id verò passim non fiat, nisi rationabili de causa, » prout esset specialis devotio Sacerdotis, vel petitio de votiva » dantis eleemosynam. » Quapropter dicens votivam præter has causas, vix excusabitur à veniali (*n.* 419.) Cæterùm tenetur Sacerdos Missas votivas celebrare, juxta petitionem dantium eleemosynam, diebus quibus licitè dici possunt. Hîcque notandum cum *D. Th.* (*Suppl. q.* 71. *a.* 9. *ad* 5.), quòd Missa *de Requiem* magis prodest Defunctis propter Orationes quæ in ea dicuntur.

127. — Notandum 5. non licere pluries in die sacrificare, nisi in hisce casibus : 1. ad ministrandum Viaticum; 2. si die festo adveniant personæ, quas non deceat Sacrum omittere, utì Rex, aut Princeps, aut Episcopus; 3. si Pastor habeat duas Parochias dissitas, et aliter populus alter careret Missa in festo de præcepto. Advertit tamen Bened. XIV in Brevi, *Declarasti*, edito ann. 1746 (in *Bullar.* T. II. N. 3.), de hac re semper impetrandam esse facultatem ab Episcopo, etiamsi necessitas intercedere videatur. Præterea advertit, quòd de casibus enunciatis solus casus, cùm Parochiæ sunt dissitæ, in consuetudine est. Item advertendum olim licuisse Parocho in die Dominica post Missam pro populo dicere alteram pro defuncto, præsente cadavere; sed idem Bened. XIV in Indulto, *Quod expensis*, etc. dato 26 August. 1748, in §. *Nova*, circa fin. (in *Bullar.* T. II. N. 61.)

declaravit id hodie non ampliùs permitti, cùm liceat Parocho dicere Missam pro defuncto, et transferre missam pro populo ad diem infra hebdomadam.

128. — Notandum 6. quòd si dum celebratur, Ecclesia polluitur, vel accedit excommunicatus vitandus, qui monitus nolit discedere, tunc Sacerdos ante consecrationem Missam dimittere debet : postea verò pergat usque ad sumptionem, et statim discedat : vide dicta *in Hom. Ap. Tr.* 19. *n.* 21. ad II. Demum hîc notandum quòd, facta consecratione nunquam licet Missam interrumpere, nisi tantùm ad baptizandum, vel absolvendum hominem jamjam moriturum ; ita DD. communiter. (*l.* 6. *n.* 354.)

§. III. De Potestate Sacerdotis.

129. — Simplex Sacerdos ex potestate Ordinis suscepti tantùm Eucharistiæ Sacramentum conficere potest, et etiam ministrare, excepta Communione Paschali ; nam ad alia requiritur potestas jurisdictionis. Hinc nequit sine licentia Parochi baptizare, neque Extremam Unctionem, aut Viaticum ministrare, nec Matrimonio assistere ; et sine licentia Episcopi expressa aut saltem præsumpta de præsenti, nequit extra casum necessitatis Confessiones excipere, nec etiam venialium aut mortalium priùs confessorum ex Decr. Innoc. XI (vide dicta *lib.* 6. *numero* 543.), quia dicitur, in Trid. ratio judicii, quod exercetur in administratione Pœnitentiæ exposcit, ut jurisdictio non exerceatur nisi in subditos, qui per licentiam Episcopi Sacerdoti subjiciuntur.

130. — Diximus autem *n.* 35. quòd initiandi ad Presbyteratum debent habere scientiam eorum saltem quæ communiter scienda sunt ad excipiendam Confessionem moribundi. Quapropter refert hîc annotare pauca principaliora, et scitu magis necessaria. Notandum I. quòd Sacerdos simplex nequit infirmum absolvere in præsentia Confessarii approbati, exceptis sequentibus casibus : 1. Si approbatus nequeat vel nolit Confessionem excipere. 2. Si approbatus sit excommunicatus vel suspensus. 3. Si esset approbatus tantùm in alia Diœcesi. 4. Si infirmus ita horreret apud illum confiteri, ut esset in periculo occultandi peccata. 5. Si approbatus superveniat post incœptam Confessionem apud simplicem Sacerdotem. 6. Si approbatus sit complex infirmi in peccato turpi (juxta dicta in Opere *lib.* 6. *numero* 563.) Notandum II. quòd si moribundus absolutionem postulat, vel signa dat pœnitentiæ Sacerdoti præsenti, absolutè est absolvendus ; si verò est sensibus destitutus, et adsit alter qui testatur ipsum postulasse Confessarium, vel signum ostendisse doloris, tunc alii dicunt etiam absolutè absolvi posse; sed tutiùs cum aliis dicimus absolvendum sub conditione. Et sic absolvendum censemus cum pluribus, etiamsi moribundus nullum dederit signum ; imò etiamsi fuerit destitutus in actu peccati (vide dicta in Opere *lib.* 6. *n.* 480 *et seq.*) Notandum III. quòd Sacerdos simplex, deficiente approbato, potest absolvere fideles à quibusvis peccatis et censuris, non solùm in articulo, sed etiam in probabili periculo mortis. Censetur autem in periculo mortis esse, non

tantùm qui laborat morbo proximè periculoso mortis, sed etiam qui longam navigationem aggreditur, vel mulier quæ est in difficili partu; item qui est in periculo incidendi in amentiam; insuper qui est captivus apud infideles, carens spe libertatis, et habendi Confessarium approbatum. Notandum IV. quòd infirmus, qui absolvitur à censuris reservatis, monendus est, quòd si convalescat, tenetur se præsentare Superiori, aliàs in easdem censuras reincidet; secus verò si absolvitur tantùm à peccatis reservatis sine censura. Ultimò notandum, quòd quisque Sacerdos, ut sit idoneus in necessitate ad excipiendas Confessiones infirmorum, debet non ignorare saltem principia universalia Scientiæ Moralis.

§. IV. De munere docendi, et prædicandi.

131. — Cum autem Sacerdotis etiam sit docere populos, et prædicare Evangelium, operæ pretium est hîc demum annotare, quæ docenda sint, et quomodo Evangelium explicandum. Quoad primum, docendum quatuor esse necessaria ad salutem, nempe fidem, spem, charitatem, atque bona opera. Et 1. quoad fidem, quia Deus veritas infallibilis revelavit Ecclesiæ, tenemur explicitè scire et credere Deum existere, et remuneratorem esse; ac Mysterium SS. Trinitatis, atque Incarnationis Filii Dei. Hæc de necessitate medii. De necessitate autem præcepti quisque tenetur etiam scire et credere Orationem Dominicalem, salutationem Angelicam, præcepta Decalogi et Ecclesiæ; item Sacramenta, præsertim ea quibus omnes indigent, nempe Baptismi, Eucharistiæ, et Pœnitentiæ, et alia, saltem dum ea suscipiuntur. 2. Quoad spem, quia Deus omnipotens, misericors, et fidelis promisit propter merita Jesu Christi, tenemur sperare à Deo æternam beatitudinem, et media ad eam consequendam, veniam nimirum peccatorum, et perseverantiam finalem. 3. Quoad charitatem, quia Deus est bonitas infinita, tenemur eum super omnia diligere; huic autem præcepto alterum adjicitur charitatis, scilicet diligendi proximum, sicut nos ipsos. 4. Ad salutem demum obtinendam sunt etiam necessaria bona opera, servando mandata Dei et Ecclesiæ, quæ in Decalogi et Ecclesiæ præceptis continentur.

132. — Quod autem spectat ad secundum munus explicandi Evangelium, sive Scripturam, sciendum, duos ipsam sensus habere, *Litteralem*, et *Mysticum*: Ille est *Litteralis*, qui per ipsa verba significatur. *Mysticus*, qui non significatur per verba, sed per rem ipsis verbis significatam, v. g. cùm dicitur : *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, etc.* hîc non quidem præcipitur oculi abscissio, sed scandali sive occasionis. Sensus autem *Mysticus* in tres alios subdividitur. 1. In *Allegoricum*, scil. spectantem ad res credendas. 2. In *Anagogicum*, spectantem ad bona speranda. 3. In *Tropologicum*, spectantem ad mores. Regulariter verba Scripturæ in litterali sensu accipi debent, nisi adsit absurdum, prout cùm dicitur : *Petra autem erat Christus*, et similia.

Sæpe autem Scripturæ textus utrumque sensum habent, litteralem simul et mysticum. Mystico sæpe convenit, ut Sacerdotes in concionibus utantur, præsertim si est tropologicus, sive moralis. Licet etiam uti aliquando sensu vocato *Accommodatitio,* modò id piè et prudenter agatur.

FINIS.

INDEX

EXAMINIS ORDINANDORUM.

Cap. I. De Sacramentis in genere.	*pag.* 149
Cap. II. De Sacramento Ordinis in genere.	157
Cap. III De Ordinibus in specie.	165
Art. I. De prima Tonsura.	*ibid.*
Art. II. De Ordinibus Minoribus.	167
Sect. I. De Ostiariatu.	168
Sect. II. De Lectoratu.	*ibid.*
Sect. III. De Exorcistatu.	*ibid.*
Sect. IV. De Acolythatu.	169
Art. III. De Ordinibus Majoribus.	*ibid.*
Sect. I. De Subdiaconatu.	150
§. I. De Voto Castitatis.	*ibid.*
§. II. De Horis Canonicis.	170
§. III. De Censuris in genere.	*ibid.*
§. IV. De Censuris in specie.	177
I. De Excommunicatione.	179
II. De Suspensione.	*ibid.*
III. De Depositione.	180
IV. De Interdicto.	*ibid.*
V. De Irregularitate.	*ibid.*
Sect. II. De Diaconatu.	182
Sect. III. De Presbyteratu.	183
§. I. De Ordine Presbyteratûs.	184
§. II. De Sacrificio Missæ.	185
§. III. De Potestate Sacerdotis.	199
§. IV. De Munere docendi, et prædicandi.	200

FINIS INDICIS.

EPITOME

DOCTRINÆ MORALIS ET CANONICÆ

EX CONSTITUTIONIBUS,

ALIISQUE OPERIBUS FELICIS RECORDATIONIS

BENEDICTI XIV. PONT. MAX.

EXCERPTÆ

AB ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

JOANNE DOMINICO MANSI,

ARCHIEPISCOPO LUCENSI, CONGREGATIONIS MATRIS DEI,

Ab Auctore pluribus additamentis illustrata et correcta.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

Plurima sunt ad Moralem Theologiam, atque ad jus Canonicum pertinentia, quæ Benedictus XIV, immortalis memoriæ Pontifex, in operibus suis verè aureis sparsim disseminaverat, quæque Scientiæ Moralis studiosos ignorare omnino dedecet. Sed cùm non omnes varia illius opera integra vel emere, vel legere possint, opportunè in mentem venit, P. Joanni Dominico Mansi, tunc Congregationis Matris Dei, deinde Archiepiscopo Lucensi, viro doctissimo, et non solùm in Italia, verùm etiam in toto orbe litterario eruditissimis libris suis celeberrimo, Epitomen quamdam conficere totius Doctrinæ Moralis et Canonicæ ex illius Pontificis operibus exceptæ. Cùm igitur nobis exploratum sit, quantùm hic eruditissimi viri labor Theologis omnibus probatus sit, rem iis pergratam nos facturos esse existimavimus, si illam nunc demum ab eodem clarissimo Auctore pluribus in locis emendatam, novisque additamentis illustratam typis nostris excuderemus. Eam igitur excipe, Lector benevole, et studium publicæ utilitatis nostrum ne asperneris. Vale

EPITOME

DOCTRINÆ MORALIS ET CANONICÆ

EX OPERIBUS BENEDICTI XIV.

ABBATES.

Abbates Regulares, nullam animarum Curam gerentes, ad Synodum Diœcesanam accedere nequaquam tenentur, ut ex Decr. S. C. De Syn. Diœc. l. 3. c. 1. n. 8. iterumque l. 12. c. 1. n. 2. (1)

Abbates, Priores, Præpositi, et alio quocumque nomine nuncupati; Cardinales etiam, spiritualem jurisdictionem quasi Episcopalem in monasteria seu Ecclesias cum territorio separato habentes, debent jurare in manibus alicujus Episcopi seu Nuncii Apostolici aut Legati, eorum arbitrio eligendi, se visitaturos sacra limina Apostolorum personaliter ac per scipsos, atque Romano Pontifici relationem afferre Ecclesiarum suarum. Ex his verò qui Itali fuerint vel insularum Italiæ, tertio quoque anno; reliqui verò quinto quoque anno à die captæ possessionis. Id verò si ex legitimo impedimento non possint per se, tenentur per nuntios præstare. Ita in Bulla *Quod sancta* n. VII. Bull. t. 1. Si verò antè publicationem hujus Bullæ signatæ ann. 1740, die nono Kal. Decemb. Possessionem pacificam illarum Ecclesiarum jam habuissent, intra annum, si fuerint in Italia et insulis; intra biennium verò si extra, à die latæ Constitutionis tenentur eam relationem mittere; dein singulis trienniis ad limina se conferre. Hæc omnia si prætermiserint, ipso facto ab ingressu Ecclesiæ interdictum et ab administratione tam spiritualium quàm temporalium suspensionem incurrunt, tum etiam perceptione fructuum privantur: qui fructus cedant Episcopo viciniori in sacros usus ejus arbitrio erogandi. ibid. n. 9.

ACTUS FIDEI.

Actus fidei non debet comprehendere tantùm in genere quidquid fides dictat, sed debent etiam credi explicitè ea Mysteria, quæ scire debent. Inst. Eccl. 72.

ADVOCATUS.

Rescripta, et Brevia pro exercendo Advocati munere Mona-

(1) Nota. *In citando hoc Opere* De Synodo Diœcesana *secuti sumus Editionem Mechliniensem anni* 1823 *omnino congruentem editioni quæ Lovanii typis academicis prodiit.*

chis, etiam Canonicis Regularibus, nunquam conceduntur, quod conforme est Canoni, *Ex parte tua*, de postulando. De Syn. Diœc. l. 13. c. 10. n. 12.

Sæcularibus verò Clericis, etiam Beneficiatis, tum et sacris Ordinibus initiatis conceditur, ut Advocaturam exerceant in Tribunalibus ecclesiasticis, in laicalibus, et coram Judice sæculari, cùm agitatur causa propria ipsorum, vel Ecclesiæ suæ, vel miserabilium personarum. Quanquam in Brevibus liberè conceditur Sacerdoti sæculari pauperi, ut liberè causas civiles et criminales agat, dummodo in criminalibus tantummodo reis patrocinetur; quin et tandiu munus illud exercere ei permittitur, donec certos ecclesiasticos reditus ad congruam sustentationem sufficientes, vel Beneficium residentiale obtineat. De Synod. Diœces. l. 13. c. 10. n. 12.

ALIENATIO.

Alienationes rerum immobilium, et mobilium pretiosarum, vetitæ sunt quoque Regularibus, etiam speciali commemoratione dignis, ex Decr. Urb. VIII sub die 7 Sept. 1624. Hæc tamen intelligenda sunt de bonis Ecclesiæ incorporatis. Quæ verò non sunt incorporata et debent alienari, ut sunt rēs relictæ PP. Reformatis S. Francisci, non possunt eorum Syndici procedere ad earum venditionem, nisi præfixo edicto, ut magis offerenti vendantur. Ita ex Decr. Sacr. Congr. Conc. Inst. Eccles. 69. n. 8.

Alienationes etiam rerum inferioris valoris, quæ comprehenduntur in cap. Terrulas, debent etiam à Regularibus fieri de licentia Episcopi. Inst. Eccl. 69. n. 9.

Alienantes, et recipientes bona alienata contra Extrav. Ambitiosè, incurrunt excommunicationem Pontifici reservatam. ibid. n. 10. Regulares verò ultra hanc incurrunt ipso facto pœnam privationis Officiorum, ex Decreto Urbani VIII, ibid.

Quanquam ex Can. Bona 12. Quæst. 2. jus sit Episcopo molienti novum Monasterium in sua Ecclesia, donandi illi quinquagesimam partem redituum Ecclesiæ suæ; cùm tamen Episcopi in sua consecratione jurent se non alienaturos possessiones ad mensam suam pertinentes; hinc optimè intulit S. C. interdictam esse Episcopo hanc, et aliam quamcumque alienationem. De Synod. Diœces. l. 12. num. 13.

ALTARE.

Sacerdotibus Latini ritûs in Russia Polonica degentibus, tam præsentibus, quàm futuris conceditur, ut deficientibus tabulis lapideis consecratis, Missam celebrent super Antimensis Ruthenorum unitorum. Ritu tamen Latino Sacrum agere illis injunctum est. Sunt antimensia lintei quidam Episcopali benedictione consecrati, in quorum angulis Sanctorum Reliquiæ reconditæ sunt, Constit. Imposito nobis. Bull. Tom. III. Constit. XLIII.

ALTARE PRIVILEGIATUM.

In Brevibus pro altari privilegiato solet definiri numerus Missarum, quotidie in Ecclesia celebrandarum : si fortè accidat, ut aliquibus diebus numerus iste Missarum desit, dummodo sæpius in hebdomada tot Missæ celebrentur, quot privilegium illud exigit, id non sufficere, declaravit S. C. die 11 Sept. 1694. Decretumque illud approbavit Innoc. XII, ex quo resultat necessarium esse singulis diebus numerum Missarum definitum. Instit. Eccles. 56. n. 16.

Indulgentiæ altaris cum definito numero Missarum, si fortè contingat tempore Adventûs et Quadragesimæ, ut in Ecclesiis Regularium impleri non possit numerus, remanent suspensæ. Reliquis anni diebus, si fortè id rarò contingat, non remanent suspensæ, sicut nec remanent, si ob infirmitatem Sacerdotum tam Sæcularium, quàm Regularium rarò tamen id contingat. Ita sacrosancta Congregatio die 30 Julii 1706. Ibid. n. 17.

APPELLATIO.

Appellationes omnes, et Inhibitiones, per quas retardetur executio, aut impediatur processus ad ulteriora in iis, quorum executio à Tridentino, vel Constitutionibus Apostolicis commissa est locorum Ordinariis, addita clausula, *appellatione vel inhibitione quacumque postposita*, ne à Tribunalibus recipiantur, statuit Pontifex in Bulla *Ad militantis,* Bull. tom. 1. n. 48. Quæ appellationes, inhibitionesque si concedantur, præterquam quòd hoc ejus statutum violetur, nullæ sint. Ibid. n. 38.

Excipiuntur tamen casus, qui fortè occurrerint, singulares ab hac regula eximendi ; tunc verò ne dentur Monitoria Citationesque vetat, nisi priùs in supplici libello ad hoc porrigendo facti circumstantia peculiaris clarè exponatur cum aliquo documento semiplenè saltem eamdem circumstantiam verificante. Ibid. n. 39.

ASPERSORIUM.

Episcopo ingredienti aliquam Ecclesiam Collegiatam porrigi debet aspersorium non ab Archidiacono, seu aliis de Capitulo, sed à digniori illius Ecclesiæ. Si verò cum suo Capitulo Cathedralis capitulariter cum indumentis canonicalibus ad aliquam Ecclesiam suæ Diœcesis procedat, porrigi illi debet à digniori de Capitulo Cathedralis. Instit. Eccles. 105. n. 128. ex Decr. Sacræ Congr. Rit

BAPTISMUS.

Natis infantibus Baptismus conferri quamprimum debet, peccantque graviter qui diu illum differunt : tempus autem indefinitum est, latoque edicto mandatum fuit Romæ anno 1723, ut intra triduum infans lavetur. Inst. Eccles. 98. n. 3.

Non licet absque necessitate Baptismum conferre in privatis domibus. Instit. Eccles. 98. n. 9.

Nihil officit validitati Baptismi error privatus baptizantis, dummodo in materia et forma nihil innovetur. De Synod. Diœc. l. 7. c. 6. n. 9.

Infans, cujus corpusculum nondum è matris utero prodivit, sed materno utero jam reserato mox proditurus est, et moriturus timetur, debet inducta aqua instrumento aliquo baptizari; sed sub conditione baptizandus est. de Synod. Diœc. l. 7. c. 5. n. 6.

Si verò infans aliqua sui corporis parte, non verò capite prodierit, baptizandus est sub conditione in ea parte, quæcumque illa fuerit, quemadmodum Rituale Romanum præscribit; (quidquid in contrarium Theologorum plures sentiant, quando pars illa est ex principalioribus, ut pectus, scapulæ, brachia, etc.) iterumque sub conditione in capite baptizandus est, si totus exierit. Si verò caput unicè detectum fuerit, baptismate absolutè tingendum est. Ibid n. 7.

Baptismus cum conditione adjecta non confertur absque lethalis culpæ crimine, nisi prudens dubitandi ratio suppetat, an antea validus Baptismus collatus sit. Ib. c. 6. n. 3.

Si de administrato Baptismate unus tantummodo testis affirmet, ut obstetrix, cùm illa tunc testificetur de facto proprio, ex hoc tantummodo non est hoc Sacramentum reiterandum; si quidem illa interrogatá, materiam et formam hujus Sacramenti probè se scire demonstrat. Idemque præstandum est in locis, ubi obstetrices antequam ad munus istud admittantur, de ratione administrandi ritè Baptismum edoceri solent. Ibid. n. 4.

Testis unicus, etiamsi mulier sit, sufficit ad probandum Baptismum. Can. Parvulos, et Can. Cùm itaque de Consecr. Dist. 4. Inst. Eccles. 98. n. 13.

At si testimonium sit ab homine incerto, in re adeo gravi ignoto testimonio deferre non possumus: quare tunc rebaptizandus est infans sub conditione, etiamsi schedulam de suscepto Baptismate è colle suspensam ferat, utì pro expositis in Hospitali de S. Spiritu in Saxia de Urbe, respondit Sacr. Congr. Conc. die 15 Jan. 1724. De Synod. Diœces. lib. 7. c. 6. num. 5.

Si verò agatur de baptizatis ab Hæreticis, qui ad fidem Romanam venire petunt, tunc oportet investigare, numquid in secta illa Hæreticorum innovatum sit aliquid circa Materiam et Formam Baptismi. Quòd si ex ista investigatione nihil certi resultet, tunc ac in dubio Baptismate agendum est. Hoc dubium rationabile censendum est in Baptismate hæreticorum Hollandiæ, apud quos mos invaluerat, ut alter aquam funderet, alter formam pronunciaret. Quare et nunc pariter, ut in re dubia cum illis agendum est, utì et cum Hæreticis Angliæ, quemadmodum ex Sylvio aliisque statuitur. Ib. n. 8.

Irregularitas ex iteratione Baptismi contrahitur etiam si Baptismus absque prudenti dubio sub conditione innovetur, ut ex Catechismo Romano multò probabiliùs deducitur. Instit. Eccles.

84. n. 18. Hanc verò pœnam etiam baptizantem afficere, non baptizatum tantummodo, ferme inter omnes convenit. Sicut et ea affecti non tantùm ad altiores Ordines ascendere vetantur, sed et ab exercitio jam susceptorum Ordinum absterrentur, quæ tanquam magis cohærens auctoritati Catechismi Romani opinio præfertur alteri neganti. Ibid. n. 18.

Admittendum esse ad Baptismum infantulum Hebræum, postulante avia paterna Christiana, licèt reclamet mater Hebræa defuncto marito, et tutores testamentarii, censet Pontifex in Epistola ad R. P. Hieronymum Guglielmi Congregationis S. Officii Assessorem, ex eò quòd avia comprehendi possit sub appellatione parentum, et favore Religionis facilè prævaleat matri, et cæteris tutoribus testamentariis : sicut mater Christiana postulans Baptismum pro filio prævalet patri infideli reclamanti : et si quid dubii superesse possit, in dubio favendum est Religioni. Hanc Epistolam habes in Bullario Benedicti XIV. Tom. III. n. 54.

Baptizari infideles invitis parentibus vel tutoribus licitè non possunt, nisi infantes fuerint in mortis extremo, vel expositi tanquam à parentibus derelicti. Si verò expositum quis baptizandum assumpserit, potest illi lavacrum salutare impertiri, etiam Synagoga, vel parentibus reclamantibus. Si verò pater infidelis offerat infantem suum, dein facti sui pœniteat, et nolit baptizari, tunc puer ante usum rationis est baptizandus; qui verò sui compotes sunt, in domo catechumenorum explorandi sunt, si velint.

Tandem si qui pueri baptizati sunt etiam parentibus invitis, tunc ille qui baptizavit, peccavit graviter, sed baptizatus restitui parentibus non debet; at penes Christianos educari. Porro in eo casu Baptismus vel unico teste idoneo probatur, etiamsi fœmina sit, vel etiamsi sit ille, qui Baptismum contulit, in quo casu puer nec sub conditione rebaptizandus est.

Hæc de pueris ante usum rationis; qui verò rationis capaces sunt, uti sunt communiter post septimum ætatis annum, si sese sponte obtulerint Baptismo, possunt baptizari; quod verum est, etiamsi non certò constet, sed dubitetur de capacitate rationis post septennium. Si verò hoc dubium præcedat septennium, tunc debet puer retineri apud Christianos, suspenso interim Baptismo, quoadusque certus usus rationis superveniat.

Si adulti illi careant intentione recipiendi Baptismi, adeo ut illam nec ipso actu, nec antea habuerint, tunc Baptismus est invalidus. Validus autem est, si antea fuerit habita, et nunquam interim retractata. Quòd si neutra fuerit voluntas in suscipiente, tunc in eam sententiam inclinandum est, quæ invalidè Baptizatum pronunciat.

Si post Baptismum affirmet neophytus, se caruisse intentione sufficienti, nec afferat dicti sui idoneas probationes, retinendus est, et denuo tingendus sub conditione. Vicissim si illas afferat, negetque iterum baptizari se velle, remittendus est. Hæc omnia

latè disputat Pontifex in Epistola ad vices gerentem *Postremo Mense*. Bull. tom. 2. n. 28.

Si mulier gravida decedat, potest Episcopus injungere, ut per sectionem cæsaream extrahatur ex utero infans, qui fortè vivus reputatur, ad hoc, ut sacrum Baptisma conferatur. Non enim id est impossibile, ut extrahatur vivus. De Syn. Diœces. lib. 11. cap. 7. n. 13.

Baptismum ministrare tempore pestis eo morbo obstrictis per se non tenetur Episcopus, cùm ille sit tanquam causa universalis, quæ non per se, sed per particulares, id est per Parochos operatur: si tamen alius adsit qui præstare id possit. De Syn. Diœces. lib. 13. cap. 19. n. 6.

In baptismate conferendo possunt Presbyteri Græci loco Latinæ formæ adhibere eam quam habent in suo Euchologio: *Baptizatur servus Dei N. in nomine, etc.* sicut et adhibere trinam aquæ immersionem seu aspersionem cum omnibus unctionibus erga baptizatum, ubi tamen non est contraria consuetudo. Presbyteri tamen Græcorum vetantur consignare chrismate in fronte suo baptizatos. Licet vicissim uti in Baptismate aqua calida, sicut et licet Parochis Græcis suos subditos baptizare aqua per ipsos Græco more benedicta. Vetantur insuper, ne baptizatis pueris communionem sub utraque specie vel sub una administrent, sicut, neque eisdem pueris conferant in Missa Eucharistiam.

Filiis Patris Latini et matris Græcæ Latino ritu Baptisma conferatur. Si verò pater sit Græcus et mater Latina, liberum erit patri ritum eligere.

Baptizati ritu Græco subsunt jurisdictioni Parochi Græcorum, nec possunt Latini absque dispensatione Sedis Apostolicæ transire ad ritum Græcum. Vicissim Græcus ex concessione Episcopi Latini potest ad Latinum transire. Qui verò Clerici sunt in quocumque Ordine etiam minori constituti, à ritu Græco ad Latinum sine licentia transire nequeunt.

Fas est Græcis Sacerdotibus peracta jam consecratione, et ante communionem suam aquam calidam in sacrum calicem infundere.

Non licet Græcis Sacerdotibus asservare Sacramentum Eucharistiæ toto anno.

Non licet Græcis in Italia et insulis degentibus Eucharistiæ particulam suspensam ad collum, seu in privatis domibus retinere.

Quæ servanda sint à Græcis in Sacramentis conficiendis et recipiendis diligenter prosequitur Benedictus XIV in eadem Bulla *Etsi Pastoralis*, Bullar. Tom. I. Num. 57, ex quibus nonnulla hîc etiam à nobis excerpta sunt et sparsim in suos titulos distributa.

In Bulla *Quam Provinciale*, Bullar. T. IV. num. XXXVII. mandat Pontifex, ut servetur Canon Concilii III. Provincialis Albanensis, quo sancitur, ne Christi fidelibus sub Mahumetica

ditione degentibus imponantur baptizandis nomina Turcica seu Mahumetana, neve eadem nomina etiam extra Baptismum sibi imponant, quacumque tandem ratione id agant.

BARBITONSORES.

In Diœcesi, ubi adest consuetudo exercendi artem barbitonsoriam etiam die festo, permitti potest, sed tantummodo definitis diebus, non verò omnibus. Instit. Eccles. 43. per totum. Opus est tamen servile, nec nisi ex consuetudine tolerandum. ib. n. 2.

BENEDICTIO.

Benedictio sacrarum vestium utrùm ab Episcopo simplici sacerdoti committi possit, quæstio est anceps inter Scriptores. Insignes tamen Episcopi facultatem hanc plerumque à Congregatione petunt. Inst. Eccl. 21. n. 9 et 10.

Utrùm benedicendum sit Cingulum, Pluviale et sacra Pyxis, quæstio est inter Doctores. Probabilior tamen censetur opinio, quæ benedictionem exigit, cùm pro Pyxide sit peculiaris benedictio in Rituali. Ibid. n. 12.

Si ex veteri sacro vestimento novum aliud diversæ formæ conficiatur, ut si ex stola manipulus, etc. benedictio iteranda est. Ibid.

Episcopi titulares jus nullum habent consecrandi sacro Chrismate vasa sacra, quia cùm in his adhibendus sit usus Pontificalium, non datur illis hisce uti in aliena Diœcesi. Ibid. n. 15.

Abbates Regulares benedicere posse campanas, et calices pro usu alienarum Ecclesiarum (possunt enim pro suis) negavit Alex. VII in suo Decreto diei 27 Sept. 1659. Consulta S. Congregatione, num potuerint indumenta sacra benedicere pro alienis Ecclesiis, ex eò quòd obtinuerint Indultum Apostolicum? responsum fuit, exhiberi debere illud indultum authenticum ex Archivio Apostolico desumptum, ac interim abstineri. Ibid. n. 19.

Benedictiones et unctiones campanarum cùm Capitularibus Caroli Magni indicentur, antiquissimæ sunt. Inst. Eccl. 47. n. 30. eisque nomen alicujus Sancti imponi consuevisse ex Alcuino discimus. Inst. Eccl. 47. n. 32.

Benedictiones campanarum ad nimbos depellendos approbantur, neque id tribui posse impressioni aeris à Campana impulsæ asseritur. Ibid. §. 37.

Solus Episcopus jus habet campanas benedicendi, cùm sacra unctio adhibenda sit, nec potest facultatem alteri subdelegare. Ibid. n. 38.

Ex præcepto Pontificalis Romani campanæ Ecclesiarum benedici debent. Ibid.

Potest Episcopus suspendere sonum campanarum, quæ ab Episcopo benedictæ non fuerint, ut ex Decretis Sacræ Congregationis. Ibid.

Benedictionum equorum, et aliorum animalium die festa S. Antonii Abbatis formula habetur. Inst. Eccl. 47. n. 12.

Benedictiones in vermes, et insecta habentur. Ib. n. 20.

Benedictiones, cum Reliquiis, non esse improbandas, quidquid dicant nonnulli, ex praxi etiam Romæ recepta probatur. Ibid. n. 26.

In Benedictione Pontificia super populum, quæ quibusdam Regularibus aliquoties in anno ex privilegio datur, unicum tantùm Crucis signum formandum est more sacerdotali, non tria more Episcopali. Encycl. *Exemplis*, Bullar. t. 2. n. 48.

Facultatem benedicendi morituros cum plenaria Indulgentia, quam Antistites Ecclesiarum cum Epistolis in forma brevis ad triennium obtinuerunt, ad totum illud tempus, quo in ea Diœcesi perseverabunt, prorogat Benedictus XIV in Encycl. ad omnes Antistites PIA MATER etc. Bullar. Tom. II. n. 34. ac imposterum ita esse expediendas facultates illas denunciat, easque pariter communes esse vult Prælatis inferioribus territorium separatum habentibus cum qualitate *nullius*, et activa in populum et Clerum Jurisdictione. His omnibus dat facultatem subdelegandi, ut ipsis quomodocumque impeditis, etiam diurno tempore possint hanc benedictionem per delegatos elargiri. Hanc delegationem fieri maximè vult per Diœcesim, ut omnibus præsto esse possint, quæ delegatio morte delegantis non expiret, sed perseveret usque ad superventum novi Præsulis, cujus in arbitrio est eos confirmare, vel removere. Quare novus quidem Præsul poscere debet à Pontifice eamdem facultatem, non verò delegati illi, quia perseverat in illis prioris Episcopi delegatio; ita Pontifex. Ib.

Si tamen Præsul ex una Ecclesia transferatur in aliam, nova indiget facultate, quia prior illi data fuit præcedentis Diœcesis intuitu.

Ritus hujus benedictionis impertiendæ habetur descriptus in eadem Encyclica.

Tres Benedictiones impertiunt Abbates Regulares ex decretis Alexandri VII in Missis, Vesperis, et Matutinis solemnibus. In Missis privatis nihil supra reliquos Sacerdotes illis concessum est. Ex iisdem Decretis. Inst. Eccles. 34. n. 19.

BENEFICIUM.

Beneficium si quis fundaverit de suis bonis cum pacto, ut ipse tanquam beneficiatus illis fruatur, tum post obitum suum jus patronatûs transeat ad hæredes, quanquam simoniacum id audiat apud multos; attamen ab ea labe immune censeri potest; neque enim satis esse discriminis apparet inter eum qui fundat beneficium cum pacto, ut conferatur filio suo, etc. et illum qui vult sibi conferri; utrinque enim pactum adest, ita ex Pitonio. Instit. Eccles. 95. num. 7.

Si quis verò offerat bona in augmentum Beneficii jam erecti, nec tamen Patronatûs jus acquirat, tunc pacisci non potest, ut

sibi Beneficium illud conferatur ut ex Cap. *Tua nos,* de Simonia, ibid. n. 12.

Patronus non potest se præsentare ad Beneficium, ut ex Cap. *Per vestras,* de jure Patronatûs, sed potest rogare Episcopum, ut si inveniatur dignus, sibi illud conferat; sive debet jus Patronatûs suum alteri donare donatione sincera, ex qua ipse perpetuò expolietur jure Patroni, quando donationem approbaverit Episcopus, vel saltem Episcopus conferat eidem absque prævia præsentatione Beneficium, et Beneficiatus illud acceptet, tum post collationem ipse præstet consensum suum. Instit. Eccl. 95. n. 5.

Beneficia resignantes sub pensione, si clam pactum iniverint cum resignatario de cedenda illi pensione, seu commodo exigendi fructus ejusdem pensionis, soluta anticipata pecunia, pactum istud irritum et inane declaratur. Item resignatarii et resignantes decidunt ab omni jure Beneficii ipso facto absque ulla Judicis declaratione, et pecunia soluta restitui debet sub peccato gravi, quæ ab Ordinario applicanda est locis piis. Eisdem pœnis subjacent hæc eadem pacta inita intra sex menses à die receptæ per resignatarium Beneficii possessionis. Bull. *in sublimi*, Bullar. Tom. I. Num. XXX.

In Bull. *Ecclesiastica ministeria,* Bullar. Tom. II. n. X. mandat Pontifex in resignationibus beneficiorum, ut resignatis in manu Pontificis beneficiis, et ab illo admissis, atque vicissim admissis super eo provisionibus, dispositionibus, etc. litteræ gratiæ signatæ intra sex menses ita perficiantur, ut intra eosdem menses à novo proviso possessio beneficii capiatur, si verò beneficia illa sunt ultra montes, prorogat terminum istum usque ad novem menses à data concessionis gratia numerandos. Ubi verò justis de causis prorogatio aliqua postulatur, permittit, ut docto prius officii Subdatario de Apostolicis litteris expeditis, fiat prorogatio prima et secunda vice, ulteriores omnes tollit. Et si legitimum impedimentum perseverare concludentes apud Datarium probatum sit, facultas sit Datario tot ulteriores prorogationes concedendi ad exequendum litteras Apostolicas, quot necessariæ sunt ad impedimenti remotionem. Sublato verò sic impedimento, si nihilominus perseveretur in differenda executione litterarum, Apostolica tunc gratia nulla et irrita censetur.

Si beneficium obtinens Religionem ingrediatur, beneficium tamen non vacat nisi per professionem, tempore verò illo intermedio inter ingressum et professionem quoad beneficia curata debet Episcopus idipsum agere quod præstaret, cùm parochus impedimento aliquo detineretur. Quoad beneficia verò choralia relictis tyroni religioso ipsius beneficii fructibus, de distributionibus ita statuet, ut jura præscribunt. Si fortè beneficiatus religionem ingressurus beneficium suum dimitteret, quæ renunciatio admitti ab Episcopo posset ex constit. 58. S. Pii V, sive eam renunciationem faceret ad tramites capitis XVI, Sess. 25 Concil. Trid. de Regul., nihilominus in suspenso remanere debent ea beneficia, nec posset illa alteri conferre Episcopus, nisi post factam à renun-

ciante solemnem professionem. Ita in litteris ad Card. Quirinum *Ex quo dilectus*. Bullar. Tom. II. n. XXV.

Vetitum est etiam Beneficiariis, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ, et nullitatis actûs, vendere ac distrahere reditus suorum Beneficiorum ad vitam, vel in longum tempus, recepta ab emptore per unam vel per plures solutiones pecuniarum quantitate, quam ipsi Beneficiati per spatium ejusdem temporis, vel totius vitæ probabiliter consequi potuissent. Bulla *Universalis Ecclesiæ*. Bullar. Tom. I. n. 29.

Titulos Beneficiorum cum occulta inhabilitate, vel alio occulto vitio, vel etiam in Concursu malè obtentorum convalidare fas est majori Pœnitentiario. Bulla *Pastor bonus*. Bullar. Tom. I. num. 95. §. 20; sed in convalidatione titulorum, et condonatione fructuum abstinendum est illi cum Episcopis, qui de Ecclesiis Cathedralibus provisi, munus consecrationis intra præfinitum tempus non susceperint. ib. §. 21.

Neque etiam condonet fructus Beneficialium, et Episcopalium Ecclesiarum quovis modo malè perceptos in casibus non occultis. In occultis verò cum Italis, Hispanis, Lusitanis et insulis adjacentibus compositionem facere potest; cum aliis reliquis non potest. Hæc tamen omnia debent esse sine præjudicio illorum, quibus distributiones accrescere debent. ib. §. 24.

Si quis jam obtineat beneficium, et injustè vexetur ab alio, potest pecunia injustam vexationem redimere, ut ex canonistis omnibus firmatur. Inst. Eccl. 93. n. 4.

Si verò quis habeat jus ad Beneficium, et ab alio illi lis moveatur, non potest dare litiganti pecuniam, ut acquiescat, neque etiam titulo solvendi expensas in lite hucusque factas, nam tunc pararet sibi viam ad Beneficium per pecuniam. ib. n. 7.

Beneficium obtinenti jure certo et manifesto, ut nullus sit quæstioni locus, permittitur redimere injustam vexationem, ut ex cap. Dilectus 27. de Simonia; idque fieri potest nulla interposita Episcopi auctoritate; fas est tamen Episcopo præcipere in Synodo ne id fiat absque suo assensu ob periculum simoniæ. De Synodo Diœcesana, l. 12. c. 6. num. 9.

Si Patronorum Beneficii scissa suffragia fuerint in partes, ille est præficiendus, qui à pluribus eligitur, utì definitum est in Cap. Quoniam, de jure Patronatûs. Si tamen ille, quem præsentat pars major, non reperiatur idoneus, poterit alter præsentari à paucioribus, ut ex Lambertino traditur De Syn. Diœc. l. 12. c. 7. n. 6. Valere tamen judicata est constitutio Synodalis Episcopi Pampilonensis, quæ vetuit admitti præsentatum à minori parte, ob rationes in Tractatu de Synodo Diœcesana ponderatas, l. 12. cap. 7. num. 6.

Beneficium simplex si quis obtineat, nec sufficiat ad honestam suî sustentationem, potest ab Episcopo habilitari ad suscipiendum aliud. Si verò nec istud secundum sufficiat, ut tertium obtineat, debet à Sede Apostolica dispensationem obtinere, sive hoc tertium sit liberæ collationis, sive de jure Patronatûs etiam

laici; nam Conc. Trid. permisit, ut habens *beneficium insufficiens* possit unum aliud simplex obtinere, et nihil dicit de tertio. Atque ita in praxi tenere Sacr. Congregationem constat. Instit. Eccles. 91. n. 7.

Hæc tamen non valent in Capellaniis de jure Patronatûs laicorum, neque in Legatis piis, ut ex alio Decreto Sacræ Congregationis. ibid. n. 8.

Ex alio Decreto Sacræ Congregationis, de quo ibidem, eruitur, non esse inquietandos illos, qui bona fide tria, vel quatuor beneficia insufficientia ex Episcopi auctoritate obtinuissent. ibid.

Cùm beneficium resignatum fuerit in manus Episcopi, vel Collatoris, non possunt isti providere de eisdem beneficiis consanguineis, affinibus, vel familiaribus suis, ut ex Bulla 68 S. Pii V. ibid. n. 9.

Quin neque affines, consanguinei, et familiares resignantis admitti debent, etiam cùm beneficium conferendum est in concursu; primò quia Bulla S. Pii, quæ legit *admittentium consanguineis*, mendosè excusa est, cùm legendum fuerit *dimittentium consanguineis*, ut monet Fagn. in cap. Non sine. *De Arbitris.* Secundò, quia Sacr. Congreg. disposuit, ut in eo casu neque familiares Episcopi, neque consanguinei resignantis admitterentur. Ibid. num. 11. De Synod. Diœc. l. 13. cap. 24. n. 2.

Bene tamen omnes isti admitti ad beneficium possunt, quando illud cecidit in manus Episcopi per obitum prioris beneficiati; neque enim tantùm mali timeri potest, cùm beneficium conferendum est ex obitu beneficiati, quantùm subesse potest, cùm dandum est ex resignatione prioris beneficiati. Ita de Synod. Diœc. ibid. n. 6. ex Decr. S. Congr.

Consuetudines Ecclesiarum reservandi hæredibus beneficiati jam defuncti fructus primi anni obtenti beneficii valeat; nihil enim derogat juri illius, qui in beneficium recens invectus est, cùm et ipse post mortem jure isto potiatur. Quare in favorem hujus consuetudinis sæpius à Sacra Congregatione decisum est. De Syn. Diœces. lib. 12. c. 7. n. 3.

Beneficiorum Parochialium et Vicariarum tam sæcularium quàm regularium capaces esse Canonicos regulares Præmonstratenses, etiam non intercedente Apostolica dispensatione, definit Pontifex in Bulla *Oneroso,* etc. Bull. Tom. III. n. XXXIII.

De filiis illegitimis Clericorum circa beneficia parentum in eadem Ecclesia, qui possint, et non possint, etc. Vide Irregularitas.

Filius legitimus consequi prohibetur beneficium à patre præhabitum, esset enim species hæreditariæ successionis. Nihil tamen vetat quominus pater possit obtinere beneficium à filio præhabitum. Quod verum est etiam de patre respectu beneficii à filio illegitimo obtenti, ut ex responsione Sacr. Congr. De Synodo Diœcesana, lib. 13. cap. 24. n. 15.

Illegitimi autem filii quoad hoc illi etiam censentur, qui postmodum legitimati sunt, non verò illi, qui post subsequens Ma-

trimonium legitimati habentur, ut partim ex Decretis Sacr. Congregationis, partim ex Fagnano. ib. n. 16.

Num verò filio obtinere beneficium fas sit, quod pater quidem habuit, sed ab eo transivit in tertium, et ab isto in eumdem filium? respondetur, filio legitimo id quidem non prohiberi, ex Cap. *Ad extirpandas* de fil. Presb.; illegitimis verò non licet, ut ex Bulla Clementis VII, et responsis S. Congr. ibid. n. 18.

Nepos verò legitimus ex patre illegitimo natus obtineri avi beneficium non vetatur, ipso licèt avo vivente, ut ex responsis S. Congregationis, et Rotali decisione. ib. n. 19.

Si patronus beneficii rectorem interficiat, ipse, et omnes ad patronatum jus habentes, illud amittunt, ex Cap. *In quibusdam,* de pœnis. ibid. n. 21.

Beneficii permutatio, quæ fit coram Ordinariis, interdum potest esse prohibita Constitutione S. Pii V, incipiente *Officium,* in qua admittuntur quidem permutationes istæ, sed quæ sint canonicis sanctionibus consonæ; ex quo fit, ut cùm vetitæ sint provisiones beneficii resignati factæ in favorem affinium, et familiarium Episcopi, sicut etiam resignantis, ita etiam censeantur vetitæ permutationes beneficiorum, cùm aliquis permutet beneficium suum pingue, et sit jam effœtæ ætatis cum altero, quod est tenue, et obtinetur sive à suis, sive ab Episcopi consanguineis; vix enim credi potest ab ista permutatione fraudem abesse, adeoque non est juxta canonicas sanctiones. De Syn. Diœc. l. 13. c. 24. n. 10.

Beneficia obtinentes à S. R. E. Cardinalibus ordinariis collatoribus in mensibus S. Sedi reservatis valorem 24 Ducatorum Cameræ excedentia tenentur intra præfixum in Reg. Cancellariæ tempus novam eorumdem provisionem à Sede Apostol. obtinere, ordinariis taxis solutis, non obstante in contrarium quocumque exemptionis privilegio. Motus prop. Benedicti XIV, Bullar. Tom. 1. n. 12.

BULLA CRUCIATÆ.

Facultas concessa in Bulla *Cruciatæ* de absolutione à censuris obtinenda, valet tantummodo pro foro interno, ut ex Constitutione Urbani VIII eruitur; quare Constitutiones Hispanicæ aliter statuentes rejiciendæ sunt. De Syn. Diœc. lib. 12. c. 1. n. 7.

CADAVER.

In sectione cadaverum anatomiæ addiscendæ causa, si quis adhibeat cadavera non condemnatorum, nulla obtenta ab Episcopo facultate, peccat quidem graviter, sed non incurrit excommunicationem Bonif. VIII, de qua in cap. I. *de sepulchris,* cùm illa feratur tantùm in eos, qui exhumantes cadavera, ea lacerant, et aliò sepelienda transferunt. Ita ex sensu DD. Instit. Eccles. 74. num. 10.

Si instituta Processione, et præcedente Cruce, associendum sit cadaver ad sepulturam, et transitus fiat per agrum, vel possesionem privatam, non ideo via illa publica efficitur; leges enim civiles, ex quibus id posset convinci, nihil aliud volunt, nisi quòd monumentum positum in loco privato efficiat locum illum sacrum; quin et leges illæ à jure Canonico abolitæ sunt, ut ex DD. demonstratur. Inst. Eccles. 89. n. 9.

Si cadaver tumulandum sit in Ecclesia Regularium, non potest Parochus exigere, ut apportetur priùs ad parochialem, et ibi exponatur, dein in sepulturam in Ecclesia Regularium inferatur, ut ex Lucana funerum censuit Sacr. Congr. Concilii. Inst. Eccles. 105. n. 25.

Ex Decretis Sacr. Congreg. Concilii firmatum est non esse levandum cadaver è domo absque præsentia, ac facultate Parochi loci, ubi domus sita est. ibid.

Cùm distinguitur Ecclesia tumulans à Parochiali, processio funebris debet incedere sub cruce Ecclesiæ tumulantis, nec potest præcisa consuetudine Parochus propriam crucem levare, nisi in casu, quo interveniat Capitulum Cathedralis, tunc Cathedralis crux sola præcedit. Ita ex Decretis. Sacr. Congregationis. ibid. n. 26.

Societates funus comitantes si procedant cum sacco tenent locum ante feretrum, et ante Clerum tam Sæcularem, quàm Regularem; si sine sacco, eant post feretrum, utì ex statutis Cleri Romani. ibid. n. 30. 31.

Laici Regulares non debent comparere cum Capellanis conductis in processione funebri, ut multis firmatur. ibid. n. 32. At si invitatus sit conventus Regularis, qui certè constat ex laicis, conversis et Sacerdotibus, excludendi non sunt. ibid.

Regulares cogi non possunt ut associent pompam funebrem cùm cadaver in eorum Ecclesia sepeliendum est, sed possunt ad januas Ecclesiæ suæ expectare. Ita ex Decis. Sacræ Congreg. ibid. n. 38.

Si quis habitator Urbis decedat ruri non electa sepultura, cadaver ejus sepulturæ mandandum est non in Ecclesia rurali, sed in sua Parœcia, vel in Ecclesia, ubi sita est sepultura majorum ipsius, ut decisum cap. Is qui, de Sepulturis in 6, dummodo id possit fieri sine gravi incommodo. Grave autem incommodum declarat Pontifex intercedere, si obitus accidat in loco ultra tria milliaria distante à Parœcia. Id verò ex paritate rationis statuendum est de illo, qui ruri habitans in civitate decedat. ibid.

Cùm rure transferendum est cadaver in civitatem, deferendum est in catalecto præcedente cruce à Clero delata, et associantibus geminis Sacerdotibus, altero Ecclesiæ tumulantis, altero se tenente ex parte Parochi illius loci, ubi mors accidit. ibid. n. 46.

In extractione, vel intratione cadaveris in portas urbis, gabella minimè solvenda est, ut ex DD. ib. num. 46.

Pro transitu processionis funebris ex una Parœcia in aliam,

nulla petenda est licentia à Parocho illius loci, per quem transitus fieri debet, ut ex Bulla Leonis X 22, et Decretis S. Congregationis firmatur. ib. n. 49.

Pro sepultura, et exequiis cadaveris exigi nihil potest, ut ex sacris Canonibus firmum est. Instit. Eccles. 105. n. 58. Verùm si consuetudo obtinuit, ut aliquid detur, quanquam circa hoc nulla sit actio judiciaria, attamen recurri potest ad officium Ordinarii, ut est in textu cap. Ad audientiam 24 de Simonia. ibid. n. 58.

CÆCUS.

Cæcus non obtinet dispensationem neque ad primam Tonsuram, ad effectum obtinendi beneficium ecclesiasticum, ut ex Decreto S. Congregationis in una Pampilonensi die 28 Martii 1735. Inst. Eccles. 34. n. 5.

Si tamen ordinato jam Sacerdoti accidat, ut oculorum lumen amittat, non tamen ita, ut nihil videat, datur illi à S. Congreg. facultas celebrandi diebus quidem festis, et duplicibus, Missam B. Virginis votivam, ferialibus Defunctorum, dummodo non omnia memoriter recitet; mandando insuper Episcopis, ut celebrationem omnino vetent statim ac cæcum penitus evasisse compererint. ib.

CAMBIUM.

Cambium locale, et per litteras, quando revera litteræ mittuntur, vel transmittitur in alio loco pecunia eo modo, quo apud Theologos describitur, admittitur à Pontifice in Tractatu de Synod. Diœc. l. 10. c. 5. n. 7.

Cambium verò obliquum, quo mutuatarius se obligat ad negotiandum in cambiis tantumdem pecuniæ, quantùm mutuo accepit à Cambista in favorem ipsius Cambistæ, vel eidem Cambistæ dat facultatem, ut nomine suo accipiat sive à seipso, sive ab alio tantumdem pecuniæ, quantùm sibi mutuo data est; accipiat, inquam, eam per cambii contractum; atque interim mutuatarius se obligat ad solvendum quantùm necesse est pro ratione hujus secundi cambii: hoc, inquam, cambium, quamvis non reprobetur à nonnullis, et revera fortasse in foro fori sustineri posset, adhuc tamen in conscientia reprobandum est. Ibid. n. 9. 10. Interdum verò mutuatarius in se suscipit onus negotiandi per cambium tantumdem pecuniæ, quantùm à Cambista mutui nomine recepit; tum verò quidquid lucratur, vel lucrari potest in isto cambio nomine mutuantis facto, totum illi solvit; quæ solutio etiam facienda est, etsi istud negotium cambii revera factum non sit, quia Cambistæ intererat ut fieret. Id etiam perinde ac priùs à Pontifice reprobatur. ibid.

Hæc omnia cambia, quamvis per se, saltem quoad nonnulla licita laicis, interdicta esse Clericis, canones magno consensu demonstrant, et evincunt. De Syn. Diœc. l. 10. c. 6. n. 1.

CANONICI REGULARES.

Canonici Regulares, quanquam sunt capaces Beneficii Curati ex textu *cap. Quod Dei timorem, de statu Monachorum*, non sunt tamen beneficii simplicis, ut ex pluribus Decr. S. C. Conc. approbatis à Greg. XIII, firmatur. Inst. Eccl. 97. n. 2. Sicut nec beneficiorum residentialium non Parochialium, ut ex sensu multorum Canonistarum. ibid. n. 5.

Nec possunt Parochias laicas recipere cum sola licentia Abbatis Generalis, sed requiritur facultas Summi Pontificis. ibid. n. 5.

Canonici Regulares ex sola facultate Superioris sive Abbatis generalis non possunt curam animarum in Ecclesiis sæcularium assumere et exercere; sicuti neque ad Canonicatus, Præbendas, dignitates, neque ad alia officia aut beneficia residentialia in Ecclesiis sæcularibus obtinenda assumi, et propter hoc ex religiosis claustris exire. Sunt etiam incapaces beneficii ecclesiastici sæcularis sive simplicis sive residentialis, sicut etiam pensionum ecclesiasticarum. Ita in Bulla *Quod inscrutabili*, Bullarii Tom. I. num. 136. Quare exigunt ad hæc obtinenda facultatem Sedis Apost. Si verò de Sedis Apost. facultate beneficium aliquod simplex obtinuerunt, non ideo tamen facultatem habent è claustro Religionis suæ exeundi. Id verò quod hîc statutum est, intelligitur pariter de Canonicis SS. Salv.

Si quis verò ex illis extra concursum à patrono beneficii Ecclesiastici, quod habeat curam animarum annexam, nominatus fuerit, hæc nominatio fieri debet cum expressa præservatione beneplaciti Apostolici. Ultra quod à nominato debeat acceptari nominatio cum clausula de obtinendo beneplacito Superioris generalis sui Ordinis. Quid verò respectu illorum servandum sit, in voce *Concursus* annotavi. ibid.

In eadem Bulla declarat Benedictus, Canonicos illos, sic provisos de beneficio residentiali, absolutos esse ab obligatione deferendi vestem sui Ordinis. Monet tamen non ideo exemptos esse ab onere servandi vota in iis, quæ conjungi possunt cum novo suo statu. Cùm verò cura Pastoralis et Canonicatus sit incompossibilis cum actuali obedientia præstanda Superiori regulari, ideo declarat n. 27. non posse cogi ab iisdem Superioribus ut ad Religionis claustra redeant : posse tamen Episcopum, cui submittuntur legitima ex causa privare illos per sententiam illo beneficio, seu declarare perpetuò suspensos ex inhabilitate. Tunc autem declarat teneri eos ad claustra redire, sicut et n. 28. ad redundum obligat eosdem beneficiarios si beneficio renuntient. Cæterùm n. 28. etiamsi habeant coadjutorem, vel impetraverint jubilationem, cùm tunc teneantur residere in loco Parochiæ aut Canonicatûs, ideo ad claustra redire in eo casu nequaquam tenentur.

CANONICI.

Canonici Cathedralis non emittentes professionem fidei ex præscripto S. Conc. Trid. « non faciunt fructus suos, » Fructus tamen Præbendæ, non verò Distributionum, utì sæpe respondit S. Congr. Inst. Eccl. 60. n. 11. Nec ad eam pœnam incurrendam requiritur sententia declaratoria, ut ex Synodo Farfensi firmatur. Inst. Eccles. 57. n. 15.

Professio fidei à Canonicis emittenda ex Constitutione Pii IV, non obligat Canonicos aliarum Collegiatarum, sed Cathedralium tantummodo. Instit. Eccles. 60. n. 1. ex pluribus Decretis S. C.

Hæc fidei professio personaliter præstanda est, non verò per procuratorem, ut ex Decreto S. C. ibid. n. 3, quod adeo verum est, ut si quis Romæ existens obtinuerit facultatem professionem hanc emittendi coram Cardinali Vicario, teneatur illam repetere coram Ordinario simul ac in locum residentiæ pervenerit, ut in eadem facultate exprimi solet. ibid. num. 3.

Canonici et beneficiati tenentur ex jure ecclesiastico recitare Officium divinum cum eo discrimine, ut beneficiati ubique locorum possint huic muneri satisfacere; Canonici verò Cathedralium, vel Collegiatarum præstare id in Choro teneantur. Instit. Eccles. 107. n. 7.

Canonici tenentur recitare divinam psalmodiam in Choro, adjungentes sese eidem Choro, nec sufficit si tantùm assistant, alioquin non faciunt fructus suos, nisi tamen adfuerit privilegium Apostolicum non præsumptum, nec abrogatum. Ita in Encyclica ad Episcopos Italiæ, *Cum semper*. Bull. Tom. I, n. 103.

Nec solùm tenentur assistere, sed etiam alta voce recitare, et associare cantum Horarum Canonicarum, nulla in contrarium obstante consuetudine, ut ex dispositione S. C. Trid. Sess. 24. c. 12. de Reform. evincitur. Inst. Eccl. 107. n. 16. Idcirco tenentur Canonici, et alii addicti choro cantum Gregorianum addiscere, ut in folio exhibito S. Congr. in causa Murana Mansionariæ die 13 Novembr. 1735, à Secretario ejusdem Congregationis demonstratur. Instit. Eccles. 107. n. 16.

In Tridentino quidem injunctum est, ut omnes « Divina per » se, et non per substitutos compellantur obire officia, » sed ut censuit S. C., non est sublata Capitularibus facultas « sese in- » vicem substituendi, dummodo substituens et substitutus eidem » servitio adscripti non sint. » Cavendum est tamen ne nimis frequentes sint istæ substitutiones. Non possunt uti hac facultate illi Canonici qui extra civitatem, vel suburbia consistunt. Nec ea uti potest nisi Canonicus, vel Mansionarius, non verò Coadjutores eorum, ut ex pluribus decretis S. Congr. ibid. n. 17. 18.

Si Chorus Ecclesiæ efficiatur incommodus, putà hyemali tempore, potest adaptari eidem muneri præstando aliqua Capella ejusdem Ecclesiæ, ut ex Decreto S. C. ib. n. 19.

In ordine ad recitationem Horarum præfertur illa sententia,

quæ docet, eos, qui horis admiscent jocos, risus et cachinnos, et cætera, et confabulationes in choro, reos esse peccati gravis, et ad restitutionem teneri. ib. num. 25.

In Decretali *Dolentes* de Celebr. Miss. pœna in eos, qui hæc aut similia agunt, suspensio indicitur; hæc tamen suspensio est ferendæ, non latæ sententiæ, ut explicavit Honorius III, in cap. 3. *de Vita et Honest. Clericor.* inserto in quinta compilatione Decretalium edita à Cironio. ib. n. 29.

Mos non mulctandi Canonicos, nisi cùm supervenerint in Choro post absolutum primum Nocturnum cum Lectionibus, vel post sex priores Psalmos in Matutinis de Feria, etiamsi consuetudo adsit, reprobatur à S. Congr. Conc. in Interramnensi visitationis die 24 Maii 1674. ib. n. 23.

Quanquam in Choro teneantur recitare semel in hebdomada Officium defunctorum, extra Chorum tamen non tenentur, quod etiam de Officio B. M. Virginis, Psalmis Pœnitentialibus, et Gradualibus definivit S. Pius V, in sua Const. LXIV. Inst. Eccles. 107. n. 9.

Missa Conventualis, quanquam non veniat nomine Horarum Canonicarum, venit tamen nomine divini Officii; quare si Cathedralis et Collegiatarum Canonici tenentur ad quotidianum officium divinum, tenentur etiam ad quotidianam celebrationem ejusdem Missæ. ib. n. 11.

Immemorialis consuetudo non excusat Canonicos Cathedralium et Collegiatarum insignium à residentia; bene tamen in Collegiatis non insignibus et ruralibus, in quibus adeo tenues sunt reditus, ut Canonici aliunde non habentes, unde vivant non habeant. Instit. Eccles. 107. n. 2. ex Decreto S. C.

Absentia à Choro per tres menses non intelligitur permissa à Tridentino, si Ecclesiæ Constitutiones servitium totius anni absque ulla intermissione requirant, ut explicatum est in Decreto S. C. Inst. Eccl. 107. n. 31. Qua in re nulla contraria consuetudo etiam immemorabilis admittitur, ut censuit S. C. in suo Decreto. ibid.

Ad vacationem trium mensium concessam à Tridentino non requiritur licentia Episcopi, si tamen intra Diœcesim consistant; requiritur autem vicissim, si se ab illa absentent; petita tamen non debet ab Episcopo negari; ita ex Decreto S. Congr. ibid. n. 36.

Canonici vigore trimestris à Conc. Trid. sibi concessi non possunt simul abesse à Choro ultra tertiam partem uno et eodem tempore, nec vacationem hanc obtinere possunt tempore Quadragesimæ, et Adventûs, et in festis solemnioribus. Ita ex Decreto S. Congreg. ibid. n. 34.

Pro absentibus habentur, qui absunt ab Ecclesiæ servitio tot vicibus, ut præscripta quantitas trium mensium annuo spatio superetur. Ita ex Decr. S. C. ib. n. 32. Hinc S. Congregatio in aliis decretis ibid. num. 33. relatis, decidit plusquam trimestrem valere, ut censeantur absentes. Nec approbavit eadem S. Congregatio illos, qui calculum conficiebant ab hora in horam, et non à die in diem. ibid.

Absentes à servitio tempore vacationis non lucrantur distributiones quotidianas, nisi concessæ sint illis à Constitutionibus confirmatis à SS. Pontificibus ante Conc. Trid. Ita ex Decreto S. Congregationis. ibid.

Canonici qui abfuerint ultra trimestre non sunt citandi, ut veniant ad servitium Ecclesiæ, qua in re differunt à curatis non residentibus, qui ex Concilii præscripto citandi, vel admonendi sunt, ut contra illos procedatur. Vocandi sunt igitur Canonici, ut deducant causam cur non debeant privari medietate, sive omnibus fructibus juxta præscriptum S. Concilii. Ita ex Decreto S. C. ibid. num. 37.

Porro ut tunc procedatur ad privationem Canonicatûs, præcedere debet trium annorum absentia, tum expediendæ sunt tres citationes contra absentem, qui dein expectandus est per sex menses, iisque elapsis, si non compareat, ad sententiam privationis procedatur. Ita ex Decreto S. C. ib.

Attamen intra hoc triennium expectationis procedi potest ad suspensionem delinquentis juxta dispositionem Cap. *Ex. tuæ, de Cleric. non resid.* Quod etiam fieri potest inchoata jam via procedendi à Concilio præscripta; attamen tunc pergendum non est ad sententiam privationis. Ita ex D. S. C. ibid. num. 38.

Quoad distributiones Conc. Trid. Sess. 31. c. 3. *de Ref.* mandat, ut separetur è Missa Capitulari tertia pars fructuum, quæ dividatur inter præsentes divinis officiis assistentes. Addit verò idem Concilium, quòd si dignitates, et personatus Ecclesiarum Parochialum et Collegiatarum muneribus suis defuerint, amittant distributiones, quæ applicentur « Fabricæ Ecclesiæ, vel » alteri pio loco, arbitrio Ordinarii. » Quod postremum intelligitur de dignitatibus reditus suos habentibus à Mensa Capitulari discretis; illæ, quæ participant ex eadem mensa distributiones amittunt, sed quæ accrescunt præsentibus. Inst. Eccl. 107. num. 41.

Vetat insuper sacrum Concilium sess. 24. c. 12. *de Ref.* ne Chorales secum invicem paciscantur, ne mulctentur absentes. Vetat etiam ne gratis condonentur distributiones iis, qui non interfuerint, cui decreto insistens S. C. Conc. semper negavit valere istas condonationes. ib. n. 42.

Hoc tamen non obstante fas est Episcopo transgressores istos ulterius punire, ut sæpius respondit S. C. ibid. n. 44.

Cæterùm cùm Sacrum Concilium exceptos judicet ab ea distributionem amissione illos quos infirmitas, seu justa et rationabilis corporalis necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas excusat; hinc S. C. censuit, in eo rerum eventu absentes non tantùm suas distributiones non amittere, sed lucrari augmentum, quod fit ex distributionibus absentium sine causa. Quin et si quis discedens à civitate sanus proponens reditum ad civitatem post legitimam vacationem, si interim ægritudine afficiatur, nec redire possit, adhuc distributiones lucratur, ac si præsens esset in civitate, ut ex Decreto S. C. ibid. n. 46.

Verùm non omnis ægritudo excusat, nec omnes semper; nam si quis, cùm sanitate valebat, interesse negligebat, tunc etsi ægritudine gravetur, distributiones non obtinet, ut censuit. S. C. ibid. n. 47.

Accidere tamen posset, ut quis non vetaretur quidem exire domo, sed ægritudine, qua afficitur, adesse Choro ei non permitteretur. Hinc cæcus distributionibus potitur, etiamsi eam officii partem, quam memoria tenet, in Choro non recitet, ut censuit S. C. ibid. n. 48.

Deberi cæco distributiones ex ea die, qua lumine captus est, et non solùm ex ea, qua se admitti ut præsentem postulavit, censuit S. C. ibid.

Quin nec teneri illum substituere alium pro onere Missarum in Collegiata, eadem S. C. alio decreto censet. ib.

Quando pestis grassatur (quod judicium Episcopo remittitur) Canonici qui se absentant ab Urbe, vel Oppido, distributiones lucrantur, ut ex Decr. S. C. ibid. n. 50.

Nec privantur etiam, qui assueti aliàs interesse Choro, vexationibus injustis coacti se è loco seducunt, ut ex Decreto S. C. ibid. n. 51.

Cujusmodi sunt etiam detenti injustè in carceribus, quæ injustitia tunc judicanda est ex sententia in ejus favorem lata, quæ in judicatum transierit; nam si interposita sit appellatio, exitus ejus appellationis expectandus est; quæ omnia ex Decretis S. C. ibid. num. 52.

Sententia in favorem rei illa dicitur hîc, qua reus ut innocens absolvitur per sententiam definitivam; sicut etiam qua *ex hactenus deductis* declaratur innocens; ac tandem ea, qua absolvitur cum clausula *non molestetur*. Non verò ea, qua absolvitur cum *ex quo satis*. Hæc omnia ex Decretis S. C. ib. n. 53.

Ex evidenti Ecclesiæ utilitate absentem ad distributiones admittit Bonifac. VIII in Cap. Unic. *de Cleric. non resid. in Sexto*. Quare absens à choro causa negotiorum Ecclesiæ suæ, vel Capituli, distributiones percipit, ut sæpe censuit S. Congr. ib. n. 8

Itaque Canonicus Theologus, qua die legit, potest non amissis distributionibus à Choro abesse, etsi vacare illi posset, ut censuit Sacr. Congr. ib. n. 55.

Hinc etiam Canonicus Pœnitentiarius, vel alius Canonicus ab Episcopo deputatus in eum locum, dum actu audit Confessiones tutò abest à Choro, et distributiones obtinet, ut pluries censuit S. C. ib. n. 55. Si verò absit dum actu non audit confessiones, distributiones minimè percipit, ut ex aliis Decr. S. C. ib.

Lucratur etiam fructus Præbendæ, non verò distributionem, etsi absens ille, qui habet Canonicatui suo annexam, sed extra civitatem, curam animarum; tenetur enim in Parœcia residere pro eo tempore, quo in Parochiali Ecclesia residet, et Sacramenta administrat. Ita ex Conc. Trid. sess. 22. cap. 3. *de Reform.* addita Bulla 65 Sancti Pii V.

Qui verò habet curam animarum in ea Ecclesia, in qua est

Canonicus, si toto eo tempore occupatur actu in exercitio eorum quæ spectant ad curam animarum, distributiones quotidianas obtinet. Ibid. n. 56.

Fas est Episcopo servitiis suis adjungere saltem geminos Canonicos Cathedralis seu etiam Collegiatarum; attamen non potest seligere Canonicum, seu dignitatem, neque etiam Coadjutorem. Hos verò lucrari fructus præbendæ, non verò distributiones, constat. Ita ex pluribus Decr. S. C. ib. n. 57, 58.

Canonici, quos Episcopus mittit Romam invisuros sacra limina suo nomine, vel illum ea occasione comitantes, distributiones quotidianas non amittunt, ut pluries censuit S. Congreg. ib. n. 59.

At si illum comitentur in visitatione Diœcesis, si omnes fructus sui beneficii in distributionibus quotidianis consistant, tunc lucrantur duas tertias partes earum, tertia amissa quæ inservientibus accrescit. Ita ex Decr. S. C. ib. n. 59.

Ex lege Conc. Trid. sess. 24. c. 12. possunt cogi Canonici ab *Episcopo celebranti, vel alia Pontificalia exercenti assistere, et inservire.* Porro ex Decr. S. Congr. dicimus, Episcopo in Cathedrali celebranti in Pontificalibus inservire teneri omnes, iis exceptis, qui legitimis vacationibus absunt. Tenentur verò etiam præstare illi munus Subdiaconi; quod verum est, etiamsi Episcopus celebret, seu Ordines ministret extra Cathedralem, intra Diœcesim et suburbia; tenentur enim etiam tunc præstare munus Diaconi, Subdiaconi, Presbyteri assistentis, et duorum illorum Canonicorum qui Episcopo Ordines ministranti cum Archidiacono adsunt. Ita ex pluribus Decr. S. C. ib. n. 60.

Porro hæc assistentia locum habet etiam cùm Episcopus in sua Cathedrali præsens est Missæ, et divinis Officiis diebus Dominicis et Festis etiam non solemnibus, et in diebus ferialibus Quadragesimæ. Quod verum est etiam, quando Episcopus in aliis Ecclesiis civitatis pontificaliter celebrat, vel paratus assistit cum pluviali et mitra, aut cum cappa divinis officiis, et Missæ solemni, alia Pontificalia exercet, si tamen numerus sufficiens Canonicorum et ministrorum in Ecclesia Cathedrali remaneat. Ita ex Decr. S. Congr. ib.

Valent etiam hæc dum Episcopus in Ecclesia Cathedrali adest concioni diebus Quadragesimæ, et aliis intra annum. Non verò si cum cappa assistit concioni, quæ habetur in aliis ecclesiis civitatis, etiam exemptis. ib. n. 60.

In his omnibus rerum circumstantiis Canonici, qui Episcopo inserviunt, si actu debeant Choro interesse, non semper tamen obtinent distributiones. Illas enim non lucrantur, nisi cùm assistunt pontificaliter celebranti, non verò Episcopo Diœcesim visitanti, vel Missam privatam celebranti. ib. n. 61.

Animadvertendum est Canonicos non præsentes, de quibus supra diximus, non privari distributionibus, non tamen participare de emolumentis Anniversariorum, quæ ex voluntate Fundatorum distribui consueverunt solùm inter præsentes, ut ex Decr. S. C. ib. n. 62.

Demum distributiones quotidianas obtinent Canonici, et Beneficiati, qui interdum intra annum intra domum religiosam clausi exercitia spiritualia præstant cum licentia Episcopi, non tamen si in Adventu, Quadragesima et Festis solemnibus id agunt, et ita agunt, ut servitio Chori nullum detrimentum inferatur. Ita ex Encycl. Clementis XI. ibid num. 63.

Distributionibus etiam quotidianis non privantur Canonici, et Mansionarii emeriti, sive si Coadjutorem habeant. Ibid. Debent tamen indultum hoc obtinuisse à S. C. vi cujus nec loci residentia astringuntur. Quanquam possint ab Episcopo compelli ad assistendum Choro, si cultus divinus detrimentum patiatur. Ita ex Decretis S. Congreg. ib. n. 64.

Porro si Coadjutor sive intra civitatem ægrotet, sive extra, non tenetur Coadjutus assistere Choro, et nihilo secius lucratur distributiones, quæ ipsi omnino debentur, etiam cum iis emolumentis, quæ præsentibus accrescunt. ib. n. 65.

Distributionibus privatur Vicarius Generalis Episcopi, Canonicus Examinator, quique in Tribunali S. Officii munus suum præbet, ministri Camerales, scilicet subcollectores spoliorum et Decimarum, denique peregrinationes etiam sacras obeuntes, nisi illas egerint intra trimestre à Tridentino concessum. Denique nec Magistri Juris Canonici et Sacræ Theologiæ in publicis Universitatibus docentes; qui tamen si recurrerint ad Sacr. Congr. obtinent fructus Præbendæ; et si illi sint tenues, duas tertias partes distributionum, quod etiam postremum conceditur iis, qui causa studiorum in publicis Universitatibus absunt. Ibid. num. 72.

Absentes verò causa studii ex Decr. Innoc. XII, si indultum sibi concessum non exhibuerint Ordinario loci, et in Actis Cancellariæ non registretur intra tempus in indulto præfixum, perinde est ac si non adfuissent. Ibid.

Coadjutoribus non conceditur indultum absentandi sese causa studii. Ibid.

Studium verò præstari debet in publica Universitate, ac prodest pro eo pariter tempore, quo Lector privatam lectionem habet, et non in Aula publicæ Universitatis, ut ex Decr. S. C. ib.

Si eo tempore, quo Officia persolvuntur in Choro, Capitulum congregandum sit, nisi urgens causa fuerit, Canonici non possunt absentare sese, absque subtractione distributionum pro eo tempore, quo absunt, ut ex Decr. S. C. ib. n. 73.

Nec etiam deserere possunt Chorum, ut Missas celebrent, vel confessiones audiant, nisi Superior id jusserit; monetur tamen Superior, ut ab his jussionibus abstineat, in Decr. S. C. Anni 1753. ibid. n. 74.

Dignitatem novam in Cathedrali Ecclesia erigere nemo potest, nisi unus tantummodo Summus Pontifex, ut pluries decisum in S. Congr. Concilii notatur. Tract. De Syn. Diœc. lib. 12. c. 1. n. 8.

Pro canonicatu Theologali concursus indicendus est, ex Bulla Bened. XIII. *Pastoralis Officii;* ejus tamen collatio pertinet ad

Pontificem ex can. *Ad regimen*, de Præb. Concursus iste indicendus est ab Episcopo, à quo examinatores destinandi sunt quatuor in Theologia Licentiati, sive sæculares, sive regulares; nec requiruntur Synodales. Concurrentes debent esse Doctores in Sacra Theologia, vel saltem intra annum tenentur Doctoralem lauream in aliqua Universitate approbata studii generalis assequi. Quæ omnia ex eadem Bulla resultant.

Acta verò concursûs transmittenda sunt ad Romanum Pontificem, à quo Dignior eligetur, ut in eadem Bulla, et Inst. Eccles. 57. n. 4.

Nec sufficit laurea Canonica ex responso S. C. Inst. Eccl. 57. n. 4.

Nec sufficit etiam si hæc laurea sit recepta ab aliquo privilegium obtinente, sed omnino requiritur obtinuisse in Universitate approbata, quod commune est omnibus beneficiis lauream doctoralem exigentibus, ut ex Bulla 70 S. Pii V. ibid. n. 5.

Theologus Canonicus satisfacit suo muneri, sive legat Sacram Scripturam, sive Theologiam Scholasticam, ut sæpius resolvit S. C. ib. n. 6. Non tamen si legat Theologiam Moralem, ut ib. n. 7.

Ex præbenda Theologali segreganda est tertia pars, ex cujus reditibus data proportione solvenda est sua portio sacristiæ Metropolitanæ, respondens diebus, quibus Canonicus deesset suo muneri. ib.

CAPITULUM.

Capitulum Ecclesiæ Cathedralis præcedere debet Capitulo Collegiatæ, adeo ut nec sustineantur Constitutiones privatarum Ecclesiarum aliter decernentes, ut definivit Rota decis. IX. post Murgam ad Constit. Apost. De Syn. Diœc. lib. 12. c. 1. n. 2.

Capitulum Cathedralis Ecclesiæ ad Synodum ab Episcopo indictam invitandum est: teneturque Episcopus de Constitutionibus in eadem Synodo condendis, ejusdem Capituli consilium exquirere, non tamen sequi illud adstringitur. Si id negligat, et Constitutiones suas inconsulto Capitulo promulgaverit, illæ profectò, quòd ad normam juris non sint exactæ, firmitate carent. De Syn. Diœc. l. 13. c. 1. n. 15 et 16.

Capitulum Cathedralis quamvis exemptionem obtineat, adhuc tamen subditur legibus Synodalibus in iis, quæ versentur circa morum et disciplinæ reformationem, ita declarante S. C. De Syn. Diœc. lib. 13. c. 4. n. 8.

Exemptio Capituli Cathedralis in eo præcipuè sita est, ut Episcopus extra visitationem procedere nequeat contra aliquem Canonicorum sine duobus de Capitulo adjunctis ad normam Trid. sess. 25. cap. 6. *de Reform.* Quamvis Episcopus sine adjunctis de Capitulo possit illud visitare ex Trid. sess. 6. cap. 4. *de Reform.* de Syn. Diœc. lib. 13. c. 9. num. 8.

Capitulum sede vacante non potest in usus proprios convertere mulctas pecuniarias, et compositiones delinquentium, ut sæpius à S. C. decisum est. De Syn. Diœc. lib. 10. cap. 10. num. 4.

CAPUCCINI.

Capuccinis vetitum erat ex Constitutione quadam sui Capituli Generalis, ne peccata sua exponerent alteri, quàm sui Ordinis Confessario, etiamsi longè abessent à Monasteriis sui Ordinis; verùm Bened. XIV, die 30 Martii 1742, facultatem fecit singulis eorum Sacerdotibus, et laicis longè à suis Monasteriis versantibus, ut possent cuicumque Sacerdoti Sæculari à suo Ordinario approbato, vel Regulari à suo pariter Superiore approbato, peccata sua in confessione aperire, et ab eo absolutionem obtinere; etiam à casibus, et censuris in suo Ordine reservatis, addita tamen obligatione, ut ubi primùm potuerint coram Superiore se sistant, et novam ab illis casibus et censuris absolutionem obtineant. Ita ex Constitut. Bened. XIV. *Quod Communi.* Bullar. T. I. n. 49.

CASUS RESERVATI.

Societates quædam ex vi suorum Privilegiorum non possunt ullo modo in quibusdam anni solemnitatibus eligere sibi confessarium, à quo à casibus Episcopo reservatis, sine Episcopi licentia, absolvantur, ut præter Decisiones S. Congr. ferunt litteræ Bened. XIV incipientes *Pias Christi fidelium,* relatæ de Synod. Diœc. l. 5. c. 5. n. 9.

Denique accedentes in fraudem ad aliam Diœcesim, ut absolvantur à reservatis suæ Diœcesis, absolvi non possunt ex Bulla Clem. X *Superna magni.* ib.

Canonicus Pœnitentiarus vi sui muneris nullam habet facultatem absolvendi à peccatis Episcopo reservatis, ut à S. C. Concilii decisum refertur. ibid. n. 8.

CAUSARUM COGNITIO.

Causæ omnes tam civiles, quàm criminales exemptarum personarum in prima instantia coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscendæ sunt, causis privilegiatis exceptis : neque committi possunt etiam Auditori Cameræ Apostolicæ nisi per viam legitimæ appellationis. Si autem pendentibus causis in prima instantia, impetrentur citationes in Signatura justitiæ, hæ quidem valent ad comparendum, vel adeundam Signaturam, non verò ad retardandam executionem processuum ad ulteriora. Bull. T. I. Constit. 48. *Ad Militantis,* n. 42 et seq.

Causæ beneficiales habent appellationem suspensivam ab eo interpositam, qui in prima instantia succubuit; nec nisi post sententiam definitivam apud Sedem Apostolicam sive in Petitorio, sive in Possessorio est locus sequestrationi fructuum. *Clem. Unic. de Sequestr. Posses. et fruct.* neque aliter statui potest in Synodis particularium Ecclesiarum. Ita in Tract. de Syn. Diœc. l. 12. c. 1. n. 3.

Causæ omnes etiam civiles, et de re etiam profana, in quibus

Ecclesiastici tanquam rei conveniuntur, semper cognoscendæ sunt in Foro Ecclesiastico, et in prima instantia in foro proprii Episcopi, nec etiam de Episcopi consensu transferri possent in prima instantia ad Curiam Romanam, nisi ita conventum sit inter partes, ut decisum refertur à S. C. Conc. in Instit. Eccles. 40. n. 3.

Si verò Clericus laicum convenerit pro repetendis rebus Ecclesiæ suæ, quanquam de rigore juris cognitio hujus causæ pertineat ad Judicem sæcularem, tamen si consuetudo contraria invaluerit, pertinere potest ad forum Ecclesiasticum. Utrùm privativè verò, adeo ut conventio ista fieri non possit ad Tribunal laicum, vel cumulativè, ut possit ad utrumque, ex consuetudine decidendum erit. Quanquam in casu etiam, in quo valet privativa, de licentia Episcopi potest causa ista agitari coram Judice laico. ib. n. 5. ut ex Decr. S. Congr. Episcoporum Regularium confirmatis Brevi Pauli V, die 9 Martii 1617. ib. n. 5.

CENSURA.

Censuræ majores, ut excommunicatio, suspensio et interdictum, cùm sint pœnæ graves, ferri non possunt, nisi ex graviori culpa, adeo ut suspensio à divinis ad longum tempus, sicut et interdictum etiam personale, nisi sit partiale, ne validè quidem in levem culpam possit inferri ex sensu plurium DD. De Syn. l. 10. c. 1. n. 3. Quod valet etiam de censuris quoque comminatoriis, et ferendæ sententiæ. ib. num. 5.

Parcissimi esse debent Episcopi in censuris latæ sententiæ ferendis, cùm enim extrema ea sit pœna, pro extremo remedio gravibus criminibus puniendis, coercendisque reservanda est, ex constanti S. Congr. sensu. Lib. 10. c. 2. per totum.

Verumtamen prudenter ab Episcopis interdum sub pœna excommunicationis latæ sententiæ vetantur quædam ex natura sua leviora, sed ob grave scandalum, quòd inde consequeretur, si res vetita fuisset neglecta, res ipsa postulat, ut ita provideatur. Ita Pontifex defendit Constitutionem suam, qua vetuit, ne dispensati in Quadragesima à comestione carnium, pisces degustent. De Syn. Diœc. l. 10. toto c. 3.

Censuræ ab homine latæ à nemine tolli possunt nisi ab eo, à quo latæ sunt, vel ab ejus Superiore, si agnoscantur injustæ. Inst. Eccl. 55. n. 11. Adeo ut neque summus Pœnitentiarius Romæ censuras illas in aliquem nominatim latas tollere consueverit, ne jurisdictio Ordinariorum turbetur. ibid.

CENSUS.

Census realis licitus est, et immunis ab usura, nam venditur, et emitur jus percipiendi partem fructuum ex alieno fundo, quæ fructuum portio est pensio singulis annis solvenda. De Syn. Diœc. lib. 10. c. 5. n. 4.

Census verò personalis dubium est num de sua natura sit usu-

rarius necne. Constat tamen vetitum esse ex Constitutione S. Pii V, in qua constituuntur censûs conditiones. ib. n. 5.

Num conditiones illæ, quoad ea, quæ non sunt de jure naturali, ac divino, ex contraria consuetudine legitimè præscripta cessaverint obligare apud quasdam Nationes, dubium est. Ac pro Hispania idem Pius V concessit non obligare, ut ex Gutierez. ib. n. 5. Et revera accidere posse, ut ea contraria consuetudo alicubi invaluerit, scribitur. ib. Monet tamen Pontifex etiam in iis Diœcesibus in quibus Piana Constitutio non viget, ut à censibus personalibus, præsertim utrimque redimibilibus abstineatur. ibid. n. 6.

CHOREMÆ.

Choreæ, quamvis ex suî natura sunt licitæ, vix tamen in actu, quomodo nunc fiunt, permitti possunt, cùm plerumque sint peccandi occasio. Inst. Eccles. 76. n. 5.

Choreas verò à Clericis non sine peccato gravi agi posse Theologi plerique asserunt, ut firmatur Instit. Eccles. 76. n. 7. Quin et prohiberi possunt ab Episcopis Clerici omnes ne choreas ducant, ne in illis ludant instrumentis, quin nec permittant eas fieri in suis ædibus ecclesiasticis, canonicalibus, parochialibus, seu etiam beneficialibus deputatis pro domicilio Beneficiati, etiamsi illæ fierent nomine consanguineorum ibidem cohabitantium, quæ verba sunt Decr. S. C. relati. Instit. Eccles. 76. n. 8.

CHRISMA.

Ex can. *Si quis de alio*, de Consecr. dist. 4. colligitur vetitum esse Parochis aliud chrisma quàm ab Episcopo suo consecratum adhibere. Inst. Eccles. 81. n. 2. omni quacumque exemptione exclusa, ut ex Passerino. ibid.

Cùm novum benedicitur, vetus comburendum est, nec licet absque necessitate veteri chrismate uti ad Extremam Unctionem, cùm novum haberi potest, ut ex can. 122. dist. 4. de Consecrat. colligunt Doctores. ibid. n. 4.

Licitum est oleo consecrato admiscere aliquid olei non consecrati, quod attamen sit in minori quantitate, quàm consecratum; sed nec fas, nec ratio permittit, ut vetus oleum, cùm potest novum haberi, ea admixtione perpetuetur. ibid. n. 4.

Cùm Fontes die Sabbati sancti à Parochis benedicuntur, præstaret novo Chrismate ab Episcopo Feria V in Cœna Domini ejus anni benedicto ritum peragere. ib. n. 5.

Ex jure communi Can. *omni tempore*, Dist. 4. De Consec. non licet deferre sacra olea nisi Subdiaconis, vel Diaconis, vel Sacerdotibus. ib. n. 6.

Episcopi Latini infantes Græcos à Presbyteris Græcis in Italia et insulis adjacentibus confirmatos absolutè confirment; nulla enim à Pontificibus data illis facultas est, ut confirment, adeoque id egerunt invalidè. Bulla *Etsi Pastoralis*. §. 3. Bull. Tom. I. n. 57.

Qui confirmati sunt à simplici Græco Sacerdote invalidè, in Italia et insulis adjacentibus, non sunt cogendi, ut idem Sacramentum ab Episcopis iterum suscipiant, si inde scandala timeantur : « monendi tamen sunt ab Ordinariis locorum, eos gravis » peccati reatu teneri, si cùm possunt ad Confirmationem acce» dere, illam renuunt ac negligunt. ib. »

Græci ab Episcopo Græco-Catholico, si haberi possit, confirmandi sunt, Chrismate tamen à Latinis Episcopis accepto. ibid.

Presbyteri Græco-Catholici non sunt cogendi olea sancta accipere ab Episcopis Latinis-Diœcesanis, cùm ipsi ex veteri ritu illa conficiant seu benedicant, excepto tamen chrismate, quod nonnisi ab Episcopo etiam juxta eorum ritum benedici debet; non tamen olea ista accipere audeant ab Episcopis Græcis externis diversæ ab Ecclesia Romana communionis. Quin nec accipiant ab alio Episcopo Latino seu Græco-Catholico, præterquam ab Ordinario suo, si sit Latinus. ib.

CLAUSURA.

Clausura virorum quoad eorum Monasteria asseritur in Bulla *Regularis disciplinæ*. Bull. Tom. I. num. 39. ex qua eruuntur sequentia :

Tanquam abusus declaratur ingressus promiscuè virorum cum fœminis intra septa, vel claustra Monasterii sub prætextu comitandi solemnes supplicationes, quæ fiunt intra eadem septa cum SS. Eucharistiæ Sacramento, sive cum Sanctorum Reliquiis, etc.

Confirmantur Constitutiones et Sanctiones omnes Romanorum Pontificum super Claustra Monasteriorum. Denique revocantur quæcumque facultates dispensandi quoad eamdem Clausuram à quocumque et quibuscumque concessæ.

Suum tamen jus asseritur iis concessionibus, quæ ad favorem sunt quarumcumque nobilium fœminarum, eò quòd eorum majores fundatores, seu insignes benefactores ejusdem Monasterii extiterint, et de hac concessione confirmationem ab Apostolica Sede obtinuerint. Sicut etiam asseritur iis fœminis, quæ sunt consanguineæ, et affines eorum, qui dominium obtinent in temporalibus locis, ubi situm est Monasterium, dummodo tamen Apostolica concessio expedita sit in forma Brevis, vel sub plumbo, de qua re authentica documenta exhibita sint loci illius Ordinariis; dummodo tamen iis facultatibus utantur non ad evagandum per Monasteria, sed sola pietatis gratia, ac de eorum adventu et ingressu certiores antea fiant Superiores, etc.

Quoad Monialium clausuram provisum est in Bulla *Salutare in Catholica*, Bullar. Tom. I. n. 40, qua in Constitutione hæc continentur.

Confirmantur Constitutiones omnes antecedentium Pontificum sub pœnis in illis contentis.

Revocantur facultates omnes dispensandi quoad hunc ingres-

sum, cuicumque et pro quocumque concessæ, et transgressores subjiciuntur iisdem pœnis, quibus subjacent violatores clausuræ Monialium.

Suum tamen jus conceditur, quoad dispensationes Ordinariis locorum, et aliis respectivè Superioribus, qui jus obtinent dispensandi in casibus necessariis, et servatis de jure servandis.

Moniales post Professionem neque etiam ad breve tempus exire possunt è Monasterio, nisi ex aliqua legitima causa ab Episcopo approbanda. Causæ autem sunt ex Extrav. Pii V incip. *Decori* etc. incendium, lepra et epidemia. Inst. Eccles. 85. n. 14.

In consecratione tamen ex præscripto Pontificalis Romani exire debent è Clausura, et ingredi in Ecclesiam senioribus Matronis eas comitantibus, et statim ad clausuram redire. Ibid. n. 20.

Denique occasione consecrationis earumdem Monialium non licet Episcopo ingredi in clausuram, nec multò magis licet id agere è Magistro cæremoniarum, et consanguineis consecrandarum Virginum. Ita ex eodem Decreto. ibid. n. 21.

Violantes clausuram Monialium ad malum finem, non tamen prætextu facultatum obtentarum, non evitant excommunicationem reservatam Pontifici; quam etiam incurrunt admittentes hujusmodi violatores, neque excusantur ex contraria consuetudine etiam post Concilium introducta. Ita ex alio Decr. Sacr. Congr. ibid. n. 21.

Educandas puellas et famulas in clausuram Monialium introduci quacumque ex causa vetat Pontifex sine authentica Apostolicæ Sedis licentia toties quoties impetranda, et prævio examine Ordinariorum loci, ubi sita sunt Monasteria, super moribus, fama, habilitate, necessitate, ipsarum educandarum seu famularum. Ita in litteris ad Episcopum Portugaliensem. Bullar. Tom. II. n. XXVI.

CLERICI.

Clericis omnibus vetari ab Episcopo potest gestatio ficti capillitii; beneficiatis verò etiam in sacris non constitutis, sicut etiam cæteris sacris initiatis, fas est Episcopo id prohibere etiam sub excommunicatione, utì ex pluribus Decretis S. Congr. De Syn. Diœc. l. 11. c. 9. n. 4. et Inst. Eccles. 96. n. 5.

Sacerdotibus verò sacrum operantibus nunquam uti licet eo capillitio, nisi de licentia Sacræ Congregationis; nec etiam sufficit Episcopalis permissio, utì ex litteris Innoc. XII ad Nuncios Apostolicos et Episcopos datis. De Syn. Diœc. ibid. n. 5.

Sententia asserens omnem quamcumque venationem à sacris Canonibus interdictam esse Clericis, magis juri conformis est. De Syn. Diœc. I. 11. c. 10. n. 8. Quare nimii rigoris damnandæ non sunt Constitutiones illæ Synodales Episcoporum, quæ indicta pœna Clericos ab omni venatione removent. ib. n. 10.

Sententia quorumdam asserens non fore reos lethalis criminis

Clericos comœdiis quantumvis turpibus assistentes; si hoc fiat citra scandalum, et probabile periculum lapsûs, erronea et scandalosa est. De Synodo Diœcesana lib. 11. cap. 10. num. 12.

Clerici non conjugati, beneficiati sine tonsura, et clericali veste incedentes, non quidem gaudent beneficio fori et canonis, ut ex Trident. sess. 25. c. 6. *de Ref.* sed longè probabiliùs gaudent aliis privilegiis clericalibus, putà exemptione reali ab oneribus laicalibus, de quibus Cap. *Odoardus, de solut.* cùm Tridentinum non adimat illis nisi tantùm privilegium Fori et canonis, De Synodo Diœcesana lib. 12. cap. 2. num. 1. Quin etiam per legem Tridentini non privatur Episcopus jurisdictione puniendi illos tanquam sibi subditos; neque enim lex Tridentini aliud operatur, nisi ut Clericus delinquens forum sæculare declinare nequeat. Ita decisum refertur à S. Congr. apud Sperellum Decis. 17. n. 33, 34. ib. n. 4. Insuper ex alio Decreto dato Archiepiscopo Neapolitano, jus est Episcopo eosdem clericos delinquentes, quando neque à jure neque ab homine per declarationem sunt denudati privilegiis clericalibus, è manibus judicis laici repetere. ib. Est autem hoc decisum quoad Clericos conjugatos à S. C. Immunitatis in Causa Alatrina jurisdictionis die 27 Martii 1633. ib. n. 5.

Clericos post dimissionem clericalis vestis committentes delictum, iterumque illam resumentes, si absque dolo ac fraude id egerint, gaudere privilegio certum est. Vicissim constat illis non suffragari, si egerint cum fraude. Cognoscere tamen de fraude non est judicis sæcularis, sed ecclesiastici. Utrùm verò de fraude ista priùs constare debeat ad hoc, ut Judex laicus possit procedere realiter contra bona Clerici, quæstio est inter Doctores, in qua affirmativa sententia faciliùs admittitur. Porro in fraudem resumere habitum censeretur ille, qui post relictam vestem crimenque commissum, actus in carcerem à judice sæculari, fuga se, vel aliqua ratione subtraxit, tuncque clericalem vestem resumpsit. De Synodo Diœcesana lib. 12. cap. 3. num. 1. et 2.

Non potest Episcopus generali Constitutione cavere, ne Clerici tonsurati post vestis dimissionem iterum illam resumant sine licentia Episcopi, ut decisum à S. Congreg. refertur ibid. n. 3.

Ad hoc autem, ut evitentur ea in re dissensiones inter utramque potestatem ecclesiasticam et laicam, suadendum, ut Episcopus per edictum generale mandet Clericis, ut incedant in habitu et tonsura, ac deserviant alicui Ecclesiæ per certum tempus; quo elapso transgressores admoneat tribus distinctis vicibus, ut pareant. Contravenientes dein per sententiam declaret eos propria culpa excidisse à juribus clericalibus, neque deinceps ad ea restituendos fore. Hujus sententiæ vi transgressores illi neque resumpta veste privilegio fori gaudent. ib. n. 4.

Ecclesia, cui inserviendum à clerico est, ut fori privilegio fruatur, designanda est ab Episcopo; si tamen alteri à designata inserviat, adhuc gaudet, ut à S. Congr. decisum refertur. ibid. l. 12. c. 6. n. 5.

Non incedentes in habitu et tonsura, præcedente admonitione,

etiam per edictum suspenduntur ab Ordinibus, officio et fructibus beneficii ex Trid. sess. 14. c. 6. *de Ref.* Quin et ex bulla *Cùm sacrosanctam* Sixti V, privantur ipso facto omnibus dignitatibus, canonicatibus et beneficiis simplicibus, ac pensionibus. Ab his verò pœnis excipit in alia Bulla habentes pensionem non excedentem summam ducatorum sexaginta de Camera. Quæ tamen postrema dispositio cùm agat de pensionibus, non revocat dispositionem prioris Bullæ, quæ ligat etiam beneficia minoris valoris, ut ex sacra Congr. firmatur. Inst. Eccl. 71. n. 12.

Clerici ab exercitio sui Ordinis suspensi, si ab eo abstinuerint, esto absque prævia absolutione ad altiorem Ordinem transierint, quanquam id agant sacrilegè, irregularitatem non incurrunt, quæ est magis communis sententia. De Syn. Diœc. l. 12. c. 3. n. 6.

Clericos, ne ad sacros et ulteriores Ordines ascendant, prohibere potest Episcopus de occulto eorum crimine ex informata tantùm conscientia conscius, sicut eo modo suspendere Clericos à Divinis, ut à S. C. decisum traditur. De Synodo Diœcesana lib. 12. cap. 8. num. 3. Quod adeo verum est, ut nullo jure obstringi possit ad causam ejus suspensionis manisfestandam. Fas est tamen reo querelas tantummodo suas, non appellationem Sedi Apostolicæ exponere, ut ex responso S. C. traditur. ib. n. 4. Ex quo fit ut etsi reus appellationem interposuerit, si interim Ordinem suum solemniter exercuerit, continuò irregularitatem incurrat. ib. n. 5.

Clerici, antequam ordinentur in sacris, studium saltem Theologiæ Moralis præmittere tenentur, ita enim intelligenda est sanctio Trident. sess. 23. c. 14. injungens ut ordinandi «ad popu-» lum docendum ea, quæ scire omnibus necessarium est ad sa-» lutem, ac ad ministranda Sacramenta idonei comprobentur; » atque hoc injunctum est à Bened. XIII, confirmando Bullam *Apostolici ministerii, etc.* datam pro reformatione Cleri Hispaniæ, et tanquam normam pro aliis Episcopalibus. Inst. Eccl. 2. n. 4 et 5.

Clerici ordinandi in sacris cogendi sunt ad præmittenda exercitia spiritualia decem dierum, ut olim Episcopis Italiæ, et insularum adjacentium mandavit in encyclica Innoc. XI. et innovavit alia encyclica Clemens XI. Inst. Eccles. 104. num. 5.

Non debet Episcopus præcipere, ut Clerici minoribus Ordinibus initiati, vel etiam majoribus Subdiaconatûs, etc. ad sacros Ordines ascendant, etiamsi id facilè constituat ad evitanda scandala minorum Clericorum, qui otio et vitiis se dedunt; id enim ecclesiasticæ disciplinæ repugnat. De Syn. Diœc. Lib. XII. c. 4. num. 2. Id tamen verum est, si quidem Clerici nullum beneficium ecclesiasticum obtineant, vel obtineant quidem beneficium, sed non ex illis, quibus annexum est onus sùscipiendi sacros Ordines. ib. n. 3. Qui enim obligationem beneficio suo annexam neglexerunt, beneficio privantur. Ex Trid. Cap. 12. Sess. 24. de Ref., nisi tamen justo impedimento excusari possint

ib. n. 6, saltem dummodo hoc impedimentum ab illis prævisum non fuerit, antequam beneficium acceperint.

Excipitur tamen nisi aliter exposcat necessitas Ecclesiæ. id. n. 7.

Sacerdotum penuria non satis est causæ, ut Clerici illiterati ad sacros Ordines promoveantur, ut à S. C. Concilii decisum refert Fagnanus in Cap. *Quæris* n. 18. De Ætat. et Qualit. præficiend.

Clerico interdictum est ex Constitutione. S. Pii V, *Qui ordini,* ne quid intestamento relinquat filiis suis illegitimis, eorumque filiis, ac descendentibus, consanguineis, et affinibus sive ex reditibus, ex bonis ecclesiasticis, sive ex patrimonialibus comparatis, etiamsi filii illi ante testatorem obierint. Attamen sanctio ista non excludit quominus alimenta filiis illegitimis debeantur etiam ex reditibus ecclesiasticis. Cùm verò vetatur legatum in favorem consanguineorum ejusdem filii, hoc tantùm valet in casu, quo relicta ejus consanguineis per quemdam circuitum cedant in commodum ejusdem filii illegitimi, de Syn. Diœc. l. 13. c. 24. n. 21.

CONCILIUM TRIDENTINUM.

Consuetudo contraria Decretis sacri Conc. Trid. non est attendenda, quia in Bulla Pii IV quæ legitur in fine ejusdem Concilii, legitur Decretum irritans ea omnia, quæ obstent eidem sacro Concilio, ex quo fit, ut irritatio ista cadat supra omnia obstantia singulis Capitulis ejusdem. Inst. Eccles. 60. n. 7.

Cùm in sanctionibus Concilii additur : *salva semper auctoritate Sedis Apostolicæ*, quæ verba semper addita voluit idem Concilium Sess. 25. cap. *Final.* cùm de reformatione morum, et ecclesiastica disciplina agitur, tunc in dispensationibus à Romano Pontifice concessis semper intelligitur derogatum sanctioni ejus Concilii, etiamsi hæc derogatio non exprimatur, juxta ac definivit S. Pius V in suo motu proprio apud Garciam de Benef. part. 4. c. 5. n. 32 et 33. et censuit S. Cong. Conc. De Syn. Diœc. lib. XIII. cap. 24. num. 23.

CONCIO.

Parochi singuli tenentur Concionem habere in suis Ecclesiis, nec excusantur ex consuetudine etiam immemorabili, sive quòd in aliis Ecclesiis conciones habeantur, sive ex infrequenti auditorum numero. Ita Innoc. XIII in sua Constitutione pro reformanda disciplina Regnorum Hispaniæ, quam Bened. XIII confirmavit ut esset norma cæteris Ordinariis. Inst. Eccl. 10. num. 3. Sufficit tamen pro concione allocutio pia, singulis festis, ut respondit S. C. die 8 August. 1732.

Concionatores Regulares tenentur petere ab Episcopo benedictionem, etsi velint in Ecclesia sui Ordinis conciones habere,

ex Bulla Clementis X *Suprema*. Inst. Eccl. 27. n. 8. In alienis verò Ecclesiis licentia et benedictio Episcopi etiam Regularibus requiritur ex Tridentino Sess. 5. c 2. ibid.

Interdici potest Regularibus prædicatio etiam in suis Ecclesiis facta eo tempore, quo Episcopus per seipsum concionem habet etiam in alia Ecclesia. De Synod. Diœc. lib. 9. cap. 17 num. 7.

Si verò Episcopus coram se prædicare faciat, seu prædicationes etiam in sua Ecclesia audiat pro consueto more Adventûs et Quadragesimæ, prohibere non potest Regulares, ne eodem tempore in suis Ecclesiis prædicent. Nequeunt verò prohibente Episcopo prædicare eo tempore, quo Episcopus ex publica causa convocatis Clero, Magistratu et populo coram se prædicari facit, quod ex Clementina *Dudum de sepulturis* eruitur. De Syn. Diœc. l. 9. c. 17. n. 7.

Concionem proprii parochi, quam in parochiali Ecclesia diebus festis habet, auscultare parochiani non tenentur, præcipiente licèt Tridentino, cujus sanctionem contraria modò consuetudo abrogavit. De Synodo Diœcesana Lib. XI. cap. 14 num. 13.

Concionatores si per scurrilitatem *Verbum Dei, veluti in scenam adducant, non levem culpam* admittunt, *sed grande piaculum;* ita ex verbis encyclicæ S. C. Conc. sub Innoc. XI datæ 6 Jul. 1680. Inst. Eccl. 27. n. 15.

CONCURSUS.

In concursu ad Parochialem, si collatio pertinet ad Episcopum, judicium de digniori ex approbatis ab examinatoribus pertinet ad illum; si verò beneficium sit Patronatus ecclesiastici, tunc prælatio ad Patronum spectat. Si patronatus sit laicus, ab examinatoribus deputatis approbandum, sed sine concursu, patronus debet eligere. Si tamen in Patronatu laicali plures sint patroni, et à singulis suus præsentetur, ita ut singuli non habeant jus præ alio, tunc concursus instituendus est, et ad Episcopum pertinet prælectio inter approbatos, ut ex Decreto S. C. apud Barbosam. De Syn. Diœc. l. 4. c. 8. n. 8 et 9.

Sede vacante in concursibus electio est Vicarii Capitularis, nam ad illum tota jurisdictio Capituli devolvitur. num. 10.

In concursu examinatores tenentur judices esse non tantùm doctrinæ, sed et cæterarum dotum, quæ necessariæ sunt ad parochiale officium. Ita Pontifex in Bulla *Cum illud*, Bull. tom. I. n. 68. In concursu habendo hæc servanda. ib.

Habita notitia vacationis Ecclesiæ, Episcopus Vicarium deputet cum emolumento ejus arbitrio assignando.

Episcopus publicet Edictum concursùs, præfinito tempore ejus habendi, intra quod tempus concurrentes deferant personæ ab Episcopo deputandæ suarum qualitatum, meritorum et munerum documenta sincera, sive judicialia, quæ eo tempore elapso nequaquam recipiantur.

Die ad concursum indicta, summa eorum documentorum à Cancellario Episcopali confecta tradatur illi, qui concursui præest, et singillatim omnibus Examinatoribus. Tum habeatur concursus assignatis singulis concurrentibus iisdem quæstionibus, eodemque Evangelii textu, super quo sermonis aliquid concurrentes præscribant. Hæc omnia dictentur omnibus eodem pariter tempore, et in eodem conclavi clausis : assigneturque omnibus congruum tempus ad respondendum. Responsa sua quisque manu scribat sermone latino, suaque itidem manu subscribat. Sermo ad populum habendus vernacula lingua scribatur. Responsa demum ipsa subscribat tum Cancellarius concursûs, tum Superior, qui præest, ac demum Examinatores singuli.

Tenentur etiam ab Examinatoribus explorari concurrentes, qua peritia polleant in lingua Latina, tradendo illis explicandum aliquid sive de sanctis Patribus, sive de Concilio Tridentino, aut Catechismo Romano, quod oretenus fieri potest.

Responsa ita subscripta etiam ab Examinatoribus, qui pauciores tribus esse non possunt, una cum notula compendiaria requisitorum tradentur Cancellario custodienda, penes acta secreta nemini ostendenda.

Si quis appellandum duxerit à mala relatione Examinatorum, vel irrationabili judicio Episcopi, coram judice appellationis acta integra concursûs introducantur, qui illis visis, nec aliter quàm ex illis sententiam suam ferat tam respectu doctrinæ, quàm morum.

Si in casu dictæ appellationis Episcopus censeat significandum Judici appellationis secretam causam, ob quam motus fuerit ad alium eligendum, poterit sub secreti lege illam Judici etiam per litteras significare.

Quòd si Episcopo suspecta sit fides Judicis de secreto illo prodendo, litteris suis eadem deferat S. Congr. Concilii Præfecto.

Judex appellationis, quando appellatio fit à malo judicio Episcopi, seu mala relatione Examinatorum, cognoscere debet non solùm de doctrina, sed etiam de cæteris dotibus electi ab Episcopo.

Si Judicis appellationis sententia conformis sit electioni Episcopali, tunc ab appellatione ulteriori cessandum est. Secus verò si acciderit, licet præelecto Episcopali secundò et tertiò appellare. Demum cui duæ conformes assistunt sententiæ, ille victor habeatur.

Si verò beneficium curatum, Dignitas et Canonicatus à Sede Apostolica conferendum sit, tunc concursus, non expectata ulla Pontificis venia, ab Episcopo indicatur. At si beneficium curatum sit, et reservatum sit tantummodo ratione mensium, Episcopus eligat magis idoneum, et illum Datariæ significet, cui acta concursûs, nisi requirantur, non tenetur transferre. Vicissim transferat illa, et suspendat à ferendo judicio, si reser-

vatio ex alio quovis capite sit. Licebit tamen Episcopo denuntiare illum, quem credit magis idoneum fore Beneficio, sicut et si alicui occulta aliqua causa obsit, ne Beneficium obtineat. ibid.

CONFESSARIUS.

Confessarii temerè interrogantes pœnitentes suos de socio criminis, alioquin denegantes absolutionem, suspensionis ab officio censuram sententiæ ferendæ incurrunt, peccant graviter, et sunt denuntiandi, si agnosci possit illos hanc sibi praxim tanquam licitam statuisse. Sicut etiam denuntiandi sunt, qui id licere docent. Ita Bened. XIV in Constitutione *Ad eradicandum*, etc. Ibi etiam additur, pœnitentes illos, quos ad prodendum nomina complicum Confessarius adegerit, non teneri ad denuntiandum eosdem Confessarios, id agentes ex quadam imprudentia ac simplicitate, quique eidem praxi addicti ex circumstantiis agnosci non possint.

Confessarii pœnitentes suos ad turpia sollicitantes denuntiandi sunt ab eodem pœnitente, quæ denuntiatio fieri debet, etiamsi Confessarius sit simplex Sacerdos, et jurisdictione careat.

Etiamsi pariter sollicitationi ipse pœnitens non consenserit.

Etiamsi post ipsam sollicitationem tempus longum jam effluxerit.

Etiamsi sollicitatio fiat à Confessario non pro se, sed pro alio.

Confessarii caveant, ne pœnitentes, quos noverint ab alio sollicitatos, absolvant, nisi priùs, sive denuntiationem fecerint, vel saltem promiserint se denuntiaturos quamprimum poterunt. Ita in Bulla *Sacramentum pœnitentiæ*. Bull. T. I. n. 20.

Confessarius caret omni auctoritate et jurisdictione absolvendi socium criminis turpis in ordine ad illud crimen cum illo commissum; et si nihilominus ausus fuerit absolutionem hanc impertiri, ipso facto incurrit excommunicationem Summo Pontifici reservatam; quæ absolutio socii criminis neve in ipso Jubilæo, vel privilegio Bullæ *Cruciatæ* impendi valet. ibid.

In mortis verò articulo si adsit quicumque alius Sacerdos, qui præsenti necessitati provideat, et Confessarius socius criminis nihilominus pœnitenti aliàs disposito impenderit absolutionem, absolutio quidem ipsa valet, at Confessarius lethaliter peccat, et excommunicationem reservatam incurrit. Quare non potest id agere Confessarius nisi cùm necessitas urgeat mortis, nec adsit alius Sacerdos saltem simplex, qui impertiri eamdem absolutionem possit; vel saltem nisi ipse non posset ab hoc munere vacare sine gravi aliqua infamia vel scandalo. Tenetur proinde omnia media adhibere citra scandalum, vel infamiam suam ad hoc, ut ipse se subtrahat, et alium, si fieri possit, substituat. Ita Pontifex in declaratione prioris Bullæ *Sacramen-*

tum Pœnitentiæ nova sua Bulla *Apostolici muneris*. Bull. Tom. 1. n. 120.

Injungitur Ordinariis, ut in approbatione Confessariorum constitutionem Gregorii XV et præsentem Bened. XIV, ab omnibus Sacerdotibus approbandis attentè legi et observari curent. Ita in Bulla *Sacramentum Pœnitentiæ*. Bull. Tom. 1. n. 20.

Confessarii absolutio data ignorantibus necessaria necessitate medii est invalida, Encyclica *Etsi minimè*. Bull. Tom. 1. n. 42.

Si verò ignoret pœnitens necessaria necessitate præcepti, et ritè doleat de hac ignorantia, ac emendationem promittat, posse absolvi judicat. ibid. §. 12.

Confessarius si audierit Pœnitentem et non absolverit, requiraturque de attestatione confessionis in scriptis, debet illam concedere, non tamen unquam affirmare debet se illum absolvisse, nec tunc pariter cùm illum absolverit, nam aliàs si de aliquo hoc attestatus fuisset, et de aliquo non, revelationis Confessionis periculum subiret. Inst. Eccl. 45. n. 10.

Patres Capuccini si adsint in loco, ubi nullus conventus seu hospitium sui ordinis existit, nullusque frater sui ordinis confessarius ibidem existit, possunt confessiones suas habere apud Presbyterum sæcularem confessarium approbatum ab Ordinario loci, seu apud Regularem approbatum à suo Superiore regulari ad confessiones habendas, non obstante statuto suæ Religionis in contrarium. Bulla, *Quod communi*. Bull. Tom. 1. n. 49. §. 2.

Confessarii Regulares non tenentur adesse resolutioni casuum conscientiæ, quæ habetur coram Episcopo pro tota Diœcesi, tenentur tamen in suis monasteriis habere et interesse lectioni eorumdem casuum. Quæ lectio habenda est in singulis monasteriis ex Apostolico præscripto; cui si non interfuerint, potest Episcopus illos cogere, ut intersint Congregationi casuum conscientiæ, quæ habetur coram illo ex præscripto SS. Canonum. Ita ex Encyclica S. Congregationis data die 29 Maii ann. 1752, et est in Append. Tom. IV. Bull. Bened. XIV, pag. 35. (Vol. 12. pag. 254. et seq. Edit. Mechl.) ubi pariter adest Decretum alterum Congregationis editum anno 1682, in quo id statuitur in favorem Regularium etiam in iis Monasteriis, in quibus non degunt XII viri Religiosi.

CONFESSIO.

Nemo unquam quodcumque privilegium obtinens audire potest confessiones sæcularium absque approbatione Ordinarii, idque valet etiam pro Confessionibus venialium et mortalium, quæ aliàs clavibus subjecta sunt. Id etiam comprehendit eos, qui privilegium Bullæ *Cruciatæ* obtinuerunt, ut ex Bulla Bened. XIII, Inst. Eccl. 86. n. 8.

Per Confessionem factam cuilibet Sacerdoti sæculari, vel Regulari ab Episcopo approbato satisfieri canoni *Omnis utriusque sexus* ex Constitutionibus Clementis VIII, anno 1562, et Inno-

centii X, anno 1645, incipiens, *Exponi nobis,* constat. D. Syn. Diœc. lib. 9. cap. 18. n. 4.

Etiam non commissa gravi culpa præceptum annuæ confessionis obligat, ut qui se peccatorem saltem semel quotannis recognoscat, ut ex S. Th. in 4. Sent. dist. 17. Q. 3. A. C. Quæstione 3. Institut. Eccles. 18. n. 4.

Parochus quamvis plerumque credere debeat Parochiano suo asserenti, se confessionem peregisse, si tamen prudenter credere non possit asserenti, abstinere debet ab administranda eidem communione etiam Paschali, ut ex Roncaglia. Inst. Eccles. 45. n. 15.

Si pœnitens tempore Paschæ absolutionem obtinuit, sed ex consilio Confessarii admonetur, ut aliquo tempore abstineat à communione, potest parere absque peccato. Non tamen potest Confessarius ad arbitrium prorogare eam communionem, ut ex cap. *Omnis utriusque sexûs*, de Pœnit. et Remis. ib. n. 16.

Possunt Episcopi limitatam facultatem audiendi Confessiones dare Regularibus, etiamsi post examen idoneos illos repererint. Inst. Eccl. 86. n. 9.

Quoad Confessionem factam laico in necessitate dùm non adest copia Sacerdotis, de qua sermo fuit olim apud veteres Theologos, et etiam apud S. Thomam, rectè docet Pontifex, neminem ex veteribus illis agnovisse, laicum esse verum Ministrum hujus Sacramenti; sed eam confessionem testimonium esse animi demissi, et humilitatis, ex quo magis flectitur Deus ad elargiendam uberiorem gratiam, qua quis ad contritionem et justificationem excitetur. Nihilo tamen seciùs hanc nunquam fieri præstat, cùm multis incommodis sit obnoxia. De Syn. Diœc. l. 7. cap. 16. per totum, ubi rectè ex Decreto Clementis VIII illicita esse, et invalida Confessio facta Sacerdoti absenti per internuntium notatur.

In locis, ubi rarissimi sunt Sacerdotes, qui audiant confessiones, sufficit ad eos approbandos scientia minùs quàm mediocris, ut ex Card. de Lugo. Inst. Eccles. 86. num. 12.

CONFIRMATIO.

Confirmationem Sacramentum esse novæ legis constat tùm ex definitione Trident. Sess. 7. Can. 1. cùm ex Act. VIII. illis verbis: *Imponebant manus super illos, et accipiebant Spiritum Sanctum.* Inst. Eccles. 6. num. 3.

Sacramentum hoc conficitur impositione manuum Episcopi et prece. Quandonam illud instituerit Christus, qui unicus est auctor Sacramentorum, incertum, num tunc cùm imposuit manus capiti puerorum, Matth. 19, num instituerit tantùm, non ministraverit: num in ultima cœna cùm dixit Apostolis: *Accipite Spiritum Sanctum;* num tandem ipsa Pentecostes die; ignoratur. ib. n. 5.

Quanquam gratia prodigiorum, quam olim infundebat, modò cessavit, id non ampliùs exigente Ecclesia, gratiæ tamen sanc-

tificantis donum modò pariter datur, S. Augustino teste, de Bapt. l. 3. c. 16. Quæ tamen gratia Sacramentum recipientibus amoto peccati obice confertur, ut sit potiùs gratiæ præcedentis augmentum. Producit etiam robur et firmitatem quamdam spiritualium virium, quibus Diabolo resistamus. ib. n. 7.

Tandem characterem imprimit indelebilem, quo datur potestas quædam spiritualis in ordine ad aliqua gerenda, quæ à perfectioribus agenda sunt. Ex quo fit, ut reiterari non potest. ib. n. 7.

Necessitatem quam vocant absolutam hujus sacramenti recipiendi nemo utique esse affirmaverit; sed vel in re, vel in voto planè necessarium est necessitate præcepti, et quidem divini, tempore persecutionis. Neque Parochi, neque parentes, nec qui sunt loco parentum, sunt eximendi à lethali culpa si non instent, ut subjecti sibi Parochiani, et quos habent subjectos Confirmationem ab Episcopo parato recipiant. ibid. n. 9 et 10.

Quoad ætatem chrismandorum, ex regula ordinaria conferendum est hoc Sacramentum pueris post septennium; sed in aliquo extraordinario casu justa urgente causa, non vetatur, quin possit etiam ante eam ætatem ministrari. Justam causam adesse constat, si facilis ad pueros illos in posterùm non sit futurus Episcopi accessus, etc. Ita in Bulla pro Cophtis *Anno vertente*, Bull. T. III. n. 30. et de Synod. Diœc. l. 7. cap. 10. num. 5.

Confirmationis Minister ordinarius est Episcopus, extraordinarius verò de Pontificis mandato Sacerdos quilibet esse potest, quod hodie certum est, licèt olim Doctores quidam dubitaverint. De Syn. Diœc. l. 7. c. 7. per totum. Utitur tamen simplex Sacerdos Chrismate ab Episcopo benedicto, quanquam probabilis est eorum opinio, qui tenent Chrisma illud ex commissione Summi Pontificis benedici à simplici Presbytero posse, nec desunt rara quidem exempla, ibid. c. 8. per totum. Cæterùm tenendum est, irritam fore Confirmationem à simplici Presbytero Latino ex sola Episcopi delegatione collatam; nam Romanus Pontifex ex consuetudine in tota Ecclesia Latina jamdiu recepta tacitè sibi hanc facultatem reservasse censendus est. Hæc etiam reservatio, utpote jurisdictionem restringens, valet utique ad hoc, ut Episcopus jurisdictione ad delegandum careat. ib. c. 8. num. 7.

Confirmationis Sacramentum cum oleo, et Chrismate etiam veteri, si novum haberi non possit, sed tamen à Catholico Antistite benedictis, conferri à P. Guardiano S. Sepulchri Ordinis Minorum de Observantia, si defuerit Episcopus latini ritûs, in sua Diœcesi residens, conceditur à Pontifice suo Brevi incipiente *Cùm ad infrascriptam.* Id tamen personale esse privilegium datum Guardiano petenti constat. Extat Bulla. in Bull. Tom. I. n. 10.

Idem etiam concessum est à S. Congr. et confirmatum à Bened. XIV in sua Constitutione *Anno vertente* Bull. Tom. III. n. 30. Præfecto Missionum ÆEgypti, donec aliquis catholicus Episcopus in ÆEgypto habeatur.

Confirmatio à Græcis Sacerdotibus collata in locis Græco-

rum, in quibus mos iste non est expressè improbatus à Sede Apostolica, valere censenda est ex consensu tacito Romani Pontificis, de Syn. Diœces. l. 7. cap. 9 et Constit. pro Cophtis catholicis, Bull. Tom. III. n. 30. quæ constitutio incipit *Anno vertente*. In qua tamen monentur Chrisma illud benedicendum esse ab Episcopo.

Animi dispositiones ad dignè recipiendum hoc Sacramentum sunt status gratiæ, quæ in adultis lethali crimine infectis comparatur plerumque per Sacramentum Pœnitentiæ. Inst. Eccl. 6. n. 11.

Corporis dispositiones, non tamen necessariò præmittendæ, sunt plerumque confirmandi, et confirmantis jejunium, quod consulit Pontificale Romanum. ib. n. 12.

Patrinus unicus assistere debet confirmando, mas maribus, fœmina fœminis, qui etiam Patrini debent esse confirmati. ib. n. 13.

Mares seorsum à fœminis accedere par esset, ut honestiùs res peragerctur, ut ex Concilio Mediolanensi. ibid. num. 13.

Porro Patrinus manum suam dexteram dextero humero chrismandi imponat. ib. num. 16.

Tempore pestis, eo morbo affectis non tenetur Episcopus hoc Sacramentum ministrare, cùm Sacramentum hoc non sit absolutæ necessitatis. De Syn. Diœc. l. 13. c. 19. num. 6.

In confirmatione tempore pestis non potest fieri inunctio frontis mediante penicillo, nec sanè valeret sic collata; cùm ex consensu fere omnium Theologorum ad valorem requiratur aliqua manûs impositio, quæ certè non fieret cum alio medio, quàm pollice, vel manu, confirmandi frons oleo liniretur. De Syn. Diœc. l. 13. c. 19. num. 15.

CONFRATERNITATES LAICORUM.

Duæ Confraternitates ejusdem instituti in uno eodemque loco esse non possunt ex Bulla 105. Clementis VIII. Cùm tamen amplior est Civitas, vel populus frequens, binæ tolerantur. Inst. Eccl. 105. n. 86.

Si Confraternitas sit erecta in Ecclesiis Regularium Exemptorum, subest tamen jurisdictioni et visitationi Episcopi, cui jus est etiam visitare eorum capellas ibidem positas, in iis tamen, *quæ Confraternitatum gubernationem respiciunt*. Etsi confratribus incumbit onus manutenendi altare, et illius cultum; sicut et ornamenta altaris, onera Missarum, et divinorum officiorum ibidem celebrationem, etc. Ita ex resolutione Sacræ Congr. ib. n. 88.

Confraternitates laicorum nequeunt aggregationem petere ab Archi-confraternitatibus Romanis, nisi prævia approbatione Ordinarii loci, seu Episcopi cum interventu duorum de Capitulo. Ita ex Constit. 115. Clem. VIII, additis Decretis Sacr. Congr. ib. n. 89. Aggregatorum verò administratores rationem

Episcopo reddere tenentur, ut ex eodem Sacr. Congr. Concilii decreto. ib.

Hæc omnia valent etiam pro Confraternitatibus aggregatis Capitulo S. Joannis Lateranensis, sicut etiam pro illis qui fundatæ jam esse eidem Basilicæ annui tributi solutione submittunt; ut sæpe decisum est. ib. n. 90.

In Solo verò Lateranensis fundatæ Ecclesiæ, vel Oratorii ex Bulla XIX Sixti V, non subsunt jurisdictioni ordinariæ Episcopi; sed ut firmat Rota, utitur jure delegato concesso illi à Trid. sess. 6. c. 4. sess. 24. c. 3. *de Ref.*, vi cujus potest per se et per alium eas visitare, ut etiam probat Decretum Sacræ Congr. ib. n. 90.

Confraternitates laicorum in Ecclesiis parochialibus erectæ dependent à Parocho in functionibus ecclesiasticis non parochialibus, ut ex decreto S. C. Rituum die 12 Januar. 1704. ib. n. 93. Quare eædem Confraternitates erectæ in capellis, vel Oratoriis annexis parochialibus Ecclesiis, et ab eis dependentibus eamdem à Parocho dependentiam habent, ex eodem Decreto. ib.

Erectæ tamen in Ecclesiis publicis, seu privatis, ab Ecclesiis parochialibus sejunctis, ab ea dependentia eximuntur, ut ex eodem Decreto. ib.

Quare Benedictiones et distributiones candelarum, cùm non sint de juribus merè parochialibus, sicut etiam benedictiones mulierum post partum, Fontis baptismalis (quæ tamen ambo fieri debent à Parocho) ignis, seminis, ovorum et similium, functiones omnes hebdomadæ sanctæ, celebratio Missæ solemnis feria V in Cœna Domini, (quæ tamen spectat ad Parochos) pulsatio campanarum sabbato sancto, (quæ tamen spectat ad ecclesiam digniorem) celebratio Missæ solemnis in Festivitatibus solemnioribus ejusdem Ecclesiæ, vel Oratorii, expositio quadraginta horarum, et benedictio, quæ fit super populo, expositio sacrarum Reliquiarum, vel imaginum, fieri possunt in Oratoriis Confraternitatum, etiam Parocho respectivè contradicente, ut in eodem decreto. ib.

Insuper in iisdem privatis Confraternitatum Oratoriis cantari possunt absque licentia Parochi horæ canonicæ, ex eodem. ib.

In Oratoriis eorum privatis licita est celebratio Missæ privatæ assentiente Ordinario tantùm.

Earum Capellani non possunt populo denuntiare festivitates et vigilias contradicente Parocho, ex eodem. ib.

Nequeunt Parochi, invitis Confratribus, in eorum Oratoriis à Parochiali separatis docere doctrinam christianam, ex eodem. ib.

In eorum Ecclesiis publicis haberi possunt etiam negante Parocho conciones per totam Quadragesimam et Adventum publicæ ex eodem. ib.

Vicissim non potest in dictis Ecclesiis, nisi aliter disponente Episcopo, celebrari, seu cantari Missa ante parochialem, ex eodem. ib.

Ad Parochum tamen spectat officium funebre facere super ca-

daveribus sepeliendis in supradictis Ecclesiis, quando tamen defunctus tumulandus est subjectus Parocho, intra cujus fines est Ecclesia illa.

In Processionibus Confraternitatum extra ambitum suæ Ecclesiæ (quæ tamen fieri non possunt absque licentia seu Episcopi, seu Parochorum illorum, per quorum territorium transeundum est) Capellani illarum extra Ecclesiam propriam stolam deferre non possunt, ex eodem. ib.

Accedenti Episcopo ad Ecclesias earum publicas, quæ non sunt Regularium, neque proprium Rectorem beneficiatum habent, aspersorium à Parocho exhibendum non est. Ex eodem. ib.

Ex solo jure parochiali cessante aliquo titulo non potest Parochus Capellanos illarum cogere ad assistendum functionibus Ecclesiæ parochialis. Ex eodem. ib.

Absque Indulto Apostolico non licet in dictis Ecclesiis, quæ non sint Parochiales, neque Regularium, retineri SS. Eucharistiæ Sacramentum; neque si ea facultas adsit, absque Ordinarii licentia potest ibidem dictum Sacramentum publicè exponi. Ex eodem. ib.

Parochus nequit se ingerere administrationi oblationum, vel eleemosynarum in dictis Ecclesiis collectarum, neque retinere clavem capsulæ pro illis recipiendis expositæ. Ex eodem. ibid.

Dummodo non impediant functiones et divina officia, possunt Confraternitates etiam erectæ in Ecclesia Parochiali pro libito congregari absque licentia et præsentia Parochi, sicut et possunt propria bona administrare, et de illis disponere independenter ab illo. Ex eodem. ib.

Non potest Parochus tanquam delegatus Ordinarii, assistens earum Congregationibus, suffragium decisivum ferre. Ex eodem. ib.

Plura tamen ex his, quæ exigere à Confratribus Parochus nequit, possunt fieri de mandato Episcopi, ut in peculiaribus rerum eventibus sæpe decisum est à S. Congregatione. ib. n. 98.

Confratres non possunt quæstuare etiam per propriam Ecclesiam, nisi de licentia Ordinarii, ut ex Decreto S. Congregationis. Missas verò ex quæstibus illis collectas, celebrandas esse in eadem Ecclesia, non verò in Parochiali censuit S. Congregatio Concilii. ib. n. 132.

Inter Confraternitates laicorum illa præcedit quæ est in possessione præcedendi; et cùm nihil ea de re constet, præcedere illa debet, quæ prius saccis induta est, ut ex Constit. 84. Greg. XIII constat. Inst. Eccl. 105. n. 84.

Sed in Processionibus, in quibus defertur SS. Eucharistia, Confraternitates SS. Sacramenti, si sacco induatur, præcedit cæteras, ut decisum in Rota Romana. ibid. n. 85.

CONSECRATIO.

Si parietes Ecclesiæ sint destructi, et à fundamentis iterum reædificentur, Ecclesia jam consecrata iterum consecranda est,

ut ex Titul. *de Consecr. Eccl. vel Alt.* firmant canonistæ. Inst. Eccl. 67. n. 2. Officium verò recitari debet de priori consecratione, non de secunda. ib. n. 6.

Altaris consecratio planè distincta est à consecratione Ecclesiæ, ut ex Pontificali Romano annotatur. ib. n. 8.

CONSTITUTIO UNIGENITUS.

Publicis refractariis adversùs Constitutionem *Unigenitus* denegandum est SS. Viaticum. Publici autem censentur qui per judicis sententiam declarati sunt, quòd debitam eidem Constitutioni venerationem, obsequium et obedientiam contumaciter denegaverint, ut pariter illi qui hujusmodi contumaciæ reos se judici confessi sunt; sicut etiam qui sacrum Viaticum suscepturi inobedientiam suam et contumaciam adversùs eam constitutionem profitentur. Denique qui aliquid evidenter commisisse noscuntur manifestè oppositum eidem venerationi, idque vulgò ita cognitum est, ut publicum scandalum inde exortum non adhuc cessaverit. Hæc autem notoria certitudo non adest in casibus in quibus crimen nititur conjecturis, præsumptionibus, incertisque vocibus. Igitur hi qui habent adversam hanc famam postremo loco expressam num sacro Viatico reficiendi sint? hæc habeantur præ oculis: primò quærat Parochus seu Minister Sacramenti, num moriturus Paschali tempore acceperit communionem à Parocho ubi degebat; huic certè non est denegandum Viaticum si publicè petat, nisi fortè inter tempus Paschale quo communionem recepit, et tempus quo Viaticum poscit, aliquid commisisse noscatur quo publici peccatoris notam contraxerit.

Si verò validæ adversùs ægrotum præsumptiones et indicia urgent, tunc S. Communionis Minister debet ægrotum, remotis arbitris, alloqui, et ostendere illi indicia, quæ suspectum ipsum reddunt, rogans eum ut resipiscat, ac demonstrans se quidem paratum esse illi sacrum Viaticum ministrare, et velle pro sua pietate ipsius infamiam præcavere, et idcirco eum à sacra mensa non repellere, quamvis ipsum peccatorem in conspectu Domini reputet, non tamen in suo tribunali publicum atque notorium peccatorem agnoscere. Ita Benedictus XIV in sua Bulla *Ex omnibus Christiani orbis*, etc. Bullar. Tom. IV. num. LXI.

CONSUETUDO.

Consuetudo rationabilis, et legitimè præscripta, abrogat omnem legem humanam etiam canonicam ex textu *In Cap. final. de Consuet.*; nefas est tamen Episcopo juxta consuetudinem Diœcesis suæ contra Canones legem condere; quòd enim valeat consuetudo, est ex quadam tolerantia superioris legislatoris. Nimiæ autem esset arrogantiæ, si Episcopus legem conderet contra legem Superioris. De Syn. Diœc. l. 12. c. 8. n. 8.

CONTRACTUS.

Contractus trium contractuum, qui à multis defenditur, ab aliis improbatur, à Pontifice præcisè non improbatur, sed facultatem permittit Episcopis, ut in suis Synodis dehortentur subditos suos ab eo exercendo. De Syn. Diœc. l. 7. toto capite 50. l. 10. cap. 7. nov. edit.

Contractus *collatici* is est, quo bos terram arans traditur bubulco, qui solvit domino bovis certam portionem frumenti, lege hac adjecta, ut si bos naturaliter moriatur, damnum sit domino et bubulco commune. Si verò pereat culpa bubulci, is totum damnum subeat. Hic contractus approbatus est à Theologis, nonnullis adjectis conditionibus, quæ probatæ fuerunt à S. C. Concilii die 6 Dec. 1730, Syn. Diœc. lib. 10. cap. 8. n. 2.

Contractus venditionis cum pacto francandi est cùm Titius vendit Sempronio prædium suum cum pacto redimendi rem venditam; prætium tamen retinet tanquam conductor, et pro conductione mercedem solvit, donec idem Titius sibi illud prætium redimat. In hoc contractu pœnitens emptor à Confessario interrogandus est, num reipsa animum sincerum habuerit emendi; similiter et venditor interrogandus est, num ab emente pecuniam mutuam petierit, eumque renuentem induxerit ad usuram obtegendam pallio pacti francandi. In utroque enim illo casu subintelligitur usura, adeoque illicitum judicandum est; secus verò non. De Synodo Diœcesana, Lib. 10. cap. 8. n. 3 et 5.

CRUX.

Crux eminens inter candelabra statuenda est in Altari ubi Missa celebratur, nec sufficit crux nuda, sed requiritur cum Crucifixi figura. Nec decet, ut parva crux apponatur, ut non ita facilè occurrat oculis celebrantis, quare in Encyclica sua ad Ordinarios ditionis ecclesiasticæ mandat Pontifex, ut amoveantur cruces istæ parvulæ. V. Bull. T. II. *n.* 17, *Accepimus præstantium.*

Num verò apponenda sit crux de more etiam cùm exposita est adorationi sacra Eucharistia, Congregatio sacrorum Rituum consulta semel mandavit apponi; iterum verò causa reproposita die 2 Sept. anno 1721 decrevit, ut quælibet Ecclesia consuetudinem suam retineret. ibid.

Num etiam necessaria sit crux, si in tabula Altaris primam imaginem exhibet Crucifixus, Sacra Congregatio censuit hanc sufficere. ibid.

Denique num committat peccatum grave celebrans in Altari, à quo crux abest, communis sententia tenet id quidem nonnisi venialem culpam inducere. De Sacr. Miss. Lib. 3. cap. 13. n. 1.

CULTUS.

Cultus privatus impendi potest iis, qui nondum inter Beatos

vel sanctos adscripti sunt, non verò publicus, ut ex celebri Decreto sub Urbano VIII. *Certum est*, quod confirmat Benedict. XIV in sua Bulla *Quamvis justo*, Bull. T. III. n. 7. §. 11. Ex vi ejusdem Decreti non potest titulus Sancti vel Beati illis adscribi, sicut nec potest Missa solemnis de SS. Trinitate vel de Sanctis omnibus in die eorum anniversaria celebrari, sicut nec eorum panegyricæ conciones eadem die in Ecclesia haberi; sicut ex vi ejusdem Benedictinæ constitutionis emortualem diem festum eorumdem *ritibus palam celebrare, atque in eorum laudem hymnos prosequi,* non tamen peculiari collecta in litania invocari. ibid.

DISPENSATIO.

Dispensationes Sacræ Pœnitentiariæ cùm diriguntur ad Confessarium ex approbatis ab Ordinario, executioni mandari debent à Confessario approbato ab Ordinario illius loci, in quo dispensatio illa præstari debet, nec valet si actu Confessarius non sit, sicut nec si approbatus fuerit tantùm pro maribus, et dispensatio petatur à fœmina. Inst. Eccles. 87. num. 31.

Cùm dirigitur Confessario Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, requiritur laurea Theologiæ, vel Juris Canonici in publica Universitate; nec aperiri litteræ illæ possunt à simplici regulari Confessario, nisi tamen Religio illa privilegium aliquod ea de re obtinuerit. ib. n. 11.

Si semel apertum fuerit breve Pœnitentiarii ab eo qui non habet titulum requisitum, non ideo tamen vitiatur rescriptum, sed sufficit si alteri habenti requisita consignetur. Ibid. n. 33.

Si semel electus fuerit executor, potest nihilominus ex probabili sententia variari, quanquam non desint Doctores, qui oppositum opinentur. ibid.

Executor certiorem se reddere debet de veritate causarum, ex quibus obtenta dispensatio est; non tamen requisitis aliunde testimoniis, sed ipsum dispensandum interrogans, nisi alioquin ipse eamdem veritatem rescisset; nec tenetur illum sub juramento interrogare, ut est communis Doctorum sententia. ibid. n. 34.

Si tamen falsa narrare dispensandum sciverit, non potest ad dispensandum procedere, nisi id sciret ex præcedentibus dispensandi confessionibus, ut ex Sanchez. ibid.

In ejusmodi dispensationis litteris mandatur executori, ut dispenset audita priùs Sacramentali confessione, et in ipsa confessione; nec liberum est illi extra confessionem rem exequi, ut omnes docent. ibid. n. 35.

Cùm pœnitentia in litteris definitur, ea injungenda est; si verò committatur arbitrio Confessoris, non est illi liberum et ad arbitrium injungere, sed ad prudentiæ leges dirigenda est, neque nimis rigida, neque lenior quàm par sit. ibid. n. 37. et 38.

Quoad clausulam *dummodo sit occultum*, censetur occultum si tantùm septem, vec octo in civitate id resciant; in oppidis verò

si quinque, vel sex; quam Sententiam scriptores, qui mentem sacræ Pœnitentiariæ probè norunt, tuentur. ib. n. 45.

Si verò occultum impedimentum fuerit in loco, ubi executioni mandanda dispensatio est; publicum verò in alio, ubi commissum est delictum, tutiùs tunc est executionem suspendere, et de hac novitate sacram Pœnitentiariam certiorem facere. ib. n. 46.

Delictum olim publicum, nunc occultum, si à die commissi criminis decennium elapsum sit, ad hunc effectum censeri occultum judicant periti earum Theologi. ib. n. 48.

Si quis rem vetitam præstiterit, sed publicè credatur obtinuisse ad id facultatem, hujus peccatum ad hunc effectum creditur occultum. Si verò commisisse delictum resciatur, sed ignoretur inde consurgere impedimentum, profectò occultum quoad hunc effectum non censetur. ibid. num. 48.

Clausula *dummodo occultum sit* exigit, ut nullo modo probari possit. ib. n. 44.

Si delictum deductum sit ad Forum contentiosum à S. Pœnitentiaria censetur publicum. Si tamen data in eo fuerit sententia absolutoria criminis, per quam reus repertus sit innocens, et non culpabilis, vel ex hactenus deductis non repertus culpabilis, etiamsi id obtentum sit mediis illicitis, falsis testibus, etc., adhuc censetur impedimentum occultum ad hunc effectum. ib. n. 49.

Expressio causarum, earumque verificatio ad validitatem dispensationis pertinet. Bulla *Ad Apostolicæ servitutis*. Bullar. T I. n. 45. §. 1.

DOCTRINA CHRISTIANA.

In Ecclesiis ruralibus longè dissitis à Parochiali decernunt Episcopi, ut Sacerdotes ibi sacris operantes populum doctrinam Christianam doceant. Encyclica *Etsi minimè*. Bull. T. I. n. 42. Caveat tamen Parochus ne nimiùm tribuat alienæ operæ, sed cùm pueri ad Sacramentum Eucharistiæ et Confirmationis admittendi sunt, cùm sponsi conjugio jungendi, per se illos tentet quid didicerint. ib. n. 14.

Non est tolerandus mos in nonnullis Diœcesibus obtinens, ut pueri unius Parœciæ in alia Parœcia doceantur doctrinam Christianam, quemadmodum rescripsit S. C. Conc. ad Card. Lambertinum die 9 Aug. 1732. Inst. Eccl. 9. n. 10; sed singuli Parochi erudire suos debent, vel saltem curare, ut in Parœcia eruditantur, non tamen reprehendendi sunt illi qui in Ecclesiis suis, licèt non sint Parochis subjectæ, fideles eò confluentes docent, dummodo exhibeant Parochis nomina eorum, qui eas frequentant. ib. n. 13.

Ludi Magistri, tam conducti à Communitate, quàm non conducti, tam Clerici, quàm laici hortandi sunt priùs, ut doceant suos christianam doctrinam, tum etiam cogendi, ex D. S. C C. ad Archiep. Spalat. die 17 Jul. 1668. ib. n. 14.

Doctrinam Christianam non omnes scire æqualiter necesse

est; plura enim scitu sunt necessaria Ecclesiasticis quàm laicis, plura adultis quàm pueris et puellis, plura valentibus ingenio quàm hebetibus. Inst. Eccl. 72. n. 19.

Si quis non credat explicitè ea, quæ scitu necessaria sunt necessitate medii, multò probabiliùs est, illum nec validè absolutione potitum fuisse. Illicita est quidem certè in eo casu absolutio, nec potest Confessarius tutò uti opposita huic sententia, et absolutionem illis, qui hæc explicitè ignoraverint, impertiri, ut ex propositione damnata ab Innocentio XI constat. ib. n. 19.

Si quis verò ignoret ea, quæ necessaria sunt necessitate præcepti, dummodo nunc doleat, et proponat emendationem, absolvi utique potest, ut ex Theologis. ib.

Parochi doceant pueros diebus saltem dominicis aliisque festis de præcepto doctrinam Christianam omni contraria consuetudine penitus sublata, Encyc. *Ubi primum.* Bull. Tom. I. num. 2. §. 3.

In Bulla *Etsi minimè,* Bullar. Tom. I. num. 42. §. 12. monet Pontifex ut Confessarius fixum animo teneat *invalidam esse absolutionem Sacramentalem, quam quis ignoranti res necesssarias necessitate medii, impertitur.*

DOS.

Cum puellis, quæ virgines non sunt, petuntque subsidia dotalia relicta virginibus, dispensat in occultis, et in foro conscientiæ tantùm major Pœnitentiarius tam pro obtentis, quàm pro obtinendis, quatenus tantùm illæ in posterum honestè vivant. Bulla *Pastor bonus,* etc. Bull. Tom. I. n. 95. §. 27.

DUELLUM.

Bened. XIV, anno 1752, *die 4 Idus Novembris has propositiones ad duellum attinentes damnavit.*

I. Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tanquam formidolosus, timidus, abjectus et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se, suosque sustentat, privaretur, vel promotionis aliàs sibi debitæ, ac promeritæ spe perpetuò carere deberet; culpa et pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II. Excusari possunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia duellum acceptantes, vel ad illum provocantes, quando certò sciunt pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III. Non incurrit ecclesiasticas pœnas contra duellantes latas Dux, vel Officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ et officii.

IV. Licitum est in statu hominis naturali, acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari nequit.

V. Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest

statui Civitatis malè ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magistratûs justitia apertè denegatur.

Vetat Pontifex in eadem Bulla, ne easdem propositiones quis defendat, publicè vel privatim, divisim, aut conjunctim, etiam disputandi gratia; alioquin incidat ipso facto in excommunicationem reservatam Romano Pontifici. Mandat, in virtute S. obedientiæ, ne quis eas et ne unam quidem in praxim deducat.

Confirmat præcedentium Romanorum Pontificum constitutiones de duello, atque edicit, ut si quis in duello, sive publicè, sive privatim indicto hominem occiderit, sive ille obierit in loco conflictûs, sive extra, ex vulnere in duello accepto, perinde habeatur ac homicida voluntarius, adeoque immunitate asyli non gaudeat, extrahi è loco sacro possit, data ab Episcopo facultate quam illi Pontifex impertitur. Addit, quòd si adhuc vivat graviter vulneratus in duello, et percussor recurrerit ad asylum, ac meritò timeatur futurum, ut si mors acciderit vulnerati, ille se proripiat, tunc si judicio peritorum grave vitæ periculum ex vulnere imminere censeatur, extrahatur ex asylo reus, præmisso Decreto Episcopi et cum assistentia Clerici ab eodem Episcopo deputati, et teneatur carceribus clausus, exacta tamen à judice promissione, ut si fortè vulneratus vitam proroget ultra tempus de homicidio præscriptum, restituat illum Ecclesiæ; alioquin incurrat pœnas à Bened. XIII in persimilibus casibus de homicidis loco sacro extractis, et non restitutis constitutas. Demum privationem sepulturæ, quam incurrunt duellantes in sanctione Tridentini, declarat incurri etiam ante sententiam Judicis, si fortè decedat etiam extra locum conflictûs ex vulnere in duello publico, vel privato accepto, etiamsi ante mortem certa signa pœnitentiæ dederit, et absolutionem à censuris obtinuerit, nec dispensari ea in re ab Episcopis posse decernit.

ECCLESIA.

In Ecclesiis ruralibus parochiali proximioribus caveat Episcopus, ne permittat, ut Missa celebretur ante parochialem, Encyclica *Etsi minimè*. Bull. T. I. n. 42. §. 14.

Ecclesia parochialis si fortè corruerit, vel reparatione indigeat, tenetur illam resarcire Fabrica si adsit, sin minùs tenetur Parochus non quidem reditibus suis patrimonialibus, sed ex reditibus beneficii, si ad suam sustentationem supersint; quanquam non supersint ad sustentationem propinquorum ejusdem Parochi. Tertio loco qui habent beneficium ecclesiasticum in illa Ecclesia. Quarto loco si Parœcia est de jure Patronatûs, tenetur Patronus suis sumptibus id agere; ita tamen, ut si infra præfixum ab Episcopo tempus noluerit sumptus illos subministrare, amittat Jus patronatûs illud. Denique ultimo loco tenetur populus, et qui in ea Parœcia habitant, etiamsi conducant domos alienas, et dominus illarum alibi habitet; possunt tamen in eo casu ex pensionibus retentis se indemnes reddere. Ita ex Canonistis. Instit. Eccles 100. per totam.

Ecclesia polluitur per homicidium voluntarium, c. *Proposuisti de Cons. Eccl.* Si in ea magna vis humani sanguinis effundatur. Can. *Ecclesiis de Cons. dist.* 1. Si sponte effundatur semen humanum, *sive effusio sit secundùm naturam, sive contra, sive per copulam aliàs licitam, sive per illicitam; ex eodem textu, et cap.* Si Ecclesia, *de Consecr. Eccles.* Si excommunicatus vitandus in ea sepeliatur, *c. Consuluisti de Cons. Eccl.* Item si ibi sepeliatur Ethnicus, can. *Ecclesiam* De Consecr. dist. 1. De Sacrificio Missæ l. 3. c. 7. n. 4.

EPISCOPUS.

Episcopi consecratio ab uno ne, vel à tribus fieri necessariò debeat, ut valeat, quanquam sit quæstio inter Theologos, cùm tamen Pontifices consueverint in locis, ubi desunt Episcopi, ut ab uno tantùm Episcopo consecratio ista fiat, facultatem concedere; hinc videtur probabilior sententia asserens unicum Episcopum sufficere. Solent tamen Pontifices præcipere, ut Episcopo consecranti adjungantur duo Abbates, vel duo Sacerdotes in dignitate Ecclesiastica constituti. Ita pluribus allatis exemplis. De Synodo Diœcesana, lib. 13. cap. 13. num. 5. Ibi pariter decernitur valere consecrationem Episcopi ab uno Antistite, uno tantùm adjecto Presbytero, confectam, quin etsi nullus alius præter consecrantem assistat. De Syn. Diœc. l. 13. c. 17. n. 9.

Pactiones initæ à Capitulo electore, et juratæ ab Episcopis electis in Germania, ut sibi non liceat contra ipsos Electores procedere, aut obsistere officialibus Capituli, si quid egerint et decreverint; pactiones inquam, illæ si electionem præcedant nullæ omnino et irritæ declarantur ab Innoc. XII Constitutione incipiente *Ecclesiæ Catholicæ.* Quæ verò subsequentur, illarum executionem suspendunt, donec Sedes Apostolica judicium de illis ferat. ib. n. 17. Hæ verò pactiones vetitæ et irritæ censentur, etiamsi fuerint honestæ, ut ex DD. ib. n. 19. Insuper adsunt ea de re Litteræ Apostolicæ Benedicti XIII in forma Brevis legendæ. ib. n. 23.

Episcopi suffraganei si decorentur pallio, in Bullis tamen ejus concessionis cavetur, ne quid præjudicii ex hoc inferatur eorum Metropolitis, quin et vetantur illud ferre in præsentia Archiepiscopi. De Synod. Diœc. lib. 13. cap. 5. num. 10. nov. edit.

Pallii honore non decorantur Latini Patriarchæ titulares, quemadmodum nec Archiepiscopi in partibus; cùm enim pallio nemo uti possit extra provinciam suam, illi profectò alibi commorantur. ib. n. 17.

Episcopatuum resignationes, quas sibi permitti postulant Episcopi, non admittuntur à Congregatione Consistoriali, nisi ex canonicis causis recensitis in cap. *Cum pridem, de renuntiat.* quæ tamen omnes ad id referuntur, ut clarè constet ipsos plebis suæ saluti prodesse ampliùs non posse, ib. cap. 16. num. 3.

Episcopi Regulares si se abdicaverint Episcopatu, tenentur claustra suæ Religionis repetere, nisi aliter commissum sit à

S. Pontifice... Ita Benedictus XIII in sua Bulla *Custodes*. ib. n. 4.

Causæ resignationis non tam rigorosè examinandæ sunt in ordine ad Cardinales Episcopatum resignantes, dum volunt se conferre Romam, ut assistant Romano Pontifici. Ita ex Fagnano ib. n. 5.

Episcopus translatus ex uno in alium Episcopatum frui potest reditibus Ecclesiæ, à qua discedit, usque ad illum temporis articulum, quo à Summo Pontifice in Consistorio à vinculo prioris Ecclesiæ absolvitur; ex tunc enim prior Ecclesia vacare censetur, ut ex definitione Congr. Conc. per Urban. VIII. approbata ib. n. 7. Neque ibidem Episcopus post absolutionem à vinculo, jure potest conferre beneficia, quæ post idem tempus vacaverint, utì decisum in Tribunalibus Romanis. ib. n. 9.

Interim tamen post pronunciationem, scilicet Pontificis in Consistorio, quoadusque hæc pronunciatio innotuerit Episcopo, remanet in eodem Episcopo jurisdictio non quidem ad conferenda beneficia, sed ad Diœcesim gubernandam necessaria, utì provisum est in eodem Decreto, seu in brevi illud confirmante Urbani Papæ VIII. ibid. n. 10.

Si Episcopus in manus Paganorum, aut Schismaticorum incidat, et fiat captivus, Ecclesiæ administratio transit in Capitulum, quoadusque aliter disponat Sedes Apostolica, c. *Si Episcopus* de supplem. neglig. Prælat. in 6, quæ tamen vera sunt, si carcer Episcopi sit adeo arctus, ut Episcopum suum nequidem per litteras adire Diœcesani valeant. ibid. num. 11.

Episcopis ex constitutione Pontificis incipiente *Firmandis*, Bull. Tom. I. n. 109. fas est in Ecclesia Parochiali à Regularibus administrata in Pastorali visitatione inspicere Altare illud, in quo Tabernaculum SS. Eucharistiæ tenetur, item Fontem Baptisterii, confessionale Parochi, pulpitum è quo Parochus jus habet annuntiandi verbum Dei, sacrarium, in quo servatur sacra suppellex ad sacramenta ministranda, sepulchrum, Cœmeterium Parochiæ, turrim etiam campanariam, si adsint campanæ ad Parochiam spectantes; ac demum sacra vasa, in quibus particulæ consecratæ servantur, vel sacra olea Baptismi et Extremæ Unctionis; demum pilam aquæ benedictæ.

Episcopi, quibus usque modò concessa est facultas impertiendi benedictionem cum Indulgentia plenaria fidelibus in mortis articulo constitutis, ut ea possunt non tantùm ad certum tempus, quemadmodum limitatur in Brevibus ab illis impetratis, sed quamdiu in Diœcesi, cujus intuitu illam obtinuerint, permanserint. Habent etiam facultatem subdelegandi alios pios Sacerdotes quotquot judicaverint opportunos, ut ipsi Episcopis impeditis eamdem indulgentiam conferant. Subdelegati verò ea facultate ad se transmissa uti possunt pro tota Diœcesi, vel territorio, cui destinati sunt, quoadusque in hoc munere perseverant, etiamsi Episcopus delegans obierit. Demum facultates istæ deinceps concedentur perpetuæ omnibus et singulis Episcopis, qui litteras ea

de re petierint, quam etiam facultatem obtinebunt Prælati inferiores, territorium separatum habentes cum vera qualitate *Nullius*, et activa jurisdictione in Clerum et populum. Ita sancit Pontifex sua Constitutione, *Pia Mater*, edita anno 1747, nonis Aprilis, in qua etiam Ritum hujus benedictionis præbet. Bull. Tom. II. n. 34.

Episcopus in sua Synodo non potest quidem definire quæstiones de fide, sed prohibere potest errores jam ab Ecclesia proscriptos, ut ex Gonzalez in Cap. *Vestra* deducitur. De Syn. Diœc. l. 6. c. 3. n. 7.

Episcopis in Synodo fas est non quidem rem aliquam inter DD. controversam definire ; sed praxim prohibere, utì ex. gr. non licet illis pronunciare, utrùm jejunii essentia in abstinentia à carnibus tota consistat; sed etiam ante Bullam Bened. XIV, jus illis fuit injungere, ut qui dispensationem ad carnes diebus jejunii edendas obtinuerant, unicam comestionem servarent. De Syn. Diœc. l. 7. c. 3. n. 1.

Episcopo ex epikeia fas est aliquando in iis præsertim, quæ dilationem non patiuntur, nec de quibus facilè Summus Pontifex consuli potest, circa jus commune relaxare, ut decisum à S. Congreg. Concilii refertur. De Synodo Diœcesana, libro 12. cap. 8. num. 1. Id tamen nonnisi in speciali rerum articulo, neque ea de re statutum universale concedere potest, ut ex communi DD. ib. n. 2.

Ad Diœcesanum Episcopum pertinet Ecclesias consecrare, eique fas est id muneris demandare alteri Episcopo, minimè verò Presbytero etiam cum oleis ab ipso Episcopo benedictis. Ita ex DD. De Synodo Diœcesana, lib. 13. cap. 15. num. 2.

Consecratas insuper Ecclesias, atque pollutas nemo præter Episcopum Diœcesanum reconciliare potest, nec fas est id muneris demandare Presbytero, quanquam cum aqua ab Episcopo benedicta. Si tamen Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantùm benedicta, facultas dari potest, ut per simplicem Sacerdotem, adhibita tantùm aqua lustrali, Ecclesia polluta reconcilietur. ib.

Episcopo curandum est, ut Legata pia impleantur, quod præstare ipse potest, etiamsi prohibitus fuisset à testatore, ut ex Cap. *Tua nobis*, de Testam.

Quòd si testator executorem reliquerit sui Legati, et ei in casu, quo segniter agat, alterum substituat, tunc Episcopus, si subdelegatus etiam segniter egerit, curam id exequendi in se suscipere debet; quod valet etiam in omnibus piis dispositionibus, tam in ultima voluntate factis, quàm inter vivos, ut ex Trid. sess. 22. *de Reform.* c. 8. valet etiam non solùm pro Episcopis, sed etiam pro Prælatis inferioribus, habentibus territorium separatum, et jurisdictionem quasi Episcopalem. De Syn. Diœc. l. 13. c. ult. numero 1 et 2. Valet etiam pro Vicario Capitulari sede vacante, ut de Legato de Missis statuit S. C. ibid. num. 2.

Fabrica S. Petri in Vaticano in locis suæ auctoritati subjectis (non enim sunt omnia) non se immiscet jurisdictioni Episco-

porum in ordine ad Legata Pia, et Missarum onera, nisi post annum ab obitu testatoris, quo anno elapso piarum voluntatum executioni se immiscet, etiamsi judicium cœptum, ab Episcopo terminatum non fuerit, ut ex DD. constat. De Synodo Diœcesana, lib. 13. cap. ult. num. 3.

Non licet Episcopo à Diœcesi per tres menses abesse pro libito aut quacumque ex causa; sed causa sit verè æqua, simulque provideatur, ne gregi ex hoc detrimentum obveniat. Encycl. *Ubi primum.* Bullarii Tom. I. num. 2. §. 4.

EUCHARISTIA.

De frequentia SS. Communionis, quibus concedenda sit quotidiana, quibus aliquando rariùs, nihil innovandum supra Decret. Innoc. XI, die 12 Febr. 1679 omnia scilicet referenda esse docti et prudentis Confessarii judicio. Inferri tamen ex eodem Decreto licet, frequentem accessum denegandum esse iis, qui in gravia peccata sæpe labuntur, nec de emendatione sunt solliciti, sicut nec tam sæpe iis, quorum cùm voluntas sit à gravibus aversa, venialibus tamen tenaciùs inhærent. De Syn. Diœc. l. 7. cap. 12. n. 9.

Eucharistiam una tantùm die Paschatis Resurrectionis distribuere sæcularibus vetitum est Regularibus in suis Ecclesiis; cæteris verò Paschalibus diebus id possunt citra ullam prohibitionem. Ita in Tr. de Synodo Diœcesana l. 11. cap. 14. num. 5.

Paschale tempus, intra cujus spatium satisfieri potest præcepto, ab Eugenio IV, sua constitutione *Fide digna*, definitum est, à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis, nec licet Episcopo, etiam in Synodo, tempus istud latiùs prorogare. De Synodo Diœcesana lib. 12. cap. 6. num. 10.

Paschali præcepto de Eucharistia sumenda in Parochiali Ecclesia non satisfacit recipiendo illam in Ecclesia Metropolitana, ut ex Decretis S. Congregat. firmat de Lugo. Resp. Moral. l. 1. Dub. 15. Ita Inst. Eccl. 18. n. 12.

Qui Præcepto Paschali de Eucharistia sumenda non satisfecit tempore apto, etiam post illud tenetur, et cogi potest pœnis ad Eucharistiam sumendam. Inst. Eccl. 45. n. 15.

Famuli et famulæ sæculares inservientes Monasteriis Regularium utriusque sexûs, etiamsi habitent in atriis Monasteriorum muro circumvallatis, tenentur communionem Paschalem in Ecclesia Parochiali, intra cujus fines situm est Monasterium, recipere, ut ex Decreto S. C. sæpius decisum est; neque enim habitationes illæ sunt intra septa ac domos Monasteriorum, quod requiritur à Trid. ut famuli eximantur à Parœcia. Inst. 55. n. 7 et 8.

Sacerdotes Missam celebrantes non tenentur præcepto Paschali satisfacere in sua Parœcia; si tamen rarò intra annum celebrant, nec volunt, seu possunt celebrare Missam in Paschate, tenentur tunc communicare in Parœcia. ib.

Peccatori occulto publicè Eucharistiam petenti non est dene-

ganda, cùm jus naturale ad famam id expostulet. De Syn. Diœc. lib. 7. cap. 11. num. 4.

Occultè verò petenti et noto Sacerdoti aliunde, quàm ex Confessione, tutò negatur. Si verò pariter aliunde et simul etiam ex confessione sciat, exprimere debet Sacerdos, se habere ejus peccati scientiam ex certo loco, non tamen nominato eo à quo scit, si sub arcani naturalis sigillo id acceperit: Si verò noverit rem tantùm ex Confessione, perinde se gerat, ac si nesciverit, cùm id exigat arctissimum Confessionis sigillum. Instit. Eccles. 89. n. 2.

Publicus peccator publicè petens repellendus est. Publicus verò dicitur non ille tantummodo, qui talis declaratus est à Judice, sed etiam qui per evidentiam facti, quæ nulla possit tergiversatione celari, talis habetur. ib. n. 8, et De Sacrif. Miss. l. 3. c. 20. n. 4.

Eucharistiæ sumptionem præcedere debet jejunium naturale à media nocte præcedenti cœptum. Nec refert si post cibum sumptum ante mediam noctem nullus somnus captus sit, nec cibus concoctus ante Sacram Communionem. Porro jejunium istud frangitur etiam parvitate materiæ; quare nec ablutio sumpta post celebratam Missam admittenda ab eo est, cui eo die alias Missas celebrare permittitur, utì die Nativitatis Domini, quo in casu, nec licet celebrare et ad dandum ægroto Viaticum; nam præceptum Viatici obligat quando conferri potest juxta ritum Ecclesiæ. Reliquiæ tamen cibi in ore remanentes, si deglutiantur, non frangunt jejunium naturale, ut ex Rubrica Missalis constat. Vicissim si quis antequam somno se dederit parum sacchari in os induxerit, quod paulatim liquescens in stomachum delabatur, id utique jejunium istud frangit. Tandem si quis ore gustaret vinum, vel condimentum ad saporem explorandum, et statim expueret, hæc non esset fractio jejunii. De Missæ Sacrif. lib. 3. toto cap. 12.

In dubio, num quis fregerit jejunium, disputant Theologi, apud quos varii casus distinguuntur, præstaret tamen abstinere à percipienda communione. ibid. n. 7.

Sacerdos extra Missam Eucharistiam suscepturus stolam è collo suspensam habere debet, utì præcipit Rituale Romanum. Potest verò seipsum suis manibus communicare si absit scandalum, et suppetat causa, quæ perceptionem Sacramenti exigat, nec alius Sacerdos præsto sit. Causa verò est solemnis aliqua festivitas. De Sacr. Miss. l. 3. c. 17. num. 10.

In Missis Defunctorum Eucharistiam fidelibus administrare non est vetitum, cùm Decr. S. C. Rit. id prohibens, modò non ampliùs exhibeatur illud poscentibus, et docti Rituum Scriptores admittant, administrari tutò posse, in quacumque demum Missa, nullo facto discrimine inter formas in eadem Missa consecratas, et reliquias, quæ in Tabernaculo asservantur. ibid. c. 18. n. 12.

Nocte Natalis Domini ex Decretis S. R. C. vetitum est ministrare in Missa sacram communionem fidelibus adstantibus; quia

nec Sacerdoti eadem nocte alias duas Missas celebrare permittitur. ib. n. 13.

Feria VI. in Parasceve et Sabbato sancto nullus, nisi ad Viaticum, est communicandus, utì ex consuetudine omnium Ecclesiarum certum est. ib. n. 14.

Sacerdos in peccato mortali ministrans Eucharistiam graviter offendit in reverentiam tanti Sacramenti. Ex quo fit, ut qui recipit ab illo sacramentum scienter, peccato ejus communicet, quæ est animadversio S. Thomæ. ibid. c. 19. n. 2. Ex quo infertur peccare illum graviter, qui Sacramentum suscipit à Sacerdote schismatico, vel excommunicato, ex eò quòd ejus peccato communicet. ib. n. 3.

An unico peccato peccet Sacerdos, qui lethali peccato infectus pluribus Sacramentum Eucharistiæ administrat, dissident inter se DD.; alii enim unicum agnoscunt, quando per continuatam actionem pluribus ministrat, alii totidem peccata multiplicant, quot sunt fideles. ibid. num. 3.

Non licet uni ex fidelibus plures particulas, vel majoris moduli hostiam præbere, quod vetuit S. C. Conc. Decr. approbato ab Innoc. XI, die 12 Febr. 1679. ibid.

Peccatori parato recipere in peccato Sacramentum non licet offerre hostiam non consecratam pro consecrata ob periculum idololatriæ, tum respectu suscipientis, tum adstantium. ib. c. 20. n. 4.

Purgatio, quæ olim fiebat per Eucharistiam, qua Sacerdos fideli communicaturo denuntiabat, Corpus Christi futurum illi ad probationem, licèt fortè non contineat tentationem Dei, ut non malè ratiocinatur Vasquez; hodie tamen cùm abrogata fuerit per text. ex Cap. *Ex tuarum,* in usum revocari non potest. De Sacrif. Miss. l. 3. c. 20. num. 3.

Consuetudo Eucharistiam negandi reis ad mortem damnatis, ubi invaluit, neque probatur, neque refellitur, sed ubi invaluit contraria, utique retinenda est, aliquid tamen temporis interponendum est inter communionem et mortem, quo species Eucharisticæ consumantur. De Sacr. Miss. l. 3. c. 20. n. 6.

Si alicujus Sacerdotis negligentia aliquid Eucharistiæ in terram deciderit, rubricæ Missalis servandæ sunt; quanquam fatendum est, canonicas pœnas obsolevisse. Si verò fragmentun aliquod in fœminæ pectus deciderit, præstat ut fœmina suis ips manibus levatum in os injiciat. ib. num. 7.

Parochus Eucharistiam deferens, vel cadaver associans, si impeditus sit, quominus eat per viam publicam, jus habet transeundi per agrum alienum, nec impediri potest à domino, id enim jure communi concessum est cuilibet de populo. Inst. Eccles. 89. num. 2.

Si quis Sacerdos ægrotus Viaticum suscipere vellet manibus suis, atque in os suum inferre non renuente Sacerdote, damnari non mereretur. De Syn. Diœc. l. 13. c. 19. num. 27.

Si quis Episcopus vetet, ne in Missa in hoc vel illo altari cele-

branda Eucharistia adstantibus ministretur, parendum ille est, nec turbæ ciendæ. Encyclica die 12 Nov. anno 1742, et de Sacrif. Miss. lib. 12. cap. 22. n. 17.

Si quis surripiat hostiam, vel particulas ex tabernaculo, vel è sacra pyxide, vel ex Ostensorio, et extractam asportet, id sufficere censetur pro asserendo furto hostiæ consecratæ, quare reo competet demonstrare non esse consecratas. Ita in Bulla *Ab augustissimo*, Bull. T. I. n. 93.

Eo ipso autem, quòd quis id sacrilegii egerit, præsumitur uti voluisse ad malum finem; quæ pariter præsumptio valet contra eum, qui in actu communionis, vel post illum è suo, vel alieno ore extractam particulam asportaverit. ibid.

Rei hujus sacrilegii etiam pro prima vice tradendi sunt brachio sæculari, præcedente in Ecclesiasticis degradatione reali. ib.

Si quis mane sumpserit Eucharistiam, vesperi verò decidat in lethalem morbum, integrum erit Parocho, si vel illum denuo communicet eadem die, sive abstineat, nec potest ab Episcopo ad utrumlibet adigi. De Syn. Diœc. c. 11. l. 7. n. 2.

Quoad Eucharistiam pueris administrandam, rectè admonet Pontifex non eamdem desiderari ætatem in pueris in mortis articulo versantibus, quæ in iis, qui rectè valent. In morituris judicio Parochi permittendum est, qui diligenti examine investiget, num tanta polleant perspicacia, ut Christum sub speciebus sacramentalibus firmiter credant et adorent. De Syn. Diœc. l. 7. c. 12. n. 3.

Rectè valentes potiri debent majori judicii firmitate, ut debita religione et reverentia ad Sacramentum accedant; quæ plerumque firmitas advenire solet annum decimum inter et decimum quartum ætatis. ibid. n. 2.

Extremè ægrotantibus, eodem periculo mortis diutiùs perseverante, potest, et debet semel, iterum, tertiò Viaticum conferri petente maximè ægroto; sed quoties et quantùm temporis intercedere necesse sit inter unam et alteram communionem, nihil definiendum Pontifex censet. De Synod. Diœc. lib. 7. c. 12. n. 4.

Eucharistiam in Oratoriis privatis administrare, quamvis multi vetitum non esse credant; tamen consonans praxis, quæ Romæ obtinet, vetat in Diœcesi Bononiensi. Inst. Eccl. 34. n. 12.

Sacerdotes omnes cujuscumque sint Collegiatæ tenentur Feria V in Cœna Domini Sacramentum SS. Eucharistiæ recipere è manibus celebrantis, ut dicunt Decreta plura S. C. apud Bissum V *Communio*, num. 383. Inst. Eccl. 38. num. 10.

EUNUCHUS.

Nemo abcissionem potest in se permittere, nisi de consilio medici ad servandam vitam; et quanquam Theologi quidam admittant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulciùs in Ecclesia canat, atque inde

victum sibi honestum procurare possit, adhuc tamen Theologorum id negantium opinio communis obtinuit. Disputant verò Canonistæ, num ex vi Capitis *Significavit*, sub titulo *de corpore vitiato*, Sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus Diaconi, aut Subdiaconi in Missa exercere: certum est, vi ejusdem Capitis, Sacerdotem illum posse benedicere, Sacramenta Baptismi, Pœnitentiæ ac Extremæ Unctionis administrare de licentia Episcopi; constat tamen eunuchum hujusmodi incurrere notam irregularitatis, nec Episcopo inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi. De Syn. Diœc. l. 11. cap. 7. n. 4 et 5.

EXAMINATORES.

Examinatores, si in Synodo fuerint designati tantùm nomine Officii, ut sunt ex. gr. Prior S. Dominici, non ex hoc intelligitur, quòd successor in eodem munere habendus sit ut Examinator Synodalis, nam est electa industria personæ. De Syn. Diœc. lib. 4. cap. 7. n. 5.

Electi in Synodo Examinatores, si interim ante novam Synodum decedant, tunc si saltem sex remaneant, qui numerus de necessitate est ex definitione Tridentini, non possunt alii in eorum locum substitui ab Episcopo. Si minores sint numero, tunc suffici possunt alii usque ad sex ab Episcopo quidem approbante Capitulo. ibid. n. 7. Qui tamen Examinatores suffecti cessant elapso anno, si interim synodus non celebretur, ut ex Decreto Clem. VIII. In hoc casu, quo Synodus post annum à priori Synodo non celebretur, tunc si non supersint saltem sex in priori Synodo designati, omnium etiam superstitum munus cessat. Quare tunc necesse est, ut si post annum concursus ad vacantes Parochiales instituendus sit, petatur à S. C. facultas, ut novi Examinatores extra Synodum deputentur; quæ facultas si obtineatur, uti semper obtinetur, tunc Episcopus debet quos designavit proponere Capitulo à majore ejusdem parte approbandos. Capitulum verò tenetur illos approbare, si habeant qualitates à Trid. requisitas. ib. n. 10.

Examinatores congruentiùs suffragia ferunt palam communicando secum invicem, tum indicendo Notario hunc, vel illum esse approbàtum. In quam sententiam, quæ est Fagnani, inclinat Pontifex in Synod. Diœces. lib. 4. cap. 8. num. 4.

In judicio Examinatorum nulla fert suffragia Episcopus, vel Vicarius loco Episcopi præsidens, nisi in casu paritatis votorum, aut si sint singularia; tunc enim potest Episcopus quibus censuerit partibus accedere, sed hoc præstare debet tunc coram iisdem Examinatoribus. Ita ex Garcia. ibid. num. 5.

EXCOMMUNICATIO.

A quibuscumque censuris excommunicationis, suspensionis et interdicti etiam contentis in Bulla *Cœnæ Domini* absolvere potest major Pœnitentiarius, Regulares quidem in utroque foro, reli-

quos verò in foro conscientiæ tantùm; quanquam et illos potest absolvere in utroque foro in censuris publicis latis à jure, Apostolicæ Sedi reservatis, et etiam nominatim declaratis vel latis nominatim ab homine si expiraverit jurisdictio Judicis delegati à quo latæ fuerunt, vel quando absolutio remissa fuerit ad Romanum Pontificem, vel quando proprios Judices adire rei non possunt. Obligandi sunt tamen rei isti, ut satisfaciant parti, alioquin recidunt in eamdem censuram. Si verò hæc satisfactio à parte recusetur, tunc major Pœnitentiarius illi præscribat hanc satisfactionem, qua à parte recusata, nihil ultra agendum est. Bulla *Postor bonus*, Bull. Tom. I. n. 95. §. 7.

Si Episcopus excommunicationem aliquam tulerit per legem generalem incurrendam à transgressoribus, declaretque, illos statim fore evitandos, licèt publicè ac nominatim denuntiati non sint, quia facti notorietate dignoscitur, illos in excommunicationem incidisse; excommunicatio ista nequaquam sustinetur, cùm repugnet Constitutioni Martini V *Ad evitanda*, quidquid in oppositum sentiat Fagnanus in cap. *Quod à Prædecessore*, num. 55. de Schismat. De Syn. Diœc. l. 12. c. 5. n. 4.

Excommunicatio in Bulla *Cœnæ*, qua vetatur fidelibus deferre arma etc. ad Turcas, non afficit fideles Turcarum imperio subjectos, qui imperantibus illis arma suppeditant, aliò transvehunt, dummodo id peragant amoto animo iniquo nocendi fidelibus. De Syn. Diœc. l. 13. c. 20. num. 6.

Ad postulata Episcoporum Albanensium rescriptum fuit à Congregatione de propaganda Fide, mandante Pontifice, ne inquietarent fideles, si navibus suis ad Turcas nullo bello inter Christianos et Turcas furente, transvehant sclopos majores, aut minores, sarissas, gladios, plumbeas glandes, nitratum pulverem, chalybem, ferrum, aurichalcum, æs, funes et alia ad naves bellicas instruendas idonea, adhibito tamen modo quoad numerum et quantitatem, ut fieri ab illis solebat. Firmam tamen voluit prohibitionem transvehendi vel pacis tempore, vel belli mortaria, incendiarias pilas, tormenta bellica majora, plumbeos, aut ferreos majoris moduli globos, ipsosque sclopos ingenti numero. Quæ tamen facultas illis facta est, quia non aliter possunt victum sibi comparare, atrocesque persecutiones evitare. ibid. num. 7.

EXEMPTIO.

Exemptio Ecclesiastici à jurisdictione sui Episcopi non conceditur à Congregatione; nisi evidenter probetur sævities contra se exercita, aut justus timor ne exerceatur, et nec tunc nisi priùs audito Ordinario, ipsoque fraternè admonito, ut mitiùs agat. De Syn. Diœc. l. 13. cap. 10. num. 30.

Tunc autem plerumque nihil fit aliud nisi ut prohibeatur Ordinarius, ne procedat ad censuras, carcerationem etc. nisi priùs obtenta à Congregatione, vel à Metropolitano facultate. Imò si

reus in flagranti crimine deprehendatur, tunc non intelligitur subtracta facultas Ordinario procedendi adversùs delinquentem, ut ex Decr. S. Congreg. ib.

EXECUTIO PROVISIONUM CURIÆ ROMANÆ.

In Bulla *Pastoralis regiminis*, Bull. Tom. I. n. 47, feriuntur excommunicatione Pontifici Romano reservata laici impedientes executionem mandatorum, citationum, aliarumque provisionum Romanæ Curiæ : et illi pariter qui impedientibus hujusmodi auxilium, consilium vel favorem præstant : Regulares verò et Ecclesiastici suspensionem ipso facto incurrunt tam ab exercitio Ordinum quàm officiorum, quæ ambæ censuræ sunt reservatæ Romano Pontifici. Notarii verò sive tabelliones recusantes facere hujusmodi provisionum et executionum instrumenta publica ad instantiam partis, privantur officio notariatûs et infames declarantur.

EXEQUIÆ.

Si testator jusserit sepulturæ mandari corpus suum sine precibus, et Psalmis et Missis, associatione Clericorum, candelis ardentibus, ejus voluntas non est attendenda, ut decidit S. Rota coram Molines in Romana Funeralium die 15 Junii 1699. Instit. Eccl. 36. n. 22.

Clemens XI mandavit in edicto legendo in ejus Bull. pag. 317. ut in associatione funeris cujuscumque serventur leges Ritualis Romani in tit. *De Exequiis*, §. *Constituto tempore*. Fieri tamen potest, ut in aliquo singulari rerum articulo cadaver deferendum sit aliter quàm præscribat Rituale; quod tamen fieri non debet absque Episcopi scientia, ut ex. gr. si deferendum sit cadaver in curru tecto, quod sæpe aliàs prohibuit S. C. apud Petram in Constit. Apost. Tom. II. n. 10.

Parochi associantes funus ad Ecclesiam Regularium arceri non possunt ab ingressu Ecclesiæ illius cum cruce et stola, ut ex Bulla *Pretiosus* Bened. XIII. ib. n. 26.

Cadavera Sacerdotum, Diaconorum et Subdiaconorum exponi non possunt in Ecclesia, alia induta veste, quàm sacra sui Ordinis, ut ex decreto Clementis XI. ib.

EXORCISMUS.

Non licet Regularibus, contradicente Episcopo, exorcizare in propriis Ecclesiis. Encyclica ad Episcopos Poloniæ *Magno cum animi*, Bull. Tom. III. n. 48.

In Epistola ad Episcopum Augustanum, Bullar. tom. I. num. 141, laudatur Encyclica Clementis XI, data 21 Junii 1710, qua injunctum est, ut nemo exorcizans à norma Ritualis Romani ulla ex parte discedere præsumat.

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI.

Expositio SS. Sacramenti permitti non debet nisi ex publica causa ab Ordinario approbata, etiamsi Ecclesia sit Regularium, quod ex Trid. sess. 21. c. 8, evincit et statuit S. C. Concilii. Quanquam ex causa privata licet Regularibus in propriis Ecclesiis exponere SS. Sacramentum, dummodo non extrahatur è Tabernaculo, et hostia sit velata, ut ex pluribus S. C. Decr. firmatur. Inst. Eccles. 30. num. 11 et 12.

Reprobatur apud frequentes scriptores usus exponendi palam SS. Eucharistiam in festis Sanctorum. ib. n. 15.

Si exponatur SS. Sacramentum intra Tabernaculum apertum, et in pyxide tecta, sex saltem candelæ ardere debent ex sensu S. Congr. ib. n. 21.

Verùm si extra Tabernaculum id fiat in Ostensorio velato, tunc saltem duodecim candelæ ardentes apponendæ. ibid. num. 23.

EXTREMA UNCTIO.

Extremam Unctionem verum esse novæ legis Sacramentum à Christo Domino institutum, per Apostolum Jacobum fidelibus commendatum et promulgatum, Tridentini PP. definiverunt. Materia ejus remota est oleum ex olivarum baccis expressum, nulli alteri materiæ saltem ex perpetuo usu Ecclesiæ immixtum; quæ tamen materia si in parva quantitate fuerit, adeo ut non destruat olei speciem, validitati Sacramenti nequaquam officit. Debet verò oleum istud Episcopali benedictione ante sacrari, ut ex antiquissima PP. traditione colligitur. Ita tamen ab Episcopo esse illud oleum benedictum oportet, ut nihilosecius possit ex commissione, sive expressa, sive tacita Romani Pontificis à simplici Sacerdote consecrari, ut ex more vetustissimo Ecclesiæ Orientalis eruitur. Ita docet Pontifex in Tractatu de Syn. Diœc. l. 8. c. 1.

Unctionis Extremæ forma in Rituali Romano expressa, est deprecativa, nunquam tamen definitum est ab Ecclesia, an hæc ita necessaria sit, ut non æquè ad sacramenti validitatem sufficiat, si indicativo modo concipiatur; satis enim constat, formam illam expressis verbis nequaquam institutam fuisse. Constat tamen aliter, quàm in Rituali exhibeatur, proferri absque gravi flagitio privata auctoritate non posse.

Partes ungendæ aliæ quidem necessariæ sunt, ut Sacramentum fiat; aliæ necessitate, utì vocant, præcepti; aliæ verò ratione aliqua suadente tutò omittuntur. Ex his postremis sunt pedum et renum unctio, hæc enim in fœminis omittitur; illa verò cum gravi incommodo præteriri potest. Cæteræ quinque sensuum unctiones saltem ex præcepto adhibendæ sunt: num verò singulæ ita sint necessariæ, ut absque illis Sacramentum non consistat? aliter alii disputant. Si necessitas urgeat, ægri qui mox decessurus timetur, unicus sensus ungendus est, ea pronunciata forma,

quam Rituale in his rerum eventibus assignat, caput tamen præferendum. De Syn. Diœc. l. 8. c. 3.

Sacramenti hujus Ministros esse Sacerdotes nemo, qui fidem Christi profitetur, negaverit, ita definiente Trid. sess. 14. c. 4. Quanquam verò conferri à pluribus simul Sacerdotibus valeat, modò tamen singuli suum diversum sensum cum forma eidem debita inungant: usus tamen jam inde pluribus sæculis in Latinam Ecclesiam invectus extra articulum necessitatis fert, ut unus tantummodo sacro oleo liniat, totumque perficiat Sacramentum, cui mori citra lethalem culpam se non conformare nemo potest. De Syn. Diœc. lib. 8. cap. 4. Laudabile tamen fuerit si dum res sacra peragitur, plures assistant Sacerdotes, vel saltem probi viri, *ut oratio totius Ecclesiæ* ad effectum hujus Sacramenti coadjuvet, quæ verba sunt S. Thom. c. 43. l. 4. contra gentes. ib. n. 5.

Ministrare istud Sacramentum validè omnes Sacerdotes possunt; uni tamen Parocho de jure competit cùm sit ejus Minister ordinarius. Alii si id audeant absque parochi facultate, contra statutum in Catechismo Romano peccant. Quinimo Religiosi ægrotum ungentes, minimè à Parocho petita venia, præter gravis culpæ reatum in excommunicationem incidunt Apostolicæ Sedi reservatam in Clementinâ I de Privilegiis; excluso tamen necessitatis articulo, in quo actum charitatis, non auctoritatis abusum exercent. Hæc dicta sint de Latinis Sacerdotibus, cùm de Græcis alia sit ratio, nam apud istos mos est, nec à Romanis Pontificibus improbatus, ut in hoc Sacramento conferendo septem Sacerdotes, vel saltem tres præsto sint. ibid. n. 8.

Unguntur verò fideles tali morbo laborantes, unde peritorum judicio mors proximè secutura prudenter timeatur; quare denegandum est iis, quibus certum adest vitæ periculum, putà mare transgressuris, prælium inituris, ultimo supplicio afficiendis; cùm hoc illis desit, quòd morbo periculoso laborent. Hoc verò morbi gravis periculum ita necessarium est, ut sanis collatum Sacramentum, vel nullum sit, vel illicitum. Neque urget Græcorum consuetudo ungendi bene valentes; nam si id agant rati, se conferre verum Sacramentum, increpandi acriter sunt, et prohibendi; sicut tunc etiam cùm, ut apud illos interdum fit, loco satisfactionis per Confessarios imponendæ, pœnitentes inungunt. ibid. cap. 5.

Providendum est tamen à Parocho, ne in hoc Sacramento administrando supremum vitæ articulum expectet; sed maturiùs id agat, cùm æger nondum sensibus destitutus, precibus Sacerdotis suas etiam adjungere valet. Providendum illi est etiam, ne hoc sacramentum, quanquam non est de præcepto, petentibus deneget; id enim si vel illi negaret, vel non offerret, gravem culpam committeret. Quin nec desunt plures, qui opinentur, ægrotum negantem recipere sacram unctionem, reum haberi lethalis culpæ, cùm ex contemptu Sacramenti id renuere meritò censeri possit. ibi. c. 7.

Pueris ante usum rationis ex perpetua Ecclesiæ doctrina non datur, quanquam, ut id licitè fiat, ætas illa firmior expectanda non est, qua Sacramenti Pœnitentiæ capaces censentur. Pueris accensendi sunt etiam perpetuò amentes et furiosi, quibus constans fuit per totam vitam amentia. Constans inquam, nam si adulti usum rationis aliquando obtinuerunt, tum inciderunt in amentiam, cùm aliquid criminis committere potuerint, utique inungendi sunt. ibid. cap. 6.

Sed quid, si subita vi morbi correpti in amentiam incidant, ut petere sacramentum minimè valuerint? Eos profectò hoc Sacramento juvari oportet, si præsertim sensibus destituti aliorum sacramentorum remedio juvari non possint. ib. cap. 6.

Ordo in hoc Sacramento conferendo quanquam non idem fuerit semper in tota Ecclesia, cùm alii statim post Sacramentalem absolutionem ante viaticum ægrotos inunxerint, alii post viaticum; cùm tamen Ecclesiæ Romanæ disciplina in Catechismo Concilii Tridentini expressa postremam hanc agendi rationem servaverit, æquitatis ratio postulat, ut ab ea non recedatur. ib. cap. 8.

Eodem morbo et periculo perseverante, repetere Sacramentum istud non licet; si verò morbi vis ita remiserit, ut recessisse periculum mortis videatur, iterumque recrudescat, et novum mortis periculum urgeat, tunc iterum unctio peragenda est. ibid. In dubio tamen num morbi status sit mutatus, seu num idem perseveret, expedit, ut ad Sacramenti iterationem Parochus propendeat. ibid. *Peccat graviter* ille, qui tandiu differt Extremam Unctionem conferre, *Cùm jam ægrotus omni salutis spe, vita et sensibus carere incipiat.* Verba hæc sunt Catechismi Romani de Extrema Unct. ib. n. 3.

An teneatur Parochus Sacramentum hoc administrare peste laborantibus. dictum est V. *Parochus.* An valeat si instrumento, nempe penicillo inungatur corpus ægroti peste infecti nihil deciditur; asseritur tamen hunc ritum in Ecclesia hucusque fuisse inusitatum. De Syn. Diœc. lib. 13. cap. 19. n. 17.

Non refert utrùm hoc Sacramentum conferatur ab uno sive à pluribus Presbyteris juxta morem Græcorum, dummodo illi credant hoc fieri posse etiam ab uno validè et licitè. Necesse tamen est ut Sacerdos Græcus, qui ungit, idem et formam *pronunciet.* Bull. *Etsi pastoralis,* Bull. Tom. I. num. 57.

FESTI DIES.

Opera servilia diebus festis prohibentur, ne ruralibus quidem exceptis; conceduntur tamen, si urgeat vera, et non affectata necessitas. Affectata verò illa diceretur, in qua opera, quæ diebus præcedentibus fieri possent, ad diem festum transferrentur. Petenda est tamen à Superiore facultas, si quid insurgat necessitatis. Hanc verò facultatem dare solet Episcopus Parochis ruralibus in ordine ad opera agrestia, qualia se haberent oneratio plaustrorum, collectio frugum et fructuum, herbam secare, col-

ligere fœnum, quando periculum imminet veræ tempestatis, vel quando die sequenti transferenda sunt in Civitatem, nec posset id commodè differri. Instit. Eccles. 55. n. 33, etc.

Molitores non possunt molitioni incumbere, etiamsi molendinum aqua, seu jumentis, seu vento volvatur; non possunt, inquam, seclusa consuetudine, vel necessitate : quæ necessitas, si adsit, in Diœcesi Bononiensi facultas non à Parocho, sed à Curia Archiepiscopali conceditur. ib. n. 37.

Piscatio inter opera servilia die festo vetita referenda est; si tamen necessitas urgeat piscandi, eò quòd statis anni diebus fiat transitus piscium, quo elapso temporis articulo piscatio eorum nulla fieret, tunc pauperibus piscatoribus datum est, ut operi illi incumbere possint, dummodo id non præstent die Nativitatis Domini, Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, et Corporis Christi, juxta ac olim concessum fuit Trevirensibus ab Alexandro III. De Syn. Diœc. l. 13. c. 18. n. 10.

FIDES.

Actus Fidei, Spei et Charitatis debent per accidens elici, cùm aliqua tentatione urgemur, nec illam superare valemus, nisi efficacia illorum actuum. Instit. Eccles. 72. n. 20.

Non sufficit ad implenda tria ista præcepta, seu charitas virtualis, quæ in obsequendo divinis præceptis exercetur, nec etiam fides virtualis, ut ex pluribus damnatis propositionibus firmatur. Instit. Eccles. 72. n. 20.

Si quis diuturno satis tempore negligit elicere actus Fidei, Spei et Charitatis, illum versari in periculo æternæ salutis firmatur. ibid. n. 21.

Non licet Christianis degentibus sub Turcarum Imperio, vel Turcis, qui ibidem agentes convertuntur ad fidem, Turcica sibi nomina, vel retinere, vel imponere; hoc enim pertinet ad externam fidei professionem, Constit. *Inter omnigenas*, ad incolas Regni Serviæ, et finitimarum regionum : et Congregatio universalis Inquisitionis in rescripto ad postulata Episcoporum Albanensium idem edixit. De Syn. Diœc. l. 13. c. 20. n. 9.

Christiani ad Turcas apostatantes, deinde redeuntes ad fidem, tenentur coram fidelibus publicè abjurare apostasiam : at coram infidelibus non est necessarium, sed sufficit, ut coram ipsis abstineant ab actibus infidelitatis, deponant vestem protestativam falsæ Religionis; et curent, ut successu temporis infideles agnoscant vel ab ipsis, vel ab aliis eorum abjurationem etiam cum periculo vitæ. Ita ex Decr. S. Inquisitionis. ibid. n. 17. At in Decreto servato in Archivio S. Inquisitionis non legitur hoc additamentum *curent, ut successu temporis, etc.*, quare ad id non esse obligandos fideles additur. ibid. n. 18.

GRÆCI.

Græci in Italia degentes ordinem suscipere non possunt, nisi ab Episcopo Græco Romæ constituto, sive ab altero Græco

Episcopo in Calabria in Oppido S. Benedicti Ullani Bisimianensis Diœcesis, ut ex Constit. Clem. VIII 34, quam et Benedictus XIV confirmavit Bulla 57, Tom. I. De Syn. Diœc. l. 2. c. 12.

Quanquam verò habeant aliquando Vicarios suos Apostolicos ex Græcis assignatos, adhuc tamen et Vicarius, et cæteri Græci omnimodo jurisdictioni Latinorum Episcoporum subsunt. ibid. n. 8.

Græci non tenentur in Symbolo pronunciare *à Patre Filioque*, quanquam id debeant credere. Ubi tamen viget consuetudo, sicut etiam à Græcis in quibuscumque Italiæ et insularum adjacentium regionibus commorantibus, si ab Ordinariis locorum ob aliquam legitimam causam fuerint requisiti, illam addere omnino tenentur. Hæc omnia in Bull. *Etsi Pastoralis*, Bull. Tom. I. n. 57.

Licèt autem in fermentato Eucharistiam conficere permittantur, credere tamen debent etiam in azymo eam veraciter confici. ibid. n. 1.

Item qui in Dei charitate decesserint nondum plenè per Pœnitentiam purgati, purgatorii pœnis expiandos esse in altera vita, quibus suffragia fidelium viventium prosint.

Item animas purgatas statim in cœlum recipi ad intuitivam Dei visionem. Qui verò cum peccato mortali decesserint, hos in inferni carcerem protrudi pœnis imparibus puniendos pro imparitate delicti.

Item superioribus hisce adjiciendus est primatus Romani Pontificis in universam Ecclesiam. ibid.

HÆRETICI.

Hæretici occulti absolvi possunt in foro conscientiæ à majori Pœnitentiario, vel de ejus mandato. Occulti verò sunt, qui, etsi hæresim suam extrinsecis actibus manifestarint, nemo tamen illos vidit. Ita in Bulla *Pastor bonus*. Bull. Tom. I. n. 95. §. 9.

Potest etiam major Pœnitentiarius in foro conscientiæ absolvere publicos hæreticos, seu apostatas à fide, quando necesse non est complices denuntiare, illis nempè mortuis, sive degentibus in locis palam infectis; non verò si illi vivant, ubi inquisitionis officium viget. ibid.

Principes, vel qui Vicarii nomine statui præsunt, Dominia, et Respublicæ, illarumque administratores, vel qui administrationem habere solent, Episcopi et superiores Prælati, in casibus publicis contentis in Bulla *Cœnæ Domini*, ab illo absolvi nequaquam possunt. ibid. §. 11.

Sicut nec ab eo absolvi possunt ab incursa censura omnes quicumque, etiam S. R. E. Cardinales, qui vivente Romano Pontifice de alio eligendo, vel excludendo tractaverint, suffragia iniverint, ambitusque, aut pactiones fecerint. ibid. §. 12.

Nec potest absolvere eos, qui per astrologiam judiciariam per

se, vel per alios de statu Reipublicæ Christianæ, sive de vita et morte Romani Pontificis tunc existentis inquisierint. *n.* 13.

Denique neque potest in casibus publicis violatæ immunitatis seu libertatis Ecclesiasticæ, etiam non deductis in judicium. *n.* 14.

Tenetur Episcopus etiam in locis ubi Officium S. Inquisitionis viget, sedulò curare, ut creditam sibi Diœcesim ab hæreticis purget, et si quem repererit, pœnis canonicis punire debet; cavere tamen debet, ne fidei Inquisitores à suo munere obeundo impediat. Deductum verò hæreticum ad suum Tribunal non minùs Episcopus, quàm Inquisitor reconciliare possunt Ecclesiæ, et pro utroque foro absolvere. Quin et possunt hæreticum, postquam errores suos ejuraverit, ad simplicem Confessarium pro absolutione remittere, quæ tunc data à Confessario in foro Sacramentali absolutio pro foro pariter externo valet. Ita in Tr. De Syn. Diœc. l. 9. c. 4. n. 3.

Ab hæresi merè interna et mentali, nullo exteriori signo manifestata simplex Confessarius absolvere potest; cùm hæresis sit summo Pontifici reservata per censuram annexam, quæ certè in eo casu nulla est. Potest etiam simplex Confessarius eum absolvere, qui verbo aliquo, vel facto fidei articulum negaverit, interiori tamen assensu fidem retinuerit, neque enim in ea rerum circumstantia censura illigaretur. Quanquam in foro externo tanquam hæreticus puniretur, et nequidquam obtenderet se in corde fidem retinuisse. ibid. n. 4.

Si verò agatur de hæresi externa occulta nondum deducta ad forum Episcopi, olim quidem facultas facta fuit Episcopis à Conc. Trid. Sess. 24. c. 6, ut per se non verò per Vicarios suos ab illa absolverent in foro conscientiæ. Sed cùm in Bulla singulis annis publicata reservetur Romano Pontifici absolutio inter cætera etiam ab hæresis crimine; et in ea Bulla derogetur omnibus contrariis Decretis cujusvis Concilii, hinc quæstio agitatur apud Theologos, num hodie pariter Episcopo maneat facultas absolvendi hæreticos in foro conscientiæ. Neganda tamen est illis hæc facultas; nam illis verbis *non obstantibus cujusvis Concilii Decretis*, omnis Concilii Tridentini facultas Episcopis adimitur. Quam in rem multa Congregationis S. Officii et Congregationis Conc. afferuntur decreta, et adjiciuntur S. Pii IV, Greg. XIII, Clem. VIII, vivæ vocis oracula, ne quid dixerim de propositione 3, inter damnatas ab Alexand. VII. « Sententia asserens » Bullam *Cœnæ* solùm prohibere absolutionem hæresis, et alio» rum criminum, quando publica sunt, et id non derogare fa» cultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est » anno 1629, 18 Julii in Consistorio S. C. Em. Card. visa et » tolerata est. » Ingenuè quidem fatendum, hanc propositionem ideo confixam fuisse ex falsa assertione de approbatione S. C., quæ nulla fuit. Vix tamen creditur, Pontificem adeo se præbuisse sollicitum de amovenda hac S. C. approbatione ab ea propositione, nisi et eamdem ipsam propositionem improbabilem

judicasset. De Syn. Diœc. l. 9. c. 4. n. 9. Sed nec credi potest facultatem ab hæresi hujusce absolvendi Gallicanis Episcopis datam esse, quanquam eam sibi multi arrogent, ut multis argumentis cap. 5. evincitur. Quod verò negatur Episcopis, negandum etiam est Inquisitoribus Hispaniæ et Lusitaniæ, quibus si aliqua olim fuit in hanc rem auctoritas, modò ex Bulla *Cœnæ* sublata est ibid. c. 5. n. 4.

HOMICIDIUM.

Cum homicidis et bannitis etiam in casu homicidii voluntarii major Pœnitentiarius potest dipensare, ut Religionem approbatam etiam tanquam Clerici ingredi possint, additis tamen quibusdam clausulis, de quibus Pontifex in sua Bulla *Pastor bonus*, Bullar. Tom. 1. n. 95. §. 17.

JEJUNIUM.

Dispensatio impetrata in Quadragesima vescendi carnibus non continuò deobligat ab unica comestione, quare sic dispensati declarantur ad eam teneri, nec miscere posse *epulas licitas*, *atque interdictas*. Constit. *Non ambigimus*, Bull. Tom. I. n. 19.

Hac verò admixtione vetita est comestio carnium cum piscibus. Ita declaravit Pontifex in Epistola ad Archiepiscopum Compostellæ. Bull. Tom. 1. n. 99.

In vespertina refectiuncula debent dispensati illi abstinere à carnibus, nec possunt quidquam aliud gustare, quàm quod cæteri non dispensati. ib.

Debent sicut cæteri horam jejunantibus præscriptam in comessatione servare. ib.

Id, quod præscribitur de non miscendis carnibus cum piscibus, æquè servandum est in Dominicis Quadragesimæ.

Utrumque hoc præceptum unicæ comestionis, et cavendæ admixtionis carnium cum piscibus urget etiam in jejuniis extra Quadragesimam. ib.

Qui tamen ex dispensatione utuntur ovis et lacticiniis, à piscibus abstinere non tenentur. ib.

In petendis à Pontifice dispensationibus generalibus à jejunii disciplina pro Oppidis et Diœcesibus, monentur Episcopi, ne faciles se præbeant, sed priùs consulendi medicinæ peritiores, exquirendo ab illis, num morbus sit communis, ita ut nulla ætas libera et incolumis esse queat, adeoque ad præservationem à morbo multùm conducere judicent, si dispensatio à carnibus concedatur, tunc verò illas petant. Alia, quæ servanda ab illis sunt, latiùs explicat Encyclica *Libentissimè*, etc. Bull. Tom. 1. n. 130.

Potum chocolatis die jejunii tolerat Pontifex Instit. Eccl. 15. n. 10. Vix tamen admittit majorem longè cyathum, nec omnino tolerat sæpius eadem die iterare. ibid.

Filios seu famulos non servare jejunium Quadragesimæ

quoad abstinentiam à carnibus, eò quòd cum patre-familias dispensetur, nec potest sufficere sumptibus duplicis mensæ, id non sine maxima abusione admitteretur. Instit. Eccles. 15. n. 25.

Bened. XIV in sua Const. *Pias Christi fidelium*, Bull. Tom. IV. num. 2, concedit iterum singulis Confratribus Confraternitatis S. Mariæ de Succursu, in civitate Januæ erectæ, commorantibus in Januensi ditione, et dominio, et complentibus statuta, seu pia opera in ea præscripta, privilegium ovis et lacticiniis vescendi certis diebus Quadragesimæ, nempe diebus Dominicis, secundis, tertiis et quintis feriis. Hoc insuper privilegium antea concessum prorogat eadem Bulla ad omnes feriales dies, Quadragesimæ etiam Dominicas, comprehensa pariter Dominica in Palmis et Hebdomada majori, quam in priori privilegio exceperat. Sed ab hac exemptione excipit Archiepiscopos, Episcopos, inferiores Prælatos, nec non regulares omnes, et quoad sæculares Ecclesiasticos eos, qui ad ordinem Presbyteratûs fuerint promoti, nisi tamen illi sexagesimum ætatis annum compleverint. Vult tamen, ut illi omnes exempti legibus jejunii de unica comestione in die subjiciantur. Datur illis pariter privilegium, ut bis in vita tantummodo possint absolvi à simplici confessario à reservatis Sedis Apost. sicut etiam id possint in mortis articulo. Declarat verò in §. 3, in eadem facultate absolutionis obtinendæ non comprehendi reservata ab Ordinariis locorum.

IMAGINES SACRÆ.

Non est permittenda imago Spiritûs Sancti sub figura hominis, cùm id nunquam obtinuerit in Ecclesia. In Epist. ad Episcopum Augustanum, *Sicut nec imago trium hominum æqualium ad repræsentandam SS. Trinitatem*. Bull. Tom. I. n. 141. ib. §. 34.

IMMUNITAS LOCALIS.

Ab immunitate locali præter exemptos in Bulla Greg. XIV, alios etiam adjungendos censuit Bened. XIII in Bulla *Ex quo divina*, scilicet sequentes :

I. Impedientes ne quis recurrat ad locum immunem, vel ex eo violenter extrahunt.

II. Interficientes proximum animo præmeditato, ac deliberato.

III. Adulterantes litteras Apostolicas.

IV. Reos furti, seu quid falsi committentes in Monte Pietatis, vel in loco publico, ubi pecuniæ deponuntur, vulgo Banco, ex quo crimine arca pecuniaria ita minuatur, ut pœnæ ordinariæ locus sit.

V. Vitiantes, seu abradentes, aureas, argenteasque monetas cujuscumque Principis etiam externi cursum in eo loco habentes, ubi delictum committitur; vel sic vitiatas monetas scienter ita expendentem, ut fraudis conscius, et particeps censeri possit.

VI. Illos, qui curam simulantes insinuant sese in domo ad furandum, dummodo simul etiam committant homicidium, aut mutilationem membrorum in eos, qui etiam per accidens in ea domo sunt, effectu tamen secuto.

VII. Homicidium etiam in rixa, si ex processu reus sit deprehensus, seu in exilium eo nomine agitur. Quod valet tantummodo in Ecclesiastica ditione. Inst. Eccl. 41. n. 21.

In eadem Bulla immunitate privatur ille, qui stans in Ecclesia, vel in cœmeterio interficit stantes extra illa loca, et vice versa.

Ab ea verò immunitate excluduntur non solùm respectu ejusdem Ecclesiæ violatæ, sed et aliarum omnium. ib. n. 22.

Declaravit etiam eos censeri grassatores viarum, si unum tantummodo homicidium, seu mutilationem commiserint etiam in via vicinali. ib. n. 23.

Extendit hoc pariter ad mandantes, qui certum præmium promiserint mandatario, etsi non dederint, homicidium tamen, seu mutilatio commissa sit.

Clemens XII hanc Bullam confirmavit Constitutione sua *In supremo*, et extendit etiam ad ecclesiasticos homicidas, sicut etiam ad majores annis viginti, quos omnes comprehensos declarat, si etiam mandatum, consilium, instigationem, auxilium cooperativum, aut aliam operam occisori præbuerint, ex quorum singulis pravis actibus homicidium evenerit. Adjecit, indicia ad tradendum reum Judici sæculari sufficere, si talia saltem sint, quæ ad torturam valeant. Hæc tamen valere statuit tantummodo pro ditione Ecclesiastica.

Denique Benedictus XIV in sua Bulla *Officii nostri*, Bull. Tom. III. n. 29, confirmavit ea omnia, declaravitque comprehendi etiam Ecclesiasticos, et mulieres reas homicidii, sicut etiam occidentes baculo, aut saxo. Exemit verò, quando commissum esset homicidium casu, aut necessaria defensione; restringit enim quando id agitur ex odio, et nocendi animo.

Declaravit etiam, quòd si fortè accidat, ut vulneretur quis ad mortem, et percussor statim confugiat ad Ecclesiam nondum morte secuta, tunc si chirurgi grave vitæ periculum adesse retulerint, tunc reus servatis servandis possit extrahi ab Ecclesia, et mancipari carceribus, ita tamen, ut si vulneratus vivat ultra tempus à legibus constitutum, Ecclesiæ iterum restituatur.

Confirmat Constitutionem Benedicti XIII in eo quòd privativè ad Episcopos pertineat facultas demandandi extractionem delinquentium ejusmodi è loco immuni (quæ facultas dari potest cùm adsunt indicia ad carcerationem) adeo ut, si locus sit nullius Diœcesis, tunc recurrendum voluerit pro ea facultate ad Episcopum viciniorem, et semper cùm fit extractio, adsit Ecclesiasticus ab eo deputatus.

Facta extractione, construitur processus de mandato Episcopi; si indicia ad torturam sufficientia reperiantur, tunc consignan-

dus est reus judici sæculari, (obligando tamen illum sub excommunicatione latæ sententiæ, ut si reus purgaverit indicia, restituatur Ecclesiæ.)

Si homicidium perpetratum est in locis à residentia Episcopi remotis, mandat, ut de mandato Episcopi Vicarii Foranei indicia ad extractionem necessaria juridicè colligant, statimque ad Episcopum transmittant.

Transgressores sacræ immunitatis, etiam quoad pœnas, declarat eos, qui sine recursu ad Episcopum extrahunt, sive etiam obsidere præsumunt loca immunia, ne alimenta ad reum deferantur, sive aliter cogunt reum, ut se dedat Curiæ sæculari.

Qui sic egerint, privat eos jure asyli.

Si quæ viget consuetudo inter finitimos Principes, ut homicidæ committentes delictum in alterutrius ditione, capiantur, et transmittantur ad Principem loci, ubi delictum commissum est, ab Episcopo loci homicidii exquiri jubet indicia, et transmitti ad Episcopum asyli, ad quem pertinet mandatum dare de extractione.

Hæc tamen Bulla lata est tantùm pro ditione Ecclesiastica, et pro illis Principibus, qui eam postulaverint.

Hæretici, aut de Hæresi suspecti, Judæi post Baptismum in apostasiam lapsi, possunt ab Inquisitoribus extrahi ab Ecclesia, sed vel ante, vel post capturam, commoneri debet Episcopus. Encycl. ad Inquisit. *Elapso proximè,* Bull. Tom. III. n. 40.

Qui è loco relegationis, sive è carceribus, sive triremibus in asylum se proripit, nisi reus sit criminum quæ immunitate privantur, jure asyli potitur. ib. n. 5.

Pœnæ contra turbantes immunitatem afficiunt etiam eos qui impediunt ne Judex Ecclesiasticus cognoscat in causis, in quibus habet auctoritatem tantùm cumulativam. Inst. Eccles. 40. n. 10.

Si quis reus dolosè extrahatur ab Ecclesia, et extra illam capiatur non per vim, aut per salvum conductum, ista dolosa extractio reo non suffragatur, ut ex Decr. S. C. die 22 Decemb. 1716. Instit. Eccles 41. n. 9. n. 31.

INDULGENTIA.

Indulgentias plenarias solus Romanus Pontifex conferre potest, cui Thesauri Ecclesiæ clavium commissa est custodia. De Syn. Diœc. l. 2. c. 9. n. 7.

Omnibus Episcopis facultas à jure conceditur indulgentiam dierum quadraginta largiendi, et centum in Ecclesiæ dedicatione, ex Cap. *Cum eo de Pœnit.*

Cardinalibus verò centum dierum. Hanc verò indulgentiam etiam Regulares lucrantur; cùm eorum exemptio non debeat illis in damnum converti. Inst. Eccl. 63. n. 16.

Vicarius Capitularis ne indulgentias quascumque conferat

abstinere debet. Ita ex Decretis S. C. De Syn. Diœces. l. 2. c. 9. n. 7.

Pro lucranda Indulgentia non sufficit opera injuncta præstare, ad quæ aliàs quis tenetur alio titulo, putà justitiæ etc. *Encyclica* de Quæst. in Jub. excit. §. 4. Bull. Tom. III. n. 21.

Indulgentiæ à Pontifice concessæ iis, qui cum confessione et communione Ecclesiam aliquam visitant, non exigunt, ut Ecclesia visitetur post confessionem et communionem; sed sufficit, ut si visitetur ante statum gratiæ, dispositio tamen habeatur eadem die confitendi, et communicandi, ut ex pluribus Theologis firmatur. Inst. Eccl. 48. n. 10.

Si quis pluries intra eamdem diem Ecclesiam aliquam visitaverit, in qua est indulgentia, non ideo pluries indulgentiam acquirit, juxta Decr. S. C. sub Innoc. XI, die 7. Mart. 1678, in declaratione Quæst. pro Jub. Aquisit. *Inter præteritos,* Bull. Tom. III. num. 21.

Indulgentiæ concessæ Fratribus et Sororibus Tertii Ordinis Secularis de Pœnitentia S. Francisci, sive collegialiter viventibus, sive in domibus privatis, reformavit Pontifex, et singulas numeravit, cæteris omnibus revocatis in Bulla de nova concessione ejusmodi indulgentiarum. Bull. Tom. III. n. 41. *Ad Rom. Pontif.* Sunt autem ejusmodi Indulgentia plenaria confessis, et sacra Eucharistia refectis ea die, qua Ordinem ingrediuntur.

Item plenaria confessis, et communione refectis die Festo S. Francisci, die 4 Octobris, S. Claræ, Sancti titularis Ecclesiæ, Oratorii, vel Capellæ ejusdem Tertii Ordinis, die dedicationis S. Mariæ Angelorum de Portiuncula, dummodo Ecclesiam ipsam, etc. devotè visitaverint, et de more oraverint.

Indulgentia plenaria in articulo mortis constitutis confessis, et communione refectis, et ore, vel si non potuerint ore, saltem corde nomen Jesu invocantibus.

Visitantibus Ecclesiam Tertii Ordinis, seu Oratorium sive Capellam diebus stationum in Missali Romano descriptis, ibique orantibus de more, indulgentiæ illæ conceduntur, quas prædictis diebus visitantes Ecclesias Urbis, et extra eam, consequuntur.

Confessis, et sacra communione refectis in festo Stigmatum S. Francisci, S. Ludovici Galliarum Regis, S. Elisabeth Reginæ Portugalliæ, itemque S. Elisabeth Hungariæ Reginæ, S. Margaritæ de Cortona, atque duodecim aliis anni feriatis, vel Dominicis diebus ad libitum eligendis, et à Superioribus ordinis approbandis, et visitantibus ac orantibus, ut supra, qualibet earum dierum septem annorum, et totidem quadragenarum indulgentiæ.

Itiem centum dies indulgentiarum lucrantur toties quoties interfuerint Missis, aut divinis Officiis in Ecclesia, ut supra celebrandis, seu congregationibus publicis, vel privatis Tertii ejusdem Ordinis ubivis faciendis; cùm pauperes hospitio susceperint,

pacem composuerint, vel procuraverint, corpora defunctorum quorumcumque ad sepulturam associaverint, aut Processiones de licentia Ordinarii faciendas, SS. Eucharistiæ Sacramentum tam in Processionibus, quàm cùm ad infirmos defertur, vel saltem, si sint impediti, ad signum campanæ orationem Dominicam et salutationem Angelicam recitaverint. Item si quinquies Orationem Dominicam, et Salutationem Angelicam, sive pro Ecclesiæ necessitatibus, sive pro defunctis fratribus et sororibus recitaverint. Item si peccantem ad pœnitentiam redegerint, doctrinam Christianam rudes docuerint. Tandem quoties opus aliud pietatis vel charitatis exercuerint.

Indulgentiæ pro fratribus Tertii Ordinis S. Francisci de Paula conceduntur à Pontifice instar fere indulgentiarum pro illis, qui Tertium Ordinem S. Francisci de Assisio profitentur, excepto quòd indulgentiam plenariam consequantur in festo S. Francisci de Paula, S. Francisci Salesii, Dedicationis S. Michaelis Archangeli, et in festo omnium Sanctorum, si visitaverint Ecclesiam aliquam Ordinis, si ibi sit, et in defectu unam aliquam Civitatis, vel loci ubi degunt. Cæteræ indulgentiæ eædem omnino sunt ac superiores pro Tertiariis S. Francisci Assisiensis. Quoad Cordigeros Sancti Francisci de Paula cingulum tantummodo benedictum ab aliquo fratre ejus Ordinis, vel ab alio deputato à Superioribus ejusdem Ordinis deferentes, die, qua cingulum assumunt confessi, et sacra communione refecti plenariam indulgentiam consequuntur, sicut et plenariam in Festo S. Francisci de Paula, visitantes ut supra; ac denique plenariam in articulo mortis, eò modo, quo Tertiarii S. Francisci Assisiensis. Quotidianam etiam indulgentiam centum dierum consequuntur, si in honorem Domini Jesu Christi, et SS. Apostolorum preces effuderint. Denique Cordigeri illi, sicut et Tertiarii pro quolibet bono opere sexaginta dierum indulgentiam consequuntur, in quo differunt à Tertiariis S. Francisci Assisiensis, qui centum dies lucrantur. Easdem omnes indulgentias applicare pro defunctis possunt. Bulla pro indulgentiis Tertiariorum Sancti Francisci de Paula *Inexhausti,* Bull. Tom. III. n. 56.

Indulgentiæ plenariæ in articulo mortis ab Episcopis per benedictionem impertiendæ. V. *Episcopus.*

Docentes rudes homines publicè, vel privatim orationis mentalis regulas, et modum iteinque qui publicè docentes auscultaverint, dummodo verè pœnitentes, ac sacra communione refecti, toties quoties lucrantur septem annos, et totidem quadragenas de vera indulgentia. Item si assiduè eò convenerint; semel in mense, verè pœnitentes, et sacra communione refecti, orantesque pro more indulgentiis consueto, indulgentiam plenariam, defunctis etiam applicandam, lucrantur, quam pariter ita obtinent ii, qui toto mense, unico saltem horæ quadrante singulis diebus orationi mentali dant operam, dummodo verè pœnitentes et confessi Eucharistiam sumpserint, et orent pro concordia etc. Concedente hæc omnia Pontifice in Bulla *Quemadmodum,* Bull. Tom. II. n. 23.

De validitate indulgentiæ Portiunculæ, ejusque extensione ad omnes alias Ecclesias Ordinis S. Francisci ambigi non potest; nullo licèt extante authentico documento, scientibus, et non contradicentibus Romanis Pontificibus. De Synod. Diœc. l. 13. c. 18. n. 5.

Item nec de Indulgentiis Ecclesiæ Lateranensis, quas approbavit, ex integro concessit Benedictus XIV in Bulla (Bullar. Tom. III. N. 45.) *Assiduæ sollicitudinis*. ib.

Indulgentias *in forma Jubilæi* concessas abrogavit Clemens VIII, aliique quidam Pontifices, quare si fortè agatur de aliqua ejusdem tenoris indulgentia, videndum erit, num post ea Decreta concessa fuerit, ut ex Tractatu de indulgentiis P. Theodori, part. 2. c. 4. §. 2. ib. n. 9.

Clemens XII in suo Brevi dato die 14 Aug. 1736, Indulgentiam plenariam, die ad libitum quotannis eligendo, concessit iis, qui anno integro ad pulsum campanæ sub horam noctis recitaverint Ps. *De Profundis*, vel semel Orationem Dominicam, et Salutationem Angelicam, cum versiculo *Requiem* in suffragium, defunctorum; dummodo ea die confessi, et communione refecti preces pias effuderint pro consueto more. Singulis verò diebus toties quoties easdem orationes ad signum campanulæ recitantes centum indulgentiarum dies consequuntur. Instit. Eccles. 61. n. 5.

INFIDELITAS.

Signa protestativa infidelitatis hæc indicat Pontifex in suis Decretis pro incolis Regni Serviæ, incipientibus *Inter omnigenas*, Bull. Tom. I. n. 89. Nomina Turcica assumere, infidelium templa, scilicet Moschæas frequentare, Jejuniorum dies per carnium esum profanare ad effectum, ut Mahumetani credantur. Damnat etiam peccati illos qui ex hac vita migraturi cadavera sua Turcarum sepulturæ demandarent, cum istorum assistentia, et Mahumeticis adhibitis ritibus.

INTERDICTI.

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ assistere non possunt Missæ, et divinis Officiis; neque coram illis potest Missa celebrari in Ecclesia. Spectat verò ad ministros Ecclesiæ illos ejicere; si tamen vis adhibenda sit cum scandalo, vel etiam frustra, tunc ex Suarez docemur Missam jam inceptam non esse omittendam. Inst. Eccl. 55. n. 11.

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ, utrùm eam ingredi possint ad orandum tantummodo, quæstio est anceps inter DD. ibid.

Interdicti ab ingressu Ecclesiæ ob transgressionem præcepti de communione Paschali, si contumaces se præbuerint, ab Episcopo excommunicatione plecti possunt, ut ex DD. firmatur. Instit. Eccles. 55. n. 11.

IRREGULARITAS.

Major Pœnitentiarius in casibus occultis, et pro foro conscientiæ tantùm dispensat in irregularitate ex quocumque delicto, vel defectu proveniente, tam cum laicis, quàm cum Ecclesiasticis, vel Secularibus, vel Regularibus ad hoc ut possint initiari Ordinibus, vel in susceptis ministrare, ad superiores gradus ascendere, ac dignitates, etiam Cathedralis, et quæcumque beneficia Ecclesiastica quandocumque ante dispensationes alioquin canonicè obtentas retinere; nec non ut hujusmodi beneficia et dignitates (exceptis quando agitur de homicidio voluntario, vel alio gravissimo excessu, Ecclesiis Cathedralibus et Metropolitanis) etiam post delictum assequi valeant. Bulla *Pastor bonus*, Bullar. Tom. I. n. 95. §. 15.

Ubi additur, in irregularitatibus quoad Regulares ita dispensari posse, ut ad quæcumque officia et beneficia regularia ascendere valeant, excepto tamen Ordinis *Generalatu* in irregularitate ex defectu natalium. ibid. §. 31. Ea verò dispensatio conceditur tantùm in foro conscientiæ, in casibus occultis, in publicis verò in utroque foro, auditis tamen Superioribus. ib. §. 32.

Clericus militiæ nomen dans ipso facto privatur beneficio et pensione, ut ex Decis. Rotæ Romanæ. Inst. Eccl. 101. n. 18. Quoad hanc irregularitatem hæc accipe. Clericum in sacris constitutum militantem, et arma ferentem in servitium alicujus laici Principis, si expeditionibus bellicis interfuerit, in quibus homicidia, furta, rapinæ, incendia secuta fuerint, multò probabiliùs est incidisse in irregularitatem, licèt moraliter certus sit, se neminem mutilasse, vel occidisse, ut ex Decr. S. C. in Ipren. *Irregularitas* erui posse videtur. ib. n. 10.

Idem fortè affirmari potest de Clerico in minoribus beneficiato, cùm ea, quæ vetantur ordinatis in sacris etiam beneficiatos Clericos comprehendant. ib. n. 23.

Clerici in minoribus, si militaverint in bello injusto, etsi ipsi neminem occiderint, vel mutilaverint, si tamen ala, in qua militant, homicidia commiserit, seu mutilaverit, inducit in eos Clericos irregularitatem; in eo enim casu Clericus facit unum corpus cum sociis, et ulteriùs dat operam rei illicitæ. ib. n. 8.

Porro si ille militaverit sub suo Principe, nec certò sciverit, bellum esse injustum, non tenetur per se indagare, num justum sit, necne, sed potest credere bellum esse justum. ib. n. 17. Idem probabiliter dici potest de Clerico militante sub alieno Principe, quia impossibile esset illi indagare, num sit bellum istud justum, injustumve. ibid. num. 17.

Si verò bellum esset justum, Clericus militans si certus sit moraliter se neminem occidisse, vel mutilasse, etiamsi hoc factum fuerit à sociis, non incidit in irregularitatem, ut ex cap. *Petitio de homicidio voluntario*. ib. n. 10.

Demum si bellum sit justum et defensivum, si Clericus jussus

est arma capere, nec sufficiant ad defensionem laici, non incidit in irregularitatem, etiamsi occiderit. ib. n. 9.

Illegitimi sunt irregulares ex defectu, adeoque Ordinum et beneficii incapaces; attamen pro minoribus Ordinibus, et beneficiis non habentibus annexam animarum curam, potest Episcopus cum illis dispensare; nonnisi verò Romanus Pontifex in aliis omnibus, ut ex cap. *Is qui,* de filiis Presbyter. in 6. De Syn. Diœc. l. 13. c. 24. n. 11.

Filii illegitimi Clericorum consequi non possunt beneficia, et pensiones in Ecclesiis, in quibus parentes eorum obtinuerunt aliquod beneficium, licèt dissimile, neque in eisdem Ecclesiis ministrare; neque tandem pensionem ullam habere super fructibus beneficiorum, quæ ab eorum parentibus possessa sunt, ex Tridentino Sess. 25. cap. 15. *de Ref.* Sicut et nullæ sunt reciprocæ resignationes à parentibus Clericis in favorem filiorum suorum factæ, ita ut ipsis filiis minimè suffragentur. De Syn. Diœc. l. 13. c. 24. n. 13. Quin nec filius illegitimus Parochi jam defuncti munus Confessarii obire potest in ea Ecclesia, quam pater Parochus obtinuit, ut ex verbis Congregationis vetantis, ne filii illi in ea Ecclesia *quoquo modo ministrent,* et ex responso S. Cong. habetur. ib. n. 14.

Vicissim autem, si pater in aliqua Ecclesia munus gessit Capellani ad nutum amovibilis, potest ejus filius illegitimus idem munus ibidem obire; non enim est hoc beneficium seu pensio, ut ex responsione S. C. ibid.

Si verò pater dignitatem in Ecclesia aliqua obtinuit, filius titulo Missæ semper in eadem celebratæ non potest fieri particeps emolumentorum quæ Sacerdotes post certum servitii tempus obtinere ibi consueverant, ut ex responso S. Congreg. ib.

Si Patronus beneficii Rectorem interfecerit, ejus filii et descendentes usque ad quartum gradum fiunt irregulares, ex cap. *In quibusdam de pœnis:* intellige tamen de filiis natis post homicidium, non verò ante; quæ est interpretatio ab ipsa etiam S. Congregatione admissa ib. n. 21. et ipse, ac reliqui ad patronatum vocati ab eo jure cadant. ibid.

Si pater in hæresim inciderit, etiam filius erit irregularis, ex Cap. *Quicumque,* et Cap. *Statuit* de Hæretic. in 6. At relicta à patre hæresi, non quidem ejus, sed filii irregularitas solvitur, ut ex responsis S. C. ibid.

In dispensationibus, quæ dantur pro irregularitate filiorum illegitimè natorum, apponi solet clausula: *dummodo paternæ incontinentiæ imitator non sit;* ex quo fit, ut Episcopus debeat inquirere in illum, et quærere, numquid per decennium moribus integrum se præbuerit, et si toto decennio nihil indignum admisisse compertus sit, potest cum illo executioni mandare dispensationem, etiamsi ante decennium incontinentiæ nomine suspectus fuisset, ut ex Decretis S. C. De Synod. Diœces. lib. 13. cap. 24. num. 22.

JUBILÆUM.

In Jubilæo anni 1750, Benedictus XIV suspendit toto eo anno indulgentias omnes, etiam non plenarias; exceptis indulgentiis aliàs concessis in articulo mortis, tam illis quas ex concessione Apostolica impertiuntur Episcopi, quàm aliis quibuscumque communiter, aut personaliter concessis pro eodem articulo: item illis, quas lucrantur fideles recitantes salutationem Angelicam ad sonum campanæ. Item excepta indulgentia septem annorum, et totidem quadragenarum toties quoties, quas lucrantur ex concessione Bened. XIII durante præterito anno Jubilæi, qui sacramentaliter confessi, et sacra communione refecti, vel saltem verè contriti, visitaverint Ecclesias, in quibus expositum est Sacramentum Eucharisticum, et oraverint de more. Item illis, quas concessit Innocentius XII comitantibus, seu mittentibus facem cùm Sacramentum Eucharistiæ ad infirmos defertur. Illis quoque, quas concedunt Legati de latere, et Nuncii Apostolici, ac Episcopi in usu Pontificalium, aut in benedictione impertienda. Item perseverare concedit indulgentias altarium privilegiatorum pro defunctis, pro quibus etiam valere statuit alias quascumque indulgentias pro vivis concessas, adeo ut pro defunctis acquiri possint, etiamsi in brevibus earum extensio ad defunctos expressa non fuerit.

Suspendit etiam toto eo anno facultates omnes absolvendi à casibus Apostolicæ Sedi reservatis, relaxandi censuras, commutandi vota, et in eis dispensandi, et tollendi irregularitates alias concessas Ecclesiis, Monasteriis etc. piis locis, magistris, Superioribus, tam sæcularibus quàm mendicantibus, adeo ut etiam toto eo anno nec valeant largiri indulgentias quas solebant coronis, granis, imaginibus et numismatibus ex metallo etc. Vide Bullam *Cùm nos*, Bull. Tom. III. n. 18. Excipit tamen facultates Episcoporum, et cæterorum supremorum Antistitum quoad Diœcesanos in iis quæ obtinent ex vi Tridentini et Pontificum concessione in ordine ad dispensandum et absolvendum, quod etiam extendit ad Prælatos regulares erga Regulares subditos.

Quoad opera præscripta in hoc Jubilæo, mentem suam ita exponit Pontifex in sua Encyclica *Inter præteritos*, §. 2, Bull. Tom. III. n. 21. Pro sacra communione accipere se dicit non sacramentalem tantummodo, sed sacramentalem simul et spiritualem.

Confessionem sacramentalem inter opera injuncta reponit, adeo ut necessaria prorsus sit, etiamsi peccato gravi quis careat.

Diem, intra quem Basilicarum visitatio compleri debet, liberum est incipere, sive à vesperis diei præcedentis usque ad vespertina crepuscula sequentis diei, sive à media nocte ad mediam noctem.

Qui iter Romanum susceperunt, vel qui pervenerunt Romam, et subita impedimenti, vel mortis incursione opera injuncta

præstare non valuerant; confessione expiati, et sacra communione refecti Jubilæum lucrantur.

Facultates absolvendi à reservatis, et dispensandi, omnes se suspendisse declarat, sive quæ quarumdam indulgentiarum occasione conceduntur, sive quæ alia de causa collatæ sunt.

Regularium Confessiones excipere possunt Romæ Pœnitentiarii Basilicarum, licèt aliàs obstent eorumdem Regularium Constitutiones, vel Privilegia à S. Sede approbata.

Minores Pœnitentiarii Romæ commutare possunt dispensando, non solùm vota nuda, sed et quæ confirmata sunt juramento.

Item absolvere possunt Sacerdotes reos censurarum, et dispensare in irregularitate contracta ob violationem censurarum tantummodo; quod et præstare possunt cum aliis etiam Clericis non Sacerdotibus.

Si quis est dispensatus à visitatione Basilicarum, non continuò est dispensatus ab aliis operibus injunctis, neque etiam à precibus, *quæ à Basilicarum visitatione separari possunt.* Nec sufficiunt ea opera injuncta, quæ quis ex alio titulo præstare aliàs tenetur, putà, titulo justitiæ.

Confessarius neque in Jubilæo potest absolvere illum, qui secum fuit reus criminis in re venerea.

Concessis sibi facultatibus uti nequeunt Pœnitentiarii extra Basilicas, seu Ecclesias sibi assignatas, nec nisi in Actu Confessionis, neque cum iis, quibus sincera voluntas Jubilæi acquirendi deest. Quos tamen absolvunt, illis pœnitentiam sacramentalem imponere debent diversam ab operibus pro lucrando Jubilæo.

In censuris absolvendis præmitti, vel saltem promitti cum juramento debet satisfactio parti læsæ. Læsa verò pars non est judex, sed ille, qui damnum passus est.

In constitutionibus Jubilæi alia opera præscribuntur Romanis, vel Urbis incolis; alia peregrinis. Priori nomine designantur illi, qui intra quintum ab Urbe lapidem habitant: sicut et incolæ Urbis dicuntur, qui Romam advenerunt animo ibi majorem anni partem transigendi; sicut et intra eorum numerum comprehendi vult Pontifex, qui alia, quàm Jubilæi consequendi causa, Romam advenerint. Cæteri omnes peregrini, aut exteri ad hunc effectum vocantur.

Censet Pontifex, valere communem opinionem Theologorum, quæ non obligat præmitti confessionem ad opera præscripta; sufficere enim ad lucrandam indulgentiam credit, si postremum opus fiat in gratia.

Si quis confiteatur, deinde ante completa opera recidat in lethale peccatum, non sufficere illi vult si conteratur, et sic contritus opera perficiat. Vult igitur, ut quamvis non teneatur præstitas visitationes repetere, debeat iterare confessionem, ideinque ab eo præstandum esse dicit, qui in priori confessione invincibiliter oblitus sit subjicere clavibus peccatum aliquod mortale.

Puberes qui de jure incapaces censentur communionis, dispensari permittit, commutatione facta in aliud opus.

Ad indulgentiam lucrandam non requiritur, ut per Portam sanctam quis ingrediatur et egrediatur. Si quis visitationes aliquas Basilicarum præmisit, dein per indultum, quod emitti solet intra spatium Anni sancti, quo visitationes ad minorem numerum rediguntur, potest computare visitationes præcedentes, et indulto uti; sicut etiam eadem indulgentia utendum cum illis qui ante indultum, numerum totum implessent visitationum al indulto dein emanato præscriptarum.

Mentem esse suam dicit, ut vocalis fiat oratio in Basilicis, nec sufficere si mente tantùm oretur.

Si quis intra annum pluries opera injuncta repetierit, acquirere denuo potest indulgentiam; sed alios favores et gratias, quibus prima vice factus est particeps, iterum consequi minimè potest, putà iterum absolvi à reservatis, aut novorum votorum commutationem obtinere.

Quanquam concessa sit Pœnitentiariis minoribus et Confessariis, à Cardinali Vicario Romæ deputatis, facultas absolvendi à peccatis reservatis in Bulla *Cœnæ*, non ideo tamen ea facultate generali data est facultas absolvendi ab hæresi externa.

Declaravit insuper in sua Constitutione, quæ incipit *Convocatis*, Bull. Tom. III. n. 20. ib. §. 54, illum, qui ex intentione recipiendi Jubilæum, absolutionem à censuris et votorum commutationem obtinuit, si postea mutata intentione, Jubilæum non recipit, non ideo incurrere iterum censuram, et votis prioribus obstringi; sed inclinat in sententiam, ut reus habeatur peccati mortalis qui ita voluntatem suam mutat, censet enim, hîc quemdam tacitum contractum celebrari, ut Confessarium ex sua parte illum participem reddat gratiarum Jubilæi, et ex parte altera pœnitens se obliget ad reliqua opera præstanda.

Præter Pœnitentiarios Basilicarum, et alios à Cardinali Vicario deputatos pro Anno sancto, sunt etiam Romæ alii Confessarii ordinarii, ex quibus alii Regulares sunt; et ex Regularibus alii à suis Superioribus destinantur ad suos conregulares auscultandos in Confessione; alii verò Regulares à Cardinali Vicario pro excipiendis sæcularium Confessionibus approbantur. His postremò à Cardinali Vicario approbatis respectu suorum conregularium concessæ sunt facultates, quæ dantur Confessariis secularium, adjecta insuper illis facultate dispensandi ab irregularitate ob violationem censurarum incursa, dummodo sit occulta; quæ tamen facultas non suppetit illis Regularibus, qui tantùm à Superiore suo deputati sunt.

Qui verò à Cardinali Vicario consuetam facultatem habent audiendi Confessionem, nec sunt specialiter deputati pro anno sancto; illis eadem facultas quoad sæculares remanet, quam priùs obtinebant, neque enim suspensio facultatum, quæ fit in anno Jubilæi, Confessarios Urbis Romæ comprehendit: quod habet locum etiam in Regularibus.

Hæc omnia Pontifex latè explicat, et exponit in sua Encyclicà ad Pœnitentiarios et Confessarios Urbis *Inter præteritas*, Bull. Tom. III. n. 21. Ad hanc Encyclicam recurrendum edicit Pontifex in altera Encyclica *Celebrationem magni* pro extensione Jubilæi ad universum Orbem. Bull. Tom. III. n. 28

In altera Bulla, quæ continetur in Bull. Tom. III. n. 24. conceditur infirmis utriusque sexûs, Monialibus, Oblatis, Tertiariis in communitate viventibus, novitiis, et educandis in eisdem communitatibus degentibus; item anachoretis et eremitis, viventibus cum clausura et solitudine sub regimine saltem Ordinariorum; item captivis et carceratis quocumque in carcere; denique infirmis tam secularibus, quàm regularibus, senibus ultra septuagesimum annum, ut possint bis lucrari indulgentiam, dummodo Episcopi, et Superiores commutent illis opera injuncta. Insuper concedit Monialibus, etiam novitiis, ut possint pro prima vice duntaxat ad effectus Jubilæi consequendi eligere sibi Confessarios, seu Regulares, seu Presbyteros seculares ex approbatis ab Ordinariis ad audiendas Moniales. Anachoretis verò, Oblatis, Tertiariis, mulieribus etiam in Conservatoriis degentibus, captivis in carcere detentis, infirmitate ac senectute impeditis, omnibus etiam Regularibus facultas datur ad hunc effectum, ut possint sibi eligere in Confessarium, sive Presbyteros seculares sive regulares cujuscumque Ordinis ad Confessiones secularium audiendas approbatos; à quibus absolvi possunt à reservatis etiam Apostolicæ Sedi, et in Bulla *Cœnæ*. Vult tamen, ut in carcere detenti, quorum criminales causæ nondum conclusæ sunt, moneantur de obligatione, qua tenentur, Judicibus secularibus juridicè interrogantibus veritatem aperire.

Vult etiam, ut Confessarii illi à Monialibus, Oblatis, aliisque puellis supradictis electi, possint dispensare in votis à Monialibus emissis post professionem, quorum observantia cum professione religiosa componi potest. Quoad verò novitias educandas, sicut et quoad tertiarias, et in conservatoriis degentes, concedit, ut possint Confessarii dispensare quoad vota, etiam jurata, exceptis Apostolicæ Sedi reservatis.

Alia etiam Bulla, quæ incipit *Pastoris æterni*, Bull. Tom. III. n. 24. concedit apostatis et fugitivis cujuscumque Ordinis, qui citra montes intra quatuor, et ultra montes intra octo menses à publicatione (publicata est die 19 Januarii 1750.) ejusdem Bullæ redierint ad suam Religionem, remissionem omnium pœnarum propter apostasiam incursarum et infligendarum, et insuper impunitatem, dummodo coram Superiore suo culpam deprecentur, et ab eo absolutionem obtineant.

Jubilæi extensio per universum Orbem ita facta est. Intra sex menses à publicatione Bullæ suæ incipientis *Benedictus Deus*, Bull. Tom. III. n. 17, à publicatione, inquam, in qualibet Ecclesia facienda concedit Pontifex Jubilæum instar Romani, quod obtineri etiam ab iis possit, qui anno præcedenti jam Romæ illud lucrati fuerant.

Deputandam verò edicit ab Ordinariis locorum Ecclesiam Cathedralem, seu majorem ejusdem civitatis cum aliis tribus ejusdem civitatis, seu loci, sive suburbiorum, quas teneantur fideles semel saltem in die per quindecim dies continuos, vel interpolatos visitare, die incepta à primis vesperis diei præcedentis usque ad vespertinum crepusculum diei sequentis, ubi orent modo consueto.

Navigantes, et iter agentes, etsi redierint elapso Jubilæi termino ad sua domicilia, seu aliò diverterint ad certam stationem, si visitaverint assignatis vicibus Ecclesiam Cathedralem, vel majorem, et confessionem ac sacram communionem exceperint, eamdem indulgentiam consequantur.

Concedit etiam impeditis, ut pro visitationibus alia opera præstanda designentur à Superioribus suis per se, vel per prudentes Confessarios. Communionem etiam Sacramentalem permittit commutari cum pueris nondum admissis ad communionem.

Cum Communitatibus verò tam Regularium, quàm secularium, Capitulis, Congregationibus, Sodalitatibus, Universitatibus, Collegiis processionaliter visitantibus Ecclesiam, visitationum hujusmodi numerum restringi permittit.

Quoad Moniales et novitias, concedit, ut eligere sibi possint ad hunc effectum Confessarium quemcumque ex approbatis ad Moniales ab Ordinario actuali loci.

Quoad cæteros omnes etiam Regulares, concedit, ut possint sibi eligere quemcumque Confessarium tam regularem quàm secularem ab actuali Ordinario loci approbatum, à quo absolvi possint in foro conscientiæ ab omnibus censuris à jure, vel ab homine latis, etiam Apostolicæ Sedi reservatis, etiam in Bulla *Cœnæ*, et commutari eorum vota etiam jurata, et Apostolicæ Sedi reservata, excepto voto Castitatis et Religionis, et iis, quibus jus tertio acquisitum est, et dispensare quoad irregularitatem, eam solummodo, quæ contracta est ob censurarum violationem. Reservat verò de more absolutionem complicis in re venerea. Ac tandem declarat eum, qui prædictis facultatibus compos voti factus fuerit, si dein mutet voluntatem lucrandi Jubilæum, non ideo incidere in priores censuras, seu votis astringi, quanquam *à peccati reatu vix immunem censeri posse* judicat. Tandem eos, qui morte præventi visitationum numerum complere nequiverint, confessos et sacra Communione refectos indulgentia eadem donat.

Absolutio ab hæresi, etiamsi expressè non reservetur in Bulla Jubilæi, adhuc tamen non censetur permissa, etiamsi Bulla absolutionem à criminibus in Bulla *Cœnæ*, expressis in genere permittat, ut decrevit sacra Congregatio S. Officii die 23 martii 1656. sub Alexandro VII. Institut. Eccles. 48. num. 15.

In Jubilæo Confessarii ab Ordinario alterius loci approbati nullam habent facultatem absolvendi. Sicut nec habent illi, qui ab Ordinario loci semel quidem illam obtinuerunt; sed modo cessavit. Ita ex pluribus Decr. Sacr. Cong. Instit. Eccles. 84. n. 27. Ubi tamen ex sensu ejusdem Congregationis additur, fideles

sic bona fide ab ejusmodi Confessariis absolutos non esse inquietandos. ibid. n. 27.

JUDÆI.

Si Judæus conjugatus ad fidem venerit, uxore in infidelitate perseverante, non potest illi libellum repudii mittere, etiam extra Judæorum domicilium, et coram Notario, testibusque Christianis. Sanctioni huic contravenientes si fortè repudium confecerint intra Judæorum domicilium, et ritibus superstitionis adhibitis, subjacent eisdem pœnis ac Judaizantes, mitioribus tamen puniendus est qui id confecerit extra Judæorum domicilium. Puniuntur pœna pecuniaria Notarii Christiani. Ita in Constitutione *Apostolici ministerii,* Bull. Tom. II. n. 38, ubi edicitur etiam, ne uxor Hebræa ad fidem conversa libellum repudii mittat viro in Judaismo perseveranti.

Christianis vetitum est sub excommunicatione cum Hebræis cohabitare, ex Cap. 5. *de Judæis.* De Syn. Diœc. lib. 6. cap. 4. n. 2. sicut nec accepta mercede servitium illis assiduum impendere. ib.

Hebræi ad fidem conversi suis bonis privandi non sunt, nec à successione, et parentum hæreditate excludendi, ut ex Bulla Clementis XI. *Propagandæ.* ib.

Descendentes à Judæis, nisi aliter cautum fuerit in beneficiorum fundatione, vel nisi aliter Summus Pontifex statuerit, arceri non possunt etiam ex Constitutionibus privatarum Ecclesiarum, à consecutione beneficiorum, ut ex Cap. *Eam te,* de rescriptis. Idem pariter dicendum de illis, qui ex infidelibus descendunt. De Synod. Diœc. lib. 12. cap. 1. n. 4 et 5. Idem etiam dicendum de ordinibus sacris ib. n. 5.

JUDICES SYNODALES.

Synodales Judices, quibus à Romana Curia committuntur judicandæ causæ in partibus à Curia remotis, designari debent personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ, quæ sive Personatum, sive Canonicatum in aliqua Cathedrali ecclesia obtineant. Hi verò designandi sunt ab Episcopis in Synodis; et si aliqui ante novarum Synodorum celebrationem obierint, substitui alii possunt etiam extra Synodum ab Episcopo cum consensu Capituli usque ad novam Synodum perseveraturi. Designatorum verò sive in Synodis sive extra nomina Secretario supplicum Libellorum Pontificis deferantur. Designentur verò saltem quatuor in quacumque Diœcesi, vel plures si amplitudo ejusdem postulet. Const. *Quamvis paternæ,* Bull. Tom. I. Const. 28.

JURISDICTIO.

Inferior Prælatus ad hoc, ut territorium separatum, et jurisdictionem ordinariam, et quasi Episcopalem in Clerum et populum obtineat, cum ipsius Episcopi exclusione, non juvatur per

quadragenariam præscriptionem cum titulo colorato, sed requiritur clarum et subsistens Apostolicum privilegium, aut consuetudo immemorabilis ritè probata, per quam privilegium illud de jure valeat præsumi, quæ fuit olim decisio S. Congreg. Conc. die 7 Januarii 1721, dein approbata à Clemente XI die 14 Januarii, et confirmata à Benedict. XIV in suo Bull. Tom. II. Const. 33. Tunc autem dicetur consuetudo ritè inducta, dum in aliquo loco ab immemorabili tempore inferior Prælatus omnem omnino jurisdictionalium actuum speciem ita solus exhibuerit, ut Episcopus, in cujus Diœcesi locus situs est, toto eo tempore nullam in his partem habuerit, nec in iis se unquam miscuerit. De Syn. Diœc. lib. 13. cap. 8. n. 18 et 21.

Episcopi, licèt habeant Capitula quantumcumque exempta, possunt per seipsos sine adjunctis de Capitulo visitare Ecclesiam, Canonicos et Beneficiatos, ut decisum à S. Congregatione Concilii in quadam causa Zamorensi, quamvis non possint committere hoc munus alteri. De Synod. Diœc. l. 13. c. 9. n. 6

Si tamen extra visitationem velint contra Canonicum procedere, tenentur duos ex Capitulo Canonicos adjunctos habere, à Capitulo anno quolibet ineunte designandos, qui tamen duo Canonici constituunt unum tantummodo suffragium; et si ambo conveniant in sententiam Episcopo contrariam, tunc ad tertii electionem procedendum est, juxta formulam à Trid. Sess. 25. c. 6. *de Ref.* præscriptam. Ita ex pluribus Decretis S. Congregationis Concilii, et ex collatione duorum locorum Tridentini, altero in Sess. 6. c. 4, altero in Sess. 25. c. 6. De Synod. Diœc. lib. 13. c. 9. n. 7 et seq.

LEGITIMATIO.

Per sequens Matrimonium non legitimari prolem, quando copula habita est inter impeditos, et proles nata est eodem impedimento perseverante, communis est sententia. Si verò constet, prolem natam esse sublato impedimento, dubitetur verò num concepta sit eodem impedimento perseverante, tunc in favorem prolis judicium ferendum est. Epistola ad Archiepiscopum Hispaniolæ, Bull. Tom. I. n. 113. *Redditæ nobis.*

LEX ECCLESIASTICA.

Lege Episcopali vel Synodali non tenentur illi qui in Diœcesi quidem degunt, sed extra Diœcesim abeunt mox redituri, si interim extra fines Diœceseos aliquid agant contra illam legem, quia lex per se et immediatè territorium respicit. Verùm si quis è Diœcesi se absentet animo declinandi synodale statutum, fraudem illi patrocinium præstare non est æquum; quare tunc peccat contra eamdem legem. Ita Clemens X in Constit. *Superna* edixit, pœnitentes recedentes à territorio in fraudem non esse absolvendos à reservatis sui territorii. De Syn. Diœc. Lib. 13. Cap. 4. n. 9 et 10.

Lex ab Episcopo lata extra Synodum, audito tamen consilio Capituli longè probabiliùs perseverat etiam post obitum ejusdem Episcopi, neque enim habet quid diversum à lege in Synodo lata, quam etiam defuncto Episcopo perseverare satis constat. De Syn. Diœc. l. 13. c. 5. n. 1.

Lex Synodalis si non acceptetur à populo, quamvis peccent non acceptantes, tamen si id sciat Superior post paucos actus ab eo neglectos, et non punitos, ligare desinit ex quadam ejus conniventia. De Syn. Diœc. Lib. 13. Cap. 5. n. 3. Si verò id nesciat Episcopus, tunc decennium sufficere censetur. Hoc enim sufficit, ut consuetudo longi temporis dicatur. ib. Lib. 13. Cap. 5. n. 3.

Si verò jam acceptata sit, præscriptio contra illam inducitur per decennium : neque enim agitur de præscriptione, qua aliquod jus proprietatis ab Ecclesia auferatur, quæ præscriptio annos quadraginta exigit. Requiritur tamen, ut à majori communitatis parte liberè sit inducta, continuis actibus frequentata, animo legem tollendi, et adsit consensus legislatoris juridicus saltem, et legalis, qualem scilicet leges requirunt. De Synod. Diœces. lib. 13. cap. 5. n. 5.

Lex Synodi Diœcesanæ obligans totam Provinciam, si obtinuerit confirmationem à Sede Apostolica in forma communi, ut plerumque fit, quæque his verbis concipi solet : « Si justè, cano» nicè ac providè facta sunt, et dummodo sacris Canonibus, » Concilii Tridentini Decretis, et Constitutionibus Apostolicis » non adversentur : » tunc utique abrogari ab Episcopo potest, cùm maneat lex ejusdem tantummodo. Si verò confirmatio fiat in forma specifica cum causæ cognitione, singulis statutis expensis, et in confirmatione addatur *ex motu proprio, atque ex certa scientia*, tunc utique fit lex Pontificis, in qua Episcopus dispensare non potest. De Synod. Diœces. lib. 13. cap. 5. num. 11.

MATRES.

An mater teneatur lactare proprium filium sub gravi culpa? Theologi quidam affirmarunt, cùm onus istud impositum ipsis à natura animadvertant, nec ulla sint bruta quæ natis suis id non præstent; alii tamen meliùs culpam ea in re levem agnoscunt. Occurrere tamen plures legitimas causas eximendi ab hoc onere matres ultro fatendum. De. Syn. Diœces. lib. 11. cap. 7. n. 10 et 11.

MATRIMONIUM.

Parochus per se assistere Matrimonio tenetur, nisi legitima, gravissimaque de causa impeditus. In Encyclica ad Episcopos Poloniæ *Nimiam licentiam*, Bull. Tom. I. n. 85.

Abstinendum Pontifex ea censet quæstione inter Theologos agitata, num Parochus sit hujus Sacramenti Minister, seu potiùs ipsi contrahentes simul materia, forma, et ministri hujus.

Sacramenti habeantur. Utriusque sententiæ fundamenta latè exposita videnda sunt in Synodo Diœcesana libro 8. capite 13. n. 1. et seq. quanquam non obscurè inclinare visus est in sententiam, quæ contractûs, et Sacramenti totum quidquid est contrahentibus vindicat. Meritò tamen reprehendendi sunt illi, qui à contracturis Matrimonium non exigunt scientiam doctrinæ Christianæ, saltem eorum, quæ ad salutem necessaria sunt. Mandavit enim Clemens XI, et ipse etiam Benedictus XIV. in quadam Encyclica, quæ est in ejus Bullario Tom. I. num. 42, ut Parochus ab inituris Matrimonium exquirat interrogando, quæ ad salutem necessaria sunt, et si deprehenderit ignorasse, Matrimonio jungendi non sunt. Monet insuper cum Giribaldo, illos, qui præcipua fidei mysteria sciunt, ea verò, quæ sunt de necessitate præcepti rudi solùm modo tenent, illos quidem posse aliquandiu retineri à Matrimonio celebrando, atque interim Parochus illos diligenter doceat, et si deprehenderit rudiores esse ingenio, et exilis memoriæ, ut doctiores effici non valeant, tenetur tandem conjungere. De Syn. Diœc. lib. 8. cap. 14. num. 1 et seqq.

« Matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius » Parochi, seu Ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus » celebrari debet; quæ verba sunt Tridentini *de Ref. Matrim* Sess. 24. Cap. 1. Reprehendendam verò censet Pontifex Episcoporum quorumdam oscitantiam, qui in synodis suis edixerunt, celebrandum esse *coram legitimo ministro,* ex quo ansa data est Theologis nonnullis opinandi, sententiamque suam ex eorum mente, ut hi quidem arbitrantur, firmandi, Parochum esse legitimum Sacramenti Matrimonii ministrum.

Si Episcopus generatim interdicat Parocho, ne Matrimoniis assistet, adhuc tamen Matrimonium valere definit. Sacr. Congr. Conc. et firmat Pontifex in Tr. De Syn. Diœc. lib. 12. cap. 5. n. 2.

Si verò interdictum istud venerit à Pontifice cum Decreto irritante, tunc utique non valet conjugium, cùm Pontifex jure suo possit impedimenta constituere. Nisi tamen adsit huic interdicto Decretum irritans, matrimonium valet; cùm impedimentum illud impediens, non irritans censendum sit. ibid. num. 3.

Parochus, coram quo celebrari potest Matrimonium, est Parochus domicilii, non originis, ut ex consensu auctorum, et sensu S. Congreg. constat. Instit. Eccles. 33. n. 6. Quare si quis habeat duo domicilia in duplici Parœcia, in alterutra Matrimonio jungi potest : attamen ad habendum duplex domicilium requiritur, ut in utraque æqualem moraliter habitationem habeat. Instit. Eccles. 33. n. 6. Parochus ruralis, quò quis pergit ad rusticandum, non est aptus Matrimonio illius, qui ibi moratur causa recreationis, et ad rusticana negotia ; ita enim perpetuò censuit S. Congreg. ib. n. 7.

Nullum est Matrimonium ejus, qui è loco propriæ habitatio-

nis, non tamen deserto ibi domicilio pergit ad alium locum animo se conjungendi in Matrimonio, non adepto novo domicilio, seu quasi domicilio; ita ex sensu perpetuo S. Congreg. ibid. n. 8.

Vagorum Parochus quoad Matrimonium, est Parochus loci, ubi tunc versantur, ut ex sensu plurium Theologorum. ibid. n. 10.

Diligenter tamen distinguendi sunt vagi à peregrinis. Vagi sunt enim illi, qui relicto proprio domicilio, aliud quæsituri vagantur; peregrini verò qui non relicto domicilio, peregrinantur alicubi. ib. num. 10.

Scholares, Judices, Medici, etc. qui alicubi conducti habitant, in loco ejusdem habitationis contrahunt quasi domicilium, si ibi permaneant aliquo idoneo tempore. Ita ex. DD. et Decr. S. Congr. ib. n. 11.

Quoad Matrimonia eorum, qui in carcere adstricti detinentur, si detineantur in carcere ex sententia Judicis, sive deputati in perpetuum, sive ad certum tempus, respectu illorum, Parochus loci ubi carcer situs est, est Parochus Matrimonii. Si verò detineantur in carcere donec causa corum expediatur, tunc Parochus eorum est ille, ubi habent domicilium. Ita est sensus S. Congregationis, et DD. ibid. n. 12.

Parochus eorum, qui expositi sunt, et in hospitali aluntur, quoad Matrimonium non est capellanus ejusdem Hospitalis, sed Parochus, ubi situm est hospitale. Ut ex Decretis S. Congregationis. ib. n. 14.

Educandæ in Monasterio degentes habent pro Parocho matrimonii illum, in cujus loco est domicilium paternum, maternum, vel fraternum, ut ex multis Theologis. ibid. n. 16. Si eo careant est Parochus loci, ubi est Monasterium.

Famuli habentes domum et familiam in alia Parœcia, diversa ab ea quam habet domus heri, Parochum matrimonii habent illum, in qua est domus et familia. Ita ex statutis Cleri Romani, ib. n. 20. disponitur. Si verò domicilium familiæ habeant extra Urbem, et in Urbe famulatum, tunc coram Parocho urbano contrahunt. Inst. Eccl. 88. n. 5.

Si Episcopus mandet alicui Parocho, ut assistat matrimonio, reputans hunc esse verum parochum alterutrius ex contrahentibus, et si postea reperiatur, verè non esse Parochum illorum, adhuc tamen mandatum Episcopi valet, ut consensus iste sustineatur, ut semel et iterum decisum à S. Congreg. refertur. Instit. Eccles. 88. n. 4.

Matrimonium etiam bona fide contractum coram Parocho et unico teste non valet, ut ex responso S. Congregationis Concilii constat. De Syn. l. 12. c. 5. n. 5. Vicissim valet contractum coram duobus testibus sine Parocho in loco, ubi non est nisi hæreticus, vel si est, illum adeundi libera potestas deest. ibid.

Parocho præsente, ita tamen ut neque videat contrahentes, neque auribus verba corum percipiat, Matrimonium est nullum, uti definitum est à S. Congregatione Concilii post diligens

examen in causa Romana die 7 martii 1700. At si Parochus *affectaverit non intelligere* verba contrahentium, Matrimonium valere respondit alio decreto anni 1593, in causa Ulyssiponensi, S. Congregatio. De Syn. Diœc. l. 13. c. 23. n. 5.

Tunc verò *non audire affectat* Parochus, si invitus adhibeatur ad contractûs celebrationem, et data opera neque videre vult, neque percipere cùm tamen facilè posset, et testes audierint, et viderint, quæ sanè ratio fuit Decreti S. Congregationis in Carthagin. Matrim. ann. 1753, lati pro similis Matrimonii validitate. ibid. n. 11.

Parochus, cui interdictum est ab Episcopo, ne interveniat Matrimonio contrahendo, adhuc tamen non reddit Matrimonium invalidum. Ita ex Decis. S. Congreg. De Syn. Diœc. l. 13. c. 23. n. 1. Idem dicas, si Ordinarius tantùm vetet Vicario Parochi, ne assistat, ille contra mandatum assistat. Item pariter judicandum est, si vel Parochus, vel ejus Vicarius prohibiti ab Episcopo, nolentes et inviti assistere cogantur. ibid. ex eodem Decreto.

Matrimonio jungendi non sunt sponsi à Parocho, si comperiat illos ignorare necessaria ad salutem. Encyclica *Etsi minimè*, Bull. Tom. I. n. 42.

In impedimento disparitatis cultûs animadvertendum est, conjugem, qui ad fidem transiit, altero in infidelitate relicto, teneri quidem admonere infidelem, num velit cohabitare absque contumelia Creatoris, et sine ista admonitione fidelis non potest ad secunda vota transire. Verùm Pontifex cum neophytis baptizatis pii loci catechumenorum Venetiis dispensat, ut possint contrahere, etiam consensu alterius conjugis infidelis non requisito, dummodo constet summariè et extrajudicialiter, illum moneri minimè posse, quamvis postea compertum sit, infideles illos tempore secundi Matrimonii fidelis baptizati ad fidem fuisse conversos. Constit. *In suprema.* Bull. Tom. 1. num. 117.

Si infidelis conjux veniat ad fidem, et alter consentiat habitare cum illo absque injuria Creatoris, quamvis in infidelitate perseverare velit (quod judicandum pertinet ad Episcopum) tunc decrevit S. Congregatio, non posse conversum ad fidem aliam sibi conjugem adsciscere. At eo ipso, quòd alter velit in infidelitate perseverare, censent Theologi plures satis esse periculi in neophyto. Verùm hujus dubii solutionem rectè monet Cabassutius ex moribus regionum et casuum circumstantiis pendere. De Syn. Diœc. l. 13. c. 21. n. 1.

Accidit, ut infidelis plures uxores in infidelitate accipiat, tum veniat ad fidem, et fidem pariter una ex his uxoribus recipere sit parata, non tamen illa quæ prior ducta est, quæ propter distantiam locorum, vel ignorando ubinam sit requiri judicialiter non possit. Demum post renovatum cum illa quæ venit ad fidem, Matrimonium (quod fieri non potest absque renovatione consensûs coram Parocho et testibus, eò quòd prior consensus in infidelitate datus fuisset nullus propter Matrimonium priùs

cum altera celebratum), comparet uxor prior, et probat se non fuisse præmonitam, vel fuisse impeditam, ut suam voluntatem manifestaret, nunc verò paratam se dicit ad fidem amplectendam, vel jam fuisse amplexam antequam conjugium neophyti cum neophyta celebraretur. In hoc rerum eventu S. Pius V concessit Missionariis, ut cum Judæis baptizatis dispensare possent, ad effectum remanendi tanquam cum uxore legitima, cum ea uxore quæ fuerit pariter baptizata. Eamdem dispensandi facultatem concessit Gregorius XIII Episcopis, Parochis et è Societate Jesu Presbyteris, ad sacramentales confessiones in iis Regionibus approbatis, quoad eos qui ab Anglia, Æthiopia ac Brasilia, in captivitatem adducti, et in remotas regiones delati fuerant, ut non expectato, nec requisito consensu conjugis in infidelitate ducti, Matrimonium inire possint cum quocumque fideli, etiamsi conjuges infideles declarare possent se justè fuisse impeditos, ad manifestandam suam voluntatem, vel etiamsi probarent se fuisse conversos ad fidem tempore secundi Matrimonii. Has Constitutiones certè emanare potuisse ab iis Pontificibus fusè demonstratur; sed eas extendi non posse ad alias Regiones, quantumvis similes rationes suppetant, clarè constat: quare si fortè casus accidat, petenda est facultas dispensandi à SS. Pontificibus. De Syn. Diœc. l. 13. c. 21. n. 3 et seq.

Si infidelis unam conjugem infidelem duxerit, ita Matrimonium valet, ut si ea vivente alteram superinducat, secundum Matrimonium nullum sit, cùm Matrimonium institutum sit, ut unicam habeat. ib. n. 8.

Si matrimonium ineatur inter duos, qui pravum habent errorem substantiæ Matrimonii repugnantem, ut inter Græcos, qui censent conjugii vinculum dissolvi per alterutrius conjugis adulterium, prava hæc opinio non officit validitati Matrimonii. Ita resolvit S. C. Concilii die 15 Januarii 1724. De Syn. Diœc. l. 13. c. 22. n. 4.

Verùm si hæc opinio deducatur in pactum tanquam conditio in actu ineundi Matrimonii, tunc Matrimonium nullum est, utì semper accidit cùm Matrimonio est apposita conditio substantiæ Matrimonii repugnans, ex Decretali Gregorii IX, cap. *De Appositis*, ib. num. 5. Hinc, quem subdo, casus resolutus est à S. C. die 20 Maii anni 1754.

In formula, quam Calvinistæ in conjugiis ineundis adhibent, minister sponsum interrogat, *accipisne illam in uxorem?* respondet ille: *accipio*. Eadem verba interroganti ministro repetit sponsa. Tum minister iterum ad sponsum: Personam, quam manutenes, amas, et accipis eam in perpetuam uxorem, nec in ulla illius ærumna deseres, *quoadusque in sua honestate et puritate permanserit?* Tantumdem dicit sponsæ. Porro illud, quoadusque in sua honestate et puritate permanserit, in sensu Calvinistarum denotat virum accipere sponsam in uxorem quoadusque adulterium non contraxerit, eoque commisso, vinculum conjugii solvi. Celebrant igitur hæc conjugia cum conditione op-

posita perpetuitati Matrimonii, quæ sanè perpetuitas essentiæ conjugii annexa est, ut ex Conc. Florentino in Decreto de unione Armenorum, et instructione Clementis VIII pro Italo-Græcis, confirmata à Benedicto XIV, sua Constitutione *Etsi Pastoralis*, quæ est 57 Bull. Tom. I. Constat. Quare optimè definitum in Congreg. S. Officii die 20 Maii 1754, conjugium illud nullum extitisse, adeoque integrum fuisse alterutri sponso ad alia vota transire. De Syn. Diœc. l. 13. c. 22. n. 9. Neque obstare judicatum est, priùs dixisse utrumque Sponsum, accipio hunc in conjugem, deinde ad novam interrogationem utrumque conditionem subdidisse, quia et prior et secunda interrogatio unus idemque actus judicatus est.

Ex his etiam resolutus est à S. Congregatione casus alter die 8 Julii 1724. Vir et fœmina convenerunt ad celebrandum Matrimonium coram Ecclesia, ut illud nequaquam consummare deberent, sed post quindecim dies mulier Monasterium ingrederetur, et post probationis annum profiteretur; interim verò omni juri renuntiabat, quod in mariti personam ex Matrimonio sibi acquirere potuisset consenseratque, ut si ab his pactis defecisset, Matrimonium nullum, irritumque declararetur. Ita conventum inter illos, pactaque hæc scriptis consignata sunt, ac significata testibus et Parocho, coram quibus ineundæ erant nuptiæ. Hoc Matrimonium nullum esse declaravit S. C. ex Cap. *Si conditiones*, de condit. Apposit.; nam abdicatio facta ab utroque de potestate in corpus alterius, apertè contraria est substantiæ Matrimonii. Quamvis enim in ipsa Matrimonii celebratione actu expressæ non essent pactiones istæ, constabat tamen ex antecedentibus et sequentibus simul junctis, conjuges ab iis non recessisse. ib. n. 10.

Matrimonium infidelis in infidelitate contractum non statim resolvitur, ex quo alteruter conjugum baptizatur, et alter renuit, sed tunc cùm baptizatus ad altera vota transit. Epistola ad Vices-gerentem de Baptismo Hebræorum etc. *Postremo Mense* etc. Bull. Tom. II. n. 28. Vide et De Syn. Diœc. l. 6. c. 4. n. 4.

Hebræi cum hæretica non valet, obstante cultûs disparitate. Epistola ad Cardinalem Ducem Eboracensem data die 9 Febr. 1749. §. 11 et seq. Bullar. Tom. III. n. 2.

Num in casu, quo alteruter ex conjugibus ad fidem venerit, relicto altero, qui non vult cohabitare sine injuria Creatoris, dein verò et ipse ad fidem conversus sit, atque interim postquam secundus, licèt ad fidem conversus est, prior conjux secundas nuptias iniverit, in eo casu suadendum sit Pontifici, ut Matrimonium in infidelitate consummatum dissolvat in favorem secundi conjugii? ambigit meritò Pontifex, et censet id fieri non debere, nisi adsint causæ gravissimæ. De Syn. Diœc. lib. 6. c. 4.

Catholici, qui cum hæretico Matrimonium celebrant etiam in locis hæreticorum, gravissimè peccant, quia hoc agendo cum illis in divinis communicant, quod, nisi fortè cum gravissima

causa, illicitum est. Si verò postquam sic contraxerint coram Parocho Catholico, possint iterum coram ministro Protestante conjungi ad evitanda gravia damna, quæstio est; ad quam S. Congreg. respondit, minister hæreticus si assistat hisce Matrimoniis, ut minister politicus, tunc à Catholicis peccatum non committitur; secus verò si assistat ut minister sacris addictus. Ita censet Pontifex in Syn. Diœc. l. 6. c. 5. n. 4 et 5.

Conjugia hæretici protestantis cum fœmina hæretica coram Parocho non Catholico in Belgio confœderato celebrata valida habenda sunt. Decretum à Pontifice approbatum die 4 Nov. 1741, Bull. T. I. n. 34. Item valet ita, et in iis Regionibus celebratum, si hæreticus Catholicam ducat, quanquam postremum hoc illicitum haberi debet. ib. Idipsum reperitur in epistola ad Cardinalem Ducem Eboracensem data die 9 Febr. 1749. Bullar. Tom. III. num. 2. Vide Tr. De Synod. Diœc. l. 6. c. 6. n. 12.

Nuptiæ inter Catholicum et hæreticum conjugem multò rectiùs non sunt benedicendæ, neque Missa in præsentia hæretici celebranda, nec tandem connubii ritus inter Ecclesiæ ambitum peragendus, quod et vetitum fuisse à Clem. VIII circa benedictiones quidam referunt. De Syn. Diœc. l. 6. c. 5. n. 5.

Matrimonia inita à Græcis Catholicis in Ecclesia Orientali post susceptum sacrum ordinem, dubium est num valeant, an tantummodo illicita habenda sint; quare si fortè id accidat, petenda est dispensatio à Sede Apostolica, sed in dispensatione non exprimitur conditio, ut consensus inter conjugatos repetatur.

Quoad Italo-Græcos Matrimonia post Ordinem sacrum inita, nulla sunt. Constit. *Etsi pastoralis*, Bull. Tom. I. n. 7.

Impedimentum ex adoptione proveniens ita explicatur à Pontifice in Tract. de Syn. Diœc. l. 9. c. 10. n. 4: connubium iniri non potest inter adoptantem et adoptatum, atque ab isto descendentes; quod impedimenti genus semper durat quoad adoptantem tantùm et adoptatum. Secundò inter adoptatum et filios naturales adoptantis. Sed impedimentum istud tandiu durat, quandiu perseverat adoptio, seu filii remanent sub patria potestate; nam ea soluta, sive per mortem adoptantis, sive per emancipationem filii, sive adoptivi, sive naturalis, cessat impedimentum. Tertiò inter adoptantem et uxorem adoptati, seu vicissim inter adoptatum et uxorem adoptantis, idque semper durat. An verò hæc impedimenta obtineant tam in adoptione perfecta, quàm imperfecta, lis est inter Doctores. Porro adoptio perfecta tunc fit, cùm persona extranea sui juris ex Principis rescripto, ita transit in potestatem et familiam adoptantis, ut perinde ac filius legitimus fiat ejus hæres necessarius tam ab intestato, quàm extra. Adoptio imperfecta dicitur, cùm persona extranea constituta sub patris, seu avi potestate, solius magistratûs, alteriusve Judicis competentis auctoritate in filium, aut nepotem adsciscitur; non tamen in familiam et potestatem adoptantis transit, et succedit solùm ab intestato. De Syn. Diœc. lib. 9. cap. 10. n. 4.

Matrimonia filiorum familiàs sine parentum consensu con-

tracta, etiamsi in Galliis habeantur invalida quoad effectus civiles, ut de dotis invaliditate et communitate inter virum et uxorem; valida tamen habenda esse in ratione Sacramenti censet Pontifex, et oppositum sentientes rejiciendos omnino judicat. De Syn. Diœces. l. 9. c. 11. n. 2.

In Matrimonio puberis cum impubere, malitia ætatem supplente, Episcopus potest jure suo licentiam contrahendi largiri. Encyclica ad Episcopos Poloniæ, Bull. Tom. II. num. 51. *Magnæ nobis.* Ad pronunciandum in ea causa cumulativum jus est inter Sedem Apostolicam et judices ordinarios. ib.

Quoad Matrimonia inter impuberes nondum conjugio aptos, solus Romanus Pontifex dispensat. ib.

Impedimenta Matrimonium impedientia ab Episcopo relaxari possunt, si excipias impedimentum ortum ex sponsalibus cum altero priùs initis, et illud, quod ex voto perpetuæ castitatis, et ingrediendi Religionem, nisi fuerint conditionata, ortum duxit. Cætera verò Matrimonium irritantia tollere, nisi Romanus Pontifex, nemo potest. Excipitur tamen casus quem statim subdo.

Si fortè accidat ut matrimonium jam fuerit contractum in facie Ecclesiæ cum omnibus solemnitatibus, initumque fuerit bona fide ex ignorantia impedimenti juris et facti, et sit consummatum, occultum sit tamen impedimentum, et adiri non possit Pontifex, seu ab eo dispensatio obtineri ob conjugum paupertatem, rusticitatem, locorum distantiam etc., nec possit separatio fieri sine scandalo; dum simul omnes istæ circumstantiæ adfuerint, tunc ab Episcopo ea dispensatio tutò conceditur, quam potest major Pœnitentiarius Papæ, in foro tamen conscientiæ tantùm. Quare si impedimentum illud postea detegatur, et deducatur ad forum contentiosum, impetranda est à Summo Pontifice dispensatio. De Synod. Diœc. lib. 9. cap. 2. n. 1.

Fortè etiam Episcopus dispensare poterit in impedimento dirimente occulto, cùm Matrimonium proximè contrahendum est, in casu quo tales urgeant rerum circumstantiæ, ut nec S. Pontifex consuli possit, nec Matrimonium differri sine scandalo, aut infamia contrahentium. Tunc censendus est S. Pontifex tacitè delegare Episcopo potestatem dispensandi. ibid. n. 2.

His præcisis rerum circumstantiis, nemini fas est Episcopo dispensare in impedimentis publicis Matrimonium dirimentibus. Neque enim verum est et sanum, Axioma illud à nonnullis adoptatum: « Quidquid potest Pontifex in universo Orbe, si excipias, quæ totius Ecclesiæ statum respiciunt, velut fidei articulum definire, potest Episcopus in sua Diœcesi, nisi Papa sibi illud reservaverit. » Non enim potest inferior legem à Superiore latam relaxare. Sunt qui consuetudinem prætendant; at considerent attentè, cùm res sit de minuendis juribus Roman. Pontif. unicè competentibus, num 100 ad minùs annorum spatium sine ulla interruptione perseveraverit. Considerandum insuper et potissimùm, num per eam consuetudinem *disrumpatur nervus Ecclesiasticæ Disciplinæ*: tunc enim nunquam contra le-

gem præscribitur. Cap. *Cum inter*, de Consuet. Tract. de Syn. Diœc. l. 9. c. 2. n. 3.

In contractis Matrimoniis pro eorum revalidatione non dispensat S. Pœnitentiaria in gradibus primo et secundo consanguinitatis vel affinitatis ex copula licita, nisi fortè in secundo gradu per decennium duraverit occultum impedimentum, et conjuges ut legitimi reputati fuerint. In reliquis verò dispensat, sicut in gradibus et tertio, et quarto publicis revalidat Matrimonia ex causa occulta subreptionis et obreptionis litterarum Apostolicarum nulliter contracta, nisi si falsitas consistat in narratione falsa præcedentis copulæ. Bulla *Pastor bonus*. Bull. Tom. I. n. 95. §. 40. Vide inst. Eccles. 87.

Si in dispensatione à Dataria obtenta quoad gradus prohibitos reticeatur copula ex causa infamiæ, tunc sacra Pœnitentiaria dispensat in Matrimonio contrahendo, et etiam contracto, at cùm agitur de primo in secundum gradum, exigit compositionem 50 Ducatorum auri de camera, nisi gratia prior fuerit expedita in forma pauperum. ibid. §. 41.

Si in dispensatione à Dataria petita in impedimentis graduum expressa fuerit copula, tacita tamen mala intentione faciliùs obtinendæ dispensationis, tunc si mala intentio sit occulta, dispensat S. Pœnitentiaria cum miserabilibus personis absolutè, cum reliquis taxa definita. Si verò copula habita fuerit affinitate, seu consanguinitate non agnita, tunc pro dispensationibus non est necessariò exprimenda. Inst. Eccl. 87. n. 23.

In impedimentis occultis affinitatis ex copula illicita, absente etiam periculo scandalorum in contracto, et contrahendo Matrimonio, in foro conscientiæ dispensat.

Dispensat etiam in impedimento criminis tam pro contracto, quàm pro contrahendo, ubi nulla adest machinatio. Potest etiam dispensare, quando agitur de machinatione ex parte tantùm alterutrius; id tamen rariùs præstat. ib. n. 44.

In impedimentis dispensat etiam si fuerint multiplicia, sicut et dispensat in foro Conscientiæ pro legitimatione prolis, nisi illa concepta fuerit in adulterio. ib. n. 45.

In dispensationibus pro impedimentis Matrimonii super gradibus vetitis impetrandis, si taceatur copula antecedens, sicut (si adfuerit) intentio faciliùs obtinendæ dispensationis, rescriptum vitiatur, ut DD. Instit. Eccles. 87. n. 13. In contractis tamen Matrimoniis, si hoc vitium occultum perseveret, dispensat Pœnitentiaria. ib. n. 14.

Clausula illa in dispensationibus Matrimonialibus, *absolutio et dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragetur*, eam vim habet, ut si impedimentum ex occulto fiat publicum, possit Ordinarius conjuges separare à toro. Si tamen illi occultè sine scandalo debitum invicem reddant, non peccant, ita sentiente Navar. ib. n. 50.

Si ordinarius subodorans impedimentum velit procedere in cognitionem delicti, id potest, imò debet facere, etiamsi reus

protestetur de obtenta dispensatione. Si verò certioretur ea de re ab aliquo fide digno, ut à Confessario, seu Parocho, qui possunt id clam testificari Episcopo, tunc debet Episcopus acquiescere, nec debet ad delictum puniendum procedere, ut ex Clericato monet Auctor, ib. num. 50.

Postrema clausula sic enunciatur : *Dicta muliere de nullitate prioris consensûs certiorata, sed ita cautè etc.* Rejicitur sententia opinantium hanc non esse conditionem; sed ut Confessarius instruatur, quo certior sit contractus; ac veram esse conditionem ex *ablativo absoluto*, quo enunciatur, ut est Juristarum sensus, demonstratur. Instit Eccles. 87. num. 68.

Nec admittitur sententia asserens, quando fieri non possit revelatio impedimenti, sufficere, ut pars illud sciens habeat copulam cum parte ignorante affectu maritali, cùm prior consensus partis insciæ fuerit nullus, adeoque ex parte illius nullus sit, unde debet innovari. Aliorum sententia pariter rejecta est, eorum nempe, qui suadent, ut sciens impedimentum proponat alteri, se adeo illam amare ut denuo cum illa velit ligari, si alter respondeat affirmativè, consensus censetur innovatus. Hæc tamen opinio rejicitur, cò quòd consensus præstitus à parte inscia sit consensus junctus cum errore, quare non adimpletur conditio, *dicta muliere certiorata.*

Præfertur cæteris quarta ratio certiorem reddendi partem ignaram, et tunc fit, cùm parti ignaræ dicitur, in priori Matrimonio defuisse consensum validum; adeoque suasu Confessoris se proponere, ut iterum innovetur ex parte utriusque. ib. n. 78.

Sed quid si timor occurrat, ne parte ignara certiorata, de nullitate consensûs, futurum sit, ut illa renuat novam celebrationem, adeoque sic soluto Matrimonio, timeatur, ne nata anteà denter proles declaratur illegitima? Tunc utique de prole non est cur dubitetur, nam semper habetur ut legitima cùm impedimentum est occultum, et unus saltem ex conjugibus in bona fide versatur. Verùm si adhuc perseveret metus scandalorum ex resolutione hujus matrimonii, suadet Auctor, ut per novas litteras exponatur S. Pœnitentiariæ casus, vel recurratur ad Episcopum, qui id suadebit quod erit opportunum. ib. n. 80. Causæ Matrimoniales à Curia Romana commissæ in partibus, non delegantur nisi Episcopis, vel si nullus sit in Diœcesi, saltem vicinioribus; et si vel illi abfuerint, Judicibus Synodalibus. Cons. *Dei miseratione.* Bull. Tom. I. n. 33. Mandat insuper Pontifex, ut in singulis Diœcesibus defensor Matrimoniorum designetur, qui semper adsit in judicio, et citetur in omnibus actibus. Si verò Judex in partibus pro validitate Matrimonii sententiam ferat, ab ea sententia appellatio nulla intercedat. Secus si pro invaliditate, defensor appellare debet intra tempus legitimum, sive pars instet, sive non. Pendente verò appellatione ad novas nuptias transire conjuges vetantur sub pœnis contra polygamos constitutis.

Post duas conformes sententias latas de nullitate Matrimonii,

licitum est conjugibus transire ad alias nuptias, dummodo pars; seu defensor pro sua conscientia non crediderit appellandum. ib. Pacta prævia inita inter conjuges de non appellando à sententia de nullitate Matrimonii irrita declarat Pontifex in Encycl. ad Polonos. Bull. Tom. I. num. 85.

Matrimonia inter hæreticos sine præsentia Parochi in Provinciis fœderati Belgii, cùm non sit ibi receptum Concilium Tridentinum, tenent; quemadmodum etiam Matrimonia inter hæreticam et catholicum ab incolis illorum locorum sustinentur. Idem statuitur si uterque contrahens pertineat ad militias Ordinum fœderati Belgii addictas muniendis arcibus vulgò dicti *di Barriera*. Extenditur ad contrahentes in civitate Mosæ Trajectensis. Sed si contrahentes habentes domicilium in Provinciis fœderatis velint contrahere in regionibus Catholicis, seu vicissim velint contrahere in Provinciis fœderatis, cùm habeant domicilium in regionibus Catholicis, nihil de illis decernitur. Const. *Matrimonia*. Bull. Tom. I. n. 34.

Denunciationes Matrimoniales non sine gravi causa dispensentur ab Episcopo, mandat Pontifex Constit. *Satis vobis*. Bull. Tom. I. n. 55. In eo verò casu, quo fiat dispensatio, jubet nomina contrahentium, et fides celebrati Matrimonii à Ministro deputato facta in libro secreto adnotetur, quem sigillis clausum servandum esse in Episcopali Cancellaria edicit. Si proles nascatur, ejus parentes, et fides collati illi Baptismatis in eodem libro adnotanda est, quapropter moneri jubet contrahentes in actu contrahendi matrimonii, ut intra triginta dies à nativitate numerandos, moneant de his omnibus Episcopum, et si secus fecerint, sciant occultum Matrimonium fore revelandum ab Episcopo.

Matrimonio celebrato non præmissis denunciationibus, nec obtenta ea de re ab Episcopo facultate, si assistat Parochus, suspensione ad triennium plectendus est ex Cap. *Cùm inhibitio* §. *final.* à qua suspensione toto eo triennio absolvi ab Episcopo nequit, ut ex Sanchez firmatur. In Tract. de Syn. Diœc. l. 12. c. 6. n. 2.

Diebus, quibus interdicuntur matrimonia, non quidem absolutè illa vetantur, præcisa consuetudine, sed solemnitas tantummodo et pompa nuptiarum, ut ex Cap. *Capellanus de Feriis* monet Theologi, et notatur Instit. Eccles. 70. n. 5.

Nomine verò solemnitatis nuptiarum censentur, et quidem potissimùm, benedictiones in Missali Romano expressæ. Vetentur verò illæ sub peccato gravi, ut ex Sanchez, aliisque notatur Instit. Eccles. 80. n. 7. Quare cùm temporibus feriatis celebrari nuptias permittit Episcopus, nunquam licet benedictiones illas conferre. ibid. n. 2.

Imò, et tota Missa pro sponso et sponsa omittenda est, cùm benedictiones illæ pars ejusdem habeantur. Tunc igitur celebranda est Missa de tempore. ib. n. 11.

Ideo verò requiritur facultas Episcopi ad celebrandum matrimonia diebus feriatis (quanquam illa sint de se licita), quia in

Synodis, vel ex consuetudine introducta vetita illa habentur; quare requiritur ut Episcopi facultas intercedat. ib. n. 4.

Semel tamen inita matrimonia diebus feriatis, consummari possunt, ut ex sensu DD. Theologorum statuitur. ibid. n. 17 et 18.

Quare licita est traductio sponsæ ad domum viri, ut ex Congregat. firmatur. ib. n. 21.

Matrimonia per Procuratorem contracta valent, ut communis est Theologorum, etiam post Tridentinum scribentium, sententia. Quanquam cautiùs est, ut quæ sic conciliata sunt, iterum præsentibus conjugibus coram Parocho renoventur : quæ tamen dicta sunt ad cautelam, non autem ad necessitatem. De Synod. Diœc. lib. 13. c. 23. num. 9.

Matrimonia occulta antequam ab Episcopo permittantur, debet ille exquirere qualitatem, gradum, et conditionem petentium, an sint sui vel alieni juris, an sint filiifamiliâs, et num illæ nuptiæ sint tales, ut pater justè illis possit dissentiri. Cùm verò omnia repererit ad formam, debet deputari ad assistendum eisdem nuptiis Parochus alterutrius ex contrahentibus, nec, nisi ex gravi causa, id muneris demandari debet Sacerdoti à Parocho diverso; qui Sacerdos vel Parochus debet exhibere Episcopo documentum celebrati matrimonii cum nota loci et temporis et testium, qui interfuerunt. Id verò documentum transcribatur in libro diverso ab illo, in quo reliqua publica matrimonia annotantur, idemque liber clausus et sigillis obsignatus in Episcopali Canc. cautè servetur, non aperiendus, nisi cùm alia similia matrimonia annotanda sunt. Mandat Pontifex, ut proles inde nata denuncietur Episcopo vel per litteras parentum manu propria signatas, vel per personam fide dignam à parentibus designatam, eademque attestatio scribatur in libro diverso ab eo, in quo matrimonia occulta describuntur : utriusque parentis nominibus appositis. Qui liber custodiendus est ea diligentia, qua liber matrimoniorum occultorum. Verùm in celebratione matrimonii hujusmodi, ille qui Parochi nomen et vices gerit, debet monere conjuges, ut prolem ex eo conjugio natam denuncient Episcopo, eo modo, quo supra; alioquin, si hæc omittantur, denunciet Episcopum, secreti fide neglecta, matrimonium illud occultum revelaturum, ne filiis natis jactura inferatur. Ita in Bulla *Satis vobis*, Bullar. Tom. I. num. 35.

Cùm petita fuisset à Pontifice dispensatio de tertio in quartum consanguinitatis, et contracto matrimonio non jam consummato, repertum fuerit inter conjuges intercedere non unum, sed duplex impedimentum itidem de tertio in quartum; ideo supplicatum fuit pro dispensatione in eodem secundo impedimento, et vir, cujus nomine oblata est supplicatio, significavit uxorem suam esse insciam novi hujus impedimenti, quia si hoc scivisset, institisset pro nullitate matrimonii, et si hoc dissolvetur, magna scandala oritura essent; Pontifex concessit novum Breve, in quo dispensavit in radice matrimonii. Uxor in nova supplicatione

demonstravit se consciam fuisse secundi hujus impedimenti ante concessionem secundæ hujus dispensationis, et dum parabat se opponere huic matrimonio ratificando, obtentam fuisse à viro, se inscia, dispensationem. S. Congregatio resolvit pro invaliditate ejusdem matrimonii : cujus resolutionem Benedictus XIV. confirmavit in sua Bulla *Etsi matrimonialis*. Bull. Tom. IV. num. 50.

MATUTINUM.

Matutinum non est segregandum à Laudibus sine causa, quæ optima suppetit Ecclesiæ, sejungendi Matutinum à Laudibus nocte Natalis Domini. Inst. Eccles. 24. n. 9.

Peccat etiam venialiter, qui sine ulla legitima causa horam non servat, ut ex D. Thoma. ib. n. 9.

Hora recitandi Matutini die præcedenti incipit post exactas tres quartas partes diei, ut in Calendario Romano annotatum est. ibid. n. 10.

MEDICUS.

Medici tenentur sub gravi monere infirmum, cùm vocantur ad eum curandum, ut vocet Confessarium, ut provideat de salute animæ suæ, ita præcipiente Concilio Lateranensi in Cap. *Cum infirmitas* De Pœnit. et Remiss. S. Pius V in sua Constitutione 3, in Bullario Romano, jubet Medicum ante omnia id monere ; neque tertio die ulterius illum visitare, si vocare Confessarium recusaverit : Transgressores Medicos incurrere pœnam infamiæ et privationem omnium privilegiorum ejus Professionis. Mandat insuper, ut nemo deinceps Lauream Medicinæ obtineat, nisi priùs juret coram publico Notario et testibus ejus Bullæ observantiam. Neque ab his servandis excusantur Medici de consuetudine jam per longum tempus introducta, cùm ob singulorum juramentum consuetudo ista induci non potuerit. Sufficit tamen si medicus id moneat per alium virum gravem. Inst. Eccl. 22. n. 16.

Non tamen tenentur sub gravi monere ægrotum in quocumque morbo, sed quando ita aliquo morbo corripitur, ut attentis omnibus judicari possit, periculum esse, ut evadat mortalis. ib. n. 18. Consultiùs est tamen, ut moneatur ægrotus, etiamsi non timeatur periculum illud. ib. n. 22.

Si tamen ægrotus renuat confessionem, et morbus sit adeo periculosus, ut desertus à Medico timendum sit, ne moriatur ; docent tunc Theologi deserendum à Medico non esse, ne ægrotus amittat spem sanitatis recuperandæ, adeoque resipiscendi. ibid. n. 17.

Laici artem medicam, vel chirurgicam exercentes ex præscripto suæ artis, etiamsi aliquis ægrotus obierit, non tamen incurrunt irregularitatem ; attamen *ad cautelam* petunt, et obtinent dispensationem si promoveri ad Ordines sacros postulant,

attamen ejusmodi Brevia non conceduntur, nisi priùs audito Episcopo; cui injungitur, ut distinctè referat casus omnes animadversione dignos, eorumque peculiares circumstantias, simulque exponat, cujus rei gratia orator ad Ordines sacros promoveri poscat. De Syn. Diœc. l. 13. c. 10. n. 4.

Sacros verò Ordines jam obtinentes, vel etiam minores cum ecclesiastico Beneficio, ex præscripto sacrorum Canonum necessariò debent petere indultum, si medendi artem velint exercere. Hoc verò indultum non obtinetur, nisi exposita causa, nempe quòd locus, in quo Orator degit, et profiteri cupit, vel sit pene destitutus, vel non satis illi provisum sit ex Medico laico, vel denique ejus familia tantæ sit egestatis, ut providendum illi sit ex honesto lucro ex arte medica percipiendo. ibid. num. 6.

Regulares verò in Missionibus agentes privilegio donantur, ex Bulla potissimum Clementis XII. *Cum sicut*, ut possint exercere artem medicam. Hoc tamen privilegio frui non possunt, nisi in ea arte sint periti, et gratìs remedia præscribant, ac tandem abstineant ab incisione et adustione. Denique requiritur, ut non adsint Medici laici, vel sint quidem, at hæretici, vel hebræi, ut ex Decreto Congr. de Propaganda fide. ibid. n. 7.

Regulares ex instituti sui ratione Hospitalium curam et administrationem obtinentes, medicam artem exercere non possunt extra illa hospitalia. ib.

In prædictis indultis Apostolicis, Monachis, vel Clericis concessis semper apponitur hæc limitatio, *absque incisione et adustione*. ib. n. 8.

Clericis Secularibus sacris Ordinibus insignitis si concessum fuerit indultum, ut provideant familiæ indigenti, illud durat, quoadusque Orator certos Ecclesiasticos reditus, vel residentiale beneficium obtinuerit.

Insuper affertur limitatio, ne quid exposcat ab ægrotis, neque enim Ecclesiastico sæculari Medico vetatur, ut sponte oblata recipiat, præterquam à veris egenis, à quibus nihil penitus potest accipere. ibid. Regularibus verò indultariis semper datur cum modificativa, ut nihil penitus ab ægrotis recipiant. ibid.

Porro indulta illa ecclesiasticis vel Regularibus concedi non solent, nisi priùs audito Episcopo testante de viri peritia in ea arte, et de indigentia medici in ea civitate, vel oppido. Præterea exquiritur etiam pro Regularibus testimonium Superioris regularis circa mores illius, qui indultum petit. Si verò non præmittatur testimonium Episcopi, adhuc tamen Pontificii Brevis executio Episcopo committetur, qui commissum munus impleturus de his omnibus certiorem se reddere tenetur. ib. num. 9.

Chirurgiam verò exercere ecclesiasticis secularibus et regularibus longè difficiliùs conceditur, et tunc solùm cùm omnis omnino chirurgus laicus deest; quin et tunc sine adustione et sectione. ib. n. 11.

MEDITATIO. Vide ORATIO.

MISSA.

Missæ Sacrificium est *Latreuticum et Eucharisticum*, id est laudis, et gratiarum actionis pro beneficiis acceptis, est propitiatorium, quo expiantur peccata, non eo tamen modo, quo Baptismus et pœnitentia, peccata remittentes per gratiæ infusionem; sed Deus intuitu hujus Sacrificii pœnitentiæ donum largitur, seu peculiarem gratiam donat, qua quis excitetur ad contritionem, vel ad absolutionem in Sacramento pœnitentiæ utiliter consequendam. Quoad remissionem tamen Pœnæ, abolita jam culpa, immediatè illam remittit; remittit, inquam, illi pro quo offertur, ea tamen mensura, quæ Deo placuerit. De Sacrif. Miss. l. 2. c. 13. n. 17. Est denique *impetratorium* spiritualium et temporalium bonorum. ib. n. 19.

An ejusdem sit efficaciæ sive à bono, sive à malo Sacerdote Missa celebretur? Respondendum est, fructum provenientem ex opere operato nunquam minui, et si applicetur semper operari, dummodo impedimentum nullum obstet. ib. n. 20.

Alius est fructus, qui oritur ex universa Ecclesia offerente Sacerdotum suorum ministerio. Ecclesia verò est semper sancta, pulchra, sine ulla ruga, aut macula.

Tertius tandem est fructus ex ipso celebrante veniens, dicitur que pariter *ex opere operantis*, atque iste ex majori vel minori Sacerdotis sanctimonia minuitur, augeturve. ibid.

Missæ fructus triplex est: *Generalissimus*, cujus fideles omnes sunt participes; *Specialissimus*, quo Sacerdos fruitur: *Medius*, quem Sacerdos applicat pro iis, pro quibus Sacrificium offert. De Sacr. Miss. l. 3. c. 8. n. 1.

Materia Sacrificii Missæ est panis triticeus, et vinum ex uvis. Si verò magna esset permixtio farinæ ex aliis frugibus, et permixtio aquæ vinum superaret, hæc materia inepta esset consecrationi. De Sacrif. Miss. l. 3. c. 10. n. 15. Nec post consecrationem novus liquor, et præsertim aqua in Calicem infundendus est. ibid. n. 16. Alioqui censet S. Thomas, corruptionem Sacramenti sequi potuisse pro aliqua parte, nisi fortè quantitas novi liquoris tantilla esset, ut non posset in omnes partes diffundi. Hæc tamen sententia non æquè à Scholasticis omnibus probatur.

Ad essentiam Sacrificii necessaria est utriusque speciei consecratio, quod etiam in prima sua institutione à Christo Domino servatum est; ex quo fit, ut nemini permitti unquam possit consecratio sub unica tantùm specie, quanquam si hoc fieret à Sacerdote, consecratio quidem valeret, sed ille gravi se crimine obstringeret, et Sacramentum quidem, non verò Sacrificium conficeret; deesset enim tunc mystica victimæ mactatio. ib. n. 19.

Sacerdos verba Consecrationis proferens super panem et vinum, sed extra Missam, validè quidem, sed illicitè consecrat,

nam tota vis consecrationis in verbis Christi consistit. De Sacrif. Miss. l. 3. cap. 11. num. 11.

In forma Consecrationis defectus accidere possunt, qui invalidam, et defectus, qui illicitam tantùm illam reddant. Illicitam dicas, si omittatur vox *enim*, et verbum *est*. Item si loco vocis *hoc* dicatur *istud*. Invalidum si pro *hoc* substituatur *illud*, vel *hic* pro adverbio sumptum. Dubium est, an invalida sit consecratio Calicis, illis tantummodo verbis prolatis: *Hic est Calix Sanguinis mei*, cæteris omissis; ideoque si id fortè contigerit, repetenda sunt sub conditione verba consecrationis vini. ibid. cap. 15. num. 15.

Sacerdos validè consecrat, etsi lethali crimine sit infectus, excommunicatus, hæreticus, degradatus. Licitè tamen ut celebret, debet esse in statu gratiæ, et à lethali peccato liber. ib. c. 11 n. 1.

Alioqui duplicis culpæ reum se constituit, conficiendo scilicet vel suscipiendo indignè Sacramentum, et infideliter sibi ipsi ministrando. ib. n. 2.

Vetat Tridentinum Sess. 13. c. 7. *de Eucharistia*, ne Sacerdos peccati mortalis reus, quantumvis contritus, nisi priùs Sacramentali Confessione expiatus, ad celebrandum accedat. ib. n. 3. Permittit tamen Sacerdotibus celebrationem prævio tantùm actu contritionis, dummodo gravis necessitas urgeat, nec sit copia Confessarii; simul verò in eo rerum eventu mandat, ut qui ita celebraverit quamprimum confiteatur. ibid. num. 4. Atque ita explicat præceptum divinum ab Apostolo traditum: *probet autem seipsum homo*. In casu verò urgentis necessitatis non sufficit attritio, sed omnino contritio requiritur, vel saltem attritio quam Sacerdos sine culpa contritionem existimaverit. Illud verò præceptum, *at quamprimum confiteatur*, verum est præceptum, et non consilium; nec ita intelligendum est, ut Sacerdos non teneatur crimen suum confiteri, nisi quando rursus est celebraturus. Hæc omnia ex variis damnatis propositionibus eruta latiùs explicantur. ibid. num. 5.

Urgens necessitas, de qua hîc, ea censetur, si Sacerdos eo die non celebrans offensioni esset, et scandalo. Item si Parocho celebrandum est ad ministrandum Viaticum. Sunt qui addant, sufficere ad celebrationem in eo rerum statu, si nuper decessit anima probabiliter Sacrificio indigens; quod tamen ab aliis, et meritò, minùs probatur, cùm omnes animæ in Purgatorio Sacrificio indigeant. ib. n. 6.

Sed quia, si Sacerdos cœpta Missa recordetur peccati lethalis non expositi in Confessione, vel se obstringi aliqua censura, vel jejunium non servasse? Profectò si ante consecrationem peccati, seu jejunii non servati recordatur, Missam deserere tenetur, nisi aliud suadeat justus de gravi scandalo timor. Si verò post consecrationem, perficiat, et sumat Sacramentum præmissa contritione, si occurrat grave peccatum nondum pœnitentia deletum, et (elicito proposito) satisfaciendi postmodum præcepto Confes-

sionis et absolutionis. Si verò nequeat conteri, satius est scandalum potiùs permittere, quàm Sacramentum conficere, et indignè recipere.

Scandalum verò an causaret recedendo ab Altari ille, qui in loco privato celebrans cum unico ministro, peccati gravis, inchoata Missa, recordetur, quæstio est anceps; sunt enim qui minimùm esse scandalum censent, si adsit tantummodo Minister puer, vel celebrantis servus, aut amicus. ib. n. 9.

Si ea die, tempore Missam præcedente, grave peccatum commissum à Sacerdote fuerit, de quo tamen doluit, et confessus est, non decet Sacerdotem eadem ipsa die celebrare, quia tollitur quidem reatus culpæ, sed non continuò immundities corporis adimitur. ib. n. 11. Idem dicas de eo, qui pollutionem proprii corporis sensit, nec tamen consensum apposuit. Quamvis nulla sit in eo culpa, indecens est tamen ad Sacrificium accedere; præsertim si menti tenaciùs inhæreant pravæ cogitationes. ib. num. 12.

Quid statuendum, si contingat defectum aliquem deprehendi vel in pane, vel in vino consecrationis, ex Rubrica repetatur, quæ mandat; si fortè accidat, ut post sumptionem sanguinis animadvertatur primò hostia inepta Sacrificio, resumendum esse novum panem, et vinum cum aqua, et verba consecrationis super utrumque repetenda, sumpto initio ab illis verbis: *Qui pridie quàm pateretur*, facta tamen priùs utriusque oblatione. Sunt quidem qui putant sufficere hostiæ tantummodo consecrationem; at tunc *debitus ordo non servaretur;* quæ altera est ex duabus causis, ex quibus Rubrica utriusque consecrationem mandat. Quare Rubricæ parendum. ib. cap. 15. n. 2.

Si verò post Consecrationem sumpta jam hostia cognoscat vinum ineptum fuisse ad consecrationem: tuncne nova hostia, novumque vinum apponendum est, novaque utriusque consecratio facienda? Id utique censent S. Thomas, ejusque discipuli. Sed post reformatas sub Clemente VIII Rubricas Missalis legitur in illis expressum: si Missa celebretur in loco publico coram multis, ad scandalum evitandum sufficere, si tantummodo apponatur novum vinum cum aqua, et facta oblatione consecretur statimque sumatur. ib. n. 3. 4. etc.

Defectus si occurrat in pane et vino, deprehendaturque ante consecrationem, nova materia apta apponatur; si post consecrationem, Missa omitti tutò potest; si post sumptionem, necessariò omittitur, nisi fortè multitudo adesset Missæ audiendæ, quo in casu posset Sacerdos submissa voce preces aliquas recitare, quæ ad illam partem Missæ non pertinerent, et benedictionem populo impertiri ib. cap. 15. num. 9.

Si aqua infusa Calici non sit, idque ante consecrationem agnoscatur, infundatur statim; si post consecrationem, Missa peragenda est. ib. n. 10.

Si Musca, vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, effundatur vinum, et novum apponatur. Si post consecratio-

nem, illud, quidquid est, extrahatur, lavetur, et comburatur, et ablutio cum cineribus in sacrario reponatur. Ita S. Thomas. ib. n. 11.

Si venenum immixtum deprehendatur ante consecrationem, idem, quod priùs, servandum est, si post consecrationem, in aliud vasculum transfundatur, et tandiu servetur, donec species vini fuerint exsiccatæ, et aliud vinum consecretur; ut ex S. Thoma. ib.

Vinum acescens non est adhibendum in Missa; Si tamen id fiat, conficitur Sacramentum; nec peccant Regulares, qui celebrare debent, nec habent auctoritatem vinum commutandi, id enim peccati ligat eorum Superiores, ut ex Quarto et Merato adnotatur. Institution. Eccles. 77. n. 2. Vinum quod ex aqua conficitur botris superinjecta, quale à Latinis priscis lora, seu lorea dicebatur, ineptum est ad Sacrificium, ut ex Theologis firmatur. ib. n. 4.

Vetitum est sub peccato gravi adhibere vinum illud dilutum, quod ex musto et aqua æquali, vel fere æquali, quantitate conficitur, ut ex Theologis. Inst. Eccl. 77. n. 6.

Licitum est tamen adhibere in eam rem vinum, quod ex modo illud conficiendi in regionibus aliquibus habet aliquid aquæ admixtum, est enim vinum usuale. ib. n. 7.

Si guttæ vini reperiantur extrinsecùs in cuppa calicis, censeantur non consecratæ et abstergantur purificatorio. Si interiùs, tutiùs censeantur consecratæ, et per secundam purificationem assumantur. Sacr. Miss. l. 3. c. 17. n. 7.

Generatim monet S. Thomas in dubiis, num aliquid omissum in Missa sit, vel si certè constet omissum, nec illud sit de necessitate Sacramenti negligendum esse, si sit verò de necessitate Sacramenti, illud iteretur, et reliqua omnia ex ordine deducantur. ib. cap. 15. n. 16.

Cùm novi Sacerdotes cum Episcopo celebrant, non debent intentionem suam ita conformare, ut intelligant se consecraturos eodem momento, quo Episcopus extrema verba protulerit, sive ipsi ante sive postea formam compleverint. Tunc enim effectus Formæ remaneret in suspenso; sed debent esse ita animo comparati, ut omne studium ponant proferendi ultima verba cum Episcopo, atque ita unà cum eo consecrent; ex quo fit, ut si non ita jungant sua verba cum Episcopo, non consecrent, cùm non habuerint intentionem consecrandi. ib. c. 16. n. 6.

Sacerdotes Missam cum Episcopo celebrantes eleemosynam pro Sacrificio illo accipere minimè valent, quia dans Eleemosynam petit Missam modo consueto. De Sacr. Miss. l. 3. c. 16. n. 10.

Intentio applicationis Missæ sufficit si habitualis fuerit: est enim veluti quædam donatio, quæ semper valet, etiamsi multò ante intercesserit. ib. n. 8. Tempus applicationis num sit sufficiens post consecrationem, ambiguum est. Præstat, ut Sacerdos Missam applicet cùm se ad eam præparat. ib. num. 9.

Beneficiatus, cui injungitur à testatore celebratio Missæ certis diebus, non explicata applicatione pro se, vel pro aliis, debet illis diebus Missam applicare pro Fundatore ejusdem Beneficii; ut S. Cong. Conc. sæpius respondit. De Sacrif. Miss. l. 3. c. 9. n. 2.

Idem dicas, si Fundator mandaverit, ut oraretur pro se in Missa, nam præsumitur nomine orationis applicationem designasse; nisi tamen ex aliis conjecturis deducatur, aliam fuisse ejusdem Fundatoris voluntatem; ut si pluribus capellanis fundatis, in aliis mandaverit applicationem, in aliis orationem, ut ex resolutionibus S. C. ib. n. 3.

Si Superior Sacerdoti præcipiat, ut Missam certo alicui applicet, at ille pro alio offerat, reus est quidem Sacerdos inobedientiæ, sed applicatio à Sacerdotis voluntate pendet, cùm ille sit minister et dispensator sui Sacrificii. ib. n. 4.

Missæ applicatio quoad Parochos. Vide *Parochus.*

Missa Conventualis in Collegiatis quotidie celebranda est, et applicanda pro benefactoribus in genere; nec sufficit si pro uno benefactore applicetur, neque satisfit si beneficiatus, seu Canonicus teneatur aliunde ex alio debito illam applicare. Si verò præbenda beneficii tenuis sit, nihilo tamen secius supplendum est ex distributionibus : quòd si et distributiones et præbenda tenuissimæ sint simul sumptæ, tunc recurrendum est ad Congregationem Concilii. Ita Pontifex in Encyclica ad Episcopos Italiæ, incipiente *Cùm semper*, Bull. Tom. I. num. 103. Sufficit tamen prioris Missæ applicatio etiamsi plures cantentur in Collegiata ib. n. 22.

Si Sacerdos sumpta purificatione animadvertat, remansisse in corporali, vel patena fragmenta, sive illa magna sint, sive parva illa absumantur sicut et absumenda sunt fragmenta, si quæ remanserint, post distributionem Eucharistiæ in adstantes peracta Missa. De Sacrif. Miss. l. 3. cap. 17. n. 3.

Si tamen quod remanet, non fragmentum, sed integra est hostia, magna, seu parva, hæc post sumptam purificationem non est absumenda, sed vel recondenda in tabernaculo, vel ponenda in patena, ut alteri Sacerdoti mox celebraturo reservetur : quod si fieri non potest, absumatur. Ita ex Rubricis. ib. n. 4.

Particula illa hostiæ, quæ separatur in inferiori parte hostiæ in duas partes fractæ, si cum vino non diffluat in os, sed remaneat in calice, potiùs quàm digito redigatur ad oram calicis, præstat, ut mediante novo vino hauriatur. ib. l. 3. c. 17. n. 1.

Sacerdoti in sacristiam jam restituto post Missam, et nondum sacris vestibus exuto, absumenda sunt fragmenta, si quæ adverterit remansisse in patena. Si verò sacras vestes exuit, quidquid superfuerit è sacrificio, reponendum est in tabernaculo, si adsit : sin minùs, vel non liceat sine aliqua admiratione populi, absumendum est. Ita ex S. Thoma. ib. n. 5.

Peccaret graviter Sacerdos, si hostiam in Missa consecratam reponeret in tabernaculo, et ejus loco sumeret hostiam quæ in eo-

dem tabernaculo antea continebatur. Ita ex Canone *Relato, de Consecr. distinct.* 11. ib. n. 8.

Sacerdos celebrans, si habeat hostiam parvi moduli, meliùs faceret, si populum doceret, ne miraretur, si illam adhibet pro majori, quæ tunc non suppetit; potiùs quàm utatur sententia aliquorum, qui censent posse tunc extrahere è tabernaculo hostiam majorem, quæ fortè ibi adest, et adhibere illam ad elevationem. ib. n. 9.

Si pyxis hostiis parvis plena sit præsens moraliter Sacerdoti, sed non fuerit aperta ante oblationem et consecrationem, illicitè quidem id fieret, sed cùm moraliter præsens esset Sacerdoti, valida esset consecratio; quod verum est, etiamsi, quando consecravit, actu de particulis non cogitaret. Moralis verò præsentia ea dicitur, cùm ita præsens est ut verificari censeantur illa verba formæ *hoc* vel *hic*. Ib. cap. 18. n. 2 et 3.

Si particulæ afferantur ad altare post peractam oblationem, non debet Sacerdos illas consecrare sine legitima causa, ut si magna multitudo populi, parata ad recipiendam Eucharistiam, aliàs careret Sacramento; tunc verò Sacerdos deberet priùs illas ante consecrationem mente offerre. Cœpto jam Canone, si afferatur particula, non est consecranda, neque pro dando Viatico infirmo, tunc enim sufficeret, si sacerdos ex sua hostia parvam portionem separaret. ib. n. 5.

Si fortè contingat, ut pyxis deferatur ad altare, nec Sacerdos illam advertat, adeoque proferens verba consecrationis nihil cogitet de pyxide, tunc utique si pyxis non sit supra petram sacram, non censetur voluisse Sacerdos consecrare; alioqui enim censeretur voluisse istud, quod sibi illicitum est. Quamvis verò sint DD. qui contrarium censent, cùm tamen in Sacramentis conferendis sequi teneamur opinionem tutiorem, relicta probabili, ideo in eo casu particulas illas non esse populo distribuendas, sed asservandas, ut in alia Missa sub conditione consecrentur, satis constat. ib. n. 6.

Si celebranti sint præsentes undecim hostiæ, et ille habeat intentionem consecrandi solùm decem, nec determinet quales, nulla ex illis esset consecrata, ut ex Rubricis discimus. Quare debet Sacerdos intentionem suam ita dirigere, ut velit omne consecrare quidquid ante se positum est. Ex quo intelligitur Sacerdotem, qui cum hac intentione habet in manu duas hostias, unam se tenere putans, utramque revera consecrare. ib. n. 7.

Missam bis eodem die celebrare, quamvis adsit causa necessitatis, nemo potest etiamsi Parochus sit, nisi saltem Episcopi licentia accedat; quæ tamen datur ob causas singulares, non tanquam privilegium. Ita Pontifex in Bulla *Declarasti*, Bull. Tom. II. n. 3.

Sacerdos, qui Sacrum facere quotidie per seipsum debet, potest aliquando illud omittere, tum quia ea præsumitur voluntas fundatoris, tum ad majorem pietatem sibi comparandam, ut ex Cap. *Significatum de Præbendis;* non tamen potest, qua die

vacat, sacrum agere, et alicui attribuere, percepta eleemosyna. De Sacrif. Miss. lib. 3. cap. 22. num. 3.

Sicut nec potest duplicatum stipendium pro eadem Missa accipere, applicando uni fructum medium, alteri specialissimum; et contrariam sententiam proscripsit Congregatio S. Officii, ac dein Alexander VII, Proposit. IX inter damnatas. ibid. num. 5.

Sacerdos, qui Beneficium possidet, in cujus fundatione expressè cautum est, non teneri celebrantem ad applicationem Sacrificii, num possit pro applicatione novum stipendium exigere? non vetatur; sed neque reprobatur contraria sententia id negans, et Decreta S. Congregationis Concilii non apparent. ib. c. 22. n. 7.

Si tamen nihil expressum sit in fundatione ejusdem Beneficii, quod demonstret, testatorem remittere applicationem sacrificii arbitrio Sacerdotis, tunc semper standum est pro obligatione applicationis pro testatore, ut ex Decretis S. Congregationis. ibid.

Missæ in altari privilegiato celebrandæ semper debent esse de *Requiem*, nisi cùm aliud Festum duplex, vel Dominica dies occurrerit; tunc enim acquiritur indulgentia, etiamsi Missæ de Festo agantur. Perinde est autem sive altare istud privilegium habeat perpetuum, sive ad septennium, vel certis solùm diebus in hebdomada. Si igitur testator jusserit celebrari sibi Missas certis hebdomadæ diebus ad altare privilegiatum, et in dies istos incidat aliquod festum duplex, satisfit testatori cum Missa de festo. Idem dicas de diebus, in quibus duplex quidem non currit, sed Missæ pro defunctis vetantur. Hæc omnia ex Decretis variorum Pontificum, quorum postremus est Clemens XI. De Sacrif. Miss. l. 3. c. 23. n. 8.

Missæ altaris privilegiati debent esse de *Requiem*, nisi cùm inciderint in diem, in qua Missæ illæ celebrari non possunt, sive ratione Festi duplicis, sive alia quacumque. Ita ex plurimis Pontificum Decretis. Inst. Eccl. 34. n. 27.

Missæ privatæ de *Requiem* celebrandæ non sunt in Festis duplicibus et Dominicis diebus, sicut nec infra Octavas Epiphaniæ, Paschæ et Pentecostes, prima die Quadragesimæ, tota Hebdomada sancta, in Vigiliis Nativitatis Domini, Epiphaniæ, et Pentecostes; denique ex Decretis S. C. infra Octavam Corporis Christi et Natalis Domini, sicut nec cùm expositum est Vener. Sacram. ib. n. 28.

Solemnes et cantatæ pro Defunctis Missæ qua die à testatore præscriptæ sunt, et illa sit verè annua illius obitûs, celebrari possunt, etiamsi Officium sit de duplici majori, vel minori. Ita ex Decreto S. C. De Sacrif. Missæ l. 3. c. 23. n. 5. Non verò in Dominicis et Festis de præcepto, nec in iis, in quibus nec de duplici agi potest. Inst. Eccl. n. 5. n. 24 et seq.

Præsente corpore canitur quidem Missa pro defunctis, exceptis tamen duplicibus primæ classis. Quæ verba sunt Decreti S. C. Rituum die 5 Julii 1698. Attamen non satis constat, an id vetitum sit in omnibus duplicibus primæ classis, et non tantùm in magis solemnibus. De Sacrif. Miss. l. 3. cap. 23. num. 5.

Dies tertia, septima et trigesima, quæ habent Missam cum oratione propria in Missali, nihil habent privilegii supra reliquas privatas. ib.

Si Parochus duas regat Parœcias, nec populi unius possint in templum alterius convenire, ac desit alius sacerdos, potest duas Missas eodem die celebrare. De Sacr. Miss. l. 3. c. 5. n. 1. Debet tamen Episcopus saltem cognoscere, num revera sit tanta necessitas, ut bis celebrari opus sit.

Hic verò unicus est casus, in quo bis celebrare liceat; neque enim fas est Sacrificium repetere sive propter adventum hospitum etiam nobilium, etiam Principum, aut Episcopi, qui die Festo Missam non audierint, nec alius adsit Sacerdos; neque enim hæc est tanta necessitas, quanta requiritur in Cap. *Consuluisti* de Celebrat. Missarum. Item ex eadem ratione non licet ob benedicendas nuptias, quæ differri in aliam diem non possint. Tunc enim celebrari possunt nuptiæ sine Missa, et benedictiones in sequentem diem transferri. ib. l. 3. c. 5. n. 3.

Sed quid si ministrandum sit Viaticum infirmo? Profectò si Sacerdos jam Missam absolvit, tunc utpote non jejuno non licet ei rursus celebrare. Si Missam non absolvit, potest necessitati illi providere, dando partem hostiæ suæ. Si verò Sacerdos Eucharistia quidem, non verò absolutione percepta moneatur de Viatico infirmo ministrando, tunc utique potest aliam missam celebrare. ib.

Cùm in alicujus fortè Ecclesiæ capella tam multas Missarum ibidem celebrandarum eleemosynas receperit, ut non possit, infra hebdomadam illis satisfieri, mandavit S. C. Concilii, ut quæ supersunt in aliis altaribus ejusdem Ecclesiæ celebrentur, injunxitque simul, ut deinceps fideles eleemosynas oblaturi ea de re moneantur, scripta tabella in loco visibili ecclesiæ exposita. De Syn. Diœc. lib. 12. cap. 7. num. 5.

Quamvis à Sacra Congregatione sæpius decisum fuit in Oratoriis publicis sitis intra fines Parochiæ juris non esse Parocho prohibere, ne Missæ celebrentur ante Missam Parochialem; si tamen Episcopus in Synodo id prohibeat, ne populus retrahatur à Missa Parochiali et concione, constitutio illa valet, et Episcopo parendum est. De Syn. l. 12. c. 7. n. 7.

Missa celebranda est ab aurora usque ad meridiem; toleratur tamen anticipatio tertiæ horæ partis, sicut et prorogatio tertiæ horæ partis post meridiem, ut ex edicto Benedicti XIII. Inst. Eccl. 12. n. 4. Jus habet Episcopus vetandi etiam sub pœnis canonicis, ne Regulares ultra consuetas horas celebrent, ut ex Decretis S. C. firmatur. Inst. Eccl. 68. num. 12.

Nemo ignotus, sive sæcularis, sive regularis, admittendus est ad celebrandam Missam, nisi adductis testimonialibus, iisque visis et approbatis ab Episcopo; idque præcipi posse ab eodem Episcopo, saltem quoad Sacerdotes regulares exteros, etiam Regularibus censuit S. Congreg. Instit. Eccles. 34. num. 4. et De Syn. Diœces. lib. 9. cap. 15. num. 5.

Tridentinum. Sess. 23. cap. 4., monet Episcopos, curent, ut Sacerdotes non habentes animarum curam, diebus saltem Dominicis, vel Festis solemnioribus Missam celebrent. An committant peccatum grave Sacerdotes illi, si monito Tridentini non se submiserint, quæstio est anceps. Profectò peccaret graviter, qui nunquam per annum Sacrificium offerret; esset enim hoc indicium vitæ corruptæ, et pareret scandalum. De Miss. Sacr. l. 3. c. 1. n. 10. Teneretur etiam celebrare, ut ægroto Viaticum deferretur, si alio modo fieri non posset. ib.

Missam quotidie celebrare melius est, quàm ab ea abstinere; negandum tamen non est, quin optimè præstet Sacerdos si aliquando abstineat ex reverentia, seu ad hoc, ut ferventiùs celebret. Id verò eruitur ex eo, quòd ad spiritum Ecclesiæ propiùs accedit qui quotidie Sacramentum recipit. Addendum, quòd munus Sacerdotis est non privatum, sed publicum, estque ejus opus Ecclesiæ utile; et ex assidua celebratione validius auxilium obtinebit à Deo, ut digniùs celebret. Quare statuendum Sacerdoti, ut plurimùm, quotidie celebrandum esse, si discussa conscientia sua persuadere sibi moraliter possit, se esse in statu gratiæ. Nec obstat minor fervor; cùm illum persæpe patiamur inviti. De Sac. Miss. l. 3. c. 2.

In Oratoriis privatis, in quibus pro infirmo conceditur unica Missæ celebratio, die Natalis Domini fas est tres Missas ab eodem sacerdote celebrari, ut ex Decretis S. Congreg. De Sacrif. Miss. lib. 3. c. 4. num. 8.

Episcopi quanquam non habeant ampliùs facultatem concedendi licentiam, ut in Oratoriis privatis celebretur, adhuc tamen possunt in suis domibus privatum Oratorium habere et permittere aliis Sacerdotibus, ut in eo celebrent; ut ex Decretis Sac. Congregationis. De Sacrif. Miss. l. 5. c. 6. n. 1.

Hæc etiam celebratio præstari ritè ibidem potest, etiam absente Episcopo; atque ibi audientes Missam quicumque fideles præcepto ecclesiastico satisfaciunt. Denique quod hîc dicitur de episcopis, valet etiam pro Cardinalibus non episcopis. Animadvertendum est tamen, valere hæc pro Oratoriis episcopi in suis domibus, in quibus certus fixusque locus est assignatus. ibid. l. 3. cap. 6. n. 6.

Si Missa omnino celebranda sit, nec possit in templis, vel etiam in Oratoriis privatis, licet illam celebrare in loco non indecenti, quicumque tandem ille sit, ut planum fit exemplo Capellanorum in Castris: eorum etiam, qui per infidelium regiones iter faciunt, et etiam in littore maris respectu navigantium. De Sacr. Miss. l. 3. c. 6. num. 7.

Ut celebretur Missa in mari peculiare privilegium requiritur, nec sufficit clausula generalis, qua facultas fit celebrandi *in loco honesto ac tuto*. Non conceditur autem, nisi cum conditione, ut tutum sit navigium, longè absit à littore, tranquillum sit mare, ac tandem assistat celebranti alter, vel Sacerdos, vel Diaconus. ibid.

Sacerdos Missam celebrans etiam in necessitate dandi Viatici infirmo absque uno è sacris indumentis, peccat graviter ex irreverentia; neque enim urget Viatici præceptum, si ministrari non possit eo modo, quo decet. ib. lib. 3. cap. 7. n. 1.

Idem dicas, si absque luminibus, quæ sint oportet sive ex cera, sive ex oleo, et si desint, in necessitate saltem è sebo; sufficit tamen, si necessitas urgeat, unicum lumen. Idem dicas, si celebret absque Missali Libro, in quo sit saltem Canon. Hæc ex DD. ibid. n. 2.

Peccat etiam Sacerdos celebrans sine ministro, ut eruitur ex cap. *Proposuisti*, de Filiis Presbyterorum. Si tamen sit ministrandum Viaticum, potest Sacerdos sine ministro Missam celebrare, et sibi ipsi respondere. Alias præstat omittere Missam, quamvis si hoc agat, sunt qui negent illum peccare. ibid. num. 3.

In templo polluto celebrans Sacerdos, quamvis peccet graviter, ut ex Cap. *Is qui de sent. excomm. in* 6, nullam tamen pœnam incurrit, cùm nulla sit in jure expressa; quin nec desunt, qui credant eum minimè peccare si adsit Episcopi consensus.

Vicissim autem irregularitatem Summo Pontifici reservatam incurrit, qui in loco interdicto celebrat, ut ex eodem Cap. *Is qui* ibid. n. 4.

Sacerdos ratione beneficii obstrictus bis vel ter singulis hebdomadibus celebrare, potest anticipare tempus, nisi appareat testatorem voluisse in qualibet hebdomada bis vel ter celebrari, ne pagus, aut altaria quædam singulis hebdomadibus Missa carerent. De Sacr. Miss. l. 3. c. 9. n. 8.

Si conferens eleemosynam Missæ tempus præscripserit ob causam, quæ differri non possit, Sacerdos non servans illud tempus deest obligationi suæ, ac tenetur eleemosynam restituere. ib. n. 6.

Sacerdos onus habens Missæ quotidianæ, unicam tantùm Missam applicare cogitur in Festo Natali Domini. An verò Parochus itidem teneatur tres ejus diei Missas pro populo applicare, nunquam decisum à S. Congregatione reperitur, tenetur tamen, ut obviet scandalo, tres ea die Missas celebrare. ib. n. 9.

Sunt qui doceant, die Commemorationis Defunctorum cessare onus Capellaniæ quotidianæ, adeoque integrum esse capellano ea die vel pro defunctis omnibus, quod esset optimum, vel pro privato quodam defuncto applicare. ibid. n. 9.

Canonici in Cathedralibus et Collegiatis, qui juxta præscriptum Rubricæ certis quibusdam diebus plures Missas canere tenentur, an omnes debeant applicare pro benefactoribus nunquam à S. Congreg. decisum est. ib. n. 9.

Eleemosyna pro Missis à Regularibus celebrandis in eorum Ecclesiis, taxanda est ab Ordinario loci; ut ex Decreto S. Congreg. Inst. Eccl. 56. n. 16.

Missarum eleemosynam ultra quantitatem ab Episcopo taxatam exigere non possunt Sacerdotes tam Seculares, quàm Regulares ; nam debet dari quædam proportio inter id quod datur, et quod accipitur, hanc autem proportionem definire ad Episcopum spectat; quare justitiam commutativam lædit ille Sacerdos, qui plus exigeret. Potest tamen dans ultro plus dare, et petens minùs accipere, quanquam fieri possit, ut aliquando prohibeatur Sacerdos minùs accipere, ne hinc consuetudo introducatur minùs dandi in præjudicium aliorum. Hæc omnia latè in Synod. Diœc. l. 5. c. 2. et id quod postremo dixi, confirmatur ex Decreto Congregationis Concilii lato in una S. Severini die 16 Julii 1689.

Missarum stipendia, si quæ accepta sunt pro curanda celebratione Missarum, retineri non possunt, parte eorumdem tradita Sacerdoti celebranti, etiamsi pars illa contineat consuetam eleemosynam. Secus qui fecerit, et laicus colligat Missas in loco ubi datur majus stipendium ac committat easdem Missas celebrandas alteri Sacerdoti minori stipendio, retenta sibi parte earumdem eleemosynarum seu stipendiorum acceptorum, incidit in excommunicationem; Sacerdos verò seu Clericus in suspensionem ipso facto; quæ excommunicatio et suspensio Pontifici Romano est reservata. Constit. *Quanta cura.* Bull. Tom. I. n. 22. vide Inst. Eccl. 56. n. 4.

Vetitum est accipere novas Missarum eleemosynas iis, qui veteres habent satisfaciendas, *dummodo*, ut legitur, in Decreto Urbani VIII, *infra modicum tempus non possit omnibus satisfieri.* Modicum tempus definivit S. C. Concilii esse unum mensem. De Sacrif. Miss. l. 3. c. 24. n. 14.

Si Ecclesia et loca pia careant reditibus, adeo ut non possint licitè illos erogare in expensas pro Missarum celebratione, fas ejus administratoribus est aliquid subtrahere de consueta eleemosyna, quantùm necesse est pro celebratione illius Missæ, ut ex Decr. Urbani VIII, *Certum est.* Sed ex pluribus Decretis Sacræ Congr. eruitur, detrahi in eo casu aliquid posse ex eleemosyna in Missis perpetuis; tunc autem videndum est, num adsit aliquis, qui sit obligatus supplere, et num potiùs supplendum sit recurrendo pro diminutione numeri Missarum.

Sive autem Ecclesia sit paupercula, sive non, non potest aliquid exigi ab iis Sacerdotibus, qui sponte religione ducti veniunt in aliquam Ecclesiam celebraturi, sicut etiam ab iis, qui ab administratoribus Ecclesiæ eleemosynam nullam recipiunt.

Jure tamen exigitur hæc detractio ab iis, qui omnino ibi celebrare volunt, nec Ecclesia habet de suo quomodo utensilibus provideat, nec de suo providet ille, qui eleemosynam suppeditavit. Hæc omnia De Sacrif. Miss. l. 2. c. 24. n. 13.

Eleemosynas receptas pro Missis Sacristæ regulares tenentur ponere in arca duabus clavibus obserata, quarum alteram tenere debet Superior localis, alteram unus ex Regularibus à Capitulo deputatus, ac dein de satisfactione earumdem Missarum tenentur

reddere rationem coram Patribus discretis, ut ex Decreto Urbani VIII ab Innocentio XII confirmato constat. Instit. Eccl. 72. n. 29.

Missæ nec ita breves esse debent, ut saltem horæ tertiam partem non attingant, neque ita longæ, ut horæ dimidium excedant. De Sacrif. Miss. l. 3. c. 24. n. 2. Vide Inst. Eccl. 34. n. 19.

In Missæ celebratione ne quis Episcopus concedat licentiam tegendi caput coma fictitia, vetuit Innoc. XI in sua Encyclica apud La Croix l. 6. p. 2. n. 401, idque pariter locum habere in parvo pileolo ex Theologis docetur, Inst. Eccl. 34. n. 14. Gyro tamen capillitio, vulgò, *girello*, ut passim etiam Romæ Sacerdotes ibidem notatur. Eadem Inst. Eccl. n. 4.

Annulum etiam in digito gerere dum Missa celebratur cujuscumque dignitatis nemo potest, vetante S. Rituum Congregatione. ib. n. 15.

Nec licet etiam Protonotariis non participantibus adhibere in Missa instrumentum argenteum cum candela ut ex Decreto apud Monacellum. ib. n. 17, quod etiam Superioribus Ordinum Mendicantium, et Parochis vetuit S. C. cujus litteræ hîc referuntur num. 16. Quin et juxta Decreta Alexandri VII Abbatibus Regularibus consecratis id non licet, nisi in Missa solemni, cùm Pontificalibus utuntur, ut ex Decretis S. C. ib.

Pari passu cum hoc argenteo instrumento procedendum, est cum assistenti ibid. num 18, ut ex Decreto S. C. Rituum ibid.

Missæ privatæ feria V in Cœna Domini et Sabbato sancto prohibentur non Decretis tantummodo S. C. Rit. sed etiam edicto Clementis XI die 15 Maii 1712. Eccl. 38. n. 9.

Novus Sacerdos in celebratione primæ Missæ vetatur Ecclesiam circuire sacris vestibus indutus, ut recipiat oblationes; potest tamen se vertere ad altare, et ibi eas accipere ex Decreto S. C. Inst. Eccl. 56. n. 7.

Sacerdos in alia Diœcesi celebrans Missam, non potest nomen Episcopi sui nomini Episcopi illius Diœcesis substituere ex Pouget et Merato. De Sacrif. miss. lib. 2. cap. 17. num. 4.

Sacerdos die Natali Domini non tenetur ex præcepto tres Missas celebrare, sed potest unicam. De Sacr. Miss. lib. 3. cap. 4. num. 5.

Missa cantata in eo distinguitur à solemni, quòd cantata fiat cum cantu chori, sed unico Ministro assistente; solemnis verò habet adjunctum Diaconum cum Subdiacono; idcirco si testator mandat cantari sibi aliquam Missam, non requiritur Diaconus et Subdiaconus. Instit. Eccl. 105. n. 119.

Commentitia est distinctio inter Rubricas præceptivas et instructivas. de Sacr. Missæ cap. 11. n. 3, sed omnes sunt præceptivæ, sed aliquæ ex materiæ parvitate sub veniali tantummodo obligant. ib.

Nulla urgente causa leve peccatum est celebrare Missam privatam non recitatis Matutino et Laudibus. At si de Missa Con-

ventuali agatur, mortalis criminis reus videri posset ille, qui ante Matutinum et Laudes eam celebraret (nempe ante eam partem Officii in Choro celebratam.) Sicut et peccato gravi se obstringeret, qui perpetuò et quasi animo statuisset numquam Missam celebrare Matutino cum Laudibus recitato. ib. n. 4.

Nemini licet ab altari recedere cœpta Missa, relicto alio Sacerdote, ut reliqua suppleat, ut statuitur in Canone *Nullus Episcopus* de Cons. diss. I. Quod ibi vetatur sub pœna suspensionis, quæ tamen est ferendæ, non latæ sententiæ; nec locum habet, si Sacerdos ante consecrationem ab altari sine causa recesserit. ib. c. 14. n. 2. ubi id definitum à S. Congr. affertur.

Si contingat, ut Sacerdos, dum Missam celebrat, subito morbo corripiatur, vel mortuus concidat, vel hoc accidit ante consecrationem, nec tunc opus est Missam ab alio continuari; si verò post consecrationem unius, vel utriusque speciei, tunc supplenda est Missa, et quidem ex præcepto, à Sacerdote initio inde sumpto, ubi alter sacerdos desierit; et si prior ille Sacerdos adhuc vivat, et capax sit Sacramenti, nec alia præsto sit hostia consecrata, ex hostia Sacerdotis secundi pars infirmo ministranda est, ut in Rubricis Missalis. ib. n. 4 et 5.

Sacerdos Missam suppleturus præstare id potest, si alius non adsit, etiamsi non sit jejunus, quin etiam si in statu gratiæ non versetur; tunc enim quærendus ab illo est Confessarius, et si non reperiatur, eliciendus actus contritionis, atque ita comparatus Missam perficiat. At si neque conteri posset, neque Missa ab altero perfici ante meridiem, tunc hostia et calix recondendi sunt in tabernaculo, ut ad alteram diem reserventur. Hæc omnia ex Rubricis et DD. ib. n. 7 et 8. Ex hoc conficitur, quòd laico, si fuerit præsens, hostia illa et calix dari non possit. ib. n. 6.

Si Sacerdote Missam celebrante violetur, vel polluatur subitò templum ante incœptum Canonem, Missa intermittenda est; eo verò incepto perficienda, ut ex Rubricis. ib. num. 12.

Si dum celebratur incidat subita irruptio hostium, vel imminens alluvio, aut ruina templi, ante consecrationem deserenda est Missa, post consecrationem sumendum statim Sacramentum, omissis aliis cæremoniis. Si verò casus isti incidant, hostia quidem, sed nondum sanguine consecrato, potest Sacerdos hostiam statim sumere, et abire, nisi fortè in casu, quo Christianæ Religionis hostes in contemptum ejusdem Religionis minitentur Sacerdoti mortem, nisi sacrificium imperfectum relinquat. ib. n. 13.

Superveniente excommunicato non tolerato, Missa, si nondum perventum est ad Canonem, vel, ut quidam volunt, ad consecrationem, nec ille possit abigi, deserenda est; post consecrationem perficienda. Sed sumpta communione reliqua perficienda sunt, vel in Sacristia, vel in alio loco decenti. ibid. 8. 14.

Ritè pariter interrumpitur Missa, etiam interruptione longa, vel ad baptizandum infantem moriturum, qui alioqui sine Bap-

tismo moreretur, vel ad audiendam confessionem infirmi, qui alioqui non confessus obiret vel etiam ad Extremam Unctionem administrandam. Curandum tamen tunc esset à Sacerdote, ut Sacramentum interim diligenter custodiatur, et cùm redierit resumenda Missa est ex eo loco, ubi fuerit intermissa. ib. n. 15.

Si recitatis jam Evangelio et Symbolo superveniat vir Princeps, laicus, seu ecclesiasticus, qui Missam die Festo non audierit, negant plures DD. posse ex integro Missam resumi. ibid. n. 16.

Bened. XIII in Romano Concilio, utì Pontifex Innocentius XIII Præfectis Regularium ante præscripserat, monuit, ne in taxanda pecuniæ summa pro Missis perpetuis sexaginta scuta Romana definirent non excedendo, nec minuendo. De Sacrif. Miss. l. 3. c. 22. n. 9.

Missæ S. Gregorii, quæ à S. C. olim prohibitæ sunt, erant quædam Missæ peculiares, ineptiis refertæ. Cæterùm triginta Missas continuatas juxta consuetudinem à S. Gregorio inductam non vetuit, quas tamen celebrare debet Sacerdos juxta ritum Ecclesiæ, quare tribus diebus Majoris Hebdomadis intermittendæ sunt. ib. cap. 25. n. 3. Instit. Eccles. 34. n. 22.

Episcopus potest quidem visitare Parochiales Ecclesias Regularium, sed num possit etiam recognoscere de oneribus Missarum, an sint impleta, requisita fuit S. Congregatio, et nondum prodiit responsum. Potest tamen Episcopus inquirere, num Parochus regularis singulis diebus festis pro populo celebraverit, cùm id concernat curam animarum, de qua jus est inquirendi Episcopo in Visitatione. De Synod. Diœc. Lib. 13. Cap. ult. n. 5. Fas est tamen Episcopo visitare Confraternitates Laicorum in Ecclesiis Regularium erectas, et altare, si illis incumbit onus manutenendi, et onera Missarum, ad quæ Confraternitates illæ tenentur, ut ex Decreto S. Congregationis. ibid. n. 6.

Si testator Missas reliquerit quotannis celebrandas in Ecclesiis Regularium, et hæredi suo permiserit, ut designet Sacerdotem, per quem celebrari debeant, non possunt Regulares exigere, ut unus ex suis designetur, quin et præstare debent patientiam, ut ab eo, quem hæres designarit, in suis Ecclesiis celebrentur, dummodo tamen dentur frustatoriæ, ut ex responso S. Congr. ib. n. 7.

An mandatis et monitoriis etc. per quæ retardetur executio provisionum et statutorum pro divino cultu conservando et augendo, præsertim circa Missæ celebrationem, ad executionem Decretorum Trid. Sess. 21. *de Ref.* Cap. 8. et Sess. 22. in Decret. de observand. et evitand. in celeb. miss. ne recipiantur in Tribunali actus Judiciales, per quos eorum executio impediatur, sancitum est à Pontifice in Bulla *Ad militantis*, Bullar. T. 1. n. 48. §. 6.

Eucharistiam fidelibus administrare infra actionem Missæ, non sunt obligandi Sacerdotes, si Parochi, seu Episcopi censuerint præstare, ut hæc administratio fiat in altari, ubi SS. Eucharistia asservatur extra Missam. Encyclica ad Episcopos Italiæ *Certiores effecti*, Bull. Tom. I. n. 64.

Missam auscultare diebus festis in quacumque Ecclesia, etiamsi non sit propria Parochialis, cuicumque fideli, ut præcepto satisfaciat, fas est, ut consuetudo ubique obtinens, quæ proinde induit rationem juris communis, demonstrat. De Synod. Diœc. l. 11. Cap. 14. n. 10.

Sacerdotes seculares in Ecclesiis Regularium illorum Missam legere vetantur, sed utendum est illis Romano Missali, ita tamen, ut possint de Sancto, de quo Regulares illi agunt officium, Missam recitare; eam desumendo ex Communi Missalis Romani, ut pro Capellanis, et Confessariis Monialium decrevit S. Congregatio, Clemente XI Decretum approbante. De Sacrif. Miss. l. 3. Cap. 23. n. 1. Inst. Eccl. 34. n. 20.

Missarum onera à Fundatore Beneficii præscripta non licet Episcopo diminuere, quoties fructus relicti decrementum subierint; non enim posse ab Episcopo reduci Missas semper renuit sacra Congregatio Concilii, facultas verò ad hoc data in Concilio Trid. Sess. 25. *de Ref.* Cap. 4. ut Episcopi possent Missas in testamento, vel dispositione inter vivos assignatas reducere in Synodo Diœcesana, et Generales Ordinum in suis Capitulis Generalibus, intelligitur tantummodo de oneribus Missarum impositis ante Concilium Tridentinum, et de reductione facienda n Diœcesana Synodo, vel Capitulo proximè post expletum Concilium Tridentinum habendis, ut exposuit S. C. De Synod. Diœces. Lib. 13. Cap. ult. n. 18.

Modò insuper non licet Episcopis etc. id præstare in suis Synodis etc., quia id vetuit Urb. VIII, et Innoc. XII in sua Constitut. de qua ib. ex vi quorum neque licet Episcopo reducere eadem onera, antequam acceptentur ab iis, ad quos pertinent, utì definitum est à S. Congregatione. ib. n. 19.

Cùm datur Episcopis facultas reducendi *pia legata et Missarum onera*, adhuc tamen ex contextu totius Dispensationis constat, nihil illis concessum esse quoad reliqua legata, sed tantùm quoad onera Missarum. ib. n. 22.

Si aliqua dispositio Missarum onera, et alia pia opera comprehendat, et ob tenuitatem redituum reductio aliqua facienda sit, reducenda esse priùs reliqua opera, quàm numerum Missarum censuit sacra Congregatio. ib. n. 23. Quanquam hæc vera sunt, nisi ex toto contextu dispositionis aliam fuisse mentem Fundatoris deprehenderetur. ib. At si Episcoporum auctoritas quoad hanc reductionem profluxerit ex ampliatione Indulti Concilii Romani sub Benedicto XIII, vel ex instructione quadam tradita à S. C. et res fuerit, vel ut numerus Missarum, vel alia opera pia sint imminuenda, tunc præstat recurrere ad S. Congregationem Concilii. ib. n. 34.

Insuper ex vi concessionis prædictæ non possunt redigi Missæ, quarum celebrationi Ecclesia etc. per contractum sese obstrinxit, hoc enim cavetur expressis verbis in præmemorata Constitutione, ibid. num. 25.

Si testator Missas aliquot annuas pro se reliquerit celebrandas,

et in eum finem hunc vel illum fundum addixerit, et fundus ille diminuatur, ut non sufficiat ad consuetam Missæ eleemosynam, non est locus reductioni, sed cogendus est hæres, ut suppleat quod deest: præsumitur enim testator semper voluisse hunc Missarum numerum in favorem animæ suæ. Porro si verba dispositionis incipiant ab impositione oneris, et postea descendant ad assignandum fundum, tunc utique cùm particula ista sit demonstrativa, fundus si deficiat, supplendus est ab hærede. Si verò dispositio illa incipiat à designatione fundi, et subinde descendat ad onera Missarum, tunc utique impetranda est *taxatiua*, adeoque locus est reductioni, nec cogendus est hæres, ut suppleat. Quæ omnia exprimi solent in Instructione, de qua supra. ib. n. 32.

Si testator mandet hæredi, dare fundum legatario, ut ex ejus reditibus celebrentur Missæ; hæres facta fundi assignatione ad nihil aliud tenetur, ut ex DD. et Decisione Rotæ coram Cerro, ib. n. 33. Si verò testator mandasset hæredi, ut tot præstaret fructus sufficientes ad injunctam Missæ celebrationem, et ipse fundum idoneum dedisset, si fructus ille dein non sufficiat, supplendus est ab hærede. ibid.

In reductione Missarum perpetuarum per ampliationem Concilii Romani facienda, stabiliri solet eleemosyna sexaginta scutorum monetæ Romanæ: quoad Missas verò cantatas assignanda est eleemosyna consueta pro iis Missis in qualibet Diœcesi vigens, ut ex Decreto S. Congregationis. ibid. n. 34. At si celebrandæ sint simul aliquot Missæ cantatæ, et aliquot privatæ, nec sufficiant reditus, erogandi sunt illi in celebratione Missarum privatarum, deleto onere Missæ cantatæ, ut ex Decreto S. C. ib.

At si reductio fiat ab Episcopo vigore facultatis in Instructione contentæ, statuendum est, ut Missæ celebrentur, non quidem ea eleemosyna, quæ ex Indulto Concilii Romani præfixa est, sed ad rationem eleemosynæ manualis in Diœcesi obtinentis; ita enim constat ex verbis ipsius instructionis. ib. num. 35.

Si Episcopus ab Apostolica Sede obtinuit facultatem reducendi Missas in sua Diœcesi, potest etiam reducere pro Regularibus, ut Delegatus Sedis Apostolicæ, si ad illum recurrant. ibid.

Ne novæ aut inusitatæ orationes in Missa recitentur, vetitum est in Bulla *Quemadmodum preces*, Bull. Tom. I. n. 82.

Non promoti ad Presbyteratum, si Missam celebrent, tradendi sunt à Judicibus S. Inquisitionis Curiæ seculari puniendi ex Constitutionibus Pauli IV, Sixti V et Clementis VIII. Item Urb. VIII, in Constitut. *Apostolatûs officium*, iis pœnis subjicit etiam minores annis 25, dummodo 20 expleverint. Has constitutiones innovat Bened. XIV in Bulla *Sacerdos in æternum*. Bull. Tom. I. n. 97, et addit, singulas testium depositiones, nempe quando testes in suis depositionibus sunt singulares, valere ad reorum torturam. Valere autem ad pœnam, si Ordinarius declaraverit per simplices litteras, reum à se non esse promotum. In eadem Bulla iisdem Constitutionibus subjicit hos reos celebrantes

unam tantùm Missæ partem, dummodo elevationem peregerint. Si reus has exceptiones, sic à Pontifice sublatas, prætenderit, sive illæ conjunctim considerentur, sive singulatim, non tamen satis est hoc, quominus tradantur brachio seculari si sint laici, et si clerici quominus procedatur ad degradationem et traditionem brachio seculari. Declarat insuper Pontifex, eisdem pœnis submitti quoscumque non Sacrdotes Sacramentalem confessionem audientes et absolutionem impertientes. Si tamen non sit prolata absolutio, tunc à Judice ecclesiastico minor pœna est injungenda. ibid. §. 8.

Benedictus XIV concedit Presbyteris Latini ritûs in Russia Polonica degentibus Missas celebrantibus in Ecclesiis Ruthenorum unitorum, ut deficientibus altaribus seu lapidibus consecratis, et calicibus aureis vel argenteis, Missam celebrare possint super antimensia eorumdem Ruthenorum, Latino tamen ritu. Bulla *Imposito nobis* Bull. Tom. III. n. 93.

MONIALES.

Monialium professio religiosa ante decimum sextum ætatis annum expletum, et exactum annum novitiatûs emissa irrita est ex Trid. Sess. 25. c. 15. De Syn. Diœc. l. 13. c. 12. n. 1. Excipiuntur tamen mulieres, quæ Pœnitentes, aut Convertitæ appellantur; cum quibus constitutiones earum circa probationem servandæ sunt, non obstante Conciliari Decreto de Monialium professione, ut ex Decreto S. C. Concilii. De Syn. Diœc. lib. 13 cap. 12. n. 1.

Hæc Conciliaris sanctio de anno probationis valet etiam pro illa, quæ, usa Privilegio bimestris post conjugium, Religionem ingreditur, et quanquam id cedat in incommodum illius, qui in sæculo remanet, ut non possit transire ad alias nuptias, nisi postquam conjux Religiosa anno probationis exacto professionem emittit. ib. n. 2. Quin et accidere potest, ut biennium expectandum illi sit, si conjux Religiosa anno probationis fere exacto Religionem mutaverit, et in ea novam probationem instituerit.

Si novitia ordinis Prædicatorum in mortis articulo professionem emiserit ante expletum annum probationis, quod ex Bulla S. Pii V illis concessum est, nec facilè derogatum illi est ex posteriori Bulla Gregorii XIII qua professio ante expletum annum probationis irritatur, ea quidem professio valet ad spirituales gratias lucrandas, non verò ad vindicandum Monasterio dotem, et reliqua bona professæ, ut ex sæpius decisis à S. Congr. Concilii. ib. num. 6.

Sponsa per verba de futuro alteri oppignorata, addito utrimque juramento de contrahendo et consummando Matrimonio, potest ante initum conjugium Religionem ingredi, juxta illud, *Promissum non infringitur ab eo, qui in melius illud commutat*, Cap. *Perœnit de Jurejur.* Et definitur in Cap. *Commissum de Sponsal.* quamvis ibi dicatur, tutiùs esse si ineat Matrimonium, tum Religionem ingrediatur, quod tamen vel est de consilio tantum-

modo, vel sponsalia tunc non inferebant aliam promissionem, nisi de conjugio celebrando; non verò de celebrando et consummando, uti nunc ferunt. ib. n. 8.

Matrimonio rato, non consummato, integrum est mulieri Religionem approbatam ingredi, et per professionem in ea conjugii vinculum dissolvitur. Hæc tamen valent pro veris et approbatis Religionibus, in quibus tria vota substantialia emittuntur, ut est etiam Ordo Equestris Hierosolymitanus, non verò cæteri Equestres Ordines, ut ex Trid. Sess. 24. *de Matrim.* can. 6. et traditis à DD. ib. n. 9.

Consummato jam conjugio, si liber utriusque conjugis consensus intercesserit, potest utique mulier Religionem ingredi (idem de viro dixeris), et in ea profiteri; si tamen et alter conjux consentiat in Religionem ingredi, si junior est, vel si senex extiterit, emittat votum simplex castitatis. Si verò ab alterutro, vel revocetur consensus liberè præstitus ante alterius professionem, vel etiam post professionem validè emissam; si non adimpletæ fuerint conditiones superiùs expressæ, conjux religiosus eo petente egredi è Religione tenetur, ut definitum in Cap. *Præterea de Convers. Conjug.* Can. *Quia Agatho*, 27. Qu. 2. Cap. *Cùm sis, de Convers. Conjug.* ib. n. 10. 11.

Non verò sufficit, si muliere Religionem ingressa, alter conjux non senex sacros Ordines suscipiat, ex Constitut. Joannis XXII. *Antiquæ*, tit. *De Voti redemptione.* ib. n. 14.

Si verò legitimè probatum fuerit adulterium uxoris, quæ dein transit ad Religionem, tunc integrum viro est in sæculo manere, dummodo tamen castitatis votum emittat. Ita ex Decis. à S. Congr. ib. n. 15.

Quin et in eo casu, si ex Episcopi testimonio constet, virum in sæculo manentem vitæ esse probatæ, conceditur illi per indultum, ut nullo se castitatis voto obliget, adeo ut post uxoris mortem possit ad alias nuptias transire. Ita ex resolutis à Cong. ib. n. 16.

Concessum est etiam aliquando indultum viro sexagenario majori, ut Sacerdotio initiari posset, dummodo uxor fere sexagenaria perpetuam castitatem voveret. ib. Concessum est etiam, ut vir septuagenarius de consensu uxoris acciperet sacros Ordines, et uxor paris ætatis Tertiariæ habitum indueret, dummodo diversas omnino ædes incolerent.

In ingressu Monialium in Monasterium dotis solutio approbatur ea, quæ datur non ad ingressum in Religionem, sed pro contractu, quem facit Religio cum illa, quæ ingreditur, obligans sese ad ejus sustentationem. Si verò Monasterium per se sit dives, ut sufficere ex suis possit Monialium sustentationi, tunc utique præstaret dotem imminuere, quin etiam penitus remittere, quanquam id agendum non est, nisi priùs consulta S. Congreg. Concilii. De Synod. Diœc. l. 11. c. 6. n. 6.

Quoad prandia, cœnas et munera, quæ ab ingrediente Moniales exigunt, perseverare censet Pontifex prohibitionem fac-

tam ab Urbano V. *Extrav.* I. *De Simonia inter Comm.* De Synod. Diœc. l. 11. c. 6. n. 9.

Modum tamen imponendum sumptibus apparatuum, et commessationum ac pomparum, quæ fiunt in ingressu Monialium, censet Pontifex, usus opportunè hac in re doctrina Navarri in Tr. *de Redd. Eccl.* in fin. pr. q. ib. n. 7.

Moniales Regularibus subjectæ ex Trident. Sess. 25. *de Regul.* c. 5. Ordinario loci tanquam Delegato subjiciuntur quoad clausuram. Id verò declarans Gregorius XV in Constitutione sua n. 18. statuit, Confessarios earum regulares ab ipsis suis Superioribus deputatos pro confessionibus Monialium ab Episcopo approbandos esse. Eidem etiam Episcopo reddendam esse rationem ab iis qui bona illarum administrant, accitis tamen tunc etiam Superioribus Regularium, qui si renuerint, tunc id præstet per se Episcopus. Datur etiam Episcopo auctoritas præsidendi unà cùm Superiore regulari, cùm Antistites Monasterii eliguntur. Denique conceditur Episcopo, ut si Regulares fortè in ordine ad clausuram deliquerint, puniat illos, et corrigat usque ad censuras. Alex. VII, in sua Const. 153, concedit Superioribus regularibus jus ingrediendi septa Monasterii earumdem Monialium semel quotannis occasione visitationis. Sæpius verò ex causa urgenti vetuit, ne ingrederentur, nisi præsente Episcopo, vel alio Ecclesiastico, ab eodem deputato. Inst. Eccl. 29. n. 4. 5. Contraria quoad hæc omnia consuetudo etiam immemorialis à S. C. sæpius reprobata est. ib. n. 7. etc.

In visitationibus Monasteriorum Sanctimonialium, non tenetur Episcopus denuntiare illis diem et horam visitationis, sicut nec tenetur ducere secum Superiorem regularem ejusdem Ordinis. ib. n. 18; potest etiam Episcopus Monialibus Regularibus subjectis sacram Eucharistiam ministrare, si ipsæ velint. ib. n. 9.

In Monasteria Monialium introduci pueros, et puellas tenellæ ætatis vetandum est, ex more Romæ obtinente. ib. num. 24.

In electione Abbatissarum, quæ præsint Monasteriis Regularibus subjectis, tenentur Regulares monere Episcopum, si velit interesse vel per se, vel per alium, ut ex Cons. Gregorii XV, n. 18, quibus debet Episcopus manifestare suam voluntatem. At potest Episcopus in Synodo generaliter edicere, velle se interesse omnibus istis electionibus, ex quo satis manifestat suam voluntatem. De Syn. Diœc. lib. 5. c. 12. n. 4.

Monialium transitum de uno ad aliud Monasterium, cum Monialibus ultra montes concedit Summus Pœnitentiarius; qui tamen facultatis hujus executionem Ordinarii arbitrio committit. Bulla *Pastor bonus*, Bull. T. I. n. 95 et 96.

Translatio Monialium ab uno ad aliud monasterium fieri jure nequit, nisi de licentia Romani Pontificis, nisi exigente aliquo repentino casu, in quo rei necessitas exigat repentinum egressum; tunc enim etiam pro Monialibus Regularibus subjectis, præter facultatem Prælati regularis, Episcopi licentia in scriptis requiritur. Bulla S. Pii. V *Decori et honestati.*

Casus repentini indicantur in eadem Bulla, magnum incendium, infirmitas lepræ, ac epidemiæ, sive pestis. De Syn. Diœc. l. 9. c. 15. n. 8.

Non licet autem absque facultate Sedis Apostolicæ egressum hunc permittere, etiamsi possint occurrere Casus alii, qui videantur æquipollere iis, quos S. Pius V in sua Constitutione expressit, ut si ex. gr. sit aliqua Monialis, ex qua prudenter timeri possit periculum scandali et perversionis aliarum. ib.

Superiores Monialium tenentur bis, aut ter singulis annis exhibere Confessarios extraordinarios Monasteriis sibi subjectis, quibus tamen sic oblatis non tenentur Moniales confiteri peccata sua, sed solummodo se præsentare, ut saltem accipiant ab illis monita salutaria.

Si verò aliqua Monialis graviter ægrotat, ut sit in mortis periculo, petatque alium Sacerdotem, qui non sit ordinarius Monasterii confessor, huic à respectivo Superiore annuendum est. Si verò Superior regularis illum concedere noluerit, potest id præstari ab Episcopo. Quin etiam si aliqua Monialis etiam extra prædictum casum postulet sibi per aliquod tempus alium Confessarium ab ordinario diversum, debet illi dari à suo Superiore. Quòd si Superior Regularis id renuerit, tunc potest Episcopus satisfacere ejus petitioni, etiamsi requirat alterius Ordinis Regularem, vel etiam Sacerdotem secularem ex approbatis à Superiore ad Confessiones Monialium. Demum suadentur Superiores earumdem Monialium, ut si aliqua ex illis petat pro majori animi sui quiete, et ulteriori progressu in via Dei, ut aliquando liceat sibi confiteri Sacerdoti ad excipiendas Monialium Confessiones jam approbato, etiamsi sit alterius Ordinis Regularis, vel Sacerdos secularis, non sint difficiles ad præbendum assensum. Requiritur tamen semper, ut Confessarius iste extraordinarius sit ex approbatis ab Ordinario ad Confessiones Monialium audiendas. Postremò si Superiores regulares non saltem semel in anno elegerint in Confessarium extraordinarium, vel Sacerdotem secularem, vel regularem alterius Ordinis, in eo casu devolvitur hæc electio ad Episcopum. Hæc oblatio Confessarii extraordinarii bis vel ter in anno, sicut et cætera omnia, quæ superiùs præscripta sunt, præstari debent etiam cum aliis mulieribus, sive regularibus, sive secularibus collegialiter degentibus, quæ unicum habent Confessarium. Hæc omnia ex variis S. C. Decretis olim stabilita confirmat Pontifex in Bulla *Pastoralis curæ*. Bull. Tom. II. n. 56.

Durante munere confessarii extraordinarii pro tota Communitate, non licet Confessario ordinario audire confessiones alicujus ejusdem monasterii monialis, neque alterius cujuscumque intra septa monasterii aut piæ domûs commorantis. ib.

Quoad censuras, seu pœnas in casibus occultis etiam violatæ clausuræ, vel in dispensando ab aliquo occulto defectu Major Pœnitentiarius Confessarium Monialibus concedit. In casibus publicis clausuræ à Monialibus, vel ab aliis quibuscumque ad

malum finem delinquentibus non absolvit nisi priùs Ordinarius supplicarit, et casus à Cong. super Episcopos et Regulares ad Pœnitentiarium delatus fuerit. Bulla *Pastor bonus*, Bull. Tom. I. num. 95. §. 37 et 38.

Annuæ præstationes, quas consanguinei solvunt designatis Monialibus, vitæ communi minimè repugnant; sed requiritur, ut omnia in manibus Præpositæ consignentur, quæ priùs consulere debet indigentiis illius Monialis, in cujus gratiam collatæ sunt; et si quid reliquum, in cæterarum levamen errogetur. Ita ex pluribus Decretis. De Syn. Diœc. l. 13. c. 12. n. 19.

Ingressus in Monasteria Monialium, quæ Regularibus subduntur, fieri debet de licentia Episcopi, nulla obstante consuedine in contrarium, ut post diligens examen decretum est, approbante Urbano VIII. ibid. n. 23, in quo etiam decreto statuitur, licentias Moniales illas alloquendi petendas esse ab Episcopo, non verò à Superiore regulari.

MONS PIETATIS.

In Montibus pietatis de novo erigendis nihil ultra sortem exigi potest ab iis, qui mutuum ab eo accipiunt, etiam titulo expensarum, *nisi Apostolicæ Sedis dispensatione*, ut ex Decreto S. Congreg. Concilii in Causa Neapolitana die 7 Februarii 1737. De Syn. Diœc. l. 10. cap. 5. n. 2. Sicut neque absque beneplacito ejusdem Sedis plus exigi potest, quàm antea fuerit consuetum, etiamsi hoc augmentum necessarium censeatur pro sustentatione ministrorum, ut ex alio Decreto S. Congr. ib. n. 2. Si verò plus exigatur, quàm opus sit ad expensas necessarias, tenetur Episcopus moderari istas usuras; tutiùs est autem quòd consulat de hac re sacram Congr. ib. n. 3.

MULCTA.

Mulctas pecuniarias Episcopus sibi addicere non potest, quantumvis pauper sit, sine licentia Sedis Apostolicæ, ut ex pluribus argumentis S. Congregat. evincitur in Tract. De Syn. Diœc. l. 10. c. 10. n. 2. Sed debent in usus pios expendi. Multò magis non possunt nisi in pios usus applicari illæ mulctæ, quas Tridentinum inflixit Clericis non residentibus, aut concubinariis. ib.

Si quas verò mulctas Diœcesana Synodus alicui certo loco pio applicaverit, Episcopi non possunt illas sibi obtinere ab Apostolica Sede, etiamsi sint pauperes, quia Sedes Apostolica juri alteri quæsito præjudicium non infert. ib. n. 3.

Has verò mulctas antequam applicentur suæ destinationi, deponendas esse penes administratorem fidelem jussit S. C. in sua Encyclica ad omnes Episcopos, die 5 Februarii 1670. ib. n. 4.

NEGOTIATIO.

Constitutiones adversùs Clericos negotiatores innovantur, et

extendùntur ad Clericos sub laici nomine quomodolibet negotiantes.

Extenduntur item ad negotia à laicis inchoata, dein ad Clericos devoluta, sive hæreditario jure, sive quocumque alio titulo, sive singulariter, sive communiter, sive separatim, sive conjunctim cum aliis bonis, cohæredibus, vel sociis laicis existentibus.

Comprehendi etiam censentur illi Clerici, qui per seipsos suoque nomine proprio, vel per alios, aut alieno nomine etiam per suos cohæredes, ac socios negotium exercent.

Hos omnes subjicit Pontifex quoad bona sic ab eis acquisita pœnis in Constitutione Pii IV, quæ incipit *Decens esse*, quæ est 19 inter Bullas ejusdem Pontificis. Pœnæ illæ sunt, ut bona sic acquisita sub spoliis debitis Cameræ Apostolicæ comprehendantur.

Si qui verò exempti sunt à pœna spoliorum ex Constitutionibus Pii IV, *Romanus Pontifex*, et Pauli V, *In eminentis*, illos pariter non exemptos quoad bona ex negotiatione provenientia decernit, atque declarat in Constit. *Apostolicæ Servitutis*, quæ est XIII Tom. I. Bullarii.

Negotiatio tamen impropria non est Clericis interdicta, ut v. gr. manuum suarum labore, et honesto artificio victum sibi comparare, quod et Apostolus Paulus suo exemplo docuit, et à SS. etiam Monachis præstitum est. De Synod. Diœc. l. 10. c. 6. n. 2.

Licitum est etiam Clericis vendere res collectas ex propriis prædiis, sicut et eas, quas coemerunt ad familiæ suæ sustentationem, quæ si superfuerint possunt vendere cariùs, quàm emerint, intra limites tamen justi pretii. ib.

NUNDINÆ.

Nundinæ à mercatis sedulò distinguendæ sunt; nam ille semel in anno fiunt, vel rarò in eodem loco, et de longinquo eò conveniunt populi; Mercatus verò est, quo exponuntur venales res ad quotidianos usus necessariæ, et fiunt singulis hebdomadis, currentibus populis è viciniis. Posteriores isti si incidant in festum de præcepto, transferendi sunt. Priores verò non sunt; quamvis apothecæ ea die claudendæ, sicut nec contractus fieri oportet, Matutinis et Vespertinis horis quibus divina Officia in Ecclesia celebrantur. Ita pro Ditione Ecclesiastica jussit Benedictus XIV in Constit. *Ab eo tempore*. Bull. Tom. I. n. 144.

OBLATI MONASTERIORUM.

Oblati, et qui Donati appellantur, quamvis non sint Religiosi, si tamen bona sua, ne minima quidem parte excepta quoad proprietatem, et usumfructum sibi non retinuerint, sed transtulerint in Monasterium, sunt personæ ecclesiasticæ, gaudent privilegio Fori, et immunitate ab exactionibus secularibus. Verùm ut

subtrahantur à jurisdictione Episcopi, requiritur, ut actu inserviant suæ Religioni, ut latè docet Pontifex. De Synod. Diœces. Lib. 6. Cap. 3. n. 4.

OBSTETRIX.

Debent obstetrices diligentiùs examinari à Parocho, num sciant ea, quæ necessaria sunt ad S. Baptismum conferendum. Tunc autem si baptizaverint, in templo supplendæ sunt cæremoniæ; non tamen sub conditione iterandus est Baptismus indiscriminatim ex eo, quòd ab obstetrice, aliisve similibus tinctus sit puer, sed inquirendum numquid aliquid necessarium omiserint. Institut. Eccl. 8. n. 6.

OFFICIUM DIVINUM.

In recitatione divini Officii pro aliqua morali difficultate dispensando commutare potest major Pœnitentiarius. Bulla *Pastor bonus*. Bull. T. I. n. 95. §. 30.

ORATIO.

Indulgentiæ jam concessæ pro orationibus seu vocaliter, seu mentaliter, confirmantur in Bull. *Quemadmodum*. Bull. T. II. n. 23.

Qui rudes homines piè orandi, seu meditandi exercitationem docuerint, quique institutionibus hisce interfuerint, toties quoties lucrantur indulgentiam septem annorum, et totidem quadragenas, dummodo verè pœnitentes sint, ac sacra Communione refecti: Const. *Quemadmodum*. Bull. T. II. n. 23. Item qui id præstiterint assiduè, semel singulis mensibus, verè Pœnitentes, et sacra Communione refecti, et pro consueto Indulgentiarum more orantes, plenariam Indulgentiam animabus etiam Purgatorii applicabilem consequi possunt. Quod itidem obtineri ab iis potest, qui quotidie toto mense uno saltem horæ quadrante orationi mentali operam dederunt, dummodo sint verè pœnitentes et confessi, ac sacra Communione refecti, et oraverint pro concordia etc. Quapropter suadet Pontifex, ut Episcopi injungant singulis præcipuarum Ecclesiarum Præpositis in Civitatibus, et singulis Parochis in oppidis, ut certa diei hora ad campanæ sonum invitent fideles, sive ut in Ecclesiam ad hoc exercitium conveniant, sive ut id privatim in domibus præstent.

Peccatorum orantium tria sunt genera. Alii scilicet in statu peccati mortalis degunt et se credunt contritos, quamvis non sint. Eorum oratio ritè instituta à Deo exauditur. Alii dolent quidem de peccato, sed non ita ut ab eo se expediant; hi verò, ut eniti, ac se liberare valeant, si ideo Deum deprecentur, ea saltem impetrabunt, quæ ad æternam suam salutem pertinent. Sunt tandem qui nec dolent de peccato, nec enituntur ut è statu illo exeant, imò nec volunt; si quid illi petierint à Deo vel spirituale, vel temporale, rarò exaudiuntur. Ita ex Suarez. Instit. Eccles. 62. num. 10.

ORATORIUM PRIVATUM.

Non obstante Decreto Clementis XI, fas est Episcopis altaria erigere, ibique celebrare, vel celebrari facere extra suas domos in domibus laicorum, quando ibi agunt per modum habitationis, veluti si ibi sunt occasione visitationis, vel itineris, vel hospitio ibidem recepti. Const. *Magno cum animi* Bull. Tom. III. n. 48. §. 7.

Indultarii, coram quibus celebrari potest Missa in Oratoriis privatis, sunt illi, qui nominantur in fronte, seu in inscriptione Brevis; illis non præsentibus, Missa celebrari non potest. ibid. §. 14. 15.

Si tamen in corpore Brevis nominatur aliquis, coram quo Missa celebrari possit, etiamsi ille non veniat in fronte seu inscriptione Brevis, adhuc tamen eo præsente Missa celebrari potest. ib. §. 16.

Sacramentum Pœnitentiæ vetitum est ibi administrari, vel ab ipsis pariter Regularibus. ibid. §. 20. Communio sacra non potest hîc administrari, nisi accedat Episcopi licentia. §. 23.

ORATORIA PUBLICA.

Nullum jus assistit Parocho, ne in Oratoriis publicis intra suam Parœciam Missa celebretur ante absolutam Missam Parochialem, ex Decretis S. C. Inst. Eccl. 44. n. 11. Potest tamen id vetare Ordinarius, *dummodo tamen Missa in Ecclesia Parochiali hora opportuna celebretur*. Quæ verba sunt Decreti S. C. ibid. n. 12.

In Archiepiscopatu tamen Bononiensi, si Oratorium publicum distet à Parochiali unum milliare, permittitur hæc anticipatio, onere tamen injuncto Capellano annunciandi Festa de præcepto, Evangelium explicandi, sicut et Catechismum, ac Doctrinam Christianam habendi, quod etiam mandatur à Clemente XII in Encyclica ad Episcopos Italiæ data anno 1735, ibid. n. 15.

ORDINES.

Ordinem verum esse novæ legis Sacramentum ex consensu Theologorum omnium et Concilii Trid. definitione Sess. 23. can. 3. certum est. Id verò Sacerdotio convenire una est omnium Theologorum Catholicorum vox, nec sine periculo gravis erroris id negaretur de Episcopatu, quamvis diversum non esse Ordinem à Sacerdotio, sed ejus extensionem, perfectionem, et complementum teneretur. De diaconatu quanquam certum non sit de fide ex sensu quorumdam Theologorum, attamen ex Tridentini definitione inferri posse videtur.

De cæteris singularibus Ordinibus disceptant Theologi, quamvis de Subdiaconatu aliquando minor sit quæstio præ cæteris inferioribus. Hanc definiendam Pontifex nequaquam se assump-

sisse profitetur. Quare vetat Episcopis, ne Sacrilegii crimine in suis Synodis eos damnent, qui cum conscientia peccati lethalis Ordines Diaconatu inferiores susciperent. Quamvis alio nomine se sacrilegii gravis reos statuerent, cùm sacra Ordinatio fieri plerumque non soleat, nec possit extra Missarum solemnia, in quibus recens initiati sacra Eucharistia participant, cui irreverentiam gravem irrogaret ille, qui cum conscientia gravis peccati ad eam suscipiendam accederet. De Synod. Diœc. l. 8. c. 9. per totum.

De materia hujus Sacramenti dubietas intercedit (de Sacerdotio, Episcopatu, et Diaconatu res est) num in Instrumentorum traditione, num verò in impositione manuum, num tandem in utraque simul consistat? Quin et de impositione manuum dubii hæremus; trina est enim. Ex quo fit, ut si in aliquo rerum articulo omitti aliquid contigerit, ex responso S. C. censeat Pontifex, ut simul tota Ordinatio sub conditione iteretur. De Syn. Diœces. lib. 8. cap. 10.

In denuntiationibus, quas plerique Episcopi Ordinationes sacras inituri per Archidiaconum suum præmittunt, suæ scilicet non esse intentionis, illos ordinare, qui irregularitate, cæterisque Canonicis impedimentis tenentur; unicus plerumque est scopus, ut sic vitiatos deterreant; seriò tamen volunt quemlibet sibi propositum consecrare. Neque enim censendi sunt vel gravis peccati se reos statuere, plane contrariæ voluntati insistendo. Commissuros enim gravem culpam, si id voluerint, omnes fatentur. Censet tamen Pontifex præstare, ut ea denuntiatio omittatur, atque intra fines edicti, quod in Pontificali Romano habetur, Episcopi sese contineant. In eo enim edicto sub excommunicationis pœna præcipitur, ne quis Canonico detentus impedimento accedere audeat. ib. c. 11. Vide etiam de hac quæstione. De Sacrif. Miss. l. 3. cap. 10.

Sacri verò Ordines intra Missarum solemnia nec ab alio, quàm ab Episcopo ordinante celebranda, conferendi sunt, ut reum se gravis culpæ Episcopus constitueret, qui alio Sacerdote celebrante ipse interim sacræ Ordinationis ministerium præstaret. Valeret tamen Ordinatio. De Syn. Diœc. l. 8. c. 11. n. 5 et 6.

Beneficium, ad cujus titulum Ordines conferuntur, debet tantùm ex reditibus ferre, quantùm sufficit ad Clerici sustentationem honestam, juxta taxam ab Episcopo definiendam; detractis tamen oneribus, non tamen Missarum, saltem nisi aliter Episcopus statuerit. Si verò Clericus ordinetur in loco domicilii, et beneficium obtineat in alia Diœcesi, tunc si beneficium poscit perpetuam residentiam, sustentatio ista dirigenda est juxta taxam Synodalem loci, ubi est beneficium; secus verò statuendum est, si residentiam non exposcat juxta ac statuit Innoc. XIII in sua Constit. *Apostolici Ministerii*. Hæc omnia de Syn. Diœc. l. 12. c. 9. n. 2.

Ordines sacri conferendi sunt primario titulo Beneficii Ecclesiastici; nec nisi in subsidium pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum conferri possunt ab Episcopo ad titulum Pensionis, vel Patrimonii ex Trid. Sess. 21. c. 2. *de Refom.* Nec, nisi con-

currat necessitas, vel commoditas Ecclesiæ, licitum id esse edixit S. C. Concilii in Encyclica die 13 Maii 1679 jussu Innoc. XI exarata. Inst. Eccles. 26. n. 2.

Ad Ordines conferendos censet Pontifex ex Conc. Trid. Sess. 23. *de Ref.* c. 2. non esse positum in arbitrio Episcopi, ut Ordines minores det ignorantibus linguam Latinam, si spem ostendant futuri profectûs : nam Concilium exigit, ut saltem linguam Latinam intelligant; et arbitrium Episcopi, de quo ibidem, cadit super interstitia, non super scientiam Latinæ linguæ. Inst. Eccl. 42. n. 2.

Quoniam verò ad sacros Ordines requirit Trid. ib. cap. 14. scientiam requisitam ad docendum populos necessaria ad salutem, ac ad administranda Sacramenta; ideo Subdiaconatui convenit ut præcedat annus integer studii, sive Theologiæ moralis, sive scolasticæ, sive Juris Canonici. Biennium verò ad Diaconum ordinandum, triennium ad Sacerdotes. Nec impletur mens Tridentini, si quis in Theologia morali tantùm studuerit contractus, cambia etc. Concilium enim exigit, ut possit erudiri populus quoad necessaria ad salutem. ibid. n. 3.

Ordinum sacrorum interstitia dispensare etiam quoad Regulares, non quidem ad eorum Præsules, sed ad Episcopum ordinantem spectat; ut ex responso S. C. Instit. Eccl. 58. n. 1. Quanquam ab Episcopo deferendum sit judicio Superiorum regularium, ut ex aliis Decretis S. C. ibidem.

Quoad Clericum secularem Episcopus dispensare potest, si agnoverit id postulare utilitatem, aut necessitatem Ecclesiæ. Utilitas tunc resultat, cùm pauci ministri suppetunt : Cùm ordinandus provectior sit ætate, et simul etiam maximè provectus in studiis : seu tandem cùm agitur de Parœcia, seu alio Beneficio exigente intra annum Ordinem sacrum, ut ex DD. ibid.

Cæterùm si quis obtinuerit ad dispensationem interstitiorum indultum Sedis Apostolicæ; permissa est tamen ista dispensatio arbitrio Episcopi, ut Innocentius XII in sua resolutione die 4 Dec. 1693 in ejus Bullario. ibid.

Si quis obtinuerit privilegium à Sede Apostolica, ut ordinari possit extra tempora tribus diebus festivis interpolatis cum dispensatione interstitiorum, non potest Ordines recipere tribus diebus interpolatis quidem, sed festivis tantummodo, quia celebratur in illis festum duplex, sed non festum de præcepto. Licèt enim in Brevi dicatur *festivis diebus*, attamen festivum stylo Sedis Apostolicæ indicat diem festum de præcepto. Accedit Decretum S. C. Concilii, definiens, dies festos accipiendos esse pro festis de præcepto. Inst. Eccl. 106. n. 6.

Ordines minores conferre non licet nisi mane diebus Dominicis, et festis duplicibus *de præcepto*, quod postremum additum est Pontificali Romano ex nova correctione Urbani VII, cùm priùs tantùm legeretur *festis diebus duplicibus;* quare non licet ordinare initiandos diebus duplicibus, sed non festis de præcepto. Instit. Eccl. 106. n. 3.

Si quis recipiat Ordines minores eademque die Subdiaconatum, incidere in suspensionem vi Decretalis in Cap. *de eo, qui furtivè ordines susc.* Doctores quidam censent, quanquam alii negant. Inst. Eccl. 106. n. 8. Vetitum est tamen id agere, ut ex pluribus Decr. S. C. firmatur. ib.

Si Clericus sacris initiandus sit consuetudine aliqua peccandi adstrictus, modò verò ita sincera exhibeat resipiscendi argumenta, ut Confessarius verè eum contritum judicare possit, nolit autem pœnitens ille Confessario suadenti, ut differat susceptionem sacri Ordinis, acquiescere, firmusque statuat statim se solemni voto obstringere; utrùm in ea voluntate sic obfirmatus possit absolvi, quæstio est anceps, adeoque suadendum est illi, ut prudentem et doctum virum consulat, à quo remedia petat, et consilium. De Syn. Diœc. l. 11. c. 2. n. 17. 18.

Ordines minores collati ab Abbate nullum ad id obtinente privilegium, neque licitè conferuntur, neque valent. Si verò conferantur ab Abbatibus habentibus jus conferendi illos certo personarum generi, et quos initiaverint ad alterum genus pertineant, illicitè conferuntur, sed tamen validè; ita ex variis Decretis. S. C. De Syn. Diœc. l. 2. c. 11. n. 8 et 9.

Cum Regularibus faciliorem se præbere potest Episcopus in ordine ad examen, ut ex Salm. Theol. Moral. tr. 8. c. 5. Dub. 2. Punct. 2. n. 47. Faciliùs etiam dispensare cum illis potest ab interstitiis, conformando se judicio Superioris regularis testantis de sufficientia causæ. Inst. Eccl. 23. num. 1.

Episcopus alienos subditos per dimissorias ad se directas ordinaturus, non tenetur quidem ordinandum novo examini subjicere, cùm id à proprio Episcopo sit præstandum, ut ex communi Doctorum sententia; at si velit novæ discussioni illum subjicere, potest, ut sæpius à S. C. Concilii definitum est. At Episcopus Suffraganeus ad supplendas Diœcesani vices assumptus, nec tenetur, nec potest, ut ab eadem Congregatione decisum est in causa Elbor. Dubior. die 22 Augusti anni 1721, cui tamen fas est ab Ordinatione illius abstinere; si aliqua justa causa suppetat ad eum removendum. De Syn. Diœc. l. 12. c. 8. num. 7.

Ordinatus, ut validè id præstet, debet habere intentionem virtualem saltem externam et internam suscipiendi quod Ecclesia intendit ab eo suscipi. Quòd si coactus gravis mali metu animum intendat ad suscipiendos Ordines, ut malum illud vitet, tunc utique ordinatio valet. De Sacr. Miss. l. 7. c. 10. n. 12. Si verò recipiat absque intentione interna, profectò ordinatio non valet. Nec valet etiam, si habuerit animum indifferentem, id est nec voluntatem suscipiendi, et non suscipiendi Ordines. Pro invaliditate hujus ordinationis refertur Decretum S. Congregationis.

In Sacra Congregatione die 31 Martii 1685, agitatum est, num Clericus (qui falsaverat Testimoniales ordinum præcedentium, adeoque metu censurarum, quæ in eo casu comminari solent in edicto, habuit intentionem non suscipiendi Ordinem Subdiaconatûs, qui tunc sibi ab Episcopo conferebatur) reipsa ordinatus

esset? Respondit verò die 24 Augusti ejusdem anni esse iterum ordinandum sub conditione; nam illa animi perturbatione, qua agitabatur Clericus, non satis constare poterat, utrùm verum animum suscipiendi Ordinem non habuerit. ib. n. 13.

Cum malè promotis ad Ordines, et signanter cum promotis per saltum in casibus occultis Major Pœnitentiarius dispensare potest ad effectum, ut omissos Ordines occultè suscipiant à quolibet Antistite, etiam extra tempora, non servatis interstitiis, et absque Dimissoriis : non tamen ut plures Ordines sacros eodem die suscipiat. Bulla *Pastor bonus*. Bull. Tom. I. n. 95. §. 18.

Dispensat etiam cum promotis ad sacros ordines per simoniam, in casibus tamen occultis, et in foro conscientiæ. ibid. n. 19.

PAROCHUS.

Parochus actualis, etiam Regularis, quocumque appelletur nomine, nempe Vicarii perpetui, seu ad tempus constituti, tenetur Missam applicare pro populo singulis diebus festis de præcepto, ut in encyclica ad Episcopos Italiæ incipiente *Cùm semper*, Bull. Tom. I. n. 103, Pontifex mandat.

Si habeat diebus illis alias obligationes applicandi Missam, curare debet, ut illis per alios satisfaciat. ibid. §. 8. Parochis tamen pauperibus potest Episcopus indulgere, ut ipse Parochus satisfaciat aliis obligationibus, quæ fortè occurrunt, applicandi Missam diebus Festis, dummodo tamen eidem Missæ pro populo infra hebdomadam satisfaciat. ibid. §. 8. Parochus etiam pinguioribus reditibus præditus absolvitur ab obligatione applicandi Missam singulis diebus pro populo ; dummodo non aliter in fundatione Beneficii cautum sit. ibid. n. 6.

Parochum Regularem suo muneri deficientem potest punire Episcopus cumulativè cum Superiore Regulari ; ita tamen, ut si aliter statuat Superior regularis, aliter Episcopus, standum sit Episcopi mandato. Ita statuit Pontifex in Bulla *Firmandis*. Bull. Tom. I. n. 109. Si removeri debeat, potest tam Episcopus sine Superiore regulari, quàm hic sine illo id præstare. ibid. §. 11.

Parochi jurisdictionem habent ordinariam in foro interno, non verò externo, quidquid alii censuerint, ut proinde nullam excommunicationis sententiam ferre possint, ut ex communiori, et in praxi recepta sententia. De Syn. Diœc. l. 5. c. 4. n. 2.

Parochi Ecclesiarum filiarum interesse tenentur benedictioni Fontium dici sabbati sancti, ex sæpe repetitis S. C. Concilii Decretis. Instit. Eccl. I. n. 2 et seq.

Episcopi successores ex rationabili causa etiam extra visitationem possunt examinare Parochos ad Ecclesias parochiales alias approbatos, ut in Decr. S. Cong. Concil. Instit. Eccl. 9. n. 16. Quin et hoc potest Episcopus præstare pro libitu, et ex sola quiete animæ suæ, quamvis nihil habeat suspicionis. ibid.

Si verò Episcopus velit iterum examinare quos ipse approbavit, requiritur saltem extrajudicialis infamatio de inscitia. Quamvis

hoc non requiratur ab iis, quos laicus Patronus nominavit ad Beneficium curatum, cùm probati non fuerint in concursu, ut ex S. Rota, et ex Cardinali de Luca *de Paroch. Disc...* ibid.

Parochus habendus est quoad crimen complicitatis ille, qui peccat cum famula sua, quæ in ejus domo habitat, quamvis in alia Parœcia habeat paternam domum. Et reipsa quidem præceptum paschale tenetur illa implere in parœcia, ubi famulatum habet. Inst. Eccl. 83. n. 22.

Tolerari potest, ut Parochus habeat in domo mulieres sibi conjunctas in primo et secundo gradu consanguinitatis, et etiam affines in primo gradu cum ancillis earum, quæ tamen minores non sint annis quadraginta. Ità Decretum est à S. Congr. Concilii pro Diœcesi Bononiensi. Inst. Eccl. 72. per totam, quamvis hoc decretum respiciat famulas cum uno tantummodo Parocho cohabitantes; quæ verò munus suum præstant propinquis ejusdem Parochi minoris etiam ætatis permittuntur, dummodo tamen testimonium bonæ famæ suæ habeant.

Parochi alienæ Diœcesis non possunt in altera audire confessiones sine approbatione Ordinarii illius loci, nisi tantùm suorum subditorum. Ita ex Decr. S. Congregat. Concil. Inst. Eccl. 86. n. 7.

Parochi per concursum provisi censentur idonei ad audiendas confessiones in tota Civitate, vel oppido, ubi Parochi constituuntur, non verò in tota Diœcesi Episcopi approbantis; ut ex Decretis S. Congregat. ibid. n. 13. Ex consuetudine tamen Parochi Civitatis Confessiones audiunt in Diœcesi, et vice versa. ibid. n. 13.

Si Parochus Beneficio renuntiet, indiget nova facultate audiendi confessiones, ut ex communi Doctorum. ib.

Parochus habens reditus tenues, et populum tam frequentem, ut per se sufficere nequeat audiendis confessionibus, tenetur sibi adjungere alium Sacerdotem adjutorem, cui, si ipse nequeat, populus necessaria ad sustentationem subministrare tenetur. Ita ex Decr. S. Congr. Conc. Instit. Eccl. 94. n. 7.

Parochus ex privata scientia noscens, alterum ex sponsis matrimonium celebraturis hæreticæ sectæ occultè adhærere, assistere Matrimonio non potest, quemadmodum nequit, si sciret impedimentum etiam impediens. Ita De Syn. Diœc. l. 6. c. 7. n. 6 et 7.

Parochus ad residentiam materialem et formalem obstringitur tempore pestis, etiam cum periculo morbi contrahendi, ut ex rescriptis S. Cong. à Gregor. XIII. approbatis. De Syn. Diœc. l. 13. c. 19. n. 2. Idque verum est, licèt Sacerdotem idoneum provideat, ut se absente, ejus vicibus fungatur. ibid.

Fas est equidem Parocho propter inimicitias, et persecutiones à residentia recedere ex Textu Cap. *Ad suppliationem de Renuntiat.*, quia tunc periculum inimicitiarum soli Parocho imminet; quare potest alium Sacerdotem substituere, qui sine suo periculo ejus munus adimpleat. At in peste omnibus æquè periculum

imminet, ideoque convenientiùs est, ut id discriminis subeatur à Parocho, quàm ab alio Sacerdote. ibid. Quæ de Parocho dicta hîc sunt, valent etiam pro Episcopo.

Parochus tempore pestis et eo morbo infectis tenetur ministrare Sacramenta Baptismi et Pœnitentiæ, ut annotatum est V. *Pœnitentiæ Sacramentum,* sed et Viaticum, ne tanto bono in illa necessitate Parochiani priventur, nisi in eo rarissimo casu, in quo rarus esset Sacerdos, vel Parochus; ex quo fieret, ut post administratum Sacramentum Pœnitentiæ uni, non superesset spatium, ut aliis morituris Pœnitentiæ Sacramentum administraretur; vel si eo Sacramento administrando mortem vitare non posset, et sic populus destitueretur Sacerdotibus, ut ex doctrina Suarez, de Syn. Diœc. lib. 13. cap. 19. n. 18. 19.

In ordine ad Extremam Unctionem, ex doctrina ejusdem Suarez tunc tenetur Parochus illam administrare, quatenus valeat absque morali vitæ periculo. ib.

PATRIMONIUM.

Constitui non debet Patrimonium in industria Clerici, ut si sit Musicus, Magister etc. ut respondit S. C. in una Seguntina mense Octobris 1589. Sicut nec institui potest in bonis mobilibus, et se moventibus, ut respondit S. C. Conc. die 29 Nov. 1670. Inst. Eccl. 26. n. 7.

Patrimonium admissurum se profitetur Benedictus XIV, dum erat tantùm Archiepiscopus Bononiensis, in Capellania amovibili, dummodo Patronus obligasset fidem suam nunquam ab ordinato removendi illam Capellaniam quoadusque ille vixisset, vel quoadusque ordinandus non obtinuisset aliud sive beneficium, sive Patrimonium, et idem Patronus vel alius se pariter obstrinxisset ad alimenta ordinato præstanda, si fortè impediretur à celebratione Missæ. ib. n. 11.

Item admisit in censibus perpetuis, dummodo debitores censûs, si voluissent illum restituere, obligassent sese ad deponendam pecuniam in loco tuto, ad hoc, ut in novis censibus, vel stabilibus impenderetur. ib. num. 12. Tunc autem curæ erit ordinato sub pœna suspensionis de investienda eadem pecunia.

Si quis voluerit assignare de suo Patrimonium sufficiens ordinando, dummodo hæc liberalitas sit vera, et inalienabilis absque licentia Ordinarii, id utique admitti poterit ex variis responsis S. C. ib. n. 13. Curandum est tamen, ut bona illa adeo libera sint ab aliis oneribus, ut remaneant ex iis sufficientia alimenta ordinato. ib. n. 14. dummodo etiam absit omnis Pactio tacita, vel expressa facta extra instrumentum, ut possessio bonorum remaneat apud assignantem. Non valet assignatio Patrimonii facta à patre respectu filii, cui in præjudicium legitimæ reliquorum filiorum omnia sua tribuit. Sicut nec admittitur, si pater transferat omnia sua in filium cum onere ut se alat, nisi id expressum candidè fuerit in instrumento Patrimonii. ib.

Si quis fictum Patrimonium suum sciat, et nihilo secius ordi-

rationem recipiat, manet suspensus, ut ex Can. *Neminem*, et Can. *Cunctorum dist.* 70, et ex Decreto S. C. anno 1610. Si verò id nesciat, sciat autem Ordinarius, et tamen ordinet, Ordinarius quidem suspensionem non incurrit, tenetur autem de suo ordinatum alere ex vi eorumdem Canonum, et sensu S. C. Concilii. n. 16.

Patrimonii alienatio absque Ordinarii licentia ipso jure nulla est, ut ex Decretis S. C. ibid. n. 28. Nec commutari potest in alia bona, vel in aliud pariter Beneficium sine facultate Ordinarii, ut ex similibus Decretis. ibid. n. 29. Nec tandem obligari possunt bona Patrimonii, adeo ut si fortè accidat, ut debitum solvendum sit, nulla fieri executio poterit, nisi supra eorum bonorum partem, quæ alimentis ordinati superfluit. Fas est tamen creditori recipere in solutum, seu vendere jus, quod post mortem transiret ad hæredes. Ita ex Decretis. S. C. n. 30.

Denique ordinati ad titulum Beneficii, resignare illud nequeunt, nisi facta mentione tituli, qui Beneficio resignando adjacet, et concludentibus probationibus demonstretur, aliam suppetere resignanti viam, qua commodè sibi de victu provideat. Ita ex Decretis S. C. ib. n. 30.

PATRONUS.

Patronus Ecclesiasticus tenetur præsentare ad Beneficium Curatum illum, quem digniorem putat inter approbatos ab Examinatoribus ex vi Tridentini c. 18. Sess. 24. Episcopus non debet inquirere super prælectione facta à Patrono, nisi fortè aliquis fuerit inter approbatos, qui reclamet super electione facta à Patrono, quasi elegerit minùs dignum. Ita in Epistola ad Archiepiscopum Florentinum. *Redditæ nobis.* Bul. Tom. II. n. 4.

Patronus laicus præsentare tenetur digniorem ad Beneficium curatum, ut ex S. Th. 2. 2. q. 65. art. 2. ad 3. aliisque Theologis firmatur. Instit. Eccles. 7. n. 5. 8.

Patronus si promiserit conferre alicui Beneficium ex motivo aliquo temporali, nempe quia sibi sit conjunctus sanguine etc., non obligatur servare quod spopondit, tum præsertim cùm nondum beneficium vacat. Ita ex S. Thoma. Instit. Eccles. 22. n. 8.

Si Patronus ecclesiasticus præsentaverit aliquem tanquam digniorem, et examinatores illum tanquam probatiorem aliis concurrentibus judicaverint, et unus ex illis qui minùs dignus judicatus est, queratur coram Episcopo de erroneo examinatorum judicio, seque digniorem esse contenderit, tunc Episcopus tanquam judex priusquam institutionem concedat, in judicium Patroni inquirere debet. Epist. ad Archiep. Florent. Bull. Tom. II. n. 4.

PŒNITENS.

Pœnitens, vel quicumque alius, qui falsò denuntiaverit Judicibus ecclesiasticis, se esse ab aliquo Confessario sollicitatum, incurrit reservationem Apostolicæ Sedi reservatam. Bulla *Sacramentum Pœnitentiæ*. Bullar. Tom. I, num. 20.

PŒNITENTIÆ SACRAMENTUM.

Attritio de peccatis sufficit quidem ex mente Tridentini ad disponendum pœnitentem, ut Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ obtineat : sed quænam sit ista attritio non satis liquet; potest enim esse cum aliquo Dei amore conjuncta, sed debili, tenui, et remisso. Potest etiam esse dolor propter Deum non quatenus est summè bonus, sed quatenus est bonus nobis ; potest insuper esse dolor de peccatis unicè conceptus propter eorum turpitudinem, aut solum metum pœnarum, et gehennæ, absque ulla Dei dilectione. Hæc tamen postrema attritio potest etiam excitari ex metu gehennæ, ut conjungatur cum aliquo Dei amore initiali, quatenus ita peccata odio habentur propter supplicia, ut simul animus feratur in Deum ut objectum diligibile. Quæstio est anceps inter Theologos, num sufficiat attritio servilis, quæ elicitur ex unico metu gehennæ, et pœnarum, nullo vel initiali Dei amore adjuncto : vel requiratur saltem conjunctus amor Dei initialis. In hac quæstione nihil decidendum ab Episcopo in Synodo sua monet Pontifex ; suadet tamen, ut doceantur Confessarii, æquum esse hortari pœnitentes ad veram et perfectam contritionem, quod et in Rituali jussu Pauli V edito monetur. De Syn. Diœc. l. 7. c. 13. per totum.

Moriturum, qui antequam incidat subitus ægritudinis gravis casus, signa contritionis exhibuit, et postquam supervenit Confessarius nullo externo signo hanc voluntatem ostendit, adhuc tamen absolvi posse multò verior et tuta est opinio. Neque hîc locum habet controversia, num absolutio conferenda sit sub conditione, an absolutè ; hæc enim tantùm valet in casu, quo moriturus dubia prorsus et ambigua contritionis signa præbuit. De Syn. Diœc. l. 7. c. 15. n. 8.

Si verò ex nullo testimonio constet illum ante casum mortalis illius morbi signa doloris exhibuisse et petiisse Confessionem, adhuc tamen multò verior est opinio contendentium, ut absolvatur sub conditione, dummodo moriturus christianè vixerit : nam acta christianæ vitæ totidem sunt voces, quibus miser ille absolutionem sibi dari petierit, et contritionem exhibuerit; et nisi sint præsentes actus pœnitentis, per vitam illam antea christianè actam, præcessisse dicendi essent, et tunc pro præsentibus haberi, quemadmodum præsens censetur contritio ante subitum mortis casum præmissa. De Syn. Diœc. l. 7. c. 15. n. 10.

Sunt qui etiam velint, etiam iis non negandam absolutionem sub conditione, qui, licèt malè vixerint, tamen catholicam fidem

retinuerunt, et pro catholicis se gesserunt, quorum tamen sententia nimis laxa videtur. ib. n. 13.

Pœnitentiæ Sacramentum iis, qui morbo pestis infecti sunt, non tenetur per se præstare Episcopus, cùm ille agat per Parochos, ut causa universalis per particulares; sed Parochus omnino tenetur, quod et ratio suadet, et decreta S. C. approbata à Gregor. XIII declarant; quanquam administrare illud possit aut directè per se, aut adhibita opera alicujus Sacerdotis ab Ordinario approbati; nam, si Parochus omnino per se id agere deberet, cæteri Parochiani morbo non affecti nollent tunc à Parocho recipere Sacramenta, eò quòd sibi metuerent. De Syn. Diœc. l. 13. cap. 19. n. 7.

PŒNITENTIARIA.

Pœnitentiariæ facultates dirigit, et ad certas leges extendit et reformat Benedictus XIV in sua Bulla *Pastor bonus*, Bull. Tom. I. n. 95. Absolvere potest omnes quoscumque eò se dirigunt, tum ab omnibus criminibus, tum ab omnibus censuris etiam latis in Bulla *Cœnæ;* Regulares quidem in utroque foro, cæteros in foro conscientiæ. Quanquam etiam cæteros in utroque foro potest absolvere, quando agitur de censuris latis à Jure et Apostolicæ Sedi reservatis; quin etiam latis nominatim ab homine, si jam expiraverit jurisdictio Judicis, qui sententiam tulit, seu quando ab alio remissa est absolutio ad sanctam Sedem, vel si censuris illis innodati fuerint impediti ut adeant eos à quibus de jure deberent absolvi.

Absolvit etiam hæreticos dummodo occultos, etiamsi in hæresim externam incurrerint, dummodo actus illi extrinseci à nemine visi vel notati fuerint.

Publicos etiam hæreticos et apostatas absolvit in foro conscientiæ in casibus, in quibus non est necesse denuntiare complices, nempe quòd illi obierint, vel degant in Regionibus palam infectis, non tamen in iis, in quibus viget officium S. Inquisitionis.

Non absolvit Principes, et alios jus Imperii vicario nomine habentes etc. Episcopos et alios superiores Prælatos in casibus publicis contentis in Bulla *Cœnæ Domini.*

Non absolvit eos, qui astrologia judiciaria vel per se, vel per alios de statu Reipublicæ Christianæ, seu de vita et morte Romani Pontificis viventis exquirunt Reliqua vide in eadem Bulla.

Vacante Pastore Ecclesia Romana, major Pœnitentiarius, cujus officium tunc non vacat, absolvere potest quæcumque ad forum conscientiæ pertinent, etiam ab iis censuris in foro tamen conscientiæ, à quibus vivente Pontifice non posset, ita tamen, ut sit absolutio ad reincidentiam, nisi intra tempus taxandum recursus fiat ad novum Pontificem.

Quoad forum externum vacante Sede Apostolica, nihil potest S. Pœnitentiaria, nisi tantùm in ordine ad Regulares apostatas, ut dictum est V. *Regulares.*

Demum in eodem casu potest absolvere à censura publicos violatores ecclesiasticæ libertatis et immunitatis cum reincidentia tamen, ut supra. Hæc omnia Pontifex in Bulla *Pastor Bonus.* Bullar. Tom. I. n. 95. §. 52.

Potest etiam Monialibus Confessarios deputare, ex approbatis tamen ad Moniales audiendas.

PESTIS.

Pestis tempore quid agi liceat, vel secus circa administrationem Sacramenti Confirmationis, Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ Unctionis, vide in singulis eorum articulis.

Num liceat dimidiare confessionem mortalium ex timore contrahendi morbi, quæstio est inter DD. anceps, in qua nihil certi decernitur. De Syn. Diœc. l. 13. c. 19. n. 19.

In ordine ad administrandam Eucharistiam non esse omnem Ecclesiæ ritum servandum, qui modò ab Ecclesia præscribitur, docet Muratorius in Tractatu de Peste, sed ab Episcopi judicio expetendum esse, quid à singulis præstari posset, ut minùs periculosè, sed decenter ministretur, quod etiam rescriptum fuit ad postulata Vicarii Apostolici Juliæ Cæsareæ. De Synod. Diœc. ib. n. 26.

Tutò potest Episcopus judicare tempore pestis, quòd Eucharistia laicis porrigeretur suis manibus accipienda, ut ipsi per se ori illam inducerent. ib. n. 27.

Extrema Unctio erga peste infectos conferri potest inungendo organum illius sensûs, qui unctioni magis expositum se offert, ita formam proferendo quomodo fieri solet, cùm unus tantummodo sensus inungitur. ib. n. 29.

Licet autem judicio Episcopi in eo casu inungere ægrotum adhibita oblonga virga, cujus in extrema parte sit gossypium oleo sacro imbutum. ib. n. 30.

PIGNUS.

Quæ vendi non possunt, nec possunt in pignus dari, L. *Pupillus* §. *Eam rem* ff. *Quæ res pignori,* etc. Quare res Ecclesiæ, et etiam mobilia pretiosa non nisi concurrente legitima causa, et accedente licentia Sedis Apostolicæ, vel Episcopi respectu mobilium minoris pretii vendi possunt. Inst. Eccl. 69. n. 5.

PRÆCEDENTIA.

Parochus loci, ubi aliquis obiit, cadaver associans semper habet præcedentiam supra alios, quoadusque est intra limites Parœciæ suæ. Inst. Eccl. 105. n. 54.

PRECES PUBLICÆ.

Principes seculares si petant ab Episcopo ut preces publicæ indicantur pro necessitate statûs, id utique potest, et debet. Nonnisi verò summa abusio esset, si etiam ex consuetudine Prin-

cipes Episcopali auctoritate neglecta indicere illas vellent. Encyclica ad omnes Episc. *Quemadmodum preces*. Bull. T. I. num. 82.

PROCESSIO.

Ad Processiones solemnes cogi non possunt Clerici nullum Beneficium vel officium ecclesiasticum obtinentes, sicut nec simplices Presbyteri. Beneficium verò etiam non residentiale obtinentes utique possunt. Ita censuit S. C. cujus Decreti occasione ponderatur, nihil hîc decerni de Clericis non beneficiatis, sed alicujus Ecclesiæ servitio addictis. Instit. Eccl. 31. n. 2.

Processiones priùs fieri debent, dein Missa solemniter cantanda ex Rubrica Missalis Romani. Instit. Eccles. 68. num. 12, nisi tamen aliter ob gravem causam Episcopo, vel Clero videatur. ibid. ex eadem.

Regulares instituere nequeunt Processiones nisi intra vel circum ecclesias suas; nec confraternitates, nisi intra Oratorium suum: si verò velint per Urbem procedere, utique debent Parochis respectivorum locorum aliquid officii exhibere. Instit. Eccl. 105. n. 51. Sufficit tamen licentia Episcopi etiam reclamente Parocho, ut à S. Congreg. Rituum decisum est. ib. n. 52.

Processio in festo S. Marci, si incidat in ipsam Paschæ Resurrectionis diem, transferenda est ad tertiam diem Paschæ ex Decreto S. C. Rituum die 25 Septemb. 1734. Inst. Eccl. 28. n. 3.

PROFESSIO REGULARIUM.

Judicia de nullitate Professionis quomodo instituenda sint. Vide V. *Regulares*.

QUÆSTUATIO.

Græci quantumvis exhibentes testimoniales de adhæsione sua Romanæ Ecclesiæ, adhuc tamen ex Decreto Innocentii XI prohibentur quæstuare, et facultatem ea de re obtentam à quocumque, vel ab ipsa pariter Congregatione jubentur Episcopi ad se recipere, et ad eamdem Congregationem de Propaganda Fide transmittere. Insuper Clem. XII in suo Brevi mandavit pecuniam ita à Græcis collectam, et alicubi depositam sequestrari ab Episcopo, et ad eamdem Congregationem transmitti. Inst. Eccl. 75. num. 1.

REGULARES.

In probanda nullitate Professionis Regularis multa edicit nova Benedictus XIV in sua Constitutione, *Si datam hominibus fidem*, Bull. tom. II. n. 47. Mandat igitur servari Decretum Tridentini, Sess. 25. *de Regul.* c. 19, quo vetantur audiri reclamantes contra Professionem, nisi intra quinquennium à die Professionis reclamaverint. Confirmat etiam varia Decreta Congregationis Concilii ea de re edita. Mandat deinde, ut probationes non fundentur in extrajudicialibus attestationibus,

sed omnia juridicè procedant. Insuper citari, et audiri jubet tum defensores Monasterii in quo habita est Professio, tum consanguineos, sive alios, qui bona Professi obtinent, tum etiam auctores, vel complices metûs incussi (si ex metu prætendatur nullitas Professionis). Mandat, ut in singulis Diœcesibus ab Ordinario deputetur defensor Professionis, cui stipendium à judice definitum solvatur sive ab iis, quibus bona Professi obvenerunt, et eorum defectu à Monasterio, et eo impotente ex multis Tribunalis. A priori sententia pro nullitate omnino appellandum est, nec sine secunda sententia licet Religioso cucullum exuere.

Post quinquennium peti necesse est à Sede Apostolica restitutionem in integrum, pro qua obtinenda defensor Professionis assistat semper tum processibus instituendis ex vi commissionum, et Superioribus regularibus et Ordinariis locorum, tunc etiam cùm dubium utrùm concedenda sit restitutio in integrum in S. Congregatione proponitur. Neque in ea concessione sufficit unica sententia favens, sed duæ conformes requiruntur. Hæc novo jure sancit Pontifex; in cæteris consueta judicialis praxis retinenda est.

Cum Regularibus redituris ab apostasia major Pœnitentiarius dispensare et commutare potest pœnas quomodocumque incursas, et pœnitentias regulares obeundas, sicut et absolvere à censuris, cum reincidentia tamen, nisi ad tempus præfinitum redierint (irregularitate tamen usque ad actualem reditum perseverante.) Potest etiam illis concedere transitum ad alium ordinem. Nemini, autem Regulari permittat ut vivere possit in veste seculari, seu Clerici secularis. Bulla *Pastor bonus*, Bull. tom. I. n. 95. §. 33.

Transitum de una Religione ad aliam etiam laxiorem potest major Pœnitentiarius concedere; ita tamen ut restringat hanc suam facultatem transeundi ad Ordines, in quibus regularis observantia viget, et in dubio attestatio Ordinarii requiratur. Non concedit tamen transitum ad Ordines Hospitalares et Militares, quamvis ad Ordinem S. Joannis de Deo facilius indulgeat; sicut nec concedit transitum ad Ordinem S. Benedicti antiquioris observantiæ, aut ad alias consimiles Congregationes cujuscumque Ordinis fuerint. ib. §. 34 et 35.

Si Regularis ante Professionem habituali morbo detineatur, nec interrogatus vitium suum denuntiet, nisi post Professionem, expelli non potest, nisi aliter declaretur in Constitutionibus ejusdem Ordinis, uti reipsa declaratum est in Constitutionibus PP. Capuccinorum, in quibus Religio *ad retinendum* ejusmodi Professum minimè *velle se esse obligatam exprimit*. An tunc verò Professus non dimissus à Religione possit sponte abire, etiam illa repugnante, quæstio est non adhuc à S. Congregatione definita De Syn. Diœces. l. 13. c. 11. n. 4.

Regulares pro apostatis habentur, si sese nulliter professos contendentes regularem habitum exuunt, et à claustris disce-

dunt, nec unquam audiuntur causam suam defensuri, nisi postquam redierunt ad Monasterium. Ita ex Trident. Sess. 25. c. 19. *De Regul.* De Syn. Diœc. l. 13. c. 11. num. 13.

Insuper non licet illis, ex inaniter præsumpta necessitate recurrendi ad Superiores Ordinis, exire extra claustra sine Superioris litteris; alioquin enim apostatarum pœnis per Ordinarium loci puniantur. Ex Trid. ib. c. 11. n. 13. Hæc tamen intelligenda sunt, quando recurrendi causa non est vera, urgens, et gravioris momenti. ib. n. 14.

Vetitum est Superioribus regularibus, ne subditis suis facultatem faciant transeundi ad aliam Religionem, nisi non dubiis documentis constiterit illis; alterius Religionis Superiorem paratum esse ad eos recipiendos; atque ita res constitutæ sint, ut transitus iste rectè fiat ab una ad aliam Religionem ita ex Decreto S. Congreg. Concilii ab Urbano VIII approbato ibid. num. 14.

Transitus iste, etiamsi agatur de apostata transferendo, fieri nequaquam potest ad Religionem, in qua regularis observantia non viget; quin nec licet, si Religio illa sit militaris, aut hospitalaris, excepto ordine S. Joannis de Deo. Ita edixit Benedictus XIII in sua Constit. *Licet Sacra.* ibid. num. 14.

Regularis in Claustris non degens, si ab illis abscessit non præobtenta Superioris venia, vagaturque, etsi gestet religiosa indumenta, et animum redeundi retineat, debet ab Episcopo loci, ubi moratur, in carcerem conjici, et Superioribus regularibus consignari, secundùm Regulam puniendus, ut ex Decreto S. Congreg. Concilii ab Urbano VIII confirmato. ibid. Hæc tamen vera sunt, nisi aliunde constet, Regularem illum se subtraxisse ab immoderata severitate Superioris localis, ut recurrat ad alium Superiorem majorem. ibid.

Regulares incorrigibiles expelli possunt ab Ordine, quidquid vetera S. Congr. decreta olim in contrarium statuerint, ut ex novis Decretis ejusdem Congreg. Concilii firmatur. ib. n. 16.

Incorrigibilis verò censetur, qui omnibus inustus est improbitatis characteribus in Jure Canonico ad id designatis. Debet præterea antecedere carceratio sex mensium in pœnitentia, et jejunio, ac tandem sententia Provincialis ejusdem Provinciæ, consultis tamen sex aliis ex eadem Provincia Religiosis, designandis in Congregatione provinciali, confirmandisque à Superiore Generali, cui reservata est facultas iterum retractandi eamdem causam, et priorem sententiam revocandi. Ita ex novissimis Decretis S. Congreg. Concilii. ib. n. 19.

In conficiendis incorrigibilitatis processibus valent illi, qui ad normam regularum et consuetudinum ejusmodi Ordinum formantur. ib.

Lata contra ejectos sententia notificanda est Episcopo ordinario loci, non ut de illa cognoscat, sed quia illius jurisdictioni subest, ejusque mandatis obsequi debet. Ita ex Decretis S. Congregat. ib. num. 20.

Ita ejecti non possunt induere habitum Religionis, sed clericalem adhibeant necesse est. Manent insuper perpetuò suspensi ab exercitio Ordinum in Religione susceptorum, nec potest ab Ordinariis ea pœna relaxari, vel moderari. Ita ex Decretis S. Congreg. ibid.

Si verò ex litteris Testimonialibus Ordinarii constiterit, spem evidentem inesse resipiscentiæ, tunc iterum ad Ordinem recipiendi sunt. Ita ex Decretis. ibid.

Demum ita ejectus voto castitatis omnimodè obstrictus remanet, paupertatis verò, cum quadam moderatione, sicut nec obedientia proprio Superiori regulari exhibenda ab eo est. Reliqua verò vota in Professione ab eo nuncupata, remanent in suspenso. Ita ex DD. ib.

Ejectus si provocare vult ab injustitia sententiæ in se latæ, debet se constituere in carceribus formalibus Religionis, ut ex Decreto S. Congreg. Concilii, lato die 15 Nov. 1698 constat. ib. n. 31.

Religiosi tamen Societatis Jesu post tria vota simplicia ab illis emissa exacto probationis tempore ab Ordine dimissi non comprehenduntur in Decretis de apostatis, et ejectis, ut ex Responso S. Congregat. Concilii. ibid. n. 21. Votum castitatis ab illis emissum, dum permanent in Ordine, dirimit Matrimonium. Isti ne celebrare possint vetantur solummodo, quia carent Patrimonio, vel Beneficio. ibid. n. 23. Sunt tamen habiles ad Beneficia, et Ministeria ecclesiastica obtinenda. ibid. num. 26. Valent tamen hæc omnia in dimissis ante Professionem solemnem. Post illam verò emissam censentur ac Regulares, in ordine ad ejectos. ibid.

Vota castitatis etc. à Religiosis laicis Cisterciensibus emissa, solemnia sunt, non simplicia, ut ex peculiari Decreto peculiaris Congregationis habitæ coram Bened. XIV, die 27 Martii 1747 lato constat. ib. n. 28.

Si Religiosus ob crimen aliquod damnatus sit ad triremes ad certum tempus, num ab ea absolutus pœna recipiendus iterum sit à Religione, nondum definitum est à S. Congregat. quamvis fuit consulta. Hæc tamen sola sententia damnationis ad triremes, etiam si nondum remigaverint, perpetuò illos infames declarat, adeoque irregulares. ib. n. 30.

Regulares quicumque etiam exempti in Indiis Orientalibus agentes, curam animarum exercentes, subsunt prævio examini Ordinariorum, et approbationi, nec non visitationi, correptioni et jurisdictioni eorum in iis, quæ ad prædictam Curam pertinent. Const. *Quamvis ad confirmandum* etc. Bull. Tom. II. num. 1.

Regulares sacros Ordines suscepturi non tenentur ostendere Dimissorias Ordinariorum propriæ originis, sed sufficit si illas acceperint à Superiore suo. Vicissim non possunt uti privilegio suscipiendi Ordines à quocumque, nisi illud obtinuerint post Tridentinum, et ad illos pervenerit concessione directa, non verò communione privilegiorum de uno in alium Ordinem. Si hujus-

modi privilegium non habuerint, ordinari debent ab Ordinario loci, in quo degunt, si ille sacras Ordinationes tempore legitimo sit habiturus. Si verò habiturus non sit, possunt Dimissoriæ à Superiore regulari illis concessæ ad alium dirigi cum authentica attestatione Episcopi Diœcesani, ex qua constet ipsum Ordinationes habiturum non esse. Transgressores hujus sanctionis, qui Ordinationem ab alio susceperint, suspensionis censuram incurrunt. Superiores regulares, qui Dimissorias concesserint, voce activa et passiva mulctantur. Ita Pontifex in Bulla *Impositi nobis.* Bull. Tom. II. num. 27.

Si verò Regulares tempore Ordinationibus proximo transeant ad alterius loci Monasterium, et post receptam Ordinationem ab Episcopo illius loci, quo transierunt, redeant ad pristinum Monasterium, videntur hoc quidem fecisse in fraudem, nihilominus nihil potest contra hos decerni, quia potuit res fieri citra fraudem. Ipsi ergo sibi consulant. De Syn. Diœc. l. 9. c. 17. n. 4.

Si Superiores Dimissorias subditis suis dederint, ut ab Ordinario quocumque Ordines recipiant, nisi in casibus supra expressis, privantur usu vocis activæ et passivæ, et dignitate qua potiuntur, ex Decreto Clem. VIII die 15 Martii 1596. Quod Decretum non ita legitur, ut in multis editis, *pœnas incurrent*, sed *pœnas incurrunt*, quod infert pœnam latam, et non ferendam. Inst. Eccles. 23. n. 12. Num fruantur privilegio Ordinationum extra tempora, affirmandum esse videtur ex auctoritate Concilii Romani sub Benedicto XIII. Titul. 5. Cap. 2. ib.

Regulares habentes privilegium posterius Tridentino, ut exempti sint ab Interstitiis, frui illo debent, nec possunt Episcopi illos eo nomine ab Ordinatione rejicere. Ita ex Decr. S. Congr. die 24 Augusti 1686. De Syn. Diœc. lib. 9. cap. 16. num. 6.

Regulares etiam exempti nequeunt exponere Sacramentum Eucharistiæ sine velamine in suis Ecclesiis, nisi ex causa publica ab Ordinario probata. Fas est tamen illis ex causa etiam privata Sacramentum velatum exponere in Tabernaculo aperto; dummodo tamen ab illo non extrahatur, ut ex Decr. S. Cong. De Syn. Diœc. l. 9. c. 15. n. 4.

Generatim verò jus est Episcopis cogere Regulares parere sibi circa ea, quæ ad majorem cultum hujus ineffabilis Mysterii et celebrationis Missæ præcipienda consueverint. Quod ex Decreto Trident. Sess. 22. *De observandis et evitandis in celebratione Missæ*, eruitur. ib. n. 5.

Regulares tenentur parere Episcopo præcipienti, ne in eorum Ecclesiis exponatur insolita imago, aut nova reliquia ab ipso non approbata, et inobedientes possunt etiam censuris cogi, ut ex Decr. S. Congr. die 5 Julii 1700. De Syn. Diœc. l. 9. c. 15. n. 5.

Regulares puniri possunt ab Episcopo tanquam Apostolicæ Sedis Delegato, si quid deliquerint in iis, quæ respiciunt Clausuram Monialium etiam exemptarum, et earum, quæ intra Monasterii septa degunt. ib. n. 6.

Regulares non possunt secularium confessiones excipere *sine licentia, gratia et beneplacito Episcopi*, quæ verba sunt Extrav Bonif. VII, in Cap. *Super Cathedram de Sepulturis*, quod et confirmavit Trid. Sess. 23. cap. 15. *de Ref.*; sed et fas est Episcopis eam facultatem limitare ad certum tempus, certasque personas, quin et ex parte revocare, contrariamque opinionem Alexander VII die 30 Januarii 1659 damnavit De Syn. Diœc. Lib. 9. cap. 16. n. 7.

Possunt tamen Regulares ab Episcopo approbati acciri ad domos secularium ægrotantium, eorum confessiones audituri, non petita à Parochis ægrotantium licentia; sed de audita ægrotantium illorum confessione debent relinquere syngraphum, qua Parochus certioretur. Ita ib. n. 9.

Regularibus Prælatis non licet monasteria Monialium sibi subjectarum ingredi, nisi semel in anno causa visitationis; si autem necessitas urgeat ut sæpius ingrediantur, non possunt nisi cum præsentia Episcopi Diœcesani, aut alterius ecclesiastici ab ipso deputati. Ita ex Constitutione *Felici* 156 Alex. VII. De Syn. Diœces. Lib. 9. cap. 15. n. 6.

Regularibus vetitum est alloqui Moniales etiam sibi subjectas sine licentia expressa non solùm Superioris regularis, sed Episcopi, ne vel semel quidem per spatium quadrantis horæ cum dimidio, ne vel pariter occasione concionis ad Moniales illas habitæ, ne vel tandem ex causa quantumcumque honesta et pia. ib. n. 7.

Regulares subduntur coercitioni Episcopi, si excipiant confessiones secularium sine prævia Episcopi approbatione, ut ex Constit. X Clem. X. Item non possunt inconsulto, et non approbante Episcopo audire confessiones Monialium sui Ordinis etiam exemptarum ex vi Bull. 18 Greg. XV.

Regulares nova Monasteria, seu domos ne erigant, vetantur absque Sedis Apostolicæ et Episcopi facultate, quamvis Tridentinum Sess. 25. cap. 3. *de Regul.* solius Episcopi facultatem exprimit. De Syn. Diœc. l. 9. c. 1. n. 9.

Est tamen pro monialibus in Ditione Hispanici Regis Breve Urbani VI suspensivum ejusdem Constitutionis, sed non valet extra Hispaniam. De Syn. Diœc. l. 9. c. 15. n. 9.

Ad statum Regularem transire possunt Presbyteri Ecclesiæ vel Diœcesis servitio addicti, invito etiam Episcopo proprio; tenentur tamen, nisi aliquid obstet, illum consulere. Ita in Epistola ad Card. Quirinum, *Ex quo dilectus*. Bull. Tom. II. n. 25.

Regulares extra monasterium degentes, et Clericos Regulares quomodocumque exemptos in civilibus causis mercedum et miserabilium personarum, nisi habeant judicem certum à S. Apostolica in partibus deputatum, coram Ordinariis locorum convenire posse in prima instantia decernit Pontifex in Bulla *Ad militantis*. Bull. Tom. I. n. 48. §. 41.

RESERVATI CASUS.

Ad solum Romanum Pontificem, Episcopos et Prælatos inferiores habentes jurisdictionem quasi Episcopalem cum territorio separato pertinet casuum reservatio, ex doctrina Conc. Trid. et Decisionibus S. Congr. De Syn. Diœc. Lib. 5. Cap. 4. num. 2.

Quanquam reservatio fieri potest extra Synodum, multa tamen suadent, ut potiùs in Synodo fiat; ideo præsertim, quia non desunt Theologi cum Roncaglia tenentes leges ab Episcopo latas extra Synodum, eo cessante, cessare; cùm ea tantummodo, quæ in Synodo fiunt ab Episcopo, legis plenam auctoritatem obtineant. ib. n. 3.

Actus merè internos, nec Summus Pontifex, nec Episcopi reservandos sibi unquam censuerunt. ib. c. 5. n. 5.

Regulares non solùm reservare prohibentur alia crimina, quàm quæ in Decreto Clem. VIII definiuntur, sed nec possunt alia ab his diversa crimina illigare censura reservata, ut et firmat Pontifex ex Decreto quodam Sacræ Congregationis Episcoporum et Regularium. ibid. Cap. 5. n. 6.

RESIDENTIA.

Ad residentiam tenentur Episcopi et Parochi, ut ex Concilio Tridentino Sess. 6. Cap. 1. *de Ref.* et Sess. 23. Cap. 1. adeo ut quo tempore non resident, non faciant fructus suos, ut ex Const. 91 Pii IV. Ex qua etiam Constitutione constat, si quo tempore illi non resident, obierint, de reditibus ecclesiasticis disponere nequaquam posse, etiamsi testandi facultatem obtinuissent. Instit. Eccl. 17. n. 4 et 5.

Episcopi, æqua et rationabili causa poscente, ad duos, tresve menses quotannis abesse à Diœcesi permittuntur; Parochi verò duobus mensibus possunt quidem, sed de licentia Episcopi, et relicto idoneo Vicario ab Ordinario approbando, ut ex Trid. Sess. 23. cap. 1. *de Ref.* ibid. n. 7.

Nec sine licentia Episcopi abesse possunt per hebdomadam, sicut non sufficit licentia tacita. Ac demum non est satis ad evadendas pœnas, si causa sit evidens, et Episcopus non consulatur, vel si consultus neget; quanquam tunc possit fieri recursus ad legitima tribunalia. Si tamen ex improviso discedere necessarium sit, tunc post discessum scribendum est ad Ordinarium. Ita ex Decret. Sacr. Congr. ib. n. 11.

Pro Parochis tamen agrestibus sufficit licentia Vicarii Foranei, pro absentia tamen modici temporis. Ita ex Decr. Sacr. Congreg. n. 12.

Si abeundum sit duobus vel tribus diebus non festivis, mos singularum Diœcesium tenendus est. Ita ex DD. Canonistis. ib.

Ad excusandam non residentiam non sufficit aeris intemperies. Si tamen Parochus ægrotaret, nec posset ibi ex defectu medicorum curari, tunc ad quatuor menses obtinere potest ab Ordinario licen-

tiam secedendi ad loca viciniora, Vicario idoneo interim substituto, ut ex Decretis Sacr. Congreg. ib. n. 25.

Nec excusantur, si absint, ex eo, quòd Parœcia distet tantùm tribus quatuorve milliariis à civitate.

Nec etiam, si nocturno tempore ibi resideant, et celebrata summo mane Missa, tum reliquum tempus agant in Civitate, relicto tamen idoneo substituto, idque præstent per majorem anni partem. Ita ex Decr. S. C. C. ib. n. 18.

RESTITUTIO.

Bona immobilia ab hostibus in bello injusto capta, putà à piratis, infidelibus, hæreticis etc., si emantur à fidelibus, debent restitui proprio domino nullo exacto pretio ab eodem; quod decretum olim fuit à Congregatione Propagandæ fidei an. 1630. Quorum opinionem Benedictus XIV admittit in epist. ad P. Nicolaum Lercari, Secretarium ejusdem Congregationis. Bullar. Tom. III. n. 57. Quòd verò ad mobilia, eadem Congregatio censuit restituenda esse ab emptoribus legitimo domino, exacto tamen ab illo eo pretio, quo empta sunt; in hoc tamen judicium suum Benedictus XIV non profert. ib.

REUS.

Reus juridicè interrogatus in judicio criminali tenetur veritatem manifestare, ut innuit Pontifex in sua Bulla *Paterna Caritas*. Bullar. Tom. III. n. 24.

SACRAMENTUM.

Sententia asserens, in Sacramentis conferendis non requiri in Ministro intentionem aliquam faciendi quidquid facit Ecclesia, sed tantùm præstandi ritum externum, nulla censura ab Episcopis configenda est. De Syn. Diœc. l. 7. c. 4. n. 9. Verùm contraria tutior est, et omnino servanda in praxi. Quare si quid ejusmodi contigerit, et necessitas urgeat, Sacramentum Baptismi sic collatum, sub conditione iterum perfici oportet. Quod si res hujusmodi sit, ut moram patiatur, consulenda est Sedes Apostolica. ib.

SEMINARIUM.

Tenetur Episcopus assumere sibi consilium duorum de Capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter à Capitulo eligatur, item duorum de Clero Civitatis, quorum alterius electio ad Clerum spectat, quæ omnia sunt ex Cap. 18. Sess. 23. *de Ref. Tridentini*. His omnibus deputatis uti debet in administratione rerum Seminarii; sicut etiam illi adhibendi sunt circa institutionem et disciplinam ejusdem Seminarii; quanquam Episcopus ita debet in his omnibus eorum consilium audire, ut sequi non teneatur. De Synod. Diœc. lib. 5. cap. 11. n. 4. Ex pluribus Sacræ Congr. Decr.

SEPULCHRUM.

Sepulchra in Ecclesiis Confraternitatum haberi possunt, sed de licentia Episcopi, uti sæpe decisum à S. Congr. Inst. Eccles. 105. n. 124.

Si Confrater obeat, non electa sepultura, mandari non potest sepulturæ in Ecclesia ejusdem Confraternitatis, ut est decisum à S. Congregatione. ib. n. 124.

SIMONIA.

In Simonia contracta pro beneficio acquirendo major Pœnitentiarius monetur, etiam in casibus occultis, et in foro Conscientiæ, ne titulum ejusdem beneficii convalidet, nisi fortè agatur de simonia, ignorantia facti, vel juris commissa, et Orator, quamprimum id rescivit, dispensationem petierit; quod valet et in pensionibus, in quibus simonia realis scienter contracta fuerit. Bulla *Pastor bonus*. Bull. Tom. I. n. 95. §. 22.

Abstinendum est illi etiam à condonatione pretii simoniaci, quando in Ecclesiam læsam vel pauperes debet erogari, nisi aliter suadeat paupertas delinquentium. ib. §. 23.

Qui simoniacè intercessit pro alio ad impetrandum beneficium, tenetur in subsidium restituere Ecclesiæ, vel pauperibus fructus à Beneficiario malè perceptos, ante omnem sententiam. Inst. Eccles. 12. n. 11.

Si quis poscat à S. Congregatione absolutionem à simonia commissa in obtinendo beneficio, impetrare solet rescriptum, ut *dimittat, moneat, et restituat;* nempe dimittat beneficium, moneat pro restitutione pretii accepti Ecclesiæ, vel pauperibus restituat fructus perceptos. ib. n. 12.

Si verò simonia commissa est ab aliquo tertio, inscio beneficiario, tunc rescribitur pro convalidatione tituli, dummodo *ante possessionem*, quod valet ac si diceretur, modò id non rescierit ante acceptam beneficii possessionem. ibid. n. 12.

Cùm Parochiani habent jus nominandi Parochum ratione fundationis, tunc singuli, seu mares, seu fœminæ, seu minores habent jus nominandi in capita, ut ex Pitone de Controv. Patron. All. 100. n. 394. firmatur. ibid. n. 13. Commendæ, Prioratus, atque Præceptoriæ Ordinis Hierosolymitani à Canonistis quidem tanquam beneficia habentur, in quibus si intercedant preces, pactiones et munera, simonia committitur: id tamen negant communi consensu Theologi animadvertentes, non esse illis annexum spiritualis ministerii exercitium, neque necessariò conferri Clericis, quæ duo exigunt beneficia; quanquam negari non potest gravem abusum ea in re intercedere, quem tollere adnisus est Clem. XI in suo Brevi ad magnum Magistrum ejusdem Ordinis, in quo etiam declarat collationes hasce nullas, et irritas esse et fore. De Syn. Diœc. l. 12. c. 5. n. 15.

SOLLICITATIO IN CONFESSIONIBUS.

Sollicitatus nulla lege prohibetur, quominus ante denuntiationem sollicitantis, illum occultè admoneat, ut sibi provideat, sponte se offerendo Tribunali. Tenetur tamen, etsi monitus compareat, et sit ex correptione emendatus, illum denuntiare, ut ex propositionibus ab Alexandro VII damnatis eruitur. de Syn. Diœc. l. 6. c. 11. n. 9 et 10.

Præceptum denuntiandi Confessarios sollicitantes ad turpia, et pœnæ aliæ huic sollicitationi indictæ non extenduntur ad alia crimina à re venerea diversa. ibid. n. 14.

Sacerdotes omnes etiam regulares sollicitantes ad turpia in re venerea in actu confessionis vel ejus occasione aut prætextu, præter alias pœnas Constit. Sexti V et Gregorii XV inflictas, incurrunt etiam perpetuam inhabilitatem ad Missam celebrandam. Idemque etiam valet contra eos Sacerdotes, qui Sacrificio Missæ abutuntur ad sortilegia. Ita ex Decreto S. Congreg. Inquisit. ex mandato Bened. XIV. Id verò Decretum enuntiandum publicè est à Superioribus cujuscumque ordinis palam semel in anno feria VI post octavam Assumpt. B. M. V. et in quocumque Capitulo Generali aut Provinciali. ib. Appen. ad Tom. I, Bull. Bened. XIV. n. 8.

SPECTACULA.

Spectacula inverecunda, utì sunt puerorum et adolescentium nudorum cursus et luctæ, etiamsi longa consuetudine introducta, ne permittantur ab Episcopis, utque legibus latis prohibeantur, mandat Pontifex in Encyclica ad Episcopos Campaniæ *Nihil profectò*. Bull. T. I. n. 60.

SPONSALIA.

Si alteruter ex sponsis se ad alias partes transferat inscio altero, admonendus est Superior ecclesiasticus, qui tempus aptum assignet absenti, ut redeat, quo elapso si non pareat, vinculum dissolvitur. Inst. Eccl. 46. n. 5.

Sponsalia de futuro inita absque præsentia Parochi, vel absque scriptura valere semper pronuntiavit S. Congregatio, cùm Tridentinum tantùm aboleverit Matrimonia clandestina. Priora verò sponsalia etiam non jurata, etiam sine copula prævalent secundis sponsalibus, etiam juratis, et etiam cum copula, ut ex communi DD. Inst. Eccles. 46. n. 8.

Sponsalia inita invitis parentibus, quanquam judicari possint valida, illicita sunt tamen, et detecto dissensu parentum solvi possunt, etiamsi jurata sint, quod invictè probat Archiepiscopus Rossanensis D. Muscettola in Dissertatione legenda in Tom. I. Operum Zauli ad Statuta Faventiæ. ibid. n. 8.

Sponsalia absque interna voluntate exequendi promissa, dubium est an obligent; est tamen grave peccatum sic promittere. ibid. n. 16.

Oscula ob delectationem carnalem et sensualem, juxta terminos Propositionis 40 inter damnatas ab Alex. VII, ob paritatem rationis neque inter sponsos licita sunt. ib. n. 18.

Sponsus, qui sponsam seduxit ad copulam, non potest puniri pœna stupri, ob aliquod jus quod habet in corpus illius, ut ex Decr. S. Congr. apud Fag. ibid. n. 19.

Promissio de præsenti absque præsentia Parochi et testium, neque valet ratione matrimonii, neque sponsalium, ut ex pluribus Decretis S. Congregationis. ibid. n. 22.

SYNODUS.

Synodus Diœcesana non necessariò transmittitur ad sacram Congregationem Concilii, ut ab ea recognoscatur, emendetur et approbetur. De Synod. Diœces. l. 13. c. 3. n. 6. Nam Sixtina Constitutio, quæ afferri ad id posset, nihil ea de re statuit, nisi quoad Concilia Provincialia.

Constitutiones Synodales statim ac promulgantur, ligare subditos incipiunt, neque bimestre expectandum, ut de legibus Imperialibus edicitur. L. *Leges sacratissimæ*. C. de Leg. et Rub. Novel. 66. et de Legibus Pontificiis Doctores quidam asserunt, aliis magis communiter negantibus; nihil enim circa hoc statuitur de legibus ab inferioribus latis, ut monent DD. plures. De Syn. Diœc. l. 13. c. 4. n. 2.

Regulares etiam subjiciuntur legibus Synodalibus in iis, quæ respiciunt curam animarum, et Sacramentorum administrationem, ex Trid. Sess. 25. cap. 11. *de Regularibus*, quamvis secus sit in aliis, sed ad evitandam deformitatem sese illis conforment oportet, non tamen sub gravi eas negligerent, notante Suarez. Censet tamen Pontifex contra nonnullos regulares, quamvis teneantur ad festa Diœceseos ex Trid. Sess. 25. c. 12. *Regul.*, non tamen teneri ad jejunia ab Episcopo indicta, nisi alia consuetudo in quibusdam Monasteriis fortè invaluisset. De Syn. Diœc. l. 13. c. 4. n. 5 et 6.

TABACUS.

Tabacum per nares trahere, vel ejus fumum in os inducere ante Missæ celebrationem, vel communionis perceptionem, nequaquam interdicendum censet Pontifex, neque prohibendum judicat, cùm ob receptam, ac pervulgatam ejusmodi consuetudinem, omnis in ea re modò absit inhonestas, et indecentia. De Syn. Diœc. lib. 11. c. 13. n. 3.

TERTIARIÆ.

Mulieribus Tertiariis non collegialiter viventibus non possunt Regulares dare habitum sui Ordinis sine licentia Episcopi Diœcesani, cui debent ritè probare, habere se hoc privilegium Sedis Apostolicæ, fœminas illas esse moribus probatas, habere illas ultra annum decimum quartum, tantùm possidere de annuis reditibus, ut habeant satis ad alimenta, ac denique non cum aliis

eas cohabitare, quàm cum necessariis in primo tantùm gradu consanguinitatis, vel affinitatis sibi conjunctis, ut ex decr. S. Congr. in causa Nazariensi die 10 Maii 1727. De Syn. Diœc. lib. 9. c. 15. n. 11.

Tertiariæ collegialiter viventes, votis tamen solemnibus, et clausuræ non adstrictæ, cùm sint contra Bullam 8 S. Pii V, à S. Cong tolerantur potiùs quàm approbentur, sunt autem omnimodè Episcopi jurisdictioni subjectæ, ut ex pluribus S. Congr. Decretis. Instit. Eccles. 29. n. 13.

Tertiariæ non collegialiter viventes non possunt habere Confessarium quemcumque etiam sui Ordinis, nisi approbatum ab Episcopo pro Confessionibus sæcularium. Item non possunt Regulares illis die Paschæ Sacramentum Eucharistiæ ministrare. Defunctorum corpora sepulturæ mandanda sunt in Ecclesia Parochiali, nisi fortè in Ecclesia Regularium sui Ordinis sepulchrum esset illis destinatum. Inst. Ec. 19. n. 14.

Benedictus XIII multa concessit Tertiariis, sive vivant in communi Monasterio, sive domi suæ vitam agant privatam, quæ utique jus novum concedere viderentur; sed cùm Clemens XII in sua Constitutione *Romanus* anni 1732, jura Tertiariarum revocaverit ad terminos Concilii Tridentini, ac Decretorum Apostolicorum; ideo nihil novum de illis statuendum est. ib. n. 16.

Tertiariæ collegialiter viventes ex recepta S. Cong. immunitatis opinione, gaudent immunitate fori. Vicissim autem Tertiariæ in domibus privatis habitantes eodem privilegio non gaudent, ex Doctoribus definitur. Instit. Eccles. 105. n. 68.

TESTAMENTUM.

Testamentum factum coram Parocho et duobus saltem testibus idoneis valet pro toto Statu Ecclesiastico, nisi obstet statutum aliquod municipale, ex dispositione Cap. *Cùm esses* 10.

Testamenta ad causas pias toto Orbe Catholico valent si fiant coram duobus testibus, ex Cap. *Relatum* 11. de Testamentis. Inst. Eccl. 105.

Quoad dispositionem Capitis *Cùm esses*, non sufficit si sint duo vel tres testes, et absit Parochus, cùm in Canone sit *Coram Presbytero suo*. Nec sufficit si defectum Parochi suppleat Capellanus; sicut neque si præsentiam præstet Confessarius ordinarius. Demum testes masculi requiruntur, nec fœminæ valent. Demum valet testamentum ita conditum, etiamsi testator non sit in extremo vitæ periculo. ib. n. 8. 9 et 10.

Scribenda sunt testamenta à Parocho coram testibus, et à testatore subscribenda, sicut etiam à Parocho et testibus. Si tamen scribere ignorent, sufficit scriptura Parochi, et signum Crucis impressum in charta à testibus. ib. n. 14.

Ita scriptum testamentum saltem intra octo dies Parochus cum testibus deferre debet tabellioni; et si adsit subscriptio Testatoris et testium, non requiritur, ut singula contenta in testamento

referant Notario. Si nulla sit testatoris subscriptio, tunc Parochus seu Sacerdos viva voce exprimere debet quidquid in eo testamento continetur; quod et à singulis testibus seorsum præstandum est. Denique, et singuli illi subscriptionem suam agnoscant. ib. num. 16. Has verò omnes depositiones scribat tabellio, et jungat testamento.

Ad servanda verò, quæ in testamento mandantur, discussio Parochi et testium agenda est à judice competenti, citata parte, cujus interest, excepta tamen consuetudine, ut valeant testamenta, nulla facta publicatione, si illa reposita sint in Archivio. ib. n. 16.

VASA SACRA.

Vasa sacra dum actu continent Corpus et Sanguinem Christ tangere nemo alius permittitur, nisi Sacerdos et Diaconus.

Subdiaconis datum est in altaris ministerio tangere calicem et patenam, dum Corpus et Sanguinem Christi non continent.

Acolythis licet tangere illa, sed extra ministerium altaris, quod etiam extenditur ad omnes illos, qui prima Tonsura initiati sunt. Hæc omnia ex Theologis. Instit. Eccles. 34. num. 18.

VENDITIO.

Clerici beneficiati prohibentur unico actu vendere commodum, seu utilitatem percipiendi fructus beneficii quoad vixerint, vel per longum tempus recepta pecunia in ea summa, de qua conventum est inter contrahentes, sive pecunia illa tota simul salvatur sive per plures solutiones. Id verò vetitum sub excommunicatione et aliis pœnis contra alienantes bona ecclesiastica inflictis, et contractus omnes ita celebrandos in futurum Pontifex irritat, et annullat. Constit. *Universalis Ecclesiæ,* Bull. T. I. num. 29.

In contractu emptionis et venditionis, si fiat pactum, quo venditor quandocumque voluerit rem venditam redimere, obligetur vi ejusdem pacti plus dare, quàm receperit in venditione, contractus est injustus. De Syn. Diœc. lib. 10. c. 8. n. 4.

Si venditio fiat cum pacto redimendi intra certum tempus, quo elapso non sit amplius locus retrovenditioni; iste contractus sapit usuram, ex eo, quòd videtur induere naturam pignoris. ib.

VIATICUM.

Ægroto impotenti ad Viaticum sumendum, non licet sacram particulam deferre ad eam venerandam et deosculandam, quod fieri vetuit S. Pius V, et S. Congreg. Conc. De Sacrif. Miss. Lib. 3. cap. 19. n. 4.

Morituro impotenti Eucharistiam sub specie panis deglutire, non potest Sacramentum administrari sub specie vini, neque sub specie panis intincti in vino consecrato, sed omnino linquendus est non refectus sacra communione, cùm præceptum Viatici

non obliget, nisi cùm ministrari potest ritu ab Ecclesia non prohibito; iste verò ritus ab Ecclesia Latina omnino prohibetur. ib. n. 6.

Vicissim autem licitè administratur sub specie panis vino vel aqua non consecrata madefacti, ut facilius deglutiatur. ib.

VICARIUS CAPITULARIS.

Ecclesia vacante tota Episcopi jurisdictio devolvitur ad Capitulum Cathedralis Ecclesiæ per Textum in Cap. *His, quæ*, et Cap. *Cùm olim, de Majorit. et Obed.* ac illud quidem eam per se exercere posset nisi obstaret jus novum Trident. Sess. 24. Cap. 16. *de Ref.* quod mandat, ut intra octo dies post inductam, seu, ut decidit S. Congr., post habitam notitiam vacationis, Vicarium constituere teneatur per quem illam exerceat. Si verò negligat, vel Ecclesia vacans careat Capitulo, tunc ad Metropolitanum spectat; vel si nulli subjecta fuerit, ad viciniorem Episcopum. Si verò tunc Metropolitanus vacaverit, jus istud transit ad Capitulum Metropolitanæ. Hæc omnia ex Decisionibus S. Congr. deducuntur in lib. 2. cap. 9. n. 2. De Syn. Diœces.

Verùm antiqua consuetudo quarumdam Ecclesiarum, ut vacantis Ecclesiæ administratio transeat in aliquem in Ecclesiastica dignitate constitutum, retinenda est, ut ex Rota. ibid.

Dispensationes ab Apostolica Sede ad Episcopum, seu ejus Vicarium Generalem delegatas, et ante Episcopi obitum nundum executioni mandatas, Vicario Capitulari exequi non licet, qui nec est Episcopus, nec Vicarius Episcopi. ib. n. 3.

Semel verò electus à Capitulo Vicarius removeri non potest nisi causa agnita à S. Congr. utì decisum refertur. ib. n. 4.

Utrùm Vicarius Capitularis ea possit, quæ non nisi speciali mandato Vicarius Episcopi præstare potest, Doctores in utramque partem disputant. ib.

Cùm Vicarius Apostolicus datur Ecclesiæ vacanti, nullam habet aliam auctoritatem præter eam, quam Vicarii Capitulares ea occasione obtinent. De Syn. Diœc. l. 2. c. 10.

VISITATIO DIOECESANA, ET SACROR. LIMINUM QUOAD EPISCOPOS.

Episcopus non prohibetur quidem bis quotannis Diœcesim suam visitare, sed nonnisi unicam tantummodo per annos singulos procurationem exigere potest, ut ex pluribus S. Congregationis Decretis. De Syn. Diœc. lib. 10. c. 10. n. 6.

Vicarius Capitularis potest Diœcesim visitare post peractum annum à visitatione ab Episcopo facta, ut pluribus S. Cngr. Decretis decisum est ibid. l. 2. c. 9. n. 5. Illi tamen nonnisi dimidium procurationis, quæ solvitur Episcopo, retribuendum est, cùm debeat minori comitatu incedere, et constat ex resolutione S. C. in una Ostunensi die 28 Julii 1708. ibid. lil 10. c. 10. n. 6.

Episcopi omnes ex vi Constitutionis *Rômanus Pontifex* à Sixto V editæ, antequam consecrentur, si Romæ existant, in manibus S. Romanæ Ecclesiæ primi Diaconi Cardinalis, extra Curiam verò in manu Antistitis ad hoc delegati ex formula præscripta jurant, se statis temporibus limina SS. Apostolorum visitaturos per se, sive legitimè impeditos per aliquem de suo Capitulo, vel alium in dignitate ecclesiastica constitutum, vel beneficio præditum; et si hi defuerint, per Sacerdotem aliquem Diœcesanum sæcularem, vel regularem.

Tunc autem Romano Pontifici rationem reddere tenentur de Pastorali officio impleto, et iis omnibus, quæ ad suam Diœcesim pertinent. Sacræ autem Congr. Concilii injunctum est munus, ut postulata Episcoporum illorum discutiat, et det illis responsa, sicuti et videndi, num legitimè sint impediti. De Syn. Diœc. l. 13. c. 6. n. 11.

Tempus, intra quod obeunda est ista visitatio, aliis quidem longiùs definitum est, aliis breviùs, sed non minùs quàm triennium, nec supra quadriennium, ibid. n. 3. Porro si Episcopus habeat Coadjutorem ab Apostolica Sede datum, sufficit si coadjutor nomine Episcopi adeat, sicut etiam sufficit si mittatur Administrator Episcopatûs, qui debet visitare limina, suo et principalis sui nomine, ut ex Decisis à S. Congr. ibid. n. 5.

Id etiam præstandum est ab Episcopo titulari, ut ex Fagnano iisque ibid. probatur. n. 5.

Denique nec eximuntur Episcopi Ecclesiarum suburbicariarum, quamvis exempti sunt à residentia. Ita ex Decr. Consistorali Alexandri VII. ibid. n. 6.

Postremò Prælati minores, qui propriè territorium habent vrè separatum, in quo independenter à quocumque Episcopo jurisdictionem spiritualem exercent, ad eamdem visitationem tenentur, ut ex respons. S. Congr. et ex Bulla *Quod sancta* data die 23 Nov. ann. 1740 à Bened. XIV constat. (Bullar. Tom. I. n. 7.)

contra verò non tenentur ii Prælati inferiores; qui territorium separatum non habent, ut satis constat. ibid. num. 9.

VOTUM.

Vota simplicia etiam castitatis et Religionis, ac sacrarum Peregrinationum dispensando commutare potest major Pœnitentrius Romanus. Bulla *Pastor bonus*, Bullar. Tom. I. n. 95. §. 2.

USURA.

Usuræ peccatum illud est, cùm aliquid lucri exigitur ultra sortem ratione mutui. Nec hoc à vitio vacat, etiamsi moderatum sit lucrum, quod deposcitur. Ratione tamen titulorum quorumdam quos extrinsecos vocamus, è contractu mutui, exigi potest annuus proventus, in quo tamen cavendum est, ne quid

nimis accipiatur. Sicut etiam non semper iidem tituli in contractu mutui celebrando adsunt. Quin et accidit quandoque in nonnullis rerum circumstantiis, ut nulli alteri justo contractui locus esse possit, et adsit obligatio, ut nudo mutuo alteri succurramus. Hanc doctrinam ab omnibus palam doceri mandat Pontifex, monetque insuper, ut si quando in mutuo præstando alii legitimi tituli adsint pro annuo lucro exigendo, in celebratione Contractûs mutui explicentur. Hæc omnia latiùs in Encyclica ad Episcopos Italiæ *Vix pervenit* etc. Bullar. Tom. 1. n. 143.

FINIS TOMI OCTAVI.

MONITUM.

Cum in hoc volumine sub diversis titulis contineatur breve compendium totius doctrinæ moralis quæ fusiùs in aliis voluminibus explicatur, non huic addenda duximus notamina, ne jam alibi dicta repetere cogeremur. Quare lectorem monitum velimus ut, cum decisiones vel regulas ex jure Civili aut Canonico invenerit, si quod dubium sibi occurrat, in aliis voluminibus adeat notamina, ex quibus dignoscet utrùm illæ sint conformes nec-ne Galliarum legibus vel cujuslibet diœcesis disciplinæ.

THEOLOGIA

MORALIS.

EX TYPIS L. GAUTHIER.

THEOLOGIA

MORALIS

BEATI A.-M. DE LIGORIO.

EDITIO NOVA EMENDATA,

CUI NOTÆ ACCEDUNT AMPLISSIMÆ

CURA ET STUDIO

DOMINI RECEVEUR,

PROFESSORIS IN SORBONA.

TOMUS NONUS,

DECRETA PONTIFICUM, APPENDICES, INDEX RERUM.

PARISIIS,

APUD GAUTHIER FRATRES ET SOC., BIBLIOPOLAS,

IN VICO NOMINE HAUTE-FEUILLE, N.° 18;

ET VESONTIONE APUD EOSDEM.

—

1833.

THEOLOGIA MORALIS.

DE ROMANORUM PONTIFICUM DECRETIS, EORUMQUE USU IN MORALI THEOLOGIA.

PARS PRIMA.

§ I. Canones in usu Pontificiorum decretorum servandi.

Iis, qui Moralem Theologiam tradunt, cavendum cum primis est, ne quidquam doceant, quod cum Pontificum Romanorum Decretis pugnet; cæteris verò, qui facultati eidem dant operam, ipsa illa decreta sedulò sunt evolvenda, ne Theologorum, qui antequam sanctiones illæ prodirent, sua scripta vulgârunt, auctoritate in errorem pertrahantur. Hæc porro Decreta plura quidem sunt, ut eum de Morali Theologia optimè meriturum censeam, qui ad Juris Canonici normam illa plures in classes redigeret, singulis latissimæ hujusce Scientiæ tractatibus respondentes. Præcipua tamen in novissimis Casuistarum editionibus, ut La Croixii, Tamburini, Bonacinæ, Vivæ invenies, quæ è typographio Remondiniano prodiêre.

Quæ autem leges in usu horum decretorum servandæ? Multæ ex iis peti possunt, quas infra proferemus. Interea has habe.

Canon I. Videndum, an, quæ citantur decreta, genuina sint. Hinc frustra quidquam efficies ex falsis Pontificum Decretalibus usque ad Siricium, quas Critici omnes explodunt.

Canon II. Cave, ne, quod meræ disciplinæ præceptum fuit, id ad Morales quæstiones decidendas trahas. Nam quod olim disciplina vetabat, idque sub gravi, nunc ad meram consilii legem revocari facilè potest. Sic Nicolaus I. ad consulta Bulgarorum c. 9. respondit, in Quadragesima esse à conjugibus « omni volup- » tati renunciandum, et ut licenter orationi vacetur, castitati » mentis, et corporis incumbendum; » quis autem nunc inferat, non licere quadragesimæ tempore opus conjugii? Vide Bened. XIV. de Syn. Diœc. l. 5. c. 1. n. 8.

Canon III. In iis quæstionibus, in quibus de valore alicujus rei agitur, putà Matrimonii, frustra Pontificum Decreta citantur, quæ solùm illicitum aliquid statuunt. Sic si de Matrimonii clandestini valore quæritur, perperam allegaretur Siricii decretum in epist. ad Himerium c. 4. volentis sacerdotali benedictione obsignari sponsalia de futuro; nam ne dicamus, etiam promissionem Matrimonii inanem fuisse sine Sacerdotis benedictione, dicendus est Pontifex præceptum tantummodo imposuisse, quod illicita redderet non invalida sponsalia absque Sacerdotis benedictione. Confer Bened. XIV. de S. D. l. 8. c. 12. n. 5.

Canon IV. Pontificis decretò aliquid universim permittenti non derogatur per subsequentia decreta, quæ in specialibus quibusdam casibus illud limitant. Innocentius III. ex. gr. in cap. A nobis 9. de cohabitat. Cleric. et mulier. ait: « Cum Clericis quo» que non permittas mulierculas habitare, nisi fortè de illis per» sonis existant, in quibus naturale fœdus nihil permittit sævi » criminis suspicari. » Contra Nannetense Concilium incerti anni, cujus constitutio inserta fuit compilationi Decretalium Gregorii IX, etiam *matrem*, *amitam*, *sororem* à Clericorum domibus excludit, scilicet cùm de hoc aut illo agitur, cujus depravati sunt mores, et cum qualibet prorsus muliere consuetudo suspecta. Itaque, utì scitè monet Bened. XIV. de S. D. l. 11. c. 4. n. 7. Decretalis Innoc. III. regulam constituit universalem communiter observandam; Decretum autem Nannetense à Greg. IX. probatum ponit regulæ limitationem in specialibus tantùm quibusdam eventibus adhibendam.

Canon V. Pontificis aliquid permittentis verba non licet ad sensum trahere catholico dogmati repugnantem, aut ab obvio verborum, quibus Decretum illud editum est, sensu alienum. Contra hunc Canonem peccant, qui Innoc. I. verba in epist. ad Decentium: « Quod (oleum sacrum) ab Episcopo confectum, » non solùm Sacerdotibus, sed et omnibus uti Christianis licet, in » sua, aut in suorum necessitate ad ungendum; » qui, inquam, ita hæc interpretantur, ut omnes Christianos Extremæ Unctionis ministros Innocentius indicârit. Porro cum Maldonato, aliisque à Bened. XIV. citatis de S. D. l. 8. c. 4. num. 3. verisimillimum est, locutum fuisse Innocent. de Unctione non *activa*, sed *passiva*, hoc est de non collatione, sed de receptione Sacramenti, quum essent, qui oleo sancto solo inungi posse censerent à quibus conficitur, Sacerdotes. Certè ipsum verbum *uti* hoc indicat.

Canon VI. Si Pontifex aliquid concedat, quod priùs negaverat, ex priore illa negatione, quid per ipsum deinde licuerit, optimè intelligitur. Hinc quum S. Greg. Magnus lib. 4. ep. 26. Calaritanis Presbyteris facultatem *ungendi in fronte baptizatos infantes* concedit, quam iisdem ep. 9. denegaverat, de unctione Confirmatoria locutum illum fuisse constat etiam ep. 26. quum manifestum sit, eam unctionem priùs ep. 9. fuisse illis à Pontifice denegatam. Vide Bened. XIV. de Syn. Diœc. lib. 7. cap. 7. n. 5.

Canon VII. Privilegiorum per Pontificem universalis abrogatio

non impedit, quominus alicui abrogata privilegia iterum per alium Pontificem aut etiam per eumdem concedantur. Hinc etsi communi Scriptorum suffragio post S. Pii V. Constitutionem *Sanctissimus in Christo* non licet ullibi celebrare Missas in pervigilio Nativitatis ante mediam noctem, esto ex vi præcedentium Privilegiorum id olim in Ecclesiis aliquot obtinuisset : tamen is mos etiamnum in quibusdam Venetiarum templis licitè perseverat, vel ob alia privilegia posteriore ævo indulta, vel ob veterum privilegiorum confirmationem. Confer Benedict. XIV. de S. D. l. 6. c. 8. n. 9.

Canon VIII. In Pontificiis Constitutionibus, quæ aliquid faciendum præcipiunt, notandum est cum primis quos illæ afficiant, tum quæ ad illud præcipiendum rationes Pontificem impulerint.

Consectarium I. Ex Decretali Innoc. III. qua Presbyteris apud Constantinopolim constitutis districtè prohibetur, ne confirmationem conferant, malè infertur irritam esse, illicitamque Confirmationem à Græcis Sacerdotibus collatam. Nam Innocentius de *Latinis* Sacerdotibus expressè loquitur. Vide Bened. XIV. de S. D. l. 7. c. 9. n. 3.

Consectarium II. Græcis Sacerdotibus universim non licere Confirmationis Sacramentum conferre etiam malè infertur ex Nicolai I. Constitutione Bulgaros à Sacerdotibus consignatos iterum confirmari jubentis. Nam aliis omnino ad id ductus est Nicolaus rationibus, quàm quæ id Græcis omnibus Sacerdotibus prohibitum efficiant. Bulgari nempe, inquit citato loco Bened. XIV. Confirmationem receperant à Sacerdotibus, qui Photii errore imbuti, eam contulerant jure ordinario, existimantes nimirum, potestatem eam conferendi et Episcopis et Sacerdotibus pari jure competere ; præterea iidem Sacerdotes delegati fuerant à *Photio mœcho, et invasore*, utì loquebantur Apostolici Legati, hoc est pseudopatriarcha, cui propterea legitimi Patriarchæ jura non conveniebant : tandem Bulgaria pertinebat ad Patriarcham Occidentalem, atque ideo delegatio, de qua est sermo, à Romano Pontifice Græcis Presbyteris sive expressè, sive tacitè facta, ministrandi Confirmationem in Patriarchalibus Orientis, nequaquam iisdem Presbyteris id ipsum in Bulgaria peragere permittebat.

Canon IX. Ubi Pontifices aliquam propositionem damnant, in sensu potissimùm, quo ab Auctoribus edita est, damnasse illam censendi sunt.

Consectarium. Quid damnaverit Alexand. VIII. dum propositionem confixit, aientem « non licere sequi opinionem vel inter » probabiles probabilissimam, » ex Sinnicchio, ex cujus libro excerpta est, potissimùm est desumendum.

Canon X. Ex alicujus propositionis Pontificia damnatione non licet inferre damnationem alterius, quæ alteri omnino rationi innititur. Exemplum esto. Damnavit Clemens VIII. asserentes, « licere per litteras, seu internuntium Confessario absenti peccata

» Sacramentaliter confiteri, et ab eodem absente absolutionem » obtinere. » Urban. tamen VIII. ann. 1631. non solùm statuit validè impendi absolutionem, quando ægrotus coram uno, vel altero teste signa contritionis exhibet, deinde superveniente Confessario nullo externo signo confitendi voluntatem ostendit, constat tamen ex relatu internuntii, ægrotum ostendisse signa contritionis, et confitendi voluntatem : sed etiam declaravit, id non repugnare decreto Clem. VIII. *cùm diversam contineat rationem.* Consule Bened. XIV. l. 7. de S. D. c. 15. n. 8.

Canon XI. Ex eo, quòd Pontifices aliquid sub anathematis pœna prohibeant, non fit, illùd semper *de se* grave esse peccatum. Sic Gregor. II. in Concilio Romano ann. 721. anathemate perculit Clericos comam nutrientes; quod secundùm se lethalis criminis accusare durum est. Confer Bened. XIV. de S. D. l. 10. c. 3. n. 1. et sequent.

Canon XII. Ubi Pontifices aliquid prohibent, ad circumstantias attendere oportet prohibitionis. Huc transfer dicta can. VIII.

Canon XIII. Si quid Pontifices prohibuerint, videndum, num vivæ vocis oraculo ita mentem suam explicuerint, ut locus non sit argumentationi ad alium omnino casum. Ita plures TT. defendunt etiam post Sixti V. Constitutionem *Detestabilis*, licitum esse Trinum Contractum; « Cardinalis enim Toletus, et Cardi- » nalis S. Severina, quibus munus mandatum fuit à Sixto V. » componendæ Legis, seu Bullæ, *Detestabilis*, affirmarunt P. » Stephano Tuccio Theologo Societ. Jesu, noluisse Sixtum sua » lege prohiberi, nisi injustos contractus; quare qui ante legem » latam justi erant (hujusmodi autem fuisse Trinum Contractum » multis confirmant) post latam quoque licere, » ut scribit doctus Comitolus Respons. Moral. lib. 3. qu. 12. n. 3.

Canon XIV. Videndum præterea est, num posteriores Pontifices latam à decessoribus suis prohibitionem restrinxerint. Sic quum Sixtus V. inter crimina graviora sub degradationis pœna Clericis prohibita numerasset abortum fœtûs etiam inanimati, vel per se, vel per alios procuratum, effectu sequente, Gregor. XIV. ad abortum solius fœtûs animati Sixtinam restrinxit.

Canon XV. Et illud animadvertendum, num Pontificia Constitutio aliquid prohibens alicubi recepta non sit, quod de S. Pii V. constitutione *Cum onus* gravissimi Doctores apud Bened. XIV. de S. D. l. 10. c. 5. n. 5. narrant, in Gallia scilicet, Belgio, et Germania non esse illam receptam.

§ II. Pontificia Decreta à Theologo Morali præ cæteris consideranda.

PROPOSITIONES

DAMNATÆ AB ALEXANDRO PAPA VII.

Feria 5 die 24 septembris 1665.

In Congregatione Generali sanctæ Romanæ, et Universalis Inquisitionis, coram SS. D. N. Alexandro Papa VII. maturè discussis infrascriptis propositionibus.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei et charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18 Julii in Consistorio sacr. Congr. Eminentiss. Card. visa, et tolerata est.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione; ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evadendi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructûs ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, et sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quòd pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso, vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere,

quando alius modus defendendi non suppetit, utì suppetere non videtur, si calumniator sit paratus ipsi Religioso, vel ejus Religioni publicè, et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua certò imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quòd sit pœna.

21. Habens Capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà, quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris, et moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, licèt absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium Propositionum examini cura et studium impenderetur, interea idem Sanctissimus, re maturè considerata, statuit, et decrevit, prædictas Propositiones, et unamquamque ipsarum, ut minimùm tanquam scandalosas esse damnandas, et prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, et sub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujus-

cumque conditionis, dignitatis, ac statûs, etiam speciali et specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Deinde Feria 5 die 18 martii 1666.

Propos. 29. In die Jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova et lacticinia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleemosynas, quas antea beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti, et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus, et revocatæ à Paulo v. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimum,* intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, et sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, et pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgò *Regalo*, dum, deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent; et alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annum legatum pro anima relictum non durat plus quàm per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibita diligentia corrigantur.

PROPOSITIONES

DAMNATÆ A SS. D. INNOCENTIO PAPA XI.

Feria 5 die 2 martii 1679.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim, dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret? condemnare non audemus.

9. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, qua justificari possimus.

8. Comedere et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpa, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, et formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies etiam in Regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleemosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, et desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, et secundùm se.

17. Satis est actum fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, et fidei gloriosum consulo : tacere ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudente repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, et utilis ad salutem, stat cum notitia solùm probabili revelationis : imò cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propria sponte, sive recreationis causa, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur nunc expediens et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel Officium promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit : idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat; et post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solùm licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, et quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam heredi, quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut et jus habenti in Cathedram, vel Præbendam contra earum possessionem injustè impedientem.

34. Licet procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella deprehensa gravida occidatur aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eamdem habere, cùm paritur, ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solùm in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli et Famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicunt salario quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Mohara licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retroventionis prævie inito cum intentione lucri.

41. Cùm numerata pecunia pretiosior sit numeranda, et nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, et gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tanquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit, detrahentis autoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat. Etsi hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tanquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur quàm res spiritualis.

47. Cùm dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui non quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent: Concilium vel primò videtur per hoc *digniores* non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum, sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minus propria ponit *digniores* ut excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loquitur tertiò. quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, et solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem; et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi Festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihilum tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio, et Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursûs pœnitentium, qualis verbi gratia potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, et non vult omittere, quinimo directè, et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium sanctissimæ Trinitatis, et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

PROPOSITIONES

DAMNATÆ AB ALEXANDRO VIII.

Cum feria 5. die 24 Augusti 1690 in Congregatione Generali S. Rom. et Univ. Inquisitionis fuissent in examen adductæ duæ sequentes propositiones, videlicet :

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali : formalis verò in conformitate actûs cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè : « *Hunc homo non tenetur amare, neque* » *in principio, neque in decursu vitæ suæ moralis.* »

2. Peccatum philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, et rectæ rationi. Theologicum verò et mortale est transgressio libera divinæ legis. « Philosophicum » quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo » actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensa Dei, » neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna » pœna dignum. »

SS. Pontifex primam Propositionem declaravit hæreticam; secundam temerariam, scandalosam, etc.

Deinde feria 5 die 7 Decembris, idem SS. Alexander Papa VIII damnavit sequentes 31 Propositiones.

1. In statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, et demeritum sufficit illa libertas, qua voluntarium, et liberum fuit in causa sua, peccato originali, et voluntate Adami peccantis.

2. Tametsi detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa non excusat à peccato formali.

3. Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationem Deo, non pro solis electis, sed pro omnibus et solis fidelibus.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino à Jesu Christo accipiunt influxum : adeoque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, et inermem, sine omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis, quàm perniciosa est, sic ut proinde meritò possimus petere, à gratia sufficienti libera nos, Domine.

7 Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi : si Dei, Charitas Patris est, si mundi, concupiscentia carnis, hoc est, mala est.

8. Necesse est, infidelem in omni opere peccare.

9. Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, et disconvenientiam cum natura, sine ullo ad Deum offensum respectu.

10. Intentio, qua quis detestatur malum, et prosequitur bonum

merè ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

11. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum est.

12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides; et etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licèt beatitudinis operatur.

14. Timor gehennæ non est supernaturalis.

15. Attritio, quæ gehennæ, et pœnarum metu concipitur, sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.

16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, et præscriptio, natura rei idipsum quodammodo dictante.

17. Per illam praxim mox absolvendi ordo pœnitentiæ est inversus.

18. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, et multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed pro abusu.

19. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali.

20. Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque, vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.

21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, et incongrua pœnitentia, seu satisfactione ob quæstum seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt à sacra Communione, quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat à B. V. Maria in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, et alterum pro peccatis, sufficienter testatur, quòd indiguerit Purificatione, et quòd Filius, qui offerebatur, etiam macula Matris maculatus esset, secundùm verba legis.

25. Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26. Laus quæ defertur Mariæ, ut Mariæ vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus : In nomine Patris, etc. prætermissis illis, Ego te baptizo.

28. Valet baptismus collatus à ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intus verò in corde suo apud se resolvit; Non intendo quod facit Ecclesia.

29. Futilis, et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium OEcumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clarè fundatam, illam absolutè potest tenere, et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani Octavi, *In Eminenti*, est subreptitia.

Hìc refert addere quinque propositiones circa duellum novissimè proscriptas à N. SS. P. Benedicto XIV, in Bulla *Detestabilem, edita die* 10 *Nov. ann.* 1752.

« I. Vir militaris, qui nisi offerat, vel acceptet duellum, tanquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitæ, ac promeritæ spe perpetuo carere deberet, culpa et pœna vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.

II. « Excusari possunt etiam honoris tuendi, vel humanæ vilipensionis vitandæ gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certè sciunt, pugnam non esse secuturam, utpote ab aliis impediendam.

III. « Non incurrit ecclesiasticas pœnas ab Ecclesia contra duellantes latas Dux vel officialis militiæ acceptans duellum ex gravi metu amissionis famæ, et officii.

IV. « Licitum est in statu hominis naturali acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando, alio remedio eorum jactura propulsari nequit.

V. « Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui civitatis malè ordinatæ, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia magistratûs, justitia apertè denegatur. »

PARS SECUNDA.

EPISTOLÆ ENCYCLICÆ,

ET DECRETA BENEDICTI XIV.

MORUM MATERIAM RESPICIENTIA.

CAPUT I.

EPISTOLA ENCYCLICA I.

SUPER JEJUNIO.

Venerabiles Fratres Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Non ambigimus, Venerabiles Fratres, quin universis Catholicæ Religionis cultoribus notum sit, à tota per Christianum Orbem Ecclesia inter præcipua Orthodoxæ disciplinæ capita perpetuo annumeratum retineri quadragesimale jejunium; quod olim in lege et Prophetis primitus adumbratum, ipsius Domini nostri Jesu Christi exemplo veluti consecratum, ab Apostolis traditum, à sacris Canonibus ubique præscriptum, et ab universali Ecclesia, ab ipso sui primordio retentum, et observatum est. Hoc nimirum, ut veteres tradidere Patres, nobis quotidie peccantibus communis pœnitentiæ constituto remedio, per consortium crucis Christi nos etiam aliquid in eo, quod ipse propter nos præstitit, agimus; simulque ad recolenda sacratiora Redemptionis nostræ mysteria, quæ per Dominicæ Passionis, ac Resurrectionis memoriam, quadragesimali potissimum tempore solemnius celebrantur, purificatis jejunio corporibus, et animis dignius paramur. Hoc veluti nostræ militiæ tessera ab inimicis crucis Christi secernimur, flagella divinæ ultionis avertimus, et cœlesti præsidio indies adversus Principes tenebrarum munimur. Hoc despectui habito, non contemnendum divinæ gloriæ detrimentum, non leve catholicæ Religioni dedecus, nec dubium animabus Christi fidelium periculum oboritur; nec aliunde populis calamitates, rebusque publicis et privatis cladem exitiumque importatum esse constat. Ab hac verò insita, inhærentique in omnium Catholicorum hominum animis de sacratissima quadragesima, aliisque diebus jejunio consecratis persuasione, et reverentia, quàm aliena, quàm discors, quàm absona sit hodierna jejunantium consuetudo, quantùm ab ipsa jejuniorum institutione,

et servata semper, ubique, et ab omnibus disciplina quàm longissimè distet; vos, venerabiles Fratres, qui populorum curæ vestræ commissorum mores et usus probè nostis, pro singulari in sapientia vestra præ cæteris clariùs intelligitis. Nos sanè, quibus in hac sublimi Apostolicæ procurationis specula constitutis undique gentium nuntii afferuntur, lacrymis satis deplorare non possumus, augustissimam quadragesimalis jejunii observantiam ob nimiam nullis legitimis urgentibus causis ubique indiscriminatim dispensandi facilitatem plane sublatam esse; ita ut Orthodoxæ quidem Religionis cultores meritò querantur; hæresium verò sectatores illudant, et exultent. « Perniciosæ huic corruptelæ plurimorum » insuper licentiam adjunctam esse graviter dolemus; quæ usque » adeo invaluit, ut nulla Apostolici Instituti sacratissimique præ- » cepti habita ratione, jejuniorum tempore palam et impunè ab » iisdem agitentur convivia, et epulæ interdictæ promiscuè in- » ferantur. »

Ea propter quemadmodum, quibus curis, sollicitudinibus, et angoribus urgeamur, cum Fraternitatibus vestris communicamus, ita facere non possumus, quin pro injuncto nobis supremo sacrosancti Apostolatus officio, et ardentissimum Fraternitatum vestrarum zelum ad opportunum hisce malis adhibendum remedium excitemus, et ad congruentes hujusmodi abusibus penitus extirpandis leges præscribendas meditemur. Interea, Venerabiles Fratres, gaudium, et corona nostra, nobiscum considerantes, nihil Deo acceptius, nihil pastorali ministerio nostro dignius, nihil gregibus curæ nostræ commissis utilius, quàm ut verbo, et exemplo præeuntes, Christi fideles ad tam salutarem Christianæ pœnitentiæ et pietatis exercitationem alacrius suscipiendam, et constantissimè retinendam, et ea, qua instituta fuit disciplina, peragendam vehementius inflammemus, omni opera atque industria, studeamus, ut fideles populi in conspectu Dei per austeriorem jejuniorum observantiam tales permaneant, quales in ipso Paschali festo dignum est inveniri.

« Debitum igitur paternæ uniuscujusque vestrum sedulitatis et » charitatis officium jure postulat, ut omnibus notum faciatis et » annuntietis, nemini quidem sine legitima causa, et de utriusque » Medici consilio; multitudini verò, veluti populo, aut civitati, » aut genti indiscriminatim integræ, nonnisi gravissima et ur- » gente necessitate, et in casibus per sacra Canonum statuta præ- » scriptis cum debita Apostolicæ hujus Sanctæ Sedis reverentia » à quadragesimali jejunio dispensationem toties quoties opus fue- » rit, concedendam, nec audacter fidenterque usurpandam, nec » superbè et arroganter ab Ecclesia sicut alicubi in more positum » esse accepimus, esse postulandam. Gravissimam verò urgen- » temque necessitatem, etsi non est, cur vobis explicemus; no- » lumus tamen vos ignorare, cum hujusmodi necessitate servan- » dam esse potissimum Unicam Comestionem, sicut aliàs hìc » Romæ, ac nos ipsi hoc anno urgentibus causis dispensantes, » expressè præscripsimus, et licitas atque interdictas epulas pro-

» miscuè mininè apponendas esse. » Porro quemadmodum de ejusmodi indulgentia tam cautè impertienda, si secus fieret, nos persuasum habemus, districtam supremo divino judici redditum iri rationem; ita conscientiam uniuscujusque vestrum onerandam esse ducimus. Insimul Fraternitates vestras rogamus, et in Domino exhortantes obsecramus, ut populos, qui communem omnium Christi fidelium pœnitentiam ac disciplinam servare nequeant, commonere satagatis, ne per alia pietatis opera, ut sua cuique devotio suggeret, peccata sua expiare, et Deo satisfacere negligant; quinimmo sanandis vulneribus, quibus humana infirmitas sauciatur, diligentem adhibere studeant curationem, ut culpas de mundano pulvere contractas, dum casta jejunia decoquere non possunt, pia opera, orationum suffragia, et eleemosynæ munera redimant. Interim solatium et levamen non leve mœrori nostro à pastorali vigilantia et charitate vestra præstolantes, ac certò nobis pollicentes, Apostolicam benedictionem cum uberi cœlestium charismatum copia conjunctam in eosdem populos vestros redundaturam, vobis, Venerabiles Fratres, peramanter impertimur. Volumus autem, ut præsentium transumptis sive exemplis etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis, et Sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, et adhiberi posset, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die trigesima mensis Maii anno millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Pontificatûs nostri Anno primo.

D. Cardinalis Passioneus.

EPISTOLA ENCYCLICA II.

SUPER EODEM JEJUNIO.

In suprema universalis Ecclesiæ procuratione, meritis licèt imparibus, per ineffabilem divinæ bonitatis abundantiam, ut Orthodoxæ fidei assertores, sic etiam ecclesiasticæ disciplinæ custodes ac vindices constituti, quadragesimale præsertim jejunium, quod inter præcipua Orthodoxæ disciplinæ capita semper e ubique ab ipso Ecclesiæ exordio numeratum esse nemo ex Catholicis inficiatur, ab hodierna jejunantium corruptela vindicare, e in pristinam quantùm, benedicente Domine, fieri posset, observantiam revocare cupientes, per alias nostras in simili forma Brevis litteras ad Fraternitates vestras die XXX. proximè elapsi mensis Maii currentis anni datas eximium Fraternitatum vestrarum zelum excitandum curavimus, ut adlaborare studeretis, ne hac in parte et optatum Apostolicæ nostræ sollicitudinis angoribus levamen, et salutare abolendæ sacratissimi Jejunii corruptelæ remedium deesset. Quoniam autem paternæ Pontificiæ caritatis quæ novit imbecillitates infirmorum sustinere, atque etiam cum infirmantibus infirmari, non immemores, quemadmodum à jejunio

aliquando legitima causa, aut gravissima urgentique necessitate exigente dispensandum esse ex Apostolica benignitate censuimus; ita inter cætera præscripsimus unicam comestionem servandam, et licitas atque interdictas epulas minimè esse apponendas.

« Hinc factum esse accipimus, quòd non defuerint, qui per » humanas, et hominibus à Christiana pœnitentia abhorrentibus » dumtaxat dignas illationes sibi aliisque persuadeant, unicam » potissimùm comestionem servari, atque epulas licitas, et in- » terdictas minimè apponi debere; cùm multitudini quidem in- » discriminatim ob urgentem gravissimamque necessitatem, non » verò singulis ob legitimam causam, et de utriusque Medici » consilio dispensatur. Quam sanè persuasionem à sententia nostra » alienam, ut ex omnium animis penitus evellamus, nos quibus- » cumque, quacumque occasione, sive multitudini indiscrimina- » tim ob urgentem gravissimamque necessitatem, sive singulis » ob legitimam causam, et de utriusque Medici consilio, dummodo » nulla certa et periculosa affectæ valetudinis ratio intercedat, » et aliter fieri necessariò exigat, in Quadragesimæ, aliisque anni » Temporibus et diebus, quibus carnium, ovorum, et lacticinio- » rum esus est prohibitus, dispensari contigerit, ab omnibus om- » nino, nemine excepto, unicam comestionem servandam, et » licitas atque interdictas epulas minimè esse apponendas, tenore » præsentium declaramus, et edicimus; quemadmodum per sin- » gulas nostras in pari forma Brevis litteras singulis utriusque » sexûs Christi fidelibus ob corporis infirmitates, quibus obnoxii » reperiuntur, in sacratissima Quadragesima aliisque jejunio » consecratis diebus vescendi prohibitis licentiam dantes unicui- » que expressè præscribimus, atque præcipimus. » Ea propter Fraternitates vestras rogamus, atque in Domino obsecramus, ut populos vestræ curæ commissos ad tam opportunum sanandis vulneribus, quibus per humanam infirmitatem quisque sauciatur, sanctissimi jejunii remedium alacriter adhibendum cohortantes, sedulò ac paternè moneatis, rem agi non quidem exiguam, sed longè gravissimam, de observando sustinendoque jejunio purificandis animis corporibusque salutari. In spem igitur illos erigite cœlestium præmiorum, quibus assequendis non sunt condignæ passiones hujus temporis, imò leve ac momentaneum non tribulationis, sed modicæ abstinentiæ nostræ incommodum magnum gloriæ pondus operatur in cœlis. Ab omnibus se abstinent, qui in agone contendunt, ut corruptibilem coronam accipiant; pudeat tam imbelles ac delicatos christianæ militiæ milites refugientes à consortio crucis Christi, qui coronam legitimè certantibus propositam sperare præcipit incorruptam; ad cujus auspicium, et pignus Fraternitatibus vestris Apostolicam benedictionem iisdem etiam populis vestris nostro nomine impertiendam peramanter elargimur. Volumus autem, ut præsentium transumptis sive exemplis etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis, et Sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quæ præsentibus

adhiberetur, et adhiberi posset, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die vigesima secunda mensis Augusti anno millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Pontificatûs nostri Anno secundo.

EPISTOLA ENCYCLICA III.

SUPER EODEM JEJUNIO.

Libentissimè quidem amplectimur, quæ nobis offeruntur, occasiones ad vestros animos excitandos, ut ecclesiasticæ disciplinæ reparandæ sedulam curam conferatis. Etenim Summi Pontificatûs dignitati, ad quam nos, licèt immerentes, evecti fuimus, conjunctam esse intelligimus sollicitudinem aliarum Ecclesiarum, nobisque commendatam, qui plane tenuitatem virium nostrarum non ignoramus.

Cùm itaque præsentium litterarum argumentum totum sit de jejunio, quod tempore Quadragesimæ veteri Ecclesiæ instituto ac lege fidelibus indicitur; supervacaneum ducimus longam orationem conficere de Quadragesimæ institutione, et Patrum, et Conciliorum omnes super hac re in medium proferre auctoritates. Difficile id quidem nobis parùm videretur, sed potius alienum, et nullo modo consentaneum vobis, quos doctrinæ laude, Canonum, et sacræ historiæ cognitione præstantes arbitramur. Porro ad scribendas has litteras adducti fuimus gravissimis illis verbis Trid. Syn., quæ sess. 25. de Ref. præcipit Episcopis omne studium impendere, ut fideles ipsorum curæ traditi magna religione perficiant ea, quæ à sacris Canonibus præscribuntur: « Ut illis omnibus, et iis præcipuè sint obsequentes, quæ ad mortificandam carnem conducunt, ut ciborum delectus, et jejunia. »

Ubi primùm Bononiensem Ecclesiam administrandam suscepimus (ad quam beneficio Clementis XII. fel. record. ab Sede Anconitana translati fuimus), Mandatum evulgavimus (quod Libro primo Institutionum nostrarum pro viris ecclesiasticis decimoquinto loco continetur). In illo plures difficultates indicavimus, ob quas minimè solvendos à jejunii legibus putabamus illos, qui ob legitimam causam, et legitima priùs auctoritate interposita, quadragesimæ abstinentiam non observarent, minimè, inquam, solvendos à jejunio, ita ut liceret ipsis quolibet die mensam bis instituere, non unica vice, vespertina superaddita refectione, quæ permitti jejunantibus consuevit. Tandem in hac Pontificia Sede collocati, rem totam in examen iterum revocavimus, et præstantissimis quoque viris demandavimus ipsam diligenter accuratèque perpendere, ac suas deinde opiniones nobis exponere. His peractis, hujusmodi controversiæ finem tribuere constituimus, illudque decrevimus, ne ulla in posterum, sive peculiaris, sive generalis pro aliqua Civitate, vel Oppido concedatur facultas adhibendi carnes ad mensam tempore jejunii, vel Quadragesimæ, nisi conditio servandi jejunii, sive unius comestionis interpona-

tur; et illud quoque monitum addatur, nequaquam licere mensam eamdem carne ac piscibus instruere. Equidem declinatis hac ratione nimium implicatis quæstionibus, existimavimus unicam singulis diebus comestionem indicere illis etiam, qui carnibus uti, cùm jejunium indicitur, rite obtinuerunt; et pravam illam consuetudinem, quæ apud multos jam nimis invaluerat, penitus evellere, afferendi nempe carnes in mensam cum piscibus, postquam ipsi Quadragesimalis abstinentiæ præcepto soluti fuerunt, ob eam potissimùm causam, quòd grave detrimentum saluti ab esu piscium accipiant.

Hæc apertissimè constant ex nostris Apostolicis Litteris, quas in forma Brevis dedimus ad omnes Episcopos orbis Catholici anno 1741, quarum primæ incipiunt, *Non ambigimus;* alteræ verò, *In suprema.* Nos profectò nulli unquam elargiti sumus vesci carnibus, cùm tempus Quadragesimæ, sive aliud jejunium præcipitur, nisi indicta, scriptaque conditione, quam superiùs commemoravimus. Maximam pariter lætitiam percepimus, cùm redditæ nobis fuerunt plures Epistolæ, ac mandata vestra, Litteris nostris Apostolicis omnino consentanea, quibus pro virili parte contendistis adducere populos vobis subjectos, ut propositam in illis disciplinam piè servarent.

Interim promulgatis iisdem Apostolicis Litteris, quas paulo ante nominavimus, plures cavillationes excogitatæ sunt à nonnullis, utì nos antea facili conjectura suspicati fuimus. Plures etiam quæstiones propositæ nobis fuerunt, exigui quidem ponderis ac momenti, quemadmodum nos opinamur; cùm illæ vel ipsius legis verbis, vel sensu penitus corruant, ac dissolvantur. Attamen sacro Tribunali nostræ pœnitentiariæ rerum hujusmodi conscio, ac peritissimo, easdem quæstiones expendendas commisimus, quibus omnibus plenè cumulatèque, quoties opus fuit, satisfecit.

Archiepiscopus Compostellæ, in Hispaniarum regnis primus Inquisitor, nuperrimè vita functus, longam ad nos dedit Epistolam, qua plures recensebat difficultates, quæ litteris nostris Apostolicis adversabantur, quominus executioni mandarentur, eo quòd nonnulli Theologi in diversas opiniones ac sententias abirent in solvendis quibusdam quæstionibus, quibus Litteræ nostræ Apostolicæ causam, et occasionem præbebant; ac proinde de illis judicium nostrum exquirebat. Equidem Archiepiscopi litteræ nos gravissimis ac difficillimis temporibus occupatos deprehenderunt. Attamen, dum quæstiones in ipsis expositas percurrimus, visum nobis est non quidem expeti, ut iis quæstionibus responsum fieret, ipsisque solutis nullum impedimentum, sive obstaculum nostris Litteris Apostolicis superesset, sed potiùs ut objectis cavillationibus ad optatum finem ipsæ minimè adducerentur. Accedit etiam, quòd Epistola Archiepiscopi multis argumentationibus, et obscuris vocibus redundaret : quamobrem, licèt plures hortarentur, ne ullum Archiepiscopo responsum redderemus; illi tamen satisfecimus, res præcipuas ex ejus litteris delibantes, et quæstiones omnes ad certum numerum redigentes.

Primùm nostris occupationibus tribuendum testati sumus, quòd tardè ipsi responsum daremus : ejus studium commendavimus, et etiam magnopere probavimus, quòd anceps, ac dubius ad hanc sanctam Sedem confugerit, ut consilium exposceret. Deinde prolatis quæstionibus satisfacere non prætermisimus, illum tamen monentes de instituto Summorum Pontificum, qui leges condere solent, disciplinam decernere, neque ullam habere rationem illorum, qui dubitandi causas objiciunt, ut quæ constituta sunt, perturbent, ac evertant.

Vix redditis Litteris, Archiepiscopus paulò post vitæ cursum absolvit, itaque non immeritò suspicamur, responsa nostra, quæ litteris continebantur, haud cognita fuisse, et perspecta illis, qui quæstiones excitaverant. Post hæc alii pariter ex Hispanis Episcopis nonnullas ex iisdem quæstionibus nobis proposuerunt; quare iisdem responsis usi sumus, quæ tradita prius Archiepiscopo Compostellæ à nobis fuerant. Non defuerunt etiam præstantes inter Italos Theologi, qui Litteras nostras Apostolicas datas anno 1741. egregiis commentariis illustrarunt : idem contigit Responso, quod fecimus Archiepiscopo Compostellæ die 8 Julii anno 1744. quod sanè integrum suis libris præfigendum curaverunt. At quoniam libri ejusmodi ad vos fortasse nondum pervenerunt, vel curis aliis distenti illos percurrere minimè potuistis, his Litteris Encyclicis adjungimus illas pariter, quas (ut dictum sæpius est) ad Archiepiscopum Compostellæ jam pridem scripsimus, ut quæ disciplina vestris in Diœcesibus tenenda sit, plane cognoscatis, ac ne vos deterreant difficultates, si quæ à captiosis hominibus concitentur.

Venerabili Fratri Archiepiscopo Compostellæ,

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabilis Frater, Salutem et Apostolicam Benedictionem.

« Si Fraternitas tua secum reputabit, quot gravissimis et maxi-
» mis curis propemodum obruamur, quantùmque, hoc præsertim
» difficillimo tempore, prorsus nos teneat imposita tenuitati nostræ
» sollicitudo omnium Ecclesiarum, non sanè mirabitur, tamdiu
» sibi procrastinatum fuisse responsum ad eas literas, quibus Apo-
» stolica auctoritate dissolvendas rogavit obortas in Hispania dispu-
» tationes aliquas è duabus nostris Epistolis ad omnes Episcopos
» superioris anni 1741, 30 maii, et 22 Augusti, quibus intra legitimos
» fines coërcuimus invalescentem ecclesiastici jejunii relaxationem.
» Potius ei in mentem veniet cogitare de singulari nostro in reli-
» giosissimam Hispanam Ecclesiam amore, unde nos, immensa licèt
» rerum mole fatigatos, ad expediendum sibi in omni sua perplexi-
» tate salutis iter opem nostram præsto habet. Quanquam igitur
» dum prænuntiatas Constitutiones edidimus, non aliud propositum
» nobis fuerit, ac refrænare paucorum nimis ingenio fidentium
» Theologorum licentiam, qui opinionum novitate gaudent; nec

» otium, nec animus nobis fuerit definire quicquid subtili indaga-
» tione deduci possit ex proposita à nobis jejunandi regula : tamen
» eximia paterna caritate complectimur adeo observantissimos
» Romanæ Sedis Hispanos, tantique facimus obsecrationes tuas,
» ut occurrere anxietati vestræ libenter adjecerimus animum, et
» nos ipsi quæstiones abs te propositas dirimendas constituerimus.
» Sic autem se habent.

» I. Utrùm, quæ in antedictis nostris litteris in forma Brevis
» de unica comestione, et de epulis non permiscendis præscri-
» buntur, sub gravi etiam præcepto prohibeantur?

« *Respondemus* : Concedèntes facultatem vescendi carnibus
» tempore vetito, sub gravi teneri easdem facultates non aliter
» dare, quàm geminis hisce adjectis conditionibus, videlicet uni-
» cæ in diem comestionis, et non permiscendarum epularum.
» Eos verò qui hujusmodi facultatibus utuntur, sub gravi ad
» binas ipsas conditiones implendas obligari.

» II. An hi, quibus concessum est vesci carnibus, possint in
» vespertina refectiuncula ea quantitate carnis vesci quæ jeju-
» nantibus permittitur?

» *Respondemus* : Non licere, sed opus habere, eo cibo eaque
» uti portione, quibus utuntur homines jejunantes rectæ meticu-
» losæ conscientiæ.

» III. An qui jejunii tempore vesci carnibus permittuntur, et
» unica comessatione uti debent, horam jejunantibus præscrip-
» tam servare opus habeant?

» Edicimus, observandam iis esse.

» IV. Quænam sint epulæ licitæ, quæ vetantur cum inter-
» dictis conjungi?

» *Respondemus* : Epulas licitas pro iis, quibus permissum est
» carnes comedere, esse carnes ipsas : epulas interdictas esse pis-
» ces, adeoque utrumque simul adhiberi non posse. Piscibus
» tamen edendis non interdicuntur ii, quibus datur tantùm fa-
» cultas adhibendi ova et lacticinia.

» V. An præceptum de utroque epularum genere non mis-
» cendo, dies quoque Dominicos quadragesimales complectatur?
» *Affirmatur* complecti.

« VI. Utrùm hæc lex ad eos quoque pertineat, qui ex Bulla Cru-
» ciatæ edere possunt ova, et lacticinia?

» *Rescribimus :* Nihil in prænunciatis nostris Apostolicis Lit-
» teris statutum esse, quòd respiciat gratiosum Cruciatæ Di-
» ploma. Quare qui eo gaudent, illius tenorem strictè, et consi-
» deratè perpendant, ex ejusque sententia se gerant. Caveant
» autem, ne inani quapiam excusatione sese solutos esse arbitren-
» tur præscriptis ibi legibus.

» VII. Utrùm memorata duo præcepta urgeant extra Quadra-
» gesimam?

» *Respondetur :* Urgere extra quadragesimam utrumque præ-
» ceptum : illud scilicet unicæ comestionis cum reliquis legibus
» in secundo, et tertio ad hæc postulata responso expressis : et

» alterum non permiscendi epulas licitas cum interdictis, ut in » quarto postulato definitum est.

» Habes, Venerabilis Frater, penitus explicatum quidquid » apud vos ex nostris sæpius nuncupatis Apostolicis Litteris du- » bitationem attulisse scribis. Qua quidem in re laudavimus con- » silium tuum interrogandæ supremæ Romanæ Sedis, ut libero, » et non vacillanti gressu ad oves, sana doctrina imbuendas ince- » dere Pastores queant : in istoque tuo suscepto consilio agno- » vimus Hispanam religionem, nihil sibi tutum, nisi è divi Petri » Cathedra acceptum reputantem; qua splendidissima gloria » tantum nomen, et incorruptæ fidei fructum Hispania sibi pe- » perit. Cavendum autem vobis est (idque plurimùm ad te per- » tinet, qui illustris Archiepiscopi, et Inquisitoris geris præci- » puum munus) ne in expendendis Apostolicæ Sedis Constitutio- » nibus præ nimia exhauriendi argumenti sollicitudine nullus » fiat disserendi, ambigendique modus. Sedula deinde opera » conferenda, ut istiusmodi dubia, quæ facilè, prò ingeniorum » varietate, disputando emergunt, penitus inter vos dirimantur, » ne diuturna umquam disceptatione fluctuent animi; præsertim » cùm Constitutiones ipsæ Apostolicæ scopum, quò tendunt, » apertè demonstrent, et illuc promptè dirigi possit quicquid du- » bitando interturbare videatur. Id si animadvertissent, qui de » præsenti negotio plura dubitarunt, nodum sibi exsolvissent. » Patebat enim, nihil aliud nobis in animo fuisse, quàm cohibere » vivida nonnullorum Theologorum ingenia, qui nimiùm sacri » jejunii fines prætergressi, et non parùm obliti illud ad retinen- » dum in officio corpus divinitus institutum, hosti huic spiritûs in- » fensissimo blandiebantur. Statim siquidem comperissent, quid » in propositis quæstionibus constituendum esset, nec tibi moles- » tiam exhibuissent, nec nobis, quos gravissimæ undique circum- » stant curæ, non parùm temporis occupassent, quod tamen pro » singulari nostro in vestram gentem studio, atque amore libenter » impendimus ad rectum vobis iter monstrandum; in posterum » simul præcaventes, quomodo in hujusmodi quæstionibus fir- » mare gressus vestros in promptu sit. Reliquum est, Venerabilis » Frater, ut tibi, quod facimus ex animo, præcipuæ benevolen- » tiæ nostræ pignus Apostolicam Benedictionem peramanter im- » pertiamur. Datum etc. 8 julii 1744.»

Cùm hæc ita se habeant, satis muneri nostro fecisse videmur, ne illi, quibus licet carnes edere, cùm jejunium tempore quadragesimæ, vel extra quadragesimam fidelibus præscribitur, unius comestionis limites excedant, ac ne piscibus simul, et carnibus parare sibi mensam patiantur, neve cavillationes perscrutentur, ut legi tenebras offundant. Pauca tamen adhuc supersunt, quæ remedium à nobis deposcunt.

Siquidem advertimus, jam multis abhinc annis non solùm plures in qualibet Italiæ urbe vestra auctoritate dissolvi à quadragesimali abstinentia, sed etiam magno studio vos contendere, ut universam Civitatem, totamque Diœcesim eadem abstinentia

liberemus. Hinc factum est, ut in quibusdam civitatibus, ac Diœcesibus jam per multos annos fideles universi absque ullo discrimine carnibus per quadragesimam utantur. Id quidem maximam nobis affert sollicitudinem, eo quòd deprehenderimus certis testimoniis, in quibusdam Regionibus septentrionis toto quadragesimæ cursu lactis et ovorum usum liberè permitti ; quia per plures annos eamdem facultatem petierint, et à Sede Apostolica consecuti fuerint : quamobrem illi populi sibi in animum induxerunt, non esse rursus ad Pontificem confugiendum pro hujusmodi facultate impetranda, sed priores concessiones singulis annis acceptas sufficere, ut lactis et ovorum consuetudo per quadragesimam comprobetur. Præterea maximi facienda esse ducimus ea verba Trid. Conc. sess. 25. c. 18 de Reform. « Sicut publicè expedit, legis » vinculum quandoque relaxare, ut pleniùs, evenientibus casibus, » et necessitatibus pro communi utilitate satisfiat, sic frequen- » tiùs Legem solvere, exemploque potius, quàm certo persona- » rum, rerumque delectu, petentibus indulgere, nil aliud est, » quàm unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. »

In Litteris nostris Apostolicis quas anno 1741. ad omnes Catholicos Episcopos dedimus, huic corruptelæ viam præcludere cogitavimus ea ratione, illisque verbis, quæ rursum hîc subjicimus : « Debitum igitur paternæ uniuscujusque vestrûm sedulitatis, et caritatis officium jure postulat, ut omnibus notum fa- » ciatis, et annuntietis, nemini quidem sine legitima causa, et de » utriusque Medici consilio, multitudini verò, veluti populo, aut » civitati, aut genti indiscriminatim integræ, nonnisi gravissima » et urgente necessitate, et in casibus per sacra Canonum statuta » præscriptis, cum debita Apostolicæ hujus sanctæ Sedis reve- » rentia à quadragesimali jejunio dispensationem, toties quoties » opus fuerit concedendam, nec audacter, fidenterque usurpan- » dam, nec superbè et arroganter ab Ecclesia, sicut alibi in more » positum esse accipimus, esse postulandam. »

Porro nos hanc normam secuti sumus, cùm multitudinem, veluti populum, aut civitatem integram quadragesimali abstinentia immunem declaravimus. In primis loci Episcopus id postulare à nobis debuit, ac de gravissima, urgentique necessitate suum testimonium interponere. Deinde carnes minimè permissæ fuerunt, si lactis, et ovorum usus satis esse videretur. Tum verò facultas edendi carnes tribui solùm consuevit, cùm interposito Episcopi testimonio id omnino necessarium judicaretur, nec sufficiens necessitati remedium afferi constaret, si ova solùm, et lacticinia concederentur. Quoties autem abstinentia quadragesimæ nostra auctoritate soluta fuit, certos tamen dies præscripsimus, quibus integra abstinentia servaretur, nempe diem Cinerum, dies quatuor temporum, vigilias præcepto obeundas, dies majoris hebdomadæ à Dominica Palmarum. Quandoque recensuimus etiam totam hebdomadam Cinerum : aliquando etiam indiximus abstinentiam feriis sextis, ac sabbatis, etiamsi facultas à nobis tradita lactis et ovorum usum solum complecteretur. Pos-

tremo eam conditionem semper addidimus, ne jejunii lex unius per diem comestionis ullo modo violaretur, ac ne simul in mensa carnes et pisces apponerentur.

Dum rationem hujus consilii nostri seriò perpendimus, haud plenè acquiescimus, ob eam sollicitudinem ac dubitationem, ne causa ab Episcopo loci prolata, quam nos legitimam credidimus ad solvendam quadragesimæ abstinentiam, ejus naturæ fortasse non sit, quæ veram et urgentem necessitatem contineat. Quippe illud nobis semper ante oculos propositum habuimus, ut nihil à ratione alienum, nihil inconsultò, ac temerè faciamus. Hærent pariter animo defixa sancti Bernardi verba ad Pontificem Eugenium libro 3 de Consideratione. c. 4. « Facitis hoc, quia potestis : » sed utrùm debeatis, quæstio est, et quando : » attamen fidem præstitimus iis, quibus præstanda fuerat, Episcopis nempe locorum. Non enim alio pacto exerceri potest sollicitudo peculiarium Ecclesiarum, ac Diœcesium, nisi fides habeatur Episcopis, à quibus illæ administrantur. Sed in posterum, ut gravissimum hoc negotium tutiùs, quàm fieri possit, geratur, molestum vobis non sit, animum iis advertere, quæ subjicimus.

Non ignoratis ab Innocentio III. Prædecessore nostro cap. *Consilium, de observatione Jejuniorum,* inter causas legitimas solvendi abstinentiam à carnibus jejunii tempore recenseri veram, et existentem reipsa ægritudinem : « Præterea, de illis, » qui in quadragesima, vel in aliis jejuniis solemnibus infirmantur, et petunt sibi esum carnium indulgeri, respondemus : quòd » cùm non subjaceat legi necessitas, desiderium infirmorum, » cùm urgens necessitas exigit, supportare potes, et debes, ut » majus periculum in eis evitetur. » Idem statuerant multò ante Innocentium III. Patres octavi Concilii Toletani can. 9. quod anno 653 celebratum fuit. « Quisquis absque inevitabili necessi- » tate, atque fragilitatis evidentis languore, sed etiam ætatis im- » possibilitate, diebus quadragesimæ esum carnium præsump- » serit attentare, non solùm erit reus Resurrectionis dominicæ, » verùm etiam alienus ab ejusdem diei sancta Communione... Illi » verò, quas aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut neces- » sitas arctat, non ante prohibita violare præsumant, quàm à » Sacerdote permissum accipiant. »

Nemo est, qui non intelligat, hujusmodi causas satis esse, ut aliqui à jejunii legibus, et abstinentia immunes existimentur, non autem, ut populus, vel integra civitas idem privilegium obtineat. Quis enim sibi persuadere possit, cives universos alicujus Urbis, vel Diœcesis eodem tempore gravissimo morbo teneri, vel in eodem discrimine versari omnes, ut periculosam ægritudinem contrahant? Nisi fortè eos morbos intelligamus, qui ab aeris intemperie, vel infectione promanant, de quibus paulò post verba faciemus. Quis credat unquam, populum universum alicujus Diœcesis, vel communi languore penitus extenuatum, vel extrema senectute confectum?

Neque verò causa sufficiens habenda est, ut aliqua civitas,

vel populus abstinentia quadragesimali liberetur, ipsique carnes permittantur, si fortè pisces, vel ova caro pretio vendantur. Sicut enim urbes habent egenos cives, ita etiam opulentos, è quibus etiam alii vitæ sustentationem labore ac sudore sibi comparant, alii verò patrimonio ac divitiis satis superque abundant. Itaque, si pro emendis piscibus grave pretium solvendum sit, id quidem egenis civibus, non verò divitibus suffragatur. Id asserunt etiam nonnulli Theologi haud severioris disciplinæ, quorum sententiam recensuimus Capite nono libri tertii nostrarum Institutionum, quas Bononiæ Typis impressimus.

Illud etiam inane commentum prorsus existimari debet, solvendas esse abstinentia quadragesimæ Civitates, vel Diœceses, ubi exercitus versantur, eo quòd milites in iis locis permanentes abstinentiæ leges minimè observent. Id potiùs animos civium inflammare deberet ad jejunium rite, religiosèque suscipiendum, ut nempe milites tanta virtute temperantiæ permoti ipsorum exemplum sequantur. Illud solùm pro legitima causa in medium proferri potest, copias militum tantam afferre civitati penuriam herbarum, atque olei, licèt quadragesimæ jejunio non obtemperent, ut harum rerum pretia summopere augeantur. Tunc autem eadem statuenda sunt, quæ paulò ante diximus, cùm pisces et ova cariori pretio comparantur. Igitur peculiares morbi, quamvis frequentes, in posterum pro causa solvendæ abstinentiæ non adducantur, nisi fortè civibus universis iidem morbi communes habeantur ob aliquam aëris corruptionem; neque in posterum herbarum, olei, piscium, et ovorum pretia tanti ponderis esse censeantur, ut omnis civitas, vel Diœcesis ab instituto quadragesimæ jejunio, ac temperantia liberari contendat. Quòd si veras ac legitimas à nobis causas ad hanc facultatem obtinendam expetitis, duas potissimùm percensebimus, quarum prima ex jure canonico, altera verò ab ipsa rerum magistra experientia deprompta est.

Innocentius III. quem superiùs nominavimus, eodem c. *Consilium, de observatione jejuniorum,* Archiepiscopo Bracarensi postulanti, qua pœna plectendos judicaret illos, qui tempore quadragesimæ à carnibus non abstinuerant ob summam rerum caritatem, et angustiam, ita ut plures fame enecarentur, respondit his verbis: « Cùm autem quæsieris, quæ sit illis pœnitentia in» jungenda, qui diebus quadragesimalibus, tempore quo tantæ » famis inedia ingruebat, ut magna pars populi propter inopiam » annonæ periret, carnes comedere sunt coacti; respondemus, » quòd in tali articulo illos non credamus puniendos. Preces tamen » Domino pro illis, et cum illis effundes, ne ipsis aliquatenus » imputetur, quia bonarum mentium est ibi timere culpam, ubi » culpa minimè reperitur. » Si quis hoc tempore Episcopus adductus exemplo Bracarensis Antistitis idem consilium peteret à Sede Apostolica, tamquam ineptus, ac simplex haberetur, sed illo Ecclesiæ felicissimo sæculo maximi pendebatur, uti æquum est, quadragesimæ præceptum. Hinc magna severitate inquirebantur illi, qui minimè paruissent, licèt talis causa intercederet,

ut liberi ab eodem præcepto viderentur : nec ulla ratio habebatur Virorum Principum, licèt ipsorum incolumitas cum Reipublicæ felicitate conjuncta putaretur; utì nos fusè ostendimus in decima quinta nostrarum Institutionum libri primi. « Sed iis » omissis, et aliis bene multis, quæ in hanc rem congeri à nobis pos- » sent ; illud primum delibabimus ex responso Innocentii III. tunc » quadragesimæ abstinentia solvi posse integram Civitatem, vel » Diœcesim, cùm reipsa non suppetunt ea, sine quibus præceptum » quadragesimæ observari nequit. Itaque si revera in aliquo loco » neque oleum neque pisces comparari possint, tunc incolis ejus- » dem loci permitti fas est ut lacte et ovis utantur : si hæc autem » revera deficiant, tunc carnis, salubris tamen, edendæ facultas » concedetur, interposita semper jejunii servandi conditione. »

Insula sancti Dominici in America Meridionali in temporalibus paret charissimo in Christo filio nostro Ludovico Galliarum Regi Christianissimo, nec ei ullus præest Episcopus. Præfectus Patrum Societatis Jesu anno 1742 à nobis quæsivit, an ex concessione sibi facta à Sede Apostolica dispensandi super esu carnium, ovorum et lacticiniorum tempore jejuniorum et quadragesimæ, dici posset, sibi etiam datam fuisse facultatem dispensandi nedum particulares personas, sed etiam multitudinem hominum, et omnes sui districtûs Incolas, quando coram Deo id expedire judicasset : habitoque responso, facultatem ei fuisse concessam dispensationem indulgendi particularibus hominibus, non autem multitudini hominum, et omnibus Incolis sui districtûs, pro concessione exoravit. Pro causa exposuit veneficam piscium qualitatem, exiguum piscatorum numerum, qui longè ab Insula piscantes, pisces deferebant aut fœtentes, aut corruptos ob nimios calores; pauperta- tem earum gentium, quæ oleum emere non poterant pro cibis quadragesimalibus necessarium; deficientiam denique olerum et leguminum, quæ in ea regione facilè corrumpuntur, aut à vermibus consumuntur. Re subinde maturè discussa coram nobis in Congregatione Generali sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis die 12 Aprilis anno 1742. habita ratione regionis nimis remotæ, à qua quolibet anno impossibilis erat ad Sedem Apostolicam recursus; indulgentes necessitati fidelium degentium in Insulis Ditionis Gallicæ in America, facultatem concessimus Præfectis Missionum illarum partium, ut in casu veræ et ineluctabilis necessitatis, et tantùm de anno in annum, præfataque vera necessitate durante, et non aliter, nec alio modo, uti possent, et valerent cum fidelibus Populis ipsorum regimini commissis dispensare super esu ovorum et lacticiniorum, et etiam carnium tempore quadragesimali, indicta simul cum hujusmodi dispensatione observantia jejunii per unicam comestionem, oneratoque prædictorum Præfectorum conscientia, si ad amussim juxta præscriptum concessa facultate usi non fuissent.

Sed jam ad experientiam deveniamus. Quindecim abhinc annis per totam fere Europam morbus invaluit, qui pectoris inflammationem inferebat, ita tamen, ut ex una Civitate in aliam, et ex

una Provincia in aliam hæc funesta lues promanaret. Id contigit annis 1730, 1733, 1740. Licèt autem morbus ejusmodi, qui universos hominum ordines atque ætates corripiebat, lentam solùm in pectore inflammationem excitaret, tamen senibus matura jam ætate debilitatis extremam afferebat perniciem : nam ex ipso febres acutissimæ ac mortales sequebantur. Idem morbus in periculum trahebat juniores etiam, qui paululum infirmo pectore laborarent. Postremo multorum pectora adeo labefactavit, ut gravissima deinde mala provenerint. Alios quoque morbos hujus generis, pectoris inflammationem magno cum periculo afferentes, ægros in discrimen vitæ adduxisse Medici Scriptores luculenter testantur.

« Itaque, si Medicinæ Professores acciti, monitique graviter, » nt nihil à veritate alienum respondeant, unanimi consensu fa- » teantur (utì nobis ipsis accidit, cùm adhuc Bononiæ versare- » mur) morbum esse talis naturæ, qualem superiùs commemo- » ravimus, ita ut nulla ætas libera et incolumis esse queat; et » affirment illis ipsis, qui inter Cives salvi et integri numerantur, » eamdem perniciem imminere ; id præterea conferre plurimùm » ad ejusmodi luem depellendam, aut evitandam, si tum ægro- » tantes, tum sani à piscibus et oleo, et quandoque pariter à lacte » et ovis abstineant ; si, inquam, res ita se habeat, tum procul » dubio causa sufficiens judicanda est, quæ experientiæ innititur, » et quæ semper probata, et in posterum probanda videtur, ut » nempe Populus, seu Civitas integra à carnibus abstinendi præ- » cepto non teneatur. »

Neque ulla difficultas removere vos debet à consulendis Medicis, qui præstantiores habeantur. « Cavendum pariter, ut quid- » quid revera senserint, scripto testari non prætermittant; quæ » conditio si desit in posterum, nulla unquam facultas Civitati, » aut Diœcesi carnibus, aut lacticiniis vescendi tempore quadra- » gesimæ tribuetur : quippe id necessarium omnino videtur. » Accedit etiam, quòd Medici, facilitate quadam incredibili peculiares quidem Cives à quadragesimæ præcepto liberos, et immunes decernere soleant; (de qua re gravissimè monendi à vobis sunt, ne suas animas indulgendo nimis aggravent) cùm verò pro universis Civibus idem statuendum proponitur, tum se difficiles, anxios, ac sollicitos præstare nos ipsi experti sumus. Postremo si velint percurrere ea, quæ in Italia, et extra ipsam præclarissimi Auctores Medici typis evulgarunt, facilè deprehendent, abstinentiam ciborumque parcimoniam ab illis magnopere commendari, discrimen inter morbos constitui, et certis rationibus ostendi, in curandis quibusdam morbis nequaquam requiri ut jusculum et carnes loco piscium, olei, et herbarum substituantur; in aliis verò juvare plurimùm, si sublatis carnibus, cùm indicitur jejunium, oleo, vel lacte ægrotantes utantur : demum advertent, quàm diligenter, accuratèque scribant de pectoris incommodis, cùm in omnibus generatim excitantur, ne corripiantur eodem morbo, qui adhuc incolumes à communi lue supersunt.

Hæc vobis indicanda putavimus. Reliquum est, ut vos hortemur, ne tam facilè suscipiatis negotium petendæ facultatis utendi carnibus et lacticiniis tempore quadragesimæ pro universa Civitate, vel Diœcesi. Quippe abrumpenda tandem est consuetudo, ob quam jam per tot annos in quibusdam locis hæ facultates tribui consueverunt. Illud etiam experientia à vobis compertum erit, delicatis quoque, ac mollibus abstinentiam quadragesimæ nullam inferre perniciem, neque plures ob hanc causam inter ægrotos, vel mortuos recenseri. Hanc rationem et institutum nos ipsi secuti sumus Romæ, ac Bononiæ (cujus Sedem adhuc retinemus,) cùm nuper quadragesimæ tempus ageretur. Si vos id quoque præstabitis, neque facilè à nobis pro universa Civitate, vel Diœcesi facultatem solvendi quadragesimæ abstinentiam postulabitis, vel (si necessarium id arbitremini) non aliter, quàm servatis præmissis conditionibus, dispensationis instantia ad nos deferetur, non solùm ii fructus provenient, quos jam indicavimus, sed etiam repulsæ pudorem evitabitis, nosque pariter ea molestia vindicabitis, quam ferimus, dum votis vestris minimè obsecundamus. Postremo vos omnes peramanter amplectimur, et Apostolicam Benedictionem vobis, Populisque vestris impertimur. Datum ex Arce Castri Gandulphi die 10 Junii 1745. Pontificatûs Nostri Anno quinto.

EPISTOLA ENCYCLICA IV.

SUPER MISSARUM STIPENDIO.

QUANTA cura adhibenda sit, ut sacrosanctum Missæ Sacrificium non solùm omni Religionis cultu ac veneratione celebretur, verùm etiam ut à tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, et importunæ atque illiberales eleemosynarum exactiones potius, quàm postulationes, aliaque hujusmodi, quæ à simoniaca labe, vel certè à turpi quæstu non longè absunt, è medio tollantur, nemo est ex Catholicæ fidei cultoribus, qui ignoret. « Verùm eòusque tandem progressa est, sicut non » sine ingenti cordis nostri mœrore undique accepimus, nonnul- » lorum sive ecclesiasticorum, sive laïcorum Virorum avaritia, » quæ est idolorum servitus, ut eleemosynas quidem seu stipendia » propter Missarum celebrationem juxta locorum consuetudines, » vel Diœcesanarum Synodorum Sanctiones in subsidium alimen- » torum uniuscujusque Sacerdotis duntaxat pro regionum op- » portunitatibus præscripta, colligant; Missas verò celebrari » curent alibi, ubi eleemosynæ seu stipendia vel consuetudine, » vel Synodali lege pro singulis Missis attributa sunt minoris » pretii, quàm illic, ubi accipiuntur, darentur. Id quàm absonum » sit atque alienum ab ipsa sive expressa, sive tacita piè offeren- » tium voluntate, omnes plane intelligunt, nec aliter existiman- » dum est; in illa enim potiùs Missas esse celebrandas quisque » vult, ad quam religionis et pietatis stimulis ductus eleemosynas » confert, aut in qua quispiam fortasse tumulatus est, quàm in

» alia Ecclesia sibi prorsus ignota. Quod sanè veluti mercaturis » faciendis à turpis lucri cupiditate inductum non solùm ab ava- » ritiæ suspicione, et vitio, verùm etiam à furti crimine, unde » restitutioni subjacet, haud immune, in causa est, ut bonorum » quamplurimi, ad quorum notitiam mercatura hujusmodi venit, » graviter offensi, ab eleëmosynis ad celebrandas Missas ampliùs » offerendis sese abstineant. » Execrabilem hujusmodi abusum alicubi sensim irrepentem detestantes Romani Pontifices Prædecessores nostri, de consilio tum Congregationis S. R. E. Cardinalium Universalis Inquisitionis contra hæreticam pravitatem, tum Congregationis Cardinal. Conc. Tridentini Interpretum, « decretum voluerunt, nimirum à quolibet Sacerdote, stipendio » seu eleëmosyna majoris pretii pro celebratione Missæ à quo- » cumque accepta non posse alteri Sacerdoti Missam hujusmodi » celebraturo stipendium seu eleëmosynam minoris pretii erogari, » etsi eidem Sacerdoti Missam celebranti et consentienti, se ma- » joris pretii stipendium seu eleëmosynam accepisse indicasset. » Ea propter Vos, Venerabiles Fratres, in Apostolici ministerii, et sollicitudinis nostræ partem adscitos rogamus, et maximopere in Domino hortamur, ut custodientes vigilias super gregibus vestris, enitamini, ne ea pestis amplius pervagetur, sed ut penitus extinguatur. Ab avaritia enim, tanquam à radice, mala omnia germinant, quam quidam appetentes erraverunt à fide, et inseruerunt se doloribus multis. Avaritia quidem nulla potior contagio, quæ conceptam apud omnes Sacerdotalis dignitatis perfectionisque opinionem magis inficiat evellatque. Avaritia opibus Deum posthabere, ac servire Mammonæ docens, efficit, ut avari hæreditatem non habeant in regno Christi, et Dei. Quòd si hæc in laicis hominibus minimè toleranda, atque adeo legibus coërcenda, quid in ecclesiasticis viris, qui terrenis rebus nuntium miserunt, qui in sortem Domini vocati, qui Deo mancipati sunt? Quid, quòd non per mundana lucra, sed per Altaris ministerium tàm sordidè, et cum sanctissimarum legum contemptu, et cum Sacerdotalis characteris dedecore in avaritiam præcipiti animo rapiantur? Contendite igitur, Venerabiles Fratres, quibus Christi ovium cura demandata est, non solùm ut verbo et exemplo præeuntes, Christi sitis bonus odor in omni loco, unde populi vestigia vestra sequantur; verùm etiam ut ecclesiasticos primum, deinde laicos viros ab infectis vitiorum pascuis avertentes, per viam mandatorum Dei ad cœleste ovile currere doceatis. « Quo- » niam autem ita comparatum est, ut præsentis pœnæ metu sa- » lutaribus monitis faciliùs obtemperetur; per Edictum in vestris » Diœcesibus proponendum affigendumque, universis notum fa- » cite, quemcumque, qui eleëmosynas seu stipendia majoris pretii » pro Missis celebrandis, quemadmodum locorum consuetudines, » vel Synodalia statuta exigunt, colligens, Missas, retenta sibi » parte earumdem eleëmosynarum seu stipendiorum accepto- » rum, sive ibidem, sive alibi, ubi pro Missis celebrandis minora » stipendia seu eleëmosynæ tribuuntur, celebrari fecerit, laicum

» quidem seu sæcularem, præter alias arbitrio vestro irrogandas » pœnas, Excommunicationis pœnam, Clericum verò sive quem- » cumque Sacerdotem pœnam Suspensionis ipso facto incurrere; » à quibus nullus per alium, quàm per nos ipsos, seu Romanum » Pontificem pro tempore existentem, nisi in mortis articulo con- » stitutus, absolvi possit. » Fore autem in Domino confidimus, unusquisque memor conditionis suæ, posthac bene consultum velit animæ suæ, nec tam salutares leges censurasque ecclesiasticas parvipendat. Interea Fraternitatibus vestris Apostolicam Benedictionem in populos etiam curæ vestræ commissos redundaturam peramanter impertimur. Volumus autem, ut præsentium litterarum transumptis sive exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et Sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides in judicio, et extra adhibeatur, quæ adhiberetur ipsis præsentibus, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die trigesima mensis Junii anno millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Pontificatûs nostri anno primo.

EPISTOLA ENCYCLICA V.

SUPER MISSA PAROCHIALI, ET CONVENTUALI. ITEM DE DIVINÆ PSALMODIÆ CANTU.

Cum semper oblatas nobis occasiones Apostolica scripta dirigendi ad Fraternitates vestras libenter amplectimur, ut sinceræ nostræ erga vos dilectionis argumenta frequenter eluceant; tum verò majori animi alacritate idipsum præstamus, quum ad excitandum Fraternitatum vestrarum zelum pro conservatione rectæ disciplinæ in Clero regimini vestro commisso, præsentibus rerum, aut temporum conditionibus commovemur. Nec enim impositum imbecillitati nostræ omnium Ecclesiarum sollicitudinis onus aliter sustinere nos posse confidimus, quàm si divini cultûs augmentum, atque exactam ecclesiasticarum sanctionum in singulis Diœcesibus custodiam religiosæ vigilantium Pastorum curæ, identidem inculcando, commendemus.

Hujus porro Epistolæ ad vos scribendæ occasionem nobis atque argumentum in primis præbet onus illud, quod omnibus animarum curam gerentibus incumbit, applicandi Missam Parochialem pro populo ipsorum curæ commisso : tum etiam applicatio Missæ Conventualis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda est ab iis, qui Missas canunt in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis; tum denique debitum psallendi, quo tenentur Canonici prædictarum Ecclesiarum Choro assistentes. Cujus quidem argumenti minimè nova, sed à scriptoribus frequenter habita tractatio est; cùmque ea res in hujus Almæ Urbis nostræ Congregationibus, et potissimùm in Congregatione Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, cujus Secretarii mu-

nere olim in minoribus constituti multos annos perfuncti sumus, multoties discussa ac definita fuerit; quamvis earumdem Congregationum Decreta plerumque circa eam uniformia, et sibi consona prodierint, eorumque Decretorum nonnulla etiam Pontificiam Prædecessorum nostrorum approbationem, et confirmationem meruerint; minimè tamen mirandum esset, eorum notitiam ad singulos quosque vestrum non adhuc pervenisse. Quapropter non modò opportunum, verùm etiam necessarium duximus, Encyclicam hanc Epistolam ad vos scribere, per quam, sublata demum diversarum, in quas scriptores abierunt, opinionum varietate, constans hujus Apostolicæ Sedis sententia prædictis de rebus cuilibet innotescat, et Fraternitatibus vestris quædam veluti norma ac regula suppetat, juxta quam Synodales, aliasque vestras circa præmissa Constitutiones, Ordinationes, seu Edicta, quorum publicationem vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum verò executionem, dum, juxta ea, quæ in præsentibus tenenda atque servanda præscribimus, omni, qua decet, sollicitudine ac vigilantia urgere studebitis, minimè dubitandum vobis erit, ne statutorum vestrorum implemento obicem, aut moram afferre valeant recursus ad hujus nostræ Curiæ Tribunalia forsitan habendi; utpote quos omnino rejiciendos esse præcipimus ac jubemus : quamobrem has ipsas litteras nostras in singulorum Tribunalium regestis asservari volumus, atque ad earum præscriptum tam ipsorum Tribunalium resolutiones, quàm de vestris decretis, quæ ipsis præsentibus inhærentes editurі estis, judicia exigi, et conferri mandamus.

Et quidem quod nuper enunciavimus, sacrosanctum Missæ Sacrificium à Pastoribus animarum applicari debere pro populo ipsorum curæ commisso, id veluti ex divino præcepto descendens, à sacra Tridentina Synodo disertè exprimitur sess. 23. cap. 1. de Reformat. per hæc notabilia verba : « Cùm præcepto divino » mandatum sit omnibus, quibus animarum cura commissa est, » oves suas agnoscere, pro his Sacrificium offerre. » Et quamvis minimè defuerint, qui per inanes et frivolas interpretationes hujusmodi obligationem à sancta Synodo memoratam de medio tollere, vel saltem extenuare contenderint, quum tamen relata Concilii verba satis clara, et perspicua sint, « quumque prædicta » Congregatio ejusdem Concilii interpretationi privativè præpo- » sita, constanter edixerit; eos, quibus animarum cura demandata » est, non modò Sacrificium Missæ celebrare, sed illius etiam » fructum medium pro populo sibi commisso applicare debere, » nec illud pro aliis applicare, aut pro hujusmodi applicatione » eleëmosynam percipere posse; quodque magis interest, quum » hæc intelligentia à Prædecessoribus nostris Romanis Pontifi- » cibus approbata fuerit, et confirmata : nihil jam amplius ulli » vestrum desiderandum superest, ut eam amplecti, eidemque » obsequi, necnon illius promptam executionem in vestris respec- » tivè Diœcesibus omni studio procurare debeatis. »

Neque nos tamen, qui, ut superiùs innuimus, in minoribus

adhuc degentes, munus Secretarii prædictæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis plures annos obivimus, aliosque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononiensis, patriæ nostræ dilectissimæ, quam adhuc retinemus, gubernatione assiduè transegimus; non, inquam, nos latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare satagunt, quibusque proinde opportunè à nobis est occurrendum.

Quum enim sacrum Tridentinum Concilium, ne animarum cura negligatur, non uno in loco Episcopis mandet, ut quotiescumque opus fuerit, idoneos Vicarios cum certorum fructuum assignatione ad eamdem curam exercendam eligant ac deputent, utì videre est sess. 6. c. 2. sess. 7. c. 5. et 7. sess. 21. c. 6. sess. 25. c. 16; non rarò autem eveniat, ut aliqua Ecclesia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujusmodi Ecclesiæ onera, usque ad novi Rectoris electionem, ab Episcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente sess. 24. c. 28. de Reformat. nonnulli ex hujusmodi Vicariis nituntur se ipsos à prædicta obligatione subtrahere, vel ex eo quòd, habituali cura penes alium seu alios residente, ipsi actualem dumtaxat exerceant; vel quòd ipsi sint ad nutum amovibiles; vel ad breve tempus hujusmodi curæ sint addicti; ut nihil hîc loquamur de Parochis Regularibus, qui à prædicta applicatione Missæ pro populo nonnunquam alienos se ostendunt. « Itaque mens nostra, et sententia est, sicuti » etiam pluries à prælaudatis Congregationibus judicatum fuit ac » definitum, quòd omnes et singuli, qui actu animarum curam » exercent, et non solùm Parochi aut Vicarii sæculares, verùm » etiam Parochi aut Vicarii regulares, uno verbo, omnes et sin» guli, de quibus supra dictum est, atque alii quicumque etiam » specifica, et individua mentione digni, æquè teneantur Missam » Parochialem applicare pro populo, ut præfertur, ipsorum curæ » commisso. »

Nonnulli verò ad evitandum hujusmodi obligationis implementum allegare solent, congruos sibi Parochiæ suæ reditus non suppetere; alii denique ad inveteratam consuetudinem confugiunt, sustinentes id neque sibi, neque decessoribus suis, per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in usu fuisse. « Nos autem ad præcedentes prædictæ Congregationis » Concilii resolutiones nostram approbationem, et confirmatio» nem extendimus; et quatenus opus sit, auctoritate Apostolica » iterum tenore præsentium decernimus, et declaramus, quòd, » licèt Parochi, seu alii, ut supra, animarum curam habentes, » congruis præfinitis reditibus destituantur, et quamvis antiqua seu » etiam immemorabili consuetudine in ipsorum Diœcesibus seu » Parochiis obtinuerit, ut Missa pro populo non applicaretur, ea» dem nihilominus omnino in posterum ab ipsis debeat applicari. »

Dum tamen diximus, omnes animarum curam habentes Missæ Sacrificium pro populo sibi commisso applicare debere, non ideo statuere voluimus, eosdem aut quotidie, aut quotiescumque ce-

lebraverint, ad prædictam applicationem pro populo teneri. Et quidem sacrosancta Tridentina Synodus sess. 23. c. 14. præcipit Episcopis curare, ut Sacerdotes saltem diebus Dominicis, et Festis solemnibus Missarum sacra faciant, « si autem curam habuerint animarum, tam frequenter ut suo muneri satisfaciant, » Missas celebrent : » in pluribus autem Synodalibus Episcoporum constitutionibus novimus providè constitutos ac designatos esse dies, quibus animarum Pastores Missas celebrare debent. At verò nos id unum in præsenti suscepimus decernendum, quando nimirum iidem pro populo celebrare, et applicare teneantur ; « et quamvis compertum habeamus id, quod aliàs à » Congregatione Concilii responsum fuit, Parochum nempe pinguibus reditibus dotatum quotidie pro populo celebrare, et applicare debere, eum verò, qui uberioribus hujusmodi reditibus » non gaudeant, festivis tantùm diebus id ipsum præstare tenéri : » quum tamen pariter nobis perspectæ sint tum controversiæ super hoc ipso exortæ, nimirum ad quam summam pertingere debeant Ecclesiæ Parochialis proventus, ut pingues, et uberes appellari possint : quoniam pingues minimè habendi sunt reditus, etiam copiosi, quibus tamen multiplicia et gravia sint onera adnexa ; tum etiam multorum querelæ adversus hujusmodi decretum, tanquam plus æquo rigidum, excitatæ, nobis innotescant : « Idcirco opportunum censemus Fraternitatibus vestris declarare, » nobis abundè satisfactum fore, vobisque proinde satis esse » posse, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium » Missæ pro populo celebrent atque applicent in Dominicis aliisque per annum diebus Festis de præcepto ; » quum prædicti Dominici, aliique Festi dies ii sint, in quibus juxta præceptum Concilii Tridentini sess. 5. c. 2. et sess. 24. c. 4. quilibet animarum curæ præpositus populum sibi commissum salutaribus verbis pascere debet, docendo ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem ; iidemque sint dies, de quibus eadem sancta Synodus statuit, ut « moneat Episcopus populum diligenter, teneri » unumquemque Parochiæ suæ interesse, ubi commodè id fieri » potest, ad audiendum verbum Dei, » et quibus Parochi subditos suos in Doctrina christiana erudire debent ; juxta id quod à prædicto Concilio in cit. c. 4. Episcopis præcipitur, ut nempe « saltem Dominicis et aliis festivis diebus pueros in singulis Parochiis, fidei rudimenta, et obedientiam erga Deum et parentes, » diligenter ab iis, ad quos spectavit, doceri » curent.

Et quia in nonnullis Diœcesibus numerus dierum Festorum de præcepto, de Apostolica nostra auctoritate et consensu, eatenus est imminutus, ut nempe in aliquibus Festis Christi fideles et Missam audire et ab operibus servilibus abstinere debeant ; in aliis verò populo permissum sit opera servilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Missæ Sacrificium ; nos, ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Missæ Parochialis in hujusmodi diebus Festis, penitus eliminentur, « statuimus, et de» claramus, quòd etiam iisdem Festis diebus, quibus populus

» Missæ interesse debet, et servilibus operibus vacare potest, » omnes animarum curam gerentes Missam pro populo celebrare » et applicare teneantur. »

Quia verò propria nonnunquam experientia satis agnovimus, aliquos esse Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemosynis, quas à fidelibus pro Missarum celebratione accipiunt, vivere cogantur; eos verò qui, Ecclesia Parochiali vacante, ad animarum curam exercendam, sub Vicarii, seu Œconomi nomine, deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui reditus ipsis constituti, et pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia, ægrè ad eorum vitæ necessaria sufficiant, quod iis quoque non rarò evenire solet, qui in aliquibus Ecclesiis, habituali cura apud alios manente, actuali tantùm exercitio sunt addicti, proindeque cum istis severè nimis agi videretur, si diebus festis, quibus potissimùm hujusmodi occasio se offert, eisdem vetitum esset eleemosynam pro applicatione Missæ recipere : « Idcirco nos » tam istorum, quàm illorum inopiam summopere miserantes, » eisdemque, quantùm nobis integrum est, consulere volentes; » quamvis, ut supra dictum est, omnes et singuli prædicti te» neantur diebus festis Missam pro populo celebrare, et appli» care; attamen, quod pertinet ad prædictos Parochos egentes, » unicuique vestrûm facultatem concedimus, cum iis, quos revera » tales esse noveritis, opportunè dispensandi, ad hoc, ut, etiam » diebus festis hujusmodi, eleemosynam ab aliquo pio offerente » recipere, et pro ipso Sacrificium applicare, quatenus id ab eo » requiratur, liberè et licitè possint et valeant; dummodo ad » necessariam populi commoditatem, in ipsa Ecclesia Parochiali » Missam celebrent; ea tamen adjecta conditione, ut tot Missas » infra hebdomadam pro populo applicent, quot in diebus festis, » infra eamdem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem » intentionem alterius pii benefactoris obtulerint. »

Quod autem spectat ad Vicarios, sive Œconomos Ecclesiarum vacantium, quum à sacro Tridentino Concilio cit. sess. 24. c. 18. cuilibet Episcopo tribuatur facultas eos deputandi, et constituendi, « cum congrua, ejus arbitrio, fructuum portionis assigna» tione; » Vestrum erit, Ven. Fratres, cum iis agere, qui vacantis Ecclesiæ fructus exigunt, « ut egenti Vicario, qui exigua hujus» modi certorum fructuum assignatione, paucisque incertis pro» ventibus gaudeat, congruum aliquod augmentum præbeatur » pro onere celebrandi, et applicandi Missam pro populo diebus » festis. Quapropter pro iis locis, in quibus Ecclesiarum vacan» tium fructus ad commodum Cameræ nostræ Apostolicæ exi» guntur, opportuna Thesaurario nostro Generali mandata diri» gemus, quæ is denunciare non prætermittet peculiaribus dic» torum locorum Collectoribus, cum quibus Episcopi ecclesiasticæ » nostræ ditionis, cæterorumque locorum, in quibus, ut præfertur, » Ecclesiarum vacantium fructus ad Cameram prædictam perti» nent, officii sui partes in eum finem, de quo supra diximus, in» terponere debebunt. »

Ac demum, quoad illos, qui tanquam *Vicarii*, sive perpètui, sive ad tempus constituti, animarum curam administrant, quæ apud alios habitu residet, ratione alicujus Ecclesiæ Parochialis, ipsorum Ecclesiis, seu Monasteriis, Collegiis, aut Locis Piis olim unitæ; quamvis à recol. mem. Prædecessore nostro S. Pio Papa V. præfinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis assignanda, prout in ipsius Constitutione, quæ incipit, *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris anni MDLXVII. distinctè statuitur; « nihilominus ubi præscripta fructuum portio, vel nullo » modo, vel non integrè Vicariis prædictis assignata reperiatur, » vel etiam ubi ea, quæ ad normam prædictæ Constitutionis eis- » dem fuerit attributa, minimè sufficiens à vobis reputetur, » propter temporum circumstantias, et signanter pro implendo » onere celebrandi et applicandi Missam pro populo diebus Festis » de præcepto; utendum vobis erit potestate, quam fecit Episcopis » Synodus Trid. sess. 7. c. 7. dum illorum arbitrio permisit, juxta » temporum, atque injunctorum onerum rationem, congruam » prædictis Vicariis fructuum portionem assignare; » quam ob causam nos etiam Fraternitatibus vestris, quatenus opus sit, necessarias omnes et opportunas facultates impertimur; quibuscumque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio sancitur, adversus ea, quæ salubriter à vobis constituta fuerint, minimè suffragantibus.

Hæc igitur circa Missam Parochialem statuenda, et Fraternitatibus vestris denuntianda judicavimus. Indeque gradum facientes ad ea, quæ pertinent ad Missam Conventualem, neminem vestrum latere putamus sacrorum Canonum sanctiones, quibus præcipitur, ut singulis diebus in Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis tum Horæ Canonicæ debitis modo et forma recitentur, tum etiam *Missa conventualis* celebretur; quæ adeo claræ sunt, ut nulla super iis oriri possit dubitatio, eaque de re perspicuæ pariter, et per omnia uniformes existunt Resolutiones ab hac Congregatione Vener. Fratrum nostrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatæ, quas omnes Apostolica auctoritate nostra confirmamus, et approbamus, earum executionem vobis enixè inculcantes, « ut sci- » licet Missa Conventualis, quæ singulis diebus canitur à Clero » prædictarum Ecclesiarum, pro earumdem Benefactoribus in » genere quotidie applicetur; » eodem prorsus modo, quo Missam Parochialem ab iis, qui curam Animarum gerunt, pro populo sibi commisso, singulis saltem diebus festis de præcepto, applicari debere superiùs declaravimus. « Itaque date operam, ut falsam » quorumdam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Ecclesiis » ejusmodi sive dolo malo, sive per errorem invectam esse novi- » mus: quòd nempe dum Missa Conventualis pro certo aliquo » Ecclesiæ benefactore, vel grati animi ergo, vel ex vi oneris im- » positi celebratur, et applicatur, satis impletum censeatur debi- » tum applicationis Missæ Conventualis. Etenim hujusmodi de- » bitum non quidem respicit singulares aliquos Benefactores, sed

» Benefactores in genere cujuslibet Ecclesiæ, cujus servitio ad-
» dicti sunt quicumque in eadem sive Dignitates, sive Canonica-
» tus, sive Mansionariatus, sive Beneficia Choralia obtinent, et
» Missam Conventualem suis respectivè vicibus celebrant. »

« Neque minùs improbandam noveritis aliorum sententiam,
» qui satis putant supradictam obligationem impletam esse, dum
» in eorum Ecclesiis pro Benefactoribus in genere aliquæ inter-
» dum preces fiunt, vel anniversaria statis diebus Sacrificia pro
» illis peraguntur. » Nemo enim id sibi arrogare debet, ut im-
positæ obligationi alia ratione satisfacere possit, quàm ea, quæ à
lege ecclesiastica multoties præscripta fuit; nimirum Missam
Conventualem singulis diebus pro Benefactoribus celebrando,
eamdemque pro illis in genere applicando.

Profectò non solùm prioribus Ecclesiæ sæculis, verùm etiam
temporibus haud longè à nostra ætate remotis (quod vos ex his-
toria Ecclesiæ didicisse non dubitamus) servabatur olim in sin-
gulis Ecclesiis series accurata omnium et singulorum, quorum
liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina sacris
Diptychis (sic enim vocabantur) ideo consignata erant, ut
eorumdem recordatio nunquam interiret, utque pro iis tum
preces funderentur, tum etiam Missæ Sacrificium offerretur,
quam ob causam etiam prædictus Catalogus in plerisque Ecclesiis
ob oculos Presbyteri celebrantis apponi consuevit, licèt iidem
pii Benefactores in suis donationibus nihil penitus pro se pacti
essent, sed tantummodo pro peccatorum suorum remissione se
bona sua Deo offerre declarassent. Ecclesiarum siquidem Præ-
sules preces pro iis imperandas esse duxerunt: quamvis illi pro-
pria bona offerentes ne verbum quidem ea de re fecissent. Sa-
crorum hujusmodi Diptychorum usus sensim defecit; ob idque
in oblivione jacent alicubi complurium benefactorum nomina.
At non idcirco fas est deserere usum, et disciplinam orandi pro
iis, et Sacrificium Missæ pro illis offerendi. Atque inde præcep-
tum applicandi Missam Conventualem pro Benefactoribus in
genere, originem atque rationem desumit.

Quemadmodum verò, loquendo de Missa Parochiali, superiùs
dictum est, varias excusationes afferri solere, ad declinandam
illius applicationem pro populo diebus festis de præcepto, ita
pariter usuvenit quoad applicationem quotidianam Missæ Con-
ventualis pro Benefactoribus *in* genere. Ut autem superiores
illæ, sic etiam hæ posteriores, providè è medio sublatæ fuerunt
per opportunas Congregationis Concilii Tridentini resolutiones
quas proinde in his etiam auctoritate nostra approbamus, et con-
firmamus.

Nonnulli siquidem obtentu *contrariæ consuetudinis*, etiam
immemorabilis, in propria Ecclesia vigentis, se ab hujusmodi
onere eximi posse sibi persuaserunt. « Verùm jam pluries respon-
sum fuit; hujusmodi consuetudinem, licèt immemorabilem,
» quæ potiùs abusus et corruptela dicenda est, nemini suffragari. »
Alii à Missa pro Benefactoribus in genere applicanda se excu-

satos voluissent, ex eo, quòd, alio quopiam Missarum onere obstricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatûs, aut alterius Beneficii ecclesiastici, quod insimul cum Canonicali præbenda obtinent; vel quia, præter munus Canonici, seu Beneficiati, aut Mansionarii in Ecclesia Cathedrali seu Collegiata, quum etiam in eadem, vel in alia Ecclesia Parochialem curam exerceant, dum Missam Conventualem canunt diebus festis de præcepto, debent pro populo sibi commisso eam applicare : ac proinde nequeunt eamdem pro Ecclesiæ Benefactoribus specialiter offerre. Sed his quoque obviam itum est, mandando « singulis prædictis, ut Mis-» sam Conventualem, quam canunt, pro Ecclesiæ Benefactoribus » in genere applicent, pro aliis verò, pro quibus ipsi peculiariter » Missam applicare tenentur, alterum substituant, qui ipsorum » loco Missam hujusmodi celebret, applicetque. »

Aliorum pariter exceptio fuit, quòd Missa Conventualis non semper à Canonicis, aut Dignitatibus celebretur, sed aliquando etiam à Beneficiatis, aut Mansionariis, quos minùs æquum videtur pro Missæ celebratione omni eleëmosyna carere, quæ unde desumi valeat, ignoratur. Cui tamen rei pariter consultum est, demandando, ut ea desumatur ex Massa distributionum.

Alii denique obtenderunt exiguitatem hujusmodi distributionum, quæ, ob detractam eleëmosynam quotidianam pro Missa Conventuali, ad nihilum fere redactæ, vix foret, ut ab aliquo curarentur, cum magno detrimento servitii Ecclesiæ præstandi. Tridentina quidem Synodus sess. 24. c. 15. opportunas rationes ostendit, quibus Canonicalium Præbendarum inopiæ valeat provideri. Si verò designatam à Concilio viam, ut fere evenire solet, nequaquam iniri posse contingat, reliquum erit ad Congregationem Concilii recursum habere : cujus erit, perspecto ex vestris relationibus rerum statu, auctoritate Apostolica à Prædecessoribus nostris eidem impertita, et à nobis etiam præsentium tenore confirmata, quotidianam applicationem Missæ conventualis pro benefactoribus in genere, ut aliàs, ad Festos tantummodo dies reducere.

Non modò Ecclesiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, et Collegiatis injunctum reperitur, ut quotidie Missa Conventualis in eisdem canatur, sed etiam in Rubricis generalibus, quarum exactissimam Fraternitatibus vestris custodiam commendamus, præscribitur, ut certis diebus non una, sed binæ, atque etiam aliquando tres Missæ Conventuales uno die celebrentur. Itaque quum nuper à nobis dictum fuerit, primam Missam Conventualem quotidie pro benefactoribus in genere celebrandam, et applicandam esse; nunc expendendum superest, an earumdem Ecclesiarum Capitula Jurisdictioni vestræ respectivè subjecta adigere debeatis, ut alias quoque Missas, si plures, ut præfertur, celebrari contigerit, pro benefactoribus in genere similiter applicent.

Hujusmodi quæstio ab aliquibus ex vobis ecclesiastico zelo flagrantibus supradictæ Congregationi Venerabilium Fratrum nos-

trorum Concilii Tridentini Interpretum proposita est. Jamque ante illius propositionem compertum fuerat, aliàs ab eadem Congregatione responsum fuisse, concedendam esse exemptionem ab onere applicandi secundam et tertiam Missam Conventualem pro benefactoribus in genere, attenta Canonicatuum et Beneficiorum tenuitate; ex quo inferri poterat, hujusmodi applicationis debitum manere, ubi de Ecclesiis pauperibus non ageretur. Verùm cùm hanc definiendæ quæstionis regulam apud prædictam Congregationem non admodum veteri observantia firmatam probè noverimus, cùmque hujusce dubii solutionem eadem Congregatio nuper judicio nostro remittendam esse censuerit; « Nos » ita judicamus, idque vobis tenendum indicimus, laudandos » nempe, et confirmandos esse, quotquot sponte sua secundam, » aut tertiam Conventualem Missam pro benefactoribus in ge» nere applicant; qui verò idem agunt ex vi consuetudinis in » ipsorum Ecclesia vigentis, iis imperandum, ut in ea consue» tudine perseverent. Ubi verò id usu receptum non invenitur, » liberam omnino secundæ, tertiæque Missæ Conventualis ap» plicationem celebrantibus relinquendam esse, dummodo in » commemoratione pro Defunctis, Ecclesiæ benefactorum in » genere non obliviscantur.»

Huic demum Epistolæ nostræ finem imponentes, Fraternitates vestras enixè hortamur, ut maximam curam, et vigilantiam in id conferatis, ut in Ecclesiarum vestrarum choris, præter devotam celebrationem, debitamque applicationem Missæ Conventualis, Horæ Canonicæ non præproperè, sed exactè, pausa, nempe interposita, et maxima qua decet, reverentia, ac religione canantur. Equidem scimus, in aliquibus Metropolitanis et Cathedralibus Ecclesiis, inter Canonicos eam opinionem invaluisse, ut se munus suum satis implere contendant, dum choro præsentes assistunt, licèt ipsi sibi silentium imperent, neque psallentibus Beneficiatis, aut Mansionariis in cantu se adjungant. In hujusce verò opinionis confirmationem adduci ab iisdem solent inveteratæ consuetudines, statuta peculiaria, aut etiam prætensa Ecclesiarum suarum Privilegia. At quum Synodus Tridentina sess. 24. c. 12. loquens de Dignitatibus, et Canonicis, qui choro interesse debent, unum ex eorum officiis esse dicat: « in choro ad psallendum instituto, » Hymnis et Canticis Dei nomen reverenter, distinctè, devotèque » laudare, » quumque pauca omnino sint Capitula, in quibus eo modo à Canonicis choro assistitur, ideoque receptæ in universa Ecclesia disciplinæ paucos illos adversari dignoscatur; quum insuper opinio illa nunquam in Congregatione Concilii Tridentini interpretationi præposita examinata sit, quin statim explosa fuerit, et improbata; quamvis præsumptis consuetudinibus, aliisque fundamentis, et rationibus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Ecclesiarum Patriarchalium hujus nostræ urbis super hoc instantibus: quum denique idem judicium prolatum reperiatur à pluribus Conciliis Provincialibus, ab hac etiam Apostolica Sede approbatis, et confirmatis: nihil jam reliquum esse videtur: quo-

minus pauciores universorum legi se accommodent. « Equidem » minimè nobis compertum est, quo peculiari titulo suffulti per- » suasum habeant unius, vel alterius Ecclesiæ Canonici, se mu- » neri suo satisfacere per simplicem in Choro assistentiam, absque » divinæ Psalmodiæ cantu. Verùm nisi illis præstò sit Aposto- » licum non præsumptum vel abrogatum, sed legitimum ac vigens » Privilegium sive Indultum, jure ac meritò verendum est, ne » isti, dum ita se gerunt, præbendarum ac distributionum fructus » minimè suos faciant; et consequenter ne ad eorum restitu- » tionem teneantur. » Quapropter vestrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque nobis, neque vobis apud divinum Judicem fraudi sit, si in hujusmodi re, quæ tanti est momenti, utpote quæ ad ipsius Dei cultum proximè spectat, abusus et corruptelas, quas arguendo et increpando evellere debebamus, dissimulatione ac silentio nostro fovisse et confirmasse inveniamur. Interea Fraternitatibus vestris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apostolicam Benedictionem amantissimè impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XIX. Augusti MDCCXLIV. Pontificatûs nostri Anno quinto.

EPISTOLA ENCYCLICA VI.

SUPER USURA.

Vix pervenit ad aures nostras, ob novam controversiam (nempe, an quidam contractus validus judicari debeat) nonnullas per Italiam disseminari sententias, quæ sanæ doctrinæ haud consentaneæ viderentur; cùm statim nostri Apostolici muneris partem esse duximus opportunum afferre remedium, ne malum ejusmodi, temporis diuturnitate, ac silentio, vires magis acquireret, aditumque ipsi intercludere, ne latiùs serperet, et incolumes adhuc Italiæ Civitates labefactaret.

Quapropter eam rationem, consiliumque suscepimus, quo Sedes Apostolica semper uti consuevit; quippe rem totam explicavimus nonnullis ex Venerabilibus Fratribus nostris sanctæ romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, qui sacræ Theologiæ scientia, et Canonicæ Disciplinæ studio ac peritia plurimùm commendantur: accivimus etiam plures Regulares in utraque facultate præstantes, quorum aliquos ex Monachis, alios ex Ordine Mendicantium, alios demum ex Clericis regularibus selegimus: Præsulem quoque Juris utriusque laurea præditum, et in foro diu versatum adhibuimus. Diem quartam indiximus Julii, qui nuper præteriit, ut coram nobis illi omnes convenirent, quibus naturam totius negotii declaravimus; quod illis antea cognitum perspectumque deprehendimus.

Post hæc præcepimus, ut omni partium studio, omnique cupiditate soluti, rem totam accuratè perpenderent, suasque opiniones scripto exararent; non tamen expetivimus ab ipsis, ut judicium ferrent de contractu, qui controversiæ causam initio

præbuerat, cùm plura documenta non suppeterent, quæ necessariò ad id requirebantur; sed ut certam de usuris doctrinam constituerent, cui non mediocre detrimentum inferre videbantur ea, quæ nuper in vulgus spargi cœperunt. Jussa fecerunt universi; nam suas sententias palam declararunt in duabus Congregationibus, quarum prima coram nobis habita est die 18 Julii; altera verò die prima Augusti, qui menses nuper elapsi sunt; ac demum easdem sententias Congregationis Secretario scriptas tradiderunt.

Porro hæc unanimi consensu probaverunt.

« I. Peccati genus illud, quod usura vocatur, quodque in contractu mutui propriam suam sedem, et locum habet, in eo est » repositum, quòd quis ex ipsomet mutuo, quod suapte natura » tantundem dumtaxat reddi postulat, quantum receptum est, » plus sibi reddi velit, quàm est receptum; ideoque ultra sortem, » lucrum aliquod, ipsius ratione mutui, sibi deberi contendat. » Omne propterea hujusmodi lucrum, quod sortem superet, illi» citum, et usurarium est.

» II. Neque verò ad istam labem purgandam, ullum arcessiri » subsidium poterit, vel ex eo, quòd id lucrum non excedens, et » nimium, sed moderatum; non magnum, sed exiguum sit: vel ex » eo, quòd is, à quo in lucrum solius causa mutui deposcitur, » non pauper, sed dives existat; nec datam sibi mutuo summam » relicturus otiosam, sed ad fortunas suas amplificandas, vel novis » coëmendis prædiis, vel quæstuosis agitandis negotiis, utilissimè » sit impensurus. Contra mutui siquidem legem, quæ necessariò in » dati atque redditi æqualitate versatur, agere ille convincitur, » quisquis eadem æqualitate semel posita, plus aliquid à quolibet, » vi mutui ipsius, cui per æquale jam satis est factum, exigere » adhuc non veretur: proindeque si acceperit, restituendo erit » obnoxius ex ejus obligatione justitiæ, quam commutativam ap» pellant, et cujus est, in humanis contractibus æqualitatem » cujusque propriam, et sanctè servare, et non servatam exactè » reparare.

» III. Per hæc autem nequaquam negatur, posse quandoque » unà cum mutui contractu quosdam alios, ut aiunt, titulos, eos» demque ipsimet universim naturæ mutui minimè innatos, et » intrinsecos, fortè concurrere; ex quibus justa omnino legitima» que causa consurgat quiddam amplius supra sortem ex mutuo » debitam ritè exigendi. Neque item negatur, posse multoties » pecuniam ab unoquoque suam, per alios diversæ prorsus natu» ræ à mutui natura contractus, rectè collocari et impendi, sive » ad proventus sibi annuos conquirendos, sive etiam ad licitam » mercaturam, et negotiationem exercendam, honestaque indi» dem lucra percipienda.

» IV. Quemadmodum verò in tot ejusmodi diversis contractuum generibus, si sua cujusque non servatur æqualitas, quidquid plus justo recipitur, si minùs ad usuram, (eò quòd omne » mutuum tam apertum, quàm palliatum absit) at certè ad aliam

» veram injustitiam restituendi onus pariter afferentem, spectare » compertum est; ita si ritè omnia peragantur, et ad justitiæ li- » bram exigantur, dubitandum non est, quin multiplex in iisdem » contractibus licitus modus et ratio suppetat humana commercia, » et fructuosam ipsam negotiationem ad publicum commodum » conservandi, ac frequentandi. Absit enim à Christianorum ani- » mis, ut per usuras, aut similes alienas injurias florere posse lu- » crosa commercia existiment: cùm contra ex ipso Oraculo divino » discamus, quòd justitia elevet gentem, miseros autem faciat po- » pulos peccatum.

» V. Sed illud diligenter animadvertendum est, falsò sibi quem- » quam, et nonnisi temerè persuasurum, reperiri semper, ac » præsto ubique esse, vel unà cum mutuo titulos alios legitimos, » vel secluso etiam mutuo, contractus alios justos, quorum vel titu- » lorum, vel contractuum præsidio, quotiescumque pecunia, fru- » mentum, aliudve id generis alteri cuicumque creditur, toties » semper liceat auctarium moderatum, ultra sortem integram sal- » vamque, recipere. Ita si quis censerit, non modò divinis docu- » mentis et Catholicæ Ecclesiæ de usura judicio, sed ipsi etiam » humano communi sensui, ac naturali rationi procul dubio ad- » versabitur. Neminem etiam id saltem latere potest, quòd mul- » tis in casibus teneatur homo, simplici ac nudo mutuo alteri » succurere, ipso præsertim Christo Domino edocente ☧ Volenti » mutuo à te, ne avertaris ☧, et quòd similiter multis in cir- » cumstantiis, præter unum mutuum, alteri nulli vero justoque » contractui locus esse possit. Quisquis igitur suæ conscientiæ » consultum velit, inquirat priùs diligenter oportet, verè ne cum » mutuo justus alius titulus, verè ne justus alter à mutuo contrac- » tus occurrat, quorum beneficio, quod quærit lucrum, omnis » labis expers, et immune reddatur. »

His verbis complectuntur, et explicant sententias suas Cardinales, ac Theologi, et viri Canonum peritissmi, quorum consilium in hoc gravissimo negotio postulavimus. Nos quoque privatum studium nostrum conferre in eamdem causam non prætermisimus, antequam Congregationes haberentur, et quo tempore habebantur, et ipsis etiam peractis; nam præstantium virorum suffragia, quæ modò commemoravimus, diligentissimè percurrimus. « Cùm hæc ita sint, approbamus, et confirmamus » quæcumque in sententiis superiùs expositis continentur; » cùm Scriptores plane omnes Theologiæ, et Canonum Professores, plura sacrarum litterarum testimonia, Pontificum Decessorum nostrorum Decreta, Conciliorum, et Patrum auctoritas, ad easdem sententias comprobandas pene conspirare videantur. Insuper apertissimè cognovimus Auctores, quibus contrariæ sententiæ referri debent, et eos pariter, qui illas fovent, ac tuentur, aut illis ansam, seu occasionem præbere videntur. Neque ignoramus, quanta sapientia et gravitate, defensionem veritatis susceperint Theologi finitimi illis Regionibus, ubi controversiæ ejusmodi principium habuerunt. Quare has litteras Encyclicas dedimus

iversis Italiæ Archiepiscopis, Episcopis, et Ordinariis, ut hæc
i, Venerabilis Frater, et cæteris omnibus innotescerent; et
ties Synodos celebrare, ad populum verba facere, eumque sa-
s doctrinis instruere contigerit, nihil omnino alienum profera-
ab iis sententiis, quas superiùs recensuimus. Admonemus
am vehementer, omnem sollicitudinem impendere, ne quis
vestris Diœcesibus audeat litteris, aut sermonibus contrarium
cere : si quis autem parere detrectaverit, illum obnoxium et
jectum declaramus pœnis per sacros Canones in eos propositis,
mandata Apostolica contempserint ac violaverint.

De contractu autem, qui novas has controversias excitavit, ni-
in præsentiarum statuimus, nihil etiam decernimus modò de
s contractibus, pro quibus Theologi, et Canonum Interpretes
liversas abeunt sententias. Attamen pietatis vestræ studium,
Religionem inflammandam existimamus, ut hæc, quæ subjici-
s, executioni demandetis.

Primùm gravissimis verbis populis vestris ostendite, usuræ
bem ac vitium à divinis litteris vehementer improbari; illud
uidem varias formas atque species induere, ut fideles Christi
nguine restitutos in libertatem et gratiam, rursus in extre-
am ruinam præcipites impellat; quocirca si pecuniam suam
llocare velint, diligenter caveant, ne cupiditate omnium ma-
rum fonte rapiantur, sed potiùs ab illis, qui doctrinæ ac vir-
tis gloria supra cæteros afferuntur, consilium exposcant.

Secundo loco, qui viribus suis, ac sapientiæ ita confidunt, ut
sponsum ferre de iis quæstionibus non dubitent, (quæ tamen
nud exiguam sacræ Theologiæ et Canonum scientiam requi-
unt) : ab extremis, quæ semper vitiosa sunt, longè se absti-
neant : etenim aliqui tanta severitate de iis rebus judicant, ut
uamlibet utilitatem ex pecunia desumptam accusent, tanquam
licitam, et cum usura conjunctam : contra verò nonnulli in-
ulgentes adeo, remissique sunt, ut quodcumque emolumen-
m ab usuræ turpitudine liberum existiment. Suis privatis
inionibus ne nimis adhæreant; sed priusquam responsum red-
ant, plures Scriptores examinent, qui magis inter cæteros
ædicantur; deinde eas partes suscipiant, quas tum ratione,
m auctoritate plane confirmatas intelligent. Quòd si disputatio
surgat, dum contractus aliquis in examen adducitur, nullæ
mino contumeliæ in eos confingantur, qui contrariam sen-
niam sequuntur, neque illam gravibus Censuris notandam
serant, si præsertim ratione, et præstantium Virorum tes-
moniis minimè careat : siquidem convicia, atque injuriæ vin-
lum Christianæ charitatis infringunt, et gravissimam populo
fensionem et scandalum præ se ferunt.

Tertio loco, qui ab omni usuræ labe se immunes, et integros
æstare volunt, suamque pecuniam ita alteri dare, ut fructum
gitimum solummodo percipiant, admonendi sunt, ut contrac-
m instituendum antea declarent, et conditiones inserendas
plicent, et quem fructum ex eadem pecunia postulent. Hæc

» magnopere conferunt non modò ad animi sollicitudinem et scr
» pulos evitandos, sed ad ipsum contractum in foro externo co
» probandum : hæc etiam aditum intercludunt disputationibu
» quæ non semel concitandæ sunt, ut clarè pateat, utrùm pec
» nia, quæ ritè data alteri esse videtur, revera tamen palliata
» usuram contineat.

» Quarto loco vos hortamur ne aditum relinquatis ineptis ill
» rum sermonibus, qui dictitant, de usuris hoc tempore quæsti
» nem institui, quæ solo nomine contineatur, cùm ex pecuni
» quæ qualibet ratione alteri conceditur, fructus ut plurimù
» comparetur. Etenim quàm falsum id sit, et à veritate alienun
» plane deprehendimus, si perpendamus naturam unius contrac
» tûs ab alterius natura prorsus diversam et sejunctam esse ; e
» ea pariter discrepare magnopere inter se, quæ à diversis int
» se contractibus consequuntur. Revera discrimen apertissimu
» intercedit fructum inter, qui jure licito ex pecunia desumitu
» ideoque potest in utroque foro retineri ; ac fructum, qui ex pe
» cunia illicitè conciliatur, ideoque fori utriusque judicio resti
» tuendus decernitur. Constat igitur, haud inanem de usur
» quæstionem hoc tempore proponi ob eam causam, quòd ut plu
» rimùm ex pecunia, quæ alteri tribuitur, fructus aliquis exci
» piatur. »

Hæc potissimùm vobis indicanda censuimus, sperantes fore ut mandetis executioni quæcumque per has litteras à nobis præscribuntur ; opportunis quoque remediis consuletis, utî confidimus, si fortè ob hanc novam de usuris controversiam in Diœces vestra turbæ concitentur, vel corruptelæ ad labefactandum sana doctrinæ candorem, et puritatem inducantur : postremo vobis et Gregi curæ vestræ concredito, Apostolicam Benedictione impertimur.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die primâ Novembris MDCCXLV. Pontificatûs nostri anno sexto.

EPISTOLA ENCYCLICA VII.

SUPER MATRIMONIIS SECRETIS.

Satis vobis compertum esse non dubitamus, *Venerabiles Fr tres*, eam semper fuisse piæ Matris Ecclesiæ vigilem curam, Sacramentum Matrimonii, *Magnum*, ab Apostolo nuncupatu publicè, et palam à fidelibus celebretur. Quod quidem ut dil gentiùs, quàm antea factum fuerat, in posterum ab omnibus o servaretur, sancta Tridentina Synodus Lateranensis Concilii su Innocentio III. celebrati vestigiis inhærendo, præcepit, ut in po terum, antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio co trahentium Parocho tribus continuis diebus festivis in Eccles inter Missarum solemnia publicè denuntietur : deindeque, nu legitimo concurrente impedimento, ad illius celebrationem facie Ecclesiæ coram Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius P rochi, seu Ordinarii licentia, et duobus, vel tribus testibus pr

sentibus ritè procedatur. Voluit etiam eadem sancta Synodus, apud Parochum diligenter librum custodiri, in quo conjugum et testium nomina, diesque, et locus Matrimonii describantur.

Providæ tamen hujusmodi leges, tanta auctoritate saluberrimè institutæ, prava horum temporum conditione sensim prolabi visæ sunt, et enerves propemodum reddi, ob Matrimonia usu nimis recepta, quæ occultè adeo celebrantur, ut illorum notitia, quantùm fieri potest, obliteretur, et in tenebris ignorantiæ perpetuò jaceat consepulta. In more etenim positum est, illa celebrari nullis præviis factis denunciationibus, coram solo Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia, adhibita præsentia tantùm duorum testium appositè à contrahentibus advocatorum, quorum fides nemini illorum est suspecta, remque peragi sæpe extra Ecclesiam, quandoque etiam intra illam, januis tamen occlusis, vel eo temporis momento, quo semota alterius cujusvis præsentia, scientia iniri Matrimonii præter Parochi, Contrahentium, testiumque personas, alios penitus effugiat.

Quantùm à Sacramenti dignitate, et ab ecclesiasticarum legum præscripto occulta hæc Matrimonia, *Conscientiæ* vulgò nuncupata, ut plurimùm abhorreant, satis superque conjicere quis poterit, qui mentis aciem ad exitiosos illorum effectus convertat. Hinc enim gravia ortum habent peccata, præsertim verò eorum, qui divini Judicii interminatione posthabita, priore uxore, cum qua clam contraxerunt, relicta, cum alia spe futuri Matrimonii decepta et in turpem secum vivendi licentiam abducta, palam contrahere promittunt. Quorumdam verò mentem ita pravæ cupiditates excæcant, ut novum contrahere secretum Matrimonium audeant post alterum secretò itidem contractum, et nondum prioris conjugis morte solutum, seseque magno scelere polygamos reddant. Alii etiam eò impudentiæ devenere ut in hujus magni Sacramenti contemptum, post primas secretò initas, et alteras aut publicè, aut privatim nuptias contrahendo, sese audaciùs polygamia pariter innodare non perhorrescant. Age verò quàm gravia, quàm nullo pacto ferenda ex his Matrimoniis mala oriantur. Si enim ad quamcumque Matrimonii suspicionem summovendam, virum seorsim à muliere vivere contingat, sublata est illico individua vitæ consuetudo, et contemptum est verbum Domini : « Adhærebit » homo uxori suæ, et erunt duo in carne una. » Sin hæc vitæ consuetudo servetur, nemo est, qui illam criminis non arguat, et utpote detestabilem, in scandali materiam non traducat. Neque illata per scandalum dispendia rependit subsecuta celebratio occulti Matrimonii, quod in tenebris delitescit, et ab omnibus ignoratur.

Leviora quoque damna non sunt, quæ susceptæ proli irrogantur. Sæpe enim contingit, illam à parentibus, et à matre præsertim amotam, nec piè, nec liberaliter institui ; sed incertis fortunæ casibus objectam relinqui ; nisi etiam parentes ipsi contra naturæ leges, ausu nefario illius vitæ insidientur. Ubi verò tam immane facinus parentes deterreat, illosque ad sobolem alendam, insti-

tuendamque humanitas ipsa compellat ; alia imminet liberis susceptis ex occulto Matrimonio lugenda avitarum facultatum, et bonorum jactura, pro quorum possessione assequenda quamvis clament jura sanguinis, illis tamen careant necesse est propter occulta parentum Matrimonia et ademptam legitimitatis, et filiationis probationem. Huic etiam malorum origini sunt referenda ipsa quoque secreta Matrimonia contracta à filiisfamiliâs contra patris justè dissentientis voluntatem ; ex quibus quàm gravia incommoda exoriri soleant, neminem latet. Quid plura? adeo invaluit malitia, ut quandoque in minoribus Ordinibus constituti pensiones, et beneficia, ad divinum cultum et ecclesiastica munia instituta, etiam post initum clam Matrimonium retinuerint, sibique de mammona iniquitatis loculos miserrimè comparaverint.

Deflenda hæc igitur potiùs uberibus lacrymis, quàm latiore calamo explicanda malorum congeries, cùm ex hac Apostolicæ Sedis specula omnes sibi vindicet nostræ vigilantiæ curas ; temperare non possumus, quin vos ipsos, Ven. Fratres, in partem nostræ sollicitudinis evocantes, vestram pietatem, et zelum excitemus ad custodiendas vigilias noctis super grege vobis credito, quem luctuosa horum temporum conditio in discrimen adducit. Primùm itaque periculi non infrequens occasio vos reddat difficiliores ad remittendum publicationes, à quibus contracturi Matrimonium sæpe per malitiosam suggestionem petunt dispensari. Quàm cautè, solerterque oporteat ea in re Episcopos versari, non obscura vobis à Concilio Tridentino exhibentur argumenta. Si enim (ait eadem sancta Synodus) probabilis fuerit suspicio Matrimonium malitiosè impediri posse, si præcesserint denuntiationes ; tunc vel una tantùm denunciatio fiat, vel saltem Parocho, et duobus testibus præsentibus Matrimonium celebretur, et deinde, ante illius consummationem denunciationes in Ecclesia fiant, ut si aliqua subsunt impedimenta, faciliùs detegantur. Præterea licèt Episcopo relictum sit omnimode super denunciationibus dispensare, hæc tamen facultas, non à sola dispensantis voluntate pendet, sed à Tridentino coercetur arctis prudentiæ, discretique arbitrii legibus ; quod idem est, ac legitimam causam dispensationis requirere.

Parem quoque, imò fortasse majorem vigilantiam necesse est à vobis adhiberi, ne post remissas denunciationes celebretur Matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote ab ipso Parocho, vel à vobis deputato, præsentibus duobus vel tribus testibus confidentibus, ne ulla celebrationis notitia, vel rumor oriatur. Id enim ut ad præscriptum sacrorum Canonum licitè fieri possit, non satis est obvia quævis, et vulgaris causa, sed gravis, urgens, et urgentissima requiritur. A sacro nostræ Pœnitentiariæ tribunali, eo potissimùm casu fit potestas ita celebrandi Matrimonium, quo vir, et fœmina in figura Matrimonii publicè degentes, et de quibus nulla viget criminis suspicio, in occulto tamen concubinatu perseverent ; facilè enim quisque conjiciet, quàm absonum esset,

eos à statu damnationis per gratiam Sacramenti revocandos, ad publicè contrahendum Matrimonium prævîis denunciationibus compelli. Hanc verò praxim vobis duximus proponendam, non quia dispensatio præmisso casui solùm congruat, cùm alii similes, et fortasse urgentiores esse possint, in quibus dispensari expediat; sed quia vestri pastoralis officii partes versari debent in sedulò investiganda et urgenti causa dispensationis, ne Matrimonia occultè celebrata luctuosos habeant exitus, quos intimo cordis mœrore recensuimus.

Hunc porro in scopum vos hortamur, et impensè admonemus, ut personarum Matrimonium secretò contrahere petentium diligens fiat à vobis inquisitio : an scilicet ejus qualitatis, gradûs, et conditionis sint; quæ id probè exposcant; an sint sui, vel alieni juris; an filiifamiliâs, quorum nuptiæ patri justè dissentienti sint invisæ : ab Episcopali etenim, quod geritis, munere nimiùm esset alienum, facilem præberi filio inobedientiæ occasionem; an res sit de personis ecclesiasticis, licèt in minoribus Ordinibus constitutis, pensiones, et beneficia ecclesiastica obtinentibus, ut detestabilis illorum retentio in statu uxorato congruis remediis postea compescatur. Potissimùm verò curet vestra sollicitudo, antequam secreti Matrimonii licentia concedatur, ut contrahentes clara, et indubia, et à quavis fraude immunia exhibeant documenta statûs liberi, ad avertendum ab iis, qui improbi sunt ingenii, polygamiæ periculum.

Quod attinet ad Ministrum secreti Matrimonii, volumus ad id munus deputari Parochum alterius ex contrahentibus, quem notitia personarum, experientia, et diuturnus rerum usus quovis Sacerdote extraneo peritiorem effecisse præsumuntur. Si quæ tamen vobis occurant circumstantiæ, quæ alium Sacerdotem loco Parochi exposcere videantur, gravi impellente causa, is sacerdos à vobis eligatur, qui probitate, et doctrina, et obeundi muneris peritia commendetur. Uni tamen, aut alteri Sacramenti Ministro à vobis deputando districtè præcipiatur, ne Matrimonio intersit, nisi priùs paterna charitate conjuges in Domino monuerit, sobolem procreandam regenerari quàmprimum oportere sacro Baptismatis lavacro; ac Christo Judici districtam reddituros esse rationem nisi filios ut legitimos agnoverint, eosque pietate, bonisque moribus imbuerint, et frui patiantur bonis temporalibus, à majoribus in supremis tabulis relictis, vel provida legum auctoritate delatis.

Celebrato autem Matrimonio, indilatè à Parocho, vel alio Sacerdote, coram quo initum est, exhibeatur Episcopo illius scriptum documentum, cum nota loci, et temporis, testiumque qui celebrationi interfuerunt. Vestrum erit postea diligenter incumbere, ut ad perennam gestæ rei memoriam præfatum documentum fideliter transcribatur in libro prorsus distincto ab altero, in quo Matrimonia publicè contracta de more annotantur. Hujusmodi liber pro Matrimoniis secretis appositè compactus, clausus et sigillis obsignatus, in vestra Episcopali Cancellaria cautè erit custo-

diendus : et eo tantùm casu resignari, et aperiri vestra accedente licentia eum patiemini, quo alia id genus Matrimonia describi oporteat, vel id sibi vindicet justitiæ administrandæ necessitas, vel demum quo aliquod documentum ab eo exposcant verum interesse habentes, quibus probationum aliunde petendarum non suppetit copia : sedulò tamen animadvertentes, ut, re absoluta, denuo claudatur, et sigillis, ut antea, obsignetur. Fides, seu attestationes clam celebrati Matrimonii à Parocho, vel Sacerdote, qui vices Parochi gessit, exarandæ, vobisque exhibendæ, transcribantur in dicto libro, prout jacent de verbo ad verbum à persona à vobis deputanda, quæ apud omnes integritatis, probatique nominis luculentum habeat testimonium. Fides verò, et attestationes ipsæ in secretiori loco sartæ, tectæque à vobis serventur.

Quòd si ex occulto hujusmodi Matrimonio prolem nasci contingat; eadem mundetur salutari aqua Baptismi in Ecclesia, in qua aliis infantibus hoc Sacramentum indistinctè confertur. Et quia ad operiendum clam initum Matrimonium facile est in libro baptizatorum nullam fieri mentionem parentum, et eorum nomina consultò reticeri, volumus, ac expressè mandamus, ut à patre baptizati, eoque defuncto, ab illius matre suscepta proles vobis denuncietur, dictaque denunciatio fiat vel immediatè per parentes ipsos, vel per litteras eorum charactere exaratas, vel per fide dignam personam ab ipsis parentibus designatam, ut certò et clarè vobis constet, quòd proles tali loco et tempore, vel reticitis, vel falsò expressis nominibus Parentum, baptizata, est legitima, licèt occulti Matrimonii fœdere procreata. Quæ sanè omnia cùm vobis innotuerint, ne illorum excidat memoria, in libro fideliter describentur ab eo, cui facta à vobis est potestas annotandi Matrimonia occultè celebrata. Liber, in quem baptizatorum, ac utriusque parentis nomina referentur, quamvis distingui debeat ab altero Matrimoniorum, eadem tamen diligentia, iisdemque cautelis in Cancellaria Episcopali clausus, et sigillis obsignatus erit custodiendus, prout librum Matrimoniorum cautè custodiri supra mandavimus.

Quia verò nonnulli deesse non possunt, qui propriæ conscientiæ vocibus obsurdescant, et nostris hisce mandatis parere negligant; debita pœnarum districtione pro modo culpæ à vobis puniantur. Quinimmo cùm satis nobis experientia compertum sit, in hujusmodi negotiis homines, in terram oculos declinantes ob humanos respectus, tardiores effici, et à recta agendi semita revocari; mandamus idcirco, Matrimonia occulta à vobis evulgari, et nota fieri, si certò vobis constiterit, ex aliquo Matrimonio occulto procreatam fuisse sobolem, et baptizatam suppressis parentum nominibus, nulla præstita vobis notitia, ut par erat, ab illius parentibus intra triginta dies à nativitate numerandos.

Ne autem contumaces, et inobedientes, violatæ fidei, proditique secreti Pastores suos insimulent; sedulò à vobis curandum est, ut à Parocho, vel alio Sacerdote pro secreta celebratione

Matrimonii à vobis deputando, conjuges clarè, et apertè moneantur, ea lege, et pacto illis permitti secreti Matrimonii celebrationem, ut soboles inde procreanda non solùm regeneretur sacro Baptismate, sed post Baptisma denuncietur Episcopo cum nota loci, et temporis administrati Sacramenti, ac sincera indicatione parentum, à quibus ortum habuit, quemadmodum supra præmissum est: alioquin Matrimonium licèt contractum data per Episcopum secreti fide, in lucem proferetur in gratiam filiorum, et ad propulsandam ab illis gravem, nulloque pacto ferendam jacturam. Volumus denique, ac mandamus fidem, seu attestationes Matrimonii clam initi, et sobolis ex eo procreatæ, excerptas ex dictis libris, modo, quo dictum est, apud vos cautè custodiendis, tantam promereri fidem, quantam sibi alii libri Parochiales Baptismatis, et Matrimonii vindicare consueverunt.

Hæc à vobis, Ven. Fratres, in hac temporum calamitate observari enixè præcipimus ad communem animarum salutem, et ad præsidium ecclesiasticæ disciplinæ, propter invalescentem hominum malitiam nova semper detrimenta vel patientis, vel reformidantis. Cæterum nostris hisce Litteris sublata nolumus ea validiora remedia, quæ huic malo, in diem ingruenti, consona dignoscet prudentia vestra, ad pastorale officium cumulatè obeundum. Vobis interea paternæ charitatis et benevolentiæ testem Apostolicam Benedictionem impertimur.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem die 17 Novembris 1741. Pontificatûs nostri anno secundo.

CAPUT II.

DECRETUM I.

Contra sollicitantes, et complices peccati turpis.

Sacramentum Pœnitentiæ, quam secundam post naufragium deperditæ gratiæ tabulam sancti Patres aptè nuncupârunt, nos licèt immerentes ad universi Dominici Gregis curam superna dispositione vocati, omne studium et pastoralem sollicitudinem adhibere tenemur, ne, quod post amissam Baptismi innocentiam datum est divina benignitate perfugium, per dæmonum fraudem, et hominum Dei beneficiis perversè utentium malitiam, naufragis, ac miseris peccatoribus luctuosum evadat exitium; et quod in salutem et curationem animarum à Deo, qui dives est in misericordia, institutum est, execrabili scelestorum quorumdam Sacerdotum improbitate in earum perniciem, atque interitum vertatur.

Dudum quidem à fel. rec. Gregorio Papa XV. Prædecessore nostro per suas litteras in forma Brevium sub datum Romæ apud S. Mariam Majorem die xxx. Augusti MDCXXII. Pontificatûs sui anno secundo, sapienter provisum fuit contra quoscumque Sacerdotes audiendis Confessionibus deputatos, ad turpia, et inhonesta sollicitantes: et deinceps successivis tem

poribus ad earum litterarum interpretationem, ac declarationem plura subinde à Congregatione Vener. Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sub die XI mensis Februarii anno Domini MDCLXI. prodierunt decreta, et à rec. mem. Alexandro PP. VII. pariter Prædecessore nostro in Congregatione Generali die 24 Septembr. MDCLXV. coram eo habita, inter alias ab evangelica veritate et sanctorum Patrum doctrina alienas, et dissonas propositiones, sexta videlicet et septima, huc revocandæ, damnatæ, et prohibitæ fuerunt. Nos itaque maturè perpendentes, quanti momenti sit ad æternam animarum salutem ea ubique exactè observari, èt quanti ad infirmas oves curandas et decorem S. Ecclesiæ Dei retinendum intersit, ne aliqui Sacerdotes Pœnitentiæ Sacramento nefariè abutentes pœnitentibus pro curatione vulnus, pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro medicina venenum porrigant; sed animo secum recolentes, se à Christo Domino Præsides, et Judices animarum constitutos, ea sanctitate, quæ sublimitati, ac dignitati muneris convenit, tam venerandum Sacramentum administrent : motu proprio, et ex certa scientia, ac matura deliberatione nostra præfatas litteras hujusmodi, ac omnia, et singula decreta prædicta ad illarum interpretationem, et declarationem emanata Apostolica auctoritate tenore præsentium approbamus, et confirmamus, illisque omnibus, et singulis inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus; atque etiam, quatenus opus sit, denuo committimus, et mandamus omnibus locorum Ordinariis omnium Regnorum, Provinciarum, civitatum, dominiorum, et locorum universi orbis Christiani in suis respectivè Diœcesibus, ut diligenter, omnique humano respectu postposito, inquirant, et procedant contra omnes, et singulos Sacerdotes, tam sæculares, quàm regulares quomodolibet exemptos, ac Sede Apostolicæ immediatè subjectos, quorumcumque Ordinum, Institutorum, Societatum, et Congregationum, et cujuscumque dignitatis, et præeminentiæ, aut quovis Privilegio, et indulto munitos, « qui aliquem pœnitentem, « quæcumque persona illa sit, vel in actu Sacramentalis Con« fessionis, vel ante, vel immediatè post Confessionem, vel oc« casione, aut prætextu Confessionis, vel etiam extra occasionem « Confessionis in Confessionali sive in alio loco ad Confessiones « audiendas destinato, aut electo simulatione audiendi ibidem « Confessionem, ad inhonesta et turpia sollicitare, vel provo« care, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per « scripturam, aut tunc, aut post legendam tentaverint, aut cùm « eis illicitos et inhonestos sermones, vel tractatus temerario « ausu habuerint : » et quos in aliquo ex hujusmodi nefariis excessibus culpabiles repererint, in eos pro criminum qualitate et circumstantiis severè animadvertant per condignas pœnas juxta memoratam Gregorii Prædecessoris nostri Constitutionem, quam hîc de verbo ad verbum pro inserta haberi volumus : dantes etiam, si opus sit, et rursus concedentes facultatem, ne delictum tam enorme, et Ecclesiæ Dei injuriosum remaneat ob probatio-

num defectum impunitum, jam aliàs in præfata Constitutione tributam procedendi cum testibus etiam singularibus, dummodo præsumptiones, indicia, et alia adminicula concurrant.

« Meminerint præterea omnes, et singuli Sacerdotes ad Confessiones audiendas constituti, teneri se, ac obligari suos pœnitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, sedulò monere juxta occurrentium casuum circumstantias de obligatione denunciandi locorum Ordinariis prædictis, personam, quæ sollicitationem commiserit, etiamsi Sacerdos sit, qui jurisdictione ad absolutionem validè impertiendam careat, aut sollicitatio inter Confessarium, et pœnitentem mutua fuerit, sive sollicitationi pœnitens consenserit, sive consensum minimè præstiterit, vel longum tempus post ipsam sollicitationem jam effluxerit, aut sollicitatio à Confessario, non pro se ipso, sed pro alia persona peracta fuerit. Caveant insuper diligenter Confessarii, ne pœnitentibus, quos noverint jam ab alio sollicitatos, Sacramentalem absolutionem impertiant, nisi priùs denunciationem prædictam ad effectum perducentes delinquentem indicaverint competenti Judici, vel saltem se, cùm primùm poterunt, delaturos spondeant, ac promittant.

« Et quoniam improbi quidam homines reperiuntur, qui vel odio, vel ira, vel alia indigna causa commoti, aliorum impiis suasionibus aut promissis, aut blanditiis, aut minis, aut alio quovis modo incitati, tremendo Dei judicio posthabito, et Ecclesiæ auctoritate contempta, innoxios Sacerdotes apud ecclesiasticos Judices falsò sollicitationis insimulant : ut igitur tam nefaria audacia, et tam detestabile facinus metu magnitudinis pœnæ coerceatur, quæcumque persona, quæ execrabili hujusmodi flagitio se inquinaverit, vel per seipsum innocentes Confessarios impiè calumniando, vel scelestè procurando, ut id ab aliis fiat, à quocumque Sacerdote quovis privilegio, auctoritate, et dignitate munito, præterquam à nobis, nostrisque successoribus, nisi in fine vitæ, et excepto mortis articulo, spe absolutionis obtinendæ, quam nobis, et successoribus prædictis reservamus, perpetuò careat. »

Demum magnopere cupientes à Sacerdotalis Judicii, et Sacri tribunalis sanctitate omnem turpitudinis occasionem, et Sacramentorum contemptum, et Ecclesiæ injuriam longè summovere et tam exitiosa hujusmodi mala prorsus eliminare, et quantùm in Domino possumus, animarum periculis occurrere, quas sacrilegi quidam dæmonis potiùs, quàm Dei ministri, loco eas per Sacramentum Creatori suo, ac nostro reconciliandi, « majori peccatorum mole onerantes in profundum iniquitatis barathrum nefariè submergunt, nonnullorum Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium et aliquorum in Theologia Magistrorum consilio desuper adhibito, accedentibus quoque iteratis plurium Episcoporum supplicationibus, hac nostra in perpetuum valitura sanctione, quemadmodum à plurimis Episcopis per Synodales suas Constitutiones jam factum esse novi-

» mus, omnibus et singulis Sacerdotibus, tam secularibus quàm » regularibus cujuscumque Ordinis ac dignitatis, tametsi alioquin » ad Confessiones excipiendas approbatis et quovis Privilegio et » indulto, etiam speciali expressione, et specialissima nota, et » mentione digna suffultis, Auctoritate Apostolica, et nostræ po- » testatis plenitudine interdicimus, et prohibemus, ne aliquis » eorum extra casum extremæ necessitatis, nimirum in ipsius » mortis articulo, et deficiente tunc quocumque alio Sacerdote, » qui Confessarii munus obire possit, Confessionem Sacramen- » talem personæ complicis in peccato turpi atque inhonesto contra » sextum Decalogi præceptum commisso excipere audeat, sub- » lata propterea illi ipsi quacumque auctoritate, et jurisdictione » ad qualemcumque personam ab hujusmodi culpa absolvendam, » adeo quidem, ut absolutio, si quam impertierit, nulla, atque » irrita omnino sit, tanquam impertita à Sacerdote, qui juris- » dictione, ac facultate ad validè absolvendum necessaria privatus » existit, quam ei, per præsentes has nostras, adimere intendi- » mus : et nihilhominus si quis Confessarius secus facere ausus » fuerit, majoris quoque excommunicationis pœnam, à qua ab- » solvendi potestatem nobis solis, nostrisque successoribus dum- » taxat reservamus, ipso facto incurrat. Declarantes etiam, et » decernentes, quòd nec etiam in vim cujuscumque Jubilæi, aut » etiam Bullæ, quæ appellatur Cruciatæ sanctæ, aut alterius » cujuslibet Indulti, Confessionem dicti complicis hujusmodi » quisquam valeat excipere, eique Sacramentalem absolutionem » elargiri; cùm ad hunc effectum, et in hoc casu nullus Confes- » sarius, utpote qui in hujusmodi peccati, et pœnitentis genere, » jurisdictione, ut præfertur, careat, et absolvendi facultate à » nobis privatus existat, habendus sit pro Confessario legitimo, » et approbato. Non obstantibus Constitutionibus, et Ordina- » tionibus Apostolicis, præsertim, quæ nuncupantur Cruciatæ » sanctæ, vel Jubilæi universalis, et plenarii, necnon quibusvis » Ecclesiarum, et Monasteriorum, et Ordinum quorumlibet, » quorum ipsi Sacerdotes fuerint, etiam juramento, confirma- » tione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis » et consuetudinibus, privilegiis quoque, Indultis, et Litteris » Apostolicis sub quibuscumque tenoribus, et formis, ac cum » quibusvis clausulis, et decretis, etiam motu proprio, aut alias » quomodolibet concessis, etiam iteratis vicibus approbatis, et » innovatis, quibus omnibus, eorum tenores præsentibus pro » expressis habentes hac vice dumtaxat specialiter, et expressè » derogamus, cæterisque contrariis quibuscumque. »

Volumus demum, ac præcipimus, ut omnes locorum Ordinarii, tam præsentes, quàm futuri pro tempore existentes, in approbatione Confessariorum, tam prædictam Constitutionem Gregorii Prædecessoris nostri, quàm præsensem hanc nostram ab omnibus Sacerdotibus approbandis attentè legi, et accuratè observari curent, moneantque eos in Domino, atque hortentur, ut sacrum Ministerium ipsorum fidei commissum summa animi

innocentia, morum puritate, judicii integritate peragant, exhibeantque semetipsos, ut Ministros Christi, et dispensatores Mysteriorum Dei. Memores præterea sint, se locum tenere, ac vices obire summi, atque æterni Sacerdotis, qui Sanctus, innocens, impollutus per Spiritum Sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, ut emundaret conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi. Sedulò igitur studeant, diligenterque caveant, ne quærentibus, et pulsantibus eorum culpa cœlum claudatur, ne deperditæ oves ad ovile dominicum redire properantes eorum manibus ferarum dentibus dilaniandæ tradantur, ne prodigi filii egentes, et saucii, ad cœlestem Patrem revertentes, nefaria eorum improbitate gravioribus peccatorum vulneribus, dum adhuc in via sunt, confodiantur.

Ut autem præsentes Litteræ ad omnium notitiam faciliùs deveniant, et nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas, seu earum exempla ad valvas Ecclesiæ Lateranensis, et Basilicæ Principis Apostolorum, nec non Cancellariæ Apostolicæ, Curiæque Generalis in Monte Citatorio, ac in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris est, affigi, et publicari, sicque publicatas, et affixas omnes, et singulos, quos illæ concernunt, perinde arctare, et afficere, ac si unicuique eorum nominatim, et personaliter intimatæ fuissent : utque ipsarum præsentium Litterarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides tam in judicio, quàm extra illud, ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ voluntatis, sanctionis, præcepti, mandati, et derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraïre. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quadragesimo primo, Kal. Junii Pontificatûs nostri anno primo.

DECRETUM II.

Contra eosdem complices etc.

Apostolici muneris partes in procuranda præcipuè rerum sacrarum pura illibataque penitus administratione versari debere probè intelligentes, non modò, et assiduis hortationibus, et justa, ubi res postulat, legum severitate, ut ab Ecclesiasticis quibusque Ministris sancta sanctè tractentur, quantùm cum Domino possumus, providere studemus; verùm etiam leges ipsas, ne fortè sinistris interpretationibus in alterutram extremam partem, aut immoderati rigoris, aut detestabilis laxitatis perperam detorqueantur, opportunè communire ac roborare pro earumdem tuendo vigore, cùm occasio poposcerit, non prætermittimus.

Sanè cùm nos aliàs per quamdam nostram Constitutionem, cujus initium est, *Sacramentum pœnitentiæ,* anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quadragesimo primo Kal. Junii Pontificatûs nostri anno primo editam, omnibus, et singulis Sacerdotibus tam sæcularibus, quàm regularibus interdixerimus, et prohibuerimus, « ne aliquis eorum, extra casum extremæ ne-» cessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, et deficiente tunc » quocumque alio Sacerdote, qui Confessarii munus obire possit, » Confessionem Sacramentalem personæ complicis in peccato turpi atque inhonesto, contra sextùm Decalogi præceptum commisso, excipere auderet; ita ut absolutio, si quam impertivisset, nulla, atque irrita omnino esset, tanquam impertita à Sacerdote, qui jurisdictione et facultate, ad validè absolvendum necessaria, ipsi per nos vigore ejusdem Constitutionis adempta, privatus existeret, et aliàs prout in memorata Constitutione, cujus tenorem præsentibus pro plenè et sufficienter expresso et inserto haberi volumus, uberiùs dicitur contineri. Cùm nos subinde super ea dictæ Constitutionis parte, quæ mortis articulum respicit, dubitationes quasdam exortas fuisse acceperimus, quarum resolutionem privato cujusque judicio relinquendam minimè existimamus, ne lex incertis conjecturis, et opinionibus jactata in sensus à mente nostra alienos forsitan distrahatur, ejusque vigor paulatim langueat, atque enervetur : hinc est, quòd nos omnem dubitandi rationem, quantùm cum Domino possumus, de medio auferre cupientes, motu proprio, ac ex certa scientia, et matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine memoratam Constitutionem nostram cum omnibus, et singulis in ea contentis tenore præsentium, quatenus opus sit, confirmamus, illamque integrè, penitus, et omnino, atque ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocumque spectabit, inviolabiliter, et inconcussè observari præcipimus, et mandamus. Præterea habita super his cùm Venerabili Fratre nostro Vincentio Episcopo Prænestino sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali Petra nuncupato, Pœnitentiario nostro majori, ac dilectis filiis Officii Pœnitentiariæ Apostolicæ Ministris, qui rem jussu nostro maturè perpenderunt, deliberatione, motu, scientia, et potestatis plenitudine paribus, edicimus, ac declaramus eadem « Consti-» tutione singulis, ut supra, Sacerdotibus, quemadmodum in-» terdictum non est in mortis articulo personam in prædicto » turpi peccato complicem confitentem audire, atque ab hujus-» modi quoque culpa ritè contritam absolvere, deficiente tunc quo-» cumque alio Sacerdote, qui Confessarii munus obire possit, ita » interdici re ipsa, et prohiberi prædicto modo tunc audire, et » absolvere, ut si alius aliquis Sacerdos non defuerit, etiamsi » fortè iste alius simplex tantummodo Sacerdos fuerit, sive aliàs » ad confessiones audiendas non approbatus, possit nihilominus » ipse Sacerdos simplex confessionem excipere ac absolutionem » impertiri. Porro, si casûs urgentis qualitas, et concurrentes » circumstantiæ, quæ vitari non possint, ejusmodi fuerint, ut

» alius Sacerdos ad audiendam consitutæ in dicto articulo per-
» sonæ confessionem vocari, aut accedere sine gravi aliqua exo-
» ritura infamia, vel scandalo nequeat, tunc alium Sacerdotem
» perinde haberi, censerique posse, ac si revera abesset, atque
» deficeret; ac proinde in eo rerum statu non prohiberi socio
» criminis Sacerdoti absolutionem pœnitenti ab eo quoque cri-
» mine impertiri. Sciat autem complex ejusmodi Sacerdos, et
» seriò animadvertat, fore se re ipsa coram Deo, qui irrideri
» non potest, reum gravis adversùs prædictam nostram Consti-
» tutionem inobedientiæ, latisque in ea pœnis obnoxium, si præ-
» dictæ infamiæ, aut scandali pericula sibi ultro ipse confingat,
» ubi non sunt: imò intelligat, teneri se graviter hujusmodi
» pericula, quantùm in se erit, antevertere, vel removere oppor-
» tunis adhibitis mediis, unde fiat, ut alteri cuivis Sacerdoti
» locus pateat illius confessionis absque ullius infamia, vel scan-
» dalo audiendæ. Ita enim ipsum teneri vigore memoratæ nos-
» træ Constitutionis declaramus, et nunc quoque ita ipsi facien-
» dum esse districtè mandamus, et præcipimus. Quòd si idem
» Sacerdos aut quovis modo sese nulla gravi necessitate compul-
» sus ingesserit, aut ubi infamiæ, vel scandali periculum ti-
» metur, si alterius Sacerdotis opera requirenda sit, ipse ad id
» periculum avertendum congrua media adhibere de industria
» neglexerit, atque ita personæ in dicto crimine complicis, eoque
» in articulo, ut præfertur, constitutæ Sacramentalem confessio-
» nem excipere, ab eoque crimine absolutionem largiri nulla,
» sicut præmittitur, necessaria causa cogente præsumpserit,
» quamvis hujusmodi absolutio valida futura sit, dummodo ex
» parte pœnitentis dispositiones à Christo Domino ad Sacramenti
» pœnitentiæ valorem requisitæ non defuerint (non intendimus
» enim pro formidando mortis articulo eidem Sacerdoti, quan-
» tumvis indigno, necessariam jurisdictionem auferre, ne hac
» ipsa occasione aliquis pereat): nihilominus Sacerdos ipse vio-
» latæ ausu ejusmodi temerario legis pœnas nequaquam effugiet,
» ac propterea latam in dicta Constitutione majorem excommuni-
» cationem, eodemque plane modo, quo ibidem decernitur, no-
» bis, et huic sanctæ Sedi reservatam incurret, prout illum eo
» ipso incurrere declaramus, volumus, atque statuimus. Non obs-
» tantibus omnibus, et singulis illis, quæ in præfata nostra Cons-
» titutione voluimus non obstare, cæterisque contrariis quibus-
» cumque. » Volumus autem, ut earumdem præsentium Litterarum transumptis, seu exemplis etiam impressis manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides in judicio, et extra illud ubique locorum habeatur, quæ haberetur ipsis præsentibus si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die octava Februarii, anno millesimo septingentesimo quadragesimo quinto, Pontificatûs nostri anno quinto.

DECRETUM III.

Contra sollicitantes, et Sacrificio Missæ abutentes.

In Generali Congregatione sanctæ Romanæ et universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Quirinali coram Sanctissimo Domino nostro Domino BENEDICTO Divina Providentia Papa XIV, et Eminentiss. ac Reverendis. DD. S. R. E. Cardinalibus adversùs hæreticam pravitatem Inquisitoribus Generalibus à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus Dominus noster sollicitè animadvertens, quàm grave sit delictum illorum perditorum hominum, qui sacrosancto Missæ Sacrificio, ac salutaris pœnitentiæ Sacramento, ad animarum reparationem à Christo Domino institutis, in illarum perniciem et damnationem abutuntur « decrevit, quòd in posterum » Sacerdotes tam sæculares, quàm regulares cujuscumque Ordi- » nis, Instituti, Congregationis, et Societatis etiam de necessitate » exprimendæ, vel in actu Sacramentalis Confessionis sive illius » occasione, aut prætextu, ad turpia sollicitantes, vel Sacrificio » Missæ abutentes ad sortilegia, præter pœnas Jure, et Aposto- » licis Constitutionibus, et signanter San. Mem. Sixti V. et Gre- » gorii XV. contra eosdem inflictas perpetuam etiam inhabilita- » tionem incurrant ad præfati Sacrificii celebrationem; » quòdque ejusmodi Decretum significetur singulis cujuscumque Ordinis Superioribus, ac Præpositis, ad hoc, ut de illo, sicuti et de prædictis, aliisque Summorum Pontificum Constitutionibus juxta præscriptum in generali Decreto supremæ Inquisitionis die 15 Decembris 1633 semel saltem in anno, id est Feria sexta post octavam Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis in publica Mensa, vel in Capitulo ad hoc specialiter convocato, ac insuper in quocumque Generali, vel Provinciali Capitulo, vel alio quovis nomine nuncupato Capitulari congressu suos subditos, ac Religiosos commonendos curent, ejusdemque commonitionis coram suprema Congregatione juratum testimonium exhibeant.

DECRETUM IV.

Contra Confessarios exquirentes nomen Complicis.

Ubi primùm de perversa quadam et absurda praxi in Sacramento pœnitentiæ administrando apud nonnullos Confessarios in Portugalliæ et Algarbiorum Regnis introduci cœpta, non sine animi nostri dolore, nuntium accepimus non levi aliquo incertoque rumore ad nos perlatum, sed ita gravibus, solidisque fundamentis innixum, ut prudentem omnino fidem de periculi cum veritate, tum magnitudine facerent; prætermittere non potuimus, quin continuò datis ad Venerabiles Fratres eorumdem Regnorum ac Ditionum Archiepiscopos et Episcopos Apostolicis nostris Litteris, remedium nascenti malo quàm promptissimè adhiberemus. Earum verò Litterarum die septima mensis Julii superioris anni

millesimi septingentesimi quadragesimi quinti editarum, quas præsenti huic nostræ Constitutioni inserendas existimamus, hic tenor erat.

« Suprema omnium Ecclesiarum sollicitudo, et divina Jesu » Christi omnium Pastorum Principis, cujus vices plane imme- » rentes gerimus, charitas assiduè urget nos, ut pro commissa » divinitus imbecillitati nostræ universi Dominici gregis cura » semper advigilantes, periculis animarum, sicubi fortè superim- » penderint, per omnes Christiani Orbis populos ac nationes » opportunè, quantùm cum Domino possumus, occurramus, atque » iis præcipuè Regnis, et locis peculiari quodam Apostolicæ nos- » træ charitatis studio, auctoritatisque providentia consulamus, » in quibus cùm fides, religio, pietas quàm maximè floreant, cal- » lidus humani generis hostis nocere fidelibus dum aperto bello » desperat, per insidias molitur, in Angelum scilicet sese lucis » transfigurans, et ementita boni specie incautis illudens, qua ex » arte non minora sæpe animarum detrimenta, quàm ex aggres- » sione manifesta, esse proventura nequissimus veterator confidit. » In harum autem fraudum numero computamus, quod in flo- » rentissimis Portugalliæ, et Algarbiorum Regnis et ditionibus, » quibus vos Antistites summa cum Sacerdotalis virtutis vestræ » commendatione præsidetis, et quibus pro singulari erga Ca- » tholicam Ecclesiam, atque Apostolicam hanc sanctam Sedem » observantia meritæ debentur laudes, nuper evenisse non sine » ingenti animi nostri dolore cognovimus. » Pervenit enim haud ita pridem ad aures nostras, nonnullos istarum partium Confes- sarios falsa zeli imagine seduci se passos, sed à zelo secundùm scientiam longè aberrantes, perversam quamdam, et perniciosam praxim in audiendis Christi fidelium confessionibus, et in salu- berrimo pœnitentiæ Sacramento administrando, invehere atque introducere cœpisse; ut videlicet, si fortè in pœnitentes incidis- sent socium criminis habentes, ab iisdem pœnitentibus socii hu- jusmodi, seu complicis nomen passim exquirerent; atque ad illud sibi revelandum non inducere modò suadendo conarentur; sed, quod detestabilius est, denuntiata quoque, nisi revelarent, abso- lutionis Sacramentalis negatione, prorsus adigerent, atque com- pellerent: imò etiam complicis ejusdem nedum nomen, sed ha- bitationis insuper locum sibi exigerent designari. « Quam illi qui- » dem intolerandam imprudentiam tum procurandæ complicis » correctionis aliorumque bonorum colligendorum specioso præ- » textu colorare, tum emendicatis quibusdam Doctorum opinio- » nibus defendere non dubitarent; cùm revera opiniones hujus- » modi vel falsas, et erroneas sequendo, vel veras, et sanas malè » applicando, perniciem tam suis, quàm pœnitentium animabus » consciscerent; ac sese præterea plurium gravium damnorum, » quæ inde facilè consecutura fore prævidere debuerant, reos co- » ram Deo æterno judice constituerent. Et verò jam secuta fuisse » multa ejusmodi damna infelici experientia compertum est: nec » fieri potuit, quin ea de causa, et obloquutiones, et scandala, et

» non Ministrorum tantùm, sed sacri etiam ipsius ministerii » odium, et animorum ingens conturbatio in populo fideli exorta » sint. Tristia nos hæc nuncia cùm accepimus, simul audivimus, » contra exitialem hujusmodi abusum protinus justa indignatione » pro munere suo commotos fuisse dilectos Filios nostros S. R. E. » Cardinales Nunum à Cunha in iisdem Portugalliæ, et Algar- » biorum Regnis Generalem Inquisitorem, et Thomam de Al- » meyda Patriarcham Lisbonensem, atque utrumque sollicitè » gliscenti malo compescendo, atque etiam eradicando allaborasse. » Nos autem, ne in tam gravi animarum discrimine ulla ex parte » Apostolico nostro Ministerio deesse videamur, neve mentem hac » super re nostram apud vos obscuram et ambiguam esse sina- » mus; » notum vobis esse volumus, memoratam superiùs praxim penitus reprobandam esse, eamdemque à nobis per præsentes nostras in forma Brevis Litteras reprobari, atque damnari, tanquam scandalosam, et perniciosam, ac tam famæ proximorum, quàm ipsi etiam Sacramento injuriosam, tendentemque ad sacro- sancti sigilli Sacramentalis violationem, atque ab ejusdem pœni- tentiæ Sacramenti tantopere proficuo, et necessario usu fideles abalienantem. « Eapropter, Venerabiles Fratres, quanquam de » pastorali vestra vigilantia nihil est, quod dubitemus : supremi » tamen officii quoque nostri esse censemus, alacritatem ipsam » vestram hac Mentis nostræ aperta significatione, et Apostolicis » insuper hortationibus nostris intentiùs acuere, et excitare, ut » pro se quisque vestrûm opportunioribus, quascumque prudentia » suggesserit, initis rationibus, et efficacioribus quibusque juris » remediis, quoad opus fuerit, contra delinquentes Ministros » adhibitis, noxiam hujusmodi novitatem strenuè insectemini, » ac pene nascentem opprimatis, neque patiamini traditis curæ » vestræ ovibus ibi offendiculum parari, ubi salus à Christo po- » sita est, ab eoque divinæ misericordiæ fonte illas averti, ac de- » terreri, ad quem ab eodem Redemptore nostro ad abluendas, » dealbandasque in sanguine suo animas amantissimè invitantur. » Interea, dum à zelo vestro, ac prudentia luculentiora nobis certò » pollicemur vestræ pietatis et observantiæ argumenta, Aposto- » licam Benedictionem cum uberrima cœlestium charismatum » copia conjunctam vobis, Venerabiles Fratres, ex animo imper- » timur. Volumus autem, ut præsentium transumptis, sive exem- » plis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, » et sigillo personæ in dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, » eadem prorsus ubique fides adhibeatur, quæ præsentibus adhi- » beretur, et adhiberi posset, si forent exhibitæ, vel ostensæ. » Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo » Piscatoris die VII mensis Julii MDCCXLV, Pontificatûs nos- » tri anno quinto. *Cajetanus Amatus.* »

Has porro nos Litteras in forma Brevis tunc datas iterum præsentibus nostris confirmamus, et roboramus, easque ab omnibus, et singulis fideliter, exactèque observari injungimus, atque præcipimus.

« Statuentes insuper, ac decernentes, ut quicumque cujusvis » statûs, gradûs, conditionis, dignitatis, et ordinis, etiam speciali » et individua, ad effectum ut hisce nostris præsentibus com- » prehendantur, mentione et expressione digni, ausus in posterum » fuerit docere licitam esse hujusmodi praxim, prout ea in relato » nostro Brevi exponitur ac reprobatur, vel scribere, aut loqui » præsumpserit in ejusdem damnatæ praxis defensionem ; vel ea, » quæ in dicto Brevi contra eamdem praxim decreta sunt, im- » pugnare, aut in alienos sensus temerè detorquere, seu inter- » pretari, incidat ipso facto in excommunicationem, à qua non » possit, præterquam in articulo mortis, ab alio, quacumque » etiam dignitate fulgente, vel auctoritate suffulto, nisi à nobis, » vel à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi. »

Et quia non modò cavendum est, ut, quæ sunt à nobis in præinsertis Litteris decreta, ab omni impugnatione, contradictione, pravaque interpretatione salva sint, et immunia, verùm etiam, ne quis in Sacramenti Pœnitentiæ administratione ab eorum omnimoda observantia unquam recedat; idcirco omnibus et singulis Confessariis utriusque Cleri tam sæcularis, quàm regularis, quantumvis exempti, et quacumque speciali et expressa mentione aliàs fortasse nominandi, graviter et districtè, divini interminatione judicii, atque in virtute sanctæ obedientiæ, prohibemus, « ne conformiter ad prædictam reprobatam praxim » pœnitentes, qui peccatum, seu crimen aliquod, cujus socium, » aut socios habuerint, ipsis in Tribunali Pœnitentiæ confiteantur, » interrogare præsumant de nomine socii, seu complicis, loco » habitationis, vel aliis hujusmodi adjunctis, sive circumstantiis, » expressionem, magisque individuam ejusdem complicis mani- » festationem concernentibus; eidem pœnitenti, si manifestare » renuerit, Sacramentalem absolutionem denegando : alioquin » noverint sese, ultra peccati lethalis incursum, suspensioni ab » officio audiendarum confessionum, aliisque etiam gravioribus » pœnis fore subjiciendos. »

Præterea quoniam contra damnatum hujusmodi exitialem abusum, ne cum animarum pernicie radices agat, necesse ducimus modum, ac formam etiam in foro externo procedendi, et ultrices adversùs reos pœnas imponendi, statuere, atque ordinare; omnesque super hoc exorituras, vel etiam jam exortas dissensiones componere, et penitus amputare; volumus, decernimus, ac declaramus, « quòd docentes, ut supra, licitam esse praxim à » nobis jam reprobatam, vel in ejusdem praxis defensionem » scribentes, aut loquentes, vel ejusdem reprobationem in me- » morato nostro Brevi contentam impugnantes, aut perversè » interpretantes, in Officio sanctæ Inquisitionis prædictorum » Regnorum atque ditionum severè puniantur, et contra eos, et » eorum quemlibet in eodem Officio procedatur, non minùs ac » contra illos ibidem procedi solet, qui asserunt, tradunt, tuentur » opiniones scandalosas, perniciosas, et utì tales à Sede Aposto- » licâ rejectas, et condemnatas.

« Similiter in eodem Officio procedendum erit et procedi » volumus ac statuimus contra Confessarios quoque, ut supra » delinquentes, ac de nomine complicis pœnitentem interro- » gantes, eidemque pœnitenti, nisi illud sibi manifestet, absolu- » tionem denegantes. Dummodo tamen hujusmodi interrogandi, » ac denegandi actus talibus circumstantiis conjunctus sit, ac con- » vestitus, quæ sic agentem Confessarium de adhæsione ad præ- » dictam reprobatam praxim, tamquam ad licitam, vel alio quo- » vis modo de prava credulitate suspectum reddant.»

Itaque contra prædictos omnes et singulos delinquentes tam sæculares, quàm quorumvis etiam quomodolibet exemptorum, ac sedi Apostolicæ immediatè subjectorum Ordinum, Institutorum, Societatum, et Congregationum Regulares, cujuscumque dignitatis, ac præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti existant, et quorum specialis et nominatim mentio facienda sit, prædictorum regnorum, ac ditionum Inquisitores, potestate à nobis tradita, et quatenus opus sit, præsentium tenore de novo concessa, prout in causis fidei, juxta sacrorum Canonum formam, nec non sancti Officii Inquisitionis hujusmodi constitutiones, privilegia, consuetudines, et decreta, diligenter inquirant, et procedant, et quos in aliquo ex hujusmodi excessibus culpabiles repererint, in eos, pro criminum qualitate, et circumstantiis, suspensionis ab officio confessiones audiendi, vel etiam ab executione Ordinum, privationis Beneficiorum, Dignitatum, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis activæ ac passivæ, si Regulares fuerint, aliasque pœnas decernant; omnes etiam, vel earum tantùm aliquas, in perpetuum, vel ad tempus infligendo.

« Quicumque verò alium quemlibet aliquo ex supradictis mo- » dis deliquisse cognoverint, eum intra terminum dierum, in » Edictis sancti Officii ejusmodi Inquisitionis præfigi solitum, » eidem sancto Officio denunciare teneantur : alioquin pœnas » non denunciantibus per eadem Edicta infligi consuetas incur- » rant. Verumtamen ab hujusmodi onere denunciandi justis de » causis eximi volumus et eximimus personam ipsam pœnitentem » dumtaxat in causa propria, id est in casu, quòd suum peccatum » confitens, à Confessario adigatur ad sibi manifestandum no- » men complicis in eodem peccato : tunc enim pœnitentem hu- » jusmodi ab obligatione eumdem Confessarium denunciandi » liberamus. Sed quando aliunde, quàm ex propria, ut dictum » est, confessione, noverit Confessarium aliquo ex superiùs enu- » meratis, et sancto Officio denunciandis modis deliquisse, tunc » eum et ipse denunciare ex ista aliunde habita notitia teneatur.

« Quòd si Confessarii de complicis nomine perperam interro- » gantis, absolutionemque, ni sibi detegatur, denegantis actum » contingat ejusmodi esse, ut, quamvis imprudens, et malus, » simplex tamen quidam, et nudus actus fuerit, id est iis cir- » cumstantiis destitutus, quæ de prava credulitate, vel de mala » adhæsione ad praxim in sæpe dicto nostro Brevi reprobatam,

» tamquam ad licitam, eumdem Confessarium suspectum red-
» dant; tunc istiusmodi delictum, neque denuntiationis oneri,
» neque sancti Officii prædicti cognitioni subjectum erit; sed de
» illo cognoscere, atque in delinquentem Confessarium per sus-
» pensionem ab audiendis confessionibus, vel alias canonicas et
» legitimas pœnas pro delicti modo animadvertere, ad locorum
» Ordinarios in sua cujusque Diœcesi omnino spectabit. »

His igitur circa ordinem, formam, modumque contra ejusmodi delinquentes procedendi, ut præfertur, constitutis, ac suis unicuique Judici ecclesiastico juribus assignatis, et distributis; hanc nos deinceps regulam ab omnibus observari ac custodiri volumus, et mandamus, si quando talia delicta deprehendi contigerit, quæ tamen haud unquam posthac eventura in Domino confidimus, accedente insuper præclara inclytæ Lusitanæ nationis universæ erga Sedem Apostolicam observantia et obedientia, nec non eximia tum istius sanctæ Inquisitionis Officii, tum cujusque loci Ordinariorum nunquam defutura vigilantia. Quapropter quæcumque aliter, quàm præsentibus nostris decrevimus et constituimus, sive in Edictis præfati Officii Inquisitionis, sive in quibuslibet quorumvis Ordinariorum mandatis, aut pastoralibus Litteris, vel decretis antehac statuta prodierunt, ea nos, quoniam post Apostolicam hanc à nobis propositam agendi, seu judicandi normam, minùs necessaria fore censemus, desinere jam, et cessare, ac, veluti nunquam emanassent, omnem obligandi vim amittere, motu proprio et ex certa scientia, deque Apostolicæ potestatis plenitudine declaramus, statuimus, atque sancimus.

Decernentes easdem præinsertas, nec non præsentes nostras Litteras, et in eis contenta quæcumque, etiam ex eo, quòd quicumque cujusvis statûs, gradûs, ordinis, præeminentiæ, et dignitatis existant, seu aliàs speciali et individua mentione et expressione digni, in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, illis non consenserint, nec ad ea vocati, citati, et auditi, neque causæ, propter quas tum præinsertæ, tum præsentes emanaverint, sufficienter adductæ, verificatæ, et justificatæ fuerint, aut ex alia qualibet etiam privilegiata causa, colore, prætextu, et capite, de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, seu intentionis nostræ, vel interesse habentium consensus, aliove quolibet defectu notari, impugnari, aut in controversiam vocari posse; sed ipsas præsentes, easdemque præfatas in forma Brevis Litteras, firmas, validas, et efficaces existere et fore; suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, et ab omnibus et singulis præmissis, ad quos spectat, seu pro tempore spectabit, exactè, et inviolabiliter observari.

Sicque et non aliter in præmissis censeri, atque ita per quoscumque judices ordinarios et delegatos, etiam S. R. E. Cardinales, et contra hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, Legatos quoque de latere, et Apostolicæ Sedis Nuntios, aliosve quoslibet quacumque auctoritate, potestate, et præeminentia fungentes et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet aliter judi-

candi et interpretandi facultate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his à quoquam scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Non obstantibus quibusvis Apostolicis, et in Universalibus, sive Provincialibus, aut Synodalibus Conciliis editis generalibus, sive specialibus Constitutionibus, et Ordinationibus, Editis quoque prædicti Inquisitionis Officii, et quorumcumque Ordinariorum, etiam Episcoporum et Metropolitanorum Mandatis, Litteris Pastoralibus, sive decretis, nec non ejusdem Officii, et quarumcumque Ecclesiarum etiam Episcopalium et Metropolitanarum, et quorumcumque Ordinum, Congregationum, Religionum, et Institutorum, etiam Societatis JESU, aliisve quibusvis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis, stilis, usibus, et consuetudinibus; privilegiis quoque, indultis, et Litteris Apostolicis eidem Inquisitionis Officio, illiusque Inquisitoribus, Commissariis, aliisque Officialibus, tum etiam Ecclesiis, eorumque Prælatis, Ordinibus, Congregationibus, Institutis, Societatibus, illorumque Superioribus, et personis quibuslibet, sub quibusvis verborum tenoribus et formis, et cum quibuscumque etiam efficacissimis et insolitis derogationibus, clausulis, atque decretis, etiam motu, et Apostolicæ potestatis plenitudine similibus, seu ad quarumcumque personarum, etiam Regia, aliave qualibet mundana, vel ecclesiastica potestate fulgentium instantiam, vel aliàs quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, confirmatis, et innovatis.

Quibus omnibus, et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus specialis et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes, mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores prædictos pro sufficienter et de verbo ad verbum expressis et insertis, formasque hujusmodi pro plenè et exactè observatis habentes, ad præmissorum effectum, hac vice dumtaxat specialiter et expressè derogamus. Volumus autem, ut earumdem præsentium transumptis etc. Datum in Arce Gandulphi Albanensis Diœcesis anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quadragesimo sexto, quarto nonas Junii, Pontificatûs nostri anno sexto.

DECRETUM V.

Super Oratoriis privatis.

Cùm duo Nobiles Conjuges Diœcesis Marsicen. obtinuissent à Sede Apostolica Indultum pro celebratione Missæ in privato suæ domûs Oratorio sic conceptum: « Dilecte fili, et dilecta in Christo » filia salutem, et Apostolicam Benedictionem. Spirituali conso- » lationi vestræ, quantùm cum Domino possumus, benignè con- » sulere, vosque spiritualibus favoribus, et gratiis prosequi vo- » lentes, et vestrûm singulares personas à quibusvis excommuni- » cationis, suspensionis, et interdicti, aliisque ecclesiasticis

» sententiis, censuris, et pœnis à jure, vel ab homine quavis » occasione, vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodatæ » existunt, ad effectum præsentium duntaxat consequendum » harum serie absolventes, et absolutas fore censentes, supplica- » tionibus vestro nomine nobis super hoc humiliter porrectis in- » clinati, vobis, qui (ut asseritis) locorum Gallichii, et Messanelli » Marsicen., seu alterius Diœcesis jurisdictionem temporalem » in illis, seu eorum altero exercentes, Baro, et Baronissa respec- » tivè existitis, ut in privatis domorum vestræ habitationis in » Civitate, et Diœcesi Marsicens. existen. Oratoriis ad hoc de- » center muro extructis, et ornatis, seu extruendis, et ornandis, » ab omnibus domesticis usibus liberis, per Ordinarium loci priùs » visitandis, et approbandis, ac de ipsius Ordinarii licentia ejus » arbitrio duratura, unam Missam pro unoquoque die, dummodo » in eisdem domibus celebrandi licentia, quæ adhuc duret, alteri » concessa non fuerit, per quemcumque Sacerdotem ab eodem » Ordinario approbatum sæcularem, seu de Superiorum suorum » licentia regularem, sine tamen quorumcumque Jurium Paro- » chialium præjudicio, ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, » et Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, aliisque solemniori- » bus anni festis diebus exceptis, in vestra, ac natorum, consan- » guineorum, et affinium in eadem domo vobiscum insimul » habitantium, familiæque et quoad Oratoria ruri existentia, » etiam in hospitum nobilium, vestrorumque præsentia celebrari » facere, liberè et licitè possitis, et valeatis, ac vestrûm quilibet » possit, et valeat, auctoritate Apostolica tenore præsentium con- » cedimus et indulgemus : non obstantibus Constitutionibus, et » Ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrariis quibuscum- » que. Volumus autem, quòd familiares servitiis vestris tempore » dictæ Missæ actu non necessarii ibidem Missæ hujusmodi in- » teressentes ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus » festis de præcepto minimè liberi censeantur. Datum Romæ » apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 12 » Februarii 1739. » Cùmque exorta esset dubitatio, an ex vi hu- jusmodi indulti liceret Missam celebrare in privato Oratorio, etiam sine præsentia alterutrius ex dictis Conjugibus, in quos Indulti concessio directa erat, cui quidem dubitationi locum dedit opinio nonnullorum Doctorum pro affirmativa, et negativa respectivè sententia inter se certantium, sacra Congr. Concilii, ad quam hujus quæstionis resolutio delata fuit, de tertia Dec. 1740, censuit : NON LICERE; deinde verò Sanctissimus Do- minus noster reprobata contraria Doctorum sententia, prædictam sacræ Congregationis resolutionem nedum approbavit, verùm etiam præsenti Decreto publicè evulgendo voluit omnibus notum fieri, non posse vigore similis Indulti celebrari Missam in privatis Oratoriis, quando eidem Missæ actu non interest aliquis ex iis, quibus principaliter Indultum concessum est; Indultum verò principaliter concessum intelligi iis tantùm, quibus Breve diri- gitur, nimirum personis illis, quæ à tergo ejusdem Brevis proprio

nomine nuncupantur, adeo ut sine præsentia alicujus ex dictis personis minimè liceat Missæ Sacrificium peragi, etiamsi præsens sit aliquis sive ex filiis, sive ex consanguineis, sive ex affinibus, sive ex familiaribus, sive demum ex hospitibus nobilibus in eodem Brevi memoratis, quippe quibus nîl aliud per ejusmodi Brevia conceditur, quàm quòd unusquisque eorum (dummodo, quod attinet ad familiares, juxta clausulam iisdem Brevibus insertam, non sit ex illis actu necessariis) assistens Missæ, quæ celebratur in Oratorio privato in præsentia alicujus ex personis à tergo Brevis proprio nomine nuncupatis, satisfaciat obligationi audiendi Missam diebus festis de præcepto. Sublata igitur, et proscripta quacumque minùs germana interpretatione ejusmodi Brevium, et Indultorum in contrarium hactenus facta, SANCTITAS SUA ita declaravit, et servari omnino mandavit, districtè præcipiens, ut omnes Episcopi, aliique locorum Ordinarii, etiam tanquam à Sede Apostolica Delegati executioni, et observantiæ hujus Decreti diligenter incumbant per Canonicas pœnas contra inobedientes eorum arbitrio constituendas.

DECRETUM VI.

Super Clausura Monialium.

Salutare in Catholica Ecclesia institutum ab ipsa antiquitate susceptum, ac tanta cum sollicitudine et pastorali zelo custoditum, ut flos ille ecclesiastici germinis, decus atque ornamentum gratiæ spiritualis, læta indoles, laudis et honoris opus integrum atque incorruptum, Dei imago respondens ad sanctimoniam Domini illustrior portio regis Christi, sacræ Virgines, quarum, quò sublimior gloria est, major et cura est, intra Monasteriorum septa, et claustra vigili sollicitaque custodia servarentur, tam ante, quàm post Tridentinæ Synodi Decreta Romani Pontifices Prædecessores nostri tot sanctissimis Legibus, et initis Apostolicæ providentiæ caritatisque consiliis communire et confirmare studuerunt; ut, quæ se Christo dicaverint, et à carnali concupiscentia recedentes, tam carne, quàm mente se Deo voverint, consumment opus suum magno præmio destinatum.

Quoniam autem, etsi providas hujusmodi Sanctiones Constitutionesque, si ea, qua decet, regularis disciplinæ observantia custodirentur, satis esse scimus, ut Virgines ea, quæ cœlestis earumdem Sponsi Jesu Christi sunt, cogitantes, sint sanctæ et corpore, et spiritu; longa tamen experientia edocti, et assiduis Venerabilium Fratrum aliarum Ecclesiarum Antistitum querelis admoniti, supremas Apostolicæ auctoritatis providentiæque partes requiri, ut « abusibus quamplurimis ex nimia quorumcumque, » aut sibi quocumque pacto arrogantium, aut prætendentium, » aut obtendentium, facultatem aliàs sibi quomodolibet sive à jure, » sive ab homine concessam, vel demandatorum munerum ra- » tione debitam esse, ut sive ipsi, sive alii ingredi clausuram Mo- » nialium, aut ipsæ Moniales è clausura ob quascumque etiam

» non legitimas causas egredi, et extra clausuram hujusmodi com-
» morari possint, licentiam concedendi, indulgentia sensim in-
» vectis opportunè occuratur : Hinc est, quòd nos pro supremâ
» omnium Christi fidelium procuratione imbecillitati nostræ in
» universalis Orthodoxæ Ecclesiæ regimine divinitus imposita,
» opportunum abusibus hujusmodi remedium, quantùm cum Do-
» mino possumus, adhibere satagentes, auctoritate Apostolica,
» tenore præsentium omnes et singulas Constitutiones à Romanis
» Pontificibus Prædecessoribus nostris tam ante, quàm post
» Concilii Tridentini Decreta super clausura Monialium editas
» renovamus, et confirmamus, nec non imposterum ab omnibus
» et singulis, ad quos spectat, et in futurum spectabit sub iisdem
» pœnis in Constitutionibus eorumdem Prædecessorum nostrorum
» Romanorum Pontificum et Decretis Concilii Tridentini præ-
» fati contentis inviolabiliter observandas esse statuimus, decer-
» nimus, præcipimus atque mandamus. »

Præterea motu proprio, et ex certa scientia, ac matura delibe-
ratione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine earum-
dem præsentium tenore omnia, et singula indulta, privilegia,
prærogativas, facultates, licentias, et quocumque alio pacto nun-
cupatas concessiones omnibus et singulis *quibuscumque ecclesiasticis*
personis, quacumque auctoritate, dignitate, honore, præeminen-
tia ac jurisdictione fungentibus, etiam Venerabilibus Fratribus
nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus, sive singulis, sive
eorumdem Cardinalium Congregationibus, etiam de Latere Le-
gatis, sive qui Provinciis, et Legationibus Statûs nostri eccle-
siastici pro tempore præsunt, sive quos ad Charissimos in Christo
filios nostros Romanorum Regem in Imperatorem pro tempore
eligendum, vel electum, Reges et Reginas illustres, aliasque
summas potestates, prout rerum conditio postulaverit, mitti et
ablegari contigerit; sive qui, licèt aliarum insignium Ecclesiarum
Antistites, tamen tanquam Apostolicæ hujus S. Sedis Legati de
Latere aliàs nuncupati et habiti sunt, et fortasse habentur, aut
haberi, et esse prætendunt, et in posterum habendi sunt; sive
Ordinarii, sive Extraordinarii nostri, et ejusdem Apostolicæ Se-
dis ubicumque, etiam apud ipsos Imperatorem et Reges ac sum-
mas potestates Nuntii, sive internuntii resident « (exceptis dum-
» taxat, locorum Ordinariis, iisque omnibus Superioribus, quibus
» tanquam Ordinariis, et ordinaria jurisdictione utentibus, Mo-
» nialium Monasteria subjecta et addicta sunt, in casibus tamen
» necessariis, et servatis aliis de jure servandis, et non aliter om-
» nino) » ac demum quibuscumque aliis quocumque nomine, et
expressione nuncupatis personis, quocumque tempore à quibusvis
etiam ab ipsis Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris qua-
cumque de causa, occasione, titulo, colore et prætextu per quas-
cumque Apostolicas sive in simili forma Brevis, sive sub Plumbo
expeditas Litteras, sub quibuscumque verborum formis facta,
data, concessa, et impertita, sive factas, datas, concessas, et im-
pertitas super hujusmodi ingressu « revocamus, abolemus, an-

» nullamus atque irritamus; » nec non à datarum earumdem præsentium die revocata, abolita, annullata, et irrita, ac nullius prorsus momenti, ac vigoris esse et fore, neminique cuilibet quocumque tempore suffragari; ac quemlibet omnium antedictorum, etiam speciali mentione dignorum, quacumque facultate hujusmodi sive pro se, sive pro aliis temerè uti audentem, ipso facto absque ulla alia declaratione pœnas et ecclesiasticas censuras contra violantes Clausuram Monialium inflictas, à quibus, præterquam à nobis et pro tempore existente Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi possit, incurrere et incursum esse; licentiamque hujusmodi concessam nullo modo suffragari, atque nullius momenti, perinde ac si minimè concessa fuisset, ipso facto fore, et haberi, ac pœnas et censuras ecclesiasticas ipso etiam facto, ut præmittitur, per contrafacientem incurri et incursas esse statuimus, decernimus ac declaramus. Decernentes easdem præsentes Litteras, et in eis contenta quæcumque etiam ex eo, quòd quicumque in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, cujusvis statûs, gradûs, ordinis, præeminentiæ et dignitatis existant, seu alia specifica et individua mentione et expressione digni, illis non consenserint, nec ad ea vocati, citati et auditi, causæque, propter quas præsentes emanarint, sufficienter adductæ, verificatæ, et justificatæ non fuerint, aut ex alia qualibet etiam quantumvis juridica et privilegiata causa, colore, prætextu et capite, etiam in corpore juris clauso, etiam enormis, enormissimæ, et totalis læsionis, nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel interesse habentium consensus, aliove quomodolibet, etiam quantumvis magno, et substantiali, ac incogitato, et inexcogitabili individuamque expressionem requirente defectu notari, impugnari, infringi, retractari, in controversiam vocari, aut ad terminos juris reduci, seu adversùs illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliudve quodcumque juris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari, aut impetrato, seu etiam motu, scientia et potestatis plenitudine paribus concesso vel emanato quempiam in judicio, vel extra illud uti, seu se juvare nullo modo posse; sed ipsas præsentes Litteras semper firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocumque spectabit, inviolabiliter et inconcusse observari: sicque, et non aliter in præmissis per quoscumque Judices ordinarios et delegatos, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores, ac Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales, etiam de Latere Legatos, et Sedis prædictæ Nuntios, aliosve quolibet quacumque præeminentia et potestate fungentes, et functuros, sublata eis et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate et auctoritate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his à quopiam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac, quatenus opus sit, nostra et Cancellariæ Apostolicæ Regula *de jure*

quæsito non tollendo, aliisque Constitutionibus Apostolicis : necnon quibusvis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, ac usibus et stylis, etiam immemorabilibus; privilegiis quoque, indultis et Litteris Apostolicis prædictis, aliisque quibuslibet personis etiam quacumque ecclesiastica vel mundana dignitate fulgentibus, et aliàs quomodolibet qualificatis, ac specialem expressionem requirentibus, sub quibuscumque verborum tenoribus et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis aliisque efficacioribus, efficacissimis et insolitis clausulis, ac irritantibus, et aliis decretis, etiam motu, scientia, et potestatis plenitudine similibus, ac consistorialiter, et aliàs quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, editis, factis ac pluries iteratis, et quantiscumque vicibus approbatis, confirmatis, et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia exquisita forma ad hoc servanda foret, tenores hujusmodi, ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita, observata, exprimerentur, et insererentur, præsentibus pro plenè et sufficienter expressis et insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter et expressè derogamus, ac derogatum esse volumus, cæterisque contrariis quibuscumque. Volumus autem ut earumdem præsentium Litterarum transumptis etc. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die tertia Januarii anno millesimo septingentesimo, quadragesimo secundo, Pontificatûs nostri anno secundo.

DECRETUM VII.

Super Clausura Religiosorum.

Regularis disciplinæ observantiam, ante etiam quàm et generalium ac particularium alicujus nationis, aut Provinciæ Conciliorum decretis confirmaretur, et Romanorum Pontificum Prædecessorum nostrorum legibus sanctionibusque præscriberetur, quoad vetitum mulieribus quibuscumque, etiam consanguineis, intra quorumcumque religiosorum virorum clausuram ingressum, tam integerrimè custoditam fuisse constat, ut, nedum fœminis quibuscumque, sed masculis quoque, non tam ad Monasteriorum claustra seu septa, quàm ad ipsa eorumdem Monasteriorum Oratoria, et Ecclesias nullus patuerit aditus, et accessus; quin imò sub gravissimis pœnis fuerit interdictus; ne scilicet, ut inquit S. Gregorius PP. I Prædecessor noster, in servorum Dei secessibus occasio præbeatur popularibus conventibus, et simpliciores ex hoc animas plerumque, quod absit, in scandalum trahat.

Hujusmodi autem regularis disciplinæ observantia, et si pro temporum varietate ac necessitate tot tantasque subiit vices, ut

iidem Prædecessores nostri aditum et accessum ad publicas Monasteriorum Ecclesias dumtaxat sive masculis, sive fœminis Sacrosanctum Missæ sacrificium audiendi, prædicationibus verbi Dei interessendi, et Sacramentum sanctissimæ Eucharistiæ sumendi, ac peccata sua confitendi causa, sine tamen Parochorum præjudicio, interdum concesserint; vicissim tamen ipsi Prædecessores nostri tam ante Concilii Tridentini decreta, quàm post eorumdem decretorum promulgationem denuntiationemque providis saluberrimisque constitutionibus ordinationibusque sub pœna etiam excommunicationis latæ sententiæ fœminis quibuscumque aditum ingressumque hujusmodi intra Monasteriorum clausuram interdixerunt. « Quoniam autem, sicut dolentes accepimus, alii quidem Apostolicas leges ac præcepta hujusmodi vel ausu temerario parvipendentes, vel ad eorum arbitrium interpretantes, fœminis quibuscumque aditum ingressumque tam manifestè ac tanta solemnitate vetitum permittunt; alii verò privilegia, indulta, prærogativas, facultates, licentias, et alias quocumque pacto excogitatas concessiones sibi sive à jure, sive ab homine factas et impertitas, seu facta et impertita, ac quorumcumque munerum, dignitatum, ac præeminentiarum ratione debitas seu debita arrogantes, prætendentesque obtendentesque, fœminas quaslibet intra Monasteriorum claustra, septa, cœnacula, cubicula, aliasque officinas aut admitti ac recipi sinunt, mandantque, aut unà secum ducunt; alii denique sub pietatis ac religionis prætextu, cùm supplicationes sive cum sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, sive cum Sanctorum Sanctarumque Reliquiis, Statuis, et Imaginibus per claustra, et septa, alia Monasteriorum loca de more, ut asserunt, habentur, sine ullo prorsus discrimine masculos et fœminas supplicationes hujusmodi per eadem loca sequi et comitari licitum, quin imò, ut Indulgentias lucrari valeant, necessarium esse obtendunt. » Hinc est, quòd nos, qui, dum in minoribus essemus, quamplurimos hujusmodi abusus compertos habebamus, in hac sublimi sacrosancti Apostolatûs specula constituti, non tam assiduis nonnullorum aliarum Ecclesiarum Antistitum documentis, quàm justis etiam Superiorum, aliorumque virorum ex religiosis Ordinibus Dei honorem, et instituti sui disciplinam zelantium expostulationibus de antedictis similibusque abusibus in dies admonemur, ut opportunum ac salutare iisdem abusibus tollendis, quantùm cum Domino possumus, remedium afferamus; auctoritate Apostolica, tenore præsentium primùm quidem omnes, et singulas *Constitutiones* Sanctionesque à Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris tam ante, quàm post Concilii Tridentini decreta super Clausura Monasteriorum quorumcumque religiosorum virorum editas *renovamus, et confirmamus,* nec non in posterum ab omnibus et singulis, ad quos spectat, et in futurum spectabit, sub iisdem pœnis in Constitutionibus Sanctionibusque eorumdem Prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, et decretis ejusdem Concilii Trident. contentis, inviolabiter ob-

servandas esse statuimus, decernimus, præcipimus, atque mandamus. Deinde motu proprio, et ex certa scientia ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, earumdem præsentium tenore, *omnia, et singula indulta*, privilegia, prærogativas, facultates, licentias, et quocumque alio pacto nuncupatas concessiones omnibus et singulis quibuscumque ecclesiasticis personis quacumque auctoritate, dignitate, honore, præeminentia ac jurisdictione fungentibus, etiam Venerabilibus Fratribus nostris S. R. E. Cardinalibus; sive singulis, sive eorumdem Cardinalium Congregationibus, etiam de Latere Legatis, sive qui Provinciis, et Legationibus Statûs nostri Ecclesiastici pro tempore præsunt, sive quos ad Charissimos in Christo filios nostros Romanorum Regem in Imperatorem pro tempore eligendum, vel electum, Reges, et Reginas illustres, aliasque summas Potestates, prout rerum conditio postulaverit, mitti et ablegari contigerit, sive, qui licèt aliarum insignium Ecclesiarum Antistites, tamen tanquam Apostolicæ hujus S. Sedis Legati de Latere aliàs nuncupati et habiti sunt, et fortasse habentur, aut haberi et esse prætendunt, et in posterum habendi sunt: sive Ordinarii, sive Extraordinarii nostri, et ejusdem Apostolicæ Sedis ubicumque, etiam ad ipsos Imperatorem, et Reges, ac summas Potestates Nuntii, sive Inter-Nuntii resident, ac demum quibuscumque aliis quocumque nomine et expressione nuncupatis personis, quocumque tempore, à quibusvis, etiam ab ipsis Romanis Pontificibus Prædecessoribus nostris, quacumque de causa, occasione, titulo, colore, et prætextu, per quascumque Apostolicas sive in simili forma Brevis, sive sub Plumbo expeditas litteras, sub quibuscumque verborum formis facta, data, concessa, et impertita, sive factas, datas, concessas et impertitas, super hujusmodi accessu et ingressu *revocamus, abolemus, annullamus atque irritamus*, nec non à datarum earumdem præsentium die revocata, abolita, annullata et irrita, ac nullius prorsus momenti ac vigoris esse, et fore, neminique cuilibet quocumque tempore suffragari statuimus, decernimus, et declaramus. Quemadmodum etiam statuimus, decernimus et declaramus quemlibet omnium antedictorum, etiam speciali mentione dignorum, quacumque facultate hujusmodi temerè uti audentem, ipso facto absque ulla alia declaratione pœnas et ecclesiasticas censuras, à quibus, præterquam à nobis et pro tempore existente Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi possit, incurrere et incursum esse, licentiamque hujusmodi cuicumque concessam nullo modo suffragari, atque nullius momenti perinde, ac si minimè concessa fuisset, ipso facto fore, et haberi, ac pœnas et censuras ecclesiasticas ipso etiam facto, ut præmittitur, per contrafacientem incurri et incursas esse. Decernentes easdem præsentes Litteras, et in eis contenta quæcumque, etiam ex eo, quòd quicumque in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, cujusvis statûs, gradûs, ordinis, præeminentiæ et dignitatis existant, seu alia specifica et individua mentione et expressione digni, illis non

consenserint, nec ad ea vocati, citati, et auditi, causæque, propter quas præsentes emanarint, sufficienter adductæ, verificatæ, et justificatæ non fuerint, aut ex alia qualibet etiam quantumvis juridica et privilegiata causa, colore, prætextu et capite, etiam in corpore juris clauso, etiam enormis, enormissimæ et totalis læsionis, nullo unquam tempore de subreptionis, vel obreptionis, aut nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel interesse habentium consensus, aliove quomodolibet, etiam quantumvis magno et substantiali, ac incogitato, et inexcogitabili, individuamque expressionem requirente defectu notari, impugnari, infringi, retractari, in controversiam vocari, aut ad terminos juris reduci, seu adversùs illas aperitionis oris, restitutionis in integrum, aliudve quodcumque juris, facti, vel gratiæ remedium intentari, vel impetrari, aut impetrato, seu etiam motu scientia et potestatis plenitudine paribus concesso vel emanato quempiam in judicio, vel extra illud uti, seu se juvare ullo modo posse; sed ipsas præsentes Litteras semper firmas, validas, et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocumque spectabit inviolabiliter et inconcussè observari; sicque et non aliter in præmissis per quoscumque Judices ordinarios et delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, et Sedis prædictæ Nuntios, aliosve quoslibet quacumque præeminentia, et potestate fungentes, et functuros, sublata eis, et eorum cuilibet quavis aliter judicandi et interpretandi facultate, et auctoritate, judicari et definiri debere, ac irritum et inane, si secus super his à quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus præmissis, ac quatenus opus sit, nostra, et Cancellariæ Apostolicæ regula de jure quæsito non tollendo, aliisque Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, nec non quibusvis, etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alia roboratis statutis et consuetudinibus, ac usibus et stylis, etiam immemorabilibus, privilegiis quoque, indultis, et litteris Apostolicis prædictis, aliisque quibuslibet personis, etiam quacumque Ecclesiastica, vel mundana dignitate fulgentibus, et aliàs quomodolibet qualificatis, ac special. expressionem requirentibus, sub quibuscumque verborum tenoribus et formis, ac cum quibusvis etiam derogatoriarum derogatoriis, aliisque efficacioribus, efficacissimis, et insolitis clausulis, irritantibusque, et aliis decretis, etiam motu, scientia et potestatis plenitudine similibus, ac consistorialiter, et aliàs quomodolibet in contrarium præmissorum concessis, editis, factis, ac pluries iteratis, et quantiscumque vicibus approbatis, confirmatis et innovatis. Quibus omnibus et singulis, etiamsi pro illorum sufficienti derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa et individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio habenda, aut aliqua alia exquisita forma ad hoc servanda foret tenores hujusmodi,

ac si de verbo ad verbum, nihil penitus omisso, et forma in illis tradita observata, exprimerentur, et insererentur, præsentibus pro plenè et sufficienter expressis et insertis habentes, illis aliàs in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum hac vice dumtaxat specialiter et expressè derogamus ac derogatum esse volumus; cæterisque contrariis quibuscumque. « Cæterùm per » præsentes non intendimus derogatum esse iis concessionibus, » quæ ad favorem quarumcumque Nobilium fœminarum ex eo, » quòd sive earumdem majores, ac pro tempore existentes de » familia, fuerint et habeantur Fundatores, vel insignes Bene- » factores illius Monasterii, intra cujus claustra vel septa fœminas » etiam de familia ingredi vel concessum, vel cautum esse sibi » voluerunt, et de concessione hujusmodi confirmationem ab » Apostolica hac Sancta Sede obtinuerunt; sive fœminæ hujus- » modi sint consanguineæ et affines eorum, qui sunt Domini in » temporalibus locorum, in quibus Monasteria sita reperiuntur, » et quacumque legitima tituli vel consuetudinis causa et occa- » sione, ingressu hujusmodi de præsenti gaudent, factæ et im- » pertitæ fuerunt; dummodo concessiones hujusmodi per Apos- » tolicas in simili forma Brevis, vel sub plumbo desuper expeditas » litteras dumtaxat, et non aliter omnino factas et impertitas » fuisse priùs Ordinariis locorum, Antistitibus, vel Præsulibus » per legitima et authentica documenta constare fecerint; et dum- » modo nec vagandi, nec otiandi, nec comedendi cœnandique, » nec per ambulacra, cubicula, cœnacula, aliaque loca et offi- » cinas discurrendi causa, sed ad Ecclesias accedendi, Sacrosanc- » tum Missæ Sacrificium audiendi, aliaque erga Deum pietatis » officia et opera exercendi studio ingrediantur; et dummodo de » earum adventu, et ingressu interdiu et opportunè faciendo, » Superiores pro tempore existentes priùs certiores fiant, ad hoc, » ut absque Fratrum incommodo et offensione, recto tramite ad » Ecclesiam pergatur, et alia de jure servanda serventur. » Volumus autem, ut earumdem præsentium litterarum transumptis, etc. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die tertia Januarii millesimo septingentesimo quadragesimo secundo, Pontificatûs nostri anno secundo.

DECRETUM VIII.

Super Matrimoniis Hæreticorum.

Matrimonia, quæ in locis fœderatorum Ordinum dominio in Belgio subjectis iniri solent, sive inter Hæreticos ex utraque parte; sive inter Hæreticum ex una parte Virum, et Catholicam fœminam ex alia, aut viceversa, non servata forma à Sacro Tridentino Concilo præscripta, utrum valida habenda sint, nec ne, diu multùmque disceptatum est, animis hominum, ac sententiis in diversa distractis: id quod satis uberem anxietatis, ac periculorum sementem per multos annos subministravit, cùm præsertim Episcopi, Parochi, atque illarum regionum Missionarii

nihil certi hac super re haberent, nihil verò inconsulta Sancta Sede auderent statuere, ac declarare. Cùm autem, proximè evolutis annis, in tam ancipti, gravique causa Apostolicæ Sedis judicium vehementiùs exposceretur, urgeretque id inprimis vigilantissimus Iprensis Episcopus, dum pro debito Officii sui, et sua erga Beati Petri Cathedram observantia, de Ecclesiæ sibi concreditæ statu ad Romanum Pontificem referebat, ponendumque omnino esse tam prolixæ dubitationi finem gravissimis verbis, ac rationibus persuaderet : Clemens XII. id temporis Romanus Pontifex, qui rei gravitatem, quanti oportebat, æstimaret, sacræ Congregationi eminentiss. Cardinalium Concilii Trid. Interpretum in mandatis dedit, ut de tota controversia diligenter more suo cognosceret. In re itaque tanti momenti volens eadem Sacra Congregatio quàm accuratissimè procedere, commissæ sibi cognitionis initium ab exquisitis aliorum quoque Belgii Episcoporum relationibus, atque sententiis, quas desuper explorari sategit, petendum duxit, eodemque tempore audire voluit præstantes aliquot hujus Almæ Urbis Theologos, quibus injunxit, ut rem totam ea, qua decet, maturitate discuterent, suamque opinionem proferrent. At dum hæc maximè agerentur, supersedendum per aliquot menses fuit ab istiusmodi causæ expeditione, propter viduitatem, quæ intercidit Romanæ Ecclesiæ, donec ad Summum Pontificatum feliciter evectus Sanctissimus D. N. BENEDICTUS XIV. inter primas Regiminis sui curas, causæ hujus cognitionem repeti jussit à memorata Sacra Congregatione Concilii, quam voluit coram se haberi, ut, auditis Eminentissimorum Patrum Sententiis, ipse demum, quid hac in re tenendum foret, supremo suo pronuntiaret oraculo. Cùm igitur Congregatio præfata sub die 13 Maii currentis anni 1741, coram Sanctitate sua fuerit habita, idem Sanctissimus D. N. spatio aliquo temporis, ad rem secum expendendam accepto, hanc nuper declarationem, et instructionem exarari præcepit, qua veluti certa regula, ac norma, omnes Belgii Antistites, Parochi, earumque Regionum Missionarii, et Vicarii Apostolici deinceps in hujusmodi negotiis uti debeant.

Primò scilicet, quod attinet ad Matrimonia ab Hæreticis inter se in locis fœderatorum Ordinum dominio subjectis celebrata, non servata forma per Tridentinum præscripta, licèt Sanctitas sua non ignoret, aliàs in casibus quibusdam particularibus, et attentis tunc expositis circumstantiis, Sacram Congregationem Concilii pro eorum invaliditate respondisse, æquè tamen compertum habens, nihil adhuc generatim, et universè super ejusmodi Matrimoniis fuisse ab Apostolica Sede definitum, et alioquin oportere omnino ad consulendum universis fidelibus in iis locis degentibus, et plura avertenda gravissima incommoda, quid generaliter de hisce Matrimoniis sentiendum sit, declarare; negotio maturè perpenso, omnibusque rationum momentis hinc inde sedulò libratis, declaravit, statuitque, Matrimonia in dictis fœderatis Belgii Provinciis inter Hæreticos usque modò contracta, quæque imposterum contrahentur, etiamsi forma à Tri-

dentino præscripta non fuerit in iis celebrandis servata, dummodo aliud non obstiterit canonicum impedimentum, pro validis habenda esse; adeoque si contingat, utrumque Conjugum ad Catholicæ Ecclesiæ sinum se recipere, eodem quo antea, conjugali vinculo ipsos omnino teneri, etiamsi mutuus consensus coram Parocho Catholico ab eis non renovetur; sin autem unus tantùm ex Conjugibus sive masculus, sive fœmina convertatur, neutrum posse, quamdiu alter superstes erit, ad alias nuptias transire.

Quod verò spectat ad ea Conjugia, quæ pariter in iisdem fœderatis Belgii Provinciis, absque forma à Tridentino statuta contrahuntur à Catholicis cum Hæreticis, sive Catholicus Vir hæreticam fœminam in Matrimonium ducat, sive Catholica fœmina Hæretico Viro nubat, dolens inprimis quàm maximè Sanctitas sua, eos esse inter Catholicos, qui insano amore turpiter dementati ab hisce detestabilibus Connubiis, quæ S. Mater Ecclesia perpetuò damnavit, atque interdixit, ex animo non abhorrent, et prorsus sibi abstinendum non ducunt, laudansque magnopere zelum illorum Antistitum, qui severioribus propositis spiritualibus pœnis Catholicos coercere student, ne sacrilego hoc vinculo sese Hæreticis conjungant; Episcopos omnes, Vicarios Apostolicos, Parochos, Missionarios, et alios quoscumque Dei, et Ecclesiæ fideles Ministros in his Partibus degentes seriò graviterque hortatur, et monet, ut Catholicos utriusque sexûs ab hujusmodi nuptiis in propriarum animarum perniciem ineundis quantùm possint, absterreant, easdemque Nuptias omni meliori modo intervertere, atque efficaciter impedire satagant. At, si fortè aliquod hujus generis Matrimonium, Tridentini forma non servata, ibidem contractum jam sit, aut imposterum (quod Deus avertat) contrahi contingat, declarat Sanctitas Sua, Matrimonium hujusmodi, alio non concurrente canonico impedimento, validum habendum esse, et neutrum ex Conjugibus, donec alter eorum supervixerit, ullatenus posse sub obtentu dictæ formæ non servatæ novum Matrimonium inire; id verò debere sibi potissimè in animum inducere Conjugem Catholicum sive Virum, sive Fœminam, ut pro gravissimo scelere, quod admisit, pœnitentiam agat, ac veniam à Deo precetur, coneturque pro viribus alterum Conjugem à vera fide deerrantem ad gremium Catholicæ Ecclesiæ pertrahere, ejusque animam lucrari, quod porro ad veniam de patrato crimine impetrandam opportunissimum foret, si ens de cætero, ut mox dictum est, se istius Matrimonii vinculo perpetuò ligatum iri.

Ad hæc declarat Sanctitas Sua, ut quidquid hactenus sancitum, dictumque est de Matrimoniis sive ab hæreticis inter se, sive inter Catholicos, et Hæreticos initis in locis fœderatorum Ordinum dominio in Belgio subjectis, sancitum, dictumque intelligatur etiam de similibus Matrimoniis extra fines Dominii eorumdem fœderatorum Ordinum contractis ab iis, qui addicti sunt Legionibus, seu militaribus copiis, quæ ab iisdem fœderatis Ordinibus transmitti solent ad custodiendas, muniendasque Arces conter-

minas, vulgò dictas *di Barriera;* ita quidem, ut Matrimonia ibi præter Tridentini formam, sive inter Hæreticos utrimque, sive inter Catholicos, et Hæreticos inita valorem suum obtineant, dummodo uterque Conjux ad easdem Copias, sive Legiones pertineat; et hanc declarationem vult Sanctitas Sua complecti etiam civitatem Mosæ Trajectensis à Republica fœderatorum Ordinum, quamvis non jure dominii, sed tantùm oppignorationis, ut aiunt, nomine possessam.

Tandem circa Conjugia, quæ contrahuntur, vel in Regionibus Principum Catholicorum ab iis, qui in Provinciis fœderatis domicilium habent, vel in fœderatis Provinciis ab habentibus domicilium in Regionibus Catholicorum Principum, nihil Sanctitas Sua de novo decernendum, aut declarandum esse duxit, volens, ut de iis, juxta canonica Juris communis principia, probatasque in similibus casibus aliàs editas à Sacra Congregatione Concilii resolutiones, ubi disputatio contingat, decidatur; et ita declaravit, statuitque, ac ab omnibus imposterum servari præcepit. Die 4 Novembris 1741.

DECRETUM IX.

Super Dispensationibus in Matrimoniis.

Ad Apostolicæ servitutis nostræ ministerium pertinet sedula invigilare cura, ut dispensationes super gradibus affinitatis, seu consanguinitatis, intra quos Matrimonia contrahi prohibentur, vel super aliis à Sacris Canonibus statutis impedimentis, nisi ex debitis causis non concedantur, et omnia inde amoveantur, unde nota aliqua ab improbis aspergi possit nomini, ac decori Romanæ Ecclesiæ, cui, licèt immeritò, Divina benignitate præsidemus.

Sanè quidem ad dispensationes obtinendas ab iis, qui eas postulant, in supplici libello causæ pro illis consequendis exprimi solent, quæ si ejusmodi fuerint, ut juxta canonicas Sanctiones, et prudens ecclesiasticæ Provisionis arbitrium, locus ad dispensandum esse videatur, dispensatio concedi solet, ejusque executio Ordinario ut plurimùm committi, cui onus incumbit diligenter inquirendi, an causæ expositæ veritate nitantur, ut, veris illis existentibus, gratia executioni demandetur, secus verò, si causæ nullatenus veritati consentaneæ sint. Si autem contingat ob causas minimè veras existentes, ut dispensatio executioni non tradatur, qui eam impetrarunt, apud negotiorum Gestores, seu Litterarum Apostolicarum expeditores conqueruntur, à quibus nonnumquam responderi solet, executionem perperam, et injuria denegatam fuisse, quia expressio causarum, earumque verificatio in dispensationibus non est aliquid substantiale, sed formalitas quædam et Forensis styli consuetudo : quod non minùs veritati adversatur quàm executionis ordinem ac modum bene, ac prudenter constitutum subvertit : « cùm expressio causarum earumque verificati » ad substantiam, et validitatem dispensationis pertineat, illisqu » deficientibus, gratia nulla ac irrita sit, nullamque executionem » mereatur. »

Id autem ut plurimùm evenit in dispensationibus, in quibus apponi solet clausula : *Et Oratoribus vitæ periculum immineret*, quæ cùm sæpe in dispensationibus in primo et secundo, vel in secundo gradu, et in nonnullis aliis canonicis impedimentis sine ulla ratione, causa, et veritate expressa reperiatur, Ordinarii locorum qui cautiùs et accuratiùs se gerunt, nisi vitæ periculum immineat, dispensationem exequi recusant; alii verò, fortasse falso rumore inducti, quòd hujusmodi clausula sit mera formalitas, indulgentiùs quàm necesse est procedentes, periculo vitæ neque argumentis probabilibus verificato, eoque Oratoribus saltem verisimiliter imminere comperto, gratiam dispensationis exequuntur.

S. M. Prædecessor noster Pius PP. V. in sua Constitutione per viam motûs proprii expedita, et publicata sub die 5 Decemb. ann. MDLXVI., cujus initium est : *Sicut accepimus :* « decrevit, » omnes et singulos Procuratores tam Officii Sacræ Pœnitentiariæ, seu Contradictarum, quàm alios quoscumque Sollicitatores, » et Scriptores, qui veritatem facti à narratione, quam ab ipsis » Partibus habuerunt, quoad substantialia, et qualitates necessariò exprimendas diversam faciunt, seu quoquo modo intervertunt, aut immutant, aut depravant, et per subreptionem, » et obreptionem gratias à Romanis Pontificibus extorquent, » pœnam falsi incurrere, et ea puniri omnino debere. »

Hujusmodi autem constitutio, quanquam videatur pertinere dumtaxat ad Procuratores, Sollicitatores, et Scriptores Officii sacræ Pœnitentiariæ, ubi per id temporis Matrimoniales dispensationes etiam in foro externo concedi solebant, nihilominus pro pastorali nostra, et paterna ex alto nobis commissa cura hortamur, monemus, ac præcipimus omnibus et singulis negotiorum Gestoribus, Procuratoribus, et Expeditoribus « Litterarum Apostolicarum, etiam Datariæ nostræ, ut cùm supplices preces pro » aliqua matrimoniali dispensatione porrecturi sunt, id primùm » ante omnia agant, ut plenam atque exactam facti notitiam asse- » qui curent, sciscitantes ab ipsis Oratoribus, an hæ et illæ causæ » adsint, ex quibus sciunt dispensationem concedi solere in hoc » vel illo gradu, deinde in supplici libello facti speciem nitidè, » ac sincerè exponant, caveantque diligenter, ne illam aliquatenus » in rebus substantialibus alterent, immutent, invertant, cor- » rumpant, sed strictè adhæreant iis, quæ ab oratoribus sibi » exposita fuerunt, et multò magis abstineant, ne quid falsi aut » ficti proprio ingenio inventum vel excogitatum ad gratiam dis- » pensationis faciliùs obtinendam in precibus obtrudant; demum » præ oculis habentes », se operam suam in ecclesiasticis negotiis in hac alma Urbe exhibere, ubi Cathedra veritatis est, ipsam solam ament, et sectentur veritatem, non lucrum, aut gratiam, et favorem supplicantium, diligenterque videant, ne mendacii aut erroris meritò argui cum animæ suæ detrimento possint, falsò, et perperam asserentes causas, earumque verificationes ex provida nostrorum Prædecessorum dispositione in hujusmodi gratiis ad

ecclesiasticæ disciplinæ vigorem, et Canonicarum legum, et Apostolicarum Constitutionum voluntatem servandam apponi, et respectivè demandari solitas, vanas, et superfluas esse, et tanquam inanes Curiæ formalitates parvi aut nihili esse faciendas.

Præterea hujusmodi graves abusus, quibus honor, et decus hujus Almæ Urbis dehonestatur, et Sedis Apostolicæ splendori, ac dignitati officitur, penitus abolere cupientes, motu proprio, ex certa scientia, ac de Apostolicæ potestatis plenitudine præfatam « Constitutionem s. m. Pii V. Prædecessoris nostri extendimus, dilatamus ac producimus ad omnes prædictos negotiorum Gestores, Procuratores, et Expeditores litterarum Apostolicarum cujuscumque statûs, gradûs, ordinis, et conditionis, et quocumque indulto, privilegio, et dignitate munitos te quatenus opus sit, eam de novo ferimus, statuimus, et innovamus; volentes, ac decernentes, ut in omnibus superiùs expressis casibus pœna falsi contra delinquentes locum habeat, sine tamen præjudicio obligationis refundendi expensas oratoribus, qui ob illorum culpam ejusmodi dispensationes, quæ executioni demandari nequeunt, obtinuerunt. »

Denique omnes et singulos Venerabiles Fratres Archiepiscopos, Episcopos, et locorum ordinarios, cæterosque « Executores Litterarum Apostolicarum, quibus hujusmodi dispensationum executio committi solet, enixè rogamus, et obsecramus, ut sedulò ac diligenter attendant priusquam dispensationis gratiam exequantur, an causæ in Apostolicis litteris expressæ, et quarum verificatio eorum curæ et vigilentiæ à Sede Apostolica commissa est, veræne, an secus existant, an potiùs Sedi Apostolicæ falsum expositum, et veritas reticita fuerit : qua super re eorum conscientiam oneramus. » Et quoniam in iisdem Apostolicis litteris super dispensationibus in gradibus prohibitis, aliisque præfatis impedimentis nonnulla observata sunt, quæ negotium executoribus quandoque exhibere, et scrupulos eorum animis ingerere solent, Apostolicæ nostræ sollicitudinis erit, ea dilucidiùs et apertiùs in iisdem dispensationum litteris Apostolicis exponere, ac declarare, ut omni dubitatione sublata, et causis coram executore hujusmodi probationum genere probatis, quo de illarum veritate moraliter certus reddatur, Apostolicæ litteræ matrimonialium dispensationum sine ulla hæsitatione ad debitam executionem deduci possint.

Mandamus quoque, et injungimus dilecto filio nostro Pompeio tituli sancti Eusebii S. Romanæ Ecclesiæ Presbytero Cardinali Aldovrando nuncupato Prodatario nostro, ejusque successoribus Datariæ Apostolicæ, Prodatariis seu Datariis pro tempore existentibus, ut in præmissis reos, et culpabiles repertos pœna falsi, ut præfertur, puniant, cum potestate citandi, etiam per edictum, constito summariè de non tuto accessu, aliaque dicendi, et faciendi in præmissis necessaria, seu quomodolibet opportuna. Non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, statutis, et consuetudinibus, et quibusvis indultis et privilegiis qui-

buscumque personis etiam speciali mentione dignis, datis, etc. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem quinto Cal. Martis anno Incarnationis Dominicæ 1742, Ponficatûs nostri anno secundo.

Hîc juvat addere SS. D. N. Clementis XIII Constitutionem de Jejunio, quæ est ut sequitur.

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, et Episcopis.

CLEMENS PAPA XIII.

Venerabiles Fratres, salutem, et Apostolicam Benedictionem.

Appetente Sacro Quadragesimali tempore, quod plenum mysteriis non sine mysterio magnam illam Paschæ celebritatem præcedit, qua una omnium solemnitatum dignitas est consecrata, providendum, Venerabiles Fratres, ut sacratissimum Jejunium sanctè religiosèque à Fidelibus observetur, quod Legis et Prophetarum testimoniis commendatum, à Christo Domino consecratum, ab Apostolis traditum, Ecclesia Catholica perpetuò retinuit, ut per macerationem carnis, et animæ humiliationem ad Dominicæ Passionis, Paschaliumque Sacramentorum Mysteria paratiores accedamus, et in ejus Resurrectione resurgamus, in cujus Passione, deposito veteri homine, sumus commortui. Cujus tam sanctæ tamque salubris institutionis retinendæ studio fel. record. Prædecessor noster Bened. XIV. etsi binis ad vos Litteris in forma Brevis eximium Fraternitatum Vestrarum zelum excitavit, quo pluribus labefactata corruptelis Quadragesimalis jejunii disciplina ad pristinam observantiam vestra opera et studio revocaretur, ob eamque rem nonnullas cavillationes, quibus omnis sacrorum vis jejuniorum infringebatur, de medio sustulit; tamen cùm ab infensissimo teterrimoque humani generis hoste tam multæ et assiduæ sint Gregi Dominico insidiæ; verendumque propterea sit, ne subinde infirmiorum animis novas veterator ille rationes, pravasque suggerat consuetudines, quibus enervata jejunii severitas, unde revocata dudum fuerat, illuc iterum relabatur; necessarium existimavimus vobis has Litteras dare, quantoque in timore simus, ne qua vetus remanserit corruptela, vel nova labes cum fidelium animarum pernicie ecclesiasticæ in hac re disciplinæ inferatur, Fraternitatibus vestris significare. De quo quidem timore nostro tantùm intelligimus minui oportere, quantùm ex eo sollicitudinis ad pastoralem vestram vigilantiam accesserit; qua sive quidpiam de veteri corruptela post memoratas supradicti Prædecessoris nostri Litteras fortasse reliquum fuerit, sive pro infringendis jejunii legibus vel opinionum commenta, vel à vera jejunii vi et natura abhorrentes consuetudines humani pravitate ingenii novissimè sint invectæ, ea omnia, quantùm juvante Domino fieri potest, radicitus convellenda curetis. In quibus profectò abusum illum censemus omnino numeran-

dum, quem rumor quidam ad nos pertulit; cùm nonnulli, quibus ob justas et legitimas causas ab abstinentia carnium dispensatum fuerit, licere sibi putant potiones lacte permixtas sumere, contra quàm prædicto Prædecessori nostro visum fuerit, qui censuit, tam dispensatos à carnium abstinentia, quàm quovis modo jejunantes, unica excepta comestione, in omnibus æquiparandos iis, esse, quibuscum nulla est dispensatio, ac propterea tantummodo ad unicam comestionem posse carnem, vel quæ ex carne trahunt originem, adhibere.

Verùm neque commodiùs, nec majori proficiendi spe revocare homines aggrediemini ad sacrosanctam jejunii legem observandam, quàm si illud populos doceatis : Christiani hominis Pœnitentiam, præter cessationem à peccatis et malè anteactæ vitæ detestationem, eorumdemque peccatorum Sacramentalem confessionem, illud etiam postulare, ut per jejunia, eleemosynas, orationes, et alia spiritualis vitæ opera divinæ justitiæ satisfaciamus : omnem enim iniquitatem, parva, magnave sit, aut ab ipso pœnitente, aut à Deo vindicante puniri oportere; nisi igitur à Deo puniri velimus, id non aliter vitare nos posse, quàm si ipsi nos puniamus. Quæ quidem doctrina si constanter populorum animis inculcetur, et à fidelibus denique altè imbibatur, minùs profectò verendum erit, ne qui profligatos mores abjecerint, ac per Sacramentalem Confessionem peccata sua eluerint, non eadem peccata velint, atterenda carnis concupiscentia, per jejunium expiare. Præterea, quibus persuasum fuerit, se peccatorum minùs dubiè pœnitere, cùm se impunitos esse non sinant, ii profectò pœnitentiæ amore capti, lætabuntur, Quadragesimali tempore cæterisque certis diebus, cùm S. Mater Ecclesia edicit fidelibus jejunandum, oblatam sibi esse occasionem, qua dignos pœnitentiæ fructus faciant : Cùmque nullo non tempore opporteat domitas habere concupiscentias; scriptum est enim : Post concupiscentias non eas, et à voluntate tua avertere : facilè animum inducant, Sacratissimo totius anni potissimùm tempore, corporis intemperantiam mitigare jejunio; ut anima cognitione suî recepta intelligat, qua compunctione parare se debeat ad Sanctissima Passionis, Mortis, et Resurrectionis Jesu Christi recolenda mysteria. Itaque pœnitentiæ stimulis tacti, minùs suavitates exquirant in dapibus, minùs sectentur cupediarum delicias, quæ quamvis cum abstinentia à vetitis cibis non discrepare videantur, tamen eas, qui mensæ apponat suæ, illum non immeritò dixeris, non tam usitatas abjecisse delicias, quàm cupiditatem suam ad inusitatas illecebras traduxisse : minùs denique, aut, quibus se subducant à jejunio, quærant effugia, aut argutiis studeant Ecclesiasticam legem infringere.

Vestrum igitur est, Venerabiles Fratres, exemplo æquè ac verbo populis præeuntes, tantum in eorum animos pœnitentiæ studium et amorem injicere, ut alacriter jejunium aggressi, et illud ad præscriptas à Catholica Ecclesia leges observent, et eleëmosynis etiam, atque oratione sanctificent : et id, quod maximè

spectat Ecclesia, denique consequantur, ut corpore mortificati et Christo consepulti, ad novam in Paschali solemnitate novi hominis vitam revocati, magna cum fiducia reviviscenti Christo Domino possint occurrere. Gratia Domini Nostri Jesu Christi cum vobis omnibus, quibus Apostolicam benedictionem benevolentiæ in vos et charitatis nostræ pignus, amantissimè impertimur.

Dat. Romæ apud S. Mariam Majorem die XX. Decembris anno MDCCIX. Pontificatûs nostri anno II.

APPENDIX II.[a]

DE PRIVILEGIIS.

CAPUT I.

De Privilegiis in communi.

Differentia inter Privilegium, Dispensationem, et Licentiam. — **1.** Quando Privilegium deroget juri communi. — **2.** Quando Privilegiatus teneatur uti Privilegio. — **3.** Utrùm extra Sacramentum censuræ, etc. — **4.** De Clausulis, *Ad instar etc. Quatenus sacris Canonibus non adversetur etc. Supplentes defectus etc.* — **5.** De interpretatione Privilegiorum. **6. 7.** et **8.** De Communicatione. **9. 10.** et **11.** De Privilegiis Regularium revocatis, cum Declarationibus S. Pii. — **12.** De Rescriptis Gratiæ, et Justitiæ, utrùm expirent morte Pontificis. — **13.** Quot modis cesset Privilegium. — **14.** Quomodo cesset per Revocationem. — **15.** De revocatione Expressa. — **16.** De Tacita, et utrùm sit intimanda, vel saltem publicanda Revocatio. — **17.**

1. — Privilegium definitur : *Lex privata, aliquod speciale concedens beneficium.* Privilegium differt à Dispensatione, quæ eximit à lege, et ideo semper est odiosa; differt etiam à Licentia quæ conceditur tantùm ad paucos actus. De Privilegiis in particulari inferiùs proprio loco dicemus; hîc tantummodo annotabimus quasdam regulas advertendas circa Privilegia in communi.

2. — Et I. Ut Privilegium deroget juri communi, non requiritur clausula derogatoria, præsumitur enim Princeps jam scire leges communes; excipitur tamen 1. Quando Privilegium non posset suum effectum sortiri sine hac expressa derogatione. 2. Si in lege, cui derogatur, esset apposita clausula : *Non obstante quocumque privilegio :* hoc intelligitur, dummodo in Privilegio non extet clausula : *Ex certa scientia;* vel *: Ex plenitudine potestatis.* Salm. tract. 18. c. 1. n. 42. et 43. cum aliis. 3. Quando Privilegium est contra aliquam consuetudinem, aut legem Municipalem? His enim non derogatur, nisi de illis specialis mentio fiat. Suar. de leg. l. 8. c. 14. n. 4. Castrop. t. 1. tr. 3. D. 4. p. 10. n. 9. et Salm. l. c. c. 1. n. 8. cum Pelliz. Tambur. etc.

3. — II. Privilegiatus non tenetur, regulariter loquendo, uti Privilegio. Reg. 16. Jur. in 6. Sed excipiendum est 1. Si non utendo grave damnum Proximo inferret : hoc tamen intellige, si per se, non verò consequenter; E. G. Si Confessarius habeat privilegium absolvendi à peccatis reservatis, post auditam confessionem tenetur eo uti. Vide Salm. tr. 18. c. 1. n. 11. cum aliis. 2. Si privilegium cedat in bonum commune, quemadmodum

(a) *Appendix prima* De Dispensationibus *invenitur ad calcem Tractatis* de Legibus, *Tom. I, pag.* 187.

est Privilegium Immunitatis, quo unusquisque tenetur uti ex cap. Si diligenti, de Foro compet. 3. Si privilegium tollat impedimentum ad observandum præceptum : E. G. Si infirmus habet Domi Oratorium privatum, et facilè potest audire Sacrum, tenetur privilegio uti. Suar. c. 35. n. 8. Pal. p. 7. n. 3. Sanch. de Matr. l. 6. D. 6. n. 14. Salm. c. 1. n. 12. cum Sylvest. Avila etc. 4. Si Privilegium non est Personale, sed realè, addictum loco, vel Dignitati, vel Statui, quemadmodum sunt Privilegia concessa Episcopis, et Regularibus. Vide Salm. c. 1. n. 17. et 18.

4. — III. Qui habet Privilegium pro foro pœnitentiali, etc. absolvendi à censuris, et pœnis Ecclesiasticis, valde probabiliter potest eo uti etiam extra Sacramentum, etiamsi facultas concepta esset in terminis : *Sacerdoti Confessario.* Suar. l. 8. c. 6. n. 15. Castrop. D. 4. p. 2. §. 5. n. 6. et Salm. c. 1. n. 33. cum Silvest. Tamb. etc. contra alios qui probabiliter etiam negant.

5. — IV. Loquendo de clausulis : clausula *Ad instar* importat tunc valere Privilegium, quando aliud (ad cujus formam secundum concessum est) fuit validum saltem à principio, quamvis postea revocatum fuerit, vel non acceptatum, ut advertit P. Mazzotta. Aliàs enim, si primum Privilegium fuerit nullum, nullum quoque erit secundum, dummodo in secundo non exprimatur id quod conceditur. Suar. c. 15. n. 2. Castrop. D. 3. p. 2. §. 8. n. 1. Salm. c. 1. n. 39. cum Bonac. etc. et P. Mazzotta tom. 1. de Privil. p. 221. v. Sexto. Hoc tamen currit (ut aiunt præfati Auctores) quando dicitur : *Ad instar;* non verò si dicatur, *sicut concessum est,* etc, ut limitant Bonac. et Garcias apud Salmanticens. Clausula : *Quatenus sacris Canonibus non adversetur,* intelligitur de iis tantummodo Canonibus in quibus est expressum : *Non obstante quocumque Privilegio.* Salm. c. 1. nu. 50. cum Nav. Suar. Garc. etc. Clausula, *Supplentes singulos defectus* intelligitur tantùm de defectibus earum rerum, quæ requiruntur solùm de *Jure positivo,* et qui sunt tantummodo accidentales; non verò de defectibus naturalibus, aut substantialibus, utpote esset, si Supplicans foret excommunicatus, aut si Supplicatio foret subreptitia, vel fraudulenta; aut si defectus esset circa causam, aut personam Supplicantis. Salm. c. 1. n. 51, cum Barbosa, et Tambur. Aliæ clausulæ videri possunt apud Salm. c. 1. ex n. 40.

6. — V. Loquendo de interpretatione Privilegiorum, plura annotanda sunt. Notetur 1. omne privilegium interpretandum esse eo modo, quo Privilegiato non sit neque inutile, neque onerosum. Salm. c. n. 70-71. 2. Privilegia solùm Princeps, vel alii, quibus à Principe foret commissum authenticè, vel juridicè possunt interpretari. Doctrinaliter verò potest ea interpretari quicumque vir doctus, cujus resolutioni licitè potest acquiesci; ut omnes affirmant; et quando in Privilegio prohibetur quæcumque interpretatio, de sola authentica et juridica est intelligendum; Vide Salm. c. 1. n. 72 et 73, aut ad summum intelligi debet de interpretatione quæ fit *ex professo,* ut dictum est de Legibus (Tract. II. n. 75.) 3. à Clemente IV., et ab aliis Pon-

tificibus prohibentur Episcopi interpretari juridicè privilegia Regularium. Solùm id ab Alexand. VI. et Paulo III. (quando Apostolica Sedes consuli nequit) concessum est jurisperitis, cæterisque judicibus in favorem Regularium. Idem concessum est Generalibus Visitatoribus, et etiam Provincialibus, et Prælatis immediatis, quoties ipsi Peritos consulunt. Idem locum habet in interpretatione Regularum, Constitutionum, et Consuetudinum. Eodem modo possunt iidem Prælati auferre, vel limitare subditis usum Privilegiorum. Vide Salm. c. 1. n. 74. 75. et 76.

7. — Notandum 4. Quòd generaliter loquendo de Privilegiis, omne Privilegium largè sit interpretandum ut habemus ex Cap. Olim 6 de Verb. sign. ubi dicitur : *cùm beneficia Principum interpretanda largissimè* etc. Et ex l. ult. ff. de Constit. Princ. Contra verò Privilegia odiosa strictè sunt interpretanda, cujusmodi sunt illa quæ sunt derogatoria Juris communis, aut Statutorum, et consuetudinum particularium, dummodo hæc statuta non sint contra Jus commune; aut dummodo Privilegium non sit insertum *corpori juris;* ideoque aiunt Sanch. et Mazzotta, Sanch. de Matr. l. 8. D. 1. n. 8. et Mazzotta l. c. p. 223. c. 2. v. Resp. omnia Privilegia realia latè esse interpretanda; ob suam enim perpetuitatem habentur tanquam inserta Juri communi. Insuper excipitur si aliàs Privilegium redderetur inutile, aut si eo extaret clausula; *ex certa scientia,* vel ex *motu proprio.* Vel si Privilegium esset absolvendi, dispensandi, aut communicandi illud cum aliis. Salm. tr. 18. c. 1. n. 78, ad 80. Privilegia verò in præjudicium aliorum, cujusmodi essent ad obtinenda plura Beneficia, aut ad conferenda Beneficia vacantia, aut contra observantiam regularem, strictè sunt interpretanda, etiamsi concessa fuerint *ex motu proprio.* Salm. n. 83. et 84.

8. — Hoc verò intelligendum est de Privilegiis concessis personis particularibus : sed ea, quæ sunt concessa alicui Ordini, Conventui, Communitati, aut ad aliam piam Causam, omnia sunt interpretanda non modò latè, sed etiam latissimè, etiamsi adversentur juri communi, vel alicui Tertio, quemadmodum communissimè affirmant DD. Suar. c. 27. n. 7. Castrop. D. 4. p. 10. n. 6. Mazzotta l. c. et Salm. c. 1. n. 27 et 29, et iterum n. 85 et 86, cum Azor. Laym. Sylv. Bon. Henr, Coninch. Lezana, Bord. et aliis. Privilegia enim Communitatibus concessa præsumuntur omnia esse remuneratoria servitiorum præstitorum, et ideo omnia habentur tanquam favorabilia, ex l. Sicut persona, ff. de Relig. Vid. Salm. c. 1. n. 23. ad 27.

9. — VI. Loquendo de Communicatione Privilegiorum notetur 1. quòd Religiones Mendicantes communicent in totum inter se de Privilegiis præteritis, et futuris, tum circa personas, tum circa loca, Festivitates, et indulgentias, prout habetur ex Bullis Sixti IV. Clementis VIII. et Leonis X. Vide Salm. n. 88. et 89. Et hoc currit, quamvis Religio, cui concessum est Privilegium, vel non acceptaverit, vel eo usa non fuerit. Insuper quando am-

pliatur Privilegium alicui Religioni concessum, intelligitur ampliatum etiam quoad alias. Salm. c. 8. n. 98 et 99. Insuper hæ Religiones Mendicantes communicant Privilegiis cæterarum Religionum, vel Congregationum, vel Collegiorum Monasticorum, vel non Monasticorum. *Ita communisismè* Salm. t. 18. c. 1. n. 90, cum Rodr. Pelliz, Tamb. etc. Et hoc valet, etiamsi in Privilegio concesso alteri Religioni, vel Congregationi, adsit clausula quòd non communicetur; nam in aliis Bullis de Communicatione dicitur, quòd tollatur quodcumque impedimentum communicationis. Salm. n. 107, cum Rodr. Basseo, Miranda, Bon. Diana, Donato, etc. Hujusmodi Privilegiis perfruuntur tam Conversi, ipsi enim verè Religiosi sunt, Vide Salm. Tract. 15. de Statu Relig. c. 1. n. 33., quàm Novitii, quemadmodum declaravit Clemens VIII., et est communis sententia (quidquid dicant quidam pauci) cum Suarez, Sanch. Castrop. etc. Suarez Tom. 4. De Relig. Tract. 10. lib. 9. c. 1. n. 18. et Salm. ibid. c. 3. n. 85., cum Sanch. Castrop. Lezana, et Pelliz. et aliis; fruuntur quoque Religiosi ad Episcopatum promoti, dummodo non agatur de rebus, quibus Episcopi si uterentur, aliquod Religioni præjudicium proveniret, ut esset habitatio in Monasterio, datio suffragii, etc. Vide Salm. dict. tr. 15. c. 5. n. 43, cum Suar. Lez. et Castrop. Tertiarii autem, et Tertiariæ (vel Beatæ) subditæ Mendicantibus, et quæ Habitum Religionis deferunt, et votum habent Castitatis, (quibusdam tantùm rebus exceptis) eorum quoque Privilegiis gaudent, sed quatenus sunt capaces. Confratres Scapularis, et Cinguli (vocati *Cordonis*) fruuntur tantùm, et participant in omnibus Indulgentiis et Remissionibus peccatorum, sed non in alio. Salm. ibid. n. 94, cum aliis.

10. — Notandum 2. Moniales tam Ordinum Mendicantium, quàm non Mendicantium, gaudere Privilegiis Monachorum sui Ordinis, et consequenter cujuscumque alterius Ordinis in omnibus, quorum sunt capaces (intellige de favorabilibus). Hoc valet, etiamsi Privilegium tantùm de hominibus loqueretur, ut deducitur ex Bulla Leonis X. Atque ita è contrario Fratres gaudent Privilegiis Monialium Ordinum, ex eo quia ipsi communicant (ut superiùs dictum est) Privilegiis concessis cuicumque Religioni, Congregationi, aut Monasterio. Vide Salm. Tract. 18, de Priv. c. 1. n. 91. Sed redeundo ad Moniales; hujusmodi Privilegiis gaudent etiam illæ, quæ Pontifici, aut Episcopo subjiciuntur, atque ita, quando Religiosis conceditur Privilegium, ut absolvantur, vel cum eis dispensetur à suo Prælato, Moniales subjectæ Episcopo possunt quidem ab eodem absolvi, et dispensationem obtinere. Et hoc currit etiamsi in Privilegio nominarentur tantùm Moniales, quæ Regularibus subditæ sunt. Suar. de Leg. l. 8. c. 10. n. 7. Bon. Dist. 1. q. 3. p. 7. §. 2. n. 2. et Salm. Tr. 18. c. 1. n. 92, cum Castrop. Lez. Pelliz. Bordonio, Boss. et aliis contra paucos.

11. — Notandum 3. Privilegia non communicari quando sunt odiosa, vel contraria propriis Statutis, adeo ut præjudicent bono

sive communi observantiæ Religionis. Castr. Dist. 4. §. 9. n. 2, et Salm. c. 1. n. 100., cum Pelliz. Lez. Portell. Tamb. Bord. Notetur 4. Privilegia alicui concessa non tanquam personæ particulari, sed ratione sui officii, seu dignitatis, vel tanquam membro illius Communitatis, intelligi concessa omnibus aliis ejusdem officii, aut ejusdem Communitatis. Et Privilegia concessa Subditis, seu Prælatis inferioribus, etiam Prælatis Superioribus concessa intelliguntur. Salm. c. 1. n. 110 et 111. Similiter Privilegia concessa alicui Conventui, aut Ecclesiæ, aut Particularibus alicujus Conventûs, sed tanquam membris illius, intelliguntur quoque concessa cæteris Religiosis tam illius Ordinis, quàm aliorum, qui communicationem habent, quando scilicet eadem, vel similis ratio militat. Salm. ibid. cum Pelliz. Garcia. Quint. Tamb. etc. Sed hoc non est intelligendum de Privilegiis, quæ conceduntur alicui Congregationi ad tempus determinatum, vel per Brevia particularia sunt concessa alicui Monasterio ob specialem aliquam causam, vel quando agitur de rebus, quæ difficilè solent concedi. Salm. c. 1. n. 118, cum Peyrin. Tamb. Merula etc.

12. — VII. Certum est, ut habetur ex Propos. 36. damnata ab Alexandro VII. Religiosos non posse ampliùs uti Privilegiis jam revocatis per Concilium Tridentinum. Verùm hoc non obstante, attendendæ sunt quædam Declarationes Concilii factæ per S. Pium V. in sua Bulla : *Etsi mendicantium.* Hæ sunt : 1. Quòd Sæculares possunt audire Sacrum et Conciones in Ecclesiis Regularium. 2. Quòd Episcopus nequeat impertiri licentiam ingrediendi Monasteria Monialium exemptarum. 3. Quòd Quarta Funerum non intelligitur nisi de eo quod affertur. Vid. Salm. tr. 18. c. 1. n. 137. 4. Quòd Confessarii Monialium exemptarum, et Concionatores Regulares in propriis Ecclesiis non examinentur ab Ordinario ; verùm quod attinet ad Confessarios, hoc Privilegium abrogatum est per varias Apostolicas Constitutiones, et præsertim per Bullam Apostolici Ministerii, emanatam ab Innoc. XIII. ann. 1723, et confirmatam per Benedictum XIII. die 23 Septembris anni 1724. Ibi §. 18. declaratur, quòd Confessarii Monialium exemptarum debeant examinari, et approbari ab Episcopo Diœcesis, « remota quacumque contraria consuetudine etiam immemorabili. »

13. — VIII. Distinguendum est *Rescriptum Gratiæ*, ut esset absolvendi, dispensandi etc... à *Rescripto Justitiæ*, ut exercendi jurisdictionem, appellandi etc. In Rescripto Gratiæ dicitur, *Gratia facta*, quando Delegatus habetur tanquam merus necessarius executor : *Gratia facienda*, quando conceditur facultas dispensandi, et relinquitur arbitrio Delegati. Rescriptum Justitiæ expirat morte Principis, dummodo res adhuc sit integra ; et idem de Rescripto Gratiæ faciendæ. Oppositum verò dicendum de Rescripto Gratiæ factæ, ut absolvendi, recipiendi Ordines *extra tempora*, de Oratorio privato etc. Castrop. D. 3. p. 16. §. 4. n. 11. Sanch. de Matr. l. 8. D. 38. n. 43. Salm. c. 1. à n. 141, ad

146, cum Suar. Privilegium concessum cum clausula, *Donec voluero*, probabiliter non expirat post mortem Concedentis. Salm. c. 16. n. 149. Quòd si in Concessione exprimatur Officium Delegati, mortuo Delegato, transit etiam ad Successorem. Salm. n. 150.

14. — IX. Privilegium multis modis cessare potest, et 1. per decursum termini constituti. 2. Per cessationem causæ finalis : intellige quando Privilegium est concessum sub conditione dictæ causæ ; sed quando concessum esset absolutè, adest opinio valde probabilis, quòd etiamsi cessaret causa nalis, non cesset tamen Privilegium ; neque cessat, quamvis semel privilegio usi fuerimus. Salm. c. 3. n. 3 et 4, juxta id, quod diximus de Dispensatione, cap. II. n. 66, in fin. 3. Ob renuntiationem privilegiati ; in quo notandum est, quòd Particulares nequeunt renuntiare Privilegiis Communitatis ; et ut valida sit renuntiatio, fieri debet in manu illius qui Privilegium concessit, et ab eodem acceptanda. Vide Salm. Tr. 18. c. 2. n. 5, ad 8. 4. Per usum contrarium, vel per non usum : in dubio tamen præsumptio semper est pro usu. Sed in hoc advertendum est, quòd Privilegia gratiosa, quæ non sunt aliis gravamini, ut absolvendi, dispensandi, vel jejunandi, et his similia, nunquam amittuntur per non usum, et etiam per usum contrarium, quamvis temporis longissimi Suar. de Leg. l. 8. c. 34. n. 17., Bonac. D. 1. q. 3. p. 8. §. 5. n. 4. Castrop. Tr. 3. D. 4. p. 18 n. 3. et p. 19. n. 1. et Salm. c. 2. n. 13, cum Laym. Pont. Lez. Garcia, etc. Privilegia contra, quæ tertio sunt onerosa, ut non solvendi Decimas et similia, præscribuntur per usum contrarium, et etiam per non usum privativum (non verò dumtaxat negativum) quod accidit, quando Privilegiatus conscius jam sui Privilegii, occasionibus oblatis, sponte uti recusavit. Hoc autem currit, dummodo in Privilegio non sit clausula *utendi ad Sui arbitrium.* Castrop. p. 18. n. 4. Bonac. n. 3, et Salm. n. 14, cum Laym. Garc. Lez. etc. Insuper hoc intelligitur pro foro externo, nam in conscientia non amittit Privilegium qui animum non habet renuntiandi. Vid. Salm. cap. 2. n. 18. Potest cessare etiam Privilegium per abusum sive in totum, sive in partem. Salm. n. 17.

15. — Cessat 5. Privilegium ob revocationem Principis. In hoc autem distinguere oportet Privilegia Gratuita à Remunerativis, et ab Onerosis ; si Privilegium est merè gratuitum, revocari potest validè etiam sine justa causa : quamvis hoc non excusetur saltem à culpa veniali, si scandalum absit. Pont. l. 8. c. 19. n. 15. Castr. p. 21. §. 3. n. 3, et Salm. c. 2. n. 37, cum Suar. Sanch. Bon. etc. Si verò cum Privilegio translatum fuisset dominium alicujus rei in Privilegiatum, illud revocari nequit nec licitè nec validè, nisi ob causam urgentissimam boni communis, vel gravis delicti, vel ob illas causas, ob quas revocari quit quælibet donatio. Castr. p. 21. §. 2. n. 2. Bonac. p. 8. §. 2. n. 5. Suar. l. 8. c. 37. n. 7, et Salm. c. 3. n. 29, cum Pont. Garc. Lez. etc. Sed si Privilegium est remuneratorium, vel ob justitiam, vel ob gratitudi-

nem, semper requiritur justa causa, ut validè revocetur. Et sí insuper est onerosum, ut exempli causa, concessum ob pretium acceptum, vel ob aliquod onus Privilegiato impositum, tunc ut revocetur (ultra justam causam), requiritur compensatio. Et hoc dicendum de Privilegiis Remuneratoriis ob justitiam, ut dicunt communiter DD. Suar. l. c. n. 6. et 7. Pont. num. 13, et Salm. tract. 18. c. 2. n. 30. et 85, cum aliis.

16. — Revocatio verò Privilegiorum alia est *Expressa*, alia verò *Tacita;* quoad *Expressam* regulariter loquendo sufficit clausula generalis, *non obstantibus Privilegiis etc.* ut revocentur omnia Privilegia in contrarium. Excipiuntur tamen 1. Privilegia concessa per modum contractûs, sive onerosa sint, sive remunerativa ob justitiam (ut supra dictum est) in quibus mentio specialis fit meritorum in particulari. 2. Privilegia quæ clausulam habent, quod non intelligantur derogata, nisi mentio particularis fiat. 3. Privilegia Regularium, quæ etiam specialem mentionem requirunt, quia sunt remunerativa, et videntur clausulam habere derogatoriam futuræ revocationis, nisi eorum mentio specialis fiat, ut affirmant Rodriq. Portel. et Miranda apud P. Mazz. 4. Privilegia incerta *corpori juris*, quia tunc sunt veræ leges, et ut revocentur, requiritur clausula specialis, *non obstantibus legibus in contrarium, etc.* Suar. l. 8. c. 38. n. 2. Bonac. t. 2. D. 3. p. 8. §. 4. n. 11. Castrop. tr. 3. D. 4. p. 21. §. 3. à n. 2. Pont. l. 8. c. 19. n. 16. Mazz. t. 1. de Priv. q. 2. c. 1. p. 231. et Salm. c. 2. n. 39. et 40. Idem. asserunt Bonac. Sanch. Castrop. et Salm. cum Moll. Pell. aliisque quàm plurimis, (contra *Pontium*) de Privilegiis concessis ab aliquo Con. Generali, quæ non censentur revocata, nisi per clausulam expressam, *non obstante quacumque Constitutione, etiam à Conc. Generali edita;* ut colligitur ex Cap. Ex parte, et cap. ult. de Cappell. Mon. Bonac. n. 13. Castrop. §. 4. n. 6. Sanch. de Matr. L. 3. D. 26. num. 7. et Salm. tr. 18. c. 2. n. 41. cum Pelliz. Boss. etc. contra Pontium n. 19. Opponit Pontius Ecclesiæ praxim, et quamdam Declarationem S. Pii V. Sed Castrop. cum Garcia respondet, gratis id asseri; Tantùm inquit Garcia referri quemdam Motum Proprium S. Pii, in quo dicitur, quòd Concessiones propria Pontificis manu signatæ non egent aliqua Tridentini revocatione, neque generali, neque speciali. Omnes verò præfatæ limitationes intelliguntur locum habere si non constet de contraria mente Derogantis, quemadmodum omnes præfati DD. communiter affirmant; unde si in lege revocatoria adsit clausula ex *certa scientia* aut *ex motu proprio*, aut *de potestatis plenitudine*, tunc revocatur omne Privilegium quantumcumque qualificatum, exceptis onerosis; aut quando revocatio præjudicaret juri à tertio acquisito. Vid. Salm. c. 1. n. 40 et 42.

17. — Quod attinet ad revocationem *Tacitam*, Privilegia ante concessa intelliguntur revocata per quamcumque legem universalem in contrarium, etiamsi in ea non adsit clausula revocatoria, quando ipsa lex, vel novum Privilegium aliis concessum non pos-

set effectum intentum sortiri nisi revocatis privilegiis antea concessis; non præsumitur enim Legislator velle condere legem inutilem, aut concedere Privilegium elusorium, sive generale, sive particulare illud sit. Hoc tamen intelligendum est, quando Privilegia priùs concessa nota sunt Principi, quemadmodum præsumitur de omnibus Privilegiis insertis *Corpori juris*. Quod è contra non præsumitur de aliis quæ existunt *Extra jus;* unde horum specialis mentio est facienda. Suar. Lib. 8. c. 30. n. 2. Pont. L. 8. c. 19. n. 19. Castr. D. 4. p. 21. §. 4. n. 10. Bon. D. 3. p. 8. §. 4. n. 14. Salm. c. 2. n. 43. et 44, cum aliis communiter. Affirmant aliqui, ut Sot. Henr. et Quint. quibus adhærent Salm. tr. 10. de Cens. c. 2. n. 80, quòd Privilegium remanet in suo vigore, quousque revocatio non intimetur Civitati, vel Religioni. Verùm ipsimet Salm. postea tr. 18. de Priv. c. 2. n. 45, se retractant, et meritò, asserentes cum Laym. Suar. Portell. et Lezana, quòd sufficit ad invalidandum Privilegium, ut publicetur revocatio, et ut transeant duo menses à publicatione, ita ut pervenire possit notitia ad Privilegiatos, quamvis de facto non perveniat.

Actum est usque adhuc de Privilegiis in communi, in sequentibus Tractatibus agetur de Privilegiis in particulari Ecclesiasticorum, Episcoporum, et Religiosorum.

CAPUT II.

De Privilegiis Ecclesiasticorum.

Quibus in rebus Ecclesiastici sint exempti à potestate laicali. — 18. De Privilegiis Canonis, et Fori quoad personas. — 19. Quoad bona. — 20. Quis gaudeat hujusmodi Privilegiis. — 21. De Beneficiatis. — 22. De Tonsuratis. — 23. De illis qui deposuerunt Habitum. — 24. De Immunitate piorum Locorum 25. ad 28.

18. — Ecclesiastici jure Divino exempti sunt à potestate sæculari quoad materias spirituales, vel merè Ecclesiasticas, ut sunt Ordinationes, Electiones Prælatorum, etc., ut constat ex Can. 3. Concilii Romani. Quoad personas verò, et loca Ecclesiasticorum, quæstio est, utrùm sint vel ne exempti jure Divino? Multi negant, ut Lessius, Cajet. Becan. et Salm. Tr. 8. de Ord. c. 7. n. 6. Multi alii affirmant, ut Suarez, et Azor. Laym. etc., et probant ex pluribus textibus, et præsertim ex c. Quamquam de Gentibus in 6, et ex Trid. Sess. 15. c. 20 de Ref. « Ecclesiæ, et personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, et Canonicis sanctionibus esse constitutam. » Certum tamen est, Ecclesiasticos tum jure Canonico, tum Civili non esse subjectos Foro Laicali. Vide Jura ap. Less. de Just. L. 2. c. 33. dub. 3. Cæterùm tenentur in conscientia illis legibus civilibus, quæ non repugnant eorum statui, non vi *coercitiva*, ut dicitur, *sed directiva*, ut uniformentur Communitati. Est commune cum Salm. tr. 7. c. 7. n. 6.

19. — Ecclesiastici ergo gaudent I. exemptione circa suas personas. Præter Privilegium Canonis, cujus vigore incurrent excommunicationem, qui injustè illos percutiunt, gaudent Clerici immunitate, ne puniantur à Curia Laicali, ut patet ex Legibus à *Becano* relatis. De Sacr. c. 26. q. 9. Et quamvis Jus Civile eos eximat tantùm in Causis Civilibus, et in Criminalibus eas recognoscendi sibi jus reservaverit, nullatenus Clericos condemnando nisi post degradationem; nihilominus Jus Canonicum totaliter eas exemit. Vide Salm. tr. 8. c. 7. ex n. 24. Verùm his non obstantibus, in aliquibus casibus potest Potestas Laicalis ad Clericorum carcerationem procedere, ut si ex. g. aliquem noctis tempore inveniret deferentem arma prohibita, vel sine veste clericali, vel inveniret *in flagranti* patrantem aliquod delictum, tunc enim potest ad ejus carcerationem procedere, ut postea remittat Curiæ Ecclesiasticæ; quòd si interdiu illum invenerit, potest armis prohibitis spoliare. Potest etiam in quibusdam casibus illum castigare (sed non pœna mortis), si ille rebellionem adversùs Principem moliretur, aut populum ad seditionem excitaret, et à proprio Episcopo de hoc non esset punitus. Insuper probabiliter potest supplicio afficere Clericos notoriè Sodomitas, hi enim à Leone X et S. Pio V omni Clericali Privilegio spoliati sunt. Vide Salm. à n. 27. ad 29. et à n. 18 ad 20. Cæterùm pro quocumque alio crimine Clerici nequeunt puniri à Curia Seculari, cap. fin. de Vita, et hon. Cleric. et cap. In audientia 25 de Sent. Excomm.

20. —II. Gaudent Ecclesiastici exemptione à Foro laicali quoad propria bona tam Ecclesiastica, quàm quocumque alio modo acquisita; unde respectu illorum non tenentur solvere ullum vectigal, ut habetur ex c. Quia, et c. Clerici de Immunit. Eccl. in 6. et ex l. Sancimus 22. C. de Sacros. Eccl. Vide Salm. Tr. 8. c. 7. n. 35 et 55. Clerici verò negotiatores circa bona merè Ecclesiastica negotiationi jam destinata, spoliantur omni exemptione c. Quamquam 4. de Censib. in 6. Quoad verò reliqua bona propria, privantur post tertiam monitionem. Salm. n. 54. cum Less. Mol etc. Insuper notandum hîc est, quòd in casu urgentis necessitatis potest Princeps extrahere è domibus, et vendere frumentum Ecclesiasticorum. Salm. tr. 8. c. 7. n. 17, cum Diana, et Molf.

21. — Ii, qui gaudent præfatis exemptionibus tam quoad personas, quàm quoad bona, sunt primò omnes Regulares cum suis Novitiis et Tertiariis, et etiam Franciscanæ Tertii Ordinis, Carmelitanæ, etc. quæ deferunt habitum unà cum voto Castitatis: quemadmodum declaravit S. C. Insuper Equites S. Joannis. S. Jacobi, Alcantaræ, et Calatravæ, ut probant Bon. Fill. et Diana. Vid. Salm. c. 7. n. 77. Insuper omnes Clerici in *Sacris* constituti. De aliis verò in *Minoribus*, vel simpliciter tonsuratis, ita loquitur Trid. sess. 23. c. 6. de Ref. « Fori privilegio non » gaudeat, nisi Beneficium Ecclesiasticum habeat, aut Clerica» lem Habitum, et Tonsuram deferens alicui Ecclesiæ de man» dato Episcopi inserviat; vel in seminario Clericorum, aut in

» aliqua Schola, vel Universitate, de licentia Episcopi, quasi in » via ad Majores Ordines suscipiendos versetur. » Atque hoc Privilegio gaudent etiam Clerici Conjugati qui deferunt Habitum et Tonsuram, et Ecclesiæ inserviunt: verùm in cap. ult. de Temp. Ordin. in 6. prohibetur Conjugatis Tonsura, nisi velint Religionem ingredi, vel in *Sacris* ordinari prævia uxoris licentia Vid. lib. 6. n. 827. in fin.

22. — Igitur Privilegio Fori gaudent 1. Beneficiati, etiamsi nulli Ecclesiæ inserviant, neque deferant Habitum et Tonsuram, ut probabiliter infertur ex Concilio, ut volunt Salm. cum Fill, Diana, et Rodriq. adversùs Suar. Et etiamsi non percipiant fructus Beneficii, neque possideant; sufficit enim, quòd solum titulum habeant, ut aiunt Garcias, et Fillicius, et Diana contra Salm. Sufficit etiam Capellania, vel Præstimonium, quæ censentur tanquam vera Beneficia: sed non sufficit Pensio. Vide Salm. tr. 8. c. 7. n. 62. et 63. cum aliis.

23. — Gaudent 2. Clerici *in minoribus*, et Tonsurati, dummodo Habitum simul et Tonsuram deferant, juxta id, quod affirmat Concilium, *Clericalem Habitum, et Tonsuram deferens*, et ut probabiliùs existimant multi DD. cum Castrop. et Barbosa, contra Salm, qui interpretantur particulam *et* pro particula *vel*, ita ut sufficere dicant utrumque, Vid. lib. 6. n. 827. dummodo Ecclesiæ similiter inserviant, sed quoad Ecclesiæ servitium (dummodo spirituale sit, quia temporale non sufficit) satis est, quòd alicui Ecclesiarum serviant, etiamsi hæc destinata non sit ab Episcopo, ut declaravit S. C. apud Card. Lambertini. De Synodo l. 12. c. 6. n. 5.

24. — Ut verò Clerici in minoribus constituti foro priventur (nam aliud de Canonis Privilegio dicendum) non requiritur trina monitio, quia hæc requiritur tantùm pro Beneficiatis, et pro Ordinatis in *Sacris*, ut deducitur ex c. Contingit de sententia excomm., vel pro minoristis, qui negotiis sæcularibus se addicunt, ut habetur, ex c. Ex litteris de vit. et hon. Cleric. Vid. l. 6. n. 827, sed sufficit, quòd habitum et tonsuram dimiserint, quemadmodum pluries declaravit S. C. et quemadmodum communiter affirmant DD. apud Card. Lambertini de Synodo l. 12. c. 2. n. 1. apud Salm. tr. 8. c. 7. n. 65. Dummodo per longum tempus dimiserint, ut notant Salm. cum Bonac. Suar. Barb. et aliis. Quamvis verò præfati Clerici nequeant allegare Forum, potest nihilominus Episcopus eos à Foro Seculari resumere juxta Declarationem S. C. ab hodierno Summo Pontifice approbatam. Vid. Lamb. loc. cit. n. 3. Illi verò Clerici, qui habitum resumunt, jure gaudent Privilegio, dummodo id in fraudem non faciant: quæ fraus tunc supponitur, cùm aliquis in aliqua Causa Civili jam citatus fuisset ad Forum laicale: aut pro causa criminali jam fuisset in carcerem conjectus; aut verò carcere sub cautione egressus: ut aiunt Salm. cum Bon. (adversùs Guttierez, et Ceballos) et Card. Lambertini cum pluribus Decretis S. C. Salm. loc. cit. n. 67 et C. Lamb. De Synod. l. 5. c. 12. n. 1.

Magna verò quæstio est utrùm Potestas Laicalis possit cognoscere causas Innocentium adversùs Ecclesiasticos. Quidam Theologi absolutè affirmant : sed quidam alii magis communiter tandummodo admittunt, quando aut nullo modo, aut difficulter potest haberi recursus ad Superiores Ecclesiasticos majores. Vid. Salmant. trac. 8. cap. 7. ex n. 76.

25. — Immunitas autem Ecclesiastica locorum quoad Asylum Delinquentium, competit jure Ecclesiastico et Civili omnibus Ecclesiis quamvis Interdicto subjectis, sive pollutis, et etiam dirutis (nisi omnino Præsulis auctoritate fuerint profanatæ), earumque Capellis, Sacristiis, Cœmeteriis, etiam ab Ecclesia separatis, muris, campanilibus, tectis, atriis, atriorum gradibus, cum quadraginta passibus ultra pro Ecclesiis Cathedralibus, et triginta pro aliis Ecclesiis (sed hoc intelligendum de illis, quæ sint positæ extra mœnia Urbis, vel Loci), dummodo non intercedat via publica, aut aliqua Sæcularium domus : aliud verò est si domus sit alicujus Clerici. Vid. Salm. Tr. 8. c. 7. ex num. 76. Gaudent eadem immunitate Hospitalia, in quibus extat aliqua Capella publica, Oratoria ab Episcopis erecta, Palatium Episcopale, et Domus Regularium cum suis Dormitoriis, Claustris, hortis, et porticibus ante Ecclesias, vel Monasteria. Vide Salmant. Tract. 8. cap. 7. a. n. 84.

26. — Omnes verò delinquentes dummodo sint Christiani, licèt hæretici, aut interdicti, aut in carcere inclusi, qui ruptis carceribus ad prædicta sacra loca confugerint, hac gaudent immunitate. Et in hoc reprobatur quælibet consuetudo in contrarium : c. Noverint de sent. excomm. et authent. de Sacros. Eccles. ib. n. 88. Excipiuntur tamen in Bulla Gregorii XIV. Latrones publici, depopulatores agrorum, qui committunt homicidium per proditorium, vel per assassinium (sed regnans Summus Pontifex excepit omnia homicidia pro tota Ecclesia), vel in ipsa Ecclesia, vel Cœmeterio, insuper hæretici et rebelles contra eamdem Personam Principis. Vid. Salm. Tr. 18. c. 5. n. 91. cum Suar. Castrop. Pelliz. Guttier. etc. Et in casibus clarè exceptis potest Judex Sæcularis ex se extrahere ab Ecclesia Delinquentes juxta communem praxim. In dubio autem judicium exceptionis spectat ad Episcopum ; ita Salm., et alii. Vid. Salm. ex. n. 96. Præter Delinquentes exceptos, omnes alii gaudent immunitate, quemadmodum gaudent debitores ad Ecclesiam confugientes. Salm. n. 95.

27. — Quæstio est, utrùm Clerici et Religiosi gaudeant eadem immunitate respectu suorum Præsulum : Affirmant multi, ut Barb. Bordon. Guttierez, quibus suffragatur quædam Declaratio Sacræ Congreg. atque hæc sententia est probabilissima, ut aiunt Salm. Nihilominus ipsi cum sententia communissima Suarez, Castrop. Laym. Bon. Sylv., aliorumque, negant tam vigore Bullæ Gregorii XIV, quæ respectu præfatæ immunitatis loquitur tantummodo de Laicis, *Ut laicis ad Ecclesiam confugientibus*, etc. quàm vigore communis, et jam receptæ consuetudinis ;

aliàs enim Religiosi semper in Monasterio commorantes difficulter possent puniri. Sicuti verò possunt Superiores Ecclesiastici (Episcopi et eorumdem Vicarii) extrahere proprios Subditos ab Ecclesia, ita quoque, si opus sit, possunt eamdem extrahendi licentiam Curiæ Sæculari concedere. Salm. Tract. 10. n. 20. Episcopus verò nequit extrahere suos Clericos ab Ecclesiis Regularium, non ratione immunitatis, sed quia illa sunt loca sua à jurisdictione exempta.

28. — Extrahentes verò, aut illi qui tentaverint extractionem, incurrunt excommunicationem *ipso facto*, à qua nequeunt absolvi nisi à Pontifice. Quidam DD. opinati sunt, ab hujusmodi excommunicatione posse absolvi etiam ab Episcopo; ita Salmanticenses cap. 3. de Privileg. tract. 18. n. 116. et 117. cum Bon. Castrop. et aliis. Id tamen negandum cum Fagnano in cap. Cùm pro causa, de Sentent. excommunic. Farinac. et aliis; nam Gregorius XIV. declaravit, quòd Violatores immunitatis incurrunt censuras omnes, et pœnas, priùs impositas à Canonibus, Conciliis, et aliis Pontificibus iis, qui violant libertatem, his verbis: « Declaramus, eum ipso facto censuras et pœnas Ec» clesiasticas incurrere, quæ contra libertatis, juris, et immuni» tatis Ecclesiasticæ Violatores per sacros Canones, et Concilio» rum generalium, nostrorumque prædecessorum Constitutiones » sunt promulgatæ. » Contra verò habetur ex Extrav. 3. Inter communes, de Pœnitent, et rem. Pauli II. quòd olim adversùs Violatores Ecclesiasticæ libertatis excommunicatio Papalis jam inflicta fuerat. Nec obstat dicere, priùs Pontifici reservatam esse tantùm violationem libertatis, quæ personas respicit, non autem violationem immunitatis, quæ respicit loca; et quòd tametsi à Gregorio lata fuerit excommunicatio contra Violatores immunitatis, minimè tamen fuit illa Papæ reservata; reservatio autem excommunicationis, nisi exprimatur, facta non censetur. Respondetur enim, quòd cùm Gregorius, violationi immunitatis eamdem imposuerit censuram, quæ priùs imposita erat violationi libertatis, si reservata erat censura quoad læsionem libertatis, est etiam reservata quoad læsionem immunitatis. Tantò magis, quòd Clemens VIII. duobus Decretis ab ipso emissis super casus Papæ, et Episcopis reservatos, in primo Decreto prohibuit omnibus Confessariis absolvere à quocumque casu reservato Pontifici; in altero autem inter casus Papales, quos ibi enumerat, docet adesse violationem immunitatis juxta Bullam Gregorii XIV; cæterùm satis erat, quòd læsio immunitatis vocaretur casus Papalis, ut ab Episcopis nequiret absolvi. Hoc tandem Fagnanus num. 36, refert sic decisum fuisse à Sacr. Congreg. Concilii. Deinceps advertendum hîc est, quòd Religiosi qui expellerent à suis Ecclesiis aut Monasteriis aliquem Delinquentem ad evitandum aliquod incommodum seu periculum, hi non violant immunitatem, et ritè id facere possunt. Salm. n. 118.

CAPUT III.

De Privilegiis Episcoporum.

I. De Facultate *Cap.* Liceat. Utrùm valeat Episcopus dispensare in irregularitate ex delicto, et *ex defectu* dubia. — **29.** Quibus in locis non est receptum Tridentinum, etc. — **30.** Qui veniat nomine Episcopi. — **31.** De Peregrinis. Et utrùm Episcopus absolvere possit à casibus Papalibus extrà Confessionem. — **32.** Quomodo delictum intelligatur occultum. — **35.** Utrùm Episcopus valeat hanc facultatem delegare. — **34.** Utrùm à casibus ab aliis Episcopis reservatis etc. — **35.** Si à casibus post Concilium etc. — **36.** Utrùm Episcopus possit absolvere Confessarium absolventem Complicem in peccato turpi. — **37.** Utrùm Episcopi à casibus Bullæ Cœnæ etc. — **38.** Utrùm valeant dispensare in irregularitate, quæ per Hæresim incurritur. — **39.** Utrùm valeant absolvere Impeditos. — **40.** Et utrùm per alios. — **41.** Qui dicantur Impediti. — **42.** De perpetuò Impeditis. — **43.** Utrùm hi teneantur per Epistolam etc. — **44.** Utrùm teneantur saltem recursum habere ad Episcopum? Quid, si recurrere nequeant etc. Quid, si sint in mortis articulo? **45.**

II. De sex Casibus Episcopalibus, et præsertim de absolutione censuræ propter percussionem Clerici. — **46.** — **47** et **48.** III. De Dispensatione cum Illegitimis. — **49.** Cum Bigamis — **50.** IV. Circa irregularitates ob delictum occultum; et quid si homicidium sit omnino occultum. — **51.** De homicidio casuali. — **52.** V. Circa Inhabilitates. — **53.** VI. De facultatibus Episcoporum circa matrimonia. — **54.** De Dispensatione circà Publicationes, votum castitatis, et impedimentum ad petendum, remissivè. Circa impedimenta dirimentia dubia. — **55.** Circa dirimentia certa, si Matrimonium sit contractum. — **56.** Si non sit contractum — **57.** Utrùm Episcopus possit hanc facultatem delegare. — **58.** VII. De Dispensatione Interstitiorum. — **59.** VIII. De Dispensatione Capellani, ut celebrare valeat in alia Ecclesia. — **60.** IX. De celebratione post meridiem. — **61.** X. De Oratoriis. — **62.** Quibus in locis possit celebrare Episcopus. — **63.** Utrùm valeat dispensare ad celebrandum domi. — **64.** XI. De facultate Episcoporum, et Prælatorum circa electionem proprii Confessarii. — **65.** XII. Contra Clausuram Monialium. **66.** De Approbatione Confessariorum Monialium. — **67.** XIII. Utrùm valeant commutare ultimas voluntates. — **68.** XIV. De compositione in restitutionibus incertis. — **69.** XV. De Reductione Missarum. — **70.** De unione Beneficiorum, novarum Parochiarum electione etc. — **71.**

29. — Episcopi vigore Tridentini Sess. 24. cap. 6. Liceat, sequentes habent facultates : « Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario et aliis » deductis ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, delinquentes... sibi subditos, in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis

» absolvere, imposita pœnitentia salutari. Idem et in hæresis cri-» mine si in eodem foro conscientiæ eis tantùm, non eorum Vica-» riis sit permissum. » Quare Episcopi vigore dicti cap. Liceat dispensare possunt in omnibus irregularitatibus et suspensionibus Papalibus incursis ob delictum occultum, excepto homicidio voluntario, aliisque deductis ad Forum contentiosum. Diximus ob delictum occultum; unde bene aiunt Bonac. Castrop. Salm. etc. quòd non potest Episcopus vigore prædictæ facultatis dispensare in aliqua irregularitate occulta ex defectu; Vid. lib. 7. n. 469. nisi esset dubia, ut probabiliter tenent Fagnanus, et Tournely cum Gibert aliisque deducentes ex c. Nuper de Sentent., exc. Fagn. in c. Veniens de Fil. Presbyt. n. 7. et 8. Tournely cum aliis Tom. 2. p. 116. Sed insuper absolvere possunt proprios subditos vel per se, vel per alium Sacerdotem ad id specialiter deputatum, à casibus papalibus occultis; quinimo juxta Concilium poterant antea etiam ab hæresi absolvere (per se, non per alios); sed vide dicenda num. 38.

30. — Quoad hanc Concilii facultatem plura notatu digna consideranda sunt. Notandum 1. quòd in iis locis, in quibus Tridentinum non est receptum, nequeunt Episcopi uti præfata facultate cap. Liceat, ut notant communiter DD. Suar. de Censur. D. 14. n. 6. Sanch. Dec. l. 2. c 11. n. 2 Salm. de Pœnit. t. 13. n. 3. dum Alter. Castr. t. 1. tit. 4. D. 4. p. 3. §. 2. n. 2. cum Barb. et Garc. et meritò : Facultas enim Concilii non recipitur ab Episcopis, nisi per acceptationem illius : Et valde incongruum esset, ut is Concilii gauderet Privilegiis, qui onera subire recusaret.

31. — Notandum 2. sub nomine Episcoporum communi sententia venire etiam Vicarios Capitulares, Sede vacante; non verò Vicarios Episcoporum ex generali eorum commissione Vicariatûs; nam Vicarius bene potest, quod potest Episcopus potestate ordinaria propria (ut dicetur n. 37.) non verò id, quod potest Episcopus potestate delegata, quamvis ordinaria, utpote annexa Officio, ut dicetur n. 34. et 47. Præterquam quòd hac in facultate requirit Concilium expressè delegationem specialem. Vid. Sanch. de Matrim. l. 2. D. 40. n. 16. Utrùm veniant Abbates, et alii qui juridictionem Episcopalem habent? Negant Coninchius, Barb., et alii cum P. Suar. qui affert etiam quamdam Declarationem S. C. Affirmant verò communiùs Fagnanus, Sanchez, Castrop. Sairus, Avilas, Salm. la Croix etc. dicentes, quòd, quando concessio facta est in jure, habet rationem Legis, quæ extenditur ad omnes casus, in quibus currit eadem ratio : aliàs, aiunt, talium Prælatorum subditi ad quem recurrerent, non haberent. Vide L. 6. n. 593. vers. *Eamdem,* et l. 7. n. 79.

32. — Notandum 3. nomine subditorum venire etiam peregrinos, qui ab Episcopo loci absolvi possunt ab omnibus casibus Papalibus occultis, ut docent Suar. Sanch. Bonacina, Navarrus, Barbosa, Trullenchius, Bossius, aliique; quia, et si Tridentinum concedat Epicopis, ut absolvant tantummodo delinquentes sibi subditos, nihilominus, aiunt præfati AA. quòd Exteri sub-

jiciendo se Foro Sacramentali jam fiunt illorum subditi; et P. Suarez affert etiam quamdam declarationem S. C. in qua dicitur, Peregrinum posse quidem absolvi à præfatis casibus occultis ab Episcopo loci, non verò à suo proprio, quia Absolutio Sacramentalis, de qua loquitur Concilium, requirit præsentiam. Vid. Lib. 6. n. 593. Et ideo in eadem declaratione dictum fuit, quòd Episcopi extra Sacramentum nequeant à casibus jam dictis absolvere, contra id, quod asserunt Salmantic. cum Bonacina, aliisque, imò Fagnanus tradit, in Cap. Dilectus de Temp. ordin. n. 16. hoc idem declaratum etiam fuisse à Gregorio XIII. Hoc currit quoad Absolutionem à casibus, sed quoad Dispensationem ab irregularitatibus, et suspensionibus propter delictum occultum, idem Gregorius XIII. declaravit, non posse illam concedi ab Episcopis loci, nec etiam iis, qui ibidem officium Prætoris, vel Medici exercendo commorarentur, ut refert Fagnanus l. c. Utrùm verò proprius Episcopus valeat dispensare in irregularitate cum Subdito absenti in aliena Diœcesi, negant Avila aliique; sed communiùs et probabiliùs affirmant Bonacina, Tournely, Suarez, Barbosa, Sanchez, Salm. etc., quia Dispensatio potest etiam absentibus dari, et jurisdictio voluntaria potest etiam extra proprium territorium exerceri. Neque obstant verba illa in Diœcesi sua, præfati c. Liceat, quoniam aiunt Salm. et Tourn. illa sufficienter verificari, quando Episcopus dispensat à sua Diœcesi. Immo valde probabiliter dicunt Suar. Sanch. La-Croix, et Holzman cum Castrop. et Pignatello, præfata verba non referri ad primam partem Dispensationis irregularitatis, sed tantummodo ad secundam (in qua sunt posita) de Absolutione casuum: unde concludunt posse Episcopum dispensare, etiamsi ipse et Subditus maneant extra propriam Diœcesim. Vid. l. 7. n. 81.

33. — Notandum 4. Nomine *delicti occulti* non intelligendum illud, quod potest in judicio probari per duos Testes, ut quidam volunt, ratione cujusdam Declarationis S. C. apud Fagnanum, in qua dicitur quòd tutus sit in conscientia, qui tali casu absolutus, vel dispensatus sit; Sed ut vult communior sententia, nomine *delicti occulti* intelligendum quodcumque delictum, quod aliquo modo possit celari; etiamsi in judicio probari possit. Unde dicunt Azorius, Sanch. Tournely, Bonac. Castropal Salmanticenses, aliique, tunc delictum non censeri occultum, quando innotuit majori parti oppidi, vel viciniæ, vel Collegii, dummodo ibi decem saltem commorentur personæ. Vid. Lib. 6. n. 593. v. *Hîc autem.* Et Card. Lambertinus Notif. 87. n. 45. in fin. cum Tiburtio, Navarro, Siro, etc. (loquendo de impedimentis occultis Matrimonii, ubi currit eadem regula) asserit, haberi pro occulto impedimentum illud, quod innotuit septem vel octo in aliqua Civitate, et sex in aliquo oppido. Et idem Fagnanus in cap. Vestra de Cohab. Cler. etc. n. 118, testatur, S. Pœnitentiariam habere pro impedimento occulto illud, quod quatuor, aut quinque tantùm personis sit notum. Imò mihi constat, S. Pœnitentiariam dispensasse in quodam impedimento quod decem circiter per-

sonis innotuerat, Vid. Lib. 6. n. 1111. Præterquam quòd idem Fagnanus affirmat, tunc delictum vel impedimentum non censeri occultum, quamvis duobus testibus notum, quando in concessione absolvendi, aut dispensandi extat clausula, *dummodo sit omnino occultum.*

34. --Dubitatur hîc 1. Utrùm Episcopus possit generaliter delegare aliis Sacerdotibus hanc Tridentini facultatem? Quoad Dispensationem Irregularitatum, sufficit (ut dicunt Suarez, Barbosa, Sanchez, aliique) quòd Episcopus simpliciter aliis suam facultatem committat, sine ulla speciali deputatione, quoniam præfata dispensandi facultas vigore Concilii competit hodie Episcopis de potestate ordinaria, cùm ea annexa sit Officio Episcopi, non verò industriæ Personæ. Quantùm autem ad Absolutionem à casibus, quidam affirmant requiri specialem deputationem pro quocumque casu particulari attentis verbis Tridentini, *per se, aut Vicarium ad id specialiter deputandum.* Verùm hoc non obstante, communissima sententia est et probabilior cum Suarez, Sanchez, Barbosa, Navarro, Layman, La Croix, Salmanticensibus, etc. posse Episcopum etiam generaliter delegare alicui Sacerdoti hanc facultatem cap. Liceat, dummodo expressè illam specificet, quoniam specificando jam habetur pro facta specialis deputatio, quæ rectè quidem poterit inde generalis esse pro cunctis casibus occurrentibus; nam, ut diximus, hæc facultas hodie competit Episcopis *de jure Ordinario*, utpote annexa Dignitati Episcopali. Vide Lib. 9. n. 594. Dub. 9.

35. — Dubitatur 2. Utrùm Episcopus absolvere possit, aut delegare, vigore cap. Liceat, facultatem absolvendi etiam à casibus reservatis cum censuris ab aliis Episcopis, quando sunt occulti? Bonacina, et alii affirmant ob particulam *etiam*, quæ in eodem Capite legitur : *In quibuscumque casibus occultis ETIAM Sedi Apostolicæ reservatis.* Unde aiunt, ne particula *Etiam* inutiliter videatur apposita, intelligendam esse concessam Episcopis facultatem absolvendi etiam à censuris occultis ab aliis Episcopis sibi reservatis; ita Bonac. de Censur. Disp. qu. III. punct. III. Quæres quintò etc. Ibique addit, hoc videri receptum consuetudine, quæ conferre solet jurisdictionem. Item addit, hoc intelligendum, « modò illa censura lata sit per statutum, vel per sententiam ge- » neralem; » nam si lata sit per sententiam particularem, existimat, absolutionem impendendam esse à Prælato, qui eam tulit, vel ejus superiore, vel successore. Ratio, quia eo casu, cùm censura lata sit per sententiam particularem, crimen non est amplius occultum, sed publicum; citatque Suar. t. 5. Disp. 7. sect. 2. n. 27. Avila, Coninch. et alios. Idem tenent Barbosa Collect. DD. in Concil. Trident. Sess. 24. de Reform. c. 6. verb. *Quoscumque sibi subditos*, intra quos numerat etiam Advenas et Peregrinos, et etiam Vagabundos, quia isti subduntur Episcopo loci ratione fori Sacramenti Pœnitentiæ, citatque Suar. Sanchez, Navar. Bossium, Trunchell. etc. Idem tradit Barbosa cum aliis de Potest. Episc. Alleg. 39. n. 27. Idque ibi referunt decisum Nicol.

Garc. de Benef. p. 11, 2. c. 10. n. 139, in 3. Decl. Armentar. lib. 7. de Irregul. n. 18, et Steph. Dalvin de Potest. Episc. cap. 26. in fin. Id tamen videtur intelligendum juxta limitationem Clementis X. qui in Bulla Superna, edita 21 Jun. 1670. ait, « posse Regularem Confessarium in diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia diœcesi à peccatis in ipsa tantùm reservatis absolvere; nisi eosdem pœnitentes noverit in fraudem reservationis ad alienam diœcesim pro absolutione obtinenda migrasse. » Quomodo autem intelligi debeat illud, *in fraudem*, vide dicta lib. VI. de Pœnit. tract. 4. cap. 2. Dub. 4. n. 589. vers. *Quomodo* etc. ubi probabiliùs censemus cum Roncaglia et aliis, illud *in fraudem* intelligendum esse, cùm quis alienam petit diœcesim ob principalem finem obtinendi absolutionem, vitandique judicium proprii Pastoris. E contra Auctor Theologiæ Moralis in usum Seminarii Petrocorensis relatus à Bened. XIV. in Opere de Synodo Diœces. lib. 5. c. 5. n. 8, scribit: « Receptissima consuetudo est, ut viatores, mercatores, aliique, qui propter negotiorum necessitatem, vel ob pium alium finem, in alienas diœceses transeunt, ibi possint sacramentaliter absolvi. »

36. — Dubitatur 3. Utrùm facultas Tridentini intelligatur concessa Episcopis pro casibus, et irregularitatibus post Concilium reservatis? Garcia, et Floronus apud Dianam negant, et inferunt ex quadam Declaratione Gregorii XIII. in qua, cùm dubitatum fuisset, utrùm Episcopus posset absolvere Monialem frangentem Clausuram, ab excommunicatione (quando est occulta) à S. Pio V. reservata, Pontifex declaravit, non posse. Attamen sententia communissima cum Sanchez, Bonacina, Suarez, Bossio, Diana, Vega; aliisque jure affirmat; in cap. enim Liceat, conceditur facultas indefinitè: et secundùm Axioma generale; « ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus. » Neque obstat laudata Declaratio, quia in Bulla S. Pii extabat clausula, « à qua, præterquam à Romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeat. » Unde prorsus non dubitamus cum Diana, quòd per illas Bullas, in quibus extat aliqua clausula derogatoria, ut est illa *nisi in mortis articulo*, intelligitur ablata Episcopis facultas. Vide Lib. 6. n. 594.

37. — Dubitatur 4. Utrùm Episcopus vigore cap. Liceat possit absolvere ab excommunicatione Papali, quam per Bullam N. SS. P. Benedicti XIV, *Sacramentum*, incurrunt Confessarii absolventes suos complices in peccato turpi? Ex parte una videtur, non posse, quia cùm casus iste per se sit occultus, si Episcopi possent ab illo absolvere, evaderet inutilis Pontificis reservatio; et jam diximus n. 16., quòd intelligitur tacitè revocatum omne Privilegium, quando aliter lex emanata post privilegii concessionem non posset suum effectum sortiri. Ex alia posset quis respondere, quòd, salva Episcopis jam dicta facultate, memorata reservatio non remaneret prorsus inutilis, tum quia evenire potest, quòd casus aliquando publicus fiat; tum quia reservatio ista saltem Romæ suum semper sortietur effectum, et in omnibus

aliis locis, in quibus Tridentinum non est receptum, et in quibus (ut diximus n. 30.) nequeunt Episcopi hoc privilegio gaudere.

38. -- Dubitatur 5. Utrùm Episcopis vigore Bullæ Cœnæ ablata fuerit præfata Tridentini facultas respectu hæresis occultæ, et respectu aliorum casuum per ipsam reservatorum? Negant Navarrus, Coninc., aliique, à quibus non dissentiunt Milante, Concina, et Salmanticenses, dicentes, quòd in Bulla non fuerit expressè revocata Concessio Tridentini, quemadmodum oportebat ex c. Nonnulli de Rescrip. Sed nos cum sententia communiori affirmamus, et ob plures S. C. Declarationes, tam vigore clausulæ derogatoriæ *Nisi in mortis articulo*, quæ in Bulla jam legitur, ut diximus antecedenti n. 36. quàm vigore alterius clausulæ, qua prohibetur ab illis absolvere, « prætextu quorum» vis indultorum per nos, ac cujusvis Concilii Decreta conces» sorum. » Hac de re plures, à Fagnano, et Cardinali Lambertino, De Synodo l. 9. c. 4. n. 9. afferuntur Declarationes etiam S. Pii V. et Gregorii XIII. Insuper ab Alexandro VII. damnata fuit Propositio 3. quæ dicebat, quòd prior sententia à S. C. fuerat *visa et tolerata*. Quæ damnatio, ut rectè dicunt Viva, Holzman, Elbel, prælaudatus Cardinalis Lambertinus, De Synodo l. 9. c. 4. n. 10, certè reddidit improbabilem contrariam sententiam; nam cùm Pontifex declaraverit, nunquam illam fuisse tolleratam, implicitè quoque declaravit, non esse tolerandam: unde Lambertinus concludit, quòd non sine temeritatis nota quis ea hodie uti possit.

39. -- Advertendum tamen hîc est, quòd licèt Episcopus in foro interno nequeat ab hæresi occulta absolvere, potest nihilominus tanquam Delegatus Apostolicus dispensare in irregularitate incursa ob dictam hæresim occultam, ut dicunt Salmanticenses, et Felix Potestas. Vide Lib. 7. n. 76. Insuper potest Episcopus ut Delegatus Apostolicus absolvere Hæreticum, etiam notorium, quoad forum externum, facta prius abjuratione coram Notario et Testibus: et postquam absolutus fuerit ab Episcopo Delinquens, tunc poterit ipse absolvi à peccato hæresis à quolibet Confessario; ita affirmant communiter DD. Roncagl. tract. 4. q. 1. cap. 6. q. 4. pag. 81. cum Farinac, ac Castrop. de Fide tr. 4. D. 4. p. 3. §. 2. n. 1. et 2., cum Sanch. Navarr. Ban. Guttier, Comit. Vivald. etc. ex Bulla, *Cum sicut*, Clem. VII. edita an. 1530.

40. -- Dubitatur 6. Utrùm Episcopus absolvere possit ab hæresi, et ab aliis casibus Bullæ Cœnæ, impeditos ire Romam? Alii absolutè negant. Alii negant tantùm in hæresi. Sed nos affirmamus communiter posse, cum communi sententia Theologorum et Canonistarum, quam tenent Lugo, Layman, Conc. Roncag. Castrop. Milante, Salm., Coninchius, Avila, Potestas, Viva, Pellizzarius, etc., quia stante impedimento, restituitur Episcopis potestas ordinaria, quam priùs habebant super dictis casibus vigore cc. 13, 29 et 58, de sententia excom. ubi quamvis

sermo habeatur tantùm de censura ex percussione Clerici, tamen communiter DD. extendunt ad omnes alias censuras, et specialiter ex c. Eos, qui 22. eodem tit., ubi generaliter sermo habetur de omni censura *Canonis*, *vel Hominis*, et dicitur, cùm ad illum, à quo fuerant absolvendi, nequeunt, propter impedimentum, habere recursum, ab alio absolvantur. Vide Lib. 7. n. 84.

41.—Et notandum hîc 1. quòd in tali casu impedimenti Episcopus non solùm absolvere potest ab hæresi per se ipsum, sed etiam per alios generaliter delegatos. Nec obstat Tridentinum, in quo dicitur, *eis tantùm, non Vicariis sit permissum*, quia tunc Episcopus non absolvit virtute Concilii, sed juris communis, juxta quod ex potestate ordinaria conceditur Episcopis absolvere, et delegare, ut in aliis casibus. Vid. l. 7. n. 90.

42.—Notetur 2. quòd respectu eorum, qui sunt impediti, veniunt senes, mulieres, infirmi, impuberes, pauperes, et illi, qui aliquam habent inimicitiam, et omnes alii, *qui habent alias justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusentur*, ut habetur ex cap. de certo, de sententia excomm., et ex c. Ea noscitur; et quamvis eodem tit. In hoc autem advertatur, quòd, si impedimentum sit temporale, et notabile (durans exempli causa sex, vel septem mensibus) tunc impediti possunt bene absolvi, sed ipsi, exceptis mulieribus, et pueris, debent juramentum præstare se præsentandi, cessante impedimento, Sedi Apostolicæ, saltem per Procuratorem, ut ab illa directè absolvantur; et non se præsentantes reincident in eamdem censuram; ut habetur ex cap. Eos qui de sent. excomm. in 6. Et hoc currit, etiamsi emendati sint, et partibus offensis satisfecerint. Vid. lib. 7. n. 85. ad 87.

43.—Si verò impedimentum sit perpetuum (id est duraturum sit per decem annos, vel saltem quinque, ut dicunt Roncaglia, Viva et Tamb.) absoluti remanent penitus liberi ab obligatione se præsentandi. Sed generaliter loquendo impediti in perpetuum dicuntur 1. Filiifamiliâs. 2. Religiosi, etiamsi incurrerint censuram ante ingressum. 3. Senes septuagenarii. 4. Servi. 5. Pauperes. 6. Damnati in vita ad triremes, vel carceres. 7. Infirmi morbo gravi, et diuturno, ut quartana, et simili. 8. Qui alere tenentur, vel ministrare bona familiæ. 9. Omnes Mulieres, etiamsi non Moniales (excepta excommunicatione, quæ incurritur à Monialibus ob fractionem Clausuræ, quamvis occultam, quæ semper reservatur Papæ ex Declaratione Gregorii XIII, ut diximus n. 36.) 10. Impuberes, etiamsi peterent absolutionem post pubertatem. 11. Qui convivunt in loco aliquo unde egredi nequeunt, ut Milites, Seminaristæ. Et tandem cæteri omnes, qui nequeunt Romam ire sine gravi damno vel spirituali, vel temporali. Vid. Lib. 7. n. 87 et 88.

44.—Notandum 3. Quòd taliter impediti secundùm probabiliorem, communemque sententiam Castropal. Avila, Coninchii, Milantis, Roncagliæ, Salmanticensium, Vivæ, Sporer, Dicastilli, aliorumque (contra Bonac. et Potestatem) non tenentur recurrere

Romam per Procuratorem, aut per Epistolam; quia stante impedimento (ut diximus n. 40.), restituitur Episcopis potestas ordinaria absolvendi, quæ ipsis per Pontificiam reservationem fuerat ablata. Eò magis, quia lex ad aliud non obligat, nisi ad recursum personalem; unde qui personaliter Romam ire impeditur, solvitur omni alia obligatione. V. l. 7. num. 89.

45. — Notandum 4. Quòd, quando Pœnitens nequit se Pontifici præsentare, tenetur necessariò ad Episcopum habere recursum, ut absolvatur à censura Papali, ut habetur ex c. De cætero 1. et cap. Ea noscitur de sent. excom. Quando verò nec etiam se potest Episcopo præsentare (etiam extra mortis periculum) est valde probabile cum Soto, Navarro, Suarez, Castropalao, Layman, Roncag. Salmanticensibus. La Croix, etc. quòd absolvi possit à quocumque simplici Confessario (cum obligatione tamen se præsentandi Episcopo, cessante impedimento) ut deducitur ex textu in cap. Nuper eod. tit. Vid. lib. 7. n. 92. Et tunc dicimus, quòd Pœnitens probabiliter, per se loquendo, ut dicunt Castropal. Gerson. Sotus, S. Antoninus, Lugo, Salas, etc., non tenetur confitere peccata reservata, nisi quando in illis est recidivus, aut ratione illorum extet in occasione proxima, adeo ut necesse sit illa manifestare, ut confessarius rectè judicare valeat de ejus dispositione; Vid. Lib. 6. n. 265. v. *Qu.* II. Et quando Pœnitens est in mortis articulo, probabiliter etiam præsente Episcopo absolvi potest à casibus Papalibus à quocumque confessario; in morte enim (ut diximus) cessat quæcumque reservatio. Dicimus à *casibus Papalibus*, sed non à casibus reservatis cum censura ab eodem Episcopo; quoniam Confessarius etiam moribundo injungere debet quòd se præsentet suo Superiori, casu quo convalescat, ut accipiat ab eodem tam convenientem admonitionem, quàm pœnitentiam ob censuras reservatas, quamvis absolutas, juxta communem sententiam: unde quomodo potest inde absolvere Superiore præsente? Vid. lib. 7. n. 92. Sed transeamus ad reliqua Privilegia, et facultates, quibus gaudent Episcopi.

46. — II. Extant in Jure quædam excommunicationes, quarum absolutio tantummodo Episcopis est reservata; Et sunt 1. Contra percutientes Clericum, vel Monachum, vel aliam personam habentem privilegium Canonis. 2. Contra procurantes abortum fœtûs animati. 3. Contra eos, qui absolvuntur in mortis articulo à censura Episcopis reservata, et postea recuperata sanitate, non curant se eidem præsentare. 4. Contra Fratres Minores admittentes in suis Ecclesiis ad Divina Officia Fratres Tertii Ordinis. 5. Contra communicántes in eodem delicto cum Excommunicatis ab Episcopo. 6. Reservantur tandem omnes excommunicationes, quas Episcopus sibi reservat. Vid. Lib. 7. n. 213. Annotanda autem hîc sunt quædam specialia circa absolutionem excommunicationis ob percussionem Clerici. Ante omnia distinguenda est percussio Levis à Gravi (seu Mediocri) et ab Enormi. Ad incurrendam excommunicationem semper requiritur peccatum mortale: Percussio Levis, habemus ex Extravag. Perlectis, quam per ex-

tensum refert Navarrus, Manual. c. 27. n. 91, est, quando intercedit simplex percussio, quæ fit manu, pede, baculo et his similibus. Gravis, quando eruitur dens, quantitas notabilis capillorum, aut quando intervenit aliqua percussio relinquens maculam, aut contusionem in carne, aut quando adest effusio sanguinis pugnis, vel ungulis causata. *Enormis* verò est, quando mutilatur aliquod membrum, aut fit aliquod magnum vulnus; aut vulnus fit instrumento aliquo, aut adest magna effusio sanguinis, aut quando irrogatur magna quædam injuria, unde sæpe vulnus ex levi potest evadere grave, aut enorme, ratione aut dignitatis personæ offensæ, aut scandali, ut si Religiosus Clericum percuteret : aut ratione loci sacri, aut publici : aut ratione temporis, ut si e. c. dum fiunt sacræ aliquæ functiones; aut tandem si injuria ipsa per se sit enormis. Vide Lib. 7. n. 277 et 279.

47. — His positis, habetur ex Extravag. Perlectis supra cit. quòd, si excommunicatio incurritur ob percussionem levem, potest absolvi ab Episcopo : imò etiam à suo Vicario, hæc enim facultas competit Episcopo de jure ordinario, ut dicunt Sanchez, Bonacina, Molina, aliique; juxta regulam generalem (ut diximus n. 31.) quidquid potest Episcopus ex jurisdictione ordinaria, non verò delegata, idem potest Vicarius, qui cum Episcopo constituit unum idemque Tribunal, ut probant Fagnanus, Sanchez, aliique. Vide l. 7. num. 224. Eadem excommunicatio, probabiliter absolvi potest etiam ab iis, qui habent Jurisdictionem quasi Episcopalem, quique veniunt sub nomine Episcopi, ut diximus n. 31. Quòd si percussio fuerit *publica*, excommunicatio tantùm à Pontifice, aut ab ejus Legato potest absolvi (potest etiam haberi recursus ad S. Pœnitentiariam, sed non ab Episcopo) excipe si fuerit occulta, aut si percutientes essent impuberes, aut mulieres, ut ex c. Pueri, et cap. Mulieres de Sentent. excomm., aut si impedirentur Romam ire, juxta ea, quæ diximus n. 40. Collegialiter conviventes possunt absolvi ab Episcopo, si percussio fuerit gravis, non verò si fuerit enormis, ut ex cap. Quoniam, de Vita, et Hon. Cleric. Vide lib. 7. n. 279.

48. — Notandum hîc 1. Quòd in dubio, utrùm percussio fuerit levis, an gravis : judicatur gravis, ut habemus ex memorata Extravag. Perlectis, in qua dicitur : « Potiùs in dubio esse percus- » sionem gravem, et ab ea non posse absolvere. » Notandum 2. quòd juxta sententiam communiorem, et probabiliorem, si aliquis det venenum Clerico, tunc incurrit censuram, quando venenum cœpit nocere, quia tunc adest jam violentia; E contra, priusquam noceat, non adest violentia effectiva, sed solùm actio apta ad causandam violentiam : ita Bon. Viva, Diana, etc. l. 7. n. 280.

49. — III. Quoad irregularitates non occultas, Episcopus ex c. 1. et c. 2. de Filiis Presbyteror. potest dispensare cum Illegitimis tantùm ad recipiendos Ordines Minores, et Beneficia Simplicia, et Canonicatus in Collegiatis, ut etiam Portiones non integras in Ecclesiis Cathedralibus; aut alia Beneficia, quibus Sacer Ordo non est annexus; Sed non ad Beneficia Curata; ut ex cap.

Is qui cod. tit. In hoc conveniunt omnes. Dubitatur autem 1. Utrùm Episcopus possit dispensare ad Canonicatum in Ecclesiis Cathedralibus? Et quidem cum probabiliori sententia, et communiori Bossii, Castropal. Barbosæ, Concinæ, Salmanticensium, etc. (contra Pontas, et Tournely, cum Gibert) dicimus, non posse; quamvis enim Canonicatus in se sit simplex Beneficium, tamen vigore Tridentini Sess. 24. c. 12. est annexus Ordini Sacro; unde hodie de sua natura Ordinem Sacrum requirit. Vid. lib. 7. n. 428 et 429. Dubitatur. 2. Utrùm Episcopus possit generaliter dispensare in hujusmodi irregularitatibus cum Illegitimis occultis? Admittunt Diana, Avila, Barb. etc. dicentes, Tridentinum jam permittere Episcopis, ut possint dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus. Sed nos negamus cum Suarez, Layman, Bonacina, Castropal. Tournely, aliisque: Quin et ipse Diana quoad hoc se retractavit, ex eo, quia hujusmodi irregularitas non oritur ex delicto, sed ex defectu; et etiamsi oriretur ex delicto, Caput *Liceat* intelligitur de delicto proprio, non alieno. Vid. lib. 7. n. 430. Dubitatur 3. Utrùm Episcopus valeat dispensare cum Illegitimo occulto, saltem ad ministrandum in Ordinibus Majoribus jam susceptis. Affirmant Layman, Castropal. et Diana, non solùm si ille susceperit Ordines bona fide; sed etiam mala fide; et inferunt ex cap. Nisi Personæ, de Renunc., ubi dicitur, posse Episcopum dispensare cum Illegitimo occulto, qui culpabiliter est ordinatus. Verùm omnino negandum est cum Suarez, Fill. Salm. etc. ex rationibus suprà allatis, quòd Episcopus nequeat dispensare circa Ordines Majores. Neque obstat citatus textus, quia illud posse dispensare intelligitur omnino de Papa; ibi enim sermo est de quodam Episcopo hoc modo perperam ordinato. ibid. n. 431.

50. — Asserunt Navarrus, Sanchez, Concina, aliique cum D. Thoma, posse Episcopum dispensare etiam cum Bigamo ad suscipiendos Ordines Majores, et Beneficia Simplicia. Sed nos negamus cum Suarez, Laym. Castrop. Tournely, Barbosa, Bonacina etc. vigore cujusdam Declarationis Sixti V. in qua Pontifex declaravit suspensum quemdam Episcopum, ex eo, quia contulerat Beneficium cuidam Bigamo, addiditque, Ordinatum incurrisse pœnas, utpote perperam promotum, apud Fagnan. in c. Quoniam de const. num. 32. Si verò Bigamia sit similitudinaria, quamvis ea sit publica, communissima est sententia cum Toleto, Suarez, Castropal. Sanchez, Salmantic. Tournely, aliisque compluribus, posse Episcopum dispensare etiam quoad susceptionem Majorum Ordinum; et probatur ex cap. 4. de Cler. Conjugat. et c. 1. Qui Cler. vel Mon. Excipiendum verò communiter, si Clericus habuerit in uxorem viduam aliquam, aut aliam non virginem, aut si habuerit aliam uxorem ante Ordinationem. Vid. lib. 7. num. 452.

51. — IV. Ut diximus ab initio, potest Episcopus dispensare in irregularitatibus incursis ob delictum occultum, excepto homicidio voluntario. Circa hoc aiunt quidam Doctores, quòd, his non

obstantibus, si homicidium esset taliter occultum, ut nullo modo in judicio probari posset, tunc posset Episcopus dispensare. Verùm hæc sententia jure fuit à Salmant. reprobata, à Roncaglia etc, quia ex parte una Episcopi nihil possunt super irregularitatibus, præter id, quod ipsis à Tridentino concessum est in eodem cap. Liceat, in quo expressè excipitur homicidium voluntarium occultum. Quòd verò nomine *occulti* intelligatur, ut volunt Contrarii, id, quod in judicio probari potest, licèt non adhuc probatum sit, id gratis omnino asseritur. Vid. Lib. 7. n. 392. Atque ita declaravit S. C. Concilii die 21. Maii 1718. In ea enim, cùm propositum esset, utrùm Episcopus posset dispensare in quodam homicidio perpetrato à quodam puero, qui ludens cum alio puero, istum parvo gladio vulneraverat, et qui post quadraginta dies ex eodem vulnere mortuus erat; ea scilicet ratione, quia delictum istud per decem et octo annorum spatium fuerat occultum; et quia erat moraliter impossibile ut ad Forum deduceretur, S. C. respondit Negative. In Thesaur. Declarat. S. C. p. 85. Cæterùm communis sententia est, posse Episcopum dispensare, quando immineret periculum Animæ, aut alia causa gravissima, et difficile esset ad Pontificem habere recursum. l. 7. num. 391. Insuper communiter asserunt Suar. Castrop. Bonac. Salm., aliique, posse Episcopum dispensare in irregularitate per mutilationem occultam. l. 7. n. 381. Insuper est sententia communissima cum Navarro, Layman, Sylvestro, Barbosa etc. posse Episcopum dispensare in irregularitate ob homicidium casuale non modò occultum, sed etiam notorium, ad suscipiendos Ordines Minores, et Beneficia simplicia : hoc enim antiquitus jam poterant Episcopi, ut plures DD. testantur; et Tridentinum excepit tantummodo homicidium voluntarium, non casuale, quamvis publicum. Vide lib. 7. n. 393.

32. — Homicidium verò casuale e. c. est, si aliquis volens simpliciter percutere, ob negligentiam occidat : aut si Chirurgus ob negligentiam sit causa mortis, et his similia. Dubitatur inde, utrùm reputetur casuale homicidium commissum in rixa? Multi affirmant, ut Diana et Salmanticenses cum aliis : sed nos negamus cum sententia communiori Suarez, Navarri, Concinæ, Tamburini, Sporer, aliorumque cum eodem Diana, qui se retractat; nam qui in rixa perpetrat homicidium, jam voluntariè occidit. Vid. Lib. 7. n. 394. Attamen est valde probabilis, et communissima sententia cum Suarez, Laym. Nav. Tournely, Bon. et La Croix (qui eam communem vocat) posse Episcopum dispensare cum eo, qui occidit ob propriam defensionem, sed in defensione aliquantum excedit; nam hujusmodi homicidium nequit dici absolutè voluntarium.

33. — V. Quoad inhabilitates injunctas à Pontificibus in pœnam, dubitatur, utrùm Episcopus possit dispensare : talis, v. g. est inhabilitas ad recipienda Beneficia, imposita à Sixto V. in sua Bulla *Effrænatum,* procurantibus abortum; et inhabilitas ad celebrandum à Regnante S. Benedicto XIV. injuncta Confessa-

riis sollicitantibus, in sua Bulla : *In Generali Congregatione*. Alii affirmant, sed negandum juxta dicta lib. 1. n. 191. ubi diximus omnino tenendum, non posse Episcopos dispensare in legibus Pontificiis, nisi specialiter eis facultas à Pontifice fuerit impertita. Negat Anacletus, et dubitat Roncaglia loquendo de abortu ; verùm Elbel, et Sporer admittunt absolutè ob regulam communiter receptam (ut dicunt) à Scoto, S. Bonaventura, aliisque ; quòd Dispensatio, ab omnibus pœnis impositis à jure communi, et Pontifici specialiter non reservatis, intelligitur concessa Episcopis, ut colligitur ex Cap. Nuper 29. de Sent. excomm. Vide Lib. 1. n. 191. in fine, et l. 6. num. 705. in fin.

54. — VI. Circa materiam Matrimonii Episcopus habet varias dispensandi facultates. Dispensare quoque potest in Publicationibus. Insuper dispensare potest in voto castitatis emisso à Conjugibus. Videndum nunc superest, utrùm Episcopi habeant aliquam facultatem circa impedimenta dirimentia.

55. — In impedimentis dirimentibus solus Pontifex potest dispensare. Quòd si impedimentum esset dubium, communissima est sententia, posse etiam Episcopum dispensare : ita dicunt Sa, Merbesius, Tourn., Diana, Pichler, etc. et quamvis Sanch. in Tractatu, de Matrimonio, Lib. 8. D. 6. n. 18. id neget, tamen in Decalogo, Lib. 4. c. 40. n. 26. videtur se retractasse ; ibi enim ait tanquam ex regula generali : « Cùm Dispensationis conservatio » sit odiosa, est restringenda ad casus certos ; dubii enim non » comprehenduntur sub reservatione ; » ut asserit, se probasse antea Lib. 1. c. 10. n. 7. Vid. Lib. 6. n. 902. v. *Cæterùm*.

56. — E contrario quando impedimentum dirimens esset certum, et matrimonium jam fuisset contractum, est communis sententia posse Episcopum in eo dispensare quoties non facilè posset haberi recursus ad Pontificem, et quoties immineret periculum scandali, aut infamiæ, si Conjuges separentur, aut incontinentiæ, si non separentur ; ita Sanch. Castrop. Conc. Marches. Tourn. Cabassut. Nat. ab Alex. Conac. Barb. Salm. etc. contra quosdam paucos. Vid. l. 6. n. 1123. Et idem sentit Benedict. XIV. De Synodo l. 9. c. 2. n. 2. *Præsumendum est, Summum Pontificem delegare Episcopo potestatem dispensandi, quam certè, requisitus, non esset ei denegaturus*. Sed advertunt hîc La Croix, et Felix Potestas, quòd, si Dispensatio potest commodè obtineri à S. Pœnitentiaria, et Conjuges essent in bona fide, tunc illa est expectanda, et interim Sponsi sunt relinquendi in sua bona fide. Insuper advertendum est cum Pontio, Castrop. Barb. Escob. Sanchez, Salm. aliisque communiter, non posse Episcopum, si ambo Conjuges mala fide contraxerint ; tunc enim si daretur locus hujusmodi dispensationibus, daretur ansa celebrandi quotidie Matrimonia nulla sub spe Dispensationis. Præterquamquod Tridentin. Sess. 24. cap. 5. vult omnino privari quacumque spe Dispensationis quicumque scienter contrahit in gradu prohibito. Notandum tamen cum Sanch. Salmanticens. Bann. Concin. Aversa, etc. quòd ad constituendam in hoc casu malam fidem,

oportet, ut contrahens non modò scienter factum commiserit, quòd scilicet cum conjuncta contraxerit, sed insuper quòd scíverit, extitisse impedimentum, imò, quòd de eo veram notitiam habuerit; Concilium enim inquit: *scienter præsumpserit*. Unde cum ignorantia crassa potest quidem dispensari. Deneganda est insuper Dispensatio ei qui contraxit, sed ex malitia publicationes prætermisit, ut habetur ex eodem Concilio loc. cit. Vide lib. 6. n. 1124.

37. — Si verò Matrimonium non adhuc contractum sit, probabilissima quoque adest sententia, et est communis, quòd possit tunc Episcopus dispensare in impedimento dirimenti, quandò imminet periculum infamiæ, et facilis non est recursus ad Pontificem; ita Suarez, Pignatellus, Pontius, Concina, Cabassutius, Castrop. Salm. Bonac., Cardenas, Sylvius, La Croix, Viva, etc. cum Benedicto XIV. De Synodo L. 9. c. 2. n. 2. contra rigidissimum Fagnanum, qui id negat etiam in mortis periculo, et in necessitate legitimandi prolem; Sed alii communiter aiunt tunc præsumi, aut quòd Pontifex deleget Episcopo suam dispensandi facultatem, vel quòd in casu tantæ necessitatis cesset dispensationis reservatio, et quòd tunc Episcopus dispenset ex potestate sua ordinaria. Vide Lib. 6. n. 1122. et fusiùs eodem Lib. n. 613. Imò asserit Pignatellus probatque, Tom. 3. Consult. 33. n. 6. in tali casu cessare non modò reservationem, sed etiam legem impedimenti, utpote eam quæ jam perniciosa evaserit; cùm certum omnino sit, legem nocivam non obligare, ut docent omnes cum D. Thom. Et ex hoc inferunt Roncaglia, et instructor novor. Confessarior. quòd adveniente casu, quo Sponsi jam ad Ecclesiam pervenerint, et unus ex ipsis manifestaret Confessario impedimentum occultum jam contractum tanquam peccatum, et sine scandalo, aut infamia Matrimonium differri non posset, potest tunc Confessarius declarare, eo casu non obligare legem impedimenti, et posse licitè contrahi. Verùm ad majorem cautelam consulunt, ut obtineatur inde dispensatio à S. Pœnitentiaria. Sed advertendum est hoc currere, quando Episcopus esset absens; quando etenim fieri potest, necessariò ad ipsum est recurrendum, ut dispenset, juxta ea quæ diximus n. 45. Dicunt autem Sambovius et Gibert, quòd si contrahentes sint diversarum Diœcesium, quisque sponsus debet à proprio Episcopo dispensari. Verùm probabiliter id negat Honoratus Tournely cum aliis, quia sublato per Episcopum impedimento sui subditi, jam hoc ipso reddit habilem ad contrahendum cum alio impedito; quemadmodum qui habet facultatem dispensandi in aliquo gradu; eo ipso quòd dispensat cum uno ex sponsis, dispensat etiam cum alio. l. 6. n. 1142.

38. — Quæritur, utrùm Episcopus possit aliis delegare hanc facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus in supra narratis casibus? Quidam pauci negant, sed communiter affirmant Castrop. Bonac. Barb. Sylvest. Sanch. Pontius, Coninch. Salm. Escobar, etc. Et potest eam delegare non modò in parti-

eulari, sed etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus, ut aiunt Sanchez, Castrop. Salm. Bonac. Elbel, Valentia, Vasquez, Salas, Henriq. Coninch, Guttier, etc. cùm enim hujusmodi potestas non industriæ personali, sed Episcopali officio sit annexa, ipsa jam reputatur ordinaria; et ideo rectè potest delegari, ut notavimus n. 34. Et tantò magis idem dicendum de omnibus aliis facultatibus, quas habent Episcopi circa publicationes et impedimenta impedientia. Advertendum tamen, quòd hanc facultatem dispensandi non habent Vicarii Episcoporum sine eorumdem speciali commissione; diximus enim n. 31. quòd in generali commissione Vicariatûs non committitur facultas illa quam habent Episcopi, dispensandi in hujusmodi casibus, ob præsumptam Pontificis voluntatem. Vid. Lib. 6. n. 613 et fusiùs n. 1125.

59. — VII. Episcopus dispensare potest in Interstitiis à Tridentino præscriptis quoad ordinationem Clericorum. Et I. quoad Ordines Minores, Concilium remittit prudentiæ Episcopi hujusmodi dispensationem, dicens : « Minores Ordines per tempo» rum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire videretur, confe» rantur. » Sess. 23. c. 11. Quare etiam inter Ordines Minores (per se loquendo) debet aliquid temporis intercedere, scilicet vel ab una generali Ordinatione ad aliam, ut quidam asserunt, vel ab uno die festivo ad alium, ut quidam alii affirmant. Cæterùm ut dispensetur in hujusmodi Interstitiis, quævis sufficit causa, ut plurimi DD. docent. Inter primam verò Tonsuram, et Ordines Minores probabiliùs nullum requiritur intervallum, quia probabiliùs prima Tonsura non est Ordo. II. Quoad Subdiaconatum, Concilium requirit annum intervalli à susceptis Minoribus Ordinibus, sed subdit inde : « nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiæ » aliud requirat, cit. c. 11. » To *Ecclesiæ* intelligendum de Ecclesia cui Clericus est adscriptus, ut constat ex c. 13. III. A Subdiaconatu ad Diaconatum etiam annus requiritur; sed in hoc potest Episcopus ex quacumque rationabili causa dispensare; inquit enim Concilium : *Nisi aliud Episcopo videretur*. Sess. 23. c. 13. IV. Tandem à Diaconatu ad Sacerdotium annus item requiritur, sed magis rigorosè. Exigit enim Concilium non modò Ecclesiæ utilitatem, sed etiam necessitatem, dicens : « Ad minùs » annus integrum, nisi ob Ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem » aliud Episcopo videretur. » Vid. Lib. 6. n. 795.

60. — VIII. Episcopus potest etiam dispensare ad celebrandum in alio Altari, aut Ecclesia non destinata à Fundatore, quando adest aliqua justa causa : e. g. si hoc ad ejusdem Ecclesiæ utilitatem redundaret : aut si Capellanus morbo detineretur, aut studiis operam daret, vel aliis negotiis; aut si sine magna molestia ad Ecclesiam destinatam se conferre nequiret, aut ex similibus aliis rationabilibus causis; ita communiter asserunt Castrop. Concina, La-Croix, Salm. Barbosa, Roncagl. Passerinus, Henriq. Tamburin. Mazzotta, aliique; tunc enim Episcopus (ut rectè potest, juxta ea quæ dicemus n. 68.) Fundatoris volun-

tatem interpretatur. Meritò tamen excipit La-Croix cum Pasqualigo, si Fundator Ecclesiam designasset, et horam, ob commodum speciale familiæ, vel Populi, vel ad cultum alicujus Sancti peculiarem. E contra de Lugo et Tourn. aiunt, quòd si Fundator nullum circa hoc finem habuerit, aut si finis jam cessaverit, Sacerdos alibi celebrans nonnisi venialiter peccat; imò excusatur ab omni culpa si celebret in Altari privilegiato, quia tunc redundat in majus bonum ejusdem Fundatoris. Vid. Lib. 6. n. 329.

61. — IX. Potest insuper Episcopus dispensare justis de causis tam secum, quàm cum aliis ad celebrandum post meridiem, ut dicunt Lugo, Wigandt, Navarrus, Castrop. Laym. Salm. etc. Lib. 6. n. 344. in fin.

62. — X. Olim ex Can. Missarum 11. de Consecr. Dist. 1. poterant etiam Episcopi celebrare vel per se, vel per alios Sacerdotes in quocumque loco etiam in privatis domibus. Sed postea à Tridentino Sess. 22. in Decr. de celebr. Missar. etc. vetitum fuit Episcopis celebrandi licentiam impertiri in aliis locis, præterquam in Oratoriis ab eisdem benedictis, et ad sacros usus destinatis, quæ censentur tanquam publica; unde ibidem potest quotidie celebrari. Hujusmodi Oratoria debent habere januam ad viam publicam; sed hoc non est intelligendum de illis, quæ in Regularium domibus sunt erecta, aut alicujus Communitatis; ut esset in Seminariis, Conservatoriis, Hospitalibus, vel in Carceribus, quæ non requirunt januam secus viam; et ritè potest in iis diebus solemnibus celebrari, quemadmodum S. C. declaravit. Idem dicendum de Oratoriis quæ habent Episcopi in suis Domibus etiam Campestribus extra proprias Diœceses l. 6. n. 357.

63. — Insuper Episcopi olim ex c. ult. de Privil. in 6. cùm à suis Diœcesibus essent absentes, poterant celebrare per se, vel per alios in quacumque Domo extra propriam habitationem. Sed Clemens XI. abstulit ipsis hujusmodi facultatem: Verùm Innocentius XIII. iterum illam restituit in sua Bulla: *Apostolici Ministerii,* sub die 4 Maii 1723, in qua dixit, quòd prohibitio non erat intelligenda de Domibus, in quibus morarentur Episcopi, « Occasione Visitationis, vel itineris; ut nec etiam quando Episcopi in casibus à jure permisssis absentes moram faciunt in » aliena domo. » Atque hoc confirmatum fuit per aliam Bullam Benedicti XIII. Sed cùm hoc privilegium sit personale Episcopi, ideo advertit Tamburinus, alios Sacerdotes absentibus Episcopis non posse in dictis Domibus celebrare. Vid. Lib. 6. n. 358.

64. — Dubitatur utrùm Episcopus possit aliquando dispensare, ut celebretur in Oratoriis existentibus in Domibus privatis? Negat P. Mazzotta; sed communiter affirmant Suarez, Lugo, Castrop. Navarrus, Vasq. Coninchius, Salm. Holzman, Elbel, La-Croix, aliique complures; dummodo adsit aliqua rationabilis causa, et dummodo licentia non concedatur permanenter *per modum habitûs,* sed solùm *per modum actûs,* id est ob illam accidentalem causam. Dicuntque minimè obstare tam Decretum Tri-

dentini, quia per illud ablata fuit Episcopis potestas ipsis data (ut diximus n. 62.) impertiendi licentiam celebrandi per modum privilegii, et ad suum arbitrium, sed non dispensandi ex aliqua justa causa, quàm Decretum Clem. XI. Illud enim est intelligendum juxta Decreta Pauli V. et Urbani VIII, quibus prohibentur Episcopi dispensare per modum habitûs, præter casum alicujus necessitatis transitoriæ, ut infirmitatis etc. Istud tamen aliqui admittunt tantùm pro quibusdam vicibus intra annum; sed Pasqualibus, et Gallemart in Trid. Sess. 22. Decret. de Celebrat. Missar. n. 6. (neque dissentiunt Holzman, et Elbel) dicunt indefinitè posse concedi quousque illa accidentalis causa perduret; et meritò, nam prohibitio (quæ semper strictè est intelligenda) cùm respiciat tantùm dispensationes permanentes per modum habitûs, non debet extendi ad illas, quæ conceduntur ad tempus per modum actûs ratione alicujus causæ transeuntis. Sed vide de hoc, quæ fusiùs dicta sunt. l. 6. n. 359.

65. — XI. In cap. fin. de Pœnit. et Remiss. lègitur concessum Episcopis extra propriam Diœcesim commorantibus, Prælatisque minoribus exemptis (quo nomine veniunt Abbates, et Superiores locales, et etiam Prælati Romanæ Curiæ, ut Protonotarii Auditores Rotæ etc., ut dicunt Suarez, Lugo, Diana etc.) posse sibi eligere Confessarium, sine aliqua Ordinarii illius licentia. Sed S. C. declaravit (quod confirmatum est à Gregorii XIII. apud Fagnanum) hoc intelligendum esse, quòd valeant sibi eligere aliquem Sacerdotem sibi subditum, vel aliquem non subditum, sed à proprio Ordinario approbatum, id est ab Ordinario Domicilii ejusdem Sacerdotis, ut explicat Lugo. Vide Lib. 6. numero 565, v. *Dubitatur hîc* 1. Eodem privilegio gaudent Cardinales, sed non alibi nisi Romæ, ut inquit Fagnanus : et valent eligere in Confessarium quemlibet Sacerdotem tam pro se, quàm pro sua familia, quam possunt etiam extra Romam perducere; quod etiam Episcopis est concessum. Ib. vers. *Dub.* 2.

66. — XII. Episcopi sunt Delegati Sedis Ap. ad tuendam Clausuram Monasteriorum Monialium etiam exemptarum, earumque quæ Regularibus sunt subjectæ. Ex hoc inferunt De Alexand. Bautrius, Clericatus, Pellizar. etc. (contra Dianam, et Pasqual.) quòd quidem possunt Episcopi reservare sibi casus circa Clausuram, atque ita declaravit S. C. Concilii die 16 Novemb. 1620. Quod est intelligendum etiam respectu Jesuitarum etc.

67. — Omnes Confessarii Monialium etiam exemptarum debent ab Episcopo approbari, ut præscripsit Gregorius XV. in Bulla *Inscrutabili*, quam confirmavit in omnibus Clem. X. cum alia Bulla *Inscrutabili* 7. Benedictus XIII. et nuper Clem. XII. qui in omnibus Gregorii Bullam innovavit (de qua infra n. 80.) etiam quoad ea, quæ Benedictus XIII. contra Gregorii Bullam concesserat. l. 6. n. 577. Et ideo ait Tamburinus, etiam Moniales exemptas incurrere casus ab Episcopo reservatos; quia sicut ille in approbatione limitare potest tempus, et personas, ita etiam Casus. Sed alii communiùs, et probabiliùs (Pelliz. Quintanad.

et de Alexand.) id negant, quia Moniales exemptæ sunt extra jurisdictionem Episcopi; et approbatio Confessarii respicit tantùm ejusdem idoneitatem; tantò magis, quia in Bulla Clem. X. *Superna,* dicitur, Episcopum posse limitare tempus, locum, et personas; et nulla fit mentio Casuum. Vide Lib. 6. n. 602. *Quæst. VI.* Verùm hoc non currit quoad Clausuram, circa quam bene potest Episcopus tam casum, quàm censuram sibi reservare; juxta quæ dicemus n. 80. Insuper advertendum est, quòd per Bullam *Pastoralis*, Bened. XIV. potest Episcopus assignare Confessarium extraordinarium Monialibus exemptis, si illarum Prælatus Regularis illum concedere recusaret (qui esse debet alterius Ordinis, vel Sæcularis), et hoc non solùm in morte, sed etiam in vita singulis annis. Vide Lib. 6. 576.

68. —XIII. Plures DD. asserunt, ut Angel. Sylvest. Armilla, Tabiena, aliique cum Croix (qui illis adhæret) posse Episcopum ex justa causa commutare pias Testatorum dispositiones, ex eo, quia ipsi habent dispensandi potestatem in lege quæ jubet impleri ultimas voluntates, quoties adsit justa causa; idque confirmant ex Trident. Sess. 22. c. 6. Sed nos negamus cum sententia probabiliori Mol. Laym. Sanch. etc., quia in c. Tua de Testam. et in c. 8. ejusdem Sess. 22. à Concilio jubentur Episcopi ad amussim exequi ultimas voluntates. Neque obstat quod opponunt, et quod legitur in eodem Cap. 8, quia ibi tantummodo committitur Episcopis, ut examinent causas, utrùm veræ sint, nec ne, quando ultimæ voluntates à Sede Apostolica commutantur. Tantò magis, quia in Clement. Quia contingit de Relig. dom. dicitur, bona in aliquem usum applicanda, non posse in alios nisi à Sede Apostolica applicari. Cæterùm est valde probabile quod dicunt Laym. Bonac. Salm. Coninch. et Trull. quòd, sive superveniat aliqua causa, sive testator ignoravit aliquam causam, quam si cognovisset, aliter disposuisset, tunc Episcopus potest opus commutare, sed unà cum hærede; quamvis si hæres contradicat, asserant plures DD. posse id facere Episcopum illo contradicente. Vide plura de hoc Lib. 3. n. 931. *Quær.* 2.

69. — XIV. Dicunt insuper DD. ut Viva, Diana, Truyl. Busemb. aliique, posse ab Episcopo fieri compositionem incertarum restitutionum (illarum scilicet, quarum Dominus est incertus) quæ pauperibus sunt erogandæ; quoniam (ut ipsi dicunt) hujusmodi Compositio nulla Lege Pontifici reservatur; è contra ipsa est juxta præsumptam Creditorum voluntatem. Sed magis rationabiliter contradicunt Lugo, Molina, Turrianus, Corduba, aliique, quia talium bonorum administratio pertinet tantummodo ad Pontificem, vel ad Principem. Vid. Lib. 3. n. 591. v. *Notand.* Et re quidem vera hodiernus Pontif. Bened. XIV. in Bulla *Pastor bonus* (23 April. 1744.) hujusmodi facultatem S. Pœnitent. concessit. Vid. L. 7. n. 470. ad X.

70. — XV. Affirmant quoque La Croix. Tamb. et Pasq., posse ab Episcopo minui numerum Missarum à Testatore relictarum, quoties ob eleemosynæ parvitatem, qui Missas celebraret, non in-

veniretur. Sed hîc se opponit P. Concina, et quidem rationabiliter: nam Decretum S. C. emanatum jussu Urbani VIII. et confirmatum ab Inn. XII. prohibet districtè Episcopis reductionem, moderationem aut commutationem onerum Missarum impositorum in *Limine fundationis*, et post Trident.; volens quoad hoc omnino ad Sedem Apostolicam recursum haberi. Quare rectè ibidem declaratum fuit, quòd facultas concessa Episcopis, aliisque à Concilio Sess. 25. cap. 4. intelligenda est pro reductione Missarum relictarum ante Concilium. Cæterùm, ait Fagn. cum Felino, quòd, si ab initio reditus essent sufficientes, et deinde taliter fuerint immuniti, ut nullo modo sufficiant, tunc non videtur ablata facultas, quam habent Episcopi de *jure communi* moderandi Missas juxta c. Nos quidem de Testam. Vide Lib. 6. num. 331. v. *Dub.* 1.

71. — Jam superiùs dictum est num. 53. posse probabiliter Episcopum dispensare in omnibus, in quibus dispensatio non est specialiter Pontifici reservata. Notandum hîc denique, posse ab Episcopo, juxta Trident. Sess. 21. c. 7. uniri, aut transferri ad aliam Ecclesiam Beneficia simplicia jam ad tenuitatem redacta, aut fundata in aliqua Ecclesia, quæ lapsu temporis jam corruit, adeo ut nequeat amplius reparari; vide Barb. de Pot. Ep. All. 66. ex n. 15. Insuper Episcopus potest unire Seminariis Beneficia simplicia etiam reservata, aut affecta, aut vacantia in Curia Romana: Trid. Sess. 23. c. 18. Insuper tempore Visitationis potest Episcopus cogere Parochianos ad necessaria Parocho subministranda. Trid. Sess. 21. c. 4. Potest etiam novas Parochias erigere, et de Matricis fructibus dotare, si hæc abundet, sed sine præjudicio Possessoris, Trid. eodem loco. Potest etiam duas Parochias unire, si divisæ nequeant singulæ suum Parochum sustentare; dummodo Populus non adeo distet, ut non sufficiat unius Parochi assistentia, ibid. c. 5.

CAPUT IV.

DE PRIVILEGIIS REGULARIUM.

De Privilegiis spectantibus ad omnes Regulares in communi.

1. De Exemptione à jurisdictione Episcoporum. — **72.** **73.** et **74.** Casus excepti, præcipue circa celebrationem Missarum. — **75.** Declaratio S. C. — **76.** Quibus casibus possit Episcopus obligare Regulares etc. — **77.** Utrùm Regulares teneantur præceptis Episcoporum. — **78.** Utrùm Episcopus possit eos visitare. — **79.** Utrùm visitare Clausuram Monialium. — **80.** Utrùm petere rationem Missarum relictarum etc. — **81.** Quibus casibus possit criminaliter procedere etc. — **82.** et **83.** II. De obligatione Decimarum. — **84.** ad **87.** III. Circa Fundationes. — **88.** De Monasteriis Episcopo subjectis. **89.** IV. De Judice Conservatore. — **90.** De Sepultura. — **91.** et **92.** De Portione Canonica etc. **93.** et **94.**

72. — I. Regulares habent privilegium exemptionis a jurisdictione Episcoporum, nam Prælati Regulares habent in suis Ecclesiis et Monasteriis jurisdictionem quasi Episcopalem, tam quoad personas, quàm loca, sicut probant Salm., qui agunt fusiùs de omnibus privilegiis prædictis in hoc puncto, sed nos solùm denotabimus hîc res magis principales. Salm. tr. 18. c. 3. n. 3.

73. — Itaque quoad prædictam exemptionem annotandum primò, quòd in dubio alicujus Privilegii, decisio spectat ad Summum Pontificem, quemadmodum declaratum fuit à Clemente IV., et ab aliis Pontificibus. Salm. ib. n. 6. Adnotandum secundò, quòd huic Privilegio exemptionis Regulares cedere non possunt, sicuti habetur ex cap. Cum tempore de arbitris, quia id redundaret in damnum Religionis. Quare nulla consuetudo in contrarium potest in hoc prævalere. Salm. ib. n. 7.

74. — Notandum tertiò, hoc privilegio gaudere non solùm Professos, et Conversos, sed etiam Novitios, qui in favorabilibus veniunt sub nomine Religiosorum, et etiam Tertiarios, et Beatos, sicut dictum est n. 8. Servi etiam Regularium, qui actu famulantur, et resident intra claustra Monasteriorum, et vivunt sub obedientia, juxta Tridentinum Sess. 24. c. 11. eximuntur à jurisdictione Episcoporum, tam quoad censuras (juxta Bullam Alexandri IV. apud Salm.) quàm etiam quoad Communionem Paschalem. Vide Salm. c. 3. n. 8. et vide Lib. 6. n. 240. in fin. Notandum quartò, quòd Apostatæ, et fugitivi possunt capi ab Episcopis; sed solummodo, ut, consignentur suis Superioribus. Episcopus solùm eos posset punire in casu, quo eorum Monasteria essent in longinquo posita, et ab ipsis moniti nollent regredi juxta Trident. Sess. 7. c. 3. Salm c. 3. n. 8. Vide alia, quæ de hac re dicentur n. 82 et 83. Notandum quintò, quòd Sæculares in Monasteriis existentes, si ibi patrent aliquod delictum, non incurrunt pœnas ab Episcopo impositas. Salm. ibid. n. 9. et Tract. 10. de Cens. c. 5. num. 113. cum Laym. Avila, Peirin. Garcia, et aliis pluribus. Excipiatur, si contravenirent Ordinationibus Episcopi circa Missarum Celebrationem, sicut dicetur in fine sequentis numeri.

75. — Sextò adnotantur è contrario multa hoc in loco, in quibus Regulares non eximuntur ab Episcoporum jurisdictione. Et primò sine Episcoporum licentia nequeunt Regulares ædificare Monasteria, juxta Bullam Urbani VIII. die 28 Aug. 1624. Et animadvertatur, quòd in Bulla Greg. XV. *Aliàs* prohibetur Episcopis dare hanc licentiam, si in Monasterio nequeant ali reditibus, aut eleemosynis saltem duodecim Religiosi, sed hoc intelligitur quoad Hospitia, ut dicunt Barb. Peirin. et cæteri. Secundò, Regulares non possunt in lucem libros edere sine Episcopi licentia, ut ex Tridentino Sess. 4. Decret. de Edit. librorum. Salmanticens. cap. 3. num. 10 et 11. 3. Episcopus potest cogere Religiosos ad restituendum Novitiis, qui nolunt professionem emittere, totum id, quod attulerunt in ingressu. Vide Salmanticens. tract. 15. c. 3. p. 7. 4. Dispositio facienda à Novitio, non

ante duos menses, quàm profiteatur, fieri non potest (juxta Tridentinum Sess. 25. c. 16.) absque licentia Episcopi, aut Vicarii. 5. Episcopus habet potestatem cognoscendi simul cum Superiore de Religiosi causa nullitatis Professionis. Salm. ibid. c. 5. n. 15. 6. Episcopus, aut alius ab eo deputatus debet scrutari voluntatem Virginum, quando ingrediuntur, aut profitentur in Monasteriis ex Tridentino Sess. 23. c. 7. Sed id debet efficere infra quindecim dierum spatium, aliter non potest huic rei se amplius ingerere. 7. Episcopus potest prohibere, ne in Monasteria Monialium, etiam exemptarum, suscipiantur ultra numerum earum, quæ possint inibi ali juxta redituum facultatem, sicuti statutum fuit in Bulla S. Pii V. Salm. Tr. 18. c. 3. n. 14. 8. Episcopus potest cogere Monachos, qui permanenter degunt extra Monasteriorum claustra, propter debita ab ipsis contracta cum pauperibus Personis, ut sunt pupilli, viduæ, etc. Salm. ibid. n. 15. 9. Episcopus potest adstringere Religiosos, ut Processionibus intersint; juxta Tridentinum Sess. 25. c. 13, dummodo eos vocet non per publicum Edictum, sed medio aliquo nuntio personaliter. Salm. dict. c. 3. n. 16 et 17. 10. Episcopus habet jurisdictionem supra Monasteria, in quibus non possunt ali 12 Religiosi, ut dicetur n. 88. Deinde excipiuntur Episcoporum Ordinationes circa Missarum celebrationes: Etenim quoad hoc statuit Tridentinum Sess. 22. de Observ. in Celebr., ut Episcopi se gerant velut Delegatos Apostolicos, dicens: « Ut non solùm ea ipsa, sed quæcumque alia huc » pertinere visa fuerint, ipsi ut Delegati Sedis Apostolicæ pro- » hibeant, mandent etc. atque ad ea inviolatè servanda censuris, » aliisque pœnis Fidelem Populum compellant: non obstantibus » privilegiis, exemptionibus, ac consuetudinibus quibuscumque.» Item hîc notandum quòd adest Respons. S. C. ad Episc. Nebiens. 7 Februar. 1632, (l. 14. Decret. p. 571. à tergo) ubi generaliter loquendo dictum fuit: « In his, in quibus à jure communi, à S. » Concilio Tridentino, à Constit. Apostolicis tributa est Epis- » copo jurisdictio in Regulares, potest illos etiam per censuras » Ecclesiasticas compellere. » Et idem decisum fuit die 4 Junii 1672. (lib. 27. Decret. pag. 406.) Quare, sicut bene advertit Benedictus XIV. Synod. L. 9. c. 15. n. 5. Episcopi quoad celebrandas Missas possunt adigere omnes, quamvis Regulares, ad observanda non solùm ea, quæ statuuntur à Concilio, sed etiam quæ statuuntur à se ipsis. Quare rectè Eminentissimus Cardinalis Spinelli, cùm esset Archiepiscopus Neapolis, die quinta Januar. 1743 præcepit sub pœna suspensionis à Divinis, etiam Regularibus, ne admitterent ad celebrandum in suis Ecclesiis aliquem Sacerdotem advenam sine licentia Ordinarii.

76. — Adnotantur alia, quæ declarata fuere à S. C. in Decreto die secunda Julii 1520. Et 1. Regulares possunt recipere, quæ à Devotis offeruntur, sed non mendicando per Ecclesiam. 2. Non possunt uti Pallio, aut Pluviali per parochiam extra earum ecclesias, aut earum recinctum; neque possunt facere Processiones, dummodo non habeant pro se consuetudinem in contra-

rium, ut dicunt Rodriq. Bordon. et Villalobos. Vid. Salm. Tr. 18. cap. 8. n. 18 et 19. 3. Vocati ad funeralia debent ire ad Ecclesiam, ubi manet Clerus jam coactus; sed in hoc dicunt Salm. cum Lezana, esse consuetudinem in contrarium. Cit. n. 19. 4. Non potest vetari Regularibus, ne celebrent Missam in suis Ecclesiis ante Missam Parochialem, et non pulsent Campanas, uti declaravit S. Pius V. in Constit. *Etsi Mendicantium* §. 2. 5. Regulares nequeunt publicare Matrimonia. 6. Possunt ipsi concionari in suis Ecclesiis, tempore Adventûs, et Quadragesimæ, quamvis in Parochia sermocinentur. Vid. apud. Salm. c. 3. n. 19.

77.—In tribus Casibus potest Episcopus cogere Regulares ad obediendum, etiam adhibitis censuris: primus est, ad restituendas res Novitiis, ut dictum est, juxta Trident. sess. 25. c. 16. 2. ad observandam Clausuram, loquendo de Monialibus Trid. ibid. c. 5. 3. ad observandum totum id, quod ab Episcopo statutum est quoad Missarum celebrationem, ut dictum est n. 75. Et circa id refert Bened. XIV. De Synodo l. 9. c. 15. n. 5. duo Decreta S. C. Concilii, in quibus dictum fuit, quòd Episcopi ut Delegati Apostolici possint etiam censuris cogere Religiosos, et procedere adversùs eosdem, si admittant ad celebrandum in suis Ecclesiis advenas sine Episcopi licentia, juxta Trident. sess. 22. Decr. de Observ. in Cel., ubi præceptum fuit, præsertim Episcopis: « Interdicant ne cui vago, vel ignoto Sacerdoti Missas celebrari liceat. » An deinde in aliis casibus supracitatis possit Episcopus cogere censura Regulares; Affirmant Barbosa, Garzia, et alii, sed communiùs negant Sanch. Lezana et Salm. cum aliis, propter multa privilegia Papalia, quæ hac de re afferunt, et addunt cum Barbosa, Diana, Lezana (contra alios) quòd Episcopus ne denunciare quidem potest Regulares excommunicatos, etiam ob publicum delictum. Salm. c. 3. n. 4. per totum.

78.—Quæritur primò, utrùm Regulares obligentur Decretis Synodorum Provincialium, aut Diœcesanarum, aut aliis Episcopi præceptis? Certum est, Regulares non teneri interesse dictis Synodis, dummodo non sint Parochi, sicut habetur ex Trid. sess. 24. c. 2. ex pluribus Decretis S. C. Deinde quoad quæsitum, Vasquez, Sanch. Becanus, aliique dicunt, obligari ad eorum omnium observantiam, quæ non præjudicant observantiæ Regulari: sed non intelligitur quoad vim coactivam, ita ut contraveniendo non incurrant aliquam pœnam, sed solummodo quoad vim directivam, id est ut se conforment Reipublicæ, cujus sunt partes. Alii tamen, ut Suarezius, Lezana, Salmanticenses, etc. id negant (dummodo hoc necessarium non sit ad evitandum scandalum, aut casus non esset, in quo Religiosus aliquis haberet aliquod munus dependens ab Episcopo, ut munus Parochi, Confessoris, Concionatoris, etc.) Et id probant ex c. 1. de Privil. in 6. ubi dicitur, Regulares eximi à præceptis Episcoporum, exceptis casibus in jure expressis. Rationem deinde Adversariorum dicunt valere, quando partes sunt homogeneæ, non autem, si sunt heterogeneæ, ut sunt Religiosi, qui non perinde ac sæculares

multa alia onera particularia habent. Cæterùm in duobus ulla sine hæsitatione ipsi obligantur ad obediendum, ut dicunt in Trid. sess. 25. cap. 12. I. quoad observantiam interdicti positi ab Episcopo semper ac observatur ab Ecclesia Matrice. II. quoad observanda Festa ab Episcopo statuta. Vid. Salm. tract. 18. c. 3. §. 4. per totum. Præter ordinationes circa Missarum celebrationem, ut dictum est superiùs. n. 75. circa finem. Præterea notetur, Episcopum posse Regularibus interdicere auditum Confessionum in propriis ædibus, sive cellis, juxta Decretum S. C. emanatum anno 1617. 15 Septembr. et videri potest apud P. Ferraris. Potest etiam vetare omnibus Confessariis audientiam Confessionum Mulierum, aut Puellarum extra Confessionale sub pœna suspensionis ab audiendis Confessionibus ex Decreto Congr. 18 Decemb. 1694. apud eumdem Ferraris.

79. — Quæritur secundò, utrùm Episcopi possint visitare Personas, et Monasteria Regularium? Communiter loquendo, certum est ex c. Nulli, 16. quæst. 1, et ex Tridentino sess. 25. c. 8. exemptas esse à Visitatione Episcopi, tam Personas, quàm Monasteria, et Ecclesiam Regularium (dummodo in illis degant duodecim Religiosi. Vide num. 88.) Et juxta plures Declarationes Sacræ Congregationis etiam Ecclesias Parochiales Sæcularium, quæ subduntur Regularibus, et ubi Parochus est Religiosus; qui, si delinqueret etiam circa suum officium, non posset ab Episcopo puniri. Sed hoc non obstante nunc præter Bullam Gregor. XV. *Inscrutabili*, à Benedict. XIV. declaratum atque definitum est in Bulla *Cum nuper* 51. ann. 1751. hujusmodi subjectos esse Episcopo « an his quæ vel ad ipsum spectant exercitium » curæ animarum, vel etiam eorum vitam, et mores pertinent.» Sed fusiùs idem Bened. XIV. de hac re agit in quadam Bulla peculiari *Firmandis*, edita die 6 Nov. 1744. ubi plura statuit. 1. Quod Parochi Regulares omnimode subsunt jurisdictioni, et correctioni, et visitationi Episcopi; in iis, quæ concernunt curam animarum, et proprios mores. 2. Quoad visitationem localem possunt visitare Altare, in quo SS. Eucharistiæ Sacramentum asservatur, Sacrum Tabernaculum, Fontem Baptismalem, Confessionale, in quo residet Parochus, Pulpitum, è quo Parochus concionatur, Sacrarium ad inspiciendam sacram supellectilem, Sepulchrum Parochianorum, eorumque Cœmeterium, Turrim Campanariam, si adsint ibi Campanæ Parochiales, omnia sacra Vasa. 3. Quoad personalem, debent scrutari vitam ac mores Curati, quatenus ea quæ extra Claustrum prodierint; item examinare, an titulo legitimo eam curam exerceat, an resideat, an ad Synodum vocatus iverit, an Conferentias casuum conscientiæ habeat frequenter, an onera curæ adimpleverit, an Missam pro Populo applicaverit, an festis diebus concionatus fuerit etc. an vacet confessionibus audiendis, an ægrotantibus assistentiam præstiterit, an Pueros ante Confirmationem et Communionem instruxerit, an de Matrimonii impedimentis inquisiverit, et an Sponsi in rebus Fidei sint edocti, et an rectè ordinatos habeat

libros Parochiales. 4. Quòd licèt Superiores Regulares non possint deputare aliquem ad curam sine Episcopi approbatione, possunt tamen eum removere, illo inscio, et ita pariter Episcopus potest cura illum privare sine consensu Superioris, si id justa causa expostulet, etc. Potest etiam visitare Ecclesias etiam annexas, et subditas Monasteriis, si earum administratio sit penes Parochos sæculares, prout pluries declaravit S. C. apud Bellarminum, et Barbosam. Excipe, si incorporatæ essent Monasteriis aut nullius essent Diœcesis. Possunt præterea Episcopi visitare Confraternitates Sæcularium fundatas in Monasteriis, sed dumtaxat quoad administrationem bonorum, non quoad Altaria, ut ex Trid. sess. 25. c. 20. et ex pluribus Decretis Sacræ Congreg. Excipiuntur insuper illæ, quorum Præfectus est Religiosus ex privilegio Greg. XIII, cui nulla contraria consuetudo potest obstare. Salm. Tr. 18. c. 3. n. 31 ad 36.

80. — Quæritur tertiò, utrùm Episcopi possint visitare Claustra Monialium exemptarum? Negant Salm. cum Nav. Sanch. Bonac. Pelliz. etc. ex cap. Periculoso, de statu Monac. in 6. ubi cura Christi Monialium exemptarum manifestè conceditur Superioribus Regularibus. Neque obstat (ut aiunt) Trid. sess. 25. c. 5., ex quo contendunt Patroni adversæ sententiæ, Episcopos esse Delegatos Apostolicos quoad Claustrum Monialium exemptarum, cùm ibi statuatur, ut ipsi curent, ut restituatur aut conservetur Claustrum « omnibus Monasteriis sibi subjectis » ordinaria, in aliis verò Sedis Apostolicæ authoritate. » Etenim respondent, quòd sub *in aliis* etc. non intelligantur Monasteria Regularibus subjecta, sed subjecta immediatè Pontifici, quod asserunt declaratum fuisse per Pium V. sua Bulla *Circa Pastoralis;* eò magis, quia Concilium in loco prædicto renovat, non revocat citatum textum *Periculoso*. His non obstantibus contraria sententia amplectenda est cum Barbosa, Gavanto, Lezana etc.; quia licèt non obstaret Tridentinum, nihilominus obstat equidem Bulla Gregorii XV. *Inscrutabilis* anni 1622, in qua dictum fuit. 1. Ut Regulares nequeant destinare alium ad audiendas Monialium Confessiones, præter eum, qui fuerit approbatus ab Ordinario (et in hoc animadvertendum est, quod præterea statuit Benedictus XIV. in Bulla *Pastoralis* die 5 Augusti 1748, confirmans Bullam, *Apostolici Ministerii*, Benedicti XIII.; quòd scilicet, si Regularis Superior negligeret assignare saltem semel in anno Confessarium extraordinarium, aut sæcularem, aut alterius Ordinis, quemadmodum Pontifex præcipit, possit illum assignare Diœcesis Episcopus). 2. Statuit Gregor. XV. ut Administratores Monasteriorum dictarum Monialium debeant rationem reddere Episcopo administrationis bonorum. 3. ut Episcopus valeat removere Confessarium, aut alium Administratorem Monasterii, si Superior monitus illum non removet. 4. ut Episcopus præsidere possit electioni Abbatissæ. Ac quintò specialiter fuit statutum, ut Episcopus possit corrigere, et punire, veluti Delegatus Apostolicæ Sedis, eos omnes, qui aliquid ad-

mittunt adversùm Claustrum Monialium, etiam exemptarum. Placet hîc annotare verba Bullæ. « Tam Sæculares, quàm Re- » gulares nullis privilegiis tueri se possint, quominus, si deli- » querint circa personas intra septa degentes, aut circa Clausu- » ram Monialium, etiam Regularibus subjectarum, ab Episcopo, » tanquam ad hoc Sedis Apostolicæ Delegato, puniri, et corrigi » valeant. » Vid. Barbosam de pot. Episc. All. 102. n. 7. et Salm. c. 3. n. 37. ad 30. Et ibidem refert Barbosa Decretum quoddam Sacræ Congregationis, ubi statuitur, quòd nullimode possint impediri Episcopi, quin visitent Monasteria exempta, et Regularibus subjecta quoad observantiam Clausuræ, et qui præsumit impedire, post tertiam monitionem incurrat excommunicationem ipso facto ex Clem. *Attendentes*, de statu Mon. Vid. de Alex. de Monial. c. 6. n. 4. qu. 3. Præterea hoc in loco adnotandum est, quòd Clem. X. et Clemens. XII. præceperunt, ut observaretur Bulla Gregorii XV. *non obstante quacumque contraria Consuetudine.*

81. — Quæritur 4. Utrùm Episcopi exigere queant à Regularibus rationem Hæreditatis relictæ cum onere Missarum, aut Legatorum satisfaciendorum sæcularibus? Videntur posse, ex eo, quod eruitur ex Tridentino Sess. 22. c. 8. ubi præbetur Episcopis potestas visitandi omnia Legata pia, *non obstante quocumque privilegio in contrarium.* Et dicunt Salm., quòd ex hoc rectè sententia ista redderetur probabilis. Sed ipsi deinde id negant ob multa privilegia Regularibus concessa, præsertim per Pium V., in quibus declarantur exempta Religiosorum bona à quacumque Episcopi jurisdictione, non obstantibus quibuscumque Constitutionibus Apostolicis, et Conciliis. Salm. Tract. 18. c. 3. n. 40, ad 42.

82. — Quæritur 5. Utrùm Episcopus in aliqua causa possit procedere criminaliter contra Regulares? Dictum est Regulares exemptos esse ab Episcoporum jurisdictione, præterquam in casibus in jure expressis. Præter id, quod spectat ad Missarum celebrationem, et Clausuram Monialium; in duobus aliis casibus possunt ex Tridentino Episcopi contra eos procedere. 1. Si Regularis aliquis patraret delictum, degendo extra Monasterium, Trid. sess. 6. c. 3. Sed hoc intelligitur eorum respectu, qui permanenter extra Monasterium habitant, non verò quoad illum Religiosum, qui extra maneret causa Confessionum excipiendarum, aut Concionandi, aut alterius negotii ad tempus; aut incoleret Pagum, aut locum alium dependentem à Monasterio ob negotia Religionis. Sed hîc oritur dubitatio, utrùm possit Episcopus punire illum delinquentem, qui inhabitaret alium locum ad longum tempus ex licentia sui Superioris? Alii affirmant, veluti Pamburin. Barb. Lez. etc. pluribus innixi declarationibus Sacræ Congregationis. Alii, quemadmodum Salm. cum Sanch. Silvestr. Peirino, Bordono, etc. negant ex Cap. Ex Rescripto, de jurejur. ubi dicitur, quòd qui manet extra Monasterium ex licentia Superioris, judicetur in Monasterio manere. Quare aiunt, quòd

tam Concilium, quàm prædictæ declarationes vigere intelligantur in eos, qui extra Monasterium morantur sine licentia, aut in lôco adeo remoto ab eorum Superiore, ut puniri non possint, nisi post longissimum tempus. Salm. c. 3. n. 46 ad 48.

83. — Secundus casus est, cùm Religiosus, etiam degens in Monasterio, extra illud delinqueret cum publico Populi scandalo, et Superior eum non puniret. Trid. Sess. 25. c. 14. Et quia Superiores quidam transmittebant hujusmodi Delinquentes extra Diœcesim, ut immunes essent à pœna, statuit Clem. VIII. Ann. 1596, in Bulla *Suscepti onèris*, ut in tali casu, instante Episcopo, Superior infra tempus ab Episcopo præscriptum revocare debeat delinquentem, et punire; aliàs possit eum castigare Episcopus loci, quo ipse transmissus est: Salm. Tract. 18. c. 3. n. 46. ad 48. Adnotant deinde Salm. cum aliis 1. ut hujusmodi Concilii Decretum vigere debeat cùm delictum est notorium etiam facti publicitate. 2. Ut non valeat adversùs Superiores Delinquentes, qui in odiosis non includuntur sub nomine Regularium, quemadmodum ait Concilium. 3. Ut Episcopus procedere non possit, nisi postquam pluries monuerit Superiorem, ut delinquentem puniret, et ille neglexerit. Si tamen Episcopus Delinquentem in actuali delicto interciperet, potest illum capere (sicut dictum fuit), sed ut statim cum transmittat ad Superiorem; et quando crimen fuisset gravis scandali, potest etiam eumdem retinere in Carcere, ut transmittat infra 25 saltem horarum spatium. Superior deinde præbere Episcopo debet sufficientia argumenta secutæ punitionis. Episcopus, licèt capere possit summariam informationem, ut eam ad Superiorem transferat, non potest tamen juridicum efformare processum adversùs reum; sed si fortè efformasset, probabile est eo Superiorem uti posse ad procedendum in suum Religiosum, ut aiunt Salm. cum aliis. Num. 50 et 51.

84. — Secundò, Regulares Privilegium habent exemptionis à contributione Decimarum. Arrepta occasione, opportunè hoc in loco adnotantur quædam circa Decimas. Decimæ dicuntur illa fructuum portio, aut industriarium personalium, quæ à Fidelibus tribuenda est Ecclesiæ Ministris pro eorum sustentatione. Revera Decimæ debentur ex jure Divino Naturali; sed quoad quantitatem, id est decimam partem, sunt ex jure Ecclesiastico, cùm cessaverit jus antiquum divinum, ut judiciale. Hinc fit 1. Pontificem posse quemlibet eximere ab onere Decimarum, Pontificem, inquam, non Episcopos: ipsi dumtaxat possunt ex Trid. Sess. 25. c. 5 et 7, applicare Decimas unius loci ad alium, et unire, ac separare Beneficia. Vid. Salm. Tr. 18. c. 3. n. 52 et 54. Infertur 2. quòd consuetudo ritè potest aliquos eximere à solvendis Decimis, dummodo remaneat id, quod sufficit ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem; sed hujusmodi consuetudo præscriptionem quadraginta annorum non interruptorum habere debet, licèt ab initio nec titulus, nec bona fides interfuerint: ad præscriptionem deinde (accipiendo vocem prout sonat præscriptio, non ut consuetudo) necessaria sunt bona fides, et quadraginta anni cum

titulo; sine titulo autem requiritur tempus immemorabile. Pro futuris Decimis fieri potest compositio; sed etiam solummodo à Pontifice, non ab Episcopo; nisi fieret inter unam, et aliam Ecclesiam. Dictum est pro futuris, quia præteritas remittere potest etiam ille, cui debentur. Salm. Tr. 18. c. 4. n. 55.

85. — Olim Decimæ debebantur, ut dictum est, tam ex fructibus bonorum, quàm ex Personarum industria. Sed juxta præsentem consuetudinem pene universalem solvuntur solùm ex fructibus bonorum tam stabilium, quàm mobilium juxta cap. Non est, de decim. Et debentur ex fructibus integris non deductis expensis, et oneribus contributionum, ut ait S. Th. 2. 2. qu. 87. art. 2. ad 4. et alii communiter ex c. Cùm non sit, de Decim. Salm. c. 3. n. 58.

86. — Decimæ præterea solvi debent ab omnibus Fidelibus, etiam à Principibus, sed non à pauperibus: Omnes tamen, nisi sint in extrema necessitate, sed solùm in gravi, si pervenirent ad meliorem fortunam, tenentur solvere præteritas Decimas, ut dicunt Suar. Laym. Castr. et alii, cum Salm. Ib. n. 59. De jure autem communi tam Clerici, quàm Religiosi, et etiam Parochi tenentur solvere Decimas suorum bonorum patrimonialium, licèt assignata fuissent ad titulum Ordinationis, non autem bonorum beneficiorum, ut docet D. Th. l. c. a. 4. in corp. et ad 1. ex c. Si quis Laicus 16. qu. 1. Quoad eos verò, qui deficiunt à solvendis Decimis, hæc statuit Trid. Sess. 25. c. 12. « Qui decimas subtra- » hunt, vel impediunt, excommunicentur, neque ab illo crimine, » nisi plena restitutione secuta, absolvantur. » Vid. Salm. n. 60 ad 62.

87. — Sed quidquid sit de jure antiquo, hodie ex multis privilegiis Pontificiis omnes Regulares, etiam Moniales, cujuscumque Ordinis (et etiam Equites Hierosolymitani) eximuntur à Decimis non solùm personalibus, sed etiam stabilium, tam propriorum (etsi colantur à colonis) quàm conductorum, ut Emphiteuticarum. Vide Salm. n. 82. ad 89. Notandum tamen quòd si transeant in dominium Regularium bona jam Decimis obnoxia, remanent ipsa ad idem onus subjecta, ex pluribus Decretis S. C. et Rotæ apud Pignat. t. 1. Cons. 355. et t. 8. Cons. num. 9.

88. — Tertiò. Olim Regularibus vetitum erat, ne nova ædificarent Monasteria, aut derelinquerent ædificata sine expressa licentia Summi Pontificis, Cap. 1. de Excess. Prælat. in 6. ex cap., un. de Relig. Dom. in 6. Tractu deinde temporis obtinuerunt diversa privilegia; sed hæc omnia ann. 1624, limitata fuere ab Urbano VIII. in Bulla Romanus Pontifex, ubi statutum fuit, non posse acceptari nova Monasteria, nisi observata forma Canonum Tridentini, et Bullæ Clementis VIII. *Quoniam ad institutum.* Quare hodie ad fundandum novum Monasterium tria requiruntur. I. Licentia Episcopi. Utrùm verò requiratur etiam licentia Pontificis, alii affirmant, ut Barb. Tamb. Pelliz., ex declaratione S. C., negant verò Salm. cum Lez. Suar. Rodr. et alii. 2. Ut adsit consensus eorum, quorum interest, et præsertim omnium

Monasteriorum existentium intra quatuor milliariorum spatium; aliter Episcopus concedere non potest dictam licentiam, nisi quando illi injustè contradicerent. Salm. tr. 18. c. 8. n. 24, ad 131. Carmelitæ tamen Privilegium habent, ut alii Ordines fundare non possint, ubi ipsi habent Monasterium infra spatium 560 Ulnarum florentinarum et minores infra spatium 1200 Ulnarum etc. Contra Minimi, et Jesuitæ privilegium habent fundandi in locis etiam non remotis intra spatium 560 Ulnarum prædictarum. Et in omnibus his Privilegiis conceditur communicatio. At prædicta privilegia circa Ulnas juxta consuetudinem non intelliguntur quoad Monasteria, quæ fundantur in civitatibus. Vid. Salm. n. 137. ad 140. 3. Requiritur, ut novum Monasterium possit commodè reditibus, aut eleemosynis sustentare duodecim Religiosos; sufficit tamen, quòd adsit intra breve tempus probabilis spes prædictæ sufficientis sustentationis. Quòd si Monasterium (intelligitur de Monasteriis fundatis post citatam Bullam Urb. VIII. emanatam ann. 1624,) non valeret sustentare duodecim Religiosos, qui revera in illo non habitarent, statutum fuit per Sacram Congr. pluribus Decretis, confirmatis à Greg. XV. et Urb. VIII. ut hujusmodi Monasterium omnino subjectum esset Episcopo per hæc verba: « Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ jurisdic- » tioni talia Monasteria erecta absque eo, quòd 12 Fratres in eis » valeant habitare, et de facto habitent, subjecta esse intelligen- » tur. » Salm. Tract. 18. c. 3. n. 129 et 130. Eædem conditiones requiruntur in fundandis Monialium Monasteriis. Et advertendum hîc quòd ex Tridentino, et Sacr. Congr. prohibetur, ne fundentur Monialium Monasteria extra habitatum. Ibid. n. 134.

89. — Prædictæ conditiones non requiruntur in fundandis Hospitiis Religiosorum, ut notant Peyrinus, Tamb. etc. saltem (ut limitat Lezana) si ibi non recipiant Missas, et non habeant Ecclesiam. Ib. n. 132. Neque requiruntur in translationibus Monasteriorum, quæ possunt fundari (ut probant Salm. cum Navar. Barbos. Peyrino, Lezana etc.) sine consensu Pontificis, Episcopi, vel aliorum Monasteriorum, dummodo translatio non afferat iis præjudicium: Etenim dicunt, quòd jam antea habebant tale privilegium à pluribus Pontificibus concessum, et quòd illud limitatum est tantùm quoad novas Fundationes, quales non vocantur translationes Monasteriorum ex uno situ ad alium commodiorem ejusdem Terræ (ut intelligitur), aut prope illam, derelinquendo antiquum Monasterium. Et in tali casu Religiosi retinent omnia bona, et jura Monasterii derelicti. Num. 133 ad 143. Possunt præterea Religiosi ex concessione Urb. VIII. et Innoc. VIII., quando deficerent reditus, et eleemosynæ unius Monasterii, illud unire, et incorporare alteri. Salm. c. 3. n. 150. Insuper possunt ad libitum redire ad Monasteria derelicta, dummodo reditus non afferrent aliquod novum præjudicium aliis Monasteriis. Num. 148. Possunt insuper Generales Religionum Superiores ex concessione Sixti IV. et ejusdem Urb. VIII. supprimere Monasteria miserabilia, transferendo eorum bona ad majora Monasteria. Ad-

notetur hîc, quòd Monasteria concessa ab Universitatibus, cùm derelinquuntur, in manus Ordinarii derelinqui debent, at si propriis reditibus, et eleemosynis ædificata fuerint, remanent in dominio Religiosorum, ut de iis possint liberè disponere. Salm. num. 147.

90. — IV. Regulares habent privilegium eligendi judicem conservatorem, qui judicet de omnibus illis causis, in quibus Religiosi sunt rei, et etiam in quibus sunt Actores, sed quando sunt Actores, solùm propter injurias, et manifestas violentias ipsis irrogatas. Vide Salm. Tract. 18. c. 3. à n. 152 ad 178.

91. — V. Regulares habent privilegium admittendi eos omnes, qui volunt sepeliri in eorum Ecclesiis. Adnotamus hîc præcipua quædam circa sepulturam, de qua fusiùs tractant Salm. Tr. 18. c. 3. punct. 6. Quicumque ad pubertatem pervenerit, sibi eligere valet sepulturam, ubicumque, etiam Episcopi; nisi autem illam sibi eligant, sepeliri in Cathedrali debent. Ib. n. 186. Religiosi tamen debent sepeliri in Monasterio, etsi morerentur extra illud, dummodo locus non esset nimis remotus. Novitii valent sibi eligere sepulturam extra Monasterium: quod si non faciant, sepeliri debent in illo, licèt obirent, dum in alia domo manerent ex licentia sui Superioris. Num. 187. Idem intelligitur quoad Commensales, et Familiares, qui actu serviunt, et resident in Monasterio sub obedientia Superioris. Et hi valent recipere omnia Sacramenta à Religiosis, Baptismo excepto, et Matrimonio. N. 118. 214. et 215. Gravissimas incurrunt pœnas Clerici, et Religiosi inducentes alios ad promittendum juramento, voto, aut fide data, se electuros sepulturam in propria Ecclesia. Num. 191. Privandi sunt sepultura, qui moriuntur impœnitentes, et de quibus publicè constat, non fuisse confessos in anno, nec communicasse Paschali tempore, et ita etiam Hæretici, Excommunicati, qui sibi ex ira mortem intulerunt, si deinde pœnitentiæ indicia non præbuerint, utì habetur in Rituali Romano: « Peccatores publici cujuscumque » peccati, et qui moriuntur in flagranti crimine » (ut ex c. Fures de furo), nullo dato signo pœnitentiæ; etenim tunc præsumuntur et in peccato obiisse, ut dicunt communiter DD. cum Rituali, quidquid dicant Lezana, et Sancius, Salm. c. 3. n. 99. Qui hujusmodi Defunctos sepelit, lethaliter peccat: Et qui sepelit Hæreticum, aut Hæreticorum Fautorem, aut publicè Excommunicatum, aut Usurarium, etiam Excommunicationem incurrit; Et hujusmodi Defuncti, si fierit possit, ex sepultura extrahendi sunt. Cæterùm nemo sepultura privandus in quocumque casu sine sententia Episcopi, aut Superioris, si cadaver est Religiosi. Salm. Tract. 18. c. 3. n. 302 et 304.

92. — Sed ad rem nostram, ad Regulares videlicet, redeamus. Plura sunt notanda. 1. Quilibet Clericus, aut Sæcularis sibi eligere potest Sepulturam in Ecclesia Regularium. Et quando aliquis haberet Sepulturam suorum Majorum in illa, et non elegisset aliam Ecclesiam, possunt Regulares illic eum sepelire. Salm. tract. 18. c. 3. n. 205. 2. Parochi qui in Associatione ad Eccle-

siam Regularium plus exigunt, quàm exigerent in sepeliendo Defuncto in Parochia, ut retraherent Fideles ab eligenda alibi sepultura, Papalem excommunicationem incurrunt, ex Bul. Clem. VIII. apud Sal.; et licèt Bul. edita fuit pro Indiarum Parochis, tamen Lez. Peyr. et Salm. cum aliis intelligunt eam editam fuisse universaliter pro omnibus, ib. n. 205. 3. Cùm sepeliendus est Defunctus in Regularium Ecclesia, debent ipsi vocare, et attendere Parochum; sed si ille renuit venire, aut nimis moratur, possunt ipsi extollere cadaver, et illud in suam Ecclesiam asportare. Ita communiter Barb. Lez. Peyrinus, et alii cum Salm., ex pluribus Decretis S. C. Num. 208. et 209. Officium supra Cadaver tum celebrandum est non à Parocho aut Canonicis, sed ab iisdem Regularibus. Nec Parochus exercere potest illum actum in eorum Ecclesia; nec cogere Hæredes ad celebrandas Missas, aut eorum partem in Parochia, ex pluribus Decretis etiam S. C. Et idem observandum est etiam pro Monasteriis Monialum exemptarum Ibid. n. 212. et 213. Adnotandum tamen, in Monialium Ecclesiis sepeliri non posse Laicos sine licentia Sacr. Congr. dummodo aliquis non haberet in eis jus Sepulturæ. Vid. Lib. 4. n. 62.

93. — Quæritur utrùm Regulares teneantur ad solvendam Canonicam Portionem Ordinario, aut Parocho? Alia est Portio Canonica *Episcopalis*, et est illa, quæ debetur Episcopis pro omnibus donationibus *causa mortis*, et pro Legatis Ecclesiis relictis, aut locis piis eorum Diœcesium, ut ex Clem. *Dudum*. de Sepult. Hæc portio quandoque fuit tertia, quandoque quarta pars; et Innoc. III. Cap. Requisitis de Testam. statuit, ut quoad quantitatem attenderetur consuetudo. Salm. Tr. 18. c. 3. n. 116. Alia est *Parochialis*, quæ propriè vocatur Quarta Funeralis, et est illa portio, quæ Parocho debetur ex Funeralibus, Legatis piis, et omnibus, quæ perveniunt ad Ecclesiam, in qua sepeliendus est Defunctus. Et ista etiam fuit diversa, sed quoad eamdem etiam consuetudo attendenda est. Ibid. n. 218.

94. — Sed quoad Regulares, eximuntur à solvenda Portione Episcopali eorum Monasteria tam Hominum, quàm Fœminarum, ex Extravaganti *Inter cunctas*, §. Quibuscumque, de Privilegiis, et ex aliis Privilegiis apud Salm. N. 217. Quò verò ad Quartam Funeralem, ex jure communi olim Regulares tenebantur ad illam solvendam, sed hodie attentis eorum Privilegiis, et Trident. Sess. 25. c. 13. et Bulla Pii V. *Etsi Mendicantium* anni 1567. tenentur ad illam solvendam ea Monasteria, dumtaxat, quæ ultra 40 annos, antequam Concilium confirmaretur, solebant solvere: Ita probant Salm. cum sententia communi, et pluribus Decretis S. C. ex multis Privilegiis Pontificiis, et præsertim Sixti IV, qui imposuit pœnam Excommunicationis, et privationis Beneficiorum Parochis, qui vellent exigere prædictam Quartam. Vid. Salm. Tract. 18. c. 5. à n. 218 ad 228. Excipiuntur tamen illa Monasteria, quæ solverent præfatam Quartam ex Contractu inito, aut ex consuetudine immemorabili. Ibid. n. 229 ad 233.

CAPUT V.

De privilegiis Regularium in particulari.

I. De facultate absolvendi Subditos à Casibus et censuris. — **95. 96.** et **97.** De Reservatione Casuum etc. — **98.** De facultatibus quoad Sæculares. — **99.** Utrùm Regulares possint absolvere à casibus Episcopis reservatis jure, vel consuetudine. — **100.** Utrùm à casibus Papalibus. — **101.** Utrùm in itinere, aut ex Bulla Cruciatæ etc. — **102.** Utrùm Confessarii Regulares possint denuo examinari ab Episcopo, **103.** II. Circa Dispensationem in Irregularitatibus. — **104.** et **105.** III. De Dispensatione in præceptis Ecclesiasticis etc. — **106.** IV. Circa Officium Divinum. — **107.** V. Circa Dispensationem votorum, et juramentorum. — **108.** Circa votum castitatis Conjugum, et Sponsorum. **109.** VI. De Privilegio Religiosorum, Novitiorum et Famulorum confitendi cuicumque Sacerdoti etc. — **110.** De Religiosis peregrinantibus. — **111.** Utrùm in Jubilæo etc. — **112.** VII. Circa Ordinum Receptionem. — **113.** ad **116.** Circa Ordinum collationem. — **117.** ad **120.** Circa celebrationem Missarum. — **121.** et **122.** Circa Communionis ministrationem. **123.** Circa Concionandum. **124.** ad **128.**

95. — I. Quoad facultatem, quam habent Superiores Regulares circa Absolutionem à Casibus reservatis, et censuris, oportet hîc distinguere potestatem erga Subditos ab illa, quam habent erga Sæculares. Sub nomine Superiorum Regularium veniunt non solùm Generales, et Provinciales, et eorum Vicarii subrogati in eorum locum, sed etiam omnes Locales Superiores, ut Priores, Guardiani, Rectores, et etiam eorum Vicarii, quando ipsi absunt, saltem per integrum diem. Ita communiter Doctores Vid. Salm. Tr. 18. c. 4. n. 1. ex Cap. Abbatis, de Privil. in 6. Omnes isti absolvere possunt suos Subditos primò ab omnibus casibus, et censuris non reservatis Pontifici, licèt fulminatæ essent ab homine per specialem sententiam, ut dicunt Salm. cum Lezana, Candido, Pellizz. etc. ex Privilegiis Pauli V, Sixti IV. et Eugenii IV. Salm. ib. n. 2. Et id, quod currit pro Professis, valet et pro Novitiis, ita ut iidem absolvi possint à Superioribus Regularibus à casibus Episcopis reservatis incursis, non solùm post ingressum, sed etiam ante, ut Salm. cum Bonac. Pelliz. etc. et P. Mazzotta cum Sanchez, Tamb. etc. Salm. Tract. 18. c. 3. n. 87 et Mazot. tom. 3. de Res. Cas. c. 2. quæst. 5. Et idem dicunt Salm., et Mazotta cum Peyrino, et Tambur. Salm. ibid. n. 98. et Mazzotta l. c. quoad illos, qui proximi sunt, qui recipiantur, verb. gr. si manent in probatione in Monasterio, ut assumant Habitum, et id ex Bulla Clem. VII. relata à Candido, Rodriq. et à Salm. Tract. de Cens. c. 2. n. 80., in qua fuit concessum Provincialibus Regularibus, et eorum Vicariis, aut aliis Deputatis absolvere Novitios Ordinis ab omnibus casibus reservatis (exceptis illis Bullæ Cœnæ) incursis ante ingressum, et à censuris, quæ illis sunt annexæ. His posset aliquis objicere Decretum

Urbani VIII, allatum Lib. 7. n. 95. in quo fuit statutum, quòd per Confirmationem Privilegiorum obtentorum à Regularibus post Tridentinum non intelligebantur rursus concessa ipsa Privilegia ipsis ablata tam à Concilio, quàm à S. C. absolvendi à casibus reservatis Ordinario. Multipliciter respondent Salm. huic oppositioni loco citato; sed eorum responsiones non suadent, ut diximus. Ibid. n. 103. Responsio congruentior videtur esse, quòd Decretum Urbani loquitur de Sæcularibus, sicut etiam loquebatur Propos. 12. damnata ab Alexandro VII.; sed non de Novitiis, qui in favorabilibus communiter à DD. reputantur ut Religiosi; ita Sanchez, Suar. Castrop. Lezana cum iisdem Salm. tr. 15. c. 3. n. 85 et aliis. Eò magis, quia Clemens VIII. ita declaravit. Diana Part. 3. Tr. 2. Resp. 73. refert Privilegium concessum Jesuitis (quod ex communicatione extenditur ad omnes Religiones), quo possint communicare Novitiis omnia Privilegia Societatis. Excipiunt tamen Bonac. Pelliz. et Salm. l. c. n. 87. casum, quo jam inceptum esset judicium Episcopi contra Novitium, antequam intraret; quia tunc (ut aiunt) posset Episcopus eum extrahere, et punire. Quod dictum est de Novitiis, idem dicit P. Mazzotta loco citato cum Peyrino de Familiaribus Monasteriorum: dummodo *inibi sint quasi de Familia, et continui commensales,* ut dicitur in Bulla *Superna* Clementis X.

96. — Possunt secundò Regulares absolvere suos Subditos Professos, et Novitios, etiam sicut superiùs dictum est lib. 6. n. 593. v. *Eamdem* in fine, ab omnibus casibus Papalibus occultis eodem modo, quo Episcopi valent absolvere suos Subditos ex cap. Liceat. Atque hoc ex Privilegio Pii V. relato per extensum à Salm., et P. Concina, confirmato à Benedicto XIII. in Bulla *Pretiosus* Anno 1727. in qua fuit concessa Regularibus potestas absolvendi etiam à casibus Bullæ Cœnæ, excepto relapsu in Hæresim, Falsificatione Litterarum Apostolicarum, et translatione rerum prohibitarum ad Infideles. Ac obiter hîc notandum, quòd in dicta Bulla fuit etiam concessa Generali Dominicanorum potestas dispensandi ab irregularitate ob homicidium commissum à Subditis, dummodo patratum non fuerit data opera, et secutum intra Claustra Monasterii. Sed id revocatum est à Clemente XII. Vide dicta lib. 7. n. 101.

97. — Possunt tertiò Regulares absolvere suos Subditos ab excommunicatione ob percussionem, etiam gravem, et enormem, et publicam, inflictam non solùm Religiosis ejusdem Ordinis, sed etiam alterius, et etiam Clericis Sæcularibus. Castr. Roncagl. Salm. et Croix ex Privilegiis Bonif. IV. et Clem. VIII. Atque hîc adnotandum, quòd si percussio sit levis, aut occulta, Religiosus percussor (si velit) potest petere absolutionem etiam ab Episcopo, sed obtenta sui Superioris licentia. Lib. 7. n. 107. Dictum est Subditos, quia nequeunt absolvere Sæculares, cùm hic casus limitatus sit Regularibus intra Italiam, et extra Romam à Clemente, ut mox dicetur num. 99.

98. — Adnotandum hîc præterea, Superiores Regulares ex

concessione Clementis VIII. posse, si ipsis expediens videtur, reservare undecim casus, sed non plures sine Consensu Capituli Generalis, aut saltem Provincialis pro Provincia. Si autem Superior denegat licentiam, et utrùm pro prima vice possint Religiosi absolvi à reservatis? vide lib. 6. num. 586.

99. — Quoad verò Sæculares, olim Mendicantes gaudebant privilegio, quo poterant absolvere Sæculares ab omnibus casibus et censuris reservatis tam à Pontifice, quàm ab Episcopis. Sed deinde Decreto Clem. VIII. anno 1602 confirmato à Paulo V. anno 1617 et Urbano VIII. anno 1627 limitata fuit prædicta potestas, et statutum fuit, ne Regulares existentes extra Romam, et intra Italiam possent absolvere Sæculares nec à casibus Bullæ Cœnæ, nec ab aliis sex sequentibus: Scilicet 1. A percussione Clerici. 2. A Duello. 3. A violatione immunitatis. 4. A violatione Clausuræ Monasteriorum Monialium ob pravum finem. 5. A Simonia Confidentiali in Beneficiis; et denique ab omnibus casibus, quos sibi reservant Episcopi. Itaque tam ex dicto decreto Clem. VIII. quàm etiam ex Bulla Greg. XII. *Cum à Sacra;* et præsertim ex Prop. 12 damnata per Alexandrum VII. quæ sic se habebat: « Mendicantes possunt absolvere à casibus Epis- » copis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate,» hodie non est in dubium revocandum (quidquid aliqui dicant) quin Sæculares absolvere non possint à casibus ab Episcopis reservatis. Vid. Lib. 6. n. 599. vers. Certum est, et Lib. 6. n. 95. Ita neque possunt absolvere Sæculares à sex casibus Clementis: et si occulti sint, contra P. Vivam: Potestas enim, quam Regulares habent ex Bulla S. Pii V. relata numero 96, qua possunt absolvere casus occultos, quam habent Episcopi ex cap. Liceat, est solùm respectu suorum Religiosorum, non autem Sæcularium. Id tamen probabile judicamus cum Viva, Comitolo, et aliis, quibus adhæret etiam P. Concina, scilicet quòd Regulares possint absolvere à casibus, quos sibi in Synodo Episcopus reservarit, sed deinde non expressit illos in Tabella; quia tunc præsumitur voluisse concedere potestatem ab iis absolvendi omnibus Confessariis, modò ab ipso approbatis. Vid Lib. 7. n. 100.

100. — Dubitatur 1. Utrùm Religiosi possint absolvere Sæculares à casibus non reservatis sibi ab Episcopis, sed *in jure,* aut ex consuetudine reservatis Episcopis, ut sunt abortus fœtûs animati, et alii adnotati n. 46.? Negant Viva, Bord. Cabass. Milante, et alii, eò quòd (ut aiunt) in Decreto Pauli V. et Urbani VIII. prohibetur Regularibus absolvere Laicos à casibus Episcopis reservatis. *A casibus eisdem Ordinariis reservatis* sunt verba Urbani. Nihilominus probabiliùs affirmant Conc. La Croix, Sporer, Salm. Lezana, Sanch. cum multis aliis, quibus adhæret etiam (se retractans) P. Viva in sua Morali. Ratio est, quia citata verba Decreti Urbani (et idem de Decreto Pauli V.) intelligenda sunt de casibus, quos Episcopi sibimet reservant: cùm talia Decreta, ut diximus n. præc. sint confirmativa Decreti Clem. VIII. in quo fit mentio tantùm casuum, qui sibi ab Episcopis re-

servantur, *nec à casibus* (hæc ait Clem.) *quos Ordinarii* reservarunt, aut in posterum *reservabunt*. Eò magis, quia, ut ait P. Suarez, casus reservati Episcopis *in jure* debent potiùs dici delegati Episcopis, quàm reservati. Sed animadvertendum, id non valere quoad percussionem Clerici, nec quoad omnes alios casus, quos sibi Ordinarius reservaret : Etenim quoad istos sublata fuit omnis facultas Regularibus, ut dictum est n. præc. Vid. lib. 7. n. 99.

101. — Dubitatur 11. utrùm Regulares absolvere valeant Sæculares à casibus Papalibus? Negant pauci quidem, id est Viva cum Bordono, et Florino, ex iisdem Decretis Pauli V., et Urbani VIII., quibus etiam vetitum fuit Regularibus absolvere à casibus reservatis Sedi Apostolicæ. At communissimè, et probabiliùs affirmant Bonac. Aversa, Salm. Pelliz. Rodriq. Potestas, Peyrinus, et ipse Viva in sua morali (licèt id affirmet solummodo quoad casus Papales occultos) ex Privilegio Pauli III. concesso ann. 1545. *Jesuitis*, quo dictum fuit, quòd possent absolvere Sæculares « ab omnibus peccatis etiam Sedi Apostolicæ » reservatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ. » Nec obstant prædicta Decreta Pauli V. et Urbani VIII., quia (ut dictum est n. anteced.) intelliguntur de casibus Clementis VIII. (quos supradicti Pontifices confirmare voluerunt) in quo solùm casus Bullæ Cœnæ, et sex alii excepti fuere. Animadvertendum autem est, hanc potestatem valere tantummodo quoad forum internum n. 96 et 97. Observetur præterea, quod dictum est n. 31. de Abbatibus habentibus quasi Episcopalem jurisdictionem.

102. — Adnotandum hîc, quòd olim Confessarii Regulares ex concessione Gregorii XIII. et Eugenii IV. in itinere poterant excipere Confessiones, non modò subditorum Diœcesis, ubi approbati erant, sed cæterorum. Ex Bulla *Cruciatæ*, cùm approbarentur in uno loco, erant approbati pro omnibus. Ita apud Salm. tr. 38. c. 4. n. 71 et 72. Innocentius autem X. deinde statuit, ne Regulares possent excipere Confessiones alicubi sine loci Ordinarii licentia : etiamsi haberent privilegium Cruciatæ, ut declaravit Innocentius XII. in Bulla *Cùm sicut*, anno 1700. Vid. lib. 6. n. 548. et n. 549.

103. — Animadvertendum præterea est, quòd olim ex Clem. *Dudum* de sepult. Regulares approbati absolutè semel ab Ordinario non poterant obligari, ut denuò examinarentur. Attamen S. Pius V. in Extrav. *Romani Pontificis*, dixit, quòd Episcopus Successor *pro majori quiete suæ conscientiæ* posset rursus illos examinare. Sed post Gregor. XIII. in sua Bulla *In tanta negotiorum* etc. (relata à Navarro in fine sui Manualis) ad tollendas lites exortas circa Regulares, revocavit omnes Declarationes S. Pii, et præsertim hanc concernentem approbationem Confessariorum Regularium; revocavit, inquam, ad statum pristinum dispositionis Tridentini, quod sess. 25. c. 15. nihil aliud exegit quoad Regulares, nisi ut approbarentur ab Ordinario. Hinc inferunt multi DD. ut Anavius, Dicastillus, Villalobos, Delbene, etc.

apud Salm. tr. 18. c. 4. n. 119, quòd Regulares approbatos examine ab aliquo Episcopo non possit denuo examinare successor. Attamen contrarium tuentur Diana p. 3. tract. 2. Resp. 27. et Lez. Boss. Bordone, et multi alii ex Decreto S. C. (relato à Lez., et Diana), quo fuit declaratum, quòd non obstante Bulla Greg. XIII. posset Episcopus successor examinare approbatos ab Antecessore, et hanc hodiernam esse Episcoporum praxim testantur Diana et ipsi Salm. Sed probabiliter dicunt Salm. ibid. n. 120. cum Vilal., quòd tam ex Constitutione S. Pii, quàm ex Declarat. S. C. possit Ordinarius successor iterum vocare ad examen aliquem, aut aliquos Regulares, quos notitiam habet non esse idoneos, sed non potest edicto generali suspendere omnes Confessarios Regulares, usquedum denuo examinentur. Cæterùm animadvertendum est, quòd revocando generaliter Ordinarius omnes licentias, non comprehendat Regulares, qui in odiosis non comprehenduntur, nisi exprimantur, Salm. Tract. 18. c. 4. n. 15. cum communi. Animadvertatur insuper, quòd Capitularis Vicarius *Sede Vacante* non possit ad examen vocare Regulares ex privilegio iis concesso à Clemente IV. Vid. Salm. n. 116, et Dianam, p. 3. tr. 2. Res. 27. Animadvertendum præterea, supradicta valere pro approbationibus concessis absolutè, non tamen pro concessis ad tempus, e.g. ad sex menses, ut plerumque fit; cùm certum sit ex Bulla Innoc XIII. *Apostolici Ministerii*, confirmata per Bened. XIII. quòd Confessarii tam Sæculares, quàm Regulares non valeant excipere Confessiones extra locum, Personas, et tempus præscriptum, quocumque privilegio non obstante.

104.—II. De facultate Regularium dispensandi in Irregularitatibus. Regulares valent ex privilegio S. Pii V. relato n. 97, confirmato à Julio II. dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus occultis, in quibus possunt Ordinarii dispensare cum suis Diœcesanis ex cap. Liceat, ut dictum est n. 29. Et idem possunt cum Sæcularibus, ut aiunt Suarez, Sanchez, Pelliz, Sairus, Salm. Sporer, Lezana, etc. ex concessionibus Sixti IV. et prædicti Julii II. Vid. lib. 7. n. 355.

105. — Possunt præterea Regulares dispensare cum subditis in quacumque irregularitate, aut ob delictum, aut ob defectum ex Privilegio Martini V. Vid. eodem n. 355. Itaque, ut ad particularia descendam, possunt Superiores dispensare cum subditis, 1. in Irregularitatibus ob homicidium non solùm occultum, ut concessum fuit in Privilegio Martini V., sed etiam voluntarium notorium, ut dictum est n. 96., ex Privilegio Benedicti XIII., dummodo data opera patratum non fuerit, et consummatum intra Claustra. 2. Quoad defectum Animæ possunt dispensare cum Religioso ad suscipiendum Sacerdotium, licèt ipse passus esset permanentem dementiam, si deinde medicorum judicio cessavit ejus periculum. Vid. lib. 7. n. 400 in fin. 3. Quoad defectum corporis, ut si alicui pes, aut oculus deficeret, etiam sinister, possunt dispensare, ut probant Salm. Tr. 10. de Cens. c. 9. n. 75.

cum Bordon. ex privilegio Sixti IV. Et in dubio possunt etiam declarare, defectum non obstare, ut possunt Ordinari cum suis Subditis. Vide lib. 7. n. 414. in fine. 4. Quoad defectum Natalium, hæc irregularitas per se cessat Religionem profitendo quoad id, quod spectat ad ordinum susceptionem, ut habetur ex c. 1. de Fil. Presbyt., nam quoad Dignitates necessaria est Dispensatio. Sed pluribus privilegiis possunt dispensare cum suis omnes Superiores Regulares Generales, Provinciales, et etiam Priores. lib. 7. n. 354. et 426. Vid. etiam Salm. Tract. 10. c. 9. n. 57. et Tr. 18. c. 4. n. 28. cum Bord. Peyr. Lez. Pelliz etc. Quod verò inquit Sotus, Professione cessare quamlibet Irregularitatem id communiùs negatur. Vid. Salm. Tr. 10. c. 7. n. 58. 5. Possunt dispensare in bigamia etiam vera ex privilegio Martini V.; ita Castrop. Pelliz. Macado. Salm. etc. Vide lib. 7. n. 355. et 452. 6. In Irregularitate etiam publica ob defectum lenitatis. lib. 7. num. 468. 7. Et ultimò possunt Regulares dispensare cum suis subditis in omnibus inhabilitatibus, et pœnis contractis ratione delicti, ut privationis Officii, Beneficii, Vocis, Loci, etc. etsi illæ reservatæ sint Pontifici, ut aiunt Suar. Sanch, Pelliz, et Salm. cum aliis privilegiis Sixti IV, S. Pii V., et Gregorii XIV. Salm. Tr. 18. c. 4. n. 29.

106. — III. Prælati Regulares habent Potestatem dispensandi cum suis Subditis in præceptis Ecclesiasticis, ut possunt Episcopi cum suis Diœcesanis. Etenim ipsi habent quasi Episcopalem jurisdictionem, ut communiter docent DD. ex Clem. *Ne Romani*, de Elect. Salm. Tr. 18. c. 4. n. 31. cum Bonac. Pasq. etc. Et ideo possunt probabiliter dispensare in omni eo, quod non est specialiter Pontifici reservatum. Et præsertim in dubio, utrùm res dispensatione indigeat, ut diximus. Salm. n. 33. Possunt etiam dispensare cum causa (sicuti semper supponitur) in Legibus Pontificiis, cùm latæ sunt pro aliqua Provincia, aut Monasterio particulari, quia tunc præsumitur data hujusmodi facultas; aut cùm talis est consuetudo, aut quando non potest facilè recurri ad Superiorem: aut quando agitur de rebus parvi momenti, quæ non obligant ad lethale peccatum, aut quæ frequenter accidunt, ut jejunia, abstinentia à carnibus; Festorum observantia, recitatio Officii; dummodo non dispensetur per longum tempus, ut dicunt Salm. cum Cajetano, Soto, etc. Et idem valet quoad Regulares Religionis. n. 34 et 35. Ita dicunt etiam Azor. Castrop. Salm. Trull. Macedo, etc. posse Superiores dispensare ad operandum diebus Festis tam cum Religiosis, quàm servis domesticis, sed non cum extraneis, qui alioqui possunt operari pro Monasterio, si Monasterium sit pauper, ut aiunt Sylv. Fagund. et Salm. cum Pasq. Leandro, et aliis. Salm. Tr. 18. c. 4. n. 37.

107. — Quoad Divinum Officium notentur hîc privilegia, quæ habent Regulares. 1. Leo X. concessit Religiosis, ut possent recitare Horas privatim omnino mentaliter. (Sed P. Ferraris Biblioth. v. Offic. n. 101. citans Sporer, ait hoc privilegium esse

adulterinum), Præterea ut possint anticipare Officia longiora, et reservare brevia pro diebus majoris occupationis. 2. Clemens VII. concessit omnibus Regularibus infirmis (intelligitur de illis infirmis, qui per se non excusantur ab Officio) et Infirmariis posse satisfacere Officio recitando 6 aut 7 Psalmos (assignandos à Superiore) 7 *Pater*, et duo *Credo*. Et Martinus V. concessit convalescentibus, ut satisfacere possent dicendo illam Officii portionem quam judicaverit eorum Confessarius. 3. Innocent. IV. concessit Monialibus S. Claræ (et ita intelligitur pro omnibus aliis communicantibus) satisfacere Officio conversarum ob quamcumque rationabilem causam, v. g. si Religiosa non sit bene instructa juxta judicium Abbatissæ, aut Confessarii, in Officio Choristarum: aut si sit scrupulosa, aut ob labores lassa, aut occupata rebus utilibus, ut esset Religioso esse applicatum ad excipiendas Confessiones, prædicationi; aut studio Ecclesiastico pro majori diei parte. Etenim supponitur, quòd privilegiis concessis Monialibus gaudeant etiam Religiosi *ad invicem*, ut dictum fuit num. 10. Animadvertunt insuper Salmant. hujusmodi privilegio eos posse uti etiam sine licentia Superiorum; fuit enim concessum sine ista conditione. Animadvertunt præterea, quòd, si Moniales omitterent Laicarum Officium, utentes hujusmodi privilegio non peccarent lethaliter, quia tunc reputantur ut Laicæ, quæ sub mortali non tenentur ad sui Officii recitationem. Sed hoc non mihi placet, etenim hujusmodi privilegio Monialis non transit in qualitatem Laicæ, sed tantùm Officium ejus Choristæ transit, et commutatur in illud Laicæ.

108. — V. Confessarii Mendicantium, et cæteri Regulares communicantes potestatem habent irritandi, remittendi, et dispensandi Juramenta, ac Vota. Possunt insuper dispensare cum conjugibus quoad impedimentum ad petendum debitum, propter incestum commissum cum consanguinea Conjugis, ut communiter aiunt Sanchez, Pontius, Salm. aliique contra P. Concin. ex multis privilegiis variorum Pontificum. Vide l. 6. n. 1076. v. *Insuper*. Animadvertendum est autem hîc, quòd Confessarius debet in hoc obtinere licentiam specialem, saltem à Superiore inferiore sui Monasterii. Ib. v. *An autem*.

109. — Possunt præterea Confessarii Mendicantes dispensare cum conjugibus in voto castitatis elicito ante Matrimonium, ad petendum debitum, sicut etiam communiter dicunt. Castr. Hont. Sanch. Tourn. Wigandt, Salm. etc. ex privilegio S. Pii V. Et etiam in voto elicito post Matrimonium, utì rite existimant Sanch. Salmantic. etc. (contra Pontium) ex aliis privilegiis, ex quibus possunt ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus valent *de jure ordinario* dispensare Episcopi cum suis subditis. Vide Lib. 6. n. 987. v. *An autem*, et n. 1128. Id verò, quod magis ambigitur est, utrùm in casu necessitatis possint dispensare cum Sponsis, ut possunt Episcopi in voto Castitatis ad contrahendum Matrimonium? Plerique affirmant, ut Anacletus, Vidal, Passeus, Henriquez, etc. quam sententiam probabilem judicant Salmanticenses,

et Elbel. Sed communiùs negant Layman, Barbosa, Sanchez, et Pontius, dicentes, quòd Regulares possint dispensare solùm in votis, in quibus valent dispensare Episcopi *de jure ordinario,* sed non extraordinario, ut in casu isto. Respondent autem adversarii, in casu necessitatis Episcopos etiam *de jure ordinario* dispensare, cùm sit hujusmodi potestas annexa eorum officio, dignitati, ut dictum fuit n. 34 et 41. Unde non possumus habere ut improbabilem primam sententiam. Vide Lib. 6. n. 1128 in fin.

110. — VI. Cùm Sæcularibus conceditur facultas deligendi sibi Confessarium, aut à Summo Pontifice, aut ab eorum Ordinario, semper supponitur, quòd sit Confessarius approbatus ab Episcopo; sed Regulares ex expressa, aut tacita sui Superioris licentia possunt confiteri cuicumque simplici Sacerdoti : quod communiter existimatur cum Suarez, Lugo, Salm. Tr. 18. c. 4. num. 49. Quare omnes Superiores Regulares possunt sibi eligere in Confessarium quemlibet Sacerdotem, ut etiam communiter dicunt DD. ex cap. ult. de Pœnit., et Rem. Idem verò, quod pro Religiosis, valet et pro Famulis Commensalibus Monasterii, utì habetur ex Trid. sess. 25. c. 11. ex quo possunt recipere à Religiosis Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ, et Extremæ-Unctionis. Et idem valet quoad Novitios, qui *in favorabilibus* sub Religiosorum nomine veniunt, ut omnes fatentur, et declaravit Sacr. Congr. die 14 Augusti 1665. Quare ipsi possunt absolvi ab omnibus casibus ab Episcopo reservatis. Salm. n. 524; ut dictum est num. 95. Sed id non valet pro Equitibus S. Jacobi, et similibus, ut dicunt Salmanticenses cum communi, nam hujusmodi viget consuetudo. Ib n. 58.

111. — Adnotandum insuper, quòd Religiosi peregrinantes, si habeant socium (dummodo sit idoneus) ejusdem Ordinis, illi confiteri debent. Si verò desit Socius, aut alius ejusdem Ordinis Sacerdos, tunc confiteri possunt cuilibet Sacerdoti idoneo Regulari, aut Sæculari : quod commune est apud omnes. Sed quæritur, utrùm talis Sacerdos approbatus in illo loco esse debeat? Ita volunt pauci quidam ut Wigandt, Concina, etc. Sed communissimè, et quidem rectè negant Suarez, Ronc. Castrop. Salm. Elbel, aliique. Et quia talis est consuetudo Religionum, quæ facit præsumere consensum Ordinariorum; et quia Innocent. VIII. absolutè concessit Religiosis peregrinantibus, ut, cùm non possent habere sui Ordinis Confessarium, « quemcumque alium Presbyterum idoneum Religiosum, vel Sæcularem eligere valerent. » Vide Lib. 6. n. 575.

112. — Dicunt insuper Lugo, D. 20. n. 86, et Salmanticenses, Tr. 18. c. 4. n. 124, cum Navarro, Soto, Castrop. Peyrino, Bossio, etc. quòd tempore Generalis Jubilæi possint Regulares, et etiam Moniales sine suorum Superiorum licentia confiteri Religiosis alterius Ordinis, licèt haberent Confessarium Ordinis sibi assignatum, ex pluribus Privilegiis, quæ referunt Lugo, Mendo etc. Vid. lib. 6. n. 788, *v. Notandum* 8.

113. — VII. Regulares, quoad Ordines, non recipiunt Litteras

Dimissoriales ab Episcopis, sed ab eorum Superioribus, aliter graviter peccant, et incurrunt suspensionem. Attamen quoad recipiendos Ordines, primo S. Pius V ipsis concessit Privilegium recipiendi Ordines à quocumque Episcopo; sed hoc revocatum fuit per Gregorium XV. Quæ abrogatio confirmata est à pluribus aliis Pontificibus, et nuper à Benedicto XIV. Bulla *Impositi*, etc. anno 1747, qua præterea præcipitur, ut, si loci Ordinarius Ordinationem tenet, ab ipso debeat examinari, et ordinari Religiosus; quòd si Episcopus absit, aut non habeat Ordinationem, potest ordinari ab alio Episcopo; sed tunc requiritur attestatio authentica vel Vicarii Generalis, vel Secretarii, aut Cancellarii ipsius Episcopi, qua constet, aut vel ipsum abesse à Diœcesi, vel Ordinationem habiturum non esse proximo legitimo tempore per leges Ecclesiasticas statuto. Et præcipit idem Pontifex, hoc expressè declarandum esse, ut cognoscatur, quòd non sufficit, ut dicatur Episcopus Ordinationem non habiturus, si accedant extra tempora; aliter easdem subdit pœnas, quas subeunt, qui sine Dimissorialibus Litteris ordinantur. Insuper vetatur Religioso, ne alibi data opera permaneat, ut eximat se ab examine Episcopi loci, ubi priùs morabatur. Religiosi verò morantes in Diœcesibus, quæ sunt *nullius*, ordinari debent ab Episcopo viciniori. Vide Lib. 6. n. 768. et n. 788, *o. Notandum* 8.

114. — Quæritur hîc 1 à quo debeant ordinari Novitii? Dicunt Suarez, et Henriquez, ab Ordinario aut Originis, aut Domicilii: Sed Sanchez, Castrop. Delbene, et Fagnanus cum aliis existimant, quòd possint ordinari ab Ordinario loci, ubi est Novitiatus. Rectè dicunt La Croix, et P. Mazzotta, utramque sententiam esse probabilem, dummodo (quoad hanc secundam) Novitius animum habeat, quantùm in se est, perpetuò permanendi in illo Monasterio in quo est, et hac de re juramentum præbeat, ut præcipitur in Bulla *Speculatores*. Ibid. n. 765.

115. — Quæritur secundò, utrùm Religiosi possint ordinari *extra tempora?* Negant Vasquez, Lezana, etc.; etenim aiunt, quòd, etsi Gregorius XIII. id concesserit Jesuitis, attamen prohibuit communicationem. Sed hodie non ampliùs est in dubium revocandum, quin possint tam ex multis Privilegiis concessis aliis Religionibus, quàm ex Declaratione nuper facta per Bened. XIII. in Conc. Romano (Tit. 5. c. 2.) in quo statutum fuit, quòd talia privilegia, « in suo robore persistant, nec eis derogatum fuisse » constet. Ibid. n. 797. *o. Dub.* 3. »

116. — Quæritur tertiò, Utrùm cùm ordinantur Regulares *extra tempora*, valeant ordinari quocumque die, in quo fit Officium duplex, etiamsi non sit Festum de præcepto? Affirmant Fagundez, Villalob. Diana etc., et dicunt esse probabile Suarez, aliique; quia Alexander VI. cùm ageret de hujusmodi Privilegio dixit posse ordinari *diebus Dominicis, sive Festivis Duplicibus*, at non dixit de *præcepto*. Hanc opinionem rejicere non audeo, existimo tamen probabiliorem oppositam cum Lug. Morin. et Escobar., quia Gregor. XIII. agens de eodem privilegio declaravit,

dicens, *diebus Dominicis, et Festiois diebus,* et non dixit *duplicibus :* Dies Festivus propriè accipitur ille, in quo vetantur opera; unde intelligitur de præcepto. Et revera usus obtinet quoad omnes eos, qui Dispensatione ordinantur, *in tribus diebus Festiois,* pro quibus valet eadem regula. Vid. Lib. 6. n. 797. *v. Dub.* 4.

117. — Quoad potestatem verò conferendi Ordines, olim Abbates Regulares ex concessione ipsis facta in Synodo VII. (sicuti habetur in Can. Quoniam Dist. 169.) poterant ministrare Tonsuram, et Ordines Minores, non solùm suis subditis Religiosis, sed omnibus aliis. Attamen per Trid. sess. 23. c. 10., hujusmodi potestas fuit ipsis limitata pro solis Regularibus subditis. His tamen non obstantibus plerique DD. sustinuerunt, Abbates, saltem Mitratos (ut existimant Salm. et adducunt plura S. C. Decreta) qui possunt Pontificalia exercere, posse ordinare etiam Sæculares suos subditos, et etiam alios, habentes Dimissoriales Litteras suorum Ordinariorum; nihilominus omnes istæ opiniones locum ampliùs hodie non obtinent post Decretum S. C. approbatum ab Urbano VIII. die 17 Jan. Anno 1642, quo rejecta quacumque contraria sententia, prohibitum fuit Abbatibus, ne Ordines conferrent, vel Litteras Dimissoriales concederent aliis, quàm solis subditis Regularibus; iisque contrarium facientibus suspensio imposita fuit. Excipiuntur tamen plerique descripti in Cancellaria Rom. qui Privilegium habent Dimissoriales Epistolas concedendi, ut Abbas Montis Cassinensis, Abbas Cavensis, etc. Vid. Lib. 6. n. 763.

118. — Quæritur hîc 1. utrùm Abbates habentes jurisdictionem pene Episcopalem in aliquo territorio separato, possint ordinare suos subditos Sæculares? Molfesius apud La-Croix Lib. 6. p. 2. n. 2236, affert Declarationem affirmativam S. C. Sed Benedict. XIV. De Synod. l. 2. c. 11. n. 14, refert alteram contrariam, et idem affert decisum P. Zacharia apud La Croix loco citato.

119. — Quæritur 2. utrùm Abbates, qui possunt ordinare subditos Professos, valeant et Novitios? Negant Castrop. Barb. Sayrus etc. Communiùs autem, et probabiliùs affirmant Suar. Laym. Sanch. Escobar et Salm. cum aliis, quoniam in *favorabilibus* regulariter sub Regularium nomine veniunt etiam Novitii ut diximus. Vid. lib. 6. num. 764.

120. — Quæritur 3. utrùm Ordines collati ab hujusmodi Abbatibus, Sæcularibus, aut Regularibus non subditis, sint validi? Negant Suar. La Croix, etc. Sed affirmandum est cum Sanch. Salm. Tamb. Pelliz. etc., quia hæc facultas (ut diximus) olim fuit concessa Abbatibus; Et à Concilio deinde, et Decreto Urbani vetitum illis fuit tantùm facultatis exercitium: unde ipsi illicitè, sed validè ordinant. Et quòd ita se res habeat, apparet ex eodem Decreto Urbani, quo ordinatis imponitur suspensio. Pro validis itaque habentur Ordines iis collati. Et ita decisum pluries per S. C. affert Benedict. XIV. De Synodo lib. 2. c. 11. n. 13.

121. — VIII. Quoad celebrandam Missam, et ministrandam

Eucharistiam, olim ex Privilegiis Sixti IV. Alexandri VI. et Urbani VIII., poterant celebrare in Altari portatili, tam in suis Domibus, quàm in suis ruralibus domibus vulgò Grancie, etiam contradicente Episcopo. Salm. Tract. 15. c. 7. n. 79. Sed Clem. XI. Anno 1703, suo decreto declaravit, quòd omnia eorum privilegia celebrandi in Altari portatili revocata sint per Tridentinum. Itemque declaravit Benedict. XIV. in Bulla *Magno* § 29. Nec possum assentiri P. Mazzottæ dicenti, hujusmodi prohibitiones intelligi factas quoad Domos privatas, sed non quoad proprias Religiosorum; nam in Decreto Clementis agitur de Privilegio celebrandi *in locis, in quibus degunt;* Loca autem, in quibus degitur, sunt Domus propriæ, non alienæ. Innocentius insuper XIII. Anno 1723, in Bulla *Apostolici Ministerii*, quæ cùm ab ipso pro cleri Hispanici reformatione tantùm edita esset, confirmata fuit ann. 1724, à Benedicto XIII. in Bulla, « In supremo pro toto » orbe, prohibuit, ne in privatis Regularium Cellis, seu Cubi» culis erigatur Altare, remota quacumque in contrarium con» suetudine. » Vid. l. 6. n. 360, v. *Hanc.* Sciatur tamen, quòd Greg. XIII. concessit Provincialibus Jesuitarum facultatem deputandi publica Oratoria in suis Ecclesiis, in quibus omnes possunt celebrare, etc. Apud Merat. p. 1. tit. 20 ad lit. F.

122. — Ex privilegio Greg. XIII. possunt Regulares celebrare una hora ante Auroram; quare valent celebrare Missam tribus horis ante solis ortum; ita Lugo, Suarez, Rodriquez, et Salm. tractat. 15. c. 7. n. 94. Imò cùm adest aliqua justa causa, possunt celebrare immediatè post duas horas post mediam noctem ex Privilegiis Alexandri VI. et Clementis VIII. Et hujusmodi privilegia dicunt Lugo, Rodriquez, Diana, Narbona, et Salm. cum aliis non esse revocata per Tridentinum Sess. 22. de evitand. etc. Monent tamen prædicti DD., id valere tantùm pro Ecclesiis propriis; in quibus tamen (subdunt) possunt hujusmodi privilegio uti etiam Sacerdotes Sæculares. De Lugo de Euch. D. 20. n. 27. et Salm. ibid. n. 95. Insuper Eugenius IV concessit Regularibus licentiam celebrandi tribus horis post meridiem, justa tamen ex causa : attamen Azorius, Fagundez, aliique dicunt, hujusmodi Privilegium fuisse revocatum per S. Pium in Bulla, Amantissimus Anno 1566, cujus rei Lezana affert declarationem S. C. Sed his non obstantibus, dicunt Lugo, et Salm. cum Aversa, Dicastillo, Narbona, Diana, etc. authenticè non constare de revocatione S. Pii, qui locutus fuit de Missis tantùm, quæ celebrantur *de sero, etiam forsan circa solis occasum;* Unde dicunt, vigere Privilegium Eugenii IV., et ut quis illo utatur, sufficere quamcumque mediocrem causam, ut convalescentiæ, studii, et similium.

123. — Quo verò ad ministrandam Eucharistiam Paulus III. aliique Pontifices concesserunt Regularibus facultatem ministrandi in suis Ecclesiis omnibus Fidelibus. Excipitur tamen, 1. Si Episcopus rationabiliter prohiberet aliquem, ne Eucharistiam sumeret. Excipitur 2. Communio in mortis articulo, aut

periculo dummodo non adsit extrema, aut gravis necessitas, et Parochus nequeat, aut nolit ministrare; Lugo, Roncaglia, etc Vid. l. 6. n. 239 et 240. Excipitur tertiò Communio Paschalis; id est illa, qua Præcepto satisfit, ut communiter aiunt Filliucius, Sa, Busembaum. etc.

124. — IX. Quoad facultatem concionandi, olim Regulares ex Clementina *Dudum* de sepult. poterant liberè prædicare in suis Ecclesiis, et in Plateis; sed Tridentinum Sess. 5. c. 2. statuit, ne in alienis Ecclesiis prædicare possent sine licentia Ordinarii, et in Ecclesiis propriis sui Ordinis, antequam benedictionem petant ab Episcopo. Quare Religiosi, ut in suis concionentur Ecclesiis, sufficit, ut petant Benedictionem, et si illa denegetur, ut dicunt Lezana, Pelliz. Bordonus, Salm. Tr. 18. c. 4. n. 178. cum aliis, adducto Decreto S. C. Sed hujusmodi Benedictio, ut dicunt Salmanticenses, non requiritur, ut prædicent per Plateas: nam Concilium loquitur solùm de Ecclesiis. Semper tamen debent Regulares habere approbationem suorum Superiorum, qui peccarent, si nullo eorum præhabito examine, iis prædicare permitterent. Salm. ibid. n. 176 et 177. Possunt autem Superiores committere etiam simplicibus Clericis Tonsuratis, ut prædicent, ex privilegio Gregorii XIII. Licèt S. C. generaliter declaraverit, prædicationem posse committi cuicumque Tonsurato. Ibid. n. 174.

125. — Quò verò ad Ecclesias alienas, ut dictum est, Regulares ibi prædicare non possunt sine venia Ordinarii, nisi id esset pro duabus, aut tribus vicibus ut dicunt Navarrus, Barbosa, Diana, Salmanticenses, aliique; aut dummodo Ordinarius non maneret inibi, et Religiosus aliquis transeunter ibi esset; quia tunc potest illi licentiam Parochus concedere prædicandi utì concessit Gregorius XIII. Salm. cit. c. 4. n. 184. Quando tamen Ordinarius veniam concederet, Religiosus valet concionari in Parochiis, etiam contradicente Parocho, et quia Ordinarius est Parochi Superior; et quia id fuit expressè concessum per Alexandrum IV. Ib. n. 179.

126. — Quæritur 1., utrùm liceat Regularibus concionari contradicente Episcopo? Quando sunt alienæ Ecclesiæ, et Episcopus ab initio veniam denegat, procul dubio non licet. Sed si Episcopus jam concessisset licentiam, et inde vellet eam revocare atque Ecclesiæ essent propriæ, dicunt Peyrinus, Vega, Pellizzarius, et Salm. cum Diana, etc. Ib. n. 171. posse prædicare. Sed huic obstat quod in Tridentino statuitur sess. 24. c. 4. nullus Sæcularis « sive Regularis contradicente Episcopo prædicare » præsumat. » Obstat insuper Bulla Gregorii. XV *Inscrutabili,* in qua statuitur, Episcopum, ut Delegatum Apostolicæ Sedis, posse punire Religiosos, *qui in alienis Ecclesiis suorum Ordinum non petita Benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint.* Sed respondent Salmanticences, quòd tam prædicta Bulla, quàm Concilium accipienda sint juxta id, quod statuitur in Clementina *Dudum* supra citata, qua prohibetur prædicare, quando prædicat Episcopus, aut quando solemniter coram ipso prædicatur. Et ita decisum referunt per S. C. Episcoporum, et Regula-

rium die 30 Januar. 1629. apud Barbosam, in Trident. Sess. 5. c. 2. n. 19. Cùm ego tamen observassem Barbosam loco citato, inveni, quòd S. C. declaratio fuerit solummodo quoad Conciones in Ecclesiis propriis Regularium; Unde quoad Ecclesias alienas mihi non videtur probabilis supradicta responsio.

127. — Quæritur 2, utrùm Episcopus valeat examinare Religiosos petentes veniam concionandi in Ecclesiis non propriis? Sacr. Cong. apud Barbosam l. c. n. 20. die 12 Jan. Anno 1628. statuit affirmativè; sed negant Salm. cit. c. 4. n. 186. cum Pellizzario, Bordono, Diana, Peyr. etc. ex Bulla Leonis X. *Supernæ*, in qua statutum fuit, ut nemo ad concionandum admitteretur, « nisi priùs per Superiores suos respectivè examinatus, » et deinde declaratum fuit ibidem, quòd Religiosus approbationem sui Superioris ostendere deberet. Respondent deinde Salm. cum Pellizzario, et Granado, supradictam contrariam S. C. declarationem non ampliùs quàm probabilem præ se ferre sententiam; unde non esse præferendam Bullæ Leonis. At, inquam, saltem probabile est ex dicta Declaratione, quòd Episcopus valeat examinare, et aliter negare possit licentiam. E contrario Bulla Leonis prohibet Episcopis, ne admittant Religiosum non afferentem approbationem sui Superioris, sed non vetat illum examinare, si velit, et negare veniam, si ipse renuat examinari.

128. — Animadvertendum tandem est, Ordinarium ex Concilio Lateranensi V. posse suspendere, et punire Concionatores Regulares in tribus Casibus, in quibus immo ipsi ipso facto suspenduntur à concionando : 1. Si prædicent miranda falsa, aut incerta. Si prædicent Prophetias non fundatas in Sacra Scriptura, aut non approbatas à Sede Apostolica. 3. Si prædicando detrahant Episcopis et suis Superioribus. Insuper ex Trident. Sess. 5. c. 2. Episcopus potest suspendere, et punire Regulares illos, qui prædicant propositiones hæreticas, erroneas, aut scandalosas. Salm. Tr. 18. c. 4. n. 188. Demum adnotandum, quòd Urbanus VIII. in Constitut. *Alias felicis rec.* etc. adnotata 11 Apr. 1635. (in extensum relata apud P. Ferrar. Bibliothec. tom. 3 verb. Oracula p. 351. n. 9.) revocavit omnia privilegia ab Antecessoribus Regularibus concessa *vivæ vocis oraculo*, exceptis iis, quæ testificata fuerint per Ministros, quibus vi sui Officii fides adhiberi solet.

APPENDIX III.

DISSERTATIO

DE JUSTA PROHIBITIONE ET ABOLITIONE LIBRORUM NOCUÆ LECTIONIS,

Brevi calamo plura continens, quæ diffusè ab Auctoribus tradita sunt.

NUPER in duas offendi Epistolas calamo exaratas, in quibus saluberrima ac pernecessaria Ecclesiæ disciplina circa librorum prohibitionem perperam impetitur, et temerè asseritur, licitum esse, Ecclesiæ lege non obstante, modò evidens non appareat periculum subversionis, libros quoscumque perlegere. Epistolarum Auctores his duabus falsis fulciuntur rationibus : prima, quia lex prohibitionis librorum non procul ab hisce temporibus invecta est in Ecclesiam, sed prisca disciplina non comprobatur. Secunda, quia Ecclesia in hac re nec canonicè procedit, nec recto juris ordine servato, et ideo hujusmodi lex obligare nequit. Miratus sum quidem, novas hasce opiniones tam perfricta fronte ab Auctoribus Epistolarum obtrudi, cùm satis compertum sit, disciplinam, qua pravorum librorum lectionem Ecclesia prohibet, à primis usque Sæculis semper et constantissimè viguisse : tum etiam Ecclesiam Catholicam in hujusmodi librorum proscriptione accurato semper examine, rectoque ordine processisse, et nunc quoque procedere. Hinc aggressus sum rem hanc funditùs ad trutinam revocare : præsertim cùm experimento constet, ex præfatis pravis opinionibus auctoritatem Ecclesiæ non minimùm labefactari, et Fidelium mentes ab obsequio Ecclesiæ Definitionibus debito valde retrahi ; ex quo deinde in alios errores contra Fidem et mores miserè et de facili incidunt, cum immensa Animarum strage. Ac proinde operæ pretium duxi in publicam lucem hanc Dissertationem edere, in qua primùm ostendam necessitatem prohibendi libros omnes, qui errores in legentes ingerere possunt : deinde hanc Ecclesiæ legem vetandi libros ab ejus incunabulis usque nunc continuato semper usu firmatam fuisse : tertiò demonstrabimus, quàm prudenter et ordinatè in hujusmodi prohibitione semper Ecclesia processit, et procedit. Tandem quorumdam confutabimus inanes objectiones Hæreticorum, à quibus postmodum Catholici aliqui minùs cautè effata quædam sunt mutuati, quæ deinde imprudenter in vulgus maxima cum Fidelium pernicie prodiderunt.

CAPUT I.

Demonstratur utilitas ac necessitas prohibendi libros noxiæ lectionis.

I. Hæreticos homines omni modo et studio evitare speciale Domini mandatum est, tam in Veteri (Deuteron. c. 16.) quàm in novo Testamento (Rom. 19. et ad Tim. cap. ult.) Præsertim S. Joannes scripsit : « Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam » non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis. » Joann. 1. 10. Sapienter enim dixit S. Paulus : « Verba eorum » multùm proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer » serpit. 2. » Tim. 10. Hinc Joannes maximè sategit se cavere ab Ebione ; horruitque adhuc balneum, quo Cerinthius usus fuerat. Vid. Baron. ad ann. 44. n. 8. et 9. Eodem modo se gessit Polycarpus cum Marcione. Eus. Hist. l. 4. c. 13. Eusebius Vercellensis potiùs fame destitui se patiebatur, quàm ex Arianorum manibus panem accipere. Apud Baron. ad ann. 356. n. 96 Cyprianus loquens de quibusdam excommunicatis, sic oves suas commonuit : « Ne fallacibus verbis consensum facilè commodetis, ne » pro luce tenebras, venenum pro remedio, mortem pro salute » sumatis... Procul ab hujusmodi hominum contagione discedite, et sermones eorum velut cancer, et pestem fugiendo, vita- » te. » De S. Cyprian. Edit. Pamel. Ep. 40. aliàs 8. l. 1. Porro, quòd ab omni cum Hæreticis et Excommunicatis commercio Fideles abstinerent, semper in Ecclesia custoditum fuit, ut testantur S. Ephrem de Virtute c. 8. Alexander Alexandrinus, Ep. ad Alexandr. Epis. S. Athanasius, in vita S. Ant. Abb. S. Leo, Ser. 5. de Jejun. et sic pariter Concilia, Pontifices, et Patres omnes.

II. Si igitur pravum Collocutorem devitare tam instanter ab Ecclesia semper præceptum fuit, quantò magis se cavere oportebit à libro pernicioso, qui valde plus quàm sermo potest Lectores corrumpere? Si verbum, quod statim avolat, serpit ut cancer, et ad mortem vulnerat : quid mali non afferet liber improbus, qui potest evadere perpetuus fons subversionis? Nefarius liber quascumque potest penetrare domos, ad quas Auctor nunquam fortè aditum posset habere. Si Religio, et publica quies consistere non possent, ubi perversi Homines permitterentur prava dogmata evulgare, aut perniciosas ingerere opiniones contra receptas morum regulas, ut dicitur in l. Congruit ff. de Offic. Præsid. quantò minùs salva consistere valebunt, ubi hujusmodi Nebulones permitterentur eadem latiùs disseminare scriptis, ipsaque comprobare captiosis argumentis, quæ longè magis perlecta, quàm audita nocent. Quidquid enim legimus, mentem validiùs occupat, ac faciliùs ad cor pertransit. Sicut sancta lectio virtutes fovet, sic contra lectio prava ad vitia impellit, et fortiùs impellit, cùm ad vitia proclviores sint Homines, quàm ad vir-

tutes. Bene S. Basilius libros appellavit *Cibum animarum;* quia, sicut cibus delectabiliter ingreditur in hominem, et deinde fit proprius hominis sanguis; sic liber cùm legitur, delectabiliter legitur (quis enim leget invitus?) et sic de facili fieri solet res propria Lectoris. Præterea, qui ad Auctorem legendum accedit, illi pene Discipulum se tradit, ipsique cor docile, et benevolum offert; et ideo facilè ab illo decipi potest; valde enim difficile est, quòd Lector aliquo amore erga Auctorem illum non afficiatur: ex quo deinde facilè eveniet, ut impietas, et error latens hauriatur insensibiliter, et tenaciter postea retineatur.

III. Adde, quòd impii Scriptores magno quidem studio errores suos ita ornent et colorent, ut non solùm simplices, sed etiam docti decipiantur. Illos enim nunquam (saltem sub initio) apertè produnt, sed eos variis speciosis rationibus, eruditionibus, ac leporibus vestiunt et liniunt, sicque letale venenum ingerunt. Quandoque sanctitatem ac zelum præ se ferunt, sollicitudinem de publico bono affectant, canonesque perfectionis tradunt, sed latet anguis in herba. Spectabis eos innumeras Scripturæ et Patrum sententias, et exempla afferre, sed cuncta, vel adulterata, vel perperam interpretata. Ita Hæretici decipere plures consueverunt, scientes, fætores suos nulli citò fore placituros, si nudi exhalentur; et ideo illos cœlestibus eloquiis velut quibusdam aromatibus condiunt, ut alii impietatem horrentes, Divina non facilè oracula contemnant. Hinc Salvator clamabat: « Attendite à falsis Pro» phetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus » autem sunt lupi rapaces. » Matth. 7. 15. Quid est *Vestitus ovium,* nisi sumulatio pietatis, qua captiosi Scriptores callidè se induunt? Quid *Lupi rapaces*, nisi sensus Hæreticorum, qui gregem Christi dilaniant? Vide, inquit Origenes, « ne te decipiat » fulgor operis, ne te rapiat sermonis pulchritudo. » Pariter ait S. Gregorius: « Hæretici permiscentes recta perversis, ut ostendo bona, Auditores ad se trahant; et exhibendo mala, la» tenti eos peste corrumpant, » tom. 1. l. 1. Mor. c. 11.

IV. Sed valde refert hîc afferre verba cujusdam docti Hæretici, Abraham Le Moine in Traductione trium Epist. Pastor. Episcopi Londinensis ann. 1730. qui loquens de pluribus libris in Anglia editis Atheismum sapientibus, sic ait: « Libri hujusmodi, » cùm incidissent in manus gentis innumeræ, malum peperere in» finitum. Et eò magis, quò prima facie exornati apparent ex » fine et ratione laudabili. Contra incredulitatem, quæ se palam » prodit, quisque se vertit. Sed Auctores isti Angli sub specie » deferendi Evangelicam veritatem, difficultatibus suis ejusdem » fundamenta submovent, ac principia diruunt, nihilque omit» tunt, quo ejusdem argumenta reddant valde suspecta. Virus » evomunt, eò magis lethale, quò subtilius, et magis abditum. » Diu inde dementati homines bibunt; nihil autem ibi vident, » quia nihil suspicantur. Vellicationes etiam ac eruditiones mis» cent, ut meliùs visco obliniant. Et quoniam delectat novitas, » et exigua est Religionis instructio, inclinatio verò ad pravita-

» tem nimia, non est mirùm, si libri hujusmodi spiritum ac corda » pervertant illorum, qui incautè perlegunt. Sermo incredulo- » rum ferit : Lectores implicantur, egrediuntur scrupuli, et tan- » dem fiunt incredùli inopinatò. Effræna inde mentis libertas im- » moderatam necessariò, ac irresistibilem creat cordis licentiam; » hæc passionibus indulget, ac vitiorum dilatat imperium. Hinc » verè dici potest, magnam hanc Civitatem (nempe Londinum) » nunquam eò usque fuisse depravatam, sicut est hodie. Et qui- » dem pene Status omnes Europæi, et Regna nimis infeliciter » conspiciuntur infecta; sed essent absque dubio ampliùs, si esset » in illis libertas, quæ in nobis est cogitandi, scribendi, ac le- » gendi. » Hactenus ille. Quippe hujus Hæretici querela præfata, et exclamatio vel sola sufficit ad ostendendum, quàm sit necessarium ad Religionem, et publicam pacem fovendam libros perniciosos interdicere. Atque utinam falsum esset illud, quod præfatus Auctor ultimo loco asserit, nempe etiam apud Catholicos pestem Atheismi plures infecisse. Et hoc cui tribuendum, nisi damnatorum librorum improbæ lectioni? Alii quoque Angli cùm Hæretico relato de suæ gentis communi contagione fortiter conqueruntur; sed interim minimè curant exitiosam scribendi et legendi libertatem comprimere. Tempore, quo Anglia Romanæ Ecclesiæ obtemperabat, nulli quidem ibi lugebantur Increduli, nulli Athei, Deistæ, vel Latitudinarii nulli, eò quòd nulli ibi edebantur, et nulli legebantur, qui talia docerent, libri.

V. Nunc præstat id exemplis confirmare. Testatur B. Dionysius Alexandrinus, apud Baron. libros noxios Nepotis Episcopi in partes Kiliastarum pene medium adduxisse Orientem. Bardasanes Syrus in Mesopotamia, ad Fidem jam conversus, ita olim fuit pietate conspicuus, ac sollicitus in exagitandis Hæreticis voce et scriptis, ut Catholicis admirationi haberetur, sed ubi Valentinianorum quædam volumina legit, non tantùm eorum subscripsit erroribus, sed alia atrociora paradoxa finxit, et sic innumeros Homines seduxit. *Vide Ephraim Chamber in Cyclop. verb. Bardasanitæ.* Item testatur Sanctus Hieronymus, in Isaiam lib. 18. c. 64, quòd Hispania et Lusitania non contaminatæ fuerunt, nisi cùm ibi libri Priscillianorum fuerunt vulgati. Pariter S. Turibius in suis ad Idacium, Ceponium, et B. Leonem epistolis corruptionem Iberiæ, et Galliæ Narbonensis deplorat, ob quosdam nefarios libros quos unicam dicebat causam fuisse tantæ stragis. Eutyches invictus antea Fidei defensor, ad unam lectionem libri cujusdam Manichæi mutatus est in infandum Caput innumerabilium Hæreticorum. Vide Anastas. Sinait. lib. contra Acephalos c. 6 et 14. Postea ille in Monasterio detentus mutire coactus est, sed ejus scripta, ipsius silentio non obstante, ad Orientem corrumpendum progredi non cessarunt. Julianus Halicarnassæus in Caria ex lectione librorum Valentini à Fide similiter miserè defecit. Anastas. ib. Sic et Avitus, Presbyter Hispanus, legendo scripta Origenis, quamvis simul legeret ipsorum confutationem, et per Hieronymum admonitus fuisset ab erroribus se

cavere, virus tamen rejecta monitione lethaliter absorbuit. Baron. ad an. 144, n. 4. Luctuosiùs Henricus Bulincerus Doctor catholicus, olim piissimus, imò perfectionis cupidus, mox ad Carthusianos ingressurus, in librum incidit Melanctonis, à cujus lectione licèt Divina voce interiùs exterritus, tamen ad legendum à Dæmone impulsus, legit, et cecidit : sicque ex probo Dei Ministro infelix minister Satanæ evasit. Vide Diction. Portat. verb. Zuinglius. Hieronymus Wicleff post multos improbos suos labores in Anglia editos, donec ore docuerit, nihil pene nisi improperia reportavit, et paucissimos fecit sui erroris sectarios ; at ubi nefarios suos libros diffudit, totam, quam nunquam vidit, Bohemiam perdidit, potumque venenatum et aliis tradidit; cùm enim Joannes Hus Wicleffi libros à quodam Bohemo, qui Oxoniæ studuerat, accepisset, eorumdem impiam doctrinam undique disseminavit : *Cocleus in Hist. Hussitarum.* Vid. etiam Bon. Blacciot. in Notis ad Thom. Waldens. ad Doctr. 6. Wicleff. Omittimus, ne longiores simus, alia similia exempla, quæ in historiis passim inveniuntur. Cæterùm Eruditis cunctis patet, novas Hæreses fere semper exhaustas, et exscriptas fuisse ex libris aliorum veterum Hæreticorum.

VI. Hinc Concilia, Pontifices, ac pii Principes, et calamo, et voce, et censuris, et aliis pœnis toti fuerunt ad extirpandos libros, qui Fidem, aut mores quoquomodo inficere potuissent. Hinc Patres in suis scriptis magnopere sunt conati avertere Fideles ab hujusmodi Librorum lectione. Origenes eos, qui libros impudicos aut impios injustè revolvunt, ejusdem culpæ asseruit reos, quàm qui carnes falsis Numinibus oblatas manducarent. Orig. Hom. 20. in Num. S. Isidorus scripsit, impia scripta legere, idem est ac thus immolare diabolo ; additque, non licere Christianis legere figmenta Poetarum, quia per illa mens ad libidinem incensa excitatur. S. Isid. in c. Ideo 15. dist. 37. S. Hieronymus ait : « Nemo » in perforatam intrat cymbam, ut discat vitare naufragium ; et » ad hæresibus plenum volumen animam diriges immunem doli, » ut ibi discas catholicam veritatem ? S. Hier. Ep. ad Lætam. » Fortiùs Tertullianus : « Nemo inde strui potest, unde destrui- » tur : Nemo ab eo illuminatur, à quo contenebratur. » Ter. de Præs. c. 2. Etiam impius Lutherus Librum edidit de abolendis scriptis pravæ doctrinæ. Vid. Steidanum lib. 2. Calvinus pariter ejulabat adversùs malos libros, Braschius de lib. Eccl. t. 3. c. 26. n. 5. Notum est etiam, libros Michaelis Serveti ann. 1552, unà cum impio Auctore Genevæ fuisse, Calvino instante, concrematos. Ipsi Gentiles, sola duce ratione, aut experientia, idem de malis scriptis extirpandis judicium protulerunt. Plato hinc necessarium duxit, ut Libri, priusquam ad alios pertranseant, Sapientum examini subjiciantur.

VII. Quippe apud omnes Nationes cultas mos abolendi libros noxiæ lectionis semper invaluit. Apud Hebræos Joakim, cùm per Baruch librum accepisset à Jeremia transmissum, timens, ne Judæis scandalo esset, ignibus dari jussit. Vid. Bodinum lib. 2.

Dæmonomaniæ. c. 2. Rex etiam Herodes omnes hebraicarum originum Codices concremari voluit, utpote paci publicæ adversos, Euseb. Hist. lib. 1. c. 8. Apud Syros Antiochus Epiphanes publico Edicto præcepit libros Hebræorum comburendos, I. Machab. 1. 5. Joseph. Hebr. lib. 12. c. 7. Apud Athenienses Protagoras ex Senatûs Consulto undique exterminatus est, ejusque scripta publicè igni tradita, quia in illis de existentia Deorum dubitabatur, Cicero lib, 1. de Nat. Deor. et Lactant. de Ira Dei cap. 9. Apud Græcos pariter concremati fuerunt libri Epicuri, Erasm. in Prov. Ficuln. Apud Romanos, cùm quidam Bubulcus aratrum trajiciens in arcula sepulchrali Numæ volumina reperit, ubi Numa de cultu Deorum non bene (licèt verè) sentiebat, Senatus jussit illa igni tradi, Valer. Max. lib. 1. c. 1. et Plin. lib. 13. c. 13. Marcus Æmilius certior factus de multitudine librorum, qui Romam intromittebantur, jussit ore Præconis omnia concremanda scripta, ubi novi ritus et preces continebantur. Testatur Arnobius l. 3. apud Baron. ad an. 302. n. 19. Romanos petiisse, ut extirparentur libri Ciceronis de Natura Deorum, ubi Cicero de ipsorum Religione patenter malè sentire jam videbatur. Plura item Romana jura habentur, ubi jubetur exterminandos libros improbæ lectionis, Lib. 10. §. Tantumdem, ff. Fam. ercisc. cap. 4. Ceteræ Paul. Sent. lib. 5. tit. 23. ad L. Cor. l. Quicumque, 1. Damnato, infra laudandis. Præterea testatur Livius lib. 10. Dec. 10. apud Romanos Pontifici Maximo demandatum esse de scriptis agnoscere, eosque damnare, et comburere. Item Imperator Augustus supra duo millia combussit libros, ubi nullus Auctor, vel parùm idoneus legebatur : Sueton. in August. et Niceph. lib. 13. Idemque Cæsar cavit, ne legeretur liber de Arte amandi, ejusdem Auctorem Ovidium in exilium misit.

VIII. Et hîc maximè advertendum, quòd multo studio Episcopi et Parochi curare debent, ut removeantur à suis ovibus libri obscœni, aut de vitioso amore tractantes, quos sapienter vocat Origenes, *Calices Babylonis venena propinantes;* et S. Augustinus *Ranas ascendentes de ore bestiæ*. Etiam Gentiles hujusmodi putida scripta execrabantur. Plato aiebat, impudicos libros omnino à Civitatibus arcendos. Apud Lacedæmones, et per totum Spartianorum dominium, vetitum fuit legere ac retinere libros Archiloci, eò quòd obscœnum quid continebant, Valer. Maxim. lib. 6. c. 13. Fama est, ut tradit quidam Auctor, Beyerlingh. Cyclop. verb. Liber, pag. 78. litt. D. Virgilium opus suum propter confictam Didonis impudicitiam, præcepisse jam morti proximum in ignem injici. Plures hujus farinæ libelli, dicti Romanenses (vulgò Romanzi,) undique hodie per domos circumferuntur, et per manus simplicium Adolescentium circumeunt. Horum Romanensium primus inventor fuit Heliodorus Phœnix Episcopus Tricensis in Thessalia, ut enarrat Nicephorus. lib. 12. c. 34. Hic cùm talem Romanensem tempore suæ juventutis inscripsisset, cujus lectio facilè poterat Juvenes impellere ad extiosos amores, Synodus Provincialis, cognito hoc periculo, eam Helio-

doro imposuit conditionem, ut vel opus suum traderet flammis, vel Episcopatui renuntiaret; at ille maluit suæ dignitati cedere, quàm opus suum destruere.

IX. Hujusmodi Romanenses non sunt quidem universè damnati de jure Ecclesiastico, nam in Indice (Regula 7) tantùm damnantur « libri, qui res lascivas ex professo tractant, aut docent; » tamen de jure naturali, ut optimè advertit quidam doctus Auctor, *Continuator Tournely*. tom. 3. Decal. cap. 1. a. 1. sæpe sunt per se vetiti propter grave damnum, quod legentibus inferunt; in ipsis enim virus quantò minùs patet, tantò magis nocet. Scribit de hujusmodi libellis Alexander Tassoni, lib. 7. Pensieri diversi c. 11. *col leggere accidenti, è stratagemmi amorosi, particolarmente nelle sollitudini, è negli ozi, si appresentano fantasmi osceni sotto apparenza di diletto, è l'ingegno vi si abbandona.* Porro ipsi non aperta impudicita scatent, sed animum ad profanos amores mirabiliter incendendo, illum obtenebrant, à Deo alienant, et vehementer ad malum inclinant, ita ut occasione oblata homo facilè in infandas libidines ruat, et pertinaciùs in ipsis deinde perseveret. Et insuper hîc notandum, quòd sæpiùs Patresfamiliâs rei sunt de hoc damno, quia ipsi tenentur eripere hos improbos libellos è manibus filiorum; et si non faciunt, intelligant se non posse à culpa excusari; et minimè deinde querantur, si filii utilia studia negligant et despiciant, quia ipsi delectabili illi Romanensium lectioni assuescendo, alios proficuos libros legere postea fastidiunt, et horrent; et sic remanent rudes, et vitiosi evadunt. Joannes Gerson scribens contra quemdam Romanensem, inscriptum de Rosa, damnationem affert Cæsaris Augusti libri Ovidii, deinde exclamat: « Oh Deus, oh præsentis temporis mores! Inter » Paganos paganus Judex et incredulus Paganum condemnat, » qui doctrinam scribit, quæ ad fatuum alliciebat amorem, et » inter Christianos tale opus sustinetur, laudatur, defenditur! »

X. Similis farinæ est liber inscriptus, *Pastor fidus* (hodie jam meritò expressè damnatus): cujus non defuit quidam insipiens, ut refert Petrus Bayle. Dict. verb. Guar. Remarq. litt. C. pag. 1414, qui tutelam hujus perniciosi libelli assumpsit, ineptè dicens nihil damni eùm allaturum, si Puellæ à se repellant Amasios. Sed bene idem Bayle, licèt vir impius, et sine fide, sic defensorem illum insulsum exprobat (ejus verba è gallico idiomate in latinum transferimus): « Responsio hæc sophistica est, nam ipsa condi- » tionem exigit, quam liber idem difficillimam reddit. Duas tu res » requiris, ut tuum legamus opus, et ut Amasios repellamus. Si » hæc duo simul requiris, injustus es, quia idem nostrum poema » vim repellendi nobis aufert. Illud porro amoribus nos implet, » concupiscentiam accendit, mentem deturbat: illud ad Amasio- » rum præsentiam expetendam nos violenter impellit. Sed dato, » quòd eos repelleremus, nonne propter hujusmodi narrationes » multis impuris passionibus expositæ ac excitatæ miserè inveni- » remur? » Et deinde prosequitur Bayle ad exhortandum, quòd hæc librorum genera undique et omnino aboleantur.

XI. Scripsit Cicero, lib. 2. Tusculan. Quæst. « Videsne Poe » tæ quod mali adferant? molliunt animos nostros.... nervos » omnes virtutis elidunt. » Hinc Quintilianus, lib. 1. c. 13. Prohibuit, ne unquam libri Horatii, et aliorum similium Poetarum pueris explicarentur; et S. Hieronymus dixit : « Dæmonis cibus » est Poetarum carmina. » S. Hieron. Ep. 136. Ipse Lutherus, quamvis moribus fœdissimus, scripsit : « Necessarium est, ut » libri Juvenalis, Martialis, Catulli, et Priapea Virgilii ex om » nibus locis et scholis exterminentur, quia tam turpia et obs » cœna scribunt, ut sine magno detrimento juventutis non possint » legi, Lutherus tit. de Doctis. » Similis, imò perniciosior est liber pestiferus Boccacii (adhuc ille, qui expurgatus dicitur, et circumfertur), qui meo sensu plus Juvenibus nocere potest, quàm opera Lutheri et Calvini. At ibi, proferunt aliqui, selectum idioma discitur, et plura adsunt, quæ ad bonos mores instruunt. Sed bene respondet huic Joannes Gerson, scribens adversùs Romantium de Rosa : « Suntne quæso propterea mala in eo » deleta? Ignis est periculosior. Hamus nocet pisci, si coopertus » sit esca. Gladius unctus melle feritne minus? » Subdit sapienter Gretserus : « At hæc bona pura et sincera in Catholi» corum libris reperies; quid ergo opus divertere ad luculentos » illos rivos? Quis non libentiùs aquam limpidam bibat, quàm » veneno tinctam, licèt veneni segregandi non sit ignarus? Saltem » enim periculo exitii caret, quisquis aquas omnis contagionis » expertes bibit. » Gretserus de Jure et More prohib. libros lib. 1. etc. c. 29. Scripsit etiam S. Augustinus adversùs legentes Terentium, ut verba addiscant : « Non omnino per hanc turpi» tudinem verba ista commodiùs discuntur, sed per hæc verba » turpitudo ista confidentiùs perpetratur. Non accuso verba.... » sed vinum erroris quod in eis nobis propinatur. » S. August. lib. 1. Confess. cap. 16.

XII. Sed ad nostrum propositum redeamus, et concludamus, ex omnibus dictis constare, quòd ipsius naturæ judicium sit, libros illos, qui Religioni aut bonis moribus officiunt, omni modo extirpandos, ut Theologi omnes docent; imò addunt, ne cum licentia quidem Pontificis lectionem permitti posse illius libri, qui subversionis occasio alicui esse posset. Juvenin. Theol. t. 6. p. 7. Diss. 4. qu. 1. c. 6. §. 2. Continuat. Tournely t. 2. Decal. c. 1. a. 1. Graveson Hist. part. 2. Colloqu. 5. Bus. l. 2. c. 4. dub. 3. num. 6. Habert t. 3. tract. de Virt. theol. art. 1. c. 4. qu. 6. Subdit autem doctissimus Sylvius apud Continuat. Tourn. loc. cit. neminem posse Hæreticorum Opera legere sine proximo periculo gravis damni, nisi tribus saltem quatuorve annis Theologiæ operam dederit. Si igitur Gentes, ut supra vidimus, ad suam falsam Religionem conservandam, libros huic adversantes aboleri necesse putarunt; quantò magis Ecclesia incumbere debet, ut veram Religionem illæsam custodiat? Necesse est (dixit Theodosius in l. Jubemus. C. de Summa Trinit.) « ut » quæ scripta vel Deum accendunt ad iracundiam, vel animos

» Hominum in perniciem et fraudem impellunt, ad nullius aures » perveniant. » Et Marcianus apud Conc. Chalced. act. 3. et vide l. Quicumque. C. de Hæret. et Manich. dicit. : « Materia » subtrahetur erroris, si peccatorum et doctor defuerit, et au- » ditor, et pravitatis facinorosæ vestigia in flammis combusta » depereant. » Item Carolus V. *in suo Elicto dato Bruxellis an.* 1550, sapienter sic protulit : « Si optimi quique cibi unius » tantùm guttæ veneni, qua humanum corpus læderetur, infu- » sione suspecti sunt, omnino abjiciendi, quantò magis ea scripta, » quæ tantis, et tam noxiis animabus venenis passim infecta sunt, » non solùm nobis cavenda sunt, sed etiam, ne aliis noceant, ab » omnium hominum memoria sunt obliteranda? »

CAPUT II.

Demonstratur, quòd sancta Dei Ecclesia usque ab initio, ex Apostolorum præcepto, pro abolitione pravorum librorum sollicita fuit.

I. Communiter Theologi tradunt, dogma esse, veritatemque Fidei, quòd Ecclesia, et pro ipsa ejus Caput Romanus Pontifex, utpote Christi Vicarius, jurisdictionem ab ipso Domino acceperit prohibendi Fidelibus lectionem librorum, sive de Religione impiè tractantium, sive contra bonos mores, aut Ecclesiæ Disciplinam aliquid continentium. Suarez de Triplici Virt. Disp. 20. Sect. 2. n. 4. Card. Albit. de Inconst. in Fide cap. 30. n. 186. Charlas l. 7. c. 18. n. 3. Braschius de lib. Eccl. t. 3. c. 26. n. 6. Anonym. resp. ad Hist. de Inquis. F. Pauli p. 226. Equidem si hæc facultas penes Ecclesiam non esset, et Fideles in hoc parere illi non tenerentur, nec Fides illæsa servari posset, nec Christus satis Ecclesiæ suæ providisset. Frustra Ecclesia, bene ait Baronius ad an. 447. num. 7. « laboraret in hæresibus extirpandis, bo- » nisque moribus fovendis, nisi unde scatet errorum, ac vitiorum » colluvies, fons penitus obstrueretur.» Patet equidem, quòd cura et jus removendi è manibus Fidelium noxios libros, specialiter Ecclesiæ competit : illi nam soli datum est de Fidei et morum causis decernere, ovibusque suis bona pascua ad pascendum designare. Rectè hinc docent Doctores (Vid. Honorat. Tournely de Eccl. t, 5. qu. 5. a. 3.) quòd Ecclesiæ circa libros censura, seu judicium sit omnino infallibile : *Ecclesiæ enim*, ut ait Natalis Alexander Hist. Tom. II. ad Sec. 6. Diss. 5. p. 448. Edit. Neap. « cùm sanam doctrinam ab hæretica discernere pro suo judicio » datum sit à Christo, et cùm quælibet doctrina libris aliquibus » contineatur, operæ pretium erat, ut Ecclesia in judicio, quod » tulerit de libris, in quibus de Fidei et moralis Christianæ quæs- » tionibus agitur, non posset deficere. » Nemo quippe Pastorem illum censebit idoneum ad oves pascendas, qui noxia pascua à salutaribus certò distinguere non posset. Ineptè igitur Ecclesiæ

Fidelium cura esset demandata, si certa scientia ad libros rectæ vel improbæ doctrinæ dijudicandos ipsi tributa non fuisset.

II. Quòd autem mos Ecclesiæ prohibendi et abolendi pravos libros sit ex traditione et præcepto Apostolorum, plura demonstrant. Primò enim constat, hanc disciplinam semper et ubique in Ecclesia viguisse, quin aliquis Pontifex, aut Concilium possit indicari, à quo ipsa initium sumpserit. Dicit Origenes: « De » his, qui diversa ab Ecclesiis docentes divinam pertulerunt ul- » tionem, si judicaretur, nonne judicarent, ut si quid scriptum re- » liquerunt, universa pariter cum ipsorum cineribus deperirent? » Origen. Hom. 9. sup. Num. Ergo jam tempore Origenis mos vigebat erronea scripta extirpandi. Sensus Ephremi, Tertulliani, et Cypriani jam supra exposuimus. Alexander Alexandrinus (qui vixit tempore Concilii Nicæni) enarratis damnis, quæ Fidei inferebant Hæreticorum libri, dicit, se scripta illa suscipere non potuisse, Alex. Alexandrin. Epist. ad Alex. C. P. apud Theodor. l. 1. Hist. c. 4. et apud Baron. ad an. 318. n. 85. Idem testantur Arnobius, apud Baron. ad an. 56. n. 302. S. Athanasius de Incar. Verb. apud Braschium, Socrates Hist. l. 2. cap. 24 et Historici omnes, recenter conversos ab hæresi nusquam fuisse in Ecclesia receptos, nisi postquam cunctos codices, quos haberent, ultro concremandos detulissent. Item Nazianzenus Orat. 18. notat, S. Cyprinum non aliter receptum fuisse, nisi cùm attulerat plures libros comburendos. S. Augustinus idem confirmans, de quodam Hæretico loquens, sic scripsit: « Perierat iste, nunc quæsitus, inventus, » adductus est. Portat secum codices incendendos, per quos fue- » rat ipse incendendus, ut illis in ignem missis, in refrigerium » transeat. » S. August. in Psal. 61. in fin. Idem tradit Damascenus de quodam Theuda. S. Joan. Damasc. apud Beyerlingh. verb. Liber. Præterea in Apostolicis Constitutionibus (lib. 1. c. 6.) sic habetur: « Abstine ab omnibus libris Gentilium.... » Quid autem tibi cum alienis sermonibus, aut legibus, aut falsis » Prophetis, quæ quidem Homines à Fide recta detorquent? »

III. Constat igitur juxta receptam Augustini regulam, de Bapt. l. 4. c. 24. morem cavendi ab impiis libris, ipsosque concremandi ab Apostolis demanasse; S. Paulus enim dixit: « Rogo autem vos » Fratres, ut observetis eos, qui dissensiones et offendicula, præ- » ter doctrinam quam vos didicistis, faciunt, et declinate ab illis. » Rom. 16. 17. Idem Apostolus sic monuit Timotheum: « O Ti- » mothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, » et oppositiones falsi nominis scientiæ. » 1. Tim. 6. 20. Significavit hîc Apostolus principia Gnosticorum, et falsas doctrinas Simonis, Nicolaitarum, aliorumque Hæreticorum ævi illius, admonens Timotheum, ut se et Fideles ab eis removeat. Item eidem scripsit: « Profana autem, et vaniloquia devita, multùm » enim proficiunt ad impietatem, et sermo eorum ut cancer ser- » pit; ex quibus est Hymenæus, et Philetus, qui à veritate ex- » ciderunt.... et subvertunt quorumdam fidem. » 2. Tim. 2. 16. Illud *devita* importat quidem cavere non tantùm à sermone, sed

etiam à scriptis Hæreticorum. Atque si Apostoli Fidelibus præceperunt, ut ne quidem *Ave* dicerent Hæreticis (2. Joan. 1. 10.) quantò magis putandum jussisse cavere ab eorum codicibus, dum nulla pejor cum hæreticis potest esse communicatio, quàm legendo eorum scripta.

IV. Tandem quòd mos ille avertendi Fideles à scriptis impiorum hominum, ab ipsis Apostolis fuerit inductus, constat ex Actis Apostolorum, ubi legimus : « Multi autem ex eis, qui fuerant » curiosa sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram om» nibus, et computatis pretiis illorum , invenerunt pecuniam de» nariorum quinquaginta millium. Ita fortiter crescebat verbum » Dei, et confirmabatur. » Actor. 19. 19. Valde insipienter ait Pecininus Apol. Cap. 18. n. 495. textum hunc non jam intelligi de libris hæreticis, sed de curiosis, et sortilegis. At si, respondetur, Apostoli opus esse judicabant libros sortilegos concremari, quantò magis hæreticos? Sed quidquid deliret Pecininus. S. Augustinus testatur ut certum post. tract. in Ps. 65. n. ult. Col. 442. Tom. IV. quòd omnes Sectarii, cùm in Ecclesia recipiebantur, ad pedes Apostolorum suos codices afferebant ut cremarent : « Nostis, inquit, in Actis Apostolorum esse scriptum, quia multi » perditi, et variarum doctrinarum Sectatores omnes codices suos » ad Apostolos attulerunt, et incensi sunt libri multi. » Ipse impius Lutherus non renuit scribere : « Est veteris exempli, et » antiqui moris, infectos et improbos codices comburendi, quemad» modum legimus in Actibus Apostolorum. » Vid. tom. 2. Epist. ad Spalat. Idem faciendum scribit S. Cyprianus de libris mordacibus : « Si quando talia quorumdam calumniosa temeritate » conscripta sunt, legi apud nos non patimur.» S. Cyprian. Epist. 42. ad Corn. Idem scripsit Justinianus Imperator de libris hæreticis in suo Edicto ad Populum Constantinopolitanum.

V. Sed præstat nunc exemplis rem hanc magis elucidare. Quamvis videbatur de se permittendum Ecclesiæ Pastoribus pro necessitate et tempore libros Hæreticorum legere , ut eos confutare valerent, juxta Concilium Carthaginense IV. Can. 16. Attamen primis Ecclesiæ sæculis iidem Patriarchæ ab hujusmodi operum lectione se cavebant , vel cùm esset necessitas, non sine magno legebant timore ; Ego verò (scribit Dionysius Alexandrinæ Ecclesiæ Patriarcha) « in libris, et traditionibus Hære» ticorum cognoscendis operam posui : execrandis quidem illo» rum sententiis animum meum tantisper coinquinans ; hanc ta» men ex eis utilitatem percipiens, ut illos tacitus apud me refu» tarem, multòque magis, quàm antea, detestarer. Et cùm Frater » quidam ex Presbyterorum ordine prohiberet me, veritus, ne » fortè cum nequitia illorum et cœno commiscerer ; quippe ani» mum meum contaminatum iri aiebat, et quidem verissimè et » ipsemet sentiebam... Et visione cœlitus missa confirmatus sum. » Ita apud Euseb. Hist. lib. 7. c. 7. Attende : quamvis Dionysius Patriarcha extaret tam magnæ Ecclesiæ, et libros Hæreticorum tantùm ad eos confutandos inspiceret, tamen ex lectione animum

suum nonnihil inquinationis, aut saltem perturbationis attraxisse fatetur. Et quod magis mirum est, licèt Dionysius esset vir tanta sanctitate et doctrina præditus, ipse enim expulit Kiliastarum errores, et Nepotis Episcopi libros explosit, ipse primus Sabellii hæresim debellavit, et de ea Sixtum Papam reddidit certiorem; ipse contra Novatianos felicissimè disputavit, ac Fabium Antiochenum mox in eumdem errorem prolapsurum sustinuit : ipse scriptis confutavit etiam Paulum Samosatenum, Nepotianos, aliosque Hæreticos : et tamen, his non obstantibus (ut refert Eusebius), Fideles cùm novissent, Dionysium libros Hæreticorum evolvere, magnum scandalum passi sunt; imò de hoc apud Pontificem eum accusarunt, et Pontifex reprehendit eum, ac prohibuit ne Hæreticorum lectionem prosequeretur, ubi suis offendiculum præberet. Præterea narrat Socrates Hist. lib. 6. c. 15., quòd Theophilus ejusdem Alexandrinæ Ecclesiæ Patriarcha, vir doctissimus, cùm perlegisset Origenis libros de Principiis (quos ipse omnium primus damnavit), non modò à suis objurgatus sit, sed in Concilio damnatus, ubi excusationes ab eo allatæ nequaquam admissæ fuerunt.

VI. Usque ab Ecclesiæ primordiis, hoc ipso, quòd aliquod opus ab Hæretico nosceretur conscriptum, etiam nulla emanata speciali prohibitione, illud legere (saltem generaliter loquendo) vetitum erat. Sic respondit S. Gregorius Anastasio Patriarchæ Antiocheno interroganti, an damnato quodam Hæretico, omnia ejus opera statim damnata habenda essent? Vid. Card. Petra t. 1. p. 8. in Const. Gelasii, Valdè etc. Præterea, cùm in domo cujusdam Athanasii Presbyteri Monachi in Isauria inventus fuisset codex, in quo errores aliqui contra Fidem continebantur, Joannes Episcopus, damnato codice, ipsum è Monasterio expulit, transmisitque acta ad S. Gregorium, qui rem probavit, sed cùm Athanasius asseruisset, se ignoranter legisse, Gregorius ei reditum ad Monasterium concessit, expressè tamen prohibens illius operis lectionem. S. Gregor. ep. ad Athanas. 64. lib. 5. s. 164. Hinc notant Editores è Congregatione S. Mauri Tom. 2. Oper. S. Greg. Epist. lib. 6. ad Epist. 66. Nota C. antiquam jam fuisse apud Romanos Pontifices libros proscribendi potestatem, et disciplinam, cui parere etiam Orientalis Ecclesiæ Patriarchæ, et alii tenebantur.

VII. Hinc etiam illud eruitur, eos, qui Hæreticorum libros legissent, vel habuissent, semper reputatos fuisse de hæresi suspectos, ac ut tales puniri potuisse. Vid. Archid. Jo. Andr. etc. in cap. Filii de Hære. l. 6. Ananiam in c. Episcopus de Hæres. Rojas Sing. in Fav. Fidei Sig. 124. Et quòd tandem in primis Ecclesiæ sæculis omnia Hæreticorum scripta fuerint igni damnata, ex eo Eruditi demonstrant, quòd cuncta sic perierint, ut omnium pene Hæreticorum ne nomina quidem hodie haberentur, nisi illorum Ecclesiæ Patres meminissent. Ubi sunt enim Arianorum innumeri libri Orientem replentes? Ubi plura Volumina Apollinaris, Celsi, Manetis, et Gnosticorum? De illis omni-

bus factum est id, quod dixerunt Patres Concil. Constantinopolitani II. cap. 1. « Hæreticorum quidem effrænatas linguas, et im-
» piissima conscripta patri mendacii Diabolo connumerantes, illis
» dicemus: Omnes vos convalescere facitis flammam ignis: ambu-
» latis in lumine ignis vestri, et per flammam quam incendistis. »

VIII. Hîc etiam sedulò notandum id, quod tradunt Baronius, ad ann. 490. à n. 21 ad 47. Cardinalis Albitius, de Inconst. in Fide c. 30. n. 155. Braschius, de libert. Eccl. tom. 3. c. 26. n. 13. Ludovicus Bail, tom. 1. Summ. Concil. in Conc. Lat. II. in fin. et alii, nimirum quòd ex primis Ecclesiæ sæculis mos fuit, ut quilibet libros suos subjiceret examini et censuræ Summi Pontificis, prout fecisse testantur in Occidente Cæsarium Arelatensem, S. Honoratum, Gennadium, et alios. Fecit et Episcopus Possessor, qui cùm de codicibus suis, quos ad Hormisdam pro examine et correctione direxerat, responsione non dignaretur, sic illum interpellavit : « Codicem tractatuum ante hac direxisse
» memini continentem B. Pauli Epistolarum explanationes, pro
» quibus rescripto gratulari non merui. Unde simili prece deposco
» ut prærogativam benedictionis vestræ competenti responsione
» merear adipisci. Epist. Possessor. ad Hormisd. inter Epist.
» Hormisdæ. » Fecit et Anselmus, prout constat ex ejus Præfatione ad Urbanum II. libri de Fide Trinitatis etc. Idem fecit S. August. quoad libros suos contra Pelagianos, quos ad S. Bonifacium transmisit. S. August. lib. 1. contra duas Epist. Pel. c. 1. n. 3. Idem fecerunt Orientales, prout Dionysius Alexandrinus, Joannes Orthodoxus, Photius, et alii, præsertim Eulogius Patriarcha Alexandriæ, scripta sua censuræ S. Gregorii submittens, ut apparet ex ejusdem Gregorii Epistola. S. Greg. lib. 8. Indict. 3. Ep. 35 et 42.

IX. Item inter scripta Abbatis Joachim chartula inventa fuit ann. 1200, ipsius manu subscripta, dicens : *Universis quibus*, in qua ista leguntur : « Pro angustia temporum non potui hucusque
» opuscula prædicta, præter librum Concordiæ, Apostolico cul-
» mini præsentare, ut ab eo corrigerentur, quia ea conditione sus-
» cepi dictanda, ut cui datum est omnimode magisterium, præ-
» sentarem. Si me contigerit priùs egredi ab hac luce, quàm pos-
» sim, rogo ex parte Dei omnes Coabbates meos, et Priores, et
» ea, qua posse videor, auctoritate præcipio, quatenus præsens
» scriptum aut exemplar habentes secum, ac si pro testamento
» opuscula (quamcitius poterunt) collecta omnia, relictis in
» salva custodia exemplaribus, Apostolico examini repræsentent,
» recipientes ab eadem Sede, vice mea, correptionem, abjiciens
» quod ipsa abjicit, suscipiens quod ipsa suscipit, etc. Apud Na-
» tal. Alexand. »

X. Item S. Julianus Toletanus Episcopus circa annum 685 subjecit examini Benedicti II. Apologiam suam adversùs obtrectatores Concilii VI. universalis; Pontifex in ea nonnulla reprobavit, quæ cùm iterum rectè explicasset Julianus, ac iterum opus cum explicatione ad Sergium Papam transmisisset, Sergius opus

approbavit, et aliis legendum indixit Natal. Alex. Hist. ad sec. 7. c. 3. art. 22. Refert Baronius ad ann. 1186. n. 26, de quodam Gothofrido, qui fuit Notarius Conradi III. et Friderici I, ac Henrici VI, quòd iste, quamvis esset in Curia præfatorum Principum tam adversantium Ecclesiæ juribus, tamen pro certo habuit Romanorum Pontificum proprium esse libros recognoscere et approbare. Sed præstat hîc ipsum audire Gothofridum, qui in Præfatione ad Opus suum chronicum, quod anno 1189. transmisit ad Urbanum III, sic scripsit : « Si quod Historiarum opus » conficitur, Ratio suggerit, ut antequam in publicum deveniat » Apostolico examini præsentetur. Quapropter hoc opusculum » ante vestrum examen protuli, ut si per vos fuerit approbatum, » ad alias Ecclesias derivetur : » Item Patres Synodi Suessionensis ann. 1121, sanxerunt, libros Petri Abelardi hoc ipso damnatos reputandos, quòd Romani Pontificis aut Ecclesiæ auctoritate commendati non apparerent. Petr. Abelard. Ep. 1. ad Amicum, inter opera Petri Abbatis. Sic etiam Nicolaus Papa, cùm Scotus Erigenas circa medium Seculum IX. volumina traduxisset S. Dionysii, S. Maximi, et aliorum, sine Ecclesiæ approbatione, eum acriter increpavit dicens : « Quia juxta morem Nobis mitti, » et nostro debuit judicio approbari. » Et ideo præcepit, ut statim scripta illa transmitterentur. Tandem ad hoc probandum unum sufficit Decretum Nicolai I, in can. 5. Romanorum Dist. 19. ubi dictum fuit : « Romanorum Pontificum decreto cæterorum » opuscula tractatorum approbantur, vel reprobantur. »

XI. Romani igitur Pontificis olim semper fuit præsidere arbitrum librorum omnium, sed ubi in immensum excrevit moles librorum, statuit Leo V. an. 1515. Constitutione probata in Concilio 5. Lateranensi, et deinde confirmata Regulis Indicis, ut non vulgarentur libri cusjusque generis absque licentia, et approbatione Ordinariorum, vel Inquisitorum, sub pœna amissionis librorum, et suspensionis, ac excommunicationis pro editoribus; qui si in excommunicatione ultra annum permanserint, erunt acriter puniendi. Et notandum, quòd præfata Constitutio Leonis jam repetitur adnotata in Archivio Regiæ jurisdictionis in Regno Neapolitano, ut refert Bartholomæus Chioccarellus, Archiv. Reg. Jurisd. Tom. 17. tit. 7.

CAPUT III.

Fusiùs ostenditur, Ecclesiæ præcipuum et proprium semper fuisse libros malos proscribere; et hujusmodi jurisdictionem semper Ecclesiam exercuisse.

I. Sæculo IV. Concilium Nicænum anno 325. Arii scripta damnavit; Nicephor. Hist. l. 8. c. 18. et deinde Constantinus præcepit morte mulctari, qui librum aliquem ab Ario confectum statim non attulisset. Apud Socrat. Hist. l. 1. c. 6. Patres etiam pseudo-Concilii in Tyro circa annum 336. Marcellum Ancyra-

num ideo deposuerunt, quia sententiæ damnationis suorum librorum noluit acquiescere, nec illos igni tradere. Socrates ibid. Theophilus Alexandriæ Episcopus anno 385. fuit primus, qui libros Origenis damnavit, prohibuitque, ne sui illos legerent, de quo eum postea Hieronymus, Epiphanius, et Damasus Papa valde commendârunt. At cùm Origenis opera usque tunc ubique cum plausu perlecta fuissent, quidam Monachi in Palæstina dicebant, errata, si quæ in libris invenirentur, illa ex aliena manu in scripta Origenis irrepsisse; hinc contendebant, non propter illa etiam reliqua esse damnanda; Theophilus verò, hoc non obstante, ut refert Sulpitius Severus : Dial. 2. « Cogebat reni- » tentes pro potestate recta etiam universa cum pravis damnare, quia satis superque sufficerent libri, quos Ecclesia recepisset; subdens, respuendam esse penitus lectionem, quæ plus » esset nocitura insipientibus, quàm sapientibus profutura. »

II. S. Epiphanius pariter, coacto Concilio cum Episcopis suæ Insulæ, eosdem Origenis libros proscripsit, suosque à lectione compescuit. Denique Anastasius Papa illos pariter damnavit. Vide S. Hieron. Epist. 78. ad Pammach. Censuit Baronius ad ann. 402. n. 12. tantùm *Patriarchon* Origenis fuisse damnatum; sed in hoc apertè ei contradicunt Severus, Palladius, Sozomenus, Hieronymus, et alii, dicentes, omnes codices Origenis vetitos fuisse. Eosdem deinde medio sæculo VI. Justinianus comburendos mandavit, de hoc ab Ecclesia requisitus, et non obstante plurimorum reclamatione, Edictum concremationis omnino executioni demandari voluit. Eodem sæculo VI. Concilium Carthaginense IV. (sed veriùs V.) anno 398, sic statuit : « Episcopus Gentilium libros non legat; Hæreticorum autem » pro necessitate, et tempore. » Ita refertur in c. Episcopus Dist. 37. Circa eadem tempora S. Joannes Chrysostomus Montani opera interdixit, ac igni tradidit. Vide Nicephor. Hist. l. 8. c. 18.

III. Sæculo V. Innocentius I. in sua Epistola anno. 418. Pelagii, et Cælestii opera damnavit. Præterea anno 431. Patres Concilii Ephesini, postquam libros omnes proscripserunt Nestorii, Liberatus in Brev. c. 10. prævidentes autem non defuturos homines pertinaces, qui censuram despicerent, in Epistola Synodali Theodosium Imperatorem rogaverunt, ut obtrectantes sua potestate puniret : Epist. Synod. Conc. Ephes. ad Theod. Act. 2. et ideo Theodosius, ac deinde Valentinianus non solùm bonorum publicatione, sed etiam capitis supplicio contumaces coercendos esse mandarunt, ut habetur in l. Damnato C. de Hæret. et Manich. et l. Jubemus C. de Summa Trin. Deinceps, cùm Nestoriani curaverint circumferri libros Diodori Tarsensis, et Theodori Mopsuesteni, in quibus Nestorii errores magna ex parte latebant, Cyrillus Alexandrinus, et Acacius Metropolita Armeniæ coactis Synodis, illos proscripserunt, caveruntque, ne Fideles eos haberent. Liberatus in Breviar. c. 10. Item anno 451, Concilium Chalcedonense libros Eutychetis damnavit; Concil. Chalcedon. Act. 2.; et eodem tempore insuper mandavit

ut omnes Manichæorum libri flammis traderentur; *Platina apud Braschium loco supra cit.* ac proinde Marcianus Imperator horum Canonum contemptores damnavit pœna deportationis : atque si impia dogmata postea docuissent, pœna mortis; Exstat in Concil. Chalced. Act. 3. et vide etiam Baron. ad ann. 418 et 419.

IV. Eodem Sæculo V. iterum S. Leo libros Manichæorum proscripsit, ut refert S. Prosper in Chron. ad ann. 443. sic scribens : « Diligentia Papæ Leonis innotuit, qui Manichæos de » secretis suis erutos, et oculis totius Ecclesiæ publicatos omnis » dogmatis sui turpitudinem et damnare fecit, et prodere, incen» sis eorum codicibus; multique Orientalium Sacerdotes indus» triam Rectoris sunt imitati. » Idem S. Leo scripsit : « Curandum » esse : et Sacerdotali diligentia maximè providendum, ut falsati » codices in nullo usu lectionis habeantur. Apocryphæ autem » Scripturæ non solùm interdicendæ, sed ignibus concreman» dæ.... Unde si quis Episcoporum apocrypha haberi per domos » non prohibuerit, hæreticum se noverit judicandum; quoniam » si alios ab errore non revocat, seipsum errare demonstrat. » S. Leo Epist. 15. aliàs 93. c. 15. Edit. Ven. Idem S. Leo, ut legitur in ejus Responso ad S. Turribium, scripta damnavit Apollinaristarum, et Dictinii Episcopi Asturicensis (qui tamen ab errore jam resipuerat) sic inquiens : « Sed nemo hæc Catho» licus præsumat, nec inter Catholicos censeatur, quisquis utitur » scriptis, non solùm ab Ecclesia Catholica, sed etiam à suo Auc» tore damnatis. »

V. Eodem Sæculo. V. putatur prodiisse celebre Decretum de Censura librorum, Gelasio attributum. Baronius ad ann. 69, n. 4. cum aliquibus aliis Damasum credit Decreti illius auctorem, Gelasium verò promulgatorem; sed Personius in Vindic. Ignatian. Lib. 1. c. 4. ex antiquissimo codice, in Angliam perlato à Lanfranco ex Cœnobio Beccensi, legit titulum : « Decretum Gelasii » Papæ de recipiendis, et non recipiendis libris.... quæ sunt » scripta ab eo cum 70 eruditissimis Episcopis. » Et idem confirmat Gratianus, Lupus Ferrar., aliique cum Nicol. Papa, Epist. 42 ad Episc. Galliæ. Lupus Ferr. Epist. ad Carol. Calv. in fin. Gratian. c. Sancta Rom. Dist. 15. Non obstat quidam codex apud Baluzium, ubi Decretum illud adscribitur Hormisdæ Papæ, nam ut referunt idem Baronius, Pagius, Card. Noris, et alii, Baron. ad ann. 420. n. 21. Pagius ibi in Crit. ann. 494. n. 4. Noris in Cœnotaphiis Pisanis Diss. 4. §. 1. P. Orsi Hist. Eccles. ad ann. 494. idem Hormisda scribens ad Professorem Episcopum, asserit, jam pridem extitisse Decretum, dicens : « Quæ essent » catholica dogmata (in illo Decreto) definiuntur, ac certa libro» rum, etiam veterum in auctoritate recipienda. » In Decreto autem Hormisdæ legitur : Non solùm repudiata (nempe Hære» ticorum scripta), verùm ab omni Romana, et Apostolica Ec» clesia eliminata, atque in suis Auctoribus anathematis indisso» lubili vinculo in æternum confitemur esse damnata. » Abbas de

Fleury scribit Tom. 19. Orat. 7. sup. Hist. Eccl. n. 13. et Tom. 7. p. 64. in eo Decreto simplicem directionem ad cautelam dari, non verò præceptum prohibitionis, quia nullæ in ipso adsunt censuræ, seu pœnæ injunctæ. Sed perperam, nam verbum *elimináta* satis demonstrat, quòd scripta illa jam ab Ecclesia fuerint damnata. Quomodo autem asserere potest Fleury, in illo Decreto nullam adesse censuram impositam, dum in eo legitur, *Sub anathematis indissolubili vinculo?* Accedit, quòd Clemens VIII in Constitutione *Sacrosanctum*, data die 17 Octobris anno 1595, testatur, Gelasium sub censura librorum illorum detentores jam damnasse. Accedit insuper, quòd Patres Concilii Tridentini, ut refert Cardinalis Pallavicinus, Hist. Conc. Trid. par. 2. c. 18 et 19, ex digestis à Gelasio arguerunt, non esse opus in prohibitione librorum, ut citentur Auctores, quorum sunt libri interdicendi. Alius autem Auctor, nempe Van Espen part. 1. tit. 22. de Congr. Card. c. 4. n. 2, dicit, in laudato Decreto actum esse tantùm de publica, non autem de privata lectione. Sed hic etiam perperam, nam in Decreto dicitur, « Cùm hæc ad Catholicorum » manus devenerint; » quis non videt, hîc etiam de privata lectione fieri sermonem?

VI. Seculo 6, anno 536, Patres Concilii sub Menna Constantinopolitano proscripserunt libros Severi, Petri Antiocheni, et Zoaræ, dicentes: « Abjicimus et anathemate ferimus omnia ab » ipsis conscripta. » Et deinde ab Imperatore petierunt, ut sua sanctione canones pro re illa statutos roboraret. Synod. sub Menna action. 1. Eodem tempore Papa Vigilius damnavit scripta Theodoreti adversùs S. Cyrillum; item libros Theodori Mopsuesteni, et Epistolam Ibæ; ac deinde anno 555, libri illi in Concilio II Constantinopolitano igni traditi sunt, et omnia eorum exemplaria, si quæ postmodum invenirentur, sub excommunicatione vetita. De libris pariter Priscillianorum in Concilio I Bracharensi anni 563, sic legitur (ibi in Can. 17.): « Si quis Scripturas, quas » Priscillianus secundùm suum depravavit errorem, vel tractatus » Dictini (quos ipse scripsit, priusquam converteretur) legit, » aut defendit, anathema sit. » Pariter in Concilio Toletano III. anni 589, habetur: « Sancitum est, ut libri omnes Hæreticorum » igni comburendi darentur. » Baron. ad ann. 589. n. 44. In sequentibus seculis anno 649, in Concil. Romano sub Martino I. Can. 18 dictum fuit: « Si quis non respuit, et anathematizat » animo et ore nefandissimos Hæreticos » (nempe Theodorum Pharanitam, Cyrum, Sergium, et Paulum Pyrrhum) « cum om- » nibus impiis eorum conscriptis .. condemnatus sit. » Et in Act. 4. damnata fuerunt et sub anathemate prohibita scripta commentitia Mennæ, et Vigilii Papæ de unica Christi voluntate. Et in Trullano anno 692, Can. 63, proscriptæ fuerunt quædam apocryphæ Martyrum Historiæ, et flammis traditæ. Item anno 745 S. Bonifacius Episcopus Moguntinus, Sedisque Apostolicæ Legatus Concilium advocavit, cujus imperio scripta impii Adalberti combusta fuerunt. Deindeque Zacharias Papa in Concilio

Romano idem confirmans dixit : « Optimè provisum à vestra » sanctitate, ut conscripta illius omnia igne concrementur : » Apud Baron. ad ann. 745. n. 36. Item in Concilio Nicæno II. an. 787, proscripti fuerunt aliqui Iconoclastarum libri, his verbis : *Anathema illis libris, et eis qui legunt.* Ibi Act. 2.

VII. Nono sæculo Nicolaus Papa, cùm requisitus fuisset à Bulgaris, quid faciendum de libris allatis à Saracenis; respondit : « Utpote noxii et blasphemi, igni tradendi. » Nic. Papa Epist. ad Bulgar. Præterea Adrianus Papa anno 869, sic Basilio Imperatori scripsit : « Cuncta decernimus exemplaria (Photii) prorsus » à possessoribus ablata igne cremari ; nec superesse apud quem» libet ex his unum apicem, nisi fortè quisquis totius nominis » Christiani dignitate, anathemate perculsus, carere voluerit. » Accendatur etiam tuæ zelus pietatis etc. » Sicque prosequitur Pontifex, rogans Imperatorem, ut ipse suis etiam Edictis pœna coerceret inobedientes. Apud Beyerling. verb. Dedecus lit. f. Concilium Tullense XIV. anno 860. Can. 4 confirmavit Canonem IV. Concilii Valentini III. qui de libris Scoti Erigenæ ita statuerat : « A pio Fidelium auditu penitus explodimus, et ut talia » et similia scripta caveantur, auctoritate Spiritûs Sancti interdi» cimus. » Leo IX. anno 1050, in Concilio Vercellensi sub anathemate pariter damnavit librum Scoti de Corpore Christi. Honorius III. anno 1225, confirmans Acta Concilii Senonensis, proscripsit alium præfati Scoti librum de Naturis. Lanfranc. de Corp. Dom. c. 4. Præterea in Concilio Romano sub Nicolao II. anno 1059. Berengarius, ejuratis erroribus, adducere omnes suos suorumque libros coactus est, qui omnes concremati fuerunt. Lanfranc. loc. cit. In Concilio Suessionensi anno 1121, coactus est Petrus Abelardus sua scripta propriis manibus igni committere. Gaufrid. in Vita S. Bernardi l. 3. c. 5. Innocentius II. sub excommunicatione mandavit, ut qui haberet libros præfati Abelardi, et Arnaldi à Brixia, illos statim combureret. Extat in Concilio Lateranensi in fine. Idemque præceptum datum fuit anno 1140, in Concilio Senensi. Apud S. Bernard. ep. 115. ad Yvonem Card. Idem de libris Gilberti Porretani statuit Eugenius III. anno 1148, in Concilio Rhemensi, ut refert Gaufridus dicens : « Dominus Papa Apostolica auctoritate capitula ipsa damnavitè » districtè præcipiens, ne eumdem librum legere, vel transcribere » quis auderet. » Gaufrid. ap. Gravel. tom. 1. Hist. part. 4. Coll. 4. et ap. Nat. Alex. t. 13. p. 77.

VIII. Pariter Concilium Parisiense anno 1204, damnavit libros Davidis à Dinando : *Qui libri*, ait Rigordus, de Gestis Philip. apud Petav. in Prolog. c. 3. n. 8, et apud Natal. Alexand. tom. 16. p. 156, « jussi sunt omnes comburi ; et sub pœna excommu» nicationis cautum est in eodem Concilio, ne quis eos de cætero » scribere, legere præsumeret, vel quocumque modo habere. »

In concilio Toletano 1229, vetitum fuit, ne Laici cujuscumque generis et statûs penes se haberent, durante hæresi, quemcumque librum sacræ Scripturæ, exceptis Psalterio, et Breviario. Concil.

Toletan. Statut. 13. apud Harduin. tom. 7. Collect. col. 178. Et quoniam Hæreticorum est sacras Scripturas in vernaculam linguam vertere, ut illas modo suo interpretantes erroneè postmodum tradant suis addiscendas, ideo Synodus Biterrensis ann. 1245, (c. 36.) interdixit omnes Scripturæ libros vulgarem in linguam traductos. Idem statuerunt Concilia Hierosolymitanum, Mechliniense, Cameracense, et alia plura, quæ observari possunt in libro edito Parisiis anno 1661, ex præcepto Cleri Gallicani sub titulo : « Collectio Auctorum, qui ex professo sacræ Scripturæ in vulga- » rem linguam translationes damnarunt. » De hac re adest etiam quarta Regula Indicis. Insuper Papa Clemens XI. proscripsit Propositionem 79. Quesnellii, quæ dicebat : « Utile, ac necessa- » rium est omni tempore, omni loco, et omni personarum generi » studere, et cognoscere spiritum, et pietatem, et mysteria sacræ » Scripturæ. » Præterea Cancellarius Parisiensis, et Doctores regentes jussu Gregorii IX. libros Thalmudos publicè concremarunt. Nat. Alexand. Tom. 16. p. 41. Idem statuerunt Clemens IV. Honorius IV. Joannes XII. et alii, Vide Sixtum Senens. l. 2. tom. 1. p. 202, et ex sola Bibliotheca Judæorum, quæ erat Crémonæ, combusta sunt duodecim millia exemplaria. Insuper Julius III. Constitutione 23. *Cum sicut jus*, præcepit quoscumque Codices Judæorum ex eorum domibus eruendos et concremandos : Clemens VIII. Constitut. 20. *Cùm Hebræorum*, omnibus facultatem ademit, adhuc Inquisitoribus, et Legatis à Latere, imperciendi licentiam ad eos legendos.

IX. Alexander IV. Const. *Romanus Pontifex*, anno 1256. sub excommunicatione vetuit, ne quisque haberet scripta Guillelmi à Sancto Amore, mandavitque, ut intra octo dies illa comburerentur; et omnes paruerunt. Vide Guillelm. Nancium in Vita S. Ludov. ann. 1225. Pariter Petrus Tarraconensis Archiepiscopus auctoritate Alexandri V. anno 1260. sub anathemate libros Laurentii Lulli proscripsit; et cùm deinde anno 1376. Gregorius XI. prohibitionem confirmasset, Petrus Aragoniæ Rex de illa mœrens Pontificem rogavit, ut opus Lulli iterum examinaretur ab Episcopo Barcinonensi : sed hoc non obstante, proscriptio stetit, et Rex humiliter illi acquievit. Item Thomas Arundelius Archiepiscopus Cantuariensis, coacto Concilio Provinciali anno 1408. Oxoniæ, prohibuit sub excommunicatione, ne quis legeret aut haberet quemcumque librum ab Academia Oxoniensi, aut Cantabrigensi priùs non probatum. Pariter Joannes XXII. in Concilio Romano anno 1513. plures libros damnavit, Episcopis curam injungens, ut omnes illi concremarentur. Vide Labbè tom. 1. Conc. par. 2. et Natal. Alexand. t. 16. p. 231. Idemque mandatum renovavit Concilium Generale Constantiense anno 1415. His perspectis nequeo intelligere, qua fronte possint quidam asserere, Ecclesiæ tantùm esse censuram dare de pravis libris, non verò illos prohibere, et comburere.

CAPUT IV.

Respondetur inanibus Adversariorum objectionibus, quibus impugnatur librorum prohibitio ab Ecclesia indicta.

I. Diversi diversa objiciunt. Alii absolutè asserunt librorum prohibitionem per se nocuam et injustam esse. Alii concedunt quidem, ad Ecclesiam pertinere censuram ferre de libris, ad Principes verò lectionem eorum prohibere, illosque comburere. Alii demum utrumque Ecclesiæ concedunt, quòd possit nimirum libros damnare, et eorum lectionem interdicere, sed autumant prohibitiones, quæ hisce temporibus ab Ecclesia prodeunt, omnino esse irregulares, et à recto ordine aberrantes, ac proinde non posse conscientias obstringere. Singula discutiamus.

II. Objiciunt igitur I. Injustam esse librorum prohibitionem, ex illo Apostoli : « Omnia probate, quod bonum est tenete. » 1. Thess. 5. 21. Errat igitur Ecclesia Romana, temerè dicunt, librorum lectionem prohibendo, cum unicuique ex præcepto Apostoli datum sit libros lectione probare, bona in eis inventa retinendo, mala autem reprobando.

III. Id confirmant auctoritate S. Hieronymi, qui cùm argueretur ab aliis, quòd Hæreticorum opera evolveret, sic respondit : « Si quis immurmurat, quare eorum explanationes legam, quorum dogmatibus non acquiesco, sciat me illud Apostoli libenter » audire : « Omnia probate, quod bonum est tenete... « Cur me » lacerant amici mei, et adversùs silentem crassæ sues grunniant? Meum propositum est Antiquos legere, probare singula, » retinere quæ bona sunt, et à Fide Catholicæ Ecclesiæ non recedere. » S. Hieron. ep. ad Miner. et Alexand. Confirmant deinde exemplis, et dictis Theophili, et Dionysii Alexandriæ Episcoporum : Theophilus enim, cùm reprehenderetur, quòd scripta Origenis legeret, reposuit : « Si quid boni in illis reperio, » illud excipio, si verò spinosum quid visum fuerit, hoc tanquam aculeatum prætereo. » Item Dionysius pariter reprehensus de lectione Hæreticorum, rem cum Deo in oratione conferens, cœlestem vocem audivit ei dicentem : « Lege omnia, » quæ in manus tuas veniunt; valebis enim omnia expendere, et » probare. » Hinc Dionysius legit, et aliis (fortè ipsum reprehendentibus) scripsit : « Acceptavi visionem hanc, tanquam » Apostolicæ voci conformem. » Apud Euseb. Hist. l. 7. c. 7.

IV. Addunt, quòd etiam Hormisdas Papa lectionem librorum pravorum non reprobavit, imò laudavit, eo quòd aliàs non bene possent errores confutari, nec vitari; sic enim dixit : « Nec tamen improbatur diligentia per multa discurrens, sed animus à » veritate declinans. Sæpe de his necessaria providetur, de quo » ipse æmuli convincantur, instructio. Nec vitio dari potest nosse, quod fugias : atque ideo non legentes incongrua in culpam

» veniunt, sed sequentes. Quòd si ita non esset, nunquam Doctor » ille Gentium acquievisset nunciare Fidelibus: Omnia probate, » quod bonum est tenete. » Hormisdas epist. 70. ad Possessor. Quin et ipse Gelasius in Decreto supra laudato, eodem tempore quo damnata opera recensebat, sic ibidem annotavit : « Sed cùm » hæc ad Catholicorum manus advenerint; B. Pauli Apostoli » præcedat sententia : Omnia probate, quod bonum est tenete. » Hinc Fleury, et Van Espen inferunt Pontifices, ac ipsummet Gelasium libros notatos damnasse, non ut eorum lectio prohiberetur, sed ut illi cum prævenţione, et cautela legerentur : dum aliàs rigorosa prohibitio (ut aiunt) nonnisi perniciosa esse potest, eo quòd libertinos ipsa prohibitio magis ad lectionem impellit ; et contra aufert cordatis viris, ut possint errores qui serpunt annotare, et confutare.

V. Respondetur. Et primò, quoad textum illum Apostoli, *Omnia autem probate*, etc. communiter dictum illud explicatur à Commentatoribus, Estio, Cornelio à Lapide, Ugone, Natal. Alexand. Tirino, et aliis; nimirum quòd omnia, quæ dubia et incerta sunt, examine et probatione indigent, prout erant quædam prophetiæ, de quibus sermonem fecerat Apostolus in versu præcedenti, ubi dixerat : *Prophetias nolite spernere;* has voluit B. Paulus judicari, an veræ fuerint aut falsæ; jampridem enim ab ipso Domino (Deuter. 13. 3.) mandatum fuit, ne Pseudo-Prophetæ à Fidelibus audirentur; Tertullianus autem miserè in hæresim impegit, quia Montani, et insanarum Mulierum somnia ut prophetias habuit. Non igitur, inquit Estius, de omnibus doctrinis verba illa dixit Apostolus, sed tantùm de iis, quæ de novo proferebantur à Fratribus, et nondum probatæ erant ; hæc enim dijudicari oportebat, secundùm id, quod idem Paulus præcepit Corinthiis scribens : « Prophetæ duo aut tres dicant, et » cæteri dijudicent. » Cor. 14. Ea verò, quæ ab ipso, aut ab aliis tradita erant Apostolis, non dijudicari vult, sed teneri ; ut in 2. ad Thessal. c. 2. inquit : « Tenete traditiones, quas didicistis. Et 1. » Cor. 11. Laudo vos, quòd... sicut tradidi vobis, præcepta mea » tenetis. » Præterea dicit Natalis Alexander, probare doctrinas librorum, non unicuique commissum est, sed tantùm Episcopis quos Spiritus Sanctus Ecclesiæ Dei præfecit, et maximè summo Pontifici Christi Vicario, ac totius Gregis Christi supremo Pastori. Pravi autem libri non damnantur ab Ecclesia nisi post diligens examen; nullum igitur judicium aliud de illis operibus exspectandum, quæ jam Ecclesia improbata judicavit.

VI. Quod verò ad S. Hieronymum attinet, certum est, quòd ipsemet Sanctus Doctor lectionem pravorum librorum constanter reprobaverit, in quadam enim Epistola ipse scripsit : « Doctorum hominum tractatus lege, eorum dumtaxat, quorum fides » nota est ; non necesse habes aurum in luto quærere. » S. Hieron. Epist. 10. ad Furiam. Hancque Epistolam animadvertens Marianus Victor, sic annotavit : « Ubique sanctissimus Vir » inculcat, ut ab Hæreticorum apocriphisque voluminibus absti-

» neamus; et improbat rationem, qua prætenditur aurum ex » luto quæri. » In Oper. S. Hieron. t. 1. p. 10. in chol. Præterea S. Hieron. summis celebravit laudibus Decreta Eusebii, et Dionysii Alexandrini, quibus à lectione librorum Origenis Fideles arcebantur. Præterea ipse Hieronymus auctor fuit, ut iidem Origenis libri proscriberentur à Venerio Episcopo Mediolanensi, et à Pontifice Anastasio, cujus deinde Decretum undique ipsemet propagavit. S. Hieron. Ep. 78. ad Pammach. Ipsemet præterea laudat Pammachium, qui cùm legisset Origenis Principia, « Exhorruit, et reclusit scrinio, ne prolati in vulgus » multorum animos vulnerarent. » Idem Ep. 59. ad Avitum. Tandem testatur, se exemplar Origenis olim à se translatum nulli unquam præbuisse, ex quo notat Commentator : « Au- » diant hæc qui Hæreticorum libros passim sibi legendos fore » contendunt, et salubrem Parentis Ecclesiæ prohibitionem des- » piciunt; venenum enim aureo etiam haustum poculo semper » nocet. » Marian. Vict. in præf. Epist. Scribit alibi idem Hieronymus hæc magni ponderis verba : « Meliùs est aliquid nescire, » quàm cum periculo discere. » S. Hieron. Reg. Monach. t. 9. Edit. Col. p. 198. Alibi demum, ut alia prætereamus, sic gravissimè monet. « Nemo ad Lupanar mittit Virgines suas, quamvis quæ- » dam ibi reperiri possent de turpi corruptione lugentes : nemo Hæ- » redem suum latronum turbæ committit, ut discat audaciam : nemo » in perforatam intrat cymbam, ut discat vitare naufragium; et ad » planum prostibulum, hæresibus plenum volumen, animam di- » riges immunem doli, ut ibi discas catholicam veritatem ? » Idem S. Hier. apud Sixtum Senens. l. 2. t. 1.

VII. Quòd si uno illo in loco ab Adversariis objecto diversimode S. Doctor sentire videatur, hoc nimio ejus ardori parcendum, quo à Rufino et aliis impetebatur. Hinc non desunt, qui de hujusmodi lectione Hieronymum reprehendunt. Vid. Christian. Lupum... Et ipsemet adhuc fatetur de tali re à Domino fuisse correptum, ac etiam flagellis coercitum. S. Hieron. in Reg. Monach. Scribunt alii, Hieronymum libros quoscumque legisse propter Ecclesiæ necessitatem, et de licentia saltem tacita Damasi, aliorumque Pontificum. Cæterùm sciendum est, quòd tunc temporis magna vertebat controversia inter Episcopos, an permittenda, aut vetanda foret Operum Origenis lectio? Negabat Theophilus Episcopus Alexandriæ, et Epiphanius Salaminæ in Cypro, quorum tamen decreta erant tantùm particularia pro suis Ecclesiis. Affirmabat autem Eusebius (qui tunc Apologiam de libris Origenis tradiderat), item Chrysostomus, Theotimus, Cassiodorus, et alii, ac ipse Hieronymus, dummodo cautè atque à paucis peritis præfati libri legerentur. Adde, quòd lectio ipsorum non erat usque tunc damnata; quis dubitat, quin si ipsa ab Ecclesia fuisset vetita, Hieronymus Ecclesiæ paruisset?

VIII. Quod autem ad Theophilum Alexandriæ Patriarcham pertinet, respondetur, quòd, licèt ipse immunem se diceret ab omni reprehensione, quia in lectione librorum Origenis cautè se

gerebat, omnino reprobando quæ prava videbantur; attamen refert Socrates, Hist. l. 6. c. 17. Theophilum nihilominus damnatum fuisse à Concilio, nec excusationes ab eo allatas fuisse admissas. Si igitur hic Patriarcha damnatus fuit, eo quòd libros nondum vetitos legerit, quisque videre potest, qualis fuerit Orientalium sensus circa lectionem librorum jam proscriptorum. Quod verò adducunt Adversarii de Dionysio, id multò longiùs eorum causam infirmat, quàm adjuvat. Relege, benigne Lector, quæ de hoc diximus cap. II. n. 5. ubi retulimus quòd Dionysius non ausus sit legere Hæreticorum libros, nisi Divina visione, et voce confirmatus; et nihilominus adhuc à suis apud Pontificem accusatus fuit, qui non omisit eum de hoc reprehendere, prohibuitque, ne deinde hujusmodi lectionem prosequeretur. Mira res! primis illis Ecclesiæ sæculis, quando paucissimi habebantur Sacræ Scripturæ Explanatores, si vel Patriarcha opera legisset alicujus magni nominis Interpretis, qui in aliquem errorem incidisset, scandalo erat Fidelibus, et reprehendebatur, et deferebatur, et damnabatur: et hodie, cum SS. Patribus, et multis affluamus Explanatoribus, in quorum operibus doctiùs, quàm in libris Hæreticorum veritates elucidantur, inveniuntur homines Ecclesiam criminantes, quòd librorum erroribus infectorum ovibus suis lectionem prohibeat!

IX. Scripta demum ab Hormisda nobis opposita minimè obsunt: non enim Pontifex ignorare potuit traditionem Ecclesiæ, Conciliorum Canones, Decessorumque Decreta, nempe Leonis aliorumque Pontificum, et multò minùs Decretum Gelasii, quod ipsemet et Hormisdas in eadem sua commendat Epistola. Ipse insuper ibidem adnotat, Gennadii libros ab Ecclesia non recipi. Insuper ipsemet Fideles à lectione librorum Manichæorum, aliorumque Hæreticorum compescuit. Vid. Platinam in Hormisdam apud Beyerling. Verb. Dedecus. Quod autem Hormisda scripsit Possessori, nempe, « Non legentes incongrua in culpam » veniunt, sed sequentes, » illud quidem scribit sine præjudicio prohibitionis damnatorum librorum. Fervente Constantinopoli magna controversia circa Gennadii librum, bene poterat Possessor Episcopus eum legere, etsi novisset damnatum; quandoquidem Concilium Carthaginense (ut supra diximus) non diu ante celebratum, decreverat, posse Episcopos legere damnatos libros Hæreticorum *pro necessitate, et tempore:* quantò magis igitur legere poterat Possessor, tempore quo liber Gennadii nondum fuerat damnatus. Nolebat autem ipse illum legere, nimis in ea ita scrupulis indulgens; at de hoc ab Hormisda fuit exprobratus, propter illud Apostoli monitum, *omnia probate;* opus est enim, ut Pastores aliqua probent, ac deinde oves instruant de iis, quæ tenere, et quæ abjicere debeant. Dicere autem cum Adversariis, quòd stricta librorum prohibitio non potest esse nisi perniciosa, eo quòd Libertinos magis ad legendum impellat: hoc argumentum infringit omnia Ecclesiæ, imò ipsius Dei mandata. Hæc quidem est misera hominum conditio, ut vetita avidiùs patrare cupiant,

juxta vulgare illud proverbium; *Prohibitio generat appetitum.* Sed hoc non evenit, ut ait Chrysostomus, Hom. 10. in Epist. ad Rom. ob legis naturam, sed propter eorum, qui legi tenentur parere, defectum. Augustinus dixit; Auxit prohibitio desiderium, Serm. 4. de Verbis Apostoli. Et alibi: « Hoc ipsum quod concupiscitur, fit jucundius, cùm vetatur. » Ibidem c. 10. Sed quid inde? Numquid justa præcepta ex hoc erunt perniciosa, ac proinde permittendum erit, ut homines agant quidquid velint?

X. Præfatum hoc ridiculum argumentum primus proposuit petulans Petrus Soave; sed illud egregiè diluit Cardinalis Pallavicinus, dicens, quòd licèt lectio noxia librorum per se à natura sit vetita, tamen valde prodest ad vitandos lapsus injuncta Ecclesiæ prohibitio; « *Imperchioccè* (sunt verba Pallavicini) *maggiori* » *peccati si schifano, mentre innumerabili persone per ubbidienza* » *rattenendosi da si fatti libri, rimangon liberi dal male, in cui le* » *trarrebbe improvedutamente una tal lezione. Nè si scorge bas-* » *tante in pratica il rimetter ciò alla conscienza di ciascuno, il* » *quale consideri, se un tal libro il ponga in lubrico di caduta, onde* » *sia in obligazione di non usarlo. Questo pericolo mal si conosce,* » *se non tardi, ed ea rea prova. Di molte opere à molti non è nota* » *la contenenza prima della lezione. Onde a ciò troppa è la fidanza* » *che ha l'Uomo si del suo sapere, che del suo potere: ciascheduno* » *si persuade, che da niun seduttore sara ingannato, da niun vis-* » *chio sarà impaniato. Le istorie che raccontano ciò che una* » *volta fu, è le favole che rappresentano ciò che molte volte suol* » *essere, son piene di esempi, i quali insegnano, quanta in ciò sia* » *la presunzione degli Uomini avanti al fatto, quanta la debolezza* » *nel fatto; senza che la proibizione de libri cattivi porta insieme* » *due altri saluteevoli, e considerabili effetti: l'uno è che il timore* » *di questa autentica nota ritiene molti dallo scriverli, o dal diver-* » *garli: l'altro che ella col difficoltarne lo spaccio, ritrae gli* » *Stampatori dall' impressione, ed i Librai dalla compera; onde la* » *trista erba per difetto di coltivatori a poco a poco si dirada, emuore;* » *e le penne, i torchi, et le botteghe son invitate dall' esca dell'* » *utilità ad impiegarsi solo in opere profitteevoli.* » Quamvis igitur aliquando alicui viro pio prodesse poterit legere pravum librum erroribus notatum, nihilominus (generaliter loquendo) magis expedit ab hujusmodi lectione homines removere, ut illusionum periculum vitetur, aut saltem, ne ipsorum exemplo Libertini ad legenda inducantur ea, quæ facilè subversionis causa eis esse poterunt.

XI. Objiciunt II. per librorum prohibitionem, ac multò magis per eorum concrematione ipsam Rempublicam lædi, et ideo plures maximam subire bonorum ac famæ jacturam; hinc illas nonnisi à sæculari Principe posse imperari, ad quem unicè spectat super bona temporalia jurisdictionem exercere. Addunt, quòd Ecclesia nonnisi posterioribus hisce sæculis hujusmodi negotiis se immiscuit, quamvis enim, ait Petrus Soave, apud Pallavic. Hist. Trid. p. 2. l. 15. c. 18. Ecclesia semper libros malos dam-

naverit, eorumdem tamen prohibitio et concrematio nonnisi per Principes legitur imperata, ut apparet ex prohibitione librorum Arii vetitorum à Constantino, Nestorii à Theodosio, Prophyrii à Justiniano, Eutychetis à Valentiniano et Martiano, Pelagii ab Honorio, ac tandem Lutheranorum à Carolo V. Nec nisi seculo XIII Ecclesiam hanc jurisdictionem usurpasse asserunt, tempore quo in Concilio Tolosano prima vice ipsa Fidelibus interdixit Sacræ Scripturæ lectionem.

XII. Respondetur. Jam supra Cap. II et III satis evidenter ostensum est, ad Ecclesiam præcipuè pertinere libros, qui Fidem vel mores offendunt, prohibere, cùm ipsi Ecclesiæ præcipuè incumbat oves suas à venenatis pascuis removere, et hanc jurisdictionem jam à primis seculis innumeris exemplis demonstravimus semper exercuisse interdicendi et concremandi libros nocuæ lectionis, ipsis videntibus et comprobantibus piis Principibus. Quòd si aliquando Principes libros Fidei aut moribus adverso proscripserunt, aut concremarunt, hoc fecerunt ad petitionem Ecclesiæ, ut sua potestate coercerent renuentes Ecclesiæ, canonibus se subjicere, prout Constantinus ex præcepto Concilii Nicæni scripta Arii abolere mandavit. Reynauld. de Bon. et mal. I. p. 3. Erot. 2. n. 466. Barbosa de Off. Ep. p. 3. All. 50. Honorius libros Pelagianorum, instantibus Zozimo et Bonifacio Episcopis. Vid. Cap. III. Theodosius et Valentinianus libros Nestorii, et Porphyrii, postulante Concilio Ephesino. Ibidem. Justinianus libros Severi, petentibus Patribus Consilii Constantinopolitani. Ibidem. Basilius scripta Photii ad instantiam Adriani Papæ, qui illa priùs damnaverat, et ex Oriente transmissa Romæ ignibus tradidit. Ibid. Ludovicus Pius librum Claudii à Sorino ex Episcoporum judicio commisit igni. Idemque fecit S. Ludovicus Rex de libris Thalmudicis judicio Innocentii IV.

XIII. Saltem omnes libri, qui à Principibus damnati fuerunt, priùs ab Ecclesia fuerunt interdicti. Sic libri Eutychianorum proscripti à Marciano, antea jam à Concilio Chalcedonensi (cui Imperator interfuit) fuerunt vetiti. Libri Wicleffi damnati à Riccardo II Angliæ Rege, jam priùs à Gregorio XI fuerant damnati. Et idem accidit de libris Novatorum à Carolo V proscriptis. Porro ipsimet Principes fatentur, se gladium habere ad Canones Ecclesiæ custodiendos; sic enim declaravit Childebertus Rex: « Quia necesse est ut plebs, quæ Sacerdotis præcepta non » ita ut oportet custodit, nostro etiam corrigatur imperio. » Constitutio Childeberti in Capit. in Labbè t. 6. Concil. col. 487. Ludovicus VII Galliarum Rex; « Quare digna vox est majes- » tate Regnantis, Dei servum et Ecclesiæ defensorem se Prin- » cipem profiteri. » Epist. Ludov. VII ap. Baluz. in Addit. ad lib. de Concord. Petr. de Marca. Concedimus, alii opponunt posse Ecclesiam prohibere libros Religionem impugnantes, sed quo jure Ecclesia poterit sibi potestatem arrogare proscribendi libros de Philosophia, vel de aliis materiebus tractantes? At istis sapienter respondit Cardinalis de Luca inquiens: « Quamvis

» impium vulgus hanc prohibitionem ad solos libros, qui Fidei » dogmata continent restringere satagat, quasi quòd ea quæ » mores, vel pietatem, sive Ecclesiasticam potestatem seu liber- » tatem concernunt, ad Fidem non pertineant : prorsus tamen » erronea est hæc opinio, quæ ignorantiæ et malitiæ filia est, » quoniam ista sunt semina hæresum, vel schismatum, vel ra- » dices, vel præparationes. » Card. de Luca Theatr. Verit. et Just. tom. 15. p. 2. d. 19. à n. 10. Confirmatur, quod dicimus, ex Decretali die 4 Mart. ann. 1755, emanata à Benedicto XIV, et directa ad Episcopos Regni Poloniæ (vide in Bullar. ejusd. Benedicti tom. 4); ibi loquens Pontifex de quodam libro edito à P. de Borde Congregationis Oratorii in Gallia, in quo Auctor « labefactat (verba sunt Decretalis) potestatem Ecclesiæ à » Christo Domino collatam, non solùm dirigendi, sed etiam ju- » bendi per leges, et contumaces exteriori judicio et pœnis coer- » cendi, Ecclesiasticum ministerium ita seculari Dominationi » subjiciens, ut ad hanc spectare pronunciet de externa omni ac » sensibili gubernatione cognoscere ac judicare. Hoc pravum ac » perniciosum systema jampridem à Joanne XXII, in Constitu- » tione, » licet juxta doctrinam, « reprobatum, ac pro hæretico » expressè damnatum, » ut testatur, Benedictus iterum damnat, præfatique Auctoris propositiones, impias et hæreticas declarat.

XIV. Objiciunt III. non rarò censuras librorum committi viris imperitis, aut maledicis, et invidis, qui de rebus scriptis vel nesciunt judicare, vel quibus Auctores sunt exosi, et ideo, ipsi, salebras in plano quærentes, sive benè sive malè Auctor scripserit, damnandum esse volunt, ut loquuntur Raynaudus, *de bonis et mal. lib. p.* 3. *Erot.* 3. *n.* 512. et Ludovicus Muratorius, *Buon-Gusto. p.* 2. *c.* 1. Et sic opera Ven. Bellarmini fuerunt vetita. *Fuligat in Vita Bellarm. c.* 11. Sic etiam scripta S. Thomæ fuerunt sub anathematis fulmine interdicta à quodam Episcopo Parisiensi, *Raynaud. l. c. n.* 579. Quapropter referunt Pium II Francorum Regem sic monuisse Carolum VII, Filium, ut refert Launojus (*Vide apud Launojum.*) « Obsecro, carissime Fili, ut » Doctoribus Sedis Apostolicæ semper non credas; multa illorum » passionibus tribuas. » Hinc dicunt, quòd ad errores fraudesque vitandas omnino opus est, ut in prohibitione librorum Auctores, vel alii pro ipsis audiantur, qui operum tueantur partes; agitur enim de re gravi, nimirum de fama Scriptoris, et de ejus non levi damno propter editionem libri jam perfectam : ideo pertinet ad substantiam judicii, ut reus citetur et audiatur, juxta ipsorum Canonum præscriptum; nam in Clementina *Pastoralis* sic dicitur : « Dicine ergo sententia meruit, quæ à Judice,.. in absen- » tem, nec citatum legitimè, ac inauditum per consequens et » indefensum, non maturo fuit judicio, sed præcipitio promul- » gata? » Idem pluries et fortiùs per Leges civiles præscribitur. Non potuit igitur Ecclesia Romana retractare, quod lex Gentium et Imperatorum, Canones, item natura, et ipse Deus præceperunt. Nec aliter, dicunt, se gessisse Ecclesiam; in Concilio enim

Lateranensi IV. ubi de libro Joakim agebatur, qui è vivis discesserat, ejus Monachi pro ipso auditi fuerunt. In Concilio Basileensi, cùm damnandus esset cujusdam Augustini liber, Auctor citatus fuit, quamvis ille ita postea non accesserit. Pariter in Concilio Tridentino, quoniam singulos Auctores citare impossibile erat, facta est generalis citatio per edictum eorum, de quorum libris agebatur : et sic in similibus casibus pariter actum est.

XV. Respondemus : Fatemur quidem, in damnatione librorum errores et fraudes intervenire posse, sicut in aliis omnibus humanis judiciis : sed quid inde? numquid ideo legitimæ auctoritati minimè parendum? Hoc unum inde deduci potest, scilicet probos et peritos seligendos esse Censores; et hoc jam ab Ecclesia præstatur. Ad id firmandum oportet hîc rectum exponere ordinem, quo Ecclesia in prohibitione librorum cautissimè se gerit. Primis Ecclesiæ seculis tantùm à Pontificibus vel Conciliis, vel Episcopis scripta perniciosa proscribendi mos erat; sed ubi Hæretici excreverunt, eorumque libri latiùs diffundebantur, necesse judicatum fuit novis malis novis remediis occurrere. Ideo Ecclesia Congregationes priùs Inquisitorum, et deinde Indicis statuit, quibus Librorum examen et facultatem eos prohibendi commisit. Primus omnium Innocentius III ann. 1204. contra Albigenses Hæreticos, Tolosanam Provinciam infestantes misit Inquisitores, cum potestate in eos procedendi, eorumque libros prohibendi, ac concremandi. Idem confirmarunt postea alii Pontifices pro aliis Provinciis. Et idem obtinuit ab Alexandro IV S. Ludovicus pro Gallia, et à Pio IV Carolus V pro Hispania, aliisque suis ditionibus. Philippus II idem Tribunal Inquisitionis voluit et in nostro Regno Neapolitano constitui, sed Neapolitani, qui semper erga Romanam Ecclesiam summa fuerunt fidelitate affecti, et in Fide Catholica stabiles, ab eo tanquam non necessario, ac fidelitati suæ quodammodo injurioso, instantibus precibus, magnoque conatu exemptionem impetrarunt.

XVI. Paulus autem III anno 1552. in Bulla 34. quæ incipit *Licet ab initio*, statuit Romæ Congregationem Generalis Inquisitionis, cui pravos libros prohibendi curam imposuit; licèt enim damnatio librorum nunc sit Congregationis Indicis, quæ postea erecta fuit, attamen etiam nunc prævalet illi Congregatio Inquisitionis, adeo ut plures libri, quorum lectio à Congregatione Indicis permittebatur vel damnabatur, postmodum à Congregatione Inquisitionis damnati sint vel permissi. Benedictus autem XIV in Bulla, *Sollicita ac provida*, edita anno 1753 die 9 Julii (vide in Bullar. tom. 4. n. 19.) statuit Canones, vel potiùs antiquos (jam olim statutos, saltem æquivalenter) renovavit, circa optimum regimen in libris examinandis, et prohibendis. Primùm enim in Congregatione (juxta præscripta) liber tradendus est uni ex Consultoribus, sive Qualificatoribus, qui illum expendere debet, censuramque signare, errores annotando. Deinde idem liber alteri traditur Revisori, suppresso primi Censoris nomine,

ut alter liberiùs judicium suum exponat. Si Censor secundus primo assentitur, tunc liber ad singulos Consultores mittitur, ut suum quisque suffragium præbeat : sin autem, adhibetur tertius Revisor. Postea liber cum Censura, et Consultorum suffragiis ad Cardinales transmittitur, ut hi in Congregatione de re definitivè pronuncient. Demum acta omnia ad Pontificem referuntur, cujus judicio res absolvitur. Quandoque etiam Pontifex ob rei gravitatem judicium coram seipso habendum mandat.

XVII. Quod autem ad Congregationem Indicis pertinet, sciendum, quòd cùm Novatores transacto seculo XVI Occidentem impiis libris repleverint, et eorum damnationes ad Fidelium notitiam, maximè propter bella, difficilè possent pervenire, opus fuit ut vetitorum librorum Index efformaretur. Hinc Paulus IV, anno 1557, Inquisitoribus mandavit, ut hunc Indicem conficerent, qui tunc confectus fuit, et anno 1559 jussu ejusdem Pauli evulgatus. At quia in Indice illo melior methodus, aliæque declarationes, ac plurium aliorum librorum et Auctorum nomina desiderabantur; hinc Pius IV, Patribus Synodi Tridentinæ, quæ tunc celebratur, commisit novum Indicem efformandum. Concilium 18 Patres ad hoc selegit, qui opus perfecerunt, detuleruntque; at quia Patres nimiùm fatigati de reditu erant solliciti, et jam aliqui discesserant, rem ad judicium Pontificis unà cum Regulis jam elaboratis absolvendam remiserunt.

XVIII. Proinde Pius IV, adhibitis pluribus doctissimis Prælatis, Indicem perfecit, ac mandavit ut ab omnibus Fidelibus cum suis Regulis ubique observaretur; decrevitque, ut si quis deinde librum aliquem propter falsi dogmatis suspicionem damnatum legeret, vel haberet, ipso jure in excommunicationem incideret, et in eum tanquam de hæresi suspectum procedendum esset; qui autem libros alia de causa vetitos legeret, præter peccati mortalis reatum, Episcoporum arbitrio severè se nosceret puniendum : ita in Bulla præfati Pii IV *Dominici Gregis*, data 24 Martii 1544. Deinde Philippus II, Rex Hispaniarum, Neapolis, etc., die 15 Febr. 1569, Edictum emanavit; Edictum Phil. II exstat apud Van Espen part. 1. tit. 22. de Congr. Cardin. c. 4. n. 34. et apud Haræum in Annat. Belg. ad ann. 1560, quo præcepit Indicem Romanum præfatum, prout à Pontifici fuerat publicatus, ab omnibus suis Regnis recipi et observari; ipsumque ad omnia Concilia Regia transmitti, ut per Provincias more solito publicaretur; quod in Regno Neapolitano sine contradictione factum est.

XIX. Postmodum, cùm libri perniciosæ lectionis magno in numero undique ederentur, nec Congregatio Generalis Inquisitionis sufficeret ad eos examinandos, S. Pius V (ut asserit Benedict. XIV in laudata Bulla, *Sollicita*) operæ pretium duxit novam Romæ Congregationem instituere, appellatam Indicis, quæ in id unicè incumberet, ut Ecclesiam à pravis libris expurgaret; eamque confirmarunt Gregor. XIII, Sixtus V et Clemens VIII. qui Clemens insuper anno 1594 præfatum Indicem, multis libris aliquibusque declarationibus adauctum, iterum per totum

Orbem publicari mandavit; addens aliam excommunicationem contra legentes libros Hæreticorum, licèt ipsi libri errorem non continerent, nisi priùs approbati fuerint, et contra legentes libros Catholicorum de hæresi suspectos.

XX. Refert hîc breviter adnotare Regulas Indicis, ut noscatur quàm rectæ sint et necessariæ ad commune bonum. 1. Libri omnes ante annum 1515 damnati, etiamsi in Indice descripti non reperiantur, declarantur vetiti. 2. Libri omnes eorum, qui Capita vel Duces fuerunt Hæreticorum, omnino vetantur; et etiam omnes alii Hæreticorum libri de Religione tractantes; cæteri autem Hæreticorum permitti possunt, modò fuerint examinati et probati. 3. Scripturæ, et libri controversiarum in lingua vernacula non permittantur, sine permissione autem legi non possunt. 4. *Lexica, Concordantiæ, Indices,* et alia hujusmodi, in quibus pene nihil Auctoris hæretici habetur, probata permitti possunt. 5. Libri obscœna tractantes absolutè prohibentur, quamvis non inveniantur in Indice descripti. 6. Pariter vetantur omnes libri, et scripta Necromantiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyromantiæ, Honomantiæ, Chiromantiæ, Astrologiæ judiciariæ, et omnia alia in quibus continentur sortilegia, veneficia, ac auspicia : et contra hæc legentes vel habentes procedi potest tanquam suspectos de hæresi. 7. In impressione Scripturarum, et aliorum librorum servandum est statutum in Concilio Lateranensi sess. 10, nempe ut non imprimantur, nisi ex Superiorum permissione. Tum regulæ traduntur pro visitatione Bibliothecarum, et Typographiarum : item instructiones pro Episcopis, Bibliopolis, etc. Demum declaratur, quòd legentes vel habentes librum propter falsi dogmatis suspicionem damnatum, ipso facto incurrunt excommunicationem : qui autem alia de causa damnatum legerit vel habuerit, præter peccati mortalis reatum, erit severè ab Episcopo puniendus.

XXI. Congregationis igitur Indicis est, ut fusè declarat Benedict. XIV in cit. Bulla *Sollicita,* §. 1. in examen vocare libros, de quorum prohibitione vel permissione deliberari debet. In hac Congregatione plures adsunt Consultores, et Relatores selecti ex utroque Clero Sæculari et Regulari, atque plures Cardinales à Pontifice Congregationi adscripti. Antequam censura ad Congregationem Cardinalium feratur, alia Congregatio privata sive præparatoria habenda est, cui sex assistunt consultores, cum Magistro Sacri Palatii, et Secretario, cui incumbit vota Consultorum in scriptis adnotare, ut deinde in Congregatione Cardinalium unà cum Relatorum censura omnia referat. Præter id novissimè præfatus Benedict. XIV, §. 9. statuit, ut cùm de libro agitur Auctoris Catholici, qui sit integræ famæ, et clari nominis, vel ob alios editos libros, vel fortè ob ipsum, qui in examen adducitur, et hunc quidem proscribi oporteat, præ oculis habeatur jamdiu recepta consuetudo prohibendi librum, adjecta clausula, *Donec corrigatur,* si locum habere possit; ac suspensa Decreti publicatione, ut res antea cum Auctore, vel altero pro eo communicetur.

Si noluerit emendari, vel nullus compareat, Decretum edatur, si verò emendatur, priora tantùm exemplaria vetentur. De cætero sequenti §. 10. declarat non esse opus Auctores in judicium vocare, ac ideo minimè improbandas librorum prohibitiones inauditis Auctoribus indictas : optans nihilominus illud in posterum servari, nempe quod sæpe aliàs eadem Congregatio facere consuevit, ut quando res est de Auctore Catholico aliqua fama illustri, ejusque opus (demptis demendis) prodesse possit, vel Auctor audiatur, vel unus ex Consultoribus designetur, qui ex Officio opus patrocinetur. Subdit tamen §. 11. hanc Regulam non esse adhibendam, cùm agitur de hæretico libro, in quo errores Auctor consultò tradit, vel de aliquo alio opere in quo rectæ morum regulæ labefactantur, ac vitiis fomenta præbentur. Deinde dicit, ut ambigua dicta Catholici probatique Auctoris in æquam partem accipiantur. Loquendo autem de libris in quibus dogmata Religioni vel moribus exitiosa referuntur, absque eo, quòd Auctor ea refutandi curam in se recipiat (quod novum vocat seducendi genus), mandat, ut Revisores in id diligenter intendant, ut vel hujusmodi libri emendentur, vel in Indicem referantur.

XXII. Tandem §. 22. valde exprobrat libros, in quibus « Auc- » tores dissidentes... (verba sunt Pontificis) se conviciis proscin- » dunt, aliorum opiniones nondum ab Ecclesia damnatas censura » perstringunt, Adversarios eorumque... Cœtus sugillant, et pro » ridiculis ducunt : magno equidem bonorum scandalo, Hæreti- » corum verò contemptu ; qui.... Catholicis se mutuò laceranti- » bus, plane triumphant. Et si verò fieri non posse intelligamus, » ut disputationes omnes è Mundo tollantur.... compertum præ- » terea Nobis sit magnam aliquando utilitatem ex iis capi posse ; » modum tamen in defendendis opinionibus servari meritò volu- » mus. » Subditque §. 23. id jam præscriptum fuisse ab Innocentio XI in Decreto, ubi dictum fuit : « In virtute sanctæ obedien- » tiæ... præcipit, ut tam in libris... quàm in thesibus etc. caveant » ab omni censura et nota, necnon à quibuscumque conviciis » contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos controver- » tuntur, donec à S. Sede recognitæ sint, et super eis judicium » proferatur. » Deinde prosequitur Benedictus : « Cohibeatur » itaque ea Scriptorum licentia, qui (ut dixit. S. Augustinus lib. » 12. Conf. c. 25. n. 34. » Sententiam suam amantes, non quia vera est, sed quia sua est) « aliorum opiniones non modò impro- » bant, sed.... etiam notant, atque traducunt. Non feratur om- » nino, privatas sententias, veluti certa.... Ecclesiæ dogmata, à » quopiam in libris obstrudi, oppositas verò erroris insimulari. » In quam Scriptorum licentiam, præcipit Pontifex, ut Revisores librorum « pro munere suo censuram intendant, eamque Congre- » gationis Cardinalibus cognoscendam subjiciant, ut eam pro zelo » suo, et potestate coerceant. »

XXIII. Inspice igitur, benevole Lector, quàm cautè ac maturè, in hujusmodi examine, et prohibitione librorum Mater Ecclesia procedat. Ad ea verò, quæ scripserunt Raynaudus, et Murato-

rius, respondetur, hos Auctores non de legitima prohibitione locutos, sed tantùm de aliqua prohibitione facta à quodam màledico Inquisitore sive Censore. Cæterùm ipsi Raynaudus et Muratorius, Raynaud. de malis ac bon. lib. etc. Erotem. 2. jurisdictionem Ecclesiæ ad obligationem proscribendi libros infectos multis confirmant : « Exploratum est (inquit Muratorius) nihil magis » futurum esse cordi pascentibus gregem Christi, quàm... averto tere ab ovili suo quæcumque venena, quoscumque lupos. Qui » ergo ferant perniciosos libros grassari passim?... Perniciosi » autem, minimèque ferendi sunt ii omnes libri, in quibus aut » corrumpitur doctrina... aut justitia desideratur, aut caritas, » aut prudentia... In his autem omnibus locum habere debet » Ecclesiasticorum judicum, et Apostolicæ præsertim Sedis, atque Conciliorum auctoritas... Audiendi porro non sunt Hæretici, qui Ecclesiasticis Pastoribus irascuntur, et malè quotidie » dicunt propter usum istiusmodi juris ; parum sanè æqui dum » Ecclesiæ ac Deo negant, quod ipsi in suis Urbibus propter tem» poraria commoda faciendum putant. » Contra verò mœrens de aliquibus Censoribus, qui objurgandi aliorum scripta desiderio abrepti facilè et sæpe injustè libros erroribus notant, eos valde exprobrat. Protestatur tamen se non loqui de librorum prohibitionibus, quæ Romæ per sacras Congregationes emanant : de iis namque sic ait : « Nobis enim jam constat, neque Pontificibus » Maximis, neque supremis aliis Ecclesiæ Magistratibus isthæc » esse tribuenda. Nonnisi sanctissimè instituta sunt Tribunalia, » ad quæ deferantur pravi libri, eorumque Auctores. Optimis » item legibus armata fuere. »

XXIV. Respondetur autem ad alia supra objecta, quòd jure merito opusculum quoddam Bellarmini traditur fuisse vetitum. Opera autem S. Thomæ, si injustè ab uno Episcopo Gallicano damnata fuerunt, jam ab Ecclesia Romana undique commendantur. Quòd si quandoque aliquis liber inconsideratè proscriptus fuerit, id Ecclesiæ auctoritati non officit, nec Fideles ab onere obediendi excusat : hoc enim rarò accidit, et valde magis expedit equidem ad commune bonum, alicujus libri lectionem aliquando non damnandam damnari, quàm perniciosi libri damnandam lectionem permitti. Quòd autem Pius II Rex scripsisset, non semper Doctoribus Sedis Apostolicæ esse credendum, id iniquè asseritur : ipse enim Launojus (qui fuit multùm Romanæ Ecclesiæ infestus) confitetur, Launojus Ep. 14. p. 8. Animadv. 18. n. 537. et 538 verba illa legi in una sola editione Basileensi anno 1571 per Hæreticos elaborata ; sed in aliis omnibus tam vetustioribus, quàm recentioribus editionibus sic legi : « Unum » à te petimus, ut detractoribus Sedis Apostolicæ semper non » credas ; multa illorum passionibus tribuas. » Valde quidem dif» ferunt verba hæc ab aliis supra relatis. Ejusmodi verò *Detractores* sunt Van Espen, Fleury, Dupinus, præfatus Launojus, et alii similis furfuris Auctores.

XXV. Quod autem subdunt Adversarii, nempe opus esse ad

justum ferendum judicium, Auctores audire, priusquam ipsorum opera damnentur; dicimus, id nec oportere, nec expedire, ut jam olim judicarunt Patres Synodi Tridentinæ contra quosdam paucos Episcopos, qui omnino requirebant, ut Auctores audirentur; in hujusmodi enim judicio non de personis Scriptorum damnandis tractatur, sed de removendo damno, sive damni periculo, cui Fideles propter librorum illorum lectionem subesse possunt. Ad quid autem requiritur citatio Auctoris, ubi ipsa scripta ejus confessionem exhibent? *Cùm vitium,* ait Ludovicus Muratorius de Ingen. Moder. libro 2. capite 5, « satis apertum se dissimulari » non patiatur, et excusationi locum aufert, intrepidè sententia » feratur, et inauditis quoque Auctoribus, proscribantur libri. » Reipublicæ debetur isthæc medicina. » Minimè igitur opus, nec expediens est, ut audiantur Auctores, ubi ex iisdem libris potest judicium efformari, quòd eorum lectio noxia vel saltem periculosa aliis esse possit. Quamvis enim Auctor innoxiè scripserit, et deinde in bono sensu valeat scripta sua explicare, nihilominus bene potest et debet Ecclesia librum proscribere, si judicat, lectionem illius perniciem populis allaturam.

XXVI. Quæro, quid tunc ageret Auctor, si coram audiretur? Vel diceret, se catholico sensu fuisse locutum, vel opus non esse suum? Si primum, nihil id ei proderit ad damnationem operis vitandam, ubi aliqua propositio censetur posse aliis offendiculo esse, quamvis ipse innocens judicetur. Si secundum, neque id prohibitionem impedire valebit, cùm non Auctor damnationi subjiciendus sit, sed tantùm Fideles ab operis lectione removeri debent, prohibitio enim non tam libros respicit, quàm Fideles quos oportet ab eorum lectione avertere. « Nihil opus esse, inquit » Bened. XIV in Bulla cit. Sollicita, §. 10. Auctores in judi» cium vocare, ubi non quidem de eorum personis notandis agi» tur, sed de consulendo Fidelium indemnitati, atque avertendo » ab ipsis periculo, quod nocua librorum lectione facilè incurri» tur. Si qua verò ignominiæ labe Auctoris nomen ex eo aspergi » contingat, non id directè, sed obliquè ex libri damnatione con» sequi. Qua sanè ratione minimè improbandas censemus libro» rum prohibitiones inauditis Auctoribus factas, cùm præsertim » credendum sit, quidquid pro se ipso... potuisset Auctor afferre, » id minimè à... Judicibus ignoratum... fuisse. »

XXVII. Sed quid ampliùs de hoc dubitandum, cùm id semper ita fieri in Ecclesia consuevit? Ubi judicium (regula est) de persona faciendum, oportet personas audire: ubi autem de libro agitur, liber audiatur. Imò quid obest, quin ipse Auctor ex suis scriptis, quando manifestè sunt impia, damnetur? Berengarius calumniabatur S. Bernardum, et Synodum Senonensem, quòd Petrum Abelardum inauditum damnassent; sed adversùs Berengarium sapienter scripsit Natalis Alexander Hist. tom. 11. ad Sec. 6. Disc. 5. « Anne ideo inconvictus, cujus errores in li» bris ab ipso editis ita erant manifesti? Ex scriptis itaque judi» cium de personis ferri posse, et sic institutum Ecclesiæ judi-

» cium indeficiens esse, Martinus I et 105. Lateranensis Concilii » Patres sic statuerunt : Si causæ cognitio instruatur ex hominum » testimoniis, et instrumentis criminis, vel innocentiæ probationem » continentibus, potest Ecclesia errare. Si de facto doctrinali quæs- » tio sit, et cognitio causæ instruatur ex libris Auctoris, qui erroris » accusatur, non potest errare. » Præterea, sæculo septimo Maxi- mus Aquilejensis in eodem Lateranensi Concilio sic Martinum allocutus fuit : « Si placet vestræ Beatitudini, convenienter de » his, quæ proponuntur, cognoscere per proscripta eorum adver- » sùs Fidem exposita, et quæ sine accusantis persona redarguere » apertissimè demonstrantur, propterea enim accusatio extranea » superflua esse dignoscitur, quando à suis temerariis conscriptis » apertiùs accusantur. » Ita namque Dominus ait : « ex verbis » enim tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis. » Matth. 12. 37. Item contra Theodorum, et Origenem in Synodo V accusator quippe nullus adfuit, sed tamen sola ipsorum scrip- ta ad eos damnandos suffecerunt. Cæterùm, ubi scripta sunt ambigua, justum est Auctores audire, priusquam ipsi Auctores damnentur.

XXVIII. Textibus autem allatis respondetur, nempe, quòd ibi non de libris, sed de personis agebatur. Sic pariter Abbatis Joachimi, et Augustini non sola opera, sed etiam personæ accusa- bantur. Et sic alii qui adducuntur, ipsi citati fuerunt, quoniam non in scripta inquirebatur, sed in personas, quæ de hæresi ar- guebantur. Citatio autem illa per edictum à Tridentino data est, non quidem ad legitimam reddendam hæreticorum librorum pros- criptionem, sed tantùm ad ipsos Hæreticos et Auctores reducendos. Quòd aliqui tandem fuerunt quandoque vocati, priusquam ipsorum libri damnarentur, hoc non necessitatem inducit, sed tantùm æquitatem ostendit in quibusdam casibus adhibendam, prout sapienter insinuat Benedictus XIV. in cit. Bulla *Sollicita*, §. 10. ubi dicit. « Nihilo tamen minùs, quod sæpe aliàs....ab eadem » Congregatione factum fuisse constat, hoc etiam in posterùm ser- » vari... optamus, ut quando res sit de Auctore catholico aliqua... » fama illustri, ejusque opus (demptis demendis)... prodesse » posse dignoscatur, vel Auctorem ipsum suam causam tueri vo- » lentem (Congregatio) audiat, vel unum ex Consultoribus » designet, qui ex Officio Operis patrocinium... suscipiat. »

XXIX. Objiciunt IV. Ad valorem legis Ecclesiasticæ non suf- ficere, ut illa Romæ tantùm promulgetur, eam affigendo ad *Val- vas* Basilicæ S. Petri, vel in *Campo Floris;* sed requiri, ut per singulas Provincias publicetur. Hinc adstruunt aliqui nostrates Nebulones, quòd index Romanus in hoc Regno Neapolitano non obliget, utpote non publicatus, nec acceptatus. Et idem asserunt de Bulla Cœnæ, qua excommunicantur sub anathemate Papæ reservato omnes legentes, vendentes, aut retinentes libros Hære- ticorum, hæresim continentes, vel de Religione tractantes.

XXX. Respondetur, hanc objectionem in nostro casu prorsus inanem esse; nam primò habemus, ut diximus supra n. 18. tam

Pium IV, quàm Clementem VIII mandasse et curasse, ut Index per totum Orbem publicaretur. Deinde habemus, quòd Philippus II per Edictum datum die 15 Februar. ann. 1569. (Exstat hoc Editum Phil. II. apud Van Espen part. 1. titul. 22. de Congr. Card. c. 4. n. 34.) præcepit Indicem Romanum, sicut per Pium IV publicatus fuerat, recipi et observari in omnibus Regnis suæ Ditionis, et ideo ipsum ad omnia Consilia Regia transmitti mandavit, ut eorum auctoritate per Provincias more solito promulgaretur. Quod proinde præsertim in nostro Regno Neapolitano sine ulla contradictione executioni demandatum fuit. Et cùm Innocentius XII conquereretur apud Carolum II quòd in Flandriis quidam libri ab Ecclesia proscripti impunè legerentur, Carolus de hac re scripsit Gubernatori (tunc Bavariæ Electori), et hic Regis Epistolam Bruxellarum Senatui transmisit, qui die 13 April 1696, sic Electori respondit: « In hoc usque tempus non » audivimus, quemquam tueri voluisse scripta, et libros legitimè » prohibitos. Præterquamquod et cum gaudio auxilium daturi » simus Ecclesiasticis, quibus ad hoc eo opus fuerit. » Adde quòd in Pragmatica *de Impressione librorum;* Vid. apud Rovitum, p. 276, præceptum fuit, nullo modo posse vendi, et retineri libros prohibitos. Quod verò pertinet ad Bullam Cœnæ, constat ex pluribus Scriptoribus (Vid. Barth. Chioccarell. Archiv. ad tom. 4. tit. 2. et Troyla Hist. Neap. t. 4. p. 2. c. 4. §. 2. n. 17 et 18.) oppositiones à Regiis Ministris propositas adversùs laudatam Bullam restrictas fuisse tantùm respectu ad aliqua peculiaria capita, quæ Regalem jurisdictionem lædere censebantur: sed non se extendisse ad alias res, quæ juribus Regiis nullum afferebant gravamen. Cæterùm quamvis legentes libros ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem damnatos excommunicationem Bullæ Cœnæ non incurrerent, saltem effugere non possunt excommunicationem inflictam in Indice.

XXXI. Adde, quòd lectio librorum erroribus infectorum ipso jure naturali vetita est illis, quibus offendiculo esse potest, ut rectè inquit P. Petrus Collet Continuator operum Honorati Tournely tom. 3. de Decal. c. 1. art. 1. « Lectio librorum Hæretico» rum multis prohibita est jure naturali, iis scilicet quibus est » periculosa; atqui periculosa est multis, cùm pauci vafritiem.... » hæreticorum detegere valeant, pauciores ab eorum laqueis... se » expedire. Ergo meritò dixit Sylvius, rudes, et in Theologia le» viter instructos, quales sunt ii fere omnes, qui duobus aut tri» bus tantùm annis Theologiæ studuerunt, non sine gravi peccato » legere posse istiusmodi libros, etiamsi nulla esset lex Ecclesias» tica. Idem scripsit Natalis Alex. l. 4. de Dec. art. 8. Reg. 25. » Qui libros legunt absque licentia, auctoritate Sedis Apostolicæ » concessa, in lethale peccatum, et excommunicationem incur» runt. Hæc enim lectio Pontificis Constitutionibus plerisque sub » excommunicatione latæ sententiæ vetita est. Meritò quidem, » ne ab imperitis, vel semidoctis, aut etiam eruditis viris absque » necessitate, et cum subversionis periculo legantur: quod doctis

» etiam, sed nimiùm curiosis et quorum fides interdum infirmior » est, quàm simplicium et ineruditorum, ex hujusmodi lectione » plerumque imminere, infelix experientia comprobavit. » Additque : « Et nec cum licentia posse legi, si vel periculum subsit, » vel nulla adsit causa gravis legendi. Tandem quidquid alii au- » dacter autument, piorum Fidelium cordi semper fuit satagere, » ut Ecclesiæ in omnibus humilem et devotam obedientiam ser- » varent. » Carolus Magnus solitus erat dicere : « In memoriam » B. Petri honoremus Romanam et Apostolicam Sedem, ut quæ » nobis Sacerdotalis Mater est dignitatis, esse debeat Magistra » Ecclesiasticæ rationis. Quare servanda est cum mansuetudine » humilitas, ut licèt vix ferendum ab illa S. Sede imponatur ju- » gum, tamen feramus, et pia devotione toleremus. » Vid. in Concil. Tribur. Can. 30.

CAPUT V.

Resolvuntur quædam dubia ad praxim spectantia.

I. Quæritur I. An qui moraliter certi sunt, nullum perversionis periculum incurrendi, possint absque licentia prohibitos libros legere? Probabile esse eo casu quòd possint, putarunt aliqui cum Caramuelo (laxorum facilè Principe) : dicentes quòd, cessante fine legis adæquato, cessat lex prohibitionis. Sed cum sententia communissima (Quam tenent Castrop. de Fide D. 2. p. 10. §. 2. n. 9. cum Suar. Tolet. Sanch. et Tambur. in Dec. l. 2. c. 1. §. 7, n. 41.) omnino negandum; primò quia licèt probabilis esset opinio, quòd cesset lex, cessante ipsius fine adæquato, etiam in casu particulari : cui opinioni alia opponitur communior et probabilior sententia, eò quòd cessante fine damni in particulari, non cessat nihilominus finis legis in communi, qui est ut vitetur periculum hallucinationis : licèt (inquam) opinio illa à pluribus habeatur ut probabilis, nempe Soto, Cajet. Sylv. Valent. Carden. etc.; attamen quoad lectionem librorum damnatorum minimè potest esse probabilis, quia in hac re nunquam periculum omnino cessare potest, vel saltem nunquam finis prohibitionis cessat adæquatè, neque in communi, neque in particulari; prohibitionis enim finis non solùm est, ut damnum vitetur conscientiarum ex lectione pravorum librorum, sed etiam ut servetur obedientia Ecclesiæ debita, maximè in re tam periculosa; et insuper finis est, ne detur ansa Hæreticis, aut aliis improbis Scriptoribus perniciosa typis demandandi.

II. Hinc nullo modo permittendum alicui legere damnatos libros, etiamsi ipse putet respectu suî omne abesse periculum. Tantummodo, ut supra notavimus, Concilium Carthaginense IV permisit Episcopis, ut legerent libros Hæreticorum *pro necessitate et tempore*. Cæterùm non videtur improbabile id, quod plures DD. docent, Holzm. Theol. Moral. p. 177. vers. *Sed nunquid*, Elbel t. 2. p. 439. n. 99. cum Mayr. item Laym, et Di-

cast. apud La Croix l. 7. n. 343, nempe ex justa epikeia excusari virum pium et doctum legentem librum hæreticum, si necessariò tali indigeat lectione ad convincendum aliquem Hæreticum ex suo proprio, putà inveniendo contradictiones, concessiones, fallacias, et similia; dummodo (dixi) urgeat necessitas, et insuper non pateat recursus Romam, vel ad proprium Episcopum, licèt enim ordinariè à Pontifice, vel à Congregationibus Romanis sacræ Inquisitionis, vel Indicis, licentia legendi libros prohibitos impetranda sit, tamen in casu magnæ necessitatis poterit Episcopus illam impertire. Viva Mor. Theol. de Cens. quæst. 5. a. 1. n. 10.

III. Quæritur II. Quænam requirantur, ut incurrant excommunicationem, qui scienter retinent, legunt, imprimunt, vel defendunt libros Hæreticorum? Requiritur I. ut Auctor sit hæreticus, vel saltem, prout dicit Holzm. t. 1. p. 198. n. 78. v. *Qui legunt,* ut liber, quamvis lateat Auctor, ex professo tractet de hæresi. Non autem incurrunt legentes libros Infidelium, licèt hæresim contineant. Ita Suar. D. 20. sect. 2. n. 12 et 13. et Salm. de Cens. c. 4. n. 71. cum Sanch. Pal. etc. Libri verò Thalmud, et similes Hebræorum prohibentur per Bullas Pii IV et Clementis VIII. Vid. apud La Croix l. 7. n. 333.

IV. Requiritur II. ut hujusmodi libri Hæreticorum *scienter* legantur, aut retineantur, ut dicitur in Bulla. Unde excusat legentes à censura non solùm ignorantia invincibilis, sed etiam crassa; imò juxta plures, Sanch. Sylv. Bon, Ronc. Salm. etc. Vid. l. 7. n. 47 et 48. etiam affectata; quia (ut dicunt) in ea, rigorosè loquendo, deest dolus formalis, qui verum censuræ contemptum inducit.

V. Requiritur III. ut liber vel de Religione tractet, vel hæresim contineat. Sufficit autem ut liber tractet de Religione, tametsi errorem non contineat, nempe de Sacra Scriptura, aut de Theologia, aut Canonibus, Ritibus Ecclesiæ, aut aliis rebus spiritualibus. Ita Sanch. Dec. l. 8. c. 10. n. 21. Laym. l. 2. tr. 1. c. 5. n. 3. Suar. ut supra n. 16. Salm. c. 4. n. 72. et alii. Sufficit etiam, ut liber unum solum errorem contineat contra Fidem, etiamsi de alia re agat. Sanch. Bonac. Castrop. et Salm. nost. Mor. Vid. l. 7. n. 287. Quid si error sit abrasus è libro? Adhuc remanere prohibitum tenent multi DD. Suar. Sanch. n. 3. Bon. et alii, quia particularis illa expunctio non aufert communem libri proscriptionem. Sed alii, ut Pignatel. et La Croix lib 7. n. 33. dicunt, excusari à censura illum, qui reliqua libri legit, quia tunc liber non ampliùs continet hæresim, nec offendiculo esse potest. Idque probabile videtur cum Sporerio, de Fide t. 1. p. 123. n. 40. semper ac liber non de Religione tractet, sed de alia materia, v. gr. de Philosophia, aut de Historia: exceptis tamen libris Centuriatorum Magdeburgensium, et similibus, in quibus revera de Religione agitur.

VI. Requiritur IV. ut lectio sit in materia notabili; nam communiter DD. in hac re quidem admittunt dari parvitatem

materiæ; discrepant verò in assignando, quænam sit materia parva. Alii, id est Sanch. c. 10. n. 31. cum Sa, Manuel. et Vivald. dicunt, esse paginam, et quid amplius, si volumen sit ex grandioribus : sed hoc meritò (sic saltem generaliter dictum) ab aliis rejicitur. Alii contra, nempe Graffius et Reginal. apud Bonac. D. 1. quæst. 2. punct. 4. n. 14. dicunt, esse tantùm tres vel quatuor versus. Alii (Suar. n. 20. Palaus Tract. 4. D. 2. punct. 10. 8. 2. n. 6. cum Azor. Con. et Sayr.) dicunt, esse decem lineas. Alii tandem (Holzm. p. 176. n. 77. v. *Dixi quarto,* Sporer t. 1. 124. n. 44. Elbel. t. 1. p. 297. n. 113 et Croix lib. 6. n. 330. cum Marchant.) meliùs distinguunt, et dicunt, in hoc attendendum finem prohibitionis : si enim aperiendo librum offendis in doctrinam, quæ directè Fidei adversatur, et legis, etiam si paucas lineas legas, excommunicationem non effugies, quia tunc periculo perversionis jam te exponis; secus si liber Hæretici ageret de re indifferenti; tunc enim legendo fortè usque ad paginam, poteris à mortali excusari, si nullam ibi advertas propositionem erroris suspectam. Cæterùm incurri potest censura, legendo solum proœmium, aut indicem libri, si in notabili quantitate percurratur. Laym. Bon. ll. cc. etc.

VII. Dubitatur 1. an incurrat excommunicationem, qui legit Hæretici Concionem, aut Epistolam seorsim editam? Affirmant alii; Suar. Farinac. apud Salm. c. 4. n. 72, sed negant alii, Sanch. Dec. l. 3. c. 10. n. 30. Holzm. p. 77. n. 77. v. Dic. 6. cum Laym. Marchant. etc. Salm. loco cit. ac Bonac. Castrop. et Lugo apud Croix l. 7. n. 337. Ratio, quia revera hujusmodi Concio, vel Epistola non potest dici liber; et in hac re dicunt strictè faciendam esse interpretationem, cùm agatur de re odiosa, utpote de pœna incurrenda.

VIII. Dubitatur 2. an incurrant censuram legentes Manuscripta Hæreticorum? Negant Azor. Viva. Spor. et alii cum Sylvio; qui Sylvius insuper pro hac opinione quamdam Declarationem S. C. profert. Azor. Barbos. etc. apud Croix l. 7. n. 339. Viva ad prop. 46. Al. VII. n. 10. Spor. p. 123. n. 39. Affirmant tamen constanter Holzm. t. 1. p. 77. Croix loc. cit. cum Suar. Sanch. etc. dicentes, Manuscripta adhuc venire sub nomine librorum, sicut olim ipsa, antequam typus inventus esset, pariter libri appellabantur : utque etiam nunc Manuscripta, ubi annotantur Baptismata, et Matrimonia, à Rituali et ab omnibus adhuc libri vocantur; de præfata autem Declaratione S. C. respondent satis non constare. Censeo quidem, hanc sententiam omnino esse consulendam, quia in hac re expedit ordinariè rigidiores opiniones sequi; cæterùm rationes supra allatæ non videntur satis convincere; nam hodie nomine librorum propriè libri intelliguntur, non Manuscripta. Maximè tamen advertendum, quòd ex præscriptis in Indice Romano (Regula 10 circa finem) incurrit excommunicationem ipso facto, qui « libros Hæreticorum, vel cujusvis Auc» toris scripta, ob hæresim, vel ob falsi dogmatis suspicionem » damnata atque prohibita, legerit, sive habuerit. »

IX. Dubitatur 3. an excommunicatione irretiatur, qui audit alterum librum hæreticum legentem? Alii affirmant, Laym. Azor. etc., sed communiùs et probabiliùs negant alii, modò non induxerit alterum ad legendum. Spor. t. 1. p. 124. n. 43. Et Croix l. 7. n. 342. cum Sylv. Pignatel. Sayr. etc. Imò alii, Sanch. Dec. lib. 2. c. 10. n. 48. Castr. Disp. 2. p. 10. §. 2. n. 4. cum Coninch. et Bonac. Disp. 1. qu. 2. p. 4. n. 11. cum Nav. Reg. etc. adhuc probabiliter excusant, etiamsi induxerit, et alii Sporer, Susa, et Steph. apud La Croix loc. cit. excusant adhuc à peccato, si audiens nullum ex auditione timeat morale periculum perversionis.

X. Notandum insuper, quòd non sunt prohibiti libri Catholicorum, qui verba Hæreticorum referunt ad eos confutandos, ut omnes communiter docent. Laym. loc. cit. cum Nav. et Sanch. ac Azor. Pignatel. et Bonac. apud Croix lib. 7. n. 335. Neque libri Catholicorum, ubi adsunt alicujus Hæretici Notamenta, sive Scholia : dummodo (sapienter limitant Suar. Pignatel. etc.) hujusmodi Notamenta non sint tam copiosa, ut potiùs liber illis, quàm scriptis Auctoris, constet. Suar. Pignat. etc. apud. Croix l. 7. n. 334. Neque libri Hæreticorum, qui de alia materia tractant, quàm spirituali, ut diximus, sed absque ullo errore; nam (ut diximus supra n. V.) quamvis vel solus esset error, adhuc periculum inesset libro, quidquid aliqui dicant, liber revera damnatus existit.

XI. Incurrunt autem excommunicationem non solùm legentes libros Hæreticorum prohibitos ut supra, sed etiam qui illos retinent. Quapropter qui eos habet, tenetur quamprimum juxta præceptum Pii IV tradere vel Inquisitoribus, vel Episcopis. Et loquendo de Regnis ubi viget Inquisitio, dicit P. Suarez cum aliis (Barh. Dicast. apud Croix lib. 7. n. 355.) incurrere censuram etiam qui librum non tradit, quamvis comburat. Sed communiter excusant alii (Salm. cap. 1. n. 74. et Croix ibid. cum Sanch. Pignatell. et Filliuc.) quia (ut aiunt) qui librum destruit, nequit ampliùs dici quòd retineat. De cætero non excusatur qui librum retinet etiam nomine alterius, ver. gr. in deposito, mutuo, aut pignore, nec qui librum suum tradit alteri ad tenendum, quia retento sibi dominio, ipse etiam dicitur retinere, cùm possit illum suo arbitrio repetere; ita DD. communiter. Suarez D. 20. Sect. 2. num. 21. Sanchez, num. 52. Castropal. p. 10. §. 2. n. 7. Roncagl. p. 90. q. 2. Resp. 4. Salmant. num. 74. Croix n. 347. Bonac. p. 4. n. 15. etc. Præterea hîc advertenda est propositio 45. proscripta ab Alexandro VII. quæ dicebat : « Libri prohibiti, do- » nec expurgentur, possunt retineri etc. » Dicit tamen La Croix lib. 6. num. 352. cum Verjuys, excusari qui tradit librum, ut retineatur in locis sequestratis, qui solent assignari in singulis Monasteriis. Cæterùm, si quis deponeret librum apud habentem licentiam, cum expresso pacto non repetendi (ita ut alter non teneatur reddere), nisi post expurgationem, vel post licentiam impetratam, hunc non auderem damnare, quia in hoc videtur

omnino cessare periculum legendi absque dispensatione; tantò minùs damnarem, si donaret absolutè librum habenti licentiam, sub conditione ut reddat ipsi donanti, si deinde licentiam obtinebit. Excusatur etiam à censura, qui librum retinet per breve tempus, v. gr. uno vel altero die, ut docent communiter DD. Layman num. 7. Bonac. num. 15. Castrop. num. 10. Hozlm. num. 77. cum Sanch. Sayr. etc. Idque admittunt alii, Castrop. l. c. et Viva quæst. 5. a. 1. num. 9. (quoad eximendum retinentem à censura), etiamsi ipse illo brevi tempore intenderit perpetuò librum retinere; quia (ut aiunt) deficit tunc materia gravis circa actionem externam. Præterea, alii plures: Sanch. Dec. l. 2. c. 10. num. 55. Layman c. 15. num. 7. cum Suar. ac Graff. et Pignat. ac Sylv. apud Croix lib. 7, num. 351. eum excusant, etiamsi diu retineret, expectans tamen tempus opportunum, ut librum Superiori, vel habenti licentiam tradat.

FINIS.

INDEX ALPHABETICUS

EXHIBENS RES QUASCUMQUE NOTABILES NOVEM TOMIS CONTENTAS.

A

Abbas, et *Abbatissa*. An Abbatissa possit irritare vota Monialium? *l.* 3. *n.* 233. Quid si vota sint facta cum suo consensu? *l.* 4. *n.* 54. *l.* 3. *n.* 239. An Abbatissa possit libere administrare bona monasterii? *l.* 4. *n.* 36. An instituere Beneficia, et ea auferre? An possit præcipere, et obligare in conscientia Moniales? *l.* 4. *n.* 52. An dispensare in Regulis? *n.* 53. An in votis Novitiarum? *n.* 55. An in jejuniis, et officio Divino, etc. *n.* 61. De Electione Abbatissæ. *n.* 50. An Abbas habens jurisdictionem quasi Episcopalem possit absolvere suos subditos sæculares à Papalibus occultis. *l.* 6. *n.* 593. *v. Eamdem*. An conferre Tonsuram iisdem, aut alienis. *n.* 763. An Novitiis. *n.* 764. An Religiosis non subditis. *n.* 766. Pœnæ Ordinantium, et Ordinatorum. *ib.* Cum Abbatissa an liceat colloqui sine licentia. *l.* 7. *n.* 238.

Ablutio. An omittere vinum in secunda ablutione vacet culpa. *l.* 6. *n.* 408. An possit dari viaticum una cum ablutione. *n.* 288.

Abominatio an aliquando sit licita? *l.* 2. *n.* 20.

Abortus. An liceat Matri sumere medicinam ad fœtum inanimatum expellendum? *l.* 3. *n.* 394. An cum periculo abortus fœtus animati? *ib. v. Quær. II.* Quibus pœnis subjiciantur procurantes abortum? *n.* 395. An prægnantes sibi procurantes abortum incurrant excommunicationem? *ib. v. Quær. V.* An incurrantur pœnæ abortus in dubio de animatione fœtus? *n.* 396. Quis possit has pœnas relaxare? *n.* 397. Procurantes abortum fœtus animati possunt absolvi ab Episcopis. *l.* 7. *n.* 213. *ad IV.* Et etiam à Mendicantibus. *n.* 99. In dubio abortus an quis debeat censeri irregularis. *l.* 7. *n.* 347. *Dub.* 4. Abortivi an baptizandi. *l.* 6. *n.* 124.

Absentia, et *Absens*. Absentia permissa Episcopis à suis Ecclesiis. *l.* 4. *n.* 122. Absentia permissa Parochis. *ex n.* 123. Donatio absenti facto quando obliget? *l.* 3. *n.* 728. An absentes à Patria teneantur ad ejus leges? *l.* 1. *n.* 157. An ad jejunia in patria præcepta? *l.* 3. *n.* 1050. An absenti possit dari absolutio pro peccatis. *l.* 6. *n.* 429. Absens an possit absolvi à censuris. *l.* 7. *n.* 117.

Absolutio, et *Absolvere*. An et quando absolvi possint concubinarii? *l.* 3. *ex n.* 435. An possint absolvi qui sunt in proxima occasione peccandi causa exercendæ artis? *n.* 438. An possit absolvi famula peccans cum domino? *l.* 3. *n.* 439. An uxor peccans cum viro? *n.* 440. An potens restituere, si differat? *l.* 3. *n.* 680 et 682. Et an Confessarius debeat monere eum de restitutione, si monitio non est profutura? *ib. v. Quær.* 2. Quot peccata committit Confessarius absolvens plures successive in mortali? *l.* 5. *n.* 50. *Quæst.* 6. De forma Absolutionis peccatorum. *l.* 6. *n.* 428. Et quæ verba in ea sint necessaria. *ex n.* 430. Quæ præsentia pœnitentis requiratur, ut possit absolvi. *n.* 429. Abso-

lutio sub conditione. *n.* 431. et 432. An possint absolvi qui sunt in occasione. *ex n.* 452. *ad* 457. et 463. Et in *Praxi Confess. ex n.* 63. An absolvendi consuetudinarii, et recidivi? *n.* 459. An cum signis extraordinariis. n. 460. et 463. *ac in Praxi ex n.* 67. De dispositione pœnitentis, ut possit absolvi. *n.* 461. An pœnitenti disposito possit absolutio differri. *n.* 462. An expediat. *n.* 463. An absolvendi recidivi ex occasione intrinseca. *ib. v. Ut autem,* et in *Praxi Confess. n.* 68. et 69. An Ordinandus habituatus? *l.* 6. *n.* 63. De absolutione moribundi. *l.* 6. *n.* 480. *ad* 483. Quis possit absolvere in articulo mortis. Vide *Moribundus.* Absolutio complicis in peccato turpi? *ex n.* 553. An Confessarius teneatur absolvere adhærentem opinioni probabili. *n.* 604. An liceat absolvere cum jurisdictione dubia. *n.* 571. An cum probabili *ib.* Absolutio a censuris quomodo danda. *l.* 7. *ex n.* 116. De absolutis in Jubilæo. *n.* 118. Absolutio censuræ metu extorta. *n.* 119. An valeat si detur sub conditione. *n.* 123. An ad reincidentiam. *n.* 124. Et an tunc requiratur nova culpa. *n.* 125. An si detur extra Confessionem. *n.* 126. Si non satisfacta parte. *n.* 127, et 128. An requiratur ut reus præstet juramentum? *n.* 129. Ut petat absolutionem? *n.* 130. Quid si falsum exponat. *n.* 132. An excommunicatus, bona fide se confitens, absolvatur a culpis priusquam absolvatur a censuris. *l.* 7. *n.* 159. Vide *Pœnitentia, Censura, Irregularitas.*

Abstemius an sit irregularis. *l.* 7. *n.* 409. An possit uti sola aqua in purificatione. *l.* 6. *n.* 408.

Abstinentia. De abstinentia a carnibus, vide *Carnes.* A lacticiniis, vide *Lacticinia.*

Acceptare, et *Acceptatio.* An obliget lex non acceptata. *Lib.* 1. *n.* 136. Quid si major pars populi legem non observet. *n.* 137. et 139. *vers. Limitant* 3. Quanto tempore præscribantur leges. *n.* 137. *vers.* 3. Si deinceps legem non acceptant. *n.* 138. An lex pendeat ab acceptatione? Quid circa leges Pontificias? et quid circa civiles. *ib.* Si lex sit ardua, vel abrogata. *n.* 139. Si populus supplicet Principem ut legem revocet. *ib. v. Quær.* An donatio obliget ante acceptationem? *l.* 3. *n.* 725. Quid si donatio sit facta ad pias causas? *n.* 726. Quid si firmata sit juramento. *n.* 727. An possit acceptari donatio post mortem donantis? *n.* 729. An mortuo donatario ante acceptationem, possit hæres donationem acceptare? *n.* 731.

Accessio. Acquiritur dominium accessione. *l.* 3. *n.* 497.

Accessus ad Moniales sine collocutione. *l.* 7. *n.* 233.

Accipere. Non licet puellæ accipere munera ab amasio. *l.* 2. *n.* 76. An liceat alicui accipere donum a debitis gravato? *l.* 3. *n.* 722.

Accusare, et *Accusator.* Quæ servanda sint ab accusatore. *Lib.* 4. *n.* 234. et 235. Qui teneantur accusare? *l.* 4. *n.* 236. Qui prohibeantur accusare? *n.* 238. Quando liceat accusare sine prævia monitione? *n.* 240. et 241. Accusans injuste de sollicitatione incurrit casum Papalem, sed sine censura. *l.* 6. *n.* 693. *vers. An autem, in fin.* Accusator in causa sanguinis fit irregularis. *l.* 7. *n.* 468. *ad n.* 3. Quid de Clericis accusantibus. *ib.* et *n.* 467.

Acedia, quid sit. *l.* 5. *n.* 84.

Actio. Actiones non præscribuntur nisi per 30 annos. *l.* 3. *n.* 507. Actiones Clericis vetitæ. *l.* 4. *n.* 191.

Actus Humani. Lib. 5. Quid sit actus humanus et quotuplex, *n.* I. et *seq.* Quid actus *Elicitus* et *Imperatus*, *n.* IV. Quid sit voluntarium, et quotuplex, *n.* VI. *ad* XI. Quid involuntarium, et quotuplex,

n. XII. *et seq.* De Violentia, *n.* XV. Quid sit Metus, *n.* XX. An Concupiscentia tollat, aut augeat voluntarium, n. XXIII. *ad* XXV. Ignorantia quid sit, quomodo dividatur, et quid faciat circa voluntarium *a. n.* XXVI. *ad* XXIX. De Libertate Actuum, *n.* XXX. *et seq.* In quo consistat malitia, vel bonitas moralis, *n.* XXXIV. *et seq.* Quæ sint principia moralitatis, *n.* XXXVI. An detur actus indifferens, *n.* XLI.

Actus. Actus fidei, et spei, quo tempore eliciendi? *l.* 2. *n.* 6. Quo actus charitatis? *l.* 2. *n.* 8. Quomodo actus interni peccatorum moraliter interrumpantur? *l.* 5. *n.* 37. *et* 38. Quid si voluntas permaneat in effectu? *n.* 40. Quomodo actus externi interrumpantur? *n.* 41. Uno actu, vel diversis actibus simul, potest satisfieri duplici præcepto. *l.* 1. *n* 166. An committat plura peccata, qui uno actu violat plura præcepta? *l.* 1. *n.* 167. An Prælati possint præcipere actus internos? *l.* 1. *n.* 100. Uno actu fiunt plura peccata ex diversitate objectorum totalium. *lib.* 5. *n.* 45. Actus fidei et spei an requiratur ad contritionem. *l.* 6. *n.* 439. Actus conjugalis an impediat Communionem. Vide *Debitum Conjugale.* An ad incurrendam censuram actus debeat esse externus. *l.* 7. *n.* 34. An consummatus. *n.* 36

Additio in Missa. *l.* 6. *n.* 411. Quando liceat addere Collectas. *ib.* In expositione SS. Sacramenti additur ejus Oratio. *ibid. vers. Probabiliter.*

Adjuratio, quid sit, et quando licita? *l.* 3. *post n.* 193. Vide *append. de Adjurat. in fin. ex n.* I. *usque ad* IV. *De Adjuratione Dæmonum; vide ib. n.* V.

Administrator, et *Administrare.* Administratores publici quando sint irregulares. *lib.* 7. *n.* 456. *ad* IV. *(Vide etiam l.* 3. *n.* 838. *v. Valde refert.)* Vide *Ministrare.*

Adolescens. Adolescentes etiam robusti excusantur a jejunio ante 21 annum. *l.* 3. *n.* 1035. Quid si quis eo die annum 21. compleat? *ib.*

Advena, vide *Peregrinus.*

Advertentia. De advertentia requisita ad legem. *l.* 1. *n.* 7. De advertentia requisita ad peccatum, *l.* 5. *n.* 3. An advertentia virtualis sufficiat ad peccatum mortale? *n.* 4. Ad culpabilem distractionem in Officio Divino requiritur advertentia ad illam *lib.* 4. *n.* 176. *v. Dictum est.*

Adulter, *Adultera*, et *Adulterium.* Ad quid tenentur adulteri. *Lib.* 3. *n.* 651. Ad quid adultera. *n.* 652. An ipsa teneatur se prodere. *n.* 653. An filius spurius teneatur credere matri. *n.* 654. Ad quid amplius tenetur adulter. *n.* 655. An adulteri exponentes prolem Hospitalibus teneantur ad restitutionem? *l.* 3. *n.* 656. Adultera an possit negare suum crimen occultum? *l.* 3. *n.* 162. An sit Adulterium copula sodomitica inter conjuges? *n.* 446. Ad adulter occidens virum adulteræ ad tuendam suam vitam, incurrat irregularitatem? *l.* 3. *n.* 398. *v. In ordine.* An uxor adulterans possit expelli a viro. *l.* 6. *n.* 939. *v. Dub.* 3. De divortio ob adulterium. *ex n.* 960. *ad.* 969. Adulterii crimen ad dirimendum Matrimonium. 6. *ex n.* 1035. *ad* 1042. Adulteræ taciturnitas an sufficiat pro consensu ad invalidandum Matrimonium. *n.* 1038. Adulterium cum Matrimonio attentato vivente conjuge. *n.* 1042. Si adulter occidat Maritum ob defensionem. *(Remissive l.* 3. *n.* 398. *v. In ordine.)* Vir cognoscens uxorem adulteram fit irregularis. *l.* 7. *n.* 441. *ad* 443.

Advocatus quibus requisitis indigeat. *Lib.* 4. *n.* 218. Quibus illicitum sit Officium Advocati exercere? *l.* 4. *n.* 219. Quos pauperes Advoca-

tus tenetur patrocinari gratis ? *n.* 221. An possit tueri causas minus probabiles ? *n.* 222. An possit convenire de pretio, et de quota litis ? *n.* 224. Quando advocatus teneatur ad restitutionem damni ? *l.* 4. *n.* 223. Quando peccet Advocatus ? *n.* 226. Advocati, et Procuratores post biennium Neapoli non possunt petere salarium. *l.* 3. *n.* 516. Quando Advocati excusentur à jejunio ? *l.* 3. *n.* 1049. *v.* 6. *Excusantur.*

Ædificatio. Quando acquiritur dominium ædificatione ? *l.* 3. *n.* 500.

Ægrotans Capellanus. *l.* 6. *n.* 333. Ægrotans coram quo Parocho nubere debeat *n.* 1091.

Ægrotus, vide *Infirmus.*

Æquivocatio, vide *Amphibologia.*

Ætas puerorum ad præceptorum obligationem. *l.* 2. *n.* 155. *v. Quæritur.* Ætas quoad Ordinationem. *l.* 6. *n.* 783. *ad n.* XI. et *n.* 799. Pœna in Ordinatos ante ætatem. *d. n.* 799. *Notand.* 2. Si ex ignorantia crassa. *ib. v. Sed hic.* Qui ætate completa. *ib. Dub.* 2. Sacerdos ante ætatem ordinatus an fiat irregularis. *Dub.* 3. Ætas quomodo computanda. *n.* 800. An Episcopus possit dispensare in ætate. *ib. v. Certum.* Ætas requisita ad Matrimonium. *n.* 1065 *et* 1066. Irregularitas ex defectu ætatis (*Remissive ad l.* 6. *n.* 783. *infra n.* XI. *et n.* 799.)

Affinitas, quomodo contrahatur. *Lib.* 6. *n.* 1068. An contrahatur inter Vitricum, et Uxorem, quæ fuit Privigni. *n.* 1069. Quid si quis post dispensationem executam rursus cognoscit sororem sponsæ *n.* 1069. *et vide etiam n.* 1140. De impedimento affinitatis. *ex n.* 1068. De impedimento non petendi ob affinitatem. *ex n.* 1070. *ad n.* 1077. Ad contrahendam affinitatem requiritur, ut copula ex utraque parte consummetur *n.* 1073. Pœna scienter contrahentium cum impedimento affinitatis. *n.* 1077. Qui possit in hoc impedimento dispensare. *n.* 1076. *Quær.* IV.

Aggressor, vide *Occisor.*

Agitationes taurorum. Vide *l.* 4. *n.* 365.

Agnos Dei pingentes, vel inaurantes excommunicantur. *l.* 7. *n.* 209. *ad* 22.

Aleæ. Ludus alearum quomodo vetitus sit laicis. *l.* 3. *ex n.* 883. Quomodo Clericis ? *n.* 895. Et religiosis ? *n.* 901. Et Episcopis ? *n.* 902. Quid si Clerici et Religiosi tali ludo tantùm assistant ? *n.* 903.

Alienatio bonorum Ecclesiasticorum. *l.* 4. *post. n* 187. vide *tit.* de Alienatione bonorum Eccles.

Alienigenæ an ligentur censuris generaliter latis. *l.* 7. *n.* 27. Vide *Peregrinus.*

Alimenta. Parentes tenentur filiis præstare alimenta. *l.* 3. *n.* 336. Etiam spuriis. *n.* 951. Fratres tenentur dare alimenta fratribus, et sororibus. *l.* 3. *n.* 340. Sanctio Neapolitana circa alimenta filiorum. *n.* 338. An uxor et filii possint alimenta accipere a debitis gravato ? *l.* 3. *n.* 695.

Alluvio. Quomodo acquiratur dominium alluvione ? *l.* 3. *n.* 495.

Altare. An liceat celebrare extra altare ob metum mortis. *l.* 6. *n.* 289. Mutatio altaris. *n.* 329. Altaris execratio. *n.* 369. Si ab altari amoveatur Ara, Sigillum, aut sepulchrum. *d. n.* 369. Si sub altari sit humatum cadaver. *Ibid. v. Hic.* Altare debet esse consecratum. *n.* 373. Si liceat sumere paramenta ex altari. *n.* 424. *v.* 5. *Inferiores.* Altare portatile. *ib. v.* 6. *Altare.* Altare privilegiatum. *n.* 339.

Amasius. An liceat puellæ accipere munera ab Amasio ? *l* 2. *n.* 76.

Ambitio. Quid sit Ambitio. *l.* 5. *n.* 66. *v.* 2.

Amens an sit sub lege humana, et an ei possint ministrari carnes? *lib.* 1. *n.* 153. *v. Pro majori.* An possit confirmari? *l.* 6. *n.* 180. An communicare. *n.* 246. et 302. An semifatui, muti, et obsessi. *n.* 303. An suscipere Extremam-Unctionem. *n.* 732. An conjugi amenti teneatur aut possit alter reddere? *n.* 948. Amentes bene baptizantur, confirmantur, et valide ordinantur. *n.* 80. Amentes et ebrii qui ante habuerunt intentionem. *n.* 81. *v. Utrum.* Amentes sunt irregulares. *l.* 7. *n.* 398.

Amicus. An liceat cedere tabulam Amico in naufragio. *l.* 3. *n.* 366.

Amissio, et *Amittere.* An Amissio magni lucri permittat laborare in festis. *l.* 3. n. 301. An excuset ab audienda Missa. *n.* 332. Quibus modis amittantur Beneficia? *l.* 4. *n.* 133.

Amor inchoatus an requiratur in Attritione? *l.* 6. *n.* 440. et 442.

Amphibologia tripliciter potest esse. *l.* 3. *n.* 151. Licita est cum causa, et etiam cum ea jurare. *ib. v. His positis.* Vide *Restrictio mentalis.*

Animalia. An liceat animalia occidere in die festo? *l.* 3. *n.* 298. An liceat Clericis et Religiosis emere animalia, ut vendant saginata in pascuis suis? *l.* 3. *n.* 834. An saginanda ex pascuis alienis? *n.* 835. De Societate animalium, *n.* 909. Quorum animalium carnes vetentur in jejuniis. *n.* 1011.

Animæ defectus in irregularitate. *l.* 7. *ex n.* 397. Animæ dispositiones ad Communionem. Vide *Summarium ex n.* 255.

Animus. Quid si leviter lædas alterum animo graviter nocendi? *l.* 3. *n.* 551. Quid si quis contrahat sine animo contrahendi? *n.* 709. Quid si sine animo se obligandi? *n.* 710. Recipiens Beneficium sine animo clericandi; sive cum animo ducendi uxorem. *l.* 4. *n.* 113. Recipiens Beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi Sacerdotium. *n.* 114.

Anniversaria, si habent adjunctas preces, etc. *l.* 6. *n.* 331. *v. Dub.* 3. Dici possunt etiam in die duplici majori. *n.* 421. An possint anticipari, vel postponi? *ibid.*

Antichryseos, contractus dictus, *à godere. l.* 3. *n.* 776.

Antidoralis obligatio an possit deduci in pactum? *l.* 3. *n.* 53.

Antipendium altaris. *l.* 6. *n.* 395.

Antiphona in Officio, sufficit eam audire. *l.* 4. *n.* 162. *v. Communis.*

Apostasia, et *Apostata.* Apostasia a fide. *lib.* 2. *n.* 17. Quæ possint acquirere Religiosi Apostatæ? *l.* 4. *n.* 80. Ad quid teneatur Prælatus erga Apostatas? *l.* 4. *n.* 82. An Apostatæ teneantur recitare Officium? *n.* 141.

Appellatio an et quando sit licita? *l.* 4. *n.* 285.

Applicatio Missæ. An liceat applicare fructum specialissimum. *Lib.* 6. *n.* 318. De obligatione Beneficiatorum, Capellanorum, Monialium, et Confraternitatum applicandi Missas. *n.* 323. *ad* 325. De obligatione Parochorum *cod. n.* 324. *v. Qu.* II. Quid de Missa conventuali. *n.* 326. An Beneficiati possint aliquoties applicare pro Amicis, aut Propinquis: vel abstinere à celebrando ob reverentiam. *n.* 332. Si Capellanus sit infirmus. *n.* 333. Religiosus illicite, sed valide applicat Missam contra voluntatem sui Prælati. *n.* 334. Quando debeat fieri applicatio. *n.* 335. An valeat applicatio habitualis. *n.* 335. *qu.* I. An applicatio in confuso. *ibid. qu.* II. An applicatio conditionata. *n.* 337. *vers. Dicunt.* Quid in Missa Defunctorum. *n.* 338. De altari Privilegiato. *n.* 339.

Approbatio, ad excipiendas Confessiones. Vide *Summarium ex* n. 542. ad 556.

Aqua quoad Baptismum, vide *Baptismus*. Aqua quoad consecrationem vini. *l.* 6. n. 208. ad 210.

Arbor consanguinitatis. *l.* 6. *n.* 1030.

Arctus, Vide *Fœmina*.

Argentarii quando peccent? *l.* 4. *n.* 292. *v.* 3. An excusentur à jejuniis. *l.* 3. *n.* 1041. *v. Alii*.

Aromata dentibus contrita non frangunt jejunium. *l.* 6. *n.* 280. *Dub.* 3.

Arrha. An data Arrha, liceat resilire ab emptione? *l.* 3. *n.* 794. *v. Quæritur hic*.

Ars. An qui causa artis exercendæ est in occasione peccati, possit absolvi? *l.* 3. *n.* 438. et *l.* 5. *n.* 63. *ac l.* 6. *n.* 452. Ars Notoria. *l.* 3. *n.* 14. Artes prohibitæ Clericis. *l.* 4. *n.* 189. Quæ sit *Ars laboriosa* excusans à jejuniis? *l.* 3. *n.* 1041.

Articulus. Quot peccata committat qui negat plures Articulos fidei? *l.* 5. *n.* 50. Obligatio elicendi Actus Fidei, Spei et Charitatis. *l.* 2. *n.* 5. et 23. Articulus mortis, vide *Periculum*.

Artifex. Artifices divites non excusantur à jejuniis. *l.* 3. *n.* 1042. Nec qui possunt jejunare sine gravi incommodo. *n.* 1043. An excusentur Artifices in diebus quibus non laborant? *n.* 1044. An qui assumunt laborem in fraudem jejunii? *n.* 1045.

Aruspicium quid sit? *l.* 3. *n.* 6. *v. Divinatio*.

Aspectus. De aspectu turpi proprii corporis. *l.* 3. *n.* 419. De aspectu turpi corporis alieni, et brutorum. *n.* 420. et 421. An turpis aspectus induat speciem objecti visi? *ib.* An liceat aspicere faciem mulieris pulchræ. *n.* 422. An sit mortale aspicere pectus, et crura mulieris? *n.* 424. An mortale aspicere picturas obscœnas? *n.* 424. An aspectus lascivi habiti in Ecclesia, sint sacrilegia. *n.* 461.

Assassinium, et *Assassinus*. De pœnis pro mandantibus homicidium per assassinum. *l.* 3. *n.* 363. An eas incurrant ipsi Assassini? *n.* 364.

Assecuratio quid sit? *l.* 3. *n.* 911. De Assecuratione in *Tribus Contractibus*. *n.* 908.

Assistens Missæ quam audit excommunicatus. *l.* 7. 176.

Assistentia in Choro, vide *Chorus*. Assistentia Parochi an requiratur in revalidando Matrimonio nullo ob impedimentum occultum? *l.* 6. *n.* 1110.

Associantes homicidam fiunt irregulares. *l.* 7. *n.* 374. *ad n.* 4.

Astrologia, quæ Naturalis licita? et quæ judiciaria illicita? *l.* 3. *n.* 10.

Attentare, et *Attentatio*. Qui attentat se occidere non fit irregularis. *l.* 7. *n.* 419. Qui attentat duo Matrimonia inire fit irregularis. *n.* 444. Etiamsi ambo nulla. *n.* 445. Vide *Bigamia*. Attentatio Matrimonii cum adulterio, vivente Conjuge, illud dirimit. *l.* 6. *n.* 1042.

Attentio. An in audienda Missa requiratur Attentio interna? *l.* 3. *n.* 313. De Attentione externa requisita in recitando Officio. *l.* 4. *n.* 176. *v. Circa*. De attentione interna circa Officium, et an hæc sit de essentia? *ib. v. Attentio*. Regula ad scrupulos abjiciendos in recitatione Officii. *n.* 177. *v. Cæterum*. An Beneficiarius teneatur ad restitutionem, si recitet sine Attentione interna? *l.* 3. *n.* 669. et *l.* 4. 177. *v. His tamen*. Attentio requisita in Ministro Sacramentorum. *l.* 6. *n.* 14.

Attritio. Cum Attritione cognita non licet ministrare. *l.* 6. *n.* 30.

v. 2. Attritio sine Amore prædominante an sufficiat in Confessione? *n.* 440. et 441. Ex metu pœnarum. *n.* 443.

Avaritia, quid sit? *l.* 5. *n.* 68. Et quæ ejus filiæ? *n.* 69.

Auctoritas. An auctoritate propria liceat facere divortium. *l.* 6. *n.* 968. Quid si fiat ob sævitiam alterius. *n.* 971.

Audire, et *Auditor.* Quomodo peccet audiens detractionem, et ad quid teneatur? *l.* 3. *n.* 979. Quid si sit superior? *n.* 980. Quid si privatus? *n.* 981. An fama sit restituenda etiam apud Auditores mediatos? *n.* 991. *v. Quæritur.* An satisfaciat recitans Officium, si se non audiat. *l.* 4. *n.* 163. Audire Missam? *l.* 3. *ex n.* 308.

Augurium quid sit? *l.* 3. *n.* 6. *v. Per tacitam.*

Auriculæ si alicui desint, an sit ille irregularis. *l.* 7. *n.* 410. *in fin.*

Auriga. An liceat aurigis vehere meretricem? *l.* 2. *n.* 75. *v. An autem.*

Aurora. Non licet celebrare ante Auroram. *l.* 6. *n.* 340. Quando incipit? et quomodo computanda Aurora. *n.* 341. Quid de Regularibus? *n.* 342. Quid in nocte Nativitatis Domini? *n.* 343. *v. Quæres.*

Auspicium quid sit? *l.* 3. *n.* 6. *v. Per tacitam.*

Avus an possit irritare vota. *l.* 3. *n.* 229.

B

Baculo an liceat uti in Missa. *l.* 6. *n.* 402. *v. Dicit.*

Balbutiens an satisfaciat recitationi Officii? *l.* 4. *n.* 165. An sit irregularis. *l.* 7. *n.* 406.

Bannitus, vide *Proscriptus.*

Baptismus, et *Baptizare.* Quid et quotuplex sit Baptismus. *Lib.* 6. *n.* 95 *ad* 101. De Materia Baptismi. *n.* 102. *ad* 107. De forma Baptismi. *n.* 108. *ad* 112. De Ministro Baptismi, *n.* 113. *ad* 118. An duo possint simul unum baptizare, *n.* 119. *et* 120. De subjecto Baptismi. *n.* 121. *ad* 139. De Cæremoniis Baptismi, *n.* 140. *ad* 145. De Patrinis in Baptismo, *n.* 156. *ad* 160. Effectus Baptismi, *n.* 138. Per Baptismum iteratum incurritur irregularitas. *Lib.* 7. *n.* 356.

Barbitonsor. Barbitonsores an possint tondere in die festo? *l.* 3. *n.* 390. An excusentur à jejuniis? *l.* 3. *n.* 1041. Barbitonsoribus quæ interrogationes faciendæ, signanter iis qui caput ornant mulieribus. *Prax. Confess. n.* 62.

Bellum. Quando et cui liceat Bellum inferre. *Lib.* 3. *n.* 402. *et* 403. An cum opinione probabili. *n.* 404. Ad quid teneantur Principes. *n.* 405. An possint vocare in auxilium Hæreticos et Infideles. *n.* 406. An servi capti in Bello possint fugere. *l.* 3. *n.* 410. *v.* 4. *Capti.* Belli Duces ad quid tenentur? *l.* 3. *n.* 407. Præliantes in bello quando incurrant irregularitatem. *l.* 7. *n.* 459. An Incurrant hortantes ad occidendum in bello? *n.* 460.

Benedicere, et *Benedictio.* Benedictio vestium. *l.* 6. *n.* 378. An Episcopus possit hanc facultatem delegare. *eod. num. v. Dub.* 4. Benedictio Pyxidis, *ex n.* 383. Benedicens Ecclesias, vestes etc. in mortali. *l.* 6. *n.* 40. Benedictio Nuptiarum prohibetur tempore Feriarum. *n.* 983. An liceat consummare Matrimonium ante Benedictionem. *n.* 984. *Dub.* 2. An in Confirmatione requiratur ultima Benedictio Episcopi. *lib.* 6. *n.* 188. *in fin.*

Benedictus XIV. Quid sentit de intentione in Sacramentis. *l.* 6. *n.* 23. *v. Secunda.* et *v Idque.* De conditione in Sacramentis ministrandis. *n.* 27. Plures ejus Bullæ, vide *v. Bulla.*

Beneficiarius. Quinam Beneficiarii teneantur ad residentiam. *Lib.* 4. *n.* 119. et 120. An curati teneantur ad eam jure Divino. *n.* 121. De residentia Episcoporum. *n.* 122. ac Parochorum. *n.* 123. *et seq.* Vide *Verb. Residentia.* An Beneficiarius teneatur dare fructus superfluos? *lib.* 3. *n.* 491. *v. Quær.* VI. An dare solis pauperibus. *ib. Qu.* I. *v.* 373. Et qui veniant nomine pauperum? *ib. Qu.* II. An debeant præferre pauperes loci? *Qu. ib.* III. An possit reservare superflua in usus pios? *ib. Qu.* IV. An habens propria possit vivere ex Beneficio? *ib. Qu.* V. An Beneficiarius sit dominus fructuum Beneficii? *l.* 3. *n.* 491. An expendens superfluos in usus vanos teneatur ad restitutionem? n. 492. et *l.* 4. *n.* 183. Quid de accipiente superflua per donum à Beneficiario? *l.* 3. *n.* 492. *Qu.* VIII. Quando Beneficiarius teneatur ad restitutionem ob omissionem Officii? *l.* 3. *ex n.* 663. *usque ad* 675. An ob id privetur etiam Beneficio? *n.* 671. An Beneficiarius ordinatus per metum teneatur recitare Officium? *l.* 4. *n.* 144. Sacerdos Beneficiarius omittens Officium quot peccata committat? *n.* 145. An peccet graviter Beneficiarius omittens Officium si velit fructus restituere. *ib. Qu.* II. An impotens recitare solus, teneatur conducere Socium? *n.* 158. *v. An autem.*

Beneficiatus, si celebret alibi quam in ecclesia, altari, die, vel hora præscripta. *l.* 6. *n.* 329. De obligatione celebrandi Missas præscriptas, et per seipsum. *n.* 330 Si deficiant reditus. 331. *Dub.* 2. An obstrictus quotidie celebrare, possit aliquoties pro conjunctis, vel omittere ob reverentiam. *n.* 332. Si sit infirmus. *n.* 333. Beneficiatus an possit mederi cum incisione, et adustione? *l.* 7. *n.* 385.

Beneficium. Quid et quotuplex sit Beneficium? *Lib.* IV. *Cap.* II. Quomodo acquirantur et conferantur Beneficia? *ib. Art.* II. Quæ intentio, et qualitates requirantur ad Beneficium acquirendum? *Art.* III. An liceat habere plura Beneficia? *ib. Art.* IV. Quibus modis Beneficia amittantur? *Art.* V. Quæ sint Beneficia *Simplicia*, et quæ *Duplicia?* et quæ Duplicia *Compatibilia*, et quæ *Incompatibilia*, *l.* 4. *n.* 116. Quantum temporis requiratur ad Beneficia præscribenda? *l.* 3. *n.* 507. *v. Si quis.* Ad quid teneatur impediens ne Beneficium conferatur Digno? *l.* 4. *n.* 109. An sit Simonia inservire Episcopo ob Beneficium? *l.* 3. *n.* 62. An dare pecuniam Mediatori ad obtinendum Beneficium. *n.* 64. et 65. Quæ sint pœnæ ob Simoniacam acceptionem Beneficiorum? *l.* 3. *n.* 112. *v. Qu.* I. *usque ad Qu.* IV. De simonia circa Beneficia. *v. Simonia.* Ordinatio titulo Beneficii. *l.* 6. *n.* 770. *n.* III. *et v.* VI. Item ex *n.* 773. *ad* 777. *ac* 815. Taxa circa sufficientiam Beneficii. *d. n.* 815. *Not.* 1. et 2. An nomine Beneficii veniant stipendia Missarum. *ib. Not.* 3. Ad Beneficium futurum. *n.* 816. Excommunicati an sint inhabiles ad Beneficia. *l.* 7. *ex n.* 179. *ad* 183. An priventur fructibus. *n.* 183. Quid si quis ignoret se esse excommunicatum? *n.* 182. Pauper suspensus à Beneficio an possit fructus retinere? *n.* 316. *Dub.* 1. An suspensus à Beneficio sit etiam ab aliis in aliena Diœcesi. *ib. Dub.* 2. Si conferatur Beneficium irregulari. *n.* 342. ad III. et *n.* 343. Si capitale Beneficii maneat otiosum. *l.* 6. *n.* 324. *v. Hic autem.* An Episcopus possit dispensare cum illegitimo ad Beneficium simplex. *l.* 7. *n.* 428. An ad Canonicatum. *n.* 429.

Bestialitas. Quid sit peccatum Bestialitatis? *l.* 3. *n.* 474. An sit explicandum, si bestia fuerit mas vel fœmina? *ib. v. Sed dubitatur.* An Clerici exercentes Bestialitatem incurrant pœnas sodomitarum? *l.* 3. *n.* 473. Si ob bestialitatem Conjugis liceat alteri facere divortium. *l.* 6 *n.* 962.

Bibliopola quando peccet ? *l.* 4. *n.* 292. *v.* 2.

Bigamia inducit irregularitatem. *l.* 7. *ex n.* 435. *ad* 453 Quæ sit *Vera. n.* 436. Quæ *Interpretativa. n.* 437. *ad* 447. Quæ *Similitudinaria. n.* 448 An hanc incurrant Clerici ? *n.* 449. An Papa possit dispensare ? *n.* 450. An Episcopi ? *n.* 451. An saltem ad Ordines Minores, et Beneficium simplex? et an saltem in Similitudinaria ? *n.* 452. An Prælati Regulares ? 453.

Biscottus. An liceat in jejuniis edere Biscottos ovis confectos ? *l.* 3. *n.* 1009. *v. Dub.* 4.

Blesus an sit irregularis. *l.* 7. *n.* 406.

Blasphemia, et *Blasphemare* Quid sit ? *lib.* 3. *tract.* 2. *Cap.* 1. *n.* 121. Quotupliciter blasphematur contra Deum ? n. 122. Blasphemiæ hæreticales. *n.* 122. Obligatio denunciandi. *n.* 123. An sit Blasphemia dicere : *Velit nolit Deus. A dispetto di Dio : Dœmonem sanctum, etc. Nego Di. Santo Diana?* An *sangue di Dio? n.* 124. An *Per vitam Dei? Renego Deum si te non percussero : Hoc est verum sicut Deus ; Sic erat à fato destinatum : Potta di Christo : Fuori di Dio : Se l'ho fatto io? d. n.* 124. *O Mors Dei, Vulnera Christi? n.* 128. (*Vide etiam in Instructione pro Confessariis ad* 2. *Præc. in fin.*) An sint blasphemia signa contra Deum, si verba non adsint ? v. g. Spuere in Cœlum, infrendere dentibus etc. *n.* 125. De Blasphemo consuetudinario. *n.* 127. An sit Blasphemia maledicere creaturis ? *n.* 129. An maledicere *Toti Mundo ; ib. v. Sed hic.* Maledicere diabolo ? *ib.* Maledicere *Mortuis et Fidei? n.* 130. Imprecari Dœmonem ? *n.* 131. An differant specie blasphemiæ contra Deum, et Sanctos ? *n.* 132. Quot peccata committat blasphemans 12 Apostolos ? *l.* 5. *n.* 47. Si quis blasphemet Sanctos, dicendo : *Se l'ho fatto io. Prax. Confess. n.* 28. Si quis blasphemet *Mortuos. n.* 29. Vide *Maledictio.* Epistola responsiva adversus Epistolam Apologeticam scriptam in propugnationem Dissertationis, quæ super abusu Mortuis maledicendi prodiit. *l.* 3.

Blasphemus. Blasphemi quando sint denunciandi ? *l.* 4. *n.* 252.

Bona Ecclesiastica. Quæ dicantur Bona Ecclesiastica. *l.* 4. *n.* 187. *v. Not. III.* De alienatione Bonorum Ecclesiasticorum. Vide *ib. dict. n.* 187. De Bonis Clericorum. *l.* 3. *n.* 490. An Bona Patrimonialia, et Parsimonialia, sive Industralia sint propria Clericorum ? *ib.* An Clerici sint Domini Bonorum Ecclesiasticorum ? *n.* 492.

Bona fides, vide *Fides.*

Bonum. Bona spiritualia an dimittenda sint aliquando ob Charitatem proximi ? *l.* 2. *n.* 26. et 50. Bona incerta an danda pauperibus ? *l.* 3. *n.* 589. Quid si postea compareat Dominus. *n.* 590. De compositione circa Bona incerta, *ex n.* 591. Cui facienda restitutio, si parva Bona pluribus auferantur ? *n.* 595. An Bona certa sint restituenda possessori vel Domino ? *n.* 596 et 599. Quotuplicia sint Bona uxorum ? *l.* 3. *n.* 489. Cessio Bonorum quid sit, et quibus licita. *l.* 3. *n.* 699. Bona inventa an restituenda ? *n.* 603. Ad præscribenda Bona mobilia requiruntur tres anni. *l.* 3. *n.* 506. Ad immobilia 10 anni *n.* 508. Ad præscribenda Bona Ecclesiæ requiruntur 40 anni. *n.* 510.

Breviarium. Quomodo excuset carentia Breviarii. *l.* 4. *n.* 157. An Horæ sint recitandæ juxta præscriptum Breviarii Rom. ? *n.* 160. Quid si non habeas Officium proprium ? *n.* 158. *v. Præterea.* Quid si careas Breviario Romano. *ib.*

Bullæ. Bulla Bened. XIV. super *Jejunio. l.* 3. *n.* 1015. Bulla ejusdem *de Negotiatione Clericorum l.* 3. *n.* 832. Bulla Nicolai V. *de Cen-*

sibus. *n*. 845. Bulla S. Pii. V. *n*. 846. Et an hæc obliget in conscientia ? *n*. 848. Vel ubi non est recepta ? *n*. 849. Bullæ Cœnæ Casus. *l*. 7. *ex n*. 281. An Episcopi possint absolvere à casibus Bullæ occultis. *n*. 82. et 83. An impeditos. *n*. 84. Et hos etiam per alium. *n*. 90.

Bulla Innocentii XII. circa stipendium Missarum Beneficiatorum. *l*. 6. *n*. 321. *v*. *Excipitur*. et *n*. 322. *v*. *Dub*. 5. 2. Bullæ Innoc. XIII. et Bened. XIII. quòd Episcopi possint celebrare in domibus privatis. *n*. 358. Bulla *Speculatores*. *n*. 770. tom. 6. Bullæ circa Conceptionem immaculatam B. Mariæ. *l*. 7. *n*. 244.

Bullæ Bened XIV. circa intentionem requisitam faciendi Sacramentum. *l*. 6. *n*. 23. *v*. *Idque*. Circa validam Ordinationem infantium. *n*. 80. Circa Baptismum filiorum Infidelium. *n*. 126. *ac seq*. Circa Ministrum Confirmationis. *n*. 170. Circa stipendium Missarum. *n*. 321. et *n*. 322. Circa Missam Parochi pro Populo. *n*. 325. Circa Oratoria privata *n*. 359. *v*. *Dices*. Circa jubilæum. *n*. 536. *et seq*. Circa *p*. 185. Missam Conventualem. *n*. 326. Circa Confessarios exquirentes nomen complicis. *n*. 491. et 492. In absolventes complicem in peccato turpi. *n*. 553. In Confessarios sollicitantes. *n*. 675.

C

Cæremoniæ in Sacramentis. *l*. 6. *n*. 42. *v*. 2. Cæremoniæ in Baptismo. *ex n*. 140. in Missa, vide *v*. *Rubricæ*. An peccet graviter omittens cæremonias Missæ in notabili parte. *n*. 400.

Cæsarie ficta non licet celebrare. *l*. 6. *n*. 398.

Calix si execratur. *l*. 6. *n*. 370. Si deauretur. *ib*. *Dub*. 2. et *Dub*. 3. De materia Calicis. *ib*. 370. *Dub*. 3. Si cuppa separetur à pede. *ib*. Qui Calices et Patenas possit consecrare. *n*. 381. Si frangatur Calix, an possit adhiberi ad usus profanos. *n*. 371. *v*. *Partes*.

Calx. An liceat in die festo coquere calcem ? *l*. 3. *n*. 300.

Cambium, et *Campsor*. Quid et quotuplex sit Cambium. *Lib*. 3. *n*. 850 et 851. De Cambio Reali. *n*. 853. De cambio sicco, et Francofurtensi. *n*. 854. De Pecunia adulterina. *n*. 855. De Famulo qui commutat pecuniam Domini. *n*. 856.

Cancellaria. An Regulæ Cancellariæ Romanæ obligent ? *lib*. 1. *n*. 106. *v*. *An vero*.

Candelæ suntne necessariæ in Missa ? et quot. *l*. 6. *n*. 394. Quid si celebrandum sit ad dandum Viaticum. *ib*. *v*. *in Rubrica*. Si deficiant, dum celebratur. *ib*. Si liceat uti candelis ex oleo vel sebo. *d*. *n*. 394. *Dub*. 1. Celebrare cum una candela. *ib*. *Dub*. 2. Si liceat uti quatuor candelis ; et quibus liceat. *ib*. *v*. *Advertendum*.

Canon. Sacri Canones servandi circa probitatem Ordinandorum *l*. 6. *n*. 66. In Canone Missæ si aliquid omittatur. *n*. 405. Nequit in eo addi nomen alterius sancti. *n*. 411. *v*. *Probabiliter*.

Canonicatus, et *Canonicus*. Quid teneantur Canonici restituere, si non assistant Choro, vel non psallant ? *l*. 3. *n*. 675. Quid si alii Canonici remittant sibi Distributiones ? *ib*. *Dub*. 2. An graviter peccent non assistendo ? *ib*. *Dub*. 1. An lucrentur Distributiones, si assistant, sed non recitent ? *ib*. *Dub*. 3. Quid si submisse recitent *ib*. *Dub*. 4. Canonici non residentes amittunt Distributiones, et Præbendam. *l*. 4. *n*. 129. Quæ causæ excusent Canonicos ab assistentia Chori. *n*. 130. An et quæ *infirmitas*? *ib*. An excusentur Septuagenarii ? *ib*. *Dub*. 1. An Cæci et Surdi ? *ib*. *Dub*. 2. Quæ *Necessitas* excuset ? *d*. *n*. 130. *v*. II. Quid si Canonicus

absit à Choro ob excommunicationem incursam? *ib. v. Cùm autem.* Quid si Ecclesia sit interdicta, vel polluta? *ib. v. Quando.* An Canonic irregulares amittant Distributiones, et Præbendam? *ib. v. Quæritur.* An excuset *Utilitas? l.* 4. *n.* 130. *v.* III. Quid de Canonico misso ad Limina Apostolorum? *ib. v. Item.* Quid de Canonico Pœnitentiario? *l.* 4. *n.* 131. Quid de Canonico Theologo? *ib. v. Sic pariter.* Quid de Examinatoribus, et visitatoribus? *ib. v. Sentiunt.* Quid de Canonicis docentibus? *n.* 132. Quid de studentibus? *ib. v. Idem.* Canonicus debet canere sive psallere in Choro. *l.* 6. *n.* 326. *v. In fine.* An Episcopus possit dispensare cum illegitimo ad Canonicatum. *lib.* 7. *n.* 429.

Cantores, an excusentur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1049. *v.* 4. *Excusantur.*

Capellania, et *Capellanus.* An incurrat pœnas Simoniæ vendens Capellaniam amovibilem? *l.* 3. *n.* 105. Capellanus Episcopi potest dicere Officium juxta ejus ritum. *l.* 4. *n.* 161. *v. Juxta.* Capellanus potest celebrare per alium, retento sibi superfluo stipendii. *l.* 6. *n.* 321. *v. Excipitur* III. An possit semper celebrare per alium? *n.* 330. Si deficiente reditu teneatur celebrare. *n.* 325. Si celebret alibi quàm in loco vel hora præscripta. *n.* 329. Si possit aliquoties celebrare pro conjunctis, vel omittere. *n.* 332. Si ægrotet. *n.* 333. *v. Quæritur.* Capellanus Monialium an possit Missas dicere Sanctorum, de quibus ipsæ dicunt officium, et tunc uti Missali Ordinis. *n.* 390. *v. Confessarii.* Capellanus Confraternitatis. *n.* 324. Si capitale Capellaniæ maneat otiosum. *ib.* Capellani exercitus nequeunt absolvere Milites degentes in Præsidiis. *n.* 577. *in fine.*

Capitale, vide *Sors.* Capitale Capellaniæ si maneat otiosum. *l.* 6. *n.* 324.

Capitulum. An possit ferre leges. *l.* 1. *n.* 104. *v. Capitula.* An possint Canonici Capitulum facere tempore officii? *l.* 4. *n.* 131. *v. Sentiunt.* Sede vacante, non potest concedere Dimissorias nec post annum in nostro Regno. *l.* 6. *n.* 788. An possit dare licentiam alieno Episcopo exercendi Pontificalia, et ordinandi? *ib. v. Quamvis.*

Captivus. An captivi in Bello possint fugere? *l.* 3. *n.* 350. An Captivi possint auferre bona alterius, ut liberentur à captivitate? *n.* 520. *v. Sed hic.* An liceat Captivis Christianis remigare contra Christianos. *l.* 2. *n.* 73. 74. et 75.

Caput salvum. An liceat contractus ad *Caput salvum? l.* 3. *n.* 909. *v. Qu.* III.

Carcer et *Carcerati.* An servandum juramentum redeundi ad Carcerem? *l.* 3. *n.* 186. An liceat Reis fugere à carcere? *l.* 4. *n.* 280. et 281. Et an frangere carcerem? *n.* 282. Et an tunc teneantur ad damnum? *ib.* An liceat aliis Reos adjuvare ad carcerem frangendum? *n.* 283. An excusentur carcerati ab audienda Missa? *l.* 3. *n.* 325. Et an teneantur quærere libertatem ad Missam audiendam? *ib. v. Excomm.* An excusentur timentes carcerari? *n.* 326. *v. Probabiliter.* Carcerati coram quo Parocho contrahere debeant. *l.* 6. *n.* 1091.

Cardinalatus, et *Cardinalis.* Declarationes Cardinalium quomodo obligent? *l.* 1. *n.* 106. *v. Quær.* 2. De Cardinalium Residentia. *l.* 4. *n.* 124. An Religiosi promoti ad Cardinalatum teneantur ad vota Religiosa? *l.* 4. *n.* 2. An ad Regulas *ib. n.* 3. An peccent præsentantes minùs dignos ad Cardinalatum? *l.* 4. *n.* 91. Cardinalis potest sibi eligere Confessarium. *l.* 6. *n* 565. An etiam suæ Familiæ? *ib. Dub.* 2.

Carentia Breviarii, vide *Breviarium.*

Carnes. An liceat Cauponibus vel Famulis ministrare carnes die

vetito ? *l.* 2. *n.* 68 et 69. An liceat Carthusianis abstinere à carnibus etiam in necessitate extrema ? *l.* 3. *n.* 370. Quorum animalium carnes vetentur in jejuniis ? *l.* 3. *n.* 1011. Quibus pueris possint ministrari carnes ? *n.* 1012. An dispensati ad carnes teneantur ad unicam comestionem, et ad abstinendum à piscibus ? *n.* 1013. Et vide hoc Tomo IX. *sub N. I.* sancita super hoc puncto à Benedicto XIV. An eadem currant etiam in jejuniis extra Quadragesimam ? *n.* 1015. *n.* VII. An dispensatis ad carnes permittantur tantùm carnes salubres ? *ib. v. Quæritur ?* Quæ sit parva materia in esu carnium ? *l.* 3. *n.* 1029. *v.* 3. *In Confessione.*

Cartusianus. An liceat Carthusiano abstinere, vel edere carnes in extrema necessitate ? *l.* 3. *n* 370.

Caseus. An dispensatis permittatur parum casei in cœnula jejunii ? *l.* 3. *n* 1027.

Castitas. Quid si conjuges invicem voveant Castitatem. *l.* 3. *n.* 236. An liceat nubere cum habente votum Castitatis ? *l.* 2. *n.* 60. Et an reddere ei debitum ? *n.* 61. Sexagenariis quibus votum Castitatis commutatum est in jejunium, an teneantur jejunare ? *l.* 3. *n.* 1040. An possit occidi invasor Castitatis. *l.* 3. *n.* 391. An stuprator habens votum Castitatis teneatur ducere violatam ? *l.* 3. *n.* 649. Castitatis votum. Vide *Votum.*

Castra. An satisfaciant audientes Missam in Castris ? *l.* 3. *n.* 319. *in fine.*

Castrare. An liceat pueros castrare ? *l.* 3. *n.* 374.

Casus reservati in Diœcesi Neapolitana. Vide in fine libri. Reservatio casûs an auferatur per Confessionem nullam in Jubilæo, *l.* 6. *n.* 537. *Qu.* II. Oblitus reservata in Jubilæo an possit deinde à quocumque absolvi ? *ib. Qu.* IV. In mortis articulo absolutus à reservatis an teneatur postea adire Superiorem. *n.* 567. An in mortis articulo omnis Approbatus possit absolvere à reservatis etiam præsente Superiore ? *l.* 6. *n.* 563. *Dub.* 1. Quos casus possint Regulares reservare. *n.* 583. An possit directè absolvi à reservatis, qui habet impedimentum perpetuum ? *n.* 585. *Dub.* 1. *et l.* 7. *n.* 83. Si urgeat necessitas communicandi, an habens reservatum teneatur confiteri simplici Confessario ? *lib.* 6. *n.* 585. *dub.* 2. Et an tunc teneatur confiteri tam reservata, quàm non reservata ? *ib. vers. Dubitatur* 3. Habens reservatum quando dicatur discedere *in fraudem. n.* 589. *v. Quomodo.* In dubio an commiseris reservatum ? *n.* 600. Quid si postea noveris ut certum ? *ib. Qu.* II. Peccans in confidentiam licentiæ. *n.* 601. An licentia pro reservatis valeat pro peccatis post eam patratis ? *ib. Qu.* IV.

Si Episcopi possint absolvere peregrinos à Papalibus occultis. *l.* 6. *n.* 593. Ignorantes casum reservatum a Papa. *n.* 580. Quid si ab Episcopo ? *n.* 581. Vide alia in *Summario ex n.* 578. *ad* 602. De facultate in cap. *Liceat. l.* 7. *ex n.* 75. Etiam quoad casus post Trident. *l.* 6. *n.* 594. An Episcopi possint eam delegare. *l.* 7. *n.* 80. An habeant quoad casus Bullæ Cœnæ. *n.* 82. et 83. An erga impeditos. *n.* 84. *et seq.* Et an hos possint absolvere per alium. *n.* 90. Quos casus possint absolvere Mendicantes *ex n.* 94. *ad* 107. Casus et censuræ quæ absolvuntur in Jubilæo. *l.* 6. *n.* 537. *v. Qu.* VIII.

Cathedralis. In Cathedralibus, Collegiatis, et Conventualibus quotidie dicenda est Missa cantata, *l.* 6. *n.* 314. Quibus autem applicanda ? *n.* 326. Et an possit esse votiva ? *n.* 419 *in fin. tom.* 5.

Caupo. An liceat Cauponibus dare vinum ebriosis, aut carnes die vetito ? *l.* 2. *n.* 69. et *l.* 3. *n.* 1030. *v. Quæritur hic III.*

Causa. An servandum juramentum, si cesset causa ? *l.* 3. *n.* 188. Causæ dispensandi vota. *n.* 250. An vota possint irritari à Superioribus sine causa ? *n.* 228. Causæ exhæredandi filios. *lib.* 3. *n.* 341. Causæ Privativæ quando teneantur ad restitutionem. ex *n.* 573. Quid si in donatione cesset Causa donationis factæ ? *l.* 3. *n.* 737. Quid si donatio fuerit tantùm ad alliciendum ? *n.* 736. An in donatione ad Causas pias requiratur acceptatio. *l.* 3. *n.* 726. De testamento ad pias Causas. *n.* 922. An qui sine causa justa laborant, excusentur à jejunio ? *n.* 1046. Causæ excusantes Pastores à residentia. *l.* 4. *n.* 125. Causæ excusantes Canonicos à Choro. *n.* 130. Causæ excusantes Clericos à recitatione Officii. *l.* 4. *n.* 154. Causæ justæ interrumpendi Officium. *l.* 4. *n.* 168. *v. Causæ.* Causæ invertendi ordinem officii. *n.* 170. Causæ justæ anticipandi, vel pos'ponendi recitationem. *n.* 172. Causæ justæ alienandi bona Ecclesiastica. *l* 4. *n* 187 *v. Nota* IV. Quid si alienatio fiat sine causa ? *ib. v Si autem.* Quæ bona Ecclesiastica possint alienari sine speciali causa ? *ib Nota* VI. Causæ ad dispensandum in Denunciationibus Matrimonii. *l.* 6. *n.* 1004. 1005. et 1006. Debent esse veræ, ut valeat Dispensatio. *l.* 6. *n.* 1131. *Not.* 2. An cessante causa cesset Dispensatio ? *n.* 1132. Quid in dubio, an causa falsò allegata fuerit finalis, aut allegata fuerit vera ? *n.* 1133. Ob defectum justæ causæ censura est invalida. *l.* 7. *n.* 66. Clerici vel Monachi si se intromittant in causam sanguinis. *n.* 467. et *n.* 468. *ad n. III.*

Celebrans, et *Celebrare.* An Parochus teneatur celebrare pro Populo ? *l.* 3. *n.* 359. Celebrans in mortali quot peccata committit ? *l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc.* Si inter celebrandum recordetur mortalis. *l.* 6. *n.* 262. *v. Hic.* Si recordetur non esse jejunus. *n.* 287. An non jejunus possit perficere Sacrificium ? *n.* 288. An ad vitandam mortem possit quis celebrare non jejunus, vel sine vestibus aut calice, vel extra altare ? *n.* 289. An ante somnum, vel digestionem ? *ib. v. Hic.* Celebrans sine ministro. *n.* 391. Quid si minister abscedat, vel malè pronunciet ? *ib. v. Probabiliter.* Celebrare uno præsente *ib. v. Illud.* Celebrans cum cæsarie ficta. *n.* 298. Celebrare privatim in Cœna Domini, vel Sabbato Sancto. *l.* 6. *n.* 350. Quando et quoties celebrandum, *ex n.* 340. Quo loco celebrandum, *ex n.* 356. Requisita ad celebrandum, *ex n.* 372. *Censura.* Quando incurrantur Censuræ à Sacrilegis ipso facto ? *lib.* 3. *num.* 44. An in articulo mortis possit absolvere à censuris reservatis Inferior præsente Superiore ? *l.* 6. *n.* 563. *v. Dub. et n.* 567. *ac l.* 7. *n.* 91. Quid si casus sit Papalis ? *n.* 92. Si laïcus in articulo mortis possit absolvere moribundum à censuris. *l.* 6. *n.* 540. An Episcopi possint absolvere à reservatis ab aliis Episcopis cum censura ? *l.* 6. *n.* 594. *v. Dub.* 8.

Censura quid sit. *l.* 7. *ex. n.* 1. An irregularitas sit censura. *n.* 5. Quotuplex sit censura. *n.* 6. An censuræ latæ ab Episcopo in Synodo sint perpetuæ, etc. *ib.* Quæ sint latæ, et quæ ferendæ sententiæ. *n.* 7. *et* 8. Quis possit ferre censuram, *ex n.* 9. Quis possit censura ligari. *ex n.* 15. An communitas. *n.* 19. Prælati Regulares possunt ferre censuras in suos ubique morantes *n.* 20. An Episcopus extra Diœcesim. *n.* 21. An ligare subditum extra degentem. *n.* 22. Quid si subditus extra peccet. *n.* 23. Quid si in Monasterio. *num.* 24. Subditos alienos. *n.* 26. *et* 27. An quis possit ligari pluribus censuris *n.* 28.

Ob quam causam possit ferri censura, *ex n.* 29. An incurratur ob peccatum veniale, *ex n.* 30. *ad* 32. An præceptum censuræ obliget sub gravi, *ex num.* 33. An actus debeat esse externus. *n.* 34. *et* 35. An consummatus. *n.* 36. An incurrant Mandantes. *n.* 36. *ad* 39. An consulentes, si revocent consilium. *n.* 40. An requiratur culpa propria. *n.* 41. Quid excuset. *n.* 42. An ignorantia. *n.* 42. *ad* 45. An ignorantia crassa, an affectata. *n.* 47. *et* 48. An metus. *n.* 46. An censura incurratur ob peccatum præteritum. *n.* 49. An possit ferri pro delictis futuris. *ib.* Censura est invalida ob defectum I. Ferentis. *n.* 50. II. Ordinis judicii. *ex n.* 51. *ad* 65. An possit ferri censura sub conditione. *n.* 63. Quid si creditor terminum proroget. *n.* 63. III. Ob defectum justæ causæ. *n.* 66. In dubio an incurreris censuram. *n.* 67. In dubio an censura sit justa. *n.* 68.

Quis possit à censuris absolvere. *l.* 7. *n.* 69. Quis à latis *à jure*. *n.* 70. Quis ab excommunicatione minori. *num.* 71. Quis à latis *ab homine*. *n.* 72. *et* 73. De facultate per *c. Liceat. ex n.* 75. An Episcopi possint absolvere impeditos adire Romam. *n.* 84. *et seq.* etiam per alium. *n.* 93. An impediti teneantur adire per Epistolam. *n.* 89. An autem adire Episcopum. *n.* 91. An teneatur postea ei se præsentare. *n.* 92. De facultate Mendicantium, *ex n.* 94. *ad* 107. An habens facultatem super Papalibus, habeat super censuris Bullæ Cœnæ. *n.* 110. An habens super casibus Bullæ, habeat super hæresi. *n.* 112. *ad* 113. De facultate in Jubilæo. *n.* 111. *et* 115. *et l.* 6. *n.* 537. *Qu.* VIII. Quomodo danda absolutio à censuris, vide *Summar. l.* 7. *ex n.* 116. Ob censuræ violationem incurritur irregularitas. *n.* 357.

Census. Quando sit licitus. *Lib.* 3. *n.* 839. An liceat Census personalis. *n.* 840. An percat Census, pereunte re. *n.* 841. Quid si adsit pactum assecurationis. *n.* 842. De Censu redimibili ex utraque parte. *n.* 843. De Censu vitalitio. *n.* 844. Conditiones requisitæ ex Bulla Nicolai V. *n.* 845. Conditiones ex Bulla S. Pii V. *n* 846. *ad* 849.

Certiorare. An in reconvalidatione Matrimonii nulli ob fictum consensum, pars ignara sit certioranda de ejus nullitate. *l.* 6. *n.* 1114. Quid si ob impedimentum occultum. *n.* 1115. Quid in necessitate. *n.* 1116. Quomodo possit exigi consensus. *n.* 1117. et in *Praxi Confess. n.* 85.

Certitudo requisita ad jurandum. *l.* 3. *n.* 143. *et* 162. Certitudo debiti requisita ad obligationem restitutionis. *l* 1. *n.* 34-35. Certitudo requisita ad compensandum. *l.* 3. *n.* 521. *v. Not.* 3.

Cessatio, et *Cessare*. Cessatio causæ finalis in juramento promissorio an excuset. *l.* 3. *n.* 188. Cessatio finis in lege. *l.* 1. *n.* 199. Cessatio à Divinis. *l.* 7. *n.* 4. *et n.* 340. Cessante causa, an cesset dispensatio *l.* 6. *n.* 1132.

Cessio bonorum an excuset à restitutione ? *l.* 3. *n.* 699.

Charitas. Quando et quomodo obliget Præceptum Charitatis erga Deum ? *lib.* 2. *tract.* 3. *c.* 1. *n.* 22. *et seqq.* Quomodo obliget erga Proximum ? Quis ordo servandus ? Vide *l.* 2. *tr.* 3 *cap.* 2 *et Summ. Dub. I.* De dilectione inimicorum, vide *ib. Dub. II.* De eleemosyna. *ib. Dub. III.* De Correctione fraterna. *ibid. Dub. IV.* Quando excuset Charitas erga Proximum ad laborandum in die festo ? *l.* 3. *n.* 294. Quando Charitas excuset Pastores à Residentia ? *l.* 4. *n.* 125. *v. Et I.* An requiratur in Attritione. *l.* 6. *n.* 440. Charitas adhibendo à Confessario cum Pœnitentibus ; Vide *Praxim Confess. in fin. n.* 3. *ad* 5.

Charta. Ludus Chartarum an vetitus Clericis, et Religiosis ? *l.* 3.

n. 900. *et* 901. Charta, si deglutiatur, an frangat jejunium naturale. *l.* 6. *n.* 281. An legens chartam Confessionis teneatur ad sigillum. *l.* 6. *n.* 650. Charta absolutionis. Vide *Schedula.*

Chiragra laborans an possit celebrare. *l.* 6. *n.* 244. *Chirographum.* An liceat Chirographa vilius emere ? *l.* 3. *n.* 829.

Chiromantia quid sit et an licita ? *l.* 3. *n.* 9. *v.* 8.

Chirurgus. An peccet Chirurgus medendo si prævideat pollutionem ? *l.* 3. *n.* 483 *v. Quid.* Clericus vel Monachus an possit mederi. *l.* 7. *n.* 384 *ad* V.

Chocolates. An liceat in jejunio potio Chocolatis ? *l.* 3. *n* 1023.

Chorea. An liceat Choreas ducere ? *l.* 3. *n.* 429.

Chorus. An Canonici septuagenarii excusentur à Choro ? *l.* 4. *n.* 130. *v. Dub. I.* An Cæci, et Surdi ? *ibid. Dub.* 2. An excommunicati ? *ib. v. Cùm autem.* An et quando Religiosi teneantur recitare in Choro ? *l.* 4. *n.* 143. An peccent graviter Prælati negligentes Officium dici in Choro ? *ib. Not.* 2. An Episcopi teneantur recitare Horas in Choro ? *l.* 4. *n.* 143. *v. Not.* 2. An inservientes Choro teneantur supplere omissa ? *ib. Not.* 3. *et n.* 156. *in fin.* An ad peccandum mortaliter sufficiat in Choro minor omissio quàm in recitatione privata ? *l.* 3. *n.* 143. *v. Sentiunt.* Si recites in Choro, an tenearis repetere quæ non percipis ? *l.* 4. *n.* 163. *v. Qu.* II. An satisfaciat Surdus, vel Surdaster recitans in Choro ? *ib. Qu.* III. An in Choro sit gravis obligatio dicendi Officium ordine debito, et statis horis ? *l.* 4. *n.* 171.

Chrisma. Episcopus conficiens Chrisma in peccato mortali. *l.* 6. *n.* 39. Baptizans sine Chrismatis unctione. *n.* 141.

Christiani an possint surripere bona Turcarum ? *l.* 3. *n.* 525.

Christus an in specie determinaverit materias, et formas omnium Sacramentorum. *l.* 6. *n.* 12.

Ciborium, vide *Pixis.*

Cibus. An liceat dare cibos volenti frangere jejunium ? *l.* 2. *n.* 80. An liceat die festo coquere cibos etiam ad delectationem ? *l.* 3. *n.* 298. An liceat sumere cibum, vel expuere statim à Communione ? *l.* 6. *n.* 283. An celebrare Nocte Nativitatis Domini statim post cibum sumptum ? *n.* 283 *et n.* 289. *v. Hîc.*

Cingulum quando execretur. *l.* 6. *n.* 371. Debet esse potiùs lineum quàm sericeum. *n.* 424. *v.* 12. *Sacerdos.*

Circumcisio quomodo tollebat originale. *l.* 6. *n.* 3. *et* 4.

Circumstantia superveniens in juramento promissorio an deobligeat ? *l.* 3. *n.* 187. *v. Sed dubium.* Quid de circumstantia superveniente in voto ? *n.* 226. Quid si sit votum Castitatis, aut Religionis, aut Solemne ? *l.* 4. *n.* 50. Circumstantiæ speciem aggravantes an explicandæ. *l.* 6. *n.* 467. *et* 468. Quid in furto. *n.* 468. Quid in incestu. *n.* 469. *et* 470. An explicandæ circumstantiæ minuentes. *n.* 471. *v.* 6.

Citatus. An Testes citati teneantur deponere veritatem. *l.* 4. *n.* 270. *v. Dub.* 2.

Civis. An legatum relictum Civibus possit dari extraneis ? *l.* 3. *n.* 930. *v. Dub.* 2.

Clandestinitas. An Matrimonium clandestinum valeat pro Sponsalibus. *l.* 6. *n.* 841. *v. Hæc.* De Matrimonio clandestino ob omissionem Denunciationum, ex *n.* 989. *ad* 992. De clandestino ob deficientiam Parochi et testium, ex *n.* 1078.

Claudus an sit irregularis, *l.* 7. *n.* 407.

Clausula Codicillaris quid importet ? *l.* 3. *n.* 919. *v. Ad Codicillum.*

Quid de Clausulis appositis in Dispensationibus ? *l.* 1. *n.* 204. Clausulæ derogatoriæ quænam sint. *l.* 6. *n.* 594. De clausula in revalidando Matrimonio : *Dummodo impedimentum occultum sit. n.* 1111. *De* clausula : *Muliere de nullitate prioris consensûs certiorata n.* 1115. De aliis Clausulis. *n.* 1143.

Clausura Religiosorum. Vide *l.* 4. *n.* 37. *v. Ad majorem.* Episcopus quoad Clausuram potest reservare casus Monialium etiam exemptarum. *l.* 6. *n.* 602. *Qu. VII.* De excommunicatione contra violantes Clausuram Monialium. *l.* 7. *ex n.* 221. Contra Moniales Clausuram violantes. *n.* 229. An monialis frangens occultè Clausuram possit absolvi ab Episcopo, *l.* 6. *n.* 594. Contra Mulieres violantes Clausuram Religiosorum. *l.* 7. *n.* 230 *et* 231. 304 *et seqq.* Contra colloquentes cum Monialibus. *ex n.* 232. *ad* 242. Vide alia *verb. Monialis.*

Clericus. Quotuplicia sint bona Clericorum ; Vide *Bona.* An Clericus Beneficiatus sit dominus fructuum Beneficii ? *l.* 3. *n.* 591. *V. IV.* An liceat Clericis interficere furem ? *l.* 3. *n.* 384. Et an interficiendo incurrant irregularitatem ? *ib.* Et an liceat Clericis reos damnare pœna mortis ? *l.* 3. *n.* 378. Quæ sint pœnæ inflictæ Clericis concubinariis ? *n.* 442. Quæ venatio vetetur Clericis ? *n.* 606. Quæ negotiatio ? *l.* 3. *n.* 831. Quid si negotientur per alium ? *n.* 833. Quid si negotientur nomine alieno ? *n* 832. *et* 833. An liceat Clericis emere animalia, ut vendant saginata in pascuis suis ? *n.* 834. An Sanguinanda in pascuis alienis ? *num.* 835. An liceat Clericis emere agrum cum fructibus ? *num.* 836. An emere lanas ad vendendum pannum. *ib.* An negotiari pro necessitate sua, vel familiæ ? *n.* 837. An liceat Clerico agere officium *Factoris ? n.* 838. *v. Valde.* An possit Episcopus impedire Clericos ingredi Religionem ? *l.* 4. *n.* 75. *v. Declarat.* De quibus Beneficii fructibus possint disponere Clerici ? *l.* 4. *n.* 187. De Habitu et Tonsura Clericorum. *l.* 4. *n.* 188. (et *l.* 6. *n.* 805. *v. Quatuor.*) Quæ artes prohibeantur Clericis ? *l.* 4. *num.* 189. Quæ officia ? *l.* 4. *num.* 190. Quæ actiones ? *n.* 191. Quibus Clericis vetitum est agere Officium Advocati ? *l.* 4. *n.* 219. De ludo *Alearum* Clericis vetito. *l.* 3. *ex n.* 895. An vetitus ludus chartarum *n.* 900. Quid si tantùm assistant lusoribus ? *n.* 903. De Testamento Clericorum. *n.* 929. Clericus habituatus volens Sacro Ordine initiari an possit absolvi. *l.* 6. *ex n.* 63. *ad* 77. An simplex Clericus possit absolvere moribundum à censuris. *l.* 6. *n.* 540. Tenetur deferre Habitum, et Tonsuram. *ex n.* 825. Quando amittat privilegia. *n.* 827. Clericus an possit fieri Religiosus contradicente Episcopo. *l.* 6. *n.* 828. Clerici quid agere debeant, si excommunicatus nolit recedere. *l.* 7. *n.* 176. De excommunicatione ob percussionem Clerici, vide *l.* 7. *ex n.* 264. Nomine Clerici percussi, quis veniat. *n.* 270. Percutiens unum Clericum pro alio. *l.* 7. *n.* 275. Si percutiatur Clericus sollicitans *ib.* Si quis præbeat venenum Clerico. *n.* 280. *v. Dub.* 2. Clericus in Sacris non potest mederi cum incisione, aut adustione. *l.* 7. *n.* 384. *ad* V. An Beneficiatus. *l.* 7. *n.* 385. An peccent Clerici assistentes supplicio. *n.* 463. Quid si se intromittant in causam sanguinis. *n.* 467. et *n.* 468. *ad n.* III.

Codicillus. De requisitis ad Codicillum. *l.* 3. *n.* 919. *v. Ad Codicillum.* Et quid importet Clausula Codicillaris ? *ib.*

Cæcus. Canonici cæci an excusantur à Choro ? *l.* 4. *n.* 130. *Cub.* 2. An sit irregularis. *l.* 7. *n.* 404. An Papa possit dispensare cum Cæco. *n.* 414.

Cælibatus observandus Clericis in Sacris. *l.* 6. *ex n.* 806. *ad* 812.

Cœmeterium quomodo polluatur. *l.* 6. *n.* 363. *in fin. et* 364.
Cœna Domini. An in ea possit celebrari privatim. *l.* 6. *n.* 350.
Cogere. An cogens alterum ad ludendum possit retinere lucratum ? *l.* 3. *n.* 880.
Cogitatio. An liceat se delectari de cogitatione objecti turpis ? *l.* 5. *n.* 17. An cogitationes turpes habitæ in Ecclesia sint sacrilegia. *l.* 3. *n.* 462.
Cognatio, et *Cognatus.* Vide *Propinquus.* Cognatio Legalis. *l.* 6. *n.* 1027. Cognatio *Spiritualis* à quibus et quando contrahatur, *vid. n.* 1028. Cognatio *Carnalis. n.* 1029. Arbor Consanguinitatis. 1030.
Cohabitatio. Ad eam tenentur Conjuges. *l.* 6. *n.* 939. Uxor tenetur sequi virum quoad cohabitationem. *n.* 977.
Collatio, et *Collator.* Quorum bonorum collatio fieri debeat inter Fratres ? *l.* 3. *n.* 954. Quomodo acquirantur Beneficia per collationem ? *l.* 4. *n.* 85. Quinam sint Collatores Beneficiorum ? *n.* 86. Collatio Sacramentorum, vide *Sacramentum.*
Collatiuncula. Quænam quantitas permittatur in collatiuncula jejunii ? *l.* 3. *n.* 1025. Et quæ in vigilia Nativitatis Domini, Paschatis, aut Pentecostes ? *ib. v. In Vigilia.* Quænam qualitas permittatur ciborum ? *n.* 1026. An ova ? *n.* 1027. An parùm casei ? *ib.* An pisces ? *n.* 1028. An panis coctus ? *n.* 1029. An jusculum ex herbis, et an legumina ? *ib. v. Probabiliter.*
Collecta ex Episcopi mandato quando dici potest. *l.* 6. *n.* 411. *v. Probabiliter.* Collecta ex devotione. *ib. in init. num.*
Collocutio cum Monialibus, vide *Monialis.*
Colonus, vide *Locatio.*
Color, vide *Vestis.*
Comestio, et *Comedere.* An Dispensatis ad carnes præcepta sit unica comestio ? *l.* 3. *n.* 1013. An ipsis vetita comestio piscium ? *l.* 3. *n.* 1014. An bis comedens culpabiliter in jejunio teneatur ad illud ? *l.* 3. *n.* 1030. Quid si inculpabiliter ? *ib. Qu.* II.
Commemoratio Defunctorum si accidat in Dominica. *l.* 6. *n* 424. *Decr. ad num.* 11. An ea die possit accipi stipendium. *n.* 338. Vide *Defunctus.*
Commissarius. Quid possint accipere Commissarii ? *l.* 4. *n.* 217.
Commixtio. Quomodo acquiratur dominium commixtione ? *l.* 3. *n.* 498. Quid si accipias à fure rem commixtam cum suis ? *n.* 611. Quid si per talem acceptionem fur reddatur impotens ad restituendum ? *n.* 612. An res furtiva commixta cum propria restituenda sit primo loco ? *l.* 3. *n.* 686.
Commodatum, quid sit. *l.* 3. *n.* 744. Vide casus. *n.* 747.
Communicatio cum excommunicato vitando in Divinis. *l.* 7. *n.* 173. *et n.* 197. vel in eodem crimine. *n.* 197 Communicatio civilis, *ex n.* 188. Frequens communicatio cum vitando quando sit mortale. *ex n.* 198. Quando ob eam incurratur excommunicatio major. *n.* 199. Quando liceat. *n.* 200. Vetita cum Judæis. *l.* 2. *n.* 18.
Communio, et *Communicare.* An liceat Communionem simulare. *l.* 6. *n.* 61. An possit ministrari in Missa de *Requiem. n.* 249. Qua hora. *n.* 252. An Nocte Nativitatis, in Parasceve, et Sabbato Sancto. *ib. v. Sic.* Quoties Parochus teneatur eam dare. *n.* 253. Communio quotidiana. *n.* 254. *et fusiùs in Prax. Confessar. ex n.* 151. Dispositiones ad Communionem. *ex n.* 275. Quando quis possit communicare, non præmissa Confessione. *ex n.* 257. An pollutio involuntaria, vel

actus conjugalis impediat Communionem. *ex n.* 271. An possit dari ante pœnitentiam impletam. *l.* 6. *n.* 527. An dubitans de peccato mortali possit communicare. *n.* 475. An laborans lepra. *n.* 275. An puella habens menstrua. *ib. v. An.* An ferens arma. *ib. v. Congruum.* De jejunio requisito ad Communionem. *ex n.* 277. *ad* 281. Communio in Oratoriis privatis. *n.* 359. *v Quæres.* Communio an requiratur de necessitate medii. *n.* 290. *vid. n.* 192. Communio in periculo mortis. *n.* 291. *et* 292. An tunc danda Pueris. *n.* 293. Communio Paschalis. *ex n.* 294. *ad* 299. An facienda in Parochia. *n.* 300. Communio Puerorum in Paschate. *n.* 301. An danda amentibus, semifatuis, mutis et surdis, ac obsessis. *n.* 302. *et* 303. An requiratur Communio in susceptione Ordinum. *n.* 801. *v. Requir. XIII.* Accedens ad Communionem cum veniali habituali. *l.* 6. *n.* 270. cum veniali actuali. *ib. v. Quær. II.* An laici teneantur post Communionem confiteri quamprimùm, si memores etc. *n.* 268. An dubius de jejunio possit Communicare ? *l.* 6. *n.* 282. *in fin.* An liceat dare Communionem peccatori occulto ? *l.* 2. *n.* 62. *et fusiùs l.* 6. *ex n.* 658.

Communitas, si excommunicetur, an excommunicatio sit valida et licita. *l.* 7. *n.* 19. Si suspendatur, an singuli sint suspensi. *n.* 317. Si Missæ tradantur celebrandæ Communitati, quamdiu possint differri. *l.* 6. *n.* 317. *v. Advertit.*

Commutare, et *Commutatio.* Commutare pœnitentiam quis possit, et quorum. *l.* 6. *n.* 528. Commutatio votorum in Jubilæo. *n.* 536. *infra ad n.* XI.

Comœdia. Quale peccatum comœdias turpes adire. *l.* 3. *n.* 427. Quale componere, et repræsentare. *l.* 3. *n.* 428.

Compensatio. Quando, et quomodo possit fieri compensatio. *l.* 3. *n.* 521. An possit fieri cum opinione probabili probabilitate juris in aliquibus casibus ? *l.* 1. *ex n.* 53. An famam possit quis sibi compensare cum pecunia ? *l.* 3. *n.* 1001. An famam cum fama ? *n.* 999. *v. Quæritur.* An teneris infamiam pecuniis compensare ? *l.* 3. *n.* 1000. An legatarius possit compensare sibi legatum ex testamento non solemni ? *l.* 1. *n.* 100. *v. Quæro.* An filius possit sibi compensare mercedem pro opera sua ? *l.* 3. *n.* 544. An famuli possint sibi salarium debitum compensare ? *l.* 3. *n.* 349.

Complex in Confessione an reticendus. *l.* 6. *n* 489. An tunc Pœnitens debeat adire Confessarium qui complicem ignoret. *ib. v. Tenetur. et n.* 490. Vetatur exquiri nomen Complicis sub suspensione ferendæ sententiæ. *n.* 491. *et* 492. Doceri autem oppositum sub excommunicatione Papali ipso facto. *ib. n.* 491. Complex in peccato turpi nequit absolvi a Complice. *n.* 553. Quid veniat nomine peccati turpis. *n.* 554. Complicis peccata cadunt sub sigillum. *n.* 640. *ad II.* An reus teneatur complices revelare ? *l.* 4. *n.* 278.

Compositio circa debita incerta. *l.* 3. *ex n.* 591.

Conceptio. Sententia Conceptionis Immaculatæ B. V. propugnata ; *Dissert. in l.* 7. *ex n.* 244. Votum fundendi vitam etc. *n.* 263.

Concio, *Concionator*, et *Concionari.* Concionator in mortali an peccet mortaliter. *l.* 6. *n.* 41. An sit obligatio audiendi Conciones. *l.* 3. *n.* 269. Quomodo præcipiatur auditio Concionis *l. n.* 308. non licet audire conciones Hæreticorum. *l.* 2. *n.* 16. De obligatione Episcoporum, et Parochorum concionandi. *l.* 3. *n.* 269. Concionatores quando excusentur à jejunio ? *l.* 3. *n.* 1049. *v.* 3. *Excusantur.* Quando excusentur à recitatione officii ? *l.* 4. *n.* 156. *v. Excusantur.*

Concordatum nostri Regni circa ordinationem Clericorum. *l.* 6. *n.* 830.
Concubinarius, et *Concubina*. An possit absolvi Concubinarius, qui nequit ejicere concubinam sine infamia ? *l.* 3. *n.* 435. *v. Hinc*. An promittens ejicere Concubinam ? *n.* 436. An concubina non discedens causa necessitatis ? *nu.* 437. Pœnæ Concubinariorum. *n.* 442. Pœnæ Clericorum Concubinariorum. *ib. ad Num. III.*
Concubitus. An omnis concubitus maris cum masculo sit sodomia ? *l.* 3. *n.* 466. *Infertur II.* Quid si cum fœmina ? *ib. v. Infertur. III.* Vide alia *v. Copula. Concupiscere*. An fœmina excusetur à Missa si fugiat aspectum viri turpiter eam concupiscentis ? *l.* 3. *n.* 331.
Concupiscentia. An tollat voluntarium, vide *de actibus hum. n.* XXIII. ad XXV.
Concurrere, et *Concursus*. An peccet concurrens ad Beneficium cum alio digniore ? *l.* 4. *n.* 110. An in Beneficiis per Concursum, eligens minùs dignum teneatur ad restitutionem ? *n.* 109.
Conditio, et *Conditionale*. Conditio an faciat Sacramentum validum, et quando. *l.* 6. *n.* 25. *v. Dixi* 2. *et n.* 26. An liceàt dare illud sub conditione. *d. n.* 25. *v. Dixi* 2. *ac v.* 4. *et n.* 27. An ex causa possint reiterari Sacramenta sub conditione. *n.* 28. Absolutio sub conditione. *n.* 431. *et* 432. De Sponsalibus sub conditione, *si Papa dispensaverit. n.* 843. Conditio apposita in Matrimonio revalidando : *Dummodo impedimentum occultum sit n.* 1111. Conditio, *Muliere certiorata de nullitate*, etc. *n.* 1115. *v. Cæterùm*. Conditio personæ, dirimens Matrimonium. *ex n.* 1017. *ad n.* 1023. Promissio Matrimonii sub conditione facta adulteræ an inducat impedimentum. *n.* 1040. Censuræ sub conditione. *l.* 7. *n.* 63. Conditiones ut quis possit censuras ferre. *l.* 7. *n.* 12. Ut quis possit censuris ligari. *n.* 13. Absolutio censuræ datæ sub conditione. *n.* 123. An peccet qui impedit impleri conditionem sui voti ? *l.* 3. *n.* 218. De conditionibus appositis in votis. *n.* 219. An vota conditionalia Castitatis, aut Religionis sint reservata ? *n.* 261. De conditionibus requisitis ad peccatum. *l.* 5. *n.* 2. De conditionibus requisitis ad exigendum interesse in mutuo causa damni emergentis, vel lucri cessantis. *n.* 769. De conditionibus requisitis ad Societatem. *n.* 905. De conditionibus requisitis ad professionem Religiosam. *l.* 4. *n.* 5.
Conductio, et *Conductor*, vide *Locatio*.
Confabulans in Missa an satisfaciat ? *l.* 3. *n.* 317.
Conferentia Casuum conscientiæ facienda à Regularibus. *l.* 6. *n.* 628. *v. Nota obiter*.
Confessarius excipiens in mortali. *l.* 6. *n.* 36. *et n.* 617. Quid si urgeat necessitas. *n.* 33. *et* 617. *in fin.* Si absolvat plures successivè. *n.* 36. *Quær.* 5. Confessarii copia quando dicatur deesse. *ex n.* 264. Quomodo se gerere debeat cum iis qui sunt in occasione peccandi. *ex n.* 452. *ad* 458. Quomodo cum Consuetudinariis, et Recidivis. *ex n.* 459. *ad n.* 464. Quid melius, in rigiditatem, vel an in benignitatem deflectere. *n.* 464. *v. Quidam. et n.* 605. *ac in Praxi Conf. n.* 114. Quid si exquirat nomen complicis, et neget absolutionem. *l.* 6. *n.* 491. An hic sit denunciandus, et quando *ib.* Absolvens Complicem in peccato turpi. *n.* 553. *ad* 555 Quid si audit, et non absolvit. *n.* 556. An possit absolvi ab Episcopo. *ib. Qu.* 2. An confessarius approbatus possit absolvere moribundum à reservatis præsente Episcopo. *n.* 563. *v. Dub. I.* An eo præsente à casibus Papalibus. *ib. v. Secus. et Dub. II. p.* 32. *Sed melius vide l.* 7. *n.* 92. ubi absolutè affirmatur non teneri adire Episcopum. An possit audire Confessiones invito Parocho. *n.* 564. *v. Ex concessione*.

Confessarius Monialium deputandus ab Episcopo. *l.* 6. *n.* 576. Etiamsi Moniales sint exemptæ. *n.* 577. Extraordinarius debet dari bis aut ter in anno *d. n.* 576. Quid si Prælati Regulares vel Episcopi negligant dare extraordinarium. *ib.* Ordinarius nequit earum Confessiones audire, dum adest Extraordinarius. *ib.* An cuilibet Moniali possit dari Extraordinarius. *ibid.* Confessarii Monialium elapso triennio an suspendantur, etc *ib. v. Not.* 2. An excuset defectus idoneorum. *n.* 577. *v. Advertit etiam.* An possint Moniales recusare deputatum. *ib. v. Advertit idem.* Quinam prohibeantur eligi in Confessarios. *ib. Not.* 3. Stipendium horum Confessariorum. *ib. Not.* 5.

Confessarius absolvens prætextu privilegiorum est excommunicatus. *n.* 602. *v. Hic ultimò.*

Confessarii officium. *n.* 603. Quid si Pœnitens sequatur opinionem contrariam. *n.* 604. Debet certificari de dispositione Pœnitentis. *n.* 606. An teneatur interrogare. *n.* 607. *Et in Praxi Confessar. n.* 21. *et seq.* Prudentia circa interrogationes. *l.* 6. *n.* 629. An debet instruere, et disponere. *n.* 608. An monere. *ex. n.* 609. *ad n.* 616. *Et in Praxi n.* 8. Quomodo debeat reparare errores. *n* 618. *ad* 622. *Et in Praxi. n.* 116. An teneatur audire Pœnitentes. *n.* 623. Qualem pœnitentiam debeat imponere. *n.* 506. *Et in Praxi ex n.* 11. An teneatur audire moribundum cum periculo propriæ vitæ. *l.* 6. *n.* 624. An intelligere peccata. *n.* 626. An esse præditus scientia necessaria. *n.* 627. *et* 628. An teneatur excipere, et deferre Denunciationes. *n.* 699. *v. Advertunt.* Confessarii sollicitantes, vide *Sollicitatio.* An omnes Confessarii possint absolvere à censuris latis à jure. *l.* 7. *n.* 70. Et ab excommunicatione minori. *n.* 71. Quid si censura sit ab homine. *n.* 72. Vel per sententiam generalem. *n.* 73. Monitum ad Confessarios. *l.* 6. *n.* 607. An fiat irregularis Confessarius monens judicem in particulari, ut reum morte puniat. *l.* 7. *n.* 464.

Charitas adhibenda à Confessario erga Pœnitentes : vide *Prax. Confessar. n.* 3. *ad* 5. Correctio facienda Pœnitenti *ib. n.* 5. Correctio errorum à se commissorum. *n.* 116. Vide *Monitio.* Confessarius quomodo se gerere debeat cum Pueris. et Puellis. *Prax. n.* 90. cum Adolescentibus circa electionem statûs. *n.* 92. cum Scrupulosis. *n.* 95. cum Devotis. *n.* 99. cum Mutis et Surdis. *n.* 102. cum capite damnatis. *n.* 108. Quomodo cum Animabus tendentibus ad perfectionem. *ex n.* 122. et contemplatione donatis *ex n.* 126.

Confessarius debet absolvere pœnitentem qui vult sequi opinionem probabilem. *l.* 6. *ex n.* 604. Item possessorem cum jure probabili. *l.* 1. *ex n.* 35. *Et l.* 3. *n.* 669. Confessarius potest uti opinione probabili circa jurisdictionem ? *l.* 1. *num.* 50 *et l.* 6. *n.* 573. An valide absolvat ex errore communi quod habeat facultatem ? *l.* 6. *n.* 572. Quid si adsit etiam titulus putativus ? *ibid.* Confessarius rogatus de peccato confesso potest dicere quod illud nescit *l.* 3. *num.* 153. Quomodo gerere se debeat cum Magis, et Maleficis ? *l.* 3. *n.* 28. An Confessarius peccans cum Pœnitente committat incestum ? *l.* 3. *n.* 451. Quid si prævideat se pollui in excipiendis Confessionibus. *n.* 483. An possit absolvere debitorem ante restitutionem ? *n.* 681. *et* 682. Et an debeat monere de restitutione, si monitio non est profutura ? *ib. Qu.* 2. Quid de monitione circa honorem resarciendum ? *n.* 988. Quando Confessarii excusentur à jejuniis ? *l.* 3. *n.* 1049. *v.* 7. *Confessarii.* Quando à recitatione Officii ? *l.* 4. *n.* 156. *v. Excusantur.* Quomodo Confessarius gerere se debeat cum reis ? 4. *l. ex n.* 286. Quot

peccata committat Confessarius absolvens plures successivè existentes in mortali ? *l.* 5. *n.* 50. *v. Quæritur.* 6.

Confessio, et *Confiteri*. An sufficiat confiteri malum optatum Proximo, quin explicetur species ? *l.* 2. *n.* 30. *v. In Confessione. et l.* 5. *n.* 50. *v. Qu.* 5. An possit Pœnitens negare peccatum jam confessum ? *l.* 3. *n.* 157. An in Confessione generali, dicenda in Missa, possit addi nomen Sancti. *l.* 6. *n* 411. *v. Probabiliter. lin.* 14. An præmittenda Confessio mortalium in administratione omnium Sacramentorum. *l.* 6. *n.* 30. *v.* 3. *et n.* 34. An ante Communionem. *ex n.* 255. Quid si quis post Confessionem recordetur mortalis. *n.* 257. *v. Qu. II. et v. Qu. III.* Quid si dubitet. *n.* 258. Quæ causæ excusent tunc à Confessione. *num.* 259. 260. *et* 261. Quid si Sacerdos inter celebrandum peccet graviter, vel recordetur mortalis. *n.* 262. Quid si Laicus recordetur in scamno communicantium. *n.* 263. Quando censeatur deesse copia Confessarii. *n.* 264. Quid si quis habeat peccatum, vel excommunicationem reservatam. *n.* 265. Quomodo intelligendum præceptum confitendi quamprimum. *n.* 266. *et* 267. An hoc præceptum obligat Laicos. *n.* 268.

Confessio an debeat esse materialiter integra. Vide *Summar. ex n.* 465. De numero peccatorum. *l.* 6. *n.* 466. De Circumstantiis. *n.* 467. *ad* 470. De peccatis dubiis. *n.* 472. *ad* 478. Quando sufficiat Confessio formaliter integra. Vide *Summar. ex num. n.* 479. De Confessione moribundi. *ex n.* 480. Confessio debet esse Vocalis, Secreta, et Vera. *ex n.* 493. In articulo mortis an facienda publica Confessio. *n.* 494. Qui mentitur in Confessione, nempe si neget veniale aut mortale confessum, etc. *n.* 496. Si te accusas de mortali non facto. *n.* 497. *v. Si quis.* Confessio facta Confessario excommunicato. *n.* 498. Vel surdo, indocto aut non audienti aliquod peccatum. *n.* 499. Si Pœnitens fuerit excommunicatus. *n.* 501. Si confiteatur complici. *ib. et n.* 555. Quando et quomodo iteranda Confessio apud eumdem. *n.* 502. *et* 503. De Rusticis qui non explicarunt species nec numerum. *n.* 504. Non teneris repetere Confessiones, nisi constet de nullitate. *n.* 505. Confessio pro lucrando Jubilæo. *n.* 536. An confessio possit dimidiari, dicendo sola reservata, etc. *n.* 595. Præceptum annuæ Confessionis. Vide *Summar. ex n.* 662. Pœnæ contra transgredientes. *n.* 674. An aliquando Sacerdos simplex teneatur se habilitare ad audiendas Confessiones. *l.* 6. *n.* 625. *Et in Prax. Confess. n.* 50.

Confessio Puerorum et Puellarum quomodo excipienda, vide *Prax. Confess. n.* 90. Quomodo Confessio scrupulosorum. *n.* 95. Personarum devotarum. *n.* 99. Mutorum, et Surdorum. *n.* 102. Moribundi. *n.* 105. Capite damnati. *n.* 108. Obsessi, et coeuntis cum Dæmone. *n.* 110.

Confessionale Monialium ubi collocandum. *l.* 6. *n.* 577. *v. Not.* 4. De sollicitatione in Confessionali. *n.* 680.

Confirmare, et *Confirmatio*. Quid sit Sacramentum Confirmationis. *l.* 6. *n.* 161. De Materia Remota. *n.* 162. Materia Proxima. *n.* 164. Unctio quomodo fieri debeat. *n.* 165. Ejus forma. *n.* 167. *et* 168. Effectus Confirmationis. *n.* 169. *v. Tres.* Qui minister, et quod subjectum ? *ex n.* 170. *ad* 180. An Confirmans et Confirmandus debeant esse jejuni ? *n.* 174. An Confirmatio ministranda in Ecclesia ? *ib. v. Qu.* 2. Et an conferri possit die feriali, et vespere ? *ib. v. Quidquid.* De necessitate Confirmationis. *ex n.* 181. de ejus Cæremoniis. *n.* 184. An sit gravis obligatio suscipiendi Confirmationem. *n.* 181. *v. Magna.* An

saltem ante Tonsuram. *n.* 183. An Episcopus possit confirmare alienum accedentem cum Dimissoriis pro prima Tonsura. *n.* 788. *Not.* 10. An Ordinandi debeant esse confirmati. *n.* 786. De Patrino in Confirmatione. *l.* 6. *ex n.* 185. vide *Patrinus.*

Confusio. Quomodo acquiratur dominium Confusione ? *l.* 3. *n.* 498.

Congressus. vide *Concubitus.*

Conjugalis actus. vide *Debitum Conjugale.*

Conjugatus an possit ordinari. *l.* 6. *n.* 812.

Conjunctus. vide *Propinquus.*

Conjux si habeat copulam an possit communicare. *l.* 6. *n.* 273. *et* 274. An inter Conjuges liceant tactus aspectus, et verba turpia. *n.* 932 *et* 933. Quid cum periculo pollutionis. *n.* 934. Vel si tactus sint enormiter turpes. *n.* 935. Conjux turpiter tangens seipsum. *n.* 936. Morosè se delectans de copula habita vel habenda. *n.* 937. An Conjux innocens teneatur accipere alterum emendatum. *n.* 965. Quando Conjux nequeat divertere ab adultero. *n.* 966. *ad* 969. Ad quid teneantur Conjuges? Vide. *Summar.* An liceant tactus inter Conjuges ? *l.* 3. *n.* 431. (*et* vide l. 6. *n.* 932.) An liceat ipsis delectatio de copula habita, vel futura *l.* 5. *n.* 23. *et* 25. De donationibus inter Conjuges. *l.* 3. *n.* 723.

Consanguinei in 1. et 2. gradu semper possunt loqui cum Monialibus. *l.* 7. *n.* 239. Consanguinei vere Regulares tantùm quater in anno ex licentia Ordinarii. *n.* 232. *v. Circa.* Ad quid teneatur stuprator, si puella violata sit Consanguinea ? *l.* 3. *n.* 650. Quid si ficte promiserit cum pacto impetrandæ dispensationis ? *ib. v. Major.*

Consanguinitas, vide *Cognatio.*

Conscientia. Quid sit Conscientia, et quid synderesis. *l.* 1. *n.* 2. Quæ sit Conscientia erronea vincibilis, et quæ invincibilis. *n.* 3. An Conscientia erronea sit sequenda ? et an eam sequens mereatur. *n.* 4. 5. 6. *et* 7. An detur Conscientia invincibiliter erronea circa præcepta juris naturæ. *n.* 8. *Et vide* Dissertationem *incip. Exploratæ. n.* 170. An peccet desiderando, qui putat pravum desiderium non esse peccatum. *n.* 9. de Conscientia perplexa. *n.* 10 de Conscientia scrupulosa. *num.* 11. Quomodo debeat se gerere Confessarius erga Scrupulosos. *n.* 12. 13. 14. 15. Quid si scrupulus sit de Confessionibus præteritis, *n.* 16. Quid si pœnitens in omni actione formidet peccare, *n.* 17. *et seq.*

De Conscientia *Dubia. l.* 1. *n.* 20. Quid sit Dubium *Negativum,* et *Positivum. eod N.*° Quid Dubium *Speculativum* et quid *Practicum. n.* 21. An liceat operari cum dubio practico. *n.* 22. Quid si quis dubitet, an actio sit graviter, vel leviter mala. *n.* 23. Quid agendum in dubio practico negativo, aut positivo, *n.* 23. *et seqq.* Quid si id deponatur ex principiis reflexis. *n.* 25. Quid si quis dubitet de emissione voti, *n.* 28. Et quid si de satisfactione voti. *n.* 29. An subditus in dubio utrùm aliqua actio præcepta sit mala, teneatur obedire. *n.* 31. An dubitans utrùm expleverit annum 21. teneatur ad jejunium etc. *n.* 32. Quid si quis sit dubius de solutione. *n.* 34. Quid si dubium sit, an lex fuerit promulgata, aut recepta, vel abrogata. *n.* 27. Quid in dubio de impedimento matrimonii, *n.* 33. De Conscientia Probabili. *n.* 40. Quæ sit opinio tenuiter probabilis, quæ probabilior, probabilissima, et quæ moraliter certa, *n.* 40. DISSERTATIO de usu moderato opinionis probabilis, seu *Morale Systema.*

Consecratio utriusque speciei est necessaria. *l.* 6. *n.* 196. An possit

Papa in ea dispensare. *n.* 196. *v. Dub.* 2. An sit valida in una specie. *ib Dub.* 3. Quæ conditiones ad materiam consecrationis. *ex n.* 211. Consecratio Calicis, et patenæ. *n.* 379. An remaneant consecrata, si quis in eis celebret. *n.* 380. An Abbates possint consecrare calices pro Ecclesiis alienis. *n.* 381. An pyxis debeat consecrari, aut benedici. *n.* 384. *et* 385.

Consensus. An liceat rem accipere ex præsumpto consensu Domini ? *l.* 3 *n.* 700. *v. Qu. I.* De Consensu requisito ad peccatum ? *l.* 5. *n.* 5. An peccet negative se habens in motibus inordinatis ? *ib. n.* 6. Quid si sint motus carnales ? *n.* 7. Quæ remedia ad ipsos ? *num.* 8. Quid si adsit causa non resistendi ? *n.* 9.

Consensus ad Matrimonium. *l.* 6. *n.* 887. Consensus conditionatus. *n.* 892. Quid si conditio sit turpis. *n.* 891. Si conditio sit : *Si Pater consenserit, n.* 892. An impleta conditione requiratur novus consensus *n.* 895. An Papa possit dispensare in consensu pro reconvalidatione Matrimonii. *n.* 898. *v. Probatur* 1. *in fin. et n.* 610. *v. Id probant.* Si Conjux consentiat in adulterium alterius, etc. *n.* 966. *v. Secundus.* Divortium ob mutuum consensum. *n.* 975. Consensus requisitus in adultera ad impedimentum criminis. *n.* 1037 *et* 1038. Si consensus fuit fictus, vel metu extortus, quomodo revalidandum Matrimonium. *n.* 1109. An qui ficte consensit, teneatur verum ponere consensum. *n.* 1113. An certiorare Conjugem de nullitate Matrimonii. *n.* 1114. Quomodo possit exigi consensus à parte inscia impedimenti. *n.* 1117. Ad Dispensationis valorem non requiritur consensus principalis. *lib.* 6. *n* 1145.

Consentiens in damnum tenetur ad restitutionem. *l.* 3. *n.* 566.

Consilium, et *Consulens.* Consilium datum occidendi clericum tempestive revocans an incurrat censuram. *l.* 7. *n.* 40. Consulens percuti Clericum. *n.* 266. De Consulente quoad restitutionem. *l.* 3. *ex n.* 559. *usque ad* 565. An Consulens Episcopo, ne conferat Beneficium digniori, teneatur ad restitutionem ? *l.* 3. *n.* 585. et *l.* 4. *n.* 108. Ad quid teneatur Consulens alium, ut mutuet usurario ? *l.* 3. *n.* 785.

Consuetudinarii an absolvendi. *lib.* 6. *ex n.* 459. Vide alia verbo *Absolutio.* An cogendi recidivi ad repetendas Confessiones. *n.* 505. *v. Et quoad.* Consuetudinarius blasphemus. *l.* 3. *n.* 127.

Consuetudo an præbeat jurisdictionem. *l.* 6. *n.* 573. Quæ conditiones ad consuetudinem requirantur ? *l.* 1. *ex n.* 107. De effectu Consuetudinis, et quid si à lege reprobetur ? *n.* 108. *v. Sed quid.* Quid si consuetudo revocetur à lege ? *n.* 109. An per consuetudinem possit abrogari votum Paupertatis ? *l.* 4. *n.* 35. Quinam laborantes excusentur in Festis ratione Consuetudinis ? *l.* 3. *n.* 289. An liceat ex Consuetudine ducere currus, et jumenta ? *n.* 276. *v. Quæstio.* An dictum unius sufficiat ad notitiam Consuetudinis ? *l.* 1. *n.* 107. *v. An verò et l.* 3. *n.* 290. *v. Notandum.*

Consummare Matrimonium an liceat ante Benedictionem. *l.* 6. *n.* 984. *v. Dub.* 2. An ad affinitatem contrahendam requiratur copula consummata ex utraque parte. *n.* 1075. Sic etiam ad contrahendam Bigamiam. *l.* 7. *n.* 435. Requiritur actus consummatus ad incurrendam censuram. *l.* 7. *n* 36. Sic etiam ad irregularitatem. *n.* 348.

Contactus rei sacræ est vetitus laïcis. *l.* 6 *n.* 382.

Contemptus, quando sit mortalis ? *l.* 4. *n.* 161. *v. Quarta. et l.* 5. *n.* 61.

Contractus. Quid sit et quotuplex ? Vide *Summarium in princ. Libri*

Cap. III. Dub. I. De contractu sine animo contrahendi. *l.* 3. *n.* 709. Sine animo se obligandi. *n.* 710. De Contractu sine solemnitatibus. *l.* 1 *n.* 151. *et lib.* 3. *n.* 711 De contractu de re turpi. *l.* 3. *n.* 712. Et cui tunc facienda restitutio? *ib. in fine.* Quando dolus, vel error irritet Contractum? *n.* 715 *et* 716. An metus? Vide *Metus.* De Contractu Gentilitio. *l.* 3 *n.* 812. *v. Si in venditione.* De Contractu *Mohatra. n.* 813. *v. Nota.* De Tribus Contractibus. *n.* 908. *v. Hæc.* De Contractu ad *Caput salvum n.* 909. *v. Qu.* 3. De Contractu *Assecurationis. n.* 911. De contractu *Pignoris n.* 913 De contractu *Antichriseos. l.* 3. *n.* 916. An ad restitutionem in Contractibus requiratur culpa theologica? *l.* 3. *n.* 554. An liceat in Festis inire Contractus? *lib.* 3. *n.* 285. Ubi facienda est solutio ratione Contractûs? *n.* 678.

Contritio an consistat in dolore, vel detestatione. *l.* 6. *n.* 435. Ex quo motivo elicienda *n.* 436. Quando obliget præceptum Contritionis. *n.* 437. An requirantur singulæ Contritiones ad singula peccata. *n.* 438. An ad Contritionem requiratur Actus Fidei, et Spei. *n.* 439. Contritio ex charitate remissa an sufficiat ad justificandum. *n.* 441. An ad ministranda Sacramenta sufficiat contritio. *l.* 6. *n.* 34. *v. Secunda.* Vide alia verbo *Attritio.* Et verbo *Dolor.*

Contumelia quid sit *l.* 3. *n.* 966. An debeatur satisfactio, si offensus se vindicavit de Contumelia? *n.* 989. Quot peccata committat qui pluribus Contumeliis aliquem conviciatur? *lib.* 5. *n.* 48. Quid si coram pluribus? *n.* 49.

Convalescentia excusat à recitatione Officii. *l.* 4. *n.* 154. *v. Notandum. II.*

Conventualis Missa quotidie canenda. *l.* 6. *n.* 314. Applicanda pro Ecclesiæ Benefactoribus. *d. n.* 326. Dicenda de die. *ibid.* Cantans Missam debet expectare finem Symboli. *n.* 424. *ad* 3. Si cantatur ante Matutinum, an sit grave. *n.* 348.

Cooperatio, et *Cooperari.* Quæ sit cooperatio *materialis*, et quæ *formalis. lib.* 2. *num.* 63. *v. Ad.* Causæ excusantes à cooperatione materiali. *num.* 59. An liceat nubere cum peccatore, vel habente votum castitatis? *num.* 60. An reddere ipsi debitum? *num.* 61. An dare Communionem peccatori? *n.* 62. An cauponibus dare vinum ebriosis? vel cibos vetitos? *n.* 69. *et* 80. An locare domum meretrici? *n.* 70. An vendere gladios, venena etc. *n.* 71. An agnum Judæo? *n.* 72. An Christianis liceat remigare etc. *n.* 73. An aurigis vehere meretricem? *n.* 75 *v. An autem.* An accipere munera ab amasio? *n.* 76. *ib.* An reddere gladium occisuro? *ib. v.* 2. Sed vide veram sententiam. *l.* 3. *n.* 571. *v. Secus.* An petere juramentum à pejeraturo? *n.* 77. An mutuum ab usurario? *ib. v.* 4. *et n.* 47. An adjuvare usurarium? *n.* 78. *et l.* 3. *n.* 789. An dare mutuum abusuro? *l.* 2. *n.* 78. *v.* 6. An petere Sacramenta ab excommunicato? *n.* 79. *et l.* 7. *n.* 139. An a peccatore? *l.* 2. *n.* 79. *et n.* 47. An liceat dare cibos volenti frangere jejunium? *n.* 80. Quæ cooperatio vetetur famulis, Vide *v. Famulus.* De cooperantibus ad damnum bonorum. Vide *Summarium Dub. II.* Quid si quis ob metum cooperatur ad damnum alterius? *l.* 3. *n.* 571.

Copia Confessarii quando dicitur deesse. *l.* 6. *ex n.* 264.

Copula. An copula conjugalis impediat Communionem. *l.* 6. *n.* 273. *et seq.* Si sponsus copulam extorsit post votum Religionis an teneatur ad sponsalia. *l.* 6. *n.* 874. An ob copulam sine seminatione liceat facere divortium. *n.* 962. *Qu. III.* Debet esse consummata ad contrahen-

dum impedimentum affinitatis. *n.* 1075. Et bigamiæ. *l.* 7. *n.* 436. Vide *Debitum Conjugale.* An exprimendum sit copulam incestuosam habitam fuisse ad faciliùs obtinendam dispensationem. *n.* 1134. Quid si non fuerit ex tali intentione. *n.* 1135. Si quis post dispensationem novam copulam habuerit cum consanguinea sponsæ. *n.* 1140. Quid si habeatur copula incestuosa inter sponsos, antequam executa sit Dispensatio. *n.* 1141. Copula conjugalis an liceat ante Communionem. *lib.* 6. *num.* 921. An die festivo. *n* 923. An sit adulterium copula sodomitica inter conjuges ? *l.* 3. *n.* 446. An copula sponsi cum alia differat specie à fornicatione ? *n.* 447. (et vide *l.* 6. *n.* 847.) An copula Confessarii cum pœnitente sit incestus ? *l.* 3. *n.* 451. An copula conjugalis in Ecclesia sit sacrilegium. *n.* 458. Quid si quis extorqueat copulam à vidua sub ficta promissione ? *n.* 646.

Coquere. An liceat in Festis coquere cibos etiam ad delectationem ? *l.* 3. *n.* 298. *v. Utrum.*

Coquus. An in die vetito possit prægustare parum carnis ? *l.* 3. *n.* 1029. *v.* 3. An coqui excusentur à jejunio ? *n.* 1041.

Corporale quando execretur. *l.* 6. *n.* 371. An debeat esse ex lino. *n.* 375. *v. Dub.* 3. An benedictum. *n.* 386. An maneat benedictum, si cum eo sit celebratum. *n.* 379 *et* 380. Quando liceat lavare corporalia. *n.* 387. *not.* 2. Quid faciendum de aqua. *ib.* Quibus liceat tangere. *n.* 382. Quid si sit notabiliter immundum. *n.* 376. *et n.* 386. Quale peccatum si omittatur, vel adhibeatur non benedictum. *ib. Not. l. n.* 387.

Corporis dispositio ad Communionem. Vide *Summarium. ex num.* 271.

Correctio adhibenda à Confessario. Vide *Prax. Confessar. n. 7. et seq.* Correctio errorum. *ib. n.* 116. Ob quale peccatum correctio faciendа. *l.* 2. *n.* 34. An ob leve ? *n.* 35. *in fine.* An ob factum ex ignorantia ? *n.* 36. Correctio omissa ob timorem. *n.* 37. An in dubio teneamur corrigere ? *n.* 38. An si absit timor relapsus ? Vel si adsit alius idoneus ? Vel si non sit spes fructus ? Vel si expectetur occasio? *n.* 39. Qui teneantur corrigere ? *n.* 40. Ordo servandus in correctione. *n.* 41. Quid si crimen deferatur Prælato ut patri ? *ib. et l.* 4. *ex n.* 243. An correctio semper præmittenda denunciationi ? *l.* 4. *n.* 240 *et* 241. An liceat renunciare juri fraternæ correctionis ? *n.* 245. *v. Quær. IV.* An Prælati teneantur aliquando sub gravi corrigere leves defectus ? *lin.* 1. *et seq.* Quomodo Parochi teneantur ad corrigendum. *lib.* 3. *n.* 360. *v. Parochi.*

Corruptio verborum quando est mortalis in recitatione Officii. *l.* 4. *n.* 165. Vide *Mutilatio.*

Crapula quando sit mortalis. *l.* 5. *n.* 73. *v.* 4. *Mortalis.*

Creatura. An maledicere creaturis sit blasphemia ? *l.* 3. *n.* 129. An jurare per creaturas sit juramentum ? *n.* 138.

Credere an teneatur conjux alteri asserenti se fictè consensisse. *l.* 6. *n.* 908. An credendum impedimentum, si asseratur a fide non dignis, et quid si ab uno fide digno ? *ibid. v. Secunda.* Credentes Hæreticis. *l.* 7. *n.* 306. *lin. ultima et pag. subsequenti.* Vide *v. Fides.*

Creditor si proroget terminum censuræ. *l.* 7. *n.* 64. An restitutio facienda sit creditoribus occisi. *l.* 3. *n.* 634. An creditores hypothecarii priùs sint satisfaciendi ? *n.* 690. An creditores personales anteriores ? *ibid.* An personales pauperes ? *n.* 691. An priùs exigentes ? *n.* 692. An creditor personalis, cui solutum est, possit retinere ? *n.* 693. An creditor mutuatarius possit usuras exigere ? *l.* 3. *n.* 788.

Crepidis calceatus an possit celebrare? *l.* 6. *n.* 402.

Creta si deglutiatur, an frangat jejunium naturale? *l.* 6. *n.* 281.

Crimen dirimens Matrimonium quale. *l.* 6. *n.* 1031. *ad* 1043. Quando crimen dicatur occultum. *l.* 6. *n.* 593. *ad Not.* 3. *et l.* 7. *n.* 76. *Not. II.* Si hic sit crimen occultum, sed alibi publicum. *n.* 78. Irregulares ob crimina infamia. *n.* 362. *et* 363. Quomodo tollatur. *n.* 364. Ob crimen occultum Episcopus potest prohibere Ordinationem. *l.* 6. *n.* 69. *in fin. in fine v. Attamen.* An crimen publicum alterius in uno loco vel tempore possit detegi sine mortali? *l.* 3. *n.* 974. Quid si detegatur ad consilium? Vel uni aut alteri viro probo? *l.* 3 *n.* 973. *v. Sed opposita.* Quando crimen dicatur publicum. *n.* 975. An infamatus de uno crimine possit infamari de alio? *n.* 976. Quomodo fama restituenda, si verum crimen sit propalatum? *n.* 992. Quid si sit propalatum bona fide? *n.* 993. Si de crimine verò infamaveris, an tenearis ad totum damnum? *n.* 994. *v. An autem.* Quando crimen possit denunciari sine prævia correctione. *l.* 4. *ex n.* 241. *ad* 245. Quæ crimina sint suspecta de hæresi. *n.* 251. An reus ad se tuendum possit revelare crimina occulta accusatoris, vel testium? *l.* 4. *n.* 277. An peccet graviter, si falsa crimina inponat? *ib.*

Crucifixus, qualis, et an semper requiratur in Missa, et an omissio sit gravis? *l.* 6. *n.* 393. Debet prominere inter candelabra. *ib. Dub.* 1. Si in altari est imago Crucifixi, an requiratur alia Crux? *ib. Dub.* 2.

Crux. An sit mortale celebrare sine Cruce? *l.* 6. *n.* 393. *Dub.* 1. Crux et Imagines in altari an debeant esse benedictæ. *n.* 393. *v. Crux autem.*

Culpa. An ad incurrendam censuram requiratur culpa mortalis? *l.* 7. *n.* 30. An externa. *n.* 34. An consummata. *n.* 36. An propria. *n.* 41. An idem ad incurrendam irregularitatem ex delicto. *n.* 348. Quid si culpa sit occulta. *n.* 349. Quæ sit culpa theologica et quæ juridica? *l.* 3. *n.* 549. Ex qua culpa oriatur obligatio restituendi? *n.* 550. An ex culpa veniali oriatur obligatio gravis? *n.* 552. An culpa theologica requiratur etiam in contractibus ad obligationem restitutionis? *n.* 554. *et n.* 749. An in Officiis? *n.* 555.

Cultûs disparitas quando dirimat Matrimonium. *l.* 6. *n.* 1044. Quid de Matrimonio cum Hæreticis. *ibid.*

Cultus superstitiosus. Vide *Superstitio.* An in Festis præcipiatur cultus interior. *l.* 3. *n.* 264.

Curator. Quibus detur curator? *l.* 3. *n.* 917. Ad quid teneatur? *n.* 918. An sine consensu curatoris minor possit se obligare? *ib. v* 6. *Pupillus.*

Curiales sunt irregulares. *l.* 7. *n.* 456.

Curiositas. Quale peccatum tangere, vel aspicere partes inhonestas proprii corporis ex curiositate? *n.* 419. Si corporis alieni? *n.* 420. Quale, legere litteras alienas ex curiositate? *l.* 5. *n.* 70.

Currus. An liceat in Festis ducere currus onustos? *l.* 3. *n.* 276.

Custos, et *Custodire.* An custodes gabellarum, sylvarum, ex Officio teneantur ad restitutionem si non denunciant? *l.* 4. *n.* 237. Quomodo excusentur à Missa custodientes domos, etc. *l.* 3. *n.* 326.

D

Dæmon. An sit peccatum maledicere Dæmoni? *l.* 3. *n.* 129. *v. Maledicere.* Quale peccatum imprecari Dæmonem alicui? *n.* 131.

Quale peccatum sit copula cum Dæmone ? *n.* 475. Quid si Dæmon repræsentet personam sacram, vel nuptam ? *ib. v. Bene.* Quomodo se gerere debeat Confessarius cum coeuntibus cum Dæmone. *Prax. Confess. n.* 111.

Dæmoniacus, vide *Obsessus.*

Damnatus. An reo jam damnato liceat vim vi repellere, et an resistere ? *l.* 4. *n.* 279. *v. Sed clarius.* An damnatus ut fame pereat teneatur sumere cibum oblatum ? *n.* 284. An Sacerdos vel Religiosus damnatus ad triremes teneatur ad Officium Divinum ? *l.* 4. *n.* 142. *v. Dubitatur* 3. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum capite damnatis. *Prax. Confess. n.* 108.

Damnum, et *damnificans.* Ad quid teneatur consulens damnum, si illud sine consilio evenisset ? *l.* 3. *n.* 561. Quid in dubio an consilium fuerit causa damni ? *n.* 562. Quid si quis suadeat damnum ex ignorantia inculpabili ? *n.* 564. An liceat cum damno alterius sequi opinionem probabilem ? *l.* 1. *n.* 42. An fur debeat restituere cum quocumque suo damno ? *l.* 3. *n.* 598. An cum majori damno ? *ib.* An fur teneatur restituere omnia damna ? *n.* 618. Modo sint saltem confuse prævisa ? *n.* 613. De eo qui incendit domum Titii putans Caii. *l.* 3. *n.* 629. De titulo damni emergentis in mutuo. *l.* 3. *n.* 768. Quæ autem requirantur ad exigendum interesse ex præfato titulo. *n.* 769. An liceat ab initio pacisci de tali interesse ? *n.* 770. Quid veniat nomine damnorum in societate ? *l.* 3. *n.* 905. An in societate damnum sortis spectet semper ad dominum ? *n.* 907. *v. Qu. III.* De pacto ut damnum sortis sit commune. *ib. Qu. IV.* An ad damnum vitandum liceat prodere peccata alterius ? *l.* 3. *n.* 969. An revelare secretum ? *n.* 971. *v. An autem* An tenearis ad damnum, si non restituis famam bona fide ablatam ? *n.* 994. An damnum integrè restituendum sit si diffamaveris de crimine vero ? *ib. v. An autem.* An teneamur denunciare hæreticos cum nostro gravi damno ? *l.* 4. *n.* 249. An cum damno suo vel prolis teneatur conjux reddere debitum. *l.* 6. *n.* 950. *et* 951. De damno resarciendo quoad censuras. *l.* 7. *n.* 25.

Dataria. Quid exprimendum in petitione Dispensationis in Dataria. *l.* 6. *n.* 1146.

Debitor. An satisfaciat debitor donans immemor debiti ? *l.* 3. *n.* 700. *v. Quæritur II.* An debitor teneatur solvere in solidum si præsumat socium restituisse ? *l.* 3. *n.* 579. *v. Utrum.* De debitore negante debitum æquivoco *l.* 3. *n.* 160. De debitore existente in necessitate *num.* 701. 702. *et* 703.

Debitum. An debita certa restituenda prius quàm incerta ? *l.* 3. *n.* 687. An priùs debita ex delito quàm ex contractu. *n.* 688. An priùs debita ex titulo oneroso ? *n.* 689. An à debitis gravato liceat accipere donum ? *n.* 722. An uxor teneatur solvere debita à viro contracta ? *l.* 3. *n.* 354. An immemor debiti satisfaciat donando ? *l.* 3. *n.* 700. *v. Qu. II.* Tempus requisitum ad debita præscribenda. *l.* 3. *n.* 507. An debitis gravati possint fieri Religiosi ? *l.* 4. *n.* 71. Quid si jam sint professi ? *ib. v. Si vero.* Debitum conjugale quando sit licitum. Vide *Summar. ex n.* 900. *l.* 6. Quando sit præceptum. Vide *Summar. ex n.* 938. Propter quos fines sit licitus usus Matrimonii. *num.* 927. An vir aliquando teneatur petere. *n.* 928. An aliquando uxor. *n.* 929. An conjux impeditus a petendo possit aliquando petere. *n.* 930. An excommunicato liceat petere : et an ab excommunicato. *n.* 931. An tactus liceant inter conjuges, etc. Vide *Conjux.* Negantes debitum semel. *n.* 940. Si alter

remisse petat vel immoderate, vel si redditio differatur ad breve tempus. *ib.* An possit negari ob multiplicitatem filiorum. *n.* 941. An Episcopi ad debitum petendum possint dispensare in voto castitatis emisso ante Matrimonium. *n.* 987. An Mendicantes. *ib. v. An autem.* Quid si impedimentum proveniat ex affinitate contracta post Matrimonium? *n.* 1076.

Decennium. An per decennium præscribantur leges Ecclesiæ? *l.* 1. *n.* 139. *v. Limitant.* 2. An per decennium res immobiles? *l.* 3 *n.* 508.

Deceptio. Quæcumque deceptio in venditione obligat ad restitutionem. *l.* 3. *n.* 805. Qualis deceptio obliget lusorem ad restituendum? *n.* 877.

Decimæ. De obligatione solvendi decimas. *l.* 3. *n.* 42. *v. Quæritur* 4.

Decisiones. Rotæ Romanæ quomodo obligent? *l.* 1. *n.* 106. *v. Decisiones autem.*

Declarationes. S. C. quomodo obligent? *l.* 1. *n.* 106. *v. Quæritur* 2.

Decreta Sacræ Congregationis Rituum quomodo obligent? *l.* 6. *n.* 401.

Decretales, et *Decretum* Gratiani. V. de his *n.* 105. *v. Lex.*

Dedecus. An stuprator teneatur ducere violatam cum dedecore familiæ? *l.* 3. *n.* 644.

Defectus naturales an possint manifestari sine mortali? *l.* 3. *n.* 967. Prælati tenentur quandoque sub gravi corrigere defectus leves. *l.* 4. *n.* 13. Defectus in Confessione commissi à Confessario reparandi. *l.* 6. *n.* 618. *Et in Prax. Confess. n.* 116. Defectus naturales an cadant sub sigillum. *n.* 642. Defectus Ordinationis quomodo supplendi. *n.* 758. An sponsis liceat contrahere cum defectu occulto. *n.* 864. *et* 865. Ob quos defectus censuræ sint invalidæ. *l.* 7. *ex n.* 51. *ad* 66. Irregularitas ex defectu. *ex n.* 397. Irregularitas ex defectu natalium quomodo tollatur per professionem religiosam. *l.* 7. *n.* 354. Si defectus corporis superveniat. *n.* 413. Si antecesserit. *ib.* Si defectus ex propria culpa. *n.* 415. Quid de eunucho. *n.* 416. Si ad vocem servandam. *n.* 418. Irregularitas ex defectu ætatis. *l.* 6. *n.* 799. Vide *Irregularitas.*

Defensio. An ob defensionem liceat Clericum percutere. *l.* 7. *n.* 275. *ad n.* II. *in fin.* An defensio sui vel innocentis excuset ab irregularitate. *n.* 388. An defensio bonorum. *n.* 389.

Deflorator, vide Stuprator.

Deformitas filiæ an excuset matrem, si optat ei mortem. *l.* 5. *n.* 22. Deformitas inducens irregularitatem. *l.* 7. *n.* 411. *et* 412.

Defunctorum Officio sub gravi satisfaciendum. *l.* 4. *n.* 161. *v. Qu. II.* An possit pridie anticipari? *n.* 174. *v. Qu. II.*

Defunctus. Ut Defuncti voluntas impleatur, potest dici Missa anniversaria in duplici majori non de præcepto. *l.* 6. *n.* 421. Parochus potest dicere duas Missas, si desit alius Sacerdos in die obitûs. *n.* 351. *v. Modo.* Missæ Defunctorum quando liceant, et quando sint de præcepto. *n.* 419. *ad* 321. Obligatus dicere *de Requiem,* si dicat aliam. *n.* 422. Missa Defunctorum quomodo ordinanda. *n.* 423. *in fin.* In die Defunctorum an possit accipi stipendium. *l.* 6. *n.* 338. Si commemoratio Defunctorum accidat in Dominica. *n.* 424. *infra ad n.* 11. Defuncti excommunicati possunt absolvi à censura. *l.* 7. *n.* 116. *in fin. et n.* 186.

Degradatio quid sit. *l.* 7. *n.* 324. Degradatus tenetur ad castitatem, et Horas. *ib. v. Dixi.* A quo facienda degradatio. *n.* 326.

Delectatio, et *delectari*. De delectatione venerea et sensitiva. *l.* 3. *n.* 413. An delectatio de objecto malo cum consensu conditionato sit licita? *l.* 5. *n.* 14. De delectatione morosa. *n.* 15. Quid si quis delectetur de nupta, sed non qua nupta? Delectatio de re mala, et de cogitatione rei malæ. *n.* 17. Delectatio circa modum rei malæ. *n.* 18. Delectatio de effectu bono ex opere malo. *n.* 19. *et* 20. Delectatio de malo proximi ob bonum finem. *n.* 21. An liceat conjugi delectari de copula præterita vel futura? *l.* 5. *n.* 23. *et* 25. An id liceat sponsis, et viduis? *n.* 24. Delectatio de re vetita solo jure positivo. *n.* 27. Quid explicandum in delectatione habita de malo alterius. *n.* 28. Si conjux delectetur de pulchritudine alterius, ut se excitet ad copulam. *l.* 6. *n.* 913. Si de copula aliena *n.* 914. Si de copula habita vel habenda cum conjuge proprio. *n.* 937.

Delegatio, et *Delegatus*. *l.* 1. *n.* 193. De facultate delegata dispensandi in votis. *l.* 3. *n.* 256. Episcopi an possint delegare facultatem Tridentini in *cap. Liceat. l.* 7. *n.* 93. Possunt delegari ab Episcopis omnia quæ eis competunt jure ordinario. *ib.* An facultas dispensandi aliquando in impedimento dirimenti. *l.* 6. *n.* 1125. An Delegati possunt ferre censuras. *l.* 7. *n.* 11.

Deliberatio requisita ad votum. *l. ex n.* 196. requisita ad peccatum mortale. *l.* 5. *n.* 5.

Delictum. Ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiritur culpa mortalis, et actus externus, ac consummatus. *l.* 7. *n.* 348. Quid si delictum sit prorsus occultum. *n.* 349. Vide *Crimen*, *et Irregularitas*.

Delinquere. Delinquens extra Diœcesim an incurrat censuram. *l.* 7. *n.* 23. An delinquens in Monasterio. *n.* 24. Si delinquat subditus alienus, an Episcopus loci possit eum ligare censura. *n.* 26.

Delirium. An in delirio liceat communicare. *l.* 6. *n.* 292.

Denudatio uberum, vide *Pectus*.

Denunciatio, et *denunciare*. Obligatio denunciandi blasphemiam hæreticalem. *l.* 3. *n.* 123. *et l.* 4. *n.* 252. Qui teneantur denunciare. *l.* 4. *n.* 254. An obligati ex officio ad denunciandum teneantur ad restitutionem, si non denuncient? *n.* 237. Quando illicitum est denunciare. *n.* 239. An et quando correctio fraterna debeat præcedere denunciationem? *n.* 240. *et* 241. Denunciatio Evangelica. *n.* 242. An liceat, omissa correctione, denunciare crimen Prælato ut patri? *l.* 4. *n.* 243. 244. *et* 245. Denunciatio juridica. *n.* 246. *et* 247. An teneamur denunciare hæreticos cum gravi nostro damno? *n.* 249. An hæreticos nobis conjunctos? *n.* 250. Quæ crimina denuncianda? *n.* 251. An denunciandi blasphemi? *n.* 252. An superstitiosi? *n.* 253. An non denunciantes? *n.* 254. An denunciandus Confessarius negans absolutionem nolenti manifestare complicem. *l.* 6. *n.* 491. De denunciatione Confessario cum sollicitantium: verba Bullæ. *n.* 675. Perpenduntur clausulæ. *n.* 676. *et seq.* Qui sint denunciandi. *ex n.* 681. Qui teneantur denunciare. *ex n.* 693. De sollicitationibus dubiis. *ex n.* 702.

De denunciationibus requisitis ad Matrimonium. *n.* 992. In iis quis possit dispensare et quando. *n.* 1003. *ad* 1007 De obligatione denunciandi impedimenta Matrimonii. *n.* 994. *ad* 999. An qui nequeunt ea probare, denunciare teneantur. *n.* 995.

Depositio testium quomodo facienda? *l.* 4. *n.* 271. Depositio quid sit. *l.* 7. *ex n.* 325.

Depositum, et *depositarius*. Quid sit depositum. *l.* 3. *n.* 746. An

peccet depositarius utens re deposita ? *n.* 748. An teneatur aliquando rem depositam præ sua servare ? *n.* 752. Quando possit negari depositum ? *n.* 753.

Desiderium, et *Desiderare*. Desiderans malum, et reputans non esse peccatum. *l.* 1. *n.* 9. Desiderium mali ob bonum finem. *l.* 2. *n.* 30. *v. Sic licet. et l.* 5. *n.* 21. Vide *Prop. Damnatas*. Desiderium sumit speciem ab objecto. *l.* 5. *n.* 12. Desiderium conditionatum. *num.* 13. Desiderium differt à delectatione, et gaudio. *n.* 15. Mater desiderans mortem filiæ difficulter nupturæ etc. *l.* 5. *n.* 22. Desiderans sibi mortem ad vitandam duram vitam. *ib.* Desiderans inimico diversa mala. *n.* 50. *v. Quæritur* 5. Desiderium Episcopatûs an sit illicitum ? *l.* 6. *n.* 804.

Desperatio l. 2. *n.* 20. *v.* 2. *Mortale.*

Determinatio materiæ in Eucharistia. *l.* 6. *n.* 214.

Detractio, et *Detrahere*. Quæ sit detractio, et qualis culpa? Vide *Summarium Dub. II.* Audiens detractionem. *l.* 3. *n.* 979. Detrahens alicui in pluribus materiis. *l.* 5. *n.* 48. vel coram pluribus. *n.* 49.

Diaconatus est Sacramentum. *l.* 6. *n.* 737. *v. Prima.* Materia ejus, et forma. *n.* 748.

Diaconus ministrans in peccato. *l.* 6. *n.* 38. Quando possit baptizare. *n.* 116. Et an solemniter in necessitate ? *ib. Dub.* 1. Si solemniter, an fiat irregularis. *ib. Dub.* 2. Si ministret Eucharistiam sine commissione *n.* 334. Quando liceat Diaconis Eucharistiam ministrare. *n.* 237.

Dies appositus in votis. *l.* 3. *n.* 220. Vide alia verbo *Crimen*. Quibus diebus prohibetur communicare *l.* 6. *n.* 252. Quibus celebrare. *n.* 350.

Differre Missas. Vide *Stipendium.* Differre absolutionem. Vide *Absolutio.* Differre pœnitentiam. Vide *Satisfactio.*

Difficultas gravis excusat à præceptis humanis. *l.* 1. *n.* 201. Excusat à jejunio. *l.* 3. *n.* 1034. A recitatione officii. *l.* 4. *n.* 154. *v. Plura.*

Digitus. An possit ministrari Eucharistia posterioribus digitis *l.* 6. *n.* 244. An celebrari. *l.* 7. *n.* 408. Amputans sibi digitum an fiat irregularis. *l.* 7. *n.* 365. *in fin.* Non verò qui alterius digitum abscindit. *n.* 379. An carens omnibus digitis sit irregularis. *n.* 408. An careus pollice vel indice. *ib.*

Dignus. Digniores eligendi, et præsentandi ad Cardinalatus, et Episcopatus. *l.* 4. *n.* 91. Ad parochias. *n.* 92. Ad beneficia simplicia, *ex n.* 93. An ad Prælaturas regulares. *n.* 100. An resignantes eligere *n.* 98. An electio digni, omisso digniore, sit valida ? *l.* 4. *n.* 102. *et* 103. An Episcopi digniores transferendi ad majores Ecclesias ? *n.* 105. An eligentes ad beneficium simplex minus dignum teneantur ad restitutionem ? *n.* 106. *et* 107. An id suadentes. *l.* 4. *n.* 108. Quid si beneficium conferatur per concursum ? *l.* 4. *n.* 109. Ad tunc minus dignus electus teneatur resarcire damnum Ecclesiæ, et digniori ? *n.* 110. An examinatores teneantur Episcopo denunciare digniores ? *n.* 111.

Dilatio, et *Differre.* Dilatio restitutionis. *l.* 3. *n.* 679. Si ex dilatione creditor patitur damnum. *n.* 680. An possit absolvi qui potens differt restituere ? *l.* 3. *n.* 681. *et* 682. Quid si monitio non sit profutura ? *ib. v. Qu.* 2. An differens solutionem ex justa causa teneatur ad interesse ? *l.* 3. *num.* 704. An ob dilationem solutionis res possit pluris vendi. *n.* 810.

Dilectio inimicorum. Signa communia inimicis exhibenda. *l.* 2.

n. 28. An teneamur inimicum salutare ? *ib. v. Quæritur.* An teneamur injuriam remittere ? *n.* 29. An etiam vindictam publicam ? *ib. v. Licet.* Vide *v. Odium.*

Dimidium. An liceat audire duas Missas dimidias ? *l.* 3. *n.* 311. Deceptio infra dimidium in contractu. *lib.* 3. *num.* 805.

Dimissoriæ requiruntur etiam pro prima Tonsura. *l.* 6. *n.* 783. *ad* IV. An per mortem Episcopi expirent dimissoriæ. *d. n.* 787. *v. Not.* 2. Potest eas concedere Episcopus confirmatus. *ib. Not.* 3. Etiam morans extra Diœcesim. *ib. Not.* 4. An possit confirmare alienum cum Dimissoriis venientem. *n.* 788. *Not.* 10. An dispensare in irregularitate, etc. *n.* 789. *v. Dub.* 2. Nequit eas dare Vicarius Generalis. *n.* 787. *Not.* 5. Nec capitulum. *n.* 788. Potest tamen hic dare testimoniales, *ib. v. Bene.* An possit dare licentiam alieno Episcopo ordinandi in Diœcesi ? *ibid. Quamvis.* Regulares debent habere dimissoria suorum Prælatorum. *n.* 788. *Not.* 8. Dante Papa facultatem alicui suscipiendi Ordines cum clausula, *à suo Ordinario tantum,* potest ille cum dimissoriis ordinari ab alio. *ib. Not.* 9. An dimissoriæ dirigendæ certo Ordinario. *ib. Not.* 11 Non requiritur ut hæc licentia sit in scriptis. *ib. Not.* 12.

Diœcesis. Si sponsi sint diversæ Diœcesis an quilibet dispensandus sit à proprio Episcopo. *l.* 6. *n.* 1142. Episcopus si extra Diœcesim ferat censuram. *l.* 7. *n.* 21. An possit ligare subditum extra degentem. *n.* 22. Si subditus peccet extra Diœcesim. *n.* 23. Quid si in Monasterio ? *n.* 24. Si in hac Diœcesi delinquat subditus alienus, etc. *n.* 26. Si quis ordinetur in diversa Diœcesi. *l.* 6. *n.* 798. *v. Adde.*

Discipulus. Obligatio discipulorum. *l.* 3. *n.* 361.

Disparitas conditionis an irritet sponsalia. *l.* 6. *n.* 851.

Dispensare, et *Dispensatio.* Vide *Summar. Dub.* IV. De dispensationibus S. Pœnitentiariæ. Vide appendicem. *l.* 1. *à n.* 202. Hujusmodi dispensationes in quibus materiis concedi soleant. *n.* 203. Clausulæ, quæ solent ibi apponi, *n.* 204. De obreptione, et subreptione causarum. Vide *Bullam Benedict.* XIV. *l.* 6. *n.* 1131. De executione dispensationum. *n.* 205. *et seq.* Quis possit dispensare in pœnis simoniæ ? *lib.* 3. *n.* 117. *et seq.* Pro dispensatione Matrimonii an licite aliquid accipiatur ? *l.* 3. *n.* 96. Quis possit dispensare in juramento ? *n.* 189 *et* 190. De voto non petendi dispensationem. *n.* 208. An habens facultatem possit dispensare cum seipso ? *l.* 1. *n.* 183. An inferior possit dispensare in lege Superioris, ubi dispensatio non est reservata. *l.* 1. *n.* 191. An Episcopus loci possit dispensare in votis peregrinorum ? *l.* 1. *n.* 158. De dispensatione in votis. Vide *Summarium Lib. VIII.* Quinam possit dispensare ad laborandum in festis, an Episcopi, an Parochi ? *l.* 3. *n.* 288. An propinqui coeuntes post dispensationem committant incestum ? *l.* 3. *n.* 452. An Papa possit dispensare in iis quæ sunt de jure divino. *l.* 6. *n.* 1119. In quibus possit impedimentis Matrimonii. *n.* 1118. An aliquando in impedimentis de jure naturæ. *n.* 1120. An dispensare à novo consensu. *n.* 897. *v. Prob.* 1. *in fin.* An in Matrimonio rato. *n.* 959. An Episcopus possit in necessitate dispensare in impedimentis dirimentibus ante Matrimonium. *n.* 1122. An aliquando Parochus, aut saltem declarare ? *n.* 613. An Episcopus post Matrimonium. *n.* 1123. Quid si Matrimonium sit mala fide initum ? *n.* 1124. An possit alteri hanc facultatem delegare *n.* 1125. Episcopi dispensare possunt in omnibus impedimentis impedientibus. *n.* 1126. Causæ justæ ad dispensandum in dirimentibus.

n. 1129. *et* 1130. Praxis Confessarii circa dispensationem in impedimento Matrimonii, vide *Prax. Conf. n.* 84. *et seq.* An possit Episcopus dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium. *l.* 6. *n.* 986. *v. Dub.* 1. An in emisso ante Matrimonium ad petendum debitum. *n.* 987. An id possint Mendicantes. *ib. v. An autem.* An Episcopus ad Matrimonium contrahendum. *d. n.* 98. *v. Dub.* 3. Quis dispenset in impedimento non petendi ob incestum. *n* 1076. Quis dispenset in denunciationibus pro Matrimonio, et ob quam causam. *n.* 1003. ad 1006. An Vicarius Episcopi. *n.* 1007. An Parochus. *ib. Dub.* 2. Formula pro impetranda dispensatione. *n.* 1147. Vide alia circa dispensationem impedimenti, *in Summario Dub. IV. n.* 1131.

An Episcopi possint dispensari in irregularitate propter hæresim. *l.* 7. *n.* 76. An cum illegitimo ad Beneficium simplex. *n.* 428. An ad Canonicatum. *n.* 429. An cum illegitimo occulto. *n.* 430. An saltem ad ministrandum. *n.* 431. Quis in irregularitatibus possit dispensare. *n.* 353. In quibus Regulares. *n.* 355. An in irregularitate ex defectu lenitatis dispensent Episcopi. *n.* 469. An Regulares. *ibidem.*

Dispensati ad carnes tenentur ad unicam comestionem, et ad abstinendum à piscibus. *l.* 3. *n.* 1013. Et hoc etiam in jejuniis extra quadragesimam. *n.* 1015 *ad VII.* Sancita super hoc à Benedicto *XIV. ibid.* An dispensatis ad carnes permittantur tantùm carnes salubres. *ib. v. Quæritur hîc.* Qui dispensare possunt in jejunio ecclesiastico. *l.* 3. *n.* 1032. *I.* Papa. *II.* Episcopi. *III.* Parochi. *IV.* Prælati Religionum. *ib.* Quomodo excuset dispensatio à recitatione officii. *l.* 4. *n.* 159.

Dispositio, et *dispositus.* Dispositio pia in testamento nullo. *l.* 3. *ex n.* 923. Dispositio ad validè suscipienda Sacramenta. Vide *Summar. ex n.* 78. Ad licitè suscipienda. *ex n.* 83. Magis dispositi majorem percipiunt fructum. *l.* 6. *n.* 85. Dispositio ad Baptismum. *n.* 139. Ad confirmationem. *n.* 179. Ad Eucharistiam ex parte animæ. *ex n.* 255. Ex parte corporis. *ex n.* 271. Quid si quis nesciat hostiam esse consecratam. *n.* 85. *v.* 2. Dispositio legis est eadem, ubi eadem currit ratio. *l.* 7. *n.* 84. *sub fin.*

Dissertatio I. pro usu moderato opinionis probabilis. *l.* 1. Dissertatio. *II.* de infallibilitate Summi Pontificis. *l.* 1. *ex n.* 110. et de Auctoritate Papæ supra Concilium. *ex n.* 121. Dissertatio de ministro, et forma Matrimonii. *l.* 6. *ex n.* 898. Dissertatio circa Conceptionem B. Mariæ V. *l.* 7. *ex n.* 244.

Distantia loci quæ excuset ab audienda Missa. *l.* 3. *n.* 329.

Distillatio, et *distillare.* Distillatio voluntaria venerea. *l.* 3. *n.* 477. An liceat in festis distillare herbas ? *l.* 3. *n.* 282.

Distinctio specifica peccatorum : vide *Summarium in princ. Art.* 1. Distinctio numerica. *ibid. Art.* 2.

Distractio, et *distractus.* Distractio culpabilis in Horis Canonicis. *l.* 4. *n.* 176. Remedia contra Distractiones. *n.* 177. *v. Remedia.* Distractus in consecratione non debet repetere. *l.* 6. *n.* 25. *v.* 5. *n* 224. *v. Notandum.* Distractio in celebratione quodnam Peccatum. *n.* 410. *Dub.* 5. Censura in dicentes officium distractè. *l.* 7. *n.* 35.

Distributiones, vide *Canonicus.*

Dives. An dives satisfaciat mutuando pauperi extremè indigenti. *l.* 3. *n.* 520. *Qu.* 5. An dives non subveniens pauperi in extrema necessitate teneatur ad restitutionem ? *Qu.* 4. An artifices divites excusentur a jejunio ? *l.* 3. *n.* 1042. Dives Sacerdos an possit stipendium accipere. *l.* 6. *n.* 317.

Divinatio quid et quotuplex ? *l.* 3. *n.* 5. *et* 6. An semper sit mortalis ? *n.* 7. *et* 8. An liceat divinare futura per somnia ? *n.* 9. An per sortes ? *n.* 11. Astrologia naturalis, et judiciaria. *n.* 10.

Divinus. Communicatio in divinis cum vitando. *l.* 7. *n.* 173. Cum tolerato. *n.* 139. Quid veniat nomine *divinorum. n.* 177. Cessatio à divinis. *l.* 7. 4. *et* 340.

Divortium. Quando divortium fieri possit ? *l.* 6. *n.* 955. De divortio quoad *vinculum. n.* 956. Quid si unus conjugum convertatur ad fidem. *n.* 957. Quid si Matrimonium sit tantùm ratum. *n.* 958. An Papa possit in eo dispensare. *n.* 959. De divortio quoad *Torum. n.* 960. Divortium ob adulterium. *ex n.* 960. *ib.* Ob sævitiam. *n.* 970. Quia alter conjux trahit in peccatum. *n.* 973. Ob hæresim. *n.* 974. Ob mutuum consensum. *n.* 975. Facto divortio, apud quem filii educandi, et cujus expensis. *n.* 976. *ib. et seq.*

Docens, et *Docere.* An liceat docere in die festo ? *l.* 3. *n.* 278. An Canonici docentes excusentur à Choro ? *l.* 4. *n.* 132. *v. An autem.* An etiam Parochi ? *ib.*

Doctoratus. Assumendi ad Doctoratum. *l.* 3. *n.* 166.

Dolor an debeat præcedere Confessionem. *l.* 6. *n* 445. Quanto tempore possit præcedere. *n.* 446. An eliciendus ex intentione Confessionis. *n.* 447. An renovandus ab eo qui post absolutionem confitetur peccatum oblitum. *n.* 448. Qualis dolor eliciendus de venialibus, et an peccet graviter confitens ea sine dolore ? *n.* 449. An possit de his haberi dolor partialis. *ib. v. Dub.* 2. An sufficiat dolor de multitudine tantùm. *ib.* Signa extraordinaria doloris. *n.* 460.

Dolus. Juramentum dolo extortum. *l.* 3. *n.* 175. Dolus irritans contractum. *n.* 714. Dolus circa qualitatem dans causam contractui. *n.* 715.

Domicilium, et *quasi domicilium* quomodo contrahitur *l.* 1. *n.* 156 *et* 158. Uxor tenetur sequi domicilium viri. *l.* 3. 353. Quinam possint ordinari ratione domicilii. *l.* 6. *ex n.* 770. *n.* Habens domicilium, et beneficium, ac originem in diversis Diœcesibus, à quo sit ordinandus. *n.* 771. Habens duo domicilia æqualia. *n.* 773. Studiosi an contrahant domicilium. *n.* 777. *v. Studiosi.* An ad acquirendum domicilium requiratur juramentum ibi perpetuò manendi. *n.* 778. Et an Barones eorumque filii gaudeant privilegio feudorum. *n.* 779. Si sponsi habeant duo domicilia, ubi debeant nuptias contrahere. *n.* 1086.

Dominicum. An observantia Dominicæ sit de jure divino ? *l.* 3. *n.* 65. Abstinendum à lacticiniis in Dominicis quadragesimæ. *l.* 3. *n.* 107. In his Dominicis dispensati ad carnes etiam tenentur abstinere a piscibus *n.* 1015 *ad n.* V.

Dominium quomodo acquiratur ? *l.* 3. *ex n.* 493. Occupatione. *ib.* Nativitate. *n.* 494. Alluvione. *n.* 495. Specificatione. *n.* 496. Accessione. *n.* 497. Confusione, et commixtione. *n.* 498. Ædificatione. *n.* 500. Plantatione. *n.* 501. Perceptione fructuum. *n.* 502. Traditione. *n.* 503. Præscriptione sive usucapione. *n.* 504. Ad acquirendum dominium rei donatæ requiritur traditio. *l.* 3. *n.* 732. An usurarius acquirat dominium lucri usurarii ? *n.* 783. An ad transferendum dominium venditione requiratur traditio rei ? *n.* 796. Cui acquiratur dominium, si res duobus vendatur ? *n.* 827.

Dominus. Obligatio dominorum erga famulos. *l.* 3. *n.* 342. Quæ vota famulorum possit dominus irritare ? *l.* 3. *n.* 240. Dominus defendens sua per famulos armis. *l.* 3. *n.* 385. Dominus jubens pluribus

famulis laborare per horam. *n.* 306. An dominus possit retinere expensas factas in re à fure ? *n.* 618. An bona certa restituenda domino, vel possessori ? *l.* 3. *n.* 596. *et* 599. Quid si res pereat apud furem, quæ æquè periisset apud Dominum ? *n.* 620. *v. Pro majori.*

Dormiens validè baptizatur, ordinatur, et ungitur. *l.* 6. *n.* 81. *v. Utrum.* An licitè, vide *ib.*

Domus. An liceat locare domos meretricibus ? *l.* 2. *n.* 70. Custodientes domos an excusentur ab audienda Missa ? *l.* 3. *n.* 326. *v. Excusantur.*

Donatio, et *Donare.* Qui sint inhabiles ad donandum. *l.* 3. *n.* 721. Tales sunt debitis gravati. *n.* 722. De donatione inter conjuges, et inter patrem ac filium. *n.* 724. Quid si donatio non adhuc sit acceptata. *n.* 725. Donatio facta absenti. *n.* 728. An possit acceptari mortuo donante. *n.* 729. *et* 730. An possit eam acceptare hæres donatarii. *n.* 731. Requiritur traditio ad acquirendum dominium. *n.* 732. Si donatio sit scutorum dominium. 500. *n.* 733. An adimplendus modus, aut finis donantis. *n.* 734. Quid si promissio sit prodiga. *n.* 735. Quid si donatio fit ad alliciendum. *n.* 736. Quid si fit ob falsam causam. *n.* 737. Quibus casibus possit donatio revocari ? *ib. Dub. III.* Donatio causa mortis. *Dub. IV.* Donatio inofficiosa. *l.* 3. *n.* 740. Si donatarius est ingratus. *n.* 738. *v.* 1. *Si.* Accipiens dona superflua à Beneficiario. *l.* 3. *n.* 492. *Q. VIII.* Donatio remuneratoria à Religiosa. *l.* 4. *n.* 21. An bona ecclesiastica possint alienari, si data sit facultas à donante ? *l.* 4. *n.* 187. *v. Nota II* Quid si alienatio vetita sit à donante ? *ib. Nota IV.* Accipiens donum à debitis gravato. *l.* 3. *n.* 722.

Dormitare. Dormitans in audienda Missa et in recitando Officio. *l.* 3. *n.* 316.

Dos si non sit soluta, an possit vir expellere uxorem ? *l.* 6. *n.* 939 *Dub.* 1. An tunc teneatur eam alere ? *Dub.* 2.

Dotare. Fratres tenentur dotare sorores *l.* 3. *n.* 340. An stuprator teneatur dotare violatam, si ipsa renuat cum eo nubere. *n.* 648.

Dubitatio, et *Dubitare.* Sacerdos dubitans an Officium omiserit, an teneatur recitare ? *l.* 4. *n.* 150. Quid si dubitat an possit recitare partem ? *n.* 154. *v. Not. IV.*

Dubium, et *Dubitare.* Dubium quid sit ? et quid dubium positivum. et quid negativum. *l.* 1. *n.* 20. Vide *v. Conscientia.* In dubio melior est conditio possidentis. *l.* 1 *n.* 35 Regula cognoscendi quis sit possessor *ib.* Non tenemur implere legem, aut votum dubium. *l.* 1. *n.* 27. 28. Secus si votum sit certum et impletio dubia. *n.* 28. *in fin.* Quid si sit probabilis impletio voti, Officii, Pœnitentiæ etc. *n.* 29. *l.* 3. *n.* 700. *v. Limitant.* Quid si dubium sit an lex sit recepta ? *l.* 1. *n.* 97. An tenearis ad jejunium in dubio an expleveris annum 21 ? *l.* 1. *n.* 32. Quid in dubio an cœperit, vel finierit hora jejunii ? *ib.* An dubius de jejunio possit communicare ? *l.* 6. *n.* 282. *in fin.* Quid in dubio de valore Matrimonii ? *l.* 1. *n.* 33. *et l.* 6. *n.* 903 *et* 904. Quid in dubio de solutione debiti certi ? *l.* 1. *n.* 34. Quid in dubio de debito ? *n.* 35. Quid si contra possessorem adsit ratio unica probabilis ? *n.* 36. Quid si possessor superveniente dubio, neglexerit inquirere ? *n.* 37. In dubio an facienda correptio. *l.* 2. *n.* 38. *v.* 329. Quid in dubio an consilium fuerit causa damni ? *l.* 3. *n.* 562. Quid an suffragium ? *n.* 566. Quid si quis cum dubio emat rem alienam ? *n.* 625. Ad quid teneantur adulteri in dubio an proles sit legitima ? *l.* 3. *n.* 667. Quid si dubium sit inter duos adulteros ? *n.* 658. Quid in dubio an mutuatarius dederit aliquid

gratis? *l.* 3. *n.* 761. *Qu. III.* Quid in dubio an infirmitas excuset à recitatione Officii. *l.* 4. *n.* 154. *v. Not. III.* De ministro utente materia et forma dubia. *l.* 6. *n.* 42. Quid faciendum, si post sumptionem dubites an vinum fuerit acetum? *n.* 206. *v. Quoad.* In dubio juris et facti de Baptismo debet quisque baptizari. *n.* 134. *et n.* 137. *vers.* 3. Dubitans de suo Baptismo *v. ib.* 5. In dubio soluti jejunii an possit quis communicare? *n.* 282. *v. Num.*

Peccata dubia an confitenda. *n.* 472. Quid si sint positivè dubia *n.* 473. Quid si negativè. *n.* 474. Dubitans an peccaverit mortaliter, an possit communicare. *n.* 475. Quid si quis sit scrupulosus. *n.* 476. Quid si dubites an peccatum illud confessus sis? *n.* 477. Quid si peccatum quod confessus sis ut dubium, fiat tibi certum? *n.* 478. Pro delicto dubio non imponenda pœna certa. *n.* 474. *in fin.*

An et quando liceat absolvere cum jurisdictione dubia, vel probabili. *n.* 571. In dubio an pœnitens commiserit peccatum reservatum, vel an illud sit reservatum. *n.* 600. Qui confessus est dubiè reservatum inferiori, an factus certus teneatur confiteri superiori. *ib. Qu. II.* In dubio an monitio sit profutura. *n.* 616. *v. Utrum.* In dubio an peccatum auditum sit intra vel extra confessionem. *n.* 637. In dubio sollicitationis. *ex n.* 701. In dubio validitatis Ordinationis. *n.* 757.

In dubio de impedimento an liceat nubere. *n.* 901. Quid si sit probabile non adesse. *n.* 902. Quid si probabilitas sit facti *ib. v. Qu. III.* In dubio de valore Matrimonii contracti an liceat petere et reddere. *n.* 903. Quid si dubium sit de morte primi conjugis. *ibid.* Quid si dubium superveniat Matrimonio bona fide contracto. *n.* 904. Quid si opinio probabilis sit tantùm pro nullitate. *n.* 905. Quid si nuptiæ sint initæ cum dubia fide. *n.* 906. In dubio positivo an judicandum pro Matrimonio inito. *n.* 907.

In dubio an mandatum influxerit, utrùm incurratur censura. *l.* 7. *n.* 39. In dubio an incurreris censuram. *n.* 67. In dubio an censura sit justa. *n.* 68. Quid si ad aliquid probabiliter non teneris. *ib.* In dubio percussio Clerici judicatur gravis. *n.* 280. In dubio an incurratur irregularitas. *ex n.* 344 *ad* 347.

Duellum. Quid sit duellum, et an unquam liceat. *l.* 3. *n.* 399. An liceat aliquo casu duellum acceptare. *n.* 400. Pœnæ duellantium. *n.* 401. An provocatus ad duellum teneatur ad restitutionem si occidat? *l.* 3. *n.* 638.

Duplex. Quale sit Beneficium duplex? *l.* 4. *n.* 116. Quale duplex compatibile, et incompatibile? *ibidem.*

Dux belli ad quid teneatur? *l.* 3. *n.* 407.

E

Ebrietas, et Ebrius. Quando ebrietas est culpa gravis. *l.* 5. *n.* 75. Quid si quis se inebriet ex præscripto Medici, aut ob metum mortis. *n.* 76. An liceat unquam alium inebriare. *n.* 77. An ebrietas aliquando excusetur à mortali? et an ebrio imputentur omnia mala patrata in ebrietate. *n.* 78. An ebrius obligetur legibus. *l.* 1. *n.* 153. An ebrio teneatur conjux reddere. *l.* 6. *n.* 948. An ebrio danda Extrema Unctio. *n.* 732.

Ecclesia. In Ecclesia vetantur mercatus, parlamenta, convivia, etc. *l.* 3. *n.* 37. An furtum in Ecclesia sit sacrilegium? *n.* 39. In qua Ecclesia debet audiri Missa? *n.* 318. Mutuum datum Ecclesiæ. *l.* 3.

n. 756 Legatum relictum fabricæ Ecclesiæ an possit expendi in alia? *n.* 930 *Dub.* 9. An Episcopi digniores transferendi ad Majores Ecclesias? *l.* 4. *n.* 104. Translatio Episcoporum ad alias Ecclesias vetatur jure divino, nisi adsit justa causa. *ib.* Si Ecclesia est interdicta, vel polluta, an Canonici excusentur ab assistentia Chori? *l.* 4. *n.* 130. *v. Quando.* An liceat celebrare extra Ecclesiam. *l.* 6. *n.* 356. An nomine Ecclesiæ veniant Oratoria in domibus Religiosorum, Seminariorum, Hospitalium, Carcerum, etc. *n.* 357. *v. Neque II.* Si Ecclesia sit polluta, an liceat in ea celebrare. *n.* 361. Celebrans in ea an incurrat pœnam. *ib. v. Quær.* An irregularitatem. *l.* 7. *n.* 358. *Not. III.* Quid si sit interdicta. *ibidem. Et l.* 6. *n. dicto num.* 361. *v. Quær.* Oratoria non benedicta an violentur. *l.* 6. *n.* 362 Quando dicatur violata Ecclesia *ib. v. Addo* 2. *et n.* 364. *ad* 367. *et seqq.* A quo reconcilianda, et quomodo. *n.* 363. Quomodo Ecclesia execretur. *n.* 368. Si noveris ex Confessione Ecclesiam esse pollutam, an possis in ea celebrare. *n.* 660.

Ecclesia supplet jurisdictionem, quando adest opinio probabilis. *n.* 573. *l.* 6. Bene constituit impedimenta dirimentia. *n.* 979. An hæc obligent Infideles. *n.* 981. Ecclesiæ *vetitum* quid in Matrimonio. *n.* 982. Ad incurrendam censuram an requiratur scire crimen vetitum esse ab Ecclesia. *n.* 43. *et* 44.

Educare. Cujus expensis, facto divortio, filii educandi. *l.* 6. *n.* 976.

Effectus. Si voluntas permanet in effectu, non interrumpuntur peccata. *l.* 5. *n.* 40. Effectus Baptismi. *l.* 6. *n.* 138. Confirmationis. *n.* 169. Eucharistiæ. *n.* 269. Effectus Missæ. *n.* 311. Extremæ Unctionis. *n.* 731. Ordinationis. *n.* 735. Effectu non secuto, an incurratur censura à mandantibus. *l.* 7. *n.* 37. *et* 39. Effectus excommunicationis minoris. *n.* 148. *et seq.* Effectus majoris. *ex n.* 157. Effectus irregularitatis. *l.* 7. *n.* 342. *et* 343.

Ejicere, et *Ejectus.* Quando possint Religiosi ejici? *l.* 4. *n.* 79. Quæ possint acquirere Religiosi ejecti? *n.* 80. Ad quid teneantur ejecti? *n.* 81. An ad Horas Canonicas? *n.* 142. *Dub.* 1. Ad quid teneatur Prælatus erga ejectos? *n.* 82.

Electio, et *Elector.* Electio simoniaca ad prælaturas. *l.* 3. *n.* 112. *Qu. I.* Ad Beneficia. *ib. Qu. II et III.* Ad Papatum. *Qu. IV.* Corrumpens electores ad Beneficia. *l.* 3. *à n.* 100. Electio Abbatissæ *l.* 4. *n* 59. Quomodo acquirantur Beneficia per electionem? *n.* 85. An valeat electio digni omisso digniori. *n.* 102 *et* 103. An eligentes minùs dignum teneantur ad restitutionem? *l.* 4. *n.* 106 *et* 107. Vide alia *v. Dignus.* Electio stâtûs, vide *Prax. Conf. n.* 92 *et seq.*

Electuarium an frangat jejunium? *l.* 3. *n.* 1019. Quid si sumatur ad delectationem? *ib.*

Eleemosyna ex quibus bonis debeatur. *l.* 2. *n.* 31. De necessitatibus communibus Pauperum. *n.* 32. An dives satisfaciat mutuando? *l.* 3. *n.* 520. *v. Qu. V.* An liceat facere eleemosynam ex bonis alienis? *l.* 2. *n.* 33. An liceat famulo? *l.* 3. *n.* 519. An uxor possit facere eleemosynas? *l.* 3. *n.* 540. An sit simonia promittere eleemosynam Monasterio ob Beneficium? *l.* 3. *n.* 66. An colligens eleemosynas satisfaciat Missæ audiendæ? *n.* 317. Eleemosyna pro Missa. Vide *Stipendium.* An Episcopus possit moderari eleemosynas, et alia annexa Anniversariis. *l.* 6. *n.* 331. *Dub.* 3. Eleemosynis traditis alicui Ecclesiæ, Missæ sunt celebrandæ per Sacerdotes illius. *n.* 424. *v.* 4. *Missæ.* An per eleemosynam modicam possit quis lucrari Jubilæum. *n.* 538. *q. XI.* An pauperes et Religiosi in Jubilæo teneantur ad eleemosynam. *ib.*

Dub. 1. Quid si quis det elcemosynam per alium, qui illam retineat sibi, vel distribuat post Jubilæum? *ib. Dub.* 2.

Emptor et *Emere*. Emptor bonæ fidei rei furtivæ an possit reddere furi? *l.* 3. *n.* 569. Quid si malæ fidei? *n.* 570. Revendens rem alienam emptam. *n.* 601. Emens rem alienam cum dubio. 625. Emens nomine alieno an possit lucrari? *n.* 825. Vide alia *v. Venditio.*

Ensalmi an sint liciti? *l.* 3. *n.* 21.

Epikeia legis quid sit? *l.* 1. *n.* 201.

Epileptici an possint communicare. *l.* 6. *n.* 303. An sint irregulares *l.* 7. *n.* 397 *et* 399. Quis possit cum eis dispensare. *l.* 7. *n.* 400.

Episcopatus et *Episcopus*. Ad Episcopatus præsentandi sunt digniores. *l.* 4. *n.* 91. Episcopi possunt dispensare in votis. *l.* 3. *n.* 256 An in votis peregrinorum? *l.* 1. *n.* 158. An Episcopi possint festa indicere? *l.* 3. *n.* 266. Episcopi tenentur concionari. *n.* 269. Possunt dispensare ad laborandum in festis. *l.* 3 *n.* 288. An dispensare in jejuniis? *n.* 1032. *v.* 2. Suadens Episcopo, ne conferat Beneficium digniori. *l.* 3 *n.* 585. An Episcopi possint facere *Compositionem*? *l.* 3. *n.* 592. *v. Notat.* An possint commutare ultimas voluntates? *n.* 931. *v. Qu. II.* An tunc requiratur consensus hæredis? *ib. Dub.* 1. Et causa? *Dub.* 2. An Religiosus factus Episcopus teneatur ad vota? *l.* 4. *n.* 2. An ad regulas? *n.* 3. Episcopis vetatur ludus alearum et chartarum. *l.* 3. *n.* 902. Et etiam assistere. *n.* 903. De obedientia Monialium debita Episcopo. *l.* 4. *n.* 56. Episcopus nequit impedire Clericos fieri Religiosos *l.* 4. *n.* 75. An possit impedire Parochos? *n.* 74. An et quando Episcopi possint deserere, aut renuntiare Ecclesiis? *n.* 76. Episcopi eligentes minùs dignos ad Parochias. *n.* 92. An Episcopi digniores transferendi ad majores Ecclesias? Et an translatio Episcoporum vetetur de jure divino. *l.* 4. *n.* 104. An et quando possint transferri? *ib.* Residentia Episcoporum. Vide *Residentia*. Episcopatus an sit Ordo. *l.* 6. *n.* 738. Episcopatûs desiderium an sit illicitum. *n.* 804. Episcopus in mortali benedicens olea. *l.* 6. *n.* 39. Consecrans templa, benedicens vestes, etc. *n.* 40. Confirmans non suos. *n.* 171. Quando teneatur confirmare. *n.* 175. An teneatur residere, et suis Curatis ministrare Sacramenta. *n.* 233. *v. Tandem.* Quoties teneatur celebrare. *n.* 313. *v. Quoad.*

An Episcopus possit prohibere accipi stipendium majus taxa. *l.* 6. *n.* 320. *Dub.* 2. An accipi minus justo. *ib. Dub.* 3. An possit dispensare ut celebretur alibi. *n.* 329. An minuere Missas. *n.* 331. *Dub.* 1. An moderari anniversaria, preces, etc. *ib. Dub.* 3. Potest dispensare ex causa, ut Missa celebretur post meridiem. *n.* 344. Potest erigere Oratoria in domibus Religiosorum, vel alterius communitatis, et in carceribus. *n.* 357. *v. Neque II.* An possit celebrari in palatio Episcopi etiam rusticano extra Diœcesim. *ibid. v. Neque III.* Etsi Episcopus possit. *ib. in fin.* An possit Episcopus celebrare in domo privata aliena. *n.* 358. An dare licentiam, ut aliquando celebretur in domo privata. *num.* 359. An delegare facultatem benedicendi paramenta. *n.* 378. *Dub.* 4. Episcopus solus potest habere fenestram in Ecclesia. *n.* 424. *v.* 7. *Solus.*

A quo Episcopo approbandi Confessarii? *l.* 6. *n.* 547 *et* 548. A quo Regulares? *n.* 549. Episcopus potest approbare Confessarios per alium. *n.* 550. *v.* 3. An Episcopus possit approbatos revocare ad examen. *n.* 552. Circa approbationem Confessariorum vide alia in *Summar.* An Episcopus possit absolvere Confessarium excipientem con-

fessionem complicis. *n.* 556. *Qu.* 2. An Vicarius possit, Episcopo contradicente, dare facultatem audiendi Confessiones. *n.* 558. An Episcopus possit sibi eligere in Confessarium quemcumque Sacerdotem. *n.* 565. *Dub.* 1. Tenetur dare extraordinarium Monialibus bis, vel ter. *n.* 576. *v. Idem.* Et etiam exemptis, si Prælati earum id negligant. *ib.* Episcopus quoad clausuram potest reservare casus Monialium. *l.* 6. *n.* 602. *Qu. VII.* An Episcopi possint absolvere peregrinos à Papalibus, et dispensare cum eis in irregularitatibus, etc. *n.* 593. An extra Sacramentum. *ib. v. Hic.* Quid si Episcopus inciderit in Papale. *ib.* Quando crimen censeatur occultum. *ib. Not.* 3. A qua percussione Clerici possit Episcopus absolvere. *l.* 7. *n.* 276. An dispensare in votis. *d. n.* 593. *v. Utrum.* An Episcopi possint absolvere casus Papales etiam post Trident. *n.* 594. An hanc facultatem delegare. *ib. Dub.* 9. *p.* 76. *et l.* 7. *n.* 93. An possint delegare quæ ipsis competunt jure ordinario. *ib.* An possint absolvere ab hæresi occulta. *l.* 7. *n.* 82 *et* 83. An absolvere impeditos. *n.* 84. Etiam per alium. *n.* 90. Quid si quis sit impeditus adire Episcopum. *n.* 92. An Episcopi possint dispensare in irregularitate cum subdito alibi morante. *l.* 7. *n.* 81. An cum illegitimo ad Beneficium simplex. *n.* 428. An ad Canonicatum. *n.* 429. An cum illegitimo occulto. *n.* 430. An saltem ad ministrandum. *n.* 431. An in irregularitate ex defectu. *n.* 469. An possint dispensare cum sollicitantibus ad celebrandum. *l.* 6. *n.* 705.

Episcopus quomodo debeat ordinari. *l.* 6. *n.* 755. An possit conferre tonsuram in aliena Diœcesi. *n.* 756. Episcopus illicitè confert Ordines, si non celebrat. *l.* 6. *n.* 744. *Not. II.* Protestatio Episcopi nolentis ordinare excommunicatos, etc. *n.* 784. *v. Quær.* Episcopus *ad quem* potest examinare Ordinandos alienos. *n.* 787. Episcopus proprius debet eos examinare. *ib.* Morte Episcopi non expirant dimissoriæ. *ibid. v. Notandum* 2. Circa dimissorias, vide *v. Dimissoriæ.* An possit ordinare alienum sub spe ratihabitionis. *n.* 789. Episcopus si det Sacerdotium nescienti solvere dubia ordinaria circa Confessionem moribundi. *n.* 791. *v. Unde.* Potest ordinare Regulares sine examine. *n.* 972. Potest requirere scientiam non communem à suis. *ib. Adv.* 2. Potest examinare Confessarios, et Parochos *ib.* Potest dispensare in Interstitiis ex causis, et quæ sint. *n.* 795. Ordinans in aliena Diœcesi suspenditur. *n.* 798. *v. Adde.* Quos possit ordinare, si habeat Ordinationem generalem rogatus ab Ordinario loci. *ib.* Quis sit Episcopus Ordinationis, vide *Ordo.* Episcopi bene possunt prohibere Ordinationem ob crimen occultum. *l.* 6. *n.* 69. *in fin.* Episcopus ordinans potest repellere aliquem ex defectu corporis. *l.* 7. *n.* 414.

Episcopus an possit constituere impedimenta dirimentia. *n.* 980. An impedire Matrimonium. *n.* 982. An dispensare in voto castitatis emisso post Matrimonium. *n.* 986. *v. Sed.* An in emisso antea. *n.* 987. An ad Matrimonium contrahendum. *ib. Dub.* 3. Quid si ipse solus sit conscius impedimenti. *n.* 1002. *Dub.* 2. Quando possit dispensare in denunciationibus. *n.* 1003 *ad* 1005. An possit aliquando dispensare in impedimentis dirimentibus. *n.* 1121. *et seq.* An hanc facultatem delegare. *n.* 1125. Potest dispensare in omnibus impedimentis. *n.* 1126. An unusquisque sponsus dispensandus à suo proprio Episcopo. *n.* 1142. In impedimentis dubiis Matrimonii bene possunt dispensare Episcopi. *l.* 6. *n.* 902. *v. Cæterùm.*

An censuræ ab Episcopo latæ in Synodo sint perpetuæ, etc. *l.* 7. *n.* 6 An Episcopus possit censura ligare subditum alienum in sua Diœcesi

delinquentem. *n.* 26. An possit ferre censuras pro delictis futuris *n.* 49. *v. Dubitatur.* Qui veniant nomine Episcoporum quoad censuras absolvendas? *l.* 7. *n.* 79. An Episcopi uti possint *c. Liceat,* ubi Tridentinum non est receptum. *n.* 80. Episcopus colloquens cum Monialibus alienæ Diœcesis. *l.* 7. *n.* 243. Episcopus suspensus à Pontificibus, si illa exerceat. *n.* 514. *Dub.* 2. Quid si solemniter celebret. *ib. v. Solemniter.* Episcopi negligentes de quibus interrogandi a Confessario. Vide *Praxi Confessar. n.* 53.

Epistolæ. Epistolæ Pontificiæ quomodo et quando obligent. *l.* 1 *v.* 106. *v. Quæritur hic.* 1. *et l.* 3. 1027. *v. Hinc dicimus.* An denunciatio facienda per epistolam. *l.* 6. *n.* 699. An habens casum Papalem, si sit impeditus adire Romam, teneatur adire per epistolam. *l.* 7. *n.* 89.

Eremitæ, an veniant nomine Monachorum. *l.* 7. *n.* 271.

Error et *Errare.* Juramentum errore extortum. *l.* 3. *n.* 175. Votum ex errore. *n.* 198. Error communis an conferat jurisdictionem? *l.* 6. *n.* 572. Quid si addatur titulus coloratus? *ib.* Quid si per errorem occidas unum pro alio? *l.* 3. *n.* 628. Vel incendas domum unius pro alterius? *n.* 629. Error irritans contractum. *l.* 3. *n.* 715. An errans in recitatione Officii teneatur repetere? *l.* 4. *n.* 161. *v. Qu.* V. Error circa personam irritans Matrimonium. *l.* 6. *n.* 1009. *et* 1010 Circa qualitates personæ. *n.* 1011 *ad* 1016. Quomodo Confessarius debeat corrigere errores à se commissos. *l.* 6. *n.* 618. Error in dimittendis rudibus ob examen non præmissum. *vid. Prax. Conf. n.* 20.

Evagatio mentis, vide *Distractio.*

Eucharistia. Gestans Eucharistiam in mortali. *l.* 6. *n.* 35. *v. Valde.* Vide alia *v. Communio.* Si quis in mortali ministret Eucharistiam. *l.* 6. *n.* 35. Si tangat, aut gestet, aut cum ea benedicat. *ib. v. Qu.* 2. An Eucharistia sit necessaria ad salutem. *n.* 290. *ad* 293. Obligatio consecrandi utramque speciem. *n.* 195. An Papa possit in hoc dispensare. *n.* 196. *Dub.* 2. An valeat consecratio in una sola specie. *Dub.* 3.

Qualis panis sit materia Eucharistiæ. *ex n.* 198. Quale vinum. *ex n.* 206. An hostia fracta vel maculata. *n.* 204. De figura hostiæ. *n.* 205. An liceat celebrare in hostia minori. *ib.* De aqua infundenda in vinum. *n.* 208. *et seq.* Materia debet esse præsens. *n.* 211. Si hostiæ sint clausæ in ciborio. *n.* 212. Si post tergum vel in distanti, etc. *n.* 213. Materia debet esse determinata. *n.* 214 *et* 216. An consecretur inscio Sacerdote. *n.* 215. De guttis in calice. *ib.* Si celebrans obliviscatur. *n.* 216. Si ciborium sit extra corporale. *n.* 217. Si deferantur hostiæ post Offertorium. *ib. v. IV.* Quando peccet celebrans in consecrando. *n.* 219.

Forma Eucharistiæ quæ sit. *n.* 220. Verba proferenda recitative, et significative. *ib.* Quæ forma illicita, quæ invalida, et quæ dubia. *n.* 221. An ad valorem præmittenda verba, *Qui pridie,* etc. *n.* 222. De forma calicis. *n.* 223.

Quamdiu Christus maneat in Eucharistia. *n.* 225. Quando recipiatur gratia. *n.* 226. Si te disponas intra sumptionem. *n.* 227. An ex utraque specie plus gratiæ percipiatur. *n.* 228. Si vinum consecratum misceatur cum alio liquore, aut alio vino. *n.* 229. Eucharistia quo-

modo servanda. *n.* 248. An ministranda in Missa *de Requiem. n.* 249. Si hostia decidat. *n.* 250. De fragmentis. *n.* 251. Qua hora possit dispensari. *n.* 252. Vide alia *v. Communio.*

Effectus Eucharistiæ. *n.* 269. Ad quem spectet ministratio Eucharistiæ. *ex n.* 250. Quæ requirantur ad licitam ministrationem. *ex n.* 241. De dispositione animæ ad licitam susceptionem Eucharistiæ. *ex n.* 255. De dispositione corporis. *ex n.* 271. De obligatione sumendi. *ex n.* 290. An liceat deferre infirmo Eucharistiam ad adorandum. *n.* 243. *in fin.* De Eucharistia ut Sacrificium. Vide *Missa.* Quibus in Ecclesiis possit asservari Sacramentum Eucharistiæ. *n.* 424. *v. Hic ultimo.*

Evictio quando debeatur? *l.* 3. *n.* 800. *v. Refert.*

Eunuchus an sit irregularis, nempe qui abscindit sibi virilia, aut testiculos. *l.* 7. *n.* 416. Quid si ad vocem servandam? *n.* 418.

Examen et *Examinare.* Parochus tenetur examinare obstetrices. *l.* 6. *n.* 117. *v. Quoad.* Examen requisitum ad Confessionem. *l.* 6. *n.* 471. Quid si pœnitens sit rudis? *ibid. v.* 2. *Examen.* Et in *Praxi Confess. n.* 20. Examen à Confessario faciendum rudibus. *dict. n.* 20. *et seq.* An sit obligatio scribendi peccata. *l.* 6. *n.* 471. *v.* 3. *Non est.* Episcopus potest ad Examen revocare approbatos, et Parochos. *n.* 552. Examen Regularium ordinandorum. *n.* 792. Examen est necessarium ad Ordines. *n.* 783 *ad n. V.* An Episcopus debeat examinare per se. *n.* 787. Episcopus *ad quem* potest examinare si vult. *ib.* An Episcopus proprius dans Dimissorias debeat examinare suos. *ibid. et n.* 792. *v. Adv.* 2. Potest ordinare Regulares omisso examine. *n.* 792. Potest exigere scientiam majorem communi à suis. *n.* 792. *Adv.* 2.

Examinator. Examinatores tenentur denunciare Episcopo digniores. *l.* 4. *n.* 111. Canonici examinatores non excusantur à Choro. *l.* 4. *n.* 131. *v. Sentiunt.*

Excommunicatio et *Excommunicatus.* An liceat excommunicare in die festo? *l.* 3. *n.* 387. Quando excommunicati excusentur ab audienda Missa? *n.* 325. An incurrat excommunicationem occidens unum Clericum pro alio? *n.* 628. An Beneficiarius excommunicatus teneatur ad restitutionem? *n.* 670. Excommunicatio quid et quotuplex. *l.* 7. *ex n.* 133. Excommunicatio minor quando incurratur, et quos effectus habeat. *n.* 147. Et quis possit ab ea absolvere. *n.* 155. Excommunicatio major quos effectus habeat. *ex n.* 157. Et quis possit ab ea absolvere. *n.* 69. Excommunicationes non reservatæ contra omnes. *n.* 209. Contra Clericos. *n.* 210. Contra Religiosos. *n.* 211. Excommunicationes in Trid. *n.* 212. Excommunicationes reservatæ Episcopis. *n.* 213. De excommunicatione ex Monitorio. *n.* 214 *ad* 217. Excommunicationes reservatæ Papæ extra Bullam Cœnæ. *n.* 218. *et* 219. Contra Duellantes. *n.* 220. Contra violantes clausuram Monialium, et Religiosorum. *ex n.* 221. Contra asserentes esse hæreticos, vel peccare graviter, qui tenent B. Mariam præservatam à labe originali, vel qui tenent oppositam sententiam. *n.* 244. Contra percussores Clericorum. *ex n.* 264. Excommunicationes Papæ reservatæ, et præsertim contra legentes, etc. libros Hæreticorum. *ex n.* 281. De Excommunicatione Indicis. *n.* 288. *et* 289. Contra hæreticos, eorum fautores, etc. *ex num.* 300. Aliæ Excommunicationes Bullæ *ex n.* 309.

Excommunicationem habens reservatam an possit communicare in necessitate, et tunc recipere etiam Sacramentum Pœnitentiæ. *l.* 6. *n.* 265. *Qu.* 3. Excommunicatio in non denunciantes Confessarios

sollicitantes; An facta denunciatione, possint ipsi à quovis absolvi. *n.* 693. *v. Hoc tamen.*

Excommunicatus. An ab excommunicato liceat petere Sacramenta. *l.* 6. *n.* 88. An vitandus possit absolvere moribundum. *l.* 6. *n.* 560. *Qu. I.* Excommunicatus si ordinatur, fit irregularis. *n.* 799. *v. Utrùm.* An liceat excommunicato petere debitum conjugale, et an ab excommunicato. *l.* 6. *n.* 931. Parochus excommunicatus an peccet graviter, si assistat Matrimonio. *n.* 1083. An possit alteri dare licentiam assistendi. *n.* 1084. Excommunicatus vitandus quis sit. *l.* 7. *n.* 135 *ad* 137. An liceat communicare cum toleratis. *n.* 138. An in divinis, et sine necessitate. *n.* 139. Percussor Clerici quando vitandus. *n.* 141 *ad* 145. Quando vitandus potest credi absolutus. *n.* 146. Non licet communicare cum vitando nec civiliter. *ex n.* 188. An frequenter sit mortale. *n.* 198. Peccat graviter communicans in divinis, aut in eodem crimine *n.* 196. Quando incurrat etiam excommunicationem majorem. *n.* 199 Quando excusetur. *n.* 200. An excommunicatis danda Extremæ Unctio. *n.* 732. Excommunicatus an possit absolvi à culpis priùs quàm à censuris. *l.* 7. *n.* 159. Excommunicatus an teneatur tollere impedimentum. *n.* 161. Excommunicatus an validè ministret Sacramenta. *n.* 166 *et* 167. An aliquando licitè. *n.* 169 *et* 170. Pœna excommunicati ministrantis. *n.* 171. An ab eo suscipientes etc. *n.* 172. Quid agendum, si excommunicatus vitandus vellet assistere Missæ. *ex n.* 175. Excommunicatus an teneatur ad Horas, etc. *n.* 178. Si privatim cum alio recitet. *ibid in fine.* Excommunicatus an sit inhabilis ad Beneficia. *l.* 7. *ex n.* 179. An ad dignitates. *n.* 180. *v. Not II.* An privetur fructibus. *n.* 183.

Excusare. Quæ excusent à censuris. *l.* 7. *n.* 42. An ignorantia. *n.* 43 *et* 44. Quid si sit mortalis. *n.* 45. Quid si crassa. *n.* 47. Si affectata. *n.* 48. An excuset metus. *n.* 49. *v.* 7.

Execratio Ecclesiæ. *l.* 6. *n.* 368. *v.* 2. *Ecclesia.* Execratio altaris. *n.* 369.

Execratorium juramentum quando est verum juramentum ? *l.* 3 *n.* 140.

Executor. Qui possint esse executores testamenti ? *l.* 3. *n.* 936. An possit exequi per alios ? *ib. v. Resp.* 3. An religiosus executor possit applicare legata suo Monasterio ? *n.* 937.

Exemptio, et *Exemptus.* An nomine locorum exemptorum veniant Monasteria. *l.* 1. *n.* 157. *v. Non.* An Monasteria Regularium sint loca exempta. *l.* 7. *n.* 24.

Exercens turpia, aut sæva est irregularis. *l.* 7. *n.* 456 *ad* IV.

Exercitium Ordinis suscepti an sit necessarium, etc. *l.* 6. *n.* 801. Ob exercitium Ordinis sacri non suscepti incurritur irregularitas. *l.* 7. *n.* 359.

Exhæredatio, et *Exhæredare.* Quando parentes possint exhæredare filios ? *l.* 3. *n.* 948 *et* 949.

Exorcistatus ordo. *l.* 6. *n.* 735. Materia. *n.* 745. Officium. *n.* 805.

Exspectare. Mutuans cum obligatione expectandi per longum tempus. *l.* 3. *n.* 760.

Expensa. An fur teneatur restituere cum majori expensa ? l. 3. *n.* 598. *et n.* 677. An dominus possit retinere expensas factas in re à fure ? *n.* 618. An adulteri teneantur expensas reficere hospitalibus in quibus exponunt prolem ? *l.* 3. *n.* 656 Quid veniat nomine expensarum in *Societate ? l.* 3. *n.* 906. An socius possit sibi deducere expensas

itineris ? *ib.* Cujus expensis, facto divortio, filii educandi ? *l.* 6. *n.* 976.

Exponentes filios hospitalibus. *l.* 3. *n.* 656.

Expositio Eucharistiæ *l.* 6. *n.* 424. *v. Refert.* An in ea possit dici Oratio de Sacramento in Missa. *n.* 411. *v. Probabiliter.* In Missa solemni 40. Horarum, vel pro re gravi dicitur Gloria et Credo. *d n.* 411. *ib.* Ex qua causa possit fieri expositio. *n.* 424. *v. Refert.* Prohibentur apponi tunc in altari statuæ, reliquiæ, etc. *ib. v. Notandum.*

Expositus an sit baptizandus. *l.* 6. *n.* 135. An sit irregularis. *l.* 7. *n* 432.

Extasim patiens an satisfaciat Missæ audiendæ ? *l.* 3. *n.* 315.

Extraordinarius, vide *Monialis.*

Extrema-Unctio quid sit, et quæ circa eam observandum. Vide *Summ. l.* 6. *n.* 706. De ejus materia remota. *ex n.* 708. De proxima. *n.* 710. De forma. *n.* 711. Quibus ministranda. *n.* 712. An possit iterari in eadem infirmitate. *n.* 715. An danda post Viaticum. *n.* 716. An pueris. *ex num.* 717. De ministro. *num.* 722 *et* 723. An liceat dare sine ministro adjutore. *n.* 724. Quomodo ministranda. *n.* 726. *et seq.* An danda petentibus, et an cum periculo vitæ, et an à simplici Sacerdote. *n.* 729. De subjecto. *n.* 732. An graviter peccet negligens eam recipere. *n.* 733.

F

Faber post annum nil petere potest Neapoli. *l.* 3. *n.* 516.

Fabrica. An legatum relictum fabricæ Ecclesiæ possit expendi in alia ? *l.* 3. *n.* 930. *v. Dub.* 9.

Factor. An officium *Factoris* vetetur Clericis ? *l.* 3. *n.* 838. *v. Valde.*

Factum præsumitur ritè factum. *l.* 1. *n.* 26. *in fin.*

Facultas dispensandi. Vide *Dispensatio.* Facultas Episcoporum ex *cap. Liceat. l.* 7. *à. n.* 74. Facultas Mendicantium circa censuras reservatas. *ex n.* 94. *ad* 107. Data facultate absolvendi à papalibus, an possint absolvi casus Bullæ Cœnæ. *n.* 110. Data pro casibus Bullæ, an possit absolvi hæresis. *n.* 112 *ad* 113. An vicarius generalis Episcopi possit dare facultatem audiendi Confessiones, contradicente Episcopo. *n.* 558. Facultas præsumpta audiendi Confessiones. *l.* 6. *n.* 570. De facultate in Jubilæis circa censuras. *n.* 537. *Qu. VIII. l.* 7. *n.* 111. Facultas S. Pœnitentiariæ in casus, censuras, irregularitates, inhabilitates, vota, etc. *l.* 74. *n.* 470.

Falsus. An censuratus remaneat absolutus, si falsus exposuit. *l.* 7. *n.* 132. Si falsæ sint causæ expositæ pro dispensatione Matrimonii. *l.* 6. *n.* 1131. *Not.* 2.

Fama. An ablatio famæ compensanda sit cum pecunia ? *l.* 3. *n.* 660. Restitutio famæ. *n.* 988. An possit occidi aggressor famæ. *l.* 3. *n.* 388. An liceat famam tueri, alterum infamando ? *l.* 3. *n.* 972. Quando debeat fama restitui. *n.* 991. An apud auditores mediatos ? *ib. v. Quæritur.* Quomodo fama restituenda, si propalatum sit crimen verum. *n.* 992. Quid si bona fide. *n.* 993. An tunc tenearis ad damnum, si famam non restituis. *n.* 994. An ad totum damnum ? *ib. v. An autem.* Causæ excusantes à restitutione famæ. *n.* 997. Si judices rem oblivione deletam. *n.* 998. An possit compensari fama cum fama ? *l.* 3. *n.* 999. An tenearis famam pecuniis compensare ? *l.* 3. *n.* 1000.

An infamatus possit sibi compensare cum pecunia? *n.* 1001. An excuset à restitutione famæ periculum vitæ, vel propriæ infamiæ. *n.* 1002. Si infamatus remittat et an liceat hæc remissio? *n.* 1003. de aliis *v. Fama.* Fama impedimenti an impediat Matrimonium. *l.* 6. *n.* 999. Si famæ notitia privatim habeatur à judice. *ib.*

Familiares Cardinalium, et Episcoporum possunt se conformare in officio. *l.* 4. *n.* 161. *v. Juxta.* Familiares Episcopi quando possint ab ipso ordinari. *l.* 6. *n.* 770. *v.* VI. Ut.

Famis. An damnatus ut fame pereat, teneatur sumere cibum oblatum? *l.* 4. *n.* 284.

Famulus, et *Famulatum.* An liceat famulo armis tueri bona domini? *l.* 3. *n.* 385. Quæ cooperatio permittatur famulis? *l.* 2. *n.* 63. An Comitari herum ad lupanar. *n.* 64. An comitari concubinam ad herum? *ib.* An deferre munera meretrici? *n.* 65. An aperire ostium meretrici. *n.* 66. An deferre scalam, ut dominus ascendat ad fornicandum. *ib. Quær.* IV *l.* 3. *n.* 571. 452. *in fine.* An scribere litteras amatorias? n. 67. Ministrare carnes? *n.* 68. An liceat famulo cooperari domino usurario? *l.* 2. *n.* 78. Famulus æquivocans. *l.* 3. *n.* 165 An dare eleemosynam de rebus domini? *n.* 519. Quæ vota famulorum possit dominus irritare. *n.* 240. An famuli coacti à domino excusentur laborando in die festo? *l.* 3. *n.* 296. An excusentur famuli ab audienda Missa? *n.* 327. Ad quid teneantur famuli erga dominos? *n.* 343. Ad quid, si non impediant furta rerum domini? *n.* 344. An famulus conductus discedendo possit petere stipendium? *n.* 345. An ægrotans teneatur supplere famulatum. *n.* 346. An famulo ægroto debeatur salarium et expensæ curationis? *l.* 3. *n.* 864. An famulus elapso triennio possit salarium exigere? *n.* 347. Quid si inserviat nulla statuta mercede? *n.* 348. Quando possit mercedem sibi compensare. *n.* 349 An famula peccans cum domino possit absolvi? *n.* 439. Famuli post duos menses à discessu nihil Neapoli petere possunt. *l.* 3. *n.* 516. An famuli possint accipere salarium à debitis gravato. *n.* 694. Famuli Monasteriorum ubi communicare debent in Paschate. *l.* 6. *n.* 240. *v.* 10. Famuli famulorum Episcopi an possint ab eo ordinari. *n.* 780. *v. Quæritur.*

Fascinatio naturalis. *l.* 3. *n.* 22.

Febris tertiana vel quartana an excuset à recitatione Officii. *l.* 4. *n.* 155. An Conjux laborans febri teneatur reddere. *l.* 6. *n* 952. An laborans febri continua sit irregularis. *l.* 7. *n.* 409.

Fœmina utens veste virili. *l.* 2. *n.* 52. *v. Si fœmina.* Quomodo excusentur fœminæ prægnantes, vel puerperæ à Missa. *l.* 3. *n.* 330. An si sciant turpiter se concupisci? *l.* 2. *n.* 53. *et l.* 3. *n.* 351. An fœmina teneatur pati mortem potiùs quàm violari. *l.* 3. *n.* 368. Occidens invasorem fœminæ consanguineæ. *n.* 391. Fœmina oppressa expellens semen aggressoris. *n.* 394. *v. Dicunt.* Fœmina se ornans et faciem fucans. *l.* 3. *n.* 425. Fœmina pectus ostendens. *l.* 2. *n.* 55. *v. Quæritur.* Fœmina quinquagenaria non excusatur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1037. Vide alia *v. Puella.* Fœmina prægnans mortis damnata an debeat pati scissionem, ut baptizetur proles. *l.* 6. *n.* 106. *v. Omnino.* An possit fœmina respondere in Missa. *n.* 392. Si fœmina sit arcta, et posset incidi sine periculo mortis, an valeat Matrimonium? *n.* 1097. Quid si Matrimonio soluto fiat apta per secundas nuptias. *n.* 1098. An teneatur pati incisionem vasis. *n.* 1099. An claustri virginalis. *n.* 1100 Fœmina si percutiat Clericum sollicitantem. *l.* 7. *n.* 275. *in fin.*

Feriarum tempore prohibentur solemnitates, benedictio etc. in Matrimonio. *l.* 6. *n.* 983.

Ferrarius an in festo possit conflare ferros, et calceare equos ? *l.* 3. *n.* 300.

Festivus. Die festivo copula conjugalis an liceat ? *l.* 6. *n.* 923.

Festorum Observantia. Vide *Summarium Lib.* 3. *tr.* 3. cap. I. Opera in festis vetita. *Dub. I.* Causæ excusantes ad laborandum in festis. *Dub. II.* Opera in festis præcepta. *Dub. III.* An sit obligatio audiendi Missam in Parochia ? *Dub. IV.* Causæ excusantes ab auditione Missæ. *Dub V.* An peccatum in die festo sit sacrilegium ? *l.* 3. *n.* 46. Festa quoad Regna Neapolis, et Siciliarum. *l.* 3. *n.* 332. *in fine vers. Hic refert.*

Feudus et *Feudatarius*. Vide *l.* 3. *n.* 867.

Fictio. Stuprator fictè promittens Matrimonium. *l.* 3. *ex. n.* 642.

Fidejussio. Vide *l.* 3. *n.* 912.

Fides. Quæ Mysteria credenda ex necessitate medii ? *l.* 2. *n.* 1. *et* 2. Quæ scienda ex præcepto ? Et an memoriter. *n.* 3. Fidei præceptum quomodo obliget ? *num.* 5. Propositiones damnatæ. *num.* 6. De actibus fidei. *num.* 7. De opinione sequenda circa fidem. *num.* 10. Fides exteriùs confitenda. *n.* 11. An licet unquam positive fidem negare ? *n.* 12. An liceat uti verbis ambiguis in confitenda fide ? An tacere ? An fugere ? *n.* 13 *et* 14. An uti vestibus et signis infidelium ? *n.* 15. An audire conciones eorum, vel hæreticorum ? *n.* 16. Bona fides in perceptione fructuum. *l.* 3. *n.* 502. Bona fides requisita in præscriptione. *n.* 504. Quos fructus tenetur restituere possessor bonæ fidei ? *n.* 610. Quot peccata committit, qui negat plures articulos fidei ? *l.* 5. *n.* 50. Si superveniat dubium nuptiis contractis in bona fide. *l.* 6. *n.* 904. Quid si in dubia fide. *n.* 906. Si conjux audiat impedimentum a fide non dignis. *n.* 908. *v. Secunda*. Quid si ab uno fide digno ? *ib. v. Tertia*. Si alter conjugum convertatur ad fidem. *n.* 955. *ad n II. et n.* 957. An requiratur, ut Matrimonium sit initum bona fide, ut Episcopus in necessitate possit dispensare in impedimento ? *l.* 6. *n.* 1124.

Filius. Filii tenentur præstare parentibus amorem. *l.* 3. *n.* 333. Reverentiam. *n.* 334. Obedientiam. *n.* 335. Obligatio parentum erga filios. *ex n.* 336. Sanctio Neapolitana circa alimenta filiorum, *n.* 338. Quando parentes possint exhæredare filios. *l.* 3. *n.* 948 *et* 949. An valeat remissio patris occisi in damnum filiorum. *l.* 3. *n.* 630. An filii possint accipere alimenta à patre debitis gravato ? *n.* 695. Donatio inter patrem et filium. *n.* 724. Mutuum datum filiofamiliàs. *l.* 3. *n.* 757. An restituendum lucratum ludo à filiofamiliàs. *n.* 872. Quantum filiusfamiliàs possit ludo exponere. *n.* 876. Filius negotians cum patre. *n.* 910. Quando filius prohibeatur fieri Religiosus ? *l.* 4. *n.* 66. Quando filii professi teneantur egredi ad subveniendum parentibus ? *n.* 67. Parentes avertentes filios à Religione. *n.* 77. An filius possit sibi compensare mercedem pro opera præstita in beneficium patris ? *l.* 3. *n.* 544. Quale furtum filiorum sit grave ? *n.* 543. *ibid.* Quando teneantur restituere parentibus ? *n.* 546. An liceat vendere filios parentibus paganis ? *l.* 6. *n.* 133. Si parentes contrahant sponsalia pro filiis tacentibus ? *num.* 838. Si pro absentibus. *num.* 839. *v. Dub.* 2. Filii nubentes parentibus insciis vel invitis. *n.* 849. Quando excusentur. *ib. in fin. v. Conveniunt*. An filii teneantur nubere, si parentes præcipiant ? *n.* 850. Filii apud quem educandi facto divortio, et cujus expensis. *n.* 976. Filii expositi an sint irregulares ? *l.* 7. *n.* 432.

Finis An cesset lex cessante fine legis ? *l.* 1. *n.* 199. An sit obligatio

implendi finem donantis ? *l.* 3. *n.* 734. Delectatio de malo proximi ob bonum finem. *l.* 5. *n.* 21. Veniale fit mortale ratione ultimi finis. *l.* 5. *n.* 60. Quid si omittis Missam ob ludendi finem ? *ib.* Qui fines Matrimonii liciti. *l.* 6. *ex n.* 881.

Fiscus. Impediens ne Fisco applicetur pœna. *l.* 3. *n.* 583. *et l.* 4. *n.* 237.

Fœtus. An aliquando liceat matri medicina expellere fœtum inanimatum ? *l.* 3. *n.* 394. *Quær. I.* An cum periculo abortus fœtus animati ? *ib. Qu. II.* Et quando fœtus censeatur animatus. *Qu. III.*

Forense. Opera forensia vetita in festis. *l.* 3. *n.* 284. Unde sumatur in his gravitas materiæ ? *n.* 307.

Forma quando dicatur mutari essentialiter. *l.* 6. *n.* 11. *v.* 3. Quando accidentaliter. *ib. v. Forma.* Formæ, et materiæ Sacramentorum an omnes à Christo determinatæ. *n.* 12. *ib.* Forma Baptismi. *ex n.* 108. Confirmationis. *l.* 6. *n.* 167. Forma Eucharistiæ. *ex n.* 220. Pœnitentiæ. *ex n.* 428. Extremæ Unctionis. *ex n.* 711. Ordinis, nempe Diaconatûs. *n.* 748. Presbyteratûs. *n.* 749. Matrimonii. *ex n.* 897.

Formula ad impetrandam dispensationem in impedimento Matrimonii. *lib.* 6. *n.* 1147. Aliæ formulæ pro dispensatione in irregularitatibus, censuris, votis, etc. Vide in *Praxi Confessar. n.* 87. Formula exequendi dispensationem. *l.* 6. *n.* 1148.

Fornicatio an sit vetita de jure naturæ ? *l.* 3. *n.* 432. Fornicatio sponsi cum alia an differat specie ? *n.* 447.

Fragmenta Hostiarum an possint sumi post Missam. *l.* 6. *n.* 251.

Frater. Quando inter fratres censetur facta societas. *l.* 3. *n.* 907. *Qu. V.* An sit obligatio relinquendi bona fratribus ? *n.* 946. Et eos alendi ? *ib.* Collatio bonorum inter fratres. *n.* 954. Obligatio fratrum ad invicem. *l.* 3. *n.* 340. An teneantur dotare sorores ? *ib.* An possit Religionem ingredi relinquendo fratres in necessitate ? *l.* 4. *n.* 70.

Fraus. Impediens à consecutione boni sine fraude. *l.* 3. *n.* 582. Cum fraude. *n.* 587. Assumens laborem in fraudem jejunii. *l.* 3. *n.* 1045. Quando dicatur pœnitens discedere in fraudem reservationis. *l.* 6. *n.* 589. *v. Quomodo.* Quando dicatur quis sumere habitum clericalem per fraudem. *n.* 827. *circa fin.*

Fructus. Quos fructus teneatur restituere possessor bonæ fidei ? *l.* 3. *n.* 610. Quos possessor malæ fidei ? *n.* 618. Fructus industriæ non sunt restituendi. *n.* 784. Beneficiarius non percipiens fructus. *n.* 664. Pœna non faciendi fructus quoad non recitantes Officium. *l.* 1. *n.* 149. *et l.* 3. *n.* 663. Quid si fructus non percipiant ? *n.* 664. *ib. et seq.* Quid si omittat Officium sine culpa. *n.* 665. Quid si omittat Officium primis sex mensibus ? *n.* 666. Si Beneficium sit tenue. *n.* 574. Quoad non residentes. *l.* 4. *n.* 126. Colligere fructus agrorum in die festo. *l.* 3. *n.* 298. *v. Permittunt.* Ad quem spectent fructus rei venditæ, impleta conditione. *n.* 797. Ad quem fructus rei venditæ, sed non traditæ. *n.* 798. *ibid.* An pro fructu specialissimo liceat accipere stipendium. *l.* 6. *n.* 318. *v. Hic.* An excommunicatus privetur fructibus Beneficii. *l.* 7. *n.* 181. *et n.* 183. Pauper suspensus à Beneficio an possit fructus retinere. *n.* 316. *Dub. I.*

Fugitivus à Religione ad quid teneatur ? *l.* 4. *n.* 79. An teneatur ad Officium divinum ? *n.* 142. *v. Dub.* 2.

Furiosus, vide *Amens.*

Fur, *Furtivus*, et *Furtum.* An fur teneatur restituere in solidum.

si præsumat socium restituisse ? *l.* 3. *n.* 579. *v. Utrùm.* An fur mittens restitutionem per virum fidelem teneatur rursus restituere, si illa pereat ? *lib.* 3. *num.* 676. Quid si ex præcepto Confessarii faciat dicere Missas ? *ibid.* An liceat occidere furem ? *l.* 3. *n.* 383. An id liceat Clerico, aut Religioso ? *l.* 3. *n.* 384. Fur consumens rem furatam in extrema necessitate. *l.* 3. *n.* 520. *v. Quær. IV.* Quid si plures auferant plura parva, altero alterum nesciente ? *n.* 535. Quid si mutuò sciant ? *n.* 536. *ibid.* Quid si unusquisque moveatur exemplo alterius ? *n.* 537. Quid si quis furetur modicum post completam materiam gravem ? *n.* 538. *ib.* Quot peccata committat qui, centenis vicibus, aufert centum aureos, animo centum furandi ? *l.* 5. *n.* 44. An fur teneatur rem mittere domino cum quocumque suo damno ? *l.* 3. *n.* 598. An cum majori ? Accipiens à fure potente rem mixtam cum bonis suis. *n.* 611. Quid si per illam acceptionem fur factus est impotens ad restituendum. *n.* 612. *ibid. et seq.* An dominus possit retinere expensas factas in re à fure. *n.* 618. Et an fur teneatur ad omnia damna, saltem confusè prævisa. *n.* 613. Quid si apud furem pereat res, quæ apud dominum æquè periisset. *n.* 620. Fur occidens agnum postea pluris valiturum. *n.* 621. Fur consumens rem tempore majoris pretii. *ib. v. Quid ibid.* Fur emens cum pecunia aliena facit suam. *n.* 799. Quid sit furtum, et quale peccatum, vide *Summar. l.* 3. *Dub. I.* De materia gravi in furto. *Dub. II.* De furtis minutis. *eod. Dub. II. et III.* De furtis factis diversis dominis. *l.* 3. *n.* 534. Et an tunc restitutio possit fieri pauperibus. *ib. Qu. II.* De furtis domesticorum. *Dub. IV.* An furtum in Ecclesia, vel Sacristia sit sacrilegium ? *l.* 3. *n.* 39. Famuli non impedientes furta ad quid teneantur. *l.* 3. *n.* 344. Furtum rerum expositarum. *n.* 529. An aliquando ex furto levi oriatur obligatio gravis. *n.* 553. An furta minuta restituenda ipsis civibus, aut pauperibus. *n.* 595. An in furto explicanda circumstantia aggravans. *l.* 6. *n.* 468. Furans clam à Clerico an incurrat excommunicationem. *l.* 7. *n.* 275. Quæ sit furtiva susceptio Ordinum. *l.* 7. *n.* 361. Irregularitas ob furtivam susceptionem. *l.* 7. *n.* 360 *et* 361. *ibid.* In furtis incertis S. Pœnitentiaria potest remittere partem. *n.* 470 *ad n. X.*

Futurus. Censura pro delictis futuris. *l.* 7. *n.* 49.

G

Gabella. Quis possit gabellas imponere ? *l.* 3. *num.* 615. Conditiones justæ gabellæ. *ib. Qu. II.* An fraudantes peccent, et teneantur restituere ? *num.* 616. Quid de rebus ad usum proprium, et de pauperibus ? *ib. Qu. IV.* Quid in dubio de justitia tributi ? *n.* 617. An creditor Regis, etc. ? *ib. Qu. VI.* An emens mercem à defraudante, etc. ? *ib. Qu. VII.* Cui gabellario solvenda est gabella, an ei qui tempore contractûs, an ei qui tempore traditionis rei extiterit ? *l.* 3. *n.* 796.

Gemmam si projicias credens valere decem, at illa valeat centum. *l.* 3. *n.* 613.

Generatio an liceat aliquando impedire. *l.* 6. *n.* 954.

Gentilitius contractus. *l.* 3. *n.* 812. *v. Si in vendilione.*

Gladium an liceat reddere occisuro ? *l.* 2. *n.* 76. *v.* 2. *Peccat.* Sed vide veram sententiam. *l.* 3. *n.* 571. *v. Secus.*

Gradus. Regulæ pro distinguendis gradibus. *l.* 6. *n.* 1029. Si exprimatur in petitione dispensationis tantùm gradus remotio. *n.* 1136.

Gratia non expirat morte concedentis. *l.* 1. *n.* 193. Gratia quam causant Sacramenta. *l.* 6. *n.* 6. *v. Not. V.* Ex Opere operato, et operantis. *n.* 3. *v. Not. V.* Status gratiæ in ministro requisitus *n.* 30 *ad* 41.

Gratis, et *Gratuitas*. Quid in dubio an mutuatarius dederit aliquid gratis? *l.* 3. *n.* 761. *Qu. II.* Debita onerosa restituenda priùs quam gratuita. *n.* 689.

Gravitas materiæ, vide *Parvitas materiæ*.

Gula, quale peccatum? *l.* 5. *n.* 73. An liceat uti delectatione ciborum? *ib. v.* 1. De iis qui evomunt, ut iterum comedant. *ib. v.* 2. Vide alia. *v. Ebrietas*.

Guttæ calici adhærentes an consecrentur. *l.* 6. *n.* 215. Guttæ aquæ mixtæ cum saliva an frangant jejunium. *n.* 279. *Dub.* 2.

H

Habitatio Episcoporum ubi debeat esse. *l.* 4. *n.* 124. Habitatio Parochorum. *ib. v. Parochi.*

Habitus, *Habituatus*, et *Habitualis*. Habitus Clericorum. *l.* 4. *n.* 188. *Sed fusiùs vid. l.* 6. *n.* 825. Clericalis obligatio deferendi habitum. *l.* 6. *n.* 825. Suscipiens habitum clericalem in fraudem. *n.* 827. *circa fin.* An Ordinandus habituatus possit absolvi. *ex n.* 63. *Habitualis* intentio quæ sit. *l.* 6. *n.* 15. Non sufficit in ministro Sacramenti. *n.* 16. Sufficit verò in suscipiente. *n.* 81. *v. Certum.*

Hæres, et *Hæreditas*. An hæres teneatur ad vota defuncti? *l.* 3. *n.* 214. Hæres possessoris malæ fidei an præscribat? *num.* 512. Quibus hæredibus occisi facienda restitutio? *l.* 3. *n.* 631. *v.* 11. An hæres rei capite damnati teneatur ad damna? *n.* 705. An hæres possit acceptare donationem mortuo donatario? *n.* 731. Hæres cui constat voluntas testatoris, etc. *l.* 3. *n.* 923. An transeat ad hæredes legatum relictum puellæ ut nubat? *n.* 930. *Dub.* 8. Qui possint hæredes instituì? *n.* 943. De renunciatione hæreditatis. *n.* 932 *ad* 934.

Hæresis, et *Hæreticus*. Quid sit hæresis? *Tom. I. Dub. III. l.* 2. *n.* 19. Quis dicatur hæreticus? *ib. v. Non est.* Hæreticus quando teneatur recedere à sua secta? *n.* 9. Vetatur audire conciones hæreticorum. *n.* 16. Matrimonium cum hæretica. *n.* 19. *v.* 7. Quotuplex sit blasphemia hæreticalis. *l.* 3. *n.* 122. Quando denuncianda? *n.* 123. *ib. et l.* 4. *n.* 252. An teneamur denunciare hæreticos cum gravi damno? *l.* 4. *n.* 249. An hæreticos nobis propinquos? *n.* 250. *ibid.* An omnes suspectos de hæresi? *n.* 251. Hæreticus an validè absolvat in articulo mortis. *l.* 6. *n.* 560. Episcopi an possint absolvere ab hæresi occulta. *l.* 7. *n.* 82 *et* 83. Quid si hæreticus sit impeditus adire Romam. *n.* 84. An teneatur adire per epistolam. *n.* 89. An Episcopus possit eum absolvere per alium. *n.* 90. *ibid et seq.* An dispensare in irregularitate propter hæresim. *n.* 76. An ob hæresim conjux divertere debeat ab altero. *l.* 6. *n.* 974. An liceat contrahere Matrimonium cum hæretico. *l.* 6. *n.* 56. *et n.* 1044. De Matrimoniis in partibus hæreticorum. *num.* 1105.

Hasta. Venditio sub hasta variat pretium. *l.* 3. *n.* 808. *vers. Notandum I.*

Hermaphroditus an sit irregularis. *l.* 7. *n.* 412.

Homicidium casuale in ordine ad peccatum. *l.* 3. *n.* 398. In ordine ad irregularitatem. *ibid. v. In ordine.* Vide alia. *v. Occisio.* Per quale

homicidium polluatur Ecclesia. *l.* 6. *n.* 364. *v. Per factum* Homicidi crimen quando dirimat Matrimonium. *l.* 6. *ex n.* 1037 *ad* 103. Irregularitas ob homicidium *voluntarium. l.* 7. *ex n.* 366. Mandantes, vel consulentes homicidium. *n.* 370. *ad* 373. Cooperantes. *n.* 374. *ad* 376. Ob homicidium *casuale. Ex n.* 377. An Episcopi dispensent in irregularitate ex homicidio voluntario. *n.* 39. Quid si prorsus occultum. *n.* 369. *ibid.* An ex homicidio casuali. *n.* 393. *ad* 395. An dispensent Regulares. *n.* 396.

Honestas. De impedimento *publicæ honestatis. l.* 6. *n.* 1061 *ad* 1064.

Honor ablatus quomodo restituendus? *l.* 3. *n.* 984. Quid si clam fuerit ablatus. *n.* 985. *ibid.* Satisfactio præstanda pro honore ablato. *n.* 986. An semper sufficiat petitio veniæ? *n.* 987. *ibid. et seq.* An Confessarius debeat semper monere de hac satisfactione? *n.* 988. An possit occidi invasor honoris? *l.* 3. *n.* 381. *et n.* 388. An invasor consanguineæ, si fœmina consentit? *l.* 3. *n.* 391.

Hora. De hora refectionis in jejunio. *l.* 3. *n.* 1016. Quid si antevertas horam. *ibid. v. Quæritur.* De hora Matutini. *l.* 4. *n.* 176. Hora celebrandi. An liceat celebrare ante auroram, vel post meridiem. *l.* 6 *n.* 340 *ad* 345. Quænam sit in hoc parvitas materiæ. *n.* 345. Hora communicandi. *n.* 252.

Horæ Canonicæ. Qui teneantur ad Horas. *l.* 4. *n.* 140. An Religiosi, et Moniales. *n.* 141. An profugi, et ejecti. *n.* 142. *v. Dub. et* 1. *Dub.* 2. An sit obligatio recitandi in Choro. *n.* 143. De obligatione Beneficiatorum. *n.* 144. Quot peccata committat Beneficiarius omittens Horas? *l.* 4. *n.* 145. Quid si velit restituere fructus? *ibid. Quær. II.* Gravis materia in omissione Horarum. *num.* 146 *et* 147. An omissio Horarum sit unum vel plura peccata? *n.* 148. Projiciens Breviarium in mare. *n.* 149. Dubitans an aliquid omiserit? *n.* 150. *ibid. et seq.* Horæ recitandæ, I. juxta præscriptum Breviarii Romani. *l.* 4. *n.* 160. II. Pronunciatio vocalis debita. *n.* 162. III. Pronunciatio integra. *n.* 164. Pronunciatio continuata. *n.* 66. V. Ordo. *n.* 169. VI. Tempus. *n.* 172. IV. VII. Attentio. *n.* 175. De restitutione ob omissionem Horarum. *l.* 3 *ex n.* 663 *ad* 675. De privilegiis Regularium circa Horas Canonicas. *l.* 4. *n.* 64. Quid si obligatio Horarum probabiliter sit impleta? *l.* 1. *n.* 29. *et l.* 3. *n.* 700. *v. Limitans. et l.* 4. *n.* 150. An satisfaciat Missæ recitans Horas? *l.* 3. *n.* 309. Vide *Officium.*

Horologiarii an excusentur à jejunio? *l.* 3. *n.* 1041.

Horologium, an liceat sequi ultimum ad Communionem. *l.* 6. *n.* 282. An terminetur Hora in primo ictu. *ib. v. Num.*

Hospitale. An adulteri exponentes proles Hospitalibus teneantur reficere expensas? *l.* 3. *n.* 656.

Hostia fracta vel maculata an liceat uti *l.* 6. *n.* 204. Figura hostiæ. *n.* 205. *ibid.* An liceat uti hostiâ minori *ib.* Quid si decidat hostia consecrata. *n.* 250. Quid de fragmentis hostiarum. *n.* 251.

Hypotheca, et *Hypothecarius.* Quid de Hypotheca? *l.* 3. *n.* 913. An creditores hypothecarii priùs satisfaciendi? *n.* 690.

J

Jactantia de peccato commisso quot peccata contineat? *l.* 5. *n.* 26.

Idioma. Ignarus idiomatis excusatur ab integritate Confessionis. *l.* 6. *n.* 479. *v. Surdus.* Num teneatur uti Interprete? *ibid.*

Idololatria quid, et quotuplex? *l.* 3. *n.* 12 *et* 13. Adulterari pluries

in Scripturis significat Idololatriam committere. *l.* 3. *n.* 162. *v. Ad quæsitum.*

Jejunium, et *jejunus*. De obligatione jejunii, et de unica comestione. *l.* 3. *n.* 1004. De abstinentia à carnibus, ac ovis et lacticiniis. *n.* 1005. *ad* 1009. *ibid. et seqq.* An liceat in Sabbatis edere laridum. *n.* 1010. Quorum animalium carnes vetentur in jejuniis. *n.* 1011. An liceat et pueris ministrare carnes. *n.* 1012. Nequeunt dispensati edere carnes, pisces. *n.* 1013 *et* 1014. *ibid. et seq.* Sancita in Bulla Benedicti XIV. *n.* 1015. De hora refectionis. *n.* 1016. De divisione prandii. *n.* 1017 *ad* 1020. De potione lactis. *n.* 1021. De potione viui, cervisiæ, et limoniadis. *n.* 1022. *ib. et seq.* De potione chocolatis. *n.* 1023. De collatiuncula vespertina. *n.* 1024 *ad* 1029. Quæ sit materia parva in jejunio. *l.* 3. *n.* 1030. Bis culpabiliter comedens in jejunio. *ibid.* Quid si inculpabiliter. *Ibid. Quær. II.* Non tenetur ad jejunium dubitans an expleverit 21. annum. *l.* 1. *n.* 32. Quid in dubio an cœperit vel finierit hora jejunii? *ibid. et seq.* An dubius de jejunio possit communicare. *l.* 6. *n.* 282. *in fine.* De jejunio naturali requisito ad Communionem, et quando frangatur. *l.* 6. *in Summ. ex num.* 277 *ad n.* 282. Quibus casibus non jejunus possit communicare, vel celebrare. *n.* 284 *ad* 288. An Sacerdos possit celebrare non jejunus ad dandum Viaticum. *n.* 286. Non solvitur jejunium, si priùs deglutitur ablutio quàm particula ibi immissa. *n.* 288. *v. Dicunt.*

Ignorantia, Ignorans, et *Ignorare*. An detur ignorantia invincibilis circa præcepta naturalia? *l.* 1. *ex n.* 169. An ignorantia excuset à pœna legi annexa? *n.* 174. An ignorantes obligentur legibus? *n.* 153. Suadens damnificare ex ignorantia. *l.* 3. *n.* 564. Ignorantia Sacerdotis privilegiati an det jurisdictionem alteri, ut absolvat à reservatis. *l.* 6. *n.* 568. Ignorantes reservationem Papæ an incurrant. *n.* 580. Quid si sint Episcopi. *n.* 581. Quid si sit annexa excommunicatio. *ib. Dub.* 2. Quid si quis non advertat. *n.* 610. *Objicitur III.* Ignorans votum castitatis in Ordinatione an teneatur ad illud. *n.* 809. An ignorantia excuset conjugem ab impedimento petendi debitum. *n.* 1072 *ad* 1074. Ignorantia legis an excuset à censura. *l.* 7. *n.* 43. *et* 44. An ignorantia non crassa, etsi mortalis. *n.* 45. An crassa. *n.* 47. An affectata. *n.* 48. An ignorantia legis excuset ab irregularitate. *l.* 7. *n.* 350. An ignorantia pœnæ. *n.* 351. An ignoranti se esse excommunicatum validè conferatur Beneficium. *n.* 182. Ignorantia crassa an excuset percutientem Clericum. *n.* 275. *v. Sic etiam ad Dub.* 2. *in fine.* Percutiens unum pro alio. *ib. Dub.* 3. Ignorans inculpabiliter an monendus, si monitio non est profutura. *l.* 6. *n.* 609 *ad* 618. et in *Prax. Confessar. n.* 8.

Illegitimus. Vide *Spurius*. Illegitimus est irregularis. *l.* 7. *n.* 420 Quomodo legitimetur per Matrimonium. *ex n.* 421 *ad* 426. *ibid. et seqq.* An sufficiat Matrimonium potuisse fieri tempore nativitatis. *n.* 422. Quomodo legitimetur per professionem religiosam. *n.* 426. Quomodo per dispensationem Pontificis. *n.* 427. *ib.* An filii expositi censeantur illegitimi, et irregulares. *n.* 432. An Princeps sæcularis possit legitimare, etc. *n.* 433. *ib. et seq.* Episcopus dispensat cum illegitimo ad ordines minores, et Beneficium simplex. *n.* 428. An ad Canonicatum. *n.* 429. *ib.* An possit cum illegitimo occulto. *n.* 430 An saltem ad ministrandum. *n.* 431. *ib.*

Illiterati quando sint irregulares. *l.* 7. *n.* 401.

Imago obscœna. Vide *Pictura.*

Imagines in altari an debeant benedici. *l.* 6. *n.* 393. *in fin.*

Immemor debiti oonans. *l.* 3. *n.* 700. *v. Quær. II.* Immemor voti, pœnitentiæ, juramenti, et aliorum præceptorum ecclesiasticorum, si impleat ? *l.* 1. *n.* 163. *et d. l.* 3. *n.* 700. *v. Limitant.*

Impediens impleri conditionem voti. *l.* 3. *n.* 218. Non licet apponere impedimentum impletioni legis. *l.* 1. *n.* 152. *et l.* 3. *n.* 1045. Impediens sine fraude à consecutione boni. *l.* 3. *n.* 582. Impediens ne pœna applicetur Fisco. *l.* 3. *n.* 83. *ibid. et seq. et l.* 45. *n.* 237. Impediens alterum a bono sine fraude, sed ex odio. *n.* 584. Impediens ne digno conferatur Beneficium? *n.* 585. Impediens vi vel fraude alterum à bono. *n.* 587. Impediens precibus. *ibid. v. Censent.*

Impedimentum dirimens superveniens quando solvat sponsalia. *l.* 6. *n.* 857 *et* 858. An sponsalia cum impedimento contracta sub conditione dispensationis, ea obtenta, per se valeant. *n.* 859. An liceat contrahere cum dubio de impedimento. *n.* 901. An cum opinione probabili de insubsistentia impedimenti. *n.* 902. Quid si probabilitas sit facti? *ib. Qu. III.* Quid si dubium oriatur, nuptiis jam contractis. *n.* 903. An liceat petere, si nuptiæ sint initæ bonâ fide. *n.* 904. Quid si adsit probabilitas tantùm pro impedimento. *n.* 905. Quid sit sint initæ cum dubia fide. *n.* 906. In dubio positivo quid judicandum. *n.* 907. Si impedimentum audiatur à fide non digni. *n.* 908. *v. Secunda.* Si ab uno fide digno. *ibid. v. Tertia. ibid.* Impedimenta dirimentia bene constituuntur ab Ecclesia? *n.* 979. An hæc obligent Infideles. *n.* 981. An possint constitui ab Episcopis. *n.* 98. De impedimentis impedientibus, vide *Summar. ex n.* 982 *ad* 1007. De impedimentis dirimentibus, vide *Summar. ex n.* 1008 *ad* 1166. De obligatione denunciandi impedimenta Matrimonii. *ex n.* 994 *ad* 999. Sponsi an teneantur impedimentum fateri. *n.* 1000. Cognito impedimento quæ agere debeat Parochus. *n.* 1001. Quid si ipse solus noverit. *n.* 1002. Quid si noverit solus Episcopus. *ib. Dub.* 2. *ibid. et seq.* Pœna contrahentium cum impedimento consanguinitatis, vel affinitatis. *n.* 1077. Si impedimentum sit occultum, quomodo reconvalidandum Matrimonium. *n.* 1109. An tunc requiratur assistentia Parochi et testium. *n.* 1110. Quando impedimentum censeatur occultum. *n.* 1111. Quid si Parochus, et testes tempore Matrimonii erant conscii impedimenti. *n.* 1112. An in reconvalidando Matrimonio uterque debeat scire nullitatem. *n.* 1115. Quid si timeatur scandalum. *n.* 1116. Quomodo ab inscio impedimenti possit exigi consensus. *n.* 1117. *Et in Praxi Confess. n.* 85. Quis possit dispensare in impedimentis dirimentibus, vide *Summar. ex n.* 1118. Si quis habeat impedimenta diversæ speciei, etc. *n.* 1138. An tunc possint seorsim obtineri dispensationes. *n.* 1139. Si quis post dispensationem rursus cognoverit consanguineam sponsæ, etc. *n.* 1140. Quid si copula incestuosa habeatur post dispensationem ante Matrimonium. *l.* 3. *n.* 452. Episcopi dispensant in omnibus impedimentis impedientibus, vel quæ nuptiis superveniunt. *l.* 6. *n.* 1126. An aliquando in dirimentibus. *n.* 1122. *et seq.* Vide alia verbo *Dispensare.* De impedimento non petendi debitum. *ex n.* 1070. Qui possint in eo dispensare. *n.* 1076. Praxis Confessarii circa dispensationes in impedimentis Matrimonii, vide *Prax. Confess. n.* 64 *et* 84. Ad non petendum. *n.* 86.

Impeditus et *Impedire.* An impeditus adire Superiorem, urgente necessitate, possit confiteri reservata inferiori. *l.* 6. *n.* 585. An tunc debeat confiteri etiam reservata. *ib. v. Diximus.* Impeditus adire Romam potest absolvi ab Episcopo *l.* 7. *n.* 84. Qui dicantur impediti,

n. 85 *et* 86. An teneantur postea se præsentare Papæ, si parti satisfecerint. *n.* 87. Qui dicantur perpetuò impediti. *n.* 88. *ibid. et seq.* An hi teneantur adire per Epistolam. *n.* 89. An Episcopus possit absolvere Hæreticum impeditum per alium. *n.* 90. *ibid et seq.* Quid de impeditis adire Episcopum. *n.* 91. An hi postea teneantur eum adire. *n.* 92. *ibid.* Non impedientes percussionem Clerici an incurrant excommunicationem. *l.* 7. *n.* 268. Non impedientes homicidium an fiant irregulares. *n.* 376.

Imperfectiones dubiæ de veniali an aliquando possint esse materia Confessionis. *l.* 6. *n.* 432. *v. IV.*

Impœnitens. An impœnitenti danda sit Extrema Unctio. *l.* 6. *n.* 732.

Impositio manuum secunda an requiratur in Confirmatione. *l.* 6. *n.* 164. Impositio manuum an sit sola materia Ordinis. *n.* 749. *v. Tertia.*

Impotentia et *Impotens.* Impotentia ad servanda præcepta. *l.* 1. *n.* 176. Accipiens à fure impotente ad restituendam rem commixtam cum ejus bonis *l.* 3 *n.* 612. Quid si ab eo accipiat dona ? *n.* 722. An impotens restituere in uno genere teneatur in alio ? *n.* 627. Impotentia excusans à jejunio. *l.* 3. *n.* 1033. An impotens vespere jejunare, teneatur mane sumere solam collatiunculam ? *n.* 1034. Sacerdos reddens se impotentem ad recitandum, projiciendo Breviarium. *l.* 4. *n.* 149. Impotens recitare Officium ob infirmitatem. *num.* 154. Impotens recitare totum tenetur ad partem. *n.* 158. Impotens recitare solus an teneatur cum socio ? *ib. v. Item.* Conjux reddens se impotentem ad reddendum. *l.* 6. *n.* 942. De impotentia ad coitum dirimente Matrimonium. *ex n.* 1095. *n. ad* 1104.

Imprecatio malis hominibus. *l.* 5. *n.* 83. Imprecari alteri Dæmonem. *l.* 3. 131.

Imprecationes, vide *Prax. Conf. n.* 36.

Imprimentes libros hæreticos incurrunt excommunicationem Bullæ Cœnæ. *l.* 7. *n.* 281. Imprimentes autem libros sine licentia incurrunt excommunicationem ex Tridentino. *n.* 209 *ad* 10 *et* 212 *ad* 1.

Improportio corporum causans impotentiam. *l.* 6. *ex n.* 1095. Vide *Fœmina.*

Impubes an teneatur ad leges ? *l.* 1. *n.* 155. *v. Quæritur.* An incurrat pœnas ordinarias ? *ib.* Vota impuberum possunt irritari à patre, avo, et tutore. *l.* 3. *n.* 229. An à matre. *n.* 230. An vota puberum ? *n.* 242. An teneatur ad Communionem statim post usum rationis. *l.* 6. *n.* 301. *v. Sed.* In qua ætate teneatur. *ib. v. Sed hic.* An ad Confessionem. *n.* 666. An possit absolvi in dubio de usu rationis. *n.* 432. *v. IV.* Si ordinetur, an teneatur ad castitatem. *n.* 810. Matrimonium inter impuberes an habeat vim sponsalium. *n.* 841. Inter impuberes quomodo solvantur sponsalia. *n.* 856. Quid si sint jurata. *ib.* Quid si parentes contrahant pro ipsis tacentibus. *n.* 838. Quid si pro absentibus. *n.* 839. De Matrimonio impuberum. *n.* 1065 *et* 1066. Impubes an possint loqui cum Monialibus. *l.* 7. *n.* 240. Impubes percutiens Clericum. *n.* 265.

Inadvertentia. Vide *Advertentia.*

Incestus, et *Incestuosus.* Quid sit incestus, et an differat specie ? *l.* 3. *n.* 448. (*Vide etiam lib.* 6. *n.* 469. *et* 470.) De incestu inter cognatos spirituales. *l.* 3. *n.* 450. An sit incestus copula cum filia spirituali ? *n.* 451. *ibid. et seq.* An copulantes post dispensationem committant incestum ? *n.* 452. An soli tactus inducant incestum ? *n.* 453. *ibid.*

et 469. *in fine*. An sodomia inter conjuges sit incestus? *n.* 469. Incestus consanguinitatis et affinitatis an specie differant. *l.* 6. *n.* 469. An gradus incestûs explicandi in Confessione. *n.* 470. Si conjux incestuosus petat. *n.* 945 *et* 949. In impedimento non petendi ob incestum qui possint dispensare. *n.* 1076.

Incisio. An fœmina arcta, etc. vide *Fœmina*. Mederi cum incisione vetitum est Monachis, et Clericis in Sacris. *l.* 7. *n.* 384. *ad V*. An Beneficiatis. *n.* 385.

Incola. Vide *Domicilium*. Incolæ Romani in Jubilæo qui dicantur. *l.* 6. *n.* 536 *ad n. XIX*.

Index. Quinam libri prohibeantur in indice. *l.* 7. *n.* 288. An carens digito indice possit Eucharistiam ministrare. *l.* 6. *n.* 244. An celebrare? et an sit irregularis. *l.* 7. *n.* 408.

Indicia requisita ad inquirendum. *l.* 4. *n.* 199 *et* 200. Indicia requisita ad interrogandum. *n.* 266. An testes inepti faciant indicium? *n.* 262.

Indignus, vide *Dignus*. Indigno an sint ministranda Sacramenta: *l.* 6. *ex n.* 43.

Indissolubilitas Matrimonii? *l.* 6. *ex n.* 956. Quid si infidelis nolit converti. *n.* 957. Matrimonium ratum solvitur per professionem religiosam. *n.* 958. An per dispensationem Papæ. *n.* 959.

Inductio ad malum an semper confitenda? *l.* 2. *n.* 46 *et seq.* Inducens alium ad turpia, obstrictus voto castitatis. *l.* 3. *n.* 457.

Indulgentia. An ob eam lucrandam sit necessaria Confessio. *l.* 6. *n.* 519. Quid sit Indulgentia, et quid ad eam requiratur. *ex n.* 531 *ad* 534. Quotuplex sit indulgentia. *n.* 535. *et seq.*

Infamatus an possit pecuniis infamantis famam sibi compensare. *l.* 3. *n.* 1001. An teneatur infamator sic compensare. *n.* 1000. Vide etiam. *n.* 627.

Infamia et *Infamis*. Infamis nequit ordinari. *l.* 6. *n.* 784. *et l.* 7. *n.* 362 *et* 363. item. *n.* 454. Quomodo tollatur irregularitas infamiæ. *l.* 7. *n.* 364.

Infantes infidelium an baptizandi. *l.* 6. *n.* 126. An possint confirmari. *n.* 178. An ordinari. *n.* 782. Vide *Puer*.

Infidelitas, et *Infidelis*. Quid, et quotuplex infidelitas? *l.* 2. *n.* 17. Infideles non tenentur legibus Ecclesiæ. *l.* 1. *n.* 153. An liceat in festis injungere servilia infidelibus? *l.* 3. *n.* 271. Filii infidelium an baptizandi. *l.* 6. *n.* 126. Si infidelis nolit converti, an fidelis possit transire ad secundas nuptias. *n.* 957. Matrimonia infidelium an sint dissolubilia. *n.* 897. *v. Prop.* 1. *et n.* 957. An impedimenta dirimentia obligent infideles. *n.* 981.

Infirmitas, et *Infirmus*. Quando excusentur infirmi ab audienda Missa? *l.* 3. *n.* 325. Quomodo assistentes infirmis? *n.* 326. Infirmitas excusans à jejunio. *l.* 3. *n.* 1033. Quando inservientes infirmis à jejunio excusentur? *n.* 1049. An Religiosi obligentur præcepto assistendi infirmis morbo contagioso. *l.* 4. *n.* 40. *v. An autem*. Infirmitas excusans Canonicos à residentia. *l.* 4. *n.* 130. Infirmitas excusans à recitatione Officii. *n.* 154. An excuset magna molestia. *ib. Not. I.* An convalescentia. *Not. II. ibid.* Quid in dubio an infirmitas excuset? *Not. III. ibid.* Quid in dubio an possis recitare partem? *Not. IV*. An excuset febris tertiana, vel quartana? *n.* 155. *ibid. et seq.* Cum quibus infirmis in Jubilæo possint opera commutari. *l.* 6. *n.* 538. Quibus infirmis ministranda Extrema Unctio. *n.* 712 *ad* 714. item. *n.* 732. An

pueris. *n.* 717 *ad* 720. An adulto statim post Baptismum. *n.* 721. An possit iterari in eadem infirmitate. *n.* 715. An peccet graviter infirmus negligens hoc Sacramentum. *n.* 733. Movens infirmum an fiat irregularis, si ob id ille moriatur. *l.* 7. *n.* 382. *v.* 4.

Ingressus, et *Ingredi*. An peccent parentes cogentes filias ad ingressum in Monasterium. *l.* 7. *n.* 212. Quando incurrant excommunicationem. *ib.* Quid si causa educationis. *ib. Dub.* 1. Quid si inducant metu reverentiali. *Dub.* 2. Quid si cogant masculos. *Dub.* 3. Quid si impediant ingressum puellæ. *ib. v. Insuper.* De excommunicatione ingredientes Monasteria Monialium. *l.* 7. *ex n.* 221 *ad* 228. De ingressu medicorum, et aliorum Officialium. *n.* 226. Confessariorum. *n.* 227. An ingredientes teneantur statim egredi. *n.* 228. In mulieres ingredientes Monasteria religiosorum. *n.* 230. Quæ excipiantur. *n.* 231.

Inhabilitas. An pœnæ inhabilitantes incurrantur ante sententiam? *l.* 1. *n.* 149. *v. Pœnæ autem*. Inhabilitas ad celebrandum ob sollicitationem. *l.* 6. *n.* 705. An Episcopus possit in ea dispensare. *ib.* Inhabilitas Beneficiati excommunicati ad Beneficia, Officia. etc. *l.* 7. *n.* 181. Et an etiam ad percipiendos fructus. *n.* 180. *in fine. et n.* 183. Inhabilitas incestuosi ad petendum debitum. *l.* 6. *n.* 1070. Inhabilitas Sacerdotis abutentis Missa ad Sortilegium. *l.* 6. *n.* 705.

Inhonoratio, vide *Honor.*

Inimicus quando diligendus. *l.* 2. *n.* 28. Signa communia ipsi exhibenda. *ib.* An salutandus. *ib. v. Quær.* Optans inimico diversa mala quot peccata committat? *l.* 5. *n.* 50. *Qu.* 5.

Injuria remittenda inimico. *l.* 2. *n.* 29. An cum ea remittenda etiam vindicta publica. *ib.* Injuria, quæ sit materialis, et quæ formalis? *l.* 3 *n.* 556. An in mutuo valeat pactum, ut desistatur ab injuria? *l.* 3 *n.* 777. An ut condonetur injuria? *n.* 778. Vide alia *v. Contumelia.*

Innocens. An teneamur tueri vitam, honorem, pudicitiam, et bona innocentis? *l.* 3. *n.* 389 *et seq.* An aliquando liceat directè occidere innocentem? *n.* 393. An indirectè per abortum? *n.* 394. An judex possit damnare nocentem, qui juridicè est innocens? *l.* 4. *n.* 207. Quid si noverit innocentem, at ille probatus sit nocens? *n.* 208. *ibid.* An fiat irregularis occidens aggressorem innocentis. *l.* 7. *n.* 388.

Inobedientia, vide *Obedientia.*

Inofficiosum. De donatione inofficiosa. *l.* 3. *n.* 740. De testamento inofficioso. *n.* 957.

Inquisitio, et *Inquirere*. Quid judici servandum circa Inquisitionem; Vide *Summar*, *lib.* 4. *Art II.* Parochus tenetur inquirere mores subditorum. *l.* 3. *n.* 360. *v. Dub.* 2.

Instrumentum. Instrumentorum traditio an sit materia essentialis Sacramenti Ordinis. *l.* 6. *n.* 750. A quo tempore incœpit esse. *n.* 749. *v. Tertia in fin.*

Integritas Confessionis materialis. *l.* 6 *ex n.* 465. Formalis *ex n.* 479. Vide *Confessio.*

Intentio, et *intendere*. An in præceptis requiratur intentio eis satisfaciendi? *l.* 1. *n.* 163. *et l.* 4. *n.* 176. Quid si impleat præceptum nolens satisfacere? *l.* 1. *n.* 164. *et l.* 4 *n.* 176. An requiratur intentio faciendi opus præceptum? *l.* 1. *n.* 165. Quid si occisor intendat damnum eorum qui ex liberalitate accepturi fuissent ab occiso? *l.* 3. *n.* 633. Quid si intendat, ut homicidium imputetur alteri? *n.* 636. Intentio requisita ad Horas Can. *l.* 4. *n.* 176. Quid si recitans habeat intentio-

nem non implendi *ib. p.* 63. Quotuplex est intentio. *l.* 6. *n.* 15. An in Sacramentis ministrandis sufficiat habitualis, vel interpretativa. *n.* 16. An actualis semper requiratur. *n.* 17. *ibid.* Sufficit virtualis. *n.* 18. *ibid.* An coacta sufficiat. *n.* 19. An requiratur interna. *n.* 20. *ibid et n.* 23. *v. Secunda.* An sufficiat intendere ritum externum. *n.* 20. *et fusiùs n.* 23. An faciendi quod facit Ecclesia. *n.* 21. An requiratur intentio explicita faciendi Sacramentum. *n.* 22. *ibid.* Quid si minister intendat facere quod facit Ecclesia, non credendo Sacramentum. *ib. et seq. et n.* 25. *v.* 4. Quid si positivè intendat non conferre Sacramentum *n.* 22. Vel faciendi ritum non sacrum. *ib. v. Præterea. ibid. et seq.* Quid si habeat intentiones contrarias. *n.* 24. Qualem intentionem habere debeat ministrans Sacramentum. *n.* 13. Qualem suscipiens. *n.* 78 *et n.* 81. Non sufficit neutralis *ib.* Sufficit habitualis. *ib. v. Certum.* Quid in pueris, et amentibus. *n.* 80. Amentes, et ebrii qui antea habuerunt intentionem. *n.* 81. *v. Utrùm.* Interpretativa an sufficiat. *n.* 82. Intentio Matrimonii requisita in occidente conjugem, ad inducendum impedimentum. *l.* 6. *n.* 1034. Explicanda copula incestuosa præhabita ex intentione obtinendæ dispensationis. *n.* 1134. Quid si non ex tali intentione. *n.* 1135.

Intercessor simoniacus. *l.* 3. *n.* 64. Quid si sit mediatus ? *n.* 65.

Interdictum quid et quotuplex. *l.* 7. *ex n.* 328. Qui effectus. *ex n.* 333. Quis ferre possit, et tollere. *ex n.* 337. Scientia legis an requiratur, etc. *n.* 44. Si interdicantur cives, vel civitas. *n.* 330 *et n.* 332. An eximantur Ecclesiæ Regularium. *n.* 330. Ab interdicto personali qui eximantur. *n.* 331. Interdicto Clero an includantur Regulares, Clerici non beneficiati *ib. et seq.*

Interrogare, et *Interrogationes*. Quando et quomodo Confessarii debeant interrogare rudiores. *l.* 6. *n.* 607. *Et in Prax. Confess. n.* 20 *et seq.* Quomodo pueros ? *in dicta Praxi. n.* 90. Quando et quomodo personas diversi statûs, et officii, nempe sacerdotes. *n.* 49. Confessarios. *n.* 51. Parochos. *n.* 52. Episcopos. *n.* 53. Moniales. *n.* 54. Judices. *n.* 55. Medicos. *n.* 57. (signanter circa Confessionem præcipiendam infirmis) Pharmacopolam. *n.* 58. Negotiantes. *n.* 59. Sartores. *n.* 60. Proxenetas, seu venditrices. *n.* 61. Barbitonsores, et qui ornant caput mulierum. *n.* 62. Prudentia, et obligatio Confessarii circa interrogationes. *l.* 6. *ex n.* 629. Quid si Confessarius sciat peccatum, quod pœnitens negat. *l.* 6. *n.* 630 *et* 631. An liceat interrogare de complice. *n.* 631.

Interpres. An ignorans idioma teneatur confiteri per interpretem. *l.* 6. *n.* 479. *ad n. III.* An interpres teneatur ad sigillum. *n.* 647 *ad n. III.*

Interpretatio legis. l. 1. *n.* 200. Interpretationes authenticæ an indigeant promulgatione. *l.* 1. *n.* 107. *et l.* 3. *n.* 1027. *v. Hinc dicimus.* Interpretatio dispensationis. *l.* 1. *n.* 195.

Interpretativa intentio, vide *Intentio.* Interpretativa voluntas quæ sit. *l.* 6. 610. *v. Objic.* 4. Quæ bigamia *interpretativa*, et quotuplex. *l.* 7. *n.* 437. *n. ad* 447.

Interruptio, et *Interrumpere*. An Matutinum possit separari à Laudibus. *l.* 4. *n.* 167. An unum Nocturnum ab alio ? *ib.* An sit repetenda Hora si magna sit interruptio ? *n.* 168. Causæ justæ interrumpendi officium. *ib. v. Causæ.* Per quantum tempus in jejunio prandium non interrumpitur ? *l.* 3. *n.* 1020. Quomodo interrumpantur actus interni peccatorum ? *l.* 5. *n.* 37. Quomodo actus externi ? *n.* 41. An

Sacerdos debeat interrumpere Missam, si inter celebrandum recordetur mortalis. *l.* 6. *n.* 262. *v. Hic.* An aliquando liceat interrumpere Missam. *ex n.* 352. An conjux possit aliquando interrumpere copulam. *n.* 954. *v.* 1. *Licite.*

Interstitia quæ requirantur ad Ordinationes. *l.* 6. *ex n.* 795. An in eis possit dispensare Episcopus. *ib.* An Episcopus beneficii. *ib. et seq. et n.* 775. Suscipiens eadem die duos Ordines sacros est suspensus, et irregularis. *n.* 796. An possit suscipi unus in sabbato, alter in dominica, continuato jejunio. *ib.* An dicta suspensio sit latæ sententiæ. *ib. v. Sed.* An non servans interstitia incurrat suspensionem. *ib. v. Dub.* 2. *ibid.* Quid si quis eadem die suscipit minores, et Subdiaconatum. *n.* 797. An excuset consuetudo. *ib. Dub.* 1. An tunc incurrat suspensionem. *Dub.* 2. *ibid.* An regulares possint ordinari extra tempora. *Dub.* 3. *ibid.* Et an in quovis festo duplici. *Dub.* 4. Habens facultatem suscipiendi Ordines sacros in tribus diebus festivis. etc. *n.* 797. *v. Notandum.*

Invasor, vide *Occisio.*

Inventa bona cui restituenda? *l.* 3. *n.* 603.

Inversio in Officio. *l.* 4. *n.* 169. Quid si fiat in Choro? *n.* 171. Inversio in audienda Missa. *l.* 3. *n.* 311. *v. Quæritur.*

Incidia, et ejus filiæ. *l.* 5. *n.* 72. An liceat narrare defectus naturales alterius ob excludendum eum ab amicitia, etc. *Ibid. v. An citra.*

Incitus in dispensatione. *l.* 1. *n.* 186. *v.* 10.

Ira et ejus filiæ. *l.* 5. *ex n.* 79.

Irregularis fit Diaconus solemniter baptizans sine commissione. *l.* 6. *n.* 116. Item quicumque Clericus. *ibid. Dub.* 2. An laïcus. *Dub.* 3. Idem dicitur de Clerico ministrante Eucharistiam sine commissione. *n.* 234. Irregularis nequit Ordines suscipere. *l.* 7. *n.* 342. Neque exercere. *ib. ad II.* Neque accipere beneficia. *ib. ad III. et n.* 343.

Irregularitas utrùm incurratur in dubio an fœtus abortivus fuerit animatus? *l.* 3. *n.* 396. An irregularitatem incurrat adulter occidens ob suî defensionem? *n.* 398. *v. In ordine.* An qui occidit unum pro allo? *n.* 628. An Canonici irregulares amittant distributiones, et præbendas? *l.* 4. *n.* 130. *v. Quæritur.* An sit censura. *l.* 7. *n.* 5 *et n.* 351. Quid sit, et quotuplex. *n.* 341. Effectus. *n.* 342 *et* 343. Quomodo incurratur, et tollatur *ex n.* 344 *ad* 355. Quid in dubio juris. *n.* 344 *ad* 346. In dubio facti. *n.* 347. In dubio homicidii. *ibid. Dub.* 3. Vel animationis fœtûs. *Dub.* 4 An ad incurrendam irregularitatem requiratur culpa gravis, externa, et consummata. *n.* 348. *Ibid. et seq.* An scientia legis. *n.* 350. An pœnæ. *n.* 351. Irregularitates ex delicto sunt I. ob iteratum Baptismum. *n.* 356. II. ob violationem censuræ. *n.* 357 *et* 358. (Utrùm autem incurrat irregularitatem, qui ordinatur irretitus censura? *V. l.* 6. *n.* 799. *Dub.* 3. *vers. Utrum.* III. ob exercitium Ordinis sacri non suscepti. *n.* 359. IV. ob malam susceptionem Ordinum. *n.* 360 *et* 361. V. ob infamia criminis. *n.* 362 *et seq. ibid. et seq.* VI. ob homicidium, aut mutilationem. *ex n.* 365. Qui possint in ea dispensare. *ex n.* 390. Irregularitates ex defectu sunt I. ex defectu animæ. *n.* 397 *ad* 402. II. Corporis. *ex n.* 403 *ad* 419. III. Natalium. *ex n.* 420 *ad* 433. IV. Ætatis. *n.* 434. V. Sacramenti, sive ob bigamiam. *ex n.* 435 *ad* 453. *ibid. et seqq.* VI. Infamiæ. *n.* 454. VII. Libertatis. *n.* 455 *et* 456. *ibid. et seq.* Hinc sunt irregulares servi conjugati et curiales, *ib.* 8. Lenitatis. *n.* 457. *ad* 469. Facultates S. Pœnitentiariæ in dispensandis irregularitatibus. etc. *n.* 470.

Irregularitas ob iterationem Baptismi. *l.* 6. *n.* 122. In jubilæo potest dispensari in irregularitate ob administrationem Sacramentorum. *n.* 537. *Qu. VIII. Dub.* 2. An in irregularitate propter hæresim possit dispensare Episcopus. *l.* 7. *n.* 76. An incurrat irregularitatem qui occidit ob defensionem suî, vel innocentis, *n.* 388. An bonorum. etc. *n.* 389.

Irritatio juramenti. *l.* 3. *n.* 189. Irritatio votorum. *n.* 227 *et seq.*

Iter, et *itinerari.* An liceat itinerari in die festo ? *l.* 3. *n.* 275. Quando itinerantes excusentur à Missa ? *n.* 328. *v. Excusatur.* Quando à jejunio ? *n.* 1047. Quale iter ab eo excuset ? *ib. v. Sed Dub.* 1. *Ibid.* Quid de itinerantibus rhedis, vel equis. *ib. Dub.* 2.

Jubilæum. Quæ spectant ad Jubilæum, vide in *Summ. l.* 6. *ex n.* 537 *et* 538. Sancita à Benedicto XIV pro Jubilæo anni sancti. *n.* 536. An in Jubilæo possit omitti injunctio pœnitentiæ *n.* 519. An per Confessionem invalidam in Jubilæo auferatur reservatio. *n.* 537. *Qu. II.* Quid si quis obliviscitur reservati. *Quær. IV.* Quid si confiteatur animo lucrandi Jubilæum, et postea non lucretur. *Qu. V.* Casus, et censuræ quæ absolvuntur in Jubilæo. *Qu. VIII.* Confessio requisita. *n.* 536. *ad n. XX.*

Judaismus, et *Judæus.* Communicatio cum Judæis. *l.* 2. *n.* 18.

Judex. De potestate et officio Judicis. *l.* 4. *n.* 195 *et* 196. Judex circa inquisitionem. V. *Summ. l.* 4. *Art II.* Judex circa torturam. *ib. Art. III.* Judex circa sententiam et pœnam. *ib. Art. IV.* An Judex inferior possit relaxare vel minuere pœnam. *l.* 4. *n.* 205. Quid si sit supremus ? *ib. v. Dixi ibid.* Quando Judex legitimè interroget ? *n.* 266. Quando reus non teneatur respondere Judici ? *n.* 268. Judex debet sequi opinionem probabiliorem ? *l.* 1. *n.* 47. *et l.* 4. *n.* 210. Quid si possessor habeat jus probabile ? *ib. v. Quær. II.* Judex tenetur dare tempus reo pro sumptione pœnitentiæ, et Eucharistiæ. *l.* 3. *n.* 379. Quando Judices excusentur à jejunio ? *l.* 3. *n.* 1049. *v.* 6. *Excus.* Judicis auctoritas an requiratur ad dissolvenda sponsalia. *l.* 6. *n.* 878. An ad divortium. *n.* 968. Si divortium sit factum per Judicem, an innocens possit revocare adulterum. *n.* 967. Judex si habeat privatam notitiam impedimenti Matrimonii. *n.* 999. Judex promittens reo libertatem, si filiam ducat. *ex n.* 1050 *ad* 1053. Monitio censuræ facienda à Judice. *l.* 7. *n.* 56. *in fin.* Si Judex jubeat sub censura restitutionem, ad quam probabiliter non teneris. *n.* 68. Judex in causa mortis fit irregularis 468. *ad* l. An fiat irregularis Confessarius monens Judicem in particulari, ut reum morte plectat. *n.* 464. Interrogationes à Confessario faciendæ Judicibus, in *Prax. Confess. n.* 55.

Judicium. Judicium temerarium quando est mortale ? *l.* 3. *n.* 962. Quomodo discernatur judicium à suspicione ? *n.* 965. De judicio requisito ad jurandum. *l.* 3 *n.* 145. Judicia vetantur in Ecclesia. *l.* 3. *n.* 37. Requisita ad judicium forense. *l.* 4. *n.* 192. Judicium peccatorum efformandum à Confessario. *l.* 6. *n.* 500. Qui judicio concurrunt ad mortem rei, sunt irregulares. *l.* 7. *n.* 461. Modo I. Cooperentur. II. Active. *n.* 462. III. Efficaciter. *n.* 463. *ibid.* IV. Proxime. *n.* 464. V. Per actionem ex natura sua ad id ordinatam. *n.* 466.

Jumentum. An liceat in festis ducere jumenta onusta ? *l.* 3. *n.* 276.

Juramentum. Quid sit, Vide *Summar. l.* 3. *Cap.* 2. *Dub. I.* Quæ sint vera juramenta ? *num.* 134. An dicere *per conscientiam meam* vel *animæ meæ* ? *num.* 135 An dicere : *juro ita esse* ? *n.* 136. An dicere : *tam verum est quàm sol lucet*, vel *verum sicut Evangelium* ? *n.* 137. *ibid.* An jurare per creaturas ? *n.* 138. *ibid.* Quotuplex sit juramen-

tum ? *ib. Dub. II.* An et quando sit licitum jurare ? *Dub III.* An in juramento liceat uti æquivocatione ? *Dub. IV.* Quæ et quanta sit obligatio juramenti promissorii ? *Dub. V.* Quando quis excusetur ab impletione juramenti promissorii ? *Dub. VI.* De irritatione, dispensatione, commutatione, et remissione juramenti. *Dub. VII.* Appendix de adjuratione. An possit revocari donatio jurata ? *l.* 3. *n.* 727. An victus ludo vetito si juravit. etc. ? *n.* 892. Juramentum Medicorum quoad confessionem infirmis intimandam. *l.* 6. *n.* 664 *et l.* 3 *n.* 182. *Et in Praxi Confess. n.* 57. An censuratus debeat præstare juramentum non reincidendi. *l.* 7. *n.* 129. Facultas S. Pœnitentiariæ in juramenta, modò non sit in favorem alterius. *n.* 470 *ad n. XIII.*

Jurisdictio probabilis in Pœnitentia, et Matrimonio *l.* 1. *n.* 50. Jurisdictio ex errore communi, etc. *l.* 6. *n.* 572. Quid sit, et qui habeat ordinariam. *l.* 6. *n.* 557. An habeat Vicarius, contradicente Episcopo. *n.* 558. *ibid.* Qui habeant delegatam. *ibid. v. Delegata.* An expiret morte delegantis. *n.* 559. *ibid.* An Hæretici, et excommunicati validè moribundos absolvant. *n.* 560. An quilibet Sacerdos *ex n.* 561. Quando delegatus potest jurisdictionem subdelegare ? *n.* 566. Improbitas Sacerdotis an det alteri jurisdictionem. *n.* 568. An inscitia. *ib.* An valeat jurisdictio præsumpta. *n.* 570. An dubia, et probabilis. *n.* 571. *Ibid.* An error communis det jurisdictionem. *n.* 572. An liceat absolvere cum jurisdictione probabili. *n.* 573. An consuetudo det jurisdictionem. *ib.*

Jus. Quid est jus in re, et jus ad rem ? *l.* 3 *n.* 486 An liceat vendere jus sepulturæ ? *n.* 71. An liceat locare jus mendicandi ? *n.* 861. An observantia dominicæ sit de jure divino *l.* 3 *n.* 265. An Papa possit dispensare in præceptis juris divini ? *l.* 1 *n.* 189 (*et fusiùs l.* 6. *n.* 1119) Presbyteri etc. Juri civili, aut medicinæ studentes. *l.* 4 *n.* 132. *circa fin. v. Idem.* Jus idem currit, ubi eadem est ratio. *l.* 7. *n.* 84 *sub fin.*

Jusculum ex herbis an permittatur in cœnula ? *l.* 3. *n.* 1029. *v. Probabiliter.*

Jus patronatus, quid et quotuplex. *l.* 4. *n.* 87. An sit simonia vendere jus patronatus ? *l.* 3 *n.* 71. An jus sepulturæ ? *ib. v. Notandum.*

Justitia, quotuplex est ? *l.* 3. *n.* 486 Cujus justitiæ læsio obliget ad restitutionem ? *n.* 547. De justitia requisita ad jurandum. *l.* 3. *n.* 146. An defectus justitiæ in juramento assertorio sit mortalis ? *ib. v. Hoc.* Quid de dicentibus : *Per Deum te occidam ? ibid. v. Notandum.*

L

Labor, et *Laborans*. Laborantes qui excusantur in festis. *l.* 3. *n.* 289. An liceat laborare pro magno lucro ? *l.* 3. *n.* 301. An ob illud omittere Missam ? *n.* 332. Labor excusans à jejunio. Vid. *ex n.* 1041. An excusentur assumentes laborem in fraudem jejunii ? *n.* 1045. An laborantes sine justa causa ? *n.* 1046. An laborantes ob rarum lucrum. *ib.*

Lactantes excusantur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1033.

Lactatio an impediat petitionem vel redditionem debiti conjugalis. *l.* 6. *n.* 911.

Lacticinia. De abstinentia à Lacticiniis in quadragesima. *l.* 3. *n.* 1006. In Dominicis ejusdem. *n.* 1007. *Ibid.* Quid de jejuniis extra quadragesimam ? *n.* 1009. Quinam excusentur ab hac abstinentia ? *n.* 1008.

Laicus. Non possunt laici sepeliri in Ecclesia Monialium. *l.* 4. *n.* 62. An laici repellantur à testificando contra Clericos : et an e converso. *l.* 4 *n.* 261. Laicus ministrans Baptismum in mortali. *l.* 6. *n.* 32. Si contrahis nuptias in mortali, an peccet graviter ex quo ministras. *ib.* An laicus possit aliquando dare Viaticum. *n.* 84. *et n.* 237. *v. Deindè.* An dare sibi ipsi. *ib. Qu. II.* Baptizans solemniter an fiat irregularis. *n.* 116. *Dub.* 3. An liceat dare laico hostiam, vel partem ejus. *n.* 245. *ad III.* Laicus an possit tangere vasa, et vestes sacras. *n.* 382. An in necessitate audire Confessionem. *n.* 540. An absolvere à censuris. *ib. in fin.* An teneatur confiteri quamprimum post Communionem, si etc. *n.* 268.

Lapis consecratus. *l.* 6. *n.* 369. Vide *Altare.* De lapidibus Ecclesiæ dirutæ. *n.* 371. *v.* 6. *Partes.*

Laridum. An liceat edere làridum cui permittuntur lacticinia ? *l.* 3. *n.* 1010.

Latinus si célebret in fermentato. *l.* 6. *n.* 202. Si transeat per Græciam. *n.* 203. An possit in fermentato ad dandum Viaticum. *ib. Dub.* 2.

Laudans, vide *Palpo.*

Lectio, Lector et *Legere.* Lectio obscœnorum quando est mortalis ? *l.* 3 *n.* 426 An lectores excusentur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1049. *v.* 5. *Excusantur.* An satisfacias Officio, si legens te non audias ? *l.* 4. *n.* 163. Quale peccatum legere litteras alienas. *l.* 5. *n.* 70.

Lectoratus Ordo. *l.* 6. *n.* 735. *v. Singuli.* Materia. *n.* 745. Officium. *n.* 805.

Legatarius, et *Legatum.* An legatarius possit sibi compensare legatum ex testamento nullo ? *l.* 1 *n.* 100. *v. Quæro.* An legata pia in testamento nullo solvenda ? *l.* 3. *n.* 922. *et n.* 925. An legatum relictum puellæ, ut nubat, possit ei dari, si fiat Religiosa ? *n.* 930 An legatum relictum civibus possit dari extraneis ? *ib. Dub.* 2. An legatum relictum orphanis possit dari pauperibus habentibus parentes inutiles ? *ib. Dub.* 3. *ibid.* An legatum relictum puellis, ut nubant, possit dari nuptis sine dote ? *ib. Dub.* 4. An legatum puellis nupturis possit dari viduis, ut nubant ? *ib. Dub* 5. An legatum virginibus nupturis possit dari corruptæ ? *ib. Dub.* 6. *ibid.* An legatum puellæ, ut maneat virgo, debeatur ei si nubat ? *ib. Dub.* 7. An legatum puellæ, ut nubat, transeat ad hæredes ? *ib. Dub.* 8. *ibid.* An legatum relictum fabricæ Ecclesiæ possit expendi in alia, etc. *ib. Dub.* 9. *ibid.* Quomodo distribuendum legatum relictum pauperibus ? *ib. Dub.* 10. *ibid. et seq.* An Religiosus executor testamenti possit legata applicare Monasterio ? *l.* 3. *n.* 937. Legatum relictum puellæ, ut nubat cum uno, et illa nubat cum alio. *l.* 6. *n.* 853. *Qu. IV.* Quid si relictum sit, ut non nubat, et illa nubat. *ib. Qu. V. ibid.*

Legislator an teneatur suis legibus ? *l.* 1. *n.* 154.

Legitima. An pater possit lædere per vota legitimam filiorum. *l.* 3. *n.* 215. Quæ sit legitima hæredibus necessariis debita ? *n.* 947.

Legitimatio ad Ordines sacros per Matrimonium. *l.* 7. *n.* 421 *ad* 425. Per professionem religiosam. *n.* 426. Per dispensationem Papæ. *n.* 427. *ibid.* An Episcopus, etc. *n.* 428 *ad* 431. *ibid. et seq.* Filii expositi an sint illegitimi. *n.* 432. Princeps legitimat ad sæcularia. *n.* 433. *ibid. et seq.*

Legumina an permittantur in cœnula ? *l.* 3. *n.* 1029. *v. Probabiliter.*

Lenitas. Qui sint irregulares ex defectu lenitatis. *l.* 7 *ex n.* 457. An possint in eo dispensare Episcopi. *n.* 469. An Regulares. *ib.*

Lepra an impediat usum Matrimonii. *l.* 6 *n.* 909. *Dub.* 1.

Leprosus an possit celebrare, et an communicare. *l.* 6. *n.* 275. An sit irregularis. *l.* 7. *n.* 411.

Lex. Quid sit Lex? Vide *Summarium libri* 1. *Tract.* 2. *Cap.* 1. *Dub. I.* Quotuplex est præceptum? Vid. *Sum. ib. Dub. II.* Quinam possint ferre leges? Vide *Summ. ib. à n.* 104. *Ubi vide n.* 106. De obligatione declarationum S. C. et legum civilium, *ib. v. Quæritur* 2. Dissertatio de potestate Pontificis. *l.* 1. *ex n.* 110. De acceptatione legis, vide *Summ. Dub. III.* An præcepta humana obligent sub peccato? *ib. Dub. IV.* Quinam subjiciantur legibus? *ib. Cap. II. Dub. I.* An peregrini teneantur legibus sui domicilii. *ib. Dub. II.* An peregrini, et vagi teneantur præceptis locorum, ubi morantur? *ib. Dub. III.* An peregrini teneantur præceptis juris communis, si non sint in usu in loco moræ? *ib. Dub. IV.* An Præcepta debeant impleri in gratia? Vide *Cap.* 3. *Dub. I.* An requiratur intentio satisfaciendi? *ib. Dub. II. et l.* 3. *n.* 176. An satisfaciat faciens opus animo non satisfaciendi? *ib. Dub. III.* An requiratur intentio faciendi opus præceptum? *ibid. Dub. IV.* An uno actu possit satisfieri duplici præcepto? vel diversis actibus eodem tempore? *ib. Dub. V.* An qui uno actu violat plura præcepta committat plura peccata? *ibid. Dub. VI. et l.* 5 *n.* 33. Quæ excusent à transgressione præcepti? An ignorantia? V. *Summ. Cap.* 4 *Dub. I.* An metus? *ib. Dub. II. et l.* 2. *n.* 51. An impotentia? *ib Dub. III.* An dispensatio? *ib. Dub. IV.* An leges ecclesiasticæ aboleantur per præscriptionem decennii? *l.* 1 *n.* 139. *v. Limitant* 2. Ubi eadem est ratio legis, eadem currit dispositio. *l.* 7. *n.* 84. *sub fin.* Lex posterior quando deroget privilegiis. *l.* 6 *n.* 556. *v. Quæritur.* Lex perniciosa non obligat. *n.* 613. Legis ignorantia an excuset à censura. l. 7. *n.* 43 *et* 44. An ab irregularitate. *n.* 350.

Libellaticus contractus, vide *l.* 3. *n.* 868.

Libellus famosus. *l.* 3. *n.* 995.

Liber Baptismi quid probet, et quomodo conficiendus. *lib.* 6. *n.* 145. *vers. Circa autem.* Appendix, sive Dissertatio *de justa prohibitione librorum.* Libros Hæreticorum legentes etc. quando incurrant excommunicationem Bullæ. *l.* 7 *ex n.* 281. Quid si legas librum Infidelium. *num.* 282. *ib.* Quid si ad confutandum Hæreticum. *n.* 283 *in fin.* Si legas librum referentem verba hæreticorum. *num.* 286. Si Scholia *ib. Quæritur.* Quid si incidenter ponatur hæresis. *n.* 287. Qui libri vetantur in Indice. *n.* 288 *et* 289. *ib. et seq.* Qui libros prohibeant. *n.* 290. Legens ex curiositate cum licentia. *n.* 291. An liceat legere cui non sit periculum. *l.* 1. *n.* 199. *v. Utrum. in fin.* Legens Proœmium. *l.* 7. *n.* 292. Audiens legere. *ibid.* Legens scripturam brevem, vel manuscriptum. *n.* 293. An parvam materiam. *n.* 294. *ibid.* Retinens parvo tempore. *n.* 295. *ib. et seq.* An excuset ignorantia. *n.* 296. Si scias prohibitionem ex viro probo. *ib.* Deponens librum apud alium. *n.* 298. Comburens. *n.* 299. *ib.* Excommunicantur imprimentes, mandantes. etc. libros sine licentia. *n.* 209 *ad* 10. *et* 212 *ad* 1.

Libertas respectu ad Matrimonium. *l.* 6. *ex n.* 1017. Respectu ad irregularitatem. *l.* 7 *n.* 455 *et* 456.

Licentia. An licentia præsumpta excuset Religiosum? *l.* 4. *n.* 18. Religiosus per licentiam generalem expendens in usus vanos. *n.* 29. *et n.* 31 *et l.* 3. *n.* 873. An talis licentia sit invalida? *l.* 4. *n.* 30. An prælatus possit dare licentiam exponendi pecuniam ludo? *n.* 32. An excuset licentia petita, et injustè negata? *n.* 33. Accipiens à Religioso sine

licentia. *n.* 34. *ib.* Religiosus vovens sine licentia. *n.* 48. An valeat licentia data a Prælato inferiori, si à majori fuerit negata? *n.* 50. *v. Quæritur.* De licentia Parochorum abessendi. Vide *Residentia.* Licentia injustè negata *l.* 6. *n.* 576. *v. Idem.* Licentia non expirat more, concedentis. *n.* 787. *v. Not.* 2. Licentia ordinandi potest esse oretenus. *n.* 788. *Not.* 12. Licentia præsumpta ad assistendum Matrimonio. *n.* 1088. Licentia requisita ad ingredienda Monasteria Monialium. *l.* 7. *n.* 222 *ad* 228. Licentia colloquendi cum Monialibus. *n.* 232 *ad* 243. Si quis committit reservatum in confidentiam licentiæ. *l.* 6. *n.* 601. An licentia pro reservatis valeat etiam pro commissis post licentiam. *ib. Qu. IV.*

Ligamen dirimens Matrimonium. *l.* 6. *n.* 1060.

Ligna. De lignis Ecclesiæ dirutæ. *l.* 6. *n.* 371. *v.* 6.

Lignans in sylva aliena. *l.* 3. *n.* 529.

Limina Apostolorum. An Canonici ad Limina missi excusentur à residentia? *l.* 4. *n.* 130. *v. Item.*

Limonias. An liceat potus limoniadis in jejunio? *l.* 3. *n.* 1022. *v. Qu. II.*

Lineas consanguinitatis, vide *l.* 6. *n.* 1029 *et* 1030.

Lis in beneficio an possit ab Episcopo componi? *l.* 3. *num.* 78.

Litaniæ. Obligatio recitandi Litanias. *l.* 4. *n.* 161. An litaniæ possint pridie recitari? *n.* 174. *Qu. III.*

Litteræ. Quale peccatum litteras alienas aperire, et legere? *l.* 5. *n.* 70. An liceat litteras dilaceratas colligere, et legere? *ibid. v.* 6. Litteræ dimissoriales. Vide *Dimissoria.*

Littus. Audientes Missam in littore. *l.* 3. *n.* 319. *Probabile.*

Locatio et *Locator.* Quid sit Locatio? Vide *Summarium. libr.* 3. *Dub. XI.* An liceat locare domum meretrici? *l.* 2. *n.* 70. Locatio bonorum ecclesiasticorum. *l.* 4. *n.* 187. *Nota VII.* An liceat locare jus mendicandi? *l.* 3. *n.* 861.

Locus. Qualis locus dicatur sacer? *l.* 3. *n.* 460. E quo loco possit audiri Missa? *n.* 312. In quo loco debeat fieri solutio in Contractibus. *n.* 678. An liceat dicere officium in locis immundis? *l.* 4. *n.* 179. Locus baptizandi. *l.* 6. *n.* 144. Locus confirmandi. *n.* 174. *v. Quær.* 2. Locus celebrandi Missam. *n.* 356 *ad* 359. Vide *Episcopus,* et *Oratoria.* Quid si Ecclesia sit polluta. *n.* 361, 234 *et seq.* Vide *Ecclesia.* Locus Ordinationis. *n.* 798. De loco indebito ad actum conjugalem, vide *l.* 3. *n.* 458.

Lucrum. An magnum lucrum excuset ad laborandum in festis? *l.* 3. *n.* 301. An excuset à Missa? *n.* 332. An à jejunio? *l.* 3. *n.* 1046. *in fine.* An liceat mutuare ob spem lucri? *l.* 3. *n.* 762. An in mutuo possit exigi lucrum cessans? *n.* 768. Et quot conditiones requirantur? *n.* 769. An liceat ab initio pacisci de lucro? *n.* 770. Quid si aliam substituas pecuniam? *n.* 771. Quid si dicas: *Negotiarer, nisi essent mutuum petentes?* *n.* 772. An peccet graviter ludens ob lucrum. *n.* 886. Quomodo dividendum lucrum inter socios? *l.* 3. *n.* 907. *v. Quær. II.*

Luctus quomodo excuset à Missa. *l.* 3. *n.* 330.

Ludus, et *Ludere.* De contractu ludi, vide *Summarium lib.* 3. *Dub. XIII.* Juramentum non ludendi. *l.* 3. *n.* 178. De ludo vetito laicis. *n.* 883 *usque ad* 894. De ludo vetito Clericis. *n.* 895 *usque ad* 900. De ludo vetito Religiosis. *n.* 901. An iis vetetur ludus chartarum? *ib* De ludo vetito Episcopis. *n.* 902. An omnes hi prohibeantur

assistere ludis vetitis ? *n.* 903. *ib.* An prælatus possit dare licentiam aliquid ludo exponendi ? *l.* 4. *n.* 32.

Lumen in administratione Eucharistiæ. *l.* 6. *n.* 241 *et n.* 245. Coram Eucharistia in tabernaculo. *n.* 248. In celebratione Missæ, vide *Candelæ*.

Lunatici, vide *Epileptici*.

Luxuria quid sit, et quæ ejus filiæ ? *l.* 5. *n.* 71.

M

Maceratio. An liceat macerationibus vitam sibi minuere? *l.* 3. *n.* 371. *Magia* quid sit ? *l.* 3. *n.* 14.

Magister. Obligatio Magistrorum. *l.* 3. *n.* 362. An Canonici Magistri docentes excusentur à Choro ? *l.* 4. *n.* 132. An Parochi ? *ibid. v.* An autem.

Major excommunicatio quos effectus habeat. *l.* 7. *ex n.* 157. A quo possit absolvi. *ex n.* 69. Vide *Excommunicatio*.

Maledictio, et *Maledicere*. Maledicere creaturis. *l.* 3. *n.* 129. Maledicere toti mundo. *ib. v. Sed hic.* Maledicere diabolo. *ib.* Maledicere mortuis, et fidei. *n.* 130. *ib.* Maledictio in homines. *l.* 5. *n.* 83. *Vide etiam Prax. Confess. à n.* 27. *ad n.* 31.

Maleficium, et *Maleficus*. Maleficium quid et quotuplex ? *l.* 3. *n.* 23. Quæ remedia liceant ? *n.* 24. *ibid. et seq.* An liceat petere à malefico ablationem maleficii cum alio maleficio ? *n.* 25. Malefici sunt excommunicati. *n.* 27. Quomodo Confessarius gerere se debeat cum Maleficis. *n.* 28. Maleficium inducens impotentiam usûs Matrimonii. *l.* 6. *n.* 1096.

Malum. An liceat suadere minus malum ad vitandum majus ? *l.* 2. *n.* 57. An liceat delectari de malo proximi ob bonum finem ? *l.* 5. *n.* 21. Item de desiderio. *ibid.* Optans diversa mala inimico. *n.* 50. *v. Qu.* 5.

Mandans, et *Mandare*. Mandans circa restitutionem. *l.* 3 *num.* 558. Mandans tenetur ante alios restituere. *n.* 580. *v.* 4. *Si actio*. Mandans pluribus famulis per horam laborare. *l.* 3. *n.* 306. Mandans homicidium per assassinos. *n.* 363. An censura in homicidas incurratur à mandantibus. *l.* 7. *n.* 36. An censura in mandantes incurratur, effectu non secuto. *n.* 37 *et* 39. *ibid.* In dubio an mandatum induxerit. *d. n.* 39. *ibid.* Mandantes percuti Clericum. *n.* 266.

Manifestans. Non manifestans quando teneatur restituere ? *l.* 3. *n.* 573.

Manus. Manuum impositio, vide *Impositio*. Manuum injectio quid intelligatur. *l.* 7. *n.* 272 *et seq.* Carens manu an sit irregularis. *n.* 408. Quid si careat digitis, aut pollice aut indice ? *ibidem.*

Manuscripta sunt propria Religiosorum. *l.* 4. *n.* 14. *v. Quær. hic.*

Mappa triplex requisita ad Missam, vel una cum altera duplicata. *l.* 6. *n.* 374 *et* 375. An debeat esse benedicta. *d. n.* 375. *Dub.* 2. An debeat esse ex lino. *Dub.* 3.

Maria. V. Conceptio: vide *l.* 7. *n.* 244.

Maritus an possit irritare omnia vota uxoris ? *l.* 3. *n.* 234. An uxor vota mariti ? *n.* 235. Quid si voveant invicem castitatem ? *n.* 236. *ibid.* An uxor teneatur sequi domicilium mariti ? *n.* 353. Quomodo maritus peccet in uxorem ? *n.* 356. De furto maritorum. *l.* 3 *n.* 439.

Martyrium. An liceat ad Martyrium se offerre ? *l.* 3. *n.* 32. An sit

Sacramentum. *l.* 6. *n.* 5. *v.* 5. An remittat culpas sine contritione, vel charitate. *n.* 98. Quando conferat gratiam. *n.* 99. An sint Martyres peste morientes in obsequio infectorum. *n.* 100. *ibid.* An liceat se offerre Martyrio, vel se prodere fidelem per abstinentiam à carnibus. *n.* 101. *ibid. et seq.*

Mater quæ vota potest irritare? *l.* 3. *n.* 230. An liceat matri sumere medicinam ad expellendum fœtum inanimatum? *n.* 394. An cum periculo abortûs fœtûs animati? *ib. Qu. II.* An mater adultera teneatur manifestare prolem esse spuriam? *l.* 3. *n.* 653. An spurius teneatur credere matri asserenti illum non esse legitimum? *n.* 654. Mater optans mortem filiæ difficulter nupturæ. *l.* 5. *n.* 22. An debeat pati incisionem, ut baptizetur proles. *l.* 6. *n.* 106. *v. Omnino.*

Materia Sacramentorum. *l.* 6. *n.* 12. An liceat uti materia dubia. *n.* 29. De materia Baptismi, vide *ex n.* 102. Confirmationis. *ex n.* 162. Eucharistiæ. *ex n.* 194. Ordinationis. *ex n.* 739. Matrimonii. *n.* 880.

Materiæ parvitas. In quibus non detur parvitas materiæ. *l.* 5. *n.* 56. Parvitas materiæ non datur in re venerea. *l.* 3. *num.* 415. An detur in delectatione sensitiva? *n.* 416. Non datur in simonia. *l.* 3. *n.* 50. An detur in juramento promissorio? *l.* 3. *n.* 173. Parvitas materiæ in laborando die festo. *n.* 305. Parvitas materiæ in auditione Missæ. *n.* 310. In esu carnium. *l.* 3. *n.* 1029. *v.* 3. *In Confessione.* Parvitas materiæ in jejunio. *ib.* In omissione recitationis Officii. *l.* 4. *n.* 146 *et* 147. Quando res levis evadat gravis ob circumstantiam *l.* 1. *n.* 142. An peccet graviter vovens dare mille aureos, et tres retinens? *l.* 5. *n.* 58. Quæ sit parva materia in obligatione dandi pauperibus fructus beneficii? *l.* 3. *n.* 401. *v. Quæri. IV.* Parvitas materiæ in furto. *n.* 526 *et seq.* Quid si furta sint minuta? *n.* 530. *v. Docent.* Quid si fur restituat parvam materiam, conplentem gravem? *n.* 531. *ib.* Furans parum Reliquæ sacræ. *n.* 532. An ex parvo furto possit oriri obligatio gravis? *n.* 553. Votum in materia parva. *n.* 211.

Matrimonium cum Hæretica. *l.* 2. *num.* 19. *v.* 7. An possit aliquid accipi pro dispensatione Matrimonii? *l.* 3. *n.* 96. An in dubio de valore Matrimonii possit peti, aut reddi debitum? *l.* 1. *n.* 33. (*Sed fusiùs. l.* 6. *n.* 903.) Ad quid tenetur stuprator ficte promittens Matrimonium? *l.* 3. *n.* 642. *v. Quær. I.* Quid si non stet per ipsum? *n.* 647. De essentia Matrimonii, *lib.* 6. *n.* 879. De materia Matrimonii. *n.* 880. De forma, et ministro. *ex n.* 897. Ob quos fines liceat nubere. *ex n.* 881. De matrimonio per Procuratorem. *num.* 885-886. *et n.* 899. De consensu requisito, et an verba requirantur. *ex n.* 887. De consensu conditionato. *ex n.* 890. In quo differat conditio à causa, modo. etc. *n.* 895. Matrimonii usus, vide *Debitum.* An liceat contrahere cum dubio de impedimento. *l.* 6. *n.* 901. An cum probabilitate quòd non adsit impedimentum. *n.* 902. Quid si probabilitas sit facti? *ibid. Quæritur III.* Contrahens in mortali. *n.* 32. *v. Infertur* 2. *et n.* 884. Sacerdos assistens in mortali. *n.* 40. *et n.* 899. *in fine.* Assistens Matrimonio publici peccatoris. *n.* 54. An liceat nubere cum excommunicato, vel peccatore. *n.* 55. An cum Hæretico. *n.* 56 *et n.* 1044. Matrimonii simulatio. *n.* 62. Contractum coram Parocho reluctante. *n.* 899. In reconvalidatione non requiritur assistentia Parochi. *ib. et n.* 1112. An verba, *Ego vos conjungo,* requirantur sub gravi. *d. n.* 899. *in fin.* An dicta verba sint de essentia. *n.* 897. *v. Probatur* 3. Quid faciendum Confessario in Matrimonio contrahendo, si cognoverit impedimentum. *n.* 612. Quid si omnia sint parata. *n.* 613.

An sponsalia solvantur omnino per Matrimonium cum alia. *l.* 6. *n.* 875. An conjux teneatur credere alteri asserenti se ficte consensisse. *n.* 908. Quid si quis audiat impedimentum à fide non digni. *ib. v. Secunda.* Quid si ab uno fide digno. *ib. v. Tertia. ibid.*

De Matrimonio impuberum. *n.* 1065 *et* 1066. Vagorum. *n.* 1089. Militum. *n.* 1090. Peregrinorum, carceratorum, ægrotorum, et puellarum in conservatoriis detentarum. *n.* 1091.

In Matrimonio rato an possit Papa dispensare. *num.* 897. *v. Prop.* 1. *et n.* 959. Ratum solvitur per professionem religiosam. *n.* 958. Ex Matrimonio nullo, an oriatur impedimentum *Publicæ Honestatis. n.* 1062. An ex clandestino. *n.* 1064. Matrimonium nullum quando et quomodo revalidandum, vide *Summar. ex n.* 1109. De dispensatione impedimenti, vide *Summar. ex n.* 1118. et vide verbo *Dispensatio.*

Quomodo legitimentur filii per subsequens Matrimonium. *l.* 7. *n.* 421. Si per nullum. *n.* 424. Si per clandestinum. *n.* 425. *ibid.* An sufficiat Matrimonium potuisse fieri tempore nativitatis. *n.* 422.

Matutinum an possit separari à Laudibus? *l.* 4. *n.* 167. Et an tunc dicenda sit oratio? *ib.* An in Matutino possint nocturni separari? *ibid.* Qua hora possit dici Matutinum. *n.* 174. An matutinum defunctorum possit pridie recitari? *ib. v. Quæri. II.* Matutinum recitare post Missam an sit mortale. *l.* 6. *n.* 347. Quid si Missa sit Conventualis, et solemnis. *n.* 348. Dum cantatur Matutinum, nequit dici Missa in altari majori. *n.* 424. *ad num.* 9.

Mederi cum incisione vel adustione vetitum Monachis, et Clericis in sacris. *l.* 7. *n.* 384. *ad V.* An beneficiatis. *n.* 385.

Mediator, vide *Intercessor.*

Medicinam respuere in morbo levi. *l.* 3. *n.* 30 *et* 32. An ad servandam vitam teneamur uti medicina extraordinaria, vel nimis dura? *n.* 372. Presbyteri, etc. Medicinæ, aut Juri civili studentes. *l.* 4. *n.* 132. *circa fin. v. Idem.*

Medicus. Obligatio Medicorum. *l.* 4. *n.* 291. Medicus tenetur sequi opinionem tutiorem. *l.* 1. *n.* 44. Quid si non appareat remedium certum? *n.* 45. *ibid.* Quid si desperetur de salute infirmi? *n.* 46. De juramento medicorum non visitandi infirmos, etc. *l.* 3. *n.* 182. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 664.) Medicus prævidens pollutionem, etc. *l.* 3. *n.* 483. Quando Medicus excusetur à jejunio. *n.* 1049. *v.* 6. *Excusantur.* Tenetur monere infirmos de Confessione. *l.* 6. *n.* 664. *Item l.* 3. *n.* 282. *Item in Prax. Conf. n.* 57. Medicus si neget mederi, nisi ducas filiam. *l.* 6. *n.* 1053. De licentia danda Medico ad ingrediendum Monasterium Monialium. *l.* 7. *n.* 226.

Medium. An Mysteria Trinitatis, et Incarnationis credenda de necessitate medii? *l.* 2. *n.* 2. An oratio sit necessaria necessitate medii? *l.* 3. *Ex hac.* An explicanda omnia media posita ad peccandum? *l.* 5. *n.* 42.

Melioramenta facta in re à fure an possit dominus retinere. *l.* 3. *n.* 618. Si res data tibi ad vendendum sit à te meliorata. *l.* 3. *n.* 825. *v. Bene.*

Membrum mutilans fit irregularis. *l.* 7. *n.* 378 *ad* 381. Quid veniat nomine *Membri. n.* 379. An dispensent Episcopi. *n.* 381. An sit irregularis cui deest membrum, nempe nasus, aut oculus. *n.* 410. Quid si auriculæ. *ibid.*

Mendacium in Confessione an et quando sit veniale. *l.* 6. *n.* 496. Quando mortale. *n.* 497.

Mendicantes, et *Mendicare*. An liceat locare Jus mendicandi? *l.* 3. *n.* 861. An mendicantes excusentur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1033. *v.* 2. *Excusantur*. An possint absolvere sæculares à reservatis ab Episcopis. *l.* 6. *n.* 599. *v. Mendicantes. et l.* 7. *n.* 98. An autem à Papalibus, *vide ib. et l.* 7. *n.* 96. An à casibus reservatis Episcopis à jure. *l.* 7. *n.* 99. Quid autem possint erga suos subditos. *l.* 7. *ex n.* 101. An possint dispensare in voto castitatis ad petendum debitum. *l.* 6. *n.* 987. *v. An autem*. An ad contrahendum Matrimonium. *n.* 1128. An absolvere percussorem Clericorum. *l.* 7. *n.* 107. In quibus irregularitatibus possint dispensare. *n.* 355. An in homicidio ex delicto. *n.* 396. An in homicidio ex defectu. *n.* 469. *in fin.* An ex defectu animæ. *n.* 400. *in fin.* An corporis. *n.* 414. *in fin.* Aut in dubio declarare. *ib.* An dispensare in irregularitate ex defectu natalium. *n.* 354 *et n.* 426. Vide alia verba *Regularis*.

Menstruum. Tempore menstrui an liceat conjugi petere. *l.* 6. *n.* 925. An reddere teneatur. *n.* 952.

Mentalis. An peccatum mentale in Ecclesia sit sacrilegium? *l.* 3. *n.* 43. Simonia mentalis. *n.* 67. Restrictio mentalis. *n.* 152. Usura mentalis. *ex n.* 761.

Mercator æquivocans etc. *l.* 3. *n.* 164. De obligatione mercatorum. *l.* 4. *n.* 292. Vide alia *v. Monopolium*.

Mercatus prohibetur in Ecclesia. *l.* 3. *n.* 37. An liceat mercatus in die festo? *n.* 286.

Meretrix. An possint permitti meretrices? *l.* 3. *n.* 434. An liceat locare domum meretrici? *l.* 2. *n.* 70. An liceat aurigis vehere meretricem ad amasium? *n.* 75.

Meridies. Post meridiem an liceat celebrare, et quando. *l.* 6. *n.* 340 *et n.* 343 *et* 344.

Merx ultronea decrescit valore. *l.* 3. *n.* 802. An merx mox valore minuenda possit vendi pretio ordinario *n.* 824. *v. Sed de hoc*.

Metus. An metus excuset à transgressione præcepti. *l.* 1. *n.* 175. *et l.* 2. *n.* 51. Quid si accedat præceptum naturale obligans? *l.* 1. *n.* 175. *v.* 5. De juramento metu extorto. *l.* 3. *n.* 174. De voto emisso ex metu. *n.* 197. An ob metum mortis possit mulier permittere congressum? *l.* 3. *n.* 368 *et n.* 433. Quid si quis ob metum cooperatur damno? *n.* 571. *v. Secunda*. An metus irritet contractum ipso facto? *n.* 716. An metum passus possit rescindere contractum? *n.* 717. Quid si fuerit metus reverentialis? *ib.* Quid si metus fuerit levis? *n.* 718. An metum passus possit rem vindicare à tertio possessore. *n.* 719. An beneficiarius per metum ordinatus teneatur ad Officium? *l.* 4. *n.* 144. Per metum baptizatus. *l.* 6. *n.* 139. *v. Hinc*. An ob metum liceat celebrare sine vestibus. *n.* 289. Ob metum ordinatus an teneatur ad castitatem. *n.* 811. De metu ad extorquendum Matrimonium. *n.* 1045 *et seq.* Quid si metus sit levis. *n.* 1055. Quid si reverentialis. *n.* 1056. An metu incutiens possit à sponsalibus resilire. *n.* 1057. *ibid. et seq.* An uxor per metum cognita a consanguineo viri, privetur jure petendi. *n.* 1071. Quomodo revalidandum Matrimonium, si consensus fuerit metu extortus. *n.* 1109. An metus excuset à censuris. *l.* 7. *n.* 46. Absolutio censuræ metu extorta. *n.* 119. Parentes ex metu reverentia inducentes filias ad ingrediendum Monasteria. *l.* 7. *n.* 212. *v. Dubit.* 2.

Miles in dubio de justitia belli. *l.* 3. *n.* 408. Quotupliciter peccent milites in bello? *ex n.* 410. De testamento militum. *l.* 3. *n.* 929. An milites excusentur à jejunio. *n.* 1034. *v.* 3. Militum Matrimonium.

6. *n.* 1090. Milites an sint irregulares. *l.* 7. *n.* 456. *ad IV.* A quo absolvendi Milites. *l.* 6. *n.* 569.

Minister, et *Ministrare*. An liceat famulis, et cauponibus ministrare carnes in die vetito. *l.* 2. *n.* 80. An liceat ministrare Sacramentum cum opinione probabili. *l.* 1. *n.* 48. Vide alia, *v. Sacramentum*. Quis sit minister Confirmationis. *l.* 6. *n.* 170. Eucharistiæ. *ex n.* 230. Pœnitentiæ. *ex n.* 539. Extremæ Unctionis. *n.* 722. Ordinis. *ex n.* 761. Matrimonii. *ex n.* 897. Intentio requisita in Ministro. *l.* 6 *ex n.* 16. Status gratiæ. *n.* 31 *et* 32. Quid si urgeat necessitas, et si sit in mortali? *n.* 33. An sufficiat ei se esse contritum. *n.* 34. Quid si ministret Eucharistiam? *n.* 35. Ad quem spectet ministratio Eucharistiæ *ex n.* 230. Quid requiratur ad licitam ejus Ministrationem. *ex n.* 241. Diaconus ministrans in mortali. *n.* 38. Minister utens materia vel forma dubia. *n.* 42. *v.* 1. Corrumpens formam. *ibid. v.* 2. Ministrans indigne. *n.* 43. Si petas Sacramenta à Ministro excommunicato. *n.* 88. Si Sacramentum Pœnitentiæ. *n.* 560 *et l.* 7. *n.* 166 *et* 168. Si à ministro peccatore. *l.* 6. *n.* 89. Quando Minister teneatur dare Sacramenta. *n.* 58. Excommunicatio major privat facultate ministrandi Sacramenta. *l.* 7. *ex n.* 165. An excommunicatio minor. *n.* 149. Minister inserviens Missæ an necessarius. *l.* 6. *n.* 391. Quid si recedat vel malè pronunciet? *ibid.* An possit esse mulier. *n.* 392. Quid si Moniales respondent. *n.* 391. An Episcopus possit dispensare cum illegitimo ad ministrandum. *l.* 7. *n.* 431. Ministri, qui concurrunt ad probationem vel executionem in causa Mortis. *l.* 7. *n.* 465.

Minor. Mutuum datum minori. *l.* 3. *n.* 756. An minor possit se obligare? *n.* 918. *v.* 6. *Pupillus*. Minor excommunicatio quando incuratur, et quinam ejus effectus. *l.* 7. *n.* 147 *ad* 149. Quis possit ab ea absolvere. *n.* 71.

Miraculum an liceat à Deo petere. *l.* 3. *n.* 31.

Misericordia, vide *Elemosyna*, et *Correctio fraterna*.

Missa. Recitans Officium sub Missa. *l.* 3. *n.* 309. Inservientes Missæ si recedant ad ferendum vinum, hostiam, etc. *ib. v.* 5. An liceat audire duas Missas dimidias? *n.* 311. E quo loco possit audiri Missa? *n.* 312. An requiratur attentio interna? *n.* 313. Se confitens tempore Missæ. *l.* 3. *n.* 314. An satisfaciat tempore Missæ confabulans, se vestiens, aut calceans, deambulans, colligens eleemosynas, canens, etc. *n.* 317. Missa in Oratorio privato. *n.* 318. Quoad famulos, et extraneos audientes Missam in Oratorio privato. *n.* 319. An peregrini teneantur audire Missam, ubi est de præcepto? *l.* 3. *n.* 332. *v. An autem*. Vide alia in *Summ. l. Dub. III. IV et V.* Missa quid sit. *l.* 6. *n.* 304. Ejus essentia. *n.* 305. An requiratur utraque specie. *n.* 306. Pro quibus possit offerri. *n.* 308 *ad* 310. Effectus. *n.* 311. Missa an habeat valorem infinitum. *n.* 312. *v. Hic autem*.

Obligatio celebrandi Missam Sacerdotum, Parochorum, et Episcoporum. *n.* 313. De missa conventuali. *n.* 314 *et n.* 326. De stipendio Missæ. *ex n.* 316. Vide *Stipendium*. Quid Missa *Bifaciata*, et *Trifaciata*. *d. n.* 316. *v. Sed*. Quæ dilatio in celebratione Missarum. *n.* 317. *Qu. II. ib.* Obligatio beneficiati et Capellani applicandi Missas. *n.* 323 *et* 324. Obligatio Parochi. *d. n. v. Qu. II.* Sancita à Bened. XIV. *n.* 325. De loco et tempore celebrandi. *n.* 328. Quid si Episcopus dispenset. *n.* 329. An detur præscriptio Missarum. *ibid.* De Missarum reductione, etc. *n.* 331. Quid si capitare maneat otiosus, *n.* 324. *v. Hic autem*. An Capellanus possit quandoque applicare Missam pro suis, vel omittere. *num.* 332 Quid si ægrotet *n.* 333.

De applicatione Missæ. *ex n.* 334. Si Religiosus applicet contra voluntatem Prælati. *ib. v. Quær.* Applicatio habitualis. *num.* 335. *Qu. I.* Applicatio in confuso. *Qu. II. ibid. et seq.* Applicatio conditionata, vel pro primo offerente. *n.* 337. In die mortuorum. *n.* 338. De altari Privilegiato. *n.* 339. Tres Missæ injunctæ ab Episcopo in Ordinatione, possunt applicari pro aliis. *l.* 6. *n.* 829. An autem neo-presbyter possit accipere stipendium pro Missa, quam dicit cum Episcopo. *ibid. v. An autem.*

Quando liceat celebrare ? an ante auroram, vel post meridiem. *ex n.* 340 *ad* 346. Vide *Aurora,* et *Meridies.* De privilegio Regularium. *n.* 342. Parvitas materiæ in hoc. *n.* 346. An Episcopus ex causa dispenset. *n.* 344. An liceat celebrare ante Matutinum. *n.* 347. Quid si sit Missa Conventualis. *n.* 348. An in die Cœnæ Domini, et sabbati sancti. *n.* 350. An plures in die. *n.* 351. An propter obitum alicujus, vel concursum populi. *ibid.* An interrumpere Missam, vel de novo incipere. *n.* 352 *et* 353. Missa supplenda, si deficiat celebrans. *n.* 355.

An liceat dicere Missam extra Ecclesiam. *n.* 356. An in Oratoriis. *n.* 357 *ad* 359. Vide *Oratorium.* Quid liceat Episcopis circa Oratoria. *n.* 357 *ad* 359. *ibid.* Quid Regularibus. *n.* 360. De pollutione Ecclesiæ. *n.* 361 *ad* 367. Vide *Ecclesia.* De execratione Ecclesiæ, altaris, etc. *n.* 368 *ad* 371. vide *Ecclesia, Altare, Calix,* et *Vestis.*

Requisita ad Missam *ex n.* 372. Præcripta in Rubrica. *n.* 372. *ibid.* De altari. *n.* 373. *ibid. et seq.* De mappis. *n.* 374 *et* 375. De vestibus. *n.* 376. ad 378. De calice, et patena. *n.* 369 *ad* 381. Quibus liceat tangere vasa, etc. *n.* 382. De pyxide. *n.* 383 *ad* 385. De corporali. *n.* 386. *et* 387. De palla. *n.* 388. De purificatorio. *n.* 379. De Missali. *n.* 390. De Ministro. *n.* 391. Quid si tantùm unus audiens adest. *ibiò. v. Illud.* De cruce, et Crucifixo *n.* 293. De candelis. *n.* 394. De antipendio, bursa. etc. *n.* 395. De capitis nudatione. *n.* 396. De Rubricis. *n.* 399 *ad* 401. An decreta S. C. Rituum obligent. *n.* 401. Vide *Rubricæ.* De calceis, et crepidis. *n.* 402. De omissione partium Missæ. *n.* 403 *ad* 410. Si verba mutilentur. *n.* 407. Si adhibetur sola aqua in purificatione. *n.* 408 *ibid.* Si omittantur quæ cantantur à Choro. *n.* 410. *v. Dub.* 4. Si cum distractione. *ib. Dub.* 5. De additione. *n.* 411. De voce. *n.* 412 *ad* 416. De mutatione Missæ, et Missis votivis. *n.* 417 *ad* 423. Si dentur Missæ alicui Ecclesiæ præferendi Sacerdotes illius. *n.* 424. *v.* 4. *Missæ.* Quando Missa interrumpenda ob præsentiam excommunicati. *l.* 7. *n.* 177. Quo temporis spatio persolvenda Missa. *l.* 6. *n.* 400. Decreta circa Missarum celebrationem. *n.* 424. De expositione SS. Sacramenti. *ib. v. fert. in fin.* Eleemosyna pro Missa, vide *Stipendium.*

Missale an sit necessarium. *l.* 6. *n.* 390. An liceat uti Missali alieni ritûs, vel Regularium. *ibid. v. Sacerdos.* Quid de Capellanis Monialium. *ibid. v. Confessarii. ibid.* Missalis Rubricæ, vide *Rubricæ.*

Modus. Suadens modum parato ad damnificandum. *l.* 3. *n.* 563. Modus differt à conditione. *n.* 734. An sit obligatio implendi modum appositum in donatione. *ibidem.* Modus indebitus in actu conjugali. *l.* 6. *ex n.* 915. An conjugi petenti modo indebito possit alter, aut teneatur reddere. *n.* 947.

Mohatra contractus *l.* 3 *n.* 813 *v. Nota.*

Molitor, et *Molere.* An liceat molere in festis. *l.* 3. *n.* 277. An molitores excusentur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1041.

Mollities, vide *Pollutio.*

Monachius Vide *Religiosus.*

Monachi nomine qui veniant an, Eremitæ. *l.* 7. *n.* 271. Monachi medentes cum incisione vel adustione. *n.* 384 *ad* V. Monachi vel Clerici se intromittentes in causam sanguinis. *n.* 467.

Monasteria. Famuli Monasteriorum ubi debeant in paschate communicare. *l.* 6. *n.* 240. *v.* 10. An Monasteria Regularium sint loca exempta. *l.* 7. *n.* 24. vide *Monialis*, et *Clausura.*

Monasterium. Religiosus avertens testatorem à relinquendo legatum Ecclesiæ matrici, ut relinquat Monasterio. *l.* 3. *n.* 588.

Moneta. Famulus cambiens monetam. *l.* 3. *n.* 856. Moneta adulterina an possit expendi. *n.* 855. *ibid.* Vide alia. *v. Pecunia.*

Monialis. An vota Monialium possint irritari ab Abbatissa. *l.* 3. *n.* 233. Moniales quibus Prælatis teneantur obedire? *l.* 4. *n.* 51. An teneantur in visitatione revelare defectus aliorum. *n.* 57. De privilegiis Monialium. *l.* 4. *n.* 60. An moniales gaudeant privilegiis Religiosorum. *ib.* An possint absolvi ab Episcopo. *n.* 61. *ib.* An Moniales possint respondere celebranti. *l.* 6. *n.* 391. An possint eligere Confessarium, si negetur eis extraordinarius. *n.* 576. Ubi vide plura de Extraordinario. An Moniales possint recusare Confessarium deputatum ab Episcopo. *n.* 577. *v. Advertit idem.* An parochus possit eligi in Confessarium Monialium. *d. n.* 577. *v. Not.* 3. An Vicarius Generalis Episcopi, et Regulares. *ib.* Moniales an subjaceant reservationi factæ ab Episcopo. *n.* 602. An etiam exemptæ. *ibid. Qu. VI.* Quid si Episcopus casum reservet Clausuræ. *Qu. VII. et l.* 7. *n.* 241. De ingressu in Monasterium Monialium. *l.* 7. *n.* 21. De Monialibus violantibus Clausuram. *num.* 229. De collocutione cum Monialibus. *ex num.* 232. An vetetur solus accessus. *n.* 233. An detur in collocutione parvitas materiæ. *n.* 236. Quid circa Regulares. *n.* 232 *et n.* 236. Quid si quis loquatur per signa. *n.* 234. Quibus liceat loqui, an consanguineis *n.* 239. An quæstuantibus, et pauperibus. *ib. v.* 3. et an impuberibus. *n.* 240. *ib.* An peregrinis, etc. *n.* 242. Episcopis. *n.* 243. Interrogationes faciendæ Monialibus confitentibus. *in Praxi Confess. n.* 54 *ad n. V.* An mendicantes teneantur sub gravi confiteri et communicare singulis mensibus; *l.* 6. *n.* 313. *v. Dicunt tamen.*

Monitio, et *Monere.* An ad exigendum interesse pro damno emergente requiratur, ut moneatur mutuatarius? *l.* 3. *n.* 769. Confessarius prævidens monitionem de restitutione non profuturam. *n.* 682. *vers. Qu. II. et n.* 988. An Confessarius debeat monere pœnitentes. *l.* 6. *n.* 609. et in *Praxi. Conf. n.* 8. Quid si prævideat monitionem non profuturam *l.* 6. *n.* 610. et in *Praxi n.* 9. Si advertat Matrimonium nullum. *n.* 611. Et quid si sit contrahendum. *n.* 612. An semper facienda monitio de restitutione. *n.* 614. Quid si timeretur scandalum aliorum. *ibid. Inf. III.* Quid si damnum immineat bono communi. *n.* 615. *ib.* Si pœnitens interroget. *n.* 616. Si brevi speratur fructus. *ibid. v. Excipiendum.* Quid in dubio. *ibid. v. Utrum.* Semper monendus pœnitens de obligatione denunciandi Confessarium sollicitantem. *n.* 694. Monitio rei in censuris. *l.* 7. *n.* 52 *ad* 58.

Monitorium, vide. *l.* 4. *n.* 248. Monitorium sub excommunicatione. *l.* 7. *n.* 214 *ad* 217.

Monopolium quid sit, et quot modis fiat? *l.* 3. *n.* 814 *et* 815. De mercatoribus totam annonam ementibus. *n.* 816. *ib. et seq.* De conspirantibus, ut vendant pretio summo. *n.* 817. An, facto monopolio injusto, liceat aliis vendere eodem pretio? *ib. v. Sed hic.*

Monstra an baptizanda. *l.* 6. *n.* 125.

Monstruosus est irregularis. *l.* 7. *n.* 412.

Montes pietatis, vide *l.* 3. *n.* 765. *v. Circa autem.* Qui eos impugnant, excommunicantur. *l.* 7. *n.* 210 *ad n.* 5.

Mora in restitutione furti. *l.* 3. *n.* 683. In implendo voto. *n.* 221. *v. Quæritur.*

Morbus, vide *Infirmitas.* An liceat petere debitum à conjuge laborante morbo gallico. *l.* 6. *n.* 909. *v. Dub.* 1. Quid in febri, post balnea, post sectionem venæ. *n.* 910. An conjux teneatur reddere laboranti morbo contagioso. *n.* 950.

Moribundus. Quando detur moribundo Eucharistia sine ablutione. *l.* 6. *n.* 288. *v. Dicunt.* Quomodo absolvendus sensibus destitutus. *n.* 479. Si det signa pœnitentiæ. *n.* 480. Si significavit desiderium absolutionis. *n.* 481. *ibid. et seq.* An tunc absolvendus sub conditione. *ibid. v. Utrùm.* Quid si nullum dederit signum. *n.* 482. *ibid.* Si destituatur in actu peccati. *n.* 483. Quomodo moribundo imponendo pœnitentia. *n.* 507. Circa indulgentias pro moribundis. *num.* 534. An danda Eucharistia pueris et amentibus moribundis. *n.* 246. An peccatori publico, et capite damnato. *n.* 247. An moribundus teneatur ad contritionem. *n.* 437. *Dub.* 2. An laicus vel Clericus possit absolvere moribundum à censuris. *n.* 540. Quinam possint absolvere moribundos. *ex n.* 560. Quis censeatur esse in periculo mortis. *n.* 561. *v. Tale.* Quomodo se gerere debeat Confessarius cum moribundo. Vide in *Præx. Confess. n.* 105 *ad* 107.

Mors. An liceat se occidere ad vitandam mortem duriorem ? *l.* 3. *n.* 367. An post mortem donantis possit acceptari donatio ab hærede ? *n.* 729. Mater optans mortem filiæ difficulter nupturæ. *l.* 5. *n.* 22. Optans sibi mortem ad vitandam vitam duriorem. *ib.* vide *Periculum.*

Mortale peccatum. An præceptum sub censura obliget etiam sub mortali. *l.* 7. *n.* 33. An sit mortale recipere Sacramentum cum excommunicatione minori. *n.* 552. An ministrare. *ibid.* An dicere Matutinum post Missam. *l.* 6. *n.* 347 *et* 348.

Mortuorum Sacramenta quæ sint. *l.* 6. *n.* 6.

Motor damni tenetur ad totum damnum. *l.* 3. *n.* 579. *v. Si autem.*

Motus. Negativè se habens circa motus inordinatos. *l.* 5. *n.* 6. Quid si sint motus carnales ? *n.* 7. Remedia ad eos compescendos. *n.* 8. Quid si adsit causa non eis resistendi. *n.* 9. *ibid. et seq.*

Mulcta. Impediens mulctam applicari fisco, vel dominis. *l.* 3. *n.* 583. *et l.* 4. *n.* 237. Mulcta debetur post sententiam. *l.* 1. *n.* 148. Vide alia *v. Pœnæ.*

Mulier, vide *Fœmina.*

Munus à manu in simonia. *l.* 3. *n.* 56. Munus ab obsequio. *n.* 61. Munus à lingua. *num.* 63. *ibid. et seq.* Peccat puella accipiens munera ab amasio. *l.* 2. *n.* 76. Judex accipiens munera an peccet. *l.* 4. *n.* 211. Ad quid teneatur. *n.* 216. Munera Judici dantes. *n.* 212. Pœnæ Judicis ob munera injustè judicantis. *n.* 215. Munus Subdiaconi. *l.* 6. *n.* 747. *v. Ex dictis.* Aliorum Ordinatorum. *n.* 805. Munerum missio in sponsalibus. *n.* 843.

Musici an satisfaciant horis Canonicis. *l.* 4. *n.* 143. *v. Not.* 3. (*An autem devotè audientes Horas, dum musici cantant, satisfaciant ? Affirmant aliqui apud Pellizz. c.* 8. *n. num.* 42. *Sed omninò negandum cum Croix lib.* 4. *num.* 1299. *et Mazz. tom.* 1. *pag.* 302. *Id notatur hic, quia omissum erat in corpore.*)

Mutatio circumstantiæ in juramento. *l.* 3. *n.* 187. In votq. *num.* 225.

et 226 *et l.* 4. *n.* 50. Quid in voto castitatis, et solemni ? *l* 4. *n.* 50. *ib. et seq.* Mutatio in promissione. *l.* 3. *n.* 720. *v. Notandum.* Mutatio in Sacramentis quæ essentialis, et quæ accidentalis. *l.* 6. *n.* 11.

Mutilare. An liceat unquam se mutilare ? *l.* 3. *n.* 373. Mutilans verba in Officio. *l.* 4. *num.* 165. Recitans cum socio mutilante. *ib. v Hinc.*

Mutilatio verborum in Missa. *l.* 6. *n.* 407. Mutilatio membrorum quoad irregularitatem. *l.* 7. *n.* 378. *ad* 382. In ea an possint dispensare Episcopi. *n.* 381. An Regulares. *n.* 396. et *n.* 469. *in fine.*

Mutus quando teneatur ad restitutionem. *l.* 3. *n.* 573. Mutus, et surdus, et cæcus, an possint communicare. *l.* 6. *n.* 303. Mutus excusatur ab integritate materiali. *n.* 479. An debeat per scripturam aut signa confiteri. *ib. v. Quæritur.* Quomodo debeat Confessarius se gerere cum mutis, et surdis, vide in *Prax. Conf. n.* 100 *et seq.*

Mutuum, et *Mutuare.* An liceat petere mutuum ab usurario parato. *l.* 2. *n.* 47. *v. Probabiliter. n.* 49. *et n.* 57. An dare mutuum abusuro. *n.* 78 An dare mutuum ob beneficium. *l.* 3. *n.* 57. An dare mutuum pro re spirituali. *ibid.* Si quis rogatus ad mutuandum an possit negare, etc. *l.* 3 *n.* 163. An dives satisfaciat mutuando pauperi. *l.* 3. *n.* 520. *v. Qu.* 5. Pauper consummans rem mutuatam in extrema necessitate. *n.* 624. Quando restituendum sit mutuum. *n.* 755. De mutuo dato Ecclesiæ, universitati, vel minori. *n.* 756. De mutuo dato filiofam. *n.* 757. *ib.* An peccet Religiosus mutuans rem sibi ad usum concessam. *l.* 4. *n.* 27.

Mysteria credenda de necessitate medii. *l.* 2. *n.* 1 *et* 2.

N

Natalia. Irregularitas ex defectu natalium an tollatur per professionem religiosam. *l.* 7. *n.* 354.

Nativitate quomodo acquiratur dominium ? *l.* 3. *n.* 494.

Naufragium. In naufragio cedens tabulam amico. *l.* 3. *n.* 366. *v.* 1. *Miles. et l.* 4. *n.* 284.

Navigantes an excusentur ab audienda Missa ? *l.* 3. *n.* 325.

Nauta an possit vehere meretricem ? *l.* 2. *n.* 75. *v. An autem.*

Necessitas. De necessitate spirituali proximi. *l.* 2. *n.* 27. De necessitate corporali *n.* 31. De necessitate communi *n.* 32. Quomodo excuset necessitas ad laborandum in festis ? *l.* 3. *n.* 295. Ob qualem necessitatem liceat auferre alienum ? *l.* 3. *n.* 520. Fur consummans rem in extrema necessitate. *ibid. v. Qu. IV.* An cessante necessitate restituenda sit res ablata ? *ib. v. Qu. V. ibid.* An dives satisfaciat mutuando ? *ibid. et seq.* An dives non subveniens pauperi in extrema necessitate, teneatur ad restitutionem ? *ib. v. Qu. VI.* An debitor constitutus in necessitate teneatur ad restitutionem ? *l.* 3. *n.* 701. *et n.* 703. An liceat Clericis negotiari in necessitate ? *l.* 3. *n.* 837. In necessitate parentum non licet filiis ingredi Religionem. *l.* 4. *n.* 66. An teneantur egredi si sint professi ? *n.* 67. Prohibetur parentibus fieri religiosos in necessitate filiorum. *n.* 69. An liceat relinquere fratres in necessitate ? *n.* 70. *ibid.* Necessitas excusans Pastores à residentia. *l.* 4. *n.* 125. *v. II.* Necessitas excusans Canonicos à Choro. *n.* 130. *v. II.* Necessitas Eucharistiæ. *l.* 6. *n.* 192-193. *et n.* 196. In necessitate an liceat ministrare Sacramentum in mortali. *n.* 35. An uti opinione tenuiter probabili. *n.* 103. *v. III. et n.* 483. *circa fin.*

Necromantia quid sit ? *l.* 3. *n.* 6. *v. Divinatio.*

Negotiatio, et *Negotiari*. Quid sit negotiatio, et quomodo Clericis, et Religiosis prohibita? Vide *Summarium libri* 3. *Art. II*. De filio negotiante cum patre. *l.* 3. *n.* 544. *et n.* 910. Negotiantibus quæ interrogationes faciendæ. *Præx. Confess. n.* 59.

Neophytus non potest ordinari. *l.* 6. *n.* 784.

Nobilis vir quando dicatur esse in extrema necessitate? *l.* 3. *n.* 520. *v. Certum*. Nobilis vir quem pudet mendicare an possit accipere alienum? *ibid.*

Nocens, vide *Innocens*.

Nocturni in Officio an possint invicem separari? *l.* 4. *n.* 167.

Nomen imponendum in Baptismo. *l.* 6. *n.* 145. Nomine *Episcoporum* qui veniant. *l. n.* 79. Quid nomine *Divinorum Officiorum*. *n.* 177. Quid nomine *Membri*. *n.* 379. Qui nomine *Clerici*. *n.* 270. Nomine *Monachi;* an Eremitæ. *n.* 271. *ib.* Nomine *Proprii Sacerdotis* qui veniat. *l.* 6. *n.* 564—670. *Et l.* 7. *n.* 70. *v. Cæterum; ac n.* 92. Qui nomine *Parochi*. *l.* 6. *n.* 1081. Quid nomine *Peccati turpis*. *l.* 6. *n.* 554.

Nominatio ad beneficium, vide *Præsentatio*.

Notarius. Ad quid tenentur notarii? *l.* 4. *n.* 230 *et* 231. Notarii Neapol. post biennium nihil petere possunt. *l.* 3. *n.* 516.

Notorium crimen quando dicitur? *l.* 3. *n.* 975.

Notorius, vide *Occultus*.

Novitius. Abducens novitium à Religione. *l.* 3. *n.* 662. Testamentum novitiorum. *n.* 929. An abbatissa possit irritare vota novitiarum? *l.* 4. *n.* 55.

(*Nota hic obiter quamdam doctrinam sequentem, in corpore omissam : Religiosus injustè denegans suffragium novitio peccat, et tenetur ad restitutionem, ut dicunt Sporer tr.* 5. *in Dec. c.* 1. *n.* 139. *Lugo D.* 9. *n.* 54. *et Holzmann n.* 471. *cum aliis communissimè. Nisi adsit gravis causa reprobandi, nempe infirmitatis, malæ indolis, defectus talentorum, et similium, ita ut putetur futurus gravis Religioni.*)

Novitius an subjaceat reservationi Episcopi. *l.* 6. *n.* 583. *v. Hic*. Quid si commiserit reservata ante ingressum *ib.* An Regulares possint absolvere novitios à Papalibus. *l.* 7. *n.* 102. An à reservatis ab Episcopis. *n.* 103. *ibid.*

Nubere. De voto nubendi. *l.* 3. *n.* 209. *v. Votum*. Nubere cum peccatore, vel habente votum castitatis an liceat? *l.* 2. *n.* 60. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 55.) Et an reddere ei debitum? *n.* 61. Nubere an aliquando quis teneatur. *l.* 6. *n.* 75. An filii, si parentes præcipiant. *n.* 850.

Numerus peccatorum. *l.* 5. *ex n.* 35. Numerus peccatorum in confessione explicandus. *l.* 6. *n.* 466.

Nundinæ an liceant in festis? *l.* 3. *n.* 286.

Nuntius omittens facere donationem sibi mandatam. *l.* 3. *n.* 730. Nuntius accipiens mercedem à duobus. *n.* 862.

O

Obedientia, et *Obedire*. Obedientia debita à filiis. *l.* 3. *n.* 335. Debita à Religiosis. *l.* 4. *n.* 38. Si Prælatus jubeat, sed non *in virtute obedientiæ. ib.* An Religiosus teneatur obedire in iis, quæ sunt contra vel supra Regulam? *n.* 40. (Vide alia verbo *Regula*.) An Religiosus non obediens dupliciter peccet? *n.* 46. Utrùm teneatur obedire in

dubio an res sit licita? *n.* 47. Quid si sit probabile, quod non teneatur? *ib. v. Sed.* Moniales quibus prælatis teneantur obedire? *l.* 4. *n.* 51. De obedientia Monialium debita Episcopo? *n.* 56. Obedientia quando excuset Pastores à residentia? *l.* 4. *n.* 125. *v.* III. Obedientia promissa Episcopo à Presbytero ad quid obliget. *l.* 6. *n.* 828.

Objectum. An peccata distinguantur numero ex diversitate objectorum totalium? *l.* 5. *n.* 45. Objectum formale, et materiale fidei. *l.* 2. *n.* 4. Spei. *n.* 21. Charitatis. *n.* 24. *v. Objectum.*

Obligatio legis an pendeat ab acceptatione? *l.* 1. *n.* 136. Obligatio antidotalis an possit deduci in pactum? *l.* 3. *n.* 53. Obligatio Medicorum erga infirmos de Confessione, etc. *l.* 6. *n.* 664. *Et in Prax. Confess. n.* 57. Obligatio Sacerdotum se habilitandi ad audiendas Confessiones. *l.* 6. *n.* 625. *Et in Praxi. n.* 50 *et seq.* Oligatio denunciandi Confessarios sollicitantes. *l.* 6. *n.* 693. *Et in Prax. Confess. n.* 83. Item denunciandi Confessarios exquirentes nomen complicis. *l.* 6. *n.* 491.

Oblivio æquiparatur ignorantiæ invincibili. *l.* 1. *n.* 174. An tenearis restituere famam, si putes rem oblivione deletam? *l.* 3. *n.* 998.

Obreptio, et *Subreptio* in dispensatione. *l.* 1. *n.* 185. *v. Quæritur.*

Observantia festorum in abstinentia à labore. *l.* 3. *ex n.* 272. In audienda Missa. *ex n.* 308.

Observantia vana quæ, et quotuplex? *l.* 3. *n.* 14. An sit culpa gravis? *n.* 15. Quomodo cognoscitur? *n.* 16. *ib.* Exempla vanæ observantiæ. *n.* 17. De vocatis *Salvatoribus. n.* 18. De mira facientibus. *n.* 19. Quid in dubio præsumendum? *n.* 20. *ibid.* An liceant *Ensalmi? n.* 21. An detur *Fascinatio naturalis?* Et an vitanda oscicula, seu turpicula. *n.* 22. *ibid. et seq.*

Obsessus an possit communicare. *l.* 6. *n.* 303. Obsessus est irregularis *l.* 7. *n.* 397 *et* 399. Quis possit cum eo dispensare. *n.* 400. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum obsessis. *in Praxi Confess. n.* 110. Quomodo cum coeuntibus cum dæmone, etc. *n.* 113.

Obstetrix an debeat examinari à Parocho. *l.* 6. *n.* 117. *v. Quoad.* Quid dicendum de baptizatis ab obstetricibus. *n.* 136.

Occasio. An possit absolvi qui est in occasione peccandi, causà exercendæ artis. *l.* 3. *n.* 438. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 455.) An tollenda occasio cum gravi damno? *l.* 3. *n.* 441. An liceat se exponere periculo probabili peccandi? *l.* 2. *n.* 26. *v. Pariter. et l.* 5. *n.* 63. Occasio quotuplex. *l.* 6. *n.* 452. Quæ voluntaria, et quæ necessaria. *ibid. v. Distinguitur.* Qui dicantur esse in occasione proxima. *ib. v. Ex præmissis.* An juvenes et puellæ animo Matrimonii se invisentes. *ib. v. Dicit. Et in Prax. Confess. n.* 63. (Ubi inter cætera maximè notanda doctrina S. Caroli Borrom. *n.* 66. Nempe si occasio sit *in esse*, vel non.) An absolvendus qui est in occasione voluntaria, si habeat signa extraordinaria. *l.* 6. *n.* 452. *Ex his et n.* 464. Qui se exponit probabili periculo peccandi. *n.* 453. An possit absolvi saltem semel, vel iterum. *n.* 454. *Et in Praxi Confess. n.* 66. An qui est in occasione necessaria. *n.* 455 *et* 456. *Et in Praxi n.* 68 *et* 69. Quid si semper relabatur. *n.* 457. *Et in Praxi n.* 69. *in fin.* Doctrina S. Caroli. *n.* 458. Quare rigidiùs agendum cum occasionario, quàm cum recidivo. *n.* 463. *v. Ut autem, et n.* 464.

Occisio, et *Occidere.* An liceat occidere, vel mutilare seipsum? *l.* 3. *ex n.* 366. An liceat occidere malefactorem? *l.* 3. *ex n.* 376. An liceat occidere invasorem vitæ? *l.* 3. *n.* 380. An liceat reis, vel bannitis

occidere ministros justitiæ. *ibid. v.* 1. *Non licet.* An liceat occidere furem? *l.* 3. *n.* 383. An id liceat Clerico, aut Religioso. *l.* 3. *n.* 384. An liceat occidere invasorem honoris? *l.* 3. *n.* 381. An liceat occidere invasorem pudicitiæ? *l.* 3. *n.* 386. An invasorem famæ? *l.* 3. *n.* 388. An liceat per famulos armis sua defendere? *l.* 3. *n.* 385. An liceat prævenire aggressorem? *l.* 3. *n.* 387. An sit obligatio tuendi vitam innocentis, aut ejus honorem, vel pudicitiam? *l.* 3. *n.* 389-391. An etiam bona aliena? *n.* 392. An liceat unquam occidere innocentem? *ex n.* 393. An liceat reddere gladium occisuro? *l.* 2. *n.* 76. *Sed vide veram sententiam. l.* 3. *n.* 571. *v. Secus.* An liceat in festis occidere animalia? *l.* 3. *n.* 298. De occidente, ut alteri homicidium imputetur *l.* 3. *n.* 586. Ad quid tenetur occisor? *n.* 626. Quid si quis putans occidere Caium occidat Titium? *n.* 628. An valeat remissio patris occisi in damnum filiorum? *n.* 630. Quibus hæredibus facienda restitutio pro occiso? *n.* 631. *v.* 11. An iis qui ab occiso ex liberalitate accepturi fuissent? *n.* 632. Quid si occisor damnum istorum intenderit? *n.* 633. An creditoribus occisi facienda restitutio damni? *n.* 634. Quid si occisio imputetur alteri? *n.* 635. *ibid. et seq.* Quid si hoc occisor intendat? *n.* 636. Quid si invasus occidat excedens moderamen, etc. *n.* 637. An detrahendum pretium laboris occisi, etc.? *n.* 639. *Ibid.* An judicandum pro reo, si pro ipso stet opinio probabilis? *l.* 4. *n.* 210. *Qu. I et II.*

Occultus. Occultum crimen quando dicatur, et quando deductum ad forum. *l.* 6. *n.* 593. *v. Hic. et n.* 1111. *ac l.* 7. *n.* 76. *Not.* 2. Quid si crimen in uno loco sit occultum, et non in alio. *l.* 7. *n.* 78. An cum occulto defectu liceat nubere. *l.* 6. *n.* 864 *et* 865. Irregularitates et casus Papales occulti dispensantur etiam à S. Pœnitentiaria. *l.* 7. *n.* 470. An in occultis Papalibus irregularitatibus dispensent Episcopi. *l.* 7. *ex n.* 74.

Occupatio. Quomodo acquiratur dominium occupatione? *l* 3. *n.* 493. Occupatio quoad thesauros. *n.* 602. Quoad venationem, et piscationem. *n.* 604. Quoad res inventas. *n.* 603.

Oculus si cui desit, an sit irregularis. *l.* 7. *n.* 410.

Odium. An liceat abominatio? *l.* 2. *n.* 30. An sufficiat confiteri se malum voluisse proximo? *ib. v.* 1. *In Confessione. Ibid. et l.* 5. *n.* 50. *v. Qu.* 5. An liceat velle malum proximo ob aliquod bonum? *l.* 2. *n.* 30. *v. Sic licet.* (Vide *ib. Propos. damnatas*) *et l.* 5. *n.* 21. An liceat fugere inimicum. *l.* 2. *n.* 30. *v.* 3. *Privatus.* Impediens ex odio, sed sine fraude bonum alterius. *l.* 3. *n.* 584.

Officium. Vendens officia ecclesiastica. *l.* 3. *n.* 68. An ob venditionem officii ecclesiastici amovibilis, aut Vicariatus incurrantur pœnæ? *l.* 3. *n.* 112. An ad restitutionem in officiis requiratur culpa theologica? *n.* 555. Officia vetita Clericis. *l.* 4. *n.* 190. Obligatio recitandi officium defunctorum. *l.* 4. *n.* 161. *v. Qu. II.* An illud possit pridie recitari? *n.* 174. *v. Qu. II.* Permutans Officium divinum. *n.* 161. *v. Qu. III.* An possis te conformare in Officio brevi cum Clerico privilegiato? *ib. Qu. IV.* Errans in officio an teneatur repetere? *ib. Qu.* V. *ibid. et seq.* An teneatur repetere non percepta recitans Officium cum socio, vel in Choro. *l.* 4. *n.* 163. *v. Qu. II.* Recitans Officium in mortali. *n.* 178. Recitans in locis immundis. *n.* 179. An situs in Officio sit de præcepto? *ibid. v. Qu.* 4 *ibid. et seq.* Vide alia *v. Horæ Canonicæ.* Officium Confessarii quid sit, vide *Confessarius.* An liceat officium privatim dicere cum excommunicato vitando. *l.* 7. *n.* 173. Divinorum

Officiorum nomine quid veniat. *n.* 177. An excommunicatus teneatur recitare Officium. *n.* 178. Et an peccet dicendo *Dominus vobiscum;* aut privatim recitando cum alio. *ib.* Officia Ordinatorum. *l.* 6 *n.* 805.

Omen quid sit. *l.* 3. *n.* 6. *v. Per tacitam.*

Omissio gravis in audienda Missa. *l.* 3. *n.* 310. In Horis recitandis. *l.* 4. *n.* 146 *et* 147. Peccatum omissionis à quo tempore imputetur? *l.* 5. *n.* 10.

Omittere aliquid in Missa, quale peccatum. *l.* 6. *ex. n.* 403. *ad* 410. Si Parochus omittat dicere *Ego vos conjungo. n.* 899. *in fine.* Si omittatur ultima benedictio in Confirmatione. *n.* 188. *v. Notandum.*

Oniromantia, vide *l.* 3. *n.* 6. *v. Divinatio.*

Opera. Dans operam rei licitæ quando excusetur ab irregularitate. *l.* 7. *n.* 383. *ad n.* 385. Quid si rei illicitæ. *n.* 386 *et seq.*

Operarii qui excusentur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1041.

Opinio. Quæ sit opinio probabilis probabilior, et probabilissima? *l.* 1. *n.* 40. Dissertatio pro usu moderato opinionis probabilis. *l.* 1. *ex n.* 53. An liceat sequi opinionem probabilem, relicta probabiliore? *n.* 44. An liceat uti opinione probabili cum injuria alterius? *n.* 42. Quid si adsit probabilitas juris. *n.* 53. An liceat uti opinione probabili omissa tutiore? *n.* 43. An liceat uti opinione probabiliter probabili, *ex n.* 53. An aliquando sit obligatio sequendi probabilem, relicta probabiliore? I. Casus est quando Superior præcipit cum probabili. *n.* 31. Et vide etiam *l.* 4. *n.* 47. Casus II. Quando pœnitens vult sequi opinionem probabilem. *l.* 6. *n.* 604. Casus III. Quando pœnitens possidet rem bona fide cum probabili. *l.* 1. *n.* 35 *et* 36. Vide etiam *l.* 3. *n.* 669. Quid de Judice? Vide *v. Judex.* Quid de Medico? Vide *v. Medicus.* Quæ opinio sequenda circa fidem? *l.* 2. *n.* 10. An possit contrahi Matrimonium cum opinione probabili de ejus valore? *l.* 1. *n.* 50. *et l.* 6. *n.* 901 *et seqq.* An cum opinione probabili possit fieri compensatio? *l.* 3. *n.* 521. *v. Nota.* An liceat cum opinione probabili uti notitia Confessionis? *l.* 6. *n.* 633. An cum opinione probabili possit inferri bellum? *l.* 3. *n.* 404. An cum opinione probabili liceat conferre Sacramenta. *l.* 6. *n.* 57. An in necessitate liceat uti opinione tenuiter probabili. *n.* 103. 96. *et n.* 482. *circa fin.* An circa sigillum Confessionis liceat uti opinione probabili. *n.* 633. An liceat nubere cum opinione probabili, quod non adsit impedimentum *n.* 902. Quid si probabilitas sit facti. *ibid. Qu. III.* Quid si probabilitas sit tantùm pro impedimento. *n.* 905. Quid si Judex ferat censuram, si non restituas, sed tu probabiliter non tenearis. *l.* 7. *n.* 68. Quomodo gerere se debeat Confessarius circa delectum opinionum. *Prax. Confes. n.* 114 *et* 115. An Confessarius teneatur absolvere adhærentem opinioni probabili. *l.* 6. *n.* 604. Quid si putet falsam. *ib.* et vide *Prax. Confess. d. n.* 114 *et* 115.

Opus. Quæ sint opera servilia? *l.* 3. *n.* 272 *et* 274 *ac seq.* Opera servilia in festis quoad regna Neap. et Sicil. *n.* 332. *in fin. v. Hic refert.* Opera pietatis excusantis à jejunio. *l.* 3. *n.* 1048. Quid si sponte suscipiantur? *ib. v. Sed dubium. ibid.* Sacramenta causant gratiam *ex opere operato. l.* 6. *n.* 6 *v. Not. VI.* Augmentum gratiæ ex opere operantis? *ibid.*

Oraculum quid sit? *l.* 3. *n.* 6. *v. Divinatio.*

Oratio, et *Orare.* An sit de necessitate medii. *l.* 3. An peccet Sacerdos omittens Orationes, dum se induit. *l.* 6. *n.* 403. *et n.* 410. *Dub.* 3. Quid de Orationibus ante vel post Missam. *n.* 410. *Dub.* 2. In Oratione *A cunctis* nequit nominari Sanctus non canonizatus. *n.* 411. Oratio

vocalis quin audias teipsum. *n.* 414. De numere Orationum in Missa. *num.* 423. Oratio Indulgentiæ an debeat esse vocalis *n.* 536. *ad n. XXIV. in fine.* An excommunicato liceat orare privatim in Ecclesia. *l.* 7. *n.* 174.

Oratorium. Qui satisfaciant audiendo Missam in Oratorio privato. *l.* 3. *n.* 318. An habens Privilegium Oratorii, teneatur conducere Sacerdotem, si nequit adire Ecclesiam? *n.* 324. *v. Ecclè.* In quibus Oratoriis possit celebrari ex licentia Episcopi. *l.* 6. *n.* 357. An Oratorium debeat habere januam ad viam. *ib. v. Hoc.* Quid in domibus alicujus communitatis. *ibid. v. Neque II. ibid.* In palatiis Episcoporum. *ib. Neque III.* Quid in domo rusticana Episcopi extra Diœcesim. *ib.* De Oratoriis Episcoporum, et Cardinalium. *ib.* An Episcopi possint celebrare vel celebrari facere in domibus ubi reperiuntur extra propriam habitationem. *n.* 358. An aliquando dispensare, ut celebretur in domo privata. *n.* 359. De Privilegio privatorum. *ib. Not. I.* Quibus diebus vetetur celebrari in Oratorio privato. *ib. v. Ex quo.* Qui possint audire Missam in ipso. *ib. v. Dices* (Et vide *l.* 3. *n.* 319.) An ibi possit celebrari secunda Missa. *d. n.* 359. *v. Deducitur* 2. An ibi liceat ministrare Eucharistiam. *ib. v. Quæres.* Et an Pœnitentiam. *ib.* Circa Regulares *n.* 360. *ibid. et seq.* Oratoria non benedicta an violentur. *n.* 362. Altare formandum in Oratoriis *l.* 3. *n.* 318. *v. Nota* 1. *et n.* 424. *v.* 13. An vetentur Missæ in Oratoriis ante Parochialem. *ib. v.* 14.

Ordinandus, Ordinare, et *Ordinatio.* Quid sit Ordinatio. *l.* 6. *n.* 735. An Latinus validè ordinetur ritu Græco, et contra. *n.* 741. An materia sit tradenda ab Ordinante. *n.* 744. An ipse debeat celebrare. *ib. Not. II. ibid. et seq.* Ordinatio si fiat sine secunda impositione. *n.* 749. *v. Juxta.* An traditio instrumentorum sit essentialis. *n.* 750. Quid si tangatur hostia, et non patena. *n.* 751. *ibid. et seq.* Quid si calix cum vino, et hostia ibi immixta. *ib.* Si calix, et patena, sed non hostia. *n.* 752. Si solus calix. *n.* 753. *ibid.* Sacerdos carens aliis Ordinibus validè celebrat. *n.* 754. An illicitè. *ib.* Carens Ordine sacro, illud exercendo solemniter, fit irregularis. *ib.* In dubio an quis fuerit validè ordinatus. *n.* 757. Defectus Ordinationis supplendi. *n.* 758. *et seq.* A quo Episcopo facienda Ordinatio. *n.* 760. *et n.* 768.

Minister Ordinis quis sit? *n.* 761. An possit simplex Sacerdos. *n.* 762. *ib.* Subdiaconatus an fuerit semper sacer *ibid. v. Quæstio.* Ordinans in mortali. *n.* 767. Ordinandus habituatus in vitio turpi an possit absolvi, si velit assumere Ordinem sacrum. *ex n.* 63. *Et in Prax. n.* 78. Quinam valide ordinentur. *n.* 781. An infantes. *n.* 782. Quinam licitè. *n.* 783. *et* 784. *ibid. et seqq.* Protestatio Episcopi, quod non intendit ordinare indignos, *n.* 784. *v. Quæritur.* Si quis non habeat animum suscipiendi Ordines superiores. *n.* 785. *ib.* Si ordinatus in minoribus uxorem ducat. *ib. Dub.* 2. Si ordinetur animo effugiendi forum. *Dub.* 3. *ib.* An Ordinandus debeat esse confirmatus. *n.* 786. Tempus Ordinationum. *n.* 795. Vide *Interstitia.* Locus Ordinationis. *n.* 798. Si quis ordinetur in aliena Diœcesi. *ib. v. Adde.* Ætas Ordinationis. *l.* 6. *n.* 783. *v. XI. et n.* 799. Vide *Ætas.* Ordinandus an debeat suscipere Eucharistiam. *n.* 801. An habere probitatem *ib. in fin.* An vocationem divinam. *n.* 802. *ibid.* Habens domicilium in una Diœcesi, beneficium in alia, et in alia originem, potest ordinari à quovis illarum Episcopo. *n.* 771. Vide alia *v. Domicilium.* Ordinatio titulo beneficii. *n.* 774. An sufficiat titulus servitii, mensæ, vel Ecclesiæ vel Missarum. *ib.* An detrahenda onera Missarum. *ib.* An Episcopus beneficii possit dispensare

in Interstitia, *n.* 775. *ib.* An si ideo conferat beneficium. *n.* 776. Quid si habeat beneficia in pluribus Diœcesibus. *n.* 777. *ib.* Ordinatio Familiarium, vide *Familiaris.* Ordinatorum Officia. *n.* 805. Eorum cœlibatus, vide *Cœlibatus.* Conjugatus an possit ordinari. *n.* 812. Et tunc uxor an teneatur profiteri in Religione. *ib. v. Licitè ib. et seq.* Et an possit nubere post mortem viri. *Dub.* 2. De titulo Ordinationis. *ex n.* 813. Vide *Titulus.* Obligatio deferendi Habitum, et Tonsuram. *ex n.* 805. *v. Quatuor.* Sacerdotes vi obedientiæ datæ Episcopo ad quid teneantur. *n.* 828. Obligatio recitandi Preces, et Missas. *n.* 829. De statutis in Concordato nostri regni. *n.* 830. *ibid. et seq.*

Ordinatio simoniaca, et ejus pœnæ. *l.* 3. *n.* 109.

Ordo charitatis. *l.* 2. *ex n.* 25. Ordo restituentium. *l.* 3. *n.* 580. *v. Ordo.* Ordo restitutionis cui priùs faciendæ. *ex n.* 684. *ad* 695. Ordo recitandi officium. *l.* 4. *n.* 169. Causæ interrumpendi ordinem. *n.* 170. *ib. et seq.* Quid in Choro? *n.* 171. An possint Ordines denegari peccatori occulto publice petenti. *l.* 6. *n.* 52. Quid sit Ordo. *n.* 734 *et* 735. Et quotuplex. *ib. v. De fide.* An prima Tonsura sit Ordo. *n.* 734. An singuli Ordines sint Sacramenta. *n.* 736 *et* 737. An Episcopatus sit Ordo distinctus. *n.* 738.

Materia remota. *n.* 739. An sit instituta in specie à Christo, ac etiam forma. *n.* 740. *ib.* Materia proxima; et an requiratur contactus. *n.* 742. An debeat esse physicus. *n.* 743. An materia sit tradenda an ordinante. *n.* 744. Materia minorum Ordinum. *n.* 745. Subdiaconatus *n.* 746. *ibid.* An debeat esse consecrata. *n.* 747. Diaconatus. *n.* 748. Presbyteratus. *n.* 749. An sit sola impositio manuum. *ib. v. Tertia.* Quæ forma Præsbyteratûs. *ib. v. Juxta.* Episcopus à quot Episcopis debeat ordinari. *n.* 755. Episcopus an possit dare primam Tonsuram extra Diœcesim. *n.* 756. An Abbates possint conferre Ordines minores suis Monachis, vel afferentibus dimissorias. *n.* 763. An valide. *n.* 766. Quam pœnam incurrant. *ib.* An possint conferre novitio. *n.* 764. Regulares à quo Episcopo debeant Ordines suscipere. *n.* 768. A quo Novitii. *n.* 765. A quo alii. *n.* 769. Plura notanda ex Bulla *Speculatores. n.* 770. Quid si quis habeat licentiam suscipiendi Ordines extra tempora cum clausula, *à suo Ordinario tantùm. n.* 788. *Not.* 9.

Ordines gradatim suscipiendi. *n.* 793. Ordines minores an possint conferri die festivo. *n.* 794. *ibid. in fide.* An feria sexta, etc. *ib.* Suscipiens simul duos Ordines sacros. *n.* 796. Vel minores cum Subdiaconatu. *n.* 797. Vel in Sabbato unum sacrum, alterum in Dominica. *n.* 796. Exercitium Ordinis suscepti. *n.* 801.

Ordo Sacer solvit sponsalia. *n.* 871 *et* 872. Dirimit Matrimonium. *n.* 1058. An de jure divino. *n.* 1059. *ibid.* An Episcopus possit dispensare cum illegitimo ad ordines minores, et Beneficium simplex. *l.* 7. *n.* 428. An ad Canonicatum *n.* 429. *ibid* An cum Bigamo *n.* 451. An si bigamia sit similitudinaria. *n.* 452.

Ordo judicii requisitus ad ferendas censuras. *l.* 7. *ex n.* 51 *ad* 65.

Organarii an satisfaciant Officio divino? *l.* 4. *n.* 143. *v. Not.* 3.

Ornatus mulierum superfluus. *l.* 2. *n.* 54 *et* 55.

Oscilla contra fascinationem. *l.* 3. *n.* 22.

Oscula an aliquando sint licita? *l.* 3. *n.* 417. Et quando excusentur à mortali. *n.* 418. Vide alia *v. Tactus.*

Otium vitandum an excuset ad laborandum in festis? *l.* 3. *n.* 302.

Ova non permittuntur in cœnula. *l.* 3. *n.* 1027. Vide alia *v. Lacticinia.*

P

Pactum *pœnæ conventionalis. l.* 3. *n.* 766. *v. Licitum.* Pactum *Legis commissoriæ. n.* 775. Pactum in mutuo, ut reddatur debitum non ex justitia. *n.* 777. Pactum ut desistatur ab injuria. *ib.* Ut injuria condonetur. *n.* 778. Ut conferatur officium. *n.* 779. Ut præstetur debitum ex gratitudine. *n.* 780. Pactum remutandi. *l.* 3. *n.* 781. Ut res in eadem specie reddatur. *n.* 782. Pactum retrovendendi. *l.* 3. *n.* 812. Pactum reemendi. *n.* 813. Pactum assecurationis in censu. *n.* 842. Pactum in societate, ut damnum sortis sit commune. *l.* 3. *n.* 907. *v. Qu. IV.* Pactum de hæreditate viventis. *n.* 934.

Paganus. An liceat vendere filios parentibus Paganis. *l.* 6. *n.* 133.

Palla an debeat esse ex lino. *l.* 6. *n.* 388. Quid si omittatur. An benedicenda. *ib.* An liceat uti duabus pallis, una pro calice, alia pro hostiis. *ibid. v. Dicit.*

Palpo quando teneatur ad restitutionem ? *l.* 3. *n.* 567.

Panis an liceat confici in festis ? *l.* 3. *n.* 299. An panis coctus permittatur in cœnula ? *n.* 1029. {Qualis panis est materia Eucharistiæ. *l.* 6. *ex n.* 198.

Papa. De infallibilitate Papæ. *l.* 1. *ex n.* 110. De superioritate ejus supra Concilia. *ex n.* 121. An Papa queat dispensare in votis solemnibus ? *l.* 3. *n.* 256. *v. Quær.* An commutare ultimas voluntates. *n.* 931. An Papa peccet graviter si dispenset in jejunio sine causa ? *l.* 3. *n.* 1032. *v.* 1. An possit dispensare ad consecrandam unam tantùm speciem. *l.* 6. *n.* 196. *Dub.* 2. An possit dispensare in iis quæ sunt de jure divino. *ib. et n.* 1119. An in novo consensu, si Matrimonium sit revalidandum. *n.* 897. *v. Prop.* 1. *in fine.* An in Matrimonio rato. *n.* 959. An in voto solemni ad ineundum Matrimonium. *n.* 1026. In quibus impedimentis possit dispensare. *n.* 1118. An in illis quæ sunt de jure divino. *n.* 1119. An quæ sunt de jure naturæ. *n.* 1120.

Papales casus, vide *Casus* et *Censura.*

Paralysi laborans an sit irregularis. *l.* 7. *n.* 409.

Paramenta, vide *Vestis.*

Peratus ad peccandum an liceat induci ? *l.* 2. *n.* 47. Suadens modum parato ad damnificandum. *l.* 3. *n.* 563. Quid si ei suadeas minus damnum ? *n.* 565.

Parens, vide *Pater.*

Parlamenta vetantur in Ecclesia. *l.* 3. *n.* 37.

Parochia. In qua Parochia facienda Communio Paschalis. *l.* 6. *n.* 300. In qua denunciationes Matrimonii. *n.* 991. *Dub.* 2. In qua Matrimonium. *n.* 1086 *et* 1087.

Parochus, et *Parochia.* Obligatio Parochorum. *l.* 3. *ex n.* 357. Parochus quoad residentiam. *ibid. et l.* 4. *ex n.* 123. (Vide alia *v. Residentia*) Parochus tenetur celebrare pro populo. *l.* 3. *n.* 359. Tenetur concionari et instruere. *n.* 269 *et* 270. Tenetur corrigere. *n.* 360. Inquirere mores subditorum. *ib. v. Dub. II.* Non deserere oves. *ib. Dub. III.* An Parochus possit dispensare ad laborandum in festis ? *l.* 3. *n.* 288. An in jejuniis ? *n.* 1032. *v.* 3. An Religiosus assumptus ad Parochiam teneatur ad vota, et regulas ? *l.* 4. *num.* 4. An Parochi possint fieri Religiosi contradicente Episcopo ? *n.* 74. Episcopus eligens minùs dignum ad Parochiam. *n.* 92. Parochus tenetur per se exercere munera principaliora. *l.* 4 *n.* 127. *Dub.* 3. *v. Hinc.* An Parochi

docentes excusentur à residentia. *l.* 4. *n.* 132. *v. An autem.* An studentes? *ib. v. Idem.* A quo Parocho recipienda sint Sacramenta? *l.* 6. *n.* 115. *v. Sed hic.* Parochus assistens Matrimonio in mortali. *l.* 6. *n.* 40. An possit assistere, si contrahentes sint publici peccatores? *n.* 54. Tenetur inquirere impedimenta. *ib. v. Certum.* Quando teneatur ministrare Sacramenta. *n.* 58. Tenetur examinare obstetrices. *n.* 117. *v. Quoad.* Quid monere tenetur post collatum Baptismum? *n.* 160. Peccet graviter, si baptizet omisso patrino. *n.* 159. Tempore pestis an teneatur ministrare Eucharistiam. *n.* 233. An pœnitentiam. *ib.* An residere. *ib. v Deinde.* Quoties teneatur celebrare in anno. *n.* 313. *v. Parochus.* Quoties pro populo. *n.* 324. *v. Qu. II.* Quid si non habeat congruam. *n.* 325. An quotidie? *ib. v. Et quamvis. ibid.* Quid si in festo offeratur eleemosyna? *ib. v. Item.*

Parochus ex licentia Parochi loci an possit audire Confessiones? *n.* 544. *v. Hic.* An sibi eligere Confessarium? *n.* 565. *v. An autem* Nomine *proprii Sacerdotis* qui veniat. *l.* 6. *n.* 564. *et l.* 7. *n.* 70. *ac n.* 92. An invito Parocho possint subditi apud alios confiteri. *n.* 564. *v. Ex concessione.* An Parochus possit id prohibere? *ib. et n.* 574. In Paschate, ne confiteantur Regularibus. *ib.* An Parochus possit eligi in Confessarium Monialium? *n.* 577. *v. Not.* 3. Quid agere debeat Parochus, si reperiat sponsum ligatum impedimento, et omnia sint parata? *n.* 613. Quando teneatur audire Confessionem subditi? *n.* 623. *v. Resp.* An teneatur ministrare Extremam Unctionem? *n.* 729. Et an possit domi retinere sacrum Oleum. *n.* 730. Parochus an possit examinari à novo Episcopo? *n.* 792. *v. Adv.* 2. An Parochus possit fieri Religiosus, contradicente Episcopo? *n.* 828.

Parochus an possit omittere denunciationes, si sciat non adesse impedimentum? *l.* 6. *n.* 990. Quid agere debeat cognito impedimento? *n.* 1000. Quid si solus noverit. *n.* 1002. An possit aliquando dispensare in dictis denuntiationibus, aut saltem declarare? *l.* 6. *n.* 1007. *Dub.* 2. Si Parochus alicubi haberi nequeat, an possit contrahi Matrimonium. *n.* 1079. An peregrini validè nubant sine Parocho. *n.* 1080. Quis veniat nomine *Parochi*? *n.* 1081. An Parochus excommunicatus, vel irregularis? *n.* 1082. Excommunicatus assistendo an peccet graviter? *n.* 1083. An saltem hic possit dare alteri licentiam assistendi? *n.* 1084. An sufficiat licentia præsumpta Parochi? *n.* 1088. An possit assistere Parochus alterutrius sponsi? *n.* 1087. An validè nubant sponsi coram Parocho nolente? *n.* 1092. An licitè? *n.* 1093. Quomodo peccet Parochus non interrogans de consensu, vel omittens dicere, *Ego vos conjungo*? *n.* 1094. An Parochi assistentia requiratur pro reconvalidando Matrimonio nullo? *n.* 1110. Parochi negligentes, de quibus interrogandi à Confessario. Vide *Prax. Confess. n.* 52.

Pars. Partes Missæ si omittantur. *l.* 6. *n.* 403.

Participans quando teneatur ad restitutionem? *l.* 3. *n.* 571.

Partus. Ratione partûs an excusentur mulieres à præcepto Missæ? *l.* 3. *n.* 330. Partûs tempore an liceat debitum petere? *l.* 6. *n.* 926. An reddere. 951. An uxor teneatur reddere, si in partu experta sit periculum mortis, vel si solita sit filios parere mortuos? *n.* 953.

Parvitas materiæ, vide *v. Materiæ Parvitas.* Parvitas materiæ in dicenda Missa ante auroram, vel post meridiem. *lib.* 6. *n.* 346. Parvitas in collocutione cum monialibus? *l.* 7. *n.* 236.

Paschalis Communio. Vide *Communio.*

Pastilli an possint confici in festis? *l.* 3. *n.* 298.

Pastor, vide *v. Episcopus*, et *Parochus*.

Pater et *Parens*. Parentes per vota lædentes legitimam filiorum. *l* 3 *n*. 215. Parentes quæ vota filiorum possint irritare. *n*. 229. *v. Clariùs*. Obligatio parentum erga filios. *n*. 336. Sanctio Neapolitana circa alimenta filiorum. *n*. 338. Quando parentes possint filios exhæredare? *l*. 3. *n*. 341. *et n*. 948 *ac* 949. An valeat remissio patris occisi in præjudicium filiorum ? *n*. 630. Donatio inter patrem et filium. *l*. 3. *n*. 724. Quid debeat pater filio spurio ? *n*. 951. Quid si relinquat bona alteri, ut reddat spurio ? *n*. 952. In qua necessitate parentum vetetur filiis fieri Religiosos ? *l*. 4. *n*. 66. Et an filii teneantur egredi ad subveniendum parentibus ? *n*. 67. An possint ingredi Religionem, parentibus invitis, vel insciis ? *n*. 68. Parentes nequeunt ingredi Religionem relinquendo filios in necessitate. *n*. 69. Parentes avertentes filios à Religione. *n* 77. Pater faciens baptizare filium à Prædicante. *l*. 6. *n*. 117. *Dub*. 5. Parentes baptizantes vel suscipientes filios an contrahant impedimentum. *n*. 150. Parens an teneatur assignare patrimonium filio ? *n*. 819. Parentes ineuntes sponsalia pro filiis tacentibus. *n*. 838. Quid si pro absentibus ? *n*. 839. *v. Dubit*. 2. An sponsalia solvantur per dissensum parentum? *n*. 877. Parentes cogentes filias ad ingrediendum Monasterium vel impedientes ab ingressu. *l*. 7. *n*. 212. Pater percutiens filium Clericum. *n*. 275. *v. V. in fin*.

Patria. An absentes à patria teneantur ad ejus leges ? *l*. 1. *n*. 157. An ad jejunium præceptum in patria ? *l*. 1. *n*. 156. *et l*. 3. *n*. 1050.

Patrimonium Clerici an conferendum inter fratres? *l*. 3. *n*. 956. Patrimonium quoad Ordinem. *l*. 6. *ex n*. 817. An pater teneatur patrimonium assignare ? *n*. 819.

Patrinus quid sit in Baptismo, et ejus officium ? *l*. 6. *ex n*. 146. In confirmatione. *n*. 185. An possint esse plures patrini, et non confirmati *ib. v. I*. Et an non confirmatus contrahat cognationem ? *n*. 186. *Dub*. 2. An Religiosi possint esse patrini ? *n*. 187. Parentes suscipientes, sive baptizantes filios. *l*. 6. *n*. 150.

Patronus, vide *Præsentatio*.

Pauper, et *Paupertas*. Pauperes in necessitate communi. *l*. 2. *n*. 32. Pauper negans se habere cum æquivocatione. *l*. 3. *n*. 158. Laborare ad subveniendum pauperibus. *n*. 293. Pauperes reficientes vestes in festis. *n*. 297. Qui veniant nomine pauperum in fructibus Beneficii distribuendis. *l*. 3. *n*. 491. *v. Qu. II*. An tunc præferendi pauperes loci ? *ibid. Qu. III*. Pauper extremè indigens si accipiat antequam petat. *lib*. 3. *n*. 520. *v. Qu. II*. Quid si accipiat rem magni valoris ? *Qu. III. ib*. An furta incerta minuta possint distribui pauperibus ? *l*. 3. *n*. 595. De eo qui se fingit pauperem. *n*. 622. Pauper consummans rem in extrema necessitate. *n*. 623. Quid si consummet rem mutuatam ? *n*. 624. Pauper locans jus mendicandi. *l*. 3. *n*. 861. Quomodo distribuendum legatum relictum pauperibus. *l*. 3. *n*. 930. *Dub*. 10. Pauperes quando excusentur ab abstinentia carnium. *l*. 3. *n*. 1008. Quando à jejunio. *n*. 1033. Solis pauperibus restitui debent fructus à Beneficiariis non residentibus. *l*. 4. *n*. 128. Advocatus quos pauperes teneatur patrocinari. *n*. 221. Vide alia *v. Necessitas*. Ex voto paupertatis ad quid obligentur Religiosi ? *l*. 4. *n*. 14. Quæ non repugnent voto paupertatis ? *n*. 16. An votum paupertatis possit abrogari per consuetudinem ? *n*. 35. Vide alia *ex n*. 14. Pauperes sive quæstuantes an possint loqui cum Monialibus ? *l*. 7. *n*. 239. *in fin*. De titulo paupertatis quoad Ordines. *l*. 6. *n*. 814. An pauperes et Religiosi teneantur ad eleemosynam in Jubilæo ? *n*. 538. *Dubit. hic*. 1.

Peccator publicè petens Sacramenta. *lib.* 6. *num.* 44 *et num.* 45. Si ejus peccatum sit notum pluribus ex præsentibus. *n.* 45. Si crimen sit publicum in alio loco. *n.* 46. An publico peccatori jam confesso possit dari Eucharistia? *n.* 47. Si crimen, vel pœnitentia fuerit dubia. *n.* 48. An ob metum mortis possit dari Sacramentum peccatori? *n.* 49. Peccator occultus si occultè petat. *n.* 44. Si publicè. *n.* 50. *ad* 51. Peccatorum reliquiæ quomodo tollantur. *n.* 70. Si conjux trahat alterum in peccatum? *n.* 973. Ob quale peccatum incurrantur censuræ? *l.* 7. *ex n.* 29. An ob veniale levis suspensio, vel interdictum? *n.* 30. *et n.* 321. Ob peccatum merè præteritum an censura incurratur? *n.* 49 *et n.* 54. An ob crimen futurum possit Episcopus ferre censuram? *d. n.* 49.

Peccatum quid sit, et quæ conditiones ad illud requirantur? *l.* 5. *ex n.* 1 *et n.* 53. De peccato *Philosophico. n.* 11. *v. Hic tamen.* Quale sit mortale, et quale veniale. *n.* 51. Mortale per se et per accidens. *n.* 52. Monitum pro iis qui facilè damnant de mortali. *ib.* Quomodo mortale fiat veniale. *n.* 54. Quomodo veniale fiat mortale? *ex n.* 59. Quomodo distinguantur specie? *l.* 5. *ex n.* 30. Quomodo distinguantur numero? *n.* 35. *et n.* 45. An sit duplex peccatum, peccare in die festo? *l.* 3. *n.* 273. An sit mortale recitare Officium in mortali? *lib.* 4. *n.* 178.

Pectus. Quomodo peccent fœminæ pectus ostendentes. *l.* 2. *n.* 55. *v. Quæritur.* An sit mortale aspicere pectus fœminæ. *l.* 3. *n.* 423.

Peculium. Quotuplex est peculium filiorum-familias? *I. Castrense. l.* 3. *n.* 488. *II. Quasi Castrense. III. Profectitium. ib.* An sit profectitium peculium lucratum à filio ex bonis paternis? *ibid.* An filius possit exigere stipendium pro labore in beneficium patris. *ib. Dub.* 2. *ibid. IV Adventitium, ibid.* Quando filius acquirat usumfructum peculii adventitii? An religiosi possint habere peculium? *l.* 4. *n.* 15.

Pecunia. Asserens æquivocè se accepisse pecuniam. *l.* 3. *n.* 167. Ad quid teneatur dans pecuniam usurario. *n.* 785. Deponens pecuniam apud usurarium. *n.* 786. Cujus sit res empta pecunia aliena. *n.* 799. Expendens pecuniam adulterinam. *n.* 855. Famulus commutans pecuniam domini. *n.* 856. *ibid.* Pecuniæ subministratio ad eleemosynas est justa causa ad dispensandum. *l.* 6. *n.* 1130. *in fin.*

Pensio, et *Pensionarius.* Quid et quotuplex sit pensio. *l.* 4. *n.* 137 A quo, et quanta pensio possit designari. *l.* 3. *n.* 73. *et l.* 4. *n.* 138. An pensionarius possit de pensione liberè disponere. *l.* 3. *n.* 491. *Qu. VI. et l.* 4. *n.* 139. Pensio simoniaca. *l.* 3. *n.* 58. *et n.* 73. *et seq.* An incurrat pœnas vendens pensionem. *l.* 3. *n.* 112. An pensionarius teneatur dare superflua in usus pios? *l.* 3. *n.* 491. *Qu. VI.*

Penula S. Pauli quid erat. *l.* 6. *n.* 376. *v. Censuit.*

Perceptio. Quomodo acquiratur dominium perceptione fructuum? *l.* 3. *n.* 502.

Percussio, *percussor*, et *percutere.* De excommunicatione ob percussionem Clerici, vide *l.* 7. *ex n.* 274. An ad eam requiratur culpa gravis, et graviter externa? *n.* 273. Quid intelligatur per *manuum injectionem. n.* 272 *et seq.* An incurrat dans Clerico venenum? *n.* 280. *Dub.* 2. Si Clericus consentiat percussioni? *n.* 274. *ad V.* Si percutiat seipsum. *ad n. VI.* Percutiens jocosè aut casu. *num.* 275. *ad num. II. ibid.* Clerici invicem se percutientes. *ib.* Percutiens ob defensionem. *ib.* Ob ignorantiam, vel iram subitaneam. *ib. ad IV.* Quid si igno-

rantia sit crassa? *ib. Dub.* 2. Percutiens unum Clericum pro alio. *Dub.* 3. Magister aut pater percutiens. *ad V.* Si Clericus sollicitet consanguineam? *ad VI.* Quæ percussio dicatur *levis*, quæ *gravis* et quæ *enormis*? *n.* 277 *et* 278. In dubio judicatur gravis. *n.* 280. An ab ea absolvant Episcopi? *n.* 276. *et n.* 279. An Regulares? *ib. et n.* 107.

Peregrinus. An peregrinus teneatur ad leges loci ubi est? *l.* 1. *n.* 156. An ad leges patriæ? *n.* 157. An peregrinus possit dispensari ab Episcopo loci in legibus et votis? *n.* 158. *et l.* 3. *n.* 332. An peregrini et vagi teneantur præceptis locorum ubi morantur? *l.* 1. *n.* 159 *et* 160. *et l.* 3. *n.* 332. *in fine.* An teneantur præceptis juris communis, si ibi non sint usu recepta? *n.* 161. Quando peregrinantes ad loca sacra excusentur à jejunio? *lib.* 3. *n.* 1049. *v.* 2. *Excusantur.* An teneantur ad jejunia loci ubi sunt? *l.* 1. *n.* 153. *v. Pro majori.* Peregrinus et casu natus à quo baptizandus. *l.* 6. *n.* 115. Ubi debeat recipere Communionem Paschalem. *n.* 240. *ex v.* 9. A quo possit absolvi? *n.* 569. Quid si habeat reservatum in utraque Diœcesi. *l.* 6. *n.* 587. Quid si peccatum est reservatum tantùm in illa diœcesi? *n.* 588. Quid si tantùm in patria? *n.* 589. Quid si piscedat in fraudem? *ib. v. Quomodo.* Quid si habeat censuram in patria reservatam? *n.* 590. Peccans in aliena Diœcesi incurrit reservationem peccati, non autem excommunicationis annexæ. *n.* 591. An Episcopus possit absolvere peregrinos à Papalibus, et dispensare? etc. *n.* 593. An peregrini validè nuptias ineant sine Parocho? *n.* 1080. Quomodo contrahere debeant? *n.* 1091. An ligentur censuris loci. *l.* 7. *n.* 17. An si loquantur cum Monialibus. *n.* 242.

Perfectio. Religiosi teneantur tendere ad perfectionem. *l.* 4. *n.* 9. Quando peccent graviter contra hanc obligationem? *n.* 10. Quid si quis vult servare sola præcepta gravia? *n.* 11.

Periculum. De titulo periculi in mutuo. *l.* 3. *n.* 765. In venditione. *n.* 810. *v. Ratione.* Periculum peccandi ob charitatem. *l.* 2. *n.* 26. *in fin. et l.* 5. *n.* 63. An in periculo mortis liceat ministrare Sacramentum in mortali? *l.* 6. *n.* 33. An baptizare cum materia dubia. *n.* 103. *in fin. v. III.* An in utero matris. *n.* 107. An in capite tantùm, egresso ex utero. *ib v. Hic autem.* An in capillis, aut vestibus. *ib. Qu. III.* An in scapulis, vel pectore. *Qu. IV.* In periculo mortis sunt baptizandi filii infidelium. *n.* 129. Baptismus sub conditione. *n.* 134. Parentes tunc baptizantes num contrahant impedimentum petendi? *n.* 150. An ad dandum Viaticum liceat celebrare in una specie? *n.* 156. Vide alia *v. Viaticum.* Num ob metum mortis liceat celebrare sine vestibus? *n.* 289. *n.* 377. *Dub.* 2. An communicare sine Confessione? *n.* 260. Quid si, allato viatico, Confessio infirmi nequeat brevi expleri? *ibid. ad n.* 2. *in fine.* In periculo scandali an liceat communicare ante Confessionem? *n.* 260. *ad* 2. *n.* 263. Quando censeatur adesse Periculum mortis? vide *Moribundus.* Si quis est in probabili periculo peccandi. *n.* 453. Aliud est periculum formale, aliud materiale. *n.* 452. *v. Periculum autem.* An in periculo mortis omnes Sacerdotes possint absolvere. *l.* 6. *n.* 561. Quodnam censeatur esse periculum mortis? *ib.* An Hæretici, et vitandi. *n.* 560. *v. Qu.* 1. An præsente approbato? *n.* 562. An quivis Confessarius, si adsit habens facultatem in reservata? *n.* 563. *Dub. I.* An à Papalibus, præsente Episcopo? *ib. Dub. II. ibid.* An si possit peti facultas per litteras? *Dub. III.*

Permutatio, et *permutare.* Permutare Beneficia. *l.* 3. *n.* 73. *ad* 76. *et l.* 4. *n.* 136. Permutare Officium. *l.* 4. *n.* 161. *Qu. III.* Quid si te conformes cum privilegiato? *ib. Qu. IV.*

Perplexus quid debeat agere? *l.* 1. *n.* 10.

Perseverantiæ, votum, aut juramentum in Congregationibus nequit dispensari ab Episcopis *l.* 3. *n.* 255. *v. Notandum.* 3.

Personatus quid sit *l.* 4. *n.* 116.

Perucca, sive cæsaries ficta in celebratione Missæ. *l.* 6. *n.* 398.

Pes. Pedibus nudis non licet celebrare. *l.* 6. *n.* 402. Oportet saltem uti crepidis. *ibid.* An liceat celebrare pede ligneo? *l.* 7. *n.* 407.

Pestis tempore ad quid teneantur Sacerdotes? *l.* 2. *n.* 27. *v. An autem.* Ad quid Parochi? *l.* 3. *n.* 358. De testamento tempore pestis. *n.* 926. Pestis tempore an parochus teneatur ministrare Eucharistiam, Pœnitentiam etc. *l.* 6. *n.* 233. An residere. *ib. v. Deinde.* An Episcopus teneatur tunc residere? *ib. v. Tandem.* An liceat tunc dare Eucharistiam medio instrumento? *n.* 244. *v.* 6.

Petens juramentum à pejeraturo. *l.* 2. *n.* 77. *l.* 3. *n.* 150. Petens mutuum ab usurario. *l.* 2. *n.* 47. *v. Si autem. et n.* 77. *v.* 4. Petens Sacramentum à peccatore, vel ab Excommunicato. *l.* 2. *n.* 47 *v. Si. n.* 79.

Petere. An vir aliquando teneatur petere debitum? *l.* 6. *n.* 928. An aliquando uxor? *n.* 929. An conjux ligatus voto, etc. possit aliquando petere? *n.* 930. An petere liceat ab excommunicato? *n.* 931. An sit reddendum debitum conjugi illicitè petenti? *n.* 943. *ad* 947. Si petat modo innaturali. *n.* 952. *v.* 3. An censuris legati debeant petere absolutionem? *l.* 7. *n.* 130.

Pharmacopola ad quid teneatur? *l.* 4. *n.* 291. *v.* 2. Nihil potest petere à principali post duos annos, et ab hærede post duos menses. *l.* 3. *n.* 516. Pharmacopolis quæ interrogationes faciendæ. *in Prax. Confess. n.* 58.

Phisiognomia quid sit? *l.* 3. *n.* 9. *v.* 8.

Phrœnetico an danda sit extrema Unctio? *l.* 6. *n.* 732.

Pictura. Aspicere picturas turpes. *l.* 3. *n.* 424. An picturæ sint propriæ Religiosis? *l.* 4. *n.* 14. *v. Quæritur hic.*

Pietas quando excuset ad laborandum? *l.* 3. *n.* 291. Quando à jejuniis? *n.* 1048. Quid si quis sponte suscipiat opera pietatis? *ib. v. Sed dubium. ibid.*

Pignus. Fructus pignoris debent restitui. *l.* 3. *n.* 776. Quid si pignus datum sit pro dote? *ib. v. Excipitur.* De contractu pignoris. *n.* 913. Utens pignore. *n.* 914. Quæ liceant pignorari? *n.* 915.

Pileolo an liceat uti in Missa? *l.* 6. *n.* 396 *et* 397. Et qui possit dare licentiam? *ib. Dicunt.*

Pingere, et *Pictor.* Pingere in diebus festis. *l.* 3. *n.* 280. Retrahere et delineare. *n.* 281. *ibid.* Pingere turpia. *l.* 2. *n.* 56. An pictores excusentur jejunio. *l.* 3. *num* 1031. *v.* 3. *Causa.*

Piromantia, vide *l.* 3. *n.* 6. *v. Divinatio.*

Piscari in diebus festis. *l.* 3. *n.* 283.

Pisces vetantur dispensatis ad carnes. *l.* 3. *n.* 1015. An pisces vetentur in collatiuncula? *l.* 3. *n.* 1028.

Plantatio. Acquiritur dominium plantatione. *l.* 3. *num.* 501.

Pluralitas Beneficiorum vetita. *l.* 4. *n.* 115. *et n.* 117. Causæ cohonestantes. *n.* 118.

Podagra laborans potest deferri ad altare ut celebret. *l.* 6. *n.* 244. *v.* 7.

Pœna. Pœnæ simoniæ. vide *l.* 3. *ex n.* 105. Pœnæ simoniæ confidentialis *l.* 3. *n.* 85. Ob Ordinationem simoniacam. *n.* 109 *et* 110. Ob simoniacam collationem Beneficii. *n.* 111 *et seq.* An lex pœnalis obliget ad culpam? *l.* 1. *n.* 145. Lex sub pœna suspensionis. *n.* 146. *ib. et seq.* Lex

assignans pœnam, et præcipiens. *n.* 147. An pœna incurratur ante sententiam? *l.* 1. *n.* 148. Pœna positiva, et inhabilitans. *n.* 149. *ibid.* Pœnæ in mandantes homicidium per assassinos. *l.* 3. *n.* 363. Pœnæ in procurantem abortum. *n.* 395. An mater procurans abortum incurrat pœnam excommunicationis? *ib. Qu. V.* Quid in dubio animationis? *n.* 396. Quis possit has pœnas relaxare? *n.* 397. Pœnæ duello impositæ *l.* 3. *n.* 401. Pœnæ in concubinarios. *n.* 442. In Clericos concubinarios. *ib. v. Utrùm.* Pœnæ sodomitarum. *l.* 3. *n.* 470. Vide alia. *v. Sodomia.* Impediens applicare Fisco. *l.* 3. *n.* 583. *et l.* 4. *n.* 237. Pœnæ usurariorum. *l.* 3 *n.* 792. Alienantium bona ecclesiastica. *l.* 4. *n.* 587. *v. Nota I.* Beneficiarii omittentis Officium. *l.* 3. *n.* 663 *et seq.* Pastorum non residentium *l.* 1 *n.* 149. *et l.* 4. *n.* 126. *ad* 128. Canonicorum non residentium. *n.* 129. An Judex inferior possit pœnas relaxare? *l.* 4. *n.* 205. Quid si sit supremus? *ib. v. Dixi.* Pœnæ Judicis injuste judicantis ob munera. *n.* 213. An reus teneatur fateri crimen cum timore magnæ pœnæ? *l.* 4. *n.* 274. Pœna rebaptizantium. *l.* 6. *n.* 122. Transgredientium præceptum Communionis annuæ. *n.* 295. *v. Præceptum.* Vel Confessionis. *n.* 674. Pœna in sollicitantes. *n.* 705. Quid si pœna sit positiva aut privativa? *ib.* (*Vide l.* 7. *n.* 148.) Pœna in Religiosos, si non ordinentur ab Episcopo loci. *n.* 768. Pœna in male promotos. *n.* 793. In eos qui ordinantur ab alieno *n.* 769. In eos qui ordinantur ante ætatem. *n.* 799 In resilientes à sponsalibus. *n.* 853. In contrahentes cum impedimento consanguinitatis vel affinitatis. *n.* 1077. In excommunicatos ministrantes Sacramenta. *l.* 7. *n.* 171. An sit pœna in suscipientes. *n.* 172. An ad irregularitatem requiratur scientia pœnæ. *n.* 351.

Pœnitens an teneatur sequi opinionem Confessarii? *l.* 6. *n.* 604.

Pœnitentia si probabiliter sit impleta. *l.* 1 *n.* 29. Pœnitentiæ Sacramentum an possit ministrari domi; vel in Oratoriis privatis. *l.* 6. *n.* 359. *v. Quæres.* Materia et forma hujus Sacramenti. *n.* 425. An sufficiant peccata alias confessa. *n.* 427. *Dub.* 2. Verba essentialia formæ. *n.* 430. *Dub.* 1. 2 *et* 3. An verba *te absolvo* possint referri ad peccata et censuras? *Dub.* 4. Absolutio sub conditione? *n.* 431 *et* 432. An hoc Sacramentum possit esse validum et informe? *n.* 444. Vide *Satisfactio.*

Pœnitentiaria in quibus impedimentis Matrimonii possit dispensare. *l.* 6 *n.* 1144. Facultates S. Pœnitentiariæ circa irregularitates, inhabilitates, censuras, vota, etc. *l.* 7 *n.* 470. Clausulæ solitæ in dispensationibus S. Pœnitentiariæ circa impedimenta Matrimonii. *l.* 6. *n.* 1143. Quid explicandum quando petitur dispensatio? *n.* 1146. Formula ad impetrandas dispensationes in impedimentum Matrimonii. *n.* 1147. *ib. et seq.* Aliæ formulæ in irregularitate, voto, etc. Vide in *Prax. Confessar. n.* 87.

Pœnitentiarii Cathedralium jure ordinario an possint absolvere à reservatis. *l.* 6. *n.* 599. *v. Pœnitentiarii.*

Pœnitentiarius quando excusetur à Choro. *l.* 4. *n.* 131. *v. Minimè.*

Pollice carens an possit Eucharistiam ministrare? *l.* 6 *n.* 244. An celebrare? *ib.* An sit irregularis. *l.* 7. *num.* 408.

Pollutio, et *Pollui.* Vide *Summarium, lib.* 3. *Dub.* 4 Pollutio ex tactu pueri. *l.* 3. *n.* 467. Ex tactu fœminæ *ibid.* An liceat uxori se polluere, viro se retrahente post seminationem? *l.* 6 *n.* 919. Tactus inter conjuges an sint mortales? *n.* 933. Quid si adsit periculum pollutionis? *n.* 934 *et* 935. Quid si conjux tangat seipsum? *n.* 936.

Pontifex. Vide *Papa.*

Pontificia Responsa sive declarationes aut Epistolæ quomodo et quando obligent? *l.* 1. *n.* 106. *et l.* 3. *n.* 1027. *v. Hinc dicimus.*

Pontificalia. An Capitulum Sede vacante possit dare licentiam alieno Episcopo exercendi Pontificalia? *l.* 6. *n.* 788. *v. Quamvis.* Episcopus si exerceat Pontificalia à quibus est suspensus. *l.* 7. *n.* 314. *Dub.* 2. Quid si solemniter celebret. *ibid. v. Si autem.*

Possessio. Possessio continuata ad præscribendum. *l.* 3. *n.* 506. An possit redimi vexatio circa possessionem Beneficii? *l.* 3. *n.* 99.

Possessor in dubio de jure suo. *l.* 1. *n.* 35 *et* 36. Negligens inquirere dominum. *n.* 37. Bona certa cui restituenda, possessori vel domino. *l.* 3. *n.* 596. *et n.* 599. Possessor bonæ fidei ad quid tenetur? *n.* 607. Ad quid malæ fidei? *n.* 614. Accipiens rem consumptibilem à fure potente restituere? *n.* 608. Possessor bonæ fidei quales fructus teneatur restituere? *n.* 610. Quid si accipias rem commixtam cum bonis furis? *n.* 611. Possessor bonæ fidei in dubio an sit factus ditior? *l.* 3. *n.* 706.

Potus vini in jejunio. *l.* 3. *n.* 1022. Potus cervisiæ, et limoniadis. *ib. v. Qu. II.* Potio chocolatis. *n.* 1023.

Præbenda restituenda à Canonicis non assistentibus, vel non psallentibus. *l.* 3. *n.* 675. Vide alia. *v. Beneficium.*

Præbendatus, vide *Canonicus.*

Præceptum. Præcepta naturalia sunt triplicis generis. *l.* 1. *n.* 169 *et seq.* Ignorantia inculpabilis in præceptis naturalibus. *ib.* In præceptis contrariis, quid agendum? *n.* 10. An ex diversitate præceptorum peccata specie distinguantur? *l.* 5. *n.* 33. An præceptum servandi festa sit naturale, vel ecclesiasticum? *l.* 3. *n.* 263. An in præcepto testorum præcipiatur cultus interior; et an hoc præceptum sit affirmativum, vel negativum? *n.* 264. Vide alia. *v. Lex.* Præceptum Communionis in Paschate. *l.* 6. *n.* 294. In periculo vitæ. *ex n.* 291. Quid si sit periculum vomitûs, vel in delirio. *num.* 292. Vide alia *v. Communio.* Præceptum annuæ Confessionis quos et quando obliget. *ex n.* 662. An præceptum factum sub censura obliget sub gravi. *l.* 7. *n.* 33.

Prægnantes quando excusentur audire Missam? *l.* 3. *n.* 330. An prægnantes sibi procurantes abortum incurrant excommunicationem? *n.* 395. *Qu. V.*

Prælatus. An aliquando teneatur sub gravi corrigere defectus leves? *l.* 4. *n.* 13. Prælatus negligens officium recitari in Choro. *n.* 143. *Notandum* 2. Prælato obediendum, si non constat rem esse illicitam. *l.* 1 *n.* 31. *l.* 4 *n.* 47. Quid si subditus habeat probabilitatem, quod non teneatur? *lib.* 4. *num.* 47. *v. Limitant.* Prælatus tenetur inquirere mores subditorum. *l.* 3. *n.* 360. *v Dub.* 2. Prælato ut patri an deferri possit crimen sine prævia correptione? *l.* 4 *n.* 243. *ad* 245. Prælati regulares habent jurisdictionem quasi episcopalem erga suos: quid erga subditos sæculares? *l.* 6 *n.* 593. *v. Eamdem.* An possint ferre censuras? *l.* 7. *n.* 10. *ad III.* Vide alia *v. Mendicantes,* et *Regulares.*

Præscriptio, et *præscribere.* Acquiritur dominium præscriptione, modò adsint quatuor conditiones, nempe I. *Bona fides. l.* 3. *n.* 504. *II. Titulus n.* 505. *III. Continuata possessio. ex n.* 506. *ibid.* Tempus requisitum ad præscribenda mobilia, et immobilia. *n.* 506-508 *et seq.* Debita ex mobilibus, et Beneficia. *n.* 507. IV. Requiritur, ut res sit *apta præscribi. n.* 515. Quomodo interrumpatur præscriptio? *n.* 511.

An leges Ecclesiæ præscribantur per decennium ? *l.* 1. *n.* 139. Præscriptio 30. annorum quomodo admittatur Neapoli ex præsumpta solutione ? *l.* 3. *n.* 516. Advocati, Procuratores, et Notarii post biennium Neapoli nihil petere possunt. *ibid.* Pharmacopolæ post biennium contra Principalem, post bimestrem contra hæredem ; Fabri post annum : Famuli post duos menses. *ib.* An res præscripta possit retineri in conscientia. *n.* 517. Præscriptio an possit dari circa onera Missarum, et conditiones appositas a testatore ? *l.* 6. *n.* 329.

Præsentatio, et *præsentare*. Beneficia acquiruntur per præsentationem. *l.* 4. *n.* 85. Quando Patronus teneatur præsentare ? *n.* 88. An pendente lite currat tempus præsentationis ? *n.* 89. *ibid.* Quid si multi præsententur ? *n.* 90. *ibid.* Peccat præsentans minùs dignum ad Cardinalatum, et Episcopatum. *l.* 4. *n.* 91. Ad Parochias. *n.* 92. *ibid. et seq.* An ad Beneficia simplicia. *n.* 97. Absolutus à casu Papali an teneatur se præsentare Pontifici *l.* 7. *n.* 87. *et* 88. An saltem per epistolam. *n.* 89. An absolutus à casu Episcopali teneatur Episcopo se præsentare. *n.* 92. Præsentatio excommunicati. *l.* 7. *ex n.* 179. Vide alia verbo *Beneficium.*

Præsentia quæ requiratur materiæ consecrandæ. *l.* 6. *ex n.* 211. Quæ præsentia requiratur pœnitentis, ut possit absolvi. *n.* 429.

Præstimonium quid sit ? *l.* 4. *n.* 116. An habens præstimonium teneatur ad officium. *lib.* 4. *n.* 144. *v.* 8. *Non tenentur.*

Præsumptio, et *præsumptus*. Præsumptio de divina misericordia. *l.* 2. *n.* 20 *v.* 3. Accipiens ex consensu præsumpto domini. *l.* 3. *n.* 700. *v. Quær. hic* 1. Religiosus præsumens licentiam. *l.* 4. *n.* 18. Consensus præsumptus Pastorum licitam reddit ministrationem Confirmationis, et Ordinis. *l.* 6 *n.* 173. Item Eucharistiæ. *n.* 235. Quid de Communione Paschali. *n.* 240. *v.* 9. An licentia præsumpta det jurisdictionem ad audiendas Confessiones ? *n.* 570.

Præteritio hæredum necessariorum. *l.* 3. *n.* 947.

Prandium an dividi possit in jejunio ? *l.* 3 *n.* 1017. Per quantum temporis interrumpatur ? *n.* 1020. Quandiu liceat protrahi ? *ib. Qu. V.* An post prandium liceat usum Matrimonii ? *l.* 6. *n.* 910. *v. Videtur.*

Precarium quid sit ? *l.* 3. *n.* 745.

Preces Impediens precibus ne alter bonum consequatur. *l.* 3 *n.* 587. An preces importunæ constituant metum gravem ? *n.* 717. *v. Idem.* Impediens precibus ne alter concurrat ad emptionem rei quæ venditur sub hasta. *n.* 808. *v. Sed dubium.*

Presbyter. Vide *Sacerdos.*

Pretium rei ablatæ cui crescat ? *l.* 3. *n.* 619. Absumens agnum alienum pluris postea valiturum. *n.* 621. Quid si absumat tempore majoris pretii ? *ib. v. Quid ibid.* An detrahendum pretium laboriis quem occisus impendisset ? *l.* 3. *n.* 639. An pretium rei venditæ possit restitui creditori venditoris ? *n.* 685. An restituendum pretium, quando actio non debetur ex justitia ? *l.* 3. *n.* 713. An ad venditionem requiratur determinatio pretii ? *n.* 794. Ad acquirendum dominium rei venditæ requiritur solutio pretii, vel fides de ea. *n.* 685. Pretium rei quot modis crescat, vel decrescat ? *n.* 801 *et n.* 804. Pretium mercis ultroneæ. *n.* 802. Latitudo justi pretii. *n.* 804. *Not.* 3. Res pretiosæ. *ib. et n.* 808. Deceptio in pretio. *n.* 805. Communis æstimatio variat pretium. *n.* 808. Et sic etiam venditio sub *Hasta*, et per venditrices. *ib.* Si res vendatur minutim. *n.* 809. An ob dilatam solutionem ? *n.* 810. An ratione

periculi? *ibid. v. Ratione.* Vel quia res est pluris valitura. *ibid. v. Certum.* Si res vendatur ad creditum. *n.* 811 *ibid. et seq.* Si adsit pactum retrovendendi. *n.* 812. An possit vendi pretio ordinario merx mox minoris valitura? *n.* 824. *v. Sed de hoc.*

Princeps quoad bellum inferendum. *l.* 3. *n.* 403. An possit inferre bellum cum opinione probabili? *n.* 404. *ibid.* An liceat Principi vocare in auxilium Gentiles et Hæreticos? *n.* 406. An Princeps teneatur eligere digniores ad Officia? *l.* 3. *n.* 342. An liceat principi occidere reos, nondum sententia damnatos? *n.* 377. Princeps potest legitimare tantùm ad sæcularia. *l.* 7. *n.* 433.

Privare. Excommunicatio minor privat susceptione Sacramentorum. *l.* 7. *n.* 148 *et n.* 152. An etiam administratione. *n.* 149 *et n.* 152. Excommunicatio major privat susceptione Sacramentorum. *n.* 158. Administratione. *ex n.* 165. Suffragiis. *n.* 162. Officiis divinis. *n.* 173. Beneficiis, *ex n.* 179. Communione forensi. *n.* 184. Usu jurisdictionis. *n.* 185. Sepulturâ Ecclesiasticâ. *n.* 186. *ibid.* Communione civili, *ex n.* 188.

Privilegiatum altare. *l.* 6. *n.* 339.

Privilegium, Privilegiatus. Vide *Appendicem* de privilegiis. Ubi primo loco agitur *de Privilegiis in communi*, deindè de privilegiis in particulari *Ecclesiasticorum, Episcoporum* et *Regularium.* Ibi igitur collecta invenies in unum omnia privilegia, de quibus in toto Opere seorsim pertractatur. Privilegia *Regularium et Monialium. l.* 4. *n.* 60. Et an Moniales gaudeant privilegii Religiosorum. *ibid.* Privilegia Regularium circa Officium divinum. *n.* 63. An prælati possint eorum privilegia limitare. *n.* 64. An in Officio liceat se conformare cum Clerico privilegiato? *n.* 161. *Quær. IV.* An habens privilegium Oratorii teneatur conducere celebrantem? *l.* 3. *n.* 324. *v. Rectè.* Privilegia Regularium circa Missam an sint abrogata. *lib.* 6 *num.* 342. An ab habente privilegium eligendus Confessarius approbatus. *n.* 545. Et quidem ab Episcopo loci. *n.* 547 *et* 548. Qui habeant privilegium eligendi sibi Confessarium. *n.* 565. An habeant Cardinales pro familia. *ibid. Dub.* 2. Absolvens prætextu privilegiorum est excommunicatus. *n.* 602. *v. Hic ultimò. et seq.* Ingrediens Monasterium Monialium prætextu privilegiorum. *l.* 7. *n.* 222. *Dub.* 1.

Probabilis opinio; si quis est in probabili occasione peccandi. *l.* 6. *n.* 453. An liceat absolvere cum jurisdictione probabili. *n.* 571. Si pœnitens vult sequi opinionem probabilem, an teneatur Confessarius eum absolvere. *l.* 6. *n.* 604. Vide *Opinio.*

Probatio, quæ sufficiat ad solvenda sponsalia. *l.* 6. *n.* 878. *Dub.* 2.

Probitas requisita in Ministris Sacramentorum. *l.* 6. *n.* 30. An debeant præmittere Confessionem. *n.* 34. Si sit Minister ordinatus. *n.* 31. Si non ordinatus. *n.* 32. *ibid.* Si ministret in mortali urgente necessitate. *n.* 33. Quid si ex officio, ut Parochus, Capellanus in Nosocomiis, et obstetrices. *ib. v. Præterea.* Probitas requisita in Ordinandis, *ex n.* 73 *et n.* 801 *in fine.*

Processus quomodo formandus? *lib.* 4. *n.* 201. *v. Not. IV.*

Proclamationum tempore an puellæ excusentur à Missa. *l.* 3. *n.* 330. Vide *Denunciatio.*

Procurator quando peccet in suo officio. *l.* 4. *n.* 232. De stipendio Procuratorum. *n.* 233. *ibid.* Procurator circa Matrimonium. *l.* 6. *n.* 885 *et* 886.

Prodigalitas, et *Prodigus.* Quid sit prodigalitas? *l.* 5. *n.* 68. *v.* 3. An

promissio prodigi cum juramento obliget. *l.* 3. *n.* 185. An sit valida? *n.* 735. *Vide etiam l.* 6. *n.* 851. *v. Cùm autem.*

Professio et *Professus.* Professio fidei à quibus facienda? *l.* 2. *n.* 11. Conditiones ad professionem religiosam. *l.* 4. *n.* 5. An professus in Religione teneatur exire ad subveniendum parentibus? *n.* 67. Quando professus possit reclamare. *l.* 4 *n.* 8. Professio religiosa quomodo, et quando solvat sponsalia. *l.* 6. *n.* 870. Solvit Matrimonium ratum. *n.* 958. Invalidat Matrimonium subsequens. *n.* 1024 *et* 1025. Tollit irregularitatem ex defectu natalium. *l.* 7. *n.* 354 *et n.* 426.

Proles. Adulteri exponentes prolem Hospitalibus. *l.* 3. *n.* 656. Si proles nascatur donanti etc. *n.* 739. Si ob prolis multiplicitatem possit negari debitum. *l.* 6. *n.* 941. Si reddi cum damno prolis. *n.* 951.

Promissio, et *Promissor.* An simplex promissio obliget sub gravi. *l.* 3. *n.* 720. Promissio si reddatur nociva, vel si accidat mutatio. *ibid. v. Notandum.* Promissio nulla firmata juramento. *l.* 3. *n.* 177. An sufficiat ad votum promissio implicita? *n.* 200. An sit simonia promittere eleemosynam ob beneficium? *l.* 3. *n.* 66. Stuprator cum promissione vera Matrimonii. *l.* 3. *n.* 642. *v. Quær.* 1. Cum promissione ficta. *ib.* Quid si fœmina sit corrupta. *n.* 646. Promissio prodiga. Vide *Prodigalitas.* Promissio gratuita dicendi Missam an obliget sub gravi. *l.* 6. *n.* 315 *et n.* 317. *Qu. IV.* Promissio sponsalitia, vide *Summar. l.* 6. *ex n.* 831. Promissio si Papa dispensaverit. *n.* 843. An promissio ficta adulteræ facta inducat impedimentum. *n.* 1039. An promissio conditionata. *n.* 1040. An requiratur promissio mutua. *n.* 1041. *ibid.* Promissio Matrimonii vivente conjuge est illicita. *n.* 1043. Promissio Judicis liberandi reum, si filiam ducat *n.* 1050 *ad* 1053.

Promulgatio legis. l. 1. *ex n.* 95 *et* 96.

Pronunciatio requisita in Officio. *l.* 4. *n.* 162 *et n.* 164. An satisfaciat pronuncians, si se non audiat? *n.* 163. An satisfaciat submissè pronuncians in Choro? *l.* 3. *n.* 675. *v. Dub.* 4.

Propinquus. An beneficiarius possit dare superflua propinquis indigentibus? *l.* 3. *n.* 491. *Qu. II.* An sit obligatio relinquendi bona propinquis? *n.* 946. An sint denunciandi hæretici propinqui? *l.* 4. *n.* 250.

Propola, vide *Caupo.*

Propositio hæreticalis ex incuria prolata. *l.* 4. *n.* 254. *v. Notandum II.*

Propositum differt à voto. *l.* 3. *n.* 199. Malum propositum interrumpitur per tempus diuturnum. *l.* 5. *n.* 39. Propositum virtuale an sufficiat. *l.* 6. *n.* 450. Propositum debet esse firmum, universale et efficax. *n.* 451. Si quis certò credat se relapsurum. *ib. v. Sed hic ib.* Quid si adsit occasio. *n.* 452. Vide *Occasio.*

Proprietas, vide *Paupertas.*

Proscriptos an liceat cuivis occidere? *l.* 3. *n.* 376. An liceat proscriptis armis se defendere? *n.* 380. *v.* 1. *Non.*

Protestatio Episcopi nolentis ordinare indignos. *l.* 6. *n.* 784. *v. Quæritur.* Protestatio præmittenda à Clericis in causa mortis. *l.* 7. *n.* 467 *et n.* 468 *ad III.*

Provocans ad duellum an teneatur ad restitutionem? *l.* 3 *n.* 638. Provocans ad ebrietatem, ut alter impediatur à graviore malo. *l.* 5. *n.* 77. *v. Quæritur.*

Proxeneta, vide *l.* 3. *n.* 808. Proxenetis quæ interrogationes faciendæ. *Prax. Confess. n.* 61.

Prudentia necessaria in Confessario. *l.* 6. *n.* 629. Circa electionem

opinionum, vide in *Praxi Confess. n.* 114 *et* 115. Circa correctionem errorum in administratione. *ib. n.* 116. Circa sigillum. *n.* 117 *et* 118. Circa excipiendas Confessiones mulierum. *n.* 119 *et* 120.

Pubertas, et *Pubes*, vide *Impubes*

Publicus, vide *Occultus*.

Puella permittens se tangi. *l.* 3. *n.* 430. An puella oppressa teneatur clamare ? *ib. v. Utrum.* Puellæ prægnantes an excusentur à Missa ? *l.* 3. *n.* 330. An tempore proclamationum. *ib.* An si sciant turpiter concupisci ? *n.* 331. *ib.* Puella suscipiens habitum religiosum. *l.* 4. *n.* 5. *v. Quoad Moniales.* Puella oppressa an possit statim expellere semen. *l.* 6. *n.* 954. *v. Dub.* 1. Legatum relictum puellæ ut nubat cum uno, si nubat cum alio, quid ? *n.* 853. *Qu. IV.* Si, ut non nubat *ib. Qu. V ibid.* Puellæ in Conservatoriis detentæ coram quo Parocho nubere debeant. *num.* 1091. *in fin.* Puella percutiens clericum sollicitantem. *lib.* 7. *num.* 275. *in fin.*

Puer. An pueris ante usum rationis possit dari Eucharistia. *l.* 6. *n.* 246. An viaticum. *n.* 293. *et num.* 301. *Dub.* 2. An in Paschate debeat dari statim post discretionem. *n.* 301. *v. Sed quæritur.* In qua ætate. *ib. v. Sed hic.* An pueris danda Extrema Unctio. *n.* 717 *ad* 720. Et an ante usum rationis. *n.* 719. Si puer ordinetur ante usum rationis vel ante pubertatem. *n.* 810. Pueri quomodo examinandi in Confessione, vide in *Praxi Confess. n.* 90. Quomodo absolvendi. *n.* 91.

Pueri quando teneantur ad præcepta ecclesiastica ? *l.* 1. *n.* 153. Quando teneantur servare festa ? *l.* 3. *n.* 270. An ante septennium. *ib.* Sed vide sententiam probabiliorem. *l.* 1. *n.* 155. *v. Quær. in fin. et l.* 3. *n.* 1012. Quando pueris possint ministrari carnes. *eod. n.* 1012 *ibid.*

Puerpera excusatur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1033. An à Missa ? *l.* 3. *n.* 330. *v. Benè.*

Pulvis Sympaticus. l. 3. *n.* 20. *v. An autem.*

Pulvillus an requiratur in altari. *l.* 6. *n.* 395.

Pupillus an possit se obligare sine consensu Tutoris ? *l.* 3. *n.* 918. *v.* 6. *Pupillus.*

Purificatorium debet esse ex lino, et an benedicendum. *l.* 6. *n.* 389.

Pusillanimitas quid sit ? *l.* 5. *n.* 67.

Pyxis an debeat benedici vel consecrari. *l.* 6. *n.* 383 *ad* 385. Si pyxis consecranda posita fuerit extra corporale. *n.* 217. Quomodo pyxis exponenda, et an possit extrahi è tabernaculo. *l.* 6. *n.* 424. *circa fin. v. Hic insuper.*

Q

Quadragesima. De abstinentia à lacticiniis in quadragesima, vide *Lacticinia.*

Quæstuantes an possint loqui cum Monialibus. *l.* 7. *n.* 239. *in fin.*

Quantitas, vide *Parva Materia.*

Quinquagenaria fœmina non excusatur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1037

Quotidiana Communio. *l.* 6. *n.* 254. *Et fusius in Praxi Confess. ex num.* 152.

R

Radices restitutionis. *l.* 3. *n.* 548. Radices distinctionis specificæ peccatorum. *l.* 5. *ex n.* 30. Distinctionis numericæ. *n.* 35 *et n.* 45.

Rapina, Raptor et *Raptus*. Rapina quid sit? *l.* 3. *n.* 518. An liceat occidere raptorem rei? *n* 385. *v. Qu.* 2. Ad quid tenetur raptor fœminæ? *n.* 444. Crimen raptûs quando dirimat Matrimonium. *l.* 6. *n.* 1032 *et n.* 1106. *ac seq.* Raptores mulierum excommunicantur. *l.* 7. *num.* 212 *ad* 3.

Ratihabentes percussionem Clerici excommunicantur. *l.* 7. *n.* 267. Ratihabentes homicidium an incurrant irregularitatem. *n.* 375. Ratum Matrimonium solvitur per professionem religiosam, *l.* 6. *n.* 958. An in eo possit Papa dispensare. *n.* 959. Matrimonia infidelium sunt vera, sed non rata, unde solvi possunt. *n.* 897. *v. Prop.* 1.

Rebaptizans quam pœnam incurrat. *l.* 6. *n.* 122.

Receptans, vide *Recursus*.

Recidivus an possit statim absolvi. *l.* 6. *n.* 459 *et* 460. *Et in Praxi Confess. ex n.* 70. *et seq.*

Recitare Officium in mortali. *l.* 4 *n.* 178. Vide alia. *v. Horæ Canonicæ.*

Reclamatio contra professionem. *l.* 4. *n.* 8.

Recursus. Præbens recursum, quando teneatur restituere. *l.* 3 *n.* 568.

Reductio Missarum à quo facienda. *l.* 6. *n.* 331. Et ob quam causam. *ib. v. Causæ.* An possit fieri ab Episcopo, vel à Capellano. *ibid. v. Dub.* 1 *et Dub.* 2. *ib.* Quid si capitale maneat otiosum. *n.* 324. *v. Hic autem.*

Referentes ad quid teneantur? *l.* 4 *n.* 227. Quando peccent. 228.

Regnum. In Regnis Siciliæ in quibus festis permittantur opera servilia? *l.* 3. *n.* 268. *v. Hic.*

Regula. An teneantur ad Regulam Religiosus, Cardinalis, vel Episcopus? *lib.* 4. *num.* 3. An teneantur Religiosi obedire in iis, quæ sunt contra vel supra Regulam. *n.* 40. Regula obligans sub peccato. *n.* 41. Regula non obligans ad culpam. *n.* 42. *ibid.* An sit obediendum Prælato reformanti Regulam? *n.* 44.

Regulares quando possint ministrare Eucharistiam. *l.* 6. *n.* 240. An in Paschate. *n.* 239 *et n.* 240. *v.* 5. An teneantur stare taxæ Episcopi circa Missas. *n.* 320. An possint celebrare in altari portatili. *n.* 360.

An approbati in una Diœcesi possint in alia Confessiones excipere. *n.* 549. *et n.* 564. An possint impediri à Parocho. *n.* 574. An possint confiteri aliis quàm sui Ordinis Confessariis. *ib.* Quid si alibi morentur vel peregrinentur. *n.* 575. An possint esse Confessarii Monialium. *n.* 577. *v. Not.* 3. Quos casus possint reservare. *n.* 583. An subjaceant reservationi Episcopi. *ib. v. Hic.* An Novitii. *ib.* Quid si hi commiserint reservata ante ingressum. *ibid.* Quid si Superior neget Confessario deputato facultatem pro reservatis. *n.* 586. *v.* 5. *Si Superior.* Quid si urgeat necessitas communicandi, etc. *ib.* Superior potest negare ex causa. *ibid. v.* 6. Abbates an possint absolvere subditos sæculares à Papalibus occultis. *n.* 893. *v. Eamdem.* An Regulares possint absolvere à reservatis ab Episcopis. *l.* 6. *n.* 599. *v. Mendicantes. et l.* 7. *n.* 98. An autem à Papalibus. *lib.* 7. *num.* 96. An à casibus reservatis Episcopis à jure. *l.* 7. *n.* 99. Quid autem possint erga suos subditos. *l.* 7 *ex n.* 101 Quid si ministrent laicis Extremam Unctionem sine licentia. *l.* 6. *n.* 722. Possunt tamen dare Viaticum suis familiaribus. *ib.* ac in necessitate aliis, deficiente Parocho. *n.* 723. *ibid. et seq.*

Regulares à quo Episcopo debeant ordinari. *l.* 6. *n.* 768. A quo

examinari. *ib.* Quas pœnas aliàs incurrant. *ibid. et n.* 787. Debent habere dimissorias suorum Prælatorum. *num.* 788. *Not.* 8. An possint ordinari extra tempora. *n.* 797. *Dub.* 3. An quovis festo duplici. *Dub.* 4.

An possint dispensare in voto castitatis emisso ante Matrimonium ad petendum debitum. *l.* 6. *n.* 987. *v. An autem.* An in impedimento ex incestu. *n.* 1076. Quid possint circa censuras. *l.* 7. *ex n.* 94. *ad n.* 107. *et n.* 114. An possint absolvere percutientes Monachos, vel Clericos. *n.* 107. An dispensare in irregularitatibus et in quibus. *n.* 355. An in homicidio ex delicto. *n.* 396. An ex defectu. *n.* 469. *in fin.* An ex defectu animæ. *n.* 400. *in fin.* An corporis. *n.* 414. *in fin.* An ex defectu lenitatis. *n.* 469. Vide alia *v. Mendicantes.* De collocutione Regularium cum Monialibus. *l.* 7. *n.* 232 *et n.* 236. Regularium Monasteria an sint loca exempta. *l.* 7 *n.* 24. Vide alia *v. Religiosus.*

Reiterare Sacramenta sub conditione. *l.* 6 *n.* 28.

Relaxatio juramenti. *l.* 3. *n.* 191 *et* 192. Et an possint fieri à tertio in cujus favorem etc. ? *n.* 193.

Religio. De simonia pro ingressu in Religionem. *l.* 3. *n.* 91 *et* 92. Pœnæ pro ingressu simoniaco. *n.* 108. *v. Certum.* Abducens novitium à Religione. *l.* 3. *n.* 662. De constitutione Tridentini circa renunciationes novitiorum. *n.* 935. Quando excusentur habentes votum Religionis? *l.* 4. *n.* 72. Quando liceat transire ad aliam Religionem ? *n.* 73. Vocati ad Religionem negligentes exequi. *n.* 78.

Religiosus. Quid sit status religiosus ? Vide *Summarium lib.* 4. *Cap.* 1. *Dub. I.* Requisita ad professionem. *Dub. II.* Ad quid tenetur Religiosus vi suæ professionis? *Dub. III.* Ad quid vi votorum? *Oub. IV.* Ad quid Religiosi ejecti et fugitivi ? *Dub. VI.* An Religiosus teneatur obedire in dubio an res sit licita ? *l.* 1. *n.* 31 *et l.* 4. *n.* 47. Quid si adsit opinio probabilis non teneri ? *lib.* 4. *n.* 47. *v. Limitant.* Quid si opinio prohibens sit unicè probabilis ? *ib. v. Infertur II. ib.* An liceat Religioso occidere furem ? *l.* 3. *n.* 384. Et an incurrat Irregularitatem ? *ib.* Religiosus Sacerdos lædens castitatem. *l.* 3. *n.* 455. Religiosus Episcopus an possit disponere, etc. *l.* 3. *n.* 492. *v. An autem. et l.* 4. *n.* 2. Religiosus suadens relinquere bona Monasterio, et non Ecclesiæ Matrici. *l.* 3. *n.* 588. Venatio vetita Religiosis. *n.* 606. Negotiatio Religiosis vetita : vide *v. Clericus.* Religiosus expendens in usus vanos per licentiam generalem. *n.* 873. *et l.* 4. *n.* 29. An Religiosus possit ludo plus lucrari, quàm perdere. *l.* 3. *n.* 874. Quid si exponat plus quàm possit ? *n.* 875. Ludus alearum vetitus Religiosis. *l.* 3. *n.* 901. An ludus chartarum ? *ib.* Religiosus assistens lusoribus. *n.* 903. Religiosus executor an possit applicare legata suo Monasterio ? *n.* 937. An Religiosi sexagenarii teneantur ad jejunia Regulæ? *l.* 3. *n.* 1036. An filii possint fieri Religiosi in necessitate parentum ? *l.* 4. *n.* 66. Quid si insciis parentibus ? *n.* 68. An Parentes in necessitate filiorum ? *n.* 69. An in necessitate fratrum. *n.* 70. *ibid.* An Parochi ? *n.* 74. An Clerici ? *n.* 75. An Episcopi ? *n.* 76. An debitis gravati ? *l.* 4. *n.* 71. Quid si sint professi, *ib. v. Si verò.* Omnes Religiosi tenentur ad Officium divinum *l.* 4. *n.* 141 *et* 142. Religiosi testificantes in causa Monasterii. *n.* 263. An prælatus possit irritare vota Religiosorum? l. 3. *n.* 233. An Abbatissa ? *ib. et n.* 239. *ac l.* 4. *n.* 54. An Clericus, ctiamsi sit Curatus, possit fieri Religiosus, contradicente Episcopo. l. 6. *n.* 828. An facto divortio vir possit fieri Religiosus. *n.* 969. Quid si divortium fit ob sævitiam. *n.* 971. *Quær.* 3. An Religiosi possint esse Patrini. *n* 187.

Reliquiæ. An furari Reliquias SS. sit sacrilegium. *l.* 3. *n.* 45. Lædens castitatem gestando Reliquias. *l.* 3. *n.* 463. *v. Non autem.* Dans Reliquias in pretium meretrici. *ib.* Furans parvam Reliquiam. *n.* 532. An reliquiæ sint propriæ Religiosorum ? *l.* 4. *n.* 14. *v. Quæritur.* Reliquiæ ciborum in ore an frangant jejunium, si deglutiantur. *l.* 6. *n.* 279. *Dub.* 1. Reliquiæ in altari si removeantur. *l.* 6. *n.* 369. *Dub.* 2.

Remedia adversùs scrupulos. *l.* 1. *num.* 12. Remedia adversùs distractiones in officio. *l.* 4. *n.* 177. *v. Remedia.* Adversus motus carnales. *l.* 5. *n.* 8. Vide alia *v. Medicina.* Remedia generalia insinuanda pœnitentibus, vide *Prax. Conf. n.* 15. Remedia particularia. *ib. n.* 16. *ibid. et seq.*

Remissio, et *Remittere*. Remissio Patris occisi in damnum filiorum. *l.* 3. *n.* 630. Remissio famæ ablatæ *n.* 1003. *v. Quæritur.* An facienda sit inimico remissio publicæ vindictæ ? *l.* 2. *num.* 29. Si conjux remittat adulterium, nequit divertere. *l.* 6. *n.* 966. *v. Quartus.* Remissio facienda inimico, vide *Prax. Confess. n.* 38.

Renunciatio, et *Renunciare*. Renunciatio hæreditatis. *l.* 3. *n.* 932. Constitutio Tridentini irritans renunciationes Novitiorum. *n.* 935. Religiosus renuncians rem sibi debitam. *l.* 4. *n.* 20. An liceat renunciare juri fraternæ correptionis ? *n.* 245. *v. Quæritur IV.* Religiosus renuncians legatum. *l.* 4. *n.* 20. Renunciatio beneficii. *l.* 3. *ex n.* 81. Vide alia *v. Resignatio.*

Repercussio an sit licita ? *l.* 3. *n.* 381. *v. Illud.*

Repetere licet Baptismum sub conditione in dubio juris aut facti. *l.* 6. *n.* 134. 137. *v.* 3. Non teneris repetere Confessionem, nisi constet de nullitate, *n.* 505. An volens sibi mutari pœnitentiam debeat repetere Confessionem, *n.* 529.

Reservatio casuum. *l.* 6. *ex num.* 578. Vide *Casus reservati.*

Residentia. Quinam beneficiarii ad eam teneantur ? *l.* 4. *n.* 120. Pastores ad eam tenentur de jure divino. *n.* 121. Residentia Episcoporum. *n.* 122 *et n.* 127. Residentia Parochorum. *l.* 3. *n.* 357 *et l.* 4. *n.* 123. An Parochi indigeant licentia in scriptis ? *ib. v. Hic. ibid.* An possint abesse per bimestre cum causa sine licentia ? *Dub.* 2. Quid si urgeat necessitas ? *ib. v. Cæterùm.* Quid si per modicum tempus ? *ib. v. Item. ibid.* An Parochi, et Episcopi tempore pestis teneantur residere, et suis ovibus Sacramenta ministrare ? *l.* 3. *n.* 360. *v. Dub.* 3. *(Vide l.* 6. *n.* 233. « ubi in oppositum adest Decretum S. C. Concilii, approbatum à Greg. XIII in quo absolutè præcipitur residentia Parochorum, et insuper Decretum proprium ejusdem Pontificis pro residentia Episcoporum.) *Locus residentiæ* Pontificis. *l.* 4. *n.* 124. Cardinalium, et Episcoporum. *ib.* Parochorum. *ib. v. Parochi.* Causæ excusantes Pastores à residentia. *lib.* 4. *num.* 125. *ib. et seq.* Non residentes quando teneantur restituere fructus ? *n.* 126 *et n.* 127. *Dub.* 4. Quid si absint cum causa, sed sine licentia ? *n.* 127. Quid si sine culpa ? *ib. Dub.* 2. Quid si resideant inutiliter ? *ib. Dub.* 3. Quibus debeant restitui fructus à non residentibus ? *l.* 4. *n.* 128. An pro Defunctis ? *ibid.* Residentia Canonicorum. *n.* 129. Canonici non residentes amittunt distributiones et præbendas. *ibid.*

Resignatio, et *Resignare*. Quid et quotuplex sit resignatio. *l.* 3. *n.* 81 *et l.* 4. *n.* 134. Resignatio conditionata. *num.* 135. An resignantes teneantur eligere digniores. *l.* 4. *n.* 98 *et* 99. Vide alia *v. Renunciatio.*

Resilire an possit à matrimonio metum incutiens. *l.* 6. *n.* 1057. Pœna in resilientes à sponsalibus. *n.* 853.

Restitutio, et *Restituere*. Quid sit restitutio, et qui teneantur ad eam ? Vide *Summar. l.* 3. *C.* 2. *Dub. I.* De cooperantibus. *Dub. II.* De restitutione in solidum, et de ordine restituentium. *Dub. III.* De impediente alterum à consecutione boni. *Dub. IV.* Cui restituendum ? *Dub. V.* De possessore bonæ fidei. *Dub. VI. Art. I.* De possessore et damnificatore malæ fidei. *Art. II.* De restitutione ob homicidium. *Art. III.* Ob stuprum. *Art. IV.* Ob adulterium. *Art. V.* Ob famam. et spiritualia ablata. *Art. VI.* De tempore, loco et modo restitutionis. *Dub. VII. Art. I.* Quo ordine restituendum ? *Art. II.* Quæ à restitutione excusent. ? *Art. III.* Restituere potens non absolvendus, nisi priùs restituat. *Prax. Confess. n.* 43. In furtis incertis potest S. Pœnitentiaria remittere partem restitutionis. *l.* 7. *n.* 470. *ad n. X.*

Impotens restituere in uno genere non tenetur in alio. *l.* 3. *n.* 637. Restitutio ob omissionem Horarum Can. *n.* 663 *ad* 675. Ubi facienda restitutio ex contractu ? *n.* 678. Differentes restitutionem. *n.* 679. Cum damno creditoris. *n.* 680. *ibid.* An absolvendus ? Vide *v. Absolutio.* Negligens restituere quot peccata committit ? *l.* 3. *n.* 683. *et l.* 5. *num.* 46. De restitutione honoris ablati. *l.* 3. *n.* 984 *et* 985. De restitutione famæ, *ex n.* 992 *ad* 1003. An teneantur ad restitutionem eligentes minùs dignos ad Beneficia. *l.* 4. *n.* 106 *et* 107. An suasores eligentium ? *n.* 108. *et l.* 3. *n.* 183. 184 *et* 185. Quid si Beneficium conferatur per concursum ? *l.* 4. *n.* 109. Et cui restituendum, Ecclesiæ, vel digniori ? *n.* 110. Obligatio restituendi Pastorum non residentium. *l.* 4. *n.* 126. Judicis injustè judicantis. *n.* 214. Cui restituendum simoniacè acceptum. *l.* 3. *n.* 113. Fructus Beneficii simoniacè accepti. *n.* 116. An facienda restitutio in solidum, si præsumatur socius restituisse ? *l.* 3. *n.* 579. *v. Utrum.* An possessor in dubio teneatur restituere ? *l.* 1. *n.* 35, 36 *et* 37. Consumens rem ablatam in extrema necessitate. *l.* 3. *n.* 520. *Qu. IV.* Furans plura parva an possit restituere pauperibus ? *n.* 534. Restitutio filiorum. *n.* 546. Restitutio in integrum data privilegiatis à præscriptione. *l.* 3. *n.* 514.

Restrictio purè mentalis nunquam est licita. *l.* 3. *n.* 152. Vide ibi *Propos. damnatas.* Secus si sit non purè, sive latè mentalis, et adsit justa causa *ib. v. E contrario. ibid.* Vide exempla in Summario relata. *n.* 152 *ad* 158. An liceat non rogato jurare cum æquivoco ? *n.* 159.

Retractus sive contractus gentilitius. *l.* 3. *n.* 812.

Revalidatio Confessionis. *l.* 6. *ex n.* 498. Revalidatio Matrimonii. *ex n.* 1109.

Revelatio, vide *Secretum.* Revelationes an cadant sub sigillum. *l.* 6. *n.* 641. *v. III.*

Reverentia, vide *Filius.*

Reviviscentia Sacramentorum. *l.* 6. *v. Not.* 4.

Revocare donationem quando liceat ? *l.* 3. *ex n.* 738. An Episcopus possit revocare approbationem Confessariorum. *l.* 6. *n.* 551 *et* 552. An revocans consilium incurrat censuram. *l.* 7. *n.* 40. An irregularitatem. *n.* 373.

Reus. An, et quomodo reus teneatur fateri veritatem ? Vide *Summar. lib. IV. Dub. VII. Art. I.* Quid liceat reo circa fugam pœnæ ? *Art. II.* Quomodo Confessario agendum cum reo ? *Dub. VIII.* Reus quando non legitimè interrogetur ? *l.* 3. *n.* 154. Quando legitimè

interrogetur ? *ib.* An possit absolvi reus negans veritatem ? *n.* 155. *ib.* Quid si timeat magnam pœnam ? *n.* 156. *ibid. et seq. et l.* 4. *n.* 274. Reus se occidens ex præcepto Judicis. *l.* 3. *n.* 369. Princeps occidens reum sine sententia. *n.* 377. Clericus damnans reos pœnæ mortis. *n.* 378. *ibid.* Reis dandum est tempus ad Confessionem et Communionem. *n.* 379. *ibid.* An hæres rei capite damnati teneatur restituere ? *n.* 705. Reus infamans alterum ad tormenta vitanda. *n.* 982 *et l.* 4. *n.* 277. Infamans seipsum. *l.* 3. *n.* 983 *et l.* 4. *n.* 275. An reus semel tortus possit iterùm torqueri ? *l.* 4. *n.* 204. An judex debeat judicare pro reo habente opinionem probabilem ? *n.* 210. *Qu. I et Qu. II.*

Rex, vide *Bellum.*

Rigor. An Confessarius magis deflectere debeat ad rigorem, quàm ad benignitatem. *l.* 6. *n.* 464. *v. Quidam. Et in Prax. Confess. n.* 72.

Rituale quomodo obliget. *l.* 6. *n.* 285. *Dub.* 4.

Ritus externus sine intentione conferendi Sacramentum. *l.* 6. *n.* 23. Decreta S. C. R. quomodo obligent. *n.* 401.

Rogationes, vide *Litaniæ.*

Rubricæ Missalis an sint directivæ vel præceptivæ. Et quomodo obligent. *l.* 6. *n.* 399. An omittens Cæremonias, vel citò exequens aliquando peccet lethaliter. *n.* 400 *et in Praxi n.* 49. An Decreta S. C. R. omnia obligent. *n.* 401.

Rustici jurantes falsum. *l.* 3. *n.* 150. In rusticorum testamentis quot testes sufficiant. *l.* 3. *n.* 925.

Rusticus qui omisit confiteri species et numerum. *l.* 6. *n.* 504. Quæ interrogationes faciendæ Pœnitenti rustico. vide in *Prax. Confess. ex n.* 21.

S

Sacerdos Religiosus lædens castitatem quot sacrilegia committat ? *l.* 3. *n.* 455. Sacerdos gestans Eucharistiam in mortali. *n.* 463. *v. Dubitatur.* Gestans Reliquias. *ib. v. Non.* Sacerdos celebrans in mortali tres Missas in Nativit. Dom. *l.* 5. *n.* 44. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc.*) Sacerdos simplex potest esse minister Confirmationis. *l.* 6. *n.* 170. Si plures Sacerdotes simul consecrant. *n.* 232. An Sacerdos possit seipsum communicare. *n.* 238. An Sacerdos in mortali possit aliquando celebrare sine Confessione. *ex n.* 259. Quando dicatur deesse copia Confessarii. *n.* 264. Quomodo intelligatur obligatio confitendi *quamprimum. n.* 266 *et* 267. Sacerdos si recordetur peccati inter celebrandum. *n.* 262. Communicans more laici an debeat habere stolam. *n.* 276. An administrans Eucharistiam sine stola peccet graviter. *n.* 241. *v.* 1. An Sacerdos teneatur celebrare aliquoties. *n.* 313. Et quando. *ib. Dub.* 2. An Sacerdos dives possit accipere stipendium Missæ. *n.* 317. Differens celebrationem quando peccet. *it. Qu. II. ibid. et seq.* Si omittat, accepto parvo stipendio. *Qu. III.* Si omittat Missam gratis promissam. *Qu. IV.* Vide alia *v. Stipendium.*

Sacerdos simplex an possit absolvere à venialibus. *l.* 6 *n.* 543. An moribundum, præsente approbato. *n.* 561 *et* 562. Quando possit. *n.* 563. Sacerdos *proprius* quis sit ? *n.* 670 *et n.* 564. *ac l.* 70 *et n.* 92. An simplex Sacerdos cum periculo vitæ teneatur audire Confessionem moribundi existentis in mortali, *l.* 6. *n.* 624. An teneatur in necessitate se habilem reddere ad Confessiones excipiendas. *n.* 625. *Et in Prax. Confess. n.* 50.

Sacerdos abutens sacrificio ad sortilegia. *l.* 6. *n.* 705. Ad quid teneatur vi obedientiæ præstitæ Episcopo. *l.* 6. *n.* 828. An contradicente Episcopo possit fieri Religiosus. *ibid.* Si vir, facto divortio, vult fieri Sacerdos. *n.* 969. Sacerdotes negligentes de quibus interrogandi à Confessario. Vide *Prax. Confess. n.* 49.

Sacramenta non possunt ministrari cum opinione probabili, aut probabiliori. *l.* 1 *n.* 48. Quid de Sacramento Pœnit.? *n.* 50. *ibid. et seq.* An liceat ea suscipere cum probabili? *n.* 51. An liceat petere Sacramenta à peccatore? *l.* 2. *n.* 47 *et n.* 49. An Sacramenta omittere tempore debito sit sacrilegium? *l.* 3. *n.* 43 Pro Sacramentorum administratione accipere aliquid an liceat *l.* 3. *n.* 55. Pro Sacramenti vendinione an adsit pœna? *ib. n.* 105 *et n.* 112. De obligatione Parochorum ministrandi Sacramenta, præcipuè tempore pestis. *n.* 358 Judex tenetur reis dare tempus pro susceptione Pœnitentiæ et Eucharistiæ. *n.* 379.

Sacramentalia quid sint. *l.* 6. *n.* 90. Quomodo causent gratiam *l.* 6. *n.* 91 *et* 92. *ibid. et seq.* Graviter peccat qui supponit falsam materiam Sacramentalibus. *n.* 93. *v.* 2. *Peccat.* Quæ numerentur inter Sacramentalia. *n.* 94. An excommunicatis liceat usus Sacramentalium. *l.* 7. *num.* 174.

Sacramentum quid, et quis Sacramenta instituit. *l.* 6. *n.* 1 *et* 2. Sacramenta veteris legis. *n.* 3. An omnia Sacramenta possint causare primam gratiam. *n.* 6 *et n.* 83. Quæ imprimant characterem. *n.* 6. *Not. II.* Quæ necessaria necessitate medii. *Not. III. ibid.* Quæ formata, et quæ informia. *Not. IV.* ibid. Quam gratiam causent. *not. V.* An physicè, vel moraliter. *n.* 7. *ibid. et seq.* Simultas cum forma. *n.* 10 *et* 11. Quæ mutatio sit essentialis. *n.* 11. Quando irritetur sacramentum defectu materiæ, vel formæ. *ibid. et seq.* An omnes materiæ et formæ sint à Christo institutæ. *n.* 12. De intentione ministri, vide verbo *Intentio.* An valeant Sacramenta collata sub conditione. *n.* 25. *v. Dixi* 2 *et n.* 26. Si liceat sic ea conferre. *n.* 27. *ibid. et seq.* Si possint reiterari. *n.* 28. Si liceat uti materia dubia. *n.* 29. An sacramenta semper deneganda indignis. *ex n.* 43. An fictè suscepta reviviscant. *n.* 87. An in Sacramentis conferendis liceat uti opinione probabili. *n.* 57. Simulatio Sacramentorum? *n.* 59. A quo Parocho recipienda Sacramenta? *n.* 115. *v. Sed. hic.* An liceat petere Sacramenta ab excommunicato. *l.* 6. *n.* 88. *et l.* 7. *n.* 165. An sacramentum Pœnitentiæ. *ibid.* (*Sed infra l.* 6. *n.* 560. *v. Quær. I. ubi probatur oppositа doctrina.*) An à ministro peccatore. *l.* 6. *n.* 89. An excommunicatus validè ministret Sacramenta. *l.* 7. *n.* 166 *et* 167. An aliquando licitè. *n.* 168 *et n.* 170. Excommunicatio impedit à susceptione Sacramentorum? *n.* 158. Quid si in bona fide. *n.* 159. *ibid. et seq.* De expositione Sacramenti Eucharistiæ, vide *l.* 6. *n.* 424. *v. Refert.*

Sacrificium. Sacrificia antiquæ legis. *l.* 6. *n.* 3. An possit offerri Sacrificium pro excommunicato vitando. *l.* 7. *n.* 163. An pro tolerato? *n.* 164. *ibid.* Vide alia *v. Missa, Sacerdos,* et *Stipendium.*

Sacrilegium quid, et quotuplex? *l.* 3. *n.* 33. Quales species sacrilegii sint explicandæ? *n.* 34. *ibid.* Quæ sint sacrilegia personalia? *n.* 35. Quæ localia? *n.* 36. *ibid.* An sit sacrilegium extrahere hominem ab Ecclesia, atrio, etc? *n.* 38. An omne furtum in Ecclesia? *n.* 39. *ibid.* An in sacristia. *ibid.* Quæ Sacrilegia realia? *n.* 40. *ibid. et seq.* An sit Sacrilegium lædere bona Ecclesiastica, detinere legata pia, etc. *n.* 42. An mentaliter peccare in Ecclesiam, et an omittere Sacrum tempore

debito? *n.* 43. *ibid.* An censuræ contra sacrilegos incurrantur ipso facto? *n.* 44. *ibid. et seq.* An sit sacrilegium peccare die festo? *n.* 46. An violare vota? *n.* 47. *ibid.* Peccatur etiam sacrilegio, peccato omissionis. *n.* 48. *ibid.* An Sacerdos Religiosus lædens castitatem duo sacrilegia committat? *l.* 3. *n.* 455. An duæ personæ sacratæ secum copulantes committant duo sacrilegia. *n.* 456. An habens votum castitatis inducens alium ad turpia, committat sacrilegium? *n.* 457. *ibid.* Quid si delectetur morosè de peccato turpi alterius? *ib.* An sit sacrilegium copula maritalis in Ecclesia? *n.* 458. *ibib.* An tactus impudici? *n.* 459. Et quis locus dicitur Sacer? *n.* 460. *ibid.* An aspectus, et verba lasciva in Ecclesia? *n.* 461. An cogitationes turpes? *n.* 462. *ibid.* Quot sacrilegia committit dicens tres Missas in mortali in Natali Domini? *l.* 5. *n.* 44. *Vide etiam l.* 6. *n.* 35. *v. Hinc.* Sacrilegium an duplex committatur à nubente in mortali. *l.* 6. *n.* 32. *v. Infertur* 2.

Sævitia quando det causam ad divortium. *l.* 6. *n.* 970.

Saga, vide *Striges.*

Salarium, vide *Stipendium.*

Salvatores vocati. *l.* 3. *n.* 18.

Salutare inimicum. *l.* 2. *n.* 28. *v. Quæritur.*

Sanctio Neapolitana circa præscriptionem. *l.* 3. *n.* 516. Circa alimenta filiorum? *n.* 338.

Sanguis si cadat super altare *l.* 6. *n.* 210. *v. Hic.* Si injiciatur in alium liquorem? *n.* 229. Clerici vel Monachi si se intromittant in causam sanguinis. *l.* 7. *n.* 467. *et n.* 468 *ad n. III.*

Sanitas. An cum periculo sanitatis liceat usus Matrimonii. *l.* 6. *ex n.* 909.

Sartor quando peccet? *l.* 4. *n.* 292. *v.* 4. Sartor perficiens vestes in festis. *l.* 3 *n.* 303. Sartor viliùs pannum emens. *n.* 826. An Sartores excusentur à jejunio. *n.* 1041. Sartoribus quæ interrogationes faciendæ. *Prax. Conf. n.* 60.

Satisfactio et *satisfacere.* Satisfactio pro honore læso. *l.* 3. *n.* 984. An sufficiat semper petitio veniæ? *n.* 987. Quid si offensus se vindicavit de contumelia. *n.* 989. Quid si offensor puniatur à Judice etc. *n.* 990. Satisfactio pro confessione. vide *Summar. l.* 6. *ex n.* 506. An possit minui pœnitentia? *n.* 508 *et seq. Et in Praxi Confess. ex n.* 11. Quæ opera possint imponi. *l.* 6. *n.* 509 *ad* 514. An imponi post absolutionem. *num.* 514. *v.* 8. *Etsi.* Obligatio acceptandi pœnitentiam. *n.* 515 *ad* 517; *ibid. et seqq.* Satisfactio gravis sub levi. *n.* 518. Si pœnitens obliviscitur *n.* 520. Dilatio pœnitentiæ. *n.* 521. Satisfactio in mortali. *n.* 522 *et* 523. Pœnitentia sub conditione si relabatur. *n.* 524. An transacto tempore, etc. *n.* 525. Commutatio pœnitentiæ. *n.* 528. An tunc debeat repeti Confessio. *n.* 529. Quid si pro reservatis. *ib. v. Dub.* 2. An possit commutari extra Confessionem. *Dub.* 3. Canones Pœnitentiales. *n.* 530.

Satisfactus. An satisfacta parte, teneatur impeditus et jam absolutus, adire Romam. *l.* 7. *n.* 87. An, non satisfacta parte, valeat absolutio censuræ. *n.* 120 *et n.* 27 *et* 128. An satisfacta parte, cesset per se censura. *n.* 121.

Scandalum, quale activum, et passivum? *l.* 2. *n.* 43. Quando scandalum sit speciale peccatum? *n.* 45. Inductio ad peccandum an sit confitenda. *n.* 46. Quid si alter sit paratus ad peccandum. *n.* 47. An liceat petere mutuum ab usurario? Sacramenta à peccatore. *ibid.* An teneamur omittere bona spiritualia ob scandalum vitandum. *n.* 50.

An omittere præcepta ? *n.* 51. An dimittere bona temporalia ? *n.* 52. Fœmina utens veste virili ? *ib. v.* 2. *Si fœmina*, An mulier teneatur fugere virum concupiturum ? *n.* 53. An alios in genere ? *n.* 55. An ornatum superfluum ? præsertim ubera ostendo ? *ibid. et seq.* De turpia componentibus, repræsentantibus, aut pingentibus. *n.* 56. An liceat suadere minus malum ad majus vitandum ? *n.* 57. An permittere aliquando peccatum proximi ? *n.* 58. An stuprator teneatur ducere cum scandalo propinquorum ? *l.* 3. n. 644. Præbens scandalum ad quid teneatur ? *n.* 661.

Schedula an possit dari non absoluto. *l.* 6. *n.* 639.

Scholares à quo absolvendi. *l.* 6. *n.* 569.

Scientia necessaria Confessario ? *l.* 6. *n.* 627. *Et in Praxi Confess. n.* 17. Scientia necessaria Ordinando. *l.* 6. *n.* 790. Verba Tridentini. *Ad administranda Sacramenta idonei comprobentur*, quid importent. *n.* 791. Illiterati quando sint irregulares. *ib. Qu. II.* An in Regularibus sufficiat minor scientia. *Qu. III.* Episcopus potest requirere majorem scientiam à suis. *n.* 792. *v. Adv.* 2. Scientia legis an requiratur ad incurrendam censuram. *l.* 7 *n.* 43 *et* 44. An scientia censuræ. *n.* 47 *et* 48. An ad incurrendam irregularitatem requiratur scientia legis. *n.* 350. An scientia pœnæ. *n.* 351.

Scriba, Scribere et *Scriptus*. An liceat scribere in die festo, etiam ob lucrum ? *l.* 3. *n.* 278. An transcribere ? *n.* 279. Scriba an excusetur à jejunio ? *n.* 1041. An requiratur testificatio Confessarii scripta, ut Medicus curam prosequatur. l. 6. *n.* 664. *v. Notant.* An liceat rescribere ad excommunicatum. *l.* 7. *n.* 193. An licentia ingrediendi Monasteria Monialium habenda sit in scriptis. *n.* 223. An suspensio in scripsis ferenda sit. *n.* 317 *in fin.*

Scrupulus, et *Scrupulosus*. Quid sit scrupulus, et an liceat eo manente operari ? *l.* 1. *n.* 11. Quæ sint signa conscientiæ scrupulosæ ? *n. eod.* Quæ ejus remedia ? *n.* 12. *ibid.* Doctrinæ valde utiles pro scrupulosis. *n. eod.* Regula ad abjiciendos scrupulos in recitatione Officii. *lib.* 4. *num.* 177. *vers. Cæterum.* Scrupulosis non est permittendum confiteri peccata dubia. *l.* 6. *n.* 476. Modica pœnitentia eis imponenda. *n.* 507. Esse scrupulosum an cadat sub sigillum. *n.* 644. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum scrupulosis ; vide in *Praxi Confess. n.* 95 *et seq.*

Sculptor, et *Scalpere*. Sculpere in festis. *l.* 3. *n.* 281. Sculptor an excusetur à jejunio ? *n.* 1041.

Secretarius quando peccet ? *l.* 4. *n.* 229.

Secretum servandum. *l.* 3. *num.* 970. Quando possit manifestari ? *n.* 971. An ad vitandum proprium damnum ? *ib. v. An.* Juramentum servandi secretum. *n.* 183. Litteras alienas aperire, etc. *l.* 5. *n.* 70. Si crimen sciatur sub secreto, an debeat denuntiari. *l.* 6. *n.* 698.

Segetes vertere in festis. *l.* 3. *n.* 290.

Semen, Seminare, et *Seminatio*. Semen corruptum expellere. *l.* 3. *n.* 478. An liceat conjugi cohibere seminationem. *l.* 6. *n.* 918. An liceat uxori se polluere retrahente se viro post seminationem. *n.* 919. An liceat reddere, vel petere à viro volente seminare extra vas. *n.* 947. An liceat puellæ semen expellere ? *n.* 954. *Dub. I.* Si ob copulam sine seminatione liceat divortium facere. *n.* 962. *Qu. III.*

Semifatuus an possit communicare. *l.* 6. *n.* 303. An ungi Extrema Unctione. *n.* 732.

Senex. An sexagenarii excusentur à jejunio. *l.* 3. *n.* 1036. Si annus

sexagesimus sit incœptus. *ib. v. An autem.* An fœminæ quinquagenariæ? *n.* 1037. *ib et seq.* Sexagenarii qui voverunt jejunare. *n.* 1038. Religiosi sexagenarii an teneantur ad jejunia Regulæ. *n.* 1039. An sexagenarii quibus subrogatum est jejunium voto castitatis? *n.* 1040. *ibid.* An Canonici septuagenarii excusentur à Choro? *lib.* 4. *n.* 130. *v. Dub. I.* Senex non valens seminare intra vas. *l.* 6. *n.* 954. *Dub. II.*

Sententia. Princeps occidens nondum sententia damnatos. *l.* 3. *n.* 377. Quid agendum Judici si utriusque sit opinio probabilis? *l.* 4. *n.*209 *et* 210. Judex ferens injustam sententiam. *n.* 214. Sententia injusta an obliget in conscientia? *n.* 215. An sententia ferenda pro possessore cum opinione probabili? *n.* 210. *Qu. II.* Si per sententiam Judicis fiat divortium, an possit innocens conjux alterum adulterum revocare. *l.* 6. *n.* 967. An ad divortium requiratur sententia Judicis. *n.*968. Facto divortio per sententiam, an possit vir fieri Religiosus aut Sacerdos. *n.* 969. Quando censuræ sint latæ sententiæ, vel ferendæ. *l.* 7. *n.* 7. Requisita ad sententiam censuræ. *n.* 59 *ad* 61. Si censura sit lata per sententiam particularem, quis possit absolvere. *n.* 72. Quid si per sententiam generalem. *n.* 73.

Sepelire in loco sacro eum qui seipsum occidit. *l.* 3. *n.* 375. Sepelire laicos in Ecclesia Monialium. *l.* 4. *n.* 62.

Sepulturæ jus an possit vendi? *l.* 3. *n.* 71. *v. Notandum.* Sepultura privantur excommunicati. *l.* 7. *n.* 186. An hæretici non denunciati. *n.* 187. *ibid. et seq.*

Servilia opera quæ sint? *lib.* 3. *num.* 272. Quæ non sint? *n.* 274. Injungere servilia infidelibus. *n.* 271.

Servitus an irritet Matrimonium. *l.* 6. *ex n.* 1017. An inducat irregularitatem. *l.* 7. *n.* 455.

Servus captus in bello an possit fugere? *l.* 3. *n.* 350.

Sexagenarius, vide *Senex.*

Sigillum Confessionis, vide *Summarium lib.* 6. *Dub. I.* In dubio an quid noveris ex Confessione, etc. *n.* 637. An danda schedula non absoluto. *n.* 639. An possit vitari pœnitens prolixus sermone. *n.* 644. *v. Dicitur.* Si Confessarius interrogetur de audiendis. *n.* 645. An liceat uti opinione probabili circa sigillum. *n.* 633. An quoad sigillum præcavendæ leves suspiciones. *n.* 661.

Signum. Muto confitendum est signis. *l.* 6. *n.* 479. *v. Quær. Et in Prax. Confess. n.* 102 *et* 103. Signa extraordinaria doloris quæ sint. *l.* 6. *n.* 460. *Et in Praxi n.* 67.

Similitudinaria bigamia quæ sit. *l.* 7. *n.* 448. An Episcopi in ea dispensent. *n.* 452.

Simonia, et *Simoniacus.* Quid et quotuplex sit Simonia. Vide *Summ. lib.* 3. *Dub. III. Art. I.* Quæ sint pœnæ simoniæ? Vide l. 3. *ex n.* 105. An et cui restituendum quod est simoniacè acceptum? Vide *l.* 3. *ex n.* 113.

Simulatio an semper illicita? *l.* 3. *n.* 171. *v. Quæritur.* Simulatio Sacramentorum. *l.* 6. *n.* 59 *et seq.*

Simultas inter materiam et formam Sacramentorum. *l.*6. *n.* 9. 10 *et* 11.

Situs an sit de præcepto in Officio? *l.* 4. *n.* 179. *Qu. IV.* An liceat conjugi coire situ innaturali. *l.* 6. *n.* 917. An sic petenti alter teneatur reddere. *n.* 946.

Societas. Quomodo fit contractus societatis? *l.* 3. n. 904. De conditionibus ad societatem requisitis. *n.* 905. Quid veniat nomine *Damnorum*, et *Expensarum. n.* 905 *et* 906. *ibid. et seq.* Quomodo dividendum capitale, et lucrum, aut damnum. *n.* 907. De Societate inter fra-

tres. *ib. Quær. V.* Quomodo terminetur societas. *ib. Qu. VI.* Societas in *Tribus contractibus. n.* 908. *ib. et seqq.* Societas *Animalium. n.* 909. Societas ad *Caput salvum. ib. Quæritur* 3.

Socius deducens sibi expensas itineris. *l.* 3. *n.* 906. An tenearis recitare Officium cum socio, si nequis solus? *l.* 4. *n.* 158. *v. Item.* An beneficiarius teneatur conducere socium, etc? *ibid. v. An autem.* Recitans cum socio an teneatur repetere, quæ non percipit? *l.* 4. *n.* 163. *v. Qu. II.* Recitans cum socio mutilante. *n.* 165. *v. Hinc.*

Sodomia perfecta, et imperfecta. *l.* 3. *n.* 466. Pollutio habita ex tactu pueri an sit sodomia? *n.* 467. Explicandum an agens vel patiens? *n.* 468. *ib.* Sodomia inter conjunctos an sit incestus. *n.* 569. *ibd. et seq.* Pœnæ sodomitarum. *n.* 470. Requisita ad eas incurrendas. *n.* 471. An Clerici patientes eas incurrant? *ibid. v. Si magis ibid.* An incurrantur ante sententiam? *n.* 472. An mutua pollutio inter mares sit sodomia? *n.* 467. An ob sodomiam liceat divortium. *l.* 6. *n.* 962.

Solemnitates si deficiant in contractibus. *l.* 1. *n.* 151. *et l.* 3. *n.* 711. Si deficiant in testamentis? *l.* 3. *n.* 927. Solemnitates requisitæ ad testamenta. *n.* 921. Ad testamenta rusticorum. *n.* 925. Quid de testamento ad pias causas? *n.* 922. Solemnitates requisitæ in alienatione bonorum ecclesiasticorum. *l.* 4. *n.* 187. *v. Nota V.* Quando alienatio possit fieri sine solemnitatibus? *ibid. Nota VI.* Solemnitates in Matrimonio vetitæ tempore feriarum. *l.* 6. *n.* 983. Solemnitates ad ferendam sententiam censuræ. *l.* 7. *n.* 59 *ad* 61.

Sollicitatio. Bulla contra sollicitantes. *l.* 6. *n.* 675. Clausulæ. I. *In actu sacramentalis Confessionis. n.* 676. II. *Immediatè ante vel post. n.* 677. III. *Occasione, vel prætextu Confessionis. n.* 678 *et* 679. IV. *In Confessionario, vel quocumque loco,* etc. *n.* 680. Quid si fiat in Confessionario sine simulatione. *ibid.* Qui sint denunciandi. *ex n.* 681. Qui teneantur denunciare. *ex n.* 693. Accusans injustè de sollicitatione incurrit casum Papalem, sed sine censura. *l.* 6. *n.* 693. *v. An autem.* De sollicitationibus dubiis. *ex n.* 702. Pœnæ contra sollicitantes. *n.* 705.

Solutio dilata an augeat pretium rei? *l.* 3. *n.* 810.

Somnus. Pollutio secuta in somno. *l.* 3. *n.* 485.

Sors dividenda inter socios. *l.* 3. *n.* 907. Damnum sortis an semper spectet ad dominum? *ibid. Qu. III.* Quid si fiat pactum quod sit commune? *ibid. Qu. IV.*

Sortes divinatoriæ an licitæ? *l.* 3. *n.* 10. *v.* 11. Sortes divisoriæ. *ib. v.* 12. *ibid.*

Sortilegium quid sit. *l.* 3. *n.* 6. *in fin.*

Species. An blasphemiæ contra Deum et Sanctos differant specie? *l.* 3. *n.* 132. An in sacrilegio explicandæ species subalternæ? *n.* 34. An aspectus turpes induant speciem objecti? *l.* 3. *n.* 421. *v. Notant.* An differat specie copula sponsi cum alia? *n.* 447. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 847). An omnes incestus sint ejusdem speciei. *l.* 3. *n.* 448. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 469.) Radices diversitatis specierum. *l.* 5. *n.* 30 *et* 31. An peccata distinguantur specie ex diversitate Præceptorum? *l.* 5. *n.* 33. Peccatum specie levius cum peccato speciei superioris. *n.* 34. Pactum in mutuo, ut reddatur res in eadem specie. *l.* 3. *n.* 782. Species Eucharistiæ infra quantum temporis consummentur. *l.* 6. *n.* 225. An utraque species requiratur ad Sacrificium. *n.* 195 *et* 196. *ac n.* 306. An ex sumptione utriusque speciei habeatur plus gratiæ. *n.* 228.

Specificatione acquiritur dominium. *l.* 3. *n.* 496.

Spes Spei actus. *l.* 2. *n.* 7. De præcepto spei. *ex n.* 20. Peccata

contra spem. *ibid. et n.* 21. Mutuans ob spem lucri. *l.* 3 *n.* 762. Dans spirituale ob spem temporalis. *n.* 54.

Sponsalia. Qualis debeat esse promissio sponsalitia, vide *summ. l.* 6 *ex n.* 831. De sponsalibus per metum. *ex n.* 844. De obligatione sponsaliorum. *ex n.* 845. An obligent statim. *d. n.* 845. An cogendi nolentes. *n.* 846. *ib. et seq.* Ficte promittens. *n.* 847. *v.* 4. (*Et l.* 3. *ex n.*642). Si quis contrahit sponsalia cum duabus. *n.* 848. Filii si insciis parentibus, etc. *n.* 849. An disparitas irritet sponsalia. *n.* 851. Resiliens à sponsalibus. *n.* 852 *et* 853.

Quomodo dissolvantur sponsalia. I. Per matrimonium cum alia. *l.* 6. *n.* 855. II. Per mutuum consensum. *n.* 855. III. Per impedimentum dirimens. *n.* 857. IV. Ob crimen alterius. *n.* 860. An per fornicationem alterutrius. *n.* 861. V. Per mutationem notabilem. *n.* 863. VI. Per discessum alterius. *n.* 866. VII. Per lapsum temporis præfixi. *n.* 867. VIII. Per susceptionem Ordinis sacri, vel ingressum in Religionem. *n.* 869. IX. Per votum castitatis. *ib.* Vide in *Summario ex n.* 870. An solvantur sponsalia per hæreditatem supervenientem, vel conjugium opulentius? *n.* 876. An per dissensum parentum. *n.* 877. An ad solutionem requiratur auctoritas judicis. *n.* 878. Ad solutionem quæ probatio requiratur in foro externo, et quæ in interno. *d. n.* 878. *Dub.* 2. An ex sponsalibus incertis, aut conditionatis oriatur impedimentum publicæ honestatis. *n.* 1061. An ex justè dissolutis. *n.* 1063.

Sponsio quid, et an licita? *l.* 3. *n.* 869. Sponsio de peccato committendo. *n.* 870. Si unus spondeat plus quam alter. *n.* 878. Quid si unus certò sciat? *n.* 879.

Sponsus. An liceant tactus inter sponsos? *l.* 3. *n.* 431. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 854.) Sponsus cognoscens aliam. *l.* 3. *n.* 447. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 847.) Sponsus se delectans de copula futura? *l.* 5. *n.* 23 *et* 24. Sponsus si sit excommunicatus, vel peccator, an possit sponsa cum eo nubere *l.* 6 *n.* 55. An inter sponsos liceant tactus, et oscula. *n.* 854. An fornicatio sponsorum differat specie. *n.* 847. An per fornicationem alterutrius solvantur sponsalia. *n.* 861. Quid si uterque fornicetur. *n.* 862. An liceat contrahere cum defectu occulto. *n.* 864 *et* 865. An solvantur sponsalia, si unus sponsorum discedat. *n.* 866. An sponsi teneantur impedimentum fateri. *n.* 1000. Quid si sponsus cognoverit consanguineam sponsæ post dispensationem. *n.*1140. Quid si sponsi incestuosè coeant, antequam exequatur dispensatio. *n.* 1141. Si sponsi sint diversæ Diœcesis, an unusquisque dispensandus à proprio Episcopo. *n.* 1142. *ibid. et seq.*

Spurius non tenetur credere matri. *l.* 3. *n.* 654. Quid possit petere à patre, et matre? *n.* 951. Si pater relinquat bona alteri, ut tradat spurio. *n.* 952. Vide *Illegitimus.*

Statutum. An Religiosi teneantur ad nova statuta? *l.* 4. *n.* 43.

Sterilitas an sit causa, ut remittatur pensio? *l.* 3. *n.* 860.

Stipendium an possit peti à famulo conducto si discedat? *l.* 3. *n.* 345. An elapso triennio. *n.* 347. *ib.* Si famulus inserviat nullo statuto stipendio? *n.* 348. An possit sibi compensare stipendium? *n.* 349. *ib.* An debeatur stipendium famulo ægroto, aut expensæ curationis. *l.* 3. *n.* 864. Stipendium Advocati. *l.* 4. *n.* 224 *et* 235. Stipendium Procuratoris. *n.* 233. Sacerdos celebrans ob stipendium Missæ, etc. *lib.* 3. *num.* 55. Stipendium Missæ, vide *Summarium l.* 6. *ex. n.* 315 *ad* 333. Sacerdos differens celebrationem. *n.* 317. *Qu. II.* Quid si Missæ tradantur

Communitati. *ib. v. Advertit.* A quo et quomodo taxandum stipendium. *n.* 319 *et* 320. An liceat pacisci de stipendio. *ib Dub.* 4. Non licet retinere partem stipendii. *n.* 321. Qui tamen excipiantur. *ib. v. Ab hac.* Cui restituenda pars retenta. *n.* 322. *Dub. I.* Quid de executore. *ib. Dub.* 2. De colligente eleemosynas. *Dub.* 3. *ibid.* An possint commutari Missæ majoris stipendii cum Missis minoris. *Dub.* 4 *ibid.* De administratore Ecclesiæ. *Dub.* 5.

De obligatione beneficiarii, et Parochi applicandi Missas. *l.* 6. *n.* 323 *ad* 326. De Missis votivis sub stipendio. *n.* 327. De loco et tempore designato à Fundatore. *n.* 328. *ib.* Quid si Episcopus dispenset. *n.* 329. De obligatione Capellani celebrandi, et per seipsum. *n.* 330. An possit aliquando omittere vel celebrare pro conjunctis, etc. *n.* 332. An in die Defunctorum possit accipi stipendium. *n.* 338.

Stipendium Confessariorum Monialium. *l.* 6. *n.* 577. *v. Not.* 5. An autem neo-Presbyter possit stipendium accipere pro prima Missa quam celebrat cum Episcopo. *n.* 829. *v. An autem.*

Stola an requiratur in Sacerdote qui communicat more laici. *l.* 6. *n.* 276. An ministrans Eucharistiam sine stola peccet graviter. *n.* 241. *v. Ministrare.*

Stratum. Strata non permittantur, nisi personis Regalibus tantùm. *l.* 7. *n.* 340. *in fin.*

Striges an dentur? *l.* 3. *n.* 26.

Stuprum, et *Stuprator.* Stuprum an sit speciale peccatum? *l.* 3. *n.* 443. Ad quid teneatur stuprator? *ex n.* 640. Stuprator habens votum castitatis. *n.* 649. Violans consanguineam. *n.* 650. Quid si fictè promiserit impetrare dispensationem? *ib. v. Major.*

Suadere minus malum ad majus vitandum. *l.* 2. *n.* 57. Suadens damnum. Vide *Consilium.*

Subdelegatio. An delegatus possit subdelegare? *l.* 1. *n.* 193.

Subdiaconus, et *Subdiaconatus.* Subdiaconus ad qualem partem Officii teneatur in die Ordinationis? *l.* 4 *n.* 140. *v. Hinc.* Subdiaconus recitans Officium ante Ordinationem. *ib. v. An autem.* Subdiaconus ministrans in mortali. *l.* 6. *n.* 38. An Subdiaconatus sit Sacramentum. *n.* 736. *v. Secunda.* De ejus materia, et forma. *n.* 746 *et* 747. An possit conferri à simplici Sacerdote, vel Abbate. *n.* 762. A quo tempore fuit Sacer. *ibid. v. Quæstio.* An possit suscipi simul cum Minoribus. *n.* 797.

Subditus. An vota subditorum valeant, donec irritentur? *l.* 3. *n.* 231. Peregrini an fiant subditi Episcopi loci? *l.* 1. *ex n.* 156. *v. Dub.* 1. *Probant* 2. An Episcopus possit dispensare in istorum votis, juramentis, etc.? *n.* 158. Qui veniant nomine subditorum. *l.* 7. *n.* 79. *Not. IV.* Regulares possunt cum subditis suis dispensare, sicut Episcopi in votis et irregularitatibus occultis, etc. *n.* 100.

Subreptio, et *Obreptio* quid sit? *l.* 1. *n.* 185. *v. Quæritur.*

Substitutus Pœnitentiarii an teneatur ad Officium in Choro? *l.* 4. *n.* 131. *v. Minimè.*

Successor locatoris quando possit conductorem expellere? *l.* 3. *n.* 859.

Suffragium iniquum. *l.* 3. *n.* 566. Excommunicatio privat suffragiis. *l.* 7. *ex n.* 162. Non potest superior negare suffragium ex notitia Confessionis. *l.* 6. *n.* 656.

Sumptus, vide *Expensa.*

Superbia, et ejus filiæ. *l.* 5. *n.* 65.

Superior an possit irritare vota emissa ante subjectionem ? *l.* 3. *n.* 237. In dubio an vota sint emissa post subjectionem ? *ib.* Si votum factum sit tempore subjectionis ? *n.* 238. Si superior votum ratificaverit. *n.* 239. Superior audiens detractionem. *l* 3. *n.* 980. Vide alia *v. Prælatus.* Superior non potest uti notitia Confessionis ad gubernationem. *l.* 6. *n.* 655. Neque ad negandum suffragium. *n.* 657.

Superstitio quid et quotuplex ? *l.* 3. *n.* 1 *et* 2. Quæ sit superstitia *falsi cultûs* et *cultûs superflui* ? *n.* 3 *et* 4.

Superstitiosi quando denunciandi ? *l.* 4. *n.* 253.

Suppletio, et *Supplere*. Beneficiarius supplens Officium altera die. *l.* 3. *n.* 667. An inservientes Choro teneantur supplere omissa ? *l.* 4. *n.* 143. *v. Notandum* 3. Suppletio animalium in Societate. *l.* 3. *n.* 909. *Qu.* 2.

Supplicatio, vide *Formula.*

Supplicium. Clerici assistentes supplicio an peccent. *l.* 7. *n.* 463.

Suppositio. Ad quid tenetur adulter, si non fuerit causa suppositionis prolis ? *l.* 3. *n.* 659.

Surdus, et *Surdaster.* Canonici surdi an excusentur à Choro ? *l.* 4. *n.* 130. *Dub.* 2. An surdi, vel surdastri satisfaciant recitando in choro ? *n.* 163. *Qu. III.* Surdus excusatur à Confessione. *l.* 6. *n.* 479. *v.* 2. Quomodo se gerere debeat Confessarius cum surdo, vide in *Prax. Confess. n.* 102, 103 *et* 104. Quomodo cum eo cujus surditas inter confitendum patefit. *l.* 6. *n.* 644. *v. Petes.* Si confessarius sit surdus. *n.* 499. surdus, mutus, et cæcus an possit extremam unctionem suscipere. *n.* 732. *v.* 3. Surdus an sit irregularis. *l.* 7. *n.* 405.

Susceptio, et *Suscipere*, vide *Eucharistia*, et *Communio.* Excommunicatio impedit à susceptione Sacramentorum. *l.* 7. *n.* 158. Quid si in bona fide. *n.* 159. *ib. et seq.* An liceat suscipere Sacramenta ab Excommunicato tolerato. *n.* 165. An adsit pœna. *n.* 172. Irregularitas ob malam susceptionem Ordinum. *n.* 360 *et* 361. An irregularitatem incurrit qui suscipit Ordinem censura irretitus. *l.* 6. *n.* 799. *Dub.* 3. *v. Utrum.* Suscipere Sacramenta cum opinione probabili. *l.* 1. *n.* 51.

Suspentio, et *Suspendere.* Suspensio imposita an inducat mortale ? *l.* 1. *n.* 146. Suspensio quid et quotuplex. *l.* 7. *ex n.* 312. Quis suspendi et suspendere potest. *ibid.* An incurratur suspensio levis ob veniale peccatum. *n.* 30. An ad suspensionem incurrendam requiratur scientia legis. *n.* 44. An peccet graviter exercens actum à quo est suspensus. *n.* 313. An fiat irregularis, si suspensio sit ad tempus. *n.* 314. *ib. et seq.* An Episcopus exercens Pontificalia à quibus est suspensus. *ib. v. Dub.* 2. Et quid si celebret solemniter. *ibid. v. Si autem.* Sacerdos suspensus an valide absolvat. *ib. v.* 4. *Suspensus.* Quot modis suspensio feratur. *n.* 315. *ibid.* Qualitas suspensionis. *n.* 316. *ibid.* Pauper suspensus à beneficio an possit fructus retinere. *ibid. Dub.* 1. An suspensus à beneficio sit etiam ab aliis in alia Diœcesi. *Dub.* 2. *ib.* An suspensio debeat fieri in scriptis. *n.* 317. *in fin.* Suspensiones communes Clericorum. *n*, 318. Religiosorum. *n.* 319. Episcoporum, *n.* 320. *ib.* Num quis possit suspendi ob culpam levem. *n. v. sed ib.* Quis absolvat à suspensione. *n.* 322. Suspenditur Latinus, vel Græcus non celebrans in proprio ritu. *l.* 6. *n.* 202. Suspensio ferenda in exquirentes nomen complicis, etc. *n.* 491 *et* 492. Suspenditur ordinans alienum, sicut et ordinatus. *n.* 769. Item qui eadem die suscipit duos Ordines sacros. *n.* 796. Quid si non servet interstitia. *ib. Dub.* 2. Quid si suscipiat Minores cum Subdiaconatu. *n.* 797. Quid si quis ordi-

natur ante ætatem ex ignorantia crassa. *n.* 799. *v. Sed hîc.* Si ordinatur à proprio Episcopo in aliena Diœcesi. *n.* 798. *v. Adde.* Quid si ordinetur sine titulo ? *n.* 820.

Suspicio temeraria. *l.* 3. *n.* 963 *et* 964. Quomodo discernatur judicium à suspicione ? *n.* 965.

Sustentatio beneficiarii. *l.* 3. *n.* 491. *Qu. II et Qu. V.*

Susurratio quid sit. *l* 5. *n.* 72 *v.* 2. *Filiæ.*

Sutor quando peccet ? *l.* 4. *n.* 292. *v.* 4. Suere in die festo. *l.* 3. *n.* 290. Sutor an excusetur à jejunio ? *n.* 1041.

Symbolum Apostolorum necessariò sciendum. *l.* 2. *n.* 1. Symbolum dum cantatur à choro, non potest celebrans prosequi Missam. *l.* 6. *n.* 424. *v.* 3.

T

Tabacum per nares an impediat à Communione. *l.* 6. *n.* 280. *Dub.* 2. An fumus tabaci. Dub. 2. Folia tabaci vel aromata dentibus attrita. *Dub.* 3. *ibid.*

Tabelliones quando peccent ? *l.* 4. *n.* 230 *et* 231.

Tacens, vide *Mutus.*

Tactus, et *Tangere.* Tactus turpis proprii corporis. *l.* 3. *n.* 419. *l.* 2. Tactus alieni corporis et brutorum. *n.* 420. Mulier permittens se tangi. *n.* 430. An tunc teneatur clamare ? *ibid v. Utrum.* Tactus inter conjuges. *n.* 431. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 932.) Tactus inter sponsos. *l.* 3. *n.* 431. (*Et vide l.* 6. *n.* 854.) Tactus impudici an inducant incestum ? *l.* 4. *n.* 453. *n.* 174. Tactus impudici in Ecclesia. *n.* 459. Vir extorquens tactus, an teneantur ducere. *n.* 645. Tactus instrumentorum an requiratur in ordinatione. *l.* 6. *n.* 742. An debeat esse physicus. *n.* 743. *ib. et seq.* An liceat laicis tangere vasa sacra, vestes, et corporalia. *n.* 382. Tactus et oscula inter sponsos an liceant. *n.* 854. An tactus turpes inter conjuges. *ex n.* 932 *ad* 935. Conjux turpiter tangens seipsum. *n.* 936.

Taurorum agitationes. *l.* 3. *n.* 365.

Taxa in venditione an obliget in conscientia ? *l.* 3. *n.* 803. Taxa stipendii pro Missa. *l.* 6. *n.* 318 *et seq.* Taxa beneficii circa Ordinationem. *num.* 815. *Not.* 1.

Tempus Matutini. *l.* 3. *n.* 174. Tempus festi incœpti. *l.* 3. *n.* 267. Tempus restitutionis faciendæ. *n.* 676. Mutuans cum obligatione expectandi per longum tempus. *n.* 760. Obligatio recitandi in choro, tempore, ordine debito. *l.* 4. *n.* 171. Tempus recitandi Horas. *n.* 172. *ib. et seq.* Causæ anticipandi tempus recitationis. *n.* 173. Anticipans tempus prandii. *l.* 3. *n.* 1016. *v. Quæritur* tempus ad præscribendum. Vide *Præscriptio.* Tempus Ordinationum. *l.* 6. *n.* 794. Si elabitur tempus sponsalibus præfixum an solvantur. *n.* 867. Quo tempore est illicita copula conjugalis, vide *Debitum.* Tempus impendendum in celebratione Missæ. *n.* 400. Tempore feriarum prohibentur solemnitates, benedictio, etc. in Matrimonio. *n.* 983. An liceat tunc illud consummare. *num.* 984.

Tentatio Dei quid sit ? *l.* 3. *n.* 29. Tentatio formalis, et interpretativa. *ib.* An in tentatione Dei detur parvitas materiæ ? Et quæ sit tentatio interpretativa ? *n.* 30. An liceat petere à Deo miracula ? *num.* 31. An qui offert se ad martyrium ? Et an qui respuit medicinas ? *n.* 32. *ib.*

Terminus, vide *Tempus.*

Testamentum. Quid et quotuplex sit Testamentum. *l.* 3. *n.* 919 *et seq.* Ex quibus capitibus testamentum est nullum? *n.* 921. De Testamento rusticorum. Vide annotata *v. Rusticus.* De Testamento tempore pestis *l.* 3. *n.* 926. Testamentum Clericorum, novitiorum, et militum. *n.* 929. Testamentum rumpitur præteritione posthumi. *n.* 950. Testamenta conficere in festis an liceat. *l.* 3. *n.* 287.

Testari qui possint? *l.* 3. *n.* 942. Beneficiarii de quibus possint testari? *l.* 4. *n.* 22.

Testiculos alteri abscindens fit irregularis. *l.* 7. *n.* 380. Item si quis sibi abscindit. *n.* 417. *p.* 451. Quid si ob vocem servandam. *n.* 418.

Testimoniales Litteras potest concedere capitulum Sede vacante. *l.* 6. *n.* 788. *v. Bene.* Testimonialês ab Episcopo originis. *n.* 789. *in fin. v. Notandum.*

Testis quando debeat testificari. *l.* 4. *ex n.* 264. Testis æquivocans. *l.* 3. *n.* 160. Quando testis non teneatur testificari? *l.* 4. *n.* 268. Religiosi an possint testari. *l.* 4. *n.* 22. *et num.* 187. Falsum testificatus ad quid teneatur? *n.* 269. Testes nolentes testificari quando peccent? *n.* 270. Quomodo facienda depositio testium? *n.* 271. Testis unus sufficit ad testificandum Baptismum. *l.* 6. *n.* 134. *v. Hic.* Quid si testificentur impedimentum testes fide non digni, vel unus fide dignus. *n.* 908 *et n.* 996 *ac* 997. Quid si sponsalia sint jurata. *n.* 998. Testes assistentes Matrimonio qui sufficiant. *n.* 1085. Testes voluntarii in causa mortis fiunt irregulares. *l.* 7. *n.* 468 *ad n. II.*

Theologus Canonicus quando excusetur à Choro? *l.* 4. *n.* 131. *v. Sic pariter.*

Thesaurus inventus ad quem spectet? *l.* 3. *n.* 602.

Timor in corrigendo. *l.* 2. *n.* 37. Timor excusans à Missa. *l.* 3. *n.* 327. Timor sævitiei qualis sit causa divortii. *l.* 6. 971. *v.* 3.

Titulus ad præscribendum. *l.* 3. *n.* 505. An sit titulus justus exigendi aliquid in mutuo *ob periculum sortis? n.* 765. An *pœna conventionalis? n.* 766. An *damnum emergens et lucrum cessans? n.* 768. Vide alia *Damnum.* Quid si aderat titulus, sed mutuans non advertit? *n.* 773. Tituli augendi pretium. *n.* 807. Titulus beneficii quoad Officium divinum. *l.* 4. *n.* 161. *v. Juxta.* Titulus coloratus an requiratur in errore communi, ut Ecclesia suppleat jurisdictionem. *l.* 6. *n.* 572. *v. Majus.* Titulus Ordinationis, vide *ex n.* 813. De titulo paupertatis. *n.* 814. Beneficii. *n.* 815. Patrimonii. *n.* 817. An ordinatus sine titulo sit suspensus. *n.* 820.

Toleratus. Excommunicati tolerati nullo gaudent privilegio. *l.* 7. *n.* 135. Qui dicantur tolerati. *d. n.* 134. *ad n.* 137. *ib. et seq.* An liceat cum toleratis communicare. *n.* 138. An in divinis sine causa. *n.* 139. Percussores Clericorum quando censeantur tolerati. *ex n.* 141. An pro tolerato possint offerri sacrificia. *n.* 164. Num liceat petere Sacramenta à tolerato. *n.* 165. An non toleratus licitè ministret. *n.* 168. An in articulo mortis. *ib.* Pœna si ministrat. *n.* 171.

Tonsor. Excusaturne à jejunio? Ita *Salm.* 3. *Præc. c.* 2. *n.* 136.

Tonsura Clericorum. *l.* 4. *n.* 188. (*Vide etiam l.* 6. *n.* 825.) Tonsura an prærequirat Confirmationem. *l.* 6. *n.* 183. An tonsura sit verus ordo. *n.* 734. Num possit conferri extra Diœcesim. *n.* 756. Num quolibet die. *n.* 794. Num ab Abbatibus iis qui habent dimissorias. *n.* 763. Obligatio deferendi Tonsuram. *n.* 826. Sub pœna amittendi privilegia fori, et Canonis. *n.* 827.

Tormenta. Reus imponens sibi crimen ad vitanda tormenta. *l.* 4. *n.* 275. An tunc teneatur revocare confessionem. *n.* 276.

Tortura. Quid liceat Judici circa torturam rei? *l.* 4. *ex n.* 202.

Torum. Divortium quoad torum. *l.* 6. *n.* 960.

Traditio rei transfert dominium. *l.* 3. *n.* 503. Traditio in donatione. *n.* 732. Traditio in venditione si non exigatur pretium, vel fides. *n.* 685 *et n.* 796. Si res vendita pereat ante traditionem. *n.* 828. Quid si post. *ibid. v. Si res.* Vide *Instrumentum.*

Transactio in beneficiis. *l.* 3. *ex n.* 77.

Transgressor residentiæ, vide *Residentia.*

Translatio Officii. *l.* 4. *n.* 161. *Qu. V.* Translatio Episcoporum. *n.* 104 *et* 105.

Trebellianica. l. 3. *n.* 961.

Tributum, vide *Gabella.*

Triennalis possessio ad præscribenda mobilia, et beneficia. *l.* 3. *n.* 507. *v. Si quis.*

Turcarum res surripere. *l.* 3. *n.* 525.

Turpis. Contractus de re turpi. *l.* 3. *n.* 712. Et cui tunc facienda restitutio? *ibid.*

Turpiloquium. Vide *Verba obscœna.*

Tutor quibus detur, et ad quid teneatur? *l.* 3. *n.* 917 *et* 918. Pupillus se obligans sine consensu tutoris. *d. n.* 918. *v.* 6. *Pupillus. v.* 200. Tutor an possit irritare vota pupilli? *l.* 3. *n.* 229.

Typographus componens in festis. *l.* 3. *n.* 282.

V

VACARE. Si quis habens beneficium accipiat alterum, vacat primum. *l.* 3. *n.* 115. 3. *notandum.* Quid si beneficium simplex? *n.* 118. *v. Quæritur.*

Vagi an teneantur locorum præceptis, etc. *l.* 1. *ex n.* 158. Vagus ubi debet recipere Communionem Paschalem? *l.* 6. *n.* 240. *ex num.* 9. Vagorum Matrimonium. *n.* 1089.

Valor, vide *pretium.*

Vana gloria. l. 5. *n.* 66. *v.* 3.

Vana observantia quid et quotuplex? *l.* 3. *ex n.* 14.

Vas. An liceat laicis tangere vasa sacra. *l.* 6. *n.* 382 *et seq.* Num liceat viro copulam incipere in vase præpostero. *n.* 916. Num liceat copulari senibus non valentibus intra vas seminare. *n.* 954. *Dub.* 2.

Vectigal, vide *Gabella.*

Velum an debeat benedici. *l.* 6. *n.* 389.

Venatio, et *Venari.* Venari in die festo. *l.* 3. *n.* 283. Feræ captæ in venatione. *l.* 3. *n.* 604 *et* 605. Venatio vetita Clericis, et Religiosis. *n.* 606.

Venditio, et *Vendere.* Quid sit venditio. l. 3. *n.* 793. An requiratur determinatio pretii. *num.* 794. Quid si detur arrha. *ib.* An requiratur scriptura, traditio, et solutio pretii. *n.* 795 *et* 796. *ibid. et seq.* Cui spectent fructus fundi. *n.* 797 *et* 798. Si res ematur pecunia aliena. *n.* 799. Si res aliena vendatur. *n.* 800. Quid si augeatur valor rei. *n.* 801. De merce ultronea. *n.* 802. De taxa pretii. *n.* 803. De variatione pretii. *n.* 804. *ad* 811. De pacto retrovendendi, aut reemendi. *n.* 812 *et* 813. De monopoliis. 814 ad 817. De vitio rei. *n.* 818 *ad* 825. De venditicibus. *n.* 825 *et* 826. Quid si res vendatur duobus emptoribus. *n.* 827. Quid si res vendita pereat. *n.* 828. *ib. et seq.* Quid de Chirographis.

n. 829. Vendere Jus patronatûs, et jus sepulturæ. *l.* 3. *n.* 71. Venditio Sacramentorum, jurisdictionis, officii amovibilis, etc. *n.* 105. Vendens aleas, gladios, venena, etc. *l.* 2. *n.* 71. An vendere beneficium sit simonia de jure divino? *l.* 3. *n.* 70. Vendere in die festo. *l.* 3. *n.* 185. Revendens rem emptam alienam. *l.* 3. *n.* 601. An possit solvi pretium creditori venditoris. *l.* 3. *n.* 685. Vendere an liceat filios suis parentibus paganis. *l.* 6. *n.* 133.

Venditrices quid possint lucrari? *l.* 3. *n.* 825. Venditricibus quæ interrogationes faciendæ? *Prax. Confess. n.* 61.

Venenum haurientes. *l.* 3 *n.* 369 *in fin.* Vendere venenum. *l.* 2. *n.* 71. Venenum dans Clerico an incurrat excommunicationem. *l.* 7. *n.* 280. *Dub.* 2.

Veniale. Votum vitandi omnia venialia. *l.* 3. *n.* 203. Proponens omnia venialia committere. *l.* 4. *n.* 12. Veniale an sit contra legem divinam? *l.* 5. *n.* 11. Vide alia *v. Peccatum.* Accedens ad Communionem cum veniali habituali. *l.* 6. *n.* 270. Cum veniali actuali. *ibid. Quær. II.* Dolor de venialibus qualis requiratur. *n.* 449. Vide *Dolor.* Si conjux petat cum veniali. *n.* 946.

Verba legis quomodo interpretanda. *l.* 1. *n.* 200. Verba obscœna. *l.* 3. *n.* 426. In Ecclesia an sint sacrilegia. *n.* 461.

Verbera an sint causa divortii. *l.* 6. *n.* 972.

Veritas requisita in juramento. *l.* 3. *n.* 147.

Vesperarum hora quando incipiat. *l.* 4. *n.* 174. *v. Hic.*

Vestis. Fœmina veste utens virili. *l.* 2. *n.* 52. *v.* 2. An liceat uti vestibus Infidelium? *l.* 2. *n.* 15. Convertere vestes sacras in usum profanum? *l.* 3. *n.* 41. Pauper reficiens vestes in die festo. *n.* 297. Sartor in festo perficiens vestes. *n.* 303. Ministrans Eucharistiam sine vestibus quomodo peccet. *l.* 6. *n.* 241. Peccat celebrans sine vestibus, etiam ob metum mortis. *n.* 377. *Dub.* 2. An liceat celebrare sine vestibus ad dandum Viaticum? *n.* 289. Quomodo vestes sacræ execrentur *n.* 371. An possint applicari ad usus profanos. *ib. v. partes. et n.* 377. *infra.* An in Missa possit aliquando omitti aliqua vestis. *n.* 376 *et* 377. Num possint confici ex veste muliebri. *ib.* Debent esse mundæ. *ib.* Vestes debent benedici. *n.* 378. Debent esse de colore assignato. *ib. Dub.* 5. An maneant benedictæ adhibitæ in Missa. *n.* 379 *et* 380. Quibus liceat tangere vestes, vasa, et corporalia. *n.* 382. An vestes omitti possint ministrando Extremam Unctionem. *n.* 726. Si liceat vestes sumere ex altari. *n.* 424. *v.* 5. *Inferiores.*

Vexatio. Beneficiarius redimens vexationem. *l.* 3. *n.* 98-99.

Vias instaurare in festis. *l.* 3. *n.* 303.

Viaticum. Nec ad dandum Viaticum licet consecrare in una specie. *l.* 6. *n.* 196. Nec in fermentato. *n.* 203. *Dub.* 2. Quivis Sacerdos potest dare Viaticum absente Parocho. *n.* 236 *et n.* 239. Imo Diaconus. *d. n.* 236. Etiam Regulares. *n.* 240. An laici. *n.* 237. *v. Deinde.* Num laicis et Clericis liceat unquam per se sumere Viaticum. *ibid. Qu.* 2. Quando Viaticum possit dari non jejunis. *n.* 284. Quid si jam Viatico sint priùs muniti. *n.* 285. An teneatur sumere qui à paucis diebus communicavit ex devotione. *ibid. Dub.* 2. Quid si mane communicavit. *Dub.* 3. Num Parochus possit aliquando omittere verba illa: *Accipe Viaticum. Dub.* 4. An dari possit cum ablutione. *n.* 288. *v. Dicunt.* An Sacerdoti non jejuno liceat celebrare ad dandum Viaticum. *n.* 286. An dandum pueris. *n.* 293. An peccans post viaticum teneatur rursus accipere. *ib. v.* 4. An dandum capite damnatis. *n.* 285. *v. Hic autem.*

Necessitas dandi viaticum excusat à confessione ante communionem. *n.* 260. Permittit etiam celebrare media nocte. *n.* 343. *v. In necessitate.* Num viaticum possit dari post Extremam Unctionem. *n.* 716.

Viator quando excusetur à Missa. *l.* 3. *n.* 328.

Vicarius Generalis an possit dare facultatem excipiendi Confessiones contradicente Episcopo. *l.* 6. *n.* 558. An possit eligi in Confessarium Monialium. *l.* 6. *n.* 577. *Not.* 3. An possit dispensare in denunciationibus Matrimonii. *n.* 1007. An ferre censuras. *l.* 7. *n.* 10. *v. IV.* An Episcopus possit casus Papales occultos absolvere per Vicarium generaliter deputatum. *l.* 6. *n.* 594. *Dub.* 9. *et l.* 7. *n.* 93. An hæresim per Vicarium specialiter designatum. *l.* 7. *n.* 90.

Vicarius Capitularis an possit absolvere occulta Papalia sicut Episcopus. *l.* 6. *n.* 593 *v. Eamdem.* Nequit dare dimissorias ad Ordinationem. *n.* 587. *Notandum.* 5.

Victor et *Victus.* An victor ludo vetito possit retinere lucratum? *l.* 3. *n.* 887. Quid si impediat Judicem, etc.? *n.* 888. *ibid.* Quid si lusit animo repetendi? *n.* 889. An victus ludo vetito teneatur solvere? *n.* 890. *ib.* Quid si renunciaverit legi? *n.* 891. An victus possit petere relaxationem juramenti? *n.* 892. An sibi compensare solutum? *n.* 893. *ib.* An transigere, si fictè minetur repetere in judicio? *n.* 894. *ib.*

Vidua. Extorquens copulam à vidua sub ficta promissione Matrimonii. *l.* 3. *n.* 646. An viduis possit dari legatum relictum puellis? *n.* 930. *Dub.* 5. Vidua se delectans de copula præterita. *l.* 5. *n.* 23 *et* 24. Qui viduam ducit est irregularis. *l.* 7. *n.* 437.

Vigilia. An in vigiliis Nativ. Domini, Paschatis, et Pentecostes liceat augere cœnulam? *l.* 3. *n.* 1025. *v. In vigilia.*

Vinculum. Divortium quoad vinculum. *l.* 6. *n.* 955.

Vindictam publicam an liceat petere? *l.* 2. *n.* 29. *v. Licet.*

Vinum ebriosis præbens. *l.* 2. *n.* 69. Vendere vinum mixtum cum aqua. *l.* 3. *n.* 820. An liceat bibere vinum in jejuniis? *n.* 1022. p. 305 *et seq.* Vinum ex vite est materia Eucharistiæ. *l.* 6. *ex n.* 206 *ad* 210. Vinum acescens. *ib. ad n. III.* Aqua miscenda in vino. *n.* 208 *ad* 210. An omittere vinum in purificatione vacet culpa. *n.* 408. An aqua vino permixta convertitur in Sanguinem Christi? *n.* 209.

Violare. An fœmina teneatur potiùs pati mortem, quàm violari? *l.* 3. *n.* 368. Vide alia *verb. Stuprum, Jejunium, Secretum.*

Violatio Ecclesiæ. *l.* 6. *n.* 361. Vide *Ecclesia.* Violatio sigilli, vide *Sigillum.* Violatio censuræ inducit irregularitatem. *l.* 7. *n.* 357 *et* 358.

Vir, vide *Maritus.* Vir an possit delectari alterius pulchritudine, ut se excitet ad copulam. *l.* 6. *n.* 913. An delectari de copula aliena. *n.* 914. *ibid.* Vide alia *v. Debitum.* Quando teneatur petere *n.* 928. Num vir possit expellere uxorem, dote non soluta. *n.* 939. *Dub.* 1. An tunc teneatur eam alere. *ib. v. Sed hîc.* Quid si ipsa adulterium commiserit. *ib. Dub.* 3. An vir teneatur dimittere uxorem adulteram. *n.* 993. An vir possit fieri Religiosus aut Sacerdos manente uxore in sæculo. *n.* 975.

Virgo violata si renuat nubere, an vir teneatur eam dotare? *l.* 3. *n.* 648. Vide alia *v. Puella, Legatum*, et *Fœmina.*

Virtutes pœnitentis an cadant sub sigillum. *l.* 6. *n.* 641.

Vis. Impediens alterum à bono sine vi. *l.* 3. *n.* 582. Impediens vi. *n.* 587. Quid si precibus? *ib.* Vim vi repellere cum morte invasoris. *n.* 380 *ad* 392. An liceat proscriptis vim vi repellere? *l.* 3.

n. 380. An liceat reo vim vi repellere ? *l.* 4. *n.* 279. Vis ad extorquendum Matrimonium. *l.* 6. *n.* 1045. Vide *Metus.*

Visitare. Episcopus aut Prælatus Regularis visitans Moniales. *l.* 4. *n.* 56.

Visitatores an excusentur à Choro. *l.* 4. *n.* 131. *vers. Sentiunt.*

Vita. An liceat macerationibus vitam sibi minuere ? *l.* 3. *n.* 371. An ad servandam vitam teneamur uti remediis extraordinariis, vel nimis duris ? *n.* 372.

Vitalitius census, an et quando liceat ? *l.* 3. *n.* 844.

Vitandus. An excommunicatus vitandus possit absolvere moribundum. *l.* 6. *n.* 88. *Sed melius vide n.* 560. *v. Quær. I.* Quinam sit vitandus. *l.* 7. *n.* 133 *et n.* 135. *ac seq.* De suspenso et interdicto vitando. *n.* 140. Percussor Clerici quando vitandus. *ex n.* 141. Quando vitandus possit credi fuisse absolutus. *n.* 146. Communicans in divinis cùm vitando. *n.* 173. Recitans cum eo Officium privatum. *ibid.* Communicans civiliter. *ex n.* 188. Vide *Excommunicatus.* An vitandus validè ministret Sacramenta. *n.* 166. An unquam Pœnit. *n.* 167. An unquam licitè. *n.* 169. *ibid.* Pœna si ministret. *n.* 171. Num liceat vitando usus Sacramentalium, et oratio privata in Ecclesia. *n.* 174. Si nolit ab Ecclesia recedere, ad quid teneantur Clerici. *n.* 176. Ad quid assistens eidem Missæ. *ibid.*

Vitium rei occultum circa substantiam. *l.* 3. *n.* 819 *et* 820. Quid si res sit perfectior aliis ? *n.* 820. Vendens quid pro quo. *n.* 821. Vitium circa quantitatem. *n.* 822. *ibid.* circa qualitatem. *n.* 823. *ibid.*

Vitrum an liceat coquere in festis ? *l.* 3. *n.* 300.

Vocatio divina ad Ordines. *l.* 6. *n.* 73 *et n.* 82.

Vocatus ad Religionem an peccet vocationem negligens ? *l.* 4. *n.* 78.

Voluntas. Voluntates ultimæ an possint commutari à Papa ? *l.* 3. *n.* 931 *et* 939. An ab Episcopis ? *dict. n.* 931. *Qu. II.* An tunc requiratur consensus hæredis, et causa ? *ib. Dub.* 1 *et* 2. Voluntas clericandi requisita in beneficiario. *l.* 4. *n.* 113. Quid si voluntas sit dubia, vel conditionata ? *n.* 114. Voluntas prava si permaneat in effectu, an multiplicentur peccata ? *l.* 5. *num.* 40.

Voluptas. An liceat sumere electuaria ob voluptatem. *l.* 3. *n.* 1019. Parare cibos in festis ad voluptatem. *n.* 298. Comedere ob voluptatem. *l.* 5. *n.* 73. Copula conjugalis ob voluptatem an liceat. *l.* 6. *n.* 912.

Vomitus. An in periculo vomitûs liceat communicare. *l.* 6. *n.* 292.

Votum, et *Vovere.* Quid et quotuplex sit Votum. *l.* 3. *n.* 194 *et* 195. Quæ requiratur voti deliberatio, et intentio ? Vide *Summar. ibid. Dub. II.* Quid si quis voveat cum animo non promittendi, vel non implendi, aut non se obligandi ? *l.* 3. *num.* 201. De Materia voti. Vide *Summar. Dub. III.* De obligatione voti. Vide *Summar. Dub. IV.* Quot modis tollatur obligatio voti ? Vide *Summar. Dub. V.* Quid si superveniat circumstantia non prævisa ? *lib.* 3. *num.* 226. *n.* 187. Quid si sint vota castitatis, et Religionis, aut vota solemnia ? *l.* 4. *n.* 50. De voti irritatione. Vide *Summar. Dub. VI. Art. I.* Quis possit vota indirectè irritare ? *lib.* 3. *ex num.* 241. De commutatione voti. Vide *Summar. Dub. VII.* De dispensatione voti. Vide *Summarium Dub. VIII.* An in dubio de voto teneamur implere ? *lib.* 1. *num.* 28. Quid si votum sit certum, et impletio dubia ? *ibid.* Quid si probabiliter votum sit jam impletum ? *n.* 29. *et l.* 3. *n.* 700. *v. Limitant.* An liceat nubere cum habente votum castitatis ? *l.* 2. *n.* 60. Et an reddere ei debitum. *n.* 61. Violatio voti an sit sacrilegium *l.* 3. *n.* 47. Quid

si quis voveat Religionem indeterminatam. *n.* 222. Quid si faciat votum non ludendi sub pœna? *n.* 223. An peccet graviter qui vovet dare mille aureos, et tres tantùm retinet? *l.* 5. *n.* 58. An stuprator habens votum castitatis teneatur ducere? *l.* 3. *n.* 649. An sexagenarii qui votum habent jejunii, teneantur jejunare? *n.* 1038. An sexagenarii, quibus votum castitatis commutatum est in jejunium? *n.* 1040. An teneatur ad vota Religionis Religiosus promotus ad Cardinalatum, aut Episcopatum. *l.* 4. *n.* 2. Ex voto paupertatis ad quid obligentur Religiosi. *n.* 14. Quæ non repugnent voto paupertatis? *n.* 16. An votum paupertatis possit abrogari per consuetudinem? *n.* 35. An valeat votum Religiosi sine licentia Prælati. *n.* 48. Votum habentes Religionis quando excusentur? *n.* 72. An valeat votum nubendi. *l.* 6. *n.* 75. Votorum commutatio in Jubilæo an possit fieri extra Sacramentum. *n.* 539 *ad n. XIV.* Suscipiens Ordinem sacrum ignorando votum castitatis. *n.* 809. Quid si expressè nolit eam vovere. *ibid. Dub.* 2. Quid si ordinetur per metum. *n.* 811. Votum Religionis, vel Ordinis sacri suscipiendi, aut servandæ castitatis, an solvat sponsalia. *n.* 873. Si sponsus post votum copulam extorsit. *n.* 874. Si petat conjux habens votum castitatis. *n.* 944. Si uterque conjux voverit castitatem. *n.* 948. In voto castitatis emisso post Matrimonium, num possit Episcopus dispensare. *l.* 6. *n.* 986. Num in voto ante Matrimonium ad debitum petendum. *n.* 987. An Mendicantes. *ib v. An autem.* An Episcopus dispenset ad nubendum. *ib. Dub.* 3. Votum solemne irritat Matrimonium. *n.* 1024 *et* 1025. An possit Papa in eo dispensare. *n.* 1026. *ib.* An sit licitum votum effundendi vitam ob defensionem præservationis B. Mariæ a labe originali. *l.* 7. *n.* 263.

Vox. Qua voce celebranda Missa. *l.* 6. *n.* 413 *et* 414. Quid si nec audias teipsum. *ibid.* Quid si dicas submissè, quæ altè dicenda *n.* 415. Quid si altè, quæ submissè. *n.* 416. *ibid. et seq.* Si quis abscindit sibi testiculos ad vocem servandam. *l.* 7. *n.* 418.

Universitas. Mutuum datum Universitati, an repeti possit? *l.* 3. *n.* 756

Usurarius an acquirat dominum lucri? *l.* 3. *n.* 783.

Usus. Quid sit usus rei? *l.* 3. *n.* 487. An Religiosus obstrictus ad restitutionem teneatur sibi subtrahere ex rebus datis ad usum? *l.* 4. *n.* 27. Religiosus expendens in usus turpes per licentiam generalem. *l.* 3. *n.* 873. *et l.* 4. *n.* 29. *et n.* 31. Et an talis licentia sit invalida? *ib. et n.* 30. Usus Matrimonii, vide *Debitum conjugale.*

Ususfructus quid sit? *l.* 3. *n.* 487. Quando filius acquirat usumfructum peculii adventitii? *n.* 488. *v. IV. Peculium.*

Utilitas, et *Utilis.* Utilitas ad publicam lætitiam excusans ad laborandum. *l.* 3. *num.* 304. Res utilis emptori nequit pluris vendi. *n.* 806. Utilitas excusans Pastores à residentia. *l.* 4. *n.* 125. *v. IV.* Et Canonicos à Choro. *n.* 130. *v. III.*

Uxor ad quid teneatur? et an ad officia vilia? *l.* 3. *n.* 352. An teneatur sequi domicilium viri? *n.* 353. An solvere debita contracta a viro? *n.* 354. *ib.* Quid teneatur restituere filiis primi Matrimonii? *n.* 355. *ib. et seq. et n.* 960. An possit absolvi uxor peccans cum viro? *l.* 3. *n.* 440. An vir possit irritare omnia vota uxoris? *l.* 3. *n.* 234. An uxor vota viri? *n.* 235. Quid si invicem voveant castitatem? *n.* 236. *ibid.* An uxor excusetur à Missa ob indignationem viri? *n.* 327. *v. Sic.* Bona uxorum. *n.* 489. Furtum uxorum. *l.* 3. *n.* 539. An uxor

possit dare eleemozynas ? *n.* 540. *ibid.* An expendere ? *n.* 541. An subvenire parentibus. *n.* 542. *ibid. et seq.* An accipere alimenta à viro debitis gravato ? *n.* 695. An uxor excusetur à jejunio ob indignationem viri ? *l.* 3. *n.* 1034. *v.* 4. Uxor ordinati in sacris an teneatur profiteri Religionem *l.* 6. *n.* 812. *v. Licitè.* An tunc possit nubere post mortem viri. *Dub. II. p.* 333. An uxor teneatur aliquando petere. *n.* 929. An possit pollui, viro se retrahente post seminationem. *n.* 919. Si experta sit periculum mortis in partu, vel si soleat parere filios mortuos, an teneatur reddere. *n.* 953. Surgens aut mingens post copulam. *v. dicunt.* An teneatur divertere à viro adultero. *n.* 964. An sequi virum quoad habitationem. *n.* 977.

FINIS INDICIS.

239.02
L627t
1833
v.7-8
4918

AUTHOR LIGORIO, A.M.

TITLE Theologia Moralis
Vol. VII and VIII

DATE LOANED	BORROWER'S NAME	ROOM NUMBER
	[redacted]	

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY CA 94709

4918